6
16-h
37

9
19 M
16

6-16-h-37

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

18-9-13

18
9
19

M. VALERII MARTIALIS EPIGRAMMATON LIBRI OMNES,

NOVIS COMMENTARIIS, MVLTA CVRA, STVDIOQVE, CONFECTIS, EXPLICATI, ILLVSTRATI,

Rerumq́ & verborum, lemmatum item, & communium locorum variis & copioſis INDICIBVS *aucti*

A

MATTHÆO RADERO, DE SOCIETATE IESV.

Collegij Romani Societ. Jesu

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Cum gratia & priuilegio ſacræ Cæſareæ Maieſtatis.

INGOLSTADII,

Ex Typographeo ADAMI SARTORII.

Anno Domini M. DCII.

PROGRAMMA AVCTORIS.

Gordia Pellæo patuēre volumina regi;
Rex Labyrinthæos exiit arte dolos;
Repperit Oedipoden Thebani fabula monſtri;
Notus Achæmenij griphus in orbe magi;
Et numerum callens interpres Ariſtoclis extat;
Atq; liquent Samij dicta repoſta ſophi;
Cinnanæ dudum luxere nouennia Smyrnæ;
Jam ſcio Cornuti quicquid alumne doces;
Obruta cur altis eſt Bilbilis alta tenebris?
Nempe inter nubes condidit illa caput.
Surgite Phœbææ cœleſtia ſidera mentes,
Et quas non pepuli, pellite vos tenebras.
Phœbus ego non ſum, neq; nox mihi tota fugatur:
Cynthia nunc luxit, nunc Cynoſura facem.
Sæpe tamen potui radiantem oſtendere ſolem,
SED PELLENDA DIES, NOXQVE VOCANDA FVIT.

NOBILISSIMIS ET AMPLISSIMIS VVV. DOMINIS VELSERIS,

MARCO IIVIRO, VRBIS PRÆFECTO,
MATTHÆO ÆDILI,
PAVLLO CONSVLI,

MATTHÆI FFF. ANTONI NNN.
PATRICIIS AVGVSTANIS,
B. R. NATIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ADDVCO vobis, ampliſsimi VVV. Muſam è Celtiberorum Auguſta Colonia, Coloniam Auguſtam Vindelicorum; antiquam illam quidem, & ante annos mille quingentos natam, ſed nouo iam commentariorum ornatu cultam, rallaq; ſeu vitrea veſte pellucentem, quę endromidis ſoloce priùs tecta, & ſepulta tenebris iacebat, ſqualebatq; : nec quàm venuſta eſſet, niſi à paucis admodum, peruidebatur. Tametſi ego tantùm frōtis honeſtatem aperio, nihilq; oſtendo, quod ore careat, aut pudore; non minùs ſollicitus, quid ſeponam, quàm exponam. Veſtrorum autem nominum titulis inſignitam hanc camœnam meam prodire volui, vt illuſtrior & auguſtior in publico appareret, maioremq; fidem apud ſenatum Pallatinum mereretur, ſi frōs ipſa antiſtites eruditionis, veluti vindices & aſſertores ſtudiorum meorum præ ſe ferret. Inuitatus ſum elegantiâ ingeniorum veſtrorum, omni diſciplinarum genere excultorū, quæ quanto ſublimiora, tanto ſimul modeſtiora humanioraq; experiebar; vti non ſolùm ad vos Muſæ omnes, vt quondam ad Herodotum, diuertiſſe, ſed cum Gratiis ipſis penitùs in veſtra domicilia immigraſſe, aut potius inter vos natæ & educatæ videantur. Ac-

cedit ad hæc æterna litterarum ornamenta virtus immortalis, quam declarat ſapientia & conſilium in deliberando, prudentia in agendo, conſtantia in exequẽdo, cultus auitæ religionis, & aduerſus cœleſte numen, omneſque cœlites Catholica Romanaq; pietas, charitas in ciues, clementia in omnes. Eadem elucet virtus in admodũ R. & ampliſsimo viro Antonio Velſero Spalatenſi præſule, Canonico Friſingenſi, litteris iuxta Græcis ac Latinis, diuinis & humanis inſtructiſsimo, ead. in Iulio elucet, eluxiſſet ead. in Hieronymo ornatiſsimo adoleſcente, cuius ſpem nobiliſsimę indolis, immatura fata præter ſpem nobis eripuerũt. Virtutem porrò veſtram geminat & illuſtrat antiquę nobilitatis decus: habet enim virtus in excelſo ſita faciem auguſtiorem. Sed ego Panegyrim, futurã Iſocraticâ Plinianâq; longiorẽ, non inſtituo; notus mihi pudor, & modeſtia veſtra, quam onerare, quamuis rectiſsimis veriſsimiſq; laudib' vt aggrediar, offenſam nullis rationib. eluctari poſsim.

Αἰνούμενοι γὰρ οἱ ἀγαθοὶ τρόπον τινὰ
Μισοῦσι τοὺς αἰνοῦντας, ἐὰν αἰνῶσ' ἄγαν.

Me verò, vt omnes, non minùs delectat, & capit domẽſtica comitas & facilitas veſtra, quàm publica virtutis atq; dignitatis auctoritas. Quoties ego Marce, te coram, quoties per ſcripta, in perplexis antiquitatum veſtigiis hærens, nec vnquam fruſtrà conſului. Omnium mihi bibliothecarum veſtrarum theſauri ſemper patuerunt. Vadatum me obſtrictumq; plurimis veſtris munerib' & officiis agnoſco. Agnoſcit, prędicatq; mecum beneuolentiam erga ſe veſtram, maiorumque veſtrorum, & Velſericæ gentis vniuerſæ Societas noſtra, quam auctoritate defendere, conſiliis iuuare, beneficiis ornare nunquã deſiiſtis. Conatus igitur meos, & ſtudium colendi nominis veſtri, ſpero vobis non ingratum fore, quãdo à veſtrarum virtutum admiratione verè proficiſcitur. Valete V V V. ampliſsimi, nobiſq; & Reipub. fœlices ſoſpiteſq; viuite. Auguſtæ Vindel. Cal. Februariis. A. P. C. N. cIɔ. Iɔ. CII.

Amplitudinum V V V. obſeruantiſſimus

MATTHÆVS RADERVS.

PRÆ-

PRÆFATIO AD LECTOREM.

MIHI ſtudium fuit, humaniſſime Lector, ſubſelliis & cathedris ſeruire: eaq; propter omnes curas & cogitationes eò verti, vt mẽtem poëtæ, & intima ſenſa penetrarem ac aperirem; deinde geminis variorum ſcriptorum dictis ſententiisq; illuſtrarem; aut ſicubi opus, teſtimoniis ac tabulis firmarem. Excurri etiam nunc in ἔθη, & ritus veterum, nunc in mores & ἤθη, antiquitatis veſtigia diligenter perſecutus; quando vel locus admonebat, vel vſus & res exigebant. Ita factum eſt, vt mihi opus ſub manibus creſceret. Quod niſi ego Lælios Decimos potiùs cum Lucilio, M. Tullio, Plinio, & aliis ſpectaſſem, pluriumq; rationem habuiſſem, omnino cum Flacco, Plotio, Vario, Mæcenate placere Perſiis, rariſq; auribus ſtuduiſſem, atq; totam interpretandi rationem in pauca dicta collegiſſem. Didiceram enim ἐκ τῶν παλαιῶν τῶν ἀρχαίων σχολίων ad Pindarum, Apollonium, Callimachum, Æſchylum & alios, methodum auctores explanandi. Animaduerteram, qualis ad Virgilium Seruius & Donatus: ad Flaccum Acron, & Porphyrion; ad Iuuenalem anonymus; à quibus ſanè nimium quantum ætas noſtra, paucis demptis, deſciuit; quæ ideo veniam meretur, quod à fontibus & temporibus ſcriptorum longiùs abeſt. Et poëta noſter in paucis doctus, & præ cæteris αἰνιγματώδης ac tenebricoſus maiore face indigebat. Non quòd illius vel genus dicendi intricatum ſit & abditum; vel ille voces inſolentes, & verba deſita ex Titinniis aut Paccuuiis conſectari conſuêrit; quid enim cõpoſitione Martialis explicatius, quid verbis ſimplicius? Sed quòd nos ipſi non ſatis ab antiquitatis, & veteris memoriæ rebus parati obſcuritatem nobiſcum ad illius lectionem adferamus, vel hebetiore ſenſu, vim, argutiam, & acumen epigrammatis non aſſequamur. Quæ cauſſa eſt, vti non ita preſſè & arctè, ſed plenè & copioſè enarrandum hunc poëtam putaremus. Res præterea communis, & publica honeſtas fecit, vt prætextata verba, & molliores verſiculos præteriremus, quòd omnis labor noſter Gymnaſiis publicis, & iuuentutis vſibus conſecrandus eſſet. Quapropter improbum Cupidinem amandamus ad eos, qui proſcriptum dolent fremuntq;.

Nobis non licet eſſe tam Latinis,
Qui Muſas colimus pudiciores.

Nihil ad hæc templa & ſacraria ſapientiæ niſi caſtum, ſanctum, integrumq; aſpiret; ne iuuentus dum ſcientiam quærit, perdat innocentiam.

Cæterùm optima fide cum Martiale actum crede. Ipſe purus putus Martialis tibi proponitur & exponitur. Non mea, non aliena pro verbis illius ſubiecta, non mens poëtæ, non ſenſus aliò detortus: Sola duntaxat ſtabulum & fornices olentia, ad haram eiecta. Numerus in ora poſitus omiſſa tibi oſtendet. Aſteriſci partem epigrammatis ſublatam docent. Codices antiquos, vt emendatior exiret, ex Bibliothecâ Bauaricâ, Auguſtanâ ciuicâ, Louanienſi, & noſtrâ adhibui; quamquam pleriq; omnes vitioſi ſint, parumque ſinceri. M S S. deſideraui, vel aliena fide laudaui. Nec dubitaui ſuppetias ab aliis petere, quando mihi aqua hærebat. Docuit me per notas ad me tranſmiſſas eruditionis princeps Lipſius; docuit noſter Andreas Schottus. Docuit Iacobus Gretſerus, qui mihi murrhina ſua propinauit. Monuêre etiam Leonardus Höniglerus, & Rudolphus Mattmannus, cùm haſce commentationes meas reuiderent & cenſerent. Omitto præſentes, quos, coram ipſe præſens, conſului. Nihilo ſecius expedire omnes quæſtiones, vt optabam, non potui ſatis, paratus interim ab omnibus certiora & meliora adferentibus erudiri. Bonis, tu bone lector, ſi qua ſunt hic fruere, mediocribus faue; cæteris ignoſce:

Namq; opere in magno fas eſt obrepere ſomnum.

Sed tu lector ingenue, parce genuinum frangere in illis. *Erunt plura, quæ te legiſſe nunquam pœnitebit. Et ne offendaris, ſi quid diſtortum aut mendoſum offendas; pleraq; omnia ſcias à fine caſtigata, quæ ſunt à principio ad finem exerrata.*

Quare æquum eſt te cognoſcere, atq; ignoſcere.

Humanè facientis hoc eſt, atque conniuentis; arrogantis illud, & ſuperbientis. ἀνέγνων, ἐπέγνων, κατέγνων.

FACVLTAS R. P. PROVINCIALIS SOCIETATIS IESV, PER SVPERIOREM Germaniam.

Libros commentarios MATTHÆI RADERI de Societate IESV, ad M. VAL. MARTIALIS epigrammata, à tribus è Societate politioris literaturæ bene peritis viſos, probatoſque, ego GREGORIVS ROSEFFIVS, SOCIET. IESV per ſuperiorem Germaniam, Præpoſitus Prouincialis, poteſtate mihi ab admodum R. P. N. Generali P. CLAVDIO AQVAVIVA facta, typis mandari permitto. In quorum fidem, hoc ei teſtimonium manu noſtra ſubſcriptum, & ſigillo munitum dare volui. Auguſtæ Vindelicorum.

GREGORIVS ROSEFFIVS.

INDEX

OMNIVM LEMMATVM SIVE INSCRIPTIONVM.

Prior numerus librum, poſterior epigramma libri oſtendit.

A. librum ſpectaculorum.

A.

DE abolla Criſpini. VIII.47
Accipiter. XIV.186
De Acorra. I.26
Acetum. XIII.127
De Achilla. VII.49
Acipenſis. XIII.96
Acus aurea. XIV.21
De aduentu Cæſaris. X.6
Adulatorium. VI.3. X.62. XII.15
Adulatur Domitiano. IX.72.82
In Ædilem. IV.39
Ad Æliam. I.19
Ad Æmilianum. V.78
De Æmilio. XII.18
Ad Æſculapium. IX.14
De Æthonte. XII.63
De Afra vetula. I.80
De Africano. XII.10
De Afro Demetrio. I.81
Ad Afrum. IV.29
In Afrum. IV.64. VI.53. IX.5
Ad Agathinum. IX.28
Ad Albanum. XIII.114
Ad Albium Maximum. XI.52
Ad Alcinum. I.72
Alica. XIII 6
Ad Amænum. XII.54
Ad Amianum. II.15
In Amianum. VI.65
Amicis eſſe donandum. V.43
De amicorum iudicio. I.47
In amicos ſictos. XI.11
Ad amicum. II.60
Ad Liberum amicum. VIII.72. IX.54
In amicum auarum. IV.61. XII.23. crudelem. VIII.14
In Amphitheatrum. A.1
Ampulla potoria. XIV.100
De Amynta. XI.24
Anas. XIII.51
Andragora. VI.36
De Anio. VII.42
Anſer. XIII.69
Ad Antiochum tonſorem. XI.43
De Antiſtio ruſtico. IX.24
In M. Antonium. III.51. V.66
De M. Antonio. X.22
De eiuſdem imagine ad Cæcilianum. X.30
In Antonium Saturninum. IV.9
De Antulla. I.94
Anuli. XIV.111
De ape electro incluſa. IV.24
Aper. XIII.93
Aphronitrum. XIV.53
Ad Apianum. VI.43
De Apicio. III.17
Ad Apollinem. IX.30
De Apollonio. V.22
Apophoreta. XIV.2
De Apro. X.15. XI.19. XII.58
Ad Aprum. XII.26
Ad aprum miſſum. VII.24
Apyrina & tuberes. XIII.41.42
De Aquino. I.75
De Arria & Pæto. I.13
Ad Artemidorum. V.41
In Artemidorum. VIII.55
Aſparagi. XIII.21
Aſſentatur Cæſari. A.19
Aſturco. XIV.176
Attagenæ. XIII.59
Ad Attalum. I.65. II.6. IV.26
Ad Atticum. VII.27. de M. Antonio. IX.79
Ad Auctum. VII.45. XII.13

Ad Auguſtum. IV.21
Ad Auitum. I.16.IX.1.X.79
Ad Aulum de Luſco. VI.54
Aurata. XIII.95
Auriſcalpium. XIV.20

B.

In Baccaram. VI.40.75
Ad Bætim. XII.75
De Bais. XI.42
Bardocucullus. XIV.117
Baſcauda. XIV.89
De Baſſa. IV.71.VI.47
In Baſſam. V.46
De Baſſo. III.36.VIII.10
Ad Baſſum. V.24.52.IX.81
Betæ. XIII.13
In bibentes aquam. VI.61
Ad bibliothecam Iullij Martialis. VII.17
Ad Bilbilitanos agros. X.84
Ad Bithynicum. II.23.IX.6.XII.64
Blanditur Cæſari. A.5.25
Boletaria. XIV.91
Boleti. XIII.47
Botulus. XIV.65

C.

Ad Cæcilianum. I.20.56.96.II.50.55.IV.12. 38.VI.4.25.63
De Cæciliano. VII.50
In Cæcilianum. II.30. VIII.63.IX.52.XI.25
In Cæcilianum. I.35.XI.16
Cæcubum. XIII.120
Cenatoria. XIV.123
De cenatione Micæ. II.43
De Cærelia. IV.50
De Cærelia & Gellia. IV.15
Cæretanum. I.29
Ad Cæſarem. A.2.3.4.20. I.4.14. V.1.62. VII.62.XII.5.9
Ad Cæſarem Domitianum. II.2.63. V.15. 19.20.VI.58.VII.1.5.7.52.VIII.4.11.24.26. 39.48.51.IX.15.64. de leone.VIII.52
De Cæſoniæ natali. IX.29
De Caio Proculo. XI.21
In Caium. II.26.X.16
Calami aucupatorij. XIV.185
Calathi. XIV.97
Calathiſſum. IX.74
Calculi. XIV.17
Calda & frigida aqua. XIV.173
Ad Calenum. I.79.X.36
Calices.XIV.84.Vatini.86. Surrentini.92. Saguntini.98. gemmati.99. vitrei.105
In Calliodorum. V.39.VI.30.X.11.29
De Calliſtrato. XII.65
In Calliſtratum. V.13
De Calpetiano. VI.66
Canaces epitaphium. XI.47
Candela. XIV.26
Candelabrũ Corinthyum, ligneum. XIV. 39.40
Ad Candidum. III.35
In Candidum. II.22.35.III.20
De Canio. III.15
Canis Lydiæ epitaphium. XI.39
Canis vertagus. XIV.177
In Cantharum. IX.7
Ad Canum. I.66
Canuſinæ fuſcæ. XIV.116. ruſæ.118
De Capitolino. X.83
Caprea. XIII.105
Caput arietinum. XIV.182
In Carinum. V.40.VIII.58
De Cariſiano. VI.18
De Caritate vini. XII.62
In Carmenionem. X.58
De Caro medico. X.66
Ad Carum. IX.19.20
De Carpophoro. A.14.22
Caſei Trebulani. XIII.32
Caſeus Lunenſis. XIII.30. Veſtinus.31
De Caſſelio. VII.9
Ad Caſſianum. III.50
Ad Caſtorem. VII.81
Ad Caſtricum. VI.29. de theta. VII.31. 36
Catella gallicana. XIV.175
De catella Publij. I.88
In Catianum. VI.31
Cattæ. XIII.64
In Catullam. VIII.50
Ad Catullum. XII.60
Catullus. XIV.172
Ad Cauponem. I.49
De Caupone. III.43
In Cauſidicum. V.34
Ad Celerem. I.54
Ad Cerdonem. III.55
In Cerdonem. III.12
Ad Cerealem Iulium. XI.29
Cereus. XIV.38
Ceruical. XIV.134
Ceruus. XIII.101
In Chæræmonem. XI.33
De Chæreſtrato. V.26
Ad Chærilum. I.58
De Charino. XI.35

Ad Charinum. IV.30. XII.72
In Charopinum. V.49
Chartæ maiores & epiſtolares. XIV.7.8
Chia ficus. XIII.23
De Chloë. IX.12
Cicero in membranis. XIV.167
De Cilice fure. VI.49
Ad Cinnam. I.73. V.55.73. VII.37
De Cinna. VIII.19. XII.54
In Cinnam. III.7.47. VII.28. VIII.7. IX.63. XII.24
In Cinnamum. VI.14. VII.54
In Ciperum. VIII.16
Ad Cirinum. VIII.18
De ciſterna Rauennate. III.42
Cithara. XIV.150.151
Ad Claſſicum. XII.37
In Claſſicum. II.49
In Claudiam. VIII.57
De Claudiæ nuptiis & Pudentis. IV.10
De Claudia Rufina. XI.30
Ad Clementem. X.77
Ad Clientes. XII.56
In Clytum. VIII.60
Cochlearia. XIV.110
Coctana. XIII.28
Cocus. XIV.190
Ad Codrum. V.27
De Cœlio. VII.33
Ad Cognatum. IX.41
Coliculi. XIII.17
Ad Colinum. IV.41
Colocaſia. XIII.55
De Colono. XI.12
Coloſtrum. XIII.37
Columniuarium. XIV.93
De columba Aretullæ. VIII.32
Columbini. XIII.62
De coma Earini. IX.13
In commiſcentem verſus operi ſuo. X.82
Concha. XIV.180
Conchis faba. XIII.7
In Condylum. IX.73
De conſulatu Silij. VIII.62
De conuiuio Priſci. IX.59
Capta Rhodia. XIV.62
In Coracinum. VI.37
Coracinus. XIII.90
Corculum. XIV.189
Ad Cordubam. XII.52
De corona roſea. IX.45. XIII.132
In Coſconium. II.54
Ad Coſmum. IV.40
In Cotilum. III.49
Ad Cottam. X.74
De Cotta. XII.69
In Cottam. X.45
Craticula cum veru. XIV.191
Crepitaculum. XIV.50
Ad Creticum. VII.74
Crines ſapo. XIV.23
Ad Criſpinum. VII.82
De Criſpo. V.33
Ad Criſpum. X.14
In crudelem dominum. III.16
Cryſtallina. XIV.101
Cubicularia polymita. XIV.136
Cuculli liburnici. XIV.127
Culter venatorius. XIV.28
Cuniculus. XIII.58
De Curiatio. IV.47
Cycnus. XIII.72
Cydonia. XIII.24

D.

Dactyliotheca. XIV.112
De Dædalo. A.7
Damæ. XIII.99
De damis. IV.59
Deciani dogma laudat. I.8
Ad Decianum. I.33. II.4
In delicatum lectorem. X.41.53
Dentes eborei. XIV.81
In Dentonem. V.45. VIII.31
Dentiſcalpium. XIV.19
Ad detractorem. V.58
In detractorem. VI.45. XIII.2
De Diaulo medico. I.28.40
In Didymum. V.42
Ad Dindymum. V.80
Ad Diodorum. X.26
Diſcus. XIV.149
In diſſimulatorem. IV.72
De diſtichis. VIII.29
Ad Domitianum. V.3. VIII.15.39.61.74.76. IX.3.17.61
Ad eiuſdem loricam. VII.2
Ad Domitium. X.12
Dorcas. XIII.104

E.

De Earino Domitiani. IX.8.9.10
Echinus. XIII.91
De effigie Camoni. IX.56.58
De elephante. A.18
De Endromide. IV.14
Endromis. XIV.115
Ad Entellum. VIII.64
Ephippium. XIV.76

Epitaphium patris Etruſci. VII.34. Latini. IX.22. Philænidis. IX.23
Erotij. X.55
De Erote. X.69
De Erotio. V.35
De Erotio puella. V.38
Ad Eſculanum. VI.50
De Etruſci thermis. VI.28
De Euclide. V.36
Ad Euctum. VIII.6
Ad Euphemum. IV.7
De Eutrapelo. VII.67

F.

Ad Fabianum. IV.5.18
In Fabianum. III.27
In Fabium & Chriſtillam. VIII.43
Ad Fabullam. I.55
De Fabulla. VI.10
De Fabullo. XII.41
In Fabullum. III.9. XI.20
Fœnum. XIV.147
Falx ex enſe. XIV.31
Fama de reditu Domitiani. VII.6
De familia ficoſa. VII.59
De Fannio. II.57
Far. XIII.8
Faſces calamorum. XIV.35
Faui Siculi. XIII.110
Ad Fauſtinum. I.23.93. III.19. IV.8.45. V.37.68. VII.12. VIII.41. X.47
Ferramenta tonſoria. XIV.33
Ferulæ. XIV.70
Ad Feſcenniam. I.71
De Feſto. I.64
Ficedula. XIII.48
In fictum diuitem. III.41. equitem. V.28
Ad Fidentinum. I.32.46.61
In Fidentinum. I.27
De figura Socratis. X.31
De filio Domitiani. VI.2. Reguli. VI.27
Fiſtula. XIV.58
Ad Flaccum. I.50.63.78. IV.37. VIII.45.53. IX.42.71. XII.61
Flagellum. XIV.51
Flagra. XIV.69
Flet mortem Ruſi. VI.60
Focale. XIV.130
Follis. XIV.43
De formica electro incluſa. VI.13
De fragmento Argus. VII.16
Ad Frontinum. X.52
Ad Frontonem. I.48
Frumentum triticeum. XIII.12
Fundanum. XIII.118
Ad furem de libro ſuo. I.57
Fuſci epitaphium. VI.52
Ad Fuſcum. VII.25

G.

Galbula. XIII.63
Galericulum. XIV.46
Ad Gallam. V.81
In Gallam. IV.45
In Gallicum. VIII.22.71. IX.35
Gallina altilis. XIII.60
De Gallo Lingono. VIII.70
Ad Gallum. I.87. X.70
In Gallum. III.21. X.50
Ad Gargilianum. III.24. VIII.13
In Gargilianum. IV.43. VII.55
Ad Garricum. XI.51
Garum ſcombrorum. XIII.107
Ad Gaurum. VIII.27
In Gaurum. V.79. IX.37
Gauſapa. *Cauſia.* XIV.26
Gauſapa villoſa. XIV.126
Gauſape quadratum. XIV.138
De Gellia. I.30
Ad Gelliam. V.30
In Gelliam. III.41. V.17. VIII.75
In Gellium. IX.34
De Gemello & Maronilla. I.10
Ad Germanum. XI.50
Glauciæ epitaphium ad viatorem. VI.21.22
Glires. XIII.57
Gobius. XIII.93
Graphiarium. XIV.18
Grues. XIII.70
Guſtatorium. XIV.78
Guttus corneus. XIV.48

H.

In habentem varios mores. XII.38. amœnas ædes. XII.40
Harpaſta. XIV.44
Ad Helium. I.76
Hercules Corinthi'. XIV.159. fictilis. XIV.160
De Hermete. V.52
De Hermogene fure. XII.25
In Hermum. II.13
De Herode. IX.76
Ad Hiantida nympham. VI.32
De Hippocrate. IX.75
De Hirundine. V.64
Hœdi. XIII.38
Homerus in membranis. XIV.164
Homeri Batrachomyomachia. XIV.163
De Horatio. IV.2

Hordeum. XIII.11
De hortis Mattialis. IV.51. Marcellæ vxoris. XII.27
Ad hoſpites. V.59
Hyacinthus iu tabula pictus. XIV.157

I.

In Iactatorem. VIII.34
Ad Ianum. VIII.2.8. X.27
Iecur anſetis. XIII.56
Ientacula. XIV.193
De importunis baſiatoribus. XII.47
In innidum. VI.42
In inuitatorem. III.18.38
Iocatur in Cortam. I.9
Ioeus ex Homero in cocum. I.43
Ad Iouem. VII.51
In iraſeentes amicos. III.28
Ad Iulinm. I.15. lib.4. e.51. IX.77. XII.29
In Iuſtinum. XI.36
Ad Inuenalem. XII.17
Ad Iuueneum de couino cutru. XII.21

L.

In Labetium. VI.12
De Labieno. VII.56
Ad Labienum. V.48
Ad Labullum. XI.15. XII.30
Lacernæ coccineæ. XIV.120. Beticæ. 127. albæ. 122
Lactuea. XIII.14
De lacerta cælata. III.31
De Ladonte nanta. X.72
In Læliam. XII.20
Ad Lælinm. I.74
Læna. XIV.124
De Læuina caſta, & ad Baias adultera. I.53
Ad Læuinum. VI.7
Lagena ninaria. XIV.106
In Lalagen. II.46
Laliſio. XIII.102
Lanæ amethyſtinæ, albæ, polentinæ. XIV. 140.141.142.143
Lanees ehtyſendetæ. XIV.87
Laterna cornea. XIV.56. ex veſica. 57
In laudem Domitiani. IX.26
In laudem Neruæ Traiani. XI.5
Lans Auguſti. A.26
In Lanſum. VII.66
In lautum innitatorem. XII.39
Ad lectotem. I.1.2.92. II.7. V.16. X.2.4. XI.54. XIII.3. de libro Gallicano. III.1
Ad lectotes. V.2. XI.2
Lens. XIII.9
In Lentinum. III.32. XII.16
De leone. II.52. qui gubetnatotem offendit. A.9. Cæſaris. I.6
De leone & ariete. IX.53
De leone & lepore. I.22.41.51
Ad leporem. I.44
Lepus. XIII.97
Ad Lesbiam. V.65
In Lesbiam. X.37
Ad librũ ſnum. I.3.60. II.1. III.2.3.4. IV.70.74. VII.68.80. VIII.1.68. IX.80. X.1.85. XI.2. X.3
De ſuis libris. I.39. VII.72. X.3
Ad Licianum ſcriptores vnde. I.52. de Hiſpaniæ locis. I.42
Ad Licinium. VII.41
De Ligia. XII.7
Ligna acapna. XIII.15
Ligula. XIV.109
De Ligurra. XII.50
In Ligurinum. III.33.39
De eodem. III.34
De Lino. I.62
Ad Linnm. IV.53
In Linum. II.31. VII.78
De litore Formiano. X.28
De litoribus Altini. IV.19
Ad Liuidum. I.34
Liuius in membtanis. XIV.168
Loculi eburnei, liguei. XIV.9.10
Lodices. XIV.135
Lomentum. XIV.55
Lucanicæ. XIII.34
Lucanns. XIV.171. de eodem ad Phœbum. VII.20. eiuſdem natalis. VII.18.19
Ad Lucanum & Tullũ. I.31. De iiſdẽ. IX.38
Lucerna polymyxos. XIV.37
Ad Lueiferum. VIII.21
Ad Lucinm. IV.42. Iulium. I.86
In ludimagiſtrum. IX.51. X.56
De ludis ſtellæ. VIII.73
De ludo puerorum cum iuueneis. V.32
Ad Lupercum. VI.34. IX.68
In Lupereum. I.95
Ad Lupum. V.54. VI.55
In Lupum. XI.14
Lupus. XIII.94
In luſcum furem. VIII.56
De Lycorid. IV.49
De Lycoride. VII.13
Ad Lycorim. I.82

M.

De Macro. X.17. ad eundem. VIII.5. X.67

De Mæuio. X.65
Mala citrea. XIII.36
In maledicum. VII.21. poëtam. X.5
In malè recitantem. IV.32
In malum medicū. VIII, 69. poëtā. VII.22
In Mamercum. II.61. V.29
In Mamertinum. XIII.122
In Mamurram. IX.44
In Mancinum. I.37. IV.48
Ad Manium. X.20
De Manneio. V.14
Manuale. XIV.74
Ad Marcellam. XII.19
Ad Marcellinum. III.5. VI.19. IX.33
Ad Marcum. I.5. X.63. Vnicum. XII.35
In Marcum. VI.9
Ad Marianum. VI.44
Ad Marinum. X.71
Ad Marinum. X.76. De eod. I.69. II.53. X.18
In Maronem. XI.37. De eodem. XII.72. De eiuſdem idibus. XII.35
Ad Martialem. V.21. VI.1
Ad Martianum. VI.48
Ad Martias Calendas. X.23
Ad Marullum. V.74
Maſſilianum. XIII.128. IV.6
Ad Maternum iuriſperitum. X.35
Ad Mathonem. IV.66. VIII.42. In eundē. IV.65. X.42. XI.38
Matronæ nobilis epitaphium. X.57
Mattiacæ pilæ. XIV.24
In Maximinam. II.34
Ad Maximum. I.7.59. VII.61
In Maximnm. II.16.39. III.13
Mel Atticum. XIII.109
Ad Meliorem. VIII.38
De Menogene. XII.67
Menſa citrea. XIV.79. acerna. 80
Minerua argentea. XIV.161
Mittit librum ſuum ad Plinium. X.19. ad Parthenium. XII.11
Morio. XIV.181
Mulæ pomiliæ. XIV.174
De mulione ſurdo. XI.23
Mullus. XIII.84
Mulſum. XIII.113
De muneribus mœchæ. II.32
De Munna. X.54
In Munnam. X.34
Munuſculum pomorum. X.78
Muræna. XIII.85
Muria. XIII.108
Murices. XIII.92
Ad Muſam. VIII.3
Ad Muſas. V.6
Muſcarium bubulum. XIV.64
Muſcaria pauonina. XIV.61
De Mucio. X.24
Myrrhina. XIV.103
Myrobalanum. XIV.52
In Myrtalen. V.4

N.

In Næuiam. III.10
Ad Næuolum. I.77. IV.68
In Næuolum. II.37
Napi. XIII.20
In Narniam. VII.76
Narthecium. XIV.68
In Naſicam. II.56
In Naſidianum. VII.47
In Naſutum. XII.31
Ad natalem ſuum. XII.48
De natali Domitiani. IV.1
De natatoribus. A.24
De naumachia Domitiani. A.23
Ad Nepotem. VI.20
De Nerua. VIII.66. IX.21
In Neruæ commendationem. XII.6
In Neſtorem. III.22. XI.17
De Nigrina. IV.60
Nimbus vitreus. XIV.102
Niues. XIV.107.108. de niuibus. IV.3
Nomentanum vinum. XIII.124
Ad Norbanum. IX.65
Notarius. XIV.179
De Nouio Microſpico. I.70
Nuces. XIV.15. pincæ. XIII.25
De Numa. X.80
Ad Numatium Gallum. X.31
Numicidæ. XIII.68
Ad Nympham. IX.43

O.

Obſonator. XIV.187
Oleum venefranum. XIII.103
Oliuæ. XIII.35
De Ollo. III.37
Ad Olum. II.48. IV.28
In Olum. VII.10. X.49
Onager. XIII.106
Opobalſamum. XIV.54
In Oppianum. VIII.25
De Oppiano. VII.4
De origine Bacchi. V.69
Oryx. XIII.100
Oſtrea. XIII.87
De Othonis morte. VI.24
Oua. XIII.39

Ouidij

Ouidij metamorphoſis in mēbranis. XIV. 170
Ad Ouidium. I.85. VII.38.39.IX.78
Ad Q. Ouidium. IX.40

P.

Pænula ſcortea.XIV.119. Gauſapina. 133
Ad Pætum. VI.23.XI.40.41.
Ad Pamphilum. IV.56
Panaca. XIV.90
De Panareto potore. VI.64
Panes picentini. XIII.46
Ad Pannicum. II.29.XII.59
Pantagathi epitaphium. VI.35
De Papilo. VII.77
In Papilum. VII.64
Parat conuiuium. X.44
Parazonium. XIV.29
Paridis epitaphium. XI.11
Parma. XIV.184
De partheniana toga. VIII.28
In Parthenopæum. XI.46
In Paſſum. XIII.111
Ad Paſtorem. IX.18
Patauinæ tunicæ. XIV.131
Patella Cumana. XIV.104
In Paternum. XII.43
De Paulla. X.8
In Paullam. IX.4
Ad Paullinum.III.53. de Selio. II.12
De Paullo. II.18.IX.66
Ad Paullū. VII.60.de phiala.VIII.33.XII.57
In Paullum. V.23. X.10
Pauo. XIII.65
Pecten ad caluum. XIV.22
Pelignum. XIII.126
Pera. XIV.71
Perdix. XIII.61
Perna. XIII.53
Perſica nux. XIII.45
Perſona germanica. XIV.158
In peſſimos coniuges. VIII.35
Petaſo. XIII.54
Petit latēter pecuniam à Domitiano. VI.8
Ad Phœbum. IV.34.IX.83.XII.36
In Phœbum. VI.17.38
De Phaëtonte. IV.36
Phaſianus. XIII.67
De phaſide. V.8
Phiala aurea cælata. XIV.85
De phiala Rufi. VIII.49
De Philænide. IV.52.IX.57
In Philerotem. X.39
De Philippo. VI.59
Ad Philomuſum. VII.62
In Philomuſum. III.8.IX.27
De Philone. V.47
De Philoſtrato. XI.43
Phœnicopterus. XIII.66
Ad Phœbum. II.28
Pica. XIV.67
Picatum vinum. XIII.12
De Picente. VIII.54.59
Ad Picentinum. IX.60
De pigris nautis. III.52
Pila paganica & trigonalis. XIV. 41.42
Pileus. XIV.121
Piper. XIII.5
Ad piſcatorem. IV.23
De piſcibus ſcúlptis. III.26
Piſtor dulciarius. XIV.192
De platano cordubenſi. IX.46
Plectra. XIV.152
Pluma. XIV.146
Pocula archetypa. XIV.83
Pœna Laureoli. A.6
De Polla. X.59
Ad Polycarmum. VIII.37
In Polycarmum. XII.45
De Polyphemo. VII.32
Ad Polytimum. XII.68
De Pompeio & filiis eius. V.71
De Pompillo. VI.41
In Pomponium. VI.33
In Pontiam. VI.51
Ad Ponticum. II.59.V.60.VII.83
In Ponticum. II.27.III.46.IV.69
In Pontilianum. V.63.VII.3.XII.33
Procellus lactens. XIII.40
De Porcia. I.36
Porcus. XIV.63.
Porphyriones. XIII.73
Porri capitati. XIII.19. ſectiui.XIII.18
De Porſena & Scæuola. I.21
Ad Poſthumianum. VII.67
Ad Poſthumum. IV.20.31. V.56
In Poſthumum. II.8.10.19.48. V.51. VI.16. XII.12
De eodem. II.20.21
Ad Potitum. X.60
De Praſino. XI.18
In Prætorem. IV.54
Precatur deos pro Nerua Traiano. XI.4
Ad Priapum. VIII.40
De Priſco & Vero. A.27
In Priſcum. I.91
Ad Priſcum. VII.40. VIII.12. X.3. XII.1.4. 14.74.de Salomino. V.15

Ad Procillum. I.25
In Proculeiam. X.38
Pruna damaſcena. XIII.29
Pſirracus. XIV.66
Ad Pudentem. IV.22.VII.11
Ad puerum ſuum. XI.9
De pueroſtillicidio iugulato. IV.13
Pugillares citrei. XIV.3. eburnei. XIV.5. membranei. XIV.6
Pugio. XIV.30
De pugna damarum. IV.27
Pulli gallinacei. XIII.44
Pumilio. XIV.183

Q.

Ad Quinctianum. V.18
Quinctianum facit aſſertorem. I.45
Ad Quinctilianum. II.62
Ad Quinctū. IV.57.V.72.VIII.9.IX 39.40
In Quinctum. III.48
Quincupedal. XIV.82
Quincuplices. XIV.4

R.

De Rabirio. X.61
Ad Rabirium. VII.48
Rapa. XIII.16
In raucum poëtã colla lana tegentē. VI.27
De reditu Domitiani. VII.8
De Regulo. I.12.68
Ad Regulum. I.90. VII.14.26. de fama poëtarum. V.10
De Reſtituti natali. X.73
Ad Rhenum. X.7
De Rhetore. V.53
Rhinoceros. XIV.49. de eodem. A.8.21
Rhombus. XIII.86
Ad Romam. X.64. ad eandem & Dindymum. XI.6
Ad roſam. VII.73
De roſis ad Cæſarem miſſis. VI.56
Ad Rufinum. III.25
Ad Rufum. II.25.38. III.56. IV.67. V.50. VI.57. VII.57. IX.69
In Rufum. III.54
De ruſticatione. IV.73
Ruſticula. XIII.71
Ad Ruſticum. VIII.23

S.

Ad Sabellum. VII.69
De Sabello. IV.35. XII.49
In Sabellum. IX.16. XII.32
Ad Sabidium. I.29
Ad Sabinum. XI.13
Saccus niuarius. XIV.94
In Saleranum. II.45
Salluſtius. XIV.169
In Sanctram. VII.17
Ad Saturnum. XII.51
In Saufellum. II.51
Saurocthonos Corinthius. XIV.156
Ad Scæuolam. I.83
Scalptorium. XIV.73
Scarus. XIII.89
Seazonta mittit ad Apollinarem. VII.23
Scopæ. XIV.72
De Scorpo. X.46. eiuſdem epitaph. X.48
Scrinium. XIV.34
Ad ſe ipſum. VII.71. X.9.43
Securicula. XIV.32
De Selio. II.24. IV.16
In Selium. II.9
Semicinctium. XIV.139
Ad Semproniam. XII.24. Tuccam. VII.35
Ad ſenem orbum. XI.26
Ad Septitianum. XI.53
Setinum. XIII.117
Ad Seuerum. II.5. V.77. VI.6. VII.29.43. VIII.65. XI.34
Ad Sextilianum. I.11.24
Ad Sextum. II.3.11.40. III.29. IV.55. V.5. VIII 17. X.21.51
In Sextum. II.36. VII.70
Sigillum Giberij fictile. XIV.162
Signinum vinum. XIII.121
Signum victoriæ. XIV.155
De Silio. VII.53. XI.28. de eiuſdē filio. IX.67
Ad Silium. IV.11. VII.53
In Silium. XI.27
Similā ex tritico. XIII.10
Simius. XIV.178
Sorba. XIII.26
Ad Soſibianum. I.67. IV.25. XI.44
Soleæ lanatæ. XIV.60
Ad Sparſum. XII.46
Spathalion caryotarum. XIII.27
De ſpectaculo Scæuolæ. VIII.30
Spoletinum vinum. XIII.125
Spongia. XIV.132
De Sportula. III.6
Squillæ. XIII.88
De ſtatua Iuliæ. VI.11. Herculis. IX.31.32. Domitiani. IX.48.49. ad Herculem de eadem ſtatua. IX.50. Iunonis. X.75. Memnonis. XI.7
De Stella. V.11.12
Ad Stellam. I.38. V.57. VII.30. IX.70
Stibadia. XIV.77

Strigi-

Strigiles. XIV.47
Ad ſua carmina. XII.2
De ſue quæ ex vulnere peperit. A.11.12.13
De Sulpicia. X.33
Sumen. XIII.43
Ad ſuos miniſtros. V.61
De ſupplice elephante. A.16
Surrentinum. XIII.115
In Sutorem. IX.55
De ſutore & fullone. III.45
In Symmachum medicum. V.9
Syntheſis. XIV.129
De Syriſco. V.67

T.

Tabula luſoria. XIV.14
Tali eborei. XIV.11
Tarentinum. XIII.130
Tarraconenſe. XIII.123
De tauro. A.15
In Taurum. II.44
De templo Flauiæ gentis. IX.2
Teſſera. XIV.12
De Thaide & Lecania. V.44
Ad Thaliam. IV.17
Theca calamaria. XIV.16
De Theleſina. VI.5
In Theleſinum. IV.30. XII.22
De Theodoro. XI.49
Ad Theodorum. V.70
De Theophila ad Canium. VII.58
Tibiæ. XIV.59
De tigride & leone. A.17
Tintinnabulum. XIV.148
Ad Titullum. VIII.44
Ad Titum. I.17
Toga. XIV.113.114
De toga à Parthenio ſibi data. IX.36
Tomentum lingonicum. XIV.144. Circenſe. 145
De Tongiliano. XII.70
Ad Tongilianum. III.40
In Tongilium. XII.33
De Torquato & Otacilio. X.68
Ad Traianum. X.32
In Traiani commendationem. XII.8
Trifolinum. XIII.119
Trochus. XIV.153.154
Tuberra. XIII.49
Ad Tuccam. I.18. VI.46. VII.63. X.13
In Tuccam. XII.34.74
De Tuccæ balneo. IX.57
De Tucio. III.11
Ad Turanium. V.75
Turdorum corona. XIII.50
De Turno. XI.8
Turricula. XIV.13
Turtur. XIII.52
Tus. XIII.4

V.

In Vacerram. VIII.65. XII.28
In variè ſe tondentem. VIII.46
Ad Varronem. V.31
De Varo. X.25
In Varum. IV.63
Ad Varum. VIII.20
Vaſa Aretina. XIV.88
Vdones Cilicij. XIV.128
Ad Velocem. I.89
Venabula. XIV.26
De Veſtino. IV.58
De Veſuuio monte. IV.33
De Vibij voto. IX.25
De villa Fauſtini ad Baſſum. III.44
De vipera in ore vrſæ. III.14
De vipera electro incluſa. IV.46
Virgilij culex. XIV.165
Virgilius in membrana. XIV.166
Vmbella. XIV.25
De Vmbro. XII.66
In Vmbrum. VII.46
Vnguentum. XIII.131
Ad Volcanum. V.7
Vrbici pueri epitaphium. VII.79
Ad Vrbicum. VII.44. XI.32
Vrceoli miniſtratorij. XIV.95
Vrceus fictilis. XIV.96
De vrſo. A.10
Vua duracina. XIII.22
Ad vxorem. II.64

Z.

Ad Zoilum. II.17
In Zoilum. II.14.42.58. III.23. V.76. XI.10. 22.31.48. XII.44. inuidum. IV.62
Zona. XIV.137

SYLLABVS EPIGRAMMATVM IN COMMVNES LOCOS DIGESTORVM.

Prior numerus librum, poſterior epigramma libri oſtendit.

A. librum ſpectaculorum.

A.

Adulatoria. II.2.V.1.62.VI.58.VII.7.IX.32.61.82.X.62.XI.5.XII.15.67.alia in Cæſaribus.
In adulatores. I.73.II.24.50.V.74
De ædibus, & ædificiis. A.1.2.II.43.V.7.VII.52.VIII.36,61.IX.2.3.17.26.36.X.27.68.XI.19.28.XII.40
De ægrotis. VII.41.VIII.25.XII.16
In æmulos. II.50.X.68.XII.74
De amicis. I.47.X.11.XII.26
Ad amicos. I.33.45.63.II.4.III.27.28.35.IV.11.44.V.5.31.77.VI.19.20.29.57.VII.11.23.57.76.IX.33.79.X.12.17.19.20.40.61.76.XII.11.14
In amicos fictos. II.22.35.36.37.IV.54.V.19.20.26.45.VI.33.43.44.VII.47.62.VIII.14.IX.11.X.14.XI.26.XII.39
Apophoreta. XIV. *omnia poſtxenia.*
De armis. VII.1.2
In artes & artifices. III.45.V.54.VII.34.48.67.VIII.16.IX.55.X.72.XIV.187.190.192
In auaros. I.79.83.II.36.37.IV.38.61.V.79.VII.37.63.VIII.44.67.IX.34.X.10.38.69.XII.10.22.23.43
In aues. I4.7.V.64.VIII.32.XIII.44.48.50.51.59. *& ſequentibus vſque ad* 74. XIV.66.67.186

B.

Balnea. IX.57. *vide thermas.*
In baſiatores. II.10.19.20.21. *importunos.* II.8.VII.78.XII.47
In bellos. I.10.II.6.III.49.XII.32
De beſtiolis & inſectis. III.14.IV.24.46.VI.13
De bibliothecis. VII.15
In breues. XI.2

C.

Ad Cæſarem. A.2.3.4.19.20.I.4.14.V.1.62.VI.62.XII.5.9. *Domitianum.* II.2.63.V.3.15.19.20.62.VI.3.58.VII.1.5.7. *de aduentu eius.* 6.7.8.IX.15.64. *ad eundem.* VII.52.VIII.4.11.24.26.39.48.51.52. *Neruam.* VIII.66.IX.21.XII.6. *Neruam Traianum.* X.6.7.32.62.X.4.5.XII.8
In caluos, caluas, canos. III.32.V.48.VI.38.X.71.XII.7.36
Caſus fortunæ. A.11.12.13.I.12.68.IV.2.I.13.X.72.80.XI.43.49
In caupones. I.49.III.43.IX.78
In cauſidicos. I.76.77.IV.6.V.34.VI.16.25.VIII.7.16.17.71.X.42.XII.59
In cœnarum captatores. I.25.II.9.12.16.24.49.V.45.49.VIII.63.IX.7.16.27.XII.18.67
Ad cenſores librorum ſuorum. V.77.VII.23.25
In cerdones. III.12.45.55.IX.55
Chariſtia. IX.41.42
De comis. IX.13.XII.68
Connubium felix. VIII.2.X.36. *infelix.* VIII.35.43.X.39
Conuiuialia & ſympoſiaca. I.25.V.75.VII.42.50.65.VIII.22.39.48.IX.59.72.74.X.44.45.49.XI.20.29.XII.24.39
De coronis. IX.45.XIII. *vltimum.*

In cre-

In creditores. III.30.VI.17.23.VIII.9.37.IX.83.XI.40.XII.22

In crudeles. II.59.III.16.VII.31.VIII.14

D.

In debitores. I.62.II.3.VIII.10

In decoctores. III.8.37.IV.53.V.33.67.VII.64.VIII.5.IX.63.X.29

Dedicationes librorum & carminum. V.1.VI.1.IX.65.X.79.XI.1.XII.1

In deformes. VII.32.59

In delatores. A.4

Ad deos & deas. V.69.VII.51.VIII.8.40.X.27.XI.4.XII.58

Deſcriptiones variæ. I.42.III.36.44.IV.19.33.42.44.51.X.28

In detractores & calumniatores. I.73.74.III.22.V.29.58.VI.45.VII.60.X.3.5.XIII.2

In diſſimulatores. IV.72.V.3.26.VII.75

In diuites & diuitias. IV.54.VII.61.IX.18.XII.13.73

In doctos viros. I.23.33.52.63.V.11.VII.53.VIII.18.66.IX.21.XI.7.8.23.28.XII.35.fœminas.VII.58.X.33

Dona & munera. II.60.V.18.57.VII.24.25.36.40.43.46.VIII.28.41.67.IX.41.42. X.63.78. XI.14.34.51. XII.21.cætera in Xeniis & Apophoretis.

E.

In edentulos. VI.50.VIII.54

In effœminatos. VI.37.X.58

Encomiaſtica. I.8.31.33.36.42.90.V.71.VI.24.VII.38.39.VIII.66.IX.19.X.19.35.63.67.XI.5.27.28

De epigrammatis. IV.37.VI.46.VII.66.69.VIII.29.IX.37.62.X.21.31.XI.15.25

Epiſtolæ. I.II.VIII.IX.XII.

Epiſtolica. I.87.II.4.III.56.IV.8.22.67.V.1.VI.39.VII.68.VIII.68.76.IX.65.80 X.19.35

Epitaphia, vide Funebria.

Epithalamia, vide Nuptialia.

In equites fictos. V.14.24.28.36.39.VI.7.nonos.VIII.49

Excuſationes. I.38.87.II.7.54.VII.12.74.VIII.23.X.31.52.60.70.XI.13.34.41.XII.41

In exules. VI.58.VII.38.39.54

F.

Fabularum ſpectacula. A.7.de Dædalo. de Laureolo.6. de Orpheo.20. tauro.15

In facetos. III.50.X.83

In fœminas. A.5.I.13.19.30.36.53.55.II.15.23.34.46. III.41. IV.15.18 45.49.50.52.71.V.4.30.44.46.65.81. VI.5.10.47.VII.13.VIII.31.50.57.75.IX.12.X.50.XI.30.XII.7.19.20.42

In feras. II.52.XIII.87.88.89.90.91.92.94.95.96.97.alia in voce, Spectacula ferarum.

In fictos amicos. II.27.40.50.56.VI.9.VII.70.75.IX.11.69.X.14.diuites. II.41.51.III.28.VI.53. XI.44.poëtas. II.61.vide malos poëtas.

In filios. VI.2.26.IX.67

In flores varios. VI.56. VII.73

In flumina. X.7.XII.75

In fontes. III.42.VI.32.IX.43

In fortes viros. I.21.VIII.30

In fortunatos. VI.55.I.11

In fraudulentos. III.40.V.40.VIII.60.IX.35.68.75.X.34.XII.54

Funebria & epitaphia. I.69.72.75.81 93.94.IV.47.58.V.35.38.71.VI.15.21.22.24.35.36.52.60. VII.34.79.IX. 22.23.24.58.X.25.46.48.55.57.61.XI.11.12.24.39.47

In fures. VI.49.VIII.10.47.56.IX.76.X.74.XI.31.XII.25.carminum. I.27.32.46.54.57.61.II.18.X.82

G.

In germanos fratres. I.31.IX.38

In gladiatores. A.27.V.25

Gratulationes variæ. VIII.4.11.15.21.45.62.XI.21

In guloſos. I.20.II.9.12.24.30.33.49.III.17.V.49.67.VII.17.X.29.XI.46.XII.34

H.

In hæreditatum captatores. I.10.20.II.53.IV.43.VI.43.44.VII.36.VIII.27.IX.6.XI.32.44.XII.16.72

In hortos. IV.51.XII.27

Ad hoſpites. V.59

In hoſtes & inimicos. I.29.II.31.XI.50

In humiles & obſcuros. I.35.68.91.II.25.27.X.26.XII.50
In hydropotas. VI.61

I.

In iactatores & oſtentatores. II.6.IV.48.V.42.50.51.76.VI.12.40.VII.35.VIII.6.34.IX.44
Ad imaginem Martialis. IX.1
De imaginibus. I.82.88.IV.36.IX.56.58.X.30.81
In impios,& malos. III.51.IV.9.V.66.X.15.XII.44
In importunos. I.76.IV.29
In impuros. II.13.III.20.IV.6.30.VI.30
In inconſtantes. II.44.IV.68.V.80.XII.38
In infelices. IX.73.X.13
In ingratos. III.21.IV.26.31
In inuidos. I.34.VI.42.VIII.58.65.IX.77.cætera vide in Zoilo.
In inurbanos ſeu inficetos. I.35
Iocularia. I.5.9.17.38.39.43.59.89.91.II.18.28.47.65.III.15.52.53.IV.65.V.12.27.47.55.63.72.VI.14.18.31.34.VII.60.81.VIII.55.IX.5.42.X.51.XI.23.XII.60

L.

In lautos. III.48
Ad lectorem. I.1.2.92.II.5.7.III.1.V.2.16.X.2.4.41.53.XI.2.54.XIII.3
De lectoribus ſuorum librorum. VII.44.45.80.XI.53
Libertas vera quæ. II.39.48
De libris ſuis. I.16.39.45.96.II.65.III.1.VII.11.72.82.X.1.XI.3
Ad libros ſuos & Muſam. I.3.60.II.1.III.2.3.4.IV.17.70.74.V.10.VIII.1.3.IX.80.X.85.XI.1.XII.2.3.XIII.1
Liquores. XIII.6.97. vſq; ad 121
In litigatores. VII.55
Locorum variæ deſcriptiones. vide Deſcriptiones variæ.
In lucos,hortos,nemora,rura. V.68.VI.29.VIII.64.X.76.84.XI.14.XII.46
In ludimagiſtros. IX.51.X.56
In ludos. V.32.VII.27.VIII.73.IX.28

M.

In maledicos. I.73.74.V.29.34.VII.21.X.5
In medicos. I.28.40.V.9.VIII.9.69.IX.75.76.X.66
In mendicos. II.3.XI.17.XII.28
In morbum fingentes. VII.33. IX.66.XI.46.XII.45
In mores ſui temporis. V.78.IX.52.XII.62
In moriones. VII.62.VIII.13.46.XIV.181

N.

In naſutos. XII.70
Natalitia. III.5.IV.1.X.34.VI.2.VII.18.19.20.70.VIII.38.IX.29.39.40.X.23.26.73.XI.36.XII.48.55
De natatoribus. A.24
De nauibus. VII.16.X.72
Naumachiæ. A.23.26
Nuptialia. lib.I.10. IV.10.60.VI.5.6.IX.4.X.8.XI.30.XII.19

O.

In obliuioſos. V.22.vide Rhetores.
In malè olentes. IV.4.VII.77

P.

In parcos. I.78.VI.4.IX.34.X.50.XII.13.30.I.37. II.26.36.37. III.9.10.18.38.46.54. IV.55.63.69. IX.81. XI.16
In patientes. I.21.VIII.30
In pauperes. I.69.II.3.III.11.24.37.IV.26.V.78.VI.66.VIII.19.70.X.18.XI.17.33.35.XII.69
In petaces. I.95.II.11.III.47.IV.12.57.XI.38
Petacia. II.60.63.IV.21.VI.8.57.62.VII.14.30.VIII.24.IX.15.34.40
In pictores. V.41
De piſcibus variis. III.26. IV.23.XIII.74.& ſequentibus vſq; ad 86

In pocula. VI.65.VIII.6.33.49.XII.61.cæteralib.14.vide.
De poëſi immuni & ſterili. I.63.86.VIII.53.X.65
In poëtas malos. III.7.V.52.60.70.VI.33.41.VII.3.4.22.VIII.20.59.X.21.XII.52
In polypragmonas & officioſos. I.65.IV.64.VII.10.83.XII.49
In potatores. I.11.24.26.71.IV.69.V.4.VI.54.64.IX.68.XII.58
Promiſſores. X.16.XI.37.XII.12.33.60
De prouidentia Dei. I.68.IV.16.
De pueris. V.32.IX.8.9.10.13.14.28

R.

In raucos. VI.27
In recitatores. III.13.33.34.39.IV.32.VI.27
In Rhetores. III.19.V.53
Ad Romam. X.64.XI.6

S.

Salutationes. V.23.IX.5
Scoptica. II.32.44.45.IV.25.28.35.39.40.V.42.VII.28.IX.47.X.54.XII.31.32.53.63.64.65.66.71
De ſeipſo. V.13.16.VI.39.VII.71.82.IX.1.18.65.70.X.9.43.52.60.64.67.79.84.XI.15.XII.17.46.56
In ſenes. IV.64.VI.50.VIII.54.X.71.XI.26
In ſomniatores. VII.47
Spectacula beſtiariorum. A.14.25.V.62. fabularum, vide Fabularum ſpectacula. ferarum. A.8.9.10.11.12.13.16.17.18.21.I.6.22.41.44.51.84.II.52.IV.27.59.VIII.26.52.IX.53. puerorum. V.32. pugilum. VIII.74. Virorum. A.27.VIII.30.X.24. fœminarum. A.5.
De ſpectatoribus. A.3
De ſportula. I.50 66.III.6.VIII.42.IX.66
In ſtatuas. VI.11.IX.20.31.32.48.49.50.82.X.75.XI.7.XIV.159.160.161.183
In ſtolidos. II.29.V.60.VII.64.XII.59
In ſuperbos. II.25.III.25.VI.59.63

T.

In tardos. VII.9. vide Rhetores.
Temporis diurni diſtributio. IV.7.73
In thermas. II.55.VI.28.VII.29.XI.42
In timidos. II.57
In tonſores. VII.67.54.XI.45.
In turpes, vide Deformes.

V.

Vaſa. III.31.lib.XIV. varia. vide indicem lemmatum.
In veneficos. IV.14.56.VI.51.VIII.47.IX.36
In veſtes. IV.14.VIII.47.IX.36.XIV.111.& ſequentibus vſq; ad 147
In vetulas. I.19.80.II.23.34.IV.15.IX.60.X.37
In vicinos. I.70
In vina & vini genera. I.18.85. VI.65.XIII.102.& ſequentibus vſq; ad 120
Vita beata. I.48.II.38.63.V.21.VI.48.VIII.72.X.22.43.47
In præſentem vitam. I.15.IV.41.V.56.61.VI.20.VIII.44
Viuere quid ſit. I.15.VI.48
In voraces. II.30.VII.17.X.29.XII.63
Votiua. IX.25.30.71

Z.

In Zoilum. II.14.17.42.58. III.23.IV.62.V.76.XI.10.22.31.48.XII.44.

XENIA.
XIII.

Aromata. 4.5
Aues. 43.48.50.51.52.59.60.61.62.63.64.65.66.67.68.69.70.71.72.73
Baccæ. 22
Carnes. 34.39.53.54.57
Caſei. 29.30.31.32.33
Farina & frumenta. 6.8.10.11.12

Fungi

Fungi edules. 41.42
Liquores. 92.98.95.101.117.122
Olera & legumina. 13.14.16.17.18.19.20.21.56
Piſces. 74.75.76.77.78.79.80.81.82.83.84.85.86
Poma. 23.24.25.26.27.28.29.35.41.45
Quadrupedes. 57.58.87.88.89.90.91.92.94.95.96
Vina. 104.105.106.107.108.109.110.111.112.113.114.115.116.118.119.120.*faſtitia.*101.102.103

APOPHORETA.

XIV.

Animantes varia. 174.175.176.177.178
Auctores in membranis. 163.164.165.166.167.168.169.170.171.172
Aues. 66.67.186
Candela, & ad eam pertinentia. 36.37.38.39.40.56.57
Chartæ. 7.8
Ad comas. 21.22.23.24
Cubicularia. 134.135.136.138
Ad curam corporis ſpectantia. 19.20.48.49.73
Eſcaria. 62.63.65.78.91.193
Ferramenta. 18.27.28.29.30.31.32.33
Ad hominem pertinentia. 179.181.183.184.187.189.190.192
Loculi. 9.10
Ad ludum relata. 11.12.13.14.15.17.149.153.154
Ad menſam. 72.75.79.80.81.132
Muſica. 58.59.150.151.152
Niues. 7.10.93.94.106.108
Pocula. 83.84.85.86.87.88.89.90.92.95.96.97.98.99.100.101.102.103.105.109.110
Pœnarum inſtrumenta. 51.69.70
Pugillares. 3.4.5.6
Signa & ſigilla. 155.156.157.158.160.161.162.185
Supellex varia. 16.17.18.19.20.25.26.34.35.41.42.43.44.45.50.61.72.73.75.82
Veſtes & ad veſtes pertinentia. 111.112.113.114.115.116.117.118.119.120.121.122.123.124.125.126.127.128.129.
130.131.133.134.135.136.137.138.139.140.141.142.143.144.145.146.147

Ad

AD M. VALERII MARTIALIS EPIGRAMMATVM LIBROS, PROLEMMATA.

VITA MARTIALIS EX IPSO MARTIALE POTISSIMVM DEPROMPTA.

CAPVT I.

M. VALERIVS MARTIALIS COQVVS, patre Frontone, matre Flaccilla, Bilbili in Celtiberia natus, Calagurritanus fuit alumnus, quàm obſcurus maiorum natalibus, tam clarus ingenij monumentis. De nominibus poëtæ conſtat ex omnium codicum fide, qui M. Valerium Martialem præferunt, quę, num ipſe ſibi adſciuerit, an à parentibus acceperit, in medio relinquo. Quanquam Marci & Valerij Romana nomina Romæ primùm aſſumpta iudico. Ciuem enim Romanum fuiſſe, nullus dubito, cum aliis ipſe ciuitatem impetrarit, vt lib.3. epigr.94. gloriatur in Næuolum. *Nomen, parẽtes, pátria.*

Quot mihi Cæſareo facti ſunt munere ciues,
Nec totidem famulos ſuſpicor eſſe tibi.

Nec factum, ſed natum, alioqui patronum ſuum carmine laudaſſet. Facilis verò erat tum aditus ad ius ciuitatis, quod Claudius tam vile fecerat, vt vitreis fractis vulgo diceretur emi. Otho verò peregrinis etiam donauit vt Dio in Claudio & Othone teſtatum reliquit. Bilbilis colonia Auguſta dicta eſt, vt ipſe ſcribit lib.10. epigr.103.

Municipes Auguſta mihi quos Bilbilis acri
Monte creat——

Et extat in Tiberij Imperat. æreo nummo AVGVSTA BILBILIS, Veſpaſianus autem Plinio teſte lib.3. cap.3. vniuerſæ Hiſpaniæ ius Latij dedit, ciuitatem poſtea Caracallus. Marci ergo & Valerij nomina more ciuium Romanorum, qui prænomen, nomen, cognomen ferebant, ſibi poëta legit, arbitratu reor ſuo. Marci forte & Martialis quod menſe Martio eſſet editus. Illi enim Marci vt veteres tradunt vocabantur. Valerij nomen vel à Mœcenate ſuo aliquo Valerio, vel Valerio Flacco familiari poëta, vel fortè ob memoriam Catulli quem eſt imitatus, qui & ipſe Valerius audiuit ſibi ſumpſit; nec enim à maioribus acceptum arbitror, etſi non ignoro, nomina nouis ciuibus aſſumta ab iis, quorum beneficio ciuitatem impetraſſent, ſua verò pro cognominibus ſeruata. Quod lib.1. de bello Gallico Cæſar oſtendit, cùm ait: *Commodiſſimum viſum eſt M. Valerium Procillum, Caÿ Valerÿ Caburri filium, cuius pater à Caio Valerio Flacco ciuitate donatus erat, mittere.* Et Cicero ad Acilium ſcribens idem tradit: *Cum Demetrio Mega mihi vetuſtum hoſpitium eſt, ei Dolabella rogatu meo ciuitatem impetrauit, qua in re ego interfui. Itaque nunc P. Cornelius vocatur.* Idem ad eundem Acilium ſcribens ait: *C. Auianium Philoxenum Cæſar meo beneficio in Nouocomenſes retulit. nomen autem Auianÿ conſecutus eſt, quod homine nullo plus vſus eſt quàm Flacco Auianio meo familiariſſimo.* Item in Verrem: *Q. Lutatius Diodorus beneficio Q. Catuli à Sulla ciuis Romanus factus, eademq́; ratione de Dione, qui beneficio Q. Metelli ciuis factus. Q. Cæcilius Dio eſt appellatus.* Sub imperatoribus quum Romana ciuitas integris prouinciis daretur, hi qui ciuitatem Romanam conſequebantur, vel Imperatoris prænomen & nomen, vel eius, aut eorum, quorum præcipuè ſubſidio ciuitatem impetraſſent, nomina ferebant. Verum cùm Antoninus Caracallus Imperator, conſtitutionem edidiſſet, quæ lib.1. Digeſtorum ſub titulo de ſtatu hominum refertur, qua omnes eos, qui in vrbe Romana eſſent, ciues eſſe voluit; tum pro cuiuſcunq; arbitrio nomina ſumpta, aut nobiliſsimarum familiarum, quæ iam defecerant, aut noua excogitata, vetere vocandi conſuetudine, quæ ad ea vſque tempora, parum certè violata perdurauerat, paulatim poſtea labante. Quæ præcipua cauſa fuit (quod portento ſimile eſt) vt

poſt Caracalli tempora, intra paucisſimos annos horum nominum vſus per mille annos conſeruatus, omninò diſsipatus, & in noua vocabula transformatus. Nam nulla deinceps nominis, prænominis vel cognominis diſtinctio obſeruata eſt, ſed omnia in fœdiſsimam barbariem verſa, antiquitatis cognitionem omni ex parte perdiderunt. Hæc Panuinius de antiquis nominibus Romanorum. Vide & Sigonium & Vrſinum de nominibus & familiis Romanorum, Volateranum Anthropol. Martialem (quamuis & hoc Romanum) à parentibus indigitatum ſiue à Kal. Martiis, quibus eſt editus, ſiue maiorum arbitratu ob Martis cultum & memoriam cenſeo. Martiales porrò noſtro poëtæ ferè æquales plures lego apud ſcriptores. Eſt apud Lampridium Gargilius Martialis, paulò tamen noſtro Martiale iunior. Celebrat Tacitus Cornelium Martialem primipilarem. Laudat noſter Martialis Iulium Martialem familiarem ſuum. Vixit eodem ferè æuo S. Martialis, Galloru Myſtagogus Lemouicenſis Pontifex, ſcriptis primùm ſuis nobilitatus, dein etiam ſanguine pro Chriſti nomine profuſo purpuratus. Notus eſt & ille Martialis apud Herodianum lib. 4. Caracallæ percuſſor. De Kalendis Martiis poëtæ natalitiis ita lib. 10. epigr. 24. Martialis ipſe canit

Martiales circa illud annum plures clari. Vnde noſter vi-deatur dictus.

Natales mihi Martiæ Kalendæ
Lux formoſior omnibus Kalendis.

Quãdo natus.

Et lib. eodem epigr. 92. *Martem mearum principem Kalendarum.*

Coquus audit apud Lampridium in Alexandro Seuero, *vt Martialis Coci,* inquit, *Epigramma ſignificat, quod contra quandam Gelliam ſcripſit huiuſmodi:*

Quum leporem mittis.

Martialis vnde Coquus dictus.

Coquum item appellat Ioannes Soliſberienſis lib. 8. Polycrat. cap. 6. & cap. 13. & lib. 7. ca. 12. Auctor Sophologij, præter alios quoſdam qui vitam Martialis conſcripſerunt. Quod nomen an gentilitium ſit, an poſthumum & hominum ſtudio inditum, non decerno. Sunt qui cenſeant à conuiuiis, quæ frequenter celebrat, Xeniis, Apophoretiſque hoc illi nomen conditum, alij re ipſa coquum egiſſe principiò exiſtimant. Titius lib. 7. cap. 21. A maioribus adhæſiſſe illi potius exiſtimem, ſeu parens coquus ab artificio audiit, ſeu à maioribus accepit. Ob tam pauca epigrammata, quibus conuiuia celebrat nomenclaturam hanc indeptum eſſe non eſt vero ſimile. Eſt cum κατ' ἀντονομασίαν epigrammatarius, vt Homerus vel Virgilius poëta, Demoſthenes vel Cicero orator, philoſophus Ariſtoteles dicitur. Parentum nomina, niſi filius cantaſſet, obliuione ſepulta iacerent, liber 5. immortalia reddidit epigr. 35.

Hanc tibi Fronto pater, genitrix Flaccilla puellam.

Parentem tamen affirmant aliqui coquum dictum lectumq;. Vxorem habuit Clodiam Marcellam ex gente Claudia plebeia lib. 12. epigr. 21.

Municipem rigidi quis te Marcella Salonis
Et genitam noſtris quis putet eſſe locis?

Et mox: *Te citò ridebit peregrinus Clodia partus*
Romanam ducat quam magis eſſe nurum.

Ita diſtichon hoc legit Iohannes Scaliger ad illud Catullianum:

Dulce rideat ad patrem.

Ex Martiale tamen diſcis, Clodiam hanc Marcellam non Romanam ſed Hiſpanam & Bilbilitanam patria fuiſſe, vt meritò dubitare poſsis, an ex gente Claudia Romana fuerit hæc Marcella verſum ego Martialis rectius ſcripſerim, vt ante habuit

Vide lib. 12. epigr. 21.

Nec citò ridebit peregrini gloria partus.

Patria Bilbilis.

In patria laudanda tam diligens & frequens eſt, vt illius amantiſsimum facilè intelligas lib. 1. epigr. 62.

Te Liciane gloriabitur noſtra
Nec me tacebit Bilbilis

Lib. eodem epiſt. 50. *Vir Celtiberis non tacende gentibus*
Noſtræq; laus Hiſpaniæ,
Videbis altam Liciane Bilbilin
Aquis & armis nobilem.

Lib. 10. epigr. 103. *Municipes Auguſta mihi, quos Bilbilis alto*
Monte creat, rapidis, quos Salo cingit aquis.
Ecquid læta iuuat veſtri vos gloria Vatis?
Nam decus & nomen, famaq; veſtra ſumus.

Et mox in ſequenti. *Illinc te rota tollet, & citatus*
Altam Bilbilin, & tuum Salonem
Quinto forſitan eſſedo videbis.

Lib. 12. epigr. 18. *Me multos repetita poſt Decembres*
Accepit mea, ruſticumq; fecit
Auro Bilbilis & ſuperba ferro.

Sed

Sed de patria Martialis & hac Bilbili plura lib.1. epigr. 50. Romam venit, cum annum ageret alterum & viceſimum, egit in vrbe annos quinque ſupra triginta, diſceſsit ſeptimo & quinquageſimo. Quod ipſe me docet poëta cum lib.12. epigr.31. de hortis Marcellæ vxoris ita canit: *Quando Romã venerit. Quãdiu Romæ.*

Munera ſunt domino poſt ſeptima luſtra reuerſo.

Lib. verò 10. epigr. 104. à patria ſe triginta quatuor annos abfuiſſe adhuc in vrbe degens ſcripſit. Porrò lib. 10. epigr. 24. de ſuis Kalẽdis, monet ſe quinquageſimum ſeptimum annum attigiſſe

Quinquageſima liba ſeptimamq́;
Veſtris addidimus hanc (vel huc) acerram.

Ex quibus concludo, poëtam ſub Galba, Othone, Vitellio, Veſpaſiano, Tito, Domitiano, Nerua, Traiano Romæ vixiſſe, cùm, vt planè ſentio, ſub primum vel alterum Traiani annum, quod ab eo negligeretur, in patriam redierit, ibique poſt quadriennium, ſummum quinquennium exactum, vltimum vitæ diem clauſerit, ita vt ἑξηκονταέτης ferè obierit, aut biennium vltrà vitam propagarit. Romæ Domitiano, immò & Tito charus gratusque fuit, magnisque honoribus & donis ab vtroque ornatus. Iure nempe trium liberorum, quod ſolus Imperator conferebat, maximæque argumentum gratiæ erat. De quo Plinius minor, Tacitus, Lipſius, alij & nos ſuo loco. Gloriatur de hoc munere poëta lib.3. epigr.94. *Iure trium liberorum donatus.*

Præmia laudato tribuit mihi Cæſar vterq́; *Titus & Domitianus.*
Natorumq́; dedit iura paterna trium.

Et lib.9. epigr.99. *Rumpitur inuidia, tribuit quod Cæſar vterq́;*
Ius mihi natorum, rumpitur inuidia.

Et lib.2. epigr.92. *Natorum mihi ius trium roganti*
Muſarum pretium dedit mearum
** Solus qui poterat. Valebis vxor* ** Cæſar nempe Tribunatum geſſit.*
Non debet domino perire munus.

Creatus eſt tribunus, quod lib.3. epigr.94. iactat:

Eſt & in hoc aliquid vidit me Roma tribunum.

Ornatus eſt equeſtri dignitate. ibidem

Et ſedeo qua te ſuſcitat Oceanus.

Hoc eſt, ſpecto in theatris ludos in equeſtribus, quò ſolis equitibus licet aſpirare. Prædicat eandem lib.5. epigr.13.

Sum fateor, ſemperq́; fui, Calliſtrate pauper,
Sed non obſcurus, nec malè notus eques.

Auctus eſt donis in vrbe & ruri. domicilium ſibi aſsignatum in vrbe, & rus ſuburbanum docet lib.9. epigr.99.

Rumpitur inuidia, quod rus mihi dulce ſub vrbe eſt,
Paruaq́; in vrbe domus, rumpitur inuidia.

Et lib.10. epigr.58. *Dura ſuburbani dum iugera paſcimus agri*
Vicinosq́; tibi ſancte Quirine lares.

Lib. item 8. epigr.61. *Sed quod ſub vrbe rus habemus æſtiuum,*
Vehimurq́; mulis, non vt antè conductis.

Prædium Nomentanum pluribus verſiculis nobilitat lib.6. epigr.43. lib.7. epigr.92. lib.10. epigr.94. & 48. lib.13. epigr.119.

Italiæ quoque partem eam obiit poëta, quam olim Aemiliam, ſeu togatam Galliam dixere, nunc Lombardia cis Padum nuncupatur, ibique nobiliſsimas vrbes luſtrauit; Forum Cornelij ſeu Immolam, vnde tertium epigrammatum librum emiſit, vt lib.3. epigr.1. & 4. ſcribit:

Hoc tibi, quidquid id eſt, longinquis mittit ab oris
Gallia Romanæ, nomina dicta toga.

Et: *Si quibus in terris, qua ſimus in vrbe rogabunt,*
Corneli referas, me licet eſſe foro.

Rauennam, item olim caput Piceni, vt vetus docet inſcriptio. Et in Venetorum ditione vti & Patauium & Altinum, Aquileiam Fori Iulij primariam vrbem, quæ ciuitates adeò poëtæ arriſere, vt conſtituerit, extremam illis ætatem conſecrare, ſic enim lib.4. epigr.25. teſtatur. *Italiam luſtrauit.*

Vos eritis noſtræ portus, requiesq́; ſalutis,
Si iuris fuerint, otia noſtra ſui.

Amicis vſus eſt, præter Cæſares, claris, & potentibus, & multis: Stertinio, quem Auitum vocat, Deciano, Liciniano, Stella, Nepote, Lupo, Plinio iuniore, Cornelio Priſco, Iulio Martiale, Regulo oratore, Quinctiliano, Quincto Ouidio, Iuuenale, Valerio Flacco, Silio Parthenio tyrannoctono, aliiſque compluribus, quos paſsim in ſuis libris æternis ornat elogiis. Librarium puerum habuit, Afrum Demetrium, quem moriturum, ſerò nimis, libertate donauit, de quo lib.1. ep.102.

Illa manus quondam ſtudiorum fida meorum
Et fœlix domino, notaq́; Cæſaribus.

Aeger. Graui motbo ſemel duntaxat, dum Romæ vixit, tentatus eſt lib.8. epigr.25.

Vidiſti ſemel Oppiane, tantùm
Ægrum me malè, ſæpe te videbo.

Lib.6. epigr.58. ſe iam propè conclamatum ait:

O quàm pænè tibi ſtygias ego raptus ad vndas
Elyſia vidi nubila fuſca plaga.

Reditus in patriam. Domitiano ſublato, Partbenio Mœcenate amico anlico à militibus interfecto, cùm apud Neruam parum, apud Traianum nihil poſſet, rerum vrbanarum tædio affectus, vrgentibus iam tædio, & fatis patriam repetinit, in eaque, confecto per triennium libro duodecimo, naturæ, *Mors.* conceſsit, neque enim tam gratam & ſuauem vitam, quàm in patria ſperanit, inuenit, imò æmulorum municipum dente laceratus aſsiduè, ex ægritudine credo animi morbum concepit & periit. Nam paulò poſt, eius mortem Plinius eleganti ad Priſcum epiſtola deplorauit, ſimulque velut funebria perſolnit. Forma oris, & voce virili fuit, piloſo & hirſuto corpore, vt illa gens plerunque ſolet. Hoc poëta oſtendit, cùm lib.10. epigr.65. Carmenionem carpit, ſeque ipſum depingit:

Hiſpanis ego contumax capillis

Et:

Hirſutis ego crinibus, genisq;
Os blaſum tibi, debilisq; lingua,
Nobis filia fortiùs loquetur.

Scripſerunt eandem Martialis vitam Calderinus, Sipontinus, Georgius Alexandrinus, Petrus Crinitus, & alij hos ſecuti. *Gyraldus.* Nos ex ipſo Martiale Martialem voluimus depingere.

DE LIBRIS ET SCRIPTIS MARTIALIS.

CAPVT II.

QVOD nobiliſsimis ſcriptoribus vſuuenit, vti plurimos eorum labores, aut caſus, aut bellum, aut vetuſtas ipſa detereret & obliteraret, hoc, noſtro quoque Martiali aliqua ex parte accidit, neque enim omnia illius ſcripta poëmatáue petaunarunt, canit ipſe *Iuuenilia Martialis.* de ſuis neſcio quibus iuuenilibus & apinis lib.1.epigr.114.

Quæcunque luſi iuuenis & puer quondam
Apinasq; noſtras, quas nec ipſe iam non, &c.

Liber ſpectaculorum. Perierunt & quædam de libro ſingulari ſeu ſpectaculorum (quem quidem ipſe, meo iudicio, collegit, itaque, vt legitur, compoſuit, præter inſcriptiones quaſdam parùm aut omninò epigrammati non conuenientes) Nam lib.1. quędam citat epigrammata de libro Amphitheatri, quę non repetiuntur. Ad Stellam lib.1. epigr.45. ita ſcribit.

Laſciuos leporum curſus luſusq; leonum,
Quod maior nobis, charta minorq; gerit,
Et bis idem facimus: nimium ſi Stella videtur
Hoc tibi: bis leporem tu quoque pone mihi.

Maiorem chartam librum primum interpretor, quòd plura epigrammata contineat, quàm liber ſpectaculorum, qui quidem ad Titi laudes, & Amphitheatrum, ſeu ludos in amphitheatro editos potiſsimum, vt doctiſsimus ſentit Lipſius, eſt referendus. A poëta, poſt Titi mortem recognitum arbitror, & inſcriptiones epigrammatum ita poſitas, vt poſſent pleræque ad Domitianum, qui ſibi patris fratrisque opera omnia tranſcribebat, referri atq; intelligi. de quo infra copioſius. Epigrammatum libros, præter ſingularem, compoſuit duodecim, quos non ſimul in manus hominum dedit, ſed vt quemque abſoluerat, ita in literas miſit, quod ex epiſtolis & multis epigrammatis lector cognoſcet. Reuocauit tamen editos, & quoſdam emendauit, vt fatetur lib.10. de lib.10. epigr.11.

Feſtinata prior decimi mihi cura libelli
Elapſum manibus nunc reuocauit opus,
Nota leges quædam ſed lima raſa recenti
Pars noua maior erit: lector vtrique faue.

Et hæc fortè cauſa ſit, cur exemplaria hodierna tantum inter ſe differant. Aldina inquam & Calderiana ſeu vulgaria. Nos Iuniana ſecuti ſumus.

Librum 13. & 14. hoc eſt, Xenia & Apophoreta ante librum 10. & ſequentes ſcripſit viuo adhuc tyranno Domitiano, cui in Xeniis & Apophoretis blanditur. Nam illud profecto Domitianum ſpectat cui lemma Anſer eſt

Hæc ſeruauit auis Tarpeij templa Tonantis:
Miraris: nondum fecerat illa Deus.

Vtique

Vtiqne Domitianum vocat Deum, qui incenſum capitolium reſtituit, vt ſuprà oſtendimus. Nec de alio intelligo primum diſtichon lib.14.

Syntheſibus dum gaudet eques, dominusq́; Senatus
Dumq́; decent noſtrum pilea ſumpta Iouem.

Iouem Domitianum more ſuo appellitat, vt ſuprà

Me meus in terris Iuppiter ecce tenet.

Cæterùm quod generatim ad vniuerſa poëtæ epigrammata attinet, non ita admiror omnia, vt vel paria, vel omnia præſtantiſsima iudicem. Sunt alia aliis meliora, quod ipſe fatetur de ſuis lib.1. epigr.12. ſcribit:

Sunt bona, ſunt quædam mediocria, ſunt mala plura
Quæ legis: hic aliter non fit Auite liber.

Et lib.7.epigr.30. *Triginta toto mala ſunt epigrammata libro,*
Si totidem bona ſunt, Lauſe bonus liber eſt.

Quod verò monent nonnulli, vt mala à bonis ſecernantur, maleq́ue natis infœlix nota adſcribatur, id curæ alteri non inuidebo. Ego quæ fortean acutiſsima cenſeo, alius plumbea dicat; nec enim doctiſsimis etiam in hac cenſura conuenit, quod Ciceronis & Plutarchi, qualium, Deus bone, virorum iudicia oſtendunt, quorum alter omnium ſeculorum auctoritate comprobatus Cicero Timæi dictum de Dianæ abſentia in eius templi conflagratione, vt argutum & acutum celebrat ac miratur: Alter verò Plutarchus in Alexandri vita tam frigidum ait eundem Hegeſiæ iocum, (in nomine quoque controuerſia eſt) vt ipſum etiam incendium reſtinguere potuerit. Victorius lib.16. Var.ca.15. Commendat Adagiographus Palladæ græci epigrammata, eleuat eadem ac penitus deprimit. H.Stephanus, vt veriſsimum ſit illud Luciani. 2. de natura Deorum.

Οὐδὲν ἐν ἀνθρώποισι διακριτὸν ἐστὶ νόημα
Ἀλλ' ὃ σὺ θαυμάζεις τοῦθ' ἑτέροισι γέλως.
Editur humana eximium nil mente: Sed illud
Quod tu miraris, ridiculum eſt aliis.

Nunquam fiet, vt omnes eadem mirentur amentq́ue, quot capita, tot ſententiæ. Præclara tamen pleraque ſunt huius poëtę epigrammata, in quibus nullum habet ſecundum. Accedit, mihi neceſſariò multa prætereunda, quæ tibi fortè maximè iucunda.

TESTIMONIA

SCRIPTORVM DE MARTIALE.

Capvt III.

OMnivm nobiliſsimum teſtatiſsimumq́ue eſt C.Plinij Cæcilij Secundi, poëtæ æqualis & amici, cuius iudicium meritò tanti fit ab omnibus, quanti Plinius hic ipſe ab omnibus fieri ſolet, cuius ad Cornelium Priſcum epiſtolam de Martiale apponam.

Caius Plinius Cornelio Priſco S.

Audio Valerium Martialem deceſsiſſe, & moleſtè fero. Erat homo ingenioſus, acutus, acer, & qui plurimum in ſcribendo, & ſalis haberet & fellis, nec candoris minùs. Proſecutus eram viatico ſecedentem, dederam hoc amicitiæ, dederam etiam verſiculis, quos de me compoſuit. Fuit * mos antiquis, eos qui vel ſingulorum laudes, vel vrbium ſcripſerant, aut honoribus, aut pecunia ornare. Noſtris verò temporibus, vt alia ſpecioſa & egregia, ita hoc inprimis exoleuit. Nam poſtquam deſiuimus facere laudanda, laudari quoque ineptum putamus. Quæris qui ſint verſiculi, quibus gratiam retulerim? Remitterem te ad ipſorum volumen, niſi quoſdam tenerem. Tu, ſi placuerint, hi, cæteros in libro requires. Alloquitur Muſam. Mandat, vt domum meam in exquiliis quærat, * adeat reuerenter. * moris antiqui. * adeat ij.

Sed ne tempore non tuo diſertam
Pulſes ebria ianuam, videto:
Totos dat tetrica dies Mineruæ
Dum centum ſtudet, auribus virorum
Hoc, quod ſecula poſteriq́; poſſint
Arpinis quoque comparare chartis
Seras tutior ibis ad lucernas.
Hæc hora eſt tua, † dum furit Lyæus † al. cum.
Dum † regnat roſa, dum madent capilli, † cum.
† Tum me vel rigidi legant Catones, † Tunc.

Meritone, qui hoc de me ſcripſit, & tunc dimiſi amiciſsimè, & nunc amiciſsimum defunctum eſſe doleo? dedit enim mihi, quantum maximè potuit: daturus amplius ſi potuiſſet. Tametſi quid homini poteſt dari maius, quàm gloria, laus, & æternitas? † Aeterna, quæ ſcripſit, non erunt fortaſſe: ille tamen ſcripſit tanquam futura. Vale.

† *al. At num erūt æterna quæ ſcripſit? erunt fortaſſe.*

Ælius Verus Cæſar.

A.V.C. DCCC. XC.

Addam & Spartiani aut potius Aelij Veri Cæſaris de poëta noſtro elogium. *Idem* (Aelius Verus Cæſar) *Martialem † epigrammatarium poëtam, Vergilium ſuum dixiſſe fertur.* Virgilium intellige in ſuo genere, hoc eſt principem epigrammatis, vt ille epici poëmatis.

† *al. epigrammaticum.*

Lampridius in Alexandro Seuero.

* *C. CIↃ. LXXII.*

Martialem æuo * Alexandri Seueri plurimum legi celebrarique ſolitum oſtendunt Lampridij verba: *Et quoniam,* inquit, *de lepuſculis facta eſt mentio, quod ille (Alexander) leporem quotidie haberet, locus poëticus emerſit, idcircò quod multi ſeptem diebus pulchros eſſe dicunt, qui leporem comederint vt Martialis Coci epigramma ſignificat, quod contra Gelliam ſcripſit huiuſmodi:*

Quum leporem mittis, ſemper mihi Gellia mandas,
Septem formoſus Marce diebus eris
Si verum dicis, ſi verum Gellia mandas,
Ediſti nunquam Gellia tu leporem.

Sed hos verſus Martialis in eam, quæ deformis eſſet compoſuit, &c. Iſta Lampridius de Martiale quem cocum nominat. Ex æui illius credo more, quo & Gargilius Martialis ſcribebat & florebat, vt diſcriminis fortè cauſsâ poëtam noſtrum cocum dixerit, aut quod reapſe coquus fuerit.

A. V. C. CIↃ. CC.II. Chriſti CCCC. LXI. circiter.

Sidonius carmine 23.

Inter claros ſcriptores ſæpius numeratur Martialis à Claro Sidonio, qui ita canit:

Quid celſos Senecas loquar vel illum
Quem dat Bilbilis alta Martialem
Terrarum indigenas Hibericarum.

Idem carmine 119.

Aut mordax ſine fine Martialis.

Omitto Salisberienſis, Aeneæ Siluij, Hiſtoricorum item Hiſpaniæ Ioannis Vaſæi, Franciſci Taraphæ, Marianæ & aliorum encomia Martiali impertita. Nec interpretes Martialis commemoro Calderinum, Sipontinum, Merulam, Micyllum & alios, qui Martialem certatim prædicant. Sunt nonnulli * qui minus rectè ſentiunt de noſtro poëta. Sed horum ſententiæ lumina æui noſtri & à noſtro proximi Iouianos Pontanos, Scaligeros, Turnebos, Lipſios oppono.

* *Volateranus Anthropologia & nonnulli alij.*

Iouianus Pontanus lib. 3. de Sermone, cap. 18.

Valerius Martialis artificioſiſſimus epigrammatum ſcriptor, ita in iis quidem iocatus eſt, vt frequentius carpat, quàm delectet, tametſi è demorſione ipſa delectatio quoque paritur. Adhæc dictis eius partim occultiſſima quædam inſunt ſpicula, partim verba quæ non ſolùm à facto ſint aliena, verum aut obſcena ipſa admodum ſcurriliáque, aut maximè ampulloſa & acida, quod quidem Hiſpanicum eſt. Nam etſi Hiſpani cum primis ſunt facetiarum ſtudioſi, tamen ſi populares reſpexeris ac plebeios gentis eius homines, inuenies eorum iocos non tam propendere in luſum, ac delicias, quàm in ſubmorſiones, magisq; ſpectare in inuectiuas, & ſubſannationes, quàm in riſum, voluptatemq; è iucunditate conceptam, quæ in facetis viris tenerrima quidem eſt. Sunt tamen dicta eius in vniuerſum arguta, ſubtiliterque conquiſita, abſtruſæ ſententiæ, eædemque raræ, ſalſæ, aculeatæ: inuentio verò maximè acuta, verba autem præcipuè accommodata, quæque non prima tantum facie, atque in ipſo explicatu lectorem alliciant, atque auditorem verum quæ in eius animo relinquant tacitam quandam quaſi ſubtitillationem. Nihilo tamen minus in iis non pauca quidem animaduertas, quæ decorum illud, quod virtutis huius, de qua præcipimus, maximè eſt proprium. Quale illud, quod & iucundum ſimul & ſalſum eſt, riſumq; venuſtè pariter atque honeſtè mouet, ac vel in ore etiam matronæ non dedecet.

Vnguentum fateor bonum dediſti. Et quæ ſequuntur.

Hæc Iouianus verè ſincereque probat, nec falsò, quæ de eodem ſubiicit, petulantiore tamen, & nobis hîc tacendo. Concludit demum laudem hiſce verbis: *Eiuſmodi ſunt igitur Martialis dicta, vt pleraque multum habeant ſalis: nec minus fellis, atque ampulloſi próque loco & iocentur, & delectent:* Cætera ad illam partem epigrammatum pertinent, quam nos præſcripſimus.

Angelus Politianus Præfat. in Quintil. *Vt ab ingenioſiſſimo latinorum epigrammatum poëta, & vagæ iuuentutis moderator, & Romanæ gloria togæ verè meruerit appellari.*

Julius

Julius Scaliger lib.6.poët.

Ne Martialem quidem tranſferre libet ad meliora. De illius libris alibi ſatis à nobis dictum eſt. Multa ſunt eius epigrammata diuina, in quibus & ſermonis caſtitas, & argumenti ſpecies luculenta eſt. Verſus verò candidi, numeroſi, pleni, deniq; optimi. Alia fœda ne legerim quidem (meritò igitur purgantur) *tantùm abeſt vt ad cenſuram vocem.*

Idem lib.3.cap.126.

Epigrammatis virtutes peculiares breuitas & argutia, hanc Catullus non ſemper eſt aſſecutus, Martialis nuſquam omiſit.

Turnebus lib.13.cap.119.

Cùm à Martiale lepidiſſimo poëta (nec enim illis aſſentior, qui ſcurram ineptum eum appellant, neq; ſatis elegante Muſa libros epigrammatum ſcripſiſſe autumant, canitur. Admittat inter buſtuarias mœchas, &c.

Idem cap.4. lib.8.

Quid vetat attingere feſtiuiſſimi poëta Martialis luſus, atq; in his operam ludere: non ſemper ſupercilia adducenda ſunt, legendum ineuolutus, &c.

Idem lib.29.c.9.

Verſus Martialis ſunt lepidi, ſed paucis intellecti, cùm tamen verbis minimè obſcuris contexti ſint.

Juſtus Lipſius lib.1.epiſtolic.quæſt.cap.5.

Quid cenſes tu? non melius de Martiale Scaliger iudicauit, qui verſus eius candidos, numeroſos, plenos, epigrammata multa diuina dicit: quàm ille, qui ſcurram de triuio appellat. Nollem excidiſſet viro magno hoc iudicium iudicij diſſimile. Nihil ad Catullum Martialis, ſcio: Sed & hoc ſcio epigrammata illa, nec in triuio nata, nec in triclinio. Multa fœda, obſcœna in Martiale: & mehercule in vno Catulli libello non pudiciora ſed pauciora. Ignorat ſæculum illud qui hoc accuſat. Sunt & ioci aliquot leues, vulgati pueriles: ſed meliorum maior eſt numerus. Faceret è re litteraria, ſi quis more veterum criticorum delectum eius epigrammatum haberet, & bonis adſigeret laudis notam, aliis culpæ, &c. Hæc Lipſius.

Taceo eorum, qui hodie ſcribunt egregia de Martiale iudicia, nullus certè vel Catulli, Tibulli, Propertij, Virgilij, Ouidij, Statij, Auſonij interpres non ſexcenties vtitur teſtimonio Martialis, nullus antiquitatis admirator & ſcriptor tacet Martialem, cuius teſtimonio omnes pro oraculis vtuntur, qui de rebus Romanis libros meditantur. Itaque, vt hoc caput concludam, ſatis meo animo vel tacitus laudatur is, qui plurimum citatur, legitur, & teritur, vt verè de ſeipſo Martialis.

Illa tamen laudant omnes, mirantur, adorant: Lib.4.epig.49.
Confiteor: laudant illa, ſed iſta legunt.

Sint alia poëmata epigrammatis grauiora, non ſunt vel iucundiora, vel vtiliora, non minùs emẽdat mores noſter, quàm vel Lucillius, qui verſu ſecuit vrbem, vel Horatius, Perſius, Iuuenalis. Quin & hoc laudis habet noſter, quod bonos apertè laudat, improbos alieno nomine tectè corrigit, vt de ſe fatetur ipſe lib.10.epig.33.

Hunc ſeruare modum noſtri nouere libelli,
Parcere perſonis, dicere de vitiis.

Verè etiam hoc poëta de epigrammatis, & fabuloſis aliis poëmatis.

Neſcis crede mihi, quid ſint epigrammata Flacce Lib.4.epig.49.
Qui tantùm luſus illa, iocoſq; putas.
Ille magis ludit, qui ſcribit prandia ſæui
Tereos, aut cœnam, crude Thyeſte tuam.

DE EPIGRAMMATE.

CAPVT. IV.

ALIQVAM multi ſcriptores de epigrammate variè admodum præceperunt. Parmenio lib.1.Anthol.cap.44. εἰς λογγεγφίαν. Cyrillus ibidem. Gyraldus Dial.10. hiſtor.poët. Robertellus libro ſingulari ad Ariſtotelis poëticen. Iulius Scaliger lib.3. poët. Minturnus lib.5.de poëta. Thomas Correa lib.ſingulari & duo nuper è Societate Antonius Poſſeuinus, & Iacobus Pontanus. Mihi ſicut animus non eſt, omnia quæ ad epigrammatis laudes, antiquitatẽ artem & varietatem, pertinent exequi, ita prorſus tacere, nec vim, originem, naturamq́ue eius attingere, cum epigrammatarium poëtam enarrandum ſuſceperim, non eſt omnino viſum opportunum. Quare tribus, vt aiunt, verbis rem expediã, & vnde natum epigramma, quid illud, & quas virtutes deſideret, exponam. *Qui de epigrãmate ſcripſerunt.*

Notio epigrammatis.

Epigramma ſyllabatim expreſſum, latinè inſcriptionem ſonat. ἐπιγράφω enim inſcribo, ſuperſcribo, ſeu titulum alicui rei addo valet. Vnde ἐπιγράφειν τὸ βιβλίον, ἐπιστολὴν, ἀνδριάντα, τάφον, &c. Inſcribere librum, litteras, ſtatuam, tumulum.

Obſeruauit Budæus à Plutarcho τὸ ἐπιγράφειν, vſurpari pro eo, quod eſt epigramma ſcribere.

Prima ſanè notione epigramma nihil aliud eſt, quàm ἐπιγραφὴ, quæ primitus nuda, & ſimplex fuit, & ſæpè vno duntaxat verbo fiebat; qualis eſt apud Pauſaniam ἐνυάλιος Mars, ſeu Maruortius. ἐπίγραμμα, inquit, ἐστὶν αὐτῷ ἐνυάλιος, hoc eſt, ἐπιγραφὴν ἔχει, ἐνυάλιος. Talis eſt inſcriptio Verrinæ ſtatuæ apud Ciceronem. ΣΩΤΗΡ. Pluribus verbis liberis tamen epigramma de Cyro adfert Strabo. Infinita extant etiam hodie ſoluta oratione pluribus verbis facta, Cyri hoc eſt lib.15. Ὦ ἄνθρωπε, ἐγὼ Κῦρός εἰμι ὁ τὴν ἀρχὴν τοῖς Πέρσαις κτησάμενος, καὶ τῆς Ἀσίας βασιλεύς. μὴ οὖν φθονήσῃς τοῦ μνήματος. plura ibid. Primo igitur & vero ſignificatu, ea dicta ſunt epigrammata, quæ pro elogiis inſcribebantur monumentis, ſtatuis, tropœis, imaginibus. Eſt enim epigramma ſtatuæ, vel imaginis inſcriptio. Deinde translatum eſt epigramma ad libros, factumq́; eſt contra, vt epigramma fieret inſcriptio inſcriptionis, hoc eſt; ſtatua, inſcriptio epigrammatis, id quod exemplo intelliges. Primum cogita, poſitam Herculi aut Romulo ſtatuam cum hac inſcriptione, Herculi orbis liberatori, vel Romulo vrbis conditori. Acceſsit deinde poëta, ſcripſit epigramma in ſtatuas haſce Herculis & Romuli, eaque libro ſuo epigrammatum ſeu carminum inſeruit cum hac inſcriptione: De ſtatua Herculis de Coloſſo Iouis, de ſpecie Romuli, &c. Hic, vt vides, ſtatua Herculis, Iouis, Romuli eſt inſcriptio epigrammatis: cùm tamen ipſum epigramma natura ſua ſignificet inſcriptionem. Ita fit vt in libris epigramma ſit inſcriptio inſcriptionis, & quaſi epigramma epigrammatis.

Definitio epigrammatis.

Eſt autem epigrãma, vti nunc accipitur, poëma breue, cum ſimplici cuiuſpiam rei, vel perſonæ, vel facti indicatione, aut ex propoſitis aliquid deducens.

Simplex.

Simplex eſt illud apud Gellium Pacuuij lib.1.c.24.

Adoleſcens tametſi properas, hoc te ſaxum rogat
Vt ſe aſpicias: deinde quod ſcriptum eſt legas.
Hic ſunt poëtæ Pacuuij Marci ſita
Oſſa; hoc volebam, neſcius ne eſſes: Vale.

Et illud Simonidis lib.3.Anthol.cap.2. quo nomen Caſmyli, patria, pater, & victoria exprimitur.

α. Εἰπὸν τίς, τίνος ἐσσὶ, τίνος πατρίδος, τίνα νικῇς;
β. Κάσμυλος Εὐαγόρου, Πύθια, πὺξ, Ῥόδιος.
Dic quis es, & cuius, quæ patria palmaq́, pugnæ:
Caſmylus Euagoræ, Pythia, Lucta, Rhodus.

Illud etiam Virgilij. *Æneas hæc de Danais victoribus arma.*
Et illud de eodem neſcio an eiuſdem.

Mantua me genuit, &c.

Compoſitum.

Compoſitum eſt, cùm ex propoſitis aliud deducitur, idque vel maius, vel minus, vel par, vel diuerſum, contrariumúe. Maius deducitur ab Antipatro.1.Anthol.cap.54. in Dianæ Epheſinæ templum, quod Babyloni, Ioui Alpheio, hortis penſilibus, Coloſſo Rhodio, Mauſoli tumulo anteponit. Noſter item poëta Antipatrum imitatus.1.epigram. Amphitheatrum Titi, ſeptem orbis miraculis antetulit. Sed huius exempla paſsim apud Græcos & Latinos occurrunt. Minus vt Martialis ad Paullum de Phiala & Galla.75.lib.10.& lib.A.epig.6. vbi docet, fœminas poſſe, quod olim vix Hercules. Et de ſue quæ ex vulnere peperit. Eſt à minori, quo probat maius. Si nata eſt fera ex funere matris, cur non potuerit Deus? Minus, concludit lib.9.epig.4. Vbi oſtendit Iouem eſſe pauperiorem Cæſare, maioraque Cæſaris merita, quàm vt illa æquare poſsit Iuppiter. Minus deducit lib.9.epig.49. ad Gallicum, & eodem lib.9.epig.60. Obuia paſsim huius exempla leges. Paria ſunt illa lib.2.cap.18. ad Maximum, quem ſe maiorem, ſibi tamen eſſe parem probat ex paribus. Capto tuam pudet heu, &c. Contra libro eodem epig.43. Ad Candidum ſe parem amicis iactantem, oſtendit diſparem. A paribus eſt illud lib.8.epig.35.

Cum ſitis ſimiles pareſq́, vita
Vxor peſsima, peſsimus maritus,
Miror non benè conuenire vobis.

Sed his epigrammatis non tam par concludit, quàm ex paribus diuerſum. Par omnino colligit ex propoſitis lib.1.epig.61. ad Licinianum.

Nec me tacebit Bilbilis.

Quia ſum æquè celebratus meis ſcriptis atque Catullus, Liuius, Maro, Stella, Flaccus, Ouidius, Lucanus ex ſuis. Par concludit lib.8.epig.56. ad Flaccum.

Ergo ero Virgilius, ſi munera Mæcenatis
Des mihi? Virgilius non ero, Marſus ero.

Sæpè

Sæpè diuerſum colligitur.

Pars maxillarum tonſa eſt tibi, pars tibi raſa eſt.
Pars vulſa eſt, vnum quis putet eſſe caput?

Plurima ſunt quæ contrarium inferunt, Martialis,

Difficilis, facilis, iucundus, acerbus es idem,
Nec poſſum tecum viuere, nec ſine te.

Et: *Inſequeris fugio, fugis inſequor, hæc mihi mens eſt,*
Velle tuum nolo, Dindyme, nolle volo.

Catullus: *Odi & amo quare id faciam fortaſſe requiris;*
Neſcio, ſed fieri ſentio, & excrucior.

Sæpè ambiguè, & vel argutiſsimè epigramma concluditur, cuiuſmodi eſt illud Martialis lib. 1. epig. 97.---Excidit mihi nomen; Et illud lib. 4. epig. 66. feciſti rem Line difficilem. Et lib. eodem epigr. 34. *Sordida cùm tibi ſit, verum tamen Attale dicit,*
Quiſquis te niueam dicit habere togam.

Multa ſunt præterea quæ diuerſum ex vno, vel vnũ ex diuerſis colligunt. epig. 2. Amph. vel quæ ex paribus, vel repugnantibus contrariis, &c. componuntur. Non pauca præterea, quæ non facilè ad certum genus reuocantur. Pleraque tamen laudem, vel reprehenſionem, ſuaſionem, officium, documentumúe continent. Multa proferrem ex Græcis & Latinis, ſi hoc mihi propoſitum foret, exempla.

Hypotheſis ſeu res ſubiectæ, ſunt quidem illæ omnes, ſed tamen amant epigrammata præ ceteris illuſtriſsima facta. Cuiuſmodi ſunt Q. Mutij Scæuolæ, Lucretiæ, Herculis, Democlis Atheniensis, Alexandri M. Themiſtoclis, Leonidæ, &c. Vel ingentia flagitia, quæ maximè ad Satyram pertinent; qualia Neronis, Phalaridis, Dionyſij, & huiuſmodi monſtrorũ leguntur. Vel vitia corporis, vel ſtupor animi, vel quæcunque in materiam ridiculi cadunt. vel quæ indignationem maximam, ingentesque animi motus & affectus habent, amoris, odij, inuidiæ, iræ, moleſtiæ, ſpei, timoris. Quorum omnium multò illuſtriora habemus in noſtra tam antiqua, quã noua republica monumenta, quam profana & impia hominum ſęcula vnquam habuere. Quid non ſuppeditabunt humani generis conditores Adam & Eua, cùm ex beato & florente ſtatu gloriæ, in lamentabiles mortis, omniumque ærumnarum caſus inciderunt? Quid Samſon, Dauid, Machabæi, quid Iuditha, Heſter? Quid Magdalena noſtra lachrymis amoris & doloris vbique madens? Quid heroes noſtri, heroidesque Martyres, Laurentius, Ignatius, Georgius, Catharina, Hagne, Agatha, vtraque Lucia, quibus mille partibus genticam ſuperſtitionem ſuperamus. Aptiſsima verò & acutiſsima obiiciuntur cogitata ex Chriſti θεανθρώπου perſona, vbi plurima ex contrario poſſunt dici, quo pacto idem ſit æternus & mortalis, ſitiat fons, eſuriat omnium rerum ſatietas, frigeat ignis, langueat vigor, ægrotet medicus, moriatur vita, &c. *Argumentum epigrammatis.*

Definio tandem, qua materiam epigrammatis, fortiſsima & ignauiſsima facta, pulcherrima & turpiſsima, abſurdiſsima & aptiſsima, ſtultiſsima & ſapientiſsima, maximè ridicula & lamẽtabilia, minima & maxima, prima & extrema, artes, fraudes, euentus humanos, diuina naturalia cadere in epigramma. Atq; vt materia eſt incircumſcripta, ita genus carminis liberum eſt, quanquam duo triáue genera potiſsimùm vſurpentur. Elegiacum, Phaleucium, Iambicum; non rarò etiam heroicum. vt docet noſter lib. 6. epig. 65. *Genus carminis.*

Hexametris epigramma facis? ſcio dicere Tuccam:
Tucca ſolet fieri: deniq; Tucca licet.

Eſt epigramma per ſe opus, nec pars vel Elegię, vel Epopœiæ, vel Tragœdiæ, vel Comœdiæ, vt cenſuit Robertellus, quem & ratio, & viri docti meritò reiiciunt.

Virtutes epigrammatis alij duas, alij tres pluresúe adferunt, præcipuas complectemur. Breuitatem, argutiam, venuſtatem ſeu ſuauitatem. Breuitas ideo tribuitur epigrammati, quod olim epigramma nihil eſſet aliud præter ipſam inſcriptionem, quæ ſæpè tribus, aliâs duobus, nonnunquam etiam vno verbo abſoluebatur. Nec definitũ eſt hodie, quot verſibus epigramma ſit conficiendum. Minturnus ex Cyrilli ſententia ait, diſtichum eſſe nimis longum in epigrammate, ſed Cyrillus contra docet diſtichum eſſe iuſtum epigramma. Apponam epigramma Cyrilli. *Virtutes epigrammatis.* *Breuitas.*

Πᾶν καλόν ἐς ἐπίγραμμα τὸ δίστιχον. ἢν δὲ παρέλθῃς
Τὺς τρεῖς, ῥαψῳδεῖς, κοὐκ ἐπίγραμμα λέγεις.

Omne epigramma placet, geminis quod verſibus exit,
Quod plus eſt, librum, non epigramma voces.

Et noſter: *Diſticha qui ſcribit, puto vult breuitate placere*
Quid prodeſt breuitas, dic mihi, ſi liber eſt.

Sunt qui duobus diſtichis non ampliùs epigrammata ſcribebant, vt de Lampridio quodam tradit Sidonius. Epiſt. 9. lib. 8. Præterea, inquit, quod ad epigrammata ſpectat, non copia, ſed acumine placens, quæ nec breuius diſticho, nec longius tetraſticho finiebantur. In eadem ſententia videtur fuiſſe Parmenio, cuius eſt hoc epigramma de epigrammate.

Φημὶ

Φημὶ πολυστιχίην ἐπιγράμματος οὐ κατὰ μούσας
Εἶναι. μὴ ζητεῖτ' ἐν σταδίῳ δόλιχον
Πολλ' ἀνακυκλεῖται δολιχοῦ δρόμος. ἐν σταδίῳ δὲ
Ὀξὺς ἐλαυνόμενος, πνεύματός ἐστι τόνος.
A Muſis procul eſt, multos epigrammate verſus
Complecti, an quæras in ſtadio dolichon?
In dolicho curſus crebrò torquetur: acuta
Pectoris in ſtadio concita vis rapitur.

Nonnulli vltra *δεκάστιχον*, hoc eſt, quina diſticha non progrediendum docent. Ego ex Græcis & Latinis *ἐπιγραμματοποιοῖς* diſco epigrammata ſcribi poſſe, & frequenter ſcripta ſolo monoſticho, vt illud Græcorum lib.4.cap.8. in centaurum. Et lib.1. Theonis *εἰς ἑβδομάδα* & 4. *εἰς ἄγαλμα ἠχοῦς ἐ-χὼ μονολόγω*. Et multa præter hæc epigrammata græcis paſsim obuia. Martialis lib.8.epig.19.

Pauper videri vult Cinna, & eſt pauper.

Et lib.7.epig.97. *Omnia Caſtor emis; ſic fiet vt omnia vendas.*

Diſticha verò, triſticha, tetraſticha, pentaſticha, hexaſticha, ſeptaſticha, octoſticha, *ἐννεάστιχα*, decaſticha vbique occurrunt, apud Catullum, Martialem, in Anthologia Græcorum. Quod iam negant decaſticho licere verſum addere; refutant principes epigrammatis, Catullus, Martialis & plurimi Græcorum. Catullus & Martialis trigeſimum verſum excedunt. Agathias Græcus Icoſiſtichon, hoc eſt, viginti verſuum epigramma ſcripſit lib.7. Anthol. longiora leges lib.5. Concludo igitur, diſticha, tetraſticha, octoſticha, decaſticha eſſe venuſtiſsima in genere Elegiaco. Epodos & Hexametros, & Scazontes, Annacreontæos, hendecaſyllabos plures congeſtos, vbiq; leges, quãquam ſæpè tranſgrediantur nonnulli limites epigrammatis. De breuitate & longitudine epig. ſic noſter lib.2.epig.77.

Coſconi qui longa putas epigrammata noſtra
Vtilis vngendis axibus eſſe potes.
Hac tu crediderís longum ratione coloſſum
Et puerum Bruti dixeris eſſe breuem.
Diſce quod ignoras. Marſi doctiq́; Pedanis
Sæpè duplex vnum pagina tractat opus.
Non ſunt longa, quibus nihil eſt quod demere poſsis
Sed tu, Coſconi diſticha longa facis.

Argutia. Argutia vel maximè propria eſt epigrammati, vnde neruum, vim & acrimoniam, geniumq́; ſuum habet epigramma, ex qua comparatur epigramma, nunc pugioni, quo punctim feritur hoſtis, nunc ſcorpioni, qui cauda icit, modo piperi, quod acrimonia ſua mordet linguam, nunc felli quod amariſsimum: Quo in genere facilè princeps eſt Martialis. Quod ipſemet de ſe non ignoranit, cùm lib.1.epig.1. ſcripſit,

Toto notus in orbe Martialis
Argutis epigrammaton libellis.

Et Sidonius: *Et mordax fine fine Martialis.*

Arguta ſunt pleraque Lucilij, Antipatri, Luciani, Nicarchi. Caruit ferè hac laude Catullus, quam venuſtate compenſauit. Sunt autem argutiſsima ferè, quæ ludunt in ambiguo, vel concludunt *παρὰ προσδοκίαν*; Nam tota vis argutiæ plerumque eſt in extremo verſu, aut diſticho, velut in teli mucrone, quod omnia epigrammata oſtendunt, aut ſi hac careant, epigrammatis nomen relinquãt. Quod in ſoluta oratione Apophthegmata, hoc in carmine ſunt epigrammata. Limis etiam & obliquis oculis epigrammata velut optice pictura intuenda. Aliud enim plerunque habent in receſſu conditum, quàm in fronte promittunt: exemplum ſit illud Martialis lib.1.epig.97. vltimo verſu dicit — Excidit mihi nomen: videtur ſignificare, memoria excidiſſe, cùm lingua exciderit, hoc eſt, pronunciarit. *Venuſtas.* Venuſtas, quæ ſuauitatem continet, in epigrammate tunc cernitur, cũ eſt rotundum, amænisque & gratis verbis compoſitum, non diſtortum numeris, nõ hiulcum, ſed quod orbem ſententiæ fœliciter abſoluit, quodq́; dulcem ſenſum, & comparationes gratas continet. Eſt venuſtiſsimus atque ſuauiſsimus in ſuis hendecaſyllabis Catullus, quem aſſequi in hoc genere Martialis non potuit. Venuſtum illud Archiæ. 1. Anthologo.

Τέσσαρές εἰσιν ἀγῶνες, &c.

Et illud Cæſari adſcriptum. *Thrax puer, &c.*

Et illud Pullicis, vel Pollucis rotundum

Cùm mea me genitrix, &c.

Et Ouidij de Lucretia. *Cùm foderet caſtum ferro Lucretia pectus, &c.*

Aliaque innumera; omnia ferè Catulli phaleucia & iambica. Et illud Martialis in Catellam Pullij, *Iſſa eſt paſſere, &c.*

Non onerabo chartas exemplis, quæ tu multa leges apud eos, quos in 1. pagina laudaui: mihi curſus ad alia.

DE

DE INSCRIPTIONE LIBRI SPECTACVLORVM ET AMPHITHEATRO.

Capvt V.

Tribvs quatuórue modis indigitatum hunc libellum lego. Sipontinus à libro primo non ſeparat hæc epigrammata qua numerum. Epiſtolam tamen interſerit, & diſtinctum opus agnoſcit. Plerique inſcribunt, IN AMPHITHEATRVM CÆSARIS. quæ ἐπιγραφὴ Lemma potius primi epigrammatis eſt, quā totius opuſculi inſcriptio, quod omnis ferè generis continet ſpectacula, niſi fortè συνεκδοχικῶς & ἀκύρως, locum pro iis quæ fiunt in loco, aut loco continentur, accipias. Nonnulli ſpectaculorum librum appellitant. Alij librum ſingularem. Quidam penitus omittunt titulum, & quæ præcedunt librum primum, epigrāmata Martialis nominānt, quod Iunianæ & Batauæ editiones, quas nos ſecuti ſumus, oſtēdunt.

Non diſplicet tamen, vt ea epigrammata ſpectaculorum nomine inſigniantur, quando ſpectacula potiſsimùm horum epigrammatum ſunt argumētum. Quid enim aliud ſunt venationes, μονομαχίαι ſupplicia, fabularum ritu peracta, Orphei dico, Laureoli, Dædali, Leandri, Herculis, θηριομαχίαι, Nereïdum & Tritonū in vndis luſus & natationes, naumachiæ, quam ſpectacula? At non omnia ſpectaculorum genera complectitur libellus: Nihil enim de Circo, nihil de Stadio, nihil de Theatro hîc poëta. Nam (vt hoc docendi cauſſa addam, de quo aliis libris, non rara mentio) quatuor fuere genera ſpectaculorum, quatuor locis diſtincta, quorum frequens apud Tertullianum, BB. Cyprianum, Epiphanium, Iſidorum, Hrabanum reprehenſio. Tertullianus ſpeciatim & diſertè de ſingulis agit lib. de ſpectaculis, epig. 9. 10. 11. & 12. Genera verò ſummatim ſæpè ponit lib. de ſpect. cap. 20. *Nunquid ergo, extra limites Circi furori ſtudemus, extra cardines theatri impudicitiæ, inſolentiæ extra ſtadium, immiſericordiæ extra Amphitheatrum?* lege & cap. 2. 3. 21. 22. 23. 25. 28. 29. & vltimum eiuſdem libri. Apol. 38. lib. 1. aduerſus Marcia. lib. 1. Ad Martyres, c. 2. Eadem lib. de ſpectaculis B. Cyprianus, lege Pamelium ad Tertull. lib. de ſpect. Noſter poëta, quamuis hoc libello ſingula non attingit, aliis tamen libris nullum omittit. De Circo etiam hic mentio epigr. 28. Theatrum ponit lib. 1. epig. 3. ad Catonem. Stadium (quo & Gymnaſium comprehendunt. cuius ſtadiū pars eſt) lib. 3. epigr. 67. Gymnaſium thermæ, ſtadium eſt hac parte recede. Circi & Theatri multa paſsim mentio. Hic ergò vnum & grauiſsimum genus pro cæteris ponitur vnde liber nomen habet. Hoc addo, videri & hunc ſpectaculorum libellum, & primum inſuper totum ante Domitianum imperantem ſcriptos, eoque ad Titi fratris ludos, & facta pleraque referri, quod imprimis mecum ſentit erudítiſsimus Lipſius, lib. de Amphith. cap. 7. *Intelligit enim,* inquit, *hoc Titianum: nec ad Domitianum, aut de Domitiano, vt alucinatur interpretum vulgus. Doctorum curia mecum ſcit, non iſta ſolùm, ſed totum epigrammatum primum libellum* (ſpectaculorum epigrammata) *in Titum conuenire & eius ludos: quos in dedicatione huius Amphitheatri exhibuit, per dies pœnè centum, vt Xiphilinus eſt auctor.* Dein ipſa epigrammata non pauca Titum loquuntur non Domitianum, primum certè, alterumque & tertium ac quartum rectius Tito aſsignes, quàm Domitiano. Alia pleraque vtrique poſsis adſcribere, quod poëta conſilio fecit, vti ne vel Domitianum offenderet, ſi Titum apertè laudaſſet, vel lectorem alienaret, ſi Titi opera Domitiano tribueret. Præterea vix ſemel atque iterum libro ſpectaculorum, & lib. 1. Domitianum nominat, cum ſequentibus libris lemmati, vt plurimum Domitiani nomen diſertè addat, Titum nuſquam ponat, ſed ſolùm Cæſarem, quamuis vtrique fuerit notus, cùm ab vtroque ius trium liberorum impetrarit. Quod me docet, libros priores recognitos à poëta, cæteriſque inducto nomine Titi, ſublatisque nonnullis, quæ Domitiano ingrata cenſebat futura eſſe, iunctos.

Titi quidē Balneas nominat, ſed hoc nihil ad Rhombum.

AMPHITHEATRVM dictum eſt ab ἀμφὶ & θέατρον, quod in ambitū ſubſelliis, & gradibus clauſum fuerit abſq; ſcena. Dio lib. 43. θέατρόν τι κυνηγετικὸν ἰκριώσας, ὃ καὶ ἀμφιθέατρον, ἐκ τοῦ πέριξ, πανταχόθεν ἕδρας ἄνευ σκηνῆς ἔχειν προσερρήθη. Theatrū extruxit (Cæſar) ad venationem, quod poſtea amphitheatrū eſt appellatum, quòd ſedes abſq; ſcena vndequaq; haberet. Ouidius 11. Met. quaſi compoſitum ex duobus ait theatris,

Amphitheatri Etymon, & rudis deſcriptio.

Compoſitum ex duob. theatris.

——— Structoq; vtrinq; theatrum
Vt matutina ceruus periturus arena.

Non erat tamen ex omni parte perfectè rotundum, ſed oblonga rotunditate claudebatur. Theatrum enim hemicycli formam habebat, ſic vt diametri quarta pars ad hemicyclum accederet; hinc amphitheatrum oblongum & ouata figura, ex duobus nempe theatris conflatum lib. 5. ca. 42. tradit, & omnes amphitheatrorum apud auctores expreſſæ formæ idem confirmant. Idem appellatur â partibus ſuis, cauea, arena, coloſſæum. Hoc igitur differunt theatrum, amphitheatrum Circus & Stadium, quod Circus prope amphitheatrum referat, longusque ſit & rotundus, vt Halicarnaſſeus lib. 4. ἱππόδρομον, ἀμφιθέατρον, appellarit, & Acron Horatij interpres circum pro amphitheatri cauea poſuerit, theatrum pars media Amphitheatri. Stadium pars Gymnaſij. In circo venationes, aurigationes, equeſtria certamina, gladiatores etiam exhibebantur. In theatro ſcenici ludi. In amphitheatro item gladiatores, venationes, naumachiæ. In ſta-

Forma theatri.
Amphitheatri

Pamelius operi ſuo ad Tertullianũ, Circum à Pyrrho Ligorio penicillo deſcriptũ addidit.

In ſtadio curſus & luctæ. Tertullianus eleganter, quid in ſingulis geratur, breuiter deſignat locis ſupra laudatis. Circum egregiè depinxit Bullengerus libro ſingulari. Amphitheatrum Lipſius, Theatrum Vitruuius, omnia Philander, Caſsiodorus, Marlianus & alij. Nobis hæc libaſſe, ſat eſt ad operis cognitionem.

DE AMPHITHEATRO TITIANO.

CAPVT VI.

AMPHITHEATRA ſerò & cadente iam libertate Romæ ſunt excitata, primùm lignea, qualia fuere Curionis Tribuni plebis verſatili arte, vt Plinius eleganter deſcribit lib. ni fallor 36. cap. 15. Et illud de quo Dion lib. 37. Et Iulij Cæſaris Dictatoris in Campo Martio aliorumque. Lapideum primus omnium Auguſti æuo, ſuaſuque eiuſdem erexit Statilius Taurus ſuis impenſis, quod Dio lib. 51. diſertè narrat, ὁ ταῦρος Στατίλιος θέατρόν τι ἐν τῷ ἀρείῳ πεδίῳ κυνηγετικὸν λίθινον καὶ ἐξεποίησε τοῖς ἑαυτοῦ τέλεσι καὶ καθιέρωσε. *Statilius Taurus in campo Martio theatrum quoddam venatorium, lapideum & ſtruxit ſuis impenſis, & dedicauit*; quod P. Victor & Sextus Rufus in circo Flaminio, hoc eſt, IX. Reg. ponunt, ambuſtumque eſt ſub Nerone, vt Xiphilinus docet, nec perfectè reſtitutum. Vnde Veſpaſianus noui & auguſtioris ædificandi occaſionem arripuit, iecitque fundamenta biennio antequam decederet, octauo conſulatu, quod argenteus oſtendit nummus, cuius altera facies amphitheatri formam habet, altera Veſpaſiani nomen octauum conſulis, vt Lipſius teſtatur. Nos vidimus apud N. & C. V. Marcum Velſerum eiuſdem formæ nummum, ſed Tito inſcriptum. Cœpit ergo opus Veſpaſianus, Filius perfecit, vt Aurelius Victor ſcripſit: *Biennio poſt ac menſes ferè nouem, Amphitheatri perfecto opere, Lautibuſq́, veneno interiit.* Suetonius in Veſp. cap. 9. *Item Amphitheatrum vrbe media, vt deſtinaſſe compererat Auguſtum ampliſſimum.* Eutropius tamen, Caſsiodorus & Euſebius Cæſarienſis totum opus Tito adſcribunt, quod & Dio videtur affirmare, quamuis tantum de Amphitheatri dedicatione loquatur. Sed enim eodem modo de Thermis eiuſdem, vt de amphitheatro ſcribit. Audi narrantem. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς ἄλλοις, οὐδὲν ἐξαίρετον ἔπραξε· τὸ δὲ δὴ θέατρον τὸ κυνηγετικόν, τότε βαλανεῖον τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ ἱερώσας πολλὰ καὶ θαυμαστὰ ἐποίησε. Γέρανοί τε γὰρ ἀλλήλοις ἐμαχέσαντο, καὶ ἐλέφαντες τέσσαρες ἄλλα τε ἐς ἐννακισχίλια καὶ βοτὰ καὶ θηρία ἀπεσφάγη, καὶ αὐτὰ καὶ γυναῖκες οὐ μέντοι ἐπιφανεῖς συγκατειργάσαντο. *Quod ad cætera pertinet, nihil præcipuum geſſit: tantum Amphitheatrum venatorium, & balnea ſuo nomine dedicauit: tum ibi multa eaq́ admirabilia fecit. Grues enim certauerunt inter ſe, præterea quatuor elephanti: ac pecorum ferarumq́ millia nouem interfecta ſunt, quæ mulieres quoq́ ignobiles tamen confecerunt, &c.* Sed Tito adſcriptum opus reor ex more Maiorum, qui dedicanti illud tribuerunt. Omnium certè conſenſu Titus conſecrauit. Eutropius tamen in ferarum numero diſſenſit à Xiphilino nouem millia ponente, cùm ipſe πεντακισχίλια tantum occiſa tradat. De magnitudine & amplitudine, altitudineq; huius Amphitheatri eiuſmodi memorantur, vt prope fidem excedant. Quid enim Marcellinus? *Amphitheatri moles, inquit, ſolidata lapidũ Tiburtini compage ad cuius ſummitatem ægrè viſio humana pertingit.* Caſsiodorus lib. 5. epiſt. 42. *Hoc tibi potentia principalis, diuitiarum profuſo flumine cogitauit ædificium fieri, vnde caput vrbium potuiſſet, cùm theatrum quod eſt hemiſphærium, Græcè dicatur Amphitheatrum, quaſi in vnum iuncta viſoria rectè conſtat eſſe nominatum. Qui ſpeciem eius arena concludens, vt concurrentibus aptum daretur ſpatium, & ſpectantes omnia facilius viderent, dum quædam prolixitas vniuerſa collegerat.* P. Victor in hoc Amphitheatro loca fuiſſe ait octoginta ſeptem millia, quibus ſedere commodè poterant per gradus. Stantes porrò in ambitu ſuperiore & porticum aulis, viiſque ſupra dena aut duodena millia fuiſſe coniicit Lipſius lib. de Amph. c. 7. Verè igitur noſter Martialis nec hyperbolicôs cecinit.

De Tito.

Omnis Cæſareo cedat labor Amphitheatro:
Vnum pro cunctis fama loquatur opus.

Hoc Sextus Rufus, & P. Victor diſertè ponunt in III. Reg. quæ *Iſis* & *moneta* appellabatur, & Sextus quidem Rufus *Amphitheatrum Flauij* nominat. Pub. Victor *Amphitheatrum* ſine adiecto nomine, *quod*, inquit, *capit loca LXXII. millia*, alias LXXXVII. millia. Statilij quidem Amphitheatrum ambo conſtituunt in Reg. IX. Annis vndecim à triginta millibus ſeruorum eſt perfectum. Schotti Itiner. quod tamen ſequius iudico.

* * *

DE

DE VENATIONE AMPHI-THEATRALI

Capvt VII.

QVia magna pars libri ſpectacnlorum verſatur in venatione, & τῶν θηριομάχων pugnis, & hoc caput attingendum pntaui, qnod lucem tenebricoſo poëtæ, adferret. Non ingrediar tamen ſiluas, aucupia & leporaria. Venationem à rimandis terræ venis, dictam tradnnt eruditi, qnod canum ſagacitate è ſnbterraneis ſpecubus feras excirent, & quaſi venas rimarentur, indeque verbum venari deductum. Genera ſanè venandi varia traduntur ab iis, qui de venatione libros compoſuerũt, quorum longiſsimum ſyllabum contexuit is, qui nuper in Oppianum commentarios euulgauit. In Amphitheatro venationis genus duplex. Pugnæ alterum, alterum direptionis. Vtrumque circo ſpectatum, ante vſum Amphitheatri, poſt frequentius in Amphitheatro. Direptionem Marcilius Gordlanis primum vſurpatam putat, quod fortè ſit verum, ſi direptionem abſque teſſeris intelligas, Alioqui antiquiorem eſſe nulla eſt dnbitatio; cùm Martialis lib. 8. epig. 78. de hoc ita ſcribat: *Venationum origo & etymo.*

Omnis habet ſua dona dies, nec linea diues
Ceſſat & in populum multa rapina cadit.
Nunc veniunt ſubitis laſciua numiſmata nimbis,
Nunc dat ſpectatas teſſera longa feras.
Nunc implere ſinus ſecuros gaudet, & abſens
Sortitur dominos, nec laceratur auis.

Aues etiam ſine teſſeris effuſas in popnlum ante Gordianum docet Statius lib. 1. Silu.

Inter quæ ſubitò cadunt volatu
Immenſa volucrum per aſtra nubes
Quas Nilus ſacer horridusq́. Phaſis
Quas vdo Numidæ legunt ſub Auſtro.

Et Martialis illud videtur ſine teſſera intelligendum.

—— *In populum multa rapina cadit.*

Nam poſtea ſpeciatim ſubiungit dona per teſſeram miſſa. Immò dum dicit:

—— *Ne laceretur auis.*

Videtur aliàs ſine teſſeris laceratas ſignificare. Venationes non leguntur ante bellum ſecundum Punicum datæ. Liuius 44. lib. *Mos erat tum nondum hac effuſione inducta beſtiis omnium gentium Circum implendi: Qui mos bello ſecundo Punico introductus, tum enim & transfuga beſtiis obiecti, & in Circo venationes edita. Ante id tempus S.C. fuerat vetus, ne liceret Africanas in Italiam aduehere. Cn. Aufidius Tribpl. permiſit Circenſium cauſa importare.* Miſcebántur autem gladiatoriis & circenſibus ludis velut in ſcena exodia. Sed poſteris ſæculis ius æque ſuum obtinuerunt, atque Circenſes vel Gladiatores, A quibus ipſum Amphitheatrum κυνηγετικὸν & κυνηγέσιον eſt appellatum.

Venationes ſacræ erant Dianæ Tauricæ, quæ ſanguine gaudebat, vt Caſsiodorus, Tertullianus, Claudianus, Valerius Flaccus, Martialis, & alij tradiderunt. Nonnulli Saturno, Ioui, Marti eos conſecrant, vt oſtendit multis teſtimoniis Bulengerus. *Venationes cui ſacra.*

Inſtitutio venationis, velut & gladiatorum, Manes ſpectabat, quibus antiquiſsimo ritu ſanguine humano litabatur. Deinde vt ciuium animi vulneribus & ſanguini adſueſcerent, minusq; bellum formidarent. Præterea vota ſæpè Imperatorum ad bellum proficiſcentium venationes inſtaurarunt. Denique voluptas principum & populi, qui ſibi inter epulas, venationes & gladiatores dari præcipiebant. Quæ omnia variis locis Cicero, Plinius, Lãpridius, Capitolinus, pluresque alij ſcriptis teſtata reliquerunt. *Cauſa venationis.*

Editores, nomothetæ, munerarij ſeu muneratores dicuntur ij, qui ſpectaculis præſunt, muneraque edunt, quos legimus Dictatores, Conſules, Prætores, Aediles, Quæſtores, & mutata Reipub. potiſsimùm Imperatores extitiſſe.

Feræ omnis generis ex omnibus ferè orbis partibus Romam in caueis aduectę exhibebantur. Animalia quoque domeſtica, aues item, crocotæ etiam & crocodili, & quidquid ferè monſtri tellus, aër, & vnda parit, Romæ ſpectabatur. *Quæ feræ exhibita.*

Pugna ſanè multiplex erat beſtiarum & beſtiariorum. Primùm ipſæ inter ſe beſtiæ committebantur, vt eſt apud Martialem lib. ſpect. epig. 9. & 22. de Rhinocerote. 18. de tigride & leone. 19. de elephante. Dein beſtiarij cum feris congrediebantur, dicebanturque θηριομάχοι, quos etiam παραβόλους nominatos legere memini. *Quotuplex pugna cum beſtiis.*

Poſtremò vincti beſtiis obiiciebantur, qui defendere vim & impetum beſtiarum non poterant. Huius generis erant capitis rei, parricidæ, latrones. Exempla ſunt apud Martialem de

Dædalo,Laureolo,Orpheo.Ad hũc modum Chriſtiana quondam natio pietatis cauſâ,quam impij,crimen impietatis appellabant,feris obiectabatur.

Chriſtiani feris conceſſi. Nota ſunt Chriſtianorum Heroum Ignatij,Polycarpi,Blandinæ,Euphemiæ,& ſexcentorum aliorum Leonibus,Vrſis,Leopardis obiectorum certamina. Tamque vſitatum erat in Chriſtianos ſupplicium,vt in prouerbium abiret. *Chriſtianus ad Leonem.* Tertullianus Apol.cap.35. *Nec vlli magis depoſtulatores Chriſtianorum,quàm vulgus.* Clamare enim ſolebat populus: Chriſtiani ad Leonẽ. Euſebius de Polycarpo lib.4.cap.15. Idem lib.5. cap.1. de Blandina in crucem ſurrecta, & feris propoſita,Hieronymus in catal.de B.Ignatio.Sed beſtiariorum itidem nõ vnum genus. Primum ſeruorum noxiorum,captiuorum,fugitiuorum ad beſtias pœnæ cauſa damnatorũ. Et hi vel cum miſsione,vel ſine miſsione pugnabãt.De quibus Cicero,Seneca,Tertullianus, qui ſcholam etiam beſtiariorum in Apol.c.35.nominat.Aliud voluntarium eorum,qui operam locabant editoribus, & hi ſuo periculo certabant,victores liberi abibant, infamia tamen notabantur.Martianus l.reſpiciendum.ff.de pœnis. Si virtutis cauſa depugnaſſent,non tenebantur vlla infamia.l.1.§. ad beſtias.ff.de poſtulando. Creuit poſtea voluptas venandi,& cum beſtiis certandi,vt liberi homines in arenam deſcenderent,iique non plebei tantùm, ſed equites, ſenatores, editores, imperatores,atque demùm ipſæ fœminæ, Xiphilinus in Nerone. Suet c.11.& 12. Tacitus, Tertullianus, Cyprianus,epiſt.11.Seneca ep.8. Declamator cont.de imperatoribus.Suetonius in Nerone cap. 53.Xiphilinus in Commodo.Imperatores aliquando cominus,eminus aliquando pugnarunt iaculis,quod Herodianus docet in Commodo. De direptione ſuo loco plura adferemus. Erat præterea genus venandi aut potius ſpectandi feras manſuetas,& cicuratas, de quo Martialis lib. ſpectac.epig.17. de ſupplice elephante. lib.1.epig.7.15.23.49.52.61. & 105. de ſpectaculo. aliaque aliis libris. Hanc Amphitheatri venationis & ſynopſin bone lector,boni conſule. Plenam horum deſcriptionem leges apud Lipſium, Bulengerum, Marcilium, & quos antea ex Rittershuſio nominaui. Atque hactenus prolemmata, nunc ad lemmata ipſa & epigrammata poëtæ accedamus.

MAT-

MATTHÆI RADERI
AD
M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATA
Commentarius
IN AMPHITHEATRVM CÆSARIS
Epigramma I.

Barbara pyramidum ſileat miracula Memphis;
**Aſſiduus iactet nec Babylona labor;* * Aſſyrius legit Alciatus, & Andr. Schottus.
*Nec Triuiæ templo molles laudentur *honores;* *Malim Iones.
Diſsimuletq́; Deum cornibus ara frequens;
Aëre nec vacuo pendentia Mauſolea
Laudibus immodicis Cares in aſtra ferant;
Omnis Cæſareo cedat labor Amphitheatro:
Vnum pro cunctis fama loquatur opus.

TITI Cæſaris Amphitheatrum omnibus orbis operibus anteponit, quod per ἐπαγωγὴν ſiue inductionẽ ad Antipatri exemplum facit, qui lib. 1. epigr. Græc. Dianæ Epheſię fanum, vt cæteris orbis terræ ſpectaculis nobilius prædicat. *Argumentum.* Inſcriptio quamuis imperitè toti libello huic aſsignetur, in vnũ hoc tamen epigramma propriè conuenit. *Inſcriptio.* BARBARA MEMPHIS) Non miretur ſuas pyramidum fabricas Aegyptus barbara. *Barbarũ quid.* Barbaram appellat quod à cultu & humanitate Græcorum ac Romanorum Aegyptij procul abeſſent. Vel potius quod Latinis præter Græcos omnes barbari haberentur. Græcis verò ipſi quoque Latini & Romani: immò Græci quoque Græcos dixêre barbaros, qui ἐν ἑλλάδι non eſſent, vt Cilices, Cappadoces, Cretes, Macedones, Cares, quamuis Gręcè loquerentur. *Qui Græci barbari.* Demoſthenes, περὶ πρεσβείας, ex perſonâ Aeſchinis, βαρβαρίζοντι γὰρ πολλάκις καὶ ἀλάστορι τὸν Φίλιππον ἀποκαλῶν ἐδημηγόρει. Et Philipp. 3. οὐ μόνον οὐχ Ἕλληνος ὄντος, &c. Demũ omnes qui non Atticè loquerentur, aut Græca non Græcè, hoc eſt, rotundè molliter, ſuauiterq́; pronunciarent, barbaros nominarunt, ita vt propemodum ſoli qui Atticam habitabãt Græci non barbari putarentur. Sic Latini ipſi contentione Græcorum ſe barbaros agnouerunt. Plautus Aſin. prol. fatetur ſe ex Græco comœdiam vertiſſe barbarè, hoc eſt, Latinè. Et capt. lex barbarica eſt, id eſt, Romana. Facta vox eſt ex imitatione eorum, qui aſperè, inconditè, difficulterque pronunciabant. *Strabo lib. 14.* Ariſtophanes in auib. vocem hanc vſurpat pro muto;

Ἐγὼ γὰρ αὐτοὺς βαρβάρους ὄντας πρὸ τοῦ
Ἐδίδαξα, τὴν φωνὴν ———

Interpres τοὺς βαρβάρους exponit ἀφώνους. Dicitur poſtremò barbarum, quidquid ab humanæ vitæ, cultu, ratione, linguâ abhorret, & quidquid ferum, agreſte, inurbanum, quà moribus, quà linguâ iudicatur, vt Cicero, Virgilius, Horatius loquuntur. *ἀλλόκοτον παλίγγλωσσον. Pind. Iſthm. 6. Epod. 1.* Porrò Aegyptum Latini ſignatè dixere barbaram ad Græcorum diſtinctionem. Nigidius enim, vt eſt apud vetuſtiſsimum Virgilij interpretem φαινόμενα ad inclinationem vtriuſque cœli Aegyptij ſcilicet & Græci ſcripſit. Alterum librum vocauit Sphæram barbaricam, alterum Græcanicam. Barbaricam Aegyptiam vocat. Firmicus item Barbaricam rationem Aegyptiacam nuncupauit. *Sphæra barbarica, id eſt, Aegyptia.* Lucanus etiam

Coniux barbarico dormiſſet tertia lecto.

Legendus Ioſeph Scaliger ad lib. 5. Manilij.

Memphis caput Aegypti.

MEMPHIS) Memphin, Aegypti caput, Diodorus Siculus lib. 1. his verbis deſcribit; Τῶν δὲ τούτου τοῦ βασιλέως ἀπογόνων ὄγδοος ὁ ἀπὸ τοῦ πατρὸς προσαγορευθεὶς Οὐχορεὺς ἔκτισε πόλιν Μέμφιν ἐπιφανεστάτην τῶν κατ' Αἴγυπτον, &c. Id eſt: Ex huius autē regis progenie Octauus à patre Vchoreus dictus vrbem Aegypti clariſsimam Memphin condidit. Addit idem auctor ambitum vrbis ſtadia centum quinquaginta cōplexum eſſe, quæ ſunt octodecim millia, ſeptingenti quinquaginta paſſus, milliaria noſtratia quatuor, & bis mille ſeptingenti quinquaginta paſſus. Plura leges apud eundem de ſitu Memphios, ac natura, ingenio, munitione loci. Hinc error emēdatur Domitij Calderini, & aliorum, qui Græcam vocem ὄγδοος vt proprium acceperūt, docueruntq; ab Ogdoo Rege fuiſſe conditam, cùm ὄγδοος ſit numerale, conditorq; Vchoreus audierit, quamquam Herodotus in Euterpe Menem (quem Menam Siculus appellat) vrbis parentem, primumque Aegypti regem nominet. Hodie Cairo, Hebræis Moph vel Noph, vel Migdel Nilo velut clauſtrum impoſita, Vnde Lucano lib. 8. Cuſtos Nili dicta,

Ambitus Memphios XVIII. M.DCC.L.P.

Calderinus notatur.

Huncgenuit Cuſtos Nili creſcentis in arua
Memphis vana ſacris ———

Vnde nuncupata.

Nomen accepit à Memphi regis Vchorei filia, qua de priſci mira quædam & inepta fabulantur. Vt à Nilo & Canopo. Sic Aegyptus à Memphi ſæpè poëtis Memphitis, & Memphitica tellus vocitatur. SILEAT) Quid enim loquantur ἄφωνοι ſeu barbari? Nec diſplicet quod Marcilius exiſtimat alluſum ad Pyramidum Echones, de quibus mox infrà. Ita lib. 8. epig. 36.

Regia Pyramidum Cæſar miracula ride
Iam tacet Eoum barbara Memphis opus.

VII. orbis ſpectacula.

MIRACVLA) Miraculum Feſto dicitur, quidquid admirationem adferre poteſt, quorum alia naturalia, alia diuina, alia humana & artificioſa ſunt, de quibus poſtremis hoc loco ſermo. Septem vulgò orbis ſeu miracula, ſeu ſpectacula, ſeu vt Græci vocant, θεάματα & ἐπιφανέστατα ἔργα, recēſentur, muri Babylonij, Dianæ Epheſiæ fanum, Iouis Olympici ſimulacrū, Pyramides Aegyptiæ, Mauſeolum ſepulchrū, Coloſſus Rhodius, Cyri regia. Caſsiodorus Var. 7. de his in hæc verba ſcribit: *Ferunt priſci ſæculi narratores, fabricarum ſeptem tantum terris attributa miracula. Epheſi Dianæ templum, Regis Mauſoli pulcherrimum monumentum, à quo & Mauſolea dicta ſunt, Rhodi Solis æneum ſignum, quod Coloſſus vocatur, Iouis Olympici ſimulachrum, quod Phidias primus artificum ſumma elegantia ebore auroq; formauit, Cyri Medorum Regis domus, quam Memnon arte prodiga, illigatis auro lapidibus fabricauit, Babyloniæ muri, quos Semiramis Regina latere cocto, ſulphure ferroq; conſtruxit, Pyramides in Ægypto, quarum in ſuo ſtatu vmbra conſumens, *vltra conſtructionis ſpatia nulla parte reſpicitur.* Hæc Caſsiodorus, quibus addunt alij turrim Phariam, hortos Babylonis penſiles, Labyrinthos, Cornutum Ammonem, Apollinem in Delo, Alexandri thronum. lege Antipatri epigramma εἰς ταῦς. Diodorum Siculum, Philandrum, Brodæum, Higynum lib. fab. cap. 207. Deniq; colligunt ſcriptores dena quaterna, nō ſeptena. PYRAMIDVM) Pyramidos verbum ἀπὸ τοῦ πυροῦ, hoc eſt, tritico dictum, Stephanus περὶ πόλεων ait, quod rex vndiq; colligens annonam difficilem, fecerit, famemq; inuexerit, alij à genere lapidis πυρροποίκιλον, quem Thebaicum dixere, ex quo & pyramides plurimum fiebant. Alij ἀπὸ τοῦ πυρὸς, quod pyramides in formam ignis aſcendant, quod haud diſplicet, fuerunt enim pyramides quadratę moles, atq; ab ima & latiſsima baſi paulatim in apicem decreſcendo creſcentes, tantæ vaſtitatis vt in cæpas, raphanos, allium & caſeum operarum (quarum quidem trecenta ſexaginta millia fuiſſe ex Hebræa plurimum, ſi verus Ioſephus, & alij, ſtirpe traduntur) dena & quingenta millia talentorum, id eſt, ſex milliones, & trecenta millia Philippeorum impenſa ſcribantur. Id quod ipſis pyramidibus litteris Aegyptiacis fuit inſcriptum. Tres fuerunt celebratiſsimæ, quadraginta ſtadiis Memphi diſtantes, duæque relatæ inter ſeptem orbis miracula, quarum prima ex Arabicis Lapicidinis conſtat, cuius altitudo (maximæ inquam pyramidis) vix definiri poteſt, tam variant ſententiæ ſcriptorum. Herodotus lib. 2. octo plethrorum, hoc eſt, octingenûm ait pedum. Diodorus Siculus libro 1. paullò amplius ſexcentorum, τὸ δ' ὕψος ἔχει πλείω τῶν ἓξ πλέθρων. Strabo lib. 17. σταδιαίας, ait ſingulas, hoc eſt, ſingulas pyramydas ſingula ſtadia altas. Stadium autem vt Columella & Plinius docent, continet pedes ſexcentos vigintiquinque. Plinius altitudinem non exprimit. Nam quod aliqui legunt lib. 36. cap. 12. *altitudo à cacumine pedes 25.* emendandum eſt, ſcribendumque *latitudo à cacumine*, vt noſter codex habet, ſiue *in cacumine pedes 25.* nec enim in apicem definit, quamuis procul aſpicientibus acuta pareat. Mela ad quatuor iugera in altitudinem erigi affirmat. Solinus prodigioſè. *Pyramides*, inquit, *turres ſunt in Ægypto faſtigiatæ vltra excelſitatem omnem, quæ fieri manu poſſit. Itaque menſuram vmbrarum egreſſæ, nullas habent vmbras.* Epigrammatarius Græcus lib. 4. epigr. εἰς τὰς ἐν Μέμφει πυραμίδας, ποιητικῶς, ait illas ſidera contingere. Ammianus Marcell. lib. 22. ferè in ſententiam & verba Solini tranſit cùm ſcribit. *Pyramides ad miracula ſeptem prouectæ, quarum diuturnas ſurgendi difficultates ſcriptor Herodotus docet, vltra omnem omnino altitudinem quæ humanis confici poteſt, erectæ ſunt turres, ab imo latiſſimæ in ſummitates acutiſſimas deſinentes* †: *quæ figura apud Geometras ideo ſic appellatur, quod ad ignis ſpeciem τοῦ πυρὸς, vt nos dicimus, extenuatur in conum, quarum magnitudo, quoniam in celſitudinem nimiam ſcandens, gracileſcit paullatim, vmbras quoque mechanica ratione conſumit.* Caſſiodorus

** qua de re lege Eliam Vinetum ad Auſonium.*

XIV. miracula lege & Cælium Rhodig. lib. 26. c. 6. qui capitolium & alia addit.

Pyramides vnde dictæ.

Plinius, Ioſephus.

Hebræi videntur coacti adificaſſe.

Auctor Etymologici pyramidas ait fuiſſe Ioſephi horrea, ideoq; dictas παρὰ τὸ πυρόν. i. à tritico, ſed non perſuadet.

† quod in maxima falſum, quæ in modicā planiciem deſinit.

ſiodorus form.15. lib.7. var. *Pyramidũ in Ægypto quarum in ſuo ſtatu ſe vmbra conſumens, vltra conſtructionũ ſpacia nulla parte conſpicitur.* Auſonius etiam accedat. Edyllio III.

——— quadro cui in faſtigia cono
Surgit & ipſa ſuas conſumit pyramis vmbras.

Petrus Bellonius noſtro æuo pyramidas dimenſus lib.2. obſeru.cap.42. *A baſi, inquit, ad cacumen ipſius ſupputationem facientes, comperimus circiter ducentos quinquaginta gradus, quorum ſinguli altitudinem habent quinque ſolearum. Calcei nouem pollicum longitudinis.* Albertus Levvenſtainius gradus ad cacumen numerat ducentos ſexaginta, ſingulos ſeſquipedali altitudine. Ioannes Helfricus ducentos triginta. In tãta ergo ſcriptorum & ſententiarum varietate, quid definiam non expedio, nec id à me deſideratum iri exiſtimo. Eadem eſt in latitudine baſis, & longitudine laterum pyramidis contentio. *Altitudo pyramidum non ſatis explorata.* *De latitudine pyramidum.* τετράγωνον fatentur omnes, pariaque laterum interualla. Herodotus lib.2. ſingula octingenum pedum, ſeu iugerum, vt Plinius & Valla vertunt. Diodorus Siculus ſeptingenum pedum ſeu iugerum, vt Pogius Florentinus interpretatur. Strabo lib.17. vnius ferè ſtadij. Plinius octo iugerum, Mela quatuor. Bellonius paſſuum naturalium trecentorum viginti quatuor, paullò maiorum communi, nec tamen geometricorum. Helfricus quingentorum ſexaginta pedum, ſed dubio procul mendoſus eſt numerus. Levvenſtainius ducentos ſexaginta quinque paſſus dimenſus eſt ex latere in latus. Sebaſtianus Serlius CC. LXXX. greſſus, quorum ſinguli tres palmos paullum excedunt: efficiunt vltra DC. XXX. pedes. Palmos dodrantales accipio. Spacium ergo vnius lateris in baſi intra octingentos & ſeptingentos pedes fuiſſe coniicio. *Auctorũ ſententia.* Herodotus enim rotundum numerum, neglecto minore, maluit exprimere, vti & Diodorus Siculus. Plinium emendat Dalecampius, & pro DCCC. LXXXIII. reponit DCC. LXXXIII. pedes, qui numerus vt vides eſt intra octingenteſimum, & ſeptingenteſimum. *Plinius correctus.* Melam non nemo emendat, & pro IV. iugeribus octo ſcribendum cenſet. Sed, meo animo, Mela verius poſuit IV. iugera, quàm Plinius octo. *Melæ antiqua lectio probata.* Hero quippe Mathematicus, vt Hermolaus refert, pedes iugero ducentos aſsignauit, quem Mela videtur ſecutus, quando quatuor iugera poſuit, quæ ipſiſsimum Herodoti numerum octo plethrorum, hoc eſt, octingenûm pedum exprimunt. Plethrum quippe omnium confeſsione centum pedes continet; At iugerum ex Heronis ſententia ducentos; ex Geometrarum verò definitione ducentos quadraginta pedes qua longum; centum viginti, qua latum complectitur. *Plethrum C. pedes Iugerum CC.XL.* Vnde Plinij geminum videor errorem deprendere, qui, cùm ſit duos auctores in dimenſione pyramidis ſecutus, (quorum alter, Herodotus, inquam, rotũdo numero lateri pyramidis octo plethra tribuit, alter exacto, pedes nempe DCCC. LXXXIII. vel potius, vt emendatiores codices habent DCC. LXXXIII.) vtrumque numerum exprimere voluit, ſed in priore duplici errore deceptus. *Plinij duplex error.* Primò, quod aream ſiue totum ſolum pyramidis putauit eſſe octo plethrorum, cùm apud Herodotum ea lateris duntaxat menſura ſit. Area autem tota ad rationem pedum DCC. LXXXIII. vnum ſupra viginti iugera; & octies mille ducentos octoginta nouem pedes. ad DCCC. LXXXIII. verò pedum numerum, viginti ſeptem iugera contineret, immò ſuperaret. Nam vt tota area iugerum tantum octo eſſet, latus CCCC. LXXX. pedes complecteretur, quod apertè falſum, quando in tanta ſententiarum diſſenſione, vt ſuprà oſtendimus, lateri tamen nemo quadringentos octoginta pedes aſsignauit.

Alter error æquè manifeſtus eſt, cùm plethra Græcorum, latinè iugera vertit, in quo Herodoti, & Diodori Siculi interpretes Valla, Pogius, Caſtalio pariter decepti peccauerunt Plinium reor, aut potius Lucretium, Virgilium, Tibullum, Ouidium, Hyginum imitati, vt eo nomine veniam aliquam mereri videantur. *Vallæ, Pogij, Caſtalionis error.* Sed alia ratio fabularum eſt, alia Geometrarum & ædificiorum. Homerus XI. Odyſſ. Tityum gigantem nouem ſoli plethra occupaſſe ſcripſit his verſibus:

Καὶ Τιτυὸν εἶδον γαίης ἐρικυδέος υἱὸν
Κείμενον ἐν δαπέδῳ, ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα.
Et Tityum vidi claræ telluris alumnum
Proſtratum terrâ per plethra nouena iacentem.

Πλέθρον, inquit Græcus Scholiaſtes, ὅτι ἕκτον μέρος σταδίου. Et Euſtathius ad eundem verſum πέλεθρον καὶ πλέθρον μέτρον τι γῆς. οἱ δέ φασι καὶ ὅτι μέρος ἕκτον σταδίου ἐστίν. ὥστε κατέχειν τὸν Τιτυὸν τόπον σταδίου ἑνὸς καὶ ἡμίσεως. *Plethrum genus quoddam metiendæ terræ. Alij partem ſtadij ſextam aiunt, vt Tityus ſeſquiſtadium corpore occuparit.* Stadium apud Græcos ſexcentos pedes, apud Latinos vigintiquinque amplius continebat. Tityus ſeſquiſtadium, hoc eſt, nongentes pedes longus erat, tot enim efficiunt IX. plethra. Poëtæ latini ſuo more, & lingua καταχρηστικῶς καὶ ὑπερβολικῶς, plethra in iugera verterunt, Lucretius lib.3. de Tityo

Qui non ſola nouem diſpenſis iugera membris
Obtineat ———

Virgil.6. *——per tota nouem cui iugera corpus*
Porrigitur——

Tibullus libro primo, eleg.III.
Porrectusq́ nouem Tityus per iugera terræ

Ouid.4.Met. *Viſcera præbebat Tityus lanianda, nouemq́*
Iugeribus diſtractus erat——

Hyginus fab.55. *Qui nouem iugeribus ad inferos exporrectus iacere dicitur.*

Natalis comes eodem modo Homeri carmen ad iugera transfert. Et poëtis quidem ignoſcendum, quando plethra Latinis non vſitata, nec vox ſatis illuſtris & ſonans, vt iugera. Geometras cautiores deſideramus, iugera nouem, efficiunt pedes bis mille centum ſexaginta. Plethra nouem, nongentos tantum, vide quantum auxerint Latini mendacium Græcorum. *Sepulcrum Tityj CC. pedes longum.* Sepulchrum quidem ipſius Pauſanias in Phocenſibus ad trientem ſtadij, hoc eſt, ad ducentos pedes accedere prodidit.

Iam hinc conſtat, quàm procul Plinius & Herodoti, Siculique interpretes à vero abierint, quando plethra pro iugeribus acceperunt. cùm plethrum centum pedes, iugerum ducentos quadraginta contineat. Latus igitur ex Herodoti ſententia octingenos: ſeptingenos ex Diodori opinione occupauit, procliue eſt exiſtimare DCC. LXXXIII. præter propter, pedes obtinuiſſe. Quod verò hodie omnes, qui locum dimenſi ſunt, anguſtiora ſpacia ponant, ne te moueat, cùm rudera, & Nili alluuiones ſaxorũ fragmina circumiacentia, & terra ipſa creſcente obducta inferiores & latiores pyramidis partes tegant, nec mirandum ſit laterum ſuperiorum anguſtiora eſſe interualla. lege Petrum Martyrem de rebus Oceanicis, &c. Et hæc occaſione pyramidum propter Plinium, Melam, & Græcorum interpretes diſputata fortaſſe lector libenter cognoſcet. *Interior facies pyramidum qualis hodie.* Iuuabit & ingredi pyramidas cum Bellonio, & quæ facies eorum interior ſit hodie peruidere. Nos, inquit, *eam ingreſſi ſumus per quadratum foramen, quod ſubire non licet, niſi incuruato corpore: nam tranſuerſim fabricatum eſt, hoc eſt, ex alto in imum deſcendendo. Sine autem probabili ratione illud ita exſtruxiſſe non videtur artifex; nam ſi obliquum feciſſet, nullum in Pyramidis cauitatem lumen recipi potuiſſet. Singuli autem cereum accenſum in manu habentes, in id foramen deſcendimus (pluribus enim ſimul non licet) nam cùm ad imum perueniſſemus, vt in cauitatem ingrederemur, in ventrem procumbendum fuit, & ſerpentum more perreptandum, nec adhuc ſine difficultate ingreſſi ſumus. In ipſa Pyramide vacuum quendam locum inuenimus: inde ad ſiniſtram progreſſi, alium meatum pergulæ quadræ ſatis affabrè exciſæ, per quem ad ſuperiora aſcenſus eſt, quà vir erectus gradiri poteſt: nam ſatis amplus & altus eſt, magnis latisque & perpolitis, ſplendentibusq́ lapidibus conſtratus, nullis tamen gradibus. Sed podia, quæ vtrinq́ extant, manu apprehendenda ſunt, quo facilius aſcendi poſſit. Confectis igitur hac ratione quindecim aut ſedecim paſſibus, peruenitur in elegãs cubiculum quadrangulum, ſex paſſus longum, & quatuor latum, quatuor verò vel ſex orgiis altum: in quo marmor nigrum ſolidum in ciſtæ formam exciſum inuenimus, duodecim pedes longũ, quinq́ altum, & totidem latum ſine operculo. Sepulchrum Regis cuiuſpiam Ægyptij id fuiſſe certum eſt, in cuius gratiam pyramidis illius moles exſtructa fuit: id autem ſepulchrum iſthic repoſitum fuiſſe ante pyramidis ſubſtructionem, non dubium eſt. Inde regredientes, & per ſpatioſum illum meatum deſcendentes, ad Septentrionem vergebamus. Egreſſi ad ſiniſtram nos conuertimus, vbi puteum inuenimus, ſed lapidibus nunc ferè plenum. Hæc pyramidum hiſtoria ab Herodoto, Diodoro, multisq́ aliis Græcis eſt prodita. Plinius verò inter Latinos ſcribit, puteum admodum profundum eſſe; nihilq́ certius eſt, ex eo aquam hauſtam ad fabricam ſubſtruendam, & operas potandum: nam interior pyramidis pars opere ſignino ex calce & arena conſtructa eſt, quod indicium eſt, aqua opus fuiſſe. Cùm in primam cauitatem regreſſi, longiùs progrederemur, exiguam aliquam eius partem reperimus confractam: nam alioqui ſolida eſt ſubſtructio. Iſthìc veſpertiliones erant à noſtris diuerſi, & ab his quos antea in Cretenſi Labyrintho conſpexeramus: noſtri etenim caudam aliis longiorem non habent; at his oblonga eſt cauda inſtar murium, quatuor digitis alas ſuperans longitudine. Pyramide tandem egreſſi, ad ſecundam nos contulimus. Ampliſſimam porrò hanc pyramidem primò deſcripſimus, eò quòd reliquas præſtantia & magnitudine ſuperet, eaqúe ipſa ſit, quam omnes veteres auctores aſpectu admirabilem eſſe ſcripſerunt. Peritiſſimus atque validiſſimus ſagittarius in eius faſtigio exiſtens, atque ſagittam in aërem emittens, tam validè eam eiaculari non poterit, vt extra molis baſim decidat, ſed in ipſos gradus cadet, adeò vaſtæ latitudinis, vt diximus, eſt hæc moles.* Huc vſque Bellonius de prima pyramide. Alias minores deinceps capite quadrageſimo tertio, & quadrageſimo quarto deſcribit, quas otioſus lector, aut antiquitatis amans ibidem reperiet. Gemina ferè his narratio eſt apud Albertum Levvenſtainium in peregrinatione Hieroſolymitana, & Ioannem Helfricum, Sebaſtianum Serlium, Italum, qui maximam pyramidem etiam cœlo expreſsit.

Ante pyramidas Sphinx erat immani magnitudine, quæ admonebat aliquid Aenigmatis latere, multaque arcanæ ſapientiæ myſteria iis molibus contineri, quorum quædam apud Cælium Auguſtinum in Hieroglyphicis cognoſces. Plutarchus lib.4. de Philoſ. decretis cap.20.

ſcripſit

ſcripſit Pyramidas intns canas echonem reddidiſſe, vnique voci emiſſæ, qustuor aut quinqne reſponſaſſe. Verba Plurarchi ſunt hæc. *ὡς νῦν τῆς κατ' Αἴγυπτον πυραμίδος, ἵνα φωνὴ μία ῥηγνυμένη πεντάκις, καὶ σέντι ἤχους ἀπεργάζεται.*

Cauſas pyramidum varias meditantur auctores. Stnltam & barbaricam opum oſtentationem, memoriæ monimentnm, & vt eiſdem anni rationem pyramidis Hieroglyphico innnerene rerumque naturam, vtque corporum regiorum eſſent communia ſepulchra. Er Ioſepho 2. orig. Ind. Brodæo lib. 1. Anthol. ep. 105. reſtibus, Hebrçis frangendis & vexandis opera hæc excogitata. Literæ diuinç Exod. 1. & 5. pyramidnm mentionem non faciunt. Formam pyramidnm expreſſam apud Ludouicnm Demontioſium p. 8. Cælium Augnſtinnm tit. pyramis lib. 6. & lib. 5. cap. 11. Sebaſtianus Serlius accuratiſsime depinxit. Plura qui de pyram. noſſe deſiderant, adeant Ariſtotelem pól. 3. Diodorum Siculum lib. 1. Solinum cap. 5. Herodotum li. 2. Strabonem 17. Ammiannm Marcellinum lib. 22. Zonaram lib. 1. Plinium lib. 36. cap. 12. Propertium in lib. 3. el. 1. Seruium 12. Aen. Ioſephum lib. 2. Antiquitatum Indaicarum, Caſsiodorum lib. 7. var. Ioannem Sernilium de admirandis operibus vrbis Romæ. Plurarchnm l. d. Brodæum lib. 1. epigr. Græc. *εἰς ναὸν*. Marcilium in hunc locum Martialis, præter recentiores quos iam adduxi. LABOR ASSIDVVS.) Alciatus, Iunius, & A. Schottus legunt Aſſyrius, & hortos penſiles Babylonis, non muros Semiramidis intelligunt, illos autem fabricatos in gratiam Pellicis à rege Aſſyrio ſatis conſtat. Aſſyrinm etiam laborem appellsnt, quod Babylon caput Aſſyriorum. Lucanus Aſſyrias Babylona Domos. Cæteri inrant in verbum, Aſsiduus, Politianus Miſcel. lib. 2. Turneb. lib. 17. cc. ferè omnes. Retineo igitur Aſsiduus, nec damno Aſſyrius. Et expono non ſanè cum Turnebo vel Politiano aſsidnnm laborem, aſsiduam landem ſeu laborem laudandi: Sed ingentem, operoſam, continuam ædificandi molitionem ac ſtudium. Cùm enim vrbis ambitus trecenta quinqnaginta, vel vt alij octoginta ſupra trecenta ſtadia complecteretur, tradunt Clirarchus & Alexander, quotidie vnnm ſtadium abſolurum fuiſſe, ira vr intra anni circiter ſpatium, murus quaquauerſus perficeretur. Ant refert illud verbi, Aſsiduus, ad vniuerſnm opus Babylonicum, vrbem nempe Nabrodis, & mœnia Semiramidis, arque horros penſiles, quæ omnia non ab vno rege vel regina, ſed multis, aſsiduo ramen & quaſi perpetuo labore ſunt ædificata, ita vr ad horti tantum penſilis opus ſcribant trecenra millia operarum fuiſſe conducta. Sic laborem pyramidnm Anripater vocauit *μέγας αἰπεινᾶς πυραμίδων χῶμα τον*, magnnm nempe & operoſum pyramidum ſublimium laborem; Aſsiduum quoque laborem Cicero dixit quotidianum ſeu non intermiſſum. nec res eget plnribus. NEC IACTET BABYLONA) celebret illam Orientis reginam, arcemque Perſarum, ac regum domicilium, cuius conditor Moſi ex Gen. laudatnr Nembrorus. Ioſepho lib. 1. Indaic. Antiq. Nabrodes nepos Chamæ, pronepos Noachi. Idem Cedreno compendio hiſtoriæ, Zonaræque lib. 1. placet Babylonis anctor. Stephanus à Babylone Medi filio conditam affirmar. Marcellinus lib. 23. Belum nominat anctorem. Plerique omnes ipſam Semiramidem, quæ tamen vrbem tantùm mœnibus cinxit, ingentemque obeliſcum ex Armeniorum montibus exciſum ad Babylonem per Euphratem deuexit. Altitudo mœnium pedum ducenûm, latirudo quinquagenûm, vt quadrigæ ſibi occurrentes non offenderent, quod Antipater expreſsit, cùm *ἑλίδρομον ἅρμασι τεῖχος* murum appellauit, qui in ambitu vndena milliaria noſtratia continuit. Ampliorem Babylonis deſcriptionem leges apud Diodorum Siculum lib. 3. Strab. 16. Inſtin. 1. Herodotum 2. Solinum cap. 60. Suidam. Dionyſius de ſitn orbis Belum facit vrbis parentem, Semiramidem mœnium. De hoc ita Claudianus in Ruff. lib. 1.

3 deerat. *Babylonis conditores.* *Nabrodes.* *Babylon.* *Belus.* *Semiramis.* *Ambitus & amplitudo.*

Creditur & centum portis Babylona ſuperbam
Fœmineum ſtruxiſſe labor.

Propertius totum opus Semiramidi aſsignat lib. 3.

Perſarum ſtatuit Babyloua Semiramis vrbem
Vt ſolidum cocto tolleret aggere opus,
Et duo in aduerſum miſit per mœnia currus,
Ne poſſent tacto ſtringere ab axe latus.

NEC TRIVIAS TEMPLO MOLLES LAVDENTVR HONORES) lego *molles Iones*, non *honores*. *Iones.* Et ſententia perſpicua. Nec celebrentur Iones molles à templo Dianæ Epheſiæ, quæ Triuia quoq; audiebat, genus loquendi liquidû, Sic Cicero dixit, laudari arte, laudari vtilitate: *De Fin.* Ita Martialis Iones non landentur templo ſuo, qnod ædificarût Dianæ. Qui legunt honores mirè ſe torquenc in forma loquendi. Marcilius Atticum loqnendi modum eſſe oſtendit ex Thucidide, Suida, Seruio ipſoque Virgilio lib. 9.

Tum demum præceps ſaltu ſeſe omnibus armis
In fluuium dedit.

Er ſic interpretandû verſum, vt dicas, Nec landentur molles honores cum ipſo templo. Quæ ego dicendi genera neque nego neque improbo. In Martiale certè locus hic, ſed modus apparet tortns, ex vitioſa nempe lectione natus. Habet tamen Marcilius multos ſententiæ patronos, quà lectionem: Codices nempe plurimos, ſi non omnes, Turnebum, Politianum, & ipſos pleros hnius

verſus interpretes. Brodæum item ad 1.lib. Ep. Gr. Sed hi omnes ferè diſcrepant in enarratione mollium honorum. Domitius molles honores exponit luxurioſos, & Aſiatica templi ornamenta. Merula elegantiam ſtatuarum & artificium operis intelligit. Politianus honores refert ad effigiem Dianæ, & pompam ſupplicationis, in quam ſacrificaturi prodibant. Iterum Domitius ad virgines & Eunuchos Dianæ miniſtros & ſacerdotes. Marcilius ſacrificia Dianæ, velut Deorum præmia. Sed hæ pleræque enarrationes à poëtæ ſenſu & mente procul abeunt. Videnda enim eſt Martialis inſtituta comparatio, qua opus Amphitheatri cum magnificentiſsimis orbis operibus confert Sacrificium nihil ad ædificium, Eunuchi & virgines & ſacerdotes ſubſtructionem templi & fabricę non augent, pompa ſupplicationis quantumuis ſplendida, non ſolet contendi cum parietibus & tectis. Ipſum igitur templum & fabricam operis ambitioſiſsimam accipio cum poëta, qui diſertè id oſtendit (ſi modò noſtram limam admittas) cùm dicit: *Nec Triuiæ templo molles laudentur Iones.* Sic verò interpolandum locum ipſa me docent carmina & præſcripta & ſubinucta. Nam primo carmine expreſsit pyramidas & Memphin, altero Aſſyrios & Babylona, quarto ipſam cornigeram ſeu βωμὸν κεράτινον Apollinis Delij, Quinto Mauſoleum apud Cares. Nonne ergo iure hoc tertio verſu dicemus: Nec Iones molles eſſe laudandos à templo ſuo, quod Dianæ ædificarunt, vti nec Cares, nec Aſſyrios, nec Delios, & nec Aegyptios? Quod exempla pręferant honores non mouet opere tanto, ſunt eadem ratione non pauca in eodem poëta emẽdanda, quamuis conſpirent codices. teſtimonio ſit illud lib. 7. epig. 86. de lagopode cum legendum ſit glaucopide, & lib. ſpect. cap. 4. Traducta eſt Getulis lib. 13. torta menta legitur, cùm rectè emendes torta meta lib. ſpect. iterum verſus ille nonne Aeſculapium deſiderat.

Cæſaris atque Iouis confer nunc ſtemma, iuuentus.

Muſarum omnium fidem teſtor illud ſtemma eſſe ſpurium. ecquot monſtra inuaſerunt carmen. L. ad Licinianum, nimium quantum ſit poëta corruptus. Noſtram verò lectionem probat etiam noſter Andreas Scotus in notis ad nos Antuerpia miſsis. & Iones propriè molles à fluxa morum diſciplina, de qua Horatius lib. 3. carm. ode 4.

Fœcunda culpæ ſecula, nuptias
Primum inquinauere & genus & domos
Hoc fonte deriuata clades
In patriam populumq́; fluxit.
Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo: & fingitur artibus
Iam nunc & inceſtos amores
De tenero meditatur vngui.

Propertius eodem epitheto laudauit Ioniam, qua noſter poëta. ſic enim ille lib. 1. epigr. 6.

At tu ſeu mollis qua tendit Ionia——

Iones molles & nequitiarum inuentores.

Immò architectos & inuentores nequitiarum Iones feruntur lege Alex. Neop. lib. 3. cap. 11. Si quis lectionem communem malit retinere, exponat molles honores Ionicam & nobilem templi ſubſtructionem ac ſignorum, quo intellectu vocem mollis vſurpatam Virgilio 6. Aen. & Ciceroni clar. orat. non ignoro.

Ionia porro minoris Aſiæ regio eſt, vt Geographi tradunt, continet Epheſum, Miletum, Pryenem, Clazomenem, & alias duodecim, vt Aelianus lib. 8. var. cap. 5. vel 20. vt Libanius in vita Demoſthenis ſcribit, ciuitates. De Ionia multa Pauſanias in Achaicis. Plinius lib. 5. cap. 26. & alij.

Templo Triviae.) Artemiſium ſeu Dianium hoc Antipater inter ſeptem orbis ſpectacula 1. epigr. Græc. & Callimachus in hymno Dianæ nobiliſsimum cecinerunt conditum ex Strabonis, Dionyſij Solini Melæ Iuſtini ſententia ab Amazonibus. Pauſanias in Achaicis à Cręſo quodam indigena, & Epheſio Iſtri fluuij filio narrat ædificatum. Vitruuius lib. 7. prologo Cteſiphontem ſeu Creſiphontem & Metagenem architęctos nominat. Hoc ita deſcribit Plinius lib. 36. ca. 14.

Deſcriptio templi Dianæ.

Magnificentiæ vera admiratio extat templum Epheſiæ Dianæ ducentis viginti annis factum à tota Aſia. In ſolo id paluſtri fecere, ne terræ motus ſentiret, aut hiatus timeret. Rurſus ne in lubrico, atque inſtabili fundamenta tantæ molis locarentur, calcatis ea ſubſtrauere carbonibus, dein velleribus lanæ. Vniuerſo templo longitudo eſt trecẽtorum quindecim pedum, latitudo ducentorum viginti: columnæ centum viginti ſeptem à ſingulis regibus factæ ſexaginta pedum altitudine: Ex iis triginta ſex celatæ à Scopa. Hæc & his plura ibidem Plinius. Diſtabat ab vrbe 7. ſtadia ſitum in portu Panario, qui ad illud confugiebat, mancipio ſoluebatur. Lege Alex. ab Alex. cap. 20. lib. 3. Mentio plurima eſt apud priſcos huius fani, etiam Sibylla Perſica lib. 5. or. hoc non tacuit. Nec hiſtoria Apoſtol. Sed iam taceamus ne quid nimis. Gyraldum tamen adi copioſè ex Pindaro Theophilo, Euſtathio in Dionyſium & aliis, cùm de auctoribus conditorum & inſtauratorum tum de iis, qui illud ſæpius incenderunt, aliiſque eiuſdem templi memorabilibus diſputantem. Synt. 12. hiſt. Deorum.

Trivias.) Varro Triuiam ait dictam, quod in triuio poneretur ferè in oppidis Græciæ: vel quod diceretur eſſe, quæ in cœlo tribus viis moueretur, In altitudinem, longitudinem & latitudinem.

diuem. Alij ob triplicem eius in cœlo, terris & inferis poteſtatem, dictam aiunt Triuiam, quam & triformem pinxerunt & nominarunt. Græci *τριόδον* & *τριοδῖτιν καὶ τῶν τριόδων ἐφορείαν* appellarunt. Lege Phurnutum, commentarios Theocriti, Arati, Virgilij, Catulli, qui paſsim Triuiam laudant. Gyraldus & Natalis comes fabulam exponunt, & plures vocis Triuiæ cauſas enarrant. nobis fabularum ſatis.

Dissi: Devm cornibvs ara freqvens.) Et ara cornigera ſeu cornea in Delo ſumm ceſſet canere Apollinem. Diſsimulet iam Deum, quaſi non Dei ſit opuſillius aræ, cùm Amphitheatrum Cæſaris ſit multò præſtantius, quamuis mortali manu factum. Hic Domitius & Perotus Naſamonum ædem Iouis Ammonis ſeu Hammonis intelligunt, de quo Virg. 4. Aen. *Ara cornea Delij Apollinis.*

Templa Ioui centum latis immania regnis
Centum aras poſuit.

In his ſtatua ſeu ſimulacrum Iouis cornigerum erat & cornutum. Q. Curtius lib. 4. *Id quod pro Deo colitur, non eandem effigiem habet, quam vulgo dijs artifices accommodauerunt.* Vmbilico tenus arieti ſimilis eſt habitus ſmaragdo & gemmis coagmentatis, vbi plura de ritu ſacrorum, nemore, fonte, ſacerdotibus, &c. De eod. ſcribit Herod. lib. 2. qui cauſam huius habitus & capitis arietini reddit. Seruius ad Virgilium de Iarbæ centum templis, quorum primum centum aras habebat. Iuppiter ipſe Ammonius, Arenarius, Naſamonius, Garamantius, &c. nuncupatur. Non nemo aram cornibus frequentem refert ad templum Hieroſolymitanum, in quo victimæ quot diebus ſubminiſtrantibus has Romanis cædebantur, vt Philo Iudæus in legatione ad Caligulam refert his verbis: *διετάξατο ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων ἀνάγεσθαι θυσίας ἐντελεῖς ὁλοκαύτους τῷ ὑψίστῳ θεῷ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, αἳ καὶ μέχρι νῦν ἐπιτελοῦνται· ἄρνες εἰσὶ δύο καὶ ταῦρος τὰ ἱερεῖα οἷς καῖσαρ ἐφαίδρυνε τὸν βωμόν*, id eſt, *conſtituit (Auguſtus Cæſar) de ſuo certo reditu, vt admonerentur quotidie Deo ſupremo * ſacrificia integra, ac penitus adolenda, quod hodieq́; ſeruatur, victimæ quibus aram honorari voluit Cæſar, agni duo ſunt & taurus.* Idem Ioſephus teſtatur. Et Tertullianus aduerſus gentes cap. 26. *Cuius (Iudææ) & Deum victimis & templum donis, & gentem fœderibus aliquandiu Romani honoraſtis.* Enimuerò, quamuis pietas Auguſti in Deum altiſsimum, vt appellabat etiam in quibuſdam edictis, conſtaret, nequaquam tamẽ hîc intellexerim templum Hieroſolymitanum, iam à Tito euerſum, & celebrari deſitum, & Romanis eo tempore maximè inuiſum. Neque magis cum Domitio facio, quẽ Politianus Miſcel. 52. refellit, docetq́; ex Lucano templa illa Iouis Ammonis apud Libyas & Naſomones tenuia fuiſſe, ſine cultu & ornatu illuſtriori, verſus Lucani ſunt hi: *holocauſta* Lib. IX.

Ventum erat ad templum Libycis quod gentibus vnum
Inculti Garamantes habent, ſtat corniger illic
Iupiter, vt memorant ſed non aut fulmina vibrans
Aut ſimilis noſtro, ſed tortis cornibus Ammon
Non illic Libycæ poſuerunt ditia gentes
Templa, nec Eois ſplendent donaria gemmis,
Quamuis Æthiopum populis Arabumq́; beatis
Gentibus, atque Indis vnus ſit Iupiter Ammon.
Pauper adhuc Deus eſt nullis violata per æuum
Diuitijs delubra tenens, morumq́; priorum
Numen Romano templum defendit ab ———

Ex quibus verſibus oſtendit Politianus, non poſſe hoc templum nec operibus ambitioſum, nec opibus ſplendidum, inter ſeptem orbis miracula cenſeri, vel cum Amphitheatro magnificentiſsimo conferri. Virgilius *ποιητικῶς* & *ὑπερβολικῶς* de hoc aut his ſcripſit, vt viri docti interpretãtur.

Politianus Igitur & ego cum Politiano Apollinem Delium accipio, cuius aram cornigeram & *κεράτινον βωμὸν* dictam inter ſeptem opera numeratam fuiſſe, de animalium ſolertia Plutarchus, eamq́ue tantùm ex cornibus dextris ſine glutino vllo aut vinculo coagmentatam compactamq́; ſcribit. Etſi idem in Theſeo è ſiniſtris tantùm tradat concinnatam appellatamq́ue *κεράτωνα βωμόν*. de hac Ouidius diſertè in epiſtola Cydippes ad Acontium

Miror & innumeris ſtructam de cornibus aram.

Originem aræ, & Apollinem ipſum, eius conditorem, eleganter his verſibus in hymno Apollinis Callimachus canit.

Τετραέτης τὰ πρῶτα θεμείλια φοῖβος ἔπηξε
Καλῇ ἐν ὀρτυγίῃ, περιηγέος ἐγγύθι λίμνης
Ἄρτεμις ἀγρώσσουσα καρήατα συνεχὲς αἰγῶν,
Κυνθιάδων φορέεσκεν, ὁ δ' ἔπλεκε βωμὸν Ἀπόλλων
Δείματο μὲν κεράεσσιν ἐδέθλια, πῆξε δὲ βωμὸν
Ἐκ κεράων, κεραοὺς δὲ πέριξ ὑπεβάλλετο τοίχους.
Cornea quadrimus poſuit fundamina Phœbus
Ortygia in celebri. propè curuæ ſtagna paludis
Cùm venata ſoror portauit denſa caprarum
Cornua Cynthiadum, Phœbusq́; altare locauit

Et

Et ſedem è cornu ſtatuit: de cornibus aram
Fixit, & è duro conſtruxit mœnia cornu.

Δήλιον interpretes ad fontem Deli Inopum referunt. Cynthium montem omnes ſcriptores è Delo ſurgere teſtantur. Nec te moueant Euſtathij verba ad verſum Homeri Ilid. θ.

Παρ' δὲ Διὸς βωμῷ περικαλλέϊ κάββαλεν ὕδωρ

ἐν Δήλῳ γοῦν, inquit Euſtathius, *καὶ παριανὸς βωμὸς ἐπὶ μεγέθει καὶ ἐφέσιος κερατινός*. Prædicatur & Parianæ aræ magnitudo, & Epheſia illa cornea. Sed Epheſus & Delus cognomine ortygia vtraque appellatur, vt Plinius & Stephanus affirmant. Ita Euſtathius Deliacam, oram Epheſiam potuit nominaſſe, niſi geminas fuiſſe *κερατινὰς* aras putes.

AERE NEC VACVO P. M.) Nec Cares ſuum Mauſoleum, velut in aëre ſuſpenſum, ſupra aëem & ætherem extollant. Vacuus aër poëtis dicitur ſuo & proprio Epitheto, vt curuum littus, album lac. Vacuus verò quod non habitetur, poëtis & Epicureis aër inanis quoque appellatur & videtur. Manilius —per inania cœli. Luc. —Longum per inane reſoluit. Pindarus *ἐρήμας δι' αἰθέρος*. Automedon lib. 1. ep. Græc. —*μάτην δ' ὑπὲρ ἠέρα*

τοῦ τὸ κενὸν ζητεῖν—

Mauſolei altitudo. Brodæum vide lib. 1. ad epigr. Græca. PENDENTIA) propter altitudinem operis, nam ad centum & quadraginta pedes vniuerſæ molis altitudo ſublata erat, vel quia concameratum erat, vel quia columnis impédebat, vel ob illam nobilem quadrigam marmoream à Pythi ſummo pyramidis, cacumini impoſitam, quæ velut in aëre pendere, & ſuſpenſis alis & equis volare videbatur. Ita Virgilius capreas à rupe pendentes dixit ecl. 1. & Martialis lib. 13.

Pendentem ſumma capream de rupe videbis,
Caſuram ſperes, decipit illa canes.

Eadem ratione dicuntur illi penſiles horti Babylonis, & antra vel ſaxa pendentia. MAVSOLEA.) verſus Spondaicus Catullo frequentatus in nuptiis Pelei & Thetidis, Ouidio, Propertio & aliis. Mauſoleum tumulum plurimorũ ſcriptis celebratum, lege deſcriptum apud Vitruuium li. 2. c. 8. copioſius tamen idem depinxit Plinius li. 36. c. 5. plures paſsim mentionem fecere. Cic. Tuſc. 3. Strabo li. 14. Herodotus li. 7. Gellius li. 10. c. 18. Valerius Maximus li. 4. c. 6. Caſsiodorus, Antipater lib. 1. ep. Græc. & alij. Et Valerius quidem vocat *monumentum vſq; ad ſeptem miracula prouectum*, Gellius *ſepulcrum memoratiſsimum, dignatumq; inter ſeptem omnium terrarum ſpectacula numerari*, Vitruuius *ita egregiis operibus factum, vt in ſeptem ſpectaculis numeretur*. Cicero *nobile ſepulchrum*. Antipater *μνᾶμα πελώριον*. Dictum eſt à Mauſolo Cariç rege, cui defuncto vxor Artemiſia, hauſtis prius illius cineribus, æternum condidit amoris argumentum, Neque tam Mauſoleum Artemiſiæ, atq; ipſa Artemiſia inter hominum & matronarum miracula fuit referenda, tanta heroina quà belli quà pacis artibus, vt multos Imperatores regesq; poſt ſe victos reliquerit. Vnum lege Vitruuium de factis & victoriis eius poſt Mauſoli mortẽ. Ad exemplum huius Mauſolei ædificauit Auguſtus in valle Martia ſuum, quod Caſsiodorus & Strabo deſcribunt. CARES.) *βαρβαροφώνων*. Homero 2. Ilid. & Dionyſio de ſitu orbis dicti. *Cic. 3. de Orat.* Non eſt ergo Carum immodicè & barbarè vociferari de ſuo Mauſoleo. alij legunt innumeris laudibus, ſenſus idem. Fuerunt Cares in Aſia minori contra Rhodum. Caput regni Halicarnaſſus, vbi Mauſoleum ſpectabatur. OMNIS CAES. CED. LAB. AMPHITHEATRO.) Concluſio epigrammatis cum epiphonemate illuſtri, quo colligit, quod per partes dixerat. Denique quidquid in omnibus terris eſt operoſum, viſendum & ſpectandum, inferius eſt hoc Cæſaris Amphitheatro. VNVM PRO CVNCTIS.) Ergo iure, quod cunctis eſt amplius & auguſtius, præ cunctis & pro cunctis canitur, & prædicatur. CAESAREO.) diſtinguit Amphitheatrum à reliquis amphitheatris, de quibus ſupra d. Famam Deam alibi proclamabimus. Hoc epigramma Fed. Morellus græcè expreſsit, vt è Græco prius Latinè Martialis.

Ad eundem Cæſarem.

II.

Hic vbi ſidereus propius videt aſtra coloſſus
Et creſcunt media pegmata celſa via;
Inuidioſa feri radiabant atria regis,
Vnaque iam tota ſtabat in vrbe domus.
Hic, vbi conſpicui venerabilis Amphitheatri
Erigitur moles, ſtagna Neronis erant.
Hic vbi miramur velocia munera thermas,
Abſtulerat miſeris tecta ſuperbus ager.

Claudia

Claudia diffuſas vbi porticus explicat vmbras,
Vltima pars aulæ deficientis erat.
Reddita Roma ſibi eſt, & ſunt, te præſide, Cæſar
Deliciæ populi, quæ fuerant domini.

Ad Titum refero hoc epigramma, quod opera illius publica celebrat, quę poëta cum partibus aureæ domus Neronis, vrbem ferè totam occupantis contendit, concluditque Roma à Nerone interceptam Romæ, ac populo R. reſtitutam. Inſcriptio parum commoda eſt, rectius lemma præfigeretur, De operibus eiuſdē Cæſaris. Opera verò ſunt, Coloſſus, Amphitheatrum, Thermę, Liuia porticus, quę tametſi non ſunt omnia Tito extructa, ſunt tamen à patre & ipſo Tito populo vel publicata vel reddita.

Hic) In IV. Regione vrbis, nam vrbs principio in tres tantum regiones, quas Varro partes appellat, erat à Romulo conditore, vt ſcribunt Liuius & Dionyſius, diuiſa. Seruius. Dein Tullius aucta vrbe & populo eandem, in quatuor regiones tribuit, illasq́; à loco quem quæque pars colebat, appellauit. Prima ergo dicta eſt Suburana, altera Exquilina, tertia Collina, poſtrema Palatina. Dionyſius auctor. Atque hæc vrbis diuiſio durabat vſq; æuum Auguſti Cæſaris, qui vrbem mirum in modum, quà tectis, quà populo amplificatā, in XIV. regiones diuiſit vt Suetonius in Auguſto teſtatur. Harum XIV. regionum compendia quędam & velut Synopſes conſcripſerunt. P. Victor, & Sextus Rufus viri conſulares, & recentiores aliquot inter quos facile princeps Onuphrius Panuinius in ſua Roma. Nos cum regionem vrbis (quod ſæpe fiet, vt meritò hoc de regionibus monendum fuerit) indicabimus, poſtremam à Victore, Rufo & Panuinio deſcriptam intelligemus. Sed hæc tiro lector, non veterane lege. Sidereus Coloſſus.) Coloſſum ab artifice Lyſippi diſcipulo cognomine dictum, Feſtus, à Charete contendunt multi. Malim παρὰ τὸ κολύειν τὰ ὄσσα, ab hebetando viſu dictum, quod præſtingantur oculi in tanta altitudine ſpectanda, quod canit Statius Sylua.

——Vix lumine feſſo
Explores quàm longus in hunc deſpectus ab illo.

Coloſsi ſunt, vt Plinius li. 34. c. 7. ſcripſit moles turribus pares, Plutarchus, Theocritus, aliiq́; ſtatuas immenſę magnitudinis appellant. Animaduerti apud ſcriptores ſtatuas, quę intra humani habitus ſtaturam fiunt, vocari ſigna & ſigilla, cubitales palmaréſue, & ſi quæ ſunt harum quotæ partes: Alias pariles, quæ iuſtum eius cui fiunt exprimunt modum, quæq́; decernuntur benè merentibus ſapientibusq́; viris: Magnas illas, quæ infra ſeſquialteram partem ſtatuæ continebātur, hoc eſt, quæ hominis integram & dimidiati inſuper magnitudinem æquarent, illasq́; regibus & imperatoribus dicari ſolitas: Maiores hoc eſt, quę duplo altiores homine ſolis heroibus cōſecratas: Maximas deniq; triplo ſtaturā hominis continentes vel bis, ter, ſæpiúſue triplo celſiores, quæ primulum ſolis Diis ædificabant, dicebanturq́; Coloſsi, quos ſibi poſtea barbari reges & Romani Imperatores vendicarunt. Nomē, vt monui, vel à Coloſſo auctore vt Feſtus ait, traxere, vel à noxia radiorum effuſione, vt Brodæus lib. 2. ep. Græc. quę fieri ſolet eiuſmodi moles intuendo, vel à ſpecubus, vaſtaq́; intus inanitate. Sed Coloſſum pleriq; negant auctorem & Charetem vt Bernartius, vel Lachetem vt Marcilius ſubſtituunt. Placet Bernartius, qui nomen ab ipſo artifice baſi inſcriptum expreſsit duobus ſenariis.

Statua triplices ſigilla. *Magna.* *Maiores.* *Maxima.* *Coloſſi.*

Τὸν ἐν ῥόδῳ κολοσσὸν ὀκτάκις δέκα
Χάρης ἐποίει πηχέων ὁ Λίνδιος.
Rhodium Coloſſum Lindius fecit Chares
Qui ſepties altus decem cubitos fuit.

Plinius, quem immeritò corrigunt, eundem nominat li. 34. c. 1. *Ante omnes autem in admiratione fuit ſolis Coloſſus Rhodi, quem fecerat Chares Lindius Lyſippi ſupradicti diſcipulus.* Rectè verò Brodęus in Simonidis epig. Græc. lib. 4. cap. 6. Legit Chares non Laches. Sed ab illo Rhodio velut aliorum parente tranſeamus ad noſtrum, quem Nero extruxit altum CIIV. vt P. Victor habet, alias CX. vt Plinins lib. 34. cap. 7. CXX. vt Suetonius in Nerone. Xiphilinus C. tantum. Euſebius in Chronicis CVII. Locum etiam exertè docet Suetonius cap. 31. Ner. Veſtibulum eius fuit in quo Coloſſus CXX. pedum ſtaret ipſius effigie. Zenodorus fecit, Plinius 34. cap. 7. Veſpaſianus VI. conſul. vel VIII. Caſſiodoro teſte Neronis capite deiecto ſolis impoſito eidem dicauit, vt refert Plinius l. d. Suetonius Veſpaſiano cap. 18. *Coloßi refectorem, inſigni congiario, magnáque mercede donauit.* Sidereus) quia ſolis caput radiatum illi Veſpaſianus depoſito vultu Neronis impoſuit. radios autem P. V. ſeptem numerat ſingulos XXII. pedes & ſemis longos. Quod Spartianus de Adriano, Lampridius de Commodo narrat, verum eſt ſi intelligas Coloſſum ab Adriano tranſlatum, & denuo ſoli conſecratum, & à Commodo pro Solis, vt Xiphilinus eſt auctor, capite, ſuum repoſitum. ſi, quod vterque ponit, Neronis caput tum demum deiectum velint, cùm antea id Veſpaſianus, ſine controuerſia fecerit: non diſpicio quî ſint conciliandi Plinius, Xiphilinus, Lampridius, & Spartianus,

niſi

niſi dicas quod Marcilius ſine teſte putat rurſum illud ſolis illuſtre caput à Veſpaſiano poſitum ſub Domitiano Nerua vel Traiano detractum ab Adriano repoſitum, iterumq; ſub imperatoribus ſequentibus Neronis vultum reſtitutum, quem Commodns deiecerit, quod mihi veriſimile non videtur. Potius exiſtimem ad primam Neronis effigiem hos auctores reſpexiſſe. Sidereum porro lib. 1. epigr. 71. vocat Martialis radiatum, radios ſpargentem inſtar ſideris, princeps autem ſiderum ſol, quem lib. 12. epigr. 60. Sidereum Deum appellat. PROPIVS VIDET ASTRA.) Altitudinem exprimit coloſsi metonymicῶs. Nam quo altior fabrica, hoc cœlo propior eſt. Ita Rutilius de ædificiis Romanis. Non procul à cœlo per tua templa ſumus.

Pegmata. Senſum verò rei inanimæ poëtico more tribuit. ET CRESCVNT PEGMATA.) Senſus. vbi nunc pegmatum altę moles per viam ſacram aguntur & feruntur, antea erat domus Neronis. pegmata à πήγνυμι ſeu πηγῶ dicuntur, latinè confixa, moles ligneæ, & machinæ confixiles. Scribunt multi de pegmatis. Seneca epiſt. 88. qui egregiè noſtri poëtę verſum illuſtrat: *Hic, inquit, annumeres machinatores, qui pegmata ex ſe ſurgentia excogitant. & tabulata tacitè in ſublime creſcentia. & alias ex inopinato varietates aut dehiſcentibus quæ cohærebant; aut quæ diſtabant, ſua ſponte cohærentibus: aut iis quæ eminebant, paulatim in ſe reſidentibus.* Ioſephus non ead. intelligit, cùm li. 7. de bello Iud. in hæc verba ſcribit de Veſpaſiani & Titi triumpho: *Maximè autem ſtupor erat machinarum, quæ portabantur ſeu pegmatum fabricatio, pro quorum magnitudine timendum viribus portantium, occurrẽtes timebant, multa enim in tertium nidum quartumq; ſurgebant, & magnificentiæ fabricæ cum admiratione delectabat.* Et neſcio an Martialis hanc ipſam machinam ſpeciatim velit notatam, cùm triumphus per viam ſacram inceſſerit. Sed loquitur de pluribus poëta etiam Amphitheatralibus. Neque enim eadem crediderim fuiſſe iſtis illa Amphitheatralia pegmata Apuleius li. 4. Met. *Confixilis machinæ ſublicæ, turres tabularum nexibus, inſtar circumforaneæ domus floridæ picturæ: decora futuræ venationi receptacula.* Vt autem noſter poëta vocat creſceutia, quod ſenſim creſcebant & ſponte ſurgebant, ita ſcriptores alij docent ſenſim contabulationes illas decreuiſſe & diſſolutas fuiſſe; idq; variis modis. Senecam iam audiſti. Apuleium lib. 10. accipe. *Iamq; totâ ſuaue fragante cauea, montem illum ligneum terræ vorago decerpit* ſeu vt alij *decepit* ſeu *recepit*. Sic enim inſtituebantur, vt vel tota machina ſubita ruina & chaſmate hauriretur, vel homines ſubducti in caueas ferarum excuterentur. Strabo de Siculo latrone lib. 6. *Eum nos in foro, per ludos gladiatorios diſcerpi à feris vidimus. In ſublimi enim tabulato, tanquam in Ætna poſitus, eoq; compagibus ſolutis ſubitò concidente, ipſe quoq; decidit in caueas ferarum quæ facile exoluerentur, infra tabulatum de induſtria diſpoſitas.* Claud.

Mobile ponderibus deſcendat pegma reductis.

Eiſdem pegmatis gladiatores imponebantur quos inde pegmares dixere, vt Suetonius eſt auctor. Ignes & flammæ in eiſdem ſubitò apparuere, ſed innoxiè, de quibus Manilius

Membraq; per flammas, orbeſq; emiſſa flagrantes.

Petauriſtas intelligit. Claudianus de eiſdem flammis

Inq; chori ſpeciem ſpargentes ardua flammas
Scena rotet. varios effingat Mulciber orbes
Per tabulas impunè vagus. pictæq; citato
Ludant igne trabes, & non permiſſa morari
Fida per innocuas errent incendia turres.

Vopiſcus in Carino. *pegma cuius flammis ſcena conflagrauit, quam Diocletianus poſtea magnificentiorem reddidit.* Non ſemper ergo innoxia flamma. Mira alia in eiſd. exhibita pegmatis docet D. Auguſtinus lib. 24. de ciu. c. 24. Eadem venuſtè pingebantur, argentiq; Lamnis inducebantur. Plinius de Caio; *In Circum pegma duxit, in quo fuere argenti pondo centum viginti quatuor.* Martialis lib. 8. ni fallor.

Hæc fuerat nuper nebula tibi pegma perunctum.

Automata Neuroſpaſta. Pegmata porrò & automata & νευρόσπαστα ſeu αὐτόματα non eiuſdem formæ ſunt machinæ, Nam Mureto & Lambino teſtibus, νευρόσπαστα ſunt parua quædam animalium ſimulacra, quorum vel ſingula, vel vniuerſa membra certis neruis aut fidiculis in hanc vel illam partem cum quadam venuſtate & conuenientia ſua ſponte mouebantur, quæ Græcis αὐτόματα καὶ νευρόσπαστα appellantur. Ego tamen automata largius accipienda reor quam νευρόσπαστα, quod Suetonius in Claudio pegma vocet automatũ, cùm tamen νευρόσπαστον non ſit. Nam pegma ponderibus creſcebant, νευρόσπαστα neruis mouebantur. Nec tamen automaton & pegma eadem prorſus arbitror. Pegmata enim quamuis confixa, ſeu mouerentur, ſeu immota eſſent dici poſſe arbitror, automata verò pegmata quæ creſcerent decreſcerent, portarentur agerentúrue. qualia Seneca, Suetonius, Apuleius tradunt. de poſtremis etiam Martialis lib. ſpect.

Raptus abit media quod ad æthera taurus arena, &c.

Et de Orpheo. *Repſerunt ſcopuli, mirandaq; ſilua cucurrit.*

Et lib. 1. epigr. 7. *Ætherias aquila puerum portante per auras, &c.*

His qui plura deſiderat præter laudatos adeat Ioſ. Scaligerum ad Manilium, Iuſtum Lipſium de Amphitheatro ca. 22. Gruterum ad 88. epiſtolã Senecæ. Interpretes Iuuenalis ad illum verſum

Et pegma & pueros inde ad velaria raptos. Sat. 4.

Buleugerum de Ven. cap. 34. Philandrum ad Vitruuium, Lambinum ad 7. ſat. Horat. lib. 2.

Marcilius

Marcilius coloſſum de quo antea. d. putat intelligi poſſe, qui ſe aſcendentibus via ſacra paulatim aperiat. Sed poëtam adeò impropriè locutum vix ſuadeor. plurimum enim coloſſus à pegmate quod norunt omnes, differt. Marcilio tamen non pugno, ex Luciano ſua confirmanti. Multò minus equum Domitiani, vt Perottus vult huc adduco. Celsa) quatuor tabulatis elatũ. Media via) ſacra in 4. reg. P. Victor, quam Neronis domus occupauerat, nunc verò ita lata & laxa eſt beneficio Cęſaris, vt pegmata excitari & ferri in ea poſsint, media via dicitur & aperta manifeſta, qua de re plura Marcilius. Invidiosa atria rad. f. r.) Neronis aurea domus occupauit ſpatium coloſsi & vias publicas. Suetonius cap. 31. *Domum à palatio Eſquilias vſq; fecit.* Hoc ſpatium tantum fuit, quantum nunc eſt ab ea Palatij parte, quæ S. Gregorij ædem è regione habet, rectè veniendo per Conſtantini arcum, coloſſeum atque carinas, quouſq; in Eſquilias paullo vltra S. Mariæ Maioris Eccleſiam perueniamus, & Mœcenatis attingamus hortos. Martianus lib. 5. cap. 12. lege Blondum lib. 3. inſtauratæ vrbis. Nos infra mox plura. *Neronis aurea domus.*

Atria) Ποιητικῶς, pro tota domo. Atriũ vt Gellius lib. 16. cap. 6. docet, veſtibulum eſt, quod tamen pars atrij Sextus Pomp. *Atrium*, inquit, *eſt genus ædificij ante ædem continens mediam aream, in quã collecta ex omni tecto pluuia deſcendit*, dictum ab atriatibus Varrone teſte, Thuſcis; vel à terra, quaſi aterrium, vel quod atrum eſſet ex fumo propter focum & culinam, quę apud Romanos in atriis. Atrio enim culina, veſtibulum & reliqua area continebatur. lege Vitruuium lib. 6. cap. 4. & Philandrũ ad caput idem. Invidiosa) Inuidioſum dicitur ſignificatione reciproca, & de eo quod inuidet & cui inuidetur, vt formidoloſus, ſuſpicioſus, ambitioſus, gratioſus, &c. lege Gellium lib. 9. cap. 12. Hoc loco odioſa, inuiſa expono, cùm tyrannus priuatorum domos in ſuum vſum conuertiſſet. Horatius inuidendam aulam vocat nimis ambitioſè carioſeque & magnificè ædificatam. Plura apud Lambinum ad 10. od. lib. 2. & lib. 1. ad 3. &c. Feri regis) Non modò regem ſed nomen etiam regis inuiſum Romę, nemo eſt qui ignoret, modò Ciceronem, Liuium, Iuſtinum legerit. Multa ſuper hoc Panegyriſta ad Theodoſium. Quam verò ferus Nero, loquuntur omnium hiſtoricorum volumina. dicti inſuper omnes poſteri æui, tyranni crudeliores ab hoc, Nerones. Domitianus etiam caluus Nero ſpeciatim. Tertullianus Neronianæ crudelitatis portionem appellauit. Tacitus, Tranquillus, Xiphilinus belluam graphicè depingunt. SS. viri illo æuo Antichriſtum ſuſpicati ſunt. Matrem, ſorores, propinquos, pręceptorem, cæſares, vxores & vxorum viros trucidauit, vt meritò Iuuenalis dixerit ſat. 8. *Παθητικῶς καὶ ἐνεργητικῶς.*

Cuius ſupplicio non debuit vna parari
Simia nec ſerpens vnus, nec culleus vnus.

Taceo quæ Xiphilinus narrat & Tacitus de Chriſtianis. (Radiabant.) auro gemmiſque illuſtrata fulgebant, audiebat enim domus aurea. Tranquillus cap. 31. *In cæteris partibus cuncta auro lita, diſtincta gemmis, vnionũq; conchis erant.* Vnaque iam tota St. in v. domus.) De hac apud Suetoniũ:

Roma domus fiet, Veios migrate Quirites:
Si non & Veios occupat illa domus.

Incenſam vrbem à Nerone Tacitus & Tranquillus putant vt vacuũ poſtea ſpatium latiori ædificio occuparet.

Hic stagna Neronis.) Vbi nunc ſacrum eſt Amphitheatrum Titi, ibi erant ſtagna Neronis, de quibus Tacitus 15. Suetonius. 31. *Item ſtagnum maris inſtar, circumſeptum ædificiis ad vrbium ſpeciem*, Inter cælium montem & Eſquilias erant. Dicitur ſtagnum vel à ſtando vt Grammaticis placet, vel à Græco στεγνὸς, quod locus is benè contineat aquam. Petrus Victorius lib. 5. cap. 21. var. *Stagnum Neronis.*

Hic vbi miramur.) Thermas Titi in 3. regione ponit P. Victor. Blondus lib. 2. eo loci fuiſſe putat, vbi nunc vineæ ſunt S. Mariæ nouæ, non procul à S. Martini baſilicã. Marlianus lib. 5. cap. 11. *Thermarum autem veſtigia non longè ab eccleſia S. Martini in montibus viſuntur. Sunt enim ciſternæ quæ hodie capeces dicuntur, vulgo ſeptem ſalæ numero ſeptem ciſternarum adhuc exiſtentium. Magnum ambitum amplectebantur, quarum fornices quidam ſtant in hortis S. Petri in vinculis.* Plura his ibid. Marlianus. Velocia munera.) Has infra Martialis lib. 3. epig. 19. intelligit. *Thermæ Titi.*

Titine thermis, an lauatur Agrippæ.

Celerrimè verò perfectas fuiſſe Suetonius cap. 7. docet. *Et tamen nemine ante ſe munificentia minor, amphitheatro dedicato, thermiſq; celeriter extructis munus dedit, &c.* Facit earumdem mentionem Xiphilinus in Tito. Thermas ex Vitruuio generatim deſcriptas cognoſces, de quibus alibi plura.

Abstulerat mis. t. s. ager.) Nero excitato incendio, ædibuſque plurimorum conflagratis, *vſus*, vt loquitur 15. annali Tacitus, *patriæ ruinis extruxit domum, in qua haud perinde gemmæ & aurum miraculo eſſent, ſolita pridem & luxu vulgata, quam arua & ſtagna, & in modum ſolitudinum, hinc ſiluæ, inde aperta ſpatia & proſpectus.* Idem narrat Suetonius cap. 31. *Tanta laxitas vt porticus triplices milliarias* (id eſt mille pedes, vel vt alij, mille paſſus.) *haberet. Item ſtagnum maris inſtar circumſeptum ædificiis ad vrbium ſpeciem, rura inſuper aruis atq; vinetis & paſcuis, ſiluiſq;, varia cum multitudine omnis generis pecudum ac ferarum.* Superbas.) An quia ampliſsimus & magnificentiſsimus: an quia priuatus, & Neroni ſingularis nec populo communis vt Thermæ Titi. nota vis vocis, eamque nonnunquam in meliorem partem, ſæpius in deteriorem partem accipi, cuius vbique teſtimonia occurrunt. *Rus Neronis in Vrbe.*

Liuia porticus. Claudij porticus ſeu Claudia. an ead.

CLAVDIA PORTICVS.) In extrema parte domus aureæ, Liuiæ porticus vmbras gratiſsimas præbet. Romæ porticus additæ ſunt vel ædibus ſacris, vel illuſtrium virorum domiciliis, vel publicis aliis ædificiis, cuiuſmodi fuêre theatra, baſilicæ, amphitheatra, &c. idque vel ob pluuias ſubitas declinandas, vel gratas per æſtatem vmbras & frigora captanda, vel ipſa ornamenta fabricæ. Fuere complures in vrbe, quarum principes ſimul enumerat Marlianus & Philander, P. Victor & Rufus ſeorſim per ſingulas regiones. Hic de Claudia agimus, quam diuerſam Philander à porticu Liuiæ conſtituit. Marlianus vnam eamdemque eſſe confirmat. Onuphrius in vrbe Roma etiam diſtinguit, & porticum Claudij appellat ex Martiale. Philander illam eo loci collocauit, vbi templum pacis fuit poſtea erectum. Marcilius à Domitiano reſtitutam dicit ex Eutropio li. 7. Sed Eutropius Græcus nullam facit porticus mentionem, interpres habet hæc verba, DIVORVM PORTICVS, &c. Plinius lib. 14. cap. 1. de Liuiæ porticibus velut integris, loquitur ſuo æuo. *Vna, inquit, vitis Romæ in Liuiæ porticibus ſubdiales inambulationes vmbroſis pergulis opacat*, &c. Stetit ergò porticus Liuia tépore Plinij, qui ſub Tito periit. Non eſt igitur refecta à Domitiano. Veſpaſianus certè, Tranquillo auctore, templum Claudij cœptũ antea Agrippinæ, & Neroni funditus euerſum condidit. quid ſi & porticũ Claudij idem refecit? quam & Liuiã credunt, quod Liuia ex gente Claudia eſſet, & in Liuiam adoptata, poſtremoq; Iuliæ adſcripta. Sed Perottus à Claudio Cæſare contendit appellatam, & ſanè lego apud Onuphrium & Philandrũ porticum Claudij non Claudiam, quę tamẽ potuit Claudia dici ſicut Liuia. eandẽ fuiſſe doctiſsimi ſentiũt, à quibus diſſentire mihi graue eſt. Lector eruditus arbiter eſto. DIFFVSAS EXPLICAT VMBRAS.) quam nempè vt ex Plinio docuimus vitis opacabat, vmbroſaſq; pergulas habebat, in 3. Reg. vrbis ſi ead. quæ Liuia. Cæterũ Liuiam porticũ Lipſius ad annal. Taciti docet è diruta Vedij Pollionis illius immanis & crudelis in puerum heri, domum ab Auguſto fuiſſe extructam. Alij domum Menij prius ibi ſitam fuiſſe, ante Menianam verò curiam Hoſtiliam, ante Hoſtiliam eumdem locum occupaſſe domum Romuli, Veſpaſianum templum Pacis poſtremò eo poſuiſſe tradunt lege Philandrum ad li. 5. Vitruuij c. 1. Mihi ſanè procliue eſt ſuſpicari, eandem porticum à Veſpaſiano ipſo denuò excitatam non à Domitiano, nec à Tito, quamuis omnia patris & fratris opera ſibi impudenter arrogauit. Auguſtus eam extruxit Suet. cap. 29. vbi porticum Caij & Lucij diuerſam ait à porticibus Liuiæ & Octauiæ de Liuia ſic Ouidius in Faſtis:

Diſce tamen veniens ætas, vbi Liuia nunc eſt
Porticus, immenſæ tecta fuere domus.

Et 1. Am.

Nec tibi vitetur quæ priſcis ſparſa tabellis
Porticus auctoris Liuia nomen habet.

VLTIMA PARS AVLAE DEFIC. ERAT.) A palatio ad Exquilias pertinuiſſe domum Neronis antea ex Suetonio & Tacito diximus. Porticus Liuiæ poſterior à P. Victore 4. Reg. ponitur Exquiliæ 5. Reg. ſunt ſitæ, quas ſpectabat porticus.

Idem ferè li. 5. ep. 7. & 7. ep. 60

REDDITA ROMA SIBI EST.) Vna domus antea & vnius erat, quam Cęſar publicis extructis operibus communẽ fecit, hoc eſt, vrbem vrbi Romamque Romæ reddidit. (TE PRAESIDE.) Te imperatore. ſic malim quàm præſide ſpectaculorum, nec enim de ſpectaculis agitur hoc epigrammate ſed fabricis. Si de ſpectaculis accipias, nihil ſingulare dicit, ſeu in Titum ſeu in Domitianum. Nam & Nero ſpectaculis publicis præſedit, quamuis raro, ſpectauit ſæpius. Et poëta ſæpicule priore intellectu præſidem vocat Cæſarem lib. 5. epigr. 3.

——— *Viſo modo præſide mundi.*

Et lib. 6. epigr. 11. *Nec ſpado iam nec mœchus erit te præſide quiſquam.*

Lib. 9. epigr. 19. *Eſt mihi ſitque precor longum te præſide Cæſar*
Rus minimum ———

Lib. 11. Neruam vocat præſidem epig. 2.

Et licet & ſub te præſide Nerua licet.

Lib. 12. Traianum epigr. 8. *Dixit præſide glorioſa tali.*

Spectacula fuere deliciæ populi Capitolinus Gordiano Symmachus ep. 46 lib. 2. ep. 9. lib. 10. Vopiſcus, Trebellius & alij.

DELICIAE POPVLI QVAE FVERANT DOMINI.) Quæ opera & loca antea priuata erant in domo Neronis, nunc publica ſunt vrbi. Videtur alludere ad elogium commune Titi, quem orbis delicias appellauere, qui tot orbi delicias fecerat. Spectacula enim ſæpè non ad ſuum, ſed populi arbitrium edidit, nihilque petentibus negauit, lauit in thermis ſuis non excluſa plebe, nihil denique popularitatis, vt ait Suetonius, prætermiſit. DOMINI.) Cæſaris Neronis.

Ad eundem.

III.

Quæ tam ſepoſita eſt, quæ gens tam barbara Cæſar,
Ex qua ſpectator non ſit in vrbe tua?

Venit

Venit ab Orpheo cultor Rhodopeius Hæmo,
Venit & epoto Sarmata paſtus equo.
Et qui prima bibit deprenſi flumina Nili,
Et quem ſupremæ Tethios vnda ferit.
Feſtinauit Arabs, feſtinauere Sabæi
Et Cilices nimbis hic manduere ſuis.
Crinibus in nodum tortis venêre Sicambri,
Atq; aliter tortis crinibus Æthiopes.
Vox diuerſa ſonat, populorum eſt vox tamen vna,
Cùm verus patriæ *diceris eſſe* pater.

Orbem terræ in vrbem ſpectandi ludos, & Cæſarem ſalutandi ſtudio confluxiſſe dicit, hocque prius vniuersè, mox ſpeciatim per inductionem docet, cùm populos recenſet. QVÆ TAM SEPOSITA EST.) nullam ait gentem adeò remotam ab vrbe, ex qua non fuerint in vrbe viſi ſpectatores, nec de fide dubito, ſi gentes accipias, ad quas nomen P. Romani & fama ludorum perueneri. tantus amor erat & cupido ſpectandi. Tranquillus in Cæſare cap. 39. *Ad quæ omnia ſpectacula tantum vndique confluxit hominum, vt plerique aduenæ, aut inter vicos, aut inter vias tabernaculis poſitis manerent, ac ſæpè præ turba eliſi exanimatique ſint plurimi, & in his duo ſenatores.* Quod ergò in Cæſaris ſpectaculis vſu veniebat, id in aliorum imperatorum, regum, & editorum quoque muneribus accidiſſe teſtantur hiſtorici, Dionyſ. li. 8. Herod. in Commodo & alij. TAM BARBARA.) quo remotior ab vrbe, hoc barbarior, vt prudens poëta coniunxerit remotas & barbaras. IN VRBE TVA.) ἐνεργητικῶς, quia Roma ſedes imperij. Et locus in vrbe erat reg. 10. ſedes Imperij Romani dictus P. Victor. Rectè appellatur vrbs Cæſaris, quamquam enim eſſet orbis Dominus, & vbicunque vellet ſedem & Romam, vt Herodianus ait, condere & appellare poſſet, tamen in vrbe domicilium habuit, vt vrbs Cæſaris dicatur, in qua Cæſar habitat, vti Conſtantinopolis Conſtantini & reliquorum Imperatorum noua Roma. Plura ſuper hac vrbis appellatione infrà libro 12. epigramma 8.

Idem f. Herodianus in Commodo.

Terrarum Dea gentiumque Roma, &c.

Sunt qui referant τὸ, tua, ad ædificia & ruinas reſtitutas, quibus haud ſanè repugno, cum paulò ante dixerit poëta, REDDITA ROMA SIBI EST. lib. 7. epigr. 60. Et infrà, ſed ad Domitianum.

Nunc Roma eſt, nuper magna taberna fuit.

Magis tamen arridet, velut illuſtrior prior narratio. CVLTOR RHODOPEIVS.) Thraces venerunt Romam. Poëta montes Thraciæ nominat Rhodopen & Hæmum pro ipſa Thracia: cultorem verò; quod Thraces arationem ament. Virgil. 3. AEneid. *Rhodope. Thraces.*

Terra procul vaſtis colitur Mauortia campis
Thraces arant.

Rhodopen canit Ouidius montem.

In altam
Se recipit Rhodopen pulſumq; Aquilonibus Hæmum.

Et idem in Phyllidis epiſtola,

Qua patet vmbroſum Rhodope glacialis ad Hæmum.
Taceo Geographos.

Horatius 3. car. Ouidius 3. Faſt. Virgilius 6. ecloga. 3. item Georg. VENIT AB ORPHEO HAEMO.) Afflant plerique hanc vocem, nonnulli tamen, non ab αἷμα, ſed Hemo Boreæ & Orythiæ filio dictum putant Hemum. Mons eſt Thraciæ poëtis celebratiſsimus, qui diuidit Theſſaliam à Thracia, ad cuius radices ponunt aliqui illa amœna & beata Theſſala tempe. Non fuit tamen vt Seruius putat Theſſaliæ mons, ſed vt Mela, Plinius, Ptolomæus, Strabo teſtantur Thraciæ, tam altus vt Polybius affirmet inde mare Adriaticum, & pontum Euxinum videri. Ad montem proximi habitarunt parentes Orphei, vnde Orpheus Hæmus, vt Plinius, Solinus, Suidas, Mythologi & nos infrà de Orphei ſpectaculo. VENIT ET SARMATA.) Sarmatas deſcribit Plinius libro 18. Strabo libro 7. Mela libro 2. & 3. Ptolomæus libro 3. Herodotus nomine Scytharum Sarmatas complectitur. Sarmatia duplex eſt, Europæa, quam nonnulli Ruſsiam hodie appellitant: Aſiatica, quam Tartariam nominant, Græcis Sauromatæ dicti Sarmatæ, hodie vulgò Poloni & regio Polonia non à Polo, cui ſubiecti ſunt, ſed à planitie terræ quam Pole patria lingua vocant, indigitantur, vt Vadiano ad 3. Melæ placet. EPOTO PASTVS EQVO.) Virgilius 3. Georg.

Hæmus. Abrahamus Ortelius in theſ. Geophr. Vadianus. Scytha Poloni Sarmatæ.

Et lac concretum cum ſanguine potat equino.

Adde Nicetam Annalib., Clementē Alexandrinum. Pæd. l. 3. cap. 3.

Hinc ἱππημολγοὺς & γαλακτοφάγους Græci vocitarunt. Plinius libro 18. cap. 10. Sarmatarum quoque gentes hac maximè pulte aluntur, & cruda etiam ſetina, equino lacte vel ſanguine è cruris venis admiſto. Lege Brodæum lib. 5. cap. 31. Strab. 7. Hom. 13. Iliad. Dionyſ. Periegeſi. Horatius idem refert de Concanis Cantabriæ populis lib. 1. od. 4. ET QVI PRIMA LIB. DEPR. FLVM. NILI.) Venit in vrbem ſpectatur vltimus etiam Maurus vel AEgyptius. Nilus enim quorumdam opinione, in Mauritania interiore ſcaturit, & totam AEgyptum irrigat. Sed quid deprenſiue ſunt fontes Nili? vt poëta videtur affirmare? an prima flumina vocat ea, quibus priora, quamuis ſint, neſciuntur? Non, inquam, ita interpretor, ſed deprenſi, verè inuenti. Atqui contra ſcribunt plerique plurimis quidem diu multumque veſtigatum, deprenſum nunquam Regibus nempè AEgypti, Perſarum, Macedonum, & Imperatoribus ipſis Romanis. Audi Lucanum li. 10

AEgyptij & Mauri.

Quæ tibi noſcendi Nilum Romane cupido eſt,
Et Phariis Perſiſq; fuit, Macedûmq; tyrannis
Nullaq; non ætas, voluit conferre futuris
Notitiam, ſed vincit adhuc natura latendi.

Et exertè de Alexandro Magno ſubiicit.

Summus Alexander regum, quem Memphis adorat
Inuidit Nilo, miſitq; per vltima terræ
Æthiopum lectos: illos rubicunda peruſti
Zona poli tenuit, Nilum videre calentem.

Idem tentarat AEgyptiorum Rex Seſoſtris, de quo Plinius lib. 33. cap. 3. & Tzetzes var. hiſt. chil. 3. cap. 69. Valerius Flaccus, & Lucanus ibid.

Venit ad occaſum mundiq; extrema Seſoſtris
Et Pharios currus regum ceruicibus egit.
Ante tamen veſtros amnes, Rhodanumq; Padumq;
Quam Nilum de fonte bibit.

Plura ſuper hoc Seſoſtre Herodotus lib. 2. Cambyſes etiam Perſarum Rex, vt eſt apud Herodotum li. 3. idem tentauit, cum exercitum in Macrobios AEthiopas duxit, ſed vt Lucanus canit:

——— *Veſanus in ortus*
Cambyſes longi populos peruenit ad æui,
Defectuſq; epulis, & paſtus cæde ſuorum
Ignoto te Nile redit. ———

Cupiebat & Nero Nili fontes guſtare, eòque miſit qui inueſtigarent. Audi Senecam lib. 6. quæſt. nat. cap. 8. *Neſcis autem inter opiniones, quibus narratur Nili æſtiua inundatio & hanc eſſe, à terra illum erumpere, & augeri non ſupernis aquis, ſed ex intimo redditis. Ego quidem centuriones duos, quos Nero Cæſar, vt aliarum virtutum, ita veritatis inprimis amantiſſimus, ad inueſtigandum caput Nili, miſerat, audiui narrantes, longum illos iter peregiſſe, cùm à rege AEthiopiæ inſtructi auxilio, commendatique proximis regibus, penetraſſent: Ad vlteriora quidem aiebant, peruenimus, ad immenſas paludes, quarum exitum nec incolæ nouerant, nec ſperare quiſquam poteſt, ita implicitæ herbæ aquis ſunt, & aquæ nec peditis eluctabiles, nec nauigio, quod niſi paruum & vnius capax, limoſa & obſita palus non ferat. Ibi, inquit, vidimus duas petras, ex quibus ingens vis fluminis excidebat. Sed ſiue caput illa, ſiue acceſſio eſt, Nili, ſiue tunc naſcitur, ſiue in terras ex priore recepta curſu redit: nonne tu credis illam, quidquid eſt ex magno terrarum lacu aſcendere? Habeant enim oportet pluribus locis ſparſum humorem, & in imo coactum, vt eructare tanto impetu poſſint.* Hæc Seneca.

Vlterius tamen Iuba Rex Mauritaniæ penetrauit, ſeu potius exquiſiuit, vt tradit Plinius lib. 5. cap. 9. originem Nili. *Nilus*, inquit, *incertis fontibus it per deſerta & ardentia* (fortè arentia) *& immenſo longitudinis ſpatio ambulans, famaq; tantum inermi quæſitu cognitus ſine bellis, quæ cæteras omnes terras inuenère, originem (vt Iuba Rex potuit exquirere.) in monte inferioris Mauritaniæ non procul Oceano habet, lacu protinus ſtagnante, quem vocant Niliden.* Potuit ergò huc reſpexiſſe Martialis, quando dixit, deprenſi flumina Nili, quod & origo à monte inferioris Mauritaniæ trahatur. Sed Lucanus concludit veriùs:

——— *Non fabula mendax.*
Auſa loqui de fonte tuo eſt, vbicumque videris
Quæreris, & nulli contingit gloria genti
Vt Nilo ſit læta ſuo ———

Plinius ipſe incertos nihilominus tradit fontes & loco adducto, vbi plurima de eius origine: & lib. 8. cap. 21. Vbi Nigrin non Nilida caput Nili, ex plerorumque opinione ponit. *Apud Heſperios, AEthiopas*, inquit, *fons eſt nigris, vt plerique exiſtimauere caput Nili.* Sed cur plura Nili capita & fontes tradantur, fortè cauſa ſit, quod ſæpius aliquot dierum itinere ſe condat, iterumque emerſus, quaſi nouum flumen proſiliat. Plinium lege libro 5. cap. 9. Dio tamen vnus pro certo affirmat, Nilum ex monte Atlante natum fluere. Verba illius, vt lector ipſe iudicet, & in promptu habeat, recitabo. Ὃ δ' δὴ, περὶ Νείλου πολλαχόθεν ἀκριβώσας ἔχω, δικαιότατος εἰμὶ εἰπεῖν. ἐκ γὰρ τοῦ Ἄτλαντος, τοῦ ὄρους σαφῶς ἀναδίδοται. τοῦτο δὲ ἐστὶν ἐν τῇ μακεννίτιδι παρ' αὐτῷ τῷ Ὠκεανῷ πρὸς ἑσπέραν καὶ ὑπεραίρει πολὺ πλεῖστον ἁπάντων ὀρῶν. Ὅτι οἱ ποιηταὶ κίονα αὐτὸν τοῦ οὐρανοῦ εἶναι ἔφησαν. ὅτι γὰρ ἀνέβη ποτέ τις ἐπ' ἄκρον αὐτοῦ, ὅτι τὰς κορυφὰς

αὐτοῦ

αὐτῶν ἤδη. χρόνος τε ὧν ἀεὶ διὰ ταῦτα πεπλάζωται καὶ τὸ ὕδωρ ἐξ αὐτῆς παρατιθεῖσι τὸ θέρος ἀφίησιν. ἔστι μὲν καὶ ἄλλως ἐλώδη πάντα τὰ περὶ τὰς προπόδας αὐτοῦ τότε δὲ ἔτι μᾶλλον, πληθύνεται, καὶ ἐκ τούτου τὸν Νεῖλον τὴν ὡραίαν ἐπαύξειν. Πηγὴ γάρ ἐστιν αὐτοῦ, ὥσπερ τι καὶ τοῖς κροκοδείλοις καὶ ἄλλοις ἑκατέρωθι ὁμοίως γενομένοις τεκμηριοῦται. καὶ θαυμάζειν μηδεὶς εἰ τὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἄγνωστα ἐξηγούμεθα. Πλησίον γὰρ οἱ Μακεννῖται τῇ Μαυρετανίᾳ τῇ κάτω οἰκοῦσι καὶ πολλοὶ τῶν ἐκεῖ στρατευομένων καὶ πρὸς τὸν Ἄτλαντα ἀφικνοῦνται. Id eſt. *Quamquam ea quæ de Nilo habeo multis rationibus cognita atque perſpecta, iure poſſum referre. Is ex monte Atlante certò fluit: qui mons eſt in Macennitide, non longè ab Oceano, qua parte ſpectat ad occaſum ſolis: mons eſt longè omnium altiſſimus, quem poëtæ ob eam cauſam columnam cæli eſſe dixerunt. Nam ad ſummum eius verticem nemo aſcendit vnquam, neque culmina videre potuit. Quamobrem plenus eſt perpetuis niuibus; ex quibus æſtate magnam copiam aquæ emittit, cùm alioqui ad eadites vndique paludes habeat, quæ tunc fiunt multò maiores, augeturque Nilus; propterea quod fons eius eſt: vt ex crocodilis, cæteriſque, qui e vtràque naſcuntur, conuicitur. Neque verò mirari quiſquam debet, ſi nos ea diximus, quæ ſunt à veteribus Græcis ignorata. Nam Macennitæ propter Mauritaniam inferiorem habitant, multique ex illis, qui illic bella gerunt, ad Atlantem perueniunt.* Itaque depreuſa origo Nili, contra quam ſcribit, Herodotus lib. 2. Marcellinus 22. Papinius 3. ſilua. Horatius lib. 4. carm. Ouid. 3. de arte, & 2. Metam. Lucanus 10. Claudianus in epig. idem diſertè docet adhuc latere.

Secreto de fonte cadens, qui ſemper inani
Quærendus ratione latet: nec contigit vlli
Hoc vidiſſe caput: fertur ſine teſte creatus
Flumina profundens alieni conſcia cæli.

Auſonius epigram. 9. ad Auguſt. de Danubio.

Inueniet fontes ſit quoque Nile tuos.

Multò ſunt ergò plures, qui negant originem repertam, atque ſunt, qui inuentam putent. Ego penes lectorem iudicium relinquo. Scripſit Cicero & Gordianus poëma de Nilo Iul. cap. Qui in ſacras litteras de paradiſi hortis ſcripſêre, plerique omnes originem Nili ad ipſum paradiſum, vti & ipſe Moſes referunt, Toſtatum ad cap. 2. & 13. Geneſ. præter recentiores teſtor. Ariſtoteles libro 1. Mete. ex Argyro ſeu lunæ monte deducit, quem eundem cum Atlante ſuſpicor. Vbi & horti Heſperidum ponuntur ex paradiſo reor noſtro poëtis tranſlati (vti pleraque omnia Tertulliano & Iuſtino teſtibus, à Moſe mutuati in ſuas fabulas tranſcripſerunt verteruntque.) Geon Moſes Nilum appellat. Ad teſtimonium adſunt D. Epiphanius in Ancorato. Auguſt. 8. de Geneſ. capite 7. Ambroſius libro de Paradiſo capite 3. Iſidorus libro 13. Etym. cap. 21. Damaſcenus libro 2. Orthod. cap. 9. Ioſeph libro 1. Ant. capite 1. Hieronymus de locis Hebr. Rhabanus, Eucherius, Rupertus. Ergò definiunt Conimbricenſes venas & fontes Nili ex Paradiſi campis ſcaturientes, perque occultos terræ meatus receptos in Congenſi regno Africæ, vt obſeruatum noſtro æuo primum erumpere. Lege Conim. ad Meteora Ariſtotelis. De Geon tamen aliter ſentit noſter Pererius libro 3. ad Gen. de ſecundo flumine. Maffæus obiter libro 1. Nili mentionem facit. BIBIT.) *Accolæ enim Nili, vinum non quærunt, tanta eſt Nili dulcedo*, inquit Spartianus in Peſcennio. Qui militibus ſuis item Nilū pro vino propinauit. Theophraſtus libro περὶ ὑδάτων Nili, quam ait & fœcundiſſimam eſſe & dulciſſimam. Plinius li. 31. ca. 4. *Nili exigua pluuia amara fieri cum magna AEgypti pernicie.* Idem Athenæus docet libro 2. *Multos incolas aqua viroſa Nili aliquando necatos.* Alexander ab Alexandris libro 4. cap. 17. & Gyraldus neſcio ex quo auctore docent aquam Nili AEgyptiis tanto honore habitam, vt cùm hydria ad templum humeris ferretur, omnes procumberent, & ſublatis manibus diis gratias agerent. Babylonios reges ex Nilo & Iſtro aquas inter Gazas conſueuiſſe velut hoc argumentum ſuæ magnitudinis oſtenderent, cùm per tot ſpatia terrarum, totque inuias regiones aduectæ fuerint. Galenus Niloticam aquam ferè omnibus antepouit. *Nilum, inquit, ita laudo, vt bonitatis excellentia paucis admodum comparari poſſit fluminibus.* De variis Nili cognominibus, lege Plinium libro 5. capite 9. Cælium Rhodiginum libro 27. capite 6. vbi multa de præſtantia aquæ Niloticæ cognoſces, aut recognoſces. Sed de hac aqua Nili diſputantem adi Brodæum libro 4. Miſcell. capite 24. Vnde ſua tranſcripſiſſe videtur Marcilius tacito nomine Brodæi. De acceſſu & receſſu Nili alibi dicetur, ſi locus monuerit. ET QVEM VNDA FERIT SVPRA MAE TETHYOS.) Sunt qui Hiſpanos interpretentur, à quibus fortè Iuuenalis Satyra 10.

Omnibus in terris, quæ ſunt à Gadibus vſque
Auroram & Gangem, &c.

Strabo item libro primo, Hiſpanos maximè ad Occidentem pertinere ſcribit, Horatius Heſperiam vltimam. Dioſcorides libro quinto capite centeſimo ſecundo. Heſperam Iberiam, id eſt, Occidentalem Iberiam nominat. Plinius occaſum ponit ad Oceanum Atlanticum, qui Gades alluit. Et alij plerique Geographi, Strabo, Mela, Solinus, Ptolomæus. Sunt contra qui Britannos accipiant aut Morinos. Et de Britannis Catullus velut vltimis loquitur ad Occidentem ſitis ad Furium & Aurelium.

Siue trans altas gradietur Alpes
Cæſaris viſens monumenta magni

Gallicum Rhenum, horribileſq; & vlti
moſq; Britannos.

Idem ad Cæſarem: —— *quod comata Gallia*
Habebat vnctum & vltima Britannia.

Et ibid. *Eo'ne nomine Imperator vnice*
Fuiſti in vltima occidentis Inſula?

Virgil. 1. Eclog. *Et penitus toto diuiſos orbe Britannos.*

Claud. *Et noſtro diductos orbe Britannos.*

Sed enim Britanniam ad Septentrionem magis pertinere quam Occidentem tradunt Geographi, & res ipſa oſtendit, quod ibi longiſsimi ſoles, æſtiuo ſolſtitio, & breuiſsimæ noctes: longiſsimæ contra noctes in ſolſtitio hiberno, & vix vllus dies, quod de Thule inſularum vltima diſertè pronunciant. Secus in Hiſpania & Occidente vſuuenit. Solinum lege capite 35. Et Thule circum Britanniam eſt. Plinius lib. 4. cap. 16. inter Septentrionem & Occidentem iacere docet Britanniam. Poëta noſter videtur eos qui ad Meridiem habent, hoc eſt, AEgyptios & AEgyptiis proximos Afros opponere iis, qui ad Septentrionem colunt, Nilus enim totam AEgyptum, quod nemo neſcit, inundat, quam & AEgyptum vocauit Homerus. AEgyptus autem ad Meridiem recedit, vt Plinius libro 4. cap. 9. definit. Britanniæ autem & Thulæ ponuntur pro vltimis ad Septentrionem ſitis. Sed perinde eſt vtros intelligas. hoc dicit ex vltimis orbis partibus Romam properaſſe ſpectandi cauſa varios populos; ſeu habitent ad primos Nili fontes, ſeu extremos Oceani fluctus. FERIT.) Cuiuſmodi littus Britannicum eſt quod feritur aſsiduè fluctibus, quod ex Cæſare diſcas & Solino. *Mare* (inquit hic) *quod Hiberniam & Britanniam interluit vndoſum & inquietum toto in anno, non niſi æſtiuis & pauculis diebus eſt nauigabile.* TETHYOS.) μετωνυμικῶς maris. Tethys Neptuni coniux Cœli & Veſtę filia, ſocrus Achillis, lege mythologos. FESTINAVIT ARABS) Arabia pars Aſiæ triplex, fœlix, petrea, deſerta, Sabæi ſunt è fœlici Arabia. Arabes & Sabæos, vt genus & partes coniunxit etiam Virgilius 8. AEneid.

Omnis Arabs, omnes veterunt terga Sabæi.

Sabæi ſcriptoribus à thuris fertilitate celebrantur. Virgil. 1. Georg.

India mittit ebur, molles ſua thura Sabæi.

Dionyſius de ſitu orbis à thure myrrha, & aromatis totam laudat Arabiam. Idem Strabo, Plinius, Solinus & alij, nec pluribus in re nota verbis opus.

ET CILICES NIMBIS HIC MAD. SVIS.) Spectarunt etiam ludos tuos Cæſar è minori Aſia Cilices croci diuites. Cilicia dicta à Cilice Agenoris Phœnicis filio, auctores Herod. lib. 7. 8. & LI. deſcribit hanc Plinius, Ptolomæus 4. lib. 5. cap. 8. Ammianus 14. Solinus 15. Strabo 14. Mela. Q. Curtius & alij curioſè. Præfuit huic Cicero prætor, mater Ciliciæ Tarſus eſt. NIMBIS SVIS.) Croco ſuo, è croco enim ſparſiones in theatro & amphitheatro fiebant, quas ſparſiones Græci κρόκον ῥαινόμενον, Latini odorum imbrem, vel odoratum imbrem, vndam croco dilutam vocabant, aqua enim dilutum crocum vocat hîc poëta nimbum, qui ſpectatores velut imber irrorabat. qua de re nos lib. 5. epig. 26.

Hoc rogo cur melius, quam rubro pulpita nimbo
Spargere, & effuſo permaduiſſe croco?

Hic qui plura deſiderat, Marcilium adeat. Ibi de croco natiuo & diluto nos copioſius agemus. MADVERE.) Perfuſi croceâ vndâ vti reliqui ſpectatores, ſed illi alieno, hi ſuo, quia crocum nobiliſsimum è Coryco monte Ciliciæ. Plinius cap. 6. lib. 21. Solinus cap. 51. Diſcorides lib. 1. ca. 21. CRINIBVS IN NOD. TOR. VEN. SICAMBRI.) Sicambri, ſeu vt Ptolomæus, Sygambri, quos Sugambros Strabo, alij Sigambros vocant, hodie Geldri in Belgica ſunt inter Moſam & Rhenum. Ptolomæus & Suetonius ab altera parte Rheni hos collocant, alij eos definiunt Sicambros, qui hodie Zuthphaniæ comitatū tenent. Ortelium lege, voce Sicambri. Hic Martialis Germanos intelligit ſingulari verbo pro communi vſus. vt Claudianus de 4. conſulatu Honorij:

Ante ducem noſtrum flauam ſparsêre Sicambri
Cæſariem, pauidoq; orantes munere Franci, &c.

Tacitus cirros ſeu nodos crinium tribuit Sueuis. *Inſigne*, inquit, *gentis obliquare crinem nodoq; ſubſtringere.* Iuuenalis vulgò Germanis Sat. 13.

Cærula quis ſtupuit Germani lumina? flauam
Cæſariem? & madido torquentem cornua cirro.

Inde legunt docti emendatè Sidonium.

Inter Cirrigeras ſitum cateruas.
Et Germanica verba ſuſtinentem.

Et Lucanum: *Et vos cirrigeros bellis arcere Caicos* *Oppoſiti* ——

Claudianum: —— *Ingentia quondam*
Nomina cirrigero flauentes vertice reges.

Vbi plerique habent crinigeras crinigeros, &c.

Non

Non eſt igitur peculiare Sicambris. Adde iuratum teſtem Senecam, cap. 26. l. 4. de ira, *nec crinis ruffus & in nodum coactus apud Germanos,* &c. vti & epiſt. 125. *Quid capillum ingenti diligentia comis? cũ illum vel effuderis more Parthorum, vel nodo Germanorum vinxeris, vel vt Scythæ ſolent ſparſeris.* noſter poëta li. 5. cap. 36. de Erotio.

Quæ crine vincit Bætici gregis vellus
Rheniq; nodos ——

Nodos Germanorum videtur appellare Tertullianus lib. de virginibus velandis cirros. De colore comarum & artificio capilli ruffandi alibi dicetur.

ATQVE ALITER TORTIS CRINIBVS AETHIOPES.) Germani artificio torquent & nodant capillum, AEthiopes natura criſpi & cirrathi ſunt. Auctor moreti:

Afra genus tota patriam teſtante figura
Torta comam labroq; tumens & fuſca colore.

Ariſtoteles nominatim de AEthiopibus lib. 5. Animal. cap. 3. Petronius Arbiter Sat. Ardor enim ſolis crinem criſpat, cerebrumque ſiccat, quæ cauſa eſt cirrorum AEthiopicorum, vt Ariſtoteles exiſtimat, & eadem fortè quod citius caneſcant, vt Plutarchus cap. vltimo lib. 5. de placitis philoſophorum ſcripſit. Cæterùm qui plura de AEthiopibus noſſe amat, Ptolomæum, Plinium, Solinum, & in hunc Camertem legat. VOX DIVERSA SONAT.) Diuerſa & varia lingua, varij populi, omnes tamen idem loquuntur, & clamant, cùm te Cæſarem in Amphitheatro patrem patriæ appellant. nulla eſt adulatio, ſi in Titum referas. mera palpatio ſi in Domitianum. Concluſio cæteroqui elegans & morem priſcum acclamandi docens. Imperatoribus enim acclamabatur vel in conſilio à ſenatu, vel à militibus in triumpho, vel à populo in theatris, aut tota vrbe, ſi quid noui & fauſti pro ſalute publica egiſſet. Hîc theatricas tantum memoro. Suetonius cap. 7. Claud. *præſedit nonnumquam ludis in Gaij vicem acclamante populo. Fæliciter.* Plutarchus in Galba. καὶ ποτὲ θέας οὔσης, καὶ τῶν χιλιάρχων καὶ λοχάγων τὸ Ῥωμαίοις σύνηθες, εὐτυχεῖν ἐπιχομένων τῷ αὐτοκράτορι Γάλβᾳ. *Spectaculo quondam celebrato acclamantibus Galbæ Imperatori tribunis & centurionibus Fæliciter.* Cicero eandem inſinuat ep. 42. lib. 13. ad Att. Florus lib. 3. c. de bello Cimbrico. Tranquillus Dom. cap. 13. lege Briſſonium lib. 8. de formulis, de aliis alibi dicemus. PATER PATRIÆ.) Quid ſibi voluerit hæc acclamatio, quidque Romani veteres monuerint his verbis Pater patriæ, planiſsimè docet Seneca, cuius verba non grauabor adſcribere ex lib. 1. de clementia. cap. 14. ſunt enim illuſtria & ſempiterna memoria principibus viris retinenda. *Hoc quod parenti etiam principi,* inquit, *faciendum eſt. quem appellauimus patrem patriæ, non adulatione adducti. Cætera enim cognomina honori data ſunt, Magnos & Fælices, & Auguſtos diximus, & ambitioſæ maieſtati quidquid potuimus titulorum congeſſimus, illis hoc tribuentes. Patrem quidem patriæ appellauimus, vt ſcirent datam ſibi poteſtatem patriam, quæ eſt temperatiſſima liberis conſulens, ſuaq; poſt illos ponens,* &c. & quæ ibi ſequuntur, celte etiam ſilici inſcribenda. Cæterùm Plinius lib. 7. c. 30. Ciceronem ait primum patriæ patrem appellatum. Idem affirmat Iuuenalis:

—— *Primum*
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit,

Et Plutarchus in Cicerone ſcribit, à Catone Ciceronem primum patrem patriæ appellatum. Appianus item lib. 7. bell. ciuilium aſſeuerat à Cicerone ſic ſalutato ad Imperatores acclamationem hanc permanaſſe. Enimuerò ego apud Liuium antiquius exemplum reperio, qui lib. 1. dec. 1. Camillum dictatorem in triumpho à militibus Romulum ac parentem patriæ, conditoremq; alterum vrbis haud vanis laudibus appellatum tradit. Sed illa vox militum intra triumphum hæſit. Ciceronem in Senatu, Quintus Catulus princeps Senatus patrem patriæ nominauit. Idem poſtea alij elogium ſenatores Ciceroni impertiuerunt. Cic. in Piſonem & pro Sextio. Appianus lib. 2. bell. ciuilium ait, Catone pro concione illum patrem patriæ appellante, populum vniuerſum acclamaſſe, Catonemque quaſi verbis præeuntem ſecutum eſſe, indeque morem acclamandi Cæſaribus, eiſdem verbis acceptum eſſe.

Ad Cæſarem, quod expulerit delatores.

IV.

Turba grauis paci, placidæq; inimica quieti,
Quæ ſemper miſeras ſollicitabat opes,
** Traducta eſt Gyaris, nec cepit arena nocentes:*
Et delator habet quod dabat exilium,
Exulat Auſonia profugus delator ab vrbe:
Impenſis vitam principis annumeres.

** Tradita Getulis Traducta eſt Getulis. Traducta eſt Geticis. Traducta eſt Cyberis ſeu Cybiris, Lego totulis cũ doctiſſimo Lipſio.*

De pœnis delatorum & præmiis fuſè Briſſonius lib. 3. ſel. Antiquit. ex iure ciuil. cap. 17. toto.

Titum Cæſarem laudat, quod animaduerterit in ſycophantas calumniatores & delatores. Refero verò ad Titum, vt pleraque alia huius libelli, de quo ſignatè Suetonius. *Inter aduerſa temporum & delatores mandatoreſque erant ex licentia veteri. Hos aſsiduè in foro flagellis ac fuſtibus caſos, ac nouiſsimè traductos per Amphitheatri arenam, partim ſubiici in ſeruos, aut venire imperauit, partim in aſperrima inſularum auehi.* Idem paucis verbis Dio: *Delatores ex vrbe expulit.* Eoſdem tamen à Domitiano punitos inter initia Imperij memorat idem Tranquillus c. 9. *Fiſcales*, inquit, *calumnias magna calumniantium pœna repreſsit, ferebaturque vox eius, Princeps qui delatores non caſtigat, irritat.* Sed is ita ab hac virtutis laude deflexit, vt potius conquireret delatores quàm puniret. Sic enim Suetonius capite 12. *Nihil penſi habuit, quin prædaretur omni modo bona viuorum & mortuorum vſquequaque quolibet & accuſatore & crimine corripiebantur. Satis erat obiici qualecumque factum dictumque aduerſus maieſtatem Principis. Confiſcabantur alieniſsimæ hæreditates, vel exiſtente vno, qui diceret ſe audiuiſſe ex defuncto cùm viueret, hæredem ſibi Cæſarem eſſe.* Procliuius eſt igitur exiſtimare, Titi hanc laudem non Domitiani eſſe.

Tvrba gravis paci.) Lege Iacobi Cuiacij I.C. notas ad lib. 5. ſent. recep. Iulij Paulli, tit. 13. de delatoribus, quibus nihil eſt pernicioſius lib. 4. C. de delatoribus. *Hos Imperatores* (vt eſt l. 1. & 10. C. Theod. de pet. & vltrò dat.) *maximum humanæ vitæ malum appellitant.* Syn. in epig. *κοινὸς ἀλάστωρ τῆς χώρας, genij mali patria, exitia Reipub.* Nota verò hæc turbulenta, turba eſt ex lege Papia lata D. CCLXII. ſeneiam Auguſto, qua ſemiſſem illatæ mulctæ ferebant delatores. Vnde ſpe præmiorum multi illecti innocentes accuſabant, ij quos latæ ſunt leges. Nero enim vt eſt apud Suetonium cap. 10. ad quartas redegit. Titus relegauit, Traianus omninò ſuſtulit, vt Plinius eſt auctor in Panegyrico & V. Zazius in catalogo legum antiquatum. Pius Antoninus reuiniſcentes capitali pœna affecit, ſi crimen non probarent, vt Iul. Capitol. in eius vita, & Euſebius Eccleſ. hiſtor. lib. 4. cap. 9. ſcribunt, nec leuiore eos pœnâ mactauit Aurel. Cæſ. vt libro 4. cap. 19. idem Euſebius teſtatur. ab eadem virtute celebratur Opilius Macrinus Capitolino. Apud Lampridium in Commodo reperiuntur hæ voces in acclamationibus ſenatus. *Delatores ad Leonem.* Alij eoſdem cruce alij ignibus viuos necauerunt. qua de re lex erat in ſeruos dominorum delatores. Delator eſt qui patrimonia fiſco defert, ſpe partis ex fiſco capiendæ, ſed largius accipitur pro cuiuſuis criminis delatione. Sed quæ crimina deferebant? omnia, inquam, minima maxima. Tranquillus cap. 61. Tiberio. *Nemini delatorum fides abrogata omne crimen pro capitali receptum, etiam paucorum ſimpliciumque verborum.* quæ ibidem exemplis confirmat indigniſsimis. Tacitus libro 6. Annal. clarius de his quem vide. Miserras sollicitabat opes.) Tacitus 3. Annal. *Cæterùm multitudo periclitantium glíſcebat, cùm omnis domus delatorum interpretationibus ſubuerterentur.* Et Plinius de his exitialibus nunciatoribus Panegyrico. *Vidimus delatorum iudicium, quaſi graſſatorum quaſi latronum. Non ſolitudinem illi non iter, ſed templum, ſed forum inſederant. Nulla iam teſtamenta ſecura, nullus ſtatus certus, non orbitas, non liberi proderant. Auxerat hoc malum principum auaritia. Multos igitur iſti quadruplatores omnibus bonis euerterunt, qua partim in fiſcum transferebant, partim ſibi præmium delationis retinebãt. Traducta eſt Gyaris.* Hanc ſcripturam Iunius aſsignat Aldinæ editioni. A. 15. 17. At ego Leuini Torrentij exemplar nuperè bibliotheca Louanienſi accepi, editum Venetiis in Aldi ædibus. M. D I. antiquius, vt vides, & iam centum annorum, quod non habet, Traducta eſt Gyaris, ſed Tradita Gerulis. Per Ampbitheatrum ignominiæ cauſa ducti & traducti Gyaris, dandi caſu, traditi Gyaris, ducti in Gyaros inſularum aſperrimas exilij cauſa. Ita locutus eſt Tibullus 10. lib. eleg. 11.

Me mea paupertas vita traducat inerti

Et Martialis lib. 10. epigram. 54.

Qua tua traducit manifeſto carmina furto.

Vide Budæum. Traduco hîc eſt cum irriſu & omnium ludibrio duci per publicum. Gyaros, Græcè Γύαρα vna ex Cycladibus inſulis eſt Straboni, Virgilio. Tacito, Plinio, Pomponio, Luciano, vicina Andro, & omnium maris AEgæi ſteriliſsima. Ouidius 4. Metamorph. facit eiuſdem mentionem:

At non Oliaros, Didymeq; & Tenos & Andros,
Et Gyaras ——

Virgilius *Mycone celſa, Gyaroq; reuinxit.*

In hanc frequenter miſsi exules & nocentes, Iuuenalis Sat. 10.

Et Gyaræ clauſus ſcopulis paruaq; Seripho.

Et 1. Sat. apertius: *Aude aliquid breuibus Gyaris & carcere dignum.*

Tacitus 3. Annal. *Ille multum de clementia principis præfatus aqua & igni Silano interdicendum cenſuit, ipſumque in inſulam Gyarum relegandum.* Et mox ibidem *Atque ille prudens moderandi, ſi propria ira non impelleretur, addidit inſulam Gyarum immitem & ſine cultu hominum eſſe.* &c. Eaſdem credo Suetonius *aſperrimas inſularum appellauit.* Strabo aſperitatem & ſterilitatem fuſius deſcribit libro 10. Plinius paneg. non diuerſas fortè intellexit, cùm laudauit Traianum, quod delatores, quos impunitos reliquerat, Nerua puniuerit, *quorum turba inſulas compleuit, quorum ſupina ora retortaq; ceruices ſpectauere Romani, cùm velut piaculares victimæ ad ſupplicia ducerentur.*

Seneca ad Heluiam nominat inter aſperrimas Schiathum, Seriphum, Gyarum, Coſuram, cap. 6.

Tradv-

Tradvcta est Gstvlis.) Non ferenda hæc ſcriptura legibus carminis repugnans. Quamquam Iſidorus lib. 9. cap. 2. Getulos à Getis deducat, quos air ingenti agmine à locis ſuis nauibus conſcenſis, loca Syrtium in Libya occupaſſe; & quia à Getis venerant, deriuato nomine Getulos (correptis prioribus ſyllabis) cognominatos putat, quaſi diminuto verbo, vt ſi dicas, Romanus, Hiſpanus, Germanus, Romanulus, Hiſpanulus, Germanulus. Vnde & opinio eſt Gothos & Mauros propinquos inter ſe quondam appellitaſſe. Sed ego cum Velſero noſtro tam Getarum filios, Getulos, quàm Romanorum fratres Heduos & Batauos cenſeo. Hoc nonnulli exiſtimant, in barbaris gentium hominumq; nominib. vel tendendis vel corripiendis poëtas eſſe liberiores. Vt Virgilius primã Sichæi reddit communem, Lucanus mediam in Batauis rapit, Martialis ducit, Vulcanius in epigrãmate, quod Batauiæ Cornelij Aurelij præpoſuit Battauos - - - Batauos ᴗ ᴗ - Batauos ᴗ - - & Battauiam - ᴗ ᴗ ᴗ ſcripſit. Ita fortè Getulis ᴗ ᴗ - à Martiale ſcribi potuit, quãquam alij omnes conſtanter Gętulos - - - immò ipſe Martialis infra ſemper Gętulos - - - vſurpat, vtrâq; longâ, vti nò putem ferendam hanc lectionem. Tradita Gætulis probior eſt, nec fortè explodẽda, cum & barbara & arenoſa, quã deſcribit in bello Iugurthino Salluſtius. Et fortè ſequentia ad eandem Getuliam referas, nec cepit arena nocentes, quaſi locus non ceperit numerum delatorum, inſulas enim nocentibus repletas, apud ſcriptores legimus. Tradvcta est Gsticis.) Hæc Merulæ eſt ſcriptura. Et apud Getas exulaſſe Romanos, vel ex Ouidio diſcas. Sed parũ commodè loquitur poëta, ſi dicat, Traducta eſt Geticis. Sunt qui Cyberis vel Cybiris legendum contendãt, non improbabili coniectura, quod Cybera ſeu Cybira oppidum Lycaoniæ patria quaſi delatorũ fuerit. Vnde Ciceroni 4. in Verrem. Sidonio li. 5. epiſt. 7. Ammiano Marcel. li. 15. delatores Cybiratæ communi voce, maximè Sidonio & Marcellino nuncupantur. Tradvcta est Gyaris.) Hæc vt dixi nobis caſtigatio arrideret, niſi princeps eruditionis Lipſius ad ca. 11. li. 2. de Cruce in notis ſuis emendaſſet verſum feliciter ſanè & verè, vt exiſtimo (vnde & vicinus error deprehendi poteſt cum ex titulis, Getulis natum eſt) ſic enim ille. Neſcio an Martialis verſus qui iã diu cubat in morbo, ſic ſanandus lib. 1. de his ipſis delatoribus & Titi facto.

Plin. Paneg.

Qui & Gyaris legit.

Turba grauis, &c. ———

Traducta eſt titulis, nec cæpit arena nocentes.

Titulis enim vult traductos delatores, quomodo? nonne omnium communis eſt? non hìc: quia additum, quos & quàm illuſtres quiſq; detuliſſet exempli cauſâ. Hic eſt Titius, qui Camerinum detulit. Hic qui Lateranũ & talia. In libris legitur. Traducta eſt Gætulis, in aliis Tradita Gętulis: & emendarunt Traducta eſt Gyaris, quod ego & ratio facilè refellãt. Hæc Lipſius. De titulis porrò dãnatis vel appoſitis vel prælatis fusè Lipſius li. 2. de Cru. c. 11. & noſter Gretſerus in 2. edit.

Nec cepit arena nocentes.) Non placet nuperus interpres, *non recepit*, inquit, *quippe indignos. Amphitheatrum enim ſacrum, hi autem ſcelerati & impij.* Quaſi verò non ſceleratiſsimi quique in cauea & arena vel feris conceſsi, vel in crucem acti, vel Herculis tunicam induti & exuſti. Tertullianus Apol. cap. 15. vbi de Amphitheatri cauea loquitur. *niſi quod & ipſos deos veſtros ſæpè noxij induunt. Vidimus aliquando caſtratum Atyn illum Deum ex Peſsinunte, & qui viuus ardebat, Herculem induerat, &c.* Et cap. 9. *Item illi qui munere in arena noxiorum iugulatorum ſanguinem recentem, de iugulo decurrentem exceptum auida ſiti comitiali morbo medentes hauſerunt.* Sed quid opus ex Tertulliano teſtimonium petere. ipſe Martial. 7. epigr. infrà de pœna Laureoli in Amphitheatro repræſentati, copioſiſsimus teſtis, cùm dicit Laureolum aut parricidam, aut heri percuſſorem ſui, aut ſacrilegum, aut incendiarium fuiſſe. Eadem ratio eſt Dædali, Orphei, Mutij, &c. Atque de delatoribus nominatim Lampridius in Commodo. Delatores ad leonem, & de Chriſtianis notus populi furor & clamor, Chriſtianos ad leonem, Polycarpus ad leonem. certè Chriſtiani noxij Romanis & impij habebantur, propriæque impietatis crimen Chriſtianis impingebatur. Quam multis locis idem teſtatur Seneca de noxiis in arenam deductis & feris obiectis. Legatur Bulengerus de venat. Circi ca. 31. toto 33. 35. Nec vlla res propè eſt teſtatior in antiquitate, vt mirer quid homini doctiſsimo in mẽtem, præſertim cùm ipſe infrà epig. 7. Id non inficietur. Expono igitur illa verba, Nec cepit arena nocentes, de Amphitheatri arena: nec enim mirum videri debet, non cepiſſe arenam omnes nocentes, cùm vix inſulæ, vt Plinius in Paneg. Traiani affirmat, omnes ceperint. Niſi malis dicere tantũmodo traductos per arenam, & eiectos in exilium, vt Suetonius de delatoribus à Tito punitis tradit cap. 8. *Inter aduerſa temporum & delatores mandatoresq; erant ex licentia veteri. Hos aſsiduè in foro flagellis ac fuſtibus cæſos, ac nouiſsimè traductos per Amphitheatri arenam, partim ſubijci in ſeruos, ac venire imperauit: partim in aſperrimas inſularum auehi.*

Lege Franciſcũ Zephyrum ad hunc locum.

Tertull. Apol. cap. 15.

Epiſt. 70.

Arena.) Pro ipſo Amphitheatro lege Lipſ. lib. de Amph. cap. 3. plura nos alibi dicemus. Et delator habet qvod dabat exilivm.) Perillus Taurum: & faber quas fecit, geſtat compedes, quodque diuinæ litteræ, Incidit in foueam, quam fecit, pœnam talionis hìc intelligit. Avsonia ab vrbe.) Româ quæ caput Auſoniæ ſeu Italiæ, immo orbis. Auſonia propriè eſt Auruncorum terra inter Campanos & Volſcos iuxta mare ſita, auctor Tzetza. & Iſacij in Lycophronem. Feſto & Liuio ea pars eſt Italiæ, in qua Beneuentum & Cales ſunt. Seruius ad 7. AEneid. Auruncos Græcis Auſones dici affirmat. Auſonem tradunt Vlyſsis & Calypſus filium.

Delatoris nomen primitus nõ inuidioſum, lege Cic. 1. Ver. & interpretes, ſed propter hominum improbitatem falſò calumniãtium etiam vox improba facta.

Impen-

IMPENSIS VITAM PRINCIPIS ANNVMERES.) Primus & obuius ſenſus eſt, vitam tuam acceptā referas beneficiis & muneribus Cæſaris, qui præter alia munera tibi data editaq́;, dedit & vitā, cùm perdidit delatores. Alter & occultior intellectus: annumeres ſeu tribuas vitam tibi ſeruatam curis Cæſaris, quas impendit ſaluti tuæ, cum delatores deprehendit & puniuit. Illinc poëta reſpexit ad ſumtus & impenſas pecuniarum in munera & ſpectacula, hic in curas animi vitæ tuæ cauſa ſuſceptas. Lege Cuiacium libro 19. capite 36. obſer. *Impendium*, inquit, *præter vulgarem ſignificationem vſuram ſignificare*, &c. dixerit quis, &c. Et mox, *ſignificatur etiam eo nomine*, MVNVS, *licet perſonale ſit, non patrimoniale, id eſt, ſine vlla gerentis impenſa. lib. 6. D. de legation. In impendiis legationum, quæ ſolo miniſterio obeuntur, Martialis impenſis vitam principis adnumeres.* Hæc Cuiac. Ita etiam munus eſt ambiguum & propriè beneficiū, deinde etiam officium notat. Poëta vtrumq́; iunctum vult intelligi.

Patrimoniale munus cum impenſá ſine impenſa, id eſt ſumptu.

Blanditur Cæſari.

VI. V.

Belliger inuictis quod Mars tibi ſæuit in armis
Non ſatis eſt Cæſar ſæuit & ipſa Venus.
Proſtratum Nemees & vaſta in valle leonem,
Nobile & Herculeum fama canebat opus.
Priſca fides taceat: nam poſt tua munera, Cæſar,
Hæc iam fœminea vidimus acta manu.

De pugna fœminarum cum beſtiis, ſeu de venatione fœminarum, eſt hoc epigramma, quo fœminas cum Hercule componit poëta. Ad Titum & hoc refero. Belliger Mars.) Marti conſecratum Amphitheatrum eſt, in quo viri viris, fœminæ fœminis, nani nanis, viriq́ue fœminæq́ue beſtiis pugnabant, interq́ue ſe immaniter mactabant. TIBI.) In Cæſaris ſpecie, vt Marcilius putat, apud quem de hac re plura. INVICTIS ARMIS.) Victores beſtiarum & hominum intelligit. SAEVIT ET IPSA VENVS.) Non viri tantùm ſed fœminæ etiam hodie pugnare & vincere didicere, quamuis fœminarum eſt Theatrum Veneri conſecratum, virorum Amphitheatrum, hoc tamen & fœminæ hodie occuparunt. VENVS.) pro ſexu ponitur toto, vti & Mars, & ſignatè dixit non Pallas aut Minerua, quæ bellatrix Dea, ſed Venus mollis Dea, armiſq́; aliena. Hom. 5. Iliad.

Οὔτοι τέκνον ἐμὸν δέδοται πολεμήϊα ἔργα
Ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο.
Non tibi Nata datum ſtudia aſpera tangere belli
Tu blandos cura thalamos. ———

Sic Ouidius in Hypermneſtra.

Fœmina ſum, & virgo natura mitis & annis
Non faciunt molles ad ſera tela manus.

Et ibid.
Quid mihi cum ferro quid bellica tela puellæ?
Aptior eſt digitis lana coluſq́; meis.

PROSTRATVM NEMEES ET.) Planè legerim cum Marcilio Proſtratum vaſta Nemees in valle leonem. Herculis primum opus ac labor leo Nemeæus, quem in valle, quæ eſt, vt Diodorus Siculus lib. 4. ponit, μεταξὺ μυκηνῶν καὶ Νεμέας inter Mycænas & Nemeam ſiluam, confecit, vnde dictus eſt Nemeæus Hercules, & leo ipſe Nemeæus, & ludi ſacri Nemea, vt quidam tradunt, vel ab Hercule vel Molorcho inſtituti. de quibus vide Pindari ſcholiaſtas. Fabulam non fabulabor. conſule Mythologos, & horum principem Natalem com. lib. 8. cap 1. locus hic, infrà ſæpius recurret. Labores Herculis ſcripſerunt plurimi, quorum poëmata contulit in ſymbolas ſuas Pontanus noſter lib. 13. ad 7. AEneid. VASTVM LEONEM.) ſic lib. 1. epiſt. 23. dixit vaſtos hiatus leonis, pro rictu. Propertius 2. lib. & 19.

Non tamen vt vaſtos auſim tentare leones.

Virgilius quem alluſit noſter.

——— *Et vaſtum Nemeæ ſub rupe leonem.*

Cui fortè Grecum illud πελώειον reſpondeat, vt Apollonius li. 4. appellauit δέρμα πελώριον ἠὺ λέοντος. Ita Cicero dixit vaſtas belluas. & leonem ſpeciatim vaſtificum in Tuſcul. ex Sophocle. Et Marcilius etiam li. 5. vaſtos leones. PRISCA FIDES TACEAT.) Nihil eſt, quod antiquitas in Hercule mirata eſt: quod fecit olim Hercules nunc audent fœminæ. PRISCA FIDES.) *Eſt enim*, vt Pacatus ait, *amplificatrix veri vetuſtas*, &, vt Liuius loquitur, *quæ incerta in maius ferri ſolent*. Idem Saluſtius dicit cùm affirmat *vetuſtatem omnia in maius componere*. ἐμφατικῶς ergò accipe hæc *Priſca fides*. MVNERA.) venationes in gratiam populi editas. Munera tamen propriè ad gladiatorios ludos pertinent, etſi venationes non excludunt. Dicuntur enim & venationes munera, & apud Vitruuium lib. 10. & noſtrum poëtam alioſq́;. Noſter etiam naumachias lib. ſpect. epig. 24. munera appellat,

& hoc

& hoc loco diſertè venationem, quod neque Lipſius negat, & Bulengerus etiam confirmat lib. de ven. cap. 7. FOEMINEA VIDIMVS ACTA MANV.) Quod olim Hercules id iam fœminæ faciunt, Magiſtram venationis primam habuêre fœminæ Dianam venatricem, illam θηροφόνον καὶ θηροκτόνον κυνηγετάτην, ἀγροτέραν, vt Græci appellitant, cuius apud Græcos hymni Callimachi extant. Latini eam paſsim verſibus celebrant. Ouid. 3. Metamorph. Gyraldus, Natalis com. aliique ſexcenti. Hinc venationes Dianæ ſacræ. Huius quaſi diſcipula fuit illa venatrix & συοκτόνος Atalanta, de qua Diodorus Siculus lib. 5. Hyginus, Pauſanias in Arcadicis, Ouidius 8. Metamorph. Virgilius etiam primo AEneid.

Virginibus Tyriis mos eſt geſtare Pharetram.

Sed mittamus nimis fortè iam antiqua & fabuloſa. In Romanam arenam deſcenderunt nouæ Atalantæ, & feras confecerunt. Xiphilinus in Nerone. Ἐκεῖνο δεῖξαι καὶ αἴσχιστον καὶ δεινότατον ἅμα ἐγένετο ὅτι καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες οὐχ ὅπως ἱππικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος εἰς τὴν ὀρχήστραν καὶ εἰς τὸν ἱππόδρομον τό τε θέατρον κυνηγετικὸν εἰσῆλθον ὥσπερ οἱ ἀτιμότατοι καὶ ηὔλησάν τινες αὐτῶν καὶ ὠρχήσαντο τραγῳδίας καὶ κωμῳδίας ὑπεκρίναντο, καὶ ἐκιθαρῴδησαν ἵππους τε ἤλασαν καὶ θηρία ἀπέκτειναν καὶ ἐμονομάχησαν οἱ μὲν ἐθελονταὶ οἱ δὲ καὶ πάνυ ἄκοντες. *Id verò turpiſſimum viſu & grauiſſimum fuit, quod viri fœminæque, non ſolùm equeſtris, ſed etiam ſenatorij ordinis, in orcheſtram & circum & amphitheatrum ingreſſi ſunt, vt homines turpiſſimi atque inhoneſtiſſimi, nonnullique eorum tibiis cecinerunt, ſaltauerunt tragœdias, & comœdias egerunt, citharœdi fuerunt, equos agitarunt, belluas occiderunt, munus gladiatorium obiuerunt. Id fecere multi volentes, multi inuiti.* Et hoc eſt quod Suetonius cap. 11. & Tacitus annal. 15. queruntur, *fœminarum ſenatorumque illuſtrium plures per arenam fœdatos eſſe.* Hoc idem genus venationis poſtea exhibuit Titus, de quo noſter poëta. fœminæ tamen non illuſtres pugnarunt ad beſtias, vt Xiphilinus his verbis in Tito. ἀλλά τε εἰς πεντακισχίλια καὶ βοτὰ καὶ θηρία ἀπεσφάγη καὶ αὐτὰ καὶ γυναῖκες οὐ μέντοι ἐπιφανεῖς συγκατειργάσαντο. Domitianus quidem monomachias fœminarum non tamen venationes edidiſſe legitur apud Suetonium cap. 4. Statium lib. 1. Sil. de Calend. Decemb. Etſi fortè de Domit. Iuuenalis tamen ſat. 1. dicit:

—— Mæuia Tuſcum
Figat aprum, & nuda teneat, venabula mammâ.

Sed has credo pugnas καὶ θηρομαχίας fœminarum vnà cum monomachiis Seuerus Imperator ſuſtulit. Ad gladium certè nullam fœminam permiſit pugnare.

Pœna Laureoli.

V I. VII.

Qualiter in Scythica religatus rupe Prometheus
Aſſiduam nimio pectore pauit auem.
Nuda Caledonio ſic pectora præbuit vrſo
Non falſa pendens in cruce Laureolus.
Viuebant, laceri membris ſtillantibus artus,
Inque omni nuſquam corpore corpus erat.
Denique ſupplicium dederat necis ille paternæ,
Vel domini iugulum foderat enſe nocens.
Templa vel arcano demens ſpoliauerat auro
Subdiderat ſæuas vel tibi Roma faces.
Vicerat antiquæ ſceleratus crimina famæ
In quo quæ fuerat fabula, pœna fuit.

Latronis ſupplicium ad Laureoli mimi fabulam accommodatum & ſpectatum deſcribit. Quam rem vt peruideas, intellige latronem verum in crucem ſeu ſtipitem actum, & feris expoſitum fuiſſe, pœnam criminis. Reus autem dictus eſt Laureolus, non quod illi hoc nomen eſſet, ſed quod ad primi & ficti Laureoli modum in ſtipite necaretur. De mimo Ioſeph lib. 19. capite 1. Antiquit. de Caio Caligula, καὶ γὰρ μῖμος εἰσάγεται, καθ' ὃν σταυροῦται λῃσθεὶς ἡγεμών. Etenim mimus introducitur, quo dux captus cruci ſuffigitur, id eſt, quo repræſentatur ille dux captus & ſuffixus. IN SCYTHICA RVPE.) infra lib. 9. epigr. 46.

Ecce Promethea rupes, & fabula montis
Videris immenſis cum conclamata querelis
Saxa ſenis dices durior ille fuit.

Cauca-

Caucaſum montem intelligit, ad quem affixus Prometheus aquilam, ſeu vt alij volũt vulturem recreſcente ſemper pectore pauit. Apollonius lib. 2. Argon. Heſiodus in Theog. AEſchylus Prometheo vincto. eius interpres & Mythologi. cauſa pœnæ furtum ignis Ioui ſublati, & hominibus monſtrati. Erat autem religatus ad columnam vti nullo pacto ſe mouere poſſet. Vel vt alij ad crucem. Tertullianus lib. 1. contra Marcionem. Philoſtratus lib. 2. Apollon. cap. 2. copioſè de Caucaſo bicipiti & Prometheo ad vtrumque tumulum brachiis extenſo in formam crucis. Aquilam confecit Hercules, & Promethea liberauit, Pherecides & Pauſanias auctores. Lucianus à Ioue liberatum dixit. Caucaſus autem mons Scythiæ eſt. Lege Strabonem & Geographos. Celebratiſſimus eſt mons poëtis à fabula Promethei, quem Val. Flaccus lib. 5. ſævum cubile Promethei appellat. Ouid. 2. Met.

Lucianus, Strabo.

Nec proſunt Scythiæ ſua frigora, Caucaſus ardet.

Horat. epod. lib. inhoſpitalẽ nominat. Virg. 2. Georg. Vt taceam Græcos. Plura infra li. 9. ep. 46. ASSIDVAM AVEM.) aquilam quæ interdiu pectus Promethei lacerabat, quod noctu, vt Heſiodus canit, renaſcebatur, hinc, nimio, legunt pleriq; non, nudo. quod ſemper aui depaſcenti ſufficeret. Poëta contendit ſpectaculum Laureoli cum fabula Promethei, nam vt Prometheo pectus ab aquila, ita Laureolo totum corpus ab vrſo lacerabatur. CALEDONIO VRSO.) Immaniſsimo è Scotia quæ hodie, olim Caledonia, vt Tacitus in vita Agricolæ vocat, hanc enim Rhenanus & Ortelius intelligendam contendunt. ead. dicta Latinis Albania. Inſula Britanniæ eſt. Hinc Claudianus Britanniam vrſi exuuiis indutam introducit:

—— *Caledonio velata Britannia monſtro.*

Vrſi verò ad Septentrionem & maximi & ſæuiſsimi, vt infra ex Olao magno oſtendemus. NON FALSA IN CRVCE LAVREOLVS.) Beſtiis in hunc modum ſuſpenſos plures lego. Et inprimis ipſum Neronem beſtiam egiſſe, immò feras omnes feritate ſuperaſſe video apud Tranquillum ca. 29. Vopiſcus etiam in Aureliano Mneſteus poſtea ſurrectus ad ſtipitem beſtiis obiectus eſt. Martialis infra de Dædalo & Orpheo. Ioſephus libro ſupra citato, Xiphilinus de Nerone.

Tertullianus lib. de pudicitia cap. 22. *Puta nunc ſub gladio, iam capite librato, puta in patibulo iam capite expanſo. puta in ſtipite iam leoni conceſſo, puta in axe iam incendio adſtricto, deniq; iam ad beſtias depugnauerat Paulus Epheſi.* Euſeb. lib. 5. c. 1. de Blandina. *Blandina in ligno ſuſpenſa propoſita eſt, in prædam & laceratíonem feris irruentibus, quæ & quia in ſpecie crucis videbatur, & ob preces ardentes & contentas multam alacritatem iniiciebat certantibus.* Hęc de veris crucibus & hominibus vere expoſitis & laceratis. Ficta etiam dramata Laureoli agebantur apud Cæſares, in amphitheatro, vbi perſonam Laureoli Lentulus quidam improbus mimus ſæpius agebat, vt teſtatur 8. ſat. Iuuenalis:

Laureolum velox etiam benè Lentulus egit
Iudice me dignus vera cruce ——

Tertullianus hunc Laureoli mimum Catullo tribuit lib. in Valentin. Quia nullum Catulli Laureolum fuerit exercitata. Sed Tertullianus potuit induci à poëta, qui ſuperiore verſu egit de phaſmate Catulli quod Damaſippus egit.

Conſumtis opibus vocem Damaſippe locaſti
Si pario, clamoſum ageres vt phaſma Catulli
Laureolum velox ——

Catullum tamen non illum, qui Ciceronis æuo nobilis vixit & ſcripſit, ſed alium diuerſum intelligit. De ficto Laureolo Suetonius in Calig. cap. 57. *Et cum Laureolo mimo, in quo actor proripiens ſe ruina ſanguinem vomuit.* Vbi tamen Ioſephus ducem pendentem & captum non fictitium fuiſſe videtur exiſtimaſſe. D. Hieronymus ad Sabinianum. *Hæc tibi ridicula fortè videantur, qui comœdis & Lyricis ſcriptoribus mimis & Lentulis delectaris.* Et hoc eſt quod dicit noſter poëta, Laureolum non inficta fictitium cruce pependiſſe, ſed pœnas ſceleri ſuo deſtinatas dignaſque perſoluiſſe, & ab vrſo laceratum eſſe. Hic velim diſcas, Laureolum duobus agi modis ſolitum. Imo non Laureolum tantum, ſed ſimiles fabellas. primum per veros mimos qui (vt hodie in tragœdiis amat fieri) ad imitationem cruces, mortes, ſupplicia imitabantur; ſic vt illuſi actores obirẽt. quód & Tertullianus, quem infra mox ſubſcribam. Suetonius in Calig. cap. 51. & hic Martialis docent, cum veram fictæ cruci opponit. Deinde cùm rei & noxij homines reipſa per fabulæ modum Lentulos, Laureolos, Dędalos, Hercules, Deos, Icaros, Orpheos, Phaëtontes agerent, & reapſe necarentur. Doctor & teſtis præter Martialem copioſus eſt Tertullianus Apolog. cap. 15. *Diſpicite Lentulorum & Haſtiliorum venuſtates, vtrum mimos, an deos veſtros rideatis.* Et ibid. *Quid, quod imago Dei veſtri ignominioſiſſimum caput & famoſum veſtit? quod corpus impurum & ad iſtam artem effœminatione productum, Mineruam aliquam vel Herculem repræſentat.* Et hæc de Mimis non noxiis. De noxiis porrò ibid. *Niſi quod & ipſos deos veſtros ſæpè noxij induunt, vidimus aliquando caſtratum Atyn illum Deum ex Peſsinunte, & qui viuus ardebat, Herculem induerat.* De Phaëtonte ibid. *Luget ſol filium ſuum.* Huc etiam illud eiuſdem Tertulliani ad Martyres. *Iam & ad ignes quidam ſe auctorauerunt, vt certum ſpacium in ardente tunica* (quam Iuuenalis & Martialis moleſtam tunicam nominant, Herculis nempe Oetęi) *conficerent.*

VIVEBANT LACERI ARTVS.) An immeritò dicta nonnullis amphitheatra, *macella*? Arno. 2.

Idcirco

Idcirco animas miſit, vt quæ dudum fuerant mites, & feritatis affectibus neſciæ commoueri, macella ſibi & amphitheatra conſtituerent loca ſanguinis & publicæ impietatis. Eadem veteres gloſſæ corpodicinas & μακελλίτιδας dixere. INQVE OMNI NVSQVAM CORP. CORPVS ERAT.) Nudis & laceris viſceribus, vbique vulneratus, & nihil niſi vulnus, vt Ouid. in Ibin.

Vnum qui toto corpore vulnus erat.

Corio nempe execto & detracto. Et noſter infrà:

Inq́; ſuo nullum limine limen erat.

De hac figura Quintilianum conſule, qui *ſententiam* ait *eſſe ex periculo petitam, hoc eſt ita affectatè & acutè enunciatam*, vt fatua videatur. Græci ὀξύμωρον appellant, quaſi acutè ſtupidum, & ſapienter ſtultum. vt ſi dicas ſiluam in ſilua, flumen in flumine, Ciceronem in Cicerone quærere. & corpus in corpore— Rapitur ſine funere funus dixit Manilius lib.5. Et: Illis in ponto iucundum eſt quærere pontum. DENIQVE SVPPL. DED. NEC ILLE PATERNAE.) Cauſſas ſupplicij ob quas Laureolus latro potuit interfectus fuiſſe, enumerat, aut necauit patrem filius, aut dominum ſeruus. Vel ſacrilegium admiſit, vel incendium excitauit. VICERAT ANTIQ. SC. CRIN. FAMAE.) Quidquid denique deſignauit, nocentior fuit hic verus Laureolus, quàm ille fictus, & vt latro introductus. IN QVO QVAE FV. FABVLA POENA FVIT.) Atq; vt ille fictus ficta tormenta ſubiit, ita hic verus latro vera paſſus eſt, & ab vrſo laceratus. Ludit in concluſione per contraria, dum noua antiquis vera fictis componit. FABVLA.) ſupra epigr.5.

——Accepit fabula priſca fidem.

De Dædalo. VIII.

VII.

Dædale Lucano cùm ſic lacereris ab vrſo
*Quam velles pennas, * nunc habuiſſe tuas.* * tunc:

Geminum ſuperiori ſpectaculum quà fine, non quà modo: Hic enim reus Dædalum illum fabricatorem alarum egit, quarum ope ex carcere Minois quondam euaſerat, cum Icaro. Ouidius rem fabulatur 8. Met. lib. Paſsim Mythologi. Rectè Marcilius hoc epigramma quinto, nobis omiſſo, ſubiiciendum putauit, quod taurus etiam in Creta & Labyrintho Minois, quem Dædalus fabricarat, fuerit. Hîc in Amphitheatro, nocenti reor homini alas applicatas, pegmateque excuſſum in feras veluti volando decidiſſe. Plura enim eius generis infra ſpectacula de Tauro & aquila memorantur. de pegmatis epigr.1. diximus. LVCANO.) De Lucania vnde præſtantes & immanes, Romam mittebantur vrſi. Plinius lib.3. cap.5. Varro lib.4. de l.l. LACERERIS.) Syncopa, pro lacerareris, aut certè enallage temporum, ſi legas, tunc; Nec ſyncopa, nec enallage, ſi, nunc, ſcribas, vt ſcribendum cenſeo, & exemplaria habent. Alloquitur enim præſentem Dædalum, dum laniaretur ab vrſo. q. d. Dædale cùm ſic diſtraheris ab vrſo, quàm cuperes habere pennas tuas. *habuiſſe* tamen pro præſenti ponitur κατ' ἐναλλαγὴν. Nam hæc formula huic par eſt. Tu, cum ſic eſurias, quam cuperes habere (non habuiſſe) victum. QVAM VELLES PENNAS NVNC HAB. TVAS.) Cum caderes vt Icarus cap.12. apud Suetonium in Nerone *ipſo primo ſtatim conatu cecidit iuxta Neronis cubiculum*, id eſt, ſuggeſtum in Amphitheatro, quod inſtar cubiculi erat. lege Caſaubonum ad illum locum. NVNC.) Iuſta lectio, ſenſus eſt, quàm velles nunc habuiſſe pennas illas, quas tunc habuiſti cùm à Cretà auolares cum Icaro vt Ouid. capit. 8.

Noxius Dædalum induit.
Et hoc Marcello Græcè verſu.

——pennisq́; leuatus
Ante volat, comitiq́; timet, velut ales ab alto.

De Rhinocerote. IX.

VIII.

Præſtitit exhibitus totâ tibi Cæſar arenâ,
Quæ non promiſit prælia Rhinoceros.
O quàm terribiles exarſit pronus in iras.
Quantus erat cornu cui pila Taurus erat.

Rhinocerotis & Tauri pugnam deſcribit. Rhinocerotis victoris cornu miratur. Rhinoceros vt Pauſanias depingit lib.9. Animal eſt cui in ſumma nare cornu eſt, & aliud ſuper illud, non magnum. ζῶον ἐπ' ἄκρᾳ τῇ ῥινὶ ἐν κέρας ἔχειν, καὶ ἄλλο ὑπὲρ αὐτὸ οὐ μέγα. Hinc Rhinoceros dictus eſt à cornu illo maiore è nare prorumpente. Plinius lib.8. cap.20. Longitudine parem elephanto ſcribit, cruribus tamen breuioribus, colore buxeo, cui vnum in nare cornu ſit, quod pugnaturus limat ad ſaxum hoſtem elephanti. Dio lib.5. ὁ δὲ ῥινόκερως ἐλέφαντι μὲν προσέοικεν, κέρας δέ τι κατ' αὐτὴν τὴν ῥῖνα προσέχει

καὶ διὰ τοῦτο οὕτω κέκληται. Rhinoceros ſimilis aliqua ex parte elephanti, cornu eminens habet in nare, vnde dictus eſt

Epigr. 22. *Rhinoceros.* Effigiem habes apud Geſnerum & Pierium lib. 2. de Rhinocerote. Plura de hoc infrà, nec idem Rhinoceros ſeu naricornis, & monoceros ſeu vnicornis. PRAESTITIT PRAELIA QVAE NON PROMISIT.) Aegrè irritantur rhinocerotes ad pugnam. Martialis infra epigr. 22. ſollicitant pauidi, &c.

Deſperabantur promiſſi prælia Martis.

Irritabantur autem flagello, igne, & ferro candente, ſtimulis, vt infra docebimus. EXHIBITVS.) Dio in Auguſto lib. 51. Rhinocerotem ab Auguſto tradit exhibitum. Sueton. in Aug. cap. 34. Rhinocerotem ab eodem Auguſto Romæ inuſitatum apud ſepta oſtenſum tradit. Plinius tamen lib. 8. cap. 20. Pompeij magni ludis Rhinocerota ſpectatum dicit. Poſtea ſequentes Imperatores, nec tamen omnes, de Tito pronum eſt ſuſpicari, quod Suetonius dicat omne genus ferarum ab illo datum. De Domitiano nummus docet Rhinocerotem gerens cum vrſo iactato. de vtroq; forte Martialis. Pollio in Gallieno inter feras Romę interfectas numerat Rhinocerotem. PRONVS.) Cornu ſubmiſſo ad tollendum taurum, & fera aliâs etiam prona. CVI PILA TAVRVS ERAT.) Lib. 14. epigr. 53. hæc verba repetit.

Nuper in Auſoniâ domini ſpectatus arenâ
Hic erit ille tibi, cui pila taurus erat.

Tauri pilis irritabantur, non illis quibus ludebatur, ſed in effigiem humanam formatis, vt mox infrà docebimus. Rhinoceroti verò ipſe taurus pro pila erat, tam leue illi pondus taurus. Vnde robur beſtiæ diſcis, quod admiratur poëta, nec præ magnitudine expromit vt lectori, quod ſolet, meditandum relinquat.

X.

De Leone qui gubernatorem offendit.

IX.

Læſerat ingrato Leo perfidus ore magiſtrum,
Auſus tam notas contemerare manus,
Sed dignas tanto perſoluit crimine pœnas,
Et qui non tulerat verbera, tela tulit.
Quos decet eſſe hominum tali ſub principe mores,
Qui iubet ingenium mitius eſſe feris?

Lemma declarat epigramma, quod in laudem Cæſaris finit, quem à clementia commendat. Cuſtos leonis Seneca. GVBERNATOREM) Manſuetarium vocauit in Heliogabalo Lampridius & Firmicus. Noſter magiſtrum in hoc epigr. & infra 17. 18. & 22. Strabo διδάσκαλον & χορτόφορον, Gloſſa. Elephanti tamen rector præter communia nomina etiam ſua & propria habet, quod ſuo loco monebimus. Græcis etiam Leonum domitor dicitur, λεοντοκόμος, λεοντοφόβους ἡμεροποιός. Manſuetariis Manilius & mathematici genitalia ſidera tribuunt Leonem, Scorpium & Sagittarium. Man. lib. 4. de Sagittario,

Et quibus in biſero centauri corpore ſors eſt.
Naſcendi conceſſa libet coniungere currus. & mox.
Quadrupedum omne genus (vel genus impoſitū) domitare magiſtris
Exorare tigres, rabiemq; aufferre Leoni.

In apoteleſmatis ſphæræ barbaricæ manſuetarius egregiè depingitur, apponam Manilij verſus ex. v. De natis ſub Leone & Scorpio.

Non inimica feræ tali ſub tempore natus
Ora feret. placidas reget in commercia gentes,
Ille manu vaſtos poterit frenare Leones
Et palpare Lupos, Pantheris ludere captis, &c.

Infra ponemus cętera. INGRATO ORE.) Alioqui gratiſsimum animal, vt non niſi vehementer irritatum, ſæueque verberatum putem à magiſtro, quem crudeliorem & ipſe manſuetudinis oblitus inuaſerit læſeritque. Nota eſt Androcli ſeu vt alij malunt Androdi Daci hiſtoria ex 5. Gellij cap. 14. dictumque vulgo. *Hic eſt Leo hoſpes hominis, hic eſt homo hoſpes leonis.* Eiuſdem eſt mentio apud Senecam 2. de ben. *Leonem,* inquit, *in Amphitheatro ſpectauimus, qui vnum è beſtiariis agnitum, cùm quondam eius fuiſſet magiſter, protexit ab impetu beſtiarū.* Plura grati animi ſigna in leone leges apud Plinium li. 8. Aeliano ἀνδροκλῆς li. 7. var. cap. 48. dicitur. ἀνδροκλῆς κατεγνώσθη θηρίοις βορὰ παραδοθῆναι. Androcles beſtiis obiectus, &c. Enimuerò vt beneficiorum ſunt non immemores, ita non obliuiſcuntur iniuriarū, quod Philoſtratus lib. 7. docet, cùm manſuetarium his verbis inſtituit. μήτε παίειν, μνησικακεῖν γὰρ, μήτε θεραπεύειν. ἀγερώχους γὰρ ἐκ τούτου γίνεσθαι. καταψῶντας δὲ μᾶλλον ἐς συναγωγὰ ἤθη ἄγειν. *Ne verberent eos, memores enim & vltionis appetentes ſunt: ne blandiantur aut ſtudioſius tractent: ex eo enim intumeſcunt, ſed manu palpantes, ad ſa-*

ad facilitatem & manſuetudinem deducant. Nec falſa monet; comitem certè Iubæ regis adoleſcentem nobilem, à quo ſagitta percuſſus erat, poſt annum occurſantem inter exercitum totum, agnouit & ſolum inuaſit, omnibusque fruſtrà opem ferentibus, in conſpectu omnium lacerauit. PERFIDVS.) Vt qui iura humanitatis præter morem iam manſuetus violarit, ſed corrigo morem, nec enim feræ, quamuis domitæ, fidendum, Nam verè Homerus

—οὐκ ἔστι λέουσι καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιστά.

Fœdera ſunt hominem non fida, interq́ leonem.

Tigres enim & leones, vt epiſt.89. verè Seneca, *non exuunt, ſed tantum ſubmittunt feritatem.* Elegans eſt & de lupo ingrato & perfido epigramma ἀδέσποτον, quod propter vltimum verſum totum apponam, Ouis de lupo & paſtore querimonia.

Τὸν λύκον ἐξ ἰδίων μαζῶν τρέφω οὐκ ἐθέλουσα,
Ἀλλά μ' ἀναγκάζει ποιμένος ἀφροσύνη.
Αὐξηθεὶς δ' ὑπ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ πάλι θηρίον ἔσται.
Ἡ χάρις ἀλλάξαι τὴν φύσιν οὐ δύναται.

Quod ita intelligo. *Inuitam cogunt ſtolidi me iuſſa magiſtri*
Nectar dulce fero ſuppeditare lupo.
Qui mox lacte meo, maior me, ſæuiet in me:
Gratia naturam flectere nulla poteſt.

Parœmiam lege. Ale catulos lupi. Quod lupo, hoc de leone, vrſo, apro, & quauis immani fera accipe, lupus pilum non animum mutat. Lege lib.2. epigr.75. de Leone.

Dedidicit pacem ſubitò feritate reuerſâ.

Et de vrſo Iuuenalis quamuis manſueto

———*rabido nec perditus ore*
Fumantem naſum viui tentaueris vrſi
Sit placidus licet, & lambat digitosq́ pedesq́
Si dolor & bilis, ſi iuſta coëgerit ira
Vrſus erit.

AVSVS TAM NOTAS CONTEM. MANVS) tam familiares manus, tam ſæpe ori innocenter inſertas, ore nunc perfido lædis? Alioqui leones à teneris manſuefactos ait eſſe manſuetiſsimos Aelianus, & quiduis ſuſtinere patienter à magiſtro. vti & noſter liber lib.2. *Lib.5. de natura animalium.*

Verbera ſecuri ſolitus leo ferre magiſtri
Inſertamq́ pati blandus in ora manum.

Iterum Aelianus lib.17. *Leones Indi cicurantur facilè, vt habena ductari.* & ad venandos hinnulos, ceruos, apros, tauros, aſinos feros loro canum inſtar agantur. Et lib.5. Anno (Carthaginenſis ille primus leonis domitor & manſuetarius, vt auctor eſt Plinius.) *Leonem habuit vaſa portantem, & Berenica leo fuit cicur, nihil diſtans ab ancillis ornatricibus. Lingua enim vultum eius perpolibat, & rugas læuigabat, & conuiua erat comedens lentè & modeſtè.* Seneca cap.3. lib.2. de Ben. *Officia etiam feræ ſentiunt. Nec vllum tam immanſuetum animal eſt quod non cura mitiget, & in amorem ſui vertat. Leonum ora à magiſtris impunè tractantur.* Idem lib.2. de ira, & epiſt.86. Statius Sil.2. de manſueto leone.

Quid? quod abire domo rurſusq́ in clauſtra reuerti
Suetus & à capta iam ſponte recedere præda
Inſertasq́ manus laxo dimittere morſu.

TELA) necem. Telum hic venabulum aut contum iaculum, excipium, haſtamúe explica, his enim armis vtebantur ad conficiendas beſtias. QVOS DECET ESSE HOMINVM T. S. P. MORES.) Qui feras cupit eſſe humanas, quales hic homines cupiat, qui ab humanitate nomen habent. à minori.

De Vrſo. xi.

X.

Præceps ſanguineâ dum ſe rotat vrſus arenâ
Implicitam viſco perdidit ille fugam.
Splendida iam tecto ceſſent venabula ferro
Nec volet excuſſa lancea torta manu;
Deprendat vacuo venator in aëre prædam
Si captare feras aucupis arte placet.

Nouum venationis genus prædicat, quod viſco, quo aliâs aues capiuntur, fiebat. Implicitus enim viſco velut glutino aut pice vrſus expedire corpus non poterat, facileq; conficiebatur.

Plin.c.36.lib.8. Plut. de cauſſis.

PRAECEPS VRSVS) impetu ruens. ROTAT) δινεῖ Græcè in orbem agit ſeu voluit. Ex Plinio & Plutarcho diſcis cauſam. Vrſo enim inualidiſsimum caput: ideò vrgente vi manibus illud operit, ſeq́ue vel præcipitat ex rupe, cùm in montibus agitatur, vel in arena capite pedibus, quos manus appellat Plinius, tecto, in orbem volutus plagas declinat. IMPLICITAM VISCO PARD. ILLA FVGAM) hæſit viſco impeditus, vt aues cùm viſcatas virgas inſident. neque enim expono, rete, vt Perottus, etſi veteribus eo intellectu vſurpatum. Virgilius 1. Georg.

Tum laqueis captare feras & fallere viſco.

Nonius Marcellus. *Viſcum, inquit, poſitum pro rete à tenacitate.* Varr. Parm.

Lepuſculi timentes hoc quadrangulum
Dedit Diana rete nexile, ἄκρυας
Viſcum ſagenam, lineamq́; compedem.

Viſcum intelligo genus glutini, quod aucupiis ſeruit, cum quo contendit hanc venationem poëta, alioqui nihil dicturus, cùm hoc, vt nonnm genus venationis admiretur. Rete tamen quod iam occurrit, poſsis accipere vt nouum, nō in ſilnaticā, ſed Amphitheatrali venatione, quam ſententiam non omnino reiiciendam pono. Quamuis apud Xiphilinum in Commodo lego beſtias retibus in Amphitheatro incluſas, à Commodo confectas. SPLENDIDA VENABVLA.) Idem epitheton dedit venabulis Ouid. 8. Transfor. de Atalanta canens.

Splendidaq́; aduerſos venabula condit in armos.

Et noſter: *Quem mens intrauit ſplendenti cuſpide Dexter.*

Senſus eſt, nihil opus eſt ad venationem venabulo aut lancea, quando feræ viſco poſſunt capi. Sed non ſatis erat capi, conficienda erat fera, quod abſq; ferro non fiebat. Expono igitur. Ceſſent iam venatores coloribus imbuere venabuli mucronem, non effugient iam quamuis ſplendentem venabuli aciem, nec opus erit iacere lanceas eminus, cùm cominus irretitæ viſco facilè poſsint cædi, Venatores autem, ferrum ſeu mucronem venabuli arte celabant, vt feræ facilius ſe ferro induerent non viſo, à viſo autem refugiebant, Venabulum venantium telum latiſsimum. Nonius. Græcis προβόλια dicitur, quæ ex Xenophonte ita deſcribit Iul. Pollux. lib. 5. ca. 3. Προβόλοις δὲ ἐπὶ τοὺς σῦς καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἀγχέμαχα θηρία. Et mox. τὰ δὲ προβόλια ἔστω μὲν κρανέας, στερεὰ δὲ καὶ δορατοπαγῆ, φησὶν ὁ Ξενοφῶν, αἱ λόγχαι δὲ αὐτῶν ἔστωσαν σιδήρου τομωτάτου. τῆς δὲ λόγχης, τὸ μὲν περὶ τὸ ξύλον καλεῖται αὐλὸς οὗ τὸ μὲν ἔξωθεν περίμετρον, τὸ δὲ ἔνδοθεν τεῖχος. τὸ δὲ μετὰ τὸν αὐλὸν κοῖλον ὀβελίσκος. ἔνθα δὲ πλατύνεται, πτέρυγες, καὶ ἑκατέρωθεν προβολαί. καὶ δεῖ τῶν πτερύγων ἑκατέραν πλατυνομένην, παχυτέραν οὖσαν ἀπολεπτύνεσθαί τι καὶ ἀποστενοῦσθαι κατὰ μικρὸν ὑπολήγουσαν, ἄχρι πρὸς τὴν γλῶτταν. ἐστομῶσθαι δὲ οὐ μόνον τὴν ἀκμὴν ἀλλὰ καὶ τὰς πτέρυγας χρήσιμον. id eſt, *venabulis autem contra apros & alias cominus congredientes feras. Porro venabula cornea ſint, ſolida & è corno arbore inſtar haſtæ fabrefacta, vt inquit Xenophon, horum autem cuſpides è ferro ſint maximè penetrabili. Sed cuſpidis pars iuxta haſtile, fiſtula dicitur, cuius exterior pars perimetron, interior autem murus. Quæ autē poſt fiſtulam eſt concauitas, obeliſcus, & vbi dilatatur alæ dicuntur, quæ vtrinque ſunt prominentiæ. Cuſpidis verò acies, lingua, & oportet alterutram alarum latiorem, & denſiorem attenuare, coarctareq́; vt tenuior earum circa linguam finis ſit, acuere verò non aciem modò, ſed & alas perutile eſt.*

Cicero telum cum lato ferro.

Hæc Xenophon de venabulo. Alia Inſtrumenta venatoria ibid. deſcribit Pollux. Heſichius & Philoſtratus, Oppianus item li. 1. Hic tantùm obſerua duplex pugnandi genus cum feris, comminus alterum, alterum eminùs, qui comminus pugnabant ἀγχέμαχοι, & beſtiæ ἀγχέμαχα θηρία dicebantur Græcis pugna ipſa, ἡ ἐξ ἀντιστάσεως μάχη, ſeu μάχεσθαι. & συστάδην μάχεσθαι. *contra leonem ſtare excipere feras, in plano cum belluis pugnare.* Alterum genus πόρρωθεν βαλεῖν, vel ἄνωθεν ἀκοντίζειν. De primo genere loquitur hîc Martialis, de altero mox ſubiungit. NEC VALET EXCVSSA LANCEA TORTA MANV.) Eminus nempe emiſſa, excuſſa manu, à corpore proiecta longius, vt fit, cùm telum vel iaculum manu torquetur vibraturq́ue. Xenophon λόγχην appellat, genus haſtæ eſt miſsilis, ſæpeq; haſta ſine adiecta voce nuncupatur ein Spieß noſtratibus, vt venabulū ein Knöbelſpieß/Schweinſpieß. DEPRENDAT VAC. VEN. IN AERE PRAEDAM.) Quando feræ, inquit, viſco auium more capiuntur, quid ſupereſt, niſi vt ipſæ feræ auium ritu volitent: ἀπὸ ἀδυνάτου, & abſurdo eſt concluſio, quid iam videatur, nec abſurdum, nec ἀδύνατον.

Eminus iacere.

De Sue quæ ex vulnere peperit.

XI.

Inter Cæſareæ diſcrimina ſæua Dianæ
Fixiſſet grauidam cum leuis haſta ſuem,
Exiliit partus miſera de vulnere matris.
O Lucina ferox, hoc peperiſſe fuit?
Pluribus illa mori voluiſſet ſaucia telis
Omnibus vt natis triſte pateret iter,

Qui-

Quis negat eſſe ſatum materno funere Bacchum?
Sic genitum numen credite: nata fera eſt.

Sequuntur tria eiuſdem lemmatis epigrammata ſanè venuſta & rotunda, diuerſo ſingulā epiphonemate concluſa.

INTER CAESAREAE DIANAE SAEVA DISC.) Prima pars epigrammatis hiſtorica eſt, qua inexpectatus explicatur euentus ex ictu & vulnere ſecutus, altera pars continet iudicium & acclamationem poëtæ ab exemplo, & fabula. Cæſaream Dianam appellat venationem Amphiteatralem, quæ Dianæ ſacra eſt, vt in prolemmatis eſt enarratum, inuentrix pro re inuenta μετωνυμικῶς ponitur. ſic infra numen vtriuſq; Dianæ vocat. DISCRIMINA SAEVA.) Cruentam cum feris pugnam notat, qua vel à beſtiario fera, vel à ferâ beſtiarius conficiebatur. Inuiſum Chriſtianis ſpectaculum, quod ex Athenagoræ pro Chriſtianis Apologia, Tertulliani lib. de ſpect. cap. 10. & Apol. ca. 9. Ambroſio in Pſal. 118. Saluiano, Prudentio, Cypriano epiſt. 1. ad Donatum aliiſq; diſcis. Ambroſius quidem vocat *miniſterium crudelitatis*. Caſsiodorus lib. 5. cap, 42. *Ludum crudelem ſanguinariam voluptatem, religionem impiam, humanam feritatem.* Imperatores Chriſtiani li. 11. cod. 43. cruenta ſpectacula ſuſtulerunt. Venatio ipſa φιλοκίνδυνος, & venatores φιλοκίνδυνοι θηριομάχοι, παράβολοι Græcis appellantur. GRAVIDAM SVEM.) Silueſtrem & ferā. Infra. Sus fera iam grauior— LEVIS HASTA.) In fuga vel curſu lancea iacta figebantur, quamuis enim ἀγχέμαχα θηρία eſſent, tamen non rarò territa fugiebant in arena. Martialis infra de leone. Hunc leo cum fugeret.— Hinc opus erat venabuli ſplendentem aciem colore inficere, vt facilius incurrerent. De vrſo ſuprà, Implicitam viſco perdidit ille fugam ἐξ ἀντιστάσεως venabulo excipiebātur, eminus haſta ſeu lancea, vt dictum, feriebantur. GRAVIDAM.) Infra—iam grauior, maturi pignore ventris. EXILIIT PARTVS MIS. DE VVL. MAT.) Vulnere facta parens. Simile in diſsimili animante ſcribit Philippus lib. ep. Gr. εἰς ζῶα.

Ὠκείαις ἐλάφοισι κύων ἰσάμιλλα δραμοῦσα
  Ἔγκυος ἡλκώθη παιδοτόκον ὠδῖσιν
Πᾶσα δὲ συγκατέμυσε κατυλωθεῖσα χρόνοισιν
  Ἤδη δ' ἡ τοκετῶν ὥριος ἦν βάσανος
Πολλὰ δ' ἐπωρύουσαν ἀνὴρ ἐσιδηροτόμησεν
  Καὶ σκύλακες φίλιοι νηδύος ἐξέθορον.
Ἀρτέμιδος λέλυται λοχίων χάρις. ἔμπαλι δ' ἄκρης
  Ἡρκλῆς μαιοῦται γαστέρας ἡμετέρας.

Æquabat celeris curſu veſtigia ceruæ
  Fœta canis, tuber cui graue ventris erat
Vlcera iam multis vterum clauſere diebus.
  Horaq; maturum ponere iuſsit onus
Tum querulam facto venator vulnere ſoluit,
  Et catulis facto, vulnere facta via eſt.
Nil meruit Lucina: Deæ Gradiuus obire
  Cæpit onus: catulis ille Diana fuit.

Sic Gratianus leænam fœtam ſagittæ ictu interemit, ſed non tam ſecundo caſu, fœtus, quem vna cum matre eod. ictu traiecit. Auſonius epigr. 3.

Nec contenta ictos lethaliter ire per artus,
  Coniungit mortes vna ſagitta duas.

O LVCINA FEROX HOC PEP. FVIT?) Lucina (quæ & Diana) à Parcis præfecta eſt parturientibus, quod ipſa fuiſſet abſque dolore à matre geſtata in vtero, & abſque ſenſu in lumen edita, quemadmodum Callimachus in hymno Dianæ canit.

——ἤδη με μοῖραι
Γεινομένην τὸ πρῶτον ἐπεκλήρωσαν ἀρήγειν
Ὅττι με καὶ τίκτουσα καὶ οὐκ ἤλγησε φέρουσα
Μήτηρ, ἀλλ' ἀμογητὶ φίλων ἀπεθήκατο κόλπων
——*biſce leuare*

Vix bene me natam Parcæ ſtatuere dolores,
Quod mecum pareret vel cùm geſtaret in aluo
Mater non vnquam doluit, ſine læta dolore
Depoſuit quod ventris onus——

Hoccine, inquit, eſt matrem leuare onere, peremptam vulnere? Crudelis eſt hæc legis obſtetricandi ratio & interpretatio, qualis fuit Tiberij, qui virgines, quas more tradito nefas eſſet ſtrāgulari vitiatas, iuſsit ſuffocari, vt Suetonius tradit in Tiberio. Dio de filia Seiani. Eadem lex erat de prætextatis, vt Dio & Appianus prodidere. PLVRIBVS ILLA MORI.) Nempe φιλότεκνόν τι φύσις. NATIS) tranſlatum ab homine ad feras. TRISTE ITER) vulneris & funeris, ſic Cæſonem, non Cęſarem aiunt natum à Cæſo matris vtero. QVIS NEGAT) neget legunt nonnulli propter ſimilit. illius de Nerone.

Ex hoc verſu patet vnum tantum ſucculum proſiluiſſe, cæteros cum matris funere tumulatos, imo & infrà ep. 14. pignore dixit, de vno item ſucculo locutus.

Quis

Quis neget Æneæ mag. de Stir. Neronem.

NATVM MATERNO FVN. BACCHVM?) Nota fabula eſt ex Pindari Olymp. od. 11. Ouid. Met.3. Orpheo, Euripide, Hygino, Manilio, Mythologis, fulminata enim Semele, Liber extractus eſt viuus, & Iouis femori aſſutus, iterumque natus, vnde Dythyrambus & bimater, Iouis enim femur illi pro altera matre erat. Vnde poëta lib.5. epigr.73.

Qui potuit Bacchi matrem dixiſſe Tonantem,
Ille poteſt Semelen dicere Ruſe patrem.

Et bis genitus audit apud poëtas. CREDITE) à minori. Si fera nata eſt per vulnus & funus maternum, non poſsit eodem modo Deus?

XIII.

De eadem.

XII.

Icta graui telo, confoſſaq; vulnere, mater
Sus pariter vitam perdidit atque dedit.
O quàm certa fuit librato dextera ferro, παρονομασία.
Hanc ego Lucinæ credo fuiſſe manum.
Experta eſt numen moriens vtriuſque Dianæ,
Quaq; ſoluta parens, quaq; perempta fera eſt.

GRAVI TELO.) Atqui modo dixerat, Fixiſſet grauidam cum leuis haſta ſuem, graue telum & leue telum pugnant in ſe: ſed leuem haſtam propriè dixit: graue telum τεχνικῶς καὶ συνεκδοχικῶς cauſſam pro effectu, leuis haſta non leue vulnus, ſed lethale & graue faciebat. mater ſus par. vit. PERD. ATQVE DEDIT.) Argutia à *contrariis, dare, perdere ſeu aufferre vitam. ἄδηλον eſt epigramma lib.3. epigr. Græc. εἰς γυναῖκας, quod propter elegantiam totum ſubſcribam, quando ad rem facit.

* *Vel potius à repugnantibus tantum, perdere enim hic amittere, non auferre valet.*

Εὐχέσθω τις ἔπειτα γυνὴ τόκον εἶπε πολυξὼ
Γασέρ' ὑπὸ τρισσῶν ῥηγνυμένη τεκέων
Μαίης δ' ἐν παλάμῃσι χύθη νέκυς. Οἱ δ' ἐπὶ γαῖαν
Ὤλισθον κόλπων ἄρσενες ἐκ λαγόνων
Μητρὸς ἐκ νεκρῆς ζωὸς γόνος. εἷς ἄρα δαίμων
Τῆς μὲν ἀπὸ ζωὴν εἵλετο τοῖς δ' ἔπορεν.

Optet, ſi qua valet ſobolem: conqueſta Polyxo eſt,
Dirupto natis perdita ventre tribus, Tergeminis rupto viſcere pignoribus.
Et ruit in manibus tepidæ obſtetricis: at illi
Protinus ex aluo proſiluere foras
E matre extincta viui: ſic flebile fatum
Huic vitæ munus demſit & hiſce dedit.

O QVAM CERTA FVIT LIB. D. FERRO) εὐστοχίαν venatoris laudat, ſeu arte ille ſeu caſu telum miſit. LVCINAE MANVM.) Tam certa fuit, vt diuinam poſsis dicere. εὐστοχώτατοι fuiſſe prædicantur, Commodus ab Herodiano & Dione. Domitianus à Suetonio, ab Aurelio Victore Gratianus, & Indi, Baleares, aliique populi paſsim ab hiſtoricis ſacriſque paginis celebrantur. EXPERTA EST MORIENS NV. VTR. DIANAE.) Ipſemet exponit extremo verſu, vt fera ſit experta vtramque Dianam, vulnere nempe quo perempta, venatricem; onere ventris, quo leuata, obſtetricem. Sic Lucina fecit parentem, Diana peremptam confecit.

XIV.

De eadem.

XIII.

*Sus fera iam grauior, maturi *pignore ventris*
Emiſit fœtum, vulnere facta parens.
Nec iacuit partus ſed matre cadente cucurrit
O quantum eſt ſubitis caſibus ingenium.

* *Pignora. ſed pignore melius.*

Opportunum lemma nactus poëta mirificè ludit, & copia verborum, & ingenij argutiâ. FERA.) vt à ſcropha & porca diſtinguat ſilueſtrem. GRAVIOR.) quia partui proxima, quod ipſe docet, cùm ſubiicit. MATVRI PIGNORE VENTRIS.) pignore legendum, quoduis pignus depoſuerim, quod ſequatur. ET MISIT FOETVM.) Si communem retineas ſcripturam, appoſitio eſt, pignora fœtum. Pignora ſæpiculè natos & partum ſignificant poëtis. Propertius.

Vide ſup. ep 12. Omnib. vt na- tu triſte p.i.

Nunc

Nunc tibi commendo communia pignora natos.

Ouid. *Dulcia ſollicitæ geſtabant pignora matres.*

Senec. in Med. *In matre ſi quod pignus etiamum latet*

Scrutabor enſe viſcera, & ferro extraham.

Suetonius etiam pignora communes liberos appellauit in Tiberio. Fœtus dicitur, quidquid animal parit, ſeu oua, ſeu animal. Ouidius dixit Arboreos fœtus. Tranſlatè etiam ad ingenij opera transfertur, ingenij fœtus. MATRE CADENTE CVCVRRIT.) Suprà, Exiliit partus. Cucurrit, inquit, quaſi periculum ſenſiſſet, quod fuga cuperet declinatum. O QVANTVM EST SVB CAS. INGENIVM.) Rurſum ab admiratione caſus & fortunæ claudit. vt de Regulo lib. I. cap. 13. *Vnus nempe tantùm.*

Nunc & damna iuuant: ſunt ipſa pericula tanti

Stantia non poterant tecta probare Deos.

Thucidides, *Subita*, inquit, *experiuntur ingenium & indicant*, quod ingenioſiſsimus Protogenis, & Nealcis principum pictorum caſus, huius in equi, illius in canis ſpumâ exprimendâ docet, cûm vtrumque ars & ingenium defeciſſet, fortuna ſuccurrit, lege Plinium 35. lib. cap. 10. Valerium Maximum lib. 8. cap. 14. Plutarchum de fortuna Alexandri Magni. Sic fertur cicada (vt eſt in Græcorum fabulis, & Clemens Alexandrinus in præfatione memorat.) Eunomi cum Ariſtone Rhigino Pithiis muſicâ certantis citharam ſubitò inſediſſe, chordęque inter cantum ruptæ vicem canendo expleſſe. Refert & Seneca, ſed non fabulam lib. 2. de Ben. cap. 19. *Tuber*, inquit, *quidam tyranni, gladio diuiſit, qui ad eum occidendum venerat, non ideo, &c.* Caſûs enim beneficium eſt, hominis iniuria. Et Cicero de nat. Deor. plura. & Val. Maxim. lib. I. Auſonius epig. 10. in adult.

Quam pia cura Deûm, prodeſt crudelior vxor

Et cûm fata volunt, bina venena iuuant.

De Carpophoro.

XIV. XV.

Summa tuæ Meleagre fuit quæ gloria famæ

** Quantula Carpophori portio fuſus aper?* ** Eſt quota.*

Ille & præcipiti venabula condidit vrſo,

Primus in Arctoi qui fuit arce poli:

Strauit & ignota ſpectandum mole leonem

Herculeas potuit qui decuiſſe manus;

Et volucrem longo porrexit vulnere pardum

Præmia cum laudis ferret, adhuc poterat.

Carpophorum θηριομάχον celebrem commendat ab ætate, fortitudine, εὐτυχίᾳ, eumq́; Herculi, Meleagro, Iaſoni, Perſeo, Bellerophonti anteponit tribus epigrammatis, hoc, inquam, & 23. vigeſimoq́; ſeptimo. Qui propè adoleſcens eod. ſpectaculo vicenas feras, eaſq́; immaniſsimas cõfecit. Illud 66. lib. 5. non refero ad Carpophorum. SVMMA GLORIA FAMAE TVAE MELEAGRE FVIT APER) Prædicatur ab Hiſtoricis & Poëtis virtus Meleagri feræ confectoris. Diodorus Siculus lib. 4. Tzetzes hiſtor. 102. Chil. 7. Pauſanias in Arcadicis, Soſiphanes in Meleagro, Homerus Iliad. I. Ouid. Met. 8. Meleager, vt vno verbo rem exponam, Oenei Aetolorũ regis filius, immiſſum ab irata, ob neglecta ſacra Diana, ex Oeta monte in Aetoliæ ſata, & Oenei regis cultiſsimam vineam aprum cum Heroibus ex tota Aetolia concurrentibus, & Atalanta, ſeu Iaſonis, ſeu Schœnei filia heroide confecit, immortalemque laudem inde reportauit. Etſi venatrix Atalanta aprum interemiſſe ſcribatur potius, quàm Meleager, hic tamen Princeps venationis fuit. Poëta noſter, Meleagre, dixit à recto Meleagros. Ab Ouidio modò Meleagros, modò Meleager appellatur.

Eſſe putant tutos donec Meleagros, & vna

Lecta manus iuuenum ———

Et ibid. l. 8. *Nec tamen illa ſui ſucceſſu lætior ictus*

Quam Meleager erat. ———

APER) D. Siculus σῦν καλυδώνιον ὑπερφυῆ μεγέθει nominat. Homerus σῦν ἄγριον. noſter lib. II. epig. 19. ſuem Calydonium, feram Aetolam lib. 7. epig. 26. Ouid. 8. Met. famulum & vindicem Dianæ, non eſt hic idem cum Mænalio apro Arcadiæ, quẽ confecit Hercules, de quo infra epig. 27. Hunc Ouidius graphicè deſcribit his verſibus:

Miſit aprum quanto maiores herbida tauros

Non habet Epirus, ſed habent Sicula arua minores

Sanguine & igne micant oculi, riget horrida ceruix,

Et ſetæ denſis ſimiles haſtilibus horrent,

Stantq́, velut vallum, velut alta haſtilia ſeta,
Feruida cum rauco latos ſtridore per armos
Spuma fluit, dentes æquantur dentibus Indis
Fulmen ab ore venit, frondes afflatibus ardent, &c.

QVANTVLA CARPOPH. PORTIO.) Multeſima (vt Lucretius) hoc eſt, minima. Altera ſcriptura habet. Eſt quota Carp. nec malè: amant ita loqui ſcriptores. Ouid. 4. de Ponto. el. 10.

Qui quota terroris pars ſolet eſſe mei.

Et noſter infrà, lib. 5. epig. 66.

Cæſaris hæc noſtri pars eſt quota ——
Iſta tuâ Cæſar quota pars ſpectatur arenâ.

PRAECIPITI VRSO.) ſuprà. *Præceps ſanguinea dum ſe rotat vrſus arenâ.*

Impetum ruentis feræ explicat. PRIMVS.) maximus: hoc ſenſu dixit lib. 1. epig. 52.

Non facit ad ſæuos ceruix niſi prima leones.

Et ſæpe aliis libris. nihil hîc puto fabulandum de Arcto, ſeu vrſa cœleſti. Vrſorum ſub ea mundi plaga, quæ Arcto ſubiecta, præſtantium magna copia eſt alborum nigrorumq́;, de quibus Olaus Magnus lib. 18. cap. 24. & decem ſequentibus; ARCE.) Arctis dicta quaſi ἄκρες & arcti, ἄκραι τοῦ κόσμου κεφαλαὶ, mundi ſupremi vertices. Olaus ſcribit Nortmanniam, ſeu Nortvvegiam octoginta quinque aſsibus ſublatam ab horizonte, vt iure poſsit dici arx mundi, cùm quinque tantùm gradibus diſtet ab ipſo polo. Sed arctoi populi dicuntur, quotquot ad ſeptentrionem pertinent. IGNOTA MOLE LEONEM) vaſta, inuſitata, inuiſa prius. Hiſtoricum carmen eſt, non deuoco è cœlo hunc leonem, præſertim cùm in ſequenti verſu diſertè hunc compareт cum illo cœleſti Herculis, cùm dicit. HERCVLEAS POT. QVI DEC. MANVS.) tantus fuit quantus ille Nemæus, quem Hercules cecidit. DECVISSE.) Sic lib. 12. cap. 15.

Hæc ſunt pocula quæ decent tonantem,

Ouid. *Sunt mihi quæ poſsint ſceptra decere, manum.*

VOLVCREM PORREXIT PARDVM.) Pardos Varias vocat & Africanas, Plinius lib. 8. cap. 17. quas ſolo colore à Pantheris diſtinguit. Adeò contentè currunt ſeſeque extendunt, vt ventre propemodum terram radant. Fulmineos appellauit Claudianus in Paneg. Mallij.

Obuia fulminei properent ad vulnera Pardi.
Semine permiſto geniti, cum fortè leænæ
Nobiliorem vterum viridi corrupit adulter
His maculis patres, referunt & robore matres.

Oppianus de pardorum, ſeu pardalium celeritate lib. 3. Cyneget.

Ὠκύτατον θείει, καὶ τ' ἄλκιμον ἰθὺς ὀρούει
Φαίης εἰσορόων ἰδέειν διερὴν φορέεσθαι.
Celerrimè currit, & fortiter rectà irruit,
Diceres cùm videres aëriam ferri.

Equum pernicisſimum ter & pluries curſu retrorſum iterato aſſequuntur, diuinis quoq; litteris eorũ celebratur curſus, Abacuc. 1. Leuiores ſunt pardis equi eius. In curſu condunt vngues, ne hebetentur, vt ſcribit Plinius. Hoc obſerua Pantheras, pardales, & pardos nõ diſtingui à plerisque, niſi quà mares, quà fœminas. PORREXIT.) extendit, occidit. hoc enim eſt porrigere. Propertius lib. 11. egl. 8.

Viderat informem multa Patroclon arena
Porrectum & ſparſas cæde iacere comas.

Et noſter infrà lib. 9. Et mea porrexit ſportula, Paulle, pedes, i. mortua eſt metaphoricè. Virgilius eodem intellectu extendi dixit.

Victorem Buten immani corpore viſum
Bebrycia veniens Amyci d[illegible] ferebat
Percutit & fulua moribu[illegible] extendit arenâ.

Sumta loquendi formula à Romanorum conſuetudine, qui defunctos collocabant ad ianuam ædium, & loco, & ſtatu, vt faciem, & pedes haberent extentos ad viam, & publicum obuerſos, quod ipſum collocari dicebatur, vt Martialis alibi loquitur.

Quot tua Mænalios collocat haſta ſues.

Germani, ein Wildſchwein ſetzen in re venaticâ.

Ita ad rogum quoque extra vrbem efferebantur, vt pedes & caput portam ſpectarent, quod Perſius Sat. 3. intellexit, cùm ſcripſit.

In portam rigidos calces extendit.

Cauſſam huius moris addit Plutarchus in problem. quod occaſus ortui ſit contrarius. In caput naſcimur, pedibus quaſi egredimur. LONGO VVLNERE.) Ingenti lethali, vt Virgilius de Didone, longumq́ue bibebat amorem. PRAEMIA CVM LAVDIS FERRET.) Ecquæ præmia venatori beſtiario? ſupplicium, infamia, vita, pecunia, honor. Nam quatuor hominum genera pugnaſſe ad beſtias lego, noxios & maleficos, ſeu fugitiuos & captiuos, ad cultrum damnatos, vel feris ob-

ris obiectos. Et maleficos quidem ſine miſsione, ita vt præmium eorum eſſet tandem ipſum ſupplicium, quo beſtiis eſca fiebant. Imò plerumque ad ſtipitem alligati beſtiis cõcedebantur, quod ſuprà iam docuimus, captiui non ſurrigebantur omnes, ſed ad beſtias dabantur cum ſpe miſsionis, vel etiam ſine miſsione ad arbitrium editoris aut victoria. quod ex Ioſe.7. Orig. diſcis. Porrò non idem erat dari ad beſtias, & obiici beſtiis, hoc enim ſummum ſupplicium habebatur, illud ſi beſtiam viciſſet, ipſo certamine, & victoriâ crimen expiabat. Marcianum conſule L. reſpiciendum in fine ff. de pœnis. Idem Vlpianus affirmat. *Qui nummos*, inquit, *aureos raſerint, tinxerint, finxerint, ſi quidem ſint liberi ad beſtias dentur, ſi ſerui ſummo ſupplicio afficiantur*, id eſt, feris ſine miſsione obiiciantur diſsipandi, quod ſummum ſupplicium habebatur. Ita Paullus v. Sententiarum tit.23. intelligendus, cùm dicit, *magicæ artis conſcios ſummo ſupplicio affici placuit, aut cruci affigi, ipſos magos viuos exuri* Alterum genus beſtiariorum erat, qui mercede locabant operam ad depugnandum cum beſtiis. horum præmium erat pecunia, quam ſanguine aut certè periculo ſanguinis redimebant cum infamia, Nam infames erant beſtiarij, qui manum mercede commodabant. l.1.§. qui artis ait prætor §. vlt. ff. de iis qui notantur infamia. Omnes enim (l. lege Iulia. §.1. ff. de ritu nuptiar. l. vlt. §. ſi quis autem. ff. de bonis eorum) qui vel ſcenæ, vel arenæ operam locabant, infames erant, nec matris hæreditatem adibant. Tertium genus erat eorum, qui virtutis cauſa quidem ad beſtias pugnabant, munera tamen ab editoribus oblata, honoreſque in arena non recuſabant, nec planè infames erãt, vt reor, nec omnẽ tamen notam effugiebant. De his Caſsiodorus Var.5. epiſt.42. ad Maximum. *Si conſularem munificentiam prouocant, qui peruncta corporum flexibilitate luctantur, ſi organo canentibus redditur viciſsitudo præmiorum, ſi venit ad pretium delectabilis cantilena: quo munere venator explendus eſt, qui vt ſpectantibus placeat ſuis mortibus elaborat: Voluptatem præſtat ſanguine ſuo, & infœlici ſorte conſtrictus feſtinat populo placere, qui enim non optat euadere. Actus delectabilis, certamen infelix cum feris velle contendere, quas fortiere ſe non dubitat inuenire.* & quæ ibid. atrocia ſequuntur. Et infrà: *Sed vobis, quibus neceſſe eſt talia populis exhibere, largitate manus fundito præmia, vt hæc miſeris faciatis eſſe votiua. Alioqui violenta compulſio eſt, ſolemnia dona ſubtrahere, & mortes delectabiles impetrare, & ideo quidquid in longam conſuetudinem antiquæ liberalitate peruenit, ſine aliqua dilatione concedito ſupplicanti: Quia homicidij reatus eſt, illis eſſe tenacem. quos editio veſtra inuitauit ad mortem.* Et concludit non minus dolenter. *Heu mundi error dolendus, ſi eſſet vllus æquitatis intuitus tantæ diuitiæ pro vita mortalium deberent dari, quanta in mortes hominum videntur effundi.* Ex hoc genere putatim Carpophorũ Martialis fuiſſe, qui virtutis cauſſa depugnarit non ſine ſpe præmij, quod poëta dicat. præmia cum laudis ferret--. Et fieri poteſt in ſecundo genere fuiſſe beſtiariorum mercede pugnantium, qui tamen ſibi pretium illud feræ confectæ glorioſum putabant. Vltimum erat eorum, qui tantum gloriæ & virtutis cauſa certabant cum beſtiis, idq́; eminus, vt imperatores & editores, vel etiam cominus nobiles patritij. Sueton. adi in Auguſto. c.43. Dio lib.48. Xiphil. in Cõmodo. Iuuen. Sat.4. *Profuit ergo nihil miſero quod cominus vrſos*

Figebat Numidas Albanâ nudus arenâ

Venator. quis enim iam non intelligit artes

Patricias ——

Præmia laudis etiam ad tertium hoc genus beſtiariorum referas licet, vt cui nullum fuerit aliud virtutis præmium, præter laudem. plura de præmiis lege apud Bulengerum c.15. ADHVC POTERAT.) ἀκάματος indefeſſus, integris adhuc viribus erat perinde ac ſi pugnam ordiretur.

De tauro.

XV. *XVI.*

Raptus abit mediâ quod ad æthera taurus arenâ,
Non fuit hoc artis, ſed pietatis opus;
Vexerat Europen fraterna per æquora taurus,
At nunc Alciden taurus in aſtra tulit.
*Cæſaris atque Iouis confer nunc * ſtemma, iuuentus*
Par onus vt tulerint altius iſte tulit.

** Schema, lege iuuenco, non iuuentus.*

Schema deſcribitur, quo taurus Herculem in cœlum deportauit. Poëta comparat hoc ſpectaculum Cæſaris, cũ fabulâ Europæ tauro Iouis vectæ per æquor. RAPTVS TAVRVS MEDIA ARENA.) in Amphitheatri faſtigiũ, ſeu vltra faſtigiũ Herculem geſtans elatus eſt. Quid pegmata automataq́; ſint, & quales machinæ docui, epi.2. ad illa verba. Et creſcũt media pegmata celſa viâ. Verúmne taurus fictũ Herculem extulit? An potius machina tauri Herculem ferentis in cœlũ exhibebatur: Vix .n. credibile videtur ipſum Domitianum in taurũ migraſſe quod aliqui exiſtimarunt. vt Hercules beneficio Domitiani cœlum teneret. Inſtituta tamen contentio inter Iouis & Domitiani ſchema, videtur claudicare, niſi taurum qui Herculem tulit, Domitianus ſubiit. Vt.n. Europam Iupiter, ſic Herculem Domitianus tulit. Ille ſuã per æquor tãtum, hic ſuum in cœlum vſq;. Hinc poëta: altius iſte tulit, Domitia. nempe in forma tauri Herculem. Durum tamen hoc ſentire.

Non fvit hoc artis ſed piet. opvs) taurus, opinor, Domitianum in forma Herculis in cœlum duxit, Herculi verò Domitianum infrà lib.9.epig.66.& 104.componit, immò anteponit. Infra de elephante.

Non facit hoc iuſſus, nulloq́; docente magiſtro
Crede mihi numen ſentit & ille tuum.

Palpat poëta Cæſarem, cuius numen etiam feræ ſentiant. Vexerat Evropen tavrvs) Iuppiter in taurum verſus.

Ζεὺς κύκνος Ταῦρος, σάτυρος χρυσὸς δι᾽ ἔρωτα
Λήδης Εὐρώπης, Ἀντιόπης, Δανάης.

Europa Agenoris Phœnicum regis filia, flos æui ſui à Ioue in taurum verſo, in Cretam per mare tranſuecta eſt. Ouid.2.Met.

Ille pater, rectorq́; Deum, cui dextra triſulcis
Legibus armata eſt, qui nutu concutit orbem
Induitur faciem tauri mixtuſq́; iuuencis
Mugit & in teneris formoſus obambulat herbis.

Vbi deſcribitur tota fabula. Mythologos adi, qui fabulis paſceris. Fraterna per æqvora) per Neptunia regna, Neptunus enim frater Iouis. At nvnc Alciden tav. in ast. tvlit.) Herculem Taurus in cœlum vexit. Cæsaris atqve Iovis confer nvnc stemma.) deleatur hoc improbum ſtemma, & ſchema reponatur. Verſum ita interpungo.

Pugnat vehementer Martialium pro ſcammate, mihi ſchema arridet.

Cæſaris atq; Iouis confer nunc ſchema: iuuenci
Par onus vt tulerint, altius iſte tulit.

Hic enim poëta non agit de loco, ſed forma & habitu tauri, Europæ & Herculis. Si tamen pro δείγματι, ſeu ſpecimine accipias ſcamma, & mihi hoc ſcamma, & ſpecimen placet.

Petrus Colinus ſcamma legit, quæ vox locum certaminis ſignat, Petrus Faber in Agon. ſeruo ſchema, quod verbum græcum σχῆμα habitum, formam ſeu perſonam, figuram ſonat, vt σχῆμα ταύρου φέρειν, tauri formam capere, fictitiam nempe. vſus eſt hac voce lib.3.epig.67. pro tecto & metaphorico nomine. Sententia eſt à paribus, quibus tamen infert maius. Compone taurum Iouis & Domitiani, vt iuuenci, ſeu tauri par onus (quamuis nec onus par fuit, nam ille puellam, Cæſarem hic, ille hominem hic Deum, ille per vndas, hic per aërem, ille in terram, hic in cœlum onus ſuum deportauit) ſed tamen vt demus par onus tuliſſe, hic tamen Cæſaris taurus altius tulit Herculem, quàm Iuppiter Europen. Maior igitur Ioue Domitianus. Hoc velim ad coronidem huius epigrammatis obſerues picturas etiam fabularum in porticibus Romanis, aut pallatiis ſpectatas in ſcenas, quemadmodum Trebellius in Carino, & Capitolinus in Gordianis narrant, eſſe productas. Europæ verò porticus Romæ celebratur, vt infrà de Selio cœnipeta docebimus.

De ſupplice elephante.

XVII. XVI.

Quod pius & ſupplex elephas te, Cæſar, adorat,
Hic modò qui tauro tam metuendus erat:
** Vltro.* *Non facit hoc iuſſus, * nulloq́; docente magiſtro,*
Crede mihi numen ſentit & ille tuum.

Blanditur Cæſari velut Deo, cuius numen etiam feræ ſentiant. Carmen per ſe lucet. Ingenium elephanti docile, naturam humanæ proximam deſcriberem, niſi rem vulgatam, omnibuſq; proculcatam viderem. Et mihi in tanta lemmatum & rerum varietate nec Iliades, nec Chiliades vllæ ſufficiant, ſi omnia quæ occurrunt in litteras mittam, In hoc epigrāmate duæ treſúe elephanti prædicantur virtutes, docilitas, robur, ſenſus quidam humanus. Docilitas cum adoraſſe Cæſarem ſupplex hominum ritu laudatur. De qua Aelianus lib.2.cap.11.& lib.13.cap.22. exertè de adoratione, τὸν Ἰνδῶν βασιλέα προσιόντα ἐπὶ δίκας προσκυνεῖ ὁ ἐλέφας πρῶτος διδαχθεὶς τοῦτο καὶ μαθὼν δρᾷ μεμνημένος τὸ καὶ ἐκπαιδευθὲν αὐτῷ. *Indorum regem ad forum euntem adorat elephas, primum quidem edoctus, quod poſtea facit promptè nec obliuiſcitur.* Idem Plinius cap.5, lib.8. *Nam quod ad Elephantorum docilitatem attinet, regem adorant, genua ſubmittunt, coronas porrigunt.* Idem ſequentibus capitibus copioſè de hac bellua præſertim 3.cap. quod de docilitate inſcribitur. Seneca epiſtola 85. *Elephantum minimus (non mimus) Æthiops iubet ſubſidere in genua, & ambulare per funem.* Q. Curtius lib.8. *Rector more ſolito procumbere elephantem in genua iuſſit, vt Porus aſcenderet.* Oſorius lib.9. de rebus Emmanuelis, ad Leonem X. fuiſſe miſſum elephantum, qui pontificem adorauit refert. *Cùm Pontifex, inquit, è feneſtra ſpectaret, elephantus acceſſit, & ter genibus flexis, & demiſſo corporis habitu venerabundus illum ſalutauit: quod non mediocrem admirationem ſpectantibus incuſſit. &c.* Sed hoc adorandi artificium inſcitia eſt præ illis, quæ Aelianus, Plinius, Oppianus, Ariſtoteles, de hac humanâ fera tradunt. Multa ſimul de eadem noſtri æui ſcriptores Pierius Hieroglyph. Lipſius 1.Cent. epiſt.50. Oppiani Scholiaſta nouus copioſè 2. Cyneg. Bulengerus de ven. c.21. Nobis hæc ad præſentem locum multa ſatis, ſi non multa nimis. Hic modo qvi tavro tam metvendvs erat) de hoc infrà epig.19.

Elephanti genua ſubmittunt, ſed interiores ſenſoribus poplites indureſcunt.

Plutarchus, Nonnus, Solinus, Baſilius, Ambroſius.

Occu-

Occubuit (taurus) cornuto ardore petitus.

NON FACIT HOC IVSSVS, NVLLOQVE DOCENTE MAGISTRO.) Sanè cum Marcilio legerim vllòue docente magiſtro, alioqui fibula, que, referenda tantum ad τò, facit, quod inſolens. accipe hoc non ποιητικῶς dictum à poëta, quod ſine magiſtro faciat, verè enim bellua prudēs intelligit per ſe etiam principis maieſtatem. Caſsiodorum audi lib. 10. Var. ep. 30. *Et quod omnem intelligentiam quadrupedum ſuperat, non dubitat primo aſpectu adorare, quem cunctorum intelligit rectorem eſſe: cui ſi tyrannum appareat, inflexa permanet: nec impoui poteſt bellua, hoc & malu pendere, quod à ſe nouit bonis principibus exhibere.* MAGISTRO.) magiſter belluæ vocatur etiam ab Ouid. 4. F.

Quaeq; ſui iuſſis obtemperat Inda magiſtri, Bellua——

Ariſtoteles & Iul. Pollux ἐλεφαντιστὰς, ἐλεφαντοζυγὸς, ἐλεφαντάρχης. Oppianus σημάντορας, Strabo διδασκάλους, χορτοφόρους. Lamptidius generatim manſuetarios. Rectorem Curtius lib. 8. ipſi elephanti Lucæ Boues. Barti, Barrones, nigræ Indæ belluæ Varroni, Lucretio, Ennio, aliiſque dicti. CREDA MIHI NVMEN SEN. ET ILLE TVVM.) Sentit te eſſe Deum, ſic infrà de leonibus lib. 1. Hæc clementia non paratur arte. Sed norunt cui ſeruiunt leones. Senſum quendam religionis habere elephantes, & Solem ac Lunam adorare nota. Verè Plinius lib. 8. Dion. lib. 39. Aelianus 7. var. Solinus cap. 28. Plutarchus de ſolertia animal. Philoſtratus lib. 2. Apollonij cap. 8. Arrianus de rebus Indicis. Oppianus lib. 2. Cyneg. Vocem & diuinationem eorumdem θαῦμα, ſeu miraculum vocat, μαντικόν τι εἶδος elephanti ſuſpicit. qua de & Lipſius lib. dicto.

De tigride & leone.

XVII. XVIII.

Lambere ſecuri dextram conſueta magiſtri
Tigris ab Hircano gloria rara iugo,
Sæua ferum rabido lacerauit dente leonem
Res noua non vllis cognita temporibus.
Auſa eſt tale nihil, ſiluis dum vixit in altis;
Poſt quam inter nos eſt, plus feritatis habet.

A manſueta tigride ferum miratur leonem laceratum.

LAMBERE MAGISTRI DEXTRAM.) Cicurati tigres, quāuis natura feraciſsimas nulla eſt dubitatio, Cùm præter Martialem Aelianus lib. 5. cap. 14. memoret Regibus Indorum cicuratas adferri. Et Seneca epiſtola 85. *Oſculatur tigrim ſuus cuſtos.* Magiſtrum tigridis cuſtodem appellat. Idem tamen tigres, & leones non tam exuere, quàm ſubmittere feritatem affirmat. Noſter lib. 1. ep. 105. -- Improbæque tigres indulgent patientiam flagello. Quod eædem lambant vel manus, vel pedes vino delibutas, idem docet lib. 14. epig. 107.

Nos Satyrus nos Bacchus amat, nos ebria tigris,
Perfuſos domini lambere docta pedes.

Tigrium verò partim feratum, partim ἐκκαλυμμένων, & manſuetatum ſpectaculum in vrbe viſitatum, & vulgare fuiſſe docet noſter poëta lib. 8. epig. 26.

Non tot, &c. *Quot tua Roma nouas vidit Germanice tigres*
Delicias potuit nec numerare ſuas.

Fuerunt ſub Gordiano Romæ elephanti 22. (quorum ipſe miſerat duodecim 12. Alexander 10.) Alces 10. Tigres 10. &c. Capitolinus de Antonino Pio. *Et omnia ex toto orbe terrarum cum tigridibus exhibuit.* AB HIRCANO IVGO.) Hircaniam Aſiæ regionem Ptolomæus deſcribit lib. 6. cap. 7. Strabo lib. 11. Solinus cap. 27. Mela lib. 3. de Scythia. Plinius lib. 8. cap. 18. Ammianus, Arrianus & alij. Tigrim feram alit, omnium teſtimonio frequentem, vnde Hircanas vocauit Virgilius. *Iulius Capitolinus in Gordiano.*

—— Hircanaeq; admorunt vbera tigres.

Et Corippus lib. 3. Iuſtini.

Non ſecus Hircanæ quoties ſpectacula tigres, &c.

Armenia & India fert eaſdem, vt Plinius, Mela, Marcellinus narrant. Siluas Hircanas laudat Lucanus.

Quas nemore Hircano matrum dum luſtra ſequuntur,
Altus cæſorum pauit cruor armentorum.

Mela. *Silua alia quoq; dira animalia, verum & tigres ferunt.* Solinus. *Gens ſiluis aſpera, copioſa immanibus feris fœta Tigribus, quod genus inſigne maculis nota, &c.* Vbi elegantiſsimè ipſam feram deſcribit, vti & Oppianus lib. Κυνηγ. qui ferarum pulcherrimam ait, vt pauonem auium, vt meritò poëta noſter Tigrim gloriam Hircaniæ appellarit. SÆVA FERVM RAB. LAC. DENTE LEONEM) Auget admirationem cùm vocat ſæuam, quæ paullò ante linguâ dextram magiſtri permulſerat, nunc ad

iuge-

ingenium reuerſa, ſæuior ſæuo leone, ipſum leonem diſcerpſerit. RES NOVA.) Nam leo fortiſſimus animalium prædicatur, etiam diuinarum paginarum oraculis celebratus, vt qui ad nullius paueat occurſum. POSTQVAM INTER NOS EST PLVS FER. HABET.) mordet Romanorum crudelitatem, inter quos & feræ fiant ferociores. Nota eſt feritas Tigridis, à qua & adagia nata, orba tigride peior, lege quæ interpretes ad illum Virgilij verſum. Hirc. adm. vbera tigres. Cùm non eſt in quos Catulis abreptis ſæuiat, ſeipſam laniat ac diſcerpit. Sed poëta miratur factam ferociorem inter homines, apud quos tamen mitior eſſe debebat, immò adhuc indomita, ingreſſa tamen ſpectacula, rabiem deponere ſolebant, vt Corippus canit.

Non ſecus Hircanæ quoties ſpectacula tigres,
Dat populis noua Roma ſuis ductore magiſtro:
Non ſolita fremitate fremunt, ſed margine toto
Intrantes, plenum populorum millia circum
Suſpiciunt, magnoq; metu miteſcere diſcunt.
Deponunt rabiem, gaudent fera vincla ſubire
Per medios intrare locos, ipſumq; ſuperbæ
Quod ſpectantur amant. Caueam turbasq; fauentes
Luſtrant, & pronæ ſolium regnantis adorant.

Enimuerò vt Euſeb. lib.8. hiſt. Eccl. S. Cyprianus epiſtola 103. de ſpectaculis lib. Machab. 3. Aelianus lib.13. Martialis epig. 19. & 22. huius lib. docent, feras in hominem & ſeipſas, ferro, igne, verberibus, vino etiam coactas ſæuire. B. Cyprianus de ſpect. *Eruditur artifex bellua, quæ clementior fortaſſe fuiſſet, ſi non illam magiſter crudelius ſæuire docuiſſet.* Seneca etiam homines apud homines reddi crudeliores docet. *Quid*, inquit, *me exiſtimas docere? Auarior redeo, ambitioſior, luxurioſior, imò verò crudelior & inhumanior, quia inter homines fui.* Et mox: *Agite Diis immortalibus gratias, quod eum docetis eſſe crudelem, qui non poteſt diſcere.* Eiuſmodi querela eſt epiſtola 103. & epiſtola 86. De ipſa tigride locus recurret ſæpius, vbi de velocitate & ingenio feræ largius diſſeremus.

De Elephante.

XIX. XVIII.

Qui modo per totam flammis ſtimulatus arenam
Suſtulerat raptas taurus in aſtra pilas,
Occubuit tandem cornuto ardore petitus
Dum facilem tolli ſic elephanta putat.

Taurum ab Elephanto eliſum dicit.

FLAMMIS STIMVLATVS.) Feræ aliis aliæ viis irritabantur ad pugnam. De flammis & ferro apud Euſeb. lib.8. Eccleſ. hiſtor. eſt mentio. Θηρία ἄγρια ἐν ἀμφιθεάτρῳ πυρὶ καὶ σιδήρῳ κατηνθρακωμένα. *Feræ agreſtes in Amphitheatro flammis & ferro vſtæ,* nempe vt in homines crudelius ſæuirent. Sozomenus lib.7. cap.27. *flagelli ſonitu in aëre edito prouocari ſolitas tradit.* Vrſi mappâ ſollicitabantur. Seneca teſtis, cuius locum illuſtrem adſcribam lib.3. de ira, cap.30. *Friuolis*, inquit, *turbamur & inanibus. Taurum color rubicundus excitat, ad vmbram aſpis exurgit. Vrſos leonesq; mappa proritat. Omnia quæ natura fera ac rabida ſunt, conſternuntur ad vana.* De eod. colore tauro inimico. Ouid. 12. Met.

Haud ſecus exarſit qua circo taurus aperto
Cum ſua terribili petit irritamina cornu
Phœniceas veſtes, eluſaq; vulnera ſentit.

Sic intelligendus eſt Cicero 2. de Diuin. *Tu verò quid habes, quare putes, ſi paulò antè cor fuerit in Tauro opimo, ſubitò id in ipſa immolatione interiiſſe, an quod adſpexit veſtitu purpureo excordem Cæſarem, ipſe corde priuatus eſt? Præclarus* (inquit Hotomannus ad lib.3. inſtit. tit. de oblig. quæ ex del. naſc. §. interdum;) *eſt locus, quem ex hoc intellexi. quærit enim an taurus is, cuius cor non eſt inuentum in ſacrificio, conſpecta Cæſaris purpura ſic expauerit, & terrore exanimatus ſit, vt cor amitteret.* Adde Vlpianum ff. de furtis. *Cum eo qui pannum rubrum oſtendit, fugauitq; pecus, vt in fures incideret, furti actio eſt.* Plutarchus etiam elephantes clara veſte ait irritari, oratione de connubialibus præceptis. *Qui ad elephantes ſe admouent, veſtem claram non geſtant.* Et ſubiungit de tauris, *nec puniceam qui tauris; quod huiuſmodi coloribus illa animalia maximè efferantur.* Quod iterat lib. de fortuna Alexandri. Vide Cœlium Rhod. lib.16. cap.11. Gruterum ad Senecam de irâ. cap.30. lib.3. Plinius lib.8. cap.63. ab Apris candida veſte indutos lacerari ſcribit. Sed redeamus ad tauros, igni, ferro, ſtimulis, pilis puniceis ad pugnam incitatos. Pilæ fuerunt humana effigie fœnea, vel ſtraminea ſimulacra, purpureo colore aut veſte induta, quæ tauris obiiciebantur, qua de re etiam ſup. epig. 9. dictum. V. gloſſæ has pilas vocant πυρσούς & πυργίσκους. Manias à Diis Manibus vocatas Macrobius teſtatur. De fœneis hominibus Cic. pro Balbo. *Proſpectat* (vid. Cominius) *quid agatur, videlicet fœneos homines in medium ad tentandum periculum proiectos.*

Sidonius lib.9. epiſt.13. —beluasq; Rapidas vocāte panno Acuit quibus furorem Bene ficta plaga cocco. Seneca lib.2. cap.12. de Ira. Vlpianus l.50. §. de furtis. Sauar Vide ad Sidonium.

proiectus. Pardalibus chartacei homines obiectabantur. S.Baſilius ſer.10.exam.Intelligis igitur ſequentem verſum. (SVSTVLERAT RAPTAS TAVRVS IN ASTRA PILAS.) ex ſuperioribus dictis. De eiſdem pilis ſupr.epig.9.infrà ep.22.& aliis.OCCVRVIT TANDEM CORNVTO ARDORE PETITVS.) Taurus ab elephanto percuſſus concidit. Cornuto ardore dixit κερασφόρος, pro cornu vel dente elephanti. Et metonymia eſt cornutus ardor pro irata bellua. Ardor ira, ſicut calor, & calidi iracundi cauſa pro effectu. Antiquiſsima ſcriptoribus contentio eſt de elephanti dentibus ſeu cornibus, nec hodie compoſita. Lege Oppiani interpretem ad lib.2.Cyneg. Vbi Oppianus confirmat cornua, non dentes eſſe. Marcilium ad hunc locum.Poëta noſter, & pleriq; poëtarum ſæpius dentes,quàm cornua nominãt. Dentatam non cornutam faciunt Herodotus, Ariſtoteles, Dionyſius Afer,Plinius,Philoſtratus,poëtæ vt dixi pleriq;.Cornutã Oppianus,Varro, Pauſanias, Aelianus,qui tamen hæret,vti videtur & Pauſanias,vt exiſtiment nonnulli hodie nec cornua.nec dentes,arma elephanti nominanda,ſed ſingularem aliquam, ac mediam inter cornua & dentes naturam obtinere. DVM FACILEM TOLLI SIC ELEPH. PVTAT.)Ita tanto ſupra epig.9.euenit, vt,cùm Rhinocerotem pilam putaret,factus ſit ipſe pila. *Hebræi vna voce vtrumq;, dentem & ebur ſignant* שן.

Aſſentatur Cæſari.

XIX. XX.

Dum peteret pars hæc Myrinum pars illa Triumphum,
Promiſit pariter Cæſar vtraq; manu.
Non potuit melius litem finire iocoſam,
O dulce inuicti principis ingenium?

Principem ab indulgentia laudat,quod ex ſua familia munere Quæſtorio duos gladiatores, vnum tantũ,quamuis diuerſum diuerſo petente dederit. Myrinum nempe & Triumphum. DVM PETERET PARS HAEC.) In munere Quæſtorio Princeps ordinariis,etiam ſuos quandoque poſtulante populo addebat,de quibus Seneca epiſt.7. *Hoc plerumq; ordinariis paribus,& poſtulatitiis præferunt.* Sciendum verò,quòd Principes ſeu Cæſares proprios & peculiares gladiatores alebant,ad ſuas populique voluptates,ij vocabantur Fiſcales apud Capitolinum, & poſtulatitij, Sed locum hunc diſertè explanat diſertiſsimus Lipſius lib.2.Satur.cap.16. quem adſcribo. Itaque rectè, inquit, καίσαρος μονομάχοι. Arrianus dixit iſtos lib.1.Diſſertationum : ἀλλ᾽ ἐν μὲν τοῖς καίσαρος μονομάχοις εἰσί τινες οἱ ἀγανακτοῦντες, ὅτι οὐδεὶς αὐτοὺς προάγει, οὐδὲ ζευγνύει. *At in Cæſaris gladiatoribus quidam ſunt, quibus moleſtum eſt non produci,non componi.* Eadem ſententia (vt multa alia) expreſſa in Seneca : *Mymillonem è C.Cæſaris ludo audiui de raritate munerum querentem. Quam bella,inquit,ætas perit. Nec gladiatores ſolum, ſed alebant etiam Hiſtriones. Et ſcripſit in Alexandri vita Lampridius,Hiſtriones aulicos eũ publicaſſe. Ab his orti poſtulatitij gladiatores. Quia enim Cæſariani iſti eximij,viribus,arte,ornatu : ſæpè poſtulari à populo ſolent, velut muneris auctarium.Suetonius in Domitiano. Quæſtorum muneribus quæ omiſſa reuocauerat, ita ſemper interfuit, vt populo poteſtatem faceret,bina paria è ſuo ludo poſtulandi,quæ nouiſſima aulico apparatu induceret. Ait aulicum apparatum, quod in Gallienis Capitolinus gladiatores pompaliter ornatos. Et credo ornatos auro præeunte mihi Spartiano in vita Hadriani : trecentos noxios cum auratis chlamydibus in arenam miſit ad deridenda munera. Ad hoc gladiatorum genus referendi ſunt hi loci Suetonij in Claudio cap.21. Palumbum (ita gladiatori famoſo nomen) poſtulantibus, daturum ſe promiſit, ſi captus eſſet. Cal.c.30. Cum Tetrinius latro poſtularetur, & qui poſtularent Tetrinios eſſe ait. Plinij in laudatione Traiani. Impetratum eſt quod poſtulabatur,oblatum quod non poſtulabatur.* Ex his ergo apud Martialem ſunt Myrinus & Triumphus,nominatim enim flagitari ſolitos iam didiciſti. Ex eodem ordine reor fuiſſe Verum & Priſcum, de quibus infrà. Hic diſce quod Tacitus lib.11. Annal.docet Quæſtoribus neceſsitatem munerum gladiatorum, ſi quæſturam apiſci vellent,impoſitam decernente Dolabella ſub Claudio Imperatore. Quod & Suetonius 24.cap.in Claudio non tacet. Collegio Quæſtorum pro ſtratura viarum gladiatorum munus iniunxit. Itaque Tacitus queritur venundatum Quæſturæ honorem,quod ſua pecunia Quæſtor quotannis ſpectaculũ gladiatorum dare cogeretur. Quam legem mitigauit Nero initio principatus ſui,liberamque fecit. Domitianus,vt auctor eſt cap.4.Suetonius,reuocauit, iterumque etiam nolentes coëgit ad munerum editionem. De his Tertullianus. *Tranſiit hoc genus editionis ab honoribus mortuorum ad honores viuentium. Quæſturas dico & magiſtratus,& Flaminia,& Sacerdotia.* Portò inter venationes quandoque gladiatores,& inter gladiatorum munera venationes dabantur,vt ex Xiphil.in Tito, Herodiano in Commodo intelligis, Ita vt venatio quaſi gladiatorij muneris eſſet quaſi quædam acceſsio. Quare ſi quando vel gladiatores tantùm,vel tantùm venationes ederẽtur,id quaſi nouum à Suetonio in Auguſto,& Claudio notauit.Quanquam gladiatores venationibus antiquiores. MYRINVM ATQVE TRIVMPHVM.) nomina gladiatorum aulicorum Domitiani (ad hunc enim refero hoc,propter Suetonium,epigramma) qui cum ordinariis & Quæſtoriis gladiatoribus comparabantur. Myrini mentio eſt lib.12.epig.29.Nuper cum Myrino peteretur miſsio læſo.Eſt & vetus *Tacitus 13.*

inſcriptio Traiani, de quodã Myrrhino Domitiani, quę ita ſe habet: DIS. MANIBVS. MYRRHINI. DOMITIANI. PVBLICLA. COMMENTARIIS. XV. VIR. SF. ARRVNTIA. DOLICHE. CONIVGI. CARISSIMO. ET. LIBERTIS. LIBERTABVSQ. SVIS. POSTERISQ. EORVM. PROMISIT PARITER CÆS. VTR. MANV.) Suetonius Dom. 4. *Quæſtoriis muneribus, quæ olim omiſſa reuocauerat, ita ſemper interfuit, vt populo poteſtatẽ faceret, bina paria è ſuo ludo poſtulãdi, quæ nouiſſima aulico apparatu induceret.* VTRAQVE MANV) manibus annuit populo poſtulanti. Paræmiam lege: ambabus manibus. Chil. 1. Cent. 9. ad 16. eod. redit altera. plena manu. liberalitatem notat. aliter accipitur (vtraque manu) lib. 1. epigr. 16. pro ſummo conatu, vel pleno totoque affectu. vbi ſuper hoc plura. LITEM IOCOSAM) Sic alicubi Auſonius dixit: *Lætam ſeditionem.* De ſtudiis partium & factionibus in circo, theatro, & Amphitheatro dicemus ſuo loco. hic iocoſam litem accipe contentionem populi in re ludicra, ludoque gladiatorio partim Myrinum, partim Triumphum petentis. Quamuis non ſemper iocoſæ lites, vt ex Tacito Suetonio aliiſque ſuo loco docebimus, vt hic poëta prudens dixerit iocoſam, quam ab altera diſcordi, qua etiam ad manus veniebatur, volebat ſecernere. O DVLCE) Contraria iungit. Hoſtibus inuictus, ciuibus facilis.

Ad Cæſarem.

XX.

XXI.

Quidquid in Orpheo Rhodope ſpectaſſe theatro
Dicitur, exhibuit, Cæſar, arena tibi,
Repſerunt ſcopuli, mirandaq́; ſilua cucurrit,
Quale fuiſſe nemus creditur Heſperidum.
*Affuit immixtum * pecudum genus omne ferarum,*
Et ſupra vatem multa pependit auis.
Ipſe ſed ingrato iacuit laceratus ab vrſo.
Hæc tamen vt res eſt facta, ita ficta alia eſt.

* *pecori legendum, feras enim & pecudes miraculo augẽdo coniungit.*

Vti ſuprà noxios in Laureoli & Dædali perſona ab vrſo laceratos dixit, ita hic Orpheum deſcribit inductum, & ab vrſo laniatum. ORPHEO THEATRO) fabula Orphei ſiluas, & feras trahentis in Amphitheatro exhibita eſt. Orpheum theatrum à ſimilitudine veri theatri appellat, quod eſſet in monte, ſeu Hæmo, ſeu Rhodope, de quibus epig. 3. ſuprà, planicies vndique herbida floreuſque, vti canit Ouidius 10. Met.

Collis erat, collemq́; ſuper planiſſima campi
Area, quam viridem faciebant graminis herba, &c.

In 11. vocat etiam Ouidius theatrum.

Mænades Orphei titulum rapuere theatri.

Ita Virgilius lib. 5. theatrum in valle deſcribit apud Aceſtem. Orphei autem auditores erant ſaxa, ſcopuli, aues, feræ, ſiluæ, vt ibid. canit Ouidius eleganter.

RHODOPE) mons Thraciæ, vt ſuprà d. hîc pro Thracia ipſa accipitur, aut pro feris & ſiluis ac ſcopulis, qui ad Rhodopen arrepſere, cùm in ea caneret Orpheus, vt Ouid. teſtatur 10. Met.

—— In altam
Se recipit Rhodopen, pulſumq́; aquilonibus Hæmum.

SPECTAVIT) Orpheo canente, animatas ſiluas, arbores, ſaxa; feras humanitatem induiſſe canunt poëtæ, mythologi exponunt quos adibis: peruulgata res eſt. EXHIBVIT ARENA) In Amphitheatro ſpectauimus eandem fabulam reabſe repræſentatam. REPSERVNT SCOPVLI) pegmata ſeu automata ſiluas in arena natas agebant, quaſi traherentur ab Orpheo. Naſcebantur autem ſeu potius è cryptis ſubterraneis, per machinas extrudebantur ſubitarię ſiluæ, per quas feræ è caueis miſſæ diſcurrebant. quod Calpurnius docet.

Ah miſeri quoties non diſcedentis arenæ
Vidimus in partes, ruptaq́; voragine terræ
Emerſiſſe feras, & iiſdem ſæpè latebris
Aurea cum croceo creuerunt arbuta libro.

Siluas cum feris, & lucos repſiſſe lego apud Athenæum lib. 5. de pompa Antiochi Epiphanis, ſeu potius Epimanis. Narrat & Apuleius lib. 10. huiuſmodi montes. *Erat*, inquit, *mons ligneus ad inſtar inclyti montis illius, quem vates Homerus Idæum cecinit, ſublimi inſtructus fabrica, conſitus viretis, & viuis arboribus à ſummo cacumine de manibus fabri, fonte manante fluuiales aquas eliquans.* Siluas item lego apud Capitolinum in Gordiano Seniore. *Ædilitatis ſuæ tempore feras Libycas vna die centum exhibuit. Vrſos vna die mille. Extat ſilua eius memorabilis, quæ picta eſt in domo roſtrata Cn. Pompeij, quæ ipſius, & patris eius, & proaui fuit, quam Philippi temporibus veſter fiſcus inuaſit, in qua pictura etiam nunc continentur cerui palmati.* Et Vopiſcus

piſcus in Probo. *Venationem in circo ampliſſimam dedit, ita vt populus cuncta diriperet, genus autem ſpectaculi arbores validæ per milites radicitus vulſæ, connexis longè lateq́ trabibus affixæ ſunt, terra deinde ſuperiecta; totumq́ circus ad ſiluæ conſitum ſpeciem, gratia noui viroris effronduit. Immiſſi deinde per omnes aditus ſtruthiones mille, mille cerui, &c.* Horatius de Orphei ſilua. Vnde vocalem temerè inſecutæ, Orphea ſiluæ. Vbi & auritas quercus appellauit ſanè eleganter. QVALE FVISSE NEMVS CRED. HESP.) De hoc Virgilius lib.4.

Oceani ſinem iuxta, ſolemq́ cadentem
Vltimus Æthiopum locus eſt: vbi maximus Atlas
Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum.
Hinc mihi Maſſylæ genti monſtrata ſacerdos
Heſperidum templi cuſtos epulasq́ Draconi
Quæ dabat, & ſacros ſeruabat in arbore fructus.

De loco etiam Dionyſ. de ſitu orbis.

Πείρατον ἐν γαίης περὶ τὰρ' Ἑσπερίδων λεγομένων.
Vltimus Heſperidum locus eſt in margine terræ.

Heſperides Heſperi Atlantis filiæ Aegle, Arethuſa, Heſpertuſa. hortos habuere nobiliſſimos in extrema parte Aethiopiæ ad occidentem, in eiſque aurea mala Ladon Draco cuſtodiebat, quem Hercules interfecit, hortumque auro ſpoliauit. Lege de horto Heſperidum Plinium lib.19. cap.4. & lib.37. c.2. Strab. lib.3. Apollonium lib.4. Diodorus verò Siculus lib.4. oues, ait, in Heſperidibus fuiſſe aurei coloris, eoque aurea mala dicta poëtis, oues enim Græcis μῆλα quoq; nominantur, vnde ex ὁμωνυμία, vocis nata fabulæ occaſio. Tzetzes aurea mala ſtellas interpretatur, & Herculem ſolem, vt Macrobius 1. Sat. 20. Herculis nomen in ſolem conuenire docet. De pomis & hortis Heſperidum, lege Ouid. 4. Met.

Mille greges illi totidemq́ armenta per herbas
Errabant, & humum vicinia nulla premebat
Arboreæ frondes auro radiante nitentes
Ex auro ramos, ex auro poma ferebant. Et quæ ſequuntur.

ADFVIT IMMIXTVM PEC. GEN. OM. FERARVM) Lego pecori non pecudum, quod ita clarior compoſitio, & intellectus cōmodior. pecus domeſticos quadrupedum greges, boues, inquam, equos, mulos, oues, & hoc genus beſtias continet, feræ, leones, apros, tigres, &c. ET SVPRA VAT. MVL. PEP. AVIS) Ouidius.

Tale nemus vates attraxerat, inq́ ferarum
Concilio medius turba volucrumq́ ſedebat.

IPSE SED INGRATO IAC. LAC. AB VRSO) Orpheus ille fictitius & noxius, immiſſo in eum vrſo laniatus eſt, qui Bacchidum partes expleuit, à quibus Orpheus diſcerptus canitur. INGRATO) vt qui beneficium cantus, & Muſicæ maleficio, & crudelitate compenſarit, vel ſurdo, qui ad modos Orphei non attenderit alioqui flectendus, vt Ouid. 10. canit.

Cunctaq́ tela forent cantu mollita, ſed ingens
Clamor, & inflato Berecynthia tibia cornu
Tympanaq́ & Plauſus, & Bacchei vlulatus
Obſtrepuêre ſono cytharæ, tum deniq́ ſaxa
Non exauditi rubuerunt ſanguine Bacchi.

HAEC TAMEN VT RES EST FACTA. ITA FICTA ALIA EST) Supra epig. 4. accepit fabula priſca fidem, & 7. *In quo quæ fuerat fabula, pœna fuit.*
Et: *Quidquid fama canit, donat arena tibi.*

Quare verò hanc antiqui fabulam finxerint, docebit Horatius de arte poët.

Silueſtres homines, ſacer interpresq́ Deorum
Cædibus, & victu fœdo deterruit Orpheus
Dictus ob hoc lenire tigres rabidosq́ leones.

Plura Mythographi. Plurima Natalis in Orpheo.

De Rhinocerote.

XXI. XXII.

Sollicitant pauidi dum Rhinocerota magiſtri,
Seq́ diu magna colligit ira feræ:
Deſperabantur promiſſi prælia Martis
Sed tamen, is rediit cognitus ante furor
*Namq́ grauem gemino cornu ſic extulit * vrſum* * al. Vrſum.
Iactat vt impoſitas taurus in aſtra pilas.

Rhinocerotis enm vrſo pugnam deſcribit. SOLLICITANT) Reuoca quæ ſuprà ad 19. epig. de elephante ſcripſi ad illum verſum:

Qui modò per totam flammis ſtimulatus arenam.

Et epig. 10. de leone. *Et qui non tulerat verbera* ——

Ad pugnam enim, ſtimulis, igne, flagellis, pilis, mappis, aliiſq; irritabantur, non ſine periculo magiſtrorum, in quos nonnumquam ſollicitantes ira feræ conuerſa, vt ſupra de leone. d. Hinc poëta magiſtros Rhinocerota inſtigantes vocat pauidos, quod vererentur ne in ſe beſtiam mouerent, aut ſi non mouerentur populo diſplicerent, qui lentas pugnas oderat, vt infrà poëta.

I nunc & lentas corripe turba moras.

SEQVE DIV MAG. COLL. IRA FERÆ) Aegrè irritari belluā etiam ſuprà oſtendit Martialis, epig. 9. Quæ non promiſit prælia Rhinoceros. Et Pierius lib. 2. de Rhinocerote. *Sunt enim qui lentitudinem iraſcendi, ac nullum mox adhibitum modum excandeſcendi, per huius animalis Hieroglyphicum intelligant. Nam in eo conueniunt auctores, magna indigere irritatione: Sed vbi iraſci cœperit eſſe ferociſſimum, quod & altero Martialis epigrammate, &c.*

DESPERABANTVR PROMISSI PRÆL. MART.) Cùm ſuprà dixerit præſtitiſſe quæ nõ promiſerat prælia, hic accipe promiſſa prælia exemplo ſuperioris pugnæ cum tauro, vti enim ibi præter ſpem populi pugnauit, ita ſperabant etiam pugnaturum, quod cùm lentius faceret, deſperabant. SED TAMEN, IS REDIIT COG. ANTE FVROR) Is furor qui ante epig. 9. deſcribitur cognitus.

O quam terribiles exarſit pronus in iras.

Iam notus populo rediit, vt non putem τὸ, ἐν, πλεοναστικῶς dictum, ſed ſignatè, & ἀποδεικτικῶς. Hoc enim epigramma, & ſuperius de ead. beſtia ſcriptum eſt, quod Marcilius fatetur, ſed aliter exponit. & quia videbat detortam explanationem, verſum putauit emendandum, legendumq; pro is, ei. ſeruo communem omnium codicum fidem. NAMQVE GRAVEM GEMINO CORNV) Verſus controuerſus, variæq; ſcriptorum ſententiæ. Angelus Politianus geminum cornu non ad Rhinocerotem, ſed taurum refert, non quod, vt ſentiunt Batatui, Rhinoceros hic cū vro vel tauro pugnarit, ſed quia vrſus tauro grauis, in cuius ſe cornua implicabat, à Rhinocerote tamen perinde iactaretur, ac leuia pila à tauro. Ita gemino cornu dandi caſum, non auferendi tribuit, quaſi vrſus geminis tauri cornibus fuerit grauis, vt apud Propertium —— & reddere pinu, Cornua, pro pinui. Virg. 1. Aen. Parce metu Cytheræa, & 4. Georg. Quod nec concubitu indulgent. antiquo caſu, de quo Gellius lib. 4. cap. 16. copiosè, & Virgilij interpretes, quem caſum minimè negamus, ſed alienam poëtæ, magiſq; ingenioſam, quàm veram cenſeo enarrationem, quod geminum cornu Rhinoceroti non tauro aſsignemus, vt explicata ſententia docet, tollere aliquē cornu, manu, proboſcide. Non nemo hic proranto contra vrſum pugnat, & ſcribit, vrum non vrſum, vro ſanè gemina cornua eſſe nemo negatum ibit. Sed cum beſtia illa, vt ex Cæſare & aliis conſtat, ſit propè par elephanto, magnitudine, haud pronum eſt credere ita iactatum vrum à Rhinocerote vt pilam, vt rectè Marcilius, meo animo, ſentiat, id factum nunquam nec futurum. Domitius & Perottus geminum non propriè, ſed τεχνικῶς pro magno ingenti, eoq; vno cornu exponūt. Quo pacto locutum Virg. gemino dentalia dorſo. & Silium. *Inq; gemens geminum contra venabula fertur.*

Enimuerò nihil attinet ad tropos confugere, cum ſimplex intellectus eſt in promptu, idemq; verus & germanus, qui quidem hic eſt. Rhinoceros gemino cornu ſuo vrſum ſic extulit, vt pilam taurus. Rhinoceroti verò geminum eſſe cornu, Pauſanias lib. 9. his verbis oſtendit, *Φύεται δ' ἄκρᾳ τῇ ῥινὶ ἑκάστῳ κέρας, καὶ ἄλλο ὑπὲρ αὐτὸ οὐ μέγα. In ſingulis illis in ſumma nare eſt cornu & aliud, ſupra illud*, (vt Marcilius & Calderinus, in humeris) ὑπὲρ αὐτὸ inquit Pauſanias, *non magnum*. Bodinus & Ritterhuſius ad 2. Oppian. minus ſub maiori ponit. Vtrumq; autem cornu in naribus erat, ſic enim Eucherius. *Terribilis fera Rhinoceros, cui gemina in naribus cornua.* Immò hoc ipſum credo ſpectaculum à poëta deſcribi, quod in Domitiani Nummis expreſſum eſt, in quibus Rhinoceros ſpectatur nares gemino cornu inſignis. Pierius lib. 2. *Nuper*, inquit, *allatus eſt ex India inferiori ad Luſitania regem, cuius imaginem ad Leonem X. P. M. tranſmiſſam vidimus, vnum quidem cornu in nare habet, alterum ſupernè* (intelligo ſupra narē) *prorumpit, non adeò magnum, ſed prænalidum eſſe Luſitani omnes, qui animal viderunt, atteſtantur.* Strabo tamen Aelianus, Plinius, Solinus & Oppianus, vnum illi taurum cornu tribuunt, altero minore, fortè propter paruitatem neglecto. Ad extremum diſce multum diuerſum eſſe Rhinocerotem à Monocerote, quos tamen aliqui ſacrarum literarum interpretes, noui, veteres, nõ ſecernunt, alterumq; pro altero ſine diſcrimine ponunt. Tertullianus etiam lib. aduerſus Iudæos, quando illa verba Deut. 33. exponit: *Tauri decor eius, cornua vnicornis cornua eius. Non vtiq;*, inquit, *Rhinoceros deſtinabatur vnicornis, vel Minotaurus Bicornis.* In Tertulliani ſententiam Pamelius concedit, qui Rhinocerotis aliqua cornua extare inſignia apud Dionyſiū iuxta Pariſios in theatris regiis affirmat, contra eos qui Rhinocerotem vnico cornu (Monocerotem vult intelligi) in rerum natura fuiſſe negant. Rhinocerotem certè negare nemo potuit, cùm & theatra Romæ ſpectarint, & volumina ſcriptorum nobiliſsimorū præter diuinas litteras paſsim teſtentur. Sed vnicornē, ſeu Monocerota negatum, etſi falsò, ſcriptoribus nonnullis dico. Plinius vtrumq; animal ſeorſim, diuerſo ingenio, corpore, forma, habitu deſcribit. Rhinocerota lib. 8. c. 20. Monocerota lib. 8. c. 21. Aelianus eod. modo ſeparat

Num. 32. Pſ. 91. Exaltabitur ſicut Vnicornis cornu meum.

parat vtrumq; Monocerotem quidem, Indis interioribus Cartazonon dictum lib. 16. c. 20. de animal. toto ferè capite. Rhinocerotem verò lib. 17. c. 44. Vbi ſimul ait ſuperuacaneum videri Rhinocerotẽ multis, & Romanis, & Græcis viſum, formamq́; ſciẽtibus deſcribere. Idem tauros Aethiopicos etiam à Rhinocerote ſeiungit. Zezes chil. 5. c. 8. θηρίον ὁ μονόκερως τυγχάνει φιλευώδης, &c. *Grati odoris amans fera eſt*, quam vt capiant, iuuenem fortem ac validum aromatis cumulant. Vnicornis odore illecta, cornu manuleis iuuenis implicat, ille aſtringit, alij cornu abſcindunt. Beatus Gregorius in Moralibus. *Virgo*, inquit, *ei puella proponitur, quæ venienti ſinum aperit, in quo ille omni ferocitate poſtpoſita, caput deponit, ſicq; ab eis, à quibus capi quæritur, repentè velut inermis inuenitur.* Idem ferè Iſidorus lib. 12. c. 2. narrat. Ex pono igitur verſum. Rhinoceros bicornis, ſuo cornu gemino nō ſecus vrſum in aërem eſt eiaculatus, atq; taurus pilam, hoc eſt, effigiem hominis fæneam, aut alia materia fartam. Hoc interim non diſsimulo à Rhinocerote etiam tauros iactatos, vt ſuprà dictum, epig. 9. *Explicatio Verſus.*

Quantus erat cornu cui pila taurus erat.

Et lib. 14. epig. 53. *Hic erit ille tibi cui pila taurus erat.*

Quæ videntur Batauis fauere, qui vrum non vrſum ſcribunt. Sed ingens diſcrimen eſt inter vrum & taurum, quem ille multum mole & vaſtitate ſuperat. Lege de vro, Plinium lib. 8. cap. 15. Solinum. 32. Cæſ. lib. 6. de bello Gallico. Macrobium lib. 6. Sat. Seruium ad 2. Georg. Iterum Plinium lib. 11. c. 37. Et Phyſiologum apud S. Epiphanium c. 3. Hæc cùm ego, ex Apollinis, vt rebar, conſulto, de hoc vrſo, cōtra vrum decreſſem, ecce tibi adeſt amicus, qui me tot rationibus erudiit, & propè obruit, vt reuerâ à ſententia nihilminus cogitātem abduceret, atq; in ſuam adduceret. *Quid enim*, inquit, *magnum & mirificum dicit poëta, ſi vrſum Rhinoceros euertit? certè vrſi non tales ſunt,* 1. *qui non poſſunt ab animali quod elephanto prope par eſt, facilè in altum iactari, præſertim cum ipſi tauri, ſi vrſum cornu prono prehendant, facillimè iactent, quod ego vidi hiſce oculis. Deinde improbabile vrſum cum Rhinocerote cō-* 2. *miſſum, planè impari commiſsione: neq; enim vrſus ſpem victoriæ contra Rhinocerotem habeat. Et turpe inducere tale par ferarum, quarum vna vinci nō difficulter & magno conatu poſsit, altera nullo modo vincere. Porrò ſicut ignominiam iudicat gladiator cum inferiore componi, vt inquit Seneca, ita ignominiam putaſſet populus Rom. ſibi ſpectaculi miri loco obiici vrſum cum Rhinocerote, cum vrſo non ſit ſpes victoriæ. Vel ſcire aueo, qua arte vrſus Rhinocerotem illum armatum, & cataphractum quaſi, & tantum vna ſui parte vulneri peruium, conficere poſsit. Neq; delectabant populum imparia comparata. Neq; Martialis tanquam rem mirā oſtentare potuiſſet, etiamſi Rhinoceros vrſum extulerit, quod & taurus poſsit. Præterea* GRAVEM *vocat Martialis, quod Epitheton vro magis conueniat quàm vrſo, cum* 3. *quilibet taurus vrſo grauior ſit. Nec verò eſt adeò ἀδύνατον vrum à Rhinocerote tolli in altum, cui pila taurus erat to-* 4. *ties apud Martialē, lib. ſpect. ep. 9. & li. 14. epig. 53. Et licet mole taurum ſuperet vrus, vt ad elephanti vaſtitatē aliquo modo accedat, tamen non ita ingenti interuallo taurum ſuperat. Maior mole vrus quàm taurus fateor, ſed minor elephanto. quid mirum ergo ſi Rhinoceros, cui pila taurus erat ſæpiſsimè, aliquando in vrum eadem furoris fœlicitate ſit vſus, præſertim tamdiu extimulato furore, qui ſe in ingentem iram & immanes vires collegerit, quod ſolum Martialis exaggerat hoc epigr. neq; video quomodo vrſus hic ſatisfaciat. Quin & bubalum potuit nomine vri poëta intellexiſſe.* 5. *Conſtat enim ex Plinio lib. 8. c. 15. & Solino cap. 32. bubalis nomen vri vulgò impoſitū. Quicquid ſit, ſi vrſum retinea-* & Gloſſ. *mus, tanto nil dignum eſt vrſus hiatu. Neq; dicas. Vrſus ferox ſatis eſt, qui etiam leoni committi poteſt, quare non impar comparatio Vrſi & Rhinocerotis. Impar omnino. ceſſant enim omnes cauſæ in cōmiſsione Vrſi & Rhinocerotis, quæ vrſi & leonis commiſsionem iucundam reddunt: nam leo & vrſus propè pares ſunt vaſtitate, & mole, & ferocia, deinde ferociam leonis paulò maiorem, miro aſtu domare, & eludere nouit vrſus, quod iucundam reddit hanc pugnam.*

Poſtremò, quare minimè credam Vrſum & Rhinocerotem eſſe commiſſum, eſt, quia ſcimus vrſos (quantumuis in ſe 6. *defendendo ſint firmi & ſtatarij, & etiam feroces, ſi prius inuadantur) non prorurere vltro facilè in cruentam illam pugnam, ſed tardos inuaſores eſſe, & niſi vrgeantur à rabie incitati hoſtis, vel diu irritentur, non ſolent primi laceſſere: nam vrſo fermè omne præſidiū eſt in ſtataria pugna (intelligitis quid velim) Quare cùm Rhinoceros tardiſsimè in iras exurgat, & diutius quàm vlla fera ſtimulari debeat, antequam pugnet (Vt Martialis teſtis hic epig. 22. & ſuprà ep. 9.) Quæſo quis ſibi perſuadeat commiſſum eſſe par ferarū tam impar mole, & tam paris tarditatis & lentæ iræ, quæ tam ingratas moras traherent. Quàm autem exoſa populo hæc tarditas, & mora beſtiarum fuerit, teſtis Martialis. epig. 22. & 23. I nunc & lentas corripe turba moras. Mihi nemo perſuaſerit, ſine ſibilo populi potuiſſe committi, tam in iras lentum par, nedum à Martiale laudari. Niſi quis dixerit plures feras ſimul inibi fuiſſe, è quibus fortè vrſum Rhinoceros prehenſum iactarit. Sed hoc fingere eſt.* Hæc firmamenta adducit ille, quæ ſi tibi tam certa videntur, quā mihi, mecum poteris vrſum in vrum transformare. Nummus tamen Domitiani (quē Pierius expreſſum dedit) formam Rhinocerotis vrſum iactantis repræſentans, adhuc ſcrupulum in animo relinquit. Sed tanti non eſt, vel ſi ſolidus ſit, vt in ſolidum ſatisfaciat. Concludo ſententiam, videri non vrum, ſed bubalum, quem vulgus vrum appellitabat, fuiſſe, quôd poëta, meo quidem animo, ipſe dicit cum aliis locis taurum vocat, nec de diuerſis tauris epig. 9. & 22. & lib. 14. 53. ſcripta arbitror, ſed vno duntaxat. Geminum proinde cornu hic vro, non Rhinoceroti, cui tamen geminum non detraho, aſsignabis. etſi in Rhinocerotem verba poëtæ non minùs, quàm in taurum conueniant.

De Carpophoro. XXII. XXIII.

**Dorica quam certo venabula dirigit ictu* * Norica.
Fortis adhuc teneri dextera Carpophori.

Ille tulit geminos facili ceruice iuuencos,
Illi ceſsit atrox bubalus atq; biſon:
Hunc leo cùm fugeret, præceps in tela cucurrit:
I nunc, & lentas corripe turba, moras.

DORICA QVAM CERTO) Laus Carpophori venatoris beſtiarij (de quo ſupra epig.15. ſæcula Carpophori, &c) à certâ dextrâ, ſiue εὐστοχίᾳ ab ætate, à robore DORICA VENABVLA) Græca vtique, Græci enim auctores venabuli, vſitata loquendi forma cùm pars toti tranſcribitur, vt Virgil.2. Aen.

Iuuat ire & Dorica caſtra
Deſertoſq; videre locos ——

Propertius lib.2.& 8. *Viderat ille fuga tractos in littore Achiuos*
Feruere & Hectorea Dorica caſtra face.

Idem lib.4.& 6. *Egeſsitq; auidis Dorica caſtra rogis.*

Domitius Cretenſes ſagittas iactat, ſed neſcio an ſcopum attingat. Turnebus, *Laconica,* inquit *intelligo. Iuuentus enim Laconum montes venatu aſsiduè luſtrabat venabula gerens. Nemo autem ignorat eos Dorici generis fuiſſe, in qua eſt Pindus optima ferax materiæ ad haſtilia, ſunt dorica vocata venabula.* Idem tamen vniuerſè accipi pro Græcia non negat. FORTIS ADHVC TENERI) Admirationis eſt primum diſtichon ab adoleſcente tenero, ſimulq; forti tantas feras confici, auget laudem à repugnantibus fortis & teneri. ILLE TVLIT GEMINOS FACIL. CER. IVVE.) Speciatim robur Carpophori oſtendit, quod facili ceruice, id eſt, nullo labore, perinde quaſi plumas ferret, binos ſimul tauros, per pugnã à ſe interfectos, geſtarit, fortior Milone Crotoniata. Turnebus loco paulloante adducto, τὸ, *tulit*, interpretatur, interfecit, ſuſtulit, quo intellectu Perſius, Lamprid. Spartian. aliiq; vocẽ vſurparunt, vt Marcilius oſtendit. *Tulit,* inquit, *præmium duos iuuencos à ſe caſos facili niſu: vel: facilè ſuſtulit boues geminos ceruice ad conficiendũ minimè dura & repugnante.* Sed quæ laus Carpophori ſi faciles habuerũt, & molles cædi ceruices? ATROX BVBALVS) Plinius lib.8.c.15: *Excellentiq; vi & velocitate vros, quibus imperitum vulgus bubalorum nomen imponit, cùm id gignat Africa, vituli potius ceruiue quadam ſimilitudine.* Solinus c.32. *Sunt & vri, quos imperitum vulgus vocat Bubalos, cum bubali penè ad ceruinam faciem in Africa procreentur.* An hic poëta ex vulgi vſu, an propriè locutus? Ex vulgi reor vſu: vros enim atroces meritò appellat, cùm Cæſar, aut potius Iulius Celſus lib.6. (vide Delrium in Hippolytum Senecæ) tam feroces ſcribat vti nec homini, nec feræ parcant, omneſq; pariter incurſent, & nec paruuli quidẽ excepti aſſueſcere ad homines, & manſuefieri poſsint. Formam vri apud Hotomannum ad Cæſ. ſpecta, paullò infrà elephantũ eſt, figurâ tauri. De cornibus & factis inde poculis ibid. Cæſar, & l. d. Plinius, & Solinus c.32. Bubali autem ſunt propriè tauri, quos bufalos hodiè Itali, Germani Büffel vocitant. quamuis Gloſſ. Græcolat. βούβαλος, vrus bos ſilueſtris habeat, lege Delrium in Hippolytum ad illum verſum: Latiſq; feri cornibus vri. BISON) Biſontis figuram ex Cæſaris deſcriptione lib.6.cap.5. aſpice in Hotomanni Commentariis ſecundũ præfationem. *Eſt Biſons,* inquit, *cerui figura, cuius à media fronte inter aures vnum cornu exiſtit excelſum, cuius è ſummo rami tanquam palmi diffunduntur.* Eoſdem deſcribit Plinius lib.8.c.15. Solinus 32. qui captos negat manſueſcere, cùm tamen Martialis lib.1.ep.105. ad currus & eſſeda vinctos dicat, horridos vltra tauros idem affirmat. Biſontes depingit multis verſibus Oppianus, qui tamen βίστωνας à Biſtonide Thracia dictos nominat lib.2. κυνηγ. v.160. Xiphilinus in Seuero βίσωνας βοῶν τι γένος βαρβαρικόν. Pauſanias lib.10. βίσωνας appellant. Plinij & Solini deſcriptiones valde à Cæſaris delineatione diſcedunt, Olai, Sigiſmundi, Geſneri, Munſteri ſententiæ conſpirant. Albertus Magnus lib.2. hiſt. animal. mirificè cum Cæſare conuenit, qui Biſontem equicernum vocat, & Alcem. *Equicerums,* inquit, *nobis cognitus, equo ſimilis eſt, ſed altior, vulgo Elent, & ad equitandi vſum cicuratur: tantundem enim vno die ſpacij, quantum equus triduo conficit. Cornua eius ſolida, & ramoſa ſunt colore quo cerui. Ab initio vbi enaſcuntur, vel tres, vel quatuor digitos rotunda ſunt, deinceps lata & tenuia, aſſeris inſtar, & circa finem multos producunt ramos. Facit hæc latitudo, vt ſcabellis idonea ſint. Pondus cornuũ ingens. Magnus horum animalium numerus eſt in Siluis Pruſsiæ, Vngariæ, & Illyriæ. Maiora ſunt ceruis & hirſutiora, ſimili tamen pilo: In cæteris ſolũ cauda ceruis ſimilia. Frontis latitudo ad duas palmas.* Hæc Albertus. Alcis porrò etiã ſingularis eſt Cæſariana figura, quæ planè diuerſa à Biſonte. De biſonte plura Delrius ad illũ Senecæ ex Hippolyto verſum villoſi biſontes. HVNC LEO CVM FVGERET PRÆC. IN TEL. CVC.) En laudem Carpophori, quem tantoperè ipſe rex, & tremor ferarum leo timuit, vt maluerit in aliorum venatorum tela incurrere, quàm Carpophoro occurrere. Et verò leo interritum animal etiam cum vrgetur fugam diſsimulat, quod vel planum eſt, ita teſtimoniis Ariſtotelis, Plinij, Euſtathij, Solini, Aeliani, & ſacrarum litterarum auctoritate laudanda ſuperſedeo. Sed hic fortaſſe ſit alius explicatus, vt leo (quod de leæna Plinius narrat) defixis in terram oculis, ne ferro terreretur in ferrum præcipitem ac cæcum vel fugiendo, vel vltro irruiſſe. I NVNC ET LENTAS CORRIPE TVRBA MORAS) Inſultat per irriſionem populo poëta moræ alias impatientiſsimo. Etiam nunc, inquit, habes quod querare de tarditate congreſſus? cum prope citius vides feram confectam, quam in Amphitheatrum egreſſam? Marcilius dicit hic moram pugnæ compenſatam magnitudine facinoris. Ego non ad præſentem huius pugnæ moram, quam

nullam

nullam fuiſſe reor, ſed vſitatam aliâs lentitudinem pugnarũ poëtam reſpexiſſe arbitror q. d.aliâs reprehendis beſtiarios, aut feras plauſu terres vt fugiant, aut pugnent. quid hìc habuiſti laboris aut negotijue, quo vel leonem vel Carpophorum incitares? Nihil. Cæterũ populi impatientiam aliaque & alia cupientis ſpectare accuſat his verſibus Terentius in Hercura —*hac cùm data*

Eſt noua, nouum interuenit vitium & calamitas
Vt neque ſpectari, neque cognoſci potuerit
Ita populus ſtudio ſtupidus in funambulo
Animum occupat.——

De Naumachia Domitiani. XXIV.

XXIII.

Si quis ades longis ſerus ſpectator ab oris
*Cui lux prima ſacri muneris * ipſa fuit,* * iſta.
Non te decipiat ratibus naualis Enyo,
Et par vnda fretis; hic modò terra fuit.
*Non credis? ſpectes, dum * laxent æquora Martem* * laſſent.
Parua mora eſt; dices, hic modò pontus erat.

Nauale ſpectaculum ac prælium Domitiani, & maximè aquam in Amphitheatrum ſubitò immiſſam ac emiſſam admiratur. Sed eiuſmodi ſpectaculorum editor non primus fuit Domitianus, edidit Cæſar apud Suetonium cap.39. Laudat Auguſtum ſuper hac re Breuiarium Ancyranum. Suetonius cap.43. Aug. Tacitus annal.12. Frontinus de aqua Alſietina, Martialis infrà ep.28. Claudius quoque Imperator à Suetonio cap.21. Dione in Claudio naumachiam in Fucino lacu commiſiſſe ſcribitur. Nero item exhibuit naumachiam marina aqua innantibus belluis. Titus in veteri naumachia plura, & Amphitheatro ſubita aqua repleto. Domitianus binas, alteram in Amphitheatro. Iuxta Tiberim alteram, de qua infrà Suet. cap.4. Dio in Dom. SERVS SPECTATOR) Si quis cætera Domitiani munera per itineris longitudinem neglexti, & primum hodie ad naumachiam hanc ſpectãdam aduiniſti; ne erra, putáue hìc in Amphitheatro perpetuum eſſe mare, ſeu aquam. *Paulò* ante erat arena, & mox emiſſa ſubductaq; aqua parebunt vada. SACRI MVNERIS) Nam venationes Dianæ, gladiatores Marti & Saturno ſacri, vt d. ſupra, Naumachiæ Neptuno fortè, niſi malis ad Domitianum referre; Cęſares enim diui & ſacri, vel ad vtrumque potius, quod magis placet. PRIMA LVX IPSA) Cùm viris doctis emendo, lux iſta quod eum diem deſignet, quo die data Naumachia. PRIMA) ſpectatori nouo. Munus quodcunque ſeu ſpectaculum plures occupabat dies. Martialis lib.8. Naumachias pictas ſpect. apud Panuinium.

Omnis habet ſua dona dies.——

Suetonius in Nerone. Sparſa & populo miſſilia omnium rerum per omnes dies ſingula quotidie millia. Iulius venationes quinque dierum. Claudius multa ſpectacula multorum dierum, ei vnum extraordinarium & breue dierumque paucorum. Titus centum dierum, alij pauciorum, alij plurium dierum.

NAVALIS ENYO) lib.6. epig.32. vocauit ciuilem Enyo, id eſt bellum ciuile. hic naualem, ad diſcrimen pedeſtris. Enyo Latinis Bellona. Martis aurigatrix. Virg.

Quam conſanguineo ſequitur Bellona flagello.

ET PAR VNDA FRETIS) Infrà de natatoribus—æquore toto. & epigr.28.

Et freta nauali ſollicitare tuba.

Domitianus verò, vti & Claudius apud Dionem & Suetonium, edidit nauales pugnas pænè iuſtarum claſſium, quæ magnam certè vim aquæ deſiderant, alterumque propè mare. HIC MODO TERRA FVIT) Nec huius rei auctor Domitianus. M. Scaurus Aedilis in temporario Euripo primus Romæ crocodilos oſtendit. Plinius lib.8. cap.28. *Auguſtus aquam ex Euripo aquas in circum Flaminium emiſit.* Dio Θεάς ποιῶν ἐς τὸν φλαμίνιον ἱππόδρομον ὕδωρ εἰσήγαγε καὶ ἐν αὐτῷ ἓξ καὶ τριάκοντα κροκόδειλοι κατεκόπησαν. Seneca in epiſtolis. *Euripus aquarum impetu implet aut ſiccat.* Tarquinius auctor Euripi quo circumdedit arenam Circi, Dion li.3. ſed non infudit Circo. Titus apud Dionem, Amphitheatrũ ſubitò aqua repleuit, variaque ſpectacula ibid. edidit, vt dubitem, an hanc naumachiam, & infrà luſus Nereïdum ad Domitianum an Titum referam. Inſcriptiones enim poëtæ eſſe nullas credo. Nero eodem Dione teſte, idem in ſuo ligneo ante fecerat. Heliogabalus illud in humana ſpecie prodigium Spartiano auctore nauales Circenſes Euripis vinò plenis exhibuit. NON CREDIS?) Hoſpiti rarum hoc & incredibile videri poterat, quod ciuis iam non mirabatur. SPECTES) Expectando ſpecta, dum Nauale prælium ſubductà, & emiſſa aqua finiatur, & redeat arena. LAXENT) dirimant & diſſoluant naumachiam.

XXVI.

De natatoribus.

XXIV.

*Luſit Nereidum docilis chorus æquore * toto,*
Et vario faciles ordine pinxit aquas
Fuſcina dente minax, nexu fuit anchora curuo
Credidimus remum, credidimusq́ ratem
Et gratum nautis ſidus fulgere Laconum,
Lataq́ perſpicuo vela tumere ſinu
Quis tantas liquidis artes inuenit in vndis?
Aut docuit luſus hos Thetis, aut didicit.

* *ſupra.*

Malim equidem hoc de natatoribus epigramma Tito reſtituere, ſi per alios interpretes liceat. Nihil enim apud hiſtoricos de hoc ludo Nereidum in Domitiano. Titum ſcribit Dio: *Immiſſa in Amphiteatrum aqua equos, tauros, aliaq́ animalia ſimul introducta, quæ idem in aquis, quod nouerant in terra facerent. Et in veteri naumachia belluarum cades facta eſt lacu qua ſtatuas ſpectat tabulis inædificato, ac fixis vndiq́ trabibus.* Nihil quidem de natatoribus ſpeciatim, quos adfuiſſe non dubito. ſed aliis in re incerta non pugno. NEREIDVM DOCILIS CHORVS) Heſiodus Nereidas quinquaginta enumerat in Theogonia, totidem Orpheus. Homerus lib. 6. Iliad. 30. pluresque affirmat. Nerei & Doridis filiæ creduntur. de eiſdem Orpheus, Apollonius, Euripides, Hyginus, Apollodorus, aliiq́; Mythographi. Vox ipſa ſecundam ſyllabam nunc tendit, nunc rapit Virgilius, Martialis, Statius breuem enunciant. Ouid. longam, Catullus longam & breuem; vtrique rectè. Nereïs ſecunda quidem breui à Nereüs Nerei, longa à caſu Ionico Νηρεὺς, Νηρῆος, Νηρῆι, vnde Νηρηΐς, νηρηΐδες. Quæ de Nereidibus narrat Plinius, leges volum. 9. cap. 5. DOCILIS LVSIT CHORVS) chorum Virgilius 5. Aen. appellauit, Phrociique chorus. docilem vocat, quia Nereidum perſonas agentes omnia ordine & modo agebant. AEQVORE TOTO) tota naumachiæ ſpacio, ſupra, Et par vnda fretis, VARIO ORDINE) Catullus Nereidas facit choreas ducentes. Orpheus in vndis tanquam lætiſsimos piſces circa Tritonis currum bacchantes, curſitantes & tripudiantes, quos Cæſariani hi natatores imitabantur. Marcilius varium ordinem refert ad motum & chorum tragicum, vt primùm in dextram, dein ſiniſtram partem ſe flectant, poſtremoque conſiſtant, vti in Strophe, Antiſtrophe, & epodo fieri amat ad cœli motum ab oriente ad occidentem & contra: terræque firmitatem ſignificandam, quod fortè ſubtilius quàm veriùs dictum. Bacchari enim in vndis, vt Orpheus ſcribit, ſolebant.

An Nereidū habitu natatores in aquis ſaltationes artificioſas inſtituerūt.

Πεντήκοντα κόραι περὶ κύμασι βακχεύουσαι
Τερπόμεναι ἐπ' ὄχεσιν ἀγαλλόμεναι περὶ κῦμα.

Domitius ait Nereïdas forma puellarum fuiſſe. quod aliter eſſe Orpheus docet.

Θηρετύποις μορφαῖς ὧν βίοισι ζῶμα δ' ὁ σύντος.

Et Catullus.

Emerſère feri canenti è gurgite vultus
Æquoreæ monſtrum Nereides admirantes.

Ouid. 2. Met.

——facies non omnibus vna
Nec diuerſa tamen, qualem decet eſſe ſororum.

Plerique tamen alij pulcherrimas aiunt Nereidas fuiſſe, & indignatas quod Caſſiope Aethiopū regis Vxor, quamuis aut ſua formarū pulcherrima, auſa tamen fuerit ſe Nereidibus anteponere cuius cauſſa Andromedam filiam coacta eſt Ceto exponere, vt mythographi fabulantur.

FACILES AQVAS) mobiles, facilè cedentes ad nutum Cæſaris. cuius hoc erat mare, nō tam ferox, vt illud Neptunium. Ludebant ergo natatores habitu animalium in aquis, varioſq́; choros ducebant. FVSCINA DENTE MINAX) Neptunum egit, vnus ex natatoribus, cuius ſceptrum *tricuſpis* ſeu tridens. Virg.

Non illi imperium pelagi ſæuumq́ tridentem
Sed mihi ſorte datum. —Et: *Leuat ipſe tridenti, &c.*

Fuſcina eadē quę tridens & telum retiarij, ſed placet hic propriè accipi, de ludo Nereidum, quæ circa Neptunum & Tritonem. DENTE MINAX) triplici dente. telum triſculum piſcatorium eſt fuſcina. Ouid. —*poſitoq́ tricuſpide telo.* Lege cauſam apud Mythologos. NEXV CVRVO ANCHORA) quæ vnca & hamata. CREDIDIMVS REMVM, CREDIDIMVSQVE RATEM) Delio natatore ad hos natatores & remos opus eſt, ego nec velis, nec remis hunc remum, & hanc ratem aſſequor. Scio quid Domitius conetur, Perrottus cogitet, Marcilius adferat. Cenſeo hoc epigramma, & tertium infrà ab iſto, idem ſpectaculum, Titi potius, vt dixi, quàm Domitiani complecti, eiusq́; partem duntaxat vnam hic deſcriptam, non totam naumachiam, quod apertè infrà docet in contentione vtriuſq; naumachiæ. Auguſti inquam & Titi. Auguſtus prælium duntaxat nauale ludicrum dedit, Titus præter prælium etiam Nereidum ludos, & ignotas feras, nempe tauros & equos Nereidibus vtique ignotos, à Tito immiſſos, vt ſupra ex Dione oſtendimus. Remum igitur hic & ratem expono currum Neptuni, & equos (de quibus infrà) cum ſuo ornatu & fuſcina.

Res tota mimica fuit, & per natatores expreſſa.

Et domini Triton ipſe putauit equos.

Etſi ad aurigationem referuntur,ſequens enim verſus ad ipſum pertinet Neptunum & currum,cùm dicit. *Abnuit in liquidis ire pedeſter aquis.*

Cùm ergo ſpectaremus Neptunum curru ſuo cum tridente vehentem, credidimus illum rati ſua vehi, remiſque impelli, Ita commodè & celeriter promouebat. De curru autem Neptuni Apollonius lib.4. —ὄντ' ἂν δή τοι ἀμφιτρίτη —*quam mobilis Amphitrite.*

Ἅρμα ποσειδάωνος εὔτροχον αὐτίκα λύσῃ.
Neptuni celerem currum apto tempore ſoluit.

Ratem & remum Neptuni credidimus.

Et Orphe' in hym.Nept. πτερόεντ' ἅρμα διώκων, *quadriiugum impellens currum.*

Tractum hunc poëtæ & Mythographi à quatuor equis, aut vitulis marinis, aut balænis tradunt,de qua re lege Natal.lib,2.ca.8. Superiora quoque mirificè conueniunt. Cùm enim chorus Nereidum eſſet introductus, haud dubiè Neptunus ipſe Rex maris abfuiſſe non potuit, cùm infrà dicar,

Dumq; parat ſæuis ratibus fera prælia Nereus
Abnuit in liquidis ire pedeſter aquis.

Conchā ſeu Anconem accipe pro curru, non terreſtrem cogita, aut certè talem qualis in Circēſibus aurigatorū fuit.

Hunc ergo circum fuſi Dij Marini de quibus Virgilius 5.

Tum variæ comitum facies,immania Cete
Et ſenior Glauci chorus Inousq; Palæmon
Tritoneſq; citi Phorciq; exercitus omnis,
Læua tenent Thetis & Melite Panopæaq; virgo,
Neſæe, Spioq;, Thaliaq;, Cymodoceq;.

De curru verò Neptuni eleganter ibidem Virgilius.

Iungit equos curru genitor, ſpumantiaq; addit
Fræna feris, manibusq; omnes effundit habenas.

An potius natatores iſtos Nereidum formam & ſchema indutos,natatu ſuo modo Neptunum cum fuſcinâ,modo ratem,& remum numero,& ordine,& brachiis,modo velum,modo Caſtorem &Pollucem,aut hæc ſimul omnia repręſentaſſe dicamus.Nec enim difficile fuit Romanis, ludere quauis ratione ſub vndis & ſuper vndas.Cùm in theatro nullam non fabulam pantomimi repræſentare potuerint ſaltatione & geſtu, legatur elegantiſsimus Luciani liber περὶ ὀρχήσεως vbi ἔξω πίστεως propemodum quædam ſaltationis ſpectacula narrantur. Nonnus in Dionyſ.ſexies nauem appellat currum.Oppianus lib.1.halieut. Aeſchylus,Promet.vincto. Vnde nautas Homerus ἡνιόχους,& Ouid.aurigas appellarunt. Eſt tamen qui propè totum verſum emendare mauult, & legere:fuſ.d.m.nexu fluit anco recuruo. Quæ ſanè ſcriptura mirum in modum facit ad noſtrã concham, ſeu Neptunium currũ, quod concha & anco magnam habeant inter ſe ſimilitudinem, niſi quod Anco in modum cubiti ſeu ἀγκῶνος (vnde nomen habet) inflectatur,& vt optimè Martialis explicat,nexu recuruo in cubitum eat.Ancones autem latinis innotuiſſe,atq; adeo in vſu fuiſſe, teſtis eſt Paullus lib.4. ad Sabinum,vt habetur li.13. D.de inſtructo vel inſtrumento legato,vbi inter vaſa tabernæ cauponiæ cenſentur dolia,vaſa,ancones,calices,trullæ. Quemadmodum igitur Venus, Fortuna, Triton, Thetis,&c. pinguntur in conchâ mare per errare, ita hîc concha, vel anco potius, Neptunius currus videtur à poëta appellari, quem tanta celeritate ferri per vndas, non aliter ac ſi remis impulſa ratis aut nauis ſit, admiratur. Hinc meridiana lux emendato verſui & ſequenti. *Credidimus remum, credidimusq; ratem.*

Ita vt fuſcinam pro remo, concham ſeu anconem, pro rate ponat. Tam celeriter enim Neptunus concha vehẽs, fuſcinâ tantum armatus promouit in vndis, vt ſi naui remiſq; ageretur. Et ſignatè dixit poëta remum, non remos. Duo porro ſidera Laconum, & vela ad Naumachiam referas licet,non ad concham ſeu currum Neptunium. LATA)expanſa & vento diſtenta,mirum autem in naumachia tanta vela potuiſſe tendi,quanta propè mari. QVIS TANTAS LIQVIDIS ART. INVEN. IN VNDIS?) Quis tam ingenioſos ludos in aquis excogitauit?viden totum epigramma hoc ad ludos Nereidum & Neptuni, non ad naumachiam ipſam referri? AVT DOCVIT LVSVS HOC THETIS AVT DID.) Supra humanum ſenſum ſunt, ludi hi,aut docti à Thetide Dea Maris, aut potius ipſa docta à Cæſare maiore Deo.Sentis reor poëtam palpantem.

ET GRATVM NAVTIS SIDVS FVLG. LACONVM)Dioſcuros Caſtorem & Pollucem,amica nautis ſidera credidimus etiam affulſiſſe Neptuno, vel claſsi potius totius naumachiæ, de qua infrà 28. Facilè porrò fuit repræſentare duas ſtellas,vel igne vel auro,gemmiſque ignem vibrantibus. Multa de his Laconibus geminis poëtæ,Homerus ſeu quis alius εἰς Διοσκόρους. Pindarus Pyth. od.5. Horatius lib.4.car.od.8.& lib.1.od.10.12.& 13.Pauſanias in Laconicis.Plinius lib.2.ca.37.*Vidi,* inquit,*nocturnis militum vigiliis inhærere pilis,pro vallo fulgorem effigie ea:& antennis nauigantium,aliisq; nauigantium partibus,ceu vocati quodam ſono inſiſtunt,vt volucres ſedem ex ſede mutantes: graues cum ſolitariæ venere, mergenteſq; nauigia. Et ſi in carinæ ima deciderint exurentes,geminæ autẽ ſalutares,& proſperos curſus prænunciare, quorum aduentu fugari diram illam ac minacem appellatamq; Helenam ferunt. Et ob id Polluci & Caſtori id nomen aſſignant,eoſq; in mari Deos inuocant. Hominũ quoq; capita veſpertinis horis magno præſagio circumfulgent. Omnia incerta ratione & in naturæ maieſtate abdita.* Plura Seneca lib.1. natur.quæſt. cap.1. Hyginus de ſtellis. Ouid.5.Faſt.Germanicus ad Aratum. Manilius Aſtron.His dedicat ſuum Catullus Phaſelum.

Blanditur

XXVII. Blanditur Cæſari.

XXV.

Sæcula Carpophorum, Cæſar, ſi priſca tuliſſent,
Jam nullum monſtris orbe fuiſſet opus.
Non Marathon taurum, Nemee frondoſa leonem,
Arcas Mænalium non timuiſſet aprum.
*Hac * armata manus hydræ mors vna fuiſſet,* * animata.
Huic percuſſa foret tota Chimæra ſemel.
** Ignipedes poſſet ſine Colchide vincere tauros.* * Aeripedes.
Soluere & Heſionem ſolus & Andromeden.
Herculeæ laudis numeretur gloria: plus eſt
Bis denas pariter perdomuiſſe feras.

SAECVLA CARPOPHORVM.) Nimis largum eſt lemma. Blanditur Cæſari, nec argumentum complectitur epigrammatis. ſed finem epigrammatarij. Epigramma eſt de Carpophori beſtiarij pugnis & palmis, quem contendit cum Hercule, Bellerophonte, Iaſone, Perſeo. & hoc in Cæſaris gratiam, cui gratiſsimus erat. Poëta in orbem agit rationem, cùm à genere deſcendit ad partes, & à partibus redit ad genus. PRISCA SAECVLA.) quibus Hercules, Theſeus, cæteriq́ue heroes, & ſemidei cum monſtris depugnarunt. IAM NVLLVM MONSTRIS OR. FVIS. OPVS.) Iam; tunc, citò, mox apud bonos auctores ſignificat. Varro lib. 2. cap. 4. pro amplius vſurpat, quæ notio mirificè huc quadrat. Si Carpophorus vixiſſet illis ſæculis, quibus monſtra orbem vaſtabant; nullum amplius negotium creaſſent orbi, Carpophorus enim vnus omnia confeciſſet. *Cùm porci*, inquit Varro, *depulſi ſunt à mamma à quibuſdam delici appellantur, nec iam* (id eſt, nec amplius) *lactentes dicuntur.* Verba ita compone. nullum opus ſeu labor negotiumúe fuiſſent, orbe, in orbe & per orbem monſtris tollendis & purgandis.

NON MARATHON TAVRVM.) Marathon vrbs eſt Atticę Achaiæ decem millibus paſſuum Athenis diſtans, vt auctor eſt Aemilius Probus. Solinus cap. 12. *Marathon, inquit, campus factus memorabilis opinione prælij cruentiſſimi.* Perſarum cladem notat, de qua Aemilius Probus in Miltiade, & ſexcenti alij, quid enim tritius? De tauro Cretæo Virgilius oct. Tu Creſsia mactas, Prodigia. Ouid. 7. Met.

Mirata eſt Marathon Cretæi ſanguine tauri

Seneca. *Taurusq́, populis horridus centum pauor.*

Hunc taurum igniuomum iratus Neptunus Minoi immiſit in Cretam, quam populabundus totam vaſtabat. Adduxit hunc à Creta Hercules in campum Marathonium ad Euryſtheum, ibiq́; occidit. Hyginus fab. 38. Apollodorus lib. 2. qui ſeptimum laborem Herculis facit taurum, ſed appendix Virgil. octauum.

Octauo domuit magno luctamine taurum.

Et Auſonius. *Octaua expulſo numeretur gloria tauro.*

Claudianus elegantiſsimè magnificentiſsimeque taurum hunc non ab Neptuno immiſſum, ſed è cœlo Lunæ demiſſum in Cretam canit.

——taurus medio nam ſidere cœli
Progenitus Dictæa Iouis poſſederat arua
Fulmen ab ore venit flammisq́, furentibus ardet.

Taurum Marathonium alij Theſeo aſsignant, de quo eſt epig. lib. 4. Anthol. NEMEE FRONDOSA LEONEM) De hac ſilua Nemea ſuprà epigr. 4. fuit inter Phliuntem & Cleonas. Nemea etiam Argiæ oppidum eſt in Peloponeſo apud Ptolomæum, Pauſaniam & Strabonem. Leo Nemeæus primus Herculis labor, quem certatim iactant poëtę, tu vide ſingulorum ingenium & varietatem. Cic. 2. Tuſc. ex Sophoclis Trachiniis. *O ante victrices manus*

O pectora, ô terga, ô lacertorum tori
Veſtrone preſſu quondam Nemeæus leo,
Frendens efflauit extremum halitum?

Nec minus grauiter Lucretius.

Quid Nemeæus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille leonis obeſſet?

Nec ignauè Ouidius. *Hic eliſa iacet moles Nemeæa lacertis.*

Virgiliana

Virgiliana quoq; Appẽdix. *Compreſſit Nemea primum virtute leonem.*
Manilius etiam generoſe 5. Aſtro.

Cum verò in vaſtos ſurgit Nemeæus hiatus.

Generosè Martialis ep.6. *Proſtratum vaſta Nemees in valle leonem.*

Lib.5.epigr.66. Nemees terrorem appellar.

Lib.9. epigr.104. omnes labores Herculis enumerat.

Sed ſplendidè Byzantius Philippus.

Ὤλεσε τὸν Νεμέας θῆρ᾽ ἄπλετον.

Plura ſunt epigrammata Græc. lib.4. in ſolum hunc leonem.

Splendidiſsimè Claudianus, ſed prolixè in laude Herculis. Lege & Aelianum Achil. Statium ad Ararum. Auſonius.

Prima Cleonæi tolerata ærumna laboris.

Arcas Maenalivm non timvisset aprvm.) Mænalus vrbs eſt Arcadiæ Straboni & Pauſaniæ. Arcadium ſuem appellant hunc. Lucretius.

——& horrens Arcadius ſus.

Auſonius Erymanthium aprum, eundemq́ue intelligit, nam Erymanthus Heſychio, Plinio, Solino, & Pauſaniæ eſt vrbs, mons & fluuius Arcadiæ. Nec diuerſum cogita cùm legis apud Ouidium, Veſtrum opus Elis habet, nam & quædam Elis Arcadiæ vrbs. Martialis diſertè alibi.
—Nemeæ terror & Arcas aper.

Iterum Ouidius Tegeæum in epiſtola ad Herculem aprum, Tegeam verò vrbem Arcadiæ Suetonius, Dio, Ptolomæus, alij tradunt. Cic. Erymanthiam hæc vaſtificam abiecit belluam. Tertius Herculis labor. Virgilian. App. & Auſonius epigr. Græc.

Τὸ τρίτον αὖτ᾽ ἐπὶ τοῖς Ἐρυμάνθιον ἔκτανε κάπρον.

Claudianus vt omnia egregiè:

Indomitus regnabat aper, ſoloq; tremendus
Corpore lunatis fundebat dentibus ornos, &c.

Non hunc intellexit Martialis epigr.15. Hunc tamen ipſum lib.5. epigr.66. bis eodem epig. vbi vocat Mænalium ſuem Plautus confundit cum Aetolico in Perſa. Tantę magnitudinis fuit hic aper, vt dens vnus qui in hortis Cæſaris fuiſſe dicitur in templo Liberi patris, vnius pedis & quadrantis menſuram æquarit. Hydrae mors vna.) Vno ictu Lernæam peſtem ſimul interfeciſſet Carpophorus, quam Hercules multis iteratis plagis ægrè confecit, capitibus aliis atque aliis cæſorum loco repullulantibus. Vnde de incaſſo adagium ſecat hydram. Ouid. 9. Met.

——quid profuit Hydræ
Creſcere per damnum geminasq; reſumere vires.

ὕδραν τέμνεις eũm vnum incommodum tollis, ex quo plura naſcuntur. Ita Plutarchus de fortuna Alexandri. Plato 4. de Repub. locuti Horatius.

Non Hydra ſecto corpore firmior
Vinci dolentem creuit in Herculem.

Ouidius in Dianeira. *Quaque redundabat fœcundo vulnere ſerpens*
Fertilis & damnis ditior ipſe ſuis.

Huic Pauſanias vnum tribuit caput. Multa Piſander, nouem Alcæus, qui ἐννεακέφαλον appellat. quinquaginta Simonides, & Virgilius. Græcis πολυκέφαλος ὄφις πολυαύχενος ὕδρα dicitur, centum alij, alij octo, è quibus vnum erat immortale. Eleganter de hoc Cicero in Tuſculanis.

Hac dextra Lernam tetrâ mactata excetra
Placauit——

Et Lucretius.—— *Lernæáque peſtis*
Hydra venenatis poſſit vallata colubrũ.

Secunda Herculis palma fuit. Philippus lib.4. Græc. epigr.

Ὤλεσε τὸν Νεμέας θῆρ᾽ ἄπλετον ὤλεσε δ᾽ ὕδρην

Et ἄδηλον. Δεύτερον ἐν Λέρνῃ πολυαύχενον ὤλεσεν ὕδρην.

Idem Virgiliana Appendix & Auſonius, Apollodorus, nonnulli quintam faciunt. Hvic percvssa foret tota Chim. † Sem.) Quia ex tribus conflata feris, quaſi triplicem habebat vitam, Carpophorus tamen vno vulnere totam peremiſſet. Fulgentius 3. lib. Mythol. ait quaſi κῦμα ἔρωτος dictam, nec originatio videtur conuenire cum χίμαιρα Græcis capellam ſonet, & longè deflectat ἀπὸ τοῦ κύματος καὶ ἔρωτος. Monſtrum triforme dicitur, quod conflatum erat ex leone, capra, dracone, ignem flans, inexpugnabile prodigium. Hom. Iliad ζ. vbi de Bellerophonte agit. † Simul, malũt alij ſed idem ſenſus.

Πρῶτον μέν ῥα Χίμαιραν ἀμαιμακέτην ἐκέλευσε
Πεφνέμεν· ἡ δ᾽ ἄρ᾽ ἔην θεῖον γένος, οὐκ ἀνθρώπων,
Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.

Lucretius de ead. *Qui fieri potuit triplici cum corpore, vt vna*
Prima leo, poſtrema draco, media ipſa chimæra

Ore

Ore foras acrem flaret de corpore flammam.

Ouid.9.Met. *Quodq́ Chimæra iugum (Nam Chimæra Lyciæ mons eſt) mediis in partibus hircum.*
Pectus & ora leo, caudam ſerpentis habebat.

Mythologiam lege apud Mythologos Apollodorum lib.2. Palæphatum lib.1. de Bellerophonte Chimæroctono. Seruium ad 6.& 7. Aeneidos, alios Natal.com.lib.9.cap.4. IGNIPEDES POSSET SINE COLCH. VIN. TAVROS.) Quod Iaſon non potuit, vt 7.Met. Pelignus canit vbi tota de Iaſone fabula eleganter exponitur. Sed cur Ignipedes, cùm plerique æripedes legant? Ouid.in Medeæ epiſtola.

Ære pedes ſolidi, prætentáque naribus æra.
Ibid. *Iungis vt æripedes*——
Et 7.Met. *Æripedes tauri*——
Valerius Flaccus lib.8. —*daret æripedes in prælia tauros.*

Græci χαλκόποδας καὶ χαλκώνυχας appellirant: Apoll.li.3. Alij hoc loco diſertè legunt apud Martialē Aeripedes, nom. Schottus in Notis. Marcilius celeritati adſcribit ignipedes, Domitius quòd à Vulcano in igne facti ſint, vt Apollonius his verſibus docet.

Τοῖν δ' ἐνὶ μεγάροισι κυταιέος Αἰήταο
Τεχνήεις Ἥφαιστος ἐμήσατο θέσκελα ἔργα
Καὶ οἱ χαλκόποδας ταύρους δεινὸν σέλας ἀμπνείεσκον,
Talia in aula Cytæi Æetæ
Faber vulcanus fecit præclara opera
Et Æripedes tauros, & area ora, &c. vnde ignes flabant.

Onidius tamen equos ſolis vocat ignipedes. 2.Met.

Tunc ſciet ignipedum vires expertus equorum.

Celeres ſolis equos ignipedes vocat, quos ſupra volucres idem nominarat.

Interea volucres Pyroïs Eous & Æthon.

Ita ſi legas ignipedes, non vana Marcilij interpretatio, quamuis Domitij vero propior videatur. Malim ſanè Aeripedes. Iaſon hos ope Medeæ vicit, aureumq́ue vellus cum Medea abſtulit. SOLVERE ET HESIONEM.) Heſione Laomedontis Troianorum Regis filia poſtulatu Neptuni patri irati expoſita ceto liberata eſt ab Hercule ope Telamonis, cui ceſſit in præmium. Ouid.11. Met.

——*Regis quoque filia monſtro*
Poſcitur æquoreo, quam dira ad ſaxa reuinctam
Vindicat Alcides——

Et iuſta de Telamone opem Herculi in capienda Troia, non liberanda virgine tamen ferente.

Nec pars militiæ Telamon ſine honore receſſit
Heſioneq́ data potitur——

De hac lege Strabonem 13. Hyginum, Apollodorum, Natal.com. Ouid. In contextu verborum nihil muto. Placet ſoluere & Heſ. Solus & And. quod antè dixerat, poſſet. ANDROMSDEN.) Andromede filia Cephei & Caſſiopes à matre Nereidibus ob formæ venuſtatem antepoſita, matris linguam coacta piare à Neptuno petita eſt in prædam Ceto, vt ante Heſione Laomedontis, atque vt illam Hercules, ita hanc Perſeus occiſo monſtro liberauit. Hyginus lib.2. voce Andr. & Fab.1.64. Ouid.Met.4. Heſiod.in Aſpid.Herculis, Diodorus Siculus lib.4. Apollodorus li.2. Arati Phænomena, Licophronis, Pindari, Apollonij commentarij. Propertius lib.3. & 21. S.Hieronymus epiſtolis. Plinius mira refert de oſſibus & vaſtitate huius belluæ lib.9.cap.5. *Turanius prodidit, expulſam beluam in Gaditana litora, cuius inter duas pinnas vltimæ caudæ cubita ſexdecim fuiſſent, dentes eiuſdem 120. maximi dodrantium menſura, minimi ſemipedum. Belua cui dicebatur expoſita fuiſſe Andromeda, oſſa Romæ apportata ex oppido Iudææ Ioppe, oſtendit inter reliqua miracula in Ædilitate ſua M.Scaurus longitudine pedum quadraginta, altitudine coſtarum Indicos Elephantos excedente, ſpinæ craſſitudine ſeſquipedali.* Sunt & epigrammata Antiphili & Arabij in eandem lib.4. Anthol. Sed elegantiſſimè rem perſecutus eſt lib.5. Manilius. vbi cauſam, feram, virginem, liberatorem illuſtri carmine depingit. HERCVLEAE LAVDIS.) redit ad genus, in quo nominat potiſſimum Herculem velut heroem heroum, quo tamen fortior Carpophorus. NVMERETVR GLORIA.) Ego numeraui Herculis quinque opera, numera tu lector reliquas palmas 12. vel 13. ſuperabitur tamen à Carpophoro, qui vicenas feras aut monſtra, nec diuerſo tempore, ſed vno ſtrauit. Vitioſè legunt aliqui Bis Senas. PARITER.) ſimul emiſſas, aut alteram poſt priorem cæſam, eodem tamen ſpectaculo, vt ſuprà epigr.15.

Laus Auguſti.
XXVI.

Auguſti laudes fuerant, committere claſſes,
Et freta nauali ſollicitare tuba:
Cæſaris hac noſtri pars eſt quota? vidit in vndis
Et Thetis ignotas, & Galatea feras
Vidit in æquoreo feruentes puluere currus
Et domini Triton ipſe putauit equos.
Dumq́ parat ſæuis ratibus fera prælia Nereus,
Abnuit in liquidis ire pedeſter aquis
Quicquid & in circo ſpectatur & Amphitheatro
Diues Cæſarea præſtitit vnda tibi.
*Fucinus & * pigri taceantur Stagna Neronis*
*Hanc * norint vnam ſæcula Naumachiam.*

** diri*
** Norũt alias, ſed placet norunt.*

Titi (huic potius tranſcribo epigramma) naumachiam cum ludis variis, & curulibus equeſtribus celebrat, & Auguſti naumachijs componit & anteponit. AVGVSTI LAVD. FV. COMMIT. CLASSES) Auguſtus nudas exhibuit naumachias. Titus addidit alia ſpectacula Circenſia in ipſis aquis edita. Cæterùm Auguſtus nauale prælium edidit cis Tiberim cauato ſolo, in quo poſtea Cæſarum nemus fuit, vt ſcribunt Suetonius Aug. ca. 43. Tacitus Annal. 14. Sed quia dicit poëta, *claſſes*, reſpicit fortè exercitationem illam claſsium in lacu Lucrino, vbi tota hieme copias ad bellum Siculum auctore Tranquillo exercuit. Nam Domitij ſententia de Actiaca pugna nec mihi placet, cùm deceat ludiera cum ludicris contendere. FRETA NAVAL. SOLL. TVBA) Notum inde verbum, claſsicum canere, vſus tubarum æquè in naualibus quam pedeſtribus pugnis.

Virg. 5. *Inde vbi clara dedit ſonitum tuba——*
Lucianus 3. Pharſ. *Innumeræ vaſto miſcentur in æthere voces*
Remorumq́ ſonus, premitur clamore, nec vllæ
Audiri potuere tubæ.

Freta dixit noſter poëta metonymicῶs pro ipſo prælio in freto patrando, ipſisq́ue viris pugnaturis.

CAESARIS HAEC NOSTRI) Titi, vel ſi contendis, Domitiani, minima pars eſt quota? Spectaculi pars eſt ipſa naumachia. De formula hac pars eſt quota ſupra monui epigr. 15.

Quantula Carpophori portio, &c.

VIDIT IN VNDIS. ET THETIS IGN. ET GAL. FERAS) Nereidas intellige, & quadrupedes de quibus ſuprà epig. 26. Dio in Tito. *Amphitheatrum in quo munus gladiatorium ediderat, aqua repentè impleuit, in eamq́ equos tauros, aliaq́ animalia manſueta, edoctaq́ facere in aquis id omne quod in terra facere conſueuerant.* Idem antea fecerat Nero Dione ſic referente. *In theatro quodam* (ligneum Amphitheatrũ Neronis fuit) *poſtquam edidiſſet munus, confeſtim theatro maris aqua repleto, ita vt piſces, & feræ in ea innatarent, exhibuit naumachiam inductis, qui ornati eſſent ad exemplum Perſarum & Athenienſium. Eoq́ ſpectaculo finito, rurſus aquam ſubito eduxit ſoloq́ theatri ſiccato, pedites induxit, non modo ſingulis inter ſe, ſed etiam pluribus cum pari numero commiſsis.* Ignotas autem aquis feras, quis neſciat tauros, equos, canes, quæq; terra non pontus alit animalia. THETIS) Iam ſupra epigr. 26. d. GALATEA) Et hæc vna Nereidum à lactea maris ſpuma nomen accepit vti & Galene. Euſtathius ad Iliad. E. ἔνθι δὲ καὶ ἡ γαλάτεια παραχειμάζει ὥσπερ τῇ γαλήνῃ. αὕτη δὲ καὶ διὰ τὰς τῶν κυμάτων γαλακτοχρόας ἀφρὰς οὕτω καλεῖται. *Galatea etiam veluti Thetis, in tempeſtatis ſeditione reſonans, eadem eſt ita cum Galene ſeu ſerenitate. Hæc autem* (Galatea) *propter fluctuum lacteam formam ſic vocatur.* Gyraldum adi 5. Syntag. de Nimphis. Ouid. 13. Met. Notiſsima eſt Homerica, Virgiliana & Heſiodea Galatea. Lege Erithræi indicem in voce Galatea. Cæſar Titus Nereidum ludos in aquis inſtituerat, vt docuimus, inter quas Thetis Galatea, cæteræque Nereides cum Tritone & Neptuno.

Nam certè Galatea Nereis fuit, feras ad quadrupedes terreſtres refero, ignotas ponto. An fortè homines indutos feras poteſt

VIDIT IN ÆQVOREO FER. PVLVERE CVRRVS) Triton emerſus ex vndis (vt apud Suetonium in Claudio, cap. 21.) ſpectauit Circenſes aurigationes, Claudius apud Tacitum lib. 12. *gladiatorum ſpectaculum edidit in Fucino lacu, inditis pontibus pedeſtrẽ ad pugnam.* Titus ſeu mauis Domitianus edidit, & equeſtres & pedeſtres pugnas in ipſa naumachia, hoc enim infra planè teſtatur poëta cùm cõcludit. Quidquid & in Circo ſpectatur & Amphitheatro, &c. In Amphitheatro gladiatores, in Circo aurigæ ſpectabantur. AEQVOREO PVLVERE) in ſeprugnantia ſunt, hoc miriora,

quod Cæſar ea iungere poſſit, ſi puluis quî aqua? ſi aqua, vt puluis? Sed pontes in ipſa naumachia & ſtagno erant extructi, in quibus res gerebatur, & aqua pontibus leniter infuſa pontes tegebat, & puluerem aſpergine ceu nubem excitabat, puluerem inquam imbricum. FERVENTES CVRRVS) vt Horatius od.1.lib.cap.1.

Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegiſſe iuuat: metaq́ feruidis
Euitata rotis ——

Quæ feruent cùm frequenter circumaguntur, quod in Circenſibus accidebat. ET DOMINI TRITON SPS. PVT. EQVOS) Triton Bucciuator. Neptuni putauit eſſe currus & equos ipſius Neptuni domini maris. Formā Tritonis deſcribit Apollonius lib.4. Argon. cantatiſſimus eſt poëtis. Virg.1.Aen. Ouid.1.Met. Lycophon. Gyral. Natal.com. alij. EQVOS) Lege Marcilium in hunc locum. DVMQVE PAR. SAEV. RAT. FER. PRAEL. NEREVS) Quod ſupra epig.26. affirmauimus. Neptunum ſuo curru vehentem obiiſſe claſſem, eamque ad naumachiam inſtituiſſe, hic planiſſimè docet, cùm ſubiungit. *Abnuit in liquidis ire pedeſter aquis*, neque enim pedes per aquas voluit incedere, ſed triumphali ſuo curru portari. Nereus autem idem qui Neptunus pro mari ponitur, vt vel heri poëticam ingreſſi norunt. SAEVIS RATIBVS) ad iuſtam ſæpe ſpeciem belli naumachiæ apparabantur. quod Suetonius in Domitiano teſtatur. Xiphilinus & Tacitus in Claudio. *Centum nauium pugna erat. Vtrinque quinquaginta Rhodij & Siculi nominabantur. qui certabant omnes rei capitalis damnati, qui eruptione facta non prius ſunt congreſſi, quàm ab exercitu Cæſaris cogerentur. Lacum enim muro ligneo ſeu ratibus circumdederat, ne paterent effugia, ipſiq́ Prætoriani in ratibus adſtiterant*, & quæ in Tacito & Xiphilino fuſius deſcribuntur.

Panuinius octo ſpectaculorum genera in Circo antiquus ſpectata ſcribit. Curſum ſiue certamina curulea & equeſtrea, Gymnicū vel Athleticū, Pompam, Ludum, Troia, Venationes, pugnas, equeſtres & pedeſtres, naumachias. Quæ ordine planè & eruditè exponit, ſingulaq; iconas & formas ſubiicit, vt omnia quaſi oculis ſpectare præſentia videātur. Circorū etiam delineationes accuratas ac deſcriptiones ibidem ſpectabis.

QVICQVID ET IN CIRCO SPECT. ET AMPH.) In circo ludi varij, naumachiæ, venationes, equorum & curruum agitationes ſpectabantur, gladiatores etiam rarius tamen. Dio, Herodianus, Lipſius, Bulengerus. Amphitheatro verò extructo gladiatores, venatores ac naumachiæ ad Amphitheatrum tranſlati, Agitationes, equeſtriaque certamina, & equorum curſus circo relicta. Hic poëta ſimul omnia ſpectacula ait iuncta fuiſſe cum naumachia. Lege Bulengerum de circo, qui omnia copioſè ex varijs ſcriptoribus tractat.

Sed planè verſum emendo legoque cum aliis.

Quicquid & in Circo ſpectatur & Amphitheatro
Diues Cæſareo præſtitit vnda tibi.

Non Cæſarea epig.1. *Omnis Cæſareo cedat labor Amphitheatro,*
Vnda diues omnis generis ſpectaculorum.

FVCINVS ET PIGRI) Non iactet Claudius ſuam Naumachiam in lacu Fucino, neque Nero ſuam in ligneo Amphitheatro, de quibus ſupra hoc ipſo carmine ex Dione, Tacito, Suetonio dictum. De ipſo lacu Plinius lib.3.cap.12.& lib.36.cap.15. Tacitus Annal.12. atq; alij. PIGRI) à contrario Neronis, quem à neruo ſeu Græco νεύρῳ deducunt, voce & ſignificatione. Piger autem quia nihil in omni vita dignum nomine & vita geſſit, imperium non auxit, imminuit multum, & ipſe totum ſimul cum vita ămiſit. melior citharœdus quam Imperator. HANC VNAM) vt ſupra, vnum pro cunctis fama lo. opus. colligit vniuersè quæ diuerſim ſparſerat.

De Priſco & Vero gladiatoribus.

XXVII.

Cum traheret Priſcus, traheret certamina Verus
Eſſet & æqualis Mars vtriuſque diu:
Miſſio ſæpe viris magno clamore petita eſt:
Sed Cæſar legi paruit ipſe ſuæ
*Lex erat ad digitum * poſitam concurrere † palmam.*
Quod licuit lances, donaq́ ſæpe dedit.
Inuentus tamen eſt finis diſcriminis æqui
Pugnauêre pares, ſuccubuêre pares.
Miſit vtrique rudes, & palmas Cæſar vtrique:
Hoc pretium virtus ingenioſa tulit.
Contigit hoc, nullo niſi te ſub principe, Cæſar:
Cum duo pugnarent victor vterque fuit.

* *poſitâ.*
† *palmâ.*

Martialem

Martialem ſapere putant viri docti hoc epigramma ex Virgiliana Appendice tranſcriptum, eidemque adſcriptum.

De poſtulatitiis gladiatotibos hos fuiſſe, vel certè è ludo Cæſaris conſtat, quod Cæſar ipſe mnnerarius his legem tulerit. De Poſtulatitiis ſuprà epig. 20. de Myrino & Triumpho dictum largiter. Sententiam epigrammatis colligo. Priſcus & Verus è familia principis Domitiani vel Titi commiſsi in cauea cum diu Marte dubio, neutro vincente aut ſuccumbeote depugnarent, impatiens moræ, de more populus, vtrique miſsiooem petiuit à Cæſare, qoi reiecta petitiooe populi, gladiatoribus ſignom dedit, vt concurrereot donec alter lęderetur, mox ambobus ſimul ictu pari læſis, vtrique victo, vtrique victori palmas miſit & rudes. Hunc pugnæ euentum poëta miratur, & iouiſum antea ioauditumq; prædicat, Cæſariſq; temporibus ac fœlicitati rectè aſsignat. TRAHERET) oeuter victus aut victor, quod nempe moleſtum erat populo. Lactantius. *Iraſcuntur etiam pugnantibus, niſi celeriter è duobus alter occiſus eſt.* MISSIO SAEPE VIR. MAG. CLAM. PETITA EST) Miſsio eſt cum læſus gladiator à populo, vel muuerario, vel principe petit vitam, & impetrat in eum diem, occiditur à victore cùm miſsio non dator. Victus arma ſubmittebat, ſupplicabat. Victor clamabat HOC HABET. Populos, ſi ioſeſtos victo & inexorabilis miſsiooem negabat, RECTE FERRVM diris vocibus clamitabat, pollicemque vertebat. Prudentius ——*pectuſq; iacentis*

Virgo modeſta iubet conuerſo pollice rumpi.

Et vetus poëta: *Sperat & in ſæua victus gladiator arena*

Sit licet infeſto pollice turba minax.

Intelligo autem pollicem vertere, eſſe tollere pollicem. Fauoris & miſsionis contta ſignum erat, premere pollicem, quod accipio, pollicem intra palmam cooditum digitis fuiſſe preſſum. De hoc inſolenti clamore populi Martialis lib. 9. epig. 70.

Mitior in magno clamor furit Amphitheatro.

Seneca lib. 2. de Tranquill. & nos alibi. Sine miſsione munus dabatur, cùm eſſet aut vincendum aut decombendum, qualia ſine miſsione ſpectacula Domitius Neronis non degeneris, aous ſæpius edidit, vt Auguſtus edicto coactus ſit vetare, ne ſine miſsione dareotur. Teſtes horum pete è Saturoalibus Lipſij cap. 21. & 22. lib. 2. 2. editionis, vbi & hoc poëtæ noſtri epigramma addocit, & multa de clamoribus, vulneribus aliiſque triſtibus gladiatorum factis, ex variis eruditè diſputat. SED LEGI CAESAR PARVIT IPSE SVAE) Hinc cooiecto Cæſarem voluiſſe Priſcum & Verum ſine miſsione pugnare, aut certè dum alter vinceret. Ipſe enim ſuis gladiatoribus legem dictanerat, quam nolebat irritam. PARVIT) obſeruauit quod ſaoxerat. quid ſanxerat? iam ſubiicit. LEX ERAT AD DIGITVM * POSITAM CONCVRRERE PALMAM) Lex hæc priuata erat, Cæſaris munerarij quam ſuis fiſcalibus gladiatoribus tulerat, vt ad ſignum digiti (depoſitâ palmâ ſeu præmio cum rudibus) armis concotrerēt, quoad alter læderetur. Et quia priuata lex & aulica taotum erat, eo poëta velut minus vſitatam vulgo ipſe exponit. Hinc dicit quod Cæſar ipſe ſoam legem, quam gladiatoribus tulerat, noluerit violare, qnamois miſsionem peteret populus. Digitum accipias pro conuerſo & infeſto Cæſaris pollice, qui ſignum mortis. Lipſium vide lib. 2. Sat. cap. 22. Illud autem quod apud Ciceronem & Plinium extat, iu digito mori, extra lineam eſt, vti & minimo prouocare. Palma autem victoris præmiom. Suetonius. *Mymillonem ferrea ſica confodit, & mote victorum cum palma diſcurrit.* Cicer. pro Sex. Roſcio de Capitone, *multarum palmarum nobilis gladiator.* & ibid. *Multas eius eſſe infames palmas, hanc primam lemniſcatam.* Commodus apud Lampridium mille palmarum victor pronunciatur. Herodianus etiam baſi Coloſſei inſcriptum ait, ἀντὶ τοῦ Γερμανοῦ, χιλίους μονομάχους νικήσαντος. His, mi lector, de hac lege digiti, & palma tibi meliora & certiora monenti facilè cedam, interim tibicinem pro columna accipe.

*posità concur. palmâ.

QVOD LICVIT LANCES, DONAQVE SAEPE DEDIT) Ne interim ſpectatores moram ęgrè paterentur, miſit populo dona & obſonia in lancibus. Caligula ante apud Suetonium cap. 8. *panaria cum obſonio viritim in ſpectaculo diuiſit.* Claudios ſportulas. DONA) Miſsilia. Suetonius Domitiano. *Septimontiali ſacro quidem Senatui equitiq; panaria, plebi ſportellas cum obſonio diſtributis, initium veſcendi primus fecit. dieq; proximo omne genus rerum miſsilia ſparſit.* Idem ante Titus fecerat per ſphærulas rotundas de quibos Dio. σφαιρία γὰρ ξύλινα μικρὰ ἄνωθεν ἐς τὸ θέατρον ἐρρίπτει σύμβολον ἔχοντα, τὸ μὲν ἐδωδίμου τινός, τὸ δὲ ἐσθῆτος, τὸ δὲ ἀργυρῶν σκευῶν, ἄλλο χρυσῶν, ἵππων, ὑποζυγίων, βοσκημάτων, ἀνδραπόδων. *Titus paruos globos ligneos de ſuperiore loco iaciebat in Amphitheatrum, in quibus ſcripta erat nota alicuius eſculenti, veſtisue, aut vaſis argentei, aut aurei, equorumq; & iumentorum ac mancipiorum, &c.* Singulis ergo dabatur id quod illios ſphæra inſcriptum habebat. De donis Domitiani poëta lib. 8. epig. 53. & epig. 78. aliiſque lib.

INVENTVS TAMEN EST FIN. DISC. AEQVI) finitum tandem certamen eſt, ſed caſu memorando. PVGNAVERE PARES SVCC. PARES) vterque victus, vterque victor, ſimul alter ab altero læſus. MISIT VTRIQVE RVDES) Rudis diſtinguitur à miſsione: Miſsio liberabat gladiatorem in eum diem, vel in id muous, rudis in omnem vitam gladiatorem ab atena liberum pronunciabat, niſi voleos ipſe vel pecunia pognaret. Miſsio dabatur læſo & victo. Rudis victori in nouo aliquo & inoſitato facto: Dabatur vel à laniſta, vel editore poſtulante plerumque popolo. Rudis erat duplex, altera ligneus gladius incuruus Tuſecthen/quo batuebant tyrones, altera* Scipio

* Lipſius lib. 2. Sat. cap. 15.

qui dabatur veteranis gladiatoribus, velut ſignum magiſterij. Vocabatur eadem ferula & virga. Græcis ῥάβδος ἡ τῶν ἐπιστατῶν τῶν μονομάχων. Vnde pro magiſterio ac præfecturâ per metaphoram, & rude donatus liberatus à ſchola magiſter, aut ſcribendi labore, vt eſt apud Horatium, Varronem & alios. Rudem victor ſtans ad crepidinem Circi, ſub circulo Amphitheatri à populo petere & impetrare ſolebat. Quintilianum, Senecam, Petrum Fab. lib. 1. Ag. cap. 22. & lib. 2. ſem. cap. 11. Lipſium lib. 2. Satur. cap. 21. & 22. Palma communis erat omnibus victoribus. HOC PRETIVM VIRINO. TVLIT) Populus tantum miſsionem petiuerat, Cæſar propter inſolitum pugnæ euentum, & miſsionem, & palmam, & rudem victis victoribusque iiſdem indulſit. CONTIGIT HOC NVLLI) ἐπιφώνημα cum tecta palpatione, qua miraculum hoc diuinitati cuidam Cæſaris adſignat. VICTOR VTERQVE) quia victus vterque & læſus.

nè diſtinguit hanc ferulam à rude ceronum. Petr⁹ Faber Scipionē etiam appellat, quis certè non gladium. Rudis tamen ξυλίνη μάχαιρα gladius lignem fuit, necvel vectius Vel. tucurum, pro modo cuiuſque armatura Threcis tucurum, ſecutoris vectius. Lipſ. lib. 1. Sat. cap. 15. ſuorá.

Ex fragmentis. Ad Cæſarem.

Da veniam ſubitis: non diſplicuiſſe meretur
Feſtinat Cæſar qui placuiſſe tibi.

Dixi in Prolemmatis hunc libellum aliquot epigrammatum iacturam paſſum, quod cùm ex illis, quæ de lepore & leone deſiderantur, tum his quoque verſiculis ſemiplenis intelligis. Videtur hoc diſtichon vltimi epigrammatis vltimum fuiſſe, quo carminum ex tempore ſcriptorum feſtinationem excuſat. Illa enim ſunt gratiſsima, quæ munus vel opus editum proximè ſequuntur. quod Virgilianum illud docet.

——ſero venere bubulci. *Lege adagionem ſero veniſti.*

Ita Statius de ſuis ſiluis minimè ſiluestribus. *Dubitaui. &c. an hos libellos, qui mihi ſubito calore, & quadam feſtinandi celeritate fluxerant, cùm ſinguli de ſinu meo prodiſſent, congregatos ipſe dimitterē.* Et mox. *Sed apud cæteros neceſſe eſt multum illis pereat ex venia cum amiſerint, quam ſolam habent gratiam celeritatis. Nullum enim biduo longius tractum, quædam & ſingulis diebus fuſa.* Vbi multa de celeritate calami: Ita præf. lib. 2. *Eandem exigebat ſtili facilitatem leo manſuetus, quem in Amphitheatro proſtratum frigidum erat ſacratiſsimo Imperatori ni ſtatim traderem.* Ita poëta ſuam celeritatem carminum in venationes editorum defendit, quod ſtuduerit placere Cæſari, quod nemini meritò debet diſplicere, cùm ſera gratulatio ruſtica ſit & ingrata.

Alterum.

Cedere maiori virtutis fama ſecunda eſt
Illa grauis palma eſt, quam minor hoſtis habet.

Et hoc diſtichon epigrammatis cauda. pugnam imparium videtur poëta celebraſſe, in quo minor maiorem ſeu vir virum, ſeu fera feram, vt ſuprà tigris leonem vicerit. CEDERE MAIORI) vt apud Virgilium lib. 10. Aeneas de Lauſo.

Hoc tamen infœlix miſeram ſolabere mortem
Æneæ magni dextra cadis——

MINOR HOSTIS) Cùm vincit maiorem, maxima laus eſt. In ludo gladiatores inter ſe comparari ſolebant, vt pares cum paribus componerentur. Indignè enim ferebant, ſi cum inferioribus pugnandum eſſet, quod victores inferiorum nullam laudem apiſcerentur, victi ſummum dedecus conciperent. Seneca: *Ignominiam,* inquit, *iudicat gladiator cum inferiore componi: & ſcit eum ſine gloria vinci, qui ſine periculo vincitur.* Minor autem ſi vincat, maior communi laus eſt.

MATTHÆI RADERI
AD
M. VAL. MARTIALIS
LIBRVM PRIMVM
COMMENTARIVS.

EPISTOLA.

*SPERO me * ſecutum in libellis meis tale temperamentum, vt de illis queri non poſſit, quiſquis de ſe bene ſenſerit, cùm ſalua infimarum quoque perſonarum reuerentia ludant; quæ adeo antiquis auctoribus defuit, vt nominibus non tantum veris abuſi ſint, ſed etiam magnis. At mihi fama vilius conſtet, & probetur in me nouiſſimum ingenium. Abſit à iocorum noſtrorum ſimplicitate malignus interpres, nec epigrammata mea ſcribat. Improbè facit, qui in alieno libro ingenioſus eſt. Laſciuam verborum * licentiam, id eſt, epigrammaton linguam excuſarem, ſi meum eſſet exemplum: ſic ſcribit Catullus, ſic Marſus, ſic Pedo, ſic Getulicus, ſic quicunque * perlegitur. Si quis tamen tam ambitioſè triſtis eſt, vt apud illum in nulla pagina latinè loqui fas ſit, poteſt epiſtolâ, vel potius titulo contentus eſſe. Epigrammata illis ſcribuntur, qui ſolent ſpectare Florales. Non intret Cato theatrum noſtrum; aut ſi intrauerit, ſpectet. Videor mihi meo iure facturus, ſi epiſtolam verſibus clauſero.*

** Secuturum emendandus ipſe Domitius emendat. Heraldum lege.*

** Veritatem.*

** Prælegitur Lipſius rectè legit.*

Caput eſt, innocentia eſſe ſua epigrammata, quibus non perſonas, ſed vitia notet. Verborum licentiam auctoritate maiorum defendit. Catones nil moratur. *Argumentum epiſtolæ.*

DE SE BENE SENSERIT) ſibi bene conſcius, de aliis bene rectéque exiſtimabit. Nam mali, de bonis etiam malè, boni de malis bene ſentire conſueuerunt. Aut; quiſquis verè exiſtimarit. SALVA INFIMARVM QVOQVE PERSONARVM REVERENTIA.) Cùm nullius famam, nec poſtremiſsimi quidem nominatim lædam lib.10. epigr.36. *Innocens Muſa Martialis.*

Hunc ſeruare modum noſtri nouere libelli
Parcere perſonis, dicere de vitiis.

Atqui poëta ſingulis epigrammatis etiam propudioſis certa præfigit nomina? Sed non certorum hominum, nec vera, ſed ficta, niſi cum laudat lib.5. epigr.15. *Quando vera, quãdo ficta nomina lemmatum.*

Quintus noſtrorum liber eſt Auguſte meorum,
Et queritur læſus carmine nemo meo.
Gaudet honorato, ſed multus nomine lector
Cui victura meo munere fama datur.

Videntur tamen quidam famoſa carmina ſparſiſſe, quæ nonnulli Martiali tribuebant, vt poëtæ periculum crearent. Sed illa magnoperè ab ſe abiudicat, omneſque diras illorum auctori inprecatur lib.7. epig.71.

Et quantum poteris, ſed vſque clames
Non ſcripſit meus iſta Martialis.

Lib.10. epigr.5. *Et cùm fateri Furia iuſſerit verum*
Prodente clamet conſcientia, SCRIPSI.

QVAE ANTIQVIS DEFVIT) Lucillio, Metrodoro Scepſio, Catullo, Ortacilio, aliis. Lucillius Metellum, Lupum, Mutium Albinum lacerauit. Horatius lib.ſer.1.ſat.1. *Maledici poëtæ.*

——aut læſo doluere Metello
Famoſiſq; Lupo cooperto verſibus——

Cic.lib.1.de Fin. ponit Lucilij verſus. Perſius de eod. Sat.1.

——ſecuit Lucillius vrbem
Te Lupe, te Muti, & genuinum fregit in illis.

Catullus præter alios, Mamurram & in Mamurra Cæſarem notauit. Mamurra enim eques Romanus, & præfectus fabrûm C.Cæſaris in Gallia bellum gerentis, de quo Plinius lib.36. cap.6. *Hic eſt ille Mamurra Catulli Veronenſis carminibus proſciſſus.* Suet. Iul. Cæſ. cap.73. Metrodori Scepſij mentio eſt apud Ouid.4. de Ponto ad Tut. & Plinium loco d. Græci Latinis multo fuere liberiores. Notus eſt virulentus Archilochi Iambus, quo Lycamben cum tribus filiabus ad laqueum adegit, vt *Græci maledicentiſſimi.*

 Teren-

Terentianus prodidit: nec ignotus Hipponactis Scazon, quo Anthermum & Bupalum ad idem ſatum compulit, quod tamen falſum eſſe oſtendit Plinius. Inde certè nata adagia de maledicis. *Archilochi patria, Archilochia edicta, Lycambea venena, Hipponactium carmẽ,* & hoc genus alia. Non ceſſerunt his Comici Priſci, Ariſtophanes, Cratinus, Eupolis, qui poſtremus, vt Cicero ad Atticum ſcribit, ab Alcibiade, quod eſſet perſtrictus carmine, eſt in mare præcipitatus, cautumque ab eodem, ne quis nominatim quempiam ſuis carminibus perſtringeret. *Ex quo factũ eſt,* inquit Gyraldus Dial. 6. hiſt. poët. *vt priſcæ Comœdiæ acerbitas in leniorem formam immutaretur.* Vnde reor ſuam legem mutuati Romani, qui capite ſanxerunt infamiam carminis. Cic. 4. Tuſcul. *Quanquam id quidem etiam 12. tabulæ declarant, condi iam tam ſolitum eſſe carmen: quod ne liceret fieri ad alterius iniuriam, leges ſanxerunt.* Et lib. 4. de Repub. *Noſtræ contra 12. tabulæ cum perpaucas res capite ſanxiſſent, in his, hanc quoque ſanciendam putauerunt, ſi quis actitauiſſet, ſiue carmen condidiſſet, quod infamiam adferret, flagitiumúe alteri. Præclarè, iudiciis enim ac magiſtratuum diſceptationibus legitimis propoſitam vitam, non Poëtarum ingeniis habere debemus, nec probrum audire, niſi ea lege, vt reſpondere liceat, & iudicio defendere.* Horatius epiſt. ad Auguſtum—*quin etiam lex*

Lex de famoſis carminibus à Græcis orta.

Romani capitis pœna ſanxerunt carminis infamiam, in legib. Regiis. SI. QVIS. CARMEN. OCCENTASSIT. ACTITASSIT. CONDIDISSIT. QVOD ALTERI FLAGITIVM FAXIT, CAPITAL ESTO.

Pœnaq; lata, malo quæ nollet carmine quenquam
Deſcribi.

Et lib. 2. Sat. 1.

Sed tamen vt monitus caueas ne fortè negoti
Incutiat tibi quid ſanctarum inſcitia legum
Si mala condiderit in quem quis carmina, ius eſt
Iudiciumq; eſto.

Fuſtuarium maledico.

Cornutus Perſij vetus interpres ad Sat. 1. docet, capitis aut fuſtuarij pœnam fuiſſe maledico poëtæ. Extat & Pauli I.C. ſententia (lib. 5. titulo de Iniuriis) de famoſis carminibus. & li. 1. C. de famoſis libellis. S. Auguſtinum de ciuit. Dei conſule, lib. 2. cap. 12. & ad illum locum Lud. Viuem. Arnob. lib. 4. Donat. ad Terentium de Comœdia. Sidonium epiſt. 11 lib. 1. Ioan. Sauarum ad eundem Sid. locum. Hinc poëta noſter tam ſolicitè & cautè ſuam dicacitatem excuſat.

Nuda verba infrà excuſat.

Nominibvs veris) nudis, inquit Domitius, ſed planè nudè, & intelligit inuerecunda, cum poëta de nominibus propriis hîc loquatur, quæ non vera, ſed ficta ſe affirmat adhibuiſſe in vitiis carpendis, id quod iuratus dicit lib. 7.

Ludimus innocuis verbis, hoc iuro potentis
Per Genium Famæ, Caſtaliumq; gregem.

Magnis) Cæſarum, conſulum, principum & nobilium virorum, vt hodie Pontificum Regum, purpuratorum, in quos famoſi libelli à famoſis, & improbis ſparguntur. Fama vilivs constet) nolim ex aliorum infamiâ famam aucupari. Novissimvm) tardiſsimum, ſtupidiſsimum. malo enim abiicere famam ingenij quàm malè ingenioſus videri. Nouiſsimum, aliâs ad tempus vltimum & poſtremum, præteritum tamẽ, non futurum exprimendum refertur. Plancus ad Cic. *Quo ego interprete nouiſsimè ad Lepidum ſum vſus.* & lib. 11. epiſt. 1. Bruti. *Poſt nouiſsimum Hirtij ſermonem.* Ouid. Met. *dixitq; nouiſsima verba.* Rarenter imo nunquam Cicero ipſe ſic locutus legitur. Aliâs ordinẽ in gradu honoris, dignitatis, ingenij notat. Cic. pro Q. Roſcio Comœdo. *Breui tempore, qui ne in nouiſsimis quidem erat hiſtrionibus, ad primos Comœdos peruenit.* Hoc intellectu dixit Martialis nouiſſimum ingenium pro minimè prompto, acuto, & celeri, ſed tardo, hebeti, ſtupido. ſim poſtremus ingenioſorum. Malignvs interpres) omnia in peiorem partẽ vertens, vt bonus interpres apud Senecam lib. 2. de Ben. cap. 25. contrario ſenſu. Epigrammata mea scribat) aliter, ac ego, interpretetur, & noua alienaque interpretatione quaſi noua ſcribat, & ſua faciat. Non placet illud, ſcribat, hîc exponere, accuſet. quamuis Budæus ex Syneſio doceat, Græcis τὸ χάφειν etiam accuſare, ſicut & χάφεσθαι, valere. non legi tamen apud Latinos idem eſſe ſcribo, quod accuſo, etſi cum adiecto ſcribere dicam, ſignificet accuſare. Iocorum porro ſimplicitatem hic carminis innocentiam vocat, non laſciuiam, quia ſequitur τὸ. Lascivam verborvm licentiam) veritatem, habent aliæ ſcripturæ, nec falsò, intelligit enim puram impuritatem, hoc eſt, apertam rerum pudendarum appellationem, vt lib. 3. ipſe declarat.

Nuda verba Petronius. Quid me conſtricta ſpectatis fronte Catones, Damnatisque noua ſimplicitatis opus, &c.

Schemate non dubio, ſed apertè nominat illam
Quam recipit ſexto menſe ſuperba Venus.

Plinius minor nuda verba appellauit. Epigrammatvm lingvam) Oſcam ſeu Latinam, hoc eſt, vt hic accipitur, laſciuam & petulantem. Latinè loqui, præter vulgatum vſum, valet, ſimpliciter, apertè, ingenuè & ſine diſsimulatione ac integumento verborum loqui. Cicer. 6. in Verrem. *Non enim verbi neque criminis cauſſa augendi complector omnia, cùm dico, nihil iſtum eiuſmodi rerum in tota prouincia reliquiſſe. Latinè me ſcitote, non accuſatoriè loqui.* Latini enim ſimplices minimeque fallaces habebantur. Martialis loqui, apertè verbis laſciuire & petulanter loqui dixit lib. 11. epig. 21.

Cæſaris Auguſti laſciuos liuide verſus
Sex lege, qui triſtis verba latina legis.

Latina verba, obſcœna prætextata.

Latina verba, obſcœna & prætextata intelligit. Turneb. vide li. 24. c. 5. Mevm exemplvm.) Quod exemplo fit [illegible] è fieri (non rectè tamen) autumant. Hoc exemplum lib. 8. epiſt. ad Domit. laudat [illegible] *uis autem epigrammata ſeueriſsimis quoque & ſupremæ fortunæ viris ita ſcri-*

pta

pe aſint, vt inimicam verborũ licentiam affectaſſe videantur, ego tamen illis non permiſi tã laſciuè loqui, quàm ſolent. Eodem exẽplo tuetur ſuos hendecaſyllabos. Plinius lib.5.epig.3. *Facio nonnunquã verſiculos ſeueros parum, &c. Nec moleſtè fero, hanc eſſe de moribus meis exiſtimationem vt, qui neſciunt talia doctiſſimos, grauiſſimos, ſanctiſſimos homines ſcriptitaſſe, me ſcribere mirentur.* Et mox infrà: *An ego verear (neminem viuentium, ne quam in ſpeciem adulationis incidam nominabo) ne me non ſatis deceat, quod decuit M. Tullium, Caium Caluum, Aſinium Pollionem, Marcum Meſſalam, Quintũ Hortenſium, Marcum Brutum, Lucium Sullam, Quinctũ Catulum, Quinctum Scæuolam, Seruium Sulpitium, Varronem, Torquatũ (immò Torquatos) C. Memmium, Lentulũ, Getulicum Annæum Senecam, Luceium, & proximè Virginium Rufum, &, ſi non ſufficiunt exempla priuata, Diuumq́; Iulium, Diuum Auguſtum, Diuum Neruam. T. Cæſarem? Neronem enim tranſeo, quamuis ſciam, non corrumpi in deterius, quæ aliquando etiam à malis, ſed honeſta manere, quæ ſæpius à bonis, inter quos vel præcipuè numerandus P. Virgilius, Cornelius Nepos, & prius Ennius Acciusq́. Non quidem hi Senatores, ſed ſanctitas morum non diſtat ordinibus.* Plurima ſanè ſuper eodem exemplo Apuleius Apol. pro ſeipſo prima, vbi ſe auctoritate Latinorum & Græcorum Philoſophorum, iuxta ac poëtarum & Imperatorum defendit. Iterumque Plinius lib.4.epig.14. *Erit eruditionis tuæ cogitare ſummos illos, & grauiſſimos viros, qui talia ſcripſerunt, non modò laſciuia rerum, ſed ne verbis quidem nudis abſtinuiſſe, quæ nos refugimus.* Multô certè magis nobis refugienda, qui religionem colimus ſanctiorem. Illos non miror quà verbis, quà moribus impuros, qui ipſam impuritatem, hoc eſt, Venerem, Priapum, Cupidinem, Volupiam, Libertinam, Floram, Potinam, Educam, Iugatinum, Mutinum, & alia ſexcenta Acherontis monſtra, ipſoſque impuritatis auctores Dæmones pro Numinibus coluere. Chriſtianos deteſtor, qui Virginis filium ab omni labe remotiſsimum profeſsi, ſpurciſsimis tamen verbis, verſibus, & ſcriptis religionem, iuuentutem, conſcientiam contaminant, & laſciuia obſcœnitateq́; omnia paganorum gentiumque exempla ſuperant, promptum eſſet hos auctores indigitare, ſed ne nominando quoque noceamus, tacendo nunc proſimus. Hoc teneatur. ſi verbum otioſum ad tribunal Chriſti reum citabitur, pœnaque plectetur, quid de ſpurcis, fœdis, exitialibus dictis futurum ſit. SIC MARSVS) Sidonius Cor.9. Non Getulicus hic tibi legetur, Non Marſus, Pedo, Silius, Tibullus. De Getulico etiam Plinius epiſt.3. ad Ariſt. lib.5. Marſi, Pedonis, Getulici, Catulli epigrammatariorum ortus, vitas, mores & mortes exponit Gyraldus ex variis ſcriptoribus, quem tu conſules, nos ſuo loco de his copioſius. QVICVNQVA PERLEGITVR) verè emendat emendatiſsimus Lipſius, prælegitur, in ſcholis, nempe vt Virgilius, Catullus, alij. EPISTOLA VEL POTIVS TITVLO) Qui abhorret laſciua epigrammata, legat tantùm epiſtolam libri, vel potius titulum ſolum epigrammatum, & librum ponat, quando in epigrammatis præter epigrammata nihil eſt expectandum, cum epigrammatum hæc ſit natura & lingua, &c. ILLIS QVI FLORALIA) Floralia fuere ſpectacula ad cultum Floræ Deæ, dignæ illis ſacris inſtituta, fœda penituſque caſtis oculis, immò auribus, & cogitationibus excludenda, contra quæ maiores noſtri certatim declamarunt, Tertullianus ſpectacul. lib. Lactantius 1. Inſtit. Tatianus aduerſus gentes, Minutius in Octauio. D. Auguſtinus ludos alios theatricos, quamuis turpes, præ his tamen honeſtos fuiſſe ſcribit. Deſcribit hos Ouid.5. Faſtorum. Auguſtinus de ciuit Dei lib.4.c.8. Plinius lib.18.cap.29. Nobis eum Catone ex hoc theatro non abeundum, ſed fugiendum, immô nec intrandum. Quod de M. Portio Catone ſequitur, pete è Val. Maximo lib.2.c.4. Gyraldo lib.1. Syntagm. VERSIBVS CLAVSERO) Epigramma ad Catonem intelligit, quod in Iuniana editione tertium eſt, primo tamen loco reponendum, ipſique mox epiſtolæ ſubſcribendum.*

Auctores laſciuorum epigrammatum.

Chriſtiani poëtæ hæretici ſpurciores paganis, Beza, Douſa, Ioannes ſecundus, &c.

Cõtra Floralia.

Noſſes iocoſæ dulce cum ſacrum Floræ
Feſtoſq́; luſus & licentiam vulgi,
Cur in Theatrum Cato ſeuere veniſti?
An ideo tantum veneras, vt exires?

* Vt eſt in Gryphianis. M. Cato, de re Floria librum compoſuit. Gellius lib.10. cap.13. Ad hoc lege Heraldum & Rigaltium.

Ad Lectorem epigramma.

I.

Hic eſt, quem legis, ille, quem requiris,
Toto notus in orbe Martialis,
Argutis epigrammaton libellis.
Cui, lector ſtudioſe, quod dediſti
Viuenti decus atq; ſentienti,
Rari poſt cineres habent poëtæ.

Superſtiti ſibi propagatam famæ nominiſq́; æternitatem gloriatur. HIC EST ILLE) Seipſum calamo demonſtrat digito quoq; monſtratum à populo lib.9.epig.99. iactat.

Rumpitur inuidia quod turbâ ſemper in omni
Monſtramur digito ——

Super quo verſu multa ex Cicerone, Plinio minore, Perſio, aliis adducta, huc traduci poſſunt; ſed ibi proprius locus. ARGVTIS EPIG. LIBELLIS) Non ignorauit poëta ſuas laudes, ptimamque virtutem epigrammatis, acumen inquam & argutiam, ſalſa & aculeata, piperataque dicta, ſenſa cogitataq; meliora, quibus ita excelluit noſter, vt ſi cum Græcis (taceo Latinos) componas, facilè intelligas Romanam Muſam Graiæ parum, immò nihil concedere, ſæpè etiam præcedere. cum illorum plurimi vix pauca condiderint, hic vnus plurima paucis illis non deteriora, ſæpè meliora elucubrarit. Et pauca fortaſſe mediocri ingenio, difficile non ſit elaborare: Sed volumina epigrammatum cum incredibili varietate, & argutiâ ſcribere, non eſt Cæſiorum, Aquinorum, Fuſſenorum, nec ipſius fortè Catulli, qui venuſtus magis quàm argutus. Verè denique Hiſpanus noſter:

Quod non inſulsè ſcribis tetraſticha quædam
Diſticha quod bellè pauca Sabelle facis,
Laudo, nec admiror, facilè eſt epigrammata bellè
Scribere: ſed librum ſcribere difficile eſt.

Gloria poëtarum calcar.

LECTOR STVDIOSE) Lectoris ſtudium, & pronum gratumque iudicium poëtæ ſtimulus eſt ad ſcribendum & præmium. Ouid. 4. de Ponto, El. 2.

Excitat auditor ſtudium, laudataq; virtus
Creſcit, & immenſum gloria calcar habet.

Et idem: *Ingenij ſtimulos addere fama ſolet.*

Iterum: *Plauſibus ex ipſis populi, lætoq; fauore*
Ingenium quoduis incaluiſſe poteſt.

De Triſt. 5 ——*Non paruas animo dat gloria vires,*
Et facunda facit pectora laudis amor.

Idem 1. de Rem. Am. & alibi. Propertius lib. 3. tit. 6. Val. Flaccus lib. 1. Aliique, & noſter ſæpius infrà. RARI POST CINERES HAB. POETAE) Nomen poëtarum, vt plurimum à morte reuiuiſcit, quod viuos premat inuidia, quæ timet contendi cum præſentibus, multò magis ſeparari. Noſter lib. 5. epig. 10.

Eſſe quid hoc dicam viuis quod fama negatur,
Et ſua quod rarus tempora lector amat?
Hi ſunt inuidiæ nimirum Regule mores, &c.

Ouidius lib. de Ponto. Eleg. vlt.

Inuide quid laceras Naſonis carmina rapti?
Non ſolet ingeniis ſumma nocere dies.

Laudem verò poſthumam viuis negatam omnes prædicant. Propertius lib. 3. el. 1.

Omnia poſt obitum fingit maiora vetuſtas.
Maius ab exequiis nomen in ora venit.

Ouid. 4. Pon. *Scripta placent à morte magis: quia lædere viuos*
Liuor & inuiſo carpere dente ſolet.

1. Am. *Paſcitur in viuis liuor poſt fata quieſcit,*
Tunc ſuus ex merito quemq; tuetur honor.

Idem. *Tu mihi quod rarum eſt viuo ſublime dediſti*
Nomen ab exequiis quod dare fama ſolet.

Ad hanc rediuiuam poëtarum famam eleganter Perſius alludit, cùm aſſentatores vano poëtæ poſteritatem ſpondentes, & vaticinantes introducit. Sat. 1.

Aſſenſere viri: nunc non cinis ille poëtæ
Felix? nunc leuior cippus non imprimat oſſa?
Laudant conuiuæ, nunc non è manibus illis
Naſcentur violæ?

Iactat tamen & Ouidius ſibi quoque viuo ſuam laudem impertitam.

Dicere ſi fas eſt, claro mea nomine Muſa
Atq; inter tantos, quæ legeretur, erat.

Et idem. *Famaq; poſt cineres maior venit, & mihi nomen*
Tunc quoq;, cum viuis an numerarer, erat.

Ad Lectorem vbi libri venales.

II.

Qui tecum cupis eſſe meos vbicumq; libellos,
Et comites longæ quæris habere viæ,

Hos

Hos eme, quos artat breuibus membrana tabellis.
Scrinia da magnis, me manus vna capit.
Ne tamen ignores vbi ſim venalis, & erres
Urbe vagus tota: me duce certus eris.
Libertum docti Lucenſis quære Secundum,
Limina poſt Pacis Palladiumq́ forum.

Hypotheſin ex lemmate diſcis, etſi paruitatem operis iuxtaque commoditatem tibi commendat. Qvi tecvm cvpis esse m. v. libellos) Amabant veteres (tantum erat diſcendi ſtudium) aſsiduum laborem, nullumque prope momentum patiebantur fugere, quin aliquid aut meditarentur, aut enotarent, aut lectitarent. Non in caſtris ceſſabant à lectione, non itinere à ſcriptione, non in venatione à ſtilo, non in exilio, non apud hoſtes, non in ipſa cuſtodia (vt Cic.5. de Finibus docet) à ſtudiorum meditatione: qua vel exilium, vel dolorem, vel alias animi corporiſque moleſtias leuabant, vel otium delectabant, vel animum optimis diſciplinis inſtituebant. Exemplo ſunt Alexandri, Scipiones, Luculli, Cicerones, Cæſares, Plinij, & illi veteres, heroës, non ſæui tantùm θεράποντες ἄρηος, ſed Muſarũ etiam Myſtæ & antiſtites. Vnde ſæculum tot viris & fortibus, & eruditis abundabat. Comites viæ) Publij Mimi gnome eſt, Iucundum comitem pro vehiculo eſſe viatori, quod & Homerus in Iliad. λ. inſinuauit, cùm ſcripſit --- ἀγαθὴ δὲ παραίφασις ἐςὶν ἑταίρου, quis autem iucundior comes, quàm ſcriptor eruditus? Elegans eſt apud omnis elegantiæ auctorem M. Tullium de litteris nobiſcum peregrinantibus dictum, etſi illos ille non ad membranas ſtilo calamóue exaratas retulit, ſed ad eas quas in mente & pectore ſitas perceptaſque nobiſcum, circumferimus, quæ delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum peregrinantur, ruſticantur, & quæ in oratione pro Archia ſequuntur. Martialis de ipſo Cicerone lib.14. epig.188. *Studium diſcendi quantum priſcis.*

Si comes iſta tibi fuerit membrana, putato
Carpere te longas cum Cicerone vias.

Qvos artat brevibvs membrana tabellis) libellum ad modum pugillarium factum intelligas, qualia ſunt enchiridia, ad quæ alluſit, cum ſubiecit, me manus vna capit. Quos libellos Græci ἐγχειρίδια appellitant, vt eſt Epicteti, & Latinorum multa. Quæro tamen an hîc perpetuam membranam, vt in voluminibus antiquorum cernis, an diſtinctas numero paginas accipiat, quales in pugillaribus, & pinacidiis ſunt? diſtinctas reor. De pugillaribus lib.14. copioſè diſſeremus, vti & alio loco de volumine. Scrinia) Sunt capſæ, ciſtæue, receptacula librorum, tabularum, diplomatum I.C. frequens vox. erant etiam vnguentaria ſcrinia. Notum eſt ex Plinio & aliis illud Darij, quod Alexander Homeri carminibus DD. Poëtæ ſuorum ſcriniorum ſæpè meminerunt. Ouid.1.T.el.1. *Commoda breuis libri, & parui numerat lib.2. epig.1.*

Cùm tamen in noſtrum fueris penetrale receptum
Contigerisq́ tuam ſcrinia curua domum.

Horat. Sat.1. *Iam ſatis eſt ne me Criſpini ſcrinia Lippi*
Compilaſſe putes ———

Et: prius orto
Sole vigil, calamum, & chartas, & ſcrinia poſco, id eſt, libros. Iuuenalis ciſtam appellat. Sat.1. de Codro.

Iamq́ vetus Græcos ſeruabat ciſta libellos.

Catullus: ——— *ad librariorum Curram ſcrinia, Cæſios, Aquinos, &c.*

Plinius epiſt.5. lib.5. *Viſus eſt ſibi per nocturnam quietem iacere in lectulo compoſitus habitu ſtudentis, habere ante ſe ſcrinium, ita ſolebat, &c.* Vbi sim venalis) Tabernæ librariæ, ſeu bibliothecæ, hoc eſt, repoſitoria librorum, plures fuere Romæ, inter has non venales Maiorum in monte Capitolino. Auguſti in Palatio iuxta Fidei templum Græca & Latina cum porticu. Paulli quæ ad eiuſdem Baſilicam in foro Cæſaris fuiſſe creditur. Vlpia vbi poſtea thermæ Diocletiani. Marcelli prope theatrum eiuſdem, quæ Octauiæ dicebatur, de qua alicubi Gellius. Aſinij Pollionis, Virgilij aliorum. Venales autem. Atrecti, de qua infrà epig.118. Triphonis lib.13. epig.3. Liberti Lucenſis Secundi, de qua hîc. Et aliorum in Argileto, de quibus infrà. Huius hic locum oſtendit cum Domino tabernæ. Libertvm Secvndvm docti Lvcensis) Mancipia docta priſci Romani, vel domi aluere, vel aduentitia emêre, quæ ſæpè ſi operam dominis fidemque ſuam probaſſent manu mittebantur. Ita celebrantur Tiro & Laurea Ciceronis. Iulius Hyginus Auguſti. Sæuius Marci Poſthumij, qui primus Romæ ad famam docendo ſcribendoque peruenit, qui de ſe, ipſe: *Bibliotheca quæ Romæ.* *Venales.* *Liberti doctiſsimi.*

Sæuius Nicanor Marci libertus negabat.
Sæuius Poſthumius idem ſed Marcus docebat.

Lutatius Daphnis Q.Catuli. Valerius Cato Burſeni, Cornelius Epicadius Sullæ, Pompæus, Lenæus, Pompei Magni, Scribonius Aphrodiſius Scriboniæ, & ſexcenti alij, Suetonium de claris Grammaticis vide. Nomina ſumebant, vt cernis, à patronis, lege Panuinium, Sigoniũ, Vrſinum, alios. Lucenſis verò libertus an Secundus ſit apppellatus à patrono Secundo, vel quod ſecundo loco ſit natus Domino, an quia inter ſeruos, aut potius libertos fuerit ordo quidam gratiæ & dignitatis, vt alij primi, alij ſecundi, tertij, quarti dicerentur, an ſecundo loco manumiſſus, non ita patet, vt certò ſciri poſsit, quidquid Turnebus lib.18.cap.3. coniectet de primariis, & ſecundariis libertis. Quod Domitius hunc ſcribam Othonis ex Plutarcho exiſtimet, mihi non eſt vero ſimile cum diſertè illum Lucenſis libertum appellet noſter poëta. Et multos fuiſſe Secundos illo æuo conſtet. Limina post Pacis) locum vbi Secundus libertus Lucenſis tabernã librariam venalem habuerit, deſignat, ad pacis nempe templum, quod in vrbe etiam infantibus erat notum, ſitumq; in 4. regione vrbis, quę ab hoc nomen accepit poſtea, vt Onuphrius, Sex. Rufus, P. Victor teſtantur, qui eam regionem ita inſcribunt. Quo in loco velim lector attendas, ne templum Titi Veſpaſiani (quod Victor, & Rufus ponunt in 8. Regione, ſed Rufus tantùm Veſpaſiani appellat, & Statius intelligit, cum de equo Domitiani ſcribit, Terga pater blandoque videt concordia vultu) templum pacis exiſtimes. Immò nec illud 6. Reg. templum Flauiæ gentis, ſed quod eſt in quarta Regione foro proximum, quod Veſpaſianus Suetonio auctore à ſolo nouum excitauit nouumque fecit, quamuis affirment nonnulli Claudio antea inchoatum, opus omnium in vrbe, vt Herodianus in Commodo ſcribit, maximũ & pulcherrimum, cuius longitudo trecentorum pedum, ducentorũ latitudo fuit, forma quadrata, laudat hoc Plinius lib.34. capit.8. Ioſephus ampliſsimis verbis celebrat lib.7. belli Iud. Marlianus item lib.3. cap.11. Lipſius Admir. lib.3. cap.6. ſub Commodo conflagrauit. In hoc templo vaſa & donaria templi Hieroſolymitani à Tito deportata & depoſita ſcribit Ioſephus & B. Hieronymus. In hoc omnium liberalium artium Profeſſores ad diſputandum conueniſſe, Galenus in ſerm. de libris propriis tradit. In editiore loco fuit ad S. Mariæ nouæ: vbi columna ſtriata ſuperſtes viſitur omnium quæ Romæ ſunt altiſsima, & maxima. Itin. Schotti. Palladivmqve forvm) Forum Tranſitorium 4. Regione ſitum, quod & forum poſtea Neruæ dictum. Onuphrius in Roma quartæ Reg. Palladium aliàs tranſitorium, aliàs D. Neruæ. P. Victor, & Rufus tantum forum tranſitorium nominant, ideo dictum quod ab eo in forum Auguſti, Cæſaris, Romanum tranſiretur, vel quia in eo Iani templum quatuor portarum tranſitiones dictarum, vt eſt apud Seruium, inchoatum à Domitiano, perfectum à Nerua, nunc eſt poſt ædem S. Hadriani, inter Capitolinum & Quirinalem colles ſitum. Multa de hoc Lipſius libr.3. capit.7. A. Palladium verò dictum haud dubiè à Palladis templo. Illud caue putes hic Palladium, quod erat in templo Veſtæ ad forum Romanum, intelligi.

Templum pacis vbi & cuiuſmodi.

Ad librum ſuum.

IV. III.

Argiletanas mauis habitare tabernas,
Cum tibi parue liber ſcrinia noſtra vacent.
*Neſcis, heu neſcis dominæ * faſtidia Romæ*
Crede mihi nimium Martia turba ſapit
Maiores nuſquam ronchi, iuueneſq́; ſeneſq́;
Et pueri naſum Rhinocerotis habent,
Audieris cum grande ſophos, dum baſia captas,
Ibis ab excuſſo miſſus in aſtra ſago,
Sed tu, ne toties domini patiare lituras,
Neúe notet luſus triſtis arundo tuos,
Ætherias laſciue cupis volitare per auras:
I, fuge; ſed poteras tutius eſſe domi.

* *Al. faſtigia ſed mendoſè.*

Librum è ſcriniis exire foras, geſtientem timidè emittit, quod vereatur ne pro fama infamiam, pro gloria dedecus auctori ſuo domum referat, propter acerrimam Romanorum cenſu-

cenſuram, quam tamen Perſius contempſit. Sed noſter ſibi lectorem Romanum conciliare ſtudet.

ARGILETANAS TABERNAS) Bibliopolia Marlianus lib.4.cap.9.ponit in imo Argileto (nam duplex erat) haud procul Theatro Marcelli. Panuinius Argiletum collocat in 11. Reg.ibidemque tabernas Bibliopolarum Argiletanas, Argiletum à fine vici Thuſci Marlianus incipit,& ad Theatrum Marcelli finit. Dictum vult Varro ab argilla eius generis terrâ, alij malunt ab Argi letho,quod ibi Argum cæſum ab Euandri ſociis fabulentur, cui Euander tumulum ibi lucumq; conſecrarit,vt poëta oſtendit. Nec non & ſacri monſtrat nemus Argileti, Eſt eiuſdem infrà lib.2. epig.17.mentio,vbi ſutorum officinas ponit in Argileto. *Argiletum & Argiletana bibliotheca.*

Argiq; letum multus obſidet ſutor.

Et lib.hoc epig.118. Atrectum bibliopolam in Argileto tabernam habuiſſe ſcribit è Regione fori Cæſariani.

Quod quæris propius petas licebit,
Argi nempe ſoles ſubire letum,
Contra Cæſaris eſt forum taberna,
Scriptis poſtibus hinc & inde totis
Illinc me pete,&c.

Ab Argileto igitur ſume Argiletanas tabernas Bibliopolarum. MAVIS HABITARE) geſtis exire, affectas famam & plauſum populi,tutius lateres adhuc in ſcriniis,memor edicti illius Horatiani: *——ſi quid tamen olim*

Scripſeris,in Metij deſcendat iudicii aures
Et patris & noſtras,nonumq; prematur in annum
Membranis intus poſitis delere licebit
Quod non edideris: neſcit vox miſſa reuerti.

NESCIS HEV NESCIS DO. FASTID. ROMAE)limata enim & polita iudicia,tereteſque & tritas aures, quarum iudicium eſt ſuperbiſsimũm, Romani habebant. faſtidia) ſigna intelligit, quæ dabant Romani,cùm aliquid vel legerent vel audirent,quod damnabant. Plinius lib.5.ep.3. *Quid quiſq; ſentiat, perſpicit ex vultu,oculis,nutu,manuum motu, murmure, ſilentio, ſatis apertis notis iudicium ab humanitate diſcernunt.* Iudicium verò aurium per ſe eſt faſtidioſiſsimum,vt auctor ad Herennium rectè iudicauit. Hinc apud Horatium eſt,auditorem legendo occidere. Catullus accepto malo poëta ſibi continuo pereundum putauit car.14.ad Licinium Caluum. *Faſtidium aurium & iudicium.*

Di magni horribilem & ſacrum libellum
Quem tu ſcilicet ad tuum Catullum
Miſti,continuo vt die periret
Saturnalibus optimo dierum.

Sed eleganter idem faſtidium exprimit quod è Sextij oratione plena veneni, & peſtilentiæ ſe concepiſſe queritur in Scazonte ad Fundum.

Hic me grauedo frigida,& frequens tuſſis
Quaſſauit,&c.

Hoc faſtidium exprimit lib.2.epig.6.noſter.

Lectis vix tibi paginis duabus
Spectas ἐσχατοκώλιον Seuere
Et longas trahis oſcitationes.

Enimuerò Perſius hoc vulgi iudicium contemnebat. Sat.1.

——Nugæ; non ſiquid turbida Roma
Eleuet accedas,examénue improbum in illa
Caſtiges trutina ——

Sed Horatius etiam de iniquo vulgi iudicio queritur apud Mœcenatem.

Scire velis mea cur ingratus opuſcula lector
Laudet ametq; domi, premat extra limen iniquus
Non ego ventoſæ,&c.

MAIORES NVSQVAM RONCHI) quia nuſquam naſi longiores, qui ſonantiores edunt ronchos, quibus poëta iudicia faſtidioſiſsima ſignificat, per naſos longiores acriores cenſuras; Eſt ronchus propriè ſtertentis ſonus. Martial.lib.3.epig.82.

Septunce multò deinde perditus ſtertit,
Nos accubamus,& ſilentium ronchis
Præſtare iuſsi,nutibus propinamus.

Græcè ῥόγχος à ῥέγχω διὰ ὀνοματοποιίαν. Plautus. *Cyathiſſat dum bibit, ronchiſſat,dum dormit.* Translatè pro deriſore, ſuperboq; cenſore accipe. Sidonius. Nec nos ronchiſono Rhinocerote notet. & Martialis lib.4. epig.47. *Ronci ſeu Ronchi irriſiones.*

Si te

Si te pectore, ſi tenebit ore
Nec ronchos metues maligniorum.

Naſus pro iudicio cenſura, irriſione.

ET PVERI NASVM RHINOCEROTIS HABENT) Etiam pueri ſibi ius cenſendi, damnandi, irridendi ſumunt Romæ. nec mirum. Nam facilis cuiuis rigidi cenſura cachinni, inquit Sat. 10. Iuuen. Et ſic informabantur à maioribus, vt Perſius ait:

Hos pueris monitus Patres infundere lippos,
Cùm videas.——

Naſus ergo Rhinocerotis nimiam ridendi, carpendique libidinem & licentiam ſignificat. Naſum enim ſubdolæ irriſioni dicauere veteres, vt Plinius lib. 11. cap. 39. teſtatur. Quare Horatius dixit -- naſo ſuſpendis adunco. Et idem, balatro ſuſpendens omnia naſo. Et Perſius, rides, ait, & nimis vncis

Naribus indulges.——

Idem de Horatio. *Callidus excuſſo populum ſuſpendere naſo*
Et alibi: *Diſce, ſed ira cadat naſo, rugoſaq; ſanna*

Ab eodem ſenſu naſutus dicitur doctus alios docte & vafrè irridere, lib. 13. epig. 2.

Martialis. *Naſutus ſis vſq; licet ſis deniq; naſus*
Quantum noluerit ferre rogatus Atlas.

Σοφῶς acclamationis formula.

Græci μυκτηρίζειν, & ἀντιμυκτηρίζειν, dicunt ridere, & viciſsim irridere. ἀπὸ τοῦ μυκτῆρος. AVDIERIS CVM GRANDE SOPHOS) Cum Romani proceres lectis vel auditis tuis epigrammatis exclamarint SOPHOS, hoc eſt ſapienter, acutè, bellè, rectè, egregiè, euge, vt Horatius & Perſius docent, putabis te, ſimplex libelle, placuiſſe lectori, & baſia oſculaque velut ſigna probati ingenij expectabis. Illi verò per cõtemptum hoc facientes, & irriſionem, te poſtremo togæ ſinu velut pilam iactabunt. Illud porrò σοφῶς acclamatio fuit Romanis planè ſolennis. Sidonius lib. 1. epig. 9. *Ad σοφῶς meum non modò laticlaui, ſed tribulium quoq; fragor concitaretur.* & eod. lib. Ob hoc illi maximum σοφῶς, non eloquentia prius, quàm verecundia dedit. Martialis.

Quod tam grande Sophos clamat tibi turba togata.

Et lib. 5. epig. 93. *——tergeminum mugiet ore Sophos.*

Quintilianus lib. 2. cap. 2. grauiter humanitatem hanc, vt vocabant, inſectatur, cum indecoram & theatralem licentiam, ſtudiorum perniciſsimam peſtem appellat. Oratoribus enim & Cauſsidicis acclamabatur variè. Cic. 3. de Orat. *Quare bene & præclarè, quamuis nobis ſæpè dicatur: bellè & feſtiuè nimium ſæpe volo. quamquam illa ipſa exclamatio, nõ poteſt melius. ſit velim crebra.* Græci quoque ſuas ἐπισημασίας habuere, cum oratoribus acclamarent, & recitatoribus dicebant, ὀρθῶς, εὖ, ὑπέρευ, vt

Varia acclamationũ voces.

Horatius *pulchrè, bene, rectè.* Et θείως, μεγάλως diuinè, magnificè. Contra quos Plutarchus lib. de ſeipſo ſine inuidia laudando. οἱ δὲ ῥητορικοὶ τὸ θείως, καὶ τὸ δαιμονίως, καὶ τὸ μεγάλως ἐν ταῖς ἀποδείξεσι προσδεχόμενοι, καὶ τὸ μετρίως, καὶ τὸ ἀνθρωπίνως προσαπολύουσι, Rhetores cùm in declamationibus, ſeu cœtibus acclamationes haſce, diuinè, bene, magnificè, libenter admittunt, omnem modeſtiam, & ſenſum hominis amittunt. Theophraſtus in characteribus Ethicis adulatoribus vocem ὀρθῶς vſitatam

Iactas, pollicerῖs tibi gratiã populi, retineo captas.

tradit cap. de adulatione. DVM BASIA CAPTAS) iactas aliter legitur, quod ſi ſanè accipias, tolerari poteſt. Quando audis, libelle, σοφῶς, putas ſincerè acclamatum, & iam ſperas immò captas, & iactas baſia, ſed non intelligis εἴρωνας, & naſos Romanos. Poëtas recitantes, & populo doctiſque viris probatos à fine paſsim familiares complectebantur. Hoc ex Plinio Iuniore diſcis, qui id à ſe factum ipſe tradit. Nos fusè lib. 10. IBIS AB EXCVSSO MISSVS IN ASTRA SAGO) Tu captas & iactas oſcula, ſed miſelle mox iactabere togâ. Hic mos Romanis, vt non tantùm libros malæ notæ, ſed homines etiam iactarent. Suetonius Othone cap. 11. *Ferebatur & vagari noctibus ſolitus: atq; inualidum quemq; obuium, vel potulentum arripere ac diſtento ſago impoſitum in ſublime iactare.* Itali Gallique non ineleganter à Vanno vannare vocant. Læuinus Torrentius in Suet. Videtur alluſiſſe & Ouidius lib. 1. T. el. 1.

Si quis erit, qui te, quod ſis meus, eſſe legendum
Non putet, è gremio reiiciatq; ſuo.

Sagatio.
Virgula cenſoria.

Meminit & Vlpianus huius laſciuiæ in Collatione Iuris cum legibus Moſis. Veteribus latinis dicta eſt ſagatio, Græcè παλμός. Caſaubonus ad Suet. SED TVNE TOTIES DOM. PAT. LITVRAS) Dignum calamo memoriaque ſtudium veterum nemo eſt, qui non arbitretur, immò admiretur: ſcribebant, recitabant, ſcriniis reddebant, amicos & viros doctos adhibebant, ad illorum iudicium tollebant, limabant, eliminabant multa, quod ex Plinio iuniore, Horatio, Sueto-

Mora ſcribẽdi.

nio, Tacito diſcis. Audi Catullum de Cinnæ Smyrna paruo libello.

Smyrna mei Cinnæ nonam poſt deniq; meſſem
Quam cœpta eſt, nonamque edita poſt hiemem.

Vbi Catullus aliorum properata opera reprehendit, præſertim Hortenſij & Vluuſi. Laudantur à diligenti cura moraque ſcribendi. Virgilius, Eurypides, Iſocrates, qui poſtremus denos, vel vt nonnulli ſcribunt, quindenos annos vni panegyrico ſcribendo inſumpſit. Ouidius impatientior

tior fuiſſe, & remiſsior in lima meritò reditur, cum ipſe fateatur laborem caſtigandi labore ſcribendi maiorem, & addat

Scilicet incipiam lima mordacius vti.

Auguſtus ſuum Aiacem totum deleuit. Philoxenus Dionyſij tragœdiam proſcripſit. Elegans eſt oratio noſtri B.M. Bencij de ſtilo, vbi multa præclarè de mora, tarditate, religione, cenſurâ ſcribendi. Noſter poëta non indiligens fuit in epigrammatum ſuorum emendatione, etiam indices adhibuit lib.4.epig.87. Apollinarem nominat lib.7.epig.25. fatetur ab eodem quædam emendata, cùm ſcribit. Hoc qualecunque, cuius aliqua pars ipſe es. Dabis - Librum 10. ſibi prope excidiſſe, ſed reuocatum & emendatum monet.

Feſtinata prior decimi mihi cura libelli
Elapſum manibus nunc reuocauit opus.
Nota leges quadam, ſed lima raſa recenti,
Pars noua maior erit: lector vtriq; faue.

Lib.12. Priſcum rogat, vt emendet epigrammata antequam Romam mittantur. Vetè de hoc igitur, quod Catullus de Smyrna, dicam. Hunc incana diu ſæcula peruoluēnt. Tristis arvndo) cenſoria lima, ſeuerior. libellus quaſi precatur auctorem, vt frontem remittat, nec ſit nimis acer in ſeipſum. luſus ad turpiculos verſus refero. tametſi generatim rectè etiam accipitur. Cupis volitare per avras) Accidit nonnullis ſcriptoribus (ſi tamen ſcriptores, quorum ſcripta ante auctores moriuntur) quod gallinis poſt excluſum ouum, ſtatim gloterantibus, & velut partum ſuum palam prædicantibus. Nam ſimul ac aliquid per impetum fuſum, currunt ad æquales, & malè nata, peius tornata formataque carmina recitant, vt ille qui extemporalem, vt Martialis noſter loquitur, picturam ad Apellem aucupandæ laudis gratia detulit. Sed geſtiens hic ſua proferendi impetus, eſt omni vi cohibendus, minimumque, vel vnum etiam epigramma, vnam per noctem ſeponendum, dum deferueat calor, qui impediebat iudicium. Sed hæc plus ſatis ad hoc epigramma, quod cum hoc dicto liceat concludere. κύων σπεύδουσα, τυφλὰ τίκτει.

Ad Cæſarem.

IV. V.

Contigeris noſtros Cæſar ſi fortè libellos
Terrarum dominum pone ſupercilium.
Conſueuere iocos veſtri quoq; ferre triumphi,
Materiam dictis, nec pudet eſſe ducem.
Qua Thymelen ſpectas, deriſoremq; Latinum,
Illa fronte precor carmina noſtra legas.
Innocuos cenſura poteſt permittere luſus:
Laſciua eſt nobis pagina, vita proba.

Excuſat iocos & laſciuiam epigrammatum ab exemplo licentiæ militaris, & mimicis geſtibus. porrò mores ſuos emendatos, verſus tantùm blandos, & molliculos aſſeuerat. Contigeris) legeris. Ita lib.10.epig.64. dixit ad Pollam.

Contigeris regina meos ſi Polla libellos,
Non tetrica noſtros excipe fronte iocos.

Cæsar) Tite, an Domitiane? quamuis enim Latinus & Thymele Domitiano in amoribus, eoſdem ſub Tito quoque mimicam exercuiſſe nullus dubito. Et poëta cùm ad Domitianum ſcribit, plerumque nomen Domitiani addit, vt infrà leges. Titum autem ſine inuidia Domitiani laudare non poterat; cùm Domitianus omnia ſibi patris ac fratris opera arrogaret. Iis tamen qui ad Domitianum hoc referunt non pugno. Terrarvm dom. pone svperc.) *Supercilium*
maieſtatem & ſeueritatem imperatoriam ſepone, ſubmitte virgulam cenſoriam. elegans eſt metonymia. Sunt enim ſupercilia animi ſigna, & indices faſtus, ſuperbiæ, maieſtatis, aut etiam voluntatis. Pro faſtu Iuuenal. dixit Sat.6. *quæ ſignificata habeat.*

Malo Venuſinam quam te Cornelia mater
Graccorum; ſi cum magnis virtutibus adfers
Grande ſupercilium.

De his Plinius lib.11.cap.37. *Supercilia homini pariter, & alternè mobilia, & in iis pars animi, his negamus, annuimus, hæc maximè indicant faſtus. Superbia alibi conceptaculum, hic ſedem habet, in corde naſcitur, huc ſubit, hic pendet, nihil altius ſimul abruptiusq; inuenit, vbi ſolitaria eſſet, &c.* Iulius Pollux, καὶ τὰς ὀφρῦς

qui dabatur veteranis gladiatoribus, velut ſignum magiſterij. Vocabatur eadem ferula & virga. Græcis ῥάβδος ἡ τῶν ἐπιστατῶν τῶν μονομάχων. Vnde pro magiſterio ac præfecturâ per metaphoram, & rude donatus liberatus à ſchola magiſter, aut ſcribendi labore, vt eſt apud Horatium, Varronem & alios. Rudem victor ſtans ad crepidinem Circi, ſub circulo Amphitheatri à populo petere & impetrare ſolebat. Quintilianum, Senecam, Petrum Fab. lib. 1. Ag. cap. 22. & lib. 2. ſem. cap. 11. Lipſium lib. 2. Satur. cap. 21. & 22. Palma communis erat omnibus victoribus. HOC PRETIVM VIRINO. TVLIT) Populus tantum miſsionem petiuerat, Cæſar propter inſolitum pugnæ euentum, & miſsionem, & palmam, & rudem victis victoribusque iiſdem induſit. CONTIGIT HOC NVLLI) ἐπιφώνημα cum recta palpatione, qua miraculum hoc diuinitati cuidam Cæſaris adſignat. VICTOR VTERQVE) quia victus vterque & læſus.

nè distinguit hanc ferulam à rude tironum. Petr⁹ Faber Sed ponè etiam appellat, quæ certè non gladium. Rudis tamen ξυλίνη μάχαιρα gladius ligneus fuit, atq; vel rectus vel incurvum, pro modo cuiuſque armaturæ Threcæ incurvum, ſecutori rectus. Lipſ. lib. 1. Sat. cap. 15. in orâ.

Ex fragmentis. Ad Cæſarem.

Da veniam ſubitis: non diſplicuiſſe meretur
Feſtinat Cæſar qui placuiſſe tibi.

Dixi in Prolemmaris hunc libellum aliquot epigrammatum iacturam paſſum, quod cùm ex illis, quæ de lepore & leone deſiderantur, tum his quoque verſiculis ſemiplenis intelligis. Videtur hoc diſtichon vltimi epigrammatis vltimum fuiſſe, quo carminum ex tempore ſcriptorum feſtiuationem excuſat. Illa enim ſunt gratiſsima, quæ munus vel opus editum proximè ſequuntur. quod Virgilianum illud docet.

——*ſero venere bubulci.* *Lege adagionem ſero veniſti.*

Ita Statius de ſuis ſiluis minimè ſilueſtribus. *Dubitaui. &c. an hos libellos, qui mihi ſubito calore, & quadam feſtinandi celeritate fluxerant, cùm ſinguli de ſinu meo prodiiſſent, congregatos ipſe dimitterē.* Et mox. *Sed apud cæteros neceſſe eſt multum illis pereat ex venia cum amiſerint, quam ſolam habent gratiam celeritatis. Nullum enim biduo longius tractum, quædam & ſingulis diebus fuſa.* Vbi multa de celeritate calami: Ita præf. lib. 2. *Eandem exigebat ſtili facultatem leo manſuetus, quem in Amphitheatro proſtratum frigidum erat ſacratiſſimo Imperatori ni ſtatim traderem.* Ita poëta ſuam celeritatem carminum in venationes editorum defendit, quod ſtuduerit placere Cæſari, quod nemini meritò debet diſplicere, cùm ſera gratulatio ruſtica ſit & ingrata.

Alterum.

Cedere maiori virtutis fama ſecunda eſt
Illa grauis palma eſt, quam minor hoſtis habet.

Et hoc diſtichon epigrammatis cauda. pugnam imparium videtur poëta celebraſſe, in quo minor maiorem ſeu vir virum, ſeu fera feram, vt ſuprà tigris leonem vicerit. CEDERE MAIORI) vt apud Virgilium lib. 10. Aeneas de Lauſo.

Hoc tamen infœlix miſeram ſolabere mortem
Æneæ magni dextra cadis——

MINOR HOSTIS) Cùm vincit maiorem, maxima laus eſt. In ludo gladiatores inter ſe comparari ſolebant, vt pares cum paribus componerentur. Indignè enim ferebant, ſi cum inferioribus pugnandum eſſet, quod victores inferiorum nullam laudem apiſcerentur, victi ſummum dedecus conciperent. Seneca: *Ignominiam, inquit, iudicat gladiator cum inferiore componi: & ſcit eum ſine gloria vinci, qui ſine periculo vincitur.* Minor autem ſi vincat, maior communi laus eſt.

MATTHÆI

MATTHÆI RADERI
AD
M. VAL. MARTIALIS
LIBRVM PRIMVM
COMMENTARIVS.

EPISTOLA.

*S*PERO *me * ſecutum in libellis meis tale temperamentum, vt de illis queri non poßit, quiſquis de ſe bene ſenſerit, cùm ſalua infimarum quoque perſonarum reuerentia ludant; quæ adeo antiquis auctoribus defuit, vt nominibus non tantum veris abuſi ſint, ſed etiam magnis. At mihi fama vilius conſtet, & probetur in me nouißimum ingenium. Abſit à iocorum noſtrorum ſimplicitate malignus interpres, nec epigrammata mea ſcribat. Improbè facit, qui in alieno libro ingenioſus eſt. Laſciuam verborum * licentiam, id eſt, epigrammaton linguam excuſarem, ſi meum eſſet exemplum: ſic ſcribit Catullus, ſic Marſus, ſic Pedo, ſic Getulicus, ſic quicunque * perlegitur. Si quis tamen tam ambitioſè triſtis eſt, vt apud illum in nulla pagina latinè loqui fas ſit, poteſt epiſtolâ, vel potius titulo contentus eſſe. Epigrammata illis ſcribuntur, qui ſolent ſpectare Florales. Non intret Cato theatrum noſtrum; aut ſi intrauerit, ſpectet. Videor mibi meo iure facturus, ſi epiſtolam verſibus clauſero.*

** Secuturum emendandum ipſe Domitius emendat. Heraldum lege.*

** Veritatem.*

** Praelegitur Lipſius rectè legit.*

Caput eſt, innocentia eſſe ſua epigrammata, quibus non perſonas, ſed vitia notet. Verborum licentiam auctoritate maiorum defendit. Catones nil moratur. *Argumentum epiſtola.*

DE SE BENE SENSERIT) ſibi bene conſcius, de aliis bene rectèque exiſtimabit. Nam mali, de bonis etiam malè, boni de malis bene ſentire conſueuerunt. Aut; quiſquis verè exiſtimarit. SALVA INFIMARVM QVOQVE PERSONARVM REVERENTIA.) Cùm nullius famam, nec poſtremiſsimi quidem nominatim lædam lib. 10. epigr. 36. *Innocens Muſa Martialis.*

Hunc ſeruare modum noſtri nouere libelli
Parcere perſonis, dicere de vitiis.

Atqui poëta ſingulis epigrammatis etiam propudioſis certa præfigit nomina? Sed non certorum hominum, nec vera, ſed ficta, niſi cum laudat lib. 5. epigr. 15. *Quando vera, quãdo ficta nomina lemmatum.*

Quintus noſtrorum liber eſt Auguſte meorum,
Et queritur læſus carmine nemo meo.
Gaudet honorato, ſed multus nomine lector
Cui victura meo munere fama datur.

Videntur tamen quidam famoſa carmina ſparſiſſe, quæ nonnulli Martiali tribuebant, vt poëtæ periculum crearent. Sed illa magnoperè ab ſe abiudicat, omneſque diras illorum auctori inprecatur lib. 7. epig. 71.

Et quantum poteris, ſed vſque clames
Non ſcripſit meus iſta Martialis.

Lib. 10. epigr. 5. *Et cùm fateri Furia iuſſerit verum*
Prodente clamet conſcientia, SCRIPSI.

QVAE ANTIQVIS DEFVIT) Lucillio, Metrodoro Scepſio, Catullo, Ortacilio, aliis. Lucillius Metellum, Lupum, Mutium Albinum lacerauit. Horatius lib. ſer. 1. ſat. 1. *Maledici poëta.*

——aut læſo doluere Metello
Famoſiſq; Lupo cooperto verſibus——

Cic. lib. 1. de Fin. ponit Lucilij verſus. Perſius de eod. Sat. 1.

——ſecuit Lucillius vrbem
Te Lupe, te Muti, & genuinum fregit in illis.

Catullus præter alios, Mamurram & in Mamurra Cæſarem notauit. Mamurra enim eques Romanus, & præfectus fabrûm C. Cæſaris in Gallia bellum gerentis, de quo Plinius lib. 36. cap. 6. *Hic eſt ille Mamurra Catulli Veronenſis carminibus proſciſſus.* Suet. Iul. Cæſ. cap. 73. Metrodori Scepſij mentio eſt apud Ouid. 4. de Ponto ad Tut. & Plinium loco d. Græci Latinis multo fuere liberiores. Notus eſt virulentus Archilochi Iambus, quo Lycamben cum tribus filiabus ad laqueum adegit, vt *Græci maledicentiſsimi.*

 Teren-

Lex de famoſis carminibus à Græcis orta.

Romani capitis pœna ſanxerunt carminis infamiam, in legib. Regiis. SI. QVIS. CARMEN. OCCENTASSIT. ACTITASSIT. CONDIDISSIT. QVOD ALTERI FLAGITIVM FAXIT, CAPITAL ESTO.

Terentianus prodidit: nec ignotus Hipponactis Scazon, quo Anthermum & Bupalum ad idem fatum compulit, quod tamen falſum eſſe oſtendit Plinius. Inde certè nata adagia de maledicis. *Archilochi patria, Archilochia edicta, Lycambea venena, Hipponactium carmẽ,* & hoc genus alia. Non ceſſerunt his Comici Priſci, Ariſtophanes, Cratinus, Eupolis, qui poſtremus, vt Cicero ad Atticum ſcribit, ab Alcibiade, quod eſſet perſtrictus carmine, eſt in mare præcipitatus, cautumque ab eodem, ne quis nominatim quempiam ſuis carminibus perſtringeret. *Ex quo factũ eſt,* inquit Gyraldus Dial. 6. hiſt. poët. *vt priſcæ Comœdiæ acerbitas in leniorem formam immutaretur.* Vnde reor ſuam legem mutuati Romani, qui capite ſanxerunt infamiam carminis. Cic. 4. Tuſcul. *Quanquam id quidem etiam 12. tabulæ declarant, condi iam tam ſolitum eſſe carmen: quod ne liceret fieri ad alterius iniuriam, leges ſanxerunt.* Et lib. 4. de Repub. *Noſtræ contra 12. tabulæ cum perpaucas res capite ſanxiſſent, in his, hanc quoque ſanciendam putauerunt, ſi quis actitauiſſet, ſiue carmen condidiſſet, quod infamiam adferret, flagitiumúe alteri. Præclarè, iudiciis enim ac magiſtratuum diſceptationibus legitimis propoſitam vitam, non Poëtarum ingeniis habere debemus, nec probrum audire, niſi ea lege, vt reſpondere liceat, & iudicio defendere.* Horatius epiſt. ad Auguſtum—*quin etiam lex*

Pœnaq́; lata, malo quæ nollet carmine quenquam
Deſcribi.

Et lib. 2. Sat. 1.

Sed tamen vt monitus caueas ne fortè negoti
Incutiat tibi quid ſanctarum inſcitia legum
Si mala condiderit in quem quis carmina, ius eſt
Iudiciumq́; eſto.

Fuſtuarium maledico.

Cornutus Perſij vetus interpres ad Sat. 1. docet, capitis aut fuſtuarij pœnam fuiſſe maledico poëtæ. Extat & Pauli I.C. ſententia (lib. 5. titulo de Iniuriis) de famoſis carminibus. & li. 1. C. de famoſis libellis. S. Auguſtinum de ciuit. Dei conſule, lib. 2. cap. 12. & ad illum locum Lud. Viuem. Arnob. lib. 4. Donat. ad Terentium de Comœdia. Sidonium epiſt. 11 lib. 1. Ioan. Sauarum ad eundem Sid. locum. Hinc poëta noſter tam ſolicitè & cautè ſuam dicacitatem excuſat.

Nuda Verba infrà excuſat.

Nominibvs veris) nudis, inquit Domitius, ſed planè nudè, & intelligit inuerecunda, cum poëta de nominibus propriis hîc loquatur, quæ non vera, ſed ficta ſe affirmat adhibuiſſe in vitiis carpendis, id quod iuratus dicit lib. 7.

Ludimus innocuis verbis, hoc iuro potentis
Per Genium Famæ, Caſtaliumq́; gregem.

Magnis) Cæſarum, conſulum, principum & nobilium virorum, vt hodie Pontificum Regum, purpuratorum, in quos famoſi libelli à famoſis, & improbis ſparguntur. Fama vilivs constet) nolim ex aliorum infamiâ famam aucupari. Novissimvm) tardiſsimum, ſtupidiſsimum. malo enim abiicere famam ingenij quàm malè ingenioſus videri. Nouiſsimum, aliâs ad tempus vltimum & poſtremum, præteritum tamẽ, non futurum exprimendum refertur. Plancus ad Cic. *Quo ego interprete nouiſſimè ad Lepidum ſum vſus.* & lib. 11. epiſt. 1. Bruti. *Poſt nouiſſimum Hirtij ſermonem.* Ouid. Met. *dixitq́; nouiſſima verba.* Rarenter imo nunquam Cicero ipſe ſic locutus legitur. Aliâs ordinẽ in gradu honoris, dignitatis, ingenij notat. Cic. pro Q. Roſcio Comœdo. *Breui tempore, qui ne in nouiſſimis quidem erat hiſtrionibus, ad primos Comœdos peruenit.* Hoc intellectu dixit Martialis nouiſſimum ingenium pro minimè prompto, acuto, & celeri, ſed tardo, hebeti, ſtupido. ſim poſtremus ingenioſorum. Malignvs interpres) omnia in peiorem partẽ vertens, vt bonus interpres apud Senecam lib. 2. de Ben. cap. 25. contrario ſenſu. Epigrammata mea scribat) aliter, ac ego, interpretetur, & noua alienaque interpretatione quaſi noua ſcribat, & ſua faciat. Non placet illud, ſcribat, hîc exponere, accuſet. quamuis Budæus ex Syneſio doceat, Græcis τὸ χάφειν etiam accuſare, ſicut & γράφεσθαι, valere. non legi tamen apud Latinos idem eſſe ſcribo, quod accuſo, etſi cum adiecto ſcribere dicam, ſignificet accuſare. Iocorum porro ſimplicitatem hic carminis innocentiam vocat, non laſciuiam, quia ſequitur τὸ. Lascivam verborvm licentiam) veritatem, habent aliæ ſcripturæ, nec falsò, intelligit enim puram impuritatem, hoc eſt, apertam rerum pudendarum appellationem, vt lib. 3. ipſe declarat.

Nuda Verba Petronius. Quid me conſtricta ſpectatis fronte Catones, Damnatisque noua ſimplicitatis opus, &c.

Schemate non dubio, ſed apertè nominat illam
Quam recipit ſexto menſe ſuperba Venus.

Plinius minor nuda verba appellauit. Epigrammatvm lingvam) Oſcam ſeu Latinam, hoc eſt, vt hic accipitur, laſciuam & petulantem. Latinè loqui, præter vulgatum vſum, valet, ſimpliciter, apertè, ingenuè & ſine diſsimulatione ac integumento verborum loqui. Cicer. 6. in Verrem. *Non enim verbi neque criminis cauſſa augendi complector omnia, cùm dico, nihil iſtum eiuſmodi rerum in tota prouincia reliquiſſe. Latinè me ſcitote, non accuſatoriè loqui.* Latini enim ſimplices minimeque fallaces habebantur. Martialis loqui, apertè verbis laſciuire & petulanter loqui dixit lib. 11. epig. 21.

Cæſaris Auguſti laſciuos liuide verſus
Sex lege, qui triſtis verba latina legis.

Latina Verba, obſcœna prætextata.

Latina verba, obſcœna & prætextata intelligit. Turneb. vide li. 24. c. 5. Mevm exemplvm.) Quod exemplo fit, omnes rectè fieri (non rectè tamen) autumant. Hoc exemplum lib. 8. epiſt. ad Domit. laudat his verbis. *Quamuis autem epigrammata ſeueriſſimis quoque & ſupremæ fortunæ viris ita ſcri-*

pta

praſint, vt mimicam verborū licentiam affectaſſe videantur, ego tamen illis non permiſi tā laſciuè loqui, quàm ſolent. Eodem exēplo tuetur ſuos hendecaſyllabos. Plinius lib. 5. epig. 3. *Facio nonnunquā verſiculos ſeueros pa-rum, &c. Nec moleſtè fers, hanc eſſe de moribus meis exiſtimationem vt, qui neſciunt talia doctiſſimos, grauiſſimos, ſanctiſſimos homines ſcriptitaſſe, me ſcribere mirentur.* Et mox infrà: *An ego verear (neminem viuentium, ne quam in ſpeciem adulationis incidam nominabo) ne me non ſatis deceat, quod decuit M. Tullium, Caium Caluum, Aſinium Pollionem, Marcum Meſſalam, Quintū Hortenſium, Marcum Brutum, Lucium Sullam, Quinctū Catulum, Quinctum Scæuolam, Seruium Sulpitium, Varronem, Torquatū (immò Torquatos) C. Memmium, Lentulū, Getuli-cum Annæum Senecam, Luceium, & proximè Virginium Rufum, & , ſi non ſufficiunt exempla priuata, Diuum Iu-lium, Diuum Auguſtum, Diuum Neruam. T. Cæſarem? Neronem enim tranſeo, quamuis ſciam, non corrumpi in deterius, quæ aliquando etiam à malis, ſed honeſta manere, quæ ſæpius à bonis, inter quos vel præcipuè numerandus P. Virgilius, Cornelius Nepos, & prius Ennius Acciusq́. Non quidem hi Senatores, ſed ſanctitas morum non diſtat ordinibus.* Plurima ſanè ſuper eodem exemplo Apuleius Apol. pro ſeipſo prima, vbi ſe auctorita-te Latinorum & Græcorum Philoſophorum, iuxta ac poëtarum & Imperatorum defendit. Ite-rumque Plinius lib. 4. epig. 14. *Erit eruditionis tuæ cogitare ſummos illos, & grauiſſimos viros, qui talia ſcri-pſerunt, non modò laſciuia rerum, ſed ne verbis quidem nudis abſtinuiſſe, quæ nos refugimus.* Multô certè magis nobis refugienda, qui religionem colimus ſanctiorem. Illos non miror quā verbis, quā moribus impuros, qui ipſam impuritatem, hoc eſt, Venerem, Priapum, Cupidinem, Volupi-am, Libertinam, Floram, Potinam, Educam, Iugatinum, Mutinum, & alia ſexcenta Acherontis monſtra, ipſoſque impuritatis auctores Dæmones pro Numinibus coluere. Chriſtianos de-reſtor, qui Virginis filium ab omni labe remotiſsimum profeſsi, ſpurciſsimis tamen verbis, ver-ſibus, & ſcriptis religionem, iuuentutem, conſcientiam contaminant, & laſciuia obſcœnitateq; omnia paganorum gentiumq́ue exempla ſuperant, promptum eſſet hos auctores indigitare, ſed ne nominando quoque noceamus, tacendo nunc proſimus. Hoc teneatur. ſi verbum otioſum ad tribunal Chriſti reum citabitur, pœnaque plectetur, quid de ſpurcis, fœdis, exitialibus dictis futurum ſit. Sic Marsvs) Sidonius Cor. 9. Non Getulicus hic tibi legetur, Non Marſus, Pe-do, Silius, Tibullus. De Getulico etiam Plinius epiſt. 3. ad Ariſt. lib. 5. Marſi, Pedonis, Getulici, Ca-tulli epigrammatariorum ortus, vitas, mores & mortes exponit Gyraldus ex variis ſcriptoribus, quem tu conſules, nos ſuo loco de his copioſius. Qvicvnqve perleoitvr) verè emendat emendatiſsimus Lipſius, prælegitur, in ſcholis, nempe vt Virgilius, Catullus, alij. Epistola vel potivs titvlo) Qui abhorret laſciua epigrammata, legat tantùm epiſtolam libri, vel potius titulum ſolum epigrammatum, & librum ponat, quando in epigrammatis præter epigrammata nihil eſt expectandum, cum epigrammatum hæc ſit natura & lingua, &c. Illis qvi Flora-lia) Floralia fuere ſpectacula ad cultum Floræ Deæ, dignæ illis ſacris inſtituta, fœda penituſq́ue caſtis oculis, immò auribus, & cogitationibus excludenda, contra quæ maiores noſtri certatim declamarunt, Tertullianus ſpectacul. lib. Lactantius 1. Inſtit. Tatianus aduerſus gentes, Minutius in Octauio. D. Auguſtinus ludos alios theatricos, quamuis turpes, præ his tamen honeſtos fuiſſe ſcribit. Deſcribit hos Ouid. 5. Faſtorum. Auguſtinus de ciuit Dei lib. 4. c. 8. Plinius lib. 18. cap. 29. Nobis cum Catone ex hoc theatro non abeundum, ſed fugiendum, immô nec intrandum. Quod de M. Portio Catone ſequitur, pete è Val. Maximo lib. 2. c. 4. Gyraldo lib. 1. Syntagm. Versibvs Clavsero) Epigramma ad Catonem intelligit, quod in Iuniana editione tertium eſt, primo tamen loco reponendum, ipſiq́ue mox epiſtolæ ſubſcribendum.*

Auctores laſciuorum epigrammatum.

Chriſtiani poëtæ hæretici ſpurciores paganis, Beza, Douſa, Ioannes ſecundus, &c.

Cōtra Floralia.

Noſſes iocoſæ dulce cum ſacrum Floræ
Feſtoſq́ lusus & licentiam vulgi,
Cur in Theatrum Cato ſeuerè veniſti?
An ideo tantum veneras, vt exires?

* *Vt eſt in Gryphianis. M. Cato, de re Floræ librum compoſuit. Gellius lib. 10. cap. 13. Ad hoc lege Heraldum & Rigaltium.*

Ad Lectorem epigramma.

I.

Hic eſt, quem legis, ille, quem requiris,
Toto notus in orbe Martialis,
Argutis epigrammaton libellis.
Cui, lector ſtudioſe, quod dediſti
Viuenti decus atq; ſentienti,
Rari poſt cineres habent poëtæ.

Superſtiti ſibi propagatam famæ nominiſq; æternitatem gloriatur. Hic est ille) Seipſum calamo demonſtrat digito quoq; monſtratum à populo lib. 9. epig. 99. iactat.

Rumpitur inuidia quod turbâ ſemper in omni
Monſtramur digito ——

Super quo verſu multa ex Cicerone, Plinio minore, Perſio, aliis adducta, huc traduci poſſunt; ſed ibi proprius locus. ARGVTIS EPIG. LIBELLIS) Non ignorauit poëta ſuas laudes, primamque virtutem epigrammatis, acumen inquam & argutiam, ſalſa & aculeata, piperataque dicta, ſenſa cogitataq; meliora, quibus ita excelluit noſter, vt ſi cum Græcis (taceo Latinos) componas, facilè intelligas Romanam Muſam Graiæ parum, immò nihil concedere, ſæpè etiam præcedere. cum illorum plurimi vix pauca condiderint, hic vnus plurima paucis illis non deteriora, ſæpè meliora elucubrarit. Et pauca fortaſſe mediocri ingenio, difficile non ſit elaborare: Sed volumina epigrammatum cum incredibili varietate, & argutiâ ſcribere, non eſt Cæſiorum, Aquinorum, Fuſtenorum, nec ipſius fortè Catulli, qui venuſtus magis quàm argutus. Verè denique Hiſpanus noſter:

Quod non inſulsè ſcribis tetraſticha quædam
Diſticha quod bellè pauca Sabelle facis,
Laudo, nec admiror, facilè eſt epigrammata bellè
Scribere: ſed librum ſcribere difficile eſt.

Gloria poëtarum calcar.

LECTOR STVDIOSE) Lectoris ſtudium, & pronum gratumque iudicium poëtæ ſtimulus eſt adſcribendum & præmium. Ouid. 4. de Ponto. El. 2.

Excitat auditor ſtudium, laudataq; virtus
Creſcit, & immenſum gloria calcar habet.

Et idem: *Ingenij ſtimulos addere fama ſolet.*

Iterum: *Plauſibus ex ipſis populi, lætoq; fauore*
Ingenium quoduis incaluiſſe poteſt.

De Triſt. 5 ——*Non paruas animo dat gloria vires,*
Et facunda facit pectora laudis amor.

Idem 1. de Rem. Am. & alibi. Propertius lib. 3. tit. 6. Val. Flaccus lib. 1. Aliique, & noſter ſæpius infrà. RARI POST CINERES HAB. POETAE) Nomen poëtarum, vt plurimum à morte reuiuiſcit, quod viuos premat inuidia, quæ timet contendi cum præſentibus, multò magis ſeparari. Noſter lib. 5. epig. 10.

Eſſe quid hoc dicam viuis quod fama negatur,
Et ſua quod rarus tempora lector amat?
Hi ſunt inuidiæ nimirum Regule mores, &c.

Ouidius lib. de Ponto. Eleg. vlt.

Inuide quid laceras Naſonis carmina rapti?
Non ſolet ingeniis ſumma nocere dies.

Laudem verò poſthumam viuis negatam omnes prædicant. Propertius lib. 3. el. 1.

Omnia poſt obitum fingit maiora vetuſtas.
Maius ab exequiis nomen in ora venit.

Ouid. 4. Pon. *Scripta placent à morte magis: quia lædere viuos*
Liuor & inuiſo carpere dente ſolet.

1. Am. *Paſcitur in viuis liuor poſt fata quieſcit,*
Tunc ſuus ex merito quemq; tuetur honor.

Idem. *Tu mihi quod rarum eſt viuo ſublime dediſti*
Nomen ab exequiis quod dare fama ſolet.

Ad hanc rediuiuam poëtarum famam eleganter Perſius alludit, cùm aſſentatores vano poëtæ poſteritatem ſpondentes, & vaticinantes introducit. Sat. 1.

Aſſenſere viri: nunc non cinis ille poëtæ
Felix? nunc leuior cippus non imprimat oſſa?
Laudant conuiuæ nunc non è manibus illis
Naſcentur violæ?

Iactat tamen & Ouidius ſibi quoque viuo ſuam laudem impertitam.

Dicere ſi fas eſt, claro mea nomine Muſa
Atq; inter tantos, quæ legeretur, erat.

Et idem. *Famaq; poſt cineres maior venit, & mihi nomen*
Tunc quoq;, cum viuis annumerarer, erat.

Ad Lectorem vbi libri venales.

II.

Qui tecum cupis eſſe meos vbicumq; libellos,
Et comites longæ quæris habere viæ,

Hos

Hos eme, quos artat breuibus membrana tabellis.
Scrinia da magnis, me manus vna capit.
Ne tamen ignores vbi ſim venalis, & erres
Vrbe vagus tota: me duce certus eris.
Libertum docti Lucenſis quære Secundum,
Limina poſt Pacis Palladiumq; forum.

Hypotheſin ex lemmate diſcis, etſi paruitatem operis iuxtaque commoditatem tibi commendat. QVI TECVM CVPIS ESSE M. V. LIBELLOS) Amabant veteres (tantum erat diſcendi ſtudium) aſsiduum laborem, nullumque prope momentum patiebantur fugere, quin aliquid aut meditarentur, aut enotarent, aut lectitarent. Non in caſtris ceſſabant à lectione, non itinere à ſcriptione, non in venatione à ſtilo, non in exilio, non apud hoſtes, non in ipſa cuſtodia (vt Cic.5.de Finibus docet) à ſtudiorum meditatione: qua vel exilium, vel dolorem, vel alias animi corporiſque moleſtias leuabant, vel otium delectabant, vel animum optimis diſciplinis inſtituebant. Exemplo ſunt Alexandri, Scipiones, Luculli, Cicerones, Cæſares, Plinij, & illi veteres, heroës, non ſæui tantùm θεράποντες ἄρηος, ſed Muſarũ etiam Myſtæ & antiſtites. Vnde ſæculum tot viris & fortibus, & eruditis abundabat. COMITES VIÆ) Publij Mimi gnome eſt, Iucundum comitem pro vehiculo eſſe viatori, quod & Homerus in Iliad. λ. inſinuauit, cùm ſcripſit --- ἀγαθὴ δὲ παραίφασίς ἐστιν ἑταίρου, quis autem iucundior comes, quàm ſcriptor eruditus? Elegans eſt apud omnis elegantiæ auctorem M. Tullium de litteris nobiſcum peregrinantibus dictum, etſi illos ille non ad membranas ſtilo calamóue exaratas retulit, ſed ad eas quas in mente & pectore ſitas perceptaſque nobiſcum, circumferimus, quæ delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum peregrinantur, ruſticantur, & quæ in oratione pro Archia ſequuntur. Martialis de ipſo Cicerone lib.14.epig.188. *Studium diſcendi quantum priſcis.*

Si comes iſta tibi fuerit membrana, putato
Carpere te longas cum Cicerone vias.

QVOS ARTAT BREVIBVS MEMBRANA TABELLIS) libellum ad modum pugillarium factum intelligas, qualia ſunt enchiridia, ad quæ alluſit, cum ſubiecit, me manus vna capit. Quos libellos Græci ἐγχειρίδια appellitant, vt eſt Epicteti, & Latinorum multa. Quæro tamen an hîc perpetuam membranam, vt in voluminibus antiquorum cernis, an diſtinctas numero paginas accipiat, quales in pugillaribus, & pinacidiis ſunt? diſtinctas reor. De pugillaribus lib.14.copioſè diſſeremus, vti & alio loco de volumine. SCRINIA) Sunt capſæ, ciſtæue, receptacula librorum, tabularum, diplomatum I.C. frequens vox. erant etiam vnguentaria ſcrinia. Notum eſt ex Plinio & aliis illud Darij, quod Alexander Homeri carminibus DD. Poëtæ ſuorum ſcriniorum ſæpè meminerunt. Ouid.1.T.el.1. *Commoda breuis libri, & par ut numeras lib.2.epig.1.*

Cùm tamen in noſtrum fueris penetrale receptum
Contigerisq; tuam ſcrinia curua domum.

Horat.Sat.1. *Iam ſatis eſt ne me Criſpini ſcrinia Lippi*
Compilaſſe putes ———

Et: prius orto
Sole vigil, calamum, & chartas, & ſcrinia poſco, id eſt, libros. Iuuenalis ciſtam appellat. Sat.1.de Codro.

Iamq; vetus Græcos ſeruabat ciſta libellos.

Catullus: ——— *ad librariorum Curram ſcrinia, Cæſios, Aquinos, &c.*

Plinius epiſt.5.lib.5. *Viſus eſt ſibi per nocturnam quietem iacere in lectulo compoſitus habitu ſtudentiũ, habere ante ſe ſcrinium, ita ſolebat, &c.* VBI SIM VENALIS) Tabernæ librariæ, ſeu bibliothecæ, hoc eſt, repoſitoria librorum, plures fuere Romæ, inter has non venales Maiorum in monte Capitolino. Auguſti in Palatio iuxta Fidei templum Græca & Latina cum porticu. Paulli quæ ad eiuſdem Baſilicam in foro Cæſaris fuiſſe creditur. Vlpia vbi poſtea thermæ Diocletiani. Marcelli prope theatrum eiuſdem, quæ Octauiæ dicebatur, de qua alicubi Gellius. Aſinij Pollionis, Virgilij aliorum. Venales autem. Atrecti, de qua infrà epig.118. Triphonis lib.13.epig.3. Liberti Lucenſis Secundi, de qua hîc. Et aliorum in Argileto, de quibus infrà. Huius hic locum oſtendit cum Domino tabernæ. LIBERTVM SECVNDVM DOCTI LVCENSIS) Mancipia docta priſci Romani, vel domi aluere, vel aduentitia emêre, quæ ſæpè ſi operam dominis fidemque ſuam probaſſent manu mittebantur. Ita celebrantur Tiro & Laurea Ciceronis. Iulius Hyginus Auguſti. Sæuius Marci Poſthumij, qui primus Romæ ad famam docendo ſcribendoque peruenit, qui de ſe, ipſe: *Bibliotheca qua Romæ.* *Venales.* *Liberti doctiſſimi.*

Sæuius Nicanor Marci libertus negabat
Sæuius Poſthumius idem ſed Marcus docebat.

Lutatius Daphnis Q. Catuli. Valerius Cato Burſeni, Cornelius Epicadius Sullæ, Pompæus, Lenæus, Pompei Magni, Scribonius Aphrodiſius Scriboniæ, & ſexcenti alij, Suetonium de claris Grammaticis vide. Nomina ſumebant, vt cernis, à patronis, lege Panninium, Sigoniũ, Vrſinum, alios. Lucenſis verò libertus an Secundus ſit apppellatus à patrono Secundo, vel quod ſecundo loco ſit natus Domino, an quia inter ſeruos, aut potius libertos fuerit ordo quidam gratiæ & dignitatis, vt alij primi, alij ſecundi, tertij, quarti dicerentur, an ſecundo loco manumiſſus, non ita patet, vt certò ſciri poſsit, quidquid Turnebus lib. 18. cap. 3. coniectet de primariis, & ſecundariis libertis. Quod Domitius hunc ſcribam Othonis ex Plutarcho exiſtimet, mihi non eſt vero ſimile cum diſertè illum Lucenſis libertum appellet noſter poëta. Et multos fuiſſe Secundos illo æuo conſtet. Limina post Pacis) locum vbi Secundus libertus Lucenſis tabernã librariam venalem habuerit, deſignat, ad pacis nempe templum, quod in vrbe etiam infantibus erat notum, ſitumq; in 4. regione vrbis, quę ab hoc nomen accepit poſtea, vt Onuphrius, Sex. Rufus, P. Victor teſtantur, qui eam regionem ita inſcribunt. Quo in loco velim lector attendas, ne templum Titi Veſpaſiani (quod Victor, & Rufus ponunt in 8. Regione, ſed Rufus tantùm Veſpaſiani appellat, & Statius intelligit, cum de equo Domitiani ſcribit, Terga pater blandoq́ue videt concordia vultu) templum pacis exiſtimes. Immò nec illud 6. Reg. templum Flauiæ gentis, ſed quod eſt in quarta Regione foro proximum, quod Veſpaſianus Suetonio auctore à ſolo nouum excitauit nouumq́ue fecit, quamuis affirment nonnulli Claudio antea inchoatum, opus omnium in vrbe, vt Herodianus in Commodo ſcribit, maximũ & pulcherrimum, cuius longitudo trecentorum pedum, ducentorũ latitudo fuit, forma quadrata, laudat hoc Plinius lib. 34. capit. 8. Ioſephus ampliſsimis verbis celebrat lib. 7. belli Iud. Marlianus item lib. 3. cap. 11. Lipſius Admir. lib. 3. cap. 6. ſub Commodo conflagrauit. In hoc templo vaſa & donaria templi Hieroſolymitani à Tito deportata & depoſita ſcribit Ioſephus & B. Hieronymus. In hoc omnium liberalium artium Profeſſores ad diſputandum conueniſſe, Galenus in ſerm. de libris propriis tradit. In editiore loco fuit ad S. Mariæ nouæ: vbi columna ſtriata ſuperſtes viſitur omnium quæ Romæ ſunt altiſsima, & maxima. Itin. Schotti. Palladivmqve forvm) Forum Tranſitorium 4. Regione ſitum, quod & forum poſtea Neruæ dictum. Onuphrius in Roma quartæ Reg. Palladium aliàs tranſitorium, aliàs D. Neruæ. P. Victor, & Rufus tantum forum tranſitorium nominant, ideo dictum quod ab eo in forum Augusti, Cæſaris, Romanum tranſirent, vel quia in eo Iani templum quatuor portarum tranſitiones dictarum. vt eſt apud Seruium, inchoatum à Domitiano, perfectum à Nerua, nunc eſt poſt ædem S. Hadriani, inter Capitolinum & Quirinalem colles ſitum. Multa de hoc Lipſius libr. 3. capit. 7. A. Palladium verò dictum haud dubiè à Palladis templo. Illud caue putes hic Palladium, quod erat in templo Veſtæ ad forum Romanum, intelligi.

Templum pacis vbi & cuiuſmodi.

Ad librum ſuum.

IV. III.

Argiletanas mauis habitare tabernas,
Cum tibi parue liber ſcrinia noſtra vacent.
*Neſcis, heu neſcis dominæ * faſtidia Romæ*
Crede mihi nimium Martia turba ſapit
Maiores nuſquam ronchi, iuueneſq́; ſeneſq́;,
Et pueri naſum Rhinocerotis habent,
Audieris cum grande ſophos, dum baſia captas,
Ibis ab excuſſo miſſus in aſtra ſago,
Sed tu, ne toties domini patiare lituras,
Neúe notet luſus triſtis arundo tuos,
Ætherias laſciue cupis volitare per auras:
I, fuge; ſed poteras tutius eſſe domi.

* *Al. faſtigia ſed mendosè.*

Librum è ſcriniis exire foras, geſtientem timidè emittit, quod vereatur ne pro fama infamiam, pro gloria dedecus auctori ſuo domum referat, propter acerrimam Romanorum cenſu-

cenſuram, quam tamen Perſius contempſit. Sed noſter ſibi lectorem Romanum conciliare ſtudet.

ARGILETANAS TABERNAS) Bibliopolia Marlianus lib.4.cap.9.ponit in imo Argileto (nam duplex erat) haud procul Theatro Marcelli. Panuinins Argiletum collocat in 11. Reg.ibidemque tabernas Bibliopolarum Argiletanas, Argiletum à fine vici Thuſci Marlianus incipit,& ad Theatrum Marcelli finit. Dictum vult Varro ab argilla eius generis terrâ, alij malunt ab Argi letho,quod ibi Argum cæſum ab Euandri ſociis fabulentur, cui Euander tumulum ibi lucumq; conſecrarit,vt poëta oſtendit. Nec non & ſacri monſtrat nemus Argileti, Eſt eiuſdem infrà lib.2. epig.17.mentio,vbi ſutorum officinas ponit in Argileto. *Argiletum & Argiletana bibliotheca.*

Argiq; letum multus obſidet ſutor.

Et lib.hoc epig.118. Atrectum bibliopolam in Argileto tabernam habuiſſe ſcribit è Regione fori Cæſariani.

Quod quæris propius petas licebit,
Argi nempe ſoles ſubire letum,
Contra Cæſaris eſt forum taberna,
Scriptis poſtibus hinc & inde totis
Illinc me pete,&c.

Ab Argileto igitur ſume Argiletanas tabernas Bibliopolarum. MAVIS HABITARE) geſtis exire, affectas famam & plauſum populi,tutius lateres adhuc in ſcriniis,memor edicti illius Horatiani:

——ſi quid tamen olim
Scripſeris,in Metij deſcendat iudicis aures
Et patris & noſtras,nonumq; prematur in annum
Membranis intus poſitis delere licebit
Quod non edideris: neſcit vox miſſa reuerti.

NESCIS HEV NESCIS DO. FASTID. ROMAE)limata enim & polita iudicia,tereteſque & tritas aures, quarum iudicium eſt ſuperbiſsimum, Romani habebant. faſtidia) ſigna intelligit, quæ dabant Romani,cùm aliquid vel legerent vel audirent,quod damnabant. Plinius lib.5.ep.3. *Quid quiſq; ſentiat, perſpicit ex vultu,oculis,nutu,manuum motu, murmure, ſilentio, ſatis apertis notis iudicium ab humanitate diſcernunt.* Iudicium verò aurium per ſe eſt faſtidioſiſsimum,vt auctor ad Herennium rectè iudicauit. Hinc apud Horatium eſt,auditorem legendo occidere. Catullus accepto malo poëta ſibi continuo pereundum putauit car.14.ad Licinium Caluum. *Faſtidium aurium & iudicium.*

Di magni horribilem & ſacrum libellum
Quem tu ſcilicet ad tuum Catullum
Miſti,continuo vt die periret
Saturnalibus optimo dierum.

Sed eleganter idem faſtidium exprimit quod è Sextij oratione plena veneni, & peſtilentia ſe concepiſſe queritur in Scazonte ad Fundum.

Hic me grauedo frigida,& frequens tuſſis
Quaſſauit,&c.

Hoc faſtidium exprimit lib.2.epig.6.noſter.

Lectis vix tibi paginis duabus
Spectas ἐσχατοκόλλιον Seuere
Et longas trahis oſcitationes.

Enimuerò Perſius hoc vulgi iudicium contemnebat. Sat.1.

——Nugæ; non ſiquid turbida Roma
Eleuet accedas,examénue improbum in illa
Caſtiges trutina ——

Sed Horatius etiam de iniquo vulgi iudicio queritur apud Mœcenatem.

Scire velis mea cur ingratus opuſcula lector
Laudet ametq; domi, premat extra limen iniquus
Non ego ventoſæ,&c.

MAIORES NVSQVAM RONCHI) quia nuſquam naſi longiores, qui ſonantiores edunt ronchos, quibus poëta iudicia faſtidioſiſsima ſignificat, per naſos longiores acriores cenſuras; Eſt ronchus propriè ſtertentis ſonus. Martial.lib.3.epig.82.

Septunce multo deinde perditus ſtertit,
Nos accubamus,& ſilentium ronchis
Præſtare tuſſi,nutibus propinamus.

Græcè ῥόγχος à ῥέγχω διὰ ὀνοματοποιίας. Plautus. *Cyathiſſat dum bibit, ronchiſſat,dum dormit.* Translatè pro deriſore, ſuperboq; cenſore accipe. Sidonius. Nec nos ronchiſono Rhinocerote notet. & Martialis lib.4. epig.47. *Ronci ſeu Ronchi irriſiones.*

Site

Si te pectore, ſi tenebit ore
Nec ronchos metues maligniorum.

Naſus pro iudicio cenſura, irriſione. ET PVERI NASVM RHINOCEROTIS HABENT) Etiam pueri ſibi ius cenſendi, damnandi, irridendi ſumunt Romæ. nec mirum. Nam facilis cuiuis rigidi cenſura cachinni, inquit Sat.10. Iuuen. Et ſic informabantur à maioribus, vt Perſius ait:

Hos pueris monitus Patres infundere lippos,
Cùm videas.——

Naſus ergo Rhinocerotis nimiam ridendi, carpendique libidinem & licentiam ſignificat. Naſum enim ſubdolæ irriſioni dicauere veteres, vt Plinius lib.11.cap.39.teſtatur. Quare Horatius dixit -- naſo ſuſpendis adunco. Et idem, balatro ſuſpendens omnia naſo. Et Perſius, rides, ait, & nimis vncis

Naribus indulges.——

Idem de Horatio. *Callidus exterſo populum ſuſpendere naſo*
Et alibi: *Diſce, ſed ira cadat naſo, rugoſaq; ſanna*
Ab eodem ſenſu naſutus dicitur doctus alios docte & vafrè irridere, lib.13.epig.2.
Martialis. *Naſutus ſis vſq; licet ſis deniq; naſus*
Quantum noluerit ferre rogatus Atlas.

Σοφῶς acclamationis formula. Græci μυκτηρίζειν, & ἀντιμυκτηρίζειν, dicunt ridere, & viciſsim irridere. ἀπὸ τοῦ μυκτῆρος. AVDIERIS CVM GRANDE SOPHOS) Cum Romani proceres lectis vel auditis tuis epigrammatis exclamarint SOPHOS, hoc eſt ſapienter, acutè, bellè, rectè, egregiè, euge, vt Horatius & Perſius docent, putabis te, ſimplex libelle, placuiſſe lectori, & baſia oſculaque velut ſigna probati ingenij expectabis. Illi verò per cõtemptum hoc facientes, & irriſionem, te poſtremo togæ ſinu velut pilam iactabunt. Illud porrò σοφῶς acclamatio fuit Romanis planè ſolennis. Sidonius lib.1.epig.9. *Ad σοφῶς meum non modò laticlaui, ſed tribulium quoq; fragor concitaretur.* & eod.lib. Ob hoc illi maximum σοφῶς, non eloquentia prius, quàm verecundia dedit. Martialis.

Quod tam grande Sophos clamat tibi turba togata.
Et lib.5.epig.93. *——tergeminum mugiet ore Sophos.*

Quintilianus lib.2.cap.2. grauiter humanitatem hanc, vt vocabant, inſectatur, cum indecoram & theatralem licentiam, ſtudiorum perniciſsimam peſtem appellat. Oratoribus enim & Cauſsidicis acclamabatur variè. Cic.3.de Orat. *Quare bene & præclarè, quamuis nobis ſæpè dicatur: bellè & feſtiuè nimium ſæpe volo. quamquam illa ipſa exclamatio, nõ poteſt melius. ſit velim crebra.* Græci quoque ſuas ἐπισημίας habuere, cum oratoribus acclamarent, & recitatoribus dicebant, ὀρθῶς, εὖ, ὑπέρευ, vt *Varia acclamationũ voces.* Horatius *pulchrè, bene, rectè.* Et θείως, μεγάλως diuinè, magnificè. Contra quos Plutarchus lib. de ſe ipſo ſine inuidia laudando. οἱ δὲ ῥητορικοὶ τὸ θείως, καὶ τὸ δαιμονίως, καὶ τὸ μεγάλως ἐν ταῖς ἀποδείξεσι προσδεχόμενοι, καὶ τὸ μετρίως, καὶ τὸ ἀνθρωπίνως προσαπολλύουσι, Rhetores cùm in declamationibus, ſeu cœtibus acclamationes haſce, diuinè, bene, magnificè, libenter admittunt, omnem modeſtiam, & ſenſum hominis amittunt. Theophraſtus in characteribus Ethicis adulatoribus vocem ὀρθῶς vſitatam *Iactas, polliceris tibi gratiã populi, retineo captas.* tradit cap. de adulatione. DVM BASIA CAPTAS) iactas aliter legitur, quod ſi ſanè accipias, tolerari poteſt. Quando audis, libelle, σοφῶς, putas ſincerè acclamatum, & iam ſperas immò captas, & iactas baſia, ſed non intelligis εἴρωνας, & naſos Romanos. Poëtas recitantes, & populo doctiſque viris probatos à fine paſsim familiares complectebantur. Hoc ex Plinio Iuniore diſcis, qui id à ſe factum ipſe tradit. Nos fusè lib.10. IBIS AB EXCVSSO MISSVS IN ASTRA SAGO) Tu captas & iactas oſcula, ſed miſelle mox iactabere togâ. Hic mos Romanis, vt non tantùm libros malæ notæ, ſed homines etiam iactarent. Suetonius Othone cap.11. *Ferebatur & vagari noctibus ſolitus: atq; inualidum quemq; obuium, vel potulentum arripere ac diſtento ſago impoſitum in ſublime iactare.* Itali Gallique non ineleganter à Vanno vannare vocant. Læuinus Torrentius in Suet. Videtur alluſiſſe & Ouidius lib.1.T.el.1.

Si quis erit, qui te, quod ſis meus, eſſe legendum
Non putet, è gremio reiiciatq; ſuo.

Meminit & Vlpianus huius laſciuiæ in Collatione Iuris cum legibus Moſis. Veteribus *Sagatio.* latinis dicta eſt ſagatio, Græcè παλμός. Caſaubonus ad Suet. SED TV NE TOTIES DOM. PAT. *Virgula cenſoria.* LITVRAS) Dignum calamo memoriaque ſtudium veterum nemo eſt, qui non arbitretur, immò admiretur: ſcribebant, recitabant, ſcriniis reddebant, amicos & viros doctos adhibebant, ad illorum iudicium tollebant, limabant, eliminabant multa, quod ex Plinio iuniore, Horatio, Sueto-*Mora ſcribẽdi.* nio, Tacito diſcis. Audi Catullum de Cinnæ Smyrna paruo libello.

Smyrna mei Cinnæ nonam poſt deniq; meſſem
Quam cœpta eſt, nonamque edita poſt hiemem.

Vbi Catullus aliorum properata opera reprehendit, præſertim Hortenſij & Vluuſi. Laudantur à diligenti cura moraque ſcribendi. Virgilius, Eurypides, Iſocrates, qui poſtremus denos, vel vt nonnulli ſcribunt, quindenos annos vni panegyrico ſcribendo inſumpſit. Ouidius impatientior

tior fuiſſe, & remiſsior in lima meritò redditur, cum ipſe fateatur laborem caſtigandi labore ſcribendi maiorem, & addat

Scilicet incipiam lima mordacius vti.

Auguſtus ſuum Aiacem totum deleuit. Philoxenus Dionyſij tragœdiam proſcripſit. Elegans eſt oratio noſtri B.M.Bencij de ſtilo, vbi multa præclarè de mora, tarditate, religione, cenſurâ ſcribendi. Noſter poëta non indiligens fuit in epigrammatum ſuorum emendatione, etiam iudices adhibuit lib.4.epig.87. Apollinarem nominat lib.7.epig.25. fatetur ab eodem quædam emendata, cùm ſcribit. Hoc qualecunque, cuius aliqua pars ipſe es. Dabis - Librum 10. ſibi prope excidiſſe, ſed reuocatum & emendatum monet.

Feſtinata prior decimi mihi cura libelli
Elapſum manibus nunc reuocauit opus.
Nota leges quædam, ſed lima raſa recenti,
Pars noua maior erit: lector vtriq; faue.

Lib.12. Priſcum rogat, vt emendet epigrammata antequam Romam mittantur. Verè de hoc igitur, quod Catullus de Smyrna, dicam. Hunc incana diu ſæcula peruoluent. TRISTIS ARVNDO) cenſoria lima, ſeuerior. libellus quaſi precatur auctorem, vt frontem remittat, nec ſit nimis acer in ſeipſum. luſus ad turpiculos verſus refero. tametſi generatim rectè etiam accipitur. CVPIS VOLITARE PER AVRAS) Accidit nonnullis ſcriptoribus (ſi tamen ſcriptores, quorum ſcripta ante auctores moriuntur) quod gallinis poſt excluſum ouum, ſtatim gloterantibus, & velut partum ſuum palam prædicantibus. Nam ſimul ac aliquid per impetum fuſum, currunt ad æquales, & malè nata, peius tornata formataque carmina recitant, vt ille qui extemporalem, vt Martialis noſter loquitur, picturam ad Apellem aucupandæ laudis gratia detulit. Sed geſtiens hic ſua proferendi impetus, eſt omni vi cohibendus, minimumque, vel vnum etiam epigramma, vnam per noctem ſeponendum, dum deferueat calor, qui impediebat iudicium. Sed hæc plus ſatis ad hoc epigramma, quod cum hoc dicto liceat concludere. *κύων σπεύδουσα, τυφλὰ τίκτει.*

Ad Cæſarem.

IV. V.

Contigeris noſtros Cæſar ſi fortè libellos
Terrarum dominum pone ſupercilium.
Conſueuere iocos veſtri quoq; ferre triumphi,
Materiam dictis, nec pudet eſſe ducem.
Qua Thymelen ſpectas, deriſoremq; Latinum,
Illa fronte precor carmina noſtra legas.
Innocuos cenſura poteſt permittere luſus:
Laſciua eſt nobis pagina, vita proba.

Excuſat iocos & laſciuiam epigrammatum ab exemplo licentiæ militaris, & mimicis geſtibus. porrò mores ſuos emendatos, verſus tantùm blandos, & molliculos aſſeuerat. CONTIGERIS) legeris. Ita lib.10.epig.64. dixit ad Pollam.

Contigeris regina meos ſi Polla libellos,
Non tetrica noſtros excipe fronte iocos.

CÆSAR) Tite, an Domitiane? quamuis enim Latinus & Thymele Domitiano in amoribus, eoſdem ſub Tito quoque mimicam exercuiſſe nullus dubito. Et poëta cùm ad Domitianum ſcribit, plerumque nomen Domitiani addit, vt infrà leges. Titum autem ſine inuidia Domitiani laudare non poterat, cùm Domitianus omnia ſibi patris ac fratris opera arrogaret. Iis tamen qui ad Domitianum hoc referunt non pugno. TERRARVM DOM. PONE SVPERC.) maieſtatem & ſeueritatem imperatoriam ſepone, ſubmitte virgulam cenſoriam. elegans eſt metonymia. Sunt enim ſupercilia animi ſigna, & indices faſtus, ſuperbiæ, maieſtatis, aut etiam voluntatis. Pro faſtu Iuuenal. dixit Sat.6. *Supercilium quæ ſignificata habeat.*

Malo Venuſinam quàm te Cornelia mater
Graccorum; ſi cùm magnis virtutibus adfers
Grande ſupercilium.

De his Plinius lib.11.cap.37. *Supercilia homini pariter, & alternè mobilia, & in iis pars animi, his negamus, annuimus, hæc maximè indicant faſtus. Superbia alibi conceptaculum; hic ſedem habet, in corde naſcitur, huc ſubit, hic pendet, nihil altius ſimul abruptiusq; inuenit, vbi ſolitaria eſſet, &c.* Iulius Pollux, καὶ τὰς ὀφρῦς

αἴρων ὁ ὑπερήφανος, ἢ ἀνασπῶν, ἢ αἰωρῶν, ἢ ἀνέλκων, ἢ συνέλκων, ἢ ἀνατείνων ὑπὲρ νέφη, &c. Supercilia tollens ſuperbus, aut ſubtrahens, vel ſubleuans, aut ſurſum trahens, aut contrahens, & extendens ſuper nubes. plura de ſuperciliis ex Xenophonte idem, qui meditantium contracta ait ſupercilia. Cicero ſuperciliis mœſtitiam, hilaritatem, riſum, grauitatem aſcribit. de Offic. *Superciliorum remiſſio, aut contractio mœſtitia, hilaritas, riſus.* Et infrà: *Hic vos rugis ſuperciliog; decepit.* Et pro Seſtio: *Tanta erat grauitas in oculo, tanta frontis contractio, vt illo ſupercilio, tanquam Rhadamantus ille niti videretur.* Seueritatem & hilaritatem Pierius in Hieroglyphicis ſupercilio adſignat lib.33. Inde ſunt ea vulgo protrita, attollere ſupercilia, contrahere ponere ſupercilia, pro faſtu, ſeueritateque frequentiſsimè vſurpatur. Martialis hic pro grauitate, ſeueritate, & maieſtate poſuit, quod à ſuis epigrammatis deprecatur, vt lib.11.epig.2.

Expreſſit hunc locũ Auſonius. Carminis incompti tenuem lecture libellũ, Pone ſupercilium.

Triſte ſupercilium, duriq; ſeuera Catonis
Frons, & aratoris filia Fabricij.
Et perſonati faſtus, & regula morum, &c. *Ite foras.*

Pro faſtu idem lib.9.epig.81.

Oderat ante ducum famulos, turbamq; minorem
Et Pallatinum turba ſupercilium.

Pro grauitate lib.1.cap.25. Cuius & ipſe times triſte ſupercilium. Terrarum Dominum dixit pro poteſtate imperatoria, qua orbem terræ adminiſtrat, vt Horatius de Ioue lib.3.Od.1.

Reges in ipſos imperium eſt Iouis
Clari gigantæo triumpho
Cuncta ſupercilio mouentis.

Et Homerus: ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε κρονίων. Dixit, & nigris ſuperciliis annuit Iuppiter.

Et mox: μέγαν δ' ἐλέλιξεν ὄλυμπον.

Acclamationes militares in triumphis.

Quod Virgilius expreſsit 9. totum nutu tremefecit olympum. Consuevere iocos vestri q. fer. triumphi) Hunc morem militũ acclamandi, iocandi, conuiciandi in triumphis nemo neſcit, qui Liuium, Dionyſium, Dionem, Suetonium, Plinium alioſque vidit. Dionyſ.lib. 7. ἔξεστι γὰρ τοῖς κατάγουσι τὰς νίκας ἰαμβίζειν, καὶ κατασκώπτειν τοὺς ἐπιφανεστάτους ἄνδρας αὐτοῖς στρατηλάτας, ὡς Ἀθήνησι τοῖς πομπευταῖς τοῖς ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν πρότερον ἅμα τοῖς σκώμμασι παρορχουμένοις, νῦν δὲ ποιήματα ᾄδουσιν αὐτοσχέδια: *Permittitur enim victores deducentibus iambos, & dicteria iacere in clariſſimos viros, & ipſos imperatores, quemadmodum Athenis ſolebant pompam in plauſtris ducentes ſcommatis obuios impetere, nunc autem extemporalia canunt poëmata.* Liuius lib.4.de C. Valerio Conſule. *Itaque cum ex S.C. vrbem ouans introiret, alternis inconditi verſus militari licentia iactati, quibus Conſul increpitus Menenij nomen celebre laudibus fuit.* Idem lib.5.de Camillo. *Dictator recuperata ex hoſtibus patria, triumphans in vrbem redit, interq; iocos militares, quos inconditos iaciunt Romulus ac parens patriæ, conditorque alter vrbis haud vanis laudibus appellatur.* Idem lib.10. & lib.39. verſus in Imperatores dictos ait. Plinius lib.19. cap. 8. *Olus quoque ſilueſtre eſt trium foliorum, D. Iulij carminibus præcipuè iocis militaribus. Alternis quippe verſibus exprobrauere lapſana ſe vixiſſe.* Velleius Paterculus lib.2. *Eoq; inter iocos militares, qui currum Lepidi Planciq; ſecuti erant, inter execrationem ciuium, vſurpabant hunc verſum.* De Germanis non de Gallis duo triumphant Conſules. Conuitia militaria recitat in Iulium Cæſarem Dio.lib.43. Suet. Iul.cap.40. lege Briſſonium de Form.lib.4.

Dvcem materiam dictis) Scommatis & conuitiis, & laudibus etiam, vt ſuprà audiſti. Martialis infrà:

Feſta coronatus ludet conuitia miles
Inter laurigeros cum comes ibit equos.

Et idem. *Fas audire iocos leuioraq; carmina Cæſar*
Eſt tibi, ſi luſus ipſe triumphus amat.

Thymele & Latinus qui.

Qva Thymelen spectas) fronte hilari & ſerenâ, qua ſoles videre, & ridere mimicos geſtus Latini, & Thymeles, illâ ead. lege meos iocos epigrammatum. Thymele vxor Latini mimi, cuius actione mimica plurimum fertur delectatus Domitianus, quem Latinus ſibi propter delatores cauens, per vxorem Thymelem ſubmiſſam placauit. Iuuen.Sat.1.

Quod ſupereſt, quem Maſſa timet, quem munere palpat
Carus, & à trepido Thymele ſubmiſſa Latino.

θυμέλη quid.

Quem verſum rectè Britannicus de palpatione, & placatione Domitiani exponit, quamuis alij alium latere ſenſum exiſtiment. Nomen fœminæ inditum videtur à Græcanica voce θυμέλη. pulpitum, ſeu ara theatri, Thymelem primam ſaltatricem, & imitatricem fuiſſe memorant, cuius artis cum vxor Latini perita eſſet, altera Thymele eſt appellata. θυμέλην Pollux in theatro dixit, ἢ

βῆμα,

ϑύμα, ἢ βωμὸν pulpitum,ſeu aram, vt & Suidas. Eſt autem, vt Philander ad lib.5. Vitruuij ſcribit, θυμέλη Theatri pars,vbi hiſtriones ſuas actiones perficiunt,cuius Plutarchus mentionem facit in ſympoſ. ἀ θυμέλῃ,dicuntur Thymelici,de quibus I.C. ff. de his qui notantur infamia, & Canonica Decreta.lege Cæl.Rhod.lib.8.cap.8. Petrum Fab.Agon.Alex. ab Alex.lib.3. cap.9. Tiraquellum ibid.Græci hiſtrionicam, θυμέλην nuncupant, θυμέλην enim ſcenam dixerunt. Thymelicum choragium eſt apud Apuleium apparatus ſcenicus. Thymelici ſunt,inquit Suidas, οἱ ἐν ὑποχείσει τῶν πάχνων ἐπιδεικνύμενοι, qui perſonati artem oſtentant. Eſt enim θυμέλη locus editior vbi actores ſaltabant. Thymelicorum denique nomine ludios, mimos, citharoedos, tibicines, cithariſtas,Lyriſtas,& huius farinæ alios accipe. Speciatim etiam & cantores,qui modos faciebant,& ſaltationes Thymelici dicti, de quibus Vlpianus l.4.ff.de his qui not.infamia. Plura Iſidorus lib.18.cap. 47. Phrynicus ἐν ἐκλογῇ ἀττικῶν ῥημάτων, Iulius Cæſar Sc. Ret. lib.1. cap.9. & 19. Britannicus ad 1. Sat.Iuuen. A prima Thymele Latini vxor,& ipſa Thymele audiit. vxorem tamen Latini negant alij.de hoc Sat.6.Iuuen. Quem toties texit perituri ciſta Latini. Eandem celebrauit Sidonius lib.9.epiſt.3. Bimari remittat vrbe Thymelen,paterque doctas Tepidas ad officinas Cithariſtrias,Corinthus Digiti quibus canentes Pariter ſonante lingua, Vice pectinis fatigent Animata fila pulſu. Derisoremqve Latinvm) Hunc Latinum præter Iuuenalem,& Martialem Suetonius memorat Domit.cap.15. Martialis epitaphium huic ſcripſit lib.9.epig.29.

Dulce decus ſcenæ,ludorum fama,Latinus
Ille ego ſum plauſus deliciæq; tuæ.

Vbi de moribus,& vita,& arte huius plura. Eadem tempeſtate floruit Paris Thymelicus, & Mimus quem Domitianus iuſsit interfici,cui Theodorus Xyſticus fecit monumentum. Suet. Cœl.Rhod.inſcriptiones. Mimum porrò aiunt,qui geſtibus hominum mores, & vitia ridiculè imitatur, vt hodie moriones in aulis principum. Eſt & genus fabulæ obſcœnæ. Pantomimus omnium perſonarum imitator effictorque. Caſsiodorus lib.Var.4. epiſt. vltima Pantomimo à multifaria imitatione nomen eſt. Idem corpus Herculem deſignat & Venerem. Auctore Apol. cap.19. *Fœminam præſentat & marem, regem facit & militem, ſenem reddit & iuuenem, vt in vno credas eſſe multos,tam varia imitatione diſcretos.* Arnobius lib.4. *Quid Pantomimi veſtri, quid hiſtriones, quid illa mimorum,atque exoleti generis multitudo.* Tertullianus lib.ſpect. *Ita ſumma eius de ſpurcitia plurimum concinnata eſt, quam Attelanus geſticulator, quam Mimus etiam per mulieres repræſentat ſexum pudoris exterminans, vt facilius domi quàm in ſcena erubeſcant. Quam denique Pantomimus à pueritia patitur in corpore, vt artifex eſſe poſſit,&c.* Eſt apud Suetonium horum mentio in Nerone cap.16.& 26. & Dom. cap.15. Illa fronte) remiſſa, hilari, facili, non ſupercilioſa & cenſoria. Innocvos censvra pot. permitt. lvsvs) Epigrammata quæ ad nullius infamiam pertinent, quamuis laſciua non ſunt reprehendenda nec prohibenda, cum ſint tantùm iocus & luſus, quos etiam Imperatores ſpectant, audiunt, permittunt. Domitianus porrò, vt Tranquillus 8. capit.narrat, *ſuſcepta morum correctione ſcripta famoſa, vulgoq; edita, quibus primores viri fœminæq; notabantur aboleuit, non ſine auctorum ignominia.* Idem Auguſtus fecit qui cenſuit cognoſcendum de iis qui libellos, aut carmina ad infamiam cuiuſpiam ſub alieno nomine ederent. Quod & Horatius ep.l.2.

Thymelici. *Mimus & Pantomimus Sanniones.* *Domitiani Cæſaris & Cenſoris edictum de famoſis carminibus.*

doluere cruento
Dente laceſſiti, fuit intactis quoq; cura
Conditione ſuper communi: quin etiam lex
Pœnaq; lata, malo quæ nollet carmine quemq;
Deſcribi. vertere modum formidine feſtis.

Sed hac de re ſuprà in epiſtola Martialis copioſè diſſertatum. Innocuos igitur eos vocat uſus,qui neminem lædant, vt Ouid.4.Triſt.de ſe.

De famoſis ſcriptis ſupra actũ in epiſtola Martial.

Nec qui detrectat præſentia liuor, iniquo
Vllum de noſtro dente momordit opus.

Domitianus porrò cenſuram perpetuam geſsit, exemplo Iulij Cæſaris. Martialis inde mamum cenſorem alibi nuncupat.

Lasciva est nobis pagina, vita proba) Spurcè quædam ſcripſi,ſed purè tamen ci. Catullus ead.ſe via defendit ad Aurelium & Furium.

Poëtæ pudicè viuere, impudicè ſcribere ſe dicunt. Hunc verſum Auſonius Plinio Iuniori tribuit, ego vtriq;

Qui me ex verſiculis meis putatis,
Quod ſint molliculi, parum pudicum:
Nam caſtum eſſe decet pium poëtam
Ipſum, verſiculos nihil neceſſe eſt.

Ouid.2.T. em :

Deme mihi ſtudium, vitæ quoq; crimina demes
Crede mihi diſtant mores à carmine noſtri:
Vita verecunda eſt, muſa iocoſa mea eſt.

Hadrianus Imperator ſuum quoque Voconium ita excuſat in epitaphio.

Laſciuus verſu, mente pudicus erat.

Martialis Latinum, de quo iam dictum, pari modo tutatur lib.9.epig.29.

Sed nihil à noſtro ſumpſit mea vita theatro
Et ſola tantum ſcenicus arte feror.
Non poteram gratus domino ſine moribus eſſe
Interius mentes ſuſpicit ille Deus.

De Domitiano loquitur cui Latinus gratiſsimus. Apuleius Apol. pro ſeipſo prima, Solonis, Platonis, Catulli, Aeditui, Portij, Hadriani Auguſti exemplis, vti & Plinius iunior, de quo fusè in epiſtolâ, plurimorum auctoritate, ſe purgat.

Seneca refutat poëtas. *Ariſtides item.* Sed aliter philoſophatur Seneca ad Lucillium lib.2. *Apud Græcos*, inquit, *in prouerbium ceſſit, talis hominibus fuit oratio, qualis vita.* Extat hoc apud Ariſtidem in ſecunda Rhetor. aduerſus Platonem defenſione. οὐκ ἀποστατεῖ δὲ ἡ παροιμία τούτων, ἡ λέγουσα. οἷος ὁ τρόπος, τοιοῦτον εἶναι καὶ λόγον, καὶ πάλιν τὸ ἔπεργον ὡσαύτως. *Non diſſentit autem ab iis adagium, quo dicunt, cuiuſmodi ſunt mores, eiuſmodi orationem eſſe, ac rurſum, qualis ſit oratio tales eſſe mores.* Quare Solon apud Laërtium τὸν λόγον, ait, εἴδωλον εἶναι, τῶν ἔργων. Seneca certè Mœcenatis mollitiem, luxum & delitias ex dictione hominis colligi ſcribit. Adagionem lege, qualis vir, talis oratio. ἐκ γὰρ λόγου ἀνὴρ καλὸς γνωρίζεται. *Et Iſocrates.* Verè monet Iſocrates Dæmonicum, ἃ ποιεῖν αἰσχρὸν, ταῦτα νόμιζε μηδὲ λέγειν εἶναι καλόν. *Eurypides.* Rectè & Eurypides in Troiade.

Σιγᾶν ἄμεινον τἀσχρὰ, μηδὲ μουσά μοι
Γένοιτ', ἀοιδὸς ἥ τις ὑμνήσει κακά.

Herodotus. Herodotus lib.1. accinit. ὁπόσα ποιέειν οὐκ ἔξεστι, ταῦτα οὐδὲ λέγειν ἔξεστι. *Cicero.* Planè verò Chriſtianè Paganus Cicero pro M. Cœlio. *Quantum à rerum turpitudine abes, tantum te à verborum libertate ſeiungas.* *Muretus.* Et noſter Muretùs in Iuuenilibus.

Raro moribus exprimit Catonem
Quiſquis verſibus exprimit Catullum.

VI.

Ad Marcum.

V.

Do tibi naumachiam, tu das epigrammata nobis;
Vis, puto, cum libro Marce natare tuo.

Hoc diſtichon Morellus Græcè vertit. Excuſat intempeſtiuum munus apud Cæſarem, facitque ipſum Domitianum loquentem. Do tibi navm.) Ego Cæſar occupatus in naualis pugnæ ſpectaculo apparando interpellor tuis epigrammatis, quæ legenda offers. Vis pvto cvm lib. M. natare tvo) Hoc agere videris poëta, vt à me irato, vnà cum libro tuo in vndas abiectus fluctibus hauriare, aut inter Nereidas natatorem agas & mergaris, non ſuccurrit tibi. *Prouerbium.* τὸ ἄκαιρον, πανταχοῦ λυπηρόν; Carmina ingrata veteres non Vulcano tantũ vſtulanda conſecrabant, ſed Neptuno etiam delenda tradebant, quod poëta lib.5.epig.54. ad Baſſum inſinuat. & Ouid.1.El.3.Am. *Quid cum me munus, &c.*

VII.

De leone Cæſaris.

VI.

Ætherias aquilâ puerum portante per auras
Illæſum timidis vnguibus hæſit onus:
Nunc ſua Cæſareos exorat præda leones,
Tutus & ingenti ludit in ore lepus.
Quæ maiora putas miracula? ſummus vtrique
Auctor adeſt: hæc ſunt Cæſaris, illa Iouis.

Blanditur Cæſari occaſione manſueti leonis, quem aquilæ Iouis comparat, vt Domitianum ipſi Ioui. Ganymedem lepori.

Fabula Ganymedis. Aetherias aq. pv. por. per avras) Aquila Iouis Satelles, & internuncia quondam Ganymedem Trois, regis Troianorum filium in cœlum detulit illæſum, Nunc in leonis ore tutus ludit, & latet lepus. Non minùs hoc Cæſaris eſt miraculum, quâm illud Iouis. Hiſtoriam Vergilius attigit,

——quem præpes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger vncis.

Et Horatius lib.4. Car.

Qualem miniſtrum fulminis alitem
Cui rex deorum regnum in aues vagas
Permiſit expertus fidelem
Iupiter in Ganymede flauo.

Ouid.

Ouid.10.Met. ipſum Iouem canit in aquilam verſum rapuiſſe Ganymedem. Quod & Græcus epigrammatographus teſtatur

Αἰετὸς ὁ ζεὺς ἦλθεν ἐπ' ἀντίθεον γανυμήδην
Κύκνος ὅτι ξάνθην μητέρα τῆς ἑλένης.
Ipſe aquila ad pulcrum Ganymedem Iupiter olim
Ad matremq́; Helenæ deinde volauit olor.

Raptus eſt ob regiam formam, vt Ioui pocula miniſtraret, ita Homero cantante, vel vt Deorum æuo frueretur, vt Apollonius in 3. Argon. vel ob eximiam eius prudentiam, vt Xenophon in Sympoſio fabulatur. De eod. Cic. 1. Tuſc. ſed omnia fusè mythologi. PVERVM PORTANTE AQVILA) Sunt qui hanc fabulam in Amphitheatro repræſentatam reipſa ſcribant, & hæc verba Martialis intelligant, quaſi aquila puerum Ganymedis perſonam agentem extulerit in aërem, & retulerit, vt lib. 5. ep. 56. aquila ipſum Iouem tuliſſe dicitur.

Quare raptus Ganymedes.

Dic mihi, quem portes, volucrum regina? tonantem.

Quod, vt fieri potuiſſe, & illud lib. 5. de re facta capiendum intelligo, ita hic non affirmarim de Ganymede portato, ſed tantùm comparato, poëtam loqui. Bullengerus hic puerum aquilæ efferendum & deferendum putat fuiſſe commiſſum lib. de Ven. Circi. cap. 21. AElianus ſanè lib. 12. cap. 21. narrat infantem à turri deiectum, à ſubeunte aquila ſeruatum, & in proximum hortum deportatum, poſteaque regnum Babylonis adeptum. Idem lib. 6. cap. 29. puerum ab aquila ſic adamatum refert, vt illi miniſtraret, vnaque cum illo moreretur. Callicrates etiam Tyrius, vt eſt apud Vopiſcum, prodidit, Aurelianum infantem, & faſciola vinctum, è cunis ab aquilâ innoxiè leuatum, & in aram impoſitum, quæ iuxta ſacellum forte, ſine ignibus erat. Vnde putes non planè fabuloſum videri poſſe, quod Maximus Planudes in vita Aeſopi commemorat. *Nectenabo enim Rex Ægypti cum falſo accepiſſet, Æſopum eſſe extinctum, mittit Lycero regi Babyloniorum ſtatim epiſtolam, qua architectos petebat, qui turrim ædificarent, neque cœlum, neq; terram attingentem, Lycerum cum Æſopo quaſi redimiuo, (nam occidi iuſſerat, quem ſeruus Lyceri clam ſeruarat) Nectenabonis epiſtolam oſtendiſſet, Æſopus omnes aucupes accerſiuit, atq; aquilarum pullos quatuor vt caperent iuſsit, captos nutriuit, ac inſtruxit, vt pueros in ſportis vnguibus aquilarum affixis geſtando in altum tollerent, atque ita obedientes pueris eſſent, vt quocunq; illi vellent, volarent, ſiue in altum, ſiue in terram humi. Exacta hyeme Æſopus cum aquilis & pueris profectus ad regem, ſpectaculum illud tota admirante Ægypto exhibuit. Rex viſo Æſopo perculſus, attuliſti, inquit, qui turrim ædificent? cui Æſopus, parati ſunt, ſi modo oſtendas locum. Poſtea egreſſus vrbem rex in planicie demonſtrat dimenſum locum. Adductis ergo Æſopus ad demonſtratos loci angulos quatuor cum pueris per ſacculos appenſis, ac puerorum manibus fabrorum datis inſtrumentis, iuſsit euolare, illi verò ſublimes, date nobis, clamabant lapides, date calcem, & aliam ad ædificationem materiam. Quo miraculo attonitus Nectenabo, vnde, inquit, mihi volucres homines? Æſope victus ſum.* ILLÆSVM TIM. VNG. HAESIT ONVS) innoxium Ganymedem geſtauit ſollicita, ne vel excideret puer, vel vngue læderetur. hinc fidelem appellauit Horatius.

Mira de aquila ex Aeliano & Maximo Planude.

NVNC SVA CAESAR. EXOR. PRAEDA LEONES) vt aquilæ Iouis, ita leones motum obſeruant Cæſaris, & prædæ iam captæ parcunt, leporeſque iam prenſos iuſsi dimittunt. Hunc eundem leonem doctum prædam dimittere laudat opinor Statius lib. 2. ſil.

Leo cicuratus.

Quid? quod abire domo, rurſusq; in clauſtra reuerti
Suetus, & à capta iam ſponte recedere præda.

Noſter infrà.

Rictibus his tauros non eripuere magiſtri,
Per quos præda fugax, itq; reditq; lepus.

Multa ſunt de hoc ludicro infrà epigrammata. 23. 49. 52. 61. lib. 1. & epig. 15. TVTVS ET INGENTI LVD. IN ORE LEPVS) infrà:

Tutior in ſola non eſt cùm currit arena,
Nec caueæ tanta conditur ille fide
Si vitare canum morſus, &c.
Ad quæ confugias ora leonis habes.

QVAE MA. PVT. MIRACVLA) Domitianum cum Ioue compouit, cui velut non minori Deo (Deum enim ſe appellauit ipſe, & appellari iuſsit (pareant feræ non minùs quàm aues Ioui, ultè verò tecteque antepouit etiam Domitianum Ioui, vt cui atrociores, & grandiores feræ paruerint, maiuſque miraculum viſum, quando leo lepori capto dimiſſo, recepto, remiſſo pepercerit, quàm cum Ganymedem aquila ſuſtulit.

Domitianus ſe Deum iuſsit ſalutari & ſcribi.

AD

VIII.

Ad Maximum de columba Stellæ.

VII.

Stellæ delicium meì columba,
Verona licet audiente dicam.
Vicit, Maxime, paſſerem Catulli.
Tanto Stella meus tuo Catullo
Quanto paſſere maior eſt columba.

Stella cuias, & quis poëta. Ludicrarum rerũ ſcriptores.

Arruntius Stella Patauinus, elegiarum conditor, vt in epithalamio Stellæ Statius canit, & ſcriptor triumphi Domitiani de Sarmatis, cuius mentio apud Martialem lib. 8. deſcnit carmine columbam, vt Statius pſittacum, culicem Vergilius, paſſerem Catullus, ſimiam, felem, picam, gallum, mergum, gryllum, pediculum, Claudius Pontoſus, alij alia ludicra, Mutænam Craſſus, corunm P.R. vt Plinius eſt auctor. Stellæ carmen tam egregium fuiſſe ſcribit hic noſter, vt paſſeri Catulliano potuerit tanto magis anteponi, quanto maior paſſere columba eſt. Maximus autem quis hic fuerit, ad quem Martialis de Stella, non liquet, cum illo æuo plures memorentur, & noſter ſæpè ad Maximum ſcribat, quem nec maximum, nec minimum fuiſſe, ſed fictitium ſuſpicor, quod illum acerbè nonnunquam perſtringat, nunquam in vero nomine id facturus. lib. 11. Albium quendam Maximum certum nominat. Scripſit & Plinius minor epiſtolas ad Maximum. lege de multis ibi Maximis Catanæum, & Glandorpium Onom. Rom.

Stellæ delicium) Catulliana imitatio. Paſſer deliciæ meæ puellæ, loquendi formula optimis Scriptoribus, Ciceroni maximè, & Plinio minori familiaris. Verona licet aud. dicam) Verona patria Catulli audiat Stellam Patauinum meliorem Catullo poëtam. Verona ciuitas Italiæ, in Venetarum ditione, nobis hodie, Dietrichsbern, de qua Scaligeri, & Taurellus Saraina libris 4. Dialog. de Orig. & antiquitate Veronæ, Leander in deſcript. Italiæ, &c, nos infrà epig. 62. Verona doctiſyllabas amat Catulli. Huius porrò columbæ defletæ mentio eſt lib. 7. epig. 13.

Verona Scaligerorum.

Verona laudator Saraina.

Vel Stella cantata meo, quam fleuit Hiantis
Cuius in Elyſio nigra columba volat.

Vicit Maxime, passarem Catulli) Hiantidis lacrymæ deplorantis columbam, vicerunt lacrymas Lesbiæ plorantis paſſerem. Catulli carmen ſanè dulce, & delicioſum eſt, cuius hoc initium.

Lugete, ô Veneres Cupidinesq;
Et quantum eſt hominum venuſtiorum
Paſſer mortuus eſt meæ puellæ, &c.

Noſter li. 7. e. 13. de eod. *Non quales teneri plorauit amica Catulli*
Lesbia nequitiis paſſeris orba ſui.

Huic mellito Catulli hendecaſyllabo præfert Martialis Stellæ columbam, quæ quia periit, cum paſſere eam componere non poſſumus. Indignantur certè docti viri hoc iudicium Martialis. Ego Martialem aliter ſenſiſſe, aliter ſcripſiſſe iudico. Stella iuuenis nobiliſsimus, & opulentiſsimus ſcripſit carmen, quod poëta dicis, & moris cauſſa potius Catulliano antepoſuit blanditus Stellæ. Quanquam oportuit bonum fuiſſe, alioqui poëta magnam inuidiam apud ſuos ſibi conciliaſſet.

Tanto Stella mevs) Quanto paſſere maior eſt columba, tanto nobilius eſt, & melius carmen de columba Stellæ, quàm Catulli de paſſere. Imitatio rurſus Catulliana.

Tanto peſſimus omnium poëta
Quanto tu optimus omnium patronus.

De Columba elegans poëmatium condidit Anacreon.

ἐρασμίη πέλεια, Amabilis columba.

Sed de hoc nos ſuo loco plura.

Deciani dogma laudat.

VIII. IX.

Quod magni Thraſeæ, conſummatiq́; Catonis
Dogmata ſic ſequeris, talis vt eſſe velis,* *ſaluus.
Pectore nec nudo ſtrictos incurris in enſes,
Quod feciſſe velim te, Deciane, facis.
Nolo virum facili redimit qui ſanguine vitam
Hunc volo laudari, qui ſine morte poteſt.

Decianus è Stoicorum diſciplinâ, ciuis Emeritanus prædicatur hìc & infrà pluribus epigrammatis à fortitudine, tolerantia, eruditione, candore, fide. Hic Catoni & Thraſeæ geminis Reipub. Romanæ miraculis anteponitur, quod fortius exiſtimaret ſuſtinere mala in vita, quàm eadem per mortem conſcitam declinare. Deciani verò plures leguntur apud Ciceronem, Valerium Maximum, Prudentium, vbi malè Dacianus pro Deciano ſcribitur. Nos hic de Stoico ſingulari. Magni Thraseæ) Hunc Thraſeam lib.4.epig.54.vocat conſtantem *Decianus quis* *Prudentius corrigitur.*

Diuitior Criſpo, Thraſeâ conſtantior ipſo.

Quis verò quantusque hic Thraſeas Pætus fuerit, docent Plutarchus lib. περὶ πολιτικῶν παραγγελμάτων. Dio, Arrianus lib.1.Epict.ſermon.Suetonius.Ner.cap.37.Dom.cap.10.Plinius epiſtolis, qui illum Maximum vocat, lib.8.epiſt.22. Tacitus magnificè lib.16.Annal. *Trucidatis*, inquit, *tot inſignibus viris ad extremum Nero virtutem ipſam exſcindere concupiuit, interfecto Thraſeâ Pæto & Barea Sorano.* Elegans eſt Lipſij elogium, in hũc ipſum quod habet ex com.in Tacit.tranſcribere. *Salue*, ait, *ô ſalue vir magne, & inter Romanos ſapientes ſanctiſſimum mihi nomen. Tu magnum decus Gallicæ gentis. tu ornamentum Romanæ curiæ, tu aureum ſidus tenebroſi illius æui. tua inter homines non hominis vita, noua probitas, conſtantia, grauitas & vitæ mortisq́; æqualis tenor.* Iuſſus eſt mori delatore Marcello Eprio, dato mortis arbitrio, de hoc Iuuen. Sat.5. *Thraſea elogium.* *A Nerone mori iuſſus.*

Quale coronati Thraſea Heluidiusq́; ſolebant
Brutorum & Caßi natalibus ——

Iunium Ruſticum huius laudes libro edito perſequentem, cùm ſanctiſsimum appellaſſet, Domitianus occidit. Suet.cap.10.Dom.

Consvmmatiqve Catonis) omnibus virtutum numeris abſoluti, vt Iuuenalis dixerit.

Tertius è cœlo cecidit Cato —— *Catonis laus.*

ἐμφατικῶς conſummati, de quo Petrus Fab.Agon.3.cap.20.Et Velleius: *Hic*, inquit, *genitus proauo M.Catone principe illo familiæ Porciæ homo virtuti ſimillimus, & per omnia ingenio Diis quàm hominibus propior, qui nunquam rectè fecit, vt facere videretur, ſed quia aliter facere non poterat, cuíque id ſolum viſum eſt habere rationem, quod haberet iuſtitiam, omnibus humanis vitiis immunis, ſemper fortunam in ſua poteſtate habuit.* Hæc Velleius. interfecit ſe Vticæ ne Cæſarem victorem adſpiceret. Multa de huius virtute Salluſtius, paſsim Cicero, Dio, Plutarchus, Seneca, Lucanus, alij, de morte neſcio quis poëta in Scaligeri Appendice.

Inuictus victis in partibus omnia Cæſar
Vincere qui potuit, te Cato non potuit.

Sed grauius & grandius multo de eodem quod ſequitur:

Ictu non potuit primo Cato ſoluere vitam.
Defecit tanto vulnere victa manus.
Altius inſeruit digitos. qua ſpiritus ingens
Exiret, magnum dextera fecit iter
Oppoſuit fortuna moram, inuoluitq́;, Catonis
Scires vt ferro plus potuiſſe manum.

Non minus illuſtria duo quæ ſequuntur, quæ tute leges apud Scaligerum. Dogmata sic seqveris salvvs vt esse velis) talis vt eſſe velis, altera habet ſcriptura, vtraque lectio ſeruari poteſt: talis qualis Cato, & Thraſea, vita, moribus, conſtantiâ. non morte quam ſibi conſciuerunt. Salvvs) ſic colis diſciplinam Stoicam, eatenusque ſequeris decreta Stoicorum, quatenus cum ratione & ſenſu communi coniurant. Eſt autem contra morem, amorem, & vſum vitæ, vita ſe ſponte priuare. tu ſalua vita virtutem Stoicam amplecteris.

Pectore nec nvdo strictos incvrris in enses) Exponit ipſe quatenus Decianus voluerit cum Stoicis philoſophari. Non, inquit, in ferrum incumbis. id quod laudo, dum facis quod volo te facere. Vita enim ſequeris Stoicos hoſce, nõ cruenta morte. Enimuero dogma

Αὐτόχειρες ve-teribus laudati vt viri fortes. Patres contra. D. August. alij etiam Seneca, Ioſephus, &c.

Stoicorum non erat, vt ſibimet carnifices manus inferrent, etſi princeps Stoicorum Zeno apud Laertium ipſe ſibi gulam fregit. Laudi tamen veteres ſibi ducebant, in graui fortuna ferrum ſua manu pectori admouiſſe, qui quidem fortunam ſic vicerunt, vt in grauiores caſus inciderent, atque quod aiunt è fumo in flammam, è Scylla in Charybdim deuoluerentur. Quos contra diuus Auguſtinus lib.1. de ciuitate Dei, cap.23. copiosè contendit, Ioſephus item de bello Iud. Seneca epiſt.24. de morte Catonis, alibiq; ſæpe ſemper tamen cum elogio & laude. Quamuis idem, victum illum dicat, qui ſibi propter dolorem manus attuliſſet. *Imbecillus*, ait, *& ignarus eſt, qui propter dolorem moritur.* Eadem epiſtola obiurgat Epicurus non minus eos, qui mortem concupiſcunt, quàm eos, qui timent. *Ridiculum*, inquit, *eſt currere ad mortem tædio vitæ, cùm genere vitæ, vt currendum eſſet effeceris.* Et alibi: *Quid tam ridiculum quàm appetere mortẽ, cùm vitam tibi inquietam feceris metu mortis.* Idem tantam hominum affirmat imprudentiam, immo dementiam, vt quidam timore mortis cogantur ad mortem. lege quæ ibidem ſequentur, ſi tibi inde pretium.

NOLO VIRVM FACILI REDIMIT QVI SANGVINE VITAM) facilem viam ad mortem Arria apud Plinium in epiſtolis vocat, quod cuiuis in promptu telum, quo datus hauriat. Eleganter Seneca, loco ſupra adducto. *Vir fortis & ſapiens non fugere debet è vitâ, ſed exire. Et ante omnia ille quoque vitetur affectus, qui multos occupauit, libido moriendi. Eſt enim, mi Lucilli, vt ad alia, ſic etiam ad moriendum inconſulta animi inclinatio, quæ ſæpe generoſos atque acerrimæ indolis viros corripit, ſæpe ignauos iacentesq́; illi contemnunt vitam, hi grauantur, &c.* Martialis lib.2. epigr.80.

Hoſtem cum fugeret, ſe Fannius ipſe peremit.
Hic rogo non furor eſt, ne moriare, mori?

Diſputatum eſt acriter apud Catonem Vticæ pridie quam ſe vulneraret inter philoſophos, contendente Catone, honeſtum & laudabile eſſe voluntario fato defungi. contra nitentibus Apollonide Stoico, Demetrio Peripatetico, Cleanthe medico.

HVNC VOLO LAVDARI QVI SINE MORTE POTEST) Qui ſuſtinendo vincit potius fortunam, quàm moriendo declinat. nec tam fortis Aiax manu, quàm animo Vlyſſes, quem tu Deciane ſequeris.

Iocatur in Cottam.

X.

IX.

Bellus homo & magnus vis idem Cotta videri:
Sed qui bellus homo eſt, Cotta puſillus homo eſt.

Bellos Lucian' μικροὺς τὰς γνώμας, καὶ περὶ τοὺς αὐτοὺς ἀνθρώπους nominat. Notantur & εὐτράπελοι cathedralitij glabri, pumicati hoc verbo. Deniq; molles effœminati & laſciuia mancipia. Heraldũ adi ad hoc ep.

Ridet Cottam Martialis, aitq́ue illum nec bellum nec magnum, cùm vtrumq; videri velit, eſſe; non magnum quia bellus, bellus enim idem quod puſillus, non bellum, quia magnus dici haberiq; cupiat. *Pulchritudo verò*, vt Cælius Rhod. lib.9. cap.24. diſputat, *haud intelligitur niſi in magno corpore: quoniam dignitas expetitur, quæ in puſillis nulla prorſum fuerit.* Bellos ceu à deliciis veteres appellauerunt, qui à Græcis ciuili eblandimento ἀστεῖοι vocantur, aut σύμμετροι, id eſt, conformati, quod eorum membra venuſtum quidem reſponſum habeant, puſilli tamen ſint ipſi, proindeq́ue nec pulcri, nec formoſi. Dicuntur & hi belli, qui aliis libenter obſequuntur, & bellè dicere, qui quæ alij velint loqui ſtudent, Cicero. *Omnes tuas artes, quibus tu magnus es tibi concedit; fatetur ſe non bellè dicere, non ad voluntatem hominum loqui poſſe.* Hoc ſignificatu, bellus, hominem exprimit puſillum & abiectum, qui ſe facile ad cuiuſuis nutum accommodet. Denique belli homines ſunt quos Ariſtoteles lib.3. de moribus vocat ἀρέσκους. Muretum ad Catullum adi. Eſt & apud Theophraſtum lib. ἠθικῶν χαρακτήρων περὶ ἀρεσκείας egregium caput cum notis Caſauboni. bellus igitur cum nec formoſus, nec pulcer, ſed humilis, puſillus, abiectus, ſit, magnus eſſe non poteſt. Tu Cotta audire vis bellus, non es ergo magnus, aut ſi magnus, minimè bellus. Morellus vertit Atticè.

De Gemello & Maronilla.

XI.

X.

Petit Gemellus nuptias Maronillæ
Et cupit, & inſtat, & precatur, & donat.
Adeóne pulcra eſt? immo fœdius nil eſt.
*Quid ergo in illa * petitur, & placet? † tuſſit.*

* *appetitur.*
† *tuſſis.*

Multò hoc elegantius & argutius priore. Notat auaritiam vulturis ſeu hæredipetæ Gemelli, qui Maronillam opulentam, ſed iam tabeſcentem ambibat, vt hæres illius inſtitueretur. Nomina ficta ſunt, quamuis alias Romana. taxat vitia captatorum.

Carmen

Carmen liquet, vltimum verſum expono. Qvid ergo in illa petitvr, et placet? tvssit) Cur adeo vxorem ſibi optat & ambit Maronillam Gemellus? an quia formoſa eſt? nihil illa deformius. Cur ergo? quia tuſſit, & opulenta eſt, opes quærit apud Maronillam, quam videt iam ægram, & tuſſientem, mortique proximam, ideo vxorem petit, vt illam mox efferat, opes auferat. tuſsim hîc pro omine mortis vicino accipit. legunt alij tuſsis, non tuſsit. quod ad proxima verba aptius. quid placet? tuſsis, tuſsit ad totum carmen & ſententiam refer. de eadem tuſsi & hæreditate lib.2.epig.26. idem Martialis. *Lucianus multus in hac re Variis dialogis. Petronius in Eumolpi perſona. Horatius lib.2. Sat.5.*

Quod querulum ſpirat, quod acerbum Nauia tuſſit
Inque tuos mittit ſputa ſubinde ſinus.
Iam te rem factam Bithynice credis habere?
Erras, blanditur Nauia, non moritur.

Sed de hæredipetis nos infrà vbertim.

Ad Sextilianum potorem.

XI. XII.

Cum data ſint equiti bis quina numiſmata, quare
Bis decies ſolus Sextiliane bibis?
Jam defeciſſet portantes calda miniſtros,
Si non potares Sextiliane merum.

In fictâ Sextiliani perſonâ bibones inclytos perſtringit. Eqviti bis qvina nvmismata) hæc alij ad legem * ſumptuariam, alij ad † ſportulam referunt. decem nummi ſeu numiſmata ſiue ſeſtertij, idem enim omnium eſt precium, hodie apud nos viginti cruciferis reſpondent, nummus quippe binis cruciferis æſtimabatur, vt infrà certo loco oſtēdam. Sextilianus in cenam vicenos nummos exhauriebat, cùm lex ſumptuaria tantùm denos permitteret equiti. Lex autem ſumptuaria ſeu Fannia, vt Gellius lib.2.cap.24.docet, diebus feſtis & ſtatis centum æra cenæ concedebat, extra far, olus & vinum. Decem aliis diebus quot menſibus tricenos æris, cæteris omnibus denos tantum. centum æra Philippico noſtrate conſtabant, id eſt, zwaintzig Batzner/ſiue coronato vt Budæus, ſcutato argenteo vt Itali æſtimant. tricena æra 24. cruciferis, dena, octonis. De hac lege, ſi locus erit, vberius, interim Gellium lege, & Athenæum lib.4. Macrobium lib.3.cap.17. Plinium lib.10. cap.5.

* *Iunius ad hunc locum.* † *Turnebus lib. 8.cap.30.* ein halber Batzen.

Turnebus ſportulam interpretatur. Heraldus certam pecuniam ab Imperatoribus in muneribus celeberrimis diſtributam putat ſpectatoribus, qua pararent ſibi nonnulli vinum à coponum pueris, potum circa theatrum, cùm ederentur ludi circumferentibus. Nec vero aberrare videtur Heraldus præter miſsilia, teſſeras, ſportulas datam pecuniam, cùm poëta diſertè dicat, equiti bis quina numiſmata fuiſſe data: niſi (quod mihi cum Turnebo videtur) decem numiſmata loco ſportulæ etiam fuerint data ab imperatore, cùm alioqui ſportula decem nummis definiretur. Sed perinde eſt quo nomine illud Cæſaris donum appelles, videntur ſanè ad potionem data numiſmata. Bibiſſe verò ſpectatores inter ludos certum eſt, cùm poëta non reprehendat Sextilianum quod biberit, vt reliqui, ſed quod tanto plus cæteris biberit, & merum biberit. vt & infrà epig.27.docet. Illuſtris locus eſt apud Quintilianum lib.6.cap.3. de equite Romano in ſpectaculis bibente. Quod Heraldus de Coponum pueris ſuſpicatur, ipſe Martialis videtur epig. 27.indicare. A Copone tibi fex laletana petatur.

Iam defecisset portantes calda ministros) Aquam calidam adhibebant veteres ad vinum temperandum, quàm & in cauponis vendebant, & in deliciis habebant, vt toto capite quarto, Electorum primo, electæ eruditionis Lipſius docet. & Mercurial. Var. lib.1.cap. 18.& cap.10. vbi tamen Lipſio cum Mercuriali non conuenit: meo iudicio Mercurialis Lipſio herbam porrigit nimis apertè teſtanti & vincenti. Lector vtrumque componat, & mox Iuſtum iuſtè ſentire ſentiet. Nobis hîc locus ſæpe recurret. Senſus carminis apertus. Duo crimina Sextiliano obiicit, quod tanto plus cæteris bibat, & quod infame erat, merum, non mixtum bibat. Vnde & Tiberius Claudius Nero malè audiit, quem per ludibrium *Biberium Caldium Meronem* appellarunt dicaciores. Defeciſſet miniſtros calda aqua, quam tantum ad iuſtum vini modum pararant, Sextilianus vt ne deficeret, aqua calida, merum vinum & duplo plus aliis hauſit, lege epig.27.infrà.

De

De Regulo.

XIII. XII.

Itur ad Herculei gelidas qua Tiburis arces
Canaq; ſulfureis Albula fumat aquis.
Rura, nemusq; ſacrum, dilectaq; iugera Muſis
Signat vicina quartus ab vrbe lapis.
Hic rudis æſtiuas præſtabat porticus vmbras:
Heu quam pœne nouum porticus auſa nefas.
Nam ſubito collapſa ruit, cùm mole ſub illa
Geſtatus biiugis Regulus eſſet equis.
*Nimirum * tenuit noſtras fortuna querulas,*
Quæ par tam magna non erat inuidiæ.
Nunc & damna iuuant: ſunt ipſa pericula tanti:
Stantia non poterant tecta probare deos.

** timuit lego.*

Reguli cauſidici periculum exponit, quod ob ruinam veteris porticus, quam pœne depreſſus eſt incurrit.

Sed quis hic inquis Regulus? Rex inquam improborum, quem apud Plinium iuniorem Modeſtus bipedum nequiſsimum veriſsimè appellauit, vti Iuuenalis Sat. 1. magni amici, hoc eſt, Cæſaris delatorem, Sed graphicè eum depingit Plinius lib. 1. epiſt. 5. lib. 2. epiſt. 11. & 20. lib. 4. epiſt. 2. & 7. lib. 6. epig. 2. Et Tacitus 4. hiſt. vbi hunc M. Aquilium Regulum Curtius Montanus truci oratione accuſauit. Vipſanius Meſſalla frater defendit. Craſſos, Camerinos, Orphitos ſub Nerone euertit, multos alios etiam exules crudeliter vexauit, nihil ſincerè nunquam egit, viduarum bona captauit, aliaq; innumera flagitiis deſignauit. Studuit tamen, & cauſſas ſolicitè egit, ita vt Plinius eundem ἀγωνιάσαντα nominarit. Multa ſunt de hoc epigrammata Martialis, quorum occaſione plura referemus.

Tiburtus. Amphiarai F. vel Catillus Argiuus ſeu Arcas conditor.

ITVR AD HERC. GEL. QVA TIBVRIS ARCES) Tibur oppidum Latij ad 17. lapidem ab vrbe ſitum, 150. ſtadia numerant Ptolemæus & Procopius, veterum deliciæ. Herculem pagana ſuperſtitio Tiburtinum ſingulari cerimonia colebat velut Deum tutelarem, ad cuius ſolennia ſacra quotannis magna vis hominum confluere ſolebat. Immò & templum ibidem ſortibus & oraculis non minus nobile quàm Buræ in Achaia viſebatur, de quo Pauſanias. Statius hoc celebrat in Tiburtino Manlij.

Quod in templa darent alias Tirynthia ſortes
Et Præneſtinæ poterant migrare ſorores.

Herculis templum exiſtimant fuiſſe antiquarij, quod ſub monte ad viam Tiburtinam videtur. Altera fuit ibidem ædes Herculis Saxani, de qua vetus inſcriptio

HERCVLI. SAXANO. SACRVM.
SER. SVLPITIVS. TROPHIMVS
AEDEM. ZOTHECAM. CVLINAM.
PECVNIA. S. A. A. SOLO. RESTITVIT.
AEDEMQVE. DEDICAVIT. K. DECEMB.
L. TVRPILIO. DEXTRO. M. MAECIO. RVFO. COS.
EVTYCHVS. SER. PERAGENDVM. CVRAVIT.

Dictus opinor Saxanus, quod eius fanum in ſaxo poſitum fuerit, non procul à cataractis Anienis, vt eius alueũ compeſceret, & agros ab inundatione tueretur. Apud Tiburtes igitur Tiburtinus & Saxanus, vt apud Iberos Gaditanus, Batanos Marcuſanus, Ligures Monœcus, Baulius & Surrentinus, apud Campanos. Hinc ipſum Tibur apud Strabonem, Martialẽ, & alios Herculeum, quaſi totum hoc municipium eius dei ſacris initiatum eſſet. Colebatur enim in prætorio Tiburti cum cæteris Diis Hercules, vt Romæ in Capitolio Iupiter. Erant inter ordines publici concilij & ſacerdotiorum, Auguſtales Herculanei magnæ dignitatis, vt veteres tituli & epigraphæ oſtendunt. Decima Sibyllarum Albunea ſeu Leucothea, Tibur quoque natalibus ſuis illuſtrauit. Collapſa hæc omnia pro viribus inſtaurauit amplisſimus Cardinalis Hippolytus Ateſtanus, cunctaque ſupremo numini conſecrauit, quę verſibus celebrauit M. Antonius Muretus, deſcripſit Vbertus Folietus. Leander Ital. laudauit Iulius Roſcius Hortinus. Franciſcus Schottus Itin. Ital. lib. 3. qui multa & præclara de Tiburtinis tempe conſcripſit. Fuluius Cordulus in S. Getulij agone.

Strabo libro 5. ἡ τὸ Ἡράκλειον. Cui fanũ Herculis eſt. Gellius lib. 19.

ITVR

Canaqve svlfvr. Albvla fvmat aqvis) De his Plinius lib.3.cap.5.& lib.31. Strabo alij. Cana Albula dicitur à colore albo. Subiecta enim Tiburi planities propter Anienem plurimis aquis gelidis ſcaturit, quas Albulas vocant, multa medica virtute cùm potæ tum balneo adhibitæ pollentes. Aquam canam ſeu albam reddit vis ſulphuris, vnde fontes promanant Vitruuius lib.8. Pauſan.4. Anien. quippe ad montium radices per imam planitiem egelidis venis ſulphureis per ſubterranea metalla deriuatis ſparſim erumpit, quas Albulas appellant à colore ſeri lactis, lege Franciſcum Schottum lib.3.

Via Tiburtina, cuius mẽtio apud Vitr. lib.8. hodie Taurica appellatur, & Caſar Caſarianus ad Vitruuiũ eſt auctor.

Rvra nemvsqve sacrvm dilect. ivg. Mvsis) Villam Reguli deſcribit, quam ſacram ait Muſis, propter Regulum Oratorem. Hunc ipſum hortum opinor à Plinio intelligi, & depingi lib.4. epiſt.2. *Tenet,* inquit de Regulo, *ſe trans Tiberim in hortis, in quibus latiſſimum ſolum porticibus immenſis, ripam ſtatuis ſuis occupauit: vt eſt in ſumma auaritia ſumptuoſus, in ſumma infamia glorioſus.* Habuit & alia in Vmbria, Tuſcia & Tuſculano prædia noſtro poëtæ lib.7. prædicata:

Quicquid Villicus Vmber, aut colonus
Aut Tuſci tibi Tuſculiue mittunt.

Signat vicina qvartvs ab vrbe lapis) quarto ab vrbe milliario ſeu quatuor millibus paſſuum, vno ferè noſtrate. li.7. hoc rus tertio milliario ponit, cenſeo intra tertium & quartum fuiſſe. Sed quid ſibi lapis, itinerum index & ſignator? Lapis mille paſſus notabat more vltra Gracchi æuum non porrecto. C. enim Gracchus primus itinera & milliaria ſignaſſe videtur, de quo Plutarchus in eius vita. *πρὸς τύτοις διαμετρήσας κατὰ μίλιον ὁδὸν πᾶσαν (τὸ δὲ μίλιον ὀκτὼ σταδίων ὀλίγον ἀποδεῖ) κίονας λιθίνους σημεῖα τῦ μέτρυ κατέστησεν. Porro ſingula milliaria diligenter lapideis columnis diſtinxit.* Ita Xylander (vides qua fide) locum interpretatur. Melius Lucas Pætus. *Ad hæc viam omnem per milliaria dimenſus (capit autem paullò minus octo ſtadia, milliare) columnas lapideas ſpacij ſignandi cauſſâ locauit.* Vbi de lapide Lucas Pætus plura. Lapidem Plinius non rarò pro milliario poſuit, lib.15. ca.18. *Non caſtra Punica ad tertium lapidem vallata,* & lib.31. cap.3. *Virginem* (aquam) *adduxit ab octaui lapidis diuerticulo.* Et lib.36. cap.15. de aqua Claudia. *Quippe à quadrageſimo lapide, ad eam excelſitatem, vt in omnes vrbis montes leuarentur influxere Curtius atque Caruleus fontes.* Tacitus etiam 4. Hiſt. *quadrageſimo ab vrbe lapide, &c.* Obſerua columellis hiſce milliariis inſcriptas fuiſſe notas, quibus ſpacia itinerum docebantur. Quintilianus. *Partitio reficit audientem non aliter, quàm facientibus iter, multum detrahunt fatigationis notata inſcriptis lapidibus ſpacia.* Idem adfirmat Rutilius.

Interualla viæ feſſis præſtare videtur
Qui notat inſcriptus millia multa lapis.

Grçcis ab his notis milliaria σημεῖα dicuntur. Boëtius *lapides curſorios,* vt Pius annotauit prior. Ann.cap.10. Martialis marmor lapidemue tertium quartum, &c. Plura Briſſonius lib.4. Antiquit. cap.8. Hic rvdis aest. praest. port. vmbras) Ruinoſæ & inelegantis porticus deſcri-ptio, rudis enim, ruſticanam inelaboratam ſignat. Amabant Romani in ſuis prædiis & prætoriis eiuſmodi porticus, & plerique omnes adornabant. Plinius epiſt.6. li.5. ſuam porticum Tuſcanam elegantem, verbis etiam elegantiorem reddit. vti & lib.2. epig.17. Laurentinam Reguli porticus huius noſter infrà epig.83. meminit

Hæc quæ puluere diſſipata multo
Longas porticus explicat ruinas.

Et Plinius lib.4. epiſt.2. immenſas porticus, vt dictum, appellat. Novvm nefas) pœne rui-â ſubita deprenſum eliſiſſet Regulum, quod ſummum fuiſſet fortunæ nefas & facinus. nouum men futurum non erat Regulum elidi, multi ruinis oppreſsi ante vt Strabo, Ouidius, Val. Max. iq; teſtantur, ſed rarum potius. Nam svbito coll.) Ipſe deſcribit per hypotypoſim caſum periculum, vt infrà

Tectis nam modo Regulus ſub illis
Geſtatus fuerat, receſſeratq;
Victa eſt pondere cum ſuo repentè.

Gestatvs biivgis Reg. esset eqvis) vehiculo, quod equi gemini ferebant bigis pe, bigæ enim, trigæ, quadrigæ dicuntur, cùm equi bini, vel terni, vel quaterni iugantur, nec en bigæ ciſium, nec quadrigæ quatuor rotarum currum valent, ſed equos quaternos eodem , & linea iunctos, velut in acie, cùm milites quaterni quini vel ſeni per membra partitim in-nt. ſic fieri poteſt vt birotam, ſeu δίκυκλον, quatuor equi agant, & erunt quadrigæ. vel bini τε-κλον, & erunt bigę. Vel vt vehiculum portent ἄκυκλον, alter à fronte, alter à tergo, vt vehi ſolent Senffte.
aut principes viri, fœminæúe, ad quod genus mulæ ſeruíunt potiſsimum. nec quadrigæ, nec , nec bigæ erunt, qua de re alibi plenius. Cæterùm hic te velim diſcere veteres geſtari ſolitos imi, vel exercitationis, vel valetudinis cauſſa, idq́ue vehiculo, vel ſella, vel lectica, cunis e-& naui, & lecto penſili, de quibus geſtationũ generibus, vti & de ipſa geſtatione doctè Mer-lis lib.6. cap.9.10.& 11. de arte Gymnaſtica. Equitationem medici ſeparant à geſtatione. Ni-vm tenvit) Timuit ſcribo, non tenuit, quaſi fortuna non fuerit auſa opprimere Regulum, nunem verita inuidiam, quam ſuſtinere non poſſet.

Infrà:

Infrà: *Et poſtquam domino nihil timebat,*
Securo ruit incruenta caſu.
Tanta, Regule, poſt metum querela,&c.

Multa de hoc timore & inuidia Heraldus digna lectu. Nvnc et damna ivvant)Diſcitur inde cura Deorum erga mortales, quam multi philoſopborum negabant, ſimulq́ue te ſuperis carum. Infrà:

Quis curam neget eſſe te Deorum
Propter quem fuit innocens ruina.

Svnt ipsa pericvla tanti)Meritò ſubeas tale tantumq́ue periculum,quo Deorum prouidentiam, quamuis tuo pericnlo doceas, hoc eſt,tanti pericula non ſunt æſtimanda, quanti Deotnm pronidentia, quæ ex propulſis periculis apparet. Amant ita loqui veteres Latinitatis conditores.Cicero 2Cat.*Eſt mihi tanti Quirites,huic inuidiæ falſæ atque iniquæ tempeſtatem ſubire,dummodo à vobis huius horribilis belli ac nefarij periculum depellatur*, hoc eſt, tanti non facio periculum inuidiæ mihi ſubeundę,quanti ſalutem veſtram.Vel tanti facio ſalutem veſtram,vt eius cauſſa nulla inuidiæ tempeſtas ſit,quam ſubire recuſem.Sic pro Q.Roſcio, Milone,Cælio, in Verrem ad Atticum aliiſq́ue locis eſt locutus.Et noſter ſæpius.infrà ep.118. Tanti non es,ais:Sapis Luperce. & ep.109.

Es tanti, vel ſi longius illa foret.

Lib.5.Bis ſeptena tibi non ſunt ſubſellia tanti. Eodem lib.

Vix tanti Paullum mane videre fuit.

Aliiſq́ue libris & epigrammatis. Stantia) quia non deſiderabant præſentem Diuûm opem. vt cadentia.Neque cognoſci tam liquidò potuiſſet,quàm Diis carus gratusq́; eſſes,niſi poſtquàm tu inde abiiſti, porticus illa ſubito collapſa fuiſſet, quæ ſi ſtetiſſet diutius, aut multo poſt quam tu receſſeras,corruiſſet,nimirum id fortuito,aut caſu factum omnes dixiſſent. Nunc cum ſtetit illa, & ruinam ſuam ſuſpendit tantiſper dum tu geſtarere, moxq́ue vt geſtari deſiiſti, collapſa eſt,negari non poteſt,quin te Dij omnes ament,carumq́ue habeant,vt qui te ruinæ ſubtraxerint.Sed poëta locum communem reddidit de prouidẽtia Dei,quam aſſeruit ex cura quam Deus habet erga mortales.Probare deos & abſoluere dicebant.Hercules Senecæ, Claudianus li.1.Ruf. Iuuen.Sat.1.

De Arria & Pæto.

XIV. XIII.

Caſta ſuo gladium cum traderet Arria Pæto
Quem de viſceribus traxerat ipſa ſuis.
Si qua fides, vulnus quod feci, non dolet, inquit:
Sed quod tu facies, hoc mihi Pæte dolet.

Illuſtre & virile in fœmineo corpore contemptæ mortis exemplum Arria,inquam, illa heroina docuit Pætum,virum ſuum mori.Casta Arria)Celebrant hanc Tacitus,Plinius iunior, Dio,Zonaras vetus Perſij ſcholiaſta, Lipſius ad Tacitum. *Arria mater vxor fuit Cecinæ Pæti,qui in partibus Scriboniani contra Claudium, ideo ad mortem actus. Sed præiuit vxor, æterno & inaudito exemplo, ſemet feriendo,extractumq́; pugionẽ,marito porrigendo,cùm voce Pæte non dolet.*Cognata erat Perſij,ſocrus Thraſeę. Excepta eſt hæc vox Pæte non dolet, & mirificè celebrata, aliaq́; huius viraginis maiora. Plinium lib.3. epiſt.16. audiamus. *Præclarum quidem illud eiuſdem, ferrum ſtringere, perfodere pectus, extrahere pugionem,porrigere marito,addere vocem immortalem ac pæne diuinam,Pæte non dolet.*Sed Plinius his miriora ſubiicit: *Anxerat*, inquit, *hoc reſponſo curam ſuorum,attentius cuſtodiebatur,ſenſit.* Et: *Nihil agitis*,inquit,*poteſtis enim efficere,vt male moriar,ne moriar,non poteſtis.Dum hæc dicit,exiluit cathedram,aduerſoq́; parieti caput ingenti impetu impegit,& corruit.Refocillata,dixeram,inquit,vobis inuenturam me quamlibet duram ad mortem viam, ſi vos facilem negaſſetis. Videntúrne tibi hæc maiora illo Pæte non dolet? ad quod per hæc peruentum eſt. cùm interim illud ingens fama,hæc nulla circumferat.*Hæc æternus Arriæ præco Secundus,apud quem alia de hac eadem non minus vel ſuſpicienda vel prædicanda miraberis.Habes nouam Alceſtidem,Lucretiam, Porciam, vel his omnibus maiorem & ſanctiorem. Hic veram obſerua lectionem apud Dionem παῖτε οὐκ ἀλγῶ, vbi Xylander legit παῖ & vertit, puer, tam pueriliter vt ferula dignus videri poſsit, quem meritò notauit & caſtigauit Lipſius. & ante Lipſium Leopardus lib.1. Emend. cap.17. S.ad qvod tv facies)quia tu mea vita, quo ſaluo perire nequeo, quo pereunte ſalua eſſe non poſſem. Fuit hic Cæcinna Pætus conſularis, in partibus Furij Camilli Scriboniani Dalmatiæ legati bellum ciuile Claudio mouentis, ſed oppreſſi à militibus ſuis,alij à Cæſare conquiſiti & ad mortem adacti, inter quos hic Pætus. Tacitum,Tranquillum, Oroſium lege.

Dolet)ποιητικῶς,nam vulnus non dolet ſed facit dolorem.ſic Terentius,Plautus,Ouidius, Prudentius alij locuti,dolet dictum, Martialis capilli dolent, aures, dentes,cor, &c.

Ad

Ad Cæſarem.

XIV. XV.

Delicias, Cæſar, luſusq́; iocosq́; leonum
Vidimus: hoc etiam præſtat arena tibi;
Cum prenſus blando toties à dente rediret,
Et per aperta vagus curreret ora lepus.
Vnde poteſt auidus captæ leo parcere prædæ?
Sed tamen eſſe tuus dicitur, ergo poteſt.

Ludum manſueti leonis cum lepore deſcribit, & Cæſari blanditur. argumentum ſuprà infraque ſæpius tractatum. Tu poëtæ copiam attende, qui eandem rem aliter quidem ſemper, ſed ſemper etiam venuſtè exprimit. ARENA) Amphitheatrum. TOTIES A DENTE REDIRET) infrà epig.105. *Delicias ſuprà lib.ſpect.epig.2. expoſuimus.*

Dimittunt, repetunt, amantq́; captos
Et ſecurior eſt in ore præda
Laxos cui dare peruiosq́; rictus
Gaudent, & timidos tenere dentes.

Et epig.49. *Per quos præda fugax itq́;, reditq́; lepus.*

SED TAMEN ESSE TVVS DICITVR ERGO POTEST) palam adulatur Cæſari vt Deo, cui pareant etiam feræ, vnde ſuprà eundem cum Ioue compoſuit, & infrà:

Quis ſpectacula non putet Deorum.
Hæc clementia non paratur arte
Sed norunt cui ſeruiant leones.

Ita de Elephanto: *Non facit hoc iuſſus, nulloq́; docente magiſtro,*
Crede mihi numen ſentit & ille tuum.

Ad Iulium.

XV. XVI.

O mihi poſt nullos Iuli memorande ſodales,
Si quid longa fides, canaq́; iura valent,
Bis iam pœne tibi conſul trigeſimus inſtat,
Et numerat paucos vix tua vita dies.
Non bene diſtuleris, videas quæ poſſe negari,
Et ſolum hoc ducas, quod fuit, eſſe tuum.
Expectant curæq́; catenatique labores,
Gaudia non remeant, ſed fugitiua volant.
HÆC VTRAQVE MANV, COMPEXVQVE ASSERE TOTO,
Sæpe fluunt immo ſic quoque lapſa ſinu.
Non eſt, crede mihi, ſapientis dicere, viuam.
Sera nimis vita eſt craſtina, viue hodie.

Epicuræa parænesis ad vitam genialiter agendam ab ipſius vitæ breuitate ducta, quę deterrere Iulium quàm impellere magis poterat, aut certè debuerat. Sed Iulium hunc noſſe aues, ad quem Martialis ſæpius infrà ſcribit. Et lib. quidem 12. vſum amicitiæ ſibi cum hoc Iulio quatuor ſuprà triginta annos interceſsiſſe refert.

Triginta mihi, quatuorq́; meſſes
Tecum ſi memini fuere Iuli.

Ad eundem eſt li.9.epig.77. Rumpitur inuidia, &c. Celebrantur interim alij Iulij apud eundem infrà epig.108. Lucius Iulius. Iulius Martialis. (Iuli inquam non Tulli) lib.4. de hortis Martialis lib.6. ad Martialem, eodem lib. epig.1. lib.10. epig.47. non ad ſeipſum, ſed ad Iulium Martialem. Lib.9. epig.23. laudat Iulium paſtorem, de quo Plinius epiſt.18. lib.1. Iulij etiam Candidi vxo-

rem mordet, vt Catanæus exiſtimat, ego ſecus. Candidi quidem vxorem tangit, vti & ipſum Candidum, ſed nomen Candidi fictitium ibi. Floruerunt eodem æuo Iulius Seruianus, Iulius Africanus, atque alij, de quibus Plinius, Dio, alij. Quem hic Iulium Martialis velit, non diuino. amicum poëtæ conſtat fuiſſe, ſuſpicor de Iulio Martiale, ille certè eſt ſiue Martialis ſiue alius, ad quem lib. 12. ſcribit vt diximus, quod enim hic dicit. (O MIHI POST NVL. IVL. MEM. SOD.) lib. 12. exponit, quid ſibi longa fides, & cana iura velint, nempe amicitiam triginta quatuor annis cultam. Verſum primum ab Ouidio tranſcripſiſſe videri poteſt, qui lib. 1. Triſt. Elegiam quartam in hæc verba orditur.

O mihi poſt nullos vnquam memorande ſodales.

Senſus liquidus. Iuli ante omnes amicos referende, amicorum antiſtes & Alpha, ſi modò tempus longinquum, & diuturnum veros & ſinceros amicos probat, vt reuera probat, cùm Ariſtoteles dicat, οὐδὲν ἄνευ χρόνου φίλος, non eſt amicus abſque temporis mora, & Menander

Κρίνει φίλους ὁ καιρὸς, ὡς χρυσὸν τὸ πῦρ
Vt ignis aurum, ſic tempus amicos probat.

Sed de hoc loco aliâs plenius, hæc quaſi in guſtu.

BIS IAM POENE TIBI CONSVL TRIGES. INSTAT) Iam propè es ἑξηκοντούτης, bis trigeſimus conſul, ſexageſimum annum ſignat, triginta conſules triginta annos. Vulgaria res, exactis regibus factos conſulares, ab ordine conſulum conditos, cùm quotannis noui deſignarentur. hinc modus hic loquendi, ſexageſimus conſul tibi numeratur, aut inſtat, ſexageſimum vtique annum notat. ET NVMERAT PAVCOS VIX TVA VITA DIES) geminus intellectus ſubit, vt dies vel præteritos, vel futuros dicat paucos. præteritos, quia non vixiſti nec genio indulſiſti hactenus niſi perraro, ſed curis & laboribus æuum propè totum exegiſti, quod non eſt viuere. * futuros: cùm annum iam ſexageſimum attigeris, pauci tibi iam affecto, & annis ſenioque fracto corpore dies vitæ reſtant.

**Græcis ζῆν eſt viuere, hoc eſt, delicatè nitidè & beatè viuere. Xiphilinus in Adriano. Plato Comicus: alij.*

NON BENE DISTVLERIS VIDEAS QVÆ POSSE NEGARI) viue dum viuis, incertus es futuri lib. 10.

Gaudia tu differs, at non & ſtamina differt
Atropos, atque omnis ſcribitur hora tibi.

EXPECT. CVRAEQVE CAT. LAB.) catenatos labores perpetuos & aſſiduos appellat, quibus velut vinculis diſtringaris, cùm labor nempe laborem excipit; curas ad animum, labores ad corpus refer, etſi vtrumque pro vtroque non rarò vſurpetur. GAVDIA NON REMEANT SED FVG. VOLANT) Lib. 7.

Viue velut rapto, fugitiuaq; gaudia carpe,
Perdiderit nullam vita reuerſa diem.

Horatius Sat. 6. lib. 2. *Dum licet in rebus iucundis viue beatus,*
Viue memor quàm ſis æui breuis—

Et Perſius, *Indulge genio, carpamus gaudia, noſtrum eſt*
Quod viuis: cinis & manes & fabula fies,
Viue memor lethi, fugit hora.

Plura nihil attinet congerere, locus eſt communis, vbique obuius.

HÆC VTRAQVE MANV COMPLEXVQVE ASSERE TOTO) Ad formulam adſerendi alludit. Veteres in libertatem quempiam vindicaturi, manu prendebant aſſerebantque adiecta hac voce. *hunc liberali cauſsâ manu adſero.* Terent. Adelph.

Nam ego illam liberali adſero cauſſa manu.

Plaut. Pæn. *Manu eas adſerat.*

Idem Perſa, Curcul. Rud. Varro lib. 5. LL. Hinc Adſertio, adſertor Græcis καρπισία & καρπιστής. Plurima ſuper his conſultiſsimus Briſſonius lib. 5. For. p. 384. Eodem ſenſu dicebatur ſupinis manibus accipere Sen. lib. 1. Ben. cap. vlt. lib. 3. de Ira. cap. 20. Suet. Vitellio. ca. 7. Sic apud Eunapium, Euſebium, Dionyſium Alexandrinum ὑπτίαις χερσὶ λαμβάνειν. Heraldus plura.

SAEPE FLVVNT IMMO SIC QVOQVE LAPSA MANV) Cic. pro M. Cælio. *Amores & deliciæ maturè & celeriter deflorescunt.* Idem 2. de Fin. Fluit voluptas & prima quæque euolat.

NON EST CREDE MIHI SAP. DIC. VIVAM) Hoc extremum diſtichon multi ſequius accipiunt, quàm poëtæ ſcriptum eſt, illi in bonam & piam partem, hic in deterrimam vertit. Nam viuere poëtis eſt, genio, voluptatibus, commiſſationibus, potationibus aſſiduè vocare & indulgere. Catullus.

Viuamus mea Lesbia atque amemus.

Cæcil. hym. *Sex menſes mihi ſatis eſt, ſeptimum orco ſpondeo.*

Lucill. *Viuite lurcones, comedones viuite ventres.*

Varro περὶ φιλονεικίας. *Properate viuere pueræ, quas ſinit ætatula ludere, eſſe, amare.* Plaut. Bacchid.
Non tibi venit in mentem amabo, ſi dum viuas
Tibi bene facias, neque ſi hoc hodie amiſeris,

Iam

Iam pol id quidem eſſe haud longinquum
Poſt mortem id euenturum eſſe vnquam.

Petronius. *Sic erimus cuncti, poſtquam nos auferet orcus*
Ergo viuamus dum licet eſſe bene. Sed hic non Petronij.

Anacr. Τὸ σήμερον μέλει μοι
Τὸ δ' αὔριον τίς οἶδε.

Et Amphides apud Athenæum:

Πῖνε καὶ παῖζε. θνητὸς ὁ βίος ὀλίγος ὁ ὑπὸ γῆς χρόνος,
Θάνατος δ' ἀθάνατός ἐστιν ἂν ἅπαξ τις ἀποθάνῃ.

Qui multus eſt in hac re. Eiuſdem ferè argumenti ſunt illa in Græcorum. 2. Epig. c. 47. [illegible] quæ alibi adducemus. Hoc epigramma totum alij referunt ad animi tranquillitatem, quod non inficior, ſed hanc ponit in ſecura voluptate.

Ad Auitum.

XVI. XVII.

Sunt bona, ſunt quædam mediocria, ſunt mala plura
Quæ legis, hic aliter, non fit, Auite, liber.

Fictum quidem nomen eſt Auiti, quo tamen Stertinium, vt lib. 9. in epiſtolâ ad Toranium ipſe teſtatur, clariſsimum virum intelligit, qui tanti putauit poëtam vt viuenti, more veterum in ſua bibliotheca imaginem poneret.

In epigrammate iocatur de libro ſuo, ſic potius modeſtiam poëtæ interpretor, nec puto diſtichum hoc ad materiam epigrammatum, ſed formam potius, hoc eſt ingenium, argutiam, elegantiam, venuſtatem referendum. Bona enim ea dicit, quæ virtutes omnes epigrammatis complectuntur, mediocria, quæ mediocrem habent artem & ingenium: mala verò, leuicula & vulgaria, parum ingenioſa & arguta. Perottus bona dicit ea, quibus virtutes laudat, vt ſuperius ad Iulium. mala, quibus vitia carpit, mediocria, cùm ędificia celebrat. Siccine? malum carmen eſt, cùm ebrietatem vitupero, mala concio, cùm populi vitia inſector? lector ſit arbiter. piget addere verbum. SVNT BONA) arguta, grauia, ingenioſa. Eiuſdem argumenti eſt illud ad Lauſum.

Triginta tote mala ſunt epigrammata libro:
Si totidem bona ſunt Lauſe bonus liber eſt.

Vt in melle vendendo, quod ex malo bonum facies, ſi vnam partem mali, & duas boni ſimul miſcueris. Nobile Plinij maioris dictum extat apud minorem, nullum librum tam malum, quin aliquid habeat boni. vti ferè nullus tam bonus, quin aliquid mali. Emendantur Cicerones, Virgilij, Homeri, atq; vt maiora nomina ponam Plato, Ariſtoteles, & quis demum non? μηδὲν γὰρ ἁμαρτάνειν τῶν θεῶν. MEDIOCRIA) ſic Perſius ſemipaganum ſe nuncupat modeſtiæ, & dicis cauſſa: ſed negat Venuſinus licere mediocribus eſſe poëtis. At affirmat Arpinas præclarum eſſe etiam in ſecundis & tertiis conſiſtere. Nec Horatius ipſe ſemper Horatius. Anteponitur illi in Satyris etiam meo animo Aquinas, qui & ipſe manum ferulæ ſubduxit. MALA PLVRA) Iocatur, quaſi perinde ſibi ſit, ſeu bona ſeu mala condat, modo librum conciunet, vt infrà.

Edita ne breuibus pereat mihi charta libellis, *Feliciter hoc Græcè reddidit Morellus. Et Martialis alluſiſſe ad verſum Græcũ Homeri. Odyſſ. δ. videtur, φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ, μεμιγμένα πολλὰ δὲ λυγρά.*
Dicatur potius, τὸν δ' ἀπαμειβόμενος.

Et lib. 2. epig. 8. *Iſta tamen mala ſunt, quæ ſi manifeſta negamus;*
Hæc mala ſunt, ſed tu non meliora facis.

HIC LIBER) nemo ſibi ſemper ſimilis. Immo inquit poëta, liber æqualis malus liber eſt. lib. 7. epig. 89.

Iactat inæqualem Mathe me feciſſe libellum,
Si verum eſt, laudat carmina noſtra Matho
Aequales ſcribit libros Caluinus & Vmber;
Aequalis liber eſt, Cretice, qui malus eſt.

Ad Titum.

XVII. XVIII.

Cogit me Titus actitare cauſſas
Et dicit mihi ſæpe, magna res eſt.
*Res magna eſt Tite, quam facit * colonus.* ** Colonus? cum nota interrogationis malunt alij legere.*

Monitus à Tito quopiam, vti ſe ab hedera ad thyrſum, hoc eſt à poëſi & vmbrâ, ad ſolem, & forum conferret, quod magna res eſſet agere cauſſas, hoc eſt fructuoſa & vtilis, poëſis verò ſterilis

& inanis, vt eleganter in Dialogo apud Tacitū Quintilianus, vt putatur, diſputat. ludit poëta Titum ambiguo verbo magna res. Magna res, inquit, eſt quam facit colonus, cùm arat, ſerit, metit, vendit, & auget rem familiarem, tum enim rem facit magnam, cùm auget opes. COGIT ME TITVS ACT. CAVSSAS) Ouidius lib. 4. T. ſe à parente ad eloquentiam impulſum ſcribit, quod poëſin ſterilem diceret.

At mihi iam puero cœleſtia ſacra placebant
Inq; ſuum furtim Muſa trahebat opus,
Sæpe pater dixit, ſtudium quid inutile tentas?
Mæonides nullas ipſe reliquit opes.

Et noſter infrà. Is mihi diues eris, ſi cauſſas egeris, inquit, lib. 2. epig. 30. Omnium planiſſimè. lib. 1. epigr. 77. ad Flaccum. O mihi curarum, &c. vbi diſertiores erimus.

RES MAGNA EST TITE QVAM FACIT COLONVS) Res tanti eſt, quanti artifex, quamcunque artem exerceas, poſsis eâ rem magnam facere, & opes augere, ſi probè calleas artem. vti peritus gnarusque colonus rem magnam facit. Ita cauſsidicus malus non auget rem, nec rem magnam facit, bonus contra magnam. pari ratione ſi ero Flaccus aut Virgilius etiam in poëtico ſtudio rem magnam faciam. Ita tanti ager, quanti colonus, tanti poëſis, quantus poëta. Aliter tamen Robertus Titius lib. 7. locorum contr. c. 23. Martialem intelligit, Atque ad laborem agricolationis refert illa, Res eſt magna, &c. putatq; ex Phauorino apud Stobæum, ſuam ſententiam confirmari, quam lector, opinor, facilius infirmabit.

Ad Tuccam.

XIX. XVIII.

Quid te Tucca iuuat vetulo miſcere Falerno
In Vaticanis condita muſta cadis?
Quid tantum fecere boni tibi peſſima vina?
Aut quid fecerunt optima vina mali?
De nobis facile eſt: ſcelus eſt iugulare Falernum,
Et dare Campano toxica ſæua mero.
Conuiuæ meruere tui fortaſſe perire:
Amphora non meruit tam precioſa mori.

Vinum Vaticanum reprehendit, Falernum laudat, Tuccam vt ſordidum tangit, qui conuiuis malum vinum propinarit, vt minus biberent. Tucca cæteroqui Romanum nomen, quo nomine & ille Virgilianæ poëſis arbiter. hic fictitium eſt. infra Sempronium quendam Tuccam nominat. VETVLO FALERNO) annoſo, quod ætatem ferebat, de vinorum æuo dicemus ex Plinio commodo loco.

IN VATICANIS CONDITA MVSTA CAD.) Vinum peſsimæ notæ Vaticano agro natum, etiam ſuo æuo teſtatur Perottus. Agrum ſeu collem Vaticanum Leo IV. mœnibus vrbis incluſit, Nicolaus V. inſtaurauit. Vaticanum Varro in lib. Diuinarum ait appellatum, *quod penes eum Deum humanæ vocis initia eſſent. Quoniam pueri ſimul atque parti ſunt eam primam vocem edunt, quæ prima in Vaticano ſyllaba eſt. Idcirco vagire dicitur, exprimente verbo ſonum vocis recentis.* Gellius lib. 16. cap. 17. Vaticanum agrum à Deo Vaticano eiuſdem agri præſide dictum putat. Deum verò Vaticanum à Vaticiniis, quæ vi atque inſtinctu eius Dei in eo agro fieri ſolita eſſent. Vinum Vaticanum noſter poëta multis epigr. exagitat. lib. 6. epig. 92.

Vaticana bibis, bibis venenum.
Lib. 10. 45. *Vaticana bibas ſi delectaris aceto.*
Lib. 12. 48. *Imputet ipſe Deus nectar mihi, fiet acetum*
Et Vaticani perfida Vappa cadi.

QVID BONI) argutatur in contrariis.

Quid fecere tibi vel mala vina boni?
Quid fecere tibi vel bona vina mali?

IVGVLARE FALERNVM) miſcere peſsimo vinum optimum, eſt occidere vinum, poëta tropicῶs de vino, velut homine loquitur. CAMPANO MERO) Falerno quod in Campania naſcitur. TOXICA) venena. aliter ſcribitur toxica vina. quæ Vaticana vocat. toxica à taxo arbore, Græcis σμῖλαξ vel θύμαλος, Latinis taxus appellata, abietis magnitudine. In Italia, Narbonenſi Gallia, Hiſpania, Arcadia naſcitur. vt Dioſcorides lib. 4. cap. 80. Plinius lib. 16. cap. 10 tradiderunt. Narbonenſis ſeu Arcadica vt Plinius, tam præſentis veneni, vt qui ſub eius vmbra ſederint, obdormierint

mierint, cibumúe ceperint, mortui ferãtur. immo & vaſa viatoria vinis in Gallia facta, mortifera fuiſſe comperta. Panllnm ab his abit Theophraſtus lib. 3. hiſt. CONVIVAE MER. TVI FORTASSE PERIRE) tam vappidum & ingratum vinum appnſitnm conuiuis dicit, vt conuiuator Tucca videatur voluiſſe conuiuas enecare. At inquit ſi nos aliqnid in te peccanimus, vt toxica præberes, quid peccauit Falernum, vt miſceres Vaticano toxico, & corrumperes.

Ad Æliam.

XIX. xx.

Si memini, fuerant tibi quatuor Ælia dentes
Expuit vna duos tuſsis, & vna duos.
Jam ſecura potes totis tuſsire diebus:
Nil iſtic quod agat tertia tuſsis habet.

Iocns in edentulam & tuſsientem aniculam. QVATVOR DENTES) Viro triceni bini à Galeno & Auicenna aſsignantur, fœminæ duodetriginta. Plinium lib. 7. ca. 16. Cæl. Rhodiginum lib. 4. cap. 1. adi. Aeliæ huic fictitiæ quatuor reſtabant, iam aſsidua tuſsi luxatos & excuſſos, vt poeta nugatur. NIL ISTIC) Nihil amplius eſt quod expuas, præter animam.

Ad Cæcilianum.

XX. xxi.

Dic mihi quis furor eſt turba ſpectante vocatâ
Solus boletos Cæciliane voras?
Quid dignum tanto tibi ventre gulaq́ precabor?
Boletum qualem Claudius edit, edas.

In Cæciliani compoſiti nominis (etſi mnlti leguntur Cæciliani) perſonâ barbarum & inhumanum hoſpitem inſectatur, qni, non tam vocarat amicos ad conniuium vt eſſent, quàm vt optima qnæque vorantem ieiuni ſpectarent, ipſique vilifsimis cibis veſcerentur. Idem queritur Iuuenalis Sat. 5. VOCATA TVRBA) Inuitatis conuiuis. ſic vſurpatur hoc verbi voco. Catullns ad Fund.

Qui tunc vocat me, cùm malum legit librum.

Cicero 9. epig. 20: *Nos iam tantum habemus, vt Verrium tuum, & Camillum qua munditie homines, qua elegantia, vocare ſæpius audeamus.* Plaut. Aſin. Vocat conniuam neminem, illam tu voces. Men.

Qui neque vocantur, neque vocant.

Noſter infrà epig. 44. lib. 2. epig. 79. & aliqnammnltis aliis epigrammatis. Hinc vocatores. Martialis. *Iam dices mihi, vapulet vocator,*

Et vocationes. Catullus. *Quærunt in triuiis vocationes.* Græci κληθέντας & κλήσεις, vocant vocatos, & vocationes.

SOLVS BOLETOS) boleti genns fnngornm nobilifsimorum, qnns nouiſsimum gulæ irritamentnm vocat Plinius. vide & lib. 22. epig. 22. de morte Cland. eorum apparatum habes apnd Apicium lib. 7. cap. 13. Martialis auro & argento præfert lib. 13.

Aurum atque argentum facile eſt lænamq́ togamq́
Mittere, boletos mittere difficile eſt.

BOLETVM QVALEM CLAVDIVS EDIT) Imprecatur fatalem Cæciliano cœnam & exitialem. Claudius enim Imperator guſtu boleti veneno tincti interiit, Agrippina tinxit. Snet. c. 44. *Certè veneno necatum plures memorant, vbi autem & per quem non liquet. Epulanti in arce cum ſacerdotibus per Halotum ſpadonem datum aiunt. alij domeſtico conuiuio per ipſam Agrippinam vxorem, quæ boletum medicatum auidiſsimo ciborum talium obtulerat.* Huius mortem deſcripſit aut irriſit potins Seneca libello quem ἀποκολοκύντωσιν dixit. Inde Nero boletos per iocum cibum deorum appellauit, quod deos faceret, id eſt, necaret imperatores. In qno mnltns eſt Heraldns. Iuuen. Sat. 5.

Boletus domino, ſed qualem Claudius edit
Ante illum vxoris, poſt quem nil amplius edit. Et 6. Agrippinæ Boletns.

Tacitus 12. Annal. *Adeoq́ cuncta mox pernotuere, vt temporum illorum ſcriptores prodiderint, infuſum delectabili cibo boletorum, venenum, nec vim medicaminis ſtatim intellectam.* Plura ibid. de Locnſta venefica & Xenophonte medico, qni tandem pinna rapido veneno illita, faucibns Cæſaris immerſa Claudium occidit. Cæterùm de noxiorum fnngorum genere, quo non pauci per inſcitiam interiere, ex Plinio, Dioſcoride, Athenæo alibi referemns.

De Porſena & Mutio Scæuola.

XXII. XXI.

* Cum.

** Dum peteret regem decepta ſatellite dextra,*
Iniecit ſacris ſe peritura focis.
Sed tam ſæua pius miracula non tulit hoſtis,
Et rurſum flammis iuſsit abire virum.
Vrere quam potuit contempto Mutius igne,
Hanc ſpectare manum Porſena non poterat.
Maior deceptæ fama eſt, & gloria dextræ:
Si non erraſſet fecerat illa minus.

Sequitur omnibus ſæculis iactatum omniumque literis ac monumentis celebratum facinus Q. Mutij Scæuolæ, quod audito nomine ignoratur nemini. Salue Muti heroum ſanguis, regum terror, columen patriæ, cuius dextra labantem vrbem ſuſtentauit, Hetruriam vincentem ſuperauit, quæ plus errando potuit, quàm aliorum feriendo. Patratum eſt hoc decus A. V. C. CCXLVI. P. Valerio iterum & T. Lucretio Tricipitino Coſ. Olymp. 68. Anno I. Rem refert Liuius lib. 2. Halicarnaſſeus 5. Val. Maximus 3. cap. 2. & 3. Seneca epiſt. 66. Virgil. 8. attingit vti Claudianus & Silius. Tertullianus componit cum factis Chriſtianorum Martyrum. Apol. lib. de anima. ad Martyres, & alij plerique. DVM PETERET REGEM) Res in hunc modum geſta eſt (ſi tantum tibi otij, vt re cognoſcas,) Cùm in caſtra Porſenę Mutius veniſſet, ſtipendium militibus dabatur. Scriba, ornatu ferè pari cum rege ſedens, multa gerebat, eumque milites vulgo adibant, timens Mutius ſciſcitari vter Porſena eſſet, ne ignorando regem ſemetipſe aperiret quis eſſet, quo temerè traxit fortuna facinus, ſcribam pro rege obtruncat. * INIECIT SACRIS SE PERITVRA FOCIS) ſeruo ſcripturam carminis. Cæterùm huius Scęuolę perſonam egit reus in Amphitheatro, Domitiani æuo manumque exuſsit, vt lib. 8. epig. 30. lib. 10. epig. 25. ſcribit. Hic ipſa duntaxat hiſtoria exponitur. Sacros focos Tertullianus aram vocat. Apol. *Mutius dexteram ſuam libens in arâ reliquit. ô ſublimitas animi.* ad Martyres. *Mutius manum ſuam dexteram in arâ cremauit, vt hoc factum eius fama haberet.* lib. de anima. *Reſpice ad Mutij animam cùm dexteram ſuam ignibus ſoluit.* Et aram fuiſſe ad ſacrificium paratam, non ſinit dubitare Liuius. *En tibi,* inquit, *Mutius, vt ſentias quam vile corpus ſit, iis qui magnam gloriam petunt. dextramq́, accenſo ad ſacrificium foculo, iniicit.* SED TAM SAEVA PIVS MIRACVLA NON TVLIT HOSTIS) Magnificè Liuius. *Quam cum velut alienato à ſenſu animo torreret, propè attonitus miraculo rex, cùm ab ſede ſua proſiluiſſet, amouerią́ ab altaribus iuuenem iuſsiſſet: Tu verò abi inquit, in te magis quam in me hoſtilia auſus, iuberem macte virtute eſſe, ſi pro mea patria, iſta virtus ſtaret.* Halicarnaſſeus hoc immortale facinus, ne verbo quidem attigit, cùm de Mutio tamen multa verba faceret. Martialis lib. 8. de ſpectaculo Scæuolæ, rei inquam huius perſonam agentis.

Pero ὁρμῶ hic Valet.

* ingeſsit

Aſpicis vt temnat flammas, pœnáque fruatur,
Fortis & attonito regnet in igne manus.

Silius: *Cernitur effugiens ardentem Porſena dextram.*

Seneca epiſt. 66. *Ego dubitem, quin magis laudem truncam illam & retorridam manum Mutij, quam cuiuſlibet fortiſsimi ſaluam? Stetit hoſtium flammarumqúe contemptor, & manum ſuam in foculo diſtillantem perſpectauit, donec Porſenna, cuius pœnæ fauebat, gloriæ inuidit, & ignem inuito eripi iuſsit.* noſter infrà:

Quod niſi rapta foret nolenti pœna, parabat
Sæuior in laxos ire ſiniſtra focos.

Porſenna dixerunt Virgilius & Claudianus.

MAIOR DECEPTAE FAMA EST ET GLORIA DEXTRAE) *Quanto rarius eſt,* inquit Seneca, *hoſtem amiſſa manu viciſſe, quam armata.* Val. Max. *Vrbi ſe cum æternæ gloriæ cognomine Scæuolam reddidit.* Obſerua poëtæ morem in encomiaſticis ſoliti poſt illuſtre factum acclamare, dictumque nobile dicere. lib. 8. de hoc ſpectaculo

Scire piget poſt tale decus, quid fecerit ante
Quam vidi ſatis eſt hanc mihi noſſe manum

Hoc in pleriſque omnibus obſeruabis tibi vltro occurrentibus.

SI NON ERRASSET FECERAT ILLA MINVS) Seneca. *In integrum reſtituit, quicquid errauerat. Confecit bellum inermis ac mancus, & illa trunca reges duos vicit. Porſenam & Tarquinium.* Eſt in Appendice Virgil. elegans de hoc epigramma, quod iuuat adſcribere.

Scribã Liuius & Dionyſ. Satellitem noſter appellat.

Lictorem pro rege necans nunc Mutius vltro
Satrifico propriam concremat igne manum

Miratur

Miratur Porſenna virum, pœnamq; relaxans
Maxima cum obſeſſis fœdera victor init.
Plus flammis patriæ confert, quàm fortibus armis
Vna domans bellum funere dextra ſuo.

Sed multo fortiores Chriſtiana habet Reſpub. heroes. Vnius Laurentij, vt cæteros cæteraſque taceam, conſtantia vicit longè Pompeij apud Gentium regem exuſtum digitum, Mutiique manum, quando ille lento cratium ignium que tormento totum corpus vſtulatus crematuſque victor ignis, naturæ, & imperatoris triumphum egit.

De leone & lepore.

XXII. XXIII.

Quid nunc ſæua fugis placidi lepus ora leonis? Quid nun. al.
Frangere tam paruas non didicere feras.
Seruantur magnis iſti ceruicibus vngues
Nec gaudet tenui ſanguine tanta ſitis.
Præda canum lepus eſt, vaſtos non implet hiatus:
Non timeat Dacus Cæſaris arma puer.

Redit lepidus poëta cum leporibus ſuis, de quibus iam bis ſupra hoc libro. ſæpiuſq; infra. Contendit per adulationem leonem cum Cæſare, & leporem cum Daco puero hoſte Cæſaris, nam ea tempeſtate cœperunt à Domitiano Daci deficere. vt infrà lib. 2.7.8.9. docebimus.

QVID NVNC) nunc lego potius quàm, non. vt ipſe legendum intellectus carminis mouet. alioqui nullus locus voci placidi leonis. TAM PARVAS FERAS) ſoli leoni innata eſt clementia in ſupplices. Et prius viros aggreditur, dein fœminas, nec, niſi magna vrgente fame, infantes. Ita generoſiſsimas quaſq; feras audentiſsimè aggreditur. Plinium vide lib. 8. cap. 16. res peruulgata eſt. SERVANTVR MAGNIS CERVICIBVS) tantis, ceruis, apris. infrà.

Quod ruet in tergum, vel quos procumbet in artus
Alta iuuencorum vulnera figet vbi?

Et idem: *Rictibus his tauros non eripuere magiſtri.*
Non facit ad ſæuos ceruix niſi prima leones.

Omitto cætera, quibus idem aliter atq; aliter, venuſtè ſemper effert. ISTI VNGVES) Ex vnguibus leonis Phidias coniecit, quanta eſſet fera, vnde natum eſt verbum, ἐξ ὀνύχων λέοντα γινώσκειν. Maxima vis eſt leoni in vnguibus, quos vt cuſtodiant, & non refringant, hebetentue, condito in corporis vaginas vnguium mucrone, ingrediuntur, auerſiſque falculis currunt, nec niſi appetendo protendunt auctore Plinio. PRAEDA CANVM LEPVS EST) Atqui etiam iuratos hoſtes canem & leporem inter ſe colludentem, & canem fugientem, leporem inſequentem legimus, canem prædæ parcentem, & ore innoxio contrectantem. B. Ambroſ. epiſt. 38. Bullengerus de Ven. Circi. Pulchrè infrà hortatur poëta lepuſculum, vt inſequente caue fugiat ad ora leonum, in quibus tutò habitet. NON TIMEAT DACVS CAES. AR. P.) Non dignabitur Cæſar congredi cum puero, aut gregario, Decebalus ſit aliquis oportet, qui cum manum conſerat. Ita ne tu formides leonem, qui non deſcendit à tauris ad lepores. Daci hodie Tranſiluani VValachi Moldaui. Dion etiam Getas appellat, in quos Domitianus, binas expeditiones ſuſcepit, publiceque triumphauit, quamuis peſsimè multatus diſceſſerit, vt ſuo loco oſtendemus. Martial. lib. 2. epig. 2.

Quæ datur ex Dacis laurea tota tua eſt.

Et 6. epig. 76. *Grande iugum domita Dacus ceruice recepit,*
Et famulum victrix poſſidet vmbra nemus.

Vbi de Fuſco præfecto prætorio, ibi cum exercitu cæſo, poëta loquitur.

Ad Fauſtinum.

XXIII. XXVI.

Ede tuos tandem populo Fauſtine libellos
Et cultum docto pectore profer opus.
Quod nec Cecropiæ damnent Pandionis arces.
Nec ſileant noſtri prætereantq; ſenes.

Ante fores ſtantem dubitas admittere famam,
Teq́; piget curæ præmia ferre tuæ?
Poſt te victuræ, per te quoq; viuere chartæ
Incipiant: cineri gloria rara venit.

Hortatur Fauſtinum, ad quem multa ſunt infra epigrammata, vt ſua ſcripta publici iuris tandem faciat, præmiumq́ue laborum nominis celebritatem expectet, quemadmodum elegantiſsima epiſtola Octauium impellit Plinius lib.2.epig.10. Et Arrianum lib.3.epig.7. Cecropiæ Pandionis arces) Quod opus Græci probent, & Latini. * Cecrops Athenarum conditor, * Pandion inſtaurator. Ante fores stantem famam) Ad eundem ferè modum locutus eſt Plinius lib.1.epiſt.17. *Illa actio mihi aures hominum, illa ianuam famæ patefecit.* Præmia curæ) nominis immortalitatem. Plinius. *Hoc ſinito tanto, tam parato, deſine ſtudia infinita iſta cunctatione fraudare, quæ cum modum excedit, verendum eſt, ne inertia, & deſidia, vel etiam timiditatis nomen accipiat.* Ita Ennius mercedem laborum, quibus patrum facta laudauerat, gloriam efflagitauit.

* Chares Mitylenæum auctor.
* Apollodorum lib.3 Biblioth. Vide.

Nemo me lacrumis decoret, nec funera fletum
Faxit, quum volito doctu' per ora virûm.

Post te victuras) ne relinque fœtum ingenij poſthumum, indulge vitam nato pater, ne orbus in orbem edatur. Cineri gloria rara venit) fruere viuus, paſcereq́ue tui laudibus ingenij. mors non ſentit gloriam, nulla portio laudis manes adit, atque cineres. Rara) tarda, ſera, nulla. Romani nonnunquam amicis committebant ſcripta ſua poſt mortem edenda. quod Martialis docet lib.4.epig.33.

Plena laboratis habeas cum ſcrinia libris
Emittis quare Soſibiane nihil?
Edent heredes, inquis mea carmina: quando?
Tempus erat iam te Soſibiane legi.

Plinius idem inſinuat epiſt.10.lib.2. *Dices, vt ſoles, amici mei viderint. opto equidem amicos tibi tam fideles, tam eruditos, tam laborioſos, vt tantum curæ, intentionisq́; ſuſcipere & poſsint, & velint: ſed diſpice ne ſit parum prouidum, ſperare ex aliis, quod tibi ipſe non præſtes.* Noſter verò poëta ad Epicuream, & Lucretianam philoſophiam, ſeu impietatem reſpexit, cùm cineri gloriam raram venire dixit. quod animum cum corpore morte ſolui delerique putarint.

Ad Sextilianum.

XXVII. XXIV.

Sextiliane bibis quantum ſubſellia quinq;
Solus: aqua toties ebrius eſſe potes.
Nec conſeſſorum vicina numiſmata tantum,
Æra ſed à cuneis vlteriora, petis.
Non hæc Pelignis agitur vindemia prælis:
Vua nec in Tuſcis naſcitur iſta iugis.
Teſta ſed antiqui felix ſiccatur Opimi,
Egerit & nigros Maſsica cella cados.
A caupone tibi fex Laletana petatur;
Si plus quàm decies Sextiliane bibis.

Profecit Sextilianus vini pernicies. ſuprà, bis tanto cæteris equitibus potarat, hic vnus tantùm haurire cœpit, quantũ vix quinque poterant. Subsellia) poëtica ſynecdoche, qua locus & continens pro re loco comprehenſa ponitur. Subſellia in quatuordecim ordinibus occupabant equites Romani. Nam Domitianus legem Roſciam iam prope deſitam reuocauit, qua ſubſellia equitibus ſecreta à populo, & plebe aſsignabantur. De quibus lib.5.planius & plenius. Hinc poëta frequẽter ſubſellia pro Equeſtribus, ab orcheſtra patrum, & popularibus, ſecreta vſurpat. lib.5.epigr.8.

Edictum Domini Deiq́; noſtri
Quo ſubſellia certiora fiunt
Et puros eques ordines recepit.

Epig.28. *Bis ſeptena tibi non ſunt ſubſellia tanti.*
Lib.2.epig.29. *Rufe vides illum ſubſellia prima tenentem.*
Lib.5.epig.14. *Subſellioq́ ſemiſultus extremo.*

Subſellium Varroni à ſella deducitur, qua prætor in iudicio vtebatur, ſubſellio iudex; dicitur quaſi inferior ſella, aut minor ſella, quamuis aliter lib.20. originetur Iſidorus. Nolim tamen ſubſellia iudicum hîc intelligas. Sed quantum bibit Sextilianus, ſi plus quinquies cæteris? Supra epig. 12. poëta equiti decem nummos dedit. quinquaginta igitur Sextilianus abſumpſit. hoc eſt, centum cruciarios, ſeu duodecim drachmas, & ſemis. centum cruciariis, * amphoræ ſenæ, & bini congij emebantur etiam in ſummâ vini caritate, vt li.12.epig.77. poëta ſcribit: *amphora 80. pondo erat.*

Amphora vigeſsis ——

Quis gurges tantum vini in vnum ſpectaculum hauriat? Sed hic non affirmat binas amphoras hauſtas Sextiliano; Hoc dicit illum tantum bibiſſe, quantum alias ſoliti ſint quinque equites. In cena communis veterum modus bibendi erat Sextarius. In ſpectaculis quantum hauſerint non conſtat, modum reor ſine modo fuiſſe, ſic tamen vt decimum cyathum non excederent, quod vltimus verſus docet. NEC CONSESSORVM) proximè ſedentium, aſsidentium Sextiliano, vitioſè vulgo, conceſſorum ſcribitur. Intelligit poëta Sextilianum à vicinis & remotioribus etiam in Amphitheatro nummos corrogaſſe, vt haberet quod ſorberet. AERA) aſſes propriè qui ærei. As autem quaternos quadrantes valebat, qui hodie quini apud Tirolenſes, & alios, cruciarium. A CVNEIS) Cunei pars ſunt ſpectatorum in forma cunei ſedentium in Theatris, Circis Amphitheatris. Quicquid enim ſedilium diuiditur præcinctionum itineribus, & ſecatur lateribus, viis, id ſpacij cuneis tribuitur. Præcinctiones ſunt graduum interualla, & diuiſiones in orbem. Dicuntur cunei à forma cunei, qui ab imo acutus in latum creſcit, quales erant in theatris, qui ab orcheſtrâ anguſtiſsima, ad equeſtria ſemper in altum, & latum fundebantur, ita vt hominum caterua in formam cunei ſederet. ipſiſque ſedilia cuneum præ ſe ferrent. Per cuneos verò ſpectatorum ordines diſtribuebantur, veluti per ipſam quoque orcheſtram, equeſtria & popularia, ſenatus equites & populus. Auguſtus quippe maritis è plebe proprios ordines aſsignauit: prætextatis cuneum ſuum, & proximũ pædagogis. Sextilianus ergo nummos, nam quos communi ſorte acceperat, non ſufficiebant, huic biboni. non ab iis tantùm, qui ab vtroque latere in eadem linea illi aſsidebant, ſed qui à fronte infrà, & à tergo ſupra ſedebant, emendicabat, & hoc eſt, quod Martialis dicit, Aera ſed à cuneis vlteriora petit. Alij ad miſsilia referunt hæc, cũ Sextilianus, non tantùm eos nummos, qui intra proxima ſubſellia ceciderant raperet, ſed longinquiora peteret. Heraldum lege epi.12. Cuneorum mentio eſt apud Iuuen.Sat.6. *Martialis emendatus.*

—— cuneis an habent ſpectacula totis
Quod ſecurus ames, quoq; inde excerpere poſsis.

Virg.5. *Nuncius Anchiſæ ad tumulum, cuneoſq́; theatri*
Incenſas perfert naues Eumelus, &c.

Diſputat accuratè Lipſius de cuneis cap.13. Amphitheat. & Bulengerus cap.34. de Circo.

NON HAEC PELIGNIS AG. VIND. PRAELIS) Vinum Pelignum, malignum vinum, Martial.lib.13.

Marſica Peligni mittunt turbata coloni
Non tu, libertus ſed bibat illa tuus.

Peligni Ouidium alumnum protulere, vt infrà ad Licinianum leges. Straboni, Ptolemæo, Plinio, populi Italiæ, hodie Valnenſes Leandro. de vino Peligno plura lib.13. Præla vocat torcularia, quibus vinum exprimitur. IN TVSCIS IVGIS) Vinum Tuſcanum componit Martialis lib. 73.epig.118. cum Tarraconenſi.

Tarraco Campanis tantum ceſſura Lyæo:
Hæc genuit Tuſcis æmula vina cadis.

Plinius Lunæ in Tuſcia palmam tribuit. Sed hæc ad lib.13.reiiciamus. Sextilianum poëta non tantùm plus quinis bibere, ſed intimæ notæ, & generoſiſsima vina potare dolet, cui tamen vel Tarraconenſe, vel Tuſcanum, vel Laletanum guſtandum eſſet, non Opimianum, aut Maſsicũ. TESTA SED ANTIQVI FEL. SICCAT. OPIMI.) Vetus & annoſum vinum, vinoſus ille bibo, deque optimo genere haurit. Teſta vas vinarium, fictilibus olim vaſis vina ſeruabant ad multos annos, ne dicam ſæcula, ducentis annis ſeruatum Opimianum docet Plinius, cum adſcriptâ notâ annorum, & generis vini; vnde loquendi modi profluxere de meliore, de interiore nota, de eo, quod præſtantiſsimum eſt. Teſtarum forma non eadem omnibus, nec multum tamen diuerſa, anſatæ omnes vtrinque, vt amphoræ. ab imo turbinem currentem, ſeu metam inuerſam exprimebant, ſic vt non ſtarent, nec, vt dolia apud nos, iacerent, ſed in terram immitterentur, & quaſi mediæ defoderentur. Alia forma erat doliorum, quamuis teſtaceorum, quæ propius ad turbinem toto corpore accedebant, quam teſtæ, ſine anſis. Altitudo, latitudoque teſtarum varia; aliquæ ab imo latiores, à ſummo aliæ, ſic tamen, vt omnes ab imo in apicem deſinant. Altitudo

plerumque

plerumque pedum trium, latitudo pedis vnius, aut ſeſquipedis, aut infrà, rarò ſuprà, nec infra ſemipedem. craſsitudo ſedigiti. Lucam Pætum adi de ponderibus & menſuris, apud quem varias teſtarum, & doliorum, amphoræque figuras deſignatas cernes. OPIMI) L. Opimio Coſ. V.C. DC.XXXIII. vini optimi copia prouenit, quod diffuſum & conditum dictum eſt Opimianum cuiuſcunque generis eſſet. Plinius lib. 14. Olymp. 164. a. 4. Martial. lib. 13. epig. 113. Fundanum vinum appellat Opimianum.

MASSICA) Falerna, propter viciuitatem agrorum Maſsici & Falerni Campaniæ, lib. 13. Falernum appellat Maſsicum. De Sinueſſanis venerunt Maſsica prælis, plura lib. 13. A CAVPONE) Copo ſeu caupo, non de his tantùm quidam intelligunt, qui ſtatam habent in vrbibus cauponam, ſed de copiariis etiam, qui magiſtratibus præbenda, & eorum familiæ præſtabant publicè conducta, qui peregrinantes principes, & magiſtratus ſectabantur, vinum cibariaque vendentes. Horatius Sat. 5. lib. 1.

Differtum nautis, cauponibus atq; malignis.

De iis loquitur qui ſtatam & certam vſpiam habent cauponam, quorum malignitatem accuſat, quòd malignè, & illiberaliter victum ferè præbent. Perfidum coponem vocat lib. 1. Sat. 1. Et noſter multos in eoſdem mordaces iocos dicit. Agit de his Turnebus lib. 12. capit. 3. FAX LALETANA) Vinum ignobile, Martial. lib. 7. epigram. 52. *Et Laletanæ nigra lagena fæpe.* De hoc & Plinius. *Hiſpaniarum Laletana copiâ nobilitatur elegantia Tarraconenſis.* Eſt Laletania Hiſpaniæ regio, non procul à Tarracone, qua Galliam ſpectat. fex eſt quod in imo dolio ſubſidit. vinum Laletanum imum medium & ſummum nil niſi fex erat poëtæ. PLVS QVAM DECIES)

Sticho. Summa potio olim erant decem cyathi. Plautus. Vide quot cyathos bibimus? tot quot digiti ſunt tibi in manu.

Tibi propino decim, affonde tu tibi inde ſi ſapis.

Intra modeſtiæ tamen fines citra ebrietatem. Nam apud nos decem cyathi non efficiebant dimidiatam menſuram, quæ duodecim cyathis conſtabat, & ſextarius appellabatur. Et hoc paullò ante monui, modum vini in cœnam ſextarium fuiſſe. Auguſtus, Suet. teſte, cùm ſe lautiſſimè inuitaret ſenos ſextantes, hoc eſt, duodecim cyathos bibit. Notauit hoc in ſuo conuiuio ſuauiſsimus Lipſius lib. 3. Antiq. vbi quintam legem ſcribit.

Decem cyathi ſumma potio ſunto.

Monet igitur Sextilianum Martialis, vt ſi decumum cyathum tranſire velit, ne bibat Opimianum aut Falernum, ſed Laletanum. Sextilianus verò bis decies; immò quinquagies bibebat. quando ſinguli equites decies biberunt. Obſerua tamen cyathos decem illos non videri ſemper ſimplices, qui duodeni ſextarium implerent, fuiſſe. Nam poëta de ſe infrà ad Procillum iocatur, decem quincunces ſe ſiccauiſſe.

Heſterna tibi nocte dixeramus
Quincunces puto poſt decem peractos.

Et lib. 12. epig. 28. *Poto ego ſextantes, tu potas Cinna deunces.*

Lib. 6. epig. 78. *Miſceri ſibi protinus deunces*
Sed crebros iubet.

Lib. 7. epig. 66. *Non cenat prius, aut recumbit ante*
Quàm ſeptem vomuit meros deunces.

Sic de triente ſeptunce, quincunce loquitur ſæpius. Sed ebria fuere illa conuiuia, & Bitiæ, Cotylones, hominesque tricongij conuiuæ. De communi menſa, & quotidiana accipe dicta decem cyathorum, quem numerum honeſti, & moderati rarò excedebant. lurcones, & alios calicum trahones nihil moramur. Cæterùm poëta vſum vitæ, & compotationum reſpexit, cum poſt decem cyathos luſsit deterius bibere Sextilianum, quem morem, & ſacra Chriſti hiſtoria apud Ioannem indicat cap. 2. *Omnis homo primum bonum vinum ponit, & cùm inebriati fuerint, tunc id quod deterius eſt,*

Ad Procillum.

XXVIII. XXV.

Heſterna tibi nocte dixeramus,
Quincunces puto, poſt decem peractos,
Cenares hodie Procille mecum.
TU FACTAM TIBI REM ſtatim putaſti,
Et non ſobria verba ſubnotaſti,

Exemplo

Exemplo nimium periculoſo.

Μισῶ μνήμονα συμπότλω * Πρόκιλλε.

** Procille Μισῶ μνάμονα συμπότιν, E Dorico poeta Lucianus adducit in Sympoſio. plura Heraldus.*

Iocatur cum Procillo, quem inter pocula per iocum pridie iouitarat, quod Procillus feriò interpretatus, venit. poëta negat ſe memores conniuas amare. QVINCVNCES POST DECEM PSRACTOS) Ebrius te heri vocaram. Quiucunx poculum quinque cyathorum capax; decem quincunces quinquagenos cyathos capiuur, hoc eſt duas meuſuras noſtrates cum ſextante. Hoc loco operæprecium me facturũ exiſtimo, ſi tironibus Muſarum, antiquorum menſuras cum noſtratibus compoſitas expoſnero; quando inde plurimorum locorum cognitio, & intellectus pendet, vude & Martialem, & pleroſque ſeriprores ſæpè de ſextariis, dcuncibus, rrientibus, ſextautibus, congiis, hemiuis, cyathis, aliiſque liquidorum menſuris agentes nullo oegotio capies, alioqni Pallatiuis iſtis alumnis uon capiendos, quod hactenus nimium quàm ſæpè ſumus experti. Quod & opportunè in re nummsria, quæ vel eandem, vel maiorem difficultatem, habet. infrà præſtabimus. Liquidorum menſuræ Romanis fuere maximæ cullei, minimæ cochlearia, ſeu ligulæ. Vſurpariſsimæ amphora, congius, ſextarius, cyathus. Culleus, ſeu culeus, amphoras capiebar viceoas. Rhemnius Palæmon, qui idem Faunio.

Eſt & bis decies, quem conficit amphora noſtris
Culleus: hac nulla eſt maior menſura liquoris.

Cato tamen ſingulis culleis quadragenas vrnas, & ſingulas, hoc eſt, vnam ſupra quadraginta tribuir; ſed fecit hoc acceſsionis loco pro detrimento, quod emptor in metiendo viuo patiebatur, dum ſingulis vrnis aliquid deperirer. Ita Budæus, Lucas Pætus aliique ceuſuerunt. Omoium igitur ſententia culleus coutinebar amphoras viginti, vrnas quadragiuta. Culleus coriaceus erat; id vel ex eo oſtenditur, quod lex præcipiebar parricidam culleo inſui, & in mare proiici, vt eſt apud Cicer. pro Sex. Roſcio Amerino. Modeſtinum Iuriſc. l. pœna, ad legem Pompeiam de Parricidiis. Quæ pœna erar, vr more maiorum parricida virgis * ſanguineis verberaretur, deinde culleo ioſueretur cum caue, gallo gallinaceo, viperâ & ſimia. & iu mare proiiceretur, euins rationem habes apud Cicer. & Conſtantini, Cod. de iis, qui parentes aut liberos occidernnr, ſed hoc παρέργως. Forma vtri ſimilis, maior tamen, ita vt ſinguli cullei, ſingulis vehieulis, ſiugulis boum iugis veherentur. vt Pætus ex 12. Catonis capite docet. Huius tameo menſuræ apud Martialem nulla mentio, vti nec vrnæ in hoc ſignificatu, ſed docendi cauſa etiam de his dicendum erat.

Cap. 155.

** Suſpecta lectio, qua enim virga ſanguinea?*

Amphora culleo proxima latinis quadrantal, quod in omnem dimenſionem pedem haberet. Amphora Græcis à geminis anſis dicta. Formam Fannius deſcribit.

Pes longo ſpatio, latoq́ notetur in anglo
Angulus vt par ſit, quem claudit linea triplex
Quatuor ex quadris medium cingatur inane
Amphora ſit cubus: quam ne violare liceret
Sacrauere Ioni Tarpeio in monte Quirites.

Octo & quadraginta capiebat Sextarios, ſeu vicenas menſuras, & quaternas noſtrates, * libras octoginta. Feſtus. *Quadrantal vocabant antiqui, quam ex Græco amphoram dicunt: quod vas pedis quadrati octo, & quadraginta Sextarios capit.* Eadem eſt Romanis metreta, & cadus, de quibus tamen llb. 5. pleuè. Quadranral igitur Romanum ſi com Auguſtanis menſuris conferarur, vicenas quaternas, prærer proprer, vt dixi, menſuras capit, vnde ſemper ad miuores eadem ratione deſceudemus. Hoc tamen obſeruatè nota. paullum eſſe maiorem ſextarium dimidiatâ menſurâ Auguſtanâ, parte oempe decimâ ſextâ Auguſtanam excedente. Sed quia exrra vrbem, immò iu ipſa vrbe menſura maior eſt, vt in epiſcopio, dimidiam menſuram ſextario rectiſsimè aſsiguabimus, & ſtillas paueas, ſeu deficientes, ſeu redundanres, rorundandi numeri cauſſa negligemus. Arque hæc quæ hîc ſignatè doceo, cum viro torius vrbis, ne quid amplius de viuo loquar, harum rerum, & maximarum ſcientiarum peritiſsimo M. Velſero contuli, curioſeq́ue litterarum cauſsâ ſingillatim de ſingulis, ne mea tantùm opinione niterer inquiſiui. Quare illas decimas ſexras, aut octauas diſsimulabimus, & plenum numerum, in Amphoris, congiis, ſextariis ponemus. Amphoram expoſuimus, quantum vini numerum apud nos capiat. Iutellige tamen poëtis ſæpè amphoram, pro quouis genere menſuræ, & vaſe ſiue diſcrimine poni, quod apud Horatium, Iunenalem, Martialem uon infrequenter animaduertes, nonnunquam tameu pro certo modo, & iuſta amphora, ſeu quadrantali. vt apud Horatium libr. ad Piſonem, v. 31. Martialem, libro 12. epigrammat. 77. arque aliis.

** Auguſtanas.*

Ad vrnam

Ad vrnam venio, quæ dimidium amphoræ continet, hoc eſt, duodenas menſuras Auguſtanas. Fannius. Huins (amphoræ) dimidium fert vrna. Huins nulla eſt mentio apud Martialem in hoc ſignificatu, aliâs pro tumbâ & tumulo frequens. Sed vſurpant allj. Varro lib.4. L.L. qui ab vrinando vrnam deducit. Columella lib.12.cap.20. Cato cap.155. Budæus, Philander, vt alios recentiores taceam.

Congius eſt octaua pars amphoræ, quod ter octo congij amphoram conficiant. frequens latinis & vſurpata vox, à qua Cicero F. bicongius, & Nouellius Torquatus tricongius eſt appellatus, quod vno impetu tres congios exhauriret. Continet congius menſuras Auguſtanas ternas, Sextarios Romanos ſenos. Fannius.

Adde duos chus ſit vulgo, qui eſt congius idem
A quo ſextarij nomen feciſſe priores
Crediderim, quod eos capiat ſex congius vnus.

Paulus I.C. congium, vrnam & ſextarium numerat inter inſtrumenta Cauponæ. Plinius multam congij facit mentionem. Martialis nullam.

Sextarius tam vſitatus Romanis, quàm Germanis dicta menſura, ſed hic tantùm dimidiam menſuram capit cum parte decima ſexta, Nos, vt dictum, quia aliis in locis maior, aut paullo forte nonnunquam minor, dimidiam ſemper menſuram, quaſi mediam viam ingreſsi cum ſextario comparabimus. Dictus eſt Sextarius, quod congij ſexta pars eſſet, & diuidebatur in duodecim cyathos inſtar aſsis, qui in vncias duodenas tribuebatur. Fannius.

Quod ſi menſuræ pondus componere fas eſt
Sextarij cyathus pars eſt, quæ eſt vncia libræ.

Hic modus vini, Romanis erat ad cenam, vt ſuprà epig.27. in Sextilianum explicaui, quemadmodum Germanis plerunque menſura, hoc eſt, bini Sextarij. Porrò Sextarij diuiſio in duodenos cyathos memoria ſtudioſè cuſtodienda eſt; quod inde ſextantes, quadrâtes, trientes, quincunces, heminæ, ſeptunces, beſſes, dodrantes, dextantes, deunces intelligantur. quanquam dextantes, & dodrantes poëta hoc intellectu non pronunciet. dextans enim eſt Vitruuio 10. vnciarum menſura, vti dodrans nouem. qui & nouem vncias æris ſignificat. Itaque dextantem & dodrantem hic prætermittemus. Deunx vndecim cyathos capit, dictus ab vndecim vnciis, meminit huius poculi deuncis Martialis lib.12.epig.28.

Poto ego ſextantes, tu potas Cinna deunces.

Lib.6.epig.78 *Miſceri ſibi protinus deunces*
Sed trebros iubet.

7.epig.66. *Quam ſeptem vomuit meri deunces.*

Beſſem lib.11.epig.37. nominat. eſt poculum octo cyathorum.

Quincunces & ſex cyathos beſſemq; bibamus
Caius vt fiat, Iulius & Proculus.

Ad numerum litterarum, quas amici vel amicæ nomine complectebantur, bibebant. cuius multa ſunt exempla apud Martialem, de Cæſare Domitiano Germanico, Nænia, hic de Caio Iulio Proculo, cuius prænomen in recto litteras quinas habet, eò dixit poëta Quincunces. Iulius ſex. Proculus octo, bes autem poculum eſt octo cyathorum. Nænia ſex cyathis, ſeptem Iuſtina bibatur: Quinq; Lycas, Lyde quattuor, Ida tribus. Omnis ab infuſo numeretur amica Falerno. Septunx calix eſt ſeptem cyathorum, à ſeptenis vnciis. Martialis lib.8.e.51.

Si dubia eſt ſeptunce trahat.

Lib.3.e.81. *Septunce multo deinde perditus ſtertit.*

Hemina) Senos capit cyathos, dimidium nempe ſextarium, pars eſt quarta menſuræ Auguſtanæ. quanquam hemina ſimul menſura eſt aridorum.

Fannius. *Ad cotylas, quas, ſi placeat, dixiſſe licebit*
Heminas capiet geminas ſextarius vnus.

Plinius lib.23. cap 7.

Gellius 3. Attic.cap.14. *Contra quoq; ſi ex ſextario hemina fuſa eſt, non dimidiatum ſextarium fuſum dicendum eſt.* Eadem vt Fannius docet, Cotyla ſeu cotyle dicebatur. At cotyle cyathos bis ternos vna receptat. Pro aridis Columella lib.12.epig.49. Plinius 14.c.17. vſurpant. Quincunx à quinque vnciis dictus, quinos continet cyathos. Martialis lib.11.epig.37.

Quincunces & ſex cyathos, &c. Caius enim quinque litteras habet.

Lib.2.epig.1. *Te conuiua legat miſto quicunce* ——

Et hoc quod nunc exponimus. *Quincunces puto poſt decem peractos.*

Trientes dicti, quod tres ſextarium capiant, triens enim quatuor cyathorum poculum eſt. trientes frequētat noſter. lib.1. epig.107. l.4. epig.83. l.6. e.86. l.8. e.61. lib.9. e.89. & 92. lib.10. e.49. & 13. lib.11. e.40. 7. 14. 103. Propertius lib.3.

Cum fuerit multa exacta trientibus hora. Plinius lib.23.c.7. & alias cum aliis.

Quadrans quatta pars ſextarij tribus conſtat cyathis, quater terni quadrantes duodenis cyathis. Martialis lib.9.epig.95.

Quadran-

Quadrantem duplica de ſeniore cado.

Sed quadrantem ſæpius refert ad quartam aſsis partem, & quatuor vncias. vt Quincuncem & trientem Horatius.

Sexrans binos tantùm cyathos implet, ſemi ſextarium, vnde ſextans à ſexta Sextarij parte, lib.5.epig.65.

Sextantes Calliſte duos infunde Falerni.

Lib.12.epig.28. *Poto ego Sextantes, tu potas Cinna trientes.*

Tranquillus Auguſt. ſenos ſextantes affirmat bibiſſe Auguſtũ lautiſsimè conuiuantem, c.77.

Cyathus duodecima pars Sextarij. nomen Græcum eſt. Varro lib.4.L.L. *Quo vinum darent, vt minutatim funderent, à guttis guttum appellarunt; & quo ſumebant minutatim à ſumendo ſimpulum nominauere, in huiuſce locum in conuiuiis è Græcia ſucceſsit epichyſis, & cyathus. In ſacrificiis manſit guttum & ſimpulum.*

Cyatho dimetiebantur modum & numerum bibendi. Mart.

Nævia ſex cyathis, ſeptem Iuſtina bibatur, &c.

Vox latinis frequentiſsima, & vbique obuia, vnde & cyathiſſare apud Plautum pocula miſcere, & ad cyathum ſtare. Suet.cap.49.Cæſ.

Ligula ſeu cochlear, quarta pars cyathi, ità vt quaternæ ligulæ cyathum implerent, noſter poëta ligulam à cochleari ſeiungit lib.14. Lucas Pætus lib.3. de Ant.menſ. Liquid. & arid. putat ſimilia fuiſſe inſtrumenta. nos plura lib.14. pendebat cochlear, ſeu ligula aqua, vinoúe plena tres drachmas, ſcripulum vnum. Hæc ad vſum ſtudioſorum tironum dicta ſunto & ſufficiunto. Qui accuratiorem longioremque de ſingulis diſputationem deſiderat, Budæum de aſſe Lucam Pætum I.C. lib.3. de antiquis liquidorum, & aridorum menſuris. Philandrum ad Vitruuium, Leonardum Portium, Aleiatum opuſc. de ponderibus & menſuris, & alios recentiores audiat, qui ex Dioſcoride, Galeno, Plinio, Columella, Martiale, Fannio, Catone, Varrone, aliiſque I.C. Medicis, hiſtoricis, poëtis de menſuris eruditè diſſerunt. Nobis vbi cyathi, trienteſque, &c. recurrerint, ſatis erit hunc locum oſtendiſſe.

CENARES MECVM) quid differant cenare cum aliquo, & apud aliquem docet variis exemplis, Manutius ad l.4. epiſtol. Cic. ad Atticum, epig.13. hic mecum, expone in meis ædibus, non mecum apud alium, qui alioqui poteſt accipi.

TU FACTAM TIBI REM STATIM PVTASTI) Facta res certam & indubitatam, ſeu paratam, & abſolutam rem, non promiſſam tantùm, ſignificat. An reſpexit poëta ad Iuris morem, vt Terentius, *Facta tranſacta omnia.* Et Cicer.3.Catil. *Atq; illud quod faciendum fuit, factum atq; tranſactum eſt.* Martial.lib.2.epig.26.

Iam te rem factam Bithynice credis habere.

ET NON SOBRIA VERBA SVBNOT.) Ebria pro ſeriis, & ſobriis accepiſti. Eleganter Lipſ. 3 Antiq. *Dicta, indicta; facta, infecta, in vino inſcribuntor.* EXEMPLO NIMIO PERICVLOSO) ſi per iocum dicta, vel inter pocula ſerio accipias, creeſque conuiuæ periculum lib.10.epig.48.

Accedent ſine felle ioci, nec mane timenda
Libertas, & nil quod tacuiſſe velis.

Ad quem locum plura dicta leges. Vrbane illi, vt eſt in apophthegmatis, militares homines accuſati apud Philippum, quod Philippo maledixiſſent, eiuſque facta carpſiſſent, reſponderunt; *Et diximus, & plura dicturi eramus, niſi nos lagena defeciſſet.*

Μισῶ μνάμονα συμπόταν Προκίλλε) Odi memorem combibonem. Videtur adagio ἀμνηστίαν, ſeu obliuionem rerum in conuiuio dictarum præcipere, quod & fabulis, & ſymbolis antiqui docuerunt, cum Baccho ſimul & ferulam, & obliuionem conſecrarunt, quibus monebant meminiſſe non oportere, ſi quid in conuiuio peccatum ſit, aut certè leuem admodum ac puerilem reprehẽſionem ſufficere. Notauit & Plutarchus in Sympoſ. Lacedæmoniis hunc fuiſſe morem, vt ſi amicum, aut hoſpitem in domum acciperent oſtenſis foribus dicerent, ταύτῃ οὐκ ἐξέρχεται λόγος. Idem in Lycurgi vita ſcriptum eſt, ex cuius inſtitutione, qui natu maximus erat, ad oſtium ſtabat, vocatiſque ingredientibus, cum dicto fores oſtendebat, διὰ τούτων ἔξω λόγος οὐκ ἐκπορεύεται, hinc vox nulla efferetur. Ad quod fortè Horatius reſpexit cùm ſcripſit,

——ne fidos inter amicos
Sit, qui dicta foras eliminet.

Quemadmodum Græcus monet ſenarius.

Τὸν γὰρ γυναικὸς ὅρκον εἰς οἶνον γράφω.
Inſcribo vino ſi qua iurat fœmina.

Ea enim quæ in vino ſcribuntur, dicuntur, aguntur, in vino relinquenda, & cum vino ſepelienda, nec in memoriam reuocanda. Hoc eſt, quod apud Germanos paſsim in cœnaculis roſa lacunaribus ſupra menſæ verticem affixa conſpiciatur, qua ſilentium conuiuis innuunt, ne temerè quicquam efferant, eorum quæ inter pocula ſunt audita.

Inde roſam menſis hoſpes ſuſpendit amicis
Conuiua vt ſub eâ, dicta tacenda ſciat.

Atque hoc eſt, quod vulgo dici nobis ſolet. Hæc ſub roſâ. Quin & poëticus Amor Harpocrati ſilentij Deo roſam conſecrauit, quæ loquacibus exhiberetur ſilentij ſymbolum. Apud Romanos littera S. ſilentij nota tricliniis, & diætarum foribus ſuperponi conſueuit, vt inde ſilentij meminiſſent conuiuæ, quando multa inter epulas, & fæcundos calices liberius, & licentius dicuntur, quæ enunciata, periculum auctoribus crearent. Plura ſuper his Plutarchus probl.1. Sympoſ. auctor Conniuial. lib.3.

Μισῶ μνημ.) odi memorem compotorem. Sunt qui reprehendant Græca latinis miſcentes, quod tamen à Lucillio, Auſonio, nonnulliſque aliis factitatum. Cicero. Tuſcul.1. *Scis enim me Græcè loqui in Latino ſermone non plus ſolere, quàm in Græco Latinè.* Idem tamen ad Atticum frequentat Græca. Lucillius apud Cic.3. de Orat.

Quam lepidè lexes compoſtæ vt teſſerulæ omnes.

Et idem: *Et Craſſum habeo generum, ne rhetoricotero' tu ſis.*

Sed Auſonius eſt immodicus, qui totam epiſtolam ad Paulum Axium 15. permiſcuit, cuius hoc eſt initium.

Ἑλλαδικῆς μετέχων μούσης Latiaq́ Camenæ
Ἀξίῳ Αὐσόνιος, ſermone alludo bilingui, &c.

Luſit tamen Auſonius, ibi non ſeriò ſcripſit. Idem fecit epig.17. ad eundem. Huius generis ſunt aliis quoque linguis editæ nugæ, ſeu luſus, non abſque ingenio, & genio, cum Italica latinis, & hæc illis, vel noſtratia Romanis variè inſeruntur, & permutantur. quæ nos otioſis & feriatis hominibus non inuidemus.

De Acerra.

XXIX. XXVI.

Heſterno fetere mero, qui credit Acerram,
Fallitur: in lucem ſemper Acerra bibit.

Acerram aſsiduum cymbiorum remigem laudat, vt alibi Zoilum. Mentitur qui te vitioſum, &c. vitium es. Nomen eſt ſuppoſitum. Fallitvr) negando magis affirmat, cum ſubiicit in lucem bibit, hoc eſt, diem noctemq́; potando continuat, vt ſemper hodiernum, & recens hauſtum redoleat ructetque. L. Piſo apud Plinium lib.15.c.22. perpotationem biduo toto, duabusq́; noctibus continuauit. lege & Heraldi notas. Hunc morem perpotandi olim Germanis (atque vtinam ne hodie) vſitatum ſcribit Tacitus in Germ. Xenophon idem de Perſis lib.8. Talis apud Athenæum Paſiſocles.

Ἐξ ἠοῦς εἰς νύκτα, καὶ ἐκ νυκτῶν Πασισοκλῆς
*Εἰς ἠοῦν (forte ἠῶ) πίνει * τετραχόοισι χάδοις.*
Ex aurora in noctem, & ex nocte Paſiſocles
In auroram bibit cadis quatuor congios capientibus.

** τετραχοσίοισι, lege, τετραχόοισι. Athen. 11. De potoribus. Plinius lib.c.22.*

In Fidentinum.

XXX. XXVII.

Fama refert noſtros te Fidentine libellos,
Non aliter populo quàm recitare tuos,
Si mea vis dici, gratis tibi carmina mittam:
Si dici tua vis, hæc eme, ne mea ſint.

Ludit in dilogia vocum, mea, tua. perſtringitq́; plagiarium Fidentinum, carminum inquam alienorum furem. Sunt plura in hunc diſticha, & epigrammata infrà. 39. 54. 73. Certum tamen aliquem alieno hoc nomine deſignari poëtæ arbitror. epigram. 53. & 67. nullum exprimit, niſi furem generali voce. Romani porrò proceres, ſua ſcripta nonnunquam paucis adhibitis, aliquando nullo excluſo recitabant. Erant nonnulli plagiarij, qui recitata exciperent, & apud alios, alio tempore, pro ſuis recitarent, ſibiq́; aliena tranſcriberent. Hoc Plinius epiſt.10. lib.2. teſtatur, cum his verbis ad Octauium quendam ſcribit. *Enotuere quidam tui verſus, & inuito te clauſtra refregerunt: hos niſi retrahis in corpus, quandoq́ vt errones, aliquem cuius dicantur, inuenient.* Martialis epig.64. infrà.

Vt recitem tibi noſtra rogas epigrammata, nolo.
Non audire, Celer, ſed recitare cupis.

Ita Fidentinum hunc alienis ſe plumis, vt Aeſopicus graculus ornantem, ſuaque Martialis affir-

firmantem, docet, quo pacto aliena ſua dicere poſsit. *Eme, inquit, & tua erunt, Nam quod emas, poſsis dicere iure tuum.* vt lib.2.epig.20.iocatur in Paullum. Ambigua vt vides ſunt, mea, tua. Mea, vt auctoris, tua, ſi emeris à bibliopola, erunt poſſeſſoris. Auctor emi non poteſt, qua auctor, opus auctoris editum, omnibus venale eſt. Ne ergo fœdè mentiare, ſaltem eme carmina mea, vt aliquo modo tua poſsis dicere: quando me emere, & ſcientiam non potes.

De Diaulo Medico.

XXVIII. XXXI.

Chirurgus fuerat, nunc eſt veſpillo Diaulus:
Cœpit, quo poterat Clinicus eſſe modo.

Argutia diſtichi, in ambigua voce Clinici hæret. Clinicus dicitur, qui lecto affixos & decumbentes curat, *παρὰ τὸ κλίνη*, quæ vox lectum valet. Clinicus eſt, qui & æger decumbit, vt Auſonius in 16. epiſtola ad Paullum Axium iocatur de ſe. Brodæus item & Hermolaus Barbarus, contra tamen ſentit Mercurialis. Et Clinicum hic poëta vocat eum, qui mortuos ſubit, & lecto ad rogum effert quod Veſpillonis munus eſt: Diaulus primum Chirurgus, (quæ prima omniũ vt eſt apud Plinium, & Homerum, Medicinæ pars fuit, * Chirurgica inquam,) cum inter Clinicos, qui præſtantiores Chirurgis, Hippocrate eius auctore, vt Varro & Plinius tradidere, numerari vellet, & propter ingenij ſtuporem ad artem aſpirare non poſſet, quæſiuit aliam viam qua Clinicus fieret, factus eſt Veſpillo. Itaque circum lectos, & cum lectis habuit quod ageret, vti Clinici. Item tamen fecit Chirurgus & Veſpillo, vt infrà ſcribit noſter de eodem.

Ars vulneraria, Chirurgus vulnerarius.
** Briſſon. adi lib.2. Ant. c.4. Clinicum pro Veſpillone vſurpari docet in Aduerſar. lib. 1. Heraldus.*

Nuper erat medicus, nunc eſt Veſpillo Diaulus
Quod Veſpillo facit, fecerat & medicus.

Antea viuos occidit, nunc occiſos effert, ſemper illi cura non viuorum ſed mortuorum. Sed Veſpillo quis propriè? *Reperi,* inquit lib.14.cap.3. Turnebus *in antiquo lexico, Veſpillonem, eſſe ſepulchrorum violatorem, quem Græci τυμβορύχον vocant, quod intelligetur per antiphraſin, quaſi non ſepeliat, ſed nudet. In Latinogræco lexico reperi viſpellio & veſpillo, vbi etiam exponitur ille νεκροθάπτης, hic νεκροφόρος. Ita ille funerator eſt, hic cadauera portat.*

Clinices verò exordia narrat his verbis, Plinius lib.29. cap.1. *Sequentia eius* (Medicinæ chirurgicæ) *mirum dictu in nocte denſiſsima latuere vſque ad Peloponeſiacum bellum, tunc eam reuocauit in lucem Hippocrates genitus in inſula Coo, in primis clara & validâ, & Æſculapio dicatâ. Is, cùm fuiſſet mos liberatos morbis ſcribere in templo eius Dei, quid auxiliatum eſſet, vt poſtea ſimilitudo proficeret, exſcripſiſſe ea traditur, atque (vt Varro apud nos credit) in templo cremato inſtituiſſe medicinam hanc quæ Clinice vocatur.* Hæc Plinius. Quãuis autem Chirurgicen, à Clinice diſtinctam tradant Hippocrates, Brodæus, Mercurialis var. lect. lib.3.cap.22. Eundem tamen Medicum vtramque artem exercuiſſe conſtat, & Chirurgos etiam vocatos Medicos. Quod & vetus inſcriptio Romæ marmori inſculpta, quam & Mercurialis exſcripſit, docet. P. DECIMIVS. L. HEROS MERVLA, MEDICVS CLINICVS. CHIRVRGVS OCVLALIVS VI. VIR, &c.

In Clinicum Menophanem eſt Lucillij epig.2. Anthol. cap.22.

Et decaſtichon lib.2. Anthol. εἰς ἰατροὺς adi.

Εἰς ἀΐδην κατέπεμψε πάλαι ποτὲ, δέσποτα Καῖσαρ,
Ὡς λόγος, Εὐρυσθεὺς τὸν μέγαν Ἡρακλέα,
Νῦν δ' ἐμὲ μηνοφάνης ὁ κλινικὸς, ὥστε λεγέσθω
Κλινικὸς Εὐρυσθεὺς, μηκέτι μηνοφάνης.

Tartareas miſit, ceu fama eſt Cæſar, ad vndas
Ingentem Euryſteus Amphitryonidem:
Me nunc Menophanes demiſit Clinicus, vt ſit
Clinicus Euryſteus, non mage Menophanes.

Sed multò argutius eſt eiuſdem diſtichon in Marcum Clinicum, quod non intellexit Opſopæus, eoque mihi adſcribendum & exponendum.

Opſopæus reprahenditur.

Τοῦ λιθίνου Διὸς ἐχθὲς ὁ κλινικὸς ἥψατο Μάρκος.
Καὶ λίθος ὢν, καὶ Ζεὺς, σήμερον ἐκφέρεται.

*Clinicus en Marcus marmor Iouis attigit, & * mox*
Iuppiter effertur, ſit licet ipſe lapis. vel
Saxea heri Marcus tetigit ſimulacra tonantis
Clinicus: effertur nunc Deus atq; lapis.

** heri, hodie verba ſonant, Græca.*

Tam peſtilentem, ait contactum Marci Clinici, vt non homines tantùm enecet, ſed ipſos lapides, & ſtatuas occidat, & deiiciat, adeoque quicquid tangat, frangat & corrumpat. Quid verò Opſopæus? *Marcus Clinicus,* inquit, *quod ſonat lectalis* (ita τὸ, Clinicus, interpretatur) *tetigit heri lapideam ſtatuam Iouis. Et lapis, id eſt ſtupidus, & imperitus exiſtens, & Iupiter hodie effertur,* id eſt, ipſe Marcus. immò Opſopæus. Nónne interpres iſte tibi ſtupidus, & lapis, & ipſo Clinico pernicioſior videtur, qui Lucilij ingenium, & acumen contactu ſuo perdidit? Statuæ porrò vt ſtantes referunt viuos,

uos, ita iacentes mortuos, & cadauera mortuorum. immò etiam turrium, & mœnium, oppidorumq́ue cadauera dicuntur apud Ciceronem lib. 4. epiſt. Seruio Sulpicio. Obſerua tamen in Græco verbo, *ἐκφέρεται*, latere ambiguum, verumq́ue ſenſum Lucillij videri. Clinico ſtatuam Iouis, contactam, illico ſenſiſſe vim medicam, vt quæ poſtero die ſit elata, quaſi ad funus, cùm acciderit, vt ex æde vetuſtâ in aliam transferretur. Auſonius ita interpretatur duobus diſtichis, ep. 73. quamuis nomina mutarit.

Alcon heſterno ſignum Iouis attigit, ille
Quamuis marmoreus, vim patitur medici;
Ecce hodie iuſſus transferri ex æde vetuſtâ
Effertur: quamuis ſit Deus atq; lapis.

Effertur ergo, vel ex æde in ædem, vel ex æde, quaſi ad rogum. ſeu tumulum. Effertur Latinis propriè de funere dicitur. Terentius And. *effertur, imus, &c.* Lucillus vtrumque reſpexit. Et hoc Martialis epigr. tranſtulit Morellus.

Ad Sabidium.

XXXIII. XXIX.

Non amo te Sabidi, nec poſſum dicere, quare:
Hoc tantùm poſſum dicere, non amo te.

Argutum eſt, & felle imbutū diſtichon, quod prima frōte nihil præ ſe ferre videatur, vt illud Catullianum ſincerum. *Odi & amo, quare id faciam fortaſſe requiris?*
Neſcio, ſed fieri ſentio, & excrucior.

At in Martiale Martialis latet. In quo verbo? nec poſſum dicere quare. quia non audeo. Flagitium innuit, quod non audet deſcribere, nec indigitare propter honeſtatem. Hoc possvm dicere) Hoc audeo, hoc licet non amari te à me propter mores tuos. Qui mauult ſimpliciter, vt iacent verba interpretari, per me licet, fieri poteſt Martialem non porro cogitaſſe.

De Gellia.

XXXIV. XXX.

Amiſſum non flet, cùm ſola eſt Gellia, patrem,
Si quis adeſt iuſſæ proſiliunt lacrymæ.
Non dolet hic, quiſquis laudari Gellia quærit:
Ille dolet verè, qui ſine teſte dolet.

Sæpius mordet hanc Gelliam poëta lib. 3. 5. 8. Hic, clam gaudere, palam flere Gelliam ait, ob mortem Patris, quod non eſt verè amantis. tu nota muliebre ingenium, quod in perſonâ Gelliæ proponitur. Amissvm sola non flet patrem) An quia *heredis fletus ſub perſonâ riſus eſt*, vt Publius ait, an quia Gellia patris liberata cuſtodia, poterat liberius viuere? Cæterqui omniū hic affectus eſt fuitq; ſemper, vt omni genere luctus mortuos præſertim cognatos proſequerentur. Thracas excipio, qui natos flebant, mortuos cum triumpho efferebant. lege illud. 1. Græc. ep. *Θρήνει σωπεῖτε*, &c. Si qvis adest, ivssæ prosil. lacr.) fletum iuxta ac riſum in promptu habet fœmina. ſæpiuſq́ue more, quàm amore plorant. Ouid. 2. de Rem.

Neue puellarum lacrymis moueare caueto,
Vt flerent oculos erudiere ſuos.

Iuuen. Sat. 6. *Vberibus ſemper lacrymis, ſemperq; paratis*
In ſtatione ſua, atq; expectantibus illam
Quo iubeat manare modo.

Seneca generatim ep. 99. *Clarius cum audiuntur, gemunt, & taciti quietiq;, dum ſecretum eſt, cum aliquos viderint, in fletus nouos excitantur, tū capiti manus ſuas ingerūt.* Et quæ ibid. de fictis lacrymis verus Seneca. Morem earundem fœminarum in funeribus ita deſcribit Petronius in Epheſia matrona. *Hæc ergo cùm virum extuliſſet, non contenta vulgari more funus paſſis proſequi crinibus, aut nudatum pectus in conſpectu frequentiæ plangere, in conditorium etiam proſecuta eſt defunctum, &c.* Eſt & in 12. tabulis lex contra hanc intemperiem muliebrem. *Mulieres genas ne radunto, neúe leſſum funeris ergo habento.* Leſſum Lælius, & Cicero lugubrem eiulationem interpretātur. vſurpat eandem vocem Plautus Truculento, rurſumque Cic. 2. Tuſc. Varro apud Nonium Lauſum. Græcis *ἰάλεμος*, id eſt, nænia, ſeu cantio funeralis, dicitur. Lavdari Gellia qværit) Stultius nihil eſt, quam famam captare triſtitiæ, & lacrymas approbare. Et idem Senecâ. *Sine ſpectatore ceſſat dolor. Lacrymæ nec ceſſant, nec fluunt vnquam tam turpiter, quàm finguntur,* Ille dolet vere, qvi sine teste dolet) vt Arria illa heroina, de qua Plinius epiſt. 16. lib. 3: *Ægrotabat Cecinna Pætus* (de quo ſuprà) *maritus eius, ægrotabat & filius. vterq; mortiferè, vt videbatur. Filius deceſſit eximia pulchritudine, pari verecundia, & parentibus non minùs ob alia carus, quàm quod filius erat. Huic illa ita funus parauit, ita duxit exequias, vt ignoraret maritus, quin immò, quoties cubiculum eius intraret, viuere filium, atq; commodiorem eſſe ſimulabat. Ac perſæpe interroganti, quid ageret puer, reſpondebat: bene*

quieuit,

Quienit, bene cibum ſumpſit. Deinde cùm diu cohibitæ lacrymæ vincerent, prorumperentq́, egrediebatur. Tunc ſe dolori dabat. Satiata, ſiccis oculis, compoſito vultu redibat, tanquam orbitatem foris reliquiſſet. En raras, & ſinceras in virili fœmina lacrymas. de qua verè illud Virgilianum dici poterat,

Spem vultu ſimulat, premit altum corde dolorem.

Ad Lucanum & Tullum.

XXXI. XXXVII.

Si Lucane tibi, vel ſi tibi Tulle darentur,
Qualia Ledæi fata Lacones habent.
Nobilis hæc eſſet pietatis rixa duobus,
Quod pro fratre mori vellet vterq́ prior
Diceret infernas, ſi quis prior iſſet ad vndas,
Viue tuo frater tempore, viue meo.

Nobile par fratrum inter ſe amiciſsimum celebrat, confertque cum Caſtore & Polluce. & vtrique vtrumque præfert. Laudat eóſdem lib.3.epig.20.lib.9.epig.52. Plinius minor epig.18.lib.8. copiosè. Lucanus natu maior erat, priorque deceſsit. Nihil hic de Lucano poëta cogita, quem dudum Nero interfecerat.

Si Lucane tibi, vel si tibi Tull.) Si inter vos poſſetis fata permutare, & alter pro altero mori, vt Caſtor & Pollux Ledæ Lacænæ filij, vterq; pro altero prior cuperet oppetere, nec verò mortuus cuperet redire in vitam, vt alter viueret, ſed ſuos illi omnes vitæ annos viuo tranſcriberet. tanta eſt concordia fratrum, qualis illa inter Pythagoræos, de quibus Cic.5. Tuſcul. vel qualis Oreſtis, & Pyladis apud Ouidium. Ledæi Lacones) Caſtor & Pollux Lacedæmonij Ledæ ſtirps. Helenæ fratres, alter pugil, alter eques. de quibus poëtæ garriunt; Pollucem fratrem immortalitate donatum, à patre Ioue petiiſſe, vt Caſtori à Linceo cæſo, quoque indulgeret vitæ æternitatem. qua negata impetrauit, vt cum fratre dimidium ſuæ communicaret, itaque per vices alternis diebus ſinguli viuerent. Virgil.6.

Si fratrem Pollux alterna morte redemit
Itq́, reditq́, viam toties.

Mart.lib.9. *Et ſi iam nitidis alternis venit ab aſtris.*

Fabulam prolixè Mythologi exequuntur, ad quos tirones mitto. Nobilis haec esset piet. rixa duobus) Certamen nobile de morte alterius pro altero ſubeunda, vt apud Ouid.3. de Pon. el.2.

Alter & è vobis dixit, cadat hoſtia ſacris:
Ad patrias ſedes nuncius alter eat.
Ire iubet Pylades carum periturus Oreſtem,
Hic negat, inq́, vicem pugnat vterq́ mori,
Extitit hoc vnum quod non conuenerit illis:
Cætera pars concors & ſine lite fuit.

Extat & apud S. Ambroſium lib.2. de Virgin. eiuſmodi cõtentio inter Virginem Antiochenam. & militarem iuuenem, hoc pro illa, illa pro hoc ſe ad martyrij agonem offerente.

Vterque prior) tandem enim vtrique moriendum. Viue tuo frater tempore, viue meo) Ego in æterna mortis conditione manebo, vti tu æternum viuere poſsis. Itaque viue meum, atque tuum æuum. Conſueuere antiqui ſuos alteri annos imprecari, maximè Imperatoribus congiario diuidundo præſidentibus. De nostris annis, tibi Iupiter augeat annos. Tertull. lege Apol.cap.35. De Lucano verò hoc lib.9. noſter.

Quod ſemper Superos inuito fratre rogaſti,
Hoc Lucane tibi contigit ante mori.
Inuidet ille tibi: ſtygias nam Tullus ad vndas
Optabat, quamuis ſit minor, ire prior.

Ad Fidentinum.

XXXII. XXXIX.

Quem recitas meus eſt, ô Fidentine, libellus:
Sed malè cum recitas, incipit eſſe tuus.

Fidentinus, vt infrà epig.54. ſcribit Martialis, poëta malus erat, & verſus alienos bonóſque pro ſuis, ſed malè recitabat, itaque ſuos faciebat, vel certè ſuis ſimiles. nam verſus quamuis boni,

ſi tamen malè pronuncientur deteriores, & quaſi alij videntur, vt item oratio, quemadmodum Cicero 3. de Orat. rectè ſentit. *Ex quo ſatis ſignificauit* (Aeſchines orationem Demoſthenis legendo apud Rhodios) *quantum eſſet in actione, qui orationem eandem, aliam eſſe putaret auctore mutato.* Et idem: *Sed hæc perinde ſunt, vt aguntur.* Fabius lib. 11. cap. 3. *Equidem vel mediocrem orationem commendatam viribus actionis, affirmauerim plus habituram eſſe momenti, quam optimam eadem illa deſtitutam.* QVEM RECITAS MEVS EST LIBELLVS) ſuprà epig. 30.

Fama refert noſtros te Fidentine libellos
Non aliter populo, quam recitare tuos.

Plagiarius erat hic Fidentinus, alienaque ſcripta ſibi vendicabat. infrà epig. 54.

Vna eſt in noſtris, &c.

Aemulatus hunc verſum Auſonius ad Theonem epiſt. priore. Tu recita & verè poterunt tua dicta videri. Quæris fortaſſe cupide moris priſci pernoſcendi, quid ſibi velint hæ recitationes? vbi, quando, qui, quamobrem, quo fine & vſu quidúe recitarint veteres? quæ ſanè liberalis eſt quæſtio, nec diligenter hactenus tractata, & vix vni Franciſco Polleto tacta, quam infrà lib. 10. epig. 70. aut vbi occaſio cum curà expediemus. Sæpicule enim Martialis hos exagitat.

Ad Decianum.

XL. XXXIII.

Si quis erit raros inter numerandus amicos,
*Quales priſca fides, famaq; nouit * anus;* * anos.
Si quis Cecropiæ madidus Latiæq; Mineruæ
Artibus, & vera ſimplicitate bonus;
Si quis erit recti cuſtos, imitator honeſti,
Et nihil arcano qui roget ore deos;
Si quis erit magnæ ſubnixus robore mentis,
Diſpeream ſi non hic Decianus erit.

Decianum illum, de quo ſuprà, ſtoicum à fide, eruditione, candore animi, iuſtitiâ, honeſtate, innocentiâ, conſtantiâ laudat.

SI QVIS ERIT RAROS) rariſsimi & cariſsimi amici conditiones, & virtutes enumerat.

FAMAQVE NOVIT ANVS) Ita Catullus eſt locutus ad Mallium epig. *69.*

Sed dicam vobis, vos porrò dicite multis
Millibus, & facite hæc charta loquatur anus.

Famam anum appellant diuturnam, vel æternam, vel, vt hic, multis retro ſæculis celebratam. Sed hoc loco ſcribunt alij auos, non anus; placet anus, nam illud Quales ad præcedens nomen amicos, non ad auos referendum.

SI QVIS CECROPIAE MADIDVS LATIAEQ. MINERVAE) Cecrops, vt ſuprà d. Athenarum cõditor. Cecropia Minerua, pro Græcarum litterarum cognitione ponitur, vti Latia, pro Romana.

ET NIHIL ARCANO QVI ROG. ORE DEOS) Arcana vota pro improbis accipe. Illi enim dicebantur occultas preces fundere, qui parum honeſta deprecarentur. In quos ita Perſius Sat. 2.

——non tu prece poſcis emaci
Quæ niſi ſeductis nequeas committere diuis.
At bona pars procerum tacitâ libabit acerrâ.
Haud cuiuis promptum eſt murmur, humileſq; ſuſurros
Tollere de templis, & aperto viuere voto.

Nempe vitæ integrorum ſceleriſque purorũ erat aperta vota facere, vt ipſe exponit Perſius.

Mens bona, fama, fides, hæc clarè, vt & audiat hoſpes
Illa (improba ſ.) ſibi introrſum, & ſub lingua immurmurat ——

Huc faciunt illa Tibullina lib. 2. el. 1.

Vos celebrem cantate Deum, pecoriq; vocate
Voce palam pecori: clam ſibi quiſq; vocet,
Aut etiam ſibi quiſq; palam ——

Amores petituri, clam poſcebant, ne ſibi notam apud circumſtantes parerent. Aut ſibi quiſque palam, dicit, nec enim audientur à proximis propter obſtrepentes tympanorum pulſu Corybantes. Idem inferius.

Optat

Optat idem iuuenis quod nos, ſed tutius optat,
Nam pudet hac illum dicere vota palam.

Nec verum eſt, quod Ioſeph. Scaliger ad hunc Tibulli verſum notat veteres ex ſuperſtitione ſemper arcana vota, ſeu honeſta ſeu turpia peterent, feciſſe. Apertè contraueniunt Martialis hic, & Tibullus, & Perſius, qui arcana vota pro improbis accipiunt. Martialis quidem verſus intelligi poteſt, qui nihil arcano ore roget deos, vel ob conſcientiam ſceleris patrati, vel mali conſilij agitati, cuius auctores & adiutores implorat deos; illud, vt conſcientiam leuent, & terrores morſuſque amoliantur; hoc vt voti compotes fiant, tales non optat amicos vt improbos Martialis. Iuuenalis decima Sat. eadem vota aperta & arcana inſinuat, cum dicit *Ioſ. Scaliger notatus.*

Formam optat modico pueris, maiore puellis
Murmure cum Veneris fanum videt anxia mater
Vſque ad delicias votorum. ——

Vbi copioſè poëta, quæ honeſta vota, quæ improba, quæ à Diis expetenda. De votis hiſce improbis Macr. li. 1. Sat. c. 7. Sen. ep. 20. & li. 6. de benef. c. 38. Cat. nuptiali car. tacito ſuſpendit vota labello. Luc. lib. 5. de ſpecu Delphico. Ianus Gruterus lib. ſuſp. Nec tamē iuerim negatum honeſta quandoque vota tacitè edita quod Seneca cap. 1. de Benef. docet: Imitator honesti) vt Stoicorū ſectator. Svbnixvs roboře mentis) Fortis & conſtans, vt Catones, Thraſeęq;, nec tamen vſq; ad necē voluntariam, vt ſuprà monuit. Disperea'm si non hic Dec. erit) Concludit inductionem cum aſſumtione. Ille rarus & ſincerus eſt amicus, qui ea, quæ nunc enumeraui, animi ornamenta virtuteſq; poſſidet. Poſſidet autem Decianus, quod vel iureiurando affirmarim, Decianus igitur verus & ſincerus amicus. Dispeream) formula execrationis eſt. Diſpeream ſi, diſpeream niſi, Catullum lege epig. de Lesbia. Plautum Amphitr. Act. 4. ſ. 2. Virgilium Catal. ad Varium. Horat. lib. 1. ſer. ſat. 9. Propertium lib. 2. El. 15. Martial. pluribus epig. Eiuſdem notæ ſunt, Dij me perdant, peream ſi, ne viuam, ne ſaluus ſim, &c. Briſſonius multa lib. 8. For. p. 713. & 714.

Ad liuidum.

XXXIV. XLI.

Qui ducis vultus, & non legis iſta libenter,
Omnibus inuideas liuide, nemo tibi.

Imprecatur Zoilo inuidenti, vt id quod facit, ſolus faciat. hoc eſt, ſolus aliis inuideat, nemo illi. Nam eruditis & excellentibus tantum inuidetur, à minus eruditis. Indoctis enim & fatuis nemo inuidet, vti nec infelicibus. Liuoris porro hoc vnum eſt commodum, quod ſibi maximè noceat, vt eſt in 1. Græc. epig.

Ὁ φθόνος ἐστὶ κάκιστον, ἔχει δέ τι καλὸν ἐν αὐτῷ·
Τήκει γὰρ φθονερῶν ὄμματα καὶ κραδίην.
Grande malum liuor, tamen eſt bonitatis in ipſo
Nonnihil: oſorum corq; oculoſq; vorat.

Et ibid. Ὁ φθόνος αὐτὸς ἑαυτὸν ἑοῖς βελέεσσι δαμάζει.
Inuidia ipſa ſuis perit exanimata ſagittis.

Redibit hic locus, eoque nunc ad alia properandum.

In Cæcilium.

XXXV. XLII.

Vrbanus tibi Cæcili videris.
Non es, crede mihi: quid ergo? verna es.
Hoc quod Tranſtiberinus ambulator,
Qui pallentia ſulfurata fractis
Permutat vitreis: quod otioſæ
Vendit qui madidum cicer coronæ:
Quod cuſtos, dominuſq; viperarum:
Quod viles pueri ſalariorum:
Quod fumantia qui tomacla raucus
Circumfert tepidis cocus popinis:

Quod non optimus vrbicus poëta:
*Quod de Gadibus * improbus magiſter.* * improbis

* * *

Quare deſine iam tibi videri
Quod ſoli tibi Cæcili videris
Qui Galbam ſalibus tuis, & ipſum
Poſſes vincere Sextium Caballum.
Non cuicunque datum eſt habere naſum.
Ludit qui ſtolidâ procacitate,
Non eſt Sextius ille, ſed caballus.

Cæcilium ſcurram dicacem, ſibique de vrbanitate plaudentem exagitat, poſtremiſsimisq; vrbis catharmatis comparat. VRBANVS) Vrbani primum dicuntur, qui Romę tantum habitant, quæ ἀστυπολιτικῶς vrbs audit, cæteri oppidani. Iſid. cap. 4. lib. 8. Quo intellectu Cicero loquitur in epiſtolis & aliis libris frequenter, cùm res, officia, prætores, tribus, mala vrbana appellat. ſed hæc notatio nihil ad hunc locum. Propius accedit alter vſus verbi, quo vrbanus, pro faceto, lepido, ſalibusque ingenuis, ac liberalioribus iocis abundante, qui ſcurrę opponitur. Cic. 1. Off. *Duplex omnino eſt iocandi genus, vnum illiberale, petulans, flagitioſum, obſcænum. Alterum elegans, vrbanum, ingenioſum, facetum, quo genere non modo Plautus noſter, & Atticorum antiqua comœdia, ſed etiam philoſophorũ Socraticorum libri referti ſunt, multaq́; multorum faceta dicta, vt ea quæ à ſene Catone ſunt collecta, quæ vocantur apophtegmata.* Ex hoc numero vrbanorum & facetorum Cæcilius videri cupiebat, cùm à Martiale in illiberale petulans, ſcurrarum genus coniiciatur. Obſeruo tamen nomen vrbani in deteriorem quoq; partem optimis ſcriptoribus vſurpari. Plauto Trinummo.

Nihil eſt profectò ſtultius, nec ſtolidius
Neque mendaciloquius, neque argutum magis
Neque confidentiloquius, neque periurius
Quàm vrbani aſsidui ciues, quos ſcurras vocant.

Niſi vrbanum hic ciuicum interpreteris. Sed clarius eodem ſenſu peiore Horatius.

Mænius vt rebus maternis atque paternis
Fortiter abſumtis, vrbanus cœpit haberi
Scurra vagans, non qui certum præſepe teneret.

Catullus ad Varum.
Hæc cùm legas, tum bellus ille & vrbanus
Suffenus vnus caprimulgus, aut foſſor, &c.

Vrbani ergo & hi, qui doctis dictis vt paraſiti victum aucupabantur. quos aſſectandis diuitibus ſcurras vocitabant. non ſunt omnino ij quos ἀρέσκους, nos blandos, bellos, aulicos, vti ἀρέσκειαν placentiam ſeu placorem, vt veteres. hi enim blandi & elegantes aulici, ad aſſentatorum potius gregem referuntur, quam dicacium aut ſcurrarum, aut vrbanorũ, niſi vrbanitatem, pro exquiſita quadam aularum elegantia capias. NON ES) Vrbanus, feſtiuus, facetus. VERNA ES) procax ſcurra es. Non placet hic Manlium Vernam Tranſtiberinum, cuius Porphyrio meminit cogitare. ſed ſeruum Vernam, ad contumelioſas vrbanitates eruditum. Seneca lib. in ſap. non cad. iniur. *Pueros in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam acuunt, & ſub magiſtro habent, qui probra meditatè effundunt, nec has contumelias vocamus, ſed argutias.* Martialis lib. 10. epig. 3. *Vernaculorum dicta, ſordidum dentem.* Iterum Seneca lib. eod. *Eadem cauſſa eſt, cur nos mancipiorum vrbanitas in dominos contumelioſa delectet, quorum audacia ita demum ſibi in conuiuas ius facit, ſi cœpit à domino.* Et lib. de prouid. c. 1. Cogita filiorum nos modeſtiâ delectari, vernularum licentiâ, illos triſtiori diſciplinâ contineri, horum ali audaciam.

Vernæ propriè ſunt Feſto, *qui in villis vere nati, quod tempus, natura duce, fœturæ eſt: & tunc rem diuinam Marti Numa Pompilius inſtituerit pacis concordiæquè obtinendæ gratiâ inter Sabinos Romanoſque, vt vernæ viuerent, ne vincerent. Romanos enim Vernas appellabant, id eſt, ibidem natos, quos vincere pernicioſum Sabinis, qui coniuncti erant cum P. R.* Idem Paullus docet, ſed paullò aliter Nonius Marcellus. *Vernas, inquit, veteres appellabant, qui vere ſacro nati fuerant, & habebatur nomen hoc, pro vitabili & maledicto.* Plautus ita videtur Amphitr. accepiſſe.

Hic qui verna eſt quæritur?

Idem.
Cum cruciatu tuo iſthæc hodie verna verba funditas.

Martialis Cæcilium pro maledicente potius, quàm maledicto vernã accipit. Ab hac procaci contumacia & dicacitate, aut ſi mauis, à ſeruili aſſentatione vernaliter, aut vernliter & vernilitas deductum dictumq; reperitur. Quintil. lib. 1. c. 1. *Seruili vernilitate imbuti.* Plin. lib. 34. c. 8. *puerum*

ſubdolæ vernilitatis appellat. Tacitus dicta vernilia, procacia, contumelioſa, Horatius lib. 2. Sat. 6. nec non vernaliter ipſis *Fungitur officiis, id eſt, ſeruilibus per adulationem.*

Quanquam alij ad gulam dictum putant, leguntque vernillter, & ſimul negant vernaliter latinè dici, vt enim à ſcurra ſcurriliter, ita à vernâ verniliter deflectendum. Eſt tamē & apud Nonium Marcellum vernaliter poſitum expoſitumque adulatoriè à vernis, quibus hæc viuendi ars eſt. Apud Senecam ambigua ſcriptura eſt lib. 5. de Ben. cap. 11. vbi verniliter legit Muretus, alij venaliter. Puteani c. M. S. vernaliter. Idem Seneca, vernilitas ſcripſit epiſt. 94. An Cęcilij vetus etiam emendandus in Venatore? *Ioan. Marius Mattius lib 3. Opin. cap. 22.*

Credo nimis tandem hoc fit veraliter.

HOC QVOD TRANSTIBERINVS AMB.) Hoc es, quod ille qui trans Tiberim degit & vendit ſulphurata, &c. Quis iſte verò tranſtiberinus ambulator? Iudæus, arbitror. Tranſtiberina regio duplex erat, altera extra agrum Romanum, de qua Gellius lib. 1. ca. 20. *Tertiis autem nundinis capite pœnas dabant, aut trans Tiberim peregrè venum ibant*, hoc eſt, interprete Turnebo lib. 24. c. 43 *qui venditus eſt, ſeruiat, non in agro Romano.* Altera, vrbis pars erat, quam ferè Iudæi, qui ſe Romę infuderant, occupabant. In eadem vilis plebecula, & ſordidiores immundioresque plerique habitabant, & illi qui animalibus fœtidis pelles deripiebant. Iuuen. Sat. 14.

nec te faſtidia mercis

Vllius ſubeant ablegandæ Tiberim vltra.

Martial. *Et detracta cani tranſtiberina cutis.*

Qui ſulphurata vendebant in eadem regione morabantur. Marlianum lege lib. 1. cap. 8. Regio vrbis quartadecima fuit apud Victorem, & alios, de ſulphuratis noſter ſubiungit. QVI PALLENTIA SVLPHVRATA) lib. 10. epig. 3. Quæ ſulphurato nolit empta ramento. Sunt ergo ſulfurata minuta ramenta vtrinque ab oris ſulfure imbuta ad flammam è fomite excipiendam. Pallida à colore ſulfuris dici intelligis. FRACTIS PERM. VITREIS) nugas nugis Turneb. lib. 19. cap. 6. Petronius. *An videlicet audirem ſententias, id eſt, vitrea fracta.* lib. 10. idem dicit aliter.

Quæ ſulfurato nolit empta ramento

Vatiniorum proxeneta fractorum. *Statius idē canit 1. Silu. Iuuen. Sat. 5.*

QVOD OTIOSÆ VENDIT QVI MAD. CICER CORONAE) Hoc es Cæcili, quod ille viliſſimus terræ filius, qui otioſæ & feriatæ turbæ paſſim ſtanti frictum cicer. Virgil. 1. Georg. coctum cicer vendit, de quo Venuſinus

Nec ſi quid fricti ciceris probat & nucis emtor.

Ita lego cum Lambino verſum Horatij, quamuis vulgo fractum legatur. Porro idem iudico frictum & madidum. Et ſicut Horatius emtorem plebeium & paupertinum intelligit, ita Martialis eiuſdem ſortis venditorem. Emebat autem plebecula frictum cicer, vt dum agerentur fabulæ, aut darentur munera, ſolaretur famem. Eſt ciceris huius mentio apud Plautum in Bacchid.

Tam frictum ego illum reddam, quàm frictum eſt cicer.

Domitius cicer pro lupino accipit, quem refutat Merula, docetque in vrbibus Italię paſſim madefactum cicer vendi. Apparatum habes apud Apitium libro quinto, capite ſeptimo. Platinam Cremonenſem, lib. 7. Virtutes deſcribit Dioſcorides lib. 2. cap. 126. qui ἐρέβινθον appellat. QVOD CVSTOS DOMINVSQVE VIPERARVM) Circulatorem ſeu medicum circumforaneum, & agirtam intelligo, qui circumfert ſerpentes, eosque de collo, bracchioque ſuſpendit, ſeſeque nonnunquam ab illis lædi ſinit, vt apud circumſtantes fidem faciat theriacis ſuis & alexipharmacis, quibus vulneri extemplo medetur. Dominum viperarum expono incantatorem ſerpētium, vt cuius carmen ſerpens audire cogatur, eiusque ad edictum parere. Plinius 28. cap. 2. *Non pauci credunt ſerpentes ipſas incantari, & hunc vnum illis eſſe intellectum, contrahique Marſorum cantu, etiam in nocturna quiete.* Attalus apud eundem Plinium affirmat ſcorpione viſo, ſi quis dicat *(duo)* cohiberi nec vibrare ictus. Sed domini ſerpentum credi poſſunt, & Pſylli, Ophiogenes, Troglodytæ, qui poſtremi etiam vorant ſerpentes, vt Aelianus tradit. Pſylli venenum innoxiè fugunt, ſunt enim terrori ſerpentibus. Pſylli, vnde mos illi genti fuit, vt liberos genitos ſtatim ſerpentibus obijcerent, quo argumento pudicitiam coniugū experiebātur, detecto vel proprio, vel adulterino ſanguine. Hos Cato, Plutarcho auctore, per Libyæ deſerta iter faciens ſecum duxit, vt ſerpentium ictibus mederentur, Pſyllos laudat Gellius lib. 19. cap. 11. Strabo. 15. Lucanus, Solinus, Silius, Plinius 8 Hexagon Cyprius Ophiogenes Romæ in dolium ſerpentium experimenti cauſâ fuit coniectus, & illæſus inde extractus. Multa de his Plinius. Vulturum pennis ſuffitis caueis extrahi lib. 1. ca. 45. ſerpentes Aelianus ſcribit. Serpentium incantatores nec diuinæ tacent paginæ. Pſal. 57. Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis: ſicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter. S. Auguſtinus lib. 11. de Gen. ad litteram, cap. 27. adſcribit hanc vim incantationis non homini, non ſerpentis intelligentiæ, ſed draconi ſtygio, cui id permiſſum ſit diuino conſilio, vt ad humanam vocem moueat ſerpentes, eosque cogat prorepere ex cauernis. *Nam quod vulgo putantur*, inquit, *ſerpentes audire & intelligere verba incantantium, vt eis incantantibus proſiliant plerumque de latebris, etiam illic diabolica vis operatur. Diuino autem conſilio fit, vt*

ſit,vt hoc magis habeat vſus,ſerpentes moueri carminibus potius,quàm aliud vllum genus animantium. Et quæ ibidem haud pauca ſequuntur. Idem ſcribit ad Pſalmum 57. De Phyllis venenum exugentibus fortean aliud reſponderet. Hoc autem genus hominum etiam procax, vile & abiectum. Sed de incantatoribus ſerpentum, & toto hoc genere eruditiſsimè diſputat, Martinus Delrius lib.2. q.13. diſquiſ.Magicarum. Qvod viles pveri Salariorvm) Cetariorum ſeu Tarichopolarum ſerui & filij, viliſsimum genus hominum Græcis & Latinis. Tarichopolæ latinis Salarij dicuntur, qui τὰς ταρίχους ſalſamenta vendunt. Ταριχοπωλεῖον locus vbi τάριχοι ſeu ſalſamenta venduntur. cibus tenuiorum & ruſticorum, ſalſamenta enim vilis cibus. Ariſtophanis interpres ad ἱππεῖς. ὅπου τὸ ταριχοπωλεῖον, ἀντὶ τοῦ ὅπου τὰ εὐτελῆ πωλεῖται. Vbi Tarichopolium, hoc eſt, vbi vilia venduntur. Theophraſtus Ethicis char. περὶ ἀγροικίας de ruſticitate. *Ruſticus vrbem ingreſſus. Quanti ait, pelles & ſalſamenta?* Quare ruſticus de ſalſamentis quærit? Quia ſalſamenta erant tenuiorum & ruſticorum cibus. Lucianum lege de conſcribenda hiſtoria. hinc natum vulgo dictum ταρίχους ἀξιώτερον, vilius ſalſamento. Cætarij ſanè & Romæ & Athenis viliſsimum genus hominum, & ſalſamenta ſeruorum & pauperum cibus. Ab his enim prouerbium manauit de obſcuro terræ filio, quem dicebant patre ortum eſſe, qui cubito mungeretur, quod erat ſalſamentariorum proprium. Caſaubonum lege ad Strabonem & Theophraſtum. Cælium Rhodiginum lib.13. cap.26. Fvmantia tomacla) tomacula, & craſi, tomacla ſunt byſitia ſeu inſitia, quæ fiunt ex iecore ſuillo minutatim conciſo, & iam ſemicocto infuſis ouis crudis & caſeo optimo, & liquamine pipere, aniſo, gingibere, omēto. Varro de re ruſtica. lib.2. cap.10. vocat tomacinas, eaſque optimas è Gallia Romam apportari dicit. De tomaculis Iuuenal. Sat.10. voueaſque ſacellis

Exta & candiduli diuina tomacula porci.

Fumantia non quod è ſumo detrahantur, quamuis fumo durentur, ſed quod è ſubiecto foculo quem cocus cum tomaculis circumfert, vt ſemper calida obuiæ plebi, & fumantia poſsit vendere. Tomacula verò παρὰ τὸ τομεῖν καὶ τόμος deducitur, quod incidere & inciſionem ſonat nobis, ex conciſo enim iecore, &c. fiebant. Britannicus ad Iuuenal. putat tomaculum eſſe quod Macrobio inſitium dicitur, ab eo quod inſecta caro reticulo circumdatur. Platina Crem. lib.6. Hyſitium appellat, itaque deſcribit. *Iocinora porcina vel quorumuis animalium paullulum elixa terito, eo modo quo caſeum ſoles. Porcinum deinde ventrem condito ad quantitatem iocinoris, tantumque caſei veteris, amaraci, petroſelini, paſſularum, aromatum contritorum, cum duobus ouorum vitellis admiſceto quantum ſatis eſſe putaueris. Ex his in vnum redactis ad magnitudinem nucis pilas facito, omentoq; inuoluito, ac vbi voles in ſartagine cum larido* Budel. *frigito. Lentam & paruam coctnram requirunt. Tomacula has vulgus appellat, quæ fortaſſe melius omacula, cùm inuoluta omento fiant, dicerentur, vel tomacla vt Martiali placet.* Hæc Platina. ſed non placet omacula pro tomaculis dici. Ravcvs) cocus ob nidorem, fumum & ignem clamoremque aſsiduum. Tepidis popinis) focos tepidos & lentos ignes candenteſue carbones, quibus tomacula fouebant ſemper gulæ parata intelligo. tomacula videntur plebeia, Lucanicæ lautiorum fuiſſe. Iuuenalis tamen diuina nominat. Popinæ vbi opſonia venduntur. Qvod non opti. vrb. poeta) Atellanarum auctores intelligit, de quibus in hæc verba politiſsimus Turnebus lib.1. cap.17. *Actoris quoddam genus ſignificare vrbici nomine, & certum quoddam genus poëtarum. Vt enim Satyra Græcis tragœdiis interponebantur, ita tragœdiis Latinis ad exhilarandum ſpectatorem Atellanarum exodia interſerebant. Nec hiſtrio-* Samniones. *nibus earum actus committebantur, ſed honeſtis iuuenibus, quamquam fortaſſe tandem aliquando à mimis aliis & hiſtrionibus fabulæ illæ actæ ſunt. Erantque hæ fabulæ vrbaniſſimæ, & vrbis iocos, elegantiamque imitabantur, & ab vrbe Atella nomen erant adeptæ. Itaque earum actores & auctores Vrbici, vt in eo etiam Iuuenalis Sat.6.*

Vrbicus exodio riſum mouet Atellanæ.

Britannicus exiſtimat Vrbicum eſſe nomen actoris ſcenici. quod verum eſt, ſi nomen omnibus commune Atellanarum actoribus cenſeat, ſi certi proprium, errat. Martialis quidem lib.7. & 11. pueri & viri propria ponit, hic ſequius iudico.

Qvod de Gadibvs improbvs magister) Qui teneram ætatem non ad honeſta- *Calis Malis hodie.* tem, ſed leuitatem & impudentiam informabant, aut potius corrumpebant. Gades in extima Hiſpania verſus occidentem inſula eſt & ciuitas. Iuuen. Sat.10.

Omnibus in terris quæ ſunt à Gadibus, vſque
Auroram & Gangem.

Strabo duplicem Gadium facit inſulam. Plin. lib.4. vltra Bæticam Hiſpaniam ponit, In ipſo capite Bæticæ ab oſtio freti paſs.75. M. longam 12. M. p. latam 3. M. vbi plura. Extra columnas Herculeas ſitam aiunt. Improbis) Ita aliter legitur, & apud Martialem lib.5.79. Nec de Gadibus improbis puellæ. Fuere enim impudentiores, hinc libro 1. epigr.62. vocat Iocoſas Gades. & libro 3.62.

Cantica qui Nili, qui Gaditana ſuſurrat
Lib.6.epig.71. *Edere laſciuos ad Bætica cruſmata geſtus,*
Et Gaditanis ludere docta modis.
Iuuen.Sat.10. *Forſitan expectes, vt Gaditana canoro*
Incipiat prurire choro, &c.

D.VI-

D. VIDERI) Vrbanus; cùm ſis Gaditanus, & vrbicus Atellanus, cocns popinarins, Cetarius, Cicerarins, circulator, &c.

GALBAM) non imperatorem, ſed morionem & ſcurram Cæſaris. Martial.

Ille ſuo felix Cæſare Galba fuit.

Innen. ſ. 5. *quod nec Sarmentus iniquas*

Cæſaris ad menſas, nec vilis Galba tuliſſet.

Hic eſt ille Galba, qui ſoli Mœcenati dormiebat, vt Plutarchus lib. ἐν ἐρωτικῷ narrat. Eſt & apud Qnintil. lib. 6. cap. 3. hnins mentio.

SEXTIVM CABALLVM) Variant hic codices & interpretes. reperitur Sextius, Seſtius, Tectins, Tettius, Caballus. Nobis placet Seſtins Caballus, rationem accipe. Seſtius Gallus homo fœdus, & libidinoſus olim ab Augnſto ignominia notatus, & à Tiberio increpitus apud Senatum, vt ſcribit Tranquillus Tib. cap. 24. dictus eſt, opinor, à dicacioribns Seſtius Caballns, cùm audiret Seſtius Gallus, quia enim moribns ad equum potius quàm hominem accederet, & cognomen ludendi occaſionem daret, ſuſpicor illum Seſtium Gallum dictum Caballnm, ſicut Tranqnillus ibidem, Tiberium ait propter vini auiditatem, Biberium Caldium Meronem dictum, alioqui huius nnlla extat auctoritas, etſi ſcribant hunc Caballum Veſpaſiano & Tito Domitianoque, Cæſaribus in delitiis fuiſſe, fidem tamen non facinnt ſine teſte.

HABERE NASVM) argutè acnteqne & vrbane ingenueque iocari, plerique enim dum argutias leporesque affectant, vel in ſcurrilitatem, vel procacitatem obſcœnitatemque incidunt. plura de naſo. ſuprà. epig. 4. LVDIT QVI STOLIDA PROCACITATE) qni illiberali petulante, plebeioue iocandi genere vtuntur, vt tu Cæcili, non ſunt Seſtij ſeu Sextij, ſed caballi tantum. hoc eſt beſtiæ & equi, quibus non plns ſapiunt, cùm ſe ad quadrupedum & inmentorum ingenium conſormant. Et mordax iocus eſt in Cæcilinm, quem primnm viliſsimis hominibus ſeu hominum Indibriis comparanit, poſtremo nec homini qnidem, quamnis humili & abiecto & ſordido, ſed pecudi ſimilem nec pecudi ſolerti, ſed propter effrenatam libid. ſtolido caballo dixit: Hnnc ſenſnm quem expoſni verum arbitror, qui alia omnia ſentiunt, per me licet ſentiant, & in partes diſcedant.

De Portia.

XXXVI. XLIII.

Coniugis audiſſet fatum cum Portia Bruti
Et ſubtracta ſibi quæreret arma dolor,
Nondum ſcitis, ait, mortem non poſſe negari?
Credideram ſatis hoc vos docuiſſe patrem.
Dixit; & ardentes auido bibit ore fauillas:
I nunc & ferrum turba moleſta nega.

Notum factnm, notæ fœminæ, Catonis Vticenſis generoſiſsimæ filiæ, Bruti tyrannicidæ vxoris, qnæ, accepto de morte Bruti nuncio, cùm ferri telique copia non eſſet, ardentes ore carbones hanſit, calidum ſanè prandium, ſed plenum gloriæ & immortalitatis. Auctores Plutarchus in Bruto, Val. Maximus lib. 3. cap. 2. & 4. cap. 6. Dio. 47. Appianus cinil. 4. & alij.

PATREM) lege epig 9. Quod magni Thraſeæ conſumatique Catonis. ARDENTES BIBIT ORA FAVIL.) Fauſtus Sabæus non optimus poëta, vtcnnqne tamen fauſtè de hac Portia.

Bruto digna viro, generoſi nata Catonis
Ebibis ardentes cur moritura faces?
Non aliter potui tantum compeſcere luctum
Igne exſiccantur, igne domantur aqua.

Si inuat & Antonij Caſanouæ epigramma legere, apud Toſcanum reperies; nos inuat properare.

I NVNC) Inſultantis & irridentis Portiæ victricis vox, quam poëta in alio genere ſæpins vſnrpat. A. epig. 23.

I nunc & lentas corripe turba moras.

Lib. 2. epig. 6. *I nunc edere me iube libellos.*

Et aliis locis.

In Mancinum.

XLIV. XXXVII.

Bis tibi triceni fuimus Mancine vocati,
Et poſitum eſt nobis, nil herè præter aprum.
Non quæ de tardis ſeruantur vitibus vuæ,
Dulcibus aut certant quæ meli mela fauis.
Non pira, quæ lentâ pendent religata geniſtâ
Aut imitata breues Punica mala roſas.
Ruſtica lactantes nec miſit fiſcina metas,
Nec de Picenis venit oliua cadis.
Nudus aper, ſed & hic minimus, qualiſq́; necari
A non armato pumilione poteſt.
Et nihil inde datum eſt, tantum ſpectauimus omnes.
Ponere aprum nobis ſic & arena ſolet.
Ponatur tibi nullus aper, poſt talia facta:
Sed tu ponaris, cui Charidemus, apro.

Sexageni conniuæ à Mancino vocati, inter quos Martialis, aprum appoſitum ſpectauere non guſtauere. Iudificatus poëta & iratus imprecatur Mancino aprum, non quem ipſe abſumat, ſed à quo ipſe abſumatur. Huiuſmodi conuiuas & conuiuatores celebrat Iuuenal. Sat.5.

Ab eo Martialo tamē paſſim here vſurpabatur ambigua tamen inter e & i, pronunciatione. Quintil. lib.1. cap.7. & cap.4. Here) priſcè, pro heri. Terentius, Feſtus, Donatus propter cognationem literarum e & i, dixere heri & here, heſterno die. Martial.4.epig.7.

Cur here quod dederas, hodie puer, Hyle negaſti?

Et ibidem. *Quid nos derides? here quod puer, Hyle fuiſti.*

Dic nobis hodie qua ratione viros?

Epig.16. lib.4. *Here de theatro Pollione cantante, Cum ſubitò abires —*

Pluribus locis eodem aduerbio vtitur noſter, & alij.

Aprvm) Integri apri menſis inferebantur. Iuuen.5. Sat.

— Et flaui dignus ferro Meleagri
Fumat aper —

Plinius lib.8. cap.51. *Solidum aprum Romanorum primus in epulis appoſuit P. Seruilius Rullus, pater eius Rulli, qui Ciceronis conſulatu legem agrariam promulgauit. Tam propinqua origo nunc quotidianæ rei eſt.* Noſter

7.epig.62. 7.epig.26.13.epig.93.9.e.49. aliiſq́; epig. Apparatum apri deſcribit Plinius l.d. Apicius lib.8.ca.1.

De duracinis lib.13.epig 22. Non qvae de tardis ser. vit. vvae) Docet hic Martialis, quæ cum apro apponi ſolita ſint. Vuas hîc intelligo duracinas, quales à vite decerpuntur, virides. quæ ſero autumno lectæ ſeruantur. Qui verò ſeruentur, docet Plinius lib.15.cap.17. Platina. Crem.lib.2.cap.de vua. Colu-

* *lib.15 cap.14.* mella. Melimela) Mala * Plinio à celeritate miteſcendi muſtea appellata, Dioſcoridi † μελίμηλα

† *lib.1. cap.161.* καὶ γλυκύμηλα, mellita & dulcia. quæ Latini quoque à ſapore melleo melimela dixere. Matthiolus eadem putat Appicana. Et Plinius non abhorret cum li.15.cap.11. de cotoneo (Græcis Cydonium eſt) agit, eius ſpeciem, muſtea facit. Et Martialis lib.13.

Si tibi Cecropio ſaturata Cydonia melle
Ponentur: dicas hæc melimela licet.

Dioſcorides diuerſis capitibus de cotoneis & melimelis diſputat, melimelaque cotoneis ſubiungit. Et Martialis inſinuat diſtincta, quando tum primum Cydonia dicit, poſſe melimela appellari, cùm in melle condita ſunt, tum enim ſaporem melleum habent, vti & melimela. Cotonea verò in melle condit Dioſcor.li.1.cap.161. Ita nonnihil diuerſa videntur vera cotonea, & melimela. Dulciſsima eſſe docet Martialis lib.7. epig.24.

Infanti melimela dato, fatuaſq́; mariſcas

Et multo planius hoc præſenti verſu, quo melimela cum ipſo melle contendit.

Non pyra, qvae len. pen. relig. genista) Serotina pyra Plinius numerat Græ-

Geniſta frutices genus meri lentorum, & ſpartum & ſaux. ca, ampullacea, laurea, conditque vt vuas. cap.15.lib.15. non hæc tantum, ſed omnis generis, hic tamen ſerotina accipio. Genista) virgultum vnde pendent ſuſpenſi fructus Plinius tamen ſerotina ad hyemem, vſque ad maturitatem (ita lego, non vt vulgo, ad matrem) pendere affirmat, gelu

gelu matureſcentia. Hic tamen poëtam exiſtimo de conditis, & in cellis ſeruatis loqui. Etſi nihil impedit de pendentibus ab arbore geniſtis leuatá accipere. De geniſtâ Plinius lib.24.cap.9. *Geniſta quoq; vinculi vſum præſtat. Flores apibus gratiſſimi. Dubito an hæc ſit, quam Græci auctores ſparton appellauere, cùm ex ea lina piſcatoria apud eos factitari docuerim, & nunquid hanc deſignauerit Homerus, cùm dixit nauium ſparta diſſoluta. Nondum enim fuiſſe Africanum vel Hiſpanum ſpartum in vſu certum eſt, &c.* Dioſcorides lib.4. cap.158. Spartio frutici longas præferenti virgas, eaſdem ferè facultates tribuit, quas geniſtæ Plinius fractu contumaces eſſe, in alligandis vitibus vinculi vſum præſtare, &c. Antonius tamen Saracenus in ſcholiis ad Dioſcoridem, negat ſpartio ſeu ſparto ſeu ſpartæ eandem eſſe geniſtam, quod geniſta ſit foliata, ἄφυλλον autem ἄκαρπον, cuius & ῥάβδοι ἄφυλλοι dicũtur Dioſcoridi, &c. Quanquam concludit, alterum quoddam genus ſpartij, nam tria enumerat ex Guillandino, videri poſſe geniſtam.

AVT IMITATA BREVES PVNICA MALA ROSAS) Malum granatum non aliam ob cauſſam reor dictum imitari breues roſas, quàm quod malus punica ſit breuis æui in genere arborũ, vt roſa florum. Ita Plinius de arborum ætate cap.44. lib.16. cum de durantibus dixiſſet, ſubiecit hæc verba. *E diuerſo breuiſſima vita eſt punicis, fico, malis. Et ex his præcocibus breuior quam ſerotinis, dulcibus quã acutis, & dulciori in punicis.* Qui malunt inde imitari roſas putare, quod in germinatione ordinem roſarum ſeruent, vt Merula docet, & Domitius innuit, diuerſa tamen ratione, per me licebit. Aperta enim corrumpuntur cito, aperiuntur verò cum miteſcunt. Merula paullò obſcurius loquitur. Dicitur punicum, quia circa Carthaginem naſcitur, quæ Pænorum caput. De malo Punico. Plinius lib.13.cap.19. Dioſcorides cap.151.lib.1. de apyrinis lib.13. noſter poëta.

RVSTICA LACTANTES NEC MIS. FISC. METAS) Nec fiſcina ruſtica nobis lactis coagula appoſuit. Fiſcina à ferendo dicta, qua fructus ac neceſſariæ res feruntur, vt Varro de LL. docet, vt corbe, calatho, textiſque vimineis. Meta lactis, eſt caſeus ſeu coagulum lactis in formam metæ coactum, cuiuſmodi & hodie menſis inferuntur. Metæ forma, eſt turbo inuerſus, ſeu ruens currenſue, vt Statius deſcribit, cono & pyramidi ſimilis, ab ima parte lata, ſupra anguſta, rotundata, Philandrum ad 2. Victruuij cap.1. adi. Ita Cato cap.55. de ligno condendo, ſtruem nominat, & Columella lib.2.cap.19. *In metas conueniet fenum eaſq; in anguſtiſſimas exacui.* Meta inuerſa eidem li.9.c.15. cuiuſmodi qualus, quo vinum liquatur. Plinius lib.2.ca.10. cum dixiſſet metam, ſe explicans ſubiungit turbinem inuerſum, & cap. proximo monſtrat turbinis recti imum eſſe anguſtiſsimum, metam verò in cacuminis finem deſinere. Vnde quiuis intelligat lactis coacti ſeu caſei ſeu coaguli formam ac figuram. LACTANTES) Ita legerim, non lactentes. Lactens eſt qui ſugit lac, lactans qui continet in ſe lacteum humorem, matres lactantes, pueros lactentes dicas, lactea meta ſeu lactans quæ continet lac, niſi inde lactentem malis, quod ex lacte fiat, & quaſi lac hauriat. Huius mentio eſt lib.3. epig.58.

Metamq; lactis Saßinate de ſilua

Quam non penitus caſeum interpretor, ſed lac modò coacti, vt ipſe docet lib.8. epigr.64. Aut maſſam modo lactis alligati. Et fortè ſit hoc quod Virgil. Ecl.1. dicit

Caſtaneæ molles & preßi copia lactis

Georg.3. *Quod ſurgente die mulſere, horiſq; diurnis,*
Nocte premunt.

Ouid.8. Met. —*lactis maſſa coacti.* Turnebus pro caſeo accipit preſſum, alij, pro puro lacte, quod huc non facit.

NEC DE PICENIS VEN. OL. CAD.) Oliuæ in Piceno agro laudatiſsimæ, non procul ab vrbe. volue 13.lib. epig. de oliuis.

Hæc quæ Picenis venit ſubducta trapetis
Incboat, atque eadem finit oliua dapes.

Plin. lib.15.cap.3. *Italicis tranſmarinæ præferuntur in cibis, cum oleo vincantur, & in ipſa Italia cæteris Picenæ & Sidicinæ.*

NVDVS APER) Non laudo Iunij interpretationem, nudum aprum ſine omni condimento *Iunij ſententia* appoſitum exponentis. Siue enim aſſum, ſiue elixum, nunquam tamen inſulſum & inconditum *reiecta.* inferebant. Et poëta ipſe exponit, quo pacto nudum appoſuerit, quando ſine aliis cibis, & opſoniis illatum dicit. Quæ enim ſingillatim enumerarat, nunc generatim dicit, nihil omnino præter aprum fuiſſe illatum. nihil tamen dubito quin piperatum ſolitiſque condimentis Apicio lib.8. cap.1. deſcriptis præparatum menſis intulerit. SED ET HIC MINIMVS) plus pluſque extenuat cœnam Mancini, gradatimque deſcendit, ſexagenos vocarat, aprum vnicum & nudum, eumque minimum, dedit ſpectandum potius, quàm guſtandum, &c. PVMILIONE) nano. pumilio & inermis occidiſſet, tam paruus erat, cum alioqui iuſtum ægrè vir quamuis valens & robuſtus conficiat. lege Xenophontis Cyneget. Et ad vnum aprum collocandum ſæpe pluribus venatoribus opus. redi ad Amph. epig.15. ARMATO) Armati nani pugnabant etiam in Amphit. Lipſius Saturn.

ET NIHIL INDE DATVM EST) triſte ſpectaculum, aper in menſâ, quem ſecare non audeas. Sic tenuiores conuiuas ſuperbi Virrones tractabant Iuuen. Sat.5.

Hoc agit, vt doleas. nam quæ comœdia, mimus
Quis melior, plorante gula? ergo omnia fiunt,
Si neſcis, vt per lacrymas effundere bilem
Cogaris, preſſoq́; diu ſtridere molari.

Hi conuiuæ ſunt, vt prouerbio dicitur, non conuiuæ. Recurret hic locus infrà ſæpius. Arenam pro Amphitheatro accipe, vbi venatio aprorum. Ponatvr) Agit Mancino pro tam lauta & liberali inuitatione gratias, precaturq́ue vti Mancinus nullum guſtet vnquam amplius aprum, ſed guſtetur & deuoretur ab apro. quæ Lycambæa eſt concluſio. Charidemvs) quem Domitianus noxium ſeu innoxium apro obiecit in Amphitheatro, vt alium patremfamilias quod parmulario fauiſſet, canibus, auctore Tranquillo, Domit.

Ad Stellam.

XLV. XXXVIII.

Laſciuos leporum curſus, luſusq́; leonum
Quod maior nobis charta, minorq́; gerit,
Et bis idem facimus, nimium ſi Stella videtur
Hoc tibi; bis leporem tu quoque pone mihi.

* *Quis hic Stella, dictum ep. 8.*

Elegans iocus Martialis. Stella* ſi tibi moleſtum eſt bis à me celebrari ludum leporum ac leonum, tu me vlcum cas, & bis in cena ſæpiuſúe appone leporem, illa mihi pœna magna voluptas. Qvod maior minorqve charta) Intelligis lector, librum ſingularem de ſpectaculis ſeu Amphitheatro, mancum eſſe. Nec enim opinor errabimus, ſi minorem chartam minorem librum interpretabimur. Minor liber eſt, qui pauciora continet epigrammata, vt pauca ſanè habet ille ſingularis de Amphitheatro, ex quo nonnulla periiſſe certum eſt, cùm fragmenta quædam de eodem ſint reperta, quæ in editionem Iunianam primum ſunt ex M.S. & Appendice Virgiliana tranſlata. De leporum verò & leonum luſu nulla in ſingulari libro litera, nec in aliis à primo libris. Cumq́ue ſigillatim & ſeorſim ante ſequentes hi duo prodierint, non potuit ſequentes citaſſe nondum ſcriptos, illum igitur ſingularem de ſpectaculis vocat minorem chartam, vt hunc primum maiorem appellat, quod hic plura, ille pauciora epigrammata numeret. Niſi velis (quod non iudico) ad illum librum Martialis referre qui omnino interiit, de quo infrà epig. 114.

Quæcunque luſi iuuenis & puer quondam
Apinasq́; noſtras, quas nec ipſe iam noui, &c.

Chartam porro pro libro & volumine poni ne dubita: Catullus iuratus teſtis epig. 1.

Iam tum cùm auſus es vnus Italorum
Omne æuum tribus explicare chartis.

Nemo tam tiro eſt, quin ſciat tria volumina Cornelij Nepotis à poëta laudari. noſter eodē intellectu ſæpius vſurpat. lib. 4. epig. 83.

Si nimis eſt legiſſe duos, tibi charta plicetur
Altera; diuiſum ſic breue fiet opus.

Nec pluribus opus ad ſolem oſtendendum in meridie.

Bis idem facimvs) Quî bis, cum hoc vno libro, ſeptenis epigrammatis hoſce ludos leporum celebret? 7. 15. 22. 49. 52. 61. 105. Bis refer ad binos libros, maiorem & minorem vt dictum, quamuis in vtroque ſæpius idem argumentum & lemma tractarit.

Bis leporem tv qvoqve pone mihi) In cena appone mihi ad te vocato, quâm honeſtè & tectè ſimul petit cœnam, dignus tribus leporibus ob vnum hunc leporem.

De libro ſuo.

XLVI. XXXIX.

Edita ne breuibus pereat mihi charta libellis,
Dicatur potius, τὸν δ' ἀπομειβόμενος.

Vt liber fiat, creſcatq́ue ad iuſtam magnitudinem, néue paucæ chartæ intercidant, quod etiam bonis doctisq́; vſu venit, ſcribamus apta inepta. Τὸν δ' ἀπομειβόμενος) Videtur indiligentiam Homeri notare qui ad nauſeam hemiſtichia quædam inculcat, cuiuſmodi ſunt.

Τὸν δ' ἠμείβετ' ἔπειτα
Ἀτρεΐδαί τε καὶ ἄλλοι ἐϋκνήμιδες Ἀχαιοί
Τὸν δ' ἄρ' ὑπόδρα ἰδὼν προσέφη πόδας, &c.
Ὦ πόποι, ἦ μέγα πένθος —Ἆρες ἄρες, &c.

Et id

Et id genus innumera, quæ inter eſt hoc τὸν δ' ἀπομειβόμενος. In Iliad. & Odyſſea iteratum ſæpius. ἀπομείβομαι Heſychio eſt ἀνταποκρίνομαι viciſsim reſpondeo. Iterat vero Homerus non verſum tantum, ſed multos ſimul eiſdem verbis, quæ nuncio mandata exponuntur, vt acceperat.

Nobis non licet eſſe tam diſertis
Qui Muſas colimus ſeueriores.

Græcis nihil eſt negatum, præter fidem.

De Diaulo medico.

XL. XLVIII.

Nuper erat medicus, nunc eſt veſpillo Diaulus;
Quod veſpillo facit, fecerat & medicus.

De hoc ipſo Diaulo Clinico paullò ante actum, epig. 31. Chirurgus fuerat, &c. Idem ferè hîc argumentum. Diaulus cum eſſet Clinicus ſeu medicus imperitus multos ægros occidebat, efferebatque. factus Veſpillo, idem facit, quod fecerat ante, hoc eſt, effert mortuos quod eſt Veſpillonis.

De leone & lepore.

XLI. XLIX.

Rictibus his tauros non eripuere magiſtri,
Per quos præda fugax, itq́ reditq́ lepus.
Quodq́ magis mirum, velocius exit ab hoſte,
Cùm nil à tanta mobilitate refert.
Tutior in ſola non eſt, cùm currit arena,
Nec cauea tanta conditur ille fide.
Si vitare canum morſus, lepus improbe, quæris,
Ad quæ confugias ora leonis habes.

alij. Nec nihil à tanta nobilitate refert, melius emēdationumq́.

Ludum hunc leporis & leonis iam ſæpe ſupra cum poëta luſimus. infraque ludemus. Eleganter tamen & hic luditur à Martiale. Non ſolum, inquit, non leditur à leone lepus, ſed à canibus agitatus, ad hunc velut vindicem confugit, quod eo mirius videri debet, quo leones canibus ſunt ferociores.

RICTIBVS HIS TAVROS NON ERIP. MAG.) Quamquam ita leones docerentur à manſuetariis vti captam iam prædam dimitterent (vt Statius II. ſiluarum de leone manſueto, & Martialis lib. hoc ſæpius de eod. ſcribunt) facile tamen redibant ad ingenium & feritatem ſi nimis auidis præda pinguis iam capta taurorum nempe & iuuencorum à magiſtris eriperetur. Quod & hic Martialis affirmat de cicure leone, qui lepores quidem captos dimittebat, tauros verò hauriebat etiam inuito magiſtro, quos ſubinde, ſi durius tractarentur, extemplo lacerabant, cuius rei teſtis Martialis lib. A. epig. 10. PER QVOS) per quorum ora. epig. 15.

Cum prenſus toties à dente rediret
Et per aperta vagus curreret ora lepus.

CVM NIL) altera lectio in orâ, vera & germana eſt. Nec nihil à tanta nobilitate refert. Quid refert autem? vt à leonis ore quaſi robur quoddam accipiat, indeque celerius currat, vt tutius in rictu leonis, quam vel in arena vel cauea eſſe videatur. Alterius ſcripturæ ſic poteſt eſſe intellectus (Cum nil à tanta mobilitate refert) cum nil vulneris aut mali in tanto curſu, recurſu, ingreſſu, egreſſu, fuga, reditu, dum excipitur ore, dum dimittitur, accipitur, miraculum dici poſsit.

SI VITARE CANVM) Apoſtrophe ad leporem à contrario. Mutato naturæ ordine, lepus vt ſis tutus, confuge ad eum, quem maximè times, aut qui maximè timendus videtur. libro 4. de Damis idem ſcribit. Vis Cæſar damis parcere mitte canes. IMPROBE) Vt infrà vocat improbas tigres, nec vituperatio, ſed laus potius, lepus alioqui timidum & imbelle animal, quam modò audacter ſubis ora leonis. Vnde timendum erat certum exitium, tu vitæ certum reperis præſidium. Exponunt alij τὸ improbe δειλὲ, ταχὺ, καὶ πονηρὲ, quod vt hîc verum, ita falſum de tigribus.

Ad [a]Licinium.

XLII.

Vir Celtiberis non tacende gentibus
Noſtræq́; laus Hiſpaniæ.
Videbis altam [b]Liciane Bilbilim,
[c]Equis & armis nobilem,
[d]Sterilemq́; canum niuibus [e]effractis ſacrum
[f]Vada Veronem montibus.
Et delicati dulce [g]Botrodi nemus,
Pomona quod fœlix amat,
[h]Tepidum natabis lene congedi [i]vadum,
Molleſq́; Nympharum lacus.
Quibus remiſſum corpus adſtringas breui
Salone qui ferrum gelat
Præſtabit illic ipſa figendas prope
[l]Voberta [m]prendenti feras.
Æſtus ſerenos aureo franges Tago
Obſcurus vmbris arborum.
Auidam [n]rigens [o]Dircena placabit ſitim,
Et Nemea, quæ vincit niues.
At cum December canus & bruma impotens
Aquilone rauco mugiet,
Aprica repetens Tarraconis littora
Tuamq́; Laletaniam,
Ibi illigatas mollibus damas plagis.
Mactabis, & vernos agros,
Leporemq́; forti callidum rumpes equo:
Ceruos relinques villico.
Vicina in ipſum ſilua deſcendet focum,
Infante cinctum ſordido,
[p]Vocabitur venator, & veniet tibi
Conuiua clamatus prope.
[q]Lunata nuſquam pellis, & nuſquam toga,
Olidæq́; veſtes murice.
Procul horridus Liburnus, & querulus cliens:
Imperia viduarum procul.
Non rumpet altum pallidus ſomnum reus,
Sed mane totum dormies.
Mercetur alius grande, & inſanum ſophos:
Miſerere tu fœlicium,

I.
a *Licinianus non Licinium apertè, de quo Plinius 5. lib. 4. epiſt. 11.*
b *Turnebus.*
c *Aquis leges Hiero. Surita.*
d *Senemq́; Casũ: Casus mons perpetuis niuibus albus.*
e *& fractis.*
f *Vada Veronẽ.*
g *Boletſ ſed recenti Botrodi. oppidum Celtiberiæ Tib. Graccho euerſum Polyb.*
h *Tepidi. Tepida.*
i *Vada. Ego cũ Gryphio ſic lego. Tepida natabis lene Congedi Vada, vt ſenſus ſit. Nauigabis lene, id eſt, nauigio, tepida vada Congedi vel Cogedi.*
k *Voberca.*
l *Prandenti. vtraq; lectio probabilis. infra enim Vicina in ipſum ſilua deſcendet focum. & infra ep. 48.*
m *recens Dereta. Gryphius Dercelta.*
n *Dercẽna al. Dercella.*
o *Vernas.*

p *Venabitur vocatus.*

q *Lunata quiſpiam legit, vide lemmata lunata ſola.*

b

Veroq;

Veroq́ʒ fruere non ſuperbus gaudio,
Dum Sura laudatur tuus.
Non impudenter vita quod reliquum eſt, petit:
Cum fama, quod ſatis eſt habet.

Argumentum eſt in lemmate de Hiſpaniæ locis, haud ſatis aptum, potius enim hortatur Licinianum ad generalem vitam. Carmen hoc accuratius eſt caſtigandum à mendis, quibus eſt penitus corruptum, vt teſtatur Turnebus lib.23.Aduerſar.cap.25. *Extat*, inquit, *Turnebus, Martialis epigramma luculentum & egregium ad Licianum, vt editiones loquuntur, vt libri ſuggerunt antiquæ fidei, quibus plurimum, meiq́ʒ in tribunalibus ferè eorum teſtimonio res multæ ſecantur, & lites deciduntur, ad Licinianum, in quo multa reperio partim corrupta, partim aliter edita, quàm ſcripta.*

VIR CELTIBERIS NON) Clariſsime Liciniane, qui decus & columen es Hiſpaniæ. Celtiberia alternantibus finibus olim', nunc latior, nunc anguſtior fuit, propriè tamen ab Occaſu ad Ortum à Salonis fluuij fontibus, qui ad Medinam Celinam (quibuſdam hæc Ecelesta fuit) ſcatent, ad Nertobrigam, quæ nunc Ricla eſt, protendebatur. Caunum montem ad Septentriones, ad Auſtrum Tagi fontes habet propè Albaracinum, quæ vrbs antiquis Lobetum fuiſſe creditur. Celtiberiam deſcribit Plinius lib.3.cap.3. Strabo accuratè lib.3.qui Bilbilim exprimit Celtiberiæ oppidum, immo CCC.oppida ſeu arces cum oppidis Graccho diſiectas ait. Ptolemæus lib.2.plurima Celtiberiæ oppida numerat, adiungitq́ue Bilbim corruptè pro Bilbili. *A Celtis Gallis & Ibero amne dicti Celtiberi.*

VIDEBIS ALTAM LICIANE BILBILIM) Qui legunt Liciane primam ſyliabam natura breuem, velut in eculeo, vt ait Turnebus, extendunt. De Bilbili oppido Hiſpaniæ & patria Martialis ſcribit Plinius lib.39.cap.14. Frequentiſsima eſt patriæ mentio, vt in vita declarauimus. Hic quod apud Varios notaui, enotabo. Straboni Bilbilis Græcè *βίλϐιλις* (nam apud Ptolemæum corruptè legitur *βίλϐις*) Hiſpaniæ Tarraconenſis oppidum in Celtiberis vulgo Calataiud, vt Villanouarus & alij coniectant. In vico Huermedam Bilbilitanas reliquias hodie etiam extare ſcribit Hieronymus Surita. Auguſta Bilbilis eſt in æreo Tiberij nummo. Hanc tamen Bilbilim Varrerius in Itinerario ſuo Luſitana lingua conſcripto, negat eſſe Calataiud, qui Calataiud in campeſtri loco ponit, cùm Bilbilis in arduo monte, vt poëta noſter ſcribit ſita fuerit. Inde tamen milliario Hiſpanico dimidio abeſſe montem Bambala ſeu Bambola, vt Surita legit, vndiq; ferè Salone fluuio cinctam, in quo monte hodie multa in ruinis monumenta antiquitatis eruuntur, quæ Bilbilim ibi poſitam teſtantur. Bilbilis Trogo etiam li.44. etiam fluuius eſt ferrũ durãs. Hunc Varrerius in Salonem *iuxta* Bilbilim exonerari tradit, indeq́; nomen oppido datum. Plura ſuper his Ortelius. ARMIS NOBILEM) Aquis & armis nobilem, vel, Armis aquisq́ue nobilem legendum. Salonem enim intelligit. Hieronymus Surita rectè caſtigat. STERILEMQVE CANVM NIVIBVS) Turnebus in pergamenis legit. *Senemq́ʒ Catum niuibus.* Vt Catus nomen montis ſit canicie niuium albicantis, & ſenis, audacia & laſciuia poëtis vſitata & frequenti, magis tamen probat Turnebus, vt legatur ſenemq́ue canum niuibus, vt Vadauero mons intelligatur. Quid ſi legendum ſit ſenemq́ue Caunum. Caunum enim montem vt Mariana ſcribit Celtiberia ad Septentrionem habet quæ plaga cœli eſt frigidior. Nec Caunum procul Bilbili affirmat Mariana lib.1.cap.3.

——*& fractis ſacrum.*

VADAVERONEM MONTIBVS) An promontorium ſacrum eſt, de quo Plinius lib.4.ca.24. *Promontorium ſacrum è media propè Hiſpania proſilit. Alluſum*, ait Perottus, *ad hiſtoriam: Sacrum enim montem nefas eſſe ferro tangere, ſed niuibus aut fulgure, aut imbribus rumpi, ſuaq́ʒ ſponte ſcindi, aurumq́ʒ patere colligendum.* Cæterum Vadaueronem emendo, vnaq́ue voce iunctim lego cum doctis viris Vadaueronem. Senſus eſt: videbis Liciniane ſenem Caunum & fractis (ita lego) montibus ſacrum Vadaueronem: montem autem Vadaueronem fractum, & in inſulam poſitum docet Hiero. Paul. libro in 5. de fluminibus & montibus Hiſpaniæ: *quidam*, inquit, *non temere montem Celtiberiæ eſſe exiſtimant, ab aliis effractum & in inſulam poſitum, quæ nunc Vadauicorem corruptè vocant.* Ortelium vide. Quòd Perottus vocem diuidit cum Domitio & Vada Veronem legit interpretaturq́ue quaſi facilia ſint vada ad montes, & vada Vero ſit appoſitio, vt ſi dicas tranſitus Iſtrum. Vero enim Ptolemæo fluuius eſt; verſum & ſententiam corrumpit. Vadum enim vtramque rapit. Lego igitur Vadaueronem quondam montem, poſtea in peninſulam redactum. ET DELICATI DVLCE BOTRODI NEMVS) boleti Turnebus ex veteribus libris ſcribit: *vbi hodie*, inquit, *ſemper Botrodi cuditur. Mihi quidem nemus ſignificare quoddam videtur, vbi delicati expetitiq́ʒ Romanis hominibus Boleti naſcebantur ad inſtruenda menſarum fercula.* Verius tamen ſit ſiue Boleti, ſiue Botrodi legas; propium nomen loci communem appellationem cibi eſſe. Vicum non procul Segobriga Perottus facit, Domitius oppidum paſcuis & ſiluis amœnum, ſed abſque teſte diuinat, rectè tamen, vt opinor, eſt huius infrà mentio lib.12. vbi etiam Botrodum appellat.

POMONA QVOD FOELIX) Pomona hortorum Dea, à pomo dicta. cuius hiſtoriam leges apud Ouid.14.Met. Gyraldum. Syntagmate 1. hiſtoriæ Deorum.

Tepidvm natabis lene Congedi vadvm) triplicem reperio lectionem. legunt nonnulli vt Turnebus tepida natabis leue vel lene vel line, alij tepidi natabis lene Congedi vadũ. cuius quidẽ ſenſus eſt: tu Liciniane natationibus operam dabis in fluuio Congedo leniter fluente & ſolibus æſtiuis calente. Luce tepida, id eſt, æſtate, ſed hanc lectionem repudiamus, legimusq; Tepida natabis lene Congedi vada, ſeu, Tepidi natabis lene Congedi vadũ. Cuiacius lenem paruulam ait nauem, ergo egelidi vada Congedi lene natabis, ſeu natabis in leuibus vadis, hoc eſt, leniter ſtagnantibus tepidi Congedi, calentis ſole fluminis. natabis lene, ſi pro naui accipias, ἀκυρολογία eſt, natare naui. Heraldus ἀνθέτως vel ὀνοματικῶς poſitum putat τὸ lene, quamuis non neget lenem & lenunculum πιτυλεροῦ σκαφιδίου valere quod & Gloſſ. & Marcellinus lib. 14. docent.

Mollesqve Nympharvm lacvs) Lacus enim Nymphis ſacri & Nympha quaſi lympha. Molles) aqua enim mollis. molles, id eſt, non rapidi, ſed leniter ſtagnantes. Qvibvs remissvm corpvs) Quibus lacubus ſolutum æſtu longo calore corpus refrigeres. Astringas) aqua enim frigida claudit meatus corporis, corpusq́ue contrahit. Brevi salone) Salo nobilis Hiſpaniæ fluuius, ſed tenuis non altus, ſic enim interpretor breuis, niſi ſit breuis eius curſus, ad cuius fontea incipit Celtiberia. Qvi ferrvm gelat) ferri ſecturæ circa Salonem. hinc poëta, ferrum gelat. multa huius vbiq; mentio apud Martialem. Hodie Xalon dici affirmat Arias Montanus. Iuſtin. 44. lib. Bilbilim vocat. Nullum apud eos telum probatur, quod non aut Bilbili flumine, aut chalibe irrigatur Antoninus quoq; hoc tractu aquas Bilbilitanas ponit. Præstabit illic ipsa Voberta) Vobercum alij. Hier. Paullus lib. de montibus & fluminibus Hiſpaniç vrbem in agro Bilbilitano eſſe ſcribit, Bolietca eſt Varrerio & Montano. Illa ipſa Voberta circumſepta ſiluis, præſtabit copiam ferarum figendarum. Prandenti) malo prandenti. Accubans in prandio venari poteris, & ex menſa feras iaculis configere. ſic enim infra in hoc carmine. Vicina in ipſum ſylua deſcendet focum. non neſcio venatoriam vocem eſſe prendenti. ſed huc magis prandenti videtur facere, nec pugnauerim, rectè etiam alterum intelligi poſſe, quod Celerus notat. Aestvs serenos) Calores æſtiuos, qui in Hiſpania maximi, temperabis, ſi in vmbroſo & opaco arboribus corpus Tago merſeris, aut ſub arboribus ad Tagum conſitis velut in vmbra latebis. Tagus & auro, & plurimorum ſcriptorum encomiis eſt laudatus. Plinius multa ſuper hoc de auro inueniendo. Avidam rigens) Dercennam, Derceltam, Dereram, aliis dictum hunc fontem reperio. Rigens) recens, vt alij. Turnebus *reperio*, inquit, *Auidam recens Dercelsa. Recens autem eleganter erit, rigens frigens, quo ſignificatu dicit Trallianus recentatum vinum à Latinis dici, vt & frigerans Aganippe dixit Catullus.* Et Nemea qvæ vincit) Et nomen hoc fontis eſt gelidiſsimi. Nemeta habent alij. & dubitant de fonte & flumine. At cvm December canvs) December apud poëtas plerunque pro ipſa hyeme accipitur. Impotens) ſæua, dura incocto & crudo frigore horrida. Aqvilone ravco mvgiat) Aquilo frigidus ſemper ventus à ſeptentrione ſpirans cui contrarius eſt Auſter. Ravco) aſpero nec clarè ſonante, ſed fremente & ſæuiente tempeſtate mixtus. Aprica repetens) ſub hyemem, ſecedes Tarraconem cœlo temperato & clementi ſubiectam Tarraco Scipionum colonia nobiliſsima, imperij quondam Romani ſedes, vnde iura dare populis, belli paciſq́ue conſilia prodire moris erat. Diuiſa autem olim Hiſpania in tres partes fuit, Luſitaniam Boëticam & Tarraconenſem, quæ à Tarracone nomen accepit. Mariana lib. 1. Plin. lib. 3. cap. 3. & 4.

Aprica) inſolata, calida, ſoli expoſita. Tvamqve Laletantam) De Laletanis Plin. 3. cap. 3. *Regio Ilergetum, oppidum Subur, flumen Rubricatum, à quo Laletani & Indigetes.* Laletanum vinum laudat Plinius lib. 14. cap. 6. Noſter lib. 1. ad Sextil. non valde probat. Ibi illigatas) Vide Turnebum lib. vltimo, cap. vlt. Ibi in Laletania venaberis damas & apros. Vernos apros) mallem vernas apros, vt habet alia lectio, & probat Turnebus. Vernæ autem apri ſunt indigenæ natiq́ue in viuariis. Plagis) retibus, caſsibuſq́ue textilibus. Leporemqve forti callidvm) de venatione leporis Oppianus lib. 4. Cynege. Callidvm) nam ſimul atque canes ac venatores viderunt ad montium vertices tendunt, quando optimè norunt quod anterius ſint breuiores ipſi pedes, equis verò & canibus aſcenſus ſint difficiliores. Xenoph. in Cyneg.

Rvmpes) rumpes pro interimes, occides poſuit, vt Ouidius.

Idmonáque audacem te quoque rumpat aper.

Et Martialis lib. 12. epig. 14. Sæpius eſt equitem rumpere quàm leporem. Ita eleganter apud Solinum cap. 20. frangere pro interimere poſitum eſt. *Apud hos, inquit populos uatic anes omnibus feris anteponuntur, frangunt tauros, leones perimunt.* Tur. lib. 24. Cervvm relinqvas villico) quia leporina optima inter quadrupedes vt lib. 13. diximus ad illud diſtich. Inter aues turdus, &c. hinc lautorum menſis potius quàm ruſticorum ſeruit. An ægrius fortè capiuntur lepores, quàm cerui? & ceruos villicus capere lepores non poteſt, magis placet prior ſententia. Vicina in ipsvm) Viuaria credo & leporaria intelligit villæ inſtrumenta, aut certè villam in ſiluis mediis ſitam. Ita Plinius ſecundus in epiſtolis, & noſter ſupra. Et Sidonius epiſt. 2. lib. 2. Infante cinctvm sordido) Infante villici, qui parum delicatè & politè mundéue ruſticam prolem educat. Horat. lib. 2. car. od 18.

In

In ſinu ferens Deos
Et vxor & vir, ſordidoſq́, gnatos.

VOCABITVR VENATOR) Alia ſcriptura habet Venabitur vocatus, & ſenſus erit, vicinus quiuis vocatus perinde, ac venator venabitur, aut, Venator Licinianе cum voles venabitur, vt poſsis inſtaurare conuiuium. Conuiuam autem quemuis ex viciuis, & quoties voles, ex ipſis tuis ædibus ipſe vocare poteris, nec erit opus vt procul mittas ſeruum ad conuiuam quærendam. LVNATA NVSQVAM PELLIS) Lunati nuſquam calcei, qui nobilitatis inſigne. Plutarchus problem. 76. *Quid eſt quod qui nobilitate præſtare videntur, lunulas in calceis ferunt? an vt dicit Caſtor, eſt ſignum eius, qui in luna eſt habitationis, & quod poſt mortem animæ rurſum lunam ſub pedibus habeant? An quod Arcades, qui cum Euandro in Italiam venerunt Proſelenes lunares appellati eo genere calcei vterentur, nobileſq́, Romani ab Euandro ſe ducere originem illo ſigno oſtenderent:* Iuuenal. Sat. 7.

——& nobilis & generoſus
Appoſitam nigra lunam ſubtexit aluta.

Papinius ſilua 5. Protrept. ad Criſp. *——genitum ſi curia ſenſit*
Primaq́, patritia clauſit veſtigia luna.

Philoſtratus lib. 2. ſophiſtarum. *μηνοειδὲς ὑποφύειον σύμβολον εὐγενείας*, lunati calcei nobilitatis ſymbola. Hinc apud eundem Philoſtratum extat prouerbium, *οὐ τὴν εὐγένειαν ἐν τοῖς ἀστραγάλοις ἔχεις.* tua nobilitas in aſtragalis ſita eſt. Huc pertinet & illud Mart. lib. 2. Non heſterna ſedet * lingula planta. lege Iunij adagia, *In aſtragalis nobilitas*, Cent. 3. ad 23. ** quidſi, lunulat*

ET NVSQVAM TOGA) Diuites apud Romanos comitabantur clientuli togati ſportulæ cauſſa, maneq́ue ſalutatum togati ventitabant, atque adeò nuſquam abierunt à latere diuitis, quod honoris & officij cauſſa factitabant, vt hodie aulici adſunt principi. Martialis illam turbam togamq́; moleſtam non occurrere dicit in Hiſpania vt Romæ, ibi ſe opimo otio & quiete frui poſſe. In eodem ſenſu vſurpat togam lib. 10. epig. 47. Toga rara, mens quieta. OLIDAE QVA VASTAS MVRICE) Purpuræ de murice lib. 13. Veſtes imbutæ murice. murex genus piſcis eſt cololoris florem in ore gerens, &c. Plin. OLIDAE) quæ olent muricem, infectionem coloris purpurei. abſunt, inquit Martial. homines togati nobiles, & purpurati, ſimiliſque turba grauis & moleſta. PROCVL HORRIDVS LIBVRNVS) Liburnus præco publicus, qui citabat reos, actionem proclamabat, aliaque id genus quæ horrorem hominibus incutiebant actitabat. de hoc Iuuenal.

——primus clamante Liburno
Currite iam ſedit rapta properabat abolla.

ET QVERVLVS CLIENS) Nunc hoc deeſſe, nunc id damni feciſſe, nunc extrema pati quiritantur apud dominos, ita moleſti. quæ moleſtia non eſt in ſeceſſu Laletano. Rectius fortè de patronis cauſsid. accipias hunc locum, quibus moleſti rei, vt lib. 12. ad Clientes. epig. *69.* IMPERIA VIDVARVM PROCVL) Viduarum quæ ſuccedunt viris mortuis in familia adminiſtranda, omniaq́ue ipſæ regunt. Cum pro dominis & patronis parere cogeris vxori quondam, deinde mortuo viro imperanti viduæ omniaq́ue adminiſtranti. dixit imperia. Imperioſius & arrogantius imperant fœminæ, quàm viri, propter innatam ſuperbiam. Verè Iuuen. Sat. *6.* Intolerabilius nihil eſt quam fœmina diues. dura quoque & ſæua iuſſa dicuntur imperia. Hinc Manlius imperioſus, & imperia Manliana.

NON RVMPET ALTVM PALLI. SOM. RE) Qui ante lucem ianuam pulſet tuam, & vel deprecetur aliquid, vel roget mitem ſententiam, vel petat vt cauſſam ſuam agas. PALLIDVS) curis anxius, & metu trepidus. Horat. lib. 2. epiſt. 1.

——& ſolemne recluſa
Mane domo vigilare, clienti promere iura.

SED MANE TOT. DOR.) ſecurus in vtramque aurem ſine interpellatore in multam lucem. MERCATVR ALIVS GRAN. AT IN SOP.) *ὡς ὁ σοφὸς* Græci de excellentibus viris aut libris eruditis dicebant: ad quod Martial. alludit. ſcio me *σοφῶς* aduerbio expreſsiſſe, vt referrem ad acclamationem populi. ſicut illa euge, bellè, &c. laudis & ſapientiæ nomen, qua de re plura ſupra epigram. 4. MERCATVR) ſolebant nonnulli Romani poëtæ mercede conducere auditores & laudatores carminum, atque ita mercari acclamationes. Horatius epiſtola libri 1. vltima. *In ſanum σοφῶς. anteshebelis.*

Scire velis, mea cur ingratus opuſcula lector
Laudet, ametq́, domi, premat extra limen iniquus?
Non ego ventoſæ plebis ſuffragia venor.
Impenſis cenarum, & trita munere veſtis

Atque idem in Art. poët.

Vt præco ad merces turbam qui cogit emendam
Aſſentatores iubet ad lucrum ire poëtas
Diues agris, diues poſitis in fœnore nummis.

K 4 Et Per-

Et Perſius Sat. 1. *——calidum ſcis ponere ſumen,*
Scis comitem horridulum trita donare lacerna
Et verum inquis amo: verum mihi dicite de me.
Qui pote? vis dicam? nugaris.

Et Mart. ipſe Lib. 6. *Quod tam grande ſophos clamat tibi turba togata*
Non tu Pomponi; cenâ diſerta tua eſt.

Miserere tv fœlicivm) Sed hæc ſœlicitas miſera eſt. ironica Antiphraſis. nemo enim miſeretur ſœlicium, ſed miſerorum. ride tu talem felicitatem Liciniane, quæ præter ſplendidam miſeriam habet nihil. Miserere) digni enim ſunt commiſeratione, qui ſe tantum putant ſelices cum curis & laboribus, ac moleſtiis innumeris, vel opes, vel laudem affectant.

Veroqve fvnere non svp. gavd.) Verum gaudium appellat Martialis vitam genialem, cura omni & labore moleſtiaque vacantem. Non svperavs) labores & honores, & magiſtratus non ambiens. Dvm Svra) Cauſidicus nobilis. Palphurius Sura. Sura tuus laudetur, tu epulare, fruereque commodis tuis. Svra) amicus Liciniani & Martialis. de quo ſæpius alibi, & Suetonius in Domitiano, & Plinius in Epiſtolis.

Non impvdenter vita) Tu Liciniane iam pridem omni laude domi foriſque cumulatus, ſamam augere, quam es immortalem conſecutus non potes. Ergo viue de reliquo, genioque ſerui.

Iocus ex Homero in Cocum.

LI. XLIII.

Si tibi Miſtyllus cocus Æmiliane vocatur
Dicetur quare non Taratalla mihi.

Lepidus iocus ex 1. Iliade Hom. quanquam hunc eundem verſum alibi, vt & alios ex more iterat. Aemilianus cocum ſuum vocauerat Miſtyllon, quod verbum eſt apud Græcos, & ſignificat diuidebant, ſecabant in minutas partes, ἀ μιςύλλω, ſequunturque apud Homerum hæ quatuor voces. τ' ἄρα τἄλλα, quæ pertinent ad verbum ac minutatim ſecabant & alia. Martialis coniungit omnes quatuor voces, & vnam creat Taratalla, quæ vox coniuncta lepida eſt, & homini tardo, inſulſoque belle conuenit. Totus Homeri verſus eſt.

Μίςυλλόν τ' ἄρα τἄλλα, καὶ ἀμφ' ὀβελοῖσιν ἔπειραν.

Virgil. *Pars in fruſtra ſecant, verubuſq; trementia figunt.*

Ad Leporem.

LII. XLIV.

Non facit ad ſæuos ceruix niſi prima, leones.
Quid fugis hos dentes ambitioſe lepus?
Scilicet à magnis ad te deſcendere tauris,
Et, quæ non cernunt frangere colla velint.
Deſperanda tibi eſt ingentis gloria fati:
*Non potes hoc tenuis præda * ſub hoſte mori.*

* *helleniſmus. Homer. Iliad. α.*

Idem ſuperioribus dicit aliis verbis. Cervix prima) grandis pinguis, & vaſta, cuiuſmodi ſunt taurorum, aprorum, &c. Ita ſupra ſeruantur magnis iſti ceruicibus vngues.

Ambitiose) ſruſtra quæris gloriam ſati à leone, non perſequetur te leo, nec irritabis fugiendo, vt ſequatur. Scilicet a magnis) tenui ſunt præda leonum, non lepores, turpe eſt ei pugnare cum pumilione, qui vicerit gigantes. Et qvas non cernvnt) Ita infrà. Intres ampla licet, Eſſe tamen vacuo ſe leo dente putat. Frangere) Frangere tam paruas non dedicere ſeras. Desperanda tibi) Nam vinci à fortibus aliqua laus eſt. Ita ſolatur Lauſum Aeneas apud Virgil. 10. *Hoc tamen infœlix miſeram ſolabere mentem*
Æneæ magni dextra cadis ——

Ita Pallas 10. ſeipſum apud eundem.

Aut ſpoliis ego iam raptis laudabor opimis
Aut letho inſigni: ſorti pater æquus vtrique eſt.

Et apud Ouid. lib. 5. Meta. Nileus ad interfectum Perſeum.

Aſpice ait Perſeu noſtræ primordia gentis

Magna feres tacitus ſolatia mortis ad vmbras
A tanto cecidiſſe viro——

Et lib.12. *Quiſquis es ô iuuenis, dixit ſolamen habeto*
Mortis, ab Æmonio quod ſis iugulatus Achille.

Et lib.9. *——nec tam*
Turpe fuit vinci, quàm contendiſſe decorum eſt
Magnaq́ dat nobis tantus ſolatia victor.

Ita Curtius lib.7. de triginta captiuis Sogdianis ad ſupplicium ductis, qui ad Alexandrum Magnum: *ſi ab alio occiderentur, triſtes morituros fuiſſe reſpondent. Nunc à tanto rege victore omnium gentium maioribus ſuis redditos, honeſtam mortem, quam viri fortes voto quoq́ expeterent, carminibus ſui moris lætitiaq́ celebrare.* Ita Diocletianus ad Aprum apud Vopiſcum in Numeriano. Gloriare Aper Magni Aeneæ dextra cadis. Martialis infrà. Quantaque de magna gaudia morte tulit. NON POTES HOC TENVIS) non dignatur te vel aggredi, vel occidere: *Scit enim ſine gloria vinci, qui ſine periculo vincitur,* Seneca.

Quinctianum facit aſſertorem.

XLV. LIII.

Commendo tibi Quinctiane noſtros,
Noſtros dicere, ſi tamen libellos
Poſſum, quos recitat tuus poëta
Si de ſeruitio graui queruntur,
Aſſertor venias, ſatisq́ præſtes,
Et cùm ſe dominum vocabit ille,
Dicas eſſe meos, manuq́ miſſos.
Hoc ſi terq́ quaterq́ clamitaris,
Impones plagiario pudorem.

Fidentinum de quo ſupra & infra furem perſtringit, rogatque Quinctianum, vt teſtis contra, & aſſertor fiat.

COMMENDO TIBI QVIN. NOS.) Sic Catullus ad Aurelium. *Commendo tibi me ac meos*--- NOSTROS DICERE SI TAM. LIBEL.) correctio. Illud enim quod nobis ſurreptum eſt, in aliena eſt poteſtate. Atque iure quidem noſtra ſunt, re autem & vſu foris. Ita eadem noſtra, & non noſtra ſunt. QVOS RECITAT TV POET.) Velut ſuos non meos. Tuus poëta Fidentinus, in quē ſequens eſt epigramma. SI DE SERV. GRA. QVER.) Incipit alludere ad legem vindiciarum, de liberali cauſſa. Eſt autem eiuſmodi: cum liber homo per iniuriam ab altero in ſeruitutem redigitur, vt apud Liuium lib.3. M. Claudius Appij Clodij X. viri impulſu Virginiam Virginij filiam per fraudem in ſeruitutem aſſerere conabatur. Lex tamen vindiciarum latius patet, & eſt cum litigatur de ea re apud Prætorem, cuius incertum eſt quis debeat eſſe poſſeſſor. Et ideo qui eam tenet, ſatis dat pro præde vindiciarum. Si, inquit Martialis, mei libelli à Fidentino ſeruitute oppreſſi querentur de iugo ſeruitutis & iniuria, tu quæſo Quinctiane vindica.

ASSERTOR VENIAS) in libertatem aſſere. Aſſertor græcè καρπιστὴς, vt aſſertio καρπιστία. Chariſius καρπιστίας vindiclas exponit ab iniectione, prehenſioneque manus: ſic explicari puto, quod qui aſſerebat, vindicabatque, aſſerebat, manuque comprehendebat. Turnebus lib.27. cap.15. Cuiacius autem ad lib.5. Iulij Paulli recept. ſent. tit.1. *Aſſertor eſt*, inquit, *vindex alienæ libertatis. Publicè autem licet cuiuis eum, qui ſtatus controuerſiam patitur, manu aſſerere: libertas enim publicam tutelam meretur.* Vide de Aſſertore Briſſonium lib.5. pag.383. & 384. Nec verò poteſt quiſquam, niſi dato aſſertore de libertate litigare. Vide Briſſonium lib.5. For. de liberali iudicio. ſuprà epig.15. huius lib. SATISQVE PRAESTES) ſatis des. præſtes à *præs* deducitur. Verbum iuris eſt, defendas, prædes des quibus caue de carminibus meis. ET CVM SE DOM. VOC. ILLE) Fidentinus cùm ſe auctorem carminum iactabit: Manet in alluſione Martialis, & Dominus ſignificat poſſeſſorem. DICAS ESSE MEOS, MANVQVE MISSOS) Formulam iudicij vindiciarum inſinuat, quam & alij poëtæ tangunt. Plautus Audent. *Neſcio: neq́ ego iſtas veſtras leges vrbanas ſcio. Niſi quia* HVNC MEVM ESSE DICO. ET EGO ITEM ESSE AIO MEVM. Plura de hac re vide ad Paullum in l. ſi tem. ff. de rei vind. Vlpianum & alios.

Virgilius Ecloga 9. *——aduena noſtri*
Quod nunquam veriti ſumus, vt poſſeſſor agelli

Diceret.

Diceret. Haec mea svnt, veteres
Migrate Coloni.

Et lib.1.Aeneid.Ouid.lib.2.Amorum.

Et dicam Mea svnt: *iniiciaḿq; manus.*

Apud eundem. *Venus Aprilem vindicat.*
Aprilem memorant ab aperto tempore dictam
Quem Venus iniecta vindicat alma manu.

Ex manuum enim iniectione ſuum eſſe deſignabant mancipium aut ſeruum. Hinc Martialis dicit libellos à ſe editos ſuos fuiſſe,manuque miſſos,& libertate donatos,ſeu in lucem,quaſi libertatem editos,quos tamen ſeruitio premat Fidentinus.

Hoc si terqve qvaterqve clamitaris) eſſe meos libellos. *Ter quaterq́;* ſolennis eſt priſcorũ obteſtatio,exclamatio, gratulatio; cauſſa eſt ſeptenarij numeri perfectio,de quo multa Macrobius cap.6.de Somnio Scipionis,& cap.5.Virgilij interpretes ad 1.Aeneid.Hoc loco obteſtantis eſt.

Impones plagiario pvdorem)Affectum pudore,coërcebis furem,& Lauernionem. Plagiarius verbum Iuris, dicitur is qui plagij crimen commiſit, id eſt, qui liberos emit aut vendit,ſeu liberos,ſeu mancipia ſupprimit,ſeu furatur,& vendit prò ſuis. in C.ad l.Fab. de plagiariis & aliis locis. Plagiatorem Tertullianus appellat lib.2.aduerſus Martionem. Auctor Etymologici. ἀνδραποδιστὴς δ' οὐ μόνον ὁ τοὺς ἐλευθέρους ἀπάγων εἰς δουλείαν, ἀλλὰ καὶ ὁ τοὺς δούλους ἀπὸ τῶν δεσποτῶν ἀποσπῶν. Dictus eſt Plagiarius,quod lege Fabia,plagis damnatus eſſet,repugnat tempus & dimenſio huic originationi.Beroaldus ergo verè. Sed cum Beroaldo potius exiſtimem à verbo Græco πλάγιος natum, quod obliquum & tranſuerſum ſonat,& πλαγιάζω obliquo,& πλαγίως ἐπίρρημα apud Heſych.quod doloſè fraudulenter,quaſi plagiarius per dolum,& fraudem hominem circumueniat, & in ſeruitutem rapiat,vendat,ſupprimat,&c.vt Tindarus apud Plautũ Hegionis filius à ſeruo plagiario ſurreptus fingitur. Accedit primam ſyllabam in hoc græco breuẽ,longam,ſi à plaga,(quæ Græcè πληγὴ) deducas. Cuiacium lege lib.9.Cod.Iuſt.tit.20.ad legem Fabiam de plagiariis.

Martialis hic in legum alluſione perſeuerans accipit plagiarium pro eo qui libellos ſeruitute oppreſſerat,& carmina Martialis pro ſuis recitârat, furem inquam carminum,quem Auſonius vocat Lauernam.

Nec iam poſt metues vbiq; dictum:
Hic eſt ille Theo poëta falſus
Bonorum mala carminum Lauerna.

Gloſſa Iſidori Lauernam latronem dicit,vt qui alienos filios ſeducit.Lauernam,Romani fures precabantur,vt inſtituta ſua,& conſilia furandi,& mentiendi fortunaret.Horat. —*Pulchra Lauerna*
Da mihi fallere.

Arnobius lib.4.aduerſus gentes, Mercurium cum Lauerna fraudibus furtiuis præſediſſe docet. Idem lib.7.Deam Lauernam furum.

Ad Fidentinum.

LIV. XLVI.

Vna eſt in noſtris tua Fidentine libellis
Pagina,ſed certa domini ſignata figura,
*Quæ tua traducit manifeſto * carmina furto:*
*Sic interpoſitus * vitio contaminat * vncto*
Vrbica Lingonicus Tyrianthina bardocucullus:
Sic Aretinæ violant Cryſtallina teſtæ:
Sic niger in ripis errat cum fortè Cayſtri,
Inter Ledæos ridetur coruus olores.
Sic vbi multiſona feruet ſacer Atthide lucus:
*Improba Cecropias * effundit pica querelas.*
*Indice non opus eſt noſtris nec * vindice libris,*
Stat contra,dicitq́; tibi tua pagina fur es.

* *crimina. Sic Tibullus loquitur eleg.1. Me mea paupertas vita traducat inerti.*
* *villis contaminat vncto. an villo vncto potius?*

* *offendit. effundit.*
* *Indice.*

Ad hunc plura ſunt epigrammata.

Idem

Idem argumentum cum ſuperiore de Fidentino fure, quem ait tam malum poëtam, vt ſerui eius carmina à ſuis, à quouis poſsint, non ſecus ac coruos à cygnis.

Vna pagina tua eſt in noſtris epigrammatis, quæ tu tibi tranſcribis. Vt poſſet Fidentinus ſua dicere admiſcuit alienis aliqua epigrammata de ſuis. SED CERTA DOMINI SIGNATA FIGVRA) Adiuncta mali poëtæ nota, nam illa ipſa & ſola pagina inepta, illepidaque, & infaceta declarat quis eius dominus & auctor ſit. QVAE TVA TRADVCIT) Nil muto in lectione, ſententia eſt, quæ pagina apertè docet, te furem eſſe. & tua carmina, ſeu quæ tibi aſcribis aliunde ſurrepta eſſe. TRADVCIT) prodit arguit manifeſti furti. Ita ſuprà. Traducta eſt Gyaris — & lib. 3. epig. 74. deſine ſi pudor eſt, miſeram traducere caluã. & lib. 6. epig. 77. SIC INTERPOSITVS VIT. CON. VNC.) Sic legendum docet Turnebus pag. 339. Mendoſus mea ſententia verſus. Quid ſi ſcribas filo. ſic interpoſitus filo contaminat vncto, id eſt, filo craſſo, aut villo. Senſus conſtat, vt Bardocucullus inter Thyrianthinas ſordet, ita tuum carmen in meo libello. BARDOCVCVLLVS) Gallica veſtis penulæ, vel pallio ſimilis adiuncto cucullo. Martial. lib. 14. Gallia Santonico veſtit te bardocucullo. Breue genus veſtis conſtat ex Mart. lib. 1. epig. 93.

Vt inter purpuram craſſus, & barbarus bardocucullus videtur, ita tua carmina meis confuſa facilè noſcuntur, & contemnuntur.

Cerea ſi pendet lumbis, & trita lacerna
Dimidiasq́; nates Gallica palla tegit, id eſt,

Bardocucullus. Fit à bardus, quod vel cantorem, vel tardum & ſtolidum notat, Cantores autem Gallici bardi. Martialis ergo Fidentinum ſimillimum bardis cantoribus, id eſt, barbaris dignumque bardocucullo, ſe Tyrianthina dicit: Tyrianthina autem eſt veſtis violacea, color è purpura & viola factus. lege Bayſium de coloribus. Græcè melius exprimitur ὑακίνθινος, ἴον viola. Tyrius ponitur pro purpureus. Inde Tyrianthinum, quod è purpura & viola conſtat. ſplendidiſsimæ veſtes erant. hinc velut viliſsimam, & nobiliſsimam componit, quo enim vilior bardocucullus, hoc magnificentior Tyrianthina. Plinius Tyrianthinam purpura violacea cingi ſcribit, Lipſi. Electo. lib. 1. cap. 13.

VRBICA) Vrbana, Romana. LINGONICVS) Gallicus. Nam Lingones Galli, qui vtuntur bardocucullo. SIC ARETHINAE VIO. CRY. TES.) Sic fictiles & terreſtres teſtæ. (nam vt Plinius ait Aretium vrbs Italiæ teſtis, Surrentum calicibus terram aptam habebat, lib. 14. Martialis, *Aretina nimis ne ſpernas vaſa monemus, Lautus erat Tuſcis Porſena fictilibus.*

VIOLANT) Comparata cum cryſtallinis, ſordent, cum nulla ſit comparatio inter cryſtallum, & argillam; metaphora. violare, vitiare, fœdare, contaminare μιᾶναι, καταισχῦναι, βιάσασθαι, hoc loco contaminare μιᾶναι. nos ſchenden. CRYSTALLINA) vaſa nempe. SIC NIGER IN RIPIS) Cayſter Aſiæ fluuius cygnis albus ac frequens. LEDAEOS) Ledæ matri Caſtoris & Pollucis ſacri. Quod ſub imagine cygni Iupiter ad Ledam venerit, Euripides in Helena.

——ὡς Ζεὺς πατρὸς ἔπτατ' εἰς ἐμὴν
Λήδαν κύκνου μορφώματ' ὄρνιθος λαβών.

Quod Iupiter volauit ad matrem meam Ledan, oloris alitis forma obſitus.
Et in Epigr. Ζεὺς κύκνος, ταῦρος,——

SIC VBI MVLTISONA) Sic offendit dulces cantus Philomelæ, garritus picæ. Ordo verò eſt. Sic Cecropias querelas offendit improba pica, vbi ſacer lucus multiſona aue Luſcinia, ſeu philomela, ſeu Atthide feruet, reſonat. Athis, ſeu Attis, Attidis eadem eſt, quæ Luſcinia, ſeu Philomela, ab Attica. filia fuit Pandionis Regis Athenienſium, plura lib. 2. epig. 86. ad Claſsicum. PICA) nota auis, argutum habet ſonum, vt dulcem Philomela. de pica lib. 14. INDICE NON OPVS) Index ab indicio, olim dicebatur, qui crimen aliquid indicaſſet, detuliſſet, vt Pedianus ait, & à Saluſtio, Liuio, Cicerone, Suetonio, & aliis vſurpatur. Apud Vlpian. l. 197. de verb. ſign. Indicaſſe eſt detuliſſe, accuſaſſe, conuiciſſe. VINDEX) qui alterius cauſam ſuſcipiebat vindicandam, quem nunc procuratorem dicimus, vt Boëtius ſcribit in Topi. Vel qui vindicabat; quo minus is, qui preſſus eſſet, ab aliquo teneretur, vt cum cuipiam iniecta eſſet manus, vt ad Prætorem iudicemque duceretur. Ita vindex & Aſſertor idem valebant. de Aſſertore ſupra dictum. Non opus eſt, inquit Martialis indice, vel vindice meis tuiſque carminibus.

STAT CONTRA DIC. TIBI TVA PAG. FVR ES) Scripta tua diſsimillima meis te furem clamant.

† De amicorum iudicio.

† *Ad Fuſcum.*

XLVII. LV.

Si quid Fuſce vacas adhuc amari:
Nam ſunt hinc tibi, ſunt & hinc amici,
Vnum ſi ſupereſt locum rogamus.

Nec

Nec me, quod tibi ſum nouus recuſes
Omnes hoc veteres tui fuerunt,
Tu tantum inſpice, qui nouus paratur
An poſſit fieri vetus ſodalis.

Nouos amicos non prorſus reiiciendos docet. ſed videndum, an poſsint fieri veteres, nam & veteres aliquando noui fuere.

Si qvid fvs. vo. ad ama.) Si locus adhuc apud te nouo amico. Nam ſi verum eſt dictum, præter vnum verè amari non poſſe, non vocabit amplius Fuſcus. qui iam præter Martialem alios amet. ſed poſſunt plures generatim coli. Amari) Ex amore enim amicitia eſt nominata, & amicitia ab amando dicitur. Amare autem nihil aliud eſt, niſi eum ipſum diligere, quem ames nulla indigentia, nulla vtilitate propoſita. Nam svnt tibi) Vt mihi vix locus relictus videri poſsit. ſed cogito illud Salluſtianum, *Amicorum nunquam cuiquam hominum ſatis fuit.* Vnvm si svperest) Itaque ſpero, & mihi inter veteres nouo locum fore. Ita ſe Dionyſius Siciliæ tyrannus Pythagoreis duobus tertium aſcribi voluit, vt eſt apud Cicer. in 5. Tuſculan. Nec me qvod) Non recuſandos nouos docet. de Amicitia Cicero. *Nouitates autem ſi ſpem adſerunt, vt tanquam in herbis non fallacibus fructus appareat, non ſunt illa quidem repudianda, &c.* Imo & dulces eſſe ſolent nouæ *amicitiæ*, quod idem docet cum ſcribit, *amicitiis non eſſe vtendum vt floribus, tamdiu gratis, quamdiu recentibus.* Extat præceptum Iſocratis de amicis nouis comparandis, eiuſmodi. Μηδένα φίλον ποιοῦ πρὶν ἂν ἐξετάσῃς, πῶς κέχρηται τοῖς προτέροις φίλοις. ἔλπιζε γὰρ αὐτὸν, καὶ περὶ σὲ γενέσθαι τοιοῦτον, οἷος, καὶ περὶ ἐκείνους γέγονε. βραδέως μὲν φίλος γίνου γενόμενος δὲ πειρῶ διαμένειν, &c. Idem Cicero. *Omnino omnium horum amicorum, atque incommodorum vna cautio eſt, atq; vna prouiſio, vt ne nimis citò diligere incipiamus, neúe indignos. Digni autem ſunt, quibus in ipſis ineſt cauſſa cur diligantur.*

Omnes hoc veteres) De amicorum fide exploranda. Iſocrates ad Dæmonicum. Δοκίμαζε τοὺς φίλους ἔκ τε τῆς περὶ τὸν βίον ἀτυχίας, καὶ τῆς ἐν κινδύνοις κοινωνίας, τὸ μὲν γὰρ χρυσίον, &c. Quod Ouidius expreſsit.

Scilicet vt fuluum ſpectatur in ignibus aurum
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.

Et illud. *Amicus certus in re incerta cernitur.* Sed optimè Cicero de amicis in amicitia experiendis. *Experiendum autem eſt*, inquit, *in ipſa amicitia: ita præcurrit amicitia iudicium, tollitq; experiendi poteſtatem. Eſt igitur prudentis ſuſtinere, vt curſum ſic impetum beneuolentiæ, quo vtamur, quaſi equis tentatis, ſic amicitiis aliqua parte periclitatis moribus amicorum.* Et quæ conſequuntur. Horat. de art. poët.

Reges dicuntur multis vrgere culullis,
Et torquere mero, quem perſpexiſſe laborant:
An ſit amicitia dignus.

Veteres amicitiæ ἀναμφισβήτως anteponendæ recentibus. Nam veteres optimæ. Ciceroni crede. *Veterrimæ quanquam, (vt ea vina quæ vetuſtatem ferunt) eſſe debent ſuauiſſimæ, verumq; illud eſt quod vulgo dicitur: Multos modios ſalis ſimul edendos eſſe, vt amicitiæ munus expletum ſit. Maxima enim vis eſt vetuſtatis, & conſuetudinis, &c.* alibi plura.

Ad Frontonem de voto vitæ ſuæ.

LVI. XLVIII.

Vota tui breuiter ſi vis cognoſcere Marci
Clarum militiæ Fronto togæq; decus;
Hoc petit, eſſe ſui, nec magni, ruris amator:
Sordidaq; in paruis otia rebus amat.
Quiſquam picta colit Spartani frigora ſaxi,
Et matutinum portat ineptus aue:
Cui licet exigui nemoris ruriſq; beati
Ante focum plenas * *explicuiſſe plagas?* * *expoſuiſſe.*
Et piſcem tremulâ ſalientem ducere ſetâ,
Flauaq; de rubro promere mella cado?

Pinguis

Pinguis inæquales onerat cui villica menſas,
Et ſua non emptus præparat oua cinis.
Non amet hanc vitam, quiſquis me non amat, opto:
Viuat & vrbanis albus in officiis.

Vitam priuatam, & otioſam, nec omnino copioſam, nec mendicam omnino, expetendam putat. Fronto, ſi Marci tui, id eſt vota, ſeu quod genus vitæ maximè probem ſcire aues. FRONTO DECVS TOG. ET MIL.) domi foriſque rebus geſtis clares & celebraris. Fuit hic vt coniecto Fronto cum Traiano poſtea imperatore conſul, in cuius conſulatu periit Domitianus, dictum extat apud Dionem in Nerua. *Malum quidem eſſe, imperatorem habere, ſub quo nemini licet quidquam facere, ſed multò peius eſſe cùm omnia licent omnibus.* TOGAEQVE DECVS) conſul, ſed poſteaquam hæc noſter ſcripſiſſet. Pacis tamen ſtudiis ſemper fauebat, & poëtis ædes, hortoſque ad recitanda poëmata concedebat, vnde dictum à Iuuen. Sat. 1.

Frontonis platani, conuulſaq; marmora clamant.

MILITIAE) quondam Tribunus vigiliarum. Tacitus hiſto. lib. 1. *Exauctorati per eos dies tribuni è prætorio Ant. Taurus, & Anto. Naſo. ex vrbanis cohortibus, Æmilius Pacenſis, è Vigiliis Iulius Fronto.* Multa ſuper hoc Ioſephus lib. 7. de bello Iudaic. meruit ſub Tito ad Hieroſolyma, cuius & libertus & amicus fuit. De hoc & aliis Frontonibus, lege Com. Onuphrij ad Faſtos. HOC PETIT ESSE SVI) Agelli fundi ue parui dominus eſſe cupit, non mille iugerum arator. SORDIDAQVE IN PARVIS) Virgil. in Cul.

Illi dotis adeſt requies & parua voluptas
Quilibet vt requie victu, contentus abundat.

Contentus paruo & ſuo. Sic enim Cicero 1. de Officiis: *Multi autem & ſunt & fuerunt, qui eam quam dico tranquillitatem expetentes, à negotiis publicis ſe remouerunt, ad otiumq; perfugerunt.* Et mox: *Vixerant nonnulli* (Philoſophi & Principes) *in agris delectati re ſua familiari.* Et: *Alteri ſe beatos putant, ſi contenti ſint & paruo & ſuo.* SORDIDA) ſine cultu & ſplendore neglecta. Prorſus ad hoc epigramma facit illud Horatij od. 2. lib. epod.

Beatus ille qui procul negotiis
Vt priſca gens mortalium.

Vnde videtur argumentum ſumpſiſſe. Extant in hanc ſententiam in Appendice Scal. de tranquillâ vitâ carmina:

Eſt mihi rus paruum, fœnus ſine crimine paruum
Sed facit hæc nobis vtraq; parua quies, &c. quæ ſequuntur.

Et Virgilij culex, plura lib. 10. ad illa: Vitam quæ faciunt, &c. Tibull. el. 1. lib. 7. QVISQVAM PICTA COLIT) Nemo qui vel exiguam ſiluam, vel prædiolum habet ambitiosè ſuperba diuitum limina frequentat.

Virgil. in Cul.

——ſi nitor auri
Sublaqueare domus animum non tangit auarum
Picturæq; decus, lapidum nec fulgor in illa
Cognitus vtilitate manet.——

Horatius.

Forumq; vitat, & ſuperba ciuium
Potentiorum limina.

PICTAQVE FRIGORA SPAR. SAXI) Periphraſis marmoris Laconici. de quo Plinius lib. 36. c. 7. *Pretioſiſſimi quidem generis Lacedæmonium viride, cunctiſq; hilarius.* PICTA) ab ipſa natura, quanquam teſte Plinio, & marmora coloribus pingerentur. FRIGORA) marmora enim frigidiora communi ſaxo. Vt hinc Sidonius alpes glaciales vocet Alpes marmoreas, & Auſonius Trans alpes & marmoream pyrenen. Incruſtabant Veteres ædes ſuas marmore, vt frigidiores eſſent. Palladius l. 1. tit. 9. Sidonius in propemptico. Seu contra rabidi leonis æſtus, Veſtit frigore marmorũ penates. audax metaphora. Domitius putat hic poëtam ad Batraci, & Sami porticum Octauiæ factam alludere. Martialis pro quouis ſplendido, & magnifico palatio illa ponit. ET MATVTINVM PORTAT INEPTVS AVE) Communis amicus diuitibus dictus, quotidie ſalutatũ patronos ventitabat, vnicuique verbum AVE prolocutus, tranſibat ad alium atq; alium. Et communium huiuſmodi amicorũ magnus erat numerus. De hac conſuetudine ſalutandi Manilius lib. 5. Aſtron.

Inſtar erit populi totaq; habitabit in vrbe
Limina peruolitans, vnumq; per omnia verbum
Mane ſalutandi portans communis amicus.

AVE) vide Briſſonium p. 743. Itaque dicebantur hi communes amici, qui portabant AVE, hoc eſt, qui vno hoc verbo mane ſalutabant potentiores, & ad alia limina tranſibant. AVE autem ſolenne verbum erat.

CVI LICET EXIGVI) Qui venari poteſt in villa, qui villæ adiũ ctas habet ſiluas, & agros, vt ſuprà ad Licinianum. Vicina in ipſum ſilua deſcendet focum. RVRISQVE BEATI) Horatius.

Beatus ille qui ——

Paterna rura bobus exercet ſuis.

ANTE FOCVM PLE. EXPLICVISSE PLA.) expoſuiſſe habent alij libri, vtraque ſcriptura proba. Retia intelligit & caſſes, vt ſuprà.

Ibi illigatas mollibus damas plagis.

Horatius. *Aut trudit acres hinc & hinc multa cane*

Apros in obſtantes plagas.

Aut amita læui rara tendit retia.

ET PISCEM TREMVLA) Et cui piſcari licet in ſuo alueolo, tremula ſeta, arundine, virga, à qua tremente pendet ſeta. Oppian. lib. 4. Halieutικῶν, quatuor piſcandi modos recenſet. Naſſa, hamo, lino, ſeu reti, & facibus ac tridente. Poëta hîc de hamo loquitur. FLAVAQVE DE RVBRO) Rubro cado, ſeu rubra teſta, vt lib. 1. de Faba. ſi promit rubrâ conchis tibi pallida teſtâ. Horatius amphoras vocat. *Aut priſca puris mella condit amphoris.*

Ita cadus & amphora ponuntur pro quouis vaſe melli ſeruando apto. PINGVIS INAEQVALES) Domitius exponit inæquales ſine ordine, fortè melius ad ipſas menſas inæquales, claudas, non pares, nec æquè altas aut humiles, vt Ouidius Transfor. lib. 8.

——menſam ſuccincta tremensq́;

Ponit anus, menſæ ſed erat pes tertius impar

Teſta parem fecit, quæ poſtquam ſubdita cliuum

Suſtulit æquatam mentæ exterſere virenti.

Imò ipſe Martialis videtur hoc clamare, quod & lib. 2. epig. 4. apertè dicit.

Fulcitur teſta fagina menſa mihi.

ET SVA NON EMPTVS) Et cui focus miniſtrat epulas inemptas. ſic enim malo, quàm Domitius non emptum cinerem, ligna interpretatur non empta. cuius tamen non reiicio explanationem. Iuuen. Et panis fumuſque domi. Sed Iuue. de cibo loquitur. Horat.

Sacrum vetuſtis extruat lignis focum

Et horna dulci vina promens dolio

Dapes inemptas apparet.

Dicuntur autem inemptæ dapes domi natæ nullo ære paratæ. OVA) Lac & oua villicorũ delitiæ. Diis appoſita ſcribit Ouidius in 8. Ouaque non acri leuiter verſata fauilla. NON AMET HANC) Concluſio voti. Vitam hanc quietam & priuatam oderit is, qui me odit, nihil enim deterius illi imprecari poſſum, quam curas æternas, odia, vigilias, inſidias, inimicitias, turbas, quibus vrbana vita cumulata eſt: Agricolæ autem feliciſsimi. Virgil.

Quis magis optato queat eſſe beatior æuo

Quam qui mente procul pura ſenſuq́; probando

Non auidas agnouit opes ——

VIVAT ET VRBANIS) *Albus*, inquit Lipſius lib. 1. Elect. c. 13. *non ad pallorem ſed ad veſtem: quoniam officia hæc anteambulonum in toga alba.* Iuuenalis.

——niueosq́; ad frena Quirites.

Domitius albus exponit ſollicitum anxium, nam & alibi album timentem, & anxium dixit eſſe poëta. Turnebus ni fallor exponit pallidum. Ergo ſicut Martialem de officio anteambulonũ propriè locutum non dubito, ita planè exiſtimo eundem obliquè curas, turbasque, & tumultus vrbicos voluiſſe ſignificare, cuius inſtitutum erat quietam, priuatam, & agricolarum vitam anteponere publicæ & vrbanæ, &c. Quo & Horatij ode ſpectat, & laus vitæ ruſticæ, Virgil. in culice.

Ad Cauponem.

LVII. XLIX.

Continuis vexata madet, vindemia nimbis,

Non potes, vt cupias vendere caupo merum.

Elegantiſsimè illudit in caupone vinum ſolito aqua miſcere, ac pro mero vendere. Tunc autem ob aſsiduam tempeſtatem, & imbres cadentes vinum non poterat diluere, aquoſum enim fuiſſe poëta docet, vt plus aquæ non ferret. Ita caupo quamuis cuperet, vt minimè cupiebat, merum cogebatur, id eſt, non mixtum aut dilutum vendere, quamuis merum nõ eſſet, iam aqua cœleſti ſatis tinctum. VT CVPIAS) videtur laudare fidem, & notat perfidiam. Vt cupias quamuis minimè cupis fidus, & bonus eſſe, tamen non potes, propter imbres. Argutiſsima argutia in Coponem, cuius ait tantam eſſe improbitatem, vt volens etiam non poſsit eſſe bonus. Nam boni

viri

viri tingunt aqua merum, tingit & copo, illi ne noceant, iſte tantùm, vt ſibi proſit. Illi cum merum propinãt, optima ſide faciunt, hic inuitus ac nolens, quod vinum ὀλιγοφόρον, & per ſe aquoſum plus aquæ non ferat, quod tamen cupit copo. *Videtur*, inquit Turnebus, lib. 2. cap. 7. *hoc velle dicere Martialis. Quoniam vindemia madet continuis vexata nimbis, non potes, ô caupo vendere vinum, vt velles, id eſt purum, ſed tamen interim tacito ſenſu vult cauponem illum cupere quidem vinum inſuſcatum, vt loquitur Plautus, ac multâ aquâ fractum hoſpitibus exhibere, id autem non poſſe propterea, quod vinum illud, ex vua madida expreſſum & aquoſa, non patiatur aliam inſuper aquam ſibi infundi ac permiſceri. Et tota ambiguitas latet in voce* * (merum) non ſecus ac penes Auſonium in Meroën à natura ebrioſam. * *Super hoc verſu ſcripſit integrum caput Robertus Titius lib. 2. Contr. c. 7.*

Inſuſum ſed quod vinum non diluis vndis,
Potare immiſſum ſueta merumq́; merum.

Ad Flaccum de Sportula.

L. LX.

Dat baiana mihi quadrantes ſportula centum:
Inter delicias quid facit iſta fames?
Redde Lupi nobis, tenebroſaq́; balnea Grylli:
Tam malè cum cenem, cur benè, Flacce, lauor?

Sportulam litterariam damus iis, qui nondum rectas Latinæ Muſæ cœnas guſtauerunt, de nomine, finitione, origine, pretio, vſuque ordine συντόμως diſſeremus, quando multorum inde ſcriptorum intelligentia pendet. Sportula & ſportella à ſporta dicitur, quod à ſparto nomen accepit, & ab aſporto, vt Nonius & Iſidorus docent. Eſt autem ſpartus frutex virgoſus ſine foliis, ab aſperitate vocatus, ſimilis carici herbæ, & funes de eo conficiuntur. Iſid. lib. 20. cap. 9. Polluci dicitur κίστη, ὀψοφόρος, σπυρίς. Sunt ſportæ, ſeu ſportulæ, & ſportellæ, vel ciborum, vel pecuniarum receptacula, ſportea item vtenſilia, vt Aſconius ad Cic. Verrinas docet. Turnebus ſportellas vitiles ait eſſe, quibus artolagani & bellaria ferebantur.

Sportula ergo propriè nummis ferendis & opſoniis ſeruiebat, vnde μετωνυμικῶς pro ipſa pecuniâ, & cibo frequentiſsimè apud ſcriptores ponitur. Apud poſteriores Romanos cenæ etiam ſportulæ ſunt dictæ, quas diuites dabant tenuioribus in ſportulis gerendas, quæ opponuntur rectis.

Auctorem ſportularum facit Alexander Neap. lib. 5. cap. 24. Catonem Vticenſem. *Cato iunior*, inquit, *nouo more tribuit ſportulas Græcis ex tritico, raphano, blito & apio. Romanis autem vini amphoras, carnes porcinas, ficus & lignorum faſces.* Quæ quidem ex Plutarcho ſumpſit Alexander, qui in Catone Minore dona attribuit. Græcis quidem ex porro & lactuca, & raphano, & blito, & apio. Romanis autem vini amphoras, carnes porcinas, & ficus, & cucumeres, & lignorum faſces. Hinc ſportulæ videntur cœpiſſe germanæ cum opſonio. Nam vox quod & antiquior, & vſus alius atque alius: in ſportulis enim qui ad alios cenarum ibant, ſecum cenam, aut cenæ partem veluti ſymbolam ferebant, vt hodie fieri quandoque amat apud Germanos; ſed de hac ſportula hic non tractamus.

Occaſionem accepit res ex ludis & muneribus publicis, cum populus lautè accipiebatur, & publicè accumbebat ab editoribus munerum acceptus. Deinde tranſiit ad priuatos potentiores, qui ſuis ſalutatoribus, & qui in officiis erant, ſportulam ſeu cœnam rectam dabant, vt hodie viri principes; cumque ingentes ſumptus fierent, Nero cœnas rectas ſuſtulit, & ſportulam à Catone cœptam reuocauit, factumque eſt, vt ſæpè pecunia pro opſonio daretur, nonnunquam pecunia cum ipſo opſonio, Domitianus cœnas rectas reuocauit. Pecunia quæ clientibus dabatur à patronis vice ſportulæ erat C. quadrantes, hoc eſt, viginti cruciferi Martialis æuo XVI. tantum. *Occaſio ſportularum inſtitutarum.* Ein Freytafel.

Sportulam accipiebant quidem ex more tenuiores tantum, ſed Iuuenalis queritur à potentioribus eandem experti, & Martialis alibi. Primam originem videtur ſumpſiſſe à frumentatione, ſeu largitione in populum frumenti, ſtatim ab eiectis regibus; quæ quidem frumentatio durauit ſemper in Repub. Romana. Ita vt viliſsimo pretio magnum frumenti numerum emerent ciues. Clodius pretium omninò ſuſtulit, & gratis dedit, quod ſeruatum poſtea. Sed non idem frumentatio & ſportula. frumentatio enim ex ærario publico fiebat. Sportula etiam à priuatis, imô primitus nunquam ex ærario. *Prima origo ſportulæ à frumentatione. Non videtur fuiſſe hæc vera ſportulæ origo*

Accipiebat vnus aliquis cliens, tres, quatuor, quinque, aut plures ſportulas eodem die. ſinguli enim qui erant in officiis ſportulam præbebant. Sic Martialis ad Canum. Occidit puro te, Cane, quod vna fuit. Scribit de hac re Turnebus, Lambinus, Stukius, Fuluius Vrſinus, Læuinus Torrentius, Lipſius, Faber, Alex. Neap. Ex Cic. Plutarcho, Plauto, Suetonio, Dione, Polluce, Tertulliano, Martiale, Iuuenale. *Lib. 1. epig. 81.*

Sportula præterea ſalarium, & honorarium indicum valet, erogationem item in funere apud Chriſtianos εὐλογίαν, λογίαν, ἐλεημοσύνην, χάριν, collectam, Germanis, ein Spendt / Almoſen / Seckel für die Hausarme Leuth. Hic Auguſtæ prorſus à ſenatu ſportula datur ciuibus tenuioribus, panis, butyri, ligni, &c. Huc reuocantur Xenodochia, ptochodochia, quibus à ciuitatibus victus ſuppeditatur.

Die Pfründt/ & ſtipendia,

A Martiale pluries ſportula opponitur cœnæ rectæ, quæ dicitur cum accumbentibus iuſta cœna datur. Vt hoc loco.

Ein geſetztes Mal.

Dat Baiana mihi quadrantes sportula centum) Baiana ſportula dicitur, quod ob lauationem detur. qui enim vnà lauabantur Baiis, vbi optimæ erant aquæ, vnà à potentioribus ibidem ſportulas accipiebant. Sed Poëta & præſtantiam balnei laudat, & de fame queritur. optimè, inquit, Baiis laui peſsimè cœnaui. De Baiis alibi copioſius, lib. 11. epig. 81. de Baiis, lib. 3. epig. 57. & aliis. Quadrantes centum) Communis ſportula priuatorum. Imperatores ſæpè liberaliorem dederunt. Quadrantes centum) valent 25. aſsibus, quatuor quadrantes, ſeu teruncij vno æſtimantur aſſe. dictus quadrans, quod ſit quarta pars aſsis, teruncius à tribus vnciis, quinque quadrantes, ſeu teruncij hodie apud Tyrolenſes æquant cruciferum Italis vn quadrin. 10. nummi, decem ſeſtertij, decem numiſmata, & centum quadrantes idem habent pretium, id eſt, 20. cruciferos. Et hoc priſcâ & primâ aſsis æſtimatione. Quo Martialis 12. quadrantes efficiebant ſeſtertium nummũ. centum ergo quadrantes æſtimabis ſedecim cruciferis & aſſe. Tenebrosa) antiqua conſuetudine, nam poſtea clariora. Sen. epip. 87. Plinius epip. 3. l. 1. Sidonius lib. 2. epip. 2. Rectam cœnam multis partibus anteponit ſportulæ Martialis, aliis locis enim vocat miſellos quadrantes. Inter delicias) Cùm optimè & lautè lauerim, decuit etiam lautè accumbere. alioqui malim peſsimè lauari, quàm cœnare malè. Redda Lupi nobis) Nomina ſunt balneatorum, qui mercenaria balnea, vt hodie paſsim in Germania, habebant. Malo inquit poëta lauari mercede apud Gryllum & Lupum, quamuis malè, ſed largius cœnare, quàm in Baiis delicatè lauari, & ſecundum balneum eſurire. Multa paſsim balneatorum priuatorum nomina ponit Martialis. Hetruſci, Tuccæ, Grylli, Lupi, Fortunati, Pontici, Seueri, Fauſti Pæti, Tigillini. De publicis & priuatis ſimul conſule Philandrum ad lib. 5. Victruuij, cap. 10. Tam male cur cœnem) Fames & delitiæ balnei malè conueniunt. corpus ſudore, caloreq; debilitatum, requirit largiorem lautioremque cœnam.

Iuuenal. Sat. 1.

De lepore & leone.

LXI. LI.

Intres ampla licet torui lepus ora leonis:
Eſſe tamen vacuo ſe leo dente putat.
*Quod ruet in tergum, vel quos * procumbet in armos,*
Alta iuuencorum vulnera figet vbi?
Quid fruſtra nemorum dominum, regemq́; fatigas?
Non niſi delecta paſcitur ille fera.

* prorumpet.

Ludit adhuc Martialis in leone & lepore, tantillus, inquit, eſt lepus, vt quamuis totus ora leonis ingrediatur, ille tamen perinde putet, ac ſi nihil in ore, vel vix bolum haberet. Quod ruet in tergum) Iuuenci vel tauri, vel grandioris animalis. ruet autem ſignificat impetum feræ, quo fertur in prædam repertam. Armos) armi ſunt in pecudibus, qui in hominibus humeri, ſolus homo dicitur habere propriè humeros, armos verò beſtiæ Perottus. Feſtus docet ab antiquis humeros cum brachiis etiam in homine dictos fuiſſe armos, vnde vox armillæ & arma ab his dependentia nomen acceperunt. Alta iuuencorum) vbi nulla eſt prope caro, non poſſunt alta vulnera infligi, iuuenci pingues præbent locum altis vulneribus, lepores non item. Quid frustra nemorum dominum) Concluſio à præſtantia & nobilitate leonis. Regemque) Baſilius leonem pro dominatore animalium rationis expertium ponit. Reges ſanè augurium ex leone ceperunt. Trogus de Sandrocolto Indo, cui ex fuga feſſo ſomnoq́ue in ſiluia correpto leo ſudorem abterſit. quod Regni augurium fuit Pierius lib. 1. Extat dialogus Pontani noſtri in tertio progymnaſmatum Leontarchia, ſeu de principatu leonis in feras, vbi regnum Leoni inter beluas oratione conciliatur. Non nisi delecta) Concluſio, leones tantum nobiles, & maximas captare prædas. Multi fuimus in hoc argumento ſupra.

Iacobi Pontani Leontarchia.

* * *

Ad † Licinianum ſcriptores vnde.

† *Non Licinianum prima breuis Catul. Heſterno Licini die otioſi.*

LXII. LII.

Verona docti ſyllabas amat Vatis.
Marone fœlix Mantua eſt.
Cenſetur Apona Liuio ſuo tellus,
Stellaq́, nec Flacco minus.
*Apollodoro * plaudit imbrifer Nilus,*
Naſone Peligni ſonant,
Duosq́, Senecas, vnicumq́, Lucanum
Facunda loquitur Corduba.
Gaudent iocoſæ Canio ſuo Gades,
Emerita Deciano meo.
*Te * Liciane gloriabitur noſtra,*
Nec me tacebit Bilbilis.

* *gaudet, non probo, quia mox ſequitur.*

* *Liciniane.*

Occaſionem captat ſe patriamq́ue laudandi. Verona) Catullus Veronenſis. Verona vrbs Italiæ, etiam hodie retinet nomen. Ad Benanum natus in peninſula Sirmione, de qua bellum ſcripſit carmen. De Veronæ antiquitate, & origine legendus Taurellus, Saraina qui ſuper ea quatuor Volumina condidit. Syllabas) Syllabæ pro Phaleucio accipiuntur, qui hendecaſyllabus eſt. Catullus.

Adeſte hendecaſyllabi quot eſtis
Omnes vndiq́, ———

Marone felix) *Mantua me genuit* ---- de hac re multa Virgiliani interpretes, quos videbis. Cenſetur Apona) Apona Patauina tellus. Aponus fons nobilis haud procul Patauio celebratus Claudiano ſingulari poëmate. lege plura. lib. 6. epig. 42. Deſcripſit hunc Caſsiodorus diſertè, vt lib. 6. leges. Hiſtoricus Liuius, Valerius Flaccus poëta. Stella item poëta, Paullus I.C. Aſconius Pedianus, Longolius, omnes Patauij vel nati fuere, vel ibi floruere. Et Thraſea, & Tacitus lib. 16. Annal. Apollodoro * plaudit imbri) Plures fuere Apollodori, vel tragici, vel comici, vel Grammatici. Hic Alexandrinus poëta laudatur æmulus Menandri. Imbrifer Nilus) Quid? imfrifer? cùm omnium ferè Geographorũ, & poëtarum teſtimonio imbres in Aegypto non cadant, aut rarò, & per hiemem cadant. Imbriferum vocat Nilum prudenter, & eruditè doctus poëta, quod Nilus Aegyptiis ſit loco imbrium cœleſtium, & pluuium, quando totam Aegyptum quotannis inundatione ſua fœcundat. Quod ſcriptores teſtantur omnes, qui de Aegypto cogitarunt. Egeſippus planè huc facit li. 2. de Excidio Hieroſol. &c. Nasone Peligni)

Unde natus, inde Andinus. Cenſetur) magnus ſit laudatur, prædicatur numero, & loco eſt propter Liuium. Ita cenſeri Virtute, armis, iuſtitia dicitur eruditis priſcis.

* *Gaudet.*

Sulmo mihi patria eſt gelidis vberrimus vndis
Millia quæ vicies diſtat ab vrbe decem. †
2. *Hæc ego compoſui Pelignis natus aquoſis*
Et in 3. Elegi. *Mantua Vergilio gaudet Verona Catullo*
Pelignæ dentis gloria dicor ego.

† *quadraginta noſtratia.*

Dvosqve Senacas) Laudat Hiſpanos ſcriptores & poëtas, ſui non oblitus. Senecæ Cordubenſes ſunt vti & Lucanus. Ingens certamen eſt de Senecis duobus. ſed doctè & verè component Lipſi. El. 1. c. 1. & Delrius in vita Senecæ. Tu rem hic accipe, fidem ibi quære. Senecas duos laudat Martialis, Rhetorem, ſeu declamatorem, qui & auctor controuerſiarum & ſuaſoriarum. & Philoſophum, cuius cætera omnia, quæ Senecæ nomine extant ſiue ligata, ſiue libera oratione ſcripta. Rhetor, ſeu declamator, huius Philoſophi & Tragici pater. Obſcurior ille poſteritati, clariſsimus ille & ſolus prope notus. Illius Rhetoris tres filij fuere. Philoſophus ſeu tragicus. Nouatus & Mella, ſeu Mela, qui poſtremus Lucanum poëtam procreauit. Hæc vt dixi ſic habent. ſi contra venias duos Achilles cum immortalibus armis obiicio propugnatores Lipſium & Delrium, quorum ſi vim & argumenta eluſeris, ego manus dabo. Itaque caue à Sidonio Apollinare in errorem traharis, qui de duobus hunc in modum ſcribit. cor. 9. *Non quod Corduba, &c.* Ioannes Sauarus, nouus Sidonij interpres à Lipſio & Delrio diſſentit. Vide Delrium in vita Senecæ. Obſerua item carmen Martialis:

Et docti Senecæ ter numeranda domus.

Vbi tres fratres,poëta prædicat illius Rhetoris filios,Senecam, Nouatum, & Mellam; caue item Gyraldum hiſtor.poët.dial.8. De Lucano lege Scholiaſtas in vita eiuſdem. GAVDENT IOCOSAE) Gades inſula,& ciuitas ad extremum Oceanum Occidentis, Canij patria, de quo plura ſunt epigrammata. infra ep.70.multa ſuper hoc Canio lib.item 3.e.20. IOCOSAE) quia Canius iocoſus & ridiculus. EMERITA DECIANO MEO) Emeritæ Auguſtæ mentionem faciunt Ptolemæus Strabo,Mela,Plinius,eamque Luſitaniæ vrbem faciunt,quam alij Bæturiæ, alij Turdulis tribuunt.Solzius ex nummo Auguſti coloniam factã oſtendit. De Deciano plura ſuprà diximus in epigr.de dogmate Deciani. fuit enim Stoicus.

TE LICIANE) De Liciniano ſupra de Hiſpaniæ locis dictum.ibidem de Bilbili oppido Celtiberiæ patria Martialis. De Apollodori,Canij,Deciani,Liciniani ſcriptis nihil ſuperat; reliqua clara.

De Læuina caſta, & ad Baias adultera.

LXIII. LIII.

Caſta nec antiquis cedens Læuina Sabinis,
Et quamuis tetrico triſtior ipſa viro,
Dum modò Lucrino,modò ſe permittit Auerno:
Et dum Baianis ſæpè fouetur aquis;
Incidit in flammas,iuuenemq́; ſecuta,relicto
Coniuge, PENELOPE VENIT, ABIT* HELENE.

** Thymele.*

Balnea caſtis publica vitanda,docet exemplo Læuinæ. Læuina ficta vox. meminiſſe potes illius verſus.

Hunc ſeruare modum noſtri nouere libelli
Parcere perſonis dicere de vitiis.

ANTIQVIS SABINIS) Romanis matronis quæ natæ ex Sabinis. Liuius lib.1.d.1. *Sabinorum verò mores incorrupti & ſancti.* Id.eod.lib. *Inſtructumq́;* (intellige Numam Pompilium) *non tam peregrinis artibus,quàm diſciplinâ tetricâ ac triſti veterũ Sabinorum,quo genere nullum quõdam incorruptius fuit.* Iuuen.

——Intactior omni
Crinibus effuſis bellum dirimente Sabina.

Nec dubito quin Lucretiam ſimileſq; Lucretiæ poëta inſinuet. ET QVAMVIS TETRICO) Laus coniugij honeſti caſtus & honeſtus maritus, caſtior honeſtiorque vxor Læuina. Attollit caſtimoniam amplius,vt maius inde dedecus oſtendat. tetricus & triſtis ſignificant alienos ab inhoneſtis voluptatibus,ſtudiis ac iocis. DVM MODO LVCRINO) Lucrinus & Auernus duo ſunt lacus propter Baias,inter ſe non procul diſsiti,quos tempeſtas grauior ſubinde iungit. Auernus dictus eſt ab auibus ex graui lacus halitu necatis, dum ſuperuolarent. Lucrinum à lucro dictum putant,quod maior ibi copia piſcium. Perottus. Hos Cæſar purgauit mareque in vtrumque immiſit,portu Iulio facto. ET DVM BAIANIS) Baiarum aquarum,non tantùm poëtæ, ſed hiſtorici & Cicero,& Vitruuius mentionem faciunt. Non fuerunt laudatiores thermæ, lege carmen 60.ſuprà. & lib.11.epig.81. INCIDIT IN FLAMMAS) turpes & fœdos amores. notat Romanarum matronarum prauos mores. Et tu quid balnea proſint ex græco epigrammate diſce.

B.V.V.nigrum Plutonis in antrum

Οἶνος καὶ τὰ λοετρὰ καὶ, ἡ περὶ κύπριν ἐρωὴ
Ὀξυτέρην πέμπει τὴν ὁδὸν ἐς ἀΐδην.

Si properas, recto limite præcipitant.

Et Ariſtophanes in nubibus non fœminas cotrumpi balneis,ſed viros etiam reddi timidos, hoc eſt fœminas dicit.

Τὰ θερμὰ λουτρὰ δειλὸν, ποιεῖ τὸν ἄνδρα. Thermæ viros effœminant.

Sed qui reperiantur ſocij in balneis,quæúe numina breuiter, & verè expreſsit Damocharis.

Cypris, Amor, Charites, Nymphæ,Iurati ſedes hic poſuere ſuos.

Κύπρις, ἔρως, χάριτες, νύμφαι διόνυσος ἀπόλλων,
Ὤμοσαν ἀλλήλοις ἐνθάδε ναιετάειν. Lege lib.4.caput de balneis,ep.Græcorũ.

De Baianis corruptelis præter Senecam Ouid.lib.1.de arte. Propertius lib.1.El.2.

PENELOPE VENIT) Iniuriam Homero faciam, ſi quicquam de moribus, vel ſanctiſsimæ Penelopes,vel impuriſsimæ Helenes dixero, quando ille vtranque orbi terrarum, omnibusque ſæculis ſpectandam præbuit. VENIT) caſta ad maritum, vt vult Perottus,abit adultera ad balneas. Sed fortè rectius.venit caſta ad Baias,& balneas,& abit inde corrupta, & adultera. De Thymele (ſi ita placet legere) dictum ſupra epig.5.

* * *

Ad Celerem.

LIV. LXIV.

Ut recitem tibi noſtra rogas epigrammata. nolo.
Non audire, Celer, ſed recitare cupis.

Celer certæ & fœlicis erat memoriæ, auditaque ſemel, vt de quibuſdam fertur, retinebat; cùm poëtam rogaſſet, vti noua epigrammata nondum vulgata recitaret, negat Martialis: Celer enim poſtea eadem pro ſuis erat venditurus. Vt ſupra à Fidentino factum dixit. Aut malè recitabat Celer, carminaq́; deprauabat & corrumpebat, vt nulla illis ineſſe venuſtas videretur, quemadmodum de eodem Fidentino ſcripſit. ſed malè cum recitas incipit eſſe tuus. Aut (recitare) tua vis mihi viciſsim, vtq́ue habeas occaſionem hoc à me petis. In quo ſenſu eſt illud lib. 7. 3.

Cur non mitto meos tibi Pontiliane, libellos,
Ne mihi tu mittas, Pontiliane tuos.

De hac re pluries alibi.

Ad Fabullam ambitioſam.

LV. LXV.

Bella es, nouimus, & puella, verum eſt:
Et diues, quis enim poteſt negare?
Sed dum te nimium Fabulla laudas,
Nec diues, neque bella, nec puella es.

φιλαυτίας Fabullæ taxat. docetq́ue virgines commendari modeſtia & verecundia.

Bella & venuſta es virgo, & copioſa, ſed cùm teipſam laudas, ſordida es, nec virgo, quia impudens, nec diues, quia talem arrogantem, & ſuperbam quamuis diuitem & formoſam & virginem tamen oderunt omnes, in copiis inops eſt, nemo enim talem ducit.

Ad Cæcilianum de genere & declinatione ficus.

LVI. LXVI.

*Cùm dixi, * ficus, rides quaſi barbara verba*
Et dici, † ficos, Cæciliane, iubes.
*Dicemus, * ficus, quas ſcimus in arbore naſci:*
Dicemus, ficos, Cæciliane tuos.

** ficos Valla ſcribit.*
† ficus.
** ficus Priſcianus etiam cũ morbum ſignificat, ait eſſe quartæ ordinis. ſed à Valla falſo dicitur.*

Grammaticum certamen de voce ficus poëta dirimit, & docet, ficus pomum, muliebris generis eſſe & quartę, ficus morbi genus, virilis. Etſi non neget ficus pomum eſſe & ſecundę. Sed imperitus Cæcilianus exiſtimabat ficus pomi eſſe ſecundę tantum, & fortè ſimul etiam virile. Ficus, vt obiter hic literatoris partes agam, triplicem habet ſignificatum. arborem, pomum arboris, morbum à ſimilitudine pomi dictum ſignat. Ficus arbor & pomum, quarta declinatione, & ſecunda fœmineo genere tantùm effertur, ficus morbus virili tantum, & tantum ſecunda inflectitur. Cvm dixi ficvs) pro pomis aut ficis (nec enim ficibus vt ficubus dicendum) putas barbarum, & emendas, ficosq́ue tantum in ſecunda efferendum putas. Dicemvs ficvs) diſce igitur Cæciliane. ficus etiam cùm fructum notat eſt quartę inflexionis & muliebris generis, ficus verò pro morbo, ſecundę & maſculi tantum. Sed fallitur Priſcianus, & qui Priſcianum ſequuntur. τὸ, ficus, id eſt, morbus eſſe quartæ inflexionis. Nec probè legit apud Martialem. Hoc enim contra auctoritatem, ſine qua nulla grammaticorum præcepta ſunt omnium ſcriptorum docet.

Nec Laurentij Vallæ probo ſcripturam quæ habet lib. 1. El. cap. 4.

Cum dixi ficos ———

Ficus enim pomum ſecundæ tantum Cæcilianus putabat, & ridebat Martialem ficus quarta declinatione inflectentem.

Quod ſi Priſciani lectio (dicemus ficus Cæciliane tuos) probaretur, ſententia carminis ſanè arguta eſſet, nec tamen id quod vellet Grammaticus doceret, ſed cóntra potius. Nam ſimul poëtam alludere ad illius morbum ſeu vitium corporis, & linguæ, vt ficus tuos, id eſt, barbariſmos Cæciliani & morbum rideat. atque ita Cæcilianum barbara verba fugere, dum illa ſtudet emendare. ſed eſt culicem, &c.

Ad furem de libro ſuo.

LXVII. LVII.

Erras meorum fur auare librorum,
Fieri poëtam poſſe qui putas tanti,
Scriptura quanti conſtet, & tomus vilis.
Non ſex paratur, aut decem ſophos nummis.
Secreta quære carmina, & rudes curas,
Quas nouit vnus, ſcrinioque ſignatas
Cuſtodit ipſe Virginis pater chartæ,
Quæ trita duro non inhorruit mento.
Mutare dominum non poteſt liber notus.
Sed pumicata fronte, ſi quis eſt nondum
Nec vmbilicis cultus, atque membrana:
Mercare tales ab eo, nec ſciet quiſquam
ALIENA QVISQVIS RECITAT, ET QVAERIT FAMAM,
NON EMERE LIBRVM, SED SILENTIVM DEBET.

Furi, carmina nondum emiſſa, aut publicata emenda & pro ſuis recitanda aut venditanda dicit, ſua iam orbi nota ſurripi non poſſe. Erras quicunque es ſeu Fidentinus, ſeu alius, qui emis libros & eos à te factos poſtea mentiris, non emitur nummis doctrina & poëſis.

Ordo verborum eſt. Erras ô fur qui putas tanti fieri poëtam poſſe, quanti liber conſtat. TOMVS VILIS) vide notas Lugdunenſes, Vitellium in Merulam. Volumen hoc loco à τόμου dicitur, id eſt ſectio, nam vnum volumen diuiditur in plures libros, & quaſi ſecatur in partes. NON SEX PARATVR) Librum fortè duodenis aut vicenis cruciferis emeris, formam eruditionis ſeu eruditionem ipſam minimè. Σοφῶς) de hoc ſuprà dictum eſt. acclamationis genus erat ἀπὸ σοφός, aut σοφῶς, ſapienter, bellè, quod Latinis euge, vt Perſius, Horatius, & Martialis vſurpant. SECRETA QVAERE CARMINA) ſecreta, nondum publicè propoſita. RVDES) vt perſuadeas eſſe tua, quem omnes rudem, & indoctum eſſe non ignorant, ſi enim polita ſublegeris; tua rudia & impolita, qualia tu componis, facilè à reliquis tuis furtis ſecernentur. QVAS NOVIT VNVS) auctor ſolus. SCRINIOQVE SIGNATAS) Clauſas & obſignatas annulo ſeruat auctor libri non vulgati. Virgo charta metaphora. Vt virgo ſola, Ita virgo charta, nondum in vulgus data, ſed ab auctore velut patre domi cuſtodita. ex qua nullum eſt deſcriptum exemplar. QVAE TRITA DVRO) quæ nondum in lectorum manus venit, iis verſata & tractata piloſa eſt reddita. Metaphora à barba. Ouid. *Hirſutus paſſu vt videare comis.*

MVTARE DOMINVM) Auctor vbi ſemel innotuit, obtinet ius ſuum, & ſecurus eſt furti. SED PVMICATA FRONTE) Libri pellibus, vt nunc fit, olim obtegebantur, eæque pumice poliri ac læuigari ſolebant. Ouid.

Nec fragili geminæ poliantur pumice frontes.
Idem El.1.lib.1. *Quod neque ſunt Cedro flauus nec pumice læuis.*
Et El.1.lib.1. *Nec titulus minio nec cedro charta notetur*
Candida nec nigra cornua fronte gerat.
Catullus. *Cui dono lepidum nouum libellum*
Arida modo pumice expolitum.

VMBILICIS) bullæ in vtraque libri extima facie mediæ. In fine libri ex ligni aut oſſe vmbilici ſolent apponi. Pieri. lib. 34. *Per vmbilicum,* inquit, *intelligendus eſt, voluminis terminus, qui cum volumen explicatur, in fine oratio eſt.* Cum verò idem obuoluitur in ſpiram collectam medium tenet locum. CVLTVS ATQVE MEMBRANA) pellem hic intelligo qua obducebantur libri, etſi alias pro ipſa charta ponatur, imò chartę vicem ſubeat. poteſt & hic membrana pro charta poni accipiq́ꝫ. MERCARE TALES) nondum editas in ſcrinio latentes, non compactas & ornatas vulgatasq́ue. ALIENA QVISQVIS RECITAT) Elegans & arguta concluſio. Tu quiſquis es qui vis alienis te plumis ornare, & famam colligere. noli emere libros iam publici iuris factos & notos; ſed rudes & recentes, inuiſosq́ue, & auctori da pecuniam inſuper vt taceat; permittatq́ꝫ te ſua pro tuis recitare. Aut ſi nouos libros emis, tuosq́ue vulgo iactitas; da auctori pecuniam, vt taceat, & ſilentium vnà cum libro eme ne ridiculus & ludibrium fias.

Ad * Chœrilum.

* Chœrulum.

LVIII. LXVIII.

Liber homo es nimium, dicis mihi Chœrile ſemper,
In te qui dicit Chœrile, liber homo eſt.

Ludit in dilogia vocis; *liber 1.* verſu capitur pro nimia dicacitate, & linguæ petulantiâ & maledicentiâ: Altero vacantem omni negotio ſignificat. Et continet diſtichum ſummum Chœruli contemptum, qui ne dignus quidem ſit, in quem dicto iaciundo aliquid otij ſumatur. Nomen Chœruli ſumptum opinor ab illo antiquo & peſsimo poëta qui Olymp.113. cum Alexandro magno vixit, eius in expeditione comes, de quo Alexander dixiſſe fertur, malle ſe Homeri Therſiten eſſe, quam Chœrili Achillem. Cum eodem pepigit Alexander vt pro ſingulis bonis carminibus ſingulos aureos, pro malis totidem colaphos acciperet. Ridet hunc Horatius lib.2.epiſt.1. Et in Arte poët. ad quem locum interpretes lege. Fuerunt & alij Chœruli poëtæ laudatiſsimi, Gyraldum dial.3.& 6.lege.

Ad Maximum.

LIX. LXX.

Cœpit, Maxime, Pana, quæ ſolebat
Nunc oſtendere Canium, Terentos.

Canius Rufus iocularis poëta in campo Martio ſedem locarat, vnde ioci occaſionem accepit poëta in Canium ludendi, quem Terentos (qui locus eſt in campo Martio templo Ditis Panis Satyrorum Faunorumq; inſignis) populo ſpectandum præbuit loco Panis cuius ibi ſimulachrum erat ridentis. De Canio ſuprà in car. ſcriptores vnde. Et lib.3.epig.20.

Vis ſcire quid agat Canius tuus? ridet.

Lege de hoc Gaditano Canio epiſtolam Valerij ad Rufinum inter D. Hieronymi. Hic cùm ex Hiſpaniâ, quam reuiſerat, in Italiam rediret, obiit in itinere, quod & ex inſcriptione tumuli diſcis quæ eſt apud Briſ. lib.7.

PANA) Panis fabulam totam diligentiſsime exponit Natal. Comes Mythol. lib.5. cap.6. Polyæus Stratag. lib.1. Panem Bacchi ducem fuiſſe in Indica expeditione ſcribit, ab eoque primum inuentam phalangem. plura ibidem. Cur autem, quod ad inſtitutum huc pertinet, ſimulachrum eius ſemper ridentis habitu finxerint, cauſſam ex Homero ſumtam iudico, qui in Hymno Iouis eum in amœniſsimis pratis inter ſuauiſsimos flores ſemper fiſtulâ cantantem facit & Deos delectantem. Aut quia ſolem refert. ſol autem ob ſplendorem ridere dicitur.

TERENTOS) Locus in campo Martis dictus, quod eo loco ara Ditis patris occultaretur, vel quod profluentis Tyberis ripas aquarum curſu tereret. Quo in loco Euander ex Arcadia profectus cum claſſe ſubſtitiſſe dicitur. Ouid.

Iamq; ratem doctæ monitu Carmentis in amnem
Egerat, & Tuſcis obuius ibat aquis.
Fluminis illa latus cui ſunt vada iuncta Terenti
Aſpicit, & ſparſas per loca ſola caſas.

Eodem loci Proſerpinæ ara ſubterranea fuit, quam Val. Max. tradit egeſta terra ad 20. pedum altitudinem apud Terentum iunctam Valiſio quodam auctore, è ſalinis locuplete & ruſticæ vitæ homine, qui liberatis tribus filiis ibi trinoctium furuæ——hoſtiæ ſacrificium exhibuit, de quo Auſonius. *Terna Terentino celebrata trinoctia ludo.*

Ipſam aram Romani bello Albino conſtituerunt, atque alta occultarunt terrâ, vt omnibus præterquam ipſis eſſet ignota. Hæc ferè de Terento Marlianus lib.6. cap.9. plura lib.4.1.

Ad Librum.

LX. LXXI.

Vade ſalutatum, pro me liber ire iuberis,
Ad Proculi nitidos, officioſe, Lares.
Quæris iter? dicam: Vicinum caſtora canæ
Tranſibis Veſtæ, virgineamq; domum.
Inde ſacro veneranda petes pallatia cliuo,
Plurima qua ſummi fulget imago ducis.

Nec

Nec te detineat miri radiata Coloſſi,
Quæ Rhodium moles vincere gaudet opus.
Flecte vias hac, quà madidi ſunt tecta Lyæi,
Et Cybeles picto ſtat Corybante tholus.
*Protinus à læuâ clari * ſub fronte Penates,* (* tibi)
Atriaq́; excelſæ ſunt adeunda domus.
Hanc pete, ne metuas faſtus, limenq́; ſuperbum:
Nulla magis toto ianua poſte patet.
Nec propior quam Phœbus amat, doctæq́; ſorores,
Si dicet, quare non tamen ipſe venit?
** Sic licet excuſes, quia qualiacunque leguntur* (* ſcilicet)
Iſta, ſalutator ſcribere non potuit.

C. Iulio Proculo ſalutationis loco librum mittit, cuius ſcriptio & labor poëtam detinuit, quo minus ipſe coram Proculum ſalutaret. Eſt ad hunc aliud lib. 11. epig. 37. VADE SALVTATVM) Vt hoc epigramma intelligatur, ſciendum vnde, quóue ex loco mittatur. Vterq; erat in vrbe Proculus & Martialis. Ab ædibus Martialis ad Proculum mittitur liber. Domus Martialis erat ad pilam Tiburtinam, vt ipſe teſtatur, in ſeptima regione vrbis.

Sed Tiburtinæ ſum proximus accola pilæ
Qua videt antiquum ruſtica Flora Iouem.

Proculi verò domus erat in palatio Regione 10. ad lęuâ templi Deûm Matris. Mediam viam hic deſcribit Martialis. SALVTATVM) vt cliens patronum quod more fiebat vt ſupra expoſuimus epig. 56. ad Frontonem.

Et matutinum portat ineptus aue.

PRO ME) epiſtola vicarias agit partes abſentis. Ouid.

O vtinam poſſem nunc meus eſſe liber.
Et 1. Triſt. El. 1. *——ſine me liber ibis in vrbem.*
Et ibidem. *Vade liber verbiſq́; meis loca grata ſaluta.*
Et lib. 3. el. 7. *Vade ſalutatum ſubito perarata Perillam*
Littera ſermonis fida miniſtra mei.
Lib. 5. el. 5. *Qui mihi flens dixit, tu cui licet aſpice Romam*
Heu quantò melior ſors tua ſorte mea eſt.

QVAERIS ITER DICAM) A ſeptima regione ad octauam, hoc eſt à foro Archemorio ad forum Romanum tranſibis cui adſitum eſt templum Caſtoris & Pollucis, itemque templum Veſtæ cum atrio, vbi erant Palladium & ignis, & virgines Veſtales. Onuphri. 8. Reg. CANAE) vetuſtæ, antiquæ, Deûm matris. De altero Veſtæ templo vide Marlianum lib. 4. cap. 4. CASTORA) Caſtoris templum omnes in foro Romano collocant. Victor. Rufus vetus deſcriptio V. INDE SACRO VENERANDA) A foro ad Palatinum montem via ſacra itur. Pallatia autem multa circum erant. CLIVO) colle Palatino, omnia dicta à Pallatino monte, in quo primum pallatium. reg. 4. PLVRIMA QVA SVMMI) Statuam equeſtrem Domitiani, quam longo carmine deſcribit Papinius, ſignificat, quæ fuit in foro Romano

Quæ ſuperimpoſito moles geminata coloſſo
Stat Latium complexa forum——

P. Victor. Ducis Domitiani Cæſaris. ſenſus erit. A foro Romano tranſeas ad viam ſacram, ea parte qua Domitiani ſtatua equeſtris in foro Romano poſita eſt. Malim transferre ad Arcum Titi, qui in 4. Reg. & via ſacra in eadem & coloſſus in 4. Reg. vrbis. P. V.

NEC TE DETINEAT) ſeorſim iudico ab iis qui etiam hoc carmine iudicant ſtatuam equeſtrem Domitiani intelligendam, cur enim bis idem in eodem carmine? Et tranſeundus erat Coloſſus ad Proculum 10. regione habitantem. De Coloſſo eo capiendum hoc diſtichum iudico, de quo lib. ſpecta. epig. 2.

Hic vbi ſidereus propius videt aſtra coloſſus.

COLOSSI) ſupra lib. A. epig. 2. de coloſſo dictum. RHODIVM) Rhodius. Coloſſus inter ſeptem vrbis ſpectacula cenſetur, vt ſuprà epig. 1. lib. 1. oſtendimus 70. cubitorum fuit vt Plin. & inſcriptio græca coloſsi indicat. architectus fuit Chares Lindius.

Τὸν ἐν ῥόδῳ Κόλοσσον ὀκτάκις δέκα
Χάρης ἐποίει πηχῶν ὁ Λίνδιος.

Rhodium Coloſſum Lindius fecit Chares
Qui ſepties altus decem cubitos fuit.

Ita lego hoc epigramma in 4.lib.non ὀχλάκις,nec λάχης,ſed χάρης. Feſtus corruptus in eo loco vbi Caletus ſeu Coletus legitur ꝑ Charete.nec Suidas rem tetigit de Coloſſenſibus. Bernartium teſtor ad Papinium ſil.1.Eſt huius Coloſsi mentio apud Straboné,Plinium,Oroſium, Polybium, qui terræ motu concuſſum decuſſumque aiunt.105. pedes altus erat vt Feſtus metitur.

Flecte vias hac) Pete templum Bacchi (madidi)periphraſis templi Liberi.Templum Bacchi P.Victor,& alij in 2.reg.vrbis,de quo hic locus non eſt.Prata Bacchi vel Bacchij reperio in 10.reg. quo verò de templo hic poëta loquatur,nondum diuino,cum non putem illud 2.reg. intelligi procul ab hoc diſsitum. Quod ſi tamen contendas,pro Magnæ Matris Deæ templo Iſidis & Serapidis, quod eſt in 3.Reg. ædem accipies.ſed ego ſecus exiſtimo. An 10.reg.intelligit Lupercal in theatro?

Tholus) teſtudo templi vbi eſt quaſi ſcutum breue in medio templi tecto, quo trabes connectuntur,& dona ſuſpenduntur. De hoc Varro, Arnobius Statius Philander ad Vitruuium, Virgil.9. Picto Corybante) Corybantes erant euirati ſacerdotes Cybeles,de quibus alibi. Supra tholum Corybas habitu ſacerdotis ſtabat. Templum Matris Deûm omnes in pallatio ſeu 10.reg.ponunt. Protinus a laeva)Deſcriptio domus Proculi ſitæ ad læuam Ideæ Matris. Penates) tota domus Proculi: Hanc * pete ne) Etſi maximè educta domus, altiq́ue poſtes & limina terrere poſſent adeuntem,tamen adeo humanus,facilis & officioſus eſt Proculus,vt nulla ſuperbia, nullus faſtus in illo ſit timendus. laus Proculi à moribus. Nulla magis) Neminem virum bonum excludit, omnibus bonis bona patet domus. De hac humanitate & hoſpitalitate copioſiſsimè doctiſsimus Heraldus ad hunc locum. Nec propior) Nec domus aut ianua gratior vlla Phœbo. Doctæq; ſorores. Muſæ nouem. Si dicet quare) Si quærat Proculus cur non ipſe poëta togatus me ſalutet coram. Sic licet) Quia ſi ipſe obiiſſet officium ſalutandi,otium non habuiſſet iſta ſcribendi, qualiacunque ſeu bona, ſeu mala, ſeu mediocria.

* *Hanc lege, non hac.*

Ad Fidentinum.

LXI. LXXIII.

Noſtris verſibus eſſe te poëtam
Fidentine putas, cupiſq́; credi?
Sic dentata ſibi videtur Ægle,
Emtis oſsibus, Indicóque cornu:
Sic quæ nigrior eſt cadente moro,
Ceruſſata ſibi placet Lycoris,
Hac & tu ratione, qua poëta es
Caluus cùm fueris, eris comatus.

Idem ſæpius argumentum,ſed non eod.car.nec inuentione.Fidentinum furem exagitat.Si dentata) Tu inſeris alienos verſus tuis, vt alienos dentes ſuis Aegle puella. Hoc enim factitabant edentulæ fœminæ, quæ pulchritudinem, quam ſi natura negaſſet artificio emebant, ſic Palladas.

Ηγόρασας πλοκάμους φῦκος μέλι, κηρὸν ὀδόντα·
Τῆς αὐτῆς δαπάνης ὄψιν ἂν ἠγόρασας

vide Budæum pag.197. Indicoque cornu) ebore.Elephas enim Indica bellua. Cornu) de hac re lib.ſpect.diſputatum eſt,an Elephas cornu vel dentes,an vtrunque an neutrum habeat.an medium aliquid. Sicque nigrior est moro) Morus arbor(cuius fabulam Ouid. lib.Trans.3.de Pyramo & Thysbe deſcribit)mora fert,quorum triplex in ſucco color.primus candidus cùm adhuc acerba, deinde purpureus cùm matureſcunt, poſtremo cū penitus maturuerunt,nigreſcunt. Cerussata sibi) vide Ele.2.Proper.li.1.Fœminæ purpuriſſo & ceruſſa faciem inficiebant ad conciliandam gratiam & venuſtatem, contra quas eleganter Xenophon diſputat in œconomico. Tertullianus, Clemens Alexandrinus, & alij,Theophraſt.in Char. Ethi. Ceruſſa candida eſt. Quo pacto fiat leges apud Iſidor.lib.19. Orig.cap.17. Plura Plinius, Vitruuius lib.7. cap.12.&ibidem.Philander,Dioſcorid.lib.5.cap.53. & Serapio.cap.38.

Et Lucillius aliiq; epigrammatarij Græci εἰς γραίας κεφ. 9. lib.2.

Maulbör. *Elegās fabula.* Bleiweiſs.

Hac et tu ratione) Caluitiem antiqui horrebant. Iulius Cæſar vt Suetonius tradit,& Domitianus maximè. Diuinæ quoque literæ de Elyſæo à pueris irriſo fidem faciunt,ſubinde autem emebant crines factitios,& comam fingebāt. Ita ridet Martialis Fidentinum, quem poëtam prius caluum fuiſſe dicit, id eſt nullum, aut certè malum, inſertis quibuſdam alienis verſibus, velut crinibus factum eſſe comatum.

De

De Lino.

LXXVI.

LXII.

Dimidium donare Lino, quàm credere totum
Qui mauult, mauult perdere dimidium.

Lino quod nil reddat, nil credendum. Cum te poſcit centum ſeſtertios nummos Linus, dona illi quinquaginta, præſtat enim quinquaginta illi donare, quàm centum perdere, æquè enim non ſoluit mutuum, ac donatum. Similis eſt iocus in 2.lib.epig.3.

Sexte nihil debes, nil debes Sexte fatemur
Debet enim ſi quis ſoluere Sexte poteſt.

Ad Flaccum.

LXXVII.

LXIII.

O mihi curarum pretium non vile mearum,
Flacce Antenorei ſpes, & alumne Laris,
*Pierios differ cantuſq; * choroſq; ſororum:*
Æs dabit ex iſtis nulla puella tibi.
Quid petis à Phœbo? nummos habet arca Mineruæ:
Hæc ſapit, hæc omnes fænerat vna Deos,
Quid poſſent ederæ Bacchi dare? Palladis arbor
Inclinat varias pondere nigra comas,
Præter aquas Helicon, & ſerta, lyraſq; Deorum
Nil habet, & magnum ſemper inane ſophos.
Quid tibi cum Cirrha? quid cum Permeſſidos vnda?
Romanum propius, diuitiuſq; forum eſt;
*Illic æra ſonant: at * circum pulpita noſtra,*
Et ſteriles cathedras, baſia ſola crepant.

* *citharamq;.*

* *Circũ & pulpita noſtra, quidam putat ex libro ſcripto legẽdum. Sed neſcio an grãmatici ſint probaturi. Si legas ad Circum & pulpita, rectè habet res.*

Hic eſt Valerius Flaccus Setinus ſeu Patauinus, nam de natali eius ſolo certatur, auctor octo librorum Argonauticorum, de quo ſupra in carmine *ſcriptores vnde.* Hoc epigrammate Martialis Flaccum poëtam magnum, ſed tenui cenſu, vt plerique hortatur, vt deſinat poëtari, & forum adeat, ac quæſtuoſam eloquentiam ſectetur, quando nullus aut exiguus honos ſit præmiumque Muſis. qua de re eſt Sat.7.Iuuen. Et liber Quintiliani de cauſsis corruptæ eloq.

O MIHI CVRARVM) Flacce Patauine, qui curarum mearum leuamen & ſolatium es vnicum. ANTENOREI LARIS ALVMNE) Ciuis Patauine, Antenor Patauij conditor. Virg.1.Aeneid.

Hic tamen ille vrbem Pataui, ſedeſq; locauit
Teucrorum, & genti nomen dedit, armáque fixit
Troia ——

PIERIOS DIFFER CANTVS) differ lege, non differt. Deſine poëticam, aut differ in aliud tempus, nunc enim nullum Muſis pretium. Et verum eſt illud Titi Calpurnij Eclo.4.

Frange puer calamos & inanes deſere muſas
Et potius glandes rubicundáque collige corna
Duc aũ mulctra greges & lac venale per vrbem
Non tacitus porta. quid enim tibi fiſtula reddet
Quô tutere famem?

AES DABIT EX ISTIS) Ouid.2. de arte.

Carmina laudantur, ſed munera magna petuntur

Et idem.
Ipſe licet venias muſis comitatus Homere:
Si nihil attuleris, ibis Homere foras.

Idem lib.4.Tri.ele.10. *Sæpe pater dixit ſtudium quid inutile tentas.*

Martial.lib.11. *Dicitur & noſtros cantare Britannia verſus*
Quid prodeſt? neſcit ſacculus iſta meus.

Lege ep.56.li.8.ad hũc eundẽ. *Temporibus noſtris*——
Et Ouid. in lib. de arte. *Ingenium quondam fuerat pretioſius auro.*

QVID PETIS A PHOEBO) Phœbus pauper eſt, nil habet quod largiatur. Si numen poëtarum, & ipſe Deus pauper eſt, quid poëtę eius alumni, clienteſque habeant. ARCA MINERVAE) Forum Romanum, iuxta quod Mineruæ templum, in quo cauſæ agebantur, reique larga patronis ſoluebant patrocinij præmia & Minerual. Perottus. Subtilius quæſitum videtur, quod Domitius de Domitiani Minerua cenſet, & adulatores intelligit Domitiani, qui tantum aſſentatoribus ſuis donet æquis & iniquis. ſed apertè Martialis de Cauſidicis agit, cum mox ſubiungit Romanum propius diuitiuſq; forum eſt. Qui exiſtimant arcam Mineruæ dici ob leges à Minerua conditas, æquè enucleatum iudico, ſincerus & expeditus Perotti ſenſus. De foro & ſimpliciter pro iudiciis accipi Mineruam iudico. Martialis ad Plinium.

Totos dat tetrica dies Minerua
Dum centum ſtudet auribus virorum.

HAEC SAPIT, HAEC) ſapit ἐυφραντικῶς, eadem enim ſapientia Pallas & Minerua. FOENERAT) Dat reliquis Diis mutuum, ô miſeros Deos & ridiculos, qui mendicare nummos à fœmina coguntur. QVID POSSVNT EDERAE) Confirmat quod dixerat, *fænerat vna Deos*, ab enumeratione ſingulorum. non locupletant etiam mille Bacchi ederæ. de edera poëtarum ſuo loco dicemus.

Cura ducum quondam fuerant regumq́; poëta.
Præmiáque antiqui magna tulere chori.
Sanctáque maieſtas, & erat venerabile nomen
Vatibus & largæ ſæpe dabantur opes.
Ennius emeruit Calabris in montibus hortos
Contiguus poni Scipio magne tibi.
Nunc edera ſine honore iacent, operatáque doctis
Cura, nihil muſis, nomen inertis habet.

Ouid. lib. 3. de arte. PALLADIS ARBOR) Olea ſacra Palladi, arbor, & plena baccis & fructibus, vt meritò Iuppiter apud Auienum laudet Palladem ob delectum. Phædrum Auguſti libertum in Aeſopiis audi.

Olim quas vellent eſſe in tutelâ ſuâ
Diui legerunt arbores, quercus Ioui
Et myrtus Veneri placuit, Phœbo laurus
Pinus Neptuno, populus celſa Herculi.
Minerua admirans, quare ſteriles ſumerent
Interrogauit cauſſam, dixit Iupiter
Honorem fruſtra ne videantur vendere.
At me Hercules inquit, quod quiſque voluerit
Oliua nobis propter fructum gratior.
Tum ſic Deorum genitor, atque hominum ſator:
Ouata meritò ſapiens dicere omnibus:
Niſi vtile eſt quod facimus, ſtulta eſt gloria.

INCLINAT VARIAS) Baccarum nigrarum, (nigreſcunt enim maturiores) pondere & vbertate oliua ramos incuruat. COMAS) frondes. VARIAS) quia bacca varia, viridis, flaua, nigricans, &c. PRAETER AQVAS HELICON) Helicon Muſarum vertex, Boeotiæ mons eſt (vnde dicuntur Muſæ Heliconiades) vicinus Phocidi, in qua Parnaſſus ſeu Larnaſſus, cui Helicon æmulus altitudine, ambitur ſaxea rupe & niuibus. Parnaſſum tamen Ptolemæus & alij in Aſia ponunt, niſi Phocis etiam in Achaia. Lege Mythologos. Helicon. Accipitur pro ipſo ſtudio poëtico. Heliconem Muſis Oty & Ephialtes Muſis conſecrarunt, dictus Helicon à vertendis ſoliis. Nata. lib. 7. cap. 15. NIL HABET) Lege Quintiliani Dialogum apud Tacitum. SERTA) quæ ferunt poëtæ ex edera vel lauro. LYRAS) Vnde Lyrici poëtæ, qui ad lyram vel citharam canebant vt Pindarus, Horatius, Anacreon, & alij. DEORVM) Apollinis & Muſarum. PERMESSIDOS) Permeſside lympha Ianus Gulielmus ex M. S. legit, vtraque lectio emendata eſt. Permeſsis vnda, dicitur, ſicut Libyſtis vrſa. Permeſſus fluuius eſt, qui ex Helicone in Coparden Lacum deuoluitur, ſacer vt fons Caballinus. CYRRHAM) alij oppidum Phocidis iuxta Parnaſſum affirmant, alij verticem Parnaſsi. biceps enim Parnaſſus & biuertex eſt. alter Cyrrha, Niſſa alter appellatur, vt teſtatur Abrahamus Ortelius. de bicipiti Parnaſſo Perſius in Prologo.

Nec fonte labra prolui Caballino
Nec in bicipiti ſomniaſſe Parnaſſo
Memini——

ROMANVM PROPIVS) Ad forum te conferas, cauſſas agas, ſi rem augere deſideras, vt ſuprà ſe à Tito admonitum dicit

Cogit me Titus actitare cauſſas,
Et dicit mihi ſæpe magna res eſt.

In 8. Regione.

PROPIVS) quam Helico aut Parnaſſus. Propius ad opes comparandas. De triplici foro in quibus cauſſæ agebantur dicam loco. Et de hoc memini iam alibi dictum. DIVITIVS) Ita & Cicero locutus eſt in lib. de Orat. *Inde ille licentior & diuitior fluxit Dithyrambus.* Hinc veteres dixere diuito, diuitas, id eſt, locupleto. Accius. *Nihil credo auguribus, qui aureis verbis diuitant alienas, ſuas vt auro locupletent domos.* Et Turpilius. *Dij me diuitant.* ILLIC AERA SONANT) æquè in foro patronis à clientibus numerantur: illic enim venalis eſt lingua precio. Cicero certè & Demoſthenes ad magnas opes eloquentia & patrociniis peruenerunt. AT CIRCVM PVLPITA NOSTRA) Nos præter laudem, & acclamationes, & oſcula nil referimus. PVLPITA) Pulpitum ante ſcenam locus editior, in quo omnis comœdia recitabatur. Ponitur etiam pro ſuggeſto ſiue loco quocunque editiore, vnde ad populum verba fiunt. Iſidor. lib. 15. cap. 4. *Pulpitum dicitur quod in eo lector vel pſalmiſta poſitus in publico conſpici à populo poſſit, quo liberius audiatur.* Pulpitum non erat totū proſcenium, ſed pars eius. Scena altior proſcenio, pulpitum in ipſo proſcenio altum pedes quinque, vti qui in orcheſtra ſederant, ſpectare potuerint omnium agentium geſtus. Proſcenium auctore Diomede eſt locus ante ſcenam. Ibi erat pulpitum, in quod actores fabularum prodibant: ſcena itaque erat altior pulpito, pulpitum altius orcheſtra. lege Philandrum & Vitruu. lib. 5. cap. 6. Hic pulpita generatim intelligenda. Ianus Guliel. lib. 3. Veriſim. cap. 19. *Omnino melius,* inquit, *liber ſcriptus: ad circum & pulpita noſtra. Recenſet loca poëtis veluti conſecrata, Circum, in quo ludi fiebant, & ſpectabantur fabulæ; pulpita, è quibus recitabantur poëmata; cathedras Grammaticorum è quibus explicabantur.* Rectè ſi legas ad Circū, non at Circum, &c. ET STERILES CATHEDRAS) alij cathedras ſubſellia, alij ſellas interpretabantur. Lipſ. Ele. 1. cap. 19. *Cathedras,* inquit, *non abſurde capiam pro ſellis ſuadente Iuuen.*

Et Sat. 7. plura.

—— cùm iam ſexta ceruice feratur
Hinc atque inde patens ac nudâ pœne cathedrâ
Signator falſo ——

Quanquam ea vox propriè de ſella muliebri. Et græca, *ἀπὸ τῦ κατὰ, καὶ τῆς ἕδρας. ἕδρα* autem ſedes eſt. Horat. ſer. 1. Sat 10.

Diſcipulorum inter iubeo plorare cathedras.

Ex quo loco intelligis cathedras dici pro ſubſelliis gymnaſiorum. Vnde credo cathedrarij Philoſophi apud Senecam, vmbratiles qui apud diſcipulos in ſellis de virtute tantum diſputant. ſic cathedrarij magiſtri, Kalmeyſer. Senſus ergo carminis eſt. At poëtis, qui ſua in cathedris & pulpitis ſcripta recitant, aut ab aliis recitantur, nihil præter baſia, id eſt, laudes & commendationes, ſeu grande ſophos datur pro labore. BASIA) Poëtas ſi placuiſſent, oſculo acceptos ab auditoribus. lege apud Plinium, de quo ſuprà epig. 4. alij ad libros poëtarum referunt, quos lectos & gratos baſiabant. alij ad laudes tantum. laus tamen iſta metonymicῶs accipi videtur. baſium enim ſignum erat libri probati & laudati. de libro intelligendum & laude ſimul illud libro hoc epig. 4.

Non incredibile de baſiis, quæ aliis gentibus vſitata in eun. redeun. quotidiano occurſu.

Audieris cum grande ſophos & baſia captas.

Laudis quidem nobis multum ſed nihil æris datur. ex laude non viuimus. hîc miſeri ſumus.

De Feſto.

LXXIX.

LXIV.

Indignas premeret peſtis cum tabida fauces,
Inque ipſos vultus ſerperet atra lues.
Siccis ipſe genis flentes hortatus amicos
Decreuit Stygios Feſtus adire lacus.
*Nec tamen obſcuro pia * polluit ora veneno*
Aut torſit lenta triſtia fata fame.
Sanctam Romanam vitam ſed morte peregit;
*Dimiſitque animam nobiliore * rogo.*
Hanc mortem fatis magni præferre Catonis
Fama poteſt: huius Cæſar amicus erat.

** M. S. palluit.*

** Via nō diſplicet propter illud Græcū Antibol. 3 τὴν κα-εὶ πυρκαϊῆς ἐν δίξια φασὶ κάλλιον.*

Ἐρμῆν τὸς ἀγαθὸς δὲ ῥαδάμανθυν ἄγειν Videtur genus lepra.

Laudatur Feſtus quod mentagra fœdiſsimo morbi genere correptus, non veneno, non fame, ſed ferro ſibi mortem conſciuerit.

INDIGNAS PREMERET PESTIS) Plinius lib. 26. ca. 1. ſcribit tempore Claudij Cæſaris primùm in vrbem inuectum hoc malum à quodam Peruſino equite R. quæſtorio ſcriba, *cum in Aſia*

apparuiſ-

apparuiſſet, inde cognitionem eius importato, ſine dolore quidem, ſed tantâ fœditate, vt quæcunque mors præferenda eſſet. Grauiſſimum ex his (intellige generibus peſtis) *Lichenas appellauere Græco nomine.* Martialis lib. 10. epig. 99.

Non virus acre puſtulæue lucentes
Non triſte mentum, ſordidique Lichenes.

Latini quoniam à mento ferè oriebatur, ioculari primum laſciuia, mox & vſurpato vocabulo mentagram, occupantem in multis totos vtrique vultus oculis tantum immunibus, deſcendentem verò in colla pectuſq́; ac manus fœdo cutis furfure. curabatur cauſticis, vt vſque in oſſa corpus exuſtum eſſet rebellante tædio. Manilius Cornutus ex prætoriis Legatus Aquitaniæ prouinciæ quinquaginta millia Philippæorum. H S CC. in eo morbo curando elocauit. lege plura ibidem apud Plinium, ſcitu digna de hoc morbo.

SICCIS IPSA GENIS) quod firmi pectoris argumentum. Morbum ipſe ridens tulit, quem amici ſpectare non potuerunt ſine lachrymis, quibus mœrorem verbis abſtergere conabatur. Sic Thraſeas *lætitiæ propior abiit è vita, vt è conuiuio, porrectis venis, & inciſis.* POLLVIT) palluit habet M. S. præclarè vt ſentit Guliel. 3. Ver. cap. 19. *Venenum enim pallorem inducit. Virgil. de Cleopatra —pallentem morte futura.* Oratio eſt figurata, palle tota. DECREVIT STYGIOS) Mori ſemetque ferire. NEC TAMEN) vt multi mortales, Hannibal, Cleopatra, Themiſtocles, alij, nec inedia exhauſit vt Silius aliique ſexcenti.

SANCTAM ROMANA) Illuſtri morte claram vitam finiiſti. ROMANA MORTE) prima omnium, quod ſciam, Lucretia huius princeps & dux facti. quam magna vis virorum fœminarumq́; ſecuta & ex illuſtri genere Catones, Scipiones, Fabij, Bruti, Arceæ, Pæti, Thraſeæ, &c. ſolenne hoc fuit Romanis multis ſæculis, vt circumuenti malo malum auerterent, non anteuerterent, atque ante mortem morerentur. lege lib. 5. Cæſaris de bello Gallico. de hac re ſupra quoque diſſeruimus in dog. Deciani. Cic. ſomnium, & Catone maiorem, & primam Tuſcul. vbi probat iniuſſu Dei non eſſe vi ruptis corporis vinclis è vitâ emigrandum.

DIMISITQVE ANIMAM) fato nobili perſunctus. an videtur alludere ad illud Græcum libro 3.

Τὴν ἐπὶ πυρκαϊῆς ἐνδέξια φασὶ κλάδον
Ἑρμείην τοὺς ἀγαθοὺς ἐς ῥαδάμανθυν ἄγειν.

Ad dextram enim partem rogi heroes à Mercurio ad inferos deduci putabantur. An ad Virgilij dictum alluſum *—pulchramq́; petant per vulnera mortem.* HANC MORTEM) Concluſio ex comparatione Catonis & Feſti. Vterque ſe interfecit, ſed ille metu Cæſaris, hic ſponte animi, nam illi Cæſar inimicus, huic amicus erat. Ita blanditur Auguſto dum Feſtum laudat. *Ad fora purgatos manes Plutonia dextrâ. Ducere parte rogi fertur Atlantiades.*

Ad Attalum.

LXV. LXX.

Semper agis cauſſas, & res agis Attale ſemper,
Eſt, non eſt, quod agas, Attale ſemper agis.
Si res, & cauſſæ deſunt, agis Attale mulas,
Attale, ne quod agas deſit, agas animam.

Attalus πολυπράγμων, vt ſemper occupatus aliquid agere videretur, apta inepta agebat. Ita, vt ſi quod ageret, deeſſet, aſinas ageret. Precatur huic poëta falsè, vt ſi nihil habeat quod agat, agat animam, id eſt, moriatur. Ita intelligo hunc verſum, nec placet qui lectionem variant vt Cælius, & legunt agas aſinam, pro, animam. Iam enim antè dixerat, agis Attale mulas. nec ignoro eſſe vetus verbum agere aſellum, quod in 2. de Orat. Cicero refert. Quid ſit agere docet Varro libro 5. de LL.

Ad Canum.

LXVI. LXXI.

Sportula, Cane, tibi ſuprema nocte petita eſt,
Occidit puto te, Cane quod vna fuit.

Non probo Perottum in explanatione huius diſtichi, cùm dicit: Puto te Cane defunctum eſſe, quia tantum vna ſportula fuit, hoc eſt, quia cibum amplius capere non potuiſti, perinde ac ſi dixiſſet, inedia periiſti, ſic enim omnes inedia moriuntur. Auaritiam potius Cani notare videtur, qui, cum multas ſportulas petiſſet, vnamque duntaxat præter ſpem accepiſſet, ex dolore & deſperatione perierit. Aut voracitatem Cani tangit, qui conſueuerat plures ſemper ſportulas deuorare vna cœna, vix tamen famem compreſſerit. Et quia pridie quam moreretur, vnam tantùm

 accepe-

acceperat, fáme mortuum dicit, vna enim non ſufficiebat cœnanti. Qvod vna fvit) Non quia cibum capere non potuiſti, vt Perottus, ſed quia deuorata vna non erat quod caperes amplius: vna enim non ſufficiebat auaro & helluoni.

Ad Soſibianum.

LXXXII. LXVII.

E ſeruo ſcis te genitum, blandéque fateris,
Cùm dicis dominum, Soſibiane, patrem.

Soſibianus fictum nomen, graue enim & acerbum conuitium, quo vitium natalium Soſibiani taxat, quem ex matre adultera natum dicit. Domitius fuiſſe libertum contendit. Liberti dominos non patres, ſed patronos vocabant. Deinde nil erat cur negaret, ſi libertus fuit, ſe natum ſeruo, nec enim erat illi turpe, ſed potius honeſtum, quod primus libertatem ſit adeptus ſuæ poſteritatis.

Cvm dicis dominvm) *Domini vox*, inquit Lipſ. ad 2. Annal. Tac. *propriè non niſi in ſeruos. Quanquam Auguſti æuo & infra à liberis patres appellatos reperire eſt, & à fratribus blandientibus fratres. Quod tamen Auguſtus in ſua vetuit domo.* Suetonius tangit vtrunque morem in Auguſto. *Dominum*, inquit, *appellari ſe nec à liberis quidem aut nepotibus ſuis vel ſerio vel ioco paſſus eſt: atque huiuſmodi etiam blanditias inter ipſos prohibuit.* Quod patres domini audirent etiam ex Diadumeni Cæſaris epiſtola diſcimus apud Lampridium in eius vita. De fratribus, Senecæ docet locus epiſtola. C.V. *Illud mihi in ore erat domini mei Gallionis, qui cùm in Achaia febrim habere cœpiſſet, confeſtim nauim conſcendit, etc.* Itemq́; cõiuges inter ſe eo nomine vſi. Suet. Claud. *Occiſa Meſſalina paulò poſt, quam in triclinio decubuit, cur domina non veniret, requiſiuit*, ſed & obuios vulgo dominos vocabant. Seneca. *Quomodo obuios, ſi nomen non ſuccurrit dominos vocamus.*

Plura infrà ad Priſcum epig. 113. Idem Martialis ad Priſcum.

Cùm te non noſſem dominum regemq́; vocabam
Poſtquam te noui iam mihi Priſcus eris.

Ad Cinnam. *Cùm voco te dominum noli tibi Cinna placere:*
Sæpe etiam ſeruum ſic voco Cinna meum.

Irriſionis cauſſa vt hodie Herr Juncker. De coniugibus ſe mutuos dominos appellantibus Ouidius ſuffragatur, qui tempore Auguſti ſcripſit lib. 3. Triſt. el. 3.

Nunciet hic aliquis dominam veniſſe, reſurgam.

Ibidem. *Nec dominæ lachrymis in noſtra cadentibus ora.*

Et alibi ſæpius. apud Catullum in nuptiis Iuliæ & Manlij.

Ac domum dominam voca.

Addo his etiam amicos & à blandientibus & ſeruos per irriſionẽ. Vide plura apud Læuinum Torrentium ad cap. 53. Aug. Suet. in Auguſto.

De Regulo.

LXXXIII. LXVIII.

Hæc quæ puluere diſſipata multo
Longas porticus explicat ruinas,
En quanto iaceat abſoluta caſu
Teſtis nam modò Regulus ſub illis
Geſtatus fuerat, receſſeratq́;
Victa eſt pondere cum ſuo repentè,
Et poſtquam domino nihil timebat,
Securo ruit incruenta damno
Tantæ Regule poſt metum querelæ,
Quis curam neget eſſe te Deorum.

Caſum huius & hiſtoriam deſcripſit ſupra epigr. 13. Itur ad Herculei. Vbi quis hic Regulus fuerit docuimus. Longas explicat rvinas) Nam porticus longa erat, & ſoluta magis extendebatur. En qvanto) Vt miraculum grandius reddat, horribilem eius caſum exponit. Absolvta) vel ad tecta, vt idem ſit quod ſoluta, vel ad culpam, cùm innoxia cecidit, vt abſoluta exponas,

ponas, innocens, non rea culpę. ſupra, heu quàm pœnè nouum porticus auſa nefas? Tectis nam modo) Ita ſuperius

Nam ſubitò collapſa ruit, cum mole ſub illa
Geſtatus biiugis Regulus eſſet equis.

Et postquam) Hoc eſt quod dixit. abſoluta caſu, incruenta innoxia ſecuro damno, ſui tantum corporis & molis, ſine periculo Reguli. Tantae Regvle) Nimium tenuit noſtras fortuna querelas. Eſt epiphonema; res mortalium eſſe curæ immortalibus. Qvis curam neget) ſuprà

Stantia non poterant tecta probare Deos.

De Mario.

LXIX. *LXXXVI.*

Venderet excultos colles cùm præco facetus,
Atque ſuburbani iugera pulchra ſoli:
Errat, ait, ſi quis Mario putat eſſe neceſſe
Vendere: nil debet, fœnerat immò magis.
Quæ ratio eſt igitur? ſeruos vbi perdidit omnes,
Et pecus & fructus, non amat inde locum.
Quis faceret pretium, niſi qui ſua perdere vellet
Omnia? ſic Mario noxius hæret ager.

Præconis erat commendare quod venale proclamabat. vt Horatius

Laudat venales qui vult extrudere merces.

Marius homo copioſus agros loco graui & inſalubri vendere cupiebat, vt plus detrimenti quàm adiumenti adferentes. Præco loci conſcius, ſoliq; gnarus præconio ſuo laudando copias Marij, vituperauit agros, Mariique fraudem in venditione perſtrinxit, ac effecit agrum nemo vt emeret. Venderet ex cvltos) qua regione, via, locóue ſitos nemo docet. Excvltos) opponitur hîc inexculto rudi. Et intelligenda villa ſeu prædium cum fundis & agris. Praeco facetvs) ridiculos nonnullos fuiſſe legimus præcones apud Ciceronem ſecundo de Oratore, omnes verò ſuperabat Granius, quo vt inquit Cicero nemo dicacior. Et in Bruto. *Ego memini,* inquit, *T. Tineam Placentinum, hominem facetiſſimum cum familiari noſtro, Q. Granio. præcone dicacitate certare, quem Granius obruebat neſcio quo ſapore vernaculo.* Hic ille Granius eſt, qui patrono malo, cùm vocem in dicendo obtudiſſet, ſuadebat vt mulſum frigidum biberet, ſimul ac domum rediiſſet. Perdam, inquit, vocem, ſi id fecero: Melius eſt, inquit, quam reum. Præcones apud veteres magno in honore fuere, quos Homerus vocat, *Διὸς ἀγγέλους*

Χαίρετε κήρυκες Διὸς ἄγγελοι ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν.

Atqve svbvrbani) Suburbana iugera ſunt agri ad vrbem proximi quaſi ſub vrbe. Pvlchra) ad aſpectum, non fructum, nam quomodo aliâs fructus & omnia perdidiſſet. Errat, ait) Non ob inopiam vendit Marius, vt alij, qui præconi ſua ſubiiciunt à creditoribus preſsi. Nil debet Marius, immò illi debetur, aliiſque dat mutuam pecuniam. Qvae ratio est) Locus eſt peſtilens, qui fruges corrumpit, animam inficit, hominesque & feras enecat. Hæc eſt cauſſa cur non amet locum Marius, & cur haſtæ ſubiiciat, circumuenire vult emptorem pariq; damno mactare, hoc eſt occidere. Qvis faciat pretivm) Hoc diſtichum epiphonematis loco adiungit. Quod cum ita ſe habeat, quis emat illud prædium Marij niſi inſanus, qui ſe ſuoſque eat perditum. Sic Mario) hinc vendere prædium Marius non poteſt, nec poterit, quis enim emat peſtem?

Nemo libenter recolit, qui laſit, locum. Phædrus li. 1. fab. 8.

De Nouio Micropſycho.

LXX. *LXXXVII.*

Vicinus meus eſt manúque tangi
De noſtris Nouius poteſt feneſtris
Quis non inuideat mihi, putetq́;
Horis omnibus eſſe me beatum,
Iuncto cui liceat frui ſodale?

 Tam

Tam longè eſt mihi quàm Terentianus
Qui nunc Niliacam regit Syenen.
Non conuiuere, nec videre ſaltem,
Non audire licet, nec vrbe tota
Quiſquam eſt tam propè, tam proculq́; nobis.
Migrandum eſt mihi longius vel illi
Vicinus Nouio vel inquilinus
Sit, ſi quis Nouium videre non vult.

De remoto viciuo facetum epigramma. quem hoc rarius videbat, quò vicinior erat. Nouius potens & prædiues, ſed præparcus Euclio, nomen fictum vt reor à poëta, res fortè ita habuit. Quod enim Domitius affirmat ſine teſtimonio credat Indæus Apella. Macropſychus hoc nomen docet vicinum ſordidum & illiberalem fuiſſe, abiecti animi, notat vox vt ſunt omnes auari. *Nihil enim eſt tam anguſti animi, quàm amare pecuniam* vetè M. Tullius. VICINVS) Vicinorum nomen propè amicorum, propter aſsiduum vſum & conuiuendi conſuetudinem, mutuaque auxilia, quod ſapientiſsimus mortalium docet Prouerb. 29. *Melius eſt*, inquit, *vicinus iuxta, quam frater procul.* cuius cauſſam reddere videtur Aſcræus lib. 1. ἡμερ.

Τὸν δὲ μάλιστα καλεῖν ὅστις σέθεν ἐγγύθι ναίει
Εἰ γάρ τοι καὶ χρῆμα ἐγχώριον ἄλλο γένηται
Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί.
Πῆμα κακὸς γείτων ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ
Ἔμμορέ τοι τιμῆς, ὅς τ' ἔμμορε γείτονος ἐσθλοῦ.

Vt igitur vicinus bonus magnum bonum, ita malus malum peſsimum peſsimus vt Iuuen. de finitimis teſtatur, cùm ſcribit.

Inter finitimos vetus, atque antiqua ſimultas
Immortale odium, & nunquam ſanabile vulnus.

Perſarum hi mores erant, vt quo quis vicinior cuiquam erat, hoc amicior chariorque haberetur. Herodotus lib. 1. id mè docet, cùm ſcribit, τιμῶσι δὲ ἐκ πάντων ἄγχιστα τοὺς ἑαυτῶν οἰκέοντας, μετά γε ἑαυτοὺς, δεύτερους δὲ τοὺς δευτέρους, μετὰ δὲ κατὰ λόγον προβαίνοντες τιμῶσι, ἥκιστα δὲ τοὺς ἑαυτῶν ἑκάστω οἰκημένους ἐν τιμῇ ἄγονται. IVNCTO CVI) colloquendo, conniuendo, conuiuando. TAM LONGE EST MIHI) Proximus mihi Nouius eſt, remotior Terentiano proconſule Aegypti, ſi tamen proconſul fuit. Tacitus enim 1. hiſtor. *Ægyptum copiasq́; quibus coercerètur iam inde à D. Auguſto equites obtinent loco Regum, &c.* Regebant eam Neronis & Galbæ tempore, Tiberius Alexander illuſtris eques Romanus, cui ſucceſsiſſe puto hunc Terentianum, Martialis amicum. NILIACAM SYENEN) Aegyptum noto ſchemate intelligit, Syene vrbs èſt Aegypti in finibus Aethiopiæ, vbi puteus eſt qui æſtiuum indicat ſolſtitium: quando is locus circulo Tropico ad vnguem ſubiectus eſt, ſolemq́ue recta ſupra verticem habet, cùm ingreditur cancrum, quo tempore puteus totus illuminatur, nullamq́ue prorſus iacit vmbram ſol medio ſolſtitij die. Quod & Lucanus poëta notauit —— Vmbras nunquam flectente Syene. ſunt qui volunt hoc de illo Virgiliano in 3. ecl. ænigmate intellectum eùm dixit.

Tres pateat cœli ſpacium non amplius vlnas.

NON CONVIVERE) Non admodum hoc incredibile videatur de Nouio. Quis olim Viſto præſidi Conſilij Lutetiani Budæus fuerit vicinus, audi Ludouicum Regium in vita Budæi narrantem. *Budæus è regione ædium mearum, ait, plus decem annis iam habitauit, tamen quoad poſſum totius ſpacij memoriam recordari, hunc nunquam vidi, ne diebus quidem feſtis in limine domus (vt aſſolet) otiantem, nunquam horis pomeridianis circulantem, aut prætereuntes circumſpicientem.* hæc Regius & plura, vt etiam die nuptiarum eum minimum tres horas ſtudiis impendiſſe affirmet.

Inauditum Budæi ſtudium.

NEC VRBE TOTA) Ludit eleganter & argutè in contrariis. MIGRANDVM EST) Vt vel ille me videat, vel ego illum, præſentem enim nunquam video, fortè & abſentes mutuo vel occurremus vel videbimus. VICINVS NOVIO) Concluſio ex abſurdo & paradoxo planeq́ue contrario. Vt mutuo videamus, conuenimus: vt Nouium videas, recedas ab illo, non accedas oportet. præſentem videbis nunquam, abſens ſæpius. quæ videntur ἀδύνατα. INQVILINVS) qui caret domo & in conducta habitat. ſic animus inquilinus corporis, & nos vitæ inquilini ſumus: inquilina philoſophia, dixit Cicero.

Ad

Ad Feſcenniam.

LXXI. LXXXVIII.

Ne grauis heſterno fragres, Feſcennia, vino,
Paſtillos Coſmi luxurioſa voras.
Iſta linunt dentes ientacula: ſed nihil obſtat,
Extremo ructus cùm venit à Barathro.
Quid quod olet grauius miſtum diapaſmate virus?
Atq; duplex animæ longius exit odor?
Notas ergo nimis fraudes, deprenſaq; furta
Iam tollas, & ſis ebria ſimpliciter.

Vini vſus Romanis fœminis, tam ſeuerè interdictus, vt vinū bibiſſe perinde eſſet, ac ſi in adulterio, ant graui crimine deprehenſa capitali ſupplicio plectenda foret. Hinc oſcula coguatorum quibus viri mulierum abſtinentiam explorabant. Scribunt hac de re Polyb. lib. 6. Plin. lib. 14. cap. 13. Pintarchus in problem. Dion. Halicar. lib. 2. Cicero de natura Deorum. Seruius ad 2. Aeneidos. D. Hieronymus, Iſidor. Fabius Pictor. Atheuæus, Liuius, Alexan. Neapo. lib. 3. cap. 11. Tiraquellus legibus connnbialibus. l. 9. & alij recentiores. Ouidius monſtri inſtar refert in Faſtis. *Atq; ſenem potum pota trahebat anus.* Hinc Feſcennia ebria cùm vellet culpam velare; viniq́ue odorem reprimere vorauit atomata, paſtillos, diapaſmata. Sed Martialis non repreſſum fœtorem, ſed auctum affirmat, monetq́ue vt ſimpliciter ſit ebria, nec diſsimulet culpam, ue in grauiorem incidat.

Na oravis hesterno) *Egnatius certè Metellus*, vt Plinius lib. 14. cap. 13. tradit *vxorem ſuam, quod vinum biberat, fuſte necauit.* hoc factum Feſcennia timebat. Alias pœnas aliarum mulierum apud eundem habes Pliuium. Pastillvs) Paſtillus, in Sacris; eſt genus libi rotundi, Feſtus. Paullus *Paſtillus eſt forma panis parui, vtique diminutiuum à pane.* Placet hîc pro genere libi accipi. niſi malis paſtillos intelligi qnos deſcribit Platina Crem. lib. 6. (ſubiicit enim Martialis paſtillos pro ientaculo voraſſe.) Habent & medici paſtillos ſnos, de quibus Celſus lib. 5. cap. 17. Ktebeaugl. Trochiſcos Græci vocant. Eſt rotunda maſſula ex caryophyllo cynnamo, pipere odoriferiſque rebus coufiata. Horat. Sat. 2. Ser. 1. Paſtillos Rufillus olet, Gorgonius hircum. molles effœminariq́ue vtuntur.

Cosmi) myropolæ, aromatopolæ, vnguentarij, & odorarij, ſiue, qni odores & vngnenta conficiebaut. quæ omnia hodie pharmacopolæ. Lvxvriósa) ſobrij enim & frugales ab huiuſmodi deliciis abhorrebant. Ista linvnt dsntas) non ientabant aut prandebant, niſi pueri aut ægri, & luxurioſi. de ientaculis lib. 14. ep. vltimo. Dantas) qui graue olent. ſed aromata terentes pellunt, aut potius opprimunt fœtorem in dentibus hærentem, non poſſunt illum qui ex ſtomacho ructat. Ssd nihil obstat) Ex ſentina ſtomachi, ex imo ſtomacho. barathrum propriè locus tanta altitudine depreſſus, vt ægrè deſpicere poſsis, ἀπὸ τοῦ βαρὺ ἀτμεῖν. Sed grauem animam inquit, è ventriculo crudo ructantem non potes vllis paſtillis emendare. Qvid qvod olet) Diapaſmata fiebant ex roſis aridis & attritis. Plinius lib. 21. cap. 19. In balneis adhibebantnr ad coërcendos ſudores. Turnebus lib. 9. cap. 27. Liquidos autem odores (de Horatio loquitur,) vngueuta vocat, ad diapaſmatum diſcrimen. quæ odorata quidem, non tamen liquida, ſed ſicca ſunt; puluiſculos ergo odoratos intelligo, Martialis hîc pro ipſis paſtillis ponere videtnr.

Atqve dvplax animæ) Fœdius, habet antiquus codex. Ergo fœtor diapaſmatis ex ſtomacho prodibat. Dvplex) vini & paſtillorum, & diapaſmatis. Notas ergo nimis) Iam ars tua, & fraus deprehenſa eſt, fruſtra voras paſtillos & diapaſmata, quibus non modò non tegis vinum, ſed magis prodis. Itaque ne diſsimula in poſterum vinum hauſtum, & minus eris nocens. Notat artificia, & flagitia Romanarum matronarum in tegendis ſceleribus.

Animam fœtidam appellauit Terentius Fullonibus.
Fœtida anima oppugnat naſum.
Plautus animam etiam poſticam appellat in Aul. animā.

Ad Alcimum.

LXXII. LXXXIX. *Epitaphium.*

Alcime quem raptum domino creſcentibus annis
Labicana leui ceſpite velat humus.
*Accipe non * Phario nutantia pondera ſaxo,*
Quæ cineri vanus dat ruitura labor:

** Pario. placet magis lege Phario, vt reſpiciat Pyramidas.*

Tam longè eſt mihi quàm Terentianus
Qui nunc Niliacam regit Syenen.
Non conuiuere, nec videre ſaltem,
Non audire licet, nec vrbe tota
Quiſquam eſt tam propè, tam proculq́; nobis.
Migrandum eſt mihi longius vel illi
Vicinus Nouio vel inquilinus
Sit, ſi quis Nouium videre non vult.

De remoto vicino facetum epigramma. quem hoc rarius videbat, quò vicinior erat. Nouius potens & prædiues, ſed præparcus Euclio, nomen fictum vt reor à poëta, res fortè ita habuit. Quod enim Domitius affirmat ſine teſtimonio credat Iudæus Apella. Macropſychus hoc nomen docet vicinum ſordidum & illiberalem fuiſſe, abiecti animi, notat vox vt ſunt omnes auari. *Nihil enim eſt tam anguſti animi, quàm amare pecuniam* verè M. Tullius. VICINVS) Vicinorum nomen propè amicorum, propter aſsiduum vſum & conuiuendi conſuetudinem, mutuaque auxilia, quod ſapientiſsimus mortalium docet Prouerb. 29. *Melius eſt,* inquit, *vicinus iuxta, quàm frater procul.* cuius cauſſam reddere videtur Aſcræus lib. 1. ἡμερ.

Τὸν δὲ μάλιστα καλεῖν ὅστις σέθεν ἐγγύθι ναίει
Εἰ γάρ τι καὶ χρῆμα ἐγχώριον ἄλλο γένηται·
Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί.
Πῆμα κακὸς γείτων ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ
Ἔμμορέ τοι τιμῆς, ὅς τ' ἔμμορε γείτονος ἐσθλοῦ.

Vt igitur vicinus bonus magnum bonum, ita malus malum peſsimum peſsimus vt Iuuen. de finitimis teſtatur, cùm ſcribit.

Inter finitimos vetus, atque antiqua ſimultas
Immortale odium, & nunquam ſanabile vulnus.

Perſarum hi mores erant, vt quo quis vicinior cuiquam erat, hoc amicior chariorque haberetur. Herodotus lib. 1. id me docet, cùm ſcribit, τιμῶσι δὲ ἐκ πάντων ἄγχιστα τοὺς ἑαυτῶν οἰκέοντας, μετά γε ἑαυτοὺς, δεύτερα δὲ τοὺς δευτέρους, μετὰ δὲ κατὰ λόγον προβαίνοντες τιμῶσι, ἥκιστα δὲ τοὺς ἑαυτῶν ἑκάστῳ οἰκημένους ἐν τιμῇ ἄγονται. IVNCTO CVI) colloquendo, conuiuendo, conuiuando. TAM LONGE EST MIHI) Proximus mihi Nouius eſt, remotior Terentiano proconſule Aegypti, ſi tamen proconſul fuit. Tacitus enim 1. hiſtor. *Ægyptum copiaſq́; quibus coerceretur iam inde à D. Auguſto equites obtinent loco Regum, &c.* Regebant eam Neronis & Galbæ tempore, Tiberius Alexander illuſtris eques Romanus, cui ſucceſsiſſe puto hunc Terentianum, Martialis amicum. NILIACAM SYENEN) Aegyptum noto ſchemate intelligit, Syene vrbs eſt Aegypti in finibus Aethiopiæ, vbi puteus eſt qui æſtiuum indicat ſolſtitium: quando is locus circulo Tropico ad vnguem ſubiectus eſt, ſolemque recta ſupra verticem habet, cùm ingreditur cancrum, quo tempore puteus totus illuminatur, nullamque prorſus iacit vmbram ſol medio ſolſtitij die. Quod & Lucanus poëta notauit——Vmbras nunquam flectente Syene. ſunt qui volunt hoc de illo Virgiliano in 3. ecl. ænigmate intellectum cùm dixit.

Tres pateat cæli ſpacium non amplius vlnas.

NON CONVIVERE) Non admodum hoc incredibile videatur de Nouio. Quis olim Viſto præſidi Conſilij Lutetiani Budæus fuerit vicinus, audi Ludouicum Regium in vita Budæi narrantem. *Budæus è regione ædium mearum, ait, plus decem annis iam habitauit, tamen quoad poſſum totius ſpacij memoriam recordari, hunc nunquam vidi, ne diebus quidem feſtis in limine domus (vt aſſolet) otiantem, nunquam horis pomeridianis circulantem, aut prætereuntes circumſpicientem.* hæc Regius & plura, vt etiam die nuptiarum eum minimum tres horas ſtudiis impendiſſe affirmet.

Inauditum Budæi ſtudium.

NEC VRBE TOTA) Ludit eleganter & argutè in contrariis. MIGRANDVM EST) Vt vel ille me videat, vel ego illum, præſentem enim nunquam video, fortè & abſentes mutuo vel occurremus vel videbimus. VICINVS NOVIO) Concluſio ex abſurdo & paradoxo planeque contrario. Vt mutuo videamus, conuenimus: vt Nouium videas, recedas ab illo, non accedas oportet. præſentem videbis nunquam, abſens ſæpius. quæ videntur ἀδύνατα. INQVILINVS) qui caret domo & in conducta habitat. ſic animus inquilinus corporis, & nos vitæ inquilini ſumus: inquilina philoſophia, dixit Cicero.

Ad

Ad Feſcenniam.

LXXI. LXXXVIII.

Ne grauis heſterno fragres, Feſcennia, vino,
Paſtillos Coſmi luxurioſa voras.
Iſta linunt dentes ientacula: ſed nihil obſtat,
Extremo ructus cùm venit à Barathro.
Quid quod olet grauius miſtum diapaſmate virus?
Atq; duplex animæ longius exit odor?
Notas ergo nimis fraudes, deprenſaq; furta
Iam tollas, & ſis ebria ſimpliciter.

Vini vſus Romanis fœminis, tam ſeuerè interdictus, vt vinũ bibiſſe perinde eſſet, ac ſi in adulterio, aut graui crimine deprehenſa capitali ſupplicio plectenda foret. Hinc oſcula cognatorum quibus viri mulierum abſtinentiam explorabant. Scribunt hac de re Polyb. lib. *6.* Plin. lib. 14. cap. 13. Plutarchus in problem. Dion. Halicar. lib. 2. Cicero de natura Deorum. Seruius ad 2. Aeneidos. D. Hieronymus, Iſidor. Fabius Pictor. Athenæus, Liuius, Alexan. Neapo. lib. 3. cap. 11. Tiraquellus legibus connubialibus. l. *9.* & alij recentiores. Ouidius monſtri inſtar refert in Faſtis. *Atq; ſenem potum pota trahebat anus.* Hinc Feſcennia ebria cùm vellet culpam velare, viníque odorem reprimere vorauit aromata, paſtillos, diapaſmata. Sed Martialis non repreſſum fœtorem, ſed auctum affirmat, monetque vt ſimpliciter ſit ebria, nec diſsimulet culpam, ne in grauiorem incidat.

NE GRAVIS HESTERNO) *Egnatius certè Metellus,* vt Plinius lib. 14. cap. 13. tradit *vxorem ſuam, quod vinum biberat, fuſte necauit.* hoc factum Feſcennia timebat. Alias pœnas aliarum mulierum apud eundem habes Plinium. PASTILLVS) Paſtillus, in Sacris, eſt genus libi rotundi, Feſtus. Paullus *Paſtillus eſt forma panis parui, vtique diminutiuum à pane.* Placet hîc pro genere libi accipi. niſi malis paſtillos intelligi quos deſcribit Platina Crem. lib. *6.* (ſubiicit enim Martialis paſtillos pro ientaculo voraſſe.) Habent & medici paſtillos ſuos, de quibus Celſus lib. 5. cap. 17. Krebsäugl. Trochiſcos Græci vocant. Eſt rotunda maſſula ex caryophyllo cynnamo, pipere odoriferiſque rebus conflata. Horat. Sat. 2. Ser. 1. Paſtillos Rufillus olet, Gorgonius hircum. molles effœminatique vtuntur.

COSMI) myropolæ, aromatopolæ, vnguentarij, & odorarij, ſiue, qui odores & vnguenta conficiebant. quæ omnia hodie pharmacopolæ. LVXVRIOSA) ſobrij enim & frugales ab huiuſmodi deliciis abhorrebant. ISTA LINVNT DENTES) non ientabant aut prandebant, niſi pueri aut ægri, & luxurioſi. de ientaculis lib. 14. ep. vltimo. DENTES) qui graue olent, ſed aromata terentes pellunt, aut potius opprimunt fœtorem in dentibus hærentem, non poſſunt illum qui ex ſtomacho ructat. SED NIHIL OBSTAT) Ex ſentina ſtomachi, ex imo ſtomacho. barathrum propriè locus tanta altitudine depreſſus, vt ægrè deſpicere poſsis, ἀπὸ τ̃ βαρὺ ἀτρεῖν. Sed grauem animam inquit, è ventriculo crudo ructantem non potes vllis paſtillis emendare. QVID QVOD OLET) Diapaſmata fiebant ex roſis aridis & attritis. Plinius lib. 21. cap. *19.* in balneis adhibebantur ad coërcendos ſudores. Turnebus lib. *9.* cap. 27. Liquidos autem odores (de Horatio loquitur,) vnguenta vocat, ad diapaſmatum diſcrimen, quæ odorata quidem, non tamen liquida, ſed ſicca ſunt; puluiſculos ergo odoratos intelligo, Martialis hîc pro ipſis paſtillis ponere videtur.

ATQVE DVPLEX ANIMÆ) Fœdius, habet antiquus codex. Ergo fœtor diapaſmatis ex ſtomacho prodibat. DVPLEX) vini & paſtillorum, & diapaſmatis. NOTAS ERGO NIMIS) Iam ars tua, & fraus deprehenſa eſt, fruſtra voras paſtillos & diapaſmata, quibus non modò non tegis vinum, ſed magis prodis. Itaque ne diſsimula in poſterum vinum hauſtum, & minus eris nocens. Notat artificia, & flagitia Romanarum matronarum in tegendis ſceleribus.

Animam fœtidam appellauit Titinnius Fullonibus.

Fœtida anima oppugnat naſum.

Plautus animam etiam poſticam appellat in Aul. animã.

Ad Alcimum.

LXXII. LXXXIX. *Epitaphium.*

Alcime quem raptum domino creſcentibus annis
Labicana leui ceſpite velat humus.
*Accipe non * Phario nutantia pondera ſaxo,*
Quæ cineri vanus dat ruitura labor:

** Pario. placet magis legi Phario, vt reſpiciat Pyramidas.*

Sed fragiles buxos, & opacas palmitis vmbras,
*Quæq; virent lachrymis * humida prata meis.*
*Accipe care puer noſtri monumenta * doloris*
Hic tibi perpetuo tempore viuit honor,
*Cum mihi ſupremos Lacheſis * peruenerit annos:*
Non aliter cineres mando iacere meos.

* *roſcida.*
* *laboris.*
* *perneuerit, praueneris.*

Dulce & flebile epitaphium Alcimi pueri, cui ſe ſimilem ſortiri tumulum optat.

ALCIME QVEM) an fuerit Martialis ſeruus, an alterius quæro. Videtur ipſius Martialis fuiſſe. CRESCENTIBVS ANNIS) puerum vel adoleſcentem, viri non creſcunt. LABICANA HVMVS) In via Labicana tumulatus erat Alcimus, de more hoc, nam ſepulchra olim iuxta vias publicas, & militares fiebant, vt prætereuntes monerent mortalitatis. Frontinus de Iure limitum. Varro lib.5. de ling. Latin. Labicum Latij mediterranei pagus apud Strab. λαβίκον; hodie val Montone dici putat Leander, quà ab Eſquilina porta itur. Eſt agri Labicani mentio apud Plinium. vide plura apud Sigonium in notis ad Liuium, varia enim eſt huius vocis ſcriptura. caput viæ Labicanæ incipit à regione Tabernolæ ſupra Coloſſeum. Marlianus lib.5.c.17. LEVI CESPITE) tumulo non magnifico. vel quod magis arridet, alludit ad priſcam formulam. H, S; E, S, T, T, L.

Hic ſitus eſt ſit tibi terra leuis.

Perſius. *Nunc leuior cippus non imprimat oſſa?*

Noſter item Martialis lib.4.

Mollia non rigidus ceſpes tegat oſſa, nec illi
Terra grauis fueris, non fuit ille tibi.

Plura hac de re lib.4. Precabantur autem omnes, vt terra eſſet leuis, poſtquam Præfica dixerat verbum I, licet. ACCIPE NON PHARIO NVTANT) ſepulcra ornabantur hermis, menſis, tabellis, ſtatuis, columnis pyramidibus. Retinenda videtur ſcriptura, Pharioque legendum. Alludit ad Pyramides, vel potius obeliſcos Aegyptiorum: qui celſiſsimas moles, & prodigioſas ſtatuas cadaueribus excitabant. Phario ergo, Aegyptio. negant enim de Pario marmore ædificata Mauſolæa. NVTANTIA PONDERA) ob immenſam altitudinem. de his lib. ſpecta. dictum. QVAE CINERI) Omnia ſoluit ætas. *Nihil enim eſt opere aut manu factum, quod aliquando non conficiat, & conſumat vetuſtas.* Cic. pro M. Marcel. *Longa dies molli ſaxa peredit aqua.* Tibullus.

Tabida conſumit ferrum lapidemq; vetuſtas.
Nullaq; res maius tempore robur habet. Ouid.4. de Ponto.
Ipſa etiam veniens conſumet ſaxa vetuſtas,
Et nullum eſt quod non tempore cedat opus. Cornelius auctor.

Et Sophocles. πάνθ᾽ ὁ μέγας χρόνος μαραίνει καὶ φλέγει. SED FRAG. BVXOS) Poëta ſigna dat amoris Alcimo buxum, & ederam: quia, quamuis palleat, ſemper tamen viret. quaſi poëta dicat Alcimo. Etſi morte palleas Alcime, ſemper tamen amor in te meus florebit, cuius rei ſignum eſto buxus. Ederam quia Poëta Martialis poëtarum ſymbolum ab eo dari conueniebat, aut quia puer erat humatus, & Bacchus iuuenili forma pingitur. De buxo vide Alciatum Embl.207. Et Claudium Minoem ibidem. Ederam Ciſſo puero Bacchus dono dedit. Alci. embl.204.

Credo hîc morem tangi priſcum, quo ſertis & floribus ornabant ſepulchrum, vt tradit Plin. lib.1.c.3. Minutius felix. Græcis ſerta & apio, vt Plutar. in Timoleonte ſcribit, fiebant) FRAGILES BVXOS) Coronas ex buxo, & vitis folia, ederam. QVAEQVE VIRENT) flores, ſerta, quod vt dixi more fiebat. Neque enim laurum hic puto intelligendam, de qua Seruius ad illud Virg.8. Ae. lucos date. ACCIPE CHARE) Carmen æternum. cætera fugiunt. Ouid.4. Triſt.

Carmine fit viuax virtus, experſq; ſepulchri
Notitiam ſera poſteritatis habet.

CVM MIHI SVPREMOS LACHESIS) Ornatos buxo & hedera, & epigrammate notatos. LACHESIS) de Parcis vna. De Parcis lege Heſiodi Theog. Orpheum in Parcas. De Parcis hęc συλλήβδην, & verè ex Ariſto. lib. de mundo, ſeu quis alius ſit auctor. Τρεῖς αἱ μοῖραι κατὰ τοὺς χρόνους μεμερισμέναι νῆμα ἀτράκτου τοίμαν ἐξηργασμένον, τὸ δὲ μέλλον, τὸ δὲ περιστρεφόμενον. Τέτακται δὲ κατὰ μὲν τὸ γεγονὸς μία τῶν μοιρῶν Ἄτροπος ἐπεὶ τὰ παρελθόντα πάντα ἄτρεπτα. κατὰ δὲ τὸ μέλλον λάχεσις· εἰς πάντα γὰρ ἡ κατὰ φύσιν μένει λῆξις. κατὰ δὲ τὸ ἐνεστὸς Κλωθὼ συμπεραίνουσά τε καὶ κλώθουσα τὰ οἰκεῖα. Id eſt. *Tres Parcæ iuxta tria tempora diuiſæ, quarum alia res tranſactas, alia venturas, alia præſentes ſignificat. Nam vna Parcarum Atropos nomine præteritas ſpectat, quia quæ præterierunt nulla ratione poſſunt conuerti, aut reuocari. Alia quæ futuri curã ſortita eſt, Lacheſis dicitur, qui rerum naturalium eſt euentus, ſtabilis eſt. At Clotho perſpicit præſentia, illaq; abſoluit, quæ ſui ſunt muneris.* Ex quibus intelligis, quare Poëta hic de tribus Lacheſin nominet. fatum expectabat viuus Martialis, hinc illam appellat, quæ futuri rationem temporis habet. Dicitur à λαγχάνω. Aliter ex Platone de Lacheſi, Foquelinus in Perſium, apud quem plura de Parcis, & Natal. Com.

PERVE-

Pervenerit) ſcio alioacodices habere peruenerit, alios, præuenerit. Peruenerit placet, vtrè enim dicunt Parcæ,& naſcentibus ſtamina de colo detrahere. Homer. Il. H,

——ἔνθα δ' ἔπειτα
πείσεται ὅσσα οἱ Αἶσα κατακλῶθές τε βαρεῖαι
γεινομένῳ νήσαντο λίνῳ ὅτε μιν τέκε μήτηρ.

Ille deinde
Cuncta feret quæ fata dabunt, Parcæq́ ſeuera
Naſcenti neuere, parens quando edidit ipſum.

Nentes autem elegantiſsimus,& venuſtiſsimus poëta Veronenſis in carmine, de Nuptiis Pelei & Thetidis,deſcribit ab illo principio. *His corpus tremulum, &c.* Parvanerit eroo) vbi abſoluerit penſum,impleuerit fatales annos, & decretorium diem,cupio non alio frui honore, ſepulchri,atque tu, mi Alcime. Tibullus El.7.lib.1. nentes quoque facit Parcas.

Hunc cecinere diem Parcæ ſolatia nentes
Stamina non vlli diſſoluenda die.

Ad Cinnam.

LXXIII. XC.

Garris in aurem, ſemper omnibus Cinna,
Garris & illud, teſte quod licet turba.
Rides in aurem, quereris, arguis, ploras.
Cantas in aurem, iudicas, taces, clamas,
Adeóne penitus ſedit hic tibi morbus,
Vt ſæpè in aurem Cinna Cæſarem laudes?

Cinnam carpit obtrectatorem & adulatorem. Garris in avrem) Græcorum vetus verbum eſt, εἰς οὖς λέγειν, in aurem dicere, hoc eſt, ſecreto & clanculum committere alteri, quod nolit ab aliis exaudiri. Homer.

Ἄγχι σχὼν κεφαλὴν, ἵνα μὴ πευθοίατο ἄλλοι.
Admoto capite prope, ne quis vt arbiter eſſet.

Eurip. Δεῦρ' ἔλθ' ἐς οὖς γὰρ τοὺς λόγους.
Ades dum, in aurem, vt quæ volo tibi eloquar.

Lucianus in Gallo, πρὸς οὖς συρακουσίων κοινολογούμενος, *ad aurem cum Syracuſanis quibuſdam communicat.* Ergo in aurem dicere, vt vides primitus non ſignificat carpere, aut obtrectare, ſed arcana cõmittere. Garris in avram) immurmuras, vt ſuſurro ſingulis apud ſingulos, omnibus apud omnes ſigillatim detrahis. Garris et illvd) Etiam illa clam in aurem dicis, quæ palam norunt omnes. *Iocum æmulatus videtur Scauri,* inquit Lipſ. ad 4. Annal. Taci. *In Iunium quendam Othonem Rhetorem, quem Scaurus dicebat acta in aurem alterius legere. Acta autem publica ſunt, nec aliud tam vulgo promptum, notumq́, adeò, vt prouerbij loco Seneca filius alibi dixerit. Beneficia in acta non mitto, id eſt, non publico, non vulgo. Et quid magis ridiculum, quàm acta publica alicui in aurem?* Rides in avrem) Studia populi in theatro vel foris, vel circulis videtur ſignificare. Ibi enim modò ridebantur palam, modò plorabatur, arguebatur, contendebatur, clamabatur, acclamabatur, ſilebatur, attendebatur, damnabatur, &c. pro cuiuſque affectu & ſenſu, de quibus alibi dictum. Hæc omnia, quæ populus faciebat palam. Cinna clam atque ſi haberet arcana factitabat, ſed faciebat hoc Cinna, quia ſæpè apud familiares potentibus nominatim obtrectabat, vel eoſdem iudicabat, damnabatq́ue ſententia ſua, & irridebat, quod palam nominatim facere non potuiſſet.

Adeóna panitvs) Opere ne tanto tibi hoc vitium placet. ſedet placet. Eodem ſenſu Virgil. 2. 4. & 5. hanc vocem vſurpat. Itemq́ue alij. morbvs) Vitium. Cic. in Tuſc. animi ægritudines, iram, voluptates, inuidiam, odia, &c. morbos appellat. In avram Cæsaram) Seorſum à Perotto, & Domitio indicio, Vſque adeò, inquiunt, illi, hic morbus in aurem garriendi, & detrahendi innatus erat, vt ne Cæſarem quidem, niſi clam laudaret, cùm apertè liceret, quod hic acumen? Voluit, quantum aſſequor, poëta communé omnium obtrectatorem carpere, & Cæſaris aſſentatorem vnicum affirmare. Mens ergo carminis eſt, omnibus clam detrahit Cinna, & ſolum Cæſarem in os laudat, quod proprium eſt aſſentatorum, & eorum qui aulas lambunt, vt domi non publicè laudent principes. non publicè vt quod ſunt non videantur. Eſt ergo occultus obtrectator. & occultus aſſentator, quo genere hominum, quæ peſtis ſit exitialior non video. Ita acerbiſsimum eſt carmen Martialis.

Ad

Ad Lælium.

XCII. LXXIV.

Cùm tua non edas, carpis mea carmina Læli,
Carpere vel noli noſtra, vel ede tua.

Si tua edideris, plura in illis reprehendenda legentur, quàm in meis, cum interim velis melior aliis poëta videri, aliosque carpas, quod cuiuis in promptu eſt. Nam facilis cuiuis rigidi cenſura cachinni.

De Aquino.

XCIV. LXXV.

Fabricio iunctus fido requieſcit Aquinus,
Qui prior Elyſias gaudet adiſſe domos.
Ara duplex primi teſtatur munera pili:
* Inſcriptum. ** Plus tamen eſt titulo quod breuiore legis.*
* Iunctus. ** Functus vterq; ſacro laudato fœdere vitæ:*
Famaq; quod raro nouit amicus erat.

Fabricius & Aquinus primos ducebãt in acie ordines, qui primi centuriones primipili, &c. vocabantur, de quibus copioſ. Polyb. & ad Polyb. Lipſius de militia Romana. Poëta laudat firmam & æternam vtriuſque amicitiam, quæ non viuos tantùm, ſed mortuos etiam coniunxit. atq; hoc rarius id exempli eſt, quod eundem ambo ordinem duxerint, inter quos facillimè exiſtit ſimultus. Figulus, vt in veteri eſt prouerbio, figulum odit.

QVI PRIOR ELYSIAS) Aquinius citius abiit, & lætius obiit, quod ſodalis vinceret. ARA DVPLEX) Quia duobus ſimul iunctis gemina ara excitata eſt. TESTATVR) fuiſſe primos pilos, aquiliferos, nam penes primipilos erat cuſtodia aquilæ. PLVS TAMEN) Plus tamen admirationis adfert quod inſcriptum oræ legitur. Quid illud? quod ſequitur. FVNCTVS VTERQVE) Vterque alterius amicus erat, quod Romæ, atque inter milites pares, atq; æmulos inuſitatum erat.

Ad Helium.

XCVI. LXXVI.

Quod clamas ſemper, quod agentibus obſtrepis Heli
Non facis hoc gratis; accipis, vt taceas.

In acrem cauſidicum, & præuaricatorem eſt hoc diſtichum. CLAMAS) quod eſt contra Rhetorum leges, inſolenter & ruſticè clamare. Quare Demoſthenes cùm audiret quendam immodicè vociferantem. *Non, inquit, quod magnum eſt, bene eſt, ſed quod bene eſt magnum eſt.* AGENTIBVS OBSTREPIS) actores interpellas, clamoribus tuis terres. NON FACIS HOC) non gratis clamas. ACCIPIS VT TACEAS) vt quondam ab Harpalo Demoſthenes, de quo ſic Pluta. in Demoſthene. *Ictus munere; vt ſi præſidium recepiſſet, adiunxit ſe Harpalo (erat Harpalus profugus ab Alexandro cum ingenti pecunia) Poſtridie collo lana, & faſciis diligenter obligato in concionem progreſſus, cùm excitaretur ad dicendum, nutu oſtendit præcluſam ſibi vocem. Ibi homines faceti cauillantes non angina dixerunt, ſed argentangina oratorum nocte corruptum.* Huc facit adagium bos in lingua Aeſchylj. in Agam.

Τὰ δ' ἄλλα σιγῶ, βοῦς ἐπὶ γλώτ]ης μέγας
Βέβηκεν. *plura Adagiographus.*

XCVII.

Ad Scazontem.

Si non moleſtum eſt, teq; non piget Scazon,
Noſtro, rogamus, pauca verba Materno
Dicas in aurem, ſic, vt audiat ſolus.
Amator ille triſtium lacernarum

Et Bæticatus; atque leucophæatus,
Qui coccinatos non putat viros eſſe,
Amethyſtinasq́ mulierum vocat veſtes,
Natiua laudat, habeat & licet ſemper
Fuſcos colores, Galbanos habet mores*

* Galbinos, id eſt, molles & effæminatos. Turneb. lib. 17. cap. 8.

* * *

*Quæris quis hic ſit? * excidit mihi nomen.*

* Vide Lip. lib. 1. epiſt. 5.

Alloquitur Scazontem προσωποποιητικῶς: & impuros ſeu Fuſci, ſeu Galbæ mores inſectatur tacito nomine.

Si non est molestvm) claudicas enim & ægrè incedis. Verſus hic Choliambus dicitur. Materno) I.C. doctiſsimo & clariſsimo viro amico noſtro, & Municipi, lege lib. 10. epi. 37. Dicas in avrem) clam velut myſterium Cereris, vt nemo præter illum exaudiat. ſed lepidè poëta iubet, vt in aurem dicat, cùm ipſe publico verſu vulget per orbem. Quid ſit in aurem loqui paullò antè dictum. Sic vt avdi) hoc enim eſt in aurem dicere. Amator ille) Qui pullatus luxũ veſtium carpit in aliis. de lacerna iam dictum. Eſt pulla veſtis, nonnunquam etiam amethyſtina. Et Baeticatvs) De colore Bæticato Martia. lib. 14.

Sags niemãd dann jederman

Non eſt lana mihi mendax, nec mutor aheno:
** Sic placeant Tyriæ, nec mea tinxit ouis.*

* V. ſi.

Oues Bæticæ Hiſpanienſes rutilata vellera ferebant, ex quibus veſtes natiuo colore fiebant. ruſſæ. Levcophaeatvs) Vide Merulam. Eſt color ex albo & nigro. λευκὸς, græcè albus φαιὸς nigricans. lege Pollucem, Plinium. Vitru. Qvi coccinatos) Coccinatus, purpuratus cocco tinctæ veſtes purpureæ. Amethystinasqve) Qui lacernas aut coccineas, aut amethyſtinas ferebant iudicabantur, tum lautiores & delicatiores. Sene. epi. 115. *Quod vides iſtos ſequi, qui aut vellunt barbam, aut interuellunt, qui labra preſſius tondent, aut abradunt, qui lacernas coloris improbi ſumunt.* *Lacernæ improbi coloris*, interprete Lipſio, *purpuræ ſunt, quoniam inſolens ille color, Senecæ temporibus & audax.* Amethyſtinæ dicuntur à colore lapidis Amethyſti. Nomen habet à vini colore, quem prius quàm deguſtet, in violam deſinit. vt Plin. tradit, & violacei coloris eſt. ſic Theophraſt. eum vocat οἰνωπὸν τῇ χρόᾳ, & Tryphiodorus αἱμαλέην ἀμέθυστον, quod diluti cruoris colorem referat. Dionyſ. Afer. ὑπηρέμα πορφύρεον, *propemodum purpureum.* Ex quibus intelligis quis color veſtis amethyſtinæ fuerit. Plutarchus Symp. 3. probl. 1. Nativa lavdat hab. et lic. se. Fv. col. Gal. ha. mores) Ferat lacernas natiuo colore tinctas, id eſt, Bæticatas & leucophæatas. ferat fuſcos, id eſt, pullos, atros: lacernæ enim color pullus potiſsimùm. Fuſcos colores, Galbanos mores, homioteleuta, & hemioptota. Senſus eſt. Viriles geſtet veſtes, muliebres certè habet mores. nam Galbus color eſt pallidus, viridis, flauus. Turneb. lege lib. 77. c. 8. & Lipſ. El. 1. c. 13. viridis, ſeu herbaceus, græcè χλωρὸς, qui & fœmineus. Iuuen. Cærulea indutus ſcutulata, aut Galbana raſa.

Cum albus nigredine obſcuratur, cinereus, Columella murinum, mausfarb/ ſchimel/grаw/ aſchefarb.

Galbani autem mores effœminati, minimè viriles, ſed molles & muliebres. Itaque poëta in voce Galbanos reſpicit ſimul ad colorem, de eodem colore herbaceo videtur intelligendus ille Martialis verſus,

Herbarum fueras indutus Baſſe colores.

Fortè etiam ad Galbum Imperatorem fœdũ alluſit, de quo Tranquil. c. 22.

Qvaeris qvis hic) Omnium mea ſententia argutiſsimum eſt hoc epigramma. Excidit mihi nomen inquit. quaſi diceret ſe oblitum eſſe nominis, cùm contra ſibi excidiſſe nomen ipſum improbi hominis dicat, hoc eſt, à ſe in hoc carmine nominatum. & ludit in dilogia vocis, excidit, quod obliuionem, vel imprudentiam caſumúe notat. ſed vbi nominauit? cùm dixit Fuſcos colores, Galbanos mores. En, aut Fuſcus erat quem deſcripſit, aut Galba, aut fortè vnus Fuſcus Galba. Hoc acutiſsimus credo Lipſius primus vidit, & notauit. lib. 1. epiſt. quæ. c. 5.

Ad Næuolum Cauſidicum.

LXXVII. XCVIII.

Cum clamant omnes, loqueris tu Næuole ſemper,
Et te patronum cauſidicumq́ putas.
Hac ratione poteſt nemo non eſſe diſertus.
Ecce tacent omnes. Næuole dic aliquid.

Næuo-

Næuolus alter Therſites inſulſus, & ineptus cauſidicus, cum in Iudicio clamores inter aduerſarios magni eſſent, tum inſolentiſsimè vociferabatur; cum ſilentium inter reliquos factum, nee gry audebat. Martialis irridet eloquentiam eius, vel potius infantiam. DIC ALIQVID) Vt quantus ſis orator, quem te iactas audiam. nam in ſtrepitu cùm clamas, nemo quid dicas intelligit.

Ad Flaccum.

XCIX. LXXVIII.

Litigat, & podagra Diodorus Flacce laborat,
Sed nil patrono porrigit. hac Cheragra eſt.

Diodorum auarum notat, & eleganter in voce podagra & Cheragra ludit. LITTOAT) In iudicio coram Prætore cum aduerſariis de bonis fortè, quâquam tota res ficta videri poſsit. Cum duobus litigat Diodorus, cum parte aduerſa, & cum morbo ſuo conflictatur. SED NIL PATRONO) Cauſidico. Qui Diodori cauſam defendit. HAEC CHERAORA SST) ſic lego cum Iunio non Chiragra, quæ primam tendit. χεὶρ χειρὸς, χειέγες. Pulcher iocus. Chiragra manus captat, vt officio fungi nequeant, parci, ſordidi, auari laborant Chiragra, inuiti enim largiuntur, quod manu fit. Huc videtur illud Diogenis, manus non eſſe porrigendas amicis complicatis digitis.

Ad Calenum auarum.

C. LXXIX.

Non plenum modò vicies habebas;
Sed tam prodigus atq; liberalis,
Et tam lautus eras, Calene, vt omnes
Optarent tibi centies amici.
Audit vota Deus, preceſq; noſtras:
Atq; intra puto ſeptimas Kalendas
Mortes hoc tibi quatuor dederunt.
Ac tu ſic quaſi non foret relictum,
Sed raptum tibi centies, abiſti
In tantam miſer eſuritionem,
Ut conuiuia ſumptuoſiora,
Toto quæ ſemel apparas in anno,
Nigræ ſordibus explices monetæ,
Et ſeptem veteres tui ſodales
Conſtemus tibi plumbea ſelibra.
Quid dignum meritis precemur iſtis?
Optamus tibi millies Calene:
Hoc ſi contigerit, fame peribis.

Huius epigrammatis periochen illud Ouidij, id eſt, Faſtor, complectitur.

Quo plus ſunt pota, plus ſitiuntur aquæ.

Calenus cùm mediocres opes haberet, minimè ſordidus in amicos extitit, vt cœpit rem habere, copiaſque augere, amicis nihil largiebatur amplius, & ipſe parcius vixit. optat illi poëta immenſas opes, vt fame pereat.

Philippum noſtras, & aureum Gallicum eidem pretium. Sct & coronatum Italicum, ſeu ſcutatum decem Iuliorum.

NON PLENVM MODO) non omnino vicies centena millia HS. poſsidebas, hoc eſt, quinquaginta millia Philippæorum, cum vnus Philippæus decem drachmis, id eſt, 80. cruciferis æſtimatur. PLENVM) ſic lib. 5. e. 71. In Syriſcum. ET TAM LAVTVS) Tam liberalis, tam ſplendidus, & profuſus. CENTISS) Ducenta quinquaginta millia Philippæorum, ſeu florenorum trecenta millia. AVDIT VOTA DEVS) Intra ſeptem menſes accepiſti (quod nos tibi amico amici optabamus) centies centena millia HS. hoc eſt, vt diximus 250000, Philip. MORTES QVATVOR) quorum

quorum tu poſt mortem hæreditatem adiiſti, AT TV SIC) At tu non ſecus ac fur, clam habuiſti illam quaternam hæreditatem, imò tam ſordidè cœpiſti viuere, ac ſi fractis opibus protractus eſſes ad extremam paupertatem, & qui anteà profuſus eras, cùm minus haberes, poſtquam cœpiſti rem habere, vix ſemel in anno natalitium conuiuium curas, illudque ipſum adeò parcè, ac vulgariter, vt paucis ac ſordidis aſsibus compares. Hoc eſt enim quod dicit nigræ ſordibus monetæ. MONETA) à moneo, vide Hoſtum lib. 1. as enim nunquam fuit argenteus, ſed æreus, vt denarius nunquam æreus, ſed argenteus. Quæris iam quot aſsibus? ipſe exponit, & indignatur.

ET SEPTEM VETERES) Extenuat poëta conuiuium, ampliuſque non conſtitiſſe ſelibra, hoc eſt, ſemaſſe, ſiue duobus Teruncijs affirmat. cùm ille tamen ingentem vim pecuniæ ex hæreditate accepiſſet. Quod ſi veteres amicos, eoſque lectiſsimos ita accepit, quid de aliis factum credi poſsit? Libra idem eſt quod as, ſi pretium ſpectes, ſelibra dimidiatus as, duo quadrantes. PLVMBEA) Quid plumbea? apud Nigritas Libyæ, & Taprobanos incolas, plumbeum nummum fuiſſe percuſſum legimus. apud Romanos nunquam. quid ergo poëta? plumbea: Romani cùm de viliſsima minimaque pecunia loquerentur, prouerbij loco vſurpabant plumbeum. Plautus in Trinu. *Cui, ſi capitis reus ſit, nummum nunquam credam plumbeum.* Idem in Trin. *Cui homini hodie peculi nummus non eſt plumbeus.* Quod etiam aliis rebus vi neruoque carentibus vſurpabant. Cicer. *plumbeus pugio*, pro argumento leui, & futili, plumbeum ingenium ſtupidum, plumbeum acumen. QVOD DIGNVM MERITIS) Meditatur quas gratias conuiuatori velit agere. OPTAMVS TIBI) Precamur vt Dij tibi dent millies centena millia HS. Videtur grata optataq; imprecari, cum extremam illi famem optet. Ergo vt fame, inquit, pereas optamus tibi millies, id eſt, mille ſeſtertia, ſiue vicies quinquies centena millia Philippæorum. ſeu ter centies tricies mille trecentos triginta tres florenos. Geminum huic epigramma eſt infra de Scæuola, Quo enim plus poſſederis, hoc parcius, ſi plurima, omnia fame peribis. Zwē Sieter.

De Afra vetula.

LXXX. CI.

Mammas atq; tatas habet Afra: ſed ipſa tatarum
Dici, & mammarum maxima mamma poteſt.

Mammeatum hoc carmen eſt, & ipſis litteris exprimit rem. Cato. pueri, inquit, potum & cibum primum buas, & papas vocant, & matrem mammam, patrem tatam. Feſtus Græcis auum putat valere. Scalig. lib. 1. in Auſon. cap. 29. Mamma, quo iunior auum appellat: Tata, quo iunior ſenem. Aba, quo frater fratrem. Auſon.

———*Et poſſum fratris abare vicem.*

Paulò aliter Turnebus lib. 18. cap. 34. Mamma inquit in Perſio nutricem eſſe putem, & apud Martialem. Maxima autem dicitur, vt dicitur magnus ſocer, vxoris auus. Maior ſocer, vxoris proauus, maximus ſocer, vxoris abauus. Ergo maxima mamma eſt, vt ita dicam, abnutrix. De mamma ſic ſcribit Ammonius: Τήθη μὲν γάρ ἐστιν ἡ τοῦ παιδὸς τροφὸς, ταύτας δ' ἔνιοι μαίας καὶ μάμμας καλοῦσι; id eſt. Græcè Tethe vocatur filij nutrix, has autem nonnulli Mæas, ſiue Maias, & Mammas vocant. Simile eſt illud in Græco epigrammate lib. 2. εἰς γραίας. Βάπτε δὲ τὰς λευκάς, καὶ λέγε πᾶσι τατᾶ. Infice anus canos, Dicque puella tata.

Et Brodæus. *Vox eſt infantis*, inquit, *aut adoleſcentuli ad eum, qui ætate maior ſit, ſicuti* τέττα, Euſtathio, & Suidæ. Homer. Iliad. Δ. τέττα σιωπῇ ἧσο. προσφώνησις τιμητικὴ νεωτέρου φίλου πρὸς παλαιότερον. Martialis autem Afram vetulam verbis infantes æmulantem patremque tatam, & matrem mammam appellitauiſſe, vt iunior videri poſſet, irridet, eamque ait adeò vetulam, & turpem videri, vt omnium mammarum, & tatarum videatur parens eſſe. Fortè & papillas grandiores poëta notat, ὁμώνυμον enim verbum mamma eſt, & papillam, & nutricem ſignificat. De ingentibus mammis etiam lib. 14.

Taurino poteras pectus conſtringere tergo
Nam pellis mammas.

Nigro bellua nil negat magiſtro:
Quis ſpectacula non putet deorum?
Hæc tranſit tamen vt minora, quiſquis
Venatus humiles videt leonum,
Quos velox leporum timor fatigat.
Dimittunt, repetunt, amantq́; captos,
Et ſecurior eſt in ore præda,
Laxos cui dare, peruioſq́; rictus
Gaudent, & timidos tenere dentes,
Mollem frangere dum pudet rapinam,
Stratis cum modò venerint iuuencis.
Hæc clementia non paratur arte:
Sed nôrunt cui ſeruiant leones.

Hoc lemma tractatum ſuprà epig. 15. 23. 45. 49. 52. 61. nunc elegantiſsimè per σύγκρισιν, ſeu comparationem expolitur, cùm ludicrum hoc leonum, & leporum ſpectaculum contendit cum aliis feris arte cicuratis, & magiſtro obtemperantibus, ſeu pardos iungat ad iugum, ſeu ceruis frena iniiciat, ſeu vrſos habena regat, ſeu apris capiſtrum induat, ſeu biſontes cogat eſſeda trahere, elephantos iubeat ſaltare; leones, omnes feras arte ſuperare cùm parcant leporibus captis, captoſque dimittant, ac recipiant, milleq́; modis innoxiè cum illis ludant, quod, blandiendo poëta Cæſaris diuinitati adſignat.

Picto collo Pardvs) Pardi, pardales, pantheræ, variæ, Africanæ, vnum genus ferarum putantur; pardus mas, pardalis & panthera, fœmina, de quibus Plinius lib. 18. cap. 17. Aelianus paſsim. Oppianus li. 3. Cyneget. Ariſtoteles, Plutarchus, alij. Fœmina ferocior mare, vnde panthera dicta, quaſi penitus fera, παρὰ τὸ πᾶν, καὶ θὴρ, vel θήρα, venatio, Varro. Pierius lib. 11. ſeu quod omnium ferarum coloribus variegata cernatur, ſeu omnis generis feras venetur. Picto collo ob varietatem villorum, qua ſpecioſior eſt omnibus feris. Oppianus lib. 3. Cyneg.

Ῥινὸς δαιδαλέου, χροιῇ τ' ἐπιλαμφανόωσα.
Cutis dædala colorq́; micans.

Et ibid. *Εἴδεα δ' ἀμφοτέροισιν ὁμοῖα δαιδάλλοντα.*
Forma autem vtriuſq; ſimiles variegantur.

Latinis inde variæ, à macularum varietate appellatæ. Ivga delicata) μετωνυμικῶς, iuga enim propriè non delicata, ſed pardorum colla iugum trahentia. quanquam & iuga nō plauſtralia, vel equina, ſed mollia elegantia, modica, ſericaq́;, & aurea vocare poſsit delicata, qualia pardi ferebant. Indorū pardos & tigrides, Aelianus lib. 15. c. 14. docet manſuefactos regibus offerri. Romæ quis primus varias exhibuerit, Plinius notat lib. 18. Improbæq. tigres) improbas vocat, vt ſuprà leporem improbum, Du loſer kelnniger Has. in meliorem potius, quàm deteriorem partem, faciunt enim quod nulli probabile erat facturas tigres, aut lepores, ſic vt admirationem ſpectatoribus adferant. Virgilius. *--labor improbus omnia vincit.*

Indvlg. pat. flagello) Vſqueadeò manſueſcunt, vt ſe etiam verberari innoxiè patiantur, Seneca etiam oſculatas tradit à cuſtodibus. Manilius lib. 4. vim illam manſuetariis per ſiderum impreſsionem dari putat. *Exorare tigres, rabiemq́; auferre leoni.*

Et lib. 5. copioſè de iis qui ſub leone, & ſcorpio naſcuntur.

Ille manu vaſtos poterit frenare leones
Et palpare lupos, pantherū ludere captis, &c.

Cicurandi verò artes variæ admodum cum variis adhibebantur, quas inter herbarū quidam ſucci, quibus magiſtri feris ora conſtringebant, ne dente læderent attingentes, dabātur & potiones feris medicatæ, quibus mitigabantur Elephanti adeps amuletum erat aduerſus omnes feras, ſi vnctus ea feræ nudus occurreret. leones allio illitos non attingunt. ἀείζωον herba ſedum dicta, feris in potu propinata tollit feritatē. addebant alloquia, permulcebant manu, blandiebātur, &c. Plinius multa ſuper lib. 26. c. 11. lib. 29. c. 6. l. 36. c. 11. l. 29. c. 4. l. 8. c. 41. Aelianus lib. 1. de natura animalium, c. 38. Seneca ep. 86. Philoſtratus lib. 7. Mordent avrea qvod lvpata cervi) perinde quaſi equi. Lupata ſunt aſperrimi freni genus, à lupinis dentibus dicta, qui inæquales ſunt, & eò morſus eorum acerrimus. Virgil. *preſſiq́; negabunt*
Vulnera dura pati, & duris parere lupatis.

Ceruos etiam dociles narrat Aelianus lib.2. cap.25. vbi catulum cerui, dono datum ait Ptolemæo Philadelpho, qui lingua græca nutritus ſit, & loquentes intellexerit. FRENIS LIBYCI DOMANTVR VRSI) Diſputat Electorum lib.2. cap.4. Muſarum decus Lipſius, quinam ſint Libyci vrſi, ſeu Numidici, cùm paſsim apud ſcriptores occurrant. *Annales Romani notant M. Piſone, M. Meſſala Coſſ. a. d. XIV. Kalend. Octob. Domitium Aenobarbum Ædilem curulem vrſos Numidicos centum, & totidem venatores Æthiopas in Circo dediſſe.* Idem Herodotus ſcripſit Melpom. de Libya, cui qua Orientem ſpectat, leones, elephantos, vrſos tribuit. Solinus accedit capit.29. *Numidici vrſi forma cæteris præſtant, rabie duntaxat, & villis profundioribus.* Strabonis locus de Mauris adeò luculentus, vt negari non poſsit. οἱ δὲ πεζοὶ, inquit, τὰς τῶν ἐλεφάντων δορὰς, ὡς ἀσπίδας περιβάλλονται. τὰς τῶν λεόντων, καὶ παρδαλέων, καὶ ἄρκτων ἀμπέχονται, καὶ ἐγκοιμῶνται. *Pedites elephantum pellibus pro clypeis vtuntur; leonum autem, pardalium, vrſorum induuntur, & indormiunt.* Claudius apud Suetonium cap.21. *Africanas per turmam equitum prætorianorum ducibus tribunis ipſoq; præfecto confecit,* quas Africanas Xiphilinus vrſos, & alias feras Libycas interpretatur, ſignatè enim dicit, ἄρκτους τετρακοσίους μεθ' ἑτέρων Λιβυκῶν θηρίων. Poëtæ ab his non diſcedunt. Iuuen.

Profuit ergo nihil miſero, quod cominus vrſos
Figebat Numidas.

Virgilius 5. Aeneid.

Occurrit Aceſtes
Horridus in iaculis, & pelle Libyſtidis vrſæ.

Ad quem locum Seruius. *Aut reuera vrſæ, aut feræ Africanæ.* Martialis verò noſter hoc loco ita Libycos vrſos diſtinguit à leonibus vti non poſsim induci, leones pro vrſos intelligi. Inductione enim à cæteris feris paullatim ad leones aſcendit, minuſque mirandum ait, quod pardi iuga trahant, tigres flagra patiantur, cerui frena mordeant, vrſi Libyci lupatis domentur, apri capiſtra admittant, biſontes eſſeda trahant, elephanti ſaltent, quàm quod leones cum leporibus ludant, captoſque non lædant ac dimittant, dimiſſos capiant. Cur vrſos alioqui ferum, & crudele animal præteriiſſet, quamuis enim dociles ſint, aliaque multa humano propè ritu diſcant faciantque, poëta tamen ad illud ſpectaculum reſpexit, quo diuerſæ feræ iuga ſubierunt, non tanta admiratione, quàm cùm luderent cum leporibus leones. ceruos etiam lupata mordere non tam ſtupendum erat, quàm eoſdem linguam Græcam intelligere. Sed ego rem in medio relinquo nec contra Entellum hunc Dares Antæuſue Herculem venio. qui Libycos, ſeu Numidicos vrſos interpretatur Leones Africanos, ita veteribus videri dictos, cùm primum in vrbem importarentur, vt Elephantem, Bouem Lucam, Struthionem, paſſerem marinum, Camelopardalim, ouem feram, Pantheras, Mures Africanos. Ad eundem modum leones inuiſos ante, Vrſos Numidicos. ſed plena iuris hæc eſt onomatopœia, ſeu onomaſia, quid enim ſimile, aut commune leoni cum vrſo? Reddit tamen veriſimilem ſententiam Lipſius quod lib.8. cap.36. Plinij auctoritate Africam carere vrſis, apris, ceruis, capreis oſtendat, quanquam Plinium in eo loco plerique reiiciant. Subit etiam mirari Plinium neſciſſe Vrſos Numidicos priſcis leones dictos, qui ſciuerit Boues Lucas appellatos elephantos. Lipſij igitur & Bulengeri lib. de venatione explicatu, Virgilius, Iuuenalis, Martialis, Annales Romani per Numidicos vrſos, leones intelligunt, qui ex ea regione plerique adducebantur. Bulengerus tamen in Martiale hæret, agnoſciq; reuera vrſos Libycos, non leones à Martiali putat, quod eſt à vero minimè alienum. Neque tamen negatum eo Lipſij diſputationem doctam, & æquè veram videri poſſe.

ET QVANTVM CALYD. TVL. FERTVR) Aper Calydonius capiſtra admittit. Calydon vrbs Aetoliæ, quæ aluit aprum illum vaſtatorem à Meleagro & Atalanta cæſum, de quo fusè lib. A. epig.15. Ouid. Met.8.

CAPISTRIS) Capiſtrum, vinculum eſt, quod mulis, bobus aliiſque iumentis adhibetur, ne fugiant, & quod circa os inuoluitur, ne gramen carpant. vitium quoque vincula capiſtra dicuntur, Columella, Varro, Cato auctores. PVRPVREIS) vt tigres, & pardi delicata iuga ferebant, ita apri capiſtra picta & mollia, ſericáue.

TVRPES BISONTES) biſon fera cerui figura, cuius à media fronte inter aures vnum cornu exiſtit excelſum, è cuius ſummo rami, tamquam palmæ diffunduntur, vt ſuprà plenius ex Cæſare, & aliis feram depinximus lib. A. epig.23. Illi ceſsit atrox bubalus atque biſon. ESSEDA) Eſſedum currus Britannicus, de quo Iulius Cæſar, ſeu Iulius Celſus l.5. Propertius El.1. lib.2.

ET MOLLES CHOREAS) Omnem propè fidem excedere videatur, quod de elephantorũ ingenio, natura, indole, docilitate ampliſsimi teſtes prodiderunt. Hic de ſaltatione & choreis primum Aelianum lib.2. cap.11. de natura animalium audi memorantem. Χορείαν δὲ καὶ ὀρχηστικὴν, καὶ βαίνειν πρὸς ῥυθμὸν, καὶ αὐλουμένων ἐνδιδόντων, ἢ ταχύνειν παρορμώντων, μαθὼν οἶδεν ἐλέφας, καὶ ἀκριβοῖ, καὶ οὐ σφάλλεται. *Elephas nouit, vbi didicerit choreas, & ſaltationes ad numerum obire, & audire tibiis canentes, & intelligere ſonorum diſcrimina, & tarditates, aut celeritates imperatas exſequitur, & exactus eſt, & non fallitur.* Sed multò maiorem adferunt admirationem ea, quæ in eodem auctore, & capite ſequuntur, quæ tute legas, ego propter rei longitudinem ad breuiora propero. Plinius lib.8. cap.2. *Germanici Cæſaris,*

N 3 inquit,

De Afro Demetrio.

CII. LXXXI.

Jlla manus quondam ſtudiorum fida meorum,
Et felix domino, notaq́, Cæſaribus.
Deſtituit primos virides Demetrius annos:
Quarta tribus luſtris addita meſſis erat.
Ne tamen ad Stygias famulus deſcenderet vmbras,
Vreret implicitum cum ſcelerata lues,
Cauimus; & domini ius omne remiſimus ægro:
Munere dignus erat conualuiſſe meo.
Senſit deficiens ſua præmia, meq́, patronum
Dixit, ad infernas liber iturus aquas.

Plinius ep. 16. lib 8. Zoſimam & Timanthis ſeruos non hue referre per ipſam mortem, qua liberat omnes factos liberos Bildet Alter. *Nouemdecennis erat tria luſtra quindecim, quatuor meſſes addita, nouemdecim explent.*

Deſcribit mortem librarij ſui Afri, quem moriturum manu miſit, quia tenere non poterat. Enimuero ſolebant veteres chariores ſeruos ante mortem manu mittere. ILLA MANVS) ſerui, Amanuenſis, ſeruus ad manum, Cic. 3. de orat. FELIX DOMINO) meis enim carminibus, & illa conſecuta laudem eſt, & immortalitatẽ, & felix, quia nota Cæſaribus, quibus ego ſæpè mea carmina miſſa dedicaui, aut vltrò ab illis lecta ſunt. DESTITVIT PRI.) abiit adoleſcens. QVARTA TRIBVS) annos natus nouenos denos. luſtrum quinquennium eſt. NE TAMEN) beneficium ſuum in Demetrium prædicat, eumq́; à ſe libertate donatum priuſquam decederet. ſed quod hoc beneficium tum liberare, cùm ſeruare non poteſt. VRERET) Mentagra, de qua ſupra in Alcimo dictum, aut omnino peſtilitate. CAVIMVS) verbum Iuris variamque vim & vſum habet. hoc loci exponas, liberum pronunciauimus, aut certum ſecurumque pro more legem de libertate reddidimus, cautionem de libertate dedimus. ET DOMINI) Libertate donauimus, manu miſimus, vti nec ego Dominus, nec ipſe ſeruus, ſed patronus ego, ipſe libertus meus eſſet. Ius antẽ habebat dominus in ſeruum vitæ & necis, omniaque ſerui bona domini erant. lege Iuris conſultos. MVNERE DIGNVS) par erat vt liber conualeſceret, ſed fata inuida obſtitere. SANSIT DEFICIANS PRAEMIA) libertatis pro fideli opera, quæ ſæpè liberabat ſeruos. hinc tot liberti apud Romanos. MEQVE PATRONVM) Libertus & patronus collata ſunt, vt ſeruus & dominus, magiſter & diſcipulus, pater filius, dux miles.

Ad Lycorim.

CIII. LXXXII.

Qui pinxit Venerem tuam Lycori,
Blanditus, puto, pictor eſt Mineruæ.

Elegantiſsimus iocus in picturam & pictorem inelegantem. Venus, vt ex Luciano & Mythopœis conſtat, venuſtatis & pulchritudinis palmam tulit, quãdo cum Iunone, & Pallade in certamen formæ apud Paridem arbitrum venit, vnde æternum inter tres illas Diuûm reginas odium extitit. Pictor Lycoridi puellæ Venerem adeò deformem deſcripſerat, vt illi meritò etiam Idæo paſtore iudice præferri Pallas potuerit, cui blanditum pictorem dixit poëta, cùm Venerem turpiorem expreſsit. Nam Veneri Pallas ob venuſtatem inuidebat. Itaque epigramma hoc dicit: turpem eſſe iconem Veneris, quam poſsidebat Lycoris. quæ puella lupa erat; luparum autem antiſtitam Venerem nemo ignorat.

Ad Scæuolam.

CIV. LXXXIII.

Si dederint ſuperi decies mihi millia centum,
Dicebat nondum Scæuola factus eques.
Qualiter ô viuam! quam largè quamq́, beatè?
Riſerunt faciles, & tribuere Dei.

Sordi-

Sordidior multò poſt hoc toga, pœnula peior:
Calceus eſt ſarta terq́ue quaterq́ue cute.
Deq́ue decem plures ſemper ſeruantur oliuæ,
Explicat & cenas vnica menſa duas;

* * *

In ius ô fallax, atque inficiator eamus:
Aut viue, aut decies Scæuola redde Deis.

Idem argumentum eſt cum ſuperiore in Calenum auarum, cui certabat Scæuola, diuerſum tamen epiphonema & contrarium. Caleno plura optabat quàm habebat, vt fame periret, Scæuolæ nihil optat, vt lautius, velut antè, viuat.

DECIES MILLIA CENTVM) decies centena millia HS. ſiue decies centum millia, hoc eſt, vicies quinquies mille Philippæis, nota Liuio, Ciceroni, Martiali, & alij Eclipſis, cùm vel decies, vicies, centies, millies, &c. tantùm ponitur, pro, decies, vicies, centies, millies, &c. centena millia HS. vel decies HS, &c.

NONDVM FACTVS EQVES) iuſtus, etiam iuſtè ſcribunt alij, nec támen vulgata ſcriptura mendoſa. Hic obſerua non dici eò, decies centum millia, à poëta, quod tanta ſumma ad equeſtrem ordinem requireretur, ſufficiebant enim quadringenta ſeſtertia, ſiue decem millia Philippæorum, ſed vt oſtendat, Scæuolam voluiſſe lautum eſſe equitem, lauteque viuere. Poterant equites plus quadringentis poſsidere, ſed non minùs. Decies verò centena millia ponuntur pro magna ſumma. Et decies HS, olim fuit maxima dos apud Romanos. Iuuen. ritu decies centena dabuntur, Antiquo— Horatius —*decies centena dediſſes.* Martialis libro 2. epigram. 65.

Illa illa diues mortua eſt Secundilla
Centena decies quæ tibi dedit dotis.

QVALITER Ô VIVAM) ipſemet ſe exponit, cûm ſubiicit, quàm lautè, quamque beatè. genialiter & aſoticè. RISERVNT FACILES ET TRIB. DEI) Irriſerunt auaritiam Scæuolæ, liberaliter tamen largiti, voti potentem fecerunt, quamuis ſcirent, bonis non vſurum præ auatitia.

SORDIDIOR) poſtea quam impetraſti tantas opes, multò parcius, vilius, & ſordidius, ac pauper, cœpiſti viuere, quod toga, pœnula, calcei, cultuſque corporis totus neglectior, & vilior oſtendit, vt taceam menſas, & eſuritiones, cùm in alteram ac tertiam cœnam, vel paucas oliuas reſeruas. IN IVS EAMVS) Iuris formula in ius ire. quod Plautus in Curcul. Perſa, Rudente, dixit, *in ius ambulare,* vti &, *in ius te voco, in ius veni, ſequere ad tribunal.* Briſſonius plura lib. 5. formul.

Quæ erit accuſatio? quod conditionem voti violes, quod fallas Deos, quibus promiſiſti te dapaliter ætatem acturum, ſi decies dediſſent. INFICIATOR) dicitur is, qui negat ſe debere quod petitur. Cicero fraudatores, & inficiatores coniungit pro Flacco. Idem in Catil. lentos vocat inficiatores, quaſi conantes negare, & vadimonia ægrè obeuntes.

AVT VIVE) genialiter. AVT REDDE) Nam ea lege tibi Dij decies dederunt vt viueres, non viuis: redde igitur decies Diis, quando illis non vteris. noſter poëta, opinor, vſurus & abuſurus erat, vt ille Horatianus Tigellius.

De ſpectaculo. CV.

Picto quòd iuga delicata collo
Pardus ſuſtinet, improbæq́ue tigres
Indulgent patientiam flagello:
Mordent aurea quod lupata cerui;
Quod frenis Libyci domantur vrſi,
Et quantum Calydon tuliſſe fertur
Paret purpureis aper capiſtris:
Turpes eſſeda quòd trahunt biſontes,
Et molles dare iuſſa quod choreas

Nigro bellua nil negat magiſtro:
Quis ſpectacula non putet deorum?
Hæc tranſit tamen vt minora, quiſquis
Venatus humiles videt leonum,
Quos velox leporum timor fatigat.
Dimittunt, repetunt, amantq́ captos,
Et ſecurior eſt in ore præda,
Laxos cui dare, peruioſq́ rictus
Gaudent, & timidos tenere dentes,
Mollem frangere dum pudet rapinam,
Stratis cum modò venerint iuuencis.
Hæc clementia non paratur arte:
Sed nôrunt cui ſeruiant leones.

Hoc lemma tractatum ſuprà epig. 15. 23. 45. 49. 52. 61. nunc elegantiſsimè per σύγκρισιν, ſeu comparationem expolitur, cùm ludicrum hoc leonum, & leporum ſpectaculum contendit cum aliis feris arte cicuratis, & magiſtro obtemperantibus, ſeu pardos iungat ad iugum, ſeu ceruis frena iniiciat, ſeu vrſos habena regat, ſeu apris capiſtrum induat, ſeu biſontes cogat eſſeda trahere, elephantos iubeat ſaltare, leones, omnes feras arte ſuperare cùm parcant leporibus captis, caproſque dimittant, ac recipiant, milleq́; modis innoxiè cum illis ludant, quod, blandiendo poëta Cæſaris diuinitati adſignat.

PICTO COLLO PARDVS) Pardi, pardales, pantheræ, variæ, Africanæ, vnum genus ferarum putantur; pardus mas, pardalis & pantheta, fœmina, de quibus Plinius lib. 18. cap. 17. Aelianus paſsim, Oppianus li. 3. Cyneget. Ariſtoteles, Plutarchus, alij. Fœmina ferocior mare, vnde panthera dicta, quaſi penitus fera, παρὰ τὸ πᾶν, καὶ θὴρ, vel θήρα, venatio, Varro. Pierius lib. 11. ſeu quod omnium ferarum coloribus variegata cernatur, ſeu omnis generis feras venetur. Picto collo ob varietatem villorum, qua ſpecioſior eſt omnibus feris. Oppianus lib. 3. Cyneg.

Πόρδις δαιδαλέη χροιὴν ἐπιμαρμαίρουσα.
Cutis dædala colorq́ micans.

Et ibid.

Εἴδεα δ' ἀμφοτέροισιν ὁμοῖα δαιδάλλοντα.
Forma autem vtriuſq́ ſimiles variegantur.

Latinis inde variæ, à macularum varietate appellatæ. IVGA DSLICATA) μετωνυμικῶς, iuga enim propriè non delicata, ſed pardorum colla iugum trahentia. quanquam & iuga nô plauſtralia, vel equina, ſed mollia elegantia, modica, ſericaq́;, & aurea vocare poſsit delicata, qualia pardi ferebant. Indorũ pardos & tigrides, Aelianus lib. 15. c. 14. docet manſuefactos regibus offerri. Romæ quis primus varias exhibuerit, Plinius notat lib. 18. IMPROBÆ Q. TIGRES) improbas vocat, vt ſuprà leporem improbum, Du loſer leinniger Has. in meliorem potius, quàm deteriorem partem; faciunt enim quod nulli probabile erat facturas tigres, aut lepores, ſic vt admirationem ſpectatoribus adferant. Virgilius. *—labor improbus omnia vincit.*

INDVLO. PAT. FLAOELLO) Vſqueadeò manſueſcunt, vt ſe etiam verberari innoxiè patiantur, Seneca etiam oſculatas tradit à cuſtodibus. Manilius lib. 4. vim illam manſuetariis per ſiderum impreſsionem dari putat. *Exorare tigres, rabiemq́ auferre leoni.*

Et lib. 5. copioſè de iis qui ſub leone, & ſcorpio naſcuntur.

Ille manu vaſtos poterit frenare leones
Et palpare lupos, pantheris ludere captis, &c.

Cicurandi verò artes variæ admodum cum variis adhibebantur, quas inter herbarũ quidam ſucci, quibus magiſtri feris ora conſtringebant, ne dente læderent attingentes, dabãtur & potiones feris medicatæ, quibus mitigabantur Elephanti adeps amuletum erat aduerſus omnes feras, ſi vnctus ea feræ nudus occurreret. leones allio illitos non attingunt. ἀείζωον herba ſedum dicta, feris in potu propinata tollit feritatẽ. addebant alloquia, permulcebant manu, blandiebãtur, &c. Plinius multa ſuper lib. 26. c. 11. lib. 29. c. 6. l. 36. c. 11. l. 29. c. 4. l. 8. c. 41. Aelianus lib. 1. de natura animalium, c. 38. Seneca ep. 86. Philoſtratus lib. 7: MORDSNT AVREA QVOD LVPATA CERVI) perinde quaſi equi. Lnpata ſunt aſperrimi freni genus, à lupinis dentibus dicta, qui inæquales ſunt, & eò morſus eorum acerrimus. Virgil. *preſsiq́ negabunt*
Vulnera dura pati, & duris parere lupatis.

Ceruos

Ceruos etiam dociles narrat Aelianus lib.2. cap.25. vbi catulum cerui, dono datum ait Ptolemæo Philadelpho, qui lingua græca nutritus ſit, & loquentes intellexerit. FRENIS LIBYCI DOMANTVR VRSI) Diſputat Electorum lib.2. cap.4. Muſarum decus Lipſius, quinam ſint Libyci vrſi, ſeu Numidici, cùm paſsim apud ſcriptores occurrant. *Annales Romani notant M. Piſone, M. Meſſala Coſſ. a. d. XIV. Kalend. Octob. Domitium Aenobarbum Ædilem curulem vrſos Numidicos centum, & totidem venatores Æthiopas in Circo dediſſe.* Idem Herodotus ſcripſit Melpom. de Libya, cui qua Orientem ſpectat, leones, elephantos, vrſos tribuit. Solinus accedit capit.29. *Numidici vrſi forma cæteris præſtant, rabie duntaxat, & villis profundioribus.* Strabonis locus de Mauris adeò luculentus, vt negari non poſsit. οἱ δὲ πεζοὶ, inquit, τὰς τῶν ἐλεφάντων δορὰς, ὡς ἀσπίδας περιβάλλονται. τὰς τῶν λεόντων, καὶ παρδαλέων, καὶ ἄρκτων ἀμπέχονται, καὶ ἐγκοιμῶνται. *Pedites elephantum pellibus pro clypeis vtuntur; leonum autem, pardalium, vrſorum induuntur, & indormiunt.* Claudius apud Suetonium cap.21. *Africanas per turmam equitum prætorianorum ducibus tribunis ipſoq; præfecto confecit,* quas Africanas Xiphilinus vrſos, & alias feras Libycas interpretatur, ſignatè enim dicit, ἄρκτους πεντακοσίους μεθ' ἑτέρων λιβυκῶν θηρίων. Poëtæ ab his non diſcedunt. Iuuen.

Profuit ergo nihil miſero, quod cominus vrſos
Figebat Numidas.

Virgilius 5. Aeneid. *Occurrit Aceſtes*
Horridus in iaculis, & pelle Libyſtidis vrſæ.

Ad quem locum Seruius. *Aut reuera vrſæ, aut feræ Africanæ.* Martialis verò noſter hoc loco ita Libycos vrſos diſtinguit à leonibus vti non poſsim induci, leones pro vrſos intelligi. Inductione enim à cæteris feris paullatim ad leones aſcendit, minuſque mirandum ait, quod pardi iuga trahant, tigres flagra patiantur, cerui frena mordeant, vrſi Libyci lupatis domentur, apri capiſtra admittant, biſontes eſſeda trahant, elephanti ſaltent, quàm quod leones cum leporibus ludant, captoſque non lædant ac dimittant, dimiſſos capiant. Cur vrſos alioqui ferum, & crudele animal præteriiſſet, quamuis enim dociles ſint, aliaque multa humano propè ritu diſcant faciantque, poëta tamen ad illud ſpectaculum reſpexit, quo diuerſæ feræ iuga ſubierunt, non tanta admiratione, quàm cùm luderent cum leporibus leones. ceruos etiam lupata mordere non tam ſtupendum erat, quàm eoſdem linguam Græcam intelligere. Sed ego rem in medio relinquo nec contra Entellum hunc Dares Antæuſùe Herculem venio. qui Libycos, ſeu Numidicos vrſos interpretatur Leones Africanos, ita veteribus videri dictos, cùm primum in vrbem importarentur, vt Elephantem, Bouem Lucam, Struthionem, paſſerem marinum, Camelopardalim, ouem feram, Pantheras, Mures Africanos. Ad eundem modum leones inuiſos ante, Vrſos Numidicos. ſed plena iuris hæc eſt onomatopœia, ſeu onomaſia, quid enim ſimile, aut commune leoni cum vrſo? Reddit tamen veriſimilem ſententiam Lipſius quod lib.8. cap.36. Plinij auctoritate Africam carere vrſis, apris, ceruis, capreis oſtendat, quanquam Plinium in eo loco plerique reliciant. Subit etiam mirari Plinium neſciſſe Vrſos Numidicos priſcis leones dictos, qui ſciuerit Boues Lucas appellatos elephantos. Lipſij igitur & Bulengeri lib. de venatione explicatu, Virgilius, Iuuenalis, Martialis, Annales Romani per Numidicos vrſos, leones intelligunt, qui ex ea regione plerique adducebantur. Bulengerus tamen in Martiale hæret, agnoſciq; reuera vrſos Libycos, non leones à Martiali putat, quod eſt à vero minimè alienum. Neque tamen negatum eo Lipſij diſputationem doctam, & æquè veram videri poſſe.

ET QVANTVM CALYD. TVL. FERTVR) Aper Calydonius capiſtra admittit. Calydon vrbs Aetoliæ, quæ aluit aprum illum vaſtatorem à Meleagro & Atalanta cæſum, de quo fusè lib. A. epig.15. Ouid. Met.8.

CAPISTRIS) Capiſtrum, vinculum eſt, quod mulis, bobus aliiſque iumentis adhibetur, ne fugiant, & quod circa os inuoluitur, ne gramen carpant. vitium quoque vincula capiſtra dicuntur, Columella, Varro, Cato auctores. PVRPVREIS) vt tigres, & pardi delicata iuga ferebant, ita apri capiſtra picta & mollia, ſericáue.

TVRPES BISONTES) biſon fera cerui figura, cuius à media fronte inter aures vnum cornu exiſtit excelſum, è cuius ſummo rami, tamquam palmæ diffunduntur, vt ſuprà plenius ex Cæſare, & aliis feram depinximus lib. A. epig.23. Illi ceſsit atrox bubalus atque biſon. ESSEDA) Eſſedum currus Britannicus, de quo Iulius Cæſar, ſeu Iulius Celſus l.5. Propertius El.1. lib.2.

ET MOLLES CHOREAS) Omnem propè fidem excedere videatur, quod de elephantorũ ingenio, natura, indole, docilitate amplisſimi teſtes prodiderunt. Hic de ſaltatione & choreis primum Aelianum lib.2. cap.11. de natura animalium audi memorantem. Χορείαν δὲ καὶ ὄρχησιν, καὶ βαίνειν πρὸς ῥυθμὸν, καὶ αὐλουμένοις ἐνδιδόντων, ἢ ταχύνειν παρορμώντων, μαθὼν οἶδεν ἐλέφας, καὶ ἀκριβοῖ, καὶ οὐ σφάλλεται. *Elephas nouit, vbi didicerit choreas, & ſaltationes ad numerum obire, & audire tibiis canentes, & intelligere ſonorum diſcrimina, & tarditates, aut celeritates imperatas exſequitur, & exactus eſt, & non fallitur.* Sed multò maiorem adferunt admirationem ea, quæ in eodem auctore, & capite ſequuntur, quæ tute legas, ego propter rei longitudinem ad breuiora propero. Plinius lib.8. cap.2. *Germanici Cæſaris,*

inquit, *munere gladiatorio quoſdam inconditos motus dedere ſaltantium modo. Vulgare enim erat per auras arma iacere non auferentibus ventis, atque inter ſe gladiatorios congreſſus edere, aut laſciuiente pyrriche colludere, poſtea & per funes inceſſere, lecticas etiam ferentes, quaterni ſingulas puerperas imitantes, &c.* Plutarchus idem de ſaltatione adfirmat. de fortuna. ὀρχήσεις τε μανθάνει, καὶ χορείας, καὶ προσκυνήσεις. *Saltationes diſcit, & choreas, & adorationes.* Et lib. πότερα τῶν ζώων. *In ſpectaculis oſtendit elephas geſtuum figuras & varietates, quarum copiam, atq; concinnitatem difficilè ſit humanæ vlli induſtria exprimere, aut memoria complecti.* Infinitus ſim ſi belluæ artes explicare aggrediar. Ariſtotelem adi lib. 2. hiſt. animal. cap. 1. lib. 9. cap. 46. nec non de hiſtoria animal. Aelianum lib. 2. cap. 11. lib. 13. cap. 22. Plinium lib. 8. cap. 1. & lib. 10. 45. Plutarchum de ſolertia animalium. Dionem lib. 39. Oppianum lib. 2. Cyneg. eiuſque ſcholiaſtas. Martialis lib. A. ep. 17. ad quem locum plura leges. Deſcripſit elephanti laudes & ingenium egregiè Lipſius epiſtola 50. Centur. 1. NIGRO BELLVA NIL NEGAT MAG.) nigrum magiſtrum Aethiopem appellat, vti & bellua ipſa ſæpè nigra vocitatur. de Aethiope Seneca epiſt. 86. *Elephantum minimus Æthiops iubet ſubſidere in genua, & ambulare per funem. nil negat*, inquit, *hoc eſt, omnia diſcit, & quæ didicit publicè exhibet.* Quæ autem diſcat, docebunt quos modo laudaui. QVIS SPECTACVLA NON PVT. DEORVM) Cæſarum, quibus ferè non minùs parent, quàm ipſis Diis. Martial. lib. A. c. 17. de Elephante.

Crede mihi numen ſentit, & ille tuum.

Et in fragmentis. *Numen habet Cæſar, ſacra eſt vis, ſacra poteſtas*
Credite mentiri non didicere feræ.

HAEC TRANSIT) Inductionis ἐπιφορά: Alteram partem exponit, cuius cauſſa inductionem inſtituerat, leonum cum leporibus ludum, quem omnibus aliis ferarum admirabiliorem anteponit. Cætera quæ ſequuntur lucant, & per ſe, & ex iis, quæ de hoc ludo ſuprâ ſunt dicta, ſæpius fortè ac velles. HAEC CLEMENTIA NON PARATVR ARTE) totius epigrammatis cum epiphonemate concluſio, qua leonum in lepores clementiam diuinitati Cæſaris adſcribit, cuius numen ſentiant leones, eique ad nutum ſeruiant.

Ad Ouidium.

CVI. LXXXV.

In Nomentanis, Ouidi, quod naſcitur * *aruis,* (* agris.)
Accepit quoties tempora longa merum,
Exuit annoſa mores, nomenq; ſenecta,
Et quidquid voluit teſta vocatur anus.

Habuit poëta, quod pluribus teſtatur verſibus, vt in vita expoſitum eſt, vineam in Nomentano agro. Vinum hic Nomentanum, cuius eſſet ingenij & naturæ docet. Recens ingratum & inſuaue erat, quod ex Atheneo & Martiale diſcis. *Nomentanum*, inquit ille, *cito ad vigorem accedit, & ab annis quinq; potioni aptum eſt.* noſter lib. 13. epig. 119.

Nomentana meum tibi dat vindemia Bacchum:
Si te Quintus amat commodiora bibet.

Laudat idem lib. 10. *De Nomentana vinum ſine fæce lagena*
Quæ bis Frontino conſule prima fuit.

Quod ſi diffuſum eſſet, annoſq; ſuos, decoctum vixiſſet, poterat cum generoſiſsimis de palma certare. Nomentum Latij oppidum eſt, vnde via Nomentana nomen accepit. In Vmbria ponit Leander Albanorum coloniam, habuit in agro Nomentano vineta doctiſsimus Seneca, de quo Columella lib. 4. *His*, inquit, *temporibus, & Nomentana regio celeberrima fama eſt in vinea. præſertim quam poſſedit Seneca, cuius in prædiis vinearum iugera ſingula culleos octonos reddidiſſe compertum eſt.* De vinis Nomentanis, Plinius lib. 14. cap. 4 vbi copia magis quàm auctoritate præſtitiſſe hæc affirmat, qua etiam Cæcubis Setiniſque præficiebantur. ET QVIDQVID VOL. TESTA VOC. ANVS) teſta anus, vinum in teſtas diffuſum, & in multos annos ſeruatum, quamuis Nomentanum, tamen poteſt dici Falernum, Cæcubum, Fundanum, Setinum, &c. hæc enim omnia, præſtantiâ ſuâ, quam ab annis accipit, æquat; teſta anus, antiquum vas, ante multos annos conditum, vt charta anus apud Catullum, quæ perennat. Teſtas varias ſupra deſcripſimus ep. 27. in Sextil. Ouidium hunc, quem alibi Quinctum appellat, amauit poëta, pluraque ad eundem infra epigrammata ſcripſit.

Vnum iugerum noſtrates menſuras reddebat 3840.

* * *

AD

Ad Lucium Iulium.

LXXXVI. CVIII.

Sæpe mihi dicis Luci clariſſime Iuli,
Scribe aliquid magnum, deſidioſus homo es.
Otia da nobis, ſed qualia fecerat olim.
Mœcenas Flacco Virgilióque ſuo.
Condere victuras tentem per ſecula curas
Et nomen flammis eripuiſſe meum.
In ſteriles campos nolunt iuga ferre iuuenci:
Pingue ſolum laſſat, ſed iuuat ipſe labor.

Se magna ſublimiaque poëmara conditurum air, ſi non deſint magni Mœcenates. De Iuliis variis ad quos poëta ſcribit, monuimus ſuprà epig.16.

SCRIBE ALIQVID MAGNVM) Singulis poëtis ſuus quidam eſt genins & vena, grandior aliis, aliis tennior & exilior; valent tamen ſinguli in ſuo genere cum.

Naturæ ſeqnitur ſemina quiſque ſuæ

Vt ſunt tot ferè genera dicendi, quot extitere Oratores. Agnoſcunt hoc ipſi vates, & de ſe fatentur. Anacreon primus

Θέλω λέγειν Ατρείδας: — *Cantem libens Atridas*
Θέλω δὲ κάδμον ᾄδειν — *Cantem libensq́; Cadmum*
Α' βάρβιτος δὲ χορδαῖς — *Sed barbiti mihi vnum*
Ερωτα μοῦνον ἠχεῖ, &c. — *Neruis ſonant amorem.*

Propertius alter. li. 2. el. 1. *Quod mihi ſi tantùm, Mœcenas, fata dediſſent*
Vt poſſem heroas ducere in arma manum.
Non ego Titanas canerem, &c. ſed
Bellaq́; resq́; tui memorarem Cæſaris, &c.

Ouidius quoque non ignoranit ſe cum 2. T. ita cecinit.

Cur non Argolicis potius quæ concidit armis
Vexata eſt iterum carmine Troia meo.
Cur tacui Thebas, &c.

Et ſubiicit cauſſam. *Bella ſonant alij telis inſtructa cruentis*
Parsq́; tui generis, pars tua facta canit.
Inuida me ſpatio natura coërcuit arcto,
Ingenio vires exiguasq́; dedit.

Idem pluribus teſtatur verſibus & hoc lib. & 3. de Ponto eleg. 3.
Noſter idem fatetur de ſe. lib. 8. epig. 57.

Ergo ero Virgilius, ſi munera Mœcenatis
Des mihi? Virgilius non ero Marſus ero. *Lib. item 9. e. 4. At quam victuras, &c.*

Et lib. 4. epig. 49. *A noſtris procul eſt omnis veſica libellis*
Muſa nec inſano ſyrmate noſtra tumet.

Videtur tamen non deſperaſſe maiora, ſed voluntate ſe in epigrammata conieciſſe, quod lib. 5. epig. 16. monet.

Seria cùm poſſim, cur delectantia malim
Scribere, tu cauſſa es lector amice mihi.

Et lib. 9. epig. 1. *Maiores maiora ſonent mihi parua locuto*
Sufficit in veſtras ſæpe redire manus.

Omitto quę lib. 13. epig. 1. lib. 14. epig. 1. aliisque epigrammatis, de epigrammatis & ſeipſo luſit. ALIQVID MAGNVM) Gigantomachiam vt Callimachus, vel Thebanum bellum vt Papinius, Troianum vt Homerus, Virgilius, alij, Argonauticum vt Apollonius, & Valerius Flaccus, Hannibalicum vt Silius, ciuile Lucanus, Aſtronomica Manilius, Phyſica vt Lucretius, vel ſume Tragica argumenta vt Aeſchylus, Euripides, Sophocles, Liuius, Andronicus. Cn. Nænius, Pacuuius, Accius ſeu Actius, Seneca, & alij. quid in tenui labor tantus? *Romanorum maxima facta vt Ennius.*

OTIA DA NOBIS) Ad Virgilium reſpicit Ecl. 1. O Melibœe Deus nobis hęc otia fecit. Otium pingue pecunioſumque intelligit, quale Virgilio & Horatio datum à Mœcenate & Auguſto, de quibus lib. 8.

Sint Mœcenates, non deerunt Flacce Marones

Et Perſius Prol. *Quod ſi doloſi ſpes refulſerit numi,*

Coruos poëtas & poëtidas picas
Cantare credas Pegaſeium melos.

In magno ſanè precio fuêre quondam nobilia ingenia, & ingeniorum opera, quæ reges & imperatores regiâ mu oificeotiâ ſunt proſecuti. Taceo Demoſthenes, Iſocrates, Cicerones, qui per ſtudium dicendi, ad ſummas opes ſunt eue&i. De genere & oatiooe poëtarum loqnor, qnorum ſingulos olim verſus lib. 2. cap. de vet. Iur. vt notant Iureconſulti, annumerabant, auroque rependebant. Notæ ſunt opes Virgilianæ, quæ maiores eſſe potuiſſent, ſi proſcriptorum oblata patrimonia non recuſaſſet. Tiberius Aſellio Sabino propter dialogum, in quo boleti & ficedulæ oſtreæ, & turdi certameo inſtituerat HS. CC. donauit, vt Suetonius & Plinius ſunt anctores. Saleio Baſſo cùm poëma recitaſſet, Veſpaſianus quingenta ſeſtertia dari præcepit, hoc eſt duodecies mille & quingenros Philippæos, liberalior fuit Antoninus in Oppianum de venatione & piſcatione libros dedicantem, cui in ſingulos verſus ſingulos ſtateres aureos numerauit, quæ ſumma excreuit ad centies ſexagies mille Philippæos, cùm verſuum eſſent vicena millia, ſingulique ſtateres aurei, æſtimarentur florenis binis noſtratibus & beſſe ſeu cruciferis octo. Chærili quoque victoriam Athenienſium de Xerxe reportatam ſeribentis luculentos verſus Archelaus Macedonum rex ſingulis aureis compeoſauit. Hiero Syracuſanus Archimelo epigrammatario pro elegia denûm octonûm verſuum mille tritici medimnos eſt dimenſus. An tibi non videntur hi aurea poëmata condidiſſe, qui tantum auri iode reportarint. Moscanas) Hic ille Virgiliana, Venuſina, Propertiana, aliorumque Muſa decantatus eſt Mœcenas cuius liberalitas maximè in Virgilium & Horatium Flaccum extitit. De Virgil. noſter 8. lib. ad Valerium Flaccum.

Quintilianus libro de cauſſis corrupta Eloquentia.

Accipe diuitias & vatum maximus eſto.

Ab hoc cæteri Muſarum patroni nomen acceperunt, velut à Iulio Cæſare Imperatores.

In steriles campos) Muſæ recuſant arare littus. Fabij dialogus multa in hanc ſeotenciam, de poëtarum ſterili & infructuoſo ſtudio, noſter quoque infra ad Flaccum. Ouid. lib. 4. T. Sæpe pater dixit, ſtndium quid inutile teotas? Pingva solvm lassat) perſeuerat in contenrione culturæ cum ſtudio muſico. fatigantur quidem boues, dum opimum ſolum proſcindunt, ſed ſpes ampliſsimæ ſegetis ſolatur agricolas. Difficile quidem plenumque ſudoris erat condere Aeoeidem, ſed Auguſtus & Mœcenas certum labori præmium oſteodebant.

At quam victuras (ait noſter) poteramus pangere chartas
Quantáque Pieria prælia flare tuba?
Cùm pia reddiderint Auguſtum numina terris
Et Mæcenatem ſi mihi Roma daret.

Ad Gallum.

CIX. LXXXVII.

Eſt tibi (ſitq́ precor, multos creſcatq́ per annos)
Pulcra quidem, verùm Tranſtiberina domus.
At mea Vipſanas ſpectant cenacula laurus,
Factus in hac ego ſum iam regione ſenex.
Migrandum eſt vt mane domi te Galle ſalutem:
Es tanti, vel ſi longius illa foret.
Sed tibi non multum eſt, vnum ſi praſto togatum:
Multum eſt hunc vnum ſi mihi Galle, nego.
Ipſe ſalutabo decimâ, vel ſerius, horâ:
Mane tibi pro me dicat Avere *liber.*

Excnſat matntinnm officium & ſalutationem neglectam ob viæ longitudinem. Martialis enim 7. Regione via lata è regione Apollinis & Clathræ inter forum Archemorium & pilam Tiburtinam ad Pyrum habitabat. Gallus verò Tranſtiberina. Reg. 14.

Sitqve pracor) Alludit priſcam formulam, vt Ouid. 3. Faſt.

Vtile ſit fauſtumq́ precor.

Millies vſurpabant veteres illud. Qvod falix, favstvmqva sit. vel. Qvod bonvm, felix, favstvmqve raipvb. &c. Briſon. lib. 1. p. 67. Noſter lib. 9. ad Creſ. eod. modo carmen, vt hic auſplcatur. Eſt mihi ſitque precor.

Transtibarina domvs) Tranſtiberioam regionem parum amœnam, vbi fex populi, Indæique ferè ſtabulabant, ſupra in Cæcilium deſcripſimus. Etſi, inquit Martialis, magnifica tibi

egregia-

egregiaque domus eſt, eſt tamen parum egregio loco ſita, immo etiam quaſi ſeparata à corpore ciuitatis.

AT MEA VIPSANAS SPECTANT COENACVLA LAVRVS) Vipſanios plures lego apud Snetoninm, Tacitum, Plinium, & in Faſtis. Quos inter primum obſcuriſsimus Vipſanius Agrippa poſtea M. Agrippa dictus, ad ſummum propè nobilitatis & fortunæ faſtigium euectus à Socero Auguſto Cæſare, cuins Agrippæ hic porticum, quæ ad Panthei eſt, fortè poëta intelligit lauro inſignem, vt coniicio. Nam cur Perotto ſubſcribam, qui T. Vipſanium Apronianum Coſſ. cum Fonteio V. C. DCCC. XI. conditorem porticus facit nulla me ratio vel teſtis antiquæ fidei adducit. Porticum autem ad Pantheum additam ab Agrippa fuiſſe nulla poteſt eſſe dubitatio, cùm & deſcriptiones vrbis & auctores ſanè plnres oſtendant. Marlianum lando lib. 6. cap. 6. Panuinium in vrbe Roma. Baptiſtam Leonem. Plinius hanc pronaum alij prothyron appellant. Ita ſentio. Nec puto quicquam hic de minore vel maiore loreto 16. regionis cogitandum. Suetonins ab hoc Agrippa 3. Coſſ. multa & egregia opera facta refert in Auguſto. cap. 29. Pantheum verò occupat hodie Maria Rotunda.

COENACVLA) dicuntur à cœna. Varro li. 4. LL. *Vbi cubabant cubiculum, vbi cœnabant, cœnaculum vocitabant.* Cœnationes & diætæ, ἀνώγεα, τρικλίνια eadem dicta. Multa ſuper his ex veteribus Petrus Ciaconius de triclinio p. 1. Stuckius Conuial. lib. 1. cap. 14. copioſè. Erant in editiore parte ædium. Victrunius lib. 2. cap. 8. *Itaque pilis lapideis, ſtructuris teſtaceis, parietibus cementitiis altitudines extructæ contignationibus crebris coaxatæ, & cœnaculorum ſummas vtilitates & deſpectiones perficiunt.* Cic. contra Rullum idem ſcribit. Tota ſuperior pars vbi cœnabatur cœnaculum vſque ad ſcandulas appellabatur, quę plerunque paupetibns locabatur inquilinis. Innen.

	Varus venit in cœnacula miles
Horat.	*Quid pauper? ride, cœnacula mutat.*
Martialis.	*Et ſcalis habito tribus ſed altis*
Iternm Innen.	*Vltimus ardebit, quem tegula ſola tuetur*
	A pluuia, molles vbi ponunt oua columbæ.
Prndentius.	*Omnis qui celſa ſcandit cœnacula vulgus.*

Quod niſi alta fuiſſent, Martialis inde Vipſanam porticum ſpectare non potuiſſet. Ren otior, quàm vt pluribus teſtibus egeat, quos multos Stuckius lib. 2. collegit ſtititque.

MIGRANDVM EST VT MANE DOMI TE GALLE SALVTEM) tanta locotum intercapedo eſt inter meam tuamque domum, vti ſi prima luce exeam, te tamen ante tertiam, qnartam, aut quintam connenire non poſsim, atque hora interim ſalutandi elabatur, quæ prima & altera eſt. Itaqne Tranſtiberim mihi domus conducenda erit, vt te ſua hora ſalntem. Sed tantnm incommodum officio tuo facile poſtponis, ne officio meo mihi officiam.

ES TANTI) Es quidem tanti faciendus, vt tuâ cauſsâ quotidie hanc viam vorem, qnæ vel longior in tuam gratiam ſuſcipienda eſſet. Sed tibi perinde eſt, ſeù te ſalutatum veniam, ſeu non veniam, quando tibi de dignitate nihil decedit, cum vnus de clientibns tuis abeſt. VNVM SI PRAESTO TOGATVM) togati comitabantur clientes regem ſeu patronum ſuum, quod frequenter poëta inculcat. patroni officium ſalutandi, vt ſuprà dictum, ſportula compenſabant.

SI VNVM MIHI NEGO) te proſequendo me ipſum negligo, & otium ſcribendi amitto. IPSE SALVTABO DECIMA, VEL SERIVS HORA) Non intermittam tamen officinm erga te meum. mane carmina mittam, quæ te meo nomine ſalutent, veſperi ego carminum auctor veniam. decima hora, quæ tertia eſt ante noctem. Poſt cœnam ad compotationem ait ſe venturum, aut ad ipſam cœnam, quæ quidem nona pomeridiana, quæ eſt apud nos tertia, inchoabat, durabatque ſæpe ad duas tresúe horas. Horam certè decimam amauit poëta ſuisque libellis legendis definiuit lib. 4. epig. 8.

	Hora libellorum decima eſt Eupheme meorum
	Temperat ambroſias cùm tua cura dapes.
Lib. 7. epig. 50.	*Hunc licet à decima (nec enim ſatis ante vacabit)*
	Solicites: capiet cœnula parua duos.
Lib. 10. ad Plinium.	*Seras tutior ibis ad lucernas*
	Hæc hora eſt tua, dum furit Lyæus, &c.

AVERE) vox ſolennis matutinæ ſalutationis. AVE ſuprà cap. 56.

Et matutinum portat ineptus AVE.

Ad quem verſum volue quæ ibi euoluimus.

De Catella Publij.

LXXXIIX.

CX. *Jſſa eſt paſſere nequior Catulli.*
Jſſa eſt purior oſculo columbæ.
Jſſa eſt blandior omnibus puellis.
Jſſa eſt carior Indicis lapillis.
Jſſa eſt deliciæ catella Publij.
Hanc tu, ſi queritur, loqui putabis.
Sentit triſtitiamq; gaudiumque.
Collo nixa cubat, capitq; ſomnos,
Vt ſuſpiria nulla ſentiantur;
Et deſiderio coacta ventris,
Gutta pallia non fefellit vlla,
Sed blando pede ſuſcitat, toróque
Deponi rogat, & monet leuari.
Caſta tantus ineſt pudor catellæ.

* * *

Hanc ne lux rapiat ſuprema totam,
Picta Publius exprimit tabella,
Jn qua tam ſimilem videbis Jſſam
*iſſa. *Vt ſit tam ſimilis ſibi nec * ipſa.*
Jſſam denique pone cum tabella:
Aut vtramque putabis eſſe veram,
Aut vtramque putabis eſſe pictam.

Cum Catulli paſſere, & Stellæ columba, pſittaco Papinij hoc epigramma contendi poteſt, qua argutiam, qua ſuauitatem, & venuſtatem. laudat catellam Gallicanam Publij, tamq́ue artificioſè depingit Muſæ penicillo, vt hanc catellam verâ Publij, pictaq́ue veriorem pulcrioremq́; indicem. Et nec ipſi poëtæ hæc catella diſplicuit, vt cuius mentionem ipſe nonnullam faciat. lib. 14. epig. 198.

Delicias paruæ ſi vis audire catellæ
Narranti breuis eſt pagina prima mihi.

Et lib. 7. epig. 86. *Publius exiguæ ſi flagrat amore catellæ.*

Publium verò amicum ſuum prædicat ſæpius. lib. 2. epig. 57. reprehendit etiam lib. epig. 98. ſi tamen idem.

Issa est passere neqvior Catvlli) Iſſa eſt nomen catellæ Publij. Nomina quæ canibus indenda docet venator Xenophontis. Neqvior) blanditiis & adulatione vincit paſſerem Lesbiæ Catullo celebratum. plura epig. 8. Oscvlo colvmbæ) De columbarum oſculis meminit Plinius lib. 10. cap. 8. Ariſtoteles, Aelianus, Oppianus, Athenæus, Alij. Pvrior) Munditiem & caſtitatem columbæ certatim laudant Plinius, Aelianus, Orus, Pierius, &c. vt adulteria etiam pœna mortis vindicent. Videtur poëta alludere columbam Stellæ, vt paſſerem Catulli. Indicis lapillis) gemmis. Plinius lib. vlt. cap. vlt. *Gemmiferi amnes ſunt Aceſinus & Ganges; terrarum autem omnium maximè India.* Deliciae Pvblii) Alij canes, alij dracones, feles ſimias, ſciuros, aues, piſces, equos, noctuas in deliciis habent & habuerunt. Martial. lib. 7. epig. 86. 71.

Si meus aurita gaudet glaucopide Flaccus, &c.

Ad quem locum plenius de his beſtiis & animantibus, &c. Hic reſpicit verſum Catulli

Paſſer deliciæ meæ puellæ.

Sentit tristitiamqve gavdivmqve) ſenſum rationis proprium beſtiis ineſſe negant philoſophi, ſuum quendam ac quaſi affinem homini cognatumq́ue negat nemo qui naturas elephantorum, formicarum, canum, equorum, &c. nouerunt. Tanta porro quarundam pecudum

dum & ferarum, auiumque eſt indoles & docilitas, vt diſcant ea, quæ homines ægrè aſſequantur, vti paullò antè ex Aeliano de elephanto dictum. NIXA COLLO) nexa al. vtrumque commodè. ſuſpenſa collo domini conniuet. GVTTA PALLIA NON FE. VLLA) torum toriue ſtragula non contaminat, cùm vrgetur à natura; ſed deponi dimittique rogat. Pallium hoc loco, tori & lecti operimentum valet, qua notione ſæpius vſurpat hanc vocem poëta.

Pugnorum reus ebriaq́ noctis
Cenatoria mittat aduocato, id eſt, pallia.

Lib. 11. *Ad cœnam venies, ſed ſic diuiſa recumbes*
Vt non tangantur pallia noſtra tuis

Lib. 14. *Nec fora ſunt nobis nec ſunt vadimonia nota,*
Hic opus eſt pictis accubuiſſe toris.

Pallia enim cœnatoria intelligit. Eodem ſenſu dixit Ouid. 1. Am. el. 2.

Eſſe quid hoc dicam, quod tam mihi dura videntur
Strata? nec in lecto pallia noſtra ſedent.

Tametſi Ouidius non cœnatoria ſed cubicularia ſtragula accipiat, vti & Iuuenal. Sat. 6.

—tunc corpore ſano (ſimulans tamen morbum)
Aduocat Archigenem (medicum) onerosaq́ pallia iactat.

CASTÆ TANTVS INEST PVD. CAT.) Epiphonema quo concludit narrationem de mundicia catellæ. ſequitur laus depictæ Iſſæ. HANC NE LVX) Ne memoria Iſſæ vnquam interiret, adhoc viuã Publius curauit ad viuum exprimi, tamq́; feliciter expreſſa & depicta eſt vt dubites, quę vera ſit, quæ picta, cum vtraque vera, vel vtraq; picta videatur. Verba poëtæ tam clara ſunt ac ipſa tabella Iſſæ. Plinius huc facit lib. 35. cap. 10. de cane Ialyſo, quem tute, ſi vacabis leges, verba ſunt plura, quæ piget adſcribere. Luſit eleganter in catellum Borgetum Andreas Naugerius cuius hoc eſt initium Borgetus lepidus catellus ille. Cuius blanditias proteruiores, &c. de cane Lydia aliiſque multa lib. 11.

Ad Velocem.

LXXXIX. CXI.

Scribere me quereris Velox epigrammata longa
Ipſe nihil ſcribis, tu breuiora facis.

Hoc diſtichon rectè poëta ſuperiori ſubiecit, quod alioqui venuſtatem ſuam amitteret. longiuſculum fuerat de Iſſa. nunc breuiore lectorem reficit quaſi fatigatum. Laudat Velocem ironicẽs quod breuia, hoc eſt, nulla ſcribat carmina. nec enim breuiora ſcribi poſſunt, quam cùm nulla ſcribuntur. Quæ autem longa, quę breuia ſint epigrammata dicenda, docet poëta lib. 2. cap. 77. de qua plenius in Prolemmatis dictum.

Ad Regulum.

XC. CXII.

Cùm tibi ſit Sophiæ par fama, & cura deorum,
Ingenio pietas, nec minor ipſa tuo;
Ignorat meritis dare munera, qui tibi librum
Et qui miratur Regule tura dari.

Regulum illum cauſidicum de quo ſuprà epig. 13. laudat à ſtudio ſapientiæ & pietatis.

PAR SOPHIAE) Cùm æquè celebreris à laude doctrinæ, quam religionis, nihil eſt quod quiſquam miretur (niſi ſtolidus, & rerum imperitus) tibi libros dedicari & donari, tusque mitti, cùm tales virtutes talia deceant dona, tus pietatem, libri eruditionem oſtendunt tuam. Cęterùm ſi lubet huius Reguli ſeu Cauſidici ſeu propè Oratoris eloquentiam & pietatẽ noſſe, recognoſce quæ Cæcilius Secundus lib. 4. epiſt. c. 7. ſentit. *Exemplo, inquit, eſt Regulus, imbecillum latus, os confuſum, hæſitans lingua, tardiſsima inuentio, memoria nulla: nihil denique præter ingenium inſanum, & tamen eò impudentiã, ipſoq́ illo furore peruenit, vt à pluribus orator habeatur. Itaque Herennius Senecio mirificè Catonis illud de Oratore in hunc è contrario vertit. Orator eſt vir malus, dicendi imperitus. Non me Hercule Cato ipſe tam bene Oratorem verum quam hic Regulum expreſſit.* Laudat tamen idẽ eundẽ ſine inuidia principio epiſtolę. *Sæpe tibi dico ineſſe vim Regulo. mirũ eſt, quàm efficiat in quod incubuit. Placuit ei lugere filium, luget vt nemo, &c.* Clarius & præclarius lib. 6. c. 2. *Soleo nonnunquam in iudiciis quærere M. Regulum: nolo enim dicere deſiderare, cur quæro? habebat ſtudiis honorem timebat, pallebat, ſcribebat, &c.* Audi pietatem ſeu impietatem eiuſdem ex eodẽ. *Quamuis non poſſet dediſcere illud ipſum, quod oculum modò dextrum, modò ſiniſtrum circumlinebat: dextrum ſi à petitore, alterum ſi à poſſeſſore eſſet acturus, quod candidum ſplenium in hoc aut illud ſupercilium transferebat:*

quod

quod ſemper aruſpices conſulebat de actionis euentu, animi ſuperſtitione, ſed tamen à magno ſtudiorum bonore veniebat. Reliquos mores intueberis apud eundem variis epiſtolis, de quibus nos epig. 13.

Ad Priſcum.

CXIII. XCI.

Cùm te non noſſem, dominum regemq́ vocabam:
Cùm bene te noui, iam mihi Priſcus eris.

Elegans & iocoſa argutia. Dominos vocabant obuios quoſq; & ignotos, vt hodie amat fieri, & ſupra ad epig. 82. ex Seneca, & aliis docuimus ad Soſibianum. Cum dicis dominum Soſibiane patrem.

Poëta ludit ſimul in nomine Priſci, quod proprium eſt, & appoſitum. Obuium te ſæpe & ignotum velut dominum meum & regem appellaui per errorem. Poſtquam cæpi te noſſe, eris mihi poſthac, qui fuiſti tibi ante, Priſcus nempe ſeu ſeruus, ſeu plebeius, & ὁ ἐκ πολλῶν. Seruos tamen ſuos ironicὼs ſubinde dominos vocitabant, vt hodie, Juncker. Mart. lib. 5. epig. 58.

Cùm voco te dominum nolo tibi Cinna placere
Sæpe etiam ſeruum ſic reſaluto meum.

Multa ſuper his Briſſonius lib. 8. Form. pag. 744. Reges appellabant patronos ſuos clientes. lib. 2. in Olum.

Quod te nomine iam tuo ſaluto
Quem regem & dominum prius vocabam, &c.
Reges & dominos habere debet
Qui ſe non habet, atque concupiſcit
Quod reges dominiq́ concupiſcunt.

Idem docet lib. 4. epig. 40. & epig. 84.

Solicitus donas, regem dominumq́ ſalutas.

Iuuen. Sat. 14. *—Idumææ Syrophænix incola portæ*
Hoſpitis affectu regem dominumq́ ſalutat.

PRISCVS ERIS) Rebar te magnum ciuem, antequam noſſem, poſtquam quis eſſes, & quàm vilis, intellexi, eris qui es eraſque, hoc eſt Priſcus ille Priſcus contemptus & abiectus. Fortean ſalutando Priſcum ſperabat ſportulam cum Priſcus diſsimularet, poëta deſiit à blanditiis, eumque ſuo nomine vt Olum infrà appellabat. quemadmodum epigrammatarius Græcus iocatur.

Pallada lib. 1. εἰς κόλακας.

Ην ὁ φίλος τι λάβῃ, δόμινε φράτερ εὐθὺς ἔγραψεν.
Ην δ' ἂν μή τι λάβῃ, τὸ φράτερ εἶπε μόνον.
Ὤνια γὰρ καὶ ταῦτα τὰ ῥήματα. αὐτὰρ ἔγωγε
Οὐκ ἐθέλω δόμινε. οὐ γὰρ ἔχω δόμεναι.

Sic verto.

Munera ſi dedero dominum fratremq́ vocabis:
Munera non dedero, vix tibi frater ero.
Ergo ne ſunt etiam venalia nomina donis?
Do minus: hinc nunquam dicor ego dominus.

Ad lectorem.

CXIV. XCII.

Quæcumque luſi iuuenis, & puer quondam,
Apinaſq́ noſtras, quas nec ipſe iam noui,
Malè collocare ſi bonas voles horas,
Et inuidebis otio tuo Lector,
A Valeriano Pollio petes Quincto
Per quem perire non licet meis nugis.

Iuuenilia ſua, vbi venalia ſint docet. Hoc amice lector & tu doceare libellum hunc, quem hic poëta inſinuat, iniuria temporum intercidiſſe. Quod non vni noſtro, ſed nimium, quàm multis & ſcriptis & ſcriptoribus vſu venerit veniatque.

APINASQVE NOSTRAS) Tricæ apinæque, res nugatorias, gerraſq; & inanias valent. Martial. lib. 14. Sunt apinæ tricæque, & ſi quid vilius iſtis. Vnde & tricari ſimili figura dicebant, nugas agere. Eſt ab euentu natum adagium. Nam Tricam & Apinam oppida fuiſſe quondam Apuliæ docet Plinius lib. 3. cap. 11. *Diomedes, inquit, ibi deleuit gentes Monadorum Dordorumq́, & vrbes duas quæ in*

prouerbij

prouerbij ludicrum vertere, Apinam & Tricam. Alij Tricam aiunt Theſſaliæ vrbem fuiſſe, & dictam à Trica Penei filia. Sed de tricis plura lib. 14. tricabimur.

QVAE NEC IPSE NOVI) tantum fluxit annorum, cùm has extricatus ſum. MALE COLLOCARE BONAS HORAS) Occupato & graui lectore indignas fatetur ſolitâ poëtę modeſtiâ. nec tamen abiicit adeo, vt legi nolit, dum Bibliopôlam Quinctum Pollium Valerianum exprimit. Ad hunc ferè ſenſum loquitur lib. 13. epig. 2.

Ne perdas operam: qui ſe mirantur in illos
Virus habe: nos hæc nouimus eſſe nihil.
Non tamen hoc nimium nihil eſt, ſi candidus aure
Nec matutina ſi mihi fronte venis.

Bibliopolæ huius alibi non meminit, aut immemor ego. PER QVEM NON LICET MEIS PERIRE NVGIS) nugas vocant Horatius, Catullus, & alij ſua poëmata, noſter plurimis locis. Habuit verò plures huic Pollio Valeriano ſimiles fautores poëta, præſertim Pompeium Auctum lib. 7. epig. 50.

Sic tenet abſentis noſtros cantatq́ libellos
Vt pereat chartis littera nulla meis.

Ad Fauſtinum.

XCIII. CXV.

Hos tibi vicinos, Fauſtine Teleſphorus hortos
Fœnius & breuerus, vdaque prata tenet.
Condidit hic natæ cineres, nomenq́ ſacrauit,
Quod legis Antullæ, dignior ipſe legi.
Et Stygias æquum fuerat patrem iſſe ſub vmbras:
Sed quia non licuit, viuit vt oſſa colat.

Epitaphium Antullę puellę immaturo fato raptę. FAVSTINE) ſingularis hic poëtæ amicus, cui plurima epigrammata inſcripſit, regredere ad 26. huius libri. VICINOS HORTOS) An Fænius in agro Tiburtino habuit fundum & hortos? Nam Fauſtinum per æſtatem Tibure ruſticatum vigeſimo ab vrbe lapide canit noſter lib. 4. epig. 57.

Tu colis Argoi regnum Fauſtine coloni,
Quo te bis decimus ducit ab vrbe lapis.

CONDIDIT HIC NATAE CINERES) Romani primis annis funera ſuis quiſque ædibus ſepeliebant, vnde lares hoc eſt domeſticos deos colere cœperunt, quare & vmbrę illis laruę dictę, vti docet Seruius ad 5. & 6. Aeneidos. Mox lege 12. tab. cautum, ne mortui intra vrbem humarentur. Cic. 2. de legibus. *Hominem mortuum, inquit lex, in vrbe ne ſepelito.* Idem poſtea Romanis & Imperatoriis decretis ſancitũ. Quod Vlpianus teſtatur; qui ſcribit Adrianum pœnam ſtatuiſſe aureorum quadraginta in eos, qui in ciuitate ſepulcrum feciſſent, quam fiſco inferri iuſsit. Et in magiſtratus eandem ſtatuit pœnam, qui id paſsi forent. l. mortuorum. ff. de relig. & ſumptibus funeb. & l. prætor. §. D. Adrianus. ff. de ſepul. viol. Idem Paullus 1. ſent. narrat. *Corpus in ciuitatem inferri non licet, ne funeſtentur ſacra ciuitatis.* Datum tamen vt Cicero, Plutarchus, Dion. Hal. monent, viris nonnunquã illuſtribus, Imperatoribus, ducibus vt in vrbe ſepelirẽtur. vti Publicola Tubertus, Traianus, aliiq́; in vrbe ſepulti ſint. Nec fuit hæc Romanorum tantum, ſed Sicyoniorum, Athenienſium, Corinthiorum priſca lex, quod ex Ciceronis * epiſtolis Plutarchi Arato, Thucydide aliiſque diſcis. Romani in agris potiſsimum iuxta vias militares & publicas maxime Latinam, Flaminiam, Appiam, vt viatores mortalitatis admonerent, ſua corpora tumulabant, ornabantq́; hermis, menſis, labellis, ſtatuis, aris, pyramidibus, colũnis. Nec ad eam publicos ſemper agros, ſed patrium & auitum ſolum quiſque ad ſuos maiores condendos adhibebat. Ita Fænius ſuam quoque Antullam in ſuo fundo humarat. De quo genere & vſu veterum ſepeliendi, qui plura deſiderat præter alios conſulat Rhodiginum lib. 17. cap. 19. & 20. Alexand. Neap. lib. 3. cap. 2. lib. 6. ca. 14. & ad ea. Tiraquellum. Beucium noſtrum oratione de funere antiquorum Rom. Briſſonium lib. 7. Formul. NOMENQVE SACRAVIT) Indicem ac titulum ſepulcro addebant D.M.S. Diis Manibus ſacrum. Addebant nomen ſepulti, quod in omnibus Antiquorum inſcriptionibus legitur: ſæpe cum dicto venuſto & epigrammate. cuius exempla non pono, cùm hodie magna tumulorum & inſcriptionum epigrammatumq́ue copia voluminaque proſtent. Communis formula erat. H. S. E. N N.

* Li. 4 Seruius ad Cic.

Ouidius. *Hic ſitus eſt Phaëton* —— Tibullus lib. 3. El. 2.
Lygdamus hic ſitus eſt.

Lucilius. *Seruus neque infidus domino, nec inutilis cuiquam*
Lucilij Columella HIC SITVS EST.

Sed hæc de copioſius infrà ſuo loco, & iam ſuprà d. Sacer verò locus erat ſepulcri. magniſq; pœnis inuiolabilis, vt mox oſtendemus. Dignivs ipse legi) Fænius pater, turbato naturæ ordine filiæ nomen inſcripſit tumulo legendum, cùm par fuiſſet prius patris inſcribi legiq́ue. ſolebant hoc in epigrammatis filiorum ponere parentes. Ita vetus inſcriptio.

Formosvs, frvgi, doctvs, pivs, a patre moesto
Accepit tvmvlos, qvos dare debverat.

Ad eundem ferè ſenſum alia legitur. Qvod fas parenti facere debvit filivs, mors immatvra fecit vt fecerit parens. Nec diuerſa quæ ſequitur. Qvod filivs patri facere debverat, ipse fecit. Et illa. Vota erant vt parentibvs ista pararet, sed mors immatvra fecit, vt facerent parentes filio. Et huic gemina. Oppia calsiane mater feci filiae meae, qvod æqvom fverat filia hoc faceret mihi: Vitelliae L. F. Talliae. Q. V. A. XXI. In his epitaphiis ſæpiculè additur infelicissimvs parens. Mater ad lacrymas relicta. contra votvm, &c. cuius haud pauca apud Briſſonium & alios teſtimonia leges.

Aeqvvm fverat) ante filium mori patrem, vt modò inſcriptiones docuerunt. Lego affinia his apud Græcos lib. 3. Diotimi.

Τί πλέον εἰς ὠδῖνα πονεῖν; τί δὲ τέκνα τεκέσθαι;
Μὴ τέκοι, εἰ μέλλοι παιδὸς ὁρᾶν θάνατον.
Ἠϊθέῳ γὰρ σῆμα Βιάνορι χεύατο μήτηρ·
Ἔπρεπε δ' ἐκ παιδὸς μητέρα τοῦδε τυχεῖν.
Funera natorum ſi ſunt ſpectanda parenti,
Quid labor in partu, quid peperiſſe fuit?
Qua te mœſta parens ſcrobe texit nate Bianor.
Hac à te matrem par erat ante tegi.

Elegans & illud ἀδέσποτον quod ſequitur.

Τί πατὴρ τόδε σῆμα, τὸ δ' ἔμπαλιν ἦν τὸ δίκαιον·
Ἦν δὲ δικαιοσύνης ὁ φθόνος ὀξύτερος.
Æquom erat vt patri natus monumenta pararet:
Vt contra fieret, fecit iniqua dea.

Vivit vt ossa colat) Relictus lacrymis, priuatus gaudio ſuo Antulla Fænius, quid agat niſi vtam miſſam fleat filiam, illiusq́ue colat tumulum. Sacri erant Priſcis, vti & hodie tumuli. Lex 12. tab. *Vbi corpus demortui hominis condas, ſacer eſto.* Plinius lib. 2. *Terra nos à reliqua natura abdicatos, tum maximè vt mater operit, nullo magis ſacramento, quàm quo nos quoque ſacros facit.* Plutarchus in Numa mortuos appellat ſacros, quorum ſacra ſint ſepulcra. Multa ſuper his Cic. 2. de legibus. Nec res obſcura de cultu & veneratione cinerum, quibus aras, columnas, pyramides, &c. extruebant. Nam inter deos manes habebantur. Lex 12. tabula. *Deorum manium iura ſancta ſunto. Hos leto datos, diuos habento.* Colebant ego defunctos velut diuos.

De Antulla.

CXVII. XCIV.

Hoc nemus æterno cinerum ſacrauit honore
Fænius, & culti iugera pauca ſoli.
Hoc tegitur cito rapta ſuis Antulla ſepulcro
Hoc erit Antullæ miſtus vterque parens.
Si cupit hunc aliquis, moneo ne ſperet agellum:
Perpetuo dominis ſeruiet ille ſuis.

Eiuſdem Antullæ epitaphium, vnaque parentum. Epigramma plenum antiqui iuris eſt, vt mox intelliges.

Hoc nemvs) Sepulcris lucos ſacros, & nemora addebant religionis cauſsâ, quæ violare nefas erat. Seruius ad 5. Aeneid. Et lucos latè. *Nemus hoc loco pro luco ponit. Lucus ſacer erat vel numini, vel homini ſepulto.* Tacitus veteres Germanos præter nemora & lucos templa nulla ſcribit habuiſſe. Aeterno honore) Sepulcrum Fænij & Antullę *H. M. H. N. S.* Inſcriptum fuiſſe reor tumulum Antullæ his literis de more. *H. S. H. N. S.* Hoc ſepulcrum heredes non ſequetur. Ita vt vendi non poſſet aut emi, agro vendito. Certum enim ſpacium tumulo ſacrum in fundo definiebatur â frõte & in agrum, hoc eſt, in latum & longum, quod erat inuiolabile, & vſu capi non poterat, nec heredes ſequebatur, vt alia bona. Horat. Sat. 8. lib. 1.

Pantolabo ſcurra Nomentanóque nepoti

Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
Hic dabat: HEREDES MONVMENTVM, NE, SEQVERETVR.

Ad quem locum vide veterem Horatij interpretem. Lambinum quoque & Briſſonium lib. 7. Form. Qui plurimas monumentorum inſcriptiones adfert cum his literis *H. M. H. N. S.* vel cum his *H. M. E. H. N. S.* Hoc monumentum exterum heredem non ſequetur. vel. *H. M. E. H. N. R.* vel. *H. M. S. S. E. H. N. S.* vel. *H. M. H.* EX *T. N. S.* apud Lambinum hoc mon. heredem ex teſtamento non ſequitur. Eiuſmodi poëta deſcribit Antullæ ſepulcrum & lucum à poſteris non abalienandum. IVGERA PAVCA SOLI) pedes pauciores aut plures ſepulcro de fundo addebant, qui locus deſcriptus poſtea ſacer erat. CITO RAPTA) decedunt æui maturi, rapiuntur immaturi. Ouid. *Briſſonium lib. 7. l.*

Quæ mihi de rapto tua venit epiſtola Celſo.

Noſter clarius lib. 10. epig. 71. vbi raptos opponit ſenibus.

Hos tamen vt primis raptos ſibi quærit ab annis.

Et lib. 6. epig. 68. de Eutycho puero:

Inter Baianas raptus puer occidit vndas.

MISTVS VTERQVE PARENS) familiare igitur ſepulcrum, non hereditarium fuit. ſequitur enim. PERPETVO DOMINIS SERVIET ILLE SVIS) hoc eſt heredes non ſequetur. æternum ſacer erit Antullæ, Fænio & vxoti Fænij. Plura Briſſonius lib. 7. p. 702. & 703. & 700.

In Lupercum.

XCV. CXVIII.

Occurris quoties Luperce nobis,
Vis mittam puerum ſubinde dicis
Cui tradas epigrammaton libellum?
Non eſt quod puerum Luperce vexes.
Longum eſt, ſi velit ad Pyrum venire,
Et ſcalis habito tribus ſed altis.
Quod quæris, propius petas licebit:
Argi nempe ſoles ſubire letum.
Contra Cæſaris eſt forum taberna,
Scriptis poſtibus hinc & inde totis,
Omnes vt cito perlegas poëtas.
Illinc me pete: ne roges Atrectum,
Hoc nomen dominus gerit tabernæ,
De primo dabit, alteróue nido,
Raſum pumice, purpuráque cultum
Denariis tibi quinque Martialem.
Tanti non es ais? ſapis Luperce.

Eludit Luperci auari petitionem. Petiuerat in via Martialem à Martiale dono. Martialis illi Bibliopolam vicinum Atrectum monſtrat, vnde emat. CVI TRADAS EPIGRAM. LIBELLVM) gratis nempe. NON EST QVOD PVERVM LVPERCE VEXES) Non intelligit poëta Lupercum gratis petentem, ſed reſpondet perlude quaſi Lupercus cupiat emere. Nihil eſt opus, inquit, puerum venire domum meam, longum eſt, in vicinia eſt Atrectus Bibliopola, hinc petas licet. AD PYRVM) Iunius quidem ſine teſte affirmat, Regionem vrbis dici ad Pyrum, in qua Martialis habitarit. P. Victor. S. Rufus, Panuinius nullam hoc nomine indigitant regionem. Martialis, vti ſupra docui ex Martiale Reg. 7. via lata ad Pilam Tiburtinam plurimis annis habitauit. Domitius mallet legere ad Pilam. nihil tamen mutat. Perottus ad Pyrum diei putat, vti ad malum Punicum, ad Gallinas ob arbores ibi ſatas, vel pictas. Crediderim inſigne ædium fuiſſe pyrum, vt aquila cælata Pedonis inſigne erat. Aut potius locum in 7. Regione certum hoc nomine inſignitum vt Malum Punicum Reg. 6. vbi natus Domitianus. ET SCALIS HABITO TRIBVS SED ALTIS) Paullo ſupra ad Gallum, monui tenuiores ſub tectis & propè tegulis habitaſſe, vt Iuuenalis de Codro, Suetonius de Orbilio teſtantur. Martialis de ſeipſo. Et mea Vipſanas ſpectant cœnacula laurus. *Turneb. lib. 13.*

ARGI NEMPE SVBIRE SOLES LETVM) In II. Regione tabernæ librariæ erant ad Argiletum locum vrbis, ſic ab Argiletho nominatum, vt fusè ſuprà epig.4. Argiletanas manis habitare tabernas. CONTRA CAESARIS FORVM) E regione fori Cæſariani. Forum Cæſaris Iulium intelligit, non Romanum ſeu vetus, non Auguſti aut Neruę. Iulius Cæſar nondum dictator ſed proconſul Galliæ aream ad forum illud ſuum parandum emit H S. millies, hoc eſt, binis millionibus & ſemis Philippæorum. De foris hiſce plenius ad illum verſum Martialis.

Atque erit in triplici par mihi nemo foro.

SCRIPTIS POSTIBVS) Foribus tabernæ auctorum nomina figebantur, vt ſciret lector, qui libri venales eſſent. figebantur & ad pilas ſeu columnas, ad quas bibliopolæ ſuas tabernas ædificabant, vt Venuſinus docet. Sat.4.lib.1.

Nulla taberna meos habeat nec pila libellos

Et de art. poët. *——mediocribus eſſe poëtis*

Non Dij, non homines non conceſſere columnæ.

NE ROGES ATRECTVM) Bibliopolæ nomen, vt Tryphonis, Pollij, Aucti, &c. Ne ſit opus rogare & interrogare vbi degat Atrectus: ſimul bibliopolium inſpicies in Argileto, Atrectus petenti tibi Martialem ſtatim è bibliotheca ſua proferet. DE PRIMO ALTERÓVE NIDO) Nidos Vopiſcus vocat armaria. *Bibliotheca*, inquit, *Vlpia elephantini pugillares in ſexto armario ſiti.* Fuere igitur foruli & capſæ certo ordine & ſitu collocata; vnde primo, imo ſeu altero de nido, id eſt, de armario primo vel extremo, vel medio, &c. accipe. RASVM PVMICE PVRPVRAQVE CVLTVM) Vt poliuerint frontes librorum, voluminaque ornarint purpura & vmbilicis d.5. epig.67.

Sed pumicata fronte ſi quis eſt nondum

Nec vmbilicis cultus atque membrana.

DENARIIS TRIBVS TIBI QVIN) Semiphilippico, ſi denarium pro drachma ſeu 8. cruciferis accipias, vt primùm acceptus eſt. ſi Martialis æuum ſpectes, quinque denarij ſex drachmas efficient, id eſt, 48. cruciferos, tum enim denarius duodecim aſsibus æſtimabatur, cùm prius tantum decem valeret. Lipſium do teſtem lib.1.El.cap.2. & lib.1. ad Tacitum. Dicitur denarius à denis aſsibus, cui apud Græcos perpetuò reſpondebat drachma, apud Italos hodie Iulius, apud Germanos octo cruciferi ſeu duo victoriati, quos bazios vocamus. Fuit denarius diurnum militum & operarum ſtipendium. TANTI NON ES AIS? SAPIS LVPERCE) Egon' te tanti emam? non ſum adeo demens. tu tanti non es Martialis, vt te ſeu librum tuum quinque denariis emam. SAPIS LVPERCE) Laudando irridet hominis auaritiam, & clam inſinuat, & ſe ſapere, cui tanti non ſit Lupercus auarus, quem ſuo libello donet.

Ad Cæcilianum.

CXIX. XCVI.

Cui legiſſe ſatis non eſt epigrammata centum,
Nil illi ſatis eſt, Cæciliane, mali.

Suprà epig.17. de ſuis epigrammatib. iudicium tulerat, eſſe quædam bona, alia mediocria, plura verò mala. Hic quaſi omnia ſint mala iocatur, ac proinde ſatis mali in vno libro, ſi centum ſint epigrammata, qui numerus etiam in bonis poterat videri ſatis magnus. Nam ſi bona, multa ſatis, ſi mala, multa nimis.

Et magnus nimis liber, non poteſt eſſe optimus. Callimachus, inquit Athenæus, *ὁ γραμματικὸς ἔλεγε, τὸ μέγα βιβλίον, ἴσον εἶναι τῷ μεγάλῳ κακῷ, magnum librum magno malo ſimilem.* Martialis ergo quaſi hoc dicit. Fateor epigrammata mea eſſe mala. ſufficiunt ergo centum. qui plura deſiderat, mali plus deſiderat. Catullus de Fuſeno peſsimo poëta.

Idemq́ longè plurimos facit verſus.

Propria, inquit Muretus, *ac pæne perpetua malorum poëtarum nota.* vt quidam de Mantuano ſentiunt. Et Horatius de Lucilio Sat.4.lib.1. Sed ne & ego in breuium epigrammatum enarratione, longior ſim, verbum non amplius addam, niſi illud noſtri, de noſtro.

Eſſe tibi tanta cantus breuitate videris

Heu mihi quàm multis, ſic quoque longus eris.

MATTHÆI

MATTHÆI RADERI
AD
M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATON.
LIBRVM SECVNDVM COMMENTARIVS.

EPISTOLA.

QVID nobis, inquis, cum epiſtola? parúmne tibi præſtamus, ſi legimus epigrammata? quid hîc porrò dicturus es, quod non poßis verſibus dicere? Video quare tragœdi epiſtolam accipiant, quibus pro ſe loqui non licet. Epigrammata Curione non egent, & contenta ſunt ſua, id eſt, mala lingua. In quacunq; pagina viſum eſt, epiſtolam faciunt. Noli ergo, ſi tibi videtur, rem facere ridiculam, & togam ſaltanti inducere perſonæ. Denique videas an te delectet contrà retiarium ferula. Ego inter illos ſedeo, qui protinus reclamant. Puto me hercule, Deciane, verum dicis. Quid, ſi ſcias, cum qua, & quàm longa epiſtola negotium fueris habiturus? Itaque quod exigis fiat. Debebunt tibi, ſi qui in hunc librum inciderint, quòd ad primam paginam non laßi peruenient.

Ad Decianum V. C. è Stoicorum diſciplina, poëtæ familiarem & lib. ſuperiore ſæpius laudatum, eſt hoc epiſtolium, quo quaſi mirantem facit poëta Decianum, cur epiſtolam epigrammatis ipſe ſuis, cùm ipſa epigrammata pro ſe loqui poſsint, & epiſtolæ vicem fungi, proſcribat. Poëta velut immemor ſui, admonitu Deciani abrumpit epiſtolam, longius aliâs, vt iocatur, progreſſurus. Fecit idem Statius in Siluis ſuis. Sunt in hac non pauca quæ pertinent ad cognitionem antiquitatis. Singula ordine exponemus.

Decianus quis.
(Curione non egent) Aliena nempe opera, cum ipſa pro ſe loquantur.

VIDEO QVARE TRAGOEDI EPISTOLAM ACCIPIANT) Tragœdi ſe populo vel principi commendaturi, aut aliquid petituri, per epiſtolam id exequebantur, quam Curio in theatro palam recitabat, ipſis loqui fas nō erat, indigebant ergo curione ſeu præcone. Lectas autem epiſtolas, & alia docet Plinius lib. 4. epiſt. 7. Scripſit publicè vt è Curionibus eligeretur vocaliſsimus aliquis ex ipſis, qui legeret eam populo.

Tragœdorum mos per epiſtolam aliquid petendi.

Curionis autem officium erat, omnia quæ in theatro aut amphitheatro, vel principis mandato, vel magiſtratus iuſſu edictóue, vel alicuius poſtulato pronuncianda erant, proclamare, vti quaſi præconem ageret theatralem Curio. cuius mentio eſt apud Euſebium Cæſarienſem * interprete Ruffino, quem miniſtrum ille theatralem appellitat, hic curionem nominat, qui ad populum iubēte magiſtratu vel prætore aliquid vulgat aut pronunciat. Vocat & Trebellius Pollio. Curionem in Gallienis. *Nam*, inquit, *cùm taurum ingentem in arenam miſiſſet, exiſſetq́; ad eum feriendum venator, neque productum decies potuiſſet occidere, coronam venatori miſit: muſſantibusq́; cunctis, quid rei eſſet, quod homo ineptißimus coronaretur, ille per curionem dici iußit, taurum toties non ferire difficile eſt.* Et idem, *mirantibuſque cunctis rem tam ridiculam, per curionem dici iußit, Impoſturam fecit & paſſus eſt.* Merulam & Turnebum lege. † Calderinus ad Tragœdorum prophaſin & Comœdorum prologum epiſtolam & curionem ſatis imperitè refert. Quæ alioqui notio curionis, hoc loco ſuperſedeo dicere. SVA, id eſt, MALA LINGVA) liberâ & mordaci. TOGAM SALTANTI PERSONÆ INDVCERE) vulgata hæc ſcriptura. Adagiographus legit in toga, ſaltantis perſonā inducere, ſenſus eodē redit. Eſt enim quippiam facere indecorum, vt ſi monachus ſaltet, ſenex ineptiat. Toga enim ciuium Romanorum erat, & honoris cauſſa ſumebatur. In ludis ſcenicis omnes perſonas pantomimus ſaltu & geſtu exprimebat. *Mimicæ autem perſonæ facies & habitus è foro, angiportis & tabernis afferebant cauponis, coqui, productoris, ſycophantæ, militis, meretriculæ, conciliatricis, curſoris, ebrij, ſtolidi, inſani, piſtoris, pædagogi, ſurdi, cæci, fartoris, circulatoris, impoſtoris, arrilatoris & eiuſmodi.* D. Cyprianus lib. de ſpect. etiam nudos ait ſaltatores eſſe productos. perſona non à perſonando, vt Gellius exiſtimauit, ſed à priſco habitu qui περὶ σῶμα ludionibus erat vt Scaliger notauit, dicta eſt. CONTRA RETIARIVM FERVLA) Verè Lipſius tortuoſum hunc locum affirmat, nec mea ſententia adhuc ſatis euolutum & explicatum. ferulam rudem exponunt; retiarium pro tridente accipiunt. Adagiographus. *An*, inquit, *id faciendum*

Curionis officium idem ferè quod præconis in theatro.
** 4 Eccl. hiſt.*
† Calderini error.
Ioſ. Scaligerum ad Feſtū vide, voce Curiales.
Chil. 2. Cent. 5. adag. 28.
Saltantis perſona.
De ſaltatorib. ſeu mimis eruditiſſime Lucianus περὶ ὀρχήσεως.
Iul. Scal. lib. 1. poet.
Perſona vnde dicta.
Lib. 1 poët. c. 13.
Lib. 1 Sat. c. 15.
Ferula & rudis eadem hoc loco.

dum putes, quod nemo non damnet atque exſibilet. Calderinus prouerbium in eos dici ſolitum docet, qui infirmo præſidio contra maximè inſtructum pugnabant. ſic contra obtrectatores Martialis *Lib.18.cap 13.* epiſtolâ ſe defenſurus erat, qua parum poterat, plus epigrammate valiturus. Turnebus ad nouos *Noui auctorati.* auctoratos alluſum putat, cùm illud Senecę ex Apocolocyntoſi exponit. *Et proximo munere inter nouos auctoratos ferulis vapulare placet. Nouos auctoratos hic dicit, qui nuper mercede conducti ſunt vt depugnent, qui pro auſpicio ferulis vapulabant, cùm ipſi ferro carerent, & alij gladiatores per ludibrium ferulis eos cæderent, vt pueros ludimagiſtri. Nam aduerſus eum qui ferrum habuiſſet, cuius temeritatis eſſet ferulâ batuere?* Hine ſcripſit Mar- *Senſus poëtæ.* tialis. Denique videas an te, &c. Hæc Turnebus. Ergo ſenſus eſt, operam ludes poëta ſi te epiſtolâ *Lib.1 cap.7.* contra Zoilos defendes, ego primus reclamo & diſuadeo. An illud Gellianum huc facit ξύλον ἐπανατείνειν baculum mouere in aliquem? non autumo, quamuis Adagiographus arbitratur. De ferula nos lib.14.80.

Ad librum ſuum.

I. I.

Ter centena quidem poteras epigrammata ferre:
Sed quis te ferret perlegeretq́ liber?
At nunc ſuccincti quæ ſunt bona diſce libelli.
Hoc primum eſt, breuior quòd mihi charta perit.
Deinde quòd hæc vna peragit librarius hora,
Nec tantùm nugis ſeruiet iſte meis.
Tertia res hæc eſt; quòd ſi cui fortè legeris;
Sis licet vſque malus, non odioſus eris.
** Quincunx, quinq; cyathi.* *Te conuiua leget miſto * quicunce: ſed antè,*
Incipiat poſitus quàm tepuiſſe calix.
Eſſe tibi tanta cautus breuitate videris.
Heu mihi, quàm multis ſic quoque longus eris?

Argumentum libri eſt ſine certo argumento. Hoc epigrammate ennmerat commoda bre- *Liber epigrammatum ſine lege numeri epigrammatum.* uioris libri, & tempus eius legendi præſcribit. Ter centena) Nullam habet legem liber epigrammatum; epigrammata capit centum, ducenta ſexcenta. Quod vel in Anthologia obſerues, quam eo nomine adhuc nemo reprehendit. Scio Tragicis aliam eſſe legem, quibus certi ſunt à ſcriptoribus definiti actus. Sed qvis te ferret perlegeretqve liber) duplex intellectus (τὸ ferret) graue eſſes onus geſtanti, & moleſtus ob longitudinem legenti, Ita alter ad corpus, ad animum alter refertur. Horatius lib. epiſtolarum 1.2.13.

Si te fortè mea grauis vret ſarcina chartæ.
Abiicito——

Cicero tamen interrogatus, quæ oratio Demoſthenis eſſet optima, reſpondit longiſsima. De eadem re Plinius in epiſtolis. At nvnc svccincti) Audiſti incommoda magni & longi *Breuis libelli commoda.* voluminis; accipe nunc commoda breuis. Hoc primvm est, brevior) Qui illepida inne- *Chartas perdere.* nuſtaque ſcribunt carmina, dicuntur perdere chartas. Martial.lib.6.epig.64.

Audes præterea, quos nullus nouerit, in me
Scribere verſiculos, miſeros & perdere chartas.
——vbi quid datur oti
Illudo chartis, hoc eſt mediocribus illis
Ex vitiis vnum——

Lib.1. plura de his. Ergò primum commodum breuis libri, minor iactura chartæ. hoc ioco- *Librarius.* sè. Deinde qvod haec) Alterum, breuis liber breui tempore deſcribitur. Librarivs) dicebatur, qui libros tranſcribebat, idem amanuenſis. Nec tantvm nvgis) De nugis & ineptiis iam ſuprà dictum. Occupabitur melioribus libris deſcribendis. hoc modeſtè. Tertia res haec est) Tertium, vt breui tempore à lectore ſine moleſtia percurratur, euoluto enim libro, veluti quodam penſo abſoluto gaudemus. Diogenes cùm diutiſsimè legens tandem, eò veniſſet vt videret chartam vacuam: *bono,* inquit, *animo eſtote viri terram video.* Apophthegmata: Te conviva leget) Tempus libri ſui legendi monet eſſe tum eum feruet potandi ſtudium, id eſt, cùm hilari ſunt conuiuæ. Atque hanc eſſe mentem Poëtæ, ipſe docet Poëta ad Plinium.

Hæc

Hæc hora eſt tua, dum furit Lyæus
Dum regnat roſa, dum madent capilli
Tum me vel rigidi legant Catones.

MISTO QVINCVNCE) vino aqua calida diluto. Antiquitus enim aqua calida ad potũ, & delicias fuit. De quincunce lib. 1. copioſè, & cum cura diſſeruimus. Continet quinque cyathos hoc poculi genus. (Sed antequam incipiat poſitus calix tepére) Ante legatur liber meus in ipſo feruore vini & calore: antequam frigeſcat & gelet; gemina vis latet ſub hoc verbo tepuiſſe, vel enim vt verba iacent intelligitur, id eſt, antequam frigeat vinum calida miſtum, vel, antequam remittatur certamen potandi, & hilaritas conuiuarum. De more bibendi, & miſcendi calidam, & frigidam lege libr. 1. cap. 4. Electorum Lipſij, qui diſertiſsimè, & planiſsimè de hac re diſputat. ESSE TIBI TANTA) Videris inuitaſſe lectorem, & cœpiſſe pollicitatione hac breuitatis velut illicio quodam, Sed, HEV MIHI QVAM MVLTIS) Non tamen omnium vitabis reprehenſionẽ, & faſtidium. ſunt Romani proceres faſtidioſiſsimi, & mella iuxtà ac fella nauſeant. Ita mox infrà. lectis vix tibi paginis duabus. *Spectas ἐσχατοκόλλιον Seuerè. Et longas trahis oſcitationes.*

Vſus vini aqua diluendi. Lib. 1. 12. plura. Quincunx. Videtur veterẽ bibendi morem vt Heraldus notauit, reſpexiſſe, ἢ τεια, ἢ πέντε, ἢ μὴ τέτταρ.

Ad Cæſarem Domitianum.

II. II.

Creta dedit magnum, maius dedit Africa nomen,
Scipio quod victor, quodq́ue Metellus habet.
Nobilius domito tribuit Germania Rheno,
Et puer hoc dignus nomine Cæſar eras:
Frater Idumæos meruit cum patre triumphos:
*Quæ datur ex * Dacis Laurea, tota tua eſt.*

** Cattis al.*

CRETA DEDIT MAGNVM) Domitianus duplicem triumphum egit de Cattis & Dacis, vt Suetonius cap. 6. ſcribit his verbis: *De Cattis Daciſq́ue poſt varia prælia duplicem triumphum egit.* Idem Eutropius lib. 7. extremo Xiphil. idem inſinuat. Martialis hunc triumphum Domitiani cum Metelli & Scipionis, ac patris cum fratre triumphis componit, & hunc illis præponit. Creta dedit magnum nomen L. Metello Cretico, qui triumphauit D. Silano, & L. Murena Coſſ. vt Eutropius teſtatur Vicit Cretenſes. A. V. C. DC. XXCVII. & *crudeliter victoriam exercuit, nec quicquam amplius de tam famoſa victoria, quàm Cretici cognomen reportauit.* Florus de triumpho. etiam Velleius & Dio, & Ouid. Faſtor.

Duplex Domitiani triumphus. Metellus Creticus.

——*maius dedit Africa nomen.*)

Scipioni Africano, vt ipſemet in ſequenti verſu declarat. Res geſtæ à Scipione Africano maiore, notiores ſunt, quàm vt expoſitione indigeant. Africani cognomen militaris prius fauor, an popularis aura celebrauerit, an ſicuti Felicis Sullæ, Magniq́ue Pompei cœptum ab aſſentatione familiari ſit, haud pro comperto habetur. Primus tamen hic Imperator nomine victæ à ſe gentis eſt nobilitatus. Cicero, Liuius, Polybius, Florus, Eutropius, Zonoras, & alij. Saluſtius. Appianus. De quo Ennij extant epitaphia:

Hæc eſt ille ſitus, quoi nemo ciui' nec hoſtis
Quibit pro factis reddere opræpretium.

Aliud eiuſdem.

A Sole exoriente ſuprà Mæotidi' paludes
Nemo eſt qui factis me æquiparare queat.
Si fas endo plagas cœleſtum ſcandere quoiquam;
Mi ſoles cœlei maxuma porta patet.

Scipio Africanus maior. Sulla Felix. Pompeius Magnus. Scipionis ex Ennio epitaphium.

SCIPIO QVOD VICTOR) Iam intelligitur ex ſuperiori verſu explicato. NOBILIVS DOMITO TRIBVIT) Germanicus Cæſar Druſi filius primus hoc nomen meruit, non quod in Germania obierit, ſed Germanos domuerit. Domitianus idem ſibi nomen adſciuit, nam puer, ſeu iuuenis cum Antonio & Mutiano Batauos repreſsit, Bataui autem ſeu Holandi inferioris Germaniæ populi ſunt, & ad Rhenum habitant. Tacitus, Cæſar, Iunius. ET PVER HOC DIGNVS) De Germaniæ: non neceſſaria expeditione Domitiani iuuenis habes apud Tranquillum cap. 2. in Domit. lege lib. 4. Hiſt. Taciti ad finem: de eadem re nos alibi. Nam puer, ſeu iuuenis in Germania fuit, & in Gallia, ibique affectauit imperium patre adhuc viuente, vbi expertus eſt ſuam iuuentam à ſenioribus contemni. Nomen tamen Germanici primum poſt geminos actos triumphos aſſumpſit. Sueton. FRATER IDVMÆOS MERVIT) Eutropius lib. 7. *Hic* (Veſpaſianus) *cum Tito filio de Hieroſolymis triumphauit.* Suet. 17. Tito: cap. 6. *Triumphauit Cenſuramq́ue geſſit vna cum patre.*

Germanici cognomen quis primus meruerit. Domitianus cur Germanicus dictus. Titus Hieroſolymorũ victor. Triumphus Titi & Veſpaſ.

Generatim totam triumphi pompam oculis ſubiicit Panuinius tabula picta lib. de triumpho.
** Tranſſiluani Daci ſunt hodie.*
Domitianus Veneri quàm Marti aptior.

tre. Et in Domitiano cap.2. *ac triumphum vtrinſq; Iudaicum equo albo comitatus eſt.* Triumphum verò actum, & excidium Hierosolymitanum præter multos alios egregiè deſcribit Ioſephus Iudæus, quem leges. FRATER) Titus Idumæus Iudaïcus. Idume pars Iudeæ, ab occidente Iordanē ſpectans quæ Gen.32. Ἐδὼμ appellatur, eadem Gobolitis. & Amalechitis Ioſepho teſte, dicta. Stephanus γεμαλῖται, Nabathæos Strabo vocat. Bidumos hodie incolas nominant. CVM PATRE) Veſpaſiano, qui bellum Iudaicum inchoauit. Ioſephum cœpit. QVAE DATVR EX * DACIS) Tu ſolus Dacos viciſti, ſolus igitur triumphas, non indigebas aut patre vel fratre ad victoriam comparandam. Sed lege quid de Dacico bello ſcribat Dio, ſeu Xiphilinus, & Theodoſius ex Dione. *At Domitianus, inquit, ducto in eos exercitu, quamquam ipſe bellum nulla ex parte attigit (erat enim non ſolùm impatiens laboris corporis, ſed etiam animo timido & imbelli, petulansq; & libidinoſus, &c.) tamen miſsis ducibus ad bellum gerendum, ac magna parte militum turpiter amiſſa, vt victor Romam litteras miſit.* In eodem prælio cecidit Cornelius Fuſcus præfectus cohortium, de quo Iuuenalis. & alibi Martialis. DATVR) lege Heraldi animaduerſiones ad hunc locum, ex Lipſio. LAVREA) pro triumpho hîc ponitur, laureati enim triumphabant. Vicit autem Decebalum Dacorum regem Dione teſte.

Ad Sextum.

III. III.

Sexte nihil debes, nil debes Sexte, fatemur.
Debet enim, ſi quis ſoluere Sexte poteſt.

Iuriſc. dictum.

Mendicitatem Sexto obiicit. NIHIL DEBES) felicitatem & fortunas Sexti laudare ſimulat, cùm inopiam eius ridet, felix enim qui nil debet, nec quiſquam infelicior obæratis. SOLVERE POTEST) qui ſoluendo non eſt, nihil debet. Vide carmen in Linum lib.1. notum eſt Iuriſconſultorum dictum. *Inopia debitoris excludit omnem actionem, quod nil auferri poſſit ab eo, qui non habeat.*

Ad Decianum.

V. IV.

Ne valeam, ſi non totis Deciane diebus,
Et tecum totis noctibus eſſe velim.
Sed duo ſunt, quæ nos diſtinguunt, millia paſſûm.
Quatuor hæc fiunt, cùm rediturus eam.
Sæpè domi non es: cùm ſis quoq; ſæpè, negaris:
Vel tantum cauſsis, vel tibi ſæpè vacas.
Te tamen vt videam, duo millia non piget ire:
Vt te non videam, quatuor ire piget.

Ne valeam) iurandi formula, vt illa diſperеam, pereeam, ne viuā, ne ſaluus ſim. Briſſonius fusè lib.8. Contraria huic obteſtand. ſic valeam, ſic viuam, &c.
Naſica iocus ex Cicerone.

Vſum quotidianæ cum Deciano vitæ, & coniunctionem impediri locorum intercapedine dicit. Cupio ſanè inquit tecum æuum conſumere, nec à latere tuo vnquam diſcedere. ſed DVO SVNT QVAE NOS) Aſsiduus adeſſe tibi nequeo propter iter duûm millium paſſuum, quæ geminantur, cùm redeo abs te, & fiunt quatuor millia. Vnde colligis in vrbe diſiunctiſsimas ædes Deciani à Pila Tiburtina fuiſſe. Nec enim puto Decianum extra vrbem habitaſſe. SAEPE DOMI NON ES) Nec refugerem laborem, & moleſtiam itineris, ni fruſtrà ſubirem. Eſt cûm te domi tuæ non offendo, eſt cum offendo, & congreſſu prohibeor. NEGARIS) eſſe domi. Elegans eſt iocus Naſicæ apud Cicer. in ſecundo de Orato. *Hic enim cum ad poëtam Ennium veniſſet, eiq; ab oſtio quærenti Ennium ancilla dixiſſet, domi non eſſe, Naſica ſenſit:* (Der Herr ſagt er ſey nicht da heym) *illam Domini iuſſu dixiſſe, & illum intus eſſe: paucis poſt diebus cùm ad Naſicam veniſſet Ennius, & eum à ianua quæreret, exclamat Naſica ſe domi non eſſe: tum Ennius, Quid? ego non cognoſco vocem, inquit, tuam? Hic Naſica, Homo es impudens: ego cùm te quærerem, ancillæ tuæ credidi te domi non eſſe, tu mihi non credis ipſi?* VEL TANTVM) Ergò Cauſſidicus Decianus. TIBI VACAS) valetudini, aut balneis, curæ cutis. TE TAMEN) Bella & arguta concluſio à contrariis, quaſi ad Decianum, tam longo itinere iret, vt eum ne videret.

* * *

Ad Seuerum. V.

VI.

I nunc, edere me iube libellos,
Lectis vix tibi paginis duabus.
Spectas * ἐσχατοκωλικὸν *Seuere,*
Et longas trahis oſcitationes.
Hæc ſunt, quæ relegente me ſolebas
*Rapta * ſcribere, ſed Vitellianis.*
Hæc ſunt ſingula, quæ ſinu ferebas
Per conuiuia cuncta, per theatra.
Hæc ſunt, aut meliora, ſi qua neſcis.
Quid prodeſt mihi tam macer libellus,
Nullo craßior, vt ſit vmbilico,
Si totus tibi triduo legatur?
** Nunquam deliciæ ſupiniores.*
Laſſus tam citò deficis viator.
Et cùm currere debeas Bouillas,
** Iter iungere quæris ad Camœnas.*
I nunc, edere me iube libellos.

** ἐσχατοκώλιον τὸ ἐν ἐσχάτῳ κώλῳ γεγραμμένον.*

** rapta inſcribere lege cum Lauino Torrentio.*

** Nuſquam rectè leges.*

** Interiungere legendum lib. 3. interiunges equos.*

I nunc) Contra delicatum, & oſcitantem lectorem. Ironia eſt, (de qua lib. 1. plura diximus) ſæpè inſulſantis. Severa) qui ſolebas meas eſſe aliquid putare nugas, & laudare, iubereque vt eas in litteras mitterem & lucem. En quàm præclarè mecum agatur, parui tuis monitis, edidi, at nunc. Lactis vix tibi) Tute ipſe vix inſpecto libro, vnoque & altero epigrammate, aut pagina lecta, ſpectas finem. Spactas ἐσχατοκώλιον Savere) Imum chartæ ſic appellatur. ſic faſtigia πρωτόκωλον. Tibullus lib. 3. el. 1. *—tenuis faſtigia chartæ.*

Πρωτόκωλον intelligit inquit Scaliger. ſicut imum charte ἐσχατόκωλον, ſpectas ἐσχατοκώλιον. Seuere. Perperam legitur hodiè ἐσχατοκωλικὸν, ſiue ἐσχατοκολλικὸν. Legendum eſt autem cum Scaligero in Tibullum ἐσχατοκώλιον. In charta κῶλα, ſunt partes adglutinatæ, quos ſcapos vocabant. Vndè regiæ chartæ μακρόκωλα vocabantur ab amplitudine. Ab eo membranæ pelles, καὶ διφθέραι, quia vnum tantùm κῶλον habent, nec adglutinantur, vt chartæ. Proprerea vocantur σωμάτια à Græcis, nimirum quia vnum corpuſculum ſunt, & non plura membra, vt chartæ. Accipe igitur pro ἐσχατοκωλίῳ, vltimam libri partem. Et longas trahis) ſigna faſtidij edis, oſcitari enim, ſeu oſcitare eſt vel ob ſomnolentiam, vel laſsitudinem, vel otium ipſum, & faſtidium ora repandere, apud Plautum Menech. pandiculans oſcitatur, toto corpore extenditur hiāte ore. Hic captæ ex lectione moleſtiæ argumēti eſt, vt lib 6. e. 61. Ecce rubet quidā pallet, ſtuper, oſcitat, odit. Iu elegātes homines oſcitant. Hæc svnt, qvae) Miratur Seuerū tam citò fatigatum lectione epigrammatum ſuorum, quæ tamen cùm primùm legerentur, ab ipſo Martiali raptim excipiebat pugillaribus. Vitellianis) quibus amatoria excipiebantur, ſignificat hunc librum ſecundum eſſe obſcænum. De Vitell. lib. 14. e. 8. *Nondum legerit hos licet puella,*

Nouit quid cupiant Vitelliani.

ἐσχατοκώλιον quid. πρωτόκωλον. ἐσχατόκωλον. κῶλα chartæ. μακρόκωλα. σωμάτια.

Oſcitatio moleſtia vel otij, vel ſomnolentia ſignum. Plutarchū lege περὶ τ̃ ἀκύειν. Gellium lib. 8. c. 3. & lib. 4. c. 20. de quodam ob oſcitationē à cenſoribus notato.

Pugillares Vitelliani amatorij, deinde etiam nummos poſcebant. Videntur autem Vitelliani elegantes fuiſſe, vt nos elegātiſsimus Velſerus admonuit, vult enim poëta ſcripta ſua carmina, & excepta honoris cauſſa à Seuero eleganti charta, quod faciebāt proceres Romani, cū ſua carmina etiam citreis pugill. inſcriberent, vt Perſius eſt auctor, Sat. 1. plura ſuper his lib. 14. quanquā lectos citreos non pugillares loqui videatur Perſius. Haec svnt singvla) In cōuiuiis lectitabant carmina. quod paſsim ex Horatio, Perſio, Catullo, Martiale cōſtat. Et nos ſuprà li. 1. docuimus. Per theatra) in quibus recitabantur, & canebantur carmina, vt Ouid. de ſuis cùm abeſſet ſcribit cantata fuiſſe. Meliora) quæ hoc libro cōtinentur, & tibi inaudita, nec. n. omnia recitaui. ſcripſiſti quædā à me recitata, nec audiſti omnia, quæ poſtea cōpoſui. Qvid prodest mihi) macer, tenuis, breuis. Facilè intercidunt tam curti libelli, vt ſup. lib. 1. e. 46. dixerat; *Edita ne breuib. pereat mihi charta libellis*

Dicatur potius τὸν δ᾽ ἀπαμειβόμενος.

Nvllo crassior) Vmbilicus hîc accipitur pro vniuerſo libro, vt pars pro toto, aliàs pro fine libri. Horat. Epod. Od. 14. *Deus Deus nam me vetat*

Inceptos olim promiſſum carmen Iambos
Ad vmbilicum adducere.

Martia-

Martialis lib.4. *Ohe iam ſatis eſt obe libelle,*
Iam peruenimus vſq; ad vmbilicos.

Aliâs accipitur pro ornamentis librorum, vt lib.1. diximus, & Catullus ad Varum.
Noui vmbilici, lora rubra membrana
Defecta, plumbo, & pumice omnia æquata.

Vmbilici forma & deſcriptio. Ex ebore, ligno aut oſſe fiebant, vt Porphyrio docet ad imitationem humani in ventre vmbilici, ad quorum ſimilitudinem illi vmbilici Ciceronis, & Valer. Maximi de honeſto otio dicti videntur. Aliâs vmbilicus pro eo quod medium in quapiam re dicitur apud Plautum in Menech. dies ad vmbilicum iam eſt, id eſt, meridies. Sic Reate Italiæ vmbilicus, &c. ducere amphoram ad vmbilicum apud Horatium eſt mediam exhaurire. SI LOTVS TIBI) Quid hoc rei? non legat centum epigrammata, aut mille etiam toto triduo? ille ne maior libellus, qui triduo abſoluitur? Non hoc dicit Martialis quod triduum ſit inſumendum in lectione huius vnius paucorum epigrammatum libelli, ſed moleſtè fert, vix totum toto triduo relegi, cùm vna alteraúe hora poſsit. Quid, inquit, prodeſt breuitas, ſi breuiſsimo etiam libello triduum iuſumas. NVNQVAM DELICIÆ) maiores. faſtidia grauiora lib.1.c.4.

Neſcis heu neſcis domine faſtidia Romæ.
Maiores vſquam ronchi ——

Iuuenal. Sat.1. *Et multum referens de Mæcenate ſupino.*

Et noſter infrà:

Quod nec carmine glorior ſupino.

Quas vocat hìc oſcitationes. LASSVS TAM CITO) Vix ingreſſus viam conſides, vix vna alteraúe pagina lecta faſtidis. ET CVM CVRRERE) Nec Bouillæ procul ab vrbe, & propius abſunt adhuc Camœnæ. Quibus docet librum ſuum eſſe breuem, nec tamen ab oſcitante lectore vno decurſu perlegi. Sed hæreri in itinere. BOVILLAS) Bouillæ dictæ ſunt à boum multitudine, quaſi boum villa, mendicorum ſtatio, ibi enim ſtipem colligebant. Vicus olim Latij pauper. via Appia, * ad quem Pædiano teſte occiſus eſt à Milone Clodius. facit huius mentionem Perſius 6. Satyr.

Bouillæ vnde dictæ.
** ad ſacrarium bonæ Deæ.*
Clodius vbi occiſus.

—— & credo Bouillas
Cliuumq; ad Virbi.

Non ſunt idem Bouillæ, & Boalia ſeu Boaulia, ſeu Baulli, quamuis à bubus dicti, de quibus Symmachus epiſt.1. fuſè.

Interiungere. Deiungere. Abiungere. Abiugaſſere. INTERIVNGERE) Interiungere inquit Ioſeph. Scaliger ad Propert. eſt deiungere equos, donec cibo recreati ſunt. Abiungere, & deiungere, & abiugaſſere eſt planè ſoluere, vt peracto labore veſperi fieri ſolet. Interiungere ſiue controuerſia legendum, vt lib.3.c.66.

—— & hora laſſos
Interiungit equos meridiana.

Interiungere pauſam interponere, interquieſcere à curru ducta metaphora, in cuius rotas bacillus interiicitur, vt non circumuoluantur. Deinde interiungo, id eſt, diſiungo, vt lib.3. Tertiò interiungo, id eſt, coniungo, interiungere dextras. Vergil. dixit, & alij. CAMOENAS) Templum Camœnarum eſt ad portam Trigeminam. Subſiſtere ad Camœnas. Camœnarum locus, & ædes extra portam Appiam à Fuluio Nobiliore condita fuit, vt idem auctor eſt Marlianus. Porta Capena olim Camœna dicta iuxtà Camœnas eſt. Nunc porta S. Sebaſtiani in prima regione. V. lege Marlianum lib.1.c.8. Coniicio duplex fuiſſe templum Camœnarum ad portam Appiam, ſeu iuxta portam ipſam, & in ſuburbano loco, nil tamen affirmo. Vide Panuinium de porta Capena, vel via Appia. I, NVNC EDERE) Ironia. cùm tam malè agatur cum libello meo, & tam delicatus faſtidioſuſque ſit, vt expoſuit lector, quis eius cauſſa fruſtra laborem ſuſcipiat. Repetitiones primi & vltimi verſus, reperiuntur etiam apud Catullum, & ipſum Martialem. Cat. ad ſeipſum 58. & alios ſæpè.

Templum Camœnarum.
Porta S. Sebaſtiani.

Quid eſt Catulle, quid moraris emori?
Sella in curuli ſtruma Nonius ſedet
Per conſulatum peierat Vatinius
Quid eſt Catulle quid moraris emori?

Ad Attalum.

VII. VI.

Declamas bellè, cauſas agis Attale bellè.
Hiſtorias bellas, carmina bella facis.

Compo-

*Componis bellè * mimos, epigrammata bellè.*
Bellus Grammaticus, bellus es Aſtrologus.
Et bellè cantas, & ſaltas Attale bellè.
Bellus es arte lyræ, bellus es arte pilæ.
Nil benè cùm facias, facis attamen omnia bellè.
Vis dicam quid ſis? magnus es ardelio.

* *numeros.*

Ad hunc Attalum eſt epigram.lib.1. 80. vbi illius πολυπραγμοσύνην carpit. Hic irridet arrogantiam & iactantiam eiuſdem. Quia omnia affectabat & iactabat, & denique actum, hoc eſt, nihil agebat. DSCLAMAS BELLE) notum diſcrimen inter declamatorem & Oratorem. Orator veras cauſſas, declamator fictas agebat. Morem attende priſcorum declamandi, cuius extant certi magiſtri. Extant Quintiliani declamationes, immò præcepta declamandi, eiuſque locus, vſus, neceſsitas, fructus. Lege cap.10.lib.2.& cap.5.eiuſdem lib. & multis aliis locis. Declamarunt ſummi Oratores, Principes, Imperatores, domi, foris, in ſenatu, in theatro, in tabernaculis etiam, &c. Nihil enim veteres iudicabant eſſe vtilius hac exercitatione declamandi. CAVSSAS AGIS) defendis & cauſſas, nunc partes oratoris, nunc declamatoris ſuſcipis. COMPONIS BELLE) Videtur legendum mimos, non numeros, ne idem bis, terué idem, quid enim eſt componere numeros, carmina facete & epigrammata. Primum ergò genus poſuit, carmina) deinde partes; comœdias componis, ſeu ſcenicas actiones & hiſtrionicas, & epigrammata, quæ ſunt diſtincta genera ſcriptionum. MIMI) à μιμεῖσθαι dicti ſunt, referunt enim geſtu, voce, vultu, maximè naturam & hominum mores exprimunt. Mimographi, qui ſcribunt mimica, vt Laberius, Philiſtio, Publius, quorum fragmenta extant. BELLVS GRAMMATICVS) Enumerat diſciplinarum genera, quæ Attalus inſtituebat. Rhetoricam, Oratoriam, Hiſtoriam, Poëticen, Grammaticen, Matheſin, Muſicam, Imò & ſaltatorem, lyriſtam, luſorem, Mimographum eſſe aiebat. NIL BENE CVM) Iudicium poëtæ de Attalo, ſoli tibi bellè videris omnia facere, ſoliqúe tibi places diſplices omnibus. VIS DICAM QVID) Nec Grammaticus, nec Mathematicus, nec Rhetor, nec Orator, nec Poëta, nec Muſicus, ſed veriſsimus thraſo. ARDELIO) Sipontinus Ardelionem ab ardea, ſeu ardeola aue deducit. Domitius ab ardendo, qui præceps ex ardore omnia faciat, incipiat omnia, nihil proſequatur. Aiunt ſignificare hominem inquietum, qui omnia, & nihil agat. Lego apud quoſdam Artelio littera T. Sed melius Ardelio. Eleganter Ardelionum ingenia exprimit Phædrus Auguſti libertus, lib.2. Fabul. Aeſop. cap.36. His verſibus:

Ardelio, rerum omnium deſiderio ardens omnia agens, & nihil peragens.
Accuratè multa de Veterum Declamandi vſu VVouerius ad Petronium, p.275. & 276. atque ſequent.
Ἐθελόμενος πάντων μηδὲν ἔχειν ἴδιον, Palladam in εἰς πολυπραγμοσύνην, vide.

Eſt Ardelionum Romæ quædam natio
Trepidè concurſans, occupata in otio,
Gratis anhelans, multa agendo, nihil agens.
Sibi moleſta, & aliis odioſiſsima
Hanc emendare, ſi tamen poſſum, volo
Vera fabellâ, pretium eſt operæ attendere
Cæſar Tiberius, &c.

Sunt qui cenſent Ardeliones etiam mimos fuiſſe, qui in theatris cum alia, & aliorum, tum Chriſtianorum myſteria per ludibrium imitati traduxerint. Ex quo genere in Græcorum Menologio conſtat fuiſſe, Ardalionem qui ex mimo & hiſtrione Martyr euaſit, vti & Geneſius, & apud S. Auguſtinum epiſt.76. ad Alipium Dioſcorus. Hoc ergo genus hominum, ſeu mimorum, ſeu hiſtrionum Ardeliones, ſeu Ardaliones dictos exiſtimant. Quanquam apud Phædrum ſeruus Atrienſis in hac tribu cenſetur. Nec hiſtrionum vlla mentio. Lege totam fabulam 36.lib.2. cuius principium hìc adduximus. Finis eiuſdem carminis ſanè obſcurus, ſi verba ſpectes. Quid enim (vt hoc παρ᾽ ἰδίαν dicamus) Multò maiores alapæ mecum veneunt, quid inquam vult hic verſus. Manumiſsionem inſinuari puto. Vt Tiberius ſignificarit Atrienſem tam leuicula opera libertatem haudquaquam conſequuturum. Ritus verò manumiſsionis notus ex quinta Perſij & Cornuto, vt putatur, Quos manumittebant eos alapa percuſſos circumagebant, & liberos confirmabant. Cod.lib.8.tit.de emancip.liber.l.vlt. iniuria rhapiſmata vocantur. Nouella Conſt.81. Nam ſi emancipationis actio dudum quidem, & per eas, quæ legis nuncupantur actiones, facta cum iniuriis & alapis, liberabat eos huiuſmodi vinculis, &c. lege Cuiacij Obſer. ex Ambroſio & Claudiano. Hinc natas in Confirmationis Sacramento alapas nonnulli exiſtimant, quod ego in medio relinquo. Germani nobiles ſeruis ius gladij dantes hodie etiam colaphum ducunt.

18. Cal. Maij. Baronius in Martyr. Rom.
Lib.5 c.13.

* * *

AD

Ad Lectorem.

VIII. VII.

Si qua videbuntur chartis tibi Lector in iſtis,
Siue obſcura nimis, ſiue Latina parum:
Non meus eſt error: nocuit librarius illis,
Dum properat verſus annumerare tibi,
Quod ſi non illum, ſed me peccaſſe putabis;
Tunc ego te credam cordis habere nihil.
*Iſta tamen mala ſunt; * quæ ſi manifeſta negamus,*
Hæc mala ſunt, ſed tu non meliora facis.

* *quaſi nos manifeſta negemus, quæ lectio Aldina magis placet. Al. Qui ſic manifeſta negemus?*

Excuſat ſe, lectorem accuſat. OBSCVRA) ſanè multa, partim noſtrâ cauſſâ, qui non ſatis parati à doctrina ad hunc auctorem legendum accedimus, partim ob priuatas res, quas vix duo treſúe norant. partim feſtinatione librarij, à quo ſe incitatum & oppreſſum affirmat, vt cogeretur properare. Rhingelbergius hoc meo quidem animo inſulſum & ineptum dat documentum, vt in lucem aliquid vulgaturus, tres quatuorúe paginas inchoatas ſtatim prælo ſubiicias, ita futurum eſt, inquit, vt vrgearis à typographo, cogariſque opus maturare, à quo alioqui ceſſares. Vbi illud Horatianum ex Cinna --- *nonumque prematur in annum?* LATINA PARVM) Videtur reſpexiſſe ad ſuperioris epigrammatis extremum verbum nouum, & ſcriptoribus perfecti æui ignotum. Licet Epigrammatariis riſus aut ioci gratia, non ſolùm barbarum quandoque verbum, ſed planè ſolœcon ſermonem adhibere. Sic Catullus de Arrio. e. 85.

Chommoda dicebat, ſi quando commoda vellet
Dicere, & hinſidias Arrius inſidias.

De latina & candida dictione Martialis ſuprà dictum. NON MEVS EST) Vt iuſta eſſet magnitudo libri, coactum ſe dicit à librario properata quædam epigrammata adiicere, quibus quaſi extrema manus non acceſſerit. Hinc carmen quidem eſſe, ſed crimen librarij, ſi quid vitij in epigrammatis. Sed quis cogebat antè prodere volumen librario, quàm eſſet perfectum? PROPERAT) Excuſant plerique & maximè vulgaris notæ poëtæ ſua poëmatia à tempore, & ea vocant αὐτοσχεδιάσματα, perpetuo malorum poëtarum more. QVOD SI NON ILLVM) Hoc miror poëtam dicere; Quis enim condidit epigrammata tu an librarius? Poteras omnino nihil edidiſſe, ſi placuiſſet, quid in librarium confers. Et eum qui credit te vitioſè compoſuiſſe ſtultũ & ſine corde, id eſt, ſine mente & ratione putas? Tu ne Dominus librarij, an librarius in te imperium? ISTA TAMEN MALA) Premit lector. ſeu tu cauſſa erroris, ſeu librarius, conſtat mala eſſe carmina. QVÆ SI) reſpondet poëta, ſi negamus mala eſſe, quæ manifeſta ſunt, impudentes ſumus. HÆC MALA SVNT) Fatemur ergò mala eſſe, ſeu mea, ſeu aliena culpa. SED TV NON MELIORA) In eadem naui eſſe lectorem dicit, qui poſsit quidem aliena carpere, ſed non emendatiora melioraúe ſcribere. Ergo diceret lector, quia te meliora non facio, nulla facio, idem tibi faciendum iudico, ſic enim Ariſtarchus reſpondiſſe fertur quærenti, cur ipſe nulla ederet. *Quia*, inquit, *qualia poſſum, nolo, qualia vellem, non poſſum.*

In Poſtumum.

X. VIII.

*Baſia dimidio * quæ das mihi Poſtume labro*
Laudo: licet demas hinc quoq; dimidium.
Vis dare maius adhuc, & inenarrabile munus?
Hoc tibi habe totum Poſtume dimidium.

* *V. quod.*

Impuri oris & capitis hominem notat, cuius, vt alibi ſcribit, maluit dextram oſculari, quàm oris oſculum excipere. ſic enim infrà, hoc eodem lib. e. 21.

Baſia das aliis: aliis das Poſtume dextram:
Dicis, vtrum mauis elige; malo manum.

Legatur & Heraldus ad 21. ep. Martialis.

BASIA) Oſcula officioſa nonnullis etiam hodie gentibus vſurpata, apage autem cum turpibus & obſcænis. Lipſium El. 2. e. 6. de honeſtis audi loquentem & docentem. *Ea*, inquit, *variè vſurpata vulgo, & in omni ferè corporis parte. Primum in facie. ibiq; os, genas, oculos ſuauiabantur, in itu, reditu, gratulatione,*

tulatione, imò in ſalutatione, & cottidiano occurſu. Qui mos inualuit maximè, vt opinor, ſub Auguſto, ideoq; Tiberius, vt nouitium conatus pellere, & oſcula cottidiana, ait Suetonius, prohibuit edicto. Sed hæſit nihilominus, & creberrima oſcula iterum ſub principibus ſecutũ. vnum Martialem lege, cui benigna materia iocorum iſta. His Lipſius mox teſtes addit. & deinde ſubiungit. *Secundò manus oſculabantur, ſed non tamen niſi potentiorum, Is mos etiam liberâ Rep. ratus, natus videtur à blanditiis candidatorũ, prenſantium, rogantium, & alienas manus oſculantium.* Hoc ipſum poſtea auctoritatibus affirmat, Parte autem auerſa dextræ oſculum imprimebatur, vt ex Plinio oſtendit. Viliores tamen, & ſerui manus, alij oculos, genas, collum oſculabantur, Arriano lib. 2. Diſſert. ſic docẽte. Ab oſculatione manus nata illa loquendi formula. AD MANVM ACCEDERE.) Tertiò denique genua oſculati, imò & pedes. Teſtimonia cumulat ibidem ex Vopiſco, Capitolino, Ammiano, Plinio iuniore, Dione, &c. quæ tu otioſus leges. DEMAS DIMIDIVM) nec totum, nec dimidium tuum oſculum opto, tibi habe totum cum dimidio. MAIVS ET INENARRABILE MVNVS) vin' vtroque me labro diſuauiari? ſic interpretor, nec moror nequiores cogitationes. De baſiis hiſce Poſthumianis mox infrà ep. 12. Eſſe quid hoc dicam, &c. & epi. 21. 22. 23. Eiuſ, argumenti eſt 15. in Hermum & alia, aliis libris. Tu mihi hic Fabium aliquem Perſicum cogita, aut Mamercum Scaurum, aut Natalem, de quibus Seneca & Tacitus. *Seneca 4. de ben. c. 32. & Epiſt. 87. Tacit. Annal.*

In Selium.

IX. XI.

Quòd fronte Selium nubilâ vides Rufe,
Quòd ambulator porticum terit ſerus,
Lugubre quiddam quòd tacet piger vultus,
Quòd pæne terram tangit indecens naſus,
Quod dextra pectus pulſat, & comam vellit,
Non ille amici fata luget, aut fratris,
Vterque natus viuit, & precor viuat.
Salua eſt & vxor, ſarcinæq; ſeruiq;
Nihil colonus, villicusq; decoxit,
*Mœroris igitur cauſſa; * quòd domi cœnat.*

Ambulator pro otioſo veteribus poſitum. Cato. R. c. 5. Villicus ne ſit ambulator ſobrius ſiet ſemper. Et de Villica alibi neue ambulatrix ſiet.

** Cauſſa, quâ. malim cauſſa qua? domi cœnat. Aldina habet cauſſa qua eſt? domi cœnat.*

Selinus à nemine vocatus triſte luget. FRONTE NVBILA) contrarium ſerena, metaphora à cœli tempeſtate; nubilâ, mœſtâ, triſti, caperatâ. Sub porticibus conueniebant, qui ibant, & redibant, ibique maxima erat occaſio colloquendi: vt hîc ad curiam. LVGVBRE QVIDDAM) præſegerit ſigna triſtitiæ. PIGER) tacitus, tetricus, demiſſus, mœſtus. QVOD PŒNE) Qui & longus per ſe, & longior depreſſo vultu videbatur. Multi ſunt apud poëtas ioci in naſos Antholog. 2. cap. 13. εἰς δυσειδεῖς.

Ἢ ῥὶς Κάστορος, &c.

Ἑρμοκράτης τῆς ῥινὸς ἥττων, &c. vbi plura. Extat & Mureti iocus, & Eraſmi Dialogus.

QVOD DEXTRA PECTVS) Fiunt hæc non niſi in grauiſsima fortuna aut caſu. In morte parentum, aut vxoris, aut filiorum, &c. aut fortunarum iactura facta. NON ILLE AMICI) Hæc amiſſa pariunt dolorem dignum, ob quem pectus tundas, crinem vellas. SARCINAE) opes metonym. videtur alludere ad formulam ſatin ſalue. cui reſpondet poëta. ſalua omnia, frater, natus, vxor, domus, familia, pecunia. NIHIL COLONVS) Nihil in agro, in prædiis, & villis perditum, aut amiſſum. DECOXIT) per luxum aut negligentiam perdidit, ex re familiari nihil damni dedit. MŒRORIS IGITVR CAVSSA) Nulla inquit ergò reſtat alia cauſſa cur lugeat, quàm quod à nemine ſit vocatus, & cogatur domi cœnare, fortè & auaritiam inſinuat, quod Selius, vt ſuis parceret rebus, lambebat menſas aliorum. cauſſa quâ legit Lipſius. Emendarim potius cauſſa quæ?

Heraldus totis paginis hunc morem, & ritũ plangendi pectus, & lugẽdi perſequitur.

Domi cœnium cauſſa mœroris Selio domi nil habenti.

In Poſtumum.

X. XII.

Eſſe quid hoc dicam, quod olent tua baſia myrrham;
Quodq; tibi eſt nunquam non alienus odor?
Hoc mihi ſuſpectum eſt, quod oles benè Poſtume ſemper:
POSTVME NON BENE OLET, QVI BENE SEMPER OLET.

Impurum notat poſtumum. Eſt autem poſtumus fictum nomen, carpitur enim ſemper ferè poſtumus; apertè autem neminem licebat per leges cauillari. Essa) quid dicam te admiſiſſe flagitij? Intelligo enim cum oſcularis me (quod more gentis fiebat, cùm ſibi occurrerent, vt paullò antè dictum) eſſe ementitos odores; quibus tetrum odorem diſsimules. olent enim tales hircum. Hoc mihi suspectum) Benè olet, qui nihil olet. Cic. ad Att. 2. *Vt mulieres ideo benè olere, quod nihil olent, videntur.* Plautus Moſtell. *Quia Æcaſtor mulier rectè olet, vbi nihil olet: Nam iſthinc veteres, qui ſe vnguentis vnctitabant, &c. Quid oleant neſcias, niſi id vnum, vt malè olere intelligas.* Idem: *Olet ſtabulum, nauteam, vnguenta exotica.* Diogenes cuidam habenti capillos vnguento delibutos: *Caue*, inquit, *ne τῆς κεφαλῆς εὐωδία, τοῦ βίου δυσωδίαν adducat.* Fama eſt quidam odor vitæ. vnguentum & odores olent mollitiem, & nequitiam: Quis autem tales viros non dicat mulieres? Cicero de Catilinariis pueris. Horat. Ep. od. 12. Hunc verſum B. Hieronymus laudauit. Hoc Hemiſtichium B. Hieronymus, Petronio Arbitro aſsignat, epiſt. ad Demet. *Cincinnatulos pueros, & calamiſtratos, & peregrini muris pelliculos olentes; de quibus illud Arbitri eſt. non benè olet, qui benè ſemper olet, virgo deuitet.* Ita & illud, Ingenioſa gula eſt, apud eundem Arbitrum, & Martialem legitur. Cœlius plura ſuper hac re li. 24. c. 25.

Ad Sextum.

XIII. XI.

Et iudex petit, & petit patronus.
Soluas cenſeo Sexte creditori.

Corrupta Romanorum iudicia taxat. Iudex petit) pecuniam & munera ſpe abſolutionis. Patronus) ob defenſionem creditor iure & lege. Soluas creditori) præſtat vni ſatisfacere, quàm tribus. Nam ſi iudicio contendas, vt vincas nimirum, duobus ſatisfacies. Victus, etiam tribus. Facilius ergò ſoluis creditori. Hoc ex Verrinis intelligis. Verres enim non ſibi tantùm, ſed canibus ſuis aliena legit. Petronius.

Ergo iudicium nihil eſt niſi publica merces.
Atq; eques in cauſſa qui ſedet empta probat.

Ad Paulinum de Selio.

XIV. XII.

Selium Laudicenum.

Nil intentatum Selius, nil linquit inauſum,
Cœnandum quoties iam videt eſſe domi.
Currit ad Europen, & te Pauline, tuoſq;
Laudat Achilleos, ſed ſine fine, pedes.

Europe picta in porticu campi Martij ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεύς, Hom.

Si nihil Europe fecit, tum ſepta petuntur,
Si quid Phyllirides præſtet, & Æſonides.
Hinc quoq; deceptus Memphitica templa frequentat,
Aſſidet & cathedris mœſta iuuenca tuis.

Templum Neptuni cum porticu.

Inde petit centum pendentia tecta columnis,
Illinc Pompei dona, nemuſq; duplex.
Nec Fortunati ſpernit, nec balnea Fauſti,
Nec Grilli tenebras, Æoliamq; Lupi.
Nam thermis iterum cunctis, iterumq; lauatur,
Omnia cùm fecit, ſed renuente Deo.
Lotus ad Europes tepidæ buxeta recurrit,
Si quis ibi ſerum carpat amicus iter,
Per te, perq; tuam vector laſciue, puellam,
Ad cœnam Selium tu, rogo, Taure voca.

Occide Selium Tauro, vt cum Ioue poſſis cœnare.

Idem argumentum cum 7. epigrammate de Selio Cenipeta, quem & infrà ab eadem virtute laudat. A nemine inuitatus vltro omnibus occurrit vbique, vt inuitetur; Currit ad Europen)

Currit

Currit ad Campum Martium, in quo multæ porticus ſcenicis picturis nobiles. inter quas Europe à Ioue tauro vecta deſcripta erat, à qua locum Martialis totum nominat. Fuiſſe id genus picturas in campo Martio, ex Strabone intelligimus, qui de operibus campi Martij hunc in modum ſcribit: πλησίον δ' ἐστὶ τοῦ πεδίου τούτου, καὶ ἄλλο πεδίον, καὶ στοαὶ κύκλῳ παμπληθεῖς, καὶ ἄλση, καὶ θέατρα τρία, καὶ ἀμφιθέατρον, καὶ ναοὶ πολυτελεῖς. *Iuxta autem eſt alius campus, & porticus circumquaq; plurimæ, & luci, & theatra tria, & amphitheatra. Quid perennes ſolo herbas, coronatosq; ad fluminis alueum colles? Scenicarum oſtentatio picturarum, eiusq; generis ſpectacula præſtant, vt difficulter, & inuitus abſcedas.* Vbi tamen neſcio, an ita capienda ſint, verba Græcè vt habent interpretes. Nam Strabo Græcus ita habet. Καὶ τὸ ἔδαφος ποάζον δι' ἔτους, καὶ τῶν λόφων στεφάναι τὸ ὑπὲρ τοῦ ποταμοῦ μέχρι τοῦ ῥείθρου σκηνογραφικὴν ὄψιν ἐπιδεικνύμεναι δυσαπάλλακτον παρέχουσι τὴν θέαν. En στεφάναι, inquit, σκηνογραφικὴν ὄψιν ἐπιδεικνύμεναι, hoc eſt, *coronæ referentes ſpeciem ſcenæ*, non de pictura ibi, ſed de ſitu loci videtur loqui, qui cinctus vndequaque videatur ſpeciem theatri præferre. Nec tamen negarim fuiſſe ibi picturas, nam varia opera in campo Martio inſinuat Strabo. LAVDAT ACHILLEOS) Exercebantur in campo Martio, omni genere armorum, & ſaltu, item & curſu. Strabo, Horatius, Marlianus & alij. Mercurialis gymnaſtica conſule. Selius laudabat Paullinum à celeritate pedum, & ſubinde alterum Achillem nominabat, de quo millies Homerus. πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς. Achillei pedes igitur celerrimi pedes. SINE FINE) ſine modo, vt quiuis animaduertat, eum cœnam captare. SI NIHIL EVROPE) Enumerat loca conuentibus hominum frequentata. SEPTA) autem fuere inter columnam, poſteà Traiano ædificatam, & aquam virginem. Erant autem loca tabulis incluſa & vallata, in quibus P. R. ſuffragia laturus claudebatur Martialis noſter. In ſeptis Mamurra diu multumque rogatus, &c. Quæ & ouilia, ab ouium ſeptis ducta ſimilitudine appellabantur. Lucanus.

——& miſerè maculauit ouilia Romæ.

Plura de ſeptis apud Blondum, qui aliquantum diſcedit à Marliano, quem nos ſequimur lib. 6. cap. 13. Ergo ſi nihil Europe fecit, ſi nullam cœnam promiſit Europe, ſi nihil impetrauit ad Europæ porticum, recurrit ad ſepta, vtrum ibi ſpes aliqua affulgeat. SI QVID PHYLLIRIDES) Iuxta ſepta Dionyſius ſcribit templum Neptuni cum pulcherrima porticu fuiſſe, quem locum M. Agrippa multis decorauit ornamentis. In hac porticu Argonautarum hiſtoria, ſeu fabula erat egregio opere depicta. Martialis partē nominat pro tota pictura; nam inter Argonautas, de quibus alibi fuſius, fuit Chiron, Phyllires, & Neptuni filius, & Iaſon Aeſone procreatus. A Phyllire fit Phyllirides, ab Aeſone Aeſonides. Vterque omnium prope poëtarum fabulis celebratiſsimus. Antiphilus, vt eſt apud Plinium lib. 35. cap. 10. Cadmum & Europen in hac porticu, quam eandem putant aliqui Argonautarum. HINC QVOQVE DECEPTVS) Templa Iſidis plura lego Romæ extitiſſe. Erat Iſidis Antenodoricæ à Baſsiano conditum, iuxta Baſsiani thermas, vt lapidis inſcriptio. Et Marlianus li. 4. c. 24. docet. Lego & in regione quinta, quæ Exquilina dicitur, Iſidis tēplum fuiſſe apud P. Victorem Sext. Rufum Marlianum, Lego apud Ouidium, Iuuenalem. Propertium, Suetonium, Eutropium, Diodorum, Apuleium, & alios de templo Iſidis in Campo Martio, iuxta ouilia. Iuuenalis Sat. 6.

Iſidis antiquo quæ proxima ſurgit ouili.

Id eſt ſeptis, de quibus ſuprà. Locus erat infamis ſtupris & adulteriis, vt ex Artibus Ouidij, & Triſtibus, aliiſque ſcriptoribus colligis. Fuit Iſis Inachi fluminis filia à Ioue in vaccam mutata, dicta Io. reuerſa apud Aegyptum in priſtinam formam pro Dea colebatur, cui operaturæ fœminæ à viris abſtinebant. Sacra Romam ex Aegypto tranſlata. Hinc Memphitica (Memphis enim caput Aegypti) dicitur. Ouid. 3. Am.

Hoc intelligit Martialis. Vide Ioſephum li. 8 Antiquit. de Iuuene quodam Munda.

Viſite thuricremas vaccæ Memphitidos oras.

Sed cùm Tiberius euerterit templum, vt Ioſephus ſcribit, quid Martialis hic illud ædificat: duplex reſponſio, aut locum ſeruaſſe nomen vbi templū ſteterat, aut refectum à ſequentibus Imperatoribus. Nam de Domitiano Eutropius diſertis verbis Iſeum, hoc eſt, Iſidis templum ab illo conditum ſcribit. Et Suetonius in Othone. Sacra inquit etiam Iſidis ſæpè in linea religioſaque veſte propalam celebrauit. Vnde intelligis iam inſtauratum fuiſſe templum, ante Domitianum. Fuit etiam in tertia regione Iſidis, ſeu potius Serapidis templum, à quibus regio nomen habet. Lege Marlianum lib. 7. Pub. Victorem. Sex. Rufum tertia regione. ASSIDET ET CATHEDRIS) Currit ad Memphitica templa, & ibi in ſubſelliis (cathedra enim ſubſellium eſt, vt ſuprà dictum) expectat, dum vocetur. MŒSTA IVVENCA) Propter virum Oſirim amiſſum, quem & diu mœſta quæſiuit, & laceratum inuenit apud Phialam. Seruius. IVVENCA) ſimulachrum Iſidis iuuenca. Ouidius Meta. *Ne fuge Niliacæ Memphitica ſacra iuuencæ.*

Cum ſedeat Phariæ ſiſtris operata Iuuencæ. & ſuprà 1. de Art.

——vacua memphitidos oras.

INDE PETIT CENTVM) refert hæc Martialis ad porticum Europes Corinthiam, Cn. Octauij. Domitius Viſpanam ſuſpicatur. Merula ad primum Ouidij de Art. *Porticus*, inquit, *olim Romæ erigebantur, ad inambulationes & vmbras. Inter cæteras maximo fuit admirationis porticus Corinthia, ad Circum Flaminium erecta à Cn. Octauio ita appellata, propter æs Corinthum, quod erat in columnis.* Eadem dicebatur

P 2 porticus

porticus in campo Martio, ingenti ſumptu ædificata, & vt ſcribit Plinius clara pictura Antiphili pictoris, qui Cadmum & Europen pinxit. Et hæc erit illa, de qua ſuprà Martialis: Currit ad Europen, ad quam videtur alluſiſſe lib. 5. Strabo. Sunt qui velint hic Pompeiam intelligi, de qua Ouid. 1. de Art.

Tu modò Pompeia lentus ſpaciare ſub vmbra,

Et tertiò. *At licet & prodeſt Pompeias ire per vmbras.*

Et Propertius. *Scilicet vmbroſis ſordet Pompeia columnis*
Porticus aulæis nobilis Attalicis.

Certè clarius & expreſsius de columnis Propertius, vt propè concedam in ſententiam Merulæ ad lib. 3. de Art. vbi hanc porticum in campo Martio Pompeiam vocat; ſed videtur eam confundere cum Cn. Octauij fabrica. De eadem porticu infrà lib. 3. e. 17.

Proxima centenis pendentia tecta columnis
Exornant fictæ, qua Platanona feræ.

Alij Vipſanam intelligunt, inter quos Torrentius Læuinus cum Domitio. vt infrà lib. 3.

Proxima centenis oſtenditur vrſa columnis.

ILLINC POMPEI) Hic primum videtur porticum Pompeianam intelligere, niſi quod in Exametro dixerit generatim, nunc ſpeciatim exprimat. NEMVS DVPLEX) Strabo lib. 5. in deſcriptione vrbis. Propè hunc campum alius eſt campus, porticusque circumcirca permultæ, tum luci, Lucos vocat, quia plures. Quanquam Domitius de vnico intelligendum putet, eoq́; magno, quem mox infrà nominat Strabo. A tergo lucus magnus, tabulationes habens mirabiles. Læuinus Torrentius ad duplices Pompei hortos, de quibus Cicero pro Milone, & Aſconius Pædianus interpres. Atq; adeò ob eas ſuſpiciones Pompeius in ſuperioribus hortis ſe continuerat; Vt manifeſtum ſit duplices fuiſſe. NEC FORTVNATI) Quatuor ſunt nomina balnearum, & balneatorũ mercenariorum, hoc eſt, qui mercenaria balnea habent Fortunati, Fauſti, Grylli, & Lupi. Sed Lupus & Gryllus habebant planè contrarias, Gryllus in loco depreſſo & tenebricoſo, Lupus propè in cœlo, hoc eſt, excelſo, patente & libero, velut Regna Aeoli, vndè vocat Aeoliam ab Aeolo ventorum Deo. Quo autem loco ſingulæ fuerint, nec Martialis, nec alij tradunt: frequentiſsimæ fuere in vrbe, & ſingulæ regiones certum ac magnum numerum habebãt, vt è Sexto Rufo, & Pub. Victore conſtat. NAM THERMIS) De thermis lib. extraordinario de ſpectaculis dictum. In Thermis propriè ſudabatur tantum, balneis lauabatur, cõiunctæ erant ferè ſemper balneæ & thermæ. Et fortè cùm dicit Aeoliamq́; domum, thermas inſinuat. Selius per omnes balneas, omnes thermas diſcurrit, ſudat, lauat ſemel, iterum ac ſępius, vt aliquem tandem reperiat, quo cum cœnet. OMNIA CVM FECIT) Sed aquam è pumice petiuit, ab omnibus deluſus eſt. Auerſa Fauentia. Loquendi vſus ſanè priſcus, omnia facere, quod Græci dicunt, ἅπαντα δρᾶν. Martialis de Agathino; *Vt peccare velis, cùm feceris omnia, falli Non potes*— Seneca epiſt. 125. Quid formam colis? Cum omnia feceris, à multis animalibus vinceris. Petronius. Quæ ergo dementia eſt omnia facere, ne quid è nobis relinquat ſepultura? LOTVS AD EVROPES) Decurſis & luſtratis omnibus publicis locis, rediit ad primum, hoc eſt, ad porticum, & Buxetum Europes, ibique inſedit iter, in proximum quemque amicorum impetum facturus, cœnamque opportunè importunè extorturus, ſed vſque ad veſperum cunctatus miſer, tamen à nemine vocatus, incœnatus domũ redire cogitur. PER TE, PERQVE TVAM) Miſertus poëta miſeri Selij, rogat Iouem, vt ſaltem ipſe Selium ad cœnam inuitet, & eſt ſalſiſsimum epiphonema, imprecatur enim mortem Selio, dum videtur dolere illius vicem, & vt Iouis conuiua ſit precari. Verborum ordo eſt: PER TE TAVRE LASCIVE VECTOR) id eſt, Iupiter in taurum mutate, & per tuam puellam Europam te rogo, ſaltem tu Selium deſertum ab omnibus, ad cœnam voca, hoc eſt, interfice, vt poſsit tecum cœnare.

Imprecatur mortem Selio.

In Hermum.

XV. XIII.

Quod nulli calicem tuum propinas,
Humanè facis Herme, non ſuperbè.

Hermi ſpurcum os taxat. NVLLI PROPINAS) hoc aliàs videtur affectatæ arrogantiæ & grauitatis, neminem iudicare tanti, cui propinet. De more propinandi fusè Heraldus, cui locum addo ex Tertulliano maximè ad hunc locum pertinentem. Vnde diſcas, quàm horruerint antiqui, calices ab infami aliquo tractatos, quem morem poëta doctè alluſit, cùm dixit ab Hermo humanè factum, quod calicem ſuum, in quem graueolentia oris impuri ructarit, nulli propinarit; vbi poëta Hermum infamibus comparauit, horum enim calices non libabant veteres. Tertullianum audi lib. de Reſurrect. carnis, c. 16. *Et tamen calicem non dico venenarium, in quẽ mors aliqua ructarit, ſed frictricis, vel Archigalli, vel gladiatoris, vel carnificis ſpiritu infectum, quæro an minus damnes, quã oſcula ipſorum? Noſtris quoq; ſordibus nubilum, vel non pro animo temperatum, elidere ſolemus, quo magis puero iraſcamur.* Lege quæ ſequuntur. HVMANE) modeſtè, non ſuperbè, quæ ſunt contraria. Laudare ſimulat illius modeſtiã, damnat

damnat impuritatem. Cauſſam enim relinquit lectori cogitandam. Si enim ſuperbè nō facit, ſed humanè non propinando, cauſſa latebit, & conſcientia impuri oris, à quo, ſuſpicari poterat, abhorrere conuiuas. Tale eſt infrà in Poſtumum. Baſia das aliis, &c. aliis dextram, malo manum, quia os impurum.

In Zoilum.

XIV. XVI.

Zoilus ægrotat: faciunt hanc ſtragula febrem,
Si fuerit ſanus, coccina quid facient?
Quid torus à Nilo, quid ſindone tinctus olenti?
Oſtendit ſtultas quid niſi morbus opes?
Quid tibi cum medicis? dimitte Machaonas omnes.
Vis fieri ſanus? ſtragula ſume mea.

Zoilus morbū ſimulabat, vt veſtem pretioſam oſtentaret.

Plurima ſunt in Zoilum epigrammata. Videndum quis Zoilus hic, aut vnde nomē eius propagatum, in obtrectatores, inuidos, maledicos, mordaces, & huiuſmodi genus hominum, quibus hoc nominis tribuitur. Vt .n. Cæſares à Iulio Cæſare, & maxima minimis contendamus, & Hercules ab Hercule, Harpocrates ab Harpocrate, Catones à Catone, Machaones à Machaone, ſic à Zoilo calumniatore, iactatore, obtrectatore Zoili pari ingenio, & liuore imbuti dicuntur. Zoilum auctorem peſtilentiſsimæ nationis ita deſcribit Aelianus Var. lib. 11. cap. 10. *Ζώιλος ὁ Ἀμφιπολίτης ὁ καὶ εἰς Ὅμηρον γράψας, καὶ εἰς Πλάτωνα, καὶ εἰς ἄλλους. Πολυκράτους μὲν ἀκουστὴς ἐγένετο, οὗτος δὲ ὁ Πολυκράτης, καὶ τὴν κατηγορίαν ἔγραψε τὴν κατὰ Σωκράτους· ἐκαλεῖτο δὲ Ζώιλος οὗτος, κύων ῥητορικός. ἦν δὲ τοιοῦτος. τὸ μὲν γένειον αὐτῷ καθεῖτο. κέκαρτο δὲ ἐν χρῷ τὴν κεφαλὴν, καὶ θοιμάτιον ὑπὲρ τὸ γόνυ ἦν· ἤρα δὲ ἀγορεύειν κακῶς, καὶ ἀπεχθάνεσθαι πολλοῖς χολὴν εἶχε, καὶ ψογερὸς ἦν ὁ κακοδαίμων. ἤρετο οὖν αὐτὸν τὶς τῶν πεπαιδευμένων, διὰ τί κακῶς λέγει πάντας; ὁ δὲ, ποιῆσαι γὰρ κακῶς βουλόμενος οὐ δύναμαι.* De eodem Adagiographus. *Zoili audax quidem*, inquit, *ſed parum fœlix mordacitas prouerbio locum fecit, vt vulgo Zoili vocentur alienarū laudum obtrectatores, & alienorum librorū reprehenſores.* Martial. Pendentem volo Zoilum videre. Sophiſta fuit, hoc facinore potiſsimùm nobilitatus, quod Homerum poëtarū omnium principem auſus eſt libris aliquot in eum ſcriptis inceſſere. Vnde *Ὁμηρομάστιγος* cognomen meruit, quod ipſum etiam abiit in prouerbium: ſic enim appellari cœpti nobilium auctorum caſtigatores, vel teſte Plinio in præfatione hiſtoriȩ naturalis. Zoilus commentarios in Homerum compoſitos Ptolomæo tyranno Aegyptiorū obtulit, ingens videlicet præmium à rege ſperans. Verùm cùm nihil mitteretur, penuria coactus, miſit, qui peterent. Ibi Ptolomæus ait ſe mirari, cùm Homerus tot annos defunctus, tot hominum millia paſceret, Zoilum egere, Homero doctiorem. Denique per occaſionem ſupplicio affectus eſt. Quanquā de mortis genere diuerſa tradant auctores. Sed de Zoilo alibi ex Vitruuio plura. Hoc epigrammate Zoili ſtolidam opum & veſtium oſtentationem ſtringit. Qui tantum ea gratia ſimulârat morbum, vt ſtragulam veſtem ſalutantibus viſentibusque oſtenderet. ZOILVS) ægrotat ab animo magis, quàm corpore. Sed quæ cauſſa morbi? FACIVNT HANC STRAGVLA FEBREM) vt morbum ſimulares, ſtragula ſunt cauſſa. STRAGVLA) Vlpianus ex Labeone docet inſtratum omne veſtimentum continere, quo amicimur, neque dubium eſt, quin ſtragula veſtis ſit omne pallium. Hunc emendat Valla. lib. 6. El. cap. 46. qui docet ſtragulam veſtem non dici de veſtimento hominis, quo amicitur. *Ego*, inquit, *non memini me reperire ſtragulam veſtem in hunc ſenſum, ſed in opertorium lectorum potius, vbi & dormiebant, & diſcumbebant.* Probatque id ex Varrone, qui ſtragulum à ſternendo deducit. Sed ſtragulum, & ſtragulam veſtem etiam pro hominis indumento à probis auctoribus vſurpari, recteque & ſignatè Vlpianum docuiſſe propugnat Alexander Neapol. lib. 3. cap. 19. Ex Liuio, Tranquillo, Paullo Iuriſconſulto, qui ex pellibus veſtes confici dicit, cùm & tunicam, & ſtragulam pelliceam nonnulli habeant. Feſto Pompeio Grammaticorum eruditiſsimo, qui *Veſtis*, inquit, *generaliter dicitur, vt ſtragula, vt pallium, tunica, vel penula.* Hæc Alexander. Aſconius in tertiam Verrinam ſtragulam veſtem pictam eſſe docet. Iſidorus, *Stragulum*, inquit, *veſtis eſt diſcolor, quod manu artificis diuerſa varietate diſtinguitur, quod in ſtratu & amictu aptum ſit.* Manut. in apophth. *Non tu deſines virtutis ſtragulis pudefacere, de eo, quod exuuio leonis tectus incedebat.* Sæpius tamen & vſitatius pro iis, quæ inſternuntur, vſurpatur, vt hoc loco à Martiale. SI FVERIT SANVS) Hinc intelligis ſtragula fuiſſe picta, vel diſcoloria, cùm illa vocet coccina. Coccinæ veſtes ſunt cocco tinctæ, id eſt, rubro colore, græcè *κόκκος*, Galatiæ rubens granum, vnde ſuccus ad tingendas veſtes exprimitur. Senſus eſt. Si fuerit ſanus, non poterit oſtentare coccina ſua & ſtragula picta & purpurea, quia tantum in toro & lecto adhibebantur à Zoilo. QVID TORVS A NILO) *Torus*, inquit Iſidorus, *dicitur à tortis herbis*, alij à toris herbis, quæ accumbentium humeris ſupponuntur. Plinius lib. 8. cap. 48. *Antiquis torus è ſtramento erat, qualiter etiam nunc in caſtris gauſape*, Ouid. 8. Meta.

Non tapetia tantùm, ſed hominum veſtes, ſtragula.

Stroſact.

——in medio torus eſt de mollibus vlnis
Impoſitus lecto——

Torus igitur congeſta vel pluma, vel herba, vel arundo. Et toral inuolucrum erat tori, ſeu operimentum, quod elegantiore rurſum ſtragulo obducebatur. Hoc loco poëta συνεκδοχικῶς, torum pro toralibus dixit. Ita lectus torum, vt & hodie habebat. Torus inuoluebatur toralibus, toralia ſtragulis, aut conchyliatis, aut purpureis, aut babilonicis. Sed tam honeſta veſtis parùm decebat, ſi toral quod ſubeſſet, turpe & ſordidum aliqua parte non opertum, aut retectum appareret. Lege Turneb. libr.1. cap.24. TORVS A NILO) Quid toralia è lino candidiſsimo, atque ab Aegypto vſque petitur ſibi volunt? SINDON) tenuiſsimum & ſubtiliſsimum velum eſt eximij candoris. Merula ex Libanio. Sed ſindones non eaſdem cum toralibus eſſe video. Toralia à toro auferri non poterunt, niſi torum ſolueres, at ſindones videntur ipſis toralibus inſtratæ, ſindonesque lecticariæ videntur eadem, quæ Germanis Leylacher, & tenuibus è ſimplici tela fiunt, nobilibus è ſindone. E NILO) ex Aegypto. TINCTVS) melius ad ſequens verbum OLENTI) quàm cinctus, & ſi nec malè cinctus legatur, quod lectus eſſet cinctus, hoc eſt, ornatus, ἐπιθετικῶς, non, vt exponit Domitius pro muliebri habitu. OLENTI) fragrante, infecta, & imbuta odoribus. OSTENDIT STVLTAS) Morbi genus exponit. oſtentationem, & arrogantiam, iactantiamque opum. QVID TIBI CVM) Nihil opus ad hunc morbum curandum medicis, ab animo, non à corpore ægrotas Zoile. MACHAONES) Machaon apud Homerum à præſtantia medicinæ celebratur, à quo cæteri præſtantiores Machaones dicuntur, vt & alter Hercules, alter Alexander, alter Hippocrates, &c. vt ſuprà dictum. VIS FIERI SANVS) Depoſito luxu veſtium ſanus eris: eſt dilogia in voce ſanus, & ad mentem refertur, & corpus. Nunc inſanis Zoile in tuarum oſtentatione opum. Vt ſanus fias, ſis pauper & ege. Ita luſit Ageſilaus Metrodorum (ſi ritè lecta recordor) ſe Iouem in epiſtolâ dictitantem. cui Ageſilaus, τῷ μετεώρῳ ὑγιαίνειν. id eſt, ſanam mentem.

Ad Amianum.

XVII. XV.

Tonſtrix Suburæ faucibus ſedet primis
Cruenta pendent qua flagella tortorum,
Argiq; letum multus obſidet ſutor
Sed iſta tonſtrix Amiane, non tondet,
*Non tondet, * inquam, quid ergò facit? radit.*

** inquis cum Heraldo legerim.*
Tonſtricē tondet poëta.

TONSTRIX SVBVRRAE) Suburra auctore Marliano principium habuit à Foro Romano, & rectâ veniendo per forum Neruæ ad cliuum ſuburranum, vnde initium viæ Præneſtinæ eſt, definebat. Dicta, quod ſub muro terreo Carinarum eſſet. Iunius, quod ſub antiqua vrbe. Varro à pago Succuſano littera deleta, & c. in s. mutata. Faciunt huius mentionē cum alij, tum Liuius, Perſius & ſæpius Martialis. Locus fuit frequens. Iuuenal.

Cedere namq; foro iam non eſt deterius quam
Exquilias à feruenti migrare ſubura.

Vicus infamis. Martial. lib.6. Perſius Sat.5.

——totaq; impunè ſubura
Permiſit ſparſiſſe oculos iam candidus vmbo.

Horatius Epod. Od.5. ſuburanæ canes. FAVCIBVS SEDET PRIMIS) In aditu ſuburræ. CRVENTA PENDENT) Vbi Apollo tortor. Suet. Aug. c.70. Locum ad caput Saburræ publicum intelligo, reis ſeruis, aut maleficis potius deſtinatum, vbi de tergo ſatisfaciebant. Nec puto illum Horatij verſum lib.2. huc facere epiſt. ad Florum. In ſchalis latuit metuēs pendentis habenæ. Hoc enim ſupplicium ad priuatas Dominorum animaduerſiones cum Acrone referendas puto, de quibus Plautus in Aſinaria. Hic verò locus publicus ſupplicij deſcribitur. Verberabantur autem ſerui, immò & liberi damnati. Tranquillus in Tito, c.8. flagris in foro Romano cæſos delatores ſcribit. ARGIQVE LETHVM) Sutorum tabernæ frequentes ad Argiletum. de Argileto ſuprà dictum. NON TONDET, INQVAM) Tondet caput, radit crumenam, pretium iugens petit non ob tonſuram, ſed nequitiam. Lupam ait eſſe non tonſtricem, & hæret in ſimilitudine, nam & tonſores & tonſtrices tondent raduntque, ſed alterum refertur, vt dixi, ad caput, alterum ad crumenam. RADIT) Plautus non minùs elegantes in hoc genere metaphoras habet, cùm dicit exenterare marſupium, emungere, &c.

Latiſsimè de loco & genere verberationū Petrus Faber lib.2. Sem c.8. quem vide. Obiter etiam Caſaubonus ad Suet. lib.2. pag.125.

* * *

In Ma-

In Maximum.

XVI. XVIII.

Capto tuam, pudet heu, ſed capto Maxime cœnam:
Tu captas aliam, iam ſumus ergo pares.
Mane ſalutatum venio: tu diceris iſſe
Ante ſalutatum: Iam ſumus ergò pares.
Sum comes ipſe tuus, tumidique ante ambulo regis:
Tu comes alterius. iam ſumus ergò pares.
Eſſe ſat eſt ſeruum: iam nolo vicarius eſſe
Qui rex eſt, regem, Maxime, non habeat.

Maximi animum ſeruilem, aut auarum aut vtriuſque reprehendit, qui etiam ſemiclientis & quaſi ſerui munus obeat, ſalutet, comitetur, cœnas captet. CAPTO TVAM COENAM) Rebar, heu, me Domini cœnam captare, cùm captus à te & deceptus ſum. Ipſemet enim captus, & vterq; ſeruus eſt. IAM SVMVS ERGO PARES) Frequentes nec ingratas habet repetitiones poëta nec eodem ſemper modo: lib.1.epig.78.v.

Pulchrè valet Charinus, & tamen pallet,
Parcè bibit Charinus, & tamen pallet.
Benè concoquit Charinus, & tamen pallet,
Sole vtitur Charinus, & tamen pallet
Tingit cutem Charinus, & tamen pallet.

Multus in hoc Heraldus. *Solœſcitur alq. ſermo priſcam lectionem. Et Valet, quod conſolatur ἀνάζωσε.*

Et mox ſequens: *Semper agis cauſſas & res agis Attale ſemper, &c.*

Et eodem de Iſſa Catella Publij. Et hoc lib.epig.7. in Attalum.

Declamas bellè cauſſas agis Attale bellè, &c.

Tale eſt 33. in Philænium, & aliis libris alia:

Rumpitur inuidia quidam———

Et in Olum. ANTE SALVTATVM) de hoc more iam ſuprà dictum. SVM COMES IPSE TVVS) Rex hic pro domino, vt ſuprà. Præcedo te præcedentem, velut ſeruus aut cliens, ſed tu idem alteri præis. ESSE SAT EST SERVVM) Renuncio officium ſalutandi, comitandi, proſequendi, quando ipſe illud ſubis, ſatis eſt eſſe me ſeruum, nolo eſſe vicarius ſerui, hoc eſt ſeruus ſerui. Qui rex & dominus videri vult, ne ſit ipſe ſeruus, nam qui dominum aut regem alium agnoſcit, ipſe illius ſeruus eſt. *Largè de comit. Heraldus. Vide Calium Rhod. de Vicario ex Vlpiano. lib.25.cap.23. pag.976. Vicarius eſt qui in familia ſub alterius ſerui poteſtate eſt, qui Ordinarius vocatur.*

Ad Zoilum.

XVII. XIX.

Felicem fieri credis me Zoile cœna:
Felicem cœna Zoile deinde tua?
Debet Aricino conuiua recumbere, cliuo,
Quem tua felicem Zoile cœna facit.

Contemnit Zoilum, Zoiliq́ue cœnam. Quod me felicem iudicas ob frequentia, ad quæ vocor conuiuia, rectè habet. Sed quod felicem ob tuam cœnam, nego & pernego. DEBET ARICINO) Niſi mendicus non beabitur tua cœna, adeò vilis eſt & agreſtis, nec videtur aptum, quod de ægris refert Domitius. ARICINO CLIVO) Extra vrbem ad Virbij vicum, ſiue ipſam Ariciam, quæ in cliuo ſita, via Appia poſt Albanum montem, vbi lucus Dianæ fuit, quo magna multitudo populorum confluebat. hinc tot mendicabulorum in eo cliuo ſtatio. Vt laudatus ille vetusq́ue Perſij interpres ad 6.Sat.ſcribit:

———accede Bouillas
Cliuumq́, ad Virbi———

Iuuenalis. *Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes.*

Lege Strabonem de ipſa Aricia, de qua nos alibi plura.

In Candidum.

XXII. XXIV.

Vide Alciatum par. 2. cap. 10.

Si det iniqua tibi triſtem fortuna reatum,
Squallidus harebo, pallidiorq́; reo.
Si iubeat patria damnatum excedere terra,
Per freta, per ſcopulos exulis ibo comes.
Dat tibi diuitias; ecquid ſunt iſta duorum?
Das partem, multum eſt. Candide, das aliquid?
Mecum ergò miſer es. quod ſi Deus ore ſereno
Annuerit: felix Candide ſolus eris?

SI DET INIQVA) Malè relatam queritur gratiam fidei amicitiæ. TRISTEM REATVM) ſi ob culpam aut crimen in ius ire cogatis, tecum muto veſtem, & tua cauſa plus doleo quàm mea, metuoque & palleſco. Hanc vocem, reatus, primus (Fabio lib. 8. teſte) vſurpauit Meſſalla. SQVALIDVS) Rei viri illuſtres mutabant togam, ſordidatique incedebant. Nec ſolus reus, ſed propinqui & clientes, imo ipſe accuſator erat ſordidatus. Quintil. li. 8. Lege VVouerium ad illa verba Petronij horridos nocentesq́; capillos. pag. 348. Quo pacto ſordidati, pullati ne & atrati? minimè verò, ſed candidati; Verùm toga immunda, illota, ſordida, cùm aliâs niuea candidiſsimaq́; vterentur. Vt miſerabiliores eſſent in veſte plebeia. Itaque rei in ſordibus eſſe dicuntur aut ſordidati, non pullati, *ne quis erret*, inquit Lypſius lib. 1. El. cap. 13. *qui color* (pullatus) *tantum funebris*. Promittebant etiam barbam. infrà epig. 36.

——nec ſit tibi barba reorum.

& capillum. Hinc Roſini errorem intelligis qui lib. 9. antiq. Roman. cap. 19. ſcribit in hunc modum. *Toga alba depoſita, atram induit* (reus nempè) quod falſum. SI IVBEAT PATRIA) Si victus exilio multabitur, comitabor euntem. PER FRETA PER SCOPVLOS) Ingens nempè amoris & amicitiæ firmæ certæque argumentum. Laudatur vox Theſcæ Dionyſij tyranni ſororis nuptæ Polyxeno, poſteaquam maritus metu tyranni profugerat, & rex ſororem accuſaret, quod conſcia fugæ mariti, non indicaſſet. *Adeone*, inquit, *Dionyſi me vilem abiectique animi fœminam iudicas, vt ſi ſenſiſſem illum moliri fugam, non illi nauigationis & omnium fortunarum comitem addituram fuerim?* DAT TIBI DIVITIAS) Fortuna. Sed quid tu mihi ſocio laborum? DAS PARTEM MVLTVM EST) Ex magnis copiis minimam vt partem des, immo vt aliquid des? ne teruntium quidem. MECVM ERGO MISER ES) Tu mecum eris miſer, ego tecum non felix? hoc eſt, me tibi comitem aſciſces in triſti & acerba fortuna, in læta & ſecunda à te repellis? tecum ergò pauper & miſer fui, cur iam non ſum felix & beatus? vbi illud: *ϖάντα φίλων κοινά?* &c.

Ad Bithynicum.

XXIII. XXVI.

Quòd querulum ſpirat, quòd acerbum Næuia tuſſit,
Inq́; ſuos mittit ſputa ſubinde ſinus:
Iam te rem factam Bithynice credis habere?
Erras, blanditur Næuia, non moritur.

Næuia diues, hæredem Bithynicum ſcriptura videbatur. Hæreditati inhiabat Bithynicus, eoque mortem Næuiæ optabat, quæ cùm tuſsiret, ægreq́; animam traheret, Iam Bithynicum, quaſi certum de morte & gaudentem poëta irridet, Næuiamque ſimulare morbum non ſentire dicit, nullamque ſpem adhuc hæreditatis. Heredipetam Bithynicum ſæpius infrà exagitat poëta. Næuiæ verò eludentis Bithynici artem planè deſcribit Lucianus in Plutone & Terpſione. & Eucrate Sicyonio. Petronius Satyr. quem infrà ſæpius laudabimus. Iterum Lucianus in Zenophanta & Cnemone. TVSSIT) Cæterùm tuſsis inueterata ad Libitinam ducit, quam Seneca portuſsim appellat. tuſsi laborantes tuſsicos Iulius Firmicus. In Priapeis.

Defecit latus & periculoſam:
Cùm tuſſi miſer expuo ſaliuam.

BLANDITVR) Ludit te, dum hæredem appellat, non moritura. SINVS) quaſi præ imbecillitate & inualetudine longius reiicere non poſſet.

De

De Selio.

XXVII. XXIV.

Laudantem Selium cùm cœna retia tendit,
Accipe, ſiue legas, ſiue patronus agas.
Effetè, grauitèr, citò, nequitèr, eugè, beatè,
Hoc volui, facta eſt iam tibi cœna, tace.

Redit Cenipeta Selius. Audi qnibus modis cœnā captet Selius; ad legentem vel recitantem, vel agentem accedit, laudat, exclamat. Petronins. *Vt foras cœnares poëtam laudaſti.* Et ſuprà. *Sicut ficti adulatores cùm cœnas diuitum captant, nihil prius meditantur, quàm quod putant gratiſſimum † auditoribus fore, nec enim aliter impetrabunt quod petunt, niſi quaſdam inſidias auribus fecerint.* EFFATE, GRAVITER) Sunt qui legant affectè vel effectè. EFFETE) matnrè, ſapienter, EFFECTE) perfectè, AFFECTE) cum affectu quod placet atripe. Perſuadet Heraldus ſcribendnm effectè. GRAVITER) cum dignitate. CITÒ) expeditè. NEQVITER) verſutè, argutè, tectè, occultè, ἀστείως, blandè. EVGE) præclarè, BEATE) diuinè. Perſius in huinſmodi adulatores:

† auribus al.

Engè tuum & bellè, nam bellè hoc excute totum
Quid non intus habet?

Horatius Art. poët. *Tu ſeu donaris, ſeu tu donare voles quid,*
Nolito ad verſus tibi factos ducere plenum
Lætitia, clamabit enim, pulchrè, benè, rectè.

Lucilius. *Πονηρὸς ποιητὴς ἀληθῶς ἐστὶν ἐκεῖνος*
Ὅστις δειπνίζει τοὺς ἀκροωμένους.
Optimus eſt vatum qui dat cenſoribus offas.

HOC VOLVI) Iam noui te adulatorem. hanc confeſsionem volni exprimere, expreſsiſti, ſatis eſt, video quantnm dicas, cœnabis mecnm, ſatis adnlationis, tace modò.

Ad Rufum.

XXIX. XXV.

Rufe vides illum ſubſellia prima tenentem,
Cuius & hinc lucet ſardonychata manus.
Quaq́; Tyron toties epotauere lacernæ,
Et toga non tactas vincere iuſſa niues:
*Cuius olet toto pinguis coma * Marceliano,*
Et ſplendent vulſo brachia trita pilo.
Non † extrema ſedet lunata lingula planta,
Coccina non læſum cingit aluta pedem.
*Et numeroſa linunt * ſtellantem ſplenia frontem.*
Ignoras quid ſit? ſplenia tolle, leges.

* *Marcellano potius legerem aut Marcellino.*
† *Non heſterna, legunt alij.*
* *Stellantem Lipſius.*

Stygmatiæ cuiuſdam inſectatur fortnnam ad equeſtrem è ſeruili faſtum enecti, & inſolentiam indignabundus deteſtatur. SVBSELLIA PRIMA) Domitius refert ad ſubſellia indicnm. Quid ſi ad amphitheatri eqneſtria ſint referenda. In theatris ſeu amphitheatro orcheſtram ſenatores, equeſtria, equites, popularia plebs occupabat. Qua de re lib. 5. fnsè epig. 8. An patronnm agebat, & inter ſubſellia equitnm ſedebat in iudicio? CVIVS ET HINC) Recitatores, declamatores, Cauſidici. Cum dicerent, annnlos induebant. Perſius Sat. 5.

Et natalitia tandem cum Sardoniche albus
Sede legens celſa.

Et Inuenal. Sat. 7. *Vt redeant veteres Ciceroni nemo ducentos*
Nunc dederit nummos, niſi fulſerit annulus ingens.
Reſpicit hoc primum qui litigat, an tibi ſerui
Octo, decem comites poſt te, an ſit ſella togati
Ante pedes, ideo conductâ Paullus agebat
Sardoniche, atque ideò pluris quàm Caſſus agebat.

Mutuos accipiebant, ſi carerent.

Sardonyx

Sardonyx nobilis lapillus à Sarda dictus, quod in Sardinia repertus primùm dicatur, & onyche gemma candida. Laudatur Arabica. In huius lapidis iactura tantum piamenti putauit eſſe Polycrates, vt ſardonyche in mare coniecta, ſe à fortunæ (cuius vt ipſe aiebat nimis proſpero ſucceſſu vtebatur) inconſtantia & inuidia redemptum iri putaret. Omnium primus hac vſus ex Romanis dicitur Scipio Africanus. ET TOGA NON TACTAS) Alba vulgo vtebantur Romani, ſed diſcrimen ingens in hac toga; quotidiana populi ſordidata, alba tamē erat & natiua, elegantiores & munduli ſemper in toga à fullone niuea incedebant. Diebus feſtis & ſacris fermè recenti; Cùm prenſarent, non alba natiui coloris, ſed ab arte. & ideò candidati, candida enim diſtinguitur ab alba. hæc enim natura illa artificio cretæ inductæ ſplendebant. De qua re plenè Lipſius lib. El. I. cap. 13. CVIVS OLET TOTO PINGVIS COMA MARCELIANO) Per totum theatrum Marçelli ſpargitur odor, quo perfuſus eſt iſte ſeruus. Vel toto Marceliano exhauſto Myrothecio Marcelli, olet vnguenta Marcelli, vt ſupra de Coſmi paſtillis, vt Coſmus & Marcellus vnguentarij fuerint. malim legere Marcellino aut Marcellano, videtur litera l altera non fuiſſe expreſſa, eoq́; in i abiiſſe. Si Marceliano legendū putes πρωτότυπον erit Marcelius vt Antonius Antonianus, Plautus Plautinus, Terentius Terentianus. Reperio tamen apud Martialem Coſmianus à Coſmo vnguentario. ET SPLENDENT VVLSO BRACHIA TRITA PILO) Bracchia læuia, argentea & vncta, vulſo pilo, vt nihil in iis aſperum aut horridum, mollitiem notat. qua de ſæpe infrà. NON HESTERNA SEDET LVNATA LINGVLA PLANTA) Non heſterna, ſed antiqua, vt ſentit Iunius, ſed hoc pugnat menti poëtæ, lunati calcei, aut lunulæ in calceis nobilitatis inſigne de qua re li. I. Lunata nuſquam pellis & nuſquam toga. epig. 50. Domitius planè contrarium docet. Non heſterna, id eſt non antiqua, ſed recenti, noua & hodierna, ſingulis enim horis mutauit veſtem. Hæc placet interpretatio: quamuis *heſternus* aliâs pro nupero & recenti vſurpetur, vt rectè Heraldus docet. hic planè nouum ait hominem, & hodie primum nobilitatum, immò ne nobilem quidem ſed impoſtorem, qui ſe pro nobili gerat cum ſtigmatias & ſeruus ſit, id quod frons inſcripta doceat. LINGVLA) per diminutionem linguæ dicta, aliâs à ſimilitudine linguæ exertę, vt in calceis, aliâs inſertæ, id eſt, infrà dentes coërcitæ, vt in tibiis. P. F. Soſipater. Lingula à lingendo dicta, eſt in argento. In calceis verò à ligando, ſed vſus ligulam ſine N. frequentat. † Fuit vt hinc colligis calcei in acutum deſinentis formula ſimilis linguæ exertæ verſuſque nares intortæ. *Lib. 31. cap. 10.* *Lib. 4. cap. 20.*

Coccina non læſum cingit aluta pedem.

Calciamenta geſtat coccinea ſeu rubentia ex pellibus hœdinis confecta, vt coniicio ex li. II. Martialis ad Phœbum. *Hœdina tibi pelle contegenti*
Nudæ tempora verticemq́; caluæ
Feſtiuè tibi Phœbe dixit ille
Qui dixit caput eſſe calceatum.

Feſtiuè, inquit, *Bayfius, propterea, quod Romani temporibus illis in calceamentis vterentur pellibus hœdinis.* Calceis Romani primum albis vſi ſunt vt toga & tunica. Martial.

Sordidior cœno, cum ſit toga calceus autem
Candidior prima ſit tibi Cinna niue, &c.

Iuuenalis vetus interpres ad Sat. I. Illo enim tempore nondum ſenatores nigris calceis vtebantur. Nigros perones ſenatorium calceamentum habet Horatius lib. I. Sat. 6.

Nam vt quiſque inſanus nigris medium impediit crus
Pellibus & latum demiſit pectore clauum.

Aurelianus apud Vopiſcum Calceos mulleos, cereos, albos (galbos legunt alij) hederaceos viris omnibus ſuſtulit, mulieribus conceſsit. Imperatores ipſi coccineis vſi præter Alexandrum. Sequiores verò principes obtinuerunt, vt nulli niſi Cæſari liceret vti calceamento purpureo, vt Nicetas Choniates & Choripus lib. 2. de laudibus Iuſtini Imperatoris teſtantur.

Purpureo ſuræ reſonant, &c.

Spartianus de Alexandro imperatore atteſtatur. Vnde ergo coccinæ? *Ciuile,* inquit Lipſius, *illud quod Alexander calceis albis vſus more cæterorum, non coccineis, vt ante eum Imperatores, & homines aliquot (obſerua) delicatiores.*

NON LAESVM PEDEM) Nam ſi læſum faſcia coccinea, calceoque molliore fouiſſet, reprehenſione caruiſſet, hinc poëta non læſum pedem dicit. Notæ ſunt Pompei faſciæ. ET NVMEROSA LINVNT STILLANTEM SPLENIA FRONTEM.) Plinius Secundus lib. 6. epiſtolarū ad Arrianum de Regulo cauſidico. *Quamuis,* inquit, *non poſſit dediſcere illud ipſum, quod oculum modò dextrum, modò ſiniſtrum circumliniebat: dextrum ſi à petitore, alterum ſi à poſſeſſore eſſet acturus, quod candidum ſplenium, in hoc aut in illud ſupercilium transferebat.* Cataneus candidum ſplenium exponit candidam faſciam. Apud Plinium maiorem reperio ſplenion eſſe herbam Teucrion à Teucro inuentore dictam, qua veſcentes pecudes ſplenibus ſeu lienibus carere ſunt reperta. Vnde ſplenion dicta eſt. Lego apud Cælium ex Polluce, quem ille tamen non nominat, ſplenium vocari viſceris caput. Eſt autem craſsiſsima in liene portio græcè σπληνιᾶν eſt ſplenis vitio ſeu lienis laborare. Sunt & in genere emplaſtrorum ſplenia, de lienis forma nomenclaturam indepta, videlicet in longitudinem

nem ptodncta, fronti plerunque arcendis dolotibus ſolita impingi. Græci ſic fininnt ὁ σπλήν... Galeno hęc quandoque ... vocantur;Hinc intelligis ſplenium eſſe emplaſtum lienis forma, quod fronti dolotis arcendi cauſſa imponatut, vt autem frontis honor & elegantia conſtaret faſcia candida nitensque adhibebatut. Sunt qui exiſtiment ſplenia vnguentum eſſe, eoque emendent priotem vocem ſtellantem, legantque ſtillantem. Sed Plinius Secundus de Regulo dixit, illum conſueſſe ſplenium candidum, in hoc aut illud ſupercilium träsferre, quod in vnguentum fluens & ſtillans haud conueniret, niſi fortè ipſam faſciam vnguento delibutam dicas. De emplaſtro è melle confecto, vt Plinius tradit, etiam videtur intelligendus ille verſus Martialis lib.10.epig.22.

Cur ſpleniato ſæpius prodeam mento.

Vt enim deterreret Philænim à baſio, dicit ſe ſpleniato mento progreſſum. Et illud li.8.e.33.

Talia lunata ſplenia fronte ſedent.

Quæ in vnguenta non conueniunt, Nec in ſputum aut ſuccum panis, de quo aliàs: idem enim bis in hoc carmine diceret. STELLANTEM) Frontem radiantem ſi ad ſtigmata vt Domitius. Sed emendat Lipſius ſtillantem, propter ſplenium. Fortè ſeruanda erit vſurpata lectio, vt ſtellantem, nitenté, ſplendentem, propter candorem faſciæ exponamus. ſic toga candida vocatur λαμπρὰ ſeu ſplendida. Omnino ſtellantem à ſtellis faſciæ ſeu ſplenio ornatus cauſſa attextis ſcribo, vt Pollio in Gallienis auratos conſtellatosq; balteos nuncupat, id eſt, ſtellis radiantes. Symmachus lib.3.epig.31. Verborum ſtellatur auro. Ad quę multa Iuretus ex variis ſcriptoribus ſuper hoc verbo ſtellat, vbi & Martialis teſtimonium affirmat. An placet ſtellantem dicere ob ſtellas ſecundas à Mathematicis in fronte poſitas, vnde coniectant hominis fata. nugæ, inquis, mittamus ergo. lege tamen Cælium de fronte humana. NVMEROSA) Etiam hoc epithetum obſcurum, niſi numeroſa, pro frequentia interpretetis, vt lib.10. cur ſpleniato ſæpe, &c. Aut numeroſa ſæpe recentia noua & alia atque alia quotidie.

Stella inſignitam faſciam interpretor.

Ignoras quid ſit? ſplenia tolle leges.

Ignoras cur ſplenia ſeu faſcias & emplaſtra fronti addat? ſtigmatiens fuit ſeruus & literatus negas? remoue ſplenia, ipſe leges literas, & inuſta fronti ſtigmata tataque puncta. Hinc ſtigmatiæ, inquit Cælius lib.7. cap.31. ſiue ſtigmatici appellati, quibus ob inſigne flagitium, ac blæſos mores, notis inurebatur corpus, & frons inprimis, & Martialis lib.3.

Στιγ. ...

Proſcriptum famulus ſeruauit fronte notatus.

Vnde inſcriptos vultus nominat ſcitiſimè Plinius, & Thraciæ notę in prouerbium adductę, quanquam illis gentibus nobilitatis loco cenſeretur, vt auctor Herodotus, prætuliſſe frontem notatam punctis. Quæ quia literatum formam quandoque oſtentarent, non ſtigmatiæ modò quod Nonius eſt interpretatus, ſed & literati quoque dicebantur. Nam quod Nicanor Alexandrinus Grammaticus, vt proditur à Græcis feſtiuè ſtigmatius eſt cognominatus, non ex ſeruili fœditate natum, ſed quod maximè ſolliciteque lucubrationibus aliquid περὶ στιγμῆς conſcripſiſſet, id eſt, de punctis ſiue diſtinctionibus quibus vtimur in ſcribendo.

De ſtigmatiis Lipſius lib. Elect.2. cap.15. plenè & accuratè.

In Caium.

XXX. XXVI.

Mutua viginti ſeſtertia fortè rogabam,
Quæ vel donanti nón graue munus erat.
Quippe rogabatur fœlixq́, vetusq́, ſodalis,
Et cuius laxas arca flagellat opes.
Is mihi diues eris, ſi cauſſas egeris, inquit.
Quod peto da Cai, non peto, conſilium.

Caij veteris amici ſordes & auaritiam exponit.

VIGINTI SESTERTIA) Viginti millia HS. vnum enim ſeſtertium neutro genere mille valet ſeſtertiis vicies antè mille ſeſtertij quingentis Philippæis æſtimantur, aut 666. florenis & duobus HS. QVAE VEL DONANTI NON GRAVE MVNVS ERAT) Ego non petiui tantillam ſummam mihi donari, ſed mutuò dari. quanquam ille donare potuerit.

QVIPPE ROGABATVR FOELIXQVE, VETVSQVE SODALIS) Fuit enim & copioſus & potens, diuesque, & non ignotus mihi, ſed cui mecum iam vetus neceſſitudo interceſſiſſet, quo indignius ſeto mihi negatam opem.

ET CVIVS LAXAS ARCA FLAGELLAT OPES) Sic locutus eſt lib.5. epig.13.

Et libertinas arca flagellat opes.

Flagel-

Flagellant, vt ait Turnebus, lib.21. cap.4. diuitias & annonam, qui magnas arcis clauſas opes tenent, & horreis fruges, quod inuitas velut verberibus & carceribus coërcitas erumpere foras non ſinunt. Quod in annona qui faciunt eam duriorem reddunt, & onerant coëmptis frugibus, & in horreis reconditis, qui & Dardanarij vocabantur, quaſi veneficio in horrea ſua fruges contruderent, & annonam premerent, & carmine, aliò meſſes traduci opinio erat. Vt autem flagellare opes dixit Martialis, ita Papinius ſtrangulare, quod verbum confirmat interpretationem hanc, quod tanquam inuitæ & conſtrictæ retinerentur & conſtipatæ. Statius 2.ſil.

Non tibi ſepoſitas infœlix ſtrangulat arca Diuitias——

Is mihi, diues eris, ſi cauſſas egeris, inquit. Si linguam foro loces, mercenariamque reis facias, comparabis tibi opes inquit Caius. QVOD PETO DA CAI, NON PETO CONSILIVM) Et Titus lib.1. ſuaſerat poëtæ vt cauſſas ageret, & ipſe poëta Flacco. Ita Diogenes queritur nunquam ſibi dari quod petat, ſed aliud à Platone. *Cùm interrogaris*, inquit, *quot ſint duo & duo, reſpondes viginti, ita nec ſecundum ea quæ rogaris das, nec ad ea quæ interrogaris reſpondes.*

In Ponticum.

XXXII. XXVII.

Lis mihi cum Balbo eſt, tu Balbum offendere non vis,
Pontice: cum Licino: * *hic quoque magnus homo eſt.* * eſt ſic, &c.
Vexat ſæpe meum Patrobas confinis agellum:
Contra libertum Cæſaris ire times.
Abnegat, & retinet noſtrum † *Latonia ſeruum.* † Lauronia.
Reſpondes, orba eſt, diues, anus, vidua.
Non benè, crede mihi, ſeruo ſeruitur amico.
Sit liber, dominus qui volet eſſe meus.

LIS MIHI CVM BALBO EST, TV BALBVM OFFENDERE NON VIS) Ponticus cauſidicus à Martiale fingitur appellatus de defenſione contra Balbum Licinum, Patrobam Lauroniam. Is quia hos timebat, eiſque ſeruiebat, opem Martiali negabat, quem à ſeruili & timido animo arguit, quæ vitia patrono plurimum nocent, cùm vel honore, vel potentia, vel gratia inductus libertatem perdit & à fide deſciſcit.

LIS MIHI) Controuerſia apud Prætorem dirimenda. BALBO) fictum nomen hoc, ſed à vera origine natum, vti & Licini, & Patrobę, & Lauroniæ, Balbum copioſum, & diuitem nolit offendere Ponticus. PONTICE CVM LICINO † EST HIC QVOQVE MAGNVS HOMO) Licinus ſeu tonſor, ſeu alter de quo Perſius Sat.2. † ſic quoque magnus, &c.

——*& ſpem macram ſupplice voto*
Nunc Licini in campos, nunc craſſi mittit in ædes.

Fuit Licinus Auguſti libertus procurator & ſpoliator Galliæ. teſtes Suetonius & Iuuenalis Sat.14.

Diſpoſitis prædiues hamis vigilare cohortem
Seruorum noctu Licinus iubet——

Nec puta errorem in verſu diſpoſitis prædiues hamis, litera s. ante ſequentem vocalem priſco more exteritur, vt illud.

Spernitur orator bonus, horridus miles amatur.

De eodem Licino videtur illud lib.8. cap.3.

Et cum rupta ſitu Meſſalæ ſaxa iacebunt,
Altaq; cum Licini marmora puluis erunt.

VEXAT SAEPE MEVM PATROBAS CONFINIS AGELLVM) Patrobium quendam libertum Neronis reperio apud Plinium lib.35. cap.13. cui è Nilo arena ad debellanda corpora in paleſtræ ſtudiis collata eſt. Patrobas paullum inflexa voce, videtur inde à poëta deductum verbum. Patroba potens & gratia Cæſaris fretus violat aut inuolat tranſilitque agelli mei limites. tu neq; hunc aggredi audes metu Cæſaris. de eod. Patroba ſeu Patrobio Suet. Galba. cap.20. Tac. lib.17.

ABNEGAT ET RETINET NOSTRVM LAVRONIA SERVVM) Lauronia nomen potentis & copioſæ viduę. poëta ex partium enumeratione oſtendit Ponticum ſeruili eſſe ingenio, qui nec viros, nec fœminas audeat contrauenire. Lauronia iamdiu mancipium meum contra ius fasque velut ſuum ſeruat. repeto te patrono, tu mutire non audes. ſed reſpondes. ORBA EST DIVES, ANVS, VIDVA) capto illius hereditatem veluti mox ad frigentes abituræ, quod iam anus ſit, & anus vidua, copioſa, & ſine liberis ἄπαιδος. Laroniæ cuiuſdam mentio eſt apud Iuuenalem Sat.2.

Non tulit ex illis toruum Laronia quendam
Clamantem——

NON BENE CREDE MIHI SERVO SERVITVR AMICO)Ergo renuncio tibi officia item mea & amicitiam,nolo ſeruire ſeruo, rebar te dominum,ſed tute ſeruis omnibus vt ſuprâ.

Eſſe ſat eſt ſeruum, iam nolo vicarius eſſe
Qui rex eſt regem Maxime non habeat.

Ad Phœbum.

XXXV. XXVIII.

De Rhyto lege Bayſium.
** Imbricio legunt Perottus & alij.*

Cùm ſint crura tibi, ſimulent quæ cornua Lunæ,
** In rhytio poteras Phœbe lauare pedes.*

Rhytum genus poculi eſt, quod binos capit congios, ſolisque heroibus, vt Theophraſtus de ebrietate ſcribit propiñabatur. Dorotheus, Sidonius Rhyta ſimilia cornibus eſſe dicũt. Athenæus lib.II.cap.I.5.& 16. prolixè de hoc diſputat à Rhyto per diminutionem, vt ait Merula deflexum Rhytium.

Petronius Nũquid & crura in orbem pãdere. Aegyptiorũ & Aethiopum vitium. VVouerium lege.

CORNVA LVNAE)Vulgus. diductis diſtortisque poplitibus coëuntibus veſtigiis ſeu plantis, cui vatia ſeu vatius contrarius incedit. IN RHYTIO LAVARE PEDES) Vt Rhytium infrâ inſtar cornu coit, ita pedes valgi, lauari ergo poterit in Rhytio. Rhyto malunt alij ἀπὸ τοῦ ῥύειν, vide Bayſium.

In Pannicum.

XXXVI. XXIX.

Multus eſt in hoc diſticho explanãdo Tiraquellus in Legibus Connubialibus, ibi Ciceronis, Horatij, Senecæ, Quintiliani, Plutarchi, D. Hieronymi auctoritatem profert. Nobis ſatis liquet verſus.

Pectere te nolim, ſed, nec turbare capillos.
Splendida ſit nolo, ſordida nolo cutis.
Nec tibi mitrarum, nec ſit tibi barba reorum.
Nolo virum nimium, Pannice, nolo parum.
Nunc tibi crura pilis, & ſunt tibi pectora ſetis
Horrida: ſed mens eſt, Pannice vulſa tibi.

PECTERE TE NOLIM, SED NEC TVRBARE CAPILLOS)Pannicus fictum nomen, quem virum corpore, mente fœminam dicit. & lib.I. tale eſt epig.25. ad Decianum, & 97. ad Scazontem. PECTERE TE NOLIM)Nam forma viros neglecta decet.—& Ouidius lib.I. de Art.

Sint procul à nobis iuuenes vt fœmina compti
Fine coli modico forma virilis amat.

Idem 3.
Sed vitate viros cultum, formamq́; profeſſos
Quiq́; ſuas ponunt in ſtatione comas.

Ridetur apud Ouid. li.13. Polyphemus, qui raſtro pectere ſiluam inſtituit, vt Galateę placeret.

Iam rigidos pectis raſtris Polypheme capillos
Iam libet hirſutam tibi falce recidere barbam.

SED NEC TVRBARE CAPILLOS) Nolim te ritu muliebri comam componere nec furiarum more diſturbare. Alterum enim fœminam, alterum feram ſapit. Hinc diſplicet Illius de quo lib.I. coma.

Adſpicis incomptis Illum Deciane capillis, &c.

SPLENDIDA SIT NOLO)Reprehendit & Horatius curam hanc epiſt.I. ad Lollium.

In cute curanda plus æquo operata iuuentus.

Cui tamen ipſe deditus. *Me pinguem*, inquit, *& nitidum bene curata cute viſes.*

Cùm ridere voles Epicuri de grege porcum.

SORDIDA NOLO CVTIS)Medium tenuere beati, in medio virtus, eſt modus in rebus. Volo vt te cures ſine cura.

NEC TIBI MITRARVM)Domitius, barbam mitrarum redimicula mitrarum dependentia exponit. Ego reor poëtam voluiſſe contraria coniungere, hoc eſt, nec tibi ſit nulla, nec nimium promiſſa ad pectora barba. Mitræ fœminarũ aut effœminatorum virorum erant, qui depilabant mentum vt Otho, & alij, qui fœminis propiores quàm viris. Barba ergo mitrarum, id eſt, fœminarum, hoc eſt, nulla omnino, aut barba mitrarum virorum mulieroſorum quales Cicero in Catil. deſcribit barbatulos, &c. MITRARVM)id eſt, fœminarum, matronę enim Romæ mitras ferebant. fuit & Venus vocata mitra, & mitram ſoluere id eſt virginitatẽ. Vnde incorrupta mitra pro pudicitia & virginitate. Legatur Cælius. Fortè ad Gallos ſacerdotes Cybeles caſtratos imberbes

& mi-

mitratos alludit. An barbaros mitratos intelligit. Virgil.4.Aen.in perſona Iarbæ Aeneæ mitram geſtanti obiicit.

Mæonia mentum mitra crinemq́; madentem
Subnixus.

Et lib.9.Remulus Aſcanio.Et tunicæ manicas & habent redimicula mitræ.

BARBA REORVM) Iam ſuprà diximus reos ad ſqualorem comparandam barbam non receuiſſe,veſtem mutaſſe, ſordidos fuiſſe,&c.

NVNC TIBI CRVRA PILIS, ET SVNT TIBI PECTORA SETIS HORRIDA)Egregius vir appares.Nam vt canit apud Ouidium lib.13.Met.Polyphemus.

Vt viri fortes & à mollitie alieni barbata brachia, & alas hircoſas oſtētabant Caſaubonus plura ad hanc rem ad Theophr. caput περὶ δυσχερείας. & Sauarus ad Sidonij epiſtol.2.lib.1.

Nec mea quod duris horrent denſiſſima ſetis
Corpora, turpe puta, turpis ſine frondibus arbor
Pluma tegit volucres, ouibus ſua lana decori eſt
Barba viros hirtæq; decent in corpore ſetæ.

Et Homerus Achillem prædicat à natis in pectore ſetis,& Virgilius.SED MENS EST, PANNICE, VVLSA TIBI) Animo es parum virili,ſed molli effœminato, in horrido & virili corpore animum geris muliebrem. corpore vir, animo fœmina es.

In Cæcilianum.

XXX. XXXVII.

Quidquid ponitur hinc, & inde verris:
Mammas ſuminis, imbricemq́; porci,
Communemq́; duobus attagenam,
Mullum dimidium, lupumq́; totum,
Murenaq́; latus, femurq́; pulli,
Stillantemq́; alica ſua palumbum.
Hæc cùm condita ſunt madente mappa;
Traduntur puero domum ferenda.
Nos accumbimus otioſa turba
Vllus ſi pudor eſt, repone cœnam.
Cras te Cæciliane, non † vocabo.

† Vocaui. mirificè arridet hoc Vocaui. Vide Modium ep.33.

QVIDQVID PONITVR HINC, ET INDE VERRIS)Impudentiſſimum conuiuam deſcribit.VERRIS)abſtergis,remoues,tollis à menſa. verris menſam vt Verres Siciliam ita verſam & exterſam relinquis, qui quidquid ponitur in menſam rapis. Licebat tamen bona venia Modiperatoris, aliquid è menſa ſecum tollere, vel per alium domum vxori vel amico mittere. Lucianus in Lapithis. Athen.4.& 14.alij. MAMMAS SVMINIS)Sumen ex papillis porcæ poſt editum occiſę fiebat,antequam porcelli ſuxiſſent,quoq; magis lactum erat,hoc amplius commendabatur lib.13.

Eſſe putes nondum ſumen ſic vbere largo
Effluit & viuo lacte papilla tumet.

Plura de ſumine lib.13. lem. ſumen. de apparatu ſuminis Apitius lib.7.cap.2. IMBRICEMQVE PORCI) Imbrex propriè tegula canalem ſeu dimidiatum tubum exprimens. Hic tranſlatè aut papillis ſectis,aut ea parte qua vrina defluit.Domitius lumbum interpretatur aprugnum nec fortè malè, quod enim in apro in tres partes diuiſo medium erat, aprinum ſeu aprugnum dicebatur. COMMVNEMQVE DVOBVS ATTAGENAM) De hac copiosè diſſeruimus lib.13. ſuper illo verſu.

Ita elegāter Arnob.⁹ dixit imbrex narium.

Inter ſapores fertur alitum primus
Ionicarum guſtus attagenarum.

Germani vocant ein Haſelhun. Deſcribit hanc Athenæus lib.9.cap.12. Oppianus,Geſnerus. & alij de auibus. De eius apparatu lege Apitium lib.6.cap.3.MVLLVM DIMIDIVM)Græcis τρίγλη vel μύλλος, quod ter in anno pariat, gulonibus haud ignotus piſcis, de quo libro 13. ad illum verſum.

Meerbarbel.

Spirat in aduecto, ſed iam piger æquore mullus
Langueſcit viuum, da mare, fortis erit.

DIMIDIVM)Diſputat acutè.A.Gellius 3.cap.14.quid dimidium dimidiato interſit.Tu verborem accipe. Dimidiatum dicitur res tota diuiſa in duas partes,dimidium,altera,ex diuiſis.Ita

dimidiatum ſignificat vtramque, ſed diuiſam, dimidium alteram tantum. In dimidiato vtraque pars extat, in dimidio altera, aut certè vnius tantum habetur ratio. Exempla pete ex auctore ipſo. Mullum ergo dimidium, id eſt, partem alteram mulli fuiſſe appoſitam intellige. Nam ſi mullus fuiſſet integer diuiſus in menſa dimidiatus diceretur mullus. Ego tamen cùm alteram partem edo, dimidium non dimidiatum edo, ſi vtramque partem abſumerem, dimidiatum mullum dicerer abſumpſiſſe. ſi per partes alarum, pedum, femoris, capitis, &c. nec dimidium nec dimidiatum. Ne puta tamen dimidium vno hauſtu vorandum. LVPVMQVE TOTVM) Lupus & Lucius ein Hôcht/ notus piſcis, de quo lib. 13. MVRAENASQVE LATVS) De nobilitate murænæ ex variis auctoribus lib. 13. ad illum verſum multa ſcripſimus.

Angilla maxima Germanis Meeraal.

Quæ natat in Siculo grandis Muræna profundo
Non valet exuſtam mergere ſole cutem.

FEMVRQVE PVLLI) Optima pulli pars femur & ala. STILLANTEMQVE ALICA SVA PALVMBVM) Alica ſiue Zea genus eſt præſtantiſsimi tritiei. Fiebat inde puls, panis, & potio, quæ propè reſpondit Zitho ſeu cereuiſiæ. Hìc videtur accipi pro aruina ſeu adipe & pinguedine palumbi, niſi fartum alicæ intelligas. Nam haud crediderim alica perfuſum fuiſſe aſſum palumbum. Nihil enim apud Apícium de hac re, qui palumbi præparationem diligentiſsimè proſequitur lib. 6. cap. 3. Plura de hac re lib. 13. lem. alica. PALVMBVM) Palumbus columba ſeu columbus ſilueſtris, de quo Athen. lib. 9. cap. 16. Martialis lib. 13.

Der Bern. Holtztaub.

HAEC CVM CONDITA SVNT MADENTE MAPPA) Hæc ſumen, imbrex, attagena, mullus, lupus, muræna, pullus palumbus. CONDITA) Inuoluta mappa coctis cibis madente imbuta. TRADVNTVR PVERO DOMVM FERENDA) More Romano id fiebàt, vt ſubindè ex alieno etiam conuiuio amicis aliquid mitterent, ſed non abſque voluntate conuiuatoris. Extat ea de re iocus perelegans inter apophthegmata Auguſti, apud quem cùm Curtius eques Romanus homo lautus & delicioſus cœnaret, macrum turdum ſuſtulit è patina, eumque tenens interrogauit Cæſarem, liceretne mittere. cumque is reſpondiſſet, quid ni liceat? Ille protinus auem miſit per feneſtram iocatus in dilogia verbi mitto. nec offenſus Cæſar. NOS ACCVMBIMVS OTIOSA TVRBA) Non habemus quod edamus. VLLVS SI PVDOR EST REPONE COENAM) quam domum miſiſti, nobisque eripuiſti. Ego te conuiuam adhibui, tu totum conuiuium abſtuliſti.

Theophilacti Simocata epiſt. 14. lege.

CRAS TE CAECILIANE NON VOCABO) Malè ſcribunt & legunt alij, vocabo. Vocaui ſcribendum rectè monet Domitius, lepos omnis in hoc verbo, vocaui, conſiſtit. Et eſt ſolœcus ſermo, ſed argutiſsimus, & notat ſolœciſmum conuiuæ impudentis. Vocaui, inquit, te hodie, tu cœnam meam abſtuliſti vt cras cœnes, ego te non vocaui in craſtinum, ſed hodie. ergo repone cœnam.

In Linum.

XXXVIII. XXXI.

Quid mihi reddat ager, quæris Line, Nomentanus.
Hoc mihi reddit ager: te Line non video.

Odium in Linum declarat. Tam charus & gratus es mihi Line, vt me putem beatum cum te non video, vt non videam ſecedo in agrum meum Nomentanum, qui vt alias nihil commodet, ſatis fructus præſtat, quod mihi conſpectum tuum auferat. Nihil enim te vel moleſtius, vel odioſius, vel inuiſius. De agello Martialis Nomentano plura lib. 13.

De muneribus mœchæ.

XXXIX. XXXII.

Coccina famoſæ donas, & ianthina mœchæ.
Vis dare, quæ meruit munera, mitte togam.

Cuiuſdam adulteræ aut potius proſtibuli notam ignominiæ exprimit. Coccina & Ianthina veſtes ſunt purpureæ & violaceæ, à cocco & ἴῳ, id eſt, viola. Veſtes autem Romani ſibi mutuo mittebant, & ipſe populus Romanus regibus & amicis: lege Bayſium de re veſt.

Iuuen. Sat. 2. Martial. lib. 2. lib. 6 epiſt. 66.

VIS DARE, QVAE MERVIT MVNERA, MITTE TOGAM) Meruit togam, hoc eſt, vt toga velut adultera inducta publicè producatur. Matrona conuicta adulterij ac damnata, vt quidam volunt, inquit Lambinus (innuit autem Domitium, Porphyrionem, Acronem) Alij ſimpliciter meretricem interpretantur: & melius. Nam mulieres. quæ vulgo expoſitæ in publicum togatæ pródibant, & togis vtebantur, vt à matronis ſtolatis diſtinguerentur. M. Tull. Philipp. 2. ſumpſiſti virilem: *quam ſtatim muliebrem togam reddidiſti.* Horat. Sat. 2. *Quid inter Eſt in matrona, ancilla peccesue togata.* Tibullus. *Sit tibi cura togæ potior.* Legatur Briſſonius ad legem Iuliam de adulterio.

In Tongilium.

XXXIII. XL.

Vri Tongilius malè dicitur hemitritæo
Noui hominis mores eſurit, atque ſitit. *An ille Tongilius, quē notat Iuuen. Sat. 7.*
Subdola tenduntur craſſis † modò retia turdis, *† V. nunc.*
Hamus & in mullum mittitur, atque lupum.
*Cæcuba * ſiccentur, quæq́; annus coxit Opimi:* ** ſaccentur. Turnebus rectè legit.*
Condantur parco fuſca Falerna vitro
Omnes Tongilium medici iuſſere lauari.
O ſtulti, febrem creditis eſſe? gula eſt.

Tongilij morbus eſt eſurire pullos, ſitire ſalernum. ſane pernicioſus & longè lateque ſerpens, apud Apicios. VRI HEMITRITAEO) Semitertiana, genus eſt febris, quam Græci φρικώδη, id eſt, horridam febrem appellitant, concurrunt in eo quotidiana & tertiana. Genera febrium ex Galeno & Hippocrate commemorat Celius Rhod. lib. 22. cap. 8. Hanc tamen præterit Hippocrates πυρετὸν φρικώδη appellat. Celſus ſpeciem eſſe tertianæ. Hermolaus Hemitritæam ideò dici putat, quod tertianam aliqua parte præſentet, nec tamen tamdiu duret ac tertiana. Huius ſæpius fit mentio apud Martialem. De Hemitritæo Q. Serenus Samonicus. *Magenſucht*

Mortiferum magis eſt, quod Græcis hemitritæum
Vulgatur verbis, hoc noſtra dicere lingua,
Non potuere vlli puto, nec voluere parentes.
Inſcribis chartæ, quod dicitur ABRACADABRA, *&c.*

VRI) quia febres propè omnes calidæ. NOVI HOMINIS MORES: ESVRIT ATQVE SITIT) Ingenium ſubdolum dixiſſet, noui hominis morbos. Fingunt ſæpe homines morbos, vt mollius habeantur. SVBDOLA TENDVNTVR RETIA TVRDIS) Eſurit turdos, quibus Martialis lib. 13. dat palmam.

Inter aues turdus, ſi quis me iudice certet,
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Vbi de turdo plenius. CRASSIS) pinguibus. RETIA TENDVNTVR) prætextu morbi venatur aues gulæ ſuæ.

HAMVS ET IN MVLLVM MITTITVR ATQVE LVPVM) De mullo & lupo paullò ante d. & lib. 13. ſunt metaphoræ à ven. & piſcat. CAECVBA † SACCENTVR) Vina cæcuba ſaccentur. ſacco vinario caſtrentur, tranſmittantur, defecentur, liquentur. Cæcubum dicitur ab agro cæcubo, qui non procul â Falerno & Maſsico. de hoc Plinius, Athen. Columella, Strabo, & alij, nos fuſius lib. 13. ad illud diſtichon *† ſiccentur*

Cæcuba Fundanis generoſa coquuntur Amyclis
Vitis & in media nata palude viret.

Sed fortè, ſiccentur, non vitioſè legetur. Senſus enim erit dentur illi ſiccanda cæcuba, id eſt, haurienda, valebit. Turnebus pugnat pro priore, cui non repugnamus. QVAEQVE ANNVS COXIT OPIMI) Fundana lib. 13.

Hæc Fundana tulit fælix autumnus Opimi
Expreſſit mulſum, conſul & ipſe bibit.

Vinum ergo Opimianum (cuius frequens mentio apud Martialem) eſt vetuſtum, nobile, generoſum. Conſul fuit L. Opimius. A. V. C. C. DC. XXXIV. Ducenti erant anni ad tempora Plinij, non multò plures ad Martialis ætatem. plura lib. 13. CONDANTVR PARCO FVSCA FALERNA VITRO) Propinentur illi cæcuba, Fundana, Falerna, Parco vitro, modicè enim bibebatur Falernum ętate coctum, quod eſſet indomitum, & vel exiguum vitrum, cuiuis biboni poterat ſufficere, vel ægris certè debebat Athen. & lib. 13. Martialis. Atque febrientibus non dabatur vinum. Dabatur & datur hodie pro cuiusque febris conditione. FVSCA) ſubnigra. *De Opimio lib. 1. d.*

OMNES TONGILIVM MEDICI IVSSERE LAVARI, O STVLTI, FEBREM CREDITIS ESSE? GVLA EST) Concludit medicos ridendo, qui morbum Tongilij non nouerant, & lauationem præſcripſerant, cùm ipſe culinaria & vinaria pharmaca optaret.

In Maximinam.

XLI. XXXIV.

Ride ſi ſapis ô puella, ride,
Pelignus puto dixerat poëta:
Sed non dixerat omnibus puellis.
** Quamuis dixerat omnibus puellis,* — * V. Verùm dixeris.
Non dixit tibi, tu puella non es.
Et tres ſunt tibi, Maximina, dentes,
Sed planè piceíque, buxeíque.
Debes non aliter timere riſum,
Quàm ventum Spanius, manumq́; † Priſcus. — † Criſpus.
Quam cretata timet fabulla nimbum,
Ceruſſata timet ſabella ſolem:
*Vultus * indue tu magis ſeueros,* — * finge tuos.
Quàm coniunx Priami, nurusq́; maior.
Mimos ridiculi Philiſtionis,
Et conuiuia nequiora vita,
Et quidquid lepida procacitate
Laxat perſpicuo labella riſu.
Te mœſtæ decet aſsidere matri
Lugentíque virum, piumq́; fratrem,
Et tantum tragicis vacare Muſis.
At tu iudicium ſecuta noſtrum,
Plora, ſi ſapis, ô puella plora.

RIDE SI SAPIS Ô PVELLA RIDE) Maximinam vetulam ridentem irridet, & οἰμώζειν κελεύει. edentulam ait rubiginoſam eſſe, ingratumque ridere. Vt Catullus Egnatium renidentem. PELIGNVS PVTO DIXERAT POETA) Domitius putat Martialem alludere ad verſus quoſdam de arte, qualis eſſe videtur: Spectantem ſpecta ridentem mollia ride. Sed Beroaldus ex Martiano docet, hunc primum verſum huius epigrammatis. RIDE SI SAPIS Ô RIDE PVELLA) Ouidij verſum eſſe integrum petitum ex Medea, Angelus Politianus eſſe ex epigrammatis Ouidij, non ex Medea. Nam quorſum phaleucium in Tragœdia aut Medea? Ab Angelo ſtare placet.

Mens ergo Martialis hæc. Si ſapis ô puella, ſi placere cupis, ride dixerat Ouidius. SED NON DIXERAT OMNIBVS PVELLIS) Non deformibus ſed formoſis tantum, candidulis dentibus puellis. In illis enim gratus riſus. tu vetula, annoſa capularis edentula, aut tridentula.

DEBES NON ALITER TIMERE RISVM. QVAM VENTVM SPANIVS, MANVMQVE PRISCVS) Spanius puellarum ritu componebat capillos, & ſtudioſè pectebat. Priſcus tam curioſus erat veſtis, vt velut alter Hortenſius cuiuſuis contactum refugeret, ne turbaret plicas, quarum cauſſa legitur Hortenſius quendam in ius vocaſſe, vterque elegans nitidus, in quos illud Ennianum. Vos etenim iuuenes, &c.

QVAM CRETATA TIMET FABVLLA NIMBVM) Infecta eſt Fabulla. terra Chia, qua illita nitorem, candorem ſibi conciliabat, ſed ab vnda contacta, vt auctor eſt Plinius celeriter defluit.

CERVSSATA TIMET SABELLA SOLEM) Spanius, Priſcus, Sabella ficta ſunt nomina, quibus tamen multos, qui id factitabant arguit. nam mutato nomine de te fabula narratur, fieri poteſt vera eſſe nomina. Ceruſſa genus pigmenti, quo imbuitur facies ad candorem. de hoc dictum lib. 1. epig. 73. v. Sed cur timet ſolem? quia vrit, & vultum reddit duriorem credo etiam nigricantem, proditque artificium.

VVLTVS INDVE TV MAGIS SEVEROS) Non bellè rides, plorabis bellè, compone vultum ad ſeueritatem & luctum.

QVAM CONIVNX PRIAMI, NVRVSQVE MAIOR) Quam Priami Hecuba, & Andromache Hectoris vxor. minor nurus Helena Paridis adultera, maior facta, vti & vxor Andromache. Ouid. de Art.

Nunquam ego te Andromache, nec te Tecmeſſa rogarem:

Et: *Odimus & mœſtas, Tecmeſſam diligit Aiax, &c.*

MIMOS RIDICVLI PHILISTIONIS, ET QVIDQVID LEPIDA PROCACITATE ET CONVIVIA NEQVIORA VITA, LAXAT PERSPICVO LABELLA RISV) Philiſtio, Pantomimus, Magneſianus patria. Euſeb. mimus, Euſebio auctore, Auguſti æuo theatra cachinnis impleuit, qui & ipſe riſu tandem interiit. cùm mimum daret, qui φιλόγελων inſcriptus eſt. Nominant eundem Sidonius, B. Hieronymus, Marcellinus, Epiphanius. Laberius ex eodem genere ob ridicularia minimè ridiculos honores eſt indeptus. Tu Maximina vt perſonæ tuæ decorũ retineas nunquam ride, nec ridicula ſpecta. Et declina mimicas actiones, vita leuiora conuiuia, in quibus gelotopœi, ſanniones, moriones ridiculis dictis riſus excitant, vt apud Plautum paraſiti, apud Xenophontem in ſympoſio ni fallor Philippus. LAXAT) pandit ora vt appareant dentes. LEPIDA PROCACITATE) iocularibus dictis, facetiis, ſcommatis.

TE MŒSTAE DECET ASSIDERE MATRI, LVGENTIQVE VIRVM PIVMQVE FRATREM) Te Maximina decet audire, & ſpectare tragœdias, & aſsidere Hecubæ lugenti virũ vel Priamum, vel Andromachæ Hectorem, pium fratrem Alexandri impij. Ille enim pro patria mortuus eſt, hic viuam patriam extinxit. Vel vt vult Domitius, Lugenti Hecubæ Hectorem virum Andromaches, & te decet aſsidere ſorori Electræ deflenti Oreſten fratrem pium in patrem Agamemnonem, vel Pyladen, pro quo mortem oppetere cupiebat.

ET TANTVM TRAGICIS VACARE MVSIS) Quæ tantum triſtia & luctuoſa dant, quod nôrunt omnes, ſpectacula.

AT TV IVDICIVM SECVTA NOSTRVM PLORA, SI SAPIS Ô PVELLA, PLORA) Pulchrè inuertit primũ carmen. Cùm inelegans ſis Maximina ridendo, elegantior eris, ſi me audieris, plorando, Illepidus riſus tuus, decoræ lachrymæ.

In Candidum.

XXXV. XLIII.

** Candide κοινὰ φίλων, hæc ſunt tua, Candide πάντα.*
Quæ tu magniloquus nocte, dieq; ſonas.
Te Lacedæmonio velat toga lota Galeſo,
*Vel quam ſepoſito de grege * Parma dedit.*
At me quæ paſſa eſt furias, & cornua tauri,
Noluerit dici quam pila prima ſuam.
Miſit Agenoridæ Cadmi tibi terra lacernas
Non vendes nummis coccina noſtra tribus
Tu Lybicos Indis ſuſpendis dentibus orbes:
Fulcitur teſtâ fagina menſa mihi.
Immodici tibi flaua tegunt Chryſendeta mulli:
Concolor in noſtra cammare lance rubes
Ex opibus tantis veteri, fidoq; ſodali,
Das nihil, & dicis, Candide κοινὰ φίλων.

* κοινὰ φίλων, hæc ſunt tua ſemper, Candide, κοινά.

* Creta, Acerra.

In Candidum & Candido geminos λόγῳ φίλους, ἔργῳ δ' ἀφίλους. Primus verſus etiam ſic legitur. Κοινὰ φίλων, hæc ſunt tua ſemper Candide κοινά, Poſterior, quo ſæpius vtitur poëta. In ſuperiore modo carmine, Ride ſi ſapis, &c. & plora, &c.

Semper agis cauſſas, & agis res Attale ſemper.

Catullus. *Adeſte hendecaſyllabi quot eſtis*
Omnes vndiq; quotquot eſtis omnes.

τὰ τῶν φίλων κοινά. Cic. Gell. Laërtius.

Κοινὰ φίλων) Hoc verbum lippis & tonſoribus notum, vſurpant iuxta Græci ac Latini, cuius auctorem alij Socratem, alij plerique Pythagoram faciunt. Qui non verborum tantùm, ſed rerum omnium communitatem intrudere conabatur. Quem correxit Epicurus, lege apophtheg. Ex hoc verbo Diogenes oſtendit, ſapientem virum diuitem eſſe. *Deorum*, inquit, *ſunt omnia, Deorum autem amici ſunt ſapientes, & amicorum communia ſunt omnia, ſapientum igitur ſunt omnia.* Sed hæc alij referunt ad Socratem. Seneca hunc locum ſibi explicandum ſumpſit lib.7. de benef. c.4. & eod. lib. c.12. ad quem amicum lectorem mitto, cui mecum liber communis eſt.

Qvae tv magniloqvvs nocte, dieqve sonas) Tu iactas ſemper *τὰ τῶν φίλων κοινὰ*, & amicis interim nihil largiris.

Te Lacedaemonio velat toga lota Galeso) Tu tibi togam è lana Tarentina laudatiſsima conficis. Plinius *circa Tarentum Canuſiumq́, ſummam nobilitatem habent*, lanæ nempe. Galeſus eſt agri Tarentini fluuius ad quintum ab vrbe lapidem. De quo Virgilius 4. Georg. Horatius, Liuius lib.25. eundem alij vocant Eurotam, lege Ortelium.

Lacedaemonio) Achiui ſeu Lacedæmonij condiderunt Tarentum. Toga) nobili lana Tarentina. Martialis lib.13.

Nobilis & lanis, & fælix vitibus Aulon.

Ad quem verſum plura ibid. Toga lota) quia oues in Galeſo fluuio lauabant, ex quarum nobili vellere togæ fiebant, aut vellera ipſa.

** Creta vel Acerra, vide Iunium. Retineo primã Scripturam.*

Vel qvam seposito de grege * Parma dedit) Vel te velat toga Parmenſis, Seposito de grege) delecto ex nobiliori vellere Parmenſi. Olim Chryſopolis dicta eſt Parma, ciuitas Italiæ, nota ex retento nomine, & caſeo Parmenſi, dicebatur & Colonia Iulia Parma, & vellere. Mart.14.

Velleribus primis Apulia Parma ſecundis.

Et libro 5. epigrammat.13.

At me qvae passa est fvrias, et cornva tavri) At ego regor viliſsima toga & lacera, quales ſunt pilarum tauris obiectarum. De pilis, hoc eſt, imaginibus & ſimulachris hominum, tauris in amphitheatro obiectis, ſuprà diximus lib. ſpect. vide plura apud Cœlium Rhod.

Nolverit dici qvam pila prima svam) Sed pilæ non tantùm eæ quæ feris, ſeu tauris obiectæ dicebantur, etiam compitales erant pilæ, de quibus hîc loquitur. Erant enim vt Sextus Pompeius ſcribit, pilæ viriles effigies, atque item muliebres ex lana, quæ compitalibus ſuſpendebantur in compitis, quod eſſe Deorum inferorum putarent, quos vocant Lares, quibus tot pilæ, quot capita liberorum ſeruorum mulierum circa compita habitabant, ponebantur, vt eſſent iis pilis, & ſimulachris contenti, viuiſque parcerent. Hiſce verò imaginibus nullius omnino pretij veſtes circumponebantur. Proinde pannoſas etiam quandoque Martialis pilas vocat, vt epigrammatum 10. in Laurum.

Sed qui primus erat luſor, dum floruit ætas:
Nunc poſtquam deſiit ludere, prima pila eſt.

Sed cur prima pila? Ab harum nempe pilarum ſimilitudine, quaſi ſecundæ prodierunt feris obiectæ. Primæ erant compitales, primæ dictæ, quia in principiis viarum, hoc eſt, compitis ponebantur. Secundæ quæ feris obiiciebantur, quæ primulum è ſtramine fiebant, de quibus ſuprà. Primipilares, id eſt, aquiliferi, & primi centuriones nihil ad rem nec pilæ, id eſt, columnæ. Plura vide apud Gell. lib.16. c.11.

Misit Agenoridae Cadmi tibi terra lacernas) Tibi Tyrus miſit purpureas, & nobiles lacernas. Agenoridae) Cadmi Agenoris filij Tyrij, ſed Cadmus Theb. Rex fuit, & vrbis Theb. conditor.

Non vendes nvmmis coccina nostra tribvs) Nummus & ſeſtertius eiuſdem ſunt pretij. tres nummi ſex valent cruciferis. Coccina) Lacernæ coccineæ, id eſt, purpureæ.

*ἐλεφαντόποδας τραπέζας. μονοξύλους. * Apoph. lib.14.*

Tv Lybicos Indis svspendis dentibvs orbes) Tu citreas menſas eburneis pedibus poſsides. Lybicos orbes) Periphraſis menſarum, quæ fiebant è citro, quo abundanit Atlas mons Lybiæ. De citreis menſis * alibi copioſius. Indis dentibvs) Pedibus, vt dixi, eburneis. Ebur ex elephanto, qui bellua Indica.

Fvlcitvr testa fagina mensa mihi) Pauperum & villicorum ritu, libr.1. Ad Frontonem.

Pinguis inæquales onerat cui villica menſas.

Ouid.8.met. *——Sed erat pes tertius impar.*
Teſta parem fecit.

Immodici tibi flava tegvnt Chrysendeta mvlli) Ingentes mulli tuas lances implent, id eſt, tu voras in gemmatis catinis opimos mullos, ego in fictili paropſide cammarum. Chrysendeta) Viri doctiſsimi explicant vaſa cruſtis aureis illigata, *Ego*, inquit Turnebus lib.14. c.3. *vaſa gemmata eſſe puto, quorum gemmæ auro conferta, & contexta tenerentur.* Plutarchus in

Lucullo

Lucullo id ſatis indicat. ἰδωρεῖτο χρυσένδετον σμάραγδον, τῶν πολυτελῶν, &c. χρυσένδετον, diceres auro vinctum, auro illigatum. Cœlius ex ſententia Martialis Chryſendeton ait eſſe lancem auro litam. ex Plutarcho ſmaragdum auro illigatum.

CONCOCLOR IN NOSTRA CAMMARE LANCE RVBES) Cammarus græcis ἀστακὸς, vel κάμμαρος, nobis, Meerkrebs. Tu mullos nobiles, ego viles & rubentes cammaros in rubente lance. Sic Iuuenalis. Sat. 5.

Aſpice quàm longo diſtendat pectore lancem
Aſpargis qua deſpiciat conuiuia cauda
Quæ fertur Domino Squilla, & quibus vndiq; Septa
Cùm venit excelſi manibus ſublata miniſtri,
Sed tibi dimidio conſtrictus cammarus ouo
Ponitur exigua feralis cœna patella, &c.

Tota Sat. huius ferè argumenti eſt.

GREX TVVS ILIACO POTERAT CERTARE CYNAEDO) Tui pueri adminiſtri menſæ, elegantia, flore, venuſtate prope ſuperant Ganymedem. Ganymedes enim Troianus raptus à Iouis alite ad cœlum. Iouis vocatur cynædus, &c.

AT MIHI SVCCVRRIT PRO GANIMEDE MANVS) Ego ipſe mihi Dominus & miniſter, manum pro ſeruo habeo.

EX OPIBVS TANTIS VETERI, FIDOQVE SODALI, DAS NIHIL, ET DICIS, CANDIDE κοινὰ φίλων) Ex tãtis copiis rerum omnium, quas enumeraui modò, nihil omnino, das mihi & antiquo, & fido amico ἐμφατικῶς, & dicis φίλων κοινὰ, tute tibi ſolus, vt video amicus es, cùm tua ſeruas omnia.

In Sextum.

XXXVI. XLIV.

Emi ſeu puerum, togamúe pexam,
*Seu tres, * vt puto, quatuórue libras.*
Sextus protinus ille fenerator,
Quem noſtis veterem meum ſodalem,
Ne quid fortè petam, timet, cauetq;.
Et ſecum, ſed vt audiam, ſuſurrat,
Septem millia debeo Secundo,
Phœbo quatuor, vndecim Phileto
Et quadrans mihi nullus eſt in arca.
O grande ingenium mei ſodalis!
Durum eſt, Sexte, negare, cùm rogeris?
Quanto durius, antequam rogeris.

* Computo Heraldus legit Aldus, Vel puto.

Auaritiam Sexti argutè, & lepide depingit.

TOGAM PEXAM) eſt recens & villoſa. Perſius. *—pexaq; togaq; recenti.* Et Martialis infrà.

Pexatus pulchrè rides mea Zoile trita.

Tritæ & pexæ aduerſæ ſunt. Tritæ apud Feſtum decotes, id eſt, detritæ, quaſi decutes defloccatæ ſine floccis. Adi Lipſ. lib. 1. Elect. c. 13. à toga pexa pexati.

SEV TRES, VT PVTO, QVATVÓRVE LIBRAS) Libra ſæpe idẽ valet quod às ſeu æs, de qua hic non ſermo. Sæpè quod argenti pondo, id eſt, centum denarij, & appellatur libra argenti, id eſt, drachmas centum interpretantur Græci auctores, vt Zonaras & Plutarchus. Sed plus aliquanto erat denarius quàm drachma, drachma quatuor ſeſtertiis valebat, denarius tempore Auguſti prope 5. id eſt, decem cruciferis, duodecim præterpropter, inquit Lipſius aſsibus æſtimabatur, 4. igitur libræ quinquaginta Philippæos noſtrates, florenos 66. & 40. cruciferos, ſeu quatuor denarios, denariũ accipio pro decem cruciferis, etſi 12. aſſes non omnino decẽ efficiant, ſed nouem, & ſemis, & ſeſunciam. De libris conſule Budæũ, & qui de re numaria ſcripſere. Senſus carminis eſt quem Heraldus exponit, cum quo, lego computo, Alioqui exſenſum carmen. Cùm ipſe mecum tacitus puto, & exputo trium ſeu quatuor librarum rationes, veretur Sextus ne petam à ſe illas ipſas libras. SEXTVS PROTINVS ILLE FOENERATOR) Sextus eùm audit emptos à me pueros & argentum, timet ne petam ab eo mutuam pecuniam. FOENERATOR) Qui fœnerat, id eſt, mutuam locat pecuniam, quam cum fœnore & vſura recipiat, diues ille Sextus qui abundat auro.

12. Philippæi & Semis. 17. floreni, & 5. batzij.

QVEM

QVEM NOSTIS VETEREM MEVM SODALEM. NE QVID FORTE PETAM, TIMET, CAVETQVE) Quod hoc indignius eſt, quod notus ſodalis, qui non ſolùm nihil dat mihi, ſed timet etiam ne quid petam, nec petere me ſinit, ne dicam impetrare.

ET SECVM, SED VT AVDIAM, SVSVRRAT) Secum ipſe putat rationes ſuas tacitè, ſed tamen vt exaudiam tacitus clamat ne petam.

SEPTEM MILLIA DEBEO SECVNDO, PHŒBO QVATVOR, VNDECIM PHILETO) * Exempli cauſſa hîc poſuit numerum certum pro incerto, ſeptẽ, quatuor & vndecim millia, ſubaudi HS. hoc eſt 22. millia, HS. quingenti quinquaginta Philippæi.

** lege lib. 4. 37.*

ET QVADRANS MIHI NVLLVS EST IN ARCA) Deterret Martialem à petitione; quadrans quarta pars aſsis, 5. efficiunt cruciferum. 4. aſſem. de hac re ſuprà lib. 1.

O GRANDE INGENIVM MEI SODALIS! DVRVM EST, SEXTE, NEGARE, CVM ROGARIS? QVANTO DVRIVS, ANTEQVAM ROGERIS) Epiphonema carminis. Hoc eſt, artificiosè negare. efficere ne planè petas. O deteſtabilem auaritiam, tu non ſolùm amico nihil dones, nec mutuum commodes, ſed nec petere permittas, negeſque antequam petaris? *eis kórakas*, cum tua amicitia, & ſodalitate.

In Næuolum.

XLVI. XXXVII.

Florida per varios, vt pingitur hybla colores,
Cùm breue Sicaniæ ver populantur apes:
*Sic tua * compoſitis perlucent † præla lacernis:*
Sic micat innumeris arcula ſynthesibus.
Atq; vnam veſtire tribum tua vellera poſſunt,
Apula non vno quæ grege terra tulit.
Tu ſpectes hyemem ſuccincti lentus amici,
*Prô ſcelus, & lateris frigora * tuta times.*
Quantum erat infœlix pannis fraudare duobus?
** Non metuas mortem, Næuole, ſed tineas.*

** compoſitis collucent.*
** oppoſitis, ſuppoſitis. Aldina editio.*
† prata lacernis.
** V. trita Lipſius tute.*
** Quod tenuis non te (quid tenuis) non te, &c.*

FLORIDA PER VARIOS) Argumentum eſt prope idem 32. ad Candidum. Comparat enim ſuam egeſtatem cum amici copiis & opibus. eumque tam parcum, vt veſtes amicis inuideat, & tineis potius depaſcendas relinquat. Vt Hybla vere florent mille depicta coloribus. Ita hic tua veſtiaria ſuppellex. Hybla Siciliæ (eadem eſt Sicania) vrbs & triplex auctore Stephano, maior, minor, & parua incolæ Hyblæi. Aiunt & eſſe montem Siciliæ hoc nomine. Pomponius Sabinus ad 7. Virgilij ecclogam, & videtur Martialis inſinuare lib. 13. Cùm dederis Siculis mediæ de collibus Hyblæ. Domitius idem affirmat, Merula deſiderat auctorem.

CVM BREVE SICANIAE VER POPVLANTVR APES) Sicaniæ & Sicani multa mentio apud Virgilium, & alios poëtas. Breue ver libant apes, nec enim flores diuturni.

SIC TVA SVPPOSITIS PERLVCENT PRAELA LACERNIS) Maximè probatur hæc ſcriptura: Appoſitis, ſi legas, carmen repugnat; compoſitis nõ repudio, ſed ſuppoſitis propriè, ſubiiciuntur enim prælis, vt libri ſolent aut vuæ. ſumma cura veteribus erat, in cõponenda veſte maximè toga. Seneca adi lib. 1. de Tranquill. vitæ. c. 1. PRÆLA) Prælum trabs qua vua calcata, aut oliua premitur à premendo vocatum, quaſi preſſorium. Seruius Iſid. Sunt præterea inſtrumenta preſſoria quibus chartarij & typographi vtuntur. Plinius lib. 13. cap. 12. de chartis. Ita hoc loco accipiuntur præla pro trabibus, aut tabulis quibus premuntur veſtes. Poëta ergo ſub prælis, inquit, tuis tot apparent lacernarum colores, quot genera florum in Hybla. Hic lacerna pro quauis veſte, ſpecies pro genere.

SIC MICAT INNVMERIS ARCVLA SYNTHESIBVS) Idem dicit & in arca, & in prælis infinitas veſtes habes. SYNTHESIBVS) Primus hic locus de ſyntheſi, quæ recurret millies. Videndum quod genus veſtis, quæ forma, quis vſus. Syntheſis græca vox eſt, quam rectè compoſitionem interpreteris. Accipitur nonnunquam pro veſte tota, in veſtiario compoſita, vt hoc loco. Alias pro certo genere. Bayſius eſſe veſtes viliores. Cœlius indumentum vile & ſeruile. Sed aliter diſputat Lipſius lib. 1. Satur. cap. 2. Primum vocat veſtem cœnatoriam. deinde forma Pallij, tertiò non vilem, ſed nobilem equitumq; tantum & ſenatorum, & lautiorum hominum. Poſtremò non ſaturnalibus tantùm, ſed omnibus cœnis vſitatam veſtemq; domeſticam, ſemper purpuream coccinamúe, eandem eſſe quam Perſius lænam hyacinthinam, Plautus Madacum, Martia-

lis

lis pallium vocitaut. Quæ cum grauiſsimis ſcriptorum teſtimoniis ſtabiliat, ab eius ſeuteutia nou puto diſcedendum. Quod autem de quiuque diebus ſaturnalium dicitur, intellige per eos dies nou in cœna, ſed extra etiam vſurpatam ſyntheſim, quod aliàs nefas.

ATQVE VNAM VESTIRE TRIBVM TVA VELLERA POSSVNT, APVLA NON VNO QVAE ORBOE TERRA TVLIT) Denique tauta tibi copia veſtium, vt integram tribum, hoc eſt, vt innumeros veſtire poſsis. APVLA) (vnde Apulus incola) Regiouem Italiæ deſcribit, Plinius lib.3. cap.11. Abuudabat uobiliſsimis villo ouibus. Martial.lib.14.

Velleribus primis Apulia, Parma ſecundis.

Et Plinius Apulæ lanæ breues, nec niſi pæuulis vtiles. NON VNO) de multis & variis gregibus adfert tibi Apulia veſtes.

TV SPECTAS HYEMEM SVCCINCTI LENTVS AMICI, PRÔ SCELVS, ET LATERIS FRIGORA TVTA TIMAS) Cùm abuudes veſte, pateris tamen me clientem, & amicum pauperem frigere, & ipſemet præ auaritia prope frigore iuteris, nec tuum latus tegis, ſtulte cui ſeruas tot veſtes, mauis dare tineis quàm tibi & amico? Hæc primùm occurſabat ſeuteutia: ſed altera probatur, vt lateris pro lateronis accipias pro eo qui latus cingebat, vt Næuoli Martialis officij cauſsâ. & clientes patronorum. Mens ergo hæc vt Lipſius exponit. Adeò amicus tuus Næuole friget, vt tuipſe vereri poſsis, ne frigus eius ad te permanet. Sanè nou à frigido iugeuio hæc iuterpretatio. Legant alij tuta, alij trita, neutrum conuenit. tute Lipſius.

QVANTVM ERAT INFŒLIX PANNIS FRAVDARE DVOBVS? QVID R. N. T. NAEVOLE, SED TINEAS) Hæc ſcriptura vel potius litura placet. Quid erat, ſi duas mihi veſtes donaſſes, nou tibi eas eripuiſſes, ſed tiueis, quæ illas abſumeut. Altera lectio habet (ue metuas mortem) ſenſus erit. Non eſt quod timeas, ne frigore pereas, ſed potius time tineas (QVID, RENVIS?) NON TE NAEVOLE SED TINEAS. Ita emendauit Lucas Fruterus lib.1. Veriſ.c.9. Iocatus eſt iu hunc ferè ſenſum Statius. Sil. Ludo Satur. vbi enumeratis omuibus, quæ apophoreti nomine donarentur amicis tandem ad miuima gradum facieus ludit.

Quantum vel dare cereos nitentes,
Cultellum, tenues'ue codicillos?
Ollares rogo non licebat vuas
Cumano patinas in orbe tortas:
Aut vnam dare ſyntheſin (quid horres?)
Alborum calycum atq; cacaborum.

Plura ſuper his, & Martiale Fruterus.

Ad Rufum.

XXXVIII. XLVIII.

Cauponem, laniumq;, balneumq;,
Tonſorem, tabulamq;, calculosq;,
Et paucos, ſed vt eligam, libellos:
Vnum non nimium rudem ſodalem,
*Hæc praſta mihi Rufe, vel * Bitontis,* * Bitonti.
Et thermas tibi habe Neronianas.

CAVPONEM, LANIVMQVE, &c.) Vitam quietam & modicam in loco etiam obſcuro præfert vrbanæ & lautæ. Quas deſiderem opes audi. Caupouem & lauium ad victum; balneum & tonſorem ad corpus curaudum, calculos ad animum relaxandum.

ET PAVCOS, SED VT ELIGAM LIBELLOS) Paucos ſed optimæ notæ libros. ſodalem amicum, & ſeruum doctum, & eruditum.

HAEC PRAESTA MIHI RVFE, VEL BITONTIS) Hanc ſupellectilem ſi mihi vel Bitontis (quamuis vili, obſcuro & coutempto oppidulo Apuliæ) ſuppeditaris. Bitonti leguut alij.

ET THERMAS TIBI HABE NERONIANAS) Ridebo luxum, vel delicias Romanas. THERMAS NERONIANAS) Principatum Nerouianæ in vrbe teuebant. Martialis.

Quid Nerone peius
Quid thermis melior Nerouianis.

Erant inter Pantheonis, & Lougobardorum plateas poſt ædem S. Euſtachij Reg.9. quæ & Circus Flaminius P.V. Martianus.

In Ma-

In Maximum.

LIII. XXXIX.

Vis fieri Liber? mentiris Maxime, non vis:
Sed fieri ſi vis, hac ratione potes.
Liber eris, cœnare foris, ſi Maxime nolis:
Veientana tuam, ſi domat vua ſitim:
Si ridere potes miſeri chryſendeta Cinnæ:
Contentus noſtra ſi potes eſſe toga.

* * *

Hæc tibi ſi vis eſt, ſi mentis tanta poteſtas,
*Liberior * Partho viuere rege potes.*

** Vt maximè domini reges, Ita maximè ſerui Parthi, Seneca Parthicam ſeruitutem alicubi de Ben nominat. Vel Perſicam potius.*

VIS FIERI LIBER?) Docet libertatem conſiſtere in victu & cultu tenui, ſed non alieno.

LIBER ERIS CŒNARE FORIS, SI MAXIME NOLIS) Qui cœnant foris libertatem vendunt illis apud quos cœnant. Parmenio.

Ἀρκεῖ μοι χλαίνης λιτὸν σκέπας, ὕδει τερπίζυς
Δυλεύθω——— & in clauſula extrema.
———οἶδ᾽ ὀλίγης δαιτὸς ἐλεύθερίην.

Et Lucilij. Μὴ σύγ᾽ ἐπαλλοτρίης ἀν᾽ δρυφῇ.

Et neſcio cuius alterius. Ὦ γαρὴς κυνόμυια, δι᾽ ἣν κόλακες παράσιτοι.
ὠμοῦ πωλοῦσι σπομὸν ἐλεύθερίης.

Huc referendum apophthegma de Diogene & Calliſthene philoſopho, quem cùm multi fœlicem prędicabant, quod apud Alexandrum apparatu ſplendido exciperetur. Imô, inquit, Diogenes infœlix eſt quod illi prandendum cœnandumque ſit, cùm Alexandro viſum eſt. Nihil enim putabat beatum, quod non cum libertate coniunctum eſſet.

VEIENTANA TVAM SI DOMAT VVA SITIM) Veientana & Vaticana vina odit reiicitq; Martialis. lib. 3. de Veientano. In Inuitatorem.

Veientana mihi miſces, tibi Maſſica potas,
Olfacere hæc malo pocula quàm bibere.

Et alibi de Veientanis rutellis. De Vaticano lib. 1. e. ad Tuccam.

Quid te Tucca iuuat vetulo miſcere Falerno
In Vaticanis condita muſta cadis.
Quid tantum fecere boni tibi peſſima vina, &c.

Ergo, ſi potes bibere Veientanum vinum, liber eris.

SI RIDERE POTES MISERI CHRYSENDETA CINNÆ) συγχρυσωμένα chryſendeta pro opibus. Si contemnere potes, & irridere diuitias, vt Diogenes ille Cynicus Alexandrum, & Crœſum lib. 1. Anthol. quod epigramma Auſonius aliquando expreſsit.

Effigiem Rex Crœſe tuam ditiſſime regum
Vidit apud Manes Diogenes Cynicus.
Conſtitit, vtq; procul ſolito maiore cachinno
Concuſſus dixit, quid tibi diuitiæ?

Chryſendeta quæ ſint iam ſuprà ep. 32. docuimus. MISERI) miſeri ſapientibus iudicantur potentes, & potentibus ſeruientes. Elegans ea de dictum eſt Diogenis in Apophtheg. Alexander Macedo miſerat Epiſtolam, ad Antipatrum per quendam nomine Athliam. cùm id temporis adeſſet Diogenes Cynico more dixit. Athlius ab Athlio per Athlium ad Athlium. ἄθλιος Græcis eſt miſer.

CONTENTVS NOSTRA SI POTES ESSE TOGA) Trita. qualem dicit ſe Martialis habuiſſe lib. hoc ep. 58.

Pexatus pulchre rides mea Zoile trita.

Et lib. 3. e. 36. *Hoc merui Fabiane, toga trita, meaq;.*

HAEC TIBI SI VIS EST, SI MENTIS TANTA POTESTAS, LIBERIOR PARTHÔ VIVERE REGE POTES) Si tam excelſo es animo, vt priſci fuere Philoſophi qui aurum etiam abiecere. PARTHO REGE) Quia nulli alteri ſubiecti erant, ſe ſeque magnos reges, & Reges regum appellabant. Plutarchus in Pompeio, Suetonius Calig. c. 5, Dio in Auguſto. Alex. Neapol, lib. 1. c. 28.

Ad

Ad Sextum.

XL. LVI.

Vis te Sexte coli: volebam amare,
Parendum eſt tibi: quod iubes, colèris.
Sed ſi te colo, Sexte, non amabo.

Aequalitatem & familiaritatem ineſſe docet meræ amicitiæ. COLI) quod eſt inæqualium, potentiores enim coluntur à tenuioribus, æquales inter ſe familiariter amant: & notum eſt verbum Aequalitas amicitiæ.

SI TE COLO NON AMABO) quia non poteſt amor cum timore miſceri. Coniunctus eſt enim quidam metus, qui non amorem, ſed odium creat. Hinc inter inæquales fortuna, ſtatu, conditione, vix vnquam vera amicitia; inferiores enim niſi colant ſuperiores, videntur contra officiũ facere. Vrbanè Auguſtus exceptus à quodam (vt nulli ferè negabat) perparca ac pœnè quotidiana cœna cùm à conuiuatore dimitteretur, hoc illi tantùm inſuſurrauit, *non putabam me tibi tam familiarem*. Macrob. Apophtheg. Xiphilinum de Traiano, Sidonium lib. 4. epiſt. 4. Plutarchi Alexandrum de Cratero & Hephæſtione lege.

* In fictum diuitem.

XLI. LVII.

** De Micropſycho.*

Hic quem videtis greßibus vagis lætum,
Amethyſtinatus media qui ſecat ſepta;
Quem non lacernis Publius meus vincit,
Non ipſe Codrus alpha pœnulatorum:
Quem grex togatus ſequitur, & capillatus,
Recensq́ ſella, linteisq́ lorisq́ . . . .
Oppignerauit admodò Claudij menſam
Vix octo nummis annulum, vnde cœnaret.

Inſcriptio continet argumentum. & notat Saufellum equitem ad incitas redactum.

GRESSIBVS VAGIS) graphicè deſcribit Sycophantæ tardum & magnis, & amplis paſsibus inceſſum, VAGIS) etiam incertis expone, hoc eſt, temerè nunc huc nunc illuc graditur.

AMETHYSTINATVS) Amethyſtus gemma violacei coloris, dicta Plutarcho teſte, quod arceat temulentiam. Inde Amethyſtinæ veſtes, quæ gemmæ, ſeu lapidis colorem referunt. ad genera purpurarum refertur. Bayfius cap. 3. de veſtibus, & Antonius Thyleſius de coloribus, pluresq́; alij. Veyelbraun.

AMETHYSTINATVS) ornatus amethyſtinis veſtibus, ſicut Coccinatus, togatus, Bæticatus, Leucophæatus, nec enim puto hîc Amethyſtinatus ſicut Sardonichatus, vt intelligitur ille qui Sardonychem gemmam geſtat.

—MEDIA QVI SECAT SEPTA) Ardelio ille, der Gaſſentretter. Septa erant, in quibus populus R. ſuffragia ferebat. De his ſupra copioſius e. 9. De Selio dictum. MEDIA) velut princeps & Imperator. SECAT) quia media dixerat, rectè ſubiungit ſecat, metitur enim & quaſi diuidit viam, omnia ad faſtum exprimendum apta.

QVEM NON LACERNIS PVBLIVS MEVS VINCIT) Qui pauperior eſt Publio & Codro. aut qui habet æquè tritas & viles veſtes, ac Publius & Codrus. An Publius eſt ille, de quo libro 1. in Iſſa?

NEC IPSE CODRVS ALPHA PENVLATORVM) Hoc vincit Codrus. haud meliores habet pœnulas ac Codrus, nec Codrus meliores Amethyſtinato. Sed quomodo Amethyſtinatus? quia Amethyſtinæ non erant fictitij illius equitis Saufelli, ſed conductæ duntaxat, vt hodiè conducuntur à Iudæis.

ALPHA PŒNVLATORVM) Intellige principem pauperrimum, id eſt, pauperũ. Alpha in ordine primũ ſignificat, ſeu primus ſit inter diuites, ſeu pauperes, ſeu doctos, ſeu indoctos: vt ω vltimũ. Vnde prouerbium α pœnulatorum. Eratoſthenes apud Gemiſtium, *βῆτα τῶν φιλοσοφούντων* dictus eſt.

CODRVS) De hoc eodem Codro eſt illud Martialis lib. 5. e. 27.

Quod Alpha dixi Codre pœnulatorum
Te nuper aliqua cum iocarer in charta
Si fortè litem mouit hic tibi verſus
Dicas licebit beta me Togatorum.

Lipſ.lib.El.1. c.13. Pœnulam pullam ſerui geſtabant iu cultu quotidiano. Deinde cùm iter facerent. Cicer.pro Milone. deinde verò paſsim omnes. Præſertim verò panperes. Lipſius lib.El.1.c.13. Bayſius.Roſinus. Et adagium Codro panperior. Et hîc certè pœnulam pro paupere ſumi, nam Codrus poëta paupertimus, cuius ſupellectilem deſcribit his verſibus Iunenal.Sat.3.

Lectus erat Codro Procula minor, vrceoli ſex
Ornamentum abaci, nec non & paruulus infra
Cantharus, & recubans ſub eodem marmore Chiron.
Iamq́; vetus Græcos ſeruabat ciſta libellos
Et diuina opici rodebant carmina mures
Nil habuit Codrus quis enim negat?———

QVEM GREX TOGATVS SEQVITVR ET CAPILLATVS) Hoc nou ad Codrum, ſed Sauſellum. GREX TOGATVS) clientes officioſi & albati, conducti capillati ſerui, mallem pueros interpretari, qui Martiali ſæpius capillati.

RECENSQVE SELLA LINTEISQVE LORISQVE) Lecticis primùm geſtabantur honeſtiores, deinde Imperatorum temporibus ſellis, eiſq́ue vel laxioribus, vel anguſtioribus, pro cuiuſque fortuna, & primû apertis, dein vt fœminæ clauſis. Lege Lipſ.Elect.lib.1.c.14. accuratiſsimè de ſellis diſputantē. Linteis quibus ſellam velabant: ſic enim ſuſpicor, niſi fortè ornatus cauſſa vſum. Vinculis quibus lectica colligabatur. Gracchus. Vbi audiuit, lecticam depoui iuſsit: ſtuppis quibus lectica deligata erat vſque adeò verberari iuſsit, dum animam efflauit. Lipſius auctor huius explicationis.

Extrema egeſtatis index Iuuen.Sat.1. OPPIGNERAVIT AD MODO CLAVDII MENSAM, VIX OCTO NVMMIS ANNVLVM, VNDE CŒNARET) Depoſuit apud Claudium fœneratorē (& Collybiſtam) ſiue Trapezitam annulum pignoris loco, vti mutuos octo nummos acciperet, quibus cœuam compararet, adeò in ſpondeudo diues, re miſer & egenus erat. A.

In Zoilum.

LVIII. XLII.

Pexatus pulchrè rides mea Zoile trita,
Sunt hæc trita quidem Zoile, ſed mea ſunt.

Idem argumentum ſuperiori. Zoilus lautior Martiale, ſed alienis plumis tectus erat. PEXATVS) à toga pexa, id eſt, villoſa, pexati dicuntur qui pexam geſtant. de pexa ſuprà lib. hoc epig.33. Lib.5.c.14. vbi Lipſij ſententiam adduximus. hîc adde Turnebium, ſi placet. Veſtes, inquit, illæ pexæ ſunt, in quibus nec ſtamen, nec ſubtegmen apparet, eminente & operiente villo: nam in quibuſdam licet numerare licia, vt in quibus textis & tramis lana & pilo propior vt iſtianis. TRITA) veſtimenta togam, & lacernā vſu attritam. SED MEA SVNT) tu conductitiam tantum habes veſtes, ego non alienam, ita ego ditior, nec pexam, nec tritam habes quæ tua ſunt. De Zoilo aliâs plura.

De Cœnatione micæ.

LIX. XLIII.

Mica vocor, quid ſim cernis? Cœnatio parua
Ex me Cæſareum proſpicis ecce tholum
Frange toros: pete vina: roſas cape: tingere nardo:
*Ipſe iubet mortis te * meminiſſe Deus.*

* de meminiſſe.

Laudat Domitiani Diætam, ſiue cœnaculum aureum, & hortatur amicos auctore principe ad viuendum. MICA VOCOR) Fuit Mica aurea ſecunda regione vrbis P.V.Reperio apud ſcriptores varia cœnaculorum cognomina. Strabo tradit Alexandriæ ab Antonio Triumuito ædificatam diætam regiam, quam Timonion appellauit, in qua poſt Actiacam pugnam vitam Timoniā, ſolitariamq́ue ageret. Aliam Romæ in Vita Claudij diætam vocat Tranquillus Hermæum. Lampridius ab Alexandro Imperatore Romano in Regia ſeu palatio diætam ſcribit dictam Mammeam, quod mater Mammea vocaretur. Plutarchus Lucilli diætam Apollinem cognominatam ait. Vbi ſummo impendio parabantur conuiuia. Vnde celebratiſsima eſt illa vox, Cœnatur in Apolline. Ita diæta Domitiani ab operis paruitate vocatur Mica, quam præter Euſebium videtur inſinuare Plutarchus in Poplicola: *At, inquit, quibus ſatis Capitolij magnificentia admirationem, hi vnam ſi in Domitiani domo videant porticum, vel baſilicam, vel balneum, vel pellicum diætam: cuiuſcemodi eſt Epicharmi ad gurgitem dictum. Homo benignus es, habes morbum, geſtis tu largiens: conſimile quid ad Domitianum coguntur dicere. Non tu quidem religioſus, nec magnificus es: morbo teneris, gaudes cùm in ædificia omnia profundas: qui, vt Midas ille, omnia tibi aurea fieri, & gemmea cupis.* Vides dici diætam, & legis omnia fuiſſe aurea & gemmea. CŒNATIO PARVA) Iam ſuprà diximus lib.5.ep. ad Gallum cœnationem, & cœnaculum

Luxus Domitiani ex Plutarcho.

eam

eam habere vim, hoc eſt, locum eſſe vbi cœnaretur. Obſerua tamen ex Valla, diſcrimen quoddam in cœnaculo & cœnatione, *Cœnaculum*, inquit lib. 4. c. 22. *locus ad cœnandum in loco ſuperiori; cœnatio locus ad cœnandum, ſed in imo potius. Iuuenal. -- & algentem rapiat cœnatio ſolem. Veruntamē cœnaculum, non tam pro loco cœnandi, quàm pro parte domus ſuperiore accipitur, quæ frequenter hoſpitibus ad habitandum locari ſolet, qui totam domum conducere non poſſunt, & parte inferiore, ſiue illa taberna, ſiue officina ſit non habent opus. Non eſt dubium, &c.*

EX ME CÆSAREVM PROSPICIS ECCA THOLVM) Vel Capitolium, vel Flauiæ gentis templum, ſi tamen tum ædificatum erat, vel ædes Cæſaris. Templum autem Cæſaris ex hoc loco, vel cùm me vides, ex magnificentia coniectas opus eſſe Cæſaris. Immò nec capitolium, nec templum Cæſaris, nec Flauiæ gentis poëta hîc intelligit. Sed tholum interiorem ipſius micæ, à quo pendebat cranium, quod conuiuas mortis admonebat, vt eo largius, & indulgentius viuerent, ac potationibus voluptatibusque aſsiduè vacarent. hæc ſententia placet. THOLVS) *Tholus*, inquit Philander ad 4. Vitruuij. *eſt ædificij camera. quæ altius creſcens rotunda forma in faſtigatum cacumen deſinit, à quo πάνθειον θολοειδὲς ὂν, ſcripſit Dion lib. 53. Re enim vera Pantheum eſt hemiſphærio tectum, hoc eſt, circulata camera, inq; medio hemiſphærio lumen ad circinum factum. Aliàs eſt teſtudinis vmbilicus, id eſt, veluti ſcutum in medio tecto, quo trabes omnes conueniunt, vbi dona ſuſpendebantur auctore Seruio. 9. Æneid.* Varro de re ruſtica tholum dixit, *ædificium rotundum columnatum, duplici columnarum ordine inter quas retibus pro parietibus obiectis, aues omnigenum maximeq; cantatrices nutriebantur.* Plura habes apud Philandrum loco d. Vitruuium lib. 7. cap. 5. vbi tholos appellat tholorum rotunda tecta, aut potius tholos rotundas cameras, in tecta rotunda deſinentes; vt hoc loco tholus videtur capiendus.

FRANGAT TOROS) Auctore Cæſare, viuamus, potemus, ludamus priuſquam abeamus. Torus hoc loco pro lecto ipſo capitur, in quo cœnaturi accumbebant. qui propriè torus fuit, vt ſuprà ep. 11. expoſuimus. FRANGAT TOROS) aſsiduus accumbe, vt vſu diurno nocturnoq; frangatur, aut vt alij accumbendo diſturba, vt lectus compoſitus ſolet turbari, cùm itur cubitum, aut cubitu ſurgitur. Simile eſt illud 1. Anthol. Palladæ.

Palladæ. Ἔσθιε, πῖνε μόνος ὅμπερ ἔσθιεις ἐγὼ εἶχε.

Et eiuſd. Πῖνε γέρον, μὴ χάμπε, πόσον χρόνον ἐνθάδε μίμνεις;

PATE VINA) pota Græco more, maioribus poſce poculis, græcare, ROSAS CAPE) coronati bibebant veteres, quod mille locis Martialis, & mille auctores Græci Latiniq; loquuntur. lege Anthol. c. 47. l. 2. TINGARA NARDO) vngaris. De nardo vide lib. 13. e. 51. Texta roſi fortaſſe tibi vel diuite nardo.

Multa ſuper roſis hoc loco, & coronis Heraldus.

IPSE IVBET MORTIS TE MEMINISSE DEVS) Domitius ex manu S. docet legendum dememiniſſe, id eſt, obliuiſci, ſed obtinet vulgata & laudata. Senſus eſt. Ipſe Deus Cæſar Domitianus extructa aurea diæta, monet vt præſenti vita fruare & vtare, nullamq; horam (vt Martialis & alij iubent) à iocis & voluptatibus abire patiaris. Planè fuit illud Epicurei porci lib. 2. Anthol.

Viue memor lethi, &c. Extremumq; tibi ſemper adeſſe puta.

Ἤθελον ἂν πλουτεῖν ὡς πλούσιος ἦν ποτε Κροῖσος
Καὶ βασιλεὺς εἶναι τῆς μεγάλης Ἀσίης.
Ἀλλ᾽ ὅταν ἐμβλέψω Νικάνορα τὸν σοροπηγὸν
Καὶ γνῶ πρὸς τί ποιεῖ ταῦτα τὰ γλωσσόκομα
Ἀλείψας πάσας καὶ τὰς κοτύλας ὑποβρέξας
Τὴν Ἀσίαν πωλῶ πρὸς μύρα καὶ στεφάνους.

De oſcillo, σωμάτιον σκελετοῖς, copioſè Ioſ. Scal. ad Auſonium.

Eiuſdem ferè argumenti ſunt illa lib. 2. c. 42. καὶ πῖνε, καὶ τέρπε, &c. & καὶ μύρα καὶ στεφάνους, & Anacreontis, ὅ μοι μέλει Γύγεω, &c. τὸ δ᾽ αὔριον τίς οἶδε. Et Palladæ, πῖνε καὶ εὐφραίνου, &c. & alia pleraq;. Sed omnium optimè exprimit diſtichon illud. Ἡδυχαρῆ χαρίεντα, &c.
Extremum eſt hoc. Πῖνε λέγει τὸ γλύμμα, καὶ ἔσθιε, καὶ περίκεισο.
Ἄρτια τοιοῦτοι γινόμεθ᾽ ἐξαπίνης. Scal. Auſon. lect. li. 2. c. 25. plura ex Auſonio & aliis.

Et Aegyptij ceream in conuinio circumferebāt mortis imaginem, vt conuiuæ de morte admoniti largius ſe inuitarent, genioq; ſuo benignè facerent * quod animam vnà cum corpore putarent nonnulli interire. Apud Arbitrum in Trimalcionis conuiuio idem lego. *Potantibus ergo & accuratiſsimè nobis lautitias mirantibus, laruā argenteam attulit ſeruus ſic aptā, vt articuli eius vertebræq; locatæ in omnem partem flecterentur. Hanc cum ſuper menſam, ſemel iterumq; abieciſſet, & catenatio mobilis aliquot figuras exprimeret, Trimalcio adiecit.*

Heu heu nos miſeros, quam totus homuncio nil eſt:
Sic erimus cuncti, poſtquam nos auferet orcus.

** Herodotus de Aegyptiorum inſtitutis. Inſcriptio Gemmæ ead. Amici dum viuimus viuamus.*

In * Taurum.

XLIV. LXIV.

** Laurum.*

Dum modò cauſsidicum dum te modò Rhetora fingis,
Et non decernis, Taure, quid eſſe velis;
*Peleos & Priami * tranſit vel Neſtoris * ætas,*
Et fuerit ſerum iam tibi deſinere.

** tranſit. * annos,*

Jncipe, tres vno perierunt rhetores anno,
Si quid habes animi, ſi quid in arte vales.
Si ſchola damnatur, fora litibus omnia feruent:
* potes. *Jpſe * poteſt fieri Marſya cauſſidicus:*
* ſperabimus. *Eia age, rumpe moras. quo te * ſpectabimus vſq;?*
* quis. *Dum, * quid ſis, dubitas, iam potes eſſe nihil.*

Taurum vel Laurum ἀπειρόκαλον contemnit, nec Rhetorem, nec Cauſsidicum eſſe contendit. Qui temporibus Martialis & paullò antè Martialem Cauſsidici, patroni, aduocati vocabantur, Ciceronis æuo Oratoris nomen amplius & auguſtius ferebant. Primus dicitur flexiſſe ab illa vetere dicendi via directa, Caſsius Seuerus quaſi parens Cauſsidicorum, & nouæ eloquentiæ nouus magiſter. Quintil. in de Oratoribus dialogo. Cauſsidicus autem à Rhetore differt vt Rhetor & Orator. Rhetor eſt is qui præcepta, artemq; dicendi tradit. Cauſsidicus & Orator præceptis vtuntur, vſuque ipſo eloquentiam exercent in foro & in iudiciis. QVID ESSE VELIS) Cauſsidicus an Rhetor, an vterque, an neuter, an nihil.

* tranſit. * annos. PELEOS ET PRIAMI * TRANSIT VEL NESTORIS * ÆTAS) Iam prope centum imo trecentos deliberas annos. vtrum te foro vel ſcholæ velis applicare. PELEOS) Miror quid hic enumeret duos Pelios Domitius, cū nihil hîc de Peliis, ſed de Peleo Aeaci Iouis nepote patre Achillis agatur. De quo præter poëtas ſcribūt & Hiſtorici. Pauſanias in Corinthiacis, Diodorus Siculus lib. 4. & alij. Quot annos vixerit, nihil hactenus memini legere. PRIAMI) Priami ſenectam deſcribit Virgil. 2. Aeneid. *Arma diu ſenior deſueta trementibus æuo, &c.*

Eodem libro refert æquæuum fuiſſe Anchiſæ. NESTORIS AETAS) nonaginta vt multi, trecentos, vt Ouidius docet, vixit annos. de hoc lib. 1. accuratius. SERVM IAM DESINERE) Oportebat, inquit, iam pridem deſiiſſe vel Oratoriam, vel Rhetoricam, cùm tu adhuc hæres, quod genus artis velis amplecti. Iam in ea es ætate, vt videri poſsis ſerius deſinere quàm incipere. INCIPE TRES VN. PERIĒ. RHET. AN.) Iam incipe, quia præſtantiſsimi Rhetores extincti ſunt, & tu quamuis ἐκ πολλῶν, tamen aliquo numero eſſe poteris. Qui fuerint ij tres Rhetores, & quo anno perierint quæro, nec tamen opere magno quærendum puto. Ateſtinum, & Ciuem extinctos nominat lib. 3. 38. Egit Ateſtinus cauſſas, & Ciuis, laudat & Iuuenal. Sat. 7. Paullum tenuem. Coſſum & Baſilum. Fuit & Matho eod. tempore Cauſsidicus, vt alios taceam, inter quos princeps Regulus. SI QVID HABES ANIMI, SI QVID IN ARTE VALES) accingere vel ad docendum, vel dicendum, ſi quid didiciſti. SI SCHOLA DAMNATVR) ſi Rhetoris officiū recuſas. FORA LITIBVS OM. FERVENT.) In tribus potiſsimùm foris cauſſæ agebantur, vt docet Martialis, & alij cum hoc ſcriptores. Atq; erit in triplici par mihi nemo foro, imo quatuor, vt Plinius in epiſtolis docet, & nos infrà monebimus. IPSE POTEST FIERI MARS. CAVSID.) Facilè eſt hodie fieri Cauſsidicū, quibus nil eſt rudius, immò iam propè ipſe Marſya, id eſt, poſsit agere cauſſas, dummodo loqui poſsit. Erat ſtatua in foro, de qua Suetonius, & alij. Alter ſenſus non ſine ſenſu acutiore. Tam frequentes aguntur cauſſæ, vt Marſyæ ſtatua in foro ſita potuerit addiſcere artem dicendi quamuis ſaxea. lege Lipſium lib. 3. antiq. lect. Ad Marſyæ ſtatuam Romani vadimonia obibant Porphy. ad Hor. obeamus Marſyæ. Senecam lege 6. de Benef. Plin. lib. 21. c. 3. De eod. Marſya lib. 10. ep. 62. Geſtabat Marſyas manu funē, quo litigatoribus improbis ſuſpendia minabatur. Plin. lib. 35. c. 10. Sidonius carm. 13. ſcribit Marſyā indoctis poëtis minitari, immò poëtis omnibus laqueum & ſuſpendiū ominari, odio nempe Phœbi. *Marſiaq; timet manum ac rudentem, Qui Phœbi ex odio vetuſtiore, Nunc ſuſpendia vatibus minatur.*

EIA AGE RVMPE MORAS) Malo (ſperabimus) quam expectabimus, quod expectandi vim habet. qui enim ſperat expectat. Quādiu nos tenes? ecquando tandē eris vel Rhetor, vel Orator, vel nihil, nec Rhetor nec Orator. NIHIL) non inſulsè etiam ad rogum, & cineres, id eſt, mortem, quæ ad nihil redigit corpus, referūtur. Antequam deliberes quid eſſe velis, vita te deficiet. Lege ſis Quintil. lib. 12. c. 6. Epict. c. 26.

In Saletanum.

LXV. XLV.

Cur triſtiorem cernimus Saletanum?
An cauſſa leuis eſt? extuli, inquis, vxorem?
O grande fati crimen! ô grauem caſum!
Jlla, illa diues mortua eſt Secundilla,
Centena decies quæ tibi dedit dotis?
Nollem accidiſſet hoc tibi, Saletane.

Dolere

Dolere ſimulat caſum Saletani, & inuidet hæreditati. EXTVLI) cur ſolito triſtior es? mortua vxor, extuli proprium funeris verbum. Ter. in Andr. Effertur, imus, &c. Plautus in Aſinaria. —Vtinam ſic efferamur. Cic. pro Flacco. cùm efferretur magna frequentia, & aliis locis, atq; alij. O GRANDE FATI CRIMEN) Ironicῶς, peccaſti mors, errasti fatum, quid tanto bono affeciſti Saletanum. ILLA, ILLA DIVES) Secundilla vxor Saletani, quæ plenam mariti reliquit dotem. Dos maxima, vt ſuprà diximus, erant decies centena millia HS, viginti quinq; millia Philippæorum. NOLLEM ACCIDISSET HOC TIBI) Ad dotem refertur. nollem mortua eſſet Secundilla ne tu dotem occupares, argutia eſt in ambiguitate ſermonis. videtur dolere caſum, & dolet fœlicitatem Saletani. *Königliche Taller.*

In Lalagen.

XLVI. LXVI.

Unus de toto peccauerat orbe comarum
Annulus incerta non benè fixus acu.
Hoc facinus Lalage ſpeculo, quo viderat vlta eſt,
Et cecidit ſectis icta Plecuſa comis.
*Deſine * iam Lalage triſtes ornare capillos,* ** tam.*
Tangat & inſanum nulla puella caput.
Hoc ſalamandra notet, vel ſæua nouacula nudet,
Vt digna ſpeculo fiat imago tuo.

Intemperiem & inſolentiam Lalages inſectatur. vt Iuuen. Sat. 6. alias perſtringit nominatim, alias generatim fœminas omnes. VNVS ANNVLVS) cincinnus crinium. circuli gemini in formam geminæ lunæ erigebantur in comarum fronte, à læua & dextra comæ tranſuerſæ & erectæ, quos cincinnos dicebat, circulis inuoluebantur, acuque figebantur. Iuuen. Sat. 6.

Altior hic quare cincinnus?

Sunt qui interpretentur annulum crinium ſiue capillum criſpum dependentem. Sed fruſtrà ſunt. INCERTA ACV) quæ crines non fideliter conſtringit, ſed extra locum defixa eſt. de hac acu lib. 14. plura. HOC FACINVS LALAGE) Lalage fictum nomen. Studium ornandi componendiq́ue capillamentum ita deſcribit Iuuenalis. *De crinali acu pleniſſimè VVouerinus ad Petronium, p. 294 nos lib. 14. ep. 24. Pamelius ad Tertullianum lib. de cultu fæm. c. 7. De Virgin. Velandis c. 12. De corona Mil. c. 14. Martial li. 14. Ibi plura. Heraldus ad hunc locum.*

——altera læuum
Excedit pectitq; comas & voluit in orbem
Eſt in conſilio matrona, admotaq; lanis
Emerita quæ ceſſet acu: ſententia prima
Huius erit: poſt hanc ætate atq; arte minores
Cenſebunt, tamquam famæ diſcrimen agatur
Aut animæ, tanti eſt quærendi cura decoris.
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Ædificat caput
Poſt minor eſt: aliam credas——

Sic Lalage cum cincinnos in ſpeculo contemplata viderit non pares eſſe vleiſcitur errorem velut capitale facinus. ſic enim ſequitur. ET CECIDIT SECTIS ICTA PLECVSA COMIS) An Plecuſam ancillam crudelis Lalage omnino mactauit? haud credo. Sed cur CECIDIT) cadere mori eſt. auctores innuere Plautus, Virgilius, Ouid. Cic. Tacitus aliiq́ue, & valet ad inuidiam Lalages, ſi ob leniculam culpam, imò inſontem Plecuſam interfecit. Quod ſi tibi ἄτοπον, ſic interpretare, icta ſpeculo cōcidit, nec tamen exanimata, ſic apud Iuuenalē tractata eſt Phecas puella, non à Taurea fœmina, vt ridicule Domitius, taurea enim genus flagri aut nerui eſt, ſed taureo neruo pulſata. Verſus ſunt hi. *Boia.*

Componit crinem (Pſecas ancilla dominæ) laceratis ipſa capillis
Nuda humeros Pſecas infelix nudiſq; mamillis,
Altior hic quare cincinnus? taurea punit
Continuò flexi crimen, facinus capilli.

Taurea punit, neruus punit ancillam μετωνυμικῶς. ſic Plautus eſt locutus in Aſinar. *De taureis Tertull. ad Martyres.*

Apud Fuſtitudinas, ferricrepinas inſulas
Vbi viuos homines incurſant mortui boues, id eſt, nerui bubuli.

PLECVSA) Plecuſam non reperio inter Dianæ miniſtras apud Ouidium, qui has tantum recenſet lib. 3. Iſmenidem, Crocalin, Nipren, Hyalen, Rhaniden, Pſecademq́; cuius mentio apud Iuuenalem, lego tamen illi fuiſſe octogenas nymphas. An quia venatrix Diana paſſo capillo?

Virgil.1. *——dederatq; comas diffundere ventis*

De Venere quidem, ſed habitu venatricis.

Plecuſa verò colligit inflectitq; crines, atq; annulos ſpirasq; intorquet, quod ipſum nomen à πλέκειν, haud dubiè deductum docet. DESINE IAM LALAGE) Pendeas à cruce Lalage cum tuis capillis, quorum cauſa tanta patiuntur inſontes puellæ. TRISTES) quia cauſſa triſtitiæ puellæ, & verberum puellis. *Quid Pſecas admiſit? quanam eſt hic culpa puellæ*

Si tibi diſplicuit naſus tuus?

De ſalamãdra ignem extinguente, Aelianus lib.2. de animal.c.31.

INSANVM CAPVT) Dominæ cædentis ancillas ob pilum conturbatum. HOC SALAMANDRA NOTET) Caput dignum ſanie ſalamandræ, qua imbutum totum depiletur, aut certè ferro ad cutem radatur, vt digna tuo ſpeculo fiat imago, vt caput ſit tam nudum ac ipſum ſpeculum eſt. Nihil autem eſt turpius calua muliere. Apuleius lib.2. Metamorph. de ornatu crinium ſic ait: *Licet Venus ipſa fuerit, licet omni gratiarum choro ſtipata, & toto cupidinũ populo comitata, & balteo ſuo cincta cinnama fragrans, & balſama rorans, calua proceſſerit, placere non poterit, &c.* digna ſpeculo, dignũ verberibus caput. Quod autem Martialis de ſalamandræ ſanie ſcribit, præter Plinium confirmat Dioſcorides lib.2. c.56. Liquefacta in oleo pilos euellit, exenterata, detractis pedibus & capite, in melle ſeruãtur ad eundem vſum. Sammonicus. *Seu Salamandra potens nulliq; obnoxia flammis*

Eximium capitis tactu deiecit honorem.

Petronius. Quid dicis tu latro? quæ Salamandra ſupercilia tua exuſsit? Nicandri ſcholiaſtes. τὰ δ᾽ ὕπερ αὐτῆς ψιλοῖ τὰς τρίχας. Hoc παρέργως addo, fide carere, quod Aelianus lib.4. Animal.c.31. & Plin.li.10.c.17.& Ariſt.li.5.c.19. de hiſt.anim. affirmant, Salamandrã in igne viuere, imo ignem extinguere. Sic enim Dioſcorides. *Salamandra Lacertæ genus eſt, iners, varium, quod fruſtra creditum eſt ignibus viuere.* Galenus lib.3. de temperamentis. Salamandrã ait ad certum vſq; temporis ſpacium in igne nihil pati, vri tamẽ ſi ea longius igni ſit admota. Ab his ſtat doctiſsimus Matthiolus ad Dioſcorid. in adductum locum. Qui addit ſalamandras in Tridentino agro copioſas eſſe.

In Poſthumum.

LXVII. XLVII.

Occurris quocunq; loco mihi Poſthume, clamas
Protinus, & prima eſt hæc tua vox QVID AGIS?
Hoc, ſi me decies vna conueneris hora
Dicis. habes puto tu Poſthume, nil quod agas.

Otium & ignauiam Poſthumi exagitat, cuius vnicum videtur negotium rogare quid alij agant, cùm ipſi nihil ſit quod agat. QVID AGIS?) Obuios poſt datam, & acceptam ſalutem interrogabant ſolenni & vulgari formula, Quid agis? Plin.epiſt.20.li.3. Et Hercule, quouſq; illa vulgaria, ergo, quid agis? & quid cõmodè vales? Elegãs eſt & Grani præconis reſponſum, M. Druſo tribuno plebis multa in Rempub. molienti datũ, cùm ſalutaſſet dixiſſetq;, Quid agis Grani? reſpõdit imo verò tu Druſe quid agis? Machinationes in Rempub. notabat. Sic Plaut. Curcul. Tu quid agis, qui patriam euerſum vadis? *O ſcelerum caput SALVE, QVID AGIS? C. viuo.*

Horat.lib.1.Sat.9. *Occurrit quidam notus mihi nomine tantùm,*
Acceptaq; manu, quid agis dulciſsime rerum?
Suauiter, vt nunc eſt, inquam: & cupio omnia, quæ vis.

Exempla eiuſdem formulæ ſexcenta tibi paſsim apud Ouidium, Ciceronem, Senecam, Plutarchum, Manutium, & alios occurrent. HOC SI ME DECIES) Hoc vnum habebat Poſthumus quod ageret, vt quæreret quid agerent alij, ſed hoc agere, eſt nihil agere.

Ad Olum.

LXVIII. XLVIII.

Quod te nomine iam tuo ſaluto,
Quem regem, & dominum prius vocabam,
Ne me dixeris eſſe contumacem,
TOTIS PILEA SARCINIS REDEMI.
Reges & dominos habere debet,
Qui ſe non habet atq; concupiſcit.
Seruum ſi potes, Ole, non habere,
Et regem potes, Ole, non habere.

Se tandem

Se tandem verè liberum ait,nullumq́ue agnoſcere dominum amplius.Ne me ſuperbum & inſolentem exiſtima quod te tuo nomine compellẽ,quem antea regem appellaui. OLVS)fictum à poëta nomen,ad quem plura extant. QVEM REGEM ET DOMINVM)Clientes ſuos patronos, non ſecus ac ſerui dominos regesq; appellitabant, de qua re lib.1. à nobis dictum commemini ad Priſcum. Cùm te non noſſem regem dominumq; vocabam. TOTIS PILEA SARCINIS) omnes fortunas meas poſt habui libertati, ſarcinas meas commutaui libertate. ſeu iam rebus omnibus relictis contemptiſq́ue peperi mihi libertatem. Metaphora ducta à veterum conſuetudine, qua ſerui, cùm ſtatum mutarent, ac manu mitterentur,capite raſo pileum accipiebant. Plaut. Amphitr.

——Quod ille faciat Iuppiter
Vt ego hodie raſo capite caluus capiam pileum.

Plutarchus in T.Flaminio de Romanis ab eo liberatis. *Hi enim viri quemadmodum conſueuerant ſerui,vbi manu miſſi fuerint,raſis capitibus pileos gerere ita ipſi ornati Tito triumphanti comites ſe præbuerunt*.Appian.bello Mithridat.de Pruſia.Suet.Ner.*Obiit trigeſimo & ſecundo ætatis anno,quo die quondã Octauiam interemerat,tantumq́ gaudium publicè præbuit, vt plebs pileata tota vrbe diſcurrerit.* Seruius ad 8.Aen.refert Feroniam ſeruorum ſeu libertorum Deam haberi, quod in templo eius capite raſo ſoliti ſint pileum accipere.Extat pileus etiam libertatis ſignũ in nummis.Figurabantur enim ſigilla quatuor expeditis pedibus gradientia,quorum ſecundum &quartum faſces & ſecures alligatas geſtarent. cum inſcriptione BRVTVS.Vnde apud Virgil.*——animamq́ ſuperbam*
Vltoris Bruti faſceſq́ videre receptos.

Ab altera parte fœmineum caput eſt cum inſcriptione LIBERTAS. In hiſtoriæ memoriam ſcilicet. quod exactis regibus partaq; libertate conſularis magiſtratus annuus auctore præcipuè Bruto, cõſtitutus. Quod verò in alterius Bruti numiſmatis cernere eſt pugiones duos adiecto pileo,Dion ex hoc Brutum & Caſsium patriæ liberatores indicari dicit.Nam pugio cædem patratã omnino ſignificat,pileus verò libertatem.Natum hinc prouerbium. *Ad pileum vocare*,pro eo quod eſt ad libertatem inuitare,aut promiſsis ingentibus ſeditionem commouere.Seneca epiſt.47.*Dicat nunc me vocare ad pileum ſeruos,& dominos de faſtigio deiicere*.Liuius li.34.*Poſtero die ſerui ad pileum vocati, & carcere vincti emiſſi,etc*.Suet.T.6.*Seruuſq́ ad pileum fruſtra vocatus in Siciliam profugit*.Lege Pierium li.40. Lambinum in Plaut.Adagiographum,&c. REDEMI) Videtur alluſiſſe ad genus manumiſsionis quod cenſu fiebat. Vlpianus. *Serui qui in peculio centum haberent, aut quibus eas facultates domini impartirent. Si eos domini in cenſum ciuium,à cenſoribus adſcribi iuberent,libertatem conſequebantur*.Hæc manumiſsio à Seruio Tullio 6.Rom.Rege originem videtur traxiſſe plura lib.9.epiſt.89.

Multus in hoc iſtem pileo Heraldus.

REGES ET DOMINOS HABERE DEBET) Seruus cliens, & indigens alieni,quiq; vult ipſe fieri dominus & rex dominum quærat, ille enim ſe non habet, non liber eſt, non eſt contentus ſuo, qui ſeruit aliis, vt habeat, ego me habeo,nil quæro aliud.Dominus quærit ſeruum & clientẽ; cliens & ſeruus dominum;ego nec dominum,nec ſeruum. QVOD REGES DOMINIQVE) opes, diuitias,ſeruos,clientes. hæc vt acquirant ipſi domini, maioribus ſeruiunt dominis,vt hodie nobiliores aulici. SERVVM SI POTES OLE NON HABERE) Qui poteſt carere ſeruo,carere poteſt & domino, ipſe ſibi ſeruus & dominus, vt Ouidius de Palæmone & Baucide 8. Metam. *8.Metam.*

Nec refert dominos illic famuloſq́ requiras,
Tota domus duo ſunt, iidem parentq́, iubentq́.

Liber tamen quiſquis ſibi imperare poteſt,quod vult,& imperata facere,aut recuſare. Eiuſmodi homo ſynopæus ille doliaris fuit, qui ſe Alexandro præferre non dubitauit, nec alios ſeruos aut clientes habuit,quàm mures & glires. Ad ſeruos alendos opus eſt ſumptu, quo plerique carent,niſi ipſi ſeruiant,quod dum faciunt, amittunt libertatem, quamuis ſeruos habeant.

In Claſsicum.

XLIX. LXIX.

Inuitum cœnare foris te Claſsice, dicis,
Si non mentiris, Claſsice, diſpeream.
Ipſe quoque ad cœnam gaudebat Apicius ire.
Cum cœnaret, erat triſtior ille, domi
Si tamen inuitus vadis, cur Claſsice vadis?
Cogor ait? verum eſt, cogitur & Selius.
En rogat ad cœnam Melior te, Claſsice, rectam.
Grandia verba vbi ſunt? ſi vir es,ecce nega.

Claſsicum cœnipetam tangit, qui verbo negabat, re maxime expetebat conuiuia. DISPEREAM) Formula Romanis vſitata in execrationibus adiurationibusque. Horatius lib. 1. Sat. 9.

—diſpeream ni Summoſſes omnes—

Plautus Amphit. Virgilins Catalectis. Catullus 93. *—diſpeream me niſi Lesbia amat, & —verum diſpeream niſi amo.* Eandem vim habent illa verba priſcis ſolennia. peream ſi, ne viuam. Dij me perdant. Briſſonius lib. 8. IPSE QVOQVE AD COENAM) Tam leta res eſt foris cœnare, vt maiores inuitati à minoribus, ditiores à tenuioribus vocati venerint. Auguſtus Cæſar vix vlli negauit amicorum. Et quis potentior Auguſto. Apicius ille dictator helluonum & imperator popinarius copioſiſsimus, vt infra oſtendemus lib. 3. epig. 22. non inuitabat tantum ſed inuitabatur, & inuitus domi cœnitabat, etſi nihil delitiarum deeſſet. Largè de Apicio hîc Heraldus.

SI TAMEN INVITVS VADIS CVR CLASSICE VADIS?) Fateri nolentem, eſſe tamen cenipetam oſtendit Claſsicum. ſi inuitus vadis, cur vadis? atqui verò nemo cogitur inuitus promittere. Eleganter paraſitos hoſce & gnatones deſcribit Sidonius lib. 3. epiſt. 3. Ieiunat quoties non vocatur, ſed ſic quoque leuitate paraſitica. Si inuitetur excuſans, Si vitetur explorans, Si excludatur exprobrans, Si admittatur exultans, Si verberetur expectans. Cùm diſcubuerit, fertur actutum, Si tardè comedat in rapinas: Si citò ſaturetur in lacrymas: Si ſitiat in querelas, Si inebrietur in vomicas, &c. tu perge ſi vacas, nam graphicè depingit hos ceniſequos. COGOR) cogeris? qui? quia pauper? ditiſsimus: contendit ipſo Apicio. an vt parcat ſumptibus ne cogatur viciſsim alios vocare? an quia alienæ dulciores cœnæ, vt Diogenes de vino ſenſit? Hoc ſuadeor. & fortè vtrunque. Nam cogitur, inquit, vt Selius. Selius autem vt ſupra hoc libro expoſitum eſt, tota vrbe quæritabat cœnas alienas, quod domi vilius cœnaret & aſſueſſet alienas lābere quadras. Ita triſte erat Selio domicenium, affectabat foris lautiores. Eod. modo Claſsicus tantum lautis accumbit, & cogitur à ventre & cupidine, trahiturq; ad alieni foci nidorem, vt ſua quemq; trahit voluptas.

EN ROGAT AD COENAM MELIOR TE CLASSICE RECTAM) Rogarat aliquis tenuiorum ad cœnam Claſsicum, negabat, ſeque inuitum foris cœnare dictabat. rogat delicatus & nitidus Melior, & non ad ſportulam, ſed ad rectam. volas. MELIOR) vide Statium lib. 2. ſiluarum de arbore Atedij, & Epicædion in Glauciam Melioris, & Pſittacum. GRANDIA VERBA) te inuitum cœnare foris. De cœna recta, ſeu iuſta lautaque & aduerſaria illi ſportula, dicemus ad illum verſum. Promiſſa eſt nobis ſportula, recta data eſt. immo iam dictum & doctum lib. 1.

Ad Cæcilianum.

LXXI. L.

Candidius nihil eſt te, Cæciliane, notaui,
Si quando ex noſtris diſticha pauca legis.
Protinus aut Marſi recitas, aut ſcripta Catulli.
Hæc mihi das, tanquam deteriora legas,
*Vt collata magis placeant mea? credimus * illud.* * iſtud
Malo tamen recites Cæciliane tua.

Cæcilianum, ad quem ſunt plura paſsim huius poëtæ epigrammata, ironicῶς carpit ab inuidia carminum ſuorum, vt qui Martialem Catullo & Marſo deteriorem videatur iudicare. CANDIDIVS) Ἀντιφραστικῶς in os me laudas ſummo candore animi, dū meos verſiculos contendis cum Catullo & Marſo. ſed videris id eo facere, vt appareat quanto ego illis deterior. MARSI) Marſus epigrammatarius erat laudatiſsimus, de quo ſic Gyraldus. dial. 10. de hiſt. poët. *Et cum Laurea* (Ciceronis intellige) *erat Domitius Marſus, cuius epigrammata apud antiquos ſummis laudibus ſunt celebrata. Amazonida opus conſcripſit de quo Martialis.*

Quam leuis in tota Marſus Amazonide.

Plura apud eundem leges, vti & de Catullo, de quo lib. 1. diximus Marſum imitari conatus eſt Martialis. Ouidius lib. 4. de Ponto, ca. 18. cùm foret & Marſus. HAEC MIHI DAS, TANQVAM DETERIORA LEGAS) Hęc Marſi & Catulli carmina à te lecta mihi das, vt ego videam quāto mea his meliora ſint, imò deteriora, ſic enim interpretatur Martialis. VT COLLATA MAGIS PLACEANT MEA?) mihi an tibi, & mihi & tibi, vt tu Cæciliane ſimulas, eo das mihi nomine. CREDIMVS ISTVD) dari ea mente, quaſi tibi mea placeant: credimus, vt tu credis, id eſt, non credimus, ſed faciamus nos credere. MALO TAMEN RECITES) malo vt conferas te cum Catullo & Marſo. ego me ſcio eſſe deteriorem, nec iactaui meliorem. Subeſt & alia argutia. Malo tua recites & conferas cum meis, tunc facile apparebit, mea tuis meliora, vt enim me poſtpono Catullo & Marſo, ita me antepono tibi inſulſo & indocto. Et hunc ſenſum eſſe ſuadet vetus lectio, quæ primam huius epigrammatis vocem ponit Callidius, non Candidius.

In Saufellum.

LI. LXXIV.

Cinctum togatis pòſt & antè Saufellum,
Quanta reduci Regulus ſolet turba,
Ad alta tonſum templa cùm reum miſit,
Materne cernis? inuidere nolito.
Comitatus iſte ſit precor tuus nunquam.
Hos illi amicos, & greges togatorum,
Fuſciculenus præſtat, & Fauentinus.

Ad Maternum eſt hoc carmen de Saufelli inſolenti fictoque faſtu. de quo ſupra in fictum diuitem diximus. An is eſt Maternus Orator, qui in Dialogo Quintiliani de Oratoribus loquitur? CINCTVM TOGATIS POST ET ANTE) anteambulationibus, & lateronibus, & pediſequis clientibus officioſis, & de more togatis, cernis ſtipatum comitatumque Saufellum, & indicare poſsis diuitem & beatũ. QVANTA REDVCI REGVLVS) Caſtigo Iunij editionem in hoc epigrammate. quid enim τὸ (ſola) nec verſus ratio nec ſenſus conſtat, lege, ſolet. Tanta incedit comitatus turba Saufellus, quanta Regulus Cauſsidicus reo iudicio liberato & abſoluto domum reduci ſolet. altera labes in voce (Materne) perinde accentuatur ac ſi geminę voces eſſent matérne, cùm ad Maternum non Matrem ſcribat, ſed typographi non Iunij error. REGVLVS) Is ipſe eſt ad quẽ ſunt lib. 1. epigrammata de lapſu porticus. Inſignis cauſsidicus & nobilis impoſtor. Plinius lib. 2. epiſt. vlt. *Aſpice Regulum, qui ex paupere, & tenui ad tãtas opes per flagitia proceſsit, vt ipſe mihi dixerit, cùm conſuleret, quàm citò ſeſtertium ſexcenties impleturus eſſet: inueniſſe ſe exta duplicia quibus portendi millies & ducenties habiturũ, etc.* De eiuſdem Reguli ſtudio in dicendo & labore meditandi lib. 6. epiſtolarum, ẽpl. 2. vbi & mortuum affirmat Traiani imperio dignum maturiore morte.

QVANTA TVRBA) Ingens olim honor oratoribus & cauſsidicis claris habebatur, domum deducebantur frequenti populo, digito demonſtrabantur, ſalutabantur. Quintilianum audi in Dialogo de Oratoribus. Iam verò, inquit, qui togatorum comitatus & egreſſus? quæ in publico ſpecies, quę in iudiciis veneratio, quod gaudium conſurgendi aſsiſtendiq́; inter tacentes in vnum conuerſos, coire populum & circumfundi coram. REVM TONSVM) ſupra diximus reos & veſtem, & barbam comamque promiſiſſe, & alia luctus ſigna dediſſe. Abſoluti rurſum tondebantur, togam nitidam reſumebant, & abſoluti ad templa properabant, vt vota Diis ſoluerent, quorum auxilio credebant ſuam innocentiam teſtatam fuiſſe, ſeque periculum euaſiſſe. Patronis autem velut victoribus certatim omnes gratulabantur. INVIDERE NOLITO) Materne huic tu ne inuideas cauſſam ſubſcribit. *Mos hic quam fuerit antiquus tondendi c. 42. Gen. diſcis.*

COMITATVS ISTE SIT PRECOR TVVS NVNQVAM) Eſt emptus & conductus comitatus à fœneratoribus Faſcienleno Fauentino, quibus oppigneraint ſe ſuaque omnia. vt ille fictus ſupra diues, qui octo nummis annulum depoſuerat apud Claudij menſam vt cœnaret.

De leone.

LXXV. LII.

Verbera ſecuri ſolitus leo ferre magiſtri
Inſertamq́; pati blandus in ora manum.
Dedidicit pacem ſubitò feritate reuerſa
Quanta nec in Lybicis debuit eſſe iugis.
Nam duo de tenera puerilia corpora turba,
Sanguineam raſtris quæ renouabat humum,
Sæuus & infœlix furiali dente peremit,
Martia non vidit maius arena nefas.
Exclamare libet, crudelis, perfide prædo,
A noſtrâ pueris parcere diſce lupâ.

Elegans hoc epigramma eſt, & venuſtiſsimam habet apoſtrophen ad leonem in concluſione.

Arena

Atena amphitheatti ſanguine ſerarum & gladiatorum ernenta, de more à pueris renouabatur. Vagabatur in eadem domitus & cicur leo, nec omnino pueris timendus, qui ramen ſubitò datus in priſtinum ſurorem pueros inuaſit, & miſerabilirer in conſpectu omnium laceranit. exclamat poëta per apoſtrophen ad leonem, & monet vt humanitatem à lupa quę Romulum & Remum in alneo expoſitum ſouit, & nutriuit, diſcat.

Verbera sscvri) Sic eriam rigres cicures verbera magiſtri patiebantur. Mart. lib. 1. e. 105.

—Improbaęue tigres Indulgent patientiam flagello.

Insertamqve pati blandvs) de hac re Seneca li. 1. c. 3. de benef. *Leonũ ora à magiſtris impunè tractantur.* Ide ep. 86. *Leonibus manum inſertat; oſculatur tigrin ſuus cuſtos.* Omnium primus leonem manu tractare auſus & oſtendere manſueſactum Hanno è clariſsimis Pœnorum tradirur. M. Antonius triumuir & primus etiam iugo ſubdere: primusq; Romę ad currum iungere. Plinius lib. 8. c. 16. lege Bulengerum de Venarione Circi. Dedidicit pacem) ſubirò efferarus leo oblitus eſt pacis. Sicut lupus pilum non animum murat, ita leo. Plinius loco citaro. *cùm à pueris alioqui & fœminis maximè abſtineat vires, fame tamen ſtimulante parcit nemini:* Pacem) Leonina pax & ſocietas infida. Pronerbium, lege Aeſopi apologum de aſino, vulpe & leone. plura ſuper bis lib. A. e. 10. de leone qui gubernatorem offendit. Qvanta nec in Libycis) Leonum Europa Africa ſeu Libya ferax eſt. In Europa tantum ſunt inter duos amnes Aebiloum & Neſtum. In Libyeis montibus plurimi, ſed Europæi viribus præſtant iis qui vel in Africa vel Syria reperiuntur. Plinius lib. 8. cap. 16. quare ergo Libycos Martialis velut ferociſsimos nominanit, quia ibi maior eorum copia videtur, nec leonem eum leone conrendit, ſed affirmat in Libya feroces eſſe, quod verum eſt. Et Getulia in Libya eſt, vbi præſtantiſsimi quique naſcuntur. Virgilius, Getuli tergum immane leonis. Nam dvo de tenera) duo pueri ſeu adoleſcentes quibus aliâs non facile noeent etiam feroces, & indomiti niſi extrema ſame vrgente. Plinius.

Sangvineam rostris qvæ renovabat) Arenam amphitheatralem intelligit. Amphirheatrum enim ad vſum pugnæ arena ſterni ſolebat. Nam ſi lapide ruderato, in tam crebra effuſione ſanguinis, lubrico pauimento quæ ratio ſtandi aut cerrandi? Arenam iniecere igitur quæ bibula: & quam ipſam renouare, & velut inarare ſoliti per internalla ludorum. Arenam porro vulgarism inſterni ſolitam Lipſius in Amphitheatro putar, niſi quod quidam raſuram lapidis albi deſtinarunt etiam huie rei, quæſita gratia candoris. Plin. li. 36. Inuenere alium etiam vſum eius lapidis in ramentis quoque Circum maximum ſternendi, vt ſit in commendatione candor. Principes aliquando arenæ loco inſtrauere minium aut chryſocollam, vr Suetonius & Plinius teſtantur. Plura ibidem Lipſi. Saevvs et infoelix) Sæuus præter expectationem. infœlix quia pueros innocentes mactauit & reddidit morte infœlices, aut quia ipſe poſtea interfectus eſt.

Martia arena) quia gladiatorum prælia ſic committebantur, vt iuſti ſæpe belli ſpeciem præſerrent. nunc enim mille nunc 20. millia gladiatorum paria exhibebantur, quorum pars maxima in arena velut bello cadebat. Maivs nefas) multò maius erat ſcelus cum intactę virgines, epiſcopi, ſanctiſsimique homines & innocenres à nocentiſsimis latronibus vltro feris in amphitheatro obiicerenrur.

Exclamara libet) Apoſtrophe ad leonem, & concluſio ab exemplo lupæ, quæ Romulum & Remum expoſitos non modò non læſit, ſed nutriuit etiam. Cuius rei monumentum ſeruabant Romani in Capirolio. Cicero de diuin.

Hic ſilueſtris erat Romani nominis altrix
Martia, quæ paruos Mauortis ſemine natos
Vberibus grauidis vitali rore rigabat.
Quæ tum cum pueris flammato fulminis ictu
Concidit atque auulſa pedum veſtigia liquit.

Plura extant in nummis antiquis.

De Mario.

LXXVI. LIII.

Argenti libras Marius tibi quinque reliquit
Cui nihil ipſe dabas, is tibi verba dedit.

Teſtamento legauit quinque libras argenti, id eſt, quingenos denarios, ſeu centum viginti quinque Philippæos. de libris argenti lege epigr. 33. huius lib. Cvi nihil ipsa dabas) Marium morituriențem colebat amicus, & rogabat, vt ſibi aliquid legaret, à quo tamẽ Marius nihil vnquam acceperat. Marius ſe relicturum quinque libras argenti affirmat, cùm tamen omnia bona iam diſtribuiſſet. Mortuo Mario amicus petiuit, nihil accepit. hunc irridet Martialis, & ait eum tantum accepiſſe, quantum ipſe Mario dederat. Verba dedit) verba dare eſt nihil dare, decipere. Plautus, Terentius, Cicero, Ouidius. lege Donat. in Terent. verba ſeni dare difficile eſt.

In

In Coſconium.

LIV. LXXVII.

Coſconi, qui longa putas epigrammata noſtra,
Utilis vngendis axibus eſſe potes.
Hac tu credideris longum ratione coloſſum,
Et puerum Bruti dixeris eſſe breuem.
Diſce, quod ignoras: Marſi, doctíque Pedonis,
Sæpe duplex vnum pagina tractat opus.
Non ſunt longa, quibus nihil eſt quod demere poſsis:
Sed tu, Coſconi, diſticha longa facis.

Docet quæ longa, quæúe breuia ſint dicenda epigrammata.

VTILIS VNGENDIS AXIB.)videtur prouerbij vicem obtinere hoc dictũ,quo illiteratum Coſconium melius aurigę quàm poëtę officium præſtaturum cenſet,vt qui ex longo itinere reddere breuius poſsit vngendo ſæpius currum, quo expedito longius ſpatium citius percurreret quàm alij breue. ſed non eſt, inquit, ſimilis ratio poëmatum, requirunt iuſtam ſymmetriam, pro ratione materiæ, vt in coloſsis ſtatuarij,pueri longi, monſtroſi ſunt,& viri puerorum ſtatura pumiliones, iuſta cuique naturæ tribuenda proportio, res longa longiuſculum epigramma requirit.Nihil moror hic tricas aliorum,qui rem explicando implicant. HAC TV REDDIDERIS)De coloſſo habes lib. in amphitheat.epig.2. Hic vbi ſidereus propius videt aſtra coloſſus.olim erant Deorum,quos poſtea ſibi reges & principes vſurparunt. maiores ter & amplius humana ſtaturâ. ET PVERVM BRVTI) Strongylion ſtatuarius Bruti puerum fecit, ex ære nempe, quem Brutus Philippenſis, quia placuerat cognomine ſuo Brutum appellauit, Plinius li.34.cap.8.Ita Martialis duas ſtatuas longiſsimam & breuiſsimam coniungit, & tamen nec illam longam, nec hanc breuem eſſe dicendam, quod hæc puero illa Deo ςυμμετρικῶς expreſſa conueniat. De hoc ficto puero Martialis in Apophor.epig.171.

Gloria tam parui non eſt obſcura ſigilli
Iſtius pueri Brutus amator erat.

DISCE, QVOD IGNORAS)Marſus & C.Pedo Albinouanus epigrammatarij laudatiſsimi, quorum auctoritate nititur poëta,ſuaque longiuſcula quædam epigrammata defendit.de Marſo dictum ſuprà epig.71. C.Pedonem celebrat Ouidius li.4.de Ponto.El.10.ad Albinouanũ, vbi fallitur auctor theſauri latinę linguę, cum ſcribit vocari ab Ouidio Pedonium.Nec verſum,quo firmare nititur errorem, intellexit, qui ſic habet. Si rogat hæc aliquis cur ſint narrata Pedoni. Non eſt vocandi ſed dandi caſus. Mihi narrata, id eſt, à me, Græco more. Fabius Pedonem ponit inter poëtas heroicos. Adducit Seneca eius carmina de nauigatione Germanici. Et Theſei geſta ſcripſit, ſi ſcribenti credendum Ouidio. At tu non dubito cum Theſea carmine laudes,

Materiæ titulos quin tueare tuæ.

Altiloquum eundem & ſidereum appellat eodem lib.El.16.

Cùm fores & Marſus, magníque Rabirius oris
Iliacusq; Macer, ſidereusq; Pedo.

Miror tamen cur dicat El.10.

Qui (Theſeus) quanquam factis ingens & conditur à te
Vix tanto quanto debuit ore cani.

Inſinuat enim Albinouano dictionis charactere non expreſſam geſtorum magnitudinem. Cætera lege apud Gyraldum de hiſt.poët.d.10.

SAEPE DVPLEX VNVM PAGINA TRACTAT OPVS)Vnum epigramma ſæpe duas occupat paginas,ſeu duabus paginis vnum tantum epigramma abſoluitur.Alteram ſententiam,quę Domitio arridet,quia coacta,nec plana, ſed violenta apparet negligo; ſunt qui doceant epigramma vno diſticho finiendum eſſe. ſunt qui δεκάστιχον, id eſt, decem verſus admittant non vltra. ſed vſus optimorum ſcriptorum ac poëtarum à quibus leges huiuſmodi ſunt accipiendæ, aliter docent. De hac re copioſè in Prolemmatis diſputatum. NON SVNT LONGA) Concludit & docet quæ ſint longa, quæ breuia dicenda. nec abit à Cicerone qui 2.de orat. breuis eſt L.Craſsi oratio, ſi tamen eſt breuitas, cùm tantum verborum eſt quantum neceſſe eſt. Qui plura deſiderat,legat quæ ſunt dicta ad epigramma lib.1. ad Velocem.

Scribere me quereris Velox epigrammata longa,
Ipſe nihil ſcribis, tu breuiora facis.

Legat & Plinium lib.5. epiſt.6. Sidonium epiſt.2.lib.2.

SED

Sed tv Cosconi disticha) Qui nec venuſtè quicquam nec lepidè, nec argutè dicere potes. Ita longum eſt quod ſcribis, quia nihil γνωμικῶς aut ſententioſum, neruoſumque dicis, vt etiam diſtichon pariat lectori moleſtiam, longumque videatur.

Ad Cæcilianum.

LXXVIII. LV.

** Feſtino ſed male.*

**Æſtiuo ſerues vbi piſcem tempore quæris?*
In thermis ſerua, Cæciliane, tuis.

Ridiculè.

Irridet frigidas Cæciliani thermas, cùm thermæ à calore calidæ dicantur. In thermis serva tvis) quæ gelida & hiberna aqua ſunt frigidiores.

In Naſicam.

LXXIX. LVI.

Salsè & ridiculè.

Inuitas tunc me cùm ſcis Naſica vocatum.
Excuſatum habeas me, rogo: cœno domi.

Vt Nacſia tum Martialem inuitabat, cùm ſciret eum iam foras promiſiſſe. Ita Martialis excuſat ſe, cùm nec ab eo, nec alio inuitatus eſſet. Et eſt Sardonica oratio, vt ſi quis exceptus pridie ab aliquo pugnis poſtridie diceret de heſterna beneuolentia. Ago tibi gratias quòd me heri tam liberaliter, tam amicè acceperis. Vt te Dij Deæq; omnes perdant. Coeno domi) Ingratum paraſitis domicœnium. Monet apertè Martialis tunc ſe inuitandum, cum domi ſibi cœnandum.

De Fannio.

LXX. LVII.

** Hoc hiſtoricum.*

Hoſtem cùm fugeret, ſe Fannius ipſe peremit.
**Hîc rogo, non furor eſt, ne moriare mori?*

Multi id fecere clariſsimorum imperatorum. Annibal, Cleopetra, Otho, Cato Vticenſis, Nero, ſexcenti alij. Atque id vel contumeliæ, vel grauioris ſupplicij metu. quos ſapientes non fortes imbecilles pronunciant, veluti fortunæ ſuccumbentes, nec eius vim ſuſtinentes. plura lib. 1. epiſt. ad Decianum ex Seneca, & aliis. quibus adde Galenum lib. περὶ τῶν πεπονθότων τόπων, & Brodæum lib. 6. Miſcell. cap. 29. Plutarchum ad Apollonium παραμυθητικῷ. Aliter Chriſtiani heroes, qui ſe arbitrio immaniſsimorum tyrannorum permiſerunt, ad omnia crudelitatis & immanitatis exempla in ſe expromenda parati.

In Zoilum.

LXXXI. LVIII.

Laxior hexaphoris tua ſit lectica licebit,
** Cùm tamen hæc tua ſit, Zoile, ſandapila.*

** Dum, ſcripſerim: vt lib. 8. epiſt. 3. Dũ tua multorum vincat auenatubam.*

Ominatur vel imprecatur Zoilo mortem. Significat enim, inquit Lipſius, in illa ipſa ſuperba, & paucorum hominum lectica ferri ad ſepulcrum, id eſt, non aliud eſſe quàm quod dicitur viuum cadauer. Lectica feretri propè formam imitabatur, vt ſcribit Alexander ad Vitru. Lectica etiam mortui efferebãtur, & viui in ſella circumferebantur. Deſcriptam & ad vnguem depictam habes apud Lipſium lib. El. 1. cap. 19. vbi & de vſu, tempore, forma pluria.

Sententia carminis eſt. Tu Zoile velut è lautioribus vnus nunc lectica ampla & magnifica circumferris à ſex lecticariis, cùm dignus ſis ſandapila ſeu feretro. nihil enim es præter viuum cadauer. imo iam tum non ferri ſed efferri videris, adeo ſqualidum, emortuum, turpe & fœdum habes corpus ſeu cadauer. Potentiores hexaphoris ſeu octophoro efferebantur. viliores ſandapila, id eſt, lectica, quam ſubeunt tantùm quatuor. Fulgentius. Sandapilam antiqui dici voluerunt feretrum mortuorum, id eſt, loculum, non in quo nobilium corpora, ſed in quo plebeiorum atque damnatorum cadauera portabantur. Suet. Dom. ca. 17. Cadauer eius populari ſandapila per Veſpillones exportatum. Inde Sidonio ſandapilarius. Ita lib. 6. Non debes ferri mortuus hexaphoro. Et. Quatuor inſcripti portabãt vile feretrum. ſandapila igitur pauperum feretrum, hexaphorum diuitum. Hexaphorum dicitur quod ſex famuli lecticam eam ferant, ſicut octophorum ab octo lecticariis geſtatum.

Ad

Ad Ponticum.

LXXXII. LIX.

*Abſciſſa ſeruum quid * fingis Pontice lingua?* *fada.
Neſcis tu, populum quod tacet ille, loqui?

Vt domini ſcelus non enunciaret ſeruus, per ſummam crudelitatem elinguauit illum, poëta quod vnus locutus fuiſſet, nunc omnes loqui locuturosque dicit. FOEDAS) placet hæc, præ illa, quæ (fingis) habet. Neſcio an huius carminis occaſionem, poëta acceperit ex Ouidio de Progne & Philomela. Quod enim dominus ſeruo fingitur feciſſe, id Tereus Philomelæ regiæ virgini Natæ Pandionis, Regis Athenienſium & ſororis Prognes exciſa lingua fecit. Fabulam plenam lachrymis deſcribit Ouid. 6. Metamor. poſtquam vitiata, minutaque erat.

——ipſa pudore
Proiecto tua facta loquar, ſi copia detur
In populos veniam, ſi ſiluis clauſa tenebor
Implebo ſiluas, & conſcia ſaxa mouebo,
Audiet hæc æther, & ſi Deus vllus in illo eſt.

Tum de tyranno his verbis perculſo ſimul & ad iram velut æſtro impulſo & inflammato.

Quo fuit accinctus vagina liberat enſem,
Arreptamq; coma, flexis poſt terga lacertis
Vincla pati cogit, iugulum Philomela petebat
Spemq; ſuæ mortis viſo conceperat enſe,
Ille indignantem, & nomen patris vſque vocantem
Luctantemq; loqui comprenſam forcipe linguam
Abſtulit enſe fero. radix micat vltima linguæ,
Ipſa (lingua nempe) docet terræq; tremens immurmurat atræ.

Tu cætera quę ibi ſequuntur. vt elinguis Philomela intexuerit ſcelus telæ, & ad ſororem miſerit. Vſq; adeo nihil eſt opertum, quod non aperiatur. ſaxa credo loquentur, quod homo taceat. Martialis in apophor.

Luſcinia. *Flet Philomela nefas inceſti Tereos & quæ*
Muta puella fuit garrula fertur auis.

Ad * amicum.

*colum niuarium.

LXXXV. LX.

*Vimine clauſa leui niueæ cuſtodia * coptæ* *placetogenus *cocta
Hoc tibi Saturni tempore munus erit.
Dona quod æſtatis miſi tibi menſe Decembri
Si quereris, raſam tu mihi mitte togam.

Artificioſè petit togam, aut emit potius carmine & copta. Ordo & mens carminis eſt. leui vimine clauſa cuſtodia niueæ coptæ. Colum ſeu ſaccus niuarius, qui eſt cuſtodia niueæ coptæ, qui coptam conſeruet frigidam. ſi tamen Coptæ legas, & non coctæ vt vult Calderinus. COPTAE) ſic legunt recentiores. Cælius Rhod. lib. 9. cap. 16. videtur coctum admittere, quod ait genus placcutæ eſſe, Græcis κοπτοπλακοῦς dictum. Martialis lib. 14.

Peccantis famuli pugno ne percute dentes:
Clara Rhodos coptam, quam tibi miſit edat.

Cui non diuerſum eſt noſtrum coctum ſeu coccentum. Κοπτοπλακοῦντα deſcribit Athenæus lib. 14. cap. 19. qui illam papauere condit, & nigram reddit. Erit igitur copta placenta ex tunſis pineis nucleis amygdalis nucibus, &c. mixta & confecta. Huic interpretationi planè repugnat Calderinus. qui coctæ legit, quàm in delitiis Romanis fuiſſe, eandemque coctam appellatam, & niuibus refrigeratam, vt gratior eſſet. Iuuen. Sat. 5.

Si domino ſtomachus feruet vinoque ciboque
Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.

Colum autem ſaccus erat ex vimine & panno confectus, quo vinum & aqua decocta attenuabatur. Neronis vt ait Plinius inuentum. Cocta erat aqua cocta & ſaccata & niuibus refrigerata. NIVEAE COPTAE) aut frigidæ aut candidæ niuibus refrigeratæ. HOC TIBI SATVRNI TEMPORE MVNVS ERIT) Hoc Saturnalibus mitto. DONA QVOD AESTATIS) Si ægrè fers mitti tibi hiberno tempore æſtiua munera, tu mihi mitte æſtiuam togam, ita precor vlciſcatis iniuriam. RASAM TOGAM) Merula raſam & pexam, ait eandem eſſe. Domitius raſam æſtiuo tempore adhibe-

ri,id quod videtur poëta loqui. De pexa iam ſuprâ. Pexam ait non eſſe villoſam,ſed alij pexam & tritam aduerſas faciunt, non raſam & pexam vt Domitius.

LXXXVI. ## Ad Claſsicum.

Quod nec carmine glorior ſupino
Nec retro lego Sotadæ cynædum,
Nuſquam Græcula quòd recantat Echo,
Nec dictat mihi luculentus Attis
Mollem debilitate Galliambon.
Non ſum Claſsice tam malus poëta.
Quid ſi per graciles vias Petauri
Inuitum iubeas ſubire Ladam?
Turpe eſt difficiles habere nugas,
Et ſtultus labor eſt ineptiarum.
Scribat carmina circulis Palæmon:
Me raris iuuat auribus placere.

Ingenio non nouis carminum generibus,cuiuſmodi ſunt Sotadica,Galliambica,Echetica inuitare ſe dicit lectorem, nec curare vulgus. Carmine svpino) numeris leuioribus mollioribus, quales ſunt in Mœcenatis verſibus. Duplex enarratio, non glorior carmine antiſtropho: ſupinus enim curſus eſt, qui retro fit. Ouidius de Ponto.el.5. Fluminaq; in fontes curſu reditura ſupino. Et ita verſum hunc Martialis explanandum exiſtimo: ſubiungit enim ſpeciatim, quod generatim dixerat. Quali carmine ſupino non glorior?

Nec retro lego Sota. Cynaedvm)Socades Cretenſis auctor dicitur â Strabone laſciuorum carminum. ἦρξε δὲ Σωτάδης πρῶτος τοῦ κιναιδολογεῖν. lib.14.ſcripſit φλύακας & κιναίδους,ridicula, cynædica,obſcæna, nugacia. Suidas,Diomedes, Victorinus,Gy.de poëtis. Quique ſane pretium operæ tulit incluſus orca plumbea, & demerſus in pontum. Athen. ſed Plutarchus ait in vinculis ob carmen obſcœnum contabuiſſe. Retro lego)recurrentia antiſtropha reciproca dicuntur Sotadea vel Sotadica, â Pauſania βυστροφηδὸν ſcripta, ab aliis παλινδρομοῦντα. Atque horum varia ſunt genera, vel enim heroicum & elegiacum recurrit, vt illud Nicomedis in Hippocraten

Athen. libr. 14 ὁ τῆς Ἰωνικὸς λόγος Σωτάδης, &c.

Ἱπποκράτης φάος ἦν μερόπων καὶ σώστρο λαῶν
Ἔθνεα, καὶ νεκύων ἦν ἀπάνις εἰν ἀΐδῃ. ab extremo.
Εἰν ἀΐδῃ ἀπάνις ἦν νεκύων καὶ ἔθνεα λαῶν
Σώστρο καὶ μερόπων ἦν φάος ἱπποκράτης.

Plura huius generis antiſtrephonta & recurrentia reperies lib.6.Ep.Gr.cap.4.toto.Initium eſt πωλιλόπη, &c. Eiuſmodi eſt & illud nuperum.

Sacrum pingue dabo nec macrum ſacrificabo.
Sacrificabo macrum nec dabo pingue ſacrum.

Vel cûm omnes literæ literis loco immotis releguntur, ita non tantum â voce, ſed litera ipſa incipias. cuiuſmodi eſt apud Sidonium lib.9. epig.14.

Roma tibi ſubitò motibus ibit amor
Roma tibi ſubitò m otibus ibit amoR.

Sed hæc & id genus inepta, plerunque non conſtant ſententiâ, aut inſulſa eſt. Sed propriè Sotadicum dicitur, vt Seruius in Centimetro notat, cùm recurrit Hexametrum.

Ire cupis ſi rus mala vites ſomnia quæſo.
Quæſo ſomnia vites mala rus ſi cupis ire.

Vel Iambicum. *Micant nitore tecta ſublimi aurea*
In Pentametrum. *Aurea ſublimi tecta nitore micant.*

Vel cùm recurrunt eædem literæ in ſingulis vocibus, vt

O Tite tute tibi Tate tanta tyranne tuliſti.

Quorum generum magna, (& deteriora, quo maiora)extant volumina,quibus concinnatis verbis, nihil poteſt videri inconcinnius. Omnes enim eiuſmodi carnificinæ carminum & ingeniorum,præter coactos & male contortos numeros,nihil habent ſenſus,affectus & gratiæ.Poſſent huc referri Porphyrij illius ad Conſtantinum imperatorem otioſæ & peregrinæ curæ. Quas verè Diomedes otioſa curioſa tradit inueniſſe.Rabani item liber artificioſus hierogrammadiſti-

chorum

chorum de ligno crucis. Scripſit & technopægnium G. Leiſentritius, vbi præcepta retrogradorum.

Qui de Sotadicis plura deſiderat, accipiat à Iulio Scaligero lib.2.Poët.ca.30.Gyrald.dial.9. Poët. Terentian. Diomed. Seruio. & aliis. Merul. ad hunc locum. Cœli. Rhod. Quintil.lib.1.& 9. Villiomarus. Animaduerſ.lib.3.cap.22.aliter ac modò ex aliorum ſententia docuimus, Sotadeos verſus interpretatur. *Duo, inquit, verſus è regione ſibi inuicem reſpondentes, ij ſunt ἀντίστροφοι. Eiuſmodi ſunt Sotadeus iſte.*

Meſſem area, claſſes mare, cœlum tenet aſtra.

Et Heroicus iſte. Aſtra tenet cœlum, mare claſſes, area meſſem. Duæ enim res, & diuerſæ Heroicus verſus & Sotadeus. Qui igitur Sotadeos ἀντιστρέφοντας vocant, errant. Et tu quoq; (Titi) erras, qui illos ſequeris: cùm Sotadeus in ſe non recurrat, ſed retro reſpondeat Heroico. Quo nomine Martialis dixit: Nec retro, &c. hoc eſt, Nec compono verſus, qui procurrunt heroico carmine in laudem alicuius, & recurrunt Sotadeo in vituperium eiuſdem.

De retrogadis eruditè Sidonius lib.9. epiſt.14. *Interrogas per pugillatorem quos recurrentes aſſeram verſus, vt celer explicem ſed ſub exemplo. ſi nimirum ſunt recurrentes, qui metro ſtante, neque literis loco motis, vt ab exordio terminum ſic à fine releguntur ad ſummum. ſic eſt illud antiquum.*

Roma tibi ſubito motibus ibit amor.

Et illud. *Sole medere pede, ede, perede melos.*

Nec non habentur pro recurrentibus, qui pedum lege ſeruata, & ſi non per ſingulos apices, per ſingula tamen verba replicantur, vt eſt vnum diſtichum meum (qualia reor & quidem legi multa multorum) quod de riuulo luſi, qui repentino procellarum paſtus illapſu, publicumq; aggerem confragoſo diluuio ſupergreſſus, ſubdita via culta inundauerat, quanquam depoſiturus inſaniam mox abundantiam, quippe quam pluuiis appendicibus intumeſcentem, nil ſuperna venæ perennis pondera inflarent. Igitur iſtic (nam viator adueneram) dum magis ripam quàm vadum quæro, tali iocatus Epigrammate, per turbulenti terga torrentis, bis ſaltem pedibus inceſſi.

Præcipiti modò quod decurrit tramite flumen
Tempore conſumptum iam citò deficiet.

Hoc, ſi recurras ita legitur.

Deficiet citò iam conſumptum tempore, flumen
Tramite decurrit quod modò præcipiti.

Et: *Muſa mihi cauſſas memora quo numine læſo.*

En habes verſus, quorum ſyllabatim mirere rationem, cæterùm, pompam quam non habent, non docebunt.

NVSQVAM GRAECVLA QVOD RECENTAT ECHO) Echica ſunt, vt Scaliger lib.2.Poët. docet. In quibus arte id elaboratum eſt, vt eſſet extremæ vocis reſponſio & repetitio. De hac re verè poteſt illud Homericum dici:

Politianus intelligit verſiculos ſic factos, vt in extremis reſponſationes ex perſona ponantur Echûs, ſententiam explêtes, & morem tuentes illius vltima regerêdi. Calius de eiſdem.

Ὁπποῖόν κ' εἴπησθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσαις.

Et Euand. Ἠχὼ μιμόλογον φωνῆς τρύγα ῥήματος ὑγλῶ.

Ouid.3. Metam. *Vocalis Nympha, quæ nec reticere loquenti:*
Nec prior ipſa loqui didicit reſonabilis Echo.

Gauradæ de Pane.

Ἀχὼ φίλα μοι συγκατάινεσόν τι. τί; & quæ ſequuntur. ita & Anthol.lib.4.cap.10. Apud Latinos extant non pauca, apta, inepta. ſed omnia propè laſciua. Lege Scal.lib.2.Poët.cap.29. Habes Antonij Thebalde apud Toſcanum,

Dic Echo, quid vult, &c.

De Echus natura ſcripſit elegans epigramma Auſonius, cuius initium eſt.

Vane quid affectas faciem mihi ponere pictor, &c.

Et eiuſdem 97. Commoritur, &c. De eadem plura extant Græca epigrammata præter ea quæ citaui:

Martialis hoc loco dicit ſe non ſcribere more Græcorum carmina, quorum extremæ voces aut geminentur, aut ſonum more Echus referant, hoc eſt, non illicere lectorem Echicis. GRAECVLA) per contemptum, vt Iuuen. Græculus eſuriens, &c. GRAECVLA AVTEM) Quia Græci auctores huius carminis. Domitius voculas Græcas latinis inſertas verſibus intelligit, ſed non intelligit Martialem. lege Politianum Miſcell. cap.22. RECANTAT) reportat, remittit, reddit vocem. Et ſunt valles, turres, porticus, vnde eadem vox redit quinquies aut ſepties. Vnde porticus Olympię heptaphonos. lege Plinium lib.36.cap.15. & 2.cap.44. de cauſsis Echus Lucretium lib.4.

NEC DICTAT MIHI LVCVLENTVS, ATTIS MOLLEM DEBILITATE GALLIAMBON) Molle in debilitate Galliambon, habet alia ſcriptura, ſed melius mollem. LVCVLENTVS ATTIS) Carmen vetuſti poëtæ Romani Galliambicum ſignificat quod Attis inſcribebatur. Perſius Sat.1.

Sed numeris decor eſt & iunctura abdita credis
Claudere ſic verſum didicit Berynthius Attys.

Apud Catullum legimus Cæcilium quendam inchoaſſe illud genus carminis. Nec Attis, inquit, Martialis, dictat mihi Galliambicum, non ſcribo genus carminis molle & elumbe, vt eſt Attis ſcriptus. GALLIAMBVM) non heroo aut forti pede, ſed debilitate fractum vt Attidi, qui euiratus

ratus erat, conueniret. Eſt autem Galliambicus verſus, vt docet Scaliger 2. Poët. facetiſsimus ac venuſtatis pleniſsimus verſus ſenarius. In prima ſede recipit Anapæſtum, quem mutat in Spondæum aliquando. Prætereà etiam Creticum Proceleuſmaticum. In ſecunda Iambum: pro quo tamen etiam anapæſtus ponitur interdum. & meliore iure tribrachus. Eadem verò licentia ſpondæus qua & Anapæſtus. quare dactylus quoque ſe ingeſsit in tertiam ſedem, haud alius ferè ſubit quam iambus. Quartæ & quintæ dactylus debetur, ſed ita vt à quinta nunquam dimoueatur, de quarta cedat, quid mirum eſt etiam Iambo. Sextus & vltimus ſemper habet Anapæſtum. Vocatur Galliiambus à Iambo pede, & Gallis ſacerdotibus Cybeles caſtratis, Seruius. Etſi poſsint & aliæ reddi cauſſæ. Exemplum huius generis eſt apud Catullum de Aty.

Super alta vectus Atys celeri rate maria
Phrygium nemus citato cupidè pede tetigit.

Non puto tamen hoc carmen Catulli inſinuari à Pcëta noſtro. Sed Galliambi pedes verſuſque optimè expouit Muretus comment. in Catullum, vbi adiunctum habes Galliambum ipſius Mureti in Bacchum. Præcepta ſumit ex Terentiano, Mauto, & Diomede. ATTIS) Attes vel Atys in
* Phrygium alij nominant. recto etiam dici reperio. Lydus fuit, * qui ſactotum ritus quibus coleretur Rhea primus prodidit, & quos Phryges, Lydi, Samothraces in ſacris adhibebãt ab Atte acceptos. Sed Lucian. & Suid. ſemper Attis, Catullus & Perſius Atys. Macrob. In accuſandi caſu Attinem dicit. Qui plura de hoc deſiderat, legat Pauſan. in Achaitis. Diodor. Arnob. lib. 5. aduerſus gentes. Strabon. lib. 12. Suid. Lucian. Ouid. 4. Faſt. D. Auguſt. lib. 7. de ciuit. Dei. Euſeb. 3. de Præparat. Euangel. Fulgentium, Gyrald. copioſiſs. Syntag. 4. Nat. lib. 2. Mytholog. Ouid. Metamorph.

NON SVM CLASSICE, TAM MALVS POETA) Vt indigeam his artificiis ad conciliandum & illiciendum lectorem, ingenio capitur ſapiens lector, non huiuſmodi curioſis & laborioſis nugis. QVID SI PER GRACILES VIAS PETAVRI INVITVM IVBEAS SVBIRE LADAM) Velut dedignaretur Ladas curſor tranſmittere petaurum, etſi poſſet, ita ego, quamuis poſsim Echica, Galliambica, aut Sodatica ſcribere nolo; nulla enim gloria in re tam vili ineſt, & ingens tamen labor. GRACILES VIAS) rotam intelligo. PETAVRI) Petaurum, inquit Mercurialis lib. 3. de arte Gymnaſt. cap. 8. facile perſpiciet machinam quandam ligneam fuiſſe, qua homines rotis quibuſdam in aërem iactabantur, vt præter nominis id indicentis vim teſtatus eſt tum Lucilius cùm dixit: ſicuti Mechanici cum alto exiluere petauro. Et Iuuenal. ſat. 14.

An magis oblectant animum iactata petauro
Corpora, quique ſolent rectum deſcendere funem.

* [illegible] Et Martial. lib. 10. *Quam rota transmiſſo toties * impacta petauro.*

Melius & verius Scaliger quem infrà ſubſcribo, poſt Turnebum. Πέτευρον ſeu πέταυρον tabella eſt parieti affixa, ad quam ſe gallinæ volatu recipiunt, vt pernoctent. Mechanici verò ſeu petauriſtæ, quia ſaltu ad rotam illam ſe ſubiiciunt, proptereà petauriſtæ dicti. tanto periculo ſe traiiciebant, vt Ariſtophanes Petauriſtam iubeat dicere χαῖρε φέγγος ἡλίου. vale iubar ſolis.

Petauro ſimilem fuiſſe putat Mercurialis iactationem illam, quæ hodie apud puellas pueroſúe efficitur aſſere funibus quatuor ad laquearia ſuſpenſo, & ibi ſedentibus pueris puellisúe velúti per aërem iactatis. Quod genus oſcellarum nomine veteribus ſignificatum putat. Aelius Stilo Petauriſtas dici propriè Græcè aſſirmat, quod ij περὶ ἀέρα vel περὶ αὔρας πέτονται, ſiue quod ad aërem, ſiue ad auras volent. Formam oſcellæ vel petauri expreſſam habes apud Mercurialem.
Lib. 4. cap. 8. Idem Ludus Aegyptiis Thracibus aliiſque populis vſitatus. Turnebus Petaurus, inquit, tignum vel tigillum eſt, quod à petauriſtis per rotam tranſmittebatur ei impactum: impacta tamen rota dicitur, cui impactum idem. quanquam & petauro quoque rota impingebatur, itaque tranſmittebatur per eum: atque id verius eſt. tranſmiſsione autem multa & frequenti rota laxior reddita erat: tigno autem illo & rota vtebantur, per hanc machinam ſaltantes & geſtus dantes: ſed & tignum aliquando altius ſuſpendebant, & inde ſaltus ad ſtuporem ſpectantium varios dabant. Ita, vt vides, aliter intelligit Petaurum Turnebus, aliter Mercurialis. Idem tamen Turnebus lib. 29. cap. 19. petauriſtam legimus dictum qui ſaltibus vel ſcænis leuioribus moueretur. Vbi planè Turnebum errare in voce ſchœnis puto, Græcè σχοῖνος funem ſignificat, & petauriſtæ funibus de laqueari ſuſpenſis agitabantur. & quamuis rectè corrigat non eſſe legendum ſcenis, nec tamen ſcemis credo, ſed ſchœnis ſcribendum, ſcema ſcemæ ornatum veſtemque ſignificat, nec videtur huc facere, vti nec ſchema ſchematis. Aliter videtur de Petauro loqui Manilius lib. 5.

Ad numeros etiam ille ciet cognata per artem
Corpora, quæ valido ſaliunt excuſſa petauro
Alternoſque cient motus elatus & ille
Nunc iacet, atque huius caſu ſuſpenditur ille.

Ad quos verſus Scaliger doctè. Rota in ſublimi poſita à duobus verſabatur. alter supernè, alter inferuè nitebatur. Ita fiebat, vt alternis deiecti nunc penderent, nunc erecti ſederent. Per eandem rotam etiam corpora contento ſaltu ſubiecta traiiciebant. Martialis.

Ladam) De Lada curſore Euro prope velociore lib.10. planè agemus ad illum verſum: Habeas licet alterum pedem Ladæ. Tvrpe est difficiles habere nvgas) Ineptus labor eſt moroſius laborioſiuſque tractare nugas, eaſque ipſas inuoluere ænigmatis, vt Cinna cuius opus diſplicuit Catullo, vt doctiſsimus exponit Scaliger ad illum verſum

Pauca mei mihi ſunt cordi monumenta laboris
At populus tremido gaudeat Antimacho.

Circvlis) turbæ, plebi, vulgo ſemidocto & ſemipagano lectori. Scribat carmina Palaemon) Ille inuitet & eblandiatur lectorem tam vario genere carminum, Sotadico, inquam, Echico, Galliambico, mihi nihil opus his artibus. Palæmon Grammaticorum inſolentiſſimus iactator, teſtis Suetonius de claris Grammaticis. *Q. Rhemmius Palæmon (vel vt alij Palæmo) Vicentinus Mulieris verna, poſtea manu miſſus docuit Romæ, ac principem locum inter Grammaticos tenuit, quanquam infamis omnibus vitiis, palamq; Tiber. & Claudio dicentibus nemini minus inſtitutionem puerorum committendam, ſed capiebat homines cum memoria rerum, tum facilitate ſermonis, nec non etiam poëmata faciebat ex tempore, ſcripſit ex variis & vulgaribus metris. Arrogantia fuit tanta vt M. Varronem porcum appellaret: ſecum & natas & morituras literas iactaret, nomen ſuum in Buccolicis non temerè poſitum, ſed præſagiente Virgilio fore quandoque omnium poëtarum, poëmatum Iudicem Palæmonem.* cætera apud Suetonium. Virgilij Ecloga 3. Palæmon inſcribitur. verſus eſt.

Hic poëta intelligit πανγνεικοὺς λήγυς παλαίμονος.

Audiat hæc tantum vel qui venit, ecce, Palæmon.

Iuuenal. Sat. 6. *odi* — *Hanc ego, quæ repetit voluitq; Palæmonis artem.*

Idem Palæmon vt tradit Plinius lib.14. cap.4. rus emit 600000. nummûm, hoc eſt, mille quingentis coronatis ſeu Philippæis.

Me ivvat raris avri) Idem Perſius Sat.1.

Quis leget hæc? min' tu iſtud ais? nemo Hercule nemo
Vel duo vel nemo, turpe & miſerabile, quare?

Et reſpondet

——nugæ non ſi quid turbida Roma
Eleuet accedas examénue improbum in illa
Caſtiges trutina nec te quæſiueris extra.

Idem monet Horatius Sat.1. ſerm.

——nec te vt miretur turba labores
Contentus paucis lectoribus, an tua demens
Vilibus in ludis dictari carmina malis

Et:

——ſtultus honorem
Sæpe dat indignis, & famæ ſeruit ineptus.

In Mamercum.

LXI. LXXXVIII.

Nil recitas, & vis Mamerce poëta videri:
Quicquid vis eſto, dummodo nil recites.

Mamercum infœlicem ait, malumque poëtam.

Nil recitas) Priſcorum hoc erat temporum vt poëtæ recens elucubrata poëmata publicè ſolenni quodam ritu recitarent. Sic enim Quintilianus, vt exiſtimatur in Dialogo de Orator. Hi enim Baſſo (verſus intellige) domi naſcuntur, pulchri quidem & iucundi. quorum tamen hic exitus eſt, vt cum toto anno omnes dies, magna noctium parte vnum librum extudit & elucubrauit, rogare vltro & ambire cogatur, vt ſint qui audire dignentur: & ne id quidem gratis, nam etiam donum mutuatur, & auditorium extruit, & ſubſellia conducit, & libellos diſpergit, & vt beatiſsimus recitationem eius euentus proſequatur; omnis illa laus intra vnum aut alterum diem, velut in herba vel flore præcepta, ad nullam ſolidam & certam peruenit frugem, nec aut amicitiam inde refert, aut clientelam, aut manſurum in animo cuiuſquam beneficium, ſed clamorem vagum, & voces inanes, & gaudium volucre. Hoc Quintilianus. Et hoc eſt grande & immane ſophos apud Martialem. Idem Iuuenal. lib.3. Sat.7.

——at ſi dulcedine famæ
Succenſus recites Maculenus commodat ædes
Ac large——&c.

Qvidqvid vis esto) Nihil eris etiamſi omnia iactes, ſi nullum dederis ſpecimen artis tuę. Vel alio ſenſu. Tam ingratus es cùm aliquid recitas, vt malim te omnia iactare quàm recitantem audire, necas enim & enecas me tua recitatione, de quibus recitatoribus Horatius in poët.

Indoctum doctumq; fugat recitator acerbus:
Quem verò arripuit, tenet, occiditq; legendo
Non miſſura cutem niſi plena cruoris hirudo.

Martialis infrà lib.7.50. *Ille legat, bibe tu, nobis licet ille ſonabit*
Et cùm iam ſatis eſt dixeris ille leget.

Et Catullus ex oratione Sextij plena veneni & peſtilentiæ lecta ſe tuſsim & morbum traxiſſe queritur in carmine ad fundum ſuum. Iuuenal. Sat.3. cauſſam inter alias hanc egrediendę vrbis ponit quod cogatur Auguſto menſe recitantes poëtas audire. Sed prior ſenſus placet.

Ad Quinctilianum.

XC. LXII.

Quinctiliane vagæ moderator ſumme iuuentæ,
Gloria Romanæ Quintiliane togæ.
Viuere quod propero pauper, nec inutilis annis,
Da veniam: properat viuere nemo ſatis.
Differat hoc, Patrios optat qui vincere cenſus,
Atriáque immodicis arctat imaginibus.
Me focus, & nigros non indignantia fumos
Tecta iuuant, & fons viuus, & herba rudis.
Sit mihi verna ſatur, ſit non doctiſsima coniunx:
Sit nox cum ſomno, ſit ſine lite dies.

Studium vitæ & votum exponit Quintiliano ſuiſmet ingenij monumentis commendato. Sed de patria Quintiliani nõ ſecus inter ſcriptores certatur, quàm olim de Homero Græcia contendebat. Romanum alij, Calagurritanum ſeu Hiſpanum alij prædicant. Ego pro Hiſpanis propugno, mecumq; Magnus Auſonius in commemoratione Profeſſorum de Ti. Victore Mineruio.

Primus Burdigalæ columen dicere Mineruî
Alter Rhetoricæ Quintiliane togæ. Et poſtea:
Adſerat vſque licet Fabium Calagurris alumnum
Nou ſit Burdigalæ dum cathedra inferior.

Accedit & doctiſsimus ſanctiſsimusque teſtis Hieronymus, ſeu potius ante Hieronymum Euſebius in Chronico. Olymp.211. *M. Fabius Quintilianus Romam à Galba perducitur.* Et ibidem Olymp. 217. anno Domitiani VIII. *Quintilianus ex Hiſpania Calagurritanus primus Romæ publicam ſcholam aperuit, & ſalarium è fiſco accepit.* Ipſe Hieronymus aduerſus Vigilantium. *Iſte Caupo Calagurritanus, & in peruerſum propter nomen viculi mutus Quintilianus miſcet aquam vino.* Caſsiodorus in Chronico. *Siluano & Priſco Coſſ. Quintilianus ex Hiſpania primus Romæ ſcholam publicam aperuit, & ſalarium è fiſco accepit.* Volaterranus lib.19. Anthrop. cap.1. *M. Fabium Quintilianum ortum in Hiſpania conſtat è ciuitate Calagurritana, vt Euſebio placet. Hieronymus verò ex ea ciuitate fuiſſe ſcribit, ex qua etiam tempore Theodoſij Cæſaris Aur. Prudentium Clementem Chriſtianum poëtam floruiſſe teſtatus. Ipſe denique Quintilianus Hiſpanos prouinciales ſuos vocat, &c.* Angelus Politianus Præf. in Quintil. *M. Fab. Quintilianus ex Hiſpaniæ oppido Calagurriæ maximè propter obſeſſum in eo Sertorium inſigni Nerone imperante à Galba, qui & ipſe deinde imperator fuit, Romam adoleſcens admodum perductus eſt, &c.* In ſententiam properant hiſtoriographi rerum Hiſpanarum. Nec te moueat, quod Martialis li.6. ep.62. Quintiliani nõ meminerit. ea tempeſtate libros Inſtit.21. Quintilianus nondum vulgarat, quos poſtea demũ quàm docere deſierat compoſuit, vt ipſe teſtis eſt procem. li.1. Poëta verò epigrammati proſcripſit, Scriptores vnde. Doctor erat tum Fabius, nondum ſcriptor, niſi vnius fortè & alterius declamationis. Alterũ eſt quod rationis ſpeciem habere videtur, cùm ipſe Fabius lib.5. ſcribit à ſe adoleſcente cultum eſſe Domitium Afrum ſenem. & lib.10. ait, ſibi viſum Domitium Afrum & Iulium Africanum. Afrum verò Euſebius ſub Nerone refert crapula interiiſſe, ſed Euſebius annum non aſsignat, & errare in anno potuit, vt in Plinio Secundo iuniore, quem cum auunculo confundit, erraſſe oſtenditur. Quanquam idem ſæpius, vt mendoſus vel falſus caſtigatur. Aut (ſi locus diuinationi) potuit Fabius etiam fuiſſe Romæ priuatim, rediiſſeque in patriam, ex qua publicè à Galba poſtea Romam eſt deductus. Opinionem meam Fabij pater, cuius Romæ eloquentia conſtitit, confirmat. De auo nihil dico. nec diſputo auíne an patris declamationes ſint, quas P. Pithæus in lucem cum Calpurnio emiſit.

De Quintiliano Iuuen. ſat.7. VAGAE IVVENTAE MODERATOR) Ludimoderator, 20. annis Rhetor. docuit. Dicendi elegantia ſummam laudem eſt indeptus, nec iniuria, quis enim Reipub. profit amplius, quàm qui Rempub. futuram in iuuentute ad omnem vitæ & morum honeſtatem, ingeniiíque cultura informat. Præclarè Cic. de Diuin. non diuinat, ſed diuinè reſpondet: *Nullum*, inquit, *munus Reipub. afferre maius, meliusq́; poſſumus, quàm ſi doceamus atque erudiamus iuuentutem, iis præſertim moribus atque temporibus,*

quibus

quibus ita prolapſa eſt, vt omninum opibus refrænanda atq; coërcenda ſit. Et verè ille ſi adoleſcentes malè morati euadunt, id primò ætatis formatoribus imputandum eſt. Vagam vocat poëta iuuentutem; eſt enim ſilentij, quietis, attentionis impatiens. Extat dictum Ariſtotelis de magiſtris, & Philippi epiſtola ad Ariſtotelem, canes, campos, ludos, iocos, ineptias, & alia omnia potius, quàm modeſtiam, & literarum meditationem amat. Horat. de Art. Poët.

Imberbis iuuenis tandem cuſtode remoto
Gaudet equis, canibusq; & aprici gramine campi
Cereus in vitium flecti, monitoribus aſper.

Idem Terent. affirmat. Ita est.

Quod pleriq; omnes faciunt adoleſcentuli
Vt animum ad aliquod ſtudium iungant: aut equos
Aut canes ———

Quodq; idem in Phormione in deliros dicit ſenes, multò fortè rectius in adoleſcentes conuenit.

Quid vos (malum) me ſic ludificamini
Inepti veſtra pueriliſ ſententia?
Nolo, volo, volo, nolo: ruſum cedo, cape
Quod dictum, indictum eſt, quod modò erat ratum irritum eſt.

Gloria Romanæ qvin. togae) Ita locutus eſt Ouidius. Pelignæ gentis gloria dicor ego. Romanæ togæ. Gens togata Virgilio dicitur. Romanos rerum dominos, gentemq; togatam. Quare mutari togam indigne tulit Auguſtus, verſumque hunc pronunciauit apud Suetonium. *Romanos rerum dominos, gentemq; togatam.* Addit Romana, quia etiam Gallia Ciſalpina togata, vt alibi poëta. Cæterùm non ideo Romanus eſt (vt aliqui nequiquam contendunt) quia gloria Romanæ togæ, ſed quia eloquentiſsimus Rhetor, & optimus dicendi artifex Romæ diu vixit, docuit, & principum nepotes inſtituit, Et quia ciuitatem, honores, publicum primus ſalarium accepit.

Vivere sic propero pavper) Ignoſce mihi ſequenti diſciplinam Epicureã. vita properat, properè etiam viuẽdum, vt ne aufugiat & effugiat. Hic locus millies redit apud Martialem, & alios, & nos alibi vbertim. Differat hoc) non viuat non indulgeat genio ſuo is, qui patrem ſuum, ſeu paterna bona conatur opibus ſuperare, qui ditior patre vult euadere.

Atriaqve immodicis) In prima ædium parte maiorum imagines Romana nobilitas ponebat. Dicebantur autem ij nobiles, qui maiorum ſuorum habebant imagines, id eſt, quorum maiores magiſtratus curules geſſerant. Noui autem erant qui tantum ſua non maiorum habuerunt ſigna, quorum ſcilicet maiores nullos magiſtratus curules, ipſi autem primi geſsiſſent. Valerius. De his loquuntur poëtæ. Horat. ad Piſonem. *Val. Max.*

Nam quid imaginibus, quid auitis fulta triumphis
Atria, quid pleni numeroſo conſule faſti
Profuerint, ſi vita labat ———

Iuuenal. 8. Sat.

Stemmata quid faciunt, quid prodeſt Pontice longo
Sanguine cenſeri pictosq; oſtendere vultus
Maiorum, & ſtantes in curribus Æmilianos.

De his atriis lege Vitruuium lib. 6. ca. 4. Locum alij vbi Imagines ſtabant, vocant tablinum, tablinum autem, vt ait Philander, pro pinnacotheca poſuit. Nam in tablino, quod Gręcis γραμματοφυλάκιον codices, & monumenta rerum in magiſtratu geſtarum aſſeruabantur, in pinnacothecis autem veræ pictæ tabulæ & ſtatuæ, vt ex Plin. lib. 35. c. 2. & 12. coniicere licet. At non ſigna, vt idem ait externorum artificũ, nec æra aut marmora apud Maiores, ſed expreſsi cera vultus ſingulis diſponebantur armariis, vt eſſent imagines, quæ comitarentur gentilitia funera: ſemperq; defuncto aliquo totus erat familiæ eius, qui vnquam fuerat populus. ſtemmata verò lineis diſcurrebant ad imagines pictas, vt hodie fieri ſolet. Lege Alex. Neap. lib. 5. Gen. & Tiraquellum ibid. Senecæ locum lib. 3. c. 28. huc facientem diſsimulare non poſſum. *Qui*, inquit, *imagines in atrio exponunt, & nomina familiæ ſuæ longo ordine, ac multis ſtemmatum illigata flexuris in parte prima ædium collocant noti magis, quàm nobiles ſunt.* Et idem lib. ad Polybium. *Vides omnes has imagines, quæ impleuere Cæſareum atrium, &c.* Humerorum tenus effigies erant corporum expreſſæ, non corporis totius, ſed melioris partis, capitis inquam & vultus. Vnde Ciceroni in Bruto, Plinio lib. 35. Iuuenali Sat. 8. vultus & ora dicuntur. Lipſium adi lib. 1. El. c. 29. Sed latiſsimè de ſtemmatis Tiraquellus lib. de Nobilitate, quẽ lector opportunè leget. Me focvs et nigros) me volentem & contentum modico, terreſtris cœna in fuliginoſa caſa, cum aqua & olere paſcit. Viva aqva) naturalis non factus liquor, fons viuus, flumen viuum, ſaxum viuum, ceſpes viuus dicitur, cum in ſuo loco eſt naturali, in quo res quodammodo viuunt. Horatius. Eiuſmodi ſunt ferè quæ lib. 1. ad Frontonẽ de voto ſuæ vitæ ſcribit. Sit mihi verna satvr) Verna eſt ſeruus domi noſtræ natus ex ancilla aut ſeruo. Dictus quod vere natus potiſsimùm, vel vere ſummo vt Feſtus. Verna non rarò etiam libertũ ſignificat. Inſcriptio. *antequam Fortunatus Auguſti libertus verna.* Doctissima conivnx) Iuuenal. Sat. 6. vxorem non laudat nimis eruditam, nimiſque facundam.

Illa (inquit) *tamen grauior, quæ cùm diſcumbere cœpit*
Laudat Vergilium, perituræ ignoſcit Eliſæ
Committit vates, & comparat inde Maronem
Cedunt Grammatici, vincuntur Rhetores, omnis
Turba tacet, nec cauſidicus, nec præco loquuntur.
Altera nec mulier —— & mox:
Non habeat matrona ——
Dicendi genus, aut curtum ſermone rotato
Torqueat Enthymema nec hiſtoricos ſciat omnes.
Sed quædam ex libris & non intelligat: odi
Hanc ego ——

Sit nox cvm somno) Ita lib.1.ad Licinianum. Non rumpet altum pallidus ſomnũ reus, ſed mane totum dormies. lib.10.e.47. etiam ſomnum inter ea numerat, quæ faciunt beatiorẽ vitam, ſed tamen qui faciat breues tenebras. Sit sine lite dies) Lib.10. loco dicto. Lis nunquam, toga rara, mens quieta, &c. Lis autem frequens inter coniuges, Mart.lib.8.e.35.

Cùm ſitis ſimiles pareſq́; vita
Vxor peſſima, peſſimus maritus
Miror non bene conuenire vobis.

Iuuenal.Sat.6. *Semper habet lites, alternaq́; iurgia lectus.*

Poſſunt referri etiam ad contentiones forenſes. vt lib.5.c.21.

Nec lites tetricas, forumq́; triſte
Noſſemus.

Ad Cæſarem Domitianum.

XCI. LXIII.

Rerum certa ſalus, terrarum gloria, Cæſar.
Soſpite quo magnos credimus eſſe Deos:
Si feſtinatis toties tibi lecta libellis
Detinuere oculos carmina noſtra tuos:
Quod fortuna vetat fieri, permitte videri,
Natorum genitor credar vt eſſe trium.
Hæc, ſi diſplicui, fuerint ſolatia nobis:
Hæc fuerint nobis præmia, ſi placui.

Petit à Domitiano ius trium liberorum. Sospite qvo ma. cred. ss. Deos) ſic locutus eſt lib.5. ſoſpite quo gratum credimus eſſe Iouem. & lib.7.e.59. Quem ſaluo duce credimus tonantem. Hoc dicit. Te ſoſpite, ſoſpites & magnos credimus Deos. Nam Domitianus ſuis magnificis ædibus ſuſpiciendos, ac templis illos magnos fecit. Ex ædium enim magnificentia Dominus, & incola cognoſcitur. Vel te ſoſpite credimus eſſe magnos Deos, qui alioqnin niſi tu Capitolium dediſſes, & inſtauraſſes, vel omnino interiiſſent, vel certè non magni habiti eſſent. Cùm enim Dij impiorum ſimulacra, & ſaxa eſſent, illis perditis perdebant quodammodo deos ſuos; Quod Cicero Oratione prima in Verrẽ dicit: *Seſe* (Siculos intelligit) *iam ne Deos quidem in ſuis vrbibus, ad quos confugerent habere: quod eorum ſimulacra ſanctiſſima C. verres ex delubris religioſiſſimis ſuſtuliſſet.* Lactantium li.2.c.4. lege. Vel te ſoſpite magnos credimus eſſe Deos, vt quorum prudẽtia orbi certa declaratur cùm te ſeruãt incolumem, quo pereunte orbis periret, tu enim certa ſalus rerum. Ex tua ergo ſoſpitate credimus, & magnos Deos, & rerum humanarum curam ſuſcipere, vt ſuprà li.1. de Regulo. Stantia non poterant tecta probare Deos. Et eodem.

Quis curam neget eſſe te Deorum
Propter quem fuit innocens ruina. Plura vide ad lib.5.e.1.

Si festinatis toties) Quæ vſitata poëtarum malorum excuſatio. Si carmina feſtinata, properata, ac prope ex tempore fuſa toties legiſti. Vel, ſi feſtinatis libellis, celeriter legẽdo decurris, iterum ac tertio reuoluiſti. hoc eſt, vt συλλήβδην dicam. ſi tibi placuerunt epigrammata mea toties à te lecta, quod ſignum eſt placuiſſe, nam quæ diſplicent vix ſemel lecta excutiuntur. Qvod fortvna vetat) Præmij loco peto ius trium liberorũ. nam vt eſſem reipſa, natura negauit, & ſi ſum maritus, tamen ἄπαις, & orbus ſum. Ius trium liberorum (quod Iuuen. *ius parentum*, & Tacitus, *priuilegia parentum*, Tertullianus *authoritatem liberorum appellat*) habebat is qui trigeniam aut copioſiorem prolem ex matrimonio legitimo ſuſcepiſſet. aut qui à Cæſare eodẽ iure donatus eſſet, etiamſi nullam haberet, aut habiturus videretur. Ius autem patrum, ſeu parẽtum, ac maritorum,

&

& ſponſorum, qui ternos aut plures habebant filios, in præmiis cernebatur, quæ duplicia honoris & vtilitatis. In ſpectaculis enim honeſtior, & ſeparatus locus aſsignabatur. Præceſſerunt in petitione magiſtratus, & in faſcibus ipſis. In ſorte prouinciarum, eaſque diutius obtinebant proletarij. In honoribus petendis gratia fiebat annorum propter liberos, vt facilius quàm alij accederent. Qui plures habet liberos, à cura, tutela, cæteriſque muneribus perſonalibus immunis eſt. Damnatorum liberi plures aſſem accipiebant. Cum populo viritim aliquid diuidebatur, patres triplicem accipiebant portionem, pro tribus liberis alendis, quando cœlebs tantum ſimplicem. Hoc ius primo natū ex trigeminis Horatiis, qui populo Rom. imperium peperere. Propagatum lege Papia & Iulia. Durauit ad Seueri Imperatoris æuum, qui imminuit aliquā multam partem. Poſtera omnino ferè dilapſa, cùm Conſtantinus Magnus pœnas cœlibatus tolleret. τὴν παρθενίαν, ϗ ἀπαιδίαν διὰ τὸν θεὸν ἀσκοῦντας. Dabatur primùm à Regibus, deinde ſenatu, poſtremò Imperatoribus, patribus & parentibus, qui trinam aut vberiorem habebant prolem, deinde militibus, qui militiæ cauſſa operam dare liberis non poterant. Præterea quibus non voluntas, ſed natura liberos ex matrimonio negaſſet, nec tamē omnibus, ſed qui id officiis & precibus à principe impetraſſent. Ex quo genere fuit Martialis, & Plinius ac alij. Poſtremò fœminis etiā & maturis. Auctores huius doctrinæ inuenies Dionys. Halicarnaſſ. Appianum, A. Gellium, Dionem, Suetonium, Tertullianum, Iuuenalem, Plinium, Vlpianum, Paullum, Sozomenum, Tacitum, Liuium. Ex recentioribus Alex. Neapol. Tiraquell. Cuiacium, & præter alios accuratiſsimū Lipſium, ad tertium Taciti Annalem. vbi pleraque habes ex priſcis teſtimonia.

QVOD FORTVNA VETAT FIERI) Fortuna an natura? natura cenſeo, ſed ipſa in fortunā putabatur. Vt enim fortunę credebatur naſci ex nobilibus, ex opulentis, clariſque maioribus, aut obſcuris, tenuibus, ſeruis, nobilem aut formoſum. Ita omnino fœcūdum, aut ſterilem eſſe eidem aſsignabatur fortunæ. Ἄτεκνος ergo Martialis natura fuit, nam vxorem habuiſſe conſtat lib. 12. ad Marcellam vxorem, ep. 31. Et hoc lib. ſequens. PERMITTE VIDERI) Da ius trium liberorum, perinde ac ſi haberem tres liberos. Sic exponit cum ſubiungit. NATORVM GENITOR CREDAR VT ESSE TRIVM (Impetrauit hoc poëta à Tito & Domitiano. epig. ſequente, & lib. 3. 93. HAEC SI DISPLICVI) Dilemmate vrget Imperatorē, ſeu placui, ſeu diſplicui, impetrare debeo, quod peto. ſi diſplicui, vt ſit mihi ſolatij ne ad funem abeam, ſi placui, vt ſit laborum præmium. Sed reſpōdere poterat Imperator. Imo nihil iuris impetrabis. Nam ſi diſplicuiſti, præmio dignus non es, ſi placuiſti, ſatis habes ſolatij. Etenim vt tute ſcribis: principibus placuiſſe viris nec infima laus eſt. & præmia poëtarum ſunt hederæ, laudes, acclamationes, &c.

In certaminib. dabantur quādoq; etiam victis dona, quæ ſolatia appellabantur. Virgil. 5. Aen. Enſem atq; inſignem galeam ſolatia victo. Sic ἐπὶ παραμυθίᾳ, Liuia Druſi matri, extincto Druſo ius trium liberorum datum. Dio l. 55. Heraldus.

Ad Vxorem.

LXIV. XCII.

Natorum mihi ius trium roganti
Muſarum pretium dedit mearum,
Solus qui poterat, VALEBIS VXOR.
Non debet domino perire munus.

Placuiſſe carmina principi dicit, eoque præmium accepiſſe ius trium liberorum. SOLVS QVI POTERAT) Nam ſolus Cæſar dabat hoc ius trium liberorum. Plin. lib. 2. epiſtolarum. *Nuper ab optimo principe* (Traiano) *trium liberorum ei* (Voconio nempe) *ius impetraui: quod quanquam parcè, & cum delectu daret, mihi tamen tamquam eligeret, indulſit.* Martialis ab vtroque Cæſare illud extorſit, vt ipſe de ſe. *Ep. 13.*

Præmia laudato tribuit mihi Cæſar vterq;,
Natorumq; dedit iura paterna trium.

Et Plinius pro ſeipſo, lib. 10. epiſt. *Exprimere Domine verbis non poſſum, quantum mihi gaudium attulerit, quod me dignum putaſti iure trium liberorum.* Ex quo intelliges pro ſingulari munere claros tantum viros id honoris, & præmij conſecutos eſſe. —VALEBIS VXOR. NON DEBET DOMINO PER. MVN.) Nihil mihi tecum negotij vxor, non procreabo liberos quos alam, periret enim munus Principis, ſi liberos alendos ſuſciperem; quia quod nunc gratis eſt datum, paterna lege deberetur, nec munus eſſet amplius. Repudiabo igitur te, repudij enim formula valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas. Plautus Amphitr. Quæ tamen fraus eſſet. Nam iis credo tantum dabatur, qui natura procreare non poterant, aut lege; Et ſanè fraudem infuiſſe huic mori teſtatur Tacitus lib. 15. Annali pleroſque orbos fictis adoptionibus adſciuiſſe filios, vt ius trium liberorum haberent; adepti verò ius manu emittebant, quos adoptarunt. Quam fraudem etiam olim in Repub. adhibebant, vt Scipionis verba teſtantur. *In alia*, inquit, *tribu patrem, in alia filium ſuffragium ferre.*

Ad Regulum.

XCIII. LXV.

Primus vbi eſt, inquis, cùm ſit liber iſte ſecundus?
Quid faciam, ſi plus ille pudoris habet?
Tu tamen hunc fieri, ſi mauis Regule primum;
Vnum de titulo tollere iota potes.

Ex hoc verſu coniicis primum librum, itemque ſpectaculorum ſecretim additos eſſe. Ob Titum credo, in quem pleraque (pleraque inquam non omnia) conueniunt. Miſcuit quædam vel potius addidit poſtea nomen Domitiani, & ſæpè non addidit, ſed Cæſarem tantùm ſcripſit, vt ſcire Lector non poſſet vtrum intellexerit, Titum an Domitianum, ac Titum quidem nunquam poſuit expreſſo nomine, quod libros in morte editos, vel certè correctos putem, & ob eam cauſſam ſequentibus non adiunctum priorem. Et fortè is pudor eſt quem inſinuat, quod quæ ſcripſerat in Titum, poſtea videretur tribuere Domitiano, qui ſibi omnia patris & fratris opera arrogabat.

Domitius exponit hoc verbi aliter. Plus, inquit, pudoris habet, quia, non venit in lucem, & erubuit lucem. Atqui profecto venerat, ſed ſerius. Ad verecundiam carminum referri nō poteſt, ea enim cauſſa non premebat ſed promouebat, niſi fortè poëta primum cautior fuit, donec iudicia audiret.

TV TAMEN HVNC FIERI) Cur non coniunxerim primum cum ſecundo, audiſti. Si tu tamen putas hunc ſecundum primum eſſe faciendum, dele alterum iota, nam duo II. alterum librum ſignificant. I. primum. III. tertium.

MAT-

MATTHÆI RADERI
AD
LIBRVM TERTIVM MARTIALIS COMMENTARIVS.

Ad Lectorem de libro Gallicano.

I. I.

Hoc tibi quidquid id eſt, longinquis mittit ab oris
Gallia, Romanæ nomine dicta togæ.
Hunc legis, & laudas librum fortaſſe priorem
Illa, vel hæc mea ſunt, quæ meliora putas.
Plus ſanè placeat dominâ qui natus in vrbe eſt.
Debet enim Gallum vincere verna liber.

HOC TIBI QVIDQVID ID EST) ſeceſſerat poëta in citeriorem Galliam, indeque librum Romam miſerat, quem, ſi minus priore placeat excuſat, veluti in loco peregrino minuſque vrbano, natum. LONGINQVIS MITTIT AB ORIS) E foro Cornelij, (nam inde librum eſſe miſſum docet ep.4. infrà) ſeu Immola hodie, quæ Româ octo dierum itinere abeſt. GALLIA ROMANAE NOMINE DICTA TOGAE) Togatæ Galliæ periphraſis. Togata dicitur, quia togis vtebantur vt Romani. Eſt autem togata Gallia Ciſalpina, ſeu citerior, vt à Cæſare & aliis nominatur, quæ nunc Lombardia dicitur, & in Ciſpadanam, & Tranſpadanam diuiditur. Altera Gallia eſt Braccata ſeu Comata, de qua hîc nulla mentio. Finiebat hanc Rubico flumen, vbi vera Italia incipit. Deſcriptionem eius & fines habes apud Strabonem lib.5. Plinium lib.3. Blondum & alios; Leandrum, Ortelium. Immola ſeu forum Cornelij eſt cis padum. HVNC LEGIS ET LAVDAS) Vtrunque legis ſecundum & tertium, & ſeu tu illa ſecundi, ſeu tu hęc tertij epigrammata meliora putas, vtraque mea ſunt; Aut, quæ tu meliora putas, mea ſunt; vel illa ſecundi, vel hæc rertij. Aut. Tu laudas librnm ſecundum, & illa libri ſecundi meliora putas quàm hæc tertij. Ego vtraque fateor mea eſſe, ſiue illa, ſiue hæc laudes. Aur, mea ſunt quæ tu meliora putas, ſiue ſint illa ſiue hæc, ſiue vtraque, ſiue aliqua, ex his aliqua, vel ex illis. Aut, vt Donza, per interrogationem. quæ meliora putas? illa vel hæc quæ mea ſunt. Sed ego potius ſine interrogatione putarim legendum hunc locum. Videtur laudem referre ad ſecundũ librum. Sequitur enim: PLVS SANE PLACEAT) Meritò, inquit, illa magis placent his, illa enim vrbana, hæc peregrina. Vtraque tamen mea ſunt. DOMINA) ſæpius ita dominam vocat lib.9.65. 10.103. 12.21. DEBET ENIM GALLVM VINCERE) ſed iure cedit hoſpes ciui, barbarus Latino, liber in vrbe natus libro extra vrbẽ, habet enim vrbs ſuum quendam naturalem genium, Et optimi quique poëtæ in vrbe ſcripſerunt. Ouid. lib.5. Triſt. El.8.

Gallia togata Lombardia.

Forum Cornelij. Immola.

Non dubito quia ſint & in hoc non pauca libello
Barbara, non hominis culpa, ſed iſta loci eſt.

Et lib.3. El.1.

Siqua videbuntur caſu non dicta latinè,
In qua ſcribebat barbara terra fuit.

VERNA LIBER) domi, id eſt, in vrbe, in qua velut domi habito. De Vernis libro 1. dictum.

In vrbe natus liber.

Ad

Ad librum ſuum.

II. II.

Cuius vis fieri libelle munus?
Feſtina tibi vindicem parare,
Ne nigram citò raptus in culinam,
Cordyllas madida tegas papyro,
Vel thuris piperisq; ſis cucullus.
Fauſtini fugis in ſinum? ſapiſti.
Cedro nunc licet ambules perunctus,
Et frontis gemino decens honore
Pictis luxurieris vmbilicis,
Et te purpura delicata velet,
Et cocco rubeat ſuperbus index.
Illo vindice nec Probum timeto.

Cvivs vis fieri libelle mvnvs?) Dedicat Fauſtino librum hunc tertium. Cvivs) Ita cœpit Catullus.

Cui dono lepidum nouum libellum?

Et Auſonius.

At nos illepidum, rudem libellum
Credemus gremio cui fouendum?

Vindex defenſor, patronus aſſertor.

Festina tibi vindicem parare) Vindex vt lib. 1. docuimus, eſt nomen iuris 12. tab. Assidvo vindex assidvvs esto. pro letario civi qvivis volet vindex esto. Cic. Top. A. Gell. lib. 16. cap. 10. Vindices ciuitatum dicuntur in l. 1. C. Theod. ſi quacunque &c. iidem qui defenſores. Ita fere hoc loco accipitur pro patrono, defenſore & aſſertore. [illegible] prior ſignificatio legis non abludat. Ne nigram cito raptvs in cvlinam) Quære, inquit, tibi patronum, ne fias toga Cordyllis, vt lib. 13. ep. 1. loquitur; hoc eſt, ne abiectus cocis ſeruias, ad tegendas Cordyllas, piſces, aut cucullus piperis fias. Cordyllæ, vt Plinius lib. 9. cap. 15. & lib. 32. cap. 11. ſunt partus thunnorum, Græcis πηλαμύδες, pelamydes quas Plinius limoſas, Gaza limorias à limo vertunt, & annuæ fiunt thinni. Athenæus de pelamydibus lib. 3. cap. 19. Cordyllas appellat, vel corylas, vel corydales, ſi tamen eæ ſunt quas Ariſtoteles terra marique viuere docet, & ſoli expoſitos interire. Lege quæ diximus lib. 13. ep. 1. Nigram) fuliginoſam. Vel thvris piperisqve) Perſius Sat. 1.

Cordyllæ piſciculi & partus thunnorum. Pelamides. Limoſa. Limoricæ. Cucullus, Scharmützel.

Linquere nec ſcombros metuentia carmina nec thus.

Horat. Epl. 1. lib. 2.

Deferat in vicum vendentem thus & odores,
Et piper, & quidquid chartis amicitur ineptis.

Catullus. *Et laxas ſcombris ſæpe dabis tunicas.*

Martialis. *Nec ſcombris tunicas dabis moleſtas.*

Idem. *Cordillas madida tegent papyro*
Vel thuris, piperisq; erunt cucullus.

Athenæus de Anaxandride. ὅτι γὰρ νικῶν, λαμβάνων ἐδόκει εἰς τὸ λιβανωτὸν κατατεμεῖν. Scal. ad Catull. Cucullus à veſtis forma dictus eſt qualem in palliis Hiſpanicis, vel bardocucullis videmus. Nobis ein Scharmützel, cum chartæ inuoluitur, ſic vt conum inuerſum exprimat. Pharmacopolis res vſitata cum aromata inuoluunt aut vendunt. Carmina infœlicia hunc ſortiebantur finem, vt ad culinam, & cucullos damnaretur. Favstini fvgis in sinvm?) Potentis & docti amici patrocinium expetis, illi vis dicari & ſacrari? Ad hunc Fauſtinum plura extant lib. 1. ep. 26.

Ede tuos tandem populo Fauſtine libellos
Et cultum docto pectore profer opus.

Oleum cedrinũ, ſeu cedria.

Vis cedriæ.

Et aliis locis. Cedro nvnc licet ambvles perunctvs) Nunc inuento tali Mœcenate Fauſtino, potes imbui cedro, nihil iuris habebunt ſcombri, nihil tineæ in te. Cedrus hîc ſynecdochicos materia pro forma ponitur. Oleo expreſſo de Cedro, ſiue cedrino oleo libri tingebãtur, ne tineis eſca, & ludibrium eſſent. Cedrus autem nobiliſsima arbor eſt, eaq; duplex maior & minor: maiorem deſcriptam habes apud Dioſcoridem lib. 1. ca. 89. Minorem verò apud Galenum, Theophraſtum, Plinium, Dioſcoridem & alios. Vires cedriæ, ſeu olei inde expreſsi ibidem deſcribuntur, mortua corpora conſeruant, viua putrefaciunt, vermes tineaſque necant. Arbor ipſa cariem & vetuſtatem neſcit. Deorum ſimulachra, inde olim facta. Virg. 7. Aeneid. *Quin etiam antiqui, &c.*

Cedrinas

Cedrinas tabulas olim ſecabant, in quibus carmina reſeruabant veteres, vt perennarent. hoc oleo inunctos Numæ Pompilij libros, cùm reperti eſſent poſt annum quingenteſimum trigeſimum quintum, quam conditi erant, vt refert Plinius lib.13. cap.5. & lib.16. cap.39. Caſsius Hemina de libris chartaceis Numæ cedratis, hiſce verbis ſcribit. Et libros cedratos fuiſſe: propterea arbitrarier tineas non tetigiſſe. Plinius lib.13. cap.13. De vnguinis cedrini viribus Herodotus lib.2. Cedrus vocatur τῶν νεκρῶν ζωή. De more librorum cedro illinendorum Horatius.

——ſperamus carmina fingi
Poſſe linenda cedro.

Ouid. libr.1. Triſt. Eleg.1.

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur.

Perſius. *——an erit qui velle recuſet*
Os populi meruiſſe, & cedro digna locutus.

Auſonius ad libellum. *Huius in arbitrio eſt, ſeu te iuueneſcere cedro,*
Seu iubeat duris vermibus eſſe cibum.

Succus autem ille cedrinus erat flauus, vt docet Ouid.3. Triſt. Eleg.1.

Quod neq; ſum cedro flauus.

Inde natum vetus verbum; digna cedro, id eſt, immortalitate. ET FRONTIS GEMINO DECENS HONORE) Frontes librorum pumice poliebantur, vt leues planæque fierent. Ouid.1. Triſt.1.

Nec fragili geminæ poliantur pumice frontes
Hirſutus ſparſis vt videare comis.

Et lib.3. Eleg.1. *Quod neq; ſum cedro flauus, nec pumice leuis.*

Catullus. *Arida modò pumice expolitum.*

Ep.22. *Noui vmbilici lora rubra membrana*
Directa plumbo & pumice omnia æquata.

Frontes autem librorum non oræ librorum quæ ſunt tres, frontes autem duæ ſunt latæ & planæ, hoc eſt, ipſæ tabulæ pellibus obductæ & pumice tritæ, ſic & Muretus exponit ad primum epigramma Catulli. Sed fortè hic idem inſinuat, quod Ouidius cùm dicit.

Candida nec nigra cornua fronte gerit.

Obſerua tamen in libris antiquis cōtinuam fuiſſe chartam, aut membranam, quæ inuoluebatur inſtar teretis bacilli, primamque partem dici frontem & extremam, quæ & vmbilicis ornabatur, vt ſequitur.

PICTIS LVXVRIERIS VMBILICIS) Vmbilici vt ſuperius docuimus ſunt oſſea vel lignea librorum ornamenta, ad ſimilitudinem vmbilici ventris facta. Spangen, bullæ. Sed cur pictis? an quia ligna, vel oſſa colorata, an pictis tantum non veris vmbilicis; vt hodie librorum frontes & terga auro, vel imaginibus exornantur & pinguntur. Vmbilicos etiam nigros fuiſſe docet carmen Martialis lib.5. Eleg.6. *Vmbilici etiam nigri.*

Nigris pagina creuit vmbilicis.

Sed fortè vmbilicos pro tota fronte vſurpat, & ipſi vmbilici candidi, vt Ouid.

Candida nec nigra cornua fronte geras.

Reor varios inductos colores libris, vt hodie fieri amat. ET TE PVRPVRA) Ouid.1. Triſt. El.1. *Nec te purpureo velent vaccinia ſucco.*

Et Martialis lib.5. cap.6.

Quæ Cedro decorata purpuraq;.

Et: *Vltro purpureum petet libellum.*

Et lib.8. Ep.72. *Nondum murice cultus aſperoq;*
Morſu pumicis aridi expolitus.

Dubito an purpureo panno fueritne verè purpura, an ſucco purpureo tinctæ pelles. Catullus lora rubra vocat, quibus, inquiunt interpretes, velabant libros. Sed quomodo loris velabant, ligabant & claudebant mallem dicerent. Lora enim vincula librorum intelligo. Sed pronuncio inuolucra fuiſſe purpureo colore, vel croceo tincta; nam Tibullus de membrana loquitur, eaque vel purpurea, vel lutea, ſeu crocea.

Lutea ſed niueum inuoluat membrana libellum.

ET COCCO RVBEAT) Ouidius.

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur. *minium.*

Κόκκος græcè granum eſt rubrum colorem continens, vt & minium erat rubrum. De cocco ſuprà diximus. ILLO VINDICE NEC * PROBVM TIMETO) Fauſtino patrono te vindicante ab aliorum calumniis, ne Probum quidem Grammaticum, & Criticum iudicium timeto. ** Quid ſi pro-brum legas.*
Probus Berritius, vt Suetonius lib. de Grammaticis refert, *diu centuriatum petiit, donec tædio ad ſtudia ſe contulit, & emendationi librorum potiſſimam operam dedit: nunquam ſic publicè docuit, vt Magiſtri perſonam ſuſtineret.* hîc pro acerrimo caſtigatore ponitur. Cætera lege apud Tranquillum.

Ad librum ſuum.

IV. III.

Romam vade liber. ſi, veneris vnde, requiret;
Æmiliæ dices de regione viæ.
Si, quibus in terris, qua ſimus in vrbe rogabit:
Corneli referas me licet eſſe foro.
Cur abſim, quæret breuiter, tu multa fatere.
Non poterat vanæ tædia ferre togæ.
Si, quando veniet, dicet: reſponde, poëta
Exierat, veniet, cùm citharœdus erit.

ROMAM VADE LIBER) Quò & cur abierit Roma, quando rediturus ſit docet. REQVIRET) Lector aliquis aut ipſa Roma. AEMILIAE DICES DE REGIONE VIAE) Viâ Aemiliâ Bononiam & Immolam, ſeu ad forum Cornelij itur. *Via Aemiliana deſcriptio.* Aemilia eadem eſt quæ Lombardia cis Padum. Hanc viam Marlianus lib. 7. cap. 13. ita nobis ſternit. *Æmilia*, inquit, *via à Lepido Flaminij collega ſtrata, vt quorundam eſt opinio, ab Æmilia regione Bononiam vſque: cuius veſtigia multis in locis cernuntur.* Fuerunt autem Aemiliæ duæ, altera quæ Flaminiam excipiebat; altera quam ſtrauit Scaurus per Piſas & Lunam, & Sabatias vſque. De prima hîc non agitur. Lepidus is fuit, vt Panuinius docet ex Strabone, M. Aemilij, M. filius Pontifex Maximus, iterum Conſul, Cenſor, & princeps ſenatus ſexies lectus. SI QVIBVS IN TERRIS QVA SIMVS IN VRBE ROGABIT) Degimus in foro Cornelij à Sylla dicto, id eſt, Immolæ Galliæ togatæ vrbe, vt Ptolomæus, & ſuprà noſter Poëta,

Gallia Romanæ nomine dicta togæ.

Mutauit nomen poſteris temporibus, vt Blondus his verbis tradit. *Intus ad Vatreni dextram in via Flaminia eſt Immola forum Cornelij priſcis appellatum, ad quod erat Æmiliæ viæ initium. Ea ciuitas à Narſetis militibus ſicut in hiſtoriis diximus diruta, & breui poſt à Clephi immaniſſimo Longobardorum rege ſub nouo hoc Immolæ nomine, vt Rauennatibus fidem Pop. Romano ſeruantibus opponeretur, ædificata eſt.* S. Caſsiani purpurata ſanguine. CVR ABSIM QVAERET BREVITER, TV MVLTA FATERE) Multa quæ non audeo proloqui, proloquitur tamen. otia vrbis, & mores togatorum ferre non poteram. ſic lib. 1. beatos prædicat qui procul ab vrbe in ſuis prædiis, & villis ruſticari poſſunt, ep. 50. & 56. Iuuenal. Sat. 2.

Vltra Sauromatas fugere hinc libet & glacialem
Oceanum quoties aliquid de moribus audent
Qui Curios ſimulant, & bacchanalia viuunt.

Et Sat. 3.

Quamuis digreſſu veteris confuſus amici
Laudo tamen vacuis quod ſedem figere.

Et mox:

——quando artibus inquit honeſtis
Nullus in vrbe locus, nulla emolumenta laborum.

Et:

——cedamus patria, &c.

Et:

Quid Romæ faciam mentiri neſcio: librum,
Si malus eſt, nequeo laudare, &c.

Hoc totum carmen planè expreſſum ex hac tertia Satyra dicitur. SI, QVANDO VENIET, DICET: RESPONDE,) Indignè fero quorundam huius loci caſtigationem qui ferulæ rurſus ſubmittendi, & caſtigandi eſſent pro tali caſtigatione. *Caſtiganda quorundam caſtigatio.* (reſponde, poëta) vitium ineſſe carmini putant, ex lege Grammaticorum, qui Grammaticam neſciunt. Emendant igitur, TV RESPONDETO) Non vides animam, & vitam ſequenti carmini euitari? non intelligis deeſſe, quod reſpondeat cytharœdo, vt oſtendat ſe alium exiiſſe, alium rediturum? Qualis exiit? poëta. Qualis redibit? cytharœdus. Cauſam mox apponam. Nunc verſum defendamus. RESPONDE, POETA) Hæc omnino ſeruanda lectio. ſic & Manilius tertio ordine reſpondere priſcorum more dixit lib. 5. Aſtron. Monet idem Ioſeph. Scalig. ad illum locum. POETA EXIERAT) vidit enim poëtis nullum in vrbe locum, vt Iuuenalis Sat. 3. confirmat. VENIET CVM CYTHAROEDVS ERIT) Nunc enim in vrbe dominantur cytharœdi, omniaque poſſunt: ſpernitur hîc vates bonus, & citharœdus amatur. Iuuenalis Sat. 3.

Quæ nunc diuitibus gens acceptiſſima noſtris
Et quos præcipuè fugiam properato fateri

Nec

Nec pudor obſtabit. Non poſſum ferre, Quirites,
Græcam vrbem, quamuis quota portio fæcis Achææ.
Iam pridem Syrus in Tyberim defluxit Orontes
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, nec non gentilia tympana ſecum
Vexit.

Ergo, inquit Poëta, vbi citharam tendere didicero, redibo in vrbem, tum ſpero me numero aliquo fore. Et Nero ipſe citharœdum egit. Et Veſpaſianus vt Suetonius cap. 19. refert, quadragena ſeſtertia, quibus minimum, dedit. Terpnus & Diodorus erant in hoc numero, noſter de eiſdem citharœdis infrà lib. 5. ep. 57.

Ad eundem.

IV. v.

Vis commendari ſine me curſurus in vrbem,
Parue liber, multis? an ſatis vnus erit?
Vnus erit, mihi crede, ſatis, cui non eris hoſpes,
Iulius aſsiduum nomen in ore meo.
Protinus hunc adeas, primiq́; in limine tecti,
(Quos tenuit Daphnis, nunc tenet ille lares)
Eſt illi coniunx, quæ te manibusq́; ſinuq́;
Excipiet, vel ſi puluerulentus eas.
Hos tu ſeu pariter, ſiue hanc illumúe priorem
Videris, hoc dices, Marcus auere iubet.
Hoc ſatis eſt. alios commendat epiſtola. peccat
Qui commendandum ſe putat ipſe ſuis.

Vis commendari) commendat Iulio librum ſuum, proſopopœia ad librum. cui vis commendari multis an vni? propemodum expreſsit Ouidij verſum.

Parue nec inuideo ſine me liber ibis in vrbem.

Vnus erit, mihi crede, satis) Vnus tibi præ cunctis erit Iulius, quem ſemper in ore fero, & ipſe me, qui te familiariter nouit, cui non es hoſpes & ignotus. Ivlivs) de quo lib. 1. ep. 16.

Bis iam penè tibi conſul trigeſimus inſtat,
Et numerat paucos vix tua vita dies.

Protinvs hvnc adeas) Iulius ad Vipſanas lauros habitabat, vt lib. de laureto diximus.

At mea Vipſanas ſpectant cœnacula laurus.

Daphnis idem eſt quod laurus græca vox. Martialis priorem domus Dominum Daphnidem appellatum ait, quod ex occaſione laureti illius, factum putat Domitius. At ego apud P. Victorem 4. reg. vrbis etiam Balineum Daphnidis reperio. De Daphnide Ouidium vide in memor. quæ nihil ad rem præſentem. (Qvos tenvit Daphnis, nvnc tenet ille lares) ſic me docet in notis Lipſius diſtinguendum, vbi cauſam docet idem 1. Elect. cap. 17. de matronis in atrio opus facientibus.

Vel si pvlvervlentvs eas) Iulij vxor te ſtatim ac viderit, arripiet, legetque, etiam puluere nondum abſterſo de via. Manibvsqve sinvqve) gratiſsimum fore librum oſtendit, chara enim ſinu excipimus, geſtamus, cõdimus. Hos tv sev pariter) In quemcunq; prius incideris ſeu virum, ſeu vxorem, ſaluta. Avere) formula in congreſſu exprimitur. Aue enim ſeu Haue dicebant ſalutantes. Exempla nimis multa ſuppeditabit ex variis ſcriptoribus Briſſonius lib. 8. p. 743. Hoc satis est, alios commendat Epistola) Venuſta gnome epigrammatis. Vt nemo ſeipſum ſibi, ita nec amico vero, qui alter ipſe eſt, commendat.

* * *

Ad Marcellinum.

VI. V.

Lux tibi poſt idus numeratur tertia Maias,
Marcelline tuis bis celebranda ſacris.
Imputat ætherios ortus hæc prima parenti:
Libat florentes hæc tibi prima genas.
Magna licet dederit iucundæ munera vitæ,
Plus nunquam patri præſtitit illa dies.

Aſſentatur Marcellino ob patris natalem, & reſectam barbam. LVX TIBI) 16. Calendas Iunij Marcellinus patris ſui natalem, & primæ lanuginis ſuæ depoſitæ celebritatem feſta cerimonia ſacriſque ſolennibus agitabat. BIS CELEBRANDA) propter natalem patris, & barbæ primitias. IMPVTAT AETHERIOS ORTVS) Hæc lux imputat, ſignat natalem cœleſtem patris tui. AETHERIOS) quia in clarum æthera, hoc eſt, diem & lumen prodiit. Vel, AETHERIOS) cum ſidere felici editus eſt. & hæc prima factorum cauſa. Imputat autem tanquam beneficium datum, quo vſu loquitur poëta ſæpius infrà, itemque Seneca, Plinius, Tacitus, alij. LIBAT FLORENTES) altera eſt quod hoc die primam barbæ lanuginem reſecuiſti, cuius memoria erat ſempiterna apud Romanos. Ouid. 4. Triſt. eleg. 10.

Carmina cum primùm populo iuuenilia legi,
Barba reſecta mihi biſue ſemelue fuit. Iuuenal. Sat. 4.

Iuuenilia diei barba primum reſecta.

Principes eo die magnificentiſsimos ludos celebrabant. Dio in Nerone: *Poſt hæc celebrauit feſta alterius generis, quæ dicuntur iuuenalia: ea propter barbam eius quæ tum primùm raſa fuerat, facta ſunt: cuius pilos in ſphæram auream coniectos Ioui Capitolino conſecrauit.* Et Suet. in Nerone cap. 12. *Gymnico quod in ſeptis edebat, inter buthyſia* (ſacrificij ſolennis ἀπὸ τ̃ βὺς θύε καὶ θύω) *apparatum, barbam primam poſuit, conditamq; in auream pyxidem, & pretioſiſsimis margaritis adornatā Capitolio conſecrauit.* De crinibus eodem modo Diis votis agemus lib. 9. ep. 17. Hæc de barba tantùm primigenia. Lege Alexand. Neapol. lib. 5. cap. 18. Vide Lipſium ad Tac. pag. 374. & ſeq. multò exactius. MAGNA LICET DEDERIT) Quod dies natalis patri dederit vitā munus eſt ingens, ſed maius, quod eadem illi filium virum: Viri enim appellabantur à barba reſecta. Martialis lib. 1. ep. 88.

——tonſum fac citò, ſerò virum.

PLVS NVNQVAM) Ad vtrumque poteſt referri, natalem & barbam. prius tantum patris vitæ dulcem memoriam, nunc etiam filium virum dedit.

De Sportula.

VII. VI.

Centum miſelli iam valete quadrantes,
Anteambulonis congiarium laſſi,
Quos diuidebat balneator elixus:
Quid cogitatis ô fames amicorum:
Regis ſuperbi Sportulæ receſſerunt.
Nihil ſtropharum eſt: iam ſalarium dandum eſt.

Adulatur Domitianum.

Lautiores potentioreſque clientibus ſuis ſalutatoribus dabant cœnam rectam, cum Nero ad ſportulas redegerat. Domitianus Neronis edicto antiquato reuocauit cœnas rectas. Sportula erat calathus vimineus, quo ad rem pecuniariam vtebantur, vt docet Vlpianus. Hinc ſportulæ dictæ pro rebus quæ ferebantur ſportulis, & primum quidem opſonia dabantur, deinde centum quadrantes, loco ſportulæ. Poſtremò cœnæ rectæ, quas vocat hîc iuſtum ſalarium. Ob hoc decretum plaudit Martialis & exclamat.

De ſportulis & ſportularum origine lib. 1. dictum plenius.

Centum miſelli iam valete quadrantes.

Centum quadrantes decem nummis æſtimabantur, id eſt, quinque bazīs, qui cum pretio iuſtæ cœnæ, ſeu conuiuij non erant comparandi, æuo Martialis centum quadrantes tantum denos ſenos cruciferos efficiebant. VALETE) quia ſalarium iam datur, id eſt, cœna recta. ANTEAMBVLONIS CONGIARIVM LASSI) Clientis togati, & officioſi dominumque comitantis pretium & merces. Martialis lib. 14.

Si matu-

Si matutino facilè eſt tibi rumpere ſomnos
Attrita veniet ſportula ſæpè toga.

Qvos dividebat balneator) Qui cum potentioribus lauabant clientes, etiam ſportulam accipiebant, non ſecus ac antecambulones. Martial.

Dat Baiana mihi quadrantes ſportula centum
Inter delitias quid facit iſta fames?

Balneator elixvs) quaſi coctus aquarum, & vaporum calore, ſudore perfuſus. Balneator, hîc ipſum, qui vtitur balneis, ſignificat, quique pretium dabat clientibus ſimul lauantibus: non qui balneas apparabat, cui tantum dabatur à ſingulis vnus quadrans mercedis loco. Qui plura ad hunc verſum deſiderat, adeat 30. libr. Turnebi, cap. 8. Qvid cogitatis ô fames) Quî vobis placet hoc edictum patroni? qui eſtis fames amicorum ſeu clientium, eoſque ſportulis veſtris necatis vſque adeò parci, ſordidi, auarique eſtis. Regis svperbi sportvlæ recesservnt) Duplex latet intellectus. Regis ſuperbi; vel patroni; quos, clientes, Dominos regeſque appellitabant. Martialis.

Cùm te non noſſem regem Dominumq; vocabam.

Vel Neronis; qui reuocatis ſportulis cœnas rectas ſuſtulit. Et Neronem alibi poëta vocat regem. *Neroniana ſportula 100. quadrantes.*

Inuidioſa feri radiabant atria regis.

Eundem & ſuperbum metonymicῶs.

Abſtulerat miſeris tecta ſuperbus ager. Hic poëtæ verior ſenſus.

Nihil stropharvm est: iam salarivm dandvm) ſportulas quandoque imminuebat parciorum auaritia & tenacitas, nec opſonia data centum æquabāt quadrantes. Quod & Iuuenalis videtur inſinuare cùm dicit:

——ſportula prima.
Limine pacta ſedet turbæ rapienda togatæ.

Et hæ erant ſtrophæ quibus clientes circumueniebant, & fame enecabant. Stropha græca vox eſt, ἀπὸ τ͂ στρέφειν, & fraudem fallaciamq; ſignat. Vtuntur hac voce Martial. lib. 11. ep. 8. Phædrus in fab. Plinius ep. 18. lib. 1. Salarivm) à ſale dicitur, Plinius lib. 31. cap. 7. Cornutus in Perſeum, ſalarium interpretatur victum vnius diei; ſic videtur accipiendum hoc loco pro cœna recta, is enim victus; ſi verum eſt Romanos non prandiſſe, quod aſſerit Martialis, negat Philander ad Vitr. De prandiis antiquorum alibi fuſius. Significat etiam annuas mercedes, ſtipendiaque, quæ ob liberalem artem, vel medicinam præſtantur. Item tribunorum militarium, & ducum ſalaria, erant annonæ ipſorum, proinde ἀλάειον, græci σιτήσιον dicunt. Vopiſcus in Aureliano. *Nam illi Romam venienti ſalaria ſui ordinis ſunt decreta.* Et poſtea: *Panes militares numero ſedecim, panes militares Caſtrenſes quadraginta, vini menſalis ſextarios quadraginta, &c.* *Salariū quid, & vnde dictū.*

In Cinnam.

VII. IX.

Verſiculos in me narratur ſcribere Cinna:
Non ſcribit cuius carmina nemo legit.

Verſiculum hunc quis Dauus non intelligat? Sic, ex communi ſenſu, ſed non poëtæ, Perſius Sat. 1.

Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter.

Nemo legit) peſſimum poëtam notat, cuius carmina perinde negligantur, ac ſi ſcripta nunquam fuiſſent.

In Philomuſum.

VIII. X.

Conſtituit Philomuſe pater tibi millia bina
Menſtrua, perque omnes præſtitit illa dies.
Luxuriam premeret cùm craſtina ſemper egeſtas,
Et vitiis eſſet danda diurna tuis:
Idem te moriens hæredem ex aſſe reliquit,
Exhæredauit te Philomuſe pater.

In nobilem decoctorem, & nepotem eſt hoc epigramma. Philomuſus fictitium eſt. quos

 græci

græci ἀσώτους appellant. Patet cùm filium intelligeret ligurire omnia, & gulonem eſſe, aſsignauit illi dimenſum menſtruum, duo millia H S. hoc eſt, quin quaginta Philippæos, aut *66.* florenos, & victoriatum quem vocamus bazium. PERQVÆ OMNES PRÆSTITIT ILLA DIES) Diſtribuit duo millia ſeſtertiûm io triginta partes, deditque in ſingulos dies vnum Philippæum, & 12. victoriatos, ſeu duos florenos, & duos victoriatos. LVXVRIAM PREMERET CVM CRASTINA SEMPER EGESTAS, ET VITIIS) cauſſa inquit huius paternæ curæ fuit luxus & helluatio tua, quæ coëgit patrem dare tibi diurnam diætam: aliâs abſumpſiſſes vno alteróne die totum menſtruum dimenſum, vt Euangelicus ille noſter Nepos, & porcorum conuiua. Non ſufficiebat tamen hic tibi ſumptus, altero ſemper die nihil erat in loculis. Sic Horat. Sat.3. 1.ſer. de Tigellio.

> *——decies centena dediſſes*
> *Huic parco paucis contento, quinque diebus*
> *Nil erat in loculis.*

IDEM TE MORIENS HÆREDEM EX ASSE RELIQVIT EXHÆREDAVIT TE) Quis hoc neget eſſe argutiſsimum & elegantiſsimum epigramma? Patet, inquit, te hæredem omnium ſuorum bonorum inſtituit, & tamen te exhæredauit, τἀναντία videntur. Pater cùm ſciret te conturbatorem eſſe, & altero tertióue die per luxuriam omnia effuſurum, perinde fecit, cùm te hæredem ſcripſit, atque ſi nihil reliquiſſet, & exhæredauit te, quia nihil poteras ſeruare. In ſimilem huic Aſotum extat nobile epigramma Luciani, Anthol. 1. cuius initium eſt.

> Τὸν πατρικὸν πλοῦτον.

Et illud Heſiodi αἰνιγματῶδες πλέον ἥμισυ παντὸς, dimidium plus toto. Quanquam parœmiographi alio verſum trahant, tamen rectè in nepotes conueniet illud πλέον παντὸς, vti alterum ἥμισυ in frugales, quibus dimidia pars bonorum ſufficit, cum Apiciis nec tota, & duplo maior hæreditas non ſufficiat. Elegantiſsima eſt ſeu hiſtoria, ſeu apologus, apud noſtrum Pontanum vol.3. progymnaſmatum, patris perdito filio prouidentis à morte; qui magnam vim auri in tholo fornicis ſuſpendit, præcepitque filio, vt ſi ſe ſuſpendere vellet ob æs alienum & egeſtatem, illo in loco vnde demiſſus erat annulus ſe ſuſpenderet, &c. tu lege cætera.

In Fabullum.

XL. IX.

Vnguentum fateor bonum dediſti
Conuiuis here: ſed nihil ſcidiſti.
Res ſalſa eſt benè olere, & eſurire.
Qui non cœnat & vngitur, Fabulle,
Hic verè mihi mortuus videtur.

A cœna Fabulli vnctum quidem, ſed incœnatum ſe abiiſſe dicit. VNGVENTVM FATEOR BONVM DEDISTI) Videtur occaſionem huius epigrammatis ex Catulli Fabullo ſumpſiſſe. Fabullum inuitauit Catullus ſed imperauit, vt cœnam ſecum ferret, vnguentum ſe daturum.

> *Nam vnguentum dabo, quod meæ puellæ*
> *Donárunt Veneres Cupidineſque,*
> *Quod tu cùm olfacies Deos rogabis*
> *Totum vt te faciant Fabulle naſum.*

Hìc mihi obſerua priſcum vngendi modum ante cœnam, poſt balineum. Nec apud latinos ſed græcos etiam vt ex 1. Odyſſ. & *6.* diſces Xenophonte, Athenæo, Anacreonte, Plutarcho, Polybio, & Latinis Cicerone, Plauto, Apuleio, Suetonio, Lampridio, Perſio, Horatio, Iuuenale, Cornelio Celſo, Martiale, Plinio vtroque, aliiſque cum veteribus tum recentibus: inter quos diligentius rem perſequitur Fuluius Vrſinus in Appendice ad Ciaconij triclinium. ipſa denique ſacra Euangeliorum hiſtoria. Scripſit hac de re plenè, & bene Clemens Alexandrinus lib.2. pædagog. cap.8.

BONVM) De auctore vnguentorum, genere, cauſſa, veritate, bonitate, modo; lege Athenæum lib.15. cap.14. & aliquot ſequentibus. Valde liquidum fuiſſe conſtat, cum cibis, aquæ, vinoque miſcuerint, non ſolùm corpus inungerent, ſed guttur etiam proluerent, imo biberent. Auctores Plutarchus, Athenæus, Plinius, VVilhelmus Stukius lib.3. cap.15. lib.13. cap.3. Nec tamen ſuccos herbarum cuiuſmodi ſunt apud nos eliquatæ roſæ, baccarum iuniperi, & ſimilium, fuiſſe crediderim nomine vnguenti appellatos. Quanquam neſcio quis vertat patria lingua vnguentum aquam. Matth.26. &c. Pleriſque crediderim vnguentis aliquid olei mixtum: quod eo vnguenta ſeruarentur, vt Plinius lib.3. cap.2. docet. Et Vergilius.

Stacte tamen optima cenſe[tur] ſine oleo [illegible] ...nino miſceatur [illegible] Athenæus, Plutarchus, Plinius ſentiunt.

Nec

Nec caſia liquidi corrumpitur vſus olini.

CONVIVIS HERE) here ἐχθὲς idem quod heri ἐχθὲς græcè, Iuuenalis Sat.3. *De hoc dictu ſupra & Quintil.*

Res hodie minor eſt here quam fuit, atque eadem cras.

Et Mart.lib.1.epig.44. *Et poſitum eſt nobis nil here præter aquam.*

Et ſæpe infrà. NIL SCIDISTI) nihil diſtribuiſti cibi in conuiuas. Modiperator ſeu conuiuator, Dictatorue conuiuij diſtribuebat in priuatorum menſis. aliâs creodæta in menſis principum vt hodie, quem & ſtructorem nominabant, & carptorem, creodætam. lege Petronij conuiuium apud Trimalcionem Carpe carpe. Iuuen.Sat.9. Ouid.3.Am. RES SALSA EST) Quo pacto ſalſa? cùm nihil comedas. Inſulſa intellige inepta, ridicula, faceta, viuos numerare inter mortuos, quaſi tu mortuos inuitaſſes, non viuos ad conuiuium, quod à conuiuendo dicitur. QVI NON COENAT ET VNGITVR) Mortui enim vngebantur, Plinius lib.13.cap.1. Honoſque is (nempe vngendi) & ad defunctos pertinere cœpit. Homerus Iliad.σ. *Nihil carpſiſti*

Καὶ τότε δὴ λοῦσάν τε καὶ ἤλειψαν λίπ' ἐλαίῳ

Idem Virg.6.Aeneid. *——& ahena vndantia flammis*

Expediunt corpuſq; lauant frigentis & vngunt.

Ennius ipſe, vt eſt apud Seruium, hoc factitatum docet.

Tarquinij corpus bona fœmina lauit & vnxit.

Aegyptij condiebant cadauera mirrha, aloë, cedro, melle, ſale, cera, bitumine & reſina, odoribus & vnguentis delibuta. Ex ſucco enim Cedri exanimum corpus ſeruari, ſicut viuētia corrumpi haud dubiè perſpectum eſt. Eundem fuiſſe morem Iudęorum ex D.Marci cap.16. diſcis. Et cùm tranſiſſet ſabbatum Maria Magdalene, & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Ieſum. Idem docet Lucas cap.23. Et reuertentes parauerunt aromata & vnguenta.

In Næuiam.

X. XIII.

Dum non vis leporem dum non vis carpere mullum
Et plus quàm patri Næuia parcis apro:
Accuſas, rumpiſq́; coquum, tanquam omnia cruda
Attulerit, nunquam ſic ego crudus ero.

Erat Poëta inuitatus ad Næuiam, dapſilis cœna appoſita erat, ſed vt omnia ſeruarentur, nemoque de melioribus guſtaret, Næuia dixit omnia eſſe cruda. Poëta ſe hoc pacto ieiunum fore dicit, & nunquam crudum, ſi de cibis nihil attingat. Ludit in voce, crudus, quæ ad cibum & ſtomachum refertur. ACCVSAS, RVMPISQVE COCVM) ſic rumpere leporem, equum, aliâs dixit. hoc loco expone rumpis; cædis, pulſas, mactas. NVNQVAM SIC EGO CRVDVS ERO) ſi nihil eſitauero, nunquam ero crudus. Cruditas enim ex epularum copia, vel nimio cibo oritur. Catullus ad Furium, pulcreque concoquis, id eſt, facile digeris quod ediſti, de eſuritore.

De Tuccio ſeu Tuſcio.

XI. XIV.

Romam petebat eſuritor Tuccius
Profectus ex Hiſpania.
Occurrit illi ſportularum fabula,
A ponte rediit Muluio.

Tuccium ridet & ſportulam. Tuccius ventris cauſſa longinquum iter ſuſceperat, Romæque iam proximus ad pontem vſque Muluium acceſſerat, in quo cùm audiret ſportulæ famem & tenuitatem, rediit ab ipſo ponte in Hiſpaniam. Hæc noſtra commentatio. Nihil enim apud quenquam de hoc epigrammate legere memini. Occurrit animo fabulam dici, quod in ponte Muluio multi mendici (nam pontes hæc natio obſidebat) ſeſsitarint, qui à ſportula ad pōtem tranſierint, maluerintq; mendicare quàm tot vrbanis officiis diurnis nocturnis diſtendi propter C. quadrātes plures poſſe à viatoribus per diem & otium extorqueri. Has verò narrationes audiſſe Tuccium qui ſportulam affectabat, illicoq; deterritum repedaſſe in patriam. Quam hîc fabulam, alibi pompam appellat. vt Suetonius Pompam ſcenam appellauit Calig.c.15. ESVRITOR) ſic Catullus Aurelium vocat pattem *——eſuritionum.*

Non horum modò, ſed quot aut fuerunt,
Aut ſunt, aut aliu erunt in annis.

PROFACTVS EX HISPANIA) cogente fame & paupertate. Horatius. 1.Epiſtolarum 1. *Impiger extremos Mercator currit ad Indos*
Per mare pauperiem fugiens per ſaxa per ignes.

SPORTVLARVM FABVLA)Expoſita illi eſt ratio ſportulæ,ſed poëta poëtico ritu loquitur, cùm dicit,occurrit.Quàm indigna clientes à ſuis patronis paterētur dum officia togata obirent, quamque miſerè tractarentur dum in atriis veſtibuliſúe domini congreſſum vel egreſſum præſtolarentur,quæ omnia Tuccius cum ſportulæ cauſſa ex vltima Hiſpania Romã venerat,non conſiderarat,dum illi in Ponte Milnio occurrit,qui hæc omnia exponeret,quibus Tuccius auditis illico relegit iter in Hiſpaniam,nec omnino vrbem eſt ingreſſus,cùm iam eſſet ad pōtem Milnium. Vnde poëta duo efficit. Nam & ſtuporem Tuccij tantum iter fruſtra ſuſcipientis, nec prius rei cauſſam diſpicientis,oſtendit,& infelicium clientium ſortem infelicem inſinuat.EX PONTE REDIIT MVLVIO)officiorum moleſtia præmij deſperatio.Deterritus aſpectu ſportulæ,abiit vnde venerat,non ingreſſus vrbem.Pons Muluius ſeu Miluius multis rebus nobilis eſt.Coniuratio Catilinæ ibi eſt penitus detecta, capris Allobrogum legatis. Cic.in Catilinam. Ad eundem pontem Tyrannum impium Maxentium Imperator religioſiſsimus Conſtantinus Magnus victrici crucis ſigno per aërem ingenti miraculo comparente victoriȩ nuncio vicit,&de ponte deiecit.Abeſt ab vrbe vltra mille paſſus, in via Flaminia ſitus,à Marco Scauro cenſore extructus, quem nunc Mollium vocant. Marlianus lib.7.cap.3.

In Cerdonem.

XVI. XII.

Das gladiatores, ſutorum regule, Cerdo,
Quodq́; tibi tribuit ſubula, ſica rapit.
Ebrius es: nec enim faceres id ſobrius vnquam,
Vt velles corio ludere Cerdo tuo.
Luſiſti: ſatis eſt: ſed te, mihi crede, memento
Nunc in pellicula Cerdo tenere tua.

De hoc Cerdone infrà. Au idem dicit Perſ. Sat. 5. tollas ſua munera Cerdo.

Cerdonem monet vt ne vltra crepidam, nec ſicam vibret, ſed ſubulam figat, ſeq́; intra pelliculam teneat. Indigna porro viſa res Martiali, Cerdonem dare munus gladiarorium, vti & Iuuenali Sat. 3. Cerdo & Sutor hoc differunt quod Sutor faciat, Cerdo reficiat. Hinc Suetonio vocatur Veteramentarius ein Schuchflicker. Sunt qui ἀπὸ τοῦ κερδαίνειν, ἢ ἀπὸ τοῦ κέρδους deducunt, quod lucrum valet Latinis, Ita Cerdo idem eſſet lucroni. SVTORVM REGVLE) Antiphraſticῶs, ſicut Codrus Alpha penulatorum. Ex genere Sutorum abiectiſsime. DAS GLADIATORES) munus gladiatorium; quod olim principes tantùm ciuitatis, & magiſtratus, & lautiores nobilioresq́ue edidêre. Vnde conſtat Cerdonem hunc ditiſsimum fuiſſe. Ratio enim cenſus habita. Apud Tacitum S. C. extat quo cautum, ne quis gladiatorium munus ederet, cui minor quadringentorum millium res eſſet, id eſt, decem millium Philippicorum, ſpectata etiam perſona, neq; enim id fuit permiſſum libertini generis hominibus, ſaltem in vrbe, vt declarat Suet. Claud. cap. 28. Et Harpocram (libertum) cui lectica per vrbem vehendi, ſpectaculaq; publicè edendi ius tribuit. Multò minus igitur viliſsimis ſordidiſsimisque opificibus, laniis inquam, cerdonibus, tonſoribus, &c. ea poteſtas conceſſa. Sed Bononiȩ cerdo munus hoc dederat, vt infrà ſcribit Martialis. QVODQVE TIBI TRIBVIT SVBVLA) Metonymia inſtrumentum pro ipſo opificio. Quod opificio tibi auri paras, hoc effundis editionibus ludorum: auro enim conducendi erant gladiatores. SVBVLA) græcis βύτρεγε quod cotium perforet. Dicirut etiam ὀπεὺς & ὀπήτιον, Germanis ein Al. SICA) à ſecando dicta eſt, inquit Iſidorus. Eſt enim gladius breuis, quo maximè vtuntur, qui apud Italos latrocinia (exules, Panditæ) exercent, à quo & ſicarij dicti ſunt. Tranquillus autem dicit, cùm cuiuſdam gladiatoris in ludum emiſsi gladius curuatus fuiſſet ex acie recta; procurrit vnus ad eum corrigendum, tumq́ue à pugnante reſponſum eſt; ſic pugnabo: inde ſicȩ nomen datum eſt. Herodianus ξίφος ὑπὸ κόλπιον, quaſi gladium ſub ſinu vocat. Ciceroni occultus pugiunculus dicitur. ein Stillet/ heimlicher Dolch/ mördeꝛiſche Wöhr. Clemens Alexandrinus ἅρπην vocat quæ Thracum eſt. Ioſeph. lib. 20. καὶ οἱ Σικάριοι καλούμενοι (λῃσταὶ δ' εἰσὶν οὗτοι) τότε μάλιστα ἐπλήθυον χρώμενοι ξιφιδίοις παραπλησίοις μὲν τὸ μέγεθος τοῖς τῶν περσῶν ἀκινάκαις, ἐπικαμπέσι δὲ, καὶ παραπλησίοις ταῖς ῥωμαίων σίκαις καλουμέναις, ἀφ' ὧν, καὶ τὴν προσηγορίαν οἱ λῃστεύοντες ἔλαβον. Gloſſæ autem definiunt ſicam θρακικὸν ξίφος ἐπικαμπές. erat inſtar falcis Iuuenalis.

——pugnantem falce ſupina

Thrax enim ſicâ contra Mirmillionem pugnabat.

Iſidorus videtur errare qui à ſecando deducit; primam enim producunt poëtæ. Plura de ſica Lipſius. El. 2. c. 9. EBRIVS ES: NEC ENIM FACERES) Inſanus es Cerdo, nam ſanus nunquam luderes

luderes tuo corio,ſed alieno & bubulo.Triplex eſt inſania:iræ,ebrietatis,& naturę.Ira,à philoſopho vocatur breuis inſania; ebrietas, diurna; naturæ, diutina aut æterna. EBRIVS ES) Ebrietas enim,vt canit Horatius,in prælia trudit inermem.Et Ouid.–*tunc pauper cornua ſumit.* CORIO TVO) ſcindere ferro tuum corium, tuam pellem & cutem in arena, oſtendit etiam ipſum Cerdonem editorem ſimul & gladiatorē fuiſſe. Aut rectius fortè dicamus, Cerdonem in arenam non deſcendiſſe, coriumque Cerdonis interpretemur diurnum nocturnumq; laborem,quo ſibi tantas opes parauerat,quas vno poſtea thylaco in ludum & arenam effudit. LVSISTI: SATIS EST:) Redi tandem ad mentē, abſtine ab arena,in pellicula tua te tene. adagion eſt;vt illud, Sutor non vltra crepidam. nihil ad te arena, ad ſubulam redi & pelles tuas,extraq; illas nec pedem efferas. Indignatur ergo poëta homines viliſsimos eſſe tam potentes,vt iam edant publicè munera.ſic infrà e.58.

Sutor Cerdo dedit tibi culta Bononia munus,
Fullo dedit Mutinæ, nunc vbi caupo dabit?

Et Iuuenalis Sat.3.
Quondam hi Cornicines & municipalis arenæ
Perpetui comites, notæq; per oppida buccæ
Munera nunc edunt & verſo pollice vulgi
Quemlibet occidunt populariter.——

IN PELLICVLA) Prouerbium à Cumano aſino natum,ſibi leonis exſuuium aptante,ſeſeq; ad tempus pro leone gerēte, quæ res aſino magno malo fuit,cùm agnitus, & magno omnium riſu alienâ pelle exutus fuſtibus ad necem vſq; cæderetur. Quo apologo admonemur,ne ſortis noſtræ obliti, maiora viribus conemur,ſed intra pelliculam & fortunam noſtram nos teneamus.

In Maximum.

XIII. XVIII.

Perfrixiſſe tuas queſta eſt præfatio fauces.
Cùm te excuſaris, Maxime, quid recitas?

Magna cura fouebant recitaturi vocem, vt de Nerone legimus. Vide Plinium. Maximus irrauſerat,cauſſamque frigori aſsignabat.Poëta ſtultam excuſationem irridet,nec opus excuſatione, nec recitatione fuiſſe dicit; cùm potuerit ac debuerit non recitaſſe ſua carmina. Sic à Catone repræhenſus eſt Albinus Romanus,qui ſe excuſabat quod græcè homo Romanus ſcriberet: Maluiſti, inquit, culpam excuſare quàm culpa carere.

De Vipera in ore Vrſæ.

XIV. XIX.

Proxima centenis oſtenditur vrſa columnis,
Exornant fictæ quà Platanona feræ.
Huius dum patulos alludens tentat hiatus
Pulcher Hylas; teneram merſit in ora manum.
Vipera ſed cæco ſcelerata latebat in ore,
Viuebatq; anima deteriore fera.
Non ſenſit puer eſſe dolos, niſi dente recepto,
*Dum perit, ò facinus * auſa quod vrſa * fuit.* * V. falſa * facit

PROXIMA CENTENIS OSTENDITVR VRSA) Domitius Vipſanam porticum interpretatur,alij Pompeianam.Lege quæ de hac porticu dicta lib.2.epig.11.Porticus illa centum columnis ſublata ſpectabatur,ſtatuæq; ferarum,eandem illuſtriorem reddebant.Inter feras hiantiore vrſa viſebatur, in cuius rictu latebat vipera non ficta ſed viua:puer ludibundus inſerebat manum, vrſæq; inſultabat;hunc icit latens intus peſtis vipera & occidit.PLATANONA)Locum Platanis conſitum vocat Platanona.Plinius Iun.epiſt.3.*Quid agit Comum tuæ meæq; deliciæ?quid Platanon opaciſsimus?* Platanus autem arbor amica Potantibus & diſputantib.De potatoribus teſtatur Horat.li.2.od.11.

Cur non ſub alta vel platano vel hac
Pinu iacentes, &c. Potamus vncti?

Virgilius 4.Georg. *Iamq; miniſtrantem platanum potantibus vmbram.*

Differentibus ſeruit,apud Platonem, Socrati, & Phædro; apud Ciceronem 1.de Orat.Craſſo, Scæuolæ,Antonio, Cottæ,Sulpitio. Dicta Platanus eſt ἀπὸ τοῦ πλάτους; quia patulis eſt diffuſa,vt ait Cicero, ramis. Eadem Horatio cælebs appellatur, mero nutriebatur, vt Martialis de Platano Cordubenſi; *Creuit & infuſo latior vmbra mero.*

Huic

Huic accedunt Plinius lib.12. cap.1. Aelianus lib.2.cap.14. mira refert de Platano Xerxis regis Perſarum. FICTAE FERAE) Non pictæ, fingunt ſtatuarij, pingunt pictores. Cicero lib.5.epiſtol. ad Luceium de Ageſilao: Neque minus enim eſt ſpartiates Ageſilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem ſuam paſſus eſt eſſe. Et ibidem: Neque enim Alexander ille gratiæ cauſſa ab Apelle potiſsimùm pingi, & à Lyſippo fingi volebat, &c. Propertius dicit Attalicis aulæis etiam exornatam fuiſſe, ſed vt dixi, de Pompeia loquitur. HVIVS DVM PATVLOS ALLVDENS TENTAT HIATVS PVLCHER HYLAS;) Puer explorat oris & faucium altitudinem, manuque inſerta, age, inquit, morde fera ſi potes. HYLAS) Species pro genere. Hylam Pherecydes lib.3. Thiodamantis aſſerit filium, quem Hercules occiſo Thiadamante rapuit amauitque Anticlides lib.2. rerum Del. Hylam Herculis filium fuiſſe ſcribit. Sed Hyllum alij Herculis filium Hylam delicias illius fuiſſe tradunt. Nauigauit in Colchidem cum Argonautis, vt teſtatur Valerius Flaccus. Amiſſus per aquationem in fontem ſeu lacum Incidit Bithyniæ, Hylas dictum, periit vt Solinus tradit: cui ſacra poſtea ſunt inſtituta. Facit eiuſdem mentionem Virgil. Eclog.6. Et Statius Theb.5. Mortem aliter Flaccus deſcribit. Iuuenalis.

Et multum quæſitus Hylas——

Ouidius lib.2. de Arte. Propertius & alij. Ab hoc Hyla elegantes pueri Hylæ dicuntur. VIPERA SED CAECO) In hiatu oris atro ſerpens latebat. CAECO) tenebroſo, vt videri quid abderetur non poſſet. Ita cæca nox; cæcum antrum. VIVEBATQVE ANIMA DETERIORE) Aliena anima viuebat vrſa marmorea & deteriore, nempe peſtifera & exitiali, cùm aliàs vrſa nil habeat veneni. Eleganter dicit viuebat, pro habebat in ſe beſtiam viuentem, metonymia. NON SENSIT PVER ESSE DOLOS) Non aduertit latere exitium, niſi ictus dente viperæ quo ictu periit. O FACINVS, *AVSA QVOD VRSA FVIT) Exclamatione à rei indignitate & admiratione ducta, cùm tamen caſus eſſet, concludit. Quam fera eſt vrſa, quæ mortua immò ſaxea etiam interficit, tribuit vrſæ quod vipera peccauerat. Ab hoc non alienum eſt quod Petrarcha narrat. *Audiui, inquit, ſomniaſſe quendam morderi ſe lethaliter à marmoreo leone, ex his qui in templorum veſtibulis cerni ſolent. Die autem poſtero, cùm templi fores caſu præteriret, leone ſpectato, non ſine riſu ſomnium ſuum inter comites narrauit, & manu in apertum os illius protinus iniecta dixit, en nocturnus hoſtis meus. Scorpio itaque qui in imis faucibus Leonis deliteſcebat, eum lethaliter vulnerauit.*

**Falſa quod Vrſa facit pro altera hanc ſcripturam probarem, quod marmorea Vrſa rectè Vocetur falſa, neque enim Vera eſt.*

Nec te moueat inſolentia Verbi, facin⁹ facit, Ita Catullus dixit, neſcis quod facinus facias.

De Canio.

XX. XV.

Dic Muſa quid agat Canius meus Rufus?
Utrúmne chartis tradit ille victuris
Legenda temporum acta Claudianorum?
An quæ Neroni falſus adſtruit ſcriptor?
An æmulatur improbi iocos Phædri?
Laſciuus elegis, an ſeuerus herois?
An in cothurnis horridus Sophocleis,
An otioſus in ſchola Poëtarum
Lepore tinctos Attico ſales narrat?
Hinc ſi receſſit, porticum terit templi,
An ſpatia carpit lentus Argonautarum?
An delicatæ ſole rurſus Europæ.
Inter tepentes poſt meridiem buxos
Sedet, ambulatúe liber acribus curis?
Titíne thermis, an lauatur Agrippæ,
An impudici balneo Tigillini?
An rure Tulli fruitur, atque Lucani?
An Pollionis dulce currit ad Quartum?
An æſtuantes iam profectus ad Baias

Piger

Piper Lucrino nauiculatur in ſtagno?
Vis ſcire quid agat Canius tuus? ridet.

DIC MVSA QVID AGAT CANIVS) De hoc Canio diximus li.1.epig.70.& lib.2.eodem 62. Hîc quid Valerius Ruſſino ſcribat de Canio ex libro epiſtolarum D.Hieronymi accipe. Canius à Gadibus Herculis, poëta facundiæ lenis, & iucundæ, reprehenſus eſt à Liuio Pœno, graui hiſtoriographo, quod multarum gauderet amoribus. In Inſcriptionibus veterum hæc de illo habentur. HEVS VIATOR SI VLLA TIBI PIETAS INEST, VERTE HVC ORA. HIC SVNT CINERES C. CANII POETÆ QVI AD QVARTAM VSQVE OLYMPIADEM IN VRBE OMNIBVS CARVS VIXIT: DEINDE IN HISPANIAM REVERSVS, NEMINEM LAESIT. TANDEM CVM AD VETERES CVPERET SODALES IN LATIVM REMEARE, PERPETVOQVE CVM POPVLO QVIRITIBVS VIVERE, DVRA NIMIVM FATA PRAERIPVERE, ET IN ITINERE OCVBVIT: L. ALBINVS CITERIORIS HISPANIAE PROCONSVL HOC MARMORE TEXIT. Ex quibus intelligis qui Poëta, quis homo fuerit. De hoc eodem Gyraldus hiſt.poët.dial.4.ex Valerij epiſtola. Fuit hic facundiæ lenis & iucundæ. Addit quem facile riſu delectatum legimus. Laudat Martialis illius Theophilam ab eruditione quam Sapphoni comparat, cùm dicit.

Hæc eſt illa tibi promiſſa Theophila Cani
Cuius Cecropia pectora voce madent.

Et verſus ex in extremus. *Caſtior hæc & non doctior illa fuit.*

Hoc epigrammate ſtudium Canij vnicum dicit eſſe ridere: Et hoc enumeratione rerum & negotiorum, quæ gerere poterat & non gerebat. CHARTIS TRADIT VICTVRIS LEGENDA) Verſu credo (nam poëta erat) conſcripſit, vt Plinius libera oratione, ſed nec Canij, nec Plinij de his temporibus pagina vlla viuit, ita vt non victuris, ſed morituris chartis tradiderit mortuoa mortuus Canius. Claudius Imperator, qui Neronem præceſsit, notiſsimus Tacito, Dioni, Tranquillo, & omnibus. AN QVAE NERONI) An laudat, inquit Domitius, ea, quæ nonnulli ſcriptores adulantes Neroni laudarunt. Aliter intelligo hunc verſum. aſſumoq; è ſequenti carmine verbum æmulatur, vt ſenſus ſit. An Canius æmulatur ea, quæ auctori Neroni, falſus auctor tribuit? Carminaque ipſa Neronis Imperatoris accipio bonæ notæ ſanè, dignaque æmulatione, Senecam in teſtem cito lib.1. Quæſt.Nat. Vt ait Nero Cæſar diſertiſsimè

Colla Cytheriacæ ſplendent agitata columbæ.

Et noſtrum Mart.lib.8. *Carmina qui docti nota Neronis habet.*
Et lib.9. *Ipſe tuas etiam veritus Nero dicitur aures,*
Laſciuum iuuenis cùm tibi luſit opus.

Plinius lib.37. affirmat capillos vxoris carmine Neroni celebratos. Plinius Iun. de eodem lib.5.epiſt.3. Neronem enim tranſeo,&c. Tranquillus accedit Neronis cap.52. Hoc ergo firmum de Nerone. Quid ergo Martialis? Carmina, Neron. edita nomine, negat eſſe Neronis, ſed alterius auctoris, qui ſuis carminibus Neronis nomen præfixit. Nec iſta Martialis tantum illo æuo de Neronis verſibus ſententia. Plures fuere Tranquillus prodit cap.52. *Itaque ad poëticam pronus, carmina libenter, ac ſine labore compoſuit. Neq; (vt quidam putant) aliena pro ſuis edidit. Venere in manus meas, etc.* Cum Martiale Tacitus ſentit, aliena fuiſſe. Annal.14. *Carminum quoque ſtudium affectauit, contractis quibus aliqua pangendi facultas. Nec dum inſignis* ætatis nati conſidere ſimul, & allatos vel ibidem repertos verſus connectere,* *Locus mendoſus. *atque ipſius verba quoque modo prolata ſupplere. quod ſpecies ipſa carminum docet, non impetu & inſtinctu, nec ore vno fluens.* Hæc Tacitus. Atqui Martialis lib.8.& 9. agnouit Neronianos verſus, laudauitque: Vel emendauit opinionem Martialis, atque cum ſuo familiari Plinio ſenſit; vel de alio libello ſuppoſititio Neronis loquitur hoc loco. Falſus ergo ſcriptor ſeu auctor reſpectu Neronis dicitur hic à poëta, quaſi ab alio auctore carminum auctor Nero ſit ſuppoſitus. Vt ipſi Martiali vſuuenit, cuius nomine (ad inuidiam & periculum homini creandum) famoſa quædam ſcripta & poëmatia vulgata, vt lib.7.epig.11. & aliis quiritatur.

AN AEMVLATVR) De duobus Phædris illuſtribus lego. Alterum Plato facit loquentem; in libro quem ab ipſo Phædro inſcripſit, & in quo de amoribus non pauca diſputantur. Alterum Ciceronis laudant ſcripta lib.13. ad Atticum epiſt.38. *Libros mihi, de quibus ad te anteà ſcripſi, velim mittas, & maximè φαίδρυ περὶ θεῶν.* ſiue vt alij legunt, *φαίδρυ περὶ ἔρων τῆς ἑλλάδος.* vel *περὶ ἡρῶν τῆς ἑλλάδος.* Et de eodem lib.1.de finibus. *Hic niſi mihi Phædrum mentitum aut Zenonem putas, quorum vtrumque audiui, cùm mihi nihil ſanè præter ſedulitatem probarent.* Amabat eum Atticus, vt mox ſequitur. Quo ſanè in loco non agit de Platonis Phædro, ſed Epicureo Philoſopho. Quod lib.15. Epiſtolarum ad famil. epiſt. 18. ſcribit, videtur referendum ad Platonis Phædrum, cùm dicit: *Longior etiam ſi Phædrum aliquem habuiſſet. Nam αυνδιζειν ſine periculo vix poſſumus. Ridere igitur inquies poſſumus? Non me herculè facillimè.* Quid igitur de quo Phædro hic agitur à poëta? ſanè nec de Domitij Platoniano nec recentiorum quorundam Ciceroniano Phædro locum hunc accipio, ſed Martialem de Phædro Auguſti Liberto cum acutiſsimo noſtro Velſero locutum ſentio, quem Phædrum P.Pithæus primus edidit. Conradus Rittershuſius aliique NOTIS illuſtrarunt. Scripſit fabularum Aeſopiarum libros quinque. *Turneb.lib.22.*

Vnde

vnde Iocos appellat quid enim aliud, quàm ioci? Improborum reor dici, propter Sybarin. Poëta quærit an Caninus iocos ſeu amores Phædri æmuletur: an ſcribat aliquid ad imitationem Phædri Auguſtæi. LASCIVVS ELEGIS) Elegia primùm reperta ad querimonias exponendas. Horat. Art. poët.

Verſibus impariter iunctis querimonia primùm,
Poſt etiam incluſa eſt voti ſententia compos.

Triſtia ergo primùm, poſtea læta, & maximè laſciua hoc genere carminis ſcribebant. Notus Tibullus, Propertius, Gallus, Ouidius, qui meros cecinerunt amores. Quanquam Scaliger lib.3. poët. ab amantium commiſerationibus dictam putet, vox eſt tragica ἐλελεῦ. Idem lib.1.cap.50. à funebribus cœpiſſe elegiam dicit: & poſtea ad amores, in quibus altera funera, tranſlatam docet. Didymus elegiam ait eſſe θρῆνον ᾀδόμενον πρὸς αὐλόν. Lugubrem ſeu flebilem cantum ad tibiam. AN SEVERVS HEROIS) An heroo pede canit heroum facta. Horat.

Res geſtæ regumq́ue, ducumq́ue, & triſtia bella
Quo ſcribi poſſent numero monſtrauit Homerus.

Heroici carminis argumentum ſeuerum, grande, & illuſtre. AN IN COTHVRNIS) An ſcribit tragœdias? nam Cothurnus proprius tragœdiæ, Horat. Art. poët. De Aeſchylo.

Et docuit magnumq́ue loqui nitique cothurno.

Ouid. 2. Triſt. *Et dedimus tragicos ſcriptum regale cothurnos.*

Et in prouerbium abiit Sophocleus Cothurnus.

Erat Cothurnus genus calceamenti pedi vtrique aptum, etſi videatur dubitare Scaliger propter verſum Virgil. in 1. Aeneid.

Virginibus Tyriis mos eſt geſtare pharetram
Purpureóque altè ſuras vincire cothurno.

Si altus fuit quomodo venabatur? quomodo currebat? Altum tamen fuiſſe non dubito ex Iuuenale.

Altum fuiſſe etiam Plinius docet ep.7. li.9. Altera impoſita ſaxis more Baiano lacum proſpicit, altera aquè more Baiano lacum tangit. Itaque illā tragœdiam hanc appellare comœdiam ſolet; illam quod quaſi cothurnis, hanc quod quaſi ſocculis ſuſtinetur. De ſalebus fuſè Heraldus.

——breuiorq́ue videtur
Virgine pygmæa nullis adiuta Cothurnis.

Delrius in proleg. ad Senecam; Communia, inquit, *tragicis omnibus ſyrma ſeu cyclas oblonga & humum verrens; Item Cothurnus, ſeu vt Thomas Magiſter, Pollux & Ammonius vocant, ἐμβάται vel ἐμβάδια; calceamenti altioris genus, quod vt loquitur Tertullianus libro de ſpect. tragœdos extollebat: crediderim ſimile illi quo Hiſpanienſes fœminæ vtuntur, vulgo cophines dicunt.* Ad Virgilij Cothurnum reſpódeo, Veneris ibi calceos κατ' ἐξοχὴν fuiſſe cothurnos dictos, cùm ſpecies pro genere ponitur, nec tragicis cothurnis ſimiles extitiſſe. HÓRRIDVS) triſtis, nam tragœdia mæſta & horrida, ſi materiam ſpectes. AN OTIOSVS IN SCHOLA POETARVM LEPORE TINCTOS) An recitat carmina Muſæo lepore, & Attica venuſtate elegantiaque conſcripta. SALES) iocos, epigrammata, aut hoc genus ſcripta. SCHOLA POETARVM) Ne tu hîc intellige fuiſſe grammaticum & poëtas enarraſſe. Alia eſt ſchola Poëtarum, alia Grammaticorum. Grammatici explicabant poëtas: poëtæ ipſi ſua recitabant carmina, vt ſuprà docui, De Saleio Baſſo ex Quintiliani dialogo. OTIOSVS) ab aliis negotiis vacuus. nam quomodo otioſus ſi recitabat? PORTICVM TERIT) In porticu Iſidis obambulat lib.2. epig.14.

Hinc quoque deceptus Memphitica templa frequentat.

AN SPATIA CARPIT) Iuxta ſepta porticus erat Argonautarum ornata ab Agrippa, in qua depicta erat hiſtoria Argonautarum lib.2. epig.14.

——tum ſepta petuntur
Si quid Phylirides præſtet & Æſonides.

Ad quem locum plura ibidem diximus. AN DELICATAE SOLE RVRSVS EVROPAE, INTER TEPENTES) De porticu Europæ in Campo Martio vbertim lib.2. epig. iam bis adducto diſſeruimus, cùm illum verſum exponeremus; Currit ad Europes. Et illū; Lotus ad Europes tepidæ buxeta recurrit. Hic rogat an Caninus rurſus, vt ſolebat, ſpacia faciat inter buxeta ſole tepentia, pomeridiano tempore, iam fracto ſole, an verò ibidem ſedeat ſolutus omni cura & meridietur. TITIVE THERMIS) Titi Imperatoris qui delitiæ mundi, quem ſine dubitatione verſu clariore ſæpè celebraſſet, ſi per Domitianum licuiſſet. De thermis Titianis intelligendus verſus lib. ſpect.

Hîc vbi miramur velocia munera thermas.

In tertia regione vrbis P. V. AGRIPPAE) thermis. De his thermis & Agrippa hunc in modum Plinius. M. Agrippa ruſticitati quam delitiis propior, vnicumq; felicitatis exemplum multa & egregia in vrbe perfecit opera. Auguſto eius ſocero imperante. Idem. *Thermas de ſuo nomine excitauit; has lithoſtroto & encauſto pinxit: arcus & pauimenta ex vitro poſuit.* Et rurſus: *Lithoſtrota & pauimenta cæptauére iam à ſylla paruulis certè cruſtis, &c.* quæ ſequuntur. Locus vbi erant, nunc Gambella dicitur, cùm à Pompeij theatro ad ſeptentrionem pergis propè Pantheon a 9. regione vrbis. P. V. De his lege Marlianum lib.6. cap.6. AN IMPVDICI BALNEO TIGELLINI) Bipedum nequiſsimus fuit hic Tigellinus Neronis corruptor: de quo ſunt illa Iuuenalis. Sat.

Cùm Leno accipiat mœchi bona, ſi capiendi
Ius nullum vxori, doctus ſpectare lacunar,

Doctus & ad calycem vigilanti ſtertere naſo
Cùm fas eſſe putat curam ſperare cohortis,
Qui bona donauit præſepibus, & caret omni
Maiorum cenſu, dum peruolat axe citato
Flaminiam——

Sed apertius de hoc Tacitus lib. 1. hiſt. *Sophonius*, inquit, *Tigellinus obſcuris parentibus, fœda pueritia, impudica ſenecta, præfecturam Vigilum & prætorij* (en vt Iuuenal. Cùm fas eſſe putat curam ſperare cohortis) *& alia præmia virtutum, quia velocius erat vitiis adeptus, crudelitatem mox, deinde auaritiam, & virilia ſcelera exercuit, corrupto ad omne facinus Nerône, quædam ignaro auſus, ac poſtremò eiuſdem deſertor ac proditor.* Vix audire dignam vita mortem? *Accepto apud Sinueſſanas aquas ſupremæ neceſſitatis nuncio, inter ſtuprum concubinorum & oſcula, & deformes mores, ſectis nouacula faucibus, infamem vitam fœdauit etiam exitu ſero & inhoneſto.* Legè de eiuſdem moribus 14. Annal. Taciti pluribus locis, maximè cum de Octauia per ancillas quęreretur. Eundem laudat Dionis Epitome, Scholiaſtes Iuuenalis vetus, Egeſippus lib. 4. cap. 20. AN RVRE TVLLI FRVITVR) De his duobus fratribus germanè ſe amantibus extat lib. 1. epig. 37. vbi plura ſunt allata. Et li. 9. epig. 52. vbi docet Lucanum natu maiorem prius defunctum. AN POLLIONIS DVLCE CVRRIT AD QVARTVM) Ita ſuburbana prædia aut prætoria nominabant; ad Tertium, Quartum, Quintum, Sextum: intellige lapidem milliarem. Ad quartum ergo qui quatuor millibus, abeſt ab vrbe, paſſuum. Lipſius alicubi. In ſcriptura nihil emendo. rectè habet quartum non quadrum. ſic alibi.

De milliario lapide Vbertim lib. 1. 13.

Signat vicinus quartus ab vrbe lapis.

Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum.

Ad quem locum plura de his prætóriis & villis. AN AESTVANTES IAM PROFECTVS AD BAIAS) Martialis lib. 1. epig. 63.

Dum modò Lucrino, modò ſe permittit Auerno
Et dum Baianis ſæpe fouetur aquis.

Baias & Lucrinum præter Philandrum, quem alibi adduximus, deſcribit Dio lib. 48. Sitæ erant in Campania inter Miſenum & Puteolos. Ibique Cumæ & locus in lunæ formam curuatus, qui totus paruis montibus, & vndis circundatur, & habet tres ſinus maris; Tyrrhenum, alterum Lucrinum, tertium Auernũ. Agrippa de quo paullò antè diximus, in ea maris parte, iuxta ipſam continentē, illud interuallum, quod Lucrinum vtrinq; à mari dirimebat, perfodit, tanto ſpatio vt naues intrare poſſent, effecitque portus earundem ſtationi aptas. Ibidem deſcribit Baias. In Baiano ſinu ad radices montis Campanię ſunt aquę calidę, à quibus ad Sudationis locum gradib. 43. aſcenditur. Fuerunt in eo ſinu plurimæ thermæ, etiam Ciceronianæ, vt Plinius lib. 31. tradit. Baiæ apud omnes poëtas celebrantur. VIS SCIRE QVID AGAT? RIDET) Collige iam quæ enumerauit toto carmine, an ſcribit, an recitat, an ſedet, an ambulat, an lauat, an ruſticatur, an peregrinatur, an nauigat? Nihil horum. Quid ergo? aliquid grandius expectares, ſed reſpondet ἀπροσδοκήτως, Ridet. Quicquid agat ridet. ridet ſcribendo, recitando, nauigando, &c. ridet. Tam verò lepidus erat, vt nihil iucundius fuerit, quàm Canium audiſſe fabulantem, quem lib. 3. epig. 63. confert cum Sirenibus, imò præfert; cùm ait; ſe non mirari deſertas ab Vlyſſe ſirenes, ſed miraturum fuiſſe ſi Canium fabulantem relicturus erat.

In crudelem Dominum.

XVI. XXI.

Proſcriptum famulus ſeruauit fronte notatus
Non fuit hæc Domini vita ſed inuidia.

Crudelis ille Dominus fuit Antius Reſtio, vt Val. Maximus lib. 6. cap. 8. Appianus lib. 4. Macrob. lib. 1. Saturnaliorum cap. 11. prodiderunt: *Qui proſcriptus* A. V. D. CCX. *à Triumuiris, cùm omnes Domeſticos circa rapinam & prædam occupatos videret, quàm maximè poterat diſſimulata fuga, ſe penatibus ſuis intempeſta nocte ſubduxit. Cuius furtiuum egreſſum, ſeruus ab eo vinculorum pœna coërcitus, inexpiabiliq́; literarum nota per ſummam oris contumeliam inuſtus, curioſis ſpeculatus oculis, ac veſtigia ſecutus lateri voluntarius comes adrepſit. Deinde cùm ſentiret cupidos ſanguinis milites ſuperuenire, amoto Domino rogum extruxit, eíque egentem à ſe compræhenſum & occiſum ſenem iniecit. Interrogantibus poſtea militibus vbi nam eſſet Antius, manum rogo intentans, ibi eum crudelitatis piaculis vri reſpondit. Fidem meruit præſens ſpectaculum & præterita heri culpa nota ſerui, Antiusq́; ſeruatus.* Qui plura eiuſmodi exempla ſeruorum deſiderat, legat Val. Max. & Appianum. Senecam lib. 3. de benef. ca. 23. 24. 25. 26. omnia ſanè digna tantorum virorum ſtilo & teſtimonio. PROSCRIPTVM) Quorum ea erat conditio, vt bonis ereptis à quouis deprehenſi poſſent occidi, innumerique eo caſu occiſi ſunt à Triumuiris ſeruatis aliquibus miraculo propè, vt ſcribit Appianus. FAMVLVS) ſerui nomen nuſquam reperio. SERVAVIT) primum quidem vxor ſeruauit, cùm iniecta culcitra inuoluit, eoq; modo mercenariis impoſitum ad mare præmiſit, indeque in Siciliam fuga abiit: Deinde ſeruus; vti iam expoſitum eſt. FRONTE NOTATVS) Appianus ob nequitiam

B. Auguſtinus ad epiſt. ad Galatas. Claudianus li. 2. Eutr. alij de his notis & notatis ſeruis.

quitiam inuſtum affirmat. Prius *quippe*, inquit, *ſub Reſtione enutritus, & in multū clementer habitus, ob nequitiam tandem notis barbaricis* (Threiciis nempe) *inuſtus fuerat*. De more autem notandorum diximus lib. 1. & eruditè tractat Lipſius in Electis, vti ibi ſcripſimus ad illa verba Martialis, ſplenia tolle, leges. Literæ, aut plura verba, quæ crimen cauſſamq́; notæ continerent; inurebantur: qualia fuere. CAVE A FVRE. Lipſius li. 2. c. 15. NON FVIT HAEC DOMINI VITA) Vltus eſt inquit dominum, quia reddidit illum omnibus inuiſum, ſe verò gratum: ſi occidiſſet caruiſſet dominus inuidia ſeruus fide.

De Apicio.

XXII. XVII.

Dederas Apici bis tricenties ventri,
Sed adhuc ſupererat centies tibi laxum.
Hoc tu grauatus, ne famem & ſitim ferres,
Summa venenum potione duxiſti.
Nihil eſt Apici tibi guloſius factum.

Exemplum helluonis priuati ſingulare & inauditum. Sors bonorum & pecuniæ Apitianæ erat ſeptingenties centena millia ſeſtertium: hoc eſt, decies centena ſeptingenta quinquaginta millia Philippæorum, ſiue duo milliones florenorum, & trecenta millia triginta tres. Ex hac ſumma decoxit ſexcenties centena millia ſeſtertium: hoc eſt, duos milliones florenorum, ſiue ſeſquimillionem Philippæorum: ſupererant centies centena millia ſeſtertium, ſiue trecenta triginta tria millia florenorum ſupra trecentos triginta tres. Quis autē hic Apicius? Dion, Seneca, Plinius docebunt. accipe breuiárium. Millies centena millia (hoc eſt, ſeſquitertium millionem Philippæorum, ſiue tres milliones, & trecenta millia, trecenti triginta tres floreni) ſeſtertiûm congeſsit in culinam, vt Seneca disertè affirmat; ſexcenties vt Dion & Martialis: & rationibus ſubductis, cùm centies ſupereſſent, vitam veneno finiit, vt minimè malè illum Plinius lib. 10. cap. 48. altiſsimum omnium Nepotum gurgitem appellet. Vixit temporibus Tiberij Cæſaris: non eſt is cuius extant de re culinaria lib. 10. nec is qui Traiano Imperatori in itinere occurrit, vt Athenæus ſcribit. Noſtro huic Apitio nomen eſt Marco Gabio vel Sabio Apicio. Cuius libri extant Cælius Apicius audit. Scribit & Suidas de duobus Apitiis, & alterum vocat Marcum Apicium, à quo air nomen in Aſotos & gulæ Proceres propagatum, vt Apiciani dicerentur. De his Apiciis curioſè Cæl. Rhodiginus lib. 9. cap. 11. Seneca epiſt. 95. Et lib. de beata vita ca. 11. Egregius locus apud Lipſium.

BIS TRICENTIES) millies Seneca ad Heluiam. *Apitius noſtra memoria vixit, qui in ea vrbe ex qua aliquando philoſophi velut corruptores iuuentutis iuſsi ſunt exire, ſcientiam popinæ profeſſus diſciplina ſua ſeculum infecit; cuius exitum noſſe operæpretium eſt. Cùm ſeſtertium millies in culinam congeſſiſſet, &c.* Suidas nullum exprimit numerum certum, nec Dion niſi illum qui ſupererat. SED ADHVC SVPERERAT) ſed luxui adhuc centies centena millia* ſupererant quæ impéderes, exhauſtis iam & decoctis ſexcenties centenis millibus ſeſtertium. Hoc conſenſu omnes: Dion lib. 57. Seneca ad Heluiam c. 10. *Cùm ſeſtertium millies in culinam congeſſiſſet, cùm tot congiaria principum & ingens Capitolij vectigal ſingulis comeſſationibus hauſiſſet, ære alieno oppreſſus rationes ſuas tunc primum coactus inſpexit. Superfuturum ſibi ſeſtertium centies computauit, & velut vltima fame victurus ſi ſeſtertio centies centeno milleno vixiſſet, veneno vitam finiuit. Quanta luxuria erat eius. cui ſeſtertiûm centies egeſtas fuit?* LVXV) pro luxui: Virgilius ita locutus eſt, parce metu virgo. & alicubi Martialis. Vel ad luxum: laxum alij legunt, id eſt, non compreſſum ἀνεσπώ, non minus centies, ſed amplius potius. HOC TV GRAVATVS) hoc centies ſeſtertio velut nihil ſupereſſet, hac egeſtate grauatus, inopia preſſus, putaſti tibi fame, & ſiti moriendum. ideoque venenum hauſiſti. SVMMA POTIONE) extremo poculo, extremo hauſtu, vt ſumma dies, id eſt, ſuprema, extrema. DVXISTI) ducere. Horatius ducere ſuccos, ducere pocula. lib. 1. car. od. 17.

** ducēta quinquaginta millia Philippæorum.*

Hic innocentis pocula Lesbij
Duces ſub vmbra——

Et idem ducere Liberum lib. 4. od. 12.

Sed preſſum Calibus ducere Liberum.

Et od. 3. lib. 3. *——Incidas inire ſedes, ducere nectaris*
Succos.——

Sic & Plautus Amphitryone.

——cum ego vt matre fuerat natum Eduxi.

Et Cic. dixit obducere venenum. Tuſc. 1. de Theramene. ſic trahere, ſiccare calyces. VENENVM DVXISTI) Seneca ad Heluiam, cap. 11. *Seſtertium centies aliquis extimuit, & quod alij voto petunt veneno fugit. Illi verò tam prauæ mentis homini vltima potio ſaluberrima fuit. Tunc venena edebat, bibebat, cùm immenſis epulis non delectaretur tantum, ſed gloriaretur cum vitia ſua oſtentaret, &c.* NIHIL EST APICI TIBI

GVLOSIVS FACTVM) Argutè ſanè. Nunquam tam caro cœnaſti aut bibiſti. Poëta perinde loquitur ac ſi Apitius venenum centies centenis millibus ſeſtertium emiſſet, quo periret. Hoc enim periit ne periret. Vel; Nihil ſumptuoſius fuit hoc poculo. quis tanti emat mortem?

In Inuitatorem.

XVIII. XXIII.

Al. in cenipetã anſerum. Hic tamen non de cenipeta, ſed inuitatore agitur.

Omnia cum retro pueris opſonia tradas
Cur non menſa tibi ponitur à pedibus?

Ludit Martialis in verbo à pedibus. Cùm tradas ſeruis à pedibus cibos, cur non ipſam menſam ponis à pedibus? pro ſeruis ſcilicet & vernis: quid hîc vacui ſedemus? Nec puto hic poëtam velle menſam inuerti & pedes. Modiperator iſte conuiuis ſine modo adminiſtrabat conuiuium. Pueris enim ad pedes porrigebat omnia, de menſa, nihilque relinquebat conuiuis: Martialis ergo apponendam pedibus menſam fuiſſe, non manibus, inquit, cùm cibaria omnia mittat ad pedes. PVERIS) aut filios, aut vernas intelligit aut ſeruos. De pueris ad fulcra lecticæ ſolitis ſedere ſcribit Tacitus Annal. 13. *Mos, inquit, habebatur, principum liberos cum cæteris, id eſt, citatis nobilibus ſedentes veſci in conſpectu propinquorum, propria & parciore menſa.* Suetonius item in Claudio: *Adhibebat omni cœnæ & liberos ſuos cum pueris puellisq; nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum ſedentes veſcerentur.* Cuiacius de Triclinio: *pueri etiam nobiles ſedentes, non accubantes quod delitioſum habebatur cœnabant.* De ſeruis videtur affirmare Martialis lib. hoc.

At ipſe retro flexus ad pedum turbam.

Et lib. 7. in Sanctram: *Nec eſculenta ſufficit gulæ præda*
Muſto lagenam replet ad pedes vino.

Hęc tamen non conuincunt. Et, Ad pedes non dicuntur ſerui ſedentes, ſed miniſtrantes: ſtabant enim miniſtri tricliniares ad pedes. Seneca li. 3. de Benef. *Seruus qui cœnanti ad pedes ſteterat.* Seruus à pedibus non dicitur curſor quem hodie ſacaij vocant; ſed qui domino cœnanti; & accubanti, ad pedes ſeu à pedibus ſtat & ſeruit. Sic ad pedes domini diſcumbentis ſtetit illa flebilis Magdalena velut ſerua & Miniſtra pedes, quod item more fiebat, vnxit, vt S. Lucas cap. 7. narrat.

Lege Fuluij appendicē ad Ciaconium. Egregiè locum hunc illuſtrat Caſaubonus ad Theoph. cap. περὶ ἀναισχυντίας cuius libet adſcribere. Moris fuit veteribus, cùm ad conuiuium irent, ſeruum aliquem ſecum adducere, qui hero prandenti pone aſtaret, vel ad pedes, eique præſtò eſſet, ſi quid ille imperare vellet: latini hos ſeruos vocant à pedibus, vel ad pedes. Solebant autem illis apophoreta à dominis tradi. Athenæus initio quarti, καὶ ἕκαστος λαβὼν σὺν αὐτῷ πίνακι, τοῖς κατόπιν διεδίδου παισίν. mendosè enim ibi hodie πᾶσι legunt, & interpretantur. ſic ibidem mox: ἐπεδώκαμεν καὶ ταῦτα τοῖς δούλοις. Lucianus περὶ αἱρέσεων, de Philoſopho, qui è conuiuio domum redierat, ἀεὶ θαμὰ παρέβαλε τὰ κρέα ὅσα τῷ παιδὶ κατόπιν ἑστῶτι παραδεδώκει. Alias autem volente & auctore domino conuiuij hæc auferebantur: vt in Cleopatræ conuiuio quod Plutarchus & Athenæus deſcribunt: & in eo Carani, apud Athenæum quarti initio: & omnino in omnibus ſplendidioribus epulis. aliâs non tam vidente eo aut volente, quàm vel conniuente, vel inſcio: quod rectè hîc Theophraſtus inter hominis impudentis notas numerat. Lucilius lib. 11. epigram. Græcorum titulo in glutones.

Καὶ τρώγεις ὅσα πέντε λύκοι Γάμε, καὶ τὰ περισσὰ
Οὐ τὰ σά, τῶν δὲ πέλας, πάντα δίδως ὀπίσω.

Martialis: *Omnia cùm retro pueris obſonia tradas*
Cur non menſa tibi ponitur à pedibus?

Lucianus quoque in Lapithis, ſiue moroſophorum conuiuio. Ὁρᾷς ὅσα τῷ παιδὶ κατόπιν ἑστῶτι ὀρέγει, λανθάνειν οἰόμενος τοὺς ἄλλους, οὐ μεμνημένος τῶν μετ' αὐτόν. loquitur de guloſo quodã qui delibans ex iis quę menſæ erant apposita gratiſsima quæque, clam aliis, vt ſibi quidem videbatur, puero ſtanti à tergo omnia porrigebat. At is quem Theophraſtus hîc deſcribit, cautior eſt atq; ingenioſior: palam enim puero ſuo tradit, quæ vult auferri, ſimulans ſe non ea fini dare, vt domum ad ſe ille ferat: ſed vt iis ipſe veſcatur: in quo minor erat inuidia.

Ad Fauſtinum.

XIX. XXV.

Si temperari balneum cupis feruens
Fauſtine, quod vix Julianus intraret:
Rogo lauet vti Rhetorem Sabineum.
Neronianas is refrigerat thermas.

In Sabineum frigidiſsimum Rhetorem eſt hîc iocus, quem inſinuat adeo in dicendo & docendo frigidum, vt aquas etiam feruentes prope poſsit gelare. Aliud commentatur Domitius, ſed ὐ πρὸς πόσιν, ventum enim horribilem & peſtilentem flabat Sabineus, animamque frigidam è pſeudotyro mittebat. Ivlianvs) ſi adeo temperare vis, vt etiam ferre poſsit Iulianus. Iulianus autem hic calentes aquas non intrabat, ſed admodum tepentes. Neronianas) quæ erant egregiè calidæ, & inter optimas numerabantur, de quibus ſuprà iam ſæpius diximus. Cæterùm oratio habet parœmiæ ſimilitudinem ἰαλέμου ψυχρότερος. De cantione, oratione, argumento, ioco, aut eiuſmodi re quapiam admodum frigida Adagiographus. Cæterùm in Rhetores ineptos, obliuioſos, indiſertos, & propè mutos, plures ſunt ioci apud Martialem lib. 5. in Apollonium. epig. 22. & 55. lib. 6. 35. & 19. Et in Epigrammatis Græcis lib. 2. de Sexto quodam Rufo arbitror, & lib. 4. Palladæ in Geſsium. Et apud Auſonium epigrammat. 44. 45. 46. 47. 48. 50. 51. in Rufum & Rufi ſtatuam. Lucillij item in Meneclem lib. 2. εἰς ῥήτορας.

In Candidum.

XXVI. XX.

Prædia ſolus habes, & ſolus Candide, nummos:
Aurea ſolus habes, myrrhina ſolus habes:
Maſsica ſolus habes, & Opimi cæcuba ſolus:
Et cor ſolus habes, ſolus & ingenium.
Omnia ſolus habes: hoc me puto velle negare:
Vxorem, ſed habes, candide, cum populo.

Praedia solvs, &c.) Candidum amicum tantum adulteram vxorem habere, aliâs nihil commune cum amicis; ait. Et eſt in eundem fictum Candidum lib. 2. epig. 43.

Candide κοινὰ φίλων, &c.

Solus habes rus & æs, nihil communicas cum amicis. Avrea solvs habes, myrrhina) Aurea & myrrhina vaſa poculaque. De myrrhinis lib. 14. ex variis ſcriptoribus, quæ ſint docebimus.

Massica) Vina, proxima Falerno. lib. 13. de his vberius. Opimi caecvba) Opimianum Cæcubum, vinum Opimio Conſule conditum, & per ducentos, & amplius annos ſeruatum. Cæcubum à cæcubo agro Campaniæ; genus Falerni. lib. 13. Et cor solvs habes) ſolus tibi ſapere videris; Cordatus ſapiens homo,

Egregiè cordatus homo——— *Ennius.*

Solvs et ingenivm) ſolus ingenioſus & doctus tibi videris. Diſce elegantem repetitionem vocis (ſolus) qua & auaritiam hominis videtur monſtrare: auari enim ad ſe rapiunt omnia ſoli.

Omnia) à partibus ad totum. Hoc me pvto velle negare) quod ſequitur de vxore, vel quod proximè antecedit. Omnia) demus te prædia, opes, cor, ingenium ſolum habere, non tamen habes omnia ſolus, quia vxorem habes communem, id eſt, adulteram.

In Gallum.

XXVII. XXI.

Nunquam me reuocas, venias cùm ſæpe vocatus:
Ignoſco, nullum ſi modo Galle vocas:
Inuitas alios: vitium eſt vtriuſque, quod? inquis.
Et mihi cor non eſt, nec tibi Galle pudor.

Gallum Martialis ſæpè vocatum ad cœnam dicit, ſe autem nunquam reuocatum à Gallo. Indignatur, & ſe ſtultum qui hoc fecerit; & Gallum impudentem, qui non fecerit; affirmat. Martialis ergo fœnerabat cœnas non dabat, amicitias vtilitate non bonitate probabat, quod contra ſapientum eſt decreta. lege Senecam de Benef.

In Neſtorem.

XXII. XXVIII.

Auriculam Mario grauiter miraris olere,
Tu facis hoc; garris Neſtor in auriculam.

Neſtorem hunc fictitium ait obtrectatorem, aut animam olentem, osque impurum habere. TV FACIS HOC;) vt oleat illi auricula, quia garris in auriculam, & inficis aures eius conuitiis tuis, aut hircum olente, animâ tuâ, corrumpis aures eius & graueolentiam adfers. Quid ſit in aurem garrire lib. 1. epig. 90. diximus.

In Zoilum.

XXIII. XXIX.

Has, cum gemina compede dedicat catenas, ——∪∪——∪∪
Saturne tibi Zoilus annulos priores. —∪—∪—

Zoilum fuiſſe quondam ſeruum & ergaſtularium, poſtea ad equeſtrem ordinem euectum dicit. Genus carminis eſt Sotadicum, nec tamen antiſtrophum. Terentiano & Grammaticis appellatur Ionicum à maiore tetrametrum Brachycatalecticũ, quale eſt illud apud Hephæſtionem.

Ἥρην ποτέ φασιν δία τὸν τερπικέραυνον.

De Sotadæo ſeu Sotadico & ipſo Sotade copiosè dictum lib. 2. epig. 86. ad illum verſum

Nec retro lego Sotada cynædum.

Nuſquam alibi noſter poëta, quod meminerim, vſurpat hoc genus ſed heroicum tantũ, vel diſticha, vel dimetra Iambica, cum dimetro iuncta, vel choliambica ſeu ſcazonta, vel phaleucia. Ita vniuerſim continet formas carminum diuerſas ſeptem tantum. HAS CVM GEMINA COMPEDE) Fingit Zoilum libertate donatum Saturno ſacraſſe ritu veteri compedes & Catenas. Serui compedibus vincti erant in ergaſtulo miſerabili conditione, & duûm generum vel nequam ſerui, vel innoxij viles, captiui, barbari, corpore tantum boni, & quibus cerebrum omne in manu, id eſt, labore & opera mercenaria & ſeruili, quos emebant vulgò in hunc finem laborum. Lipſius lib. 2. Elect. cap. 15. Hinc à compedibus dicuntur annulati. GEMINA) quia ligatum illis vtrumque crus. CATENAS) Catenæ orbes habebant ferreos inſtar annulorum. ANNVLOS PRIORES) ferreos, id eſt, compedes; nunc enim argenteos, immò aureos geſtat (equeſtrem enim dignitatem adeptus) cùm antea ferret in ergaſtulo ferreos. ſic alibi ludit.

Annulus iſte tuis fuerat modò cruribus aptus.

Plura Lipſius ibidem. Apuleius 9. Mileſ. Frontes literati, pedes anulati, capillum raſi, &c. SATVRNE TIBI DEDICAT) Quare Saturno? Quia Saturnus olim in compedibus: Cauſſam Verrius Flaccus teſtatur ſe ignorare. Verùm Apollodori lectio ſuggerit Macrobio, Macrobij mihi. Saturnum Appollodorus alligari ait per annum laneo vinculo, & ſolui ad diem ſibi feſtum, id eſt, menſe Decembri. Saturnus ergo vinctorum Deus, cui ſoluti vinculis, meritò ſoluunt vota, votique potentes annulos ſeu compedes velut anathemata ſuſpendunt ad libertatis Dei beneficio partæ memoriam ſempiternam. Hinc & Saturnalia Saturno ſacra, quibus ſerui dominantur heri ſeruitia obeunt. De his & Papinius in Siluis. Horatius non Saturno tantum ſed Laribus catenas quoque fuiſſe conſecratas ait Sat. 5. lib. 1. niſi κοινῶς Lares pro quouis Deo, & Saturno etiam vſurpet. Vt autem ſerui ſeruitutis exoneratæ monumentum Diis ſacrabant; ſic Gladiatores rude donati arma, naufragi tabulam Neptuno: pueri bullas Diis penatibus: puellæ puppas Veneri, &c. Lambinus ad 5. Sat. lib. 1. quod ibidem teſtimoniis ſtabilitur. Idem ſuprà docuimus de barba reſecta.

Ad Gargilianum.

XXX. XXIV.

Sportula nulla datur, gratis conuiua recumbis.
Dic mihi, quid Romæ, Gargiliane, facis?

* * *

Cùm ratione, licet dicas, te viuere ſummâ:
Quod viuis, nulla cum ratione facis.

Nomen Gargiliani fictitium hic quãuis verum apud Lampridium, & alios ſcriptores memoretur.
** Vnde tibi togula eſt, & fuſca penſio cellæ Vnde datur quadrans? Vnde vir es Chiones?*

Gatgilianum ad teſtem vult adigere, quem ait uon habere vllam rationem viuendi, quamuis ſumma cum ratione viuat. SPORTVLA NVLLA DATVR) Quia ſublatis ſportulis Domitianus cœnas tectas reuocauit, vt ſuprà epig. 7.

Centum miſelli iam valete quadrantes.

GRATIS CONVIVA RECVMBIS) Ad iuſtam cœnam adhiberis officij cauſſa ſine pretio, ſed poſt cœnam nulla eſt læna, nec domus, &c. QVID ROMAE GARGILIANE FACIS?) Cùm tu præter cibum nihil pecuniæ accipias, & nullam artem calleas qua rem compares, qnid facis Romæ? vude vinis? vnde veſtem? vnde lectum comparas, vnde tectum? hoc eſt, pretinm cellæ fuſcæ. Iuuenalis 3. *Quanti nunc tenebras vnum conducis in annum?*

Cellæ gurguſtiola hominum viliorum: Caſanb. ad Cal. cap. 57. vbi plura. PENSIO) τὸ ἐνοίκιον, precium annuæ habitationis obuentio Caſaub. ad cap. 38. Iul. Cæſ. Heraldus ad hunc locum vterque copioſè. Martialis infrà ſæpius. VIR CHIONSS) Chione lupa proſtibulnm queſtum à corpore quærens. QVADRANS) pro lauatione hoc enim pretium erat. quod Heraldus teſtibus nimis multis confirmat.

CVM RATIONE LICAT) frugaliſsimè inquies viuo. Frugalins inqnit Martialis viueres, ſi morereris. Iocus eſt in ambiguo (ratione) prius enim frugalitatem & moderationem poſterius mentem, cauſſam, iudicium intelligentiamque ſignificat. NVLLA CVM RATIONS) Sine vlla ratione & cauſſa viuis, quia non habes vnde viuas: præſtaret te mori.

Ad Ruffinum.

XXXI. XXV.

Sunt tibi, confiteor, diffuſi iugera campi,
Vrbaniq́, tenent prædia multa Lares:
Et ſeruit dominæ numeroſus debitor arcæ,
Suſtentatq́, tuas aurea menſa dapes.
Faſtidire tamen noli, Ruffine, minores.
Plus habuit Didymus: plus Philomelus habet.

Ad modeſtiam hortatur Ruffinum malis artibus auctum. Fateor tibi multos fundos, & prædia, & iugera coli. VRBANI LARES TENENT PRÆDIA) habes ſuburbana prædia nou pauca. ET SERVIT DOMINAE NVMEROSVS DEBITOR ARCAE) Et multos fœneratus es, multis credidiſti multũ æris. DOMINAE ARCAE) Pecuniæ, quæ domina eſt, cui ſeruiunt omnia. Nam clau-
Argenteas lege
ſum poſsidet arca Iouem, & vt Ariſtophanes in Pluto. ἅπαντα γὰρ πράγματα ἐστι διὰ τὸν πλοῦτον. AVREA
ex Lampridij
MENSA) Totas menſas non lego aureas fuiſſe, ſed corouas tantum menſarnm. Poëta partem pro
Heliogabalo.
toto ſumpſit. Ciaconius de Triclinio. His menſis (citreis elephanto, ſeu eburneis pedibus nixis) coronæ argenteæ, aureæ, interdum & gemmis diſtinctæ addebantur. Scæuola in l. qui vxori. ff. de auro & argento legat. cùm dixiſſet; perueniamus ad gemmas incluſas argento auroq́ue ſubiungit: ſed & in curonis menſarum gemmæ coronis cedant, & hæ menſis. Vel poëta retulit ad vaſa menſæ aurea, citreas tamen menſas auro precioſiores habitas oſtendit Martialis lib. 14.

Accipe felices Atlantica munera ſiluas
Aurea qui dederit dona, minora dedit

Super quo verſu ibi plura. FASTIDIRE TAMEN NOLI RVFFINE MINORES) Etſi tam potens es Ruffine, omniaque tua auro radient, noli tollere ſupercilium: amicosq́ue olim tuos tenuiores abiicere & præ te contemnere. non reddidit te aurum vel Didymo, vel Citharœdo Philomelo nobiliorem quorum vterque te opibus ſuperauit. PLVS HABVIT DIDYMVS) Infamis ille Didymus de quo li. 12. Mart. PLVS PHILOMELVS) fictum credo nomen Cantoris aut Citharœdi.

De piſcibus ſculptis.

XXXV. XXVI.

Artis phidiacæ toreuma clarum,
Piſces aſpicis: adde aquam, natabunt.

Phidias Athenienſis pictor & fictor vixit Olymp. 83. A.V.C. CCC. Plinius lib. 34. cap. 8. Fecit Iouem Olympium, quem nemo æmulatur, Mineruam, Amazonem, & alia ſcriptorum monumẽtis celebrata opera. Idem auctor Torentices fuit, quam Polycletus excoluit; ſancitumq́; eſt vt nemo ſeruus toreuticen diſceret, tantus ei honos habitus. Plinius lib. 35. cap. 10. Toreuma eſt opus
An ellypa a-
cælatum, cuiuſmodi ſunt calices, crateres, ſigna hominum aut ferarum, aut florum exeuntia ex-
pud Senecam?
tantiaque Iuuen. Sat. 1. *—— & ſtantem extra pocula caprum.*

torno

torno ſiunt, vt quidam ſentiunt. Ciaconius de Triclinio p.20. vbi plura. ARTIS PHIDIACÆ) Non à phidia factum toreuma, ſed ab inuentore phidia toreutice dicitur phidiaca. TOREVMA CLARVM) Egregium opus cui inſculpti ſpectabantur piſces, adeò ad vnguem expreſsi, vt Ionem lapidem iures naturales non fictitias eſſe. Hinc addit poëta. ADDE AQVAM NATABVNT) Adeò naturam æmulantur, vt à veris ſecernere non poſsis. Ita M. Varro ſcribit, ſibi cognitum Romæ Poſiunm nomine, à quo factas Romæ vuas, item piſces, quos aſpectu non fuerit ſecernère à veris. Plinius lib.35.cap.12. Eſt Iuliani epigramma in phialam piſces monentes oſtendentem lib.4. Anthol.cap.32.

Οὕτω βάκχον ἐδέξατο Θέτις; νῦν μῦθος Ὁμήρου
Οὐδὲ μὲν ἀλλ' εὗρεν πίστιν ἐπητυμίην.
Sic Thetis accepit Bacchum; tua fabula ſeram
Sed veram tandem cepit Homere fidem.

Infrà de ſimili argumento plura. 41. de lacerta cælata.

In Fabianum.

XXVII. *XXXVI.*

Quod nouus, & nuper factus tibi præſtat amicus:
Hoc præſtare iubes me, Fabiane, tibi;
Horridus vt primo ſemper te mane ſalutem,
Per mediumq; trahat me tua ſella lutum:
Laſſus vt in thermas decima, vel ſerius, hora
Te ſequar, Agrippæ, cùm lauer ipſe Titi.
Hoc per triginta merui, Fabiane, Decembres,
Vt ſim tiro tuæ ſemper amicitiæ?
Hoc merui, Fabiane, toga, tritaq;, meaq;,
Vt nondum credas me meruiſſe rudem?

Exprobrat amico diuturnam amicitiam, non amicam nec munem. QVOD NOVVS) Veteres amici magis colendi, de hoc lib.1. diximus. Tu perinde abuteris mea amicitia, ac ſi nuperus eſſem, & propè ſeruns. HORRIDVS VT) ſpeciatim exponit, quod communiter dixerat (præſtare iubes) quod frequentiſsimum eſt poëtæ, vt primum genus, deinde partes, vel contra ponat.

PRIMO MANE) primo diluculo dixit Cicer. Columella multo mane, obſcuro mane, poſtero mane. Et Perſius clarum mane, non idem quod primo mane. Veteres manum clarum dicebant. Nonius & ſeruius manum, id eſt, bonum. HORRIDVS) impexus, illotus, incomptus, ſemiſopitus, quia non eſt tantum otij à cubitu, vt me pectam, aut honeſtè componam, ſic properare cogor. SALVTEM) dicam ſolenne verbum patrono, AVE, de quo ſuprà lib.1.

PER MEDIVMQVE TRAHAT) Cum anteambulonis officio fungar, mediaque & cœnosâ viâ te præcedam. De ſella qua ferebantur ciues nobiliores aut ditiores Lipſius Elect. vbertim.

LASSVS ET IN THERMAS) Laſſus currendo, teque tota die impranſus, & ieiunus comitando.

DECIMA) Duabus horis tardius. Erat enim octaua aſsignata lauationi, æſtate; quam cœna ſequebatur hora nona. Hyeme lauabant nona, decima cœnabant. Decima autem hora reſpondet hodie apud Italos vigeſimæ ſecundæ. apud nos æſtate, decima, eſt octaua, aut potius ſeptima. hyeme tertia, vel ſecunda pomeridiana. Nam decima hora erat priſcis illa, quæ horis duabus antecedebat noctem; vndecima, vnâ. Duodecima vltima diei. De hac re lib.4. epig.8. differuimus. Thermas M. Agrippæ, & Titi Imperatoris ſuprà libr.2. epigram.19. explicauimus.

TE SEQVAR) cogor lauare tecum in Agrippinis, cum in Titi ipſe ſoleam lauare, æquè bonis, aut etiam melioribus.

HOC PER TRIGINTA MERVI) Tu pro his officiis triginta annis tibi præſtitis, quibus attriui togam, non tuam ſed meam; nondum me rude donas? & gratis ſportulam præbes. Iuuenal. Sat.3.

——perierunt tempora longi
Seruitij: nuſquam minor eſt iactura clientis
Quod porrò officium, ne nobis blandiar aut quod

Pauperis hic meritum, ſi curet nocte togatum
Currere———

TRIGINTA DECEMBRES) 30. annos. TRITAQVE MEAQVE) mea, inquit, cùm aliâs patroni clientibus togas mittere ſoluerint. MERVISSE RVDEM) à gladiatoribus ſumpta metaphora. Rudem enim, vt ſcribit Lipſius Sat. 2. cap. 23. indulgebant gladiatoribus veteranis, quaſi magiſterij ſignum: aut etiam nouis in nouo aliquo & ſtrenuo facto, idque populo impetrante. Quintil. Quidam vt patrem ſepeliret, ſe auctorauit, ſed die muneris productus ſub titulo cauſæ rudem poſtulante populo accepit. Quam gladiator ſtans ad crepidinem Circi ſub circulo amphitheatri à populo petere, & impetrare ſolebat. Dabat illam Laniſta, vel editor populi arbitrio, & poſtulatione. Eius effectus liberatio ab arena. Rudis quid ſit docet item Lipſius lib. 1. Sat. cap. 15. Ea duplex tironum gladius ligneus. Laniſtæ ferula ſeu ſcipio.

In iraſcentes amicos.

XXXVII. XXVIII.

Iraſci tantum felices noſtis amici.
Non bellè facitis: ſed iuuat hoc facere.

Duplex intellectus, prior in auaros, & potentes amicos, qui iraſcuntur clientibus, ne cogantur aliquid largiri: quo ſenſu dixit lib. 12. epig. 13.

Genus, Aucte, lucri diuites habent iram:
Odiſſe quàm donare vilius conſtat.

Et hæc germana mens poëtæ. Poſterior vt felices, boni, ſinceri veríque intelligantur. de quibus illud Terentianum dicitur; Amantium ira amoris redintegratio eſt. Quod apud Græcos hoc verſu exprimitur.

Αργὴ φιλούντων μικρὸν ἰσχύει χρόνον.
Puſillo amantum durat ira tempore.
Diſcordiâ ſit carior concordia.

Ita iuuat iraſci, vt amicitia gratior arctiórque fiat. NON BELLE FACITIS) eſt contra naturam amicitiæ & amoris. Amicitia eſt idem velle & nolle. nemo autem iraſcitur cum ab altero fit quod alter cupit, & alter eſt in alterius arbitrio. Vel, NON BELLE FACITIS) vos beati & diuites amici; neque hæc vera eſt amicitia.

SED IVVAT HOC FACERE) fingitis vos iraſci ne cogamini aliquid largiri, aut reipſa iraſcimini, vt rem negetis. IVVAT HOC FACERE) ad tertium ſenſum. quia redit poſtea maiore affectu, & arctior firmiórque fieri ſolet.

Ad Sextum.

XXXVIII. XXIX.

Quæ te cauſſa trahit, vel quæ fiducia Romam,
Sexte? quid aut ſperas, aut petis inde? refer.
Cauſſas, inquis, agam Cicerone diſertius ipſo,
Atque erit in triplici par mihi nemo foro.
Egit Ateſtinus cauſas, & Ciuis: vtrumque
Noras: ſed neutri penſio tota fuit.
Si nihil hinc veniet, pangentur carmina nobis:
Audieris, dices eſſe Maronis opus:
Inſanis: omnes gelidis quicunque lacernis
Sunt tibi, Naſones, Virgilioſque vides.
Atria magna colam? vix tres, aut quatuor iſta
Res aluit: pallet cætera turba fame.
Quid faciam? ſuade. nam certum eſt viuere Romæ.
Si bonus es, caſu viuere Sexte potes.

QVAE

QVAE TE CAVSSA TRAHIT) Nihil Romæ amplius Romanum. nullo precio ſunt ingenia & artes. lege Sat.3.Iuuenalis.

CAVSSAS, INQVIS, AGAM) Ero Cauſidicus,immò orator oratorum principe melior. Nam vt Philoſophi nomen Ariſtoteles; poëtæ Homerus aut Virgilius; Medici Hippocrates; Pictoris Apelles: ita eloquentiæ, & oratoris M.Tullius antonomaſticōs meruit. de quo verè Catullus:

Diſertiſſime Romuli Nepotum
Quot ſunt quotq; fuere, Marce Tulli,
Quotq; pòſt,alijs erunt in annis;
Gratias tibi maximas Catullus
Agit peſſimus omnium poëta:
Tanto peſſimus omnium poëta
Quanto tu optimus omnium patronus.

IN TRIPLICI FORO),Miror hîc Merulam elinguem aut edentulum. Certatim ab omnibus corripitur hîc Domitius,& iure meâ ſententiâ, quia tria fora cõfuderit, & è triplici vnum fecerit; vel potius ex vno triplex. Triplex forum,in quo cauſæ agebantur erat hoc. Vetus ſeu Romanum quod idem Latino. In Romano roſtra, ex quibus illa vox Ciceronis in omnes oras & orbis partes, ac ſæculorum poſteritatem propagata eſt. Alterum Caij Iulij Cæſaris. Tertium Augusti. Teſtes laudo primum Marlianum lib.3.cap.24. & aliis locis. Forum, inquit Romanum, Cæſaris,& Auguſti inuicem prope fuiſſe innuit Papinius in Syl. cùm dicat.

Nec ſaltem tua dicta continentem
Quæ trino iuuenis foro tonabas.

Vbi Marlianus ſingulis ſua ſpatia locaque ſeparatim definit. Hæc lib.2.epig.4.Martialis inſinuat;

——fora litibus omnia feruent.

Alterum quem prius nominari oportuit Alexandrum Neapol.lib.2.cap.12.poſteaquam copiosè,& de triplici foro,& ſingulorum loco diſputauit ita concludit. Ex quibus ſine controuerſia liquet; triplex,de quo quærimus,forum; de Romano,de Cæſaris,& Auguſti foro, in quibus lites actitati,& iudicia reddi conſueuerant; non de aliis intelligi oportere. Idem autem eſſe Romanum, Latium, ſeu Latinum & vetus, eodem lib.docet Alexander principio capitis 12. Tertium Cœlium Rhodigium lib.28.cap.10. Quem tu conſules. Sed hæc omnia confirmantur priſcorum auctoritate. Nam de foro Latino, ſeu Latio. Ouid.4.faſt. Statius Pap.1. Silua de equo Domitiani.

Stat Latium complexa forum——

Et Martialis lib.9. epigram.4.

Addita quid Latio Flaccia templa foro?

Idem vocat Romanum, Plinius lib.4.cap.5. & alibi. Virg.8. Aeneid. Propertius lib.4.El.2. Et noſter lib.1.ep.Suet.in Auguſto & alibi. De Cæſaris foro Plin.lib.16.44. De foro Auguſti nimis multi poſſunt adduci. Lege Tiraquellum,ad cap.12.lib.2. Omnium accuratiſsimè de his foris Romanis admirandus Lipſius in ſuis Admirandis. Sextus ergo ſe fore principem Cauſidicorum,ſi in forum deſcendere velit, magnamque vim diuitiarum comparaturum. Sed reſpondet Poëta.

EGIT ATESTINVS CAVSAS ET CIVIS) Exempla mendicorum Cauſidicorum duo. Ateſtini & Ciuis; quorum vterque non habuit vnde ſolueret annuam conducti laris penſionem totam, den Hauſʒinſʒ. Idem accidet tibi Sexte,etſi Cauſidicus ſis non poſtremiſsimus. Nam hodie in vrbe niſi Sardonychati Cauſidici,nullum habent locum. Iuuenal.Sat.7.

——purpura vendit
Cauſidicum,vendunt Amethyſtina,conuenit illis
Et ſtrepitu & facie maioris viuere cenſu.
Sed finem impenſæ non ſeruat prodiga Roma!
Vt redeant veteres,Ciceroni nemo ducentos
Nunc dederit nummos,niſi fulſerit annulus ingens.
Reſpicit hoc primum,qui litigat,an tibi ſerui
Octo,decem Comites poſt te: an ſit ſella togati
Ante pedes. ideo conductâ Paullus agebat
Sardonyche,atq; ideo pluris quam Coſſus agebat
Quam Baſilus. Rara in tenui facundia panno.

ATESTINVS) ab Ateſte vrbe Venetorum ditioni ſubiecta. Ptol.Martialis lib.10.ep.93.ad Clementem.

Si prior Euganeas Clemens Heliconis in oras
Pictaq; Pampineis videris arua iugis.

Perſer

Perſer Ateſtiuæ nondum vulgata ſaliuæ
Carmina——

CIVIS) κύριον hoc loco. ſequitur enim. VTRVNQVE NORAS) Cauſsidicus tenuis. niſi fictum vtrumque putes, ego verum vtriuſque veri nomen arbitror. Domitius diſsimulat. NE VTRI PENSIO TOTA FVIT) Nenter habuit vnde ſolueret annuum ex ædibus cenſum. Vt ſuprà epigram. 30.

Vnde tibi togula eſt, & fuſcæ penſio cellæ?

SI NIHIL HINC VENIET) ſi in foro nulla ſpes opū, conferemus nos ad poëticen, pares Virgilio ſumus & Ouidio. INSANIS: OMNES GELIDIS QVICVNQVE LACERNIS) Minor ſpes poëtis, Quos enim Virgilios & Naſones vides, incedunt omnes frigidis & attritis laceriſque lacernis: id eſt; Optimi quique poëtæ ſunt tenuiſsimi, pauperrimique, vt prope iam cogantur deſinere poëticam. Ordo verborū eſt, inſanis qui hoc putas. Quicunque ſunt tibi (intellige, viſi) gelidis lacernis, omnes vides Naſones & Virgilios. Non deſunt optimi poëtæ. Deſunt Mœcenates & Auguſti. Iuuenalis accedit teſtis, Sat. 7.

Poëtæ balneary, piſtores, præcones facti.

——cùm iam celebres notiq́ue poëtæ
Balneolum Gabijs Romæ conducere furnos
Tentarent: nec fœdum alij, nec turpe putarent
Præcones fieri, &c.

Et infrà de Statio.

——ſed cùm fregit ſubſellia verſu
Eſurit——

ATRIA MAGNA COLAM) Dialogiſmus eſt in hoc epigrammate; Sextum enim facit loquentem, cui reſpondet Poëta. ATRIA MAGNA COLAM) ſi poëtica nihil promeruero, aulam ingrediar principis, meque inſinuabo in eius amicitiam. Fruſtrà, inquit Martialis, nullus aditus. Vix tres aut quatuor adulatores, & delatores aula paſcit. PALLET) Etiam aulici non gratioſi principi, tenues ſunt, & fame prope pereunt. QVID FACIAM? SVADE) Dubius ergo Sextus. quærit, quando igitur nulla honeſta ars Romæ eſt in pretio; & mihi tamen deliberatum Romæ viuere: quî Romæ viuam? conſule in medium. SI BONVS ES, CASV) Si vir bonus es, fortean te venti paſcent Romæ. Nam bonis præmium certum, aut ſtipendium nullum. ſi caſu viuere potes, ſi quod ſors fortunaq; offert, expecta, & præterea nihil. Planè geminus eſt huic epig. locus in Petronio. de Crotona ſeu Roma. O mi, inquit, hoſpites, ſi negotiatores eſtis, mutate propoſitum, aliudque vitæ præſidium quærite. Sin autem vrbanioris notæ homines ſuſtinetis mentiri rectâ ad lucrum curritis. In hac enim vrbe non litterarum ſtudia celebrantur, non eloquentia locum habet, non frugalitas, ſanctique mores laudibus ad frugem perueniunt, &c.

In Theleſinum.

XL. XXX.

** al. ter quinquagena.*

*Mutua quod nobis ter * quinquaginta dediſti*
Ex opibus tantis, quas grauis arca premit:
Eſſe tibi magnus, Theleſine, videris amicus,
Tu magnus, quòd das? imò ego, quòd recipis.

Ad Theleſinum Poëtam eſt ſeptima Iuuenalis Satyra, an hic idem ſit nec ne, animi pendeo. inclinat tamen eſſe eundem. ſed propè inclinantem retrahit videri Theleſinum illum non diuitem fuiſſe, qualem hîc Poëta prædicat. An potius compoſitum nomen eſt? Inſinuat donandum fuiſſe mutuum non repetendum aut recipiendum. TER QVINQVAGINTA) ſeſqui centum ſeſtertia; ſiue centum quinquaginta millia ſeſtertiûm. Philippæorum tria millia ſeptingenti quinquaginta. Iuuenal. Sat. 6. eodem modo eſt locutus.

Bis quingenta dedit, tanti vocat ille pudicam.

Bis quingenta, id eſt, millia ſeſtertia. ſiue mille ſeſtertiûm millia. Hic tamen in Martiale putant legendum ter quinquagena. quæ tamen eſt eadem ſumma. Manilius libr. 2. dixit; Ter quinquagenas. Quanta ſit poſtrema huius, & ſimilium vocum triginta, quadraginta, quinquaginta, &c. Grammatici ferè certant, quamuis omnium ſententiæ eò decurrant, vltimam tendi, Ideoque contendunt hîc legendum eſſe quinquagena. Claius & Guillonius præciſè affirmant longam, nonnulli hærent. Micyllus hæret, & in tutiorem partem inclinat. Mihi videtur

vſitatius

vſitatius produci, nonnunquam tamen corripi. Prius ita verum eſt, vt falſum nemo credat, poſterius exempla ſcriptorum docent. Primum Manilij lib.2.

Ter triginta quadrum partes per ſidera reddunt.

Quo loco nihil poteſt eſſe clarius, nec vitium ineſt ſcripturæ, quod obſeruaſſet Scaliger, procul abeſt, tricena. Alterum ex Martiale peto, qui præter hunc locum lib.12.Ep.

* *Sexaginta teras cum limina mane Senator.*

Sic habent omnia quæ vidi exemplaria, vt Grammatici tantum ipſi videantur emendare lectionem non emendatam legere. Tertium eſt Rhemnij de ponderibus & menſuris, ſole clarius. ** propius ſexagens.*

Sexaginta minas, ſeu vis ſex millia drachmas.

Addo hoc παρέργως etiam (fruſtra) reperiri apud Iuuenalem, correptum. Et (reſponde) apud Martialem & Manilium contra Grammaticos, deſtinat apud Iuuenal. ſecunda longa, hamus prima breui. ſed hæc poëtarum libertati permittamus, &c. ESSE TIBI MAGNVS AMICVS) Puſillus es non magnus, quia mutuum das & nihil donas. magni animi eſt donare. QVOD DAS IMO EGO QVOD RECIPIS) à paupere diues. Indicas enim me diuitem, nam à paupere recipere diuitem non magni eſt animi. Cuperet ſibi donatum hoc nomen Martialis.

De Lacerta cælata.

XXXI. XLI.

Inſerta Phialæ Mentoris manu ducta
Lacerta viuit, & timetur argentum.

Vt antè piſces ita lacertam nunc fabrè factam celebrat, aut potius vtriuſque artificem. INSERTA) cælata & ducta, facta Mentoris manu. PHIALAE) Maior eſt Phiala communi poculo, dicta à Græco, φιάλη, quaſi πιάλη κατ' ἀντιστοιχίαν, vt ſit ἡ τὸ πιεῖν ἅλις παρέχουσα, quod ſatis potanti faciat, μείζων γὰρ τοῦ ποτηρίου. Athenæus dixit etiam φιάλιον χρυσοῦν. De hac Plinius lib.33. Et Bayſius de vaſculis. Apollodorus qui eam carere pede dicit. Homerus ambiguam facit, hoc eſt, cuius operculum eandem formam cum pede habet, Germani appellant, Schalen, hoc eſt, planum & repandum poculum. MENTORIS) Laudatiſsimi Cælatoris, à quo inſignia vaſa docteque facta mentorea appellantur. vt tabulæ pictæ elegantiores Apellææ. Propertius. Et Martialis.

——*mentorea, pocula facta, manu.*

mentoreos labores. De Mentore Plinius lib.33.cap.12. *Maximè tamen,* inquit, *laudatur Mentor quatuor paria omnino ab eo facta ſunt, ac iam nullum extare dicitur.* Et cap.11. *L. verò Craſſus orator duos ſcyphos Mentoris artificis manu cælatos habuit centum * ſeſtertiis.* Et lib.7. cap.39. *Mentoris Capitolinus Iuppiter, & Diana Epheſia, quibus fuére conſecrata artis eius vaſa.* De hoc Iuuenal. Sat.8. & paſsim alij. De alio Mentore Vlyſsis ſocio, Homerus 2.Odyſſ. An de cælatore etiam Mentore Aelianus lib.7. cap.40. loquatur dubito. ** binis millibus & quingentis Philippæis.*

LACERTA VIVIT ET TIMETVR ARGENTVM) De ipſa Lacerta alibi. VIVIT) viuam ad vnguem imitata, ſic ſpirare, & viuere dicuntur vultus picti & imagines, vt ſup.lib.1. de Iſſa Catella Publij, & de piſcibus. hoc lib. de Bucula Mironis, Zeuxidis vua, Parrhaſij velo, equo Apellis, ita viuis aut deſcriptis, vt partim homines fuerint decepti, partim feræ. Leges apud Plinium libr. 35. epigram. Græca. Auſonium & alios.

TIMETVR) quia venena ſpargit vera, & hæc veram imitatur.

In Lentinum.

XXXII. XLIII.

Mentiris iuuenem tinctis, Lentine, capillis:
Tam ſubitò coruus, qui modò cygnus eras:
Non omnes fallis. ſcit te Proſerpina canum:
Perſonam capiti detrahet illa tuo.

Canos Lentini vetuli vnguento & colore pictos prodit, & proditum iri dicit à Proſerpina. MENTIRIS IVVENEM) Cùm Canus ſis optas videri iuuenis, & canos inficis coloribus. Sic dicimur mentiri habitum, vultum, mentiri fœminam, virum, &c. Ridiculum eſt quod Nicias lib. 2 Ep. Græc. de quodam capillos tingente hunc in modum ſcribit.

Τὴν κεφαλὴν βάπτων τις, ἀπώλεσε τὰς τρίχας αὐτὰς,
Καὶ δασὺς ὢν λίαν, ὠὸν ἅπας γέγονεν.

Τοῦτο βαφεὺς ἐβόησε, τὸ μηκέτι κουρέα τέμνειν
Μήτε κόμην λευκὴν, μήτε μελαινομένην.

Caput nempe denſum, & canum ſæpius infecerat, totumq́ue depilauerat, vt nihil haberet tonſor quod tonderet, nec album nec nigrum. cum caput totũ inſtar oui glabrum eſſet. Lege Cœlium Rhod. in parœmia, totus ouum factus. TAM SVBITO CORVVS) Coruo nigrior, olore Candidior. adag. Quid vult hæc tua tam ſubita metamorphoſis? Plura lege lib.4.ep.36. Et lib.6. ep.57. in Phœbum. & 74. eiuſdem lib. NON OMNES FALLIS) Etſi hominibus imponas, non impones Diis. SCIT TE PROSERPINA) Nôrunt Parcæ & vitæ præſes Proſerpina te vicinum inferis. Hor.lib.1.car.Od.28.

Vbi multa ex Græcis & Latinis de more tingendorum capillorum.

Nullum ſæua caput Proſerpina fugit.

Monet hos perſonatos grauiſsimè Clementis pædag. lib.3.c.3. Tincti hi οὐ φέρουσιν ἀλλὰ φοροῦντων ἴχνη, Lucilius vt ille. Poëta noſter alluſit in Proſerpina ad fabulam, qua credebat antiquitas illam morituris ſecare crinem. Virgil.10. Aeneid. Nondum illi flauum P.V. crinem, Abſtulerat. lege Muretum lib.4. Var.c.16. PERSONAM CAPITI DETRAHET) Perſona dicitur ficta imago vultus, quibus paſsim hodie in Bacchanalibus vtuntur, & olim hiſtriones in theatris vtebantur. Abſterget colores & pigmenta tua vt canus appareas, cùm te mox rapiet ad inferos. De perſona lib.2. in ipſa epiſtola.

In Ligurinum.

XLIV. XXXIII.

Occurrit tibi nemo quod libenter.
Quod, quacunq́ venis, fuga eſt, & ingens
Circa te, Ligurine, ſolitudo:
Quid ſit ſcire cupis: nimis poëta es.
Hoc valdè vitium periculoſum eſt.
Non tigris catulis citata raptis,
Non dipſas medio peruſta ſole,
Non ſic ſcorpius improbus timetur.
Nam tantos, rogo, quis ferat labores?
Et ſtanti legis, & legis ſedenti:
* * *
In thermas fugio: ſonas ad aurem.
*Piſcinam peto: non * licet natare.*
Ad cœnam propero: tenes euntem.
*Ad cœnam * venio: fugas ſedentem.*
Laſſus dormio: ſuſcitas iacentem.
Vis, quantum facias mali, videre?
Vir iuſtus, probus, innocens timeris:

Petronius. Per fidem ſaltem nobis parce, qui te nunquã lapidauimus, &c. Et ſuprà Rogo, inquam, quid tibi vis cũ iſto morbo. Minus quàm duabus horis mecum moraris, & ſæpius poëticè quàm humanè locutus es.

** ſinis.*

** ſedeo legerim.*

In importunum ſuorum Carminum lectorem eſt hoc epigramma; & exponit illud græcũ, τὰ ἄκαιρα πανταχοῦ λυπηρά. NIMIS POETA ES) Omnibus vbique, oportunè, importunè legis tua carmina, omnesq́ue putas delectari tua poëſi. nec ſeruas illud μηδὲν ἄγαν. NON TIGRIS) De tigride equitem raptorem inſequente alibi dictum. * NON DIPSAS) Dipſas genus ſerpentis peſtiferum & fatale, à ſiti nomen habet ex græco, quod ictos aſsiduo æſtu iactet, & ſiti inexplebili, affligat. Cubitalis eſt. In Aſia & Affrica reperitur potiſsimùm. De qua Dioſcorides lib.6.ca.50. *Quos verò dipſas percuſsit, ſolutus ac non conſtrictus tumor premit, ſitiśq; vſq; adeò pertinax, vt ſatiari non poſsit, ac ſine vlla inter capedine cruciet, etſi potum pleno ore affatim trahant, ilico in eandem relabuntur: quare præſter aut Cauſus appellatur.* De eadem ſcribit Gal.lib.11.Simpl. & lib. de theriaca. *A dipſade commorſi cauſo febri malè conficiuntur, & multa ſiti, & æſtu vehementi vexati, interdum & dirupti diem obeunt.* De ead. Aelian. lib.9. de hiſt. animal. MEDIO PERVSTA SOLE) cùm apricantur ad meridianum ſolem: amant enim calorem, & locis in calidis tantum viſuntur. Comparat ergo poëmata Ligurini venenis ſcorpij, & Dipſadis. Vt Catullus ad Licinium Caluum.

Vide Petroniũ & Martialem infrà, ſine indicem in Recitatores.

** lib ſpect. ep.18. Solinus ca.40.*

Nam ſi luxerit ad librariorum

Curram ſcrinia,caſios Aquinos
Fuſſenum: omna colligam venena.

NON SIC SCORPIVS) Scorpionum Matthiolus genera ex Auicenna, Plinio, Alberto, Aeliano & aliis, nouem eſſe docet. Quibuſdam in locis, ictis nec mortem, nec dolorem inferunt, quod tamen D. Vigilio præſidi tutelari incolæ acceptum ferunt, & in Pharo (Ariſtoteles lib.8.animal.) non lædunt. Virginibus vbique lethales. Cynamolui (populus Aethiopum) à ſcorpionibus funditus deleti, vt ſcribit Plinius. reuiuiſcunt admoto veratro albo mortui Scorpij. Elegantiſsimè Scorpium in Scorpiaco deſcribit Tertullianus, quem, libet, breuem & illuſtrem huc tranſcribere. Magnum de modico malum Scorpium terra ſuppurat, tot venena, quot ingenia, tot pernicies, quot & ſpecies, tot dolores, quot & colores Nicander ſcribit & pingit, & tamen vnus omnium violentiæ geſtus de cauda nocere; quæ cauda erit quodcunque de poſtumo corporis propagatur, & verberat. Proinde Scorpij ſeries illa nodorum venenata intrinſecus venula ſubtilis, arcuato impetu inſurgens, hamatile ſpiculum in ſummo tormenti ratione reſtringens. Vnde & bellicam machinam retracta tela vegetantem de Scorpio nominant. Id ſpiculū & fiſtula eſt patula tenuitate in vulnus, & virus qua figit, effundit. Familiare periculi tempus æſtus Auſtro & Africo ſæuitia velificat. &c. Sed quare tantoperè Ligurine timeris?

NAM TANTOS, ROGO, QVIS FERAT LABORES? ET STANTI LEGIS) Hoc eſt legis ſemper & vbique. PISCINAM PETO) Tam latas longaſque habebant Romæ vt nare poſſent. Erant aliæ publicæ, vt me docet Cicer. ad Q. Frat. epiſtola 7.lib.3. Magna vis, inquit, aquæ ad piſcinam publicam. Et illæ ad Baias, (ſiue centum cellas) vbi piſcinam Philander ait admirabilem, fuiſſe dictam centum camerellas. Aliæ priuatæ quas paſsim in vrbe, & villis ciues habebant. Plinius Iun.lib.5.epiſt.3.ſed ante piſcina, quæ feneſtris ſeruit ac ſubiacet, ſtrepitu viſuque iucunda. Nam ex ædito deſiliens aqua ſuſcepta marmore albeſcit. Et mox; Si natare latius aut tepidius velis, in area piſcina eſt. In quo loco, quæ ſequuntur docent piſcinas calidas, & frigidas, & tepidas fuiſſe. Piſcina autem publica fuit in duodecima regione vrbis. Pub. Vict. Duodecima regio dicitur piſcina publica. Itaque malè Domitius, qui piſcinas tantùm domi fuiſſe docet, vbi frigida lauabant. Erant & pecorum piſcinæ, de quibus Varro.

AD CŒNAM PROPERO TENES EVNTEM. AD CŒNAM SEDEO FVGAS SEDENTEM) Hìc prorſus ineſſe vitium carmini puto, legendumque pro venio, ſedeo. Cur enim bis idem? Dixerat iam ad cœnam propero. Lego igitur ad cœnam ſedeo, niſi dicas, enallagen temporum, & exponas, ad cœnam venio, poſtquam ad cœnam veni, & iam accumbo. ſic enim reſpondet voci, ſedentem.

VIR IVSTVS, PROBVS) Cætera cùm bonus es, es tamen in hoc intolerabilis, & impudentiſsimus, ſtultiſsimuſque ita vt te ferre quamuis bonum nemo poſsit. In eundem quod iam ſequitur, & infrà 49. & de Aucto ad Vrbicum libro 7. epigram.50. Iure de hoc Horatianum dicas:

Indoctum doctumq́; fugat recitator acerbus
Quem verò arripuit, tenet, occiditq́; legendo,
Non miſſura cutem, niſi plena cruoris hirudo.

De eodem.

XXXIV. XLV.

Fugerit an menſas Phœbus cœnamq́; Thyeſtæ
Ignoro: fugimus nos, Ligurine, tuam.
Illa quidem lauta eſt, dapibusq́; inſtructa ſuperbis:
Sed nihil omnino te recitante placet.
Nolo mihi ponas rhombum, mullumúe bilibrem:
Nec volo boletos, oſtrea nolo: tace.

An fabula ſit Phœbum fugiſſe Thyeſtis cœnam non diſputo, inquit Martialis. hoc aio, nos fugere tuam. Thyeſtes & Atreus Pelopis filij infanda deſignauere. Thyeſtes inceſtu ſe polluit oppreſſa fratris vxore, Atreus parricidio, cæſis Thyeſtæ filiis patrique in cœna appoſitis, quod ſpectaculum auerſatum ſolem ipſum aiunt fugiſſe. Scripſerunt hanc fabulam Græci, Latiniique, Euripides, Nicomachus, Agathon Athenienſis, Theagnides, Cleophon, Corinus, Philiſcus Aeginenſis, Apollodorus, Thulenſis, Apud Latinos Ennius, Pacuuius, Accius, Maternus, Varius & alij, Senecæ tragœdia Thyeſtes inſcripta viuit, viuetque dum homines credo viuent.

Argumentum totum qui noſſe cupit, adeat noſtrum Delrium, qui doctè cœnam hanc infauſtam, & infandam emendauit & expoſuit.

NIHIL OMNINO TE RECITANTE PLACET) Cauſam cur fugiat Ligurini cœnam adfert quod venenis illam carminum imbuat, & conuiuas iis legendis enicet. NOLO MIHI PONAS RHOMBVM, &c. TACE) Delicatos quidem piſces rhombum & mullum, oſtrea præterea, & fungos boletóſue apponis, ſed nihil horum volo. quid ergo? tacere te volo. nil recitare. Malo non cœnare quàm recitantem auſcultare. De Rhombo, Mullo, Boletis, oſtreis, libro 13. doceberis.

Ad Candidum.

XLVI. XXXV.

Exigis à nobis operam ſine fine togatam:
Non eo, libertum, ſed tibi mitto meum,
Non eſt, inquis, idem: multo plus eſſe probabo.
Vix ego lecticam ſubſequor: ille feret.
In turbam incideris, cunctos vmbone repellet:
Inualidum eſt nobis, ingenuumq́ latus.
Quidlibet in cauſſis narraueris, ipſe tacebo:
At tibi ter geminum mugiet ille ſophos.
Lis erit; ingenti faciet conuitia voce:
Eſſe pudor vetuit fortia verba mihi.
Ergo nihil nobis, inquis, præſtabis amicus?
Quicquid Libertus, Candide, non poterit.

Plura iam ad hunc Candidum ſuprà legiſti epigrammata. hic eleganter excuſat comitatum, & officium non per ſe, ſed Libertum præſtitum. Petis vt tibi officium anteambulonis togatus præſtem.

NON EO, LIBERTVM) Ipſe comitari nequeo, ſed mitto eum, qui plura me præſtabit officia. NON EST, INQVIS, IDEM) Tu mihi honorem conciliares quo caret ſeruus. MVLTO PLVS ESSE PROBABO) libertus ſeruilia præſtat, quæ ego recuſo. VIX EGO LECTICAM SVBSEQVOR) plus eſt ferre, quàm ſequi tantum.

IN TVRBAM INCIDERIS) Ille in turba tibi viam expediet, corpore & brachio velut vmbone repulſans plebem: ego à turba opprimar, quia mihi nullæ vires, laneum latus. Vmbo hic impropriè pro cubito ponitur, cùm aliâs clypeus ſit. Suetonius de Acilio Cæſaris milite, Tranſiliuit in nauem vmbone obuios agens. vbi pro clypei orbe accipitur.

IPSE TACEBO) Nunquam acclamabo tibi oranti, & apta inepta proloquenti. AT TIBI TERGEMINVM) Ille te clamoribus, & σοφphonematis ad cœlum laudibus efferet, ille te mactabit laudibus per adulationem.

Facere conuitium eſt ὑβρίζειν, καταβοᾶν, conuitia facere dixit antea Ouidius & Seneca.

LIS ERIT) Litigabis cum aliquo; ille libertus meus tuo nomine lacerabit aduerſarium conuitiis. Mihi natura tribuit pudorem eum, vt facere conuitium nulli poſsim. Viden libertum plura me præſtaturum?

ERGO NIHIL NOBIS) Ergo omne mihi negas officium? QVICQVID LIBERTVS, CANDIDE, NON POTERIT) Modeſtè docet Candidum qualia ſint officia à poëta exigenda. non ſeruilia cuiuſmodi ſunt anteambulonum, & lecticariorum: ſed liberalia, quæ nec ſeruus, nec libertus meus reddere poſſunt. famam, æternitatem nominis, & immortalitatem carmine firmandam. Quæ infinitis partibus alia ſuperant, nec vllo pretio videntur æſtimanda.

* * *

De

De Baſſo.

XXXVI. XLVII.

Capena grandi porta, quà pluit gutta,
Phrygiæq́; matris Almo quà lauat ferrum,
Horatiorum quà viret ſacer campus,
Et quà puſilli feruet Herculis fanum,
Fauſtine, plena Baſſus ibat in rheda,
Omnes beati copias trahens ruris.
Illic videres frutice nobili caules,
Et vtrunq́; porrum, ſeſſilesq́; lactucas,
Pigroq́; ventri non inutiles betas.
Illic coronam pinguibus grauem turdis,
Leporemq́; læſum Gallici canis dente,
Nondumq́; victa lacteum faba porcum.
Nec feriatus ibat ante carrucam,
Sed tuta feno curſor oua portabat.
Romam petebat Baſſus? imò rus ibat.

Baſsi rus ſine ture cauillatur. CAPENA PORTA) in prima regione Vrbis, vt P. V. tradit. Eadem dicta Appia ab Appio Cenſore, qui viam Appiam muniuit. Eandem dicunt triumphalem & Fontalem. Hodie S. Sebaſtiani, teſte Marliano lib. 1. cap. 8. Dicitur Capena, vel à populis Capenatibus Latinis, vt placet Fuluio, ſed non Marliano, ad quos ducebat, vel à flumine Capenate, vt Silius.

Quis ſacer humectat fluuialia rura Capenas.

Vel ab oppido Capena, iuxta Albam, ab Italo rege condito, vt Solino videtur; aliter tamen Seruio, & Aſconio, Seruius ad illud Virgij

——Lucosq́; Capenos.

Vnde, inquit, *porta Capena, quæ iuxta Camænas eſt, nomen accepit.* Erat enim, vt docet Aſconius, extra hanc portam ædes Camænarum propterea Camæna à nonnullis olim eſt appellata. QVA PLVIT GRANDI GVTTA) propter aquam ſuper eam portam in vrbem ductam, vel quod loco ſit depreſsiore. Iuuenalis eandem vocat madidam Capenam. Cicer. lib. 3. ad Q. Frat. epiſt. 7. *Romæ inquit, & maximè Appia ad Martis mira proluuies horti, tabernæ plurimæ, magna vis aquæ, vſq; ad piſcinam publicam;* Vel propter fontes, & delubrum fontis, iuxta portam Capenam. Varro lib. 5. de lingua Latina. *Fontinalia à fonte, quod is dies feriæ eius, ab eo autem, tum in fontes coronas iaciunt, & puteos coronant.* Feſtus Fontinalia fontis ſacra inde porta Fontonalis. Scaliger coniect. in Varronem idem teſtatur, fontemque & delubrum iuxta portam Capenam fuiſſe docet. Ad quam fuit Martis templum à Sylla reſtitutum, centumque columnis impoſitum, nec procul inde lapis Manalis, quem Romani ſicco cœlo ſoloque in vrbem deferebant, vt idem (quod aiunt) ſtatim aqua emanaret, Marlianus lib. 7. cap. 18. Iuxta Martis fuit Manalis lapis, quo per ſiccitatem in vrbem relato, pluuia ſtatim manabat; hinc Manalem dixerunt. S. Pompeius auctor eſt. *Adde & Frontinum de aquaductibus.*

PHRYGIAEQVE MARTIS ALMO) *Almo fluuius,* vt docet Marlianus libro 4. cap. 24. *per viam Appiam, Auentinæque radices in Tyberim fluens, longè ab vrbe; decem millia paſſuum; In agro maritimo oritur, Appiiq́; riuum hodie nominant, in quo Mater Deûm Calendis Aprilibus ſingulis annis à Gallis ſacerdotibus abluebatur.*

Eſt locus ante Vrbem, quà primùm naſcitur ingens
Appia, quaq́; Italo genitus Almone Cybelle
Ponit, & Idæos iam non reminiſcitur amnes.

Ouidius 4. Faſt.

Eſt locus in Tyberim qua lubricus influit Almo
Et nomen magno perdit ab amne minor.

LAVAT FERRVM) Inſtrumentum ſacrorum. Cultros quibus hoſtias mactabant. mactaſſe autem teſtatur Ouidius 4. Faſt.

Non tantùm cultri,ſed ipſa quoq; Dea lauabatur.

Ante coronauit puppem,& ſine labe iuuencam
Mactauit operum,coniugiiq; rudem.

Lavit) Ouidius.

Illic purpurea canus cum veſte Sacerdos
Almonis dominam,ſacraq; lauit aquis.

Quo in loco poëta totam complectitur hiſtoriam, vt ex Phrygia Deorum mater Romam fuerit aducta. Ammianum Marcell. vide ſis lib.23. Callimachum,εἰς λουτρὰ παλλάδος,& eius Scholiaſten. Theocr.15. Idyll. B. Auguſtinum lib.2.de Ciu.c.4. Cæterum hiſtoriam Phrygiæ Matris habes apud Liuium & alios. Horatiorvm qva viret sacer campvs) Extra Capenam portam Horatiorum fuêre ſepulchra, campuſque vbi pugnauerunt. Liuius lib.1. *Albani priores ingenti exercitu in agrum Romanum impetum fecere,caſtra ab vrbe haud plus quinq; millia paſſuûm locant. Et nunc ſepulchra extant,quo quiſq; loco cecidit: duo Romana vno loco propius Albam.tria Albana Romam verſus, ſed diſtantia locis,vt pugnatum eſt.* Et infrà de ſorore Horatij ante Capenam occurrente. Idem Dionyſius, & alij. Et qva pvsilli) In via Appia templum erat Herculis, de quo Martialis lib.9.ep.65. & 66.& 104. Puſilli dicit ad aſſentationem Domitiani, qui ſe maiorem Herculem nominabat. Fervet) eſt ad regiam viam,qua frequentiſsimus viator.aut in loco aperto poſitum,cœlo ardête, prior placet. Bassvs ibat rheda) Rhedam Græci δίφρον, ἀπήνην,Latini Rhedam & carrucam nominant. Rheda ire,equo ire,curru ire,Latini dicunt. De rheda aurea,argentea,& luxu veterum in Carrucis,Bayſius de vaſculis. Beati trahens copias rvris) beatum rus,fertile,opimum,diues,omnis generis ruri naſcentes fructus ſecum deuehês,cuiuſmodi fuerint,ipſe ſubiicit. Frvtice nobili cavles) De Caulibus & generibus caulium, Plinius lib.19. cap.8. Hîc braſsicæ genus eſt,cuius laudes Cato cecinit. Plinius *Cymas*,inquit,*à prima ſectione præſtat proximo vere. Hic eſt quidam ipſorum caulium delicatior,teneriorq; cauliculus.* Domitius Pompeianum caulem hîc à Martiale ſignari putat,eo quòd,vt Plinius ibid. procerior;cuius teneritas in dote.Columella lib.11. Nobili frvtice) ſtirpe,caudice,ſtolone,Lege plura de cauliculis lib.13.Et vtrvnqve porrvm) De his ſpeciatim dictum lib.13. ſuo lemmate. intelligit ſectiuum & capitatum. Sessilesqve lactvcas) Lactucas omnes celebrant rerum ruſticarum ſcriptores. Plinius lib.19.cap.8.tria genera lactucarum,de quibus hîc verbo dicam, commemorat. Vnum lati caulis,alterum rotundi,tertium ſeſsile,ſeu Laconicum,quod belicon & Capitatum appellant.groſſer Salat. His alia, atque alia genera ſubiungit. nos lib.13.plura. & Athenæus lib.2. cap.32. plurima autem Plinius loco dicto, vnde ſuas habet hiſtorias Domitius. Pigroqve ventri non invtiles betas) pigro ventri, ſtricto, duro proſunt,ſolicitant, & cient,& lubricant. De beta lib.13. ſuo lemmate. Coronam pingvibvs gravem tvrdis) prædicat & alibi, & lib.13. coronam turdorum cùm dicit:

Texta roſis fortaſſe tibi vel diuite nardo
At mihi de turdis facta corona placet.

Turdum autem præfert omnibus auibus.

Inter aues turdus ſiquis me iudice certet,&c.

Corona viminea turdis inde in orbem pendentibus, hoc loco. plura lib.13. Leporem læsvm gallici canis dente) Leporem captum Gallicis canibus, cæteris, vt Plinius eſt auctor,velocioribus,lupinoque ſatu editis. Nondvmqve victa) viſa. Schotti nota,retineo tamen,victa,quòd tener porcellus duram fabam frangere, & vincere nondum poſsit. Lactevm faba porcvm) porcellum lactentem,tenerum,lacte paſtum, nondum fabis terendis aptum. Martial.lib.13.epig.41.

Lacte mero paſtum pigræ mihi matris alumnum
Ponat.

De apparatu vario porcelli Celius Apitius de re cul.lib.8.cap.7. Nec feriatvs ibat) Nec otioſus aut vacuus onere anteambulo Rhedæ incedebat & antecedebat, ſed oua feno ſepta, ne colliſa eliderentur ferebat. Romam petebat Bassvs? imo rvs ibat) ſecumque domum vehebat; ſic enim infrà.ep.57.

Cum interrogatione ſcribo Ro.pet.Baſſus?

At tu (Baſſe) ſub vrbe poſsides famem mundam
Et turre ab alta,&c.
Rus hoc vocari debet,an domus longè?

Quis negaret rure Baſſum Romam redire,cùm opes tantas rure naſcentes veheret. Sed miſer ex vrbe rus in rus ferebat,quia ſicut amœnus,ita ſterilis erat Baſsi fundus,& villa,ac prædium. Ita Baſſus cortem habuit in palatio,palatium in corte.

De

De Ollo.

XXXVII. XLVIII.

Pauperis extruxit cellam, ſed vendidit Ollus
Prædia: nunc cellam pauperis Ollus habet.

Aedificare beatorum ac diuitum eſt. Vt Ollus videretur copioſus, excitauit caſam, quam tamen perficere, niſi venditis prædiis, non potuit. Poëta ſtultum eius factum, & mendicitatem ridet. Antèa prædia habebat & ædes, nunc neque ædes, neque prædia, ſed inopem cellam, ſeu mapale. Ita Cic. 3. ni fallor Concione in Catilinam de obæratis Sullanis militibus. Volebat Ollus hanc cellam magnificè extruere, ſed defectus ſumptu rediit ad cellam, id eſt, paupertatem.

In Inuitatorem.

XXXVIII.

Veientana mihi miſces, tibi Maßica potas:
Olfacere hæc malo pocula, quàm bibere.

Seipſum inuitabat hìc Inuitator, qui optima vina & Falerno proxima potauit: & conuiuis fæcem Veientanam propinauit. Hoc dolet poëta. De vino Veientano lib. 2. epigram. 53. peſſimæ notæ.

Veientana tuam ſi domat vua ſitim. i. ſi potes vile potare.

OLFACERE MALO POCVLA) an erant pocula myrrhina? vinum myrrha amarius? quorum gratus odor ingratus guſtus.

In Ligurinum.

XXXIX. XLIX.

Hæc tibi, non alia eſt ad cœnam cauſa vocandi,
Verſiculos recites vt Ligurine tuos.
Depoſui ſoleas. affertur protinus ingens
Inter lactucas, oxygarumq́ue liber.
Alter perlegitur, dum fercula prima morantur.
Tertius eſt, nec adhuc menſa ſecunda venit.
Et quartum recitas, & quintum deniq́ue librum,
Putidus eſt, toties ſi mihi ponis aprum.
Quod ſi non ſcombris ſcelerata poëmata dones:
Cœnabis ſolus iam, Ligurine domi.

Redit inuiſus recitator ſuorum carminum, qui ne cœnis quidem ſuis efficere potuit vt audiretur. DEPOSVI SOLEAS) Ne veſtem, ſtragulam, lectoſque inquinarent, ſoleas & calceos depoſuerunt. Seneca declamator controuerſia 25. de Manlio prætore, qui in conuiuio hominem noxium ſecuri feriri iuſſit; Prætor, inquit, ad occidendum hominem ſoleas popoſcit. Idem docent marmora Romana. Plautus, Trucul.

——iam redit animus, deme ſoleas, cedo vinum.

Terentius Cedo, inquit, ſoleas mihi, properate, auferte menſam. Ergo depoſuerat. Horat. lib. 2. Sat. 8.

Et ſoleas poſcit——

Martialis in Cottam.

Bis Cotta ſoleas perdidiſſe ſe queſtus
Dum negligentem ducit ad pedes vernam.

Et lib. 14. Id ſeruorum erat officium.

Defuerit ſi fortè puer ſoleasq́ue libebit
Sumere, pro puero proderit ipſe tibi.

Dicuntur autem ſoleæ, Gellio auctore, quibus plantarum calces tantum infimè teguntur, cætera propè nuda, & teretibus habenis iuncta ſunt, Vnde Græcis ὑποδήματα videntur dicta. Non-

 nunquam

nunquam voce græca crepidulas & crepidas, quas ipſi κρηπῖδας vocant: cuius ſutores crepidarios dixerunt, Feſtus autem ſoleam vocat, quæ pedis ſolo ſubiicitur. Hinc ſolearij Plauto ſolearum confectores: & ſoleati ſoleis induti. Inde noſtra vox, Solen / id eſt, planta pedis, cuius ſolea tegumentum fuit, Sunt qui dicant à ſolo quod calcant, ſoleas dici, vt à calce calceus. Affertvr protinvs ingens, Inter Lactvcas oxygarvmqve liber) Vix accubui, cùm iſte peſtilentem & magnum, & quo maiorem hoc deteriorem affert librum. Oxygarvm) ſic legendum, non origanum. Eſt oxygarum, garum ex aceto confectum. Apicius l.1.c.6. Oxygarum (quod ſonat Garum ſiue liquamen acetoſum) digeſtibile habet piperis ſemunciam, &c. Athen. lib.9. ὁρῶ δὲ καὶ μετ' ὄξους ἀναμεμιγμένον γάρον. Conſpicio & mixtum aceto garum, vbi oxygarum deſcribit. Gloſſæ veter. ὀξύγαρον acetarium.

Dvm fercvla prima morantvr, tertivs est) Fercula prima, primam menſam omneſque miſſus primæ menſæ intelligit, aut fercula prima, primùm appoſita, lactucam, oxygarum, oua. Tertius liber ante ſecundam menſam, ſi ſaltem cum ſecunda menſa ſecundus liber legeretur, res eſſet tolerabilis. Et qvartvm recitas, &c. Pvtidvs est, toties) Occidit crambe repetita Magiſtrum. Componit lectionem perpetuam cum cibo eodem, vel ſæpius appoſito, vel recocto. Cœnabis solvs) ſuprà monui ex Perſio, & Horatio Romanos proceres conſueſſe clientes, aut alios inuitare ad cœnas, quibus legerent ſua carmina, laudemque & applauſum captarent: quorum Martialis non ſcripta, ſed cœnas vocat diſertas. Sed Ligurinus Conuiuam occidebat ſuis, & multis, & malis carminibus, vt Catullus vexatus eſt, cuius carmen ſuprà laudauimus.

Ad Tongilianum.

LI. XL.

Empta domus fuerat tibi, Tongiliane, ducentis:
Abſtulit hanc nimium caſus in vrbe frequens.
Collatum eſt decies. rogo non potes ipſe videri
Incendiſſe tuam, Tongiliane, domum?

Incendio domum amiſerat Tongilianus, quam ducentis millibus ſeſtertium coëmerat. compenſatum eſt damnum maiori commodo, accipit enim ex ſymbolis ciuium, decies ſeſtertium: rogat poëta argutè, an ipſe domum ſuam incenderit vt plus ex incendio lucri faceret. Dvcentis) ducentis ſeſtertiis, ſeu ducentis millibus ſeſtertium: Philippæis quinis millibus, hoc eſt, ſenis millibus ſexcentis ſex florenis. Nimivm freqvens casvs) Incendium. Iuuenalis Sat.3.

Nam quid tam miſerum, tam ſolum vidimus, vt non
Deterius credas horrere incendia, lapſus
Tectorum aſſiduos, an mille pericula ſæuæ
Vrbis, &c.

Collatvm est decies) decies centena millia ſeſtertium: viginti quinque Philippæorum, ſeu ſcutatorum, ſeu aureorum Gallicorum. An à propinquis, vel ciuibus, vel principe?

Rogo non potes ipse videri Incendisse tvam, Tongiliane, domvm?) Quid hac interrogatione & concluſione ſalſius? Iuuenalis eandem in quodam Aſturio notat artem. Sat.3.

Si magna Aſturi cecidit domus: horrida mater
Pullati proceres, differt vadimonia prætor.
Tunc gemimus caſus vrbis, tunc odimus ignem.
Ardet adhuc? & iam occurrit, qui marmora donet
Conferat impenſas, hic nuda & candida ſigna,
Hic aliquid præclarum Euphranoris, & Polycleti
Phecaſianorum vetera ornamenta deorum
Hic libros dabit, & forulos, mediamq; Mineruam
Hic modium argenti: meliora & plura reponit
Perſicus orborum lautiſſimus & meritò iam
Suſpectus, tanquam ipſe ſuas incenderit ædes.

In Gelliam.

XLI. *LIV.*

Quod quacunque venis, Coſmum migrare putamus,
Et fluere excuſſo cinnama fuſa vitro,
Nolo peregrinis placeas tibi, Gellia, nugis.
Sic puto poſſe meum, ſic benè olere canem.

Coſmus vnguentarius erat, vt ſuprà intellexiſti. Galliam tot delibutam ait pigmentis & vnguentis, vt quocunque incederet videretur Coſmus cum Pharmacopolio venire, tantus erat in omnem viam odor ſparſus. Et fluere cinnama) Vnde odor ex fracto vitro differatur, aërемque vicinum imbuat. Cinnama) Cinnamomum & cinnamum idem aſſerunt nonnulli, Cinnamomum nota res: coquitur inde odorata aqua, liquatur idem, & vnguentis aſpergitur, vt Dioſcorides lib.1.cap.13. Martialis lib.4. docet. lege Matthiolum de his ad Dioſorid. Vitro) quia eliquata aromata vitro, vt hodie, ſeruantur. Excusso) caſu, vel ferentis lapſu, vel vehentis ſuccuſſatione. Plinius de oleo Cinnami lib.15.cap.7. Nolo peregrinis) Nolo artes exoticas adhibeas, quibus captes viros, ſed naturali oris venuſtate & virtutis odore. Sic bene olere canem) perfuſum odoribus & pigmentatum, vt tute perfuſa es & delibuta, quæ alioqui canem aut hircum propter impuritatem tuam oleres.

Eleganter Lucianus dixit in amoribus à Comatotã Aſiam ſpirare.

Non bene olet, qui bene ſemper olet.

De Ciſterna Rauennate.

XLII. *LV.*

Sit Ciſterna mihi, quam vinea, malo Rauennæ:
Cùm poßim multo vendere pluris aquam.

Cisterna) Ciſterna vt ſcribit Feſtus dicitur à cis, & terra: quia ſit cis terram; hoc eſt infrà terram. non habet perpetuam vndam, nec viuam aquam: ſed locus eſt ad aquas cœleſtes colligendas aptus, imbribusque concipitur. l.1.§. hoc interdictum. ff. de fontibus. Earum faciendarum rationem tradit Plinius lib.36.cap.23. Ravennae) Sabinorum oppidum, vt Plinius eſt auctor lib.3. cap.15. in regione octaua Italiæ, ab Ancona centum duo millia paſſuum. *Rauenna*, inquit Strabo lib.5. *Vrbium in paludibus ſitarum maxima eſt, tota ligneis conſtans ædificiis, aquis perflua, quare pontibus & lembis viæ expediuntur, non exiguam maris portionem affluxu æſtus recipit. Locus eſt adeo ſalubris, vt ibi gladiatores ali, atque exerceri iuſſerint principes Romani.* Cauſſam ſubſcribit. Sed cùm vrbs in aqua nataret, quomodo carebat aqua, aut velut Tantalus in aquis ſitiebat, & in flumine quærebat flumen. Partim marina, partim cænoſa & vliginoſa erat. Vliginoſam fuiſſe oſtendit verſus Martialis lib.3.epig.92.

Meliusq; ranæ garriant Rauennates.

Malo inquit Poëta ciſternam aquæ quam vineam. ditior inde fiam. Vini copia larga, aquæ bonæ penuria, hinc carior.

De ſiti Rauennatium Sidonius car.9. Vndoſa petiit ſitim Rauenna. Et epiſt 8.lib.1. de Rauenna, Sitiunt viui, natant ſepulti. Plura Sauarus ibid.

De Caupone Rauennate.

XLIII. *LVI.*

Callidus impoſuit nuper mihi copo Rauennæ:
Cùm peterem mixtum, vendidit ille merum.

Non abſurdè abſurdum præcedens lucet facem ſequenti. Rauennæ cum aqua carior eſſet vino, vinum aqua dilutum carius erat vino mero: hinc ſe deceptum ait à Caupone, qui vendidit illi merum pro mixto, eodem pretio.

De villa Fauſtini ad Baſſum.

XLIV. *LVII.*

Baiana noſtri villa, Baſſe, Fauſtini
Non otioſis ordinata myrtetis,
Viduáque Platano, tonſilique buxeto
Ingrata lati ſpatia detinet campi:

Sed rure vero barbaróque lætatur.
Hìc farta premitur angulo Ceres omni,
Et multa fragrat teſta ſenibus autumnis.
Hìc poſt nouembres, imminente iam bruma,
Seras putator horridus refert vuas,
Truces, in alta valle mugiunt tauri,
Vitulusq; inermi fronte prurit in pugnam.
Vagatur omnis turba ſordidæ cortis,
Argutus anſer gemmeíque pauones,
Nomenq; debet, quæ rubentibus pennis,
Et picta perdix, Numidicæq; guttatæ,
Et impiorum Phaſiana Colchorum.
Sonantq; turres plauſibus Columbarum.
Gemit hinc palumbus, inde cereus turtur,
* ſinum *Auidi ſequuntur villicæ *ſinum porci,*
Matremq; plenam mollis agnus expectat.
Cingunt ſerenum lactei focum vernæ,
Et larga feſtos lucet ad Lares ſilua.
Non ſegnis albo pallet otio Caupo:
Nec perdit oleum lubricus palæſtrita.
Sed tendit auidis rete ſubdolum turdis,
Tremuláue captum linea trahit piſcem,
Aut impeditam caſsibus refert damam.
Exercet hilares facilis hortus vmbellas,
Et pædagogo non iubente laſciui
Parêre gaudent villico capillati,
Et delicatus opere fruitur Eunuchus:
Nec venit inanis ruſticus ſalutator.
Fert ille ceris cana cum ſuis mella,
Metamq; lactis Saſsinate de ſilua.
Somniculoſos ille porrigit glires,
Hic vagientem matris hiſpidæ fetum,
Alius coactos non amare capones.
Et dona matrum vimineo ferunt texto
Grandes proborum virgines colonorum.
Facto vocatur lætus opere vicinus,
Nec auara ſeruat craſtinas dapes menſa,
Veſcuntur omnes, ebrióque non nouit
Satur miniſter inuidere conuiuæ.
At tu ſub vrbe poſsides famem mundam,

Et turre ab alta proſpicis meras laurus,
Furemq́; Priapo non timente ſecurus.
Et Vinitorem farre paſcis vrbano,
Pictamq́; portas otioſus ad villam
Olus, oua, pullos, poma, caſeum, muſtum.
Rus hoc vocari debet, an domus longè?

Laudat à copia rerum rus Fauſtini, vituperat ab inopia Baſsi villam. BAIANA VILLA) In Campaniæ ſinu Baiano amœniſsimo ſita. NON * OTIOSIS ORDINATA MYRTETIS) Vt tua Baſſe. MYRTETIS) Locus conſitus myrtis. Myrtus arbor odorifera, duplex ſatiua & ſiluestris. Vtraq; in candidam & nigram diuiditur; ſterilis eſt, baccas tamen vtiles in medicinas alit. Lege Dioſcorid. li.1.c.128. Et ibid. Matthiolum & Cornarium & Plinium. OTIOSIS) locum tantum occupantibus & vmbram otioſis hominibus præbentibus. VIDVAQVE PLATANO) ſterili ſed amœna. de hac ſuprà, infraq; dicemus. Lege epiſtolam Plinij Iunioris li.5.e.6. TONSILIQVE BVXETO) Buxetum vt myrtetum, buxis frequens locus. Buxum notã cœlo noſtro arborẽ deſcribit Plinius, & ad Dioſc. Matthiolus. TONSILI) Romani tondebant buxum, vt foliis variè tonſis, varias animalium formas referrent. Buxum denſum eſſe in monte Cytoro Virgilius & Solinus teſtantur. Tonſile buxetum, & tonſæ oleæ, quæ in orbem & comam tonſæ & putatæ ſunt. Tonſa viridaria primus Cn. Matius equeſtri ordine Auguſti amicus, vt Plinius lib.12.cap.2. teſtatur, inuenit. Quàm variè tondeatur, Buxus etiam apud noſtros proceres, hodie in Fuggerorum, & principum hortis ſpectabis. INGRATA LATI SPATIA) Ingrata, ſoli expoſita niſi buxus defendat & opacet. SED RVRE VERO) Opimo, fœcũdo ab omni rerum copia inſtructo. BARBARO) ruſtico. Barbaris & ruſticis quęſtus ex rure eſt amœniſsimus. elegantiam, ordinẽ, munditiem negligunt. PREMITVR ANGVLO CERES) ſtipatur, congeritur, cumulatur aceruus Cereris & frumenti. SACRA) quia farre, pio litabatur vel, ſacra quod ipſa Ceres Dea. * SENIBVS AVTVMNIS) vel adultis, quibus vuæ leguntur, vinumque teſtis conditur, vel; SENIBVS) annoſis, multis annis ſeruatum vinum, vetus vinum teſtis ſeruatum fragrat. POST NOVEMBRES IMMINENTE IAM BRVMA) lib.1.epig.50.

*ſterilibus

Plin. li.16.c.16.

* maturis.

Autumnus hic pro autumnitate ponitur, vt ὀπῶραι pro ὀπωρινοῖς καρποῖς.

At cum December canus & bruma impotens
Aquilone rauco mugiet.

Horatius. *Aut cum tonantis annus hibernus Iouis*
Imbres niuesq́; comparat.

SERAS PVTATOR HORRIDVS REFERT VVAS) De vuis duracinis lib.13. quęſitum eſt. SERAS) tardè matureſcentes dixit. PVTATOR) Vinitor. IN ALTA VALLE MVGIVNT) Horat. lib. Epodon. Od.2. *Aut in reducta valle mugientium*
Proſpectat errantes greges.

INERMI FRONTE) ſine cornibus ἀκερως. PRVRIT) ſonanter, incitatur. OMNIS TVRBA SORDIDAE CORTIS) aues, gallinę, anſeres, pauones gemmantibus caudis. de quibus lib.13. ſed accuratè quid ſit cortes lib.7.epig.30. explicatur. ARGVTVS ANSER) ſtrepit, gratitat, & clangit alis. NOMENQVE DEBET QVAE RVBENTIBVS PENNIS) Phœnicopterum [illegible] exprimit de quo lib.13. *Dat mihi penna rubens nomen ſed lingua guloſis*
Noſtra ſapit, quid ſi garrula lingua foret?

Plura ibid. Germanicè Rotuogel / Rotfinck. ET PICTA PERDIX) picta à pennis maculoſis; germanicè ein Räbhun. Plura lib.13. ſuo lemmate. NVMIDICAEQVE GVTTATAE) Gallinæ Affricanæ lib.13. *Anſere Romano quamuis ſatur Hannibal eſſet:*
Ipſe ſuas nunquam barbarus edit aues.

Copioſius de his ibid. GVTTATAE) maculoſæ, diſtinctæ guttis, guttas habentes. Horatius.
Non Afra auis deſcendat in ventrem meum.

Intelligo maculas guttis affines, vitioſè apud Domitium guttæ legitur; neque ratio carminis conſtat. ET IMPIORVM PHASIANA COLCHORVM) Nota hæc Germanis auis elegantiſsima quam deſcripſimus lib.13. dicitur à phaſide Colchorum flumine. IMPIORVM) Impiati ab impia Medea, cuius maleficia, veneficia, & parricidia omnes cothurni Græcorum & Latinorum nobilitant. Vel propter aureum vellus, cuius cauſſa tot viri fortes in Colchide perierũt. PLAVSIBVS COLVMBARVM) Periſteriones, columbaria in turribus. ſuprema tectorum amant aues. Ouid.
Aſpicis vt veniant ad candida tecta Columbæ
Aſpiciat nullas ſordida turris aues.

PLAVSIBVS) alarum ſonitu, alioquin & columbæ gemunt. GEMIT HINC PALVMBVS) Ouid. Philomel. *Et caſtus turtur atque columba gemunt.*
Plauſitat arborea clamans de fronde palumbes.

Proprias auium & animalium voces diſce ab Ouidij, aut cuius illa eſt, Philomela. Polluce lib.5.

lib.5. Nonni Dionyſ.2.Varronis Originibus. Spartiani Geta,Bulengeri lib.deVenatione.cap.20. De turture & palumbo lege quæ lib.13.dicta. CEREVS) obeſus,pinguis. AVIDI SEQVVNTVR VILLICAE SINVM PORCI MATREMQVE PLENAM) Porci auidi cibi grunientes ruſticam ſinu paſtum ferentem ſectantur,ad ſuilia.legunt alij ſonum,nec malè,agnoſcunt enim porci villicę ad paſtum vocantis ſuculas,vocem,& ſequuntur.MATREM PLENAM) oues lacte plenas eoque tardius quàm agni progredientes, ſanè eleganter & propriè diuitias ruris depingit.CINGVNT SERENVM)Horat.

Poſitosq́; vernas, ditis examen domus
Circum renidentes Lares.

LACTEI VERNAE)Candidi,delicati ſeruuli. ET LARGA FESTOS) lib.1.epig.50.

Vicina in ipſum ſilua deſcendat focum
Infante cinctum ſordido.

Lib.12.epig.18. *Surgentem focus excipit ſuperba*
Vicini ſtrue cultus Iliceti.

Focus ſemper luculentus,ſemper copia lignorum,& ſilua coniicitur in focum.focus perennis. FESTOS LARES) ſolennes, ſanctos. Horatius.

Sacrum vetuſtis extruat lignis focum.

Lares ad focum colebantur veteribus,ibi illis locus.Val.Max.lib.2.cap.4.lib.5.c.1. SEGNIS COPO)Vt ſæpe in vrbe,cùm nemo hoſpitium aut tabernam frequentat.ALBO OTIO)non placet hîc exponere curis albę.Nam quî ſegnis,aut otioſus,ſi curis oppreſſus albeſcit,aut pallet?ALBO) pallido,nunquam otioſos videbis colore florentes,vti nec animi curis anxios ,ſed corporis exercitatione viuos vigentesque: nec puto hîc albo pro toga,& cultu accipi, vt illud; albus in officiis. quod item malè intelligit Domitius. PERDIT OLEVM SVB PALAESTRITA) In villis & ruri palæſtritę non luctantur,neque rebus vacant vrbanis,ſed aucupantur,piſcantur,venantur. Quid ſit palæſtra, vnde deducatur, quæ ſint eius partes. Quando & à quibus inſtituta, leges apud Mercul. Gymaſt.lib.2.cap.8. Petrum Fabrum Agon lib.2.cap.5. Palæſtram Plutarchus lib.2.ſympoſ. ἀπὸ τοῦ πήλου καὶ κηρώματος, hoc eſt,à pelo ſeu luto,& ceromate palæſtram dictam exiſtimat. alij vt idem Plutarchus ibid. docent ἀπὸ τῆς πάλης,quaſi antiquiſsima res ſit lucta,deductam putant.Soſicles πάλλω ἀπὸ τοῦ παλαίειν. Plinius à παλαιστῶν à connexis digitis.Sed contra Pollux melius à παλλῦσαι,πάλλω ducit, ſiue à πάλλειν καὶ πάλλεσθαι,vel à πέλας γίνεσθαι. Eſt igitur palæſtra locus in gymnaſio palæ ſeu luctæ deſtinatus;nec aliud quàm exercitatio quædam in gymnaſio,peculiari palæſtra ſiue porticu tecta,quę Xyſtus vocabatur fieri ſolita, in qua luctatores bini, nudique, oleo delibuti, & puluere aſperſi ſeſe brachiis complicantes, inuicemque concertantes, alter alterum deiicere humi contendebant:ad quod peragendum embolę,parembolę,parătheſes,& ſyſtaſes neceſſariò requirebantur, illudq; præ cæteris quærebatur, vt pedes primò comprehenderentur: ad quod Plautus alluſit de vino in pſeudolo.

Captat pedes primum, luctator doloſus eſt.

Quæ alia fecerint lege apud Mercul. à Theſeo, vt Faber oſtendit, inuenta eſt. Ipſa palæſtra Martis filia habebatur.Lege Alex. Neap.Expreſſas luctę & luctatorum imagines habes apud Mercul.laudes palæſtritarum in Anthologia. PERDIT OLEVM) Adagionem alludit, oleum & operam perdere. AVIDIS TVRDIS SVBDOLVM RETE)Horat.

Aut amite leui rara tendit retia
Turdis edacibus dolos.

LINEA TRAHIT PISCEM) Ouid.3.Met.

——linóque ſolebat & hamis
Decipere & calamo ſalientem ducere piſcem.

Sic alibi Mart.li.1.ep.56. *Et piſcem tremula ſalientem ducere ſeta.*

IMPEDITAM CASSIBVS DAMAM) Horat.de apro.

Aut trudit acres hinc & hinc multo cane
Apros in obſtantes plagas.

Mart.lib.1. *Cui licet exigui nemoris ruriśq; beati*
Ante focum plenas explicuiſſe plagas.

Et epig.50. *Ibi illigatas mollibus damas plagis*
Mactabis & vernas apros.

EXERCET HILARES FACILIS HORTVS VMBELLAS) Horatius.

Libet iacere modò ſub antiqua ilice
Modò in tenaci gramine.

FACILIS)non exquiſito cultu ſumptuoſoque ſplendore magnificus:ſed qualem propè natura ſine cura curauit. Legunt alij

Facilis ortus, planè vitiosè legitur.

Exercet hilares facilis ortus vmbellas.

Sed quo ſenſu? alij ex antiquis codicibus.

Exercet

Exercet hilares facilis arcus vmbrarum.

Retineo primam; *Exercet hilares facilis hortus vmbellas.*

Niſi malis, facilis ortus, vt ad cœlum facile ſiue ſerenum, & ſemper ferè ſudum referas. CAPILLATI) pueri, heriles filij, aut vernulæ etiam. PARERE) in promittendo capillo, quem adultiores alebant, inquit Iunius, ſed planè contra venio, imò ipſe Martial. lib. 12. epig. 18.

Diſpenſat pueris rogatq́ longos
Læuis ponere villicus capillos.

Expono igitur gaudent parere villico capillati, non in promittendo ſed reſecando, ponendoq́;. Quid enim ponere? certè deponere tondere. Et qui antea erant vrbano more capillati, quid rogabat, vt eſſent capillati? villicus ſimiles eſſe ſui volebat pueros: ipſe erat læuis tonſuſque, læues & tonſos volebat pueros. Inſolens enim erat ruſticis, & ingratus promiſſus capillus. An ad alia hîc imperia villici refertur parere? Ad fruges colligendas, piſces capiendos, venationem inſtituendam: vt ſequitur de eunuchis, opere fruitur, &c. ET HOC NON IVBENTE) permittente, conniuente. ET DELICATVS) nec ipſe mollis & tener ſpado quales habebant in familiis potentiores, vt Domitianus edicto vetuerit ne pueri caſtrarentur, vt alibi dictum. OPERE FRVITVR) ſudat, laborat in villa qui in vrbe fuit otioſus. NEC VENIT INANIS RVSTICVS SALVTATOR. FERT ILLE) Vt in vrbe ſalutabantur à clientibus, ita ruri à ruſticis, ſed ruſtici dona ferebant ruri nata, mella, lac, caſeum, glires, hædos, capones, oua. CERIS CVM SVIS CANA MELLA) fauos, opes ruſticas. CANA MELLA) flaua. METAMQVE LACTIS) caſeum ad formam metæ, vt ſuprà diximus, factum. SASSINATE DE SILVA) Saſſinate ſeu Sarſinatæ potius, vt Strabo libro 50. ſcribit, (D. Hieronymus, Feſtuſq́; teſtes accedunt) eſt oppidum Vmbriæ Plauti patria lactis diues, ſi Martiali cum Silio credis. Venit in mentem dubitare, vtrum non ſit eadem D. Franciſci, è ſpoletana valle Aſsiſium Vmbriæ oppidum, patria. Quod enim hîc lego Sarſina, alij legunt Saſsina. rem Lectoris permitto iudicio. De Saſsinate inſinuat illud lib. 7. epig. 30.

Quicquid Villicus Vmber aut colonus.

SOMNICVLOSOS GLIRES) De gliribus lib. 13. certo lemmate dictum. VAGIENTEM MATRIS HISPIDAE FETVM) hædillum capellæ matris partum vagientem, propter matrem auulſam, metaphora à rebus humanis lib. 7. epig. 30.

Et fœtum querulæ rudem Capellæ,

COACTOS NON AMARE) quia caſtrati vſum Veneris amittunt. DONA MATRVM) oua. Martial. lib. 7. epig. 30.

Raucæ cortis aues & oua matrum.

VIMINEO FERVNT TEXTO) Calathis, corbe, caniſtro, ſportula. PROBORVM) Caſtæ caſtorum parentum virgines. Nam ab illa vita, vt Cic. pro Roſcio, In vrbe luxuries creatur, &c. *Vita autem hæc ruſtica, quam tu agreſtem vocas, parſimoniæ, diligētiæ, iuſtitiæ magiſtra eſt.* Et: *quæ vita maximè diſiuncta à cupiditate, & cum officio eſt coniuncta.* FACTO VOCATVR LAETVS) Peracto labore, grata quies. VOCATVR) ad conuiuium. LAETVS) non inuidè, vt in vrbe. De vicino multa ſuprà dicta. NEC AVARA SERVAT) Vt ſæpè in vrbe fieri queritur Poëta. Iuuenalis cum Plinio. VESCVNTVR OMNES) Domini ac ſerui, conuiuę & conuiuatores. In vrbe ſecus fit: nam ſæpe eſuriens miniſter menſæ, inuidet ſaturo & poto conuiuæ, quem videt epulis diſtendi, ſe fame contrahi, atque hinc inuidia. POSSIDES FAMEM MVNDAM) Vertit orationem iam ad Baſsi hortum, quem irridet ab omnium rerum inopia, vt alterum à copia laudârat. SVB VRBE) in tua ſuburbana villa, de qua ſuprà epig. 47. FAMEM MVNDAM) puram famem, quia nihil tibi nec ſordium nec aliarum rerum adfert. PROSPICIS MERAS LAVRVS) ſteriles & ἀκάρπους otioſas & viduas, vt ſuprà de myrto & platano. PRIAPO) Cuſtode hortorum & villarum non timente furem, quia nihil eſt quod fur inde auferat, & Priapus non habet quod cuſtodiat, niſi ſeipſum. Extat hac de re Luciani lib. 4. cap. 12. epigramma. NIL TIMENTE) pomis, ſed ſibi tantùm, vt apud græcos queritur.

Εἰς τὸ κενόν με τέθεικε νόμου χάριν ὧδε πρίηπον
Εὐτυχίδης, ξηρῶν κλιματίδων φύλακα.
Καὶ περιβέβλημαι κρημνὸν βαθύν. ὃς δ᾽ ἂν ἐπέλθῃ
Οὐδὲν ἔχει κλέψαι, πλὴν ἐμὲ τὸν φύλακα.

Nimium multa proſtant Priapæa erubeſcenda. ſæpè de eodem Martial. Virgilij appendix. epig. Græca. ET VINITOREM FARRE) Ex agro tuo & villa vnde paſcas, non habes. tam opimum tibi rus. Ipſum villicum ex villa non potes alere. PICTAMQVE) pictam villam appellat inanem, ſterilem, infructuoſam, quales ſunt in tabulis expreſſæ. OTIOSVS) curis vacuus. OLVS, OVA, &c) quæ ſunt dona ruris. RVS HOC VOCARI DEBET AN DOMVS LONGE?) falsè. Ex vrbe nempe coactus omnia cibaria ſecum efferre, ita vt quoties rus iret domum ſecum quodammodo ferret, perinde ac extra vrbem habitaret. Et ſuprà.

Domus longè, ab vrbe procul diſsita. ἢ ἀποτέρω οἰκία, vt rectè notauit Heraldus.

Romam petebat Baſſus: imò rus ibat.

Et Romam ſecum duxit, id eſt, ſupellectilem. Ex vrbe rus ſecum, in rus tulit.

De

quod græcè etiam μύτυλος legatur: latinè mitulus & mytilus & mutulus, nobis Muſchel dicitur, biualuis eſt, & hinc rectè ſugitur & quaſi ouum ſorbetur. Horat.

Non diſplicet altera lectio ſugitur, quæ & Heraldo & aliis placet. Dalechampij & Caſauboni editio habet μύτλον, μύτυλον, mutulum, mytlum, mytylum.

Mytilus & viles pellent obſtantia concha.

Apud Athenæum lib.3.cap.6. ſi locus eſt integer ſcribitur non μύπλος, ſed μύτλος. τὰς τελλίνας, inquit, λεγομένας ἴσως δηλοῖ ἃς ῥωμαῖοι μύτλους ὀνομάζουσι, *fortean,* inquit, *Tellinã, quæ nominatur, ſignificat quam Romani mutlum appellant.* Sed locum hunc Athenæi cum Lambino ſuſpicor eſſe mendoſum, & legendum μύπλον ſeu μύτυλον, vt habent ſcriptæ chartæ. Lambinus apud Martialẽ legit mutulus, ex quo colligo græcè potius ſcriptum fuiſſe μύτυλος vel μύπλος, verſo y, in priore, in u latinum. quod ſæpe fieri nemo neſcit, vt τύμβος latinè tumba, τρυτάνη trutina, βύρσα burſa, βυκάνη buccina, & ſexcenta alia. Domitium reprehendit Merula, quod polypi genus dicit mytilum, nos etiam reprehendimus eos qui muſculos & mytilos confundunt. Muſculos Græci μύας appellant, de quibus Ariſtoteles lib.4. de hiſt. animal. Athenæus loco dicto, qui mytilos à muſculis his verbis diſtinguit, τῶν τελλινῶν λεπτότεραι μὲν εἰσὶν αἱ βασιλικαὶ διαχωρητικαί τε καὶ κοῦφαι. ἔτι δὲ καὶ τρόφιμοι αἱ δὲ ποτάμιαι γλυκύτεραι. οἱ δὲ μύες μέσως εἰσὶ τρόφιμοι, διαχωρητικοί, οὐρητικοί, &c. Mitulorum inquit tenuiores ſunt regij quidem, & aluum monent & lenes ſunt: tum præterea valde alunt, fluuiales autem ſunt dulciores: at muſculi mediocriter alunt, mediocriterque aluum & vrinam monent. Non iidem ergo muſculi & mytili. adi Lambinum. INCISO ORA) acies reſtæ ſumentis os incidit, an fortè acor contrahit? SVNT TIBI BOLETI) Etſi de boletis multa ſint nobis li.13. memorata, hîc tamen aliquid adſcribendum. Fungorum genus eſt boletus. Fungi duplices, ſalutares alij, alij exitiales. Salutarium, quę manduntur alij boleti, alij ſuilli ſeu porcini, alij Amanitæ feruntur. Et de boleto Galenus. Inter fungos boleti, ſi bellè in aqua elixi fuerint, propè accedũt ad cibos inſipidos, ſed adparant vulgò & variè condiunt, vt alia omnia. Omnium fungorum ij minimè ſunt noxij. De fungorum apparatu Apitius lib.7.ca.13. Matthiolus lib.4. Dioſc.cap.28. vbi multa cognitu non indigna leges, præſertim de lapidibus defoſsis, & in cellas vinarias tranſlatis, aqua tepida aſperſis intra quatriduum fungos non ingratos procreantibus, Athenæus quoque & Plinius, vt lib.13. expoſuimus, narrant. Boletos fuiſſe in deliriis etiam Cæſaribus, & maximè Claudio, & noſter Suetonius memorant cum aliis. RES TIBI CVM RHOMBO EST) De rhombo iam ſuprà. & lib.13. lege. Sparulus genus paſſeris vilioris piſcis. Rhombum alij vocant paſſerem Germanis Plateiß. ſed ex nobilioribus. Sparulus ex eodem genere, ſed infimæ notæ. AVREVS TVRTVR) Aureus turtur, pinguis turtur, quem aliâs à calore adipis cereum appellat. CLVNIBVS) optima pars auis, pars extrema ſupra pedes. IN CAVEA MORTVA PICA) Pica græcè κίσσα vel κίττος Alſter/nota auis Germanis, raró guſtatur niſi fortè pulli teneriores, mihi, inquit poëta, mortua pica in cauea, apponitur in menſa. De loquacitate picarum loquemur alio loco ad illum Martial. verſum lib.14.

Pica loquax dominum certa te voce ſaluto:
Si me non videas eſſe negabis auem.

CVR SINE TE COENO TECVM COENAM?) à contrario & ἀδυνάτῳ, vt illud.

Nec poſſum tecum viuere nec ſine te.

Tecum ſine te cœno, quia in eadem menſa non idem cœnitamus. SPORTVLA QVOD NON EST) Sportula ſublata eſt, vt detur cœna recta; legem dum ſeruas, violas. Quia eum tecum iuſsit cœnare Domitianus, idem iuſsit vtrique apponi: quod tu negligis. PROSIT) proſit hæc lex nobis non obſit. malim ego ſportulam quàm tuam cœnam non tuam: non enim hæc recta ſed iniqua eſt.

In Cinnam.

XLVII. LX.

Eſſe nihil dicis, quidquid petis, improbe Cinna,
Si nil Cinna petis, nil tibi Cinna nego.

Argutè. nihil do ſi nihil petis. Petebat Cinna ſæpius ſcule, vt ſcribit vel fingit poëta, nunc hoc nunc illud, omniaq; extenuabat petita, eùm negarentur; rem, inquit, nihili mihi negas? Reſpondet poëta. Si nihil eſt quod petis, nihil ego tibi nego. hoc erat omnia negare.

In Quinctum.

XLVIII. LXI.

Centenis quòd emis pueros & ſæpe ducentis:
Quòd ſub rege Numa condita vina bibis:
Quòd conſtat decies tibi non ſpecioſa ſupellex:
Libra quòd argenti millia quinque rapit:

Aurea quòd fundi pretio carruca paratur:
*Quòd pluris * nulli eſt, quàm domus empta tibi.*
Hæc animo magno credis te, Quincte, parare?
Falleris, hæc animus, Quincte, puſillus emit.

* *nulla, mula, al.*

In perſona Quinti, liberalitate, non luxu argui magnum animum docet. Quinctus autem ex ſumptu facto magnus videri volebat. CENTENIS) millibus, hoc eſt, bis mille quingentis Philippæis. DVCENTIS) geminato pretio. SVB REGE NVMA) vina vetuſtiſsima hyperbolicῶς. Numa ſecundus Romanorum Rex. Liuius lib.1. protrita res. QVOD CONSTAT DECIES) decies centenis millibus ſeſtertium, Philippæis noſtris viginti quinque millibus. NON SPATIOSA) ſic lego cum Lipſio. Intelligit enim cælatum argentum peritè, & à magno artifice habuiſſe, adeò vt vna libra æſtimaretur quinque millibus ſeſtertiûm, Philippæis noſtris centum viginti quinque. Atqui non niſi decem Philippæi iuſta, argenti puri, æſtimatio fuiſſet. Verba ſic intellige. Libra quòd argenti cælati, fabrè facti vnica conſtet quinque millibus ſeſtertiûm, id eſt, centum viginti quinq; Philippæis. AVREA QVOD FVNDI PRETIO CARRVCA PARATVR) Aurea carruca, aurea rheda. Supra enim ipſe Martialis idem eſſe docuit. Vſurpat Iulius Cæſar hanc vocem lib.1. de bello Gallico. Plinius lib.33. cap.11. Lampridius in Alexandro. Vopiſcus Aurel. Marcellinus lib.14. Heſychius Græcè ἅρμα, ὄχημα, καροῦχα, δίφρος. FVNDI) agri. quanti ager tanti carruca aurea. Eadem ratione pretium à Chryſogono numeratum pro authepſa, comparat Cicero cum fundo oratione pro S. Roſcio Amerino. *In quibus eſt authepſa illa, quam tanto pretio nuper mercatus eſt, vt qui prætereuntes pretium enumerari audiebant, fundum venire arbitrarentur.* QVOD PLVRIS MVLA EST) Triplex occurrit ſcriptura in voce mula; nulli, nulla, mula. Antuerpienſis habet nulli; Aldina, nulla; Domitiana, mula: quā probo. Cùm enim dixiſſet de carruca fundi pretio parata rectè iungitur mula carrucę, & pretio domus, vt illa fundi, ita & agrum & domum permutârit carruca & mula, Neronem imitatus & Neronis vxorem, quorum hic argento cælatas carrucas mille in comitatu. Poppæa mulas aureis ſoleis indutas adhibebat, Plinius, Suetonius, alij. HAEC ANIMO MAGNO) In tanta ſumptuum ambitione te magnanimum credis? non eſt hic magnus ſed puſillus animus, quia rem tantam in res tam puſillas confers, in mulas & carrucas. magnus animus eſt, qui magna & liberalia cogitat, qui pecuniis amicos comparat.

Parū ſpatij occupabat libra argenti elaborata tantique empta.

Nō ſpacioſa retinet Laurentius Torrentius, diciq; non ſpacioſam ait, ſupellectilem vulgarem & quotidianam.

In Cotilum.

LXII. XLIX.

Cotile, bellus homo es: dicunt hoc, Cotile, multi.
Audio: ſed quid ſit, dic mihi, bellus homo?
Bellus homo eſt flexo qui digerit ordine crines.
Balſama qui ſemper, cinnama ſemper olet:
* * *
Qui legit hinc illinc miſſas ſcribitq; tabellas:
Pallia vicini qui refugit cubiti:
* * *
Quid narras? hoc eſt, hoc eſt, homo, Cotile, bellus.
*Res * pertricoſa eſt, Cotile, bellus homo.*

* *Petricoſa al.*

Cotilum fœminam vel certè effœminatum carpit. BELLVS) Quid bellus ſuprà li.1. epig.10. in Cottam expoſuimus, quamuis ibi alia notione vocem vſurparit, hîc mollem ſignat. FLEXO QVI DIGERIT ORDINE CRINES) qui tortos calamiſtris crines componit vt puellæ, & qui vnguentatus & delibutus olet vnguenta, fragrat cinnama. Audi ſodes quomodo laudet hos bellos Clementis pædagogus lib.3. cap.3. Qui enim corporis culti minimè ſunt puri, ij nequaquam ſunt ſani: ad mollitiem autem declinantes planè effœminantur illiberali quidem tonſu ac meretricio ſe tondentes, & quæ ibi multa ſequuntur. Idem lib.2. cap.8. fusè de vnguentis. de quibus alibi nos plenius. QVI LEGIT HINC ILLINC MISSAS) Amatorias literas quales in Plauto ſunt. PALLIA VICINI) In cœnis, ne plicarum ordinem turbet, quarum cauſſa Hortenſius neſcio quem in ius vocauit ſuprà li.2. cap.41. de Spanio & Priſco. QVID NARRAS? HOC EST) Iamne intelligis quid ſit bellus homo? non formoſus, non elegans, ſed nugator, fœmina, is nempe quem hoc carmine deſcripſi,

deſcripſi, καὶ συλλάβῳ pertricoſa res eſt bellus homo, nugæ, tricæ, gerræ ſunt, bellus homo. Petriçoſa habet communis Lipſius & Turnebus emendant. Alij aliter expouunt, uobis liceat tacere.

* * *

Cantica qui Nili, qui Gaditana ſuſurrat,
Qui monet in varios bracchia vulſa modos,
Inter fœmineas tota qui luce cathedras
Deſidet, atque aliqua ſemper in aure ſonat.

* * *

Qui ſcit, quam quis amet, qui per conuiuia currit
Hirpini veteres, qui bene nouit auos.

In magiſtrorum gratiam libuit omiſſos in purgato Martiali verſus appouere, quod iucundam antiquitatis notam oſtendant. Nec de duobus diſtichis contentio eſt, nec ignotum quæ ſint cantica * Aegyptia & Gaditana ex Seneca & Martiali nobis alibi explicara. Quis ille ſit Hirpinus quiue Hirpini aui quæras. Reſpondet † Lipſius ad Valentem Acidalium centuria ſingulari hiſce verbis. *Quis iſte, inquis, Hirpinus? non è familia aliqua Romana ne erres, (etſi ea quoq; fuit) ſed equum hic intellegit in Circo nobilem, & multarum palmarum. Nam ea etiam inſania, vt ſtemma & proauos equorum talium quærerent factionarij, atque inter ſe celebrarent. Statius in Siluis.*

* *Lege ſis de Cãticis Heraldum qui multa collegit.*
† *Epiſtola 26.*

——Romulei qualis per iugera Circi
Cùm pulcher viſu, Titulis generoſus auitis,
Exſpectatur equus: cuius de ſtemmate longo
Felix emeritos habet admiſſura parentes:

Ecce. vides titulos auitos, & ſtemmata ſpectata in his equis? De Hirpino etiam, propriè Iuuenalis: Corithæ *poſteritas & Hirpini. ſed clariſſimè lapis vetus, quem Romæ olim vidi & exſcripſi, iſte:*

Aquilo. N. aqui-		*Hirpinus. N. Aqui-*
lonis. vicit. CXXX.	*Hic in medio vir eſt*	*lonis. vicit. CXIIII.*
Secund. Tulit	*(conditor: factionis*	*ſecundas tulit*
LXXXVIII.	*Ruſſatæ) qui dextra*	*LVI.*
Ter.	*baculum, ſiniſtra*	*Tert.*
Tul.	*pabulum tenet: &*	*Tul.*
XXX.	*vtrimſecus duo aſſi-*	*XXXVI.*
VII.	*lientes equi.*	

Habes ipſum hic Hirpinum, atque adeò eius auum Aquilonem. Nam illud N. in lapide Nepotem notat. Vides & palmas vtriuſque & plures etiam in auo. Equorum aliorum Circenſium nomina haud pauca leges apud Onuphrium Panuiuium lib. 1. cap. 13. de ludis Circenſibus. cap. verò 11. hic poſitam ex Lipſio inſcriptionem inuenies, vbi Hirquiuum Hircinum appellat.

Ad Caſsianum.

L. LXIII.

Sirenas hilarem nauigantium pœnam,
Blandasq; mortes, gaudiumq; crudele,
Quas nemo quondam deſerebat auditas,
Fallax Vlyſſes dicitur reliquiſſe.
Non miror: illud Caſſiane mirarer,
Si fabulantem Canium reliquiſſet.

Canium Gaditanam Sirenem omnibus præfert Sirenibus. SIRENAS) κατὰ μὲν πολλοὺς Ἀχελῴου καὶ Στερόπης τῆς Παρθάονος αἱ Σειρῆνες, κατ' ἐνίους δ' Ἀχελῴου, καὶ Τερψιχόρης μιᾶς τῶν μουσῶν. ἐλθοῦσαι δὲ παρθενίαν ἀμισήθησαν ὑπὸ Ἀφροδίτης καὶ ἔχουσαι πτερὰ, ἀπέπτησαν εἰς τὸ τυῤῥηνικὸν κλίμα, καὶ νῆσον κατέσχον Ἀνθεμοῦσαν ὀνομαζομένην, ὀνόματα δὲ αὐτῶν Ἀγλαοφήμη, Θελξιέπεια, Πεισινόη, καὶ Λιγεία. (ſcio alios plures alios pauciores dicere pleroſque tres) ſcholia Homeri quæ ſic interpretor. Sirenas multi cenſent Acheloi & Steropes Parthaonis; nonnulli Acheloi & Terpſychores Muſæ filias, inuiſas ob virginitatem Veneri, quæ alis quas habebant ſublatæ, in Tyrrheni maris inſulam Anthemuſam auolauêre. Audiunt Aglaopheme, Thelxiepia, Piſinoë & Ligia. Homerus duas ponit tantùm, cùm dualem vſurpat. De Cantu

Sirenum Homerus Odyſ.M.Orpheus in Argonaut.Apollonius lib.4.Argonaut.Strabo lib.1.& 6. Virgilius lib.5. Ouidius 3.de arte. Nicander lib.3.mutatorum. Clearchus Crobylus. Pauſanias in Bœoticis,Ouid.& alij.Pauſan.Bæot.Ouid.5.& 13.Met.Plato in Phædro.& lib.de Rep.Macrob.2.ad ſom. Scip. Plinius lib.10.cap.49. Cic.5. Tuſc.Plut.Sympoſ.q.14.&c. Mythologiam egregiè Euſtathius ad Homerum exponit,& Natalis Comes lib.7. cap.13. Vox deriuatur vt eſt in lexico Rhetorico παρὰ τὸ σειρὰν ὃ ἔστιν ἀστράπτειν ἄστρα γὰρ σείρια καλοῦνται. Alius autem σειριάζειν ἀντὶ τοῦ φλέγειν καὶ ἀστράπτειν πυρασσύνει, καὶ σειριᾷ φλεγμαίνει, καίουται. HILAREM NAVIGANTIVM POENAM) Leſches in parua Iliad.

Σειρήνων μετέπειτ᾽ ἐσαφίξεαι ἁλμυρὸν ὕδωρ
Σειρήνων γλυκερῇσιν ἀοιδαῖς θελήσαντο
Ταὶ πλείστους ναύτας ὧν πύθεται ὀστέα λευκά.
Sirenum poſt aduenies ad ſalſa profunda
Sirenum dulces cantus, quorum extitit illis
Dira lues nautis quorum terra oſſibus albet.

Hilarem pœnam quia per voluptatem illiciuntur in fraudē. ſic quod ſequitur; Claudianus.

Dulce malum pelago Siren volucresq́ puellæ
——dulcia monſtra
Blanda pericla maris, terror quoque gratus in vndis.

Et idem: *Nec dolor vllus erat, mortem dabat ipſa voluptas.*

Tu lege vacuus plura ibidem. BLANDAS MORTES) Sopiti enim ſuauitate cantus deuoluuntur in mare. GAVDIVM CRVDELE) eleganter à rebus contrariis, ſic amor dictus dulcis amarities. QVAS NEMO DESERERBAT) Homer.

——αἵ ῥά τε πάντας
Ἀνθρώπους θέλγουσιν ὅτις σφέας εἰσαφίκηται

Et infrà: *Οὐ γάρ πω τις τῇδε παρήλασε νηῒ μελαίνῃ*
Πρὶν ἡμέων μελίγηρυν ἀπὸ στομάτων ὄπ᾽ ἀκοῦσαι.

Idem Orpheus & Apollonius cantant, qui multos quidem periiſſe, ſed Argonautas, Orpheo canente, & Sirenum vocibus cithara retuſis, euaſiſſe ſcribit.4.Argon. FALLAX VLYSSES) duplicem Horatius canit. Homero πολύμητις ὀδυσσεύς, aliis verſutus, pellax, πολύτροπος. ipſe alligatus malo, auribus ſociorum cera obturatis, vt præceperat Circe. Homer. Odyſ.M.& neſcio quis poëta.

Sanguine Siſyphio generatus magnus Vlyſſes
Hac tutos ſola præſtitit arte ſuos.
Illeuit cera ſociorum callidus aures
Atque ſuas vinclis præbuit ipſe manus
Tranſiluit ſcopulos & inhoſpita littora claſſis
Illæ præcipites deſiluêre freto.

Sirenes, Victæ enim ab Vlyſſe ſeipſas in mare præcipites egerunt. vnde ſcopuli Sirenum extiterunt. verſæ ipſæ in ſcopulos Alciatus Emblem.115. Abſque alis volucres, &c. SI FABVLANTEM CANIVM RELIQVISSET) tam grauiter & nequiter garriuit Canius, vt vel ipſum Vlyſſem tenere potuerit, quem non potuere Sirenes. De hoc Canio quis fuerit ſuprà dictum.

In M. Antonium.

LXV. LI.

Auſus Pompeium letho dare Photinus Lucanus.
** Abſcidit heu.*

Par ſcelus admiſit Phariis Antonius armis:
*Abſcidit * vultus enſis vterque ſacros.*
Illud laurigeros ageres cum læta triumphos:
Hoc tibi Roma caput cùm loquereris erat.
Antoni tamen eſt peior quàm cauſſa Photini:
Hic facinus domino præſtitit ille ſibi.

Laus Pompeij & Ciceronis, ſcelus Antonij & Photini. PAR SCELVS ADMISIT) Mortem Ciceronis narrant Liuius, cuius tantum extat de ea fragmentum. Florus in Epitome. Plutarchus in Cic. Dio in Auguſto. Valerius Maximus lib.5.cap.3. Appianus lib.4.ciuil. Velleius pater. Seneca declamator in Suaſoriis pro Cicerone. Oroſius, Euſebius, Auguſtinus. Iidem ferè Pompei fata exequuntur. PAR SCELVS) Antonius triumuir occidendo Ciceronem par ſcelus admiſit Aegyptio ſceleri quo interemptus eſt Pompeius Magnus à Photino lib.5. Antoni Phario nil conceſſure Photino. ABSCIDIT VVLTVS SACROS) alij legendum putant. ABSCIDIT HEV VVLTVS SACROS) Huic ſimile eſt illud de puero.

Abſcidit heu tenerum lubrica creſta caput.

Vtraque lectio habet defenſionem. Itaque nihil muto. SACROS) ob ætatis, magiſtratus, rerum geſtarum, gloriæ maieſtatem, dignitatem aliaque mille nomina. ILLVD LAVRIOSROS) Illud Pompeij caput tibi Roma erat cùm triumphares, nullus enim ante Pompeium tam lætos retulit triumphos, qui de tribus orbis partibus triumphauit, vt Cicero pro lege Manilia, vbi copioſè Pompeij laudes & lauros inſpicies. Ergo Pompeius præerat Romæ triumphanti (Plinius lib. 7. cap. 26. de Pompeio. Neque enim ipſi coronantur, ſed patrias ſuas coronârunt) Cicero loquenti. ſic enim ſequitur *Senecam vide in ſuas.*

Hoc tibi Roma caput cùm loquereris, erat.

Nullus enim omnium confeſsione dicendi vi ſuperauit; quanquam Catonem Ciceroni, & Lucanum Virgilio Adrianus antepoſuerit. Vnus, inquam, Adrianus, contra orbis terræ & omnium ſæculorum iudicium & conſenſum. ANTONI TAMEN EST PEIOR) Maius tamen eſt ſcelus inquit Antonij, qui Ciceronem mactauit: quàm Photini, qui Pompeium. Quia Antonius vt ſuam crudelitatem expleret, Ciceronem interfecit, & crudeliter interfectum illuſit, nemine cogente. Photinus in gratiam & ſalutem domini ſui, non ſua cauſſa interfecit. Obſerua hiſtoricos quidem omnes eadem quà mortem ipſam, non eadem tamen quà modum & percuſſorem narrare. Plutarchus ab Herennio centurione præſente & adiuuante Popilio Tribuno, quem parricidij quondam reum defenderat occiſum refert. Valerius Maximus ab ipſo Popilio interfectum oſtendit his verbis. *Hic Popilius poſtea, nec re nec verbo à Cicerone læſus, vltro M. Antonium rogauit, vt ad illum proſcriptum perſequendum & iugulandum mitteretur, impetratiſq; deteſtabilis miniſterij partibus, gaudio exultans Caietam cucurrit, & virum, omiſſo quod ampliſsimæ dignitatis, certè ſalutis eius auctorem, ſtudio etiam præſtantis officij priuatim ſibi venerandum iugulum præbere iuſsit, ac protinus caput Romanæ eloquentiæ, & pacis veriſsimam dextram per ſummum & ſecurum otium amputauit, &c.* Idem de Popilio ſcribentem audi Appianum. *Lenas verò,* inquit, *qui propriam cauſſam Ciceronis patrocinio tutatus pœnam effugerat, caput è lectica primus extulit, ſimulq; præcidit tribus feriens ſecanſq; vulneribus ob imperitiam. Abſcidit & dextram quæ orationes illas luculentiſsimas in Antonium veluti tyrannum exarauit, &c.* Cùm his ſentiunt Florus epitome 120. qui affirmat fuiſſe Popilium legionarium militem, cùm Plutarchus aiat tribunum. Xiphilinus in Auguſto tantum de capite Ciceronis iam reſecto loquitur. *Sed capiti,* inquit, *Ciceronis allato contumelioſiſsimè maledixit Antonius, iuſsitq; in roſtris, quo magis inter cætera emineret, collocari edito loco, & vnde in concione auditus fuerat in ipſum dicere, ibi cum amputata dextera capite conſpiceretur. Idem caput antequam inde exportaretur, Fuluia ſumit in manus, conſectatur conuitiis, ſpuit in faciem, ſupra genua collocat, ex eoq; ore aperto linguam extrahit, deinde pungit acu, qua ad ornamenta capitis ſui vtebatur; ad extremum illudit ei maledicè & contumelioſè.* Nobile eſt apud Velleium Ciceronis elogium. *Nihil,* inquit, *tam indignum illo tempore fuit, quàm quod aut Cæſar aliquem proſcribere coactus eſt, aut ab illo proſcriptus eſt, abſciſſáque, ſcelere Antonij vox publica eſt, cum eius ſalutem nemo defendiſſet, qui per tot annos & publicam ciuitatis & priuatam ciuium ſalutem defenderat.* Nihil tamen egiſti M. Antoni, &c. Lege tu reliquam conqueſtionem. Extant in appendice Virgiliana tumuli Ciceronis à variis ſcripti, humiles tamen, nec digni qui adſcribantur, præter vnum alterúmue, nec ipſum totum: Euphorbus ſuum optimè concludit, cùm inquit:

Nil agis Antoni ſcripta diſerta manent.
Vulnere nempe vno Ciceronem conficis: at te
Tullius æternis vulneribus lacerat.

Et Pompeianus: *Sed vitæ breuitas penſatur laude perenni*
Quod mors eripuit gloria reſtituit.

Nobiliſsimum Ciceronis elogium extat apud Plinium lib. 7. cap. 30. quod alibi poſuimus. Et ipſius Martialis lib. 5. epig. 70. Antoni Phario, &c. Verè enim poëta.

Incipiunt omnes pro Cicerone loqui.

HIC DOMINO PRAESTITIT) Photinus vel Pothinus, ſed prior plures habet patronos. Hic Photinus, (Plutarchus in Pompeio & Appianus lib. 2. ciuil. teſtes) Eunuchus fuit, cùm Pompeius nauem Peluſium (vbi Ptolomæus tredecennis erat) appuliſſet, Photinus regni procurator, conſilium coëgit eorum, qui ſummam obtinebant auctoritatem, plurimum autē poterant quos Photinus volebat. Conſultarunt Photinus, Theodotus Chius mercenarius Rhetor, & Aegyptius Achyllas: decernunt mortem Pompeio, ne iratum haberent Cæſarem. Achyllas exequitur decretum aſcito in ſocietatem Septimio, qui ordinem duxerat ſub Pompeio, Saluiumq; alterum centurionem, præterea tres vel quatuor adminiſtros ſceleris. Septimius primus à tergo ſurgentem in nauicula traiecit, deinde Saluius, mox Achyllas enſes ſtrinxerunt. Pompeius ambabus manibus faciem toga texit, nihil effatus, ſed altum ingemiſcens cecidit, poſtridie natalis ſui, cui nato dici poterat, cras morieris. cætera vide apud Plutarchum. De Septimio idem Appianus, ſed Sempronium non Septimium vocat, ſicut Theodotum, Theodorum; Samium, non Chium præceptorem Regis. Acceperat olim oraculo, (Dio in Iulio) vt vitaret Caſsium, Caſsios inde ſuſpectos habuit; ſed montem vicinum iuxta quem trucidatus eſt, Caſsium vocari poſtea intellectum eſt. Achyllam percuſſorem Pompeij etiam Florus affirmat, & Rhetorem idem vocat Theodorum, à Theodoro Cæſari poſtea caput oblatum eſt cum annulo. De Achylla etiam Oroſius lib. 6. qui &

Cæſari poſtea necem meditabatur. De eadem morte Pompeij Velleius Paterc. lib.2. qui fatum eius his verbis claudit.* *Pridie natalem ipſius vitæ fuit exitus, in tantum,* in illo viro à ſe diſcordante fortunâ, vt cui modo ad victoriam terra de fuerat, deeſſet ad ſepulturam. Percuſſores omnes poſtea interfecti. Theodotum M. Brutus in crucem ſuſtulit. Elogia Pompeij ſuo loco ponam infrà lib.5. epig.75.

an poſtridie

De pigris nautis.

LXVI. LII.

*Ceſſatis pueri, nihilq́; * noſtis:*
** Veterno, reſináque pigriores:*
Quorum per vada tarda nauigantes,
*Lentos * figitis ad celeuma remos.*
Iam prono Phaëthonte ſudat Æthon,
Exarſitq́; dies, & hora laſſos
Interiungit equos meridiana.
At vos tam placidas vagi per vndas
Tuta luditis otium carinâ.
Non nautas puto vos, ſed argonautas.

** poſtis * moſtis*

** Veientone aſinaq́;*

** tingitis*

Pueros nautarum etiam Horatius li.1. Sat. 5 appellauit. Tum pueri nautis, pueris conuitia nautæ ingerere. Theocritus Id. 13. παῖδας eaſdem vocat nautas.

Ludit in ambigua voce, Argonautæ. Cæterum aut mendo corruptum hoc carmen, aut ego mente, qui non intelligo. quid eſt *noſtris*, aut *noſtis veterno & reſina* contra leges Priſciani. Legit ergo Lipſius *moſtis*. Iſacius Pontanus ad Macrobium putat legendum.

Ceſſatis pueri, nihilque poſtis, pro poteſtis. Conuenienter inquit præmiſſum & ſubſequis vocibus. Ceſſatis, figitis, luditis. Ad ſignificatum quod attinet eodem modo locutus eſt Plautus. *Non hic vt poſſit edit: ſed poſſe cupit vt edat.* Et Martialis ipſe.

Poſſum nil ego ſobrius: bibenti
Occurrint mihi quindecim poëtæ.

Turnebus cum Lipſio: *Veientone aſinaq́; pigriores.* Vt ſententia ſit. Quid ceſſatis, quid agitis nautæ, aut quid mouetis, nihil moſtis, moniſtis aut promouiſtis hactenus Veientone illo veternoſo, & lentâ aſinâ pigriores. Veiento fuit adeo piger vt ſalutantes non reſalutaret, ob moleſtiam oris aperiendi, imò non reſpiceret, niſi ferre aliquid diceres amoris loco, Interpres tamen Iuuenalis hæc ad arrogantiam Veientonis refert Sat.3.

Vt te reſpiciat clauſo Veiento labello.

Idem Sat.6. *—— ſegnius idem*
Accepta rude cœpiſſet Veiento.

Ita apud Athenæum legitur quiſpiam manum nunquam infrà ventrem demiſiſſe nunquam cibum ori admouiſſe, ſed præmanſum à nutrice accepiſſe.

Ideſt, donatus rude otioſè dare cœpiſſet. ASINAQVE) aſinæ tarditatem & lentorem, niſi valde tardum & lentum ingenium nemo non ignorat. VETERNO) primam corripit. RESINA) In hac voce prima & ſecunda ſyllaba tenditur, nec vnquam breuis, nec communis eſt: quanquam nonnulli Grammatici ſequius doceant, corrupto hoc Martialis & Iuuenalis niſi loco apud Iuuenal. lege nec reſinata iuuentus. Martial. Infrà.

Græcè ῥητίνη.

Quid facient vngues? nam certè non potes illos
Reſina, Veneto nec reſecare luto

Et lib.12. epig.32. *Nec plena turpi matris olla reſina* Scazon eſt.
Et lib.3. epig.77. *Reſinata bibis vina falerna fugis.*

Samonicus de capillo tingendo:

Reſina ex facili cerâ viſcoq́; coacta.

De veterno res clara teſtimonio Virgilij & aliorum poëtarũ. QVORVM PER VADA TARDA NAVIGANTES) Tricæ. quorſum refertur τὸ quorum? aduerſúmne præcedentem, an ſequentem? ſi ad præcedentem, ſenſus erit quorum Veientonis & aſinæ ad celeuma; ſi ad ſequentẽ, nota ſit interrogationis oportet, aut ſine ſenſu ſenſus, eritque poſt, τὸ quorum, commate incidendum, vt ſic intelligatur carmẽ. Pueri quid ceſſatis incertiores aſinis. Ad quorum celeuma per vada tarda ſeu ſtagna, naumachiamq́; nauigantes remos tingitis aut figitis, ad populi ne circũſedentis an Veientonis & aſinæ? PER VADA TARDA) per ſtagna, per naumachiam. LENTOS) tardos. FIGITIS) tingitis alias. placet recepta. figitis, quaſi fixos tenetis non mouetis, vt reſpiciat ad verbum nihil moſtis, nec alteram ſcripturam reiicio. AD CELEVMA) græcum verbum κέλευμα κελεύω iubeo: dicitur & κέλευσμα, Eſt celeuma hortatio ſeu clamor nauticus, cùm portu procul viſo finem nauigationis

feſtis

feſtis gratulationibus conclamant. Eſt & hortamentum, quo remiges à celeuſtis vel incitantur, vel cohibentur à remorum labore; fiebatque vel ipſa voce, vel harmonia, Budæus. Celeuſtæ autem hortatores, qui remigibus & epibatis præſunt, non ipſi remiges, vt malè Plutarchi interpres exponit. Iidem Celeuſtæ vini, olei, carnis, victuſque, & potionis curam gerebant; Cæl. Rhodiginus lib. 16. cap. 23. Ingens clamor erat, vt ex l. 4. 64. diſcis.

Quem nec rumpere nauticum celeuma.

REMOS) palmulas Catullus appellat Epithal. Thet. & Pel.

——quos imbuit Amphitrite.

IAM PRONO PHAETHONTE) iam cœlo veſperaſcere. AETHON) ſolis equus, de quo antè dictum. EXARSITQVE DIES) meridies qua hora æſtus grauiſsimus. ET HORA LASSOS) hora meridiana & ſudantes; & anhelantes equos ſeiungit, abiungit quietis cauſa, ſuprà de hoc verbo diſputauimus. AT VOS) pueri. VAGI PER PLACIDAS VNDAS) tutæ carinæ otium luditis, vos abutimini otio, neque nauigatis, ſed luditis, velut portum naui iam ingreſſa & ſecura. SED ARGONAVTAS) non eſtis nautæ, ſed argonautæ, id eſt, inertes, pigri, ignaui nautæ, ἀργὸς græcè, piger, deſidioſus, Argonautæ pigri nautæ; cùm tamen Argonautæ fuerint ſtrenuiſsimi heroes Iaſon, Theſeus, Hercules, & alij ſupra triginta, de quibus Apollonius, & Val. Flaccus, & Orpheus in Argonaut.

Ad Paulinum.

LIII. LXXVII.

Minxiſti currente ſemel, Pauline, carina.
Meiere vis iterum, iam Palinurus eris.

Ludit in voce Paulini, & Palinuri ob vicinitatem ſyllabarum, ſimulque ad caſum Palinuri alluſit. Palinurus eſt notus ex Virgilio, claſsis Troianæ rector & moderator, qui ſomno oppreſſus, & è naui excuſſus fluctibus eſt hauſtus, Virg. 5. Martialis tantum vocis ſignificatum græcum accipit & iocatur, οὐρεῖν enim idem valet ac vrinam facere, πάλιν rurſum, ergo Palinurus qui iterum meiit. Sed poëta ſimul alludit ad lapſum Palinuri, periculumque par inſtare Paulino, ſi currente carina, magnoque impetu ruente velit in vndam exonerare veſicam, ne ſubita vi aliquâ excutiatur.

In Rufum.

LIV. XCII.

Eſſe negas coctum leporem, poſcisq; flagella:
Mauis Rufe cocum ſcindere, quàm leporem.

Auarum Rufum & crudelem oſtendit. Rufus cum vellet leporem in conuiuas partiri, ſimulauit eſſe crudum, coquum ergo velut iratus inuaſit, & loris conſcidit. ludit in voce ſcindere, quæ ad tergum coci, & leporem coctum refertur. ne cogaris diuidere, & ſcindere leporem, mauis ſcindere, & lacerare infelicem cocum, dignior ipſe ſcindi.

Suprà ad Naniam 13. ep. Dum non vis leporem, dum non vis carpere mullum, &c. Accuſas rumpisq; cocum—

Ad Cerdonem.

LV. XCVII.

Iraſci noſtro non debes Cerdo libello.
Ars tua, non vita eſt carmine læſa meo.
Innocuos permitte ſales. cur ludere nobis
Non liceat, licuit ſi iugulare tibi?

Epigrammata, decimum ſextum & quinquageſimum octauum erant de Cerdonibus munera edentibus. illa excuſat, & excuſando ludos, magis accuſat & illudit. Noli nobis iraſci Cerdo, non carpſimus mores, ſed vile artificium, licet iocari ſine famæ iactura, vt lib. ep. 5. dixit.

Innocuos cenſura poteſt permittere luſus.

CVR LVDERE NOBIS NON LICEAT) à maiori conuincit Cerdonem, ſi tibi licuit iugulare homines, cur nobis nō liceat ludere homines? iugulaſti autem cùm gladiatores dediſti, liceat ergo ludere in corium tuum, quod item iugulaſti. Videtur poëta ſimul reſpicere pelles ferarum iugulatarum, quas trahebat, tractabat, vellebat pro arbitratu Cerdo, & alio interiore ſenſu homines.

* * *

Ad Rufum.

XCVIII. LVI.

Curſor) exercipes Gloſſa. ταχυδρόμος, δρομεύς. Rigaltiũ vide.

Curſorem ſexta tibi Rufe remiſimus hora;
Carmina quem madidum noſtra tuliſſe reor.
Imbribus immodicis cœlum nam fortè ruebat.
Non aliter mitti debuit iſte liber.

Extenuat carmina digna liturâ. CVRSOR) tabellarius, vel qui equo, curribus, vel qui in ſtadio. hîc intelligo viatorem. De curſoribus & curſu publico eruditè Lipſius epiſtola 59. Centuriæ ſingularis ad Nicolaum Micaultium. SEXTA) decima octaua apud Italos, duodecima apud nos hodie, ſexta enim ſemper in meridiem noſtrũ incidit, dimidiatum nempe diem. De qua re lib.4. ad Euphemũ 8. MADIDVM) cauſa ſequitur. IMBRIBVS IMMODICIS) imber erat maximus, vt cœlum ruere videretur. NON ALITER MITTI DEBVIT ISTE LIBER) dignus qui aqua deleatur, aut qui æquè madeat nequitiis, atque cœlum aquis ſuprà lib.1.

Vis puto cum libro Marce natare tuo.

Et lib.4. ep.10. *Inſtructum comitetur pumice librum*

Spongia.

Et ibidem: *Emendare iocos vna litura poteſt.*

In Næuolum.

XCIII.

Nunquam dicis AVE, ſed reddis Næuole ſemper
Quod prior & Curius dicere ſæpè ſolet.
Cur hoc expectas à me rogo? Næuole dicas.
Nam puto nec melior, Næuole, nec prior es.
Præmia laudato tribuit mihi Cæſar vterq;,
Natorumq́; dedit iura paterna trium.
Ore legor multo, notumq́; per oppida nomen
Non expectato dat mihi fama rogo.
Eſt & in hoc aliquid, vidit me Roma tribunum:
Et ſedeo qua te ſuſcitat Oceanus
Quot mihi Cæſareo facti ſunt munere ciues
Nec famulos totidem ſuſpicor eſſe tibi.

* * *

M. Curius Dentatus. Auctor de Viris illuſtrib. Plinius l.18.c.3 l.19.c.5. l.16.c.39. Plutarchus. Val. Maxim. Cicero. Eutropius, & alij.

Næuoli arrogantiam retundit, quem vna & ſola turpitudine ait ſe priorem. AVE) ſolemne verbum. lege lib.1. ep.56. CVRIVS) Notiſsima Curiorum familia. ſi tamen hîc illos priſcos poëta intelligit. CAESAR VTERQVE) Titus & Domitianus. Hinc libri ſpect. multa epigr. ad Titum refero. NATORVM IVRA TRIVM) lege ep.91. & 92. lib.2. NON EXP. ROGO) viuo. plura lib.1. ep.1. TRIBVNVM) honorarium nempe, vti & equitem. de quo in vita Martialis. OCEANVS) Lectius & Oceanus deſignatores 14. graduum equitibus deſignatorum. de quibus lib.5. fusè, ep.8. 14, 26. &c. CIVES) quibus impetrauit ius ciuitatis Romanæ, vti Plinius minor non paucis à Traiano lib.10. epiſtolarum.

MAT-

MATTHÆI RADERI
AD
M. VAL. MARTIALIS
LIBRVM QVARTVM
COMMENTARIVS.

De natali Domitiani.

I. I.

Cæſaris alma dies & luce ſacratior illa,
Conſcia Dictæum qua tulit Ida Iouem,
Longa precor, pylioq́ veni numeroſior æuo,
Semper & hoc vultu, vel meliore nite.
*Hic colat Albano Tritonida cultus in * auro,*
Perq́ manus tantas plurima quercus eat.
Hic colat ingenti redeuntia ſæcula luſtro,
Et quæ Romuleus ſacra Terentus habet.
Magna quidem ſuperi petimus, ſed debita terris.
*Pro tanto quæ ſunt improba vota * Deo?*

** aruo legunt hodie nonnulli.*

** Domitianum vocat Deum.*

NATALEM Domitiani celebrat editi, A.V.C. DCCC. 9. Calen. Nouemb. patre conſule deſignato Claudio Imperatore. Suetonius in Domit. cap. 1. Vrbis autem annus ex Suetonio & Oroſio colligitur. Domitianus enim regnauit annos quindecim, imperium ergo ſuſcepit anno ętatis trigeſimo, cum Suetonio annum quadrageſimum quintum non exceſſerit. ALMA DIES) natalis 9. Cal. vt Suetonius; non octauo vt vult Domitina. *Natus ad Malum Punicum ſexta vrbis Regione, domo quam poſtea in templum gentis Flauiæ conuertit.* Suet. P. Victor. Val. Flaccus l. 1. Martial. lib. 9. LVCE SACRATIOR ILLA) duplex interpretatio, vel vt natalem Domitiani præferat Iouis natali, dixit ſacratior, vel vt natalem eo dicat ſacratiorem, quod eadem die natus ſit Iupiter Idæus, quod tamen infirmum. prior intellectu a germanus. CONSCIA DICTÆVM QVA TVLIT IDA IOVEM) qua die Ida Cretæ mons natum excepit Iouem. Quo loco natus ſit Iupiter, ingens olim inter populos contentio fuit, vt Pauſanias in Meſſeniacis ſcribit. Natum in Creta, Lucianus tradit in ſacrificiis, imo & educatum, & ſepultum. Et Virg. 4. Georg. Educatum certè in Creta tradunt ferè omnes. Natal. com. libr. 2. cap. 1. Dicte eſt mons Cretæ. IDA) mons Cretæ. Dionyſ. de ſitu vrbis.

> Κρήτη πίειρα Διὸς μεγάλοιο τιθήνη
> Πολλή τε λιπαρή τε καὶ εὔβοτος, ἧς ὑπὲρ Ἴδη,
> Ἴδη καλλινόμοισιν ὑπὸ δρυσὶ τηλεθόωσα.
> *Creta Iouis magni nutrix veneranda feraxq́,*
> *Et frugum & pecoris nemoroſa huic imminet Ida,*
> *Ida frequens piceis & quercubus optima mater.*

Idem Virg. lib. 3. Aeneid. *Creta Iouis magni, &c.*

à quo Idæus Iupiter. ſed Ida mons alius eſt Phrygiæ. Virg. 2. Aeneid.

> *Iamq́ iugis ſumma ſurgebat Lucifer Idæ.*

Hîc Martialis de Cretenſi loquitur. SEMPER ET HOC VVLTV VEL) millies redi, & ſemper æquè fauſta, aut etiam fauſtior præſente. PYLIO) Neſtoreo qui tria ſæcula vixit, quod vt intelligen-

Seruarim, auro. telligendum ſit alibi nobis dictum. Hic) Cæſar Domitianus agitat ſacra Mineruæ, in aruo (ſic enim legendum monet Lipſius) Albano; arce Cæſaris ſuburbana in quam ſæpè ſeceſsit. De Alba & Albano copioſè lib.5.ep.1. Tritonida) Palladem Mineruam quam ſuperſtitioſè coluit. Tritonis vel Tritonia dicitur à fluuio Tritone, ad quem edita fertur, vel paludem Tritonidem, vel quia tertio die Lunæ nata fuerit, vt ſenſit Calliſthenes: alij Tritoniam quod Trito caput ſignificet Ponticis gentibus, cuius cranium in tres partes diuidatur. alij Lunam ita dixêre quod tertia die à coniunctione ſolis appareat, etſi non rarò citius, & eodem die prodeat nonnunquam. alij à triplici animi facultate, ratiocinandi, iraſcendi, cupiendi. alij ver, æſtatem, hyemem intelligunt. In auro) qui mecum hanc ſcripturam malunt retinere, aurum referunt ad coronam Cæſaris auream, qua inſignitus certaminibus poëtarum & oratorum, & ludis ſcenicis præſidebat. Sæpè celebres quinquatria, quibus corones poëtas in Albano tuo ipſe redimitus auro. Vicit in his Statius ter.

——ter me vidiſti Albana ferentem
Dona comes ſanctoq; indutum Cæſaris auro.

Suet. cap.4. *Celebrabat & in Albano quotannnis quinquatria Mineruæ. Cui collegium inſtituerat, ex quo ſorte ducti Magiſterio fungerentur, redderentq; eximias venationes, & ſcenicos ludos, ſuperq; oratorum ac poëtarum certamina.* Ad quem locum plura Torrentius Læuinus. Perque manus tantas) cæſareas. Cæſar ipſe victores ornauit querna corona, de qua copioſiſsimè diximus lib.8.epig.82. & lib.4.epig.54.

O cui Tarpeias licuit contingere quercus.

Hic) Cæſar. Colat ingenti red. sæc. lustro) ludos ſæculares centeſimo quoque anno reuocatos laudat. Domitianus (vt refert Suetonius cap.4.) *ſæculares fecit, computata ratione temporum ab anno, non quo Claudius proximè, ſed olim Auguſtus ediderat, &c.* A. V. C. DCCC. XLI. decimo quarto conſulatu ſuo Domitianus hos exhibuit, vt nummus oſtendit, cum hac inſcriptione Lvd. Saec. F. Cos. XIV. Qui porrò fuerint ludi ſæculares, quæ origo, quoties celebrati, docent Cenſorinus de die natali, cap.5. Horatius car. ſæculari. Feſtus Pomp. libro 17. Pomponius Lætus Rom. hiſtoriæ. B. Auguſtinus lib.3.cap.18. de ciuit. Lud. Viues ibid. alij. Et quia luſtrum, & ſæcularis annus concurrebant, poëta vocat ingens luſtrum, quanquam quintus quoque annus per ſe Magnus ſit appellatus. Cenſorinum conſule. De quinquennali certamine Suetonius cap.4. *Inſtituit & quinquennale certamen Capitolino Ioui triplex Muſicum, Equeſtre, Gymnicum & aliquanto plurium, quàm nunc eſt, coronatorum, ſeu coronarum,* vt Torrentius legit. Et quæ ibidem ſequuntur. Factum hoc anno V. C. D. CCC.IX. Domitiano XII. & Ser. Cornelio Dolabella Coſſ. Sæpè de his Statius lib.3. Syluarum ad Claudiam vxorem.

——tum cum Capitolia noſtræ
Inficiata lyræ, ſæuum ingratumq; dolebas
Mecum victa Iouem——

Et ibidem: *Et Capitolinis quinquennia proxima luſtris,*

Libro 4. Epul. Dom.

Sæpè coronatis iteres quinquennia luſtris.

Et quae Romvlevs) Tarentus, ſeu Terentus locus in campo Martio, vbi Diti ſacra fiebant. lege epig. lib.10. 43. & lib.1. 70. Sacra) Deſcribit hæc Cenſorinus de die Natali c.5. Val. Max. lib.2.c.4. nam ante ludos ſæculares ſacra fiebant.

Magna qvidem) Magna à magnis pro magnis ſunt petenda. Maximus eſt Cæſar, maxima à maximis Diis exigenda. Debita) quia ipſe multum nobis credidit, tot naſcentia templa, tot renata, &c. Improba vota) poſtulata iniqua, preces iniuſtas, intellige nullas. Etiamſi maiora pro Cæſare peteremus, id iure faceremus.

De Horatio.

II.

Spectabat modò ſolus inter omnes
Nigris munus Horatius lacernis
Cùm plebs & minor ordo, maximusq;
Sancto cum duce candidus ſederet
Toto nix cecidit repente cœlo.
Albis ſpectat Horatius lacernis.

Inter

Inter imbres & tempeſtates Domitianus edidit naumachias & ſpectacula, (Tranquillus auctor) quibus è more aderat populus Romanus candidatus. Solus Horatius quidam pullatus in ſpectaculo ſedebat, qui tamen & ipſe velut diuinitus eſt coactus mutare non veſtem ſed colorem, niuibus enim denſis è cœlo cadentibus ita eſt obſitus vt alberet. Hinc & ipſe albatus. MVNVS) naumachiam. accipitur munus pro omni genere ſpectaculorum, ſæpiuſcule autem pro ludo gladiatorio. cuius editor, & munerarius dicitur. Lipſius in Satur. CVM PLEBS ET MINOR ORDO) populi Romani diſcrimen erat triplex omniſque ciuitas in plebem, ordinem equeſtrem, & ſenatum tribuebatur. Populus omnes tres ordines complectebatur. Liuius lib. I. Facturus ne operæ pretium ſim, ſi à primordio vrbis res populi Rom. perſcripſerim, &c. & reliqui ſcriptores. plebs infimum gradum, medium equites, primum ſenatus obtinebat. Omnibus poſtea Cæſar imperabat. Hinc poëta ſubiicit. SANCTO CVM DVCE) Cum Domitiano Cæſare. Sanctum vocat, quia ſummus magiſtratus vel quia ſeipſum Deum vocari & credi volebat, vel quod æquum Principem, iuriſque obſeruantem ϛυντονικῶς inſinuat. TOTO NIX CECIDIT) Quaſi Diis ipſis Horatius diſplicuerit atratus, eoque niuem demiſerint, vt vnus omnibus eſſet color veſtium, omneſque principem ſuum Domitianum imitarentur qui albatus ſedebat.

Cap. 4. Mutauit interim ipſe pænulam cum alsiis id nō permitteret. Vide ſequens epigramma. Candidati ſeu togati ſpectabant Suetonius, Lampridius, Commodo, alij.

De Niuibus.

III. III.

Aſpice quàm denſum tacitarum vellus aquarum
Defluat in vultus Cæſaris, inq́; ſinus.
Indulget tamen ille Ioui, nec vertice moto
Concretas pigro frigore ridet aquas,
Sidus Hyperborei ſolitus laſſare Bootæ,
Et madidis Helicen diſſimulare comis.
*Qui ſiccis laſciuit aquis, & ab æthere * ludit,*
Suſpicor has pueri Cæſaris eſſe niues.

** Quis ludit.*

Poëta affirmat à filio Cæſaris Domitiani, mortuo & conſecrato, niues demiſſas fuiſſe ludi cauſâ. Inter publica hoc ſpectacula accidit, vt inter imbres & niues Cæſar ſpectaret, totuſque populus cogeretur nudis capitibus aſsidere. Audi Dionem. *In quo*, inquit, (nauali nempe prælio) *non ſolùm omnes ferè qui pugnauerunt, mortui ſunt, ſed etiam multi ex ſpectatoribus; propterea quòd maximo imbri, & vehementi tempeſtate repente commota nemini permiſit abire ex ſpectaculo: & quanquam ipſe pænulam mutauit, tamen cæteros nihil mutare paſſus eſt. Qua ex re non pauci in graues morbos inciderunt, & mortui ſunt, &c.* Idem Suet. cap. 4. Inter maximos imbres proſpectauit.

ASPICE QVAM DENSVM) Elegans eſt periphraſis niuium. vocat vellus, quia nix cadens ſimilis lanæ; tacitarum, quia nullum crepitum ſtrepitumúe vt grando, vel imber excitat. DEFLVAT IN VVLTVS CAESARIS INQVE SINVS) notares. INDVLGET TAMEN ILLE IOVI) ſub puro tamen Ioue perſtat, nec diſcedit. fert Iouem ningentem. NEC VERTICE MOTO) perinde ac ſi ſudum eſſet adeò contempſit niues. CONCRETAS PIGRO FRIGORE) iiſdem verbis deſcriberes glaciem, vt ille de Thracio puero.

Frigore concretas pondere rupit aquas.

Nix autem fit cum tenuis aqua è nubibus effuſa paulatim decidendo concreſcit non procul à terra, ſed longè procul à nubibus, à quibus effuſa eſt, ita vt propter magnum interuallum guttæ rotunditatem ſuam conſeruare non potuerint, ſed diſtractæ iam ac conuulſæ, ad locum, vbi frigore concreuerant, peruenerint. Lucret.

——neq; nix acri concreta pruina
Cana cadens violat——

Arnobius lib. 2. c. 11. plumeas cruſtulas, & niues plumeas. Græci ἐριῶδες ὕδωρ, quaſi laneam aquam appellitant. Euſtathius ad Dionyſ. τὴν χίονα ἐριῶδες ὕδωρ ἀςεῖως οἱ παλαιοὶ φασι. plura Menſius ad Arnob.

Iouinian. Pontanus lib. meteor. cap. 8.

Aſt vbi defluxit calor omnis, & omnia circum
Horreſcunt hyeme, & ſolem loca iniqua negabunt
Concreſcunt gelido nubes è frigore & vna
Cinguntur motaq́; loco, atq́; è pondere preſſæ

Deſcendunt paſsim tractæ,cæſimq́; rotatæ
Ac niuibus iuga ſumma tegunt,& ad ima feruntur
Albentes,quoniam albeſcit concretus aquarum
Humor,& admoto quamprimum ardore liqueſcit.

Vide Ariſtotelem χιὼν δὲ γίνεται κατὰ τρόπον πεπηγμένων ἀπέδραμεν περὶ τῆς εἰς ὕδωρ μεταβολῆς ἀναπαύεται. Vide Plinium lib,2.cap.6o. SOLITVS LASSARE) Cæſar ſolitus puer adhuc in Germania contra Cattos depugnare,Suet.c.2. & poſtea contra Sarmatas ac Dacos, iam adſueuerat frigoribus,omniq; cœli inclementiæ,patientia ſua,etiam fatigare frigidum, & hyperboreum Booten, ſiue Arcturum, Arctophylacem, bubulcum,&c. idem enim ſidus. de quo plura alibi. ET MADIDIS HELICEN) Probus Grammaticus vrſam maiorem vocat Helicen. Et Manilius lib.1.

Cui Germania, Dacia, Sarmatia est ſubiecta Boreæ Ventus à Septentrione ortus.

Maioremq́; Helice maior decircinat arcum
Anguſto Cynoſura breuis torquetur in orbe.

Helice Vrſa maior. Cynoſura minor.

Sunt tamen qui alteram pro altera ponant. Helice nutrix Iouis ferebatur, obq́ue curam eam recepta in cœlum. Lege Mytholog. MADIDIS COMIS) ſolutis niuibus tincta coma, nam nudo capite ſpectabant omnes, diſsimulauit,tulit perinde ac ſiccus pluuias, ſeu niues, Helicen diſsimulauit frigidum ſignum,& niuoſum quod Cæſar, quaſi tum ſæuiens, tamen contempſit.

Helice fabula.

QVI SICCIS LASCIVIT AQVIS) ſiccas aquas vocat ἰσαστλιος, nulla aqua ſicca, quâ quidem aqua, ſed niuem appellat ſiccam,id eſt,concretam. LASCIVIT) Ille qui niuem demittit,videtur tecum,vt cum Numine familiari,familiariter iocari & ludere, quis ille? SVSPICOR HAS PVERI) Cæſaris filius is eſt,ex Domitia Auguſtâ iam extinctus, & Diuorum albo adſcriptus, ille cum Patre ſuo Deo,id eſt,Domitiano,videtur iocari,& pater videtur agnoſcere Filij ludos. Extat huius filij nummus, in quo puer globo cœleſti ſtellis cinctus inſidet cum hac inſcriptione. D.CAESAR. IMP. DOMITIANI. F. In altera facie mater Domitia Auguſta Imper. Dom. plura Torentius. Statius Domitianum,vt Deum futurum alloquitur.

Ibis in amplexus notus fraterq́; paterq́;.

De his eiſdem credo niuibus,eſt epigramma præcedens.

In Baſſum.

IV.

Huiuſmodi cōparationes ſunt lib 6.ep.93.de Thaide olente lupa.

Quod ſiccæ redolet palus lacunæ,
Crudarum nebulæ quod Albularum,
Piſcinæ vetus aura quod marinæ
* * *
Laſsi bardiacus quod euocati,
Quod bis murice vellus inquinatum,
Quod ieiunia ſabbatariorum,
Mœſtorum quod anhelitus reorum,
Quod ſpurcæ moriens lucerna Ledæ,
Quod ceromata fæce de Sabina,
Quod vulpis fuga,viperæ cubile,
Malles,quàm quod oles,olere Baſſa.

Baſſum hircum olentem deſcribit inductione,& contentione rerum grauiſsimum odorem expirantium,vt ſunt exhauſtæ paludes,aquæ ſulphureæ,piſcinæ veteres,ſenes ſordidi,lanæ ſæpius infectæ,ieiuni Iudæi,rei mœſti,lichnus fumans,Ceroma Sabinum,vulpis vrina,viperæ,quibus omnibus grauius olere dicit Baſſam : cauſſam relinquit Lectori parum honeſtam cogitandam. QVOD SICCAE) palus exhauſta ſpirat fœtorem ob cœnum & putrem terram,graueq́ue cœlum eſt,vbi vliginoſa terra. Vitruuius lib.10. *Quibus autem inſidiantes ſunt paludes, & non exitus profluentes, neq; per flumina, neq; per foſſas,vti Pontinæ,ſtando putreſcunt,& humores graues,& peſtilentes in his locis emittūt.* Plura ibid. Iam verò cum huiuſmodi ſole ardentiore exſiccantur beſtiæ paluſtres moriuntur, ac grauiſsimus inde ſpiritus & peſtilens exhalat. Salapini ob paludes quotannis grauiter laborant. NEBVLAE QVOD ALBVLARVM) De Albula iam ſuprà memorauimus, hîc adde, quæ ſcribit Philander ad lib.8.Vitruuij cap.3. Tyberim prius dictum eſſe Albulam. Auctores ſunt Varro de ling.lat.4. Virg.Aeneid.8. Sextus Pompeius,& alij, ſalubres ſunt ad varios morbos curandos, vt

Strabo

Strabo lib.5.& Plinius lib.31.cap.2. Meminit & Suetonius in Auguſto. Noſter Martialis lib.1. vocat aquas ſulphureas.

Itur ad Herculei gelidas qua Tyberis arces
Cauaq́; ſulphureis Albula ſumat aquis.

Hic crudas ob frigus credo, quod Albulam in agro Tyburtino ſalutatem facit, vel ſulphur. Præter ſulphur autem & alumen, videtur abradere aliquid de candido ſaxo quod præterfluit. *Coniecta enim in eas aquas ſemina, candido tectorio velut ſaccharo obducuntur, quibus non puerorum tantùm protacitati, ſed viris etiam, inquit Philander, impoſuimus, exiſtimabant enim eſſe condita ſaccharo.* Diſtant ab vrbe plus minus decimum tertium lapidem, à Tybure tertium circiter. PISCINAE VETVS) Quod redolet vetus fœtensque piſcina, non fontana vel fluuialis, ſed marina quæ multò grauiorem auram reddit.

LASSI BARDIACVS) Vix habeo quo componam tam varias ſeu ſcripturas, ſeu mendas in hoc mendoſo verſiculo: ſingulæ voces aliter apud alios leguntur: primam putat emendandam Iunius, & Lazi (id eſt, Scythæ) legendum. Alteram Turnebus lib.23.cap.4. & lib.25.cap.24. & Merula ad hunc locum, quorum prior Bardaici os, alter Bardaicos contendit reſtituendum. Iunius, Bardiacus; Lexicographus Bardiacum interpretatur veſtem, quæ cucullo careat; Iunius cucullatam. *Bardiacum*, inquit, *intelligo hirſutam, & pinguem lacernam olidumúe cucullum barbari militis.* Euocatus enim miles eſt vt tradit, præter alios, Lipſius, in face hiſtorica, ex Dione, Donato, Liuio, Seruio, Dionyſio, Salluſtio, Cæſare, Tacito & aliis. Fuerunt, euocati, Veterani gnari prudentesque militiæ, qui expletis ſtipendiis, ſponte in gratiam conſulis, aut ducum militiam ſumebant. Et quia ſæpè literis aut nunciis nominatim euocabantur, inde habuere nomen. Duæ quaſi fuêre euocatorum notæ, vt voluntarij ſint & veteres, hoc eſt, emeriti. Reducamus igitur calculos, & verſum hoc modo exponamus. Quod Laſsi ſeu Lazi, barbari Scythæ, euocati, id eſt, vel ſenis vel ſudantis, & fatigati militis, veterani & ſqualentis Bardiacus, ſeu cucullus olidus redolet, hoc tu Baſſe oles. Scio hæc aliter exponi à Domitio. Euocatos enim ait fuiſſe iuuenes ex equeſtri ordine delectos ad cuſtodiam cubiculi Imperatoris, loco militum qui bardiaco, id eſt, ſago ex villis caprorum hircum redolentibus facto vtebantur, cùm excubarent. In hac interpretatione auctoris teſtimonium requiro. EVOCATI) legit Domitius aduocati, & bardiacum vocat aduocatum emeritum.

Bardaicum mauult Heraldus pro bardocucullo, Bardaicum cucullum appellat, Capitolinus in Pertinace. Bardaici et interpretatur idē Indices è prouinciis euocatos. Ego tribules & euocatos milites intelligo.

QVOD BIS MVRICE) ſæpius imbutæ veſtes, & recens infectæ olent nauteam. Hìc (τὸ murice) videtur pro quouis colore poſitum. Propriè murex eſt concha marina, quam nos Stachelſchneck appellitamus: Color inde expreſſus dicitur Dunckelſcharlach, quaſi fuſcam diceres purpuram. De murice lib.13. plura. VELLVS) lana. QVOD IEIVNIA SABBATARIORVM) Quod Iudæi ſabbata obſeruantes & inediâ ſe macerantes, quorum grauis anima. Sed cur grauior Iudæorum. ſolenne hoc genti fœtere, & dudum à ſcriptoribus FOETENTES IVDAEI appellati. Marcellin.lib.2. Cùm Marcus Imperator Palæſtinam pertranſiret, Aegyptum petens FOETENTIVM IVDAEORVM, & tumultuantium ſæpè tædio percitus, dolenter dicitur exclamaſſe. O Marcomanni, ô Quadi, ô Sarmatæ, tandem alios vobis deteriores inueni. Fortunatus lib.5. carm. Abluitur Iudæus odor Baptiſmate diuo. Plura noſter Gretſerus lib.1. de S. Cruce.c.98. edit. 2. Cauſſam aliam Franciſcus Philelphus in epiſtolis adfert cur Iudæi fœteant.

SABBATARIORVM) Atqui Iudæi ſabbato non ieiunabant: Verè: ſed Iudæi omnes dies ſabbata vocabant à principe nempe ſabbato, quo feriabantur, à quo primam ſabbati, alteram ſabbati, tertiam ſabbati, &c. nominabant. Ita vt quicunq; per hebdomadem ieiunaret, aliquo die ſabbati ieiunare diceretur. Ieiunia verò religioſiſsimè colebant, quod ex Suetonio conſtat in Auguſto c.76. Præſertim Samaritani, quos Doſitheos nuncupabant, ſabbatum ita obſeruabant, vt quo quiſque habitu in tempus primum incidiſſet, eo permaneret ad veſperam, ſiue ſtaret, ſiue ſederet, &c. vt alia abſurda omittā, quæ ex hac ſuperſtitione ſequuntur. lege Baronium Cardinalem, tom. 1.p.6. editione 4. Romæ, &c. & pag.190. eod. tomo. Iudæorum ſabbata vexat & Petronius in Fragmentis, & Iuuenalis ſæpicule. Cæterùm ieiunia graueolentiam creant, vt etiam parœmia oſtendit νηστείας ὄζει, ieiunium olet. Cœlius Rhod.lib.24.c.24. de hoc verſu in hæc verba: *Scribit doctiſſimus poëta Baſſam peius oluiſſe, quàm ieiunia ſabbatariorum. Id cur non attentarunt interpretes, ne (ſicuti viſum fortè eſt) arcem facere ex cloaca, aut lapidem è ſepulcro venerari pro Deo exiſtimarentur. Mihi loci huius eruditio non obuia videtur, nec exculcata, ſed intercutanea, & grauis quam circulus pullatus neſcit, &c. Græcum adagium eſt νηστείας ὄζει de eo, cuius fœteat anima. Obſeruatum eſt ora hominum, qui nil dum eſitarint, grauius olere: ventre ſiquidem inani, minusq́; agitato, aër factus calidior ſpiritum, excrementaq́; pituitoſa immobilitate ſua putrefacere poteſt. Calidiorem autem effici, argumento eſt, quod vel ſitim parere ieiunium poteſt. At vbi ederimus, ciborum odore hebeſcit prior graueolentia, aut interextinguitur.* Petronius de eadem anima ieiuna, Nunquid ſpiritus ieiunio macer, vel acer, vt alij legũt, id eſt, grauis, aut marcet, id eſt, patet. Cæcilius Plotio apud Gelliũ, —*qua mihi*

Vbi domum adueni ac ſedi, extemplo ſuauium
Datat ieiuna anima. Nil peccat ſuauio
Vt deuomas volt, quot foris potaueris.

Z MOESTO-

Mœstorvm qvoo anhelitvs raorvm) Cur anima reorum fœtet? Curæ & ſollicitudo,& anxietas auocant à ventriculo calorem, quo ſtomachus deſtitutus officium non poteſt facere: hinc color & ſanguis è vultu abeunt: hinc iuuenis vna nocte, quæ illi vitæ ſuprema denunciata erat,florentem comam in canos mutatam audiui. de quo illud παρῳδικῶς dici poterat.

O nox quàm longa es quæ facis vna ſenem.

Moriens lvcerna Ledae) quod fumans extincti lichni apud Ledam lucerna olet; Ledæ plerique habent libri non tedæ. Leda,id eſt,lupa,proſtibulum. Spvrcae taedae) immundæ,ſordidæ,vnctæ. ellychnij extincti,𝔇𝔞𝔠𝔥𝔱. Narrat Plinius lib.7.c.7. tam grauem lucernæ extinctæ odorem, vt eius hanſtu matres abortum faciant. Porrò communem ſeruo ſcripturam Ledæ non tædæ,quod ipſe poëta lib.3. in Zoilum confirmat. Curtaque Ledæ ſobrius bibat teſta. fuit enim Leda olentiſsima leæna,vnde & ſcaphium eius,& lucerna,& omne inſtrumentum,quod contactu ſuo inquinabat,olebat. Qvod ceromata) Ceroma quid ſit alibi expoſuimus. hic inſinuo. vnguentum erat craſſum,& pingue ex oleo & luto,oleum porrò ſi Sabinum eſſet,enicabat propè odoris grauitate. Qvod vvlpis fvoa) Phyſiologi narrant vulpem,vrgentium canum impetum fugientem, lotium virulentum fundere,quo ſterileſcant attacta. Viperaa cvbile) Qui ſerpentibus alendis quæſtum faciunt viperas prægnantes capſulis includunt, in quibus fœtum edunt,non tamen occiſa matre, vt falſò Plinius lib.10.c.62.ex Ariſtotele non probè intellecto affirmat. an has capſas Martialis vocat cubilia,an verò ipſas terræ cauernas,in quibus latent,& pariunt? ita reor περὶ ἰχνίας γὰρ (vt Theophraſtus ait) pleraque animalia μάλιστα ὄζει.

Multa ſuperolitibus hic leanis, Heraldus.

Malles, qvam qvoo) Inductionis, & συγκείμενον conclusio,qua docet à minore teterrimam ſpirare animam Baſſam,occultaque flagitia ſignificat,vt ſuprà de Poſtumo, Scauro,Natali,&c.

Ad Fabianum.

V. V.

Vir bonus & pauper linguaq; & pectore verus
Quid tibi vis,vrbem quid,Fabiane,petis?
Qui nec leno potes,nec commiſſator haberi,
Nec pauidos triſti voce citare reos.
Vendere nec varios circa Palatia fumos:
Plaudere nec Cano,plaudere nec Glaphyro.
Unde miſer viues,homo fidus,certus amicus?
Hoc nihil eſt. nunquam ſic Philomelus eris.

Nihil in vrbe ſincerum ait; nec ſincero locum. Lingvaqve et pectore vervs) Iuuenal.Sat.3.

Quid Romæ faciam? mentiri neſcio——
Cedamus patria,&c.

Arbiter idem in Satyrico de Crotona,ſeu Roma potius in Crotona. *Sin autem vrbanioris notæ homines ſuſtinetis ſemper mentiri,rectà ad lucrum curritis. In hac enim vrbe non literarum ſtudia celebrantur, non eloquentia locum habet, non frugalitas,ſanctiq; mores laudibus ad fructum perueniunt, ſed quoſcunq; homines in hac vrbe videritis,ſcitote in duas partes eſſe diuiſos. Nam aut captantur,aut captant,&c.* Et mox: *Videbitis oppidum, tanquam in peſtilentia campos,in quibus nihil aliud eſt,niſi cadauera quæ lacerantur,aut corui qui lacerant.* Hæc Arbiter de Crotona,ſeu Roma. Linguā & pectus conſentire oportet in bono viro.uā de improbis

Homer.1. Iliad. *Ὅς ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσὶν ἄλλο δὲ βάζει.*
Et Plautus. *Lingua iſtud dici magis percipimus quàm factis.*
Et: *In melle ſunt linguæ ſitæ atq; orationes*
Lacteq;, corda in felle ſunt ſita atq; acerbo aceto.

Simile in diſsimili materia eſt huic illud Martialis lib.3.ad Sextum.

Quæ te cauſa trahit, vel quæ fiducia Romam?

Qvi nec leno) qui nec impurus leno,proſtituere ſeruos, ſeruaſque ad quæſtum potes, nec helluari & potare. Nec commissator) Commiſſationes, ſeu comeſſationes ſunt cibi potuſque poſt cœnam hauſti ex luxu. Commiſſator nocturnus gulo. ſumitur tamen vox commiſſari ſubinde largius pro epulatore & compotore. Apud veteres vt homines paſsim honeſti, & modeſti tantùm ſemel de die cibum ſumebant,ita gulæ proceres, & popinones epulas quotidianas quadrifariam diſtribuebant in ientacula,prandia,cœnas,commiſſationes,de quibus plenius Rhod.lib.28.cap.2. nos alibi. Nec pavidos tristi) Nec præconis, vel delatoris officium obire. Voce citare reos) quod eſt officium præconis.

VENDERE NEC VANOS) Vendere fumos eſt in adagione, & dicitur de iis, qui principum beneuolentiam ſimulato commendationis officio, per occaſionem familiaritatis pretio vendũt, quorum paſsim in aulis multi, magnæ ſanè peſtes aularum, & rerumpub. Notum eſt ex Lampridio Thurini Voconij ſupplicium, quo ab Alexandro Seuero, Imperatorum optimo peſsimus adulator eſt affectus, cùm fumo necaretur, qui fumos vendiderat. Plura apud Adagiographum. Præterea res inanes, mendacia, gerras, logos, nugas tractare aut narrare, eſt fumos vendere. Vide Spartianum. PLAVDERE NEC CANO) ita legendum non Canio. Tranquillus irridens Galbæ auaritiam, huic Cano donatos quinque denarios narrat, vt mirer quid Domitio venerit in mentem, affirmanti Canum non parua pecunia donatum à Galba. Magna ſanè vis pecuniæ quinque denarij, cùm denarius non amplius quinque ſeſtertiis valeret, id eſt, decem cruciferis, immo tantùm octo ante bellum ſecundum punicum, poſtea nouẽ & tres quadrantes. Verba Suetonij ſunt. *Cano autem choraulæ mirè placenti denarios quinq; donaſſe, prolatos manu ſua è peculiaribus loculis ſuis.* Sed Plutarchus quinque aureos Cano tibicini ad cœnam canenti datos refert, quæ tamen ipſa ſumma non eſt Imperatori digna, nec magna ſanè pecunia, (etiamſi aureus Romanus pluris æſtimaretur quàm hodie ſolet) de ſuo non de publico largitus, vt affirmauit. Xiphiſinus autem generatim ait, adeò parcum fuiſſe, vt non drachmas, ſed obolos nonnullis largiretur. De hoc Cano Philoſtratus lib. 5. cap. 7. *Degebat tunc temporis Rhodi Canus, tibicen omnium, vt ferebatur, ætatis ſuæ tibicinum præſtantiſſimus. quocum diſputat ibidem Apollonius de Muſica.* De eodem noſter poëta lib. 10. ep. 3.

De plauſu quo citharædi excipiebantur, ſi placuiſſent fusè Heraldus ex Suetonio, Plutarcho, Luciano, aliis.

Et concupiſcat eſſe Canus aſcaules?

PLAVDERE NEC GLAPHYRO) Citharœdo. Iuuenal. Sat. 6.

Accipis vxorem de qua Citharœdus Echion
Aut Glaphyrus fiat pater Ambroſiusq; Choraules.

VNDE MISER VIVES) His artibus honeſtis, quibus in vrbe locus nullus, hîc non viues; niſi caſu viuere potes, vt dixit ſuprà de Sexto.

Si bonus es caſu viuere Sexte potes.

HOC NIHIL EST) Hæ artes, id eſt, eſſe fidum, & certum amicum, verum & lingua, & pectore, non adulatorem, &c. nullæ ſunt Romæ: nullum operæpretium comparant. ſic nunquam Philomelus eris, ex paupere diues. Philomelus enim cum Citharœdus tenuis primùm, poſtea pecunioſiſsimus fuit. De hoc, poëta ſuperius.

Plus habuit Dydimus, plus Philomelus habet.

In Maſsilianum.

IV. VI.

Credi virgine Caſtior pudica,
Et frontis teneræ cupis videri,
Cùm ſis improbior Maſiliane,
Quàm qui compoſitos metro Tibulli,
In Stellæ recitat domo libellos.

Maſsilianus fictum nomen, quo veros & improbos mores carpit Romanorum, qui ſimulabant Curios, &c. Verè enim illud Horatianum, ad carmen hoc, & huic gemina verti poteſt.

——mutato nomine de te
Fabula narratur.

FRONTIS TENERAE) non perfrictæ, non effrontis, integræ, qualis eſt infantium puerorũ, & inculpatæ ætatis. QVAM QVI COMPOSITOS) Nec de Martiale, nec de Stellæ puero Argiuo ſuadeor hæc dici. De Martiale non, quia non elegiographus. de puero Argiuo minus, carperet enim Stellam nominatim, qui tales haberet miniſtros, cùm Stellam amet poëta. Nec idem eſt recitare aut legere impura, & eſſe ipſum impurum. quamuis aliqua ratione ſint cognata. De quo ergo? An de Sabello, quem carpit lib. 12. ep. 43. Vel Muſæo Latino, quem tangit noſter eodem lib. epig. 97.

Muſæi pathiciſſimos libellos.

Vel Voconio Victore. Cuius Plinius, Martialis, Apuleius, Hadrianus Imperat. meminerunt. An aliquis ignotus notatur. METRO TIBVLLI) elegiaco carmine.

Ad Euphemum.

VIII. VII.

Prima ſalutantes atq; altera continet hora,
Exercet raucos tertia cauſidicos.
In quintam varios extendit Roma labores.
Sexta, quies laſsis, ſeptima, finis erit.
Sufficit in nonam nitidis octaua palæſtris,
Imperat extructos frangere nona thoros.
Hora libellorum decima eſt Eupheme meorum,
Temperat ambroſias cum tua cura dapes.
Et bonus ætherio laxatur nectare Cæſar,
Ingentiq; tenet pocula parca manu.
Tunc admitte iocos: greſſu timet ire licenti
Ad matutinum noſtra Thalia Iouem.

Hoc epigramma me hortatur, vt de ratione temporis & horarũ ac diei priſca noſtraq; diſſertem, quando res hæc & liberalem doctrinam continet, & veterum inde conſuetudines docentur, & plurimorum ſcriptorum plurimi loci intelliguntur. Nec omnino carmen hoc ſine cognitione horarum priſcarum, cum noſtris comparatarum, exponi poteſt. Qui tu ſcias quæ ſit prima, quæ poſtrema, cùm Germaniæ, Galliæ, Hiſpaniæ, aliæque plurimæ gentes diem à media nocte inchoent, finiantque ad medium diem. Babylonij ab ortu ſolis ad alterum ortum naturalem diem complexi ſint. Contra Athenienſes olim, & hodie Italia, Bohemiaque ab occaſu ad occaſum diem naturalem definiant, ita vt prima hora ſit prima nox, vigeſima quarta poſtrema lux & dies. Aſtronomis verò meridies ſit initium & finis vnius diei, viginti quatuor horis circumſcripti. Diſce duplices apud ſcriptores, & Mathematicos horas, antiquas ſeu inæquales, æquales ſiue Aequinoctiales. Inæqualis hora eſt pars duodecima noctis, vel diei ſolaris, ſeu artificioſi. Aequalis autem vigeſima quarta pars diei naturalis (quẽ Cenſorinus lib. de Natal. ciuilem vocat; diem naturalem eum, qui à ſolis ortu ad occaſum definitur, contra aliorum conſuetudinẽ ſcriptorum) Ita dies artificialis continet tantum 12. horas, vti & nox artificialis: dies verò naturalis diem continet & noctem, hoc eſt, 24. horas. Porrò antiquæ horæ, ſeu inæquales, quibus antiqui ſunt plurimum vſi, non eo dicuntur inæquales, quod vna hora eiuſdem diei ſit altera longior, vel breuior; (nam hac ratione ſunt omnes horæ diei artificialis inter ſe æquales, nec prior poſteriore contractior aut productior; quælibet enim dies ac nox in partes duodenas æquales tribuitur) ſed vel cõparatione nocturnarum horarum cum diurnis. Dies enim artificialis æſtiuus continet plus temporis quàm nox æſtiua artificialis, & tamen dies æſtiuus duodenas continet horas, & iterum nox duodenas, ſed nox horas duodecim breuiſsimas, dies in ſolſtitio æſtiuo longiſsimas horas. Ita horæ nocturnæ, & diurnæ artificiales inter ſe ſunt inæquales, niſi cũ ſol tranſit in arietem, ſub vernum æquinoctium, aut in libram ad æquinoctium autumnale, quo ſolo tempore horarũ nocturnarum, diurnarumque ſpatia concurrunt, nec ſeſe excedunt: alias aut nox habet longiores horas, vt hyeme, aut dies vt æſtate, perinde, vt ſi lineam ſenûm pedum in partes duodenas ſeces, & lineam item quaternûm pedum in totidem, hoc eſt, duodenas partes æquales partiaris, partes lineæ ſenûm pedum æquales, longiores erunt partibus lineæ quaternûm pedum. Vel inæquales dicuntur, ratione horarum æquinoctialium, cum quibus nunquam conueniunt, niſi in æquinoctio. Quæ ratio nata eſt ex duodenis Zodiaci, ſeu ſigniferi, vt latini vocant, ſignis, quã tu rationẽ fuſius à Mathematicis diſces. Ad hanc antiquarũ horarum normam, hoc carmẽ eſt ſcriptum. Hæc enim & Ciceronis temporibus ratio temporis ſeruabatur, vt dies artificialis in 12. horas tribueretur: vt prima diei eſſet cùm illuceſceret, 12. ſeu vltima, cùm ſol occumberet. Nec Romani tantũ, ſed Iudęi quoq;, imò etiã omnis fermè antiquitas horis hiſce inæqualibus, ſeu antiquis vtebatur. Hinc cognoſces ſemper horam ſextam fuiſſe illam, quæ hodie nobis eſt 12. Italis 18. & 9. quæ nobis eſt tertia, pręſertim in æquinoctio. Chriſtumq; hora ſexta, id eſt, duodecima in crucẽ actum; nona, id eſt, tertia expiraſſe. Hinc intelligis quod Chriſtus affirmat eſſe 12. horas in die. Ergo vt colligã rationes omnes: principiũ diei dabat primam, finis poſtremã, ita vt dies ſemper haberet 12. partes æquales, & hyeme, & æſtate. hyeme breuiſsimas, longiſsimas æſtate. æquales tantũ in æquinoctiis. Atq; hæc partim

partim ex Fuluij Vrſini appendice ad Ciaconium, Plinio, Cicer. Macrob. lib. 1. Sat. Chriſtophori Clauij Gnomonice lib. 1. partim, Gellio, Plutarcho, Cenſorino, Pediano. Priores tamen, vt Plutarchus, Gellius, Varro, Macrobius tradunt, primam à ſexta noctis, vti nos hodie incipiebant. Redeamus nunc ad Martialem.

Prima salutantes) Quid fiebat prima & ſecunda hora diei? clientes ſalutabant Patronos, dicebant, Aue, de quo iam copioſè ſuprà. Quæ noſtro tempore reſpondet primæ antiquæ? non reſpondeo vnam eandemque, ſed pro diei longitudine breuitateque variam. Summa æſtate, ſeu ſolſtitio tertia matutina, reſpondet illorum primæ. In æquinoctio, ſexta noſtra. In ſolſtitio hiberno ſeptima vel octaua noſtra, primæ inæquali. Et quod inde ſequitur, ſic ſequentes horæ ſequentibus, vt ſexta illorum tamen ſemper duodecimæ noſtræ reſponderet. Præmium ſalutationis erat vel ſportula, vel cœna recta. De Spurinna Plinius Iun. epiſt. 1. lib. 3. Manè, id eſt, hora prima lectulo continetur, ſecunda calceos poſcit, &c.

Exercet raucos) In æquinoctio tertia antiquorum Germanis eſt hora nona antemeridiana. Italis hodiè decima quarta. Qua hora tria fora fremebant Oratorum vocibus, cauſæque publicæ in foro triplici agitabantur. Tertia ad quartam, quintam, ſextam, ſeptimam, etiam aliquando iudicia tendebantur.

In quintam varios) Omnis generis ſiue ambulationes, vt de Spurinna Plinius ſiue ſtudia, vt idem Plinius docet, ſiue alias occupationes intelligas. Etij quidem in ſextam aut ſeptimam ſæpè tendebantur, vt ſequens verſus docet.

Sexta, quies lassis) Interiunxiſſe aliquantulum intelligo circa ſextam, quæ eſt 12. & poſtea reſumpto labori finem hora ſeptima impoſuiſſe. De ſex laborioſis horis illud eſt apud Græcos epigramma lib. 1. cap. vlt. περὶ ὡρῶν.

ἓξ ὧραι μόχθοις ἱκανώταται, αἱ δὲ μετ᾽ αὐτὰς
γράμμασι δεικνύμεναι, ζῆθι λέγουσι βροτοῖς.

Fuerunt igitur antemeridianæ horæ melioris die pars, vt Virgilius loquitur, qua Romani ſeriis rebus vacabant. Sufficit in nonam) Palæſtritæ exercebantur ab octaua ad nonam. De Palæſtris lege præter alios Seruium ad Vergilium. Petri Fabri Agoniſtica. Mercurialem de re gymnaſtica. Eadem hora lauabant, etſi hyeme nona. Plinius lib. 3. epiſt. 1. æſtate octaua, hyeme nona balnei.

Imperat extructos) Tempus cœnæ, hora nona vt vides. nam frangere toros eſt accumbere, ſeque in toro verſare, metonymicῶs ſignum pro reipſa. Atque hoc epigrammate intelligis priſcos ætate Martialis tantum ſemel in die cibum ſumpſiſſe, nulla enim hic mentio prandij, cùm tamen totius diei rationem, & ſtudia digerat. Vtrum autem ſemel tantùm, & qui & quamdiu eſitarint, exponit Mercurialis, Stuckius, Fuluius, Vrſinus, Catanæus ad lib. 3. epiſt. 1. Plinij Iunioris.

Hora libellorum) Lectitaſſe inter pocula iam hilariores conuiuas, & hinc, & ex ſuperioribus libris didiciſti. Et ex Catullo, Perſio, Horatio, Petronio meminiſti. Maximè verò tum ludicra, & breuia conueniebant, eiuſmodi ſunt epigrammata.

Temperat ambrosias) Structor aut pocillator menſæ Domitianæ Euphemus erat, eoque poterat Cæſari porrigere librum poëtæ

Temperat dapas) velut modiperator infers, quomodo & quoties tibi viſum. An ad officium carptoris, ſeu ſtructoris refers?

Et bonus ætherio laxatur) Cum Cæſar poculis indulget, & ſe hilarius inuitat. Ingenti) Diuina, Cæſarea, potente manu. Parca) modica. palpat. Tunc admitte iocos) Hæc hora eſt legendorum epigrammatum, quæ iocos, & ſales continent, quibus locus nullus eſt matutinis, & ſeriis horis, idem lib. 10. ad Plinium, & aliis locis. Timet ire) hæc placet lectio. *Nectar Deûm potio: nectar bibit Cæſar, quia & ipſe Deus.*

Ad Fauſtinum.

VIII. X.

Dum nouus eſt neq; adhuc raſa mihi fronte libellus,
Pagina dum tangi non benè ſicca timet:
I puer & caro perfer leue munus amico,
Qui meruit nugas primus habere meas.
Curre, ſed inſtructum comitetur pumice librum,
Spongia, muneribus conuenit illa meis.

Non poſſunt noſtros multæ, Fauſtine, lituræ
Emendare iocos: vna litura poteſt.

Recens compoſitum opus Fauſtino mittit familiari, quem velut inelaboratum, non ſtilo emendandum, ſed ſpongia delendum totum ait, ſi corrigendus ſit. Nec adhvc rasa mihi fronte) nondum pumice æquatus, læuisque redditus. De libris pumice complanandis iam ſæpe dictum *ſupra. Nvgas) nolo de nugis ſæpius nugarier. Cvrre sed instrvctvm) Spongia opus huic loco, Iuniana ſunt.

*li. 1. 67. & 118. lib. 2. 2. & aliis.

Curre ſed inſtructum comitetur pumice librum
Spongia ——

Inſtructum pumice videtur non inemendatè legi poſſe, dixerat enim, nec adhuc raſa (nempe pumice) fronte; Indigebat ergo & ſpongia, & pumice, hoc ad poliendas frontes illa ad caſtiganda carmina. Communis ſcriptura habet, inſtructus, ſequente interpunctione, nouoque ſenſu. Curre ad Fauſtinum puer inſtructus, vt comitetur librum ſpongia optimi generis, cuiuſmodi ſunt ſpongiæ Africanæ, quibus indigent mea munera, mea carmina illepida, malè tornata, inemendata. Scribentibus & pingentibus ſemper ad manum erat ſpongia deletilis, quod Auſonius quoque docuit. *Poëticæ ſcabiei, quoniam facile contagium eſt, vtinam quoque ad te prurigo commigret, vt fuco tuæ emendationis adiecto impingas ſpongiam.* Idem Theoni. *Aut cunctis pariter verſibus oblinat, Fuluam lacticolor ſpongia ſepiam.* Notus Auguſti iocus qui ſuum Aiacem in ſpongiam incubuiſſe dixit apud Suet. c. 85. & Macrob. l. 2. c. 4. Obſerua & Caligulæ factum apud Tranquillum, cap. 20. *Eos autem qui maximè diſplicuiſſent, ſcripta ſua ſpongia, linguâue delere iuſſos, niſi ferulis obiurgari, aut flumine proximo mergi maluiſſent.*

Non possvnt nostros) ſi deleris ſimul omnia, emendabis meum libellum; aliter emendari mea non poſſunt, cùm mala ſint omnia. Auguſtus, vt Suetonius cap. 85. refert, quærenti quid ageret Aiax (Aiacem autem tragœdiam cœperat Auguſtus) reſpondit illum in ſpongiam incubuiſſe, id eſt, deletum. In membranis enim & codicillis, ac pugillaribus inſcribebant, quæ primùm condebant carmina, ſpongia facilè emendanda. Suet. Nerone cap. 52. Venere in manus meas pugillares libelliq́ue, cum quibuſdam notiſsimis verſibus, ipſius chirographo ſcriptis, vt facilè appareret non tranſlatos, aut dictante aliquo exceptos, ſed planè quaſi à cogitante, atque generante exaratos, ita multa deleta & inducta, & ſuperſcripta inerant. Idem Horatius, Plinius, Perſius, alij teſtantur. Terentij Varronis verſus etiam teſtes accedant.

Sed ô Petrulle ne meum taxis libellum
Si te pepugit huic modi ſcenatilis
Sin diſplicebit, tam tibi latum mare
Tantum parato ſpongiam deletilem.

In Antonium Saturninum.

XI. IX.

Dum nimium vano tumefactus nomine gaudes,
Et Saturninum te pudet eſſe miſer:
Impia Parrhaſia mouiſti bella ſub vrſa,
Qualia qui Phariæ coniugis arma tulit.
Exciderat ne adeò fatum tibi nominis huius,
Obruit Actiaci quod grauis ira freti?
An tibi promiſit Rhenus, quod non dedit illi
Nilus, & Arctois plus licuiſſet aquis?
Ille etiam noſtris Antonius occidit armis:
Qui tibi collatus, perfide, Cæſar erat.

Hac de re Suetonius in Domitiano. *Bellum ciuile motum à Lucio Antonio, ſuperioris Germaniæ præſide, confecit abſens mira felicitate, cum ipſa dimicationis hora reſolutus repentè Rhenus tranſituras ad Antonium copias barbarorum inhibuiſſet, &c. Captus igitur & interfectus eſt Antonius, eiusq́ rei nuntium anteuertit aquila quæ ſtatuam Domitiani Romæ complexa, pennis clangores lætiſſimos edidit.* Accinit huic Xiphilinus, qui narrat Antonium à Lucio Maximo victum captumque. Sed Aurelius Victor Antonium à Norbano Appio, quem & Poëta noſter lib. 9. laudat, victum tradit. Crediderim tamen Norbanum

num bello interfuiſſe non præfuiſſe, quod mecum ſentire videtur Ampliſs. D.Marcus VVelſerus II.Vir lib.6. rerum Auguſtanarum, qui ſuſpicatur hunc Norbanum (poſtea prætorio præfectum) Rhetiæ præſidem fuiſſe. DVM NIMIVM VANO TVMEFACTVS) Cauſſam poëta ſuſcepti ab Antonio belli, contra Domitianum ait fuiſſe, ſolum nomen Antonij, quo ſe M.Antonio triumuiro ſimilem fore ſperabat: Sed Victoris Epitome de cauſſa huius belli ſic loquitur. *His eius* (Domitiani) *ſæuitiis ac maximè iniuria verborum, qua ſe ſcortum vocari dolebat accenſus Antonius curans Germaniam ſuperiorē, imperium corripuit, quo per Norbanum Appium bello ſtrato, Domitianus longè deterior more ferarum graſſabatur.* Sic apud Cic. Lentulus quia Cornelius vocabatur ex fatis Sibyllinis, Aruſpicumq́; reſponſis, ſe tertium Cornelium eſſe putabat, cui Romę deberetur imperium, Cinnam ante ſe & Syllam fuiſſe. ET SATVRNINVM TE PVDET) pudet eſſe præſidem tantum Germaniæ, non ipſum Imperatorem orbis, humilior enim Saturninus Tribunuſpleb. fuerat quàm Antonius. Coniungit duo nomina Antonij, & ab vtroque reprehendit. Saturninum enim voluiſſe Antonium eſſe, Antonium noluiſſe Saturninum; cùm tamen idem fuerit Antonius Saturninus. Saturninus autem Tribunuſplebis tantùm fuerat, Antonius autem triumuir, totumq́ue orbem cum Auguſto & Lepido diuiſerat. De ſeditionibus Saturnini omnes propè Romani ſcriptores. Inciderunt in 6. Marij conſulatum, Anno vrb.cond. DCXLV. Saturninus Metellum Cenſorem in exilium egit; Nonium competitorem Trib. occidit. Memmium ne conſul fieret interfecit, interfectus & ipſe poſtremo cum Glaucia prætore, ſcelerum ſocio; Cic. pro Sextio, & prima in Catil. 8. Philip. pro Rabirio. Valerius lib.9.cap.7. Appianus lib.1. Plutarchus in Mario, Florus lib.3.cap.16. Liuius lib.69. alij. Oroſius lib.5.cap.17. IMPIA PARRHASIA) Germania, Sarmatia, Scythia, aliæq́; vicinæ gentes, ſub Arcto ſitæ. Auguſtæ polus aſſes quadragenos octonos aliquantoq́; amplius tollitur. PARRHASIA SVB VRSA) In ſeptentrionali plaga. Fabula de Parrhaſi eſt apud Ouid. Mutat. lib.2. Eadem fuit Calliſto Lycaonis filia, dicta Parrhaſis, à Parrhaſia vrbe Arcadiæ, quæ à Parrhaſo Lycaonis filio nomen habet, verſa eſt à Ioue in Vrſam maiorem, quę Parrhaſis appellatur, & Parrhaſium ſidus. Vnde Parrhaſia ſub Vrſa. QVALIA QVI PHARIAE) Periphraſis Antonij triumuiri, qui cum Cleopatra Regina Aegypti ad Actium ab Auguſto victus eſt. PHARIAE) à pharo. Συνεκδοχικῶς. Cleopatra ab Antonio ſtetit. Extremo autem bello ad Pharum, cùm vterque Actio in Aegyptum fugiſſet, victus eſt Antonius cum Cleopatra. Oroſ. lib.6.cap.19.

EXCIDERATNE ADEO TIBI FATVM) An ignoras quam res malè ceſſerit Antonio ad Actium claſſe victo? cum ſimul & nomē & imperium, & mox vitam amitteret. Actium eſt Epiri promontorium: pugna facta eſt 4. Non. ſept. quo die vniuerſum imperium Romanum ad Cæſarem recidit, cæptumq́ue inde Auguſti imperium. De cauſſis huius belli Dio, & Epitoma CXXII. Sueton. in Aug. Tacitus lib.1. Appianus, Paterculus lib.2. Plutarchus, alij. GRAVIS IRA FRETI) Metonymia. iratum mare, fretum quia iratum ferebat Cæſarem. AVT TIBI PROMISIT RHENVS) Mallem pro Rheno poſuiſſet Danubium, ad quem prælium eſt factum, vt oſtendit Suetonius de Danubio ſubito ſoluto. Sed quia Rhenus eſt in Germania, flumen pro flumine poſuit. ARCTOIS AQVIS) Fluminibus Germaniæ. ILLE ETIAM NOSTRIS ANTONIVS) Antonius potentior te, & tecum collatus Cæſar, tu vix miles, tamen Romanis armis oppreſſus eſt, & tu ſperas victoriam?

De nominum ominibus fauſtis, & infauſtis, eruditè Heraldus ex Suetonio, Cicerone, Plinio, Feſto monuit. Infauſta enim vitabant vbique, bona ſeu fauſta quærebant publicè, priuatim.

De nuptiis Pudentis & Claudiæ.

X. XIII.

Claudia Ruſe meo nubit peregrina Pudenti:
Macte eſto tædis ô Hymenæe tuis.
Tam benè rara ſuo miſcentur cinnama nardo,
Maſſica Theſeis tam benè vina fauis.
Nec melius teneris iunguntur vitibus vlmi
Nec plus lotos aquas, littora myrtus amat.
Candida perpetuo reſide Concordia lecto,
Tamq́; pari ſemper ſit Venus æqua iugo.
Diligat ipſa ſenem quondam: ſed & illa marito,
Tunc quoque cùm fuerit, non videatur anus.

Fonteius de gente Caſia.

Felix Pudenti & Claudiæ connubium precatur. Plura ſunt ad hunc Aulum Pudentem epigrammata lib. hoc 29. lib.7. 10. lib.1.32. de Encolpo, vbi & verſus emendandus. *Grata pudens* lege *Pudens*, vt Martialis lib.5.49. de eodem Encolpo

Permiſit fleuitq́; Pudens——

Lib.6.58. lib.13. epig.96. In vmbria Montana Saſsinæ aut Hiſtonij Municipio natus Sabino Cęſio familiaris eiuſque municeps, centurio, & fortè tandem Primipilus. Certè Primipilatus honorem vouet illi Martialis. Gulielmus Cambdenus Britannicus putat eſſe Pudentẽ & Claudiam, quorum B. Paullus in poſteriore ad Timotheum epiſtola nomina ponit. *Salutant te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.* ſed, tota quod aiunt via: Pudens ille ſanctus & laticlauius è ſenatorio ordine Pudentianę & Praxedis SS. Virginum parens, Priſcillæ F. primus S. Petri & Chriſtianorũ Romæ hoſpes. conſule Vſuardum, Adonem, Menol. Græcorum, Cæſaris Baronij Annal. Eccleſ. Tom.2. & Martyrolog. Noſter verò Pudens parum ſanè pudenter ſanctèque Encolpum amauit. lege lib.1. epiſt.32. lib.5.49. &c. MACTE ESTO TAEDIS) Auctus, cumulatus eſto nouis honoribus nuptialibus. Operæ eſt vim huius (macte) & originem exponere. Seruius ad illum Virg. 4. Aeneid.

Macte noua virtute puer ſic itur ad aſtra.

Sermo à ſacris tractus.

——mactant lectas de more bidentes.

Mactant ait, verbum ſacrorum eſt κατ' εὐφημισμὸν dictum, quaſi magis auctũ, vnde & magmentum dicebant, quaſi maius augmentum. Quoties enim thus aut vinum ſuper victimam fundebatur, dicebant mactus eſt taurus vino vel thure, hoc eſt, cumulata eſt hoſtia & magis aucta. Inde ad eos qui virtute vel honoribus aucti ſunt transfertur. Cic. de repub. ferunt laudibus, mactant honoribus, Actius, Philoct. macte his animis, macte virtute patrum. Lucill. Sat.5.

Macte inquam virtute ſimulq; his verſibus eſto.

Cum virtute verò iunxerunt frequentiſsimè veteres macte. Cic. Tuſc.1. Ad Att. lib.12. Plinius Iun. Panegy. Macte hac grauitatis gloria Cæſar. Cato in re ruſt. macte hoc illace dape pollucenda eſto, ſed vox hæc aliquando ἀπλῶς exprimitur. Liuius lib.2. iuberem, inquit, mactè virtute eſſe, Plinius Secundus. macte vterq; in Remp. merito. aliquando recto caſu pronunciatur. Pompeius & Cato, mactus hoc facto eſto. Curtius lib.4. macti virtute eſtote. Plinius aunnc. macti ingenio & cœli interpretes, Nonius leg. verbo Adolere. ſanguinolentis autem ex acie redeuntibus dici ſolitum, macte virtute eſto, Seneca epiſt.67. Liuio frequens in ore, oratio lib.4.7.10.22.23. reperitur etiam generandi caſui iunctum. Mart. lib.12. epig.6.

Macte animi.——

Silius lib.12. *——Macteô virtutis auita.*

Ad Briſſonium li.4. Formul. Vereor ne mactem lectorem teſtimoniorum multitudine. Itaq; finem facio. TAM BENE) Quàm feliciter miſcẽtur cinnama nardo, tam feliciter iungitur Pudenti

Aromata Nardus cinnamũ. Dioſcor. & Plinium vide lib. 13. cap. 1 & 2. Optima vnguẽta, imo regalia ex amomo cinnamomo nardiſſica temperabantur. Claudia. MASSICA THESEIS) Ex melle Attico & Falerno ſeu Maſsico mulſum conficiebatur, vt vbertim lib.13. ex Plinio docuimus ad illud Mart. diſtichum.

Attica nectareum turbatis mella falernum
Miſceri decet hoc à Ganymede merum.

Heraldus non mulſum inde fieri, ſed falernum ſeu quodcunque aſperius & firmius melle temperari duntaxat, docet ex Virgilij 4. Georg. Horatius Sat.2. & 4. lib.2. putatq; falli qui ſequius exiſtimant, ſed vereor ne fallatur ipſe, quanquam de nomine controuerſia videatur, nam mulſi plura genera, vt Plinius docet. lege ſis quæ lib.13. annotauimus. THESEIS) Atticis. Theſeus enim Athenienſium Rex erat; tam dulce erit veſtrum connubium quàm mulſum. NEC MELIVS TENERIS) De vlmi & vitis amicitia Plinius lib.16. cap.18. Inter has atque frugiferas materie vitiumque amicitia, accipitur vlmus, ſed quantoperè amat vitis vlmum, tantopere odit Braſsicam, vti myrtus & olea iunguntur, ita olea & quercus ſe non ferunt inuicem. NEC PLVS LOTOS AQVAS) Lotus arbor & planta eſt vt Mattheolus ad Dioſcoridem, Strabo, Euſtathius, alij docent pyri magnitudine, aut paulò minor, baccas magnitudine fabæ profert dulces & ſtomacho ſalubres, vt non immeritò Homerus lib.9. Odyſſ. ſocios Vlyſsis guſtata loto, noluiſſe redire in patriam ſcribat. Copia loti in Pharide inſula, quæ & Lotophagia, & incolæ Lotophagi. Et Africa vbi Opſelli exercitus defectus cibariis aliquot dies ſe luto ſuſtentarunt. Scribunt de loto Theophraſtus lib.4. de plantarum hiſtoria. Plinius lib.16. cap.30. & lib.13. cap.17. Dioſcorid. loco dicto Galenus lib.7. Simpl. med. præter multos recentiores. Sed Euſtathius Odyſſ.9. λωτὸς καρπὸς δένδρου ἔστιν ἐοικὼς μεσπίλῃ καὶ οἶνος αὐτῷ ἐκθλίβεται κατὰ καὶ τῶν φοινίκων. οἱ δὲ φασὶν ὅτι λωτὸς πόα καὶ ῥίζα, &c. Lotus, inquit Euſtathius, fructus eſt arboris, Meſpilo ſimilis, ex quo vinum velut ex palma exprimitur. Alij dicunt lotum herbam & radicem eſſe, qua veſcentes qui terras aqua deſtitutas habitant, potionis alterius non egeant nec deſiderent. Plura ibidem ex Herodoto Euſtathius. Scholia Homeri λωτὸν interpretantur τροφὴν ἐξ ἀνθῶν. Et Homerus dixerat εἶτ' ἄνθινον εἶδαρ ἔδουσι. Strabo lib.3. & 17. de arbore & herba loto, eadem quæ Euſtathius. Diuerſa eſt arbor ab herba, & gemini populi Lotophagi. Arbor Latinis Celtis vocatur: In Pharide Inſula frequens, ſed tamen etiam in continente. De fructus dulcedine conueniunt omnes. Nata inde eſt parœmia; Lotum guſtauit. Lege Spondanum & Adagiographum. de iis qui guſtata voluptate non poſſunt reuocari ad officium, & patriæ ob diuturnam

Plin. li.13. c.17. peregrinationem obliuiſcuntur. MYRTVS) myrti montes non amant, odere frigora. In maritimis

mis præcipuè atque amœnis ſtagnorum & lacuum ripis à natura nullo ſtudio eduntur, & lætam agunt vitam. Vniuerſa ferè vt Mattheolus ſcribit Tyrrheni maris littora myrto vireſcunt & redolent. De myrto plura Dioſcorides, Cato, Plinius, Galenus, Columella, Seruius

Littora myrtetis gratiſſima.——

Myrti genera ſunt tria. Candidum, nigrum, coniugale, vel potius duo tantùm priora, ita vt coniugale ſit epithetum duorum, quod ſit myrtus idonea ad connubia. Nuptiis enim præeſt Venus, & myrtus ſacra Veneri, vnde Venus myrtea, & myrtea ara.

CANDIDA PERPETVO) æternus amor, æterna concordia ſit huic coniugio, quo nunquam vllum fuit æqualius. Quando autem pares iunguntur, vt ſapientum eſt præceptum firmi, ſtabiliſque amoris certa ſpes eſt.

DILIGAT IPSA SENEM QVONDAM) Altera felicitas coniugij, vt coniunx vterque propaget æuum in multos annos, & tamen formam non amittat. Tertiam & principem felicitatem prætermiſit ſpem poſteritatis, ſobolem & fœcunditatem, cuius cauſſa Hymenæi inſtituuntur.

Ad Silium.

XI. XIV.

Sili Caſtalidum decus ſororum,
Qui periuria barbari furoris,
Ingenti premis ore, perfidoſq;
Faſtus Hannibalis, leueſq; Pœnos
Magnis cedere cogis Africanis:
Paullum ſepoſita ſeueritate,
Dum blanda vagus alea December
Incertis ſonat hinc & hinc fritillis,
Et ludit rota nequiore talo,
Noſtris otia commoda camœnis.
Nec torua lege fronte, ſed remiſſa
Laſciuis madidos iocis libellos.
Sic forſan tener auſus eſt Catullus
Magno mittere paſſerem Maroni.

Sua carmina cupit legi à Silio. Hic ille Silius eſt Italicus, non melior poëta quàm orator & accuſator, conſul, & proconſul Aſiæ, gemina ſtirpe maſcula florens, etſi filium natu minorem amiſit, cuius infrà ſcribit epitaphium noſter poëta; fœlix & beatus ad ſupremum diem, quem infeliciter clauſit, quando inedia ſe propter valetudinis impatientiam confecit. Scribebat carmina maiore cura quàm ingenio. Natalem Virgilij ſtudioſius colebat quàm ſuum: cuius monumentum vt templum adire ſolebat, vt poëtæ illius numine afflaretur. Vixit annos quinque ſupra ſeptuaginta. Silio Conſule Nero periit, ipſe Traiani temporibus. Carmine bellum Punicum ſecundum quo potuit ingenio expreſsit. Fuit natione non Hiſpanus, ſed Pelignus Corfinium patriam habuit, metropolim Pelignorum, quam ciuitatem Samnites Italicam nominarunt, vnde & ipſe poëta Italicus; non ab Italia, ſed oppido ſuo Italicus cognominatus eſt. Extant plura ad hunc poëtæ noſtri Epigrammata. Tu lege Secundi epiſtolam ſeptimam, lib.3. & Catanæum ibidem, & Martialem noſtrum lib.7. cuius initium.

Perpetuò nunquam moritura volumina Sili.

Et lib.11. *Silius hæc magni celebrat monumenta Maronis.*

Habuit enim in agro Neapolitano prædium Virgilij, & Ciceronis villam Academicam dictam poſſedit. Et lib.9. de eius filio minore Seuero. CASTALIDVM) Caſtalia virgo Apollinem fugitans in Parnaſsi fontem à ſe Caſtalium dictum incidit: vnde Muſæ Caſtalides. Fuit Caſtalia Acheloi filia.

Παρνησὸν νιφόεντα θοοῖς διὰ ποσσὶ περήσας
Ἵκετο Κασταλίης Ἀχελωΐδος ἄμβροτον ὕδωρ.

QVI PERIVRIA BARBARI) Qui canis & exagitas perfidiam Annibalis ingente ore ſeu carmine heroo pede. PERIVRIA) Perfidi enim Pœni & fœdifragi. Cicer.1. de off. Pœni fœdifragi crudelis Annibal. PERFIDOSQVE FASTVS ANNIBALIS) Scipionem Africanum Victorem Annibalis

nibalis & Carthaginis ita deſcribis, vt iterum vinci Annibal Pœniq; videantur. PERFIDOSQVE FASTVS) Silius.

Ingenio motuq́; auidus fideiq́; ſiniſter
Is fuit exuberans aſtu: ſed deuius æqui.
Armato nullus Diuûm pudor improba virtus.

Ita Liuius lib.21. eiuſdem laudat fidem. *Has, inquit, tantas virtutes, ingentia vitia æquabant: inhumana crudelitas, perfidia pluſquàm Pœnica, nihil veri, nihil ſancti, nullus Deûm metus, nullum iuſiurandum, nulla religio.* LEVESQVE POENOS) infidos, incertos fide, Ter enim vt Silius canit, & alij accinunt, fœdera cum Romanis inita ruperunt.

——ter Marte ſiniſtro
Iuratumq́; Ioui fœdus conuentaq́; patrum
Fidorum fregere Duces: atque impius enſis
Ter placidam ſuaſit temerando rumpere pacem.

Nota eſt fides ex ipſa perfidia, quæ parœmia celebratur. *Pœnica fides*, vti & græca fides. Val. Max. lib.9.c.7. Carthaginenſes *fontem* appellat *perfidiæ*. Et de Annibale ibid. *poſuit in dubio, maiórne an peior haberi debeat, qui contra ipſam fidem acrius quàm Italiam pugnauit.* Vide Plutarchum. AFRICANIS) Scipioni maiori potiſsimum, & poſtea Numantino, qui Carthaginem & Numantiam euertit. PAVLVM SEPOSITA SECVRITATE) Primum laudando eblanditur Silium, nunc beneuolum rogat, vt Saturnalibus legat ſua carmina, depoſito ſtudio acriore & maiore carminis perpetui & Heroici. BLANDA ALEA) notus ludus, cætera interdictus Romanis præter Saturnalia quæ menſe Decembri agitabantur, vt alibi docemus. VAGVS) ſolutus opere, ſerui enim imperabant, conuiuabantur, & dominos gerebant. INCERTIS FRITILLIS) De talis teſſeris fritillis ſeu turriculis, vnde effundebantur tali, ſeu teſſeræ lib,14. copioſè diſſeremus. Fritillos ſeu orcas nos Trachter aut Brenckh / talorum ludum Bickelin Spiel / talos Bickelin vocamus, vt Friſclinus eſt auctor. græcè ἀστράγαλος. ET LVDIT ROTA) Ipſum fritillum intelligo rotam dici, quia rotundus fritillus velut turricula, vel quia rotatim tali excutiebantur, trochleatim enim & capreolatim intus effecti verſabant talos effundendos. NEQVIORE TALO) de talis Iunius Animad. lib.2. ſed ex quarto libro animad. fortè intelligi poteſt, cur talus nequior dicatur, quęue vis inſit naturalis talo. Imo ex c.4. lib.2. Vbi tradit talis luſum pro fœminis, &c. NOSTRIS OTIA COMMODA CAMOENIS) Saturnalibus lege meas nugas & iocos, lepores liberaliores. TORVA) cenſorio ſupercilio, triſti fronte, Catonis vultu. MADIDOS) tinctos ſalibus. SIC FORSAN TENER AVSVS EST) Non reuera quod miſerit, ſed ποιητικῶς vel ἀλληγορικῶς, ſic fortè grandioribus poëtis ſuos hendecaſyllabos leues & teneros tener miſit Catullus; vt ego tibi Epico heroóq; ſcriptori iocos meos carminum, velut paſſerem. De paſſere Catulli alibi dictum. Se cum Catullo, Silium cum Virgilio componit.

Interim ſi vacat Calagninũ inſpice de ludo talorum teſſerarum latrunculorum, etc ex quo noſtra lib. 14 deprõſimus.

Ad Cæcilianum.

XV. XII.

Mille tibi nummos heſterna nocte roganti,
In ſex aut ſeptem Cæciliane dies,
Non habeo dixi: ſed tu cauſſatus amici
Aduentum, lancem, paucaq́; vaſa rogas.
Stultus es, an ſtultum me credis amice? negaui
Mille tibi nummos, millia quinque dabo.

Stolidum irridet Cæcilianum quinq; millia petentem, cui mille ſint negati. MILLE NVMMOS) vicenos quinos Philippæos. LANCEM PAVCAQVE VASA ROGAS) A minori. Qui pauciora negat plura nunquam dabit: † lances autẽ & vaſa mihi pluris emuntur quàm mille nummis, ergo minus dabo, quia tu nunquam redderes. MILLIA QVINQVE) Centum viginti quinq; Philippæos.

† lanx patina genus, lege Bayſium de vaſculis.

De puero ſtillicidio iugulato.

XVI. XIII.

Qua vicina pluit Vipſanis porta columnis,
Et madet aſiduo lubricus imbre lapis,
In iugulum pueri, qui roſcida templa ſubibat,
Decidit hiberno prægrauis vnda gelu.

Cumq́;

Cumq́ peregiſſet miſeri crudelia fata,
Tabuit in calido vulnere mucro tener.
Quid non ſæua ſibi voluit fortuna licere?
Aut vbi mors non eſt, ſi iugulatis aquæ?

Elegans carmen & hiſtoricum de puero ſtiria è tecto in caput ſubeuntis decidente occiſo. VIPSANIS PORTA COLVMNIS) Porticum centum columnare Vipſani Conſulis intelligit, de qua ſæpe dictum ſuprà lib. 1. 109. & lib. 2. 9. lib. 3. 19. LVBRICVS IMBRE LAPIS) lapis ſtratus, pauimentum, area. Clarè narrat ipſe, nec enarratoris indiget. PRAEGRAVIS VNDA GELV) ſtiriam vocant Eiſzapff. TABVIT) ſtiria ſoluta eſt calore vulneris. PEREGISSET) cùm occidiſſet miſerum puellum. CRVDELIA) Metonymia. tribuitur crudelitas rei ſenſu carenti. QVID NON SAEVA SIBI) Conqueſtio in fortunam & fragilem vitæ humanę conditionem. Venuſtiſsimum eſt Epigramma C. Cæſaris Germanici de eodem argumento, ſed aliter tamen occiſo glacie.

Thrax puer adſtricto glacie cum ludit in Hebro
Frigore concretas pondere rupit aquas.
Dumq́ imæ partes rapido traherentur ab amne,
*Abſcidit * tenerum lubrica teſta caput.* * *Abſcidit heu*
Orba quod inuentum mater dum conderet vrna;
Hoc peperi flammis, cætera, dixit, aquis.

Quod quidem è græco non tamen verbatim eſt expreſſum. lib. 1. ἀνθολογ. cap. εἰς δυσπραγίαν.

Ἕβρον Θρηΐκιον κρυμῷ πεπεδημένον ὕδωρ
Νήπιος ἐκβαίνων, οὐκ ἔφυγε θάνατον.
Ἐς ποταμὸν δ' ἤδη λαγαρούμενον ἴχνος ὀλισθὼν,
Κρυμῷ τοὺς ἁπαλοὺς αὐχένας ἀμφεκάρη.
Καὶ τὸ μὲν ἐξεσύρη λοιπὸν δέμας· ἡ δὲ μένουσα
Ὄψις ἀναγκαίως εἶχε τάφου περίφασιν.
Δύσμορος ἧς ὠδῖνα διείλετο πῦρ τε καὶ ὕδωρ·
Ἀμφοτέρων δὲ δοκῶν οὐδενός ἐστιν ὅλος.

Sed lib. 3. antholog. extat Flacci epigramma propius ad Cæſaris accedens.

Ἕβρου χειμερίοις ἁπαλὸς κρυμοῖσι πεδηθεὶς
Κοῦρος ὀλισθηροῖς ποσσὶν ἔθραυσε πάγον.
Τοῦ παρασυρομένοιο περιρραγὲς αὐχέν' ἔκοψε
Θηγαλέον ποταμοῦ Βιστονίοιο τρύφος.
Καὶ τὸ μὲν ἥρπασε δίναις μέρος· ἡ δὲ τεκοῦσα
Λειφθὲν ὕπερθε τάφου μοῦνον ἔθηκε κάρη.
Μυρομένη δὲ τάλαινα, τέκος τέκος, εἶπε, τὸ μέν σου
Πυρκαϊῇ, τὸ δέ σου πικρὸν ἔθαψεν ὕδωρ.

Eiuſdem argumenti eſt illud Angeli Politiani, qui germanè vertit
——παῖς Ἕβρῳ ἐπίθρωσκε, &c.

Et ſaltatriculæ illius, quæ diuinum illud caput ſcelerum præmium popoſcerat, idem fatum fuit, niſi quod etiam reſecta ceruix per glaciem ſaltitârit, omnibusque in memoriam pręteritum facinus præſens ſupplicium reuocârit, vt Niceph. Calixtus lib. 1. Eccleſ. hiſt. cap. 20. ſcriptum reliquit. SI IVGVLATIS AQVAE) Ita Fabius ſenator hauſtu lactis periit, vno pilo ſtrangulatus. Anacreon acino vuæ paſſæ. Plinius lib. 7. cap. 7.

De Endromide.

XIV. XIX.

Hanc tibi ſequanicæ pinguem textricis alumnam,
Quæ Lacedæmonium barbara nomen habet
Sordida ſed gelido non aſpernanda Decembri,
Dona peregrinam mittimus endromida.
Seu lentum ceroma teris, tepidumúe trigona,
Siue harpaſta manu puluerulenta rapis:
Plumea ſeu laxi partiris pondera follis:
Siue leuem curſu vincere quæris Atham.

Ne madidos intret penetrabile frigus in artus:
Neue grauis ſubita te premat Iris aqua.
Ridebis ventos, hoc munere tectus & imbres.
Non ſic in Tyria Sindone tutus eris.

Endromis, vt ſcribit Bayſius lib. de re veſtiaria, dicta videtur quod in eo genere veſtis ἐν δρόμῳ, id eſt, in curſu & palæſtra vterentur quam pinguem, hirſutam, & villi longioris fuiſſe conſtat ex hoc Martialis Epigrammate. Rhenanus & Pamelius ad illa Tertulliani verba de Pallio. *Ita & Endromidis ſolocem aliqua multitia ſyntheſi extruxit.* ſed aliter Ioan. Mercerus ſentit. *Endromis,* inquit, *genus amiculi vel ſtraguli potius, quo pugiles & athletæ poſt certamen vtebantur, vt & frigus arcerent, & ſudorem exciperent. Veſtis erat craſſa hirſuta, villi longioris, & ex ceromate quo pugiles vngebantur, atq; ſudore quo diffluebant, pinguis & ſordida. Huic nomen non quod curſui apta eſſet (condonabunt mihi hanc cenſuram Beati Rhenani manes) nam quid currenti magis incommodum? ſed quod ἐν δρόμῳ, in palæſtra vſui, non modò poſt curſum, ſed poſt quodlibet certamen. Lana qua conſtabat Solocis nomen (quod & hic vſurpatum à Tertulliano) quoniam pinguis & craſſa eſſet. Solox veteri gloſſario, τὸ παχὺ craſſum, pingue, ſordidum: & ſolox lana apud Titinnium puræ oppoſita.* Quæ omnia confirmat Mercerus hoc Martialis epigram. quod hic exponimus. Endromadis mentio eſt li.14.

Pauperis eſt munus ſed non eſt pauperis vſus
Hanc tibi pro togula mittimus endromida.

Vtebantur enim ea potentiores in gymnaſiis, etiam fœminæ. Iuuenal. Sat. 6.

Endromidas Tyrias & fœmineum ceroma.

Et 3. *Accipit Endromidem———*

Pollux lib. 7. cap. 32. ἐνδρομίδας dicit eſſe calceamentorum quoddam genus, quo curſores vtebantur, imo Dianæ proprium. Sed apud Martialem certum eſt genus veſtis quo non pedes, ſed totum corpus tegitur: ſequitur enim

Ridebis ventos, hoc munere tectus & imbres.
Non ſic in Tyria Sindone tutus eris.

Ab endromide Sidonius dixit Endromidatus. De eadem Genial. li. 5. cap. 18. Alexand. Neap. *Sicut,* inquit, *Endromis longiori villo pinguis & craſſa in frigoribus à diuitibus vſurpata.* De eadem Tiraquellus lib. 3. legum Connub. voce Endromis. Hanc tibi seqvanicae) Sequana flumen Galliæ. Cæſar lib. 1. bel. Gell. Raymundus Marlianus de Galliæ locis, &c. Luſit in hunc fluuium eleganter Sanazarius,

Iure tuum poteris dicere pontificem, &c.

A ſequana ſequani populi Galliæ dicuntur: à ſequanis ſequanicus, hoc eſt, Gallicanus. Mittimus tibi Gallicanam & craſſam ſeu pinguem villoſam endromidem. Textricis alvmnam) textam à Gallica fœmina. Qvae Lacedaemonivm barbara nomen habet, Sordida sed gelido non aspernanda Decembri) Parentheſi claudenda ſunt hæc verba, vt ſequentia cum primis congruant. Barbara) Gallicana. nam Galli barbari tunc habebantur. Lacedaemonivm) græcum & non barbarum nomen. Lacedæmones enim Græci, vox autem ἔνδρομις græca eſt vt diximus. Et inuentio Endromidis, vti & palæſtrę, Græcis debetur. Sordida) inelegans, vncta, craſſa, pinguis. Decembri) hyeme commoda. Dona peregrinam) coniunge primo verſui. Hanc endromidem peregrinam nempe Gallicanam tibi dona mittimus, vt ſæpè Græci loquuntur. Iſocrates ad Demon. ἀπέσταλκά σοι τόνδε τὸν λόγον δῶρον, τεκμήριον μὲν, &c. miſi tibi orationem hanc, munus, &c. Sev lentvm ceroma teris) ſeu lucta certas ſeu pila. Certabant vncti ceromate palæſtritæ, vt ſuprà docuimus. Ceroma vnguentum ex oleo & puluere. Lentvm) molle aut viſcoſum. Teris) luctando atteris affrictum corpori. Trigona) Vt locum hunc intelligas de genere pilarum & ludo, ξυντόμως aliquid dicendum. Pilæ genera quatuor erant apud Græcos & Latinos. Immo quinque vt mox oſtendam. Græci ludum ipſum ſphæriſticen, & locum ſphæriſterium & pilam ſphærã nominabant: Latini ludum pilæ. De Græcorum ludo taceo, quod meum non ſit loquí, niſi quæ ad poëtam explicandum valent. Qui tamen earum rerum cognitionem deſiderat adeat Galenum, Oribaſium, Paullum, Antyllum, Athenæum, Clementem Alexandrinum, Pollucem, Mercurialem, Petrum Fabrum, Tiraquellum ad Gen. Alex. Lucianum, Euſtathium, alios. Apud Romanos quatuor fuerunt genera pilę, quibus ludebant, vt Mercurialis lib. 2. cap. 5. docet; Follis, trigonalis, paganica & harpaſtum, quæ omnia communi nomine Italicę ſphæræ exprimit Cælius Aurelianus Medicus. Follis erat pila magna ex aluta confecta, vento tantum & anima inflata, quæ ſi maior eſſet, brachiis impellebatur, quæ ſæpè (κατ᾽ ἀντονομασίαν crediderim) pila ſine alterius adiectione vocis appellabatur. Nonius. Purgatum ſcito, quoniam videbat Romæ in foro ante ianienas pueros pila expulſim ludere. Et Propertius lib. 3.

Cùm pila veloces fallit per brachia iactus.

Horatius velocem pilam vocauit follem. Sat. 2. lib. 2. Sat.

———ſeu pila velox

Molliter

Molliter auſterum ſtudio fallente laborem
Seu te diſcus agit———

Huius expreſſam imaginem habes apud Mercurialem. Et res nota etiam in Germania hodie, præſertim in aulis Principum. Minor follis pugnis eiiciebatur atque pugillaris follis vocabatur, vt apud Plautum in Rudente.

Ex templo hercle ego te follem pugillatorium faciam.

Mercurialis eandem pilam putat folliculum fuiſſe, cuius eſt apud Suetonium in Auguſto mentio. Alterum genus erat Trigonalis pila, quæ parua erat, non triquatrâ figurâ, ſed à loco trigono, vel à numero, figura, ſitu ludentium: ſtabant enim tres eo ordine, vt trigonum ſeu triangulum redderent; vt ex nummis M. Aurelij Antonini apud Bizantios percuſsis apparet, quorum figuram In libris poſuit ſuis Mercurialis. Eadem vti & follis nonnunquam ἁπλῶς pila nominatur. Mart. lib. 7. epig 31.

An hæc ſparſina pila de qua Petronius Arb. Sat. & Artemidorus lib. 4.

Non pila non follis non te paganica, &c.

Vbi enumerat Martialis quatuor genera pilarum, & trigonem non exprimit, niſi communi nomine pilæ. Sed quis eſt huius trigonis vſus, quę iſthæc ſphæromachia? ſtabant in trigono tres ſphæromachi, hoc eſt, ſpatio & figura trigonem exprimente, manu ad ludum vtraque parata, vti modò pilam pulſam exciperent, modò exceptam pellerent, cauerentque ne pila excideret, terramuè contingeret: quæ quidem ſumma laus erat huius ludi. De hoc ludo ſæpius Mart. lib. 7.

Sic palmam tibi de trigone nudo
Vnctæ det fauor arbiter coronæ.
Nec laudet polybi magis ſiniſtras.

Et lib. 12. *Captabit tepidum dextra læuaq; trigonem.*

Et lib. 14. *Si me nobilibus ſcis expulſare ſiniſtris*
Sum tua, ſi neſcis, ruſtice redde pilam.

Modò ergo mittebant, modò excipiebant; modò ſiniſtra, modò dextra, pro caſu venientis pilæ vtebantur. Reſtat, vt exponamus cur tepidum vocet trigona, hîc enim & li. 12. vocat tepidum trigona. An tepidum, vt Mercurialis coniectat, quod ludentes in calorem & teporem ſoluat. An quod locus exercitationis balneis tepidis ſeu tepidario proximus; ſtatim enim balneas petebant à pila. An (quod fortè vero propius) pila ludẽtium & ſudantium manu tepefacta? quo ſenſu etiam Propertius limen ex aſsiduo tritu & vſu tepidum appellat. Tertium eſt genus pilę, quam paganicam vocant: quod vel paganis hominibus, vel pagis vrbanis in vſu. Nam vrbs olim vt Dionyſius lib. 4. refert in quatuor diuiſa tribus, quæ pagi, & incolæ pagani appellabantur. A villis ergo vel pagis vrbicis dicta paganica pila eſt. maior erat trigonali, minor folle; pluma farciebatur, mollior pila, durior folle. Mart. 14.

Hæc, quæ difficilis turget paganica plumâ
Folle minus laxa eſt, & minus arcta, pilâ.

Ludebatur etiam in Gymnaſiis paganicâ. Mart. 7.

Non pila non follis non te paganica thermis
Præparat, &c.

Poſtremum eſt à græco, Harpaſtum dictum, pila parua eſt corio facta, vt Mercurialis ſuſpicatur. adeò vſitatum priſcis, vt nemo propè, eam velut orbi notam deſcripſerit. mediam nonnulli inter magnam & paruam, ſed Mercurialis minimam fuiſſe ſentit. Erat, quam ludentes alter alteri eripiebat. ἁρπάζω enim rapio ſonat. Vocabatur ludus ipſe harpaſti φαινίνδα, vt Athenæus tradit, & ſolo puluerulento ludebant harpaſto, vt noſter poëta docet hoc ipſo epigrammate quod nunc exponimus. Et lib. 7.

4. genus.

Non harpaſta vagus puluerulenta rapit.

Et lib. 14. Valentiorum & virorum fuit hic ludus, vt Ouidius docet 3. de arte. Et noſter lib. 7. epig. 66.

Harpaſto quoque ſubligata ludit.

De pila ligneâ hic locus non eſt. Hæc συλλήβδην ex Mercuriale neceſſariò retulimus, quod frequens mentio, & apud noſtrum, & alios ſcriptores horum ludorum. Adde ex Clemente Alexandrino lib. 3. pæd. pilam hanc σφαῖραν μικρὰν appellari: & ex Petro Fabro Agon. 1. cap. 6. harpaſti ludum φαινίνδα apud Pollucem lib 9. dici ἀπὸ τοῦ φαινίνδου τοῦ πρώτως εὑρόντος, ἢ ἀπὸ τοῦ φενακίζειν, vel φαινίνδα, ἀπὸ τῆς ἀφέσεως τῶν σφαιριζόντων, quod procul à luſoribus iaceretur. Irridet hanc notationem Caſaubonus ad lib. 1. Athen. c. 12. Falſa inquit & abſurda eſt vocis phæninda notatio, ita enim ſcriptum, ἐκαλεῖτο δὲ φαινίνδα ἀπὸ τῆς ἀφέσεως τῶν σφαιριζόντων. Quid hoc putidius, &c. Lego ἐκαλεῖτο δὲ ἐφετίνδα ἀπὸ τῆς ἀφεσείας, vel ἐφέσεως τῶν σφαιριζόντων. Euſtathius. Ἐφετίνδα λέγεται παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ὅταν ἄλλῳ προδείξαντες τὴν σφαῖραν ἄλλῳ ἐφῶσιν. Athenæus Phæneſtio inuentionem tribuit harpaſti. Ludum harpaſti graphicè deſcribit Antiphanis verſus.

——σφαῖραν λαβὼν
Τῷ μὲν διδοὺς ἔχαιρε τὸν δ' ἔφευγ' ἅμα

Τῶν δ' ἐξίκρυσι τὸν δ' ἀνέστησεν πάλιν
Κλακτοῖσι φωναῖς——

Quo oſtenditur in hoc ludo extruſionibus ſeu impulſionibus mutuis dum præripere luſores pilam tentabant, locum præcipuum fuiſſe. Puluerulenta autem vocat, quod ſolum vel arena ſparſum, vel aſsiduo vſu tritum eſſet puluerulentum. PLVMEA SEV LAXI PARTIRIS) De folle iam diximus eſſe pilam vento plenam, eamq́ue maiorem & minorem, ſed de plumeo folle nihil ſcribunt auctores. neq; follis erat paganica, quæ ſola farciebatur pluma. Nam quod affirmat Domitius teſtimonio caret. Mercurialis plumea interpretatur leuia, nam plumea pondera non ſunt grauia, nec follem vocat plumeum, ſed follis pondus plumeum, in qua ſententia maneo, dum certiorem inuenio. LAXI) magni, lati, vel minus duri, vt de paganica. Folle minus laxa eſt, hoc eſt dura, & minus arcta pila. Hoc genus ludi pueri ſenesq́ue adhibebant; vt Martialis.

Folle docet iuuenes ludere folle ſenes.

His quatuor pilarum formis addo quintam vitream, cuius inuentor Vrſus Togatus, vt ex priſcis monumentis Antiquitatis ſcientiſsimus M. Velſerus II. vir Auguſtanus oſtendit, cuius hæc in MONVMENTIS Auguſtanis verba. *Corollarij vicem ſermoni qui à thermis cœpit non negabo, verſus aliquot concinnos, feſtiuos; ſcitos totos, inſcriptos marmori, ante annum vnum aut alterum Romæ ad D. Petri effoſſo, qui in primis lucem inferent balneari exercitationi à paucis ſcriptorum memoratæ, à nullo lectorum ante hoc intellectæ: Indicium Ab. Ortelio debeo.*

VRSVS TOGATVS vitreâ qui primus pilâ
Luſi decenter cum meis luſoribus
Laudante populo maximis clamoribus
Thermis Traiani, Thermis Agrippæ & Titi
Multum & Neronis, ſi tamen mihi creditis
Ego ſum, ouantes conuenite pilicrepi
Statuamq́; amici floribus, violis, roſis.
Folióque multo adq́; vnguento marcido
Onerate amantes, & merum profundite
Nigrum Falernum aut Setinum aut Cæcubum
Viuo ac volenti de apotheca dominica,
Vrſumq́; canite voce concordi ſenem
Hilarem, iocoſum, pilicrepum ſcholaſticum
Qui vicit omnes anteceſſores ſuos.
Senſu, decore adq́; arte ſuptiliſſima.
Nunc vera verſu verba dicamus ſenes.
Sum victus ipſe fateor à ter conſule
Vero patrono, nec ſemel, ſed ſæpius,
Cuius nunc libenter dicor exodiarius.

Hæc marmor antiquum. Sed verſus non omnes conſtant, vt ſæpe aliâs in huiuſmodi monumentis inſcriptionum.

VINCERE QVAERIS ATHAM) Atham puerum nouennem peſtaminarium Plinius lib. 7. cap. 20. & Alexander Neap. lib. 2. cap. 21. memorant, ſed *ἀνώνυμον*, vt nomen poëta finxiſſe videatur. A meridie ad veſperam ſeptuaginta quinque paſſuum millia incredibili celeritate confecit, quæ milliaria ſunt minimum quindecim noſtratia. De Lada infrà dicemus. De Alexandri Mag. Philonide Himerodromo, Laſthene Thebano, Polymeſtore Mileſio item puero, Aniſtio ſeu Caniſtio Lacedæmonio, & aliis pedum pernicitate admirandis lege Alexand. Neap. & Tiraquellum ad locum dictum.

NE MADIDOS INTRET) En vſum endromidis, defendit frigora & pluuias à corpore. TE PREMAT IRIS) Iris nuncia pluuiarum. Metonymia.

RIDEBIS VENTOS) Diuites enim in frigoribus endromide tectos fuiſſe ſcribit Alexander.

TYRIA SINDONE) Sindon vt ex Polluce docet Bayfius eſt amictus ex lino Aegyptiaco, quod nunc dicroſſum appellatur, dicta vt opinor, quia primum in Sidone vrbe huiuſmodi amictus fieri cœpit: ob id Tyria à Martiale dicta, erant enim vicinæ vrbes Tyrus & Sidon, Sindon ergo inter linea veſtimenta adſcribitur à Polluce. Apud Mattheum, Marcum & Lucam conuenit Chriſtum ſindone munda, id eſt, linteo inuolutum. D. Ioannes Othoniis obuinctum ſcribit, ſed per Othonia lintea intellexit, nam alias apud Pollucem Othonia ex lana potius quàm lino fiebant. TVTVS) Ita lego, legendumq́ue doceo, non cultus, vides enim hîc agi de veſtibus optimè corpus à cœli iniuriis munientibus.

De

De Cærelia & Gellia.

XV. XX.

Dicit ſe vetulam, cùm ſit Cærelia puppa.
Puppam ſe dicit Gellia, cùm ſit anus.
Ferre nec hanc poßis, poßis Coline nec illam.
Altera ridicula eſt, altera putidula.

Intemperiem muliebrem carpit. Gellia anus adoleſcentula videri volebat; Cærelia puella, anus. Gellia auus ſibi placebat vt pulchra, Cærelia puella ſibi diſplicebat vt vetula, concludit poëta Cæreliam eſſe putidam, Gelliam ridiculam. Illam quod ſibi diſpliceret ob ineptam & putidam cauſſam, hæc, quod cùm eſſet anns, vellet tamen diei puella, quod ridiculum eſt.

Puppa) blandiens vox vt puppus, pupulus, pupellus.

De Selio.

XVI. XXI.

Nullos eſſe deos, inane cœlum
Affirmat Selius, probatq́ quod ſe
Factum, dum negat hac, videt beatum.

Atheum Selium Prothagoræ immo Diagoræ Mellj, vt Theodori Cyrenaiei impiorum impium ſectatorem hoc triſticho mactat. NVLLOS ESSE DEOS) Protagoras, vt Cic. 1. de Nat. deo. ſcribit, dubitabat an eſſent Dij. Diagoras autem & Theodorus Cyren. omninò uullos eſſe aſſerebaut. quodq́ue illi de Diis affirmabant, hoc ſimul de Deo, cui uos cultum, honores, preces adhibemus affirmatum volebaut. Quæ ſeuteutia ab ipſa natura, naturæq́ue operlbus, omniumq́ue geutium æterno couſeuſu, confeſsioueque & ratione repulſa eſt. Nulla enim gens tam fera, nemo omuium tam immauis eſt, cuius mentem non imbuerit Deorum opiuio, docet Cicero, in Tuſculanis ſuis, & lib. de legibus, & 2. de uat. deor. & de Aruſpicum reſponſis, aliiſq́ue locis. Apud Chriſtianam gentem, vt pium & religioſum eſt plures Deos uegare; ita ſanctum & diuiuum, vnum eundemq́ue triuum confiteri, ſcelus dubitare, quid dicam uegare? PROBATQVE QVOD SE) Cauſſam affert æquè impiam, quæ tamen ſpeciem videtur habere veritatis, ſi Dij eſſent, bouos felicitate auctarent, & malos iufortuniis mactareut; ſed coutra fit, nam ſceleratiſsimus quiſque & ἀϑεώτατος eſt feliciſsimus. Aut ſi Dij ſunt iniuſti ſunt, vt qui beent ſceleratos, probos perdant. Negas improbos eſſe feliciores probis? exemplo ſit hic ipſe Selius, qui cùm ſit ἄϑεος, & non ſolum contemuat Deos, ſed eoſdem peuitus tollat, ac ueget, tamen omnium propè mortalium eſt feliciſsimus & beatiſsimus. Legendi auctores de prouideutia Dei, copioſè diſputantes cur iuſtos infelicitet; ſceleratos ſubinde iu præſeus ſoſpitet Deus. Saluiauus, Viperanus, Chryſoſtomus, Auguſtiuus, Seueca lib. quare bouis viris mala accidant, cùm ſit prouidentia, ad quem librum multa egregiè Muretus. Huc Varrouis pertiuet diſtichum.

Marmoreo Licinus tumulo iacet, at Cato nullo,
Pompeius paruo: credimus eſſe Deos?

Cicer. lege 3. de natura Deorũ de Harpalo & Dionyſio tyranno. Lactantius de Iuſtitia.

Ad Thaliam.

XVII. XXIII.

Dum tu lenta nimis, diúque quæris,
Quis primus tibi, quisúe ſit ſecundus:
Gratum quisúe epigramma comparabit:
Palmam Callimachus, Thalia, de ſe
Facundo dedit ipſe Brutiano.
Qui ſi Cecropio ſatur lepore,
Romanæ ſale luſerit Mineruæ:
Illi me facias, precor, ſecundum.

Luſtrienm Brutiauum virum, quà iugeulo, quà probitate, rerum geſtarum gloria clarum laudat ab elegantia carminis, eique primas in elegiâ græcâ tribuit. Facit huius mentiouem Pli-

nius Secundus lib. 6. epiſtola 22. dum eius contra Attarinum defenſionem & accuſationem deſcribit; Cui, inquit, *Cæſar Traianus iuſtiſſimum integritatis teſtimonium reddidit: quem quidem & conſtantiæ gloria ſecuta eſt, &c.*

DVM TV) Thaliam alloquitur. ſed cur Thaliam? quia conuiuiorum Dea, lætitiæ & hilaritatis moderatrix, vt Plutarchus in Sympoſ. de ea loquitur. Διὰ τοὺς φιλοφρόνως καὶ ἱλαρῶς ſυνόντας ἀλλήλοις ἐν οἴνῳ θαλιάζειν λέγομεν, οὐ τοὺς ὑβρίζοντας καὶ παροινοῦντας. Thaliazin eſt apud Græcos conuenire non ad lautè epulandum, non vt poculorum & crapulæ fiat liberior concertatio. Poëta verò noſter, cùm ſuis epigrammatis maximè locum dicat eſſe in conuiuiis, rectè præſidem conuiuiorum Thaliam appellat. Porrò de Thalia qui plura deſiderat, Linocerij mythologiam Muſarum voluat. LENTA NIMIS DIVQVE QVAERIS) ὁ νοῦς: Dum tu Thalia circumſpicis & inueſtigas aliquem epigrammatarium nobilem, cui primas dare aut ſecundas poſsis; interim Brutianus epigrammatum, & elegiæ græcæ etiam ipſo elegiæ principe Callimacho concedente palmam rapit. Qui ſi contulerit ad ſales latinos, & epigrammata latina luſerit, etiam in illis feret lauream: cui me, precor, ô Thalia, facias in epigrammate ſecundum.

QVIS PRIMVS QVIS SECVNDVS) in epigrammate potiſsimùm. ſic enim ſequens verſus exponit. Gratum quiſue epigramma comparabit. PALMAM CALLIMACHVS) Thalia, ad primum & vltimũ verſum pertinet, DVM TV, &, ILLI ME FACIAS. PALMAM) primas. à gladiatoribus, quibus palma ſignum victoriæ dabatur. CALLIMACHVS) nobiliſsimus vates Aegypti regibus familiaris, patria Cyrenæus, plurima omnis generis volumina ſcripſit, quæ vetuſtas omnia ferè proſcripſit. Syllabum recenſet Gyrald. hiſtoriæ poëtarum dial. 3. Eius imitator fuit Propertius, qui ſe Romanum Callimachum appellauit. Ouid. in Ibin eiuſdem expreſsit carmen in Apollonium diſcipulum. De hoc & huius αἰτίοις plura infrà, præter hymnos extant eius epigrammata ſupra triginta.

QVI SI CECROPIO) Qui Brutianus, vbi ſe à græcis poëmatis ad latina contulerit, primus erit inter latinos, cui proximus vt ſim opto. CECROPIO LEPORE) non tam ad elegias græcas quàm epigrammata videntur hæc referenda.

Ad Fabianum.

XXIV. XIIX.

Omnes quas habuit, Fabiane, Lycoris amicas,
Extulit, vxori fiat amica mea.

De Lycoride ſuprà ex Virgilio, quæ fuerit, expoſuimus. amaſſe ſcias proſtibulum. poëta inſinuat confectas & interfectas veneno Lycoridis amicas, vt ſola frui poſſet amatoribus, ne æmulam haberet. Optat deinde vt etiam vxori ſuæ fiat amica, quod quidem ridiculè & ſalsè, hoc enim erat optare mortem vxori. EXTVLIT) efferre proprium eſt verbum vſurpatum de iis qui efferuntur ad rogum. Terent. in And.

effertur, imus, &c.

ergo amicas extulit, intellige mortuas & veneno ſublatas.

De littoribus Altini.

XXV. XIX.

Æmula Baianis, Altini littora villis,
Et Phaëtontæi conſcia ſilua rogi.
Quæq; Antenoreo Dryadum pulcherrima Fauno
Nupſit, ad Euganeos ſola puella lacus.
Et tu Ledæo felix Aquileia Timauo,
Hic vbi ſeptenas Cyllarus haurit aquas.
Vos eritis noſtræ portus, requieſq́; ſenectæ,
Si iuris fuerint otia noſtra ſui.

Altino vicinum ſitum laudat comparatione Baiarum à fontibus, ſiluis, lacubus, ſeſequẽ extremum vitæ actum ibi tranſacturum dicit, ſi tamen ſui iuris futurus ſit. ALTINI) Altinum eſt oppidum Venetiæ, eodem ſitu quo eſt Rauenna, inter paludes vt Strabo docet, vbi periit ſtupore neruorum affectus L. Verus Imperator. oppidum poſtea incenſum & euerſum ab Attila, nobile lanis, vt canit in 14. Martialis.

Velleribus primis Appulia, Parma ſecundis
Nobilis, Altinum tertia laudat ouis.

Plinius de eodem lib.3. cap.18.& 16. Pomponius lib.2. Strabo lib.5. De Baiano ſinu Campaniæ & aquis, & ſæpius & ſatis dictum. ET PHAETHONTAEI) Phaëthon, vt 2. mut. Ouidius canit, è curru ſolis excuſſus decidit in Eridanum Græcis dictum, Padum Latinis : iuxta quem Heliades infelicis aurigæ ſorores in populos verſæ plorant electrum; & hoc eſt quod Martialis ait ſiluam Pado vicinam eſſe conſciam Phaëthontæi rogi : ad Phaëthontis enim lucum à Naiadibus extructum lachrymarunt, & in arbores abierunt, Vide Plinium lib.3. cap.16.

QVAEQVE ANTENOREO DRIADVM) Et conſcia nympha Phaëthontæi rogi quæ Driadum pulcherrima nupſit Fauno Patauino, in nemore Patauino colente. ANTENOREO) Antenor Troianus capta Troia euaſit Græcos, & in Italia Patauium condidit. Virg.1. Aeneid.

Antenor potuit mediis elapſus Achiuis
Illyricos penetrare ſinus atque intima tutus
Regna Lyburnorum & fontem ſuperare Timaui, &c.
Hic tamen ille vrbem Pataui ſedesq́ue locauit
Teucrorum, & genti nomen dedit, armáque fixit
Troia: nunc placida compoſtus pace quieſcit.

DRIADVM) Nymphæ aliæ ſunt marinæ, aliæ fluuiales, aliæ ſilueſtres: Marinæ dicuntur Nereides, quæ amnes incolũt, Naiades; quæ lacus, Lemniades. ſilueſtres aliæ mõtibus præſunt, quas Oreades & Oreſtiades nominant; aliæ ſaltibus & floribus, quas Napeas; aliæ ſiluis & nemoribus, quas Dryades; aliæ ſingulis arboribus, quas Hamadryades. Dryades credebantur quæ cum arboribus naſcerẽtur & perirent. Septem fuiſſe perhibentur, quarum nomina ſunt apud Claudianum in laudibus Stiliconis. Lege caput 11. & 12. lib.5. Mythol. Natal. FAVNO) qui ſaltibus & agris Patauinis præeſt. Fauni Dei Agricolarum à Fauno rege Italorum putantur procreati. Plura Mytholog. Natal. lib.5. cap.9. EVGANEOS LACVS) Venetos lacus. Euganeorum regionem Caſsiodorus Taruiſanum appellat: Et apud Plinium Taruiſani montes, quamuis vulgò legatur Tauriſanis. Domitius XXIII. lacus olim numeratos ait. NVPSIT) εὐφημικῶς. ET TV LADAEO) Aquileia fori Iulij primaria vrbs, de qua Strabo, Ptolomæus, Plinius, alij. TIMAVO) Tantus eſt fons vt aliis lacus, aliis flunius, aliis mare vocetur, Virgilius, Liuius, Seruius, Varro. Polybius apud Strabonem, ait ab incolis fontem maris appellari. Eſt in foro Iulio Venetæ ditionis. Ortelius. LEDAEO) Quia Caſtor Ledæ filius cum Argonautis ad Timauum venit. Plinius lib.3.18. Argo nauis flumine in Adriaticum deſcendit, non procul Tergeſte, nec iam conſtat quo fluuio. Humeris tranſuectam alpes diligentiores tradunt. ſubiiſſe autem Iſtro, deinde Sao (mallem Sauo) deinde Nauporto, cui nomen ex ea cauſſa eſt, inter Acmonam alpesq́ue exorienti. Hæc Plinius. CYLLARVS HAVRIT AQVAS) Cyllarus equus Caſtoris, etſi non comitatus Caſtorem, tamen ſuo more poëta loquitur, quia Caſtor ibi erat Caſtorem equo ſignificat μετωνυμικῶς. SEPTENAS) Septem oſtia Timaui. VOS ERITIS NOSTRAE) Sed mortuus eſt in Hiſpania non Italia, vt in vita poëtæ expoſuimus. *Cyllarus equus poſtea cœleſtis.*

Ad Poſthumum.

XX. XXVI.

Quod te manè domi toto non vidimus anno,
Vis dicam, quantum, Poſthume, perdiderim?
Tricenos, puto, bis, vicenos ter, puto, nummos,
Ignoſces, togulam, Poſthume, pluris emo.

Poſthumus fictum nomen quo aliâs alium, hîc auarum notat amicum; qui à Martiale volebat propè gratis coli & ſalutari. Poëta ergo ab eius colendi ſtudio deſtiterat integro anno, nec magnam ſe æris iacturam feciſſe dicit, maiorem facturus ſi ſalutaſſet, toto enim anno togam attriuiſſet, quam centum viginti nummis emere non poterat. QVOD TE MANE DOMI) Non quod Poſthumus abfuerit, ſed Martialis domum Poſthumi ſalutandi cauſſa non venerit. TRICENOS PVTO BIS, VICENOS TER) bis tricenos, & ter vicenos ſi colligas erunt centeni viceni nummi, hoc eſt, quatuor floreni ſiue tres Philippæi, nummus enim & ſeſtertius eiuſdem pretij ſunt. IGNOSCES) non ſalutanti. TOGVLAM PLVRIS EMO) non emo togam tribus Philippæis. *Duodecim ſportulae.*

Ad Auguſtum.

XXVII. XXI.

Sæpe meos laudare ſoles Auguſte libellos.
Inuidus ecce negat: non minus ergo ſoles.
Quid, quod honorato non ſola voce dediſti,
Non alius poterat quæ dare dona mihi?
Ecce iterum nigros corrodit liuidus vngues.
Da Cæſar, tantò tu magis, vt doleat.

Auguſti liberalitatem & beneuolentiam erga ſe laudat, vt liberiorem expetiatur. Eſt autem vrbaniſſimus hic mendicandi modus. NON MINVS ERGO) malim num minus ergo ſoles? alioqui τὸ ergo, ponitur in alieno ſignificatu. QVID QVOD HONORATO) Adde quod mihi voce tua auguſtâ laudato, adieciſti etiam munera, honorem eiuſmodi, quæ nemo præter Cæſarem impertiri poteſt. Nam & ius trium liberorum & equeſtria ornamenta, & tribunitiam dignitatem contuliſti, vt in vita Martialis, ex ipſo Martiale oſtendimus. Lege lib.3.epig.94. De iure porro trium liberorum actum lib.2.91.& 92. ECCE ITERVM NIGROS) fingit id dolere Zoilia, vt occaſio ſit plura petendi. CORRODIT LIVIDVS VNGVES) ſigna aurij & ſolliciti animi. DA CAESAR, &c. VT DOLEAT) Vide quàm lepidè & artificioſè Cæſarem aggrediatur. Vt non tam petere, cùm maximè petit, videatur quàm vlciſci inuidum. Da Cæſar tanto magis, vt tanto plus doleat, ſi plurima dederis, plurimum dolebit, & demum rumpetur. Sed hanc inuidiam Cæſar præſtare cogebatur.

Ad Pudentem.

XXIX. XXII.

Obſtat chare Pudens noſtris ſua turba libellis:
Lectoremq́ frequens laſſat, & implet opus.
Rara iuuant. primis ſic maior gratia pomis:
Hibernæ pretium ſic meruere roſæ.
Sæpius in libro memoratur Perſius vno,
Quam leuis in tota Marſus Amazonide.
*Tu quoque de noſtris releges * quæcunque libellis,* (* quemcunque)
Eſſe puta ſolum: ſic tibi pluris ero.

Excuſat multitudinem epigrammatum. RARA IVVANT) reſpicit παροιμίαν rarum charum. Et rectè Pindarus. aquam ſanè optimam, ſed nihil ea vilius propter copiam, τὸ δ᾽ ἀσώτιον τίμιον τὸ δ᾽ ὕδωρ εὐώνητον. Facit namq́ue faſtidium copia, inquit Liuius, & frigidius amamus ſemper ea quibus vbi lubeat potiri fas ſit. PRIMIS SIC MAIOR GRATIA POMIS) Vt primi fructus dulciores & chariores, ita gratiores lib.10.93. Vt roſa delectat metitur quæ pollice primo. HIBERNAE PRETIVM SIC) De roſis ex Aegypto Romam per hyemem allatis diximus alibi, & plura de hibernis roſis lib.13.ad illud diſtichum.

(Et in Vrbe tota hyeme recentes roſas educatas ait lib.6.80.)

Dat feſtinatas Cæſar tibi bruma coronas
Quondam veris erant nunc tua facta roſa eſt.

SAEPIVS IN LIBRO MEMORATVR) Gratior eſt paruus liber Satyrarum Perſij, quàm ingens volumen Marſi, quod Amazonis dicitur. PERSIVS) duo fuere Perſij in literario ſenatu principes. De priore extat teſtimonium Ciceronis 2. de Orat. quod vicem habet parœmiæ: cùm enim docta cum indoctioribus componimus; nihil ad Perſium dicere ſolemus, quod è Lucillij Satyrographi verbia hiſce ſumptum. *Perſium non curo legere, Lælium Decimum volo.* Adagiographum conſule. nos hîc ad alterum Perſium properamus, notum ex Satyris ſuis, obſcuris quondam, hodie verò probè intellectis. Huius librum vnicum Satyrarum eumq́; paruum, ſed pol præſtātem contendit cum Amazonide Marſi, què obiicit velut longum & leuem. Amazon autem vt Calderinus & Gyraldus ſentiunt, prima fuit de pugna Herculis cum Amazonibus. Marſus alioqui epigrammatarius fuit nobilis, quem ipſemet Martialis eſt æmulatus. Gyraldus hiſt. poët. De Perſij verò poëmate ſcribit Fabius, *tantum illud laudis meruiſſe, vt de eo paſſim illud vulgaretur, quod poſtea diſticho hoc complexus eſt Martialis.* TV QVOQVE DE NOSTRIS) vt ergo ne faſtidias noſtros libros, puta tantum illa extare quæ tu quocunq; libro leges, ita fiet vt & moleſtiam fugias, & me pluris facias. Scribo tamen & emendo ex mente poëtæ verſum.

(De Amazonibus Diod. Siculus. Q. Curtius, alij.)

Tu quoq; de noſtris releges quemcunq; libellis,
Eſſe puta ſolum——

Vt ſenſus ſit. Quemcunque librnm de meis in manus ſumpſeris, puta ſolum eſſe, & velut vnicum illum lege, ſic & abſque faſtidio euolues, & acumen capies, & me magnificies.

Ad Piſcatorem.

XXIII. XXX.

Baiano procul à lacu monemus
Piſcator fuge, ne nocens recedas.
Sacris piſcibus hæ natantur undæ,
Quæ nôrunt dominum, manumq; lambunt
Illam, qua nihil eſt in orbe maius.
Quid quod nomen habent, & ad Magiſtri
Vocem quiſq; ſui, venit citatus?
Hoc quondam Libys impius profundo,
Dum prædam calamo tremente ducit,
Raptis luminibus, repentè cæcus
Captum non potuit videre piſcem.
Et nunc ſacrilegos peroſus hamos,
Baianos ſedet ad lacus rogator.
At tu dum potes, innocens recede,
Iactis ſimplicibus cibis in vndas,
Et piſces venerare dedicatos.

Miracula piſcium Baianorum celebrat. NOCENS) ſacrilegus, impius, damnatus. SACRIS PISCIBVS) Domitiano Deo dedicatis. Sacri piſces Oppiano & Athenæo ſunt Delphines & Pompili, Anthiæ Callionymi (cuius felle Tobias illitus lucem aſpexit, vt Fr. Valleſius de ſacra philoſ. c. 42. coniectat) Plinius lib. 9. c. 47. planos piſces dici ſacros nautis tradit Aelianus lib. 12. Animal. c. 2. Hierapolitanos piſces omnes ſacros appellat. Cauſſam iidem ſcriptores variam ſubſcribunt, maximè Athenæus lib. 7. de Pompilo. plura Euſtathius, Lucianus de dea Syria. Athenæus lib. 8. Plinius l. 32. c. 2. Alter Plinius epiſt. 21. l. 8. Suetonius in Iulio c. 81. QVI NORVNT DOMINVM) Domitianum. MANVMQVE LAMBVNT) μηδὲν ἄπιςον. ſic enim & Aelianus lib. 8. de animalib. cap. 4. *Piſces quoq; cicures, & manſueti euadunt, & cùm appellantur intelligunt, & è manu largientium cibos capiunt, vt Anguilla ſacra in Arethuſa. Murana etiam Craſſi Romani omnium prædicatione celebrata, ſic inauribus & gemmis diſtincto monili velut puella ornabatur, & appellantis vocem Craſſi agnoſcebat, ad eumq; adnatabat, cumq; ei cibi quippiam porrigeret promptè capiebat, quam ille mortuam affecit honore ſepultura* Plura ibid. Aelianus. De Crocodilis manſuetis cap. 5. lib. 8. Planè huc facit quod narrat Petrus Martyr Mediolanenſis dec. 3. lib. 8. de rebus Oceanicis; Vallis Atici dicitur, cui regulus præeſt Caramatexins nomine piſcatu delectarus. in cuius retia (inqnit Petrus) piſcis carulus incidit, de genere piſcium immanium, qui dicuntur Manati ab incolis. Minimè notum arbitror genus id monſtri per noſtra maria. Eſt namque teſtudineæ formæ quadrupes; ſquamis tamen non conchâ munitus, corio duriſsimo, ita vt neque ſagittam vereatur, mille verrucis armatus, tergo autem plano, & capite penitus bouino. Aquatilis eſt, & terrenus piſcis, mitis, iners vti elephas, vtique delphin, hominibus ſociabilis, ſenſu mirabili. Infantulum piſcem domi regulus alnit dies aliquot pane patrio, ex iucca & panico puta confecto, radicibus etiam aliis, quibus homines veſcnntur. Adhuc paruulum proiecit piſcem in lacum ſuis ædibus proximum, tanquam ad viuaria, qui lacus & ipſe ſuſcipit aquas, nec illas euomit. Liber in aqnis piſcis annos vagatus eſt viginti quinqne, adoleuit in immenſum, &c. Piſoni nomen eſt impoſitum Matum, quod ſignificat generoſum aut nobilem. Quando ergo ex reguli familiaribus ei notis præcipuè in lacunæ ripa, Matum Matum, id eſt, generoſe generoſe, clamabat, humani beneficij memor, caput eleuans, ad vocantem pergebat. paſcebatur hominum manu. Si verò quiſpiam transfretandi cupidus, ſigna dabat, proſtratu ſuo traiecturos inuitabat. Decem aliquando monſtrum conſcendiſſe vno receptu, tranſportatosque omnes fuiſſe incolumes, pſallendo & cantando compertum eſt. Hæc hisque plura Petrus, Ire

nunc Plinij, Gellij, Aeliani, & de Delphinibus Iaſenſibus, Baianis, Tænarlis, & Corinthiacis porrò gloriamini. Illam) orbis gubernatricem. Qvid qvod nomen habent) Piſces nec membra auditus, nec foramina habere docet Ariſtoteles lib. 4. animalium, & Plinius lib. 10. cap. 70. eos tamen audire teſtatur vterque, primus id exemplo confirmat. *Et in piſcinis*, inquit, *Cæſaris genera piſcium ad nomen venire ſpectatur, quoſdam etiam ſingulos. Itaq; produntur etiam audire clariſsimè mugil, lupus, ſalpa, chromis. & ideo in vado viuere.* Idem de olfactu docet ibid. cum aliis. Et ad magistri vocem) Adde loco Plinij, & Aeliani ipſum Martialem lib. 10. ep. 30.

Natat ad magiſtrum delicata Muræna
Nomenculator mugilem citat notum
Et adeſſe iuſsi prodeunt ſenes mulli.

Hoc qvondam Libys) Exemplo confirmat ſacros eſſe piſces. Libys) Afer, Pœnus aliquis. Ita Athenæus lib. 7. narrat Epopæum quendam piſcatorem à ceto hauſtum, quod auſus fuiſſet captum Pompilum deuorare. Rogator) mendicus. Simplicibvs cibis) non hamatis. Dedicatos) Domitiano Deo. Multa ſuper ſacris & dedicatis piſcibus Heraldus.

De ape electro incluſa.

XXXII. XXIV.

Et latet & lucet Phaëthontide condita gutta,
Vt videatur apis nectare clauſa ſuo.
Dignum tantorum pretium tulit illa laborum.
Credibile eſt ipſam ſic voluiſſe mori.

Phaethontide) Electo ſoror Phaëthontis in arborem verſa, quæ electrum lachrymat. ſupra* copioſius. Et Ouid. 2. Metamor. Nectare) melle quod colore geminum flauo electro. Laborvm) Lege Virgilij Georgica de apum ſtudio. Digna fuit apis tam nobili tumulo ob aſsiduos labores. Credibile est) Metonymia, non vult apis, vt homo. Tale epigramma eſt infrà de Vipera ep. 59. Et lib. 6. ep. 15. de formica ſuccino incluſa.

* e. 25.

Ad Soſibianum.

XXXIII. XXV.

Plena laboratis habeas cum ſcrinia libris,
Emittis quare, Soſibiane, nihil?
Edent hæredes, inquis, mea carmina; quando?
Tempus erat, iam te, Soſibiane, legi. argutè.

Non hortatur Soſibianum vt edat libros, ſed vt moriatur. Tempvs erat) aliud dicit, aliud intelligit. Dicit viuentes paſci fama laudis, mortuos non ſentire, ſerum igitur eſſe nomen à rogo. Sed mortuum vult Soſibianum, tempus erat, inquit, iam te legi. Legi autem non potes niſi mortuus, quia ante mortem non vis edi tua. Morere igitur ſtatim, vt poſsis legi.

Ad Attalum.

XXXIV. XXVI.

Sordida cùm tibi ſit, verum tamen, Attale, dicit,
Quiſquis te niueam dicit habere togam.

Attrita erat, eoq; ſordida, colore tamen albo, vt erant omnes, niſi, vt Horatij ſuprà, niue tecta fuerit, quod non arbitror. Niueam potius crediderim dici vel tenuem, & ventoſam, quæ non defendat niues & frigus, ſed potius faciat. Vel decutem & defloccatam, ac detritam, vt dixi, vt illa Partheniana lib. 9. *Quam poſsis niueam dicere iure tuo.* Ita pro gelida, niuea ſeu niuoſa accipe. Iocus eſt in ambiguo Niueam.

De pugna damarum.

XXVII. XXXV.

Frontibus aduerſis molles concurrere damas
Vidimus & fati ſorte iacere pari.
Spectauere canes prædam, ſtupuitq; ſuperbus
Venator cultro nil ſupereſſe ſuo.
Unde leues animi tanto caluêre furore?
Sic pugnant tauri ſic cecidere viri.

Exhibuit damas inter ſe prælianteſ in theatro Domitianus. hoc miratur poëta velut Domitiani numine factum, vt imbelles alias & fugaces animantes in mortem, vt tauri & gladiatores concurrerent. FRONTIBVS ADVERSIS) qui mos cornutarum ferarum. MOLLES CONCVRRERE DAMAS) imbelles infrà, timidas. Plinius lib.8.cap.53. DAMAE) ſemiferum genus caprarum ſilueſtrium. De Damis vide Oppianum de ven.lib.2.p.155. Aelianus lib.7.cap.19. Animal. inter timidas feras numerat hinnulos, capreas, damas, lepores, &c. pygargos. FATI SORTE PARI) tam validè fortiterque concurrentes, vt ambæ conciderint ſtupentibus venatoribus, canibus, ſpectatoribus. SPECTAVERE CANES) conſtitêre canes cùm viderent damas in mutuam necem ſponte ruere: venatore opus non erat qui agitaret, aut ferro conficeret damas. CVLTRO) Venatorio. Venatores enim duplici telo aduerſus grandiores feras vtebantur, venabulo, quo ſuſtinebant feram, altero minore interficiebant. Mart.lib.14. Venabula.

Excipient apros expectabuntq; leones
Intrabunt vrſos ſit modò firma manus.

Et idem ibid. culter venatorius.

Si deiecta geres longo venabula roſtro
Hic breuis in grandem cominus ibit aprum.

Huius facit mentionem Suet.in Aug.c.13.de lixa. quem deprehenſum ait cultro venatorio cinctum. NIL SVPERESSE SVO) nam ſeipſas interfecerant, mutuoque concurſu corruerant. VNDE LEVES) concluſio ab admiratione, & comparatione maiorum, quibus æquat minora, taciteq; fortè ad Numen Domitiani factum hoc vult referri, vt lib.ſpectaculorum in fragmentis.

Cæſaris ante pedes ſupplex ſimiliq; roganti
Conſtitit, & prædam non tetigere canes.

LEVES ANIMI) timidi, molles tanta fuêre concitati rabie, vt in mutuas mortes concurrerent. SIC PVGNANT TAVRI) cùm committuntur, numine Domitiani impulſi. ſic gladiatores in arena, in mutua vulnera, cædemque totis viribus incumbunt, & pariter ſæpè cadunt.

Ad Olum.

XXVIII. XXXVI.

Cana eſt barba tibi: nigra eſt coma: tingere barbam
Non potes, hæc cauſa eſt: ſed potes Ole comam.

Medea celebratur ab inuentione capillorum fucandorum, cuius poſtea, velut diſcipula, imitatrix fuit Cleopatra. Poſtremò ad viros etiam tranſiit. Hinc ridet Lucillius anum capillos tingentem, & iurat nunquã futurum, vt ex Hecuba fiat Helena. Ridetur item & exploditur cæcus ab Archidamo Rege Lacedæmoniorum, fuco canos tegere conatus. Antipater Philippi Macedonis amicus ex iudicum albo eraſus eſt, quod capillos pariter & barbam fucaret, quod dicerent in crinibus infidum, nihilo fideliorem in rebus gerendis fore. Philippi Magni maior filius conſpicatus ſenem fucare comam, ne comam, inquit, tingas, ſed ſi potes genua, nempe ſenio iam labentia, ſic noſter ſuprà in Lentinum.

Mentiris iuuenem tinctis Lentine capillis
Tam ſubitò coruus qui modò cygnus eras.

Et lib.6.ep.57.& ep.74. Ab Ariſtophane Lyſicrates carpitur. à Propertio Cynthia. Plura de his capillorum pigmentis, & figmentis ſcribit Iunius de coma, cap.7. Caſaubonus ad Theophraſti charact.cap. περὶ κολακείας. Quod autem Poëta noſter dicat TINGERE BARBAM NON POTES) mirum videri poſſit, cùm legamus quoſdam & barbam infeciſſe. Sed reor neque Romæ moris fuiſſe, nec artificium tam commodè tegi potuiſſe, vt falleret ſpectatores, immò & raſo fuiſſe mento, nec barbam aluiſſe illo paſsim æuo, eoque minùs infici potuiſſe.

Ad

Ad Afrum.

XXXVII. XXIX.

Lege ep 44 lib. 1. ad Sextum.

Centum Coracinus, & ducenta Mancinus,
Trecenta debet Titius, hoc bis Albinus,
Decies Sabinus, alterumq́ Serranus.
Ex inſulis, fundisq́ tricies ſoldum,
Ex pecore redeunt ter ducena Parmenſi.
Totis diebus Afer hoc mihi narras:
Et teneo melius iſta quàm meum nomen.
Numeres oportet aliquid, vt pati poſſim:
Quotidianam refice nauſeam nummis.
Audire gratis, Afer, iſta non poſſum.

Auarum deſcribit Afrum. CENTVM CORACINVS) Coracinus, Mancinus, Sabinus, Serranus, nomina ſunt Debitorum Afri, quos ideo enumerat, vt oſtendat multa quidem ſibi deberi, ſed nihil propè poſsidere, eoque nihil poſſe donare Martiali, à quo timebat, ne poſceretur pecuniam, vel dono vel mutuo. Sed & contraria poteſt eſſe ſententia, & inanis ſtultaq; opum commemoratio & oſtentatio, quam reddit odioſiorem auaritia, dum nihil amicis largitur, immò ad inuidiam eorum ſua bona enumerat. CENTVM, DVCENTA, TRECENTA) Adiunge ſingulis, millia ſeſtertiûm. DECIES) centena millia ſeſtertiûm; hoc eſt, viginti quinque millia Philippæorum. EX INSVLIS FVNDISQVE TRICIES SOLDVM) tricies centena millia ſeſtertiûm integrè, id eſt, ſeptuaginta quinque millia Philippæorum. EX INSVLIS) Inſulas hîc intelligo non primaria notione, ſed ſecundaria. Inſulæ enim dictæ, quaſi in ſolo ſitæ, quæ vndequaq; mari ambiuntur. Inde domus in ciuitate quæ ſolæ ſtant, & ſeiunctæ ab aliis. Sic enim Feſtus & alij definiunt. Inſulæ ſunt dictæ, propriè, domus quæ non iunguntur parietibus cum vicinis, circuituque publico, aut priuato cinguntur. hoc intellectu accipe inſulas P. Victoris, Sexti, Rufi, Onuphrij, & aliorum in deſcriptione vrbis. Quanquam ſub imperatoribus (vt Heraldus obſeruauit) quæuis ædes locatitiæ inſulæ appellarentur. Gloſſæ Inſula νῆσος, συνοικία. Iam Inſularius ἐνοικιολόγος, ὁ τὸ ἐνοίκιον ἐκλεγόμενος, penſionum flagitator, & collector. Domini inſularum, locatores. Has ab Afro locatas credo, nobilioribus ciuibus, vti & villas, & agros, ex quibus tricies centena millia ſeſtertiûm plena integraque (hoc enim eſt ſoldum, id eſt, ſolidè integrè) accepit. ſic enim lib. 1. ad Calenum auarum dixit.

Non plenum modò vicies habebat.

Aliâs ſolidus apud Romanos erat aureus, & aureus ſolidus valebat centum ſeſtertios, vel viginti quinque denarios, ſeu drachmas, ita vt denarius hoc loco ponatur pro quatuor ſeſtertiis. Lege Hoſtum lib. 5. cap. 6. de ſolido aureo. Sed de hoc ſolido hîc non locus. Nam ſolidus pro aureo ante tempora Alexandri Seueri, latinis authoribus non fuit in vſu. ſolidum ſoluere dixit Cic. pro Rab. id eſt, integrum. Argentarius ab argentario ſolidum petit Quint. id eſt, integrum. EX PECORE REDEVNT) Ex vectigali pecuario Parmenſi quotannis accipio ſexcenta millia ſeſtertiûm, hoc eſt, quindecim millia Philippæorum. NVMERES OPORTET) ſoluas, des aliquid, vt moleſtiam compenſes quam patior, cùm hæc centies cogor audire, vt in poſterum patientius audiam. nam quis hæc toties gratis audiat?

An erat Publicanus, Afer pecuarius & Decumanus? Vt nihil det mutuum, donaſſet aliquid ad redimendam audientis moleſtiam.

Ad Charinum.

XXXIX. XXX.

Argenti genus omne comparaſti,
Et ſolus veteres Myronis artes,
Solus Praxitelis manus, Scopæq́,
Solus Phidiaci toreuma cœli,
Solus Mentoreos habes labores.
Nec deſunt tibi vera Glaniana,

Nec

Nec quæ Gallaico linuntur auro,
Nec menſis anaglypta de paternis.
Argentum tamen inter omne, miror
Quare non habeas, Charine, purum.

Charini os verberat hoc epigrammate. GENVS OMNE) cœlatum & elaboratum genus eſt. mox ſubiicit formas. cùm dicit Myronis, Praxitelis. Nomina ſua ſuis operibus memoriæ cauſa inſeribebant nobiles artifices, quod præter Senecam c.1. de Tranq. Vitæ & Conſol. ad Albinam, oſtendit Cicero Tuſcul. Q. lib.1. de Phidia, qui cùm vellet nomen ſuum Mineruæ, quam Atheni-enſibus ex ebore, & auro faciebat. idque locatores probiberent, ſeipſum, hoc eſt, ſimilem ſui ſpeciem incluſit in Clypeo Mineruæ. Idem Val. Maximus narrat. Phidias Clypeo Mineruæ effigiem ſuam incluſit, qua conuulſa, tota operis colligatio ſolueretur. MYRONIS) Myro Elenteris natus, floruit Olymp. 87. Ageladis diſcipulus, quem opera multa facientem BVCVLA, maximè celebrauit, in quam lib.4. Anthol. ſupra triginta extant epigrammata, pleraque verſa ab Anſonio, Alciato, Henrico Stephano, Vrſino, Velio, aliis. De Myronis operibus, Plinius lib.34. cap.8. PRAXITELIS) Praxiteles Olympiade centeſima quarta vixit. Venere marmorea Gnidia, & ænea nobilitatus: cuius opera recenſet Plinius lib.34. cap.8. De Venere Praxitelis, Lucianus de amorib. Athenæus lib.13. Val. Max. Anthol. lib.4. cap. εἰς ἄγαλμ. θεῶν, καὶ θεαινῶν. SCOPÆ QVI) Scopa, vt Pauſanias narrat in Arcadibus Parius fuit, & Marmorarius inſignis. De quo M. Tull. Scopæ laus eum Praxitele, & Phidia certauit Anthol. lib.4. cap. eod. εἰς θεῶν ἀγάλ. Plinius lib.34. cap.8. alij. PHIDIACI TORSVMA CŒLI) Phidias Princeps ſtatuariorum Athenienſis, vixit Olympiade octogeſima tertia, annum Vrbis conditæ trecenteſimum circiter, vt Plinius lib.34. cap.8. ſcriptum reliquit; illius opera pluria ſcriptorum monumentis commendantur, ſed Olympum propè conſcendit Iupiter Olympius ex ebore & auro, vt Plinius teſtatur, non Minerua, vt Budæus ex Plinio conatur oſtendere. ſed alij ebur. & aurum ad Mineruam referunt, vt Plato, qui in Hippia docet, quæ membra ærea, quæ eburnea fuerint. Thucydides auri pondus lib.2. proponit. De hac re Ariſtophanes in Pace & Scholiaſtes eiuſdem. Lucianus eius Lemniam anteponit omnibus, de qua Pauſanias in Atticis. Ouid.4. de Ponto. Plinius, Strabo, Anthol. lib.4. TOREVMA) eſt opus cœlatum, euiuſmodi ſunt patenæ, crateres, &c. torno fiunt, vt quidam tradunt. redi ad lib.3. epigr.35.

Artis Phidiacæ toreuma clarum.

CŒLI) Cœlum aurificum & argentariorum ſtilus, ſcalprum, & calamus. quo cœlant imagines, feras, &c. Statius Sil.4.

Hic tibi quæ docto multum vigilata Myroni
Æra laboriferi viuant, quæ marmora cælo
Praxitelis——

SOLVS MENTOREOS HABES LABORES) Diximus copiosè de hoc lib.3. epigram.41. NON DESVNT TIBI * VERA GLANIANA) Graniana habet Domitius, qui à Granio auctore, ſeu ſculptore dicta putat, vt alia Clodiana. Forniana apud Plinium lib.33. cap.10. ſic iſta Graniana. ſed cùm plerique legant Glaniana; Glanias autem ſeu Glanius ſit fluuius Latij, Liris appellatus ſeu Linternus, fieri poteſt, vt Glaniana à loco dicantur, & fluuio. Quid ſi legendum Graniana, vt eſt apud Plinium cap. dicto? NEC QVAE CALLAICO) Vaſa Callaica ſunt Phialæ cælatæ auro addito, de quibus infrà Martialis. l.14. V. * Vaſa.

Quamuis Callaico rubeant generoſa metallo
Glorior arte magis. nam meus iſte labor.

Callaicum aurum dicitur Hiſpanum aurum, nam Callaici, ſiue Gallaici Hiſpani, Gallis finitimi, qui & Callæci. Sipontinus ad ep.64. Domitium à Merula repræhenſum prætereo. Etſi nec Merula ſatis diſertè. Sed non abs re Sipontinus. cui ſuffragatorem addo Ouid. Faſt.

Tum ſibi Callaico Brutus cognomen ab hoſte
Fecit & Hiſpanam ſanguine tinxit humum.

Callaicum ergo metallum Hiſpanicum. NEC MENSIS ANAGLYPTA) Anaglypta ſic deſcribit Plinius lib.33. cap.11. *Nnnc anaglypta in aſperitatemq́ excisa circa linearum picturas quærimus.* Sunt igitur & hæc pocula cælata. ἀναγλύφω enim græcè cælo, ſculpo valet: ἀνάγλυφα ποτήρια ſculpta, cælata pocula, ſicut & ἀνάγλυφα. ARGENTVM TAMEN INTER OMNE) In promptu cauſa eſt. Charinus impurus erat, & qnidquid tangebat impurabat, quod & alia epigrammata produnt. lib.1. lib.6. &c.

* * *

Ad Poſthumum.

XL. XXXI.

Atria Piſonum ſtabant cum ſtemmate toto,
Et docti Senecæ ter numeranda domus.
Prætulimus tantis ſolum te, Poſthume, regnis:
Pauper eras, & eques, ſed mihi conſul eras.
Tecum ter denas numeraui, Poſthume, brumas:
Communis nobis lectus, & vnus erat.
Jam donare potes, iam perdere, plenus honorum,
Largus opum: expecto, Poſthume, quid facias.
Nil facis: & ſerum eſt alium mihi quærere regem,
Hoc fortuna placet? Poſthumus impoſuit.

Amicus vetus poſtquam factus eſt beatus, veteris amici eſt oblitus; hoc queritur Poëta ſub ficto nomine Poſthumi. ATRIA PISONVM) Piſonum clariſsima fuit ſemper familia Romæ, & doctorum virorum cultrix. Originem duxit à Numa Pompilio ſecundo Rege Rom. quod nummus oſtendit, in cuius antica parte Numæ nomen eſt expreſſum, in porticu Cn. Piſonis pro quæſtore, & nomen & caput. Hinc Piſones dicuntur ab Horatio Art. Poët. quam eiſdem inſcripſit, Pompilij ſanguis. Senſus diſtichi eſt, patebat mihi domus illuſtrium Piſonum, ad amicitiam, & patrocinium conciliandum, patebat & Senecarum, ſed hos tibi cunctos vni poſthabui. Piſo coniurârat in Neronem conſcio Seneca. hinc interfecti ambo. CVM STEMMATE TOTO) Ceris & imaginibus nobilitatos expreſsimus lib.2.ep.90.ad Quintilianum, vbi de atriis & ſtemmatis leges, quæ ſunt ad hunc locum opportuna. ET DOCTI SENECÆ TER NVMERANDA DOMVS) ob tres fratres, vt rectè Delrius exponit Senecam, Nouatum, & Melam ſeu Mellam: non (vt Domitius & Iunius volunt) tres illi Senecæ fuerũt Rhetor, filius Rhetoris, & Nepos Lucanus ex Mela; ſed tres filij Senecæ Rhetoris, cuius fuit obſcurior fama, filij tres clariſsimi Seneca philoſophus, & tragicus Neronis formator, Gallio ſeu Nouatus, & Mela. Lege quæ ad librum primum epig.ad Licinianum. Vnde ſcriptores, enarrauimus. Gyraldus etiam nobiſcum facit. PRAETVLIMVS TANTIS SOLVM TE) Pauperem te, & non Patritium, vt Piſones, ſed equitem, antepoſui & nobilioribus, & ditioribus, neque tamen ſecus colui, atque conſulem aut conſularem: amor enim aduerſus te mihi loco honorum & opum fuit. TECVM TER DENAS) Enumerat argumenta veri amoris ſui erga Poſthumum, primum erat, quod potentioribus & nobilioribus tenuiorem, & inferiorem antepoſuerit. Alterum quod ab ineunte ætate, Poſthumum coluerit triginta ipſos annos. Ter denæ brumæ triginta ſunt anni. COMMVNIS NOBIS LECTVS) Tertium à contubernio & conuictu. IAM DONARE POTES) Iam experiar an eadem tu me fide, & fœdere colueris, ac amaris quo te ego, an verò tantum ſimulâris amicitiam. Iam tibi copia eſt dandi & donandi, ac perdendi aliquid amici cauſa. NIL FACIS) Nil das, & ego iam amicos, alioſq; reges, ſeu patronos non inuenio, nouus enim amicus, nouus nummus. HOC FORTVNA PLACET?) Concluſio ab indignitate. Cur tu fortuna beaſti Poſthumum, quem tam inſolentem, & ingratum futurum nôras? bibit mandragoram & Lethen, obliterauit memoriam, omnem omnium officiorum & amicitiæ, impoſuit mihi & tibi, beaſſe non debueras, aut beatum rurſus perdere. Geminum huic eſt lib.1.ad Scæuolam, ep.104.& lib.2.ad Candidum.

De ead. re eſt Ouidij eleg.3.4. de Ponto ad diſſimulantem amicitiam.

Dat tibi diuitias: ecquid ſunt illa duorum?
Das partem, multum eſt. Candide das aliquid?
Mecum ergo miſer es. quod ſi Deus ore ſereno
Annuerit, felix Candide ſolus eris.

Et libr.2. Epigram.43.

Ex opibus tantũ veteri fidoq; ſodali
Das nihil, & dicis, Candide, κοινὰ φίλων.

In

In malè recitantem.

XXXII. XLI.

Quid recitaturus circundas vellera collo?
Conueniunt noſtris auribus iſta magis.

Vt frigus defenderent,& vocem ſeruarent, vtebantur, præſertim qui raui laborabant, focalibus, quæ vocat hoc loco vellera, alibi lanam in diſtichis. Focalia autem erant faſciæ, ſeu vellera, quibus aures, fauces, & colla muniebant à frigore. A faucibus autem focalia dicebantur, quaſi faucalia, vt Clodius, Claudius,&c. Horat.Sat.3.lib.2.

——ponas inſignia morbi
Faſciolas,cubital,focalia——

Vbi lexicographorum fœdum emenda errorem, quo iuuentutem fallunt, cùm tradunt focale eſſe ferrum ignitum, quo criſpantur crines, ad quem errorem adducũt hunc locum Horatij. Audi Cælium Rhodiginum lib.18.cap.10. Id verbum (focalia) non à foco deflexum puto, ſed à faucibus inclinatum potius, diciq́ue eo nomine colli ornamenta: quod ſignificat etiam Acron, & Porphyrio ad locũ Horatij adductum. Quanquam ægritudinis remedia verius appellarentur focalia, quod itẽ innuit Porphyrio,& monſtrat apertiſsimè Quintil. Palliolũ, inquit, ſicut faſcias, quibus crura veſtiuntur,& focalia,& auriũ ligamẽta ſola excuſare poteſt valetudo. Et Mart.lib.12.

Quod lana caput alligas Carine
Non aures tibi ſed dolent capilli.

Focalibus enim etiam aures obturabant recitaturi, ne obſtrepentium clamore exterrerentur. Poëta ludit & ridet ineptum & raucum recitatorem, qui enicabat auditores. De recitatoribus plenè lib.10.

De Veſuuio monte.

XXXIII. XLIV.

Hic eſt Pampineis viridis modo Veſuius vmbris:
Preſſerat hic madidos nobilis vua lacus.
Hæc iuga, quàm Nyſæ colles, plus Bacchus amauit:
Hoc nuper Satyri monte dedere choros.
Hæc Veneris ſedes Lacedæmone gratior illi:
Hic locus Herculeo nomine clarus erat.
Cuncta iacent flammis,& triſti merſa fauilla:
Nec ſuperi vellent hoc licuiſſe ſibi.

Laus Veſuuij montis Campaniæ,& incendium. VESVIVS) Græci βέσβιον, vt Xiph. in Tito. Plutarchus, quem malè interpretans vertit Lesbium. Strabo tamen οὐεσούιον appellat, Latini Veſebium, Vesbium, Veſuium, Veſeuum,& appoſitum inde, Veſuuia,& Veſenia iuga. Virgil. Hodie Summa dicitur. eſt nobilis vino nobiliſsimo, quod Græcum appellant. Veſuius etiam Silius dixit.

Sic vbi vi cæca tandem deuictus, ad aſtra
Euomuit paſtos per ſæcula Veſuius ignes.

PAMPINEIS VMBRIS VIRIDIS) vitifer, vini ferax. Florus. Hìc amicti vitibus mõtes Gaurus, Falernus, Maſsicus,& pulcherrimus omnium Veſuuius Aetnæ imitator. Idem Strabo li.5. qui agris cinctum ait optimis, Cæterùm ſterilem in vertice. PRESSERAT HIC MADIDOS) Expreſſerat vinum nobilè. LACVS) Torcularia, quibus vuæ preſſæ fundunt nectar, lacus, qui excipiunt, prælo ſubactas, vuas. HÆC IVGA, QVAM NYSÆ COLLES) Nyſa mons Indiæ, vbi Bacchus ex Iouis femore editus. Vnde Dionyſos appellatur, aliâs Meros, græcè μηρὸς, hoc eſt, femur. plura lib. 8.ep.38. Plinius, Polyænus lib.1.ſtrat. Strabo, Mela, alij. SATYRI) Faunorum natio, de quibus Mythologici. Dij ſunt montium,& monticolæ vocantur Bacchi ſatellitium. HAEC VENERIS SEDES) ob fana Veneri,& Herculi in Veſuuio dicata. De Veneris templis lege Pauſaniam cùm alibi tum in Laconicis. CVNCTA IACENT FLAMMIS) In hoc πολυθρυλλήτῳ Veſuuij incẽdio, (quod imperante Tito exarſit, vt Suetonius, Papinius, Silius, Dio, Euſebius * in Chronicis, Oroſius, Sextus Rufus, P.Victor prodiderunt) periit ille naturæ interpres & Antiſtes Plinius, hauſta bina oppida cum pluribus pagis Herculanium,& Pompei. Statius in Siluis.

** Qui tamen Pliniũ.12. Traiani anno illũ periſſe ſcribit, dum Veſuuium viſeret.*

Mira fides credétne virum ventura propago
Cùm ſegetes iterum, cùm iam hæc deſerta virebunt
Infra vrbes populosq́; premi——

b Proco-

Procopius lib.2. de bello Gothico propè incredibilia narrat de huius montis admiranda tempeſtate, tantos enim & tam altos cinerum globos elatos, vt vento Conſtantinopolim vſque nubes illa deferretur. Sed vniuerſum hoc incendium, eiuſque exordium, incrementa, mugitus, ſonitus, fremitusque accuratiſsimè deſcripſit, Secundus ad Tacitum lib.6. epiſt.16. & 20. vbi & auunculi mortem, & ſuum periculum, & totum loci excidium depingit. De eodem Vitruuius lib. 2. cap.6. Et Philander, Torrentius ad Suet. Titum. Tertullianus Apolog. cap.8 * Minucius Felix in Octauio, Pacianus de Pœnitentia, Lactantius de ira Dei, c.23. Et nuper in Herculis Prodico, Pighius, Catanæus, Cælius Rhod. li.15. c.15. copioſè præter eos quos ſuprà adduximus. Plinius verò lib.2. cap.106. omnes orbis terrarum montes flammas vomentes enumerat, inter quos tamen hic non eſt. Primum reor tum erupiſſe cùm illi extremum diem attulit. NEC SVPERI VELLENT) Etiam ſuperi dolent ſuper hac clade, qui noluiſſent ſe tantum poſſe, quantum in rerum natura poſſunt.

** forte 48.*

Ad Phœbum.

XLV. XXXIV.

Hæc tibi pro nato plena dat lætus acerra
Phœbe, Palatinus munera Parthenius,
Vt, qui prima nouo ſignat quinquennia luſtro,
Impleat innumeras Burrus Olympiadas.
Fac rata vota patris, ſic te tua diligat vxor,
Gaudeat & certa virginitate ſoror.
Perpetuo ſic flore mices: ſic denique non ſint
Tam longæ Bromio, quàm tibi Phœbe, comæ.

Burri quinquennis Parthenij filij natalem celebrat. HAEC MVNERA DAT TIBI) hoc thus adolet tibi Phœbe tuus Parthenius, de plena acerra, liberali manu pro ſalute filij ſui. ACERRA) ara fuit, vt Feſtus docet, quæ ante mortuum poni ſolebat, in qua odores incendebantur. Alij arculam thurariam, in qua thus reponebant àcerram aiunt dictam. Gloſſarium vetus acerra thuraria λιβανωτρὶς. Et hoc intellectu hîc vſurpatur, ſic tamen vt acerra ponatur ſynecdochicῶs, pars pro toto, acerra pro toto ſacrificio. PHOEBE) quare Phœbo? quiáne ſemper iuuenis, & imberbis Phœbus, & perpetuo flore micans, vt ait noſter Poëta, vt illi merito iuuentus commendetur? MVNERA) ſacrificia, libamina. PALATINVS PARTHENIVS) Domitiano à cubiculo, qui Parthenio ius gladij ferendi dedit, à quo tamen cum Maximo, & Sigerio liberto, & Stephano Domitillæ procuratore, vt in Domit. Xiph. narrat per inſidias confectus & interfectus eſt. Suet. & Zonaras. PALATINVS) dicitur, quia in palatio ſeruiebat Cæſari. SIGNAT QVINQVENNIA) Vt Burrus filius Parthenij quinquennis, qui iam alterum luſtrum incipit, hoc eſt, ſextum annum, viuat infinitos annos. OLYMPIADAS) Olympias non eſt ſpatium quinque annorum vt luſtrum, ſed quatuor, ita vt quinto anno, quadriennio exacto celebrarentur Olympici ludi. De Olympiadibus alibi copioſius diſſeremus. FAC RATA VOTA PATRIS) Phœbe damna votis Parthenium, vt ſuperſtes ſit filius, ſic te tua Daphnis Penei filia in laurum verſa Phœbe diligat, quam tu vxorem cupiebas, vt eſt apud Ouid. primo Mutat.

De Parthenio Pomponius lib. 41. de hered. inſt. Marcellin. lib.15 Tertull. Apol. Aurelius Victor Nerua. Oroſius lib.7. à quo vocatur Spado, nō quod eſſet eunuchus, ſed à militibus abſciſsis genitalibus interfectus. Adde Philoſtratum in vita Apollonij. Sidoniū epiſt. 7. lib.5.

——At quoniam coniunx mea non potes eſſe
Arbor eris certè dixit mea——

GAVDEAT ET CERTA VIRGINITATE SOROR) Diana venatrix æterna Virgo ſoror Apollinis Latonæ proles. De virginitate illius ſcribit Callimachus in hymnis, Ouid. in Met. Lege Nathal. Myth. lib.3. cap.18. PERPETVO SIC FLORE MICES) Iuuenili vultu comatus tamen & crinitus fingebatur, ſuaque Cæſarie gloriabatur. Ouid.

Nondum laurus erat longoque decentia crine
Tempora cingebat de qualibet arbore Phœbus.

Et idem: *Vtque meum intonſis caput eſt iuuenile capillis.*

Præfuit capillitio, cui & primitiæ capillorum ſacrabantur, vt alibi didiciſti. Iunius plura, de coma. BROMIO) Nam & Bacchus gloriabatur æterno flore iuuentæ. Ouid. 4. Mutat.

——tibi enim inconſumpta iuuentus
Tu puer æternus tu formoſiſſimus alto
Conſpiceris cœlo, tibi, cum ſine cornibus aſtas
Virgineum caput eſt——

En vir-

En virgineum inquit caput. ergo imberbe, ceruix tamen crinita. certare igitur iſta duo numina crinium decore videbantur. Huic Poëta Phœbum optat in certamine Victorem.

De Sabello.

XXXV. XLVI.

Saturnalia diuitem Sabellum
Fecerunt. meritò tumet Sabellus:
Nec quemquam putat eſſe, prædicatq́;
Inter cauſsidicos beatiorem.
Hos faſtus, animoſq́; dat Sabello
Farris ſemodius, fabaq́; freſſæ,
Et turis, piperisq́; tres ſelibræ;
Et lucanica ventre cum faliſco,
Et nigri Syra defruti lagena,
Et ficus Libyca gelata teſta,
Cum bulbis, cochleisq́; caſeoque.
Piceno quoquè venit à cliente
Parcæ ciſtula non capax oliuæ,
Et craſſa figuli polita cælo
Septenaria Syntheſis Sagunti,
Hiſpanæ luteum rotæ toreuma,
Et lato variata mappa clauo.
Saturnalia fructuoſiora
Annis non habuit decem Sabellus.

Sabelli Cauſsidici inopes ridet opes. SATVRNALIA DIVITEM SABELLVM FECERVNT) nam xenia mittebantur amicis Saturnalibus, vt lib.13. expoſuimus. TVMET) ob munera, & xenia quæ iactat. FARRIS SEMODIVS) Far xenij loco mittebatur. Mart. lib.13.

Imbue plebeias cluſinis pultibus ollas,
Et ſatur in vacuis dulcia muſta bibas.

Vbi de farre copioſi fuimus. Faba fracta ita parabatur, vt ſcribit Platina Crem. lib.7. Tamdiu in aqua ſines donec, &c. SEMODIVS) pars dimidia modij. Modius menſura erat aridorũ, vt ſemodius, ſextarius, hemina, acetabulum, cyathus, ligula liquidorum & aridorum. Modius libras 26. & vncias 8. capiebat; ſemodius ergo libras tredecim, ſextarios octo, vncias 4. Lege Phil. de menſuris & ponderibus. FABAEQVE FRESSAE) molitæ, fractæ, Columella, Plinius; frendere enim eſt frangere. ET THVRIS PIPERISQVE) De thure & pipere in xeniis ep.4. & 5. cognoſces. De pipere ſcribit etiam Athenæus lib.2. cap.28. & Dioſcorides præter Plinium & alios. SELIBRAE) ſelibra eſt ſemilibra, tres ſelibræ eſt ſeſquilibra, id eſt, vna cum dimidia. amant verò hoc genus loquendi cùm Græci tum Latini. Pollux. *φίλον δὲ τοῖς ἀρχαίοις, καὶ τὸ ἓν ἥμισυ τάλαντον τρία ἡμιτάλαντα λέγειν. Solent veteres talentum & ſemis per tria dimidia efferre.* Quod Caſaubonus ad Theophraſti characteres ex Hippocrate, Platone, Xenophonte, Athenæo, Dioſcoride, aliis confirmat. Apud Latinos Impp. in Cod. Theod. *Sex ſemiliquæ* pro tribus ſiliquis. Auguſtus in teſtam. *Ex parte dimidia & ſextante*, pro beſſe. Monet idem doctè, huic loquendi generi ſimile eſſe, planè tamen ſignificatione diuerſum. ſi dicas *τρίτον ἡμιωβόλιον*, id eſt, duos obolos ſemis, & ſeſtertius nũmus ſeu pes. id eſt, duo aſſes & ſemis, duo pedes ſemis, vbi & Volfium Demoſthenis interpretem hæc perperam intelligentem docet litteras. c. *περὶ ἀπονοίας*. ET LVCANICA) De Lucanica Mart. lib.13. epigram.35.

Filia Picenæ venio Lucanica porcæ
Pultibus hinc niueis grata corona datur.

Vbi plura de Lucanicis farciminibus. FALISCO) etiam Papinius coniungit Lucanicas cum

faliſcis ad Plotium; Non *Lucanica*, inquit, *non graues faliſci*. Faliſci Faliſcorum Tuſciæ oppidum eſt, Hirpas Solinus vocat. Haleſci dicebantur olim Ouid.

Venerat Atridæ fatis agitatus Haleſcus
A quo ſe dictam terra Faliſca putat.

Venter ergo Faliſcus porcinus, ſuillus in Faliſcis primum in cibum paratus. Quo pacto fiant, quæ inteſtinis ingerantur leges apud Cælium Apicium lib.2. de re cul. c.6, Platinam Cremon. lib.6. tit. Lucanicæ. Athenæus lib.9. Lucanicas Iſicia ex Vlpiano nominat, vti & Arnobius & Macrobius lib.2. c.8. ex Alexandro Aphrodiſio Problem.22. lib.1. qui ἰσικὸν appellitat. Caſaubonum ad lib.9. Athen. lege. Lampridius in Heliog. Iſicia ex piſce primum inuenta Heliogabalo tribuit, itaque nominat. Et nigri Stra) Defrutum vinum eſt muſto ad dimidias decocto. Athenæo ἕψημα παρέγχυμα γλυκύς, vel γλυκεῖς. Aliud genus defruti eſt muſto ad tertias decocto, & vocatur ſapa, græcè σιραῖον. prius hîc intelligit Martialis, nam quod Domitius ait ſapam exprimi, cùm dicit Poëta, Syra, id abs re eſt. Nam & σιραῖον dicitur primamque tendit. Plinius lib.14. cap.21. *Ipſa quoque defruta, ac ſapas cum ſit cælum ſine lunâ, hoc eſt in ſideris coitu, neque alio die coqui iubent, &c.* Idem cap.14. *Nam ſiræum, quod alij hepſema, noſtri ſapam appellant, ingenij non naturæ opus eſt, muſto ad partem tertiam menſuræ decocto, quod vbi factum ad dimidiam eſt, defrutum vocamus.* De defruto ſic Papinius lib.4. Sil. ad Plotium.

Dulci defruta vel lutoſa Caeno.

Stra) Lagena vitrea. nam vitrum in Syria inuentum, vt Plinius lib.31. cap.26. planiſsimè docet, quidquid contra Domitius. Syrus enim & Syra non ſignificat ſapam, ſed ſiræum. Et ficvs Libyca gelata) Ficus aliæ ſunt æſtiuæ, aliæ hibernæ. De hibernis hîc loquimur. Cato Africanas primus appellauit, cauſſamque belli Punici tertij ex pomo Africano, ſeu fico in ſenatu Romano, pro pridie Carthagine dempta præbuit. Saguntinas vocat hibernas. De Mæſianis ita ſcribit Plinius lib.15. cap.18. *Sunt & hibernæ quibuſdam Prouinciis ſicut Mæſia, ſed artis non naturæ. Paruarum genus arborum, poſt autumnum fimo contegunt, deprehenſaſque in his hyeme groſſos: quæ mitiore cælo refoſſæ cum arbore ſimul atque in lucem remiſſæ, nouos ſoles alioſque, quàm quibus vixere, auidè tanquam iterum natæ accipiunt, & cum venientium flore matureſcunt, alieno præcoces anno in tractu, vel gelidiſſimo.* Ex quibus intelligis, omnia quæ hîc à Plinio de Mæſia dicuntur à Domitio ad Africanas referri. ſed idem fortè hibernis Africanis factitatum. Quod & apud nos fieri amat. Gelata testa) corio frigidiore & duriuſculo. Cvm bvlbis) bulborum duplex genus, vomitorium, & eſculentum, antiquis, vt Matthiolus ad Dioſcorid. lib.2. cap.166. ſcribit, notiſsimum, hodie prorſus incognitum. Græcis βολβὸς ἐδώδιμος, de quo multa Plinius, Dioſcorides, alij herbarij. Mart. lib.13.

Cùm ſit anus coniunx, & ſint tibi mortua membra
Nil aliud bulbis quàm ſatur eſſe potes.

Bulbus ſalax herba. Petronius Satyrico. Mox cibis validioribus paſtus, id eſt, bulbis, cochlearumque ſine iure ceruicibus. Vim bulborum Alexis, & Xenarchus apud Athenæum produnt. lib.2. quo loco multa ex multis de bulbis. Caſaubonus cap.5. lib.2. Athen. Cochleisqve) de Cochleis & caſeis, nihil eſt quod dicam, cum de caſeis lib.13. vbertim diſſertatum ſit; Cochleas etiam infantes norunt. qui tamen varia earum genera, eſum, cupedias, luxum in iis Romanorum noſſe percupit, Dioſcoridem legat cap.9. lib.2. & Matthiolum, Plinium lib.9. cap.56. Galenum lib.11. ſimpl. med. Athenæus lib.2. fusè de his, & fuſius Caſaubonus. 22. c. qui genera & prouerbia ſeu dicta inde, narrat.

Piceno qvoqve venit a cliente) De oliuis ex agro Piceno quæ lib.13. diximus, reperies ad hunc verſum Mart.

Hæc quæ Picenis venit ſubducta trapetis
Inchoat, atque eadem finit oliua dapes.

Hic extenuat munus. Ciſtellam enim tam anguſtam fuiſſe iocabundus dicit, vt vix paucarum oliuarum capax fuerit. Et crasso figvli) De vaſis Saguntinis Plinius lib.35. cap.12. *Retinet hanc* (vaſorum) *nobilitatem, & Aretium in Italia, & calicum tantum Surrentum, Aſta, Polentia, in Hiſpania Saguntum, in Aſia Pergamum.* Genus ergo poculi ſyntheſis hoc loco (aliâs veſtis genus, vt alibi dictum eſt) & poculi figlini, ex argilla facti, non admodum præſtantis aut cari; quod lib.14. Martialis docet ep.108.

Quæ non ſollicitus teneat ſeruetque miniſter
Sume Saguntino pocula ficta luto.

Et hîc craſſo cœlo polita ſyntheſis rudi Minerua, materia vili. Septenaria synthesis) ineptæ ſanè Lugdunenſes notæ ex Domitio aliud dicente, ſyntheſis vas capiens ſeptem quincunces, Domitius cum Septenariam exponit capacem ſeptuncis, & rectè: ſi enim ſeptem quincunces vnicum poculum cepiſſet, maius fuiſſet quàm frugalitas Romanorum toleraſſet. Septunx autem eſt calix ſeptem Cyathorum capax, duodecim autem cyathi ſextarium implent. Sextarius eſt media menſura, aut paullò amplius, niſi ſeptem pocula Saguntina malis cum Turnebo intelligere, quod non diſplicet, vt ad ſyntheſin veſtem alludat. Hispanæ lvtsvm rotas torevma)

ſyntheſis

ſynthesis quæ fuit figuli Hiſpani, ſeu Saguntini torno facta. ET LATO VARIATA) Mappæ ad limbum purpureis clauis variari ſolebant. Bayſius, mappæ hîc dicuntur linteola menſaria, ſeu mantilia, quibus inter cœnam manus abſtergebant. erant aurea nonnunquam, vel coccoclauata, vel aureata, Lampridium in Alexandro, Vopiſcum Tacito. Capitolinum Gallien. Fuluium Vrſinum Append. ad Petri Ciaconij triclinium, &c. vide. De tunicis laticlauiis dicemus lib. 6. & iam ſuprà aliquid attigimus. SATVRNALIA FRVCTVOSIORA) Epiphonema cum irriſione. cùm hæc omnia quæ enumerauit, munera fuerint leuiſsima, & Sabellus nunquam maiora, deteriora ſemper acceperit, vides quam fuerit beatus & copioſus.

De Phaëthonte.

XXXVI. XLVII.

Encauſtus Phaëthon tabula depictus in hac eſt.
Quid tibi vis, dipyron qui Phaëthonta facis?

Encauſto pingendi duo fuere genera antiquitus, cera & in ebore, ceſtro, hoc eſt, viriculo, donec claſſes pingi cæpere; hoc tertium acceſsit reſolutis igni ceris penicillo vtendi, quæ pictura in nauibus nec ſole, nec ſale ventiſque corrumpebatur. Ceris autem pingere, & picturam inurere fertur primus tentaſſe Ariſtides. Deinde Praxiteles, qui artem perpoliuit. Alij referunt inuentionem ad Polygnatum Nicanorem, & Archeſilaum Parios. Lyſippus Aeginæ picturæ ſuæ inſcripſit ἐνέκαυσεν. Pamphilus Apellis præceptor artem encauſtices docuiſſe primus rraditur, Plinius lib. 35. cap. 11. ENCAVSTVS PHAETHON) pictus & inuſtus encauſto. DIPYRON QVI PHAETHONTA FACIS?) Alludit fabulam & caſum Phaëthontis cum fulmine ictus & flammatus in Euridanum, ſeu Padum eſt præceps actus, & nunc iterum quaſi eundem caſum ſubiit cum encauſto pictus eſt inuſtus, eoque meritò Dipyros, id eſt, bis vſtus dici poteſt, ſæuum ergo videri poſſe pictorem, qui iam vſtulatum vrat denuo miſerum Phaëthontem. iocus eſt, vt ille de Troia:

Carminis Iliaci libros conſumpſit aſellus.
Hoc fatum Troiæ eſt, aut equus aut aſinus.

Ad Flaccum.

XXXVII. XLIX.

Neſcis, crede mihi, quid ſint epigrammata Flacce:
Qui tantùm luſus illa, iocosq; putas:
Ille magis ludit, qui ſcribit prandia ſæui
Tereos, aut cœnam, crude Thyeſta, tuam.
Aut puero liquidas aptantem Dædalon alas,
Paſcentem Siculas aut Polyphemon oues.
A noſtris procul eſt omnis veſica libellis:
Muſa nec inſano Syrmate noſtra tumet.
Illa tamen laudant omnes, mirantur, adorant.
Confiteor: laudant illa; ſed iſta legunt.

Epigrammata non nugas agunt, ſed res veras tractant. ILLE MAGIS LVDIT) Illi inquit magis ludunt & iocantur, qui tragœdias ſcribunt, & fabulas. De Tereo & nos alibi diximus, & tute leges apud Ouid. 6. Met. Strab. lib. 9. Virg. in Sileno, Homer. lib. Odyſſ. 7. Sophoclem Elect. Pauſoniam in Atticis, Mitholog. CRVDE THYESTA) De Atreo & Thyeſta lib. 3. ep. 45. narrauimus. *Ouidius crudū* AVT PVERO LIQVIDAS) Fabula Tyrunculis etiam Muſarum protrita quam Ouid. 8. Met. ele- *Atreum appel-* gantiſsimè deſcribit. Natalis comes Mythol. lib. 7. cap. 6. Vberius etiam quàm erat neceſſe eſt pro- *lauit, id eſt,* ſecutus. Ego verbum non ampliùs addo. *crudelem.* PASCENTEM SICVLAS) Et hæc fabula nullo indiget Oedipo: cui enim monſtrum illud horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum, *Polyphemum* ignotum? Homerus Odyſſ. Virgil. Aen. Ouid. Met. Lucianus, Mythologi, Theocritus, Heſiodus, *dicit.* ſexcenti alij, Pauſonias, Tzetzes. A NOSTRIS PROCVL EST) A noſtris epigrammatis abeſt omnis tumor & vanitas. VESICA) tranſlatè hîc pro tumido genere ſcripti; vt veſica plena venti, & animæ turget, ita carmen vel Heroicum, vel tragicum cothurnatum aſſurgit & tumet, quod Horat. de Aeſchylo.

Et docuit magnumq; loqui, nitiq; cothurno.

SYRMA) Veſtis tragica à σύρω traho. Ciclas eſt oblonga, & humum verrens. hîc metaphoricῶs. inſano ſyrmate tragico ſtilo, & Sophoclæo cothurno. Sed humilis eſt noſtra Muſa, genus dicendi ſubtile, & argutum ſequitur. ILLA TAMEN LAVDANT OMNES) Facit loquentem Flaccum, & obiicientem celebrari maximè tragicos & epicos, & eſſe in ſumma Romanorum Græcorumque exiſtimatione. CONFITEOR: LAVDANT ILLA) Oſtendit quo genere ſcripti lector magis capiatur. illône longo, perpetuo, & regio, an hoc breui, arguto, venuſto, ſubtili, & vſu ipſo docet placere magis epigrãmata, quàm vel epos, vel ſcriptum in tergo, & nondum finitum oreſten.

Ad Cæcilianum.

LI. XXXVIII.

Cùm tibi non eſſent ſex millia, Cæciliane,
Ingenti latè, vectus es hexaphoro.
* Fortuna. *Poſtquam bis decies tribuit Dea * cæca, ſinumq́;*
Ruperunt nummi: factus es, ecce, pedes.
Quid tibi pro meritis, & tantis laudibus optem?
Dij tradant ſellam, Cæciliane, tibi.

Pauper ſplendidè, diues ſordide viuebat Cæcilianus: hoc dolet Poëta, qui deteſtatur auaritiam hominis, & priorem imprecatur paupertatem. SEX MILLIA) ſeſtertiûm. hoc eſt, centum quinquaginta Philippæi. VECTVS ES HEXAPHORO) ſellam quam ſex lecticarij ſubibant humeris, quod eſt beatiorum hominum. Iuuenal. ——*ſexta ceruice feratur.*

POSTQVAM BIS DECIES) quinquaginta millia Philippæorum. DEA CAECA) Fortuna. Fortunæ imaginem ad vnguem expreſſam habes apud Alciatum emblemate 98. & explicatã ibidem à Claudio Minoë PEDES) copioſus, & diues pedibus incedis, tùm antea pauper geſtarere. QVID TIBI PRO MERITIS) Ab imprecatione concludit. Qui beatus beatitate, & fortuna abuteris, imo vti neſcis, dignus es qui redeas ad egeſtatis infelicitatem, qua te, vt ſuperi mactent, opto. Videtur illi precari opes, nam opulenti hexaphoro, & octophoro geſtabantur, cùm contrarium vouet, immò morbos, nam morbidi geſtabantur. Cælius Aurel. lib. 1. Tard. c. 5. paſſ.

In Ædilum.

De hoc eod. ſed Hedylo dictũ eſt ep. lib. 9. 58.

LII. XXXIX.

Geſtari iunctis niſi deſinis, Ædile capris:
Qui modò ficus eras, iam caprificus eris.

Lib. 3. 66. Iocatur in Aedilum ex verbis capris, ficus, caprificus, vt ſuprà ex αἰγὸς & nautæ dixit Argonautæ alio ſenſu, quam aliâs Argonautæ intelliguntur. Aedilus fici morbo laborabat, interimq́; geſtabatur ab edoctis, & cicuratis fortè capris; ominatur inde poëta futurum, vt qui antea fuerit ficus, mox caprificus fiat, ratione tantum ſyllabarum & vocum, non veræ ſignificationis habita. Ex capris enim & ficus ſit caprificus, vt ex argos & nautæ argonautæ. Nec de capris ſub iugũ ductis incredibile eſt, cum ſuprà lib. 1. 105. tigres, pardos, ceruos, vrſos, apros, biſontes, &c. iugum ſubiiſſe legerimus. Et vero non diſsimilia in hiſtoricis reperiamus. Lampridium in Alagabalo, ſeu Heliogabalo audiamus. *Canes quaternos ingentes iunxit ad currum, & ſic eſt vectatus intra domum regiam, idq́; priuatus in agris ſuis fecit. Proceſsit in publicum, & quatuor ceruis iunctis ingentibus. Iunxit ſibi & leones, Matrem magnã ſe appellans: iunxit & tigres, Liberum ſeſe vocans, &c.* taceo quæ ſequuntur, nec fabulas poëtarũ perſequor olores Veneris, dracones Cereris, pauones Iunonis. Sunt qui hîc capras intelligant, quales Heliogabalus iunxit indignas ſcholis noſtris, & ſcholiis.

De caprifico arbore ſilueſtri dictum lib. 10. epig. 2.

Ad Coſmum.

LIII. XL.

* intra, al. *Hunc quem ſæpè vides * inter penètralia noſtra,*
Pallados, & templi limina, Coſme, noui
Cum baculo peraq́; ſenem: cui cana, putriſq́;
Stat coma, & in pectus ſordida barba cadit:

Cereæ

Cerea quem nudi tegit vxor abolla grabati,
Cuique datis latrat obuia turba cibis.
Eſſe putas Cynicum deceptus imagine falſa?
Non eſt hic Cynicus, Coſme: quid ergo? canis.

Mordet canem, hoc eſt, Cynicum Philoſophum, elegansq; deſcriptio eſt philoſophi Cynici à cultu eorum. PALLADIS) Templum Mineruæ Flauianæ à Domitiano conditum intelligit. Reg. 6. ad Malum Punicum. P. V. 6. Regione & Sextus Rufus, de quo li. 9. 4. & totum epigramma lib 9. ſecundum Cynici dicebant ſe Herculi ſimiles, quod vt ille clauam, ſic ipſi baculum ferrent. imò quod totum exprimerent Herculem Antipater lib. 2. Anthol.

Αἰάζει πήρη τε καὶ ἡράκλειον ἄεισον
Βεῖδυσινωπίζυ Διογένεος ῥόπαλον.

Luget pera & Herculea claua & ſordidati Diogenis ſcipio, &c.

Lucianus ἐν Βίων πράσει· ἀγορ. ζηλοῖς δὲ τίνα; Διογ. τὸν ἡρακλέα. Imitaris quempiam? Herculem. Laertius in Diog. τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα τοῦ βίου λέγων διεξάγειν ὅνπερ καὶ ἡρακλῆς, cùm diceret, eandem vitæ rationem ſequi quam ſecutus eſſet Hercules. Auſonij epig. 22. & 23. quære. De baculo Cynico eſt illud Lucilij.

Ἀλλὰ τρέφει πώγωνα καὶ ἐκ τελόδυ ξύλον ἄρας.

Hinc vocati ſunt βακτροπροσαῖται, hoc eſt, cum baculo mendicantes. De eodem baculo lib. 4. εἰς φιλοσόφους. Primus enim è Cynica diſciplina pallium duplicatum ferebat Diogenes vt Laertius in Diogene Cynico refert, quamuis idem Anthiſtenem Cynicæ auctorem pallium duplicatum, baculum, peram geſtaſſe teſtetur, teſtatur & hoc Suidas & Ammonius. Pera, ſcipio, & hydria tota ſupellex erat. Auſonius epig. 52.

2. Anthol. cap. εἰς φιλοσόφους vbi pleraque in Cynicos ſcripta.

Pera, polenta, tribon, baculus, ſcyphus, arta ſupellex,
Iſta fuit Cynici, ſed putat hanc nimiam, &c.

Ex illo Græco 3. Anthol. expreſſum.

Βάκτρον καὶ πήρη καὶ δίπλοον εἷμα σοφοῖο, &c.

Talis fuiſſe videtur qui ab Herodiano deſcribitur in Commodo. πρίν τι λέγεσθαι ἢ πράττεσθαι ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἀνὴρ φιλοσόφου φέρων σχῆμα (βάκτρον γὰρ ἦν αὐτῷ μετὰ χεῖρας ἡμιγύμνῳ τε αὐτῷ ἐκκρεμὴς πήρα) εἰσδραμὼν, &c. *Priuſquam quicquam diceretur, ageretur q; in ſcena; repentè quidam philoſophi habitu, (manu enim baculum geſtabat, eiq; ſeminudo pera dependebat) curriculo prodiit, &c.* PERA) Eſt pera ſacculi viatorij genus à collo ad lumbos pendens, quo obſonia feruntur Cynicorum propria. Mart. lib. 14.

Ne mendica ferat barbati prandia nudi
Dormiat & tetrico cum cane, pera rogat.

De eadam pera Cynica Antipater, vt ſuprà Αἰάζει πήρη τε. luget & pera. Et lib. 4. πήρη καὶ χλαῖνα, &c. Athenæus de coma τῶν κυνικῶν τρόπον ἔζη κομῶν καὶ ῥυπῶν καὶ ἀνυποδήτων.

Cynico more viuebat, qua comam, qua ſordes, qua nudos pedes. Idem ad raſum quendam. Habeſne cuius naturam accuſes, quod virum te non fœminam fecerit? SORDIDA BARBA) barbati Philoſophi erant & maximè Cynici. Heraldus lib. 2. Aduerſ. cap. 16. philoſophos docet barbam & comam adraſiſſe, quod vt verum ſit ad hunc locum Martialis largè exponit. Diogenes rogatus cur barbam aleret, reſpõdit, vt ſe virum eſſe ſubinde recordaretur. Plura ſuper hac re Athenæus lib. 13. dip. 5. & Iunius de coma. Contra quos eſt illud ex græco 2. Anth. Palladæ.

Εἰ τὸ τρέφειν πώγωνα δοκεῖ σοφίαν περιποιεῖν
Καὶ τράγος εὐπώγων εὔστολός ἐστι Πλάτων.
Si promiſſa facit ſapientem barba, quid obſtat
Barbatus poßit quin caper eſſe Plato?

Et illud Herodis Attici apud Gellium li. 9. cap. 2. *Video,* ait, *barbam; & pallium video: Philoſophum non video.* Et Lucillius.

Ἀλλὰ τρέφειν πώγωνα, &c.
Τῆς ἀρετῆς εἶναι φησὶν ὁ πρωτοκύων.

Et Ammianus:

Οἴει τὸν πώγωνα φρενῶν ποιητικὸν εἶναι
Καὶ διὰ τοῦτο τρέφεις φίλτατε μυοσόβην
Κεῖρον ἐμοὶ πείθου· τάχιστα γὰρ ὁ πώγων
Φθειρῶν ποιητὰς οὐχὶ φρενῶν γέγονεν.

Diogenem barba comante fuiſſe ſcribit Sidonius Apollinaris. Demiſſam porro comam perſonato Philoſopho non indecentem, Cynico pœnè neceſſariam ſcribunt Lucianus in Cynico: Athenæus lib. 4. Brodæus lib. 2. Anthol. Lege Lucillij epigrammata lib. 2. cap. εἰς φιλοσόφους. CEREA QVEM NVDI) quem Philoſophum attrita veſtis ſeu abolla, quæ illi vxoris loco eſt, tegit. NVDI GRABATI) lecti nudi inueſtis, & pauperis. Iam diu quæro quid propriè ſit abolla, quæue forma eius veſtis. Duplicem reperio abollam, ſordidiorem vnam, quæ militaris erat; alteram Philoſophorum, Senatorum, addo & regum. De militari Nonius Marcellus ex Varrone, & ex Nonio Bayfius lib. de re veſt. Et Britannicus Iuuenalis inter interpretes, vbi de maiore abolla agit, illam mi-

litari opponit. Non prætetijt hanc militarem Alexander Neap.lib.5.cap.18. *Tametſi,* inquit, *hanc militarem, nonnulli Senatorium amictum abollam putant.* Senatoriam inſinuat Iuuenalis Sat.4.

——rapta properabat abolla
Pegaſus, attonitæ poſitus modo Villicus Vrbi.

Fuit autem Pegaſus iuriſconſultus laudatiſſimus, idemq; præfectus vrbi à Veſpaſiano. Leg Tiraquell. ad Alexand. ab Alex. De Philoſophica loquitur & hîc Poëta noſter, & Iuuenal. Sat.3. de quodam Stoico.

——atque audi facinus maioris abollæ
Stoicus occidit Baream delator amicum
Diſcipulumq́ ſenex.

Quem locum Britannicus exponit abollam maiorem philoſophicam, maioris nempe auctoritatis quàm militaris. Regiæ abollæ mentio eſt apud Suetonium, cap.35. de Ptolemæo quem Caligula occidit. *Ptolemæum,* inquit, *& accerſitum è regno, & exceptum honorificè, non alia de cauſſa percuſſit, quàm quod edente ſe munus ingreſſum ſpectacula conuertiſſe hominum oculos fulgore purpureæ abollæ animaduertit.* Hac abolla Entellum putat amictum fuiſſe Seruius 5. Aeneid.

Hęc fatus duplicem ex humeris reiecit amictum. duplicem amictum, id eſt, abollam, inquit Seruius, ſicut chlamys. Martialis lib.8. epig.48.

Neſcit cui dederit Tyriam Criſpinus abollam
Dum mutat cultus, induiturq́ togam.

Ab Antipatro Anthol. lib.2. *διπλάσιον* dici abollam exiſtimo, id eſt, pallium duplicatum, Laertius de Diogene *τρίβωνα διπλώσας πρῶτος, tunicam prius duplicans.* Horatio li.1. epiſt.17. dicitur *duplex pannus*; nam de pallio Diogenis loquitur. Contra quem duplici panno patientia velat. duplicem autem pannum interpretantur diploida. Sed inſpice veſtitum de abolla Cynicum: ſic enim ferebant pallium. Humerus dexter extra amictum erat, & ſinus palij dextræ ſubiecti, ſub ſiniſtrum brachium reiiciebatur; Arriani Epictetus *ἢ τοὺς ἀπαντῶντας λοιδορεῖσθαι ἀκαίρως ἢ καλὸν τὸν ὦμον δεικνύειν*, id eſt, *aut occurrentes importunè conuiciari, aut pulchrum oſtendere humerum.* Et idem *ἀντίληψις τρίβωνα γυμνὸν δεικνύει τὸν ὦμον.* Et lib.2. Anth.

Καὶ ῥόπαλον, μάλλον, πωγώνιον ὤμιον ἔξω
Ἐκ τούτων ἡ νῦν εὐδοκιμεῖ σοφία.

Talis fuiſſe videtur quem deſcribit Herodianus in Commodo, &c. vide ſuprà. GRABATI) Grabatus vilior lectus ad meridiandum, mentio eius apud Catullum, & ſæpè infrà apud Mart. CVI DAT LATRATOS) Qui latrando emendicat ſtipem. Nam cùm canes vocentur Cynici; canum autem ſit latrare: rectè dixit latratos cibos latrando extortos. ESSE PVTAS CYNICVM) Tale eſt illud.

Mentitur qui te vitioſum, Zoile, dicit:
Non vitioſus homo es, Zoile, ſed vitium.

Prorſus huic eſt geminum illud Lucillij lib.2. Anthol.

Πᾶς ὁς ἂν ᾖ πτωχὸς καὶ ἀσχήμματος οὐκ ἔτ' ἀλήθει, &c.

Auſonius car. 22. CANIS) Hinc Lucillius *τὸ μὲν, &c.* Cynicorum princeps fuiſſe fertur à Lucretio Antiſthenes: Cynici autem dicti à porticu *κυνόσαργες*: vel ob ſordidam & impudentem vitam: vel quod obuios allatrarent inſtar canum, vel moribus canes imitarentur, omniaque publicè facerent: de quibus plura Laertius in Antiſt. è Diog. Lucianus in Cynico, *βίων πρᾶσις* Arriani Epictetus. Athenæus li.13. CANIS) rogatus Diogenes cur canis appellaretur, *τοὺς μὲν, ἔφη, διδόντας σαίνω, τοὺς δὲ μὴ διδόντας ὑλακτῶ, τοὺς δὲ πονηροὺς δάκνω.* Plura Laer. & Anthol. lib.2. & 4. Auſonius græca quædam de eodem tranſtulit.

Ad Colinum.

LIV. XLI.

O cui Tarpeias licuit contingere quercus,
Et meritas prima cingere fronde comas:
Si ſapis, vtaris totis, Coline, diebus,
Extremumq́ tibi ſemper adeſſe putes.
Lanificas nulli tres exorare puellas
Contigit: obſeruant, quem ſtatuêre diem.
Diuitior Criſpo, Thraſea conſtantior ipſo,
Lautior & nitido ſis Meliore licet;
Nil adicit penſo Lacheſis, fuſoq́ ſororum
Explicat, & ſemper de tribus vna necat.

Epicurea παραίνεσις ad viuendum, potandum, helluandum. O CVI TARPEIAS) Coline qui in certamine quinquennali adeptus es coronam quernam viue. TARPEIAS QVERCVS) Capitolinas coronas. Domitianus enim vt Suetonius cap. 4. refert quinquatria inſtituit Ioui Capitolino triplici certamine muſico, equeſtri, gymnico, &c. Victori Epopœiæ querna dabatur, citharœdis item: ex quorum numero Colinus hic fuiſſe videtur. MERITAS COMAS) Victrices. metonymia. PRIMA FRONDE) nobiliſsima, quaſi primaria: vel quod Ioui ſacra, vel quod ab Imperatore data, vel vtraque de cauſſa. SI SAPIS VTARIS) Quæ cauſſa nos dehortatur à deliciis illa profaniſsimos idololatras ad omnem vitæ licentiam incitabat. Nos breuiſsimos vitæ terminos proponimus, vt hoc contentiùs labori virtutũ inſudetur, præſentia contemnantur; Illi vt hoc ſtudioſius in omne voluptatum genus incumberent. Nec eſt quod mirer: illi poſt decurſum vitæ præſentis ſpacium meliorem vitæ ſpem ignorabant: nos eadem ſpes ad quaſcunq; fortunæ indignitates & ludibria perpetienda confirmat. LANIFICAS NVLLI) De tribus Parcis ſcribũt Mythologi, & nos alicubi. DIVITIOR CRISPO) De Criſpo Neronis vitrico bis cònſule & oratore ſcribunt Seneca lib. 1. extremo de Ben. & principio lib. 4. quæſt. naturallum Plinius lib. 16. c. 44. Tacitus lib. 12. Annal. ibid. copioſiſsimè Lipſius, Suetonius in Nerone cap. 6. Criſpi dictum de Caio principe: nec meliorem ſeruum, nec deteriorem dominum fuiſſe quenquam Caio. Ditiſsimum fuiſſe conſtat ex eod. Suetonio, qui Neronem opibus Vitrici ditatum affirmat. Bis mille enim ſeſtertia, ſeu, vt Lipſius veterem Iuuenalis Scholiaſten emendat, bis millies HS. poſſedit: hoc eſt quinq; milliones Philippæorum. Totam huius Paſsieni vitam habes apud Iuuenalis interpretem, & Lipſium ad 12. Annal. Taciti. De Vibio Criſpo habes apud Suet. in Domitiano, c. 3. Quintilianus lib. 3. Vibius Criſpus compoſitus & iucundus, delectationi natus, priuatis tamen cauſsis quàm publicis melior. Idem de Paſsieno Oratore li. 6. c. 2. Torrentius Iuuenalis verſum refert ad Vibium contra Lipſium. Vibius eſt qui rogatus quis eſſet cum Domitiano, reſpondit; Ne muſca quidem. Tacitus lib. 2. & 4. delatorem vocat. Videtur loqui Poëta de ſuperiore, & nobiliore, & ditiore. THRASEA CONSTANTIOR) De Thraſea lib. 1. ep. 9. *Quod magni Thraſea, &c.*

LAVTIOR ET NITIDO SIS MELIORE LICET) Hic eſt ille Melior ad quem eſt Statij Papinij epiſtola Siluæ ſecundæ, & epitaphium Glauciæ alumni Melioris, & Arbor & Pſittacus. NITIDO) Lauto, ſplendidè conuiuante. ita Statius vocat eundem Silua. 2. Stat.

Quæ per ſupremas nitidi Melioris opaces.

LACHESIS) De Parcis & nos ſupra non parcè & fuſiſsimè Mythologi.

Ad Lucium.

XLII. LV.

Luci, gloria temporum tuorum,
Qui Gaurum * *veterem, Tagumq; noſtrum* * al. Graium,
Arpis cedere non ſinis diſertis,
Argiuas generatus inter vrbes:
Thebas carmine cantet, aut Mycenas,
Aut claram Rhodon, aut libidinoſæ
Ledææs Lacedæmonis palæſtras:
Nos Celtis genitos, & ex Iberis,
Noſtræ nomina duriora terræ
Grato non pudeat referre verſu:
Sæuo Bilbilin optimam metallo,
Quæ vincit chalybasq; Noricosq;,
Et ferro plateam ſuo ſonantem:
Quam fluctu tenui, ſed inquieto
Armorum Salo temperator ambit,
*Tutelamq; chorosq; * Rixamarum,* * al. Riſamarũ,
Et conuiuia feſta Carduarum
*Et textis * Peteron roſis rubentem* * al. Peteron,

Atque

* V.C. Ripas.
* V. C. Suenos & A. Manutij al. Suellos.
* MS. Perusiaq;
* al. Tonenissa. al. Vatinessa. MS. Tentonisſa.
* al. Duratonis Aldi ed. A. C. 1501.
* MS. Natinesſa.
* Bitantum.

*Atque antiqua patrum theatra * Rigas*
*Et certos iaculo leui * Silaos,*
*Turgentisq́; lacus, * petuſiaq́;,*
*Et paruæ vada pura * Vetoniſſæ,*
*Et ſanctum * Baradonis ilicetum,*
Per quæ vel piger ambulat viator,
Et quod fortibus excolit iuuencis,
*Curuæ Manlius arua * Matineſſæ.*
Hæc tam ruſtica, delicate lector,
Rides nomina? rideas licebit:
*Hæc tam ruſtica malo, quàm * Britannos.*

Laudat Lucium poëtam Hiſpanum, & patriam ſuam, à metallis, fluminibus aliiſque regionis dotibus. L v c i) De hoc ita prodit Gyraldus dial. 4. hiſt. poët. *Poſt hunc* (intellige Clodium) *erat Lucius poëta Hiſpanus, qui Horatium Flaccum imitatus eſt Domitiano Cæſare, quæ ætas magnam poëtarum copiam effudit.* Q v i G a v r v m v e t e r e m) Domitius legit Graium veterem, & mutato poſtea nomine Grauium, vt eſt apud Plinium lib. 4. cap. 20. De quo Silius.

Et quos nunc Grauius mutato nomine Graium
Æneæ viſere domus.

Et idem Silius: *Quiq́; ſuper Grauios lucentes voluat arenas.*

Graius ergo ſeu Grauius fluuius Hiſpaniæ. Veterem dixit quia veteribus Graius, poſteris Grauius dictus eſt. Nec ego Hiſpaniæ fluuium vllum Gaurum reperio, vt mirer à Iunio Gaurum fuiſſe ſcriptum. De Tago taceo ſuis dudum ripis auri beato, omniumq; monumentis celebrato. A r p i s c e d e r e n o n s i n i s) ſenſus eſt. Luci decus Hiſpaniæ qui contendis laude carminis cum Horatiana barbito, celebremus, vt ille Thebas, Mycenas, Lacedæmonas, Rhodum; ita nos Celtiberiam noſtramque patriam. A r p i s) Arpi Arporum Ciuitas Apuliæ. Horatius autem Appulus fuit Venuſinus. Cedere Arpis eſt cedere Horatio. Scribit de eadem Plinius lib. 3. cap. 11. vbi plura de hac vrbe, Ptolemæus & Strabo, aliique plures. Nihil hic de Cicerone Arpinate, & Mario Plautoq; cogita. Aliud oppidum Arpinum, aliud Arpi. A r g i v a s g e n e r a t v s) Natus in Græcia. an ad Graium veterem in Hiſpania, vbi quondam Græci? Plinius li. 4. c. 20. *A Cilenis conuentus Bracarum Heleni, Grauij caſtellum Tyde Græcorum ſobolis omnia.* Non placet ergo; generatus inter Argiuas vrbes, hoc eſt, in Græcia; ſed in Hiſpaniæ vrbibus à Græcis quondam conditis. Si tamen hic verſus ad Lucium, & non potius ad Horatium pertinet. Nam ſi interpungas verſum hunc à ſequenti ad Lucium pertinebit; ſin minus: ad Horatium. Sed cur ad Horatium? quia Arpi oppidum ſeu Hippium, ſeu Argyripa inter græcas vrbes Canuſium, & Arpos à Diomede conditum.

T h e b a s c a r m i n e c a n t e t, a v t M y c e n a s, A v t c l a r a m R h o d o n, a v t l i b i d i n o s æ L e d a e a s L a c e d a e m o n i s P a l æ s t r a s:) His verſibus planè ad Oden Horatij alluſum credo lib. primi ſeptimam.

Laudabunt alij claram Rhodon aut Mitylenem,
Aut Epheſum, bimaris'ue Corinthi
Mænia, vel Baccho Thebas, &c.
——diteſq́; Mycenas.

Ledæas, id eſt, Lacedæmonias.

L e d a e a s P a l a e s t r a s) Caſtoris & Pollucis Ledæ filiorum. L i b i d i n o s a e) Libidinoſæ quia parum honeſtæ luctæ puellarum inter viros. Propertius rem exponit lib. 3. eleg.

Multa tuæ Spartæ miramur iura paleſtræ.

Ad quem locum vide interpretes. Et Petrum Fabrum Agoniſt. Theodoretum de Curationibus Græcanicarum affectionum. Alij putant Veneri peculiarem & ſacram fuiſſe Lacedæmonem, alij alias cauſſas cogitant.

N o s C e l t i s g e n i t o s) Celtæ, Galli ſunt: Iberi Hiſpani, oram habent vicinam. Hinc primum ortæ pugnæ: deinde Societas ex vtraque gente vnam fecit: Vnde Celtiberi Gallohiſpani. Diodorus Siculus teſtis. *Celtiberos*, inquit, *quondam Celtasq́; pro Argis bello certantes, pace demum conſtitutâ communicatâque inuicem patria mutua connubia permiſiſſe, à qua rerum commune nomen ſortiti ſunt.* Celticus autem fluuius eſt, Celtica ciuitas; ſi vera Plinius. De Celtiberis Lucanus.

Gallorum Celtis miſcentes nomen Iberis.

Et Silius: *Venere & Celtæ ſociati nomen Iberis.*

N o s C e l t i s g e n i t o s) Nos Celtiberi Hiſpani nobilitemus carmine ignobilia nomina patriæ noſtræ. G r a t o v e r s v) Hanc gratiam referamus patriæ noſtræ. lib. 12.

Sunt

Sunt hæc nomina craßiora terris.

Saevo Bilbilin optimam metallo) ferro.lib.12. epig.18.

Auro Bilbilis & ſuperba ferro

Et lib.1. ** Equis & armis nobilem.* **aeris.*

Qvae vincit chalybasqve) Chalybes deſcribit Mela lib.1.cap.21.Plinius,Strabo,Solinus,alij.Chalybes ad Pontum ferè Euxinum pertinent. Noricosqve) Ptolemæus hos Aeno flumine & Danubij parte quæ eſt ab Aeno ad montem Cetium. Deinde etiam Boij dicti Norici, cùm exactis Romanis partem Vindeliciæ,quæ inter Licum,& Aenum iacet occuparunt & immigrarunt. Diaconus lib.3. Longob. Noricum ſiquidem prouincia quam Boioariorum populus habitat, habet ab Oriente Pannoniam, ab Occidente Sueuiam, à meridie Italiam ab Aquilonis verò parte Danubij fluenta. Martialis Ptolemæi non Diaconi Noricum intellexit, cuius æuo adhuc Vindelicia in Romanorum ditione erat. De Noricis curatius M.Velſerus Ant.Aug.Et ferro Plateam)Huius oppidi Martialis mentionem facit lib.12.epig.18.

Hic pigri colimus labore dulci

Botrodum Plateamq; ———

Ferro svo sonantem) ob ferrarias officinas ibi creberrimas. Eſt & vrbs Græciæ Platæa. proxima à poſtrema diphthongo ſcribitur. de qua Strabo Demoſthenes in Olynthiacis,alij. Eſt & pagus in Sycyonia. Qvam flvctv tenvi) lib.1.breui. Armorvm Salo temperator) Poſitus Plateæ deſcribitur, quam Salone fluuio vel torrenti ſimili ait cingi. Armorvm temperator)lib.1.epig.50.gelari ferrum Salone dixit.vbi plura legas. Tvtelamqve)Tutela nomen oppidi in Hiſpania vetuſtiſsimi, quod ab ipſo Tubale gentis conditore Noëti nepote excitatum eſt. Prius Tubella, poſtea Tudela ſeu Tutela dictum, vt in Regum Hiſpaniæ rebus geſtis Franciſcus Taraſa narrat.Ioannes Gerundenſis Epiſcopus in Paralipom.Hiſp.lib.1. Tutellam hodie quondam Titultiam ait appellatam. Lucius Marineus Siculus lib.3.Tutelam apud Iberem amnem terræ fertilitate diuitem ponit.Chorosqve * Rixamarvm)Rixamæ.corruptam vo- **Riſamarum*
cem ſuſpicor,aut certè vetuſtate deſitam, aut mutatam, quod apud Hiſpanos Scriptores nullam de ea literam reperiamus. Vnde Domitius populos Celtiberię dicat neſcio,diuinat opinor.Nam cùm de Hiſpaniæ & Celtiberiæ locis aiat ſe ſcribere poëta, promptum eſt dicere choros Rixamarum eſſe populos Celtiberiæ. quamuis malim oppidi aut fori populum, quàm populos,poëta enim ciuitatum nomina enumerat. populos enumerant Scriptores, inter quos nullos vidi Rixamas vel Riſamas.Choros)pars pro toto.Et convivia festa Cardvarvm)lautiores Carduarum ciues. Et textis Peteron)alij Poteron. Et certos iacvlo levi * Svellos) **Sillaos alij.*
Suellum vel Suelum oppidum Hiſpaniæ, hodie Molena dicitur. Ioan.Gerundenſis li.1.de ritibus *Aldus Suenos.*
Hiſpaniæ. Patrvm theatra * ripas)Iuxta ripas priſci ſpectacula edebant & aurigationes. ** Rigas alij legunt ſed placet*
Caſsiodorus li.3.epig.51.Circenſes quaſi Circuenſes,propterea quòd apud antiquitatem rudem, *Ripas.*
quæ necdum ſpectacula in ornatum deduxerat fabricarum, inter enſes & flumina locis virentibus agerentur. Lege Bulengerum,D.* Chryſoſtomum,alios.nos ſuprà diximus. Tvrgentis- **Oratione de*
qve lacvs) Turgens, Peluſia, Vetoniſſa ſeu Vatineſſa, ſeu Toueniſſa nomina ſunt ignobilium *Circo. Pamelius*
oppidorum Hiſpaniæ. Sanctvm † Baradonis ilicetvm) Sanctum ilicetum, inuiolatum *ad Tertull. de ſpect.*
ferro;lucus ſacer.Baradonem ſeu Buratonem montem,aut ſiluam interpretantur,ſed abſque te- *†Buratonis.al.*
ſte.Ilicetum à frequenti ilice,vt ſalicetum. * Per qvae vel piger)loca tam amœna iam enu- *Duratonis Aldus.*
merata, quamuis feſſus aut iners, tamen ob amœnitatem cum voluptate perambulat. Et qvae *malim * per*
fortibvs;) quia ſolum durius proſcindit Manlius, agrum Matineſſanum. Matineſſa oppidum *quod.*
curuum ob poſitum loci.Delicate lector Rides)faſtidioſus,naſutus.Rides nomina?) hinc intelligis à Poëta conſilio ignobiliora fluuiorum oppidorumque nomina congeſta. Haec tam rvstica malo)Concluſio à comparatione diſparium.Malo igitur opimas & beatas Hiſpaniæ barbaræ glebas quàm cultas & elegantes. Bituntum vrbanum & ciuile.legunt alij Britannos, quo ſenſu nondum ſentio. Bituntum ſterile oppidum Hiſpaniæ diuinat Calderinus à contrario. Quid Britanni hic faciant nondum aſſequor.

In Gargilianum.

XLIII. *LVI.*

Munera quod ſenibus, viduisq; ingentia mittis,
Vis te munificum, Gargiliane vocem?
Sordidius nihil eſt, nihil eſt te ſpurcius vno,
Qui potes inſidias, dona vocare, tuas.
Sic auidus fallax indulget piſcibus hamus:
Callida ſic ſtultas decipit eſca feras.

Quid

Quid ſit largiri, quid ſit donare docebo,
Si neſcis: dona, Gargiliane, mihi.

Gargiliani notat auaritiam, qui orbis & rogo proximis munera velut hamum obiiciebat, quibus piſcabatur hæreditates. SENIBVS VIDVISQVS) Nam viduæ copioſiores & orbæ ſpem hæreditatis oſtendebant: ſenes autem mox vt ad frigentes abituri. Ammianus Marcell. lib. 14. Vilia omnia exiſtimant præter orbos & cœlibes, nec credi poteſt, qua obſequiorum diuerſitate colantur homines. Plutarchus περὶ τῆς εἰς τὰ ἔκγονα φιλοστοργίας· ἄτεκνοι, οἱ πλούσιοι δειπνίζουσιν, οἱ ἡγεμόνες θεραπεύουσιν, οἱ ῥήτορες μόνοις τούτοις προῖκα συνηγοροῦσιν. Diuites orbos cenis excipiunt, duces colunt, Rhetores his ſolis gratis patrocinantur. SORDIDIVS NIHIL EST) Non eſt hæc liberalitas, ſed auaritis ſordidiſsima ſpecie liberalitatis velata. Sic dona nouæque merces & nugæ feruntur principibus, vt ab iis ditiores recedant. Eleganter & verè Iſocrates ad Nicoclem; Οἱ μὲν εἰωθότες ὦ Νικόκλεις ὑμῖν τοῖς βασιλεῦσιν ἐσθῆτας ἄγειν ἢ χαλκὸν ἢ χρυσὸν εἰργασμένον ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων χρημάτων ὧν αὐτοὶ μὲν ἐνδεεῖς εἰσιν ὑμεῖς δὲ πλουτεῖτε, λίαν ἔδοξαν εἶναί μοι καταφανῶς οὐ δόσιν, ἀλλ' ἐμπορίαν ποιούμενοι, καὶ πολὺ τεχνικώτερον αὐτὰ πωλοῦντες τῶν ὁμολογούντων καπηλεύειν. INSIDIAS) quia captas prædam maiorem, vt piſcator hamo piſces, auceps aues. de quibus Oppianus, & alij. Plautus ita capi amatores docet eſca & hamo in Truculento.

Quaſi in piſcinam rete qui iaculum parat
Quando abiit rete peſſum, tum adducit ſinum,
Sin iecit rete piſces ne effugiant canet,
Modò hic modò illic irretitos impedit
Piſces, vſque adeo donicum eduxit foras
Itidem eſt amator, &c. ille hamum vorat, &c.

INSIDIAS) qui teſtamentis orborum & ſenum inſidiantur, quales apud Senecam Arruntius & Aterius, apud Plinium Regulus. qui captandorum teſtamentorum artem profeſsi ſunt, qui familiariſsimum quemque, ex quo propter amicitiam ſpei plurimum eſt, mori cupiunt. Hæc Seneca. Erant enim Romæ (vt rectè Briſſon. lib. 3. de verb. ſig. notauit) qui ſenes orbos ac locupletes obſequio demereri ſtudebant, vt ex eorum teſtamentis aliquid ferrent, quique etiam palam conſignatis tabulis eos heredes faciebant, quo ad eandem liberalitatem iam iam morituros prouocarent. cuiuſmodi captatoria officia ridet paſsim Lucianus in dial. mort. Adde Luciano Arbitrum Sat. Martial. lib. 6.

Scis te captari, &c.

Locus hic ſæpius recurrit. lib. 5. epig. 18. Odi doloſas, &c. lib. 5. epig. 60.

QVID SIT LARGIRI) Vin videri & eſſe liberalis, dona iis qui reddere non poſſunt, ex quorum numero ego ſum. Hoc quoque præceptum reliquit nobis auctor vitæ, vti inuitemus eos qui compenſare nequeunt.

Ad Fauſtinum.

LVII. XLIV.

Dum nos blanda tenent laſciui ſtagna Lucrini,
Et quæ pumiceis fontibus antra calent:
Tu colis Argiui regnum Fauſtine coloni,
Quo te bis decimus ducit ab vrbe lapis.
Horrida ſed feruent Nemeæi pectora monſtri.
Nec ſatis eſt Baias igne calere ſuo.
Ergo ſacri fontes, & littora ſacra valete,
Nympharum pariter, Nereidumque domus.
Herculeos colles gelida vos vincite bruma,
Nunc Tiburtinis cedite frigoribus.

Hyeme Baiis, æſtate Tibure degendum. Nam Tibur frigidum ſemper, Baiæ ſemper æſtuoſæ. LASCIVI LVCRINI) ob delicias illius lacus & loci amœnitatem, & hominum ibi laſciuientium frequentiam. FONTISVS ANTRA CALENT) Baiæ nempe quæ ad radices montis Campaniæ ſitæ, aquas habent calidas. PVMICSTS) tophis. Vitruuius lib. 2. cap. 6. Ergo in bis locis aquarum feruentes inueniuntur fontes, & in montibus excauatis vapores, ipſaque loca ab antiquis memorantur peruagantes in agris habuiſſe ardores, videtur eſſe certum ab ignis vehementia ex topho terraque (quemadmodum in fornacibus & à calce) Ita ex his ereptum eſſe liquorem. Idem ſupra

Vide Sen. epiſt. ad Lucill.
Dictũ ſæpe iam ſuprà & infrà.

ſuprà vbi expreſsè de Baiano ſinu agit. Pumex autem lapis eſt ſpongioſus Tuphſtein. ANTRA) cellæ excauatæ. TV COLIS ARGIVI REGNVM) Tu Fauſtine degis Tibure, quod condidit Catillus. de quo Statius Sil.1.in Tiburtino Manlij.

Hic tua Tiburtes Faunos Chelys: & iuuat ipſum
Alciden, dictumq́; lyra maiore Catillum

Horat.lib.1.Car.od.6. *Tibur Argeo poſitum Colono.*

Dictum eſt Tibur à Tiburno Argiuo Conditore, qui & Catillus. Solinus, Tibur, ſicut Cato facit teſtimonium, à Catillo Arcade præfecto claſsis Euandri, ſicut Sextius, ab Argiuâ iuuentute: Catillus enim Amphiarai filius, poſt prodigialem patris apud Thebas interitum, Oeclei aui iuſſu cum omni fætu vel ſacro miſſus tres liberos in Italia procreauit, Tiburtum, Coram, Catillum, qui depulſis ex oppido Siciliæ veteribus, Sicanis, à nomine Tiburti fratris natu maximi vrbem vocarunt. Virg.7.Aeneid. QVO TE BIS DECIMVS) Tu prędium habes in agro Tiburtino, qui ab vrbe viginti millia paſſuum abeſt, lapis enim qui milliaris dictus eſt mille paſſuum ſpacium ſignat. *De lapide miliario dictum fusè lib.1 ep.13. ad Regulum.* FERVENT NEMEAEI PECTORA MONSTRI) Sed ingēs feruet æſtus in Auguſto, cùm ſol ingreſſus Leonem, ardores auget. Rectè pectora; nam Leo in pectore fulgentiſsimam & primæ notæ ſtellam gerit, quam cor Leonis appellant Mathematici. NEMEAEI) in Nemea ſilua interfectus eſt ab Hercule, & relatus poſt inter aſtra, vt alibi vbertim diximus. NEC SATIS EST BAIAS IGNE CALERE SVO) aquis feruentibus & calidis vaporibus. Geminantur ergo & è terra erumpentes, & è cœlo immiſsi calores. SACRI FONTES ET LITTORA SACRA) Baiana. ſacra quia omnes fontes priſcis ſuperſtitionibus ſacri. ipſemet adiungit cauſſam cur ſacri, cùm ait: NYMPHARVM PARITER) quia fontes Nymphis ſacri. NEREIDVM) quia mare ſacrum Nereidibus. Nereides Deæ marinæ. HERCVLEOS COLLES) Tibur Herculi ſacrum lib.1. epig.13. *Teſtimonia plurima Heraldus ex Vartis adſcribit.*

Itur ad Herculei gelidas quà Tiburis arces,

Vbi cauſſa redditur cur Herculei dicantur. Senſus. Placeat mihi veſter ſitus hiberno tempore quia calidus eſt, (calidus enim tractus ille Baianus) At nunc cùm æſtas feruet maximè Tibur gratius eſt, vtpote frigidum quod Statius glaciale dixit:

Cernere facundi Tibur glaciale Vopiſci.

Et mox: *Illum nec calido latrauit Syrius æſtu*
Nec grauis aſpexit Nemees frondentis alumnus.

In Gallam.

XLV. LVIII.

In tenebris luges amiſſum, Galla maritum.
Num plorare pudet te, puto Galla virum? *V.C.Nam.*

(Nam) V. C. ſine nota interrogationis. male tamen. NVM) quia ſenſus acutior. Nec te perturbet ordo, & inſolentia locutionis. ſæpius ita Martialis lib.1.epig.6. Vis puto? Ibid.28. puto dixeramus. Ibid.81. Occidit puto te, & multis aliis locis. Ordo eſt Num puto, te pudet plorare virum? q.d. non puto, ſed aliud puto. Quid? an lectum orbum, quem alius nemo expetat, vt tu cogaris viduas iacere noctes? ſic enim de eadem Galla lib.9. epig.6.

Nubere vis Priſco, non miror, Galla ſapiſti
Ducere te non vult Priſcus & ille ſapit.

Impuriſsimam fuiſſe ex omnibus de Galla epig. conſtat. Si ſimpliciter vt iacent verba poëtę accipias. reprehendit in Galla quod Gelliam ante lib.1. facere docuit, quam quod palam fleret patrem notauit. illum verè flere, qui ſine teſte fleret.

De Vipera electro incluſa.

XLVI. LIX.

Flentibus Heliadum ramis dum vipera ſerpit,
Fluxit in obſtantem ſuccina gemma feram.
Quæ dum miratur pingui ſe rore teneri,
Concrèto riguit vincta, repentè gelu.
Ne tibi regali placeas, Cleopatra ſepulchro,
Vipera ſi tumulo nobiliore iacet.

Vt lib.3.epig.35. & 41. & quarto hoc, epig.32. piſces & lacertam ſculptam; apemq́ue ſuccino & formicam lib.6. epig.15. laudauit ita hîc viperam electro clauſam: narratq́ue perinde ac ſi non artificio, ſed caſu id eueniſſet, adeo naturam ars expreſſerat. FLENTIBVS HELIADVM RAMIS)

Periphraſis populi. Heliades ſorores Phaëthontis Solis filiæ, ἥλιος græcè ſol. Nota Phaëthontis ex Græcis & Latinis fabula, ſed non perinde notum vnde poëtæ originem huius commenti traxerint. Docet enim Tertullianus lib. Apol. c. 47. pleraſq; philoſophorum ſententias, & poëtarũ fabulas ex diuinis litteris primitus acceptas nouiſque cogitationum aſſutamentis corruptas. *Vnde hæc (oro vos,* inquit) *philoſophis, aut poëtis tam conſimilia? non niſi de noſtris ſacramentis, &c.* Ita planè Græci cùm legerent hiſtoriam lib. 4. Reg. cap. 2. de Helia curru igneo, & equis igneis in cœlum tranſuecto, ex nominis Heliæ, græcè ἡλίου (quod in ſecundo caſu ambiguum eſt) vicinitate & occaſione condiderunt fabulam Solis, Phaëthontis & Heliadum. Quod ego ne ſomniare videar, ad teſtimonium B. Chryſoſtomum, & qui ex illo tranſcripſit, Bedam in lib. Reg. q. 28. cito. *Vt autem,* inquit Beda, *eidem currus & equos tribuant, de miraculo ſumptum eſt Heliæ Prophetæ, qui curru igneo & equis igneis eſt raptus ad cœlum, Ioannes Conſtantinopolitanus Epiſcopus æſtimat. Quod enim Græcis ἥλιος dicitur ſol, (ſicut etiam Sedulius cùm de Heliæ aſcenſu caneret oſtendit dicens.*

(Quam vel fulminei prælucens ſemita cœli
Conuenit Heliæ, meritò qui & nomine fulgens
Hac ope dignus erat: nam ſi ſermonis Achiui
Vna per accentum mutatur littera, ſol eſt.)

Audientes Græci ab Iſraëlitis, quos diuinas habere litteras fama prodebat, prædicari quod Helias curru igneo, & equis ſit igneis ad cœleſtia tranſlatus, vel certè hoc ipſum inter alia depictum in pariete videntes, crediderunt, vicinia decepti nominis, Solis, *hic tranſitum per cœlos eſſe deſignatum, & miraculum diuinitus factum, in argumentum erroris humana ſtultitia commentum. Quos imitati ipſi Iudæi, ſategerunt, ne in aliquo gentilium ſtultiſſimis minus ſtulti apparerent.* Hæc ἐν παρέργῳ. Lege ſis noſtrum Gretſerum lib. 1. de Cruce cap. 50. edit. 2. ad finem. de Heliadibus & Phaëthontidibus ſuprà epig. 32. de ape. flebant fatum fratris ſui, quæ lachrymæ verſæ in electrum. Ramis) populi arboris. ſerpit per ramos populi: ramis auferendi caſu, vt ſerpit terrâ ſerpit ramis. Flvxit in obstantem) ποιητικῶς non hiſtορικῶς. adeo affabrè facta vipera, vt implicata caſu videretur viſco ſuccini, ſic lib. 6. epig. 15. dixit.

Dum Phaëthontea formica vagatur in vmbra
Implicuit tenuem ſuccina gutta feram.

Svccina) ſuccinum electrum. Vnde appoſitum ſuccinus ſuccina, &c. pro ſuccinea; ſicut eburneus eburnus, aheneus ahenus, &c. Qvae dvm) Vipera cùm ſe expedire ſtatim viſcoſo humore ſuccini nõ poſſet denſato iam liquore & rigore conſtricto vincta & obruta hæſit in electro. Pingvi rore) humore denſo. Miratvr) metonymia. hominis tantum eſt mirari. Concreto rigvit vincta) placet vincta: compedes viperæ gummi & viſcus electri erant. Ne tibi regali) Elegans planè & electro inſcribendum Epiphonema quo concludit epigramma, inſolentia regum Mauſolea haud nobiliora eſſe tumbis ferarum. Cæterùm Cleopatra factis ſuis notior eſt, quàm vt calami deſcriptione indigeat. De morte Reginæ ſcribit Tranquillus. 17. Cleopatræ, quam ſeruatam triumpho magnopere cupiebat, etiam Pſyllos admouit, qui venenum ac virus exſugerent, quòd periiſſe morſu aſpidis putabatur. Ambobus communem ſepulturæ honorem tribuit, ac tumulum ab ipſis inchoatũ perfici iuſsit. Et Plutarchus in Antonio. Condi iuſſum corpus Cleopatræ apud Antonium ſplendidè & regaliter, ſcribit. De aſpide variè diſputat, vt & Dio in Auguſto, qui acu crinali veneno imbuta punctam ait. Cleopatræ ornamenta Auguſtus Romæ Veneris templo dedicauit. Nobiliore) Cuius Regis tumulus, aut totum Mauſoleum electro ædificatum eſt? De Mauſoleo, vnde reliqua regia ſepulchra dicta, dictum lib. A. e. 1.

Extat eius effigies hodieq; inter alias priſcorum iconas nuper expreſſas.

De Curiatio.

LX. XLVII.

Ardea ſolſtitio, pæſtanáque rura petantur,
Quique Cleonæo ſidere feruet ager;
Cùm Tiburtinas damnet Curiatius auras,
Inter laudatas ad ſtyga miſſus aquas.
Nullo fata loco poſſis excludere; Cvm mors
Venerit, in medio Tibvre Sardinia est.

Exemplo Curiatij in Tiburtino loco ſalutari morte extincti docet, æquè per omne cœlum ſeu ſalubre, ſeu peſtilens graſſari mortem, adeoque fata nullo excludi loco poſſe. Ardea) dicta ab ardore, vel ardea aui, oppidum Latij Turni patria; Maphæus in ſupplemento Virgilij; conditum à Danae, vt Solinus, & alij auctores. Fabula de Ardea extat apud Ouid. 14. met. ſcribit de ead. Lact. 2. Virg. 7. Plinius lib. 3. cap. 5. Marlianus cap. 14. lib. 6. Solinus cap. 8. Liuius lib. 1. Dum Tarquinius obſidet Ardeam exactus eſt regno. Locus fuit parum ſalubris, vt Strabo lib. 5. docet; Quæ

paluſtria

paluſtria ſunt & morboſa vt Ardeatinus ager. SOLSTITIO) Sole principium Cancri obtinente, ſolſtitium æſtiuum agitur dictum, quod ſtare ſol videatur, nec vlterius aſcendat, ſed eouſque progreſſus regrediatur, idque bis per annum, cùm euaſit in ſummum cœlum, vt æſtate 8. Cal. Iulij, & ad imum deſcendit, vt ſolſtitio hyberno 8. Cal. Ianuarij. Virg. 1. Georg. Manilius, alij. PAESTANAQVE RVRA) Pæſtum oppidum Lucaniæ maritimæ Græcis Poſidonia dictum auctore Plinio. Pæſtanus autem ſinus in Brutiis Plinio ponitur, Græcis Poſidonites. QVIQVE CLEONAEO) Enumerat terras caloribus immodicis feruentes. Ardeam, Pæſtum, Baias, Cleonæ vrbs Græciæ eſt, inter Corinthum & Argos ſita, de qua Seneca, Ouidius, alij. Circa Cleonam ad Nemeæam Siluam, Hercules leonem interfecit; qui inde Cleonæus eſt appellatus: ſidus autem Cleonæum eſt leo, qui terram Auguſto menſe caloribus accendit, & ſolis ardores geminat. Stat. Sil. 4. lib. 4. Malim hîc Baianum ſinum intelligere. Baias enim duplici calore feruere ſuprà epig. 57. dixit aquis, & pectore leonis, vbi planè hoc exprimitur. CVM TIBVRTINAS) cùm Curiatius Tibure loco ſaluberrimo & perfrigido perierit, ibimus nunc per æſtatem ad calidiſsimas regiones, quando par vbique fati neceſsitas. Curiatius damnat cœlum Tiburtinum, quia ibi periit. LAVDATAS AQVAS) Aquam Martiam intelligi puto, quæ ſe vt Plinius lib. 13. cap. 3. oſtendit in Tiburtinam aperit, & per nouem millia paſſuum, Romam olim deducta eſt. Etſi de aliis aquis ex pumice artificioſè manantibus legam apud Vitruuium. NVLLO FATA LOCO POSSIS EXCLVDERE) Gnome. Vbiq; mors, quocunq; ſub cœlo ſeu peſtilenti ſeu ſalutari. Sardinia graui cœlo erat in quam exulatum abiêre plurimi martyrum. Peſtilentem hiſtoricè appellat. IN MEDIO TIBVRE SARDINIA EST) παρῳμιακῶς hoc. Nō ſecus mors Tibure, ac in Sardinia regnat, etſi Tibur ſalutare, Sardinia grauis ſit. Claudianus de bello Gildonico in fine, Symmachus epig. 39. li. 9. Seneca Conſol. ad Heluiam, alij. Sardinia inſula mediterranei maris. Stephano, Ptolemæo, Lycophroni σαρδὼ Græcè. Sandaliotis dicta à forma ſoleæ, Ichnuſa à veſtigio, &c. Plinius hanc deſcribit lib. 3. cap. 7. Silius Claudianus Martianus Capella lib. 6. Tacitus lib. 2. Annal. narrat ſub Tiberio fuiſſe factum ſenatuſconſultum, vt quatuor millia Iudæorum & Aegyptiorum in inſulam Sardiniam veherentur: qui ſi interiiſſent ob grauitatem cœli, vile damnum habitum.

Solſtitium ſimpliciter poſitū, æſtiuum ſignificat, τροπὴ θερινή. Bruma χειμερινή. Heraldus plura.

Manil. lib. 5.

Lib. l. 13.

In Mancinum.

XLVIII. LXI.

Donaſſe amicum tibi ducenta, Mancine,
Nuper ſuperbo lætus ore iactâſti,
Quartus dies eſt, in ſchola poëtarum
Dum fabulamur, millibus decem dixti
Emptas lacernas munus eſſe Pompillæ,
Sardonychas auro, lineisq́; ter cinctum,
Duasq́; ſimiles fluctibus maris gemmas
Dediſſe Baſſam Cæliamq́; iurâſti
Herè de theatro Pollione cantante,
Cùm ſubitò abires, dum fugis, loquebaris,
Hæreditatis tibi trecenta veniſſe:
Et mane centum, & poſt meridiem centum.
Quid tibi ſodales fecimus mali tantum?
Miſerere iam crudelis, & ſile tandem.
Aut ſi tacere lingua non poteſt iſta,
Aliquando narra quod velimus audire.

Enicabat Mancinus ſodales ſuos vaniſsimis & mendaciſsimis narrationibus, cùm aſsiduè ſibi nouam opimitatem felícitatemque hæreditatis aut muneris eueniſſe dictitaret. Poëta rogat vti vel taceat, vel donum ſuum aliquod tandem expromat, ſic enim ſodales audire cupere. DVCENTA) millia ſeſtertiûm, quinquies mille Philippæos. QVARTVS DIES EST) iam quartum diem audimus huiuſmodi tua munera tibi data, dum in ſchola Poëtarum expectamus, donec Poëta promiſſum aliquod recitet poëma. LACERNAS) Lacerna togæ ſuperinduebatur pallio ſimilis aut penulæ. Nos alibi fusè de hac ex Tiraquello, Bayfio, aliis. MILLIBVS DECEM SESTERTIVM)

De his ſcholis poëtarū lib. 10. pleniſſimè & nonnihil ſupra de Canio l. 3. 10.

An otioſus in ſchola poëtarū Lepore tinctos Attico ſales narrat.

ducentis viginti quinque Philippæis. MVNVS POMPILLAE) à Pompillo donatas lacernas dixiſti. SARDONYCHAS AVRO) corruptus erat cum Sardonyche hic verſus. nos verum reſtituimus. verè enim legendum Sardonycha verum. ſic lib. 9. epig. 60.

Sardonychas veros menſa quæſiuit in omni.

Sunt enim falſi, & difficultas eſt ſecernendi, quippe cùm, vt Plinius lib. 37. cap. 12. docet, inuentum ſit ex veris gemmis in alterius generis falſas deducere. Sardonyches è Cerauniis glutinantur gemmis, ita vt deprehendi ars non poſsit aliunde nigro, aliunde candido, aliunde minio ſumptis omnibus in ſuo genere probatiſsimis. LINEISQVE TER CINCTVM) Miror Domitium legere perunctum, vel ter vnctum, cùm ratio verſus non admittat eam ſcripturam, & Scazon per ſe claudicans iam velut Homericus ille Vulcanus ἀμφιγυήεις vtrinque claudicet. Sed quæ ſunt illæ lineæ quibus cinctus eſt? an quas Plinius inſinuauit nigra, candida, miniata? nam quæ de lychno ſcribit Domitius ſine lychno in tenebris commentus eſt. SIMILES FLVCTIBVS MARIS GEMMAS) Smaragdos ait eſſe Domitius. Ego in his fluctibus adhuc fluctuo. Callis ait Plinius Saphirum imitatur candidior, & littoroſo mari ſimilis. malim Cyaneum quem Græci vocant, nos cæruleum, de quo Plinius lib. 37. Franciſcus Ruei de gemmis lib. 2. aut Beryllum, de quo Franciſcus lib. 1. Eſt autem Beryllus vna ex virentibus lucidisq; gemmis. probatiſsimæ ſunt quæ limpidi maris virorem proximè referunt. Quid ſi Cariſtum notet, de quo Statius lib. 1. Sil.

Non huc admiſſa Thaſos, aut vndoſa Cariſtos.

Et lib. 2. in Surrentino Pollij.

——& gaudens fluctus ſpectare Cariſtos

Et 1. in Epithal. Stellæ. *——& concolor alto*

Vena mari——

BASSAM CAELIAMQVE) ficta nomina certaque pro incertis. HERE DE THEATRO) Hoc dicit. Heri, cùm ex theatro ſubitò diſcederes, imò fugeres canente Cythara Pollione, nobili Cytharœdo (de quo Iuuenalis ſcribit) dicebas tibi nouam hæreditatem trecentorum millium ſeſtertiûm, hoc eſt, ſepties mille, quingentos Philippæos obueniſſe; manè veſperique ducenta, hoc eſt, quinquies mille Philippæos. Poëta Mancini vecordiam & mendacia auget. QVID TIBI SODALES FECIMVS) Ita Catullus ad Licinium.

Nam quid feci ego quidue ſum locutus?
Cur me tot malè perderes poëtis.

Quid fecimus vti nos tuis inſolentiſsimis & vaniſsimis fœlicitatum iactationibus occideres? MISERERE IAM CRVDELIS) quia nos enecas dictis. AVT SI TACERE, &c. NARRA QVOD VELIMVS, &c.) narra te omnibus bonis ſpoliatum, aut iacturam feciſſe, hoc nobis erit iucundiſſimum audire, hoc cupimus, hoc optamus te periſſe. aut dona aliquid vt poſsimus hoc audire, nam gratis quis audiat, vt ſuprà epig. 37. de Coracino dixit.

De Lycori.

LXII. XLIX.

Tibur in Herculeum migrauit nigra Lycoris,
Omnia dum fieri candida credit ibi.

Ridet deformitatem Lycoridis fœminæ lupę. Tibur vt ſuprà dictum, frigidior eſt locus, eoque candidior hominum ibi forma: Ebur verò Plinio & Silio teſtibus candidiſsimum ibi ſeruabatur. Lycoris nigra Romæ negligebatur ob deformitatem, vt candidior redderetur, Tibur migrauit. hoc ridet, occulteque inſinuat Aethiopem lauari non poſſe. lib. 7. epig. 12.

Dum Tiburtinis albeſcere collibus audit
Antiqui dentis, fuſca Lycoris, ebur:
Venit in Herculeos colles. quid Tiburis alta
Aura valet, paruo tempore nigra redit.

De Cærelia.

LXIII. L.

Dum petit à Baulis mater Cærelia Baias,
Occidit inſani crimine merſa freti.
Gloria quanta perit vobis? hæc monſtra Neroni,
Nec quondam iuſſæ præſtiteratis aquæ.

Naufra-

Naufragium Cæreliæ deſcribit. De Baulis ita Tacitus annal. lib. 14. *ducitq́; Baulos. Id villæ nomen eſt, quæ promontorium Miſenum inter & Baianum lacum flexo mari alluitur.* olim Boaulia, deinde corrupta voce Bauli dicta, vt Symmachus eius poſtea Dominus villæ ſcribit. Epiſt. 1. ad patrem.

Huc Deus Alcides ſtabulanda armenta coëgit
Eruta Geryonis de lare tergemini.
Inde recens ætas corrupta Boaulia Baulos
Nuncupat occultæ nominis indicio.
Ab Diuo ad proceres dominos fortuna cucurrit,
Fama loci obſcuros ne pateretur heros.
Hanc celebrauit opum felix Hortenſius aulam
Contra Arpinatem qui ſtetit eloquio.

Fuerunt ergo Bauli primum Herculis, deinde Procerum Romanorum, quos inter Hortenſius, tum Imperatorum & Antoniæ Druſi. CRIMINE MERSA FRETI) fortean melius. Occidit inſani merſa furore freti, ſed non ſine exemplo poëta dixit, crimine. Propertius de aquis Baianis in queis merſus Marcellus.

At nunc inuiſa magno cum crimine Baiæ.

Et lib. 2. *Iupiter affectæ tandem miſerere puellæ*
Tam formoſa tuum mortua crimen erit.

Et Martialis lib. 9. *Cappad. ſaui Antiſtius occidit oris*
Ruſticus ô triſti crimine terra nocens.

Tempeſtate periit. HAEC MONSTRA NERONI) Hiſtorica Synæreſis. olim ad Baulos Nero matrem ſoluto repentè machinoſo nauigio iuſſerat mergi, quæ tamen euaſit. ita illam iuſſæ aquæ non oppreſſerunt; hanc iniuſſæ hauſerunt. GLORIA QVANTA PERIT?) cùm euaſit vndas veſtras Agrippina, à qua poteratis nomen ducere, vt Icarium ab Icario, Helleſpontus ab Helle, aliaque ab aliis caſibus. MONSTRA) Caſum, naufragium, mortem. Dio. ſed mare has tragœdias in ſe perferre non potuit, neque cælare diutius fraudem nefarij ſceleris.

De Hortis Martialis.

LI. LXVI.

Tulli iugera pauca Martialis Iuli.
Hortis Heſperidum beatiora,
Longo Ianiculi iugo recumbunt:
Lati collibus imminent receſſus:
Et planus modico tumore vertex
Cælo perfruitur ſereniore:
Et curuas nebula tegente valles
Solus luce nitet peculiari:
*Puris leniter admouetur * aſtris*
Celſa culmina delicata villæ. * Auſtris alij malunt, ſerua tamen aſtris.
Hinc ſeptem dominos videre montes,
Et totam licet æſtimare Romam,
Albanos quoque Tuſculoſq́ue colles,
Et quodcunque iacet ſub vrbe frigus,
Fidenas veteres, breueſq́ue Rubras,
Et quod virgineo cruore gaudet,
Annæ pomiferum nemus Peranna,
Illic Flaminia, Salariaq́ue
Geſtator patet, eſſedo tacente,
Ne blando rota ſit moleſta ſomno,
Quem nec rumpere nauticum celeuma,

Nec clamor valet helciariorum.
Cùm ſit tam propè Muluius, ſacrumq́;
Lapſæ per Tiberim volent carinæ,
Hoc rus (ſeu potius domus vocanda eſt)
Commendat dominus, tuam putabis
Tam non inuida, tamq́; liberalis,
Tam comi patet hoſpitalitate.
Credas Alcinoi pios Penates,
Aut facti modò diuitis Molorchi.
Vos nunc omnia parua qui putatis,
Centeno gelidum ligone Tibur
Vel Præneſte domate, pendulamq́ue
Vni dedite Setiam colono;
Dum, me iudice, præferantur iſtis
Tulli iugera pauca Martialis.

† Tulli Omnino legendum exiſtimo Iuli & ſit fortaſſe is de quo Tacitus lib 17. Stationem in caſtris agebat Iulius Martialis tribun⁹. Et: Vulnerato Iulio Martiale tribuno.

† Iulij vel Martialis, non ſuum laudat hortum. Et ad hunc Martialem alia ſunt epigrammata ſequentibus libris. primum ſexti.

Sextus mittitur hic tibi libellus,
Inprimis mihi chare Martialis:

Et illud lib. 10.

Vitam quæ faciunt beatiorem
Iucundiſſime Martialis hæc ſunt.

Septimi ep. 16. ad bibliothecam Martialis. Falluntur ergo qui putant hic ipſius poëtæ Martialis hortum deſcribi. Nunquam enim poëta hæc de ſe Commendat dominus, tuam putabis, & quæ ſequuntur. IVGERVM) Lucas Pætus ex Varrone, Plinio, Columella, &c. Iugeri ſolum & area quadratos pedes continet 28. M. octingentos, quod inde patet, ſi ducentos quadraginta, & centū viginti pedes in ſe reducas. Iugerum eſt ducenos pedes & quadragenos longum, centum viginti latum. Vulgô iugerum quod iuncti boues vno die arare poſſunt. Ein jauch Acker. LONGO IANICVLI) Ianiculus ſeu Ianiculum, vt Halicarnaſſeus lib. 9. docet, viginti ſtadia porrectus ab vrbe ad pontem Miluium vſque. Aliter ſcribit Marlianus lib. 7. cap. 9. qui Ianiculum ſex ſtadiis porrigi in meridiem dicit. Sed Baronius Cardinalis Annal. Eccleſ. vol. 1. pag. 669. 4. editionis Ianiculum ait veteribus complexum omnes colles illos, qui modicarum vallium interiectu ſibi coniuncti ab eo termino, qui eſt proximus Auentino atque Vaticano continuantur, & ſuper porta Mutia porriguntur, ac prope pontē Miluium terminantur. Et hoc eſt quod Martialis ait. LONGO IANICVLI IVGO RECVMBVNT) horti nempe Tulli ſeu Iulij Martialis. HORTIS HESPERIDVM BEATIORA) De hortis Heſperidum alibi dictum. Lege Natal. com. li. 7. c. 7. de Heſperidibus. LATI COLLIBVS EMINENT) Lati colles Ianiculi latos habent campos, nec ſunt acuti, ſed propè plani vt ſequitur. ET PLANVS MODICO TVMORE VERTEX COELO PERFRVITVR SERENIORE) Cùm valles circa Ianiculum obſcurarum nebularum caligine inuoluuntur, vertex tamen ſerenus eſt, & ſolus fruitur ſole, vallibus nocte nebularum tectis. PVRIS LENITER ADMOVENTVR ASTRIS CELSA CVLMINA, &c.) In vertice Tullus Martialis villam, æſtiuamq́ue domum altiorem & magnificentiorem inſtruxerat. Quo altior enim eſt fabrica, hoc propius admouetur aſtris: Auſtris exiſtimant legendū nonnulli: ſed Auſtrum verberant, cùm poëta dixerit cœlo perfruitur ſereniore. Serenius cœlum non eſt Auſtrinum, quod plerunque nebuloſum & nubilum, Plinio teſte lib. 2. & lib. 18. aliiſque. Claudianus de peſtilenti Sardinia, —*excluſis regnant Aquilonibus Auſtri*. Noxium etiam corporibus Auſtrum docet Vitruuius li. 1. c. 6. Quemadmodum inquit in inſula Lesbo oppidum Mytilene magnificenter eſt ædificatum & eleganter, ſed poſitum non prudenter. In qua ciuitate Auſter cùm flat, homines ægrotant, cum Corus tuſsiunt, cum ſeptentrio reſtituuntur in ſalubritatem. Teſtantur idem philoſophi ad Ariſtotelis Meteora commentantes. Quanquam Auſter in Africa ſerenat, qui obnubit cœlum in Europa, vbi Aquilo & Auſter iurati hoſtes. Planē locum deſcribi puto eum, qui nunc vocatur mons aureus, vel ab arenis flauis, vt Onuphrius Panuinius ſcribit; vel honoris cauſa, vt coniectat Baronius Cardinalis, ibi enim S. Petrum in crucem actum ſuſpicatur. SEPTEM MONTES) Sunt hi. Palatinus, Capitolinus, Quirinalis, Cælius, Eſquilinus, Viminalis, Auentinus. Quibus poſtea acceſſerunt Collis hortulorum, Ianiculum & Vaticanus. Panuinius de vrbis Romæ ſitu. Marlianus, alij. A ſeptem montibus vrbs, ſeptem montium

De hac re plura lib ſpect. ep. primo de Pyramidum dimēſione.

appellatur

appellatur Roma, & Varro diem ſeptimontinm nominatnm prodit. Pöëtæ ſæpius Romam in ſe-
ptem montibus [illegible] nominant. Propertius.

Septem vrbs alta iugis quæ toti præſidet orbi.

Statins ſeptem geminam vocat. Virgilius ſeptem arces.

Septemq́, vna ſibi muro circundedit arces.

Dominos) qnia Roma Domina & caput mundi. Albanos) Mons Albanns anctore Stra-
bone diſtat centum & decem ſtadia, hoc eſt, qninque milliaria noſtraria, ſen viginti millia paſſuū.
Dicitnr mòns Albanus ab Alba longa, ibi quondam extructa. Algidum haud procul inde abeſt.
Albæ Colonia diſtat ab vrbe centnm ſtadiis. Dionyſins. Tvscvlosqve colles) Tuſculum
vrbs Latij, inde Tuſcnlannm Cic. prædium, & Tuſcnlanns mons apud Strabonem lib. 5. Ibi Tnſcu-
lum habet collem, terræ bonitate, & aqnarnm copia præclarum, qui multis partibns ſenſim attol-
litur & regiorum, &c. p. 262. Strab. Et qvodcvnqve iacet) Et omnes lnqnit ſuburbani a- *Strabo lib. 5 & Dionyſ.*
gri, villæ, conualles, prædia. Fidenas veteres) Fidenæ enim antiqniores Roma, triginta aut
quadraginta ſtadiis ab vrbe remotæ. Bravesqve Rvbras) Rubræ oppidum Latij. quæro An-
ctorem. In tabnlâ Peutingerianâ, quam M. Velſerns erult, Rubrarum fit mentio, via Flaminia
non procnl ab vrbe. Vitrunius Rubra ſaxa videtur appellare. Braves) oppidum parunm, an bre-
ues, quia breue iter eo ab vrbe? non reor. Et qvod Virgineo) nemus Dianæ Aricinæ in-
telligit, cùm dicit, qnod virgineo cruore gaudet. Nam vt Strabo notauit lib. 5. fnernnt in illo luco
Dianæ Tauricæ ſimilia ſacra, hominesq́ue mactabantur in ſacrificio. Locum, ſacrificinm, lucum-
q́ue totum deſcribit Strabo. Sunt qui exponant Virgineum cruorem à Virgine Diana in venatio-
ne & cæde ferarnm fuſum: aut vt Domitius ſentit, ob pneros ibi ad aram, vt Lacedæmone Tho-
antio more, ad ſanguinem vſqne cæſos; vel intelligendns victimarum ſanguis, quarū Deæ immo-
latarum ſanguinem virginenm vocat, quod Virgini fundatnr. Annae perennae) Hanc Oui- *al. peranna,*
dius ait fuiſſe ſororem Didonis, quæ apud Aeneam in Italia exnlarit, & in amnem Numicum,
vt Laniniæ inſidias vitaret, ſe præcipitem egerit, & pro Dea poſtea culta ſit. Idem tamen An-
nam Perennam, annm fuiſſe Bouillis orinndam, quæ populo in montem per ſeditionem digreſ-
ſo victum tulerit, in eniu memoriam hæc celebritas eſt inſtituta. Alij lunam fniſſe Annam dictā,
quod annus ex menſibus fiat. Alij Atlantidem: fabulam totam complectitur Onid. 3. Faſt. cole-
batur Idibns Martij, vt annare, & perennare commodè liceret. Macrob. 1. Satur. Tirapellus li. 3. ad
Alex. Gestator patet) An geſtaror pro lecticario? Lecticarij enim ferebant, & geſtabant he-
ros, qnamnis & curru geſtarentur. An ex villa Tulli deſpectns erat in viam, vt viderentur quidem
eſſeda, & currus, ſed non audirentur tamen, vt mox ſequitur de celeumate, & clamore Helciario-
rum. Hanc veram ſentētiam. In villa Tnlli Martialis cernitnr quidem currus, qui geſtat vehentes,
ſed non auditnr, nec interpellat ſomnum dnlce dormientis. Eſſednm genus vehiculi Gallici, Bri-
tannici, & aliarum nationum, Germanis, Roſſwagen. Flaminiae) viæ quæ à porta Flumentana
initium habuit, & nomen à C. Flaminio iternm Conſule, qni ad lacum Traſimenum, cùm quinde-
cim millibns ab Annibale cæſus eſt. Sunt qui dicant à filio Flaminij ſtratam: ſed Panuinius cenſet,
à patre cæptam à filio perfectam. Ab vrbe per Tuſciam & Vmbriam, Ariminnm vſque pertinebat.
Ex hac via tota Roma ſpectari poterat, vt lib. 10. Martialis.

Totaq́, Flaminia Roma videnda via.

Salariasqve) Tacitus initinm viæ Salariæ ponit à porta Collina, vt tranſuetſis itineribns
per agrum Sabinnm via ſalaria vrbem introirent. Dicta eſt ſalaria à ſale. Sex. Pomp. ſalaria via Ro-
mæ eſt appellata, quia per eam Sabini ſal à mari deferebant. Idem Strabo ex Fabio teſtarnr, cùm
Romanos victis Sabinis opibus plnrimum auctos ſcribit. Accedit ad hanc viam Plinins lib. 31. c. 7.
Plnra apnd Panuininm, Marlianum, alios. Qvem nec rvmperes, &c. Nec clamor, &c.) Au-
get loci & villæ commodiſsimum ſitum, quod etſi vicinns ſit pons Miluius, Tiberis, nautæ Helcia-
riorum nauinm copia; tamen clamor ad montem & Ianiculum fractus, non turbet ſomnnm in
prætorio Ianiculi cubantis, vixq́; ad ipſam villam accedat. Celevma) Celeuſtes eſt, inquit Bu-
dæus in Pandectas, qui remiges hortatur, qnaſi nauigationis moderator, qui à Plauto latinè hor-
tator appellatur, quod ea hortamenta faciat, quæ verba græco Celeuſmata dicuntnr etiam à Lati-
nls. Hoc verò celenſma, quod & celeuma dicitur, in nauibus claſsiarlis aſſa voce interdum, inter-
dum tibia canebatur, ita vt remiges pro modulorum, & harmoniæ ratione, vel concitarent, vel in-
hiberent remos. Sidonins ep. 12. l. 8. Hic tuas laudes modificato celenmate, ſimnl inter tranſtra
remiges, gubernatores inter apluſtria canent. Idem ep. 10. Paullinna de Niceriæ reditu.

Nauitæ læti ſolitum celeuſma
Concinent verſis modulis in hymnos.

B. Hieronymns ad Heliod. Lætantium more nautarum epilogi celenma cantandum eſt.
Pedianus auctor eſt, cani remigibus celeuma per ſymphoniacos ſeruos ſolitum olim eſſe, & per
aſſam vocem, hoc eſt, ore prolatam, & (vt in Argo naui) interdum per citharam. Cicero in Diui-
nat. Ab hac muliere præfectus Antonij quidam ſymphoniacos ſeruos abducebat per iniuriam,
quibus ſe in claſſe vti velle dicebat. Canebant etiam iidem claſsicum pugnantibus, vt Pedianus

 exponit.

Hunc locum Sidonius videtur expreſsiſſe lib.2.epiſt.10. Curuorū hinc chorus helciariorum.

exponit. Helciariorvm) helciarij ſunt qui onera moliuntur helciis, id eſt, funibus, vel qui naues deducunt, ſubducúntue, aut remulco trahunt; à græco ἕλκω vel ἑλκύω, qui ſe mutuò ad officiū hortabantur, vt vno connixu conſpirantes, admoliri vniuerſis viribus poſsint quod ſingulis nequirent. Tam prope Milvivs) à Ianiculo. Pons Miluius, ſeu Muluius in via Flaminia ſitus vltra primum lapidem ab vrbe. Marlianus cap.3.lib.7. A M. Scauro Syllanis temporibus eſt extructus. Sacrvmqve Tiberim) ſacrum quia pro Deo colebatur, Virg.8.

Huic Deus ipſe loci fluuio Tiberinus amæno, &c.

Et mox: *Tuq; ô Tibri tuo genitor cum flumine ſancto.*

Cui ibid. ſacrificat Aeneas. Hoc rvs sev potivs) Correctio. Rus quidem eſt, ſed tam hoſpitale ob Domini liberalitatem, vt meritò domus appellari poſsit. Commendat dominvs) Tullus Martialis poſſeſſor, gratum alioqui, gratius ob humanitatem hoſpitis. Tvam pvtabis) Ita patet amicis, vt ipſemet exponit. Tam non invida) aliis. Tamqve liberalis, &c.) nullo bonorum excluſo. Alcinoi pios penates) De hortis Alcinoi Vlyſſem excipientis ex Homeri lib.6. Odyſſ. & Ouidio diximus. Avt facti modo divitis Molorchi) Huius Molorchi mentio eſt apud Verg.3. Geog. & Seruium, frequentior apud Statium. Paſtor fuit in Nemea Silua, qui Herculem ad leonem Nemeæum venientem hoſpitio, quamuis tenuis, excepit. Statius Sil.lib.3. in Hercule.

Non te (Herculem alloquitur) *Lerna nocens, nec pauperis arua Molorchi,*
Nec formidatus Nemees ager, antraq; poſcunt.

Quid ergo Martialis modò factum ait diuitem? Domitianus Herculi fanum excitauit omni cultu & luxu regio inſtructum, in quo erat ſacellum Molorchi diues ob donaria plurima Cæſaris illuc congeſta. Hinc ait modò diuitis Molorchi, locupletati nempe à Domitiano cùm eſſet pauper. Vos nvnc omnia parva qvi pvtatis) Præfert in Epiphonemate hortos Martialis, quamuis exiguos immenſis iugeribus Tiburtinis, Præneſtinis, Setinis. Vos) lautiores qui centum iugera aratis. Centeno ligone) centum ſeruis iunctis. metonymia. Serui enim ergaſtularij opus faciebant in agris diuitum. Seneca de Beneficiis. O miſerum ſi quem delectat ſui patrimonij liber magnus, & ſpatia terrarum colenda per vinctos. Florus hos cathenatos cultores appellat. Huc Ouidij verſus referendus.

Spes etiam dura ſolatur compede vinctos
Crura ſonant ferro ſed canit inter opus.

Pœnæ cauſſa relegabantur in agros, ibique vincti opus faciebant, quorum tanta fuit copia, vt agros & prouincias implerent. Locum hunc egregiè tractat Lipſius, Elect.lib.2.cap.15. De Tibure paullò antè largè dictum. Praeneste) Vrbs Latij deſcribitur graphicè Straboni lib.5. Abeſt Roma ſtadiis ducētis, olim Polyſtephanus dicebatur diues agri. Pendvlamqve Setiam) Setia ciuitas in extrema Latij parte, ſupra forū Appij, ab vrbe triginta millia paſſuum, vel amplius abeſt. Vnde Setinum vinum, de quo lib.13. diſſeruimus ad illum verſum.

Pendula Pontinos quæ ſpectat Setia campos.

Plinius ciuitatem ait Campaniæ. Pendvlamqve) vocat ob ſitum. edita enim erat vt procul ſpectantibus velut è rupe pendere videretur. Sed cur ait, Vni colono dedendam esse Setiam?) An locandum vni colono Setinum agrum dixit, qui eum colat cum familia, vnde Domino pendat cenſum? An: (quod opinor) poſsideat illa omnia vnus, mihi præ omnibus vnus placet hortus Tullij Martialis. Dvm, me ivdice) nobiles ſunt fundi Tiburtini, Præneſtini, Setini; his tamen præfero hortos Martialis.

De Philæni.

LII. LXV.

Oculo Philænis ſemper altero plorat.
Quo fiat iſtud quæritis modo? luſca eſt.

Si vtrumque ſaluum haberet, vtroque ploraret. Videtur mores notare voluiſſe, & naturæ vitium ἀπροσδόκητος, tangit; cuius generis plura ſunt apud hunc poëtam. & Ciceronem lib.2. de Orat. Sapiens ſi timeat quid faciet? tremet, &c. Pauper ſi eſuriat quid aget? comedet: ſi tamen ſit quod edat. Lvsca est) Luſcioſitas eſt humoris copia, propterea & natu minoribus contingere conſueuit, quorum eſt humectius cerebrum, ſed luſcus eſt, defióculus, cocles, vnoculus ἑτερόφθαλμος. Sed aliud eſt eſſe luſcum, aliud luſcioſum. Luſcus eſt altero oculo, vt dixi, captus, luſcioſus cui hebes oculorum acies: Blingler.

* * *

Ad Linum.

LIII. LXVI.

Egiſti vitam ſemper, Line, municipalem;
Qua nihil omnino dulcius eſſe poteſt.
*Idibus & raris togula eſt * excuſſa Kalendis:* * tibi ſumpta. ſed idẽ ſenſum.
Duxit & æſtates ſynthesis vna decem.
Saltus aprum, campus leporem tibi miſit inemptum:
Silua grauis turdos exagitata dedit.
Raptus flumineo venit de gurgite piſcis;
Vina rubens fudit non peregrina cadus.
Nec tener Argolica miſſus de gente miniſter,
Sed ſtetit inculti ruſtica turba foci.
Nec nocuit tectis ignis nec Sirius agris:
Nec merſa eſt pelago, nec fluit vlla ratis.
Suppoſita eſt blando nunquam tibi teſſera talo:
Alea ſed parca ſola fuere nuces.
Dic vbi ſit decies mater quod auara reliquit?
Nuſquam eſt: feciſti rem, Line, difficilem.

Linum ex copiis ad inopiam redactum irridet. MVNICIPALAM) municeps eſt, qui partem muneris capit, cum populo Romano, non tamen eodem omnino iure eſt cum ciue Romano, MVNICIPIVM) oppidum eſt certa lege ciuitate donatum: municipalis qui vitam municipum agit. Legatur Gellius lib.16. Feſtus, Sigonius, Manutius & Panninius de Imperio Romano, vbi municipia ordine recenſet. MVNICIPALEM) Ruſticanam intellige, agreſtem, ſobriam & frugalem, opponitur enim vrbanæ, lautæ, delicatæ. Cic. pro Sexto Roſcio Amerino. *Patresfamilias, qui liberos habent, præſertim homines illius ordinis, ex municipiis ruſticanis, &c.* Et de ipſo filio Sexti Roſcij municipis nobiliſsimi. *Ignoſci* oportere ei homini, qui ſe fateatur eſſe ruſticum, cùm ruri aſſiduus ſemper vixerit. Sic autem Martialis diſſerit. Line cùm tu ditiſsimus, ſobriè & frugaliter vixeris, quo pacto ad egeſtatem, & mendicitatem extremam perueniſti? DVLCIVS) non repugnat menti, ſi legas (vilius) hoc eſt, abiectius, humilius, hoc enim maior erit admiratio te nihilominus ex opulento pauperem factum. Sed retinemus (dulcius) cum quo facit M. Tullius; Vitam hanc ruſticam, quam tu probro, & crimini putas eſſe oportere, & honeſtiſsimam & ſuauiſsimam eſſe arbitrantur. Et mox: cùm præſertim nihil eſſet quod aut Patri gratius, aut ſibi iucundius, reuera honeſtius facere poſſet. IDIBVS ET RARIS TOGVLA) Calendis & idib. ſacrifitia publica fiebant, populusq́ue rogatus conueniebat, ſiue is vrbanus, ſiue agreſtis. Sed non eſt neceſſe dicere, Linum in vrbem veniſſe. Nam in municipiis dies feſtos ſuos agitabant, quibus togas candidiores ſumebant. Calendæ Iunoni; Idus Ioui ſacræ erant. Ouid. 1. Faſt.

Vendicat Auſonias Iunonis cura Calendas
Idibus alba Ioui grandior agna cadit.

Macrobius lib. 1. cap. 15. Vt autem Idus omnes Ioui, ita Calendas Iunoni tributas, & Varronis, & Pontificalis confirmat authoritas, &c. vbi multa de his Calendis. RARIS) quia rarò in vrbem ventitabat Linus, nec omnibus Calendis. TOGVLA) non lauta nec laxa, qualem beatiores geſtabant, ſed exiguam & anguſtam, quam non turba tantùm, ſed viri graues ac rigidi amabant. de qua Horat.

Exiguaq́; toga ſimulat teſquore Catonem.

EXCVSSA) explicata. nunquam ferè depromuntur ex arcis capſiſq́ue collectæq́ue veſtes, quin explicando ſimul excutiantur. Eſt metonymia, ſignum pro ſignato ponitur, hoc eſt, ſumpta, induta. DVXIT AD ÆSTATES) Decem annis vnam tantùm attriuiſti veſtem cœnatoriam, hæc enim, vt aliàs docuimus, ſyntheſis eſt, quam cœnaturi induebant. SALTVS APRVM CAMPVS LEPORAM) ſaltus eſt vbi ſiluæ, & paſtiones ſunt, inquit Caius Aelius. Saltus ergo tibi ſuppeditarunt apros, vepreta camporum lepores. INAMPTVM) ſed venatione quæſitum: dicitur id quod ruri tuo naſcitur. Horat. Od. 2. Epod. de laude vitæ ruſticæ.

Linus decoctor & cõturbator.

Dapes

Dapes inemptas apparet.

Et Virgil. 4. Georg.

——dapibus menſas onerabat inemptis.

Silva graves tvrdos) Silua aucupio fatigata præbet aues. Species pro genere. Graves) pingues. De gvrgite piscis) piſcaris, venaris, vindemias colligis in tuis prædiis, nihil emis. Rvbens) non tam ad vini, quàm cadi colorem refertur, rubris enim teſtis vina ſeruabant, vt aliâs monuimus. figlinis nempe & igne coctis, indeque rubris. Nec tener Argolica) nec tibi adminiſter menſæ è Græcia, more lautiorum Romanorum multo auro comparatus eſt, ſed ruſtica proles à pedibus ſtetit. Nec nocvit tectis ionis) nullum vel terra vel mari, vel domi, vel foris fortunæ caſum grauiorem es paſſus. Sirivs) Canicula, quia terram, agros vrit, ſegetem exurit, quam egregiè deſcribit lib. 5. Manilius, Virg. Georgicis, alij. Vocatur canicula & canis, & μέγας κύων. Arato, πρόκυων minor. Flvit) verſatur in mari quæ tua ſit. Svpposita est nvnqvam) nunquam lucri cauſa mutaſti talum teſſera, nam talis ludebatur potiſsimùm animi cauſa, ab omni ætate præſertim Saturnalibus: teſſera verò lucri gratia, talus blãdus quia gratior, & omni ætati conuenientior etiam pueris. teſſera rixas ciebat, vt ſæpius ad manus veniretur. De lucro teſſeræ videtur Martialis loqui lib. 14.

Non ſim talorum numero par teſſera, dum ſit
Maior, quàm talis alea ſæpè mihi.

Alea sed parcae) Victoriæ præmium erant nuces cùm luderes, nec commodum ſi vinceres, nec incommodum ſi vincereris. Nvces) puerorum, & eorum qui tantùm fallendi temporis cauſa ludunt, præmia. Dic vbi sit decies) cùm tam parcè, & frugaliter vixeris, vbi eſt patrimonium tuum à matre legatum, hoc eſt, viginti quinque millia Philippæorum? Nvsqvam est: fecisti rem Line difficilem) Decoxiſti. rem familiarem feciſti difficilem, quod nos patria lingua dicimus, du haſt vbel gehauſt. Sed primus poëtæ ſenſus videtur ad labores vitæ municipalis graues, & difficiles referendus, cum poſtremo, ob verbi dilogiam paupertatem Lini maximè notatam velit. An tertium hîc myſterium latet? quod eſt in Germanico, vbelhauſen, & ad flagitium etiam pertinet?

In Prætorem.

LXVII. L I V.

Prætorem pauper centum ſeſtertia Gaurus
Orabat carâ notus amicitiâ,
Dicebatq́; ſuis hæc tantùm deeſſe trecentis,
Vt poſſet domino plaudere iuſtus eques.
Prætor ait: ſcis me Scorpo Thalioq́; daturum:
Atq́; vtinam centum millia ſola darem.
Ah pudet ingratæ, pudet ah malè diuitis arcæ:
Quod non das equiti, vis dare, prætor, equo?

Ἀχαριστίαν Prætoris cuiuſdam aduerſus veterem amicum damnat, quod maluerit feræ quàm homini prodeſſe. Centvm sestertia) centum millia ſeſtertiûm. Vnum ſeſtertium neutro genere mille valet ſeſtertiis, hoc eſt, bis mille quingentis Philippæis. Cara) vetere, à pueris inſtituta. hoc ingratior Prætor qui tali negauit. Trecentis) ſeſtertiis, ſiue trecentis millibus ſeſtertiûm; quadringenta enim ſeſtertia, vt ſuperius eſt à nobis ſcriptum, ſiue quadringenta millia ſeſtertiûm, cenſus erat equeſtris, hoc eſt, decem millia Philippæorum. Vt posset Domino plavdere) Vt equeſtribus ornamentis, & dignitate affectus principem prodeuntem cùm equeſtri ordine comitaretur. Dominus enim pro Imperatore, & hoc loco pro Domitiano ponitur. Prætor ait scis me scorpo) Excuſat prætor negatam amico pecuniam. dandã illa Scorpo & Thalio, & maior danda, tibi igitur neganda. Scorpus agitator celebratiſsimus iuuenis vigeſimo ſeptimo anno extinctus eſt, vt Martialis lib. 10. docet.

Inuida quem Lacheſis raptum trieteride nona,
Dum numerat palmas, credidit eſſe ſenem.

In eodem lib. eodem epig. 50. miror Domitium affirmare huic à Caligula præter ampliſſima munera conſulatum eſſe deſtinatum; cùm tempore Caligulæ neque natus quidem Scorpus fuerit. Caligula ſanè Eutychum, ſeu Cythicum, ſeu Scyticum, ſeu Cycicum, vt Torrentius habet ad Suetonium, donis coluit, & conſulatu ornare decreuit. Cui in Apophoretis ſeſtertiûm

tiûm vicies contulerat, de Scorpo nulla mentio. THALLOQVE) ſic legendum monet vetus inſcriptio Romæ in ædibus Cecchinorum de Diocle agitatore. CENTVM. VICTORIAS. CONSECVTVS. EST. VICTOR. C. III. SINGVLARVM. VICIT. LXXXIII. ADHVC. AVGENS. GLORIAM. TITVLI. SVI. PRAECESSIT THAALVM. FACTIONIS. SVAE. QVI. PRIMVS. IN. FACTIONE.

In eadem inſcriptione, & Scorpus nominatur FACTIONIS. PRASINAE. VICTOR. ET. FLAVIVS. SCORPVS. VICTOR.

Lipſius Epiſtolicarum quæſtionum lib.1.epiſt.5.

AH PVDET INGRATAS) Epiphonema à rei indignitate, negas homini, & amico vetuſtiſſimo, das equo, & plura das centum ſeſtertiis. MALA DIVITIS) abutebatur enim opibus prætor. EQVO) ſtatuam equeſtrem Scorpo excitatam dicit. Lege quæ lib.5. ep.26. de Chæreſtrato ex Bulengero ſcripſimus, ad illum verſum.

Quam non ſenſuro dare quadringenta caballo.

Ad Sextum.

LV. LXVIII.

Inuitas centum quadrantibus, & benè cœnas:
Ut cœnem inuitor, Sexte, an vt inuideam?

Sportulæ pretio inuitârat poëtam Sextus, & Sextus lautè cœnabat, atque in eadem menſa ſordidè Poëta. Hoc Martiali dolet, cui infelici ſpectanda erat inuidenda alterius felicitas. De huius generis inuitatoribus dictum lib.3. ep.59. in Ponticum. CENTVM QVADRANTES) decem nummis ſeſtertiis. 5. Batzen.

Ad Pamphilum.

LVI. LXIX.

Tu Setina bibis ſemper, vel Maſſica ponis
Pamphile: ſed rumor tam bona vina negat.
Diceris hac factus cælebs quater eſſe lagena.
Nec puto, nec credo, Pamphile, nec ſitio.

A Pamphilo quatuor vxores veneno interfectas dicit, eoque ſe non ſitire ipſius quamuis optimam lagenam. RVMOR NEGAT) eſſe tam bona vina quàm prædicas, ſed infecta pharmaco. SETINA) paullò antè de Setia diximus, & de Setino vino lib.13. vti & Maſſico copioſè. CAELEBS) Viduus, propinata vxori medicata veneni potione. NEC PVTO, NEC CREDO, NEC SITIO) non diſputo an rumor vera narret, ego tamen experimento non diſcam, ne peream. graſſabatur hoc vitium Romæ paſſim lege ep. lib.8.43. De Fabio & Chriſtilla. Iuuen. Sat.6. Et noſtrum pluribus locis.

Non agit hic de ætate vini, vt quidam putant, ſed de veneno.

Naturâ Setinũ optimum eſt, lege lib.13.

Ponere vinum etiam Petronius in Trimalcionis conuiuio dixit.

De Amiano, infrà.

Ad Quintum.

LVII. LXXII.

Exigis vt donem noſtros tibi, Quinte, libellos.
Non habeo, ſed habet bibliopola Tryphon.
Æs dabo pro nugis, & emam tua carmina ſanus?
Non, inquis, faciam tam fatuè: nec ego.

Fatuum hîc doceam quod cuiuis alteri clarum? De Tryphone nobili bibliopola habes in præfatione Quintiliani, huic Triphoni inſcriptâ.

De Veſtino.

LVIII. LXXIII.

Cùm grauis extremas Veſtinus duceret horas,
Et iam per ſtygias eſſet iturus aquas;

Ultima

Vltima voluentes orabat penſa ſorores,
Vt traherent parua ſtamina pulla mora.
Iam ſibi defunctus caris dum viuit amicis,
Mouerunt tetricas tam pia vota Deas.
Tam largas partitus opes, à luce receſſit:
Seq́ mori poſthac credidit ille ſenem.

Lege Lipſium ad Tacitũ lib. Annal. 15.

Atticus hic Veſtinus eſt filius ipſius, vt ſenſit Lipſius, conſularis viri; de quo Claudius Cæſar orat. pro Gallis, & in ipſo conſulatu iuſſu Neronis præter omnem culpam eſt interfectus, vt ſcribit in Nerone Suetonius & 15. annal. Tacitus, qui prolixè genus mortis exponit. Veſtini ergo filij liberalitatem in amicos laudat Poëta. GRAVIS) ad morbum refero quo grauiter affectus SORORAS) Parcas ſtamina, iam * fatalia rumpere tentantes. SANAM) Ingenioſè & ſcitè. ſic lib. 10. de Scorpo.

* hoc enim eſt, pulla, vt cõtrà cãdida, nivea, alba vitam lõgiorem pollicentur.

Dum numerat palmas credidit eſſe ſenem.

Virtus enim & præclarè facta, non anni, propagant mortalium ætatem, imò immortalitatem, cui ſententiæ diuinæ accinunt hiſtoriæ.

De Damis.

LXXIV. LIX.

Adſpicis imbelles tentent quam fortia damæ
Prælia? tam timidis quanta ſit ira feris?
In mortem paruis concurrere frontibus audent.
Vis, Cæſar, damis parcere? mitte canes.

IMBELLES) ἀπτόλεμοι. imbelles damæ fortia prælia. TAM TIMIDIS) ita Aelianus lib. 7. cap. 19. ἄτολμα δὲ νεβροὶ, καὶ πρόκες, καὶ πύγαργοι, καὶ οἱ λαγῷ, &c. timidi exiſtimantur hinnuli, capreæ, damæ & pygargi, & lepores, Virg. Eclog. 8.

Cum canibus timidi venient ad pocula damæ.

IN MORTEM PARVIS CONCVRRERE) exponit illud fortia prælia, quia in mortem concurrunt. VIS CÆSAR DAMIS PARCERE) Elegans & arguta à contrario concluſio. quid enim cerui, lepores, damæ magis fugiunt ac horrent quàm canes? Iam tamen is ſtatus, & ea conditio damarum furentium, & pugnantium eſt, vt niſi canum latratu, & immiſſu inter ſe dirimantur, ſint caſuræ omnes. alioqui valeret eadẽ ratio in contrariis. Vis occidere Cæſar damas? immitte canes. ſed nunc ſeruaret.

De damis ſuprà ſæpius d.

De Nigrina.

LXXV. LX.

O felix animo, felix Nigrina marito,
Atq; inter Latias gloria prima nurus.
Te patrios miſcere iuuat cum coniuge ſenſus,
Gaudentem ſocio participiq́ viro.
Arſerit Euadne flammis iniecta mariti,
Nec minor Alceſtim fama ſub aſtra ferat.
Tu melius certè meruiſti pignore vitæ,
Vt tibi non eſſet morte probandus amor.

Tu lubens volenſque cum marito tuas opes omnes vnâ cum dote communicaſti, eaque re declaraſti quantoperè amares virum. ARSERIT EVADNE) Tres fuerunt Euadnæ, Neptuni, & Pitanes ab Eurota progenitæ filia. de qua Pindarus Olymp. Od. 6. Πρὸς Πιτάναν δὲ παρ' Εὐρώτα πόρον δεῖ σάμερον ἐλθεῖν ἐν ὥρᾳ, ἅ τοι Ποσειδάωνι μιχθεῖσα Κρονίῳ λέγεται παῖδ' ἰόπλοκον Εὐάδναν τεκέμεν. Ad Pitanam autem iuxta Eurotæ meatum oportet hodie venire tempeſtinè, quæ Neptuno mixta Saturni filio dicitur filiam violaceis capillis Euadnen peperiſſe. Lege Benedictum Arotium ad hũc locum Pindari. Altera Peliæ regis filia, quam Iaſon Ocneo Cephali regis Phocæorum filio nu-

ptum tradidit, vt refert Theodorus Siculus. Tertia Iphide nata, quæ Capanei in Thebarum oppugnatione * occiſi, coniunx erat. Et hanc memorat Poëta noſter & Ouid. de Arte. 3. * *Statius li. 10.*

Accipe me Capaneu, cineres miſcebimus, inquit
Iphias, in medios deſiluitq́; rogos.

Quæ, vt intelligis ex verſu, ſe in rogum ob mariti deſideriũ coniecit. De ead. Papinius lib. 12.

Turbine quo ſeſe caris inſtrauerit audax
Ignibus Euadne, fulmenq́; in pectore magno
Quæſierit.

NEC MINVS ALCESTIN) Alceſtis Peliæ filia. Cùm oraculo editum eſſet viro Admeto moriendum, niſi alterius ſanguine piaretur, ſeſe (cæteris lethum formidantibus) pro viro morti obiecit: cui ob hoc inſigne facinus vitam redditam in Sympoſio Plato, & canit Papinius.

Si chelyn Odryſiam pigro tranſmiſit Auerno
Cauſa minor, ſi Theſſalicis Admetus in oris
Silua vna terram Phylaceida rettulit vmbram.

Extat illuſtris tragœdia Euripidis, quæ Alceſtis inſcribitur. Admeti verò Pheretis filij mentio eſt apud Homer. lib. 2.

Τῶν ἦρχ' Ἀδμήτοιο φίλος παῖς ἕνδεκα νηῶν.

Valerius verò Maximus lib. 4. cap. 6. ſic Admetum alloquitur. O te Theſſaliæ Rex Admete, crudelis & facti crimine ſub magno Iudice damnatum, qui coniugis tuæ fata pro tuis permutari paſſus es, eaq́; ne tu extingnereris voluntario obitu conſumpta, lucem intueri potuiſti. Et certe prius parentum indulgentiam tentaueras fœmineo animo impar. Et Ouid. 3. de Arte.

Fata Pheretiada coniunx Pegaſaa redemit
Proq́; viri eſt vxor funere lata ſui.

Et idem:

Si mea mors redimenda tua, quod abominor, eſſet
Admeti coniunx quam ſequerer is erat.

TV MELIVS CERTE MERVISTI) Illis vt crederetur morte teſtandus erat amor; tu in virum pignore, opum communicatione talis, & tam liberalis extitiſti, vt tibi viuenti, tam debeatur hæc fides quàm illis, qui eandem morte redemerunt. Seruo τὸ, pignore, pignus autem vocat opes, & cenſum paternum, ſiue hæreditatem, quam totam cum viro communem habere voluit.

In auarum amicum.

LXI. LXXVI.

Millia miſiſti mihi ſex, bis ſena petenti:
Vt bis ſena feram, bis duodena petam.

Ridiculè docet quo pacto ab amico dimidium poſtulati dare ſolito, totum impetrare poſſis. Duodecim millia ſeſtertiûm, ſiue trecentos Philippæos petiui, dedit mihi tantum ſex; vt duodecim impetrem, petã viginti quatuor, vt viginti quatuor extorqueam, quadraginta octo petam.

In Zoilum inuidum.

LXII. LXXVII.

Nunquam diuitias Deos rogaui,
Contentus modicis, meoq́; lætus.
Paupertas, veniam dabis, recede.
Cauſſa eſt tam ſubiti nouiq́; voti?
Pendentem volo, Zoilum, videre.

Inuidebant Poëtæ non pauci, vt & hoc, & aliis epigrammatis docet. Poëta petit non vt ne inuideant, ſed cauſam, vt magis inuideant, ſibique laqueo gulam frangant. PAVPERTAS) quam aliâs amaui ſemper, nunc tua bona pace tibi renuncio. NOVIQVE VOTI) vt cupiam nunc opes, qui ſemper amaui inopiam? PENDENTEM ZOILVM) hæc cauſſa eſt diuitiarum petitarum, vt Zoilus præ inuidia & liuore ſe ſuſpendat. De Zoilo ſuperius prolixè diſſertatum, qui ſuſpendio periit. De inuidia & inuidis lege Alciati emblema de fœmina viperas vorante, de hydra apud Pierium, de linote ſibi fauces ſtringente apud Silium, de pallore & macie apud Ouid. Metam.

Inter quos Statius.
Vide car. ad Iulium, Rumpitur inuidia quidam, &c.
Zoili hiſtoriã apud Vitruuium omnenses, & ſupra monui.
Et Claudium Moneem.

* * *

In Varum.

LXXVIII. LXIII.

Ad cœnam nuper Varus me fortè vocauit;
Ornatus diues paruula cœna fuit.
Auro, non dapibus oneratur menſa: miniſtri
Apponunt oculis plurima, pauca gulæ.
Tunc ego: non oculos, ſed ventrem paſcere veni,
Aut appone dapes, Vare, vel aufer opes.

Clarum eſt hoc epigramma, nec ſol indiget ſole. De huiuſmodi conuiuatoribus multa ſunt epigrammata Martialis, lib.1. in Mancinum. ep.44. lib.3. ep.59. in Ponticum. li.4. ad Sixtum. ep.68. Deeſt hoc in Domitio.

In Afrum.

LXXIX. LXIV.

Condita cùm tibi ſit iam ſexageſima meſſis,
Et facies multo ſplendeat alba pilo;
Diſcurris tota vagus vrbe, nec vlla cathedra eſt,
Cui non mane feras irrequietus, AVE;
Et ſine te nullo fas eſt prodire tribuno,
Nec caret officio Conſul vterq; tuo,
Et ſacro decies repetis pallatia cliuo,
Sigerioſq; modos, Partheniosq; ſonas.
Hac faciant ſanè iuuenes, deformius, Afer,
Omnino nihil eſt ardelione ſene.

* *Vbi de Ardelionum natione plura ex Phædro Auguſti. L. De Cathedris lib.1 ep.77.*

Afrum ardelionem, hoc eſt, ambitioſè, & importunè officioſum depingit, vt lib.2. ep.7. * Attalum in alio genere depinxerat. SEXAGESIMA MESSIS) cùm ſis iam ἑξηκοντούτης, hoc eſt, annos natus ſexaginta, & canis obſitus. DISCVRRIS TOTA VAGVS VRBE) officia iuuenum ſtolidus ſenex ambis, curris, diſcurris, ſalutas, colis, adoras, &c. CATHEDRA) nullus locus publicus, nec priuatus, hominum lautiorum, ſeu virorum, ſeu fœminarum eſt, quo tu non aduoles, & ſolenne auè quotidie dicas, cùm iam pridem debueris vale dicere. De more ſalutandi nobiles, & diuites iam ſuprà li.1. ep.56. ad Frontonem diximus. ET SINE TE NVLLI) omnibus Comes, & anteambulo ades. vt ex magiſtratu, & aula nemo in publicum prodeat, cui tu latero non incedas. TRIBVNVS) palatinus. ex Cæſaris familia, qui militibus præeſt, & cuſtodiæ corporis. ET SACRO DECIES) ſacer cliuus, via ſacra, qua ad palatium Cæſaris itur. SIGERIOSQVE MODOS) ſeruandam putauimus veterem lectionem, quamuis Domitius extrito Sigerio, qui tamen eſt apud Xiphilinum, & Zonaram reponat Saturium, qui nominatur à Tranquillo. Fuerunt hi dũo Sigerius & Parthenius Domitiano à cubiculo, & Parthenij antè meminimus, & ſæpius infrà meminit Poëta. Sed qui ſunt illi Sigerij & Parthenij modi? intelligo orationem ad illorum aures accommodatã, qua ſe Afer in amicitiam Sigerij & Parthenij conatus eſt inſinuare. An placet Afrum imitatum eſſe officia Parthenij & Sigerij? an per illos ad Principis gratiam aſpirabat? primam ſententiam probo. HOC FACIANT SANE IVVENES) Hæc officia ſalutandi, comitandi, adulandi, quàm ſunt decora iuuenibus, tam indecora & aliena ſenibus. ARDELIO) eſt qui omnia & nihil agit, vbiq; & nuſquam eſt, Plura lib.2. ep.7.

Ad Mathonem.

LXXX. LXV.

Matho Cauſidicus, Iuuenali & Martiali.

Hoſpes eras noſtri ſemper Matho Tiburtini,
Hoc emis: impoſui; rus tibi vendo tuum.

Quis hic fuerit infrà leges. IMPOSVI) decepi, nam quod ante prædium tuum fuerat, tibi vendidi. tam frequens enim Matho in illo fuerat priuſquam emeret, ac ſi ipſe Dominus villæ, qua pro ſua abutebatur. De Tibure & Tiburtino, paullò antè plura retulimus.

In Mathonem.

LXVI.

Declamas in febre Mathon: hanc eſſe phreneſim
Si neſcis, non es ſanus amice Mathon.
Declamas æger, declamas Hemitritæus:
Si ſudare aliter non potes, eſt ratio.
Magna tamen res eſt. errans cum viſcera febris
Exurit: res eſt magna tacere Mathon.

Mathonem ſtultum affirmat. nam ſtulti tacere neſciunt. Fuit hic Matho Cauſsidicus, vt Iuuen. Sat.1. his docet verſibus.

——nam quis iniquæ
Tam patiens vrbis, tam ferreus, vt teneat ſe
Cauſsidici noua cum veniat lectica Mathonis
Plena ipſo.

De Cauſsidicis Mathonianis pulcher locus apud Petroniũ primis paginis, vbi mirificè exagitatur declamatorum, atq; tota Rhetorum natio.

De eodem hoc Mathone noſter Poëta lib.10.& 11. HANC ESSE PHRENESIN) Phreneſis valetudo mentis eſt ex febre nata inſania, vel certè pariens febrim, quæ Celſo phreneſis dicitur, ex inflammatione cerebri exiſtit. Si tu Mathon neſcis te inſanum eſſe, cùm febriens declamas, planè inſanis. DECLAMAS ÆGER) febri. niſi hîc quamlibet inualetudinem notet. HEMITRITAEVS) qui ſemitertiana cum quotidiana coniuncta vexantur, de qua alibi fuſius; SI SVDARE) nam Hemitritæi horrore potiſsimum concutiuntur. EST RATIO) ſi eliciendi ſudoris gratia declamas, eſt vnde tibi ignoſcamus declamanti. MAGNA TAMEN RES EST) hæc Matho fingitur dicere. Magna res eſt in febre declamare. ERRANS CVM VISCERA FEBRIS EXVRIT) Hæc verba, ad illa Mathonis pertinere poſſunt, vt ſit cauſa magnæ rei in acri febre declamare poſſe: quæ tamen verba poſſunt ſpectare ſequentem, & extremam clauſulam, RES EST MAGNA TACERE MATHON) vt ſenſus ſit; non clamare, non ingemiſcere, non queritari, ſed tacere in ſummis febrium doloribus, hoc eſt difficile, hæc magna res eſt, ſed videtur ἁπλῶς poſita de taciturnitate, vt dicat magnam eſſe rem tacere tempore poſſe. non eſſe autem tempus loquendi, & declamandi cum valetudine tentatur corpus. qua ratione ſumma loquendi libido Mathonis apparet, qui nec ſanus, nec inſanus poſsit tacere: ſtulti autem nunquam nôrunt tacere; inde Matho es matto. Notum eſt Zenonis apophthegma, qui iuſsit regi Ptolemæo renunciari, ab eius legatis viſum ſenem qui in conuiuio tacere nôrit. SANVS) Ad mentem hic refer.

Lege Q. Sereni Samonici carmen de Hemitritæo depellendo.

Ad Rufum.

LXVII. LXXXIII.

Hos quoque commenda Venuleio, Rufe, libellos.
Imputet & nobis otia parua roga.
Immemor & paullùm curarum, operumq; ſuorum
Non tetrica nugas exigat aure meas.
Sed nec poſt primum legat hæc ſummúmue trientem
Sed ſua cum medius prælia Bacchus amat.
Si nimis eſt legiſſe duos tibi charta plicetur
Altera: diuiſum ſic breue fiet opus.

Exigat, legat, audiatue non triſtis cenſor.

Venuleius ſub Alexandro Iuriſconſultus fuit, qui tamen hic eſſe non poteſt.

Duos epigrammatum libellos mittit ad Rufum, à quo vult commendari Venuleio inter maiora pocula. TETRICA AVRE) cenſoria aut ſeuera cùm epigrãmata ſint ludicra. PRIMVM SVMMVMVE TRIENTEM) legat meas nugas cùm nugatur, nec in principio menſæ nec fine. Triens quatuor continet ſcyphos, vt ſuprà docuimus. SED SVA CVM MEDIVS) cùm indulget Baccho, ſiccat pocula, trahit maiores calices. TIBI CHARTA PLICETVR ALTERA) Non eſt cur fatigatus eodem tempore vtrunque librum perlegas, niſi ipſe velit Venuleius. diuide operam & iucundior erit, & breuior.

Ad Rufum plura ſunt, & plures ſunt Rufi. Lib.10. ad Plinium. lib,4 ad Euphemũ plura de tẽpore legendorũ ſuorũ epigrammatũ.

In Næuolum.

LXXXIV. LXVIII.

Securo nihil eſt te, Næuole, peius, eodem
Solicito nihil eſt, Næuole, te melius.
Securus nullos reſalutas, deſpicis omnes.
Nec quiſquam liber, nec tibi gratus homo eſt.
Solicitus donas, dominum, regemq́; ſalutas,
Inuitas. eſto, Næuole, ſolicitus.

Precatur Næuolo ſempiternas curas, vt ſemper ſit modeſtus. Quo enim beatior & felicior agebat, hoc arrogantior, & inſolentior omnes præ ſe cõtemnebat. Quo magis curis & caſibus premebatur, hoc modeſtior & ſummiſsior omnibus amabatur. Verba ſunt in promptu, claraque per ſe omnia. Regis & domini notionem vſumque lib.5. exponemus. Et lib.1. iam expoſita plura ſunt ad hunc Næuolum.

In Ponticum.

LXXXVI. LXIX.

Nos bibimus vitro, tu myrrha, Pontice. quare?
Prodat perſpicuus ne duo vina calix.

Ponticus vinum generoſius potabat, conuiuis vilius propinabat, quod vt ne obſeruaretur, ipſe poculis myrrhinis (de quibus alibi) ob materiam opacis vtebatur, aliis vitra porrigebat. Hoc artificium, & fraudem Pontici aperit Poëta. Idem Lucianus περὶ τῶν δὶς μεθυόντων dicit. lib.14. titulo myrrhina copiſè. Hinc intelligis errare eos, qui myrrhina pellucida fuiſſe ſcribunt, cùm id vitium myrrhinorum fuerit.

Ad librum ſuum.

LXXXVII. LXX.

Si vis auribus Atticis probari,
Exhortor moneoq́; te libelle,
Vt docto placeas Apollinari.
Nil exactius, eruditiusq́; eſt,
Sed nec candidius, benigniusq́;:
Si te pectore, ſi tenebit ore
Nec ronchos metues malignorum,
Nec ſcombris tunicas dabis moleſtas.
Si damnauerit: ad Salariorum
Curras ſcrinia protinus licebit,
Inuerſa pueris arande charta.

Eandem ſententiam habet lib.7.ep.25. ad eundem Apollinarem, àd quem & plura ſunt epigrammata. AVRIBVS ATTICIS) politis, delicatis, eruditis, limatis, teretibus. RONCHOS) iudicia, cenſuras, dentes, plura li.1. ad epig.4. Obſerua dedicandi libelli formulam. SCOMBRIS) piſciculis qui chartis innoluebantur. TVNICAS) tegmen. ſic alibi.

Ne nigram citò raptus ad culinam
Cordyllas madida tegas papyro
Vel turis, piperiſue ſis cucullus.

SALARIORVM) pueri ſalſamenta vendentes lib.1.ep.42.

Quod viles pueri Salariorum.

De quibus ibi fusè dictum. PVERIS ARANDE) plicande exponit Domitius, ſed quomodo arandus ſi plicandus? à tergo ſcribendus. Lege Tiraquellum ad Alex.cap.30.lib.2. de charta opiſtographa. de qua ſuprà d. quibus adde quæ Sauarus multa ad epiſt.9.lib.2. Sidonij annotauit.

De

De Baſſa.

LXXI. LXXXVIII.

Infantem ſecum ſemper tua Baſſa, Fabulle,
Collocat, & luſus deliciasq́; vocat.
Et quod mireris magis infantaria non eſt.
Ergo quid in cauſa eſt? pedere Baſſa ſolet.

Facetè pedentem notat Baſſam, quę vt diſsimularet ſuum vitium geſtabat infantē, cui culpam, cùm pederet, impingebat. INFANTARIA) noua vox quam non expono vt quidam, puerperam, ſed quæ amet infantes, & infantes amantèr geſtitet. INFANTARIA NON EST) quæ non delectatur conſuetudine infantium.

In diſsimulatorem.

LXXII. LXXXIX.

Nulla remiſiſti paruo pro munere dona,
Et iam Saturni quinque fuere dies.
Ergo nec argenti ſex ſcrupula Septitianæ al. Septitiani.
Miſſa, nec à querulo mappa cliente fuit.
Antipolitani nec quæ de ſanguine thynni
Teſta rubet, nec quæ coctana parua gerit.
Nec rugoſarum vimen breue Picenarum;
Dicere te poſſes, vt meminiſſe mei.
Decipies alios verbis, vultuq́; benigno:
Nam mihi iam notus diſsimulator eris.

Saturnalibus munera commeabant, vt Cal. Ian. ſtrenæ. Martialis amico cuidam donarât libellum epigrammatum, pro quo nil receperat. Hoc vſsit Poëtam: vnde hanc bilem in eundem euomuit. PARVO) ſuum librum modeſtiæ cauſa paruum vocat munus. SATVRNI QVINQVE FVERE DIES) Martialis lib. 7. ep. 52.

Omnia miſiſti mihi Saturnalibus Vmber
Munera, contulerant quæ tibi quinq; dies.

Ante Cæſarem vnus tantum ſacer erat Saturno dies, qui in Opalia; hoc eſt, in 14. Cal. Ian. incidebat. Cæſar faſtis correctis decembri duos adiecit dies inter Opalia & Saturnalia, ita vt Saturnalium primus eſſet 16. Cal. Ian. Idem Cæſar Saturnalia triduo celebrari iuſsit. Quartum diem adiectum ſuſpicatur Lipſius ab ipſo Auguſto, Quintum Caligula. Atq; hi fuêre legitimi dies Saturnalium. Quod aliquādo tres vel ſeptem nominentur, & à Martiale, & à prioribus Poëtis, & authoribus ante & poſt Ciceronem, putat Lipſius lætitiæ non feſti fuiſſe dies, cæteros nec propriè Saturnales, nec ſacra, nec ferias agitatas, quinq; diebus ante Caligulam. Teſtes dabit tibi Lipſius lib. 1. Sat. cap. 3. & 4. vnde hūc riuulum hauſimus. Senſus ergo carminis eſt; Et iam Saturnalia præteriêre. ERGO NEC ARGENTI SEX * SCRVPVLA † SEPTITIANAE) Scriptulum vel ſcrupulum, vel ſcripulum reperio. dicūtur græcè γράμματα, id eſt, litteræ, eo quod Græci viginti quatuor per litteras numerent in alphabeto, & vncia totidem cōtineat ſcrupula. hoc loco accipio ſcripulum pro pondere argenti, non pro nummo; Septitiani autem libra erat malæ notæ, & imperfecti argenti. libra argenti æſtimabatur HS. 400. Vnde argenti vncia HS. XXXIII. & quadrante valebat. Nam vncia eſt duodecima libræ pars. Scrupulum verò, ſeu ſcripulum vigeſima quarta pars eſt vnciæ. Ergo ſcrupulum tribus cruciferis valebit, & quadrante. ſed quadrantē rotundandi numeri cauſa negligamus. Sex ſcrupula octodecim cruciferis æſtimabuntur. Si HS. vnus duodecim non decem quadrantibus erit. Si decem tantum quadrantibus æſtimes, VI. ſcrupula paullò plus quindecim cruciferis valebunt. libra argenti ſcrupula numerat 288. Poëta hic ſena ſcrupula pro exiguo munere, aut paucis nummis videtur accipere. Vide lib. 5. ep. 20. lib. 8. 71. De Septitiana libra. NEC A QVERVLO MAPPA CLIENTE) Quam varia rerū genera miſsitata fuerint, & à pauperibus, ſuis patronis; & à patronis viciſsim clientibus deſcribit Martialis lib. 13. & 14. etſi nec ibi omnes munerum formas complectatur. QVERVLO) qui ſemper apud patronum de inopia queritur, & opem rogat. MAPPA) nota res. lib. 7.

* *ſcriptula.*
† *Septitiani.*
Auri ſcrupulū teſte Plinio ſexcenis HS. æſtimabatur, id eſt 40. cruciferis. Argenti ſcrupulum eſt tertia pars drachmæ.

Hîs comes acceſsit ſpongia, mappa, calix.

ANTIPOLITANI NEC QVAE DE SANGVINE THYNNI TESTA RVBET) Hunc verſum explicatum dedimus lib. 13. ad 102. epigramma.

Antipolitani fateor ſum filia thynni
Eſſem ſi Scombri non tibi miſſa forem.

Ex cuius inſcriptione intelligis muriam à Poëta περιφραστικῶς, deſcribi, quæ muria (hoc eſt genus ſalſi liquaminis ex thynni piſcis ſanguine confectum) Antipoli Aſiæ vrbe optima fiebat, nobilior tamen erat muria Scombri, ſeu garum. Vocatur autem filia, quia ex ſanguine thynni fit, vt homo ex ſanguine hominis. NEC QVAE COCTANA PARVA GERIT) nec teſta eſt mihi cum coctanis vlla miſſa, de his lib. 13.

* Meta lege, non menta.

*Coctana quæ torta venerunt condita *menta*
Si matura forent Coctana, ficus erat.

Coctana ſunt genus ficus minoris, in Syria natum, quæ tamen ficus non dicuntur ob paruitatem. Plura lib. 13. vbi proprius eſt locus. Et lib. 7.

Paruaq; cum canis venerunt coctana prunis.

NEC RVGOSARVM VIMEN BREVE PICENARVM) Ciſtellam oliuarum intellige, nam Picenæ laudatiſsimæ. de quibus in diſtichis.

Hæc quæ Picenis venit ſubducta Trapetis
Inchoat atq; eadem finit oliua dapes.

Et lib. 7. *Semodiuſq; fabæ cum vimine Picenarum.*

DICERE TE POSSES) Videtur formula quædam fuiſſe dicti, in mittendis muneribus, vt amici amicus memor eſſet, Nam & Catullus vocat linteum à Fabullo ſibi miſſum μνημόσυνον ſui ſodalis, id eſt, memoriæ ſignum, & amoris argumentum. DECIPIES ALIOS VERBIS) Aulicam frontem deſcribit, cuius tota charitas & amor eſt in verborum honore, & cæremoniarum elegantia, ſed mihi ſemel dediſti verba, inquit, dabis nunquam amplius. Nam

Qui ſemel eſt captus fallaci piſcis ab hamo
Omnibus vnca cibis æra ſubeſſe putat.

De Ruſticatione.

XC. LXXIII.

Rure morans quid agam, reſpondeo pauca, rogatus.
Luce deos oro, famulos poſt arua reuiſo,
Partibus atq; meis, iuſtos indico labores,
Inde lego, Phœbumq; cio, Muſamq; laceſſo,
Hinc oleo corpusq; frico, molliq; palæſtra
** Pondero, poto, cano, ludo, lauo, cœno, quieſco,*
Dum paruus lychnus modicum conſumat oliui,
Hæc dat nocturnis nox lucubrata camœnis.

* lege Prandeo. Lauo, id eſt, lauor παθητικῶς, & alia quædam.

Lemma Epigrammatis habes in verſu. quæ ruris ſtudia, & ſtudiorum horæ ab ortu lucis. LVCE DEOS ORO) En vt ſacrilegi iſti cultores primum operati ſint Diis, quid deceat nos gentem ſanctam, Deoque vni deditam, debitamque. more, inquam, hæc faciebant. Lampridius in Alexandro. primum vſus viuendi eidem hic fuit: primum ſi facultas eſſet, matutinis horis in larario ſuo rem diuinam faciebat. Perſius Sat. 2.

Hoc ſanctè vt poſcas, Tiberino in gurgite mergis
Mane caput bis terq; , & noctem flumine purgas.

Ouid. 1. Amor. Eleg. 8. & 3. & 6. Omnium enim rerum à Ioue principium erat ſumendum, vt priſci cecinêre.

Ζεὺς ἀρχὴ, Ζεὺς μέσσα, Διὸς δ' ἐκ, πάντα τελεῖται.

περὶ τῶν μυστηρίων ἐκλο, &c.

Quem verſum ait Plutarchus omnibus rebus acclamari ſolitum, monebantque â Dei inuocatione, & cultu exordiendum. Sic enim, lib. 4. de Leg. Plato. ὁ μὲν δὴ θεὸς ὥσπερ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν, καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχει. Idem planè Orpheus canit.

Ζεὺς κεφαλὴ, Ζεὺς μέσσα Διὸς δ' ἐκ πάντα τέτυκται
Ζεὺς βασιλεὺς, Ζεὺς ἀρχὴ πάντων ἠδὲ τελευτή.

Et Pythag. *Ἀθανάτους μὲν πρῶτα θεοὺς νόμῳ ὡς διάκειται Τίμα.*

FAMVLOS, POST, ARVA REVISO) primum Deos precor dein operas & agrum luſtro. PARTIBVS ATQVA MEIS) laborem operum partibns iuſtis æquo per ſeruos, vt inquit Virgilius. an vis de ipſo Martiale, qui manum ipſe operi admôrit? nou reor. INDE LEGO PHOEBVMQVE CIO) Hinc lego & pango carmina. HINC OLEO CORPVSQVE FRICO) poſt exactam operam antemeridianam exercebant ſe palæſtra circa octauam & ludebant, deinde lauabant oleoq́ue ſe vngebant ante cœnam, vt epig. 8. huius lib. expoſitum ad Eupbemum.* PONDERO, POTO, CANO) Quid ſibi velit τὸ pondero, nô video, niſi fortè retulit ad ludum: prandeo magis arrider, cùm ſequatur poto. ſed non prandebant, inqnis, vt ſupra docuiſti. Ordinariè, inquam, nam & ſenes & pueri, & ægri & ſæpè etiam ſani, prandiis operam dabant. Plinius 2. de auuucnlo ſuo. reuerſus domum quod reliquum erat temporis, ſtudiis poſt cibum ſæpe quem interdiu leuem & facilem veterum more ſumebat, &c. vbi apertè de prandio loquitur. DVM PARVVS LYCHNVS) Synecdoche pro Ellychnio. HAEC DAT NOCTVRNIS) Carmina pango noctu dum viuit lychnns, dein quieſco. Ordo verborum. hæc carmina dat lucubrata nox nocturnis Camænis. Vel; hæc lucubrata carmina dat meis nocturnis Muſis nox. *prandeo

Ad librum.

XCI. LXXIV.

Ohe iam ſatis eſt, ohe libelle:
Iam peruenimus vſque ad vmbilicos
Tu procedere adhuc, & ire quaris:
Nec ſumma potes in ſcheda teneri.
Sic tanquam tibi res peracta non ſit,
Quæ prima quoque pagina peracta eſt.
Iam lector queriturque, deficitque:
*Iam librarius * hoc & ipſe dicit.* *ohe
Ohe iam ſatis eſt, ohe libelle.

Hoc carmen loco motum nullam habet venuſtatem. hic eſt pereleganter poſitum: & illud, ohe, ſine dubitatione hîc ſatietatem notat, vt illud ad Perſicum.

——& dicas cute perditus ohe.

Et Iunenalis de Horatio.——*ſatur eſt cùm dicit Horatius ohe.*

Eſt ergo vox, vt Donatus Grammaticus, & alij docent ex Horatio, Martiale, Perſio, Plauto, quæ ſatietatem & faſtidium ſignificat, etſi non negent etiam bacchantis eſſe clamorem. VSQVE AD VMBILICOS) Iam portum videmus, vt Diogenes ludebat, abſolutum dedimus librum: hoc enim eſt peruenire ad vmbilicos. Hoc intellectu Horatius vſurpat vmbilicos, ode 14. Epod.

Candide Mæcenas occidis, ſæpe rogando.
Deus, Deus nam me vetat
Inceptos olim, promiſſum carmen, Iambos
Ad vmbilicum adducere.

Pro librorum ornamentis alibi vſus eſt poëta noſter, & alij vmbilicis, hîc tranſlatè quia vmbilici in extremis librorum partibus. TV PROCEDERE, &c. NEC SVMMA POTES IN SCHEDA TENERI) Tu nec in fine libri finem facis, ſchedam Merula ex Quintiliano & Plinio interpretatur folium chartę. Domitius tabulam rudem papyro ſuperinducta factam. propriè autem fuiſſe ſchedas putat Merula, ſtatumina corij, quibus latitudo chartæ augebatur. Euſtathius & Aelianus affirmant eſſe tabellam ſeu pagellam phyliaceam ſiue tiliaceam, qua pro charta olim vtebantur. Inuenio qui accipiant pro membrana ſeu tabella deletili, cuiuſmodi ſunt pugillares chartæ. Hìc pro extrema libri pagina accipitur; ſumma enim extrema eſt, ſicut ſummus dies extremus dies. QVAE PRIMA QVOQVE PAGINA) Lectorem primâ paginâ iam ſatis epigrammatum tuorum cepetat, tu nec in extremâ modum tenes. ſic ludit epig. 6. lib. 2. *Vide p. 254. Alex. ſchedam.

I nunc, edere me iube libellos,
Lectis vix tibi paginis duabus,
Spectas ἐσχατοκόλλιον Seuere,
Et longas trahis oſcitationes.
I nunc, edere me iube libellos.

IAM LACTOR QVERITVR) Iam lector & ſcriptor librarius feſsi portum ſpectant, quos occidis ſi longius progrediare. LIBRARIVS) Librarij erant qui tantum libris tranſcribendis vacabant, vt eiuſdem exempli plures libri haberentur, venderentur, &c. Teſtimonia ſunt apud Cicer. Horat. & innumeros alios: in quorum locum noſtri typographi, qui formis æneis ſeu plumbeis ſeu argenteis, libros vno die tot excudunt, quod mille librarij vix poterant aſſequi ſcribendo multis menſibus.

LXX.

De Ammiano.

Nihil Ammiano præter aridam reſtem
Moriens reliquit vltimis pater ceris.
Fieri putet potuiſſe quis Maronillæ
Vt Ammianus mortuum patrem nollet?

Neſcio quo pacto neglectum ſit hoc epigramma, vt locum amiſerit, quod tamen omittendum non fuit. Domitius propè reſtem induit, dum aridam veſtem excutit, & modò tritam, modò aridam legit. veſtiſque nomine, vel rudem gladiatoriam, vel cathedram intelligendam vanè auguratur. Ego cum ingenioſiſsimo Lipſio lib. 1. Elect. cap. 18. reſtem repono, quod & ingenium poëtæ, & res ipſa iubet. Senſus eſt. A patre, perdito filio Ammiano reſtem ſeu laqueum teſtamento, quo ſe ſuſpenderet, relictum. Ita enim nepos ille Ammianus viui patris bona afflixerat, vt & ſe, & fortè patrem ad extremam inopiam compulerit. Pater ergo moriturus de filio deſperans, illi reſtem pro teſtamento imprecatus eſt, vti ſimile teſtamentum in veteri legitur inſcriptione.

ATIMETO. LIB. CVIVS. DOLO. FILIAM. AMISI.
RESTEM. ET. CLAVOM. VNDE. SIBI. COLLVM. ALLIGET.

Legatur Alex. ab Alex. 1 cap. lib. 1. qui accuratè ſuper hac re diſputat, & Tiraquellum ad eundē. Horatij item interpretes. Briſſonij form. lib 7. pag. 592. Caſaub. ad Iulium Suet. Hotomānum ad 3. Cic. Verrinam, Torrentiū, etc.

VLTIMIS CERIS) Vltimas ceras generatim pro vltimâ & extremâ voluntate teſtatoris poſſis accipere, id eſt, pro ipſo teſtamento. Propriè verò, pro extremâ ſeu imâ cerâ, idem enim eſt (etſi negent imperitiores) ima, & extrema, hoc eſt, pro altero capite ſeu vltimâ & extremâ tabulâ teſtamenti, qua ſecundi hæredes nominabantur, legataque & alia onera primis hæredibus imponebantur. vt Suet. Iulio cap. 83. diſcis. Sed nouiſsimo teſtamento tres inſtituit hæredes ſororum nepotes C. Octauium ex dodrante, & L. Pinarium, & Q. Pedium ex quadrante reliquo: in ima cera C. Octauium etiam in familiam nomenque adoptauit, pluresque percuſſorum in tutoribus filij, ſi quis ſibi naſceretur, nominauit. D. Brutum etiam in ſecundis hæredibus. Quod vt intelligas, diſce teſtamentum pluribus tabulis conſtitiſſe. Suet. Nerone cap. 17. Cautum vt in teſtamentis primæ duæ ceræ teſtatorum modo nomine inſcripto, vacuæ ſignaturis oſtenderentur. Cic. Verr. 3. Deinde in codicis extrema cera nomen infimum in flagitioſa liturâ fecit. Ad quem locum Aſconius extrema cera, vltima tabula, vltima parte tabulæ. Horatius lib. 2. Sat. 5.

Sic tamen vt limis rapias, quid prima ſecundo
Cera velit verſu ſolus multiſne cohæres.

Primam ceram, Acron & Porphyrion primam tabulam teſtamenti interpretantur. In qua primo verſu nomen teſtatoris ſit expreſſum, in altero verſu nomen hæredis. ſed inde non videtur effici, quod vult Torrentius, duas fuiſſe tabulas primas, quibus nihil niſi nomen teſtatoris & hæredis inſcriberetur. Cùm in primâ cerâ ſeu tabulâ potuerit primo verſu nomen teſtatoris poni, altero eiuſdem primæ tabulæ nomen hæredis. clarius apud Suet. in Nerone eſt teſtimonium de duabus primis ceris, quas rectè duas primas tabulas exponit. Hoc obſeruandum fuiſſe qui putarent vnam duntaxat tabulam teſtamenti fuiſſe diuiſam in tres partes primam, mediam, imam. Atque imam dici infimam ſeu extremam partem tabulæ, vt videtur Aſconius cùm dicit vltima tabula, vltima parte tabulæ, vt dicimus extrema epiſtola, extremo lib. 1. id eſt, extrema parte libri. Sed planè ſentio cum Torrentio de pluribus tabulis teſtamenti, quod ex Cic. & Suetonio oſtendit. Taceo imas ceras, id eſt, ſtilo magis impreſſo, vt deleri commodè non poſsit, quod ad parœmiam pertinet. de qua D. Hieronymus imis ceris eradere. Ammianum igitur Martialis quaſi in imam ceram teſtamenti à patre velut legatarium aut ſecundum hæredem reiectum, reſtem pro aſſe inueniſſe, qua ſe ſuſpenderet. Fierique potuit vt pater diues, alios hæredes, excluſo filio nominarit. MORTVVM NOLLET) Viuum patrem Ammianus cupiebat mortuum; mortuum optat viuum. Illud quia coërcebatur à patre luxus filij; quod Ammianus ægrè patiebatur. Hoc quia patre mortuo exhæredatus cogebatur etiam nolens eſurire, cùm antea ſemper haberet, vnde etiam beatius lautiuſque viueret. lege epig. 10. lib. 3. Hoc epigramma ſit huius lib. 70. MARONILLA) Ita lege, vel Maronilla. nam Maronillæ ferri non poteſt.

MATTHAEI

MATTHÆI RADERI
AD
M. VAL. MARTIALIS
LIBRVM QVINTVM
COMMENTARIVS.

Ad Cæſarem.

I. I.

Hoc tibi, Palladiæ ſeu collibus vteris Albæ
Cæſar, & hinc Triuiam, proſpicis, inde Thetin.
*Seu tua veridicæ * diſcunt reſponſa ſorores,* * V. diſcent.
Plana ſuburbani qua cubat vnda freti:
Seu placet Æneæ nutrix, ſeu filia ſolis,
Siue ſalutiferis candidus anxur aquis.
Mittimus ô rerum fœlix tutela, ſaluſque,
Soſpite quo gratum † credimus eſſe Iouem. † quærimus
*Tu tamen * accipies ego te legiſſe putabo,* * aſpicias
Et tumidus † Galla credulitate fruar. † falſa

MITTIT librum ad Domitianum, rogatque vti gratum accipiat, ſeu lecturus, ſeu neglecturus. HOC TIBI) Seu degis in monte Albano, Cæſar, ſeu alibi, hoc tibi quidquid eſt libri mitto. ALBAE) Ab Alba longa, quæ duodecimo milliario ſi verus Eutropius ab vrbe aberat, Mons Albanus eſt appellatus. Duas enim Albas in Italia celebres tradunt veteres. Albam Aſcanio conditam, de qua Virgilius, Plinius, Appianus, Liuius in via Appia. Alteram Marſorum, ad Fucinum lacum via Valeria circa Anienis fontes. Illam verò priorem inter montem Albanum & lacum Halicarnaſſeus ponit. Has duas vrbes cognomines recentiores multi, quod Abrahamus Ortelius nobilis æui noſtri Geographus notauit, non ſepararunt. Fuêre tamen planè diuerſæ. Illa prior euerſa Romanis, Albanique Romam tranſlati Liuius lib. 1. Altera Albenſium (ſic enim Plinius Albam Albanorum, & Albam Albenſium diſtinguit) deſcribitur Straboni lib. 5. fuitq; Romanis propter munitionem, cuſtodiæ ſeu carceris loco. Hic poëta Albanum montem intelligit, in quo frequens Cæſar, vt mox ex Dione infrà oſtendam. Hinc dixit, collibus Albæ, montem Albanum deſignans, non ciuitatem Marſorum. Apertius adhuc monſtrat Albanum cùm addit, Palladiæ colles, quia Domitianus ibi Panathenæa, ſeu quinquatria ad honorem Palladis inſtituit. Dio. Θεὸν μὲν γὰρ τὴν Ἀθηνᾶν ἐς τὰ μάλιστα ἤγαλλε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰ παναθήναια μεγάλως ἑώρταζε, καὶ ἐν αὐτοῖς ἀγῶνας καὶ ποιητῶν, καὶ λογογράφων μονομάχων τε κατ' ἔτος ὡς ἐν τῷ Ἀλβανῷ ἐποίει. τοῦτο γὰρ τὸ χωρίον τὸ Ἀλβανὸν ἀφ' ὑπὲρ οὕτως ὀνομάζεται ὃν ὥσπερ τινα ἀκρόπολιν ἐξείλετο. Mineruam præcipuè ex omnibus Diis coluit, atque ob eam cauſam quinquatria magnificè celebrauit: in quibus certamina poëtarum, oratorum, gladiatorumque quotannis ferè exhibebat in Albano. Nam eum locum ſub Albano monte, ex quo ita cognominatus eſt, tanquam arcem aliquam elegerat. Idem Suet. in Dom. cap. 4. Celebrabat & in Albano quotannis quinquatria Mineruæ. Cui collegium inſtituerat, ex quo ſorte ducti magiſterio fungerentur, redderentque eximias venationes, & ſcenicos ludos, ſicque oratorum ac poëtarum certamina. Hęc Suet. Idem teſtatur Quintilianus, & Philoſtratus lib. 2. Nouerat quendam (Apollonius) fuiſſe in cuſtodiam datum, quod publicis precibus non addidiſſet Domitianum Palladis filium. Palladis enim filium ſe credi, dicique voluit. cui lepidè Apollonius; At enim, inquit, arbitrabare fortaſſe

Argumentum. *Alba duplex.* *Alba longa.* *Alba Marſorum.* *Domitianus ſe Palladis filium nominabat.*

taſſe Palladem non pcpcriſſe,cùm habita ſit virgo. Ignorabas autẽ,vt opinor,Deam ipſam quandoqne Athenienſibus peperiſſe, quo inſinuabat Domitjanum Romanis Draconem fuiſſe. De quinquatriis, lege Alexandrum Neap.lib.2.cap.22.Ouid.3.Faſt.Tiraquellum ad idem caput.Domitianus ergo cum ſe Palladis filium credi vellet, inſtitult quinquatria in monte Albano ad honorem Palladis. Cur autem Palladis filium?Pallas Dea virgo credebatur. Domitianus ſe virginis filium iactabat, quod monitu, vt putatur, Ioſephi crcderet ex vatum oraculis virginis filinm æternum omnium gentium principatum obtenturum. Hinc ſumma lege iuſsit inquiri in ſtirpem Ieſſæam(vt & pater Veſpaſianus)quod ex Dauidis poſteritate is imperator ęternus diceretur procreandus. Lege illuſtriſsimi doctiſsimique Baronij A. C. 89. Domitiani nonnm, edit.4. Martialis blandiendo Palladiam Albam vocat,qnod ſciret gratiſsimum Domitiano.C OLLIBVS)Albannm montem intelligit;de quo ſic lib.5.Strabo.His locis vicinus eſt mons Albanus,longè ſublimior luco Dianæ, & eius ſuperciliis, quanquam & celſa ea ſint, & ſatis recta, is quoqne lacum habet,longè maiorem eo,qui eſt ad Dianæ.ET HINC TRIVIAM PROSPICIS, INDƎ THETIN) Thetin vocat mare quod ad viam Appiam ab Albano videri poterat à dextris. Triuiam Dianam ſeu nemus Dianæ, de quo ibidem Strabo lib.5. Dianæ autem quod vocant nemus, in ſiniſtra viæ parte eſt,quâ ad Ariciam aſcenditnr.Fanum cui Artemiſio nomen,in luco eſt:ante eum lacus mari æmulus, circumcirca ſupercilio montano continẽte, atque ardno,templum,ac lacum in cauo includente,ac proſundo loco.THƎTIN)vel vtrunque lacnm,vel ipſum mare,quod ex monte Albano videri poteſt,intelligit.SƎV TVA VERIDICAƎ DISCVNT RESPONSA SORORES)Siue es Antij. Quo Strabo lib.4.dicit, conſueſſe imperatores ad animi remiſsionem ſæpius ſecedere,vbi Deæ Fortunæ templum erat,ipſumque Fortunę ſimnlachrum ſub imagine geminarum ſororum colebatur. de quibus Suetonius in Claudio cap.57. Monuerunt & ſortes Antiatinæ, vt caueret à Caſsio Macrobius lib.1. cap.23. Sed quo Deus propellit vehentes, vt vidimus apud Antium promoneri ſimulacra Fortunarnm ad danda reſponſa Alex Neopol. lib.1. cap.13. Nam Ferentano in oppido, & in Algido, atque Antij, Equeſtris Fortunæ templum, & alterum Præneſte ſatis vennſtum, & multa religione inclytum viſebatur, vbi ſub imagine duarum ſororum, colebatur, ex qua conſulentibus certa edi oracula putabant. Tacitus Annal.lib.3.Rcpcrtnm eſt ædem eſſe apud Antium,qnæ ſic(equeſtris fortunę)nuncuparetur. Vbi Tacitus fallitur nullam eius nominis fuiſſe Romæ. Vide Lipſium ad eum locum. De eadem Fortuna Horatius lib.1.od.35.Acron & Porphyrius ad eandem oden. Statius lib.1.Siluarum.

Quare Domitianus ſe Palladis filium dixerit.

Et Prænoſtinæ poterant migrare ſorores.

De gemina Fortuna etiam Marcellinus lib.27.Hunc (Probum Prætorij præfectnm)gemina quædam(vt poëtæ fingunt)Fortuna præpetibus pennis vehens nnnc beneficum oſtendebat. VERIDICAE) quia certa oracula dare ferebantur. Alex.Neapol.lib.1. cap.13. Sed quare geminæ? an quia alia bona,& proſpera,alia inſauſta & mala? Cni Fortunæ in Exquiliis templnm locatũ erat? TVA DISCVNT RESPONSA) Adulatur Domitiano, qui ſe Deum vocabat. Martialis etiam maiorem illnm gentium Deum facir,quaſi fortnna Dca non reddat oracula Domitiano,ſed Domitianus illi,quæ velut à maiore Dco diſcit,vt inferiores dij à maioribus afflabantur, Virgilius, *Nam cætera Iuno me vetat.* PLANA SVBVRƎANI, QVA CVƎAT VNDA FRETI) Expolitio eſt, & quaſi prioris verſus noua expoſitio. Vbi ſunt veridicæ ſorores? vbi mare vrbem alluit. Allnit autem Antium,ita vt vocetur Importuoſum. Sic enim lib.5.Strabo. Eam(oſtiam)ſequitur Antium,vrbs importuoſa,ſaxis inſita,diſtans ab oſtia 260. ſtadia. Hodie vrbs ea ptincipnm otio,& vacationi ciuilium occupationum dicata eſt. Itaque magnifica ſunt ibi ædificia permulta excipiendis (cum eò commigrant)principibus. Suburbani dixit, quaſi mare occnpet ſnburbinm, cûm aliud non ſit, ſeu quod ſub vrbcm ſuccedat. Antium Ptolomæo Latinorum portus eſt in Italia. Procopius diei itinere, ait, diſtare ab vrbe. SƎV PLACAT AENEAE NVTRIX) Seu ſis Caictæ. Dicta cſt ab Aeneæ nutrice ibi mortua. Virgilius 7. Aeneidos.

Vt mare quaſi ſuburbium ſit Antiatinum.

Tu quoque littoribus noſtris Æneia nutrix
Æternam moriens famam Caieta dediſti
Et nunc ſeruat honos ſedem tuus, oſſaq; nomen.

Caieta. Seruins tamen ex Philologiis docet in hoc loco caſu incenſam claſſem eſſe Troianam, vnde Caieta dicta eſt, ἀπὸ τὸ καίειν Strabo li.5. à cauitate vult dictam â Laconibus Caiattam, omnia quippe caua ſic appellant Lacones. Etſi non negat, ab Aeneæ nutrice ſic olim fuiſſe appellatam. SƎV FILIA SOLIS)

Circei. Seu placet vt ſis Circeis, quod oppidum à Circe filia ſolis, & Perſeidis, vel Perſes vt Homerus, circei circeorum dictum eſt. Strabo lib.5. vocat Circeum, Mcla domum Circei Promontorium eſt Latinorum. Eius deſcriptionem leges apnd Thcophraſtum lib.5. cap.9. de plantis. Fabulam Circes habes apud Hyginum, Fulgentium, Homernm, Vitgilinm, Ouidium lib.14. Appollonium. Natal.lib.6. cap.6. SOLIS) aliter Diodorus, qui facit eam filiam Aethei, & Hecates. Orpheus, Aſteropes, & Hyperionis. SIVE SALVTIFARIS CANDIDVS ANXVR AQVIS) Anxnr oppidum Latij, Terracina hodie, Tarracina Latinis, τραχεῖνα, ſeu τραχίνη vocabatnr. Strabo li.5.

Tarracina.
Anxur.

ἑξῆς δ' ἔστιν σταδίοις τῷ κιρκαίῳ Τερρακίνα ἐστὶ, τραχίνη καλουμένη πρότερον ἀπὸ τ συμβεβηκότος. πρόκειται δ' αὐτῆς μέγα

λιθ-ὃ ποιοῦσι δύο ποταμοί, καλεῖται δ' ὁ μέζων ἄυφιδος. Et Plinius lib.3.cap.5. Dein flumen Vfens, ſupra quod oppidum Tarracina lingua Volſcorum Anxur dictum; vt Ennius Volſculu' perdidit Anxur. Liuius lib.4. Anxur fuit qua nunc Tarracinæ ſunt, vrbs prona in paludes quinquageſimo ab vrbe lapide. Appianus lib.3.ciuil. Salutiferis) Nam paludem illa duo flumina conficiunt, non parua aquarum ſalubritate. Candidus Anxur) Liuius neutro genere expreſsit lib.4. Ab illis quoque exercitibus captum Anxur dictitans eſſe. Ibidem ad populandum Anxur ſine vlla populatione acceſsit. Horatius Sat.5. lib.1.

Impoſitum latè ſaxis candentibus Anxur.

Lib.6. epig.42. ſuperbus. Dicitur Anxur quod Iuppiter imberbis ibi colebatur: quaſi ἄνδ ξυρῦ, ſine nouaculâ, quia barbam non raſiſſet. Volſcorum metropolis, vt Cato in originibus docet. Vide an fortè Feroniam intelligat, id eſt, fontem, de quo Seruius. Candidus) à candore ſaxorum dicitur candidus Anxur, inquit, Domitius, & probat verſu Horatij iam citato, Sed Porphyrion ad illum Horatij verſum docet, non à candore ſaxorum, ſed à calce, quæ candida, & optima fit, ex lapidibus inde petitis. Mittimus ô foelix rerum tutela, salusque) Hoc refertur ad primum diſtichum huius epigrammatis, vnde intelligis ſæpe ſententiam apud poëtas in ſecundo, tertio, vel quarto demùm diſticho abſolui, & nihil eſſe neceſſe ſingulis diſtichis, ſingulas abſolui ſententias. vt in 1. epiſtola lib.1. Barbara pyramidum, &c. & mille aliis) Hoc libri mittimus ô Cæſar, qui es fœlix rerum tutela & ſalus. O cuſtos, & præſes, orbis, quo ſaluo omnes ſalui ſumus. Sospite quo gratum credimus esse Iovem) Quia bello Vitelliano Domitianus puer cum Sabino patruo, & parte exercitus præmiſſa in Capitolium fugit, quod à Vitellianis mox occupatum, & incenſum eſt. Xiphil. in Vitellio. Suetonius in Domitiano cap.2. Tacitus hiſt.3. Domitianus tamen irrumpentibus aduerſariis, & ardente templo apud æditum clam pernoctauit, ac mane Iſiaci celatus habitu, interque ſacrificulos variæ ſuperſtitionis, cùm ſe trans Tiberim ad condiſcipuli ſui matrem comite vno contuliſſet, ita latuit, vt ſcrutantibus, qui veſtigia ſecuti erant, deprehendi non potuerit. Tacitus apud Cornelium primum paternum, clientem iuxta velabrum delituiſſe ſcribit. Ad hanc igitur hiſtoriam Martialis per aſſentationem alludit, quaſi tum Domitianus Iouem defenderit, vt lib.10. epig.104. dicit.

Prima ſuo geſſit pro Ioue bella puer.

Hinc Iouem beneficij memorem, & gratum eſſe credimus, qui ſe defenſum à Domitiano agnoſcat, & qui Domitiano ſoſpiti, ipſe etiam ſoſpes & ſaluus ſit, quique in acceptis ſalutem referat Domitiano. Fortè referatur aptius ad reſtitutum capitolium à Domitiano, cùm iterũ arſiſſet, vt ſcribit Tranquillus cap.5. eoq; nomine Iouem gratum & memorem eſſe, vel quod Ioui cuſtodi Domitianus templum ingens deiecto ædituі contubernio excitauit, ſeque in Dei ſinu conſecrauit. Itaque ſeruatus à Ioue Domitianus Ioui ædem poſuit, vt & ipſe Iuppiter incenſus à Domitiano fuit ſeruatus, atq; alter alterius cuſtos, & ſeruator. Sic infrà. Quem ſaluo duce credimus Tonantem. Tu tantum accipies, ego te legisse putabo) Mallem, tu tantum accipias. Mihi ſufficiet librum à te meum acceptum eſſe, ſeu legas, ſeu non legas. acceptum etiam lectum putabo. Et tumidus Galla credulitate fruar) Superbus gloriabor librum à Cæſare *Ouidium alluſit 3. Am. el.13.*
lectum eſſe. Galla) Galli enim faciles, ſimplices, atq; hinc creduli. Strabo lib.4. Domitius Galla ſtolida exponit. Sed contra Cæſar Gallos ab eximia ingenij ſolertia laudat, quanquam idem li.4. ita laudet Gallos à mobilitate. Infirmitatem Gallorum veritus, quòd ſunt in conſiliis capiendis mobiles, & nouis plerumque rebus ſtudent, nihil his committendum exiſtimauit. Firmicus lib.1. cap.vlt. Florus lib.3.cap.10. Quid ſi referatur ad Gallos ſacerdotes Cybeles, qui Galli dicebantur à Gallo fluuio Phrygiæ, cuius hauſta aqua vertebantur in furorem. ſententia eſſet: Galla, id eſt, inſanâ, ſtolidâ credulitate, ſed de gente Gallica accipio dictum, candoremque Gallorum intelligo. Seuerus Sulpitius dial.cap.vlt.

Neque Gallum decet eſſe tam callidum.

Et Ennodius: *Sed natos Rhodani nix probitatis habet.*

Niuem vocat candorem animorum.

Ad lectores.

II.

Matronæ, puerique, virgineſque
Vobis pagina noſtra dedicatur.
Tu quem nequitiæ procaciores
Delectant nimium ſaleſq; nudi
Laſciuos lege quatuor libellos
*Quintus cum domino liber * iocetur* ** Vocatur*

Quem

Quem Germanicus ore non rubenti,
Coram Cecropia legat puella.

Verecundum ait hunc libellum, & caſtum, nempe Cæſari inſcriptum, vt ſuperiore carmine vidiſti, cuius maieſtas, & reuerentia excludat omnem verborum, rerumq́ue licentiam; quod & lib. 8. docet epigrammate ad ſuum librum, quem ita affatur.

Laurigeros domini liber intraturę penates,
Diſce, verecundo ſanctius ore loqui.

QVINTVS CVM DOMINO) Domitiano. GERMANICVS) Ita enim ſe à Germania deuicta appellari iuſsit. Sueton. cap. 13. Macrobius 1. Satur. Plinius Panegyr. Idem ad inuidiam Domitiani ſcribit; & ſæpius Martialis κόλακας. Quin & ob eam rem menſem Domitianum, Septembrem Germanicum dixit, diciq; præcepit, vt plenius alibi exponemus. CECROPIA PVELLA) Cur ad Domitiani coniugem, aut Iuliam Titi filiam hæc verba referant nonnulli, non intelligo. Etſi Domitia vxor Domitiani, Iulia verò, amata fuerit, non fuere tamen Græcæ. Cecropia puella, ſignificat Græcam puellam. Mineruam Domitiano ſuperſtitioſiſsimè cultam reſpici putat Domitius, & fortè rectè, niſi virgines illę Graię cultrices Mineruæ, cuſtodes æterni ignis, in Poliadis templo, vbi Palladium fuiſſe opinio eſt, à poëta laudentur. Auctor Strabo eſt lib. 9. τὸ δ' ἄστυ αὐτὸ πέτρα ἐστὶν ἐν πεδίῳ περιοικουμένη κύκλῳ· ἐπὶ δὲ τῇ πέτρᾳ τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἱερόν, ὅ τε ἀρχαῖος νεὼς ὁ τῆς Πολιάδος ἐν ᾧ ὁ ἄσβεστος λύχνος, καὶ ὁ παρθενὼν ὃν ἐποίησεν Ἰκτῖνος, ἐν ᾧ τὸ τοῦ Φειδίου ἔργον ἐλεφάντινον ἡ Ἀθηνᾶ. Aſtu, ſaxum eſt in planitie circumquaque domiciliis circumdatum. In eo ſaxo eſt templum Mineruæ, & vetuſta Poliadis ædes, in qua ſemper ardens lucerna, & virginum domus, quam Ictinus condidit, in qua Minerua eburnea Phidiæ opus eſt. Idem Alexander prodidit lib. Gen. dierum 5. cap. 12. Cuius (inquit, Veſtæ nimirum) inſtar ſacri, in Poliadis Mineruæ templo, multa religione inclyto, in Attica fuiſſe legimus, in quo virgines aſsiduè degere, & Lychnum inextincti luminis, ac Palladium exiſtere, multorum opinio fuit. Cecropiam ergo puellam, virginem Palladi ſacram, quæ ritu veſtalium Romanarum viuebat, poſsis interpretari. Liber inquit poëta hic tam ſanctus, & purus eſt, vt poſsit coram ſanctiſsimis Mineruæ ſacerdotibus ſine rubore legi. Niſi fortè Philomelam Pandionis filiam intelligat, quæ adeò caſta fuit, vt ob virginitatem per vim læſam cum Progne ſorore filium ſtupratori ſuum coctum Thyeſteo exemplo appoſuerit. Ouid. 6. Met. An Virgines vniuersè & matronas Græcorum intelligit; quæ domi quoque cautè cuſtodiebantur, ne quid viderent vel audirent, quod illarum aures offendere poſſet. Legatur Aemil. Probus in præf. Muretus variarum lib. 7. cap. 2. Cic. 3. Verrina.

Ad Domitianum.

III.

Accola iam noſtræ Degis, Germanice, ripæ
A famulis Iſtri qui tibi venit aquis,
Lætus & attonitus viſo modo præſide mundi,
** Affatus comites dicitur eſſe ſuos.*
Sors mea quàm fratris melior: cui tam prope fas eſt
Cernere, tam longè quem colit ille Deum.

* Sic ſatus, affatus placet.

Legatum Decebali Dacorum regis Diegin (ſic illum ex Dione fragmentum Theodoſij appellat) fœliciorem prædicat, quàm eum, qui in patria ſua dux remanſerat. Huic enim Degidi licere Cæſarem præſentem intueri, vultuque diuino frui, quem ille procul ſanctè colat, & veneretur, non fruatur. Itaque totum epigramma eſt plenum adulationis. Ordo verborum eſt. Cæſar Domitiane, qui à Germania victa Germanicus appellaris, iam Degis Dacus accola ripæ noſtræ Danubianæ (nam Danubius ditionem Romanam finiebat & citra Danubium erat Romana & pacata prouincia, vltra ſeu trans, Barbarica & hoſtica) qui antea vltra Danubium; hoſtis erat, iam cis Danubium ad noſtras partes tranſiit, alteramq́ue partem ſeu ripam Danubij pacatam & Romanam colit & accolit, Romam veniens tuoq́ue aſpectu dignatus beatiorem ſe fratre ſuo prædicat, quem ad ripam Danubianam Romanorum reliquit, quod ipſe coram, frater longè coleret Domitianum, &c. LAETVS ET ATTONITVS VISO MODO PRAESIDE MVNDI, AFFATVS COMITES DICITVR ESSE SVOS) Deges legatus non obſes, vt Calderinus. Simul ac in vrbem ad conſpectum Cæſaris venit attonito, & ſtupenti ſimilis in hæc verba erupit, SORS MEA QVAM FRATRIS MELIOR) quanto ſum fœlicior fratre meo. CVI TAM PROPE FAS EST CERNERE) Mihi enim licet coram intueri præſentem Deum Domitianum. TAM LONGE QVAM COLIT IPSE DEVM) Domitianum intelligit Mart. illi verò procul timendus, & venerandus eſt. Ouid. 2. de Ponto.

Fœlices illi qui non ſimulachra ſed ipſos,
Quiq́; Deûm coram corpora vera vident.

FRATRIS) Quæro fratrem, nec reperio. Decebalum putem? procliue eſt, ſed teſtem deſidero. Theodoſij fragmentum Diegim fratrem non appellat. Sed Decebali legatum. Iuuat ipſum Theodoſium audire, Domitiani trepidationem, pacemq́ue emptam, & falſam victoriæ ſimulationem egregiè deſcribentem. Ex quibus ſimul colliges, quis hic Degis ſeu Diegis, cui regium diadema Cæſar impoſuit. Ὁ αὐτὸς Δομιτιανὸς ἡττηθεὶς ὑπὸ Μαρκομάννων, καὶ φυγὼν, ἔπεμψε διὰ ταχέων πρὸς τὸν Δεκέβαλον τὸν Δακῶν βασιλέα, καὶ ἐς σπονδὰς αὐτὸν ὑπηγάγετο, ἃς πολλάκις αἰτήσαντι αὐτῷ πρότερον οὐκ ἐδεδώκει, καὶ ὃς ἐδέξατο μὲν τὴν σύμβασιν. (δεινῶς γὰρ ἐτεταλαιπωρεῖτο) οὐ μέντοι καὶ αὐτὸς ἠθέλησεν ἐς λόγους αὐτῷ ἐλθεῖν, ἀλλ᾽ ἔπεμψε τὸν Διῆγιν μετὰ τῶν ἀνδρῶν, τά τε ὅπλα καὶ αἰχμαλώτους τινὰς, ὡς καὶ μόνους ἐκείνους ἔχων, δώσοντα. γενομένου δὲ τούτου ὁ Δομιτιανὸς τῷ Διήγιδι διάδημα ἐπέθηκε, καθάπερ ὡς ἀληθῶς κεκρατηκὼς, καὶ βασιλέα τινὰ τοῖς Δακοῖς δοῦναι δυνάμενος· καὶ τοῖς στρατιώταις καὶ τιμὰς, καὶ ἀργύριον ἐχαρίσατο. καὶ ἐς τὴν ῥώμην, ὡς νενικηκὼς, ἀπέστειλε τά τε ἄλλα, καὶ πρέσβεις παρὰ τοῦ Δεκεβάλου, ἐπιστολήν τε ὥς γε ἔφασκεν, ἣν ἐλέγετο πεπλακέναι, καὶ πολλοῖς τὴν ἑορτὴν πομπείοις ἐκόσμησεν, οὐκ ἐξ ὧν εἷλε, (πάντα γὰρ τοὐναντίον) καὶ προσαπώλεσε ταῖς σπονδαῖς, συχνὰ μὲν καὶ αὐτίκα χρήματα, καὶ δημιουργοὺς παντοίας τέχνης, καὶ εἰρηνικῆς, καὶ πολεμικῆς, τῷ Δεκεβάλῳ δούς. συχνὰ δὲ καὶ ἀεὶ δώσειν ὑποσχόμενος, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν βασιλικῶν ἐπίπλων. τούτοις γὰρ ὡς καὶ αἰχμαλώτοις ἀεί ποτε ἐχρῆτο, ἅτε καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν δεδουλωμένος. Idem Domitianus à Marcomannis victus, & in fugam coniectus, celeres ad Decebalum Dacorum Regem nuncios miſit, & ad pacem ineundam eum inuitauit, quam ſæpius ante petenti non dederat. Decebalus antè, quod cum grauibus malis conflictaretur, admiſit ille quidem oblatam paciſcendi commoditatem; non tamen ipſe cum Domitiano in colloquium venire voluit, ſed Diegim cum comitatu miſit, qui arma cum captiuis quibuſdam, quos ſolos habere ſe præferebat, traderet. Id vbi factum eſſet, diadema Diegidi Domitianus impoſuit, quaſi reabſe victoria potitus fuiſſet, ac regem Dacis dandi poteſtatem haberet. Inde militibus ſuis & honores, & argentum donauit, ac Romam, ceu victor, quum alia miſit, tum legatos à Decebalo, & epiſtolam eius, vt ipſe quidê aiebat; (Nam alij fictam à Domitiano perhibebant) multiſque triumphum ferculis ornauit, non iis, quæ cepiſſet ab hoſtibus; (erant enim omnia potius è contrario comparata) ſed ad pacem obtinendam de ſuo quoque fecit impenſas, quum magnam mox pecuniæ vim, & opifices peritos variorum artificiorum, tam pace quàm bello vtilium Decebalo daret, aliaque plura ſemper ei ſedaturum promitteret, ex Auguſtali tamen inſtrumento, atque ſupellectile. Nam his, tanquam ex hoſte captis, ſemper vtebatur; veluti qui etiam ipſum imperium ſeruituti ſuæ mancipaſſet.

Lipſij verſionē leges in cōmentario eiuſdem ad panegyricū Plinij. Nos hāc ante ex ipſo exemplari tranſcripſimus antequam Lipſij metaphraſin videremus. Plura ſuper hac ipſa re ibid. Lipſius.

Ad Paullum. In Myrtalem.

IV.

Fœtere multo Myrtale ſolet vino.
Sed fallat vt nos, folia deuorat Lauri,
Merumq́; cauta fronde, non aqua miſcet.
Hanc tu rubentem prominentibus venis
Quoties venire, Paulle, videris contra
Dicas licebit Myrtale bibit Laurum.

Ebriam Myrtalen inſectatur, Myrtale nomen muliebre, ſic antiqua habent exemplaria, hanc, non hunc infrà: Et verò Grammatici docēt. Vox eſt ficta. Nam quoties mores nominatim carpit, nomen eſt ſuppoſititium. Quod verum eſſe teſtatur infrà ep. 15. Niſi cùm pridem defunctus eſt is, qui tangitur, vel hoſtis, & in communi omnium odio, vt Nero, Neroniq́ue affines. Odioſa vulgò nomina adhibet plerumq; in flagitiis grauioribus carpendis & peregrina nonnunquam. Et quia nihil Chriſtiano nomine erat odioſius, Chriſtillam, Chriſtinam, Chreſtum exagitat. Chreſtum autem dixit Chriſtum impius: Nam per inſcitiam Chriſtianos Chreſtianos appellitabant. Tertullianus Apologet. cap. 3. Chriſtianus verò quantum interpretatio eſt, de vnctione deducitur. Sed & cùm perperam Chreſtianus pronunciatur à vobis (nam nec nominis certa eſt notitia penes vos) de ſuauitate vel benignitate compoſitum eſt. Idem Lactantius lib. 4. cap. 7. Ignari rerum noſtrarum Chriſtum Chreſtum, & Chriſtianos Chreſtianos vocabant. Suetonius Claud. cap. 25. Iudæos impulſore Chreſto aſsiduè tumultuantes Roma expulit. SED FALLAT VT NOS FOLIA DEVORAT LAVRI) quibus olentem vino halitum potentiore Lauri vi obrueret, & ebrietatem defenderet. Laurus enim inimica Baccho, arcet ebrietatem Athen. lib. 4. dipnoſ. ἐν δὲ ἴδοις ἂν τοῖς πάλαι φύλλα δάφνης τραγηματίζειν· Καλλίας δ᾽ ἢ Διοκλῆς ἐν τοῖς κύκλωψιν φησὶν οὕτως. φύλλα σὺ δάπτεις καταλύσεις. Lauri porrò folia pro bellariis apud veteres habita, ſic docet Callias ſiue Diocles in Cyclopibus. Lauri folia tu arrodes, Coronam tamen Lauream propter odoris grauitatem à menſis remouebant veteres, vt idem eſt auctor lib. 15. Hoc fine crediderim apud veteres in ſecundis menſis folia

Vide inſcript. inter quas & Myrtale, vt infrà pon.

Lauri appoſita, vt caput petentes ſpiritus Lauro exhaurirentur, & anima vino, epuliſque grauis odore Lauri potentiore premeretur. Immo coronatos Lauro, anetho, hedera priſcos legimus, vt vino caput ne tentaretur. Qua de re Mercurialis 4. Var. cap. 6. Struckius lib. 3. cap. 11. quo loco varia ebrietatis antidota recenſet. Cavta fronde) Lauri foliis, cauta, quia cauet ebrietatem. Hanc tv rvbentem prominentibvs venis, Qvoties venire Pavlle videris contra) Facies ebrij, & ebrioſi depicta, cuius generis multæ ſunt in Germania noſtra, vbi calicum trahones infiniti adhuc tenent morem ſuum, quem Tacitus in Germania deſcribit. Bibit Lavrvm) Lepidè laurum pro vino dixit, quia Myrtale vini potum Lauro diſsimulare ſtudebat. Inſcriptio de Myrtale eſt ex Onuphrio. Genio somn. L. Domitivs. L. L. Argyrvs Lanarivs. Domitia L. L. Myrtale S. P. D. D. dedica. Kal. Ian.

Ad Sextum.

V.

Sexte Palatinæ cultor facunde Mineruæ.
Ingenio frueris qui propiore Dei,
Nam tibi naſcentes domini cognoſcere curas,
Et ſecreta ducis pectora noſſe licet.
Sit locus & noſtris aliqua tibi parte libellis
Qua Pedo, qua Marſus, quáque Catullus erit,
Et Capitolini cœleſtia carmina belli
Grande Cothurnati pone Maronis opus.

Epigrammata mittit Sexto, qui Domitiano à ſecretis erat, & ea poni cupit inter alios epigrammatarios. Cvltor Palatinae Minervae) Qui ſeruis ingenio Cæſaris, & colis Muſam Palatinam, hoc eſt, Cæſaris negotia perſcribis. ſic enim ipſe verſu ſequenti exponit, cùm addit. Nam tibi naſcentes curas Domini cognoſcere licet, &c. Nam tu Cæſari es à ſecretis, & rerum omnium conſcius. Hinc eſt quod dicit. Ingenio frveris qvi propiore Dei) Verſaris enim cum ipſo Domitiano, & eius conſilia, rationes, negotia, cauſſas pernoſcis, & litteris mandas. Et secretà dvcis) periphraſis ſecretarij, quem hodie appellant. Sit locvs) Epigrammata mea repone in tua bibliotheca, & inter epigrammatarios, Catullum, Marſum, Pedonem adſcribe, de quibus plura Gyraldus, & nos alibi. Ouid. 4. de Ponto.

Cùm foret & Marſus, magniq; Rabirius oris
Iliacuſq; Macer ſidereuſq; Pedo.

Carmina Capitolini belli) an illa certamina poëtarum in quinquennalibus intelligenda, cùm in laudem Iouis capitolini à poëtis conderentur poëmata, an bellum Vitellianum, de quo Suetonius & Tacitus. In quo Sabinus Domitiani patruus interemptus eſt, latitante Domitiano in ædibus æditui? de quo poëta noſter lib. 9. epig. 104.

Aſſeruit poſſeſſa malis Pallatia regnis
Prima ſuo geſſit pro Ioue bella puer.

Et Statius lib. 1. Sil. ——*Tu bella Iouis, tu prælia Rheni.*

Erat igitur illud Cæſaris periculum in bello Vitelliano poſtea deſcriptum à poëtis, vt putat non nemo, quorum carmina bellum Capitolinum complexa comparat cum Maronis Aeneide, vt ſua cum Marſo, Pedone & Catullo. Illa addenda Maroni mea Catullo, &c. Ego nequaquam bellum Vitellianũ expono, carmina Capitolina, ſed laudes Iouis Capitolini, de quibus lucidè Quintilianus lib. 3. His verbis. An laudes capitolini Iouis perpetua ſacri carminis materia, vel dubiæ ſunt, vel non oratorio genere tractantur? Ad Quinquennalia refero. In quibus hoc memorabile accidit, vt 6. luſtro L. Valerius Pudens cùm ageret annum 13. omnium ſententia vinceret ni fallor carmine. Lege Smetij Inſcriptiones.

Ad Muſas.

VI.

Si non eſt graue, nec nimis moleſtum
Muſæ, Parthenium rogate veſtrum
Sic te ſerior, & beata quondam
Saluo Cæſare finiat ſenectus.

Sic Burrus citò † ſentiat parentem, † *neſciat. V. neſcio an benè.*
Admittas timidam, breuemq́ chartam
*Infra limina ſanctioris * aulæ.* * *aui.*
Noſti tempora tu Iouis ſereni,
Cùm fulget Placidus, ſuóque vultu,
Quo nil ſupplicibus ſolet negare.
Non eſt, quod metuas preces iniquas.
Nunquam grandia, nec moleſta poſcit,
Quæ cedro decorata, purpuráque
Nigris pagina creuit vmbilicis.
Nec porrexeris iſta, ſed teneto,
Sic tanquam nihil offeras, agaſqúe.
Si noui dominum nouem ſororum,
Vltro purpureum petet libellum.

Poëta Muſas, Muſæ Partheuium rogant, vt Partheuius Cæſari libellum porrigat. PARTHENIVM VESTRVM) Parthenium ex Suetoniu, & ipſo Martiale iam ſæpe deſcripſimus. Cæſari fuit à cubiculis, honore gladij affectus, quo vſus eſt cuntra Cæſarem, conſcius immu ſocius, & auctor necis eiuſdem Cæſaris. Multa ſunt ad huuc epigrammata, vt paſsim videbis, & iam ſuperiuribus libris vidiſti. SIC TE SERIOR) ſic diu ſoſpes, & ſuperſtes, & fœlix agas eum Cæſare, oratio Muſarum. INVIDIA FAVENTE FOELIX) quæ graſſatur maximè per regum curias, & aulas, ſic inuidia ſuperior, vt ipſa cogatut tibi ſauere. SIC BVRRVS) filius tuus. lib. 4. epig. 45.

Vt qui prima noua ſignat quinquennia luſtro,
Impleat innumeras Burrus olympiadas,
Fac rata vota patris.

SENTIAT PARENTEM) Intelligat fortunam, laudes, fœlicitatem patris, indolis paternæ det ſpecimen. Ita locutus eſt poëta lib. 6. epig. 35. de filio Reguli.

Maternoſq́ ſinus viſo genitore relinquat,
Et patrias laudes ſentiat eſſe ſuas.

TIMIDAM BREVEMQVE CHARTAM) timidam, ob reuereutiam & maieſtatem Cæſaris, quem vt Deum, & Iouem adorat. BREVEM) Vnicum nec multorum epigrammaton libellum. SANCTIORIS AVLAE) intra conclaue Cæſaris, in quo degit, in intimam aulam. Sanctioris fortè propter Lararium iu quo Mineruа, aut quia ipſe Domitiauus volebat dici haberiq́; Deus. NOSTI TEMPORA) tempus mudumque libri offereudi præſcribit. IOVIS SERENI) Cæſaris læti. læta enim ſrous, ſerena frons, & Iuppiter propriè ſerenus, & ſereui Reges. QVO NIL SVPPLICIBVS NEGARE SOLET) principio liberaliſsimus à Suetouio cap. 9. prædicatur, poſtremo ab eodem cap. 12. auariſsimus, vti nou ſolum uon ſua largiretur, ſed aliena raperet. Nihil, iuquit, penſi habuit, quin prædaretur omui modo boua viuurum & mortuorum, &c. Nou ſic Titus, qui ſe diem illum perdidiſſe dolebat, quo uihil amicu præſtitiſſet. Suet. Tit. cap. 8. QVAE CEDRO DECVRATA PVRPVRAQVE, NIGRIS PAGINA CREVIT VMBILICIS) Nunquam mea charta, meusque liber cedro tiuctus, purpura tectus, vmbilicorum bullis urnatus maguam vim peeuuiæ, aut iugera, prædiáue impudenter petit. Sed quod ipſe vltrò donat, accipit. De cedro, purpura, vmbilicis lib. 3. epig. 2. diſputauimus cùm illos verſus exeuteremus.

De ore Domitiani & Vultus venuſtate alibi ſapius Martialis & Plinius, Paneg. Sueton. cap. 18.

Cedro nunc licet ambules perunctus
Et frontis gemino decens honore
Pictis luxurieris vmbilicis,
Et te purpura delicata velet,
Et cocco rubeat ſuperbus index.

Qui verſus & huic epigrammati lucem daut, & ibi ad ſolem exponuntur. DOMINVM NOVEM SORORVM) Studiotum & amantem diuinæ poëſeos, cuius ſtudium uou tam cutabat, quàm ſimulabat. Suet. cap. 2. præmia tamen ampla, & coronas in quinquatribus poëtis tribuebat. Tacitus hiſt. lib.

De vrbe inſtaurata.

VII.

Qualiter Aſſyrios renouant incendia nidos
Vna decem quoties ſecula vixit auis:
Taliter exuta eſt veterem noua Roma ſenectam
Et ſumpſit vultus præſidis ipſa ſui.
Jam precor oblitus noſtræ, Volcane, querelæ
Parce: ſumus Martis turba ſed & Veneris.

Hoc epigramma ad Volcanum eſt, ſed detractis duobus vltimis diſtichis, optimè inſcribetur de vrbe inſtaurata. Domitianus enim plurima in vrbe opera fecit, multa inſtaurauit, de quibus Eutropius lib.7. & Tranquillus c.5. Plurima & ampliſsima incendio abſumpta opera reſtituit, in queîs & Capitolium, quod rurſus arſerat. Qvaliter Assyrios nidos incendia renovant, qvoties vna avis decem vixit saecvla) Comparat vrbem inſtauratam cum Phœnice. Vt Phœnix, inquit, poſt mille annos conſtructo rogo ſeſe concremãdo renouat. Ita Domitianus vrbem aut incendio, aut ſenio deformatam reſtaurauit. Assyrios nidos) Phęnicem deſcripſerunt carmine Ouid.15.meta. Oppianus Græcus, Claudianus, Lactantius, ſingulari poëmate duo poſtremi. Naturam eius ætatem, formam, rogum, *παλιγγενεσίαν*, alij ſcripsêre non pauci. Herodotus, Solinus, Plinius, Suidas, S. Aurelius Victor. Philoctetes lib.3. Ioannes Tzetzes. Var.5. & 6. Volateranus, Orus, Albertus Magnus epiſtola Regis Aethiopiæ ad ſummum Pontificẽ. Adagiographus de Phęnice, Nicephorus Calixtus, Scaliger pulchrè, & alij, quorum adducit Geſnerus ſcripta, & teſtimonia de auib.li.3. Quibus adiunges Taciti locum è 6. Annal. Paullo, inquit, Fabio L. Vitellio coſſ. poſt longum ſeculorum ambitum auis Phœnix in Aegyptum venit, prębuitq́; materiem doctiſsimis indigenarũ & Græcorum multa ſuper eo miraculo diſſerendi, de quibus congtuunt, & plura ambigua, ſed dicta non abſurda promere libet. Sacrum ſoli id animal, & ore, & diſtinctu pinnarum à cæteris auibus diuerſum, conſentiunt qui formam eius definiere. De numero annorum varia traduntur. maximè vulgatum quingentorum ſpatium. Sunt qui adſeuerent, mille quadringentos, ſexaginta vnum interiici, prioresq́; alites Seſoſtride primum, poſt Amaſide dominantibus, deinde Ptolomæo, qui ex Macedonibus tertius regnauit, in ciuitatem, cui Heliopolis nomen, aduolauiſſe, multo cæterarum volucrum comitatu, nouam faciem mirantium. Sed antiquitas quidem obſcura. Inter Ptolomæum ac Tyberium minus ducenti quinquaginta anni fuerunt, vnde nonnulli falſum hunc Phœnicem, neque Arabum è terris credidêre. nihilq́; vſurpauiſſe ex his, quæ vetus memoria firmauit. Confecto quippe annorum numero, vbi mors propinquet, ſuis in terris ſtruere nidum, eique vim genitalem adfundere: ex qua fœtum oriri, & primam adulto curam ſepeliendi patris, neque id temerè, ſed ſublato myrrhæ pondere, tentatoque per longum iter, vbi par oneri, par meatui ſit, ſubire patrium corpus: inq́; ſolis aram perferre, atque adolere. hæc incerta, & fabuloſis aucta. Vna) vnica enim eſſe dicitur Ouid.13. Metam.

Vna eſt quæ reparet, ſeſeq́; reſeminet ales.

Mureti Variæ lege.

Philoſtratus lib.3. Aiunt autem vnicam tantum hanc auem eſſe. Hinc Oppianus, res mira, ſine genitore, ſine genitrice, ſolo ſplendore Phæbæo auem hanc procreari. Et Lactantius.

Fœlix quæ Veneris fœdera nulla colit.
Ipſa ſibi proles, ſuus eſt pater, & ſuus hæres.
Nutrix ipſa ſui, ſemper alumna ſui.

Aliquando tamen duo viſi, pater, & pullus. lege Pierium lib.20. in Phœnice, qui præclara de hieroglyphico illius ibid. ex Tertulliano, & aliis. Assyrios) lege Ouid.15. Met. Lactantium, Claudianum. Incendia renovat) lege Plinium, Solinum, Geſnerum li.3. Lactantium, nota res eſt. Decem saecvla) Communis ferè omnium ſententia eſt quingentos viuere annos Phœnicem. Tacitus li.6. Annal. Ouid.15. Met. *Hic vbi quinque ſuæ compleuit ſæcula vitæ.*

Plinius ex Manilio viuere 660. annis affirmat. Solinus quadringentos, & quingentos, Chæremon Aegyptius, ſex annis & ſeptem millibus. Ioannes Tzetzes, Albertus Magnus trecentis quadraginta. Epiſtola regis Aethiopiæ trecentis. Solus Lactantius facit cum Martiale cùm dicit.

Qui poſtquam vitæ iam mille peregerit annos.

Taliter exvta est veterem nova Roma senectam) Ita renouant aquilæ iuuentam, & detracta pelle ſerpentes. Sed Romam tantum quidem reſtituit Domitianus, vt alibi Marr. *Nunc Roma eſt, ante taberna fuit.* & 2. e. in Amphit. *reddita Roma ſibi eſt.* Hæc noſtris temporibus bellorũ procellis agitata ſæpe, & vaſtata eſt. Nunc tamen, ita floret, vt cum priſca conferri poſsit. lege orationem Bentij primam & ſecundam, & 3. L. eiuſdem epigramma, & 11. Et svmpsit vvltvs præsidis ipsa svi) Domitiani pulchrè florentis, & triumphantis, ipſa florens & triumphans.

De

*De Phaſide.

*De edicto Cæſaris.

VIII.

Edictum Domini, Deique noſtri,
Quo ſubſellia certiora fiunt,
Et puros eques ordines recepit,
Dum laudat modò, Phaſis in theatro
Phaſis purpureis ruber lacernis:
Et iactat tumido ſuperbus ore,
Tandem commodius licet ſedere,
Nunc eſt reddita dignitas equeſtris,
Turbâ non premimur, nec inquinamur
Hæc, & talia dum refert ſupinus,
Illas purpureas, & arrogantes
** Juſſit ſurgere Lectius lacernas.*

Edixerat Domitianus ne cui liceret ſedere in 14. gradibus, niſi qui haberet equeſtrem cenſum, quam legem ante tulerat Otho, Otho, inquam, non imperator. Sed L. Roſcius Otho tribunus plebis Manio Acilio Glabrione, & C. Calphurnio Piſone Coſſ. A. V. C. 687. vt honeſtiſsimo equeſtri ordini cum voluptate, & incunditatis fructu dignitatem, ſplendoremque reſtitueret. ad equites ſcilicet plebi, atque decoctoribus, qui quadraginta millia in facultatibus, id eſt, cenſum equeſtrem habere deſiiſſent, in ludorum ſpectaculis quodam modo præponendos, tulit. Hæc & plura ex optimis auctoribus Faber Sem. li. 2. c. 6. vbi & hoc epigramma adducit. Quibus ampliſsimum addes Plinij teſtimonium li. 1. c. 30. Te (Cicerone nempe) ſuadente Roſcio theatralis auctori legis ignouerunt, notatasque tribus ſe diſcrimine ſedis æquo animo tulerunt. Iuuen. Sat. 9. Sic libitum vano, qui nos diſtinxit Othoni. Hanc legem reuocatam à Domitiano Phaſis libertus laudabat, quod eques ſecretus à turba ſeorſim ſpectaret, ipſeque ſe pro equite gerebat, quem tamen Lectius (cuius ſæpe fit mentio apud Martialem) deſignator eiecit ex equeſtribus. Phaſidem igitur vt fictum equitem irridet hoc epigrammate Mart. EDICTVM DOMINI DEIQVS NOSTRI) de hac appellatione arroganti Cæſaris Xiphilinus in Domitiano. *Factum eſt imperio eius, vt & in epiſtolis & formulis omnibus Dominus & Deus appellaretur*, imperij anno 6. conſul. 14. Voluſio Saturnino collega. A. V. C. 89. Notat hanc impiam arrogantiam Euſebius in Chronico. Statius, vt Martialis, illi blanditur lib. 4. Sil. En hic eſt Deus, hunc iubet beatis, pro ſe Iuppiter imperare terris. Martialis vbiq; Deum nominat, à quo plura quàm Ioue expectabat. Suetonius cap. 13. *Pari arrogantia cum procuratorum ſuorum nomine formalem dictaret epiſtolam, ſic cœpit. Dominus & Deus noſter ſic fieri iubet. Vnde inſtitutum, vt ne ſcripto quidem ac ſermone cuiuſquam appellaretur aliter.* Sed primus non fuit, qui ſibi id nominis viuus vſurparet, fecit hoc, vt Victor ait more Caligulæ. EDICTVM) Suet. cap. 8. QVO SVBSELLIA CERTIORA FIVNT) Triplicia erãt in Circo Theatro & Amphitheatro ſubſellia prima, & infima, hoc eſt, proxima caueæ, & ſpectioni ſenatus, qui in Orcheſtra ſpectabat. Secunda Equeſtria, in quibus equites. Tertia popularia, in quibus populus, & plebs. lege Amphitheatrum Lipſij cap. 14. CERTIORA) quæ à certo ordine occupentur, non promiſcuè vt antea, quod ſenatui ſua, equiti ſua & plebi ſua. ET PVROS EQVES ORDINES RECEPIT) Hic exponit de quo potiſsimum ordine ſtatuerit Domitianus. Sed tu lege Iuuenal. Sat. 3. quos in equeſtribus, & quam indignos locarit. PVROS ORDINES) non permixtos & confuſos, cum plebe, vel ſenatu. DVM LAVDAT MODO PHASIS IN THEATRO) Theatrum κατάχρηστικῶς ſæpe ponitur pro Amphitheatro, præſertim apud Dionem. PVRPVREIS RVBER LACERNIS) Sic infrà de Baſſo. Induebant autem purpuram, vt viderentur equites. Petrus Faber. Lacerna quaſi lacera, quod capitio minor ſit Sexto Pompeio. Quam militum quoque fuiſſe conſtat. Propertius li. 4. *Texitur in caſtris quanta lacerna tuis.* Erant & lacernæ quibus vterentur Romani, cùm ſpectaculis operam ſedentariam præſtarent, & togæ ſuperinduebantur ad arcenda frigora. Martialis lib. 14.

Amphitheatrales nos commendamur ad vſus
Cum tegit algentes noſtra lacerna togas.

Iuuen. Sat. 9. *—Pingues aliquando lacernas, munimenta togæ, duri, craſſique coloris.*

Bayſius lib. de re veſtiaria. *Lacernis candidis vtebantur in ſpectaculis ſi Martiali*, inquit Bayſius, credimus, atq; ſi Martiali credimus, etiam nigris, etiam purpureis. res arbitraria videtur fuiſſe. Ergo lex nulla erat, vt candidâ, quamuis ſolerent, vterentur. Idem Bayſius epomides Iuriſconſultorum vocat

Lib. 4. epig. 2. Supra Horat. nigris lacernis ſpectante.

De lacernis tamen quas epomidibus ſimiles dicit non perſuadet Bayſius.

vocat lacernas, quas induunt cum tironibus ſuis inſignia Prolytorum, Lytorumque largiuntur. Et ſacerdotum canonicorum pelles, quas humeris quouis anni tempore gerunt in templo. Cardinalium item purpuram. Sumebatur igitur lacerna, vel ad frigus, vel pluuiam arcendam, ein regen oder Reiſsmantel. Vide ibidem Bayſium. Ad Phaſidis faſtum hoc refert hic Martialis, dum dicit ruber lacernis, cùm alioqui ſolerent candidis vti. Et iactat tvmido svperbvs ore, Tandem commodivs licet sedere, Nvnc est reddita dignitas eqvestris) Arrogantiam Phaſidis ex oratione, loco affectato, & cultu corporis deſcribit. Quaſi eques gloriatur, tandem habitam rationem ſui, hoc eſt, equitis, à principe, ſibique ſedem à plebe & fece remotam inter equites, qui recuperarunt ſuum equeſtrem honorem, etiam in theatris tributam. Tvrba non premimvr) qui non τοῖς ὑπὸ πολλῶν. ipſam facit loquentem loquacitatem in Phaſide. Nec inqvinamvr) ſordibus plebis, ſordida enim turba vocatur. Haec, et talia dvm refert svpinvs, Illas pvrpvreas, et arrogantes, Ivssit svrgere Lectivs lacernas) Dum ſe talibus modis iactat, Phaſis ſubſelliis equitum occupatis, quaſi & ipſe eques, aduenit Lectius deſignator, Phaſidemque probè notum eiecit ex equeſtribus, quem ſola lacerna purpurea fecerat equitem. Svpinvs) ſedēs inter equites ſubſelliis infuſus reiecto in tergum capite. Ivssit lacernas arrogantes svrgere) metonymicῶs. Iuſsit indutum lacernis purpureis loco cedere, patereque popularia, & ad plebem tranſire.

In Symmachum.

IX.

Languebam: ſed tu comitatus protinus ad me
Veniſti centum, Symmache, diſcipulis.
Centum me tetigêre manus Aquilone gelatæ
Non habui febrem, Symmache, nunc habeo.

Symmachus ætate Martialis medicus, cuius eſt mentio lib. 6. & 7. Apud Martialem, quem ægrum viſit cum ſuis auditoribus. qui plurimi cum poëtæ arteriam manu explorarent, ex attactu tot frigidarum horridam illi febrem conciliarunt, morbumque non tam curarunt, quàm crearunt. Domitij interpretationem nihil hîc moror, nec reprehendo vt falſam, ſed pudendam. Langvebam) Ita Petronius, Auſonius, alij locuti Heraldus. Centvm comitatvs) more gentico; apud nos id fieri non amat. Aqvilone) frigidiſsimo vento, ad Aquilonem enim nunquã accedit ſol, vt ab Auſtro nunquam recedit. & tota illa regio ad ſeptentrionem frigida. Nvnc habeo) à tuis diſcipulis excitatam.

Ad Regulum, de fama poëtarum.

X.

Eſſe quid hoc dicam, viuis quod fama negatur
Et ſua quod rarus tempora lector amat
Hi ſunt inuidiæ nimirum, Regule, mores,
Præferat antiquos ſemper vt illa nouis
Sic veterem ingrati Pompei quærimus vmbram
*Et laudant Catuli * Iulia templa ſenes.*
Ennius eſt lectus ſaluo tibi Roma Marone:
Et ſua riſerunt ſæcula Mæonidem
Rara coronato plausêre theatra Menandro:
Norat Naſonem ſola Corynna ſuum
Vos tamen ô noſtri ne feſtinate libelli;
Si poſt fata venit gloria, non pereo.

** Vilia Lipſius & Schottus.*

Præſentia faſtidiri, deſiderari remota, & cæteris in rebus, & in poëſi docet. Regulus autem hic ille cauſsidicus eſt ſui temporis propè nobiliſsimus, & nequiſsimus, vt lib. 1. ex Plinio Iuniore & Tacito oſtendimus. Praeferat antiqvos semper vt illa novis) Liuore iudice, qui præſentium animos perturbat ne poſsint cernere verum. Elegans eſt factum Angeli pictoris Romani, qui depictam à ſe tabulã, & ad veterum penicillum expreſſam defodit eo loci, vnde ſciebat

mox erutum iri. Reperta deſertur ad ædium Dominũ, qui laudare, prædicare, anteponere quamuis præſtantibus huius æui, oſtendere Angelo, Angelum contemnere. Cùm Angelus: hoc à me factum, inquit, opus eſt, & infrà in margine ſcriptum nomen ſuum oſtendit, omneſque iudices illos de Rhinocerotis naſo ſuſpendit. POMPAI VMBRAM) Sic lib. 11. e. 48. Porticum Pompei vocat vmbram Pompeiam; cur nec Pompela lentus ſpatiatur in vmbra. Sed regredere ad l. e. c. 9. de Selio, vbi accuratius de hac porticu diſſertatum. Senſus carminis eſt, nos quamuis habeamus nunc ambulationes, & porticus admirandas, tamen laudamus illam Pompeiam, & illam nouis Domitiani præferimus. ET LAVDANT CATVLI IVLIA T. SANAE) vt porticũ Pompei, ita & Capitoliũ Catuli præponunt Capitolio Domitiani noſtri ſenes. Tacitus hiſt. l. 3. tradit Capitolium votum à Tarquinio Priſco bello Sabino. Seruius Tullius cœpit ædificare, Tarquinius Superbus abſoluit, Horatius tamen Puluillus iterum Conſul dedicauit. Poſt quadringentos & denos quinos annos. L. & Scipione Coſſ. conflagrauit. Curam eius inſtaurandi ſuſcepit Sylla, perfecit & dedicauit Lutatius Catulus, idem Plutarchus in Poplicola affirmat, cuius nomen inter tanta Cæſarum opera vſq; ad Vitellium manſit, quanquam eraſum ſcribat Dio, & nomen Iulij Cæſaris inſcriptum eius loco, vt vel Dio falſus, vel Tacitus feſellerit. Martialis videtur vtrumq; inſinuare, & quod Tacitus notauit, & Dio affirmauit, cùm vocat Capitolium Catuli Iulia templa. Venio in eam ſentẽtiam verum eſſe, quod vterque ſcripſit, nec tamen (quod Lipſius putat) pugnare inter ſe. Sed inſcriptum quidem Iulij Cæſaris nomen, Catuli tamen nomen, in hominum memoria, & ore hæſiſſe. ENNIVS) cuius fragmenta, & annalium refectam telam reperies apud Merulam, in quem & Hier. Columnæ extant commentarij, quibus nihil vidi eruditius. Viuo Marone, inquit neglectus eſt Maro, & Lectus Ennius vti & ſuo æuo Homerus. RARA THEATRA PLAVSERE MANANDRO) Raro victoriam tulit ex Comœdia viuus Menander, Menandri vitam fusè, & exactè ſcriptam leges apud Gyraldum de hiſtoria poët. Dial. 7. Qui & de aliis tribus Menandris. RARA) Octies viciſſe dicitur, cùm quinque ſuprà centũ Comœdias ſcripſerit. Si verus Apollodorus. Extant de hoc Menandro duo non inuenuſta in Anthologia epigrammata, quæ apponeremus, niſi in promptu eſſent. NORAT NASONAM SOLA CORINNA SVVM) Corinna Thebana, vel Taraquæa poëtria fuit, & Pindari æmula, quem & quinquies vicit. Legatur hiſtoria poëtica Gyraldi copioſè vitam deſcribentis. Ab hac Ouidius ſuæ Corinnæ nomen indidit. Teſtimonia breuitatis cauſſa prætereo, quæ apud Gyraldum ex Pauſania, Sidonio, Plutarcho, & aliis leges. Fuere, & aliæ duæ Corinnæ poëtriæ. Quod tamen de Naſone ſoli Corinnæ noto dicit [illegible] accipe. Nam ipſe Ouidius de ſe lib. 4. Triſt. ſcribit per vrbem totam celebrato.

Mouerat ingenium totam cantata per vrbem
Nomine non vero dicta Corinna mihi.

Idem de Liuore ſibi fauente.

Nam tulerint magnos cum ſecula noſtra poëtas
Non fuit ingenio fama maligna meo.
Cumq; ego proponam multos mihi, non minor illis
Dicor & in toto plurimus orbe legor.

Quod de Ouidio dico, magis etiam in Virgilium conuenit. Porrò Corinnam fuiſſe putant alij filiam Auguſti: Sidonius. Quendam Cæſareæ nimis puellæ. Falſo nomine ſubditum Corinnę. Alij neptem, vel ancillam, quos Gyraldus meritò reiicit in vita Ouidij. VOS TAMAN Ô) Vos ô libelli mei, cupitis præſentem laudis fructum capere, optatiſque de veſtro Domino diciet, hîc eſt, non peto quod aliis eſt negatum, beatus ero, ſi mortuus vixero.

Ad Seuerum. De Stella.

X I.

Sardonychas, Smaragdos, adamantas, Iaſpidas vno,
Portat in articulo, Stella Seuere meus.
Multas in digitis, plures in carmine gemmas
Inuenies: inde eſt hæc puto culta manus.

Elegantiſsimè laudat Stellæ Muſam, quam inuenuſtè contaminat hic Domitius, cùm vitiat verſum, quem poëtica lege metiri nequierat. Sic enim ille, Sardonychas Smaragdo, adamantas, &c. abiecta littera .s. à fine, &. o. atque. a. contractis in vnam ſyllabam, primam in voce Smaragdos tendit, & contra vſum Grammaticum. s. in ſyllaba lònga tollit. Veteres litteram. s. extriuêre, cùm ſyllaba eſſet breuis, vt, Temnitur Orator bonus, horridus miles amatur. Cuius generis plurima ſunt apud Ennium. De prima autem non meminerat Ouidiani carminis, ——*ſedebat*
In ſolio Phœbus claris lucente Smaragdis.

Imò ipſius Martialis l. 4. e. 28. Scythas Smaragdos & Nonni in Dionyſ. *βιβλ. ε.*

——γλαυκῆς δὲ λίθος χλοάουσα σμάραγδος. &

Λευκείη δὲ σμάραγδος ἀνήγαγεν ἔγχλοον αἴγλην.

Quod autem Martialis mediam corripuerit, id exemplo fecit Græcorum, qui geminas quaſdam mutas, modò ne ſint eædem, breues reddunt. Theocritus. Id. 17.

Θωηχθεὶς ἐπὶ βυσὸν ἀνάρσιος Αἰγυπτίοισι.

Et Hom. βατραχ. Ἀλλ' ἐπὶ λέκτρεσιν ἰὼν ἄκρον δάκτυλον κατεδάκνεν.

Cæterùm de gemmis lege Plinium lib. extremo toto, Dioſcoridem, Franciſcũ Rueij, & alios. IN ARTICVLO) digito. IN CARMINE GEMMAS) lumina, & ornamenta carminum vocat gemmas. CVLTA MANVS) Non tam propter gemmas quas geſtat, quàm elegantiam verſuum, ſic cultum ingenium, cultus poëta, cultus ſtilus dicitur. culta autem manus μετωνυμικῶς. neque enim eſt manus culta, ſed is cuius eſt manus. Domitius refert hæc ad munera Violantillæ, quam Aſteridem prius vocauit. De ipſo poëta Stella, & eius ſcriptis, qui plura deſiderat, legat Gyraldum de hiſtor. poët, & Statij epithalamium. nos de hoc lib. 1. ep. 8.

De † eodem.

† *Maſclione*

XII.

Quod nutantia fronte pertinaci
Geſtat pondera Maſclion ſuperbus,
*Aut grandis * Linus † omnibus lacertis,*
Septem quòd pueros leuat, vel octo:
Res non difficilis mihi videtur
Vno cum digito, vel hoc, vel illo
Portet Stella meus decem puellas.

* *V. nimis. Eminens Schottus.*

Venuſtè iocatur in gemmas Stellæ, quibus credo puellarum vel ora, vel nominum litteræ erant inſcriptæ. Alij, inquit, grauia ceruicibus onera, alij humeris, & brachiis ſeptem, octóue pueros geſtarunt. hoc nihil eſt. Stella vno digito portat decem puellas. MASCHLION, LINVS) Domitius putat alienis nominibus Athanatum, & Fuſium æui ſui robuſtiſsimos deſcribi. Sed cur non ſuis nominibus afficeret Athanatum, & Fuſium, quando robur corporis non in vitium, ſed in laudem, & admirationem cadit? Robuſtorũ nomina plura extant apud Valerium Maximum, Plinium qui lib. 7. c. 20. de Fuſio Saluio hæc memorat, Fuſius Saluius duo centenaria pondera pedibus, totidem manibus, & ducenaria duo humeris contra ſcalas ferebat. Et de Athanato. Nos quoque vidimus Athanatum nomine, prodigioſæ oſtentationis quinquagenario thorace plumbeo indutum, cothurniſque quingentorum pondo calciatum per ſcenam ingredi. Hæc Plinius. Sed nihil ad noſtrum Samſonem. VNO CVM DIGITO VEL HOC, VEL ILLO, PORTAT STELLA MEVS DECEM PVELLAS) Dicam decem annulos geſtaſſe vno digito à puellis vel donatos, vel puellarum effigies præferentes? Nec intelligo quod nonnulli ſentiunt decem puellarum pretium. Quodnam illud pretium? An quod ad annulum contulerunt? An fortè plures in vno annulo gemmæ, ora puellarum gerentes? Sic iudico, ſic ipſe Martialis priori carmine Sardonychas ſmaragdos, potuit plures geſsiſſe annulos, vt hodie fit in vno digito, vt ſinguli plures gẽmas complecterentur, nam decem annulis oneratum vnum digitum mihi veriſimile non eſt. Immò potuit vnum annulum geſtaſſe, qui decem puellas inſculptas haberet. vt Pyrrhi gemma Apollinem, & nouem Muſas cum inſignibus, non effictæ, ſed natiua ſpecie viſebantur, de qua Mardobæus ſic canit.

potuit decem.

Rex Pyrrhus digito geſsiſſe refertur Achatem
Cuius plena nouem ſignabat pagina Muſas
Et ſtans in medio cytharam tangebat Apollo.
——non artis opus, mirabile dictu.

Teſtes plures deſideras? accipe Plinium lib. 37. c. c. adi Solinum c. 11. Alex. Neap. c. 19. lib. 2. vbi mira de gemmis leges.

In Calliſtratum.

XIII.

Sum fateor, ſemperq́; fui, Calliſtrate, pauper,
Sed non obſcurus, nec malè notus eques.
Sed toto legor orbe frequens: & dicitur, HIC EST.
Quodq́; cinis paucis, hoc mihi vita dedit.

At tua

At tua centenis incumbunt tecta columnis,
Et libertinas arca flagellat opes.
Magnaq́; Niliaca ſeruit tibi gleba Syenes,
Tondet & innumeros Gallica Parma greges.
Hoc ego, tuq́; ſumus: ſed quod ſum non potes eſſe.
Tu quod es è populo quilibet eſſe poteſt.

Se diuitibus antepouit, quod diuites multi, & è populo vel ſiut, vel eſſe poſsint, poëtæ rari numerentur. SED NON OBSCVRVS, NEC MALE NOTVS EQVES) Equeſtri ordine donatus Martialis? quomodo pauper? cùm equeſtre peculium fuerit decem millium Philippæorum? Si & in agro Nomentano fundum, & villam, & in Tiburtino rus habuit ſuburbanū, & æſtiuum, mulis vehebatur non conductis lib.8.ep.61. Et lib.9.ep.99.

Rumpitur inuidia quod rus mihi dulce ſub vrbe eſt,
Paruaq́; in vrbe domus———

Nihilominus pauper Martialis, & ſine equeſtri cenſu, ius tamen habuit ſedendi cum equitibus propter tribunatum extraordinarium, nec plebeum illum priſcum nec militarem, ſed ſub principibus natum. de quo Ouidius 4. Faſt. loquitur,

Hanc ego militiâ ſedem, tu pace paraſti
Inter bis quinos vſm honore viros.

Errant ergo, inquit Lipſius, lib. de Amphith. c.14. qui hoc genus equitum, quod ſemper tenue, & exſuccum cenſu, fuiſſe reliquis pares exiſtimant. Hi verò tribuni in primis equitum gradibus ſpectabant. NON OBSCVRVS) ob ingeniū nobilis, & clarus. NEC MALE NOTVS) Equeſtris enim ordo temporibus Domitiani fœdè contaminatus, cum peſsimis artibus ad eum honorem peſsimi quique, & infames admitterentur. Quod Iuuenalis Sat.3. deplorat. Exeat, inquit,

Cuius res legi non ſufficit, & ſedeant hic
Lenonum pueri, quocunq; in fornice nati.
Hic plaudat nitidi præconis filius, inter
Pinnirapi cultos iuuenes, iuueneſq́; laniſtæ.
Sic libitum vano, qui nos diſtinxit Othoni.

Libertini, & mancipia, imo lenones, præcones, hiſtriones, modò illis res eſſet, quatuordecim ordines occuparunt, eiectis iis, qui equeſtri loco nati ꝑpter cenſum, defectum, & inopiam, tueri dignitatem non poterant. Hoc tamen intellige, nō omnes equites habuiſſe equum, vel cenſum, vel ius annuli ferendi. lege Fabrum lib.2. Sem. c.6. vbi copiosè de hoc genere equitū, & lege Othonis. Alex. Neap. lib.2. c.29. De equeſtri honore gloriatur noſter poëta etiam lib.3. e.93.

Eſt & in hoc aliquid vidit me Roma tribunum,
Et ſedeo qua te ſuſcitat Oceanus.

Sed titulis ſpecioſum hoc genus equeſtre, non ære. ET DICITVR HIC EST) de hoc verbo verba fecimus lib.1. ep.2. ſic lib.3. iactabundus canit.

Ore legor multo, notumq́; per oppida nomen
Non expectato dat mihi fama rogo.

Et lib.8. epig.61. & alibi. QVODQVE CINIS PAVCIS, HOC MIHI VITA DEDIT) Ita Ouidium ſibi applaudentem lego lib.4. Triſt. Eleg.10.

Tu mihi quod rarum eſt, viuo ſublime dediſti
Nomen ab exequiis quod dare fama ſolet.

Et 4. de Ponto. Eleg.16. *Famaq́; poſt cineres maior venit, & mihi nomen,*
Tunc quoq; cum viuis annumerarer, erat.

Noſter verò Poëta ſæpius hoc nobis occinit. lib.1. e.1. lib.9. e.99.

Cui lector ſtudioſe quod dediſti
Viuenti decus, atq; ſentienti,
Rari poſt cineres habent poëtæ.

CENTENIS COLVMNIS) magnificentiſsimas, ſplendidiſsimaſque ædes poſsides. LIBERTINAS OPES) ingentes, immenſas. Ditiſsimos enumerat Libertos, Plinius, Chryſogonum Syllæ, *Lib.36.c.18* quem Cic. pro Roſcio Amerino depingit, Amphionem Q. Catuli, L. Luculli, Demetrium Pompei, Hipparcum Antonij, Licinium Auguſti Iuuenalis, Mœnam Horatij, Mœnam & Menecratē, Sexti Pompei. Et lib.33. c.10. ſub principatu Claudij, de quo & Iuuenalis, & Martialis Pallantem, Calliſtum, Claudium. Criſpinum exagitat Iuuenalis. His in Claudio Suetonius addit Doſiden Spudonem, Felicem trium reginarum maritum, Polybium, qui ſæpe inter duos conſules ambulabat, de Narciſſo, & Pallante dicebatur Claudium abundaturum, ſi à duobus libertis in conſortium reciperetur.

ARCA

ARCA FLAGELLAT) lib.2.ep:30.eodem dicendi modo eſt vſus. Et cuius laxas arca flagellat opes.vbi ex Turnebo multa de hoc genere loquendi. MAGNAQVE NILIACAE SERVIT TIBI GLEBA SYENES) multa in Aegypto iugera poſsides,multoſ fundos, & agros aras.ſic indignatur Iuuenalis Criſpinum Aegyptium tot ædes,porticus,prædia tenere. Sat.4.

Quid refert igitur quantis iumenta fatiget
Porticibus,quanta nemorum vectetur in vmbra,
Iugera quot vicina foro,quas emerit ædes.

Et de eodem Sat.1.

Cùm pars Niliacæ plebis,cum verna Canopi
Criſpinus Tyrias,&c.

De Criſpino multa paſsim Martialis. Suet.alij. Horatius Mœnam Ode 4.Epodon.

Sectus flagellis hic triumuiralibus
Præconis ad faſtidium.
Arat Falerni mille fundi iugera,
Et Appiani mannis terit.
Sedilibusq́; magnus in primis eques
Othone contempto,ſedet.

Ex quibus æſtima quantæ fuerint opes Libertinorum. Et quàm verè poſuerit Martialis libertinas opes,pro immenſis,& infinitis. SYENE) Aegypti ciuitas vbi ille fons, in quo putant nonnulli ſepultum illud Virgilianum ænigma. Dic quibus in terris,&c. Scribit de hac plenius Solinus,Strabo,alij. GALLICA PARMA) Parmenſis lana,& greges inter Apulos, præponuntur omnibus apud Martialem lib.14.

Velleribus primis Apulia, Parma ſecundis
Nobilis——

Et lib.2.ep.43. *Vel quam ſepoſito de grege Parma dedit.*

Gallica autem vocatur Parma,quia ciuitas eſt Galliæ Ciſalpinæ,clara hodie caſeo, & clariſſima principe Martio Alexandro Parmenſi. HOC EGO, TVQVE SVMVS) Ego pauper,tu diues. SED QVOD SVM NON POTES ESSE) Vtique Calliſtratus poterat eſſe pauper, ſed non refert ad priorem ſenſum. Martialis pauper erat,& aliud erat,hoc eſt,poëta nobilis, hic diues Calliſtratus eſſe non poterat. nec enim qui diues eſt,eo ſapiens,doctus, aut poëta eſt. TV QVOD ES E POPVLO QVILIBET E. P.) Diues etiam indoctus,& quilibet ex triuio ſubitò fieri poteſt, ſi fortuna faueat,ſed fortuna nihil iuris habet in litteras,& artes. E POPVLO) quod Græci εἷς ἐκ πολλῶν.

De Manneio.

XIV.

Sedere primo ſolitus in gradu ſemper,
Tunc cùm liceret,occupare Manneius.
Bis excitatus,terq́; tranſtulit caſtra,
Et inter ipſas pœnè tertius ſellas
Poſt Caiumq́;,Luciumq́; conſedit.
Illinc cucullo proſpicit,caput tectus,
Oculoq́; ludos ſpectat indecens vno,
Et hinc miſer deiectus in viam tranſit,
Subſellioq́; ſemifultus extremo,
Et malè receptus altero genu,iactat
Equiti,ſedere ſe: Lectioq́; ſe ſtare.

Venuſtum ſanè,& elegans epigramma,quod lepore Muſæo tinctum dicas. Cuius epigrammatis,vt Lipſius lib.de Amphit.c.13.exponit,ſententia iſta. Manneium ſolitum ante Domitiani edictum ſedere inter equites,& quidem in equeſtrium primo gradu,qui ad Orcheſtrā. Sed agnitum,& pulſum aliquoties à diſsignatore Lectio, trāſiſſe tandem ad ſummam caueam,& ſpectaſſe inter plebem,& pullatos,tantùm non inter cathedras muliebres. Sed illinc quoque deiectum, ſpectaſſe in via ſemi-ſtantem. Atque huius ſententiæ,etiam illud Taciti eſt, lib.16. de militibus, qui à Nerone depoſiti per cuneos ſtabant, ne quod temporis momentum impari clamore, aut ſilentio ſegni præteriret. Nam ſtetiſſe eos ſentio in his vtriſque viis. Sed habet ſuas tenebras in

quibus

quibus pellendis ſudat Lipſins cap.15.lib.de Amphitheatro. SEDERE PRIMO GRADV) inter gradus 14. in Eqneſtribus, primo,prosimo Orcheſtræ. TVM CVM LICEBAT OCCVPARE) ante legem Othonis renocatam à Domitiano. Otho enim,vt ſuprà monuimns,primus plebem ab equite,eqnitem à ſenatu diſtinxir in theatris, non in Amphitheatris,ant Circo, vt ſcribit Lipſius lib.de Amphith.cap.15. Auguſtus poſtea, teſte Suet.cap.44. ſeruari id vbique voluit. factum igitur decreto patrum,vt quoties quid ſpectandum vſquam publicè ederetur,primus ſubſelliorum ordo vacarèt ſenatoribus, id eſt,Orcheſtra. Liuius tamen, & Dionyſius affirmant,à Tarquinio Rege loca diniſa patribus, equiribuſque,vbi ſpectacula ſibi quiſque facerent, immò ſeſsitaſſe iidem videntur,populo ſtante. De hac re Faber libris ſemeſtrium. Lipſius lib.Amphith.& 10. ad Taciti Annal.Bulengerus c.35.de Circo. OCCVPARE)Hoc verbo vulgo vtebantur,cùm dicerent ſnbſellia ab anteuertentibus eſſe occupata.metuebant enim ne excluderentur, ſi ſerius veniſſent in theatrum,ideo de multa nocte occupabant,id eſt,præcipiebant. BIS EXCITATVS TERQVE TRANSTVLIT CASTRA) excitatus theatrale verbum, vti & ſuſcitatus. Deſignatorum munus (quales Lectins,& Oceanus apud Martialem,& Iuuenalem) erat, occupatores promiſcuè pellere, & ſuum cuiq; ordini gradum aſsignare,quem ſi alij inſediſſent pellebãtur.Formula pellendi erat, per lictores,ſurge,quod ex noſtro Martiale Bulengerus confirmat,qui hanc tantùm vocem ex illis ponit. Cùm Martialis dixiſſet,

Quadringenta tibi non ſunt.Chæreſtrate,ſurge,
Lectius ecce venit,ſta,fuge,curre,late.

Excitandi formula ſurge,ſta, fuge,&c.

BIS EXCITATVS) bis,terque coactus eſt migrare, cùm tamen in equeſtribus hærere vellet. hoc enim eſt transferre caſtra.

ET INTER IPSAS PŒNE TERTIVS SELLAS) Sic expono hos duos verſus. in quibus video ſudare principes eruditionis. Manneius bis, ter cum ſella ſua migrauit ad ſuperiorem ſemper locum,& humiliorem. Et cùm poſt Caium,& Lucium ſellam ſuam (in ipſis gradibus, vt acutè ſuſpicatur Lipſins) inter vtrumque ferè,id eſt, Caium, & Lucium, ipſe propè tertius occultè conſediſſet, etiam inde extractus eſt in viam, vti ſtaret cum fece populi. De ſellis autem illatis etiam à viris,& Lipſius,& Bulengerus affirmant. Quæ viæ inter ordines ſpectantium in ipſo theatro, aut amphitheatro fuerint, exponit Lipſius, & Bulengerus,qui triplicem in cuneis viam adnertit,vnam tranſuerſam in podio,quo arena cingebatur,vbi ſedebat magiſtratus,qua per ambitum euntibus iter fuit,alteram circum gradus ipſos,& cuneos,quæ diſcrimina popularium vocat Tertullianus,vt eſſet initus ad gradus,& exitus.Tertia veluti per proclinum aſcendentibus in popularia,aut in equeſtria,Orcheſtramque deſcendentibus.

ILLINC CVCVLLO PROSPICIT CAPVT TECTVS, OCVLOQVE LVDOS SPECTAT INDECENS VNO) Cucullus olim ſeruorum habitus,poſtea mutauit, & tranſiit ad liberos. Faber in ſemeſtribus, Bayſius, alij. de forma cuculli alibi dictum. TECTVS) ne videretur quis eſſet, & agnitus loco quartùm pelleretur. OCVLOQVE VNO) non quod luſcus eſſet, ſed caput adeò inuoluit,& obnupſit cucullo,vt altero tantùm oculo proſpiceret.

ET HINC MISER DEIECTVS IN VIAM TRANSIT, SVBSELLIOQVE SEMIPVLTVS EXTREMO, ET MALE RECEPTVS ALTERO GENV IACTAT, EQVITI SEDERE, LECTIOQVE STARE) De via iam docuimus, lege & Heraldum ad hunc locum. ſemifultus, ſemi-ſedens,& ſemi-ſtans. EXTREMO) ſubſellio inter equeſtria proxima viæ. EQVITI SE SEDERE) velut ipſe eques. LECTIO) deſignatori, quem timebat ait.ſe non equitem ſtare. Ita infelix Manneius, & quaſi monſtroſus erat ſemieques,& ſemiplebeius,& ſemihomo. Vtrique volebat ſatisfacere, neutri fecit ſatis.in quo riſum captat poëta.

Ad Cæſarem Domitianum.

XV.

Quinctus noſtrorum liber eſt, Auguſte,iocorum,
Et queritur læſus carmine nemo meo.
*Gaudet honorato, ſed multus * nomine Lector* ** V.carmine.*
Cui victura meo munere fama datur.
Quid tamen hæc proſunt quamuis venerantia multos?
Non proſunt ſanè: me tamen iſta iuuant.

Quàm recoudirum eſt ſuperius, tam planum eſt hoc, & apertum, quo multis vitam,hoc eſt, memoriam nominis ſempiternam ſe peperiſſe,offendiſſe dicit neminem.Nam vbi laudes carmen habet,

habet, vera nomina proſcribit, vbi carpit improborum mores, ficta, niſi publicè noti ſint omnibus, vel principis ſententia damnati, vt Antonius Norbanus, Apicius, Nero, & huius farinæ fermentum improbum. ET QVERITVR LAESVS CARMINE NEMO MEO) ad eundem modum Ouidius de ſe in Ibin.

Tempus ad hoc luſtris mihi iam bis quinq; peractis
Omne fuit Muſæ carmen inerme meæ.
Nullaq́; quæ poßit ſcripta de millibus extat
Littera Naſonis ſanguinolenta legi.
Nec quenquam noſtri niſi me læſere libelli, &c.

LAESVS CARMINE) Atque multi videbantur lædi ſub alieno nomine, quod edicto Augusti interdictum erat: Suetonius Augusto. Etiam ſparſos de ſe in curia famoſos libellos nec expauit, & magna cura redarguit (vel vt alij, nec magna cura redarguit.) Ac ne requiſitis quidem auctoribus, id modò cenſuit cognoſcendum poſthac de iis, qui libellos, aut carmina ad infamiam cuiuſpiam ſub alieno nomine edant. Addit Tacitus primùm ab Augusto hanc carpendi licentiã repreſſam, cùm ita ſcribit. Apud veteres facta arguebantur, dicta impunè erant. Primus Augustus cognitionem de famoſis libellis, ſpecie legis eius tractauit, commotus Caſsij Seueri libidine, qui viros, fœminaſq́; illuſtres procacibus dictis diffamauerat. Sed Augustus quomodò primus? cùm Horat. lib. 2. Sat. 1. moneat.

Sed tamen vt monitus caueas, ne fortè negoti
Incutiat tibi quid ſanctarum inſcitia legum
Si mala condiderit quis carmina, ius eſt,
Iudiciumq́; eſto, ſi quis mala———

Quæ leges? Augusti? non exiſtimo, ſed de quibus Marcus Tullius 4. Tuſcul. Quanquam id quidem etiam XII. tabulæ declarant, condi iam ſolitum eſſe carmen, quod ne liceret fieri ad alterius iniuriam, leges ſanxerunt. Et 4. de Rep. Noſtræ contra XII. cùm paucas res capite ſanxiſſent, in his hanc quoque ſanciendã putauerunt, ſi quis actitauiſſet, ſiue carmen condidiſſet, quod infamiam adferret flagitiumq́ue alteri. Præclarè. Iudiciis enim, ac magiſtratuum diſceptationibus legitimis propoſitam vitam, non poëtarum ingeniis habere debemus, non probrum audire, niſi ea lege, vt reſpondere liceat, & idcirco defendere. Lex ergo de famoſis libellis aliqua. ſed agebatur in ea de iis qui nominatim homines in carmine configebant, vt Lucilius Lupum, & alios, qui & primus Satyram ſcripſit. Catullus Cæſarem, alij alios. Enimuerò Augusti edictum ſpectare eò cenſeo, quod apertè Suetonius adiungit, vt etiam libellos, qui ſub alieno nomine, famam tamen certorum læderent, damnaret. Lex autem XII. tabularum generatim præcipere videtur, & ſigillatim de expreſsis nominibus. Quid ergo poëta noſter, nónne multorum vitia alienis nominibus perſtrinxit? Ita, inquam, ſed nomina aliena tam multa, & tam aliena ſunt à certis hominum certorum vitiis, vt nemo niſi inſanus ſibi ea adſcriberet. Et ſi adſcripſiſſet ipſi ſibi, non poëtæ contumeliam inuſsiſſet. Græcis impunè peccare quondam in hoc genere licebat, vt nôrunt omnes, qui Muſas nôrunt. Memini me etiam alibi de hac re diſputaſſe, ſed hîc paullo fuſius. Iuris conſulti nôrũt probè has leges in tit. ff. 1. Digeſt. C. de famoſis lib. HONORATO NOMINE) vero, & cum elogio, honoris cauſa expreſſo. quod immortalitati conſecrauit. id re ipſe exponit, cùm addit, cui victura meo, &c. QVID TAMEN HAEC PROSVNT, QVAMVIS VENERANTIA MVLTOS?) Mihi nihil, at aliis, quia volant per ora virûm, & commendantur poſteritati, nomenq́ue æternant. Sic infrà ep. 26.

> *Non ſemper tamen: regredere ad epiſtolam libri primi, vbi plenius ſuper his famoſis libellis.*

Quem chartis, famaq́; damus, populiq́; loquendum
Qui ſtygios non vult totus adire lacus.
Hoc rogo non melius quàm rubro pulpita nimbo, Spargere, &c.

Et:
Hæc legis, & laudas? quæ tibi fama perit.

ME TAMEN ISTA IVVANT) Et meas, & aliorũ laudes propagare carmine. Etiam Homerus ſuis temporibus neglectus eſt. At magis, atque magis vatis nunc gloria claret. IVVANT) quia delectant magis, cùm tota Roma cantentur, vt mox ſubiicit.

Ad Lectorem.

XVI.

*Seria cùm poßim, * quòd delectantia malim*
Scribere, tu cauſſa es Lector amice mihi.
Qui legis, & tota cantas mea carmina Româ.
Sed neſcis, quanti ſtet mihi talis amor.

> ** quid delectantia.*

Nam

Nam ſi falciferi defendere templa tonantis,
Solicitisq́; velim vendere verba reis:
*Plurimus * Hiſpanas mittet mihi nauta metretas,* * Hiſpanus.
Et † fiet vario ſordidus ære ſinus. † fieret.
At nunc conuiua eſt, commiſſatorq́; libellus,
Et tantum gratis pagina noſtra placet.
Sed non hac veteres contenti laude fuerunt,
Cùm minimum vati munus Alexis erat.
Bellè, inquis, dixti: ſatis eſt: laudabimur vſq;
Diſſimulas? facies me puto cauſſidicum.

Landari ſe verbis queritur, & nullo munere beari. SERIA) res illuſtres, granes, & veras, non tricas, & Apinas, hoc eſt, nugas, & iocos. QVANTI) quanto labore, tempore, ſumptu, omnibus ſeruio, nemo mihi, vino allis, mihi pereo. FALCIFERI TEMPLA) Ad ſorum quondam ſita, Macrobins. Saturni haud dubiè, qui ſationis, & meſsis anctor falcem gerit, ſymbolum agriculturæ. Saturnus autem reorum, cui vota faciebant, & abſoluti ſoluebant. Martialis lib.2.ep.74. An quia & ipſe toto anno in vinculis, vt ſcribit Macrobius lib.1.Sat.cap.8. Et Statius de Saturnalibus Decembribus in ſiluis. An quia ad forum ſuit, vt ex Macrobio intelligo lib.1.c.8. Senſus eſt, ſi vellm patronus, & aduocatus cauſſas defendere, ero diues. VENDERE VERBA) Locare linguam mercenaria, cauſſas agere. HISPANAS METRETAS) Vinum Hiſpanum. Metreta idem genus menſuræ quod cadus. de Attico loquor. Cæterùm μετρητὴς dicitur Græcis, & Latinis metretes gen.virili, Et metreta gen.f. Cato c.107. Oleum ſi in metretam nouam indituturus eris, &c. Id ſi feceris, metreta oleum non bibet. Et oleum melius faciet, & ipſa metreta firmior erit, lege & Columellam lib.12.c.51.& c.22.& c.40. Iuuenalis Sat.3. ——*at hic tignum capiti incutit ille metretam.*

De qua ingens inter anctores ſacros, & ciuiles diſputatio, quantum metretes capiat. Sunt qui decem congios, ſunt qui duodecim capi contendant. Ego totum hunc locum à Dioſcoridis, & Paulli I.C. ſcriptis expediam. Hoc tamen antè tenendum Metreten, Amphoram, cadum, pro eodem genere menſuræ accipi, deinde capaciorem metreten Syriacum Attico, Atticum Romano. Syriacus capit ſextarios centum viginti. Atticus 72. Romanus 48. quod Paullus docet. Amphora enim etiam Feſto teſte 48. ſextarios capiebat. Iam ergo ſi de Syriaco loquare, metretes capiebat menſuras noſtrates ſexaginta. Si de Attico, dubius eſt locus Dioſcotidis lib.5.c.82. vbi de numero ι. vel ιβ. non conuenit inter anctores. legi nuper apud Ian. Antoninum Sarracenum I.C. qui & notas, & varias lectiones in Dioſcoridem ſcripſit. ν. vel ι. vel ιβ. reperiri, neque conſtare, de quo metrete ibi ſit locutus Dioſcorides, an de Attico, vel Romano. Si de Romano loq. ν. ſi de Attico ιβ. ι. verò, ſeu denarius inducendus eſt omnino, vt vitioſus. Par eſſe poteſt apud D. Ioannem dubitatio, vbi agit de ſex hydriis, an Syriacos metretes, an Atticos, an Romanos intellexerit. Syriacos non intellexiſſe, facit ingens copia vini. Romanos crediderim. Nihilominus eſt tantus vini numerus, vt vulgus concionatorum fidem meam ſit deſideraturus, ſi pronunciauero. Nam, vt ſingulæ hydriæ tantùm continuerint duas metretas. ſenæ, menſuras implebunt ducentas octoginta octo. Quid ſi iam aliquæ hydriæ, vt S. Ioannes affirmat, cœperũt tres metretas? Metreta Romana, ſeu amphora vicenas quaternas capit menſuras noſtrates. Iam tu puta ſummã. lege Maldonatum, Toletum, Lucam Pætum I.C. De menſuris & ponderibus Rom. Quod ſi dicas S. Ioan. Syriacam, aut Græcam metretam intelligere, vini vim, & copiam adhuc maiorẽ efficies, vt Fannius aliique teſtantur. AT NVNC CONVIVA EST, COMMISSATORQVE LIBELLVS) In conuiuiis legendus. aptus ſympoſiis, & cõpotationibus, vel quod tractet de conuiuiis, poculis, locis, nugis, & argumento hilaritati, & circulis, & menſis congruenti. commiſſari dicuntur, qui inter prandia, & cœnam, & poſt cœnam hellnantur, & potant. Conuiuator etiam Terentius dicitur ab argumẽto. GRATIS) ὀμφρυματικῶς. Ego enim inde non direſco, nec ſentit laudes ſacculus iſte meus. gratis placet, ſine pretio, nemo ſoluit mihi iocos, & hilaritudinem, ita gratis placeo. SED NON HAC VETERES CONTENTI LAVDE FVERVNT) Ampliſsimis enim muneribus culti ſuêre poëtæ quondam, ita vt ſinguli verſus ſingulis aureis redimerentur, de qua re alibi dictũ. ALEXIS) Mancipium elegans Virgilio donatum à Mœcenate. res perunlgata. lege ſecundam Virgilij eclogam, quæ Alexis, & Corydon inſcribitur, lib.8. fusè de hoc puero. BELLE, INQVIS, DIXSTI: SATIS EST, LAVDABIMVR VSQVE. DISSIMVLAS? FACIES ME PVTO CAVSSIDICVM) Laudibus non paſcor, nec inde viuo, ſolue aliquid, ſi placui. ſurdus es? cogor ego mutare ſtudium, & ſoro ſeruire. De inani laude poëtarum, & pretio famæ, lege Quintiliani, ſeu Taciti de cauſsis corruptæ eloquentiæ dialogum. Et Ouidius inutile ſtudium vocat ſæpius in Triſtibus, & Ponto.

f In

In Gelliam.

XVII.

Dum proauos, atauosq́; refers, & nomina magna,
Dum tibi noſter eques ſordida conditio eſt:
Dum te poſſe negas niſi lato Gellia clauo
*Nubere: nupſiſti Gellia * Ciſtifero.*

*Vitioſè. * Celtibero. V. Ciſtigero. Vnde ciſtophori nummi Pompeiani Turnebo. lib. 3. & 16.*

Gellia ſæpè agitata à poëta ridetur iterum, quæ ob maiorum imagines, & nobilitatem iactabunda negabat ſe niſi ſenatori nupturam, cùm poſtea prope mendico nupſerit. Noster eqves) Dum ſenatori tantum nubere vis. Nisi lato Gellia clavo) latus clauus inſigne fuit ampliſsimi, hoc eſt, Senatorij ordinis, quanquam geſſerint eundem omnes, qui vel patre ſenatore, vel equite nati eſſent, non quidem per omnem ætatem, ſed ab anno XVII. quo virilem togam ſumebant, ad annum ætatis ſenatoriæ: quo anno curiam ingredientibus remanſit eiuſdẽ tunicæ ius, addito reliquo iure ſenatorio. Sin autem ſenatoriam dignitatẽ non adipiſcerentur, aut eandem oblatam recuſarent, vt Mœcenas fecit, deponebant latum clauum, & anguſtum ſumebant in reliquam vitam. Sic Ouidius eques dicit ſe poſuiſſe lib. 4. Triſt. Eleg. 10.

Curia reſtabat, claui menſura coacta eſt.
Maius erat noſtris viribus illud onus.

Idem in Auguſto Suetonius. immò gerebant etiam tribuni militum, quorum alij lati-clauij, alij anguſti-clauij minoris dignitatis illis lati-clauiis. Suet. Aug. Ner. Otth. Dom. Torrentius. Turnebus. De tunica clauata multi ſcribunt, aliter alij. formam vſquequaque perfectè nemo exprimit, quo pacto clauus ille ſeu latus, ſeu anguſtus fuerit inſertus, aſſutus, vel intextus. Scio quid Feſtus, Manutius, Plinius, Suetonius, Bayſius, Cuiacius, Lipſius, Roſinus lib. 5. c. 33. aliiq; dicant, ſed perfectam inde rei cognitionem haurire non potui. VVouerius nuper ad Petronium Arbitrum affirmat planè ſimilem latum clauum forma, principum noſtrorum epomidibus, ſeu pellibus quas humeris iniiciunt, cùm in publicum locum ad ſolennem actionem peragendã procedunt. Quæ ſanè forma nota nobis omnibus per ipſas principum picturas, quæ paſsim circumferuntur. Vtuntur ſimilibus & Prolytæ, cùm iuridica laurea inſigniuntur. Ad carminis verò huius intellectum capiendum ſufficit, noſſe hoc loco Gelliam tantum ſenatorium hominem in virum quæſiſſe, quamuis non ſenatores eandem ferrent tunicam, liberi nempe ſenatorũ, & equitum, alioquin poëta non dixiſſet, Dum tibi noſter eques ſordida conditio eſt, niſi fortè loquatur de equite à curia ſecluſo. Cistifero) ſacrificulo Cybeles abiectiſsimo, viliſsimo, dicebantur ciſtiferi à ciſta, in qua * Cybeles neſcio quæ arcana ſacra, aut ſacrilegia ferebant. Turneb. lib. 3. cap. 21. Huius ſacra deſcribit Apuleius Met. quem alibi teſtem laudauimus. Arnobius, Tertullianus præter Mythographos. Ineptè legunt alij Celtibero, qui non vident ſe violare legẽ carminis.

** Non Cybeles tantùm, ſed Bacchi Iſidis Oſiridis ſymbolum præterea Eleuſiniorum ſacrorum Arnob. lib. 5. Clemens Alex. in προτρεπτικῷ, Pamelius fusè ad Tertulliani Apologeticum, & librum contra Valentinianos.*

Ad Quinctianum.

XVIII.

Quod tibi Decembri menſe quo volant mappæ,
Gracileśq; ligulæ, cereiq́; chartæq́;,
Et acuta ſenibus teſta cum Damaſcenis,
Præter libellos vernulos nihil miſi.
Fortaſſe auarus videar, aut inhumanus.
Odi doloſas munerum, & malas artes.
Imitantur hamos dona: namq́; quis neſcit,
Auidum vorata decipi ſcarum muſca?
Quoties amico diuiti nihil donat,
O Quinctiane, liberalis eſt pauper.

Excuſat non miſſa Saturnalibus munera, & eò ſe liberaliorem dicit Martialis, quod pauper nil donarit diuiti, id eſt, nihil petiuerit ab illo. Volant mappae) Vltro, citroque inter amicos amicis miſſæ per clientes, lib. 4. e. 89. Mappa dicta, quod à manibus pendeat, fiebant ex lino, lintea vocat Catullus, manibus tergendis ſeruiebant.

Miſſa nec à querulo mappa cliente fuit.

Graci-

GRACILESQVE LIGVLAE) ligulam argenteam accipio hoc loco, de qua Martialis libro 14.

Quamuis me ligulam dicant equiteſq; , patreſq;,
Dicor ab indoctis lingula Grammaticis.

Et infrà ep.2. *Saturnalitia ligulam miſiſſe ſelibræ.*

Et gladiolum expono cum Gellio, qui erat in linguæ ſpeciem factus. Columellæ eſt inſtrumentum quo ſpuma è vaſe purgatur. Plinius pro calamo videtur vſurpare lib.21.cap.14.cùm ait, inde ligulis hauriunt florem,id eſt,ſuccum. plura lib.14. Et Pharmacopæorum ſpathula longiuſculum inſtrumentum in linguæ formam à fronte factum Iunio. Chariſius lingula cùm non à linguendo dicta eſt, in argento. In calceis verò ligula à ligando,ſed vſus ligulam,ſine.n. frequentat. Eſt & menſura in aridis, & liquidis Plinio, Columellæ, & aliis. Philander & Agricola docent eſſe quartam partem Cyathi.ita vt quatuor ligulæ vnum Cyathum expleant,Cyathi duodecim,ſextarium. GRACILES) tenues,ſubtiles. CEREIQVE, CHARTAEQVE) Cereos in Saturnalibus miſſos docent varij ſcriptores. Cauſſas mittendorum cereorum refert Macrobius lib.1. cap.7. ET ACVTA TESTA) vaſe teſtaceo, metæ formam habente, vt in 13. Martialis docet.

Dicitur & lingula γλωσίς, & μύστρον, & κυάθιον cōcha. Sauarum lege ad lib.1.Sidonij epiſt.2.aurium legula,&c. De his donis Saturnalitiis nos lib.13.& 14.in Xeniis & Apophoretis.

Hæc tibi quæ torta venerunt condita meta.

Sic enim lego cum Beroaldo.

Si maiora forent coctana, ficus erat.

Eandem formam deſcribit Papinius in ſiluis, cùm vas hoc acutum vocat turbinem ruentem.Nunquam turbine conditus ruenti,Prunorum globus, atque Cottanorum. SENIBVS DAMASCENIS) Prunis Damaſcenis,de quibus lib.13. diſſeruimus. SENIBVS) rugoſis, vt exponit ipſemet. Pruna peregrinæ carie rugoſa ſenectæ. Damaſcus nobilis Syriæ ciuitas, vbi D. Paullus abſterſa mentis,& corporis caligine,cœleſte veritatis lumen aſpexit,quod & ipſe per orbem longè,lateque propagauit. LIBELLOS VERNVLAS) metaphorικῶς. Vernula liber domi ſcriptus, ſicut verna,ſeruus domi natus ex ancilla. ODI DOLOSAS MVNERVM, ET MAL. ARTES) gnomici verſus,probi & elegantes ſequuntur. IMITANTVR HAMOS DONA: NAMQVE QVIS NESCIT, AVIDVM VORATA) Vt lib.4.ep.56.

Sordidius nihil eſt,nihil eſt te ſpurcius vno
Qui potes inſidias dona vocare tua.
Sic auidis fallax indulget piſcibus hamus,
Callida ſic ſtultas decipit eſca feras.

Et hoc lib.e.60. *Quiſquis magna dedit,voluit ſibi magna remitti.*
Fictilibus noſtris exoneratus eris.

Quos verſus pluribus,& aliorum dictis ibidem illuſtrauimus.vti & lib.4. SCARVM) piſcem lib.3. deſcripſimus. LIBERALIS EST PAVPER) ſanè perelegans,& acuta concluſio à contrario. Ille eſt,inquit,liberalis,qui nihil donat.pauper inquam diuiti,quia donando petit, & plus petit, quàm donum valebat. quæ auaritia,non liberalitas eſt,vt Iſocrates luculenter docet oratione ad Nicoclem. LIBERALIS EST PAVPER) quia non colit diuitias,ſed amicum, qui nihil à diuite petit,& tamen amat.

Ad Cæſarem Domitianum.

XIX.

Si qua fides veri,præferri maxime Cæſar
Temporibus poſſunt ſecula nulla tuis.
Quando magis dignos licuit ſpectare triumphos?
Quando Palatini plus meruere Dei?
Pulchrior,& maior quo ſub duce Martia Roma?
Sub quo libertas principe tanta fuit?
Eſt tamen hoc vitium,ſed non leue,ſit licet vnum,
Quòd colit ingratas pauper amicitias.
Quis largitur opes veteri,fidoq; ſodali,
*At quem proſequitur non alienus * eques?* * eques.

Κολακικὸν eſt. mulget laudando Cæſaris marſupium,& quiritando,occultè petit,vt quod amici non præſtant,præſtet ipſe Cæſar.Sic enim infrà.Quatenus hi non ſunt,eſto tu Cæſar amicus.

PRAEFERRI TEMPORIBVS POSSVNT TEMPORA NVLLA TVIS) Cauſſam feliciſsimorum temporum ſubſcribit duobus diſtichis. Quibus adde, quæ lib.9.e.72. adfert.

Cur nunc, ô mores: cur nunc, ô tempora dicis
Quod tibi non placeat, Cæciliane, quid eſt?
Nulla ducum feritas, nulla eſt inſania ferri:
Pace frui certa, lætitiaq́; licet.

Theodoſ. frag. ſuprà ep 3. recitauimus.

DIGNOS TRIVMPHOS) Immò indignos. Nam de Dacis, & Cattis triumphauit. quamuis ſcribat Suet.c.6. & Dio Oppium Salinum conſularem, & Cornelium Fuſcum, cui belli ſumma erat commiſſa, cum magnâ parte exercitus amiſſâ, cæſos. Tamē, inquit, Dio miſsis ducibus ad bellum gerendum, ac magna parte militum turpiter amiſſa, vt victor Romam litteras miſit. lege Plinium Secundum de eod. Sed videtur hîc non tantùm militares hos triumphos, ſed ludorum, & ſpectaculorum celebritates, quas Hiſtorici non prætereunt, memorare. QVANDO PALATINI PLVS MERVERE DEI?) Quando Iupiter, Minerua, Iuno, tantū vrbi peperêre commodi, quantum Domitianus? Aut quando maioribus culti honoribus, atque noſtro æuo? Ipſe Iouem ipſum defendit. Capitolium inſtaurauit, vrbem variis ædificiorum publicorum operibus auxit, & ornauit. LIBERTAS MAIOR) Imo quando minor. cum ea quæ in conuiuiis inter amicos ſub veſte dicebantur, afferrentur ad aures principis, nemoq; mutire propemodum de repub. auderet. Qui rapuit, mactauit, perdidit nocentes, iuxta ac innocentes, vt illum apud Secundum lib.1.ep.12. non immeritò Cornelius latronem appellarit. INGRATAS PAVPER AMICITIAS COLIT) abutuntur enim diuites clientum officiis, & obſequiis, quæ nullo munere compenſant, quod & aliâs, & lib.1. in Candidum deplorat.

Paneg. Traia.

Colere amicitias etiam Tacitus lib.2. Hiſt. dixit. Hinc apud Senecam cultores.c.2. de breu. vita Heraldus.

Ex opibus tantis veteri, fidoq́; ſodali
Das nihil, & dicis Candide κοινὰ φίλων.

Et lib.2. ad eundem. In Fabianum item lib.2.e.36. NON ALIENVS EQVES) alienus hîc non auerſum valet, vel inimicum animum, ſed verum, diuitem, nobilem, & digno cenſu equitem. Eſt enim eques triplex, ſtirpe, & cenſu: equo ſtipendia faciens: & honore, nomineque, tituloque. Primus equitum ordo ille, qui proximus ampliſsimo patrum, & ſenatorum ordini, & hi veri equites. alter miles eſt, & opponitur pediti. Tertius ſub Cæſaribus primùm natus, quibus honoris cauſſa ſedere in 14. gradibus fas erat, in quo numero adminiſtri quidam Palatini, & amici Cęſaris, & noſter Martialis erat. de quo extremo, nam priores certi, Lipſius in Amphith. c.14. vt ſuprà monuimus ad illa verba, Non obſcurus eques. de vero equite loquitur lib.14.e.122.

Ante frequens, ſed nunc rarus nos donat amicus,
Felix cui comes eſt, non alienus eques.

PROSEQVITVR) beneficiis, donis.

Ad eundem.

XX.

Saturnalitiæ ligulam miſiſſe ſelibræ,
** Flammatæue togæ ſcripula tota decem,*
Luxuria eſt, tumidiq́; vocant hæc munera reges:
Qui crepet aureolos forſitan vnus erit.
Quatenus hi non ſunt, eſto tu, Cæſar, amicus,
Nulla ducis virtus dulcior eſſe poteſt.
Jam dudum tacito rides, Germanice, naſo:
Vtile, quod non vis, do tibi conſilium.

**Flammariſue*

Quando nihil donant proceres Romani, Cæſar, tu dona, quia nulla virtus principis eſt dulcior, & gratior in populum. SELIBRAE) Semilibræ, ſiue ſemiſsis genus, pondus Romanorum, libra, ſeu pondo. Diuiditur in 12. vncias. Eius partes ſunt vncia duodecima pars, ſextans duas continet vncias, quadrans tres, triens, quatuor, quincunx quinque, ſemis, ſeu ſelibra ſex vncias, ſelibram, quaſi ſemilibram, veteres enim ſe pro ſemis vſurparunt, ſeptunx ſeptem vncias. Bes 8. dodrans 9. dextans 10. deunx 11. vncias, ligulam ſelibræ quod ſex vncias, quid ſit ligula iam ſuprà epig.18. ad Quinctianum docuimus. * FLAMMATÆVE) purpureæ, Tyriæ lacernæ, à flammæ ardentis ſimilitudine, cuiuſmodi erant Tyriæ, lib.2.e.43.

Per riſum & iocum captat munera, vt hodie in aulis principum Exodiarij quidā, &c.

** flammaris legit Domitius.*

Miſit Agenoridæ Cadmi tibi terra lacernas
Non vendes nummis coccina noſtra tribus.

Et lib.10.e.87. Cadmi municipes ferat lacernas. Fuit autem Cadmus Agenoris Tyri conditoris

ditoris filius. *Iron.* Mittere ligulam ſemiſsis, aut lacernam decem ſcrupulorum eſt ingens apud Romanos luxuria, tanta auaritia, cùm vix poſsint eſſe viliora munera. SCRVPVLA DECEM) libra argenti ſcripulis conſtat ducentis octoginta octo. Agricola, & Philander in epitome eiuſdem, quæ libra iis æſtimatur 400. ſelibra ſcrip. 144. 200. id eſt, quinque Philippæis. Vnum ſcripulum valet obolis noſtratibus non omnino 19. plus tamen quàm 18. oboli autem ſeptem vno cruciato. DECEM) Decẽ argenti ſcripula plus minus triginta ſemiſeſtertios, ſeu XV. HS. efficiunt. Decem auri ſcrupula ducenos HS. id eſt, quinque Philippæos. Poëta dubio procul auri ſcripula intelligit, nam decem argenti ſcrupulis, non emeris purpuream lacernã, aut pœnulam. De ſcrupulis, ſeu ſcripulis ſuprà lib. 4. ep. 89. copioſè.d. LVXVRIA AST) regiũ munus putant Romani adeò ſordidi, & parci ſunt. REGES TVMIDI) ne mihi hîc reges populorũ intellige, ſed ciues Romanos, & patronos clientum, qui ſuos Dominos reges vocabant, vt lib. 1. dictum, doctumque eſt. QVI CREPET AVREOLOS) qui donet nummos aureos, vix vllus eſt. CREPET) crepat enim cùm numeratur, id eſt, ſonat. AVREOLOS) De aureis vide Lipſ. in El. & ad Tacit. Hotomannum, Hoſtum. Hîc genus ponitur. Alij legunt aureolas, nec probo. QVATENVS HI NON SVNT) Quando ergo tam ſordidi, & illiberales Romani, eſto tu munificus. munificentia, & benignitas maximè decent principes. TACITO RIDES NASO) Irrides velut ſtultum, & morionem. quis enim non petat Cæſarem amicum, ad ſuum commodum? Naſus ſedes irriſionis, vt lib. 1. dictum eſt, & pro prudentia ponitur, lib. 1. TACITO) clam tacitè rides. VTILE) mihi, nempe, inquit poëta. Et hinc non vis. Imò etiam tibi. Iuuat enim principem amicitia potius, quàm armis ſeptum. Iſocrates. Et Cic. Tuſc. 5.

Aureus Romanorum denarius valebat XXV. id eſt, florenis tribus & quinis Victoriatis, ſeu batzen.

Ad Martialem.

XXI.

Si tecum mihi chare, Martialis,
Securis liceat frui diebus,
Si diſponere tempus otioſum,
Et veræ pariter vacare vitæ:
Nec nos atria, nec domus potentum,
Nec lites tetricas, forumq́ triſte
Noſcemus, nec imagines ſuperbas,
Sed geſtatio, fabulæ, libelli,
*Campus, porticus, vmbra, * Virgo, thermæ,*
Hæc eſſent loca ſemper, hi labores.
Nunc viuit ſibi neuter heu, bonoſq́;
Soles effugere, atq́ abire ſentit,
Qui nobis pereunt, & imputantur.
Quiſquam viuere cùm ſciat, moratur?

** aquã Virginem intellige.*

Iulium Martialem, An Martianum potius, vt habet V.C. hortatur ad vitam beatam, id eſt, voluptuariam. Huius generis epigrammata habes loco, Quid ſit viuere. DISPONERE) Diſponere otium dixit Plinius ep. 23. lib. 4. Auſonius epiſt. 10. Diem diſponere Seneca ad Polyb. Conſol. c. 25. Plinius Suet. operum vices diſponere Tibullus. plura Heraldus. IMAGINES) nobiles, arrogãtes, qui ſtemmatum ſerie gloriantur, & reliquos præ ſe contemnunt. GESTATIO) duplicem habet intellectum. Primo ſenſu notat vectionem, quę lectica, ſella, ſcamno, vehiculo, naui, ſolita fieri. Seneca, Celſus, Aſclepiades, vterque Plinius, alij. Altero ipſum locum in quo geſtabantur. Quem Paullus I.C. ex arboribus confici tradit l. competit. 16. quod vi, aut clam. Vlpianus, ſi fortè, inquit, voluptati fuit prædium, veridaria, vel geſtationes, vel deambulationes arboribus infructooſis opacas, atque amœnas habens, non debebit deiicere, vt fortè hortos faciat olitorios, vel aliud quod ad reditum ſpectat. Plinius Iun. epiſt. 17. lib. 2. Geſtatio buxo, aut rore marino, vbi deficit buxus ambitur. Fuit autem geſtatio & valetudinis, & voluptatis cauſſa veteribus, vt Celſus, & Seneca docent, comparata. VIRGO) aqua virgo Romanis dicta. lege Marlianum lib. 6. c. 15. fusè de hac aqua diſputantem, & Plinium lib. 31. c. 3. Idem alij Tiberio adſcribunt. AGRIPPA) & virginem adduxit ab octaui lapidis diuerticulo II. M. Paſſ. Prænæſtina via, Iuxta eſt Herculaneus ri-

De imaginibus fusè nos alibi. & hic Herald.

Celſus lib. 2. de re medica. c. 15. core.

uus,quem refugiens Virginis nomen obtinuit,nos alibi plura. celebratiſsima etiam aliis poëtis aqua. BONOSQVA SOLES EFFVGARA) dies ad pancraticè viuendnm aptos, beatos, felices. Soles,pro diebns dixit Horatius Od.5.lib.4.

——populo gratior it dies, Et ſoles melius nitent.

Virgil.Ecl.9. *——ſæpe ego longos*

Cantando puerum memini me ducere ſoles.

IMPVTANTVR) Non redditur alius dies pro illo,quem abire inutilem paſſus es,& quo non vixiſti. ſed vt alibi Martialis,omnis ſcribitur hora tibi quomodòcunq; diem abſumis, datus imputatur,nec alius pro illo redit. MORATVR?) viuere cùm ſciat,poſsitq; viuere,& nôrit quid ſit viuere,quamq; ſit vita beata.

De Apollonio ad Regulum.

XXII.

* Macrũ lege.

Quinctum pro Decimo,pro Craſſo,Regule, Marcum*
Ante ſalutabat rhetor Apollonius.
Nunc vtrunq; ſuo reſalutat nomine;quantum
Cura,laborq; poteſt: ſcripſit & edidicit.

Εἰρωνικὸν eſt,plenum ſalis, & leporis. Irridet enim Apollonium Rhetorem ἀμνήμονα, cui tam felix erat memoria,vt duo amicorum nomina retinere nõ poſſet,niſi ſcriberet,& ediſceret, velut orationem aliquam. QVINCTVM) alterum pro alterò nomen occurrit,ſalutauit enim Quinctũ pro Decimo,& pro Craſſo Macrum,vbi ſimul in contrario ludit,quo magis Apollonij infelix rideat ingenium, quod omnia inuertat, & contraria ſecumque pugnantia dicat. De ineptis rhetoribus,& Cauſsid.ſuprà copioſè d. QVANTVM CVRA) egregia ironia alludit ad vetus verbum, labor improbus omnia poteſt.Exemplum eſt,inquit,Apollonius hic,qui ſuo labore edidicit duo nomina.

In Paullum.

XXIII.

* alij, niſi te.

*Mâne domi * ſi te merui,voluiq; videre*
Sint mihi,Paulle,tuæ longius Exquiliæ;
Sed Tiburtinæ ſum proximus accola pilæ,
Quà videt antiquum ruſtica Flora Iouem.

* Suburani.

*Alta * ſuburbani vincenda eſt ſemita cliui,*
Et nunquam ſicco ſordida ſaxa gradu.
Vixq; datur longas mulorum vincere mandras,
Quæq; trahi multo marmora fune vides.
Illud adhuc grauius,quod te poſt mille labores
Paulle,negat laſſo ianitor eſſe domi.

* V. hic.

*Exitus * hinc operis vani,togulæq; madentis,*
Vix tanti Paullum mâne videre fuit.
Semper inhumanos habet officioſus amicos:
Rex,niſi dormieris,non potes eſſe meus.

Paullus hic Cauſidicus nobilis fuit, de quo ſæpè Martialis & Iuuenalis Sat.7. nos alibi plura. Quinta Regione Vrbis S.Rufus. P.Victor. Pannuinus.

Cur Paullo non dicat Aue,excuſat iter,& abſentiam Paulli. NISI TE MERVI) alij codices habent,ſi te. ſenſus eſt,tam mihi charus eſt,vt ſi te modò merear videre,nõ recuſem longiſsimum iter. Tu enim in exquiliis,ego ad pilam Tiburtinam habeo. Sed,es tanti, vt ſi vel longius illæ forent,ad te ſim venturus,modò domi reperiam. LONGIVS) Ita ferè lib.1.e.109.

Migrandum eſt,vt manè domi te Galle ſalutem
Sed tanti es,vel ſi longius illa foret.

EXQVILIAE) De Exquiliis habes apud Varronem. dictæ ſunt vel ab excubiis, vt Varroni, & Ouidio placet.

Adde quod excubias,vbi Rex Romanus agebat,
Qui nunc Exquilias nomina collis habet.

M. Cato idem ſentit, diſſentientibus aliis, qui ab aucupibus dictas aiunt, quod ibi quiſquiliis ſparſis aues illuderentur. alij quod exculto à Rege Tullo eſſent. Plura apud Onuphrium Panuinium, Blondum, Marlianum lib.5.cap.9. Dionyſ. alios. SED TIBVRTINAE SVM PROXIMVS ACCOLA PILAE) Regione ſeptima ad Pyrum habito ad viam Tiburtinam, via lata lib.1. epig. vlt. longum eſt, ſi velit ad Pyrum venire. Inter pilam Tiburtinam, & forum Archemorium. hoc etiam lib.1. epig.109. innuit. At mea Vipſanas ſpectant cœnacula laurus. lege Marlianum lib.5. cap.26. qui pilam Tiburtinam, quaſi Tibur ait nominatam. Pila, id eſt, columna. ANTIQVVM IOVEM) vetus Capitolium, quod ſupra Clathram, & Apollinem erat. Vide Laurentij Vacarij Romam, qualis imperante ſeptimo Seuero erat, deſcriptam. RVSTICA FLORA) Dea cuius templum erat è regione domus Martialis. RVSTICA) quia floribus præeſt. quæ fœmina illa Acca Tarutia Ruſtica? Plura nihil eſt opus addere. Ouid. Faſt. rem exponit lib.5. fuſiſſimè. Plutarchus in Quæſt. Rom. Macrobius lib.1. Sat. cap.10. Auguſtinus lib.6. cap.7. de Ciuitate. Lactantius lib.1. cap.2. Chloris dicta prius græca voce. ALTA SVBVRANI VINCENDA EST SEMITA CLIVI) Ad montem Exquilinum, quo per ſuburram aſcenditur, ſuburanum manifeſtè legendum, non ſuburbanum. Iuuenalis.

Cedere namq́; foro iam non eſt deterius, quam
Exquilias à feruenti migrare ſuburra.

Sunt tamen qui dicant ſuburram appellatam, quod ſub antiqua vrbe eſſet. ſed nihil id repugnat ſententiæ noſtræ, certum eſt hoc loco legendum ſuburanum. Suburra initium habuit à foro Romano, & rectà veniendo per forum Neruæ ad cliuum ſuburanum deſinebat. SORDIDA SAXA) perpetuo cœno obruta, cœnoſa, luto fœda. † MVLORVM MANDRAS) Ouium, boum, mulorum ſepta, clauſtraque mandræ appellantur, inquit, Perottus. Iuuenalis tamen Sat.3. pro ipſis mulis rhedas trahentibus accipit, quod ex verſibus intelliges.

Inde caput morbi: rhedarum tranſitus arcto
Vicorum inflexu, & ſtantis conuicia mandræ
Eripiunt ſomnum Druſo.——

Vbi τὸ ſtantis expono, morantis non pergentis mulæ, conuitia autem mulionum ſunt in mulas cunctantes, & ſtantes. Cæterùm mandra vox eſt Græca μάνδρα, & ſtabulum, caulamq́ue, qua nocte pecora clauduntur ſignificat. apud Theocritum repetio pro ſpelunca, cubili. Idyll.5. locoq́ue vbi torcularia, & vuæ exprimuntur. Probus docet eſſe vici oſtium, vel flexum, vel arctum, aut breue, & vile ædificium, quod arctet vici latitudinem. Martiali ponitur eodem ſenſu, quo Iuuenali. pro longa ſerie mulorum rhedas trahentium, & onera, niſi longas mandras longa, & ingentia vehicula exponas cum Probo, quod non abnuo. QVAEQVE TRAHI MVLTO MARMORA FVNE VIDES) Ad fabricam excitandam attrahi machinis, trochleiſque ſaxa vides. Vel potiùs marmora vehiculis impoſita ab operis trahi, vti fieri ſolet, in templis, palatiis, magniſq́ue operibus erigendis. Pulchrè Iuuenalis Sat.3. deſcribit impedimenta viatum.

——nobis properantibus obſtat
Vnda prior: magno populus premit agmine lumbos
Qui ſequitur, ferit hic cubito, ferit aſſere duro
Alter: at hic tignum capiti incutit, ille metretam,
Pinguia crura luto, planta mox vndique magna
Calcor, & in digito clauus mihi militis hæret.

Et mox:

Scinduntur tunicæ ſartæ, modo longa coruſcat
Serraco veniente abies, atque altera pinum
Plauſtra vehunt, nutant altè, populoq́; minantur.
Nam ſi procubuit qui ſaxa liguſtica portat
Axis, & euerſum fudit ſuper agmina montem
Quid ſupereſt corporibus? quis membra, quis oſſa
Inuenit? obtritum vulgi perit omne cadauer.

ILLVD ADHVC GRAVIVS, QVOD TE POST MILLE LABORES PAVLLE, NEGAT IANITOR ESSE DOMI) Idem queſtus ad Decianum lib.2. epig.5. Sæpe domi non es, cùm ſis quoque, ſæpe negatis. EXITVS HIC OPERIS VANI, TOGVLAEQVE MADENTIS) Inanis nullo operæ pretio. madentis vel nimbo, vel pluuia, vt Iuuenalis, vel ſudore perfuſa ob diuum, & longitudinem itineris. VIX TANTI PAVLLVM MANE VIDERE FVIT) Tantus eſt labor adire te, vt etiamſi certum ſit te domi tuæ repertum iri, vix tamen ſuſcipiendus ſit, quod abs te ſolus labor ægrè compenſari poſſit, quid dicam ſi accedat moleſtia fruſtra peracti itineris, cùm aut domi non es, aut eſſe negaris. SEMPER INHVMANOS HABET OFFICIOSVS AMICOS) Concluſio gnomica. Quò officioſior cliens, hoc inhumanior patronus. REX, NISI DORMIERIS, NON POTES ESSE MEVS) Ergo quando ita eſt, vt te non videam, non ſubibo moleſtiam itineris. Si cupis eſſe meus, ſeu dominus, ſeu patronus, ſeu amicus dormi tantiſper donec ſalutatum te veniam, vt te domi offendam. Ita lib.2.

uus,quem refugiens Virginis nomen obtinuit,nos alibi plura. celebratiſsima etiam aliis poëtis aqua. BONOSQVE SOLES EFFVGARE) dies ad panceraticè viuendum aptos, beatos, felices. Soles,pro diebus dixit Horatius Od.5.lib.4.

——populo gratior it dies, Et ſoles melius nitent.

Virgil.Ecl.9. *——ſæpe ego longos*

Cantando puerum memini me ducere ſoles.

IMPVTANTVR) Non redditur alius dies pro illo,quem abire inutilem paſſus es,& quo non vixiſti. ſed vt alibi Martialis,omnis ſcribitur hora tibi quomodocunq; diem abſumis, datus imputatur,nec alius pro illo redit. MORATVR?) viuere cùm ſciat,poſsitq; viuere,& nôrit quid ſit viuere,quamq; ſit vita beata.

De Apollonio ad Regulum.

XXII.

* Macrū lege.

Quinctum pro Decimo,pro Craſſo,Regule, Marcum*
Ante ſalutabat rhetor Apollonius.
Nunc vtrunq; ſuo reſalutat nomine;quantum
Cura,laborq; poteſt: ſcripſit & edidicit.

Εἰρωνικὸν eſt,plenum ſalis, & leporis. Irridet enim Apollonium Rhetorem ἀμνήμονα, cui tam felix erat memoria,vt duo amicorum nomina retinere nó poſſet,niſi ſcriberet,& ediſceret, velut orationem aliquam. QVINCTVM) alterum pro altero nomen occurrit,ſalutauit enim Quinctū pro Decimo,& pro Craſſo Macrum,vbi ſimul in contrario ludit,quo magis Apollonij infelix rideat ingenium, quod omnia inuertat, & contraria ſecumque pugnantia dicat. De ineptis rhetoribus,& Cauſsid.ſuprà copioſè d. QVANTVM CVRA) egregia ironia alludit ad vetus verbum, labor improbus omnia poteſt.Exemplum eſt,inquit,Apollonius hic,qui ſuo labore edidicit duo nomina.

In Paullum.

XXIII.

* alij, miſite.

* Suburani.

* V. hic.

*Mâne domi * ſi te merui,voluiq; videre,*
Sint mihi,Paulle,tuæ longius Exquiliæ;
Sed Tiburtinæ ſum proximus accola pilæ,
Quâ videt antiquum ruſtica Flora Iouem.
*Alta * ſuburbani vincenda eſt ſemita cliui,*
Et nunquam ſicco ſordida ſaxa gradu.
Vixq; datur longas mulorum vincere mandras,
Quæq; trahi multo marmora fune vides.
Illud adhuc grauius,quod te poſt mille labores
Paulle,negat laſſo ianitor eſſe domi.
*Exitus * hinc operis vani,togulæq; madentis,*
Vix tanti Paullum mâne videre fuit.
Semper inhumanos habet officioſus amicos:
Rex,niſi dormieris,non potes eſſe meus.

Paullus hic Cauſidicus nobilis fuit, de quo ſæpè Martialis & Iuuenalis Sat.7. nos alibi plura. Quinta Regione Vrbis S.Rufus. P.Victor. Pannurnium.

Cur Paullo non dicat Aue,excuſat iter,& abſentiam Paulli. NISI TE MERVI) alij codices habent,ſi te. ſenſus eſt,tam mihi charus eſt,vt ſi te modò merear videre,nó recenſem longiſsimum iter. Tu enim in exquiliis,ego ad pilam Tiburtinam habeo. Sed,es tanti, vt ſi vel longius illæ forent,ad te ſim venturus,modô domi reperiam. LONGIVS) Ita ferè lib.1.e.109.

Migrandum eſt,vt manè domi te Galle ſalutem
Sed tanti es,vel ſi longius illa foret.

EXQVILIAE) De Exquiliis habes apud Varronem. dictæ ſunt vel ab excubiis, vt Varroni, & Ouidio placet.

Adde quod excubias,vbi Rex Romanus agebat,
Qui nunc Exquilias nomina collis habet.

M.Caro

M.Cato idem ſentit, diſſentientibus aliis, qui ab aucupibus dictas aiunt, quod ibi quiſquiliis ſparſis aues illuderentur. alij quod exculto à Rege Tullo eſſent. Plura apud Onuphrium Panuinium, Blondum, Marlianum lib.5.cap.9. Dionyſ.alios. SED TIBVRTINAE SVM PROXIMVS ACCOLA PILAE) Regione ſeptima ad Pyrum habito ad viam Tiburtinam, via lata lib.1. epig.vlt. longum eſt, ſi velit ad Pyrum venire. Inter pilam Tiburtinam, & forum Archemorium. hoc etiam lib.1. epig.109. innuit. At mea Vipſanas ſpectant cœnacula laurus. lege Marlianum lib.5. cap.26. qui pilam Tiburtinam, quaſi Tibur ait nominatam. Pila, id eſt, columna. ANTIQVVM IOVEM) vetus Capitolium, quod ſupra Clathram, & Apollinem erat. Vide Laurentij Vacarij Romam, qualis imperante ſeptimo Seuero erat, deſcriptam. RVSTICA FLORA) Dea cuius templum erat è regione domus Martialis. RVSTICA) quia floribus præeſt. quæ fœmina illa Aca Taruntia Ruſtica? Plura nihil eſt opus addere. Ouid. Faſt. rem exponit lib.5. fuſiſsimè. Plutarchus in Quæſt. Rom. Macrobius lib.1.Sat.cap.10. Auguſtinus lib.6. cap.7. de Ciuitate. Lactantius lib.1. cap.2. Chloris dicta prius græca voce. ALTA SVBVRANI VINCENDA EST SEMITA CLIVI) Ad montem Exquilinum, quo per ſuburram aſcenditur, ſuburanum manifeſtè legendum, non ſuburbanum. Iuuenalis.

Cedere namq; foro iam non eſt deterius, quam
Exquilias à feruenti migrare ſuburra.

Sunt tamen qui dicant ſuburram appellatam, quod ſub antiqua vrbe eſſet. ſed nihil id repugnat ſententiæ noſtræ, certum eſt hoc loco legendum ſuburanum. Suburra initium habuit à foro Romano, & rectà veniendo per forum Metuæ ad cliuum ſuburanum deſinebat. SORDIDA SAXA) perpetuo cœno obruta, cœnoſa, luto fœda. † MVLORVM MANDRAS) Ouium, boum, mulorum ſepta, clauſtraque mandræ appellantur, inquit, Perottus. Iuuenalis tamen Sat.3. pro ipſis mulis rhedas trahentibus accipit, quod ex verſibus intelliges.

Inde caput morti: rhedarum tranſitus arcto
Vicorum inflexu, & ſtantis conuicia mandræ
Eripiunt ſomnum Druſo.———

Vbi τὸ ſtantis expono, morantis non pergentis mulæ, conuitia autem mulionum ſunt in mulas cunctantes, & ſtantes. Cæterùm mandra vox eſt Græca μάνδρα, & ſtabulum, caulamque, qua nocte pecora clauduntur ſignificat. apud Theocritum reperio pro ſpelunca, cubili. Idyll.5. locoque vbi torcularia, & vuæ exprimuntur. Probus docet eſſe vici oſtium, vel flexum, vel arrectum, aut breue, & vile ædificium, quod arctet vici latitudinem. Martiali ponitur eodem ſenſu, quo Iuuenali. pro longa ſerie mulorum rhedas trahentium, & onera, niſi longas mandras longa, & ingentia vehicula exponas cum Probo, quod non abnuo. QVAEQVE TRAHI MVLTO MARMORA FVNE VIDES) Ad fabricam excitandam attrahi machinis, trochleiſque ſaxa vides. Vel pericia marmora vehiculis impoſita ab operis trahi, vti fieri ſolet, in templis, palatiis, magniſque operibus erigendis. Pulchrè Iuuenalis Sat.3. deſcribit impedimenta viarum.

———nobis properantibus obſtat
Vnda prior: magno populus premit agmine lumbos
Qui ſequitur, ferit hic cubito, ferit aſſere duro
Alter: at hic tignum capiti incutit, ille metretam,
Pinguia crura luto, planta mox vndique magna
Calcor, & in digito clauus mihi militis hæret.

Et mox: *Scinduntur tunicæ ſartæ, modo longa coruſcat*
Serraco veniente abies, atque altera pinum
Plauſtra vehunt, nutant altè, populoq; minantur.
Nam ſi procubuit qui ſaxa liguſtica portat
Axis, & euerſum fudit ſuper agmina montem
Quid ſupereſt corporibus? quis membra, quis oſſa
Inuenit? obtritum vulgi perit omne cadauer.

ILLVD ADHVC GRAVIVS, QVOD TE POST MILLE LABORES PAVLLE, NEGAT IANITOR ESSE DOMI) Idem queſtus ad Decianum lib.2. epig.5. Sæpe domi non es, cùm ſis quoque, ſæpe negaris. EXITVS HIC OPERIS VANI, TOGVLAEQVE MADENTIS) Inanis nullo operæ pretio. madentis vel nimbo, vel pluuia, vt Iuuenalis, vel ſudore perfuſa ob diuum, & longitudinem itineris. VIX TANTI PAVLLVM MANE VIDERE FVIT) Tantus eſt labor adire te, vt etiamſi certum ſit te domi tuæ repertum iri, vix tamen ſuſcipiendus ſit, quod abs te ſolus labor ægrè compenſari poſsit, quid dicam ſi accedat moleſtia fruſtra peracti itineris, cùm aut domi non es, aut eſſe negaris. SEMPER INHVMANOS HABET OFFICIOSVS AMICOS) Concluſio gnomica. Quò officioſior cliens, hoc inhumanior patronus. REX, NISI DORMIERIS, NON POTES ESSE MEVS) Ergo quando ita eſt, vt te non videam, non ſubibo moleſtiam itineris. Si cupis eſſe meus, ſeu dominus, ſeu patronus, ſeu amicus dormi tantiſper donec ſalutatum te veniam, vt te domi offendam. Ita lib.2.

Te tamen vt videam duo millia non piget ire:
Vt te non videam, quattuor ire piget.

Inſinuat Paullum ipſum alios ſalutatum exire, vt lib.2. epig.18. de Maximo.

Manè ſalutatum venio, tu diceris iſſe
Antè ſalutatum ——

Ad Baſſum.

XXIV.

Herbarum fueras indutus, Baſſe, colores,
Iura theatralis dum ſiluêre loci.
Quæ poſtquam placidi cenſoris cura renaſci
Iuſſit, & Oceanum certior audit eques:
Non niſi vel cocco madida, vel murice tincta
Veſte nites, & te ſic dare verba putas.
Quadringentorum nullæ ſunt, Baſſe, lacernæ:
*Aut meus ante omnes * Codrus haberet equum.*

* Cord æ.

In fictum equitem eſt hoc, vt ſuprà, infraque alia eiuſdem ſunt argumenti. HERBARVM COLORES) præter cæcos, vident omnes quem colorem poëta deſignet. herbæ enim virides. Erat color hic fœmineus, vt ex Iuuenale docet Lipſius lib.1. Elect. cap.13. Græcis χλωρὸν dicitur, latinis etiam galbus, galbeus, & galbanus, inde galbanos mores, id eſt, molles. fœmineos notat noſter poëta. pueri item olim, vt hodie ſubinde gerebant virides. Statius lib.2. Sil.1. in Glauciam. Nunc herbas imitante ſinus. Senſus eſt. Ante legem theatralem promulgatam, ſeu reuocatam, ſedebas vbi libebat, inter equites, quamuis non eques, & virides hoc viles, & abiectas geſtabas veſtes, non enim arcebaris à 14. gradibus. At poſtquam Domitianus Imperator legem reuocauit, & Oceanus deſignator fictos equites iubet ſurgere, tu purpuram, & coccina geſtas, quo videaris eques, nec ab Oceano ſuſciteris. De cocco, & purpura, iam ſæpe dictum eſt, de lege theatrali. epig. 14. ad Manneium. Et 8. in Phaſidem. QVADRINGENTORVM NVLLAE SVNT BASSE LACERNAE; AVT MEVS ANTE OMNES CODRVS HABERET EQVVM) Non impones Oceano Baſſe colore veſtis mutato, nouit te eſſe mendicum. Quamuis enim purpuram, & coccum feras, non tamen æſtimantur quadringentis millibus HS. id eſt, decem millibus Philippæorum, id eſt, non qui habet purpuream lacernam, habet etiam quadringenta millia HS. alioqui Codrus qui ipſa propè egeſtas eſt, eſſet eques, nam & ille lacernam coccineam facilè comparabit, aut emendicabit. Codrum deſcripſimus lib.2. epig.27. ad illud carmen. Non ipſe Codrus alpha penulatorum.

De cĕſura Domitiani largè infrà li.6. ep.5. Cenſor maxime, &c.

De Hermete.

XXV.

Hermes Martia ſæculi voluptas,
Hermes omnibus eruditus armis,
Hermes & gladiator, & magiſter,
Hermes turba ſui, tremorque ludi,
Hermes quem timet Ælius, ſed vnum,
Hermes cui cadit aduolans, ſed vni,
*Hermes vincere, * ſed ferire doctus*
Hermes ſuppoſititius ſibi ipſi
*Hermes diuitiæ * locariorum,*
Hermes cura, laborque ludiarum,
Hermes belligerâ ſuperbus haſtâ
Hermes æquoreo minax tridente,

* Nec lego in MS. & Iunio aliiſque.
* locariorũ. al. Locarioriũ ſcribit non nemo verſumque (dum emendat litteram) totũ corrumpit.

Hermes

Hermes caſſide languida timendus,
Hermes gloria Martis vniuerſi,
Hermes omnia ſolus, & ter vnus.

Nobile præconium Hermetis gladiatoris, quem iu omui genere armorum ptincipem laudat. Et verè ter maximũ, vt Hermetem Triſmegiſtum iu philoſophia, ſic Hermerem huuc iu arena prædicat. HERMES MARTIA SAECVLI VOLVPTAS: HERMES OMNIAVS ERVDITVS ARMIS) Attende artem laudandi. primùm à toto genere vniuersè, deinde ſpeciatim, poſtremò quaſi collecta partinm enumeratione, rurſum generatim celebrat hunc Achillem. Iteratio verò nominis plurimum valet ad id quod concludit Hermes omnia ſolus, & ter vnus. hoc euim particulatim expoſuerat Hermes hoc, Hermes illud, Hermes omnia, & ſolus, & vnus omuia Hermes. Hoc ergò genus laudandi frequentat poëta, vt prius generatim, deinde particulatim laudes memoret. vt lib. ſpect. epig. 3. cùm docet ex orbe toto Romæ ſpectatores fuiſſe. primò nullam geutem abfuiſſe dicit, deiude euumerat populos. ſæpe tameu à partibus iucipir, & ad genus progreditur, vt epig. 12. & aliis innumeris. GLADIATOR, AT MAGISTER) Gladiator non eſt μαχαιροποιὸς, vt nonnulli defiuiunt, hoc eſt, qui conficit gladios, ſed μονομάχος Herod. Cicero lib. 2. ad Atticum, epiſtol. 1. Philipp. 1. & 9. vt Quintiliauns docet, qui iu arena populo ſpectante puguauit. Lipſius lib. 1. Sat. cap. 7. Quanquam apud Cicerouem legas gladiatores pro ſpectaculo, & munere ipſo vſurpari, homiues pro re, vt contra rem pto hominibus cum ſeruitia, coniugia dicimus ſeruos, & coninges ipſos. MAGISTER) Ita Cic. 3. de Oratore laniſtam vocat. *Magiſter*, iuqnit, *hic ſamnitium ſumma ſenectute eſt.* Idem proprio, & Tuſco verbo Oratione pro S. Roſcio Capitouem laniſtam. Laniſta enim magiſter eſt gladiatorum, qni familiæ gladiatornm præerat. Græcè ἀνδοτρίφος, μονοχειρίφος, ὁπωσὶ τοὺς μονομάχων. Et apud Valerium Maxinium lib. 2. doctores. nam vt magiſtri quidam dictata dabant, vt Tettullianus, & Iuuenalis docent. Germani & ipſi appellant cum epithero Fechtmeiſter. florent enim hodie, vti quoudam iu Germauia gladiatores, ſed non iis legibus, nec illo crueuto priſcorum pollice uecis, & vitæ arbitro.

Doctiſſimus & acutiſſimus noſter II. Vir Velſerus, in monumentis Auguſtanis Hermeti huic nomen ab Hermâ ſculpado datum exiſtimat. pag. 241. cauſſam ibidē eruditam adiungit.

Voluptas propriè in ſpectaculis, muneribus, ludis, dicitur. Teſtimonia Bulēgerus lib de Ven. c. 11. ponit.

HERMES, TVRBA SVI, TREMORQVE LVDI) Quo viſo tota familia gladiatorum turbatur, & tremit. Turba hîc ταραχὴν valet, vnde turbas dare, & turbellas. LVDI) gladiatorum, arenæ. HERMES, QVEM TIMET AELIVS, SED VNVM) Et Aelius nobilis gladiator, & proximus ab Hermete, vnoque illo iuſerior. CVI CADIT ADVOLANS) vnde aduolet hic gladiator quæro, ſitné κύειν, an μετοχὴ. Videtur idem ſuperiori carmini ſenſus, ſi proprium, vt Aduolans, & Aelius ſint duo præſtautiſsimi gladiatores. quando commune eſt, ita expono. Cui cadit, cui vincitur, & Aelius nobilis gladiator, & quicunque in arenam deſcendit, uec vnus, nec omnes illi parcs ſunt.

HERMES VINCERE, * NEC FERIRE DOCTVS) Obſcuritas carminis offudit tenebras ſcriptoribus criticis, vt variè verſum hunc aut corrumperent, aut emendarent, aur exponerent. Gemina ſcriptura commuuis eſt, vt legatut vel, Hermes viucere ſed ferire, doctus. vel Hermes vincere, nec ferire doctus. Tertiam adſert Lipſius lib. 1. epiſt. 5. Hermes vincere ſe, & ferire doctus, hoc eſt, vt ſecum ipſe puguet, & ſui ipſins victor, aliis iuuictns exiſtat. At hoc artis nou videtur. ſeipſum enim ferire, & vulnerare, poteſt cum vult, & quomodo vulr, & quando vult. niſi hîc fortè aculeus. Hermes victis omnibus aliis, cogitur ſecum pugnare, & ſeipſum ferire, & ſeipſum ſibi ſufficere, vt ſequitur. quod minimè abſurdum indico, & Lipſius hoc inſinnat. Qui leguut (ſed) poſſunt expouere τὸ (ſed) cauſſam victoriæ. Cur vincit Hermes? quia ferire doctus. ſed hic plumbeus pugio, nec ferire doctus. Domitius rem totam diſsimulat. Mihi tameu ſalua cunctorum pace, videtur retiuenda lectio hæc. *Hermes vincere, nec ferire doctus.* Quo iutellectu inqnis? non certè non hoc coutrario poëtæ. Hermes quidem nouit vincere, ſed neſcit ferire. apage cum hoc gloſſario, quod tamen verba videutur dictare, quæ ratio fuit vt Lipſius putaret verſum eſſe faucium, & cura critica indigere. Ego ſic intelligo. Hermes doctus viucere, & doctus nou feriendo vincere. Atque ita expono τὸ, nec. Hermes poteſt vincere ſiue ictu, quamuis poſsit ferire, tamen viucere poteſt etiamſi non feriat, quod ſummam habet admiratiouem, & ſpeciem quandam ἀδυνάτου, cùm tamen nou ſit ἀδύνατον. Poterat iuuoluere gladiatorem (ad luctam reſeras licet nec ferire. Et doceor nummo Cordiani Imperatoris, qui extat apud Onuphrium Panuinium, cum hac inſcript. Imper. C. Cordianus Pius, Felix, Aug, P. M. Trib. p. 4. Coſ. 2. pp. & iufrà. Athletæ ſiue pugiles. Expreſſi autem ſunt aurigatores & pugiles, inter quos duo reuinctis poſt tergum mauibus iuter ſe tamen puguantes. quod ſorte ſit vincete nec ferire doctus. inſpice lib. 1. Panuiuij de lud. circeuſibus (aut deiicere, vt cogeretur ſe victum confiteri, aut expectare ferrum, aut miſsiouem, quemadmodum aliqua huius ſpecies eſt in epigrammate, quod Martialis nomine apud Schaligetum in Appendice Virgiliana legitur. cùm poëta dicir.

** ſe &. Lipſius. ſed aliàs ſiu.*

Inuentus tamen eſt finis diſcriminis æqui,
Pugnauére pares, ſuccubuére pares.

En hic

En hîc vterque, & neuter victor. nam ſi pares ſuccubuêre, vterque victus eſt. Et vterque victor quia,

Miſit vtrique rudes, & palmas Cæſar vtrique.

Eadē olim laus Athletarum fuit Petrus Faber Agoniſt. l. c. 14. & li. 3 c. 5. & 6. ex Dione Chryſoſtomo, Euſtathio, Seneca oſtendit.

Vt ergo iidem potuêre vinci, & vincere, ita Hermes potuit arte antagoniſtam occupare, vt ille ſe vel non commouere, vel non ſine exitio poſſet, ita vt Hermeti ferire fateotem victū, quamuis poſſet, non eſſe neceſſe. Hermes svppositicivs sibi ipsi) Gladiatores ſuppoſiticij erant, qui feſsis, & victis gladiatoribus ſufficiebantur, qui cum victore contenderet, quos ſuppoſiticios, vel ſubditicios, Græci ἐφέδρους nominabant, ſubſtituebantur autem vnus, alter, etiam tertius, forte tamen, non caſu. Huius rei magiſtros habes apud Lipſium, Plutarchum, Dionem, Plinium, Statium, & ipſum Martialem. Ergo ſententia verſus eſt gemina. Hermes pugnando nunquam fatigatur, nec indiget qui ſibi ſufficiatur, ſed ipſe, perinde ac recens ſe ipſum ſupponit, & rurſum vno, altero, tertióue victo in pugnam quartam, quintam, ſextam, prodit. Altera eſt. Hermes omnibus feſsis, & victis ſolus inuictus, & integer expectat ſuppoſiticium, pro antagoniſta victo, aut feſſo. Et cùm nullus ſit, ipſe ſibi ſuppoſiticius, & ſe ferit, & ſe vincit, quod tamen credo non ex animo poëtæ dicitur, prior ſententia placet, vt Hermes non egeret, vt alij ſuppoſiticiis. nunquam enim fatigabatur. Talis ferè laus eſt Carpophori lib. ſpect. epig. 15. poſt multas cædes ferarum.

Præmia cùm laudis ferret, adhuc poterat.

Caſtigādus nunquam caſtigator, qui ſcripſit locariorum cū ſyllaba verſuſque repugnēt.

Hermes divitiae locariorvm) Locarij erant homines paupertimi, qui loca commoda ſpectaculis in popularibus occupabant, quæ deinde ditioribus locabant certo pretio. Iulius Cæſar, Bulengerus lib. de Circo ca. 35. Hermes quia gratiſsimus ſpectatoribus gladiator, cùm pugnaturus diceretur, magna vis hominum confluebat. pauperes autem in popularibus, occupatis locis, & gradibus, quos tardè venientibus quaſi vendebant, cùm cederent, magnū quæſtum faciebant. Et hinc Hermes dicitur diuitiæ locariorum, quia illo pugnante multi locarij locum aliis locauerunt. Hîc non ignoro locarium, & deſignatorem à Lipſio pro eodem accipi. ſic enim in Amphit. c. 15. Nam locarij, meo animo, non aliud hîc, quàm deſignatores, ſed Bulengerus contra: Lipſius, inquit, omnis elegantiæ pater, deſignatores, lictores, locarios eoſdem fuiſſe cenſet. Pace tanti viri dixerim, hîc obdormiuit aliquantulum, aut ego vigilans dormio. Separat ergo Bulengerus deſignatores, lictores, locarios, quæ & mea ſententia eſt. Lipſius tamen lictores, & deſignatores non facit eoſdem, quod Bulengerus de illo affirmat, ſed locarios tantùm, & deſignatores. conferantur auctores. Plura de locatiis apud eoſdem leges, ad locum hunc capiendum, hęc opportuna indicauimus. Hermes cvra, laborqve lvdiarvm) ludius, ludio, ludia dicitur, ſed hoc extremum tantum apud Martialem & Iuuenalem reperio. Eſt ludia vel vxor, vel amica gladiatoris, qualis Hippia apud Iuuenalem Sat. 6. deſcribitur. Hermes, inquit poëta, eſt amor, cura, & ſollicitudo, ludiarū, certatim omnes ludiæ amant, & ſaluum cupiunt Hermetem gladiatorem quaſi Deum ſuum. Ludij porro, vt Dionyſius Halicarnaſſeus docet, erant adoleſcentes tunicas induti inſignes, galeati, & enſiferi, paleatique, qui omnibus circenſibus, & theatralibus pompis in verſum incedebāt, ipſius velut pompæ duces, ſaliis ſimiles, ludij ex eo vocati, quod à Lydis hoc genus ludicri inuentum videretur. Et Appianus in Lybico vbi triumphi pompam deſcribit. Imperatorē, inquit, lictores pręibant purpureis amicti veſtibus, tum Cytharędorum, ac tibiarum, turba ad Hetruſcæ ſimilitudinem pompæ. Hi ſuccincti, coroniſque aureis redimiti ſuo quiſque ordine canentes, pſallenteſq; prodibant. Hos ludios appellant. lege plura apud Cælium Rhod. li. 15. cap. 11. & Turnebum lib. 6. c. 26. fuerunt homines parum honeſti. Fuerunt hiſtriones qui in circo, & theatro ſaltabant, Cic. pro Sextio. Iidem apud Liuium ſunt ludiones. Ergo ludia planè aliud ſonat, quàm ludius, & ludio. Hermes belliopera svperbvs hasta) Haſta Sanoites præludebant. Cicero de Oratore. Atque eiuſmodi illa præluſio eſſe debet, non vt Samnitium qui vibrant haſtas ante pugnam, quibus in pugnando nihil vtuntur. Et, idem ait, cum bracchium concaleſecerit, tum ſe ſolere pugnare, neq; attendit eos ipſos (gladiatores intellige) vnde hoc ſimile ducit, illos primas haſtas ita iactare leuiter, vel & venuſtati maximè ſeruiant, & in reliquum viribus. Hos Quintilianus Pilarios, & ventilatores vocat, qui ea, quæ emiſerant, ita librabant, vt venire in manus viderentur, quæque iuberentur decurrere. de qua re nos alibi plura. Et tu quoque plura vide apud Lipſium lib. 2. Sat. ca. 19. Hermes in præluſione ſe mirificè oſtentabat, & haſtam ita vibrabat, vt plauſum inde populi ferret. Hermes æqvoreo minax tridente) Quis Hermetem retiarium quoq; fuiſſe hinc ex fuſcina non intelligat? Fuit Retiarius (quemadmodum apud Iſidorum lego) qui contra alterum pugnātem occultè ferēbat rete qood iaculum (retiaculum emendat Lipſius) vt aduerſarium cuſpide inſiſtentem operiret, implicitumque viribus ſuperaret, quæ armatura pugnabat Neptuno tridentis cauſſa. Hæc Iſidorus. Tridentem, pugionem, & reteiaculum habuiſſe Retiarium ex Strabone diſco, qui lib. 13. de retiarij origine ita tradit. Poſtea verò ad ſingulare certamen à Phrynone prouocatus (Pittacus nempe) cum piſcatoria ſchema in eum pugnauit, & reteiaculo hominem quidem circumuoluit, tridente verò, & pugione impulit, occiditque. Et Iuuenalis Sat. 8.

Plutarchus in Galba de Nimphedio & Martiano.

——mouet ecce tridentem
Poſtquam vibrata pendentia retia dextra
Nec quicquam effudit: nudum ad ſpectacula cultum
Erigit, & tota fugit agnoſcendus arena.

Ornatum, & armaturam Retiarij icone expreſſam habes apud Lipſium lib.2.Sat.cap.8. vbi de toto genere fuſè diſputat. Pugnabat cum ſecutore, & Myrmillone. pugnanti contra Myrmillonem Retiario canebatur. Non te peto. piſcem peto. piſcem autem fictum, vt Feſtus docet, in galea geſtabat. HERMES CASSIDA LANOVIDA TIMENDVS) Domitius de Myrmillone intelligit caſsidem languidam. cauſſam, cur dicat languidam, non exponit. gratis ergò. Lipſius magiſter eſto, lib.2.Sat. cap.12. qui Andabatam interpretatur. Martialem, inquit, de Andabata interpreter, vbi Hermetem gladiatorem attollit, & variis armis pugnacem facit, Hermes b.s.h. H.æ.m. t. Hermes caſside languida timendus. Puto enim intelligi ſingulis verſibus, Samnitem (haſta) Retiarium (tridente) caſside languida Andabatam. Quid enim aliud ſit languida illa caſsis, quàm hæc, quæ tenebras, & languidam caliginem inducens? Ἀναβάται græcè, Andabatæ latinè interiecto littera, d, priſco more. Pugnabant ex equis, galea fronrem, oculosq́ue tecti. Vnde natum eſt verbum Andabatarum more pugnare, id eſt, cæcorum. D. Hieronymus contra Iouinianum & Rufinum. HARMAS GLORIA MARTIS VNIVERSI; HERMES OMNIA SOLVS, ET TER VNVS) Epiphonema ab vltimo ad primum. Idem enim primis duobus verſibus dixit, ſequentibus probauit, vltimis concludit, verum ergo Hermetem eſſe Martiam ſæculi voluptatem, omnibus eruditum armis. TER VNVS) qui vnus poteſt, quod nec tres alij, quia omnia ſolus. Potuit alluſiſſe ad Hermetem Triſmegiſtum, id eſt, ter maximum. Quin & apud latinos magiſtri à magis ter videntur dicti. Feſtus, magiſtri, inquit, dicuntur, quia magis aliis poſſunt. Et Paullus I.C. de verborum ſignificat. qui magis quàm cæteri diligentiam, & ſollicitudinem rebus, quibus præſunt, debent, hi magiſtri appellantur. Vnde magiſtratus à magiſtris cognominantur. Idem tamen à monendo, & monſtrando dictos potius affirmat.

De Chæreſtrato.

XXVI.

Quadringenta tibi non ſunt, Chæreſtrate, ſurge,
Lectius ecce venit; ſta, fuge, curre, late.
Ecquis, iô, reuocat, diſcedentemq́; reducit?
Ecquis, iô, largas pandit amicus opes?
Quem chartis, famaq́; damus, populisq́; loquendum?
Qui Stygios non vult totus adire lacus?
Hoc rogo non melius, quam rubro pulpita nimbo
Spargere, & effuſo permaduiſſe croco?
Quam non ſenſuro dare quadraginta caballo,
** Aureus vt Scorpi naſus vbique micet?*
O fruſtra locuples, ô diſſimulator amice:
Hac legis, & laudas: qua tibi fama perit?

* *Aereus legit Bulengerus libro de Circo.*

Quod Sat.3. Iuuenalis, hoc queritur poëta iſto epigrammate. Equites quamuis equitum ſatu vero, priſcoque editos, ob egeſtatem tamen pelli gradu in ſpectaculis, nec à quoquam iuuari, qua tamen immortale ſibi nomen diuites comparare poſſent à ſe, cæteriſque poëtis ob liberalitatem celebrandi. ſed plus equum, quàm nomen, & famam, & hominem amant. QVADRINGENTA) ſeſtertia, id eſt, decem millia Philippæorum, cenſum nempe equeſtrem non habes. SVRGA) formula deſignatoris Lectij, vel Oceani, cùm equitem ex 14. gradibus, id eſt, equeſtri loco eiicerent. Hîc tamen eſt vox amici admonentis, vt ſponte abeat, ne cum rubore poſtea, iubente Lectio, cogatur abire. Lectius deſignator, qui excitabat & eiiciebat, equites cenſu carentes ex 14. gradibus. STA) Quæro num licuerit non equiti, in equeſtribus tamen ſtare ſic vt gradum non occuparet? Videtur licuiſſe & ex hoc, & ſuperiore 14. de Manneio epigrammate, cùm ita ſcribit, iactat equiti ſedere ſe, Lectioque ſtare. In equeſtribus dubio procul, quia ex popularibus non fuiſſet excitatus. ſed in via dicis, non ipſis gradibus. Ita ſuadeor intra gradus nec ſtare quidem licuiſſe, alioqui non adderet poëta, fuge, curre, late, nec Manneius in viam fuiſſet protractus. LATE) inter populum, ne Lectius deprehenſum inter equites latentem protrahat. ECQVIS, IO, REVOCAT,

CAT, DISCEDENTEMQVE REVOCAT, ECQVIS, IO, LARGAS PANDIT AMICVS OPES? QVEM CHARTIS, FAMAEQVE DAMVS, POPVLISQVE LOQVENDVM? QVI STYGIOS NON VVLT TOTVS ADIRE LACVS?) Fingit Chæreſtratum parere monenti, & abire ex equeſtribus, ad quem reuocandum hortatur potentes Chæreſtrati amicos, vt largiantur ei cenſum equeſtrem, ex hoc futurum, vti ſibi laudem colligarent ſempiternam, eos enim à poëtis immortali carmine celebratum iri. IO) Vox hæc varium habet vſum, frequentiſsimè geſtientis eſt, vt Io triumphe, quod milites clamabant. aliàs irridentia, aliàs dolentis apud Plautum & Tibullum. hoc loco vocantis videtur, perinde enim eſt, ac ſi diceres. Heus quis reuocat Chæreſtratum, quis illi cenſum numerat? Non ineptè tamen exponas hîc eſſe vocem plauſum captantis, vel pollicentis. Quis cum laude, quis cum plauſu, & applauſu omnium vult hunc Chæreſtratum ſeruatum? Quia Stygios non vult totus adire lacus? Quia ſibi nominis immortalitatem vult comparare liberalitate, & emere famam, nec totus mori, vt ignobiles, & illaudati? QVAM RVBRO NIMBO PVLPITA SPARGERE) CROCO. Fuerunt in amphitheatris tubi occulti, ſeu fiſtulæ, quæ in imo, & ſummo amphitheatro diſpoſitæ, ea arte & fine, vt odoratum quendam humorem eiacularentur leuiter, & inſpergerent in ſedentes, qui humor è croco plerunque vino diluta. Græcè, odoratus hic imber (vt Apuleius, & Antonius Muſa apud Senecam appellant) κρόκος ὁ ῥαινόμενος dicitur, vt habent priſcæ gloſſæ. propriè ſparſiones vocabantur. Martialis lib. ſpect. nimbum nominat.

Et Cilices nimbis hîc maduére ſuis.

Et lib. 9. *Lubrica Corycio quamuis ſint pulpita nimbo.*

Et Ouid. liquidum crocum. Propertius ſolennes crocos. Lucanus preſſuram croci. Nec ex ſiphunculis, ſed ſtatuis etiam, liquor hic effuſus. Ex theatris, amphitheatris, circiſque ſparſiones tandem in triclinia quoque tranſlatæ. Auctores Suetonius Nero. cap. 31. Plutarchus de Othone narrat idem. Quæ plenius omnia apud Lipſium lib. Amphith. cap. 16. Martialis aquà, non vino dilutum ait Crocum. lege quæ apud epigramma tertium lib. ſpect. notauerimus. PVLPITA) hoc propriè de theatris dictum in quibus ſcenæ, & pulpita. Iam poëta hîc docet melius eſſe pecuniam largiri viro bono, quàm effundere in ſumptus inanes, & huiuſmodi ſparſiones; & ſtatuas equorũ, & aurigarum, vt ſequitur. QVAM NON SENSVRO DARE QVADRAGINTA CABALLO) Bulengerus de Circo cap. 33. refert ſtatuam equeſtrem Scorpo ab equeſtri ordine poſitam. Non modò, inquit, victoribus brauia, præmia, coronæ, ſed & ſtatuæ, & tituli, ac elogia victoriæ indicia decernebantur. Locumque hunc ipſum Martialis adducit, in cuius ſententiam lubens deſcendo. illa enim verba aptè ad ſtatuam, quàm non ſenſuro caballo, caballus enim fictus non ſentit. Et hic ſenſus eſt etiam illius lib. 4. ad prætorem. QVOD NON DAS EQVITI, VIS DARE PRAETOR EQVO. AEREVS VT SCORPI NASVS VBIQVE MICET) Piget naſum hunc non Scorpi, ſed Domitij longiorem Rhinocerotis lectori ſpectandum proponere. Aliter ego cum docto Bulengero qui commodè, & ingenioſè emendat æreus, cùm vbique mendoſè legatur aureus. æreus naſus, id eſt, ærea ſtatua Scorpi paſsim per vrbem erecta fulget, naſus [illegible] noto pueris tropo. Confers, inquit poëta, aurum ad ſtatuam equeſtrem Scorpi agitatoris, & negligis amicum nobilem. De Scorpo lib. 10. plura & 8. O FRVSTRA LOCVPLES, O DISSIMVLATOR AMICE, HAEC LEGIS, AT LAVDAS: QVAE TIBI FAMA PERIT?) Ictuæ epigrammatis à peruerſo diuitiarum vſu. fruſtra diues es, quia neſcis vti diuitiis (quod eſt eſſe pauperem) Hæc intelligis, probas, recteque à poëta moueri dicis. Et tamen non moueris, ſed inglorius, atque vt ita dicam infamis, id eſt, ſine fama nobili moreris, & totus moreris, quia nihil facis dignum fama, & nominis immortalitate.

Ad Codrum.

XXVII.

Quod Alpha dixi, Codre, penulatorum
Te nuper, aliqua cum iocarer in charta:
Si fortè bilem mouit hic tibi verſus,
Dicas licebit beta me togatorum.

Iocatur cum Codro, quem lib. 2. epig. 57. vocarat alpha penulatorum. Fingit offenſum eo verſiculo Codrum, eique reponendi conuicij facit poteſtatem. Si tu ægrè tuliſti vocatum te à me alpha penulatorum, voca me beta togatorum, ita me vltum iueris, amboque pares erimus. Nam ſicut te primum mendicorum, ita me tu poſtremum diuitum appellabis, adeoque pares erimus. Alpha notum eſt ex prouerbio quid valeat. & beta hoc loco non accipio pro ſecundo, nihil enim nerui haberet carmen, ſed pro vno ex vulgo togatorum, atque adeò poſtremo, poſtremi enim diuitum, & primi mendicorum admodum affines ſunt, & cognati, ſicut extrema æſtas, & primus autumnus, adulta hyems, & primum ver.

In ſi-

In fictum equitem.

XXIIX.

Ingenium, ſtudiumq́ tibi, moresq́ genuſque
Sunt equitis fateor: cætera plebis habes.
Bis ſeptena tibi non ſunt ſubſellia tanti,
Vt ſedeas viſo pallidus Oceano.

Iactas apud equites, equeſtre genus, & mores equeſtres, ſtudiaque equeſtria, & ipſum ingenium equeſtre. Vt id ita eſſe faciam, tamen non habes opes equeſtres. CAETERA PLEBIS) cenſum non equeſtrem, quadringenta nempe ſeſtertia. Bis ſeptena ſubſellia non ſunt tibi tanti, vt viſo Oceano audeas ſedere. Quod ſi negas, cur ergo viſo Oceano deſignatore, ſurgis, fugis, lates, vt nec ordo vniuerſus equitum in quatuordecim ordinibus ſedens tibi tanti ſit, vt te poſsit retinere in equeſtribus, ob conſcientiam paupertatis. *De quatuordecim gradibus equitum fusè nos ſuprà & ibi Heraldus.*

In Mamercum ad Aulum.

XXIX.

Vt benè loquatur, ſentiatq́ Mamercus,
Efficere nullis Aule moribus poſsis:
*Pietate fratres * Curtios licet vincas,*
Quiete Neruas, comitate Ruſones,
Probitate Marcos, æquitate Mauricos,
Oratione Regulos, iocis Paullos.
Rubiginoſis cuncta dentibus rodit.
Hominem malignum forſan eſſe tu credas:
Ego eſſe miſerum credo, cui placet nemo.

Aulus Pudens videtur is de quo ſuprà lib. 4. 13.
** Curios. mald.*
Vide de Paullis Caſaubonū ad Suetonium.) Fuit hic Cauſidicus Iuuenali Sat. 7 laudatus nobis ſuper lib. 2. ad Mamercum.

Occaſionem laudandi Romanorum familias æui ſui principes, & optimates à perſona ficta Mamerci captat. ac nemo ſatis bonus, quemadmodum lib. 9. epig. 72. Cæciliano videbatur. NVLLIS MORIBVS) nec integerrimis quidem, & emendatiſsimis. Hanc ἀπόφασιν confirmat enumeratione partium, id eſt, Curtiorum, Neruarumque, Ruſonum, ſiue Druſonum, Marcorum, Mauricorum, Regulorum, Paullorum. PIETATE FRATRES CVRTIOS) Curtios lego, non Curios, quod & alij notauerunt, & lex carminis docet, quæ violaretur, ſi Curios retineres. Nec intellige Curtios priſcos è quibus laudatiſsimus vnus animam pro ſuis ciuibus proiecit, & in hiatum terræ viuus, florensque præceps abiit. Curtiorum variorum varia extant monumenta in veteribus Inſcript. legitur in his L. Curtius Abaſcantus cum Curtio Gaudente F. Et P. Curtius P. F. Tutus P. Curtius Oneſimus. Item C. Curtius Iucundus Reg. I. Cur. P. Curtius Sp. F. Col. Maximus F. Et Curtius Nerua. ſed fieri poteſt nullum eſſe ex his quos vult poeta Curtios. FRATRES) amor quo filij parentes, ipſique inter ſe proſequuntur pietas vocatur. Exemplum ipſius pietatis habes de Caſtore & Polluce, & apud noſtrum poëtam, Pliniumq; Secundum, Tulli & Lucani. apud Lipſium in Tacitum lib. 3. hiſt. Næuij, & ipſum Tacitum Pompeiani, qui ignari fratres, & poſtea ſeipſos interfecerunt. NERVAS) Non dubiro quin Neruam Domitiano poſtea ſuffectum à quiete commendet, quieto enim, & miti admodum ingenio fuit, ſi vera ſcribit ex Dione Xiphilinus. omnes enim accuſationes iniquas, & calumnias, quarum cauſſa ingens tumultus, Domitiano imperante concitatus erat, ſuſtulit, Chriſtianos accuſari vetuit, accuſatos abſoluit, exules reſtituit, inter & quos D. Ioannem, COMITATE RVSONES) apud Domitium Druſones, ſed nec Druſonum, nec Ruſonum mentionem apud ſcriptores reperio; vt homines priuatos, & incelebres, domique tantum notos fuiſſe coniiciam. M. Occium Ruſonem lego in Smetij inſcriptionibus p. 44. Inſc. 15. Nec qui ſequuntur Marci nobis certi, & definiti. Extant alia epig. ad Marcum, ſed alium credo ab hoc. AEQVITATE MAVRICOS) Planè Iunium Mauricum laudat, laudatum ab eadem virtute Plinio Iun. lib. 4. epig. 22. de eodem exule habes lib. 3. epiſt. 11. & eiuſdem laudes lib. 1. epig. 5. vbi virum grauem, prudentem, multis experimentis eruditum appellat. Et lib. 4. epig. 22. nihil illo verius, & conſtantius affirmat. de eodem Tacitus. legitur & Maticus. ſæpius Mauricus. obſeruare & è mediam tendi in voce Mauricos, ſic Caicus, Labicus reperies apud ſcriptores. ORATIONE REGVLOS) eloquentia Regulum cauſidicum, aut ſi mauis oratorem intelligit, ad quem ſunt multa *De Nerua plura lib. 11. & alibi.*

poëtæ epigrammata. Porro quàm fuerit bonus Orator oſtendit epiſt.7. Plinius, his verbis. Ita recta ingenia debilitat verecundia, peruerſa confirmat audacia, exemplo eſt Regulus, imbecillum latus, os confuſum, hæſitans lingua, tardiſsima inuentio, memoria nulla: nihil denique præter ingenium inſanum, & tamen eò impudentia, ipſoque illo furore peruenit, vt à pluribus orator habeatur. Plura de eodem lib.1.ex Plinio Iun. diximus ibidem, & dicemus infrà. IOCIS PAVLLOS) ad Paullum cauſidicum lib.7. epig.71. Paullúmne dicam illum de quo eſt epig.87. lib.9. an qui lib.2. epig.20. an qui hoc ipſo 5.epig.22. An omnes diuerſi, an vnus, an nullus ex his, quæro. Nobilem fuiſſe patronum in Exquiliis habitaſſe, ludorum variorum, maximè pilæ & latrunculorum peritiſsimum Paullum celebrat lib.7.epig.71. Et hoc libro epig.23. de Exquiliis facit mentionem. Vnum enim Paullum teor ad quem tot ſunt epigrammata.

An hoc faciunt Mamerci. Vt ſoli, boni docti pij videantur.

RVBIGINOSIS CVNCTA DENTIBVS RODIT) Theoninis, Lycambæis, Momieis. Omnia carpit ſeu bona, ſeu mala ſint. MALIGNVM TV CREDAS) Vt Zoilus fuit ille Homeromaſtix, aut quos modò nominaui. EGO ISTA MISERVM CREDO, CVI PLACET) gnome. verè miſer cui nihil placet. cruciatur enim ſemper, & ſemper iraſcitur, amat nullum, odit omnes, omnibus inuiſus.

Ad Gelliam.

XXX.

Si quando leporem mittis mihi, Gellia, dicis,
Formoſus ſeptem, Marce, diebus eris.
*Si * non derides, ſi verum lux mea narras:*
Ediſti nunquam, Gellia, tu leporem.

** Si verum dicis, ſi verum Gellia mandas. Lampridius.*

Gelliam deformem irridet. LVX MEA) ſic viri vxores, vel amicas blandè compellabant: Frequens eſt apud poëtas. apud Plautum aliæ ſunt, & molliores blanditiæ. EDISTI NVNQVAM GELLIA TV LEPOREM) quia ſemper turpis, & deformis es. Alexander Seuerus Imperator quotidie ad menſam adhibebat leporem, vnde ex ioco Martialis natus alius iocus in Alexandrum Seuerum. audi Lampridium. Et quoniam, inquit, de lepuſculis facta eſt mentio, quod ille leporem quotidie haberet, iocus poëticus emerſit, idcirco quod multi ſeptem diebus pulchros, eſſe dicunt eos, qui leporem comederint, vt Martialis coci (en obſerua, cocum vocat) epigramma ſignificat.

Quum leporem mittis, ſemper mihi Gellia mandas

(Sic enim legit Lampridius)

Septem formoſus, Marce, diebus eris.
Si verum dicis, ſi verum Gellia mandas,
Ediſti nunquam Gellia tu leporem.

Sed hos verſus, inquit Lampridius, in eam, quæ deformis eſſet, compoſuit. poëta verò temporum Alexandri hæc in eum dixit

Pulchrum quod vides eſſe noſtrum regem,
Quem Syrum ſua detulit propago,
Venatus facit, & lepus comeſus
Ex quo continuum capit leporem.

Hos verſus quum ad eum quidam ex amicis detuliſſet, reſpondiſſe ille dicitur Græcis verſibus in hanc ſententiam,

Pulchrum quod putas eſſe veſtrum regem
Vulgari miſerande de fabella:
Si verum putas eſſe, non iraſcor.
Tantum tu comedas velim lepuſcos,
Vt fias, animi malis repulſis,
Pulcher, ne inuideas liuore mentis.

Hæc Lampridius. Verſus hi poſtremi, vt vides ſyllabis, non legibus ſuis conſtant. Sed cur pulchri eſſent, qui leporem guſtaſſent, Plinius lib.28. cap.19. cauſam inuenire non poteſt, ſubeſſe tamen putat. Vulgus, inquit, & gratiam corpori in 7. dies friuolo quidem ioco, cui tamen aliqua debeat ſubeſſe cauſſa in tanta perſuaſione. de leporina verò carne lege plura lib.13. Plura de lepore lib.13. ex Athenæo, Ioanne Bruyerino, &c.

Ad Varronem.

XXXI.

Varro, Sophoclæo non inficiande cothurno,
Nec minus in Calabra ſuſpiciende lyra,
Differ opus: nec te facundi ſcena Catulli
Detineat, cultis aut elegia comis.
Sed lege fumoſo non aſpernanda Decembri
Carmina, mittuntur quæ tibi menſe ſuo.
Commodius ni fortè tibi, potiusq́; videtur
Saturnalicias perdere, Varro, nuces.

Varronem hortatur ad lectionem ſuorum epigrammatum Saturnalibus. Quis hic Varro ſit opinor quæres: Nec Menippæus, nec Atacinus, ſed ignotus poſteris, notus tantùm domi & ſuis, niſi quod à Martiale illuſtratus viuit hodie aliena, non ſua Muſa rediuiuus. SOPHOCLAEO) Laus Varronis, quem excellentem Tragicum appellat, nam princeps in eo genere Sophocles. CALABRA LYRA) Lyricum eundem præſtantem fuiſſe æmulum Horatij. ſunt qui ad Ennium referant. ſed expono Græco, latinoque carmine faciendo promptum, & laudatum. DIFFER OPVS) labores vſitatos ſcribendi, & legendi. grauiora, & ſeueriora ſcripta per hoſce dies ſepone. SCENA CATVLLI) Quamuis non legam comœdiam Catullo ſcriptam, lego tamen in ipſius vita, poëtam Iambicis ſcriptoribus iis, qui veterem Comœdiam condiderunt adſcriptum. nec tamen inde ſcenam appellari crediderim eius carmen à Martiale, ſed potius propter ſuauitatem carminis, & amœnitatem, quæ omnes etiam ſcenarum voluptates ſuperare videri poteſt. CVLTIS ELEGIA) Cultum propriè requirit Elegia, quia tenera, & teneris rebus apta, hinc cultus Tibullus. lege primum de arte poëtica Iulij Scaligeri. FVMOSO DECEMBRI) quo ſemper calet focus, fumumq́ue mittit. MENSE SVO) læto quo agitantur Saturnalia optimi dierum. CARMINA) Epigrammata temporibus apta. SATVRNALITIAS NVCES) talus victor nuces rapiebat. vſus autem talorum maximus erat Saturnalibus, vt alibi dicemus, & diximus alicubi.

De hac ſcena Catulli, quiq; hic Catullus, alibi curatius.

De ludo puerorum cum iuuencis.

XXXII.

Aſpice, quàm placidis inſultet turba iuuencis,
Et ſua quàm facilis pondera taurus amet?
Cornibus hic pendet ſummis: vagus ille per armos
Currit, & in toto ventilat arma boue.
At feritas immota riget, non eſſet arena
*Tutior, & * poſſent fallere plana magis.*
*Nec trepidant * greſſus: ſed de diſcrimine palmæ*
Securus puer eſt, ſolicitumq́; pecus.

* *V. poterant.*
* *V. geſtus.*

Iucundum ſpectaculum inter pueros & tauros, quale ferè apud Suetonium in Claudio numero 21. deſcribitur. *Præterea,* inquit, *Theſſalos equites* (exhibuit) *qui feros tauros per ſpacia circi agunt, inſiliuntq́; defeſſos, & ad terram cornibus detrahunt.* PLACIDIS IVVENCIS) quomodo placidis? cùm ſequatur: At feritas immota riget. Et Suetonius in Claudio feros tauros agitatos à Theſſalis affirmat. Sed in Claudij ſpectaculo non pueri, ſed viri tauros exercebant. Hìc crediderim domitos intelligi, verbaque illa, At feritas immota riget, hoc ipſum docere, feritatem illam taurorum oppreſſam fuiſſe; vel certè tauros fatigatos, omnia puerorum ludibria paſſos eſſe. Vox tamen placidis, non poteſt niſi ad manſuetos referri. An caprifico cicurati tauri fuêre? Plinius certè lib. 23. cap. 7. *Caprificus,* inquit, *tauros quamlibet feroces, collo eorum circumdata in tantum, mirabili natura, compeſcit, vt immobiles præſtet.* Hinc certè noſter videtur dixiſſe.

At feritas immota riget.——

TVRBA) puerorum vtique. ET SVA QVAM FACILIS PONDERA TAVRVS AMAT) Et hinc patet fuiſſe cicuratos. PONDERA) puerorum quos geſtabat. CORNIBVS HIC PENDET

SVMMIS, VAGVS ILLE PERARMOS) Alter de cornu ſuſpenſus pendet, alter per tergum currit, & batuit, & quaſi diſgladiaturus armis præludit. hîc enim eſt ventilare, batuere. TOTO BOVE) per tergum bouis. armi enim ſunt humeri bouis. VENTILAT ARMA) tela luſoria, rudes, parmas, haſtas, gladios interpretatur Lipſius lib. 2. Sal. cap. 19. ventilare autem præludere, vel batuere. AT FERITAS IMMOTA RIGET) patientiſsimus taurus fixus hæret, nec ſe vſpiam mouet, ne fallat, & deiiciat pueros. NON ESSET ARENA TVTIOR) tam immotus, & firmus veſtigio hæret in vno, vt nec ipſa arena, & pauimentum ſit tam firmum, & conſtans. cedit enim arena, & veſtigia fallit. PLANA MAGIS) exponit quid ſit arena tutior, hoc eſt, in plano non tam ſecurè luderent & ventilarent pueri, quàm in tergo bouis. NEC TREPIDANT) An intelligit in eodem veſtigio hæſiſſe, vti paullò antè dixi, an in ipſo progreſſu figebat pedem bos fortiter, & conſtanter, ſineque trepidatione. hoc placet. nec tamen repugno ſubinde forte ſubtitiſſe. DE DISCRIMINE PALMAE, SECVRVS PVER, SOLLICITVMQVE PECVS) à contrario concludit, cura omnis, & ſollicitudo propria hominis, ſecuritas beſtiarum; vt quæ prouidere pericula, dubioſque euentus non poſſunt. pecus, inquit, magis eſt ſollicitum pro homine, quàm homo de ſeipſo, pueri non timent, & timet pecus, pueri certi ſunt de victoria, feræ timent ne impediant victoriam.

De Criſpo ad Fauſtinum.

XXXIII.

Quadrantem Criſpus tabulis Fauſtine ſupremis
Non dedit vxori. cui dedit ergo? ſibi.

In liguritorem Criſpum eſt hoc diſtichon, qui ventrem ſuum ſcripſit hæredem, nihilque vxori reliquit mortuus, omnia enim viuus decoxerat. TABVLIS SVPREMIS) Codicillis, teſtamento, ſupremis ceris dixerat ſuprà. SIBI) ventri ſuo.

In Cauſsidicum.

XXXIV.

Carpere Cauſsidicus fertur mea carmina, qui ſit
Neſcio: ſi ſciero, væ tibi Cauſsidice.

Οὐ χαλεπὸν, οὐδὲ καλόν. nihil difficultatis, nihil etiam nerui. tantum enim minatur ſe contra calumniatorem ſcripturum, qui adeo obſcurus ſit, vt neque nomen quidem illius in vulgus notum ſit, nec ipſe dignus qui carmine ſuo notus fiat. Quod ſi innoteſcat, tum ſe cornua ſublaturum.

De Erotio puella.

XXXV.

Hanc tibi, Fronto pater, genitrix Flaccilla puellam,
Oſcula commendo, deliciaſq; meas.
** Pallida, ne nigras horreſcat, Erotion, vmbras,* (*G. Paruula ne. In aliq; editione hoc ſeparatur & numeratur 36.)
Oráque Tartarei prodigioſa canis,
Impletura fuit ſextæ modò frigora brumæ,
Vixiſſet totidem ni minus illa dies.
Inter tam veteres ludat laſciua patronos,
Et nomen blæſo garriat ore meum.
*Mollia * nec rigidus ceſpes tegat oſſa, nec illi* (* V. non.)
Terra grauis fueris: non fuit illa tibi.

Geminus error in hoc epigrammate, primus in lemmate. vulgati libri plerique habent de Erotionte, cùm ne plura dicam lex carminis repugnet, & analogia. Vltima enim recti breuis eſt, vt ſequens confirmat diſtichon, quod haud ita eſſet, ſi caſu ſecundo diceretur Erotiontis. Deinde eadem eſt ratio huius nominis, quæ eſt apud Terentium, & Plautum Glycerij, & Pœgnij, ſimiliumque aliorum. Glycerion, ſiue Glycerium, Pœgnion, ſiue Pœgnium, fœminina ſunt recto caſu. Alter eſt, quod hoc diſtichon ſeparetur à ſequenti, cùm ſint vnum epigramma, quod ipſe cohærens

hærens verborum ſenſus docet, qui in primo ſequentis epigrammatis verſu nullus eſt, ſi à primo diſticho ſit deſertus. FRONTO PATER, GENITRIX FLACCILLA) Vtrique parenti iam defunctо commendat ſexennem puellam Erotion vernulam immaturo fato extinctam, vt inſontem eius animam apud Manes excipiant, corpuſculóque tellus ne grauis ſit. DELITIAS) Ita Cicero de ſua Tulliola loquitur: blanditiæ ſunt parentum & patronorum.

PALLIDA NE NIGRAS HORRESCAT, EROTION, VMBRAS) Quare commendo vobis? vt à vobis apud Inferos excepta non timeat monſtra, laruaſque ſtygias. Cerberum inquam illum tricipitem canem, poëtarum omnium fabulis decantatum. Viden hoc diſtichon cum ſequentibus ad præcedens pertinere? Commendo, inquit, vobis parentibus meam Erotion defunctam, vt illam à Cerbero defendatis. PALLIDA) mortua, vel timida.

IMPLETVRA FVIT SEXTAE MODO FRIG. BRVMAE) Sex defuêre dies illi, quo minus ſexennium ætatis expleret. VETERES PATRONOS) patrem, matrem, propinquos, auos, auias. Erat enim vernula Martialis, hoc eſt, domi Martialis è ſeruo, ſeruâque nata. LVDAT) In campis Elyſiis. BLAESO ORE) quali ſunt, qui formare primùm verba diſcunt, voceſque tertiant, balbutiunt enim infantes. In adultis blæſum os, vitium; infantibus gratia eſt.

MOLLIA NEC RIGIDVS CESPES TEGAT OSSA NEC IL. TERRA GRAVIS FVERIS, NON FVIT ILLA TIBI) Fauſta, & ſolennis bene precandi mortuis formula, Græcis, Latiniſq; vſurpata, nataque ex eo, quod putarent veteres, ſepultos incantationibus obnoxios, piaque hac precatione illis ne incantarêtur caueri. Quod ſi incantari contigiſſet, illis iam non leuem amplius, ſed grauem terram exiſtimarunt. Diſco hoc ex Quintiliani † declamatione decima de ſepulchro incantato. *Nunc*, inquit, *barbaro carmine grauem terram totis noctibus pulſat, & impoſitum ſepulchrum, quod non poßit euoluere, quæ ſolebat ipſos diſcutere inferos miratur.* Quod in eadem oratione Quintilianus iterat ſemel, iterum, ac tertiò, ſed precandi hanc formulam Latini à Græcis acceperunt, apud quos parœmiæ vicem propè obtinuit. Iulianus ad Hermogenem Aegypti præfectum, ἐκείνῳ μὲν, inquit, δὴ ἐπειδὴ μακαρείτης ἐγένετο, ΚΟΥΦΗ ΓΗ, καθάπερ λόγος. Illi quoniam inter beatos adſcriptus, leuis terra ſit, vt dicitur. Et Meleager de Auſigene, ſeu gracili homine, vt Brodæo, ſeu puero, vt aliis placet.

† *Si Quintiliani, & non recentioris illa ſunt.*

Παμμῆτορ γῆ χαῖρε· σὺ τὸν πάρος οὐ βαρὺν εἰς σε
Αἰσιγένην, καὐτὴ νῦν ἐπέχοις ἀβαρής.
Salue terra parens, nunc tu quoque ſis leuis illi,
Qui grauis antè tibi non fuit Auſigenes.

Videri poteſt Martialis hoc penitus expreſsiſſe in ſua Erotio. Et Agathię de infante ante natalem mortuo.

Κούφη σοὶ πελέθοι γαστὴρ τέκος ἀντὶ κονίης.
Αὐτὴ γάρ σε φέρει, καὶ χθονὸς οὐ χατέεις.
Sit leuis, ô infans, vterus pro puluere, namq;
Is cum te condat, non tibi terra opus eſt.

Et Crinagoræ: Ὦ χθὼν σῆμα τεθεῖσα, καὶ ἡ παρὰ θινὶ θάλαττα
Παιδὶ σὺ μὲν κούφη κεῖσο, σὺ δ᾽ ἡσυχίη.
O puer, æquoreo tumulus quem littore condit.

Pentametrum ferè verbatim expreſſit lib. 6. Martialis.
Sit precor & tellus mitis, & vnda tibi.

De Eurymedóte Theocr. Χαιρέτω οὗτος ὁ τύμβος ἐρεῖ ἐπεὶ Εὐρυμέδοντος,
Κεῖται τῷ ἱερῆς κοῦφος ὑπὲρ κεφαλῆς.
Iſte ſalutatus tumulus mihi dixerit eſſe,
Puluere qui texit Eurymedonta leui.

Apud Tragicum in Alceſtide κοῦφα σοὶ χθὼν ἐπάνω πέσοι γύναι. leuis tibi tellus ſuper incumbat fœmina. Latini frequentes ſunt in hac ſuperſtitione, & maximè noſter epigrammatarius lib. 6. de Pantagatho.
Sis licet inde ſibi tellus pacata, leuiſq;.

Lib. 9. epig. Philænis: *Sit tibi terra leuis, molliq; tegaris arena.*

Et Iuuenalis Sat. 8. *Dij maiorum vmbris tenuem ſine pondere terram.*

Perſius Sat. 1. cippum leuem dixit.
——— nunc non cinis ille poëta
Felix? non leuior cippus nunc imprimat oſſa?

Tibullus Eleg. 4. lib. 2. *Et bene diſcedens dicet, placideq; quieſcas,*
Terraq; ſecurè ſit ſuper oſſa leuis.

Propertius Eleg. 17. lib. 1. *Ille meum extremo clamaſſet puluere nomen,*
Et mihi non vllo pondere terra foret.

Ouid. Eleg. 8. lib. Amor. *Oſſa quieta precor, tuta requieſcite in vrna,*
Et ſit humus cineri non oneroſa tuo.

Lib.1.A.Eleg.8. & alibi ſæpius.Pedo Elegia ſuper obitu Mœcenatis.

Nunc ego quid poſſum? tellus leuis oſſa teneto.

Multa ſunt eiuſdem rei teſtimonia in antiquis lapidibus.Imo in vetuſtis monumentis hę ſolæ ſæpe litteræ reperiuntur.S. T. T. L. vel H. S. E. S. T. T. L. i.hic ſitųs eſt, ſit tibi terra leuis. Atque eadem eſt ratio voti, cùm precarentur, vt molliter oſſa cubarent. Contra verò cùm exitium, & diras Manibus imprecarentur, optabant vmbris grauem terram, vtque ſepulchrum eius incantaretur, quo vmbra preſſa è tumulo reuocari non poſſet. Plinius lib.2.cap.63.*Cuius numen vltimum* (terræ nempe) *iam multis imprecamur, irati graue tanquam neſciamus hanc eſſe ſolam, quæ nunquam iraſcatur homini.* Callimachus.

Εἴη πονηρὸν ἐπιλώσα μήτε σὺ κόφυ
Γίγνεο, μήτ' ἄλλοι δαίμονες οἵ μ' ἔχετε.

Ad quod Propertius lib.2.epig.20.

Si fallo cinis heu ſit mihi vterque grauis.

Seneca Hippolyto. Illam terra defoſſam premat: Grauisque tellus impio capiti incubet. Propertius Eleg.5. lib.3.

Sit tumulus lenæ curto vetus amphora collo
Vrgeat hunc ſupra vis caprifice tua.

Martialis hoc ipſo loco hoc idem docet, cùm deprecatur terram, ne grauis eſſe velit. Et, Mollia nec rigidus ceſpes tegat oſſa. Et per iocum de breui colono lib.11.epig.15.

Nam terra eſt illi quantulacunque grauis.

Et Martialis de anu. Ne sua nō poſſint eruere oſſa canes.

His propè ſimiles imprecationes ſunt apud Tranquillum in Tiberio cap.75. & Aurelium Victorem in Galieno. Ammianus *εἰς πονηρὸς* tamen lib.2. Anthol. Nearcho precatur terram tenuem, vt facilius oſſa à canibus poſsint erui.

Sit tibi terra leuis miſerande Nearche, voraces
Effodiant tua quò promptius oſſa canes.

apud Iuniū hoc etiam eſt 36.

Ad Fabullum de Euclide.

XXXVI.

**aliter, redire è*

Cùm ſibi redire de patruelibus fundis*
Ducenta clamat coccinatus Euclides,
Corinthioque plura de ſuburbano:
Longumq́; pulchra ſtemma repetit à Ledâ,
Et ſuſcitanti Lectio reluctatur,
Equiti ſuperbo, nobili, locupleti,
Cecidit repentè magna de ſinu clauis.
Nunquam, Fabulle, nequior fuit clauis.

Gerebat ſe pro equite Euclides, cùm ſeruus eſſet.

Eſt & hoc in fictum equitem, & Græcum, vt ſuperiora multa, quem lepidè deridet, dum proditum à claui de ſinu cadente dicit. De patruelibus fundis)Ex agris ſibi à patruelibus legatis, ait ſe ducenta ſeſtertia, ſeu C C. millia H S. id eſt, quinque millia Philippæorum habere. Patrueles, vt Caius I. C. docet à patruo dicti fratres, vel ſorores ſunt, ἐξάδελφοι, qui, quæúe ex duobus fratribus progenerantur. Clamat)excitatus in theatro à Lectio deſignatore ex loco equeſtri. Coccinatus)purpuratus.

Corinthioque plura de suburbano) fundo, quia Euclides Græcus Corinthius, aut fingitur.

Longumque pulchra stemma repetit a Leda)iactat ſe genus ducere à Leda parente Caſtoris, & Pollucis. Helenę, ac Clytemneſtrę. longum certè ſi ad Ledam à temporibus Domitiani regrediatur Euclides. Lectio suscitanti reluctatur) Affirmat Lectio, & iurat illi ſe equitem eſſe cenſu.

Equiti superbo, nobili, locupleti)Ironικῶς. tanto, inquit, tam illuſtri, potenti, & magnifico.

Cecidit repente magna de sinu clavis. Nunquam Fabulle nequior fuit clavis)Concludit Martialis epigramma, & ait nequiſsimam fuiſſe clauem, vt quæ prodiderit rem domini ſui, & ex diuitę pauperē è domino ſeruum reddiderit, clauis erat inſigne quaſi ſeruorum, geſtabant ſerui claues. & hoc munus illorum. Lipſius id notauit. An fortè vel à cubiculis domino, vel ab hoſtio, vnde hoſtiarij apud Petronium. In aditu ipſo ſtabat hoſtiarius praſinatus cerasino ſuccinctus cingulo, &c.

Ad

Ad Fauſtinum.

XXXVII.

Laudatus noſtro quidam, Fauſtine, libello
Diſsimulat, quaſi nil debeat; impoſuit.

Martialis ornabat Romanos epigrammatis, vt viciſsim ab illis ornaretur muneribus. Cùm à quodam laudato ſperaſſet ampla præmia, deceptus eſt, nec quicqnam accepit. hoc dolet poëtæ, cùm putet bonum & immortale carmen nullo precio compenſari poſſe, vti & Marullus ad Antouinum Principem Salernum.

Das gemmas aurumq́, ego do tibi carmina tantùm
Sed bona ſi fuerint carmina, plus ego do.

De Erotio.

XXXVIII.

Puella ſenibus dulcior mihi cygnis,
Agna Galeſi mollior Phalantini,
Concha Lucrini delicatior ſtagni,
Cui nec lapillos præferas Erythræos,
Nec modò politum pecudis Indicæ dentem,
Niueſq́ primas, liliumq́ non tactum:
*Quæ crine *vincit Bœtici gregis vellus,* — * Vicit flauum, aureum, lib. 12. 27. Batia.
Rheniq́ nodos, aureamq́ nitellam.
Fragrauit ore, quod roſarium Pæſti,
Quod Atticarum prima mella cerarum,
Quod ſuccinorum rapta de manu gleba:
*Cui comparatus indecens erat * pauo,* — * V. pauo.
Inamabilis ſciurus, & frequens Phœnix:
Adhuc recenti tepet Erotion buſto,
*Quam peſsimorum lex * auara fatorum* — * V. amara.
*Sexta * peregit hyeme, nec tamen tota,* — * peremit V. lib. 1. Sed & peregit rectè habet.
Noſtros amores, gaudiumq́, luſusq́.
Et eſſe triſtem me meus vetat Pætus:
*Pectusq́ * pulſans, pariter & comam vellens,* — * V. pulſat.
Deflere non te vernulæ pudet mortem?
Ego coniugem, inquit, extuli, & tamen viuo,
Notam, ſuperbam, nobilem, locupletem:
Quid eſſe noſtro fortius poteſt Pæto?
Ducenties accepit, & tamen viuit.

De Erotij puellæ vernulæ Martialis morte præceſsit modò carmen. Hîc luget eandem puellam, & eam ab elegantia, pulchritudine, ſuauitate variis comparatam rebus commēdat. Demûm vertit ſtylum in Pætum, qui Martialem velut fractum, & mollem reprehendebat, quod vernulæ mortem tantoperè deploraret, cùm ſibi mortua vxore ipſe tamen conſtaret, fortiterq́ue coniugis factum, ſuumque caſum ferret. Cui Martialis, tu non doles, quia ex coniugis tuæ morte, & teſtamento tantas opes accepiſti, vt expetiiſſe mortem vxoris videri poſsis. SENIBVS CYONIS) qui & eximio ſunt candore, & ſuauiſsimè, vt noſtro poëtæ, & quibuſdam aliis placet, ante funera cantant. de qua re lib. 13. ad illud carmen.

Dulcia defecta modulatur carmina lingua,
Cantator cygnus funeris ipſe ſui.

Plenius à nobis ſcriptum eſt. Erotium candidior erat cygno, & ſuauius canebat. AGNA GALESI MOLLIOR PHALANTINI) Erotium tenerior agnellis Tarentinis. Galeſus eſt agri Tarentini fluuius. V. ab vrbe lapide, vt li. 2. ad ep. 43. ex variis ſcriptoribus oſtendimus. Nobilitatem ouium, & lanarum Tarentinarum celebrat Plinius, & noſter Martialis, cùm alibi, tum lib. 13. Nobilis & lanis, &c. Lacedæmonius Tarentum ex oraculo condidit, cui ſuſcitanti ita reſpondit Apollo.

Σατύρειόν τοι δῶκα, τάραντά τε πίονα δῆμον
Οἰκῆσαι, καὶ πῆμ' ἰαπύγεσσι γενέσθαι.
Satyreum tibi do, pinguis pagosq́; Tarenti
Incolere, infeſtis & Iapygas opprimere armis.

Hiſtoriam vrbis conditæ memorabilem leges apud Strabonem lib. 6. CONCHA LVCRINI DELICATIOR STAGNI) Oſtrea lucrina gulonibus præ cæteris expetebantur. Martialis lib. 13.

Ebria Baiano veni modò concha Lucrino.

Ex quo verſu hunc intelliges. Lucrinus enim lacus in Campania non procul à Baiis, vt ibidem copiosè diſces. LAPILLOS ERYTHRAEOS) gemmas Erythræas, in Erythræo mari natas, margaritas, vniones, lapillos intelligit. Latè vſurpat poëta verbum *Lapillos.* Iureconſulti alioqui & philoſophi gemmas à lapillis, hos à margaritis & vnionibus diſtinguunt. Gemmæ ſunt pellucidæ materiæ, vt chryſolithi, ſmaragdi, ſaphiri, amethyſti, lapilli opaci & contrariæ gemmis naturæ, vt Obſiani Veientani. Margaritæ autem ſiue vniones, nec gemmis, nec lapillis continentur. Germani margaritas appellant Berlin/gemmas Edelgeſtein/In conchis margaritæ creſcunt & coaleſcunt in rubro mari. In l. cùm aurum. 19. in fi. D. de auro & arg. & alibi. quæ ex Vlpiano ſunt deprompta. De omnibus hiſce fusè etiam Plinius, & qui de gemmis tradiderunt. De quibus Plinius & aliâs aliis libris, & lib. 9. cap. 35. Præcipuè autem laudantur (margaritæ) circa Arabiam, in Perſico ſinu maris rubri, quo loco de earundem origine, & piſcatione aliquam plura. Videtur totam hanc laudationem compoſuiſſe ad imitationem Ouidianam lib. 13. Mutat. vbi Galatea à Polyphemo rudius quidem, & pinguius, vt Polyphemum decebat, laudatur his verſibus.

Candidior folio niuei Galatea liguſtri
Floridior prato, longa procerior alno,
Splendidior vitro, tenero laſciuior hædo,
Læuior aſſiduo detritis æquore conchis,
Solibus hibernis, æſtiua gratior vmbra,
Nobilior pomis, platano conſpectior alta,
Lucidior glacie, matura dulcior vua,
Mollior & cygni plumis, & lacte coacto,
Et ſi non fugias riguo formoſior horto, &c.
Laudato pauone ſuperbior.——

POLITVM PECVDIS INDICAE DENTEM) politum, arte laboratum, ſectumque ebur. Nam pecus Indica, ſeu bellua nigra, Inda, vt alibi vocat, Elephas eſt. QVAE CRINE VINCIT BOETICI GREGIS VELLVS) Oues Bœticæ, ſiue Hiſpanæ natiuo colore rutilabant, vt Plinius eſt auctor, imo vt noſter poëta lib. 14. epig. 133.

Non eſt lana mihi mendax, nec mutor aheno,
Sic placeant Tyriæ, me mea tinxit ouis.

Bœticæ ergo purpureæ, vt & Canuſinæ. ergo crines Erotij ruffi, quòd & ſequens verſus oſtendit. RHENIQVE NODOS) Germanorum ruffatos capillos, & obliquatos, inque nodum collectos intelligit, quos arte rufabant, vt lib. ſpect. docuimus ad illum verſum.

Crinibus in nodum tortis venere ſigambri.

Et lib. 14. epigr. 26. Cauſtica Teutonicos accendit ſpuma capillos. ſpuma, id eſt, ſapo. Et epig. 27. aliiſque locis. flaueſcebat, auriquè colorem; magis quam purpuram imitabatur coma. AVREAMQVE NITELLAM) nitella aurea, puluis aureus fuit, aureaq́; ramenta, quibus illuminarunt capillos. qualem gerebat comam Commodus Imperator. Herodotus lib. 1. *κόμη τε φύσει ξανθῇ καὶ οὔλῃ. ὡς, εἴποτε πορεύοιτο δι' ἡλίου, τοσοῦτον ἐκλάμπειν αὐτοῦ πυρσοειδές τι, ὡς τοὺς μὲν οἴεσθαι ῥίνημα χρυσοῦ προϊόντι ἐπιπάττεσθαι. τοὺς δὲ ἐκθειάζειν λέγοντας αἴγλην τινὰ οὐράνιον περὶ τὴν κεφαλὴν συγγεγενῆσθαι αὐτῷ.* Sed quas Herodianus natiuo colore radiaſſe comas dicit, Lampridius fucatas affirmat. *Capillo,* inquit, *ſemper fucato, & auri ramentis illuminato adurens comam, & barbam metu tonſoris.* Quin & lib. 8. cap. 2. apud Ioſephum, quod mireris ob rei antiquitatem, lego Salomonis equites aurea ſcobe Cæſaream conſperſiſſe. His, inquit, *decus addebant equites, flos iuuentutis procera ſtatura, promiſſoq́; capillo conſpicui, & tunicas è ſarranæ purpurâ induti. Ad hæc ramentis auri capillum quotidie ſpargebant, vt ad ſolariorum radiorum contactum fulgor à capitibus eorum reflecteretur.* Solinus de Hiſpanis inquit, *depurgant in minium nitellas pulueris.* Nitellæ,

inquit

inquit Ioannes Camers, *ſunt micæ pulueris auri inter arenas repertæ*. Sunt qui legant, mitellam, ſed vitioſè, nam Scazon geminaret claudicationem, quod, vt ſæpè cæcutit, non vidit Domitius. Eſt nitela etiam puluis ad candefaciendos dentes. Apuleius in Append. Virgil.

Miſi vt petiſti, tibi munditias dentium.
Nitelas oris ex Arabicis frugibus.
Tenuem, candificum, nobilem puluiſculum,
Complanatorem tumidulæ gingiuulæ,
Conuerritorem pridianæ reliquiæ,
Ne qua viſatur tetralabes ſordium
Reſtrictis fortè ſi labellis riſeris.

FRAGRAVIT ORE, QVOD ROSARIVM PAESTI) Roſas ſpirauit Erotium, roſas fragrauit. PAESTI) Oppidi Lucaniæ Græcis Poſidonia dicti, vnde ſinus Pæſtanus, Plinius lib. 3. c. 5. Pæſtanæ roſæ laudantur ſæpius noſtro poëtæ. lib. 6. e. 80.

Tantus veris honos, & odora gratia Floræ,
Tantaq́; Pæſtani gloria ruris erat.

Lib. 9. e. 62. *Seu tu Pæſtanis genita es; ſeu Tiburis aruis.*

Et alia quàm plurima locis aliis. Plinio Campanæ, & Præneſtinæ celebrantur. Roſarium eſt locus roſis conſitus. Roſaria fodere, frutices roſarum pangere. ATTICARVM PRIMA MELLA CERARVM) prima dicit, velut illibata, integrumque odorem retinentia. Atticum mel. lib. 13. ad illum verſum expoſuimus.

Hoc tibi Theſæi populatrix miſit Hymetti
Pallados à ſiluis nobile nectar apis.

QVOD SVCCINORVM RAPTA DE MANV GLEBA) Fragrat Erotium electrum manu tritum. Dioſcorides lib. 1. 93. *Lacrymam populorum commemorant, quæ in Padum amnem defluat durari, ac coire in ſuccinum, quod electrum vocant, alij Chryſophorum. Id attritu iucundum odorem ſpirat.* De ſuccino lege ad hunc locum Dioſcor. Mattheolum, Philemon, ſuccinũ foſſile eſſe dixit, & in Scythia erui duobus in locis, vnum candidum, alterum croceum. An ideo poëta dixit gleba rapta? Niceas Hiſtoricus, ſuccinum Indis thure gratius affirmat ob odorem. INDECENS PAVO) Erotium elegantior pauone tantoque pulchrior, vt turpis præ illa pauus putari poſſet. Plura lib. 13. INAMABILIS SCIVRVS) quo tamen nihil eſt amabilius, & hodie pueris in delitiis, & ludo. vox eſt Græca à σκιᾷ & οὐρᾷ, quod cauda corpus inumbret, imo tegat. Plinius præuident & tempeſtatem ſciuri, obturatiſque quâ ſpiraturus eſt ventus, ex alia parte aperiunt fores: de cætero ipſis villoſior cauda eſt pro tegumento. ET FREQVENS PHŒNIX:) Ita lege, non, infrequens. frequens enim, & non rara videri poterat comparata cum Erotio. Erotium enim tam pulchram fuiſſe dicit, vt Phœnix videretur, imo Phœnice rarior, & pulchrior, cùm tamen phœnix rariſsima auis, & ex plurium ſententia vnica ſit ſemper. Regredere ad ep. 7. huius lib.

Qualiter Aſſyrios renouant incendia nidos,
Vna decem quoties ſæcula vixit auis.

Et quæ ibi adduximus recognoſce. ADHVC RECENTI TEPET EROTIVM BVSTO) Paullò antè elata eſt, & cremata Erotium. Erotium inquam talis, qualem nunc deſcripſi, non omnino ſexennem. ET ESSE TRISTEM ME MEVS PAETVS VETAT) Ad Pætum carmen vertit, cuius fictas irridet lachrymas. Et lugere talem, & tam præſtantem puellam Pæte prohibes? PECTVSQVE PVLSANS PARITER, ET COMAM VELLENS, DEFLERE NON TE VERNVLAE PVDET MORTEM? EGO CONIVGEM, INQVIT, EXTVLI, ET TAMEN VIVO, NOTAM, SVPERBAM, NOBILEM, LOCVPLETEM. PECTVS PVLSANS) * ſigna ſunt hæc afflictiſsimi animi, & prope de poteſtate mentis exeuntis. Tam ægro animo caſum filij auditum, imo fictum ſuſtinuit Solon, vt qui caput cecidit, & alia fecit, quæ ab afflictis ſolent, inquit Plutarchus in ipſius vita. Pætus comam vellebat, & pectus plangebat ſpectante Martiale, vt oſtenderet ſe grauiore caſu premi, & coniugem lugere claram, & potentem, atque nihilo minus modum facere tandem luctui, fortiq; animo ferre neceſsitatẽ fati, & viuere, proinde faceret idem. QVID ESSE NOSTRO FORTIVS POTEST PAETO? DVCENTIES ACCEPIT, ET TAMEN VIVIT?) Arguta ironia. luctum Pæti fictum eſſe, Pætumque lætum ob mortem coniugis propter ampliſsimam hæreditatem. mirum ergo videri non debere ſi viuat, & vxorem tam citò elugeat. QVID FORTIVS) eſt irriſio, pecunia fortem fecerat. DVCENTIES) ducenties centena millia HS. id eſt, quingenta millia Philippæorum. ET TAMEN VIVIT) O fortitudinem. ſimiles ſibi caſus, & luctus plures poſsit ſibi optare Pætus.

* *De his ſignis & argumentis luctus vberrimè Heraldus ad ep. 11. lib. 2.*

Nam heredis fletus ſub perſona riſus eſt, vt verè Publ. Porrò immerito videtur Heraldum Rigaltius lacerare, perinde enim hic Rigaltius, vt ſuprà in dimitiis lorariorũ

In

In Calliodorum ad Sextum.

XXXIX.

Non refero hoc epigramma ad Petronianum fratrem.

Calliodorus habet cenſum (quis neſcit?) equeſtrem,
Sexte: ſed & fratrem Calliodorus habet.
Quadringenta ſecat, qui dicit, σῦκα μέριζε,
Vno credis equo poſſe ſedere duos?
Quid cum fratre tibi, quid cum Polluce moleſto?
Non eſſet Pollux ſi tibi, Caſtor eras.
Vnus cum ſitis duo, Calliodore, ſedetis.
Surge, ſolœciſmum, Calliodore, facis.
Aut imitare genus Ledæ: * AVT *cum fratre ſedere*
Non potes; alternis, Calliodore, ſede.

* τὸ, aut, redundat.

Plenum ſalis, & lepotis epigramma, nec Domitio, nec Adagiogtaphis ſatis intellectum. Calliodorus cum fratre cenſum equeſtrem poſsidebat, eoque ſe equitem iactabat. Martialis primùm negat Calliodorum eſſe equitem partitis bonis, deinde docet ridiculè quo pacto poſſit vterque eſſe eques, nempe vt vel duo vni inſideant equo, vel Caſtorem, & Pollucem imitentur, & per vices vt illi immortales, ita iſti equites ſint, hodie Calliodorus, poſtridie frater Calliodori. CENSVM EQVESTREM) quadringenta ſeſtertia, id eſt, decem millia Philippæorum. FRATREM HABET) cum quo diuidendus cenſus, ita vt tantum quinque millia Calliodorus retinear. QVADRINGENTA SECAT, QVI DICIT, σῦκα μέριζε) ſed frater (inquit poëta) cogit te diuidere qnadringenta, ſibique dneenta poſcit. σῦκα μέριζε eſt diuidere ficos. Et adagium eſt in eos qui, cùm paruam adierint hæreditatem, eam ipſam tamen coguntur in plures partiri cohæredes, ita vt videantur ficos diuidere. Ita, inquam, expono, non vt parœmiaſtæ de ſordidis & parcis, quod huc non quadrat, quamuis hunc verſum non excuſſum ſatis pro confirmando errore addueant. Altera quoque latet ſententia σῦκα μέριζε, diuide mecum totam ſortem hæreditatis æqua ratione, ad vſque aſſem, hoc eſt, omnia, minima, maxima, vt σῦκα minima bonorum ſignent, nihilque non eſſe diuidendum. Quod porrò Domitius putat legendum ἴσα μέριζε, fallitur, nam dum vnum curare conatur infelix Aeſculapius vulnus, duo facit. ſanam enim lectionem corrûpit, & carminis legem violat (dicit, ἴσα) vbi breuem tendit ſequente vocali. QVI DICIT) qui habet ius petendi alteram hæreditatis partem, frater nempe. VNO CREDIS EQVO POSSE SEDERE DVOS?) Diceret Calliodorus ambo erimus equites, quia ſimul habemus quadringenta. Ergo, inquit poëta, ſimul vno ſedebitis equo, & vno, in theatro, ſubſellio, quod & ridiculum, & turpe. QVID CVM FRATRE TIBI, QVID CVM POLLVCE MOLESTO? NON ESSET POLLVX SI TIBI, CASTOR ERAS) Dolentem facit, & indignantem Calliodorum, quod fratris cauſſa non poſsit eſſe eques. Pollux pugil frater Caſtoris equitis erat. Optat clam Calliodorus ἀνάδελφος εἶναι. Si tibi non eſſet Pollux, id eſt, frater, poſſes eſſe Caſtor, id eſt, eques. VNVS CVM SITIS, DVO CALLIODORE SEDETIS. SVRGE, SOLOECISMVM CALLIODORE FACIS) Ineleganter facitis cùm duo vel vno equo, vel vnis ſubſelliis ſedetis. Surge Calliodore, ſolœciſmum morum facis, & linguæ, nec enim fas dicere, vnus ſedetis. AVT IMITARE GENVS LEDÆ: CVM FRATRE SEDERE NON POTES: ALTERNIS, CALLIODORE, SEDE) Aut ſurge, inquit, aut per vices ſede, ſimul ſedere vna ſede non decet. IMITARE GENVS LSDAE) Matris Caſtoris, & Pollucis, qui alternis diebus ſunt mortales, & immortales, quando ſimul non eſt conceſſum vtrique. fabula eſt apud Mythologos, & nos ſuprâ attigimus. lib. 1. de Tullo & Lucano.

In Carinum.

XL.

Supremas tibi tricies in anno
Signanti tabulas, Carine, miſi
Hyblæis madidas thymis placentas.
Deſeci: miſerere iam, Carine,
Signa rarius, aut ſemel fac illud,
Mentitur tua quod ſubinde tuſsis.
Excuſsi loculoſq́; ſacculumq́;.
Cræſo diuitior licet fuiſſem,
Iro pauperior forem, Carine,
Si concham toties meam comeſſes.

Carini tuſsientis hæreditatem diu fruſtra muneribus captarat Martialis. Optat illi exitialem tuſsim, nec enim ſe habere amplius quod donet. SVPREMAS TABVLAS) teſtamentum. TRICIES) toties enim ſe moriturum putabat. PLACENTAS) optimo melle imbutas. Hybla mons Siciliæ lib.13.

Videndus Petronius Arbiter Sat. & Seneca.lib.6. Ben.38. Mutauit ſæpe conditum à ſe teſtamentum, vt illiceret captatores adferendis munera, quibus ſpem faciebat hereditatis. Carinus eluſit captatorem, vt Fabius Labienum lib.7.e.65.

Cùm dederis Siculos mediis de collibus Hyblæ,
Cecropios dicas tu licet eſſe fauos.

Plura alibi. De centum ferè generibus placentarum lege Atheneum. THYMIS) Thymus, vel thymum frutex nobilis, & operoſis apibus familiaris, de quo lege Dioſcoridem lib.3. cap.37. Mattheolum ad illud ipſum caput, aliosq́ue herbarios. DEFECI MISERERE IAM CARINE) Defecit me placenta toties tibi miſſa. MISERERE) tandem morere. SIGNA RARIVS) aut rarius teſtamentum conde, muta, ſigna, aut ſemel morere. mortis enim, tuſsis illa Carini nuncia videbatur. MENTITVR) toties mortem tuam pollicita tuſsis ſpem noſtram fallit. lege epig.26. lib.2. de Næuia tuſsiente. SACCVLVMQVE) βαλάντιον, Heraldus multa. IRO PAVPERIOR) Irum nobilitauit carmen Homeri Odyſſ.Σ.

Ηλθε δ' ἐπὶ πτωχὸς πανδήμιος, ὃς κατὰ ἄσυ
Πτωχεύεσκ' ἰθάκης, μετὰ δ' ἔπρεπε γαστέρι μάργῃ,
Αζηχὲς φάγεμεν, καὶ πίεμεν· οὐδέ οἱ ἦν ἴς.
Οὐδὲ βίη. εἶδος δὲ μάλα μέγας ἦν ὁράασθαι,
Αρναῖος δ' ὄνομ' ἔσκε· τὸ γὰρ θέτο πότνια μήτηρ
Εκ γενετῆς· ἶρον δὲ νέοι κίκλησκον ἅπαντες.

Ex quibus & mendicitatem Iri, & geminam cognominationem diſcis. SI CONCHEM TOTIES MEAM COMESSES) Tricies placentam mihi teſtamentum ſignanti, ſi tricies mecum comeſſes ad extremam protraxiſſes paupertatem. Scio aliter hæc à Domitio exponi, ſed inuito poëta. CONCHEM) Synecdoche. vt Iuuen. Cuius conche tumes. Et Mart.lib.13.

Si ſpumet rubra conchis tibi pallida teſta,
Lautorum cœnis ſæpe negare potes.

Et lib.e.77. *Et bene ſi cœnas conchis inuncta tibi eſt.*

Eſt autem concha fabæ genus cum cortice elixæ. lege lib.13.

Ad Artemidorum.

XLI.

Pinxiſti Venerem: colis Artemidore Mineruam,
Et miraris opus diſplicuiſſe tuum.

Irata Venere pinxiſti Venerem, & miraris Veneri tuæ deeſſe Venerem. Cur irata? quia anteponis illi Mineruam, quam colis. Iocus eſt in pictorem rudem, vt lib.1.e.104. Qui pinxit Venerem tuam Lycori, &c.

In Didymum, ſeu Dindymum.

XLII.

* * *

Theatra loqueris, & gradus, & edicta,
Trabeasq́; , & idus, fibulasq́; , cenſusq́;
Et pumicata pauperes manu monſtras.
Sedere in equitum liceat an tibi ſcamnis
Videbo, Didyme: non licet maritorum.

In faſtoſum, ſuperbumque ſpadonem Dindymum, non Didicum, vt mecum ſentiunt nonnulli, ſcribit, quem vt dubium equitem, ita maritum, qui honoratus erat, negat. THEATRA LOQVERIS) Decreta Domitiani, & edicta in theatro, amphitheatro, circo ſeruanda laudat, vt ep.8. Edictum Domini, Deique noſtri, quo ſubſellia certiora fiunt, &c. Dum laudat modò Phaſis in theatro. planè eſt geminum huic noſtro. de XIV. gradibus ordinis equeſtris, & Auguſti de iure maritorum, qua de re ſuprà in Phaſidem diximus. TRABEASQVE) Trabea Suetonio lib. de veſtimentis auctore, triplex erat. Vna Diis ſacrata totaque è purpura facta. Altera regia, & ea purpurea, albo tamen intertexta. Tertia auguralis purpura, coccoque imbuta. ſed hæc vt inuenta Grammaticorum irridet Lipſius. Geſtabant & equites trabeas cum Idibus Quinctilibus tranſueherentur, vt Dionyſius oſtendit. Dindymus ergo trabeas, vt eques iactabat, trabeis, Idibus Quintilibus vtebantur, vt ex Dionyſio dictum eſt modò. Hinc poëta trabeas, & idus coniunxit. De trabea præter Suetonium, Seruium 7. Aeneid. legendus Auſonius in gratiarum actione, Et Elias Vinetus in eundem. Aldus Manutius lib.2. de quæſitis per epiſtolam ep.3. Bayfius lib. veſt. c. 10. VVolfgangus Lazius lib.8. comment. Reip. Rom. c.5. Sed multò his accuratius accuratiſſimus Lipſius, qui de trabea in hæc verba. ad tertium Annal. Taciti. *Credo igitur veſtem hanc trabibus purpuræ intextũ, (id enim trabea) ſumptam hîc non doloris, ſed ordinis ad diſcriminandum in coloniis equitem à plebe, & ſplendorem funeri conciliandum. Illa enim propria equitum (nam Grammaticorum inuenta hîc non moror, qui faciunt etiam regum, ducum, augurum) & ideo trabeata agmina ipſi equites in Statio in epulo Domitiani.*

Hic tum Romuleos proceres, trabeataq́; Cæſar
Agmina, mille ſimul iuſſit diſcumbere menſis.

Et lib.5. Sil.

——non te ſeries inhonora parentum
Obſcurum proauũ, & priſca lucis egentem,
Plebeia de ſtirpe tulit. non ſanguine cretum
Turmali, trabeaq́; Remi, & paupere clauo
Auguſtam ſedem, & Latij penetrale ſenatus
Aduena pulſaſti: ſed præcedente tuorum
Agmine——

ET IDVS) Quinctiles, quibus equites trabeati tranſuehebantur, quod eo die equites Caſtore, Polluceque viſis in prælio pro re Romana ſtantibus Latinos vicerint. Dionyſius lib.6. *Tum ſacrificium ſplendidum quod populus Rom. quotannis per proceres equeſtris ordinis viros Idibus Quinctilibus peragit, qua die hac illi victoria contigit. Præter omnia verò poſt ſacrificium tranſuectio eorum, qui equos habent ex publico; qui per tribus, & centurias diſtincti ordine in equis vehũtur, quaſi è pugna redeant, coronati fronde oleagina, & palmatis è purpura togis amicti, quas vocant trabeas, initio pompæ facto ab æde Martis, quæ intra vrbem ſita eſt, & tum cæteras vrbis partes per forum tranſeuntes, tum ædem Caſtoris prætereuntes, nonnunquam quinque virorum millia gerentes quæcunq; fortitudinis præmia in præliis acceperunt à ducibus, egregium ſanè ſpectaculum, dignumq́; imperij magnitudine.*

FIBVLASQVE) Non accipe fibulam hîc pro aſtigmento pudoris, quo ſenſu eſt apud Tertullianum de corona militis, Et ſæpe Martialem, cùm adoleſcentes procaces fibula coërcentur à flagitiis, vnde nata parœmia imponere fibulam, id eſt, coërcere libidinem, laxare fibulam, id eſt, incipere peccare, omneſque honeſtatis limites tranſilire. quo intellectu eſt apud Martialem lib. 7. ep. 80. Et Apophoretis. e.215. Nec pro ornamento muliebri, vt apud Virgilium lib.4. & 7. Plinium lib.33. c.10. Tiraquellam in tertiam legem Connubial. Sidonium Apoll. carm.2. & 5. Claudianum lib.2. in Eutropium. Sed pro inſigni nobilitatis, vel tribunatus. Quales hodie fibulæ in trabeis pontificum & ſacerdotum, quas pluuialia nominant, quæ ſuprà pectus, infra mentum, gemmata, vel aurea connectit. Ita de Priſcis Carthaginenſibus antequam ius togæ acciperent quadratam tunicam fibula conſtrictam humeris adquieuiſſe, Tertullianus lib. de Pallio ipſo principio tradit. Tribunis aurea quondam fibula geſtabatur, vel in trabea, vel in Chlamyde.

Alexan-

Alexander Neapol.lib.2.c.29.*Vetuſto*,inquit,*more in Romanis legionibus ſolis tribunis aureas fibulas habere; gregario verò, aut manipulari baltheos, aut phaleras argento decoras ferre permittitur*.Apud Liuium tamen lib. 7.D.4.*leges puero annulum aureum,tunicam lato clauo,cum Hiſpano ſagulo, & aurea fibula, equumq́; donatum ornatum*. Lib.9.ait Q. *prætorem ſuos equites catellis,& fibulis ornaſſe*. Vopiſcus ſcribit Aurelianum ſuis etiam Gregariis militibus fibulas aureas conceſsiſſe. Plinius Bruti recitat epiſtolam,qua ſuis militibus Brutus illum luxū obiicit,exprobratque. Philoſtratus in imagine Cupidinis eum effingit cum fibulis aureis. Martialis ergo Dindymum Spadonem,fibulas, id eſt,ornamenta equeſtria,& tribunitia iactantem carpit. Et verò honōrem fibularum cùm antiquum, tum olim maximum fuiſſe,vel ex diuina Machabæorum hiſtoria intelliges. *Et factum eſt vt audiuit Alexander rex ſermones iſtos,addidit adhuc glorificare Ionatham,& miſit ei fibulam auream,ſicut conſuetudo eſt dari cognatis regum*. Græcis πόρπη dicitur,Hom.Iliad.6. Vlpianus l.argumento.D.de auro & arg.leg.fibulas vti & margaritas inter ornamēta potius, quàm veſtes enumerat.Plutarchus equitibus fibulā tribuit,vt & alij.

CENSVSQVE) equeſtres quadringenta LLS. ET PVMICATA PAVPERES MANV MONSTRANS)Expono pumicatam manum, † teneram,læuem,mollem,delicatam,quales ſunt nobilium fœminarum,& puerorum. Ita lib.1.dixit libri frontem pumicatam, id eſt,politam, læuem. Et Ouidius lib.1.Triſt.Eleg.1.

Nec fragili geminæ poliantur pumice frontes.

† pumice leuigatam. pumice enim nō ſolùm manus,ſed alias quoq́; corporis partes illo ſeminiri poliebant. Plinius lib. 36. Iuuen. Sat.6.& 8. Ouid.de Arte lib.1.Plinius epiſt.11.lib.2. Sidonius Apol. ep. 7 lib.1.3. & 8. Plinius l.2. c. 11.ad finem Lucullus lib. 7.

Atque alij. MONSTRAS) contemnis, irrides, perinde quaſi tu diues,ac nobilis. Facit autem paupertas,contēptos,& ridiculos,vt Iuuenalis cauit Sat.3.. SEDERE IN EQVITVM SCAMNIS) An ſis,vt iactas,verus cenſu eques experiar cùm Lectius,aut Oceanus venerit.qui ſi te permiſerint in XIV. gradibus,equitem credam. Sin iuſſerint ſurgere, fictum intelligam,& victum.

Sat Sarder,° °ſubbellor, deſquamor, pumecor, ornor. Sanarum vide ad Sidonium.

NON LICET MARITORVM) quia Spado es. nec ius trium liberorum habes, vt ego,inquit Martialis. Inter cætera autem maritorum iura,erat, vt in ſpectaculis honeſtiorem haberent locum,vt Suetonius in Auguſto docet,& nos alibi lib.2.ep.91. ad illum verſum, Natorum genitor credar vt eſſe trium, plenius. legendus Lipſius lib.3.Annalium Taciti.

Amicis donandum.

XLIII.

Callidus effracta nummos fur auferet arca:
Proſternet patrios impia flamma lares.
Debitor vſuram pariter, ſortemq́; negabit;
Non reddet ſterilis ſemina iacta ſeges.
Diſpenſatorem fallax ſpoliabit amica,
Mercibus extructas obruet vnda rates.
Extra fortunam eſt,quicquid donatur amicis:
Quas dederis,ſolas ſemper habebis opes.

Laudat hoc epigramma & ſcitum in primis & elegans elegantiſsimus Muretus.

In lemmate carminis habes breuiarium.Oſtendit autem ex partium enumeratione opes omnes caſu amitti poſſe.præter eas quæ donantur. pecuniam,inquit,fur ſublegit, ædes ab incendiariis exuruntur,creditori negat caput,& fœnus debitor,iurat ſibi nihil creditum vnquam eſſe. Agricolam fallit vel cœlum,vel terra. DISPENSATOREM) Diſpenſator à IC. appellatur ſeruus, qui familiæ rationes diſpenſat,peculiiq́; adminiſtrationem habet.lib.51.& 62.ff.de ſolut. Nonius in verbo æra. Quintil.lib.6. Græci οἰκόνομον definiunt ὃς αἰῶσι ἐκδίζει τὰ δεσποτικὰ χρήματα, ſeruum qui expendit herilem pecuniam. Varro.Feſtus.Iſidorus ab antiquo pendendi æris modo deducunt, propriè enim dicebantur qui æs penſantes dabant,non adnumerabant. In Conſtitutionibus diſpenſatores dicuntur,qui principum pecunias curant, theſaurorumque adminiſtrationem gerunt. Senſus carminis eſt. ſæpe diſpenſator donat pecuniam domini amicæ,amatorem circumuenienti,pretium nequitiæ. Mercatores naufragio rem perdunt,ſolum quod donant amicis,ſaluum habent. quod & ipſum à vero diſcedit,cùm amici ſæpe à fide,& amicitia diſcedant,Chriſtiana lex opes egentibus impertitas cœlo reponi docet,ibique tutas æternare. Cæterùm gnomica carminis hæc clauſula eſt, & à contrario quod alteri dediſti,non amplius habes. Et tamen amicus quod amico dedit,illud tantùm habet. EXTRA FORTVNAM EST, QVICQVID DONATVR AMICIS: QVAS DEDERIS, SOLAS SEMPER HABEBIS OPES) Amici memores beneficia reponunt. Interrogatus Alexander,vt armis maximus, ita animo liberaliſsimus vbi ſuos recondere theſauros: apud amicos,inquit.vt qui ſciret nuſquam tutius facultates reponi. vbi enim res poſtulat,redeunt cum fœnore. Plutarchus. Rectè & liberaliter M.Antonius apud Rabirium

poëtam exclamat. Hoc habeo quodcunque dedi. *O quantum habere potuit, ſi voluiſſet*, inquit Seneca c.3.lib.6.de Ben. *Hæ ſunt diuitiæ certæ in quacunq; ſortis humanæ leuitate vno loco permanſuræ: quæ quo maiores fuerint, hoc minorem habebunt inuidiam. Quid tamquam tuo parcis? Procurator es. Omnia iſta quæ vos tumidos, & ſupra humanos elatos obliuiſci cogunt veſtræ fragilitatis, quæ ferreis clauſtris cuſtoditis armati, quæ ex alieno ſanguine rapta defenditis veſtro, propter quæ claſſes cruentaturas maria deducitis, propter quæ quaſſatis vrbes, ignari, quantum telorum in aduerſos fortuna comparet, propter quæ ruptis toties affinitatis amicitiæ collegij fæderibus, inter contendentes duos orbis terrarum eliſus eſt, non ſunt veſtra: in depoſiti cauſſa ſunt, iam iamq; ad alium dominum ſpectant, aut hoſtis illa, aut hoſtilis animus inuadet. Quæris, quomodo illa tua facias? dono dando. Conſule ergo rebus tuis, & certam tibi earum, atq; inexpugnabilem poſſeſſionem para, honeſtiores illas non ſolùm, ſed tutiores facturus.* Hæc & his pluria copioſiſsimus opum contemptor Seneca, quæ tibi pro folio Sibyllæ dicta puta. Alfonſus Siciliæ Rex, interrogatus, quid ſeruaret ſibi, qui tam multis tam multa donaret, *ea*, inquit, *ipſa, quæ dono, cætera enim in meorum numero non habeo.* Cyrus lib.8.Xen. παιδ. optimè pecunias docet apud amicos deponi. Qui plura in ſententiam deſiderat, quanquam & multis plurima videbuntur, Cælium Rhod. adeat lib.20.c.24. Scipion. Gentil. lib.1.cap.2.parerg.

De Thaide, & Lecania.

XLIV.

Thais habet nigros, niueos Lecania dentes.
Quæ ratio eſt? emptos hæc habet, illa ſuos.

De empta hac pulchritudine dentium, & venuſtate diximus lib.1.e.73.

Sic dentoſa ſibi videtur Ægle,
Emptis oſſibus, Indicoq; cornu.

His gemina ſunt lib.e.2. lib.2. In Læliam.

Dentibus, atq; comis, nec te pudet, vteris emptis.
Quid facies oculo Lælia non emitur?

Et lib.14.

Quid mecum eſt tibi (dentifricium) me puella ſumat,
Emptos non ſoleo polire dentes.

In Dentonem.

XLV.

Quid factum eſt, rogo, quid repentè factum?
Ad cœnam mihi, Dento, quòd vocanti,
Quis credat, quater auſus es negare.
Sed nec reſpicis, & fugis ſequentem:
Quem thermis modò quærere, & theatris,
Et conclauibus omnibus ſolebas,
* S.menſa. *Sic eſt: captus es vnctiore * cœna*
Et maior rapuit canem culina
Iam te: ſed citò cognitum, & relictum,
Cùm faſtidierit popina diues,
Antiquæ venies ad oſſa cœnæ.

Dentonem canem popinarium verberat, vt qui reperta culina vnctiore neglexerit poëtæ cœnam. Eſt autem nomen aptè fictum ad rem præſentem. Dento enim à dente, & dentibus valent canes. Qvid factvm?) Quo caſu accidit, vt quater vocatus ad cœnam Dento recuſarit, qui alias me per totam vrbem, & omnes cœnationes quæritare ſolebat? Inuenit lautiorem popinam. Iam te, sed cito cognitvm, et relictvm, Cvm fastidierit popina dives, Antiqvae venies ad ossa cœnæ) Sed auguror futurum, vt mox diuitibus faſtiditus, & abactus ad prioris cœnæ oſſa rodenda reuertaris, ſed abigeris etiam à meo foco, fies canis tandem ille Aeſopicus.

In Baſſam.

XLVI.

Dicis formoſam, dicis te Baſſa puellam,
*Iſtud quod non eſt, dicere Baſſa * ſolet.*

* ſoles.

Mentiris Baſſa, nec puella, nec formoſa es, ſed deformis anus. Nihil dicit poëta hoc diſticho, niſi ego nihil video.

De Philone.

XLVII.

** Nunquam ſe cœnaſſe domi Philo iurat, & hoc eſt:*
Non cœnat, quoties nemo vocauit eum.

* V. Nuſquam.

Aliam Philo, aliam poëta cauſſam adfert, cur nullum Philoni domicenium. Philo * perpetuus conuiua vult videri, poëta inuocatum ait omnino non cœnare, non tam ob continentiam cibi, quam rei familiaris inopiam. Sidonius illuſtrat hunc locum Martialis, ep.13.l.3. Sed nec eſt ſanè prædicabilis viri in totum ſilenda frugalitas, ieiunat quoties non vocatur. Hoc ſolùm comedens domi, ſi quid è raptis inter alaparum procellas præmiſit obſoniis. Plura Sauarus ad hunc locum.

* quaſi Pamphilus alter omnibusq; gratus & optatus Gnatoq; Terentianus.

Ad Labienum.

XLVIII. L.

Vidiſſem modò fortè cùm ſedentem,
Solum te, Labiene: tres putaui.
Caluæ me numerus tuæ feſellit.
Sunt illic tibi, ſunt & hinc capilli,
Quales nec puerum decere poßint,
Nudum eſt in medio caput, nec vllus
In longâ pilus areâ notatur.
Hic error tibi profuit Decembri,
Tunc cùm prandia miſit Imperator:
Cum panariolis tribus rediſti.
Talem Geryonem fuiſſe credo.
Vites, cenſeo, porticum Philippi,
Si te viderit Hercules, periſti.

Caluam Labieni ridet. Fuit calua, non certis tantùm inuiſa hominibus, ſed gentibus. inuiſi quippè apud varias gentes calui. defendit hos Syneſius, & ipſe caluus. legatur Iunij liber de coma. c.vltimo. TRES PVTAVI) quod tribus in capite partibus eſſet capillatus, fronte, & vtriſque temporibus. medium caput glabrum erat. NVMERVS) triplex. NEC PVERVM) infantem modò editum, quibus inueſte, nudumque caput. AREA) vt areæ domorum graminibus, ita calui carent capillis. ERROR) vt cùm vnus eſſes pro tribus numeratus tria panaria acciperes. DECEMBRI) Saturnalibus, quibus vltro, citroque dona commeabant. PANARIA) vel locum vbi condebatur panis, auctore Varrone ſignificat, vel ipſum panem, vt apud Suetonium in Caligula, Domitiano, & aliis locis. & hìc apud Martialem. vel pro corbe viminea, vt apud Plinium Iuniorem, epiſt.6. PANARIOLIS) tribus panibus, vel ſportulis panem ferentibus. De hoc munere Domitiani ſcribit lib.1. Statius ſilua vltima, quæ, Calendæ Decembres Saturnales, inſcribitur, vbi & panariorum, & mapparum, aliorumque donorum deſcriptio. TALEM GERYONEM FVISSE CREDO) Tricorporem, & de quo infrà c.66. plenius. PORTICVM PHILIPPI) Porticum Philippi adiunctam templo Herculis Muſarum in regione vrbis nona intelligit. de qua Eumenius Rhetor non ignobilis oratione de ſcholis inſtituendis in hæc verba tradit. *Ædem Herculis Muſarum in circo Flaminius Fuluius ille Nobilior ex pecunia cenſoria fecit, non modò id ſecutus, quod ipſe litte-*

Petronius: Areaq; attritis ridet aduſta pilis. Sed Calui nobis ſapius redibunt vellicādi. Multus hic Heraldus. Quem Hercules in Hiſpania interfecit abactis in Italiam bubus.

ris,& ſumma poëtæ amicitia duceretur, ſed quod in Græcia cùm eſſet Imperator, acceperat Herculem Muſageten eſſe,id eſt,comitem, ducemq́; Muſarum. Idemq́; primus ſigna nouem,hoc eſt, omnium Camœnarum ex Ambrocienſi oppido tranſlata,ſub tutela fortiſſimi nominis conſecrauit,quia mutuis operis, & præmiis iuuari,ornariq́; deberent. Muſarum quies defenſione Herculis,virtus Herculis voce Muſarum. Cicer. pro Archia poëta idem declarat. *Iam verò ille qui cum Ætolis Ennio comite bellauit Fuluius, non dubitauit Martis manubias Muſis conſecrare.* Extant nummi quibus & Muſæ,& Hercules Muſarum ſunt expreſsi. Hanc ædem collapſam denuò excitauit Martius Philippus Auguſti Cæſaris vitricus, Suet. Auguſto. c.29. *Multaq́*, inquit, *à multis extructa ſunt ſicut à Martio Philippo ædes Herculis,& Muſarum.* Ennio igitur primùm Herculis Muſarum ædem deberi velut ſymbolum inter doctos, & fortes viros ſcribit auctor de viris illuſtribus. Non tacet hoc templum fortitudinis, & ſapientiæ, Plutarchus Problemat.Rom.59. Liuius lib.38. Plinius 35. Macrobius lib.1.Sat.c.12.Ouid.Faſt.

——clari monumenta Philippi
Aſpicis,vnde trahit Martia Caſta genus.

Martianus, & aliquammulti alij. SI TE VIDERIT HERCVLES, PERISTI) Iocus elegans à calua Labieni petitus,vt errauit Cęſar in panariis,vni tibi,tria dedit,ita te viſo errabit Hercules,& caluum pro Geryone inuadet,occidetque. Herculis ſtatua erat in templo.

In Charopinum.

LI. XLIX.

Cœno domi quoties,niſi te,Charopine,vocaui
Protinus ingentes ſunt inimicitiæ;
*Meq́; * petis ſtricto medium transfigere ferro,* (* V. par..)
Si noſtrum ſine te ſcis caluiſſe focum.
Nec ſemel ergo mihi furtum feciſſe licebit?
Improbius nihil eſt hac,Charopine,gula.
Deſine iam noſtram,precor,obſeruare culinam;
*Atq́; aliquando meus det tibi verba * coquus.* (* V. focus.)

Charopinum importunum cœnipetam notat. Senſus & ordo verborum eſt. Quoties domi cœno,te nō inuitato,iraſceris non ſecus ac iuratus hoſtis. MEQVE PETIS STRICTO, MEDIVM TRANSFIGERE FERRO) velut capitalem hoſtem. Eſt auxeſis poëtica. SINE TE) te non vocato ad cœnā. NEC SEMEL ERGO MIHI FVRTVM FECISSE LICEBIT?) Non licebit mihi vel ſemel domi abſque te clam cœnare? nimium guloſus homo es. ne obſerua poſthac an domi,foriſúe cœnem. liceat aliquando mentiri coco meo me ad alium promiſiſſe. liceat nonnunquam verba dare pro cibo, teque fallere. Plena liberaliſsimis iocis extat epiſtola apud Muretum,de quodam Titio cœnipeta importuno illo quidem, ſed cuius dictis, factiſque nihil erat opportunius,qui Charopinos omnes docere poterit,quatenus liceat eſſe importunis.

* Ad Rufum.

(* De cauſſidico)

LII. L.

Hic qui libellis prægrauem gerit læuam,
Notariorum quem premit chorus læuis,
Qui codicillis hinc,& hinc prolatis,
Epiſtolisq́; commodat grauem vultum,
Similis Catoni,Tullioq́,Brutoq́,
Exprimere,Rufe,fidiculæ licet cogant,
Aue Latinum, χαῖρε non poteſt Græcum.
*Si fingere * me iſtud putas, ſalutemus.* (* V. iſtud me. ſic verſus conſtat.)

Pontilianum putat Domitius hîc deſcribi. Sed Pontilianus æquè fictum eſt nomen hîc, atque infrà ep.67. Pontilianus tamen reſpondebat, quamuis prior non ſalutaret. nec enim negat Ponti-

Pontilianum reſalutare, aut reſpondere. Sed priorem non ſalutare. Carpit ergo inſolentem cuiuſdam indocti, illaudatique cauſidici arrogantiam, qui non ſalutet, nec ſalutanti reſpondeat, quod in μισανθρώπων conuenit. Hæc tamen ſententia carminis, meo animo, caret anima & acumine. An muram fuiſſe fortè, vult dicere? qui non poſsit etiam volens reſpondere? Sed videtur illius cauſidici doctum ſe per comites notarios, per codices, literas, occupationes ſimulantis inſcitiam, & in dicendo infantiam velle notare, qui quo magis ſe pro cauſidico & erudito viro vendicet, hoc minus ſciat, vt qui ne ſalutantes quidem poſsit officiosè reſalutare, vt infrà epigr. 55. de Rhetore hoc ſenſu dixit:

Extemporalis factus eſt meus rhetor
Calpurnium non ſcripſit, & ſalutauit.

Et ſuprà e. 24. de Apollonio. Scripſit & edidicit. PRÆORAVEM LIBELLIS) *palam ferebat in via, vt populo multitudinem negotiorum ſuorum oſtenderet. Libellos hîc vel ſupplices, vel accuſatorios, ſeu iudiciarios accipe. NOTARIORVM CHORVS) pueri amanuenſes, librarij, ſcio apud IC. hanc vocem aliter vſurpari. Græcis dicuntur ταχύγραφοι, de qua re ſuo loco vberius. QVI CODICILLIS HINC, ET HINC PROLATIS, EPISTOLISQVE COMMODAT GRAVEM VVLTVM) Et codicillorum, qui cerati erant, varia eſt notio Iuriſconſultis, vt à Theophilo definiuntur κωδίκελλος, eſt, ἐλλιποῦς ἐν διαθήκῃ γνώμης τελείωσις ἀναπλήρωσις, id eſt, codicilli ſunt neglectæ in teſtamento voluntatis, ſeu ſententiæ perfectio, ſeu ſcriptura, qua defunctus leuiter, ac ſine vlla celebritate voluntatem ſuam teſtatus eſt de eo, quod poſt mortem ſuam fieri cupit. Plures habent finitiones Iuriſconſulti. Alia ſignificatio eſt codicillorum, cùm pro publica auctoritate principis, ſeu diplomate accipiuntur, vt apud Suet. in Claud. c. 29. aliâs paruas tabellas à priuatis ad priuatos datas ſignificant, vt Sulpitius ad Ciceronem. *Puer Acidini mihi obuiam venit cum codicillis.* Hîc primo potiſsimùm intellectu capi reor, quod diſtinguat codicillos ab epiſtolis, quanquam nihil attinet altero etiam, atque tertio hîc accipi, generatim enim loquitur. GRAVEM VVLTVM) graphicè factum Ardelionis depingit. Attendit legentes ſublato ſupercilio, caperata fronte, totoque vultu ad ſeueritatem compoſito, velut rerum omnium ſolus arbiter, iudex, patronus. CATONI) De Catonis ſeueritate noſter poëta lib. 1. epi. 3. Cur in theatrum Cato ſeuere veniſti? Aliâs vocat rigidum lib. 10. epigram. 19. aliâs lib. 11. e. 2. durum, ſed mores huius leges apud Salluſtium in coniuratione Catilinæ, apud Plutarchum, alios. TVLLIO) Tullium non refer ad grauitatem, quid enim Cicerone humanius, & hilarius? Sed attentionem, & negotiorum multitudinem, libellos, codicilloſque, cùm vnus omnium optimus fuerit patronus. Hîc verò quem deſcribit poëta æquè ſe occupatum oſtendit, attentum, & ſolicitum. BRVTO) de percuſſore Cæſaris accipio. Neque hic ſeuerus fuit, aut durus, vt caput Gentis Brutorum, ſed omnium leniſsimus, quod litterarũ eſſet ſtudioſiſsimus. Itaq; hic fictus, quiſquis fuit, ſimilis Bruto fuit, non humanitate, aut moribus, ſed quod libellos, codicillos, chartas, pugillares; notarios ſecum haberet ſemper, vt maior, minorq; Plinius, quod videretur ſtudere ſemper, ſemper meditari, & attendere. Brutũ autem fuiſſe libris ſemper, litteriſque affixum ſuadet Plutarchus in Bruto, qui non aliâs tantùm, ſed in caſtris ſub ipſam pugnam Pharſalicam Brutum fecit commentantem. Domitius omnino hîc, vt ſæpè aliâs elinguis. EXPRIMERE, RVFE, FIDICVLAE LICET COGANT, AVE LATINVM, χαῖρε NON POTEST GRAECVM. SI FINGERE ME ISTVO PVTAS, SALVTEMVS) Is tamen adeò barbarus eſt, & inhumanus, vt ne tormentis quidem poſsis amicam ſalutationem exprimere. quod ſi negas, experiamur, ſalutemus illum, non reſpondebit, ne gry quidem. Aue autem erat formula ſalutandi, vti ſalue. lege Briſſonium lib. 8. de formulis. Sed placet magis ad inſcientiam hominis referas, dicaſque tam indoctum eſſe, vti ne ſalutatus reſpondere quidem ſalutanti, quamuis commune & vſitatum verbum poſsit ΧΑΙΡΕ. Græcum χαῖρε, reſpondet Latino AVE. Lucianum teſtem habes in Apol. errati commiſsi in ſalutatione. Senſus ergo videtur. Aue Latinum poteſt; Græcum autem χαῖρε non poteſt, tam imperitus eſt bonarum litterarum, cùm tamen paſsim opifices illud χαῖρε ſcirent, & ipſos coruos, pſittacos, picas docerent, vt Cauſidicus hic etiam coruis ſit indoctior. De coruis, picis, pſittacis. Suetonius, Martialis, Perſius, Apuleius, alij. χαῖρε) idem quod aue, vt ὑγίαινε vale. Salutabant autem ſe mutuò Romani etiam Græcè. Plutarchus lib. de Garrulitate. FIDICVLAS)* De hac voce diſputat Valla Grammaticus minimè inſcitus lib. 1. c. 5. de diminutiuis, vbi poſt longam concertationem denique ait, fidis in nominatiuo inauditum eſt. ergo fides dicendum, cuius diminutiuum fidicula, id eſt, parua cithara, vel chordula, in plurali tortorum inſtrumentum ex duobus, vt reor, & obliquatis lignis compactum, vel ab extorquenda fide, ac veritate, vel à nerueis funibus, vinculiſque, quibus ad illum modum homines torquendi alligabantur.

* Lucianũ vide ῥήτορ.

Heraldũ lege.

* quibus in equuleo extendebantur. Equulei figuram ſpectabis apud Antonium Gallonium p. 42. de inſtrumẽtis martyrum.

* * *

Vide Senecam de Ben.lib 2.c. 10 & 11.lib 7. c.22. vt infrà.

In Poſthumum.

LIII. LI.

Quæ mihi præſtiteris memini, ſemperq́ tenebo.
Cur igitur taceo: Poſthume? tu loqueris.
Incipio quoties alicui tua dona referre,
Protinus exclamat, dixerat ipſe mihi.
Non bellè quædam faciunt duo; ſufficit vnus
Huic operi; ſi vis vt loquar, ipſe tace.
Crede mihi, quamuis ingentia, Poſthume, dones,
Auctoris pereunt garrulitate ſui.

Dantem opottere obliuiſci ait, meminiſſe accipientem, vt olim docnetnnt è ſapientum numeto Lacon ille Chilo, vide apophthegma. quod ſi contra fiat, corrumpitur beneficium, hoc eſt, eùm prædicat, qui dat, erubeſcit qui accepit. beneficiorum enim memoria ſeneſcere debet nunquam. TV LOQVERIS) Seneca lib.2.de Ben.c.10.& 11. toto contra exptobrationem, & iactationem hanc eleganter diſputat, quem videbis. contra Chilonis decreta, qui apud Auſonium.

Tu, inquit, bene ſi quid facias, non meminiſſe fas eſt:
Quæ benefacta accipias, perpetuò memento.

NON BELLE) tute tua beneficia prædicas. Seneca lib.7.c.22. de Ben. eleganter hunc locum illuſtrabit. Cùm dicimus, meminiſſe non debet: hoc volumus intelligi, prædicate nô debet, nec iactare, nec grauis eſſe. Quidam enim beneficium quòd dedernnt, omnibus circulis narrant. Hoc ſobrij loquuntur, hoc ebrij non continent: hoc ignotis ingetnnt, hoc amicis committunt. Vt hæc nimia & exptobrattix memoria ſubſideret, obliuiſci eum qui dedit iuſsimus, &c.

Ad Baſſum.

LIV. LII.

Colchida quid ſcribis, quid ſcribis amice Thyeſten?
Quid tibi vel Niobe, Baſſe vel Andromache?
Materia eſt, mihi crede, tuis aptiſſima chartis
Deucalion: vel ſi non placet hic, Phaëthon.

Baſſum poëtam illaudatum carpit. COLCHIDA) Medeam, quæ colchis patria, omnibus ferè Tragicis decantata fabulis. Ouid.7.Met.deſcribit. THYESTEN) frattem Attei, de quo ſuprà dictum eſt lib.3.e.45.

Fugerit an menſas Phœbus, cœnamq́ Thyeſtæ.

Epig. Græca. Auſon. Mythographi, &c.

NIOBE) apud Ouid. Met. fabula extat. Eſt & Græcis deplotata paſsim ſcriptoribus. ANDROMACHE) Hectoris vxot nota ex Hometo, Vitgilio, & ſexcentis aliis. DEVCALION: VEL PHAETHON) Argutiſsimè poëtæ malo materiam dictat catminis. vel Deucalionem, vel Phaëtontem, qua monet carmina Baſsi digna eſſe vel aquis, vel flammis. Notæ ſunt ex 1.& 2. Met. Ouidij fabulæ. Carmen omnino ſimile apud Leonidam in Anthol.lib.2. εἰς ζωγράφον.

Γράψας Δευκαλίωνα μενέςρατε καὶ φαέθοντα
Ζητεῖς τίς τούτων ἄξιός ἐστι τίνος,
Τοῖς ἰδίοις αὐτοὺς τιμήσομεν. ἄξιος ὄντως
Ἐστὶ πυρὸς Φαέθων Δευκαλίων δ' ὕδατος.

Deucalion à te, Phaëthonq́, Meneſtrate pictus
Quonam ſit precio, dignus vterq́, rogas?
Munere nos vtrumq́, ſuo dignabimur: ipſis
Eſt alter flammis dignus & alter aquis.

De

De Rhetore.

LIII. *LV.*

Extemporalis factus eſt meus Rhetor,
Calpurnium non ſcripſit, & ſalutauit.

Irridet Appolloninm Rhetorem obliuioſum, vt paullò antè epig.22. Quinctum pro Decimo,&c. EXTEMPORALIS) ſuprà enim dixerat ſcripſit, & edidicit. nunc tantùm profecit, vt extempore poſsit, & vnum aliqnem nominare, quod hactenus niſi ſcriberet, & ediſceret, non potuit, quid non poteſt exercitatio?

Cupiebant Veteres videri extẽporales, quod ea res facilitatem ingenij, & exercitationẽ, & fidem oſtenderet. Maxima præterea gratia dictis ineſt ex tẽpore Quintilianus hoc docet lib.4.c.1. de Exordio. Quo verè pacto extemporalis facultas paretur, idem tradit li.10.cap.7.toto.

Ad Lupum.

LIV. *LVII.*

Cui tradas, Lupe, filium magiſtro,
*Quæris ſolicitus, * diúque tentas*
Omnes grammaticoſque, rhetoraſque.
Deuites moneo, nihil ſit illi
Cum libris Ciceronis, aut Maronis.
*Famæ * Rutilium ſuæ relinquat*
Si verſus facit, abdices poëtam.
Artes diſcere vult pecunioſas?
*Fac * diſcat citharœdus, aut choraules.*
Si duri puer ingeni videtur,
Præconem facias, vel architectum.

** V. diu rogaſq;*
** V. Lucilium*
** hiſcat, male.*

Quod Iunenalis Satyra 3. hoc Martialis & hoc, & ſuperioribus quibuſdam epigtammatis docet, non eſſe locũ in vrbe bonis artibus. Citharœdos, choraulas, præcones, & hoc genus hominum reguare, diteſcereq́ne. Ciceronem, & Maronem propè exulare. DEVITAS MONEO) hoc pro tempore, non ratione ſuadet, cùm tamen id ſuaſum maximè velit, qnod diſuadet, id eſt, vt legat Ciceronem, voluat Maronem, pangat carmina. RVTILIVM) hæreo quam ſcripruram accipiam Lucilium, an Rutilium. plura exemplaria habent Rutilium, quę ſequor. Rutilios autem tres apud ſcriptores laudatos reperio. Rutilium Geminum Tragicum, cuius Aſtyanax à Grammaticis memoratur, & hic inde verſus. Melius ſuggrundarium miſc: quæreres, quam ſepulchrum. ſcripſit & alia, quæ Gyraldus refert. Alter fuit Rutilius à Cicerone laudatus in primo de Oratore, vbi illum præter ius, fas condemnatum Socrati comparat. Et in Bruto, ſiue de claris oratoribus, eius dicendi rationem exponit. Celebrat eundem Valerius Maximus lib.2.cap.3. Et Suetonius in Auguſto cap.89. Etiam libros totos & ſenatui recitauit, & populo notos per edictum ſæpe fecit, vt orationes Q. Metelli de prole augenda, & Rutilij de modo ædificiorum. Tertium reperio Rutilium Claudium Numetianum Gallum, cuius pars libri primi, qui itinerarium inſcribitur, elego carmine apud Panuinium, cum eiuſdem vitâ extat. qui tamen quoniam Honorij, & Arcadij temporibus vixit, hîc locum habet nullum. nec primus fuit, vt reor, medium adoptamus, & hîc à poëta poſitum credimus, quem de architectura ſcripſiſſe putat Beroaldus. Torrentius tantum orationem ad populum habuiſſe de modo ædificiorum, quo luxus inhiberetur, & incendiis obuiam iretur. SVAE FAMAE) quam maximam habuit & morum, & doctrinæ. Cic. in Bruto, & primo de Oratore. Valerius Maximus loco dicto. æqualis fuit Craſſo, & Antonio Oratoribus.

SI VERSVS FACIT ABDICES POETAM) ſi poëticam amat, illam quoque velut inutilem deſinat. PECVNIOS) lucroſas, quæſtuoſas. DISCAT CITHAROEDVS) Græcus loquendi modus, diſcat citharœdi artẽ, fiat citharœdus. ſic Grammaticus diſcit, & Grammaticus docet. diſcit auditor grammatices, qui & ipſe grammaticus. quare citharœdus? quia illa tempeſtate in pretio, eâ gratia ſe quoque futurum citharœdum ait lib.3. epig.4.

Ioſiam Mercerum lege ad epiſt.19.li.1. Ariſlaneti, & Heraldum ad hũc locum.

Si quando veniet, dicet, reſponde: poëta
Exierat veniet cum citharœdus erit.

Aliâs aliter legitur aut emendatur. hiſcat cirharœdus, quod non diſplicet.

AVT CHORAVLES) Iuuenalis interpres ad Satyram 6. Choraulen, ſeu Choraulam ait eſſe eum qui tibiam in choro inflat. Chorus autem hîc pro cœtu muſico accipitur, αὐλὸς Græcè tibiam

 ſonat.

ſonat. Hom. Iliad. κ. Αὐλῶν συρίγγων τ' ἐνοπὴν ὅμαδόν τ' ἀνθρώπων, αὐλέω, tibia cano, Choroαύλης, qui tibiam in choro inflat. SI DVRI PVER INGENI VIDETVR, PRAECONEM FACIAS, VEL ARCHITECTVM) Quaſi ad præconium, & architecturam nulla indoles requiratur. Quod vt de præconibus (quamuis ab Homero, & Cicerone laudentur partim ab ingenio, partim à munere) concedamus, certè architectones, niſi ingenioſi videntur nulli. ſed poëta, quia plus id genus hominibus tribuebatur, * quàm doctis æuo Domitiani, id verò ferre nō poteſt. Architecti non ignobiles paſsim coluntur, & ſcriptis inſuper celebrantur cùm apud Cicer. de orat. tum Plinium, ac alios. Vitruuius ſuis ipſe libris, qui omnia vincunt mauſolea æternus, clarusque habetur.

** Præconium eo tēpore quæſtuoſum, quod ex ep lib. 6. octauo diſcas, vbi præcones tribunis, cauſsidicis, poëtis, prætoribus antēlatos docet.*

† V. noli.

Ad Cinnam.

LVIII. LV.

*Cùm voco te dominum, * nolo tibi, Cinna, placere:*
Sæpe etiam ſeruum ſic reſaluto meum.

De notione & vi vocis domini, nus dictum li. 1. de Priſco. Cum te non noſſem, &c.

Ironia eſt Germanis planè germana, cùm parentes filios, aut ſeruos domini culpæ cuipiam affines dominos appellant, quando vel ſerius reuerſi domum, vel aliud peccarunt. Herr Juncker wo iſt man ſo lang geweſen? Herr Juncker wie hat man ſich da vnd da verhalten? cùm alioqui nobilium ſit appellatio, cùm ſocia eſt oratio. De ſeruo ergo ironικῶς accipio, vel, irriſio apta eſt, & iocus.

Ad Poſthumum.

LIX. LVI.

Cras te victurum, cras dicis, Poſthume, ſemper.
Dic mihi cras iſtud, Poſthume, quando venit?
Quam longè cras iſtud vbi eſt, aut vnde petendum?
Nunquid apud Parthos, Armeniosq́ latet?
Jam cras iſtud habet Priami, vel Neſtoris annos,
Cras iſtud quanti, dic mihi, poſsit emi?
Cras viues: hodie iam viuere, Poſthume, ſerum eſt,
Jlle ſapit, quiſquis, Poſthume, vixit heri.

Epicurea parœneſis.

CRAS TE VICTVRVM) commodis præſentibus fruendum hodie, καὶ μηδὲν ἀναβαλλόμενον. tale eſt illud lib. 10. ad Iulium 16.

Non eſt, crede mihi, ſapientis dicere viuam:
Sera nimis vita eſt craſtina, viue hodie.

Ad quem verſum, quæ πρὸς ἤδη attulimus, leges ibidem. Ludit autem eleganter in epanodo vocis cras, vti Perſius Sat. 5. meliore tamen ſenſu.

Cras hoc fiet, idem cras fiet. quid? quaſi magnum
Nempe diem donas? ſed cùm lux altera venit
Iam cras heſternum conſumpſimus: ecce aliud cras
Luxerit hos annos.

QVAM LONGE CRAS ISTVD, VBI EST?) Si ſemper dixeris cras viuam, nunquam viues, quod hodiernum cras, craſtinum; & craſtinum perendinum, atque pari ratione cætera deinde craſtina ſequentur. PARTHOS) Syri ſunt à Scythis oriundi, lege Iulium, Strabonem, Plinium. ARMENIOS) ab Armenio Theſſalo dictos ait Strabo Iaſonis comite. Regio Armeniorum eſt intra taurum, & caucaſum montes, eaque duplex, maior, minorque. legatur Plinius, Strabo, Solinus, &c. Poëta hîc pro remotiſsimis ab vrbe ponit. IAM CRAS ISTVD HABET PRIAMI, VEL NESTORIS ANNOS) Semper dixiſti te cras victurum, & dixiſti hoc toto æuo tuo ſexaginta, octoginta, & amplius annos. CRAS ISTVD QVANTI DIC MIHI POSSET EMI?) Si de præterito tempore, quod cras appellat, loquare, nullo pretio poteſt redimi, ſi de futuro, nullo emi, quia ſponte venit: ſi velis vti. HODIE IAM VIVERE SERVM EST) adeo celeriter fugit ætas. ILLE SAPIT QVISQVIS, POSTHVME, VIXIT HERI) tantum tuum illud dicere potes, quod iam vixiſti, nam an hodie ſis victurus incertum eſt, nec tibi momentum de craſtino polliceri, vel hodierno, niſi quod iam præteriit, potes. Quid ergo tuum viuere eſt, ô poëta, ſi vita illa tantum eſt dicenda, quę præteriit, qua non frueris amplius, futurum nondum adeſt, præſens aut nullum, aut puncto citius vaneſcit, ſic periiſti cùm vixiſti.

Ad

Ad Stellam.

LVII. LX.

*Quòd non argentum, quod non tibi * miſimus aurum,* * *V. mittimus.*
Hoc facimus cauſâ, Stella diſerte, tuâ.
Quiſquis magna dedit, voluit ſibi magna remitti:
Fictilibus noſtris exoneratus eris.

Huius argumenti epigramma expoſuimus ſuprà ad Quintilianum epig. 18. & lib. 4. epig. 56. vbi pleniſsimè. FICTILIBVS NOSTRIS EXONERATVS ERIS) parua munera, & xenia noſtra, ſeu apophoreta facilè repones, ſi par pari voles referre. Fictiles patinę primo, & frugali ſeculo vſitatæ, poſtremo aureæ diuitum, fictiles pauperum, nec tamen omnino repudiatæ ſunt à lautioribus, fictiles, vnde patinæ nomen habent, & tripatinæ. EXONERATVS) ſine onere pretij, quia mea munera carebunt onere, & pretio.

Ad Detractorem.

LVIII. LXI.

Ad latres licet vſque nos, & vſque,
Et gannitibus improbis laceſſas:
Certum eſt hanc tibi pernegare famam,
Olim quam petis in meis libellis,
Qualiſcunque legaris vt per orbem.
Nam te cur aliquis ſciat fuiſſe?
Ignotus pereas, miſer neceſſe eſt.
Non deerunt tamen hac in vrbe forſan
Vnus, vel duo, tréſue, quatuórue,
Pellem rodere qui velint caninam.
Nos hac à ſcabie tenemus vngues.

Mordet mordentem canem, cique negat immortalitatem nominis, quam à poëta carpendo volebat exprimere. GANNITIBVS) conuitiis, maledictis. gannio, moleſtè obſtrepo. Interpres quiſpiam Perſij proprium ait canum gannire. Foquelius ex Donato vulpium, poëta noſter à canibus videtur ſumpſiſſe metaphoram, quando cœpit carmen, allatres licet, &c. allatrant certè canes, & toto carmine perſeuerat in ea metaphora. IGNOTVS PEREAS MISER NECESSE EST) perinde quaſi natus non fuiſſes, vt vulgus hominum, qui nec cogitat quidem de hac fama nominis. PELLEM RODERE CANINAM) adagiographi parœmiacū vna Martialis auctoritate dici affirmant de iis qui maledicos, & improbos conuitiis inſectantur. A SCABIE) libidine maledicendi, quæ grauis ſcabies, & morbus, quo plerique etiam docti vexantur, cùm per aliorum calumniam, ſibi famam colligunt.

Græcè καύζειν. *Plinius mitte de hac re epiſtolis.* *Varro li. 6. L. L. Canis caninâ non eſt.*

Ad hoſpites.

LIX. LXIII.

Iure tuo noſtris maneas, licet hoſpes, in hortis:
Si potes in nudo ponere membra ſolo:
Aut ſi portatur tecum tibi magna ſupellex:
Nam mea iam digitum ſuſtulit hoſpitibus.
Nulla tegit fractos, vel inanis culcita lectos:
Putris, & abruptâ faſcia reſte iacet.
Sit tamen hoſpitium nobis commune duobus:
Emi hortos, plus eſt: inſtrue tu, minus eſt.

Hortum

Hortum ſe hoſpitibus offerre dicit,ſi hoſpites ſumptum,& ſupellectilem offerant. IN NVDO SOLO)mihi neque ſellæ,neque lecti ſunt. NAM MEA IAM DIGITVM SVSTVLIT HOSPITIBVS)Meam ſupellectilem iam hoſpites alij emerunt,ſeu attriuerunt,& conſumpſerunt. mihi,inquit,nulla ſupereſt ſupellex,mea ſupellex iam victa,& perdita ſuccubuit. Duplex eſt ſententia in verbis,(tollere digitum)victi tollebant digitum in ſignum τῆς ἥττης.cum victor clamaret αἶρε δάκτυλον,tolle digitum,id eſt, fatere te victum. auctores Perſius Sat.5. Athenæus 6. D.Hieronymus in Dialogo Luciferiani,& Orthodoxi,quorum teſtimonia habes apud adagiographum coniuncta. Altera apud Briſſonium lib.6. formularum, qui licitationes, id eſt, emptiones factas ait ſublato digito,quod rectè ex Cicer.lib.3.in Verrem confirmat,vbi de pupilli bonis vendendis agitur. Accurrunt, inquit, tamen tutores ad tempus, digitum tollit Iunius patruus. Et D.Ambroſij lib.2.epiſt.2. Commentator Horatij vetus ad lib.2. Sat.8. Indice monſtraret digito. Alluſit, ait, ad morem licitationis. Vterque intellectus conuenit in hunc locum. victa enim eſt ſupellex ab aliis hoſpitibus, cùm nihil amplius fuit, quo vterentur, cùm vſu iam abſumpta eſſet, nec ſufficeret tot hoſpitibus. vendita illis eſt, quia meis vtebantur vt ſuis, donec abſumerent,quamuis non ſoluerent.atque hoc ſenſu alluſio eſt ad emptionem. prior videtur promptior. NVLLA TEGIT FRACTOS, NEC INANIS CVLCITRA LECTOS) Culcitræ tomento fartæ ſat noteſcunt in vulgus. Martialis non modò ſe malè fartam, ſed omnino nullam ait habere, quam lecto iniiciat. de culcita plura lib.14. PVTRIS, ET ABRVPTA FASCIA RESTE IACET)Vt ex faſciis reticulatis ſellarum ſedes hodie fiunt, ita credo lectos faſciis cancellatis fuiſſe deuinctos, quibus culcita fuit iniecta,quarum loco hodie paſsim aſſeres tranſuerſi adhibentur,qui culcitam ſtramineam,deinde plumeam, aut tomento fartam ferunt. quod de reſte dicit, intelligo primum funes reticulatim per lecti latitudinem, longitudinemq; ductos qui faſcias inflexas iuuarent,aut faſciam & reſtem pro eodem accipit. De faſcia lecti cubicularis Cic.in 2. de diuinatione extremo, his verbis. *Defert ad coniectorem quidam ſomniaſſe ſe ouum pendere ex faſcia lecti ſui cubicularis.* Lectos autem reticulatis funibus ſuſtineri,& ipſe vidi, & res eſt peruulgata.rupta ergo reſte,cadebat putris iam ſitu,cedebatq; faſcia.faſcias haſce Petronius Sat.inſtitas appellat. Imperaui Gytoni,vt raptim grabatũ ſubiret, annecteretque pedes & manus inſtitis, quibus ſponda culcitam ferebat: ac ſicut olim Vlyxes pro ariete adhæſiſſet extentus infra grabatum ſcrutantium eluderet manus. Gloſſarium. Faſciæ quibus lectus tenditur,inſtitæ. Iſidorus, Inſtitæ grabati reſticulæ Commentarius ad Horat. epiſt.12. Tenta cubilia, tectaque rumpit,cubilia: lectum intortis funibus vel faſciolis tentum,tectaque: coopertoria lectuli ſtragula,plura VVouerius ad Arbitrum pag.51. Apuleius lib.1. Mileſ. Reſtim qua erat intextus aggredior expedire.vbi de grabato ſermo. SIT TAMEN HOSPITIVM NOBIS COMMVNE DVOBVS)ſed ineamus hanc conditionem, hoſpitium commune erit nobis καὶ κτίσει, καὶ χρήσει.tu tamen ſupellectilem cura,ego locum dabo.nec eſt quô querare.maius eſt hortum emere, quam eundem colere, & inſtruere.

Ad Ponticum.

LXIV. LX.

Quid ſentis, inquis, de noſtris, Marce, libellis?
Sic me ſolicitus, Pontice, ſæpe rogas.
Admiror, ſtupeo: nihil eſt perfectius illis,
Ipſe tuo cedit Regulus ingenio.
Hoc ſentis? inquit; faciat tibi ſic bene Cæſar,
Sic Capitolinus Iupiter: immò tibi.

Hic fictum nomen, aliàs nobilis poëta Ponticus Gyraldũ vide.

Εἰρωνικῶς accipe.

Cæcum φιλαυτίᾳ Ponticum Ironικῶς laudat, & irridet. ſic apud Perſium Sat.1.

Quis populi ſermo eſt? quis enim niſi carmina molli,
Nunc demùm numero fluere,&c.

ADMIROR, STVPEO)hoc expectabat Ponticus, quem Martialis in os laudatum retro velut ciconia pinſit. REGVLVS)Cauſsidicus ille nobilis,& bipedum nequiſsimus.de quo multa ſæpius iam ſuprà lib.1. FACIAT TIBI SIC BENE CAESAR, SIC CAPITOLINVS IVPITER) Formula bene precandi. Plautus in milite. Sceledrus. at Dij tibi faciant bene. Et in Menechmis. Menech.ſurreptus, & tibi Dij ſemper adoleſcens, quiſquis es faciant bene. Et aliis locis. quam vſurpat & Terentius Adelphis.De ſimilibus horum loquendi generum Briſſonius lib.1. IMMO TIBI) Tu precatus es Pontice, vt mihi ſic bene Iupiter faceret, vt de tuis ſcriptis ſenſi. At ego ſenſi malè in animo,tu ergo precaris,vt mihi Iupiter malè faciat. Imo tibi malè faciat,qui malè ſanâ mente es,nec intelligis te rideri, nec quam malè ſcribas, vides. ſed perſuades tibi tuos libellos eſſe optimos, cùm ſint peſsimi, ſolebant autem veteres hoc verbo regerere imprecationes. Tertullianus

de Ido-

de Idolol. cap.21. Scio quendam, cui dominus ignoſcat, cùm illi in publico per litem dictum eſſet, Iupiter tibi ſit iratus, reſpondiſſe, immò tibi.

Ad ſuos miniſtros.

Poëta valde paucos numerauit miniſtros ſi tamē numerari potuerunt. Quanquam ſuprà etiam ruſtres nominauit

LXV. LXI.

Sextantes Calliſte duos infunde Falerni:
*Tu ſuper æſtiuas Alcine * funde niues.*
Pigueſcat nimio madidus mihi crinis amomo,
Laſſenturq́; roſis tempora ſutilibus.
Jam vicina iubent nos viuere Mauſolea:
Cùm doceant ipſos poſſe perire Deos.

**V. ſolue niues.*

Inuitat ſeipſum ad genialem vitam, quod omnibus moriendum, etiam Cæſaribus, videat ex poſito Auguſti mauſoleo. SEXTANTES) Sextans duos continet cyathos. duo ſext.4.cyathos, id eſt, trientem infunde, qui tertia pars eſt ſextarij, vt ſuprà vbertim eſt expoſitum. AESTIVAS NIVES) aquam gelidam, & rigentem è niuibus expreſſam, vino affundebant, quod li.14. diſertius oſtendemus ad illum verſum,

Non potare niuem, ſed aquam potare rigentem
De niue, commenta eſt ingenioſa ſitis.

Eæ præterea niues non cuiuis vino miſcebantur, ſed generoſiſsimo duntaxat. nam & aqua illa vino leui carior, vt ibidem docet Martialis cùm ſubiicit,

Maſſiliæ fumos miſcere niualibus vndis
Parce puer, conſtet ne tibi pluris aqua.

Interim lege caput 8.lib.1.var.lecti. Mercurialis in quo antiquiſsimum niuium potatorum vſum ex Athenæo, & Athenæus ex Alexi Dexicrate, Eutycle, & Xenophonte declarat. ALCINE) Extat lib.1. 89.epig. epitaphium pueri Alcimi. hic Alcinus alius, non Alcimus ille eſt. PINGVESCAT NIMIO MADIDVS MIHI CRINIS AMOMO) De more veterum, quo ſe vngebant, ante cœnam li.3.epig.12.diſputatum ad illum verſum, *Vnguentum fateor bonum dediſti.* AMOMO) vnguento inde facto. De amomo Dioſcorides, & Plinius. Athenæus. LASSENTVRQVE ROSIS TEMPORA SVTILIBVS) Geſtabant coronas ex his floribus, quos anni tempus ferebat, & maximè roſis, aliiſque, quæ ebrietatem prohiberent, & caput non premerent. Has potiſsimum capiti, nonnulli collo, alij bracchiis applicabant. Cicero Verrina 5. Ipſe autem coronam habebat, vnam in capite, alteram in collo. idem antiqua docent marmora, quibus expreſſi ſunt, conuiuantes coronati. Fiebant & ex ramentis argenti coronæ, tum, cùm roſæ hyeme non erant. Auctores propè huius rei infiniti. Poëtæ priſci ferè omnes tam Græci, quàm Latini, Ariſtoteles, Athenæus. Cicer. Plinius, Tertullianus, & alij ſexcenti recentiores. Coronabant ipſa etiam pocula, ſi qua fides Homero 1.Odyſſ. Virgil.7.Aeneidos. Tibullo lib.2. epig.5. Tertulliano. Plura de hoc genere lege in appendice Fuluij Vrſini ad Cuiacium de Triclinio. pag.132. & ſequentibus. vbi & de vnguento præcedentibus. SVTILIBVS) pactilibus, textis. Ouid.5.Faſt.

Lipſi de aquâ miſcēdâ idem, quem alibi laudauimus Heraldus ad hunc locum.

Cuiacius de Triclinio.

Tempora ſutilibus cinguntur tota coronis,
Et latet iniecta ſplendida menſa roſa,

Noſter poëta pluribus locis. IAM VICINA IVBENT NOS VIVERE MAVSOLEA, CVM DOCEANT IPSOS POSSE PERIRE DEOS) In valle Martia videmus ſepulchrum Auguſti, & cognatorum eius, quos poëta gentis more Deos vocat. quando ipſi Dij moriuntur, etiam Parcæ non nobis parcent. Viuamus ergo, inquit, & dieculam, quæ ſupereſt vitæ cum voluptate claudamus. De Mauſoleo Cariæ epigrammate 1. ſpect. ſcripſimus. Auguſti opus delineant calamo Caſſiodorus, Strabo, D.Hieronymus, & alij. Marlianus lib.6. cap.18. *Auguſtus*, inquit, *in valle Martia, interq́; viam Flaminiam, & ripam Tiberis ſexto ſuo conſulatu Mauſoleum, non ſuum modò, ſed omnium imperatorum, & cognatorum ſepulchrum extruxit.* Mauſoleum ad ſimilitudinem Mauſolei Artemiſiæ nominat. Strabo rem accuratius deſcribit, quem ne longior ſim, tute legas. Cariæ Mauſoleum accuratè ſpectandum proponit Plinius lib.36. cap.5. Sunt qui illa verba poëtæ vicina Mauſolea alio verſum intelligant, & ad Micam Domitiani, in qua ſuſpenſum cranium è laquearibus pendebat, quod conuiuas mortis admonebat. redi ad lib.2.epig.59.

Ad

Ad Cæſarem.

LXVI. LXII.

Aſtra, polumq́, dedit, quamuis obſtante nouerca,
Alcidæ Nemeæ terror, & Arcas aper:
*Et caſtigatum * Libyæ ceroma palæſtra:*
Et grauis in Siculo puluere fuſus Eryx:
Siluarumq́, tremor, tacita qui fraude ſolebat
*Ducere * nec rectas Cacus in antra boues.*
Iſta tua, Cæſar, quota pars ſpectatur arenæ?
Dat maiora nouus prælia mâne dies.
Quot grauiora cadunt Nemeæo pondera monſtro?
Quot tua Mænalios cóllocat haſta ſues?
Reddatur ſi pugna triplex paſtoris Iberi,
Eſt tibi, qui poſſit vincere Geryonem.
Sæpe licet Graiæ numeretur bellua lernæ,
Improba Niliacis quid facit Hydra feris?
Pro meritis cœlum tantis, Auguſte, dederunt
Alcidæ citò di; ſed tibi ſerò dabunt.

* ✝ Libyca.
* Neglectas, Howald.° emendat. Rétineo veterē ſcripturam, alludit enim ad auerſa veſtigia boum veſtigia. Virg. 8.

Sine dubitatione refertur hoc epigramma ad Carpophorum, quod admodum affine eſt epig. 27. lib. ſpect. ſed laudem totam tribuit Domitiano. Et tamen non ab ipſo Domitiano confectas has feras ex hoc verſu poteſt colligi,

Reddatur ſi pugna triplex paſtoris Iberi,
Eſt tibi, qui poſſit vincere Geryonem.

In eadem ſententia mecum eſt Marſilius in Epigramma ſpect. 15. Summa tuæ, Meleagre, &c. ASTRA, POLVMQVE) Alcides, ſeu Hercules propter occiſum leonem Nemeæum, & aprum Arcadium, dignatus eſt aſtris à Ioue, etiam repugnante Iunone. A comparatione minorum oſtendit Martialis Domitianum Hercule digniorem eſſe aſtris, & concludit: illi iam dederunt, tibi verò dabunt, ſed ſeriùs, vt ſupereſſe, & prodeſſe Reipub. diu poſsis. ASTRA, POLVMQVE ALCIDAE DEDIT) Propter fortitudinem, Iupiter Herculem retulit inter ſidera. Hyginus lib. 2. & fab. 224. & lib. 3. vbi poſitus eiuſdem, & aſtrum deſcribitur. de eodem Lucianus in Hermotimo ſcribit exutum prius fuiſſe quicquid mortale in eo erat, quod erat diuinum in cœlum aſcendiſſe. Omnes Herculis labores, & præmium Brizantius Philippus hoc expoſuit epigrammate, in Anthologia.

Hercules Oete° per tunicā moleſtam exuit mortalitatem lib. ſpect.

Ὤλεσα τὸν Νεμέας θῆρ᾽ ἄπλατον, &c.

Eiuſdem labores reperies in Appendice Virgiliana, & apud alios. noſq́ue alibi infrà. ALCIDES) dicitur ἀπὸ τῆς ἀλκῆς, quæ vox vim ſignificat, qua maximè pollebat Hercules. NEMEAE TERROR) peſtes, mala Nemeæa, ſeu monſtrum Nemeæum de quo ſuprà epig. 5. Vide Cæſarem Germanicum in Aratum. Hyg. lib. 2. & lib. 1. fab. 3. ARCAS APER) de hoc epig. 15. lib. ſpect. OBSTANTE NOVERCA) Iunone Iouis coniuge. Alcmena Amphytrionis vxore Iouis pellice Herculis matre, quam peſsimè oderat Iuno, & in eius filium Herculem è luna leonem demiſit, quem Hercules occidit, odiumq́ue nouercæ auxit, cuius ingratiis eſt inter ſidera relatus. Germanicus Cæſar in Aratum: ET CASTIGATVM LIBYCAE CEROMA PALAESTRAE) Et victus ab Hercule Antæus in Libyca palæſtra, ſeu in lucta, quæ in Libya contigit, cùm Herculi in Libyam venienti Antæus Libys in pugnam occurreret. de hac Lucanus lib. 4. Pharſaliæ.

Ille Cleonæi proiecit terga leonis,
Antæus Libyci: perfudit membra liquore
Hoſpes, Olympiacæ ſeruato more palæſtræ,
Ille parum fidens, pedibus contingere matrem, id eſt, terram.
Auxilium membris calidas infudit arenas.

Et quæ ſequuntur, quibus prolixè totum certamen deſcribit. ET CASTIGATVM CEROMA) Et Antæus ceromate inunctus caſtigatus, ſeu victus, dedit Herculi cœlum. Caſtigatus dixit fortè quod Antæus omnes hoſpites ad pugnam ſecum capeſcendam coëgerit, magnumq́ue numerum occiderit, quos vltum iuit Hercules, dum caſtigaret, & occideret Antæum. Et metonymia

eſt, ceroma enim ponitur pro ipſo Antæo ceromate vncto, vt ſignum pro ſignato. Eſt autem ceroma (vt ex Plinio docet Mercurialis lib.10. de arte gymnaſtica cap.8.) ex oleo, puluere & cera commixtum, quo vngebantur Athletę, & quo, vt teſtatur Plinius, iuuentus Romana cunctas animi vires amiſit. Martialis lib.4. Seu lentum ceroma teris. & 50. & 70.

Vara nec iniecto ceromate brachia tendit.

Puluis ex variis regionibus adſerebatur, duo tamen palmam habuerunt, Puteolanus, & Aegyptius. Sed Puteolanus non videtur ad ceroma facere, qui molibus in aqua & mari ſolidandis adhibebatur, vt Vitruuius lib.5. cap.12. Sidonio in Panegyrico Anthemiano, Philandro, aliiſque diſces, corrigesque eorum ζωάλμα, qui Sidonij verſum hunc.

Namq; Dicarchæa tranſlatus puluis arenæ
Intratus ſolidatur aquis, &c.

Ad ceroma paleſtritanum torquent. Philander ſuper hoc plura ad Vitruuium. De Aegyptio Suetonius in Nerone, & Plinius lib.35. cap.15. Martialis lib.7. epig.66. vocat hunc puluerem Haphen, à græco ἁφὴ, quod tactum ſignificat. De ceromate plura Petrus Faber agoniſticῶν li.2. cap.2. & 5. li.1. cap.14. & lib.2. cap.22. Lambertus Hortenſius ad 4. Lucani. ceroma erat vnguentum oleaceum, factum ex oleo, & cœno in ſpeciem luti, quo in ludis gymnicis nudos ſe perungebant. Statius,

Poſtquam oleo gauiſa cutis ——
Tum medios artus alterno puluere ſiccant.

Virgil.3. *Exercent patrias oleo labente palæſtras.*

LIBYCAE PALAESTRAE) Libyci certaminis, ſeu in Libyco certamine. Palæſtra vario ſignificatu accipitur. primùm pro vniuerſo gymnaſio. auctor Vitruuius. deinde ſignificat locũ quemcunque exercendis corporibus idoneum, quo pacto locutus eſt Cicero in epiſtola lib.3. ad Q. F. & ſecundo de leg. dum villam ſuam Arpinatem deſcribens, palæſtram ibi nominat, & Virg.5.

Pars in gramineis exercent membra palæſtris.

Et Geta apud Terentium in Phormione vbi dixit. Eccum à ſua palæſtra exit foras. 3. certam gymnaſij partem, in qua exercitationes variæ corporis inſtituebantur, vt Plinius, Galenus, Oribaſius docent. 4. ipſa lucta, & exercitatio ſeu membrorum, ſeu diſputationum vocatur palæſtra. Lucilius,

Iudicis Hortenſi eſt ad eam rem nota palæſtra.

Ludum, & locum vide Lambertum Hortenſium in 4. Lucani. Plato in Charmide. palæſtra locum ſignificat vbi viri docti ad colloquendum, diſputandumque conueniebant. plura apud Mercurialem lib.1. cap.5. Hic pro ipſa lucta, & certamine quod in Libya commiſſum eſt capitur. Cæterum de hac lucta Antæi, & Herculis, ita Diotimus lib.1. Anthol.

Τὰν ἥβαν ἐς ἄεθλα πάλας ἤνασσε κραταιᾶς
Ἅ τε Ποσειδῶνος καὶ Διὸς ἁ γενεά.
Κεῖται δ' οὐ περὶ ἀγὼν ὁ χαλκὸν ἀντὶ λέβητος,
Ἀλλ' ἕτερος ζωᾶς οἴσεται, ἢ θάνατον.
Ἀνταίου τὸ πτῶμα. πρέπει δ' Ἡρακλέα νικᾶν
Τὸν Διός. Ἀργείων ἁ πάλα, οὐ Λιβύων.

Quæ ſic reddidit Angelus Politianus.

Incaluêre animis dura certare palæſtra
Neptuni quondam filius, atque Iouis.
Nec certamen erant operoſo ex ære lebetes,
Sed quod vel vitam, vel ferat interitum.
Occidit Antæus, Ioue natum vincere fas eſt, *malle, par eſt,*
Eſtq; magiſtra Pales Græcia, non Libya. *profas eſt.*

Fuit autem Antæus Neptuni, & terræ filius. Incredibile eſt, inquit, Brodæus, tantum portentum potuiſſe ſuccumbere, cuius corpus ſexaginta cubitorum fuiſſe refert Plutarchus in Sertorio, ὥς φασιν addens, in quo fabulam eſſe nos admonet, licet eius oſſa olympiam illata miraculo fidem feciſſe accipiamus. Hercules autem teſte Herodoto quatuor cubitorum, & pedis longitudinem non exceſsit. lege Lambertum Hortenſium lib.2. ad illa verba Lucani, Poſtibus Antæi Libyæ. Ouid.9. Met.

——ſæuóque alimenta parentis
Antæo eripui. ——

Vide Diod. Siculum lib.4. Petrum Fabrum lib.10. Agoniſticῶν cap.16. Plinium lib.4. cap.22.

ET GRAVIS IN SICVLO PVLVERE FVSVS ERIX) Erix in certamine ceſtuum victus eſt ab Hercule. Dictus & Erix mons Siciliæ. Sed poëtæ hunc Erycem faciunt Veneris filium, quod Lycaſte mater ob venuſtatem formæ vulgò Venus diceretur. Hercules ab expeditione Hiſpanica reuerſus venit in Siciliam vbi ab Eryce in pugnam prouocatus eſt ea conditione, vt ſi vinceretur Eryci omne ornamentum quod Hercules præ ſe agebat, cederet, ſi vinceret ius regni ad Herculem, & eius

ſtirpem perueniret. tet congreſsi ceſtibus, victus demùm, & occiſus eſt Eryx. lege Hyginum fabul.260. Virgilium 5. Aeneid. Lambertum Hortenſium. Virgilius loco dicto de pugna Herculis & Erycis.

Vide Põtanum in hunc locum.

Quid ſi quis ceſtus ipſius, & Herculis arma
Vidiſſet? triſtemq́; hoc ipſo in littore pugnam.
Hæc germanus Eryx quondam tuus arma gerebat,
Sanguine cernis adhuc, ſparſoq́; infecta cerebro.
His magnum Alciden contra ſtetit.

Vide ibid. Seruium, & Lambertum Hortenſium, & alios. SILVARVMQVE TREMOR) Cacus Vulcani filius triceps erat fur & latro, eoque viatoribus timebatur. Albricus de Deorum imaginibus. TACITA QVI FRAVDE SOLEBAT, DVCERE NEC RECTAS CACVS IN ANTRA BOVES) boues in antrum ſuum auerſas per caudam trahebat, ne quærentibus factum deprehenderetur, cùm veſtigia foras ducerent, non intro. idem Herculi bouem rapuit, à quo repertus in Albano monte, & occiſus eſt. Virgilius 8. Aeneid. totam hanc hiſtoriam elegantiſsimis verſibus deſcribit. Hic ſpelunca fuit vaſto, &c. Et Ouid. 9. Met.

Lege Herodotum.

——iacet——
Hic Cacus horrendum Tyberino gurgite monſtrum.

Et Propertius lib. 4. eleg. 10. tota, quæ incipit. Amphitryoniades qua, &c. Et Ouid. lib. 1. Faſtorum totam cædem illius graphicè deſcribit. de eodem lib. 5. & 6. Faſt. ISTA TVAE, CAESAR, QVOTA PARS SPECTATVR ARENAS?) Hæc, vel iſta omnia Herculis facta collata cum Cæſaria ſpectaculis in amphitheatro, quota pars ſunt? minima intellige, hic enim vſitatiſsimus Martiali modus loquendi, de quo ſuprà epig. 32. & ſuprà eſt,

Quota Carpophori portio fuſus aper?

Et aliorum. Iuuenali 14. *Hæc, quota pars ſcelerum, quæ cuſtos Gallicus vrbis,*
Vſq́; a lucifero donec lux occidat, audit.

Et ibidem: *Quota portio facis Achææ.*

Ouid. 2. Am. *Pergama cùm caderent celſo ſuperata bilustri,*
Extat in Atridis pars quota laudis erat.

Seneca in Medea. *Pars vltionis iſta qua gaudes, quota eſt?* Idē ad Lucilium. *Et nos inter quos iſta frequenter nunciantur, quota pars omnium ſumus?* Et hæc Hercules fecit. At multò maiora abs te Cæſar, vel ante meridiem per ludum fiunt in matutino ſpectaculo. DAT MAIORA NOVVS PRAELIA MANE DIES) Duplex ſpectaculum erat matutinum & meridianum. Manè cum beſtiis depugnabant: poſt meridiem ij qui ſuperfuerant inter ſeſe, & meridiani gladiatores vocabantur. Cæterùm nec docti, factiq; ad pugnam erant, nec armis in ea vtebantur, aut arte. Cædes tantum promiſcua, & velut lanieua. Seneca epiſt. 7. *Mane leonibus, & vrſis homines: meridie ſpectatoribus ſuis obiiciuntur. Interfectores interfecturis iubentur obiici, & victorem in aliam detinent cædem. exitus pugnantium mors eſt. Hæc fiunt, dum vacat arena.* Sic Lipſius 2. Sat. cap. 15. & Torrentius in cap. 34. cal. Cum Romę munera edebantur, matutinis ferè horis beſtiarij producebantur, inde gladiatores, venationeq́; circa meridiem edebantur, poſtea verò iucundiora quæque ſpectacula, vt populus à ſanguine recrearetur, atque inde læti omnes diſcederent. Sic Martialis lib. 10. epig. 96.

Matutinarum non vltima præda ferarum.

Seneca ep. 1. lib. 10. *Nuper in ludo beſtiariorum vnus è germanis cum ad matutina ſpectacula pararetur, &c.* Torrentius in cap. 30. Calig. Dicit ergo Martialis Romæ in amphitheatro maiores beſtias, monſtraque vno die, & quidem dimidiato, & matutino confici, quàm Hercules tota vita confecit. de ludis matutinis, & meridianis vide Mercurialem lib. 1. c. 12. QVOT GRAVIORA CADVNT NEMAEO PONDERA MONSTRO?) Iterat ſuperiora à contentione maiorum, & expoſitio eſt ſuperioris pentametri, quo pacto manè dies nouus prælia maiora dare conſueuit. In amphitheatro multò maiores feræ interficiuntur, quàm fuit leo Nemeæus. QVOT TVA MAENALIOS COLLOCAT HASTA SVES?) multò maiores, & plures apros interficis, quàm Hercules interfecit. COLLOCAT HASTA) ſimile eſt illud Plauti in Amphitruo. Mercurius,

Iam pridem videtur factum heri quod homines quatuor
In ſoporem collocaſtis nudos, id eſt, plagis multatos, & ictibus,
Sopitos, & propè exanimatos ſtrauiſtis. Turnebus lib. 4. cap. 15.

Superius Martialis dixit, longo porrexit vulnere pardum, id eſt, porrexit, & collocauit. Vide epigramma, 15. lib. ſpect. Summa tuæ, Meleagre, fuit, &c. Ad Carpophorum, refero & intelligo (tua haſta) dictum pro Carpophori haſta, qui eſt tuus venator, quodq́; ipſe fecit, tu videris feciſſe. in hac ſententia eſt etiam Domitius. Confirmat meam opinionem ſequens pentameter. Eſt tibi qui poſsit vincere Geryonem. REDDATVR SI PVGNA TRIPLEX PASTORIS IBERI) ſi denuò Geryon aliquis in arenam deſcendat, adeſt vnus aliquis Herculea, qui illum debellare poſsit. Geryonem trimembrem Hercules vno telo interfecit Hyginus fab. 30. & 151. PASTORIS IBERI) Geryonis Hiſpani, qui *boum inter cætera armentum perquā admirabile habebat: ad quod cū Hercules acceſſiſſet, vt boues abigeret,*

Ex quibus duos poſtea Cacus furatus eſt.

abigeret, ſeſe illi opponentem Geryonem de medio ſuſtulit, ſicq́ boues abduxit, quæ omnibus eis dum circumagerentur, inſpicientibus magnam admirationem incutiebant: mediocris namq́ illis magnitudo quædam inerat, à capite quoque ad ilia parua, ſimaq́ erant, cornua prorſus nulla habebant, oſſa verò & longa, & lata quidem apparebant, &c. Palæphatus lib. 1. fabul. de Geryone. TRIPLEX) cum boues Hercules abigeret, quærebant homines cuius eſſent illæ. reſponſum eſt Geryonis Tricarinij, id eſt, tricipitis fuiſſe, nunc Herculis eſſe. ex quibus dictis Geryonem ipſum tria capita dubio procul habuiſſe quidam exiſtimabant. Virg. 6. Aeneid. *Boues erant pumices, quo ſoſpites vorabant. Nat. Comes in Hercule.*

——& forma tricorporis vmbræ.

Et lib. 7. & 8. *——nam maximus vltor,*
Tergemini nece Geryonis, ſpoliiſq́ ſuperbus
Alcides aderat, tauroſq́ hac victor agebat
Ingentes, &c.

Ouid. 9. Met. *——nec mo paſtoris Iberi*
Fama triplex.——

Idem Faſtorum, & alibi ſæpius. Heſiod. Theogonia.

Χρυσάωρ δ' ἔτικε τρικέφαλον γηρυονῆα.
Τὸν μὲν ἄρ' ἐξενάριξε βίη ἡρακληείη,
Βουσὶ παρ' εἰλιπόδεσσι περιῤῥύτῳ εἰν ἐρυθείῃ.

Idem prorſus in fine Theogen. canit de eodem. Hæc fabuloſa. Sed res ita habet. Geryon tres habuit filios Geryones, quos Hercules Libycus, Orus alioquin dictus cùm in ſubiectos Hiſpanos tyrannidem exercerent, comparato exercitu ex prouocatione vnus omnes, tres ſolus confecit. vnde nata eſt fabula Geryonem tricipitem ab Hercule victum. lege Ioannem Marianum lib. 1. cap. 8. de rebus Hiſpaniæ. Antonius Conſtantius ad 1. lib. Faſtorum Ouid. Hercules ex Erythra, quam Strabo, & Pherecides Gadas eſſe dicunt, boues abduxit. Sciendum enim in Hiſpania tres reges fuiſſe ſimillimos (nẽpe fratres, vt ſuprà Marianus) quibus abſtulit armenta Hercules, quiq; in Herculem bella mouentes interfecti ſunt. Sic Diodorus Siculus lib. 4. Συμπαραλαβόντος δὲ τοῦ στόλου, διαβὰς εἰς τὴν ἰβηρίαν, καὶ καταλαβὼν τοὺς χρυσάορος υἱοὺς τρισὶ δυνάμεσι μεγάλαις κατεστρατοπεδευκότας ἐν διαστήματι, πάντας τοὺς ἡγεμόνας ἐκ προκλήσεως ἀνελὼν, καὶ τὴν ἰβηρίαν χειρωσάμενος ἀπήλασε τὰς διωνομασμένας τῶν βοῶν ἀγέλας. De Geryonis bobus, & Caco, vbi habitauit. Herodotus li. 4. Strabo, alij. EST TIBI QVI POSSIT VINCERE GERYONEM) Carpophorus nempe, qui etiam vinceret Geryonem, quem in heroico vocauit paſtorem Iberum ex Ouidio. SAEPE LICET GRAIAE NVMERETVR BELVA LERNAE) de lerna ſupra in ep. 27. lib. ſpect. IMPROBA NILIACIS QVID FACIT HYDRA FERIS?) Sententia eſt, etiamſi decem, aut plures victæ dicerentur ab Hercule hydræ, tamen non eſſent conferendæ cum Crocodilis Aegyptiacis, qui ſunt interfecti in amphitheatro. IMPROBA) vſitatum Martiali epitheтum, vti alibi docuimus. NILIACIS FERIS) Crocodiles intelligit, qui frequentes in Nilo reperiuntur, vnde lib. 3. epig. 91. dixit Niliacus crocodilus, quos M. Scaurus primus in ædilitate exhibuit ſpectandos Plinius lib. 8. cap. 26. deinde Auguſtus vt Domitius refert, & demùm Domitianus. Crocodilum lib. 22. eleganter, & graphicè deſcribit Marcellinus his verbis. *Inter aquatiles autem beſtias crocodilus vbique per eos tractus abundat, exitiale quadrupes, malum aſſuetum elementis ambobus, lingua carens, maxillam ſuperiorem commouens ſolam, ordine dentium pectinato perniciosis morſibus quicquid tetigerit, pertinaciter tenens, oua edens fœtus anſerini ſimilia: vtq́ armatus eſt vnguibus, ſi haberet etiam pollices ad euertendas quoq; naues ſufficeret magnis viribus.* Plura ibidem. Plinius lib. 8. cap. 25. totum ad vnguem deſcribit. Strabo lib. 17. de crocodilis Romam allatis ita tradit. *Crocodili cùm Romam allati eſſent pro ſpectaculo, Tentyritæ eos ſequebantur, & parata crocodilis piſcina quadam, & foramine in vno laterum, vt ex aqua in apricum egredi poſſent. Tentyritæ (qui ad Nilum habitant) erant, qui eos interdum rete in aquam ipſi intrantes educebant, in locum aprications deſtinatum, vt à ſpectatoribus cerni poſſent. aliâs rurſum eos in piſcinam retrahebant. nam Tentyritæ nihil accipiunt damni ab illis, ſed acerrimè perſequuntur crocodilos, & plurimos occidunt. contra Ægyptij alij colunt, & adorant.* Pierius lib. 29. PRO MERITIS COELVM) concluſio ex adulatione, & comparatione geſtorum ab Hercule, & Domitiano. Ex quibus par præmium, vel maius ſit Domitiano expectandum. Dij Herculi ob ærumnas, & labores citò dederũt cœlum. TIBI SERO DABVNT) tam ſerò, vt nec adhuc dederint, nec daturi ſint vnquam. Sed Martialis promittit Cæſari longam vitam his verbis (tibi ſerò dabunt) tu poſtquam æuum in Pylios annos propagaris, tum demùm ad ſuperos euocaberis. Sic in carmine de filio Domitiani, *Velut Curiatios tergeminos Horatius.*

Cui pater æternas poſt ſæcula tradat habenas,
Quique regas orbem cum ſeniore ſenex.

Idem ibidem: *Soſpite ſic te ſit natus quoque ſoſpes, & olim*
Imperium regat hoc cum ſeniore ſenex.

Ad eundem modum Ouidius eſt locutus, ſecundo de triſtibus,

Optaui peteres cœleſtia ſidera tardè:
Parsq́ fui turbæ parua precantis idem.

SERO) Ita lib. 2. *Eſſe velis (oro) ſerus conuiua Tonantis.*

In Pontilianum.

LXVII. LXIII.

Sæpe ſalutatus, nunquam prior ipſe ſalutas:
Sic erit æternum, Pontiliane, vale.

Saepe salvtatvs) Verbum ſolenne eſt in digreſſu vale, vt in congreſſu ſalue, vel aue, Briſſonius lib. 8. pag. 747. vbi multa huius rei exempla leges. Præterea vt manè domini clientes, aut ſerui dicebant, aue, ita veſperi, vale. Mortuis idem vale, ſed extremum dicebatur ter iterato verbo vale, vale, vale. Seruius lib. 11. Aen. Poëta igitur cum Pontilianum ſæpe ſalutaſſet, nec vnquam ipſe prior ſalutaretur, imò vt epig. 52. ad Rufum * ſcribit, nec cum ſalutaretur reſalutabat, iratus, inquam, poëta æternum illi vale dicit, nam ſalutatus cum non reſpondeas, mortuus videris, vel certè mortua eſt in te humanitas. Mortuis autem dicitur vale. Ergo æternum vale, abrupta omnis amicitia, humanitas, vita, tecum eſto.

Statius 3. Sil. ad patrem.
** De Cauſidico, ſed nō illum ſenſum illum χαῖρε putam⁹, vt Domitius cēſet, quemadmodum ſuprà ad epig. 52. docuimus.*

De hirundine.

LXVIII. LXIV.

Hibernos peterent ſolito cum more receſſus
Atthides: in nidis vna remanſit auis.
Deprendère nefas ad tempora verna reuerſæ,
Et profugam volucres diripuère ſuæ.
Serò dedit pœnas, diſcerpi noxia mater
Debuerat: ſed tunc, cùm lacerauit Itym.

Sub tecto, & tegulis, vbi nidificant hirundines, Martialis ipſo Martiale * teſte habitabat, auesque contubernales habebat hirundines, ex quibus vnam cum reliquis non auolaſſe in autumno notarat, eamque à reuerſis altero vere laniatam. Vnde argumentum epigrammatis ſumpſit poëta, breuique fabulam Prognes expoſuit.

** Lib. 1. Et ſcalis habito tribus ſed altis.*

Hibernos cvm peterent) Quotannis enim (auctore Plinio) ex Africa maria tranſeuntes, appetente vere, * ad nos aduolant, & Martio plerunque menſe, noſtros ingrediuntur, ſuosque lares reuiſunt, vel nouos è luto, & paleis fingunt, vt Ouidius canit Faſt. 1.

Tunc blandi ſoles, ignotaq́; prodit hirundo,
Et luteum celſa ſub trabe figit opus.

Dein oua pariunt, pullosque bis excludunt, atque vbi vltimos partus educauerint, æquinoctij autumnalis tempore in ſuas remigrant regiones. Quo ſymbolo, vt hoc ὁμιλίαις moneam, viri ſapientes infidos notant, qui rebus ſecundis blandiuntur, deſerunt aduerſis. Pierius Hierogl. Horus, alij. Attides ab Attica dictæ. Nam Progne Pandionis Atticæ regis filia fuit, vti & Philomela verſæ in aues. Progne in hirundinem. Philomela in luſciniam. Fabula eſt apud Ouidium. lege quæ lib. 1. epig. 54. ad illum verſum diximus. *Sic vbi multiſona feruet ſacer Attide lucus.* Sed ibi Attis pro luſcinia accipitur, quæ ſoror Prognes, & ipſa ex Attica fuit. Sed aliter rem narrat Euſtathius ad Odyſſ. T. quod nihil attinet referre.

** Condidit in de parœmiam Sedonius: vſq; ad hirūdinū aduentum, ad qua verba multus eſt Sanarus lib. 2. epig. 14.*

In nidis vna remansit avis) Solitæ auolare omnes, vt plurium eſt ſententia. Auguſtinus Niphus, & alij in cauis arborum cum multis hibernari tradit. Sed Gaſpar Heldelinus in ciconiæ encomio ſcribit, quod iure mirêre. *Comperi, inquit, latere hyeme hirundines in nido ſuo tanquam mortuas. proinde non puto auolare eas. Totam hyemem habent ſecum recentia oua. reuiuiſcunt autem ſub æſtatem. Quare iudico mirabile quoddam opus eſſe, ac imaginem reſurrectionis noſtrorum corporum.* Hæc Heldelinus ex anonymo auctore. lege Geſnerum. Deprendere nefas ad tempora verna reversae) nefas vocat, quod à natura reliquarum hirundinum deſciuerit, nec cum reliquis auolarit. Et profvgam volvcres diripvere svae) ſuæ eiuſdem generis aues cognatæ inter ſe, profugam deſertricem agminis, quod vt in re militari capitale eſt, ita fuit huic hirundini cum diſcerperetur. Sero dedit poenas) Sed hoc poſtea grauiores. Serò, quia tota hyeme impunè tulit manſionem. Discerpi noxia mater debverat) dubius eſt intellectus. diſcerpi noxia mater debuerat, quod pullum in nido reliquerit, nec ſecum auexerit. ita mater velut cauſſa punienda fuit. Alter eſt, vt hirundinem manentem vocet matrem ſpeciem certam ſexus, pro incerta, quò alludendi maior ſit occaſio ad fabulam Prognes, vt ſequitur, & hic vero propior ſenſus. Sed tvnc, cvm laceravit Itvm) Progne Itym filium occiſum appoſuit Tereo marito comedendum ob violatam ſororem Philomelam, verſa mox in hirundinē. lamētabilem caſum deſcribit

ſcribit dolenter admodum Ouid.Met.6. Laceranda igitur erat hirundo,ſed tum cùm ipſa filium ſuum Itym lacerauit.Illa enim digna tanto ſupplicio pœna erat.

Ad Lesbiam.

LXV. *LXIX.*

Arctoâ de gente comam tibi, Lesbia, miſi;
Vt ſcires quanto ſit tua flaua magis.

Speciem laudis videtur præferre carmen, cùm magis vituperet, Flauam enim comam cùm affectarent quæ ſtudebant placere procis,quô magis flaueſcebant,hoc impudiciores iudicabantur. Cùm aliâs coma ſit in ornamentis. Matronæ honeſtiores nigram alebant,flauam lupæ vnde Iuu.Sat.6. Meſſalinam Claudij Cæſaris coniugem, cùm ad lupanar deſcenderet,flauo galero nigram celaſſe comam dicit, vt lupis eſſet ſimilior. Arctoa) Germania quæ ſub arcto ad ſeptentrionem.de quorum ruffandi pilos,& obliquandi ratione ſæpe iam ſuprà d. Flava magis)vel natura , vel arte, vel quod omnino empta, & factitia. ſi natura, laus eſt, ſi ars, fraus , ſi empta, nequitia, & impoſtura.

In M. Antonium.

LXVI. *LXX.*

Antoni Phario nil obiecture, Photino,
Et leuius tabulâ, quàm Cicerone nocens;
Quid gladium demens Romana ſtringis in ora?
Hoc admiſiſſet nec Catilina nefas.
Impius infando miles corrumpitur auro,
Et tantis opibus vox tacet vna tibi.
Quid proſunt ſacræ pretioſa ſilentia linguæ?
Incipient omnes pro Cicerone loqui.

Ingens,& æternum æterni Ciceronis elogium, cui planè geminum eſt illud lib.3. epig.65.

Par ſcelus admiſit Phariis Antonius armis,&c.

Quo loco quãto vberiores fuimus,tanto erimus hìc preſsiores.Photino)Aegyptio à quo interfectus Põpeius,vt ſuprà narrauimus.Execratur ſcelus Antonij.Et levius tabula quam Cicerone nocens) Magnificè de Cicerone,acerbè in Antonium,qui cum plurimos in proſcriptione occiderit, omnibus tamẽ illis occidendis minus peccauit, quàm vno Cicerone opprimendo.De tabula illa proſcriptionum ſic Appianus lib.4.de ciuil.Rom.bellis.*Itaq; pleroſq; ob ædium ſplendorem proſcribentes, omnes ferè vel morte, vel bonorum publicatione damnauerant. Senatorij ordinis circa trecentos, equeſtris verò ad duo millia. In quibus vel fratres , vel patrui proſcribentium inerant.* Nomina verò proſcriptorum in tabula publicâ proſcripta celeberrimis in vrbis locis proponebantur. vt à Cicerone, Seneca,& aliis docemur.lege Semeſtria Fabri lib.2.cap.16.pag.239.Romana stringis in ora)Ad imitationem Græcorum facit,qui vocalem extremam præcedentis verbi ſæpe tendunt, cùm geminantur conſonantes primæ ſequentis dictionis. Exempla plura reperies apud Homerum,& alios.Virgilius præiuit Martialem.

Claudianus li. 1.in Eutropium Eunuchum. ——En alio lador grauiore Photino.

Ferte citi flammas, date tela, ſcandite muros.

Plura exempla adferunt Grammatici , ſed quæ huc non faciunt , pleraque enim cæſura excuſat.Vanus tamen Terentianus, qui ſequente litera,s,cum conſonante priorem neceſſariò ſemper putat extendi. Catilina)nota cum ex aliis,tum ex Salluſtij hiſtoria. Miles corrumpitur auro)viginti quatuor millia Philippæorum Lenæ percuſſori Ciceronis donauit Antonius. Quod ſignatè expreſsit Appianus lib.4.his verbis. *Lena ſedenti in foro Antonio caput, manumq; Ciceronis à longè protulit,oſtenditq;. Qua ex re exhilaratus,ducem coronauit, adornauitq; donis, ducentis ſcilicet, & quinquaginta millibus drachmis Atticis.* Drachma Attica denario Romano æſtimabatur, cùm denarius 4.LLS. id eſt,duobus baziis valeret. Et tantis opibus vox vacet vna tibi)Tanto pretio emiſti ſilentium,reciſâ Ciceronis linguâ.Qvid prosvnt sacrae pretiosa silentia lingvæ?) Fruſtra tamen laboraſti in emendo hoc tam pretioſo ſilentio. pretioſum vocat, quia magno pretio redemerat ſilentium,quod tamen haud prodeſt,nam vt ſequitur,Incipient omnes pro Cicerone loqvi) Quod tacet iam nunc Cicero, loquitur totus populus. Ita lib.2. ſcripſit in Ponticum,

Idē Tereo eue- net abſciſſa Philomela lingua.

Abſciſſa ſeruum quid fugis Pontice linguâ,
Neſcis tu populum, quod tacet ille, loqui?

Taccndum non eſt Antonij Caſanouę epigramma in Antonium ad imitationem epig. Martial. lib. 3. epig. 65. & huius, ſcriptum de M. Tullio C.

Proſcribi niſi ab hoc Cicero. & niſi percuti ab illo
Poſſet: par facinus hic iubet, ille facit.
Carnificem inuenit tam ſæuum Antonius: ipſe
Vix vllâ poſſet ſæuior eſſe manu.
Illum non vellet ſeſe ſeruaſſe patronus,
Illum non vellet ſe genuiſſe pater.

Vide epigramma Sabæi lib. 2. pag. 352.

Maxime Pompei, teq́; alloquor optime Tulli, &c.

In Syriſcum ad Maximum.

LXXI. LXVII.

Infuſum ſibi nuper à patrono
Plenum, Maxime, centies Syriſcus
*In * ſellariolis vagus popinis*
Circa balnea, quatuor peregit.
O quanta eſt gula, centies comeſſe?
Quanto maior adhuc nec accubare?

** cellariolis Schottus.*

Syriſcum libertum gaueonem, & conturbatorem illuſtrem inter paucos dies decoxiſſe ait centies centena millia LLS. id eſt, ducenta quinquaginta millia Philippæorum. macte Syriſce Apicij gurgitis germane nepos. Syriſcus autem eſt nomen fictum, quod ſeruile. Syri enim pleriq; ſerui à poëtis introducuntur. Infvsvm) non compilatum expono, ſed à patrono datum. Cùm ipſe poëta addat à patrono infuſum centies centena millia LLS. Verùm ſicut patronus iufudit, ita Syriſcus mox effudit. Plenvm) Iuſtè centies, vti nihil deeſſet. ſic lib. 1. epig. 100. eſt locutus ad Calenum. *Non plenum modò vicies habebas.*

Et lib. 4. ep. 37. tricies ſolidum, quod idem eſt, ac plenum. In sellariolis vagvs popinis) In luſtris, & ganeis impudicis. Tranquillus in Tib. *ſeceſſu etiam Capreenſi ſellariam*. (Sellaria legit Torrentius. ego ſellatium reperio, quod fortè non abs re, cùm ſequatur ſedem, quæ vox expoſnit priorem ſingulari) *excogitauit, &c.* Tacitus lib. 5. *Tunc primum ignota ante vocabula reperta ſunt ſellariorum, & ſpintriarum. Sellaria autem,* inquit Torrentius, *ſellæ erant ipſæ ad libidinem excogitatæ.* Sic apud Plinium lib. 34. cap. 8. *ſellaria domus aurea Neronis.* A ſedendo igitur ſella, & inde ſellaria, & ſellariolus, & ſellularius, qui ſedendo opus facit. Sellariolæ popinæ, ſunt tabernæ, in quibus nequiſsimi non accumbendo, vt honeſti tum faciebant, ſed ſedendo ventrem, geniumq́ue placabant, popinas autem præter popinones, & lurcones vix quiſquam ingrediebatur. Circa balnea qvatvor) thermas Neronianas, Grilli, Titi, Agrippæ, cum Domitio ſentio, illæ enim celeberrimæ, niſi fortè quatuor balnea quædam inſinuault infamia, quæ verecundi declinabant, quod ad Syriſci mores apprimè facit. Peregit) conſumpſit, decoxit. O qvanta est gvla centies comesse: qvanto maior adhvc nec accvbare) Ab admiratione prodigioſæ helluationis acerbè in Syriſcum concludit. Ingens, inquit, eſt voracitas tam breui centies LLS. conuiuando, liguriendoq; exhauſiſſe, ſed longè maior eſt ſedendo tantum abſumpſiſſe, hoc eſt, quaſi ientaculis, & prandiolis, merendis, poſtcœniis, repotiis, in quibus non accubatur, non iuſtâ cœna, aut conuiuio. Quantum conſumpſiſſet ſi accubuiſſet, id eſt, ſi conuiuium iuſtum apparaſſet; quando tantum per iocum, & ludum cum nequiſsimis, & viliſsimis nepotibus & helueis in popinis egeſsit. Domitius τὸ, accubare, de futuro exponit, poëta de præterito loquitur.

Ad Fauſtinum.

LXXII. LXVIII.

Humida quà gelidas ſubmittit Trebula valles,
Et viridis cancri menſibus alget ager,
Rura Cleonæo nunquam temerata leone,
Et domus Æolio ſemper amica Noto,

Te,

Te, Fauſtine, vocant, longas hìc exige meſſes
Collibus, hibernum iam tibi Tibur erit.

Inuitat Fauſtinum æſtu feruente in Trebulanum agrum ipſo Tibure frigidiorem. Deſcribit ſitum Trebulæ oppidi in Sabinis, vel vici potius, vt lib.5. Strabo teſtatum reliquit. SVBMITTIT VALLES) Dionyſ. Hal. lib.1. Ab eadem vrbe (Reate nempe) ſex fermè ſtadiis diſtat Trebula ſita in modico tumulo. Mutuſcas fuiſſe putant, de quibus Virgil. —oliferæque Mutuſcæ. Totam regionem Sabinorum oliuarum, & vitium feracem Strabo tradit. Nihil hìc de Trebia, qui amnis eſt Placentinus, Romana clade nobilis cogita. procul enim Trebula à Trebia. Plinius lib.3. Trebulinos Balinienſes cognomine dictos ait. ET VIRIDIS CANCRI MENSIBVS ALGET AGER) Trebulanus ager humidus eſt etiam in ſummis cœli ardoribus, qui ſentiuntur menſe Iulio, quo cancer ſignum cœleſte ſolem accendit; & Auguſto, quo leonis feruent pectora. RVRA CLEONAEO NVNQVAM TEMERATA LEONE) Rura Trebulana nunquam vſta ſunt calore ſolis Auguſto menſe, quo leo ardet, ſemper frigida ſunt, etiam ſumma æſtate. ET DOMVS AEOLIO SEMPER AMICA NOTO) prædium, villa ſemper noto peruia. hoc eſt, Auſtro obiecta. Notus enim Ariſtotele teſte à meridie ſpirat, ventus humidus, vt ipſa græcæ vocis originatio oſtendit, vnde rectè ſuprà poëta humidam Trebulam vocauit. Erà poëtis nubifer appellatur, ab Ouid. madidus. Met.1. madidus Notus euolat alis. Aeolus rex ventorum. Virgil.1. Aeneid. Aeolia inter Italiam, & Siciliam, fœta furentibus Auſtris, vt Virgil. ibidem loquitur. TE FAVSTINE VOCAT) Hìc ſententia finitur. Trebula humida, & algida te inuitat, & ab vrbe ſeuocat. LONGAS MESSES) dies æſtiuos longos, longam æſtatem hìc tranſige. HIBERNVM IAM TIBI TIBVR ERIT) Trebulanum rus adeò friget, vt ipſum Tibur, quamuis etiam per æſtatem, frigidiſsimum, ſumma hyeme caleat præ noſtro Trebulano frigore. *Solis inſtitio.*

De Origine Bacchi.

LXIX. LXXIII.

Qui potuit Bacchi matrem dixiſſe Tonantem,
Ille poteſt Semelen dicere, Rufe, patrem.

Iocus ex nomine Bacchi ſumptus. Græcis enim διμήτωρ, Diod. lib.5. Latinis Bimater dictus. Ouid.4. Met. *Ignigenamque, ſatumque iterum, ſolumque bimatrem.*

Quaſi duas habuerit matres. Iouem ex cuius femore natum aiunt, & Semelem Cadmi filiam, ex qua denuò flammata, velut igne prodiit. Cui, inquit poëta, licuit Iouem vocare matrem Bacchi, licet etiam Semelen vocare patrem. Nam vt Iupiter vir, & tamen mater, ita Semele quãuis fœmina poteſt dici pater. Aut ſi hoc ἄτοπον eſt, erit & illud. Enimuerò Muretus non eandem ait rationem, nec ita Semelen dici poſſe patrem, qua ratione Iuppiter dictus ſit mater. Nam patris, inquit, proprium eſt generare in alio, vt ex Ariſtotele didicimus: quod Semele neque fecerat, neque facere potuerat, Matris autem, concluſum fœtum viſceribus ſuis fouere, & ſuo tempore parere: quæ omnia, vt quidem ſe habet fabula præſtiterat Iuppiter. Itaque eleganter ingenioſiſsimus poëta Ouidius, inter cætera epitheta, quibus Bacchum ornat, eum etiam Bimatrem vocat: quod duas matres habuerit, Semelen & Iouem: vnde & Græcè eum δίθυρον nominant. Extat & verſiculus, veteris cuiuſdam poëtæ Græci, qui ob id & maſculum Iouis vterum, & ipſum Iouẽ Bacchi tum patrem, tum matrem fuiſſe ait, Ἄρσενι γαστρὶ λόχευσε πατὴρ, καὶ πότνια μήτηρ. Neque alia ratione Heraclides Ponticus eundem Iouem, Palladis & patrem & matrem vocat. Sed ſæpè Martialis, dum ſalsè & aculeatè diceret, quam id iuſtè ac meritò faceret non curauit. Meo tamen animo (vti hæc ita ſint, vt elegantiſsimus Muretus docet) poëtarum præſertim Epigrammatariorum ioci, & ſales, non ſunt ad rationem vel Platonicam, vel Ariſtoteleiam reuocandi, non ſanè quòd diſciplinas illas ſeueriores verioresque ignorarent, ſed quia proprium eſt iocantium poëtarum παράδοξον aliquid, aut παρὰ προσδοκίαν dicere & inſerre.

Ad Theodorum.

LXX. LXXIV.

Non dônem tibi cur meos libellos
Oranti toties, & exigenti,
Miraris Theodore? magna cauſſa eſt:
Dones tu mihi ne tuos libellos.

Planè geminum eſt huic lib.7. epig.2. ad Pontilianum.

Cur non mitto meos tibi, Pontiliane, libellos?
Ne mihi tu mittas, Pontiliane, tuos.

Crux enim eſt doctis indoctos vel legere, vel audire libros; ita Catullus ad Licinium Caluum
Epig.14. teſtatur, cùm ſibi malos queritur miſſos eſſe poëtas. alibique de oratione plena venenis.

De Pompeio, & Pompei filiis.

LXXV. LXXI.

Pompeios iuuenes Aſia, atq; Europa, ſed ipſum
Terra tegit Libyes: ſi tamen vlla tegit.
Quid mirum toto ſi ſpargitur orbe? iacere
Vno non poterat tanta ruina loco.

Vt de Craſſo, Pompeio, Cæſare Petronius Satyr. Cn. Pompeius Sextus Pom. Pompei Magni filij.

Nobile elogium Pompei, & filiorum. Pompeius de tribus orbis partibus triumpharat, vt eſt apud Cic. in oratione Maniliana, & centum propè hiſtoricos. Non potuit ergo niſi in ſua, vel omnino nulla terra ſepeliri. Ita viuus & mortuus orbem terrarum occupauit. Pompeios ivvenes) Cn. Pompeium natu maiorem, & Sextum Pomp. quos Cæſar ipſe ægrè ad Mundam ſuperauit. Plutarchus in Cæſ. Hirtius de bello Africano. Epitome Licij. Suetonius in Iulio. Strabo lib.3. Asia) Sextus Mileti ab Antonianis militibus interceptus periit. Eſt Miletum ciuitas Aſiæ, vt his verbis tradit Strabo. ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Σέξτος ἐκ κορδύβης σωθεὶς, καὶ μικρὸν ἐν τοῖς ἴβηρσι πολεμήσας χρόνον, ὕστερον Σικελίαν ἀπέστησεν, εἶτ' ἐκπεσὼν ἐνθένδε εἰς τὴν ἀσίαν, ἁλοὺς ὑπὸ τῶν Ἀντωνίου στρατιωτῶν ἐν μιλήτῳ κατέστρεψε τὸν βίον. Evropa) Munda, vbi Cneus Cnei filius victus eſt, ciuitas Hiſpaniæ. Hiſpania autem in Europa. De interitu Cnei Pompei filij ſcribit Strabo lib.3. Plutarchus, & quos paullò antè teſtes laudaui. Sed ipsvm terra tegit Libyes: Si tamen vlla tegit) Ipſum Pompeium Magnum ad Peluſium quod in Libya (& Libya Africa eſt) ad Nili oſtium, quâ oppidum occurrit, occiſum, & ſepultum, de qua re dictum plus ſatis lib.3. epig.65. vbi varios, & ampliſsimos de morte Pompei teſtes produximus. Hic ex Spartiano in Adriano addo Pompei tumulum ab Adriano, cùm Peluſium veniſſet ex Arabia, magnificẽtius extructum. Extat & ipſius Adriani, in ſepulchrum Pompei, carmen.

Τῷ ναοῖς βρίθοντι πόσον σπάνις ἔπλετο τύμβου.
Oſſa viri magni tenui quam clauſa ſepulchro.

Merula τῷ βρίθοντι variè exponit, vel abundanti templis, vel cui extructa ſunt templa, vel cuius ſpoliis ornata templa. lege Brodæum lib.1. Anthol. Opſopæum ad eandem. Simile de Alexandri, & magnorum ducum ſepulchro in Append. Scal.

Quiſquis adhuc nondum Fortunæ mobile regnum,
Nec ſortem varias credis habere vices.
Aſpice Alexandri poſitum memorabile corpus,
Abſcondit tantum putris arena virum.
Iunxit magnorum caſus Fortuna virorum,
Hic paruo: nullo conditus ille loco eſt.
Ite nouas toto terras conquirite mundo,
Nempe manet magnos paruula terra duces.

Vide Petroniũ Arbitrum. Hinc oraculum Pompeio non intellectum, vt vitaret Caſsiũ.

Strabo Pompeium in monte Caſsio tumulum ait ſortitum lib.16. Caſsius, inquit, mons eſt aggeribus arenarum ſimilis, inque mare procurrens. ipſe aquarum inops. In eo Magni Pompei corpus iacet, & Iouis Caſsij eſt templum, nec procul inde Magnus iugulatus eſt. Idem tradidit Dio Caſsius, & Dio Nicæus. Si tamen vlla tegit) Quia tantum virum nulla tellus capere poteſt. Alludit ſimul ad hiſtoriam, diu enim inhumatus iacuit. vt Virgil. iacet ingens littore truncus. Non eſt inelegans Marij Molſæ epig.

Dux Pharia quamuis iaceas inhumatus arena,
Non ideo fati eſt ſæuior ira tui.
Indignum fuerat tellus tibi victa ſepulchrum,
Non decuit cælo te niſi Magne tegi.

Sed nobiliſsima de eodem Pompeio, & filiis extant in Appendice Scal. epigrammata, quæ huc transcriberem niſi liber in omnium manibus eſſet.

Ad

Ad Quinctum.

LXXII. LXXVI.

Qua legis cauſſâ nupſit tibi Lelia, Quincte,
Uxorem potes hanc dicere legitimam?

Heraldū vide.

Iocus eſt à notatione verbi legis, & legitima, in quibus ſimul eſt dubia oratio, propter legem Iuliam à Domitiano reuocatam, quâ adulteri puniebantur. Iuuenalis Sat. 1. *Legis Iuliæ capita Briſſonius recenſet.*

——qui tunc leges reuocarat amaras
Omnibus, atq; ipſis Veneri, Martiq; timendas.

Et:
——vbi nunc lex Iulia? dormis, &c.

Lelia erat adultera, & ne puniretur nupſit mœcho, vt poſſet dici legitima, quæ lege cogente hîc dicitur legitima, aliâs quæ communi iure nubit. Leliam ergo velut adulteram notat, vel vocat legitimam, vt lib. 6. e. 7. Theleſinam. *Briſſonium adi libro ſingulari ad legem Iuliā de adulteriis. Vbi plenè de his nuptiis contra leges legitimis.*

Quæ nubit toties, non nubit, adultera lege eſt,
Offendor mœcha ſimpliciore minus.

Ad Cinnam.

LXXIII. LXXVII.

Profecit poto Mithridates ſæpe veneno,
Toxica ne poſſent ſæua nocere ſibi;
Tu quoq; cauiſti cœnando tam malè ſemper,
Ne poſſes vnquam, Cinna, perire fame.

Iocus in Cinnam pauperem à comparatione Mithridatis, veneno adſueti, & Cinnæ fami. PROFECIT M. SAEPE POTO VENENO) Plinius lib. 25. cap. 2. *Vni ei* (Mithridati) *excogitatum quotidie venenum bibere, præſumptis remediis, vt conſuetudine ipſa innoxium fieret. Primò inuenta genera antidoti, ex quibus vnum etiam nomen eius retinet. Illius inuentum autumant ſanguinem anatum Ponticarum miſcere antidotis, quoniam veneno viuerent.* Hæc Plinius. Idem ferè Gellius lib. 17. ca. 16. è Lenæo Grammatico Pompei liberto litteris prodidit, qui addit ſuperioribus nec volentem Mithridatem veneno mori potuiſſe. *Quamobrem,* inquit, *poſtea cum prælio P. R. victus in vltima regni refugiſſet, & mori decreuiſſet, & venena violentiſſima feſtinandæ necis gratia fruſtra expertus eſſet, ſuo ſe ipſe gladio tranſegit. Huius regis antidotus præſtantiſſima, quæ Mithridatios vocatur.* An igitur fallitur Eutropius, qui veneno extinctum ſcribit lib. 6. *Mithridates,* Inquit, *cum vxore fugit, & duobus comitibus. Neq; multò pòſt, cùm in ſuos ſæuiret, pharmacis filij ſui inſtinctu, militum ſeditione coactus venenum hauſit. Hunc finem habuit Mithridates.* Contrà venit etiam Plutarchus in Pompeio, qui cum Gellio ſentit. Pſyllos venenum ſugere ſcribit Suetonius in Auguſto. Et Xiphilinus in eod. aliâs quoque Indorum gentes paſci veneno me legere memini. COENANDO MALE) Pulchrè iocatur in Furium, & Furij coniugem Catullus, quos ait vel ſilices comeſſe poſſe.

Ad Marullum.

LXXIV. LXXVIII.

Narratur bellè quidam dixiſſe, Marulle,
Qui te ferre oleum dixit in auriculam.

Triplicem inuenio verſus huiuſce enarrationem. prima eſt Domitij, qui dicit eum oleum in aure ferre, qui nolit alios audire, ſed ipſe ſemper loqui. Altera eſt adagiographorum, qui hominem rigida, & ſupina aure dicunt notari à poëta, id eſt, eum qui auerſetur audire, tracta metaphora à geſtu eorum, quibus aliquid infuſum eſt in aurem, vti ne effluat, aurem ſupinant, quem geſtum imitantur ij, qui vel faſtidiunt, vel auerſantur audire, quod moleſtum eſt. Græcum nō abludit, ἀν' οὖς ἔχων, ἀντὶ τοῦ ἄνω τὸ οὖς ἔχων, id eſt, aurem ſublimem habens. Poſtrema eorundem, qui non negant hoc verbi in aſſentatores conuenire. Sed legendum docent, QVI TE FERRE OLEVM DIXIT IN AVRICVLAM) non auricula. Colaces enim dum potentioribus placita narrant, quaſi oleum auribus inferunt, & inſtillant. oleum enim lenit illum ſenſum, & alicubi læſum curat. qua ratione Marullum adulatorem vocat, priore ſenſu, & primo auerſantem, & faſtidientem aliorum dicta. placet de adulatione accipere, mediam tamen ſententiam non reiicio.

Ad

† *Toranium.*

Ad † Turanium.

LXXIX. LXXV.

Si triſti domicœnio laboras,
Turani, potes eſurire mecum.
*Non deerunt tibi, * ſi ſoles προπίνειν,*
Viles Cappadocæ, grauesq́; porri,
Diuiſis cybium latebit ouis.
*Ponetur digitis tenendus * vnctis*
Nigra coliculus virens patella,
Algentem modò qui reliquit hortum;
Et pultem niueam premens botellus,
Et pallens faba cum rubente lardo.
Menſæ munera ſi voles ſecundæ,
Marcentes tibi porrigentur vuæ,
Et nomen pira quæ ferunt Syrorum,
Et quas docta Neapolis creauit,
Lento caſtaneæ vapore toſtæ,
Vinum tu facies bonum bibendo.
Poſt hæc omnia, fortè ſi mouebit
Bacchus, quam ſolet, eſuritionem,
Succurrent tibi nobiles oliuæ,
Piceni modò quas tulère rami,
Et feruens cicer, & tepens lupinus,
Parua eſt cœnula, quis poteſt negare?
Sed finges nihil, audieſue fictum,
Et vultu placido tuo recumbes,
Nec craſſum dominus leget volumen,

* * *

*Sed, quod non graue ſit, nec * infacetum.*
Parui tibia condyli ſonabit.
*Hæc eſt cœnula, * Claudiam ſequêris?*
*† Quam nobis cupis eſſe * turpiorem.*

* *ſeſsiles propinquæ. Merula. al. ſi ſoles propinqus. malè.*
* *Vſtis.*
* *inſicetum.*
* *Claudium.*
* *Credo iam.*
† *Quem.*
* *V. ſu priorem, melius.*
Fratrem vocat l. 9.
† *ſi ſoles προπίνειν.*

Turanij nomen verum eſt, ad quem epiſtola Martialis lib. 9. Aue mi Turani, &c. ſingularis fuit poëtæ amicus, quem & fratrem appellat. De Turanio altero Mangone Suet. & Plinius. TRISTI DOMICŒNIO) non quod Turanius pauper, ſed quod domi ſine familiarium affatu, & vſu, triſtiùs quàm inter ſodales cœnaturus eſſet. Eſt ſermo iucundus amicorum ſuauiſsimum cibi cõdimentum. DOMICŒNIVM) noua vox, & lepidè ficta à Domi, & cœno, domicœnium, vt veteres teſtudinem dixère domiportã, à domi, & porto. ESVRIRE MECVM) frugali menſa, paratili, terreſtriq́ue contentus. NON DEERVNT TIBI † SESSILES PROPINQVAE) Domitius legit, non deerunt tibi, ſi ſoles προπίνειν. Merula, ſeſsiles propinquæ, id eſt, lactucæ. *Non de cibo*, inquit, *Merula, propinare dicitur, ſed de potu. Præterea, quis vidit vnquam herbas propinari, & in principio cœnæ?* Ego tametſi à Merula ſto, quâ lectionem illam ſeſsiles propinquæ, ita enim ſcribendum iudico, quâ reprehenſionem tamen illius προπίνειν diſcedo, verbum enim propino apud Latinos non de potione tantũ, ſed cibo etiam vſurpatum reperio. Iulius Capitolinus in M. Antonio. Vt parte cultri veneno lita vuluam inciderit, venenatam partem fratri edendam propinans. En quid clarius, de cibo etiam propi-

propinate dici? Ab hoc vſu tranſlatè dixit Terentius in Eunucho. Hunc ego vobis edendum, & videndum propino. SI SOLES προπίνειν) Domitius ita legit, & προπίνειν exponit, prægustare. rectè ſi ad promulſidem & pocula; malè, ſi ad lactucas, vt tamen poëtæ verba cogunt. cibi non propinantur. Nec eſt exemplum apud Græcos, vbi τὸ προπίνειν ad cibum referatur, aut ſi quis legiſti, profer, viciſti. Sequor igitur Merulam & lego,

Non deerunt tibi ſeſſiles propinqua.

Seſſiles autem propinquæ ſunt lactucæ vulgares in vrbanis hortis vbique obuiæ. Plinius hoc genus lactucæ vocat laconicum, & capitatum, nos libr.3. epig.47. ad illum verſum, Et vtrumque porrum, ſeſſileſque lactucas, paullò pleniùs. de ſeſſili lactuca in Priapæis, & noſter alibi lactucam ſedentem appellat. Dioſcorides triplex item genus recenſet, ſatiuum, ſilueſtre, & floridum. lib.2.c.129.& 130. & Stuckius lib.2. Conuiual.c.1. VILES CAPPADOCAE) à copia lactis lactucæ. Cappadocæ rectè legi puto, quanquã alij cappadoces. Sic enim & Columella loquitur.

Cappadocumq́; premit ferali menſe lupercm.

Eſt & apud Plinium lib.19.c.7. mentio cappadocarum. *Diligentiores*, inquit, *plura genera faciunt* (lactucarum) *purpureas, criſpas, cappadocas, Græcas.* Idem eodem capite. *Et ecce cùm maximè cœpit irrepere ſatiuis admodum probata, quæ Cæcilia vocatur ſilio cappadoca, niſi criſpum, latiumq́; eſſet.* Iunius eaſdem facit Græcas, criſpas, cappadocas. Plinius verò diſtinguit. GRAVESQVE PORRI) odoréne graues, an decoctione ſtomachi? ſtomacho enim aduerſari dicit lib.2.cap.143. Dioſcorides. Et Plinius, quod mirèris, tradit lib.19.cap.6. Melam equeſtris ordinis reum, ex procuratione à Tiberio principe accerſitum in ſumma deſperatione ſucco porri ad trium denariorum argẽteorum pondus hauſto, confeſtim expiraſſe ſine cruciatu. Vnde intelligis quàm grauem habeat ſuccum. DIVISIS CYBIVM LATEBIT OVIS) Cybium eſt piſcis genus, & cibi, de piſce loquitur poëta lib. 11.epig.32.

Et caudam cybij, breueſq́; mænas.

De genere cibi ex cybio hoc loco, & Plinius lib.9.c.15. Pelamides in apoſectos particulatim conſectæ in genera cybiorum diſpartiuntur. Et lib.32.c.11. Ab iis Mæolici cybium ita vocatur conciſum pelamis, quæ poſt quadraginta dies in Ponto in Mæotim reuertitur, lege Oppianum de pelamidibus. nos diximus lib.13. Athenæus lib.3.cap.19. *Quid dicimus? nam cybium triobolo qui vendidiſſe nititur, nihil facit. Iceſius pelamidas magna ait eſſe cybia. Poſidippus in translato, & Euthydemus*, delcanum, ait in libro de ſalſamentis, hunc piſcem dictum eſſe à Delcone fluuio in quo capitur, qui inter ſalſamenta poſitus plurimum confert ſtomacho. plura ibid. Eſt ergo cybium genus cibi ex ouis fractis, in quæ pelamides, vel lacerti, vel caſeus cum poſca inferebantur hoc ferè modo, vt ex Plantinio lib.9. de tuenda valetudine diſco. *Oua recentia cocta, & durata ablatis putaminibus modicè ſecantur, ita vt albamentum non comminuatur. Exemptis vitellis induntur parati, & confecti minutim piſciculi, ſeu lacerti, ſeu caſeus cum poſca cum aliis condimentis, ruſumq́; oua albumine clauduntur, & friguntur.* quanquam Platina non faciat mentionem piſcium, aut lacertorum. facit tamen Martialis libro 1. epigrammat.48.

Secta coronabunt rotatos oua lacertos.

Ambiguè loquitur lib.11.c.28. vel duo fruſta rogas cybij, an ibi cybium piſcem in duas diuiſum partes, an ouum ſectum intelligam, malim piſcem. PONETVR DIGITIS TENENDVS *VSTIS, NIGRA COLICVLVS VIRENS PATELLA) Coliculus, ſeu cauliculus à caulibus dictus braſſica eſt interior pars reſecta à caule, ita vt thyrſus ipſe ſit braſſica, caulis coliculus, lege quæ lib.13.e.17. diximus ad verſum illum, * Vnctis Lipſius

Ne tibi pallentes moueant faſtidia caules,
Nitrata viridis braſſica fiat aquâ.

Sæpè braſſica, & cauliculi pro eodem ſumuntur. Cæterùm Lipſius putat legendum vnctis, propter infuſum caulibus oleum, cui non repugno. ET PVLTEM NIVEAM PREMENS BOTELLVS) De pultibus ſcribit culinæ dictator Apicius lib.5. c.1. vbi plura genera enumerat. Pultem Iulianam, ex alica, pultem ænogari, pulticulam traſtogalam, & alias. NIVEAM) nempe ex alica ſectam. alicæ autem farinæ candidiſsima. BOTELLVS) Et hunc lib.2.c.5. deſcribit Apicius. *Botellum ſic facies ex oui vitellis coctis, nucleis pineis conciſis, quibus cepam, & porrum conciſum, thusq́; crudum admiſcebis cum pipere modico, atque ita inteſtinum farcies, adiectoq́; liquamine, & vino decoquas.* Vnde intelligis botellum genus farciminis fuiſſe, ſine carnibus tamen. Botulum tamen Tertullianus Apolog. contra gentes, vocat ſanguine diſtentum, vti hodie nos eiſdem veſcimur, quibus veteres Chriſtiani ita abſtinebant, vt ſanguinem prius ſuum profunderent, quàm alienum ſuffocatum deguſtarent. Apud Athenæum quoque botellum ſanguine farctum, nobis ein Blutwurſt. PREMENS) Vna inferebatur botellus pulti impoſitus. plura lib.13. ET PALLENS FABA CVM RVBENTE LARDO) fabarum, & fabaciorum apparatum lege apud Apicium lib.5.c.6. & Platinam lib.7. hîc non intelligo fabam fractã, ſed freſam. rubens crediderim vetus dici, & fumo duratum laridum. MENSAE MVNERA SI VOLES SECVNDAE) Caput cœnæ audiuiſti, accipe bellaria. menſæ ſecundæ apud nos cum caſeo apponuntur, à quo etiam nomen habent. Trag den Käß auff.

MAR-

Marcentes vvae) matnræ,eoque optimæ,vt vinà marcida,quæ laudat Papinius ſilua prima in Calendis Decembribus,de donis Domitiani.

Illi marcida vina larginntnr.

Et nomen ptra, qvae fervnt Strorvm) Et pyra Syra,id eſt,ex Syria allata. Plin. lib.15.c.15. Proxima iis Falerna, à potu, quoniam tanta vis ſncci abundat. Lactea hæc vocantur,in iiſque alia colore nigro donantur Syriæ. Et qvas docta Neapolis creavit, Lento castansae vapore tostas) Caſtaneæ,nuces Neapolitanæ laudantur poëtæ. Diphilus caſtaneas, ſardieas glandes appellauit, torrentur,elixanturqne. res peruulgata. Docta Neapolis) Neapolis ciuitas eſt Cumanorum,habitarunt illam olim Græci Chalcidenſes,Bithecnſi, Athenienſes,fnêre ibidem gymnaſia litteraria epheborum, cœtua,enriæ, quinqnatria ibidem celebrabantur. hinc docta Martiali, cui fauet Strabo lib.5. Eadem Parthenope dicta à Parthenopes monumento, quæ fuit vna Sirenarum. Vinvm tv faciea bonvm bibendo) Si egregiè potaris, putabo tibi ſapere, quod mihi parum ſapit. Post haac omnia forte si movsbet Bacchvs, qvam solet esvritionsm) Bibebant veteres certa, & prana vini genera, quæ τεςτίας, ſine ἀντεςτίας. qnaſi euerſores appellabant,vt vomitu purgarent ſtomachum,quò maior eſſet edundi,bibendique appetentia,quam orexin Iuuenalis Sat.7. vocat,vbi hunc edendi morem Romanis his verſibus obiicit.

—— tandem illa venit rubicundula totum
Oenophorum ſitiens plenâ qnod tenditur vrnâ.

Admotum pedibns (ſimile vinum interpretatur) de qno ſextarius alter. Dncitur ante cibum rabidam facturus orexin,&c. Seneca. *Vomnnt vt edant, ednnt vt vomant.* Et: *Non minus potant* (mulieres) *& oleo,& mero viros prouocant. Æquè inuitis ingeſta viſceribus per os reddunt,& vinum omne vomitu remitennt.* Et Martialis noſter.

Non cœnat prius,aut recumbit,
Qnàm ſeptem vomuit decnnces.

Factitabant hoc & ante,& poſt cœnam,vt ex hoc quem modò expoſuimus verſu liqnere vides, Poſt hæc omnia fortè ſi mouebit Bacchus,&c. lege Mercurial. Var.lib.1.c.7. Stuckium lib.3. c.11. Nobilss olivae) De olinis, Picenis memineria dictum lib.1.c.44. & lib.13. ad illum verſum.

Hæc,quæ Picenis venit ſnbductà trapetis,
Incboat,atq; eadem finit oliuæ dapes.

Athenæus lib.2.c.14. Et fervens cicer) De natura, & generibns cicerum Athenæus lib.2.c.13. Plinins, Dioſcorides,& alij. De lupinis qnod genus fabæ eſt,vt cicer genus piſi feruens, ab igne coctum exponit Domitius. fortè poëta reſpexit non ad ignem foci, ſed naturam ciceris feruidam. Diphilns enim apnd Athenæum *ciceres*, inquit, *difficilè eſt digerere, combnrunt, vrinam mouent,& ſunt vitioſi.* memini dicere de cicere lib.1.c.42. ad illnm verſum, vendit qui madidum cicer coronæ. Tepens lvpinvs) aqua maceratus. Parva est cœnvla, qvis potest negare? sed finges nihil, avdiesve fictvm, Nec Crassvm,&c. Parua cœna eſt, ſed iucunda,& ſincera inter ſinceros amicos, vbi nihil ſit opus, vel ob timorem delatorum fingere, vel fictum audire. Nec moleſtus ero longo volnmine legendo inter menſam. Sic lib.10.

Accedent ſine felle ioci,nec manè timenda
Libertas,& nil qnod tacuiſſe velis.
De Praſino conuiua meus,Venetoq; loquetur,
Nec facient qnenquam pocula noſtra reum.

Lucianus. τὸν δ' ἀνταγεῖν,&c. Vos cœna leges non ignoratis amici: Fas hodie leges ferre ſit, Aule, monas: Nemo poëta canet recubans, nec lite moleſtus Grammaticâ nobis, nec tibi nos erimus.

Sed qvod non grave sit, nec infacetvm, Parvt tibia Condtli sonabit) Tibicinem, aut tibicinam audies canentem. condyli, id eſt, foraminis ſimilitudo ab anulo ducta, quem condylns ſignificat. Condylus propriè eſt nodus in digitis incurnis extans. tres condylos ſingnli habent digiti præter pollicem. lege Rhodiginnm lib.4.c.3. copioſè de condylis diſputantem. Haac est cœnvla, Clavdiam seqveris, Qvam nobis cvpias esse tv priorem) Hæc,inquit, eſt noſtra cœna, qnam tu tamen tuæ Clandiæ, qnam amas, poſthabebis,& potius apnd illam cœnabis, quam plns nobis amas. Videtnr poëta per litterarum vicinitatem velle etiam inſinnare, cœnam illam Clandiam fore turpiorem, quâ cupiat Turannius, poëtæ verò honeſtiorem, in qua nulla futnra ſit Claudia amica. Qui legit pro, Clandiam, credo iam, non placet, à verbis, & à ſenſu recedens.

* * *

In

In Zoilum.

LXXVI. LXXX.

Vndecies vna ſurrexti, Zoile, cœna;
Et mutata tibi eſt ſynthesis vndecies:
Sudor inhæreret madida ne veſte retentus,
Et laxam tenuis læderet aura cutem.
Quare ego non ſudo, qui tecum, Zoile, cœno?
Frigus enim magnum ſynthesis vna facit.

Zoilum veſtium oſtentatorem exagitat. VNDECIES SVRREXTI) mutandæ veſtis cauſſa, cùm te ſudore perfuſum fingeres. SYNTHESIS) veſtis cœnatoria, qua domi, non foris vtebantur. nos de hac plura lib. 14. epig. 1. NE SVDOR INHAERERET SYNTHESI) ne ſudore imbuta ſynthesis accedente vento læderet corpus præpingue, & obeſum. Ita enim intelligo laxam cutem, diſtentam, & turgentem. QVARE EGO NON SVDO, QVI TECVM ZOILE CŒNO? FRIGVS ENIM MAGNVM SYNTHESIS VNA FACIT) Vel hinc tua apparet vanitas oſtentationis, quod ſolus tu ſudes, cæteri frigeant, ſunt enim, vt ego, vna cœnatoria contenti, neque laudem in copia veſtium, vt tu, quærunt, qui te fingis ſudare, vt poſsis mutare veſtem, & conuiuis copiam tuarum veſtium oſtendere. Eiuſdem eundem morbum deſcribit lib. 1. e. 16.

Zoilus ægrotat faciunt hanc ſtragula febrem, &c.

Dein concludit. *Vis fieri ſanus? ſtragula ſume mea.*

Ita hic, vis abſtergere ſudorem Zoile, & frigere, tolle ſex tuas ſyntheſes, & ſume vnicam.

Ad Seuerum.

LXXVII. LXXXI.

Non totam mihi ſi vacabis horam,
Dones, & licet imputes, Seuere,
Dum noſtras legis, exigiſque nugas;
Durum eſt perdere ferias: rogamus,
Iacturam patiaris hanc, feraſque.
Quod ſi legeris ipſa cum diſerto,
(Sed numquid ſumus improbi) Secundo,
Plus multò tibi debiturus hic eſt,
Quàm debet domino ſuo libellus.
Nam ſecurus erit, nec inquieta
Laſsi marmora Siſyphi videbit,
Quem cenſoria cum meo Seuero
Docti lima momorderit Secundi.

Librum Seuero cenſendum mittit, quem immortalem futurum dicit à Seueri, & Secundi caſtigatione prodeuntem. Ordo verborum eſt. Seuere, ſi vacabis; non totam horam mihi dones, & imputes, id eſt, da libello legendo ſemihoram aliquam. EXIGISQVE) ad examen, & trutinam iudicij caſtigas. DVRVM EST PERDERE FERIAS) Hæc Seuerum facit obiicientem. ergòne tua cauſſa perdam meipſum, & non remittam animum per ferias, & otia noſtra. ROGAMVS IACTVRAM PATIARIS HANC, FERASQVE) Verum eſt perdes tu quidem ferias, ſed rogo perde noſtra cauſſa ſemihorulam. QVOD SI LEGERIS IPSA CVM DISERTO (SED NVMQVID SVMVS IMPROBI?) SECVNDO) Sed non ſum impudens, quod hoc petam abs te, vt meas legas nugas, cùm tu grauioribus ſis diſtrictus. CVM DISERTO SECVNDO) Quis hic Secundus, an ille de quo lib. 1. e. 2.

Libertum, docti Lucenſis quære Secundum.

An Plinius Iunior cui nomen Secundus. Et paſsim Secundus audiebat potius quàm Plinius.

k

nius. quod epiſtolæ Traiani Imperatoris oſtendunt, in quibus Traiano ſemper chariſsimus Secundus appellatur. auget coniecturam noſtram, quod nominet diſertum, erat enim æui ſui primus, & Ciceronis admodum ſtudioſus, & libri ipſi loquuntur. Vocat eundem diſertum lib. 10. epig. 19.

Sed ne tempore non tuo diſertam
Pulſes ebria ianuam, videto.

Plvs mvlto tibi debitvrvs hic est, Qvam debet domino svo libellvs) Vide quanti faciat poëta limam, & caſtigationes doctorum. Idem certè Venuſinus, in arte poëtica docet, cùm eos perire dicit, qui monenti Orbilio non obtemperant. Marmora Sisyphi) æternabit, non adibit infernæ flumina Lethes. non thus, non tineas, non ſcombros metuet. Lima censoria) elegans metaphora, lima impolitum caſtigat, politque ferrum, iudicium eruditorum malè tornatos verſus. Momorderit) Nam & limæ ſui dentes, & ſtilo acumen.

Ad Æmilianum.

LXXXII. LXXVIII.

Semper eris pauper, ſi pauper es, Æmiliane.
Dantur opes nullis nunc, niſi diuitibus.

Idem queritur Iuuenalis Sat. 3. cùm de Codro paupere, & Arturo diuite in hæc verba ſcribit.

——vltimus autem
Ærumnæ cumulus, quod nudum, & fruſta rogantem
Nemo cibo, nemo hoſpitio, tectoq; iuuabit.
Si magna Arturi cecidit domus, horrida mater,
Pullati proceres, differt vadimonia prætor,
Tum gemimus caſus verbis, tunc odimus ignem,
Ardet adhuc, & iam occurrit qui marmora donet,
Conferat impenſas, & quæ ſequuntur.

Idem queritur Sat. 1.

——expectent ergo Tribuni,
Vincant diuitiæ, ſano nec cedat honori.

In Gaurum.

LXXXIII. LXXIX.

Quid promittebas mihi millia, Gaure, ducenta
Si dare non poteras millia, Gaure, decem?
** An potes, & non vis? rogo non eſt turpius iſtud?*
** I, tibi diſpereas, Gaure: puſillus homo es.*

*An potes, & nō vis rogo? nō eſt turpius iſtud? Si tibi: diſpereas, Gaure, etc Lipſius li. 1. c. 5. * V. ſi tibi deſperas. Sic tibi? Diſpereas, Heraldus.*

Auarum carpit Gaurum, qui cum poëtæ ducenta millia LL.S. in fœnus promiſiſſet, petenti nec decem millia credere voluit. Dvcenta) quinque millia Philippæorum. Decem) HS. ducentos quinquagenos Philippæos. An potes, et non vis? rogo non est tvrpivs istvd? I, tibi dispereas Gavre, pvsillvs homo es) Poteram, inquit Gaurus, ſed nolebam, verebar enim ne non redderes vel ſortem, vel fœnus, vel neutrum. Alij putant gratis mutua petiiſſe poëtam decem millia. Si poteras, inquit poëta, & nolebas, cur es pollicitus, non eſt hoc turpius, quàm ſi mihi petenti ſtatim à principio negaſſes, aut nihil petenti, nihil pollicitus eſſes. I, tibi dispereas) imprecatio ſolennis, vt lib. 1. e. 40.

Diſperéam ſi non hic Decianus erit.

Et lib. 2. e. 69. Si non mentiris Claſsice diſpeream. aliiſque libris. Senſus eſt totius carminis. I, Gaure in malam rem cum tuis opibus, ſordidus homo es, & anguſti, puſilliqúe pectoris, illiberalis, qui plus amas aurum quàm nominis immortalitatem, & liberalitatis. diſpereas ergo, & pereas ignobilis, incelebris, illaudatus, ignotus. Non ignoro verſum hunc aliter interpungi à ſagaciſsimo Lipſio. Ita enim legit. An potes, et non vis rogo? non est tvrpivs istvd? Si tibi, dispereas Gavre: pvsillvs homo es) Sed, ſi quid de genio carminis huius poëtæ poſſum exiſtimare, non eſt hæc interpunctio ex facilitate, & numero Martialis.

* * *

In

In Dindymum.

LXXX. LXXXIV.

Inſequeris, fugio; fugis, inſequor; hæc mihi mens eſt:
Velle tuum nolo, Dindyme, nolle volo.

Suam, & Dindymi voluntates, & naturas diuerſas, & aduerſarias eſſe rotundiſsimo carmine docet. Quicquid tu vis nolo, quicquid non vis, volo. Paullò aliter habet illud eiuſdem in eum, qui ipſe ex diuerſis, vt Catilina apud Cic. erat compoſitus.

Difficilis, facilis, iucundus, acerbus es idem:
Nec poſſum tecum viuere, nec ſine te.

Et in Diadum. *Conſequar hoc, vt me nec timeas, nec ames.*

Illud inſequeris, fugio; videtur ex Theocrito expreſſum, qui ſic de gloria.

Ἡ φεύγει φιλέοντα, καὶ οὐ φιλέοντα διώκει.
Quærentes fugit, & fugientes gloria quærit.

Ad Gallam.

LXXXI. LXXXV.

Jam triſtis, nucibus puer relictis,
Clamoſo reuocatur à magiſtro.
Et blando malè proditur fritillo,
Arcana modò raptus è popina,
Ædilem rogat vdus aleator.
Saturnalia tranſiêre tota,
Nec munuſcula parua, nec minora
*Miſiſti mihi, Galla, * quæ ſolebas.* * q. quàm!
Sanè ſic abeat meus December.
*Scis certè puto * veſtra iam venire* * q. noſtra.
Saturnalia, Martias Kalendas,
Tunc reddam tibi, Galla, quod dediſti.

Queritur nil ſibi Xeniorum à Galla miſſum Saturnalibus, ſe tantundem Gallæ remiſſurum Martialibus. NVCIBVS RELICTIS) nucum ludus puerorum Romanorum proprius, vt hodie Germanorum, quem vti & talum Saturnalibus exercebant. Quibus finitis reuocabantur à magiſtris, & pædagogis ad officium diſcendi. Plinius lib. 8. epiſt. 7. Vnde vetus adagium, nuces relinquere, nuces abiicere, nuces intermittere, id eſt, à nugis, & apinis ad res ſerias cogitationes ſuas conuertere. Perſius,

—— & nucibus facimus quæcunque relictis
Cùm ſapimus patruos ——

Ita ſponſus apud Catullum, & Virgilium ſpargit, & abiicit nuces, veluti iam in virorum adſcriptus cenſum. Contra nucibus indulgere, ad nuces redire, repueraſcere eſt. Genera porrò ludorum quatuor ferè, aut quinque, imò ſex enumerat, & deſcribit auctor de Nuce.

Has puer aut certo rectas dilaminat ictu, Dilaminat lego, nō dilamat.
Aut pronas digito bíúe, ſemelúe petit.
Quattuor in nucibus non amplius alea tota eſt,
Cùm ſibi ſuppoſitis additur vna tribus.
Per tabulæ cliuum labi iubet altera, & optat
Tangat vt è multis qualibet vna ſuam.
Eſt etiam par ſit numerus qui dicat, an impar,
Vt diuinatas auferat augur opes.
Fit quoque de creta, qualem cæleſte figura Δ
Sidus, & in Græcis littera quarta gerit.
Hæc vbi diſtincta eſt gradibus, quæ conſtitit intus
Quot tetigit virga, tot capit ipſa nuces.

Vas quoq; ſæpe cauum ſpacio diſtante locatur,
In quod miſſa leui nux cadat vna manu.

De hoc nucum ludo ſæpiuſculè noſter Martialis lib.1.3.5.14.&c. Et blando male pró- ditvs fritillo, Arcano modo raptvs e popina, Aedilem rogat vdvs a- leator) Saturnalibus concedebatur iuuenibus, viriſque, cæteris vetita temporibus. Horatius lib.3.car.

Seneca de beata vita c.8. Suet. Auguſto c.7. Mart.14.

Seu græco iubeat trocho,
Siue malis vetita legibus alea.

Adi Iureconſultos, & Alexandrum lib.3.cap.21. Aleator, qui ludit alea, vdus, vino madens. Fritillo) pyrgus, turricula, ex qua mittebantur teſſeræ, vel tali. lege lib.13. epig.1. ad illum verſum,

Lucianus in Saturno quem Heraldus adducit.

Hæc mihi charta nuces, hæc eſt mihi charta fritillus.

Vbi fritillum excuſsimus. Arcano) Poſt Saturnalia palam nefas erat ludere. clam ſi deprehenſi ab ædilibus fuiſſent, puniebantur. Satvrnalia tota) ſeptem dierũ, apud Lipſium reperies, quot dies, & quando ſeptem, quinque, & pauciores occuparint. Martias Calendas) nihil, inquit, miſiſti mihi noſtris Saturnalibus, nihil tibi mittam veſtris, id eſt, fœmineis. Saturnalia enim quaſi virorum erant, Calendæ Martiæ fœminarum. Macrobius lib.1.c.12. *Et ſeruis cœnas apponebant matronæ, vt domini Saturnalibus, mittebantur à viris dona fœminis.* Tranquillus Veſpaſ. *Sicut Saturnalibus dabat viris apophoreta, ita & Calendis Martij fœminis.* Horatius lib.3.car. Ode octaua,

Solinum conſule ca.3. Ouid. 5. Faſt. Porphyr. ad Hor. Eo die Iunonis Lucinæ ædes coli cæpta Vel quod pax inter Rom. & Sabi.eo die facta.

Martiis celebs quid agam Calendis.

Iuuenalis ergo rectè fœmineas Sat.9. vocat has calendas. Tibullus lib.3.

Et vaga nunc certa diſcurrunt vndiq; pompa,
Perq; vias vrbis munera, perq; domos.

Quibus hi teſtes non ſatisfaciunt, plures audiant apud Lambinum ad lib.3. Hor. Od.8. qui rem totam exponit. Et Leuinum Torrentium ad eundem locum. Reddam) nihil.

MAT-

MATTHÆI RADERI
AD
M. VAL. MARTIALIS
EPIG. LIBRVM SEXTVM
COMMENTARIVS.

I.

Sextus mittitur hic tibi libellus,
Jmprimis mihi chare Martialis:
Quem ſi terſeris aure diligenti,
Audebit minus anxius, tremensq́;
Magnas Cæſaris in manus venire.

AD Martialem, haud dubiè alterum à ſeipſo, mittit caſtigandum nouum libellum, vt exire ſecurius, & in manus Cæſaris venire poſsit. Ad hunc verò eundem Martialem eſt epigramma 21. lib. 5. Si tecum mihi chare Martialis. Quod ſanè ad ipſum poëtam, & auctorem referri non poteſt, quando dicit, *Iulium nempe.*

Nunc viuit ſibi neuter heu, &c.

Imo nec illud lib. 10. epig. 47. ad ſeipſum, ſed hunc ipſum Martialem amicum ſcriptum puto. Terseris) ad ſpongiam alludit, de qua ſuprà lib. 4. e. 10.

Curre, ſed inſtructum comitetur pumice librum
Spongia: muneribus conuenit illa meis.

Avre) ſi emendaueris curioſè, & accuratè, aure, iudicio, cenſura. Caesaris) Domitiani. Magnas manvs) ad potentiam refer, & imperium.

* De filio Domitiani.

** Ad Cæſarem.*

II. *III.*

*Naſcere Dardanio promiſſum * nomen Iulo* ** numen.*
Vera Deûm ſoboles, naſcere magne puer.
Cui pater æternas poſt ſæcula tradat habenas:
Quiq́; regas orbem cum ſeniore ſenex.
Jpſa tibi niueo trahet aurea pollice fila
Et totam Phryxi Julia nebit ouem.

Genethliacum eſt de filio Domitiani, cuius meminit Suetonius cap. 3. *Deinde vxorem ſuam Domitiam, ex qua in ſecundo ſuo conſulatu filium tulerat, repudiauit.* Sed hic filius obiit infans, & à patre conſecratus eſt, vt Papinius ſcribit, & Domitiæ nummi, * quibus illa diui Cæſaris mater inſcribitur, oſtendunt. lege Læuin. Torrentium ad cap. 3. Sueton. in Domitiano. Non ignoro quid hoc loci Domitius. qui à poëta hîc non illum Domitiæ filium, ſed Iuliæ neptis fœtum adhuc vtero clauſum appellari dicit, argumentum eius eſt, quod ſecundo Domitiani conſulatu filium Domitiæ ſuſceperit, quo tempore nondum erat Imperator. Sed ego cum Læuino iudico; Nam cùm Iuliam Domitianus coëgerit conceptum abigere, vt Sueton. teſtatur cap. 22. vbi & Iuliam ex ea re mortuam affirmat, dubio procul noluit & filium naſ-i, multò minus prædicari publico carmine. Deinde ſi de grauida loquitur Martialis, tam catus erat vates, vt

** Adolphi Occonis numiſmata inſpice p. 186. edit. 2.*

marem futurum ſciret? Quod attinet ad conſulatum ſecundum, nihil intereſt, etiamſi tum non Auguſtus fuerit Domitianus, tamen iam erat Cæſar deſignatus, & conſulatum gerebat, quæ nomina non erant inania, nec ſine honore, & imperio. NASCERE DARDANIO PROMISSVM NOMEN IVLO. NASCERE) Naſcentem puerum alloquitur poëta, vel potius natum, & creſcentem, ſicut ſtirpem dicimus naſci, dum creſcit. Virgil. Ecl. 4.

Tu modò naſcenti puero———

Caſta faue Lucina———

Iam natum Pollionis filium alloquitur. nam ipſe mox Virgilius eadem Ecl.

Incipe parue puer riſu cognoſcere matrem.

DARDANIO IVLO PROMISSVM NOMEN) alludit ad Virgilianum verſum 1. Aen.

Naſcetur pulchra Troianus origine Cæſar, &c.

Iulius à magno demiſſum nomen Iulo.

DARDANIO) Troiano à Dardano. lege Seruium ad Virgil. VERA DEVM SOBOLES) Virgilius Ecl. 4.

Chara, ſeu clara Deûm ſoboles, magni Iouis incrementum.

Quia Domitiani filius, quem & mortuum poſtea conſecrauit. NASCERE MAGNE PVER) Iteratio qualis apud eundem, & frequentior,

Rumpitur inuidia quidam chariſſime Iuli, &c.

Vim habet, & ſignificat deſiderium poëtæ, & vota ardentia. CVI PATER ÆTERNAS POST SECVLA TRADAT HABENAS) Sic Ouid. lib. 2. Triſtium, vnde videtur (QVIQVE REGAS ORBEM CVM SENIORE SENEX) expreſſum,

Soſpite ſic te ſit natus quoque ſoſpes, & olim

Imperium regat hoc cum ſeniore ſenex.

IPSA TIBI NIVEO TRAHET AVREA POLLICE FILA, ET TOTAM PHRYXI IVLIA NEBIT OVEM) Cur Iulia? quia Domitianus patruus Iuliæ, quam amabat. Iulia ergo Domitiani filium non poterat non, vtpote patrui ſanguinem, amare, ſiue amarit, ſiue oderit, hoc poëta ex decoro fingit. IPSA IVLIA) Neptis Domitiani, Titi filia. NEBIT TIBI FILA AVREA) alludit ad diſciplinam Hetruſcorum. Vt Virgilius Ecl. 4.

Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti

Murice iam croceo mutabit vellera luto.

Ad quem verſum ita Germanus Valens. *Videtur quibuſdam ad Hetruſcorum diſciplinam reſpexiſſe, & tali εὐφημισμῷ Pollioni, vel Auguſto Imperium augurari, & promittere. Thuſcorum ſiquidem libris tradebatur, hoc animal inſolito colore indutum protendere imperatori omnium rerum cum felicitate largitatem.* Et in Paralipomenis ad eandem Ecl. ex Domitio, & Seneca, idem docet. Aurea penſa ſunt felicia Parcarum omina, Petronius de Trimalcione beato, Præſto erat Fortuna cornu abundanti copioſa, & tres Parcæ aurea penſa torquentes. Sidonius 15.

———probat Atropos omen

Fuluaque concordes iunxerunt fila ſorores,

NIVEO POLLICE) Seneca de Nerone.

Aurea formoſo deſcendunt pollice fila.

Sententia carminis eſt, Iulia quaſi Dea Parcarum loco tibi naſcenti, natoque nebit felicia vitæ ſtamina, & aurea fila, totumque vellus aureum, hoc meram felicitatem. Parcarum ſingulis in lucem prodeuntibus vitæ fata nentiũ fabulam lege apud Natal. Com. lib. 3. c. 6. vbi accuratè de ea re diſputat. Vt Achilli neuerint fortunã, & caſum, & occaſum lege apud Catullũ in Epithalamio Theſeidis, & Theſei. ET TOTAM PHRVXI IVLIA NEBIT OVEM) pellem auratam nebit, πάγχρυσον δέρας, Euripides δέρας χρύσεον, & χρύσεον κῶας Orpheus, & Apollonius. OVEM) qua Phruxus mare traiecerat, Varro lib. 11. de re ruſtica, figmentum hoc ad pecudum caritatem refert, eius verba ſunt. De antiquis illuſtriſsimus quiſque paſtor erat, vt oſtendit Græca, & Latina lingua, & veteres poëtæ, qui alios vocant πολύαρνας; alios πολυμήλους, alios πολυβούτας; qui ipſas pecudes propter caritatem aureas habuiſſe pelles tradiderunt, vt Argis Atreus, quam ſibi Thieſtem ſubduxiſſe queritur; vt in Colchide Aeetes, ad cuius arietis pellem profecti regio genere dicuntur Argonautæ; vt in Libya ad Heſperidas aurea mala, id eſt, ſecundum antiquam conſuetudinem capras, & oues, quas Hercules ex Africa in Græciam exportauit. ea enim ſua voce Græci appellarunt μῆλα. Hæc Varro. Neque deſunt, qui vellus illud, libellum fuiſſe tradant, quo auri faciendi ratio contineretur.

Symonides in hymno in Neptunum χρυσόποια, purpurei illud coloris fuiſſe dixit, quod à marinis purpuris, in traiectione illa aſperſum fuiſſet.

Muretus in Catullum.

Adula-

Adulatorium.

Ad Cæſarem V.

III.

Cenſor maxime, principumq́ princeps,
Cùm tot iam tibi debeat triumphos,
Tot naſcentia templa, tot renata,
Tot ſpectacula, tot Deos, tot vrbes:
Plus debet tibi Roma, quòd pudica eſt.

Laudat Domitianum, quod legem Iuliam de ſtupris, & Scatiniam de impudicitia, & adulteris puniendis reuocarit, atque hiſtrionibus ſcenam interdixerit, pueros caſtrari à mangonibus vetuerit, virginum Veſtalium inceſta ſeuerè coërcuerit, &c. præfertque hanc Cæſaris laudem, & factum cæteris omnibus ſeu triumphis, ſeu templis. CENSOR MAXIME) nummmi veteres & inſcriptiones. Faſti. VIII. conſulatu cenſorem perpetuum ponunt. A.V.C.834. Olymp.215. anno 2. Chriſti 83. CENSOR) Quintilianum adi lib.4. prooemio; æquè ſeruiliter Domitiano adulantem atque Martialem intelliges. In Dionis epitome. *Adeò verò ſtultè elatus eſt, & inſolenter, vt conſul decem annos perpetuos, & cenſor quamdiu viueret primus, ſolusq́; ex priuatis ciuibus, atque imperatoribus deſignatus ſit.* Suetonius cap.8. *Suſceptâ morum correctione licentiam theatralem inhibuit.* Sed Iuuenalis minimè blanditur, cùm dicit Domitianum in aliis quidem, atque aliis crimina puniuiſſe, ſed aliis, quos amabat, peperciſſe. Criſpino nempe. ſic enim Sat.4. ——*& tamen alter*

Si feciſſet idem, caderet ſub iudice morum.
Nam quod turpe bonis Titio, Serióque, decebat
Criſpino.——

id eſt, Domitiano cenſore.

PRINCIPVMQVE PRINCEPS) Quia imperator, cui reges exterarum gentium ſtipendia ſoluebant. Epitheta Imperatorum Cæſarum, & Auguſtorum leges apud Smetium in ſyllabo inſcriptionum Principum princeps, id eſt, Maximus princeps, vt eſt in Inſcriptionibus. Apud barbaras gentes multi ſe reges regum, aut maximos reges appellarunt. Alexander Neap. lib.1. cap.28. Parthis diadema duplex ampliſsimum decus regum dicunt eſſe, quippe quorum reges magni, & regum reges habebantur. Plutarchus in Pompeio ſcribit, Pompeium noluiſſe Parthorum regem, appellare regum regem, vt à cæteris appellabatur. Suetonius in Cal. cap.5. Parthorum principem regum regem appellat. Et Parthorum rex Phraartes ad Auguſtum ſcribens regem ſe regum appellat, apud Dionem in Auguſto. Et Iulius Capitolinus Saporem Perſarum regem appellat regem regum. de quo etiam Marcellinus lib.17. ſcribit eum ad Conſtantium imperatorem ſcripſiſſe hoc titulo. *Rex regum Sapor, particeps ſiderum, & frater Solis, & Lunæ, Conſtantio fratri meo ſalutem pl. dico.* Idem teſtatur Trebellius Pollio de eodem. Et Diodorus Siculus lib.2. cap.1. de Simandro, & Seſoſtre Aegypti regibus. de eadem re Plinius lib.30. cap.1. Plutarchus in Lucullo. In Cyri ſepulchro hoc epitaphium inſcriptum erat,

Multo arrogantiores hodie Indi Reges in tabulis condēdis. Nicolaus N. in epiſtolis Indicis nuperis.

Cyrus ego Rex olim Regum conditus hîc ſum.

Cicero in epiſt. ad famil. lib.9. Agamemnonem regem regum appellat Homerum imitatus. Strabo lib.12. & 13. de Troianis Regibus, Tiraquellus. In Chriſtiana lege ſolus Deus Rex Regum & Dominus Dominantium appellatur. CVM TOT IAM TIBI DEBEAT TRIVMPHOS) Ex Dacis & Cattis geminam, & lauream ex Sarmatis. de quibus ſæpe iam ſuprà. TOT NASCENTIA TEMPLA, TOT RENATA) Tot noua, & ab integro ex fundamentis erecta, & tot renata, ſeu reſtituta. Suet. c.5. Eutr. lib.7. Caſsiod. in Chronicis. TOT SPECTACVLA) Suet. cap.4. ſpectacula magnifica aſsiduè, & ſumptuosè edidit non in amphitheatro modò, verùm etiam in circo. Vbi præter ſolennes bigarum, quadrigarumque curſus, &c. pleraq; habes lib.1. TOT DEOS) nouos, ſeipſum, & patrem, & Titum, & Iuliam. Antiquos Herculem, Iouem cuſtodem, Fortunam, Reducem, Ianum, &c. Xiphil. Suet. TOT VRBES) Dacorum & Cattorū, de quibus etiam triumphauit. PLVS DEBET TIBI ROMA, QVOD PVDICA EST) Melius es his legibus de pudicitia rogatis de vrbe meritus, quàm cęteris omnibus. lege Suet. cap.7. & 8. quas leges veteres reuocarit, nouas condiderit. ſed qui alios puros, integroſque præſtare conabatur, ſe ipſum impuritatibus fœdiſsimè contaminauit. teſtis Suet. cap.22. Xiphil. in Domit. Eutropius lib.7. quid ergo magnoperè mirandum, ſi totus componitur orbis Regis ad exemplum. QVOD PVDICA EST) ſuprà epig.2.

Luſus erat ſacræ connubia fallere tædæ
Luſus & immeritos exſecuiſſe mares
Vtraque tû prohibes Cæſar populiſq́; futuris
Succurris, naſci quos ſine fraude iubes
Nec ſpado iam, nec mœchus erit, te præſide quiſquam
At prius, ô mores, & ſpado mœchus erat.

Ad quod epigramma multa annotauit Heraldus.

Ad Cæcilianum.

IV.

Ruſtica mercatus nummis ſum prædia multis.
Mutua des centum, Cæciliane, rogo.
Nil mihi reſpondes, tacitum te dicere, credo,
Non reddes: ideo, Cæciliane, rogo.

Auarum fœneratorem rogat nummos. res aperta. Dauus intelligat. CENTVM) ſeſtertia, bis mille quingentos Philippæos. IDEO ROGO) quia ſi reddendi voluntas eſſet, non rogarem, ſed poſcerem, rogant autem qui & ſtipem, aut donum petunt. reddituri petunt. τὸ rogo hîc ambiguum eſt, & ſignificat vel mutuum, vel gratis, mutuum etiam infrà epig. 16. gratis hic. ſi cogitarem de reddendo mutuo, non rogarem, quia non fruſtrà dares, nec beneficium præſtares.

De Theleſina.

V.

* V. relata.

*Iulia lex populis ex quo, Fauſtine, *renata eſt,*
Atque intrare domos iuſſa pudicitia eſt,
Aut minus, aut certè non plus triceſima lux eſt,
*Et *nubit decimo iam Theleſina viro.*

* V. nubet.

Quæ nubit toties, non nubit: adultera lege eſt.
Offendor mœcha ſimpliciore minus.

Theleſinam adulteram exagitat.

Capita legis huius 29. conceptis verbis tradita enumerat Briſſonius lib. ſingulari, quo hanc legem exponit. Dicta eſt Iulia à C. Iulio Cæſare Octauiano Auguſto, non à Iulio Cæſare Dictatore, quod ex Vlpiano, Suetonio, Plutarcho oſtendit Briſſonius tam planè, vt nullum dubitandi locum reliquerit, quanquam alij aliter ſenſerint ſcripſerintque, quos inter & nos hîc emendari. Eſt autem de adulteriis ſeu pudicitia appellata. RENATA) relata al. idem vtrinſque ſenſus. renocata, renouata, retractata. Cùm enim diſsimulante magiſtratu, ipſoq; tempore lex Iulia conſenuiſſet, paſsimque æuo Domitiani libido impunè graſſaretur, & auerſa & aduerſa nullo coërcente exerceretur Domitianus profligatis ciuitatis moribus opem tulit, legiſque Iuliæ pœnas ſanxit. Martialis infrà:

Zon. Annal. t. 2.

Luſus erat ſacræ connubia fallere tædæ
Luſus & immeritos execuiſſe mares.
Vtraque tu prohibes Cæſar, populiq; futuris
Succurris, naſci quos ſine fraude iubes
Nec ſpado iam, nec mœchus erit, te præſide, quiſquam:
At prius, ô mores, & ſpado mœchus erat.

Et idem: *Plus debet tibi Roma quod pudica eſt.*

Continet hæc lex Domitiani de pudicitia vtrumq; crimen. Torrentium adi ad 34. cap. Suet. Auguſt. imo Iuſtinianus. Cicero, Cælius, Tertull. Prud. Briſſ. &c. Lib. 7. de hac eadem lege. Sancta ducis ſummi, &c. & aliis non paucis.

Iuuenal. Sat. 2. *——qui tunc leges reuocarat amaras*
Omnibus, atque ipſi Marti Veneriq; timendas.

PVDICITIA) qua viros qua fœminas. DECIMO VIRO) In lege Iulia hoc caput legitur li. 8. c. de adult. *Si mulier ante denunciationem nupſerit, qui accuſare volet ab adultero incipito. nec ante ad mulierem quiſquã peruenito, quàm adulterum reum peregerit.* His verbis cauebatur fœminæ, vti, ſi poſt adulterium antequam accuſaretur, alteri nupſiſſet, non poſſet poſtulari de adulterio nec accuſari, antequam adulter eſſet reus factus & peractus damnatuſque. Hinc Gordianus l. ſi dum. C. de adult. *Neque enim*, inquit, *ab ea quæ nupta eſt, & adulterium paſſa, exordium accuſationis ſumi poteſt, ſi denunciatio criminis nuptias non præceſsit.* & Vlpianus l. ſeruos in fi. D. de accuſat. *Cæterùm iuſtè mulier nupta præſcriptione vtatur.* hæc ergo lex præſcriptionem hanc fœminæ nuptæ dabat, qua ſic abutebantur, vt ne accuſari poſſent à viris ſuis repudiatæ, ſtatim alteri, nonnunquam ipſi mœcho nuberent. Quod Martialis infrà docet.

Quod nubis Proculina concubino
Et mœchum modò nunc facis maritum,
Ne lex Iulia te notare poſſit:
Non nubis Proculina, ſed fateris. nempe te adulteram.

Et

Et lib.5. — *Quæ legis cauſſa nupſit tibi Lælia Quincte.*
Lib.6.epig.45. — *Permiſſa eſt vobis non niſi caſta Venus.*
Hæc eſt caſta Venus? nubit Lectoria Lygdo
Turpior vxor erit, quàm modo mœcha fuit.

Hinc tot diuortia Romæ & per orbem Romanum facta, vt Seneca lib.3. de Ben.cap.16. queratur, à fœminis annos non conſulum, ſed maritorum numero computari. & Tertullianus Apol. cap.6. *Repudium verò iam votum eſt, & quaſi matrimonij fructus.* Hinc ergo noſter poëta in ficto nomine Theleſinæ artes adulterarum notat, quæ per hanc legẽ, ne lege ſecum ageretur ſtatim poſt repudium alteri nubebant, ita vt nonnullæ intra menſem decies nuberent, decemque maritos numerarent. Indignatus ergo poëta hæc flagitia concludit, adulteras non puniri lege Iulia, ſed fieri, vt quæ tot nuptiis eludant vim legis. Animaduerterat olim hoc Auguſtus, ideoque certam formam diuortiorum faciendorum præſcripſit, (vt ſaltem erubeſcerent tot teſtes) quæ hæc eſt. *Diuortia ſeptem ciuibus Romanis puberibus teſtibus adhibitis, præter libertum eius, qui diuortium faciet, poſthac faciunto, Aliter pro infectis habentor.* Verba autem legitima vſitataque, quibus in diuortiis faciendis vtebantur, hæc erant. Res tvas tibi habeto, res tvas tibi agito. Vſurpat hanc noſter lib.10.ep.41.

Menſe nouo Iani veterem Proculeia maritum
Deſeris, atque iubes res ſibi habere ſuas.

Cic.2.Philip. *Mimam exegit: res ſuas ſibi habere iuſsit ex 12.tabulis.* Moecha simplicior minvs) Quæ non addit ad ſcelus, & adulterium nouum ſcelus, quo tegat prius, nuptiasque ipſas adulteret. Caſtiores enim ſint adulteræ ſimplices, quàm nuptæ propter adulterium, quę lege contra adulteria abutũtur ad ipſa adulteria, vt quaſi ex lege peccent, & fiant (vt ſuprà dixit de Lælia) legitimæ adulteræ, perinde vt ſi lex pro adulteris, non contra eſſet lata. Vide quantum defecerit vrbs à ſeipſa. Sic enim Tertullianus cap.6.Apol. *Vbi eſt illa felicitas matrimoniorum de moribus vtique proſperata, qua per annos fermè ſexcentos ab vrbe condita, nulla repudium domus ſcripſit? At nunc in fœminis, &c.* Carbilius ſpurius primus ab vxore diuertit propter ſterilitatem. Val.Max. lib.2.cap.1. — *Ad D.XX. annum Val.Max. ſcripſit.*

Ad Seuerum.

VI. — *VIII.*

Prætores duo, quattuor tribuni,
Septem cauſsidici, decem poëta,
Cuiuſdam modò nuptias petebant
A quodam ſene, non moratus ille
Præconi dedit Eulogo puellam.
Dignum quid fatuo, Seuere, fecit?

Praetores dvo, qvatvor tribvni) huius argumenti in diſsimili exemplo eſt epigramma lib.5.57.ad Lupum. Honores ait iacere, & bonas artes, in precio eſſe citharœdos, choraulas, præcones, architectos, vti & queritur Iuuenalis Sat.3. quem ibi adduximus in rem præſentem. Dvo praetores) qui magiſtratuum Rom. neſcit vel nomina, vel officia, legat Sigonium, Iuriſque Conſultos, & alios. Nvptias petebant) lege Heraldum. Non moratvs ille) nec prætores, nec tribunos, nec poëtas moratus, poſthabitis, & contemptis omnibus, locauit filiam præconi. Evlogo) nomen ad officium præconis aptè fictum. Dignvm qvid fatvo, Severe, fecit?) Nihil ſanè. olim Inſania fuiſſet, at modò ſapienter fecit. nam præconium hodie quæſtuoſiſsimum. pauperes ſunt prætores, tribuni, cauſsidici, poëtæ. diuites citharœdi, præcones, &c.

Ad Læuinum.

VII. — *IX.*

In Pompeiano dormis, Læuine, theatro,
Et quereris ſi te ſuſcitat Oceanus.

In fictum equitem ſalſum epigramma, Læuinus in equeſtribus mala conſcientia ſedebat, & veniente deſignatore Oceano, de quo ſæpius lib.5. d. ſimulabat ſe dormire, ne eiiceretur ex 14. ordinibus, cui tum nihil profuit ille ſomnus. Pompeiano theatro) Pompei theatrum inter Marcelli, & Hadriani molem fer[illegible]medium regione noua, circo Flaminio erat viſendo opere extructum, de quo Corn.Tacitus lib.14. Hoc à Caligula abſolutum tradit Suetonius. capiebat octoginta

ginta millia hominum. Primus ſtabile, & æternum fixit Theatrum Pompeius, cùm antea eſſent ſubitaria. Inſtaurauit denuò, magna ex parre diſtutbatum Oſtrogothorum Rex, vt ex Caſsiodori verbis ad ſenatum Romanum diſco. de eodem Plutarchus in Pompeio, & Porphyrio Grammaticus. Tertullianus lib. ſingulari de ſpectaculis, aliiq; non pauci, inter quos Marlianus lib. 6. cap. 5. Pompeius Lætus, Philander, Plinius lib. 36. c. 15. Tu Lęuine dormis in theatro Pompeiano, vbi maximè ſunt hominum clamores, & tumultus, & quereris te ſuſcitari ab Oceano, inſanè facis. Poëta ludit in dilogia vocis (ſuſcitat) quod ad ſonũ, & locum equeſtrem refertur. poëta cùm de ſomno excitatum Læuinum videatur dicere, loquitur de loco equeſtri, ex quo à deſignatore eſt excitatus, & eiectus. Oceanus autem etiam hîc ambiguè, cùm reſpexerit ad mare quod ſonitu fremituque dormientes excitat. Interim verò apparitor vocabatur Oceanus qui ordines equeſtres obſeruabat.

Petit latenter à Domitiano pecuniam.

x. VIII.

Pauca Iouem nuper cùm millia fortè rogarem:
Ille dabit, dixit, qui mihi templa dedit.
Templa quidem dedit ille Ioui, ſed millia nobis
Nulla dedit: pudeat pauca rogâſſe Iouem.*
At quàm non tetricus, quàm nullâ nubilus irâ,
Quam placido noſtras legerat ore preces:
Talis ſupplicibus tribuit diademata Dacis:
Et Capitolinas itq; reditq; vias.
Dic precor ò noſtri, dic conſcia virgo tonantis:
Si negat hoc vultu, quo ſolet ergo dare?
Sic ego: ſic breuiter poſitâ mihi Gorgone Pallas,
Quæ nondum data ſunt, ſtulte negata putas?

* V. pudet heu.

Rem intelligis ex inſcriptione; eſurit & mendicat poëta, non certè, non valdè latenter, ſed admodũ patenter, ingenioſè tamen, & per dialogum. PAVCA MILLIA) ſeſtertiûm. ILLE DABIT DIXIT, QVI MIHI TEMPLA DEDIT) Domitianus, inquit Iupiter tibi dabit, qui & mihi dedit. Capitolium enim inſtaurauit. Flauiæ item genti magnã ædem excitauit. Suetonius, & alij auctores. PVDET HEV PAVCA ROGASSE IOVEM) Ita potius lego, quàm pudet &) Cur mihi non donatit Domitianus quicquam, cauſſa erit, quod nihil dignum Cæſare petiuerim, à magnis enim magna decet petere. non eſt ignotum Alexandri dictum, cùm rogatus eſſet à mendico exiguam ſtipem. *magna*, inquit, *cùm mendicus ſis, haud te decet accipere, me, cùm Alexander ſim, parua non decet dare.* Ita miſeri preces eluſit, quas, vt ante alicubi monui, poterat facetè refellere. Seneca li. 2. de Ben. hoc Antigono Regi tribuit. Ab Antigono Cynicus petiit talentum. Reſpondit plus eſſe quàm Cynicus petere deberet. Repulſus petiit denarium. Reſpondit minus eſſe, quam quod regem deceret dare. Turpiſsima, inquit, eiuſmodi cauillatio. Inuenit quomodo neutrum daret. In denario Regem in talento Cynicum reſpexit: cùm poſſet & denarium tanquam Cynico dare, & talentum tanquã rex. AT QVAM NON TETRICVS, QVAM NVLLA NVBILVS IRA, QVAM PLACIDO NOSTRAS LEGERAT ORE PRECES?) Certè frõs Cæſaris ſerena nobis pollicebatur pecuniam, cùm legeret, ſupplex carmẽ. TALIS SVPPLICIBVS TRIBVIT DIADEMATA DACIS) Tali vultu læto, & ſereno damnat ſuis votis Dacos petentes, vt ſibi ſuis legibus, ſuoq; iure viuere liceat. DIADEMATA) libertatem patriarum legum, & iura, vel Decebalo Dacorum regi pacem petenti promittit regnũ, & diadema. De bello Dacico iam ſæpius ex Xiphilino, Suetonio, & aliis tractanimus. ET CAPITOLINAS ITQVE, REDITQVE VIAS) Talis cùm triumphat, triumphantes enim ad Capitolium aſcendebant. bis triumphauit, & ſemel Ioui Capitolino lauream intulit. DIC PRECOR Ô NOSTRI, DIC CONSCIA VIRGO TONANTIS) Palladem familiare numen Domitiani alloquitur, & rogat cur petenti Domitianus nil dederit: ſcitè Palladem interrogat, nam ipſum Domitianum interrogare quare nil donarit & verecundiæ, & impudentiæ fuiſſet. NOSTRI TONANTIS) Domitiani. Vide li. 5. ep. 1. SI NEGAT HOC VVLTV, QVO SOLET ERGO DARE?) Si tam placidus eſt, cùm reiicit precet ſupplicum, qualis erit cùm admittit? Ipſa ſerenitas non erit opinor ſerenior. SIC EGO, SIC BREVITER POSITA MIHI GORGONE PALLAS) Sic ergo quærebam, ſic mihi reſpondit Pallas. POSITA GORGONE) ſcuto cui pictura Meduſei capitis inerat. lib. 14. epig. 129.

Conſcia noſtri tonãtis, Domitiani, vt parẽs ipſius, volebat enim filius illius dici, vt d. a.

Dic mihi virgo ferox, cùm ſit tibi caſſis, & haſta:
Quare non habeas ægida? Cæſar habet.

Plura

Plura ad li.7.ep.1.& li.9.& 14.Quare autem poſitam dicat hîc ægidem, duplex poteſt ſubeſſe ratio, quod alluſerit ad ſtatuam Palladis in Capitolio ægide Domitiani cauſſa carentis, vel, quia poëtis Pallas abſq; ægide fingitur, cùm perſonam mitem induit, vt rectè Domitius ex Propertio, & Silio notauit. QVAE NONDVM DATA SVNT, STVLTE NEGATA PVTAS) Rotundè concludit, & eleganter monet Domitianum de dono. Nihil dedit; nihil (inquit Pallas) etiam negauit. dabit ergo, ſi non negauit.

Claudianus de ead. Gorgone Palladis in Raptu. Pallas. —Stridentia colla Gorgonis obiectu palla fulgẽtis inumbrat. Cuius cauſſam lege apud Parrhaſium.

In Marcum.

IX.

XI.

Quod non ſit Pylades hoc tempore, non ſit Oreſtes,
Miraris? Pylades, Marce, bibebat idem.
Nec melior panis, turdúſue dabatur Oreſti:
Sed par, atque eadem cœna duobus erat.
Tu Lucrina voras: me paſcit aquoſa Peloris:
Non minus ingenua eſt & mihi, Marce, gula.
Te Cadmæa Tyros, me pinguis Gallia veſtit:
Vis te purpureum, Marce, ſagatus amem?
Vt præſtem Pyladen, aliquis mihi præſtet Oreſtem.
Hoc non fit verbis: Marce, vt ameris, ama.

Cur nulla vera ſit amicitia, amicorumq; paria Romæ cauſſam ait, nihil inter amicos communicari opum, olim autem omnia amicorum fuiſſe communia. Huius generis ſunt epigrãmata lib.1.ad Mancinum 44.li.3.in Ponticum 59.li.4.ad Sextum 98.lib.eodem in Varum 78. PYLADES ORESTES) peruulgata fabula extat apud Ouid.li.3.de Ponto El.2. TV LVCRINA VORAS) oſtrea lucrina laudantur. de lacu Lucrino ad Baias dictum ſæpius lib.1.ep.62. li.3.ep.59. ad illum verſum

Oſtrea tu ſumis ſtagno ſaturata Lucrino.

Lib.5.epig.38.&c.li.11.epig.90. ME PASCIT AQVOSA PELORIS) Peloridum meminit Plinius lib.32.cap.11. Cælius Rhod.lib.2.cap.12. Horatius lib.2.Sat.4.

Murice Baiano melior Lucrina Peloris,

Ad quem locum ita cultiſsimus ſcribit Lambinus. *Peloris oſtrei genus, chama maius*, vt ait Euſtathius. διὸ πελωρὶς λέγεται διὰ τὸ μέγεθος. *Idcirco*, inquit, *Peloris propter magnitudinem appellatur.* Cùm quo congruens Athenæus lib.3.ita ſcribit, πελωρίδες ὀνομάζονται παρὰ τὸ πελώριον, μείζων γὰρ ἐστι χήμης καὶ παρηλλαγμένη ἡ πελωρίς. *Pelorides nominatæ ſunt à voce* πελώριον, *quod ſignificat magnum, ſeu ingens, maior enim eſt chama Peloris, & aliquanto ab ea differt magnitudine.* Varro lib.4. de lingua Latina, *in conchyliis*, inquit, *aliqua ex Græcis vt peloris, oſtrea, echinus.* AQVOSA) flaccida, ſine callo illo ex quo conchylia commendantur, vt Merula exponit. Domitius ait eſſe genus conchylij, quod nihil habeat præter aquoſum quendam liquorem. Atqui Athenęus c.7.lib.3. Pelorides nutrire, nec facilè excerni, bonum ſuccum habere, ſtomacho conferre ſcribit. INGENVA GVLA) delicata; & ego cupediis capior. Jch iß auch gern gute Bißlin. TE CADMEA TYROS, ME PINGVIS GALLIA VESTIT) Te veſtit purpura, me ſagum Gallicum rude, & craſsi villi tegit. Sic lib.2. ad Candidum dixit,

Videtur endromidem intelligere per ſagum Gallicum.

Miſit Agenoridæ Cadmi tibi terra lacernas,
Non vendes nummis coccina noſtra tribus.

VIS TE PVRPVREVM MARCE SAGATVS AMEM?) amicorum eſt eodem vti cultu, nos planè diuerſo vtimur, amici ergo veri non ſumus. Et ſaga purpurea legimus apud Horatium lib. Epod.ode 9.

Terra, mariq; hoſtis victus, Punico
Lugubre mutauit ſagum.

Punico, id eſt, purpureo, vt ex Plutarcho, & aliis interpretatur Lambinus, non gratis ergo dixit, ME PINGVIS GALLIA VESTIT) vt alibi de Sequanica Endromide. Porrò ſagum veſtis propriè militaris erat, opponebaturq; togæ, color varius, ruber, albus, niger. Plura Bayſius lib. de re veſtiaria. Videtur tamen hic de Santonico cucullo loqui, qui & bardocucullus & bardiacus cucullus. Fortean & birrus. Iuuen.

De Sago Heraldus.

Tempora Santonico velas adoperta cucullo,

Vbi vetus interpres, birrum Gallicum explicat. Et Sat. Quod Græci coccum, Latini birrum vocarunt. Perſij interpres ad verſum Sat.1.

Scis comitem horridulum trita donare lacerna, &c.

Scis birum attritum comiti condonare.

Mart.li.2.de ſuis lacernis. *Non vendas nummis coccina noſtra tribus.*

Pluta apud Grotium ad lib.4.Martian.Cap.Pithæum lib.1.Aduerſ.cap.16.Meurſium 2.Exercit.Crit.cap.3.De eadem Iuuen.Sat.9.VT PRAESTEM PYLADEN, ALIQVIS MIHI PRAESTET ORESTEM: HOC NON FIT VERBIS. MARCE VT AMERIS AMA) Ero ego Pylades, ſi tu fueris Oreſtes. Enimuerò amicitia hæc non in verborum quadam cerimonia,& elegantia ſita eſt,ſed in opum quoque,& beneficiorum communicatione.Ille verè amat,vereque redamandus eſt,qui amico tenui ſuggerit rem, & auxilium. nec τῷ λόγῳ, ſed τῷ ἔργῳ amat.De ope & beneficentia amicorum in amicos multa eruditus Seneca. præſertim epiſt.9. Hecaton ait: Ego tibi monſtrabo amatorium ſine medicamento,ſine herba, ſine vllius veneficæ carmine.Si vis amari ama. Auſonius epig.90.

Hoc tibi tu præſta
Marce vt ameris ama. Plura Heraldus.

De Fabulla.

XII. X.

Iurat capillos eſſe, quos emit, ſuos
Fabulla, nunquid, Paulle, peierat?

Iocus elegans in voce (ſuos) meum enim dico, quod vel natura mihi tribuit, vt manus, pedes,parentes,propinquos,&c.vel quod ab alio ſeu gratis,ſeu emptione accepi.Ita ager,liber,domus,&c.mea ſunt.ſic lib.2.epig.20. dixit.

Carmina Paullus emit, recitat ſua carmina Paullus,
Nam quod emas, poßis dicere iure tuum.

Vide quæ ex Seneca attulim° ad illũ locum. Pari ſenſu Fabulla cùm emerit capillos, quos gerit, quamuis iuret eſſe ſuos, tamen non peierat. Peierabat tamen Fabulla, natiuos enim non emptitios iurabat eſſe quos ferebat,ſed poëta peierantem lepidè excuſat. Ad eundem modum iocatus eſt lib.1.ad Fidentinum.

Vide Senecam.

Si mea vis dici, gratis tibi carmina mittam,
Si dici tua vis, hæc eme, ne mea ſint.

V.ad Iuliam.

De ſtatua Iuliæ.

XIII. XI.

Quis te Phidiaco formatam Iulia cœlo:
*Vel quis Palladiæ non * putet artis opus?* (* *V.putat.*)
*Candida non * tacita reſpondet imagine Lygdos* (* *V.ſacta.*)
*Et placido fulget viuus in ore * decor.* (* *V.liquor, id eſt,ſenerstudo.*)

** Hæc eſt illa Iulia Marcia Furnilla filia cuius poſtea natali die quo dũ Hieroſolyma cepit Titus. Suetonius c.5. Tito, In Domitiano ca. 22 de morte. Ibidẽ facit Iuliæ mentionem Iuuen.Sat.2.*

Statuam è candidiſsimo marmore Domitianus * Iuliæ Titi filiæ, quam impenſius amabat, exædificauit, argumentum amoris, quem per ceſtum, Iuliæ manu hærentem declarauit, cùm eo ſe percuſſum, vt olim Iupiter à Iunone & Mars à Venere, ſignificaret,illumq́ue ceſtum ait poëta, tam verum & potentem,vt videatur ab ipſius Cupidinis collo detractus,imò qui vincat eundem, vt ſi Iuno aut Venus ceſtum deſideret,poſsit illum non iam à Cupidine,ſed Iulia mutuum accipere.hoc enim duo ſequentia diſticha oſtendunt,quæ in prælegenda editione ſubtraximus.Hic poni poſſunt, vt magiſter intelligat epigrammati non deeſſe acumen, & ſenſum; quem nihil opus eſt, totum teneris auribus infundere.

Ludit Acidalio, ſed non manus aſpera, nodo,
Quem rapuit collo, parue Cupido tuo.
Vt Martis reuocetur amor, ſummiq́ Tonantis
A te Iuno petat ceſton & ipſa Venus.

PHIDIACO COELO) arte & manu Phidiæ ſtatuariorum Promethei de quo lib.3. epig.35. Artis Phidiacę toreuma cœli.cœlum,calamus,ſcalprum latomorum & ſtatuariorum,vti & celtes *Plinius lib.36.* ſeu cæltes. cuius in Iobi hiſtoria mentio eſt. cœlo ſcribuntur lapides & inciduntur, &c. Phidiam autem hîc potiſsimum nominauit,quod plures formarit hic Veneres. Iulia autem tam eleganter erat effigiata, vt altera Venus vel ipſa Venere pulchrior videretur. PALLADIAE ARTIS) parum dixi, inquit Poëta, cùm te comparaui cœlo Phidiaco, ipſa aliqua Pallas te finxit Iulia. Ingenium autem Palladi,vt artium inuentrici, & è cerebro Iouis editę tribuitur. Virg.Inſtar montis equum diuina Palladis arte,&c.CANDIDA LYGDOS)Candidum marmor Lygdinum Iuliæ formam ſic repræſentat, vt loqui videatur. aut ſi legas non tacta refert ad candorem, eſt enim Lygdinum eximio candore. ſeruo tamen τὸ (tacita) Lygdos dixit Συνεκδοχικῶς,vt ſi dicas Paros Candida pro pario

marmore

marmore candido. De Lygdino ex Tauro, & Arabia Romam allato Plinius lib.36.cap.8. nos infrà ſæpius. VIVVS DECOR) explicat quod antè dixerat tacita imagine, tam viuus eſt color in imagine & vultu, vt ſtatua loqui videatur. LVDIT MANVS ACIDALIO NODO) Iulia manu geſtat Acidalium ſeu Cupidineum nodum, hoc eſt, ceſtum, quo percuſſura videtur Domitianum. Ceſtus eſt baltheus ſeu cingulum Veneris variè pictum, in quo omnes veneres & gratiæ inerant. Homer. Iliad.ξ. *Plura de ceſto Nicola⁹ Rigaltius ad Onoſandrum p.73 & ſequentibus.*

Ἦ καὶ ἀπὸ στήθεσφιν ἐλύσατο κεστὸν ἱμάντα
Ποικίλον· ἔνθα δ᾽ οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκτο
Ἔνθ᾽ ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ᾽ ἵμερος, ἐν δ᾽ ὀαριστὺς,
Πάρφασις, ἥτ᾽ ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων.
Sic ait & lorum ceſti, de pectore ſoluit:
In quo blanditiæ plures mortalia corda
Mulcentes inerant, ſermo iucundus, amores
Gratia, quæ mentem falſa dulcedine fucant.

Ab hoc ceſto inceſtus & inceſtare, aliaque cognata deducuntur. SED NON MANVS ASPERA) In Cythera inſula, Pauſania teſte, templum Veneris omnium antiquiſsimum in Græcia fuit, vbi ſtatua Veneris armata viſebatur, ad quam videtur poëta reſpicere, cùm dicit, nō manus aſpera. Tu Iulia ceſtum geris manu tenera, molli, non aſpera, vt Venus armata in Cythera. Baltheus autem armatæ conuenit, & ceſtus idem baltheo. VT MARTIS REVOCETVR AMOR, SVMMIQVE TONANTIS) Tu Venus quando tibi vis placare iratum Martem, aut tu Iuno Iouem pete ceſtum à Iulia, citius conciliabis hoc Iuliæ ceſto, quàm ſi ab ipſo Acidalio puero ſeu Cupidine accipias. Erat, vt fingunt poëtæ, hæc vis ceſto, vt ſi quis eo tactus eſſet, ſtatim eius amore à quo tactus erat, caperetur. mythologiam fabulę à mythographis pete. De ceſto plura Gyraldus ſyntag.13. de Venere. Natalis Comes lib.4. cap.13.

In Laberium.

XIV. XII.

Verſus ſcribere poſſe te diſertos
Affirmas, Laberi: quid ergo non vis?
Verſus ſcribere qui poteſt diſertos,
Non ſcribat, Laberi; virum putabo.

Fictum nomen hîc Laberij eſt. aliâs notus eſt Laberius Mimicus, de quo Gyraldus hiſtor. poët. dial. & Macrobius lib.2. Satur. vixit cum Cicerone, & Cæſare, cui fuit chariſsimus. Difficile poëta affirmat ingenium excellens, artem non oſtentare: nullumque ferè eſſe, qui cùm aliquid ſe ſcire præter cæteros putet, nolit hoc alios de ſe ſcire. NON SCRIBAT, VIRVM PVTABO) contemptorem famæ, nominis, & gloriæ, quod difficile eſt, niſi fortè tibi cornea fibra eſt. Quid enim, vt ille apud Perſium ait,

Obe
Quid didiciſſe, niſi hoc fermentum, & quæ ſemel intus
Innata eſt, rupto iecore exierit caprificus?
En pallor, ſeniumq́;. Et mox: *—an erit qui velle recuſet*
Os populi meruiſſe, & cedro digna locutus
—Linquere, nec ſcombros metuentia carmina, nec thus?

Sed reſpondeat fortaſſe Laberius iſte cum Perſio.

——O mores: vſque adeóne
Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter.

Enimuerò quis nolit, quod ſequitur.

——digito monſtrari, & dicier hic eſt.
Ten' cirratorum centum dictata fuiſſe
Pro nihilo pendas?

Ipſe Perſius tandem cedit, cuius Satyram primam admodum intelliges ad hunc locum facere.

De formica electro incluſa.

XV. XIII.

Dum Phaëtontæa formica vagatur in vmbra,
Implicuit tenuem ſuccina gutta feram.
Sic modò quæ fuerat vita contempta manente,
Funeribus facta eſt nunc pretioſa ſuis.

Dum formica ſub populi frondibus repit, incidit in liquorem ſuccini, quo deprehenſa, velutque viſco implicita, per electrum lucebat nobilem ſortita tumulum, vt ſuprà lib. 4. de vipera, epig. 59.

Ne tibi regali placeas Cleopatra ſepulchro,
Vipera ſi tumulo nobiliore iacet.

Et ibidem epig. 32. de ape.

In Cinnamum.

XVII. XIV.

Cinnam, Cinname, te iubes vocari.
Non eſt hic, rogo, Cinna, barbariſmus:
Tu, ſi Furius† antè dictus eſſes, † V. artes.
Fur iſta ratione diceveris.

Cinnarum olim in Rep. conſulatium clariſsimum, & ob ciuiles tumultus nobiliſsimum erat nomen, vt eſt apud Cic. Plutarchum, & ſexcentos alios. Cinnamus hic vt ſe oriundum ab antiqua illa Cinnarum ſtirpe doceret, detraxit vltimam ſyllabam, vt pro Cinnamo Cinna diceretur. Iocatur in hunc, & irridet hanc nominis apocopen exemplo Furij, & furis. cętera clara. Quis tonſor hic Cinnamus fuerit alibi docebimus.* cuius & in Inſcriptionibus mentio.

* lib. 7. ep. 63. & lib. hoc ep. 64.

Ad Priſcum de Salonino.

XVIII. XV.

Sancta Salonini terris requieſcit Iberis,
Qua melior Stygias non videt vmbra domos.
Sed lugere nefas, nam qui te, Priſce, reliquit,
Viuit, qua voluit viuere parte magis.

Super obitu Salonini ſolatur Priſcum patrem, an filium? Domitius patrem ſine teſte affirmat. SANCTA VMBRA) Manes enim veteribus ſancti habiti. Cic. 2. de leg. Virgil. 5. Aen. & 11. Macrob. 3. Sat. cap. 3. res deniq; vulgaria. TERRIS IBERIS) In Hiſpania conditus tumulo. QVA MELIOR) quâ vmbra Salonini non eſt ſanctior apud Inferos. VIVIT, QVA VOLVIT VIVERE PARTE MAGIS) animo, fama, gloria. Virtus quæ clara, æternaque habetur. —ἀρετὴ γὰρ χρημάτων οἶον μόνον καὶ. θνήσκειν μὴ λέγε τοὺς ἀγαθούς. de gloria Ennius.

Nemo me lachrymis decoret, neque funera fletu
Faxit, nam volito viuus per ora virûm.

Sed poſterior cogitatio magis arridet quam ſubſcribo. Saloninus quamuis mortuus, in te tamen, Priſce, qui alter es Saloninus, & dimidium illius, viuit, quem ſuperſtitem reliquit.

Horat. 2. lib. od. 17. *Ab te meæ ſi partem animæ rapit*
Maturior vis, quid moror altera?
Nec charus æquè, nec ſuperſtes integer.

Ouid. lib. 1. Triſt. El. 3. *O bene quod non ſum mecum conſcendere paſſus*
Ne mihi mors miſero bis patienda foret.
At nunc vt peream, quoniam caret illa periclo
Dimidia certè parte ſuperſtes ero.

Ergo Saloninus viuet qua parte maluit, cùm te ſuperſtitem reliquit, pro quo oppetere illi votum erat.

In

In Poſthumum.

XVI. xix.

Non de vi, neque cæde, nec veneno,
Sed lis eſt mihi de tribus capellis,
Vicini queror has abeſſe furto:
Hoc iudex ſibi poſtulat probari.
Tu Cannas, Mithridaticumq́ bellum,
Et periuria Punici furoris,
Et Sullas, Marioſq́, Mucioſque
*Magna voce ſonas, * Manvque tota.*
Jam dic, Poſthume, de tribus capellis.

** Ad habitum orātis cauſſidici videtur hoc referēdū, qui in actionib' brachia exerebat oratorum more vt Cicero docet, & ad Sidoniū Sauarus ad epiſt. 9. li. 9. Etſi ad lib. 1. Martialis alium ſenſum attulim'.*

Ineptum docet Cauſsidicum, cauſſam agendam, nec extra chorum ſaltandum. Poſthumus verò omnia alia, hoc tantùm non agebat, quod agebat. Inuehitur grauiſsimè in hoc genus cauſſidicorum & declamatorum à cauſſa recedentium, immò & Rhetorum controuerſias à foro alienas in ſcholis proponentium Petronius in Sat. & ad eum VVouerius. Poſthumus fictum nomen: De tribvs Capellis) de re leui contendebam cum aduerſario, & tu perinde ac ſi imperio orbis ageretur, memoras grauiſsima bella. Omitte hæc, & redi in viam, dic de tribus capellis, id eſt, de cauſſa. Ita Perſius ſtudioſos magis verborum, quàm cauſſæ cauſsidicos reprehendit, Sat. 1.

Fur es, ait, Pedio, Pedius quid? crimina raſis
Librat in antithetis: doctas poſuiſſe figuras
Laudatur. bellum hoc, hoc bellum, &c.

Et Quintilianus talem oratorem irridet lib. 9. Huc & illud Horatij pertinet.

Parturiunt montes, naſcetur ridiculus mus.

Cùm magna ordimur, & in minimis deſinimus, vt hîc à bello deſcendit ad capellas. Contrarium dictum eſt, mira de lente. παρεγχορδεῖς, extra cantionem ſonas Cannas, & bella. ἐξαγώνια καὶ ἀπροσδιόνυσα. Tv Cannas) Romanorum clade nobiles, & victoria Pœni. Liuius 3. Decade. res nota. Mithridaticvm) quod Pompeius patrauit, vt omnes priſcæ hiſtoriæ referunt. Et periv-ria pvnici fvroris) Pœni fœdifragi Cic. de off. Et Syllas, Mariosqve, Mvtiosqve) de ciuili bello in Syllam, & Marium, verbum non amplius addo, cùm nemo, qui vel à limine ſalutauit hiſtoriam Romanam, ignorare poſsit. Mvtios) Bellum Porſenæ ſignificat, in quo Mutij gloria dextra enituit, diximus de hoc lib. 1. epig. 22. Et lib. 8. epig. 30. Manvqve tota) totis viribus, conatu, lege Briſſonij formulas. Etiam prouerbij ſpeciem habet, oratores enim manu geſtum faciunt, brachiumq; iaciunt. Iam dic, Posthvme, de tribvs capellis) tandem dic de re propoſita, de cauſſa. tandem redi in viam. Lucillij epigramma, ex quo hoc expreſſum. lib. 2. ep. Gr. εἰς ῥήτορας quod propter elegantiam & prouerbium inde natum. (Aliud ſus aliud Menecles) libet adſcribere.

Appianum lege.

Appianus de bellis ciuilibus.

Χοιρίδιον καὶ βοῦν ἀπολώλεκα, καὶ μίαν αἶγα
 Ὧν χάριν εἴληφας μισθάριον Μενεκλῆς
Οὔτε δέ μοι κοινόν τι πρὸς Ὀθρυάδαν γεγένηται,
 Οὔτ' ἀπάγω κλέπτας τοὺς ἀπὸ Θερμοπυλῶν.
Ἀλλὰ πρὸς Εὐτυχίδην ἔχομεν κρίσιν, ὥστε τί ποιεῖ
 Ἐνθάδε μοι Ξέρξης, καὶ Λακεδαιμόνιοι.
Πλὴν κἀμοῦ μνήσθητι νόμου χάριν ἢ μέγα κράξω
 Ἄλλα λέγει Μενεκλῆς ἄλλα τὸ χοιρίδιον.

Sucula, bos & capra mihi periere Menecles.
 Ac merces horum nomine penſa tibi eſt,
Nec mihi cum Othryade quicquam eſtue fuitue negoci.
 Nec fures vllos huc cito Thermopylis.
Sed contra Eutychidem nobis lis, proinde quid hic mî
 Aut Xerxes facit, aut quid Lacedæmonij?
Ob pactum & de me loquere, aut clamauero clarè.
 Multo aliud dicit ſus, aliud Menecles.

In Phœbum.

XX. XVII.

Mutua te centum ſeſtertia, Phœbe, rogaui:
Cùm mihi dixiſſes, exigis ergo nihil?
Jnquiris, dubitas, cunctaris, méque diebus,
Téque decem crucias: iam rogo, Phœbe, nega.

In deparcum fœneratorem, vt ſuprà in Gaurum hoc ſcriptum eſt. CENTVM SESTARTIA) bis mille quiugentos Philippæos. EXIGIS ERGO NIHIL?) nihil ergo vis, vt tibi donem? quando petis mutuum? INQVIRIS) nec mutua dare, nec donare, nec negare audes; meque, teq; dubitando, quærendo, hærendo occidis. quiu negas citò, quod tandem negaturus es, minus ægrè feram. Quæſo mihi Senecam audi; ex quo videri poteſt poëta lemma carminis accepiſſe. Nihil æquè amarum quàm diu pendere. Aequiore quidam animo ferunt præcidi ſpem ſuam quam trahi. Quid? tu non intelligis, tantum te gratiæ demere, quantum moræ adiicis? Inde illæ voces, quas ingenuus dolor exprimit. Fac ſi quid facis. Et. Nihil eſt tanti. Malo iam neges. Et ibidem. Qui tardè dedit, & diem extrahens profuit, non ex animo fecit. Ita duas res maximas perdidit, & tempus & argumentum amicæ voluntatis. Tardè velle, nolentis eſt. plura ibidem. lege carmen infrà 30. ad Pætum & lib. 7. in Cinnam.

Lib. 2. de Ben. cap. 1. & 5.

De Cariſiano.

XXIV. XVIII.

Nil laſciuius eſt Cariſiano,
Saturnalibus ambulat togatus.

Senatores, equitesque Saturnalibus ponebant togas, & ſumebant ſyntheſes, id eſt, veſtes cœnatorias. quæ conſuetudo obtinuit ſub Imperatoribus primùm, vt Lipſius docet Sat. 1. cap. 2. Cariſianus pauper non habebat ſyntheſim, ſed togam tantùm. poëta irridens cauſſam paupertatis, adſcribit laſciuiæ, quaſi per laſciuiam contra morem incederet. Plura apud Lipſium ſuper hac conſuetudine.

Ad Marcellinum.

XXV. XIX.

Marcelline boni ſoboles ſincera parentis,
Horrida Parrhaſio quem tegit vrſa iugo:
Jlle vetus pro te, patriusq́; quod optet amicus,
Accipe, & hæc memori pectore vota tene:
*Cauta ſit vt virtus, * ne te temerarius ardor* (* V. nec.)
Jn medios enſes, ſæuaq́; tela ferat.
Bella velint, Martemq́; ferum rationis egentes:
*Tu potes & † patriæ miles & eſſe * decus.* († V. patriū. * V. ducu.)

Marcellinum in Dacia, non Germania, vt vult Domitius. nam ipſe poëta lib. 9. ita docet.

Miles Hyperboreos modò Marcelline Triones,
Et Getici tuleris ſidera pigra poli, &c.

Dacos autem Xiphilinus Getas vocat. Idem lib. 7. epigr. 79. ad Fauſtinum Getarum facit mentionem, cùm Marcellino à Fauſtino hunc librum vult mitti. tyrocinia militaria ponentem monet, vt cautè fortis ſit. Illum nihilominus, vt Vlyſſem patriam propugnare, eique decus immortale parere poſſe. SOBOLES SINCERA) vera patris imago, qua natura, qua ingenio, qua moribus. de hoc eodem eſt li. 3. 6. epigramma. Quod porrò Marcellinum dicat Hiſpanum fuiſſe, Domitius, coniectat opinor ex verbis poëtæ, patriusq; quid optet amicus. Sed non affirmat ſe patrium amicum, quod ex eadem patria fuerit, ſed à patre potius Marcellini patrium ſe poëta amicū vocat. Erat enim familiaris patri, cuius cauſſa amauit filium. Ita proximo epigrammate patrium appellat vultum, quod ſimilis ſit patri. HORRIDA PARRHASIO QVEM TEGIT VRSA IVGO) Sarmatæ, Getæ, Sauromatæ, Daci, Germani omnes ad ſeptentrionem habent. ſed multò altio-

rem ſpectant vrſam Getæ, ſeu Daci, Scythæ, Nortwegi, Poloni, ſeu Sarmatæ, quàm Germani. PARRHASIO IVGO) cœlo Septemtrionis. videtur ad Caucaſum montem alludere in Scythia ſitum, de quo mentionem facit expreſsè lib. 9. epig. 46.

Ecce Promethææ rupes, & fabula montis,
Quam propè ſunt oculis nunc adeunda tuis, &c.

Ex quo ſimul loco apertè diſcis non in Germania militaſſe. De ſidere Parrhaſio multa alibi diximus. Eſt vrſa gemina, minor quæ & altior, & maior. fabula eſt apud Ouidium. Cætera in hoc epigrammate intelligis. TV POTES ET PATRIAE MILES, ET ESSE DECVS) Turnebus lib. 25. cap. 27. ait ſe in arcanis bibliothecis legere. TV POTES ET PATRIS MILES, ET ESSE DVCIS) prior tamen lectio mihi potior, vt dicat cautè pugna Marcelline, nam non ſolum arte militari præſtas, ſed & pacis, & artium ornamentis patriam cohoneſtare potes.

Ad Nepotem.

XX. XXVII.

Bis vicine, Nepos (nam tu quoque proxima Floræ
Incolis, & veteres tu quoque Ficelias.)
Eſt tibi, quæ patrij ſignatur imagine vultus,
Teſtis maternæ nata pudicitiæ.
Tu tamen annoſo nimium ne parce, Falerno,
Et potius plenos ære relinque cados.
Sit pia, ſit locuples, ſed potet filia muſtum,
Amphora cùm domina nunc noua fiat anus.
Cæcuba non ſolos vindemia nutriat orbos;
Poſſunt & patres viuere, crede mihi.

Nepotem vicinum hortatur ad genialem vitam. Quæro quis hic fuerit Nepos? hominem diuitem fuiſſe conſtat ex verſu ſequente, quando monet vt filiæ plenos ære cados relinquat. Sed niſi me fallit ſuſpicio fuit hic ipſe, ad quem extat Plinij Iunioris epiſtola lib. 4. 26. vbi virum grauiſsimum, doctiſsimum, diſertiſsimum appellat, & qui prætor vrbanus, & maximæ prouinciæ præfuerit. de eodem lib. 5. epig. 21. prætore. Ipſe Martialis eundem lib. 10. epig. 48. ad conuiuium vocat.

Stella, Nepos, Cani, &c.——

BIS VICINE NEPOS (NAM TV QVOQVE PROXIMA FLORAE INCOLIS, ET VETERES, TV QVOQVE FICELIAS) Quo pacto Nepos bis vicinus ſit poëtæ ipſe poëta exponit. Nā ad Floram habitas, & Ficelias. De Flora lib. 5. c. 23. d. erat 8. regione in tabulis vrbis deſcriptę. Circus, & templum Floræ perſpicua extant, erant è regione domus poëtæ, qui via lata habitabat. FICELIAS) neſcio quid hîc ex Pompeio de Fregellis Domitius adferat. Nihil huc Fregellæ faciunt, de quibus Strabo lib. 5. Fregellas enim in latio nobiliſsimam quondam ciuitatem, poſtremò vicum ait fuiſſe. Merula legendum docet Ficedulas, ita ſe in antiquo ſcriptum codice reperiſſe. Mei codices omnes habent conſtāter Ficelias, vt vix auſim mutare. Quod Plautum laudat in captiuis, non firmat illius lectionem. Ficedulas enim affirmat quidem Lambinus vicum fuiſſe Romanum, nec teſtatur tamen. Et fuerit, an hic fuerit ad viam latam, ſeptima regione nemo, nec octaua, nec Sextus Rufus, nec P. Victor, nec quiſquam docet, nullæ præterea tabulę vel Ficelias, vel Ficedulas nominant. Ad carmen intelligendum ſufficit, Ficelias fuiſſe vel ſeptima, vel octaua regione, quanquam exiſtimem ſeptima fuiſſe. Ita enim bis vicinus, hoc eſt, ex vtraque parte viæ. Floræ nempè, quæ è regione, & Ficeliarum, quæ fortè contiguæ fuęre Martiali. EST TIBI QVAE PATRII SIGNATVR IMAGINE VVLTVS, TESTIS MATERNAE NATA PVDICITIAE) Procreaſti filiam tui ſimillimam, quæ planè refert omnibus oris delineamentis patrem, quod argumento eſt, eſſe tibi vxorem caſtam, & filiam hanc legitimam. Ordo verborum. Eſt tibi nata maternæ pudicitiæ teſtis, quæ patrij vultus imagine ſignatur, id eſt, quæ patrem refert & matrem. TV TAMEN ANNOSO NIMIVM NE PARCE FALERNO, ET POTIVS PLENOS ÆRE RELINQVE CADOS) Falernum hoc Nepoti miſſum ab iis qui captabant hæreditatem Nepotis adhuc ἀπαιδος exiſtimat Domitius, quod ante prolem ſuſceptam egregiè hauſerit, poſtea modicè biberit. Sed hæc νοήματα ſunt. nihil hîc commentationibus opus. ſimpliciter monet Nepotem, vt nihilominus potet poſt filiam natam, vt antè, ſatis eſſe ſi hæredi pecuniam relinquat, ipſe porrò bibat falernum ſuum. ſic & lib. 13. epig. 126. monet.

Vnguentum hæredi nunquam, nec vina relinquas;
Ille habeat nummos, hæc tibi dona dato.

Annoso) ante multos annos condito, quod ætatem ferat. Sit pia, sit locuples, sed potat filia mustum. Amphora cum domina nunc noua fiat anus) bibat hornum vinum, imò planè muſtum filia, & ipſa condat ſibi vina, quæ cum illa ſeneſcant, tu iam annoſus annoſum bibe falernum. de muſto plura, lib.13. Coecuba non solos vindemia nutriat orbos. Possunt et patres viuere, crede mihi) Vbi cœcubum naſcatur docet lib.13.

Vide Horatiũ. Quę cum die ſ.u mas ſeu fœmina nata, condebant Vinum nouum, vt cum prole creſceret, & die natali, inde tantum hauriretur.

Cœcuba Fundanis generoſa coquuntur Amyclis.
Vitis & in media nata palude viret.

Quo loco de generoſitate Cœcubi copioſè ex ſcriptoribus variis diximus. Carminis ſententia eſt. Cœcuba vindemia, id eſt, vinum nobile, eſt enim ſpecies pro genere, non tantùm bibunt ij, qui carent hæredibus, ſeú patres etiam. licet enim & patribus indulgere genio, & genialiter viuere. æra relinquant liberis, ipſi vnguentis, & vino vtantur.

Epitaphium Glauciæ ad viatorem.

XXVIII. XXI.

Libertus Melioris ille notus,
Tota qui cecidit dolente Roma,
Cari deliciæ breues patroni,
Hoc ſub marmore Glaucias humatus
Iuncto Flaminiæ iacet ſepulchro:
Caſtus moribus, integer pudore,
Velox ingenio, decore felix.
*Bis ſenis modò * meſsibus peractis*
Vix vnum puer applicabat annum.
Qui fles talia, nil fleas viator.

** Vitioſiſſimè legitur menſibus quod ingenium in bimuno?*

Totum hoc epigramma nobis clarum dabit Papinij epicædium, in hunc eundem Glauciam Atedij libertum. de quo idem Papinius in epiſtola ad Meliorem lib.2. Silu. Primum, inquit, habet Glauciam noſtrum, cuius gratiſsimam infantiam, & qualem plerunque infelices ſortiuntur, apud te complexus, amabam. Iam verò tibi huius amiſsi recens vulnus (vt ſcis) epicædio proſecutus ſum, adeò feſtinanter, vt excuſandam habuerim affectibus tuis celeritatem, &c. Libertus) Donatus ſtatim à natali ſuo libertate. Pap.lib.2.Sil.1.

Hinc domus, hinc ortus, dominique penatibus olim
Carus vterque parens, atque in tua gaudia liber,
Ne quererere genus. raptum ſed protinus alno
Suſtulit exultans, ac prima lucida voce
Aſtra ſalutantem dominus ſibi mente dicauit.

Hinc intelligo non puerum Glauciam tantùm, ſed parentes etiam manumiſſos. quid enim illa verba, *Carus vterque parens, atque in tua gaudia liber.*

Nónne liberum vtrunque parentem pronunciant? Tota qui cecidit dolente Roma?) Stat.

Quid mirum? plebs cuncta nefas, & præſcia flerunt
Agmina. ——

Melioris) Melior Atedius extra aleam controuerſiæ clariſsimus, ad quem ſunt Papinij Arbor, & Pſittacus, & epigrammata quædam Martialis. Deliciae breves) extinctus enim in pueritia. Papinius, ——*tu domino requies, portusq́; ſenectæ*
Tu modò deliciæ, dulces modò pectore curæ.

Has delicias exponet latius Caſaubonus ad Suetonium. lib.2. p.165.

Iuncto Flamineae) viæ, extra vrbem, de qua ſuprà. adi Marlianum. lib.6. cap.19. Pannonium, Liuium, Strabonem, alios. Statius,

——*Flaminio qua limite Miluius agger*
Tranſuehit. ——

Nos è Seneca alibi plura. Frequentes tumuli Via Flaminea.

Castvs moribvs, integer pvdore) Statius,

Hinc me forma rapit, rapit inde modeſtia præcox,
Et pudor, & tenero probitas maturior æuo.

Et noſter in ſequente,

Moribus hoc, formæq́ datum,——

VELOX INGENIO, DECORE FELIX) formam pueri ita deſcribit Statius, vt formam omnem ipſa carmina ſua forma ſuperent, tute leges, & noſter in ſequente, de ingenio Statij,

Ipſe pater ſenſus, ipſi ſtupuêre magiſtri.

Recitabat enim Homerum, & alios poëtas. BIS SENIS MODO MESSIBVS PERACTIS, VIX VNVM PVER APPLICABAT ANNVM) Propè tredecennis erat, duodecim annis, inquit, vix applicabat vnum, vitioſè quidam legunt menſibus, non meſsibus. puerum enim duodecennem, & amplius natum fuiſſe docent illa, Velox ingenio, caſtus moribus, integer pudore. Nam quod ingenium notaretur in annuo aut bimulo? Et Statius diſertè,

O vbi venturæ ſpes non longinqua iuuentæ,
Atq; genis optatus honos, iurataq́ multum
Barba tibi?—— Et,
Iam tamen & validi greſſus, menſuraq́ maior
Cultibus, & puero viſæ decreſcere veſtes.

QVI FLES TALIA, NIL FLEAS VIATOR) A fauſta imprecatione concludit. Felix eſto, quicunque infelicitatem huius pueri defles. Felices enim non flent.

De eodem.

XXII. XXIX.

Non de plebe domus, nec auaræ verna cataſtæ,
Sed domini ſancto dignus amore puer:
Munera cùm poſſet nondum ſentire patroni,
Glaucia libertus iam Melioris erat.
Moribus hoc, formæq́ datum; quis blandior illo?
Aut quis Apollineo pulchrior ore fuit?
Immodicis breuis eſt ætas, & rara ſenectus:
Quidquid amas, cupias non placuiſſe nimis.

Senſus eſt, tu Glaucia non es empticius, aut venalitius ſeruus, ſed libertus Melioris, Meliore clariſsimo viro dignus puer. DE PLEBE) Seruili, & ex Aegypto aduecta, venumque expoſita, quanquam non tota illa plebs ſeruilis; diuiſus erat (vt in Veſp. Tranquillus) populus Alexandrinus in ſacerdotes, & plebem, plebs partim libera, partim ſerua. Iuuenalis Niliacam plebem ſeruili conditione notat. abiecta procul dubio fex. Tacitus, quidam è plebe Alexandrina. Papinius,

Hic mixtus variis venalis mercibus infans.

Non eſt ergo tibi domus de plebe, ſed domo Melioris natus es. NEC AVARAE VERNA CATASTAE) Nec es verna venalitius, ita natus domi, vt venum in cataſta cum reliquis ſeruis exponerêre. ſed ita natus, vt meritò à Meliore amarère. Statius,

Non te barbaricæ verſabat turba cataſtæ.

Ita lego, vt inſtà. totos cenſus; non ſenſus: in ſenſu enim nullus ſenſus. SANCTO) caſto, recto. CATASTAE) auaræ dicit, multi enim quæſtum faciebant è ſeruorum venditione. Quid eſt cataſta? Omnes locum aiũt, vbi venales exponuntur ſerui, ἀπὸ τοῦ καταστῆναι, quod eſt exponere. Ita Tibullum, Statium, Martialem, Perſium exponunt. Perſius tamen de compede videtur loqui Sat. 6.

Cappadocas rigidâ pingues pauiſſe cataſtâ.

Erat enim cataſta machina lignea, longaque compedis forma, ſeruis credo venalitiis iniecta, vnde dicti ipſi ſerui cataſti, non calaſtri, vel calaſaſtri, & cataſtri, quorum verborum nulla eſt auctoritas. Vitioſè enim Beroaldus, Rhodiginus, & alij, qui aliter legunt, quàm cataſtas. Vitruuius firmat noſtram ſententiam. lib. 8. cap. 4. Ideoque ſemper, inquit, tranſmarinos cataſtos emere ſormoſos, &c. ad quem locum Philandrum doctiſsimum interpretem adhibe. In hiſtoriis Chriſtianorum Athletarum variè vſurpatur hæc vox, cataſta, & ferè pro omni genere torquendi. Prudentius de S. Laurentio, pro craticula. cùm dicit,

Poſtquam vapor diutius
Decoxit exuſtum latus,

Vltrò è cataſta iudicem
Compellat affatu breui, &c.

Aliâs pro ſuggeſtu, ſeu tabulatis, ſeu equuleo, in quæ martyres cruciandi leuabantur, vt conſpici ab omnibus poſſent. Prudentius,

Audite cuncti clamo, longè prædico,
Emitto vocem de cataſta celſior.

Erat & inſtrumentum tortorum, de quo Saluianus lib.3. de rato iudicio. lege Baronij Martyrolog. de S. Cyriaco. Plinius lib.35. cap.18. Accipitur ergo, pro loco, & compedibus. Hæc fuſiùs conſultò: quod omnes ferè Perſij, Tibulli, Martialis interpretes, tantum de loco exponant, taceant de compede. Mvnera cvm posset nondvm sentire patroni, Glav͡cia libertvs iam Melioris erat) infans enim manumiſſus eſt, vt ſuperiore carmine ex Papinio docuimus. Moribvs hoc, formæq͡ve datvm) cœleſtem Glauciæ formam deſcribit Papinius. de moribus ſuprà dictum. Immodicis brevis est aetas, et rara senectvs. Qvicqvid amas, cvpias non placvisse nimis) præcox indoles immaturi fati eſt. Alciatus,

Odi pupillos præcocis ingenij.

Et Papinius in epiſtola, cuius, inquit, gratiſsimam infantiam, & qualem plerumque infœlices, id eſt, ὀκύμοροι, citò morituri, ſortiuntur. Imò hebeſcentem. Extat apud Iouianum Pontanum lib. de ſerm.3. dictum ingenioſi pueri; qui cùm audiſſet à quodam; huiuſmodi pueros conſueſſe, vbi ad ætatem perueniſſent robuſtiorem, ingenio ſubcraſſeſcere. Næ, inquit, ô bone vir, puerulum te oportet ſcitum fuiſſe admodum. Gellius lib.13. cap.2. In iuuenilibus ingeniis, ait, ſibi idem placere, vt in pomis immaturis acerbitas ipſa placet, &c. Huius ingenij fuit Hermogenes, qui octodecennis cõſcripſit Rhetoricam, anno verò quarto, & viceſimo mentem, memoriamque propè omnium rerum amiſit. De præcoci indole Quintil. lib.1. cap.3. prorſus huc facit Alciati emblema 208. de amygdalo. Par ferè ratio eſt formæ, imò citiùs illa fugit. Ouid. 2. de Arte,

Forma bonum fragile eſt, quantumq; accedit ad annos
Fit minor, & ſpacio carpitur ipſa ſuo.

Tibullus lib.1. *Formæ non vllam fata dedêre moram.*
Nemeſianus Ecl.ıı. *Donum formæ breue eſt, nec ſe tibi commodat annis.*

Sed elegantiſsimè Seneca in Hippolyto, vbi locus huic rei proprius, cuius initium,

Anceps forma bonum mortalibus, &c.

Et Hercule Oetæo. Qvicqvid amas) κοινῶς dictum, quaſi ad lectorem. ſi quid amare cupis, vide vti ſit mediocre, quia quod nimium placet, nimis cruciat, dum habes, & propè enecat, cùm amittis.

In Pætum.

XXX. XXIII.

Sex ſeſtertia ſi ſtatim dediſſes,
Cùm dixti mihi: ſume, tollè, dono:
Deberem tibi Pæte pro ducentis,
At nunc cùm dederis diu moratus,
Poſt ſeptem puto, vel nouem Kalendas,
Vis dicam tibi veriora veris?
Sex ſeſtertia Pætę perdidiſti.

Nobile carmen, & varium intellectu, pro varia interpunctione. Prima ſententia eſt, quæ verbis ipſis inhæret. Si, mihi ducenta ſeſtertia * mutua dediſſes, ſtatim ac petiui, & tu dixiſti accipe, deberem iam tibi pro illis ducentis * ſex ratione fœnoris. Sed cùm iam primùm dederis, amiſiſti illud ſex ſeſtertiorum fœnus. Altera ſententia, & ſine dubitatione melior, atque ex ipſius credo poëtæ animo. Si mihi tantùm donaſſes ſex ſeſtertia, cùm pollicitus es, deberem tibi tantas gratias, quantas ſoluerem, ſi donaſſes ducenta. nunc quia ſerò admodum, & vix tandem, quod promiſiſti, largitus es, amiſiſti omnem gratiam, qui enim citò dat, bis dat. Deberem tibi pro dvcentis) gratiam, aut fœnus, pro ducentis ſeſtertiis, id eſt, pro ducentis millibus ſeſtertiûm.

** quina millia Philipp.*
** hoc eſt centenos quinquagenos Philippæos pro fænore.*

Post septem, vel novem Calendas) menſes. Sex sestertia Paete perdidisti) Si citius dediſſes ducenta, nunc fœnus ſex ſeſtertia acciperes, iam nihil potes exigere, cum

primùm

primùm dederis. Sed melius ad gratiam beneficij refertur, vt adagionem reſpiciamus. Χάρις γὰρ βραδῦς ἄχαρις. Nec eſt ignotus Luciani verſus,

> *Ὠκεῖαι χάριτες γλυκερώτεραι· ἢν δὲ βραδύνῃ,*
> *Πᾶσα χάρις κενή, μηδὲ λέγοιτο χάρις.*
> *Gratia quæ tarda eſt, ingrata eſt gratia: namq;*
> *Cùm fieri properat gratia grata magis.*

His accinit Mimus ille Publius,

> *Bis eſt gratum, quod opus eſt vltro ſi offeras.* Et,
> *Beneficium inopi bis dat, qui dat celeriter.*

Rectè & Alciatus Emblemate 162. de Gratiis,

> *Addita cur nuper pedibus talaria? bis dat*
> *Quis citò dat, minimi gratia tarda preci eſt.*

His adde Senecam de Ben. lib. 2. cap. 1. Ingratum eſt beneficium quod diu inter manus dantis hæſit, quod quis ægrè dimittere viſus eſt, & ſic dare tanquam ſi ſibi præriperet. De eodem eſt totum caput 5. quod ſuprà citauimus in Phœbum. Lib. 7. epigram. in Cinnam eſt eiuſdem argumenti.

De morte Othonis.

XXIV. XXXII.

> *Cùm dubitaret adhuc belli ciuilis Enyo,*
> *Forſitan, & poſſet vincere mollis, Otho,*
> *Damnauit multo * ſaturatum ſanguine Martem,* * ℣. ſaturū iam.
> *Et fodit certâ pectora nuda manu.*
> *Sit Cato dum viuit, ſanè vel Cæſare maior:*
> *Dum moritur, numquid maior, Othone, fuit?*

Mortem Othonis Imperatoris, & bellum cum Vitellio curioſè deſcribit Suetonius, cuius pater Suetonius Lenis ipſi prælio interfuit. Tacitus item. Poëta laudat animum Othonis tantò maiorem, quantò minus à delicato, & mulieroſo tale facinus expectabatur, componitque eundem cum Catone Vticenſi, quem deſperatis rebus ferrum adhibuiſſe conſtat, iſtum dubiis, imò melioribus. Enyo) Dea belli, pro ipſo bello, nam & Bellona dicitur, poſita eſt, Virgilius, Statius, Martialis lib. ſpect. vbi plura. Cum dubitaret) Cùm adhuc ancipiti, dubioque Marte Otho cum Vitellio pugnaret. *Nam quamuis ad Bebriacum,* (Bedriacum Taciti, Betriacum Pithæi, & Liſſæi exemplaria habent) *fraude ſuperatus eſſet, tamen multas, & integras copias ſuperuenientibus aliis à Dalmatia, Pannoniaq;, & Mæſia habebat, ne tamen cum tanto rerum, & hominum periculo dominationem ſibi aſſerere perſeueraret, pudore potius, quàm deſperatione victus, ſubitò moriendi impetum cœpit,* inquit Tranquillus. Mollis Otho) De Othonis muliebri munditie, facie pane illita, aliiſque eius nugis idem Tranquillus c. 12. & Iuuenalis Sat. 2.

De naumachia. naualis Enyo.

> *Res memoranda nouis annalibus, atq; recenti*
> *Hiſtoria ſpeculum ciuilis ſarcina belli,*
> *Nimirum ſummi ducis eſt occidere Galbam,*
> *Et curare cutem ſummi conſtantia ciuis,*
> *Bebriaci in campo ſpolium affectare palati,*
> *Et preſſum in faciem digitis extendere panem,*
> *Quod nec in Aſſyrio pharetrata Semiramis orbe,*
> *Mœſta nec Actiaca fecit Cleopatra carina, &c.*

De luxu eiuſdem eadem ferè Tacitus lib. 2. hiſt. & Aurelius Victor in Othone. Damnavit multo saturum iam sanguine Martem) Ciuilia bella exoſum Othonem etiam priuatum adhuc refert Tranquillus cap. 10. Et verò illa elegans Othonis oratio apud Tacitum oſtendit, quàm abhorruerit à ciuili clade. *Hunc,* inquit, *animum, hanc virtutem veſtram vltrò periculis obiicere, nimis grande vitæ meæ pretium puto. Quanto plus ſpei oſtenditis, ſi viuere placeret, pulchrior mors erit.* Sed pulcherrimè apud Dionem loquitur. *Multò,* inquit Otho, *melius eſt, multoq; iuſtius vnum pro multis, quam pro vno multos interire. Ego quidem Mutius eſſe malim, aut Mecius, aut Curtius, aut Regulus, quam Marius, quam Cinna, quam Sylla, &c.* Et fodit certa pectora nvda manv) Vno ſe traiecit ictu infra læuam papillam, Suetonius. Et Tacitus vnum vulnus repertum ait.

Sit

SIT CATO DVM VIVIT SANE VEL CAESARE MAIOR, DVM MORITVR NVNQVID MAIOR OTHONE FVIT?) Elogium à contentione Catonis, & Othonis. Cato quidem vita ſuperauit Iulium, & Othonem, ſed Otho vicit Catonem moriendo. Ille enim deſperatis rebus, hic adhuc propè integris, latus hauſit. Miles Cæſareus apud Suetonium illum *fortiſsimum virum, vnicum Imperatorem appellauit.* Tacitus, *duobus facinoribus, altero flagitioſiſsimo, altero egregio tantundem apud poſteros meruit bonæ famæ, quantum malæ.* Dio. *Regnauit* (Otho) *dies nonaginta, cumq; peſsimè omnium vixiſſet, mortuus eſt honeſtiſsimè, & imperium quod cum magno ſcelere inuaſerat, cum maxima virtute depoſuit.*

In Cæcilianum.

XXXV. XXV.

Septem clepſydras magna tibi voce petenti,
Arbiter inuitus, Cæciliane, dedit.
At tu multa diu dicis, vitreiſq; tepentem
Ampullis potas ſemiſupinus aquam.
Vt tandem ſaties vocemq;, ſitimq;, rogamus,
Jam de clepſydra, Cæciliane, bibas.

In moleſtum cauſsidicum eſt epigramma, quem inter dicendum bibentem, vt vires reuocaret, horaſque orando expleret, poëta monet, vt ſi velit bibere, exhauriat aquam clepſydræ, id eſt, finiat orationem, qua occidebat auditores. SEPTEM CLEPSYDRAS) Clepſydra, ſeu hydrologium, horologium eſt aquarium, aqua horas dimetiens. nam vaſculum eſt vitreum graciliter fiſtulatum, per quod guttatim defluit aqua incluſa, ſtillicidioque exhauritur, vnde nomen deductum eſt ab aquæ furto. κλέπτω enim Græcis eſt furor, & ὕδωρ aqua. Non fuiſſe tamen ſemper vitream conſtat ex Vitruuio, ſed æneam, cupream, argenteam, auream lego. Fuit quaſi phiala è qua furtim aqua fluebat, & vbi reliquiſſet inanem phialam, tempus exactum eſſe deſignabat, quæ in alterum ſpacium rurſum per miniſtrum replebatur. Formam haud vnam omnium eſſe crediderim, quod variam variorum deſcriptionem reperiam. Et vidimus in ædibus clariſsimi, & ampliſsimi M. Velſeri, II. viri Auguſtani. deſcribit hanc Apuleius libro 3. Mileſ. Vitruuius loco dicto. Catanæus ad Plinij Iunioris epiſtolam 23. lib. 1. Claudius Minos ad lib. 2. epiſt. 11. Beroaldus ad ſecundam Tuſculanam, & ad tertium Apulei. Suidas in verbo κλέψυδρα. Cælius Rhod. lib. 18. cap. 19. Chriſtophorus Clauius lib. 1. Gnom. p. 2. & alij. Morem fuiſſe, vt ad clepſydram Oratores & Græci, & Latini dicerent ex Aeſchine contra Cteſiphontem, ex Cicer. Tuſcul. 2. & 3. de Oratore, Plinio Iuniore multis locis, & Martialis hoc ipſo, & lib. 8. ipſe diſcis. Sunt qui vaſcula velut duos turbines, commiſſa aiant, vt hodie arenariæ clepſydræ fiunt. Sed hoc quæro, quod ad rem eſt, quantum temporis vna clepſydra continuerit. hîc quot auctores lego, tot ferè ſententias reperio. Sunt qui ſingulas clepſydras ſingulis horis definiant, ita vt clepſydra horam totam complectatur, in qua ſententia eſt Domitius hoc loco, & lib. 8. epigr. 7. Chriſtophorus Clauius lib. 1. Gnom. p. 2. Alij tribuunt clepſydræ mediam horam. Catanæus ad lib. 6. Plinij Secundi epiſtola 2. Nonnulli tres clepſydras vni horæ, quemadmodum definit Alexander Neapolitanus lib. 4. cap. 20. Catanæus etiam lib. 2. ad epiſt. 11. quinque clepſydras vni dat horæ. Ita idem modò duas, modò quinque aſsignat. Ego totam hanc diſputationem ab vno, alteróue loco Plinij Iunioris pendere video. Is enim lib. 2. epiſtola 11. in hæc verba ſcribit. *Dixi horis penè quinque, nam decem clepſydris, quas ſpacioſiſsimas acceperam, ſunt additæ quatuor*) Propè fidem excedit, quam variè locus hic à variis legatur, Catanæus legit *viginti.* Tiraquellus ad Alexandri Neapolit. lib. 4. cap. 20. *duodecim.* Claudius Minos *decem.* Beroaldus, *tribus clepſydris.* Budæus numerum clepſydrarum omnino prætermittit, quamuis poſtea ponat *duodecim.* Ita vnde poterat lis definiri, inde maior ex varietate lectionis exiſtit. Ex Catanæi ſententia vigintiquinque clepſydræ efficerent quinas horas ſolidas. Et quia Secundus dixerat, pene quinque, interpretatur Catanæus fuiſſe clepſydras vigintiquatuor. Tiraquellus ſedecim, non ex mente Alexandri. Alexander enim tribus clepſydris horam concludit. Ex cuius ſententia petiuiſſet Plinius decem clepſydras, quibus fuiſſent adiectæ quatuor, quæ definiunt quinque horas, ſic vt extremæ pars tertia deſit, quam vox, pene, declarat. Vt ſingulæ clepſydræ ſingulas horas complectantur, hoc loco ferri non poteſt, cùm dicat ſe quinque horas dixiſſe, & clepſydris, quas ait ſe capaciſsimas petiuiſſe, ſeu decem, ſeu pluribus, &c. adiectas eſſe quatuor. non petiuit igitur vnam, nec vox, tribus, admittenda. nam numerus trium clepſydrarum, non erat capaciſsimus. cum hoc carmine legamus Cæciliano ſeptem petitas, & conceſſas. Quis arbiter componet nobis

con-

controuerſiam? Catanæus dum explicare ſe, ſuumque Secundum conatur, ſeque, Pliniumque, & nos ſecum inuoluit, dum affirmat ex Philoſtrato clepſydram ad quoduis temporis ſpacium aptari potuiſſe, & fuiſſe aptatam. Vt hoc ita eſſe demus, in aliis certè Oratoribus, & Cauſsidicis nego clepſydras incerti ſpacij fuiſſe. quamuis clepſydrarum numerus fuerit incertus, ita vt intra certum numerum potuerit pauciores, aut plures petere, ipſæ tamen clepſydræ certum temporis ſpacium continebant. Alioqui fruſtra poëta Cæcilianum notaret, quod ſeptem clepſydras, id eſt, longum dicendi tempus petiuerit. Sex horas ex lege accuſator, vt Plinius Iunior lib.4. epiſt.9. ſcribit, nouem reus habebat. nec erat neceſſe, vt vnus conſumeret omnes. Olim viginti dies dabantur accuſatori, totidem reo. Aſcon. in Ciceronis præturam. Claudius Minos rem diſsimulat. mihi aqua hæret in aqua. Quod ad Plinij attinet lectionem, cum Minoe ſenſerim, decem clepſydris legendum eſſe, eaſque capaciſsimas habitas, quibus ſi addas quatuor, efficient quinque horas, præter tertiam horæ partem. Sed vt mihi lector ignoſcas, accipe doctiſsimi Iuriſconſulti de hac re diſputantis verba, quæ tibi rem, quantum & ipſe potuit diſcere, & dicere proponent, & exponent. Sic enim Budæus pagina 372. Annotat. in pandectas. *Græci etiam non libera ſpacia ad agendum Oratoribus, ſed ad aquæ ſtillicidium dabant, clepſydras appellantes; vt nunc horarum ſpacia, non horoſcopis tantùm, ſed etiam vaſculis arenariis diſtinguimus in medio ſtrigatis, ac pertuſis, in quibus arena ad pollinariam exilitatem ſuccreta vaſculi conuerſionibus vltro, citroq́ue commeando horas metitur. Cicero libro tertio de Oratore, de Pericle loquens. Ad hunc non clamator aliquis ad clepſydram latrare docuerat, &c. Idem Plinius Iunior de accuſatione Priſci, & Martiani in ſenatu loquens. Dixi penè quinque, nam clepſydris, quas ſpacioſiſsimas acceperam, ſunt additæ quatuor. Atque ita Romani Græcorum more ad clepſydram orabant. Qui mos, vt opinor, inualuit Ciceronis ætate. Quanquam in cauſſa Rabirij in ſemihoræ circulum conqueritur ab Labieno accuſatore coactum ſe eſſe Cicero ipſe conqueritur. Neque verò ſemper ad clepſydram dicere iubebantur, ſed ſæpè liberæ actiones erant, vt ex Plinio oſtenditur lib.6. epiſtolarum. Iam illa periucunda vnà dicentibus, quod Regulus libera tempora petebat, quod audituros corrogabat. Quid denique iucundius, quàm ſub alterius inuidia, quandiu velis, & in alieno auditorio, quaſi deprehenſum dicere? His enim verbis ſignificat eum qui libera dicendi ſpacia petebat, itidem aduerſario concedere, ita vt is qui reſpondebat, poſſet vel longiorem, vel breuiorem orationem habere citra inuidiæ, aut pudoris periculum, cùm ex tempore reſpondere videretur, palamq́ue ea corona, quam ipſe Regulus inuitauerat. Et rurſus. Nam poſtquam obiit Regulus, illa increbuit paſsim, & inualuit conſuetudo, binas, vel ſingulas clepſydras, interdum & dimidias dandi, & petendi, nam, qui dicunt, egiſſe malunt, quàm agere: & qui audiunt finiri, quàm iudicari. Et rurſus. An nos ſapientiores maioribus noſtris? nos legibus ipſis iuſtiores? quæ tot horas, tot dies, tot comperendinationes largiuntur. nos paucioribus clepſydris præcipitamus cauſſas, quàm diebus explicari ſolebant. Quanta autem clepſydræ menſura fuerit, mihi non conſtat. Et illud ipſius Plinij de duodecim clepſydris variè in exemplaribus legitur. Nec horæ illæ, vt opinor, æquinoctiales fuerunt, quales nunc obſeruamus, ſed temporales erant, atque vulgares, Hoc Græci, πρὸς ὕδωρ μεμετρημένον λέγειν dicunt. vnde illud Demoſthenicum: ἀναστὰς ἐν τῷ ἐμῷ ὕδατι εἰπάτω, dicat, inquit, vel ad clepſydram meam. Apparitor autem qui aquam infundebat, & huic miniſterio præfectus erat, ἐφύδωρ appellabatur, & prouerbium inde natum, ὑπὲρ τὸ ὕδωρ ἐγχυνόμενον λέγειν, ſupra clepſydram dicere, & præter aquam, & aquam perdere apud Quintilianum in vndecima, & alia non pauca.* Hæc Budæus. lege adagionem *aquam perdere.*

Ita clepſydra tertiam horæ partem ferè contineret, vt & Heraldus ſentit.

Ergo ſumma eo redit, horas legitimas accuſatori datas, ſenas, reo nouenas, ſubinde liberum dicendi tempus, petitum, & conceſſum. Clepſydras cœpiſſe ferè Ciceronis tempore, poſtea maximè vſurpatas. quantum temporis ſpacium continuerint, propter corruptum Plinij locum ſciri definitè non poſſe. Septem igitur clepſydras hoc loco poëta pro longo ſpacio accipit, nec tamen interpretari auſim ſeptem, cùm ſex tantum eſſent præſcriptæ. Et præter morem fuiſſe inſinuat ſeptem clepſydras petere, cùm poſt Regulum vel binas, vel ſingulas, vel dimidias petendi, & dicendi mos increbuerit. niſi poëta impropriè eſt locutus, & metonymικῶς, vt clepſydram pro hora poneret. Ex ſententia Alexandri Neapolitani ſeptem clepſydræ tertiam horæ partem cum duabus integris notarent. ex Catanæo vel tres, & dimidiam, vel, vnam cum duabus partibus. Ex Domitij, & quorundam aliorum ſeptem ſolidas. Balbutit etiam Franciſcus Polletus aliquid de clepſydra, in hiſtoria fori Romani, capite 11.

ARBITER) Iudex. VITREISQVE TEPENTEM AMPVLLIS POTAS SEMISVPINVS AQVAM) At tu poſt longos logos interiungis, & potas aquam tepentem, vel ſole, & mora iam egelidam, vel igne calefactam. Comeſſe autem, & bibiſſe nonnunquam Oratores inter actionem ex Quintiliano intelligas, cùm eiuſmodi genus Oratorum carpit lib.11. cap. vltimo. *Bibere, inquit, aut etiam eſſe inter agendum, quod multis moris fuit, & eſt quibuſdam ab Oratore meo procul abſit, &c.*

SEMISVPINVS) exprimit geſtum bibentis, & ampullam exhaurientis, cùm caput ſupinant, vt ij qui amphoras totas ſiccant. AMPVLLIS) lib.3. ampullas inter vnguentaria vaſa numerauerat

rat noſter poëta in illo verſu, Et Coſmianis ipſe fuſus ampullis. hic pocu li genus eſt, quod non hians, ſed anguſtum os habebat, vt Plinius lib. 4. epiſtolarum docet, formam ampullæ habes ex antiquis marmoribus expreſſam apud Bayſium lib. de vaſculis. eadem dicebatur ampholis, quod vtrinque anſata eſſet. Vt tandem saties vocemqve, sitimqve) Hunc verſum ſanauit Turnebus lib. 25. c. 27. cùm antea legeretur, vt tandem facias vocemque, ſitimque, prauo ſenſu. Vt tandem, inquit, tibi ſatisfacias clamando, & dicendo, bibe de clepſydra, illamque exhauri, id eſt, finem dicendo facias, aqua enim exhauſta ſilentium imponebat Oratori. Plinius de tribunatu lib. 1. epiſtola 32. *Primùm quod deforme arbitrabar, cui aſſurgere, cui loco cedere omnes oporteret, hunc omnibus ſedentibus ſtare, & qui iubere poſſet tacere quemcunq́, huic ſilentium clepſydra indici.*

De filio Reguli.

XXXVI. XXVI.

Adſpicis vt paruus, nec adhuc trieteride plena
*Regulus auditum * laudat & ipſe patrem?*
Maternosq́ ſinus viſo genitore relinquat,
Et patrias laudes ſentiat eſſe ſuas?
Jam clamor, centumq́ viri, denſumq́ corona
Vulgus, & infanti Julia templa placent.
Acris equi ſoboles magno ſic puluere gaudet:
Si vitulus molli prælia fronte cupit.
Di Servate, precor, *matri ſua vota, patriq́,*
Audiat vt natum, Regulus, illa duos.

** V. laudet. hãc & ego laudo ſcripturam.*

Reguli huius mores, ingeniũ, eloquentiam lib. 1. 13. ep copioſè ex Tacito & Secundo deſcripſimus.

Laudat filium Reguli Oratoris, fauſtaque eidem ominatur, quod tamen votum inane fuit. Trieteride plena) nondum triennis, aut trimulus. Trieteris ſpacium trium annorum complectitur. Fuit apud Græcos feſtus dies tertio quoque anno inſtauratus ob expeditionem Bacchi, qui triennio abfuit, Diodorus Siculus lib. 3. Τριετοῦς δὲ διαγεγονυίας τῆς σύμπαντος χρόνου, φασὶ τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ ταύτης τῆς αἰτίας ἄγειν τὰς τριετηρίδας. *A triennio verò iis peregrinationibus exacto Græcos inſtituiſſe Trieteridas tradunt.* Regvlvs lavdet et ipse patrem?) Regulus filius trimulus audit orantem patrem, eiuſque eloquentiam ſuſpicit. Maternosqve sinvs viso genitore relinqvat) auidus patris audiendi, negligit matrem, velut iam tum ætatem ingenio præcurrens, nucibus relictis maiora ſpectat. Sentiat) Ita ſuprà lib. 5. de Burro Parthenij filio. Sic Burrus citò ſentiat parentem. Svas) in ſe deriuari, vel hæredem non bonorum, ſed laudum etiam, & virtutum, vt Cicero de ſuo Marco. Iam clamor, centvmqve viri, densvmqve corona Vvlgvs, et infanti Ivlia templa placent. Centvmqve viri) *Centumuiralia iudicia*, inquit Feſtus, *à centum viris dicta ſunt. Nam cùm eſſent Romæ triginta quinq́ tribus, quæ & curiæ ſunt dictæ, terni ex ſingulis tribubus ſunt electi ad iudicandum, qui centumuiri appellati ſunt. Et licet quinq́ amplius quàm centum fuerint, tamen quo facilius nominarentur, centumuiri ſunt dicti.* Cicero lib. 1. de Oratore. Cauſſas, quæ apud centumuiros tractabantur, pleraſque enumerat Cicero lib. 1. de Oratore. *Iactare ſe in centumuiralibus, in quibus vſucapionum, tutelarum, gentilitatum, agnationum, alluuionum, circumluuionum, nexorum, mancipiorum, parietum, luminum, ſtillicidiorum, teſtamentorum, ruptorum, aut raptorum, cæterarumq́ rerum innumerabilium iure verſentur, cum omnino quid ſuum, quid alienum, quare deniq́ ciuis, aut peregrinus, ſeruus, aut liber quiſpiam ſit, ignoret, inſignis eſt impudentiæ.* Erant autem centumuirales cauſſæ in haſtas diuiſæ, auctore Quintiliano lib. 5. c. de præiudiciis. Auctus eſt poſtea numerus certumuirorum, manente tamen ſemper eodem nomine, diuiſuſque eſt in conſilia. Plinius lib. 6. epiſt. 33. ad Romanam. *Fœmina ſplendidè nata, &c. quadruplici iudicio bona paterna repetebat, ſedebant iudices centum, & octoginta, tot enim quatuor conſiliis conſcribuntur, quibus omnibus præerat prætor*, eodem Plinio auctore lib. 5. epiſtola vltima. Ex quo loco intelligis decurias iudicum, quæ in foro iudicabant, diuerſas eſſe à centumuirorum conſiliis. Erant hæc centumuirorum conſilia quatuor, in quadam Baſilica inter ſe adeò propinqua, vt actiones vnius tribunalis ab alio exaudiri poſſent. Plinius & Quintilianus. ab his iuuentus Romana tirocinium inchoauit, vt ab Homero in ſcholis. Plura de iis apud Budæum in Pandectas cognoſces. Et plenius atque articulatius, Ræuardus libro ſingulari Protribunal. cap. 19. & 20. tom. 3. Tract. Tractatuum. Corona) populi tribunalia iudicum circumſtans. Ivlia tecta) Iuliam Baſilicam intelligit regione octaua, templum Iulij Cæſaris in foro. Baſilicam nominat P. Victor poſt XIV. regiones, vbi omnes baſilicas enumerat. Domitius exponit Capitolium, cùm expreſsè Plinius Secundus lib. 5. epiſt. 21. *deſcenderam in Baſilicam Iuliam, &c.* de qua

Quadraginta quinq́ in vno conſilio.

lib. 12.

lib.12. Quintilianus cap.5. de Trallo loquens. *Certè, inquit, cùm in Iulia Baſilica diceret primo tribunali, quatuor autem iudicia, vt moris eſt, cogerentur, atque omnia clamoribus fremerent, & auditum eum, & intellectum, & quod agentibus cæteris contumelioſum fuit, laudatum quoque ex quatuor tribunalibus memini.* Hinc ingentes fuiſſe clamores in centumuiralibus cauſsis, cùm quatuor conſilia in vna æde cogerentur, vt poëta rectè dixerit, Iam clamor, centumque viri, &c. Infanti) Regulo Reguli filio placent actiones apud centumuiros, quaſi & ipſe iam cuperet inſiſtere veſtigia patris. Acris equi ſoboles) alludit Horatius, *fortes creantur fortibus. Eſt in iuuencis, eſt in equis patrum virtus.* De eodem filio Plinius Iunior lib.4. epiſt.2. *Erat puer acris ingenij, ſed ambiguus, qui tamen poſſet recta ſectari, ſi patrem non referret.* Molli) ἄκερως, nondum cornutus. ita vocat molles damas. Dii seruate precor matri ſua vota, patrique) Solennis priſcorum benè precandi formula. Plautus Capt. Hegio. *Martial. lib. 1. ep 98. Cùm clamant omnes, &c.*

Serua Iupiter ſupreme, & me, & meum gnatum mihi.

Et Ciſtellaria, ſeruate me dij obſecro. Tibullus lib.1. elegia vltima, Dij patrij ſeruate lares. Idem Terentius in Adelphis, & Andria, ſerua me obſecro. Virgil.2.

Dij patrij ſeruate domum, ſeruate nepotem.

Et alibi ſæpius. Noſter poëta lib.11. pro Nerua.

Hunc omnes ſeruate ducem, ſeruate ſenatum.
Moribus hic viuat principis, ille ſuis.

Plura qui deſiderat Briſſonium libr.1. p.76. & 78. adeat. Vota) filium qui patrem virtute, & eloquentia quondam æmuletur. Audiat vt natum Regulus, illa duos) mater audiat perorantes vtrumque Regulum, filium tamen non audiuit mater, cui Regulus filium emancipauerat, vt hæres matris fieret. Mortuus enim eſt puer, vt Plinius lib.4. e.2. refert. *Regulus filium amiſit, &c. amiſſum luget inſanè. habebat puer mannulos multos & iunctos, & ſolutos, habebat canes maiores, minoresque: habebat luſcinias, pſittacos, merulas, omnes Regulus circa rogum trucidauit, nec dolor erat ille, ſed oſtentatio doloris.*

In Raucum Poëtam.

XXVII. XLI.

Qui recitat lana fauces, & colla reuinctus,
Hic ſe poſſe loqui, poſſe tacere negat.

Rani laborans poëta quiſpiam, focale ad fauces, & guttur ſeruandum adhibebat. Martialis abſurdum eius factum à contrariis, & pugnantibus notat. Tu quia fauces obligas, oſtendis te raucum eſſe, non poſſe loqui, idem tamen cùm raucus aſcendis, & recitas, negas te poſſe tacere. Nec tacere ergo, nec loqui noſti. quod ἀτοπώτατον. De more verò fauces (vnde focale ductum eſt) obligandi, alibi fuſius. non fauces tantùm, ſed aures etiam inuoluebant. lib.4.

Si recitaturus dedero tibi fortè libellum,
Hoc focale tuas afferat auriculas. *De more recitandi vberrimè lib.10.*

Hinc in quendam malè recitantem lib.4. epig.41.

Quod recitaturus circumdas vellera collo,
Conueniunt noſtris auribus iſta magis.

Tacere) Cùm non minor virtus ſit loco & tempore poſſe linguæ imperare quàm loqui, immò importunè garrire eſt inſanire. Eleganter Publius Mimus.

Tacere quiſquis neſcit, hic neſcit loqui.

De Etruſci thermis.

XXVIII. XLII.

*Etruſci niſi thermulis * laueris,* ** ſ. lauaris.*
Illotus morieris Oppiane.
Nulla ſic tibi blandientur vnda,
Nec fontes Aponi rudes puellis,
Non mollis Sinueſſa, feruidique
Fluctus Paſſeris, aut ſuperbus Anxur,
Non Phœbi vada, principesque Baiæ.

Nuſquam tam nitidum micat ſerenum:
Lux ipſa eſt ibi longior, diesq́;
Nullo tardius à loco recedit.
Siccos pinguis onyx anhelat æſtus.
Illic Taygeti virent metalla,
Et certant vario decore ſaxa,
Quæ Phryx, & Libys altius cecîdit,
Et flamma tenui calent Ophitæ.
Ritus ſi placeant tibi Laconum,
Contentus potes arido vapore
Cruda virgine, Martiaq́; mergi,
Quæ tam candida, tam ſerena lucet,
Vt nullas ibi ſuſpiceris vndas,
Et credas vacuam nitere Lygdon.
Non attendis, & aure me ſupina,
Iam dudum quaſi negligenter audis.
Illotus morieris, Oppiane.

Illotus. an hic quod illautus.

A motbo Oppiani ſumit occaſionem laudandarum Ettuſci thermatum, quas lib.1.Siluarum Papinius elegantet deſcribit. Romæ etant in ipſa vrbe. Oppianum autem poëtam non poëtam in his thetmis luem motbi abſtetſutum dicit, aut illotum moritutum. ILLOTVS MORIERIS) alij enim fontes, & balnea non eluent labes corporis tui. niſi etiam ad verſus Oppiani illotos, quod non exiſtimo, reſpiciat, Oppianus enim, vt lib.7. leges pallidus affectabat poëſin, eo ſolùm nomine, quod palletet, pallent enim ob ſtudium boni poëtæ. Sed Oppianus natutæ, non laborum, vitio labotabat. Tu lectot nihil hîc cogita de Oppiano Græco poëta qui poſteriùs vixit, & ſcripſit. NEC FONTSS APONI) Aponus Græca vox, vt eſt apud Caſsiodorum. de nomine, & cauſſa nominis ibidem Caſsiodorus. *Scilicet Aponus ſine labore, ſeu tormento, cura, ſine horrore, remedia facilia, impunita*, &c. Fontem Aponum Patanio vicinum nobili poëmate laudat Claudiauus,

Fons Antenoreæ vitam qui porrigis vrbi, &c.

Quem Gothotum Rex Theodoticus, Caſsiodoro teſte, muto cinxit. In eundem Tiberius anguria imperij captans proiecit aureos talos, vt Suet.cap.13. in Tiberio memotat. hodie thetmæ Venetorum ſunt. Lucanus lib.7. eiuſdem eundem celebrat,

Eugareo ſi vera fides memorantibus, augur
Colle ſedens——

An poëta ſimul ad Vere. vndiā Patauinarum puellarum reſpexit: quam Plinius inuior commendat, cùm de muliere pudicâ, etiam Patauinis mulieribus frugalitatis exēplum eſſe poſſe ſcribit. Et noſter lib.11.ep.17. Tu quoque nequitias noſtri luſumq́; libelli, Vda puella leges, ſis Patauina licet.

Plinius vocat aquas Patauinas lib.2.cap.103. Et vicum, & fontem, qui in vico etat Aponum vocabant. Sed nullus adeò accutatè quàm apud Caſsiodorum lib.2.epig.39. *Ad Aloiſium Architectum Theodoricus Rex Gothorum harum aquarum naturam perſpexit, & deſcripſit*, cuius epiſtolam longiuſculam tute percutras, ego propeto. RVDES PVELLIS) vt tacet Claudianus, ita Theodoricus loquitur. cauſſam hanc cur fontes Aponi rudes dicantur puellis. Domitius lepidè Rudes exponit ruſticanos. ruſticus certè non tam ruſticè interpretetur. rudes vocat intactos fontes puellis, quod in eum fœminæ non deſcendant. Caſsiodorus enim lauacrum illud ſingulari pudicitiæ diſciplinâ ſanctum ait, in eam enim vndam, in qua viri recreantur, ſi mulier deſcendat, inceuditur, inquit, id eſt, calote exuritur. Intactæ igitur puellis, & incognitæ illius fontis aquæ, & inde rudes, quaſi non expertæ puellas. NON MOLLIS SINVESSA) Huius vtbis, & thetmarum varij auctores meminerunt Plinius, Strabo, lib.4. Stephanus, Linius, Hubertus Golzius, Leander. Vrbs fuit Campaniæ matitima, Græcis Synope quondam dicta. De aquis Sinueſſanis, non Sueſſanis, vt vitioſè nonnulli, Plinius. *in eadem*, inquit, *Campaniæ regione Sinueſſanæ aquæ ſterilitatem fæminarum, & inſaniam virorum abolere creduntur.* Plutatchus, *ἐκπέμψεν δὲ ἐπ' αὐτὸν ὁ Ὄθων εἰς τοὺς περὶ Σινόεσσαν ἀγρούς. miſit contra illum Otho in agrum Sinueſſanum.* Tacitus lib.1. Hiſtoriæ. Et lib.12. de Claudio, *refouendis viribus mollitie cœli, & ſalubritate aquarum Sinueſſam perrexit.* Et Martialis ſæpiuſculè. MOLLIS) ob cœli mollitiem, & loci amœnitatem. FERVIDIQVE FLVCTVS PASSSRIS) Inferi maris Campaniæ locus, Iunius. ex Domitio, ſed falluntur. Nam quod ex Iuuenale docet Domitius locum eſſe ad oram inferi maris in Campania, dedocendum eſt. Iuuenalis enim ibi non de Paſſere fluuio,

fluuio,ſed homine loquitur,quem à ſalacitate,& nequitia, quadam ſimilitudine, & metaphora paſſerem vocat. Verſus eſt Sat.9.

Dic paſſer cui tot montes,tot prædia ſeruas *Promontorium Volunt apud Terracinam Torrētium,etc.*
Appula?——— In Næuolum eſt tota Satyra.

Avt svper Anxvr) De Anxure dictum eſt ep.1.lib.5. Ad Tarracinam enim, quæ & Anxur,duo flumina conficiunt paludem, non parua aquarum ſalubritate, vt Martialis ibidem cecinit,

Siue ſalutiferis candidus Anxur aquis.

Non Phœbi vada) ſine controuerſia intelligit Cumanum littus,in quo nobiliſsimum Phœbi templum Virgilius Aeneidos 6. deſcribit,vbi Aeneas ad inferos deſcenſurus cum Sibylla oraculum accepit. de eodem templo Statius, Silius, Verus, alij. totus autem ager Cumanus, Strabone auctore, aquis ſulphureis,& thermis abundat. Et locum hunc intelligi ipſe poëta exponit ſequentibus verbis, principeſque Baiæ, quæ ſunt ad Cumas. de nobilitate Baiarum ſæpius, *Lib. 11. ep. 81.* & plenius ſuprà pluribus locis dictum,nec Phœbi hominis priuati balneas, vada vocaret poëta. *ſingulari carmine laudat Baias.* Nvsqvam tam nitidvm micat serenvm, Lvx ipsa est ibi longior, diesqve, Nvllo tardivs a loco recedit) Statius,

Multus vbiq; dies,radiis vbi culmina totis
Perforat,atq; alio ſol improbus vritur æſtu.

Siccos pingvis Onyx anhelat æstvs) De his marmorum generibus Papinius lib.1.Siluarum in Epithalamio Stellæ.

Hîc Libycus, Phrygiuſq; ſilex,hic dura Laconum
Saxa virent,hîc flexus Onyx,& concolor alto
Vena mari,rupeſq; nitent,quîs purpura ſæpe
Oebalis,& Tyrij moderator liuet aheni.

Onyx & gemma,& vas vnguentarium,& genus marmoris eſt. Etſi vas vnguentarium ex Onyche marmore fieri potuit,& factum fuiſſe exiſtimem, vt & alabaſtria fiebãt. de gemma Plinius lib.vltimo,de vaſe vnguentario Martialis lib.11. *De Onyche plusculum lib. 14 lemmate murrhina.*

Profertur Coſmi nunc mihi ſiccus Onyx.

De marmore Plinius lib.36.cap.7.Et hoc loco Martialis. dicitur à colore vnguium,à quo & Onyx gemma. Senſus eſt. Onyx pinguis, ſed ſudans anhelat æſtus ſiccos, ſolem, perinde ac ſi hominis more æſtu balnearum laboraret, nec aliud dicit,quàm in thermis Etruſci etiam inter alia marmora reperiri Onychem,quem tamen Statius negat fuiſſe.

Mœret Onyx longè, queriturq; excluſus Ophites.

Sed & Ophiten ponit in thermis noſter. Taygeti metalla) Statius de marmore Lacedæmonio.

Vix locus Eurotæ viridis,cum regula largo
Sinnada diſtincta variat,&c.

Cunctis hilarius Lacedæmonium viride marmor,quod hîc intelligit poëta,ait eſſe, Plinius lib.36.c.7. Taygetus autem mons eſt Laconiæ,Strabo lib.8. *Eſt autem Laconica terra montibus obnoxia,& memorant quidam Taygeti verticem hoc modo abruptum. Lapicidinas habet lapidis pretioſi*,&c. Quod autem poëta metalla vocat,καταχρηστικῶς accipe. metallum enim ad ferrum,aurum, cuprum, argentum,&c. & ea quæ igne liqueſcunt refertur. lapis in puluerem redigitur. Sic locutus eſt Statius,

Sola nitet flauis Nomadum deciſa metallis
Purpura———

Taygeti pluribus locis meminit Statius. Sil.lib.1.Tiburtino Manlij. Et lib.2. in Surrentino Pollij.

Candida purpureo diſtinguitur area gyro,
Hîc & Amiclæi cæſum de monte Licurgi,
Quod viret,& molles imitatur rupibus herbas.

Vario decore) colorum varietate marmora. Qvae Phryx et Libys altivs cecidit) Marmor Sinnadicum,& Nomadicum,purpureum illud, flauum hoc Nomadicum, intelligit. Statius,

Sola nitet flauis Nomadum deciſa metallis
Purpura, ſola cauo Phrygia quam Sinnadas antro
Ipſe cruentauit maculis lucentibus Atys.

Idem lib.1.Silu.2. Hic Libycus Phrygiuſque ſilex, &c. vbi Bernartius vbertim docet, cur marmor Numidicum,Libycum,cur Sinnadicum Phrygium dicatur.

Plinius lib.35.cap.1. *vt ouatus eſſet Numidicus,vt purpura diſtingueretur Sinnadicus.* de Sinnada Oppido lib.5.cap.29.de Nomidico lib.36.cap.6. Ita Statius in Surrentino Pollij,

Sinnade quot mœſta Phrygiæ ſedere ſecures

Per Cybeles lugentis agros? vbi marmore picto
Candida purpureo diſtinguitur area gyro.

Et de Nomadicis, *Hic Nomadum lucent flauentia ſaxa*——

Altivs cecidit) magnas marmorum moles effodit. Et flamma tenvi calent Ophitae) Ophites marmor, à ſerpentum maculis dicitur. ὄφις enim eſt ſerpens Græcis. Plinius lib.36.cap.7. Differentiaque eſt eorum ab Ophite, cùm ſit illud ſerpentium maculis ſimile. Flamma tenvi calent) vapore temperato. Ritvs si placeant tibi Laconvm) Qui ſint hi ritus ipſe poëta ſubiicit, cōtentus potes arido vapore, Cruda Virgine, &c. mergi. Sudabant in cellis in modum turricularum cameratarum in hæmiſphærium extructis. Cella erat, inquit Mercurialis libr.1.cap.10.(quam Laconicum appellabant) nullam aquam intra ſe continens, ad prouocandum ſudorem potiſsimùm inſtituta, & ob id à nonnullis calida ſudatio, ſicuti à Cicerone & Celſo aſſa nuncupata. Dio lib.53. πυειατήειον λακωνικὸν nominat. Vitruuius lib.5. cap.10. Laconicum. Seneca ſudatorium. Deſcribuntur hæc omnia accuratè à Dione l.d. Celſo lib.11.cap.16. Columella proœm. de re Ruſt. Vitruuio lib.5. Plinio epiſt. ad Gallum de villa Laurentina. Politiano Miſcell.cap.38. Alciato parerg.6.cap.3. Philandro ad Vitru. Mercurial.cap.10. lib.1.copioſè. Aqva Virgine) à ſudatione, frigidâ ſe mergebant Lacones, quibus calida omnino erat interdicta, frigida quotidiana, qua de Plutarchus lib. de Inſtit. Laconicis. Cic.11. Tuſcul. Idem Romani factitarunt calda tamen abluti. Plinius ep.7. lib.2. Mercurialis ſuper hac re tota plenè lib.3. gymnaſt.cap.14. Aquam Virginem deduximus ex fontibus ſuis lib.5.ep.21.& aliis. Martiam Plinius laudat. lib.31.cap.3. Clariſsima aquarum omnium in toto orbe, frigoris ſalubritatiſque palma, præconio vrbis, Marcia eſt inter reliqua Deûm munere vrbi tributa. Ibid. de Virgine.

Plut. Alcibiade.

Crvda Virgine, Martiaqve mergi) Aquam frigidam vocat crudam Virginem, & nomen aquæ Romæ nobiliſsimæ Aqua Virgo, & aqua Martia, cui dat primas Plinius. Crvda) gelida, natiua, non fracto calore. de aqua Virgine vide Lucam Pætum.

De aqua Virgine plenius ſuprà, & Lucas Pætus lib. de ea ſcripſit.

Qvae tam candida, tam serena lvcet, Vt credas vacvam nitere Lygdon) Argenteam vocant, & criſtallinam: poëtæ liquidam, & puram vndam. vt nullam inquit ſuſpiceris vndam. Ouidius,

——*lapis eſt numerabilis omnis.*

Lygdon) Lygdos marmor eſt in Tauro natum candidiſsimum, ſecundum locum ab alabaſtrite obtinet in vaſis vnguentariis, Plinius lib.36. Lygdos) continens pro contento. ex lygdo lygdinus lapis. & vocat genere fœminino, vt Thaſon, & Cariſton. Ergo pauimentum Lygdinū. Fuere ſanè nobiliſsima, quod ex vno Velſeri monumento, & fragmento diſcis, quod totum egregiè & eruditè exponitur pag.240.& 241.242. in monumentis Auguſtanis, &c.

Non attendis, et avre me svpina) auris ſupina ſignificat vel animi auerſionem, vt ſuprà notauimus, vel vt hoc loco geſtum, & habitum propè dormientis, cùm caput in humeros inclinamus, qui pigritiam, & negligentiam oſtendit. Tu ergo Oppiane, quia mihi non auſcultas ſalutaria monenti, morieris illotus, non curabis valetudinem tuam, nec abſterges morbi ſaniem. Nam ſi te non capiunt thermæ Etruſci, nullæ capient. Heraldus putat Martialem in homonymia vocis illotus, ſeu illautus, ludere, ſic, vt illautus opponatur lauto, ſordidus liberali.

Tam ſalubres ſunt thermulæ Etruſci, vt illæ ſolæ, vel nulla te curare poſſint.

Ad Caſtricum.

XLIII. XXIX.

Dum tibi felices indulgent, Caſtrice, Baiæ,
Canaq́; ſulphureis nympha natatur aquis:
Me Nomentani confirmant otia ruris,
Et caſa iugeribus non oneroſa ſuis.
Hìc mihi Baiani ſoles, mollisq́; Lucrinus,
Hìc noſtræ mihi ſunt, Caſtrice, diuitiæ.
*Quondam laudatas * quocumq; libebat ad vndas*
Currere, nec longas pertimuiſſe vias.
Nunc vrbi vicina iuuant, facilesq́; receſſus,
Et ſatis eſt, pigro ſi licet eſſe mihi.

* *V. quacumq;.*

Caſtricus Baias petiuerat, Martialis ait ſibi Baiarum loco eſſe ſuam villam Nomentanam, dum ſe penitus à morbo recreet, ægrum enim fuiſſe è verbo, (Confirmant) intelligas. Indvl-

GENT) more poëtico. Caſtricus enim Baiiſ indulgebat. FELICES) de nobilitate Baiarum ſuprà ſæpius dictum. CANAQVE SVLPHVREIS NYMPHA NATATVR AQVIS) Nympha, limpha, aqua, vt mox infrà,

Nympha mei Stellæ, quæ fonte domeſtica puro
Laberis ———.

CANA) quia ſulphurea. A ſpuma item Catullus more canum dixit,

Tortaq; remigio ſpumis incanuit vnda
Emerſêre feri candenti gurgite vultus.

Et mox.
Nutricum tenus extantes è gurgite cano.

ME NOMENTANI CONFIRMANT OTIA RVRIS) Nomentanam villam ſæpius laudat Martialis, vel potius exteuuat. lib.3.ep.38. in Linum. lib.2.ep.106. lib.7.ep.92. lib.9.ep.61. lib.10. ep.94.& 48. Et ſæpius lib.13. atque aliis. Rus autem Martialis haud procul ab vrbe prope ſuburbanum erat, de quo nos ſuprà. nec diuerſum forte à rure Nomentano. CONFIRMANT) verbum ad eos refertur, qui ex morbo conualeſcunt. quo Cicero ſæpius vſus eſt epiſtolis ad Tironem lib.16. me ægrum, inquit poëta, reſtituit fundus Nomentanus. ET CASA IVGERIBVS NON ONEROSA SVIS) villa pro modo fundi ædificata, nec nimis magna, nec parua nimis. vt Catonis eſt præceptum, pro agri ratione & modo habẽdum ædificium, ne villa fundum quærat, neue fundus villam. Columella lib.1.c.4. Plin.18.c.6. Cætera quæ ſequuntur clara. de Lucrino lacu ſuprà fuſè, vti & de thermis, aliiſque laudatis aquis. ET SATIS EST PIGRO SI LICET ESSE MIHI) Non longus me ab vrbe receſſus nunc pigrum, vel potius adhuc ægrum recreat.

In Calliodorum.

XXX. *XLIV.*

Feſtiuè credis te, Calliodore, iocari,
Et ſolum multo permaduiſſe ſale.
Omnibus arrides, dicteria dicis in omnes,
Sic te conuiuam poſſe placere putas.
*At ſi ego * non belle, ſi verè dixero quiddam:*
Nemo propinabit, Calliodore, tibi.

** ſ. nõ bellem tibi verè dicere.*

Calliodorum impurum ſcurram deteſtatur. MVLTO SALE) te ſolum putas iocos, & lepores poſſe ſpargere, quibus affectas potentiorum cœnas. EGO NON BELLE) quia ſine ioco vitium exponam tuum. NEMO PROPINABIT CALLIODORE TIBI) propter oris impuritatem nemo te inuitabit, tecumque bibet, qui os tuum nouit. regredere ad lib.2.ep.15. in Hermum.

Ad Catianum.

XXXI. *XLVI.*

Vapulat aſſiduo Veneti quadriga flagello,
Nec currit: magnam rem, Catiane, facit.

Senſum hunc ineſſe reor verbis. Auriga ex Venetorum factione equos quadriiugos aſsiduè verberat, vt ante alios metam contingant, nec tamen efficere poteſt vt currant, eoque rem magnã facit, cum factionem ſuam omnium ludibrio, & riſui exponit, dum plus aliis mouet, minuſque promouet, nec ad metam, niſi poſtremus cum dedecore prouenit, vti rem magnam faciat, quod audeat cum tali quadriga cum aliis factionibus in certamen venire. VENETI) aurigatoris, agitatoris, ſeu aurigæ, quæ in circo flectebant metas. Genera aurigarum erant quatuor coloribus diſtincta, Venetorum, qui cæruleum ferebant, Cœlo, & Mari ſacri. Praſinorum, qui viridem terræ, ſeu veri, & floribus dicati. Ruſſatorum, qui igni, & Marti. Alborum qui albos viridi mixtos gerebant pannos. de qua re lege præter alios complures Bulengerum, qui ſibi hoc de circo, & aurigis argumentum proprium ſumpſit. de aurigarum coloribus tractat c.48. Venetum dicitur à Venetia, & coniungit album cum viridi, id eſt, aërem cum terra.

De factionibus quatuor Aurigatorum plenè Panuinius lib. 1. de lud. Circ. c.10.

* * *

Ad Hiantida Nympham.

XLVII. XXXII.

* *al. meo.*

* *ab Anna. Tur vel ad Annam.*

*Nympha * mei Stellæ, quæ fonte domeſtica puro*
Laberis, & domini gemmea tecta ſubis:
*Siue Numæ coniux Triuiæ te miſit * ab antro,*
Siue Camœnarum de grege nona venis:
Exſoluit votis hac ſe tibi virgine porca
Marcus, furtiuam qui bibit æger aquam.
Tu contenta meo iam crimine, gaudia fontis
Da ſecura tui: ſit mihi ſana ſitis.

Occaſionem captat laudandi fontis Stellæ. Aeger poëta furtim hauſerat aquam ex fonte Stellæ, quæ vt ſibi non noceret, vouit Hiantidi. Hîc ſe votum ait ſoluere, porroque rogat, vt ſecurus fontem illum Hiantidos bibat. Hiantida vocat aquam ab vxore Stellæ, quæ Violantilla apud Statium, & ficto nomine Aſteris. cum ipſe Stella, ſeu Ἀςὴρ diceretur, ſuam poſtea coniugem Aſterida appellauit, cui & carmen hoc nomine inſcripſit. DOMINI) Stellæ. GEMMEA TACTA) tam eleganti, & vario marmore domum factam, vt gemmea videatur. Papinius hanc deſcribit lib. 1. Sil. in epithalamio Stellæ,

Digna Dea ſedes, nitidis nec ſordet ab aſtris
Hic Libycus, Phrygiusq́; ſilex, hîc dura Laconum
Saxa virent, hîc flexus Onyx, & concolor alto
Vena mari, rupesq́; nitent, queis purpura ſæpe
Oebalis, & Tyrij moderator liuet aheni.
Pendent innumeris faſtigia nixa columnis,
Robora Dalmatico lucent ſatiata metallo.
Excludunt radios ſiluis decuſſa vetuſtis
Frigora, perſpicui viuunt in marmore fontes.
Hîc ſeruat natura vices, hîc Sirius alget,
Bruma tepet, verſumq́; domus ſibi temperat annum.

* *ab antris. al. Anna.*

SIVE NVMAE CONIVX TRIVIAE TE MISIT AB * ANTRO) Siue è ſpecu Egeriæ coniugis Numæ, ſiue ex fonte nouem Muſarum, quibus amica Egeria, aut ipſa vna ex Muſis. Ouid. 3. Faſtorum.

Vallis Aricina ſilua præcinctus opaca
Eſt locus antiqua relligione ſacer, &c.
Defluit incerto lapidoſus murmure riuus,
Sæpe ſed exiguis hauſtibus inde bibi.
Egeria eſt quæ præbet aquas Dea grata Camœnis,
Illa Numæ coniux, conſiliumq́; fuit.

TRIVIAE) Dianæ Aricinæ ab Anna Peranna, ſeu Perenna colebatur, vnde legunt nonnulli hoc loco, TRIVIAE TE MISIT AB ANNA. SIVE CAMŒNARVM DE GREGE NONA VENIS) Egeriam nonnulli vnam ex Muſis exiſtimarunt. Dionyſius Halicarnaſſeus. *Fabulantur enim identidem ad eum ventitaſſe Egeriam Nympham, eumq́; regiam prudentiam docuiſſe. Alij non Nympham, ſed vnam Muſarum, idq́; manifeſtum omnibus eſſe factum, &c.* Liuius lib. 1. ait à Numa lucum cum fonte, & ſpecu Muſis conſecratum. *Lucus,* inquit, *quem medium ex opaco ſpecu fons perenni rigabat aqua: quò quia ſe perſæpe Numa ſine arbitris, velut ad congreſſum Deæ inferebat, Camœnis eum lucum ſacrauit, quod earum ſibi conſilia cum coniuge ſua Egeria eſſent, & ſoli Fidei ſolenne inſtituit.* Poëta ergo dubitat an Egeriæ, vel Muſæ fons ſit ex antro Egeriæ in ædes Stellæ ductus. Quod Domitius putat alludi hîc ad nouem aquarum ductus vrbis, haud ſcio an non ſit longius à vero ductum. Procopius tradit fuiſſe XIV. P. Victor XX. Aquam Stellæ extra vrbem in vrbem aduectam non eo negatum. Quæro quando nouem aquarum ductus in Vrbe fuerit? EXOLVIT VOTIS HAC SE TIBI VIRGINE PORCA MARCVS, FVRTIVAM QVOD BIBIT AEGER AQVAM) Dianæ alij, alij Proſerpinæ votum hoc, & victimam cæſam dicunt. Atque Diana eadem Proſerpinæ, quæ in cœlo luna, in terris Diana, apud inferos Proſerpina, appellatur. Sed quamobrem immolauit Martialis Proſerpinæ? Nihil hîc poëtæ cum Proſerpina negotij: Aquam Nympham appellat, quam & clam hauſerat. illi ſe votiua cæſâ porcâ exoluit. Quare vt eſt apud Plautũ in Menechmis ſuaſerim Domitio, vt quærat quibus pretiis

veneant

veneant porci ſacres, ſinceri, quos immolet eum non ſanis. Expono igitur locum aliter. Porcum immolabant ij, qui piaculum aliquod admiſerant, aut inſani extiterant, aut liberis auxerant familiam. Euſtathius Iliad. T. teſtis adſit ad expiationes adhibitum porcum, qui Aeſchylum pro ſententia laudat.

Πεὶν ἂν παλαγμοῖς αἵματος χοιροκτόνου
Αὐτὸς σε χράναι ζῶος καταστίξας χερῶν.

Et Plautus in Menechmis, & Rudibus. Horatius Sat. 3. lib. 2. ad quem locum Plauti, & Horatij vide Lambinum. Huc facit vetus Adagiographorum dictum, porcum immola. Poëta etſi fortè non inſanus ab animo, æger tamen corpore putabat ſe piaculum admiſiſſe, quod æger clam, & furtim ex Hiantide biberit, eoque factum, & furtum ſuum porca piat. Nihil dubito quin ſanus lector ſententiam noſtram, vbi & carmen Martialis probè expenderit, & adagium, locumq́; Plauti cum interpretibus inſpexerit, ſit probaturus. Tv contenta meo iam crimine, gavdia fontis da secvra tvi: sit mihi sana sitis) Tu Nympha Hiantis, tu ſacer fons Stellæ, ob victimam tibi immolatam ſis mihi placatus, & propiua ſalutares hauſtus, furtum iam eſt expiatum. iam ſecura mihi tui copiam facere potes. Sit mihi sana sitis) Videtur ſolenne precandi verbum reſpicere cùm bibitur. Veteres inter pocula certam benè precandi formulam vſurpabant. Et maximè vocem, vt Liuius lib. 19. tradit (benè) frequentabant. Toxilus in Plauti Perſa,

Sed quare furtum bibet cum Stella illi aquã negaturus non fuerit? An quia aqua furtiua dulciores, an quia ſuperſtitio inerat.

Pægnium tardè cyathos mihi das,
Cedo ſanè. Benè mihi, vobis, mea amica: optatus hic mihi
Dies datus hodie eſt ab Diis.——

Et mox Lemneſeleue reſpondens, *Benè omnibus nobis.*
In Sticho. Sangarius ——*benè vos*
Benè nos, benè te, benè me, benè noſtrum etiam Stephanium.
Bibe ſi bibis.

Idem Ouidius 2. Faſtorum, & 1. de Arte. Tibullus 1. eleg. 1. lib. Proſpera omnia precatur Terentius his verbis, benè ſit. Et Perſius Sat. 4. legatur Briſſonius lib. 1. p. 82.

In Pomponium.

XXXIII. *XLVIII.*

Quod tam grande ſophos clamat tibi turba togata:
Non tu, Pomponi, cœna diſerta tua eſt.

Lautiores homines, & proceres Romani poëſeos amantes, cùm verſus feciſſent, ad cœnam vocatis amicis recitabant, vt amicorum iudicium audirent, & cenſuram. contrà verò, iam conuiuio deliniti egregiè os oblinebant patronis, & placita loquebantur, exclamabant, acclamabant σοφῶς, vel ὑπὸ σοφῶς, vel euge belle, &c. vt eſt apud Perſium, Horatium, & Martialem ſæpius. nos hac de re plura lib. 1. ad carmen 4.

Audieris cùm grande ſophos——fuſè

Et epig. 67. Non ſex paratur, aut decem ſophos nummis. Et epig. 58. Mercetur alius grande, & inſanum ſophos. Et epig. 77. Nihil habet, & magnum ſemper inane ſophos. Et aliis libris, vt mirer hanc formulam Briſſonio prætermiſſam. Coena diserta tva est) Horatius indignè fert tale iudicium à corruptis iudicibus profectum.

Non ego ventoſæ plebis ſuffragia venor
Impenſis cœnarum, & trita munere veſtis.

Lib. 1. epiſt. ad Mecæn.

Eoſdem irridet ſibi adulatione blandientes Perſius Sat. 1.

——*calidum ſcis ponere ſumen,*
Scis comitem horridulum trita donare lacerna.

Ad Lupercum.

XXXIV. *L.*

Quòd conuiuaris ſine me tam ſæpe Luperce,
Inueni, noceam qua ratione tibi.
Iraſcar, licet vſque voces, mittasq́ue, rogesq́ue.
Quid facies, inquis; quid faciam? veniam.

Rarò ſe à Luperco inuitatum queritur, aitque ſe Lupercum velle vltum ire, & venturum, eſt enim verus ille verſus,

Οὐχὶ συμπόσιον φίλων ἐπιζητῶν ἑταῖρον δειπν.

IRASCAR, LICET VSQVE VOCES) ἀσυνδέτως continet diſtichum. Si me vocaueris, rogaueriſque ſæpius vt veniam, iraſcar tibi, & vlciſcar. QVID FACIES INQVIS? QVID FACIAM? VENIAM) Expectabat Lupercus reſpōſum contrarium, vt diceret, quandoquidem hactenus tam raro vocaſti, etiam vocatus abs te in poſterum non veniam. Itaque iraſcar, & vlciſcar te. Sed poëta cùm ſciret ſe gratum auaro facturum, ſi diceret ſe non venturum, ait præter expectationem, vlciſcar te, & veniam. Elegantiſsima de ſimili ioco, & vindicta inter Muretum, & Titium (quod ſupra quoque memini monere, ſed huc planè facit) Mureti extat epiſtola plena ſalis, & muſæi leporis. Initium epiſtolæ eſt ad Gerardum, Mihi crede iraſcerer Titio niſi vererer ne, &c.

Epitaphium Pantagathi.

LI. XXXV.

Hoc iacet in tumulo raptus puerilibus annis
Pantagathus, domini cura, dolorq́; ſui.
Vix tangente vagos ferro reſecare capillos
Doctus, & hirſutas excoluiſſe genas.
SIS LICET † INDE * SIBI TELLVS PLACATA LEVISQVE,
Artificis leuior non potes eſſe manu.

† ſito, aliter.
* Vt impoſito.

Pantagathi pueri ſerui, & tonſoris expediti, & facilis tumulus. DOMINI SVI) ipſius credo Martialis, alioqui alterum nominaret. VIX TANGENTE VAGOS) Doctus leuiſsimâ ſeu facillimâ manu capillos vix tactos ferro reſecare, ſubiicit enim poëta

Artif. leu. non potes eſſe manu.

A graui contrà manu, perſtringit lib. 11. ep. 85. Antiochum tonſorem. SIS LICET INDE SIBI TELLVS PLACATA, LEVISQVE) Locum hunc, & modum pro ſanctis benè precandi, pleniſſimè ſuprà lib. 5. epig. 35. de Erotio puella, ad illum verſum excuſsimus,

Mollia nec rigidus ceſpes tegat oſſa, nec illi
Terra grauis fueris, non fuit illa tibi.

Hoc audi, non ire contra Grammaticos poëtam cùm dicit, ô tellus ſis ſibi, id eſt, ei placata, Græcorum imitatione id dicitur. Sic Plato locutus ἵνα δὴ ἐπαγάγωμαι τὴν ψυχήν, &c. cùm autem anima ſui, id eſt, eius exiſſet. Pauſanias, καὶ οἱ παῖδα φαέθοντα, Et ſibi (id eſt, ei) natum eſſe filium Phaëtontem. Homerus,

——ἰδνώθη δ' ἄρα οἱ, ἐκ δ' ἔκπεσε δάκρυ.
Inflexit ſe, & calida ſibi excidit lachryma.

Plura exempla vide apud Budæum in comment. Græcæ linguæ. Quam Græcam loquendi rationem, & alij ex Latinis æmulati ſunt, quotum teſtimonia laudant plures Grammatici Ciceronis, Lucani, aliorum. ARTIFICIS LEVIOR NON POTES ESSE MANV) Quamuis ô tellus Pantagatho ſis leuiſsima, facilitatem tamen Pantagathi vincere non potes, nec potes tam leuis eſſe pondere, quàm leuis, & facilis illius manus fuit, cùm tonderet. Et hæc tonſorum propria laus eſt, leui manu percurrere caput, nec ferrum grauius infigere, aut cutem radere pungereúe.

De Andragora.

LIII. XXXVI.

Lotus nobiſcum eſt hilaris, cœnauit & idem:
Inuentus mane eſt mortuus Andragoras.
Tam ſubitæ mortis cauſſam, Fauſtine, requiris?
In ſomnis medicum viderat Hermocratem.

E Græco hoc eſt expreſſum lib. 2. Anthol. εἰς ἰατρὸν. Lucillius in Hermogenem medicum.

Ἑρμογένην τὸν ἰατρὸν ἰδὼν Διόφαντος ἐν ὕπνοις
Οὐκ ἔτ' ἀνηγέρθη, καίπερ ἅμμα φέρων.
Amuleta licet gereret Diophantus, obiit,
In ſomnis medicum vidit vt Hermogenem.

* περίαμμα, ἢ περίαπτα.

Acerbius adhuc Nicharchi eſt in Phidonem, qui ſe, ad medici Phidonis nomen memoriæ occurrens, ait obiiſſe.

Οὔτ' ἔκλυσεν φείδων, οὐδ' ἥψατο, ἀλλὰ πυρέξας
Ἐμνήσθην αὐτοῦ τοὔνομα κἀπέθανον.
Non Clyſtere vſus Phidon, tetigítue: ſed eius
Nomen vt in febri commemini, perij.

Cæterùm facili fato periêre multi,& hodie pereunt. Cicero pro Sexto Roſcio Amerino, ſic T.Clelium Tarracinenſem ait mane repertum,etſi iugulatum. Sic Cleobis,& Biton, Trophonius, Agamedes narrantur mortui reperti prima Tuſculana à Cicerone, Silone, Plutarcho lib.1. Herodoto, Strabone lib.9. Val.Max. lib.5. cap.4.

In Coracinum.

XXXVII. *LV.*

Quod ſemper caſiáque, cinnamóque,
Et nido niger alitis ſuperbæ
*Fragras † plumbea * Nicerotiana,*
Rides nos, Coracine, nil olentes:
Malo, quàm bene olere, nil olere.

** pinguia.*
** Niceroniana mendosè.*

In olentem & infamem, & nimis notabilem delitiis eſt epigramma. Coracinus fictum nomen. Homo quiſquis hircum olens variis pigmentis compeſcit vel grauem animam, vel corporis vitium. quibus odoribus haud eget nihil olens. CASIA) vt hîc accipitur ſpecies eſt cinnamomi. Cinnamomum Phœnicum vox. Herdotus lib.3. Caſiam deſcribit Plinius lib.12.ca.19. Dioſcorides lib.1. cap.12. & 13. Matthiolus ad eundem locum. Caſia, & cinnamum, ſeu cinnamomum (idem enim fruticis genus) odoratiſsimi frutices paſsim noti. accipit autem caſiam, & cinnamum pro quouis genere aromatum nota figura, cùm ſpecies pro genere ponitur. vt Perſius Sat.5.

Virg.2.Georg. Athenæus.

Oſſa inodora dabit ſeu ſpirent cinnama ſurdam,
Seu ceraſo peccent caſiæ neſcire paratus.

ET NIDO NIGER ALITIS SVPERBAE) Et imbutus oleo confecto ex caſia, cinnamomo, myrto, aliisq; aromatibus, floribus, herbis, fruticibus, &c. quę deſcribit Plinius lib.13.c.1. eoq; niger, quia vnctus. Alij & fortè verius referunt ad thus. Thus inquit Heraldus intelligit, quod cinnamomo adiunctum delicatis fragrantiam miniſtrauit Sidonius li.2.c.13. ALITIS SVPERBÆ) Phœnicis, in cuius nido poëtæ tradũt reperiri caſiam, & cinnamomũ, & alias Sabæas herbas, quanquã Plinius li.12.c.19. negat vera eſſe, quæ certatim omnes canunt. Nec in Arabia caſiam, vel cinnamũ naſci, ſed in Aethiopia. Caſiam expreſsè ait Dioſcorides in Arabia gigni. Poëta ſequitur poëtas, cuius ſenſus eſt. Tu Coracine redolens Arabiam, & omnes odores, herbaſque, nos nihil olentes irrides, nos te contemnimus, auerſamur cum tuis vnguentis velut olentem & fœtentem. ille enim optimè olet, qui nil olet. De Phœnice nos lib.5. ad epig.7. plura. Geſnerus fuſiſsimè li.3. de Auibus. FLAGRAS PLVMBEA NICEROTIANA) redoles vnguenta Nicerotiana, quæ vaſis * plumbeis in vmbra, vt lib.13. cap.2. Plinius docet, coquebantur. NICEROTIANA) lege. De Nicerote Martialis lib.10. epig.38. & lib.12. epig.66. Niceros vnguentarius, ſeu myropola erat, vti & Coſmus, quem alibi celebrat. RIDES NOS CORACINE NIL OLENTES: MALO, QVAM BENE OLERE, NIL OLERE) Cauſſa cur malit nil olere lib.2. epig.12. exponit. in Poſthumum

Hoc mihi ſuſpectum eſt quod oles benè Poſthume ſemper:
Poſthume non benè olet, qui benè ſemper olet.

In quem locum ex Cicerone, Plauto, aliiſque plura diximus. Inſinuat benè ſemper olentes, malè olere, & olere vel vitia naturæ, vel flagitia impuri corporis.

** niſi malis, pinguia, vt vnguẽtum reſpiciat. ſenſus idẽ. Non puto hic alludi ad ſagittas plũbeas, quib⁹ cinnamomum ex Phœnicis nido excuſſum tradit Plinius ex Ariſtotelis lib. 6. c.13. hiſtoria animalium. Auem Solinus Cinnamolgum vocat. De Cinnamomo plura Iſidorus lib.17. Orig. c.8. Aegineta de Simpl. Medic. Cadamuſtus in nauig. Indicis.*

In Phœbum.

XXXVIII. *LVII.*

Mentiris fictos vnguento, Phœbe, capillos,
Et tegitur pictis ſordida calua comis.
*Tonſorem capiti non eſt adhibere * neceſſum.*
Radere te melius ſpongia, Phœbe, poteſt.

** V. neceſſe.*

Phœbum canum, & caluum fictitios ſibi capillos comparautem irridet. FICTOS VNGVENTO CAPILLOS) Totum hunc locum eruditè tractat Turnebus lib.25. cap.27. cuius verba non grauabor adſcribere. *Qui olim*, inquit, *erant toto capite calui, ſibi ſolebant vnguento perfuſi velut fila capillorum imitari* (deinde ponit hoc ipſum teſtimonij loco epigramma, cui ſubiungit) *Illum enim (Phœbum) iocatur habuiſſe capillos vnguenti pictos colore, & mutatos, quos ſpongia poterat totos delere. Nam loquitur de eo qui*

 canitiem

canitiem vnguento tegeret, diſſimularetq́, cùm caluam ſordidam planè, intelligenterq́, dicat, hinc & epigramma aliud clareſcet,

lib hoc. 74. ad Eſculanum. Caluam trifilem (*ſic enim legendum, non tripilem, vel triphilem*) ſemitatus vnguento.

Ille enim etiam vnguento comam ſibi in capite caluo pinxerat, & effinxerat, ſed quæ trium filorum eſſet, & capillorum: vel caluam haberet, cui ſupereſſent tres capilli. Cætera quæ Turnebus adiungit de voce Semitatus, dicemus ſuo loco. Intelligis opinor caluos ſibi quaſi crines pinxiſſe. erat enim ignominioſa caluities, lege quæ lib.4. ad epig.36. ſcripſimus in Olum. Et lib.3. in Lentinum. TONSOREM CAPITI NON EST ADHIBERE NECESSVM) neceſſe habent nonnulla exemplaria. Tonſore tibi Phœbe non eſt opus, veris enim capillis cares. RADERE TE MELIVS SPONGIA PHOEBE POTEST) delere pictos crines, & vnguenta ſiccare, haurireque poteſt ſpongia. De ſpongia ſuo loco plura referemus. Radere dixit figuratè, quod vice nouaculæ ſpongia eſſet Phœbo. De Galericulo, & emptis pilis alibi diximus, dicemusq́ue plura.

Ad Aulum.

LVIII. XXXIX.

Cernere Parrhaſios dum te iuuat, Aule, Triones,
Cominus & † Scythici ſidera † ferre poli;
O quàm pœne tibi Stygias ego raptus ad vndas,
*Elyſia vidi nubila * fuſca plagæ.*
Quamuis laſſa tuos quærebant lumina vultus,
Atque erat in gelido plurimus ore Pudens.
Si mihi lanificæ ducunt non pulla ſorores
Stamina, nec ſurdos vox habet iſta Deos:
Soſpite me ſoſpes latias reueheris ad vrbes,
Et referes pili præmia clarus eques.

† *V. Getici.* * *pigra.* * *fluſtra.*

Aulo Pudenti in Sarmatico bello occupato, exponit morbum ſuum, quo ſe propè ait extinctum, ſed nunc reualeſcere, ſperareq́ue mox futurum, vt ſaluus ipſe ſaluum ex militia venientem Pudentem, & primipilatu, hoc eſt, equeſtri honore affectum, ſalutet. TRIONES) Septemtrionem vtramque vrſam, maiorem, & minorem, quas cominus propius aſpiciunt Scythæ, Sarmatæ, Getæ. Nam quamuis Germani ad ſeptemtrionem pertineant, non tamen cominus vrſam aſpiciunt. aſtrum certè polare, ſeu polus, non amplius quadraginta octo gradibus, aliquotque minutis Auguſtæ, ſupra horizontem tollitur. Pari ratione ſuprà errauit Domitius in Marcellino. Domitiani non imperio bella cum Dacis, Sarmatiſque geſta neſcit nemo, qui Dionis epitomem, Suetonium, Tacitum, alioſq; legit. Senſus eſt. Dum tu in Sarmatia apud Getas centurionis officio fungeris, ego Romæ propè vita defunctus ſum. FERRE) pigra habent vetuſta exempl. vti & Catullus tardum bootem, & Ouidius, Iuuenalis, alibiq; Martialis pigra ſidera appellat. O QVAM POENE) periphraſis mortis, quàm pœne mortuus ſum. IſaciusPontanus, Macrobius ad Somnium Scipionis cap.1. emendat nubila fluſtra. Fluſtra dicuntur in mari fluctus immoti, ſtabiles & iacentes ſtupenteſque, quam Græci μαλακίαν vocant, Tertullianum & Feſtum conſule. QVAMVIS LASSA) Quantumuis æger fuerim, iamq; ipſi oculi in morte natarent, tamen requirebam meum Pudentem, Pudentem loquebar, Pudentem deſiderabam. SI MIHI LANIFICAE) ſi mihi Parcæ pepercerint, nec vitę ſtamina inciderint, votaq; mea ſuperi audierint. SOSPITE ME SOSPES) ſaluus ſaluum videbis Romæ. ET REFERES PILI PRAEMIA CLARVS EQVES) Creatus primus centurio ornamentis equeſtribus donaberis. Nam primo pili, ſeu primipili, primíue centuriones, ſimul ac ad primum ordinem adſpirarant in equeſtrem ordinem adſcribebantur, nec titulo tenus, ſed cenſu etiam equeſtri, vt Lipſius lib.2. de militia Romana, & 1. lib. ad Tacitum docet. Et Ouidius 3. de Amore id canere videtur haud obſcurè,

Ecce recens diues parto per vulnera cenſu,
Præfertur nobis ſanguine factus eques.

Plura teſtimonia dabit, qui & hoc dedit Ouidius. Et locis adductis Lipſius. nec ignoro Domitium aliter exponere, quem ego hîc deſero, & ad primum in noſtra literatura ordinis doctorem Lipſium me confero. Addo tamen ex Iuuenale, quod valde confirmat cenſum equeſtrem, Sat.14.

Dirue Maurorum attegias, caſtella Brigantum,
Vt locupletem aquilem tibi ſexageſimus annus
Adferat.

In Baccaram.

XL. LIX.

Et dolet, & queritur, ſibi non contingere frigus
Propter ſexcentas, Baccara, gauſapinas:
Optat & obſcuras luces, ventoſq́, niueſq́ue;
Odit & hibernos, ſi tepuêre, dies.
Quid fecêre mali noſtræ tibi, ſæua, lacernæ?
Tollere de ſcapulis quas leuis aura poteſt?
Quanto ſimplicius, quanto eſt humanius illud:
Menſe vel Auguſto ſumere gauſapinas.

Vt Zoilus morbum ſimulabat, quò oſtentaret ſtragulam veſtem, & cœnam æſtuante cœlo parabat, vti ſyntheſes alias, atque alias proferret, ita Baccara iſte hyemem optabat, qua ferendi gauſapinas eſſet occaſio. Poëta indignatur, & non haberi ſui rationem à Baccara, qui frigora defendere multis gauſapinis poſsit, in gratiam tenuiorum potius optandam eſſe æſtatem, vel certè mediis caloribus ſumendas gauſapinas. GAVSAPINAS) *Penula gauſapina*, inquit Bayſius, *erat crebra, & villoſa, qua biberno tempore, & frigido vterentur.* Martialis lib. 14.

Is mihi candor ineſt, villorum gratia tanta,
Vt me vel media ſumere meſſe velis.

Rectè Bayſius notat eos, qui penulam gauſapinam inter theriſtra, id eſt, æſtiua veſtimenta numerant, cùm nihil hoc epigrammate clarius. Tiraquellus confundit gauſapa lutea Perſij Sat. 6. cum his penulis. OPTAT ET OBSCVRAS LVCES) cœlum triſte, nubilum, frigidum, vt ſine aliorum reprehenſione poſsit gauſapinatus incedere. QVID FECERE MALI) Cur petis tu hyemem, cùm me videas nudum, & ventoſa indutum lacerna, nulla tibi pannoſorum cura? SAEVA) Ergo Baccara fœmina? ſuſpicor legendum Sœue, non Sœua. nomen eſt fictum ſeu fœminæ, ſeu viri. placet accipere pro virili, nec ſcio an fœminis geſtatæ gauſapinæ. QVANTO EST SIMPLICIVS) Quanto rectiùs, & humaniùs faceres ſi te media æſtate oſtentares, & fatereris ſimpliciter tuum morbum, te propter elegantiam ferre gauſapinas. nos enim facilè tuam fraudem notamus, qui eo animo petis hyemem, vt poſsis vti gauſapinis, vtere menſibus æſtiuis, non ægrè feremus tuam arrogantiam, ne tu nobis verbis tuis noceas.

Sic lib. 1. Quid fecere mali Et: Quid fecere boni. de Vino Vaticano.

De Pompillo.

Ad Fauſtinũ.

XLI. LX.

Rem factam Pompillus habet, Fauſtine, legetur,
Et nomen toto ſparget in orbe ſuum.
Sic leue flauorum valeat genus Vſipiorum,
Quiſquis & Auſonium non amat imperium.
Ingenioſa tamen Pompilli ſcripta feruntur:
Sed famæ non eſt, hoc mihi crede, ſatis.
Quam multi tineas paſcunt, blattaſq́ diſerti,
Et redimunt ſoli carmina docta coci.
Neſcio quid plus eſt, quod donat ſæcula chartis,
Victurus Genium debet habere liber.

Vt ſcripta, libriq́ue auctoris æternent opus eſſe non tantùm ingenio, ſed etiam genio affirmat poëta. Atque ingenium quidem eſſe Pompillo, deeſſe tamen genium. REM FACTAM HABET) de hoc loquendi vſu leges quæ ſcripſimus ad lib. 1. epig. 28. Tu factam tibi rem ſtatim putaſti. dicitur de eo, qui rem ſpe certa iam deuorauit, qui ſine dubitatione putat perfectum iri, quod deſiderat. idem ſenſus eſt lib. 2. epig. 26. ad Bithynicum,

Iam te rem factam Bithynice credis habere, id eſt, certam expeditam.

Hîc intelligit nominis æternitatem ex vulgi ſententia Pompillo certò partam. Scriptor erat Pompillus ingenioſus, minus tamen felix, itaque illi multi adulatores, vel certè non veri verum æſtimato-

Nuſquam tam nitidum micat ſerenum:
Lux ipſa eſt ibi longior, dieſq;
Nullo tardius à loco recedit.
Siccos pinguis onyx anhelat aſtus.
Illic Taygeti virent metalla,
Et certant vario decore ſaxa,
Quæ Phryx, & Libys altius cecîdit,
Et flamma tenui calent Ophitæ.
Ritus ſi placeant tibi Laconum,
Contentus potes arido vapore
Cruda virgine, Martiaq; mergi,
Quæ tam candida, tam ſerena lucet,
Vt nullas ibi ſuſpiceris vndas,
Et credas vacuam nitere Lygdon.
Non attendis, & aure me ſupina,
Iam dudum quaſi negligenter audis.
Illotus morieris, Oppiane.

Illotus. an hic quod illautus.

A morbo Oppiani ſumit occaſionem laudandarum Etruſci thermarum, quas lib.1.Siluarum Papinius eleganter deſcribit. Romæ erant in ipſa vrbe. Oppianum autem poëtam non poëtam in his thermis luem morbi abſterſurum dicit, aut illotum moriturum. Illotvs morieris) alij enim fontes, & balnea non eluent labes corporis tui. niſi etiam ad verſus Oppiani illotos, quod non exiſtimo, reſpiciat, Oppianus enim, vt lib.7. leges pallidus affectabat poëſin, eo ſolùm nomine, quod pallcret, pallent enim ob ſtudium boni poëtæ. Sed Oppianus naturæ, non laborum, vitio laborabat. Tu lector nihil hîc cogita de Oppiano Græco poëta qui poſteriùs vixit, & ſcripſit. Nec fontes Aponi) Aponus Græca vox, vt eſt apud Caſsiodorum. de nomine, & cauſſa nominis ibidem Caſsiodotus. *Scilicet Aponus ſine labore, ſeu tormento, cura, ſine horrore, remedia facilia, impunita*, &c. Fontem Aponum Patauio vicinum nobili poëmate laudat Claudianus,

Fons Antenoreæ vitam qui porrigis vrbi, &c.

Quem Gothorum Rex Theodoricus, Caſsiodoro teſte, muro cinxit. In eundem Tiberius auguria imperij captans proiecit aureos talos, vt Suet.cap.13. in Tiberio memorat. hodie thermæ Venetorum ſunt. Lucanus lib.7.eiuſdem eundem celebrat,

Eugareo ſi vera fides memorantibus, augur
Colle ſedens——

An poëta ſimul ad Verecundiã Patauinarum puellarum reſpexit; quam Plinius iunior commendat, cùm de muliere pudicâ, etiam Patauinis mulieribus frugalitatis exẽplum eſſe poſſe ſcribit. Et noſter lib.11.ep.17. Tu quoque nequitias noſtri luſuſq; libelli, Vda puella leges, ſis Patauina licet.

Plinius vocat aquas Patauinas lib.2.cap.103. Et vicum, & fontem, qui in vico erat Aponum vocabant. Sed nullus adcò accuratè quàm apud Caſsiodorum lib.2.epig.39. *Ad Aloiſium Architectum Theodoricus Rex Gothorum harum aquarum naturam perſpexit, & deſcripſit*, cuius epiſtolam longiuſculam tute percurras, ego propero. Rvdes pvellis) vt tacet Claudianus, ita Theodoricus loquitur. cauſſam hanc cur fontes Aponi rudes dicantur puellis. Domitius lepidè Rudes exponit ruſticanos. ruſticus certè non tam ruſticè interpretetur. rudes vocat intactos fontes puellis, quod in eum fœminæ non deſcendant. Caſsiodorus enim lauacrum illud ſingulari pudicitiæ diſciplinâ ſanctum ait, in eam enim vndam, in qua viri recreantur, ſi mulier deſcendat, inceditur, inquit, id eſt, calore exuritur. Intactæ igitur puellis, & incognitæ illius fontis aquæ, & inde rudes, quaſi non expertæ puellas. Non mollis Sinvessa) Huius vrbis, & thermarum varij auctores meminerunt Plinius, Strabo, lib.4. Stephanus, Liuius, Hubertus Golzius, Leander. Vrbs fuit Campaniæ maritima, Græcis Synope quondam dicta. De aquis Sinueſſanis, non Sueſſanis, vt vitiosè nonnulli, Plinius. *in eadem*, inquit, *Campaniæ regione Sinueſſanæ aquæ ſterilitatem fœminarum, & inſaniam virorum abolere creduntur.* Plutarchus, ἐξέπεμψεν οὖν ἐπ' αὐτὸν ὁ Ὄθων εἰς τοὺς περὶ Σινύεσσαν ἀγρούς. *miſit contra illum Otho in agrum Sinueſſanum.* Tacitus lib.1. Hiſtoriæ. Et lib.12. de Claudio, *reſouendis viribus mollitie cœli, & ſalubritate aquarum Sinueſſam perrexit.* Et Martialis ſæpiuſculè. Mollis) ob cœli mollitiem, & loci amœnitatem. Fervidiqve flvctvs Passeris) Inferi maris Campaniæ locus, Iunius. ex Domitio, ſed falluntur. Nam quod ex Iuuenale docet Domitius locum eſſe ad oram inferi maris in Campania, dedocendum eſt. Iuuenalis enim ibi non de Paſſere fluuio,

fluuio,ſed homine loquitur,quem à ſalacitate,& nequitia, quadam ſimilitudine, & metaphora paſſerem vocat. Verſus eſt Sat.9.

Dic paſſer cui tot montes,tot prædia ſeruas
Appula?——— In Næuolum eſt tota Satyra.

Promontorium Volunt apud Terracinam Torrẽtem,etc.

AVT SVPER ANXVR) De Anxure dictum eſt ep.1.lib.5. Ad Tarracinam enim, quæ & Anxur,duo flumina conficiunt paludem, non parua aquarum ſalubritate, vt Martialis ibidem cecinit,

Siue ſalutiferis candidus Anxur aquis.

NON PHŒBI VADA) ſine controuerſia intelligit Cumanum littus,in quo nobiliſsimum Phœbi templum Virgilius Aeneidos 6. deſcribit,vbi Aeneas ad inferos deſcenſurus cum Sibylla oraculum accepit. de eodem templo Statius, Silius, Verus, alij. totus autem ager Cumanus, Strabone auctore, aquis ſulphureis,& thermis abundat. Et locum hunc intelligi ipſe poëta exponit ſequentibus verbis, principeſque Baiæ, quæ ſunt ad Cumas. de nobilitate Baiarum ſæpius, & plenius ſuprà pluribus locis dictum,nec Phœbi hominis priuati balneas, vada vocaret poëta. NVSQVAM TAM NITIDVM MICAT SERENVM, LVX IPSA EST IBI LONGIOR, DIESQVE, NVLLO TARDIVS A LOCO RECEDIT) Statius,

Lib.11.ep.81. ſingulari carmine laudat Baias.

Multus vbiq; dies,radiis vbi culmina totis
Perforat,atq; alio ſol improbus vritur æſtu.

SICCOS PINGVIS ONYX ANHELAT ÆSTVS) De his marmorum generibus Papinius lib.1.Siluarum in Epithalamio Stellæ.

Hîc Libycus, Phrygiuſq; ſilex,hic dura Laconum
Saxa virent,hîc flexus Onyx,& concolor alto
Vena mari,rupeſq; nitent,quîs purpura ſæpe
Oebalis,& Tyrij moderator liuet aheni.

Onyx & gemma,& vas vnguentarium,& genus marmoris eſt. Etſi vas vnguentarium ex Onyche marmore fieri potuit,& factum fuiſſe exiſtimem,vt & alabaſtria fiebãt. de gemma Plinius lib.vltimo,de vaſe vnguentario Martialis lib.11.

De Onyche pluſculum lib. 14 lemmate murrhina.

Profertur Coſmi nunc mihi ſiccus Onyx.

De marmore Plinius lib.36.cap.7.Et hoc loco Martialis. dicitur à colore vnguium,à quo & Onyx gemma. Senſus eſt. Onyx pinguis, ſed ſudans anhelat æſtus ſiccos, ſolem, perinde ac ſi hominis more æſtu balnearum laboraret, nec aliud dicit,quàm in thermis Etruſci etiam inter alia marmora reperiri Onychem,quem tamen Statius negat fuiſſe.

Mœret Onyx longè, queriturq; excluſus Ophites.

Sed & Ophiten ponit in thermis noſter. TAYGETI METALLA) Statius de marmore Lacedæmonio.

Vix locus Eurotæ viridis,cum regula largo
Sinnada diſtincta variat,&c.

Cunctis hilarius Lacedæmonium viride marmor,quod hîc intelligit poëta,ait eſſe, Plinius lib.36.c.7. Taygetus autem mons eſt Laconiæ,Strabo lib.8. *Eſt autem Laconica terra montibus obnoxia,& memorant quidam Taygeti verticem hoc modo abruptum. Lapicidinas habet lapidis pretioſi,&c.* Quod autem poëta metalla vocat,κατὰχρηστικῶς accipe. metallum enim ad ferrum,aurum, cuprum, argentum,&c. & ea quæ igne liqueſcunt refertur. lapis in puluerem redigitur. Sic locutus eſt Statius,

Sola nitet flauis Nomadum deciſa metallis
Purpura———

Taygeti pluribus locis meminit Statius. Sil.lib.1.Tiburtino Manlij. Et lib.2. in Surrentino Pollij.

Candida purpureo diſtinguitur area gyro,
Hîc & Amiclæi cæſum de monte Licurgi,
Quod viret,& molles imitatur rupibus herbas.

VARIO DECORE) colorum varietate marmora. QVAE PHRYX ET LIBYS ALTIVS CECIDIT) Marmor Sinnadicum,& Nomadicum,purpureum illud, flauum hoc Nomadicum, intelligit. Statius,

Sola nitet flauis Nomadum deciſa metallis
Purpura,ſola cauo Phrygia quam Sinnadas antro
Ipſe cruentauit maculis lucentibus Atys.

Idem lib.1.Silu.2. Hic Libycus Phrygiuſque ſilex, &c. vbi Bernartius vbertim docet, cur marmor Numidicum,Libycum,cur Sinnadicum Phrygium dicatur.

Plinius lib.35.cap.1. *vt ouatus eſſet Numidicus,vt purpura diſtingueretur Sinnadicus.* de Sinnada Oppido lib.5.cap.29.de Nomidico lib.36.cap.6. Ita Statius in Surrentino Pollij,

Sinnade quot mœſta Phrygiæ ſedere ſecures

Per Cybeles lugentis agros? vbi marmore picto
Candida purpureo diſtinguitur area gyro.

Et de Nomadicis, *Hic Nomadum lucent flauentia ſaxa*——

Altivs cscidit) magnas marmorum moles effodit. Et flamma tanvi calent Ophitae) Ophites marmor, à ſerpentum maculis dicitur. ὄφις enim eſt ſerpens Græcis. Plinius lib.36.cap.7. Differentiaque eſt eorum ab Ophite, cùm ſit illud ſerpentium maculis ſimile. Flamma tsnvi calsnt) vapore temperato. Ritvs si placeant tibi Laconvm) Qui ſint hi ritus ipſe poëta ſubiicit, cõtentus potes arido vapore, Cruda Virgine, &c. mergi. Sudabant in cellis in modum turricularum cameratarum in hæmiſphærium extructis. Cella erat, inquit Mercurialis libr.1.cap.10. (quam Laconicum appellabant) nullam aquam intra ſe continens, ad prouocandum ſudorem potiſsimùm inſtituta, & ob id à nonnullis calida ſudatio, ſicuti à Cicerone & Celſo aſſa nuncupata. Dio lib.53. πυριατήριον λακωνικὸν nominat. Vitruuius lib.5. cap.10. Laconicum. Seneca ſudatorium. Deſcribuntur hæc omnia accuratè à Dione l.d. Celſo lib.11.cap.16. Columella proœm. de re Ruſt. Vitruuio lib.5. Plinio epiſt. ad Gallum de villa Laurentina. Politiano Miſcell.cap.38. Alciato parerg.6.cap.3. Philandro ad Vitru. Mercurial.cap.10. lib.1. copioſè. Aqva Virgins) à ſudatione, frigidâ ſe mergebant Lacones, quibus calida omnino erat interdicta, frigida quotidiana, qua de Plutarchus lib. de Inſtit. Laconicis. Cic.11. Tuſcul. Idem Romani factitarunt calda tamen abluti. Plinius ep.7. lib.2. Mercurialis ſuper hac re tota plenè lib.3. gymnaſt.cap.14. Aquam Virginem deduximus ex fontibus ſuis lib.5.ep.21.& aliis. Martiam Plinius laudat. lib.31.cap.3. Clariſsima aquarum omnium in toto orbe, frigoris ſalubritatiſque palma, præconio vrbis, Marcia eſt inter reliqua Deûm munere vrbi tributa. Ibid. de Virgine.

Plut. Alcibiade.

Crvda Virgine, Martiaqve msrgi) Aquam frigidam vocat crudam Virginem, & nomen aquæ Romæ nobiliſsimæ Aqua Virgo, & aqua Martia, cui dat primas Plinius. Crvda) gelida, natiua, non fracto calore. de aqua Virgine vide Lucam Pætum.

De aqua Virgine plenius ſupra. & Lucas Pætus lib. de ea ſcripſit.

Qvae tam candida, tam sersna lvcet, Vt credas vacvam nitsre Lygdon) Argenteam vocant, & criſtallinam: poëtæ liquidam, & puram vndam. vt nullam inquit ſuſpiceris vndam. Ouidius,

——*lapis eſt numerabilis omnis.*

Lvgdon) Lygdos marmor eſt in Tauro natum candidiſsimum, ſecundum locum ab alabaſtrite obtinet in vaſis vnguentariis, Plinius lib.36. Lygdos) continens pro contento. ex lygdo lygdinus lapis. & vocat genere fœminino, vt Thaſon, & Cariſton. Ergo pauimentum Lygdinũ. Fuere ſanè nobiliſsima, quod ex vno Velſeri monumento, & fragmento diſcis, quod totum egregiè & eruditè exponitur pag.240. & 241.242. in monumentis Auguſtanis, &c.

Non attendis, st avrs me svpina) auris ſupina ſignificat vel animi auerſionem, vt ſuprà notauimus, vel vt hoc loco geſtum, & habitum propè dormientis, cùm caput in humeros inclinamus, qui pigritiam, & negligentiam oſtendit. Tu ergo Oppiane, quia mihi non auſcultas ſalutaria monenti, morieris illotus, non curabis valetudinem tuam, nec abſterges morbi ſaniem. Nam ſi te non capiunt thermæ Etruſci, nullæ capient. Heraldus putat Martialem in homonymia vocis illotus, ſeu illautus, ludere, ſic, vt illautus opponatur lauto, ſordidus liberali.

Tam ſalubres ſunt thermulæ Etruſci, vt illæ ſola, vel nulla te curare poſſint.

Ad Caſtricum.

XLIII. XXIX.

Dum tibi felices indulgent, Caſtrice, Baiæ,
Canaq; ſulphureis nympha natatur aquis:
Me Nomentani confirmant otia ruris,
Et caſa iugeribus non oneroſa ſuis.
Hic mihi Batani ſoles, mollisq; Lucrinus,
Hic noſtra mihi ſunt, Caſtrice, diuitiæ.
*Quondam laudatas * quocumq; libebat ad vndas*
Currere, nec longas pertimuiſſe vias.
Nunc vrbi vicina iuuant, facilesq; receſſus,
Et ſatis eſt, pigro ſi licet eſſe mihi.

** & quacumq;.*

Caſtricus Baias petiuerat, Martialis ait ſibi Baiarum loco eſſe ſuam villam Nomentanam, dum ſe penitus à morbo recreet, ægrum enim fuiſſe è verbo, (Confirmant) intelligas. Indvlgent)

gent) more poëtico. Caſtricus enim Baijs indulgebat. Felices) de nobilitate Baiarum ſuprà ſæpius dictum. Canaqve svlphvreis nympha natatvr aqvis) Nympha, limpha, aqua, vt mox infrà,

Nympha mei Stellæ, quæ fonte domeſtica puro
Laberis ——

Cana) quia ſulphurea. A ſpuma item Catullus more canum dixit,

Torbaq; remigio ſpumis incanuit vnda
Emerſere feri candenti gurgite vultus.

Et mox. *Nutricum tenus extantes è gurgite cano.*

Me Nomentani confirmant otia rvris) Nomentanam villam ſæpius laudat Martialis, vel potius extenuat. lib.2.ep.38. in Linum. lib.2.ep.106. lib.7.ep.92. lib.9.ep.61. lib.10. ep.94.& 48. Et ſæpius lib.13. atque aliis. Rus autem Martialis haud procul ab vrbe prope ſuburbanum erat, de quo nos ſuprà. nec diuerſum fortè à rure Nomentano. Confirmant) verbum ad eos refertur, qui ex morbo conualeſcunt. quo Cicero ſæpius vſus eſt epiſtolis ad Tironem lib.16. me ægrum, inquit poëta, reſtituit fundus Nomentanus. Et casa ivgeribvs non onerosa svis) villa pro modo fundi ædificata, nec nimis magna, nec parua nimis. vt Catonis eſt præceptum, pro agri ratione & modo habẽdum ædificium, ne villa fundum quærat, néue fundus villam. Columella lib.1.c.4. Plin.18.c.6. Cætera quæ ſequuntur clara. de Lucrino lacu ſuprà fusè, vti & de thermis, aliiſque laudatis aquis. Et satis est pigro si licet esse mihi) Non longus me ab vrbe receſſus nunc pigrum, vel potius adhuc ægrum recreat.

In Calliodorum.

XXX. XLIV.

Feſtiuè credis te, Calliodore, iocari,
Et ſolum multo permaduiſſe ſale.
Omnibus arrides, dicteria dicis in omnes,
Sic te conuiuam poſſe placere putas.
*At ſi ego * non bellè, ſi verè dixero quiddam:*
Nemo propinabit, Calliodore, tibi.

* V. nũc vellem tibi verè dicere.

Calliodorum impurum ſcurram deteſtatur. Mvlto sale) te ſolum putas iocos, & lepores poſſe ſpargere, quibus affectas potentiorum cœnas. Ego non belle) quia ſine ioco vitium exponam tuum. Nemo propinabit Calliodore tibi) propter oris impuritatem nemo te inuitabit, tecumque bibet, qui os tuum nouit. regredere ad lib.2.ep.15. in Hermum.

Ad Catianum.

XXXI. XLVI.

Vapulat aſsiduo Veneti quadriga flagello,
Nec currit: magnam rem, Catiane, facit.

Senſum hunc ineſſe reor verbis. Auriga ex Venetorum factione equos quadriiugos aſsiduè verberat, vt ante alios metam contingant, nec tamen efficere poteſt vt currant, eoque rem magnã facit, cùm factionem ſuam omnium ludibrio, & riſui exponit, dum plus aliis mouet, minuſque promouet, nec ad metam, niſi poſtremus cum dedecore prouenit, vti rem magnam faciat, quod audeat cum tali quadriga cum aliis factionibus in certamen venire. Veneti) aurigatoris, agitatoris, ſeu aurigæ, quæ in circo flectebant metas. Genera aurigarum erant quatuor coloribus diſtincta. Venetorum, qui cæruleum ferebant, Cœlo, & Mari ſacri. Praſinorum, qui viridem terræ, ſeu veri, & floribus dicati. Ruſſatorum, qui igni, & Marti. Alborum qui albos viridi mixtos gerebant pannos. de qua re lege præter alios complures Bulengerum, qui ſibi hoc de circo, & aurigis argumentum proprium ſumpſit. de aurigarum coloribus tractat c.48. Venetum dicitur à Venetia, & coniungit album cum viridi, id eſt, aërem cum terra.

De factionibus quatuor Aurigatorum plenè Panuinius lib. 1. de lud. Circ. c.10.

* * *

Ad Hiantida Nympham.

XLVII. XXXII.

*Nympha * mei Stellæ, quæ fonte domeſtica puro* · * V. meo.
Laberis, & domini gemmea tecta ſubis:
*Siue Numæ coniux Triuiæ te miſit * ab antro,* · * ab Anna. Tur Vel ad Annam.
Siue Camœnarum de grege nona venis:
Exſoluit votis hac ſe tibi virgine porca
Marcus, furtiuam qui bibit æger aquam.
Tu contenta meo iam crimine, gaudia fontis
Da ſecura tui: ſit mihi ſana ſitis.

Occaſionem captat laudandi fontis Stellæ. Aeger poëta furtim hauſerat aquam ex fonte Stellæ, quæ vt ſibi non noceret, vouit Hiantidi. Hîc ſe votum ait ſoluere, porroque rogat. vt ſecurus fontem illum Hiantidos bibat. Hiantida vocat aquam ab vxore Stellæ, quæ Violantilla apud Statium, & ficto nomine Aſteris. cum ipſe Stella, ſeu Ἀςὴρ diceretur, ſuam poſtea coniugem Aſterida appellauit, cui & carmen hoc nomine inſcripſit. DOMINI) Stellæ. GEMMEA TECTA) tam eleganti, & vario marmore domum factam, vt gemmea videatur. Papinius hanc deſcribit lib. 1. Sil. in epithalamio Stellæ,

Digna Deæ ſedes, nitidis nec ſordet ab aſtris
Hic Libycus, Phrygiusq́ ſilex, hîc dura Laconum
Saxa virent, hîc flexus Onyx, & concolor alto
Vena mari, rupesq́ nitent, quîs purpura ſæpe
Oebalis, & Tyrij moderator liuet aheni.
Pendent innumeris faſtigia nixa columnis,
Robora Dalmatico lucent ſatiata metallo.
Excludunt radios ſiluis decuſſa vetuſtis
Frigora, perſpicui viuunt in marmore fontes.
Hîc ſeruat natura vices, hîc Sirius alget,
Bruma tepet, verſumq́ domus ſibi temperat annum.

* ab antris. al. Anna. SIVE NVMAE CONIVX TRIVIAE TE MISIT AB * ANTRO) Siue è ſpecu Egeriæ coniugis Numæ, ſiue ex fonte nouem Muſarum, quibus amica Egeria, aut ipſa vna ex Muſis. Ouid. 3. Faſtorum.

Vallis Aricinæ ſilua præcinctus opaca
Eſt locus antiqua relligione ſacer, &c.
Defluit incerto lapidoſus murmure riuus,
Sæpe ſed exiguis hauſtibus inde bibi.
Egeria eſt quæ præbet aquas Dea grata Camœnis,
Illa Numæ coniux, conſiliumq́ fuit.

TRIVIAE) Dianæ Aricinæ ab Anna Peranna, ſeu Perenna colebatur, vnde legunt nonnulli hoc loco, TRIVIAE TE MISIT AB ANNA. SIVE CAMŒNARVM DE GREGE NONA VENIS) Egeriam nonnulli vnam ex Muſis exiſtimarunt. Dionyſius Halicarnaſſeus. *Fabulantur enim identidem ad eum ventitaſſe Egeriam Nympham, eumq́ regiam prudentiam docuiſſe. Alij non Nympham, ſed vnam Muſarum, idq́ manifeſtum omnibus eſſe factum,* &c. Liuius lib. 1. ait à Numa lucum cum fonte, & ſpecu Muſis conſecratum. *Lucus,* inquit, *quem medium ex opaco ſpecu fons perenni rigabat aqua: quò quia ſe perſæpe Numa ſine arbitris, velut ad congreſſum Deæ inferebat, Camœnis eum lucum ſacrauit, quod earum ſibi conſilia cum coniuge ſua Egeria eſſent, & ſoli Fidei ſolenne inſtituit.* Poëta ergo dubitat an Egeriæ, vel Muſæ fons ſit ex antro Egeriæ in ædes Stellæ ductus. Quod Domitius putat alludi hîc ad nouem aquarum ductus vrbis, haud ſcio an non ſit longius à vero ductum. Procopius tradit fuiſſe XIV. P. Victor XX. Aquam Stellæ extra vrbem in vrbem aduectam non eo negatum. Quæro quando nouem aquarum ductus in Vrbe fuerit? EXOLVIT VOTIS HAC SE TIBI VIRGINE PORCA MARCVS, FVRTIVAM QVOD BIBIT AEGER AQVAM) Dianæ alij, alij Proſerpinæ votum hoc, & victimam cæſam dicunt. Atque Diana eadem Proſerpinæ, quæ in cœlo luna, in terris Diana, apud inferos Proſerpina, appellatur. Sed quamobrem immolauit Martialis Proſerpinæ? Nihil hîc poëtæ cum Proſerpina negotij: Aquam Nympham appellat, quam & clam hauſerat. illi ſe votis cæsâ porcâ exoluit. Quare vt eſt apud Plautũ in Menechmis ſuaſerim Domitio, vt quærat quibus pretiis

veneant

veneant porci ſacres, ſinceri, quos immolet cum non ſanis. Expono igitur locum aliter. Porcum immolabant ij, qui piaculum aliquod admiſerant, aut inſani extiterant, aut liberis auxerant familiam. Euſtathius Iliad. T. teſtis adſit ad expiationes adhibitum porcum, qui Aeſchylum pro ſententia laudat.

> Πεὶν ἂν παλαγμοῖς αἵματος χοιροκτόνου
> Αὐτός σε χράναι ζωὸς καταστάξας χειρῶν.

Et Plautus in Menechmis, & Rudibus. Horatius Sat. 3. lib. 2. ad quem locum Plauti, & Horatij vide Lambinum. Huc facit vetus Adagiographorum dictum, porcum immola. Poëta etſi forte non inſanus ab animo, æger tamen corpore putabat ſe piaculum admiſiſſe, quod æger clam, & furtim ex Hiantide biberit, eoque factum, & furtum ſuum porca piat. Nihil dubito quin ſanus lector ſententiam noſtram, vbi & carmen Martialis probè expenderit, & adagium, locumq́; Plauti cum interpretibus inſpexerit, ſit probaturus. TV CONTENTA MEO IAM CRIMINE, GAVDIA FONTIS DA SECVRA TVI: SIT MIHI SANA SITIS) Tu Nympha Hiantis, tu ſacer fons Stellæ, ob victimam tibi immolatam ſis mihi placatus, & propina ſalutares hauſtus, furtum iam eſt expiatum. iam ſecura mihi tui copiam facere potes. SIT MIHI SANA SITIS) Videtur ſolenne precandi verbum reſpicere cùm bibitur. Veteres inter pocula certam benè precandi formulam vſurpabant. Et maximè vocem, vt Liuius lib. 19. tradit (benè) frequentabant. Toxilus in Plauti Perſa,

Sed quare furtim bibit cum Stella illi aquã negaturus non fuerit? An quia aquæ furtiuæ dulciores, an quia ſuperſtitio in eare.

> *Pægnium tardè cyathos mihi das.*
> *Cedo ſanè. Benè mihi, vobis, meæ amicæ: optatus hic mihi*
> *Dies datus hodie eſt ab Diis.*———

Et mox Lemueſcelene reſpondens, *Benè omnibus nobis.*

In Sticho. Sangarius ——*benè vos*

> *Benè nos, benè te, benè me, benè noſtrum etiam Stephanium.*
> *Bibe ſi bibis.*

Idem Ouidius 2. Faſtorum, & 1. de Arte. Tibullus 1. eleg. 1. lib. Proſpera omnia precatur Terentius his verbis, benè ſit. Et Perſius Sat. 4. legatur Briſſonius lib. 1. p. 82.

In Pomponium.

XXXIII. XLVIII.

> *Quod tam grande ſophos clamat tibi turba togata:*
> *Non tu, Pomponi, cœna diſerta tua eſt.*

Lautiores homines, & proceres Romani poëſeos amantes, cùm verſus feciſſent, ad cœnam vocatis amicis recitabant, vt amicorum iudicium audirent, & cenſuram. contrà verò, iam conuiuio deliniti egregiè os oblinebant patronis, & placita loquebantur, exclamabant, acclamabant Σοφῶς, vel οὗτος ὁ σοφὸς, vel euge belle, &c. vt eſt apud Perſium, Horatium, & Martialem ſæpius. nos hac de re plura lib. 1. ad carmen 4.

> *Audieris cùm grande ſophos*——fusè

Et epig. 67. Non ſex paratur, aut decem ſophos nummis. Et epig. 58. Mercetur alius grande, & inſanum ſophos. Et epig. 77. Nihil habet, & magnum ſemper inane ſophos. Et aliis libris, vt mirer hanc formulam Briſſonio prætermiſſam. COENA DISERTA TVA EST) Horatius indignè fert tale iudicium à corruptis iudicibus profectum.

> *Non ego ventoſæ plebis ſuffragia venor*
> *Impenſis cœnarum, & tritæ munere veſtis.*

Lib. 1. epiſt. ad Mecæn.

Eoſdem irridet ſibi adulatione blandientes Perſius Sat. 1.

> ———*calidum ſcis ponere ſumen,*
> *Scis comitem horridulum trita donare lacerna.*

Ad Lupercum.

XXXIV. L.

> *Quòd conuiuaris ſine me tam ſæpe Luperce,*
> *Inueni, noceam qua ratione tibi.*
> *Iraſcar, licet vſque voces, mittasq́;, rogeſq́ue.*
> *Quid facies, inquis; quid faciam? veniam.*

Raro ſe à Luperco inuitatum queritur, aitque ſe Lupercum velle victum ire, & venturum, eſt enim verus ille verſus,

Οὐ χρὴ συμποσίοισι φίλων ἀπέχεσθαι ἑταίρων
Δηρόν.———

IRASCAR, LICET VSQVE VOCES) ἀπροσδόκητον continet diſtichum. Si me vocaueris, rogauerisque ſæpius vt veniam, iraſcar tibi, & vlciſcar. QVID FACIES INQVIS? QVID FACIAM? VENIAM) Expectabat Lupercus reſpõſum contrarium, vt diceret, quandoquidem hactenus tam raro vocaſti, etiam vocatus abs te in poſterum non veniam. Itaque iraſcar, & vlciſcar te. Sed poëta cùm ſciret ſe gratum auaro facturum, ſi diceret ſe non venturum, ait præter expectationem, vlciſcar te, & veniam. Elegantiſsima de ſimili ioco, & vindicta inter Muretum, & Titium (quod ſupra quoque memini monere, ſed huc planè facit) Mureti extat epiſtola plena ſalis, & muſæi leporis. Initium epiſtolæ eſt ad Gerardum, Mihi crede iraſcerer Titio niſi vererer ne, &c.

Epitaphium Pantagathi.

LI. XXXV.

Hoc iacet in tumulo raptus puerilibus annis
Pantagathus, domini cura, dolorq́ ſui.
Vix tangente vagos ferro reſecare capillos
Doctus, & hirſutas excoluiſſe genas.
*SIS LICET †INDE *SIBI TELLVS PLACATA LEVISQVE,* † ſito. aliter. * Vt impoſito.
Artificis leuior non potes eſſe manu.

Pantagathi pueri ſerui, & tonſoris expediti, & facilis tumulus. DOMINI SVI) ipſius credo Martialis, alioqui alterum nominaret. VIX TANGENTE VAGOS) Doctus leuiſsimâ ſeu facillimâ manu capillos vix tactos ferro reſecare, ſubiicit enim poëta

Artif. leu. non potes eſſe manu.

A graui contrà manu, perſtringit lib. 11. ep. 85. Antiochum tonſorem. SIS LICET INDE SIBI TELLVS PLACATA, LEVISQVE) Locum hunc, & modum pro functis benè precandi, pleniſſimè ſuprà lib. 5. epig. 35. de Erotio puella, ad illum verſum excuſsimus,

Mollia nec rigidus ceſpes tegat oſſa, nec illi
Terra grauis fueris, non fuit illa tibi.

Hoc audi, non ire contra Grammaticos poëtam cùm dicit, ô tellus ſis ſibi, id eſt, ei placata, Græcorum imitatione id dicitur. Sic Plato locutus ἐπειδὴ ἢ ἐκβῆναι τὴν ψυχήν, &c. cùm autem anima ſui, id eſt, eius exiſſet. Pauſanias, καὶ οἱ παῖδα γενέσθαι Φαέθοντα, Et ſibi (id eſt, ei) natum eſſe filium Phaëtontem. Homerus,

———ἰδνώθη, θαλερὸν δέ οἱ ἔκπεσε δάκρυ.
Inflexit ſe, & calida ſibi excidit lachryma.

Plura exempla vide apud Budæum in comment. Græcæ linguæ. Quam Græcam loquendi rationem, & alij ex Latinis æmulati ſunt, quorum teſtimonia laudant plures Grammatici Ciceronis, Lucani, aliorum. ARTIFICIS LEVIOR NON POTES ESSE MANV) Quamuis ô tellus Pantagatho ſis leuiſsima, facilitatem tamen Pantagathi vincere non potes, nec potes tam leuis eſſe pondere, quàm leuis, & facilis illius manus fuit, cùm tonderet. Et hæc tonſorum propria laus eſt, leui manu percurrere caput, nec ferrum grauius infigere, aut cutem radere pungeréue.

De Andragora.

LIII. XXXVI.

Lotus nobiſcum eſt hilaris, cœnauit & idem:
Inuentus mâne eſt mortuus Andragoras.
Tam ſubitæ mortis cauſſam, Fauſtine, requiris?
In ſomnis medicum viderat Hermocratem.

E Græco hoc eſt expreſſum lib. 2. Anthol. εἰς ἰατρούς. Lucillius in Hermogenem medicum.

Ἑρμογένην τὸν ἰατρὸν ἰδὼν Διόφαντος ἐν ὕπνοις
Οὐκέτ' ἀνηγέρθη καὶ *περίαμμα φέρων. * περίαμμα, ἢ περίαπτα.
Amuleta licet gereret Diophantus, obiuit,
In ſomniis medicum vidit vt Hermogenem.

Acerbius adhuc Nicharchi eſt in Phidonem, qui ſe, ad medici Phidonis nomen memoriæ occurrens, ait obiiſſe.

Οἰτ.

Οὔτ' ἔκλυσεν Φείδων, οὐδ' ἥψατο, ἀλλὰ πυρέξας
Ἐμνήσθην αὐτοῦ τοὔνομα κἀπέθανον.
Non Clyſtero vſus Phidon, tetigítue: ſed eius
Nomen vt in febri commemini, perij.

Cæterùm facili fato periêre multi, & hodie pereunt. Cicero pro Sexto Roſcio Amerino, ſic T. Clelium Tarracinenſem ait mane repertum, etſi iugulatum. Sic Cleobis, & Biton, Trophonius, Agamedes narrantur mortui reperti prima Tuſculana à Cicerone, Silone, Plutarcho lib. 1. Herodoto, Strabone lib. 9. Val. Max. lib. 5. cap. 4.

In Coracinum.

XXXVII. LV.

Quod ſemper caſiáque, cinnamóque,
Et nido niger alitis ſuperbæ
*Fragras † plumbea * Nicerotiana,* — * pinguia. * Niceroniana mendosè.
Rides nos, Coracine, nil olentes:
Malo, quàm bene olere, nil olere.

In olentem & infamem, & nimis notabilem delitiis eſt epigramma. Coracinus fictum nomen. Homo quiſquis hircum olens variis pigmentis compeſcit vel grauem animam, vel corporis vitium. quibus odoribus haud eget nihil olens. CASIA) vt hîc accipitur ſpecies eſt cinnamomi. Cinnamomum Phœnicum vox. Herdotus lib. 3. Caſiam deſcribit Plinius lib. 12. ca. 19. Dioſcorides lib. 1. cap. 12. & 13. Matthiolus ad eundem locum. Caſia, & cinnamum, ſeu cinnamomum (idem enim fruticis genus) odoratiſsimi frutices paſsim noti. accipit autem caſiam, & cinnamum pro quouis genere aromatum nota figura, cùm ſpecies pro genere ponitur. vt Perſius Sat. 5. — *Virg. 2. Georg. Athenæus.*

Oſſa inodora dabit ſeu ſpirent cinnama ſurdum,
Seu ceraſo peccent caſiæ neſcire paratus.

ET NIDO NIGER ALITIS SVPERBAE) Et imbutus oleo confecto ex caſia, cinnamomo, myrto, aliiſq; aromatibus, floribus, herbis, fruticibus, &c. quę deſcribit Plinius lib. 13. c. 1. eoq; niger, quia vnctus. Alij & fortè verius referunt ad thus. Thus inquit Heraldus intelligit, quod cinnamomo adiunctum delicatis fragrantiam miniſtrauit Sidonius li. 2. c. 13. ALITIS SVPERBAE) Phœnicis, in cuius nido poëtæ tradũt reperiri caſiam, & cinnamomũ, & alias Sabæas herbas, quanquã Plinius li. 12. c. 19. negat vera eſſe, quæ certatim omnes canunt. Nec in Arabia caſiam, vel cinnamũ naſci, ſed in Aethiopia. Caſiam expreſsè ait Dioſcorides in Arabia gigni. Poëta ſequitur poëtas, cuius ſenſus eſt. Tu Coracine redolens Arabiam, & omnes odores, herbaſque, nos nihil olentes irrides, nos te contemnimus, auerſamur cum tuis vnguentis velut olentem & fœtentem. ille enim optimè olet, qui nil olet. De Phœnice nos lib. 5. ad epig. 7. plura. Geſnerus fuſiſsimè li. 3. de Auibus. FLAGRAS PLVMBEA NICEROTIANA) redoles vnguenta Nicerotiana, quæ vaſis * plumbeis in vmbra, vt lib. 13. cap. 2. Plinius docet, coquebantur. NICEROTIANA) lege. De Nicerote Martialis lib. 10. epig. 38. & lib. 12. epig. 66. Niceros vnguentarius, ſeu myropola erat, vti & Coſmus, quem aſibi celebrat. RIDES NOS CORACINE NIL OLENTES: MALO, QVAM BENE OLERE, NIL OLERE) Cauſſa cur malit nil olere lib. 2. epig. 12. exponit. in Poſthumum

Hoc mihi ſuſpectum eſt quod oles benè Poſthume ſemper:
Poſthume non benè olet, qui benè ſemper olet.

In quem locum ex Cicerone, Plauto, aliiſque plura diximus. Inſinuat benè ſemper olentes, malè olere, & olere vel vitia naturæ, vel flagitia imputi corporis.

niſi malis, pinguia, vt Vnguentum reſpiciat. ſenſus idẽ. Non puto hoc alludi ad ſagittas plumbeas, quib' cinnamomum ex Phœnicis nido excuſſum tradit Plinius ex Ariſtotelis lib. 6. c. 13. hiſtoria animalium. Auem Solinus Cinnamolgum vocat. De Cinnamomo plura Iſidorus lib. 17. Orig. c. 8. Aegineta de Simpl. Medic. Cadamuſtus in nauig. Indicis.

In Phœbum.

XXXVIII. LVII.

Mentiris fictos vnguento, Phœbe, capillos,
Et tegitur pictis ſordida calua comis.
*Tonſorem capiti non eſt adhibere * neceſſum.* — * V. neceſſe.
Radere te melius ſpongia, Phœbe, poteſt.

Phœbum canum, & caluum fictitios ſibi capillos comparantem irridet. FICTOS VNGVENTO CAPILLOS) Totum hunc locum erudité tractat Turnebus lib. 25. cap. 27 cuius verba non grauabor adſcribere. *Qui olim*, inquit, *erant toto capite calui, ſibi ſolebant vnguento perfuſi velut fila capillorum imitari* (deinde ponit hoc ipſum teſtimonij loco epigramma, cui ſubiungit) *Illum enim (Phœbum) iocatur habuiſſe capillos vngnenti pictos colore, & mutatos, quos ſpongia poterat totos delere. Nam loquitur de eo qui*

canitiem

canitiem vnguento tegeret, diſſimularetq́, cùm caluam ſordidam planè, intelligenterq́ dicat, hinc & epigramma aliud clareſcet,

lib hoc. 74. ad Eſculanum. Caluam trifilem (*ſic enim legendum, non tripilem, vel triphilem*) ſemitatus vnguento.

Ille enim etiam vnguento comam ſibi in capite caluo pinxerat, & effinxerat, ſed quæ trium filorum eſſet, & capillorum: vel caluam haberet, cui ſupereſſent tres capilli. Cætera quæ Turnebus adiungit de voce Semitatus, dicemus ſuo loco. Intelligis opinor caluos ſibi quaſi crines pinxiſſe. erat enim ignominioſa caluities, lege quæ lib. 4. ad epig. 36. ſcripſimus in Olum. Et lib. 3. in Lentinum. Tonsorem capiti non est adhibere necessvm) neceſſe habent nonnulla exemplaria. Tonſore tibi Phœbe non eſt opus, veris enim capillis cares. Radere te melivs spongia Phoebe potest) delere pictos crines, & vnguenta ſiccare, haurireque poteſt ſpongia. De ſpongia ſuo loco plura referemus. Radere dixit figuratè, quod vice nonaculæ ſpongia eſſet Phœbo. De Galericulo, & emptis pilis alibi diximus, dicemusque plura.

Ad Aulum.

LVIII. XXXIX.

Cernere Parrhaſios dum te iuuat, Aule, Triones,
Cominus & † Scythici ſidera † ferre poli;
O quàm pœne tibi Stygias ego raptus ad vndas,
*Elyſia vidi nubila * fuſca plagæ.*
Quamuis laſſa tuos quærebant lumina vultus,
Atque erat in gelido plurimus ore Pudens.
Si mihi lanificæ ducunt non pulla ſorores
Stamina, nec ſurdos vox habet iſta Deos:
Soſpite me ſoſpes Latias reueheris ad vrbes,
Et referes pili præmia clarus eques.

† *V. Getici.* * *pigra.* * *fluſtra.*

Aulo Pudenti in Sarmatico bello occupato, exponit morbum ſuum, quo ſe propè ait extinctum, ſed nunc reualeſcere, ſperateque mox futurum, vt ſaluus ipſe ſaluum ex militia venientem Pudentem, & primipilatu, hoc eſt, equeſtri honore affectum, ſalutet. Triones) Septemtrionem vtramque vrſam, maiorem, & minorem, quas cominus propius aſpiciunt Scythæ, Sarmatæ, Getæ. Nam quamuis Germani ad ſeptemtrionem pertineant, non tamen cominus vrſam aſpiciunt. aſtrum certè polare, ſeu polus, non amplius quadraginta octo gradibus, aliquotque minutis Auguſtæ, ſupra horizontem tollitur. Pari ratione ſuprà errauit Domitius in Marcellino. Domitiani non imperio bella cum Dacis, Sarmatiſque geſta neſcit nemo, qui Dionis epitomem, Suetonium, Tacitum, alioſq; legit. Senſus eſt. Dum tu in Sarmatia apud Getas centurionis officio fungeris, ego Romæ propè vita defunctus ſum. Ferre) pigra habent vetuſta exempl. vti & Catullus tardum bootem, & Ouidius, Iuuenalis, alibiq; Martialis pigra ſidera appellat. O qvam poene) periphraſis mortis, quàm pœne mortuus ſum. Iſacius Pontanus, Macrobius ad Somnium Scipionis cap. 1. emendat nubila fluſtra. Fluſtra dicuntur in mari fluctus immoti, ſtabiles & iacentes ſtupenteſque, quam Græci μαλακίας vocant, Tertullianum & Feſtum conſule. Qvamvis lassa) Quantumuis æger fuerim, iamq; ipſi oculi in morte natarent, tamen requirebam meum Pudentem, Pudentem loquebar, Pudentem deſiderabam. Si mihi lanificae) ſi mihi Parcæ pepercerint, nec viræ ſtamina inciderint, votaq; mea ſuperi audierint. Sospite me sospes) ſaluus ſaluum videbis Romæ. Et referes pili praemia clarvs eqves) Creatus primus centurio ornamentis equeſtribus donaberis. Nam primo pili, ſeu primipili, primiue centuriones, ſimul ac ad primum ordinem adſpirarant in equeſtrem ordinem adſcribebantur, nec titulo tenus, ſed cenſu etiam equeſtri, vt Lipſius lib. 2. de militia Romana, & 1. lib. ad Tacitum docet. Et Ouidius 3. de Amore id canere videtur haud obſcurè,

Ecce recens diues parto per vulnera cenſu,
Præfertur nobis ſanguine factus eques.

Plura teſtimonia dabit, qui & hoc dedit Ouidius. Et locis adductis Lipſius. nec ignoro Domitium aliter exponere, quem ego hîc deſero, & ad primum in noſtra literatura ordinis doctorem Lipſium me confero. Addo tamen ex Iuuenale, quod valde confirmat cenſum equeſtrem, Sat. 14.

Dirue Maurorum attegias, caſtella Brigantum,
Vt locupletem aquilem tibi ſexageſimus annus
Adferat.

In

In Baccaram.

XL. LIX.

Et dolet, & queritur, ſibi non contingere frigus
Propter ſexcentas, Baccara, gauſapinas:
Optat & obſcuras luces, ventoſaq́, niueſque;
Odit & hibernos, ſi tepuère, dies.
Quid fecère mali noſtræ tibi, ſæua, lacernæ?
Tollere de ſcapulis quas leuis aura poteſt?
Quanto ſimplicius, quanto eſt humanius illud:
Menſe vel Auguſto ſumere gauſapinas.

Vt Zoilus morbum ſimulabat, quò oſtentaret ſtragulam veſtem, & cœnam æſtuante cœlo parabat, vti ſyntheſes alias, atque alias proferret, ita Baccara iſte hyemem optabat, qua ferendi gauſapinas eſſet occaſio. Poëta indignatur, & non haberi ſui rationem à Baccara, qui frigora defendere multis gauſapinis poſsit, in gratiam tenuiorum potius optandam eſſe æſtatem, vel certè mediis caloribus ſumendas gauſapinas. GAVSAPINAS) *Penula gauſapina,* inquit Bayfius, *erat crebra, & villoſa, qua hiberno tempore, & frigido vterentur.* Martialis lib.14.

Is mihi candor ineſt, villorum gratia tanta,
Vt me vel media ſumere meſſe velis.

Rectè Bayfius notat eos, qui penulam gauſapinam inter theriſtra, id eſt, æſtiua veſtimenta numerant, cùm nihil hoc epigrammate clarius. Tiraquellus confundit gauſapa lutea Perſij Sat. 6. cum his penulis. OPTAT ET OBSCVRAS LVCES) cœlum triſte, nubilum, frigidum, vt ſine aliorum reprehenſione poſsit gauſapinatus incedere. QVID FECERE MALI) Cur petis tu hyemem, cùm me videas nudum, & ventoſa indutum lacerna, nulla tibi pannoſorum cura? SAEVA) Ergo Baccara fœmina? ſuſpicor legendum Sæue, non Sæua. nomen eſt fictum ſeu fœminæ, ſeu viri. placet accipere pro virili, neſcio an fœminis geſtatæ gauſapinæ. QVANTO EST SIMPLICIVS) Quanto rectiùs, & humaniùs faceres ſi te media æſtate oſtentares, & fatereris ſimpliciter tuum morbum, te propter elegantiam ferre gauſapinas. nos enim facilè tuam fraudem notamus, qui eo animo petis hyemem, vt poſsis vti gauſapinis, vtere menſibus æſtiuis, non ægrè feremus tuam arrogantiam, ne tu nobis verbis tuis noceas.

Sic lib.1. Quid fecere mali Et: Quid fecere bonis de Vino Vaticano.

De Pompillo.

Ad Fauſtinũ.

XLI. LX.

Rem factam Pompillus habet, Fauſtine, legetur,
Et nomen toto ſparget in orbe ſuum.
Sic leue flauorum valeat genus Vſipiorum,
Quiſquis & Auſonium non amat imperium.
Ingenioſa tamen Pompilli ſcripta feruntur:
Sed fama non eſt, hoc mihi crede, ſatis.
Quam multi tineas paſcunt, blattaſq́ diſerti,
Et redimunt ſoli carmina docta coci.
Neſcio quid plus eſt, quod donat ſæcula chartis,
Victurus Genium debet habere liber.

Vt ſcripta, librique auctoris æternent opus eſſe non tantùm ingenio, ſed etiam genio affirmat poëta. Atque ingenium quidem eſſe Pompillo, deeſſe tamen genium. REM FACTAM HABET) de hoc loquendi vſu leges quæ ſcripſimus ad lib.1. epig.28. Tu factam tibi rem ſtatim putaſti i. dicitur de eo, qui rem ſpe certa iam deuorauit, qui ſine dubitatione putat perfectum iri, quod deſiderat. idem ſenſus eſt lib.2. epig.26. ad Bithynicum,

Iam te rem factam Bithynice credis habere, id eſt, certam expeditam.

Hîc intelligit nominis æternitatem ex vulgi ſententia Pompillo certò partam. Scriptor erat Pompillus ingenioſus, minus tamen felix, itaque illi multi adulatores, vel certè non veri verum

æſtimatores celebritatem nominis, & ſcriptorum, famæque immortalitatem certo pollicebantur. SIC LEVE FLAVORVM VALEAT GENVS VSIPIORVM. QVISQVIS ET AVSONIVM NON AMAT IMPERIVM) Mens hæc poëtæ. Sic valeant Vſipij, & quicunque hoſtes Romani, vt legetur Pompillus. Pompillus autem nunquam legetur à poſteritate, nunquam ergo valebunt hoſtes. Et eſt imprecatio, malumque omen petitum à ſcriptis Pompilli mox perituris, vt periêre. perinde enim eſt ac ſi diceret, Vtinam ſic pereant Vſipij, & hoſtes P. R. vt peribunt Pompilli chartæ. ſic enim certò non viuent diu, nec ætatem ferent. VSIPIORVM) Non ſunt iidem Vſipetes, & Vſipij, ſi Tacito credas, quamuis VVillichius eoſdem faciat. Ptolemæus Vſipios ad Iſtrum ponit. Illi Francofortiani, hi vbi nunc Marchionatus Badenſis. Germanos fuiſſe conſtat ex Germania Taciti, qui Cattos, ſeu Heſſos, Vſipios, Terenteros facit vicinos Rheni accolas. Eoſdem cum Cattis, & Mattiacis coniungit lib.4. hiſtor. cùm Mogontium ait obſeſſum. INGENIOSA TAMEN POMPILLI SCRIPTA FERVNTVR) Vulgi oratio, quem facit poëta loquentem. ſeu tu probes, ſeu improbes ſcripta Pompilli, tamen elucet in illis ſingulare ingenium. Reſpondet poëta non eſſe famę, poſteritati, æternitatique ſatis. Aliquid præter ingenium amplius in Scriptore deſideratur. DONAT SAECVLA) quod conciliet famam, & æternam celebritatem. VICTVRVS GENIVM DEBET HABERE LIBER) huc credo vulgatum fecit verbum, inuita Minerua ſcribere, tametſi exponant adagiographi, refragante ingenio, melius repugnante genio, gratiiſque. Hoc eſt quod Seneca dixit, malè reſpondere cuncta ingenia. Et Horatius,

Tacit. lib. 13 & in Agricola. Ptolemæus ad Iſtrum hos ponit. Martialis generatim accepit pro hoſte quocunque P.R.

Tu nihil inuita dices, facieſque Minerua.

Martialis:

Carmina quod ſcribis Muſis, & Apolline nullo,
Laudari debes, hoc Ciceronis habes, &c.

Quis neget Ciceronem fuiſſe doctum, & verſus potuiſſe facere? Sed gratiis, & ingenio caruêre. GENIVM) genius hoc loco pro apta ad poëſim natura capitur. naſcuntur enim, non fiunt poëtæ. vt vulgi eſt opinio, genius rebus omnibus præficiebatur. lege Turnebum lib.22. epig.32.

In Inuidum.

LXI. XLII.

Laudat, amat, cantat, noſtros mea Roma libellos,
Meque ſinus omnis, me manus omnis habet.
Ecce rubet quidam, pallet, ſtupet, oſcitat, odit.
Hoc volo: nunc nobis carmina noſtra placent.

En quàm frequentem habuerit lectorem hic epigrammatarius, non minus certè hodie omnium doctorum, indoctorumque propè manibus teritur. Deſcribit hoc epigrammate affectus, ſignaque zoilorum, & liuentium. Qualia ſunt in carmine de liuore apud Scaligerum in Appendice Virgil.

Teſtatur gemitu graues dolores,
Suſpirat, fremit, incutitque dentes,
Sudat frigidus intuens quod odit,
Effundit mala lingua virus atrum,
Pallor terribilis genas colorat,
Infelix macies renudat oſſa, &c.

OSCITAT) faſtidij ſignum. lib.2. *Et longas trahis oſcitationes*, ad quem verſum plura ex pluribus. NVNC NOBIS PLACENT) Cùm tibi Zoile diſplicent. Inuidia enim, & liuor infima, vel mediocria non tangit, ſumma petit, rodit, mordet. Plura ſunt huius generis, vt in capite de Inuidis leges.

Ad Oppianum.

LXII. XLIII.

Amiſit pater vnicum Silanus,
Ceſſas mittere munera, Oppiane?
Heu crudele nefas, malæque Parcæ,
Cuius vulturis hoc erit cadauer?

Oppianum hæredipetā carpit. meritò hîc Domitium Merula irrideat, modò id ne tam barbarè, inimiceque faciat. Domitius legit Oppianus, non Appianus, de quo non pugno. Sed ineptè putat Domitius de Oppiano Cilice poëta poëtam loqui, qui multis annis poſtquā obierat Martialis, natus eſt. Antonino enim Septimij Seueri filio opus ſuum dicauit, & recitauit, vt auctor eſt Sozome-

Sozomenus. Pater Sillanus prædiues vnico filio priuatus eſt,non captas hanc prædam Appiane, qui ſoles omnium hæreditatibus viduorum,viduarumque imminere? HEV CRVDELE NEFAS, MALAEQVE PARCAE,) hæredem amiſiſſe Sillanum, cui relinquet tantas opes? CVIVS VVLTVRIS HOC ERIT CADAVER?) Auariores diuitibus ægris per ſpeciem conſolationis aſsidebant, vt ſcriberentur hæredes. Quos poëta vocat vultures, qui cadauera expectant, vt illi hæredipetæ mortem diuitum, & orborum. Seneca epiſt.95. *Ærico ægro aliquis aſsidet,probamus: at hoc ſi hæreditatis cauſſa fecit,vultur eſt,cadauer expectat.* Talem fuiſſe Regulum Plinius Iunior ſcribit in epiſtolis,talem & hunc Oppianum Martialis,talem C.Memmius apud Ciceronem Scaurum fuiſſe dicit. *Vide, inquit, Scaure mortuus rapitur, ſi potes eſſe poſſeſſor.* plura epigrammata ſunt de his, lege caput de hæredipetis.Hieroglyphici mortuorum bona captantes vulture cadaueri inſidente declarant.Lege Pierium lib.18.de vulture, vbi multa lectu digna cognoſces. nos ad alia, hoc tamen non poſſum tacere, olim Iberis vultures fuiſſe ſepulchri loco.Silius, 2.de orat.

Tellure vt perhibent is mos antiquus Ibera,
Exanima obſcænus conſumit corpora vultur.

Ita hi heredipetæ ſunt diuitum vultures. quorum bona deuorent,

Ad Marianum.

XLIV. LXIII.

Scis te captari,ſcis hunc, qui captat auarum;
Et ſcis, qui captat, quid, Mariane, velit?
Tu tamen hunc tabulis hæredem ſtulte ſupremis
Scribis, & eſſe tuo vis furioſe loco?
Munera magna quidem miſit, ſed miſit in hamo;
Et piſcatorem piſcis amare poteſt?
*Hiccine deflebit vero * mea fata dolore?*
Si cupis, vt ploret, des, Mariane, nihil.

** V. tua. Scribit, Marianũ enim alloquitur.*

SCIS TE CAPTARI) Idem argumentum cum ſuperiore. Marianum enim indignabundus irridet,quod fraudem captatoris non notet. CAPTARI)muneribus tuam amicitiam, imò opes, & mortem peti intelligis,& tamen hunc ſcribis hæredem? QVID VELIT) tua bona, tuam mortem. TVO LOCO) tua bona occupare vis auarum.Et in ius locumq; tuum ſuccedere.Hæres enim iuris eſt ſucceſſor.Cic.2.de leg.Vlpianus in l.quotiens.§.hæredes.ff.de hered.inſtit.Pomponius in l.hęres.ff.de adquir.hęred.Et plura Briſſonins lib.7.form.pag.603.MISIT IN HAMO)ſic locutus eſt lib.5.epig.18.& lib.4.epig.96.& lib.5.iterum epig.60.HICCINE DEFLEBIT VERO TVA FATA DOLORE?) ficta erunt lachrymæ,plaudet intus cùm ducet funus. Publius.Hæredis fletus ſub perſona riſus eſt. SI CVPIS, VT PLORET, DES MARIANE NIHIL) Argutè,& venuſtè. tamen verè flebit, & ex animo dolebit cum ſpe bonorum præter ſpem exciderit. Sic, imo maiore dolore lugeri volebat crudeliſsimus, & immaniſsimus Herodes, cùm videret mortem ſuam omnium feſtis gaudiis celebratum iri. Apud Ioſephum lib.1.de bello Iudaico cap.vlt.hiſtoriam reperies.

Captari. captare; venari dixit Horat. Vir. duas auaras.*

Iam ſupra multa ex Seneca de Ben.in captatores, & ex Petronij Satyr. dicta. Sed nullus propè artificioſius hos exagitauit, atq; Lucian' totis dialogis Plutonis & Mercurij. Terpſionis & Plutonis Zenophãta & Callidemida Cnemonis & Damnippi,etc. & aliis.

In detractorem.

XLV. LXIV.

Cùm ſis nec rigida Fabiorum gente creatus,
Nec qualem Curio,dum prandia portat aranti,
Hirſuta peperit rubicunda ſub ilice coniux.
Sed patris ad ſpeculum tonſi, matriſq; togatæ
*Filius, & * ſponſam poſsit te ſponſa vocare;*
Emendare meos, quos nouit fama libellos,
Et tibi permittis felices carpere nugas;
Has inquam nugas, quibus aurem aduertere totam
Non aſpernantur proceres vrbiſq;, forique;

** V. ſponſum.*

Quas & perpetui dignantur ſcrinia Sili,
Et repetit toties facundo Regulus ore,
Quiq́; videt propius magni certamina Circi,
Laudat Auentinæ vicinus Sura Dianæ.
Ipſe etiam tanto dominus ſub pondere rerum,
Non dedignatur bis, terq́; reuoluere Cæſar.
Sed tibi plus mentis, tibi cor limante Minerua
* V. finxerunt. Acrius, & tenues * fixerunt pectus Athenæ.
† V. illud. Ne valeam, ſi non multò ſapit altius † iſtud:
* Quod * Quid cum panticibus laxis, & cum pede grandi,
Et rubro pulmone vetus, naſiſq́; timendum,
Omnia crudelis lanius per compta portat.
Audes præterea, quos nullus nouerit, in me
Scribere verſiculos, miſeras & perdere chartas.
At ſi quid noſtræ tibi bilis inuſſerit ardor,
Viuet, & hærebit, totóque legetur in orbe.
Stigmata nec vafra delebit Cinnamus arte:
Sed miſerere tui, rabido nec perditus ore
Fumantem naſum viui tentaueris vrſi.
Sit placidus licet, & lambat digitosq́;, manuſqúe,
Si dolor, & bilis, ſi iuſta coëgerit ira,
* fatiga. Vrſus erit: vacua dentes in pelle * fatiges,
Et tacitus quæras quam poſsis rodere carnem.

Indignatur poëta ſua carmina velut turpia carpi ab eo, qui turpior ſit ſuis carminibus, qua mores, qua natales, hoc verò ferendum non eſſe, quod & Iuuenalis Sat. 2. docet,

——caſtigas turpia, cùm ſis
Inter Socraticos notiſsima foſſa cynædos.

Clam verò occaſionem ſumit commendandi ſua carmina. RIGIDA FABIORVM GENTE) gens enim Fabia bellis gerendis penitus addicta, totaque Marti conſecrata, cuius laus eſt cùm apud alios, tum apud Liuium lib. 2. Quæ & Veiens bellum priuato ſuo ſumptu ſola geſsit, in quo omnes pręter vnum fermè impuberem adhuc, ceciderunt, hoc eſt, ſemi ſupra trecentos, vt Liuius numerat. Ouidius Faſt.

Ter centum Fabios abſtulit vna dies.

Rigidam ergo vocat, non ad mollitiem, & delitias, ſed aſpera belli ſtudia educatam. De Fabia gente Plinius lib. 18. cap. 3. Macrobius lib. Stat. cap. 6. Alex. lib. 1. cap. 6. Volateranus lib. 16. c. 1. Silius lib. 6. Ouidius 1. Faſtorum, & ſexcenti alij. Lege Catanæum ad Plinij Iunioris lib. de viris il-

Ita Fabritium alibi aratorem nominat.

luſtribus. CVRIO ARANTI) Cùm nec ex Fabia gente, nec è M. Curij Dentati natus ſis, audes tamen me carpere. Cicero de Senectute. *In hac vita* (ruſticana) *M. Curius cùm de Samnitibus, de Sabinis, de Pyrrho triumphaſſet, conſumpſit extremum ætatis: cuius quidem villam ego contemplans (abeſt enim non longè à me) admirari ſatis non poſſum, vel ipſius hominis continentiam, vel temporum diſciplinam, &c.* Et mox. *A villa in ſenatum, accerſebantur Curius, & cæteri ſenes.* Sed poëta ποιητικῶς dicit, nec tu es ille quem Curio marito coniux rubicunda, id eſt, ruſtica, & ſole colorata ſub Ilice hirſuta, & comata peperit, id eſt, nec tu è gente Curiorum. Cuius res geſtas qui deſiderat, Plinij Iunioris libellum de viris illuſtribus, Va-

Lege de hoc ſpeculo Sidonium. Patris adulteri. Illuſtriſsime Seneca locus de Breuit. Vita ca. 12. Quid: hos ocioſos, &c.

lerium Maximum, Plutarchum, Florum, aliosque adeat. hæc ad hunc locum plus ſatis. SED PATRIS AD SPECVLVM TONSI) ſed effœminati patris impurus filius, mali corui malum ouum. MATRISQVE TOGATAE) matris adulteræ partus. togas enim impuræ fœminæ ignominiæ cauſſa ferre cogebantur, vt alibi docuimus.

Coccina famoſæ donas & ianthina mœchæ
Vis dare quæ meruit munera mitte togam,

Lib. 10.

Lib.10. *Thetin viderat in toga ſpadonem*
Damnatam Numa dixit eſſe mœcham.
Iuuen.Sat.2. *Non ſumet damnata togam.*
Horat. *Quid inter*
Eſt in matrona ancilla peccéſſue togata.

Omnino matronæ ſtolatæ & honeſtæ diuerſum cultum à damnatis adulteris & lupis ferebant. Briſſonius curioſè de hoc c.4.Sel.ex Iure Antiquit.& libro ſingulari de iure Connubiorum. ET SPONSAM POSSIT TE SPONSA VOCARE) Tam pictus, fictus, & comptus, vt ſponſa cum Diogene dubitare poſsit, vírne ſis an mulier. FELICES CARPERE NVGAS) Túne vis carpere, & emendare quod totus orbis laudat? Quos vrbs, & vrbis doctiſsimi viri Regulus, Silius, Oratores, poëtæque nobiles, ignobiles, Cæſar ipſe legunt, condunt, relegunt, amant, & in bibliotheca ſua reponunt. QVIQVE VIDET PROPIVS MAGNI CERTAMINA CIRCI, LAVDAT AVENTINAE VICINVS SVRA DIANAE) Clariſsimus Orator Palfurius Sura coronatus in quinquatriis habebat in Auentino monte, vnde in ſubiectum Circum Maximum deſpicere poterat, etiam admiratur mea epigrammata, quamuis ipſe ob eruditionem admirabilis. Ipſe enim Plinius Iunior æui ſui decus ab hoc diſcere cupit, ad quem Palfurium extet li.7.epiſt. elegantiſsima de admirandis ſpectris Q. Curtio Rufo, & Athenodoro philoſopho obiectis. Extat & Iuuenalis verſus Sat.4.

Si quid Palfurio, ſi credimus Armillato.

Extat & clariſsimi viri Licinij Suræ monumentum in Vetij inſcript.
Q. Curtius Rufus eiuſq; vita apud Plinium Secũdum, quo tempore vixerit ibid. dictum Tiberij de eodẽ.
Sura beneficio Traianus creatus imperator Arnobi' Victor. Eius rconem o. ptimè expreſſit Pannini9 li.1. de ludis Circenſibus cap 4.p.7.

Senatu motum fuiſſe diſco ex Tranquillo, qui cap.13.in Domitiano in hæc verba. *Sed & Capitolino certamine cunctos ingenti conſenſu precantes, vt Palſurium Suram reſtitueret pulſum olim ſenatu, ac tunc de oratoribus coronatum, nullo reſponſo dignatus, tacere tantummodo iuſſit voce præconis.* De alio Palfurio Sura lego apud Trebellium Pollionem. *Longum eſt, inquit, cuncta in literas mittere, quæ qui volet ſcire legat Palſurium Suram, qui Ephemeridas eius* (Galieni) *vitæ compoſuit.* De tertio qui inſignis latro apud Vopiſcum in Probo Imperatore. In vertice porrò Auentini montis erat templum Dianæ, quod Seruius Tullius docuit. Martianus ex variis ſcriptoribus lib.5.cap.2. Circus autem Maximus à Tarquinio Priſco. R. inſtitutus eſt inter Auentinum, & Palatinum montes. Idem auctor lib.4.cap.11. SED TIBI PLVS MENTIS TIBI COR LIMANTE MINERVA ACRIVS ET) Sed nimirùm tu plus tota Roma, plus Silio, Regulo, Sura, Cæſare, totoque populo Romano ſapis. COR ACRIVS) tibi cor vni ſapit, videtur dictum vetus reſpicere, acetum habet in pectore, vt eſt apud Plautum, à quo non abluſit Perſius Sat.5.

mendoſè colligis, inquit,
Stoicus hic aurem mordaci lotus aceto

De quo libro ſequenti plura. TENVES ATHENAE FINXERVNT PECTVS) ſubtiles, nempe artium, & ſapientię magiſtrę, & inuentrices, finxerunt lego, non fixerunt, id eſt, informarũt, inſtituerunt. NE VALEAM, SI NON MVLTO SAPIT † ALTIVS † ISTVD QVOD CVM PANTICIBVS LAXIS, ET CVM PEDE GRANDI, ET RVBRO PVLMONE VETVS, NASISQVE TIMENDVM OMNIA CRVDELIS LANIVS PER COMPITA PORTAT) Tibi detractor vt ſit acrius cor, & intelligentius quàm cæteris? diſperéam ni plus ſapit cor pecudis, quàm tuum. Ineptè Domitius putat hos inſititios detractores verſus à Martiale exempli cauſſa inſertos, nihil æquè falſum. Dicit enim poëta, vt & doctiſsimus Turnebus exponit, plus ſapere putridum cor, & iecur pecudis, quàm quę venalia cum pede, & panticibus (id eſt, inteſtinis, ventribus, ſeu ventris amplitudine, pinguedine, & omaſo) gerit lanius per vrbis compita. nec vlla hic interrogationis nota. Plautus Pſeudolo,

† illud.
Ita lego & ri V.C. habet.
Lib.25. cap.27.

improbæ vini modò cupidæ eſtis
Eo vas, veſtros pantices q; adeo madefacitis, cùm ego ſim hic ſiccus.

Feſtus ventris fluxum interpretatur pantices, quod ventrem pandant. NE VALEAM) lege Briſſonij formulas. RVBRO PVLMONE) iam corrupto, eò ſubiungit. VETVS, NASISQVE TIMENDVM) fœtens iam, & putre naſi exitium, quod circũfert Lanius. AVDES PRAETEREA QVOS NVLLVS NOVERIT IN ME SCRIBERE VERSICVLOS) publicis audes me carpere ſcriptis, quanquam non carpis, quia tuos verſus nemo legit, nemo nouit, quibus tantum perdis chartas, de quo genere loquendi ſuprà dictum. AT SI QVID NOSTRAE TIBI BILIS INVSSERIT ARDOR) At ſi ego in te compoſuero epigramma, ſempiternas tibi infamiæ notas inuram, quas nullus poſsit Cinnamus, aut artifex vlla arte delere, eaſq; toti terrarum orbi ſpectandas proponam. CINNAMVS) tonſor fuit, & beneficio amicæ diuitis ditiſsimus eques. Martialis lib.7.epig.62. In Cinnamum.

Non ſcribit cuius carmina nemo legit. Ouidius alicubi de Ponto.

Qui tonſor fueras tota notiſſimus vrbe,
Et poſthac dominæ munere factus eques.

Atteſtatur Iuuenalis, obſcurius tamen Sat.1.

Patricios omnes opibus cùm prouocet vnus,
Quo tondente grauis iuueni mihi barba ſonabat.

Iudicio damnatus, & eiectus poſtea in exilium. Sed de hoc lib.7.plura. Domitius ad Fullonẽ Cinnamum refert, quod fullo emaculare veſtes ſoleat. Poëta verò de ſtigmatis inuſtis corpori translatè loquitur, quæ delere poterat Cinnamus tonſor, non fullo. DELEBIT) columbino fimo

deleri ſtigmata docet Plinius lib.29.cap.6. Fvmantem nasvm vivi tentaveris vrsi) Ne vrſum iram ſpirantem anima tua irritaris, id eſt, me qui maledictis tuis incitatus inuadam, & te Lycambæo carmine lacerabo. Hieroglyphici vehementē iram ſignificaturi vrſum fingunt, quod id animal immodicis animis ſoleat excitari. Et Mathematici iracundum eum futurū dicunt, qui ſub primo, & vigeſimo gradu Tauri naſcitur; vrſum ibi ſtatuunt retrò ſpectantem, id eſt, ad ea quę facta ſint indignantem. Ab irritatione etiam vrſus nomen inuenit. Vr enim Hebræa lingua incitationem ad iram ſignificat. Nasvm) in illo enim ſedes iræ. Theocr. Idyllio 1. —χολὰ ποτὶ ῥινὶ κάθηται. Flatus enim, & ſpiritus vehementior iram prodit. Adi Ioannis Meurſij ſpicilegium ad Idyllia Theocriti p.2. Adde Perſium Sat.5.

Diſce ſed ira cadat naſo, rugoſaq́; ſanna.

Sit placidvs) ſit cicur, & manſuefactus, ſi tamen verberaueris, aut acrius incitaueris, vrſus redibit ad ingenium vrſi. Vacva dentes in pelle fatiges) Vt canes ergo imitere ſuadeo, & pelles, & oſſa, quodque oſsibus adhæret, rode. me viuum non tangas, ſenties vrſum incitatum. Vacva) mortua inani, quæ morſa, defendere ſe non poſsit. me ſenties viuere.

Ad Tuccam.

LXV. XLVI.

Hexametris epigramma facis, ſcio dicere Tuccam:
Tucca ſolet fieri: denique Tucca licet.
Sed tamen hoc longum eſt: ſolet hoc quoque Tucca licere,
Si breuiora probas, diſticha ſola legas.
Conueniat nobis, vt fas, epigrammata longa
Sit tranſire tibi: ſcribere, Tucca, mihi.

Tucca nomen cenſoris librorum, vti & Ariſtarchi, & Orbilij, &c. facit hunc poëta reprehendentem, quod carmine heroo, & longiore ſcripſerit epigramma. Poëta negat non licere etiam hexametro, & longiore epigramma facere. huic autem epigrammati occaſionem dedit ſuperius, *In Prolemmaſis.* quod ne tangeretur hunc clypeum obiecit, nos de hac re capite diximus de epigrāmate. Et poëta ſæpius adhibet hexametra exemplo Græcorum. Conveniat nobis) Ita diſtingue, compone, & expone. Conueniat nobis. Inter nos conueniat ſententiis, vt fas ſit epigrammata longa, tibi tranſire, mihi ſcribere.

De Baſſa.

XLVII.

Non miror quod potat aquam tua Baſſa, Catulle,
Miror quod Baſsi filia potat aquam.

Baſsi filia cùm impura eſſet, impuræq́; fœminæ apud Comicos vinum ſitiant, miratur poëta cur lupis par Baſſa non bibat quod bibant lupæ. Accedebat eandem Baſſam oris eſſe impuri, cauſſamque eam videri quod bibat aquam, qua purget os. Lib.2. epig.50.

Quod —— & aquam potas nil Lesbia peccas,
Qua tibi parte opus eſt Lesbia ſumis aquam.

An miratur quod Baſsi filia bibat aquam, cùm Baſſus potor inclytus pater tantum bibat merum?

Ad Martianum.

LXX. XLVIII.

Sexageſima, Martiane, meſsis
Acta eſt; & puto iam ſecunda Cottæ,
Nec ſe tædia lectuli calentis
Expertum meminit die vel vno.
At noſtri bene computentur anni,
Et quantum tetricæ tulêre febres,
Aut languor grauis, aut mali dolores,
A vita meliore ſeparentur;

Infantes

Infantes ſumus, & ſenes videmur.
Ætatem Priamiquè, Neſtoriſquè
Longam qui putat eſſe, Martiane,
Multum decipiturq́, falliturquè.
Non eſt viuere, ſed valere, vita.

Cottam felicem prædicat, quod totâ vitâ nullo morbo tentatus fuerit, ſe infelicem qui vix vllam à dolore horam vacuam vixerit. SEXAGESIMA) duos ſupra ſexaginta annos natus Cotta. NEC SE TARDIA LECTVLI CALENTIS) nunquã febri ardente iactatus decubuit. AT NOSTRI BENE COMPVTENTVR ANNI) Sed putetur, & ſubducatur noſtra ætas, & vita, morbique, febreſque, & corporis, & animi dolores, & cruciatus à reliquo tempore melioris ſtatus noſtri remoueantur, hodie nati, qui tamen ἑξακονταέτεις, & cani videmur, iudicabimur. tantum malorum hauſimus, vſque adeo nulla dies malo ſuo, morboque vel corporis, vel animi caruit. PRIAMIQVE, NESTORISQVE) Concluſio à comparatione. Non qui diu (vt Priamus, & Neſtor) viuunt, beati, & felices ſunt, ſed qui dum viuunt, valent, & voluptatibus perfruuntur.

De Cilice fure.

XLIX. LXXII.

Fur notæ nimium rapacitatis
Compilare Cilix volebat hortum:
Ingenti ſed erat, Fabulle, in horto
Præter marmoreum nihil Priapum.
Dum non vult vacuâ manu redire,
Ipſum ſurripuit Cilix Priapum.

Ridiculum in nobilem furẽ.

Priapus cuſtos hortorum à priſcis creditus, omnibus ferè hortis colebatur. Cilix fur ſterilem ingreſſus hortum, cùm nihil quod cuſtodiretur inueniret, ipſum cuſtodem rapuit. Videtur occaſionem huius epigrammatis accepiſſe ex Lucillij epigrammatis hiſce Græcis in furem Eutychidem.

Statuæ aureæ & argẽteæ apponebãtur cuſtodes; ligneæ & lapideæ erãt incuſtoditæ. Iuſtinum Martyr ad Diognetum. Tertullianum, Martialem. Heraldum.

Τὸν θεὸν αὐτὸν ἔκλεψεν ὃν ὁρκίζεσθαι ἔμελλεν
Εὐτυχίδης. εἰπὼν, οὐ δύναμαι σ' ὀμόσαι.
Abſtulit Eutychides per quem iurare volebat,
Et iurare Deum non ait, inde queo.

Et in Aulum eiuſdem:

Τὸν πτηνὸν ἑρμῆν τὸν θεῶν ὑπηρέτην,
Τὸν ἀρκάδων ἄνακτα, τὸν βοηλάτην
Ἑστῶτα τῶν γυμνασίων ἐπίσκοπον
Ὁ νυκτοκλέπτης Αὖλος ἦρε βαστάσας.
Πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων.
Illum volantem Deorum nuncium,
Illum imperatorem Arcadum, illum bubſequam,
In hiſce gymnaſiis locatum præſidem,
Nocte auferens Aulus manu furace, ait:
Doctore ſæpe diſcipulus eſt doctior.

Plura ſequuntur eiuſdem ingenij, & auctoris, quæ túte leges. Hinc credo Martialis ſuum Priapum ſublegit ad imitationem. Porrò Priapum eſſe Deum hortorum mille oſtendunt, cùm Græca, tum Latina carmina, pleraque tamen Chriſtianis auribus abſtinenda, Græca nuper ſanctiora ex Archia, lecta verſaque ſunt. Fuit & Vertunnus de quo elegans carmen habes apud Lipſium lib. 3. Antiquarum lectionum. Vertunnus loquitur ad hoſpitem.

Ad Eſculanum.

L.

Medio recumbit imus ille qui lecto,
*Caluam * Triphilem ſegmentatus vnguento,* * *Vtriſilem.*
Foditq́, tonſis ora laxa lentiſcis:
Mentitur Eſculane: non habet dentes.

Caluum quempiam edentulum, qui ſimulabat ſe dentatum, mordet. MEDIO IMVS) In cœnaculis Romanorum vt plurimum tres lecti erant; in quibus diſcumbebatur ad menſam, vnde triclinia ſunt appellata, nonnunquam tamen duo tantùm, vt apud Plautum legas biclinium à duobus lectis. Porro ſinguli lecti capiebant binos, ternos, quaternos, aut quinos etiam conuiuas, quanquam apud Romanos quini in vno lecto rarò, aut nunquam accubuerint. Inter tres ergo lectos medius lectus erat honoratiſsimus, & medius locus in medio lecto omnibus dignior. Tribus accumbentibus in vno lecto, ſummus dicebatur, qui ad caput lecti cubabat, imus qui ad medij, & digniſsimi pedes. Quando duo tantùm ſummus digniſsimus habebatur. Si quatuor proximus à ſummo, honoratiſsimus; imus verò qui ad tertij pedes iacebat. Hæc vt ne ficta nobis putes, accuratè tractant accuratiſsimus Lipſius lib.3. Antiquarum lectionum. Ciaconius lib. de Triclinio. Stuckius lib.2. conuiuial. cap.34. Hinc iam intelligis cur dicat poëta Imus, & medio lecto. Ea enim erat conſuetudo, vt terni plerunque in vno lecto accumberent, & qui ad pedes medij in medio lecto accumbebat imus dicebatur recumbere. Qui quidem locus fuit conſularis olim dictus, de quo Ciaconius multa ex Plutarcho. CALVAM * TRIFILEM SEMITATVS VNGVENTO) Ita lego cum doctiſsimo Turnebo. Ait enim caluam illius imi trium filorum, ſeu capillorum fuiſſe, & hos ipſos pilos pictos, & factitios. Semitatus verò dixit, (quæ eſt antiquorum librorum ſcriptura) quod in calua, velut area vnguenti lituris tanquam ſulcos duxerit, & veluti vias ſecuerit. Segmentatus legi non poteſt, cùm lex carminis obſtet. FODITQVE TONSIS ORA LAXA LENTISCIS) Lentiſcum frondea cuſpis, ſeu dentiſcalpium, quo dentibus inhærentia carnium fila, ſordesque purgabant. Martialis lib.14.

* *Triphylem, al. tripilem.*

Adagiographū lege, lentiſcum mandere.

Lentiſcum melius, ſed ſi tibi frondea cuſpis
Defuerit: dentes penna leuare poteſt.

Sudat maſtychen, ſeu reſinā lentiſcatam.

Lentiſcus arbor eſt amica dentibus, Græcis σχῖνος dicta, nobis eampher, vnde lentiſca purgandis dentibus fiebant, ex quo natum prouerbium, lentiſcum mandere, σχῖνον διατρώγειν, in eos iactatum, qui nimio poliendi, & comendi corporis ſtudio tenentur. Fiebant enim ex lentiſco dentifricium, ſeu puluiſculus candidandis dentibus comparatus. Dioſcorides li.1. docet lentiſci ſuccum ex aqua decoctę figere vacillantes dentes, ſi eo colluantur, & cuſpides inde factas, ſi affricentur, vtiles eſſe dentibus abſtergendis. Cura verò dentium olim vt delicatioribus probri loco obiiciebatur. Et Apuleius de dentifricio accuſatus eſt, à parte transfertur ad totum corpus. Adagiographus his plura. MENTITVR ESCVLANE: NON HABET DENTES) ſimulat ſe dentes purgare, ne edentulus credatur. Dentibus autem carere perinde ingratum erat, ac pilis, carere. Extat enim & in edentulos Græcorum verbū, ἀμύλοι γνάθοι, bucca edentula, exarmatus ſenex, in contemptum ſenem. Et Gregorius Theſſalonicenſis, γέροντος ἀμύλοι γνάθοι βακτήρια, ſunt ſcipio ſeni maxillæ edentulæ. Hinc eſt quod Martialis ludit ſæpe in eas, quæ emptos dentes inſerebant, ne edentulæ putarentur. lib.14. epig.56. & lib.12. epig.13. Dentibus, atque comis, ne te pudet, vteris emptis,

Quid facies oculo, Lælia, non emitur?

Aliiſque libro & epigrammatis aliquammultis.

In Pontiam.

LXXV. LI.

Cùm mittis turdumúe mihi, quadramúe placentæ,
Siue femur leporis, ſiue quid his ſimile:
Buccellas miſiſſe tuas te, Pontia, dicis.
Has ego nec mittam, Pontia, ſed nec edam.

Pōtia magiſtra videre potuit fuiſſe Locuſta, quā exagitant. Tacitus 12. Annal. & 12 Suet. Ner.c.3 Iuuen. Sat.1. Inſtituitq́, rudes melior Locuſta propinquas. Teſter.

Pontiam veneficam exagitat, cuius munera veneno tincta repudiat. QVADRAM) fruſtum de ſecta, & diuiſa placenta lib.3. epig.76.

Nec te liba iuuant, nec ſecta fruſta placentæ.

Et lib.9. epig.92. *Libetur tibi candidas ad aras,*
Secta plurima quadra de placenta.

Ita dixit idem lib.12. epig.32. Nec quadra deerat caſei Toloſatis. quadræ ex argento, auro, ſtanno, pane etiam fiebant, quarum loco nos orbes adhibemus, in quibus cibum diuidimus, dictæ, non quod quadratam formam referrent, ſed quòd quarta pars panis eſſet. Multa eruditè ſuper quadris hiſce Baronius Cardinalis lib.1. Annal. pag.546. edit.4. Accipitur apud poëtas pro victu, & tota ſæpe menſa. Iuuenalis,

Vt bona ſumma putes aliena viuere quadra.

Virgil. pro pane 3. Aen. *Amboſas cogit malis abſumere menſas.*

Quod lib.7. clarius dicit,

——patulis nec parcere quadris.

De

De placenta Athenæus fuſiſsimè. Bvccellae tvas) è menſa tua tibi extructa, & apposita, buccella, & buccea à bucca dicitur. modus cibi cocti, ſeu panis, quantum bucca capere poteſt. Rhodiginus vocat ſpiram farinaceam. Marcellinus panem ad diuturnitatem coctum, quem hodie biſcoctum vulgò vocant. *Buccellatus panis, biſcotto.* Has ego nec mittam, Pontia, sed nec edam) amicis aliis non mittam, nec ipſe guſtabo veneno imbutas, quia venefica ſceleratiſsima es. de qua lib.2. epigr.34. *Bretzen.*

O mater qua nec Pontia deterior.

Vt poſſet adultero nubere duos filios, ipſa Medea crudelior, interfecit. Iuuenalis Sat.6.

——ſed clamat Pontia feci
Confiteor, puerisq́ meis aconita paraui,
Quæ deprenſa patent, facinus tamen ipſa peregi.
Túne duos vna ſæuiſsima vipera cœna
Túne duos? ſeptem, ſi ſeptem fortè fuiſſent.

Epitaphium Fuſci.

LII. LXXVI.

Ille ſacri lateris cuſtos, Martisq́ togati, *Vide Gretſerũ lib.2. de cruce, vbi de cenotaphiis. hoc tamẽ non eſt cenotaphium, ſed pro ipſo epitaphio ſcriptum epigramma.*
Credita cui ſummi caſtra fuere ducis:
Hic ſitus eſt Fuſcus, licet hoc Fortuna fateri,
Non timet hoſtiles iam lapis iſte minas.
Grande iugum domitâ Dacus ceruice recepit,
Et famulum victrix poſsidet vmbra nemus.

Cornelius Fuſcus præfectus prætorij, prius Dalmatiæ procurator, claris natalibus, primâ iuuentâ, quietis cupidine, ſenatorium ordinem exuerat. Idem pro Galba dux Coloniæ ſuæ, eaq́ opera procurationem adeptus, ſuſceptis Veſpaſiani partibus, acerrimam bello facem prætulit, non tam præmiis periculorum, quàm ipſis periculis lætus, pro certis, & olim partis, noua, ambigua, ancipitia, malebat, &c. Et quæ his ſubiungit Tacitus 2.& 3.lib. hiſtor. Tranquillus addit Fuſcum in Dacia bello oppreſſum interiiſſe, cum à Domitiano ſummæ belli eſſet præfectus. in eandem ſententiam Eutropius lib.7. *Et à Dacis Appius Sabinus conſularis, & Cornelius Fuſcus præfectus prætorij cum magnis exercitibus occiſi ſunt.* Iuuenalis Sat.4. delatorem Cæſaris grauem, & ſæuum fuiſſe teſtatur his verbis.

——ſenior ille
Pompeius tenui iugulos aperire ſuſurro,
Et qui vulturibus ſeruabat viſcera Dacis
Fuſcus marmorea meditatus prælia villa.

Ad Fuſcum item hunc extat epigramma lib.7. 27. Et lib.7. epig.55. Huius nunc Fuſci hîc legis epitaphium. Sacri lateris cvstos) Domitiani præfectus prætorij, cuſtos corporis. Martis togati) Domitiani, qui ipſe togatus & in vrbe reſidens per duces Mars eſt, & bella gerit abſens. Credita cvi svmmi castra fvere dvcis) Cui Domitianus Dacici belli ſummam commiſerat, Tranquillus. Hic sitvs est Fvscvs) vſitata formula. legatur Briſſonius. Licet hoc fortvna fateri, Non timet hostiles iam lapis iste minas) Quamuis apud Dacos victus ceciderit, tumulus tamen Fuſci non timet hoſtem poſtea victum. *Nos lib.1. prolexi.* Grande ivgvm domita Dacvs cervice recepit) Iulianus enim quem bello Dacico poſt Fuſcum Domitianus præfecit, congreſſus cum hoſtibus in Tapis magnum numerum eorum occidit. Et de Dacis poſtea Domitianus triumphauit. Dio. Tranquillus, Eutropius. Et famvlvm victrix possidet vmbra nemvs) Victâ poſtea, & in deditionem acceptâ Daciâ, victrix dici potuit vmbra Fuſci, quamuis antea victa.

In Afrum.

LIII.

Cùm ſis tam pauper, quàm nec miſerabilis Irus
Tam iuuenis, quàm nec Parthenopæus erat:
Tam fortis quàm nec cùm vinceret Artemidorus,
Quid te Cappadocum ſex onus eſſe iuuat?

Politianus c. 23. Miſcell.

Rideris, multoq́ magis traduceris, Afer,
Quàm nudus medio ſi ſpatière foro.
*Non aliter monſtratur Atlas cum compare * mulo*
Quæq́ vehit ſimilem bellua nigra Libyn.
Inuidioſa tibi quàm ſit lectica requiris?
Non debes ferri mortuus hexaphoro.

** gibbo. Politianus (mulo) docet ſcribendum.*

Afri mendicitatem cum ſumma arrogantia, & faſtu coniunctam omnium ludibrio exponit. Pauperrimus enim, & valentiſsimus hexaphoris ferebatur, perinde quaſi ditiſsimus eſſet, aut ægerrimo corpore. Iri ciuis mundi diuitias, ex Homero ſuprà lib. 5. ep. 40. oſtendimus. PARTHENOPAEVS) Hunc celebrat inprimis Aeſchylus in ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, à pulchritudine eùm vocat βλάστημα καλλίπρῳρον, ab ætate cum illi primam tum ait cœpiſſe lanuginem proſerpere; à virilitate, & animi vi cùm ait eum ferre nomen minimè conueniens animis, quibus viros puer æquabat. Scholiaſtes Parthenopæum ait, τῆς Ἀντιόπης, ἥτις καὶ παρθένος ἐλέγετο, υἱόν. filium Antiopæ, quæ & Parthenope dicebatur. Vnde Parthenopæus qui ex Arcadia Argos migrauit. In bello Thebano quintus laudatur ab Aeſchylo dux præfectuſq; portæ boreali. Eundem deſcribit Papinius li. 4. Thebaidos.

Tu quoq, Parrhaſias ignara matre caterias
Ah rudis armorum (tantum noua gloria ſuadet)
Parthenopæe rapis. tum ſaltus fortè remotos
Torua parens (nec enim iuueni foret ire poteſtas)
Pacabat cornu, gelidiq́ auerſa Lycæi.
Pulchrior haud vlli triſte ad diſcrimen ituro
Vultus, & egregiæ tanta indulgentia formæ,
Nec deſunt animi, veniat modò fortior ætas.

Matrem tamen facit, vt & Ouidius Atalantam. Seruius ad 6. Aen. alios nominat parentes. ARTEMIDORVS) Geminos lego apud ſcriptores Artemidoros, ex quibus nullus hic. Domitius hunc pugilem fuiſſe ait, & diuinat ex verbis poëtæ, & rectè, vt opinor: id enim vidétur loqui, cùm fortis, & victor appellatur, pugnauit ergo, & vel pugil, vel luctator, vel gladiator fuit. Sunt alia epigrammata Martialis lib. 5. 8. 9. in Artemidoros quoſdam fictos credo. QVID TE CAPPADOCVM SEX ONVS ESSE IVVAT?) Horatius eodem modo de domino paupere, qui multos alebat ſeruos. Cappadoces Romanis vt plurimum ſeruiebant, ipſi prope nati ad ſeruitutem. Perſius Sat. 6.

——ne ſit præſtantior alter
Cappadocas rigida pingues pauiſſe cataſta.

Sed natos prope ad ſeruitutem liquet; quibus S. P. Q. R. vt ſui iuris, liberiq; eſſent, cùm conceſsiſſet, vt regem ſibi habere liceret popoſcerunt, negantes viuere gentē ſine rege. Poſſe Brodæus ex lib. 78. Iuſtino. Et lib. 12. Sttabone. Martialis etiam Cappadocas ſeruos nominat lib. 10. e. 76.

Nec de Cappadocis eques cataſtis.

De improbitate Cappadocum alio libro referemus. ONVS) Cur pateris te velut dines à ſex Cappadocibus lecticam ſubeuntibus geſtari, cùm propè animam debeas? RIDERIS) non ſecus ac ſi per medium forum nudus incederes. omnes te vt inſanum, & furioſum rident. Sic infrà de Philippo.

Octaphoro ſanus portatur, Auite, Philippus,
Hunc tu ſi ſanum credis, Auite, furis.

** gibbo.*

NON ALITER MONSTRATVR ATLAS CVM COMPARE * MVLO) Nec Domitij, nec Merulæ placet interpretatio: Politianus nobis magiſter fiat Miſcell. c. 23. vbi primùm diſputat legendúmne ſit gibbo, vel mulo, probatque mulum præ gibbo. Itaque concludit. *Quare cùm ſuperiorem illam veluti conſtantem, ſolidamq́ reperiamus in melioribus ſcripturam, quærendum videtur, quid ſibi Atlas poſtulet, cum compare mulo, quáue cauſſa perinde videatur, vti Maurus elephanto vehens. Porrò Atlantem de Iuuenalis verbis nanum quendam, pumilumúe fuiſſe temporibus illis, haud ignoratum colligimus. Sic enim inquit,*

——nanum cuiuſdam Atlanta vocamus.

Vt Pygmæo cùm pulice occiſo exclamauit alter Hercules.

Vt ex contrariò per ridiculum ſit alter Atlas appellatus, qui foret pumila ſtatura, ſicuti,

——canibus pigris, ſcabieq́ vetuſta
Turpibus, & ſiccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit tigris, pardus, leo, ſi quid adhuc eſt
Quod fremat in terris violentius——

Sed & multi cum pumili, vel mula, tum in pretio ſunt, inque deliciis habita, de queis in diſtichis idem Martialis,

His tibi de mulis non eſt metuenda ruina,
Altius in terra penè ſedere ſoles.

Si quando igitur nanus hic Atlas, mulo conſimiliter nano, & compare ſibi vtatur, veriſimile eſt rideri ſolitum publici-

publicitus, ſicut etiam Maurus niger deriſui vulgo, quoties concolorem ſibi elephantum inſcenderet. Vnde idem in primo,

Et molles dare iuſſa quod choreas,
Nigro bellua nil negat magiſtro.

Conuenit autem propoſito, argumentoq́; poëtæ in eum qui iuuenis, & validus, & pauper, lectica identidem tamen à ſex, & ipſis iuuenibus, validu, pauperibusq́; geſtabatur. Atq; vt illi ſuperiores, nihilo ipſe ſecius deridendi ſui dabat occaſionem. Hæc verè, & non impolitè Politianus. De Atlantibus, ſiue Telamonibus columnas ſuſtinentium, ſi malis (gibbo) legere, quàm mulo, Merulam adi. quanquã ipſe videbis explicationem illam gibboſam eſſe, nec concinnam, & parum videri ſolitos huiuſmodi Atlantes. Bellva nigri) Elephas. Libyn) Afrum conuenienter: & carmen eſt in Afrum. Cætera ex Politiano intelligis. Reqviris) rogas quàm ſtultè facias? nec mortuus quidem hexaphoro ferendus es. mortuo tibi pauperi inuideretur, ſi hexaphoro efferreris, ne dicam viuo. ſufficit tibi ſandapila. lectica enim diuitum eſt, præſertim hexaphora. Iuuenal. Sat. 1. de Regulo indignabundus,

Nonne libet medio ceras implere capaces
Quadriuio, cùm iam ſexta ceruice feratur. &c.

Non ſatis arguta videtur concluſio, niſi addas, vt atrocior fiat ictus, Cùm iuuenis & robuſtus feratur à ſex grãdibus ſeruis, videri mortuo propiorem, quam viuo; imo pro mortuo eſſe habendum, qui deliciis vſque eo interierit, vt viuus valenſq; ferri ſe patiatur. Cùm igitur mortuus ſis, Afer ſandapila efferendus es, non hexaphoro per vrbem ante ora noſtra ferendus. vt infrà 59. quo negat ſanum eſſe Philippum, qui hexaphoro feratur. Et lib. 2.

Laxior hexaphoris tua ſit lectica licebit
Dum tamen hæc tua ſit Zoile ſandapila.

Hæc dum cogito, ſuccurrit alius intellectus pentametri huius, quem verum arbitror. Tu Afer cùm alter Irus ſis, actam pauper, vt vix habeas vnde viuas, mortuus es potius quàm viuus, nam obſcuri, † pauperesque quaſi pro mortuis habebantur, & ſæpè etiam hodie habentur. Ita mortuum appellat Martialis Gallum Lingonum pauperem & ſemiuiuum. † *Lib. 10.*

Ad Aulum de luſco.

LIV. *LXXVIII.*

Potor nobilis, Aule, lumine vno
Luſcus Phryx erat, alteroq́; lippus:
Huic dicit medicus, bibas caueto
Vinum: ſi biberis, nihil videbis.
Ridens Phryx, oculo, valebis, inquit.
Miſceri ſibi protinus deunces,
Sed crebros iubet: exitum requiris?
Vinum Phryx, oculus bibit venenum.

Charius huic Phrygi vinum ait fuiſſe oculo. Valebis) pereas. Devnces) vndecim cyathorum capax ſcyphus. Ocvlvs venenvm) vino exoculauit oculum, vt Apuleius loquitur. Eiuſdem argumenti epigramma ſcripſit in ebrioſum ſobrius, & antiquis moribus Thomas Morus ingens æui noſtri, reique Catholicæ decus, & firmamentum. Eſt de Fuſco potore non tam felix quidem, quàm poëtæ noſtri, non poſtremæ tamen notæ,

Potando medicos perituros dixit ocellos
Fuſco: qui cùm ſe conſuluiſſet, ait:
Perdere dulcius eſt potando, quàm vt mea ſeruem
Erodenda pigris lumina vermiculis.

Paullò felicius illud. in eundem,

Perdis ait Fuſco medicus tua lumina vino,
Conſultat ſecum quid velit ergo ſequi.
Sidera, terra. fretumq́; ſolent quæcunq́; videri,
Omnia ſunt, inquit, viſa reuiſa mihi.
Multa mihi, ſed vina tamen guſtanda ſuperſunt,
Multa refert annus, cum noua muſta nouus.
Iam certus. firmusq́;, valebitis inquit ocelli,
Nempe ſatis vidi non ſatis vſq; bibi.

Ad Lupum.

LXXIX. LV.

Triſtis es, & felix, ſciat hoc fortuna, caueto:
Ingratum dicet te, Lupe, ſi ſcierit.

In lætis lætum, triſtem in triſtibus vult eſſe Lupum: vulgi ſcilicet, non ſuperciliosa philoſophorum ratione, qui eundem & Socraticū in omni fortuna vultum ſeruandum docent. TRISTIS) grauis, ſeuerus, non iucundus. INGRATVM) fortunæ lætæ beneficia non recognoſcentis.

De Roſis ad Cæſarem miſsis.

LXXX. LVI.

Vt noua dona tibi, Cæſar, Nilotica tellus
Miſerat hibernas ambitioſa roſas:
Nauita deriſit Pharios Memphiticus hortos,
Vrbis vt intrauit limina prima tuæ.
Tantus veris honos, & odora gratia Floræ,
Tantaq; Pæſtani gloria ruris erat.
Sic quacunque vagus greſſumq;, oculoſq; ferebat,
Textilibus ſertis omne rubebat iter.
At tu Romanæ iuſſus iam cedere brumæ,
Mitte tuas meſſes, accipe, Nile, roſas.

Ex Aegypto roſæ hibernæ mitti Romam ſolebant. Aeuo Domitiani etiam in vrbe nono inuento educabantur. Legatur Plinius lib. 22. cap. 4. Carthagine noua Hiſp, tota hyeme præcox roſa naſcebatur. AMBITIOSA) ex roſis hibernis laudem captans. Poëta quaſi nunc inſultat Aegyptiis mercatoribus ſeſe ob roſarumq; hibernarum aduectionem iactantibus, & monet vt ipſi nunc ex Italia roſas petant, Italis autem mittant frumentum. NAVITA MEMPHITICVS) Aegyptius mercator contempſit hortos Aegyptios, cùm vidit roſeta Romanorum, quæ multis partibus ſuperabant Aegyptia, quod κολακικῶς accipies. TANTVS VERIS HONOS, ET OD. O. FLORAE) Epiphonema, tam læta per vrbem roſaria florebant, vt ver ipſum & Floræ regnum, Pæſtaniq; agri roſetis pleni in vrbem migraſſe viderentur. SIC QVACVNQVE) adeò quacunque Aegyptius nauta incedebat roſis fragrabant, rubebantque omnia. TEXTILIBVS SERTIS) corönis roſeis, de quibus lib. 13.

Dat feſtinatas Cæſar tibi bruma coronas,
Quondam veris erat, nunc tua facta roſa eſt.

AT TV ROMANAE) Ergo tibi nunc Aegypte poſſumus mittere, quas mittebas antè nobis hibernas roſas. TV MITTE MESSES) frumentum. Quatuor menſium annonam per ſingulos annos Romæ pendit Aegyptus, Ioſephus Excid. 11.

*Batauam En Batauos priſcos, rigidos diſciplina & pudoris cuſtodes. Sed nonnullos ad inelegantiã & ruſticitatẽ hoc vertere, ſed poëta abhorrẽtes à ſpurcis & fœdis iocis oſtẽdit, tẽpore homines in armis, & duriore vita educatos. quales Tacitus deſcribit Lucanus truces, id eſt, acres bellicoſos appellat. plura Chiliades Batauum.

Ad Rufum.

LXXXII. LVII.

Quidam me modò, Rufe, diligenter
Inſpectum, velut emptor, aut laniſta,
Cum vultu, digitoq; ſubnotâſſet,
Túne es, túne ait ille Martialis,
Cuius nequitias, iocoſq; nouit,
*Aurem qui modò non habet * ſeueram?*
Subriſi modicè, leuiq; nutu
Me, quem dixerat, eſſe non negaui.

Cur ergo,inquit, habes malas lacernas?
Reſpondi: quia ſum malus poëta.
Hoc ne ſæpius accidat poëta,
Mittas,Rufe,mihi bonas lacernas.

Petit togam à Rufo, cui mox nænias plorat. EMPTOR) Qui venalitios ſeruos emebant,curioſè inſpiciebant corpora etiam γυμνὰ,ne quid vitij occultè lateret. Lucianus præter alios in πρᾶσιν βίων. Seneca pater controu.2.l.1.Suetonius Auguſto.c.69. Claudianus in Eutrop. LANISTA) non à laniandis corporibus laniſta dicitur. eſt enim Tuſcum verbum,quibus carnificem ſignificat. Et ludi gladiatorij petiti à Tuſcis,vt ex Iſid.Lipſ.1.Satur.lib.c.15.docet. Græcis ἀνδρεῖος, μονομαχοτρόφος, ὁπλίτης, μονομάχων dicitur. magiſtri,& doctores gladiatorum fuêre, integraſque familias ducebant. Plura Lipſius. NEQVITIAS IOCOSQVE) Epigrammata iocoſa. AVREM * SEVERAM) qualem Catones,Curij.Fabricij,Fabij habuêre,abhorrentem à ſpurcis,& illiberalibus iocis. BATAVAM) prouerbium, vide Auris Batava, id eſt,triſtis,cenſoria, caſta,ſeuera. Batavi ſunt hodie Holandi. MALAS LACERNAS) Petronius. Ego,inquit,poëta ſum, & vt ſpero, non humillimi ſpiritus. ſi modò coronis aliquid credendum eſt, quas etiam ad imperitos gratia deferre ſolet. Quare ergo,inquis,tam malè veſtitus es? Propter hoc ipſum. amor ingenij neminem vnquam diuitem fecit.

Sechuncrſice. Adageogra-phus cent.6. Chil.4.
* Batauam.

Qui pelago credit,magno ſe fœnore tollit,
Qui pugnas & caſtra petit, præcingitur auro,
Vilis adulator picto iacet ebrius oſtro,
Et qui ſollicitat nuptas,ad præmia peccat.
Sola pruinoſis horret facundia pannis,
Atq; inopi lingua deſertas inuocat artes.

MALVS POETA) qualis ſum poëta,talem gero veſtem. vrbanè. MITTAS BONAS LACERNAS) en quàm eleganter,& ſcitè mendicet.

Ad Cæſarem Domitianum.

LVIII. LXXXIII.

Quantum ſolicito fortuna parentis Etruſco,
Tantum ſumme ducum: debet vterq; tibi.
Nam tu miſſa tuâ reuocaſti fulmina dextrâ:
Hos cuperem mores ignibus eſſe Iouis.
Si tua ſit,ſummo,Cæſar,natura tonanti,
Vtetur toto fulmine rara manus.
Muneris hoc vtrumq; tui teſtatur Etruſcus,
Eſſe quod & comiti contigit, & reduci.

Laudat Cæſarem,quod Etruſcum reuocarit ab exilio. QVANTVM SOLICITO) Quantum reſtitutus parens debet filio,qui patri reditum ab Imperatore impetrarat, tantum pater & filius debent tibi Cæſar. FORTVNA) ſtatus melior,& conditio parentis. SVMME DVCVM) tibi Cæſar. REVOCASTI FVLMINA) ſumpta à Ioue metaphora in Cæſarem,in qua perſeuerat, decretum exilij antiquatum intelligit. Statius idem,

——nec plura moratus
Romuleum reſeras iterum Germanice limen
Mærentemq; ſones, inclinatoſq; penates
Erigis——

IGNIBVS IOVIS) Vellem tantam eſſe clementiam. Iupiter enim ſemel emiſſum fulmen, nunquam reuocat,qui ſi haberet ingenium Domitiani,aut rarò, aut nũquam torqueret fulmen. MVNERIS HOC VTRVNQVE TVI TESTATVR ETRVSCVS) filius & pater; filius qui patri comes ſponte iuerat in exilium. quod tu non ægrè tuliſti. pater qui precibus filij rediit tuâ indulgẽtiâ. HOC VTRVNQVE) beneficium,quod licuerit filio comitari patrem exulem, patri redire in patriam. Fuit Etruſcus pater primùm ſeruus à Tiberio donatus libertate. Papinius lib.3.Sil.in Etruſci lacrymis,

——Tiberëia primum
Aula tibi vixdum ora noua mutante iuuenta
Panditur.hinc annis multa ſuper indole victis
Libertas oblata fuit.——

Deinde

Deinde Caligulam minus fauentem expertus, & aula expulſus, ſed rurſus in comitatum expeditionis Germanicæ aſſumptus.

——nec proximus, inquit Statius, hæres, id eſt, Caligula.
Immitis, quanquam furiis agitatus, abegit.
Hunc & in arctoas tenuis comes vſq; pruinas,
Terribilem affatu paſſus, ſæuumq; tyrannum.

Deinceps reliquos tyrannos, & Cæſares paſſus, feliciter tamen euaſit eorum crudelitatem, magniſque paulatim opibus auctus, præfectus ærario, munia ſed leuia obibat. Vxorem duxit Oppij Sabini Conſularis, qui in Dacico bello periit, Suet. in Domitiano, ſororem Etruſcam, liberos inde geminos ſuſcepit. Illa in flore ætatis mox extincta eſt. Pater Etruſcus in Domitiani familiaritatem ingreſſus, equeſtri honore auctus, & iure trium liberorum donatus, nobilitatuſque eſt. Eodemque fortunæ curſu ad immenſas propè opes, quod vel ex thermis colligas, peruenit, annoſque demùm natus octoginta ſuſpectus Domitiano in exilium pulſus, non extra Italiam tamen, & mox placato Cæſare reuocatus, moxque fato functus interiit. Quæ omnia è Statij lacrymis collegimus, faciuntque cùm ad hoc, tum ſequẽtia quædam de Etruſco epigrammata intelligenda. Statius autem vtcumque obſcurè narrat quædam, & cauſſam exilij vix attingit, totumq; errorem ſenis appellat, cùm dicit,

Lib. 7. ep. 39. Pectore non humili paſſus Vtrumq; Deũ.

Tu (Imperator) ſeu tarda ſitu, rebuſq; exhauſta ſenectus
Errauit, ſeu blanda diu fortuna regreſſum
Maluit, attonitum & venturi fulminis ictus
Horrentem, tonitru tantum, leniq; procella
Contentus monuiſſe ſenem, &c.——

Cætera docebimus lib. 7. ep. 39. in huius Hetruſci epitaphio.

De Philippo.

LXXXIV. LIX.

Octaphoro ſanus portatur, Auite, Philippus;
Hunc tu ſi ſanum credis, Auite, furis.

Arrogantem carpit, & ſuperbum, Octophorum erat ſella, ſeu lectica, quam octo ſerui ſuccollabant. Erat hoc principum virorum, lautorum, & delicatorum. Suetonius in Caligula. Interdum adeò ſegniter (Caligula iter faciebat) & delicatè, vt Octophoro veheretur. Si hoc principi viro vitio datum, quanto magis priuato. Poëta ludit eleganter in voce ſanus. priore verſu de corpore accipitur propriè, altero de animo tranſlatè.

Flet mortem Rufi.

LXXXV. LX.

Editus eſt Sextus ſine te mihi, Rufe, Camœnis:
Nec te lectorem ſperat, amice, liber.
*Impia Cappadocum tellus, & * numine læuo*
*Viſa tibi, cineres reddit, & oſſa * patri.*
Funde tuo lacrymas, orbata Bononia, Rufo.
Et reſonet tota planctus in Æmilia.
Heu qualis pietas: heu quàm breuis occidit ætas?
Viderat Alphei præmia quinq; modò.
Pectore tu memori noſtros euoluere luſus:
*Tu ſolitus * noſtros, Rufe, tenere iocos.*
Accipe cum fletu mœſti breue carmen amici,
Atq; hæc abſentis tura fuiſſe puta.

* *V. lumine.*
* *V. patris ſed. malo patri legere.*
* *V. totos.*

Plurima ſunt epigrammata ad Rufum, Inſtantis generum, natum annos quinque ſupra viginti, qui in Cappadocia diem obiit. Sine te) te abſente edidi ſextum librum carminum. Camœnis) Muſis, vel vt alij, in vico Camœnarum. Fuit & extra portam lucus, & ædes Camœnarum,

rum, vt ſuprà diximus. videtur potius de Muſis loqui, vt libro ſeptimo ad eundem epigrammat. 67.

Commendare meas Inſtanti (ita lege) Ruſe Camœnas.

Senſus igitur, eſt editus à me ſextus liber Camœnis, Muſis, id eſt, liber carminum. quæ enim carmine ſcribuntur, Muſis carminum præſidibus eduntur. NEC LACTOREM) quia mortuus es. IMPIA CAPPADOCVM TELLVS, ET NVMINE LAEVO) Seruilia fuiſſe Cappadocum ingenia, paullò antè docuimus. Videamus cur eoſdem vocet poëta impios. Hoc vel ex communi Græcorum verbo diſci poteſt, τρία κάππα κάκιστα, tria peſſima cappa, Cilix, Cres, Cappadox, quod hi populi peſſimis eſſent moribus. quanquam alij referant hæc tria cappa ad tres Cornelios, Cinnam, Syllam, Lentulum. Demodocus certè epigrammatarius illos depinxit lib. 2. Anthol. εἰς πονηρούς, vbi illos φαυλοτεροφαυλοτέρους, id eſt, peſſimorum peſſimos appellat. Initium epigrammatis eſt,

Καππαδόκαι φαῦλοι μὲν ἀεὶ——— deinde concludit.

Καππαδόκην ποτ᾽ ἔχιδνα κακὴ δάκεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ
Κάτθανε γευσαμένη αἵματος ἰοβόλου.

Vippera Cappadocem mordens mala, protinus hauſto
Tabifico periit ſanguine Cappadocis.

En Cappadox virulentior ipſis ſerpentibus. NVMINE LAEVO) ſiniſtro, auerſante Deo, infauſto ſidere. VISA TIBI) acerbè in Cappadoces, quod ſolo aſpectu, velut reguli ſeu baſiliſci interficiant peregrinos. ORBATA BONONIA) Clarior hæc Aemiliæ, ſeu Lombardiæ ciuitas noſtro colono. an Bononienſis Rufus, an præfuit? prius credo. AEMILIA) Lombardia cis Padum, Leandro antea Daria dicta. Viam hic Aemiliam, quæ Bononiam ducit intelligit, an regionem? hanc reor. QVALIS PIETAS) quàm pius iuuenis. figuratè. BREVIS AETAS) vicenos quinos natus annos. ALPHEI PRAEMIA QVINQVE) quinque luſtra. Olympica certamina ad Alpheum amnem in Græcia Piſas lambentem quinto quoque anno celebrata intelligit. Vt Virgilius 3. Georg. Homerus Iliad. 4. Pindarus, Silius, alij. Alpheus autem in Arcadia fontem haurit, vt Pauſanias Pindari Scholiaſtes, Strabo conſenſu tradunt. PACTORE TV MEMORI) tu ſolitus es ediſcere noſtra epigrammata. THVRA ABSENTIS) quæ alioqui, in præſentis de more rogum iniecisſem, pro thure tibi carmen ſcribo, quod æternum de tua laude odorem ſparget. *Caterùm olympias quatuor tantum annos vt firmè alibi probauimus, continet. Poëta nonnunquam abutitur voce.*

In bibentes aquam.

LXI. LXXXVI.

Setinum, dominæq; niues, denſiq; trientes
Quando ego vos medico non prohibente bibam?
Stultus, & ingratus, nec tanto munere dignus,
Qui mauult hæres diuitis eſſe Midæ.
Poſſideat Libycas meſſes, Hermumq;, Tagumq;
*Et potet calidam qui mihi * laudat aquam.* ** G. liber.*

Queritur ſibi ægro ordine bibendam calidam præſcripto medici, mallet Setinum nobile, vel gelidam aquam, quæ decocta temperabatur. DOMINAE NIVES) nobiles, gratæ, optatæ, vt dominæ voluptates, Cic. quod affectibus imperent, vel illos alliciant, trahantque. De vſu niuium, & veterum luxu lege Stuckium lib. 3. p. 301. copioſè ex variis auctoribus diſputantem. Setinum vinum lib. 13. guſtandum propoſuimus. *Plura lib. 14. ſuo lemmate.* STVLTVS, ET INGRATVS, NEC TANTO MVNARE DIGNVS, QVI MAVVLT HAERES DIVITIS ESSE MIDAE) Inſanit qui colligit opes, & bibit aquam. INGRATVS) Fortunæ, qui habet vina præſtantia, & bibit aquam. Ita pœnituiſſe dicit neſcio quis Græculus in 2. Anthol. cùm cogitaſſet de diuitiis colligendis, genioque pocula ſubtraxiſſet.

Ἤθελον ἂν πλουτεῖν ὡς πλούσιος ἦν ποτε Κροῖσος,
Καὶ βασιλεὺς εἶναι τῆς μεγάλης Ἀσίης·
Ἀλλ᾽ ὅταν ἐμβλέψω Νικάνορα τὸν σορροπηγόν,
Καὶ γνῶ πρὸς τί ποιεῖ ταῦτα τὰ γλωσσόκομα,
Ἀντλῶ τὸ πάσσας, καὶ ταῖς κοτύλαις ὑποβρέξας,
Τὴν Ἀσίαν πωλῶ πρὸς μύρα καὶ στεφάνους.

De Midæ opibus, & auaritia Ouid. Met. Herod. lib. 1. atque alij. POSSIDEAS LIBYCAS MESSES) Africanos agros, & flumina aurum arenis aduehentia. ET * LIBET CALIDAM QVI MIHI LAVDAT AQVAM) ſint alij ditisſimi, & bibant aquam calidam, ſim ego pauper dummodo bibam vinum. Rari ſunt poëtæ abſtemij. laudat Homerus αἴθοπα οἶνον. Anacreon pocula *Poſuimus hoc lib. 2. vol 3.* ** potet.*

ſomuiat. Eunius ſæpiculè potus proſiliebat ad arma muſica. Martialis ſæpè ſitiuit. Horatius non bona ſeribi aquæ potoribus carmina eanit. Turuebi iuterpretationem tranſimus.

Ad Cæſarem.

LXXXVII.

LXII.

Di tibi dent, & tu Cæſar, quæcunq; mereris;
Di mihi dent, & tu, quæ volo, ſi merui.

Iternm tectè mendicat. Cæſar, inqnit, tu quæ mereris à Diis, & à teipſo accipe, à nullo enim niſi à Diis, & teipſo quicquam vel petere, vel expectare potes, quando omnibus mortalibus es ditior. Sic & mihi, ſi quid merui te laudando, & Diis ſacrificando. Dij quibus indigeo largientur, & tu Cæſar, qui æquè multa potes, ac Dij largiri, & ipſe tu Deus. Sic lib. 10. ad Traianum,

Formulas pares apud Briſſonium leges.

Dij tibi dent quicquid princeps Traiane mereris.

Ad Cæcilianum.

LXIII.

Mane ſalutaui vero te nomine caſu:
Nec dixi dominum, Cæciliane, meum.
*Quanti libertas * conſtet mihi tanta requiris?*
Centum quadrantes abſtulit illa mihi.

** ꝟ. cõſtat tibi.*

Mihi exeidit nomen tuum te ſalutanti, tu multaſti me ſportulâ. CENTVM QVADRANTES) tanti ſportula erat, id eſt, decem nummis, ſeu 20. cruciatis.

De Panareto potore.

LXXXIX.

LXIV.

*Cùm peteret * ſeram mediâ iam nocte matellam,*
Arguto madidus pollice Panaretus:
Spoletina data eſt, ſed quam ſiccauerat ipſe:
Nec fuerat ſoli tanta lagena ſatis.
Ille fide ſummâ teſtæ ſua vina remenſus,
Reddidit œnophori pondera plena ſui.
Miraris, quantum biberat, cepiſſe lagenam?
Deſine mirari, Ruſe: merum biberat.

** ꝟ. ſanam. melius ſeram.*

CVM PETERET SERAM MEDIA IAM NOCTE MATELLAM) Vide adaginm in Miſcellis, eſt modus matula. Vrinarium vas eſt marella, eaque virnrum, ſcaphinm fœminarum. Panaretus vrinam facturus petiuit matellam, porrectam à ſeruo per errorem, & fortè (niſi ego hîc cæcutio) in tenebris lagenam ſpoletinam, quę eandem ferè eum matella formam habebat, vt oſtendit Bayſius lib. de vaſculis impleuit, aquamque eadem menſura. qua vinum biberat, lagenæ reddidit, nec plus reddidit, quàm lagena cœperat, qnia tantum hauſerat, nec aquam adhibuerat, ſed merum biberat. ARGVTO MADIDVS POLLICE) quid ſit arguto polliee petere matellam, ipſe Martialis lib. 14. epig. 119.

Dum poſcor crepitu digitorum, & verna moratur, &c.

Crepitu digitorum puſcebatur. Et lib. 3. in Zoilum, ep. 8n.

Digiti crepentis ſigna nouit Eunuchus.

Lege adagium ad digiti erepitum. Dominorum erat vilius aliqnid imperantium. MADIDVS) tinctus probè, & imbutus Baccho, id eſt, ebrius. SPOLETINA DATA) lagena fictilis, quam antè plenam vino Spoletano exhauſerat. De lagena lib. 13. & de Spoletino vino diximus ad illud diſtiehnm,

De Spoletinis quæ ſunt carioſa lagenis
Malueris, quam ſi muſta Falerna bibas.

Petronij Arbitri verba accipe. Cũ has me rarentur lautitias Trimalcio lautiſſimus homo digitos concrepuit, ad quod ſignũ matellã ſpado ludẽti ſuppoſuit. Exonerata ille veſica, aquam popoſcit ad manus.

NEC

NEC FVERAT SOLI TANTA LAGENA SATIS) Panaretus exhauſit totam lagenam, nec ſitim extinxit, hauſturus amplius, ſi amplior lagena fuiſſet. Non accipe hunc verſum de vrinâ; nec plus bibiſſe puta, quamuis amplius ſitiuerit, quàm lagena cœperat. Sequitur enim quod ſumma fide remenſus ſit totum vinum, quod hauſerat; quodque lagena cœperit. Cauſſam ſubiicit, quia merum, inquit, biberat. Quod vt capiatur velim Germanos noſtros meminiſſe à Romanis hominibus ſobriis, & modeſtis, aut nunquam, aut raro merum hauſtum, ſed aquâ ſemper dilutum: id quod lib.1. in Sextilianum, & aliis libris oſtendimus, nec ea res controuertitur. Poëta dixerat verſibus prioribus allatam amphorę huic, hoc eſt, Panareto lagenam Spoletanam bene magnam, tricongiam nempe aut bicongiam. Hanc exſiccauit ſtatim Panaretus totam, ita vt nec extingueret ſitim, nec tamen aquam de more adhibuerat, cùm ex lagena vinum cyathis infunderetur, certaque portio aquæ ſingulis cyathis adderetur, quo fiebat, vt quarta ferè aut tertia pars aquæ accederet, pro ratione tamen vini, quod aquæ plus minúſue ferebat; Rufus igitur mirabatur, quod cùm Panaretus lagenam integram exſiccaſſet, non plus vrinæ reddiderit, quam quantum lagena cœpiſſet, cùm ex ratione aquæ affuſæ multò amplius debuerit & bibiſſe, & remenſus fuiſſe. Reſpondet poëta Panaretum non adhibuiſſe aquam, ſed meracum vinum bibiſſe. Atque hinc ſumma fide remenſum eſſe quod exhauſiſſet. Quanquam Ariſtoteles in problem. doceat eos minus reddere lotij, qui merum bibunt, quàm qui dilutum, quod merum etiam ſeipſum conſumat, &c. Sed poëta hic tantùm ait redditum, quantum acceptum. Hic ſenſus eſt germaniſsimus poëtæ, quicquid aliud conaberis, eluderis.

ὀλιγοφόρῳ *minus aqua miſcebatur. plus firmis & generoſis.*

In Amianum.

LXV. XCI.

Cœlatus tibi cùm ſit, Amiane,
Serpens in patera Myronis arte:
Vaticana bibis: bibis venenum.

Pulchrè conuenire poculum Amiani cum vino ait Vaticano, quod inde bibat. ſerpentem in poculo eſſe expreſſum, vinum Vaticanum venenum eſſe. erat enim ex peſsimo vinorum genere. lib.1. epigr.19. vocat Vaticana, ſæua toxica. MYRONIS) de hoc artifice alibi multa diximus, & Plinius non pauca. bucula ſua nobilitatus eſt maximè. PATERA) à patendo dicta genus poculi, patens ore latiſsimo, quo libabatur Diis vinum. Varro lib.4. de lingua Latina.

Sigillatum poculum.

De Calpetiano.

LXVI. XCIV.

Ponuntur ſemper chryſendeta, Calpetiano:
Siue foris, ſeu cùm cœnat in vrbe domi.
Sic etiam in ſtabulo ſemper, ſic cœnat in agro.
Non habet ergo aliud? non habet immò ſuum.

Irridet ſplendidam Calpetiani mendicitatem. CHRYSENDETA) quæ ſint, & qualia vaſa ſuprà lib.2. ex Turnebo, Cælioque docuimus. hic addo Bayfium, qui chryſendeti formam nobis ex antiquo lapide expreſſam dedit. Qui addit libro de Vaſculis. *Caterùm vaſa aureis cruſtis illigata dicuntur à Martiale chryſendeta. Dicuntur & lances chryſendetæ ab eodem, in Apophoretis. Ornabantur & emblematis vaſa, quæ poterant adiici, & detrahi ad voluntatem domini.* de quibus Budæus in Annotat. NON HABET ERGO ALIVD? NON HABET IMO SVVM) Interrogat lector, eſtné Calpetianus tam lautus, & diues, vt non niſi aureis, & argenteis, gemmeiſque poculis vtatur? Reſpondet poëta. vteretur aliis, ſi haberet. hæc quæ habet, non ſunt ipſius, ſed mutuò ſumpta. ipſe nec aurea, nec argentea, nec vitrea, Codro pauperior poſsidet.

* * *

XCIII. ## De Thaide.

Tam malè Thais olet, quàm non fullonis auari
Teſta vetus, mediâ ſed modo fracta viâ.
Non ab amore recens hircus, non ora leonis,
Non detracta cani Tranſtiberina cutis.
Pullus abortiuo, nec cùm putreſcit in ouo,
Amphora corrupto nec vitiata garo.
Virus vt hoc alio fallax permutet odore
Depoſita quoties balnea veſte petit
Pſilothro nitet, aut acida latet oblita creta
Aut tegitur pingui terq́ue quaterq́ue faba.
Cùm bene ſe tutam per fraudes mille putauit
Omnia cùm fecit, Thaida Thais olet.

Aliquam lupam ſeu proſtibulum nomine Thaidis vexat poëta, propter graueolentiam, quę leænis & chimæris hiſce communis. Fuêre Thaides amicæ poëtis prioribus celebratæ. Menandro, Afranio, Terentio. Nota & M. Alexandri Thais, cuius impulſu Perſepolim exuſsit. Nota Alexandrina quæ lacrymis omnem animi corporiſque labem deterſit. Noſter poëta Thaidem nominat lib. 3.4.5.6.9.10.11.14 Hic vt dixi pro olente turpique Harpyia, hoc eſt, infami aliqua Leda, ſeu Triphæna ponitur. FVLLONIS AVARI) Fullo eſt qui togas recentat, & maculas ac ſordes è toga eluit, & addito ſulfure, & creta rurſum candefacit. Plinius libr. 35. c. 17. *Ergo ordo hic eſt: primùm abluitur veſtis Sarda (cretâ) dein ſulfure ſuffitur, mox deſquamatur Cimolia, quæ eſt coloris veri. Fucatus enim deprehenditur, nigreſcitq́ue & effunditur ſulfure, &c.* Frequens vbique mentio fullonum apud veteres, præſertim in comœdiis. Titinnius apud Nonium.

——terra hæc eſt, non aqua
Vbi tu ſolitus argutarier pedibus
Cretam dum compeſcis, veſtimentaq́ue lauas.

Argutatio pedum, Senecæ ſaltus fullonius appellatur. Erat & lex fullonibus dicta, quam Metellam nominabant. de qua Plinius lib. iam indigitato. Eſt hæc ars fullonum inuenta á Nicia Megarenſi, vt idem Plinius eſt auctor lib. 7. cap. 56. AVARI) auarum opinor vocat, quod æuo illo maximus vſus fullonum, qui magnum quæſtum arte ſua faciebant, magnumque pretium pro veſtibus candefactis aut emaculatis exigebant. TESTA VETVS) qua vrinam excipiebant, quam ad veſtium purgandarum vſum adhibebant. Vtiliſsimam Cameli vrinam (Plinius lib. 28. cap. 8.) fullonibus aiunt. Stabant ergo in publico dolia, ſeu amphoræ, teſtæúe ad vrinam paſsim reddendã. Vnde natum exiſtimant vectigal vrinarium, & chryſargyrum. quod primus Veſpaſianus indixit. & Græci Imperatores retinuerunt & auxerunt. Suetonius in Veſpaſ. Georgius Cedrenus, Conſtantinus Manaſſes, quorum fidem laudat in Admirandis Lipſius l. 2. c. 6. MEDIA SED MODO FRACTA VIA) tum enim grauiſsimus & teterrimus exhalat odor. Eiuſdem teſtæ meminit lib. 12. ep. 48. —iunctaque teſta viæ. Et lib. 3. e. 80. etſi priuatæ, olentis tamen. Curtaque Ledæ ſobrius bibat teſtâ. NON AB AMORE RECENS HIRCVS) Theophraſtus περὶ ὀσμῶν, διὸ καὶ οἱ τράγοι, καὶ οἱ ἔλαφοι, καὶ τὰ ἄλλα περὶ τὰς ὀχείας μάλιστα ὄζει. Quare & hirci, & cerui, & alia animalia cum coëunt deterrimè fœtent. Nata inde ab hirco parœmia τραγίζειν, hirquitallire, ſeu hircum olere, de iis qui malo odore infeſtantur. Alarum quoque fœtor caper & capra à Latinis appellatur. Catullus in Rufum. τράγου ὄζειν.

Lædit te quædam mala fabula, qua tibi fertur
Valle ſub alarum trux habitare caper.

Horatius.

Namq́ue ſagacius vnus odoror
Polypus, an grauis hirſutus cubet hircus in alis.

Græci τράγον vocant, & τραγίζειν. Hippocrates. ἐπὴν ἀφροδισιάζειν ἄρξωνται ἢ τραγίζειν. Quæ autem ſit huius graueolentiæ cauſſa, docet ex Ariſtotele Cælius Rhodiginus lib. 15. c. 10. De hirco lib. 4. ep. 4. Martialis in Baſſam, quam eodem modo, vt hic, Thaida, tractat. quemadmodum & Lucillius Teleſillam, lib. 2. Anthol. εἰς δυσώδεις, quam Chimæræ Homericæ Lemniadibus, pedi Philoctetæ, Harpyiis, tauris igniuomis componit. ORA LEONIS) Plinius lib. 11. c. 53. *Animæ leonis virus graue, vrſi peſtilens, elephantorum ſerpentes extrahit, ceruorum vrit.* Cauſſam fœtentis animæ leoninæ referunt in cruditatem, quæ ex crudis carnium fruſtis expirat. Pierius plura lib. 1. p. 13. vbi crapulam

per

per leonem deſignat. NON DETRACTA CANI TRANSTIBERINA CVTIS) Vrbis pars deterrima & Iudæis, vt Philo teſtatur, potiſsimùm occupata. Pleraq; ibi viliora, & immundiora fiebant, pelleſque animalibus fœtidæ deripiebantur. Lege, quæ lib. 1. ep. 42. in Cæcilium ſcripta. Et Iuuen. Sat. 14. Turneb. lib. 24. cap. 43. PVLLVS ABORTIVO, NEC CVM PVTRESCIT IN OVO) Corruptus in ouo fœtus, peſtis narium, ſi aperias. nec præter narium experimentum alio opus teſtimonio. AMPHORA CORRVPTO GARO VITIATA) Garum nobis accuratè deſcribitur ex Plinio & aliis, lib. 13. lemmate. Sociorum garum. ſalſum liquamen eſt ex inteſtinis ſcombri ſale maceratis, & putreſcentibus factum. Garum dicitur quod prius ex garo piſce fieret. Corrupto autem garo perinde nares ac ouo vitiato torquentur. VIRVS VT HOC ALIO FALLAX PERMVTET ODORE) Virus, fœtorem hunc *δυσωδίαν* totius corporis, non ſtomachi tantùm, vt Domitius vult, tegere conatur, & obruere Thaïs, vt crapulam Feſcenia lib. 1. ep. 88. PSILOTHRO) Pſilothra ſunt pharmaca ſeu vnguenta, quibus piloſæ corporis partes glabrantur. Galenus de compoſ. pharm. ſecund. locos. lib. 1. c. 4. *Et quæ quidem pilorum denudatoria ſunt, & propriè vt dixi pſilothra vocantur, tantum non quotidiè in omnium mulierculարum fermè etiam virorum vſu habentur.* Ex quibus rebus conficiantur ibidem tradit Galenus ex Critone, vbi & Paridis hiſtrionis, & Heraclidæ Tarentini Pſilothrum conficit. Addit quomodo eodem fœminæ in balneis vtantur. Vocatur & ampelos leuce, hoc eſt, vitis alba pſilothrum, quod eius cinis etiam pilos abſumat. Plinius lib. 22. procem. Vſus eſt hac voce poëta lib. 3. ep. 73. in Gargilianum. *Multa pharmaca ibidem enumerantur ad pilos extirpandos, multaq; & Domitius enumerat,*

Pſilothro faciemq́; lauas (lege, faciem lauas) & dropace caluam.

Pſilothro facies non lauatur, niſi de ampeloleucæ cineribus ex vino citra oleum loquatur. Hoc enim genus pſilothri igni ſacro aſpergitur, vt Plinius teſtatur, & pilos abſumit. Atque ita ſeruari priſca lectio poſsit, *faciemq́; lauas*. AVT ACIDA LATET OBLITA CRETA) Cretam Cimoliam, terram Samiam, Chiam, Selinuſiam Plinius 35. c. 16. & 17. docet maximè adhibitam ad cutem mulierum emendandam, erugandam, alioſque morbos curandos. acidam poëta vocat, quod aceto dilueretur. Poëta lib. 3. hanc cretam Venetum lutum videtur appellare, quæ ex Cypro adſerebatur. PINGVI FABA) Galenus eodem loco. Hordei itaque farina, & fabarum, ampliuſque erui, ſpuma nitri ac ipſum nitrum familiaria pharmaca ſunt omnibus ad tollendas ſordes vſurpata. Aſsiduus autem eorum vſus etiam pilos attenuat. pane madido quotidiè linebat faciem Otho Imperator, quem panem ex oryza, aut fabis factum nonnulli tradunt. Iuuenal. ex farina ſiliginea. *Suet. c. 12.*

Sed quæ mutatis inducitur atq; fouetur
Tot medicaminibus, coctæq; ſiliginis offas
Accipit, & madidæ, facies dicetur an vlcus?

[illegible] TVTAM) à graueolentia & fœtore. THAIDA THAIS) Thaïs fucata & infecta, fœtentem tamen, & olentem olet Thaida lupam. Nam pura mulier optimè olet cùm nihil olet. Videtur poëta reſpexiſſe ad illud Epigoni [illegible]. Qui ſimilia in olentes epigrammata præter Martialem, & Catullum legat cap. lib. 2. [illegible] Anthol.

MATTHÆI RADERI
AD
M. VAL. MARTIALIS
LIBRVM SEPTIMVM
COMMENTARIVS.

Ad Domitianum.

I. I.

Accipe belligeræ crudum thoraca Mineruæ,
Ipſa Meduſææ quem timet ira Deæ.
Dum vacat hæc, Cæſar, poterit lorica vocari:
Pectore cum ſacro ſederit, Ægis erit.

PLVRES quidem expeditiones ſuſcepit Domitianus partim in Germanias, & Gallias, partim in Cattos, Sarmatas, & Dacos. Hoc epigramma ad Sarmaticam videtur referendum, cùm dicat poëta, Inuia Sarmaticis domini lorica ſagittis. Atque illas in Germanias, & Galliam ſponte; reliquas coactus. Suet. in Domitiano c.2. & c.6. Xiphil. in Domitiano. Eutropius. ACCIPE BELLIGERAE MINERVAE CRVDVM THORACA) Accipe Cæſar, & indue loricam impenetrabilem telis, belligeræ Mineruæ, eſt enim togata, & militaris Minerua. Domitianus quia ſe filium Palladis credi volebat, & vt Suetonius c.15. ſcribit, Mineruam ſuperſtitioſè colebat, ideo loricã talem induit, qualem geſtare armata Minerua ſolet. Sic enim pingitur Minerua. Galeam habet criſtatam in capite, haſtam longam gerit dextra, ſiniſtra ſcutum, ſeu Aegidem criſtallinam gorgoneo capite formidabilem. hanc Aegidem tamen alij, vt Cornutus, pectori Palladis appingunt, & hoc loco Martialis. Pallium fert triplici colore imbutum, candido, purpureo, & aureo. Picturam vide apud Alciatum emblemate 22. eius rei ſymbolum, & enarrationem apud Claudium Minoem ad idem Alciati emblema. plura de Pallade apud Nat. Com. lib. 4. c.5. Cornutum lib. 2. de natura Deorum. Fulgentium Mythol. 2. Gyr. Syntag. 2. Pierium 14. Hyerogl. Domitianus loricam, ſeu thoraccem eiuſmodi ſibi fieri curauit, in quo Meduſæ caput iuxta pectus erat expreſſum. CRVDVM) durum, militarem, ſæuum, terribilem, vel recentem, & nouum intelligo. Sic Virgilius 5. Aeneid.

Vide Met. 4. Vltima fab.

Seu crudo fidit pugnam committere caſtu.

Idem 10. Aen. *——& crudum per coſtas exigat enſem.*

Et: *Aiax apud Sophoclem μεταφορικῶς,*
Ἀλλ' αὐτίκ' ὠμοῖς αὐτὸν ἐν νόμοις πατρὸς
Δεῖ πωλοδαμνεῖν κἀξομοιοῦσθαι φύσιν.
Sed eum paternis inſtitutis aſperis (ὠμοῖς propriè crudis)
Domitari oportet: atq; mores exſequi.

IPSA MEDVSÆÆ QVÒ TVMET IRA DEAE) Ita Virgilius,
Gorgoneumq; caput turbatæ Palladis arma.

Quo irata Pallas vtitur, quem ſumit Pallas pugnatura. Et Claudianus de raptu Helenæ.
Sentiet iratam mox Aegida.

Meduſæa autem dicitur Pallas, quod Palladis ope Perſeus Meduſam interfecerit. Albricus, & copioſè Palæphatus. Meduſa vna ex Gorgonibus filia Phorbi fuit. Pauſanias in Corinthiacis. comam eius vertit in ſerpentes Pallas, & ori dedit hanc vim, vt qui illud aſpicerent in lapides verterentur. Ouid. 1. de Ponto,
Ipſa Meduſa oculis veniat licet obuia noſtris
Amittet vires protinus illa ſuas.

Cur

Cur verſa ſit lege apud Ouid.4.Met.fab.vltima.Plura Natalis Comes lib.7.cap.11. Heſiodus de Meduſæ capite in ſcuto.Cæterùm verſus eſt Leoninus,qualis apud Ouidium,

Quærebant flauos per nemus omne fauos.

Et Virgilium, *Terga citatorum dextra contorſit equorum.*

Et Homerum, *ἑωυτῇ μοι μῦνοι τὰ ἀλύματα δώματ' ἔχουσι.*

DVM VACAT HAEC, CAESAR, POTERIT LORICA VOCARI) Quæ lorica, quando non geſtatur à Cæſare, dicitur lorica, etiamſi ab alio mortali induatur, cùm ſumit eam Cæſar, qui Deus eſt, iam non amplius lorica, ſed Aegis vocatur, Dij enim Aegidas geſtant, mortales verò loricas. PECTORE CVM SACRO SEDERIT AEGIS ERIT) Aegis propriè munimentum eſt pectoris æreum à Vulcano fabricatum habens in medio Gorgonis caput: quod munimentum ſi in pectore numinis fuerit Aegis vocatur: ſi in pectore hominis, ſicut in antiquis imperatorum ſtatuis videmus, lorica dicitur. Seruius.

Virgilius 8. *Ægidáque horrificam turbatæ Palladis arma*
Certatim ſquamis ſerpentum, auróque poliebant,
Connexosq́; angues, ipſamq́; in pectore Diuæ
Gorgona deſecto vertentem lumina collo.

Et Ouid.4. *Hanc (Meduſam) pelagi rector templo vitiaſſe Mineruæ*
Dicitur. auerſa eſt, & caſtos Ægide vultus
Nata Iouis texit. néue hoc impunè fuiſſet,
Gorgoneum crimen turpes mutauit in hydras.
Nunc quoque vt attonitos formidine terreat hoſtes,
Pectore in aduerſo quos fecit ſuſtinet angues.

Eiuſdem facit mentionem Hom. Iliad.2.

μετὰ δὲ γλαυκῶπις Ἀθήνη
Αἰγίδ' ἔχουσ' ἐρίτιμον, ἀγήρων, ἀθανάτην τε, &c. Φόβημα Ἀθηνᾶ.

Ad Loricam Domitiani.

II. I.

Inuia Sarmaticis domini lorica ſagittis,
Et Martis Getico tergore fida magis:
Quam vel ad Ætolæ ſecuram cuſpidis ictus,
Texuit innumeri lubricus vnguis apri.
Felix ſorte tua es: ſacrum cui tangere pectus
Fas erit, & noſtri mente calere Dei.
I comes, & magnos illæſa merêre triumphos,
Palmatæq́; ducem, ſed citò redde togæ.

Videntur ſequentia diſticha nouum epigramma conficere. hìc enim loricam ipſam alloquitur, ſuperiori tetraſticho Cæſarem eſt affatus. Inuenio nonnullis in exemplaribus idem à priore ſeparatum, quare & hìc ſeparandum iudicaui. Felicem prædicat loricam, quod pectus Dei, id eſt, Cæſaris attingat, & comes eat in hoſtes. LORICA) deſcribit loricæ præſtantiam, & duritiem. Lorica à loris dicitur, inquit Varro, quod de corio crudo pectoralia faciebant. Poſtea ſuccederunt Galli è ferro ſub id vocabulum, ex annulis ferream tunicam. Varia autem genera loricarum celebrauit antiquitas, nam lineas, coriaceas, æneas, ac ferreas fuiſſe cōſtat. de ſingulis copioſiſsimè Lipſius lib.3. de militia Romana. dial.6. ad quem te locum hinc remitto. SARMATICIS SAGITTIS) de Sarmatarum, ſeu Polonorum, vt hodie appellantur telis, ſæpe Ouidius libris de Triſtibus, & Ponto. de Triſt. lib.5. El.10.

Hoſtis equo pollens, longéque volante ſagitta,
Vicinam latè depopulatur humum.

Et mox. *Pars cadit hamatis miſerè confixa ſagittis,*
Nam volucri ferro tinctile virus ineſt.

Lib.4. El.1. *Hoſtis habens arcus, imbutáque tela veneno,*
Sæuus anhelanti mœnia luſtrat equo.

Qui fuerint Sarmatæ docet Strabo lib.7. Mela, Ptolemæus, Plinius, & alij. INVIA) Domitianus ad modum Sarmaticarum loricarum ſibi thoracem fieri curarat. Sarmaticæ autem loricæ tam duræ, & firmæ erant, vt ictus omnes ſuſtinerent, quod teſtatur Pauſanias lib.1. *χρῶνται δὲ ἐς-ξαν, ὅτι εὐπρεπεῖς τῶν ἑλληνικῶν ὑποδύεσθαι, ὅτι ἀσφαλέστεροι. καὶ γὰρ ζιφίδιον τυπτόμενοι, καὶ βληθέντες ἀνέχονται.* Loricas

 ad vſum

ad vſum habent, neque decore Græcanicis inferiores, neque infirmiores. Nam & cominus percuſſæ, & iactu petitæ, reſiſtunt, & ſuſtinent. Et Martis Getico tergore dvra magis) Amplificat duritiem loricæ Domitiani, à comparatione. duriſsimas habent Getæ loricas, durior eſt tamen Domitiani lorica. Martis) quia apud Getas loricatus colitur tergore, eo quod ex tergore, & pellibus animalium loricæ quoque ſint factæ. apud Homerum thorace pardi neſcio quis heros armatur. An Martem refert ad dominum, domini Martis Domitiani? vt alibi togatum Martem appellat. Sed Geticũ tergus Martis vocat, quia Mars ipſe apud Getas natus, Belli numen apud bellicoſiſsimam gentem. Virgilius, Statius, Sidonius, Iornandes, Vegetius. Stevvechius ad li. 1. Veg. cap. vlt. Sauarus ad epiſt. 9. lib. 8. & carm. 9. Quia igitur Mars eſt è Getis oriundus, armaturam illi poëta Geticam rectè induit. Qvam vel ad Aetolae secvram cvspidis ictvs) Aetoli Plinio auctore lanceas inuenerunt; hinc poëta Aetolam lanceam, ſeu cuſpidem pro acutiſsima, & maximè penetrabili ponit. Vel, quod, vt Domitio videtur, Aetolæ cuſpidis, id eſt, Meleagri teli, vt dicat tam firmam eſſe loricam Domitiani, vt nec Meleager quidem, quamuis aprum interfecerit, loricam tamen hanc ſuo telo poſsit penetrare. Secvram) ictum non timentem. Texvit innvmeri lvbricvs vngvis apri) Turnebus exiſtimat loricam Domitiani ſquamis æneis textam, & conſecratam fuiſſe, aprinarum vngularum ſpeciem imitantibus. Lipſius contra ex veris, & ipſis vngulis, Domitianum enim ambitioſè imitari voluiſſe Sarmatarum, (contra quos expeditionem ſuſceperat, vnde Ioui lauream de iis poſtea conſecrauit) loricas affirmat. Sarmatæ verò loricas huiuſmodi, vt Pauſanias lib. 1. deſcribit, faciebant. *Multos equos quiſque nutrit, iis non ad bellum modò vtuntur, ſed & Diis patriis ſuis immolant. Colligentes verò vngulas, eas purgantes, & diſſecantes conficiunt ex iis quiddam draconum ſquamis ſimile. Aut ſi quis draconem non viderit, vidit autem nucis pineæ fructum viridem, iis è ſegmentis, aut torulis ſi opus aſsimilarit, haud errarit. Has igitur ſquamulas perforantes, & neruis equinis, aut bubulis conſuentes loricas ad vſum habent, neque decore Græcanicis inferiores, nec infirmiores.* Nam & comminus percuſſæ, & iactu petitæ reſiſtunt, & ſuſtinent. *Graphicè*, inquit Lipſius ibidem, *loricas iſtas habes deſcriptas, ad quarum exemplum Domitiani principis illa fuit.* Innvmeri apri) ſynecdochicῶς innumeri vngues aprorum. lubricus, politus. Felix sorte tva sacrvm cvi tangere pectvs fas erit, et nostri mente calere Dei) Altera pars epigrammatis continet gratulationem μετωνυμικῶς, loricæ enim tribuit felicitatem, & fortunam, quæ propria ſunt hominis. O felicem loricam, non tam quod tam firma, & dura videare, quàm quod mox à Cæſare induêre, & cœleſtem, ac diuinum illius animum continebis. Nostri) Domitiani, qui Deus Martialis erat, imo qui ſeipſum Deum vocabat. I comes: et magnos illaesa merere trivmphos) Concluſio, à fauſto omine, & imprecatione per allocutionem. I comes Cæſaris ad bellum Sarmaticum, & illæſa cæſis, & deuictis hoſtibus cum triumpho reuertere. Sed de Sarmatia non triumphauit Domitianus, lauream Ioui tantùm conſecrauit. Tranquillus cap. 6. Palmataeqve dvcem, sed cito, redde togae) Victis perduellibus mox imperatorem triumphantem vrbi reſtitue. Palmatae togae) Palmata veſtis eſt triumphantium, dicta primum, Feſto auctore, *à latitudine clauorum, quæ nunc à genere picturæ palmata appellatur.* clauorum latitudo tanta erat, vt palmo menſurari poſſent, claui autem fuêre quaſi flores quidam panno intexti, poſtea à palmarum ramis, qui in ea intexebantur palmata dicta eſt, in ea enim, vt ait Iſidorus, victoriæ cùm palmis erant intextæ. Eadem erat picta, eademque trabeata, ſeu trabea, vt Auſonius vſurpat. & Bayfius docet, quem de picta, trabeata, & palmata leges libro de re veſt. cap. 10. & Valtrinum lib. 7. quanquam trabea non tantùm triumphalis, vti nec picta, vel palmata. Numeratur tamen inter triumphales veſtes, etiam ſcutulata, Phrygiata, ſurculata, vndulata, & clauata. Alex. Neapol. lib. 5. c. 18. Et Tiraquellum ad idem Alexandri caput. Petebatur ea tunica palmata è capitolio, vel poſtea è palatio. teſtimonia habes apud Valtrinum, & Bayfium. Lege Liuium dec. 1. lib. 10. & 3. d. lib. 10. Suetonium in Claudio cap. 17. Apuleium Apol. 1. Capitol. in Gordianis, Seruium ad Virgilium 11. & Eclog. 10. Plinium lib. 8. c. 48. Auſonium in Panegyrico, Appianum, Dionyſium lib. 3. & 5. Plutarchum in Aemylio. Valerium lib. 9. cap. 1. Macrobium lib. 3. cap. 13. Iſidorum libro 19. Dicuntur triumphales tunicæ, natæ ex vſu pictarum veſtium, de quibus Homerus,

Iliad. 3.

Τὴν δ' εὗρ' ἐν μεγάρῳ, ἡ δὲ μέγαν ἱστὸν ὕφαινε,
Δίπλακα μαρμαρέην, πολέας δ' ἐνέπασσεν ἀέθλους
Τρώων θ' ἱπποδάμων, καὶ ἀχαιῶν χαλκοχιτώνων.

Quo tamen loco Euſtathius docet in editionibus Ariſtarchi, Zenodoti, & Ariſtophanis legi Δίπλακα πορφυρέην, non μαρμαρέην, μαρμαρέην autem exponit λάμπουσαν, ἐκ τοῦ μαρμαίρω. Sed hæc accuratiùs, vt dixi, Bayfius, & recentiores non pauci.

Ad

Ad Pontilianum.

III. II.

Cur non mitto meos tibi, Pontiliane, libellos?
Ne mihi tu mittas Pontiliane tuos.

Verebatur poëta ne Pontilianus beneficium maleficio compenſaret, ſibique pro ſuis bonis epigrammatis mitteret peſsima. fermè eiuſdem argumenti eſt illud lib.5. epig.74. in Theodorum, quo loco & hoc carmen produximus.

De Opiano.

IV. III.

Eſſet, Caſtrice, cùm mali coloris
Verſus ſcribere cœpit Opianus.

Caſtricus nobilis poëta. infra epig.31.

Aegro corpore erat plerunque Opianus, vt ſuprà lib.6. de thermis Hetruſci diximus. pallor inualetudinem comitatur. Opianus poëta minimè bonus, cùm palleret, cœpit ſcribere poëmata, ratus vt pro poëta nobili haberetur, qui plerunque ex labore, & meditatione contrahunt pallorem, non valetudine, vt Opianus. De pallore poëtarum, & ſtudioſorum hominum, Perſius Sat.3. ad Cornutum.

At te nocturnis iuuat impalleſcere chartis.

Iuuen. Sat.7. *——tunc vtile multis*
Pallere, & toto vinum neſcire decembri.

Hinc reor à Perſio dictam pallidam Pyrenem, quod ad illum fontem, Statio teſtante poëtæ carmina meditarentur. Plinius item Iunior lib.6. epiſtolarum epiſt.2. de ſtudio Reguli oratoris. *Cur ergo quæro? habebat ſtudiis honorem, timebat, pallebat, ſcribebat, &c.* Et lib.1. epig.5. Expalluit notabiliter, quamuis palleat ſemper. En quamuis, inquit, palleat ſemper, ſtudiorum nempe cauſſa. Vnde autem pallor in literatis?

Hinc & imagines poëtarum macra pingebantur. Iuuen. Sat.7.
Vt dignus venias hederis & imagine macra.

Multa tulit, fecitque puer, ſudauit, & alſit.

Auocant à ventriculo ſpiritus calentes ad caput, & impediunt cibi concoctionem, cruditates pariunt, vnde morbi, & pallor. Vti autem Opianus iſte ſe putabat pallore nomen poëtæ conſecuturum, ita alij furore, quem ſimulant, re vera furunt, quemadmodum Venuſinus ait,

Petronius poëtarum vultus pallidos & macilentos vocat exercitatos. Intrauit pinacothecam ſenex canus & exercitati vultus. Idē ſæpe docet Lucianus.

Ingenium miſera quia fortunatius arte
Credit, & excludit ſanos Helicone poëtas
Democritus: bona pars non vngues ponere curat,
Non barbam: ſecreta petit loca, balnea vitat.
Nanciſcetur enim pretium, nomenque poëtæ,
Si tribus Anticyris caput inſanabile, nunquam
Tonſori Licino commiſerit.——

Idem de hoc Democrito Cicero 2. de Oratore. & 1. de diuinat. lege ad hunc locum Lambinum.

Ad Cæſarem Domitianum vt redeat in vrbem.

V. IV

Si deſiderium, Cæſar, populique, patrumque
Reſpicis & latiæ gaudia vera togæ,
Redde Deum votis poſcentibus: inuidet hoſti
Roma ſuo, veniat laurea multa licet.
Terrarum dominum propius videt ille, tuóque
Terretur vultu barbarus, & fruitur.

Palpat Domitianum quem incredibili deſiderio expectari dicit à patria. Si te charitas ciuium tuorum mouet, ſi ſenatus, & plebis vota non negligis, redi in vrbem. RESPICIS ET LATIAE GAVDIA VERA TOGAE) gaudia vera populi, ipſum dicit eſſe Domitianum, quo abſente nullum populus gaudium putat eſſe verum συναπτικῶς. LATIAE TOGAE) Romani enim togati. Virgilius,

Romanos rerum dominos, gentemque togatam.

De

De toga ſuo loco copioſè diſſeremus. Redde Devm votis poscentibvs) Teipſum, qui Deus es, Domitiane redde vrbi, id eſt, redi in vrbem, quando te certatim omnes votis omnibus exoptant. Invidet hosti Roma svo) felicem prædicat Roma hoſtem, quod fruatur præſentia Numinis, id eſt, Domitiano. atque ideo inuidet, ac ſic frui cupit. χαριεντισμῷ Martialis noſter. Veniat lavrea mvlta licet) Victis non inuidetur, de quibus laurea reportatur. Sed tantùm deſiderium videndi Domitiani eſt, vt licet ſæpius, de victis laureas referat, tamen illis nihilominus inuideamus, quod fruantur Deo noſtro. Laurea multa dixit, quod Domitianus à Sarmatis Ioui lauream tantùm intulit, & ſacrauit, vt ſuprà diximus. Verius hic ad ipſas literas quas in vrbem frequentes & laureatas miſit victoriæ Sarmaticæ nuncias. Terrarvm dominvm propivs videt ille) En cauſſam, cur hoſti Roma inuideat, quia præſentem videt Dominum & Deum noſtrum, inquit Martialis, quæ ſumma eſt beatitas. Tvoqve terretvr vvltv barbarvs, et frvitvr) fruitur vt Numine, terretur à victore. ſic cauſſam voluptatis habet, & timoris. concluſio plena adulationis. Numinis enim eſt & mortales terrere, & eoſdem oblectare clementia, & beneficiis. Poëta videtur ſimul laudare oris in Domitiano dignitatem amabilem, de qua vt alibi dictum, ipſe in ſenatu olim gloriatus eſt imperator.

Lib.5.epigr.3. Sors mea quã fratris melior cui tam propè fas eſt Cernere, tam longè, quã colet ille Deum.

De fama reditus Domitiani.

V. VI.

Ecquid hyperboreis ad nos conuerſus ab oris
Auſonias Cæſar iam parat ire vias?
Certus abeſt auctor, ſed vox hoc nuntiat omnis:
Credo tibi, verum dicere, Fama, ſoles.
Publica victrices teſtantur gaudia chartæ:
Martia laurigerâ cuſpide pila virent.
Rurſus io magnos clamat tibi Roma triumphos,
Inuictusq; tua, Cæſar, in vrbe ſonas.
Sed iam lætitiæ quo ſit fiducia maior,
Sarmaticæ laurus nuntius ipſe veni.

De reditu Cæſaris ait paſsim rumores ſpargi, ſed abſque auctore, rogat Cæſarem, vt ipſe auctor, nuntiusque ſit triumphi, id eſt, vti mox veniat. Hyperboreis ab oris) A Sarmatis, qui ſeptemtrioni maximè ſunt ſubiecti. Strabo, Hyperborei ſuper Aquilonem, Riphæoſq; montes ſub ipſo ſiderum cardine iacent. Sarmatæ autem non ipſi hyperborei, ſed finitimi. Seruius ad 4. Georg. dicit vocari hyperboreos, quod vltra eos flet Boreas. Sed Feſtus, *Hyperborei*, inquit, *ſupra Aquilonis flatum habitantes, dicti quod humanæ vitæ modum excedant viuendo vltra centeſimum annum, quaſi ὑπερβαίνοντες ὅρον, humani ſeculi annum.* Lege Diodorum, Strabonem, Melam, Plinium cap.16.lib.6. Sententia eſt. An Cæſar à Sarmatis in patriam parat reditum? Certvs abest avctor) Valla lib.4. *Fama, & rumor idem ſunt, alterum à fonte Græco deſcendit. cùm per orbem, aut vrbes rumor abſq; certo nuncio de re noua ſpargitur.* plura de fama diximus lib.1.epig.1. Sed vox hic nvnciat omnis) hinc conſtans fama. conſtanti fama fertur. Cic. ad Q. F. *Conſtanti fama, atque omnium ſermone celebratum eſt, ita eſſe.* Credo tibi) Nam vt Homerus Odyſſ.14. canit, fama ex Ioue eſt.

——ἤ ὄσσαν ἀκούσῃς
Ἐκ Διὸς, ἥ τε μάλιστα φέρει κλέος ἀνθρώποισι.

Aut famam audietis ex Ioue, quæ potiſsimum gloriam adfert hominibus. Et Heſiod. lib.2. ἔργων, καὶ ἡμερῶν.

Φήμη δ' οὔτις πάμπαν ἀπόλλυται ἥντινα πολλοὶ
Λαοὶ φημίζουσι· θεός νύ τις ἐστὶ καὶ αὐτή.

Pvblica victrices testantvr gavdia chartae) Si literæ Romam miſſæ teſtantur venturum principem, quid eſt, quod dicat (Certus abeſt auctor?) literas intellige miſſas de victoria Cæſaris aduerſus Sarmatas, non de aduentu, quanquam poëta rectè coniiciat venturum principem bello patrato, argumento à literarum teſtimonio ducto. de literis autem Dio, ſeu Xiphilinus ex Dione in Domitiano. Victrices chartae) laureatæ literæ. Veteres enim parta victoria laureatas miſêre ad ſenatum, vel ad principem literas, indices victoriæ. Laurus enim inſigne triumphi, & victoriæ ſemper fuit. de hoc more Liuius dec.1.lib.5. *Literæ*, inquit, *à Poſthumio laureatæ ſequuntur victoriam populi R.* Et 5.dec.lib.5. *Tabularius, qui ſe ex Macedonia venire diceret, laureatas literas attuliſſe dicitur.* Plinius lib.15.cap.vlt. *Laurus Romanis præcipuæ lætitiæ, victoriarumq; nuncia additur.*

ditur. Iul.Capitolinus in Maximino. *Statim Romam laureatas literas miſit, quæ in vrbe ingentem lætitiam fecerunt.* Lampridius in Alexandro, *laureatas tabulas vocat.* Am. Marcellinus lib.16. vbi de Conſtantino Cæſare. Cornelius Tacitus, *ipſe lauream proſperè geſtæ rei ad fratrem miſit,* id eſt, laureatam epiſtolam. Cæſar lib.3. Belli ciuilis. *Sed neque,* inquit, *in literis, quas ſcribere eſt ſolitus, nec in faſcibus inſignia lauri prætulit.* Ex poëtis Perſius Sat.6.

——miſſa eſt à Cæſare laurus
Inſignem ob cladem Germanæ pubis.——

Claudianus in bello Gildonico,

Iam domitus Gildo multis victoria nodis
Hæſit, non ſpacio terræ, non obice ponti,
Congreſſum profugum, captum vox nuntiat vna,
Rumoremq́; ſui præuenit laurea belli.

MARTIA LAVRIGERA CVSPIDE * PILA VIRENT) Martia tela, lictorum faſces, & ſecures appellat. nam & lictores magiſtratu vincente laureati incedebant. Cic. lib.8. ad Atticum. *Age iam has compedes, faſces, inquam, hos laureatos ex Italia ferre quàm moleſtum?* Idem lib. ad Att. epiſt.7. *Subito conſilium cepi, vt antequã luceret, exirent, ne qui conſpectus fieret, aut ſermo præſertim lictoribus laureatis.* Plinius Secundus, *vehebatur* (Antonius) *in eſſedo Tribunus plebis, lictores laureati antecedebant.* Tacitus lib.13. *Nero ob res à Quadrato, & Corbulone proſperè geſtas, laurum faſcibus imperatoriis addi iuſſerat.* Idem Plutarchus in Lucillo. Iul. Obſequens in lib. prodigiorum. Iul. Capitolinus in vita Maximini. Caſſiodorus Var. lib.9 Ep. Quid P.C. &c. Herodotus lib.7. Virgæ etiam laureatæ, quo inſigni principes à priuatis dignoſcuntur. Alex. Neapol. lib.1. cap.27. & Tiraquellus ad eundem locum. PILA) pilum, quod Græci ὑσσὸν vocant, duplex eſt, maius, & minus. minora vna cum ferro iaculis mediocribus paria fuêre. Maiorum pilorum alia tereti, alia quadrata figura fuiſſe ſcribunt, vt haſtile ad medium vſque quadratum eſſet, quod ferro item quadrato præfigeretur. De pilis lege Valtrinum lib. de re milit. Rom. lib.3. cap.12. Et Lipſium lib.3. dialogo 4. Veg. cap.20. Stewechium ad idem. Claudianus in quartum conſul. Honorij,

Nec te laurigeras pudeat Gradiue ſecures
Secura geſtare manu.——

Sed cùm principes laureatos faſces geſſerint ſemper, vt Herodianus lib.7. teſtatur, cùm dicit de Gordiano. αὐτῷ ῥάβδοι ἐδαφνηφόρουν. ὅπερ ἐστὶ σύμβολον εἰς τὸ διαγνῶναι τὰς βασιλικὰς ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν. Et Capitolinus in Maximino. Inde Carthaginem venit cum pompa regali: & protectoribus, & faſcibus laureatis, quid eſt cur hîc velut nouum lætitiæ, & victoriæ ſignum ſcribat Martialis, faſces Romæ laureatos fuiſſe? Intelligo magiſtratuum Romanorum faſces, non Imperatoris, allato nuncio de victoria principis lauro coronatos eſſe. Principes ſemper fuiſſe laureatos, qui tum quidem Romæ non erant, ſed in Sarmatia cum Domitiano. Deinde forſan nondum perpetuò laureati Cæſarum lictores erant, ſerius enim ea res incœpit. Lauro verò coronabantur primum cùm victoria parta eſſet, quanquam lictores ſemper habuerit princeps, & princeps quidem Auguſtus XII. Dione teſte lib.54. Xiphilinus in Domitiano. Domitianus XXIV, à quo ſuſpicor æternam laurum fuiſſe vſurpatam. Vide Lipſium ad lib.13. Annal. Taciti. ſed non primus XXIV. Domitianus vſurpauit. prior Sylla totidem in dictatura habuit. Lege Sigonium in A. V. C. 673.

* RVRSVS IO MAGNOS CLAMAT TIBI ROMA TRIVMPHOS) Cùm literas victrices & laureatas pop. R. vidiſſet, vocem illam ingeminauit Io triumphe. quæ alias imperatori triumphanti, cùm per vrbem in Capitolium curru veheretur acclamari à militibus ſolebat, vt Varro tradit lib.5. de lingua Latina. *Sic triumphare,* ait, *appellatum, quod cum Imperatore redeuntes milites clamitant per vrbem in Capitolium eunti, Io triumphe, Io.* Liuius lib.21. *Infantem in vtero matris in Marrucinis Io triumphe clamaſſe dicit.* Horatius lib.4. Carm. de triumpho Auguſti,

Túque dum procedis Io triumphe,
Non ſemel dicemus Io triumphe,
Ciuitas omnis, dabimúsq́; diuis
Thura benignis.

Idem lib. Epod. od.9.

Io triumphe tu moraris aureos
Currus, & intactas boues,
Io triumphe, nec Iugurthino parem
Bello reportaſtis ducem.

Tibullus lib.2. epig.6.

Ipſe gerens laurus, lauro deuinctus agreſti
Miles, Io, magna voce triumphe canet.

Ouid. lib.4. Triſt. El.2. de triumpho Germanici agens.

Tempora phœbea lauro cingentur, Ióque
Miles Io, magna voce triumphe canet.

Idem lib.1. Am. El.2.

Omnia te metuent, ad te ſua brachia tendent,
Vulgus Io, magna voce, triumphe canet.

* aliqui tela legunt. Vid. lib.10. c.10.

* Vulgus.

Alcimus Auitus lib.6.ad Fuſcinam ſororem.cap.6.

Cautius, ac melius, mihi tum laudabere: cùm iam
Hoſtibus euictis, & Io clamante triumpho.

Et hæc vtique læta vox accipienda eſt apud Ouid.1.Metam. vbi Apollo de lauro loquens.

Tu ducibus, ait, lætis aderis cum læta triumphum
Vox canet.——

Nam & triumphum clamare, in hanc ſententiam dicunt Liuius lib.21.Et Silius Italicus lib. 13.Et triumphum proclamare Valerius Maximus lib.1.cap.6. Planè vox hæc, Io, exultantium eſt. Vnde Ouid.lib.2.de art.Am.

Dicite Io Pæan, & Io bis dicite pæan,
Decidit in caſſes præda petita meos.

Hæc collegit Briſſonius lib.4.de formulis, quæ hunc Martialis locum mirificè illuſtrant. Io autem ſæpe Martialis vſurpat pro voce exultationis, vt lib.5.epig.26.lib.8.epig.4.11.20.& 37. INVICTVSQVE TVA CAESAR IN VRBE SONAS) Ponit ipſam vocem populi clamãtis, prior enim, Io triumphe, communis erat, & peruulgata ratio triumphi proclamandi, ſed alios, atque alios titulos communi voci pro virtutis, aut victoriæ magnitudine addebant, vt ſuprà docuimus. INVICTVS SONAS) vocaris, & proclamaris iam à toto populo inuictus Imperator. Eſt hoc ſolenne Imperatorum elogium, vt dicantur Inuicti, & felices & Inuicti. Inuicti & perpetui. Inuictiſsimi & victorioſiſsimi. Inuictiſsimi feliciſsimique, &c. quod veteres Inſcriptiones pluribus monumentis oſtendunt. SED IAM LAETITIAE QVO SIT FIDVCIA MAIOR) Sed vt expleatur populi deſiderium, & gaudium, propera in vrbem, & ipſe nuncius eſto tuæ victoriæ. SARMATICAE LAVRVS NVNCIVS IPSE VENI) Curè Sarmatia triumphum non egerit, ſed laurum duntaxat Ioui intulerit, cauſſam legionis vnius caſum, & legati cædem crediderim, aut certè ſi, vt Tranquillus inſinuat, poſt legionis interitum primum ſuſcepit bellum Sarmaticum Cæſar, cruentam fuiſſe victoriam, vt Dacico bello accidit, licet coniectare. Xiphilinus videtur hanc pugnam cum Dacica, ſeu Getica expeditione permiſcere. Cæterùm vt hîc Domitianus, ita Nerua Traianus ex Pannonia laurum attulit, eamque in Iouis gremio collocauit, vt Plinius in Panegyrico ſcribit. *Traianus enim, profligatis Pannoniis, eius victoriæ teſtem lauream Neruæ miſerat, quam Nerua ipſo adoptionis die Ioui Capitolino conſecrauit.* Et Pacatus in Theodoſium. *Curij, Corruncani Fabritij, cùm induciæ bella ſuſpenderant, inter aratra viuebant, & ne virtus quiete langueſceret, depoſitis in gremio Capitolini Iouis laureis, triumphales viri ruſticabantur.* Poſtremò Plinius lib.15.cap.vlt.de lauro loquens. *Et hinc, inquit, in gremio Iouis Opt. Max. deponitur, quoties lætitiam noua victoria attulit.* Ouid.lib.4.Triſt.El.2.

Et dabitur meritò laurea vota Ioui.

Sed non tantùm illa Ioui laurus inferebatur, cùm non triumpharetur, verùm etiam poſt triumphum iam propè peractum Ioui laurea conſecrabatur. Id quod omnes ſcriptores, qui de triumphis agunt, teſtantur.

Ad Cæſarem Domitianum.

VI. VII.

Hiberna quamuis Arctos, & rudis Peuce,
Et vngularum pulſibus calens Iſter,
Fractusq́; cornu iam ter improbo Rhenus
Teneat domantem regna perfidæ gentis,
Te ſumme mundi rector, te parens orbis:
Abeſſe noſtris non tamen potes votis.
Illic & oculis, & animis ſumus, Cæſar,
Adeóque mentes omnium tenes vnus,
Vt ipſa magni turba neſciat Circi,
Vtrúmne currat Paſſerinus, an Tigris.

Argumentum de deſiderio, & amore P.R. erga principem abſentem. HIBERNA ARCTOS) Quamuis procul ab vrbe in hoſtico ad ſeptemtrionem degas, tamen es præſens animis, & votis noſtris. Hiberna arctos vocatur, vel quia per hyemem ibi, aut certè partem hyemis ibi erat Cæſar, vel quia ſemper gelidi, & hyberni ſeptemtriones. Ouidius 2.Met.

Tum primum radiis gelidi caluêre triones.

Idem lib.2.Triſt. *Parrhaſiæ gelido virginis axe premor.*

Quod

Quod epithetum proprium eſt ſeptemtrionis, vti dicatur gelidus. Sol enim eò propius nunquam accedit, ſed ab ortu per meridiem fertur ad occaſum. de arctis lib. I. plura diximus. RVDIS PEVCE) Inſula eſt ad primum Iſtri oſtium. de qua ſic Mela lib. 2. *in mediterranei maris inſulis ſex, inquit, ſunt inter Iſtri oſtia* (nempe inſulæ) *ex his Peuce nobiliſſima, & maxima.* Ab hac Plinius tradit primum Iſtri oſtium appellatum. Facit eiuſdem mentionem Lucanus lib. 3.

——& barbara Cone
Sarmaticas vbi perdit aquas, ſparſamq́; profundo
Multifidi Peucen vnum caput abluit Iſtri.

Facit eiuſdem mentionem Strabo lib. 7. vbi narrat Triballorum Regem Syrmum ab Alexandro magno fugatum in Peucen fugiſſe. Vide Germ. Taciti. Strabo lib. 7. *Ad oſtia magna eſt inſula Peuce, quam tenentes Paſtarnæ, Peucini ſunt cognominati.* Rudem vocat credo Martialis à barbarie Peucinorum. Arrianus lib. I. & poëta infrà. ET VNGVLARVM PVLSIBVS CALENS ISTER) Egregiè deſcribit totius regionis illius immania frigora. Ouid. Triſt. lib. 3. epig. 10. vbi non ſolum Iſtrum concreſcere, ſed ipſum pontum rigeſcere, his verſibus affirmat,

Cæruleos ventis latices durantibus Iſter
Congelat, & tectis in mare ſerpit aquis.
Quaq́; rates ierant, pedibus nunc itur: & vndas
Frigore concretas vngula pulſat equi.
Perq́; nouos pontes ſubter labentibus vndis
Ducunt Sarmatici barbara plauſtra boues.
Vix equidem credar, ſed cùm ſint præmia falſi
Nulla, ratam debet teſtis habere fidem.
Vidimus ingentem glacie conſiſtere pontum:
Lubricaq́; immotas teſta premebat aquas, &c.

Idemque ſæpius eadem elegia dicit. Et Elegia 12. atq; aliis. Ita Plautus calefacere. CALENS ISTER) Planè poëtica hyperbole, potius enim ſolueretur glacies, quàm caleret. FRACTOQVE CORNV IAM TER IMPROBVS RHENVS) Metonymia, & ſynecdoche eſt, Rhenum dicit pro accolis Rheni, fractum pro victis Germanis, Batauis & Cattis. Alludit ſimul ad fluuiorum cornua. Virgil. 8.

Corniger Heſperidum fluuius regnator aquarum.

V. Flaccus. *Siluarumq́; Deæ atque elatis cornibus amnes.*

Mart. lib. 9. epig. 104. *Cornua Sarmatici ter perfida contudit Iſtri.*

Aelianus lib. 2. Var. cap. 33. TER) Puer in Batauos pugnauit, deinde in Cattos, poſtremò in Antonium ſuperioris Germaniæ præſidem, de qua poſtrema victoria ſic Tranquillus cap. 4. *Bellum ciuile motum à L. Antonio ſuperioris Germaniæ præſide, confecit abſens felicitate mirâ, cùm ipſa dimicationis hora reſolutus repentè Rhenus tranſituras ad Antonium copias Barbarorum inhibuiſſet.* Ita Ouidius lib. 4. de Triſtibus eleg. 2.

Cornibus hic fractis viridi malè tectus ab vlua
Decolor ipſe ſuo ſanguine Rhenus erat.

TENEAT DOMANTEM REGNA PERFIDAE GENTIS) Quamuis in Sarmatia, vel Dacia, vel Germania in coërcendis rebellibus, & contumacibus populis occupatus ſis, & detineâre ô Cæſar. TE SVMME MVNDI RECTOR, ET PARENS ORBIS) Elegans, & magnifica periphraſis imperatoris, quem aliàs Dominum, & Deum, & aliàs patrem patriæ, ſæpè principem, Ducem, Germanicum, mundi præſidem, terrarum Dominum, Auguſtum, Cenſorem maximum, & principum principem appellat. ABESSE NOSTRIS NON TAMEN POTES VOTIS) Corpore quidem ſeiuncti ſumus, animis tamen, & votis coniuncti tecum peregrinamur. hoc enim ſequenti verſu declarat, cùm dicit, Illic & oculis, & animis ſumus Cæſar. ADEOQVE MENTES OMNIVM TENES VNVS) Ita omnes, cùm aliquid narratur vel de victoria, vel de aduentu tuo animis, & oculis auertuntur à ſpectaculis, vt nemo aduertat quid illic agatur, etiamſi in medio ſedeat Circo. VT IPSA MAGNI TVRBA NESCIAT CIRCI, VTRVMNE CVRRAT PASSERINVS, AN TIGRIS) Paſſerinus, & Tigris curſu certabant, reliquoſque longè ſuperabant, quos exempli cauſſa propoſuit poëta, vt deſiderium populi, & ſtudium erga principem exaggeraret. Quamuis ipſe Paſſerinus, & Tigris ſtadio contendant, tamen nemo attendit præ tui deſiderio. Horum curſorum facit mentionem lib. 12. epig. 36.

Vis curſu, pedibusq́; gloriari
Tigrim vince, leuemq́; Paſſerinum.

Dubito an de curſoribus hîc poëta loquatur, an equis aurigatorum Circenſibus: extat enim apud Onuphrium Paſſarinus equus Circenſis, in tabula equorum Circenſium PASSARINO NIGRO POMPEI I.

De reditu Domitiani.

VII. VIII.

Nunc hilares, ſi quando mihi, nunc ludite Muſæ:
Victor ab Othryſio redditur orbe Deus.
Certa facis populi tu primus vota, December:
Iam licet ingenti dicere voce, venit.
Felix ſorte tua, poteras non cedere Iano,
*Gaudia ſi nobis, quæ * dabit ille, dares.*
Feſta coronatus ludet conuicia miles,
Inter laurigeros cùm comes ibit equos.
Fas audire iocos, leuioráque carmina, Cæſar,
Sit tibi; ſi luſus ipſe triumphus amat.

* dabat. ſed emendatius dabit. nam menſe Ianuario Vrbē eſt ingreſſus, cùm Decembri nuntius de reditu adferretur.

Cùm nunciatum eſſet Domitianum menſe Ianuario venturum in vrbem, eumq́ue iam eſſe in itinere, alloquitur poëta primùm Muſas, deinde Decembrem, quem dicit Ianuario anteponi potuiſſe, ſi Cæſar ipſo Decembri veniſſet in vrbem. poſtremò ſua carmina dicit valde conuenire tempori, eſſe enim illa iocoſa, mox etiam militem iocos in triumpho dicturum. SI QVANDO MIHI) Si vnquam læta cecini carmina, nunc canenda ſunt. NVNC HILARES MVSAE LVDITE) Nunc tempus iocis, ludis, leporibus, & dictis eſt. Cauſſa ſtatim ſubiungitur, quia redit Imperator in vrbem, & victor redit. VICTOR AB OTHRYSIO REDDITVR ORBE DEVS) Othryſæ, ſeu Odryſæ Straboni, & Stephano Thracia verſus pontum Euxinum, vnde Odryſius. Thraces autem, & Getæ, Myſiq́ue dicti ſunt, vide Strab. 7. hoc loco pro toto ſeptemtrione videtur capi, in quo Thracia, Sarmatia, Dacia, &c. CERTA FACIS POPVLI TV PRIMVS VOTA DECEMBER) hactenus neſciebamus ecquando rediturus eſſet Cæſar, menſe Decembri tandem certum nuncium de aduentu Cæſaris accepimus. CERTA POPVLI VOTA) deſideria, gaudiaq́ue populi dè Cæſaris aduentu hactenus dubia tandem certa efficis, & reddis. FELIX SORTE TVA: POTERAS NON CEDERE IANO) Beatum & felicem prædicamus te modò December, ſed multò eſſes felicior, & beatior ſi menſe tuo etiam vrbem ingrederetur Imperator, ipſi profectò non cederes Ianuario, quo menſe iter conficiet, laureamq́ue Ioui ſacrabit. GAVDIA SI NOBIS DARES, QVAE ILLE DABIT) ſi tu nobis Cæſarem præſentem exhiberes, vt Ianuarius exhibebit, minimè cederes felicitate Ianuario. FESTA CORONATVS LVDET CONVITIA MILES) De iocis, & ſcommatis militum in Imperatorem iactis ſupra diximus, vbi & hunc verſum adduximus. CORONATVS) Ita ſcribit Appianus etiam tubicinas militibus permixtas coronatas fuiſſe. Imo totum populum. Martialis infrà,

Hic lauro redimita comas, & candida cultu
Roma ſalutauit voce, manúque Ducem.

Ouid. el. 2. 4. Triſt. Onuphrium Panuinium commentario de triumpho Romano.

INTER LAVRIGEROS CVM COMES IBIT EQVOS) Etiam equi laureati incedebant, currus enim hoſtium ſpoliis onuſti traducebātur à militibus coronatis. COMES) miles. lege Valtrinum lib. 7. cap. 8. FAS AVDIRE IOCOS: LEVIORAQVE CARMINA, CAESAR, SIT TIBI) ſi triumphans conuitia militum, & feſtos, ac feſtiuos iocos lubens audis, audi etiam, & lege meos iocos, & nugas, hoc eſt, epigrammata iocoſa. SI LVSVS IPSE TRIVMPHVS AMAT) Admittit enim ſolennis, & magnificus triumphus quoſuis, & quorumuis militum, ac hominum iocos.

De Caſſelio.

VIII. IX.

Cùm ſexaginta numeret Caſſelius annos:
Ingenioſus homo eſt: quando diſertus erit?

Ad eruditionem comparandam non ſufficit ingenium, opus eſt diſciplina, arte, ſtudio. Iactabat ſe Caſſelius de ingenio [illegible], volebatq́ue videri doctus. Poëta; nimis ſero te, inquit, ingenioſum dicis, à puero requirebatur ad doctrinam futurum ingenium, nunc ſi diſertus audires, laudareris. τὸ diſertus refert ad cultum ingenij, ingenium ad naturam, naturam ſe habere tandem Caſſelius poſt ſexageſimum annum notauit. nunquam ergo erit diſertus, quia non eſt amplius aptus ad diſcendas inferiores literas. QVANDO DISERTVS ERIT?) nunquam, hactenus nihil ſtuduit, in poſterum non ſtudebit, ætas enim negat.

In Olum.

X. IX.

In lucem cœnat Sertorius, Ole, quid ad te?
Cum liceat tota ſtertere nocte tibi.
Septingenta Tito debet Lupus, Ole, quid ad te?
Aſſem ne dederis, credideriſue Lupo.
Illud diſsimulas, ad te quod pertinet, Ole:
Quodq́ magis curæ conuenit eſſe tuæ.
Pro togula debes, hoc ad te pertinet, Ole:
*Quadrantem nemo iam tibi * credet: & hoc.* * V. credit.
Uxor mœcha tibi eſt: hoc ad te pertinet, Ole.
Poſcit iam dotem filia grandis: & hoc.
*Dicere quindecies poteram, * quid pertinet ad te:* * V. quod.
Sed quid agas, ad me pertinet, Ole, nihil.

Olus aliis obtrectabat, aliosque prodigere ſua dicebat, cùm ipſemet nihil haberet. IN LVCEM COENAT SERTORIVS) totam noctem comiſſando abſumit. Ita lib. 1. de Acerra.

——*in lucem ſemper Acerra bibit.*

Sertorius, Titus, Lupus ficta nomina hoc loco. SEPTINGENTA) ſeſtertia, id eſt, dena ſeptena millia Philippæorum. hîc numerus certus eſt, pro incerto. ASSEM NE DEDERIS, CREDIDERISVE LVPO) quid ad te quid debeat Lupus, cùm tu illi nec aſſem dederis, aut credideris. Aut ſi te ſolicitum faciunt nomina Lupi, quæ Tito debet, tu illi nil credas, cura vacabis. PRO TOGVLA DEBES) nondum ſoluiſti togam quam geſtas, hoc taces, & diſsimulas, aliorumque debita recenſes. AD TE) ludit in epanodo horum verborum eleganter. SED QVID AGAS AD ME PERTINET, OLE, NIHIL) Tam curioſus es in alienis, vt millies potuerim dicere tibi, quid ad te? ſed quia hoc nihil ad me, quid tu agas, taceo. Poterat vereri poëta ne idem ſibi ab Olo obiiceretur, quod ille Olo. Ipſe igitur occupat, & dicit, nihil ad me, quid agas.

Ad Pudentem.

XI. X.

Cogis me calamo, manúque noſtra
Emendare meos, Pudens, libellos.
O quàm me nimium probas, amasq́,
Qui vis archetypas habere nugas.

Pudens poëtæ amicisſimus memoriæ, & μνημοσύνου loco petebat carmina manû poëtæ ſcripta. Poëta agnoſcit Pudentis erga ſe amorem. ARCHETYPAS NVGAS) epigrammata manu mea exarata. Primum exemplar. EMENDARE) Compoſita manu mea deſcribere. In magno pretio habentur etiam à principibus viris monumenta archetypa ipſorum auctorum. Ita Iſabella Pannoniæ Regina calamum Ouidij argenteum pro theſauro ingenti quondam ſeruatum oſtendit Angelio Bargæo nobili poëtæ, cum hac inſcriptione. Ouidij Naſonis calamus. qui non multò ante id tempus erat in quibuſdam ruinis repertus. Et D. Hieronymus in Catalogo de Eccleſiaſticis ſcriptoribus ſe Pamphyli Martyris ſcripta ipſius manu notata cuſtodire teſtatur, & omnibus Crœſi theſauris anteferre. Euripidis autographum quanti fecerit Ptolemæus Aegypti Rex in Euripidis vita leges.

Hercules Ciofarius in vita Ouidij.

Angelius Bargæus in elegia qua Scytharũ mores deſcribit.

Ad Fauſtinum.

XI. XII.

Sic me fronte legat Dominus, Fauſtine, ſerena,
Excipiatq; meos, qua ſolet aure, iocos:
Vt mea nec iuſtè quos odit, pagina lædit,
Et mihi de nullo fama rubore placet.
Quid prodeſt, cupiant cum quidam noſtra videri,
Si qua Lycambæo carmine tela madent?
Vipereumq; vomant noſtro ſub nomine virus,
Qui Phœbi radios ferre, diemq; negant?
Ludimus innocuis verbis: hoc iuro potentis
*Per genium famæ, * Caſtalidumq; gregem.*
Perq; tuas aures magni mihi numinis inſtar,
Lector, inhumana liber ab inuidia.

*V. Caſtaliumque.

Clancularius poëta, vt poëtæ Hiſpano periculum crearet famoſa quædam carmina Martialis nomine ediderat. Iurat poëta nihil à ſe ſcriptum, quod cuiquam ruborem adferret, aut notam inureret. SIC ME LEGAT DOMINVS) ſic me legat, & amet Domitianus, vt ego non lædo, quos etiam iuſtè odi. LYCAMBAEO CARMINE TELA MADENT) propriè Iambo mordaci, & virulento, maledico, contumelioſo. Lycambes ſocer (non gener vt Domitius) Archilochi poëtæ, deſponſam iam poëtæ filiam negauit; iratus Archilochus tam acerbum in ſocerum carmen ſcripſit, vt ſe ſocer cum ſponſa ſuſpenderint. Hinc minatur Horatius maledico cuidam,

Caue, caue, namq; in malos aſperrimus
Parata tollo cornua.
Qualis Lycambæ ſpretus infido gener,
Aut acer hoſtis Bupalo.

Hipponax nempe.

Et lib. 1. epiſtolarum ad Mœcenatem,

Nec ſocerum quærit quem verſibus oblinat atris,
Nec ſponſæ laqueum famoſo carmine nectit.

VIPEREVM VIRVS NOSTRO SVB NOMINE VOMANT) lib. 10. epig. 33.

Vt tu ſi viridi tinctos ærugine verſus
Fortè malus liuor dixerit eſſe meos,
Vt facis à nobis abigas——

Et epig. 3.

Poëta quidam clancularius ſpargit,
Et vult videri noſtra, credis hoc Priſce?

QVI PHOEBI RADIOS FERRE, DIEMQVE NEGANT) qui non audent prodere nomen ſuum. LVDIMVS INNOCVIS VERBIS) lib. 10.

Hunc ſeruare modum noſtri didicêre libelli,
Parcere perſonis, dicere de vitiis.

Et 1. *Innocuos cenſura poteſt permittere ludos, &c.*

Et lib. hoc epig. 71.

Si quiſquam mea dixerit malignus
Atro carmina quæ madent veneno,
Vt vocem mihi commodes patronam,
Et quantum poteris, ſed vſque clames,
Non ſcripſit meus iſta Martialis.

HOC IVRO POTENTIS PER GENIVM FAMAE) me innocuum eſſe à maledicentia iuro per famam nominis mei, & per tuum fauorem lector candide. Genius eſt rei cuiuſcunque gratia, venus, lepos. Et genius eſt comes vitæ, accipitur pro malo genio alia notione. Iurabant autem per varios Deos, Deaſque, per Iouem, Iunonem, Venerem, Cupidinem, per Cæſarem, ſua, aliorum capita, aures, oculos, ſacra, enſes. Iouem lapidem, quod erat ſanctiſsimum iureiurandum. formulas varias iurandi qui neſcit, diſcat, ſi mihi tamen fas docere, apud Briſſonium lib. 8. Formularum.

De Lycoride.

XIII. XII.

Dum Tiburtinis albeſcere collibus audit
Antiqui dentis, fuſca Lycoris, ebur.
Venit in Herculeos colles: quid Tiburis alti
Aura valet? paruo tempore nigra redit.

De hoc argumento epigramma eſt lib. 4. 62. vbi de ſtatu cœli Tiburtini, & ebore plura.

Ad Regulum.

XIV. XV.

*Æra domi non ſunt, ſupereſt hoc Regule * tantum* * V. ſolum.
Vt tua vendamus munera: nunquid emis?

Auarum quidem fuiſſe Regulum apud Secundum lego, ne tamen, vt Domitius, puto à Martiale auaritiam hîc notari, quod vilia donarit; fuit enim Regulus poëtæ perfamiliaris; exiſtimo potius peti nummos à Regulo Oratore per fas nefaſque ditato, & hoc more poëtæ tectè, lepideque. TVA VENDAMVS, NVNQVID EMIS?) ridicule ex abſurdo, nemo enim ſua emit. Cogor, inquit, vendere quæ donaſti, vin ea redimere pecunia? illa enim mihi opus eſt. intelligis quid velim?

Ad bibliothecam Iulij Martialis.

XV. XVI.

Ruris bibliotheca delicati,
Vicinam videt vnde lector vrbem,
Inter carmina ſanctiora ſi quis
Laſciuæ fuerit locus Thaliæ,
Hos nido licet inferas vel imo,
Septem quos tibi miſimus libellos
Auctoris calamo ſui notatos:
Hæc illis pretium facit litura.
At tu munere dedicata paruo,
Quæ cantaberis orbe nota toto:
Pignus pectoris hoc mei tuere,
Iuli bibliotheca Martialis.

Autographum ſeptem librorum epigrammatum dedicat bibliothecæ Iulij Martialis, cuius hortos, & rus in Ianiculo ſuburbano lib 4. epig. 64. deſcripſit. Et ſunt plura ad hunc eundem Iulium, vt ſuprà notauimus. RVRIS DELICATI) lib. 4. ſuprà deſcripti. VICINAM VIDET VNDE LECTOR VRBEM.)

Hinc ſeptem dominos videre montes:
Et totam licet æſtimare Romam. lib 4.

NIDO IMO) infima ſtatione, ordine; nidi, foruli ſunt librorum, in quibus velut capſis, certo ordine, graduque reponuntur. vt lib. 1. diximus. AVCTORIS CALAMO) auctoris autographo monimenti cauſſâ ſcriptos. HAEC ILLIS PRETIVM FACIT LITVRA) In pretio erunt libri ſeptem, quod manu meá ſint ſcripti, & emendati: DEDICATA) donata, conſecrata. Bibliothecæ Muſis & Apollini ſacræ erant, hinc velut templa Muſarum dicuntur dedicatæ, & proprium eſt verbum dicare, cùm ad bibliothecam refertur. Plinius lib. 35. cap. 2. Aſinij Pollionis hoc Romæ inuentum, qui primus bibliothecam dicando ingenia hominum rem publicam fecit. Dedicabantur & ſtatuæ, & imagines in bibliothecis, vt ex Cicerone, Plinio, & aliis non eſt obſcurum. IVLII BIBLIOTHECA MARTIALIS) Miror dubitare quoſdam an ſuam ipſius, vel aliam intelli-

gat, cùm diſertè dicat Iulij, an Martialis Iulius audiebar? Cæterùm Romani proceres nobiles ſibi inſtruebant bibliothecas. Habuit Epaphroditus Neroni à libellis Grammaticæ profeſſor triginta millia optimorum librorum, habuit Aſinius Pollio, Virgilius, alij. De regibus Aegypti, & Pergami taceo, quod Gellius, Ammianus, Galenus, Euſebius loquuntur. Videatur auctor de nobilibus per orbem bibliothecis. Extat inſigne factum Ptolemæi, quod Vitruuius lib. 7. præfatione refert, de ratione augendæ bibliothecæ ſuæ, inſtituiſſe eum ludos Apollini, & Muſis, quibus ſcriptores optimos, iudicumque ſententia victores honore, præmioque ornauit. Ariſtophanem verò quendam ex iudicibus contra reliquos ſex iudices ſenſiſſe vnum, & viciſſe, præfectumque bibliothecæ fuiſſe. ibidem de Zoilo, &c. Lege & Philandrum ad illum Vitruuij locum. Ariſtoteles auctore Strabone li. 13. omnium primus bibliothecam inſtituit: vti princeps Anaxagoras librum vulgauit, ſi verus lib. 2. Laertius: primuſque Ioannes Cuthenbergus Teuto patria, Moguntiæ. Anno ∞. CCCC. XLII. typis librum ſubiecit, quanquam hodie ſunt, qui artem hanc laudemque Sinis inuentoribus multò antiquioribus tranſcribant.

De fragmento Argus.

XVIII. XVI.

Fragmentum quod vile putas, & inutile lignum,
Hæc fuit ignoti prima carina maris.
Quam nec Cyaneæ quondam potuêre ruinæ
*Frangere, nec Scythici triſtior * vnda freti.* * V. ira.
Sæcula vicerunt: ſed quamuis ceſſerit annis,
Sanctior eſt ſalua parua tabella rate.

De Argo naue doctiſsime, diſertiſsimeque vnus in paucis Hieronymus Columna ad Ennij Medeam diſputat pag. 314. Huius fragmentum tempore Martialis Romæ extabat, in quod eſt hoc epigramma. Catullus, Pherecydes, Scholiaſtes Apollonij, alij tamen Danaidem à Danao Aegypti fratre factam omnium primam aſſerunt. Sed carina Noëtica, cuius fragmentum celebrat Ioſephus, haud dubiè prima aquis innatauit. Nec enim de priore cuiuſquam teſtimonium extat, quanquam non negarim fieri potuiſſe, & factum exiſtimem ante noëticam claſſem, ſcaphas & rates in flumina & fortè, in maria deductas. Quis verò primus nauigarit artemq; inuenerit, docet Polydorus lib. 3. cap. 15. LIGNVM) quale lignum fuerit ex variis docet Columna. Statius, Catullus, Euripides πεύκην, id eſt, pinum. Flaccus. Idẽ tamen alnum, & Orpheus piceam nominat, & fagineam, Ennius abiegnam, Alexander Cornelius, vt eſt apud Plinium, ex Eoue arbore robori ſimili, ac viſcum ferente, factam dicit, quæ nec aqua, nec igni corrumpi poſſet. CYANEAE RVINAE) Cyaneæ, & Symplegades duæ ſunt inſulæ Boſphoro Thracio adiacentes, Symplegades autem à ſaxis concurrentibus. Ouid. lib. 7. Met. has inſinuat,

Quid quod neſcio qui mediis concurrere in vndis
Dicuntur montes, ratibuſq; inimica charybdis.

Apollonius lib. 1.
——εἰ πόντοιο κατὰ στόμα, καὶ διὰ πέτρας
Κυανέας βασιλῆος ἐφημοσύνῃ Πελίαο.

V. Flaccus,
Hoccíne Cyaneæ concurrunt æquore cautes
Triſtius an miſeris ſupereſt mare? ——

RVINAE) magnum ad Cyaneos ſcopulos adiêre diſcrimen Argonautæ, vt V. Flaccus ſcribit, eoque ruinas dici putem à poëta. SCYTHICI FRETI) Int. Pontum nauigarunt. Diodorus Siculus lib. 4. totum iter Argonautarum deſcribit, quod ex tabulis Ortelij edendis, vel iam editis videbis. SECVLA VICERVNT) Ante bellum enim Troianum ſoluerunt Argonautæ. Iam tot annis durarunt reliquiæ Argus. ſecula vicerunt nouena, & quæ non effecerat fluctibus, ſcopulis, & ſyrtibus, ceſsit tandem tempori, quod exedit, conſumitque omnia. SANCTIOR EST SALVA PARVA TABELLA RATE) Et quanquam ſupereſt pars parua, tamen illa religione, & antiquitatis veneratione ſuperat omnes nouas, quamuis integras, & firmas. De Argonautis ipſis, eorumque numero ſuprà diximus. Rem totam ſcribunt Diodorus Siculus, Orpheus, Apollonius, Ouidius, Valerius Flaccus, obiter verò multò plures.

In

In Sanctram.

XVII. XIX.

Nihil eſt miſerius: nec guloſius Sanctra;
Rectam vocatus cùm recurrit ad cœnam,
Quam tot diebus, noctibusq́ captauit:
Ter poſcit apri glandulas, quater lumbum,
Et vtramq́ coxam leporis, & duos armos:
Nec erubeſcit peierare de turdo,
Et oſtreorum rapere liuidos cirros.
** Dulci placenta ſordidam linit mappam.* * ℣ dulcis.
Illic & vuæ collocantur ollares,
Et punicorum pauca grana malorum,
Et lippæ ficus, debilisq́ boletus.
Sed mappa cum iam mille rumpitur furtis,
Roſos tepenti ſpondylos ſinu condit,
** Inde, vorato capite turturem truncum* * Et de vorato. alij Indeuorato
Colligere longa turpe nec pudet dextra.
Analecta, quicquid & canes reliquerunt.
*Nec * eſculenta ſufficit gulæ præda,* * ℣. eſculentis.
Miſto lagenam replet ad pedes vino.
Hæc per ducentas cùm domum tulit ſcalas,
Seq́ obſerata clauſit anxius cella,
Guloſus ille, poſtero die vendit.

Emptorem cœnarum, & venditorem earumdem Sanctram deſcribit. MISERIVS) auarius; qui analecta cœnæ alienæ vendit. GVLOSIVS) qui inuitatus cœnæ magnam partem ſubducit, mappaq́ue, & ſinu condit, deinde domi clam partem deuorat, partem vendit. RECTAM) non ad ſportulam, ſed iuſtam ad cœnam quá accumbebat. reuocarat autem rectas cœnas, vt ſuprà plenè expoſitum eſt, abrogatis ſportulis Domitianus. CAPTAVIT) tam longo tempore inſidiatus eſt potentioribus, dum tandem inuenir et conuiuatorem, vocatoremq́ue. POSCIT) Liberaliores conuiuatores clientibus, & conuiuis poteſtatem faciebant poſcendi quæ vellent. Petronius. Iam Trimalcio eadem omnia luſu intermiſſo popoſcerat, feceratq́ue poteſtatem clara voce, ſi quis noſtrum iterum vellet mulſum ſumere. Apud Suetonium in Auguſti cœna. Licétue mittere, &c. APRI GLANDVLAS) vel glandia. in homine tonſillæ, quæ in apro glandulæ. de quibus Plinius lib. 8. cáp. 51. in hæc verba. *Neque alio ex animali numeroſior materia ganea, quinquaginta propè ſapores, cum cæteris ſinguli. Hinc cenſoriarum legum paginæ, interdictaq́ cœnis abdomina, glandia, teſticuli, vulua, ſincipita verrina.* vbi plura, & de aprugna. LVMBVM) In tres partes diuiſo apro, media lumbus aprugnus, appellata. Plinius loco dicto. COXAM VTRAMQVE LEPORIS) nempe meliores leporis partes. ARMOS) coxæ poſteriorum pedum pars ſuperior, armi anteriorum. PEIERARE DE TVRDO) audet iurare ſe nil attigiſſe de turdis, poſtquam duos, treſúe ſubduxit. de turdo plura lib. 13. OSTREORVM CIRROS) generoſa oſtrea ex Plinio interpretor. *Adduut*, inquit, *peritiores notam* (melioribus oſtreis Intellige) *ambiente purpureo crine fibras* (quas à Martiale cirros puto appellari) *eoq́ argumento generoſa interpretantur calliplephara appellantes.* Poëta certè hîc optimas cupedias deſcribit. Domitius ait oſtreorum cirros ſimiles eſſe carnibus, quas informes ranæ pariunt, & cirrinæ appellantur, vel polypis minores. SORDIDAM LINIT MAPPAM) quia placentam clam ex menſa detractam mappa inuoluit, mappamq́ue contaminat. VVÆ OLLARES) In ollis nempe ſeruatæ, quæ eſui ſumptæ auiditatem ſtomacho excitant, Platina lib. 2. Variis autem modis, & vaſis ſeruantur, vt docet Platina, & Plinius lib. 5. cap. 17. PVNICORVM MALORVM) mala granata intelligit Pœnis frequentia, nobilia, & nota vulgo poma.

Lib. 1. de ſportula.

Metelſchneta. de quibus lib. 13. oſtrea.

de quibus Dioſcorides,& Plinius. ET EXCAVATAE PELLIS INDECENS VVLVAE) Hanc Apitius lib.7.c.1.vocat ſterilem. Domitius de ea loquitur, quam apparat Apitius lib.2.cap.5. Sed ibi non agitur de ſterili. poëtæ verò verba planè ſterilem deſignant,quam Apitius lib.7.vt dixi, tribus modis condit,præparatque, quos tu ibidem leges,ego cocum non ago. ROSOS SPONDYLOS) ſpondylus legit Rhodiginus lib.4.cap.2. alij fondilos. de ſpondylorum condimentis, & præparatione Apitius lib.3.cap.18. Hos ita deſcribit Cælius Rhodiginus, vt vix ſcias quam huc transferas ſententiam,velim piſcem,cum Macrobio,& Seneca intelligere, quem ſchinolum vulgo dicunt. Athenæus ſpondylos inter ſalſamenta numerat,qui & in mugilis capite forma echinata ſpondylum agnoſcit,idem inter ſalſamenta ſpondylum ponit. In homine, & feris ſpondyli ſunt vertebræ dorſi, & ἱερὰ σύριγξ, id eſt, ſacra fiſtula appellatur, conſtatque viginti vertebris. ipſa verò ſpina dorſi græcè ῥάχις nominatur. Quia ergo poëta dicit roſos ſpondylos, ex animali vertebram interpretari potes, quam arroſam in ſinum calentem, & ob cibos reconditos tepentem coniecit Sanctra.

ET DEVORATO CAPITE, TVRTVREM TRVNCVM) Rectè viri docti legunt, Et deuorato, cum exemplaria vitiosè habeant indeuorato. Sanctra turturem capite detracto furatus eſt. LONGA DEXTRA) porrecta, ad colligenda quæ ſub menſam ceciderant analecta. Sunt enim hæc, quæ vel abiiciuntur iam arroſa, vt oſſa, vel caſu manibus excidunt comedentium. Analectæ miniſtri, qui hæc fruſta eſculenta ſecundum menſam relegunt, purgantque. Sanctra ergo quæ canibus proiiciebantur, aut quæ ſub menſam cadebant demiſſa, & extenta manu in ſinum colligebat. ESCVLENTA PRAEDA) non cibos tantùm collegit, & ſublegit, ſed vinum etiam,quamuis iam aqua temperatum,& propinandum. aut ſeruile vinum, quòd nunquam merum ſeruis porrigebatur. AD PEDES) per ſeruum qui ad pedes. Vel ex menſa ſeruorum,& puerorum,qui ad pedes,vt aliàs dictum,cœnabant. PER DVCENTAS SCALAS) ſcalas hîc ſcalarum gradus expono,& Sanctram pauperē ſub tegulis altis more pauperum habitaſſe,vt ipſe Martial. lib.1.de ſe, *Et ſcalis habito tribus ſed altis.*

Turneb.lib.24. cap.33. Plura lib.14.

Per gradus prope ducentos ad cellam Sanctræ aſcendendum fuiſſe. ſed melius fortè de ipſis ædibus intelligas. ANXIVS CLAVSIT CELLA) vti ſolus reliquias, & analecta deuoraret, eoque nomine meritò guloſus helluo, & ſimul auarus, quod cætera quæ abſumere non poterat, poſtridie venderet.

De Natali Lucani.

XX. XVIII.

Hæc eſt illa dies, quæ magni conſcia partus,
Lucanum populis, & tibi Polla dedit.
Heu Nero crudelis, nullaq; inuiſior vmbra:
Debuit hoc ſaltem non licuiſſe tibi.

Natalem diem, & fatalem Lucani eodem epigrammate canit, & deplorat. HAEC EST ILLA DIES) quartus nonas Nouemb. C. Cæſare Germanico, iterum,& L.Cæſiano coſſ. Cordubæ, quę Hiſpaniæ Bœticæ prouincia,natus eſt Lucanus.Sulpitius tamē,& antiquiſsimus cōmentarius 3.Non.Nou. ponunt vatis natalem. Pater fuit Annæus Mela, Senecæ Rhetoris filius. philoſophi, eiuſdemque Tragici,& Gallionis frater. Mater Lucani Ancilia. Vxorem habuit Pollam Argentariam,Pollij Argentarij filiam. quam hoc epigrammate Martialis appellat. plura in vita Lucani à variis ſcripta apud Lambertum Hortenſium, & Gyraldum reperies. HEV NERO CRVDELIS) conſpirauit Lucanus in Neronem,quod fama carminis eius premebatur à Nerone,contra quem,vt canit Papinius, eſt in theatro coronatus. detecta coniuratione iuſſus eſt mori. Cui tamen poſt mortem famam non inuidit, legique, & edi permiſit. Inſcriptio vetus teſtis. M. ANNAEO LVCANO CORDVBENSI POETAE BENEFICIO NERONIS FAMA SERVATA. de quo Lipſius. *Gaude liberrime poëtarum litaſti genio æternitatis.* Mortem leges apud Tacitum Annal.15. Papinium, & qui vitam ſcribunt. DEBVIT HOC SALTEM NON LICVISSE TIBI) Videtur ad Neronis dictum reſpicere,qui multis occiſis neſciſſe hactenus Cæſarem quantum Imperatori liceret dicebat. Legatur Genethliacon Statij in Lucanum. lib.2.Silu.

Ex Vita Lucani.

* * *

De

De eodem.

XIX. XXI.

Vatis Apollinei magno memorabilis ortu
Lux redit: Aonidum turba fauete ſacris.
Hæc meruit, cùm te terris, Lucane, dediſſet
Mixtus Caſtaliæ Bœtis vt eſſet aquæ.

Lux celeberrima natalis magni vatis meruit vt Bœtis, flumen Bœticæ Hiſpaniæ, ad quod natus eſt Lucanus numeretur intra fontes Muſarum. De hoc eodem Papinius. Magnus certè habitus Lucanus, meritoque laudatus. Legitur in vita ipſius, non inelegans epitaphium, quod vitæ compendium continet. *Plura ſcripſit quàm extant.*

Corduba me genuit, rapuit Nero, prælia dixi
Quæ geſſére pares, hinc gener, inde ſocer.
Continuo nunquam direxi carmina ductu,
Quæ tractim ſerpat plus mihi comma placet.
Fluminis in morem, quæ ſunt miranda citentur,
Hæc verò ſapiet dictio, quæ feriet.

De eodem ad Phœbum.

XX. XXII.

Phœbe veni; ſed quantus eras, cùm bella canenti,
Ipſe dares Latiæ plectra ſecunda lyræ.
Quid tanta pro luce precer? tu Polla maritum
*Sæpè colas, & ſe ſentiat * ipſe coli.* * Gille.

Ad natalem Lucani, cui dediſti ſecundum locum à Virgilio, veni. BELLA) Pharſaliam Pompei, & Cæſaris. IPSE DARES) more poëtico. vt Papinius Calliopen facit de poëta loquentem, multiſq; ibidem poëtis anteponit, Virgilioq; venerandum dicit. Aliter plerique de hoc Lucano ſentiunt, quàm hic poëta prædicat. Petronius Sat. tantum non nominat cum reprehendit. Ecce belli, inquit, ciuilis ingens opus quiſquis attigerit, niſi plenus litteris, ſub onere labetur. Non enim res geſtæ verſibus comprehenſæ ſunt, quod longè melius hiſtorici faciunt, ſed per ambages, deorumq́ue miniſteria, & fabuloſum ſententiarum tormentum præcipitandus eſt liber ſpiritus; vt potius furentis animi vaticinatio appareat, quam religioſæ orationis ſub veſtibus fides. Hæc Arbiter. Nec ignorauit hoc de Lucano iudicium Martialis cum lib. 14. ſcribit,

Sunt quidam qui me dicunt non eſſe poëtam
Sed qui me vendit bibliopola putat. Vbi ex Quintil. & Seruio plura.]

POLLA) Vxor & ipſa docta, quæ ſcribenti aſtitit, & Pharſaliæ libros emendauit. Papinius.

Nec ſolùm dabo carminum nitorem
Sed tædis genialibus dicabo
Doctam, atq; ingenio tuo decoram,
Qualem blanda Venus, daretq; Iuno,
Forma, ſimplicitate, comitate,
Cenſu, ſanguine, gratiâ, decore.

Et Sidonius cap. 23. Quid quos duplicibus iugata tædis Argentaria Polla dat Poëtas, ita lege, non portas.

In maledicum.

XXI.

Cum Iuuenale meo, quæ me committere tentas,
Quid non audebis perfida lingua loqui?
Te fingente nefas, Pyladen odiſſet Oreſtes:
Theſea Pirithoi deſtituiſſet amor.

Tu Si-

Tu Siculos fratres, & maius nomen Atridas,
Et Ledæ poteras diſſociare genus.

Excuſat ſe de Iuuenale amico velut nunquam violato, quòd tricator quidam litiumque ſator volebat factum videri. Martialis enim ſuprà queſtus erat à quodam famoſos verſus ſcribi ſuo nomine, id eſt, Martialis. Erat ſuſpectus nonnullis Iuuenalis cui ſuggeſſerant improbi eum à Martiale notatum. quod cum poëta noſter cognouiſſet, ſtatim ſe Iuuenali purgauit. Eſt verò Iuuenalis hic Satyræ non primus, ſed princeps Domitiano infeſtus, exul Paridis Saltatoris vt Suidas, vetus Iuuenalis interpres, Sat. 7. Sidonius car. 9. ſuadent. ſcripſit Satyras, aut certè dedit in hominum manus poſt Domitiani cædem. Quid enim! Viuo tyranno viueret, qui de illo talia?

Qualis erat tragico nuper pollutus adulter
Concubitu: qui tunc leges reuocarat amaras
Omnibus, &c.

Sat. 4. Lege quæ ſequuntur de Domitiano & Iulia Titi. Nónne & moleſtam tunicam induiſſet Iuuenalis, ſi Domitianus hæc de ſe legiſſet.

Cùm iam ſemianimum laceraret Flauius orbem
Vltimus, & caluo ſeruiret Roma Neroni.

Et de morte eiuſdem.

Sed periit poſtquam cerdonibus eſſe timendus
Cœperat.

Paridem hiſtrionem Domitianus mediâ viâ occidit auctore Dione propter Domitiam. Ridiculum ergo quod in Iuuenalis vita dicitur, Paridem poſt mortẽ Domitiani nihil potuiſſe, cùm ante Domitianum Paris perierit. CVM IVVENALE MEO) Extat ad eundem lib. 12. epig. 18. Ex quo conſtat Iuuenalem poſt Domitiani mortem Romam reuertiſſe, nec in exilio mortuum, nec enim hoc poëta ignoraſſet, aut exulantem in Aegypto Romæ dixiſſet in clamoſa ſubura errare collémue terere Dianæ, &c. COMMITTERE) ad contentionis certamen. PYLADEN) Quæ ſubiungit amicorum paria Pyladis & Oreſtis, Theſei & Pyrithoi, Agamemnonis & Menelai Atridarum, Caſtoris & Pollucis Ledæ filiorum trita ſunt etiam tironibus. Qui ſint fratres Siculi non inter ſe tantùm amici & concordes, ſed in parentes vt maximè pij accipe primum ex ampliſsimo teſte Seneca de Ben. 3. cap. 17. Vicere Siculi iuuenes, cùm Aetna maiore vi peragitata, in vrbes, in agros, in magnam inſulæ partem effudiſſet incendium, vexerunt parentes ſuos. Diſſediſſe creditum eſt ignes, & vtrinque flamma recedẽte limitem adapertum, per quem tranſcurrerent iuuenes digniſsimi, qui magna tuto auderent. Hæc Seneca. fuerunt Catanæi patria. Silius, Et Catane generaſſe pios celeberrima fratres. Strabo. lib. 6. etiam nomina iuuenum expreſsit. καὶ οἱ ῥύακες εἰς τὴν Καταναίαν ἐγγυτάτω κατεφέροντο. καὶ τὰ περὶ τοὺς εὐσεβεῖς ἐκεῖ τεθρύλληται τὸν Ἀμφίνομον, καὶ τὸν Ἀναπίαν οἳ τοὺς γονέας ἐπὶ τῶν ὤμων ἀράμενοι διέσωσαν ἐπιφερομένου τοῦ κακοῦ. Non tacuit hos Pauſanias, Ariſtoteles, ſeu Theophraſtus de mundo. Plutarchus Orat. ad Apollonium, alij.

Non bis de Damone & Pythia Pythagoreis agitur.

Catana diſtat ab Aetna 80. ſtadia, id eſt, paſſus, M. CC. XL. Amphinomus & Anapius efferunt parentes ex incẽdio.

In malum Poëtam.

XXIV. XXII.

Dulcia cùm tantùm ſcribas epigrammata ſemper,
Et ceruſſata candidiora cute:
Nullaq́ mica ſalis, nec amari fellis in illis
Gutta ſit: ô demens, vis tamen illa legi?
Nec cibus ipſe iuuat morſu fraudatus aceti:
Nec grata eſt facies cui gelaſinus abeſt.
Infanti melimela dato, fatuasq́ mariſcas:
Nam mihi quæ nouit pungere, chia ſapit.

Melle, & felle epigramma imbuendum. CERVSSATA) candida. ceruſſa, color candore eximio, quo ſe fœminæ ceruſſant. redi ad lib. 1. epigr. 73. de Lycoride. MICA SALIS) ingenij, leporis, vrbanitatis; Eſt ſuauitas quædam cum mordacitate, coniuncta, ſales pro iocis, ridiculis, facetiis, dicteriis accipiuntur apud bonos ſcriptores. Sic Catullus Quintiam negat formoſam, quamuis candidam, & longam,

Quintia formoſa eſt multis,mihi candida,longa,
Recta eſt,hæc & ego ſingula confiteor.
Totum illud formoſa nego:nam nulla venuſtas,
Nulla in tam magno corpore mica ſalis.

Afranius. Quicquid loquitur ſal merum eſt. lege adagionem ſalſugo non ineſt illi. ἁλμὴ οὐκ ἔνεστιν αὐτῷ. Terentius pro eodem accepit.

——qui habet ſale (ita legit Muretus) quod in te eſt.

Sal ergo argutiam quandam,leporemque notat.Lege Victorium lib.12.Var.cap.13.Inde:inſulſus homo,inſulſa oratio,carmen,id eſt,illepidum,inuenuſtum, ineptum. Fellis) candore, ſeu melle,felle item & ſale abundauit noſter poëta,id eſt,mordacitate ſeu dicacitate, Plinio Iuniore teſte, eadem ergo requirit in aliis,quæ in ſe agnoſcebat, ſine quibus condimentis fatuum eſt epigramma. Vt autem ſal,& mel figuratè,ita fel acerba, mordacia, & propè maledicta dicta metaphoricῶς ſignificat. nec dicta,ſed animum etiam acerbum. Plautus Tr.

Mel,fel,ſal cō-dimenta epigr.

In melle ſunt linguæ ſitæ veſtræ,atq; orationes
Corda in felle ſunt ſita.——

Sales felle ſuffuſi ſunt mordaces, amarulenti, acerbi ioci, quales in epigrammatis plures. Nec cibus ipse iuvat morsu fraudatus aceti) vt ſalſa,acidaque palatum iuuant, acuuntque & irritant ſtomachum,inſulſa,dulciaque nimis mouent ſtomachum. Ita acria dicta, & mordacia dicta inuitant lectorem, & gratum reddunt epigramma. acetum autem apud ſcriptores pro acri pectore,& callido accipitur. Plautus. Ecquid acetum habet in pectore? Et. Huic experiar ſitné acetum, tibi cor acre in pectore, id eſt, habet aliquid prudentiæ, aſtutiæ? ſapitné? eſtné aliquid acuminis in illo? Horatius item acetum pro mordacitate accepit in Satyris.

At Græcus poſtquam eſt Italo perfuſus aceto
Perſius exclamat.——

Adagiones legantur. acetum habet in pectore, aceto perfuſus eſt, ad quod Perſius Sat.5. alluſit.

——mendoſè colligis,inquit,
Stoicus hic aurem mordaci lotus aceto.

Nec grata est facies cui gelasinus abest) Gelaſinus eſt corrugatio ridendo circa os expreſſa. vel gelaſini ſunt rugæ,velut ſulculi, qui à ridentibus in ore fiunt. gelaſini item dentes anteriores,qui ridendo nudantur,quaſi renidentes οἳ γυμνοῦνται γελώντων, inquit Pollux. gelaſinus etiam riſor, & riſitator, vt H.Stephanus interpretatur, qui ridendo quaſi artem factitet. Inde vocatum aiunt Gelaſinum Democritum aſsiduè ridentem, vel potius hominum facta irridentem. Poëta ait non eſſe gratam faciem, quamuis pulchram, quæ renidere nequeat. poſsis etiam aliter exponere, ſed vereor ne minus ex ſententia. non eſt grata facies,cui dentes gelaſini deſunt ridenti,tunc enim apparent edentuli, aut ingrati aſpectu. Et carmen quamuis venuſtum, ſi tamen dentibus careat,id eſt,mordacitate,minus placet. De rugis, & corrugatione accipiunt locum Cælius Rhodiginus lib.4.cap.1. Et Henricus Stephanus. Infanti melimela dato) melimelum Græcè μελίμηλον, quaſi mellitum pomum,mite pomum, quod vt celeriter miteſcit,ita celeriter corrumpitur. Infantes dulcibus delectantur ſaccharo,melle,ficis. Mariscas) fici inſipidæ,dulces tamen,ſed inſulſæ. Chia sapit) quæ vinum,& ſalem ſecum fert. ita enim lib.13.

Riſus venuſtat faciem quando non eſt effuſus, ſed modicè dentes apparent.

Chia ſeni ſimilis Baccho,quam Setia miſit,
Ipſa merum ſecum portat & ipſa ſalem.

De qua ibidem plenius diximus. mariſca igitur carmen inſulſum,& eneruum. Chia ſalſum vinum, & mordax,epigramma notat. cuiuſmodi poëtæ ſunt ferè omnia, vt verè de hoc Sidonius,

Et mordax ſine fine Martialis.

Habet enim piperata carmina.

Scazonta mittit ad Apollinarem.

XXIII. *XXV.*

Apollinarem conueni meum, Scazon,
Et ſi vacabit, ne moleſtus accedas,*
Hoc qualecunq;, cuius aliqua pars ipſe eſt,
Dabis: hoc facetum carmen imbuant aures.

* *G.non.*

Si te

Si te receptum fronte videris tota,
Noto rogabis vt fauore ſuſtentet.
Quanto mearum ſcis amore nugarum
Flagret: nec ipſe plus amare te poſſum.
Contra malignos eſſe ſi cupis tutus
Apollinarem conueni meum, Scazon.

Apollinaris hic extra aleam magnus, claruſque vir erat, ſi modò is eſt, ad quem Secundi leguntur epiſtolæ lib. 2. 9. & 5. 16. doctiſsimum eundem fuiſſe conſtat ex hoc carmine, quo teſtatur hunc aliquam epigrammatum ſuorum partem eſſe, quæ ad emendationem, cenſuram, limamq; referenda eſſe nemo negatum ibit. Obtrectabant autem nonnulli poëtæ, qui monet Scazontem ſuum, Iambumúe claudicantem, vt in ſinum Apollinaris confugiat, vbi tutum fore librum pollicetur. SI VACABIT) offer Apollinari librum captato tempore. CVIVS ALIQVA PARS IPSE EST) qui interpolat mea carmina. FRONTE TOTA) ſi te lætus, hilaris, & cum animi ſignificatione excipiet.

** Dextro.*

De apro à * ſe occiſo.

XXVI. XXIV.

Tuſcæ glandis aper populator, & ilice multa
Iam piger, Ætolæ fama ſecunda feræ,
*Quem meus intrauit ſplendenti cuſpide * culter,* ** Dexter.*
Præda iaces noſtris inuidioſa focis.
Pingueſcant madidi læto nidore penates,
Flagret & exciſo feſta culina iugo.
Sed coquus ingentem piperis conſumet aceruum,
Addet & arcano mixta falerna garo.
Ad Dominum redeas: noſter non te capit ignis
Conturbator aper. vilius eſurio.

Aprum à Dextro miſſum dono maiorem eſſe foco ſuo, nec ſine magnis impenſis inferri poſſe. TVSCAE GLANDIS) paſtus in Tuſcana ſilua aper, glandes aprorum, porcorumque paſtus. PIGER) ſaginatus glandibus. Ilicis autem pomum glans eſt. AETOLAE) Diana irata Aetolis quod præterita eſſet in ſacrificiis in ditionem eorum ingentem immiſit aprum, vaſtantem omnia, quem heros Meleager confecit. legatur lib. Sp. e. 15.

Summa tuæ Meleagre fuit quæ gloria famæ.

Quo loco multa de Aetolo apro. FAMA SECVNDA) magnitudine, præſtantiaque proximus illi Aetolo. QVEM MEVS INTRAVIT SPLENDENTI CVSPIDE DEXTER) varia ſcriptura. alij referunt ad Martialem ipſum, vt inſcriptio altera docet, alij ad Dextrum amicum Martialis, quam lectionem probamus, quod inſequentibus dictis aptius conueniat, cùm eundem aprum ad Dominum ait remittendum, certè intelligit Dextrum. qui ad Martialem referunt pro τῷ Dexter, legunt culter. SPLENDENTI CVSPIDE) de venabulo, cultro venatorio dictum lib. Sp. ep. 27. venabulo, cultróue cominus pugnabatur, lancea eminus. lib. 14. ep. 30.

Dextri mentio eſt in Vet. Inſcriptionibus apud Smetiũ.

Excipient apros, expectabuntq; leones,
Intrabunt vrſos, ſit modò firma manus.

Et de cultro venatorio.

Si deiecta geres longo venabula roſtro,
Hic breuis in grandem cominus ibit aprum.

Sus autem, leo, pardus ἀγχέμαχα θηρία cominus venabulo, vel cultro figebantur. Cerui, &c. eminus haſta. INVIDIOSA) tanta, cui poſsit inuideri, vel inuidioſa, magna, opima, ingens. vt apud Hor. inuidioſa aula. PINGVESCANT PENATES * MADIDI) Vncta cœna, lautaque, & feſta inſtruatur, ob pinguem aprum, rideant penates madidi, ebriique lares. EXCISO IVGO) exciſa tota ſilua. totam ſiluam, ſiue iugum montis iugum incendam foco, & ad aprum aſſandum adhibebo. eſt auxeſis. SED COQVVS INGENTEM PIPERIS CONSVMET ACERVVM) Apicius lib. 8. de re culinaria c. 1. varia condimenta aprugni deſcribit, inter omnia ſemper eſt tritum piper.

** madido.*
** læti.*

piper. Alia item Martialis lib.1.epig.44. de Charidemo apri condimenta apponit. ADDET ET ARCANA MIXTA FALERNA GARO) œnogarum,id eſt,garum falerno mixtum. οἶνος,Græcè vinum,garum genus optimi liquaminis,de quo lib.13.arcanum vocat quod ſit interius, meliuſque, nempe falerno tinctum. Cæterùm Apitius ſemper vinum addit apro aſſo. *In aprum*,inquit,*aſſum iura feruentia ſic facies, piper, cuminum frictum, apij ſemen, mentam, thymum, ſatureiam, enochi florem, nucleos toſtos, amygdala toſta, mel, vinum, liquamen, acetum, & olei modicum admoue.* Idemque eod.cap.ſæpius.

AD DOMINVM REDEAS) ad Dextrum qui donauit. NOSTER IGNIS) noſtra culina frugalis,non eſt inſtructa à tot condimentis,& aromatibus,liquaminibus,&c. Videtur cum apro petere à Dextro ſimul etiam condimenta apri,vt qui donauit maiora,minora ne ſubtrahat. CONTVRBATOR APER) decoctor,& diſsipator omnium bonorũ meorum. conturbare rationes, eſt patrimonium,vel opes decoquere,abligurire. Hic ſenſus eſt. Vt ego te condiam aper, vt decet, exhauries totam culinam, & marſupium meum conturbandum eſſet mihi tua cauſſa. multa de hoc loquendi genere lib.9.epig.4. leges. VILIVS ESVRIO) fames mea contenta eſt leuiori cibo. Es thut mirs wol ein ſchlechters. non deſiderat has cupedias,& lautias.

Ad Fuſcum.

XXV. XXVII.

Sic Tiburtinæ creſcat tibi ſilua Dianæ,
Et properet cæſum ſæpe redire nemus.
Nec Tarteſſiacis Pallas tua, Fuſce, trapetis
Cedat, & immodici dent bona muſta lacus.
Sic fora mirentur, ſic te pallatia laudent.
Excolat & geminas plurima palma fores:
Otia dum medius præſtat tibi parua December
** Excipe, ſed certa, quos legis, aure iocos.*
Scire† licet verum, res eſt hæc ardua: ſed tu
Quod tibi vis dici, dicere, Fuſce, potes.

** G. Exigis &, Exige ſed, forte melius ad iudicium.*
† libet.

Haud poſsim definire an ſit ad illum Fuſcum, qui in Dacis periit, cuius epitaphium eſt lib. 6.epig.76.an ad filium in Cappadocia extinctum, epig.85. temporis enim rationem poëta non obſeruat. an ad alium omnino Fuſcum, quod vero propius iudico, imo decerno. Ad Fuſcum mittit librum Saturnalibus legendum,& iudicandum. Oratorem fuiſſe, vel Cauſsidicum conſtat ex ipſo carmine. SIC) vocula poëtis ſolennis,in votis,& precationibus,& petitionibus. Exempla cùm apud noſtrum,tum Tibullum,Ouidium,Senecam, Prudentium leges quæ multa adducit Briſſonius lib.1.p.75. SIC TIBI CRESCAT SILVA T. D.) Senſus eſt. omnia tibi felicia precor,vti nempe ſilua Tiburtina cæſa tibi citò reuireſcat,vt oliueta magni olei copiam largiantur. vt in cauſsis vincas,& coroneris in quinquatribus. per hæc te teſtor lege noſtrũ libellum,&c. DIANAE) Deæ,nemorumque præſidis. Tiburtina autem, quia ibi nemus habebat Fuſcus,id eſt, ſilua in ea regione,locoque ſita. CAESVM REDIRE) reuireſcere. NEC TARTESSIACIS) Nec tuum oliuetum cedat Hiſpanis,ſeu Bœticis oliuis. Tarteſſus Straboni fluuius, qui aliis Bœtis, à quo prouincia Bœtica. PALLAS) inuentrix olei,cui & ſacra olea. TRAPETIS) prælis, ſeu molis olcariis,quas deſcripſimus lib.13.ep.30.de oliuis.

Hæc, quæ Picenis venit ſubducta trapetis.

ET IMMODICI DENT BONA MVSTA LACVS) redundent ſolia muſto. ſolia, ſiue lacus excipiunt liquorem trapetis expreſſum. FORA) te dicentem,cauſſaſque agentem ſuſpiciat populus,laudet aula,coronet Imperator in quinquatriis. ad quinquatria enim refero illud quod ſequitur, EXCOLAT ET GEMINAS PLVRIMA PALMA FORES) Victoria ornet ædes tuas partain certamine Palladis,de quo lib.8.ep.82. Videtúrne ad palmas militares alludere? abnuo, & ad poëſin,vel orationes refero. OTIA) Saturnalibus,quibus eſt iuſtitium. CERTA AVRE) certa lege,vt virgulam cenſoriam adhibeas,& cenſeas. SCIRE LICET VERVM: RES EST HAEC ARDVA) Diceret Fuſcus. Ego quidem verè iudicabo,verum pronunciare non audebo,veritas enim odium parit. reſpondet poëta. SED TV,&c.) dic, quod tibi dici velles, id eſt,lauda.

Legeſis interim ad hunc locum Heraldũ.

* * *

Ad Regulum.

XXX. XXVI.

Raucæ cortis aues, & oua matrum,
*Et * flauas medio vapore chias,* * G. furnæ.
Et fœtum querulæ rudem capellæ,
Nec iam frigoribus pares oliuas,
Et canum gelidis olus pruinis,
De noſtro tibi rure miſſa credis.
O quàm Regule diligenter erras.
Nil noſtri, niſi me, ferunt agelli.
Quicquid villicus Vmber, aut colonus,
Aut Tuſci tibi, Tuſculíue mittunt,
Aut rus marmore tertio notatum:
*Id tota * mihi naſcitur ſubura.* * G. ſibi.

Empta foro, non inempta, ruriúe nata Regulo ait munera à ſe miſſa. CORTIS) Quid ſit cortes cortis docet Lipſius variis, ſecundo contra Lambinum. Erat cortes teſte Feſto genus ædificij rotundi, mapaliis perſimile. Cato in Originibus. *Mapalia vocant, vbi habitant; ea quaſi cortes rotunda ſunt.* Varro de vita populi Rom. *ad focum hyeme, ac frigoribus cœnitabant, æſtiuo tempore in propatulo, vere in corte.* Lambinus ridiculè cortem interpretatur in commentariis ad Ciceronem. Sed id nihil hîc ad nos. hoc verò, quòd idem legit cohortem, non cortem. Ouidius etiam in Faſtis cohortis dixit,

Abſtulerat multas illa cohortis aues.

AVES CORTIS) ſunt gallinæ, pulli, capones, columbæ, pauones, galli, anates, anſeres, &c. RAVCAE) ob aues domeſticas raucum canentes. OVA MATRVM) gallinarum, vt Iuuenalis eſt locutus, oua ipſis cum matribus. Et lib.3. ep.57.

Et oua matrum vimineo ferunt texto.

Quanquam vulgo ſcriptura habeat ibi, Et dona matrum. oua certè intelligit. ET FLAVAS MEDIO VAPORE CHIAS) & ficus aridas. MEDIO VAPORE) moderato, temperatoque calore ſiccatas, paullatim arefactas, non toſtas. de Chia ficu ſuprà epig.24. & lib.13. FŒTVM RVDEM) hœdillum. QVERVLAE) matris ſolicitæ de fœtu ſuo, & quiritantis. FRIGORIBVS PARES OLIVAS) cedentes frigori, gelatas frigore, & corrugatas, contrahit enim frigus. CANVM OLVS) ex horto lectum modo rigente, & pruinis obſitum. DILIGENTER ERRAS) diligenter, vel quia putas me tibi ſimilem in excolendo agro, qui diligens es, multarumque rerum copias, & opes ex tuis agris petis. vel quia ſciens volens erras, dum ſimulas putare te miſſa tibi à me munera, meo ruri nata. NIL NOSTRI, NISI ME, FERVNT AGELLI) Nihil præter dominum eſt in domo, agro, horto meo. de horto habes lib.5. epig.63. Vel nihil ferunt niſi me tantum, & vix me alunt agelli mei. QVICQVID VILLICVS) Quicquid tibi tuus villicus vel ex Vmbria, vel coloni ex Tuſcis, & Tuſculanis agris mittunt, id mihi emendum in foro Suburano. RVS TERTIO MARMORE NOTATVM) ad tertium ab vrbe lapidem. tribus nempe millibus ab vrbe diſtans. An eſt rus ſuburbanum, aut horti trans Tiberim, in quibus latiſsimum ſolum porticibus immenſis ripam ſtatuis ſuis occupauit, quemadmodum Plinius lib.4. epiſt.2. tradit. ID TOTA MIHI NASCITVR SVBVRA) Id mihi in vrbe emendum eſt. Subura enim in vrbe, nec tamen ad forum olitorium quod in vndecima regione, & Subura ſecunda, & tertia regione.

* * *

Ad

Ad Atticum.

XXVII. XXXI.

Attice, facundæ renouas qui nomina gentis,
Nec ſinis ingentem conticuiſſe domum:
Te pia Cecropiæ comitatur turba Mineruæ,
Te ſecreta quies, te ſophos omnis amat.
At iuuenes alios fracta colit aure magiſter,
Et rapit immeritas ſordidus vnctor opes.
Non pila, non follis, non te paganica thermis
Præparat, aut nudi ſtipitis ictus hebes:
** Vara nec iniecto ceromate brachia tendis:* * Rara.
Non harpaſta vagus puluerulenta rapis:
Sed curris niueas tantùm prope Virginis vndas,
Aut vbi Sidonio taurus amore calet.
Per varias artes, omnis quibus area ſeruit,
Ludere cùm liceat, currere pigritia eſt.

Laudat currendi exercitationem in Attico. FACVNDAE GENTIS RENOVAS NOMINA) Oſtendit Atticum ex Pomponij Attici ſtirpe natum, memoriam Pomponij Attici (qui primus nomen cum doctrina reportauit ab Athenis) hominis in omni vitâ, virtute, litteraturâ elegantiſsimi refricare, iuxtaque mores illius, & ingenium, atque doctrinam exprimere. Pomponij porrò Attici vitam leges apud Aemilium Probum, ſeu Cornelium Nepotem. Ad eundem ſunt laudatiſsimæ Ciceronis epiſtolæ, quæ ad Atticum inſcribuntur. FACVNDAE) fuit enim diſertiſsimus, & in recitando ſuauiſsimus, libros vulgauit de magiſtratibus, & illuſtribus familiis Romanorum, verſus, aliaque complura. Cornel. Nepos. CONTICVISSE) nec pateris, vt laus Atticorum vnquam in tua domo conticeſcat. TE CECROPIAE MINERVAE COMITATVR TVRBA) ſemper in comitatu habes è Græcorum diſciplina ſapientes. quod Romani habuerunt in more, vt Cicero de Clodio pro Milone. SECRETA QVIES) non egit cauſſas, non capeſsiuit magiſtratus, ſed philoſophorum more ſeceſsit à turbis. Et auctor generis Atticus nec ipſe attigit magiſtratus, contentus ordine equeſtri, ſibi, & familiaribus vixit. AT IVVENES ALIOS FRACTA COLIT AVRE MAGISTER) Gymnaſtes, ſiue exercitor docet alios iuuenes pugilatum. FRACTA AVRE) læduntur enim aures in pugillatu cum verberantur tempora. Virgilius lib. 5. de Entello, *Infrà ep. 66. in Philen.* *Et putre lutulenta de palaſtra Vncti verbero vapulas magiſtro.*

——erratq́, aures, & tempora circum
Crebra manus, duro crepitant ſub vulnere malæ.

Idem teſtatur Mercurialis de re gymnaſtica lib. 5. cap. 6. Turnebus lib. 24. cap. 28. è Græcorum ſumptum exercitatione rectè docet, apud quos qui gymnaſiorum plagis contuſi, multatique fuerant, propterea quod à concertatoribus ferè aures, & tempora feriri ſolerent, auribus fractis dicebantur. Pollux lib. 2. ἐπὶ δὲ τῶν ἐν γυμνασίοις πληγῶν τὰ ὦτα κατεαγῶν, καὶ ὠτοκάταξις. Heſychius ὠτοκάταξις τὰ ὦτα τεθλασμένος. Igitur magiſter fracta aure, & magiſter exercitationum, & gymnaſiorum exercitor, qui luctam, pugilatumúe docet. fracta tamen aure & diſcipulus, & magiſter dici poteſt. SORDIDVS VNCTOR OPES) Alipta, ſeu pædotriba, vnctorúe iuuenes vngit, & iuuenum marſupia emungit. In gymnaſiis enim erant aliptæ, ſeu vnctores, qui corpora fricabant, vngebantq́;. Mercurialis lib. 1. c. 12. *Aderant ſerui fricandis corporibus deſtinati, qui ad præſcriptum gymnaſtæ, aut pædotribæ, modò nudis manibus, modò vnctis, modò cum linteis, aliâs duris, aliâs mollibus, aliâs aſperis, aliâs mediocribus vario, ac diuerſo modo, prout opus erat corpora fricabant. Poſt hos erant & reunctores ita à Plinio, & Celſo nuncupati, quod corpora iam exercitata vngerent, reungerentúe.* Lege plura apud Turnebum lib. 16. cap. 15. Petrum Fabrum Agoniſt. lib. 2. cap. 5. IMMERITAS) quia operam illis non neceſſariam impendit. *Heraldus plura ſuper his.* *Pædotriba vnctorũ magiſter.*

NON PILA, NON FOLLIS, NON TE PAGANICA THERMIS PRAEPARAT) pila nempe trigonalis, quæ ſæpe ſine adiectione pila vocatur. Mercur. lib. 1. cap. 5. *Follis duplex, maior, & minor, maior brachiis expellebatur, & nonnunquam, vt trigonalis pila ἀπλῶς vocabatur. minor pugilaris, quod pugnis expelleretur.* PAGANICA) pluma farta, maior trigonali, minor folle, dicta vel à pagis

vrbicis,vel ruſticanis. Hæc omnia pilarum genera,quæ hoc loco tantùm attigimus, lib.4. ep.16. de Endromide plenè & diligenter ex Mercuriali expoſuimus, quem adibis. lege & Fabrum de præmiis,& vſu pilæ lib.1.Agoniſt. p.18.& 19. & p.171.lib.2. PRAEPARAT) ad thermas, ad balneas, ante cœnam priſci lauabant, ante lauationem corpus exercebant. NVDI STIPITES ICTVS HEBES) hunc locum nobis Vegetius, & Stevvechius clarum dabunt. lib.1. cap.11. Et lib. 2.cap.23. de re militari. Ludus palaria vocabatur. Soſipater Chariſius eſt auctor libr.1. inſtitut. Grammat. Plato lib.7. de legib. Ariſtoteles polit. Mercurialis lib.3. de arte Gymnaſtica. Pali figebantur in terram, vt nutare non poſſent, ſex pedes eminebant, puta ad iuſtam viri ſtaturam. hunc palum cominus ſudibus, eminus miſſilibus procul ferire meditabantur. De quo tyronum ludo, & exercitatione Iuuenal. Sat. 6.

Herma figura, ſeu ſtatua humana.

——aut quis non vidit vulnera pali
Quem cauat aſsiduis ſudibus, ſcutoq́; laceſcit,
Atq; omnes implet numeros——

A ſingulis autem tironibus ſinguli pali defigebantur, contra quem tanquam aduerſarium tiro cum crate illa, & claua lignea velut cum gladio ſe exercebat, & ſcuto, vt nunc quaſi caput, aut faciem peteret, nunc à lateribus minaretur, & quæ ſequuntur, in ipſo Vegetio. Idem Lipſius ex eodem adiunctis Senecæ, Spartiani, Vopiſci teſtimoniis tradit. ICTVS HEBES) quia ſudibus, vel potius, vt emendat Lipſius, rudibus palum oppugnabant. hebetes ergo ictus, non acuti, quia lignei gladij, ſeu claui. Formam pali, ſeu nudi ſtipitis ſpectabis apud M. Velſerum in Auguſtanis monumentis p.237. vbi pauimentum eſt expreſſum cum ſchematis gladiatorum & aurigarum, &c. infra metas. Stevvechius tamen ait retinendam vocem ſudibus.

Lib.5.dial.14.

*VARA NEC INIECTO CEROMATE BRACHIA TENDIS) Nec luctaris. In lucta cum ſe mutuò complecterentur, implicarentque mutua brachia, obtorquebant lacertos, vt vari viderentur, vara enim crura obtorta, vti & vara brachia. Si rara legas, ſenſus erit rarò luctari, & inunctum Atticum, ſi vara, nunquam: poſterior placet; vt enim de ſuperioribus loquitur ludis, ita de lucta. CEROMATE) ceroma genus vnguenti ex oleo, puluereque factum, de quo plura lib.4.ep.16.

** vara.*

NON HARPASTA VAGVS PVLVERVLENTA RAPIS) Harpaſtum à Græco verbo ἁρπάζω rapio, genus pilæ eſt minimæ, ſi rectè ſuſpicatur Mercurialis, quam ſibi mutuò, qui ludebant, ſubripere conabantur. Et valentiorum erat ludus in puluerulento ſolo. vt lib.4. dictum. SED CVRRIS NIVEAS TANTVM PROPE VIRGINIS VNDAS) ſed exerces tantùm te curſu ad aquam Virginem, vel ad porticum Europæ. SIDONIO AMORE) taurus Iupiter qui Europem Agenoris Tiri, & Sidonis conditoris filiam per mare in Cretam vexit.

De aqua Virgine lib.5.21.

PER VARIAS ARTES) ſenſus eſt. ludere varios ludos, ſiue pila, ſiue lucta, ſiue ſudibus ad palum in campo, ſiue area, & gymnaſio ad ludum deſtinata, pigritia eſt, cùm poſſis currere; quæ ſola præ cæteris laudanda eſt exercitatio. Et ſi hunc ſenſum admittis, ita interpunge verſum,

Per varias artes, omnis quibus area ſeruit.
Ludere, cùm liceat currere, pigritia eſt.

Si verò hoc modò incidas,

Per varias artes, omnis quibus area ſeruit,
Ludere tum liceat, currere pigritia eſt.

Alius exiſtet ſenſus. nempe cùm tot ſint genera exercitationis, & tam variæ artes ludendi, qui ſe curſu tantum, & non lucta, non pila, non harpaſto exercet, piger eſt. quæ quidem interpretatio prorſus contraria eſt ſuperiori, nec mihi diſplicet. cur enim curſum præferat aliis omnibus, cum quibuſdam omnino ſuaſu medicorum, & omnium ſententia vehementior noceat? Et verò pulchrè coniunguntur iſta, currere pigritia eſt. ſi enim qui currunt pigri appellantur, quales erunt qui ambulant, qui ſedent, qui iacent? Et aliâs à contrario ſæpè ludit poëta. Neque tamen eo inficias moderatum curſum vehementer commodare, quod ſcribit Mercurialis lib.5.cap.7.

* *
*

In

In Cinnam.

XXVIII. XXXII.

Sordidior cœno cùm ſit toga, calceus autem
Candidior prima ſit tibi, Cinna, niue:
Deiecto quid inepte pedes perfundis amictu?
Collige, Cinna, togam, calceus ecce perit.

Scopticum in Cinnam quod mundis & candidis calceis vtatur, ſordida verò & inquinata toga. CALCEVS AVTEM CANDIDIOR) Calcei albi Romanis quondam paſsim vſitati, vt hodie elegantioribus. Spartianus in Alex. faſceis ſemper vſus eſt: *baccas albas habuit.* Emendat Lipſius, & legit baxeas albas. *Lib.1.El.c.13.* Baxeæ pro calceis apud Plautum, & Apuleium lib.2. *Iuuenem quendam linteis amiculis intectum, pedesq́; palmeis baxeis indutum.* In Floridis. *veſtem de texterna emere, baxeas iſtas de ſuterna præſtinare. Ciuile autem illud* (inquit Lipſius) *calceis albis vſus more cæterorum, cum coccineis, vt ante eum Imperatores, & homines aliquot delicatiores.* Ibidem & Vopiſci locus emendatur, vbi rectè pro albis, galbis legendum. *Mulierum peculiares fuiſſe tradit Heraldus albos calceos, quod ſequius iudico.* COLLIGE TOGAM) tolle, attrahe, ne calceum inquines. Docet autem poëta inſanum eſſe Cinnam, qui maiorem calcei, quàm togæ rationem habeat, contrarium faciendum fuiſſe, togam enim colligendam eſſe, ne calceis ſordidis inquinetur. non vt calcei, qui ſæpe neceſſariò collutulantur, à togà contaminentur.

Ad Seuerum.

XXIX. XXXIII.

Quo poſsit fieri modo, Seuere,
Vt vir peſsimus omnium Charinus
Vnam rem bene fecerit, requiris?
Dicam: ſed citò, quid Nerone peius?
Quid thermis melius Neronianis?

Non deeſt protinus ecce de malignis
Qui ſic rancidulo loquatur ore
Vt quid tu Domini Deiq́; noſtri
Præfers muneribus Neronianas?
Thermas præfero balneis cynadi.

Duorum impuriſsimorum duo beneficia in in P.R. inter ſe confert. VNAM REM BENE FECERIT) balneas nobiles excitarat, vt ipſe docet in extremo verſu. Senſus eſt totius epigrammatis. miraris quî potuerit à malo homine aliquid boni fieri? Etiam Nero peſsimus optimas extruxit thermas, nihil enim pugnat quo minus improbus aliquis, boni quippiam præſtare poſsit.

NON DEEST DE MALIGNIS) Adulator aliquis Domitiani ſtatim lecto hoc epigrammate carpet epigramma, perinde quaſi Neronis, & Charini thermas, balneaſque publicis Domitiani thermis, ædificiiſque antepoſuerim. Sed ego, inquit, hîc non comparo Charini, & Neronis opera, cum operibus Domitiani. Sed Charini tantùm balneas, cum Neronis thermis.

RANCIDVLO ORE) metaphora ſumpta à vitiato iam, & prope corrupto cibo, qui putori proximus. ranceo enim verbum vetus idem valet quod olidum, vel odorem ingratum emitto. caro ſubrancida, & aper rancidus apud Ciceronem & Horatium ſunt vitiata Satyr.2. lib.2.

Rancidum aprum antiqui laudabant, non quia naſus *Id eſt, fætor, grauiſsimus odor.*
Illis nullus erat, ſed credo hac mente, quod hoſpes
Tardius adueniens vitiatum commodius quàm
Integrum edax dominus conſumeret——

Inde metaphora apud Perſium Sat.1.

Randiculum quiddam balba de nare locutus.

Putidum aliquid, & ingratum locutus. Et hoc loco Martialis rancidulo ore, infecto detractionibus, & adulationibus ore. DOMINI, DEIQVE NOSTRI) Domitiani. libro 5. epigram.8.

Edictum Domini Deiq́; noſtri. vbi plura.

Mvneribvs) ædificiis publicis Domitiani de quibus antea. Balneis Cynædi) Quid peccaui in principem, cùm Neronianas thermas Carini balneis præpoſui? non vituperaui Domitianas. nec enim cum Homerum laudo, reprehendo Virgilium. Thermas Neronianas laudat Papinius, 1. Sil.

Ad Stellam.

XXXV. XXX.

Cùm pluuias, madidumq́; Iouem perferre negaret,
Et rudis hibernis villa nataret aquis,
*Plurima quæ poſſet ſubitos * effundere nimbos,*
Muneribus venit tegula miſſa tuis;
Horridus ecce ſonat Boreæ ſtridore December,
Stella tegis villam, non tegis agricolam.

* *defendere legerem potius, id eſt, arcere.*

Veſtem dimes mens eques, petit à Stella.

Tegvla missa) cùm mea villa malè materiata perplueret, miſiſti ſcandulas, ſeu tegulas, quibus defenderem pluuias. Villam tegis, non tegis agricolam) nunc hyems ſeuit, tecta quidem iam eſt villa, ſed adhuc nudus agricola, id eſt, nónne etiam me teges, qui pluris ſum villa?

Ad Caſtricum de theta.

XXXVI. XXXI.

*Noſti * mortiferum quæſtoris, Caſtrice, ſignum,*
Eſt operæpretium diſcere theta nouum.
Exprimeret quoties rorantem frigore naſum,
Lethalem iuguli iuſſerat eſſe notam.
Turpis ab inuiſo pendebat ſtiria naſo
*Cùm * fleret madida fauce December atrox.*
Collegæ tenuère manus: quid plura requiris?
Emungi miſero, Caſtrice, non licuit.

* *moriferum.*

* *V. flaret. alij ſtaret.*

Crudelem quendam quæſtorem Domitiani inſectatur, qui carnifici hominis occidendi ſignum dedit naſo emungendo. Nosti) noſti, inquam, non noſtri lege. Mortiferum signvm) Θ, nempe vſitatum ſignum condemnationis, vt abſolutionis A. Perſius Sat. 4.

Et potis es nigrum vitio præfigere Theta.

Mortiferum) quia mortis nuncium, vt carbonis, & cretæ, atri, & candidi calculi, ſigna alba felicia, nigra infauſta. Θ verò vel quod humani pectoris transfixi ſimilitudinem gerat, vel quod mors Græcis θάνατος dicatur, primaque littera pro voce tota vſurpetur. Romani prius A. cùm abſoluerent, C. cùm condemnarent, N. L. cùm non liqueret vſurpabant. De quibus omnibus, lege Alexandrum Neapol. lib. 3. cap. 5. Tiraquellum ibidem. Briſſonium lib. 5. de formulis. Foquelinum ad 4. Sat. Perſij. Brodæum lib. 1. epigram. εἰς πορνεῖς. Auſonium in pædagogum Eunum epig. 119.

Tuumq́; nomen θ ſectilis ſignet.

Et apud Plautum in Aulularia littera quædam longa etiam infelix, vti Staphila. an ſe longam fore litteram dicit. Longamque illam literam alij plerique. L. Cælius verò Rhodiginus lib. 10. cap. 8. contendit eſſe litteram T. Romanis tamen ſoſpitalis erat. Gretſerum lege. cap. 51. de S. Cruce. vbi mira de hac littera T. ſunt qui I. Lambinus verò nullam certam, omnes enim litteras poſſe eſſe longas, vel fiunt, cùm grandiores, & maximè cùm cubitales ſcribuntur. mihi quod de longis affirmat, verum videtur affirmare, nihilominus ex ipſis longis I. vel T. vel L. poſſe deſignari. Theta novvm) nouum ſignum mortis inuenit, vt quempiam interfecturus naſum emungeret, hinc vocat nouum, aliis inuſitatum. Vt Iuuenalis de populo Romano,

—— qui pollice verſo
Quemlibet occidit populariter ——

Letha-

LETHALAM NOTAM) iuſsit occidi deſtinatum. STIRIA) vi frigoris, & cœlo pluuio expreſſa. alioquin ſtiria eſt aqua iu modum turbinis concreta, ſiue ſtillicidium gelatum. COLLEGAE) Quæſtores alij crudelis, & inuiſi collegæ teuuerunt manus, ne illam ſubirò admoueret naſo abſterſurus guttam, & ſiguum cædis daturus. Plures fuêre quæſtores, primum duo, mox quatuor, tum plures. Sigonius de antiquo Iure ciuium, cap. 2. & alij. Aerarij, parricidij, prouinciales. In ſingulis ordinibus plures. EMVNGI MISERO NON LICVIT) Cùm autea occidiſſet leuiſsimo ſigno paſsim homines, poſtea quaſi ſpoliatus omni poteſtate fuit miſer, vt ne naſum quidem abſtergere potuerit. Ein Eiſszapff en.

De Polyphemo.

XXXII. XXXVII.

Tantus es, & talis noſtri, Polypheme, Seueri,
Vt te mirari poſſit & ipſe Cyclops.
*Sed nec Scylla * minus. quod ſi fera monſtra duorum* *minor.
Junxeris, alterius fiet vterque timor.

Seueri Martialis amici par ſeruorum, Polyphemus alter ob magnitudinem ita dictus, altera ſerua Scylla ab altero monſtro appellata, tantos fuiſſe air, vt nou modò cuiuis alij, ſed & ipſi alter alteri potuerint eſſe terrori. MIRARI POSSIT IPSE CYCLOPS) minor nempe Polyphemo Seueri. An ad ſtatuas Polyphemi & Scyllæ refert? SCYLLA * MINOR) minor lego, non minus. uiſi dicas, τὸ minus, ad monſtrum referri. Polyphemus ex Homero, Virgilio, Ouidio, Theocrito, & aliis, vti & Scylla nota ſunt monſtra. *Eſt Polyphemi mentio in Vet. Inſcript.* *minus. *Vide Turneb. lib. 24 cap. 28.*

De Cœlio.

XXXIII. XXXVIII.

Diſcurſus varios, vagumq; mane, *Ad hoc carmen multa Heraldus.*
Et faſtus, & Aue potentiorum,
Cùm perferre, patique iam negaret,
Cœpit fingere Cœlius podagram,
Quam dum vult nimis approbare veram,
Et ſanas linit, obligatq; plantas,
Inceditq; gradu laborioſo,
(Quantum cura poteſt, & ars doloris?)
Deſit fingere Cœlius podagram.

Cœlij fraudes, & podagram irridet. VAGVM MANE) ne cogeretur ſalutare potentiores, & AVE dicere. ET SANAS) quales impoſtorum quorundam ſunt artes meudicorum. LABORIOSO) ægro, vt veſtigia lentè poneret, ne offeuderet exulceratos pedes. QVANTVM CVRA POTEST?) Ironia, vt lib. 5. epig. 22. ——*quantum*
Cura, laborq; poteſt? ſcripſit, & edidicit.

Tamdiu malum finxit, & pedes ſtrinxit, dum effingeret verum morbum, ipſamque podagram, vt nou fuerit opus amplius fiugere. deſiit euim fiugere, cùm re ipſa laboratet podagra.

Epitaphium patris Etruſci.

XXXIV. XXXIX.

Hic iacet ille ſenex, Auguſtâ notus in aulâ,
Pectore non humili paſſus vtrumque Deum:
Natorum pietas ſanctis quem coniugis vmbris
*Miſcuit: Elyſium poſſidet * vmbra nemus* *V. ambo.*
Occidit illa prior, viridi fraudata iuuenta
*Hic prope ter * ſenas vidit Olympiadas.* *V. denas.*

Sed feſtinatis raptum te credidit annis,
Aſpexit lachrymas quiſquis Etruſce tuas.

Huius Etruſci vitam [illegible] lib.6. epig.42. de Etruſci thermis complexi ſumus ex Papinio deſcriptam. PASSVS VTRVMQVE DEVM) Claudinm & Neronem, libertus non ſeruns. à Tiberio enim donatus eſt libertate, teſtis Papinius contra Domitium.

——Tibereia primum
Aula tibi, vix dum ora noua mutante iuuenta
Panditur, hic annis multa ſuper indole victis
Libertas oblata venit.——

Quod noſter paſſum dicit, hoc Papinius iuga vocat,

Tu toties mutata ducum iuga ritè tuliſti
Integer, inq́; omni felix tua cymba profundo.

Deum autem vocat, quod Cæſares retulerint in Diuos Romani. notum eſt Veſpaſiani morituri dictum, vt video Deus fio. VTRVMQVE) Neronem dixi & Claudium, niſi placeat ad Deum ſecundum, & aduerſum referre. Imo ad Domitianum potius reſpicio qui iratus Etruſcum eiecit, placatus eundem reuocauit. Vtrumque ergo accipe iratum & propitium. lib.6. epig.83.

Nam tu miſſa tua reuocaſti fulmina dextra.

NATORVM PISTAS) filius enim Etruſcum patrem damnatum, & in exilium eiectum ſpontè comitatus eſt, nec antea deſtitit fatigare precibus Domitianum, quàm pacem illi, reditumq́ue impetraret, vt Papinius de Etruſco filio

——cui nos fidiſſime linquis
Fortuna redeunte pater, modo numina magni
Præſidis, atque breues hominum placauimus iras,
Nec frueris.——

CONIVGIS) Etruſcæ, à qua ſummo loco nata Etruſcus maritus, & filij nomen accepêre. Papinius in lachrymis. poſt ſuſceptos geminos in ipſo flore ætatis extincta. ELYSIVM POSSIDET †AMBO NEMVS) Etruſcum, & Etruſcam; ambo, caſu accuſandi multitudinis, vt duo apud Virgilium lib.11.

† Vmbra.

Si duo præterea tales Idæa tuliſſet
Terra viros.——

OCCIDIT ILLA PRIOR VIRIDI FRAVDATA IVVENTA) Papinius,

——Sed media cecidêre abrupta iuuenta
Gaudia, florentesq́; manu ſcidit Atropos annos, &c.

HIC PROPE TER SENAS VIDIT OLYMPIADAS) ter ſenas lege, non ter denas, alioqui fuiſſet centum, & quinquaginta annorum, ter ſenæ autē Olympiades, nonaginta explent annos, ſic vt Olympiadem pro luſtro, ſeu quinquennio accipias. Et quamuis nonageſimum non attigetit (quod vox, propè, docet) tamen octogeſimum exceſsit. Papinius enim octoginta annos Etruſco feliciter ait actos, deinde primum in exilium à Domitiano miſſum, ex eóq; reuocatum diem obiiſſe extremum.

Si olympiadem poëta quinquennũ accipit. Etruſcus fuit [illegible], id eſt, XC. annorum.

Dextra bis octonis fluxerunt ſecula luſtris,
Atque æui ſine nube tenor, &c.

Sed erit fortaſſe qui me erroris damnet Olympiadem quinquennio definientem, cùm hiſtorici, & Chronologi quatuor annorum ſpatio Olympiadem concludant. Vt Pererius lib.4. cap.3. qui Olympiades 54. plenas ducentis, & ſedecim annis definit. accipit ergo Olympiadem pro quadriennio, nam ſi quinque annos complecteretur efficerentur anni ducenti ſeptuaginta. Ioſephus Scaliger qui Tetraeteridem vocat Olympiadem. Sed non erit difficilis hîc reſponſio. Verum aio quod Chronographi decernunt initio quinti anni celebrata fuiſſe Olympia, vnde quinquennis à quinque fratribus dicta, & inſtituta, ita vt quadriennium ſolidum excluſo quinto anno complecteretur vna Olympias. Ipſi quoque Chronologi inter ſe diſſentiunt, quos noſter Delrius compouit com. in Herculem furentem Senecæ pag.281. Poëtæ tamen Olympiadem [illegible] pro quinquennio ſolido vſurpant, & æquant luſtro Romano. Ouidius de Ponto. libro 4. Eleg.6.

Si verè & hiſtoricè LXXII. Si tamē luſtrũ pro quinquennio ponit Statius.

In Scythia nobis quinquennis Olympias acta eſt,
Iam tempus luſtri tranſit in alterius.

Cæterùm de Olympiadibus hæc cōpendio accipe. Inſtitutę ſunt poſt excidium Troiæ, anno quadringenteſimo ſeptimo, vel octauo. ante V. conditam viceſimo quarto. apud Iudæos Achaz regnum obtinente annum iam octauum. Copiosè, & diligenter diſputat hac de re Pererius de communibus omnium rerum naturalium principiis lib.4. cap.3. Ioſephus Scaliger lib.5. de initio Olympiadum. Cælius Rhodiginus lib.13. cap.17. Qui omnes ſua dicta ex Pauſania, & aliis nobiliſsimis ſcriptoribus confirmant. Accedunt huc Benedictus Aretius in Pindarum, Elias Vire-

tus in Auſonium, Brodæus lib. Anthol. & ſexcenti alij. SED FESTINATIS RAPTVM TE CREDIDIT ANNIS, ASPEXIT LACHRYMAS, &c.) tantoperè luxit parentem Etruſcus filius, vt qui illum vidit plorantem, putare potuerit, patrem florente æuo, & immatura fatorum vi, ad inferos abreptum. quantus porro luctus fuerit filij Papinius canit,

——heu quantis laſſantem bracchia vidi
Planctibus, & prono fuſum ſuper oſcula vultu,
Vix famuli, comitesq́; tenent, vix arduus ignis
Submouet.——

Ad Sempronium Tuccam.

XXXV. XL.

Coſmicos eſſe tibi Sempronî Tucca videris:
Coſmica, Sempronî, tam mala, quàm bona ſunt.

Sempronium tam malum videri poſſe, quàm bonum dicit. Coſmicus dici volebat, id eſt, mundanus, ciuis mundi, quales ſe iactabant Socratici. Socrates enim interrogatus cuias eſſet. mundanus inquit. Omne ſolum forti patria eſt. Et Teucer, patria eſt, vbicunque eſt bene. E Socratis ergo diſciplina videri volebat Sempronius, atque adeo Coſmicus. Sed poëta nomen Coſmicus largius accepit, & mundana, ſeu Coſmica tam mala, quàm bona eſſe, imo plura mala, & plures malos, quàm bonos in mundo eſſe. malum ergo potius Sempronium, quàm bonum credendum, ſi Coſmicus ſit. ferè ſic locum hunc explanat doctiſsimus Turnebus. Domitius Coſmicus ad etymologiam refert, & ornatum exponit. Vt ſenſus ſit, etiamſi ornatus ſis, non tamen bonus es, nam & mala poſſunt ornari, & ſæpe improbiſsimus quiſque eſt ornatiſsimus. Non diſplicet mihi Leuini Torrentij mens. Tucca, inquit, comis, humanus, commodus in conuerſatione hominum multorum. Nomen enim oppoſitum ſolitudinis. Humana autem tam mala quàm bona ſunt.

Ad Caſtricum.

XXXVI.

Muneribus cupiat, ſi quis contendere tecum,
Audeat hic etiam, Caſtrice, carminibus.
Nos tenues in vtroque ſumus, vinciq́; parati:
Inde ſopor nobis, & placet alta quies.
Tam mala cur igitur dederim tibi carmina, quæris?
Alcinoo nullum poma dediſſe putas?

Ab opibus, liberalitate, eruditione laudat Caſtricum, ſe extenuat, accuſat, excuſat. Ab opibus, & liberalitate, cùm ait Caſtricum non poſſe vinci muneribus. à doctrina cùm dicit neminem audere cum Caſtrico carmine certare. ſe extenuat, cùm fatetur nec diuitem, nec magnum poëtam. accuſat quando ſua carmina mala appellat. Excuſat cum docet etiam Regibus nonnunquam, quamuis diuitibus, dona tamen à tenuioribus offerri, eoque ſe Caſtrico, quamuis docto, tamen carmina miſiſſe. ALCINOO POMA) Adagij ſpeciem habet, quale illud, in ſiluam ligna ferre, aquam in mare, vlulas Athenas, ſoli lumen mutuare, &c. Alcinous autem Rex Phæacum cuius hortus Homero laudatus 6. Odyſſ. & alibi dictum.

In Cinnam.

XXXVII.

Primum eſt, vt præſtes, ſi quid te, Cinna, rogabo;
*Illud deinde ſequens, * vt citò, Cinna, neges.* *r. ſit
Diligo præſtantem, non odi, Cinna, negantem:
Sed tu nec præſtas, nec citò, Cinna, negas.

Aut dandum, aut citò negandum. lege epiſt. lib. 6. in Phœbum & eod. in Pætum, vbi ex Seneca, & aliis multa ſuper hoc verſu.

Ad

Ad Ouidium.

XLIII. XXXVIII.

Maximus ille tuus, Ouidi, Cæſonius hic eſt,
Cuius adhuc vultum viuida cera tenet.
Hunc Nero damnauit: ſed tu damnare Neronem
Auſus es, & profugi, non tua fata ſequi.
Æquora per Scyllæ magnus comes exulis iſti:
Qui modò nolueras conſulis ire comes.
Si victura meis mandantur nomina chartis,
Et fas eſt cineri me ſupereſſe meo:
Audiet hæc præſens, venturáque turba: fuiſſe
Illi te, Senecæ, quod fuit ille ſuo.

An C. Cæſonius Pætus dictus eſt maximus qui VII. Neronis anno cum Turpiliano conſul fuit? A. V. C. DCCC. XIV. Lipſium ad eũ vide locum.

Maximus Cæſonius vir conſularis à Nerone damnatus, in coniuratione Piſoniana miſſus in exilium, comitem voluntarium habuit Ouidium, qui expreſſam Cæſonij poſtea mortui imaginem ſeruabat, ad quam hoc epigramma ſcripſit poëta, vt illa verba (hic eſt) de icone Cæſonij accipias. VIVIDA CERA) quæ ad vnguem refert Cæſonium. alter quaſi Cæſonius. Ita mortuos ſolebant quaſi in vitam reuocare. Secundus de Reguli filio lib. 4. epig. 7. *Illum coloribus, illum cera, illum ære, illum argento, illum auro, ebore, marmore effingit.* HVNC NERO DAMNAVIT) Tacitus lib. 15. Annal. *Cadicia vxor Scenini, & Cæſonius Maximus Italia prohibentur, reos fuiſſe ſe tantùm pœna experti.* SED TV DAMNARE NERONEM) Nero Cæſonium iudicio damnauit, tu Ouidi Neronem damnaſti, cùm Cæſonium damnatum ſponte, velut innocentem es ſecutus, quo facto docuiſti iniquam Neronis condemnationem fuiſſe. ita tuo facto illius iudicium deteſtatus arguiſti. Tale dictum leges in apophthegmatis de Diogene, cui cùm obiiceretur, Sinopenſes te exilio damnarunt, & ego, inquit, illos manſione. Ouidius autem amico ſuo immanem illam beſtiam execrabatur, omniaque eius facta damnabat. PROFVGI FATA SEQVI) Idem Papinius in Etruſco. AEQVORA PER SCYLLAE) In Siciliam, aut Sardiniam eiectum. Scyllam autem ſcopulum Siciliæ ex Virg. 3. Et Hom. 12. Odyſſ. qui monſtri nomen ob ſcopuli periculum illi indunt. Ouid. 13. Met. QVI MODO NOLVERAS CONSVLIS IRE COMES) in Africam cui præfuit. FVISSE ILLI TE SENECÆ QVOD FVIT ILLE SVO) Quod Cæſonius fuit Senecæ. hoc Cæſonio Ouidius. Vt Cæſonius non diſſimulauit ſe amicum Senecæ, quamuis damnati, ita tu Ouidi etiam Cæſonij amicum te oſtendiſti, cùm damnatum ſecutus es in exilium. Exulauerat autem & Seneca à Claudio relegatus in Corſicam, vnde Senecæ liber de conſolatione ad Heluiam. rediit deprecatu Agrippinæ. Tacitus 12. Annal. Non lego comitem exilij Senecæ fuiſſe Cæſonium. poëtæ verba trahi poſſent eo, quando comparat Senecæ, & Cæſonij exilia, amicitias, fidem, & ſubiungit talem Ouidium fuiſſe Cæſonio, qualis Cæſonius erat Senecæ. Amoris autem cauſſa nonnunquam comitabantur amici amicos in exilium. Suet. de Illuſtribus Gram. cap. 6. Seneca 6. de Ben. cap. 25. Maximus Tyrius, Heraldus.

Profugus φυγάς.

Ad eundem.

XLIV. XXXIX. XLIV.

Facundi Senecæ potens amicus,
Caro proximus, aut prior Sereno,
Hic eſt Maximus ille, [illegible] frequenti
Felix litera paginâ ſalutat:
Hunc tu per Siculas [illegible] vndas,
O nullis Ouidi tacen[illegible] linguis,
Spreuiſti domini furentis iras.
Miretur Pyladem ſuum vetuſtas,
Hæſit qui comes exulis parentis.
Quis diſcrimina comparet duorum?
Hæſiſti comes exuli Neronis.

Idem

Idem argumentum. Ouidij fidem,& charitatem in Cæſonium anteponit Pyladis officio Oreſtem comitantis. Senſus eſt duorum,& quatuor verſuum. Hic eſt Maximus Cæſonius ad viuum expreſſus, Senecæ quondam, Chari, Sereniq́ue amicus, quem ille potens Senecæ amicus, Cæſari gratiſsimus, toties per literas ſalutat. Cera (nam ad imaginem ſcriptum hoc carmen intelligas) expreſſus Senecæ, Chari, atque eius ad quem liber Senecæ de tranquill. animi. &, In virum ſap. non cadit iniuria. Sereni ſummus amicus. CARO) an is eſt quo de Secundus epiſt.27.lib.1. qui Domitiano libellum dedit, de Plinio Secundo? DOMINI FVRENTIS) Neronis. EXVLIS PARENTIS) Oreſtæ. Clytemneſtræ ſubductus ab Electra (Euripides in Electra) & in Phodem cum pædagogo miſſus. deinde reuerſus, matre interfecta rurſus exulauit. DISCRIMINA DVORVM) Oreſtis,& Cæſonij fidem, Ouidij & Pyladis. maius tu Ouidi diſcrimen adiiſti, quàm Pylades, ille ſe Oreſti ſine periculo proptè adiunxit comitem, tu damnatum à Cæſare crudeliſsimo non dubitaſti ſequi.

Iuuenal. Sat.1. —Quem munere palpat Carus—

Ad Priſcum.

XL. XLV.

Commendare tuum, dum vis mihi carmine munus,
Mæonióque cupis doctius ore loqui:
Excrucias multis pariter me, téque diebus:
Et tua de noſtro, Priſce, Thalia † placet.
Diuitibus poteris Muſas, elegosq́; ſonantes
*Mittere: pauperibus munera * pexa dato.*

† tacet. Turnebus.

** alij plana, alij plena legunt.*

Petit munera ſine carminibus, dum enim Priſcus meditaretur carmen, quod cum munere Martiali mitteret, interim poëta egebat, nec carmen, nec munus accipiebat. EXCRVCIAS) te ſcribendo, me nil interim dando. ET TVA DE NOSTRO PRISCE THALIA PLACET) tacet, ſcribit * Turnebus, & verſum balbum balbutire, ſed vereor ne caſtigator ipſe balbutiat. Omnia quæ vidi exemplaria ſeruant (placet) quod mihi nequaquam diſplicet. Priſco enim placere ſuam Thaliam ait, quam meditabatur, cum poëtæ incommodo, quod ſibi non placeat. de noſtro, inquit, tibi placet, de noſtro incommodo tibi places, dum facis elegans, ſonans, & concinnum carmen. & quomodo tacebat, cùm ſcriberet ſonantes elegos? Video tamen legi poſſe, tacet, quod poëta nec munus, nec carmen acciperet, quin ſuo damno & incommodo differri munus dicit, dum carmina à Priſco extruuntur. PAVPERIBVS MVNERA PEXA DATO) nonnulli codices hîc plena legunt, non pexa. alij plana, id eſt, non clauſa chartis,& carminibus. Domitius pexa, pulchra exponit, quam pulchrè, lector iudicet, malim ad pexam veſtem referre.

*Ut Modum ex M.S. Idem factum Graculo cuidã ab Auguſto refert Macrobius quem alibi adductũ memini. * lib 24. c.28.*

Ad † Licinium.

XLI. XLVI.

† Quod connubius Gryph.

Doctorum, Licini, celeberrime, ſumme virorum,
Cuius priſca graues lingua reduxit auos:
Redderis heu quanto fatorum munere nobis,
Guſtatâ Lethes pœnè remiſſus aquâ.
Perdiderant iam vota metum, ſecuráque flebat
*Triſtitia: * & lachrymis iamq́; peractus eras.*
Non tulit inuidiam taciti regnator Auerni,
*Et † raptas fatis reddidit ipſe * colos.*
Scis igitur, quantas hominum mors falſa querelas
Mouerit: & frueris poſteritate tuâ.
Viue velut rapto, fugitiuáque gaudia carpe:
Perdiderit nullum vita reuerſa diem.

** heu lachrymis rectè Scriuerius emẽdat, ſequitur enim tamque. † raptum. * ſolo.*

Gratulatur Licinio reditum in vitam, quam iam ab omnibus deploratam, & conclamatam fuiſſe dicit, hortaturq́; vt reliquam vitæ partem genio indulgeat. LICINI) Is ipſe Licinius ad quẽ eſt epiſt. Secundi lib.4. trigeſima. DOCTORVM SVMME VIRORVM) id eſt, doctorum doctiſſime.

Licinius Sura. ſime. Secundus idem ſentit. Attuli tibi, inqnit, ex patria mea pro munuſcnlo quæſtionem altiſsima iſta eruditione digniſsimam, &c. PRISCA LINGVA) aut non fucata, ſed ſincera, aut quia Licinius archaiſmos, & antiquitatem amabat in ſermone, aut deniq; doctrinam ſapit antiquorum. PERDIDERANT VOTA METVM) iam deſperauerant vitam, non timebant vitæ ſpe iam depoſitæ. Iam vota fieri deſierant, nemo enim re deplorata amplius vouet, metuimus enim quæ accidere poſſunt, non quæ acciderunt. Torrentius. IAM PERACTVS ERAS) pro mortuo deplorabaris. *raptum. *ſolo. †RAPTAS * COLOS) fuſa, ſtamina Parcarnm. reddidit Parcis à morte iam ereptas colos, & penſa. MORS FALSA) decepta, quæ iam deuorauerat te ſpe. aut falſa, qnia ſefellit nos, te iam quaſi mortuum flentes. FRVERIS POSTERITATE TVA) ſentis ipſe velut rediniuns, quam te paſsim amarint mortales, qui tibi iam opinione noſtra eramus poſteri. Triginta annis gloriæ ſuæ ſuperuixit. legit ſcripta de ſe carmina: legit hiſtorias, & poſteritati ſuæ interſuit. Plinius epiſt. 1. lib. 2. de Virginio Ruſo. VIVA VELVT RAPTO) Eſt Epicurea παραίνεσις. Vtraq; ergo manu amplectere vitam ſugitiuam, & te totum da commodis præſentis vitæ, auidè quod ſupereſt vitæ abſume, perinde ac ſi ex rapto viueres. Ipſemet exponit quid ſit, rapto viuere, mnlta ſunt huius generis apud hunc Epicurum hortamenta. PERDIDERIT) perdere ſe diem illum putabant, quo non indulgebant genio, ventri, volnptatibus.

De Anio.

XLVII. XLII.

*V. trecentas.

*Cùm menſas habeat ferè * ducentas,*
Pro menſis habet, Anius, miniſtros:
Tranſcurrunt gabatæ, volantq; lances.
Has vobis epulas habete lauti.
Nos offendimur ambulante cœna.

Ambulatoriam cœnam odit Martialis, quod nihil inde ferè poſſet eſſe, propter miniſtrorum celeritatem, qui in patinis citcnmferebant cibos ad conuiuas, vt quod quiſque vellet, inde legeret, rarius autem ad poëtam accedebant, aut tranſibant celerius, aut præteribanr omnino. malebat ſibi in menſis apponi. DVCANTAS) alij trecentas, ſed numerus eſt certus pro incerto, & magno. PRO MENSIS MINISTROS) ipſi miniſtri ſubeunt vices menſarum, quia ipſi gerunt cibos, in gabatis, & parapſidibus, non apponunt menſis. Moris autem erat prioribus, vt ſingulis miſsibus ſingulas menſas inferrent, iam ſuis epulis, dapibusque onuſtas, easque poſtea ſimul auferrent. Annius vnam haud dubiè menſam appoſuerat, ſed eam vacuam, deinde miniſtri ordine circumferebant opſonia, vt qnod cuique placeret, inde carperet. Hoc ideo copioſins quod haud ſatis hunc locum Stuckius intelligat, cùm affirmat eo modo in cœna ambulante cibos circumlatos, quo in cœnobiis epulæ ad proximè accumbentem tranſeunt. Haud, inquam, eo modo. nam quamuis nonnunquam vna, alteráue parapſis à primo ad vltimum tranſeat, tamen apponnntur. Annius autem ſeruis circumſerendas dedit, vt eas nunquàm menſis inferrent. Nec à Bayſio rectè puto exponi, cùm dicit reprehendi à Martiale Annium, quod dapes lancibus potius, quàm menſis ipſis inſerri ſineret, quaſi nulla fuerit menſa conuiuis appoſitâ, ſuit vtique, ſed ſine dape, nam quo illud, quod à ſeruo obeunte acceperant, repoſuiſſent, in ipſo toro, aut lecto? abſurdum hoc. An menſas ita onuſtas pro diſcis, vt quicquid obſonij erant appoſituri, ſemel id apponerent, nullis aliis diſcis, id eſt, lancibus adiectis? Quod ad Seruij anctoritatem attinet, valde vereor ne s. Aen. Seruius non capiatur, cùm ad illum Virgilij verſum ſcribit. Poſtquam exempta fames epulis, menſæque remotæ. Apnd maiores inquit ipſas menſas apponebant pro diſcis. Sed diſcos pro lancibus accipio cibo, & obſonio plenis, ſingnlisque ſingulas menſas, id eſt, patinas, ſiue quadras obſonio plenas, vt hodie fit in cœnobiis appoſitas, easque binas, vnas carnium, ſecundas pomorum. Et hoc apud priſcos Romanos, non imperatotum temporibus, ſed multò ante imperatores. Turnebus lib. 25. cap. 24. *Puto, inquit, ita intelligendum, ſuppetunt illi menſæ plurimæ ad ducentas, non tamen in eis obſonia reponit, ſed eas ſemper ſerui gerunt, nec epulis ſuis poſſunt conuiuæ. Ita ambulatoriam cœnam potius ſpectant, quàm comedunt, cùm miniſtri celeriter paraſides, & gabatas ante conuiuas præterferant.* Rectè Turnebus, ſi menſas, vt ipſe exponit, pro gabatis, & parop ſidibns, quas ferebant ſerni, accipiat. TRANSCVRRVNT GABATAE) Gabatæ genus lancis concauæ, Gallis vt Tnrnebus notat hodie extritâ mediâ gatæ dictæ. Martialis 11.

Sic implet gabatas, parapſidasq;.

VOLANTQVE LANCES) lances vaſa eſcaria rotunda ſubinde, nonnunquam quadrata. dicta lanx à latitudine, & erat non ſolum lata, ſed etiam caua. Martialis lib. 11.

Et laues ſcutulas, cauasq; lances.

Mediæ

Mediæ erant, maximæ, & minimæ. Iureconſultus in l. cui lancem tractatu de vaſculis. Et Bayſius. NOS OFFENDIMVR AMBVLANTE COENA) pauperes amant appoſitam, qua famem, & ventrem, non oculos paſcant. Ambulatorium ientaculum vocat Apuleius alio ſignificatu, quando boues ambulando paſcunt. Et Monachos quoſdam ait ambulantes cibum ſumere, ne cibi voluptatem ſentirent.

Ad Seuerum.

XLIII. XLIX.

Parua ſuburbani munuſcula mittimus horti,
Faucibus oua tuis: poma, Seuere, gulæ.

Oua, & poma munus mittit. oua medicinam faucibus vel raucis, vel exulceratis, poma quæ incitent gulam, incantque gratiam à palato. De Vrbano vero ſuo gloriatur lib. 8. epig. 61.

Sed quod ſub vrbe rus habemus æſtiuum, &c.

Ad Vrbicum.

XLIV. L.

Mercari noſtras ſi te piget, Vrbice, nugas:
Et laſciua tamen carmina noſſe libet:
Pompeium quæras, (& noſti forſitan) Auctum,
Vltoris prima Martis in æde ſedet.
Iure madens, varioque togæ limatus in vſu,
Non lector meus hic, Vrbice, ſed liber eſt.
Sic tenet abſentis noſtros, cantatque libellos:
Vt pereat chartis littera nulla meis.
Denique ſi vellet, poterat ſcripſiſſe videri:
Sed famæ mauult ille fauere meæ.
Hunc licet à decima (nec enim ſatis ante vacabit)
Solicites: capiet cœnula † parua duos. † V. pareat
Ille leget, bibe tu: nolis licet, ille ſonabit:
Et cùm iam ſatis eſt, dixeris, ille leget.

Auctum celebrat, qui poëtæ verſus, vt ſuum nomen tenebat, poteratque carentibus libro, eſſe ipſe liber. Hunc vt adeat monet Vrbicum, ſi velit inemptum poſsidere Martialẽ. POMPEIVM QVAERAS, ET NOSTI FORSITAN, AVCTVM) Vnus eſt animo meo Pompeius Auctus, eoque verſum, vt diſtinxi, lege, vt ſenſus ſit, vin legere inempta mea carmina? adeas Pompeium Auctum, quem & tute fortaſſe noſti. VLTORIS PRIMA MARTIS IN AEDE SEDET) P. Victor & forum hoc, & ædem Iouis Vltoris in 8. regione vrbis ponit. Marlianus lib. 3. cap. 10. hanc Martis ædem Diuæ Martinæ ceſsiſſe templo ſcribit. De eodem Plinius lib. 33. cap. 14. Ouid. 5. Faſtorum. Suetonius in Auguſto cap. 29. *Publica opera extruxit, ex quibus vel præcipua forum cum æde Martis Vltoris, &c.* Et mox. *Ædem Marti bello Philippenſi pro vltione paterna ſuſcepto vouerat. ſanxit ergo, vt de bellis, triumphisque hic conſuleretur ſenatus, &c.* Iuuenalis Sat. 4. Dion lib. 54. Eius templi effigiem in veteribus nummis expreſſam habes apud Torrentium Læuinum, in Auguſto Suetonij. IVRE MADENS) vnctus, oblitus iure. non iuriſprudens, vt nonnulli. LIMATVS) attritus ob varium vſum togæ, trita toga indutus. Vnctas ergo, & tritas coci inſtar veſtes habuit Auctus. NON LECTOR, SED LIBER) tenet memoria totum librum epigrammatum. SIC TENET ABSENTIS NOSTROS) Ita paſsim in epiſtolis Cic. Horatius Sat. 4. lib. 1. Plinius, alij principes latinitatis ſunt locuti. POTERAT SCRIPSISSE VIDERI) tam ad vnguem tenet mea, recitatque, vt non melius poſsit ſua. nec tamen pro ſuis mea recitat. A DECIMA) hora pomeridiana, quæ eſt tertia ante noctem. tardior hora cœnæ ſolito, propter Aucti occupationes. Hora decima, ſi rogaueris, vt tibi mea carmina legat, te ad cœnulam adhibebit, & tota cœna vſque ad nauſeam etiam leget, tam amat meas nugas. De importunis recitatoribus lectoribus alibi pleniſsimè.

Quanquam alij malint hic abſentes.

Ad Auctum.

LI. XLV.

Gratum eſt quod Celeri noſtros legis, Aucte, libellos;
Si tamen & Celerem, quod legis, Aucte, iuuat.
Jlle meas gentes, & Celtas rexit Iberos,
Nec fuit in noſtro certior orbe fides.
Maior me tanti reuerentia turbat, & aures
Non auditoris, iudicis eſſe puto.

Celeri præfecto quondam Celtiberorum idem Auctus legebat poëtam. Veretur poëta ne forte ingratum ſit Celeri, quod ſibi ait gratum, Celeremque laudat. Celeres apud Plinium Iun. duos lego, li.4.epig.11.alterum equitem Romanum, qui ob Corneliam Veſtalem in comitio virgis exanimatus; alterum, ad quem eſt illa lib.7. epig.7. elegantiſsima de recitatione. an iſte hic idem ſit, an alius diuinare non poſſum. CELEREM IVVAT) ſi placet. ILLE MEAS GENTES) Celtiberiam adminiſtrauit. NON AVDITORIS) dignitas, & maieſtas hominis me terret, nec enim auditorem, ſed velut gentis, ita & Muſarum iudicem illum veneror.

In Vmbrum,

LII. XLVI.

Omnia miſiſti mihi Saturnalibus, Vmber,
Munera; contulerant quæ tibi quinque dies:
Bis ſenos triplices, & dentiſcalpia ſeptem:
His comes acceſſit ſpongia, mappa, calix.
Semodiusq; fabæ cum vimine Picenarum,
Et Laletanæ nigra lagena ſapæ.
Paruáque cum canis venerunt coctana prunis,
*Et libycæ *fici pondere teſta grauis.* * v. Ficus.
Vix puto triginta nummorum tota fuiſſe
Munera, quæ grandes octo tulêre Syri.
Quanto commodius nullo mihi ferre labore
Argenti potuit pondera quinque puer?

Vmbri munera Saturnalibus ſibi miſſa eleuat. CONTVLERANT QVAE TIBI QVINQVE DIES) quæ tu ab aliis accepiſti quinq; diebus Saturnalium. Legitimi aũt Saturnalium dies erant quinque. Caligula enim quintum adiecit. Saturnalia ſequebantur ſigillaria, quæ adiecta Saturnalibus dies ſeptem efficiebant, ſed illi duo ſigillarium, non erant germani Saturnalium. legatur Lipſius 1. Satur.cap.4.& 3. BIS SENOS TRIPLICES) duodenos triplices, ſeu pugillares. dicuntur autem triplices à tribus foliis, quincuplices quinq; foliorum. fiebant ex citro, ebore, aliiſque generibus materiarum, vt hodie ex membrana, lapide, lignis. plura lib.14. DENTISCALPIA SEPTEM) lentiſca quibus dentes repurgantur. diximus de his lib.6. epig.74. & lib.14. SPONGIA) tergendis menſis. MAPPA) lib.5.epig.20. linteolum menſarium, Tiſchfacletl. SEMODIVSQVE FABAE) dimidiatus modius, vt lib.4. epig.46.

Sex modij medimno continetur. Medimnus videtur pro maxima frumenti menſura poni, vt apud nos ein Schaff/ modius ein Mötzen. [illegible]

Farris ſemodius, fabæq; freſæ.

VIMINE PICENARVM) ciſtella oliuarum, ex Piceno allatarum de quibus lib.13. & ſæpius ſuprà. ET LALETANAE NIGRA LAGENA SAPAE) Laletanum vinum craſſum, vile, & ignobile. Laletania regio Hiſpaniæ. Martialis lib.1. epig.5. tuamque Laletaniam. Ptolemæus Lœetaniam vocat. Sapa propriè dicitur vinum ad tertias decoctum, vt auctor eſt Plinius. Laletanum verò plenum fæcis, decoctione egebat. NIGRA LAGENA) ad vinum refero, quod purpureum vocat Ouidius. αἴθοπα οἶνον Homerus, quanquam de alio genere locutus. Etſi Macrobius lib.7. cap.12. αἴθοπα οἶνον non à calore ſed colore dictum ait. PARVAQVE CVM CANIS VENERVNT COCTANA PRVNIS) cottana, ſeu coctana genus ficorum Heſychio, minora ſunt ficis Martialis libro 13.

Hæc

Hæc tibi quæ torta venerunt coctana meta
Si maiora forent coctana, ficus erat.

Cana pruna ſunt durata, rugoſa. lib. 5. ſenes dixit. ET LIBYCAE FICI PONDERE TESTA GRAVIS) Et vas graue Africanis, & hibernis ficis. multa ſuper his lib. 4. epig. 46. VIX PVTO TRIGINTA NVMMORVM TOTA FVISSE) Vix argenteo noſtrate hæc munera æſtimabantur. numus, & ſeſtertius idem. triginta florenum reddunt, vt ſuprà docuimus. OCTO SYRI) octo ſerui, qui plerunque Syri, vel Cappadoces. vt ἁπλῶς Syrus, & Cappadox pro ſeruo vſurpetur. vt philoſophus pro Ariſtotele. poëta pro Virgilio. Exempla apud poëtas, & Oratores paſsim. ARGENTI PONDERA QVINQVE) quinque libras. libra vna argenti quadringentis HS. valet, id eſt, decem Philippæis. quinque libræ, quinquagenis Philippæis.

In Naſidianum.

XLVII. LIII.

Semper mâne mihi de me † *mera ſomnia narras,* † *tua.*
Quæ moueant animum, ſolicitentq́ meum.
Iam prior ad fecem, ſed & hæc vindemia venit,
Exorat noctes dum mihi ſaga tuas.
Conſumpſi ſalſasq́ molas, & turis aceruos:
Decreuêre greges, dum cadit agna frequens.
Non porcus, non cortis aues, non oua ſuperſunt.
Aut vigila, aut dormi, Naſidiane, tibi.

SEMPER MANE MIHI) artes captandi damnat in Naſidiano, qui prius poëtæ adulabatur, vt aliquid ab eo muneris: deinde ſomniorum religione obiecta conabatur emungere. QVAE MOVEANT ANIMVM, SOLICITENTQVE MEVM) Mira hominum ſuperſtitio ſemper in ſomniis obſeruandis fuit, atque vtinam non hodie ſit. Quid veteres de ſomniis crediderint leges apud Macrobium libro in ſomnium Scipionis. Interpretes Virgilij ad ſextum Aeneidos de cornea, & eburnea porta ſomniorum. Ouid. Metam. Artemidorum de ſomniorum interpretatione, Hieroglyphica Pierij paſsim, & alios, Alexand. Neapol. Cœlium Rhod. lib. 27. Rectè & alius poëta.

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,
Et panidas mentes falſa timere iubent.

IAM PRIOR AD FECEM SED ET HAEC VINDEMIA VENIT) Iam me defecit vinum ſuperioris vindemiæ, & hornæ, dum per ſagam expiare conor illa infauſta tua ſomnia. SAGA) interpres ſomniorum. De hac ſuperſtitione Priſcorum in hæc verba Theophraſtus, περὶ δεισιδαιμονίας, καὶ ὅταν ἐνύπνιον ἴδῃ πορεύεσθαι πρὸς τοὺς μάντεις πρὸς τοὺς ὀρνιθοσκόπους ἐρωτήσων τίνι θεῷ ἢ θεᾷ προσεύχεσθαι, id eſt, Inſomnium porro ſi viderit pergere ille ad ſomniorum interpretes, ad diuinos, ad augures ſciſcitaturus, cui Deo, cui Deæ vota ſint facienda.

Ariſtophanes Ranis.

Ἀλλά μοι ἀμφίπολοι λύχνον ἅψατε
Κάλπισί τ' ἐκ ποταμῶν δρόσον ἄρατε
Θέρμετε δ' ὕδωρ
Ὡς ἂν θεῖον ὄνειρον ἀποκλύσω.
Agite miniſtri facem accendite
Rorem è flumine vrnulis haurite
Lympham calſacite
Vt diuinum ſomnium expiem.

Petronius de eodem. Cæterùm Licas vt Triphænæ ſomnium expiauit. Martialis lib. 11.

Amphora nunc petitur nigri carioſa falerni
Expiet vt ſomnos garrula ſaga meos.

Plutarchus de hoc more. Περὶ δεισιδαιμονίας ἀλλὰ ἐπ' ἐνύπνιον φάντασμα, &c.

CONSVMPSI SALSASQVE MOLAS, ET TVRIS ACERVOS) Omnibus ferè ſacrificiis adhibebant far toſtum, thus, vinum, hoſtiam. Salſas molas far appellat ſale mixtum. ſomnia tamen meticuloſa expiari, & auerruncari ablutione mos erat, vt ex Aeſchylo, Ariſtophane, Perſio docet Cœlius Rhodiginus. lib. 27. cap. 16. Idem ex Sophocle ſolitos narrare ſoli infauſta ſomnia. Alexander item de ablutione cap. 27. lib. 5. Turis mille exempla habes apud Briſſonium lib. 1. Salis in Prudentij hymno in Eulaliam.

Si modicum ſalis, eminulis,
Turis & exiguum digitis
Taugere virgo benigna velis.

Multus & hîc Heraldus.

De vino ibidem. Briſſunius ex Arnobio, Onidiu, Tertulliano, & plurimis aliis. ſic de vino expunu hîc vindemiam. vinum altaribus ſnperfundebaut. Saga) maga, cui dedi vinum omne qnod habui, far, & thns, vt expiaret ſumnia tua. Onidius, & Tibnllus anum vocant. Decrevere greges) tut victimas immolaui Eumenidibus, tot agnas. Non porcus, nun cortis aves, non ova supersunt) De porcis, & ouis lege Alexand. Neapol. lib. 5. cap. 27. vbi omnia genera expiationum inuenies, cum Tiraquello, ex Tibullo, Ouidio, & Iuuenale, &c. Cortis aves) antè expuſuimus epig. 30. huius libri. Aut vigila, aut dormi Nasidiane tibi) Aut nunquam dormi, aut dormi tibi, ſumnia quæ voles de te, non de aliis. ego tua ſomnia non murabur amplius.

Ad Rabirium.

LV. XLVIII.

Aſtra, polumq́ tua cepiſti mente, Rabiri:
Parrhaſiam mira qui ſtruis arte domum.
Phidiaco ſi digna Ioui dare templa parauit,
Has petat à noſtro Piſa tonante manus.

Parabit Turnebus legit.

Lib. 10. ep. 80.

Architectum Domitiani Rabirium laudat, qui Domitiano nobile palatium extruxit. Astra, polumque) domum enim æmulam cœlu excitauit. Parrhasiam) Palatinam. Euander enim Arcas palatium in eo lucu, vbi Palatinus mons eſt, in vrbe primus ædificauit. Parrhaſia vrbs Arcadiæ, & ipſa Arcadia Parrhaſia dicta, à Parrhaſi in vrſam poſtea conuerſa. A poëtis ergo Parrhaſia aula Palatina, palatium ipſum dicitur. Phidiaco si templa Iovi) Piſa, ſeu Olympia Elidis vrbs templum Iuui Olympicu nobiliſsimum extructum habet, in quo ex ebore Phidias Iouis effinxit ſimulachrum omni cultum poſteritati. Comparat poëta Phidiam, & Rabirium, & alloquitur ciuitatem Piſam. Tu Piſa qnando tibi viſum ædificate Ioui Olympico templum, pete à Domitiano noſtro Ione Rabitium architectum, qui mnltis partibus ſnperat Phidiam.

De Achilla.

LVI. XLIX.

Caſtora de Polluce Gabinia fecit Achillam:
Pyxagathos fuerat, nunc erit Hippodamus.

Alij ad obſcænū ſenſum hæc referunt. nobis liceat ſcenenti aliqua neſcire.

Achillæ pugili Gabinia diues fœmina dedit cenſnm eqneſtrem, vt eques eſſet. Poëta alludens ad Caſturem, & Pollucem, ait Achillam ex Pollnce, qui pugil erat vt Achillas, factum eſſe Caſtorem, qui eques. Huratius.

Caſtor gaudet equis ouo prognatus eodem.
Pugnis, &c.

Pyxagathos) Orphens,

Κάστορ' δ' ἱππόδαμον καὶ πὺξ ἀγαθὸν πολυδεύκεα.

Cætera taceo. *His (Caſtor) eques, ille (Pollux) pugil.*

De Cæciliano.

LVIII. L.

Non cœnat ſine apro noſter, Tite, Cæcilianus:
Bellum conuiuam Cæcilianus habet.

Sunt qui & nomen proprium hîc putent Aprū, hominemq́ue infamem dicant, ad quē alludat poëta. Torrentius in notis ad Martialem.

Cæciliann s nemiuem adhibebat ad cœnam, & ſemper cœnabat aprum. poëta aprum conuiuam appellat, quod ad eins condimenta tantùm abſumeret Cæcilianus, quantnm conniua homo vix in cœna comederet. Hinc Martialis miſſum ſibi aprum iubet reuerti ad dominum, quod focus poëtæ pauper tantam feram nun caperet.

Ad dominum redeas, noſter non te capit ignis
Conturbator aper, vilius eſurio.

Ad Iouem.

LI. LIX.

Tarpeiæ venerande rector aulæ,
Quem ſaluo duce credimus tonantem,
Cùm votis ſibi quiſque te fatiget,
Et poſcat dare, quæ Dei poteſtas:
Nil pro me mihi Iuppiter petenti,
Ne ſuccenſueris, velut ſuperbo.
Te pro Cæſare debeo rogare.
Pro me debeo Cæſarem rogare.

Fœda adulatio erga Domitianum. TARPEIAE AVLAE RECTOR) Iupiter qui in Capitolio ſedem habes, ibique coleris. QVEM SALVO DVCE CREDIMVS TONANTEM) Quem Deum credimus, dum ſaluus noſter Deus eſt, qui te bello Capitolino ſeruauit, & Capitolium incenſum inſtaurauit. NIL PRO ME) Tu Cæſarem ſerua, ille me ſeruabit. ille enim à nemine niſi à te defendi, & ſeruari poteſt, ego ab illo. Sic lib. 9. anteponit cœnam Cæſaris Iouis conuiuio. TE PRO CAESARE DEBEO ROGARE) Ad vota publica, quæ quotannis Cæſaris nomine fiebant à ciuibus reſpicit, de quibus infrà plenè.

Suet. Domit. *Dictum ſuprà fuit.*

Ad Cæſarem Domitianum.

LII. LX.

Abſtulerat totam temerarius inſtitor vrbem,
Inque ſuo nullum limine limen erat.
Iuſſiſti tenues, Germanice, creſcere vicos;
Et modò quæ fuerat ſemita facta via eſt.
Nulla catenatis pila eſt præcincta lagenis:
Nec prætor medio cogitur ire luto.
*Stringitur in † denſa nec cæca nouacula * turba:*
Occupat aut totas nigra popina vias.
Tonſor, caupo, coquus, lanius ſua limina ſeruant.
Nunc Roma eſt, nuper magna taberna fuit.

† *V. denſa.* * *V. turba.*

Vti fieri amat in anniuerſariis vrbium nundinis apud nos, cùm dorſuariorum pergulis viæ publicæ vtrinque occupantur, vt vix locus ſit tranſeundi. Ita Romæ perpetuis gerulorum tabernis vici propè omnes vrbis arctabantur, vt quocunque incideres in baiulorum tentoria, & cadurcum incideres. Quod Domitianus ne fieret interdixit, vicosq́; laxauit, & vias, tabernis vtrinque remotis aperuit. Hoc edictum laudat hoc epigrammate poëta. ABSTVLERAT TOTAM VRBEM TEMERARIVS INSTITOR) Adeò vias omnes, & omnes vicos vrbis occuparat mercator, vt in ſuo limine nullum limen eſſet, vt nullæ ædium fores apparerent, præſtructis vbique tabernis, atque pergulis. de hoc modo loquendi ſuperius egimus in verſu, Reddita Roma ſibi eſt, &c. Inſtitor propriè dicitur is qui tabernis, vinis vendendis, vel alicui alteri negotio eſt præpoſitus. l. inſtitor. 1. ff. de Inſtit. act. vbi dicitur Inſtitor appellatus eſt ex eo, quod negotio gerendo inſtat, ſiue tabernæ, ſiue alij negotiationi ſit præpoſitus, &c. græcè ἐργαστηριάρχης. IVSSISTI TENVES, GERMANICE, CRESCERE VICOS) Vrbs diuiditur in regiones, regiones in vicos, vici in ædes. Vicus duplex, vrbanus & paganus, hîc de vrbano, & eſt idem platea, & angiportum. TENVES VICOS) anguſtos propter tabernas inſtitorum, & mercatorum. CRESCERE) remotis tabernis ampliores, & latiores fieri. ET MODÒ QVAE FVERAT SEMITA, FACTA VIA EST) ſemita eſt via à plauſtris auerſa.

Hic quaſi anguſtam viam ſeu ἡμιόδιον intelliget.

Plautus. *A ſemita in viam regredere.*
Ennius. *Qui ſibi ſemitam non ſapiunt aliis monſtrant viam.*

NVLLA CATENATIS PILA EST PRAECINCTA LAGENIS) Pilæ columnæ ad quas libri vendebantur. Horat. Sat. 4. lib. 1.

Nulla taberna meos habeat, nec pila libellos.

Lambinus, ad columnas, ſeu pilas proſtabant libri. vt in arte poëtica,

——mediocribus eſſe poëtis

Non Dij, non homines, non conceßêre columnæ.

Nam poëtæ ſcripta ſua quæ edere, & diuulgare volebant, bibliopolis, & librariis, quorum tabernæ, & officinæ erant ad columnas, dabant: à quibus emebat deinde vulgus. NVLLA CATENATIS LAGENIS) Nullus copo vendit vinum ad pilas in lagenis. Iuuenalis,

——poſtquam omnis vbique

Fixa catenatæ ſoluit compago tabernæ.

NEC PRAETOR MEDIO COGITVR IRE LVTO) Viis vtrinque ad ædes tabernis occupatis, & cùm vtrinque viæ ab ædibus ad canalem pronæ incidant, omnes ſordes ad medium concurrunt. STRINGITVR IN DENSA NEC CAECA NOVACVLA TVRBA) Domitius exponit cæcam nouaculam non viſam, & ſtringitur, nudatur, hoc eſt, tonſores non tondent in media turba. Ergo domi. quia cellæ tonſoriæ publicæ deiectæ, vti & coponum tabernæ. An nouaculam ad ſectores zonarios & fures refert, qui in turba, marſupia exſecabant, vt hodie paſsim eruditi fures ſecant? quos βαλαντιοτόμους vocitant. CAECA) recondita theca ſua, aut cæca, quæ non videatur in turba, cùm res breuis ſit, & exigua. aut quod fortè etiam inſinuare vult, multos clam tum occiſos fuiſſe gladiis tonſoriis. ſed hæc coniectura eſt. OCCVPAT AVT TOTAS NIGRA POPINA VIAS) Nigra fuligine, fumoque tecta, & obſita, vel tenebricoſa, vt Cic. in Piſonem, vel arcana, cæca. popinæ tabernæ erant, in quibus omnis generis opſonia vendebantur. Claudius has demolitus eſt, vt Dio ſcribit, publiceque edixit, ne quis carnem elixam, aut aquam calidam venderet. id & ante imperium Claudij, præſertim ſub Tiberio, factum fuiſſe credendum eſt. Nam & Nero interdixit, ne quid in popina cocti præter legumina, & olera veniret. Sueton. Ner. cap. 16. & idem feciſſe Veſpaſianum Xiphilin. tradit. Vide plura apud Læuinum Torrentium, ad cap. 38. Suet. in Claud. qui tradit cap. 16. ad Ner. antea nullum non opſonij genus in popinis venditum fuiſſe. lege Vallam ad Raudenſem.

TONSOR, COPO, COQVVS, LANIVS SVA LIMINA SERVANT) Colligit quod ſparſim dixerat, tonſor non ſtringit amplius media turba, id eſt, non tondet amplius, copo non vendit vinum ad pilas, coquus, & lanius remouêre popinas in via media extructas. SVA LIMINA SERVANT) ſuas officinas intra, non extra tecta habent. NVNC ROMA EST, NVPER MAGNA TABERNA FVIT) affine eſt illud, Roma domus fiet. &, Reddita Roma ſibi eſt, &c. Nuper Roma videbatur verſa in popinam, aut tabernam, nunc vrbs eſt à te reſtituta. hinc tua, vt ſuprà. Tertullianus videtur cauſſam aliquam inſinuare cap. 35. Apol. Grande videlicet officium, focos & toros in publicum educere vicatim epulari, ciuitatem tabernæ habitu abolefacere, vino lutum cogere, cateruatim curſitare ad iniurias, ad impudentias, ad libidinis illecebras. vide totum locum.

De Silio.

LXII. LIII.

Perpetui nunquam moritura volumina, Sili,
Qui legis, & Latia carmina digna togâ;
Pierios tantùm vati placuiſſe receſſus
Credis, & Aoniæ Bacchica ſerta comæ.
Sacra cothurnati non attigit antè Maronis,
Impleuit magni quam Ciceronis opus.
Hunc miratur adhuc centum grauis haſta virorum.
Hunc loquitur grato plurimus ore cliens.
Poſtquam bis ſenis ingentem faſcibus annum
Rexerat, aſſerto qui ſacer orbe fuit:
Emeritos Muſis, & Phœbo tradidit annos.
Próque ſuo celebrat nunc Helicona foro.

Volumina Silij latuêre multis ſeculis, eruta in comitiis Germaniæ, ex antiqua turri, Calderinus emendauit, & commentariis illuſtrauit. Petrarchæ temporibus nondum extiterunt, Gyraldus. PERPETVI NVNQVAM) De hoc habes epigramma lib. 4. Sili Caſtalidum decus, &c. lib. 8.

lib.8.epigr.*66*.quod de filio Silij,non de patre accipio,lib.*9*. de filio extincto. lib.11. Silius hæc magni. Vitam eius conſcripſit Hermannus Buſchius,Paſiphilus. Secundus tamen lib. 3. epiſtolarum.7. Ingenium, mores, virtutes, vitia, mortem accuratè exponit. Gyraldus hiſtoria poët. ter fuiſſe conſulem affirmat, ex lib. 8. e. *66*. non intellecto inductus, quod de filio, non patre accipiendum. ego haud ſuadeor. A Nerone conſulem creatum ſcio, & cum vltimum, & vltimo anno Neronis. Faſti Caſsiodori ſemel ponunt Italicum, nec Martialis hoc tacuiſſet, nec Secundus, cum Turpiliano priore. Aſiæ proconſulem fuiſſe notat Secundus. poëta fuit operoſus magis, quàm ingenioſus. melior Orator, vel potius accuſator, quo nomine primùm malè audiuit. Plinius lib.8. Pelignus patria, non Hiſpanus. Italica enim metropolis eſt Pelignorum. ET LATIA CARMINA DIGNA TOGA) tam egregia, quàm natus in vrbe poëta ſcribere poterat. PIERIOS) tantum fuiſſe poëtam credis? etiam Orator fuit, nec ante Maronem attigit, quàm expreſſiſſet Ciceronem. CANTVM GRAVIS HASTA) de centumuirali iudicio copioſè ſuperius ex Budæo diſſertum eſt. CLIENS) defenſus. POSTQVAM AIS SENIS INGENTEM FASCIBVS ANNVM) annum, quo periit Nero, vt Plinius Secundus auctor eſt, conſul fuit Silius. Caſsiodorus Othonem, & Siluanum ponit. Maior. P.Silium,& Apium Iunium. ASSERTO QVI SACER ORBE FVIT) quo terrarum orbis in libertatem aſſertus eſt, tyranno Nerone occiſo. E MERITOS MVSIS) ſeceſsit enim, ſeque in Campania tenuit, antequam tamen ſecederet, ſcripſiſſe carmina reor. PRO FORO) pro cauſsis agendis operatur Apollini. Videtur notare hunc Silium (vti & Lucanum) Petronius. Sic, inquit, forenſibus miniſteriis exercitati, frequenter ad carminis tranquillitatem, tanquam ad portum faciliorem refugerunt, credentes facilius poëma extrui poſſe, quam controuerſiam ſententiolis vibrantibus pictam.

Nihil hic Merula decit.

Ergo vnum duntaxat conſulatum geſſit.

In Cinnamum.

LIV. LXIII.

Qui tonſor fueras tota notiſsimus vrbe,
Et poſt hac domina munere factus eques.
Sicanias vrbes, Ætnæaq́ue regna petiſti,
Cinname, cùm fugeres triſtia iura fori.
Qua nunc arte graues tolerabis inutilis annos?
Quid facit infelix, & fugitiua quies?
Non rhetor, non grammaticus, ludiúe magiſter,
Non Cynicus, non tu Stoicus eſſe potes;
Vendere nec vocem Siculis, plauſumq́ue theatris.
Quod ſupereſt, iterum, Cinname, tonſor eris.

QVI TONSOR FVERAS) Ex tonſore beneficio fœminæ factus eques Cinnamus, & à neſcio quo vocatus in Ius, abiit in Siciliam exulatum. Poëta inſcitiam illius irridens ait illum rediturum ad artem aſſuetam, cùm aliam non teneat, iterumque tonſorem fore. NON RHETOR) vt Valerius Licinianus in Sicilia profeſſus eſt Rhetoricam, qui ſenator, orator, & prætor erat. *Prætorius hic*, inquit Secundus, *modò inter eloquentiſsimos cauſſarum actores habebatur, nunc eo decidit, vt exul de ſenatore, rhetor de oratore fieret.* pluraque ibidem de eodem. Iuuenalis.

Si fortuna volet fies de conſule Rhetor.

Hic dixit, quos tibi fortuna ludos facit? facit enim ex profeſſoribus ſenatores, & ex ſenatoribus profeſſores.
NON GRAMMATICVS) vt Διονύσιος ἐν κορίνθῳ. Henricus III. choraules factus apud Nemetes. LVDIVE MAGISTER) gladiatorem exponit Domitius. diceret ſaltem laniſtam. ſed intelligo litteratorem, vt à Rhetore ad grammaticum, à grammatico ad litteratorem deſcendat. Et lib.10. epig.62. eodem ſenſu vſurpat,

Nec philoſophum.

Ludimagiſter parce ſimplici turbæ, &c.

Et libro 12. epigrammat.57. *negant vitam ——*

Ludimagiſtri mane, nocte piſtores.

Et libro 9. epigrammat.70.

Quid tibi nobiſcum eſt ludi ſcelerate magiſter?

VENDERE NEC VOCEM SICVLIS) An vt cauſsidicus, an præco, an hiſtrio? de hiſtrione primum ſequitur, PLAVSVMQVE THEATRIS) de præcone non videtur accipiendum. poterat

terat enim eſſe præco, ad cuius officium non requitebatur eruditio. De canſidicis hæreo. inclinat animus in hiſtrionem, vt poſteriora verba lucem adferant prioribus, quæ expouuut quid ſit vendere Siculis vocem. Immò concludo de cauſidico. Videtur poëta ad Ciceronem reſpicere, qui Siculorum cauſſam contra Verrem defendit, niſi (vt quidam) legas pro Sienlis, ſcenis, placet magis Siculis, quod Cinnamus in Sicilia exulauerit. De cauſidicis Martialis 5.

Solicitiq́ velim vendere verba reis.

Sen. Hercul. Fur. *Hic clamoſi rabioſa fori*
Iurgia vendens improbus———

Non abſurdè tamen de Citharœdo accipias, vt & Iuuen. Sat. 7. Suet. Neron. cap. 21. aliâsque Iuuenalis accipiunt. Qvod svperest, itervm, Cinname, tonsor eris) nullam enim artem aliam tenes. ſuprà de eodem obſcurius. & Iuuenalis, *Patrinios omnes, &c.*

In Gargilianum.

LXIV. LV.

Lis te bis decimæ numerantem frigora brumæ
Conterit vna tribus, Gargiliane, foris.
Ah miſer, & demens, viginti litigat annis
Quiſquam? cui vinci, Gargiliane, licet?

Vinci ſemel, eſſe vincere potiùs, quàm litem ad vigeſimum trahere annum. Tribvs foris) Romani, ſeu Latini, quod & vetus. Iulij Cæſaris, & Augusti. redi ad lib. 3. epig. 38. Cvi licet vinci?) cedendo enim vicit, litem autem ad tot annos ducendo amittit, quamuis vincat, plus enim ferè tot annis impendit, quàm poſtea victor accipit.

De Labieno.

LXV. LVI.

Hæredem Fabius, Labienum, ex aſſe reliquit:
Plus meruiſſe tamen ſe, Labienus ait.

Argutum, & piperatum epigrāma. Labienus hæredipeta Fabij hæreditatem captabat, multaq́; viuo munera mittebat. Fabius bona ſua pleraque decoxit antequam obiret, & exhauſtus ſcripſit hæredem Labienum, qui plura Fabio donarat, quàm ex teſtamento à Fabio accepit, quamuis illi totum patrimonium ſuum legarit. Plvs mervisse) quia plus dederat, quàm acceperat. Ludit poëta in ambiguo, meruiſſe enim ad pœnam, & præmium refertur. Labienus de præmio accipit, poëta de pœna intelligit. quaſi maiori malo ille hæredipeta fuerit multandus, nec vnus quidem legandus. Ex asse) omnium bonorum ſuorum hæredem ſcripſit, quæ vix vnius aſsis erant. legatur Turnebus lib. 24. cap. 28.

Ad Rufum.

LXVII. LVII.

Commendare meas Inſtanti, Rufe, camenas
Parce precor ſocero, ſeria forſan amat.
Quod ſi laſciuos admittit & ille libellos,
Hæc ego vel Curio, Fabricioq́ legàm.

Rogat poëta Rufum ne Inſtanti ſocero legat, vel commendet ſua epigrammata, hominem eſſe Catoniani ſupercilij. Instanti) de quo plura infrà alio loco. Cvrio, Fabricioqve) frugaliſsimos, ſeueriſsimos ſenes, de quibus ſuprà ſæpius. Et noti ſunt ex Cicer. Liuio, Valerio Maximo, tota denique Romanâ hiſtoria. Si Inſtans, inquit poëta, libellos meos legerit, nullum exiſtimàbo, quantumuis grauem reiectutum.

De

De Theophila ad Canium.

LVIII. LXVIII.

Hac eſt illa tibi promiſſa Theophila, Cani,
Cuius Cecropia pectora voce madent.
*Hanc ſibi iure petat magni ſenis * altus in hortis:* * *ſ. Atticus hortus.*
Nec minus eſſe ſuam Stoica turba velit.
Viuet opus quodcumq; per iſtas miſeris aures:
Tam nec fœmineum, nec populare ſapit.
*Non tua * Parthenis nimium ſe præferat illi,* * *Parthenis.*
Quamuis Pierio ſit bene nota choro.
*Carmina fingentem Sappho * laudauit amatrix.* * *alij laudarit, vel laudaret.*
Caſtior hæc, & non doctior illa fuit.

Sponſam Canij poëtæ Theophilam ab exquiſita doctrina, & ſingulari caſtimonia laudat. PROMISSA) coniux. THEOPHILA) tertia ab vltima, natura breuis auctoritate poëtica tenditur, vt prima in Italia. Græci tamen dicerent Theuphila, vt 1. Anthol. Θεόδοτος, pro Θειόδοτος. Theodoſius pro Theodoſius. Quamuis iidem 4. epig. Iulianos, & Aurelianos proxima ab vltima correpta. CANI) Huius Canij poëtæ Gadirani vitam habes lib. 3. ep. 20.

Dic Muſa quid agat Canius meus Rufus? *Et lib. 1. 2. dog.*

CVIVS CECROPIA PECTORA VOCE MADENT) Erudita Græcè. MAGNI SENIS ATTICVS HORTVS) Platonis Academia. Diogen. Laërtius in prooemio, καὶ Πλάτων ὁ τὴν ἀρχαίαν ἀκαδημίαν συστησάμενος. Et Plato qui veterem Academiam erexit. Et lib. 3. in Platonis vita, ἐπανελθὼν δ' εἰς Ἀθήνας διέτριβεν ἐν Ἀκαδημίᾳ. τοῦτο δ' ἐστὶ γυμνάσιον προάστειον ἀλσῶδες, ἀπό τινος ἥρωος ὀνομασθὲν Ἀκαδήμου, καθὰ καὶ Εὔπολις ἐν ἀστρατεύτοις φησὶν ἐν εὐσκίοις δρόμοισιν Ἀκαδήμου θεοῦ. *Regreſſus Athenas in Academia morabatur. Eſt autem locus in ſuburbano nemoroſus à quodam Heroe Academo appellatus, ſicut & Eupolis in Aſtrateutis memorat in ambulatis Academi vmbroſis Dei. &c.* In eadem Academia ſepultus. Vnde quæ ab eo fluxit ſecta Academica dicta eſt. Sunt qui referant hortum hunc ad Epicurum, quem 80. minis emerat. id eſt, octingentis Philippæis. *Vixit Epicurus LXXII annis.* SENIS) nonaginta circiter annos natus. ATTICVS HORTVS) ita lego. non altus in hortis. Iure hanc diſcipulam petat Plato. ſi tamen altus legas, expone de Academo ſene, in cuius horto Plato philoſophatus. STOICA TVRBA) Eandem cupiant ſtoici. NON TVA PARTHENIS) Nec tu Cani Partheni tuam familiarem anteposueris Theophilæ, quamuis doctam poëtriam. An Sulpitiam intelligit eo tempore florentem, an aliquam aliam nobilem poëtriam hoc nomine nuncupatam? nam de Partheni * nihil memini legere. VIVET OPVS) quicquid Theophila emendarit immortale erit, tam eſt elegantis iudicij, & exquiſitæ litteraturæ, vt nihil vulgare, aut protritum ſcribat. CARMINA FINGENTEM) Theophilam poëtriam meritò laudarit (laudarit inquam, non laudauit) Sappho item poëtria, ſed amatrix Phaonis. * *ſeu Parthenia quod malim nã Græcè παρθένιος. Vnde Parthenis vel Parthenia.*

CASTIOR HÆC, ET NON DOCTIOR ILLA FVIT) Inſignis Theophila quod ingenio par Sapphoni, virtute, & verecundia etiam ſuperior. Sapphûs parentes, vitam, mores, & amores, ingeniumque, & mortem Gyraldus narrat dialogo 9. de hiſtoria poëtarum. Extant hodie fragmenta carminum Sapphûs cum Pindaro, & aliis Lyricis iuncta. Ego, vt quantum de hac iudicium fuerit Græcorum intelligatur, epigramma Græcum proferam.

Οὔνομά μευ Σαπφώ. τόσσον δ' ὑπερέσχον ἀοιδῶν,
Θηλειᾶν ἀνδρῶν ὅσσον ὁ Μαιονίδας.
Sappho mihi nomen, ſumq; inter docta puellas,
Inter tu doctos es quod Homere viros.

Sunt plura decimæ huius Muſæ non inelegantium poëtarum elegantia epigrammata, quæ lib. 3. & 4. aliiſque Anthol. libris leges.

* *
*

De

De familia ficoſa.

LXX. LIX.

Ficoſa eſt vxor, ficoſus & ipſe maritus,
Filia ficoſa eſt, & gener, atq; ſocer.
Nec diſpenſator, nec villicus vlcere turpi,
Nec rigidus foſſor, ſed nec arator eget.
Cùm ſint ficoſi pariter iuuenesq́; , ſenesq́;,
Res mira eſt: ficos non habet vnus ager.

Tota familia laborabat fœdo morbo, quem ficum appellant medici. De hoc morbo, (ſi tamen hìc vt arbitror) Celſus lib. 6. cap. 3. Eſt etiam vlcus, quod à fici ſimilitudine σύκωσις, à Græcis nominatur. Caro excreſcit, & id quidem generale eſt. Sub eo verò duæ ſpecies ſunt. Alterum vlcus durum & rotundum eſt, alterum humidum & inæquale. Ex duro exiguum quiddam & glutinoſum exit: ex humido plus (an pus?) & mali odoris. Fit verò vtrumque in his partibus, quæ pilis conteguntur, &c. Iocatur poëta in ambiguo verbo fici. vt & ſuprá diximus, ficos Cæciliane tuos. Omnes in familia erant ficoſi, ſolus ager non habebat ficus, id eſt, poma.

Ad Paullum.

LXXI. LX.

Gratus ſic tibi, Paulle, ſit December,
Nec vani triplices, breuesq́; mappæ,
* G.breues. *Nec turis veniant * leues ſelibræ:*
Sed lances ferat, aut ſcyphos auorum,
Aut grandis reus, aut potens amicus.
Seu quod te potius iuuat, capitq́;.
Sic vincas Nouiumq́;, Publiumq́;
* nudos. *Mandris, & vitreo latrone * clauſos:*
Sic palmam tibi de trigone nudo
Vnctæ det fauor arbiter coronæ.
* G.manus. *Nec laudet Polybi * magis ſiniſtras:*
Si quiſquam meà dixerit malignus:
Atrò carmina quæ madent veneno,
Et vocem mihi commodes patronam,
Et quantum poteris, ſed vſq;, clames:
Non ſcripſit meus iſta Martialis.

A Paullo aſſeri ſua carmina à malignis cupit. De modo loquendi per voculam, Sic, antè diximus. eſt enim imprecandi formula. ep. 27. Senſus eſt, per gratiſsima Saturnalia te precor, quibus opto, vt tibi non pauperum, ſed diuitum munera larga mittantur, non inanes inquam pugillares tribus paginis, non mappæ, aut ſemilibra turis. Sed lances, ſeu ſcutulæ, & ſcyphi antiquo opere facti, aut precor luſores Nouium, & Publium ludo latrunculorum, & vincas ludo trigonalis pilæ Polybum, per hæc inquam te precor, vt, ſi quiſquam infamia de aliis, & maledica ſparſerit, patrocinium mei ſuſcipias, & quanta maxima voce clames, noui ego meum Martialem, noui eius innoxia carmina, non ſunt hæc, non ſunt inquam vlla maledica carmina noſtri Martialis, qui nouit parcere perſonis, dicere de vitiis. Planè eiuſdem argumenti eſt illud ſuprà epigram. 12. vti & infrà alia. Vani triplices) triplices pugillares expoſuimus ſuprà epigr. 52. ad Vmbrum. lib. 14.

Tum triplices noſtros non vilia dona putabis,
Cùm ſe venturam ſcribet amica tibi.

Vani) leues. Selibra) dimidiata libra. Lances) lege carmen 47. de Annio. Grandis reus) potens, diues cliens, quem defendiſti. Vincas Novium, et Publium) peritiſsimos ludi latrunculorum. Mandris) regionibus, ſeu vrbibus expono cum Calagnino lib. de ludo talorum, teſſerarum, & calculorum, alioqui bis idem diceret, ſi mandras pro latronibus accipias. alia notione ſuprà lib. 5. epig. 27. hanc vocem vſurpauit, vbi mandram clauſtrum, ſeu ſeptum ouium, boum, mularum, aut ipſas mulas diximus. Hinc credo ſumpta metaphora, vt calculorum, ſeu latronum ſedes (Græci nominant mandras) hîc appellarit. quas regiones Pollux, & Euſtathius vocant & vrbes. Vitreo latrone clausos) ille autem calculus qui inter duos deprenſus erat nudus, deſertus à ſuis peribat. Vitreo) Cæruleo, vitreus enim, & venetus color idem. Venetus autem cæruleus. lege Ciaconium de Triclinio. Bulengerum de Circo cap. 48. & qui ſcribunt de coloribus. Erant coloribus diſtincti calculi. Vitreum etiam Ouidius de arte 2. nominat.

Fac pereat vitreo miles ab hoſte tuus.

Quamuis ibi Calagninus legat victo, non vitreo, hunc tamen Martialis agnoſcit. Quales calculos adhibuerit Trimalcio in genere ludi Petronium audi. Sequebatur puer cum tabula terebinthina, & cryſtallinis teſſeris, notauique rem omnium delicatiſsimam: pro calculis enim aut nigris aureos argenteoſque habebat denarios. Latrone) calculi latrones ab inſidiando dicebantur, & canes. Græcè λίθοι, ψῆφοι, πεσσοί. Latinis primùm calculi, ſeu ſcrupi, deinde latrones, & canes. Erant in abaco, quem πλινθίον Græci vocant, ceu tu laterculum dicas, regiones lineis diſtinctæ, has vrbes nuncupabant, vnde & in prouerbium abiit πόλεις παίζειν, cùm res paruas magnis nominibus afficimus, & ollas exornamus. Erant hæ regiones plerumq; quinque, lineolis, tranſuerſariiſque, & decuſſationibus alternatim dimenſæ quinque, & viginti numero, ſingulis latrones quinque inſiſtebant, præter mediam, cui tantùm quatuor tribuebantur. Excubabant igitur vtrinque latrones, ſeu canes mauis dicere, coloribus diſtincti hoſtili animo inſidiantes. Ea fuit ludi ratio, vt ſi vnus ex hoſtili agmine incomitatus deprehenderetur, ita vt circumueniri poſſet, captiuus ex acie traheretur. Ab eo linearum numero Sophocles πέσσα πεντέγραμμα, id eſt, peſſa quinque lineis diſtincta vocitaſſe fertur. Ex quibus quæ media fuit, ſacra dicebatur, à qua mouere calculum religio fuit, ni magna & ineuitabilis quædam vrgeret neceſsitas. Hinc prouerbium oriundum eſt, κινῶ τὸν ἀφ᾽ ἱερᾶς, hunc moueo à ſacra. cùm extra præſidia implorantur. Et plura bis Calagninus, quæ ibidem leges. Martialis lib. 14. ep. 17.

Calculus hic gemino diſcolor hoſte perit.

Et epig. 20.

Inſidioſorum ſi ludis bella latronum,
Gemmeus (vitreus) iſte tibi miles, & hoſtis erit.

Rex Epirotarum artem militarem calculorum ludo docuit. Non hic ludus idem ſcaporum, ſeu Scacchiæ (vt Vida appellat) ludo. In calculorum, ſeu latrunculorum ludo ſunt lineæ tantum quinque, & ſedecim regiones, ſeu orbes, ſeu quadra. In ſcaporum verò nouem lineæ, & regiones 64. de quibus Cicer. 1. de Oratore, vbi rectè ſcrupis, non ſcriptis legitur, vt enarrator errat. Sic palmam tibi de trigone nudo, Unctae det favor arbiter coronae, Nec laudet Polyti * manus sinistras) Vincas ludo trigonalis pilæ, * *manus.* tibique præmium gymnaſtæ, vncti addicant victoriam, nec tibi Polybij feliciſsimam, & expeditiſsimam ſiniſtram præferant. de trigonali pila lib. 4. epigr. 16. fuſius, & plenius. Quod hîc de ſiniſtrâ dicit, obſeruandum in trigonali pila ſiniſtram maximè vſui fuiſſe, quemadmodum docet lib. 14. epig. 46.

Si me nobilibus ſcis expulſare ſiniſtris
Sum tua; ſi neſcis ruſtice redde pilam.

Nudo) nudi enim eum ludum exercebant, vt in expreſſa apud Mercurialem icone videntur, qui lib. 2. cap. 5. hunc ludum in hæc verba ex hoc ipſo loco Martialis deſcribit, ſolitos luſores ita triangulari ſitus figurâ colludere, vt manibus vtriſque modò ſiniſtrâ, modò dextrâ pilam viciſsim expellere, & excipere valerent, ne vnquã caderet, in quo ſummam ludentium laudem fuiſſe veriſimile ſit, ſicut in lib. 7. vbi Polybum (malim Polybium) quendam laudat, ob agilitatem ſiniſtræ manus in iacienda, excipiendaque pilâ. lib. 12. Martialis,

Captabit tepidum dextrâ, læuaq; trigonem.

Vbi & hunc huius libri, & 14. verſus adduxi. Atro veneno quae madent) famoſa, maledica. Vocem patronam) quia tu optimus patronorum, propugnatricem innocentis Muſæ meæ. Non scripsit) quæ alius illi falſo adſcribit.

Ad Maximum.

LXXII. LXI.

Eſquiliis domus eſt, domus eſt tibi colle Dianæ,
Et tua patricius culmina vicus habet:
*Hinc * viduæ Cybeles, illinc ſacraria Veſtæ;*
Inde nouum, veterem proſpicis inde Iouem.
Dic vbi conueniam, dic qua te parte requiram?
Quiſquis vbique habitat, Maxime, nuſquam habitat.

* *Ç binia. Lipſius bimra, propter Saturnum, & Atym.*

In Maximum ludit plurifariam habitantem. ESQVILIIS DOMVS EST) Montem Eſquilinum, ſeu montes ſuprà lib.5.epig.23. in quinta regione collocauimus, & deſcripſimus. P. Victor ponit in quinta regione, quæ & Eſquilina dicitur. Eadem regione Sextus Rufus, & Panuinius. Tibi Maxime in Eſquiliis domus; DOMVS EST IN COLLE DIANAE) monte Auentino in cuius vertice templum Dianæ Seruius Tullius 6. Rom. Rex dicauit. diximus lib.6. epigr.64. ad illum verſum,

Laudat Auentinæ vicinus Sura Dianæ. Reg.13.

ET TVA PATRICIVS CVLMINA VICVS HABET) Vicus patricius ſubiectus Exquiliis, dictus à patriciis quinta reg. quos Seruius Tullius ibi iuſsit habitare. Solinus tradit Seruium Tullium in Exquiliis ſupra cliuum Virbium habitaſſe, quem vico patricio ſupereminere probat Sext. Pomp. cùm dicit, vicum patricium appellatum, quod ibi iubente Seruio Tullio patricij habitauerunt, vt ſi quid aduerſus ipſum molirentur ex locis ſuperioribus opprimi poſſent. HINC VIDVAE CYBELES, ILLINC SACRARIA VESTAE) Hæc duo coniungit etiam lib.1. epig.71. templum Cybeles erat iuxta templum Liberi, Veſtæ iuxta Caſtoris.

Quæris iter? dicam: vicinum Caſtora canæ
Tranſibis Veſtæ, Virgineamq́; domum.

Et de Cybele.

Flecte vias hac, qua madidi ſunt tecta Lyæi,
Et Cybeles picto ſtat Corybante tholus.

Templum Caſtorum erat regione 8. Veſtæ item. P. Victor. Templum Caſtorum ad lacum Iuturnum. Et ibidem, templum Veſtæ cum atrio procul ambiguo conditum à Numa, cuius regia ibidem. Ex Eſquiliis ergo, & vico patricio ædem Veſtæ ſpectabat Maximus, & Capitolium nouū. Ex Auentino autem Capitolium vetus, & templum quod reg.6. Bacchi. ſecunda regione Iſidis, ſeu Cybeles templa fuêre, & prima & tertia regione. CYBELES) Deûm matris templum intelligo. Cybelem lib.13. epig.64. etiam matrem appellat poëta. INDE NOVVM) Ex Exquiliis. VETERE M INDE) Et Auentino. Nouum accipio de Capitolio, non vetus ſexta regione ſitum, quod quis ædificarit Lipſius in Admirandis lib.3. cap.5. demonſtrat, vbi plura de eodem, qui non immeritò ſuſpicatur hæc ad Capitolium nobile, & quod vetus vocat ratione palatij Domitiani pertinere, ſic enim lib.9. ep.88.

Aſpice Tarpeium, Pallatinumq́; tonantem.

QVISQVIS VBIQVE) Ita S. Auguſtinus de Deo. qui vbique, & nuſquam. Nam hîc, ibi, alibi eſſe, eſt alicubi eſſe, alicubi non eſſe, quod in Deum non conuenit, cùm ſit vbique. nuſquam autem eſt, quia non ſpeciatim hîc, vel ibi, vt ſimul non ſit alibi. Ita poterat interrogare de ſe ipſo Maximus, vt ille apud Petronium.

Ad Philomuſum.

LXXV. LXII.

Quod te diripiunt potentiores,
Per conuiuia, porticus, theatra,
Et tecum, quoties ita incidiſti,
Geſtari iuuat, & iuuat lauari:
Nolito nimium tibi placere.
Delectas, Philomuſe, non amaris.

Philomuſum ſcurram oſtendit, qui non viri, ſed morionis locum occupet apud proceres Romanos. DIRIPIVNT) ſimul diuerſi inuitant, vt alius huc, alius illuc trahat. recuſantes enim

à bene

à bene volentibus trahuntur. Germanis inde natum eſt adagium in eos, à quibus ſe certò & ſerio inuitatum iri ſperabant, nec tamẽ ſunt niſi obiter vocati. Man hat mir den Rock nit faſt zerriſſen. Eſt & hæc ſententia, QVOD TE DIRIPIVNT) quod ambiant tuam præſentiam, quod tecum eſſe ditiores cupiant in conuiuiis, in deambulationibus, porticibus, geſtationibus, & quoties denique in aliquem incidiſti, non eſt quod tibi blandiaris. Seneca eodem vſus verbo cap. 7. de breuit. vitæ. Diripitur ille toto foro patronus, & magno concurſu vltra quam audiri poteſt complet omnia. Quando, inquit, res proferentur? DELECTAS) riſum moues illis dictis tuis ſannionum ritu, non coleris ab illis, nec amaris, ſed vt motio contemneris. Vereor ne idem in aula Martiali ſubinde acciderit. Sidonius. de quodam tali. Ita viuens paucis voluptati, nullis amori, omnibus riſui, veſicarum ruptor, fractorque ferularum. *Vide Ariſtot. cap. 3. lib. 8. ad Nicomachum.*

In Tuccam.

LXIII. LXXVI.

Exigis vt noſtros donem tibi, Tucca, libellos.
Non faciam: nam vis vendere, non legere.

Illiberalem, & ſordidum animum Tuccæ declarat. ſed nihil opus eſt ſolem oſtendere.

In * Papilum.

*G. Pamphilũ.

LXIV. LXXVII.

Cùm Saxetani ponatur cauda lacerti,
Et benè ſi cœnas, conchis inuncta tibi eſt:
Sumen, aprum, leporem, boletos, oſtrea, mullos
*Mittis, habes nec cor, * Papile, nec genium.* *G. Pamphile.

Lib. 4. epig. 69. epigramma eſt in Pamphilum, quem veneni ſuſpectum facit. Papilus, ſeu vt alij legunt idem Pamphilus eadem ex cauſſa malè audiebat, eoque nec munera eius erant grata, nec compenſabantur Papilo. quo fiebat vt Papilus per imprudentiam & munera amitteret, & genium quo ſe ipſum fraudabat. Non reor tamen hîc aliquid de veneno cogitandum, ſed ſtultum docet Papilum qui velit videri lautus foris, & domi egeat, bona ſua aliis largiatur, vt ipſe careat. SAXETANI LACERTI) genus piſcis. Plinius. Colias, ſiue parianus, ſiue Saxetanus à patria Bœtica lacertorum minima. A patria, inquit, Bœtica vbi Saxetum locus appellatur. Lacertorum meminit Athen. lib. 7. Oppianus lib. 1. Hal. Dioſcorides, alij. CONCHIS) faba viridis. Iuuenal. cuius conche tumes. ſæpius dictum & lib. 13. & ſuperioribus. INVNCTA) oleo non perfuſa? immò probat imbuta oleo. ſic vſurpat Horatius 3. Sat. lib. 1. ſerm.

Cùm tua prouideas oculis malè lippus inunctis.

Inunctæ autem, ſeu non vnctæ fabæ fatuæ ſunt. SVMEN) papillæ porcæ à fœtu edito ſtatim reſectæ. lib. 13. MVLLOS) piſces lib. 13. plura. HABES NEC COR) ſtultus es. multorum ſententia animus ſedem in corde principem habet. cordatuſq; prudens. Tu Papile corde cares cùm tu deteriora comedis, & meliora aliis mittis, à quibus nihil recipis. NEC GENIVM) genium hîc pro lautiore vitæ indulgentia, quæ in cibis delicatioribus conſiſtit accipe, vnde indulgere genio, genialiter viuere, placare genium. genium non habebat Papilus, quia mittebat illum aliis, quoniam ſumen, aprum, oſtrea. &c. miſit, & ſeipſum genio fraudauit. Eſt ad eundem infrà hoc lib. carmen, Vnguentum fuerat, &c.

Ad Seuerum.

LXV. LXXVIII.

Potaui modò conſulare vinum:
Quæris quàm vetus, atq; liberale?
Ipſo conſule conditum: ſed ipſe
Qui ponebat erat, Seuere, conſul.

Iocatur in verbo conſulare vinum. Conſulare enim vinum eſt vetus vinum Opimianum, vt alibi vocat, ducentorum ferè annorum, vel certè quod ante monarchiam eſt conditum. Poëta inuitatus

uitatos à conſule ad cœnam bibit hornum, aut omnino moſtom. quod conſulare vocat, nempe à conſule propinatum. IPSO CONSVLE) Videtur Opimium notare, cùm ſuum conuiuatorem iotelligat, vt poſtea ſequitor, Ipſe qui ponebat erat conſul.

LXXIX. Ad Fauſtinum.

Quatenus Odryſios iam pax Romana Triones
Temperat, & tetrica conticuere tubæ.
Hunc Marcellino poteris Fauſtine libellum
Mittere, iam chartis, iam vacat ille iocis.
Sed ſi parua tui munuſcula quæris amici
Commendare, ferat carmina noſtra puer.
Non qualis Getica ſatiatus lacte iuuenca
Sarmatica gelido ludit in amne rotâ.
Sed Mitylenæi roſeus mangonis ephebus
Vel non caſus adhuc matre iubente Lacon.
At tibi captiuo famulus mittetur ab Iſtro
Qui Tiburtinas paſcere poßit oues.

Ad hunc Marcellioum ſcripſit lib.3. epig.6. lib.6. ep.25. vbi illum ad Sarmaticom bellum profectum narrat. lib.9. ep.46.

Sarmatas & Dacos, Getaſq; & vicinos populos hoc nomine cõplectitur.

QVATENVS) poſtquam. Græcè ἐπεὶ δὴ Gloſſ. ODRYSIOS) Hyperboreos Getieos ſuprà dixerat. De hoc epig.7. huius lib. Victor ab Othryſio, &c. TRIONES) vrſam, polum, ἅμαξαν ſeptemtrionem. lege epig. lib.6. 58. ad Aulum. PAX ROMANA) empta eredo à Domitiano, vt lib.5. ep.3. ex Theodoſij fragmento oſtendimus. PVER) adde to muouſeulo meo moous puerum, aut ſaltem puer elegans ferat Mareellino. SATIATVS LACTE IVVENCAE) Noo puer barbarus, quales ſunt Getarum lacte paſtorum. vti fusè lib. ſpect. ep.3. docuimus. Græcis γαλακτοφάγοι appellari. Virgil.

Et lac concretum cum ſanguine potat equino.

RÓTA) trochô. adi lib.14. epig.168. GELIDO) coocreto frigore. MITYLENÆI MANGONIS) Mangones hominum genus improbiſſimum, qui pueros exſecabant, & frangebant in Venerem. fusè de his Heraldus ad ep. lib.6. Luſus erat pueros, &c. Vetuit hoc edicto Domitianus, nec quicquam in imperio vtilius & ſanctius decreuit.

MITYLENAEI) Mitylène Lesbi ioſulæ oppidum in Græcia. Nam Græci artifices omnium nequitiarum. Athenæum lib.13. adi Aemilium Probum in procemio. CASSVS LACON) διαμαστίγωσιν Lacedæmoniorum intelligit. de qua Cicero 2. & 5. Tuſcul. Plotarchus in Lycurgo. Tertullianus, qui planè hunc locum *matre iubente* exponit. Pauſanias vberrimè, Lucianus in Anacharſide, & περὶ γυμνασίων, disertè de parentibus aſtantibns comminautibus & rogaotibus, vt in verberum patientia perſeuereot. TIBVRTINAS OVES) Nam Tibure ſeu via Tiburtina Fauſtinus prædia poſsidebat. lib.4. ep.57.

Ad Martyras cap.4.

Ad Lauſum.

LXXX. LXVI.

Triginta toto mala ſunt epigrammata libro:
Si totidem bona ſunt, Lauſe, bonus liber eſt.

Lib.1. epig.17.

Sunt bona, ſunt quædam mediocria, ſunt mala plura,
Quæ legis. hic aliter non fit Auite liber.

Refero ad artificium, acumen, ingenium, argutiam, elegantiam, doctrinam, non ad argumentum bonum, vel malum, hoc eſt, mores.

De

De Eutrapelo.

LXVII. LXXXII.

Eutrapelus tonſor dum circuit ora Luperci,
** Expungitq́; genas: altera barba ſubit.* * ς.Expingitq́.

Eutrapelus nomen tonſoris tardi, dum tu barbam, & genas ſcitè radis, & pingis, ſeu vt alij legunt expungis, id eſt, euellis, depilas. interim altera barba ſuccreſcit.

Ad Librum.

LXVIII. LXXXIII.

Dum mea Cæcilio formatur imago Secundo,
*Spirat & * argutâ picta tabella † manu:* * ς.argutam. † ς.manum.
*I liber ad Geticam Peucen, Iſtrumq́; * tacentem,* * ς.iacentem.
Hæc loca perdomitis gentibus ille tenet.
Parua dabis caro, ſed dulcia dona ſodali:
Certior in noſtro carmine vultus erit.
Caſibus hic nullis, nullis delebilis annis
Viuet, Apelleum cùm morietur opus.

Carmina mittit Cæcilio Secundo, non ſeruo, ſed Plinio Iun. vt coniicio. Peucæ inſulæ ad Danubij oſtium ſitæ, de qua Amianus lib.1.& Strabo, vt alibi diximus Cæcilium Secundum, hoc eſt, Plinium Iuniorem cum proconſulari poteſtate præfuiſſe reor. Cùm obtinuerit Bithyniam, & Pontum prouincias, vt ex vita Secundi, & antiquâ lapidis inſcriptione cum vita iuncta Mediolani in æde D. Ambroſij in arca lapidea ex tabulis contractis doceri potes. Ad Pontum autem eſt Peuce cum Danubius in Pontum exoneretur. Inſpice collectas Smetio inſcriptiones. p.159. 6. nec refert hoc libro Domitianum celebrari, & Plinium mortuo tyranno Bithyniæ, & Ponto præfuiſſe: poëta non ſemper ordinem temporum eſt ſecutus. Aut dicemus Secundum diuerſis temporibus Peucæ & Bithyniæ præfectum fuiſſe. DVM MEA IMAGO) petitam imaginem poëtæ à Plinio Iun. aut pingi curatam ſuſpicor. Poëta dicit ſe certiorem animi, & ingenij formam carminibus expreſſam, quæ nulla vetuſtate aut caſu ſit interitura, mittere. CAECILIO SECVNDO) miror quem hîc ſeruum ſomniet Domitius. SPIRAT) ad viuum expreſſa. I LIBER AD GETICAM PEVCEN) hanc Pomponius Mela lib.2. deſcribit, & nos ſuprà lib. hoc epigr.7. ad illum verſum.

Plinius imaginem poëta ſibi curauit fieri, Vt Stertinius ſtatuam. More hoc fiebat Vt abeuntes amici ſibi mutuo imagines curarent fieri ad memoriam renouandam. Seneca ep.40. Ouid.1. Triſt. El.6. Meurſius part.2. Crit. Exercit. c.17.

Hiberna quamuis Arctos, & rudis Peuce.

Scythæ enim ad oſtium fluminis habent, vt Amiañus narrat. Getæ Dioni ſunt Daci. GETICAM) Scythicam. ISTRVMQVE IACENTEM) Peuce primo Iſtri oſtio, Plinio teſte, nomen dedit. iacentem appellat, propter amplitudinem fluminis, quod inſtar ampliſsimi, latiſsimiq́ue campi, aut æquoris placidas voluat aquas, qua de cauſſa legunt aliqui, tacentem, quod ſine ſono ſtrepituq́ue aquarum agmina placidè labantur. aut, quod Domitius rectè ſentit, frigore concretum dicit, eoq́ue tacentem. quod ſuprà epig.7. expoſuit,

Et vngularum pulſibus calens Iſter.

HAEC LOCA PERDOMITIS GENTIBVS ILLE TENET) Hoc quidem ſi ad Plinium Secundum referamus, non niſi Traiano imperante factum debuit, quo tempore Bithyniam, & Pontum Secundus adminiſtrauit, quod ipſum Secundi epiſtolæ loquuntur. aut poëta rationem temporum neglexit, aut diuerſis temporibus rexit Peucen & Bithyniam. PERDOMITIS GENTIBVS) prius ibi Domitianus bellum coactus cœpit, Traianus patrauit. PARVA DONA) epigrammata, quæ ſempiternam ingenij mei imaginem impreſſam retinebunt. VIVET, APELLEVM) cum tabula picta oris mei temporis longinquitati cedet, viuet carmen, quod eſt æternum.

Ad Sabellum.

LXXXIV. LXIX.

Quod non inſulsè ſcribis tetraſtica quædam,
Diſticha quod bellè pauca, Sabelle, facis:
Laudo, nec admiror. facilè eſt epigrammata bellè
Scribere: ſed librum ſcribere difficile eſt.

Facile ait eſſe vnum, alterumúe epigramma commodum condere: ſed librum totum, hoc difficilè, nec cuiuſuis, deſideratur enim in tanto numero epigrammarum magna rerum varietas, & tot argumenta, quot ſunt epigrammata, nec quælibet apta res epigrammati. prolemmata noſtra vide.

In Sextum.

LXXXV. LXX.

Ad natalitias dapes vocabar,
Eſſem cùm tibi, Sexte, non amicus.
Quid factum eſt, rogo, quid repentè factum
Poſt tot pignora noſtra, poſt tot annos,
Quod ſum præteritus vetus ſodalis?
Sed cauſſam ſcio: nulla venit à me
*Argenti tibi libra * puſtulati.* * G. poſtulanti.
Nec læuis toga, nec rudes lacernæ:
Non eſt ſportula, quæ negotiatur.
Poſcis munera, Sexte, non amicos.
*Jam dices mihi, * vapulet vocator.* * G. Sab pudet. Vocetur.

Sextum ait munera venari ſuis cœnis. AD NATALITIAS) vbique ferè gentium dies cuique natalis cum feſta celebritate, ſolenniq́ue conuiuio agitatur, ſolis Thracibus exceptis, qui diem natalem lacrymis proſequebantur, vt eſt in Archiæ epigrammate, Θρήικας αἰνῶ, &c. De feſtis natalium gaudiis legatur Cenſorinus. Et Alex. Neapol. lib. 2. cap. 22. Et ſacra hiſtoria de D. Io. Bapt. & Herode. & hic Eccleſiæ mos eſt, & conſuetudo. De cœnis natalitiis Plautus in Perſa.

——hoc age accumbe
Nunc diem ſuauem meum natalem inter nos
Agitemus amœnum,
Date illi aquam manibus, apponite menſam.

Cic. 2. Philipp. hodie non deſcendit Antonius, cur? dat natalitia in hortis. Iuuenalis Sat. 11.

Moris erat quondam feſtis ſeruare diebus,
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente noua ſi quam dabat hoſtia carne.

Legatur VVilhelmus Stuckius. Ciacconius, alij. NON AMICVS) adhuc non familiaris, ſum vocatus; notus, & amicus iam non vocor. PIGNORA) amicitiæ, conſuetudines, alloquia. PRAETERITVS) alludit morem cenſorum, à quibus præteriti dicebantur, qui in recitatione ſenatus non nominabantur. Liuius 27. 38. alij. ARGENTI TIBI LIBRA * PVSTVLATI) libra argenti conſtat quadringentis L I S. vt antè monuimus, id eſt, 10. Philippæis. PVSTVLATI) id eſt aſperi, optimi. dicitur puſtulatum, & puſulatum, velut puſtula, & puſula eodem ſignificatu, imo & poſtulatum, non à verbo poſtulo, ſed u in o ſubinde migrante, quod Turnebo, Torrentioq́ue video placere, qui ita ſcriptum reperiunt apud Plinium, & Suetonium in antiquæ fidei exemplaribus. puſulatum ergo purum eſt, & puſula, ac igne excoctum, quodq́; puſtulas, & tumores habet. puſula etiã ignis ſacer eſt Columellæ, qui puſtulas paſsim, quâ depaſcitur, attollit. nomenq́ue ex eo habet puinla, quia pus continet. Torrentius ad 44. Suet. in Nerone illa verba. *Exegitq́; ingenti faſtidio, & acerbitate nummum aſperum, argentum puſtulatum, aurum ad obryzum.* *Duo*, inquit, *exigebat Nero, nummi integritatem, & materiæ præſtantiam. Integritatem, vt ait Seneca, attactu ipſo percipimus,*

* poſtulati.
* poſtulanti.

ſi aſper

ſi aſper ſit, quod ex Virgilio, Perſio, Iuuenale teſtatum facit. Materia verò præſtantia colligitur, argenti ſi puſtulatum ſit, auri ſi obryzum (nam & puſtulas, & puſulas quoque dicimus) quod multiplici excoctione tubercula collegerit, qualia nimirum vi ignis ſuſcitantur. Vnde puſula ignis ſacer eſt, & puſuloſa ouis Columellæ. Nec repugno, ſi quis poſtulatum ſcribere malit. (magna enim cognatio eſt litterarum o & u) verum ne à poſtulando, quod imperiti faciunt, deriuetur. Legatur & Caſaobonus, & alibi Martialis, felix puſtula, &c. RVDAS LACERNAE) oouæ. iniiciebantur togis, vt hodie pallia. NON SPORTVLA, QVAE NEGOTIATVR) ſportula eſt munus patrooi, quo donat clientem gratis. Ita accipiebam ego me à te vocatum ad rectam velut ſportulam, teque oihil pro illa expectate. Sed vt video. vendis tuam ſportulam, ſeu rectam, velut negotiator muneribus, nec innitas niſi qui compeuſent. IAM DICAS MIHI VAPVLAT VOCATOR) Iam excuſabis te per voeatorem ſeruum, cuius officium eſt inuitare nuncupatos, quaſi me per obliuionem prætererierit imprudens. Porrò verbum voco antiquis ſine adiectione valebat idem quod inuito ad prandium, ad cœnam. Catullus, *Non eſt ergo beneficium, ſed auctio. Seneca lib. 4. c. 14. Non eſt beneficium quod in quæſtum mittitur. hoc dabo, hoc recipiam, auctio eſt. Et lib 6 c 12. Multū (vt ait Cleanthes) à beneficio diſtat negociatio.*

Qui tunc vocat me cùm malum legit librum.

Et ad Porcium,

——mei ſodales
Quærunt in triuiis vocationes.

Plautus Sticho,

Negare nulli ſoleo ſi quis me vocat.

Aſin.

Vocat conuiuam neminem, tu illam voces.

Et aliis locis. VAPVLAT) det pœnas quod te neglexetit, aut vapnlet vocator ſeruns, qui te vel ſemel vocauit, quando nihil numorum temittis. Si placet, vt de excuſatione aecipias, eum hoe enim ſenſu facit etiam altera lectio, Vah pudet vocetur. lectionem tamen priorem retineo.

De voeatoribus his videatur ad libr. 3. Hali. Oppiani verſu 232. Rittershuſius. Obſerua, vocatoribus nonnunquam pecuniam eſſe numeratam à cœnipetis, vt conuiuiis interponerentur apud Suetonium Calig. cap. 39. quidam ducenta ſeſtertia numerauit. Addit Caſaubonus alterum teſtimonium ex Ammiano lib. 13. Nomenclatores aſſueti hæc & talia venditare mercede accepta, cœnis quoſdam & prandiis inſerunt ſubdititios, ignobiles & obſcuros.

De Se.

LXXI. LXXXVI.

*Si meus aurita gaudet * Lagopode, Flaccus,*
Si fruitur triſti Canius Æthiope:
Publius exiguæ ſi flagrat amore catellæ,
Si Cronus ſimilem cercopithecon amat:
Delectat Marium ſi pernicioſus Ichneumon:
Pica ſalutatrix ſi tibi Lauſe placet:
*Si gelidum collo nectit * Flaccilla draconem:*
Luſciniæ tumulum ſi Theleſina dedit:
Blanda Cupidinei cur non amet ora Labycæ,
*Qui videt hac dominis monſtra placere * ſuis?*

** Lagopice. Glaucopode potius cum Scaligero lege.*
** Glaucilla. * Galathea. Flaccilla.*
** ſuat*

Alia aliis in deliciis eſſe, ſe delectari Labyca puero formoſiſsimo, quod cum poëtæ vitio datum eſſet, à contrariis excuſat pulchritudioem per ſe amabilem, periode quaſi diceret. Si Flacco Canio, Publio, &c. licet monſtrā, Aethiopes, aues, dracones amare, quare non amem hominem, & hominem formoſum, &c. Quamquam alij aliter ſentiant, Labycum monſtruoſum fuiſſe. Quod Romani prius quidem formoſa mancipia amantes, poſtea loxum in diſtorta & prodigioſa corpora verterint, vt Quintilianus, Clemeos Alexandrinus, Caſaubonus lib. 2. Animaduerſ. ad Suet. p. 166. docent.

AVRITA LAOOPODA) nomen auis hoc loco, de qua Plinius lib. 10. cap. 48. docet hanc nonquam manſueſcere, nec extra ſuam naſci, occiſam ſtatim moueſcere. Auctor auium lib. 3. aic Germanis vocari Steinhun, magnitodine columbæ, naſci in montibus, & ſpecubus, pedibus villoſis, & leporinis, carete omniuo auribus, mirarique ſe à poëta noſtro vocari auritam. Aut ergo Martialis aliam intellexit auem, aut auritam à ſenſu aurium, non à forma, aut magnitudine, dixit. Sicut Plautus auritus populum dixit, id eſt, attētum. Reſtat alter ſcrupulus cur primam naturâ breuem duxerit. Horat. Sar. 2. lib. 2.

Nec ſuus aut poterit peregrina iuuare lagopis.

Lagopus autem à Græco λαγὼς, & πῦς, quod pedes leporinos habere videatur. Iure poëtico quo natura breues tendunt, tractam aiunt. Sed Lagopice legunt nonnulli, puellæ nomen. Verùm ego cum Scaligero glaucopide haud dubiè ſcribo, & expono vlulam, ſeu bubonem, noctuamúe. quod his verbis docet Scaliger ad Propertium. *Primum, lagopodem non eſſe auritam. Eſt lagopus, quam perdicem albam Inalpini vocant. Deinde prima ſyllaba corripitur. Poſtremò auis illa pulcherrima eſt. ideoq́ non videtur inter monſtra, & portenta naturæ annumeranda: quum tamen hoc agat Martialis, vt oſtendat monſtra placuiſſe illis viris, quos ordine recenſet. at contra glaucopis, ſeu bubo, & aurita, & ſanè non inter venuſta illa animalia numeranda.*

Si frvitvr tristi Canivs Aethiops) De Canio poëta Gaditano ſuprà lib. 3. epig. 20. diximus. Tristi Aethiops) ſeruo delectatur Aethiope. Tristi) cur? quia ater, deformis, & ingratus. An quia Aethiops pro infauſto omine erat, ſi alicui matutinus occurriſſet, vti & ſimiæ, Eunucho, claudo. Iuuen. Sat. 6. Appianus 4. Ciuil. Lucianus in Eunucho. Claudianus l. in Eutropium Eunuchum. Heraldus largè de his, quem videbis. Pvblivs exigvae) lib. 1. epig. 110. legiſti de catella Iſſa Publij elegans epigramma. Si * Cronivs similem cercopithecon amat) Cercopithecus nigro capite, pilo aſinino, caudatus, cætera ſimio ſimilis. Martialis lib. 14. epig. 202.

Et 1. & 2.

** Cronius.*

Callidus emiſſas eludere ſimius haſtas,
Si mihi cauda foret, cercopithecus eram.

Similem) Aethiopi qui ſuperiori carmine poſitus. caput enim nigrum, vt Aethiopi Cercopitheco eſt. dicitur à κέρκος, id eſt, cauda, & πίθηκος. id eſt, ſimia. Delectat Marivm si perniciosvs ichnevmon) Marium vel Priſcum, vel Celſum intelligit eo tempore claros. Ichnevmon) mus Indicus hodie, pernicioſum vocat, acria enim bella cum acerrimis hoſtibus aſpide, & crocodilo gerit. felis eſt magnitudine, forma muris, Plinius lib. 8. cap. 24. *Notum,* inquit, *eſt animal hac gloria maximè in eadem natum Ægypto. Mergit ſe limo ſæpius, ſiccatq́ ſole. Mox vbi pluribus eodem modo coriis loricauit, in dimicationem pergit, in ea caudam attollens ictus irritos auerſus excipit, donec obliquo capite ſpeculatus inuadat in fauces, pugnat cum crocodilo, & aſpide.* Plinius lib. 8. cap. 25. Oppianus lib. 3. Cyneg. Aelianus lib. 8. v. cap. 25. & alij. Cicer. 1. de natura Deorum. *Crocodili dormientis hiatum intrat, viſcera corrodit, & depaſcitur, &c.* Pica salvtatrix si tibi Lavse placat) De hac lib. 14. epig. 76.

Pica loquax certa dominum te voce ſaluto,
Si me non videas eſſe negabis auem.

Plura de docilitate picarum, coruorum, pſittacorum lib. 14. Si oelidvm collo nectit Flaccilla draconem) alij Glaucilla & Glacilla. ſeruo Flaccilla. Senecā do, lib. 2. de Ira cap. 31. qui hæc de dracone & ingenio ferarum. Aſpice elephantorum iugo colla ſubmiſſa, taurorum pueris pariter ac fœminis perſultantibus, terga impunè calcata, & repentes inter pocula ſinuſque innoxio lapſu dracones, & intra domum vrſorum leonumque ora placida tractantibus, adulanteſque domino feras, pudebit cum animalibus permutaſſe mores. Miriora Lucianus de dracone Alexandri Pſeudomantis. Et pluria Caſaubonus, Curis Secundis ad Suetonium. vt olim, ita hodie æſtiuis menſibus ſerpentes in delitiis habent mulierculæ Romanæ. draco caret veneno, vt Plinius lib. 29. docet. Torrentius ad illum Suetonij locum in Tiberium. *Erat ei in oblectamentis ſerpens draco, quem ex conſuetudine manu ſua cùm conſumptum à formicis inueniſſet, monitus eſt vt vim multitudinis caueret.* Et legi de draconibus mulierum alicubi. videntur à pſyllis didiciſſe artem tractandi Serpentes qui quidem ſine veneno erant. miracula draconum multa in Variis narrat Aelianus pueros, aut puellas amantium.

Credo Iuuenal.

Lvsciniae tvmvlvm si Thalesina dedit) Luſciniæ quæ Theleſinæ ob docilitatem chariſsima. Plinius lib. 10. cap. 42. tradit Luſciniam fuiſſe Cæſaribus (Druſo credo & Germanico) iuuenibus quæ Græcè, & Latinè verba conaretur. Ibidem de coruis, turdis, & aliis. Et P. in proœmio. Tvmvlvm) ſicut Craſſus murænæ, alij equis, canibus, &c. Cvpidineae Labycae) Cur mihi non liceat amare puerum Labycam Cupidini formâ parem, eoque Cupidineum, ... nomen eſt fictum.

Labyſta Torrent.

* *
*

De

De ſuis libris.

LXXII. *LXXXVII.*

Fertur habere meos, ſi vera eſt fama, libellos
Inter delicias pulchra Vienna ſuas.
Me legit omnis ibi ſenior, iuuenisq́, puerq́ue,
Et coram tetrico caſta puella viro.
Hoc ego maluerim, quàm ſi mea carmina cantent,
Qui Nilum ex ipſo protinus ore bibunt;
Quàm meus Hiſpano ſi me Tagus impleat auro,
Paſcat & Hybla, meas paſcat Hymettos apes.
*Non nihil ergo ſumus, nec blandæ * murmure linguæ* * *munere.*
Decipimur, credam iam puto, Lauſe, tibi.

In Gallia quoque ſe iam legi gloriatur. VIENNA) Allobrogum vrbs. Stephano βίεννα, priſcis ſenatoria dicta. metropolis Delphinatus, extra Celtas, Belgas, & Aquitanos, quam fluuius Rhodanus præterfluit, ad cuius ripas citeriores ſita proxima Aruernorum finibus, &c. Cæſar lib. 7. bello Gallico, altera Vienna Auſtriæ caput, obſidione Solenmanni nobilis. EX IPSO ORE) quod tamen, vt ſuprà docuimus, latet. remotiſsimos hîc Aethiopas dicit. Hybla, Hymettus montes apibus, & melle redundantes, prior Siciliæ, Atticæ poſterior. CREDAM IAM PVTO, LAVSE, TIBI) εἰρωνικῶς. ſupra dixerat Lauſus ſe triginta reperiſſe epigrammata mala. Hìc poëta inſultat Lauſo. credam iam puto, Lauſe, tibi, ſcilicet. carpas quantum potes, nihil efficis, non credo mala eſſe, quæ probant omnes. Aut credam non plura eſſe mala quàm triginta, cùm facilè plura conceſsiſſem.

Vbi tum M. Antonius Primus poëta amicus erat.

Ad roſam.

LXXIII. *LXXXVIII.*

I felix roſa, mollibusq́ ſertis
Noſtri cinge comas Apollinaris.
Quas tu nectere candidas, ſed olim
Sic te ſemper amet Venus, memento.

Apollinari amiciſsimo ſuo, carminumq́ue ſuorum emendatori mittit ſertum roſaceum, optatq́ue vt comas eo cingat vſq; ad multam ſenectam. QVAS TV NECTERE CANDIDAS, SED OLIM, MEMENTO) ſenſus. quas tu comas roſa cinge candidas, ſed nondum, olim tamen futuras, hoc eſt canas, quaſi dicat, quas opto, vt poſsis in multos annos, id eſt, donec caneſcas. opto vt multis annis viuas, quibus vtaris roſa.

Ad Creticum.

LXXIV. *LXXXIX.*

Iactat inæqualem Matho me feciſſe libellum:
Si verum eſt laudat carmina noſtra Matho.
Æquales ſcripſit libros Caluinus, & Vmber.
Æqualis liber eſt, Cretice, qui malus eſt.

Matho cauſsidicus apud Iuuenalem, poëta ſæpius hoc nomine vtitur pro incerto puto. ſe excuſat, Mathonem accuſat ex ambiguo ſenſu inæqualis libri. Inæqualis liber bonus eſt, & malus: bonus, ſi inæqualis ob rerum varietatem, & carminis, quæ delectat, malus ſi quædam bona, quædam mala, quædam arguta, quædam leuicula, aut plumbea, ita vt ſcriptor non ſit ſibi ſimilis. atque hoc ſenſu Matho inæqualem dixit Martialem. Contrà priore intellectu noſter poëta. hinc ſubiungit. LAVDAT NOSTRA CARMINA) inæqualis enim liber bonus eſt ob rerũ varietatem. AEQVALES SCRIBIT LIBROS) Aequalis liber aut totus bonus, aut totus malus eſt. Et quia nullus totus bonus eſt, cùm bonus etiam nonnunquam dormitet Homerus, ſequitur æqualem li-

brum totum eſſe malum. quales ſcripſit Caluinus, & Vmber, duos malos poëtas nominat, qui non extant, vt Fuſenos, Cæſios, Aquinos, Catullus. AEQVALIS LIBER MALVS EST) quia cum totus bonus non ſit, & nec inæqualis, totus igitur malus. CRETICE) à Creta deuicta nominatus. Ita planè lego cum doctis viris, ſuffragante antiquo exemplari. Et ipſa lege Grammatica. Criticus enim Græcos, & Latinos ſcriptores teſtor, primam corripit. Deſpauterius mendoſa hac Martialis lectione, & Iuuenalis deceptus primam dixit ancipitem. Vnum eſt Simonidis 1. Anthol. teſtimonium contra nos, quod Græcis demus, qui dicunt Ἄρες ἄρες.

Theocritus penultima longa.

Γνῶθι θεόκριτον προσιδὼν τὸν ὀλυμπιονίκην.
Noſce Theocritum ſpectator olympionicen.

In Baccharam.

XCI. LXXV.

Si quid opus fuerit, ſcis me non eſſe rogandum,
Bis nobis dicis, Bacchara, terq́ue die.
Appellat rigida triſtis me voce Secundus:
*Audis, * ſed neſcis, Bacchara, quid ſit opus.*
Penſio † te coram petitur claréque, palamqúe:
*Audis, * ſed neſcis, Bacchara, quid ſit opus.*
Eſſe queror gelidasq́ue mihi, tritasq́ue lacernas:
Audis, ſed neſcis, Bacchara, quid ſit opus.
Hoc opus eſt, ſubitò fias vt ſidere mutus,
Dicere ne poſſis, Bacchara, quid ſit opus.

Fœnerator vt ſuprà.
** V. &.*
Cum interrogationis nota legit hac Torrentius, quid ſit opus?
† cur à me.
** V. &.*

In vanum promiſſorem & pollicitis diuitem, aut potius in diſsimulatorem. Nam veri amici eſt etiam non roganti ſuccurrere, quod apud Senecam lib. 2. c. 10. fecit Arceſilaus. APPELLAT) creditorum verbum à debitoribus nomina exigentium. Manutius ad epiſt. Cic. 24. lib. 16. ad Famil. APPELLAT ME SECVNDVS) creditor exigit à me fœnus, ſignifico tibi. NESCIS QVID SIT OPVS) diſsimulas intelligere. PENSIO) cellæ, Hauſʒinſ. lib. 3. epig. 30. ædium conductarum, aut cellæ pretium.

Vnde tibi togula eſt, & fuſcæ penſio cellæ.

Et eod. lib. epig. 38. *——neutri penſio tota fuit.*

Lib. 12. epig. 32. *Quas non retentas penſione pro bima.*

Ludit in repetitione verborum. Quid ſit opus, quæ Bacchara dixerat. pete ſi quid tibi opus. Martialis multa rectè, multa quaſi apertè petebat, nec tamen quid eſſet opus alter intelligebat. GELIDAS) non villoſas, ſed leues. HOC OPVS) concludit cum imprecatione, quia dixti mihi fruſtra, ſi quid opus, peto à Diis, vt afflatum ſidere elinguem, ne poſsis falſo dicere, quid ſit opus. Imò & verè, vt non poſsis dicere quid tibi ſit opus, ſed pereas nemine tibi ſuccurrente, quando nemini poteris tuam inopiam. SIDERE MVTVS) ſideratio, inquit Budæus in Pandect. apud Plinium morbus eſt arborum afflatorum ſidere, quocunque modo id acciderit. Peculiare autem nomen ſiderationis eſt, ſub ortu canis, ſiccitatum vapor, cùm inſitę, ac nouellę arbores emoriuntur, præcipuè ficus, & vites. A Græcis ſideratio ἀστροβολισμὸς dicitur, quaſi ſideris perculſio, quam ſphaceliſmon quidam appellant, vt inquit Theophraſtus lib. 5. de cauſsis, qui ſideratas arbores ἀστροβλῆτας appellat, quaſi ſiderè perculſas. *Siderantur autem,* inquit, *præcipuè plantæ nouellæ, ac ſurculi ſuæ cauſſa imbecillitatis, quod accidit, cùm ſiccata tellure humorem trahere nequeunt. quapropter plurima pereunt ſub ſidus. At maiores ætate, vt pote validiores magis reſiſtunt, & alimentum longè trahunt.* Idem ſphaceliſmon morbum eſſe radicum ait lib. 4. de plantis, ὅταν αἱ ῥίζαι μελανθῶσι, cùm radices nigreſcunt. Siderationis nomen inde ad homines tranſlatum eſt, per ſimilitudinem, areſcente corpore. Vnde homines hoc modo affecti ἀστροβλῆτες, & Latinè ſiderati dicuntur. Hoc etiam σφακελίζειν ab Ariſtotele, & Aegyneta dicitur. Ariſtoteles ψιλούμενα τὰ ὀστᾶ τῶν ὑμένων σφακελίζει, oſſa ſuis membranis nudata, ſiderantur. Aegyneta ſphacelon, id eſt, ſiderationem, appellat partes carnis in corpore marcidas, & iam ſine ſenſu. vt in carcinomate perfectò contingit, id eſt, νεκρώσεις σαρκὸς, ὅταν ἀναίσθητα φύονται τὰ τοῦτο παθόντα μόρια. ſunt qui putant eundem morbum cum apoplexia Celſo dicta. attonitus ſtupor, ſideratio Scribonio cum homo repente voce, ſenſuque defectus concidit. Martialis infrà lib. 11. epig. 86.

Sidere percuſſa eſt ſubitò tibi zoile lingua.

Plura & illuſtria planè VVouerius ad Petronium pag. 279.

Ad Narniam.

LXXVI. XCII.

Narnia ſulphureo quam gurgite candidus amnis
Circuit, ancipiti vix adeunda iugo,
Quid tam ſæpe meum nobis abducere Quinctum
Te iuuat; & lenta detinuiſſe mora?
Quid Nomentani cauſſam mihi perdis agelli,
Propter vicinum, qui pretioſus erat?
Sed iam parce mihi: nec abutere, Narnia, Quincto:
Perpetuo liceat ſic tibi ponte frui.

Rogat Narniam ciuitatem, vt ne diutius detineat Quinctum Ouidium agro Nomentano vicinum agrum habentem, ſe ægrè ipſius abſentia carere. NARNIA) ciuitas, ſeu oppidum Vmbrorum, ſeu Sabinorum, Nequinum quondam auctoribus Plinio, & Liuio dictum. AMNIS) Nar, vnde ciuitas Narnia, incolæ Nartes. de amne Strabo lib. 5. Vrbes intra Apenninum in Flaminia via memorabiles, Ocriculum ad Tiberim, Larulum, Narnia, per quam fluit Nar fluuius, qui paullum ſuprà Ocriculum in Tiberim exit, nauigabiles lembis non magnis. ANCIPITI IVGO) gemino montis Apennini fortè. QVINCTVM) Ouidium ad quem plura ſuprà. NOMENTANI CAVSSAM AGELLI) cur mihi aufers Quinctum, cuius vnius cauſſa libenter in fundo meo Nomentano dego. PERPETVO LICEAT SIC TIBI PONTE FRVI) Vltra Narniam apparent à dextris ſupra Narem admirandi ac longè conſpicui pontis fornices ac ruinæ ingentes: qui duos præaltos & abruptos montes (quos noſter anceps iugum vix adeundum dicit) ſubter labente flumine ſolebat coniungere, vt æquali via tranſitus ab oppido Narnia pareret in montem aduerſum. Ex Manubiis Sicambricis extructum ſub Auguſto quidam autumant, & Procopius Auguſtum eius auctorem memorat, haud vnquam pontis arcus celſiores à ſe viſos ſcribens. Quæ adhuc eius reliquiæ ſuperſunt ex lapide quadrato prægrandi pilis vaſtiſsimis ſublimes arcus impoſiti, me Hercle, demonſtrant florentis imperij maximum, & inſani ſumptus opus fuiſſe, lege Schotti Itinerarium lib. 1. pag. 106. Pontem hunc Nari impoſitum velut nobilem, & clarum prædicat, æternumque Nartibus precatur, & pars eſt pro toto, ſic veſtra vobis ſit incolumis vrbs cum ponte, pons cum vrbe.

De Papilo.

LXXVII. XCIII.

Unguentum fuerat, quod onyx modò parua gerebat:
Olfecit poſtquam Papilus, ecce garum eſt.

Tam grauem ait, & olentem Papili animam, vt afflatu etiam nobiliſsima vnguenta corrumpat, & garum reddat. Garum autem eſt liquamen piſcium ſalſum, quod Seneca pretioſam ſaniem præcordia rodentem appellat. de garo plura lib. 13.

Expirantis adhuc ſcombri de ſanguine primo
Accipe faſtoſum munera cara garum.

Sed hoc genus gari, quod ſociorum appellabatur, nobile erat. Erant alia olentia ſemicorrupta lib. 6. epig. 93.

Amphora corrupto nec vitiata garo. *Horat. 2. Sat. 4. Byzantia putret orca.*

Hìc de corrupto velim intelligi. ONYX) Ex onyche marmorea fiebant, ſeu vaſa vnguentaria, vt ex alabaſtro. de onyche fuſius ſuprà lib. 6. epig. 42. & lib. 14. de murrhinis.

In Linum.

LXXVIII. XCIV.

Bruma eſt, & riget horridus December,
Audes tu tamen oſculo niuali
*Omnes * obuios hinc, & hinc tenere,* ** V. obuiam. ſic verſus requirit.*
Et totam, Line, baſiare Romam.

Quid

Quid poſsis grauiuſque, ſæuiuſque
Percuſſus facere, atque verberatus?
Cuius liuida naribus caninis
Dependet glacies, rigetque barba, † V. forpicibus.
Qualem † forcipibus metit ſupinis
Tonſor Cinyphio Cilix marito.
Quare ſi tibi ſenſus eſt, pudorque:
Hibernas, Line, baſiationes
In menſem rogo differas Aprilem.

Nimis officioſum auerſatur Linum, qui omnes quouis tempore, & hyeme, & æſtate baſiabat. monet vt differat oſcula in Aprilem. Avdes oscvlo nivali omnes tenere) oſculum honeſtum amicitię, vel cognationis, vel officij ſignum vſitatum multis gentibus olim, & hodie. de hodierno more nihil dico, olim Iudæis ex diuinis litteris cognoſcis Gen. 33. fratrem reducem frater Eſau oſculo excipit. Et 1. Regum 20. oſculantur inter ſe Ionatas, & Dauid. Magdalena ſuauiata pedes Chriſti eſt. Iudas odium velat oſculo. in oſculo ſancto Chriſtiani inter ſe ſalutabant. fratres oſculantur Paullum. Perſarum idem mos, pares enim quos honore afficiebant, oſculabantur. inferiores potentiorum genua tangebant, cognatos, & amicos in digreſſu aut reditu. Auctores do Xenophontem lib. 1. & 5. Cyrip. & laudat. Ageſilai. Zenodotum in prouerbio νόμος καὶ χώρα. Herod. lib. 1. Alexandrum lib. 2. 19. Romani in Deorum, & hominum cultu oſcula adhibebant. Et hominum ora, genas, oculos, manus, genua, & pedes, in itu, reditu, gratulatione, imo ſalutatióne, & quotidiano occurſu tempore Auguſti potiſsimùm inualuit. teſtimonia habes apud teſtatum Lipſium lib. 2. Elect. cap. 6. quod totum de oſculis. Nivali) frigido, madidoque. Percvssvs) quaſi læſus omnium opem implorares. Cvivs livida glacies) cui flaua ſtiria frigore concreta ex naribus magnis dependet. Qvalem forcipibvs) qualem barbam habent hirci Cinyphij cùm tondentur â Cilice tonſore, forpicibus, aut forcipibus ſupinis, apicibus erectis, manubrio deorſum ſpectante, vt ſupremæ manus, quas iunctas ad cœlum tendimus. Cinyphivs maritvs) hircus ad flumen Cinypem paſcens. Cinyps autem Garamantum fluuius. Ptolemæo eſt Africæ flumen Cynips Plinio, & Melæ. Qvare) omitte officium tuum oſculandi, & differ in æſtatem.

Epitaphium Vrbici pueri.

xcv. LXXIX.

Conditus hìc ego ſum Baſsi dolor, Vrbicus infans,
Cui genus, & nomen maxima Roma dedit.
Sex mihi de prima deerant trieteride menſes,
Ruperunt tetricæ cum mala penſa Deæ.
Quid ſpecies, quid lingua mihi, quid profuit ætas?
Da lachrymas tumulo, qui legis iſta meo.
Sic ad Lethæas, niſi Neſtore ſerior, vndas
Non eat, optabis quem ſupereſſe tibi.

Elegans infantis bimuli tumulus. Bassi) parentis, an Salei Baſsi, cuius honorifica mentio in dialogo Quinctiliani de cauſsis corruptæ eloquentiæ. Cui Veſpaſianus cum poëma nobile recitaſſet, donauit quingenta ſeſtertia? Dolor) quia vehementer amauit hunc Vrbicum Baſſus. & quo maior amor, hoc maior inde dolor. Cvi genvs) qui natus eſt in vrbe, & ab vrbe dictus eſt vrbicus. Sex de prima trieteride) biennis ergo, & ſemis, trieteris, vt ſupra doctum triennium eſt. Sic ad lethaeas) precatio viatori flenti caſum, & mortem pueri. Sic, vt fles, & optas huic puero longiorem tua vitam, viuas Neſtoris annos.

Ad librum ſuum.

LXXX. *XCVI.*

Noſti ſi bene Cæſium, libelle,
Montanæ decus Vmbriæ Sabinum,
Auli municipem mei Pudentis:
Illi tu dabis hæc vel occupato.
Inſtent mille licet, premantq́; curæ,
Noſtris carminibus tamen vacabit.
Nam me diligit ille, proximumque
Turni nobilibus leget libellis.
O quantum mihi nominis paratur?
O quæ gloria, quàm frequens amator?
Te conuiuia, te forum ſonabit,
Ædes, compita, porticus, tabernæ.
Vni mitteris, omnibus legêris.

Mittit librum Cæſio Sabino ex Vmbria oriundo, & Auli Pudentis municipi. Quis hic quantusq; vir fuerit, docet Fonteius de gente Cæſia cap. 20. & 21. vbi varias Plinij Iunioris epiſtolas ad hunc Sabinum ſcriptas, & Martialis hoc ipſum epigramma fuſiſsimè exponit, vti mihi labore ſuperſedendum putem in hoc labore. Eſt de hoc eodem Sabino lib. 9. illud Martialis Nympha ſacri, &c. Et ſuprà lib. de Pudente. libroque 11. plura, &c. quantum autem Cæſius amarit Martialem vel ex hoc intelligis, quod omnibus negotiis antepoſuerit poëtæ noua epigrammata, & ea vnus omnibus legerit. TVRNI NOBILIBVS) Turnus Auruncanus patria, Satyricus fuit, de quo Probus in Iuuenal. Turnus libertini generis ad honores ambitione prouectus eſt, potens fuit in Veſpaſianorum Titi, & Domitiani aula. Extat de eodem lib. 11. epig. 11.

Contulit ad Satyras ingentia pectora Turnus,
Cur non ad Memoris carmina? frater erat.

De Memore Turni fratre lib. 11. agemus. Eſt & Rutilij teſtimonium de Turno.

Huius vulnificus, Satyra ludente Camænis,
Nec Turnus potior, nec Iuuenalis erat.

Sidonius carm. 9. Non Lucilius hic, Lucretiusque eſt,

Non Turnus Memor.——

Lege Gyraldum. AMATOR) libri mei. omnes amabunt commendante Cæſio.

Ad Caſtorem.

LXXXI. *XCVII.*

*Omnia Caſtor * emit, ſic fiet vt omnia † vendat.*

* *emis.* † *Vendas.*

Duplex eſt ſenſus, qui omnia emit, omnia vendit, vendit pecuniam, emit merces, ædes, agros, &c. quamuis pecunia non dicatur vendi, niſi cùm pecuniâ, pecunia emitur, quod in cenſibus amat fieri. Alter, & verior credo. Caſtor cùm pauper ſis, & multa tamen emas, cogeris tandem omnia vendere, vt vitam toleres. Turnebus pentametrum ait ſe huic appenſum reperiſſe, quod tu lib. 25. cap. 24. ibidem leges, non ad noſtrum tamen ſtomachum, nec ad ſenſum facit.

Ad Criſpinum.

LXXXII. *XCVIII.*

Sic placidum videas ſemper, Criſpine, tonantem:
Nec te Roma minus, quàm tua Memphis amet.
Carmina Parrhaſia ſi noſtra legentur in aula:
(Namq́; ſolent ſacra Cæſaris aure frui)

Dicere

*Dicere de nobis, vt lector candidus * audet,*
Temporibus præſtat non nihil iſte tuis.
Nec Marſo nimium minor eſt, doctóque Catullo.
Hoc ſatis eſt ipſi, cetera mando † Deo.

* *Aude, non audes lege.*

† *Domitiano nempe.*

Commendat Criſpino librum, cumque á Criſpino vult Cæſari commendari. Criſpinus autem hic eſt, vt Prætorianum illum Claudij, & Neronianum taceam, centurionem Criſpinum apud Tacitum, Aegyptius, qui plurimum gratia, & potentia potuit apud Domitianum, quem acerbè Iuuenalis momordit Sat.1. & Sat.4. quæ tota in illum, ex Ichthyopola princeps equitum factus. ſeruum, & vernam Aegyptium appellat Sat.1. Martialis & hîc, & ſuprà eiuſdem mentionem facit. TVA MEMPHIS) quæ metropolis quondam Aegypti. Aegyptius autem, vt dictum eſt, Criſpinus. PARRHASIA) in palatio Domitiani. Parrhaſia autem ab Euandro Arcade, & Arcadia Parrhaſia dicta. Vnde palatia Cæſarum generatim Parrhaſia ſæpius appellat noſter poëta. DICERE DE NOBIS VT LECTOR CANDIDVS AVDE) aude, inquam, non audet. Senſus. Tu Criſpine ſi vel Cæſar legerit, aut legentur illi, aude hoc elogium de me addere. TEMPORIBVS PRAESTAT NON NIHIL ISTE TVIS) Non eſt exiguum ornamentum æui tui Cæſar, hic poëta. NEC MARSO) epigrammatariis Marſo, & Catullo, quorum eruditionem emulatur poëtá. HOC SATIS) vt de me ſuggeras Domitiano. IPSI CETERA MANDO DEO) Domitiano, qui præmium laboris mihi pro ſua munificentia perſoluet. Cetera illi curæ erunt, vt me donis beet. Cætera ipſe Deus Domitianus facile aſſequetur, quid velim.

Ita diſtingue & interpunge. Hoc ſatis eſt: ipſi cætera mando Deo.

Ad Ponticum.

xcix. LXXXIII.

** Pontice per reges diſcurris, & omnia luſtras:*
Magna quidem ſequeris, Pontice, magnus homo es.
Pontice, ſi qua facis, ſine teſte facis, ſine turba:
Non adhibes multos, Pontice, cautus homo es.
Pontice, te celebrem forma natura creauit:
Dignus eras Helena, Pontice, pulcher homo es.
Pontice, voce tua poſſes adamanta mouere:
Vox tua dulce ſonat, Pontice, dulcis homo es.
Pontice ſic alios, ſic te quoque decipit error:
Vis dicam verum? Pontice nullus homo es.

* *Vix auſim hoc epigrāma Martiali adſcribere.*

Tranſcriptum ex Anglicano hoc eſt. Domitius, & Aldus deſiderant. Pro legitimo non agnoſco. Ponticum vt ardelionem inſectatur. prima diſticha quatuor ironicōs accipe. poſtremum propriè. PER REGES) dominos, patronos, vt ſæpe iam monuimus. MAGNVS HOMO ES) quia magnos, & magna ſequeris. CAVTVS HOMO) caues, ne quæ ſine teſte parum honeſta facis, emanent in vulgus. DECIPIT ERROR) vt ſibi videantur quod non ſunt. NVLLVS HOMO ES) nec magnus, nec cautus, nec pulcher, nec dulcis, ſed nullus.

Imo nullus hic Martialis eſt.

Hoc alterū diſtichon etiam ineptum eſt & planè nō ex ingenio piperatō. Quid enim ſine teſte facis, inquit, & ſubiungit. non adhibes multos. teſtor genium Martialis, abeſſe ingenium Martialis.

MATTHÆI RADERI AD M. VAL. MARTIALIS LIBRVM OCTAVVM COMMENTARIVS.

*IMPERATORI Domitiano Cæſari Auguſto, Germanico, * Dacio, Valerius Martialis ſalutem.* * Dacico.

*Omnes quidem libelli mei, Domine, quibus tu famam, id eſt, vitam, dediſti, tibi ſupplicant: & puto, propter hoc leguntur. Hic tamen qui operis noſtri octauus inſcribitur, occaſione pietatis, frequentius fruitur. Minus itaque ingenio laborandum fuit, in cuius locum materia ſucceſſerat. Quam quidem ſubinde aliqua iocorum miſtura variare tentauimus: ne cœleſti verecundiæ tuæ laudes ſuas, quæ facilius te fatigare poſſunt, quàm nos ſatiare, omnes verſus ingererent. Quamuis autem Epigrammata ſeueriſſimis quoque, & †ſupremæ fortunæ viris ita ſcripta ſint, vt *nimiam verborum licentiam affectâſſe videantur: ego tamen illis non permiſi tam libere loqui, quàm ſolent: cùm pars libri & maior, & melior ad maieſtatem ſacri nominis tui allegata ſit. Meminerit non niſi * religionis purificatione luſtratus accedere ad templa debere. Quod vt cuſtoditurum me lecturi ſciant, in ipſo libelli huius limine profiteri breuiſſimo placuit epigrammate.* †ſumma. * V. mimicam vel inimicam. * V. religioſa.

IMPERATORI) Deſpondet Muſam ſuam Domitiano, cuius Dacicam, Sarmaticamq́; victoriam celebrat. MINVS INGENIO LABORANDVM FVIT) Res enim præuiſas, aut vltrò oblatas, verba non inuita ſequuntur. Promptum eſt laudare, cùm laude digna gerũtur, alioqui non laus, ſed adulatio eſt, cùm viri principes, nullâ re benè geſtâ, tamen laudibus mactantur. Lib. 12. poëta queritur, ſibi multum fuiſſe laborandum in argumento, quod Roma abfuerit, quæ infinitam ſibi ſiluam epigrammatum ſuppeditarit. *Quod placet*, inquit, *in meis libellis, auditor dictauit. Illam iudiciorum ſubtilitatem, illud materiarum ingenium, bibliothecas, theatra, conuentus, &c. ea quæ delicatè reliquimus, quaſi deſtituti deſideramus.* SEVERISSIMIS QVOQVE, ET SVPREMAE FORTVNAE VIRIS) Plinius Iunior lib. 4. epiſtolarum de ſuis hendecaſyllabis liberioribus epiſt. 4. *Ex quibus tamen, ſi nonnulla tibi paullo petulantiora videbuntur, erit eruditionis tuæ cogitare, ſummos, & grauiſſimos viros, qui talia ſcripſerunt, non modò laſciuiâ rerum, ſed ne verbis quidem nudis abſtinuiſſe, quæ nos refugimus, &c.* Idem lib. 5. epiſt. 3. quæ lib. 1. ad epiſtolam Martialis adduximus. RELIGIONIS PVRIFICATIONE LVSTRATVS) κολακικῶς, perinde quaſi Domitianus ſanctiſsimus ſit Deus, ad quem adire, niſi luſtrato, ſit nefas. Tangit interim ritum ſolennem priſcorum, qui ſe vndis prius purgabant, quàm preces funderent, aut Diis facerent. cuius rei teſtimonia ſexcenta leges apud Briſſonium lib. 1. Formularum, ex optimis ſcriptoribus deprompta. Aquam autem veteres omni luſtrationi adhibebant Dion. lib. 39. Seruius 12. Aen. Varro rerum hum. lib. 10. Cato. 3. Orig. Tertull. de Baptiſ. cap. 5. Lact. lib. 5. cap. 20. Seneca Herc. Furente. Apul. Mileſ. 11. Plurima verò Ioannes VVouerinus ad illa Petronij verba *Triphana ſomnium expiauit.*

— τίς ἂν οὐ φλαῦρον ἀείδοι;
Quis non facile laudet Phœbũ?

Ad librum ſuum.

I.

Laurigeros domini liber intrature penates,
Diſce verecundo ſanctiùs ore loqui.
Nuda recede Venus: non eſt tuus iſte libellus,
Tu mihi, tu Pallas Cæſariana veni.

Libro Pallatinam domum ingreſſuro mandat verborum, rerumq́ue verecundiam, & reuerentiam. DOMINI) Domitiani. Poſteriores ab Auguſto principes paſsi ſunt ſe appellari dominos, imo deos. Et edicto hoc præceperunt, præſertim Domitianus. Auguſtus verò edicto vetuit, ne dominus vocaretur. Tiberius idem nomen recuſauit. Suet. Aug. ca. 53. Tiberio 27. Iulianus reuocare conatus eſt Auguſti & Tiberij conſuetudinem, ſed illius ironia irriſa eſt Caſaub. ad Suet. Primus Caligula ſe, non pro domino tantum, ſed pro Deo geſsit. Tiraq. ca. 22. LAVRIGEROS PENATES)

 palatium,

palatium,domum victricem,laureatam.Hoc Romæ fiebat,vt diebus celebrioribus,feſtis,natalitiis,triumphalibus poſtes laureis coronarent.Tertul.Apol. *Cur die læto non laureis poſtes obumbramus.* Et lib.2. ad Vxorem. *Procedit de ianua laureata & lucernata.*Rurſum Apol.cap.35.*recentiſſimis & ramoſiſſimis laureis poſtes præſtruebant.* Idem lib.de Idol.& corona militis.Sed laurus triumphis dicata, perpetuò Cæſarianas ædes exornabat. Plinius lib.15.cap.30. *Laurus triumphis propriè dicatur,vel gratiſſima domibus,ianitrix Cæſarum Pontificumq́,quæ ſola & domos exornat, & ante limina excubat,&c.* Cauſſas addit Ouid.3.Triſt.Eleg.1.

Cur tamen oppoſita velatur ianua lauro
Cingit & auguſtas arbor opaca comas?
An quia perpetuas,&c. quæ ſequuntur.

In triumphis olim laurea geſtabatur, poſtea aurea corona, ſed hîc lauream è Sarmatia allatam tangit. Triumphauit bis; de Cattis & Dacis. Lauream Ioui Capitolino de Sarmatis retulit. Suet.in Dom.Dion in eod.nos plura infrà. NVDA VENVS) Ad picturas Veneris reſpicit,quales adhuc hodie viſuntur Romæ quanquam hîc laſciuiam intelligit. NON EST TVVS ISTE LIBELLVS)quia caſtus. PALLAS CAESARIANA) Virgo Ioue nata, quam Cæſar mirâ ſuperſtitione coluit,eiusque ſe filium credi voluit.Suet.cap.4.& 15.Dio,Philoſtratus,Quintilianus.Lege Torrentium ad cap.4. Suet.nos lib.5. plenius.

Ad Ianum.

II.

† V. pater q́. *Faſtorum genitor, † parensq́ Ianus*
* V. Iſtro. *Victorem modò cùm videret * Iſtri,*
Tot vultus ſibi non ſatis putauit,
Optauitq́ oculos habere plures,
Et lingua pariter locutus omni,
Terrarum Domino, Deoq́ rerum
Promiſit Pyliam quater ſenectam.
† V. pater tuam. *Addas, Iane, † tuam, pater, rogamus.*

Blanditur Domitiano ob reditum. FASTORVM GENITOR, PARENSQVE IANVS) Quia rector temporum eſt primus menſis, à quo annus alius, atque alius nomen accipit. Ita alio epigrammate Martialis,

Principium des Iane licet velocibus annis, &c.

Faſti(auctore Seruio)ſunt libri dierum computationem habentes,vbi per conſules,vt Porphyrion ad Horatium docet,annorum numerum colligebant. Acron gram. *Faſtos,ait,eſſe annales, in quibus memoria temporum continetur,quique ad commemorationem honorum,rerumue geſtarum inuenti dicuntur, virtutis indices.*Horatius in 4.car.

Tuas Auguſte virtutes in æuum
Per titulos, memoresq́ faſtos Æternat——
Et eodem lib. *Non Coæ referunt iam tibi purpuræ,*
Nec clari lapides tempora, quæ ſemel
Notis condita faſtis
Incluſit volucris dies.

Faſti ergo, cùm per annos ſingulos ſcriberentur (vnde Ianum parentem faſtorum dixêre) tantummodo, quod factum quoque anno, geſtúmue eſſet, continebant. De eiſdem faſtis plura habes apud Macrobium, Priſcianum, Feſtum Pompeium. Vide Antonium Conſtantium in argumento ad Ouidij faſtos,Tiraquellum, Sigonium, & alios. VICTOREM MODO CVM VIDERET ISTRI) cùm Domitianum reducem à Sarmatis aſpiceret. TOT VVLTVS SIBI NON SATIS PVTAVIT)Bifrontem alij,alij quadrifrontem affirmarunt.Propter finem anni præcedentis, & initium ſequentis bifrontem:propter quatuor elementa,quæ ab illo extiterunt,cùm chaos eſſet,quadrifrontem,vel propter quatuor anni tempora. Lege Marlianum lib.4.cap.8. Albricum in Deorum imaginibus.Et Ouid.1.Faſt. Chaos autem,& Ianus,primùm idem fuerat,vt ipſe teſtatur apud Ouid.Ianus his verbis.

Me chaos antiqui (nam ſum res priſca) vocabant.
Et mox. *Tunc ego qui fueram globus, & ſine imagine moles,*
In faciem redij, dignaq́ membra Deo,&c.
Et 1.Met. *Ante mare, & terras, &c.*

Vide

Vide N. Comitem ad eoſdem locos. OPTAVITQVE OCVLOS, HABERE PLVRES) Non ſufficiebant illi quatuor, aut octo. deſiderium vehemens videndi Cæſaris ſignificat. Vt Plato de ſuo Stella,

Ἀστέρας εἰσαθρεῖς Ἀστὴρ ἐμός. εἴθε γενοίμην
Οὐρανὸς, ὡς πολλοῖς ὄμμασιν εἰς σὲ βλέπω.
Stella meus ſtellas dum ſuſpicis, ipſe vtinam ſim
Cælum, oculis vt te pluribus aſpiciam.

Stellæ enim dicuntur oculi cœli. Talis modus loquendi eſt apud Virgil. 6. Aen. cùm de numero pœnarum diſſerit, quas ſe, vel ſi centum linguas, & ora centum habeat, enumerare poſſe negat.

Perſius Sat. 5. *Vatibus hic mos eſt, centum ſibi poſcere voces,*
Centum ora, & linguas optare in carmina centum.

Et mox. *——vt par ſit centeno guttere niti.*

Ita & apud S. Hieronymum de vitâ Paullæ, *ſi omnia membra in linguas, &c.* ET LINGVA PARITER LOCVTVS OMNI) Omni linguâ quam habebat vel duplicem, vel quadruplicem. TERRARVM DOMINO, DEOQVE RERVM) De hac arroganti appellatione Domitiani, qui ſe iubebat Dominum, & Deum vocari, cùm aliâs ſæpe Martialis, & nos lib. 1. plura diximus. & modò ſuperiore carmine. PROMISIT PYLIAM QVATER SENECTAM) ἀνταποδοτικῶς. Ianus tibi nõ tria ſecula Neſtoris, ſed duodecim promiſit. Pylia ſenectus erat triſeclis. ter quatuor reddunt duodecim; ergo ſi quater ſenectam illi Pyliam optauit, duodecim ſecula optauit. Sed hoc loco rectè quæri poteſt, quæ fuerit ætas, & ſenecta Neſtoris. Ouid. 12. Met. Et Tibull. exiſtimant trecentos annos vixiſſe Neſtorem. *——vixi*
Annos bis centum, nunc tertia viuitur ætas.

Tibullus, ſi tamen id carmen eſt Tibulli.

Quem ſi quis videat vetus, aut non fregerit ætas,
Terna minus Pyliæ miretur ſecula famæ.
Namq; ſenex longæ peragit cum ſecula vitæ,
Centum fœcundos titan renouauerit annos,
Ipſe tamen velox.——

Homerus Odyſſ. γ. videtur de eadem ætate loqui, cùm dicit,

Τρὶς γὰρ δή μιν φασὶν ἀνάξασθαι γένε' ἀνδρῶν.

Et 1. Iliad. *Τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων*
Ἐφθίατο.——

Sed Homeri ſcholiaſtes monet ætatem vnam, ex veterum ſententia, triginta annorum ſpacio definiri; qua ratione nonageſimum annum tantum attigiſſet Neſtor. Et Xenophon in Aequiuocis. *Ætas*, inquit, *apud Ægyptios ſpacio triginta annorum perficitur.* ſic intelligit ætatẽ Neſtoris Acron, & Suidas in dictione *τριγέρων*. Plinius de eadem ætate. Porphyrius in Homericis Quæſtionibus. Plutarchus in libro de defectione oraculorum. Cenſorinus de die natali cap. 6. Euſtathius ad 1. Iliad. Auſonius. *Ter noua Neſtoreos impleuit purpura fuſos.*

Artemidorus. Onirocrit. 2. Brodæus ad lib. 1. epig. Græcorum, qui epigramma illud *εἰς ζωὴν*
——ἴδωεν χῶ τριγέρων πύλιος.

Exponit de nonaginta annis, vti & quod præcedit,
——οἱ δ' ἐπὶ τούτοις Νέστωρ.

ADDAS IANE PATER TVAM ROGAMVS) Immortalitatem precatur Domitiano, Ianus enim Deus immortalis credebatur. Precabantur veteres bene ſuis imperatoribus, ſiue natalitiis diebus, ſiue Calendis, ſiue in reditu, longosq; annos optabant. Seneca pro Claudio lib. 1. Conſol. ad Polyb. Plinius Paneg. & epiſt. 10. ad Traian. Iulius Firmicus lib. 1. Matheſ. cap. vlt. Ouid. li. 15. Metam. lib. 1. de Pon. eleg. 3. Propert. Pedo, Martialis ſæpe infrà. Populus in congiario.

De noſtris annis tibi Iupiter augeat annos.

Conſule Briſſon. lib. 1. Formul. Tertullianus etiam pro Imperatoribus profanis vota huiuſmodi perſoluta ait à Chriſtianis. Apol. cap. 30. *Precantes ſumus ſemper pro omnibus imperatoribus, vitam illis prolixam, imperium ſecurum, &c.*

Ad Muſam.

III.

Quinque ſatis fuerant, vel ſex, ſeptemq; libelli,
✶ Et nimium: quid adhuc ludere, Muſa, iuuat?
Sit pudor, & finis, Iam plus nihil addere nobis
Fama poteſt: teritur noſter vbique liber.

Et cùm rupta ſitu Meſſalæ ſaxa iacebunt,
Altaq; cum Licini marmora puluis erunt:
Me tamen ore legent, & ſecum plurimus hoſpes
Ad patrias ſedes carmina noſtra feret.
Finieram, cùm ſic reſpondit nona ſororum,
Cui coma, & vnguento ſordida veſtis erat:
Túne potes dulces ingrate, relinquere nugas?
Dic mihi quid melius deſidioſus ages?
An iuuat ad tragicos ſoccum transferre cothurnos?
Aſpera vel paribus ora tonare modis?
* Prælegat. — *★ Perlegat vt tumidus raucâ te voce, magiſter,*
Oderit & grandis virgo, bonuſq; puer?
* potius. — *Scribant iſta graues † nimium, nimiumq; ſeueri,*
Quos media miſeros nocte lucerna videt.
At tu Romano lepidos ſale tinge libellos:
Agnoſcat mores vita, legatq; ſuos.
Anguſtâ cantare licet videaris auenâ;
Dum tua multorum vincat auena tubas.

Fingit ſe à Muſâ incitatum ad proſequendum epigrammatum ſcribendorum ſtudium. * Eſt. *ET NIMIVM) Ita antiquiores habent codices, quos probo. Quinque, inquit, vel ſex, vel ſeptem libri epigrammatum ſatis fuerant: ſatis verò? immo & nimium. Iam pridem hunc ludum deſitum oportebat. RVPTA SITV MESSALAE SAXA) M. Valerius Coruinus Meſſala. M.F.M.N. clariſsimus orator Auguſti ætate, quem his verbis prædicat Quintilianus lib. 10. *Meſſala nitidus, & candidus, & quodammodo præ ſe ferens in dicendo nobilitatem ſuam.* Laudat & Cic. lib. ad Brutum epiſt. 13. ſed patrem fortè huius. Horatius de arte poëticâ.

——conſultus Iuris, & actor
Cauſſarum mediocris abeſt virtute diſerti
Meſſalæ.——

Dicti ſunt Meſſalæ à Meſſana Siciliæ ciuitate, quam Valer. Coruinus expugnauit. Ouidius Faſt.

Hunc Numidæ faciunt, illum Meſſana ſuperbum.

Tiberius hunc in oratione ſecutus, quem adoleſcens obſeruârat. Suet. in Tib. Idem nomine ſenatus primus Auguſtum patrem patriæ appellauit. biennio ante mortem excidit omni (Plinius, Euſebius) memoriâ, vti neque nomen quidem ſuum retineret. Ditiſsimus erat, & ædes magnificentiſsimas extruxerat, vt infrà Martialis lib. 10. epig. 2.

Marmora Meſſalæ findit caprificus.——

Filius degener. Perſius Sat. 2. *——magna quid dare lance*
Non poßit magni Meſſalæ lippa propago.

Licinus Auguſti libertus, vel potius Iulij. tonſor. Galliæ procurator Licimnus. De hoc Licino Seneca epiſt. 120. Dio. li. 50. Horatius ad Piſones. Anonymos ad Iuuen. Marſilius ad Sat. 2. Perſij.

ALTAQVE CVM LICINI MARMORA PVLVIS ERVNT) Licinus, Enceladus, Helenus, Marathus, Thyrſus, Epaphroditus, Polybius liberti Auguſto chariſsimi. Licinus hic vel tonſor de quo Iuuenal. Sat. 14. Et Horatius de arte poët. Galliæ autem procurator dictus fuit Licimnus, vt Torrentius ad Suet. docet. de hoc plura lib. 2. epig. 32. quanquam alij hunc ipſum arbitrentur procuratorem. Foquelinus ad 2. Perſij Sat. Cornutus putat fuiſſe Licinium Craſſum. *Licinius Craſſus, inquit, inter Romanos, locupletißimus, ideo diues cognominatus. Huius ergo diuitias optat puero. Alij volunt Licinium tonſorem ac libertum Auguſti Cæſaris ſignificari, prædiuitem, cuius monumentum eſt pretioſi operis. Sepultus viâ Salariâ propè vrbem ad lapidem ſecundum. De hoc homine non inuenuſtum Varronis epigramma fertur:*

Marmoreo Licinus tumulo iacet: at Cato paruo:
Pompeius nullo: quis putet eſſe deos?

Ab hoc videtur abire Iuuenalis, qui de ædificiis,

——vigilare cohortem
Seruorum noctu Licinus iubet attonitus pro
Electro, ſignisq; ſuis, Phrygiaq; columna.

Quos verſus nemo ad Craſſum refert. Et ego cum Iuuenale nego Craſſum eundem cum hoc Licino. Et Perſius ſeparat Sat.2.

Nunc Licini in campos, nunc Craßi mittit in ædes.

NONA SORORVM) Thalia, non quod vltima numero, ſed vna de nouenis. Thaliam autem intelligendam docet ipſe Martialis, cum vnguento ſordidam dicit. Vngebâtur autem ante conuiuium, poſt balneas. magiſtra verò, & modiparatrix conuiuiorum Thalia, quam lib.4. epigr.8. ſuam Thaliam vocat. eandem appellat lib.12. epig.96. lib.9. epig.27. lib.9. epig.75. lib.10. epig.19. *Facundo mea Plinio Thalia*. lib.9. epig.27. item lib.4. SOCCVM) Vin aliud genus carminis tractare, tragicum nempe, vel heroicum. Soccus eſt comœdorum. Cothurnus Tragœdorum. Soccus hîc pro leuiore carminis formâ, qualis eſt epigrammatis, vſurpatur; & leuiores ſcriptores comici. de Socco & Cothurno lege Delrium In Senecam. PARIBVS MODIS) carmine heroico. PERLEGAT) prælegat lego cum doctiſsimo Lipſio, qui & illum locum epiſtolæ lib.1. *(ſic quicunque perlegitur)* emendat, & *prælegitur* ſcribit. Intelligit Martialis gymnaſia Grammat. in quibus Virgilius, Homerus, aliique diſcipulis prælegebantur, vt hodie. ODERIT) ſæpe enim cùm vapulant, prælectionum cauſsâ, iraſcuntur ipſis auctoribus, quos ediſcere coguntur, libroſque eorum lacerant. RAVCA) qui ad rauim vſque clamant. LVCERNA VIDAT) Hinc virorum doctiorum pallor, de quo lib.7. epig.3. & aliâs. Plinius Iunior de Regulo. Perſius Sat.5. Symmachus lib.2. epiſt.18. Et quæ Franciſcus Iuretus ad illum locum ex 1. Satyr. Martiani Capellæ. Theodoſio Imperatore, Apuleij Apolog.1. annotauit. Lucerna bonis ſcriptoribus vigilatas chartas, & ſtudium diurnum, nocturnumúe ſonat. Notum eſt verbum, τὸν λύχνον ὄζει, id eſt, lucernam olet, de re meditata, multoque ſtudio elucubrata. Demoſthenis ἐνθυμήματα dicebantur τὸν λύχνον ἀπόζειν. & de eodem. ferebatur illum plus olei, quàm vini conſumpſiſſe. Celebratiſsimæ ſunt Epicteti, Ariſtophanis, & Cleanthis Lucernæ. de hac lucerna Iuuenalis,

Hæc ego non credam Venuſinâ digna lucernâ.

AGNOSCAT MORES) quos tamen ita deſcribit, vt parcat perſonis, exponat vitia. Hoc Petronius fecit, petulantius tamen.

Petronij carmen diuino pondere currit
Quo iuuenum mores arguit atque ſenum.

ANGVSTA AVENA) tenui carmine, epigrammatis hendecaſyllabis, diſtichis, ſcazontibus, Iambis. refero ad argumentum etiam tenue, & ſæpe nugatorium, locos, riſus, vitia hominum, errores, conuitia, &c. Vt Virgilius ruſtica, & culicem cecinit.

Ille ego qui quondam gracili modulatus auena, &c.

VINCAT TVBAM) dum plus laudis epigrammate merearis, quàm alij heroico verſu, plus enim celebrantur carmina Martialis, quàm vel Silij, vel Lucani, vel etiam Flacci. Noſter li.4. e.49.

A noſtris procul eſt omnis veſica libellis
Muſa nec inſano ſyrmate noſtra tumet.

Et ibid. *——laudant illa, ſed iſta legunt.*

Ad Cæſarem Domitianum.

IV.

Quantus, io, latias mundi conuentus ad aras
Suſcipit, & ſoluit pro duce vota ſuo.
** Nam non hæc hominum, Germanice, gaudia tantùm,* * *V. non ſunt.*
Sed faciunt ipſi nunc, puto, ſacra Dei.

Deos, & homines ait gratulari aduentum Cæſari, & ſacra, pro gratiarum actione, facere. QVANTVS, IO, CONVENTVS) & concurſus eſt omnis ætatis, & ordinis, & ſexus ad templa in reditu principis. Latialem Iouem & Latinas ferias expoſuimus epiſt.15. ad illum verſum

Et libant Latias tertia dona tribus.

MVNDI) conuentus non vrbis, ſed orbis totius. SVSCIPIT, ET SOLVIT) Suſcipiebant in venturum annum, ſoluebant præterito anno ſuſcepta Plinius epiſt.44. lib.10. Vota etiam veteres ſuſcipiebant pro reditu cum principum tum priuatorum, aut ſi morbo tentaretur princeps. Suetonius Calig.cap.14. *Cùm deinde paucos poſt dies in proximas Campaniæ inſulas traiecißet, vota pro reditu ſuſcepta ſunt*. Tacitus 3. *Decreuere patres vota pro reditu eius*. Inſcriptio vetus. *Ro. P. Quintilius Sex. F. Varus Coſ. ludos votiuos pro reditu Imper. Caſ. Diui Augusti. I. O. M fecit cum Claudio Nerone Conlega.* pro valetudine Auguſtæ, Pompei, Cæſarum, vota publicè ſuſcepta docent Tacitus 3. Velleius, Capitolinus in Antonino philoſopho. Dio lib.41. Iuuen. Sat.10. Plinius Paneg. Tertullianus ad Scapulam & Apolog.cap.30. Paſsim inſcriptiones lapidum, monumentorum. plura Briſſonius lib.1. Form. vbi hoc noſtri poetæ epigramma laudat. Vide epiſt.2. huius libri. *Multa bene docet Herald. ad hæc verba quæ conſule, quæ ſerius in noſtras manus.*

NON SVNT HAEC HOMINVM, GERMANICE, GAVDIA TANTVM) Nec homines tantum vota faciunt, ob gaudium ex aduentu tuo conceptum. SED FACIVNT IPSI NVNC, PVTO, VOTA DEI) Ipſi Dij quibus tu tot templa ædificaſti, tot inſtauraſti, lætantur adeſſe ſuum cultorem, & iam ipſi Dei fatentur * ſe tibi debere, ac te pro Deo maiore colendum, thusq́ue adolendum.

Quot templa Diis ædificarit Domitianus, enumerat poëta lib 9. epig. 4.

Ad Macrum.

V.

Dum donas, Macer, annulos amicis:
Deſiſti, Macer, annulos habere.

Fictum nomen decoctoris, qui totum patrimonium in impuras fœminas effudit. DESISTI ANNVLOS HABERE) priuatus es equeſtri dignitate ad inopiam redactus. ita geminus ſenſus eſt, equites enim, qui cenſu carebant, annulos ponebant. Ad quod videtur & Iuuenalis alluſiſſe, cùm abſumptis omnibus, ait nouiſsimum annulum exire. De annulorum origine, iure, varietate fusè Plinius lib. 33. cap. 1.

Annulus equitum inſigne.

In Euctum.

VI.

Archetypis vetuli nihil eſt odioſius, Eucti,
Ficta Saguntino cymbia malo luto.
Argenti † furioſa ſui cùm ſtemmata narrat
Garrulus, & verbis mucida vina facit.
Laomedonteæ fuerant hæc pocula menſæ.
Ferret vt hæc, muros ſtruxit Apollo lyrâ.
Hoc cratere ferox commiſit prælia Rhætus,
Cùm Lapythis pugnâ: debile cernis opus.
Hi duo longæuo cenſentur Neſtore fundi:
Pollice de Pylio trita † columba nitet.
Hic ſcyphus eſt, in quo miſceri iuſſit amicis
*Largius Æacides, & bibit * ipſe merum.*
Hac propinauit Bytiæ pulcherrima Dido
In paterâ, Phrygio cum data cœna viro eſt.
Miratus fueris cùm priſca toreumata multum;
In Priami † cyathis Aſtyanacta bibes.

† fumoſa. Lipſius lib. 1. ep 4. & Schottus. cum Heraldo Rectè. ſic enim Cicero, Seneca, Iuuenalis, aliique appellarunt, quod incultum quendam, & ſaligenem illis vetuſtas obduxerit.
** alij Rhæcus.*
** columna.*
** V. vſque.*
† V. calathis.

Ex vana Eucti vaſorum oſtentatione captat occaſionem celebrata priſcis pocula laudandi; Laomedontis, Rhæti, ſeu Rhæci, Neſtoris, Achillis, Didonis. Euctum verò ait habere antiqui operis pocula, ſed recentia vina.

ARCHETYPIS) vaſis, primiue exempli poculis, ſic archetypæ chartæ, id eſt, autographa, manus ipſius auctoris.

FICTA SAGVNTINO CYMBIA MALO LVTO) fictiles cyathos ex argilla Saguntina anteposuerim poculis Eucti, quamuis illa iactet. Cymbia ſunt pocula in cymbæ formam efficta. Seruius 3. Aeneid. Feſtus cymbium ait dictum, quod eius medium æquè pateat in omnes partes. Apuleius cymbium appellat, quod Latini ſitulam. Athenæus lib. 11. cap. 10. ex Simoriſto definit cymbium poculum concauum, exiguum. Dorotheus, pocula profunda, quæ fundum non habeant rectum, nec aures. Ptolemæus gibboſa. Nicander Thyatirenus poculum ſine auribus. Vlyſſes Polyphemo merum propinauit cymbio, vt eſt apud Homerum. plura Athenæus. SAGVNTINO LVTO) de his Saguntinis calicibus plura lib. 14. ad verſum 108.

Quæ non ſolicitus teneat, ſeruetq́ minister,
Sume Saguntino pocula ficta luto.

Erant

Erant vilia pocula,& fictilia. ARGENTI STEMMATA) nobilitatem, & antiquitatem poculorum. ſumptâ metaphorâ ex hominum more,& genere,apud quos nobiliſsimi exiſtimantur, qui ad auorum,atauorum,tritauorum,quique ad centeſimam ſtirpem generis nobilitatem referunt. MVCIDA VINA FACIT) tam copioſè laudat pocula, vt interim quamuis recentia vina,tamen muceſcere,& mucorem ſitu contrahere poſsint. Inſinuat poëta tam ingratam hanc Eucti conuiuis verboſitatem eſſe,vt ipſa cœnæ gratia,viniq́ue ſuauitas garrulitate corrumpatur. LAOMEDONTEÆ FVERANT HAEC POCVLA MENSAE) Neptunus, & Apollo ædificarunt Troiam Iouis imperio,vt in Olympicis Pindarus dicit,& Homer.1. Iliad. quod cum Iunone contra Iouem coniurâſſent. præmium erat aurum,Ouidio ſic canente in 11.Metam.

——phrygiaq́; tyranno
Ædificant muros pacto pro mœnibus auro.

Herodotus à Laomedonte ait pecuniam Apollinis, & Neptuni ſacrificiis dicatam, ad extruenda mœnia Troiæ conuerſam; atque inde natam fabulam de pretio à Laomedonte Diis non reddito. Noſter poëta formam pro genere poſuit, craterem aureum pro ipſo auro. FERRET VT HAEC) præmij & pretij loco. STRVXIT APOLLO LYRA) Ouidius in epiſtola Paridis, ab Apolline lyrâ canente ait coiiſſe mœnia.

Ilion aſpicies, firmataq́; turribus altis
Mœnia Phœbeæ ſtructa canore lyræ.

HOC CRATERE FEROX) In pugna Lapytharum, & Centaurorum, quæ eſt apud Ouid. lib.12.Met.vbi tamen non Rhætus,ſed Theſeus cratere pugnat,Rhætus torre. Ouidij verſus ſunt.

Fortè fuit iuxta ſignis extantibus aſper
Antiquus crater,quem vaſtum vaſtior ipſe
Suſtulit Ægides,aduerſaq́; miſit in ora. (*Eryti nempe.*)

De Rhæto verò Centauro ibidem.

Ecce rapit mediis flagrantem Rhætus ab aris
Primitium torrem,&c.——

Initium quidem pugnæ inter Centauros à poculis cœpit, ſic enim Ouid.

Vina dabant animos,& primâ pocula pugnâ
Miſſa volant,fragilesq́; cadi,curuiq́; lebetes,
Res epulis quondam,nunc bello,& cædibus aptæ.

CVM LAPYTHIS) Centaurus,& Lapythes,filij Apollinis,capita duorum populorum,Lapythes quidem à quo Lapythæ dicti,Centaurus vnde Centauri. de quorum inter ſe pugnâ Diodorus Siculus lib.4.cap.8. Cicero in Piſonem. Virgilius 2. Georgicorum Hylæum facit cratere pugnantem. Horat.Ode 18.lib.1.Homerus Iliad. φ. Plutarchus Theſeo. Propertius, alij. PVGNA DEBILE CERNIS OPVS) malè diſtinctum vulgò hoc carmen. τὸ pugna,non ad Lapythas, ſed ad ſequentia referendum,vt ſenſus ſit craterem pugnâ debilem factum,id eſt,comminutum,detritum. HI DVO LONGAEVO CENSENTVR NESTORE FVNDI) Ex Homero deſcribit poculum Neſtoris,quod in Iliados λ. hunc in modum legitur.

Aliter tamen Pindarus.

Πὰρ δὲ δέπας περικαλλὲς, ὃ οἴκοθεν ἦγ' ὁ γεραιὸς
Χρυσείοις ἥλοισι πεπαρμένον. οὔατα δ' αὐτοῦ
Τέσσαρ' ἔσαν, δοιαὶ δὲ πελειάδες ἀμφὶς ἕκαστον
Χρύσειαι νεμέθοντο. δύω δ' ὑπὸ πυθμένες ἦσαν.
Ἄλλος μὲν μογέων ἀποκινήσασκε τραπέζης,
Πλεῖον ἐόν, Νέστωρ δ' ὁ γέρων ἀμογητὶ ἄειρεν.

Poculum erat pulchrum,domo & id portauerat ipſe
Transfixum clauis aureis,ac illius aures
Quattuor: hinc geminæ complexæ liuiæ,at illas
Ex auro circum paſcuntur;funda duo ſunt.
Nec facilè hoc quiſquam poterat extollere menſa
Cùm plenum foret: at Neſtor nullo ipſe labore
Tollebat ſenior.

Quos Homeri verſus fuſius exponit Athenæus lib.10.cap.12.lib.11.cap.13.Euſtathius ad hunc Homeri locum. Cornelius Vitellius in Georgium Merulam.Alciatus cuius eſt hoc emblema.

Neſtoreum geminis cratera hunc accipe fundis,
Quod grauis argenti maſſa profundit opus.
Clauiculi ex auro ſtant circum quattuor anſæ,
Vnamquamq́; ſuper fulua columba ſedet.
Solus eum potuit longæuus tollere Neſtor.
Mæonide doceas,quid ſibi,Muſa,velit?
Eſt cœlum ſcyphus ipſe,colorq́; argenteus illi,
Aurea ſunt cœli ſidera clauiculi.

 Pleiadas

Pleiadas eſſe putant, quas dixerat ille columbas:
Vmbilici gemini magna, minorq́; fera eſt.
Has Neſtor longo ſapiens intelligit vſu:
Bella gerunt fortes: callidus aſtra tenet.

Minos craterem ipſum his verbis deſcribit. *Homerus in Neſtore ſene eloquentiſſimo, & conſultiſſimo typum ſapientiæ repræſentat, cuius patera geminis fundis argentea, clauiculis aureis, quatuor anſis, & ſub harum quaq; ſedens columba, cœlum, & pulcherrimum aſtrorum ordinem ſignificat. Nam crater cùm ſit color argenteus, clauiculis aureis cœlum refert puriſſimum, & ſtellas aurei coloris. Columba ſunt pleiades, duo vmbilici, vtraque vrſa.* Effigiem crateris habes in ipſo emblemate expreſſam. Sed mihi non diſertè exponit Claudius Minos, qui fuerint illi fundi gemini, variæ enim ſunt veterum & Græcorum interpretum apud Euſtathium enarrationes, & ſententiæ, ſicut & apud Athenæum, necdum tamen definitæ; opusne fuerint vnum, an gemini crateres, alterque alteri impoſitus, & ſupremis labris immiſſus, ἀμφικύπελλα vocant Græci, quales hodie apud Germanos viſuntur. Quater geminis anſis duplex crater, crater duplici ore, & labris. Martialis videtur quaſi duos crateras inſinuare cùm dicit, Hi duo longaevo censantur Nestore fundi. Trita columba) vſu aſsiduo, & longo, manus Neſtoreæ columbæ anſis inſculptæ, detritæ, magis fulgebant. aurum enim tractatum niteſcit. Domitius legit columna, pro columba, & columnam pro fundo ponit. columbæ autem erant aureæ, vt canit Homerus. Censentur) in pretio habentur. Hæc de Neſtore huic loco ſufficiant: deſideranti plura Euſtathius, & Athenæus, quamuis nec ipſi, ſatisfacient. Hic Scyphus est in Q. M. L. Anicis L. Aeacidas) hoc poculo vtebatur Achilles Aeaci nepos, de quo Homerus Iliad. 9.

Μείζονα δὴ κρητῆρα μενοιτίου υἱὲ καθίστα.
Maiorem profer craterem nate Menatii.

Anicis) Vlyſſi, Aiaci, Phœnici legatis Agamemnonis ad Achillem placandum miſsis. Homer. Iliad. 9.

Χαίρετον, ἦ φίλοι ἄνδρες ἱκάνετον, ἦ τι μάλα χρεώ,
Οἵ μοι σκυζομένῳ περ, ἀχαιῶν φίλτατοί ἐστον.

Hac propinavit Bit. P. D. In patera) ex I. Aeneid.

Hic Regina grauem gemmis, auroq́; popoſcit,
Impleuitq́; mero pateram, quam Belus, & omnes
A Belo ſoliti.———

Et mox:

Primaq́; libato ſummo tenus attigit ore,
Tum Bitia dedit increpitans; ille impiger hauſit
Spumantem pateram, & pleno ſe proluit auro.

Phrygio viro) Aeneæ. Cœna) quam deſcribit I. Aeneid. Virgilius. Miratus p. c. p. t. m. in Priami cyathis Astyanacta bibes) antiquis poculis nouum apponet vinum Euctus. Priami cyathi, ſunt archetypi, priſci, Aſtyanax Priami nepos, Hectoris filius. Nouum vinum pro acerbo & ingrato poſuit. De laude annoſi vini alibi plenius. Torrentius non ad vinum, ſed ipſa pocula Eucti hæc refert, eaque non priſca, ſed noua fuiſſe putat.

In Cinnam.

VII.

Hoc agere eſt cauſſas, hoc dicere, Cinna, diſertè:
Horis, Cinna, decem, dicere verba nouem?
* *Sed modò Clepſydras ingenti voce petiſti* (* *ſ. ſi.*)
Quattuor. ô quantum, Cinna, tacere potes?

Cinnam cauſſidicum infantem, & βραδύλογον irridet. Hoc, inquit, eſt eſſe diſertum, & eloquentem, decem horis nouem verba parturire? Sed modo Clepsydras quatuor petisti) A prætore Cinna quatuor horarum ſpacium petiuerat ad dicendum: poëta ait illum quatuor horas ad tacendum, non loquendum petiiſſe. Quantum tacere potes?) quatuor clepſydras. de clepſydra ſuprà diſputauimus lib. 6. epig. 35. nullumque certum ſpacium definire potuimus, quod locus ille Plinij Iunioris, vnde cognitio rei pendet, variè legatur. Noſter tamen poëta generatim clepſydras ſingulas, ſingulis horis circumſcribere videtur, quem ſic expono, donec certior dux monſtret iter.

Ad Ianum.

VIII.

Principium des, Iane, licet velocibus annis,
*Et * reuoces vultu ſecula longa tuo:*
*Te primum pia thura rogent, te * voce ſalutent;*
Purpura te felix, te colat omnis honos;
Tu tamen hoc mauis Latiæ quod contigit vrbi,
Menſe tuo reducem, Iane, videre Deum.

* *Ꝟ. reuomes.*
* *Ꝟ. Vota.*

Quamuis felix prædicari poſsis, & gloriari, quod abs te anni principium, & auſpicium ducatur, tuique menſis initio conſules purpuram, & faſces ſumant, tamen multò es felicior, quod menſe tuo Domitianus victor, & ſoſpes à Sarmatis eſt reuerſus. Palpat Domitianum. PRINCIPIVM DES IANE, &c.) Ianum veteres præfecerunt reducendis annis, & ſeculis. Ouid. 1. Faſtorũ.

Ecce tibi fauſtum, Germanice, nunciat annum:
Iane biceps, anni tacitè labentis origo:
Solus de ſuperis qui tua terga vides.

Cauſſam ibidem habes.

Bruma noui prima eſt, veteriſq; nouiſsima ſolis:
Principium capiunt Phœbus, & annus idem.

ET REVOCES VVLTV SECVLA LONGA TVO) qui biformis, & bifrons fingebatur, quod præterita, & futura videret, & iungeret, hoc eſt, qui eſſet finis præcedentis, & ſequẽtis principium anni. TE PRIMVM PIA THVRA ROGENT, TE VOCE SALVTENT) Cauſſam, cur primùm Iano ſupplicaretur, quærit Ouid. 1. Faſt. & reddit.

Mox ego: cur quamuis aliorum numina placem,
Iane tibi primum thura, merumq; fero?
Vt poſsis aditum per me, qui limina ſeruo,
Ad quoſcunq; voles, inquit, habere Deos.

TE VOCE SALVTENT) Ouidius.

At cur læta tuis dicuntur verba Calendis,
Et damus alternas, accipimuſq; preces? &c.

PVRPVRA TE FELIX, TE COLIT OMNIS HONOS) Tunc deſignati conſulatum ineunt. Ouidius 1. Faſtorum.

Iamq; noui præeunt faſces: noua purpura fulget,
Et noua conſpicuum pondera ſentit ebur.
Veſtibus intactis Tarpeias itur in arces,
Et populus feſto concolor ipſe ſuo eſt.

Et lib. 4. de Ponto. Et 9. ad Græcinum.

Spectarem qualis purpura te tegeret. &c.

PVRPVRA TE FELIX) Videtur totum ſenatum intelligere quòd poſtea ſubiiciat, te colit omnis honos, equeſtris nempe, vel potius totus magiſtratus. Statius appellat ſenatum, *purpureos patres*, vel à parte, quod Conſules purpurati, vel quod prætextatus magiſtratus, vel propter latum clauum. Nam ſenatus illo æuo nondum purpuratus. Lipſium teſtor lib. 1. Elect. c. 13. TV TAMEN HOC MAVIS) Prima ſilua, lib. 4. Concluſio per adulationem. Tu non tam tibi plaudis, quod anno des initium, & conſules crees, quàm quod menſe Ianuario redire Domitianum videris.

Ad Quinctum.

IX.

Soluere dodrantem nuper tibi, Quincte, volebat
Lippus Hylas: luſcus vult dare dimidium.
Accipe quamprimum: breuis eſt occaſio lucri.
Si fuerit cæcus, nil tibi ſoluet Hylas.

Præſtare docet paruum lucrum nullo. Quinctus Hylæ pecuniam crediderat. Hylas cùm lippire inciperet tantum dodrantem, hoc eſt, nouem vncias de libra volebat ſoluere, morbum excuſans, quod non poſſet ſolidum reddere. Quincto recuſante, factus eſt Hylas luſcus, & ob eandem

dem cauſſam, ſelibram tantùm iam dicebat ſoluturum. Monet poëta Quinctum, vt quàmprimum dimidium accipiat, ne perdat totum, periculum enim eſſe ne Hylas cæcus fiat, nihilque omnino reddat. Hæc placet ſententia, aliam non inquiro.

De Baſſo.

X.

150. *Philippam.*

Emit lacernas millibus decem Baſſus
Tyrias coloris optimi: lucrifecit.
*Adeò bene emit? inquis: imo non * ſoluit.*

* *G. ſoluet.* *ἄξιος τι ϖρία-σθαι.*

Baſſum furem veſtiarium prodit. NON SOLVIT) quia furatus eſt. BENE EMIT) vili pretio, aut iuſto ſaltem & æquo. Bene emitur. Cicero ad Atticum lib. 1. Seneca lib. 6. de Ben. cap. 15. Ouid. lib. Amor. 1. Nunc bene dicet emi. Extat inde iocus Ciceronis apud Suetonium, & Macrobium 2. Saturn. c. 2. in Iulium Cæſarem. Qui cum Seruiliæ ampliſsima prædia minimo addixiſſet, mirantibus pleriſque vilitatem, facetè Cicero. Quo melius, inquit, emptum ſciatis, Tertia deducta eſt. Tertia Seruiliæ filia erat, per matrem, vt credebatur, Cæſari conciliata. Iocus eſt in verbis Tertia deducta. quaſi tertia pars pretij adhuc de priore ſit detracta, cùm Cicero nomẽ proprium fœminæ intelligat. Contrario ſenſu dicitur malè emere, id eſt, iniquo graníque pretio. EMIT) antequam venderentur, aut venales eſſent. Emit, furatus eſt.

Ad Cæſarem Domitianum.

XI.

Perueniſſe tuam iam te ſcit Rhenus in vrbem;
Nam populi voces audit & ille tui.
Sarmaticas etiam gentes, Iſtrumq́, Getasq́
Lætitiæ clamor terruit ipſe nouæ.
Dum te longa ſacro venerantur gaudia Circo,
Nemo quater miſſos currere ſenſit equos.
Nullum Roma ducem, nec te ſic, Cæſar, amauit:
Te quoq́, iam non plus, vt velit ipſa, poteſt.

Fauſtas populi, & inuſitatas acclamationes Cæſare redeunte poëta deſcribit, quas ipſis auditas, vnde profectus erat, Sarmatis affirmat. indeque Cæſaris aduentum in vrbem etiam à remotiſsimis gentibus cognitum eſſe, adeoque omnium occupatos in Cæſare ſpectando oculos fuiſſe, vt nemo quid in Circo ageretur animaduerteret. RHENVS IAM SCIT TE PERVENISSE IN TVAM VRBEM) Iam audiuit Germania (nam Rhenus notus Germaniæ fluuius eſt) te Romam rediiſſe. tuam vrbem dixit, vt magnificis operibus à Domitiano ornatam, & quaſi denuò exædificatam. Omnia enim & fratris, & patris fabricas ſibi adſcribebat Domitianus. de hac re etiam ſuprà lib. 1. diximus. & Martialis.

Taliter exuta eſt veterem noua Roma ſenectam,
Et ſumpſit vultus præſidis ipſa ſui.

NAM POPVLI VOCES AVDIT ET ILLA TVI) Vnde cognouerit Germania, reditum Cæſaris in Vrbem, exponit, tantus erat & clamor, & applauſus populi in Circo, vt illum orbis terrarum exaudiret. de more verò applaudendi in aduentu Cæſaris, lege Briſſonij Formulas. SARMATICAS ETIAM GENTES, ISTRVMQVE, GETASQVE LÆTITIÆ CLAMOR TERRVIT IPSA NOVAE) Expolitio, & amplificatio eſt applauſus, quem tantum ait fuiſſe, vt etiam accolis Iſtri Sarmatis, & Gothis, ſiue Getis audiretur. DVM TE LONGA SACRO VENERANTVR GAVDIA CIRCO) Dum populus applauſus, & acclamationes geminat, & frequẽtat, longa etenim gaudia cum Domitio interpretor plauſus, ſeu clamores diuturnos populi, qui ad duas horas aliquando, vt vel ex litteris diuinis, & profanis cõſtat, durabant. NEMO QVATER MISSOS CVRRERE SENSIT EQVOS) Omnium ora, oculique ſic in te vnum conuerſa fuêre ô Cæſar, itaque intenta, vt nemo aduerteret ad ludos Circenſes, & equorum decurſus, & aurigationes. QVATER MISSOS) Vicies & quinquies è carceribus mittebantur. & ſepties circum metas flectere debebant ad victoriæ palmam obtinendam. Domitianus tamen, ſeptem curricula, ſeu ſpacia ad quinq; corripuit, ſeu contraxit, vt miſſus centum perficere poſſet. Tranquillus in Domit. c. 4. De ſeptenis curriculis eſt illud Propertij lib. 2. Eleg. 25.

Quater miſſos equos, Panuinius interpretatur quadrigas, ſeu quatuor equos curruum iunctos. lib. 1. de lud. Circenſ. c. 9. p. 16.

Aut prius infecto depoſcit præmia curſu,
Septima quam metam triuerit arte rota.

Ouid. in Halieuticis.

Seu ſeptem ſpaciis Circo meruêre coronam.

Apud Græcos duodecimo ſpacio finitum curſum verba Pindari Olympiorum hymno ſecundo docent. Ἄνθεα τεθρίππων δώδεκα δράμων ἄγαγεν, hoc eſt, ait Scholiaſtes Triclinius. Τὰς νίκας τῶν δύο καὶ δέκα δρόμων τῶν ἁρμάτων. Δωδεκάκις γὰρ περιεΐχετο τὸν δρόμον τὰ τέλεια ἅρματα. Erat autem ea parte, qua carceres erant, locus continendis, emittendiſque equis, biiugibus, triiugibus, quadriiugibus, ſeiugibus etiam, & decemiugibus curribus curſu certaturis, qui locus & oppidum dicebatur, ſi Sexto Pompeio credimus: erat, inquam, aliquando in modum forficum apertus, vt Dionyſius Halicarnaſſeus tradit, & Circi Maximi fundamenta demonſtrant. alibi aliter. Locus autem in Circo erat duplex, alter hippodromus, alter catadromus dicebatur. In hippodromo de equorum pernicitate certabatur; ſiue puris equis, ſiue bigis, trigiſúe, aut quadrigis, circum metas duas, pari interuallo, in extremis ferè collocatas decurrerent. In catadromo Troia, ſeu Troianus ludus, Equitia, ſeu vt barbari dicunt Torneamenta exercebantur. Plura habes apud Philandrum ad lib. 5. Vitruuij cap. 3. vbi & formis expreſſas habes metas. Alexandrum Neapolit. lib. 5. cap. 8. Tiraquell. ibid. Muretum ad epiſtolam 108. Senecæ. Iſiodorum lib. 18. cap. 34. qui, ſeptem, inquit, ſpacia quadrigæ currunt, quorum finis eſt creta. Lact. lib. 7. cap. 27. Caſsiodorum, Var. lib. 3. Seruium ad 3. Georgicorum.

Deſcripſit hos & depinxit formis Panuinius lib. 1. de lud. Circ. c. 5. & 11. & Icone 6. I.D.

Centum quadriiugas agitabo ad flumina currus.

Cicer. alludit in oratione pro Cælio. & in lib. de Orat. in hoc flexu ætatis, &c. Horatius agit de eodem loco. Ode 1. lib. 1. Vide Lambinum, & alios. Turneb. Hic locus Martialis etiam de puris equis intelligi poteſt. cuius hodie aliqua imago eſt apud Monachienſes ad nundinas Iacobæas, vbi extra portam Neœceanam, ad quatuor millia paſſuum puris equis decurritur. Certatur ibidem curſu pedum à iunioribus. Olim & fœminæ decurrebant ſtadium, præſente ſemper aliquo principum Bauariæ. NVLLVM ROMA DVCEM, NEC TE SIC CAESAR AMAVIT) Concluſio. Ex quo populi deſiderio tui & videndi, & ſalutandi, facilè coniectare potes Cæſar, quantoperè te P.R. amet. Ego coniicio nullum vnquam principem ſic amatum fuiſſe, nec te ipſum quidem antequam redires. TE QVOQVE IAM NON PLVS, VT VELIT IPSA, POTEST) Pulchrum quidem, & venuſtum acumen, ſed parum verum. Populus quidem indifferenter poſtea occiſum tulit. Senatus adeò lætatus eſt, vt mortuum contumelioſiſsimo, & acerbiſsimo acclamationum genere lacerauerit. Tranquillus cap. 23. quem ſi tantoperè amaſſet, necem eius vehementer doluiſſet. Nomen eius, ex omnibus monumentis eraſit, vt hodie etiam inſcriptiones oſtendunt apud Smetium.

Optimè nuper iconibus expreſſa imago Circenſium aurigationum prodiit Venetiis ex Panuinij deſignatione, qui hũc ipſum Martialis verſum lib. 1. Circenſ. c. 9. adducit, Bulengerus quoq; diligenter de Circo ſcripſit, ex quo nõ pauca ad hunc locum depromta leges.

Ad Priſcum.

XII.

Vxorem quare locupletem ducere nolim
Quæritis? vxori nubere nolo meæ.
Inferior matrona ſuo ſit, Priſce marito:
Non aliter fuerint fœmina, virq; pares.

Imparia connubia, infauſta. Acutè verò poëta: ſi vis, vt par ſit connubium, ſit impar; nam ſi par fuerit, impar erit. NVBERE) proprium eſt fœminarum. viri ducunt, fœminæ nubunt. Caper Grammaticus lib. orthographiæ, & de latinitate verborum. Dicitur tamen etiam quandoque de viris, vt auctor eſt Nonius Marcellus: & Suetonius, Tacituſque nonnunquam ita loquuntur; quanquam videantur hi duo aliò reſpexiſſe, quando de Nerone narrant. Tiraquellus tamen docet etiam ducere ad fœminas referri. Martialis hoc loco alio ſenſu vſurpat nubere. quare, inquit, non duco locupletem vxorem? ne illi ſubſim, illa me regat. Etenim vt Sat. 6. dicit Iuuenal.

Lib. LL. connubial.

Intolerabilius nihil eſt, quàm fœmina diues.

Et. *——veniunt à dote ſagittæ*
Libertas emitur (à fœmina nempe.)

Sic Anaxandrides apud Stobæum.

Ἢν γὰρ πένης ὤν, τὴν γυναικὸς χρήματα
Λαβὼν, ἔχει δέσποιναν, οὐ γυναῖκ᾽ ἔτι,
Ἧς ἐστὶ δοῦλος, καὶ πένης.
Nam ſi quis pauper pecunioſam vxorem
Duxerit, non vxorem, ſed dominam habet,

Cuim

Cuius eſt famulus, & ſeruus.

Super hac re multa apud Senecam declamatorem controuerſia 6. lib. 2. Et philoſophum filium, & ſexcentos alios, quos leges apud Tiraquellum in v. legum connubial. gloſſæ primæ, parte 5. NON FIVNT ALITER FŒMINA, VIRQVE PARES) concordes non erunt, niſi vxor pareat marito. nam vbi vxor par marito, iam impar eſt coniugium, vxoris enim eſt parere, viri imperare. Ouidius in Deianira ad Herculem.

Si qua voles aptè nubere, nube pari.

Innumera huius rei ſapientum, Oratorum, Poëtarum, Græcorum, Latinorum teſtimonia, & oracula reperies apud Tiraquellum loco iam adducto. nobis liceat eſſe breuibus.

Ad Gargilianum.

XIII.

* G. Mulio.

** Morio dictus erat: viginti millibus emi.*
Redde mihi nummos, Gargiliane: ſapit.

Vix habuit Martialis tot in bonis.

Quingentis philippæis ait ſe emiſſe morionem à Gargiliano, fuiſſeque deceptum ab emptore, ſapere enim morionem, cuius proprium ſit, vt ipſum docet nomen, deſipere. MORIO DICTVS ERAT) Morionem alij à morte, quaſi non vigeat intellectu, alij è Græco deducunt. de quo lib. 14. Adhibebantur olim, Plinio Secundo teſte, vti & hodie, menſis diuitum exhilarandorum conuiuarum cauſsâ. B. Auguſtinus lib. contra Pelag. Ipſos quoque fatuos videmus, quos vulgo moriones vocant, ad cordatorum delicias adhiberi, & in mancipiorum æſtimatione pretioſiores eſſe cordatis. Idem lib. contra Donatiſtas. SAPIT) eâ gratiâ magis emendus erat, cum poëta contrarium concludat. SAPIT) non excitatur, nec conuiciis irritari poteſt, non inſanit, nec furit cùm vexatur. Vide lib. 14. lemma. Morio.

Xenophontis ſymposium Philippus quidam γελωτοποιὸς exhilarat lacrymis ſuis.

In crudelem amicum.

XIV.

Pallida ne Cilicum timeant pomaria brumam,
Mordeat & tenerum fortior aura nemus.
Hibernis obiecta notis ſpecularia puros
Admittunt ſoles, & ſine fece diem.
At mihi cella datur non totâ clauſa feneſtrâ,
In qua nec Boreas ipſe manere velit.
Sic habitare iubes veterem crudelis amicum?
Arboris ergo tuæ tutior hoſpes ero.

Calidus locus de frigore.

Melius arbores tegi ab amico, quàm amicum queritur amicus Martialis. CILICVM POMARIA) vox (Cilicum) ambiguè poſita eſt, poteſtque vel ad brumam, vel ad pomaria referri. de pomario Cilicum accipio, potius, quòd arbores è Cilicia tranſlatas coluerit amicus ille, eiſq; ſeruandis per hyemem locum ſpecularibus tectum inſtruxerit, vt ſimul tempeſtas hyemis arceretur, & ſimul purus ſol admitteretur. ſic epig. 68.

Inuida purpureos vrat ne bruma racemos, &c.
Condita perſpicuâ viuit vindemia gemmâ,
Et tegitur felix, nec tamen vua latet.

PALLIDA) vel ob maturitatem, vel ob hyemem ad quam palleſcunt folia. TENERVM NEMVS) nemus arborum, & ſtirpium teneriorum, & nobilium. MORDEAT) vrat. HIBERNIS NOTIS OBIECTA SPECVLARIA) vt tutæ ſint arbores teguntur ſpecularibus, & tectis, vt defendant hyemem, & ſolem admittant. apud nos etiam hypocauſta ſtirpibus conſeruandis fiunt. SPECVLARIA) Seneca ſua tempeſtate ait vſum ſpecularium inualuiſſe. Plinius Iunior lib. 2. epiſt. 17. *Deinde porticus in O litteræ ſimilitudinem circumactæ, quibus paruula, ſed feſtiua area includitur, egregium aduerſus tempeſtates receptaculum, nam ſpecularibus, ac multò magis imminentibus tectis muniuntur.* ad quem locum Catanæus. *Sicut noſtra*, inquit, *tempeſtate vitreis orbibus conglutinatis frigus, & ventos arcemus, ſic olim lapidibus ſpecularibus, in quamlibet tenues cruſtas fiſſis. Hiſpania & Cappadocia multitudine, & magnitudine Cyprum, & Ciliciam ſuperant, ſunt tamen obſcuriores, vt in agro Bononienſi breues & maculoſi, Candido ſpeculari mira natura ineſt, cùm neq; ſeneſcat, facileq; ſolem, & frigus ſuſtineat.* Vſus ſpecularium præter dictum varius.

Speculares lapides intelligit. Plinius lib. 36. c. 22. & 37. c. 5. & 15. c. 16. Legatur & Salmuthus lib. 1. Memorab. cap. de ſpecularib. Briſſonius lib. 17. de Verb ſign.

Seneca

Seneca de balneorum luxuriâ. *Pauper,inquit,ſibi videtur, ac ſordidus, niſi parietes magnis, ac pretioſis orbibus refulſerint. quantæ nunc aliquis ruſticitatis damnet Scipionem, quod non caldarium ſuum latis ſpecularibus diem admiſerat.* In ſellis etiam agnoſcit Iuuenalis. *Idem epiſt.91. & de prouid. c.4.*

Qui vehitur clauſo latis ſpecularibus antro.

Et Vlpianus ornamenti cauſſâ ſæpè adhibita ait,putatque ſpecularia eſſe partem domus,ſiue ſint affixa ædificia, ſiue ad tempus detracta. Arbores porrò,vuæ, roſæ, cucumeres, & id genus alia hac ratione per hyemem cuſtodiebantur. Columella cucumeres præmaturos fieri oſtendit, ſi vaſis maioribus rotulæ ſubdantur, quò tecti ſpecularibus,hyeme ſerenis diebus tutò producātur ad ſolem, rurſumque intra tecta recipiantur. Sic Tiberio ferè toto anno cucumis oblatus. *Plinius lib.19. c.5.* Et Palladius iubet cellam olearem contra frigus ſpecularibus,vt lumen admittat,muniri. Et sine fece diem) legendum docet Cuiacius (*Et ſine ſole diem*) Neſcio an ad membranas. ego nuſquam legi,ſine ſole; *Vide Cuiaciū.*

Sine fece) purus,abſque pulueris,& venti turbine,ſine atomis,pluuia, niue. Martialis lib.6. de Etruſci thermis. *Nuſquam tam nitidum,&c.*

In qua nec Boreas ipse, &c.) Elegans auxeſis, tam frigidum mihi cubiculum deſignaſti,adeoque omnibus ventis peruium, vt ipſe ventus, imo ventorum acerrimus, & gelidiſsimus Aquilo ſeu Boreas,qui à Septētrione ſpirat,ibi frigeat,nec manere poſsit. Arboris tvae) ſpecularibus tectæ,& vndequaque munitæ,ne bruma mordeatur, quæ magna eſt non modò inhumanitas, ſed crudelitas, non dico in amicum, ſed in hoſtem, vt mitius tractes arborem, & truncum, quàm hominem,& hominem notum,& veterem amicum. Omnia enim verba vim habent.

Ad Domitianum.

X V.

*Dum noua Pannonici * narratur gloria belli,* ** numeratur.*
Omnis & ad reducem dum litat ara Iouem:
Dat populus,dat gratus eques,dat tura Senatus,
*Et ditant * Latias tertia dona tribus* ** G. Latia, lege Vitelliū contra Merulam.*
Hos quoq; ſecretos memorabit Roma triumphos,
Nec minor iſta tuæ laurea pacis erit.
Quid tibi de ſancta credis pietate tuorum?
Principis eſt Virtus maxima,noſſe ſuos.

Epigramma eſt de laurea Domitiani,quam Ioui Capitolino ex bello Sarmatico intulit, de quibus triumphare noluit. Hanc parem ait fuiſſe poëta triumpho, ob P.R. ſingularem lætitiam, & applauſum. Dum Romæ noua celebratur victoria belli Sarmatici. Omnis ara litat ad redvcem Iovem) In omnibus templis ſupplicatur ſacrificaturque, & ob Domitianum ex bello Sarmatico in vrbem reuerſum, gratiæ Diis aguntur. Dat popvlvs, dat gratvs eqves, dat tvra Senatvs) Ab enumeratione partium oſtendit totam vrbem, & Rempub. effuſam in vota,ob principis aduentum,& victoriam. Populus hic pro plebe capitur. nam aliâs populus & ſenatum, & equites continebat,non item plebs. Et ditant Latias tertia dona tribvs) Ad ferias latinas refert hæc Domitius, quem Merula refutat. Ego neque Merulam nec Domitium ſequor.Sed expono cum doctioribus à Domitiano datum populo epulum poſt depoſitam in gremio Iouis laurum,de quo epulo poëtam rurſum infrà canere cenſeo ep.50. *Primum, Diis gratiæ agūtur, deinde epulum & liberalitas principis laudatur. De Votis ob reditum Principis perſolutis paullò ante copioſius.*

Tanta tuas celebrant Cæſar conuiuia laurus.
Veſcitur omnis eques tecum,populusq; patresq;
Et capit ambroſias cum duce Roma dapes.

Tertia dona) tertiam laurum,bis in triumpho,ſemel ſine triumpho.Propter triplicem victoriam reportatam à Cattis,Dacis,Sarmatis quæ extrema fuit. Ita ſuprà.

Fractoq; cornu iam ter improbus Rhenus.

Et infrà: *Cornua Sarmatici ter perfida contudit Iſtri.* *Merulam nihil moror.*

Hos qvoqve secretos memorabit Roma trivmphos) Noluit de Sarmatis iuſtum triumphum agere,ſed lauream tantùm Ioui Capitolino inferre,quam lauream vocat ſecretum triumphum à P.R.non minùs celebrem ſemper futurum, atque ſi iuſtum triumphum egiſſet. Nec minor ista tvae lavrea pacis erit) Nec minus celebris hæc tua erit laurea, qua pacem populo Romano attuliſti,ac ſi magnificentiſsimum triumphum egiſſes. Qvid tibi de sancta credis pietate tvorvm?) Quam bene ſentis de ciuibus tuis,& ciuium erga te amore,cùm credis te non minore admiratione,fore apud tuos, laureâ tantum relatâ, ac ſi

plennm triumphnm egiſſes, ſciebas enim, quid de te Roma ſentiret. PRINCIPIS EST VIRTVS MAXIMA, NOSSE SVOS) Conſcientia benefactorum, & virtus Cæſaris, amorqne in ciues amabilem reddit principem populo, efficitque vt viciſsim popnlns amet principem, ac tueatnr. vt rectè præcepit ille apud Iſocratem & Xenophontem, regnum beneuolentiâ ciuium ſtabiliendum eſſe. NOSSE SVOS) animos erga ſe ſuorum, & amorem. nam erga odioſum principem nemo aperit animum ſincerè, quamuis beneuolentiâ ſæpe ſimuletur.

In Ciperum.

XVI.

Piſtor qui fueras diu, Cipere,
*Nunc cauſſas agis, & * ducenta quæris:*
Sed conſumis, & vſque mutuaris.
A piſtore, Cipere, non recedis,
Et panem facis, & facis farinam.

* G. ducena.

Fictnm nomen Ciperi. Ciperus olim piſtor, poſtea Cauſsidicus; Cauſsidicus idem fecit quod piſtor, hoc eſt, omnes ſuas opes contulit in panem, & farinam, ſiue in epulas, conuiuia, ganeam. Ludit poëta in verbis facere farinam, & panem; quâ piſtor Cyperus, faciebat, ſeu pinſebat; qua Cauſsidicus faciebat, id eſt, conſumebat panem, & farinam. erat enim decoctor. DVCENTA QVAERIS) ſeſtertia. ſeu ducenta millia HS. 5000. philippæos, certus numerus, pro incerto. quæris, mutuaris. CONSVMIS) non ſufficiunt tibi ducenta: A PISTORE NON RECEDIS) Idem enim cauſsidicus facis, quod feciſti piſtor, nempe. ET PANEM FACIS, ET FACIS FARINAM) pecuniam tuam totam abſnmis in cnlinam, lautè accumbis. Videtur argutè ſimul in ordine verborum ludere. piſtor enim prius farinam, deinde panem facit. Sed Ciperus panem conficiebat, & dentibus molebat, farinamque comedendo faciebat. Tantùm farinam olim piſtores faciebant, vnde illud in priſtino molere, panem ipſi ciues, ſeu Quirites pinſebant; poſtea vtrumque idem piſtor factitabat, vt rectè Domitius ex Atteio Capitone docet. ET PANEM FACIS) Refer ad tertium verſum. Conſumis & mutuaris. Ita enim non recedit à piſtore Ciperns, qnia rem facere non poteſt; quamuis cauſsidicus factus, adhuc enim mntuatur, id eſt, farinam facit; & conſumit, id eſt, panem facit. Ita alij intellignnt, ſed fortè rectius panem facis, dentibus frangis & conſumis, farinam facis, in minutas partes panem dentibns conficiendo.

Ad Sextum.

XVII.

Egi, Sexte, tuam pactus duo millia cauſſam;
*Miſiſti nummos * quot mihi? mille. quid eſt?*
*Narraſti nihil, inquis, & à te * prodita cauſſa eſt.*
Tanto plus debes, Sexte, quod erubui.

* quòd mihi mille.
* G. perdita.

Plns ſibi deberi ait Martialis ob amiſſam cauſſam, qnam obtentam, quia, inquit, tua cauſſa ernbui, quod grauius eſt, quàm ſi viciſſem, & fuiſſem laudibns mactatus. DVO MILLIA) HS. 50. philipp. NARRASTI NIHIL) malè cauſſam egiſti, imo prodidiſti. nihil narras, nihil dicis, idem hoc loco. PRODITA CAVSSA EST) Etſi legant alij perdita cauſſa eſt, tamen ſeruandam pnto vſitatam lectionem; neque enim præuaricatores ſolùm cauſſam produnt, ſed etiam ij qui cauſſas agendas ſnſcipiunt, quas vel non intelligunt, vel ad agendnm propter imprudentiam, & inſcitiam inepti ſunt. vt Antonius ſecundo de Orat. & Craſſus in primo quernntur. ERVBVI) aliis enim ridendus & miſerandus exponitur, (vt Cicero 1. de Orat. docet) ineptus Orator.

Ad Cirinium.

XVIII.

Sic tua, Cirini, promas epigrammata vulgo,
Vt mecum poſsis, vel prior ipſe legi.
Sed tibi tantùs ineſt veteris reſpectus amici,
Carior vt mea ſit, quàm tua fama tibi.
Sic Maro nec Calabri tentauit carmina Flacci,
*Pindaricos * poſſet cùm ſuperare modos.* * noſſet.
Et Vario ceſsit Romani laude cothurni,
Cùm poſſet tragico fortius ore loqui.
Aurum, & opes, & rura frequens donabit amicus:
QVI VELIT INGENIO CEDERE, RARVS ERIT.

Summa amicitia Cirinij, qui Martialis cauſſâ ſua non edebat epigrammata, ne ſtarent æmula epigrammatis Martialis. Poëta, ede modò, inquit, tua, vt vel mecum legaris, vel mihi etiam anteponaris. nullum adhuc vidi amicum, qui ſtupidior, & imprudentior aliis cuperet videri. SIC) bene precantis dictio, vt ſuprà ſæpius. SED TIBI) qui meâ cauſſâ dicis te tua non edere. quaſi pluris faceres meum honorem, ac nomen, quàm tuam ingenij exiſtimationem. SIC MARO) quemadmodum tu meâ cauſſâ non edis epigrammata cùm poſsis, ita Virgilius non ſcripſit odas, nec tragœdias, cùm poſſet Varium, Horatium, & Pindarum ſuperare. VARIO) Epicus fuit, de quo Horat. Macrob. Quintilianus, Tacitus, alij. ſunt qui putent hunc eſſe, de quo Virgilius 3. & 9. Ecloga. Gyraldus duos fuiſſe affirmat, Quintilium Varum, ſeu Varrum illum, qui in Germania periit, lege ep. 56. infrà. Et L. Varum poëtam, & Grammaticum. QVI VELIT INGENIO CEDERE, RARVS ERIT) gnome. nemo ſtultus vult haberi. & ingenij opes, omnibus fortunæ bonis præſtabiliores ſunt, quibus ægrè ceditur.

Torrentij commentarium vide ad Horatiũ lib. 1. Ode 6.

De Cinna.

XIX.

Pauper videri Cinna vult, & eſt pauper.

Argutè, & breuiter. Cinna pauper ita ſe gerebat, quaſi diſsimularet opes, & tamen eſſet diues. Poëta nihil eſt, inquit, quod ſimules, cùm id reuera ſis quod ſimulas, id eſt, pauper. vt is qui naturâ ſimplex diu quærebat, an liceret ſimulare ſtultitiam, cui neſcio quis, nihil eſt, inquit, quod ſimules: diſsimula potius.

Ad Varum.

XX.

*Cùm facias verſus nulla non luce * ducentos* * S. ducenos.
Vare, nihil recitas: non ſapis, atq; ſapis.

Varum ſchediaſten ſimul ait ſapere, & deſipere. deſipere, quod fruſtrà laboret, & quotidie effundat ducentos verſus; ſapere, quod eoſdem non recitet, quos ſi recitaret ineptus haberetur. nihil enim dignum auditu, memoriaque ſcribi poteſt tam breui tempore tanto numero. vt rectè Euripides Alceſtidi Tragico obiicienti, quod vno die tria tantùm carmina compoſuiſſet, ipſe verò centum, reſponderit: ipſius centum carmina vix tres dies durare; ſua tria, in centum ſecula duratura. Elegans extat oratio noſtri Bencij, quæ magnam partem conſumitur in præcepto de non properando ſcribendi labore. Et Horatij oraculum in Arte,

——vos ô
Pompilius ſanguis carmen reprehendite quod non
Multa dies, & multa litura coërcuit, atq;
Perfectum decies non caſtigauit ad vnguem.

Et noſtri Martialis iudicium de ſchediaſmatis, aut verſibus extempore fuſis lib. 9.

Lege nimis durâ conuiuam ſcribere verſus
Cogis Stella, licet ſcribere, nempe malos.

† ℣. *De Cæſare.*

† Ad Luciferum.

XXI.

Phoſphore, redde diem. quid gaudia noſtra moraris?
Cæſare venturo, Phoſphore, redde diem.
Roma rogat. placidi nunquid te pigra Bootæ
Plauſtra vehunt, lento quod nimis igne venis?
Ledæo poteras * *abducere Cyllaron aſtro.* * ℣. *adducere.*
Ipſe ſuo cedet * *nunc tibi Caſtor equo.* * ℣. *nunc.*
Quid cupidum Titana tenes? iam Xanthus, & Æthon
Fræna volunt: vigilat Memnonis alma parens.
Tarda tamen nitidæ non cedunt ſidera luci,
Et cupit Auſonium Luna videre ducem.
Iam, Cæſar, vel nocte veni: * *ſint aſtra licebit:* * ℣. *ſtent.*
Non deerit populo te veniente dies.

Pridie quàm ingrederetur Vrbem Cæſar, Martialis meditatus alloquitur ſidera, vt noctem præcipitent: tantum enim eſſe deſiderium, & expectationem populi, vt longiſsima ei nox videatur. Tandem acutè, & venuſtè concludit, nil opus fore die, ſub mediam etiam noctem fore lucem meridianam Cæſare ingrediente, nam ipſum eſſe ſolem. PHOSPHORE REDDE DIEM) Phoſphorus planeta eſt, & Venus dicitur, ac veſperus, ſeu veſper, & lucifer, & veſperugo. Græcè φωσφόρος, καὶ ἑωσφόρος. Vitruuius lib.9. *Et ſtationibus propter eam circinationem morantur in ſpaciis ſignorum. Id autem ita eſſe, maximè cognoſcitur ex Veneris ſtellâ, quòd ea cùm ſolem ſequatur, poſt occaſum eius apparens in cœlo, clariſſimeq́ lucens veſperugo vocitatur: aliis autē temporibus eum ante currens, & oriens ante lucem, Lucifer appellatur.* Manilius lib.1.

Et Venus accenſo cùm ducit veſpere noctem.

Lucifer magno ſpacio à ſole recedens ſecundum latitudinem, vna eademq́ die matutina, & veſpertina fit. Vnde veſperus, & Lucifer dicitur. Scaliger Hyginus lib.2. Aſtron. pag. extrema. Philander ad cap.4. lib.9. Vitruuij, &c. REDDE DIEM) ſolem enim ſemper anteuertit, & cum aurorâ oritur. GAVDIA NOSTRA) Cæſarem. CAESARE VENTVRO PHOSPHORE REDDE DIEM) Cauſſam adiungit cur optet diem mox à lucifero reuehi, quia Cæſar nocte peracta venturus eſt. REDDE DIEM) repetitio poëtica, quæ in pluribus epigrammatis frequentanda non eſt. rarior nec elegantiâ, nec gratiâ caret. huiuſmodi eſt illud.

Rumpitur inuidiâ quidam chariſſime Iuli, &c.

Quod quidem venuſtiſsimè concluditur.

Rumpatur quiſquis, rumpitur inuidiâ.

ROMA ROGAT) vt diem, & Cæſarem reducas. PLACIDI NVNQVID TE PIGRA BOOTAE PLAVSTRA VEHVNT) Maior arctos, vocatur Græcè ἅμαξα, latinè plauſtrum. Hyginus lib. 2. Aſtron. *Sed maiorem arcton complures plauſtro ſimilem dixerunt, & ἅμαξαν Græcè appellarunt.* Gellius lib. 2. cap. 21. BOOTAE) qui bubulcus latinè, & Græcè Arctophylax dicitur, quod quaſi ſeruet, & cuſtodiat arcton. ſeu paſtor ſit boum, vnde Bootes. Septem enim ſtellæ triones, quaſi teriones, id eſt, boues dicebantur, vide Gell. Fabulam de Boote habes apud Hyg. lib.2. Aſtron. & lib.3. eiuſdem poſitus. Aratus in Phænom.

Inde Helicen ſequitur ſenior, baculoq́ minatur,
Siue ille Arctophylax, Bacchio munere cœcus
Icarus ereptam penſauit munere vitam.
Non illi obſcurum caput eſt, non triſtia membra,
Sed proprio tamen vna micat ſub nomine flamma.

Bootes qui & Arcturus fertur eſſe cuſtos plauſtri, eo quod plauſtrum ſequatur, id eſt, Septemtriones. German. ad Arat. Hunc Ouidius lib.1. El.10. frequenter nominat cuſtodem Erimantidos vrſæ. Ad eundem ſenſum Manilius lib.1.

A tergo nitet Arctophylax, idemq́ Bootes,
Qui ſimilis iunctis inſtat de more iuuencis,
Arcturumq́ rapit medio ſub pectore ſecum.

Arcturum vocant Vitruuius lib.9. Plinius. Firmicus Baſſus. lege Philandrum ad Vitruuium. PIGRA) tarda, tardius enim mouentur, nec magnum circulum efficiunt. Ouid.2. Met.

Te quoq;

Te quoq; turbatum memorant fugiſſe Boote,
Quamuis tardus eras,& te tua plauſtra tenebant.

LENTO QVOD NIMIS IONE VENIS?) ſic apud Plautum miratur Soſiàs noctis longitudinem.

Credo ego (inquit) hac nocte Nocturnum obdormiuiſſe ebrium.
Nam neq; ſe ſeptentriones quoquam in cœlo commouent,
Neq; ſe luna quoquam mutat,atq; vbi exorta eſt ſemel,
Nec iugula,neq; veſperugo,neq; Virgiliæ occidunt.
Ita ſtatim ſtant ſigna,neq; nox quoquam concedit die.

LENTO) tardo,ſerò exorienti,& venienti. Ouidius.

Hanc tua Penelope lento tibi mittit Vlyſſe.

IONE) ſtella. ſæpe apud poëtas ſtellæ vocantur ignes. LEDAEO POTERAS ABDVCERE CYLLARON ASTRO) Cyllarus equus à Mercurio Dioſcoro donatus. Caſtori, & Polluci geminis,poſſes abducere,ſeu eripere equum Cyllarum, vt hoc vehens citius diem reduceres. Papin.Sil.1. *Caſtor equis, Pollux pugil. equum Caſtoris aſtris inſertum Cyllarumq; dicunt.*

Et pauet aſpiciens Ledam ab æde propinqua
Cyllarus——

Vbi ſciendum Romæ ſtellarum equum fuiſſe dicatum in æde Caſtoris ad forum. ſæpius enim Romani ope Geminorum victores euaſiſſe crediti ſunt. Cic.de natura Deorum.Plut.in Paullo.Lact.lib.2.c.8.Dion.6.Val.Maximus lib.1.c.8. LEDAEO) Ledes natis,Ledæo ſideri,id eſt, geminis. IPSE SVO CEDET NVNC TIBI CASTOR EQVO) Ipſe Caſtor ſuum Cyllarum,ſuum equum tibi interim dabit mutuum, vt citius exoriaris. Obſeruandum & Lucifero ſuum à veteribus equum aſsignatum, eumque ſingularem, vt Caſtori. Stat.2.Theb.

——alienumq; æthera tardo
Lucifer exit equo. Et lib.6.
——Lunæ prænouerat ignes
Mutato Nocturnus equo—— Ouid.15.Met.
——cumq; albo Lucifer exit
Clarus equo——

QVID CVPIDVM TITANA TENES?) Quid ſolem properantem retardas. Pauſanias in Corinthiacis Titanem Aſtronomiæ peritum fuiſſe ſcribit, quare frater ſolis eſt dictus, & pro ipſo ſole à poëtis vſurpatur. Sic Minerua noctem prorogat apud Hom.lib.4. IAM XANTHVS, ET AETHON FRAENA VOLVNT) Equi ſolis ſunt. Ouid.2.Transfor.lib.enumerat.

Interea volucres Pyroeis & Eous,& Æthon
Solis equi,quartusq; Phlegon——

Et Euripides τετράορον,quadriiugum.vide Spondanum. Homerus 23.Odyſſ.non quarto, vt falsò citat Natalis,duos tantùm recenſet Lampum & Phaëtontem: nec ſoli eos attribuit, ſed auroræ. Verſus apud Homerum ſunt hi.

μίμνε ἐπ' ὠκεανῷ χρυσόθρονον, οὐδ' ἔα ἵππους
ζεύγνυσθ' ὠκύποδας φάος ἀνθρώποισι φέροντας
λάμπον, καὶ φαέθονθ' οἵ τ' ἠῶ πῶλοι ἄγουσι.

Certè extrema verba diſertè Lampum,& Phaëtonta ad auroram referunt. οἵ, inquit, ἠῶ πῶλοι ἄγουσι, hi pulli auroram vehunt. Cur autem Martialis Xanthum memorat, de quo alij nihil? An quod ſol flauum,ſeu aureum colorem imitetur? hæc ſententia carminis. iam equi ſolis curſum parant, iam volare geſtiunt. VIGILAT MEMNONIS ALMA PARENS) Aurora iam expergefacta,iam orta ſolem reducere conatur,quam Homerus bigis inuehentē,alij vt Lycophron μονόπωλον faciunt, & Pegaſo vtentem. Virgilius modò bigis, modò quadrigis imponit. de hac Heſiod.in Theog.Orpheus in Aurora. Memnon auroræ & Tithonis filius, lege Natalem lib.6.c.3. TARDA TAMEN NITIDAE NON CEDVNT SIDERA LVCI) Enimuero tam illuſtris, & clara eſt nox, vt videatur dies, ſidera & aſtra tam clarum micant, vt ſolem æquare poſsint, certè luna eſt clariſsima. Vel. Aſtra nolunt cedere ſoli, eoque nuſquam videntur commoueri, vt & ipſa poſſint Romanum Principem ſpectare, quem velut immora expectant. ET CVPIT AVSONIVM LVNA VIDERE DVCEM) Luna nobis propinquiſsima deſiderat Cæſarem videre, venientē patrem patriæ,& orbis Dominum. IAM CAESAR VEL NOCTE VENI) Concluſio plena adulationis. Vbicunque Cæſar,ibi dies,nam Cæſar noſter ſol eſt. Etſi adhuc aſtra in cœlo fulgeant, te tamen veniente omnia lucebunt, & videberis non minus, ac ſi ipſo meridie ingredērere. *(Stent aſtra) probo, vt apud Plautum Amphit.*

In Gallicum.

XXII.

Jnuitas ad aprum: ponis mihi, Gallice, porcum.
Hybrida ſum; ſi das, Gallice, verba mihi.

Vel propter obſcurum vos ciuitatis dictus Hybrida, vt Q. Varius apud Valer. Max lib. 8.c.6.

Gallicus vt Martialem oſtēderet eſſe hybridam, hoc eſt, ciuem Bilbilitanum & Romanum, aut aliam ſimilem ob cauſſam nobis ignotam, vocato appoſuit porcū, cùm ad aprum inuitaſſet. Poëta ait ſe intelligere iocum; ſi tamen alter voluit iocari. Si das, inquit, verba, ſi me voluiſti decipere & irridere, intelligo. Eſt enim lepos, lepôrem deprendere. Non placet hæc interpretatio, accipe alteram. Hybrida, propriè eſt canis ex venatico, & gregario natus, aut fœtus ex apro, & porco: aut quodcunque animal ex fero & manſueto natum. Plinius lib. 8. cap. 53. deriuatur vox à Græco ὕβρις contumelia; vt ſit hybrida quaſi per contumeliam natus; à beſtiis ad homines ex diuerſa conditione, & impari ſtatu procreatos transfertur, vt ſi quis ex Græco patre, Romana matre, vel patre libero, matre ſerua ſit editus. Hic poëta alludit ad ſemiferum animal. Tu, inquit, Gallice, ſi mihi verba dederis, & appoſueris porcum pro apro, facies me hybridam ſeu ſemiferum, vt tangam & lacerem te carmine. iam enim ſpe, & animo deuoraram aprum, te autem ipſa porcum. Ita ego quaſi ex apro & porco compactus te inuadam. Vſurpant hanc vocem Cic. in Antonium, Horatius lib. 1. ſer. Sat. 7. Val. Max. lib. 8. cap. 6. Suetonius Auguſto c. 19. & Martialis noſter lib. 6. ep. 39.

Iamq; hybridarum grex tibi foret plenus,
Si Spado Coreſus, Dindymusq; non eſſet.

Plinius lib. 8. cap. 53. de M. Antonio Ciceronis in conſulatu collega.

Ad Ruſticum.

XXIII.

Eſſe tibi videor ſæuus, nimiumq; guloſus,
Qui propter cœnam, Ruſtice, cædo cocum.
Si leuis iſta tibi flagrorum cauſſa videtur;
Ex qua vis cauſſâ vapulet ergo cocus?

Nec cocorum, ſed omnium ſeruorum miſerabilis ſlatus. legatur epiſt. 47. Seneca. Et Lipſij Electa.

Artificem quemque caſtigandum, cùm peccat in ſuam artem. VAPVLET COCVS) illius enim officium eſt rectè apparare cœnam. Miſeram conditionem cocorum fuiſſe ex Martiale ſuprà didiciſti, cùm ſerui eſſent, non item, ſi conducti eij. Apud priſcos magno honore habiti, nec indocti. Athenæus legatur.

Ad Cæſarem Domitianum.

XXIV.

Si quid fortè petam timido, graciliq; libello,
Jmproba non fuerit ſi mea charta, dato.
Et ſi non dederis, Cæſar, permitte rogari:
Offendunt nunquam tura, precesq; Jouem.
Qui fingit ſacros auro, vel marmore vultus,
Non facit ille Deos: qui rogat, ille facit.

Blandiſsimè mendicat. QVI SACROS AVRO, VEL MARMORE VVLTVS, NON FACIT ILLE DEOS: QVI ROGAT, ILLE FACIT) par eſt vt mihi des quod peto; quia ego te facio Deum. Nam vt non ille qui ſtatuas ædificat, ſiue aureas, ſiue marmoreas, ſed ille qui ædificatas adorat, facit Deos, ita ego Domitiane oſtendo te eſſe Deum, qui te pecuniam peto, rogo, & adoro, non ille qui nihil petit, nec adorat. Ergo Martialis potius pecuniam Domitiani, quam Domitianum adorabat, ſi enim illa non caruiſſet, hunc non adoraſſet. Deos enim ſibi quiſque vtiles cudit vt Petronius.

Iam ſibi quiſq; Deos auido certamine fingit.

In Oppianum.

XXV.

Vidiſti ſemel, Oppiane, tantum
Ægrum me male: ſæpe te videbo.

Si tu gaudes quod me ſemel ægrum videris, quantoperè ego gaudebo, qui te ſæpe vidi ægrotantem, qui ſemper æger es, nunquam ſanus. De hoc d. ſæpius.

Ad Cæſarem Domitianum.

XXVI.

Non tot in Eois timuit Gangeticus aruis
Raptor, in Hyrcano qui fugit albus equo,
Quot tua Roma nouas vidit, Germanice, tigres:
Delicias potuit nec numerare ſuas.
Vicit Erythræos tua, Cæſar, arena triumphos,
*Et victoris opes, diuitiasq́; * Dei.* * Bacchi nipe.
Nam cùm captiuos ageret ſub curribus Indos,
Contentus gemina tigride Bacchus erat.

Tigrides plures in ſpectaculum adduxerat Domitianus, à qua re Martialis illum laudandi occaſionem arripit, ipſique Baccho, qui duabus tigribus triumphauit, anteponendi. NON TOT IN EOIS) Non tot in Aſia, Indiaq; venator Indus timet tigres, cùm venatur earum catulos, quot nuper tuo munere Romæ ſunt viſæ. EOÆ ARVA) periphraſis Indiæ, Orientis arua ſyluæ & nemora. GANGETICVS RAPTOR) eques venator Indus, vel Aſiaticus dictus à Gange nobiliſsimo flumine Aſiæ. Ptolemæus auctor. Plutarchus libello de fluminibus, olim Chliarum appellatum docet de eodem Mercator in tabula generali. Plinius lib. 6. cap. 18. Ouidius 4. Metam.

Decolor extremo qua tingitur India Gange.

In Scythicis montibus ortum tradunt alij, in quem 19. amnes influunt. RAPTOR IN HIRCANO QVI FVGIT ALBVS EQVO) qui raptis catulis tigrium celerrimè fugit plenus timoris, & pallidus, ac albus præ terrore, cùm audit fremitum ſequentis feræ. qua de re ſic Plinius lib. 8. c. 18. *Tigrin Hircani & Indi ferunt, animal velocitatis tremendæ, & maximè cognitæ, dum capitur. Totus enim fœtus, qui ſemper numeroſus eſt, ab inſidiante rapitur, equo quam maximè pernici, atque in recentem ſubinde transfertur. At vbi vacuum cubile reperit fœta (maribus enim cura non eſt ſobolis) fertur præceps odore veſtigans. Raptor appropinquante fremitu abiicit vnum è catulis. Tollit illa morſu, & pondere etiam ocyor acta remeat, iterumq́; conſequitur, ac ſubinde donec in nauem regreſſo irrita feritas ſæuit in littore.* Hæc Plinius. Aelianum & Oppianum vide. Elegantiſsimè Valerius Flaccus lib. 1.

———haud aliter ſaltus vaſtataq; pernix
Venator cùm luſtra fugit, dominoque tremente
Vrget equum, teneras complectens pectore tigres,
Quas aſtu rapuit pauido, dum ſæua relictis
Mater in auerſo catulis venatur Amomo.

Addit Pierius lib. 10. de tigride, equum à raptore in littore relinqui, eumq; à fera redeunte totum diſcerpi, vnde natum eſt, vt qui vltionem ſignificare volunt, tigridem & equum ab ea laceratum pingant. IN HYRCANO EQVO) quia in India & Hyrcania ſunt tigres, inquit Domitius; quod quidem non inficiamur, ſed cur Hyrcano equo? quia Hyrcanus venator in Hyrcania vtebatur Hyrcano equo, Indus Indo, niſi fortè celeritatem velit notare. Sed videtur Hyrcano equo vti in India. cùm hic de venatione tigrium Indarum agat. QVOT TVA ROMA NOVAS) Auguſtus tigrim primus cicurem in dedicatione theatri Marcelli oſtēdit in caueâ. Claudius quatuor. Quot Domitianus exhibuerit adhuc quæro; quin maximus numerus fuerit, dubitari non poteſt, cùm poëta dicat in hoc diſticho numerari non potuiſſe. quod etſi hyperbolicoteron dictum eſt, tamen copiam ſignificat non vulgarem. plura lib. ſpectaculorum ad illum verſum, *Lambere ſecuri, etc.* VICIT ERYTHRÆOS) tuum amphitheatrum ſuperauit triumphum Bacchi apud Indos, qui victis Indis geminis tantum inuectus tigribus triumphauit. Tertius autem Bacchus triumphauit. De mari rubro ſeu Erythræo diſputat Strabo lib. 6. Idem eſt quod Aethyopicum, Indicum, Perſicum mare. Inter Africam & Taprobanam inſulam; & Aſiæ meridionalem partem alluit. Diodorus Siculus Bacchum elephanto reuectum in patriam, omniumque primum egiſſe

triumphum ſcribit. Plinius lib.8.cap.2. NAM CVM CAPTIVOS AGERET) Cùm triumpharet. SVB CVRRIBVS) De captiuis in triumphum ductis, Alexander ab Alexandris ex variis auctoribus, vt Tiraquellus oſtendit. lib.6. cap.6. Tunc reges, & captiui nobiles, & ſi qui bello capti inſignes forent, præcipuè hoſtium duces, contra quos indictum fuiſſet bellum ex tanto faſtigio deiecti in vehiculis aut ferculis, cæteri verò catervatim vincti catenis in ſeruitij notam præcedebant. Blondus lib.10. triumphantis Romę. Ioſephus in triumpho Titi & Veſpaſiani. Plinius variis locis. Dionyſius, Dio, Ouidius, atque plures alij. CONTENTVS GEMINA TIGRIDE BACCHVS ERAT) Concludit maiorem eſſe Domitianum Deum Baccho, qui in triumpho Indico tantùm duas habuerit tigrides. de vecto curru à tigribus Virgilius 6.

Triumphū Romanum iconibus deſcriptum exhibet nobis Panuinius.

Nec qui pampineis victor iuga flectit habenis,
Liber agens celſo Nyſæ de vertice tigres.

Et Ouid. lib.1. de Arte. *Iam Deus in curru, quem ſummum texerat vuis,*
Tigribus adiunctis aurea lora dabat.

Et idē in epiſt. Phyllidis. *Inq; capiſtratis tigribus alta ſedet.*

Idem 4. Metam. lyncibus vectum tradit Bacchum.

——tu biiugum pictis inſignia frenis
Colla premis lyncum, Bacchæ, Satyrique ſequuntur.

Idem Virgilius. *Quot lynces Bacchi variæ,——*

De lyncibus & tigribus Statius.

——effrena dextrâ, laudque ſequuntur
Lynces, & vda mero lambunt retinacula tigres.

** Bacchidas.*

Vnde diſcis lynces quidem comites currus fuiſſe, tigres autem traxiſſe. quanquam Ouidius expreſsè dicat tractum etiam à lyncibus, ſed hoc fortè in ſacris, non in illo triumpho.

Ad Gaurum.

XXVII.

Munera qui tibi dat locupleti, Gaure, ſeniquè:
Si ſapis, & ſentis, hic tibi ait; morere.

M. Tullius in Paradoxis Quis nutū ſenu orbi locupletis nō obſeruat? Seneca Conſol. ad Marc. In ciuitate noſtra plus gratiæ orbitas confert, quam eripit.

Captatores teſtamentorum inſidiabantur diuitibus ægris, viduis, & ſenibus, illiſque munera mittebant, vt hæredes ſcriberentur. de hac fraude monet Gaurum poëta, vt ſibi ab huiuſmodi vulturum inſidiis caueat. De captatoribus teſtamentorum multa Seneca lib.6. de Ben. cap. 38. Martialis lib.6, Scis te captari. Plinius epiſt. lib.2. Quintilianus, vt vulgo putatur declam. vltima Briſſonius li.3. de verb. ſig. Gruterus ad Sen. &c. Petronius plurima Satyrico. Lucianus in Mercurio & Plutone, de Eucrate aliiſq; compluribus locis. Briſſonius 13. de verborum ſignif. MORE) vt ipſe ſtatim ſuccedat in bona tua.

De Partheniana toga.

XXVIII.

Dic toga, facundi gratum mihi munus, amici,
Eſſe velis cuius fama, decuſq; gregis?
Appula Ledæi tibi floruit herba Phalanti,
Qua ſaturat Calabris culta, Galeſus aquis?
An Tarteſiacus ſtabuli nutritor Iberi
Bœtis, in Heſperiâ te quoque lauit aqua?
An tua multifidum numerauit lana Timauum,
*Quem * prius aſtrifero Cyllarus ore bibit?*
Te nec Amyclæo decuit liuere veneno:
Nec Miletus erat vellere digna tuo.
Lilia tu vincis, nec adhuc dilapſa liguſtra,
Et Tiburtino monte quod albet ebur.
Spartanus tibi cedet olor, Paphiaq; columbæ;
Cedet Erythræis eruta gemma vadis.

** pius.*

Sed licet hæc primis niuibus ſint æmula dona,
Non ſunt Parthenio candidiora ſuo.
*Non ego prætulerim * Babylonica picta † ſuperbè* * V. Babylonis. † V. ſuperba.
Texta, Semiramia quæ variantur acu.
Non Athamanteo potius me mirer in auro.
*Æolium dones ſi mihi Phryxe, * decus.* * V. pecus.
O quantos riſus pariter ſpectata mouebit
*† Trita palatinâ * veſtra lacerna togâ.* † V. Cum. alij culta. * V noſtra.

Donatus à Parthenio præfecto cubiculi Domitiani togâ Martialis, petit tectè meliorem etiam lacernam, alioqui ſe ludibrio fore popnlo, ſi nobiliſsima, candidiſsimaqne togâ incedat, & vilem, tritamqne lacernam togæ nouæ iniiciat. DIC TOOA) proſopopœiâ togam alloquitur. FACVNDI) Parthenius enim, de qno ſuprà copiosè, doctns erat, & poëta, vt & infrà lib. 9. epig. 50. de hac eadem togâ. *Lipſius probat eum. * noſtra lege ſi*

Partheniana fuit, quondam memorabile vatis
Munus.———

CVIVS GREGIS) cuius lanæ, & velleris gloria, quando ſunt varia geneta lanarum, alind craſsius, alind nobilins, &c. APPVLA LADAEI) enumerat præſtantiſsima genera vellerum, inter qnæ primum Tarentinum, de qno lib. 14. epig. 155.

Velleribus primis Appulia, Parma ſecundis
Nobilis: Altinum tertia laudat ouis.

APPVLA) Apulia, in quâ Tarentum. LEDAEI) Lacedæmonij, Leda mater Caſtoris & Pollncis Lacedæmonia. PHALANTI) Tarentinæ vrbis conditoris. lib. 5. epig. 38. *Torrentius ad Hor. lib. 2. od. 6.*

Agna Galeſi mollior Phalantini.

Qno loco plura de Phalanto. FLORVIT HERBA) qnam oues Tarentinæ depaſtæ ſunt. cauſſa remota pro effectu Cyrnadrχικῶς, herbæ enim ouibus detonſæ vertuntur in natnram ouis, & tandem in vellera. Quanqnam philoſophorum ſenatns hoc fortè negabit, qni capillos & crines cenſet non augeri, &c. ſed poëtæ non ſemper ad amnſsim philoſophantur. QVA SATVRAT CALABRIS CVLTA GALESVS AQVIS) vbi Galeſus flumen à Calabris ortû, culta irrigat, id eſt, agrnm Tarentinum, per Tarentum enim Galeſus labitnr. AN TARTESSIACVS BOATIS) Bœtis flunius Hiſpaniæ, à quo Bœtica dicitnr, Plinio Hiſpania vlterior. Bœtis Straboni, alio nomine Tarteſſus. Stephano Perce dicitur. Liuius ait Circen incolis appellari. extat ad Bœtim Martialis carmen lib. 12. vltimum. STABVLI NVTRITOR IBERI) flnuius qui bibitur Hiſpanis ouibus. MVLTIFIDVM TIMAVVM) Timanus ſeu flnnins, ſeu fons maris in diuortia abit, vt canit lib. 4. poëta noſter, hoc multifidum, ſiue diuiſum in multa oſtia,

Hic vbi ſeptenas Cyllarus haurit aquas.

Eſt in Venetûm ditione ad forum Iulij, ponit & noſter inxta Aqnileiam. Hîc ergo rectè meo animo Merula contra Domitium Altinam lanam non Patauinam intelligendam docet. nam & poëta lib. 13. dat hnic lanæ tertias, & Altini littora deſcribit lib. 4. epig. 25. vbi Timani meminit.

Et tu Ledæo felix Aquileia Timauo.

CYLLARVS) Equns Caſtoris donatns à Mercurio, lege qnæ ſnprà hoc libro, & ad lib. 4. diximus. ASTRIFERO) qnia relatns in aſtra, vel potius aſtrum ferens, vt ſnprà epig. 21.

Ledæo poteras adducere Cyllaron aſtro.

Id eſt, Caſtori poteras auferre. Vide Steſichorum. LIVARE) Laconico colore, quem alij coccinum, alij purpnreum, alij viridem, alij denique cærulenm exiſtimant. Purpureum Horatius & Papinius, qui virides nominat Amyclas. De viridi hoc loco interpretor. Statins 6. Theb.

———hunc virides non excipietis Amyclæ.

Ideo dicit Martialis togam Parthenianam non fuiſſe infectam Amyclæo colore, qui viridis, color muliebris, vt ſuprà docnimns. togæ candidus virorum. LIVERE) ſucco imbui, liuor enim ſuccus, metaphorâ ab exulcerato, & linente vulnere. NEC MILETVS) Oppidum Aſiæ, & caput Ioniæ, in quo periit Pompei filius, tingebantur ibidem lanæ, Virgilio teſte. Georg. 3. *quamuis Mileſia magno Vellera mutentur.* Cicer. 3. in Verrem. Colnmella lib. 7. cap. 2. Generis eximij Mileſias Calabras, Appulas noſtri exiſtimabant, earnmqne optimas Tarentinas Virg. 4. Georg. Tertull. de Pallio, cap. 3. & de habitu mnl. VELLERE DIONA) lanæ Mileſiæ Plinius tertium locum tribuit. lib. 8. cap. 48. & Floridus. LILIA TV VINCIS) candore. LIGVSTRA) liguſtrum arbor eſt oleæ foliis circnm ramos ſimilis, vt Dioſcorides lib. 1. cap. 107. docet, eodem nomine florem giguit candidum, odoratum. plura de hac Marthiolns ad Dioſcoridem. Seruius ad ſecnndam Eclogam Virgilij. Alba liguſtra cadunt. & omnes Virgilij interptetes. NAC ADHVC DILAPSA) decerpta enim

ſnbitò

ſubitò flacceſcunt, ad quod & Virgilius reſpexit, cùm cecinit alba liguſtra cadere, ac ſi diceret, candida ſunt quidem liguſtra ramis hærentia, ſimul ac vero cadunt, languent, marceſcuntque. TIBVRTINO MONTE ALBET EBVR) cœlum Tiburtinum frigidum, eoque ebori candefaciendo ſeruiebat, vt alibi expoſuimus. De foſsili ebore Theophraſtus. Et Plinius lib.36.cap.18. SPARTANVS OLOR) Intelligit cygnum quem Iupiter induit omnium candidiſsimum, Spartanum autem vocat quod Leda Iouis pellex Spartana eſſet, eadem ratione Amyclæi, & Lacones appellantur. PAPHIAEQVE COLVMBAE) Veneris columbæ. Columbas enim Veneri conſecrauit antiquitas, vt pauonem Iunoni, Cygnum Apollini, alias aliis. Hinc Cytheriacæ, & Paphiæ à poëtis appellantur. Sacras autem eſſe Veneri Martialis etiam lib.13. docet.

Ne violes teneras præduro dente columbas,
Tradita ſi Cnidiæ ſunt tibi ſacra Deæ. Vide Satyr. Petronij.

PAPHIAE) à Papho inſula Veneris, vbi colebatur. Virgilius 1. Aen.

Ipſa Paphum ſublimis abit, ſedeſq́; reuiſit
Læta ſuas, vbi templum, centumq́; Sabæo
Ture calent aræ, ſertiſq́; recentibus halant.

ERYTHRAEIS VADIS ERVTA GEMMA) vniones, margaritas nobiliſsimas ait ex mari rubro extrahi. Plinius lib.9.epiſt.35.copiosè. vbi & in ſinu Perſico Arabię, maris rubri ait laudatiſſimas reperiri. PRIMIS NIVIBVS) non calcatis, intactis. DONA) veſtis, toga. PARTHENIO SVO) ad animum & pectus refer Parthenij. BABYLONIS PICTA TEXTA) Babylon Plinio lib.8. c.48. teſte docuit diuerſos colores picturæ intexere. ſummi pretij erant triclinaria Babylonica. Silius lib.14.

——fuluo certaret vt auro
Veſtis, ſpirantes referens ſubtegmine vultus
Quæ radio celat Babylon.

Apul. 1. Flor. Habebat cinctum baltheum, quod genus picturâ Babylonica miris coloribus variegatur. Rufinus lib.7. belli Iud. cap.24. Plura ſuppeditabit Briſſon. lib.2. de verb. ſignif. Picta ergo, coloribus variis diſtincta accipe. SEMIRAMIA ACV) id eſt, Babylonica, Semiramis regina Babylonis. nota res, & vbique clara, de picta veſte, & triumphali alibi diſputauimus. ATHAMANTAEO AVRO) non tam grata mihi foret veſtis ex aureo Phryxi vellere confecta, quàm tua toga Partheni. Athamas pater Phryxi & Helles fuit. AEOLIVM * DECVS) auream veſtem aui. Aeolus Athamantis pater, Phryxi auus, de quibus fabulæ. O QVANTOS RISVS MOVEBIT) Variè legitur hoc diſtichon. mihi arridet vetus liber, qui ſic habet poſtremum verſum. CVM PALLATINA NOSTRA LACERNA TOGA), Et intellectus exiſtit ipſo ſole clarior. Quantoperè ridebunt me ſpectatores, cùm me noua, & planè nobili togâ ornatum, ſimulque vili ſuperiniecta lacerna indutum, & contemptum videbunt? ſimul enim apparebo Crœſus & Irus, Cæſar & nihil. Ita rectè petit à Parthenio etiam nouam lacernam, vt munus ſit perfectum. Si ſcribas (culta Palatina) ſenſus erit, noſtra lacerna vilis & trita, ſed nouâ togâ conſpicua, me videndum populo exponet, cùm ſimul pulchram induero togam, & pannoſam lacernam. Iunius legit, * TRITA PALATINA VESTRA LACERNA TOGA) parum emendatè, & planè. vetus ſcriptura placet vt legatur, noſtra.

** V. pecus. non malè de ariete aureum vellus habente.*
Ita Lipſius ex veteri lectione docet legẽdum. Et ex Suetonij Auguſto ca.40. conſtat lacernas togis iniici ſolitas. Noſter hunc morem ſæpius notauit li. 5. & aliis locis.
** Trita culta.*
V. cum.
V. noſtra.

De diſtichis.

XXIX.

Diſticha qui ſcribit, puto vult breuitate placere:
Quid prodeſt breuitas, dic mihi, ſi liber eſt?

Epigrammata laudantur à breuitate, eoque promptius leguntur, quo breuiora, & argutiora ſunt. poëta ridet hanc breuitatem in libro epigrammatum. Liber enim epigrammatum, quamuis diſtichis conſcriptus, æquè liber eſt, atque aliorum poëmatum volumina. Sidonius lib.8. epiſtolarum, Lampridium quendam oratorem laudat à breuitate. *Præterea*, inquit, *quod ad epigrammata ſpectat non copia ſed acumine placens, quæ nec breuius diſticho, non longius tetraſticho finiebantur.* Extat de eadem re in Anthologia epigramma lib.1. cap.44. Cyrilli.

Πᾶν καλὸν ἐστ' ἐπίγραμμα τὸ δίστιχον, ἢν δὲ παρέλθῃς
Τοὺς τρεῖς, ῥαψῳδεῖς, κοὐκ ἐπίγραμμα λέγεις.

Et primum eodem cap.44. Anthologiæ Parmenionis tetraſtichon. Hinc Martialis longitudinem ſuorum epigrammatum ſæpius nunc excuſat, nunc accuſatam dicit. lib.1. epig.111. lib.2. epig.72. lib.3. epig.82. lib.6. epig.65. & aliis locis. De breuitate epigrammatis plura in prolemmatis.

De

De ſpectaculo Scæuolæ.

XXX.

Qui nunc Cæſareæ luſus ſpectantur arenæ:
Temporibus Bruti gloria ſumma fuit.
Aſpicis, vt teneat flammas, pœnáque fruatur
Fortis, & attonito regnet in igne manus.
Ipſe ſui ſpectator adeſt, & nobile dextræ
Funus amat: totis paſcitur illa ſacris.
Quod niſi rapta foret nolenti pœna, parabat
*Sæuior in * laxos ire ſiniſtra focos.* ** V. laſſos.*
Scire piget poſt tale decus, quid fecerit antè:
Quam vidi, ſatis eſt hanc mihi noſſe manum.

Vt iu lib. ſpect. rribus epigrammatis, rei ac damnati perſonas egête Dædali, Laureoli & Orphei, ita fictitius hic Scæuola ad exemplum C. Mutij Scæuolæ dextram foco iniectam iu amphitheatro exuſsit. Cuius fortitudinem celebrat hoc epigrammate poëta. Sed infrà lib. 10. epig. 25. ait coactum feciſſe. Qui nvnc lvsvs spectantvr) tempore Domitisni fortiores affirmat exiſtere viros quàm Bruti (quo quidem Domitianum palpar) ſeculo. quod enim olim vix iu te ſeria, & neceſſaria auſi fuêre omnium iudicio fortiſsimi, id nunc per ludum & iocum paſsim faciunt homiues. Caesareae arenas) in amphitheatro Cæſaris, quod [illegible] arena vocatur. Tsmporibvs Brvti gloria svmma fvit) Quo tempore Lars Porſena Cluſiuus Rex, à Tarquiniis exactis ſolicitatus, eum iuſeſto exercitu Romam venit, Vrbique taurum terrorem iniecit, quantum ante nunquam Roma experta fuerat. Iu quo bello tria æternæ virtutis & memoriæ exempla edita ſunt à Romanis. Horatius enim Cocles vnus & ſolus totum exercitum ſuſtinuit, dum pons ſublicius reſciuderetur. Clælia virgo vna ex obſidibus inter tela hoſtium Tiberim tranauit. Et C. Mutius ſolus iu caſtra hoſtium penetrauit, ipſumque Regem occiſurus, dextram in regis perſona errautem, & ſcribam pro rege mactantem foco iniecit & exuſsit. Quod factum hic perſonam Scæuolæ ageus iu amphitheatro repræſentauit. Liuius lib. 1. de. primæ Dionyſius Halicar. lib. 5. Valerius Max. lib. 3. cap. 2. & 3. Martialis lib. 1.

Dum peteret Regem decepta ſatellite dextra, &c.

Virgilius lib. 8. Aeu. de Mutio tamen tacet. Temporibvs Brvti) Brutus iam interierat ab Arunte, & Aruns à Bruto interfectus. Liuius lib. 2. Dionyſius lib. 5. Porſena autem ſequenti anno, qui fuit A. V. C. CC. XLV. Romam obſedit. Vide Sigouium in faſtis & triumph. Rom. anno verò C C. XLVI. pacem cum Romanis fecit. Dionyſius tameu lib. 5. quem Sigouius ſequendum putat, obſidionem iu C C. XLVII. auuum reiicit. Gloria svmma fvit) ſic de Meleagro & Carpophoro ſuperius eſt locutus. *Multa ſuper hoc lib. 1. 22. ex Tertulliano & aliis d.*

Summa tua Meleagre fuit quæ gloria famæ.

Et de gloria huius Scæuolæ lib. 1. epig. 22.

Maior decepta fama eſt, & gloria famæ,
Si non erraſſet fecerat illa minus.

Ita Valerius Maximus lib. 3. cap. 2. *Cuius clementiam non adulatus Mutius, triſtior Porſenæ ſalute, quàm ſua lætior vrbi ſecum æternæ gloriæ cognomine Scæuolam reddidit.* Aspicis vt teneat flammas: poenaqve frvatvr) Parieutiam deſcribit eius, qui Scæuolam imitabatur, quam patientiam lib. 1. vocat ſæua miracula, & de contempto igne à Mutio eodem libro. Frvatvr fortis) patiendo illuſtrior fiat. Ita ferè locutus Seneca in Hercul. Furente.

——ſuperat & creſcit malis
Iraq; noſtra fruitur.

Et Iuuenal. Sat. 1.
Exul ob octaua Marius bibit & fruitur Diis
Iratis——

Rsgnet) ſuperior igne & contemptrix iguis, quam ipſe iguis attouitus ſtupuerit. Ipse svi spectator adest) Ita fuit idem & ſpectator & ſpectaculum. ſic loquitur de cygno.

Cantat or cygnus funeris ipſe ſui.

Nobile dextrae fvnvs amat) funera rogo inferebantur. Mutius manum iniecit, viuum fuuus. Totis pascitvr illa sacris) Exuritur in foco. Qvod nisi rapta fo-

RET NOLENTI POENA) Inſit Cæſar ad imitationem Porſenæ damnatum ab igne remoueri. ſic enim Liuius de Porſena. *Quam cùm velut alienato ab ſenſu torreret animo, propè attonitus miraculo Rex, cùm ab ſede ſuâ proſiluiſſet, amouerique ab altaribus iuuenem iuſſiſſet, &c.* Et Martialis lib. 2. *Et raptum flammis iuſſit abire virum.* SCIRE PIGET POST TALE DECVS, QVID FECERIT ANTE; QVAM VIDI, SATIS EST HANC MIHI NOSSE MANVM) Concluſio à comparatione præteritorum & præſentis facti. Nô certò conſtat hunc qui Scænolam egit fuiſſe facinoroſum, fortean ipſe vltro tale ſpecimen patienriæ, gloriæ cauſsâ, ſpectante Domitiano edere voluit. extremus hic verſus eſt ambiguus. Non lubet, inqnit, in priorem vitam inqnirere, quæ ſcelera (ſi rens & ſceleroſus) ediderit, hoc enim vno facto omnia priora facta, ſen bona ſen mala obliterauit, aut ſi egregia, tamen cum hoc non conferenda. ſi damnata, facilè hac pœna voluntariâ deletâ. SATIS EST HANC MIHI NOSSE MANVM) fortiorem igne. Ita [illegible] hunc locum Lipſins. *Non inquiro cur ille damnatus in arenam fuerit ad tam triſtem pœnam* (haud dnbiè ſcelns aut paricidium ea dextra patranerat) *ſed ſufficit vidiſſe hanc manum in igne illo ſic conſtantem, & meritò purgatam.*

Vltro enim ſe nonnunquã ad ignes auctorabant, vt Tertullianus ad Martyres narrat. Reum tamen fuiſſe exiſtimo cum Lipſio in notis.

In Dentonem.

XXXI.

Neſcio quid de te non bellè, Dento, fateris;
Coniuge qui ductâ iura paterna petis.
Sed iam ſupplicibus dominum laſſare libellis
Deſine, & in patriam ſerus ab vrbe redi.
Nam dum tu longè deſerta vxore, domóque
Tres quæris natos, quattuor inuenies.

Dento maritus à Cæſare trium liberorum ius petiuit, vel quod ipſe liberos procreare non poſſet, vt Plinius minor, vel neſcio qua aliâ de cauſsâ. poëta, vt ex vrbe matnrius in patriam redeat (nec enim erat Romanus) monet, non impetrato iure trium liberorum, quatnor domi repertutum ex adulterio vxoris ſuſceptos. De inre trium lib. diſpntauimus ſuperius.

Concludit argutè quid quæris foris, quod domi iuuenes amplius?

De columba Aretullæ.

XXXII.

Aëra per tacitum delapſa ſedentis in ipſos
Fluxit Aretullæ blanda columba ſinus.
Luſerat hoc caſus: niſi inobſeruata maneret,
Permiſſáque ſibi nollet abire fuga.
Si meliora piæ fas eſt ſperare ſorori,
Et dominum mundi flectere vota valent:
Hæc à Sardois tibi forſitan exulis oris,
Fratre reuerſuro, nuncia venit auis.

Ominatut Aretullæ fratri ab exilio reditum. AERA PER TACITVM) Exiſtimat Domitius in Theatro id factum, quando miſsilia & direptionem populo Domitianus dedit. Egó ſequius iudico. Primum in Circo, vel Amphitheatro potiſsimùm miſsilia dabantur. Deinde maximus inter direptionem clamor excitabatur, cùm noſter poëta dicat tacitum per aëra. Præterea dicit inobſeruatam manſiſſe in ſedentis gremio. Nihil horum in ſpectaculis: vbi ſedebant quidem ſed in rapinam oculis, & mente, & manibns incumbebant. Nec ſediſſe reor diripientes. Ergo probabile eſt extra ſpectacula alicnbi ſeu domi ſeu foris accidiſſe hoc Aretullæ. Inſuper nec caſus omnino videri poterat, ſi præda captabatnr, vt in direptione ſolebat. LVSERAT HOC CASVS) ſæpius anes ominis cauſſa ad homines vltrò aduolaſſe leguntut. ad Priſcum Tarquinium, Liuins. plura Valerins Max. lib. 1. cap. 4. Senſus eſt. caſu factum videri poterat, niſi etiam non retenta in gremio Aretullæ manſiſſet. SI MELIORA SPERARE FAS EST) non fuit ergo caſus, ſed omen fratris ab exilio renocandi. HAEC A SARDOIS) videtur hæc columba è Sardinia, vbi frater exnlabat, tibi nuncia veniſſe. Sardinia autem grauis inſula in quam exules, vt & in Gyaros mittebantur. Martialis. ——*in medio Tibure Sardinia.*——

NVNCIA VENIT AVIS) Lege Frontinum lib. 3. Stratagematum de columbis per Hircium cum

cum litteris ad Brutum Mutinæ obſeſſum miſsis. vbi plura de mittendo & recipiendo nuncio. Morrhes Aegyptiorum Rex cornicem nunciam habuit. Aelianus lib.6. Animal.cap.7. Suidas, Alexander Neapol. lib.1.cap.27. Et Plinius refert Cecinnam hirundines habuiſſe victoriæ nuncias. Alexan. Neap. de columbis, & hirundinibus. Lipſius lib.2. Satur.cap.6. Elegantiſsimum eſt Anacreontis carmen de columba nuncia, cuius hoc eſt initium. Ἐρασμίη πέλεια. amabilis columba, &c. Quàm variæ apud diuerſos auctores litterarum mittendarum artes ſint repertæ, non eſt huius loci exponere.

Ad Paullum de phiala.

XXXIII.

De prætoricia folium mihi, Paulle, corona
Mittis, & hoc phialæ nomen habere iubes.
Hac fuerat nuper nebulâ tibi pegma perunctum,
Pallida quam rubri diluit vnda croci.
An magis aſtuti deraſa eſt vngue miniſtri
*Bractea, de fulcro (*quod reor eſſe) tuo?* * quam.
Illa poteſt culicem longè ſentire volantem,
Et minimi penna papilionis agi.
Exiguæ volitat ſuſpenſa vapore lucernæ,
Et leuiter fuſo rumpitur icta mero.
Hoc linitur ſputo Iani caryota Kalendis,
*Quam fert cum * paruo ſordidus aſſe cliens.* * V. parco.
Lenta minus gracili creſcunt colocaſia filo,
Plena magis nimio lilia ſole cadunt.
*Non vaga tam tenui * diſcurſat aranea telâ:* * diſcurrit.
Tam leue nec bombyx pendulus vrget opus.
Craſſior in facie vetulæ ſtat creta Fabullæ:
Craſſior offenſæ bulla tumeſcit aquæ.
Fortior intortos ſeruat veſica capillos,
Et mutat Latias ſpuma Batauа comas.
Hac cute Ledæo veſtitur pullus in ouo:
Talia lunata ſplenia fronte ſedent.
Quid tibi cum phiala, ligulam cùm mittere poſsis?
Mittere cùm poſsis vel cochleare mihi?
*Magna nimis loquimur: * cochleam cùm mittere poſsis.* * V. cochlear.
Denique cùm poſsis mittere, Paulle, nihil.

Extenuat Paulli munus ſibi miſſum. Phiala genus poculi eſt, de quo lib.3.epig.42. diximus. DE PRAETORICIA FOLIVM CORONA) Victores in ludis coronatos teſtantur Latini & Græci ſcriptores. Ludis porro poſt Reges prætores præfuêre, vnde prætoriciæ coronæ appellantur. Editores autem non ſunt ſoli prætores, ſed & ædiles, quæſtores, conſules, ſacerdotes, ærarij, Imperatores. Lipſius lib.1. Sat.cap.9. Bulengerus libro de Circo, cap.42. Quod autem Martialis folium appellet, intellige coronas fuiſſe argenteas in foliorum ſeu florum, ſeu arborum formam fictas, audi Plin. lib.22. c.2. de corona aureis foliis & argenteis facta, ſic loquentem. *Craſſus*, inquit, *diues, primus argento auroq; folia imitatus, ludis ſuis coronas dedit, &c.* bracteæ igitur vel aureę vel argenteæ flores & folia exprimebant. fuiſſe autem laminas tenuiſsimas hic Martialis verſus docet, quo confert phialam Paulli non ſolidam & craſſam, ſed ſubtilem, & inſtar paginæ tenuem. folium, inquit, coronæ, non phialam miſiſti mihi. De coronis plurima leges apud Bulengerum de Circo cap.54.

Coronarum originem ex Tertulliano lib. de corona militis intelliges. Hac nebvla fverat tibi pegma pervnctvm) pegmata de quibus lib. ſpect. dictum, erant ornata & inducta auro, vel argento, ſed tenui, vt ſolent apud nos ſtatuæ DD. & aræ inaurari, quanquam Imperatores nonnunquam magnam in iis vim argenti conſumpſerint. Sic enim Plinius de Caio. *Pegma duxit in quo fuêre argenti pondo centum viginti quatuor.* plura de pegmatibus Faber in ſemeſtribus. & Lipſius libro de Amphitheatro cap. 22. Pallida qvam vnda rvbri croci dilvit) In theatris, & ſpectaculis, & conuiuiis miro artificio crocus dulci vino mixtus è fiſtulis, vel ſtatuis, vel aliis machinis exprimebatur. vt ex Apuleio, Plinio, aliiſque auctoribus lib. ſpect. declaratum eſt. Hinc vocat pallidam vndam croci. tritum enim crocum vino colorem pallidum & flaueſcentem, ſimulque odorem largiebatur. Hìc dubites, an imber hic ex ipſo pegmate fuerit miſſus, an ex altiori loco theatri in pegma inciderit. Dilvit) quia inductum pegmati aurum vel argentum erat tenue, ait dilutum fuiſſe ab illa ſparſione, id eſt, ablutum, aut certè mixtum. An derasa, vngve astvti ministri, bractea de fvlcro tvo) pedes quibus fulciebantur ſeu fulcra ex ligno, ære, argento, auro etiam fiebant. de ligneis habes apud Terentium in Adelphis. *Lectulos in ſole iligneis pedibus faciendos dedit, vbi potetis vos.* De æreis Plinius lib. 32. ca. 11. & Lampridius in Heligabolo, à quo, ſolido argento factos habuiſſe lectos affirmat triclinares & cubiculares. Neque lecti tantùm, ſed ſtatuæ, ſellæ geſtatoriæ, lacunaria ſunt olim imbracteata. De ſtatuis Ammianus Marcellinus lib. 14. Eaſque auro curant imbracteari. & lib. 17. Facis imitamentum in figura æreum, itidem auro imbracteatũ. De ſellis & geſtatoriis Sid. lib. 8. epiſt. 8. Idem de Lacunari lib. 2. epiſt. 10. Sauaro plura ad Sidonium. Hos lectos vocabant Græci κλίνας ἀργυρόποδας. Suetonius in Caligula narrat ſeruum in publico conuiuio ob detractam lectis argenteam laminam ſeu lamnam carnifici traditum. De aureis Virgilius 6. Aeneid.

——lucent genialibus altis
Aurea fulcra toris——

Et Plinius lib. 37. cap. 2. Quæres quo pacto vngue potuerit derâdi argentum? Bracteis argenteis veſtita erant fulcra, & lecti. primus argentum Caruilius Pollio dicitur à Plinio, lectis addidiſſe. Vt autem lignum, ebur, teſtudines in bracteas ſunt ſecta, ita & argentum. bracteæ autem erant tenuiores, & facilius abradi poterant, præſertim cùm operirentur lecti argento, tàm tenui lamina. bracteæ autem tam ſunt tenues, vt plicari poſsint, lamina craſsior. de hoc more fulcrorum ornandorum lege Petrum Cuiacium de triclinio. Poëta verò phialam Paulli bracteis hiſce argenteis tenuiſsimis comparat. Qvod reor esse) Ita potius exiſtimo, nempe de fulcro eſſe tuo bracteam. ſi legas, (quam) tollenda eſt parentheſis. Illa potest cvlicem longe sentire volantem) incredibilis extenuatio. tam, inquit, eſt tua phiala ſubtilis & tenuis, vt moueatur & crepet, cùm culex aut papilio, quamuis procul inde, tranſuolet; quouis enim vento vt charta vel bracteola impellebatur. Exigvae lvcernae vapore svspensa volitat) velut charta paullò altius candelæ imminens mouetur calore, ſic ob tenuitatem tua phiala, quæ nec modicum vini ſuſtinet quin rumpatur. Hoc linitvr spvto Iani caryota Kalendis) Caryota eſt palmarum fructus, qui operiebatur tenuiſsimis auri tunicis ſeu bracteolis, vt hodie ſaccarum, mittebaturque Xenij loco patronis ad calendas Ianuarias à clientibus. Martialis lib. 13.

[Margin: Flinderle.]

[Margin: *Multa ad hunc locũ Heraldus.*]

Aurea porrigitur Iani caryota calendis,
Et tamen hoc munus pauperis eſſe ſolet.

Vbi de caryotis ex Tertulliano, Merula, Ioſeph. Scaligero, ad lib. 1. Tibull. Quid fuco ſplendente genas oneraſſe. multa leges. putat enim Scaliger non fuiſſe auream bracteam, ſed ſuccum ex madido pane, quem ſputorum vmbilicos appellat Tertullianus. Itaque corium ſeu cruſtam fuiſſe caryotarum ait, ex pane madido & tincto factam. Qvam fert cvm parvo asse cliens) patrono, muneris loco, vt diximus. Lenta minvs gracili crescvnt colocasia filo) Colocaſia, vt Plinius loquitur, vel colocaſiũ, vt Virgilius,* & Martialis, eſt faba Aegyptia, vel potius radix fabæ Aegyptiæ, quam Græci κύαμον vocant, de qua Martialis lib. 13.

[Margin: * *Ecl. 4. Miſta que ridenti colocaſia fundet acantho.*]

Niliacum ridebis olus, lanaſq; ſequaces,
Improba cum morſu fila, manuq; trahes.

Multa ſuper colocaſiis Athenæus lib. 3. Caſaubonus cap. 1. ad eundem. Lenta) flexilia, cocta enim colocaſia vt fila tenduntur. lege plura apud Dioſcoridem lib. 2. cap. 99. Plinium lib. 21. cap. 15. Theophraſtum lib. 4. cap. 10. de plantarum hiſtoria Ruellium lib. 2. cap. 39. nos quæ videbantur ad lib. 13. attulimus. Plena lilia) liliorum folia cadentia. ſunt craſsiora tuâ philalâ. Aranea telis) quæ ſunt tenuiſsimæ, ita vt fila ſæpe videri non poſsint, vti & bombycum, quæ ſericum vomunt. de bombycum labore ſcripſit elegans poëma Hieronymus Vida, non ignobilis poëta. Plinius lib. 11. cap. 22. *Telas,* inquit, *araneorum modo texunt ad veſtem, luxumq; fœminarum, quæ bombycina appellantur. prima eas redordiri, rurſuſq; intexere inuenit in Ceo mulier Pamphila Plateæ filia, nõ fraudandæ gloria excogitatæ rationis.* plura ſequenti capite. Crassior creta Fabvllae) Cretam Chiam intelligit, & Selinuſiam de quibus lib. 36. cap. 16. Plinius. *Eſt,* inquit, *in medicaminibus & Chia terra candicans,*

candicans, effectus eius, qui ſamiæ, vſus ad mulierum maximè cutem. idem & ſelinuſiæ. Offensae aqvae bvlla) elegaıter cauſſam bullientis aquæ vno verbo exprimit, cùm offenſam ait, id eſt, percuſſam. alia bullæ ſignificata nihil huc faciunt. Fortior vesica servat intortos capillos) reticulum capillorum, ſeu vitta tenuis, de qua in Anthologia.

Πορφύρεον χαίτης * ἕκτορα κεκρύφαλον.

Purpuream vittam qua coma vincta manet. * ῥύτορα.

Et in eadem. Ἡ δὲ φιλοπλέκτοιο κόμας σφιγκτῆρα φιλαινὶς

Βαπτὸν ἁλὸς πολιῆς ἄνθεσι κεκρύφαλον.

Atque comæ implexæ retinaclum, murice tinctam

Cæruleo vittam lauta Philænis habet.

Lege de hac ſeu vitta, ſeu retinaculo, ſeu reticulo, tæniáue commentarium Iunij de coma. Martialis tranſlatè veſicam appellat. niſi veſicam pro faſcia acceperit, qua crinem aggeſtum, & in modum turris ædificatum retinebant, quod mihi ferè vero propius iudicatur. has Græci ἀναδεσμὰς vocant. Iuuenalis Sat. 6. Et Papinius, Nazianzenus, Tertullianus, qui quam Martialis veſicam, ille vaginam appellat. Iunius ibidem. Et mvtat Batava spvma latias comas) lib. 14. Martialis.

Cauſtica Teutonicos accendit ſpuma capillos.

Mvtat Latias comas) in flauas & rutilantes, ruffabant enim Germani & Bataui crines lixiuio & ſmegmate. lege Batauiam Iunij cap. 7. quod totum eſt de hac re, & hoc verſu Martialis exponendo, nos plura lib. 14. Hac cvte) phiala tua non eſt denſior tunicâ oui cygnei, qua pullus incluſus veſtitur. Ledæum ouum eſt ouum cygni à Lede ad quam Iupiter, vt fabulæ narrant, ſpecie cygni venit. Oua autem tenuiſsimas ſecundum putamina tunicas habent, quod nemo neſcit. hîc vel de ipſa cute pulli, vel oui poteſt intelligi. Lvnata fronte splenia sedent) lunata frons dicitur quod hemicyclon à geminis temporibus efficiat. Splenia) ſplenium à ſplenis, ſiue lienis forma dictum, de quo lib. 2. epig. 29. faſcia longiuſcula arcendis doloribus fronti impacta, ἡμικράνης ὀδύνη Græcis dicitur. multa ſuper hoc lib. 2. ad illum verſum.

Ignoras quis ſit? ſplenia tolle, leges.

Adde illis quæ Philander lib. 1. ad Vitruuium cap. 4. ſcribit, meminit & Martialis li. 1. epig. 22.

Cur ſpleniato ſæpe prodeam mento.

Vbi pro emblaſtro videtur accipi. cuiuis enim parti læſæ ſplenion adhibebatur, vt Philander ſcribit. Ligvlam cvm mittere possis) triplicem ſignificatum habet ligula, vel enim pro gladiolo accipitur, vt auctor eſt Gellius; vel pro ſpatha, ſiue rudicula, vt Plinius, & Celſus appellant; vel pro genere poculi, ſiue cochleari potus, aut menſuræ liquidæ, quæ cyathi quarta pars eſt. cauam fuiſſe iuniores putant ad modum retractæ ad palatum linguæ, vnde nomen accepit, & certè hauriri poterat aliquid ligulâ, quemadmodum ex Columellæ lib. 10. cap. 15. & Plinij lib. 21. cap. 14. verbis non coniectas, ſed planè vides. plura lib. 14. Fannius ligulæ menſuram Græcè vocat myſtrum. Dioſcorides, Chemen. lib. 5. plura, & 14. Cochleare) eiuſdem menſuræ liquidæ aiunt ſcriptores cochleare, & ligulam. Philander in Agricolæ epitoma. Lucas Pætus lib. 3. de menſuris liquidorum & aridorum, & alij. Et Pætus ſimilia hæc fuiſſe putat inſtrumenta, quod Martialis ea coniungat lib. 14. ſed hic locus videtur aliud docere. ſi enim idem cochlear & ligula, poëta ineptè duo eiuſdem magnitudinis inſtrumenta coniunxit, cùm tamen à phiala ad ligulam, à ligula ad cochlear, à cochleari ad nihil deſcendat. Apud Fannium cochlear eſt pars 4. cyathi, ſed Fannius ibi de Græco cochleari loquitur, quod & noſter poëta potuit intelligere. cochlear enim eſſe idem Latinis quod ligula non nego. cùm ex Columellæ lib. 12. cap. 21. id planum fiat. vbi cochlear cum aliis quartam cyathi partem continentibus vaſis comparat. Cochleam) cochlea limacis teſta eſt, ſæpius pro ipſo limace capta. cochlear autem à cochleis nomen accepit. Martialis lib. 14. epig. 121.

Sum cochleis habilis, ſed nec minus vtilis ouis:

Numquid ſcis potius cur cochleare vocer?

Quis verò non videat cochleam eſſe minorem cochleari? cùm vnum plures contineat. Nihil) vides paullatim à phiala, velut maiore poculo, ad minimum, immo ad nihil deſcendi? Nam media illa de nebula, bractea, ſputo, filo, tela aranei, ſerico, creta, bulla, veſica, ſpuma, tunica pulli, ſplenio, non ad paruitatem phialę, ſed tenuitatem labri, ſeu laminæ argenteæ referuntur.

In iactatorem.

XXXIV.

Archetypum Myos argentum te dicis habere;
Quod ſine te factum eſt, hoc magis archetypum eſt.

Argẽtum quod ſine te factum eſt, quãuis recens ſit, tamen propius accedit ad antiquum & incorruptũ quã tuum Archetypum à te adulteratum.

Iactabat ſe neſcio quis de poculorum ſuorum antiquitate, poëta affirmat illud antiquius eſſe, quod ſine illo factum ſit, quod ego ſic interpretor. Iactatorem illum ſolitum adulterare nobilia vaſa, & adulterata pro ſinceris vendere, magis ergo archetypa ſunt, quæ tu non attigiſti, nec curaſti fieri, illa enim non ſunt corrupta. ſolitos autem quoſdam eandem fraudem facere, legis apud Vitruuium lib.9. cap.3. de redemptore Hieronis aurum adulterante, cuius dolum deprehendit Archimedes. Archetypa porro dicuntur, quę à primo auctore facta ſunt, vt archetypa carmina, id eſt, ſcripta manu ipſius auctoris. Archetypa Myos, pocula cælata manu Myos. Fuit autem Mys, vt tradit Plinius li.33. cap.12. proximus arte Mentori, cuius Myos opera, id eſt, Silenum, & Cupidines extitiſſe ſuo tempore narrat in Rhodiorum inſula Plinius. Turnebus lib.21. cap.24. Argutiam ponit in vocabulo (factum) hoc ſenſu. Dicis te habere toreumata argentea operis antiqui, quæ quidem magni ab omnibus olim æſtimabantur: Iocans Martialis ait, tu iſta verboſa oſtentatione argenti tui, & iactatione ventoſa multum detrahis pretio, & efficis, vt vaſa tua conuiuis moleſtiæ & tædio ſint, adeo vt argentum factum, id eſt, vaſa (argenti enim facti nomine vaſa cenſentur argentea) ſi ſine te ſit, & ſi abſis, ſit magis archetypum, id eſt, pluris cenſeatur, antiquiuſque videatur. Ergo archetypa ſunt, quæ tu archetypa non vocas, quæ tu pro archetypis obtrudis, archetypa non ſunt.

In peſsimos coniuges.

XXXV.

Cùm ſitis ſimiles, pareſq; vitâ
Vxor peſſima, peſſimus maritus,
Miror, non bene conuenire vobis.

In diſcordes coniuges eſt hoc triſtichon. cùm pares paribus, ſimileſq; ſimilibus gaudeant, miror vos non eſſe concordes, cùm ſitis ſimillimi moribus, vitâ, vitiis, id eſt, vterque peſsimus. Convenire vobis) Ita Catullus dixit

Pulchrè conuenit improbis Cynædis.

Cicero de Finibus. Petronius Satyr. Intelligo vobis conuenire non poſſe.

Ad Cæſarem Domitianum.

XXXVI.

Regia Pyramidum, Cæſar, miracula ride:
Iam tacet Eoum barbara Memphis opus.
Pars quota Parrhaſiæ labor eſt Mareoticus aulæ,
Clarius in toto nil videt orbe dies.
Septenos pariter credas aſſurgere montes:
Theſſalicum breuior Pelion oſſa tulit.
Æthera ſic intrat nitidis vt conditus aſtris,
Inferiore tonet nube ſerenus apex.
Et prius arcano ſatietur lumine Phœbi,
Naſcentis Circe quam videt ora patris.
Hæc Auguſte tamen, quæ vertice ſidera pulſat,
Par domus eſt cœlo: ſed minor eſt domino.

Geminum planè huic eſt omnium primum lib. ſpect. nam & hæc domus Palatina Cæſaris, digna erat ſpectatu, vt quæ inter nobiliores orbis fabricas referri poſſet, quam poëta Pyramidibus, auliſque Aegypti anteponit, atque altitudine etiam altiſsimis Theſſaliæ montibus præfert, poſtremo argutè concludit. Et quanquam tam vaſta, ampla, & excelſa eſt domus, tamen eſt minor

nor domino, id eſt, Cæſare. REGIA MIRACVLA PYRAMIDVM) de his 1. epiſt. lib. Spect. diximus. Vocat autem Regia quod Reges Aegypti pyramidas condiderint. vt Chemmis, Chabræus, Mycerinus, & qui duodecim ſimul quindecim annis, concordibus animis, regnum adminiſtrarunt. RIDE) præ tuo enim palatio ſunt contemnendæ, velut puerorum campeſtres caſæ, & luſus. IAM TACET EOVM) orientem enim Aegyptus ſpectat, ἠὼς, id eſt, oriens, ἠῶος. Quanquam introrſus ad meridiem recedat. PARS QVOTA) celebratur quidem Mareotica fabrica, id eſt, Aegyptia, ſed ad tuum palatium collata vaneſcit, & aut nihil, aut minima pars eſt. PARRHASIAE AVLAE) id eſt, Cæſaris domus, ſeu palatium, fortè Parrhaſium, quod aurum, ſeu ſmaragdi è Scythia allati illam totam aulam mirificè exornarint, Martialis lib. 12. epig. 15.

Quicquid Parrhaſia nitebat aula
Donatum eſt oculis, Deiſq; noſtris,
Miratur Scythicas virentis auri
Flammas Iupiter——

Rectius, opinor, dicetur Parrhaſia aula ab Euandro Arcadiæ rege, qui primus palatium ædificauit à Pallante dictum. Nam vt quodcunque principis palatium ab Euandri Pallante, ita quamcunque regiam, Parrhaſiam aulam appellari puto, ab eodem Euandro, qui ex Parrhaſia, ſeu Arcadia, in Italiam venit, atque in Pallatino monte, pallantium, ſeu palatium condidit. CLARIVS IN TOTO NIL VIDET ORBE DIES) Papinius de eodem Sil. 4.

Tectum auguſtum, ingens, non centum inſigne columnis,
Sed quantæ Superos, cœlumque, Atlante remiſſo,
Suſtentare queant. ſtupet hoc vicina tonantis
Regia, téque pari lætatur ſede locatum.

SEPTENOS PARITER CREDAS ASSVRGERE MONTES) an turres palatij intelligit? THESSALICVM PELION) alludit gygantum fabulam, qui montibus viam in cœlum extruebant. Ouidius 1. Metam.

Altaq; congeſtos ſtruxiſſe ad ſidera montes.

Ibi tamen Pelion Oſſæ fuiſſe ſubiectum ſcribit Ouidius, contrà ac Martialis. AETHERA SIC INTRAT) ſe inter nubila condit, imo nubes altitudine ſuperat, vt tempeſtates infra coquantur, & faſtigium ſit extra tempeſtatem omnem. TONET) quaſi Iupiter in cœlo, infrâ tonat ſuprà ſerenat. ſub pedibusque videt nubes & ſidera Daphnis. Statius lib. 4. Silu.

——Feſſis vix culmina prendas
Viſibus, auratíque putes laquearia cœli.

ET PRIVS ARCANO) & Phœbus ſeu ſol oriens prius aſpicit apicem palatij, quâm cacumen montis Circes, quæ filia Phœbi credita eſt. Ouid. Met. 14.

En ego cùm Dea ſim, nitidi cum filia ſolis.

Virgilius. *Atque hîc Æneas ingentem ex æquore lucum Proſpicit.*
Homerus O. K. ἄμφω (Æeta & Circe) δ᾽ ἐκγεγάτην φαεσιμβρότου ἠελίοιο
Orphe' in Argonauticis. Κύρη ὁμογενέθη μεγαλόφρονος αἰήταο
Ἠελίου θυγάτηρ κίρκην δέ ἑ κικλήσκουσι.

Alij filiam ſolis affirmant, vt Dionyſius Mileſius, Apollonius Rhodius. ARCANO) priuſquam hominibus apparet ſol iam aſpicit domum tuam, & ideo arcano. HAEC AVGVSTE) concluſio & epiphonéma. Hæc ô Cæſar tua domus quamuis culmine ſidera tangat, & cœlum æquet amplitudine, tamen te non capit, id eſt, non eſt ſatis ampla pro dignitate nominis & numinis tui. Miror tamen ab aliis ſcriptoribus huius aulæ Parrhaſiæ Domitiani non fieri ſpeciatim mentionem, vti odei, ſtadij, &c. Noſter infrà 39. huius libri, & lib. 12. eandem memorat. Et Statius.

Æthereo & tantum domino minor, ille penates
Implet & ingenti genio iuuat——

Ad † Polycarmum.

XXXVII.

† al. Polycharmum.

Quod Caietano reddis, Polycarme, tabellas,
*Millia * te centum * non tribuiſſe putas?*
Debuit hæc; inquis: tibi habe Polycarme tabellas,
Et Caietano millia crede tuo.

* ter centum.
* num. probatur.

Creditor Caietani Polycarmus remiſit Caietano nomen centum millium HS. atque tabulas ſeu ſyngrapham & chirographum, donatæ pecuniç ſymbolum, Caietano reddidit, vnde Polycarmus volebat prędicari liberalis; poëta negat eſſe liberalis æs quod ſoluere alter non poſsit, remittere. ſed ad priora debita tantùm adiicere, vnde nihil ſperes, hoc eſſe liberalitatis. MILLIA

 CENTVM)

CENTVM) bis mille ſupra quingentos Philippæos. DEBVIT) mihi Polycarmo debuerat centum millia. CREDE) da altera mille, quæ non reddat, & tu pro pecuniâ, ſerua tabulas.

Ad Meliorem.

XXXVIII.

Qui præſtat pietate pertinaci
Senſuro bona liberalitatis,
Captet forſitan, aut vicem repoſcat.
At ſi quis dare nomini relicto
Poſt manes, tumulumq́ perſeueret,
Quærit quid niſi parcius dolere?
Refert ſis bonus, an velis videri:
Præſtas hoc, Melior, ſciente fama:
Qui ſollemnibus anxius ſepulti
Nomen non ſinis interire Blæſi,
Et de munifica profuſus arca,
Ad natalitium diem colendum
Scribarum memori, piæq́ turbæ
Quod donas, facis ipſe Blæſianum.
Hoc longum tibi vita dum manebit,
Hoc & poſt cineres erit tributum.

Celebrat pietatem Melioris erga Blæſum ſcribam, cuius defuncti natalem quotannis reuocabat. Melior autem eſt is, de quo lib. 6. epig. 28. & 9. meminimus. Cui Papinius lib. 2. Siluarum dedicauit, in quo non tacet hunc Blæſum Glauciæ apud inferos occurrentem. QVI PRAESTAT SENSVRO BONA) oſtendit argumento veram Melioris pietatem. Qui, inquit, largitur viuis munera, aut captat hæreditatem alterius, aut certè maiora ab eodem munera vel officia expectat. Tu largiris, & nihil inde ſperas, quia mortuo prę̄ſtas, verè igitur pius es, qui his donis tuis tantùm lenis dolorem Blæſi defuncti. Qui præſtat beneficium defuncto, verè præſtat, quia nihil inde ſperat. Nam qui mittit beneficium in quæſtũ, non dat beneficium, facit auctionem. Qui beneficium dedit, vt reciperet, non dedit. Seneca multa ſuper his lib. 4. cap. 11. 12. 13. 14. Qui mortuis dant, aut morituri viuis, non captant. Plinius epiſt. 17. lib. 1. Eſt adhuc curæ hominibus fides & officium. ſunt qui defunctorum quoque amicos agant. Vide & lib. 9. epiſt. 9. ad Colonem. NOMINI RELICTO) mortuo. REFERT SIS BONVS, AN VELIS VIDERI) gnome. ſolus enim verè bonus qui rectè facit, non vt facere videatur, ſed quia ſic faciendum eſt. ſic Velleius lib. 2. laudat Catonem, *qui*, inquit, *nunquam rectè fecit, vt facere videretur, ſed quia aliter facere non poterat*, & quæ ſequuntur. PRAESTAS HOC) poſuerat primò genus, nunc ſubiicit formam. Ille verè bonus, &c. Sed tu is es. Quid ergo agis? iam exponit factum. QVI SOLLEMNIBVS) Qui memoriam Blæſi tui defuncti renouas quotannis inſtaurando natalitia illius. SCRIBARVM MEMORI, PIAEQVE TVRBAE) de ſcribarum ſorte Blæſus erat, quem prius lugebant omnes defunctum, & mortui poſtea natalem, non ſecus ac ſuum celebrabant, quo natali Melior, ſcribas Blæſi cauſſa proſequebatur muneribus. De conſuetudine celebrandi diem natalem multa ad hunc locum ex multis ſcriptoribus collegit Heraldus, quem, ſi vacabis, leges. QVOD DONAS FACIS IPSE BLAESIANVM) quod ſcribis Blæſi nomine largiris, id facis Blæſianum, hoc eſt, nullam inde beneficij compenſationem expectas, & quaſi totum Blæſo tribuis. HOC LONGVM TIBI ERIT TRIBVTVM) huius Blæſiani feſti nomen erit immortale. Ita μετοχικῶς expono tributum, vt ad Blæſum referatur. Aut tributum ſit nomen, non epitheton, vt cenſum intelligat, quem percepturus ſit Melior ex donis, hoc eſt gratam, & ſempiternam ſui memoriam. ſolæ enim quæ dantur amicis, inquit alibi, *non moriuntur opes*. Hoc ergo quod donas erit tibi longum, & poſt cineres tributum, inde recipies non aurum, non argentum, ſed nomen pietatis, liberalitatiſq́ue nunquam intermoriturum.

Ad

Ad Domitianum.

XXXIX.

Qui Pallatinæ caperet conuiuia menſæ,
Ambroſiasq́ dapes, non erat ante locus.
Hîc haurire licet ſacrum, Germanice, nectar,
Et Ganymedeâ pocula mixta manu.
Eſſe velis, oro, ſerus conuiua tonantis.
At tu ſi properas Juppiter, ipſe veni.

Laudat regiam Domitiani à Rabirio extructam, de qua ſuprà epig. 36. Ante ædificatum palatium hoc Domitiani, non poterant in aulâ celebrari ſolemnia populi conuiuia, nunc accumbimus omnes, & diuina Domitiani munera bibimus. SACRVM NECTAR) Vide Statium idem canentem. GANYMEDEA) miniſtrata conuiuis ab ephebis Domitiani ſimilibus pulchritudine Ganymedi.

Statius. *Idæos totidem putes miniſtros.*

ESSE VELIS, ORO, SERVS CONVIVA TONANTIS) precor Domitiane, vt ſero cœlum adeas, id eſt, æuum in multos annos propages. formula prope ſolennis precantium, vt princeps ſerò cœlum adiret. Seneca ad Polyb. lib. 1. Plinius. Ouid. 15. Met. & alij quos Briſſonius lib. 1. Formul. adducit.

AT TV IVPITER SI PROPERAS, IPSE VENI) At ſi Domitianum citius euocas in cœlum, tu ad Domitianum in terras deſcende potius, & cum illo cœna. æquè enim Deus eſt ac tu, & æquè lauta apparat conuiuia nobis, atque tu ſuperis. Ita lib. 9. epig. 93.

Ad cœnam ſi me diuerſa vocaret in aſtra, &c.

Hoc idem conuiuium infrà libro hoc ipſo epig. 48. celebrat.

Ad Priapum.

XL.

Non horti, neq́ palmitis beati,
Sed rari nemoris, Priape, cuſtos,
Ex quo natus es, & potes renaſci,
Furaces moneo manus repellas,
Et ſiluam domini focis reſerues.
*Si defecerit * hoc, & ipſe lignum es.* * hac.

Minatur Priapo hortorum & ſiluarum cuſtodi flammas, niſi cuſtodiat, flammarum alimenta, ſiluam ſuam. NON HORTI, NEQVE PALMITIS BEATI) Non excultum & nobilem hortum vel vineam (palmes enim in vite) hîc cuſtodis, ſed ſiluulæ non denſæ, & paucarum arborum, è quibus & tu fictus, & ſculptus es. arce fures, & foco meo materiam reſerua, quod niſi feceris, te ipſum vram, nam & ipſe truncus es. O pium poëtam. hic cultus omnibus impiorum Numinibus debebatur. CVSTOS) Virgil. 4. Georg. Horat. ſerm. de Priapo. Priapæa. alij. LIGNVM ES) Horatius.

Olim truncus eram ficulnus inutile lignum,
Cùm faber incertus ſcamnum facerétne Priapum,
Maluit eſſe Deum: Deus inde ego furum auiumq́,
Maxima formido: nam fures dextra coërcet, &c.

Plura de hoc Deo Gyraldus Syntag. 8. Natal. alij.
Xerxes malè tractauit Deos. Et Sinæ multant. Maffæus.

Ad Fauſtinum.

XLI.

Triſtis Athenagoras non miſit munera nobis,
Quæ medio brumæ mittere menſe ſolet.
An ſit Athenagoras triſtis, Fauſtine, videbo:
Me certè triſtem fecit Athenagoras.

Queritur nil ſibi muneris ab Athenagora Saturnalibus miſſum. Bruma ſolſtitium hibernum, vt ſolſtitium ſimpliciter, æſtiuum valet. Ipſa autem die brumæ etiam munera commeabant. Tertull. de Idol. cap. 14. Tristis Athenagoras) videtur, inquit, triſtis Athenagoras, quia lætiſsimo anni tempore nihil læti miſit. Sed tamen, an verè triſtis ſit neſcio; hoc ſcio, me triſtem ab eo factum, quod nil acceperim. res aperta. Fuit hic Athenagoras Chirurgus, vt ipſe poëta lib. 9. epig. 97. docet.

Videtur ſimulaſſe triſtitiam vt nihil donaret amico, vt ſolent iraſci nonnunquam amici dituores.

Alphicus ante fuit, &c.

Ad Mathonem.

XLII.

Si te ſportula maior ad beatos
Non corruperit, vt ſolet: licebit
De noſtro, Matho, centies laueris.

Licet toties mecum laueris, quoties voles, ſi non affectas, vt ſoles, lautiores balneas, & cœnas. Multa ſunt de hoc Mathone epigrammata. Fuit non ignobilis Cauſidicus eo tempore Romæ Matho, de quo Iuuenalis.

——nam quis iniquæ
Tam patiens vrbis, tam ferreus, vt teneat ſe
Cauſidici noua cùm veniat lectica Mathonis.

De ſportula quæ decem numis, aut 100. quadrantibus conſtabat ſæpius dictum ſuprà.

In Fabium & Chriſtillam.

XLIII.

Effert vxores Fabius, Chriſtilla maritos,
Funereamq́ toris quaſſat vterq́ facem.
Victores committe Venus, quos iſte manebit
Exitus, vna duos vt Libitina ferat.

In parricidas eſt epigrãma. Fabius vxores mactabat, Criſtilla maritos, poëta hos matrimonio iungendos ait, ſic enim futurum, vt ſe mutuò interimant, & vna efferantur. id quod iam ſæpè meruerunt. Effert) proprium verbum, & ſolemne funeribus, quæ dicuntur efferri ad rogum. Terentius Andria. Effertur, imus, &c. & noſter ſæpius alibi. Accidiſſe refert ex neſcio quo ſcriptore Domitius temporibus Augusti, vt vna ſeptem viros, & vnus ſeptem vxores efferret, qui duo connubium iniere. Sic Bitus & Bacchus gladiatores multos ſuſtulerant, qui ipſi poſteà mutuis vulneribus occubuerunt. Facem) morem funus proſequentium, faceſque geſtantium ſcio notum, funeream autem dixit Martialis, quod aliæ faces eſſent nuptiales. Vnde.

Martialis infrà lib. 9. ep. 16. de Chloe. S. Hieronymus Romæ vidit maritũ, qui viginti ſepeliuerat vxores, & vxorem quæ viginti duos maritos: hos demũ copulatos, & vxorem à marito ſepultam Vide Scholiaſtas ad 2. Sat. Perſij, & 6. Iuuenalis.

Viximus inſignes inter vtramq́ facem.

Libitina) mors, Romanis Dea mortuorum, præſes dicta à libendo, de qua ex variis ſcriptoribus digna lectu Rhodiginus lib. 29. cap. 18. & aliis locis. nos alibi plenius.

Ad Titullum.

XLIV.

Titulle moneo, viue ſemper: hoc ſerum eſt,
Sub pædagogo cœperis licet, ſerum eſt.
At tu miſer, Titulle, nec ſenex viuis:
Sed omne limen conteris ſalutator,
Et mane ſudas vrbis oſculis vdus,
Foroq́ triplici ſparſus ante equos omnes,
Ædemq́ Martis, & coloſſon Auguſti
Curris per omnes tertiasq́, quinctasq́.
Rape, congere, aufer, poſſide; relinquendum eſt.

* * *

Titullum iubet viuere genialiter, nec hæredibus ingratis multa relinquere. SVB PAEDAGOGO) à pueris licet incipias indulgere genio, tamen ſerò incipis. SALVTATOR) mane omnibus adfers AVE, & totam vrbem percurris. hoc prius generatim, deinde ſpeciatim varia loca ſubiicit. D. Hieronymus importunum quendam ex hoc genere ſalutatorum deſcribit ad Euſtochium ep.22. *Cùm ſole*, inquit, *feſtinus exurgit; ſalutandi ei ordo diſponitur, viarum compendia requiruntur* (nota ſtudium & morem ſalutatorum) *& pene vſq; ad cubicula dormientium ſenex importunus ingreditur. ſi puluillum viderit, ſi mantile elegans, ſi aliquid domeſtica ſupellectilis, laudat, miratur, attrectat, & ſe his indigere conquerens non tam impetrat, quam extorquet, quia ſingulæ metuunt veredarium vrbis offendere.* Plura Victor. ad hunc locum.

FORO TRIPLICI) de quo ſuperius. ANTE EQVOS) ante equites. iudices enim equeſtris ordinis potiſsimùm. AEDEM MARTIS) ad forum Auguſti ſitam. COLOSSON AVGVSTI) ad bibliothecam Apollinis, hunc ſitum ſcribit Marlianus lib.3.cap.6.alij. additur Auguſti ne Neronis intelligas. TERTIASQVE QVINCTASQVE) hoc eſt, curris ad omnia Iudicum ſubſellia, omneſq́ue decurias, quarum erant principio tres. Auguſtus adiecit quartam. Caius Caligula quinctam. Compendio rem totam de decuriis iudicum accipe ex optimis ſcriptoribus, id eſt, Cicerone, Plinio, Tranquillo, &c. Primô ad Gracchi tempora ſoli ſenatores iudicia tenuerunt, id eſt, vſque ad annum Iↄ. CXXX. ab. V. C. Deinde Gaius Semp. Gracchus iudicia ad ſolos equites tranſtulit. Auctores Appianus li.1. Bell. Ciu. Aſcon. Diuin. Velleius lib.2. Tacitus 12. Varro, &c. Nec te Plutarchus & Florus turbent qui equites ſenatoribus non rectè miſcent. Nam Seruilius Cœpio. A V. C. Iↄ. CXLVII. iudicia cum ſenatoribus communicauit, ſic tamen, vt maior numerus eſſet equitum. M. poſtea Liuius Trib.pl. numerum æquauit, vt CCC. equites, & totidem ſenatores iudicarent, Huius leges antiquauit, Philippus Conſul: Philippi Sulla, qui rurſus iudicia ad ſenatores ſolos tranſtulit, quæ lex XI. annos durauit. Mox enim Aurelius Cotta tres decurias inſtituit, vt ſenatores, equites & tribuni Aerarij iudicarent. A. V. C. Iↄ. CXXCIII. Tertiam decuriam C. Iulius Cæſar ſuſtulit, Tranquillo teſte, Pompeius tertiam rurſus adiecit tribunorum Aerarij, ex ampliſsimo tamen cenſu. Antonius poſtea tertiæ decuriæ adiunxit centuriones Anteſignanos, manipulares ex Alaudarum legione. hoc eſt, vt Cicer.5. Philipp. interpretatur, Saltatores, Cythariſtas, Alcatores, exules, Græcos. Auguſtus quartam adiecit Ducenariorum, id eſt, qui haberent ducenta ſeſtertia. Quintam Caligula. Sextam Galba rogatus tamen non addidit. Suet. Iulio Auguſto. Cal. Galba. Vna decuria poſtremis temp. minimum mille continebat iudices. Plin.

RAPE) ad opes congerendas refer. RELINQVENDVM EST) volenti nolenti. nudi enim deſcendimus ad vmbras, vt præter prophetas canunt poëtæ, & res ipſa loquitur. Quod ſequitur in Martiale de centum paginis Calendarum, accipe pro tabulis centum debitorum, & papyrum pro rogo. Calendis autem vſuræ exigebantur: vide Gruterum ad epiſt. Senecæ 4.

* *
*

Ad

Ad Flaccum.

XLV.

Priſcus ab Ætnæis mihi, Flacce, Terentius oris
Redditur: hanc lucem lactea gemma notet.
Defluat, & lento ſplendeſcat turbida limo,
Amphora centeno conſule facta minor.
Contingет nox quando meis tam candida menſis?
Tam iuſto dabitur quando calere mero?
Cùm te, Flacce, mihi reddet Cythereia Cypros,
Luxuriæ fiet tam bona cauſſa meæ.

** Huic Priſco Terẽtio inſcribit lib. 12. ad eund. eſt carmen primum & quartum lib. 12.*

Celebrat reditum è Sicilia * Priſci Terentij, Martialis familiariſsimi amici. precatur vt tam lætè mox etiam Flacci redeuntis è Cypro diem agat. AETNÆIS) è Sicilia. Aetna enim in Sicilia. LACTEA GEMMA) albus calculus qui felix eſt, & vitam, ac ſalutem optat, vt contra niger mortem, & infauſta omnia. Huius originem alij à Scythis, alij à Thracibus deriuant. Scythæ certè omnes anni dies miſsis totidem in vrnam, aut pharetram calculis ſignabant, quemque putabant proſperum abiiſſe, candido calculo, aut cretâ notabant; quem contra inauſpicatum, atro lapillo, aut carbone ſignabant; quem feliciſsimum vnione, ſeu gemma ornabant. De Thracibus, & aliis Plinius lib. 7. c. 40. *Vana, inquit, mortalitas, & ad circumſcribendam ſe ipſam ingenioſa computat more Thraciæ gentis, quæ calculos colore diſtinctos pro experimento cuiuſq; diei in vrna condit, ac ſupremo die ſeparatos dinumerat, atq; ita de vnoquoq; pronunciat.* Vnde natum exiſtimo, vt Thraces mortuos cum triumpho efferrent, quod tot incõmoda vitæ ſuperaſſent. Ad hunc ergo gentium morẽ ſæpè alludũt ſcriptores. Iuuen.

Hunc, Macrine, diem numera meliore lapillo.

Martialis lib. 9. e. 53. *Felix vtraq; lux, dieſq; nobis*
Signandi melioribus lapillis.

Horatius. *Threſſâ neu careat pulchra dies notâ.*

Iterum Mart. lib. 11. e. 37. *Caius hanc lucem gemmâ mihi Iulius albâ*
Signat. ——

Sed clariſsimus locus eſt lib. 12. ep. 34. ad Iulium, vbi de vitâ prætetitâ loquitur.

Et ſi calculus omnis huc & illuc
Diuerſus, bicolorq; digeratur,
Vincet candida turba nigriorem.

Atque vt in diebus notandis atro, alboque calculo vtebantur, ita in iudiciis damnabant atro, abſoluebant albo. Ouid. 15. Met.

Mos erat antiquis niueis, atriſq; lapillis
His damnare reos, illis abſoluere culpâ.

Et lib. 6. Anthol. Leonidas Alexandrinus.

εἷς πρὸς ἕνα ψήφοισιν ἰσάζεται οὐ δύο δοιοῖς.
Vnus, non geminus reſpondet calculus vni.

Hinc eſt illud Græcorum. λευκὴν ψῆφον προστιθέναι. Vide adagiographum, *album calculum addere.* Et Brodæum ad lib. primum Anthol. c. εἰς λογγεγρόλαν, ad illa verba. Δίστιχα δ' ὃ ψήφοισιν ἰσάζεται. ——

DEFLVAT, ET LENTO SPLENDESCAT TVRBIDA LIMO, AMPHORA) ſplendeſcat, poliatur, inquit Domitius. quid, poliatur fictilis amphora? cur? aliter intelligo Martialem. apertam enim amphoram centenorum annorum, ex motu primum turbidam fluxiſſe, paullatimque, vt ſolet fieri cùm vena inciditur, lucidiorem & clariorem vini laticem exiiſſe puto. Niſi capias de interiore amphorâ, in qua apparebat hærens limus, effuſo vino tam annoſo. amphoras illas fictiles fuiſſe non nego, vnde ſunt appellatæ teſtæ. Martialis lib. 1. ep. 106.

Exuit annoſa mores, nomenq; ſenecta,
Et quicquid voluit teſta vocatur anus.

CENTENO CONSVLE) vinum ſæculare, ſiue ante centum annos conditum. MINOR) quia ſubinde aliquid detractum maioribus celebritatibus anni, vt natali die ſuo & ſuorum, &c. CONTINGET) quando iterum tam lautè cœnabo? TAM IVSTO) Quando erit cauſſa tam iuſta, & vera inſtruendi conuiuium? CVM TE FLACCE) cùm Flaccus redibit ex Cypro Veneri ſacra, cauſſam exponit Diodorus Siculus, Phurnutus, Lactantius, Heſiodus, Iuſtinus, & Marcus Velſerus ad hiſtoriam B. Afræ M. fusè pleneque. LVXVRIAE) feſtæ accubationi.

In variè ſe tondentem.

XLVI. XLVII.

Pars maxillarum tonſa eſt tibi, pars tibi raſa eſt,
Pars vulſa eſt: vnum quis putet eſſe caput?

Bellè in huius temporis capita hoc caput conuenit. Iunius in commentario de coma c.a. obſeruat ſenos antiquis vſitatos tondendi modos. *aut, inquit, tondebant forpiculâ, aut radebant nouaculâ, aut digitis vellebant, aut volſellis eradicabant, aut deglabratoriis medicamentis extinguebant, aut deniq; pice, reſinaq; exturpabant.* Martialis tres, imo omnes ſex radendi modos complexus eſt diſticho, vulſura enim aut digitis, aut volſellis, aut medicamentis, aut pice, reſinaque fiebat. VNVM CAPVT) referebant enim fœminas vel adoleſcentes vulſurâ, iuuenes tonſurâ, raſurâ viros. Sic comptum Suetonius tradit Iulium Cæſarem, vt & tonderetur, & raderetur, & velleretur. Cuius diſcipulus in hoc genere fuit Otho Siluius, de quo Iuuenalis, & idem Suetonius. Ita referunt antiquitatum volumina Maxias populos, dextram capitis partem capillatam geſsiſſe, læuam raſiſſe, vti & Eubenſes ſinciput radebant, occipite comato. de quibus Homerus.

Τῷ δ' ἅμ' Ἄβαντες ἕποντο θοοὶ ὄπιθεν κομόωντες.
Criniti retro atq; agiles comitantur Abantes.

Et Statius. ——*non ego Abantiadas in terga comantes.*

Ὀπισθοκόμαι dicuntur. plura apud Iunium, Iulium, Sineſium de caluitia, & alios. VVouerius multa de raſurâ ad Petronij Satyricon.

De abolla Criſpini.

XLVII. XLVIII.

Neſcit cui dederit Tyriam, Criſpinus, abollam,
Dum mutat cultus, induiturq; togam.
Quiſquis habes, humeris ſua munera redde, precamur:
Non hoc, Criſpinus, te, ſed abolla rogat.
Non quicunq; capit ſaturatas murice veſtes,
Nec niſi deliciis conuenit iſte color.
Si te præda iuuat, fœdiq; inſania lucri,
Quo poſsis melius fallere, ſume togam.

Furem hortatur, vt ablatam Criſpino abollam nobilem reddat, & togam potius ſubducat, alioqui deprehenſum iri. TYRIAM) purpuream à Tyriis inuectam. ABOLLAM) de hoc genere veſtis dictum eſt ſuprà lib. 4. ep. 53. ad Coſmum.

Cereaquem nudum tegit vxor abolla grabati.

CRISPINVS) de hoc lib. 7. ep. 98. ad Criſpinum plura. MVTAT CVLTVS) veſtem. abollam. In plurium conuentu, cùm fortè vni dediſſet ſeruandam, dum indueret togam, ille cum abolla abolitus euanuit. SATVRATAS MVRICE VESTES) rubras, ardentes purpurâ. de murice diximus alibi. Senſus eſt, non cuiuſuis eſt geſtare purpuram, lautiores tantum vtuntur hoc colore nobili. Itaque ſi indueris pauper, exuêris. FOEDI LVCRI) furti. TOGAM) furare. omnes enim togati incedunt, in omnibus vnus facilè latebis. *Vxor abolla, ſicut pellex culcitra.*

Ad Cæſarem Domitianum.

XLVIII. L.

Quanta Gigantei memoratur menſa triumphi,
Quantaq; nox ſuperis omnibus illa fuit,
*Qua bonus accubuit genitor cum * plebe Deorum,* * Phœbe.
Et licuit Faunis poſcere vina Iouem;
Tanta tuas celebrant, Cæſar, conuiuia laurus:
Exhilarent ipſos gaudia noſtra Deos.

Veſcitur

Veſcitur omnis eques tecum,populusq́;, patresq́;,
Et capit ambroſias cum duce Roma dapes.
Grandia pollicitis quanto maiora dediſti?
Promiſſa eſt nobis ſportula,recta data eſt.

Epulum dedit populo Domitianus, poſt lauream à Sarmatis Ioui illatam, quod hoc carmine celebrat Martialis,& cõfert cum epulo Iouis,vti & Papiuius lib.1.ſiluarum,& quarto.quanquam videantur diuerſa fuiſſe,de quibus Papinius. Dio.Suetonius cap.4.alij. QVANTA MENSA OIOANTEI TRIVMPHI MEMORATVR) Quantum,& quàm magnificum, lætumque fuit conuiuio,quod Iupiter dedit omnibus Diis reportato de gigantibus triumpho. de gigantomachia Heſiod. In Theog. Ouid.1.Met. Claudianus ſingulari carmine eandem deſcripſit, quam in Phlegræo campo pugnatam alij affirmant. QVANTAQVE NOX SVP. OMNIBVS ILLA FVIT) Quã læta & grata cùm Fauni etiam secumberent. QVA BONVS ACCVBVIT GSNITOR CVM * PLEBE DEORVM) Genitorem vocat Iouem, qui aliis à poëtis Diuûm pater, atque hominum Rex appellatur,quàm bonus,facilis,& mitis poſito fulmine lætus, & lautus. ET LICVIT FAV. P. V. IOVEM) Cum in conuiuio Fauni ſemicapri, Satyri,uumina ſilueſtria,à Ioue vinũ peterent,cum Ioue potarent, Ioui propinarent. TANTA TVAS CELEBRANT, CAESAR, CONVIVIA LAVRVS) Alterum comparationis membrum, quo par Iouis epulo fuiſſe dicit, conuiuium datum populo à Domitiano. EXHILARENT IP. Q. N. DEOS) Tanta eſt hilaritas,& lætitia huius conuiuij,vt ipſi Dij cupiant intereſſe,ac iam nobiſcum rideant. VESCITVR OMNIS AQVES TECVM, POPVLVSQVE, PATRESQVE) Ita Papinius lib.1. ſiluarum, enumerat triplicem ordinem P.R. ET CAPIT AMBROSIAS CVM.DVCE ROMA DAPES) Genus ſubiicit partibus. Roma tota tecum accumbit. hoc eſt,plebs,equites, & ſenatus. AMBROSIAS) nam & Domitianus volebat videri,& dici Deus,Dij autem veſcuntur ambroſia. Homerus, Heſiodus, Virgilius, Ouidius teſtantur. GRANDIA POLLICITVS QVANTO MAIORA DEDISTI?) Epiphonema eſt à liberalitate Cæſaris,qui plura præſtet,quàm promittat. PROMISSA EST NOBIS SPORTVLA, RECTA DATA EST) Suetonius in Domit.cap.7. Sportulas publicas ſuſtulit, reuocata cœnarum rectarum conſuetudine,ſub Nerone enim cœnæ publicæ ad ſportulas redactæ. Sportulæ & ſportellæ à ſportis dicuntur. ſportulæ autem calathi erant viminei,quibus ad rem penuariam vtebantur. Vlpianus lib.3.de penu legata. Hinc dictæ ſportulæ quæ ſalutationis officio clientibus erogabantur. ſiue id opſonij, ſiue ſtipes,ſiue quadrantes eſſent. Martialis.

> * Ouid.1. Met. Plebs habitat diuerſa locis--- Et su ibeu explicat qui de plebe ſint. Vos quoque plebs superũ Faunus, & Satyriq́;,laresq́;que,Fluminaq́; & Nympha ſemideumq́; genus.

Centum miſelli iam valete quadrantes
Ante ambulonis congiarium Laſſi.

Papinius Silu.D.Cyprianus epiſt.34. Sportulas vocat,quæ Chriſtianorum conſuetudine ſacerdotibus diſtribuebantur, his verbis. *Presbyterij honorem deſignaſſe nos illis iam ſciatis,vt & ſportulis iiſdem cum presbyteris honorentur, & diuiſiones menſtruas æquatis quantitatibus partiantur.* Vnde *ſportulantes* dicti ab eodem Cypriano, quibus dabantur ſportulæ. ep.66. De aliis ſportularum diuiſionibus, Plinius epiſt.120.lib.10. *Qui virilem togam ſumunt,vel nuptias faciunt,vel ineunt magiſtratum, vel opus publicum dedicant, ſolent totam Bulen*(ſenàtum) *atq; etiam à plebe non exiguum numerum vocare,binosq́; denarios, vel ſingulos dare.* Lege Ictreti notas ad epiſt.55.lib.4. Symmachi. Vbi fusè de his ſportulis. Et Briſſonium lib.17.de verb.ſignif. Veterem Ariſtophanis interpretem ad illa in Nub. *δεῖς μοι σφυρίδα.* Gloſſas veteres ex Biblioth. Regia. De origine & ipſis ſportulis multa lib.1.

De phiala Rufi.

LI. XLIX.

Quis labor in phiala? docti Myos,ánne Myronis?
Mentoris hæc manus eſt,an Polyclete tua?
Liueſcit nulla caligine fuſca,nec odit
Exploratores nubila maſſa focos.
Vera minus flauo radiant electra metallo,
*Et * nimium felix puſtula vincit ebur.*
Materiæ non cedit opus: ſic alligat orbem,
Plurima cum tota lampade Luna nitet.

> * V. niueum.

Stat

Stat caper Æolia Thebani vellere Phryxi
Cultus: ab hoc mallet vecta fuiſſe ſoror.
Hunc nec Cinyphius tonſor violauerit, & tu
Ipſe tua paſci vite Liææ velis.
Terga premit pecoris geminis Amor aureus alis:
*† Palladius tenero * lotos ab ore ſonat.* † alij. palladi s. & * lotus.
Sic Methymnæo gauiſus Arione delphin
Languida non tacitum per freta vexit onus.
Imbuat egregium digno mihi nectare munus,
*Non * grege de domini, ſed tua Ceſte manus.* * non rogo dei dominum.
Ceſte decus menſæ, miſce ſetina: videtur
Ipſe puer nobis, ipſe ſitire caper.
Det numerum cyathis Inſtantis littera Ruſi:
Auctor enim tanti muneris ille mihi.

* * *

Laudat munus ſibi à Rufo C.V. miſſum. LABOR) ingenium, artificium. MYOS) De Mye & cælatore Mentore leges Plinium lib.33.cap.12. Myronis ſtatuarij, & Polycleti, vti & Myos ſuprà ex eod. Plinio mentionem fecimus. LIVESCIT) aurea phiala inſtar electri liueſcit. NVLLA CALIGINE FVSCA) pura, ſincera velut iam è fornacibus extracta, purgata igni, & explorata. NON ODIT) vt adulterinum aurum exploratorem ignem, in quo vaneſcit, vt chryſopæi non ignorant. VERA ELECTRA MINVS RADIANT) Tam fulget hæc phiala, quàm electrum, imo ſuperat electrum. Phialas ex electri cruſtis factas inſinuat Iuuenalis Sat.5.

Heliadum cruſtas, & inæquales beryllos
Virro tenet phialas.——

Aureas, & argenteas, id eſt, argyridas, & chryſidas phialas leges apud Athenæum lib.11. c.18. ſanè variè & obſcurè diſſerentem de phiala, vbi affirmat phialam quaſi pialam dictam, quod bibenti ſufficiat. quodque maior ſit poculo. Ibidem phialarum multa recenſentur nomina, formæque. Hoc loco velim aduertas triplex eſſe electrum. primum quod ex lacryma populi ſtillat, quod ſuccinum appellatur Latinis, cuius ſunt varia genera, de quibus Matthiolus medicorum clariſsimus in commentario ad Dioſcoridem diſputat. Alterum auri genus eſt, de quo Plinius lib.33.cap.4. in hæc verba, quæ paullò altius repeto, vt res clarius intelligatur. *Omni auro ineſt argentum vario pondere, alibi dena, alibi nona, alibi octaua parte. In vno tantùm Galliæ metallo, quod vocant Albicratenſe trigeſima ſexta portio inuenitur, ideo cæteris præeſt. Vbicunq; quinta argenti portio eſt, electrum vocatur. Scrobes eæ inueniuntur in Canalienſi.* Tertium eſt factitium ad naturam ſecundi. de quo item ibidem Plinius. *Fit & curà electrum argento addito. Quod ſi quintam portionem exceſſit incudibus non reſiſtit.* Ex hoc tertio electri genere phialam hanc factam credas. Vnde ſubiicit Martialis. VERA MINVS FLAVO RADIANT ELECTRA METALLO) Hæc enim phiala non ex vero electro, ſed factitio * conſtabat. cùm tamen radiorum fulgore verum ſuperarit electrum, quod aurum quintam habet portionem argenti. Ita vt vera electra vocet natiuum aurum, adiecta quinta argenti portione, non ſuccinum. niſi verba (flauo metallo) auferendi caſu poſita exceſſum, non materiam ſignificent, tum enim hic ſenſus eſſet. vera electra, ſeu ſuccinum minus radiant, atque huius phialæ flauum metallum, id eſt, aurum, quod tali modo electrum vocatur. Ex quo Helena calicem Mineruæ in Lindio Rhodiorum conſecrauit. Fulget hoc ad lucernarum lumina clarius argento. Iuuenalis locus mihi de ſuccino videtur intelligendus, quod vocet Heliadum cruſtas, potuit tamen καταχρηστικῶς locutus fuiſſe.

* De factitio electro Tertullianus lib. aduerſus Hermog. & Braxeam B. Gregorius ad 38. cap. Iob. 2. Electrũ ex auro argentoq; metallo miſcetur, in qua permixtione argentũ quidem clarius redditur, ſed tamen fulgor auri temperatur. Idem ad Ezech. x.1. hom. 2. Briſſon lib. 5. de Verb. ſign.

ET NIMIVM FELIX) malim cum vetere codice, Et niueum, legere. Componit enim argentum cum candore eboris. PVSTVLA) argenti optimi igne excocti, quod puſtulas ſeu puſulas habet, de quo lib.7.epig.85. diximus. Scaliger puſtulam niueam ait materiam ex auro & argento compoſitam, non ſuccinum. in Feſtum. An hoc ad emblemata phialæ referam? an labrum? an potius tota phiala argenti colore fuit? quæ aurum artificio excoctum habet. Quo ſenſu dicerem illa Martialis, Vera minus flauo, &c. referri non ad ſuccinum auro comparatum, ſed aurum quod electrum dicitur cum hoc fictitio compoſitum. FELIX) feliciter, & ingenioſè facta, vel me facit felicem, vel quia aurea, ſeu argentea. aurum felicius cæteris metallis, quia carius. Ex-

ploratores focos) Iudices veri auri & indices. Exploratores ignes dixit Claudianus 4. Conſ.Honorij. Matsriae non cedit opvs) Ouidius in deſcriptione regiæ ſolis,

Materiam ſuperabat opus.——

Quanquam nobiliſſima ſit phialæ materia, tamen ars,& ingenium,quo facta eſt phiala,ſuperat aurum. quod autem ſit phialæ artificium, ipſe mox exponit. Sic alligat orbem) fronti plenam lunam. reſpicit figuram planetæ. Luna enim bigis vehens in vertice geſtat ſimulacrum lunæ. vt apud Hyginum lib.4. de planetis adſpicies. Stat caper) emblemata & incruſtationes deſcribit. Capri frequenter cælabantur in calicibus,quod ſacri eſſent Baccho,cuius vineam læſerant. Ouid.1.Faſt. Et noſter alicubi. Iuuenalis.

Argentum vetus,& ſtantem extra pocula caprum.

Anacreon in ſuis Lyricis deſcribit quæ ſolita ſint fingi in poculis,ſidera nempe,vel arma,vel vites, vel botri, vel mille aliæ figuræ. Aeolio vellere) caper aureo vellere ornatus. Aeolus Athamantis pater, Athamas Phryxi & Helles,quos aries per pontum,deiecta tamen Helle,tranſuexit. Ab hoc) affabrè facto capro maluiſſet Helle Phryxi ſoror vecta fuiſſe. Hvnc nec Cinyphivs tonsor violaverit) Cinyps Garamantum flumen eſt, ad quod multi paſcunt hirci. Martialis lib.7.ep.94.

Dependet glacies,rigetq́; barba,
Qualem forcipibus metit ſupinis
Tonſor Cinyphio Cilix marito.

Et lib.14.epig.140. ——*ſed olentis barba mariti:*
Cinyphio——

Pasci Liaee velis) quamuis caper aliâs ſit victima Bacchi. Martialis lib.3.epig.24.

Vite nocens roſea ſtabat moriturus ad aras
Hircus Bacche tuis victima grata ſacris.

Ouid.Faſt. Amor avrevs) Cupido capro vehens. Palladivs lotvs) iuxta tritonem lacum Palladis in Africa naſcitur lotos, vnde Palladius lotus.Eſt lotus tibiæ genus, quo & epithalamium canebatur,quod epigramma Græcum docet.

——λωτοὶ
λωτοὶ δ' ἄχευν καὶ θαλάμων ἐπλαταγεῦντο θύραι.
Inſonuit lotus, ianua concrepuit.

Sunt qui primam breuem etiam efferant,vt,

——λωτῦ κατὰ τρῆμα τι μέλπει.

Lotumq́ue calamiſcum dicunt, vnde lotages,qui lotum exercent,dicuntur. Lege Cælium Rhodig.lib.9.cap.6. Athenæus lib.4.c.24. Tibiæ,inquit,*quæ lotina dicuntur,eadem ſunt,quæ ab Alexandrinis Photinges nominantur,atq; ex dicta loto conficiuntur,quod lignū naſcitur in Libya.* Sic Methymnaeo Arions gavisvs delphin) præter Strabonem lib.16. cap.vltimo, Gellium, Herodotum lib.1.Lucianum,Solinum,Plutarchum in Sympoſio.Ouid.2.Faſt.leges elegans hac de re lib.1.Anthol.Bianoris epigramma c.40. εἰς ἰχθύας,

φῶρες ὅτ' εἰνάλιοι,&c.——
Præcipitem è naui,&c.——

Tractauit eandem ſeu fabulam,ſeu hiſtoriam Oppianus lib.5.Halieut.Plinius lib.9.cap.8.v-
Emb.89. bi plurimę & memorandæ res de delphinibus referūtur.Eſt & nobile emblema Alciati in auaros, in quem locum Claudius Minos plura. Methymnaeo) Methymna patria Arionis citharœdi,& Pitaci ſapientis,quæ Ptolæmeo,Plinio,Stephano, Ouid. Philoſtrato, & Parthenio Lesbi inſulæ vrbs. Cretæ vrbs Aeliano. Imbvat) hanc phialam,hoc munus Rufi nectar,id eſt,nobiliſſimum vini genus. Non grege de domini) non quiuis ex ſeruis, & adminiſtris. Sed Ceſtus reliquis citior,&c. De his pueris Seneca epiſt.95.Tranſeo agmina,&c. Pædagogia vocabant hos cœtus puerorum per colores,nationes,ætates diſtinctos, quod ſub pædagogi cura. Vlpianus l.12.ff. de inſtru. Plinius lib.33. Tacitus 15. Annal. Tertullianus,alij. Misce setina) vinum in agro Setino natum,de quo lib.13.dictum. Ipse pver) Cupido. Caper) geſtans puerum. Det nvmervm cyathis) hunc morem ad numerum litterarum, quem amicorum nomina habebant bibendi ſuprà tetigimus. Instantis) quod nomen in recto ſeptenas habet litteras,ſeptuncem ergo propina. Rufi quatuor in obliquo. Avctor) illius enim eſt munus. ille me donauit phialâ.

In

In Catullam.

L. LIII.

Formoſiſsima quæ fuêre, vel ſunt,
Sed viliſsima quæ fuêre, vel ſunt.
O quàm te fieri Catulla vellem,
Formoſam minus, aut magis pudicam.

Rara eſt concordia formæ atque pudicitiæ. Hinc poëta Catullam optat, vel minus formoſam, vel magis pudicam, hoc, nę tam vilis habeatur, illud ne tam turpis, ob formam omnibus proſtitutam exiſtat. Ita pudiciorem ait fore minus formoſam, aut honeſtiorem magis pudicam. Formam porrò emendatiſsimam elegantiſsimè depingit Arbiter Sat. his verbis. *Crines ingenio ſuo flexi per totos ſe humeros effuderant: frons minima, & quæ radices capillorum retro flexerat. ſupercilia vſq; ad malarum ſcripturam currentia, & rurſus confinio luminum penè permixta: oculi clariores ſtellis extra lunam fulgentibus nares paullulum inflexæ, & oſculum quale Praxiteles habere Dianam credidit. Iam mentum, iam ceruix, iam manus, iam pedum candor intra auri gracile vinculum poſitus, Parium marmor extinxerat.* Amiſsi verò pudoris infamiam, omnem elegantiam oris, & venuſtatem oblitterat, vti pudor magis commendat.

Ad Cæſarem Domitianum.

LI. LIV.

Magna licet toties tribuas, maiora daturus
Dona ducum victor, victor & ipſe tui:
Diligeris populo non propter præmia, Cæſar,
Propter te populus præmia, Cæſar, amat.

Laudat congiarium Domitiani, quod populo ter dedit. ſic enim Tranquillus. Congiarium populo numorum trecenorum ter dedit, atque inter ſpectacula, & munera, largiſsimum epulum, &c. Poëta argutè, cum imperatores largiendis donis ſtuduerint ſibi populum conciliare, ait munera amari propter Domitianum, non Domitianum propter munera, hic enim amor eſt auarorum, ille ingenuorum & liberalium animorum. DVCVM VICTOR) κολακικῶς, quaſi liberalitate ſuperet reliquos imperatores. reſpicit ſimul forte ad Cattos, Sarmatas, & Dacos. IPSE TVI) quæ ſumma laus eſt, & conuenit in eos qui ſuis cupiditatibus temperant, vt Alexander cùm cœpiſſet Darij vxorem intactam ſeruauit, quo ſe ipſum vicit. notus eſt vulgaris verſus. Fortior eſt qui ſe, &c.

Singulis viritim nouem argenteos florenos.

De congiariis paſsim hiſtorici & Auguſtai ſcriptores.

Ad eundem de leone.

LII. LV.

Auditur quantum Maſſyla per auia murmur,
Innumero quoties ſilua leone furit,
Pallidus attonitos ad plena mapalia paſtor
Cùm reuocat tauros, & ſine mente pecus:
Tantus in Auſoniâ fremuit modò terror arenâ.
Quis non eſſe gregem crederet? vnus erat.
Sed cuius tremerent ipſi quoque iura leones
*Cui diadema * daret marmore picta Nomas.*
O quantum per colla decus, quem ſpargit honorem,
*Aurea lunatæ cùm ſtetit * vnda iubæ?*
Grandia quàm decuit latum venabula pectus,
Quantaq; de magna gaudia morte tulit?

ὀυρύβρομον rectè Pindarus appellauit.

** V. darent marmora picta comas.*

** V. vmbra.*

Unde tuis, Libye, tam felix gloria ſiluis?
*A Cybeles nunquid venerat ille * iugis?*
An magis Herculeo, Germanice, miſit ab aſtro,
Hanc tibi vel frater, vel pater ipſe feram?

* Gange.

Imperator Domitianus in arena fortiſsimum leonē confecerat, poëta feræ magnitudinem laudat, & inde auget fortitudinem Domitiani, & laudes. volebat enim Domitianus alter Alcides & videri, & dici, vt Tranquillus his teſtatur verbis. *Idem aſſumpſerat ſibi nomen Alcidæ maioris, cuius factum vt imitaretur, nuper in arena proſtrauit leonem: quod olim facere Nero ſtatuerat.* Ac de maiore Alcide Martial. lib. 9.

Idem poſtea Commodus.

Hæc minor Alcides, maior quæ geſſerit audi.

Ibique comparat acta Cæſaris cum laboribus Herculis. AVDITVR QVANTVM) à comparatione incipit, & oſtendit vnum illum leonem Cæſaris tantum edidiſſe rugitum in arena, quantum vix omnes in Libya leones ſimul edere poſsint. MASSYLA) per ſaltus Maſſyliæ, quæ pars Libyæ, equorum & leonum feraciſsima. INNVMERO LEONA) incertus numerus pro certo, vt ſignificet multitudinem, ſicut Oratores ſolent: *infinita haberem, quæ dicerem, niſi me dies deficeret.* SILVA FVRIT) continens pro contento. leones in ſilua furunt, fremunt, rugiunt. PALLIDVS ATTONITOS) ordo eſt. Quantus auditur fremitus leonum in Maſſylia, cùm timidi paſtores pecus reducunt domum, tantus nuper fremitus eſt ab vno leone, in Cæſaris arena, auditus. PALLIDVS) metu exanimatus, metonymia, ſignum pro re, pallor arguit timorem. ATTONITOS TAVROS) metu perculſos, ſine mente, ob rugitum leonum. Tanta ferarum aliarum trepidatio eſt, cùm audiunt rugientem leonem, vt (DD. Baſilio & Ambroſio teſtibus) multa animantium, quæ eius impetum alioqui pernicitate pedum euaderent, ad indignantis fremitum percuſſa attonitaque ſiſtantur, nulloque negotio capiantur. Pierium vide lib. 1. p. 4. in Leone. SINE MENTE PECVS) ἄφρον. Heraldum lege. MAPALIA) caſæ paruæ punicæ. Feſtum adi, & ad eum Scalig. TANTVS IN AVSONIA) ad magnitudinem leonis, & præſtantiam declarandam vtitur hyperbole. SED CVIVS) tantus erat, vt iure Rex inter leones videri poſſet. CVI DIADEMA DARET) quem Regem leonum crearet Numidia. NOMAS) Græca vox, latinè Numidiam valet. PICTA MARMORE) quia maculoſo marmore abundat Numidia, quod M. Lepidus quondam Romæ oſtendit. O QVANTVM) hactenus generatim totum laudauit leonem. nunc partes eius celebrat. DECVS) iubam inſignem vocat decus. ſunt autem iubati leones præſtantiſsimi. Plinius lib. 8. cap. 16. Oppianus lib. 3. Cyneg. QVAM SPARGIT HONOREM) expolitio eſt, exponit enim quod ſit illud decus. AVREA) flaua, qui color imitatur aurum. LVNATAE) tortæ, inquit Domitius. Sed fortè melius in modum lunæ curuæ erectæ, cùm dicat ſtetit, intelligo igitur iubam vtrinque erectam ſtetiſſe ad formam lunæ, ſtetit enim, inhorruit. Leo enim ſibi certandum videns iubam erexit, vti homines per timorem erigunt comam. Virgil. Aen. 3.

Virg. 4 Georg. raris habitata mapalia tectis.

Obſtupui, ſteteruntque comæ, & vox faucibus hæſit.

Vel LVNATAE) qui de luna miſſus erat. Vide Hyginum, & Cæſarem Germanicum ad Aratum. GRANDIA QVAM DECVIT) Iam hoc ad Domitiani laudem referendum, ingens honos Domitiani, ingens habebat venabulum, par ergo fuit, vt tanti venabuli capax eſſet corpus, & pectus leonis. QVANTAQVE DE MAGNA MORTE GAVDIA TVLIT) quod Domitiani manu ceciderit, gaudia tulit, triumphare debuit leo, ſe tam nobili morte perfunctum, de hac re alio loco, de lepore. l. 1.

Deſperanda tibi eſt ingentis gloria fati.

VNDE TVIS) Apoſtrophe ad Libyam leonum feracem, quam beatam prædicat, ob tam eximiam feram. A CYBELES NVNQVID) ab Ida monte Phrygiæ, vnde Cybele dicta eſt Idæa. habuit varia nomina, vocabatur Rhea, Proſerpina, & Iſis, Berecynthia, Tellus, Veſta, Pandora, Peſsinuntia, &c. Fabulati ſunt poëtæ hanc Deorum matrem, à quatuor leonibus in curru vehi ſolitam, & corona turrita coronari, &c. ad quam ſolutam alludit hîc poëta, cùm interrogat, an leo iſte ex iugis Cybeles quaſi miſſus à Dea ad Deum Domitianum venerit. Quid ſoluta ſignificet, leges apud Lucretium. lib. 2.

Hanc veteres Graiûm docti cecinêre poëtæ
Sedibus in curru biiugos agitare leones,
Aëris in ſpacio. ———

Epigrammaton 7. Anthol. Triſmegiſti ſeu Orphei.

Εἰδί κεν ἰνδάλμα λέοντ@ μᾶζαν ἰδντ@. &c.

De eadem paſsim Mythologi. Fulgentius lib. 3. Mythologicon. Natalis Comes lib. 9. c. 5. & poëtæ prope omnes tam Græci quàm Latini. AN MAGIS HERCVLEO) aſtrum Herculeum eſt leo ab Hercule interfectus, vt ſuprà docuimus. is relatus eſt inter aſtra Zodiaci, ſeu ſigniferi, & fulget ſtellis ſeptem & viginti. illuſtrem, & primæ notæ vnam in pectore, alteram in cauda geſtat, de

hoc

hoc Aratus in φαινομένοις. Manilius. Virgilius. Germanice) Germanicus dici voluit, â victis Germanis, de quibus & triumphauit, vt ſuprà dictum. Ita vocat lib. 9. Rheni domitorem. Hanc tibi vel frater) Titus, vel pater Veſpaſianus, mortui, & in Deos relati.

Ad Flaccum.

LIII. LVI.

Temporibus noſtris ætas cùm cedat auorum,
Creuerit & maior cum duce Roma ſuo.
Ingenium ſacri miraris abeſſe Maronis,
Nec quemquam tantâ bella ſonare tuba?
Sint Mæcenates, non deerunt, Flacce, Marones,
Virgiliumq; tibi vel tua rura dabunt.
Iugera perdiderat miſeræ vicina Cremonæ,
Flebat & abductas Tityrus æger oues.
Riſit Tuſcus eques, paupertatemq; malignam
*Reppulit, & * celeri iuſſit abire fugâ.* * Celebri legũt alij cod. ſenſu. celebri gradu apud Accium reperitur in Aegyſtho.
*Accipe diuitias, * & vatum maximus eſto,*
Tu licet, & noſtrum, dixit, Alexin ames.
Adſtabat domini menſis pulcherrimus ille,
Marmoreâ fundens nigra falerna manu.

* * *

Excidit attonito pinguis Galatea poëtæ
Theſtylis, & rubras meßibus vſta genas;
*Protinus Italiam concepit, & * arma, virumq;,* * Vide exordiũ Aeneidos.
Qui modò vix culicem fleuerat ore rudi.
*Quid Varos, Marſosq; loquar, * ditataq; vatum* * G. dictataq;
Nomina, magnus erit quos numerare labor?
† Ergo ero Virgilius, ſi munera Mæcenatis † al. Ipſe ero.
*Des mihi? Virgilius non ero: * Marſus ero.* * Marcus ero. Heraldus legit.

Nullos ait ſuo tempore Virgilios, quod nulli ſint Mæcenates. tale eſt lib. 5. epig. 19. Aetas avorum) Qui fit vt noſtro æuo quo maximè floret Roma, nulli floreant vates? Cum duce Roma) cum Domitiano. lib. 5. epig. 19. Dialog. Quintil. lege de Orat. Iuuen. Sat. 7.

Pulchrior, & maior, quo duce, Roma fuit?

Et libro ſpect. *——reddita Roma ſibi eſt.*

Sint Mæcenates) qui foueant poëtas. Nam & Virgilius antequam haberet Mæcenatem non prælia, ſed paſcua tantùm, & rura, culiceſq; cecinit. Iugera perdiderat) Cremona, haud procul Mantuâ, partes Caſsij & Bruti ſecuta contra Octauium tandem victorem, multata agro ſuo, quem militibus Cæſar aſsignarat, etiam in ſocietatem mali trahebat vicinam Mantuam, cùm ager Cremonenſis nõ ſufficeret veteranis, quibus præmij loco Cremonenſis vicinia erat attributa. Cæſar vt Mantuani agri Cremonenſibus adderentur imperauit, itaq; ſpoliatus eſt Virgilius ſuo peculio, & fundo, cuius recipiendi gratiâ Romam profectus, per Mæcenatem, & alios patronos commendatus Auguſto, impetrauit non tantùm ſuos agellos, ſed ingentia etiam munera, quæ hîc commemorat Martialis. Et hinc ait factum, vt arma, virumque conciperet, qui antea pinguem Galateam cecinisset. Tityrus æger oves) In prima ecloga ſuſtinet perſonam Virgilij Tityrus, ſicut aliorum Mantuanorum Melibœus. De hac re Sidonius epiſtol. 5. libro 1. *Atq; obiter Cremonam peruectus abueni, cuius eſt olim Tityro Mantuano larium ſuſpirata proximitas.* Focas Grammat. de ead. Lege Virgilij vitam ab interpretibus copioſè enarratã.

Proſcripſit miſeræ florentia rura Cremonæ

Totaq; militibus pretium conceſſa laborum,
Præda fuit violenta manus bacchata per agros,
Non flatus,non tela Iouis,non ſpumeus amnis,
Non imbres rabidi,quantum manus impia vaſtat.
Mantua tu coniuncta loco,ſociata periclis.

RISIT TVSCVS EQVES) Mœcenatis regiâ Etruſcorum ſtirpe oriundi laudes, ingenium, vitam leges in Albinouani elegiâ,qua obitum deplorat Mœcenatis. Et apud Horatium lib.1.car. Od.20.lib.3.Od.16. & proximâ ab vltima. Apud Velleium lib.2.Lucanum in Mœcenatis Panegyrico ad Piſonem. Martialem lib.12.epig.4. lib.11.ep.4. lib.1.ep.108. lib.10.ep.73.lib.7.ep.28. Vide Mureti annot.ad Od.1.lib.1.Lambinum &alios Horatij interpretes. Huic Virgilius Georgica in-
Poëta pueris ſcripſit. ALEXIN AMES) quem tamen Apuleius Apol.1. affirmat Pollionis non Mœcenatis pue-
& puellis quos rum fuiſſe. ADSTABAT DOMINI) Mœcenatis. MARMOREA MANV) candidâ. Petronius.Iam
verſu celebrãt
aliena nomina mentum,iam manus,&c. Parium marmor extinxerat. vide ep.ad Catullam paullò ſuprà Arnob.
fingunt. Apul. lib.4. *Vlnarum niuei marmoreiq; candores.* EXCIDIT) oblitus eſt Galateam ſuam, quæ hoc loco pro
Apol.1. profe. agreſti carmine accipitur. aliâs alios habet ſignificatus, quos apud interpretes Virgilianos ad 1. eclogam leges. THESTYLIS)& hæc excidit agreſtis puella,in agris & ruri verſata.de quâ Virgilius eclog.2.& Theocritus. PROTINVS ITALIAM CONCEPIT, ET ARMA, VIRVMQVE) periphraſis Aeneidos,cuius initium ponit pro toto opere,vt in græcis epigrammatis, Μῆνιν ἄειδε θεὰ, &c. Hinc intelligas initium hoc eſſe Aeneidos. non: Ille ego,&c. Idem lib.14.

Ne nugis poſitis arma,virumq; legas.

Et apertè pro initio ponit Perſius Sat.1.

Arma virûm: nónne hoc ſpumoſum & cortice pingui,
Vt ramale vetus vegrandi ſubere coctum.

Sidonius idem ſentit de principiò. *Hinc Maro poſt audes Arma virumq; loqui.*

CVLICEM) paruum,& rude collatum cum Aeneide,ſed per ſe ſpectatũ nobile poëmatium.
Tacitum lege. QVID VAROS) duos Varos ſeu Varros fuiſſe docet Gyraldus poët.hiſtoria dial.4.prior Quintilius Varrus,qui rem in Germania,vt tradunt hiſtorici, infeliciter geſsit.de quo eſt illud Virgilij Ecloga 6.

Nunc ego, namq; ſuper tibi erunt qui dicere laudes
Vare tuas cupiant,& triſtia dicere bella.

Et Manilius. *Cum fera ductorem rapuit Germania Varum.*

Alter eſt Lucius Varus,qui cum Plotio & Tucca Aeneidem emendauit, de quo puto hunc locum intelligendum,fuit enim & poëta & Grãmaticus. Tertius eſt quidam Varius epicus.MARSOSQVE)de Marſo ſuprà ſæpius dictum,Epigrammatarius fuit,quem imitatus eſt Martialis,vt i-
** Et lib.5.ep.5.* pſe hoc epigrammate * teſtatur. Virgilius non ero,Marſus ero. lege Gyraldum dialog.10. DI-
Qua Pedo,qua TATA) ita legendũ cenſeo,quod hîc agat de poëtis à ſuis Mœcenatibus locupletatis. ERGO ERO
Marſus, quaq; Catullus erit. VIRGILIVS, SI MVNERA MŒCENATIS DES MIHI?) Interrogatio. Tun' te Virgilium fu-
Et lib.7.ep.98. turum putares,ſi haberes quem ille,Mœcenatem? quæ iſthæc confidentia eſt? Reſpondet poëta.
Nec Marſo ni- ero Virgilius in meo genere.hoc eſt,præſtans epigrammatarius,vti Marſus fuit,quo non ero infe-
miũ minor eſt- rior. Heraldus legit Marcus,& refert ad ipſum Martialem.Marcus ero Martialis,cui nomini non minùs conciliabo nomen,quàm olim Maro ſuo.Vtraq; lectio non aliena poëtæ ſenſu.Marſum tamen probo.

De Picente.

LVII. LIV.

Tres habuit dentes,pariter quos expuit omnes
Ad tumulum,Picens,dum ſedet ipſe ſuum.
* *V.laxi.* *Collegitq; ſinu fragmenta nouiſsima * fracti*
Oris,& aggeſtâ contumulauit humo.
Oſſa licet quondam defuncti non legat hæres:
Hoc ſibi iam,Picens,præſtitit officium.

Picens ſe ipſum ſepeliuit. OSSA NON LEGAT HAERES) Etiamſi hæres,Picentis filius,aut propinquus non colligat cineres Picentis,non tamen erit inhumatus,iam enim ipſe ſui partem, ſuaque oſſa terræ mandauit. Attingit veterum morem in reliquiis vſtulati corporis legendis. Virgilius 6.Aen.de Miſeno. Maurus,Hom.Seruius,Tacitus,Suetonius,alij. Gyraldum adi lib.de Vario ſepulturæ ritu. Tiraquellum ad Alex.ab Alex. Lepos eſt in eo quod videtur ἀδύνατον, vt quiſquam ſeipſum ſepeliat, ſimulque viuat,& ſimul ſit ſepultus.Similis eſt iocus apud Quintilianum lib.8.c.5.& Senecam Conſol.ad Martiam c.22,vide Heraldum.

In

In Artemidorum.

LV. LVIII.

Cùm tibi tam craſſæ ſint, Artemidore, lacernæ,
*Poßim te * ſagarum iure vocare † meo.*

* Sagarim meum habet Manutius.
† meum. al.

Ludit in ambigua voce ſagari. Artemidorus tam craſſam geſtabat lacernam, vt ſagum videri poſſet. Vocat ergo illum ſagarum quaſi ſagatum, cùm tamen ſagarus eſſet, vt Lipſius lib. 1. epiſt. 5. ex inſcriptionibus docet, qui curaret theatrum. Eſt & in vallo ciuitatis, vt Appianus monet, inſcriptio huiuſmodi. I. O. M. VOLVSIO. TERTVLLO NEGOCIATORI SAGARIO EX. APVLIA. Et in Capitolio. Terentio Pamphilo Sagario. ſed aliud eſt ſagarus aliud opinor ſagarius qui ſaga vendit. Eſt & apud Athenæum delicioſus quidam & inertiſsimus ſagaris. Eſt apud Virgilium famulus quidam trilicem loricam geſtans. 5. Aeneid. In Delphiniorum domo vetus eſt inſcriptio, qua vocantur ſagari cultores theatri Marcelli. Et lego, meo, non meum, ſagarum non ſagarim. Sagaris fuit fluuius Phrygiæ, quem alij ſagarim, alij ſagarum, alij ſangarium, alij aliter, vt Brodæus docet, appellant. Eſt & genus teli Perſici apud Strabonem lib. 15. & Herod. lib. 1. Sed nondum lux in hoc epigrammate, quod altius ingenium requirit, aut potius ſcientiam vocis, & officij ſagari. Interim diuinare placet, dum ænigma liqueat. Artemidorus in ſpectaculis, reor, ante poëtam Martialem ſtabat craſſa & diſtenta lacerna, ita vt officeret ſpectanti poëtæ. Et quia Sagarorum fuit, vt coniicio, officium, vela ſuſpēdere, diducere, adducere. Artemidorus Martiali quaſi pro velo fuit craſſo nimis, per quod ludos ſpectare commodè non poterat. Hinc ſuum Sagarum appellauit Artemidorum. Quod ſi ad Virgilianum Sagarim (vt aliâs ſolet, vti & ad Homerum ſæpe) reſpexit, ſenſus erit ex contentione Sagaris & Artemidori eliciendus. Tu Artemidore videris mihi alter ille Maronianus Sagaris, qui vnà cum Phegeo connixus humero loricam hamatam, auroque conſertam, ac trilicem, ægrè tamen ſuſtinere ac ferre potuit. Tam enim craſſa eſt & grauis tua lacerna, vt conferri poſsit cum Sagaris lorica, nec à te ferri, qui propè oneri ſuccumbis. Sed friget, vt mihi videtur, iocus parum ſalſus & piperatus. De formula quidem Iure meo, Iure tuo Budæus in Pandect.

In Luſcum furem.

LVI. LIX.

Adſpicis hunc vno contentum lumine, cuius
Lippa ſub attrita fronte lacuna patet:
Ne contemne caput, nihil eſt furacius illo.
Non fuit Autolyci tam piceata manus.
Hunc tu conuiuam cautus vitare memento:
Tunc furit, atque oculo, luſcus vtroque videt.
Pocula ſoliciti perdunt, ligulasq́ miniſtri,
Et latet in tepido plurima mappa ſinu.
Lapſa nec à cubito ſubducere pallia neſcit,
Et tectus lenis ſæpe duabus abit:
*Nec dormitantem * vernam fraudare lucernâ*
Erubuit fallax, ardeat illa licet.
Si nihil inuaſit, † puerum tunc arte doloſa
Circuit, & ſoleas ſurripit ipſe ſuas.

Lego Ciaconiū & Vrſinum de triclinio.
* Vernam ſeruum praſtolantem conuiuentemq́, dum herus cœnat.
† Puerū ſuum, cuius cura heri ſoleæ committebantur, vt alibi d.

Nobilem & exercitatum furem monophthalmum ſeu vnoculum celebrat, qui plus vno, quàm alij duobus videbant oculis. CONTENTVM) quaſi ſufficiat illi oculus vnus, nec requirat plures ad furta. ſed, *contentus*, hoc loco ſignificatu ſimplici accipitur, pro eo qui habet vnum oculum. LIPPA LACVNA) ſtillans hiatus, & cauea oculi amiſsi. an deprehenſus in furto aliquo, oculum pro pignore reliquit? ATTRITA) perfricta. NE CONTEMNE CAPVT) luſcum: eſt enim caput malorum. aliâs pro toto homine caput, noto tropo vſurpatur. vnde carum caput, impium caput, audax caput apud optimos ſcriptores. hîc vtroque intellectu accipias licet. AVTOLYCI PICEATA MANVS) Hunc furem laudat Homerus Iliados κ.

Τὴν ῥά ποτ' ἐξ ἐλεῶνος ἀμύντορος Ὀρμενίδαο
Ἐξέλετ' Αὐτόλυκος πυκινὸν δόμον ἀντιτορήσας, &c.
Quam quondam ex Eleone Amyntoris Ormenidæ
Rapuit Autolycus ædibus ſordidis perfractis.

Fuit, vt Euſtathius ſcribit, Mercurij filius, patris quàm ſimillimus, furta doctus aliis inducere coloribus, ne vendita deprehenderentur. Plato lib. 1. de legibus Autolyci mentionem facit, & Columella lib. 1. cap. 3. abigeum, ſeu abactorem fuiſſe dicit vt Cacum. Piceata manvs) cui adhærent omnia tacta. ſic Catullus ad Thallum.

Quam nunc tuis ab vnguibus reglutina, & remitte.

De ligula multa lib. 14. loco & cochlearis erat priſcis.

Livlasqve) de ligulis & lib. 5. & hoc. epig. 33. dictum. aliâs cochlear, aliâs ſpathidam ſignificat, in cœnis adhibebatur. Lænis) læna genus veſtis militaris, quam & chlamydem vocant. Virgilius 4. Aeneidos.

——Tyrioq; ardebat murice læna

De læna ſuo lēmate lib. 14.
** Et ibid. de ſolea lanata.*

Leucoppus in Bacchis eiuſdem facit mentionem. Perſius Sat. 1. Rhodiginus lib. 16. cap. 10. Bayſius de re veſtiaria. alij ſagum aiunt villoſum, Græcis χλαῖνα, vel χλανίς dicta. Soleas) ſoleæ, quæ tegunt ſolum pedis ſeu veſtigia, vt ſunt crepidę apud nos, & calones, &c. plura lib.* 14. Pueri ad pedes has ſoleas cuſtodiebant, quod non ignotum, heri verò exſoleati accubabant.

In Claudiam.

LX. LVII.

Summa Palatini poteras æquare Coloſſi,
Si fieres breuior, Claudia, ſeſquipede.

Claudiam irridet quę cùm eſſet breuis, tamen longa videri cupiebat, & ſurrectis ceruicibus incedebat. Martialis ait illam ſeſquipede longiorem coloſſo Domitiani. Svmma) ſummum verticem coloſsi. An hìc equum Domitiani intelligit? in quem eſt Papinij 1. lib. Silua. carmen primum. fuit altiſsimus. Papinius.

——vix lumine feſſo
Explores, quàm longus in hanc deſpectus ab illo.

In Latino foro ſeu Romano fuit hic equus inauratus, vt idem canit. de quo Marlianus lib. 3. cap. 18. An Coloſſum Neronis, quem Titus tranſtulit? lib. A. epig. 2. Seſqvipede) pede ſeſquialtero, id eſt, vno & dimidio. Domitius ait fuiſſe longiſsimam fœminam, & poëtam voluiſſe hyperbolicōs eius longitudinem exprimere. cùm auctoritas deſit, an longa nimis, an nimis breuis fuerit, vtraque ſententia conſtare poteſt, Propè tamen in Domitij partes eo, quod Claudia longior pleriſque inſolentiſsimè ſe propterea efferret nimiumque ſibi placeret. An ſimul alludit Ciceronis iocum 2. de Orat. in Memmium, qui ad fornicem Fabij caput demittebat? Claudia verò tanto inſolentior apparebat, quanto maiorem ſe & coloſſo ipſo longiorem exiſtimabat. Longas porrò fœminas priſcis laudatas oſtendit longè ex Homero, Virgilio, Ouidio, Propertio, Statio, Tiraquellus in leg. 2. Connub. n. 74.

In Carinum.

LXI. LVIII.

Liuet Carinus, rumpitur, furit, plorat
Et quærit altos, vnde pendeat, ramos.
Non iam quòd orbe cantor, & legor toto.
Nec vmbilicis quod decorus, & cedro,
Spargor per omnes Roma quas tenet gentes:
Sed quòd ſub vrbe rus habemus æſtiuum
Vehimurq; mulis non vt antè conductis.
Quid imprecabor, ô Seuere liuenti?
Hoc opto, mulas habeat, & ſuburbanum.

Carino inuidenti rus ſuburbanum poëtę, optat Martialis, vt ipſe ea habeat, quibus inuidet, id eſt, vt ſit tam pauper, ac ipſe poëta. Non iam qvod orbe) vt alter zoilus. Svb vrbe rvs) fallitur Marlianus, & alij qui hortos Iulij vel Tullij Martialis in Ianiculo noſtro Martiali adſcribit. alios

bit.alios habuit.de quibus & li.9.c.99.Hoc opto)vt ſit tam pauper,ac ego,nihilq́; habeat præter meas mulas, quas alere vix poſsit, & meum ſuburbanum ſterile & malè extructum , vt lib.5.c.63. ſcribit. Huius epigrammatis ſenſus etiam videtur interior quidam eſſe , quem expono. Dolet Carinus poëta rus ſuburbanum &mulas,quibus geſtādi cauſsâ vehebatur, ſeu donatas ſeu paratas. Poëta viciſsim prima frōte imprecatur Carino eaſdem mulas & idem ſuburbanum.ſed tectè optat mulas non quibus geſtetur, ſed quas agat per mediam vrbem ſuoq́; ex ſuburbano, hoc eſt, olitorio horto, non amplo prędio aut prętorio,ſed paupertino hortulo,oleribus duntaxat conſito, quæ mulis in vrbem vehat, & vendat ipſe;vel ipſe abſumat:hic mulas optat nec proprias,ſed mercede cōductas,nō quib.geſtetur,ſed quas agat vt ille apud Hor. *—aut olitoris aget mercede caballū.*

Olus autem tenuium victum docet idem Horatius epiſt.5.lib.1.

Nec modica cœnare times olus omne patella. Et lib.1.Sat.6. *lachaniq́ catinum.*

Ad quos locos, Interpretes adi. Plura ad hanc ſententiam H. Steph. animad.ad illud Adagiographi.Agas aſellum.

De Picente.

LIX. LXII.

Scribit in auerſa, Picens, epigrammata charta,
Et dolet auerſo quod facit illa illa Deo.

Picentem tam malum,quam longum,ſeu loquacem poëta irridens carpit. In aversa) quod genus ſcripti opiſtographū vocarunt veteres. Ex vna quippe parte,hoc eſt,intus tantum,vt hodie epiſtolia ſolemus, ſcribebant. deinde voluebant chartas, vnde volumina à voluendo nomen habent, cùm autem ſcribendi calor traheret auctorem, deficiente paginâ,vtramq; partem ſubinde exarabant. Audi de opiſtographis Alex.Neap.li.2.c.30.ſuper his diſſerentem. *Dixi,inquit,ſatis liquere verbi originem è Græco deductam, & quantum aſſequi poteram opiſtographum dici chartam, quæ vtraq; facie, & diuerſo latere ſcriptura admonebatur.hoc eſt ,intus & a tergo,quæ plerunq; non ſpecie libelli erat,ſed voluminis inſtar torquebatur,quo more priſci ſcripta edidiſſe feruntur; deductum nomē ἀπὸ τ̃ ὄπισθεν,quod poſt & retro ſignificat, ἐ̓ χαφὴ, quod eſt ſcriptura. Qui igitur tam à facie,quam à tergo ſcripta exarabant ,in opiſtographo ſcripſiſſe ferebantur.* Plinius Iunior. *Electorum commentarios centum ſexaginta mihi reliquit opiſtographos,* hoc eſt , etiam à tergo ſcriptos. De his auerſis ſcriptis eſt illud Iuu.Sat.1. *Scriptus,& in tergo nondum finitus Oreſtes.* Et noſtri vatis li.4.c.81.

Si damnauerit,ad ſalariorum
Curras ſcrinia protinus licebit,
Inuerſa pueris arande charta.

Accedunt huc Sidonius li.7.Lucianus in philoſophorum vitis. Averso Deo)Apolline li.2. c.89.in Gaurum. *Carmina quod ſcribis Muſis, & Apolline nullo, &c.*
q́ fiunt inuita Minerua.vt Hor. *Tu nihil inuita facies, diceſq́ Minerua.*

Dicuntur autem illa coacta carmina,ingrataque,quę genio carent poëtico.de quibus Hor. Et Seneca affirmat coacta ingenia malè reſpondere,quę nimirū repugnante natura,&refragante ingenio fiunt. Supra noſter. *Neſcio quid plus eſt, quod donat ſæcula chartis:*
Victurus genium debet habere liber. *Et noſter lib.6. epig.60.*

In Clytum.

LX. LXIV.

Vt poſcas, Clyte, munus, exigasq́,
Vno naſceris octies in anno,
Et ſolas, puto, tréſue, quatuorúe
Non natalitias habes Kalendas.
Sit vultus tibi leuior licebit
Tritis litoris aridi lapillis,
Sit moro coma nigrior caduco,
Vincas mollitie tremente plumas,
Aut maſſam modò lactis alligati,
Tu nobis, Clyte, iam ſenex videris.
Tam multos quis enim fuiſſe credat
Natales Priamúe, Neſtoríſue?

Sit

Sit tandem pudor, & modus rapinis.
Quòd ſi ludis adhuc, ſemelq́; naſci,
Vno iam tibi non ſat eſt in anno,
Natum te, Clyte, nec ſemel putabo.

De natalitiis lib. 12. ſimile epigr. 56. in Polycarmum ægrum ſæpius.

Clytus vt ſæpius ab amicis natalitia munera reciperet, ferè quot calendis celebrabat ſuum natalem. poëta impudentiam hominis arguit, & monet vt ſemel agat genethliaca, alioqui ſe nihil miſſurum, ſed neglecturum, perinde ac ſi natus non fuiſſet vnquam. Vt poscas) conſuetudo mittendi natalitia munera variarum nationum exponitur à Stuckio lib. 1. conuiuial. c. 16. fusè, quem adibis. Et durat ea res etiam hodie apud omnes gentes. Vno nasceris) tibi agitas tua genethlia. loquēdi modus eſt ridiculus, cùm nemo niſi ſemel naſcatur. Sed facilè intelligitur, celebrari memoriam natalis octies, aut nouies per annum, & hoc eſt quaſi denuo naſci, cùm nouum annum ingrediaris. Magna fuit in amicos veterum benignitas. dabantur munera à morbo reſtituto quæ ſoteria nuncupabant. Statius Soteria pro Rutilio Gallico vouit. de quibus & Martialis lib. 12. 56.

Nam quoties ſurgis Soteria poſcis amicos, Sit pudor. ægrota iam Polycarme ſemel.

Dabantur & redactis vel per incendium, vel aliud infortunium ad paupertatem Mart. li. 3. 51.

Collatum eſt decies. rogo non potes ipſe videri Incendiſſe tuam, Tongiliane domum?

Hanc enim artē adhibebant, cùm malè materiatas haberent ædes, vt incenſas ſumptuoſius reſtituerent, ſed amicorum χρήμα. Nam ἔρανον Græci id genus munus vocitabant, quod amico in paupertatem delapſo conferebant. Iam hæc quorundam etiam Græcorum auaritia fuit vt opes ſuas pro aliis expēderent, vt ab aliis maiores reciperent, ſæpe etiam damnum fingerent, vt verum inde commodum perciperent. Id quod Dionyſius tyrannus Speuſippo philoſopho obiecit Caſaubonum ad Athen. lib. 7. c. 5. conſule. Sit vvltvs) Iam, inquit, toties celebraſti natalem, vt mihi quamuis iuuenis ſis, atq; adeo adoleſcens, tamen Priamo, & Neſtore ſenior videaris. Vvltvs levior) quamuis penitus iuuenis atq; imberbis ſis, nullosq́; canos in vertice geras, ſed moro nigriores habeas capillos. Sit tandem pvdor) deſine tandem naſci, & incipe mori. Natvm te nec semel pvtabo) nihil amplius mittam donorum perinde ac ſi nunquam fuiſſes natus.

Ad Domitianum.

LXV. LXI.

Hic vbi Fortunæ reducis fulgentia latè
Templa nitent, felix area nuper erat.
Hic ſtetit Arctoi formoſus puluere belli
Purpureum fundens, Cæſar, ab ore iubar.
*Hic lauro redimita comas, & candida * cultu*
Roma ſalutauit voce, manúque ducem.
Grande loci meritum teſtantur & altera dona:
*Stat ſacer † edomitis gentibus arcus * ouans.*
Hic gemini currus numerant elephanta † frequenter.
Sufficit immenſis aureus ipſe iugis.
Hæc eſt digna tuis, Germanice, porta triumphis:
Hos aditus orbem Martis habere decet.

** Vultu habet communis editio. cultu Vet. C & melius, ſe illud niueos ad frena Quirites. † V. & domitis. * V. ouat. † frequentem, mallem legere.*

Poſt victoriam Sarmaticam arcum triumphalem ſibi poni iuſsit maximum Domitianus, quem præter alia illius opera celebrat hoc epigrāmate Martialis. Arcus ſtatim à morte eius ſunt diſturbati. Dio in Nerua. Fortvnae redvcis) Fortunæ Deæ plurima templa Romæ, alibiq́; variis nominibus erant extructa. Fortunam Maſculam Ancus Martius condidit, vt Plutarchus libro de Fortuna Romanorum tradit. Paruam Fortunam Seruius Tullius, vt idem Plutarchus problem. 74. teſtatur. Ita alia Fortuna Fortis fuit, alia Primigenia, Proſpera, Obſequens, Virilis, Muliebris, Viſcata, Equeſtris, Seia, Conuertēs, Calua, Reſpiciens, Fors Fortuna, Propitia, Mala, Bona, Euelpis, Attrophea, Beneproſperans, Virgo, Præneſtina, Antiana, &c. totq́ue templa, quot nomina, & his plura. Ad rationem horum templorum Domitiano templum Fortunæ Reduci eſt ædificatum, quod ſaluus & incolumis à bello Sarmatico eſſet in vrbem à Fortuna reductus. de hoc templo Fortunæ Reducis hîc Martialis. Et Claudianus.

Aurea Fortunæ Reduci ſi templa priores,
Ob reditum vouêre Ducum.——

Lege Alex. Neap. lib. 1. cap. 13. Tiraquellum ad idem caput. Extant & hodie Romę inſcriptiones ararum Fortunæ Reduci dicatarum Veſpaſiani, quas apud Smetium fol. 50. reperies in 5. & 4. inſcriptione. FELIX AREA NVPER ERAT) Felicem vocat, vel quod illa Fortunæ erat deſtinata, vt templum ibi conderetur: vel quod, vt Martialis inſinuare videretur, ibi Princeps à populo ſalutatus, exceptusque ſit in vrbem primum reuerſus. HIC) vbi nunc templum Reduci Fortunæ conditum. ARCTOI BELLI) Nam Sarmatia ſub Arcto. FORMOSVS PVLVERE) quin turpatus, & ſordidatus? puluis non reddit formoſum, ſed inquinat. Metonymia eſt, puluis bellicus, ornat non turpat, ſignificat enim fortitudinem, & certamen pugnantis. PVRPVREVM FVNDENS) Vel ex itinere, cuius crebra agitatio calorem, & ruborem excitat, vel natura. Suet. cap. 18. *Statura fuit procera, vultu modeſto, ruborisq́ pleno, ita vt à verecundia, & pudore & commendaretur, & commendari ſe ſciret. quod ipſe in ſenatu quondam attigit. Vſq; adhuc, inquit, certè animum meum probaſtis & vultum.* Et Mart. lib. 8. epiſt. ad Domitianum, Cœleſti verecundiæ tuæ, &c. Et quanquam, vt Tranquillus ſcribit, pulcher ac decorus fuerit, tamen poëta velut pulchriorem fingit, vt ſuum Aeneam Virgil. 1. Aen.

Sic Horatius puluerē Olympicum dixit.

Reſtitit Æneas, claraq; in luce refulſit
Os, humerosq; Deo ſimilis, namq; ipſa decoram
Cæſariem nato genitrix, lumenq; iuuentæ
Purpureum, & lætos oculis adflarat honores.

Sed fortè ibi cùm triumpharet conſtiterat, vt P. R. ſalutaret. triumphantis autem facies minio illini ſolebat ad ſimilitudinem Iouis. Seruius ad 10. Eclogam Virgilij. *Facie rubea pingitur Pan propter ætheris ſimilitudinem: æther autem eſt Iupiter: vnde etiam triumphantes habent omnia Iouis inſignia, ſceptrum, palmatam togam, qua vtebantur illi qui palmam merebantur; faciem quoque de rubrica illinunt inſtar coloris ætheris.* Iſid. teſtatur idem lib. 18. *triumphantes colore ruſo liniebantur, quaſi imitarentur diuini ignis effigiem.* Eundem Domitiani vultum ſæpius commendat Papinius. Plinius in Panegyrico aliter ſentit. *Superbia in fronte, ira in oculis, fœmineus pallor in corpore, in ore impudētia multo rubore ſuffuſa.* Et Tacitus in extrema Agricolę vita. *Cùm de notandis tot hominum palloribus ſufficeret ſæuus ille vultus & rubor, à quo ſe contra ruborem muniebat.* Philoſtratus lib. 7. μεστὸν δὲ τραχεῖα χολῆς. τουτὶ γὰρ μάλιστα ἐπιφαίνει. Ruborem ex ira natum oſtēdit, cuius ſedes in genis, vt Plinius lib. 11. c. 37. auctor eſt. HIC LAVRO REDIMITA COMAS, ET CANDIDA CVLTV ROMA SALVTAVIT VOCE, MANVQVE DVCEM) De populo laureato, & candidato iam ſuprà egimus, cùm de triumpho ageremus. Epigram. Nunc hilares ſi quando, &c. Huc refer quę ſcribit Herodianus in Commodo vrbem ingrediente, vt δωροφόρος populus illum exceperit. Si (vultu) legas, expones læta vultu ob reditum Domitiani. GRANDE LOCI MERITVM TESTANTVR ET ALTERA DONA: STAT SACER EDOMITIS GENTIBVS ARCVS OVANS) Ergo Fortunæ Reducis templum, & arcus Domitiani ſtabant iuncta in eadem area. De arcu triumphali hæc Marlianus lib. 6. cap. 16. *Triumphalis arcus mutilatus, ſuisq́ ſpoliatus ornamentis, & titulis, inter S. Syluestri & Laurētij in Lucina ſacras ædes viam amplexus Flaminiam, Domitiano Imperatori adiudicatur. Qui verò nunc extat arcus vulgo tripholi quaſi tripolis, vt quibuſdā placet ob victoriā trium vrbium appellatus.* GRANDE MERITVM) Quod ibi Cæſar P. R. ſalutantem humaniter exceperit, Martialis pro grandi merito accipit, eoque nomine ibi Fortunæ Reduci templum, & arcum triumphalem ait Domitiano excitatum. ALTERA DONA) arcus triumphalis. primum donum, templum Fortunæ intellige. STAT ARCVS OVANS) de victis gentibus vel ob victas gentes Sarmatarum, Dacorum, Cattorum, Germanorum. OVANS) triumphans. etſi de Sarmatis non triumpharit. Vſitatum genus honoris arcus excitare victoribus. plures enim etiam aliis ædificati fuêre. Legimus de arcu Romuli, Veſpaſiani, Septimij, Traiani, Coclitis, Fabiani, Conſtantini, Gordiani, Galieni, Tiberij Cæſ. Theodoſij, Camilli, & fortè plurium. HIC GEMINI CVRRVS NVMERANT ELEPHANTA FREQVENTER) ſupra arcum quadrigæ geminæ erant collocatæ, propter geminam è Dacis palmam, & victoriam relatam. Suet. cap. 13. *Ianos, arcusq; cum quadrigis, & inſignibus triumphorum per regiones vrbis tot ac tantos extruxit, &c.* NVMERANT ELEPHANTA) elephanti enim illum arcum triumphalem vehebant, an ad ſellas in curru eburneo hoc retulit? Tradunt ſcriptores Imperatorem cultu regio, armillisque ornatum, omnia Iouis inſignia in ſella eburnea geſtantem reſediſſe. Valtrinus lib. 7. cap. 9. SVFFICIT IMMENSIS IVGIS IPSE) Hinc intelligo elephantos ad quadrigas iunctos fuiſſe, quod dicat Martialis immenſis iugis, vaſta enim bellua elephas, & plures erant iuncti, vt iuga immenſa, id eſt, maxima ſpectarentur. De iugo eruditam VVakerij diſputationem libro de furcâ expectamus. AVREVS) Quamuis gemini ſint currus, vnus tamen triumphator eſt Domitianus, qui facile ſua maieſtate vtrumque currum implet, & explet. AVREVS) non niſi aureas vel argenteas ſibi ſtatuas erigi permiſit. Suet. cap. 13. Xiphilinus. *Quamobrem ei tot, & tanta decreta facta ſunt, vt in omni ferè orbe terrarum, qui ſub ditione eius erat, ſtatuæ aureæ atque argenteæ poſita ſint.* HAEC EST DIGNA TVIS GERMANICE PORTA TRIVMPHIS) Epiphonema, & acclamatio in concluſione. talem arcum tuus triumphus & victoria merebatur Cæſar, & talis porta Martiam vrbem, Martique ſacram, & à Martis progenie conditam decebat.

Plurima ad hunc locum Heraldus ex Græcis & Latinis ſcriptorib⁹ annotauit.

Arcus enim aliud nihil erat quam ingēs & arcuata porta, qualis in variorū picturis hodie extat, quā & triumphantes ſubibant & tranſibant.

De

De conſulatu Silij.

LXVI. LXII.

Auguſto pia tura, victimasq́;
Pro noſtro date Silio Camœnæ.
Bis ſenos iubet en redire faſces
Nato conſule, nobiliq́; virga
* V. Caſtalij. *Vatis * Caſtaliam domum ſonare.*
Rerum prima ſalus, & vna Cæſar,
Gaudenti ſupereſt adhuc, quod optet
Felix purpura, tertiusq́; conſul.
Pompeio dederit licet ſenatus,
Et Cæſar genero ſacros honores,
Quorum pacificus ter ampliauit
Ianus nomina, Silius frequentes
Mauult ſic numerare conſulatus.

Conſulatum filij, non Patris Silij ornat carmine Martialis, & optat vt quondam & alter filius conſul creetur, ſicq́ue conſulares faſces rer ad domum Silij redeant, nou vti ad Pompeium, qui binos item habuit libetos mares, ſed neuter illotum conſulatum geſsit, cùm Pompeius pater tertium conſul eſſet dictus. AVGVSTO) Domitiano Cæſari ſacrificate vt Deo, nomine Silij, (aliquis.) cuius filium Cæſar creauit conſulem. Errar hîc Domitius qui Silium ter conſulem fuiſſe dicit, & cum Domitio Gyraldus, & qui vitam Silij conſcripſerunt, tertium eidem conſulatum adſcribentes, cùm parer ſemel duntaxar, ſemel filius natu maior conſulatum ſit adeptus. minor, hoc eſt, Seuerus, nunquam. Plinius Iunior qui eadem ætate vixit, & Silium filiosq́ue Silij familiariter nouerat, epiſt 7. lib.3. qua mortem vitamq́ue narrat, tantùm vnum conſulatum eius, & alterum filij refert, & patris quidem ait incidiſſe in mortem Neronis, quod & Faſti Siculi, & Capitolini teſtantur. Non tacuiſſet trigeminum Silij conſulatum Plinius, qui etiam filij faſces laudauit, & patris proconſulatum Aſiæ omnesq́ue honores curioſè notauit. Accedit, in nullis Faſtis nec Conſularibus, nec Siculis, nec Capitolinis Silij Italici nomen, niſi ſemel expreſſum. Nam P. Silius P.F.P.N. Nerua non fuit hic noſter C. Silius Italicus. Quod ergo ſequitur (frequent. conſ. mauult ſic numerare) expone; non vt Pompeius & Agrippa, qui ter conſules, filiis nunquam conſulibus, extitêre. Silius contentus eſt vno, vt gemini filij etiam ſingulos conſulatus gerant. imò & ipſe Martialis noſter lib.7.

Poſtquam bis ſenis ingentem faſcibus annum
Rexerat, aſſerto qui ſacer orbe fuit.
Emeritos Muſis, & Phœbo reddidit annos,
Próque ſuo celebrat nunc Helicona foro.

Ex quo loco facilè exiſtimabit Lector, Silium poſt geſtum conſulatum ſe à Reipub. negotiis remouiſſe. Sed ex hoc epigrammate non probè intellecto reor acceptam erroris occaſionem (redire faſces) non patri, ſed nato; nam & ipſemet ſubiungit, NATO CONSVLE) non patre. At quo pacto redire? in domum, inquam, eandem, non ad eundem hominem? ſic enim ſequitur. NOBILIQVA VIRGA VATIS CASTALIAM DOMVM SONARE) Magiſtratus quoties ſuam aut alienam domum ingrediebatur; lictor præcedens virga fores percutiebat, quaſi ad ſignificandũ eius aduentum. Liuius lib.6. Plinius 7. Statius de nuptiis Stellæ. *multâ pulſantur limina virgâ.* Fuit autem hæc virga diuerſa à faſcibus, vt contra Manutium euincit Lipſius lib.1. Elect. cap.23. vbi multa ſuper virga hac lictorum. RERVM PRIMA SALVS) Cæſarem rogat vt tertium etiam conſulatum alteri filio conferat. Ita vt domus illa Silij triplici conſulatus dignitate condecoretur. TERTIVS CONSVL) ſupereſt Silio patri, vt optet tertiam purpuram conſularem minori filio Seuero, qui conſul non eſt factus. POMPEIO DEDERIT LICET SENATVS) Confert Pompei triplicem conſulatum cum triplici, quem ſperabat Silius, conſulatu. Pompeius item duas habuit filias Cn. P. & ſextum. ſed conſulatus ipſe rapuit pater. Silius autem MAVVLT SIC NVMERARE CONSVLATVS) vt ſinguli ſemel conſulatum gerant. ter autem conſul fuit Pompeius, primum cum M. Licinio Craſſo Olymp.176. † V.C. 684. deinde cum eodem Craſſo A.V.C. 699. Olympiade 191. poſtremo cum Q. Cælio Metello. Pio Scipione. A.V.C. 702. Olymp. 182. Ter quoque Agrippa. Lipſium ad Pane-

† 177. vt Panuinius anno 2.

ad Panegyricum Plinij do teſtem, probè teſtatum. Pompei filij nunquam fuêre conſules. Sextus tamen deſignatus erat, ſed hoſtis iudicatus antequam conſulatum iniret. nec eſt quod te moueat Seneca li.4.cap.30. de Ben.cùm nominat Sextum Pomp.& alios Pompeios conſules: Sextos Pompeios, Sextorum filios intelligit Seneca.lege Sigonij Faſtos & triumphos. ET CAESAR GENERO.) Octauianus Auguſtus M. Vipſanio Agrippæ Iuliam, poſt M.Marcelli mortem in matrimonium locauit, ex qua tres omnino ſtirpis virilis liberos (Iuliam & Agrippinam taceo) ſuſcepit, Caium & Lucium Cæſares, & Agrippam Poſthumum. C.& L.conſularem honorem nunquã conſecuti diem obierunt. Poſthumi ratio à Poëta non habetur. cùm de triplici conſulatu patris M. nempe Agrippæ, nondum nato Poſthumo, loquatur. Ter autem M.Agrippam conſulari honore fuiſſe ornatum oſtendit Velleius his verbis: *Quem vſque in tertium conſulatum amicitia principis euexerat.* Ad quem locum Lipſius contra Sigonium & Onuphrium Panuinium docet, tres duntaxat, non quatuor conſulatus Agrippæ geſtos. refertque hoc ipſum Martialis dictum, *Et Cæſar genero*, ad Agrippam: verè. Nam ad Pompeium generũ C.Iulij Cæſaris, ſuperiore verſu nominatum ineptè referetur. QVORVM PACIFICVS TER AMPLIAVIT IANVS NOMINA) Octauiani & Agrippæ nomina illuſtrauit ter pacificus Ianus, hoc eſt, tertio clauſus (anno enim priore Auguſto V. conſule cum Sexto Apuleio, poſt victum Antonium pace P. R. terra marique parta clauſus erat, nec dum apertus ſequenti anno, Auguſto VI. & M.Agrippa II. conſulibus) cùm ante Auguſti æuum bis omnino cluſus legatur. Primò imperante Numa (à quo mos claudendi acceptus) XLIII. annos portæ Iani clauſæ manſerunt, vt Liuius & Plutarchus tradidêre. Deinde A. V. C. D. XIX. T. Manlio Torquato, C.Atilio Bulbo II.coſſ. iterum clauſus, eodemque anno, vt multi teſtantur, recluſus. Tertiò ab Auguſto vt dictum prima vice. Quartò ab eodem IX.& M.Iunio Silano coſſ. poſt bellum Cantabricum A. V. C. DCC.XXIX. Dione & Oroſio auctoribus. Quintò ab eodem circa natalem Domini principis pacis. Caſaubonum lege ad cap.22.Suet.

In Cæcilianum.

LXIII.

Horas quinque puer nondum tibi nunciat, & tu
Iam conuiua mihi, Cæciliane, venis.
Cùm modò diſtulerint raucæ vadimonia chartæ,
Et Floralitias laſſet arena feras.
Curre, age, & illotos reuoca, Calliſte, miniſtros:
Sternantur lecti: Cæciliane, ſede.
*Caldam poſcis aquam, * ſed nondum frigida venit:* * nondũ [illegible]
Alget adhuc nudo clauſa culina foco.
Mâne veni potius: nam cur te quincta moretur?
Aut cur non ſerò, Cæciliane, venis?

Cæcilianum conuiuam præmaturè ad cœnam ventitantem iubet aut maturius aut ſerius adeſſe, hoc eſt, omnino abeſſe. PVER NVNCIAT) hora quinta veterum Romanorum iam vndecimæ ferè reſpondet, nam hora ſexta eſt ſine controuerſia ipſe meridies, qui duodecima apud Germanos, Romanis hora quinta hodie erit 11. præproperè ergo ad cœnam veniebat ante meridiem, cùm hora nona æſtate, decima eſſet, hyeme decima eſſet cœnæ (vt ſuprà ad Euphemum lib.4. epiſt.8. expoſuimus.)

Imperat extructos frangere nona toros.

Puerorum † autem fuit munus, pronunciare horas. Quanquam à primis originibus ad primum bellum Punicum ortus tantum, & occaſus dierum, poſtea meridiem Accenſo pronunciante notarint. Accenſi mentio eſt in carmine à Varrone adducto. † *ſine ſeruorũ. Suet. Domit.c. 16. Plin.li.7. de ſu Babio locutus. Seneca de*

Vbi primum Accenſus clamarit meridiem. *breuitate vitæ.*

CVM MODO DISTVLERINT RAVCAE VADIMONIA CHARTAE) cùm modò dimiſſa ſint vadimonia, & cauſſæ forenſes, quæ hora tertia agebantur. lib.4. epig.8. *c.12. Vbi ſanè illuſtris locus de*

Exercet raucos tertia cauſſidicos. *lauatione, cœna, natatione,*

VADIMONIA) generatim accipiuntur pro iudiciis, vnde apud Iuriſconſultos veteres ad vadimonia occurrere, id eſt, iudicio ſe ſiſtere. & vadimonium obire, id eſt, iudicio adeſſe, vadimonium promittere, id eſt, velle adeſſe ad iudicis tribunal. Propriè verò vadimonia ſunt ſponſiones priuatis ſeu publicis in iudiciis. vades promittunt reum iudicio adfore, vas ille eſt qui reo ſpondet, reum vadimonia obiturum. De his Budæus annot. in Pandectas. Sunt & illa verba iuris, vadi- *&c. Sidonius li.2. epiſt.9. Heraldus ad hunc locum. Lipſius lib.2. Elect.*

dari, vadimonium promittere, vadimonium obire, vadimonium deſerere, vadimoninm differre, ad vadimonium occurrere. Vadimonium eſt ſpóſio ſiſtendi in iudicio. Varro li.3. de lingua latina. *Vas*, inquit, *dictus eſt qui pro altero promittebat*. Inde vadari verbum, pro vadimonio obſtringere. teſtimonia ſunt ex Cic. Plauto, Demoſthene, qui ἀναδέχεσθαι δίκην & ἐγγυᾶσθαι, id eſt, iudicium recipere, & ſponſorum fide promittere. & ἀπαντᾶν ἐπὶ τὴν δίκην, καὶ ἀπαντᾶν ἐπὶ τὴν κυρίαν. occurrere ad vadimonium. Distvlerint) non verè Domitius exponit peregerint. aliud eſt peragere, aliud differre vadimonia. peragere eſt decidere, abſoluere cauſſas. differre in aliud tempus proferre, quod non fiebat niſi graues & publicas ob cauſſas, in luctu, iuſtitio, ludis publicis, aut alio ſimili caſu, aut cauſsâ. de quibus exempla ſunt apud Iuuenalem.

Si magna Aſterij cecidit domus: horrida mater,
Pullati proceres, differt vadimonia prætor.

Poëta noſter tamen hîc videtur dicere vadimonia, id eſt, iudicia tertia hora fieri, quæ ſi expediri non poſsint, differri in alterum diem. Etſi hîc poſsit eſſe intellectus eo die quo Cæcilianus venerat ad Martialem dilata fuiſſe iudicia propter ludos Floralicios. Et Floralicias lasset arena feras) In ludis Floraliciis Floræ Deæ inſtitutis multa indigna gerebantur, quæ Lactantius lib.1. cap.20. Macrobius lib.1. cap.4. D. Auguſtinus lib.4. de ciuitate Dei, ca.8. & lib.6. cap.7. aliique narrant. Inter cætera Aediles cicer, fabas, & miſsilla plebi ſpargere aſſuerant, lepores que & capreas, aliaque multa animalia ludis admittere, quos in vico patriclo, aut proximo celebrabant. Alexand. Neapolit. ex Plinio & Varrone. De his ergo feris hîc loquitur Martialis. Cvrre, aoe illotos revoca ministros) Illotos. hora octaua lauabant primum, & Cæcilianus hora quincta venerat. Sternantvr lecti) tricliuares, quibus cœnaturi accumbebant, quem morem apud Cuiacium de Triclinio, & Vrſinum explicatum habes. Caldam poscis aqvam) vino miſcebant veteres aquam. Martialis lib.1. epig.12.

Iam defeciſſet portantes calda miniſtros.

De varia aquæ cum vino miſtione legendus Athenæus, & Mercurialis lib. Variorum 1. cap. 18. & lib.1. cap.10. plura nos ad lib.1. Bibebant etiam calidam vomitus cauſſa, vt alibi expoſuimus. Poscis) proprium & vſitatum in hac re verbum. Plinius epiſt.53. lib.7. Seneca epiſt.122. Petron. Satyr. Sauaro ad Sidonium epiſt.11. lib.1. Nondvm frigida venit) Nondum allata frigida, non focus excitatus. Mane veni potivs) cur expectaſti quinctam, poteras hora prima veniſſe, imo poteras hora 12. veniſſe, poteras omnino abfuiſſe. Sero) poſt cœnam vtpote inuocatus nec inuitatus. Habet hæc vox, ſero, etiam alium intellectum, valetque idem quod pridie. Apuleius lib.3. *Et conuiuij, cui te ſerò deſponderas appropinquantis admonet*, Et lib.1. *Vnde autem ſcio an conuentore illo cum quo ſerò adueneras, iugulato fugæ mandes præſidium*. legeſis Iſaacum Pontanum ad Macrobium. Hic certè ſenſus magis intempeſtiuum notat Cæciliani aduentum, qui inuitatus ad ſequentis diei cœnam, pridie venerit, ne cœnam negligeret.

Ad Entellum.

LXIV.

Qui Corcyræi vidit pomaria regis,
Rus, Entelle, tua præferat ille domus.
Inuida purpureos vrat ne bruma racemos,
Et gelidum Bacchi munera frigus edat,
Condita perſpicuâ viuit vindemia gemma,
Et tegitur felix, nec tamen vua latet.
Fœmineum lucet ſic per bombycina corpus:
Calculus in nitida ſic numeratur aqua.
Quid non ingenio voluit natura licere?
Autumnum ſterilis ferre iubetur hyems.

Vindemiam Entelli etiam hyeme florentem, miroque artificio conſeruatam laudat. Corcyraei) Corcyra maris Ionij inſula, Homero Phæacia, & Scheria dicta, vbi laudatiſsimos ſcriptoribus hortos coluit Phæacum Rex Alcinous, cuius regiam & hortos ex Homero deſcripſimus lib.4. epig.64. & lib.7. epig.41. de hoc & lib.1. epig.94.

Regius Alcinoi nec mihi ſeruit ager.

Confert rus Entelli cum Alcinoi pomariis. Vrat) de frigore vt Virgilius.

——aut Boreæ penetrabile frigus adurat.

Mordeat

Mordeat dixit ſuprà. RACEMOS) hoc loco propriè de botryone, ſeu botro, vnde pendent in ſtrobili modum acini ſeu vuæ, accipe, aliâs etiam Plinio teſte de aliis plantis dicitur. BACCHI MVNERA) Virgilius 1. Aen. *Lib.16.c.34.*

Munera lætitiamq́; Dij. ——

FRIGVS EDAT) perdat, viti enim inimicum frigus. PERSPICVA GEMMA VIVIT VINDEMIA) perſpicuam gemmam ſuprà vocauit ſpecularia, pellucidos lapides. *Epig.14.*

— Hibernis obiecta notis ſpecularia puros
Admittunt ſoles. ——

FELIX) tempore etiam alieno ferax, aut quia tecta & munita contra hyemes. FEMINEVM CORPVS PER BOMBYCINA LVCET) Tam tenui ſerico velabantur matronæ quondam Romanæ, vt queritur Seneca lib.7. de Benef.cap.9. *Video ſericas veſtes, ſi veſtes vocandæ ſunt, quibus nihil eſt quo defendi aut corpus, aut pudor poſſit, &c.* Petronius ventum textilem appellat, & nebulam lineam, qualis eſt apud Horatium & Propertium, Plinium, Coa. Adi Hieronymum ad Lætã, Heluidium, Marcellæ epitaphium. Clem. Alexand. ἱμάτια διαφαίνοντα. Seneca pellucida. Tertullianus textum pellucidum. Fulgentius ſyrma nebuloſum. Tibullus Carbaſeos ventos nominat. Claudianus vitream veſtem, Rallam dixere veteres. Cic. in Catil. vela. QVID NON) claudit epigramma cum exclamatione per admirationem humanæ induſtriæ, & ſolertiæ ingenij, quod nil non poſſit arte efficere. AVTVMNVM) quo colligitur vuâ hyemem vertit in autumnum, anni tempora mutare didicit.

In Vacerram.

LXV.

Miraris veteres, Vacerra, ſolos,
Nec laudas niſi mortuos poëtas.
Ignoſcas petimus, Vacerra: tanti
Non eſt, vt placeam tibi, perire.

Mortuos tantùm laudabat poëtas Vacerra. Martalis argutè: non tanti facio tuas laudes, vt tuâ cauſsâ velim ante diem mori, quo abs te laudari poſsim. Geminum eſt huic, de iis qui tantùm admirantur antiquos lib.5. epig 10. ad Regulum.

Hi ſunt inuidiæ nimirum Regule mores,
Præferat antiquos ſemper vt illa nouis.

Ad quem locum ibi leges plurima. Si tamen plura plurimis deſideras, adeas licet Iuretum ad lib.1. epiſt.23. Symmachi, pag.21. Sidonij Interpretem epiſt.8. lib.3. qui doctè multa ex Vellei 2. de Sentio Saturnino, Tacito de Oratorib. Horatij lib.2. epiſt.1. Phædro præfat. lib.5. TANTI NON EST, VT PLACEAM TIBI, PERIRE) verbum pro recto, vt apud Perſium.

Vſque adeóne ſcire tuum nihil eſt. ——

Non tanti facio laudem tuam, vt eâ gratiâ velim mori quo laudari poſſim.

De Nerua.

LXVI. LXX.

Quanta quies placidi, tanta eſt facundia Neruæ:
Sed cohibet vires, ingeniumq́; pudor.
*Cùm ſiccare * ſacrum largo Permeſſida poſſet* ** V. ſacrã. haud dubiè melius.*
Ore, verecundam maluit eſſe ſitim:
Pieriam tenui frontem redimire corona
Contentus, famæ nec dare vela ſuæ.
Sed tamen hunc noſtri ſcit temporis eſſe Tibullum,
Carmina qui † docti nota Neronis habent. *† V. noſtri docta.*

Laudat Neruam Imperatorem ab ingenio poëtico, qui etiam puer à carminis dulcedine Tibullus appellabatur. QVANTA QVIES) tam miti fertur ingenio fuiſſe, vt ſcribat Aurelius Victor, neque in coniuratos & confeſſos quoſdam durius conſuluiſſe. Cùm enim Caſpurnius Craſſus ingentibus promiſsis militum animos pertentaret, & Nerua reſciret, illum cum vxore Taren- *Sic poëſin illius infrà laudat lib.9 epig.27.*

tum remouit, patribus lenitatem eius increpantibus. Miſſos in exilium reuocauit, inter quos D. Ioannes Euangeliſta, vt Suidas teſtatur. taceo alia manſueti ingenij indicia, quæ apud Victorem túte leges. De eodem Baptiſta Egnatius ſummæ ciuilitatis, & clementiæ in eos, qui in illum coniurarunt fuiſſe dicit, quod ex Dione, Eutropiique breuiario ſumpſit, qui Neruam æquiſſimum, & ciuiliſſimum vocat. In ſenatu iurauit nullum ſuo iuſſu ſenatorem interfectum iri. Epitome Dionis. TANTA) placidus animo, tam diſertus, & facundus lingua, ſed minimè omnium ſe oſtentabat. VERECVNDAM SITIM) cùm ſuperare omnes carmine poſſet, & exhaurire fontem Caballinum, tamen abſtinuit pudore, & verecundia, modeſtiaque impeditus. TENVI CORONA) hedera, cùm poſſet querna corona. Scripſit enim non heroica, ſed elegidia, & epigrammatia quædam. Elegiographi autem, & epigrammatarij hedera coronabatur. Magni vates querna corolla, vt noſter poëta de Colino ſcripſit.

De hac quercu doctè Scaliger ad Auſonium lib. 1. cap. 10.

O cui Tarpeias licuit contingere quercus.

Idem infrà inſinuat ad Domitianum de laurea Domitiani.

Non quercus te ſola decet, nec laurea Phœbi,
Fiat & ex hedera ciuica noſtra tibi.

Sic Propertius ſibi folia hederæ expoſcit. FAMAE SVAE VELA) non colligere omnem quam poſſit nominis celebritatem. SED TAMEN HVNC NOSTRI SCIT TEMPORIS ESSE TIBVLLVM) De hoc ita Gyraldus dial. 5. p. Hiſt. *Connumeratus quoque eſt inter poëtas Nerua Cæſar Imperator, quod & Plinius in epiſtolis oſtendit, qui cùm puer eſſet, à carminis dulcedine Tibullus vocabatur. id quod clarè docet hoc verſu Martialis.* Plinius Iunior lib. 5. epiſt. 3. inter poëtas hunc ponit. Huic Nero ſuum poëma commiſit, ſuumque Tibullum appellauit. DOCTI NERONIS) Neronem poëtam fuiſſe præter Suetonium Dio, Seruius, & Cornutus, ac Philoſtratus affirmarunt. Tacitus tamen eum parum in poëtica valuiſſe putauit. lege Gyraldum dialogo 5. p. hiſt.

In Poſthumianum.

LXXI. LXVII.

Quatuor argenti libras mihi tempore brumæ
Miſiſti ante annos, Poſthumiane, decem.
Speranti plures (nam ſtare, aut creſcere debent
Munera) venerunt plúſue minúſue duæ.
Tertius, & quartus multo inferiora tulerunt.
Libra fuit quincto Septitiana quidem.
Beſſalem ad ſcutulam ſexto peruenimus anno.
Poſt hunc in cotula raſa ſelibra data eſt.
Octauus ligulam miſit ſextante minorem:
*Nonus * aculeolos in cochleare tulit.*
Quod mittat nobis, decimus iám non habet annus:
Quatuor ad libras, Poſthumiane, redi.

Suprà ad diſſim. Septitianū lib. 4. epiſt. 72.

** acu lenius, al. aculeius, al. permodicū vix.*

Quotannis ad ſaturnalia Poſthumianus poëtam donis coluit, ſic vt quo magis creſcerent anni, eo minus donaret, iamque poſt decimum annum adeo minuerat munera, vt, niſi nihil mitteret, non poſſet dignum poëta munus comparare. Monet ergo hunc Martialis vt incipiat à primo rurſus anno, rurſumque mittat quatuor argenti libras, atq; ita deinceps pergat. QVATVOR ARGENTI LIBRAS) 40. Philippæos. nam argenti libra 10. Philippæis æſtimatur, vt ſupra docuimus. Philippæum pro 80. cruciferis accipio. ſiue 40. HS. NAM STARE AVT CRESCERE DEBENT) alioqui ſubuertis. Eleganter Iunior Plinius lib. 3. epiſt. 4. *Eſt enim ita comparatum vt antiquiora beneficia ſubuertas, niſi illa poſterioribus cumules. Nam quamlibet ſæpe obligati ſi quid vnum neges, hoc ſolum meminerunt, quod negatum eſt.* Idem ferè ſententioſus Seneca lib. 2. de beneficiis c. 11. *Perdet*, inquit, *agricola quod ſparſit, ſi labores ſuos deſtituat in ſemine. Multa cura ſata producuntur ad ſegetem. Nihil in fructum peruenit, quod non à primo vſq; ad extremum æqualis cultura proſequitur. Eadem beneficiorum eſt conditio, &c.* ac tandem concludit, *niſi illa adiuueris, perdes. Parum eſt dediſſe, fouenda ſunt.* LIBRA SEPTITIANA) Eſt libra octo vnciarum cum ſemuncia, ratione primæ libræ & maximæ. Nam primum libra Romana, ſiue pondo, ſiue as, duodecim vncias complectebatur. deinde primo bello Punico propter Reipub. difficultates, ſextans de iuſta libra detractus eſt, ita vt dextans remaneret, & haberet idem pretium cum integra libra. Vnde apud Plinium legis percuſſos aſſes dextantario pondere, id eſt, de-

tracto

tracto ſextante à iuſta & prima libra, vt cum Alciato mihi Plinius videtur exponendus. Deinde vrgente & premente Rempub. Annibale, de ſextante rurſum detracta eſt vncia, ita vt libra Romana dodrantem, id eſt, 9. vncias contineret. Denique Papyriana lege vnciales aſſes, ſiue dodrantales rurſum imminuti percuſſo aſſe ſemunciali, quæ libra nouem vnciis, & ſemuncia conſtabat, quam nos ſeptitianam putamus, aut certè non iuſtum primæ libræ pondus 12. vnciarum, ſed vel dextantem, vel dodrantem. Ita enim conuenit huic loco, cùm poëta à quatuor libris deſcendat ad dipondium, ſeu binas libras, tertio anno ad libram, quarto ad dextantem, quinto ad ſeptitianam, id eſt, dodrantem, vel dodrantem cum ſemuncia, ſexto ad beſſalem ſcutulam, quæ octo vnciis æſtimabatur, ſeptimo ſelibram, ſiue cotylam ſex vnciarum, octauo ligulam duarum, aut minus vnciarum. Nono cochlear acu leuius, ſic planè legendum ratio & ſententia, & alia exemplaria ſuadent. Nam vt communis habet ſcriptura (aculeolos in cochleare) neſcio quid in ſententiam diuinari debeat. Non improbo etiam illam lectionem. NONVS PERMODICVM VIX COCHLEARE TVLIT) quæ eundem reddit cum priore ſenſum. Sed redeo ad ſeptitianam, & locum Plinij, de quo grauis concertatio eſt inter ſcriptores. Budæus enim, Cælius Rhodiginus, Georgius Agricola, Hoſtus (quamuis hic non definiat) & alij plerique omnes ſextantarium pondus aſsis ſeu libræ aiunt fuiſſe ſextantis, ſiue duarum vnciarum pondus, non dextantis, id eſt, decem vnciarum. Sed Alciatus tam commodè, & verè, & acutè ſuper hac re diſputat libro de ponderibus, & menſuris, vti me trahat in ſententiam; duos tamen in illam paginam errores credo irrepſiſſe, chalcographi potius, quàm ipſius auctoris culpâ, præſertim alterum. priorem cum dicit quatuor ſextarios numos in denario eſſe. vbi legendum 4. H S. numos. Alterum cum ſeptem vncias, & ſemunciam pro libra ex putatione ipſius Alciati putem. Sed vnde ſeptitiana libra? an à Septitio auctore? NL. amplius pronuncio. Alioqui ſi vera eſſet lectio de ſeptem vnciis, & ſemuncia coniectarem dictam eſſe ſeptitianam, quaſi ſeptuncianam. Sed hæc interpretatio non conueniret loco Martialis, qui diſertè docet Septitianam continere vncias 8. & ſemis. BESSALEM AD SCVTVLAM) vas cauum, ac rotundum à ſcuto dictum, vnde & ſcutella apud Ciceronem. Scutula 8. vnciarum dicitur beſſalis à beſſe, bes octo conſtat vnciis. quod omnes qui de ponderibus, menſuris, & re numaria ſcribunt, conteſtantur. IN COTYLA) Cotyla genus eſt poculi profundo labello, de quo Ariſtophanes apud Athenæum. & Zenodotus.

*Multa cadunt inter * cotylam, ſupremaq́; labra.* * calicem.

Et. *Vt ſolet ex cotyla, de corpore ſanguis abibat.*

Simoriſtus auctor eſt cotylam appellari altum poculum. Diodorus putabat idem eſſe cotylum, & cotylam, cotyli verò vnam tantùm aurem habent, cotylæ nullam. Plura de hoc genere poculi apud Athenæum lib. 11. cap. 18. Apollodorus altum ac profundum genus poculi vocat cotylam, & manus concaua idem fert nomen, & ludus quidam Encotyle dictus. Eſt & cotyla menſuræ genus, quod ſex vncias, ſiue cyathos capit, id quod nemo negat. IN COTYLA RASA SELIBRA) ambiguus ſenſus. vel cotylam ait fuiſſe tantùm ſex vnciarum, vel, in cotyla ſelibram argenti poſitam, & vna cum cotyla donatam. Sed cùm addit (raſam) intelligit poculum ſeu calicem raſum, id eſt, politè factum, qui fuerat 6. vnciarum, niſi malis raſam ſelibram rude argentum intelligere. LIGVLAM) genus item menſuræ, quarta parte cyatho minus, cyathus enim, vt ſupra dixiſſe memini, quatuor accipit ligulas. ACVLEOLOS) lego cum VV. DD. acu leuius, qua lectione nihil ad ſententiam accommodatius. Ex hoc rurſum loco diſcis cochlear diſtingui à ligula, quod multi negant. QVATVOR AD LIBRAS REDI) lepidum conſilium, & vtile ſibi, dat alteri, ſimulque ſcitiſsimè mendicat. Incipe rurſum à quatuor libris, & ita progredere per decennium, vt ſoles.

Ad librum ſuum.

LXVIII. LXXII.

Nondum murice cultus, aſperóque
Morſu pumicis aridi politus
† Artanum properas ſequi libelle. † V. Arcanum.
Quem pulcherrima iam redire Narbo,
Docti patria Narbo Votieni
Ad leges iubet, annuosq́; faſces:
Votis quod paribus tibi petendum eſt,
Continget locus † ille, & hic amicus. † V. hinc & hinc.
Quàm vellem fieri meus libellus.

Artano Narbonem redeunti comitem donat libellum vices au&oris obeuntem, qui vellet ipſe eſſe libellus, id eſt, comes Artani. MVRICE) libros purpureis ornatos coloribus, titulos minio ſcriptos, vmbilicis cultos, frontes pumice raſas, ex Ouidij lib.1. de Triſt. Eleg.1. Catulli primo carmine, & multis locis poëtæ noſtri, iam ſæpius eſt occentum. NARBO) Ciceroni & Auſonio dicitur Martius Narbo. poëta nomen commune reſpexit. A Narbone celeberrimo Galliæ Braccatæ emporio tota prouincia dicta eſt Narbonenſis, vnde Allobroges erupêre. Legatur Auſonij carmen de Narbone in claris vrbibus. Vbi celebrat vrbem à nominis celebritate, coloniæ principatu, ſitu, fluminibus, portubus, lacubus, templis, amplitudine, quæ prima Romanorum in Gallia fuit prouincia. Extant & Sidonij nobiles de eadem hendecaſyllabi. *Salue Narbo potens ſalubritate.* Et quæ ſequuntur. Varia eius nomina habes apud Ortelium. DOCTI VOTIENI) poëtæ nobilis. lege Gyraldum lib.4. dial. H. P.

AD LEGES, ANNVOSQVE FASCES) Quia Narbo fuit colonia Romana, Reſpub. quoque aliqua ad formam vrbis adminiſtrabatur. Nam vt Romæ erat populus, & ſenatus, ſic hi nouos colonos in decuriones, & plebem diuidebant; decuriones ſenatus, plebs populi Romani effigiem referebant. Ex decurionibus ſingulis annis duo vel quatuor viri pro coloniæ magnitudine, vel paruitate creabantur, qui II. viri, vel IV. viri, I.D. id eſt, iuridicundo vocabantur. Hi conſulum Romanorum ſpeciem repræſentabant. lege Gellium, & Panuinium de imperio Romano, & iure coloniarum, quod ſtudioſiſsimè Marcus Velſerus II. vir Auguſtanus, Mœcenas noſter in antiquitatibus Auguſtanis exponit. Hinc ergo poëta ad leges, id eſt, ius dicendum, ad faſces, id eſt, magiſtratum gerendum, dicit. Artanus enim II. vir, vel IV. vir erat.

VOTIS QVOD PARIBVS TIBI PETENDVM) an vt redeat Artanus, an liber ſit comes, an vt vtrumque fiat?

CONTINGET LOCVS ILLE) malim vt vetus codex habet (CONTINGET LOCVS HINC ET HINC AMICVS) quod dicit, vt vtrumque fiat, & vt ille redeat Narbonem, & tu cùm illo locum attingas amicus amico.

QVAM VELLEM FIERI) quam cuperem ipſe pro libello comes ire Artano. Sic Leander apud Ouidium Heroni.

Mittit Abydenus quam mallet ferre ſalutem.

Et: *Ah quantò mallem quam ſcriberet (dextra nempe) illa nataret,*
Interea pro me pernoctet epiſtola tecum, &c.

Et 1. Triſt. *Heu mihi quod domino non licet ire tuo.*

In malum medicum.

LXXIV. LXIX.

Hoplomachus nunc es, fueras ophtalmicus antè:
Feciſti medicus, quod facis Hoplomachus.

Imperitum medicum irridet ex vicina vocum cognatione capto ioco. HOPLOMACHVS OPHTALMICVS) tale epigramma lib.1. epig.43.

Nuper erat medicus, nunc eſt Veſpillo Diaulus,
Quod Veſpillo facit, fecerat & medicus.

Et de eodem. *Chirurgus fuerat, nunc eſt Veſpillo Diaulus,*
Cœpit quo poterat Clinicus eſſe modò.

HOPLOMACHVS) vniuersè ſonat quemuis gladiatorem, qui pugnat armatus, vti Græca docet originatio. ὅπλα enim arma, μάχη pugnam valet. Et Græci gladiatores ὁπλομάχους & μονομάχους vocitare amant. Apud Latinos, Senecam patrem, Suetonium, & alios Hoplomachus eſt certa ſpecies gladiatorum; priores Samnitem vocauêre; hunc enim putat eruditionis antiſtes Lipſius dictum Imperatorum temporibus Hoplomachum, quem antè dixerant ſamnitem. FECISTI) occidiſti. FACIS) occidis. OPHTHALMICVS) ophthalmia eſt mala oculi affectio ſeu lippitudo & delacrymatio cum inflammatione tunicæ, quam corneam medici appellitant. Medici inde opthalmici ſeu ocularij dicti. Ocularioꝛum expreſſa mentio in veteribus Smetij inſcriptionibus, quas inter & hæc legitur. P. DECIMIVS. P. L. EROS. MERVLA. MEDICVS. CLINICVS. CHIRVRGVS. OCVLARIVS. VI. VIR, &c.

De

* De Gallo Lingono. * Ad Lucanũ. de quo lib.1.

LXX. LXXV.

Dum repetit ſera conductos nocte penates
*Lingonus à rectâ, Flaminiaq́ * via.* * recens.
Expulit offenſo vitiatum pollice talum,
Et iacuit toto corpore fuſus humi.
Quid faceret Gallus, qua ſe ratione moueret?
Ingenti domino ſeruulus vnus erat;
*Tam macer, vt minimam poſſet vix ferre * lacernam.* * lucerna.
Succurrit miſero caſus, opemq́ tulit.
Quatuor inſcripti portabant vile cadauer,
Accipit infelix qualia mille rogus.
Hos comes inualidus ſubmiſſa voce precatur,
Vt quocunque velint corpus inane ferant.
*Permutatur * onus, ſtipataq́ tollitur altè* * ſ.opus.
Grandis in anguſta ſarcina ſandapila.
Hic mihi de multis vnus, Lucane, videtur,
Cui meritò dici, mortue Galle, poteſt.

Hiſtoricum epigramma de ſacerdote Cybeles, qui offenſo pede eliſerat talum, quem iacentem veſpillones à ſeruulo vnico, & macro rogati, retulerunt domum in ſandapila. Hunc Gallum æquè mortuum potuiſſe dici affirmat poëta, quam illud cadauer, quod illud eſſet exanime, hic euiratus. CONDVCTOS PENATES) conductam ære cellam, paupertinum fuiſſe docet, qui ædibus caruerit, vt fuerit opus conducere precio, & cellam tantùm non domum, ſed domus partem. LINGONVS) patria. Lingones populi inter Celtas finitimi Aeduis, Sequanis, & Tullenſibus. ciuitas Lingonum, hodie *Lingres* indigenis dicitur, in ditione Lugdunenſi Francorum Regum ſita, patria Statij Papinij, vt aliqui exiſtimant. Quanquam Gyraldus vel Neapolitanum, vel ex Sellis Epiri oppido oriundum fuiſſe contendat. Toloſanum alij, vt idem Gyraldus tradit, memorant. A RECTA FLAMINIAQVE VIA) viâ rectâ, proxima Flaminiæ fuit. Panuinius, *via*, inquit, *ducebatur per longitudinem campi Martij.* Seneca in Luſu de morte Claudij. *Trahit*, inquit, *capite obuoluto, ne quis poſſit eum agnoſcere per campum Martium, & inter Tiberim, & viam rectam deſcendit ad inferos.* Idem Marlianus lib.6. cap.vlt. Sed quorſum ſpectat ille Ouidij verſus de templo Martis?

Lux eadem Marti feſta eſt, quem proſpicit extra
Appoſitum rectæ porta capena viæ.

Porta capena planè auerſa eſt à Flaminia. Viæ rectæ nulla mentio nec apud Victorem, nec Rufum, nec in Notitia veteris imperij. De Flaminia nobiliſsima ſuprà ſæpè dictum. Lege Marlianum lib.6. cap.19. *incipit hæc*, vt Panuinius ſcribit, *à porta Populi, & Arimium vſq́ progreditur.* EXPVLIT OFFENSO POLLICE VITIATVM TALVM) Eliſit talum, læſit pollicem pedis. talum in homine Ariſtoteles, & Plinius negant, agnoſcunt Seneca in epiſtolis, & Herodotus lib.3. Eſt autem talus rectum in articulo pedis os ventre eminens concauo in vertebra ligatum, cuius intima Græci vocant cola. legendus Cælius Rhodiginus lib.4. cap.11. INGENTI DOMINO) ἀντιφραστικῶς, nempe qui vix vnum haberet ſeruum, & eum macrum, exſuccum, & exanguem. Aut quod verius eſt ingenti domino, id eſt, præpingui, obeſo, vaſtaque mole corporis, ſequitur enim Grandis in anguſta ſarcina ſandapila. TAM MACER) tenuis, macilentus, gracilis. Multa ſunt lib.2. Anthol. cap. εἰς λεπτοὺς, nobilia & planè ridicula Lucillij epigrammata, quæ tute videbis. Hic planè cum Roberto Titio libr.7. cap.11. legerim lucerna non lacerna, quod præcedat, Dum r. ſera cond. nocte pen. SVCCVRRIT CASVS MISERO) ſeruo miſero, qui dominum portare non poterat, caſu occurrerunt veſpillones, qui cadauer efferebant.

QVATVOR INSCRIPTI) quatuor ſerui, veſpillones, ſtigmatiæ. Inſcripti dicuntur quod frontibus improborum inurerentur litteræ, vnde & litterati ſerui vocabantur. Iam ſuperius de hac re diſputatum eſt. Adde his & ſuperioribus apud Romanos etiam liberos homines, qui ca-

lumniæ damnati erant, notis inſcriptos eſſe, nota fuit K littera, quoniam priſci ita Kalumniam ſcribebant. Erant hi ſerui litterati publica mancipia ad cadauera exportanda deſtinata. Adi Lipſium libro Electorum ſecundo copioſè ſuper his differentem. & VVouerium ad Petronij Satyricum. Accipit infelix qvalia mille rogvs) tale cadauer tulerant, qualia mille ſolent pauperum efferri. Plures autem ex hac tribu ſimul in vnum rogum coniiciebantur, Heraldus copioſè probat. Precatvr) Hos veſpillones. Vt qvocvnqve velint corpvs inane ferant) ambiguè. cadauer eſt corpus inane, quod exanimum ſit. Gallus item inanis, quia caſtratus. Refero tamen ad cadauer. rogat ſeruus vt cadauer in quemcunq; angulum deponant, & tollant dominum ſuum, domumq́; ferant, & deinde cadauer porrò efferant. Inane) mortuum Cic. 2. de legibus. Ouid. de Tibullo. Statius lib. 1. Theba. Albinouanus ad Liuiam. Heraldus ad Martialem ex P. Fabro. Bernartius ad Statium. Permvtatvr onvs) cadauer cadauere. Sequitur enim (mortue Galle) viuo tamen mortuum permutatur. Stipata) à quatuor inſcriptis. ſeruis libitinariis. aut ſtipata ſarcina, iniecta, inſertaq; lecticæ, quæ vix capiebat Gallum, vt per vim intrudendum fuerit illius corpus, ita videntur declarare quæ ſequuntur.

Grandis sarcina in angvsta sandapila) ſtipatum igitur, & arctè compactum erat corpus, propter ſandapilam anguſtiorem. Gallus autem bene ſaginatus, vt capones. Sandapila vilium hominum feretrum fuit. Hinc Suetonius in Domitiano popularem vocat. *Cadauer eius populari ſandapila per veſpillones exportatum.* fecerunt has fabri ipſis veſpillonibus viliores. Iuuenalis Sat. 8.

Idem teſtatur Fulgentius qui plebeiorum & damnatorum ait eſſe feretrũ.

Permixtum nautis, aut furibus, aut fugitiuis,
Inter carnifices, & fabros ſandapilarum.

Hic mihi de mvltis vnvs) adagium eſt protritum εἷς ἐκ πολλῶν, pro vili, ignoto. id eſt, apud Herodianum in prooemio. qui perinde viuunt, ac ſi non viuerent, perinde ſunt, quaſi non eſſent, quos nemo natos, nemo nouit mortuos. Mortve Galle) ad obſcuritatem, & paupertatem hominis, & naturam Galli ſemiuiri aſpicit. Non eſt vir, non eſt notus, mortuo igitur ſimilis. Vt illa eſt philoſophi ſententia, Clari, doctique viri diſtant tantum ab indoctis, quantum à viuis mortui.

In Gallicum.

LXXVI. LXXI.

Dic verum mihi, Marce, dic amabo:
Nil eſt quod magis audiam libenter.
Sic & cùm recitas tuos libellos,
Et cauſſam quoties agis clientis,
Oras, Gallice, me rogasq́ ſemper.
Durum eſt me tibi, quod petis, negare.
Vero verius ergo quid ſit, audi:
Verum, Gallice, non libenter audis.

Argutiſsimè tangit Gallicum de ſuo ingenio, ſcriptiſque ſententiam poëtæ requirentem. & aliquid laudis aucupantem. Dic vervm) Inquit Gallicus, verum amo dic verum. Reſpondet poëta, dicam verum, vero verius. verum inuitus audis. Ex quo dicto facilè coniiciebat quid ſentiret poëta. Inuiti audimus noſtra reprehendi. ſi reprehendero tua ſcripta, verum dixero, ſed ægrè hoc audies, omnes enim laudari amamus.

Ad Liberum amicum.

LXXII.

Sunt plura ad hunc Liberum.

Liber amicorum dulciſsima cura tuorum,
Liber in æterna viuere digne roſa:
Si ſapis Aſſyrio ſemper tibi crinis amomo
Splendeat, & cingant florea ſerta caput.
*Qui ſic vel medio finitus * vixerit æuo,*
Longior huic facta eſt, quàm data vita fuit.

** Vixit in æuo.*

Ad

Ad Epicuream vitam hortatur amicum. ASSYRIO AMOMO) vnguento ex Aſſyrio amomo expreſſo. Lege Athenæum, Plinium, Dioſcoridem, diffluebant Romani vnguentis. Cic. in Catilinam, vnguento delibutos notat iuuenes barbatulos. ſed vberius de vnguentis ſuperius. FLOREA SERTA) In conuiuiis coronati potabant, quod iam decies iteratum. LONGIOR HVIC FACTA EST, QVAM DATA VITA FVIT) Bis vixit, qui ſic vixit, imo nunquam vixit, qui ſic viuendo periit.

Fusè de vnguētis libris ſuperioribus in Lētinum & alios dictum.

De ludis Stellæ.

LXXIII. LXXVIII.

Quos cuperet Phlegræa ſuos victoria ludos,
Indica quos cuperet pompa, Lyæe, tuos,
Fecit Hyperborei celebrator, Stella, triumphi,
O pudor, ô pietas; & putat eſſe parum.
Non illi ſatis eſt turbato ſordidus auro
Hermus, & Heſperio qui ſonat orbe Tagus.
Omnis habet ſua dona dies, nec linea diues
Ceſſat, & in populum multa rapina cadit.
Nunc veniunt ſubitis laſciua numiſmata nimbis:
Nunc dat ſpectatas teſſera larga feras.
Nunc implere ſinus ſecuros gaudet, & abſens
Sortitur dominos, nec laceratur auis.* ** V. ne laceretur.*
Quid numerem currus, ter denaq́; præmia palmæ,
Quæ dare non ſemper conſul vterq́; ſolet?
Omnia ſed, Cæſar, tanto ſuperantur honore,
*Quod ſpectatorem te tua laurus * habet.* ** V. amet.*

Laudat Stellam, à quo præter triumphum Domitiani carmine celebratum, etiam ludi ad honorem Principis, & victoriæ memoriam ſunt dati, quē tamen honorem præſentia Cæſaris ſuperauit, quod his Stellæ ludis intereſſe nō ſit dedignatus. QVOS LVDOS PHLEGRAEA VICTORIA CVPERET ESSE SVOS) Phlegræa victoria Herculana, non Iouis, & Deorum: quamuis ope Deorum dicatur Hercules viciſſe. Cùm enim ad Cumeam planitiem veniſſet (Phlegræam vocatam ob ſcatentem ignem antiquitus) gigantes illic inuenit, qui audito eius aduentu in vna caſtra conuenerant, prælioque ingenti commiſſo Diis adiuuantibus vicit. Natalis Comes in Mythol. lib.7. cap.2. Strabo de eadem, & Silius. Plinius lib.18. Quantum autem vniuerſas terras campus Campanus antecedit, tantum ipſum pars eius, quæ Laboriæ vocantur, quem Phlegræum Græci appellant. Finiuntur Laboriæ via ab vtroque latere conſulari, quæ à Puteolis, & quæ à Cumis Capuam ducit. INDICA QVOS CVPERET POMPA, LYÆE, TVOS) Quos ludos à Stella cantatos, à Domitiano ſpectatos, cuperet Bacchus in triumpho ſuo Indico factos. De geminis tigribus, aut elephantis Bacchum vehentibus, dictum lib.1. Indica pompa eſt Indicus triumphus. Lyæus, Bacchus, ἀπὸ τοῦ λύειν, quod curas ſoluat vinum, vnde Liber à Latinis eſt appellatus, quod animum à curis liberet. de Triumpho Silius.

Montem Veſuuium nonnulli exiſtimant fuiſſe, vt Gyraldus docet in Hercule.

Qualis odoratis deſcendens Liber ab Indis,
Egit pampineos frenata tigride currus. Plura lib.1.
Aut cum Phlegræos confecta mole gigantes
Inceſſit campis tangens Tyrinthius aſtra.

FECIT HYPERBOREI CELEBRATOR, STELLA, TRIVMPHI) Fecit ludos Sarmatici triumphi, quem & carmine deſcripſit Stella. Nec tamen iuſtus is fuit triumphus, cùm lauream tantum Ioui intulerit, vt Suet. cap.6. narrat. Sed Stella celebrauit etiam triumphum de Dacis reportatum, vt Papinius canit:

—— Dacas (quæ eſt gloria maior)
Exuuias, laurosq́; dabit celebrare recentes.

O PVDOR

O PVDOR, ô PIETAS, ET PVTAT ESSE PARVM) Quamuis in grátiam principis ludos celebrauerit Stella tam nobiles, ſumptuoſos & magnificos, vt ille Hercules deuictis gigantibus, & Bacchus ſubactis Indis, inuidere poſſet, quorum triumphum ſuperauit Stella; tamen, quamuis ſatisfecerit omnibus, ſibi velut parum amplo & ſumptuoſo diſplicuit, minimeque ſatisfecit. NON ILLI SATIS EST) Stellæ nempe non ſatis ad liberalitatem aurum ſparſiſſe in populum. Nam Hermus & Tagus flumina, auri ramenta, & arenas aureas vehunt. Tagus quidem Hiſpaniæ, natus in Celtiberis diuidit Luſitaniam, & vltra Vlyſipponem in Oceanum exoneratur, Ptolemæus & alij auctores. Hermus Straboni Lydiæ flumen, Aſiæ fluuium alij ſcribunt. Virgilius 2. Georg.

15. l.

Nec pulcer Ganges atque auro turbidus Hermus.

Turbidus dixit quod noſter ſordidus. OMNIS HABET SVA DONA DIES) Stella in ludis Circenſibus, & Amphitheatralibus, magnam vim opum effudit in ſpectatores & gladiatores, venatores, aurigatores, aliosque ludiones. nec id ſemel, ſed dum durarent ludi, inſtaurabantur verò ſæpius & aliâs nouem, aliâs decem, aliâs paucioribus, aut pluribus diebus agitabantur, vt ex Cicerone, Liuio, & aliis diſcimus. Votiuos verò hoſce Stellæ ludos fuiſſe exiſtimo pro Domitiano. (quanquam Stella poſtea fuerit conſul) & Romanos, qui ſæpè vouebantur, multaque in iis congiaria populo dabantur, ita vt nonnulli ſua patrimonia in ludos & munera gladiatoria effuderint, * qua de re vbertim Bulengerus lib. de Circo cap. 8. Et de Venatione. cap. 13. 14. 15. & de Circo cap. 55. de miſſilibus. Suetonius Tito, Domitiano, Nerone & aliis, & ibid. Torrentius, Lipſius, Adm. cap. 11. l. 2. Bulengerus iterum. de Ven. c. 24. de Venatione direptionis. OMNIS DIES) Suet. Nerone. *Sparſa & populo miſſilia omnium rerum per omnes dies, &c.* vides morem, quod tamen non lego ab omnibus factum ſemper. NEC CESSAT LINEA DIVES) Mirum dictu, quàm multi multa ſuper hac lineâ & ſæpè extra lineam. Bulengerus lib. de Circo, cap. 11. *Lineam diuitem*, inquit, *interpretor ordinem dierum, quo miſſilia dabantur populo ab imperatore, de quibus agit Mart. lib. 8. epig. 77.* Hic de imperatore non agitur, ſed de Stellæ ludis & miſſilibus. Deinde non reor ordinarium fuiſſe, vt per omnes dies miſſilia darentur, alioqui nec Suetonius, nec Martialis hoc velut ſingulare prædicarent. Poſtremò, quis ad dierum ordinem vnquam retulit lineam diuitem, an qui dixit: mors vltima linea rerum? vbi pro morte & fine vitæ ponitur. Vidit hoc ἄτοπον Bulengerus, hinc tranſiit ad ſententiam Turnebi, qui lineam diuitem exponit, contextam è gemmis lineam, de qua Symmachus lib. 6. ep. 80. Cælius Rhodiginus lib. 5. c. 14. & Iureconſulti. Calderinus ad ipſa refert ſpectacula. ita vt dona, non prò miſſilibus, ſed pro ludis ipſis (quibus non corpus, & ventrem, aut marſupium, ſed oculos paſcerent) accipiat. Diues, prò cuneo diuitum ponit, qui ſpectabat dona; quaſi non perinde populus & pauperes vſurparint ead. ſpectacula. Rurſum Bulengerus ad totum populum refert intra cuneos per lineam redactum, qui, antequam à lineatoribus regulâ dirigeretur, in intermetio vagabatur. nec in hoc ſenſu ſenſus vllus, quorſum enim diues? Rhodiginus lib. 5. cap. 14. etiam duplicem, immo triplicem adfert interpretationem, ex Seruij ſententia primum pro regulâ, limine, ſigno cretâ, facta. *Ex cuius*, inquit, *interpretatione facilè percipi licet, cur in ludis ab eruditis perſæpe linea nuncupetur alba, quam ſignificaſſe Martialis videri poteſt illis verſibus libro 8.*

Titus centum diebus conſecrauit Amph.

** Cic. de Milone qui tria patrimonia effuderat in ludos. Idem de Meſſala Vopiſcus.*

Refutatur Bulengerus. Si tamen ſeriem donorum ex dierum ordine metitur, non refragor Bulengero, quod poëta ipſe videtur docere. Omnis habet ſua dona dies.

Lib. 29. cap 9. Plinius item.

——nec linea diues ceſſat——

Quo refert & Ouidij verſum Cælius,

Et bene te cogit, ſi nolit, linea iungi,
Qua tibi tangenda eſt lege puella loci.

Deinde ad longum ſedendi ordinem. Sicut & illud in Amoribus.

Quid fruſtrà refugis? cogit nos linea iungi.

Poſtremò pro lineâ margaritarum ex Vlpiano D. 9. ad l. Aquil. & lib. 47. de furtis. Doctorum optimus Iuſtus Lipſius in notis ad nos miſſis, *Mihi, inquit, videbatur linea pro ordine ſubſelliorum capienda, & interpretabar non ſolùm populum habere quod caperet in miſſilibus, ſed & ſenatum. Diues igitur linea orcheſtra.* Hæc placet ex imo ſententia. videtur enim poëta conſilio diſtinxiſſe popularia ab orcheſtrâ, cùm ſubiecit. *Et in populum multa rapina cadit.* Poſsit fortaſſe linea diues etiam accipi pro perpetua ſerie donorum, ſic vt dicat, non ceſſaſſe lineam diuitem, ſeu dona & munera ac miſſilia Stellæ, totis ludis. Lipſio tamen malo ſubſcribere. De immenſis porrò largitionibus Cæſarum, & magiſtratuum minorum, vt Conſulum, Prætorum, Aedilium, Quæſtorum, Lipſius Admir. l. d. Et Saturnal. Bulengerus de Ven. cap. 24. Legatur & Lactantius lib. 6. Inſt. *Magnis vrbibus ſuffecturas opes exhibendis muneribus impendunt.* Ambroſ. 81. ſerm. Magiſtratus, &c. *totum patrimonium ſuum largitur, &c.* Hadrianus Imperator per ludos eiuſcemodi in adoptione Ceionij Commodi quater millies HS. decem milliones perdidit. ET IN POPVLVM MVLTA RAPINA CADIT) Direptionem intelligit, de qua in Prolemmatis d. Rapina autem ea fuit auium potiſsimum. Stat. 1. Sil.

Inter quæ ſubito cadunt volatu,
Immenſa volucrum per aſtra nubes,

Quas

Quas Nilus ſacer, horriduſq; Phaſis,
Quas vdo Numidæ legunt ſub auſtro.
Martialis mox. *Sortitur dominos nec laceratur auis.*

Præter aues alij alia quoque miſsitabant. Nero apud Sueton.11. aues, teſſeras frumentarias, veſtes, aurum, argentum, gemmas, margaritas, tabulas pictas, mancipia, iumenta, manſuetas feras, naues, inſulas, agros. Sed hæc per teſſeras, de quibus infrà ſubiiciam. Gordianus ſine teſſeris diripiendas omnis generis animantes dedit. Struthiones mille vno ſpectaculo, mille ceruos, mille apros, mille damas, ibices, oues feras, & alia herbatica animalia, quanta vel ali, vel inueniri potuerunt. Immiſsi populares, rapuit quiſque quod voluit, &c.

NVNC VENIVNT SVBIT L. N. NIMBIS) Nunc è loco ſuperiore in ſubſellia, & gradus magna vis nummorum ſeſtertiorum ſpargitur. Hinc ſuprà. *Non ſatis eſt illi Hermus, &c.* numiſma idem quod ſeſtertius, quando argenteum eſt, de quo lib.1. in Sextilianum.

NVNC DAT SPECTATAS TESSERA L. F.) Teſſeræ ligneæ aut ſphærulæ è loco ſuperiore, in theatrum, & populum ſpargebantur, quibus ſigna inſcripta erant ferarum productarum in caueam, vel aliarum rerum, quas editor volebat populo largiri; cuiuſmodi erant veſtes, aurea & argentea vaſa, equi, vehicula, mancipia, aliaque id genus munera. Teſſeras autem & ſphærulas, ſeu globulos populus rapiebat, cùm iactarentur, & quod quiſque in teſſerâ ſignum habebat, illud accipiebat ab imperatore, vt ſi teſſeræ eſſet inſcriptus ceruus, equus, domus, domum, equum, ceruum à Cæſare, vel munerario accipiebat. De huiuſmodi teſſeris hic poëta loquitur. Iuuen. Sat.1. Suetonius Nerone, Domit. Tito, Capitol. Gordianis. Dio, Tito, Caligula, Domitiano. Adriano. Plutarch. Lipſius, Bulengerus, alij.

Heraldus plura de teſſeris. Teſſera miſsiles rotundæ, frumentaria quadrata. Videatur Marcilius ad 5. Sat. Perſij. Suet. Dom. c. 4.

NVNC IMPLERE SINVS S. G.) Nunc viritim diſtributa dona, ſine direptione, quæ contentiones & turbas ciebat. & teſſeræ ſorte datæ rerum & auium abſentium, vt quod cuique eueniſſet in ſigno, id poſtea à Stella peteret. Opponit ergo poëta ſpectatas feras & abſentes. QVID NVMEREM CVLTVS) an aurigatores vel gladiatores inſinuat? quos videtur vario habitu, & veſte in ſpectacula miſiſſe. An veſtes populo datas, & coronas victorum triginta? CONSVL VTERQVE) cum collatis ſymbolis edunt ludos & ſpectacula. quod ex more fiebat. legatur Suet. Iulio, cap.10. Vbi M. Bibulus Aedilis cum Cæſare communibus impenſis ludos fecit, nihil tamen inde honoris tulit. OMNIA SED, CAESAR) Quæ etſi magna ſunt per ſe, tua tamen illa ſumma facis tua præſentia, quæ te abſente nulla eſſent.

Ad Domitianum.

LXXIV.

Sanctorum nobis miracula reddis auorum;
Nec pateris, Cæſar, ſæcula cana mori.
*Cum veteres Latiæ ritus * renouantur arenæ,* * renouentur.
*Et * pugnat virtus ſimpliciore manu.* * pugnet.
Sic priſcis ſeruatur honos, te præſide, templis,
Et caſa tam culto ſub Ioue numen habet.
Si noua dum condis, reuocas, Auguſte, priora;
Debentur, quæ ſunt, quæq; fuere tibi.

Pugilatum exercuère Lacedæmonij, eiuſque pugnæ auctorem Pollucem tradunt. lege de pugilatu Petri Fabri agoniſtica. Pugiles hoſce Romani in Circum deduxêre, & Domitianus iam deſitum pugilatum reuocauit, à quo facto poëta laudat Cæſarem, & affirmat illi in acceptis referenda & antiqua, & recentia ſpectacula, templa, &c.

SANCTORVM AVORVM MIRACVLA) quæ mirabatur antiqua ſimplicitas, illa reuocâſti. Nec enim gladiatorum cruenta ſpectacula priores Romani edidere, nec venationes tam feras, vt cum feris cogerentur pugnare homines. Primi gladiatores Romæ dati publicè A. V. C. CCCCXC. Appio Claudio, & M. Fuluio conſulibus. Epitome Liuiana. XVI. Auſonius, Lipſius I. Sat. cap. 8. Romulus ipſe Circenſes inſtituit, in quibus & pugiles. Et Tarquinius Priſcus locum diuiſit. Lege Liuium lib.1. dec.1. SAECVLA CANA) Metaphora ab homine. ſic cana fides, antiqua, priſca. CVM VETERES LATIÆ RITVS RENOVANTVR ARENÆ, ET PVGNAT VIRTVS SIMPLICIORE MANV) Olim pugiles in Circenſibus committebantur, tu reuocas illam conſuetudinem. SIMPLICIORE MANV) pugnis tantum, & cæſtibus. non ferro, tridente, &c.

Pugilum Gariâ ſpectacula propoſuit Pannunius in tabulis Circenſibus.

SIC

Sic priscis servatur honos, te praeside, templis) Vt ludos veteres inſtauras, ita templa quamuis humilia colis, magnaque ob ſanctam vetuſtatem in veneratione habes. Plurima templa & opera vel incendio, vel vetuſtate corrupta reſtituit. Martial. lib. 9. epig. 4. Suet. Domit. Et casa tam culto sub Iove Numen habet) Iupiter antiqua in caſa humili, id eſt, humili, & vili templo colebatur, illam reſtituiſti tu. De humili Iouis templo ſic Ouidius 1. Faſtorum.

Iupiter anguſta vix totus ſtabat in æde,
Inq́; Iouis dextra fictile fulmen erat.
Frondibus ornabant, quæ nunc Capitolia gemmis, &c.

Tam culto sub Iove) Quamuis iam diues, & auro, gemmiſque oneratus ſit in Capitolio Iupiter. tamen nunc etiam caſa priſca, & ædicula Iouis venerationem à te Cæſar inſtaurata habet. Tam culto sub Iove) tam diuite, & magnifico templo Iouis. Sic nova dum condis, revocas, Auguste, priora; Debentur quae sunt, quaeque fuere tibi) templa plura condidit Domitianus, vt iam ſæpè dictum, plura reſtituit vetera. concludit ergo poëta, ſub Domitiano omnia tempora Reipub. Romanæ recurrere, & ſub vno aſpectu poni, quando Domitianus acta priora reuocat, & noua condit, &c. Quicquid ſinguli per ſe reliqui ſeu Reges, ſeu conſules, ſeu dictatores, ſeu imperatores præſtitêre in Vrbe, hæc vnus tu omnia ſolus agis.

In Gelliam.

LXXV.

Non per myſtica ſacra Dindymenes,
Nec per Niliacæ bouem iuuencæ,
Nullos deniq; per Deos, Deasq́;
Iurat Gellia: ſed per vniones.
Hos amplectitur, hos deoſculatur.
Hos fratres vocat, & vocat ſorores,
Hos natis amat acrius duobus.
His ſi quo careat miſella caſu,
Victuram negat eſſe ſe nec horam.
Eheu quàm bene nunc, Papiriane,
Annæi faceret manus Sereni.

Gellia vita ſua chariores habebat gemmas, ſine quibus negabat ſe poſſe viuere. poëta precatur vt à fure Sereno gemmæ clepantur, Gelliaque moriatur. Mystica sacra Dindymenes) Dindymene eadem Dea quæ Rhea, Deûm mater, Cybele, Berecynthia mater, Peſuntia, Dea Phrygia, aliis affecta nominibus, cuius hiſtoriam ex variis ſcriptoribus delibatam leges à Gyraldo ſyntagmate 4. & Natali Comite, aliiſque mythologis. Dindymene vocatur, Heſychio, & Strabone auctoribus, à montibus Phrygiæ, vel vt Stephanus ſentit Troadis Dindymis. Hinc Catullo Dindymi domina, & Dindymena domina dicitur. Horatius lib. 1. car. Non Dindymene non adytis, &c. Apollonius in Argonauticis.

Μητέρα Δινδυμίην πολυπότνια ἐγκαλέοντες.
Dindymiæ matris venerabile numen adorant.

Heſychius etiã Dindymen appellat. Diodorus Siculus à matre Dindymene, Dindymenen dictam inſinuat. Mystica sacra) Initia & myſteria Deæ Dindymenes Catullus crotalum, & tympanum fuiſſe canit. Sed clarius omnia Claudianus in raptu Proſerpinæ, vbi deſcribit templum Cybeles.

Terribiles intus thyaſi, veſanaq́; mixto
Conuentu delubra gemunt, vlulatibus Idæ
Bacchatur, timidas inclinant Gargara ſiluas.
Poſtquam viſa Ceres, mugitum tympana frenant,
Conticuêre chori, Corybas non impulit enſem,
Non buxus, non æra ſonant, blandiq́; leones
Submiſêre iubas,——

Apuleius de aſino. Fortè an poſſint hîc myſtica ſacra accipi pro ſacris Bonæ Deæ, quæ ſolæ fœminæ curabant. Plura de his Arnobius. Ouid. 4. Faſtorum. Lactantius in diuinis inſtitutionibus contra gentes.

Augu-

Auguſtinus de ciuit.Dei. Lege Gyraldum,& Natalem. NON PER NILIACAE BOVEM IVVENCAE) Iſidem, quæ verſa in bouem culta eſt Aegyptiis pro Dea. Propertius 1.lib.

Atq; vtinam Nilo pereat quæ ſacra repentè
Miſit matronis Inachis Auſoniis. Et 2.
Io verſa caput primos mugiuerat annos
Nunc Dea quæ Nili flumina vacca bibit.

Ouidius primo Metam.

Coniugis (Iunonis) aduentum præſenſerat, inq; nitentem
Inachidos vultus mutauerat ille iuuencam.

Eadem Iouis imperio reuerſa in priſtinam formam pro Dea culta eſt. Ouidius.

vultus capit illa priores
Cornua decreſcunt fit luminis arctior orbis
Contrahitur rictus,&c. Et mox:
Nunc Dea Linigera colitur celeberrima turba.

Qui plura deſiderat mythologos adeat. PER DEOS, DEASQVE IVRAT GELLIA) Fœminas per Deas, viros per Deos olim deieraſſe refert Alex. Neapolit.lib.5. cap.10. A. Gellius lib. 11.c.6. affirmat mulieres nunquam per Herculem, neque viros per Caſtorem, iuraſſe. Fœminas tamen per Deos Caſtorem & Pollucem, viros per Caſtorem nunquam. Varro per Pollucem affirmaſſe quicquam tradit viros. Apuleius per Herculem iurantem in 4. Metam. introducit Socratem. Idem contra apud Platonem in Gorgia per Iunonem iurauit. PER VNIONES) gemmas, margaritas, velut Diis, Deabuſque, & ſuis liberis chariores, per chariſsima enim iurare ſoliti ſunt veteres, cuius teſtimonia mille apud Briſſonium de priſcis Romanorum loquendi formulis. EHEV QVAM BENE FACERET MANVS ANNAEI SERENI) Vtinam Annæus Serenus fur notus & nobilis ſubduceret Gelliæ ſuos vniones. Sic enim futurum eſſet, vti nec horam, vt ait, viueret. argutè hoc poëta, dignam enim morte ait eam, quæ gemmas plus Diis, plus ſuis liberis, plus ſua vita, & ſeipſa diligat.

Ad Domitianum.

LXXVI.

Dante tibi turba querulos, Auguſte, libellos,
Nos quoq; qui domino carmina parua damus,
Poſſe Deum rebus pariter, Muſiſq; vacare
Scimus, & hæc etiam ſerta placere tibi.
Fer vates, Auguſte, tuos: nos gloria dulcis,
Nos tua cura prior, deliciæq; ſumus.
Non quercus te ſola decet, nec laurea Phœbi:
Fiat & ex edera ciuica noſtra tibi.

Laudat Domitianum quod faueat poëtis, nec ſummis, & epicis tantùm, ſed epigrammatariis etiam. AVGVSTE DANTE TIBI TVRBA QVERVLOS LIBELLOS) Per libellos ſupplices adibat populus principes, & imperatores. nec aliter accedere moris erat. Tacitus. & l.33. ff. de re iudic. Libellorum ſupplicum fit etiam mentio l.15. de in ius vocand. & multis aliis. Vide Briſſonium. de formulis. lib.3.Sueton. in Auguſto cap.45. & cap.58. *Promiſcuis*, inquit, *ſalutationibus admittebat & plebem : tanta comitate adeuntium, vt deſideria excipiens, vt quendam ioco corripuerit, quod ſic ſibi libellum porrigere dubitaret, quaſi elephanto ſtipem.* Idem in Domitiano cap.17. *legenti traditum à ſe libellum, & attonito ſuffodit inguina.* Lampridius in Commodo. *Ipſe Commodus in ſubſcribendo tardus, & negligens, ita vt libellis vna forma multis ſubſcriberet.* Sed iuuat vnum, alterumúe exemplum huiuſmodi libellorum ſubiicere. ex lapide Romano. QVOM ANTE HOS DIES CONIVGEM ET FILIVM AMISERIM, OPPRESSVS NECESSITATE, CORPORA EORVM FACILI SARCOPHAGO COMMENDAVERIM : DONEC IIS LOCVS, QVEM EMERAM, AEDIFICARETVR VIA FLAMINIA, INTER MIL. II. ET III. EVNTIBVS AB VRBE PARTE LAEVA. ROGO DOMINE (IMPERATOR) PERMITTAS MIHI IN EODEM LOCO IN MARMOREO SARCOPHAGO, QVEM MIHI MODO COMPARAVI, ET CORPORA COLLIGERE, VT QVANDO EGO ME ESSE DESIERO, PARITER CVM EIS PONAR.

Secretvm fieri placet. Ivbentivs Celsvs promagister svbscripsi III. non. Novembreis Antio Pollione et Optimo coss.

Habes formulam precum Latinam: accipe Græcam cum reſponſo. l.9. de L. Rhod.

ἀξίωσις.

Εὐδαίμονος Νικομηδέως πρὸς Ἀντωνῖνον βασιλέα. Κύριε βασιλεῦ Ἀντωνῖνε, Ναυφράγιον ποιήσαντες ἐν τῇ Ἰταλίᾳ διηρπάγημεν ὑπὸ τῶν δημοσίων τῶν τὰς κυκλάδας νήσους οἰκούντων.

Ἀντωνῖνος εἶπεν Εὐδαίμονι.

Ἐγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύριος, ὁ δὲ νόμος τῆς θαλάσσης. τῷ νόμῳ τῶν ῥοδίων κρινέσθω τῷ ναυτικῷ, ἐν οἷς μήτις τῶν ἡμετέρων ἐναντιοῦται. τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ὁ θειότατος Αὔγουστος ἔκρινεν. id eſt,

Libellus ſupplex.

Eudæmonis Nicomedienſis ad Antoninum Imperatorem. Domine Imperator Antonine. Naufragium in Italia fecimus, & ab incolis Cicladum ſpoliati ſumus.

Antoninus Eudæmoni.

Ego quidem mundi ſum Dominus. Lex autem de mari, lege Rhodiorum nautica iudicator, cui nemo noſtrum repugnabit. Idem enim D. iudicauit Auguſtus. Qverulos) de caſu & infortunio, vel iniuria aliqua quiritantes, vel auxilium petentes. Vocabantur ijdem libelli, *deſideria*, & *preces*. l.5. cod. de ædif. prin. *Si is contra quem preces fundis*, & l.19 cod. *de donationibus. In eum contra quem preces fundis, & aliis innumeris.* & in l.2. cod. de errore aduoc. *Errores eorum qui deſideria, id eſt, preces ſubſcribunt.* Plura vide apud Briſſonium loco citato.

Nos qvoqve qvod domino carmina parva damvs) Vt populo licet preces fundere, & libellos ſupplices tibi offerre, ita nobis poëtis, Cæſar, licet carmina porrigere, & dedicare. Et hic mos erat priſcorum poëtarum, vt epigrammata imperatoribus præberent. quod ex Macrobio intelligas lib.2. Satur. cap.4. *Solebat deſcendenti*, inquit, *à palatio Cæſari honorificum aliquod epigramma porrigere Græculus. Id cùm fruſtra ſæpe feciſſet, rurſumq́ eum id facturum vidiſſet Auguſtus, breue manu ſua in charta exarauit Græcum epigramma, pergenti deinde ad ſe obuiam miſit. Ille legendo laudare, mirari, tam voce quàm vultu. Cumq́ acceſſiſſet ad ſellam, demiſſa in fundam pauperem manu, paucos denarios protulit, quos principi daret. Adiectus hic ſermo, μὰ κατὰ τὴν τύχην σὴν σέβαστε, εἰ πλέον εἶχον, πλέον ἐδίδουν Non ſecundùm fortunam tuam, Auguſte, ſi plus haberem, plus darem. Secuto omnium riſu, diſpenſatorem vocauit Cæſar, & HS. centum millia Græculo numerari iuſſit.* Carmina parva) Epigrammata, ſic ad * Neruam, vocat paruam Muſam.

Duo millia quingentos Philippaos.
** Lib.9 ep.27.*

Sed tamen & parua nonnulla eſt gratia Muſæ.

Et ſe modicum vatem ibidem appellat. Et lib.10. epig.1.

Terq́ quaterq́ mihi finitur carmine paruo
Pagina facta tibi, quam cupis eſſe breuem.

Dicuntur etiam parua carmina, quæ materiam non illuſtrem complectuntur. Horat. lib.2. epiſt.1. ad Auguſtum.

——ſed neq́ paruum
Carmen Maieſtas recipit tua, nec meus audet
Rem tentare pudor, quam vires ferre recuſent.

Hinc miratur Ouidius lib.2. Triſtium ſua carmina ab Auguſto fuiſſe lecta.

Scilicet imperij princeps ſtatione relicta,
Imparibus legeres carmina facta modis:
Non ea te moles Romani nominis vrget;
Inq́ tuis humeris tam leue fertur onus.
Luſibus vt poſſis aduertere numen ineptis:
Excutiasq́ oculis otia noſtra tuis.

Et Virgilius 1. Aeneidos.

Ille ego qui quondam gracili modulatus auena.

Et Ecloga 1. *Siluestrem tenui Muſam meditaris auenâ.*

Eiuſdem ſunt generis gracilis Thalia, tenuis verſus, & ſimilia. Tibullus vocat parua munera, lib.3. Eleg.1.

——& accipias munera parua rogat.

Posse Devm rebvs pariter, Mvsisqve vacare scimvs) Haud ignoramus te velut Deum cœleſtis, & diuini ingenij principem pluribus ſimul rebus vacare, hoc eſt, & orbem terræ adminiſtrare, & tamen litteris, litteratisque operam dare poſſe. Porrò tam fuerunt litteratorum ſtudioſi imperatores, vt prope inter prodigia relatus ſit Iuſtinianus ἀναλφάβητος.

Alexander

Alexander Magnus Iliadem ſibi ab Ariſtotele expoſitam edidicit, & ſcrinio Darij cuſtoditam circumtulit, noctu cum pugione ſub puluino poſuit. Plinius. Gyrald. poët. hiſtor. illamque ſuum viaticum appellauit. Iulij Cæſaris Iter, Oedipum, Herculis laudes, celebrat Tranquillus. alia poëmata Plutarchus in eiuſdem vita. Plinius, & Donatus alia. Octauius verò Auguſtus quantus & amator poëtarum, & ipſe poëta fuerit, teſtantur Suetonius, Horatius, Macrobius, Gyraldus lib. 5. hiſt. poët. Idem Suetonius, & Plinius de Tiberio affirmant. Germanicus ille digniſsimus & imperio, & longiore vita à Tranquillo, Plinio, & Ouidio poëta laudatur, qui de hoc, non de Tiberio cecinit.

Quod niſi te nomen tantum ad maiora vocaſſet,
Gloria Pieridum ſumma futurus eras. Et:
Nam modò bella geris, numeris modo verba coërces,
Quodq́; aliis opus eſt, hoc tibi luſus erit.

Vide Gyraldum lib. 5. dialogo 5. ac plura de aliis, Claudio, Nerone, Tito, Adriano, Aelio Vero, qui Martialis epigrammata ita amauit, vt ſuum Virgilium vocaret. Sed quid de Domitiano præſente, quem tantoperè laudat noſter poëta? Tacitus lib. 4. hiſt. ait eum ſimulaſſe ſtudium carminum, quo velaret animum, & fratris æmulationi ſubduceretur. Idem Suetonius cap. 2. *Simulauit & ipſe mirè modeſtiam: in primiſq́; poëticum ſtudium tam inſuetum antea ſibi, quàm poſtea ſpretum & abiectum, recitauitq́; etiam publicè.* & cap. 20. *Nunquam tamen aut hiſtoriæ, carminibusq́; cognoſcendis operam vllam, aut ſtilo vel neceſſario dedit.* Longè diuerſa ab his Quintilianus adulationis ſuſpectus lib. 10. cap. 1. refert. *Hos,* inquit, *nominauimus, quia Germanicum Auguſtum ab inſtitutis ſtudiis deflexit cura terrarum, parumq́; Deis viſum eſt eſſe eum maximum poëtarum. Quid tamen iis ipſis eius operibus, in quæ donatus imperio iuuenis ſucceſſerat, ſublimius, doctius, omnibus denique numeris præſtantius? quis enim caneret bella melius, quàm qui ſic gerit? quem præſidentes ſtudiis Deæ propius audirent? cui magis ſuas artes aperiret familiare numen Mineruæ? dicent hæc plenius futura ſecula, nunc enim cæterarum fulgore virtutum laus iſta perſtringitur. Nos tamen ſacra litterarum colentes feres Cæſar, ſi non tacitum hoc præterimus, & Virgiliano certè verſu teſtamur.* *Vide Lipſium ad eund. locū.*

Inter victrices hederam tibi ſerpere lauros.

Alloquitur Domitianum, vt vides, eique blanditur, vt ſæpè Martialis. nec referenda ſunt hæc, vt multi viri non infrequenti cenſuerunt, ad Germanicum Cæſarem Druſi filium, vno ferè ſæculo antè extinctum. Mineruam verò præcipuè cultam à Domitiano quis ignorat, cum ſe eius Deæ filium appellari voluerit? Vide Gyraldum lib. de poët. hiſt. dial. 5. ſcripſiſſe verò Domitianum poëmata teſtatur eiuſdem æui Valerius Flaccus lib. 1. Argon.

—— verſam proles tua pandet Idumen,
Namq́; poteſt Solymo nigrantem puluere fratrem,
Spargentemq́; faces, & in omni turre furentem.
Illa tibi cultusq́; Deûm, delubraq́; genti
Inſtituet. *Lege Carrionis notas ad hunc locum.*

Vides hæc de Domitiano affirmari, qui Flauiæ genti templum ampliſsimum erexit. Dictum autem, & dici voluiſſe Germanicum teſtantur poëtæ, & hiſtorici. Suetonius in Domit. cap. 13. *Poſt autem duos triumphos Germanici cognomine aſſumpto, Septembrem menſem, & Octobrem ex appellationibus ſuis Germanicum, Domitianumq́; tranſnominauit, &c.* Martialis lib. 2. epig. 2.

Nobilius domito tribuit Germania Rheno,
Et puer hoc dignus nomine Cæſar eras.

Lib. 5. ep. 19. *Iam dudum tacito rides Germanice naſo.*
Et 7. e. 60. *Iuſsiſti tenues Germanice creſcere vicos.*
Et 8. e. 4. *Nam non hæc hominum Germanice gaudia tantum.*
Et. 8. e. 26. *Quot tua Roma nouas vidit, Germanice, tigres.*
Et eod. e. 39. *Hic haurire decet ſacrum, Germanice, nectar.*

Et multis aliis locis, vt lib. 8. ep. 55. 56. lib. 5. e. 2. 3. lib. 13. e. 4. & Silius.

At tu tranſcendens Germanice, facta tuorum,
Iam puer auricomo performidate Batauo.

POSSE DEVM) ſic quoque ſe Deum & appellauit, & appellari voluit. de quo ſuprà egimus. ET HAEC ETIAM SERTA PLACERE TIBI) ſimulauit enim, vt diximus Domitianus poëticum ſtudium, poëtæ verò hedera coronabantur, vt paulò pòſt docebimus. FER VATES, AVGVSTE, TVOS: NOS GLORIA DVLCIS, NOS TVA CVRA PRIOR: DELICIAEQVE SVMVS) Ita loquitur Quintilianus lib. 10. cap. 1. quem ſuprà citauimus. Amas poëticam Cæſar: amas & poëmatis declaras, dum te illis totum tradis, ſic enim ſimulabat æmulatione Titi. Tranquillus cap. 4. in Domitiano. NON QVERCVS TE SOLA DECET) ob ſeruatos ciues tuos, domitis Germanis, Dacis, fuſo Antonio præſide ſuperioris Germaniæ. De querna corona ſic Virgilius lib. 6. *Generatim hic multa fusè Heraldus, & Ioſ. Scal. lib. 1. ad Auſon. cap. 9.*

Atq́; vmbrata gerunt ciuili tempora quercu.

Ciuili,id eſt,ciuica, vt interpretatur Seruius, qui reddit rationem, quare hæc corona ex quercu fuerit. nempe quia ante vita in hac arbore hominibus fuit, qui glandibus veſcebantur. Plinius Secundus, ſi is eſt de viris illuſtribus cap.26. *Ob hoc*, inquit, *ab exercitu ciuica corona de quercu,quæ dabatur ei, qui ciues ſeruaſſet, donatus eſt.* Valerius Maximus lib.2. cap.3. vbi de Sylla meminit. Plutarchus in vita Coriolani, & problemat. cap.92. Gellius lib.5. cap.6. Lucanus lib.1. Pharſaliæ.

——ſummi tum munera Piti
Lælius,emeritiq́; gerens inſignia doni
Seruati ciuis referentem præmia quercum.

Claudianus in Panegyrico Olibrij.

Sæpe duces meritis bello tribuêre coronas,
Hunc cingit muralis honos,hunc ciuica quercus
Nexuit.

Et in Panegyrico ad Stellicon.

Mos erat in veterum caſtris,vt tempora quercu
Velaret validis fuſo qui viribus hoſte,
Caſurum potuit morti ſubducere ciuem.
At tibi quæ poterit pro tantis ciuica reddi
Mœnibus——

Sidonius Apollinaris ex lauro,in Panegyrico Maiorani paullò ante finem.

Nectat muralis,vallaris,ciuica laurus.

Plinius lib.16. cap.4. ſcribit, huiuſmodi coronam primò fuiſſe Ilignam, poſtea magis placuiſſe ex Eſculo Ioui ſacra, variatamque eſſe cum quercu: vbique tamen cuſtodito honore glandis. Nec puto quercum referendam ad carmen heroicum hoc loco, vt Domitius dubitat. quamuis enim poëtis epicis data ſit querna corona,tamen huc non quadrat, Martialis enim comparat Cæſaris res,& victorias cum ſtudiis,& docet illum eſſe lauro,& quercu,propter ſeruatos ciues, & victos hoſtes: hedera verò propter ſtudia,& Muſas donandum. Præterea Virgilius epicus de ſuo carmine heroico locutus, rogat principem,vt ſuam hederam,id eſt,carmina miſceat reliquis triumphis. vbi epicis tribuit hederam. Ecl.8. Propertius tamen de Ennio ſic.

Ennius hirſuta cingat ſua dicta corona,
Mî folia ex edera porrige,Bacche,tua.

De querna corona epicis data à Domitiano,vide Scaligerum ad Auſonium. Iacobum Pontanum ad Eclogam 7. Virgilij. Non repugno tamen etiam hunc ſenſum videri poſſe, vt dicat. non quercus te ſola decet imperator, propter carmen heroicum,& laurea Phœbi. forſitan addidit (Phœbi) vt ſignificaret ſe de carmine loqui. vt quaſi magis explicaret, quod dixerat; Non qvercvs te sola decet, Nec lavrea Phœbi) ob victoriam de Germanis, & Dacis partam. triumphantes enim lauro coronabantur, vel quod in monte Parnaſſo laurus ſit ſpectatiſsima, vel quod fulmine non tangatur. Plinius lib.15. cap.30. Gellius lib.5. cap.6. *Triumphales*, inquit, *coronæ aureæ ſunt, quæ imperatoribus ob honorem triumphi mittuntur. Id vulgo dicitur aurum coronarium. Hæ antiquitus ex lauro erant. poſt fieri ex auro cœptæ*, & huc pertinet Virgilius eclog.8.

Phœbo ſacra laurus. *Prius myrto coronabantur, vide Tiraquellum loco infrà citato.*

——atq́; hanc ſine tempora circum.
Inter victrices ederam tibi ſerpere lauros.

Et Horatius lib.2. Od.1.

Cui laurus æternos honores,
Dalmatico peperit triumpho.

Hæc ex Tiraquello ad lib.4. Alexandri. cap.18. Sed hoc Tiraquellus non rectè, quod ex ſolo hoc verſu Martialis coronam triumphalem etiam hederaceam fuiſſe dicat. nam id minimè videtur Martialis velle dicere, ſed hoc potius. Non quercus te,ô Imperator,ſola decet ob ſeruatos à te ciues, nec ſola Phœbo ſacra laurus ob victos hoſtes, & partum triumphum. ſed tertia etiam hederacea, quia poëta es, & poëtas amas. ad quam ſententiam facit plurimum illud Virgilij Ecloga 8.

Inter victrices hederam tibi ſerpere lauros.

Hoc eſt,vt Seruius rectè exponit. Debet etiam carmen meum florere inter plures tuos triumphos, nam victores imperatores lauro, hedera coronantur poëtæ. ad quod videtur quaſi Martialis alluſiſſe. Fiat et ex edera) Et coronam poëticam mereris, vel quia ipſe poëta, vel quia faues poëtis, illoſque primus quercu ornaſti ad exemplum Olympiorum. hedera verò, ſeu edera ſertum eſt poëticum. Virgilius Ecloga 7.

Paſtores hedera creſcentem ornate poëtam.

Seruius

Seruius poëtas hedera coronari dicit, quod ſacri Baccho, cui & edera ſacra, vnde & ipſi velut Bacchæ inſanire dicuntur, vel quia ſemper virent ederæ, quemadmodum carmina æternitatem & merentur, & aliis pariunt. Horatius lib.1.car.Od.1.

Me doctarum ederæ præmia frontium
Diis miſcent ſuperis. ——

Et lib.1.Epod. ad Iulium Florum.

—— *ſeu condis amabile carmen*
Prima feres ederæ victricis præmia. ——

Lucretius de Ennio lib.1.

—— *qui primus amœno*
Detulit ex Helicone perenni fronde coronam.

Perſius in prologo Satyrarum.

Heliconidasq́; , pallidamq́; Pirenen Scazon.
Illis relinquo, quorum imagines lambunt
Hederæ ſequaces. ——

Sed vnde iſta hedera poëtarum, cur tam frequens omnibus in ore, quibus item de cauſsis ſe vel ipſi coronis huiuſmodi induerent, vel ab aliis induerentur, copioſiſsimè Iacobus Pontanus noſter expoſuit ad illum verſum Virgilij, Paſtores hedera, &c. Ecloga 7. ad quem te locum hinc remittimus. Et Alciatus Emblema CC.IV. & Claudius Minos ad idem. Civica nostra tibi) Quæ nobis ciuibus tuis datur, illa etiam te decet. Aut fiat corona tibi, Imperator, ex edera, quia poëtas minorum gentium, ſeu minores etiam amas, ſeruas, & ornas. De vario coronarum genere, & forma, lege Tertullianum de corona militis. Liuium lib.7. Polyb.lib.6. Zonaram lib.2. Suetonium in Caligula cap.45. Plutarchum in Mario. Plinium lib.7.cap.28. & lib.2. cap.3. & ſequentibus aliquot. Gellium lib.5.cap.6. Stevvechium ad lib.2. Vegetij. Tiraquellum loco citato. de poëticis verò coronis Iacobum Pontanum. Petrum Fabrum Argoniſticon, variis locis. de corona non dignis collata poëtis, vide epigramma apud Gyraldum.

* * *

MATTHÆI RADERI
AD
M. VAL. MARTIALIS
EPIG. LIBRVM NONVM
COMMENTARIVS.

*AVE mi * Toranni, frater chariſſime. Epigramma, quod extra ordinem paginarum eſt, ad Stertinium clariſſimum virum ſcripſimus, qui imaginem meam ponere in bibliothecâ ſuâ voluit. De quo ſcribendum tibi putaui: ne ignorares, Auitus iſte quis vocaretur. Vale, & para hoſpitium.*

* *al. Turani, ad quem lib.5.ep.79. vt reor, eſt ſcriptum.*

Vt ſunt exempli gratia progrāmata quædam ad libros præfixa.

EXTRA ORDINEM) ſeparatum à reliquis epigrāmatis, ita vt primum fuerit de templo Flauiæ gentis. STERTINIVM) plura ſunt ad hunc epigrammata poetæ, quæ videbis in Epigrapharum indice. QVI IMAGINEM MEAM IN BILIOTHECA SVA) Hoc more fiebat, vt bibliothecas ſtatuis doctorum virorum, aut Muſarum & Apollinis exornarent. Plinius Iun. de Silio. *Multùm vbiq; librorum multum ſtatuarum, multum imaginum, quas non habebat modò, verùm etiam venerabatur.* Et Cic. lib.4. ad Attic. ep.9. *Ego hic poſui bibliothecam Fauſti,* & mox, *maloq; in illa tua ſedecula, quam habes ſub imagine Ariſtotelis ſedere, quàm in iſtorum ſella curuli.* Et vel ex hoc epiſtolio, & proximo epigrammate conſtat cùm dicit:

Quam non obſcuris iungis, Auite, viris.

De L. Actij poëtæ breuis, ſtatuâ maximâ in Camœnarum æde poſita, lege Plinium lib.34.c.5. De hoc more idem Plinius exertè lib.35.c.2. Alter Plinius epiſt.28.lib.4. Seneca lib.1. de Tranquill. Vitæ.c.9. Iuuen. Sat.2. Suetonius. Tib. cap.70. Euſeb. lib.2. hiſt. Eccleſ. cap.18. Quorum verba recitat Heraldus, qui plura. Et poëtis ſtatuas etiam publicè erectas conſtat ex lib.4. Anthologiæ, εἰς εἰκόνας ποιητῶν Homeri, Pindari, Anacreontis, Steſichori, Sapphûs, Heſiodi & aliorum. Mantuani Virgilio ſtatuam erexere, quam prope adorarūt, poſtea iuſſu Caligulæ deiectam. Virgilij item Mantuani, & Homeri effigies numiſmatis Chij impreſſerunt. Poſteris verò temporibus ſtatuæ nobiliſsimis poëtis in æde Camœnarum erigebantur, quo honore multi ad poëticā ſtudium excitabantur, quod coronatas hederis ſtatuas affectarent, de quibus Perſius in prologo.

Heliconidasq; pallidamq; Pyrenen
Illis relinquo, quorum imagines (id eſt, ſtatuas) lambunt
Hederæ ſequaces.

Et Iuuenalis Sat.7.

Qui facis in parua ſublimia carmina cella,
Vt dignus venias hederis & imagine macra.

Lege de ſtatuis & imaginibus in bibliothecis poni conſuetis, Torrentium ad Sat.4. Hor. lib.2.

Ad Auitum.
I.

Non te celabis, ſublimi pectore vates,
Cui referet ſerus præmia digna cinis.
Hoc tibi ſub noſtra breue carmen imagine viuat:
Quam non obſcuris iungis, Auite, viris.
Ille ego ſum nulli nugarum laude ſecundus:
Quem non miraris, ſed, puto, lector amas.
Maiores maiora ſonent: mihi parua loquuto
Sufficit, in veſtras ſæpe redire manus.

AVITVM) Auitus tamen eod. tempore verus Romę vixit, fuere & alij Auiti, de quibus li.1.ep.17. ad

ad quem ſunt aliquot Plinij epiſtolę. Poëta nomen Stertinij mutauit, quòd hoc illi gratius noſſet. In Eclogis ita ἀλληγορικῶς alia pro aliis nomina ſubſtitui ſolent, vt Tityrus Virgilij, Melibœus ciuis Mantuani, &c. perſonam gerat. Martialis plurima finxit nomina aliena, quibus tamen certorum ſubinde vel laudes, vel vitia prædicat. Poſthumi certè nomine putarunt etiam tum fuiſſe certum deſignatum. VATES) Hunc in catalogo poëtarum Gyraldus, quod miror, omiſit. Nominis tui memoria erit ſempiterna. Imagini ſuæ vult adſcribi hoc tetraſtichon. *Ille ego ſum nulli, &c.* SECVNDVS) Catullum tamen ſibi & Brutianum præponit. NON MIRARIS) velut magnum & nobilem poëtam, ſed vt epigrammatarium amas. Nugas, iocos, & ſales appellat, vt ſæpe ſupra infraque.

Tetraſtichô hoc à priore ſepararim. ſcribit enim hoc in ſeipſum.

De templo Flauiæ gentis.

II. II.

Dum Ianus hyemes, Domitianus autumnos,
Auguſtus annis commodabit æſtates:
Dum grande famuli nomen aſſeret Rheni
Germanicarum magna lux calendarum:
Tarpeia ſummi ſaxa dum patris ſtabunt:
Dum voce ſupplex, dumq́; thure placabit
*Matrona diues dulce * Iulium * numen:*
Manebit altum Flauiæ decus gentis,
Cum ſole, & aſtris, cumq́; luce Romana.
Inuicta quicquid condidit manus, cœlum eſt.

* *Iulia.*
* *V.C. nomen.*

De hoc templo Suet. in Domit. cap. 1. *Domitianus natus eſt IX. Cal. Nouembres, patre conſule, initoq́; menſe ſequente honorem, regione vrbis ſexta, ad Malum Punicum, domo, quam poſtea in templum gentis Flauiæ conuertit.* Et cap. 5. & 17. *Templum condidit Domitianus Flauiæ genti*, id eſt, Veſ. Tito & Iuliæ nepti. hoc laudat, & æternum fore vaticinatur Martialis. De eodem templo ſcribit Papinius in ſiluis, Martialis lib. 6. cap. 17. Hoc iuxta naumachiam collocat Marlianus. Blondus ait ſe quadratos lateres ampliſsimos ex ruinis, quæ Eccleſiam S. Silueſtri, eiuſque ſacrarum virginum monaſterium ſepiunt, extractos vidiſſe. quorum multi litteras haberent in hæc verba. DOMITIANA MAIOR PARS. DOMITIANA MINOR. DVM IANVS HYEMES) Ianus dat nomen Ianuario, qui medius inter hybernos menſes. Ita ſæpe apud poëtas December, & Decembres ponuntur pro hyeme. DOMITIANVS AVTVMNOS) Septembrem enim Germ. Octobrem Domit. appellauit. *Quatuor*, inquit Robertellus, *cauſſas reperio fuiſſe, propter quas olim Impp. Rom. menſes de ſuo nomine appellari voluerint, vel propter inſignem aliquam victoriam; vel in memoriam mortui alicuius. quem ipſi diligerent, vel quòd eo menſe eſſent nati, vel quòd eo tempore imperium ſuſcepiſſent, Sextilem Imp. Auguſtus appellauit Auguſtum, quia eo menſe inſignes victoriæ ipſi obtigerant, vt Suetonius teſtatur. potius quàm Septembrem, quo fuerat natus, ex quo patet altera cauſſa, ſicuti ſuperius expoſui. Nonnulli tamen imperatores tales reiiciebant appellationes, etiamſi S. C. fierent. id factum à Tiberio ſcribit Suetonius cap. 26. his verbis. Et ne menſis September Tiberius, October Liuius vocarentur, interceßit. Liuium enim à matris eius nomine dici volebant. Altera cauſſa explicatur ab eodem Suetonio in Caio cap. 15. vbi ait. In memoriam patris Septembrem menſem Germanicum vocauit. Tertiam verò & quartam cognoſce ex eodem cap. 13. in Domitiano, vbi ait, Septembrem menſem & Octobrem ex appellationibus ſuis Germanicum Domitianumq́; nominauit, quòd altero ſuſcepiſſet imperium, altero eſſet natus. Etiam Antoninus Pius S. C. tale de ſe fieri vetuit. Vide Iulium Capitolinum pag. 186. Menſes Septembrem atque Octobrem Antoninum & Fauſtinum appellandos decreuit ſenatus, ſed id reſpuit Antoninus. De tertia & quarta cauſſa itidem lege Vopiſcum in Tacito 67. Hic idem menſem Septembrem Tacitum appellari iußit, quòd eo menſe & natus, & imperator factus. Nullus verò plures appellationes menſibus indidit, quàm Commodus imperator. Nam pro Auguſto menſe Commodum, pro Septembri Herculem, pro Octobri Inuictum, pro Nouembri Exuperatorium, pro Decembri Amazonium appellauit. Vide Ælium Lampridium pag. 210. qui ita ſcribere etiam ſolitos tũc omnes teſtatur. Idibus Herculeis. Calendis Exuperatoriis. Calendis Amazoniis. neque verò hæc nomina à S. C. indita, ſed potius ex adulatione nefariorum hominum.* Hæc Robertellus, quæ huc ob affinitatem rei, & intellectum cùm Martialis, tum aliorum ſcriptorum libuit tranſcribere. AVGVSTVS ANNIS COMMODABIT ÆSTATES) Sextilem vt iam dictum Auguſtum appellauit, vt Iulius Quintilem Iulium, quòd eo menſe victorias inſignes obtinuerit. DVM GRANDE FAMVLI NOMEN ASSERET RHENI GERMANICARVM MAGNA LVX CALENDARVM) Sententia quatuor verſuum eſt ab inductione, dum Ianuarius hyemem, Domitianus autumnum, Auguſtus ęſtatem, Germanicus Septembrem dabit, aut tempora ab his nominabuntur, ſtabit templum Flauiæ gentis. Sed duorum poſtremorum hic eſt ordo. Dum lux

Ita Statius eid. adulatur lib. 4. Sil. 1 in conſulatu 17. Domitiani.

nondum omnis honorem Annus habet, cupiuntq́; decem tua nomina menſes. Iam enim Septembrem & Octobrem occuparat, reſtabãt adhuc decem menſes quos inſignirent nouis nominibus.

magna, ſeu prima dies Septembris qui Germanicus dicitur, hoc enim eſt (Germanicarum Calendarum) grande nomen famuli Rheni aſſeret, dum Germanico Cæſari nomẽ à Germania ſubacta & victa, quam Rhenus fluuius interfluit, tribuet. TARPEIA SVMMI SAXA DVM PATRIS STABVNT) dum capitoli immobile ſaxum, vt Virgilius loquitur, durabit. DVM VOCE SVPPLEX, DVMQVE THVRE PLACABIT MATRONA DIVES DVLCE IVLIVM NVMEN) Iuliam Neptem, Titi filiam, quam Domitianus viuam perditè amauerat, vt Suet. teſtatur in Domit. cap. 22. mortuamq; conſecrationis honore affecit: Huic vt deæ, matres Romanæ thus adolebant, & ſupplices votis placabant. MATRONA DIVES) hoc ad dignitatem Iuliæ, quòd eius ope etiam potentes & nobiles matronæ indigerent atque ſupplicarent. DVLCE IVLIVM NVMEN) charum: ad amores Domitiani reſpicit, aut dulce ciuibus etiam Romanis, gratum, & optabile Numen. MANEBIT ALTVM FLAVIAE GENTIS DECVS) Concludit inductionem. Quamdiu Sextilis vocabitur Auguſtus, Germanicus September, Domitianus October, & quamdiu dea coletur Iulia, tamdiu durabit templum, illuſtre, & magnificum, regale gentis Flauiæ, id eſt, Flauij Veſpaſiani, Flauij Titi, & Flauiæ Iuliæ. CVM SOLE ET ASTRIS CVMQVE LVCE ROMANA) Velut ipſe ſol, & ſidera, & imperium Romanum ſemper durabunt. Ita cum ſole, &c. etiam hoc templũ Cæſaris Flauiæ gentis. INVICTA QVICQVID CONDIDIT MANVS COELVM EST) Extremum epiphonema. Quicquid enim ædificat Cæſar inuictus, illud vinci vetuſtate non poteſt. COELVM EST) immortale & æternum eſt, vt cœlum, quod nulli mutationi eſt obnoxium.

Iulia nomen lego vt V. C. habet. & Titi filiam Iuliam intelligo.

Ad Domitianum.

IV. III.

Quantum iam ſuperis, Cæſar, cæloque dediſti,
Si repetas, & ſi creditor eſſe velis:
Grandis in ætherio licet auctio fiat olympo,
Coganturq́; Dei vendere quicquid habent:
Conturbabit Atlas, & non erit vncia tota,
Decidat tecum qua pater ipſe Deûm.
Pro Capitolinis quid enim tibi ſoluere templis,
Quid pro Tarpeiæ frondis honore poteſt?
Quid pro culminibus geminis matrona Tonantis?
Palladа prætereo: res agit illa tuas.
Quid loquar Alcidem, Phœbumq́; piosq́; Laconas,
Addita quid Latio Flauia templa polo?
Exſpectes, & ſuſtineas, Auguſte, neceſſe eſt.
Nam tibi quod ſoluat, non habet arca Iouis.

QVANTVM IAM SVPERIS, CAESAR, COELOQVE DEDISTI) Plura eiuſdem templa celebrat Ioui, Iunoni, Palladi, Phœbo, Caſtori & Polluci Flauiis excitata, de quibus & alij Hiſtorici meminere, non tamen omnibus. Mirificè verò tollit opera Domitiani, dicitque nec Iouem, nec ſuperos omnes ſoluendo futuros, ſi nomina ab illis Cæſar exigat. SI REPETAS, ET SI CREDITOR ESSE VELIS) Si, quod ſuperis donaſti templis excitandis, putare velis & exigere opprimentur ſuperi debitis, nec ære tuo poterunt exire. CREDITOR) ſi donare nolis, ſed exſpectas dum ſatisfaciant. GRANDIS IN AETHERIO LICET AVCTIO FIAT OLYMPO) Quamuis haſtæ ſubiiciantur omnes deorum dearumque fortunæ & opes. AVCTIO) eſt, cùm quis ſeu obæratus, ſeu ſponte animi, præconi ſeu haſtæ bona ſubiicit, aut à creditore ſubiiciuntur ea lege, vt ei, qui adiecto pretio licitatione vincit, res empta addicatur, duo enim pluréſue licebantur. Ab augendi adiiciendique negotio appellatur. Plaut. Menæch. rogat præconem vt ſibi detur.

Auctia adulatio huic par vſpiam legetur? Quidam numerant vt eam 2. Fatorum. Nec ſatis eſt homines: obligat illa Deos.

Meſ. Vis conclamari auctionem fore quidem
Men. Die ſeptimi———
Auctio fiet. & mox,
Die ſeptimi
Venibunt ſerui, ſupellex, fundi, ædes, omnia.
Venibunt: quiq́; licebunt præſenti pecunia.

De formulis auctionum, & priuatis publicisq; auctionibus lege Briſſonium lib. 6. COGANTVRQVE DEI VENDERE QVICQVID HABENT) Etiamſi cœlum & terrã vendiderint, & omnia

quæ

quæ cœli complexu continentur,atq; ſe ipſos præterea,tamen nomina ſua non diſſolnent. CONTVRBABIT ATLAS)Conturbare,decoquere,& pecuniam ſuam diſsipare ſignificat,& propriè de ſeruis dicitur , qui rationibus dominicis paria non facinnt. plena eſt antem locutio, conturbare rationem, vt in Ennucho Terentius:

Ita conturbaſti mihi rationes omnes.

Vel conturbare fortunas,vt Cic.ad Cælium in 8.epiſt. lib.ſignificat & conturbare quaſi verſuram facere,& poſtremis ſatisfacere preteritis prioribns.Ergo,Conturbabit Atlas,id eſt,cœlnm vendet, tum decoquet, ſic in 10. *hic precioſa fames conturbatorq́; Macellus.* Conturbatorem Macellum dixit, vt in 7. conturbatorem aprum.

——noſter te non capit ignis
Conturbator aper, vilius eſurio.

Qui enim ex Macello viuebant Romæ, & cupediis menſas & apro onerabant, ad extremum patrimonia vorabant: & decoctores vel inopes certè fiebant. Iunen.7. *Sic Pedo conturbat Matho deficit, exitus hic eſt Tongilli,&c.* Hæc Bud. in Pandectas. Atlas qui cœlum geſtat proſcribet & vendet cœlnm, nec tamen expediet debita. Conturbo igitnr intelligo,quod Germani dicnnt banckrobt machen/proſcribere bona ſna. ET NON ERIT VNCIA TOTA) Vncia ſignificat duodecimam partem aſsis,cnius hæc erat nota, menſuræ quoq; primus gradus eſt. vncia pedis,&c. Hic ergo ſenſus erit, etiam conturbauerit Atlas,tamen ex vncia non ſoluet, id eſt, non duodecimam partem debitornm ſolnet,reddet. Nam vnciarnm hæres ex vncia ſcriptns,hoc eſt,qni duodecimam partem bonorum capit. Lege Briſſoninm lib.7. DECIOAT TECVM QVA PATER IPSE DEVM)Atlas vt præco venale proponat cœlum,& Iupiter tecnm decidat, ſeu rationes conferat, vter alteri plus debeat, & non erit vncia tota, & duodecimam partem non expediet. PRO CAPITOLINIS QVID ENIM TIBI SOLVARA TEMPLIS) Capitolium conflagratum reſtituit,& nouam ædem in Capitolio excitanit. Snet.ca.5. QVID PRO TARPEIAE FRONDIS HONORE POTEST?) *Quinquennale certamen inſtituit Domitianus. Ioui Capitolino triplex, muſicum, equeſtre, gymnicum, & aliquantò plurium, quàm poſtea erant coronatorum,* coronarum legit Torrentius. Certabant etiam & proſa oratione græce,latineque,&c. Suet.cap.4. coronas verò victoribus ipſe imperator imponebat, vt Martialis lib.4.epig.1.teſtatur,cùm dicit. *Perq́; manus tantas plurima quercus eat:* qnanquam ibi de quinquatriis Mineruæ loquitur. ſed lib.4. epiſt.54. de hac eadem qnercu Capitolina. *O cui Tarpeias licuit contingere quercus.*

Atlas vbi videt Iouem non eſſe ſoluendo, conuertet ſe in pedes & cedet foro, vt mercatores ſolent ex mente Torrentij.

An ad vſuram alludit, vt dicat tantum debere ſuperos Domitiano vt nõ ſortem ſed nec ſaltem neceſſuram vncia poſſint ſoluere.

Oſtẽdit à partibus quantum debeat Iupiter. Heraldus plenior ad hunc locum.

Quem verſum non puto ad quinquatria Mineruę,ſed ad certamen Capitolinum triplex referendnm , de qno hoc loco poëta loquitur, qui hìc affirmat ob ludos qnin quennales Ioui Capitolino inſtitutos,in quibus,victoribus lauree & coronę qnernæ dabantur,nõ habiturum Ionem quod reponat, tanta eſſe merita Cæſatis. de hac corona conſule Iacobnm Pontanum noſtrum ad Eclog.7.Virgilij. TARPAIAE FRONDIS) laurea & qnerna corona victores inſigniebantur, vt dictum. An referenda ſint hæc verba ad laurum Sarmaticam?non opinor. QVIO PRO CVLMINIBVS OEMINIS MATRONA TONANTIS?) Quid Iuno Iouis & ſoror, & coniunx tibi pro geminis delubris rependet? De his templis tacent hiſtorici,nec apnd alios,quod ſciam,eſt verbum vllum,niſi dicas in reſtituto Capitolio reſtitutum qnoq; ſacellum Iunonis, quod Ionis templo adhærebat,vt ex altera parte Palladis ſeu Minernę.lege Marliannm li.2.c,3.& li.5.c.23.Sacellum cum ara,Ioui Conſeruatori poſuit adhuc vinẽte patre,vbi fnerat domus Cornelij Primi,qno loco delituerat bello Vitelliano.Ioui item cnſtodi templum in Capitolio adeptus imperinm. Snet.&Tacit.19.Hic tamen,vt mecnm Torrentius ſentit,videtur Innoni duo templa conſecraſſe. PALLADA PRAESTAREO) Caſsiodorus Mineruæ Chalciœcæ templũ erexit,vt reſtatur Caſsiodorus li.6.c.11. An propter ſtatuam hoc dicit, qnam habebât in cubiculo,an ob quinqnatria in monte Albano? RES AGIT ILLA TVAS)Addictũ ita tibi Numen eſt vt olim Vlyſsi.aliud nihil cogitat,quàm vt te familiarem ſuum omni genere honorum & bonorũ afficiat. de hac alibi plnra , quã ſuperſtitioſe coluit. QVIO LOQVAR ALCIDEN)Herculi in via Appia templum & ſtatnam poſuit,de qna ſuprà. PHOEBVMQVE)De Apollinis templo nihil ſcriptores,niſi intelligar Odeum,de qno Eutropius li.7.credo reſtitnta fuiſſe hæc templa ab illo.ſic enim Suet.c,5. Plurima & ampliſsima incendio abſumpta reſtituit. PIOSQVE LACONAS) pios quòd viciſsim viuant mortales & immortales.Templum Caſtoris & Pollucis,quod reſtitutnm puto. AOOITA QVID LATIO FLAVIA TEMPLA POLO)De hoc templo ſuperius ſingulari carmine dictum. Quid memorem,inqnit,Italię,& vrbis,quæ ſub Latio polo,id eſt,cœlo, ornamentum & decus Flauiæ gentis, qnid pro hoc Iupiter ſoluet? Latinm polum appellat eam veluti poli partem,cui Latinorum Romanorumq́; Dij tranſcripti fuerunt,eosq́; inter Veſpaſianns. Titns patrem Veſpaſiannm conſecrauit Læn.Tor.ad c.1. Suet. in Domit. Et Plinius Inn.in Paneg. Dicauit cœlo Tiberins Augnſtum, vt maieſtatis nnmen indnceret, Claudinm Nero vt irrideret, Veſpaſianum Titus, Domitiannus Titum,ille vt Dei filius, hic vt frater videretnr. EXPECTSS AT SVSTINEAS AVGVSTE NECESSE EST, NAM TIBI QVOD SOLVAT NON HABET ARCA IOVIS) Concluſio. Ergò cnm tot tantaq́; opera Dinis & Ioui excitaris,Iupiter etiam ſi cœlum vendat,ſoluere ſtatim nõ poteſt,oportet vt exſpectes, dum ditior fiat, ant donec tè mortuum cœlo ipſo recipiat, & cœlum pro tot promeritis tradat.

In Paullam.

VI. IV.

Nubere vis Priſco: non miror, Paulla: ſapiſti.
Ducere te non vult Priſcus: & ille ſapit.

NVBERE VIS PRISCO) Diniti & nobili Paulla infamis mulier cupiebat nubere. Priſcus impuram reiecit. Tu, inquit, Paulla haud ſtultè agis, dum affectas nuptias diuitis, ſed æquè ſapienter ille, qui te contemnit. De hac ipſa Paulla lib. 1. 75.

Mœchus erat, poteras tamen hoc tu Paulla negare.
Ecce vir eſt, nunquid Paulla negare petes?

Et eadem lib. 10. epiſt. 8. *Nubere, &c.* Et lib. 11. epiſt. 8.

In Afrum.

VIII. V.

Dicere de Libycis reduci tibi gentibus, Afer,
Continuis volui quinque diebus, Aue.
Non vacat, aut, Dormit, dictum bis, terq́ reuerſo.
Iam ſatis eſt: non vis, Afer, auere. vale.

Afer ſuperbus, ex Africa redux non admittebat poëtam ad gratulandum aduentum. Indignabundus poëta, vel potius iocabundus, ſi non vis, inquit, ſaluere, vale. Et τὸ vale, ſimul amicitiæ ſolutum fœdus notat. quo pacto eos valere iubemus, quos à nobis abigimus, aut potius à quibus nos diſcedimus. Cicero de natura deorum. *Si maximè talis eſt Deus, vt nulla gratia, nulla hominum charitate teneatur, valeat,* id eſt, nihil mihi cum illo negotij, abeat in malam rem. Sic Ouid. Valeant mendacia vatum. Ita hoc loco vſurpatur. quod tamen ex priore *auere* videtur aliud ſonare, cùm reuera hoc dicat.

Ad Bithynicum.

X. VI.

Nil tibi legauit Fabius Bithynice: cui tu
Annua, ſi memini, millia ſena dabas.
Plus nulli dedit ille: queri Bithynice noli.
Annua legauit millia ſena tibi.

Huius ferè ingenij eſt lib. 9. epiſt. 10. in Philomuſum. Fabio Bithynicus quotannis ſex millia HS. donauit, vt tandem hæres ſcriberetur à Fabio. Sed Fabius artem captandi notans, illa ſena millia conſumpſit, & Bithynico moriens nil legauit. Querentem Bithynicum ſolatur poëta irridendo captatorem. Noli, inquit, queri tibi nil legatum. quotannis enim tibi legauit ſex millia, quæ ſolebas antea dare Fabio, & poſthac non dabis. *6000. HS. 150. Philippaei.* PLVS NVLLI) nemini quicquam, nec tibi aliquid. ANNVA SENA) quæ dabas antea, non dabis poſthac, ergò ſex millia HS. legauit.

In Cantarum.

XI. VII.

Cœnes, Cantare, cùm foris libenter:
Clamas, & maledicis, & minaris.
Deponas animos truces, monemus:
Liber non potes, & guloſus eſſe.

Cœnipetam, eſſe ſeruum dicit. LIBER ET GVLOSVS) Si liber fueris, non eris guloſus, ſi guloſus non eris liber. Liberi liberè de aliorum vitiis loquuntur, nemini blandiuntur. hinc nemini inuitantur: guloſi, niſi adulentur & rideant eum ridentibus non vocãtur, vt paraſitus apud Plautum in Capt. Tale ſupra eſt, lib. 2. epiſt. 53. ad Maximum.

Liber eris cœnare foris ſi Maxime nolis.

De Earino Domitiani.

VIII. XII.

Nomen cum violis, roſisq́ natum,
Quo pars optima nuncupatur anni,
Hyblam quod ſapit, Atticosq́ flores,
Quod nidos olet alitis ſuperbæ:
Nomen nectare dulcius beato,
Quo mallet Cybeles puer vocari,
Et qui pocula temperat Tonanti:
Quod ſi Parrhaſia ſones in aulâ,
Reſpondent Veneres, Cupidinesq́
Nomen nobile, molle, delicatum
Verſu dicere non rudi volebam:
Sed tu ſyllaba contumax repugnas.
Dicunt, Earinon tamen poëtæ:
Sed Græci, quibus eſt nihil negatum:
Et quos ἄρες, ἄρες decet ſonare.
Nobis non licet eſſe tam diſertis,
Qui muſas colimus ſeueriores.

Ludit in nomine Earini Domitiani Eunuchi, & nomen quidem dulce eſſe, quod à vere ſit deductum, Græcis enim ἔαρ ver ſonat, ſed contumacibus ſyllabis conſtare, ſyllabasque repugnare. Statius in epiſtola ad Pollium, quem mox infra de coma ad teſtimonium citamus. *Earinus præterea Germanici Dei noſtri* (ô miſeros deos & homines) *libertus ſuit, quamdiu deſiderium eius moratus ſum.* Dion in Domitiano. καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐκεῖνο πρὸς ... ὅμως δὲ ... καὶ ὁ τίτος ἰσχυρῶς περὶ τοὺς εὐνούχους ..., ἀπηγόρευσεν ὅτι ἐκεῖνο ὕβρει ... ἐν τῇ τῶν ῥωμαίων ἀρχῇ κατέμυνεν. Cvm violis rosisqve natvm) nomen vernum, ſcilicet ver ſignificans, ἐαρινὸς vernus. Hyblam) melle in Hybla monte Siciliæ lecta. Atticos flores) quos apes delibant in Hymetto. Alitis svperbae nidos) phœnicis, de quo lib.5. epiſt.7. Qualiter Aſſyrios, &c. Nomen nectare dvlcivs beato) Multa ſuper nectare & ſucco nectaris Iuretus ad epiſtolam 26. lib.1. Symmachi. Cybeles pver) Atys, lege epigramma lib.2.86. Qvi temperat pocvla tonanti) Ganimedes. Parrhasia) Pallatina. in palatio Domitiani. Parrhaſia dicitur ab Euandro, qui ex Arcadia, quæ & Parrhaſia dicitur, in monte pallatino Pallantium ſeu palatium primus excitauit. Si sonas) loquaris, loqueris mulſa: vt Plautus in Pœnulo, aut vt viderētur Sirenes canere, & Veneres, Cupidines Charitesque reſpondent, tanta gratia ineſt verbis, vt videantur loqui ipſæ Charites & Veneres. Petronius. Hæc ipſa cùm diceret, tanta gratia conciliabat vocem loquentis, tam dulcis ſonus pertentatum mulcebat aëra, vt putares inter auras canere Sirenum concordiam. Respondent) hoc loco valet idem ac ſi dicas, cùm tu loqueris, ori tuo conciliant gratiam omnes Veneres & Cupidinea, id eſt, omnis elegantia & ſuauitas ineſt ori tuo. Versv non rvdi) elegans nomen eleganti volebam carmine celebrare. Sed syllaba contvmax repvgnat) tres enim priores, imò omnes quatuor in recto breues. Dicvnt Earinon tamen poetæ) En quàm ſcitè nominat, quem in carmine nominari poſſe negabat, vt Ouidius Tuticanū 4. de Ponto el.12.

> *Et pudeat, ſi te qua ſyllaba parte moretur,*
> *Arctius appellem Tuticanumq́ vocem.*
> *Et potes in verſum Tuticani more venire*
> *Fiat vt è longa ſyllaba prima breuis.*

Sed Graeci) imò etiam Latini. exemplum ſunt Priamides, Italia, Arabia, apud Virgilium, Propertium, & alios. Et in mediis, tulerunt, ſteterunt, dederunt, media breui. Græci tamen licentiores, qui verſus habent ἀκεφάλους, qualis eſt ille apud Homerum Iliad.23. ἐπειδὴ πᾶσί τε καὶ ἐλλήνεσσιν ἵκοντο. Quibus nihil eſt negatum.

> ——οἷς ἐξουσία
> ἔστι λέγειν ἅπαντα καὶ ποιεῖν μόνοις. Athen.6.

Et

ET QVOS ἄρες ἄρες) ſic apud Theocritum καλὸς, & Homerum ἀνὴρ prima ambiguè nunc tenditur, nunc contrahitur. Hîc alluſit Homeri verſum, qui eſt Iliad.ε. & aliis lib. Ἄρες ἄρες βροτολοιγὲ μιαιφόνε τειχεσιπλῆτα. NOBIS) Latinis non eadem poteſtas audendi, quæ Græcis, qui in vocibus propriis & repugnantibus legi poëticæ, dicunt Iulianos, Lucianos, Claudianos proxima ab vltima correpta. teſtimonia ſunt in Anthologia epigrammatum.lib.4.5.7.

De eodem.

XIII. IX.

Si daret autumnus mihi nomen, ὀπώρινος, eſſem,
Horrida ſi brumæ ſidera, χειμέρινος.
Dictus ab æſtiuo θέρινος mihi menſe vocarer,
Tempora cui nomen verna dedere, quis eſt?

SI DARET AVTVMNVS) idem argumentum, nec carmen obſcurum, nomen à gratiſsimo anni tempore acceptum dicit. ὀπώρινος autumnalis, χειμέρινος hibernus, θερινὸς æſtiuus, ἐάρινος vernus, En quam ſcitè nomen Earini ſine Earino exprimit.

De eodem.

XIV. X.

Nomen habes, teneri quod tempora nuncupat anni,
Cùm breue Cecropiæ ver populantur apes.
Nomen, Acidalia meruit quod arundine pingi,
Quod Cytheræa ſua ſcribere gaudet acu.
Nomen Erythræis quod littera facta lapillis,
Gemma quod Heliadum pollice trita notet.
Quod penna ſcribente grues ad ſidera tollant,
Quod decet in ſola Cæſaris eſſe domo.

NOMEN HABES) idem ſuperiori argumentum, nomen à vere ductum dulce, & delicatum habere dicit Earinum. ACIDALIA ARVNDINE) an columbæ calamo, illæ enim ſunt aues Acidaliæ, an cygni penna? an Gnidio nodo. Nam Gnidus ſacra Veneri Inſula. De calamo Gnidio reliquis probatiore Plinius lib.16.cap.36. Perſius, alij. CITHERAEA SVA ACV) qua varios pingit flores, nam ipſa præſidet veri. NOMEN ERYTHRAEIS) ſenſus & ordo verborum eſt. Nomen quod notet littera facta (ſeu ſcripta) Erythræis lapillis, id eſt, nomen gemmeum gemmis ſcribendum. HELIADVM GEMMA) ſuccinum dicit, quod digitis attritum aut frictum gratum odorem exhalat. de Heliadibus, ſororibus Phaëtontis, in populos ſeu alnos verſis, ſuprà ſatis diximus. PENNA SCRIBENTE) penna ſtridente alij codices, ſeruo tamen ſcribente ſenſu penitiore, grues enim litteram Y gregatim volando exprimunt. *Turbabis verſus, nec littera tota volabit, Vnam perdideris ſi Palamedis auem.* littera autem Y affinitatem & formę ſimilitudinem habet cum Latinorum vltima vocali V. à qua nomen veris inchoat lib.13. diximus Palamedis litteram videri Δ Græcum, fuiſſe potius, quàm Y vel V. Ad Δ ergo ſi referas, legas velim *ſtridente penna* hoc ſenſu. Vt grues altiſsimè volantes, nomẽ Earini inter ſidera ponant. Δ. enim ſtella eſt ſupra caput arietis poſita. Si ad V litteram putas reſpexiſſe poëtam, omnino ver intellige. Grues enim venientes veris nunciæ, vt hyemis abeuntes. vide Hieroglyph. Pierij in grue. QVOD DECET IN SOLA CAESARIS ESSE DOMO) clarum in clara domo.

In fictos amicos.

XV. XI.

Hunc, quem cœna tibi, quem menſa parauit amicum,
Eſſe putas fidæ pectus amicitiæ?
Aprum amat, & mulos, & ſumen, & oſtrea: non te,
Tam bene ſi cœnem, noſter amicus erit.

HVNC)

HVNC) cœnipetam ait eſſe πάμφιλον, id eſt, omnium aſſentatorem, & nulli verè, & ſanctè amicum. APRVM ET MVLOS) hæc omnia ſigillatim lib. 13. expoſita leges.

Tales amicos celebrat lib. 2. cum Selium deſcribit. Lege Heraldum.

De Chloë.

XII. XVI.

Inſcripſit tumulo ſeptem celebrata virorum,
Se feciſſe, Chloë: quid pote ſimplicius.

** ſcelerata. V.C. & Lipſius.*

INSCRIPSIT TVMVLO) Chloë mulier ſeptem viris maritis fato functis, epitaphiũ communi tumulo his verbis inſcripſit. CHLOE FECIT) intellige epitaphium & tumulum ſeptem maritis. poëta alio uerſum inſcriptionẽ trahit, & inſinuat verba illa, Chloë fecit, ſignificare Chloë interfecit. ſeptem enim viros veneno ſublatos à Chloë dicit. Quid pote, inquit, ſimplicius, candidius, apertius? ſimpliciter & candidè fatetur ſe feciſſe. Argutia eſt in verbis, *ſe feciſſe.*

Vt Fabius & Chriſtilla li. 8. 43. & li. 6 ep. 7. Theleſina.

De coma Earini.

XVII.

Conſilium formæ ſpeculum, dulceſq́ capillos
Pergameo poſuit dona ſacrata Deo.
Ille puer tanto domino gratiſſimus aula.
Nomine qui ſignat tempora verna ſuo.
Fœlix quæ tali cenſetur munere tellus.
Nec Ganymedeas mallet habere comas.

Comam ſuam detonſam Earinus Domitiani eunuchus, paullò ante quàm lex vetaret ſectus, miſit cum ſpeculo Pergamon Aeſculapio, deo patrio, nam & Earinus, vt lib. 3. Sil. ait Papinius, erat Pergamenus. Hanc comã venuſto carmine Papinius, & hic Martialis immortalem reddunt. CONSILIVM FORMAE SPECVLVM) Eodem modo dixit Tertullianus lib. de veland. Virg. Iam & conſilium formæ à ſpeculo petunt. Cur ſpeculum appellat formæ conſilium? quòd de forma ſua iudicaturi conſulant ſpeculum, quod cuiuſque formam veris coloribus & imaginibus impreſſam refert. de hoc mox infrà. *Quo* (ſpeculo) *felix facies indice tuta fuit.* ſpeculum verò vnà cum Cæſare puer Earinus miſerat. Papinius accinit.

Tum puer, è turba manibus qui fortè ſupinis
Nobile gemmato ſpeculum portauerat auro,
Hoc quoque demus, ait. & quæ ſequuntur.

Noſter in proximo epigr. DVLCESQVE CAPILLOS PERGAMEO POSVIT DONA SACRATA DEO) flagella comarum reſecta gemmata pyxide, auroq; inuoluta cum ſpeculo miſit. Papinius.

Legatur & præfatio Papinij ad Pollium.

Ite comæ, facilemq́ precor tranſcurrite pontum
Ite coronato recubantes molliter auro.
Ite———

PERGAMEO) Pergamus eſt Ptolemæo Troiadis vrbs in Aſia minore, quam Pauſanias lib. 4. quondam ait Tenthraniam dictam, Galeni medicorum optimi patria, & chartarum, quæ pergamenæ dicuntur, inuentrix. In hac nobile fanum Aeſculapij viſebatur, qui inde Pergameus & Pergamenus eſt dictus. Papinius.

Pergameas intraſſe domos, vbi maximus ægris
Auxiliator adeſt, & feſtinantia ſiſtens
Fata, ſalutifero mitis Deus incubat angui.

Q. Serenus Santonicus: *Tuq́ potens artis reduces qui tradere vitas*
Noſti, atque in cœlum manes reuocare ſepultos
Qui colis Ægeas, qui Pergama, quique Epidaurum, &c.

Siue Seuerus vt alij.

POSVIT) hoc more fiebat gentico de quo placet παρέργως ſubiicere, quæ Iunius de coma ſcripſit. *Loquitur,* inquit, *iſtud abundè mos antiquiſſimus, quo adoleſcentes ad conſiſtentem vſque ætatem comam nutrire ſoliti, ſubſequenti deinde tempore patriis eam fluminibus detonſam conſecrabant, tribuentes hunc honorem aquæ, vt altrici parenti, vitæq́ conſeruatrici, vnde & κουροτρόφοι epitheto dicti fuere poëtis fluuij. Sic Achillem Sperchio Theſſaliæ amni raſilem crinem vouiſſe, & Memnonem Auroræ filium Nilo ex Philoſtrato conſtat. Sic Apollini, cognomento κουρείῳ, votiuam Cæſariem pubertatis annos ingreſſi adoleſcentes appendebant. Cato de liberis educandis Ambraciæ primum capillum puerilem demptum, item cirros ad Apollinem ponere ſolere ait. Refert & Plutarchus temporibus Theſei morem fuiſſe, vt excedentes ex Ephebis Delphos profecti, detonſæ comæ primitias Phœbo conſecrarent. Teſtatur hoc & epigrammat.*

*Ωελον ἀνθήσαντας ὑπὸ κροτάφοισιν ἰούλους
Χηρέμων φύσιν ἄρσεν ἀγγελίας.
Φοίβῳ θῆκε λύκων πρῶτον γέρας, &c.*

*Tempora ſuccingens vultus lanugo virilis
Nuncia maturè florida tonſa cadit.
Phœbo hanc primitias ſacrat Lyco.*

Martialis quoque eam fuiſſe Romanis conſuetudinem indicat lib.1.epi.

*Hos tibi Phœbe vouet totos à vertice crines
Encolpus domini Centurionis amor.*

Eam ob cauſſam cirratos appellat pueros Perſius, qui crines numini detondendos in ipſo pubertatis limine nutriebant. Teſtatur Feſtus Pompeius capillarem arborem Romæ appellatam, in qua tonſum capillum deo conſecratum ſuſpendebant adoleſcẽtes. Sic Veſtalium virginum crinis ad Loton arborem Romæ vetuſtiſſimam, cognomẽto Capillatam (ſic enim à Plinio Polyhiſtore, litterarum monumentis proditum eſt) deferebatur conſecrandus. Qui de hoc more variarum gentium auet ſcire pluria, quæ porro ſubiunxit, legat. Chriſtianæ verò pietatis myſteria qui carpit, impiè facit, nec cauſſas rationesque diuini Numinis exploratas habet. Adde his quæ de prima barbæ lanugine poſita tradunt ſcriptores. Martialis enim lib.3. ep. 6. eos etiam dies fuiſſe celebres docet ad Marcellinum.

Libat florentes hæc tibi prima genas.

Conſule Heſychium, Plutarchi Theſeũ, Callimachum εἰς δεῖλον, Scholiaſten Pindari, Homerum Iliad ψ Lucianum de Dea Syria Tertullianum de anima c.40. Pollucem lib.3. Statium Theb.6.

Super quo verſu quæ ſunt ibi cogitata lege, quem item locum eruditè Lipſius ad Tacitum lib.14. Ann. tractat. ILLE PVER) Earinus domino Domitiano Cæſari gratiſsimus aulâ, aulico officio, obſequio, miniſterio. miſcebat enim pocula Domitiano. Papinius.

*——hæc pocula magno
Prima duci, myrrhaſq́ graues, chryſtallaq́ portat.*

NOMINE QVI SIGNET) dignus qui Maio det nomen à ſuo nomine, vt pro Maio dicatur Earinus. Aut nomine qui ſignet ver, quando Earinus vernum valet. FELIX) Pergamea tellus beata tanto munere. palpat poëta. GANYMEDAEOS) Iouis adminiſtri Ganymedis.

Ad Æſculapium.

XVIII. XIII.

*Latonæ venerande nepos, qui mitibus herbis
Parcarum exoras penſa, breuesq́ colos:
Hos tibi laudatos dominorum voce capillos,
Ille tuus Latia miſit ab vrbe puer.
Addidit & nitidum ſacratis crinibus orbem,
Quo felix facies * iudice tota fuit.
Tu iuuenile decus ſerua, ne pulchrior ille
In longa fuerit, quam breuiore coma.*

Variis alioqui, Diis conſecrabant Herculi, Apollini Aeſculapio & fluminibus. hinc Petronius. Cui Deo crinem vouiſti?

* al. inalice.

LATONAE) de eodem argumento octoſtichon eſt, niſi quòd & roget Pergameum deum, vti Earinum tonſum tam formoſum ſeruet, quàm fuerat intonſus. LATONAE NEPOS) Apollinis filius, Apollo Latonæ. Matrem Homerus in hymnis ait Coronidem fuiſſe, Ex ouo corniculæ Lucianus excluſum narrat ex falſo vate, ſed fabulas mythologis mittimus. QVI MITIBVS HERBIS) periphraſis medici. Fuit enim medicinæ inuentor Aeſculapius. Hom. in hymnis.

Ἰητῆρα νόσων Ἀσκλήπιον ἄρχομ' ἀείδειν.

Ab hoc autem aiunt poëtæ Hippolytum vitæ reſtitutum, Virgil.7. & ſexcenti alij. Natalem adi lib.4. cap.11. mihi non eſt propoſitum fabulari. EXORAS PENSA BREVESQVE COLOS) Parcæ præſides humanæ vitæ, cuiuſque æuum, & fata moderantur ſtamine, quod de colo detrahunt, ad quam fabulam reſpicit poëta, & affirmat Aeſculapij arte penſa breuia tendi. EXORAS) extorques. qui impetras à Parcis longiorem mortalibus vitam, Mythologiam Parcarum intelliges ex lib.3. Nat. Comitis. ILLE TVVS) Pergami natus, vt ſuprà. DE LATIA VRBE) Roma. NITIDVM ORBEM) ſpeculum, lege ſuperius epigramma. SACRATIS) quia deo conſecrauit comam. QVO IVDICE FELIX FACIES TVTA FVIT) ſuprà conſilium formæ vocauit, hîc iudicem formæ & faciei appellat. Speculum autem, iudex eſt incorruptus, neque mendax, reddit formam vt accipit; hominum iudicia, ſępe qualia cæcorum ſunt, pręſertim animantium. Hinc poëta docet, verè pulchrum fuiſſe, ita pronunciaſſe ſpeculum. TV) Aeſculapi da vt tam ſit elegans tonſus, quàm pulcher erat intonſus.

al. indice. rectè vtrumque.

Ad Cæſarem Domitianum.

XIV. XIX.

Eſt mihi ſitq́; precor, longum, te præſide, Cæſar,
Rus minimum, parui ſunt & in vrbe lares.
Sed de valle breui quas det ſitientibus hortis,
Cura laboratas antlia tollit aquas.
Sicca domus queritur nullo ſe rore foueri,
Cùm mihi vicino Martia fonte ſonet.
Quam dederis noſtris Auguſte Penatibus vndam,
Caſtalis hæc nobis, aut Iouis imber erit.

EST MIHI) Ait ſe ruſculum habere ſuburbanum & vrbanam domum, vtrumque ſitire, & rus, & domum, ſed agellum ait ſe irrigare, hauſta de vicina valle aqua, domum nō poſſe: petit venulam aquæ Martiæ non procul inde ſalientis. EST MIHI RVS MINIMVM) Ita lib. 8. epig. 61.

Sed quod ſub vrbe rus habemus æſtiuum.

Et infrà lib. hoc ep. 99. *Rumpitur inuidia quòd rus mihi dulce ſub vrbe eſt*
Paruaq́; in vrbe domus: rumpitur inuidia.

Nomentana viâ; an præter villam aliud rus intelligit? non cenſeo, Nomentani frequens vbique mentio vri & de domo. SED DE VALLE BREVI) ex valle, inquit, ſubiecta haurio aquam horto irrigando. ANTLIA CVRVA) abſit hinc *cura; curua*, lego. antlia propriè ſentina eſt, vti & *ἄντλον* & *ἄντλος*. hic accipio pro machinâ aquariâ, qua hauritur aqua, niſi velis hauſtrum interpretari, ſiue modulum & cadum rotæ, quæ haurit, & largitur. antlare, latinis eſt haurire, Græcis *ἀντλεῖν*. Liuius florem antlabant Liberi ex carcheſiis. Lipſius 2. Elect. ca. 15. Antlia non tam vas, quàm inſtrumentum ad hauriēdum: ſiue aquaria quædam machina, quæ pedum niſu & agitatu aquas per modiolos & hauſtra tollit. LABORATAS AQVAS) opere aquario libratas, vel cum labore hauriendas. MARTIA) hanc aquam Plinius commendat lib. 31. c. 2. In via Valeria excepta per portam Exquilinam ad thermas Diocletiani deducta eſt, & in Cælium & Auentinū montem deriuata. plura Frontinus lib. 1. de aquæductibus. CASTALIS) putabo cœleſtem eſſe fontem, aut Caſtalium è Muſis. *Aquam Martiā pro domo, non Rure petit.*

In Sabellum.

XV. XX.

Laudas balnea verſibus trecentis,
Cœnantis bene Pontici, Sabelle,
Vis cœnare Sabelle, non lauari.

LAVDAS) cœnipetam paraſitum, & aſſentatorē carpit Sabellum, qui balnea laudabat, cœnam petebat. huius ingenij erat Selius lib. 2. epig. 14.

Ad Domitianum.

XVI. XXI.

Hæc quæ tota patet, tegiturq́; & marmore & auro,
Infantis domini conſcia terra fuit.
Fœlix, quæ tantis ſonuit vagitibus, & quæ
Vidit reptantes, ſuſtinuitq́; manus.
Hic ſteterat veneranda domus, quæ præſtitit orbi,
Quod Rhodos, aſtrifero quod pia Creta polo.
Cretenſes texēre Iouem crepitantibus armis
Semiuiri poterant qualia ferre Phryges.
At te protexit ſuperûm pater, & tibi, Cæſar,
Pro iaculo, & parma, fulmen & ægis erat.

Haec qvae tota patet, tegitvrqve et marmore et avro)Hoc epigramma eſt de templo Flauiæ gentis ad Malum Punicum in 6.reg.V.non ſept.teſtes Suet.cap.1. P.Victor in reg.vrbis. Hoc templum felix prædicat, quòd antea, quàm conditum eſſet, ibi natus fuerit Domitianus, vt teſtatur Suet.cap.1. Non videtur hic celebrare templum Iouis Seruatoris,in quo loco Domitianus bello Vitelliano ſeruatus eſt,apud Cornelium Primum. *Tacitus 19.* Haec qvae tota patet) terra hæc, quæ nunc tota patet, quæ nunc publicum habet templum, quod adire poſſunt omnes mortales,cùm antea priuata eſſet domus. Tegitvrqve et marmore et avro)Magnificum & regium opus fuit,ſed quomodo tectum marmore & auro?An tholus & tectum huiuſmodi,an totum templum ex marmore confectum & inauratum ex parte. An aureæ fuêre ſtatuæ, Aut columnæ pictæ,an tholus? Infantis domini conscia terra fvit) Hæc terra Domitianum natum excepit,naſcentem vidit. Felix qvae tantis sonvit vagitibvs)Beata tellus,quæ primam excepit vocem Iulæam. Et qvae vidit reptantes svstinvitqve manvs) pulchrè puerilis conatum greſſus exprimit. Infantes enim cùm nondum didicere pedibus inſiſtere,manibus humi quadrupedum inſtar raptāt. Vnde ſphingis ænigma de homine primum quadrupede,deinde bipede & tripede poſtremum. Hic steterat veneranda domvs)In reg.6.ad Malum punicum,vt d.in qua domo natus eſt Domitianus. Qvae praestitit orbi qvod Rhodvs)Quæ ſuſcepit Domitianum,vt Rhodus Neptunum,vt Creta Iouem,in quibus ea numina nata dicūtur. Et pia Creta)quia Iouem aluit. Cvretes texere Iovem crepit. armis)Fabulam copioſiſsimè deſcribit collectam ex illuſtribus auctoribus. Nat.lib.9. cap.7.dicti ſunt Curetes ἀπὸ τοῦ κουρίζειν, quòd caput inter ſaltandum quaterent.alij ἀπὸ κείρειν,à tondendo. lege Ouid.4.Faſt. *Hoc Curetes habent,&c.* Curetes cum Rheâ Iouem Saturno ſubduxerunt, eumque in Cretam educandum deportarunt. Editi è terra,vel dactylis Idæis;qui Iouem in antro latitantem,ne à Saturno deuoraretur,lacte & melle nutrierunt. Diodorus Siculus.de his ita Lucretius 2.

Hic armata manus Curetas nomine Graij
Quos memorant Phrygios inter ſe forte caterua
Ludunt, in numerumq́ue exultant ſanguine læti
Terrificas capitum quatientes numine criſtas
Dictæas referunt Curetas, qui Iouis illum
Vagitum in Creta quondam occultaſſe feruntur.
Cùm pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum pulſarunt æribus æra.

Horum meminit Virg.3.Aen.& Cretam vocat inſulam Iouis. Semiviri poterant qvalia ferre Phryges) Semiuiri Phryges hoc loco Corybantes, ſacerdotes Cybeles euirati & caſtrati intelliguntur,vti & illo car.lib.3.epig.90.

Semiuiro Cybeles cum grege iunxit iter.

Cur autem caſtrati eſſent ſacerdotes Cybeles, leges apud Mythologos. ab his deinde Troiani omnes per conuitium, quod victi à Græcis eſſent, & imbelles ſemiuiri appellati. Turnus apud Virg.12.de Aenea. ——*da ſternere corpus*

Semiuiri Phrygis——

Et 4.Aen. ——*Semiuiro comitatu.*

Qvalia)iaculum & ſcuta ferebant,& inter ſe dum ſaltarent Pyrrhichicam complodebant. enſem & ſcutum ſignificat ipſe Martialis in hoc extremo pro iaculo & ſcuto. At te protexit svpervm pater) Hic quidem verſus ſi ſeorſim accipiatur à reliquis, poſsit videri de Ioue cuſtode accipi poſſe, cui iuxta hoc nomine templum condidit cum bello Vitelliano apud Cornelium quendam iuxta Velabrum delituit. ſed ego omnia ad Flauianam ædem refero, cùm eo loci natus ſit. Et tibi Caesar pro iacvlo et parma) Pro enſe & ſcuto,hæc enim arma erant Corybantum præter ſiſtra, tympana & cymbala, &c. iaculum dixit pro gladio aut haſta. Parma genus erat ſcuti parui,vnde dicti parmularij, qui ſæpe vincebātur,vt alibi ex Martiale docuimus.

Li 7.ep.1. & 2. Fvlmen et aegis erat)hæc enim Iouis arma ſunt.de Domitiani & Palladis ægide ſuprà diximus.Iouis Aegis alia erat,& dicebatur à græco αἴξ,id eſt,capra,à qua educatus erat,quam mortuam inter aſtra retulit Iupiter, eiuſque pellem ad perpetuam rei memoriam ad ſuum ſcutum accommodauit, ſcutumque ægis à græcis appellatum eſt, de quo Virg.8.

——*Arcades ipſum*
Credunt ſe vidiſſe Deum, cùm ſæpe nigrantem
Ægida concuteret dextra, nimbosq́ue cieret.

Et Iupiter inde dictus eſt Aegiochus Hom.Iliad.ε.

Κλῦθί μευ Αἰγιόχοιο Διὸς τέκος Ἀτρυτώνη

Audi me Iouis Ægiochi Tritonia nata.

Lucretium. Iouinianum Pontanum. Fulmen eſt ignis in ſublime elatus, qui cum à circumſtante frigore comprimitur, vi erumpit.eius famuli ſunt βροντὴ, καὶ ἀστραπὴ, καὶ πυράκμων. Brontes tonitru, Aſtrape fulgur,Pyracmon ignis multus. De fulmine, & eius vi lege Ariſtot.lib.meteor. Eſt autem telum Iouis,cum quo pingitur & fingi-

& fingitur. Indeque Iupiter fulminator dicitur. lege Nat. lib. 2. cap. 1. græcis, ni fallor κεραύνιος. His igitur armis, id eſt, ægide & fulmine te defendit Iupiter.

Ad Paſtorem.

XVII. XXIII.

Credis ob hoc me Paſtor opes fortaſſe rogare,
Propter quod vulgus, craſſaq; turba rogat?
Vt Setina meos conſumat gleba ligones,
Et ſonet innumera compede Tuſcus ager.
Vt Mauri Libycis centum ſtent dentibus orbes,
Et crepet in noſtris aurea lamna toris:
Nec labris niſi magna meis cryſtalla terantur,
Et faciant nigras noſtra Falerna niues:
Vt canuſinatus noſtro Syrus aſſere ſudet
Et mea ſit culto ſella cliente frequens:
Vt lutulenta linat Tyrias mihi mula lucernas,
Et Maſſyleum virga gubernet equum. *al. Et mea Maſſylũ. quod probo.*
Eſt nihil ex iſtis: ſuperos, ac ſidera teſtor,
Ergo quid? vt donem Paſtor & ædificem.

CREDIS OB HOC) Liberalis animi argumenta prodit. multa enim ſe petere, vt multa dare poſsit & ædificare, hoc enim eſt magni & liberalis animi ſignum. An hic Iulius Paſtor? de quo Plinius Iunior lib. 1. epiſt. 18. *quanquam vetus exemplum Iulius Paſtor.* PROPTER QVOD VVLGVS) qui diuitias in luxum & voluptates effundit, aut in faſtum abſumit. SETINA) Setia ciuitas Latij, vnde ſetinum vinum, de quo lib. 13. & ſupra iam ſæpius dictum, lib. 4. epig. 64. GLEBA) Metonymicῶs, Non peto, inquit, opes, vt ingentes colam vineas. SONET INNVMERA COMPEDE THVSCVS AGER) nec vt mille ſerui in Tuſcano agro & vinea occupentur, infrà. *Multus hic Heraldus.*

Nec Tuſca ligo vinea politus.

Et lib. 4. *Centeno gelidum ligone Tibur.*

De miſera ſeruorum conditione, qui in compedibus vincti opus faciebant in agris fusè diſſeruimus lib. 4. epig. 46. Et Lipſius El. 2. cap. 15. TVSCVS) in Etruria, quæ & Tuſcia. VT MAVRI) menſas ingenti pretio factas & ex Atlante Mauritaniæ monte allatas, quas citreas vocabant, eburneis pedibus impoſitas. Vberius lib. 14. ORBES) menſæ. DENTIBVS) eburneis ex Elephanti dentibus factis. AVREA LAMNA) bracteis aureis argenteiſque triclinia fuiſſe cooperta ſuprà lib. 8. epig. 33. d. *Bractea de fulcro (quod reor eſſe) tuo.* *Iuuenalis Sat. 14 Ouid. de Põto ad Gracinũ.*

NEC LABRIS) vaſa cryſtallina in luxu adhibebantur. narrauimus ſuprà ex Seneca de crudeli domino, qui puerum Murænæ iuſsit obiici ob vas cryſtallinũ confractum. NIGRAS NIVES) niuibus enim refrigerabant aquas, vt lib. 13. & ſuprà docuimus. NIGRAS) quia falernum nigrum cui miſcebantur niues colatæ. VT CANVSINATVS) vt ſerui mei (nam Syrus pro ſeruo accipitur, quòd plerumque vel è Syria vel è Cappadocia mitterentur) veſtibus è canuſina lana nobili & rufa culti ſudent ſub aſſere, id eſt, lectica, qua geſtabantur veteres, lectica autem compacta erat ex aſſeribus, vt noſtrum propè feretrum. legatur Lipſius in Elect. CVLTO CLIENTE) nec peto diuitias, vt habeam multos anteambulones, ſtipatores, comites clientes togatos & candidatos. VT MVLA LINAT LACERNAS TYRIAS) Nec vt ardeam murice, purpuratuſque inuehar inquinatus à ſordidis cœno mulis. ET MASSYLEVM) Numidæ infrenis vtebantur equis, quos virga regebant. Virg. 4. Aen. Et Numidæ infreni cingunt. Idem Lucanus canit lib. 4. *Maſſylum legerim.*

Et gens quæ nudo reſidens Maſſylia tergo
Ora leui flectit frenorum neſcia virga.

Et Silius: *Hinc paſsim exultant Numidæ gens neſcia freni,*
Queis inter geminas per ludum mobilis aures
Quadrupedum flectit non cedens virga lupatis.

Oppianus lib. 4. Κυνηγ. V. 45. illuſtrem habet locum quem adſcribam.

——ὀπηδεῖ δ' αὐτῇ
Καὶ μούνοις ἵπποισι κυνῶν ἄπερ ἰθὺς ἐλαύνειν,

Ἱππολαι κείνοισιν ὅσοι περὶ μανείδα γαῖαν
Φέρβοντ', ἢ λιβύεσσιν, ὅσοι μὴ κάρτεϊ χειρῶν
Αρχονται ψιλοῖσι βιαζομένοιο χαλινῷ:
———interdum verò contrà
Etiam ſolis equis, ſine canibus, rectà ad agitandum:
Equis (inquam) illis, qui per Mauritaniam terram
Paſcuntur, aut Africanis, qui non robore manuum
Cohibentur lupatis violenti freni;
Sed obtemperant virgis, quoquò homo duxerit.

Massylevm virga gvbernet eqvvm) Numidæ ſeu Maſſyli, qui populi ſunt Lybiæ, virga non frænis regebant equos, vt Liu.lib.35. Strabo lib.vlt. Virgil.4.Aen. Silius, & alij tradiderunt. Et Auſonius in conſulatu. Mirabamur poëtam qui infrænos dixerat Numidas. Vt donem et ædificem) quæ ſunt magni & honeſti animi, donare & ædificare. hoc enim potiſsimum eſt principum, illud amicorum verè fidorum.

*Carum.

Ad * Charum.

XXIV. XVIII.

O cui virgineo flaueſcere contigit auro,
Dic vbi Palladium ſit tibi, Care, decus?
Adſpicis & domini fulgentes marmore vultus,
Venit ad has vltrò noſtra corona comas
Albanæ liuere poteſt pia quercus oliuæ,
Cinxerit inuictum quod prior illa caput.

Delator inſignis erat temporibus Domitiani vt alibi d. ex Iuuenale.

O cvi virgineo) Dialogiſmo conſtat hoc epigramma. In primo diſticho poëta alloquitur Carum, & interrogat vbi ſit illa corona oleaginea ex auro facta, qua donatus erat à Domitiano. in quinquatriis. Domitius putat Carum fuiſſe centurionem Domitiani, quòd oliaginea tantum donaretur triumphum procurantibus, ſed nulla hîc de centurione mentio, & oleaginea etiam aliis de cauſsis data. Crediderim potius Cauſidicum fuiſſe, de quo Iuuen. Sat.1.

———quem munere palpat
Carus———

Fuit & Carus quidam cognatus poëtę, ad quem infrà ep.55. ſcribit, quanquam inſcriptio variat. In altero reſpondet Carus, ſe ſtatuam Domitiani marmoream eâ coronaſſe. Concludit extremo diſticho rurſum poëta per comparationem. Meritò, inquit, huic oleagineæ tuæ coronæ poteſt inuidere quernę, qua aliâs ſolebat Domitiani ſtatua ornari, quòd nunc præripuerit illi honorem. O cvi virgineo avreo contigit flavescere) virgineum aurum vocat coronam. Pallas virgo. hinc & virgineum & Palladium aurum. Corona verò hæc in ſimilitudinem foliorum oliuæ expreſſorum erat facta, quæ conferebatur iis, qui triumphum victori procurabant, quamuis ipſi prælio non adfuerint, quemadmodum Gellius lib.5.cap.6. eſt auctor; quanquam & virtutis cauſsâ donatas oleagineas Dio Caſsius c.49. tradit. Victo enim Sexto Pompeio militibus ſuis Auguſtus Cæſar oleagineas diſtribuit. *Καὶ πᾶσι*, inquit Dio, *πεντακοσίας δραχμὰς, τοῖς δὲ ναυκρατήσασι καὶ σέφανον ἐλαίας ἔδωκε. Et omnibus quidem* (militibus) *quingentas drachmas, iis verò qui nauali prælio viciſſent, etiam coronam oleagineam dedit.* Idem bello Mutinenſi ante à ſenatu factum ait, *καὶ τοῖς μὲν σέφανον ἐλαίας ἐν ταῖς πανηγύρεσι φορεῖν δόντες, his coronas oleagineas, quas in ludis ferrent, dantes, &c.* Plura de coronis aliis militaribus Vegetius & eius interpres. Lipſius de militia Romana, Plinius, A. Gellius, & alij. Palladivm decvs) coronam oleagineam, olea enim Palladi ſacra, de qua non pauca ſuperioribus libris. Aspicis en domini fvlgentes marmore vvltvs) Carus ait ſe coronam imperatoris imperatori reddidiſſe, cuius ſtatuam coronauit. Sic apud Suetonium lego Iulij Cæſaris ſtatuam laureâ coronâ ornatam. Cæſarum ſtatuæ formabantur ad habitum principis, cum corona quam princeps geſtare ſolebat. Hinc videmus omnium propè imperatorum ſtatuas & ſigilla laureata. Comas) Cæſareas. Albanae libare) ſcribe potius liuere, vt meliora habent exempla, quid enim libare? Liuere ſenſum habet. imperator quernam ſolebat ferre, vt ſuprà lib.8. epiſt.82.

An in quinquennalis coronatus erat Carus? vt illi Iuppiter Capitolinus in quinquennalibus inuidere potuerit.

Sed videntur hæc ad certamina oratoria Capitolina & Albana referenda, à Pallade enim donatam Caro ſcribet in proximo epig.

Non quercus te ſola decet, nec laurea Phœbi.

Querna ſiue ilignea ob ſeruatam Remp. laurea ob victorias de hoſtibus partas. Inuidere, inquit poëta, poteſt quercus oleæ, quòd hæc prior caput imperatoris contigerit, cùm alioqui querna coronari ſoleat. Vt, libare, legas; expones, ſacrificare.

Ad

Ad eundem.

XIX. XXV.

Quis Pallatinos imitatus imagine vultus
Phidiacum Latio mamore vicit ebur.
Hæc mundi facies, hæc ſunt Iouis ora ſereni:
Sic tonat ille Deus, cùm ſine nube tonat.
Non ſolùm tribuit Pallas, tibi, Care, coronam,
Effigiem domini quam colis, illa dedit.

QVIS PALLATINOS IMITATVS) Idem argumentum de ſtatuâ Domitiani, quam in ædibus ſuis factam colebat Carus. huius elegantiam artemq́ue prædicat. QVIS) ſtatuarius vicit Phidiæ Iouem Olympium, ex ebore factum, quem laudat Plinius, Pauſaniaſque cum aliis. HAEC MVNDI FACIES) ſole illuſtrata, ſic nitet & ſulget hoc marmor, vt meridianus mundus, id quod ſequentia verba declarant. HAEC SVNT IOVIS ORA SERENI) ſic pingitur & fingitur Iupiter ſerenus, & nulla tempeſtate nubilus. adulatoriè hoc. ſemper enim Cæſarem, qui Deus dici volebar, confert cum Ioue. SIC TONAT SINE NVBE) placidus non vltor ſcelerum, quæ ſint optima auguria Ouidius docet in Faſt. *Ter tonuit ſine nube Deus, tria fulmina miſit.* SINE NVBE) ſine ira quæ frontis ſerenitatem turbat. NON SOLVM PALLAS) In quinquatriis victori, ſiue in venatione, ſiue ſcena, ſiue poëſi, ſiue oratione Suet. cap. 4. non ſolùm Pallas tibi contulit oleagineam, ſed etiam donauit hanc ipſa tibi ſtatuam, cuius artificium non poteſt niſi in Palladem referri, cùm mortales ſuperet manus.

De Nerua.

XX. XXVII.

Audet facundo qui carmina mittere Neruæ,
Pallia donauit glaucina Coſme tibi.
Pæſtano violas, & cana liguſtra colono.
Hyblæis apibus Corſica mella dabit.
Sed tamen & paruæ nonnulla eſt gratia Muſæ
Appetitur poſito vilis oliua lupo. *In lauto conuiuio non omnia ſemper lautè.*
Nec tibi ſit mirum, modici quod conſcia vatis,
Iudicium metuat noſtra Thalia tuum.
Ipſe tuas etiam veritus Nero dicitur aures,
Laſciuum iuuenis cùm tibi luſit opus. *Laſciuum. V.C.*

Neruæ poëſim ſuprà lib. 8. ep. 70. laudauimus, vbi Neruam alterum diximus appellatum Tibullum. PALLIA GLAVCINA) Glaucinus color imitatur oculos noctuinos & equinos, vnde Virgilio dicuntur equi Glauci, vlua item paluſtris. Paullò latius patet hæc vox quàm cæſius. quidquid cæſium glaucum, nec contra. legatur Antonius Thyleſius de coloribus. quanquam non omnino probamus, quæ ille in illo libello diſputat. COSME) Myropolam fuiſſe credam illum, cuius ſuprà frequens mentio, an potius nobilem lanæ infectorem? hoc reor cum Torrentio. PAESTANO) ager Pæſtanus roſis, & omni genere florum abundauit, quem alibi depinximus. Liguſtra item ſuprà lib. 8. ep. 28. ad illum verſum expoſuimus.

Lilia tu vincis nec adhuc delapſa liguſtra.

SED TAMEN ET PARVAE NONNVLLA EST GRATIA MVSAE, APPETITVR POSITO VILIS OLIVA LVPO) ab exemplo docet gratam eſſe gratiam epigrammatum, vt in lautis & genialibus conuiuiis, tamen oliuæ appetuntur, ita inter magnificas & heroas poëmatum tubas tenuis epigrammatum auena nonnunquam delectat. NEC TIBI) nec eſt quod miteris meam Muſam pallere ad iudicium tuum, quando ipſe Nero, quamuis egregius poëta, tamen cenſoriam tuam limam pertimuit. de Nerone ſuprà ex Neruæ carmina plura.

Epitaphium Latini.

XXIX. XXI.

Dulce decus ſcenæ, ludorum fama Latinus,
Ille ego ſum plauſus, deliciæq́; tuæ:
Qui ſpectatorem potui feciſſe Catonem,
Soluere qui Curios, Fabriciosq́; graues,
Sed nihil à noſtro ſumpſit mea vita theatro,
Et ſola tantùm ſcenicus arte feror.
Nec poteram gratus domino ſine moribus eſſe;
Interius mentes ſuſpicit ille Deus.
Vos me laurigeri paraſitum dicite Phœbi,
Roma ſui famulum dum ſciat eſſe Iouis.

Vbi de Latino & Thymele: quam negat eius vxorem fuiſſe Politianus.

DVLCE DECVS SCENAE) Latinum arte mimica nobilem emortualem laudat à morum innocentia, & vita procul à ſcenicis ludis diſtante. actum de hoc eod. lib. 1. ep. 5. ipſe Latinus fingitur loqui. DECVS SCENAE) id eſt, ornamentum & voluptas ludorum ſcenicorum fui. SPECTATOREM CATONEM) omnium grauiſsimum, de quo lib. 1. in epiſtola. Non intret Cato theatrum noſtrum, aut ſi intrauerit ſpectet. Et ep. 3.

Cur in theatrum Cato ſeuere veniſti?
An ideo tantùm veneras, vt exires?

Nota res eſt fœminas Floralia celebraturas præſentem Catonem erubuiſſe, nec antea ludos cœpiſſe, quàm Cato exiret. legatur D. Auguſtinus de ciuit. Dei præter auctores profanos. CVRIOS FABRICIOSQVE) veteres Romanos frugales, graues & honeſtos, de quibus Liuius, & alij rerum Romanarum ſcriptores. SED NIHIL A THEATRO SVMPSIT MEA VITA) vt poëtæ ſe excuſant, qui dicunt, *Laſciua eſt nobis pagina, vita proba.* &, *Laſciuus verſu, mente pudicus erat.* Atque Catullus,

Qui me verſiculis meis putatis
Quod ſint molliculi parum pudicum.
Nam caſtum eſſe decet pium poëtam
Ipſum. Verſiculos nihil neceſſe eſt.

Sic Latinus, qui mores hominum improbos exprimebat geſtu in ſcena, non referebat moribus ſuis, quos ait (ſi Diis placet) ſanctos fuiſſe. ET SOLA TANTVM SCENICVS ARTE FVI) non animo, vita, moribus, ſed leuis & laſciuus geſtu, animo ſanctus. Enimuerò cuius ars eſt improba, quomodo vita proba eſt, cùm per omnem vitam nihil exerceat, niſi artem ſuam, quæ ſepelienda erat vnà cum artifice. NEC POTERAM GRATVS DOMINO SINE MORIBVS ESSE) Domitiano probari niſi probus non poteram. INTERIVS) γνωμικῶς ſi generatim loquare. mentem non frontem Deus inſpicit. VOS ME LAVRIGERI PARASITVM DICITE PHŒBI) paraſitos Apollinis, ſeu Phœbi poëtarum Dei, vocabant olim mimos & hiſtriones, qui poëtarum carmina recitabant in ſcena, vt auctor eſt Verius Flaccus. Inſcriptiones veteres M. AVR. LIB. AGILIO. SEPTENTRIONI. PANTOMIMO. SVI TEMPORIS. PRIMO SACERDOTI. SYNHODI. APOLLINIS. PARASITO.

Et alia

L. ACILIO. L. F. POMCVTICLAE NOBILI. ARCHIMIMO COMMVNI. ADLECTO DIVRNO. PARASITO APOLLINIS. TRAGICO COMICO. Vide Ioannis Meurſij Exercit. Critic. parte 2. c. 6. vbi de his graſſatoribus, cœnipetis, paraſitis Deorum & opulentiorum plura. Latinus hiſtrionem & mimum ſe Phœbi ſeu Apollinis profitetur, interim tamen ait ſe Domitiani famulum, & aulicum Palatinum. Et lateat fortè etiam hic ſenſus. Ego quidem in ſcena facio mimicam, ſed hanc quia Domitiano placet, illius enim non veſter ſum famulus, Non tibi ſed domino ludo. ROMA SVI IOVIS FAMVLVM) Domitiani quem ſæpè Iouem appellat. Me meus in terris Iupiter ecce tenet? Quare autem Lauriger? auctor ipſe poëſeos; & poëtæ Laureati; coronabantur enim laurea velut victores. Vnde natum verbum, multi laureati, pauci Phœbi. Turnebus adeundus lib. 21. cap. 24.

Epitaphium Philænis ſeu Philænidis.

XXII. XXX.

Sacula Neſtorea permenſa, Philæni, ſenecta
Rapta es ad infernas tam citò Ditis aquas.
Euboicæ nondum numerabas longa Sibyllæ
Tempora, maior erat menſibus illa tribus.
Heu quæ lingua ſilet, non illam mille cataſtæ
Vincebant, nec quæ turba Serapin amat:
Nec matutini cirrata caterua magiſtri,
Nec quæ Strymonio de grege ripa ſonat.
Quæ nunc Theſſalico Lunam deducere rhombo
Quæ ſciet hos, illos vendere lena toros?
Sit tibi terra leuis, molliq́ tegaris arena,
Ne tua non poſſint eruere oſſa canes.

SAECVLA NESTOREAE SENECTAE PERMENSA) Epitaphium ſagæ, lenæ, & lupæ, cui terram tam leuem precatur, vt illius corpus à canibus effoſſum deuoretur. TAM CITÒ?) ironicῶs, cùm aiat triſæclem fuiſſe. RAPTA) velut adoleſcentula ante iuſtum æuum, & exactam ætatem. EVBOICAE SIBYLLAE TEMPORA) Eubœa inſula Aegæi maris, in qua Chalcis ciuitas. Chalcidici coloniam Cumas (vti & alias multas auctore Libanio Rhetore) deduxere, vnde & ipſæ Cumæ Euboicæ dictæ. Virgil. 6. Et tandem Euboicis Cumarum allabimur oris. Ouid. 14. Met. Sedibus Euboicam Stygiis emerſit in vrbem. Papinius, Gaudent Euboicæ domum Sibyllæ. SIBYLLAE) Cumanæ, de qua Virg. Vltima Cumæi venit iam carminis ætas. Non diſputabo hîc de numero, patria, nominibus, libris, auctoritate Sibyllarum, quando id copioſiſsimè fecit Ludouicus Viues ad D. Auguſtini lib. 18. de ciuitate Dei, cap. 23. & Virgilij interpretes ad Eclogam, Sicelides Muſæ. de annis Sibyllæ Cumææ tantum diſputabo. cum ab æuo Sibyllæ huius ducta ſit parœmia, Sibylla viuacior, quanquam adagiographi nullos annos exponant. Ouidius 14. Met. nobis planam rem faciet, qui de hac Sibylla, & eius ſenecta fuſius ſcribit. Primùm enim ait ſibi immortalitatē promiſſam à Phœbo, ſi pudorē vellet abiicere. *Lux æterna mihi caritura q; &c.* Deinde fecit illi copiam optandi quid vellet: petit. *Si mea virginitas Phœbo patuiſſet amanti.* illa vt tot annos viueret, quot manu hauſiſſet corpuſcula *——arenarum.*

——ego pulueris hauſti
Oſtendens cumulum, quot haberet corpora puluis
Tot mihi natales contingere vana rogaui.

Indulſit hos illi annos Phœbus, plura indulturus, ſi & ipſa Phœbo indulſiſſet, ſed illa, Contempto munere Phœbi, inquit,

Innuba permaneo. ſed iam felicior ætas
Terga dedit, tremuloq́ gradu venit ægra ſenectus
Quæ patienda diu. non iam mihi ſæcula ſeptem
Acta vides, ſupereſt numeros vt pulueris æquem
Tercentum meſſes, tercentum muſta videre, &c.

Ex quibus illi Chiliadem annorum, id eſt, mille annos definitum fuiſſe intelligis. MENSIBVS) Ergo Philænin nongentos annos menſeſque nouenos fingit exegiſſe, id eſt, admodum annoſam fuiſſe. HEV QVAE LINGVA SILET) loquaciſsimam fuiſſe docet, dum cataſtis & ergaſtuliis ſeruorum vnam illius vocem comparat. Vna, inquit, Philænis tantum garriebat, quantum mille carceres & ergaſtula ſeruorum. Cataſta propriè locus eſt, vbi ſerui compedibus vincti venales exponuntur, vt ſuprà fuſius eſt declaratum. NEC QVAE TVRBA SERAPIN AMAT) Nec Iſidis ſacerdotes tantoperè clamant vt hæc anus. Strabo lib. 17. ſcribit Canopi templum fuiſſe Serapidis & cultu & religione excellens, ad cuius ſollemnia per foſſam ex Alexandria ingens turba deſcendebat. Nam die ac nocte plena erat nauiculis virorum & mulierum per omnem leuitatem frementium & ſaltantium. De Serapide & Iſide Plutarchus libellum ſcripſit, fabulam & ſacra cùm Iſidis, tum Serapidis lege apud Gyraldum in Syntagmatis 16. hiſt. Deorum. Plinium lib. 8. alioſque ſcriptores. Hic ego cum Domitio facio, & non Iſidis ſacra, nec inuentum Iſirin,

nec

nec lymphatos puerorum greges intelligendos puto,ſed vt ex Strabone recitaui Serapidis cultum in foſſa,&c. de Iſide ſuo loco referemus. CIRRATA CATERVA) pueri cirros alebant,dum eos ponerent, & Phœbo ſuæ pubertatis annos conſecrarent. Cirratos & Perſius Sat.1.appellat. STRYMONIO DE GREGE) Strymon eſt fluuius Thraciæ grue frequens, eſt enim Thracia natale ſolum gruis, vt Herod.lib.2.tradit. Virg.1. Georg. Strymoniæque grues. & 11. Aratus, Gruunt autem & mirè garriunt, præſertim cùm tempeſtas imminet. Sed nihil attinet hîc eſſe copioſum. lege Geſnerum lib.3.de grue. QVAE NVNC THESSALICO LVNAM DEDVCERE RHOMBO) quæ ſaga nunc tuo loco Philænis excantabit lunam? Rhombus eſt vertigo magica, quam turbinem Horatius in Epodis appellat. Vtebantur hoc inſtrumento veneficæ, & filis impletum in orbem agebant. Theocritus in Pharmaceutria, χ' ὡς δινεῖθ' ὅδε ῥόμβος ὁ χάλκεος. Vt vertitur iſte turbo æneus,&c. Ouid.1.Am.& 8.egregiè Dipſadis magæ artes his verſibus deſcribit.

Eſt quædam quicunq; volet cognoſcere lenam
Audiat eſt quædam nomine Dipſas anus.
Ex re nomen habet,nigri non illa parentem
Memnonis in roſeis ſobria vidit equis.
Illa magas artes Aeæaq; carmina nouit,
Inq; caput liquidas arte recuruat aquas.
Scit bene quid gramen,quid torto concita rhombo
Licia,quid valeat virus amantis equæ.
Cùm voluit toto glomerantur nubila cælo,
Cùm voluit porrò fulget in orbe dies.

Quibus ſubiungit ſanguine lunam imbui, illam magica pluma tectã volitare per auras, & nocturnas vmbras,euocare manes tumulis,aliaque infanda patrare, quæ ſolent etiam hodie peſtes hominum,& odia Dei,Diuûmq;, fœminæ ſagæ. Sic Pindari ſcholiaſtes Od.4.Pyt. λαμβάνουσαι αἱ φαρμακίδες τὴν ἴυγγα δεσμεύουσιν ἐκ τροχοῦ τινός,ὃν περιεργαζόμεναι ἅμα ἐπᾴδουσι,&c. Horat.Epod.17.

Canidia parce vocibus tandem ſacris
Citumq; retro ſolue ſolue turbinem.

Et noſter Martial.lib.12.epig.57.

Dicet quot æra verberant manus vrbis
Cum ſecta Colcho luna vapulat rhombo.

Propert.lib.2. *Deficiunt magico torti ſub carmine rhombi.*
Et lib.3. *Staminea rhombi ducitur ille rota.*

An libet apud Petronium audire ſagam de vi carminis ſui gloriantem?

Quicquid in orbe vides,paret mihi: florida tellus
Cùm volo,ſpiſſatis areſcit languida ſuccis.
Cùm volo fundit opes,ſcopuliq; atq; horrida ſaxa
Niliacas iaculantur aquas, mihi pontus inertes
Submittit fluctus: Zephyriq; tacentia ponunt
Ante meos ſua flabra pedes. mihi flumina parent,
Hyrcanæq; tigres,& iuſſi ſtare dracones.
Quid leuiora loquor? Lunæ deſcendit imago
Carminibus deducta meis,trepidusq; furentes
Flectere Phœbus equos reuoluto cogitur orbe.
Tantum dicta valent. Taurorum flamma quieſcit
Virgineis extincta ſacris, Phœbeia Circe
Carminibus magicis ſocios mutauit Vlyſſis:
Proteus eſſe ſolet quicquid libet,his ego callens
Artibus Idæo frutices in gurgite ſiſtam,
Et rurſus fluuios in ſummo vertice ponam.

Et Tibullus his gemina canit lib.1.el.2. Apollonius lib.3. Argon. Lucianus Philoſpeude. Apuleius Miles.11.& alij.

LVNAM DEDVCERE) quod tum credebant fieri,cum obiectis vmbris eam videbant deficere. quod cùm fieret,pulſabant æra,quod antidotum habuere contra artes ſagarum. Theocritus τὸ δὲ χάλκεον ὡς τάχος ἄχει, ſimul ac æs ſonat. Seneca in Hippolyto.

At nos ſolliciti lumine turbido
Tractam Theſſalicis carminibus rati
Tinnitus dedimus.

Scholiaſtes Lycophronis, θύουσι δὲ αὐταῖς κύνας,ὥς φησι Σώφρων ἐν μίμοις,ὁ γὰρ κύων βαΰζας λύει τὰ φάσματα,ὡς καὶ χαλκὸς κροτηθείς.

Horat.Epod.17. *——& polo*
Deripere lunam vocibus poſſum meis.

Iuuenal.

Iuuenal. Sat. 6. *——nemo ara fatiget*
Vna laboranti poterit ſuccurrere lunæ.
Ouid. 7. Met. *Te quoq; luna traho quamuis Themeſæa labores*
Aera tuas minuant.——
Et Tibullus eleg. 8. lib. 1. *——è curru lunam deducere tentat*
Et faceret ſi non æra repulſa ſonent.

Thessalico) Theſſalia (quæ & Aemonia ab Aemone Deucalionis filio dicta) magiis & veneficiis olim inſignis fuit, vt Apuleius, Plinius, Ouidius, Propertius, & alij docent. Lena toros vendere) lena conciliatrix amorum, quæ turpi ex re queſtum alieno etiam corpore facit, quales ſint, à Plauto diſces in cuius plerique comœdiis lena ſuas agit partes. Sit tibi terra levis) De hac formula precandi ſupra libro 5. in epitaphio Erotij fuſiſsimè diximus. Et lib. 1. de Antullâ. Ne tua non possint ervere ossa canes) precationẽ vertit in diram imprecationem, ſit tibi terra tam leuis, vt oſſa tua à canibus effoſſa rodantur. ſic dum videtur bene precari, peſsimè imprecatur. Idem Ammianus Græcè in Nearchum.

Εἴη σοι κατὰ γῆς κουφὴ κόνις οἰκτρὲ Νέαρχε
Ὄφρα σε ῥηϊδίως ἐξερύσωσι κύνες.

De Antiſtio Ruſtico.

XXIII. XXXI.

Cappadocum ſæuis Antiſtius occidit oris
Ruſticus. ô triſti crimine terra nocens?
Rettulit oſſa ſinu chari Nigrina mariti
Et queſta eſt longas non ſatis eſſe vias:
Cumq; daret ſanctam tumulis, quibus inuidet vrnam,
Viſa ſibi eſt rapto bis viduata viro.

Cappadocvm) Mortem Antiſtij, lacrymas vxoris deſcribit. An verò ſit hic Ruſticus ad quem Plinius Iunior ſcripſit, an alius vt puto, non auſim confirmare. Cappadocvm) De Cappadocum ingenio ſuprà ſatis multa ſunt relata. Cappadocia eſt pars Armeniæ. Saevis) alludit fortè verſum Vipera Cappadocem, &c. Rettvlit ossa sinv) More id fiebat, quo de more plurima Heraldus. Longas non satis vias) quamuis longiſsimum ſit iter ex Armenia in vrbem, tamen quia cogebatur domi terræ mandare viri reliquias, cupiebat ſemper in itinere verſari, nec vnquam domum redire. Qvibvs invidet) quaſi ſe felicioribus, vt qui condant amores ſuos, quos ipſa deſiderabat. Bis mori) primò cùm vir moreretur, illa exanimis prope vnà eſt extincta, deinde renouabat dolorem, cùm etiam oſſa cogeretur deſerere.

De Vibij voto.

XXIV. XXXII.

Dum comes Arctois hæreret Cæſaris armis
Vibius, hanc Marti pro duce vouit auem.
Luna quater binos non tota peregerat orbes,
Debita poſcebat iam ſibi vota Deus.
Ipſe ſuas anſer lætus properauit ad aras,
Et cecidit ſanctis hoſtia parua focis.
Octo vides patulo pendere numiſmata roſtro
Alitis? hæc extis condita nuper erant.
Quæ litat argento pro te, non ſanguine, cæſa
Victima, iam ferro non opus eſſe docet.

Dvm comes) Vibius Criſpus in expeditione Sarmatica comes Domitiani vouit Marti anſerem, velut cuſtodem cæſaris, hunc laudat poëta, & ſimul auctorem pacis eſſe cæſarem ex numiſmatum ſymbolo oſtendit. Arctois) Sarmaticis. Sarmatica enim ſub arcto, quod ſuprà iam *Ad iconem anſeru eſt epigramma.*
dictum

dictum ſæpius, vti & de pugna ex Suetonio & aliis. Vibivs) hic eſt ille Vibius Criſpus, qui rogantibus, quis eſſet cum Cæſare, reſpondit, ne muſca quidem. Tranquillus cap.3. Eſt eiuſdem apud Iuuenalem mentio Sat.4.

——venit & Criſpi iucunda ſenectus
Cuius erant mores qualis facundia, mite

Ingenium. Cauſsidicum fuiſſe omnes docent. Quintil. lib.10. vbi virtutes huius enumerat Tacitus lib.2. & 4. vt delatorem notat. Xiphilinus eiuſdem iocum refert de Vitelij conuiuiis. Hanc avsm) anſerem Romani imperij cuſtodem vti lib.13. ex variis ſcriptoribus oſtenſum. Marti) vt ſeruaret Domitianum in bello Sarmatico, quod ſpacio octo menſium confecit. Qvater binos orbes) octo menſes. Devs) Mars, parta ex Sarmatis laurea redeunte cæſare. Properavit) fauſtum omen, nam renitens aut euadens hoſtia infauſti euentus omen erat. Et cecidit hostia) ſolenne verbum in ſacrum. Briſſonius multa lib.1. Form. pag.17. Octo vidss) quibus octo menſes in bellu patrando conſumptos puto ſignificari. Erat autem eiuſdem anſeris effigies argentea ad baſim Martis poſita, roſtro nummos octo porrigens. Alitis haec extis condita nvpsr erant) ſingulari prodigio, quo tempus belli continebatur: Capiebantur auſpicia ex victimarum extis potiſsimùm, vt Græci latinique auctores prodidere. Qvae litat argento pro ts non sanovine caesa Victima, iam ferro non opvs esss docet) Videtur inſinuare argenteam ætatem rediiſſe temporibus Domitiani, illa porrò tempeſtate pax opima terras occupabat, nec vlla adhuc bella foris gerebantur, vt Heſiod. & Ouidius canunt. Senſus eſt. Iam non ferro, id eſt, cæde & ſanguine opus eſſe portendit victima, quæ pro ſanguine argentum fundit. Poterat obliquè poëta inſinuaſſe pacem non ſanguine & bello iuſto, ſed auro redemptā à barbaris, quod antea lib.5. ex Dionis fragmento factum oſtendimus. Et hoc fortè portendebat victima. Sed hic intellectus carminis, & Vibio, & Martiali mortem attuliſſet, ſi tyrannus fuiſſet aſſecutus. Itaque non videtur hoc voluiſſe poëta, vel auſus etiam fuiſſe notare.

Argentum ſæpe veteres Diis litarunt quod Heraldus confirmat.

* In laudem Domitiani.

** Ad Cæſarem de anſere.*

XXXV. XXV.

Iupiter Idæi riſit mendacia buſti
*Dum videt Auguſti Flauia templa * poli.*
Atq; inter menſas largo iam nectare fuſus
Pocula dum Marti traderet ipſe ſuo.
Reſpiciens Phœbum pariter Phœbiq; ſororem
Cum quibus Alcides, & pius Arcas erat:
Gnoſia vos, inquit, nobis monumenta dediſtis
Cernite, quàm plus ſit, Cæſaris eſſe patrem.

** rbeli.*

Laudat templum Flauiæ gentis. Idæi bvsti) Cretenſis ſepulchri, vbi mortuus fertur Iupiter. Callim. in hymnis.

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, καὶ γὰρ τάφον, ὦ ἄνα, σεῖο
Κρῆτες ἐτεκτήναντο. σὺ δ᾽ οὐ θάνες, ἐσσὶ γὰρ αἰεί.
Cretes mendaces ſemper rex alme ſepulchrum
Erexere tuum: tu viuis ſemper & vſq; es.

Lucianus. Οἱ Κρῆτες οὐ γενέσθαι παρ᾽ αὐτοῖς οὐδὲ τεθράφθαι μόνον τὸν Δία λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ τάφον αὐτοῦ δεικνύουσι. Lactantius lib.1. de falſa religione. *Ennius in ſacra hiſtoria deſcriptis omnibus, quæ in vita ſua geſſit, ad vltimum ſic ait. Deinde Iupiter poſtquam terram quinquies circuiuit, omnibus amicis & cognatis ſuis imperium diuiſit: reliquitq; hominibus leges, mores, frumentaq; parauit, multaq; alia bona fecit, immortali gloria, memoriaq; affectus, ſempiterna monimenta ſuis reliquit, ætate peſſumata in Creta vitam commutauit, & ad Deos abiit. huncq; Curetes filij ſui curauerunt, decorauerruntq; eum. Et ſepulchrum eius eſt in Creta, in oppido Gnoſo: & dicitur Veſta hanc vrbem creauiſſe. In quo ſepulchro eius ſcriptum eſt antiquis litteris Græcis,* ὁ ζεὺς τοῦ κρόνου, *id eſt, Iupiter Saturni. Hoc certè non poëtæ tradunt, ſed antiquarum rerum ſcriptores: quæ adeò vera ſunt, vt Sibyllinis verſibus confirmentur, qui ſunt tales.*

Δαίμονας ἀψύχους νεκύων εἴδωλα καμόντων
Ὧν Κρήτη καύχημα τάφους ἡ δύσμορος ἴσχει.

Et Cic. de Natura Deorum. Cùm tres Ioues à Theologis enumerari diceret, ait tertium fuiſſe Cretenſem Saturni filium: cuius in inſula illa ſepulchrum oſtenditur. Hæc Lactantius. Dvm videt) ita ſuprà. *Addita quid*

De ſepulchro Iouis in Creta Scholiaſta Callimachi. ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τῷ τάφῳ τοῦ Μίνωος ἐπιγέγραπται. ΜΙΝΩΟΣ ΤΟΥ ΔΙΟΣ ΤΑΦΟΣ, &c. *Et quæ ſequuntur.*

quid Latio Flauia templa polo. Auguſti poli, dum videt mirabundus cœlum, aut cœlo æmulum templum Flauiæ gentis, dum videt polum, quem condidit Domitianus patri. malim tamen cum Schotto tholi, qui ſumma pars templi. POCVLA DVM MARTI) inter conuiuium deorum, iam probè appotus, cùm poſceret Martem poculo, eique hauriendum nectar porrigeret. ALCIDES) Hercules. ARCAS) Mercurius in Cyllene (vnde Cyllenius dicitur) monte Arcadiæ natus. Virg.

Vobis Mercurius pater eſt, quem candida Maia
Cyllenes gelido conceptum culmine fudit.

PIVS ARCAS) Mercurius enim prior deorum immortalium cultus & ſacra inſtituit, homineſque ad humaniorem vitam reuocauit, Hor. lib. 1. car.

Mercuri facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum,
Voce formaſti catus, & decoræ
more palæſtra, &c.

GNOSIA VOS, INQVIT,) Tumulum mihi vos in Creta condidiſtis mortuo, ſed non auguſtum & magnificum. CERNITE QVAM PLVS SIT) En quale & quàm ſplendidum ac diuinum opus condiderit patri ſuo Veſpaſiano Domitianus: vtinam cæſaris potius quàm veſter, ô Dij, genitor fuiſſem. adulatio non occulta.

In Philomuſum.

XXVI. XXXVI.

Artibus his ſemper cœnam, Philomuſe, mereris,
Plurima dum fingis, ſed quaſi vera refers.
Scis quid in Arſacia Pacorus deliberet aulâ,
Rhenanam numeras Sarmaticamq; manum.
Verba ducis Daci Cattis mandata reſignas,
Victricem laurum quam venit ante vides.
Scis quoties Phario madeat Ioue fuſca Syene,
Scis quota de Libyco litore puppis eat.
Cuius Iuleæ capiti naſcantur oliuæ,
Deſtinet ætherius cui ſua ſerta pater.
Tolle tuas artes, hodiè cœnabis apud me,
Hac lege, vt narres nil, Philomuſe, noui.

ARTIBVS) Cœnipetas deſcribit, quibus artibus ſoleant aucupari cœnas. FINGIS) ſemper aliquid noui, ſeu veri narras, ſeu falſi, quorum hodie magna copia, qui lambunt aulas principum. SCIS QVID IN ARSACIA) quod vniuersè dixerat more ſuo, ſpeciatim per partes exponit. Adſcribam geminum huic ex Plauti Trinummo locum, vbi exagitat eos qui ſciunt quæ neſciunt, vt occluſiorem habeant ſtultiloquentiam.

Nihil, inquit, eſt profectò ſtultius neq; ſtolidius
Neq; mendaciloquius, neq; argutum magis
Neq; confidentiloquius, neq; periurius
Quam vrbani aſſidui ciues, quos ſcurras vocant, &c.
Et mox:
Qui omnia ſe ſimulant ſcire, nec quidquam ſciunt,
Idq; quod in aurem rex reginæ dixerit
Sciunt: quod Iuno fabulata eſt cum Ioue.
Quæ neq; futura, neq; facta ſunt, tamen ij ſciunt,
Falſò an verò laudent, culpent quem velint,
Non flocciſaciunt, dum illud quod lubeat ſciant.

ARSACIA) pro Parthia hoc loco accipe. aliâs Arſacia Mediæ oppidum eſt à Nicanore conditum Straboni ῥάγεια, Stephano Raga, dictum. Parthi Arſaciam nominant. Ptolemæus ait Arſaciæ nomine tria oppida contineri, vt docet Hermolauus. Dicta autem eſt Arſacia ab Arſace rege Parthorum, de quo pluria Lambertus Hortenſius ad illum Lucani verſum lib. 1.

Plus illa vobis acie quàm creditis actum eſt
Arſacidæ ——

Arſacidæ ergo Parthi, quia reges Parthiæ ſequentes plerique Arſaces dicti, vt Mithridates Ponti Darij vel Xerxes Perſæ,&c. Tegranes Armeni. PACORVS) Parthorum Rex. Tacitus hiſt. lib.5. *Rex Parthorum Pacorus Iudæa potitus interfectusq́,&c.* Hic Pacorus pro quouis rege Parthiæ eſt poſitum. De eodem Pacoro Ioſephus de bello Iudaico multa. & Plutarchus in Antonio. RHENANAM NVMERAS) In Cattos enim & Sarmatas bellum mouit Domitianus,numeras, recenſes copias Germanicas, & Sarmaticas, noſti quot ſint in vtriuſque gentis exercitu capita. VERBA DVCIS DACI) Sic legendum manuſcripti libri,& res ipſa docet. Tu adeò impudenter garrulus es,Philomuſe,vanuſque,vt principum toto orbe diſtantium arcana litteris commiſſa noſſe videri cupias. Cattos quanquam hoſtes Romanorum, tamen non memini ſocietatem coiſſe cum Dacis. VICTRICEM LAVRVM) à Sarmatis laurum eſſe reportatam vides antequam videas. MADEAT IOVE FVSCA SYENE) vbi aut nulla aut rariſsima pluuia. Curtius lib.4. Alexandri per Aegyptum interiorem profectionem deſcribens & alij. Syene autem inſulæ & oppidi nomen eſt,Strabone auctore. de oppido Plinius lib.2.cap.72. *Simili modo tradunt in Syene oppido,quod eſt ſupra Alexandriam quinque millia ſtadiorum, ſolſtitij die medio nullam vmbram iaci, puteumq́; eius rei experimenti gratia factum totum illuminari. Ex quo apparere ſolem illi loco ſupra verticem eſſe, quod etiam in Italia ſupra flumen Hypoſim fieri eodem tempore Oneſicratus ſcribit* Lucanus de eadem re lib.

Dictum alibi de pluuia.

——calida medius mihi cognitus axis
Ægypto atq; vmbras nuſquam flectente Syene.

De feruore cœli huius etiam alibi Lucanus. nam quis cancro feruente Syenem Ibit. PHARIO) à Pharo inſula Aegypti. Pharius Iuppiter, id eſt, Aegyptius. FVSCA) colorantur ibi ſole homines Syene enim adſita Aethiopiæ. DE LIBYCO LITTORE PVPPIS EAT) Ex Africa. Noſti quot ſint naues in claſſe Carthaginenſi cùm ſoluerint Carthagine, quotieſque ſoluatur. Varro de Strabone,& Plinius lib.7.cap.21. refert, ſolitum Punico bello,à Lilybæo Siciliæ promontorio exeunte claſſe Carthaginis portum, etiam numerum nauium dicere, idem Solinus. CVIVS IVLÆÆ CAPITI) Noſti qui coronandi ſint à Cæſare in quinquatriis Albanis oleaginea corona auro facta. qua de corona ſuprà lege epig.24.ad illum verſum. O cui virgineo flaueſcere contigit auro. IVLAEAE) Cæſareæ à Iulio, qui à Iulo Iulææ. DESTINET AETHERIVS) Refero huc certamina capitolina, de quibus alibi dictum. AETHERIVS PATER) Iupiter Capitolinus. Suet.cap.4. *Inſtituit & quinquennale certamen Capitolino Ioui triplex, muſicum, equeſtre, gymnicum, & aliquantò plurium, quàm nunc eſt, coronarum.* TOLLE TVAS ARTES) aliorum cœnas garriendo capta, meam captabis tacendo.

Ad Agathinum.

XXXIX. XXVII.

Summa licet velox, Agathine, pericula ludas,
Non tamen efficies, vt tibi parma cadat.
Nolentem ſequitur, tenueſq́; reuerſa per auras,
Vel pede, vel tergo, clune, vel vngue ſedet.
Lubrica Corycio quamuis ſint pulpita nimbo,
Et rapiant celeres vela negata Noti,
Securos pueri neglecta perambulat artus,
Et nocet artifici ventus, & vnda nihil.
Vt peccare velis, cùm feceris omnia, falli
Non potes: arte opus eſt, vt tibi parma cadat.

SVMMA LICET) ex Pilariis ac ventilatoribus optimum dicit Agathinum, qui parmam in altum iaciebat recipiebatque, ſic, vt numquam falleretur. Agathinum, vt Lipſius Saturnalibus ex variis ſcriptoribus fidem facit, tam certum ait, vt non tam arte indigeat ne erret, quàm vt erret, id eſt, difficilius illi eſſe errare quàm non errare. De his Quintilianus lib.10.cap.7. *Quo conſtant miraculo illa in ſcenis pilariorum ac ventilatorum, vt ea quæ miſerint vltro venire in manus credas, & quà iubent decurrere.* PERICVLA LVDAS) ludo periculum, idem quod ludo cum periculo, & fortè ſit argutior ſenſus, ſi dicas Agathinum ludere pericula, id eſt, contemnere, & perinde ludere parma, ac ſi nullum eſſet caſus periculum. Gladiatores parmas aut clypeos in altum iaciebant, recipiebantque cum venuſtate, quin & haſtas, fortaſſe & gladios. Id propriè vocabant ventilare.

Seneca

Seneca pater lib.3. contr. Aliud eſt ventilare, aliud pugnare, Seneca filius. epi.118. Quàm ſtultum eſt, cum ſignum pugnæ acceperis, ventilare? Lipſius 2.Sat. cap.19. NON TAMEN EFFICIES) quamuis ita ludas, vt ipſum ludum ludere videaris, & negligere, tamen numquam potes errare, vt in terram cadat iactata parma ſiue clypeus. eſt enim genus clypei minuri, vt alibi dictũ, fuſius lib.14. exponetur. eius formam habes apud Lipſium lib.2. Sat.cap.9. SEDET) hæret parmula. LVBRICA CORYCIO) Etſi crocus aut crocea odorataque vnda ſiue ſparſionibus omnia madeant in theatro, & ipſa parmula aſpergatur lubricaque reddatur, tamen in Agathini corpore quamcunque partem attingit, hæret. Porrò ſparſiones theatricas & amphitheatricas copioſius libro ſpectaculorum & aliis locis declaratas leges. CORYCIO) Corycus eſt portus, oppidum & antrum eodẽm nomine in Cilicia, & ſi verus Plinius. copia croci in eadem regione Martial.lib.5.& 2.

Ep.2.

Et Cilices nimbis hic maduere ſuis.

Lucanus. *Vtq́; ſolet pariter totis ſe effundere ſignis*
Corycij preſſura croci. ſic omnia membra
Emiſere ſimul rutilum pro ſanguine virus.

Et Ouidius. *Nec fuerant liquido pulpita rubra croco.*

PVLPITA) in theatro erant pulpita, in quibus recitabantur carmina poëtarum, & orationes, vt alibi dictum. ET RAPIANT CELERES) Quamuis magna vis ventorum vela hinc inde rapiat, aperiantq́; theatrum velis vndequaq; tectum, tamen nõ ſic abripit parmulam, vt non incidat & inſideat vel tergo, vel manibus pedibusúe Agathini. Vt autem fuerint extenſæ his verbis deſcribit lib. Amphit. Lipſius. *Foramina in lapidibus ſummis ad illigandos velorum funes fuiſſe, per quæ foramina, coniicimus*, inquit, *traiici, & in altum dirigi antennas ſolitas, velorum funes ſuſtinentes. At ipſa antennæ ſiue mali per foramina ea immiſſæ & demiſſæ mutulis quibuſdam excipiebantur, firmitatis cauſſa. Ad antennas autem ſubrectas, funes tranſuerſim ligati, & extenſi ſuper quos deducta vela. Mox varia ſcriptorum teſtimonia ſubiicit ibidem.* Inuentor velorum Plinio & Valerio Maximo teſtibus fuit Q. Catulus, cùm capitolium dicaret. Carbaſina vela primus Lentulus Spinter in theatro ludis Apollinaribus adhibuit. Mox, *Cæſar D.* inquit Plinius, *totum forum intexit, &c.* Fuere variis coloribus, vt præter alios Lucretius ait,

Et vulgo faciunt id lutea ruſaq́; vela
Et ferruginea, &c.

Nero purpurea ſtellis aureis diſtincta ſuſpendit, auctor Dio. Vento autem vehementiore velis vti non poterant, ſed eorum loco vel pileis vel vmbraculis tegebantur. Eadem vela poterant contrahi & explicari. teſtimonia lege apud Lipſium lib. de Amphit.cap.17. SECVROS PVERI) In theatro ludentis. Agathinus puer non gladiator. NEGLECTA) parma non cum cura excepta. VENTVS ET VNDA) quamuis parmam in aëre lubricam ſparſionibus & agitatam turbine in diuerſas rapiant partes, ille tamen ita feliciter excipit, ac ſi ſumma cœlo trãquillitas foret. VT PECCARE) Epiphonema ab incredibili. qui hyperbolicõs extollit artem Agathini. Cùm aliâs arte opus ſit ne erretur, hic artem adhibet cum vult errare, alioqui non poteſt. Ita quod aliis ars, huic natura eſt.

Agilium genituram in lepore deſcribit Manilius lib.5.

De natali Cæſoniæ.

XXVIII. XL.

Prima Palatino lux eſt hæc orta tonanti,
Optaſſet Cybele quâ peperiſſe Iouem.
Hac & Santonici genita eſt, Cæſonia, Rufi,
Plus debet matri nulla puella ſuæ.
Lætatur gemina votorum ſorte maritus,
Contigit hunc illi quod bis amare diem.

PRIMA) celebrat natalem vxoris Rufi, qui incidit in natalem Domitiani. PRIMA LVX HAEC) Domitiani nono Cal. Nouembres nati. patre Veſpaſiano conſule deſignato A.V.C. 804. Suet. Domitiano. PALATINO TONANTI) Domitiano, qui Cæſareum palatium occuparat. CYBELE IOVEM) Cybele ſiue Rhea mater Iouis, lege Higyn. & Mythol. CAESONIA) an ex ſtirpe Cæſoniæ Caligulæ coniugis? de qua Tranquillus in Caligula & Perſius? non arbitror. SANCTA) altera impia, & perditæ luxuriæ. alij legunt Sanctonici. Sunt autem Sanctones Galli inter Aquitanos populi finitimi Toloſatibus, & propinqui Petrocoriis, Engoliſmenſibus, Pictauis, ac Galliæ prouinciæ Romanorum ciuitas eſt, in prouincia Burdegalenſi, in Francorum regione ſita, nomen retinens. De Santonibus. Cæſar lib.1. de bello Gallico. Hac eadem die qua natus Domi-

tianus 9.Cal.Nou. PLVS MATRI) quòd ab ea, tali ſit edita luce. GEMINA SORTE) natalem geminum vno die celebrat Cæſaris & vxoris.

Ad Apollinem.

XLIII. XXIX.

V. Myrinis.

Campis diues, Apollo, ſic Murinis
Sic ſemper ſenibus fruare cycnis,
Doctæ ſic tibi ſeruiant ſorores,
Nec Delphis tua mentiatur vlli,
Sic pallatia te colant, amentq́;:
Bis ſenos citò me rogante faſces
Det Stellæ bonus annuatq́; Cæſar.
Fœlix tunc ego, debitorq́; voti
Caſurum tibi ruſticas ad aras
Ducam cornibus aureis iuuencum.
Nata eſt hoſtia Phœbe, quid moraris?

CAMPIS) vouet Stellæ conſulatum, implorat Apollinem, vt in Siluis Papinius. CAMPIS DIVES, APOLLO SIC MYRINIS) ſenſus eſt, ſic Apollo colaris in campis Myrinis, ſic tibi canant ſacri cygni, ſic præſis Muſis, &c. ſic tua oracula Delphica numquam fallant: ſic Cæſares te colant; per hæc omnia rogo, da vt Cæſar creet Stellam conſulem. CAMPIS MYRINIS) Scio Domitium & Sipontinum diuerſos abire in huius verſus explanatione, quorum cõtrouerſias non compono. Ego campos Myrinos ſeu Murinos, expono Grynæos campos, dictos Martiali â Grynis vel Gryneo oppido Myrinorum, de quo ſic Strabo lib.13. εἶτα πολίχνιον Μυριναίων γρύνιον, καὶ ἱερὸν ἀπόλλωνος, καὶ μαντεῖον ἀρχαῖον καὶ νεὼς πολυτελὴς λίθου λευκοῦ. Et prope eiſdem verbis Stephanus γρύνοι πολίχνιον Κυρηναίων (emendo Κηρηναίων) οὗ καὶ ἱερὸν Ἀπόλλωνος, καὶ μαντεῖον ἀρχαῖον, καὶ ναὸς πολυτελὴς λευκοῦ λίθου ἐν τῷ τεμάχει. Eſt Myrina ipſa etiam vrbs Aeolica vt ſuſpicer Gryneum fuiſſe Myrinorum coloniam cum Myrinorum oppidulum Strabo nominet. Vnde Myrinus Apollo & Gryneus idem. Stephanus Myrinam vrbem in Lemno ponit. Idem tamen Aeolidis oppidum fatetur à Myryna vel Myrino dictam. gentile format cum Strabone, Myrynæus, non Myrynus. Sed poëta contraxit tetraſyllabon in τριſyllabon. Nam quod de muribus (ex Strabone & Euſthatio) & Smynthio Apolline affirmat Domitius durius mihi videtur, cum prima naturâ tendatur, & poëta noſter ſit admodum religioſus poëticarum legum cuſtos. Quod verò ad campos attinet, didicimus ex Pauſania in Atticis, propter templum Apollinis Grynæi fuiſſe nemus & campos. Pauſaniæ verba ſunt. θώρακας δὲ λινοῦς ἰδεῖν ἐν τ' ἄλλοις ἱεροῖς ἀνακειμένοις, καὶ ἐν Γρυναίῳ (ſic vocem ſubiicit hanc Pauſanias) ἔνθα ἀπόλλωνος κάλλιστον ἄλσος δένδρων, καὶ ἡμέρων, καὶ ὅσα τῶν ἀκάρπων ὀσμὴν παρέχεταί τινα ἢ θέας ἡδονήν. Grynæum Apollinem celebrant Latini quoque vates, quos hîc prætermitto. SENIBVS FRVARE CYGNIS) Cygnum Phœbo ſacrum, Plato his verbis teſtatur. ἀλλ' ἅτε οἶμαι τοῦ Ἀπόλλωνος ὄντες, μαντικοί τέ εἰσι καὶ προειδότες τὰ ἐν ᾅδου ἀγαθὰ, ᾄδουσι καὶ τέρπονται ἐκείνην τὴν ἡμέραν διαφερόντως ἢ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ. Quod Cicer. in Tuſc. prima pœnè verbatim expreſsit. *Itaque commemorat vt cygni, qui non ſine cauſſa Apollini dicati ſunt, ſed quod ab eo diuinationem habere videantur, quî prouidentes quid in morte boni ſit, cum cantu & voluptate moriantur.* Idem alibi Plato. ſed vnius vnum ſufficit teſtimonium. Alciatus emblem.183.

Vide Alciatũ par.5.5.c 22. Turnebum lib. 21 c.29.

Hic Phœbo ſacer & noſtræ regionis alumnus
Rex olim veteres ſumit adhuc titulos.

Et Octauius Cleophilus.

Hanc volucrem Phœbo fertur ſacraſſe vetuſtas,
Quod referat cantus Delphice magne tuos.

Hinc quia vatum Deus Apollo ipſi vates cygni dicuntur. Virg.

Cantantes ſublime ferunt ad ſidera cygni.

Theocrito μουσῶν ὄρνιθες. & Horatius Pindarum Dircæum cygnum appellauit. SENIBVS) ante mortem enim canere feruntur. Mart.13.

Dulcia defecta modulantur carmina lingua,
Cantator cygnus funeris ipſe ſui.

Super qua re plura lib.13. DOCTAE SIC TIBI SERVIANT SORORES) Domitius ſorores

Præ-

Prænestinas putat intelligendas, quarum nos alibi oracula expoſuimus. Ego nihil video cur non ad nouenſiles Deas, id eſt, muſas, quarum præſes Apollo, poſsint referri. cùm ſæpe dicantur ſorores lib.2.ep.22. Quid mihi vobiſcum eſt ô Phœbe, nouemque ſorores. lib.4.ep.14. Sili Caſtalidum decus ſororum, & aliis locis. NEC DELPHIS MENTIATVR VNQVAM) Delphis Pythia ſacerdos Apollinis, Phœbas hæc primitus virgo erat, poſtea anus habitu puellari, notiſsimum eſt oraculum Delphicum, & omnium ſcriptis celebratum, præ cæteris veridicum, vt etiam de Chriſto ſeruatore ſit vaticinatum. Delphis autem dicitur, Phœbas illa, à Delphico oraculo. Apollo Delphicus apud Delphos edidit oracula. Legatur Apollodorus lib.1. & Mythologi. PALATIA) Cæſares in palatiis habitantes. ME ROGANTE) fiat Stella conſul. lib.12.ep.3. ſcribit hunc Stellam conſulem fuiſſe. BIS SENOS) conſulatum. metonymia. DEBITOR VOTI) reus voti ſi impetraro. RVSTICAS AD ARAS) in villa & prædio meo ſuburbano. CORNIBVS AVREIS) Hic ritus fuit * maiorum victimarum, vt cornibus aureis procederent. Iuuen. Sat.6.

——& auratam Iunoni cæde iuuencam.

Et Virgil. lib.9. Et ſtatuam ante aras aurata fronte iuuencum, ad quem locum plura Donatus, Seruius & alij Virgilij interpretes. Idem firmant teſtimonia Plinij lib.33.cap.3. Macrobius lib.3.Sat.cap.5. Athenæus lib.9. IVVENCVM) primo ſacer taurus fuit Apollini. Virg.6. *Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.* Deinde mutata conſuetudo, & bos ſeu iuuencus immolatus. Pauſanias in Bæoticis. Fuerunt & aliæ Apollinis victimæ, quas hîc prætereo. NATA EST) mihi in agro ſuburbano. MORARIS) conferre conſulatum Stellæ.

** Plinius lib.33. c.3. Tertull. lib. de Corona Militis. Valerius Flaccus lib.1. Argon.*

De ſtatua Herculis.

XXX. XLIV.

Hic, qui dura ſedens porrecto ſaxa leone
Mitigat exiguo magnus in ære Deus,
Quæq; tulit ſpectat reſupino ſidera vultu,
Cuius læua calet robore, dextra mero.
*Non eſt * fama recens, nec noſtri gloria cæli:*
Nobile Lyſippi munus, opuſq; vides.
Hoc habuit numen Pellæi menſa tyranni
Qui citò perdomito victor in orbe iacet.
Hunc puer ad Libycas iurauerat Hannibal aras:
Iuſſerat hic Syllam ponere regna trucem.
Offenſus variæ tumidis terroribus aulæ,
Priuatos gaudet nunc habitare Lares.
Vtq; fuit quondam placidi conuiua Molorchi,
Sic voluit docti Vindicis eſſe Deus.

** Forma legit Heraldus fama tamen rectius. fama operis & laus antiqua.*

HIC QVI DVRA SEDENS) Elegans & plenum antiquæ eruditionis epigramma. de Hercule Vindicis epitrapezio, hoc eſt, Deo conuiuiali. Hoc enim te ſcire volo, vt epigrammatis intima ſenſa penetres, morem fuiſſe priſcis hominibus (quod Arnobius, Papinius, Martialis aliique docent) ſtatuas & ſimulacra deorum in menſa collocandi, velut tutelam geniumq; menſæ. ſic enim Papinius de hoc Hercule epitrapezio,

——caſtæ genius tutelaq; menſæ. Et,
——Pellæus habebat
Regnator lætis numen venerabile menſis.

Et noſter Martialis. *Hoc habuit numen Pellæi menſa tyranni.*

Hanc ergo ſtatuam menſæ illatam, vt Papinius, ita & Martialis laudat & deſcribit. HIC QVI DVRA SEDENS PORRECTO SAXA LEONE MITIGAT DEVS) Hic, Deus Hercules, quem ſtatua refert, leonis pelli ſaxo inſtratæ & extenſæ mollis inſidet. PORRECTO LEONE) ſynecdochicωs totum pro parte. porrecta pelle mitigat ſaxum. durius enim eſt nudum inſidere. de eiuſdem exuuiis Papinius.

Suſtinet occultum Nemeæo tegmine ſaxum.

MAGNVS DEVS) ærea illa ſtatua parua erat, fermè pedalis, Statius.

——paruumq; videri

Sentiriq́; ingens, & cùm mirabilis intra
Stet menſura pedem.

Et infrà:

Quis modus in dextra, quanta experientia docti
Artificis curis pariter geſtamina menſæ
Fingere & ingentes animo verſare coloſſos.

Tamen artificio ita expreſſus, vt omnia lineamenta maximi Herculis haberet. magnitudinem refert ad molem corporis maiorem humanâ. Et ingentia Dei facta. Qvaeqve tvlit spectat) Quæ ſidera ſeu cœlum olim ab Atlante ſibi impoſitum tulit, illud reiecto in tergum capite reſupino vultu, qui habitus eſt ſublimia ſpectantium, ſuſpicit. Fabula extat apud Mythologos. Sic ære formatus erat Hercules, vt oculis cœlum ſpectaret, quod fieri non poteſt niſi vertice in tergum vergente. Cvivs laeva calet robore) clauam ſiniſtra, dextra poculum geſtabat. Papinius,

tenet hac (dextra) marcentia fratris, id eſt, Bacchi,
Pocula, adhuc ſæua meminit manus altera cædis.

Clauam etiam Statius robur appellat,

——*hæc exitiale ferebat*
Robur, & Argoos frangebant brachia remos.

Non est f. r. n. n. g. c.) Eſt archetypum opus non hodie factum. Cœli) cælatorum inſtrumentum & ſtatuariorum, quo ſcalpunt & ſculpunt materiam. Nobile Lysippi mvnvs) Vindex vtrique poëtæ Papinio & Martiali videtur lemma carminis dictaſſe, ita reſpondent verſus verſibus, vt hoc loco Papinius,

certè tu muneris auctor
Non aliis malles oculis Lyſippe probari.

Et ſuprà:

—— *Deus ille, Deus ſeſeq́; videndum*
Indulſit Lyſippe tibi.

Lyſippus ſtatuarius temporibus Alexandri Magni fuit, illudque Alexandro dedicauit. Cic. lib.5. epiſtolarum, Plinius, alij. munus dicitur quôd heroës ab heroïbus illud velut dono acceperint. Hoc habvit nvmen) hunc Herculem, vel hanc Herculis ſtatuam ad menſam Alexander Magnus adhibuit. Statius:

——*Pellæus habebat*
Regnator lætis numen venerabile menſis.

Pellæus autem dicitur Alexander, quòd pater Alexandri Philippus è Pelle oppido, quemadmodum Demoſthenes ſcribit, fuerit oriundus. Iuuenalis eodem epitheto hunc afficit.

Vnus Pellæo iuueni non ſufficit orbis.

Tyranni) regis. vox τύραννος olim etiam in bonam partem capiebatur. Virgilius.

——*dextram tetigiſſe tyranni.*

Qvi cito perdomito) Intra duodecim annos totam Aſiam & Indiam victor peragrauit, & Babylone veneno extinctus eſt. Hercule autem vt Curtius, & Plutarchus, aliique tradunt, ſe proſatum iactabat. Hvnc Annibal ivraverat) hunc Herculem Libycas ad aras. Pver) nouem annorum, vt Liuius lib.21. & Probus in vita Annibalis Polyb. lib.2. & 3. ſcriptum reliquere. Florus tantum vocat puerum, Auctor de viris illuſtribus vndecim annorum fuiſſe contendit, quamquam ibi Magius exiſtimet mendum ineſſe libro. Iurauerat autem puer Annibal ſe, cùm primùm poſſet, Romanos terra mariq́ue bello perſecuturum. Et iurauerat, vt Silius ait, Martem non Herculem. poëta noſter hoc poëticè dixit, quo dicendi modo ſignificabat Annibalem poſtea hanc Herculis ſtatuam poſſediſſe, vti & Papinius.

Mox Naſamoniaco decus admirabile regi
Poſſeſſum, fortiq́; Deo libauit honores
Semper atrox dextrâ periuroq́; enſe ſuperbus
Annibal.

Ivsserat hic Syllam) hunc eundem poſſedit ſequenti tempeſtate Sylla dictator: qui tamen dictaturam poſuit. poëta fingit Syllam iuſſum ab Hercule deponere imperium dictaturæ. trucem vocat ob crudelitatem, quam in victos ciues & Marianas partes exercuit, de qua alius poëta,

Lucan. lib.2.

Exceſſit medicina modum, nimiumq́; ſecuta eſt
Qua morbi duxere manum.

Lege D. Aug. de ciuit. Dei, li.3.c.27.&28.

Et Cicero, *quos potuit occidit, quos non potuit eiecit.* Nam recuperata Repub. pulcherrimam victoriam crudelitate, quanta in nullo hominum vmquam fuit inquinauit, de qua Plutarchus, Appianus, Velleius, Epitome, pluresque alij. Quod Herculem Sulla poſtea acceperit, canit & Papinius:

Nec

Nec poſt Sidonij lethum ducis ære potita
Egregio plebeia domus conuiuia Syllæ
Ornabat ſemper claros intrare penates
Adſuetum & felix dominorum ſtemmate ſignum.
Et inferius:
Nec te regnator Macedum, nec barbarus vnquam
Annibal, aut ſæui poſſet vox horrida Syllæ
His celebrare modis.

Regna) dictaturam, qua prius per ſummam crudelitatem abuſus eſt, nec tam regiam, quàm tyrannicam poteſtatem exercuit. Offensvs terroribvs avlae) Hercules hactenus in regum & principum menſis verſatus, cœpit tyrannidem, & faſtum aulicum auerſari, voluitque in priuatis menſis coli. Sic & Papinius.

Hic igitur tibi læta quies fortiſſime Diuum
Alcide: nec bella vides, pugnasq; feroces, &c.

Conviva Molorchi) Molorchus paſtor Nemees, cuius indicio Hercules ab eo hoſpitio exceptus feram Nemeæam interfecit. memini dixiſſe plura lib. 4. epig. 64. ad illum verſum.

Aut facti modò diuitis Molorchi.

Papinius eundem ſæpius commendat. In hoc primum Hercule Vindicis.

Sed qualem parci domus admirata Molorchi.

Et lib. 3. Sil. in Hercule Surrentino.

Non te Lerna nocens, nec pauperis arua Molorchi.

Docti Vindicis) etiam Papinius celebrat chelin, & vittas, & lauros Vindicis. An hic Vindex è ſatu Iulij Vindicis proprætoris à Virginio Rufo in Galliis victi? Illius meminit Plutarchus, Tacitus, Plinius iunior, Suetonius in Nerone, Dionis epit. Nulla ſignificatio apud Papinium vel Martialem.

De eadem ſtatua.

XXXI. XLV.

Alciden modo Vindicis rogabam,
Eſſet cuius opus, laborq; fœlix,
Riſit: nam ſolet hoc: leuique nutu,
Græcè nunquid, ait, poëta neſcis?
Inſcripta eſt baſis, indicatq; nomen.
Λυσίππου, lego, Phidiæ putaui.

Alciden modo) elegantiam & artem eiuſdem ſtatuæ laudat artifex poëta. Alciden) optimus eruditionis auctor Lipſius putat legendum Alcides in recto, vt ſit hic ordo verborum & ſententia, rogabam cuius opus & labor Alcides iſte Vindicis eſſet, ſeu ſtatua Herculis? ſed retineo conſtantem omnium librorum ſcripturam. Quanquam idem ſenſus eſſe poteſt, quem vult noſter Lipſius, ſiue legas Alcides ſiue Alciden. Heraldus. Itaque expono. Interrogabam ego Alciden Herculem, à quo eſſet artifice factus? riſit, inquit, Deus, & vt hoc de Deo credibile videretur, ait Herculem id ſolere, nam facies ſtatuæ non erat torua, ſed hilaris & epulis apta, ad quam poëta potuit reſpexiſſe. placidam autem fuiſſe, & ſerenam frontem ſtatuæ Papinius teſtatur.

Non torua effigies, epulisq; aliena remiſſis.
Et mox:
Sic mitis vultus veluti de pectore gaudens
Hortetur mentes———

Immo infantis læti vultum habuiſſe teſtatur. Alciden) Alcides dictus eſt ab Alcæo auo ſuo, patre Amphitryonis. Λυσίππου lego, Phidiae pvtavi) In baſi ſtatuæ, id eſt, infima parte cui ſtatua inſiſtit, quæ erat forma ſaxi in hac effigie. lege ergo nomen græcis litteris expreſſum λυσίππου intellige opus. Baſis autem ſtatuis ſubiiciebatur, cui artificis, aut locatoris nomen cauſſaque inſcribebatur. Plinius epiſt. 6. lib. 3. Phidiae) putabam, inquit poëta, Phidiam ſtatuarium principem & nobiliorem Lyſippo eſſe auctorem, tam egregiè factum erat opus.

Ad Marcellinum.

XLVI. XXXII.

Miles Hyperboreos modo, Marcelline, Triones
Et Getici tuleris ſidera pigra poli.
Ecce Prometheæ rupes, & fabula montis
Quam prope ſunt oculis nunc adeunda tuis.
Videris immenſis cùm conclamata querelis
Saxa ſenis, dices, durior ille fuit,
Et licet hoc adeas, potuit qui talia ferre,
Humanum meritò finxerat ille genus.

MILES HYPERBOREOS)ad Sarmatas & Scythas iturum Marcellinum filium admonet fabulæ Prometheæ. de hoc Marcellino lib.3.ep.6.li.6.ep.25.multa leges. TRIONES) quaſi teriones boues, auctore Gellio. Septemtrionẽ deſcribit. Scythia ſub polo & plauſtro ſita. ET GETICI T. S. P. P.) vrſas & Booten tardè mouentes. GETICI)Scythiæ. ECCE PROMETHEAE)Prometheus ob ignem Ioui ferula ſubductum, hominemq́; formatum affixus Caucaſo præbuit aliti iecur identidem recreſcens laniandum. Fabula eſt apud Aeſchylum, qui de vno hoc Prometheo tria ſcripſit dramata, quibus hæc nomina. προμηθεὺς δεσμώτης, Προμηθεὺς πυρφόρος, Προμηθεὺς λυόμενος. Prometheus vinctus, Prometheus ignifur, Prometheus ſolutus. nobis tantùm vinctus eſt traditus, cæteri fugêre. copioſi ſunt in hoc Prometheo Mythologi, & poëtæ plerique omnes, Lucianus item, Hiſtorici etiam, Pauſanias variis locis. Strabo lib.15.& 11. Herodotus de vinculis Promethei. Diodorus Siculus 1.& 5.lib. Philoſtratus lib.7. in vita Apollonij, & alij. QVAM PROPE SVNT)Caucaſi vertices deſcribit Strabo l.11. cuius eſt principium, Caucaſus vtriq; ſuppoſitus mari Euxino & Caſpio, &c. VIDERIS IMMENSIS)cùm rupes caucaſeas aſpexeris lachrymas Promethei conſcias, & clamoribus attonitas. CONCLAMATA)lege Aeſchylum & epigramma lib.4. Anthol. εἰς εἰκόνας ἀρχαίων πινῶν. Imo lege orationẽ Aeſchyli, qua Prometheus cœlum & terras, & omnia teſtatur elementa ſe indigna perpeti à Ioue. Ω δῖος αἰθὴρ, &c. DVRIOR ILLE FVIT) ſaxis durior Prometheus, qui talia ferre potuit, tam incredibilia. HVMANVM GENVS FINXERAT)æquè enim duri homines, quam Prometheus auctor hominum, qui tam durum ſupplicium tulit. Nempe inde genus durum ſumus, Et documenta damus, qua ſimus origine nati.

Tertullianus, quem lib. ſpect. laudauimus.

In Gellium.

XLVII. XXXIII.

Gellius ædificat ſemper: modo limina ponit,
Nunc foribus claues aptat, emitq́; ſeras:
Nunc has, nunc illas mutat, reficitq́; feneſtras.
Dum tamen ædificat, quidlibet ille facit:
Oranti nummos vt dicere poßit amico,
Vnum illud verbum, Gellius, ædifico.

GELLIVS AEDIFICAT)ſordidum & illiberalem taxat Gellium, qui vt nihil cogeretur amicis donare, fingebat ſe ſemper aliquid ædificare. AEDIFICO) quid ædificarit deſcribit poëta, limina, fores, ſeras, feneſtras, aliaque minuta, quæ irridendi cauſa ponit. AEDIFICO)hinc opus eſt mihi præſenti pecunia, quam tibi nec mutuam dare, multò minus donare poſſum. ſed nil ædificat, qui nil donat.

In Gallicum.

XLIX. XXXV.

Hæredem cùm me partis tibi, Gallice, quartæ
Per tua iurares ſacra, caputq́; tuum.
Credidimus, (quis enim damnet ſua vota libenter?)
Et ſpem muneribus fouimus vſque datis:

Inter

Jnter quærari Laurentem ponderis aprum
Miſimus, Ætola de Calydone putes.
At tu continuò populumq́, patresq́, vocaſti:
Ructat adhuc aprum callida Roma meum.
Ipſe ego (quis credat?) conuiua nec vltimus haſi:
Sed nec coſta data eſt, caudáue miſſa mihi.
De quadrante tuo quid ſperem, Gallice? nulla
De noſtro nobis vncia venit apro.

In ingratum Gallicum eſt hoc epigramma, qui per ſtaudem ſpoliauit poëtam apto, cùm ei promiſiſſet ex quadrante hæreditatem. HAEREDEM PARTIS QVARTAE) hæredem ex quadrante, quadtans enim quarta pars libræ, quot enim libras æris habebat Gallicus, tot quadrantes crat habiturus Martialis, id eſt, quartam partem bonorum omnium. de his loquendi modis Budæus, Briſſónius, & alij. PER TVA SACRA) pet deos etedo penates, quos priuatim domi colebat Gallicus. PER CAPVT TVVM) fotmula iurandi priſcotum, per caput, de qua Briſſonius multa iurata & teſtata adfert lib. 8. p. 713. CREDIDIMVS) peieranti: ſed in poſterum nec iuranti credemus. DAMNET SVA VOTA) facile enim mortales quod optant, ctedunt. SPEM MVNERIBVS FOVIMVS) ſpem hæreditatis donis aluimus, miſimus tibi aprum. LAVRENTEM APRVM) ingentem aprum in Lautente ſaltu captum. AETOLA DE CALYDONE) Calidon ciuitas Aetoliæ, vnde aper Meleagro cæſus Calidonius dictus, vt ſuprà. tantus fuit, quanti in ſiluis Aetolis capiuntur. de hoc ſuprà lib. 7. epig. 26.

Vide Eumolpū Petronij, quomodo ducti inſiſti hæredipetæ.

Tuſcæ glandii aper populator, & ilice multa
Iam piger Ætolæ fama ſecunda feræ.

AT TV CONTINVO POPVLVMQVE PATRESQVE VOCASTI) miſſum acccpiſti, inuitaſti (me tantum excluſo) totam Romam, quæ adhuc non decoxit aprum meum. Valde dolet poëta, ſe ſpem & rem, id eſt, & hæreditatē, & aprum amiſiſſe. CALLIDA ROMA) reſpicit ingenium Gallici, qui, vt cæteti plerique Romani ſpe bonotum legandorum captabant ſimplicium munera & conuiuia. IPSE EGO) dolenter ſanè dicit hoc infelix poëta, qui velut canis Aeſopicus dum captatet vmbram, carnes amiſit. QVIS CREDAT) tantum neſas, tantumq́; crimen in ingratos cadere mortales. NEC VLTIMVS) nec imus aſſedi. excluſus ſum penitus à cōuiuio. DE QVADRANTE TVO) Concludit à comparatione minorum. ſi tu minora & de meis nil dediſti mihi, quid maiora de tuis dabis?

Alij fortè rectè legunt pallida.

De Partheniana toga.

XXXVI. L.

Hæc eſt illa meis multum cantata libellis,
Quam meus edidicit lector amatq́, togam.
Partheniana fuit, quondam memorabile vatis
Munus: in hac ibam conſpiciendus eques
Dum noua, dum nitida fulgebat ſplendida lana,
Dumq́, erat auctoris nomine digna ſui:
Nunc anus, & tremulo vix accipienda tribuli,
Quam poſſis niueam dicere iure tuo. (NIS
QVID NON LONGA DIES, QVID NON CONSVMITIS AN-
Hæc toga iam non eſt, Partheniana: mea eſt.

Togam li. 8. ep. 28. miſſam à Parthenio detritam ait, taciteq́; petit nouam. VATIS) Parthenij. Lib. 12. ep. 11. laudat illum multis verſibus à ſtudio poëtico. EQVES) Martialem equeſtri dignitate donatum in vita poëtæ diximus, non cenſu ſed munere principis, iute equeſtri affectum. AVCTORIS NOMINE) Parthenij, alludit nomen quaſi Partheniana toga ſit Vitgo, hoc eſt, recens & intacta, ſeu noua. παρθένος Græcis virginem ſonat. Ita latinè parthenianam diceres Virgineam. TREMVLO TRIBVLI) ſeni ſordido, & pauperi. Tribulis prima notione ex ttibu ciuē Romanū ſignificat, qui domicilium Romæ habet, ſicut contribulis, qui ex eadē tribu eſt. deinde tribulis paullò largius pro ciue Romano Romæ non degente, ſed municipe aliquo, cuius tei exempla habes apud

Præfectus cubiculi Domitiani & perenſor illius.

Cic. in

Clc.in epiſtolis ad Fam.Q.Frarrem epiſt.1.lib.3.& aliis locis. poſtremò pro tenui paupereq́ue, capite cenſo vel proletario, vti & hoc loco vſurpar Martialis, infrà epig.58.

Nec pallens toga mortui tribulis.

NIVEAM) attritam, vti cum abraſa vel defloccata lana, fila nuda parent & albent. QVID NON LONGA DIES) γνωμικῶς de quo multa ex variis Iacobus Ponranus ad 9.Ecl.Virgilij.Omnia ferr ætas. HAEC TOGA IAM NON PARTHENIANA MEA EST) aulica, nobiliſque. MEA EST) iam fortunæ reſpondet meæ, detrita pauperi.

In Gaurum.

LI. XXXVII.

Ingenium mihi, Gaure, probas ſic eſſe puſillum,
Carmina quod faciam, quæ breuitate placent:
Confiteor: ſed tu bis denis grandia libris,
Qui ſcribis Priami prælia, magnus homo es.
Nos facimus Bruti puerum, nos Lagona viuum,
Tu magnus luteum, Gaure, Giganta facis.

INGENIVM) comparar poëta poëmara ſua, & epigrammaria graris, & viuis pueris, & nanis. opera Gauri immenſa lureis & mortuis giganribus. cui parœmia accinit græca μέγα βιβλίον, μέγα κακόν, de quo lib.1. epig.vlt. INGENIVM PVSILLVM) in nugis & epigrammatiis occupatum. MAGNVS HOMO) tu putas te magnum poëtam, quòd res magnas viginti libris Priami bella ſones, ſed magnus homo ſtolidus homo eſt. Lucilius apud Varronem lib.6. *Nequam & magnus homo, laniorum immanis canes, vt* Martialis ſæpiculè eodem ſenſu. lib.2.epig.32.lib.7.epig.99.lib.9.51. Eadem vi Carullus dixit;

Longus homo eſt, magnas cui lites intulit olim,
Falſum mendaci ventre puerperium.

NOS FACIMVS BRVTI PVERVM, NOS LAGONA VIVVM) Fateor, inquit, ego parua opera, ſed grara & viua condo, tu magna & mortua fingis idola. BRVTI PVARVM) de hoc lib.14. lemmate βρύτυπαιδίον

Gloria tam parui non eſt obſcura ſigilli
Iſtius pueri Brutus amator erat.

Nihil hîc mali cogita. Srrongilon auctore Plinio lib.34.cap.7. nobilis ſtatuarius finxit ſigillum pueri tam arrificiosè, vt puerum fictum Brutus amarit, & ſuo cognomine affecerir & ornarir. LAGONA) Lyciſcus eodem reſte Plinio, & ipſe nobilis artifex, Lagona faciebat ex pane dulciario, qui in Saturnalibus ſpargebarur. Papinius lib.1.Sil.

Molles Caioli, Lagunculiq́ue.

TV MAGNVS LVTEVM, GAVRE, GIGANTA FACIS) tu magnam molem, ſed luteam mortuamq́; ędificas, quę ſimul vt nara eſt cadir & interit. patua opera aliàs pluribus laudauimus. Gigantes autem è luto & terra geniri, vt ipſum etymon docet, γηγενεῖς & πηλογενεῖς.

De Lucano & Tullo.

LII. XXXVIII.

Quod ſemper ſuperos inuito fratre rogaſti.
Hoc, Lucane, tibi contigit ante mori.
Inuidet ille tibi. Stygias nam Tullus ad vndas
Optabat quamuis ſit minor, ire prior.
Tu colis Elyſios, nemorisq́; habitator amœni.
Eſſe tuo primum nunc ſine fratre cupis.
Et ſi iam nitidis alternus venit ab aſtris,
Pro Polluce mones Caſtora, ne redeat.

QVOD SEMPER) Epitaphium Lucani, non poëtæ illius, ſed Tulli fratris natu minoris, de quo lib.1.epig.37. Si Lucane tibi, &c. vbi hos comparat Caſtori & Polluci, vri etiam hoc loco: ſingularem enim pietatem vtriuſque erga alterum commendat. Extat de his epiſt.18. apud Plinium

Iuniorem

Iuniorem lib.8. quæ tota eſt de teſtamento & morte vtriuſque, & Lucani, & Tulli, moribusq́ue vitæ prioris. INVITO FRATRE) Tullo, qui quamuis iunior, tamen optabat prior mori. ESSE TVO PRIMVM NVNC SINE FRATRE CVPIS) Viuus tam amabas fratrem, vt ὅσον σκαρδαμύττειν tibi longum videretur tempus. nunc quia mori tibi ante fratrem contigit, gaudes te potuiſſe priorem mori, optasq́ue fratri, quem ex aſſe hæredem reliquiſti, vitam maximè diuturnam, vtq́ue & pro te viuat ſemper, qua pietate ipſos Laconas Caſtorem & Pollucem ſuperas pietate, qui viciſſim mortales ſunt & immortales. ET SI IAM NITIDIS ALTERNVS VENIT AB ASTRIS) confert pietatem Tulli & Lucani. Caſtor cum Polluce vices viuendi quot diebus mutat, vt alter hodie apud ſuperos viuat, alter altero die: Sed Lucanus eſt tam pius in Tullum ſuum, vt non ſolùm ipſe ſemper cupiat pro ſe fratrem viuere, ſed etiam moneat loco Pollucis Caſtorem ex viuis venientem ne redeat amplius. Iam Pollucem exemplo ſuo motum nolle redire in vitam. Fabula lib.1. expoſita.

apud Xenoph. lib.1. Cyripad.

Quã ſæpe fuit moriendum Caſtori & Polluci?

Ad Quintum.

XXXIX. *LIII.*

Si credis mihi, Quincte, quod mereris,
Natales, Ouidi, tuos Apriles,
Vt noſtras amo Martias Kalendas,
Fœlix vtraque lux, diesq́; nobis
Signandi melioribus lapillis.
Hic vitam tribuit, ſed hic amicum:
Plus dant, Quincte, mihi tuæ Kalendæ.

V. C. ne mereris. melior vulgo. quod mereris,

Natalem Q. Ouidij celebrat, eumq́ue ſuo præfert. MELIORIBVS LAPILLIS) vnde nata ſit hæc loquendi formula ſuprà enarrauimus lib.8.epiſt.45. ad Flaccum. HIC VITAM TRIBVIT SED HIC AMICVM) amicitiam ait vita ipſa meliorem. Sic Philippus Rex non tam ſibi gratulabatur de nato filio, quàm nato Ariſtotelis philoſophi tempeſtate. extat illa apud Gellium lib.9. cap.3. ſe enim filio vitam dediſſe, Ariſtotelem, vt bene & cum virtute viueret daturum, id quod ipſa vita ſit præſtantius.

Ad eundem.

XL. *LIV.*

Natali tibi, Quincte, tuo dare parua volebam
Munera, tu prohibes: imperioſus homo es.
*Parendum eſt monitis: fiat quod vterque * iubemus.*
Et quod vtrunque iuuat; tu mihi, Quincte, dato.

** V. Volemus.*

NATALI) munera diebus natalitiis miſsitabantur amicis, immò & petebantur natalitia, quod poëta ſuprà lib.8.epig.64. in Clytum docuit.

Vt poſcas Clyte munus exigasq́;,
Vno naſceris octies in anno.

Poëta parabat Q. Ouidio genethliaca, Ouidius recuſabat. Poëta feſtiuè, quando, inquit, non vis vt dem tibi, tu mihi dato. ego promptus accipiam. obſerua elegantiam mendicandi.

Ad Carum cognatum.

XLI. *LV.*

Si mihi Picena turdus palleret oliua,
Tenderet aut noſtras ſilua Sabina plagas.
Aut creſcente vadis traheretur arundine præda,
Pinguis & implicitas virga teneret aues.
** Cara daret ſolenne * tibi cognatio munus,*
*Nec frater * vobis, nec prior eſſet auus.*

Auſon. Qualis Picena populator turdus oliua. Clunes epimat cereas.

** Care al. Clara.*
** mihi.*
** nobis.*

Nunc

* Nunc.

** Nunc ſturnos inopes, fringillarumq́ querelas*
Audit, & arguto paſſere vernat ager.
Inde ſalutatus picæ reſpondit arator:
Hinc propè ſumma rapax miluus in aſtra volat.
Mittimus ergo tibi paruæ munuſcula cortis,
Qualia, ſi recipis, ſæpe propinquus eris.

SI MIHI) Χαρίστια Cari celebrat, & agreſtia munera excuſat. Morem obſerua priſcorum. Chariſtia dicebantur, cùm propinqui ſolenne adornarunt conuiuium, cui tantùm cognati adorant litium ponendarum, & amoris inſtaurandi gratia inſtitutum. de quo Valerius Max. lib. 2. cap. 1. *Conuiuium etiam ſolenne maiores inſtituerunt, idq́ Chariſtia appellauerunt, cui præter cognatos & affines nemo interponebatur: vt ſi qua inter neceſſarios querela eſſet orta, apud ſacra menſæ & inter hilaritatem animorum fautoribus concordiæ adhibitis tolleretur.* Celebrabantur hæc 11. Cal. Martias. Ouid. 2. Faſt.

Proxima cognato dixere chariſtia Cari
Et venit ad ſocios turba propinqua deos.

Et mox de conciliandis animis.

Diis generis date thura boni. Concordia fertur
Illa præcipuè mitis adeſſe die.
Et libare dapes, vt grati pignus amoris, &c.

Græcorum ſimilia fuère φιλικὰ amica. Germanis propè quotidiana Freundtmal. de quibus Stuckius lib. 1. cap. 32. SI MIHI PICENA) ſi eſſet mihi copia pinguium (hoc eſt enim pallere) turdorum olina Picena paſtorum, aut in Sabinorum ſiluis liceret venari. AVT CRESCENTE VADIS TRAHERETVR ARVNDINE PRAEDA) Aut ſi piſcari fas eſſet. CRESCENTE) recente virga flexili non fragili, quæ decerpta eſt adhuc creſcens & viridis. Creſcentem, alij interpretantur, prædâ grauem & inflexam & quodammodo arcuatam. Quod dum creſcere virga videatur, cùm pendentis ex ea piſcis pondere incurueſcit, & velut exurgit altius. PRAEDA) piſcium. INLICITAS) aucupij periphraſis. viſcoſa enim virgis capitur auis. CARA DARET SOLENNE TIBI COGNATIO MVNVS) Cara cognatorum, dicebantur Latinis Chariſtia, voce à Græcis accepta. NVNC STVRNOS INOPES) nota vel infantibus auis, quam Græci ψάρα vel ψάρον, vt eſt apud Ariſtotelem, indigitant: nobis ſtaarus, ſturnello Italis dicitur, Latinis etiam ardea, lege Geſnerum lib. auium de ſturno. FRINGILLARVMQVE) æquè pueris nota fringilla ac ſturnus. dicitur frigilla ſeu fringilla, quòd frigore cantet, vt Feſtus originatur, Fincken/ Rotfincken/ Buchfincken/ Græcis σπίνος, vt Arato placet: σπίζαι Gaza ex Ariſtotele vertit fringillam, alij alia adferunt nomina, quæ plura recenſet Geſnerus. Taceo quæ ſequuntur, paſſeres, picas, miluos ipſo nomine cognitos. MITTIMVS ERGO) cors vel cortes alit gallinas, anſeres, gallos, & domeſticas aues, de ipſa voce alibi ex Lipſio diſputauimus. SAEPE PROPINQVVS ERIS) ſi non vt vilia contempſeris, ſæpe mecum cœnabis, aut ſæpe tibi velut propinquo talia mittam.

Ad Flaccum.

LVI. XLII.

Luce propinquorum, qua plurima mittitur ales,
Dum Stellæ turdos, dum tibi, Flacce, paro:
Succurrit nobis ingens, oneroſaq́ turba,
In qua ſe primum quiſque meumq́ putat.
Demeruiſſe duos, votum eſt: offendere plures
Vix tutum: multis mittere dona, graue.
Qua poſſum ſola veniam ratione merebor:
Nec Stellæ turdos, nec tibi Flacce dabo.

LVCE PROPINQVORVM) facetè excuſat in Chariſtiis nulla Flacco aut Stellæ mitti munera, cauſſam adfert, ne offendat plures, dum paucis tantum paret munera. Igitur nulla, inquit, dabo, vt nullus ægrè ferat, credo poëtam nulla habuiſſe, imò deſideraſſe ab aliis. LVCE PROPINQVORVM) de qua celebritate in ſuperiori epigrammate ſatis fuimus copioſi, eandem hic intelligit. STELLAE) V.C. & N. ad quem multa extant epigrammata Martialis ſuperioribus, & ſequentibus libris. Flaccus etiam poëta poëtæ familiaris, qui ſcripſit Argonautica INGENS TVRBA) quę

amici-

amicitiam vtilitate probet, omnes certatim ſe amicos meos iactant, cùm illis paro dona. VOTVM EST) voluntas, animus eſt. volo, opto, &c. DEMERVISSE DVOS) duobus tamen cogitabam dona mittere, tibi nempe & Stellæ. demeruiſſe mihi, beneficio deuincire, ſed ea re offendam plures, quos indonatos dimiſero, ſin autem omnibus aliquid impertiar, me ipſum ſpoliabo. Itaq; concludit. QVA POSSVM) nulli igitur mittam quicquam vt nullus queratur. facetè hoc & ridiculè, quod ſciebat in rem poëta ſuam.

Ad Nympham.

XLIII. LIX.

Nympha ſacri regina lacus, cui grata Sabinus,
Et manſura pio munere templa dedit.
Sic montana tuos ſemper colat Vmbria fontes,
*Nec tua Baianas * Sarſina malit aquas:* * Saſſina.
Excipe ſolicitos placidè mea dona, libellos:
Tu fueris Muſis Pegaſis vnda meis.
Nympharum templis quiſquis ſua carmina donat,
Quid fieri libris debeat, ipſe monet.

NYMPHA SACRI) Mittit librum ad cenſorium tribunal Cæſij Sabini Vmbri, Auli Pudentis municipis, cui librum quoque ſeptimum tranſmiſit, vt eſt li. 7. epig. 96. Et mittit velut ad fontem Cæſij. De hoc Cæſio Sabino dictum fusè lib. 7. epig. 96. Fonteium de gente Cæſia adi. Fontes autem ſacri erant priſcis quibus præerant, vt aliâs memini dicere, nymphæ, velut amnibus, lacubus, ſiluis, montibus. Monet vt carmina ſi diſpliceant, vti ſibi diſplicere ait, mergat vndis, eo enim miſſa ad Nympham. TEMPLA) fontem egregio opere ædificauit in ædibus ſuis. SIC) precatur vt Sarſinates frequentent, & colant hunc fontem, præferantque Baianis aquis. SARSINA) ciuitas Vmbriæ ſeu municipium in fide Cæſiorum poſitum, patria, Cæſij Sabini, Saſsina alibi, non Sarſina lib. 3. epig. 57. Hoc epigramma verbosè exponit Fonteius lib. de gente Cæſia cap. 20. SOLICITOS EXCIPE LIBELLOS) ſolicitos ob iudicium Cæſij. Nam ſcriptores cùm ſuas curas Orbiliis, Criticis & Ariſtarchis, tradunt cenſendas & corrigendas, ſolicitè iudicium cenſorum expectant. Ouid. 1. Faſt. *Pagina iudicium docti ſubitura magiſtri, Pallet, &c.* Saſſinates.

PEGASIS VNDA) Græca compoſitio, nomen pro appoſito nominis, vt Virgil. *& pelle Libyſtidis vrſæ.* Pegaſis à Pegaſo equo fontis Caballini foſſore, vt fabulantur poëtæ. lege Mythologos. NYMPHARVM TEMPLIS) ſua carmina aquis delenda & mergenda ait. Nymphæ enim pro ipſa aqua συνεκδοχικῶς accipiuntur. QVID FIERI DEBET) abiiciendas in vndas eſſe.

In Mamurram.

XLIV. LX.

In ſeptis, Mamurra, diu multumq; vagatus
(Hic vbi Roma ſuas aurea vexat opes.)
* * *
Expendit veteres calathos, & ſi qua fuerunt
Pocula Mentorea nobilitata manu;
Et virides picto gemmas numerauit in auro,
Quicquid & in niuea grandius aure ſonat.
Sardonychas veros menſâ quæſiuit in omni,
Et precium magnis fecit iaſpidibus.
Vndecimâ laſſus cùm iam diſcederet horâ,
Aſſe duos calices emit, & ipſe tulit.

Mamurram aut in Mamurra paupertatis diſsimulatores deſcribit & irridet, qui in nundinis licebant perinde quaſi omnia empturi, cùm vix haberent quod domi cœnarent. Id hodie nimium

Mamurra præfectus Fabrûm Iulij Caſaris Plinius, hic ſi-ſtitum.

mium quàm frequenter experiuntur mercatores. IN SEPTIS) Septa deſcribit Panuinius lib.2. de lud.cir.cap.1.p.65. Septa fuere 9.Reg.in campo Martio, inter columnam Antonini poſtea, & aquam virginem.P.V.& S.Rufus. Circo flaminio fuerunt loca tabulis incluſa & vallata in quibus P.R.ſuffragia laturus includebatur. Ead.dicta Ouilia.Lucanus & Iuuen.Sat.6. Ead.deſcribit accuratè Alex.ab Al.lib.2.cap.18.Seruius ad l.Ecl.Marlianum vide lib.6.cap.13.Et de his ſuprà lib.2. epig.14.de Selio,dictum.

ROMA AVREA)tantũ in ſeptis auri laborati exponebatur,vt meritò ipſa Roma aurea diceretur.VEXAT)emendo,illic venalia ingentis precij expoſita lib.10.ep.80.EXPENDIT VETERES CALATHOS) calathi vel fuêre vaſa viminea,quibus muliebria inſtrumenta lana, flores,&c. ferebantur; vel ærea, quibus lactis humor vel caſeus ſeruabatur, vel calices ſacris deſtinati. volue 18. lib.ep.107.lemmate,*calathi*.videtur hic calices intelligere vinarios. MENTOREA MANV)De hoc nobili cælatore ſcripſimus lib.3.epig.41. de lacerta Mentoris manu cælata. VIRIDES GEMMAS) ſmaragdos. PICTO AVRO) vario, elaborato,fulgente,vt lib.1.picta colla Pardorum appellauit, non coloribus diſtincta, ſed naturâ maculoſa. Niſi velis, auro per artem colores alios inductos. IN AVRE SONAT) gemmas ab auribus ſuſpendi ſolitas dicit. SARDONYCHAS VEROS) ſunt enim adulterini vt Plinius docet,qui fiunt arte.qua de re dictum ſæpius. PRETIVM FECIT)licitando;æſtimari iuſsit,quaſi empturus. VNDECIMA HORA)paullò ante noctem.nam duodecima eſt vltima diei, qua de lib.8. ad Euphemum. IPSE TVLIT) quod ſeruo & puero careret: qui videbatur totas cataſtas, & menſas, omneque aurum, & argentum empturus, luteos fortè & ſaguntinos calices emit, qui nec cœnaſſe videtur ob paupertatem, cùm hora nona accumberetur, ſummum decima.

De corona roſea.

LXI. XLV.

Ad eundem Sabinum de quo priore carmine mittit.

Seu tu Pæſtanis genita es, ſeu Tiburis auris
Seu rubuit tellus Tuſcula flore tuo:
Seu Preneſtino te villica legit in horto,
Seu modo Campani gloria ruris eras:
Pulcrior vt noſtro videare corona Sabino,
De Nomentano te putet eſſe meo.

Mittit Cæſio Sabino coronam, quam vult credi in ſuo Nomentano prædiolo natam. SEV TV) nominat agros roſarum fertiliſsimos Pæſtanum, Tiburtinum, Tuſculanum, Campanum. PVLCHRIOR) vt gratior ſis Cæſio miſſa à poëta,dic te natam in ipſius poëtæ horto Nomentano. Coronis vtebantur veteres, vt ſæpius diximus, in conuiuiis.

De Platano Cordubenſi.

LXII. XLVI.

In Tarteſſiacis domus eſt notiſſima terris,
*Qua diues * placidum Corduba Bætin amat:*
Vellera natiuo pallent vbi flaua metallo,
Et linit Heſperium bractea viua pecus.
Ædibus in mediis totos amplexa penates
Stat platanus denſis Cæſariana comis.
Hoſpitis inuicti poſuit quam dextera fœlix,
Cœpit & ex illa creſcere virga manu.
*Auctorem, dominumq́; * nemus ſentire videtur:*
Sic viret, & ramis ſidera celſa petit
Sæpe ſub hac madidi luſerunt arbore Fauni
Sæpe ſub hac latuit ruſtica fronde Dryas.

**placitum V.C.*

** ſuum V.C ſed placet nemus quod per auxeſin appellat propter magnitudinem arboris, quæ vna quaſi nemus efficit.*

Dumq́;

Dumq́ue fugit ſolos nocturnum Pana per agros,
Terruit, & tacitam fiſtula ſera domum.
Atque oluere Lares comiſſatore Lyæo,
Creuit & effuſo lætior vmbra mero.
Heſternisq́ue rubens delecta eſt herba coronis,
Atque ſuas potuit dicere nemo roſas.
O dilecta deis, ô magni Cæſaris arbor,
Ne metuas ferrum, ſacrilegosq́ue focos.
Perpetuos ſperare licet tibi frondis honores:
Non Pompeianæ te poſuere manus.

Explicat platanum, Cæſaris manu ſatam Cordubæ, de qua nihil alij ſcriptores, cùm aliâs celebrentur platani Socratis apud Platonem in Phędro, Ciceronis primo de Oratore, Xerxis Regis Perſarum in Lydia apud Aelianum lib.2. cap.14. Licinij Mutiani ciuis Romani cùm legatus præeſſet Licię, Cortyniana Cretę fabula Europę nobilitata. Hermocreontis epigramma extat in platanum lib.1. Anthol. εἰς Νύμφα cuius initium eſt

Ἵζ᾽ ὑπὸ σκιερὰν πλάτανον ξένε τάνδε παρέρπων
Sede ſub vmbroſa hac platano, hoſpes adrepe.

Hortenſij quoque apud Macrobium. IN TARTESSIACIS) Tarteſſum ſuprâ diximus vocatum Bœtin, à quo Boetica Hiſpaniæ interioris prouincia flaua lana nobilis. CORDVBA) Senecarum & Lucani patria. VELLERA NATIVO) vbi greges ouium aureum ſeu rutilum habent vellus, lib.12.

Batis oliuifera crinem redimite corona,
Aurea qui nitidis vellera tingis aquis.

BRACTEA VIVA) aureus color, bractea lamina auri leuiſsima. LINIT) inaurat. TOTOS AMPLEXA PENATES) maior fuit illa Liciana Mutiani. CAESARIANA) ſata manu Cæſaris Dictatoris, vt ſuperius. DRYAS) Nympha montana. Hoc autem de luſu Taurorum & Dryadum poëticè dictum. Ipſi verò ciues gaudebant vmbra platani, & conuiuia curabant, quod, de Liciniano refert Plinius. Et Horatius lib.2. Car. Od.11. *Cur non ſub alta vel platano, vel pinu, &c. potemus vncti.* Virg. 4. Georg. Iamq́; miniſtrantem platanum potantibus vmbram. Ad quem locum latè noſter Pontanus. TACITAM) ſomno ſopitam excitauit fiſtula Panis & Dryadis. COMISSATORE LYAEO) Etiam Bacchus ibi ſe inuitauit. CREVIT ET EFFVSO LAETIOR VMBRA MERO) φίλοινος eſt platanus, nutriebatur à Romanis vino. lege Macrobij lib.2. cap.13. de Hortenſij platanis. Lubet adſcribere Philippi epigramma lib.1. Anthol. εἰς οἶνον, vbi Platanus ait, ſe ventorum proſtratam turbine vino perfuſam & imbutam aliis arboribus iacentibus, reſurrexiſſe, creuiſſeque.

Εὐθαλέα πλάτανόν με νότου βαρυλαίλαπες αὖραι
Ῥίζης ἐξ αὐτῆς ἐσόρεσαν δαπέδῳ,
Λουσαμένη βρομίῳ δ᾽, ἔστην πάλιν ὄμβρον ἔχουσα
Χείματι καὶ θάλπει τοῦ Διὸς ἡδύτερον.
Ὀλλυμένη δ᾽ ἔζησα. μόνη δὲ πιοῦσα λυαῖον,
Ἄλλων κλινομένων ὀρθοτέρη βλέπομαι.

Sic verto:

Me lætam platanon validi vis turbinis hauſtam,
Radice ex ima, flamine ſtrauit humi.
Tincta tamen Bromio ſurrexi lætior imbre
Bacchi, quàm nimbis atque vapore Iouis.
Arida guſtato Lenæi rore reuixi
Hinc ſtratis reliquis rectior aſpicior.

NE METVAS FERRVM) eſt enim ſacra Cæſari. NON POMPEIANAE) victæ, ſed Cæſareæ victrices manus.

De Philænide.

XLVII. LXIII.

Tinctis murice veſtibus quod omni
Et nocte vtitur, & die Philænis,
Non eſt ambitioſa, nec ſuperba:
Delectatur odore, non colore.

Tinctis) purpuratam ait incedere Philænidem non ob faſtum, ſed vt odore vehementi purpuræ, fœtorem impuri corporis obruat. De purpura bis tincta & olente Martialis lib.4.ep.4. in Baſſam.

Quod bis murice vellus inquinatum.

De ſtatua Domitiani.

LXV. XLVIII.

Herculis in magni vultus deſcendere, Cæſar,
Dignatus Latiæ dat noua templa viæ,
Qua Triuiæ nemoroſa petit dum regna viator,
Octauum domina marmor ab vrbe legit.

De Via Appia & templo infrà epig.104. Sexto à monte Albano.

Cæſar paſſus ſe ad imaginem & formam Herculis fingi, ornauit ſtatua & templo viam Appiam. quod templum ad octauum eſt ab vrbe lapidem, id eſt, octauum milliarium. Hercvlis in magni) cur id factitarint, ex Dione & Lampridio docet Heraldus. Qva Triviae nemorosa petit dvm regna viator) Quà per nemus Dianæ fit iter, donec ad templum Herculis ſiue Domitiani veniatur. Nemorosa regna) Dicato ab Hippolyto (poſtquam eum Aeſculapius in vitam reſtituerat) Dianæ Aricianæ templo, cui lucus adiacet & lacus, hodie quoque Nemorenſis dictus, vulgo ſpeculum Dianę, poſtea barbarico Scytharum more introductum fuit, vt inter ſeruos fugitiuos, is qui ſingulari certamine victor, primus hoſtiam immolaſſet, Deæ ſacerdos fieret, quem & Regem appellabant, & Sacerdotij regnum tantiſper obtinebat, dum vertente anno fortior aliquis ſuperueniens pugna eum ſuperaret, qualem C.Caligula ei qui iam multos annos ſacerdotio præfuerat ſubmiſit. Ouid.3.Faſt. deſcribit locum & lucum.

Vallis Aricinæ ſilua præcinctus opaca
Eſt locus, antiqua relligione ſacer.
Hic latet Hippolytus furtis diſtractus equorum,
Vnde nemus nullis illud aditur equis.
Licia dependent longas velantia ſepes,
Et poſita eſt meritæ multa tabella Deæ.
Sæpe potens voti frontem redimita coronis,
Fœmina lucentes portat ab vrbe faces.
Regna tenent fortes manibus, pedibusq́; fugaces
Et perit exemplo poſtmodo quiſque ſuo.

Idem Ouidius libro de arte amandi.

Ecce ſuburbanæ templum nemorale Dianæ,
Partaq́; per gladios regna nocente manu.

De hiſtoria hac copioſè Strabo lib.5. quam attingit Tranquillus in Cal.cap.35. Papinius lī.3. Siluarum in Hercule Surrentino. Val.Flaccus lib.2.Argo.

——Et ſoli non mitis Aritia regi.

Pauſanias in Corinthiacis, Lucanus lib.3.

Qua ſublime nemus Scythicæ quà regna Dianæ.

Idem lib.6.

Parua Mycenææ quantum ſacrata Dianæ
Diſtat ab excelſa nemoralis Aritia Roma.

Seruius ad illud è 6. Virgil.

Aureus & foliis, & lento vimine ramus.

Beroaldus. Gregorius Gyraldus ſyntag.12. Læuinus Torrentius ad Calig. Suetonij, Tiraquellus ad lib.2. Alex.Neap. cap.8. Regna igitur dicuntur Dianæ, quia ſacerdos Rex appellabatur, numeroſa, quia templum in nemore. Triviae) de hoc epig. lib. ſpect. diximus. Viator) pedes, non licebat equiti accedere, Ouid.3.Faſt.

Nec Triuiæ templo, &c.

Vnde nemus nullis illud aditur equis.

Octavvm marmor) octauum lapidem, ſeu limitem & notam itineris. Legit) viator petit, adit. Domina ab vrbe) Ita ſæpe Martialis de vrbe lib.1. epig.4. X. epig.103. XII. 21. &c.

De

De eadem ſtatua.

XLIX. LXVI.

Ante colebatis votis, & ſanguine largo
*Maiorem Alciden, nunc minor * iſte colit.* * ipſe. v. c. ἐμφατικώτερον.
Hunc magnas rogat alter opes, rogat alter honores
Illi ſecurus vota minora facit.

Ante colebatis) Iterum præfert Domitianum Herculi, ſenſus eſt. Antea homines colebatis Domitianum vt Deum precibus & ſacrificiis, pecudumque cæde & victimis. At nunc etiam ipſe Hercules Deus velut inferior Domitianum adorat, vt ſe maiorem. Hunc magnas) hunc, Domitianum; ab hoc Domitiano maiore Hercule, alius petit pecunias & opes, alius dignitates & honores, alius felicitatem, alius alia. Illi securus vota) Minori. à minore minora petuntur, non maiora, vt à Domitiano, quæ minor Hercules præſtare non poſſet. Securus) non indignabitur minor ſi minora poſceretur, vt qui fateatur ſe non poſſe maiora dare.

Ad Herculem de eadem ſtatua.

L. LXVII.

Alcide Latio nunc agnoſcende tonanti
Poſtquam pulchra dei Cæſaris ora geris.
Si tibi tunc iſti cultus, habitusque fuiſſent,
Ceſſerunt manibus cum fera monſtra tuis
Argolico famulum non te ſeruire tyranno
Vidiſſent gentes, ſæuáque regna pati.
Sed tu iuſſiſſes Euryſthea, nec tibi fallax
Portâſſet Neſſi perfida dona Lichas.
Oetæi ſine lege rogi ſecurus adiſſes,
Aſtra patris ſummi, quæ tibi pœna dedit.
Lydia nec dominæ traxiſſes penſa ſuperbæ:
Nec ſtyga vidiſſes, Tartareumque canem.
Nunc tibi Iuno fauet, nunc te tua diligit Hebe:
Nunc te ſi videat Nympha remittat Hylan.

Alcide Latio) Nullum facit adulandi finem poëta. Herculemque à Cæſaris facie tantam dignitatem capere dicit, vt, ſi illum vultus honorem & elegantiam mortalis habuiſſet olim, nullum omnino periculum aditurum fuiſſe dicat. Latio) Hercules enim Græcorum Thebanus vt Pindarus Iſthm. 4. aut Argiuus vt Diotimus epig. 2. lib. 1. Anthol. aut Aegyptius vt Herodotus. Varro infinitos facit Hercules. Nunc dicit poëta Latio agnoſcende Ioui Capitolino, quamuis tu Græcus, ſed quia nunc Latij Cæſaris ora induis, facilè à Ioue Latio cognoſceris. Alcide nunc Latio agnoscende tonanti Postquam pulchra dei Cæsaris ora geris) Hercule, vt olim probares te Iouis ex Alcmena filium, orbis terrarum tibi peragrandus, & à monſtris purgandus fuit. nunc facilè agnoſceris progenies Iouis, poſtquam effictus es ad imaginem & formam Cæſaris, Cæſar enim ſimillimus Ioui. Pulchra ora) Tranquillus cap. 18. de Domitiano. Præterea pulcher ac decens (erat) maximè in iuuenta. Si tibi tunc isti cultus habitusque fuissent) Si de Romano Hercule. triumphalis, per triumphi enim dies Hercules, cultu triumphali ornabatur. Cesserunt manibus cum fera monstra tuis) Si habuiſſes tum ora, & vultum, & habitum Cæſaris, cùm pugnares in feras. Argolico famulum non te seruire tyranno) Argolicum Græcum ab Argis tyrannum vocat Euriſtheum Stheneli & Archippes filium, Regem Argiuorum. Cur autem imperium in Herculem habuerit Euryſtheus, Iuppiter & Iuno cauſſa fuere. Iuppiter enim iurarat illum alteri imperaturum, qui prius in lucem ex aluo prodiiſſet, quod Iuno cùm audiſſet, Sthenelum ſeptimeſtrem exire iuſsit, & Herculis ortum in primum diem menſis decimi vſque propagauit, vt ait in paruo

Idem Papinius ſæpe de forma Tacitus negat.

 Hercule

Hercule Theocritus. lege Nat. lib. 7. cap. 1. Ergo quia ope Iunonis prior natus erat Euryſtheus, Herculi natu minori præcepit, vt atrociſsima pericula ſubiret, & orbem terræ à monſtris repurgaret, & hæc erat ſeruitus, de qua hîc Martialis. SAEVA REGNA) cum toties mortis adire diſcrimen cogeretur, quoties certamen iniret. hinc vocat Euryſtheum tyrannum. SED TV IVSSISSES EVRYSTHEI) tu illi imperaſſes, ſi ora & vultum geſsiſſes Cæſaris. NEC TIBI FALLAX PORTASSET NESSI PERFIDA DONA LICHAS) Lichas ſeruus Herculis erat, quem Echalia in poteſtatem redactâ Hercules ad coniugem Deianiram nuncium victoriæ miſit. Huic Lichæ Deianira veſtem Neſsi Centauri ſanguine imbutam eo animo ad Herculem ferendam dedit, vti Hercules non amaret Iolen pellicem, de qua inaudiuerat Deianira. Neſsi enim ſanguis vires amoris habebat. Hercules indutus tunicam, igne ſacro & furore correptus Lycham in flumen ad Thermopylas præcipitauit, ipſe in rogum ſe, ad Oetam montem coniecit. Deianira gulam ſibi laqueo fregit; habes exemplum veſani amoris Ouid. in Deianira ad Herculem.

Neſſus vt eſt auidum percuſſus arundine pectus
Hic dixit vires ſanguis amoris habet.
Illita Neſſæo miſi tibi texta veneno,
Impia quid dubitas Deianira mori?

PERFIDA DONA) Neſsi perfida, qui ſuum ſanguinem, ſeu venenum potius Deianiræ muneris loco reliquerat, quo decepta ipſa decepit Herculem dum interfecit.

OETEI SINE LEGE ROGI SECVRVS ADISSES ASTRA PATRIS SVMMI, &c.) de hoc rogo Ouidius in Deianira. Apollodorus tradit pyram à pæante fuiſſe ſuccenſam, quam Hercules conſcendit in monte Oeta. vnde vocatur Oetæus rogus. in quo quicquid mortale erat in Hercule concrematum eſt, quicquid diuinum cœlum conſcendit. Lucian. in Hermotino. QVAE TIBI POENA DEDIT) Aſtra non per ignem perque ſupplicium ob veſtem Neſſæam occupata intraſſes, ſed ſi vultum Cæſaris habuiſſes, abſque rogo cœlum conſcendiſſes. LYDIA NEC DOMINAE TRAXISSES PENSA SVPERBAE) Omphalæ regis Lydorum filiæ Hercules amore percuſſus. Ouid. in Deianira.

Non pudet Alcide, victricem mille laborum
Raſilibus calathis impoſuiſſe manum.
Craſſaq; robuſto deducis pollice fila,
Æquaq; formoſæ penſa rependis heræ.
Diceris infelix ſcuticæ tremefactus habenis,
Ante pedes dominæ pertimuiſſe minas.
En tibi Herculem, *Quem non mille feræ, quem non Steneleius hoſtis*
Non potuit Iuno vincere, vincit amor.

In huius Omphalæ gratiam etiam ad inferos deſcendiſſe fertur, quare ſubiungit Martialis. NEC STYGA VIDISSES, &c.) etſi alij iuſſum ab Euryſtheo ſcribant. De cerbero educto ex inferis, & ad Euryſtheum adducto infrà.

NVNC TIBI IVNO FAVET) Iuno nouerca Herculis omni ratione deletum Herculem extinctumque voluit, omniumque certaminum vnica cauſſa fuit, ſed recepto in cœlum reconciliata Heben, id eſt, iuuentam filiam illi in matrimonium locauit, ad quorum nuptias epithalamion ſcripſit nobilis poëta Plato Comicus. Nat. lib. 7. cap. 1. quamque paullò alibi idem libro 2. cap. 5. Eam fabulam poëta hic alludit, cùm dicit. *nunc tibi Iuno fauet*, quamuis inimica ſemper, ſed poſtquam induiſti Cæſarem, tibi conciliata etiam Heben deſpondet, vt ſtatim ſubiungit. NVNC TE DILIGIT HEBE) vxor tua, tibi antea non tam pulchro minus amica. NVNC, SI TE VIDEAT NYMPHA REMITTAT HYLAM) Nunc ſi te Cæſaris effigiem referentem videat, Nympha, quæ Hylam rapuit, eundem puerum tibi tam pulchro quàm puer erat lubens remittet. Nympham Apollonius Amphidatiam nominat. Gyraldum lege in Hercule.

In magiſtrum ludi.

LXX. XLIX.

Quid tibi nobiſcum eſt ludi ſcelerate magiſter,
Inuiſum pueris, virginibusq; caput.
Nondum criſtati rupere ſilentia galli:
Murmure iam ſæuo verberibusq; tonas.
Tam graue percuſsis incudibus æra reſultant,
Cauſsidicum medio cum faber aptat equo.

Mitior

Mitior in magno clamor furit amphitheatro,
Vincenti parmæ cum ſua turba fauet.
Vicini ſomnum non tota nocte rogamus:
Nam vigilare leue eſt, peruigilare graue.
Diſcipulos dimitte tuos, vis garrule, quantum
Accipis, vt clames, accipere, vt taceas?

QVID TIBI NOBISCVM EST) Iraſcitur clamoſo ludimoderatori ſomnum poëtæ matutinum interrumpenti. didactron ait ſe ſoluturum non ſi doceat, ſed taceat. INVISVM PVERIS) ferulam & verbera timentibus. qui autem timent, non amant, ſed oderunt præſertim plagoſos Orbilios. Et ſæpe fit, vt immanitate magiſtri, tenella ætas à ſtudiis terreatur. Lege Vidæ librum de arte poëtica. Plutarchum de educandis liberis. blandos magiſtros illa ætas deſiderat. GALLI RVPERE SILENTIA) magna mihi dicendi eſſet copia de galli cantu, ſed Epigrammata non niſi neceſſaria, aut vulgo non intellecta reor explicanda. Lege feriate Alciati emblema 15. cuius lemma eſt vigilantia & cuſtodia. Plinium lib. 10. cap. 21. Aelianum 4. Animalium cap. 29. Lucianum in Gallo, Plutarchum libro de oraculis Pythiæ. Apul. lib. 2. M. Ouid. Faſt. Lucret. lib. 4. Hyliod. Aethi. hiſtor. lib. 4. Auſonium Idylliis. Anytes epigramma lib. 3. Anthol. εἰς ὄρνις. Geſnerum lib. 3. de Gallinaceo plurima ſcribentem, Aeſopi fabellam. Pierij hieroglyphica, præter SS. Patres, qui paſſim de galli vigilantia ſcripſerunt, & Phyſicos. NONDVM) hora tertia ſecundum mediam noctem primùm dicuntur canere. CAVSSIDICVM MEDIO CVM FABER APTAT EQVO) Domitius ad equeſtrem ſtatuam honoris cauſſa cauſſidico poni ſolitam, refert. ſed alij trahunt ad pœnam & ignominiam præuaricationis. A Domitio ſto, qui pro ſe habet Iuuenalem Sat. 7. Aemilio dabitur, &c. Tacitum de Orat. *Minimum inter tot ac tanta locum obtinent imagines ac tituli & ſtatuæ, &c.* MITIOR C. IN AMPH. F. C. T. P. V. F.) De populi acclamationibus in Circo & amphitheatro variiſque factionibus copioſè ſcribit Bulengerus cap. 46. & 47. lib. de circo. Et Lipſius Saturnalium lib. 2. cap. 24. qui locus propriè totus huc facit. Parma pugnabant Thraces: & hoc genus, & qui his fauebant parmularij dicti. Domitianus Myrmilloni fauens patremfamilias Thraci ſtudentem è ſpectaculis detractum canibus obiecit. PERVIGILARE) noctem totam inſomnem ducere. VT TACEAS) facetè à contrario. Et Iſocrates à diſcipulo garrulo duplicem mercedem poſtulabat, alteram vt loqui, alteram vt tacere diſceret.

Vt lib. 12 ep. 57.

Idem Iuuenal. Sat. 7. Dummodo non pereat, &c.

Medea ferè nocte ſcholam aperire incipiebant.

Hora circiter prima quarta vigiliæ.

Suetonius in Domitiano.

In Cæcilianum.

LII. LXXII.

Dixerat ô mores, ô tempora Tullius olim,
Sacrilegum ſtrueret cum Catilina nefas:
Cùm gener, atque ſocer diris concurreret armis,
Mœſtaque ciuili cæde maderet humus.
Cur nunc ô mores, cur non ô tempora dicis?
Quod tibi non placeat, Cæciliane, quid eſt?
Nulla ducum feritas, nulla eſt inſania ferri:
Pace frui certa, lætitiaque licet.
Non noſtri faciunt, tua quòd tibi tempora ſordent,
Sed faciunt mores, Cæciliane, tui.

DIXERAT Ô MORES) adulatur Cæſari dum reprehendit Cæcilianum ſua tempora vituperantem. Ô MORES) Cic. 1. in Catilinam. verba tironibus nota. CATILINA) Hunc & Cicero & Salluſtius ſuis coloribus egregiè depingunt. hiſtoriam plures ſcripſere. Elegantiſsimè etiam Iuuenalis vt omnia Sat. 8. *Quis Catilina, &c.* CVM GENER, ATQVE SOCER) tum non dixit hæc verba, ſed poterat dicta meritò iterare, tantâ cauſa. GENER) Pompeius ducta Iulia Cæſaris filia. NVLLA DVCVM FERITAS) aliter hiſtorici & Iuuenalis ſcripſere, cum aliis tyrannus, aliis latro, aliis parricida vocetur. In Chriſti quoque gentem debacchatus eſt Domitiani furor. MORES) ſceleratis omnia tempora metuenda, tuta omnia, & ſecura innocenti.

Nero aliis.

Omnibus temporibus fuere, ſunt, & erunt plures improbi, quàm probi, nec eſt cur tempora quiſquam ſua accuſet, ſed ſe. Senecam lib.1.de Ben.c.10. ferè toto de hac re diſputantem lege.

De leone & ariete.

LXXIII. LIII.

Maſſyli leo fama iugi, pecoriſq́; maritus
Lanigeri, mirum, qua poſuère fide.
Ipſe licet videas, cauea ſtabulantur in vna,
Et pariter ſocias carpit vterq; dapes.
Nec fetu nemorum gaudent, nec mitibus herbis:
Concordem ſatiat, ſed rudis agna feram.
Quid meruit terror Nemees, quid portitor Helles,
Vt niteant celſi lucida ſigna poli?
Sidera ſi poſſent, pecudeſq́; feræq́; mereri,
Hic aries aſtris, hic leo dignus erat.

Massyli leo fama ivgi) Laudat & ſtupet concordiam leonis & arietis, ſimul innoxiè habitantium. intelligit leonem manſuetum, de quo ſuprà Verbera, eaque gratia dignum vtrumque cœlo iudicat, ac leonem Nemeæum & Arietem Phrixi vectorem Helles. Massyli) de hac voce ſuperiori epigrammate dictum. Fama ivgi) propter magnitudinem & præſtantiam corporis omnium nobiliſsimi in Libya. Pecorisqve maritvs) arietis periphraſis. ſic Virg.3. Georg.

Quem legere ducem & pecori dixere maritum.

Et Ecloga 7. Vir gregis ipſe caper. Vide Pontanum ibidem. Sic Horatius Theocritus, ſic Martialis ipſe alibi. Mirvm qva posvere fide) id eſt, feritatem poſuere, cicurati, ſimulque manſueti & pacati, veluti eiuſdem generis vixere. Posvere) Eleganter, vt Virgil.7.Aeneid.

Cum venti poſuere——

Statius 2.Silu. *Cum rabidi ponunt fluctus*——

5.Theb. *Cum fera ponit hyems.*

De [illegible] concordia ferarum, Bulengerus lib. de Venatione, quem alibi adduximus.

Ipse licet videas) eodem loco, eodemque cibo pariter vtuntur. nec leo deſiderat ceruos aut tauros, nec ſuas herbas aries. Concordem) nec pugnant inter ſe de paſtu, quodque datur alteri, vtrique placet. Meliore fide conueniunt, quàm apud Aeſopum Aſinus, vulpes, & leo, vnde natum prouerbium, leonina ſocietas: & Aelianum, leo, vrſa, & canis. Rvdis agna) quod etiã aries vorarit agnam, admiratione dignum, videtur enim leo exuiſſe feritatem, & aries induiſſe. Qvid mervit terror Nemees) leo Hercules vt referatur inter aſtra. De leone ſuprà diximus. De ariete Mythologi ſcribunt Natalis comes lib.6. cap.9. Ouid. in epiſtola ad Leandrum.

Inuideo Phrixo quem per freta triſtia tractum
Aurea cornigero vellere vexit ouis.

Sic Manilius 4. Aſtron. Sic Apollonius 2.Argon. Hunc arietem Phrixus diis ſacrificauit. Dij eundem propter merita in cœlum tranſtulerunt, ac 13. ſtellis illuſtrem reddidere. Higynum vide. Sidera si possent) oſtendit fuiſſe fabulam de leone & ariete, nam ſi, inquit, pecudes cœlum mereri poſſent, debuiſſent hic leo & hic aries in cœlo reponi. elegans concluſio in pecudes partus Chriſti conſcios aptior.

Ad Liberum amicum.

LXXIV. LIV.

Liber Amyclæa frontem redimite corona,
Qui quatis Auſonia verbera Graia manu.
Clauſa mihi texto cùm prandia vimine mittas,
Cur comitata dapes nulla lagena venit?

Atqui

Atqui digna tuo ſi nomine munera ferres,
Scis puto debuerint quæ mihi dona dari.

LIBER AMYCLAEA) Donatus eſculentis à Libero pugile Martialis petit etiam Liberum, ſeu poculenta. AMYCLAEA CORONA) pugillatus auctores Spartani, Pollux enim primus pugilatum inuenit. Coronabantur autem pugiles victores, vti & reliqui, corona enim communis ferè omnibus erat victoribus, vt ſuprà docuimus. Et Virgilius 1. Aen. inter cætera etiam ponit in medio coronas. diſputat multa de coronis Petrus Faber lib. 2. cap. 22. Agon. Primum erat ex oleaſtro, deinde ex auro in Olympicis. Athenis ex olea. Bulengerus lib. 2. cap. 54. de Circo. Senſus carminis, Liber qui pugilatu victor coronatus es, Lacedæmoniâ coronâ, id eſt, coronâ è pugilatu relatâ. QVI QVATIS AVSONIA VERBERA GRAIA MANV) Qui Græcorum ludos exerces Latinus. Pugilatus imaginẽ, initia, auctores, victores, præmia lege apud Mercurialem lib. de arte gymnaſtica 2. cap. 9. toto. & Petrum Fabrum in Agoniſticis. CLAVSA T. V. P.) in ſportula miſiſti cibos ſine potione. DIONA T. N. M) Liber Liberum debebas addidiſſe, & munera Bacchi.

Lanimus Torrenſum ad aurigandi artem refert.

Tertullianus de corona militis.

Panuinius lib. de ludis Circēſibus eoſdem ludos expreſſit.

In Sutorem.

LV. LXXV.

Dentibus antiquas ſolitus producere pelles,
Et mordere luto putre vetusq́ ſolum:
Præneſtina tenes defuncti rura patroni,
In quibus indignor ſi tibi cella fuit.
At me litterulas ſtulti docuere parentes:
Quid cum Grammaticis Rhetoribusq́ mihi?
Frange leues calamos, & ſcinde Thalia libellos,
Si dare ſutori calceus iſta poteſt.

DENTIBVS ANTIQVAS) Dolet ſutorem clientem in poſſeſsionem domini ſui veniſſe per artem tam vilem, ſe autem nobiliſsima diſciplina eruditum eſurire. DENTIBVS) periphraſis ſutoris cerdonis. cerdo enim reficit ruptos calceos, ſutor nouos conficit. Hinc poëta dicit ſolitum putre luto ſolum mordere. Pro ſolea autem ſolum dixit vt Plautus.

Rapuit currenti curſori ſolum.

Et Bacchid. *Qui ſoccis habeat aurum ſuppactum ſolum.*

Lucret. 4. *Auia Pieridum peragro loca, nullius ante, Trita ſolo.*

Quem locum D. Ambroſ. ſerm. 74. reſpexit. At vbi Dominus ſurrexit, nota facta, ſolo attrita eſt plurimorum. PRAENESTINA R. P. T.) legata tibi à Domino tuo. Clientes dominos veterum more patronos appellabant. & ſæpe factum, vti, cùm patronus ſine liberis decederet, cliens aut libertus in bona patroni ſuccederet, vt contra in liberti patronus. CELLA) pars ædium minima. Indignus eras cella, ne dicam tota domo, & bonis omnibus. AT ME) Ego infelix tracto nobiliores artes, & tamen non inuenio tales patronos, eccur non didici etiam ſellulariam. FRANGE LEVES CALAMOS) abiice ſtudia, & litteras, nuncium mitte Muſis, quando plus prodeſt calceus, quàm liber. Idem Iuuenalis Sat. 7.

Frange miſer calamos, vigilataq́ prælia dele
Spes nulla vlterior.

Ibidem de Rhetoribus & Grammaticis paupertinis.

Cella ſeruorū. An cellam atrienſem dicit vbi vinctus ianitor cuſtodiā ianua gerebat? Petronius de Trimalcionis domo legendus.

De effigie Camoni.

LVI. LXXVI.

Effigiem tantum pueri pictura Camoni
Seruat, & infantis prima figura manet.
Florentes nulla ſignauit imagine vultus,
Dum timet ora pius muta videre pater.

Camonum vicennem pater amiſſum ex more veterum non expreſsit imagine, ne mortui adoleſcentis aſpectu renouaret dolorem, eundem tamen vt infantem effigiatum retinuit, ne filij obliui-

obliuiſceretur defuncti, & iucundior eſſet recordatio tacentis. FLORENTAS) viginti annorum. mox infrà de eodem.

Creuerat hic vultus bis denis fortior annis.

TIMET ORA MVTA) muta enim pictura. infantes nondum loquuntur, pictura ergo magis infanti conuenit, quàm viro.

De balneo Tuccæ.

LXXVII. LVII.

Non ſilice duro, ſtructiliúe cæmento
Non latere cocto, quo Semiramis longam
Babylona cinxit, Tucca balneum fecit:
Sed ſtrage nemorum, pineaq́ compage,
Vt nauigare Tucca balneo poſſit.
Idem beatas lautus extruit thermas,
De marmore omni, quod Caryſtos inuenit,
Quod Phrygia, ſiue Afra quod Nomas mittit,
Et quod virenti fonte lauit Eurotas.
Sed ligna deſunt: ſubiice balneum thermis.

Irridet balneum Tuccæ ligneum, & thermas marmoreas, cùm ordo materiæ vertendus eſſet. bálneum enim hoc loco accipit pro receptaculo aquarum frigidarum, ſeu cella frigidaria, thermas pro caldaria, in qua erant calefaciendæ aquæ. conueniebat ergò vt thermæ fierent ligneę aquis calefaciendis multò aptiores, & marmora frigidæ excipiendæ pararentur. Habebant priſci Romani iuxtà thermas etiam cellas frigidas, vt ex Papinio Martiale aliiſque doceri poteſt. Tu Plinij Iunioris locum audi, ex quo de reliquis exiſtimes. *Inde Balinei cella frigidaria ſpacioſa & effuſa, cuius in contrariis parietibus duo baptiſteria velut eiecta ſinuantur, abundè capacia ſi nare in proximo cogites*, & quæ ibidem ſequuntur. ad quem locum Catanæus. *Vbi*, inquit, *aqua frigida, ſi pœnituiſſet teporis, lauabantur. Nam balinei cellæ tres erant caldaria, vbi calida; tepidaria vbi tepida: frigidaria, vbi frigida ſeruabatur.* Idem Victruuius & alij. Hinc ergò iocus Martialis. cùm Tuccæ thermæ, vt quæ marmoreæ, admodum frigerent, ſuadet, vt balneo cellam frigidariam ligneam ſubiiciat thermis vt calefiant. NON SILICE DVRO) Hinc intelligis ex qua materia vulgo frigidariæ cellæ fierent, vel ex cemento & latere, vel ſilice, vel marmore, imò argento lautioribus. Lege ſi miraris, & mirare apud Lipſium in admirandis lib.3.cap.8.toto. SEMIRAMIS) Iam lib.5.ep.1. Babylonem & reginam Semiramidem enarrauimus. SED STRAGE NEMORVM) velut claſſem ædificaturus, VT NAVIGARE) non lauare, aut natare velle videatur. BEATAS THERMAS) magnificas, ſumptuoſas, operoſas. DE MARMORE OMNI) enumerat ordine genera marmorum præſtantiſsimorum, de quibus ſuprà in balneo Tuccæ diximus. Hîc tantum Senecæ locum, hunc mirificè illuſtrantem adſcribo. ſic enim epiſtol.86. de luxu balneorum. *Pauper ſibi videtur ac ſordidus, niſi parietes magnis ac pretioſis artibus refulſerint, niſi Alexandrina marmora Numidicis cruſtis diſtincta ſint, niſi illis vndiq; & in picturæ modum variata circumlitio prætexatur, niſi vitro condatur camera, niſi Parius & Thaſius lapis, quondam rarum in templo ſpectaculum, piſcinas noſtras circumdederint: niſi aquam argentea* * *epitonia* * *fuderint. Et adhuc plebeianas fiſtulas loquor, &c.* CARISTOS) inſula in mari Aegæo Plinio, aliis in Laconica, aliis in Eubœa oppidum Ptolomæo. Dryopes condidere, ſi verus Diodorus. de Cariſto ſic Plinius, *at nobilis, Cariſtus, notior tamen marmore Cariſtio. ante vocitata Chalcedotis, aut Macris, vt Dionyſius & Ephorus tradunt, vt Ariſtides Macra, vt Chalidemus Chalcis ære ibi reperto, vt Menechmus Abantias, vt poëta vulgo Aſopis.* Cariſtio marmore ingentis magnitudinis & tabulæ excindebantur priuatim & publicè ad ornatum vrbis Romæ, nam in ripa montis Salomini conſiſtit Cariſtus tradente Strabone, cui vicina ſunt Styra & Marmarium, in quo caryſtiarum columnarum latomia eſt. Ad Caryſtum verò lapis naſcitur quem pectunt, nent, texunt, inde mantilia conficiuntur egregiè contexta: ea vbi ſordeſcunt, in flammas proiecta non ſecus emendantur, quàm ſi maculas elueris. Stephanus duas ponit Caryſtos, ſed hæc multa nimis. lege Catanæum ad Plinium iun. lib.5.ep.6. nos ſuprà de eadem. QVOD PHRYGIA, SINAS) Marmor Sinadicum lib.6.ep.42. expoſuimus ad illum verſum, *Quæ Phryx & Libys altius cecidit.* Erat purpureum, vt Numadicum ſeu Affricanum de quo ibid. Papinius Silu.

* *epiſtomia.*
epithomica.
* *fuderunt.*

Sola nitet flammis Numadum deciſa metallis
Purpura, ſola cauo Phrygio quam Sinados antro
Ipſe cruentauit maculis lucentibus Atys.

Plura apud Plinium lib.35.cap.1.

AFRA NOMAS) Numadicum marmor, vt iam eſt dictum. ET QVOD VIRANTI FONTE LAVIT EVROTAS) Lacedæmonium marmor viride, quod ad Eurotam fluuium Spartanum reperitur, ſuprà lib.6.ep.42. vocauit Taygeti metalla. SED LIGNA DESVNT) vt calefiant thermæ, incende balneum illud ligneum, & ſubiice thermis. ſic abſurdè factum oſtendit ex abſurdo, à Tucca quòd ligneum, frigidarium, & marmoreum caldarium fecerit, cùm contrà fieri oportuerit.

De effigie Camoni.

LVIII. LXXVIII.

Hæc ſunt illa mei, quæ cernitis ora, Camoni:
Hæc pueri facies: primaq́ forma fuit.
Creuerat hic vultus bis denis fortiter annis,
Gaudebatq́ ſuas pingere barba genas.
Et libata ſemel ſummos modò purpura cultus
Sparſerat: inuidit de tribus vna ſoror
Et feſtinatis incidit ſtamina penſis,
Abſentemq́ patri rettulit vrna rogum.
Sed ne ſola tamen puerum pictura loquatur,
Hæc erit in chartis maior imago meis.

HÆC SVNT ILLA) Ad effigiem Camoni videtur fuiſſe ſcriptum, idem argumentum cum tetraſticho 76. Epigrammatis, niſi quòd hic paullò explicatius ſcribat de annis, & morte Camoni. MEI) filij. PVERI) infantis imago. CREVERAT HIC VVLTVS) vicennis erat. ET LIBATA SEMEL SVMMOS MODO PVRPVRA CVLTVS SPARSERAT) ſenſus eſt. Et ſemel illi barba reſecta erat. PVRPVRA) barba fortè ſubrufa, aut prima lanugo quæ flaueſcit potiùs, videtur tamen rufam inſinuare. SVMMOS CVLTVS) veſtem ſupremam togæ iniectam abſciſſa barba inſperſerat. INVIDIT DE TRIBVS VNA SOROR) florem iuuentæ inuidit fatum adoleſcenti. VNA) Lacheſin ponit Domitius, alij Atropon, quibus accinit vulgo iactatus verſus,

De conſuetudine priſcorũ ſeruandi imagines defunctorum aut charorum Heraldus. Mos hic hodie magis viget ac olim.

Clotho colum retinet, Lacheſis net, & Atropos occat.

Poëta, quamuis ex tribus, nullam deſignatè videtur intelligere, vt alibi. *Et ſemper de tribus vna necat*, ſeu Clotho, ſeu Lacheſis, ſeu Atropos. Parcarum fabulam apud Gyraldum habes & Natalem, alioſque Mythologos, ego propero. HÆC ERIT IN CHARTIS) Verus poëta, vt & Iſocrates in Euagora, qui cæteram pompam funebrem interire, laudes autem oratione celebratas vetuſtatem non ſentire dicit. De eadem Plinius Iun. in epiſt.

De conuiuio Priſci.

LIX. LXXIX.

Quod optimum ſit, diſputat, conuiuium,
Facunda, Priſci, pagina:
Et multa dulci, multa ſublimi refert,
Sed cuncta docto pectore.
Quod optimum ſit quæritis conuiuium?
In quod Choraules non venit.

V. C. In quo choraules non erit.

Omnia præter extremum verſum liquent, hunc expono. IN QVOD CHORAVLES NON VENIT) Choraula ſeu Choraules à græco χοραύλης deductum eſt. Choraula is dicitur, qui in choro muſico tibiam inflat. diximus ſuper hac re lib.5.ep.56. Adhibebantur olim ad conuiuia omnis ferè generis inſtrumenta muſica, cantabatur, ſaltabatur, pugnabatur, vt alia taceam. Poëta igitur ait illud eſſe conuiuium dulciſsimum & ſuauiſsimum, in quod nullus veniat Choraules, hoc eſt, à

quo abeſt omnis tumultus clamantium, ſaltantium, ebrioſorum. Ita ſpeciem pro toto poſuit genere & tumultu muſico, ſimulque irridet occultè Priſcum, tam multis chartis de hac re diſputantem, cùm verbo dici poſsit. Faciunt mentionem eiuſdem vocis & Plinius, & Suetonius in Nerua. Apuleius in aſino aureo. Cæterùm de ſolenni priſcorum, noſtrorumque temporum vſu muſices in conuiuiis copioſiſsimè ſcribit Stuckius lib.3.cap.20. Notum eſt adagium, malus Choraules, bonus ſymphoniacus. Plura Adagiographus.

Ad Picentinum.

LXXX. LX.

Funera poſt ſeptem nupſit tibi Galla virorum
Picentine: ſequi vult puto Galla viros.

Et lib.8.ep.43. de Fabio & Chriſtilla.

FVNERA) Picentinus ſeptem vxores tumulauerat, vt ſuprà ep.16. Chloe ſeptem viros. Galla nubere volebat Picentino, poëta ait illam velle ſequi vxores ſeptem, velle mori, quaſi Picentinus vxores omnes ſuas occiderit & occidat.

Ad Domitianum.

LXXXI. LXI.

Oderat antè ducum famulos, turbamq́ minorem,
Et Pallatinum Roma ſupercilium.
At nunc tantus amor cunctis Auguſte tuorum
Vt ſit cuiq́ ſuæ cura ſecunda domus.
*Tam placidæ mentes, tanta eſt reuerentia * noſtri,* — *V.C. * Veſtri.*
Tam placata quies tantus in ore pudor.
Nemo ſuos (hæc eſt aulæ natura potentis)
Sed domini mores Cæſarianus habet.

An ad Tigellinũ & Neronis libertos reſpicit? Iuuenal. Maxima quæq́ domus famulis eſt plena ſuperbis.

ODERAT ANTE DVCVM) blanditur Cæſari & Cæſarianis. Priorum Imperatorum familia tam arrogans, & ſuperba fuit, vt intoleranda videretur ciuibus, tua tam eſt comis & humana, vt plus illam, quàm ſe diligant ciues. PALATINVM SVPERCILIVM) metaphora aulicum faſtum oſtendit. CVRA SECVNDA) plus illos quàm ſe curant cuncti. DOMINI MORES) *totus componitur orbis Regis ad exemplum, &c.* Cicero lib.5.ad Att.ep.11. Si verum eſt illud ὁποία ἡ δέσποινα, τοῖαι καὶ θεραπαινίδες, qualis hera tales pediſequæ. Sidonius epiſt.9.lib.4. *Seruat illæſam domino domus par pudicitiam.* Arnobius ad Pſal.130. Vſitata vulgo ſententia eſt. quæ dicit iuxta mores domini, familiam conſtitutam. Rectè Mœcenas apud Dionem admonet Auguſtum, πάντα γὰρ ὅσα ἂν ἢ καλῶς, ἢ κακῶς πράξωσι, σοὶ προσθήσεται, καὶ τοιοῦτος ὑφ' ἁπάντων νομισθήσῃ, ὁποῖα ἂν ἐκείνοις ἐπιτρέπῃς.

Ad Aulum.

LXXXIII. LXII.

Lector, & auditor noſtros probat, Aule, libellos:
Sed quidam exactos eſſe poëta negat. — *al. excoctos.*
Non nimium curo: nam cœnæ fercula noſtræ
Malim conuiuis, quàm placuiſſe cocis.

LECTOR, ET AVDITOR) carmina probari ſua paſsim ab omnibus, ab vno tamen aliquo vituperari, velut non ſatis limata & emendata. Reſpondet poëta ſe conuiuiis, non cocis ſcribere epigrammata, poëtam illum æmulum eſſe cocum non poëtam. SED QVIDAM EXACTOS) non nemo putat legendum, excoctos, neſcio num acutè magis, an verè. ſanè ad ſequentem verſum illa coniectura bellè collineat, quaſi cocus à ſua arte petita metaphoram duxerit, Martialem non ſatis excoctum eſſe, cui Martialis ſe non cocis, ſed conuiuis ludere.

In

In Cinnam.

LXIII. LXXXIV.

Nunnam fortè Munnam vt ſuprà lib. 10. ep 36.

Dixerat Aſtrologus periturum te citò, Cinna:
*Nec puto mentitus dixerat ille * mihi.*
Nam te dum metuis, ne quid poſt fata relinquas,
Hauſiſti patrias luxurioſus opes.
*Bis * quartum decies, non toto tabuit anno:*
Dic mihi, non hoc eſt, Cinna, perire citò.

** V. tibi.*

** Bisq; tuum decies, lege, id eſt, Sexties centena millia HS. ſine quinquagenos millenos philippaos.*

DIXERAT ASTROLOGVS) Aſtrologus Cinnam diuitem breui moriturum prædixerat. Cinna decoxit ſubitò omne patrimonium, nec mortuus eſt. Poëta veridicum fuiſſe ait aſtrologum, verè enim periiſſe Cinnam, cùm ad inciras redactus ſit. Luſit in ambigua voce perire, quæ ad vitam; Aſtrologi ſenſu: poëtæ ad fortunas refertur. Lepidum eſt Lucilij epigramma in 2. Anthol. cap. εἰς ἀφειδεῖς de Aulo, qui ſe quartam dixerat non ſuperuicturum, cùm iam quinta adeſſet, ne mendacij argueretur, ſeipſum ſuſpendit, ita nec Aulus falſidicus erat.

Ad Cæſarem Domitianum.

LXIV. LXXXV.

Inter tanta tuæ miracula, Cæſar, arenæ,
Quæ vincit veterum munera clara ducum,
Multum oculi, ſed plùs aures debere fatentur
Se tibi, quòd ſpectant, qui recitare ſolent.

INTER TANTA) Hiſtrionibus Domitianus ſcenam interdixit, & edictum laudat poëta. ſententia totius epigrammatis eſt, multùm tibi omnes debent ſpectatores Cæſar, ob ſpectacula ſumptuoſiſsima, & magnificentiſsima, quibus priorum Principum omnia munera & ludos ſuperaſti. ſed plurimum hiſtriones, qui agere ſemper, ſpectare numquam poterant, nunc & ipſi facti ſunt ſpectatores, qui antea actores. Multùm oculi, id eſt, hiſtriones, qui aures aliorum occupabant recitandis verſibus, & ſpectare non poterant. De eiectis hiſtrionibus lege Suetonium cap. 7. *Interdixit hiſtrionibus ſcenam, intra domum quidem exercendi artem iure conceſſo.* Verùm torta hæc enarratio primo quidem legenti occurrit. Si altius inſpicias cum Lipſio intelliges. Hic de Equitibus ſermonem eſſe, quos priores Principes ad operas ſcenicas adegerant, Domitianus minimè, ne clariſsimus ordo ſordeſceret.

Equitibus Romanis ſcenam interdixit, id eſt, ne equites hiſtrioniam exercerent.

Ad Norbanum.

LXV. LXXXVI.

Cùm tua ſacrilegos contra, Norbane, furores
Staret pro domino Cæſare ſancta fides:
Hæc ego Pieria ludebam tutus in vmbra,
Ille tuæ cultor notus amicitiæ,
Me tibi Vindelicis raptum narrabat in oris,
Neſcia nec noſtri nominis Arctos erat.
O quoties veterem non inficiatus amicum
Dixiſti, meus eſt iſte poëta, meus!
Omne tibi noſtrum, quod bis trieteride iuncta
Antè dabat lector, nunc dabit auctor opus.

CVM TVA SACRILEGOS) lectos olim Norbani ſeorſim ſingulos, nunc vno volumini digeſtos mittit in Vindeliciam libellos. SACRILEGOS FVRORES) Cum L. Antonius Saturninus, ſuperioris Germaniæ præſes, contra Domitianum bellum ſuſcepiſſet, Norbanus hic, vt habet Au-

relius victor, Antonium vicit. Epitome Xiphilini à L. Maximo ſuperatum tradit, certè prælio interfuiſſe conſtat, & Rhetiæ præfuiſſe ampliſsimus & doctiſsimus Marcus Velſerus II.vir lib.6.rerum Auguſt. ſuſpicatur. nos cauſſam huius belli à Saturnino geſti retulimus lib.4.ep.II. in hunc ipſum Antonium Saturninum. ſacrilegos vocat poëta, quòd contrà ſacram Cæſ. maieſtatem pugnarent. hinc Norbani ſanctam appellat fidem pro Cæſare ſtantem. HAEC EGO PIERIA LVDEBAM TVTVS IN VMBRA) Romæ nempe, aut in ſuburbana vmbra, poëtæ delectantur quiete, nam,

Carmina ſeceſſum ſcribentis & otia quærunt.

Virg.

Tityre tu patulæ recubans ſub tegmine fagi
Silueſtrem tenui Muſam meditaris auena:

ME TIBI V. IN O.) ſenſus eſt: Arctos (cui ſubiecta Vindelicia) non neſcia mei nominis narrabat tibi in Vindelicis oris degenti, & pugnanti me defunctum eſſe, qui rumor credo dilatus eſt ex morbo, quo de lib.8. ep.26.

Vidiſti ſemel, Oppiane tantum
Aegrum me malè, ſæpe te videbo.

Et lib.6. ad Hiantida. VINDELICIS IN ORIS) Vindelicia non continet Auguſtam tantùm, ſed quicquid inter Rhetos & Noricos eſt, de quibus Strabo lib.4. Velſerus primo libro rerũ Auguſt. operosè & accuratè ſcripſit. *Conſtat quidem, inquit, inter omnes, ſic vt de eo non poſſit ambigi. Quicquid à Danubij fontibus ad Oenum inter Italiam & Germaniam iacet, pertinere aut ad ſolos Rhætos, aut ad Rhætos vna cum Vindelicis, iſto ordine, vt Rhæti ad occidentem, Vindelici ad orientem ſolem vergant. Hi Oeno, illi Danubij fontibus propiores ſunt.* Et paullò inferius. *Nam vt vno verbo abſoluam, Quiſquis Vindelicorum vmquam meminit inter Rhætos & Noricos ſitos eſſe ſenſit.* Hæc Velſerus. Vindelicia autem à Vindone & Lyco, ſeu Lico fluuiis (quos inter velut inſula, media ſita eſt Auguſta) nomen accepit. Vindeliciam & Rhætiam graphicè deſcriptam, & tabulis expreſſam videbis apud eundem lib.I. ARCTOS) pro ſeptẽtrione, cui ſubiecta Vindelicia, vti & tota Germania accipitur, vrſa ſeu plauſtrum etiam agreſtibus noſtris haud ignotum ſidus. BIS TRIETERIDE IVNCTA) ſexennio, vt alibi dictum, trieteris enim triennium continet. ANTE D. L. N. O. D. A. OPVS) Antea, qui libros meos ſparſim legebant, etiam tibi legendos afferebant: nunc ipſe collectos tibi omnes mitto.

De Paullo.

De Paullo ad Atilium.

LXXXVII. LXVI.

Languidior noſter ſi quando eſt, Paullus Atili,
*Non ſe * conuiuis abſtinet ille * ſuis.*
Tu languore quidem ſubito, fictoq; laboras,
Sed mea porrexit ſportula, Paulle, pedes.

** conuiuas.*
** ſuos.*
Periit nempe mihi ſportula.

LANGVIDIOR) ægrum ſe Atilius ſimulabat, ne cogeretur amicis impertiri ſportulam. hunc morbum nõ Atilio, ſed ſuæ ſportulæ ait lethalem. NON SE CONVIVIS ABSTINET ILLE SVIS) aut vt alij legunt, conuiuas abſtinet ille ſuos. eodem res redit. cùm ægrotat Paullus, non ille ſe à conuiuiis, nec conuiuis abſtinet vt tu, qui tamen mihi tantum non tibi moreris, dum morbum fingis, vt mea moriatur ſportula. Porrigere pedes dicitur de mortuis, qui depoſiti ad ianuam verſus viam pedes tendebant. Sic Perſius Sat.3.

Hinc tuba candelæ tandemq; beatulus alto
Compoſitus lecto, craſſiſq; litatus amomis
In portam rigidos calces extendit——

Ritu naturæ, inquit Plinius, *capite hominum gigni eſt, pedibus efferri.* Domitius aliter verſum interpunctum legit. Non ſe: conuiuis abſtinet ille ſuis. Quaſi Paullus etiam non admitteret clientes, contrario ſenſu, ſed Paullum laudat Martialis, Atilium reprehendit.

De filio Silij.

LXXXVIII. LXVII.

Feſtinata ſui gemeret cum fata Seueri
Silius, Auſonio non ſemel ore potens:
Cum grege Pierio mœſtus, Phœboq; querebar
Ipſe meum fleui, dixit Apollo, Linon.
Reſpexitq; ſuam quæ ſtabat proxima fratri
Calliopen, & ait, tu quoq; vulnus habes.

Adſpice

Adſpice Tarpeium, Pallatinumq; tonantem,
Auſa nefas Lacheſis læſit vtrumq; Iouem.
Numina cùm videas duris obnoxia fatis,
Inuidia poßis exonerare deos.

Funebre carmen, quo deflet minorem natu filium Silij. De hoc Plinins lib.3.ep.7. *Beatus & felix* (pater nempe) *niſi quòd minorem è liberis duobus amiſit, ſed maiorem, melioremq; florentem atq; etiam conſularem reliquit.* Vnde intelligis hunc Seuerum moribus non vndequaque emendatis fuiſſe, quando maiorem vocat meliorem. SILIVS A. N. S. O. P.) pater Oratorem egit vſque ad conſulatum, vltimam ætatem totam conſecrauit Muſis & carminibus pangendis, quod ipſum ex Plinio innioте intelligas. CVM G. P. Q.) deflebam Seberum. & fleuere mecum Apollo & Muſæ. Apollo dixit hunc fuiſſe alterum ſuum Linum, Calliope Orpheum. Linos apud veteres ſcriptores varios reperio. Philarchus hiſtoricus Lino lamentationes, & fletus elegiaco carmine ſcriptos memorat. Dio in tertiâ compoſitione Linum alium ex Apolline & Pſamate nympha natum tradit. & à Pſamate ad Nemeum fluuium editum Linum appellatum, quod verbum antiquis Argiuis ſpurium ſonat. Alium fabulantur Apollinis & Terpſichores filium, ab Hercule cytharâ occiſum, cuius diſcipulus fertur Orpheus. Poſtremò Linum Amphimori & Vraniæ gloria muſices mortales omnes ſuperantem lego, ab Apolline, cui ſe conſerebat occiſum. Hic alterum ex Apollinis filiis intelligit, quem componit poëta Seuero Silij, vt Silius ſit Apollo, Seuerus Linus. Cùm quererer apud Apollinem de morte Seueri immaturo fato defuncti, reſpondit Apollo, humanè ferendum eſſe caſum Seueri, cùm eundem ſubire cogantur Deorum filij, inter quos Linus. Locus autem è Virgilio expreſſus lib.10.

——Troiæ ſub mœnibus altis
Tot nati cecidêre Deûm; quin occidit vna
Sarpedon mea progenies.

Orpheus ſuiſmet ſcriptis eſt clarus & nobilis, Calliopes & Apollinis filius. Virgilius de vtroque in Ecloga 4.

Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus
Nec Linus: huic mater quamuis atq; huic pater adſit
Orphei Calliopæa Lino formoſus Apollo.

Alij Aeagri & Polymni filium aiunt, alij aliorum. VVLNVS HABES) vterque periit & Linus Apollinis, & Orpheus Calliopes. Linus alter ab Hercule cythara mactatus, alter canibus expoſitus, & laniatus. Orpheus Bacchi indignatione, cuius apud inferos laudes tacuerat, à Bacchis immiſsis eſt laniatus: fabulam habet Ouid. in Met. alij alias mortis cauſas fingunt. Fulminatum refert in epigrammate Leonidas.

Θρήικα χρυσολύρην τῇδ' Ὀρφέα Μοῦσαι ἔθαψαν
Ὃν κτάνεν ὑψιμέδων Ζεὺς ψολόεντι βέλει.
Quem Iouis horrificus percußit fulminis ictus
Conditus hoc Muſis Orpheus eſt tumulo.

ASPICE TARPEIVM) ſi fata immortalium deorum natos tollunt, quid querimur mortales? Iupirer enim ad Troiam Sarpedonem amiſit. Domitianus alter in terris Iupiter ſuum filium Domitianum in ſecundo conſulatu, de quo nos ſuprà lib.6. ep.3. ad illud Naſcere Dardanio, &c. Sarpedon Iouis & Laodamiæ filius Homerus Iliad.z.

Λαοδαμείῃ μὲν παρ' ἐλέξατο μητίετα Ζεύς
Ἡ δ' ἔτεκ' ἀντίθεον Σαρπήδονα χαλκοκορυστήν.

Lyciorum ductor interfectus eſt à Patroclo Iliad. π. mortis facit mentionem Virgil.1. Aen. lege Dictyn Cret. lib.1. Diodorum lib.5. Triphiodorum. Sarpedonis epitaphium eſt apud Auſonium, quo ſimul & parentes, & mortem exponit.

Sarpedon Lycius, genitus Ioue numine patris,
Sperabam cœlum, ſed tegor hoc tumulo.
Sanguineis fletus lachrymis. Pro ferrea fata,
Et patitur luctum qui prohibere poteſt.

In eundem Sarpedonem extat lib.4. Anthol. epigramma, cuius hoc initium Ἵστατο σαρπήδων. NVMINA C. V. D. O. FATIS) non eſt quod ſuperis iraſcaris. IN. P. E. D.) cum ipſimet non poſſint à ſuis natis fata arcere. Non dubito quin ad imitationem Antipatri ſcripſerit hoc Martialis, ſic enim ille poſt tetraſtichon in Orpheum.

Ὤλεο γὰρ σὺ δὲ πολλὰ κατωδύραντο θύγατρες
Μναμοσύνας μάτηρ δ' ἔξοχα Καλλιόπα
Τί φθιμένοις στοναχεῦμεν ἐφ' υἱάσιν ἀνίκ' ἀλαλκεῖν
Τῶν παίδων ἀΐδαν οὐδὲ θεοῖς δύναμις.

Mortuus es. natæ lacrymis luxere profuſis
Mnemoſynes luxit Calliopeq́ parens
Sed cur lugemus natos? nam Ditis auari
Et natos ſuperûm ferrea fata trahunt.

Ad Lupercum.

LXXXIX. LXVIII.

Septem poſt calices Opimiani
Denſo cùm iaceam triente blæſus,
Adfers neſcio quas mihi tabellas,
Et dicis, modò liberum eſſe iuſſi:
** Zenas ſeruulus eſt mihi paternus:*
Signa. cras melius, Luperce, fiet.
Nunc ſignat meus annulus lagenam.

** Hæc omnia dicit in perſona Luperci. Signa, inquit Lupercus. Cras) reſpõdet Martialis.*

Septem) in teſtamentorum ſuppoſitorem eſt hoc epigramma, qui tum teſtes iubebat obſignare, cùm iudicare de teſtamento rectè an perperam ſcriptum eſſet, ebrij non poterant. Martialis ergo ſobriis teſtamenta ſignanda docet. Septem post calyces) Poſtquam hauſi ſeptuncem optimi, & præſtantiſsimi, vetuſtiſsimique vini, Opimio conſule cõditum, & lingua balbutio, adfers tabulas. malim tamen hic calycẽ non pro cyatho (quorum duodenos continet ſextarius) ſed pro triente accipere. vt ſeptem trientes biberit, non ſeptem cyathos. triens autẽ quatuor cyathos capit, ita ſeptem trientes efficerent duos ſextarios, & quatuor cyathos, hoc eſt, menſuram vini noſtratem, & trientem. alioqui non videtur ſeptem cyathis mentis & linguæ vſum amiſſurus fuiſſe, dimidio ſextario & vno cyatho, niſi dicas vinum tam prę́ſtans fuiſſe, vt vel minima pars, ſenſus capere potuerit. Blesvs) bleſus eſt, qui litteras non poteſt omnes ritè exprimere, *τραυλότης*, inquit Ariſtoteles in problematis ſegmento vndecimo, *τὸ γράμματός τινος μὴ κρατεῖν ἢ τὸ τυχόν*, cùm quis litteræ alicuius non caſu, ſed vitio eſt impotens. *ψελλότης* balbutiens dicitur *ἰσχνοφωνία*, vel *ἰσχοφωνία* hæſitantia. Adfers t.) tabulas ſuppoſititias, quibus declaras te manu miſiſſe ſeruum. Servvlvs paternvs Zenas) frugi nempe ſeruus, vt qui diu eidem ſeruiſſet domino quod boni ſerui argumentum, vt contra improbi, qui ſæpè dominos mutabant, qualem Eutropium Claudianus deſcribit. Vide Heraldum. Signa) tabulæ emptionum, venditionum, teſtamentorum, quicumque vel publici, vel priuati contractus ſcripturam continebant, obſignari ſolebant. modum autem obſignandi docet Paullus Iuriſconſultus lib. 5. Sententiarum Tit. 25. *Ampliſſimus*, inquit, *ordo decreuit eas tabulas, quæ publici vel priuati contractus ſcripturam continent, adhibitis teſtibus ita ſignari, vt in ſumma marginis ad mediam partem perforatæ, triplici lino conſtringantur, atq́ impoſitum ſuprà linum ceræ ſigna imprimantur vt exteriores ſcripturæ fidem interiori ſeruent. Aliter tabulæ prolatæ nihil momenti habent.* mos hic cœpit Neronis æuo. Suet. cap. 17. Idem teſtantur Seneca lib. 3. de Ben. cap. 15. Auſonius ad Paullum ep. 23. Veteres tamen & linum, & ceram etiam adhibere ſolitos ad ſignãdas litteras, & tabulas, ex Plauto, Cicerone, aliis diſcis. Ad ſignandum porro amici vocabantur, & Iuriſconſulti. Verbum autem ſolenne dicebatur Signa, ſi vnus eſſet, aut Signate, ſi plures, aut Signent licet, &c. Legatur Briſſonius lib. 6. Form. Lupercus ergo quas tabulas, vel teſtamenta falſa vellet ſubiicere, ea ſignanda amicis iam obuiis offerebat, vti tabulas vel non lectas, vel non intellectas ſignarent. Martialis hanc improbitatem & fraudem notat. Cras) cùm ſobrij erimus. Nvnc signat mevs annvlvs lagenam) lagenas & vaſa ſignabant veteres, ne ſerui furaces vinum haurirent, aliáſue res eſcarias furarentur. Cuius rei illuſtre teſtimonium eſt apud Cic. lib. 16. epiſtola ad Tironem. *Sicut*, inquit, *olim matrem meam facere memini, quæ lagenas etiam inanes obſignabat.* Plautus in Perſa, *Nam id demùm lepidum eſt triparcos homines vetulos aniles bene admordere, qui allium ſeruo obſignent cum ſale.* Horatius ep. 2. lib. 2.

Lege Plinij illuſtrem locum c. 1. lib. 33. Quæ fuit illa priſcorum vita, &c. Multa etiam Lipſius ad 2. Annal. Taciti. Plurima verò Meurſius ad Lycophronis Caſſandram. Τὰ δ' ἄλλα θριπόβρωτος.

——poſſet qui ignoſcere ſeruis
Et ſigno læſo non inſanire lagenæ. Vide Torrentium ad eum locum.

Perſius Sat. 6. *Et ſignum in vapidâ naſo tetigiſſe lagenâ.*

Martialis ergò iam ſemipotus dicit ſe ſolicitum eſſe de lagenâ ſuâ ſignandâ, ne ſerui furtim exhauriant, ebrios enim dominos obſeruabant.

Ad

Ad Rufum.

LXIX. XCI

Dum me captares, mittebas munera nobis:
Poſtquam cœpiſti, das mihi, Rufe, nihil.
Ut captum teneas, capto quoq; munera mitte,
De cauea fugiat ne malè paſtus aper.

DVM ME CAPTARAS) Amicitiam donis partam, donis alendam & conſeruandam docet. CAPTARES) amicitiam meam affectares, aut opes etiam & hereditatem, nam captare proprium eſt heredipetarum. DE CAVEA FVGIAT NE MALE PASTVS APER) à ſimili, vt aper, aut fera eſuriens fugit, ſic ego nullo abs te cultus munere, ſubducam me â tua amicitia. Carcer vel pro antro, vel clauſtro, vel cubili ferarum accipitur. In circis autem & Amphitheatris ima pars, & ipſa arena nonnunquam vocabatur cauea, in quam ex ſpecubus ſubterraneis emittebantur feræ, qui ſpecus & ipſi vocabantur caueæ. Liuius lib.12. Statius Sil.2.

——ſtat cardine aperto
Inſelix cauea & clauſis circum vndiq; portis
Hoc licuiſſe nefas pauidi timuere leones.

Vopiſcus in Probo, *Neque erat beſtiarum impetus ille, qui eſſe caueis egredientibus ſolet.* idem alij. Lipſius lib. de Amphith. cap.9. Conſueſſe autem id fieri, vt feræ caueis nonnunquam elaberentur, docet Tertullianus ad Martyres. *Quotiens feræ & in ſiluis ſuis, & in medijs ciuitatibus elapſæ caueis homines deuorarunt?* Adde Tertulliano Marcellinum lib.39. de Valentiani Auguſti ſæuiſsimis vrſis binis.

Ad Stellam.

LXX. XCI.

Lege nimis dura conuiuam ſcribere verſus
Cogis, Stella: licet ſcribere, nempe malos.

Apparet & hunc verſum ex tempore factum.

LEGE NIMIS DVRA) iuſſus à Stella verſum ex tempore condere poëta, negat ex tempore bonum verſum fieri poſſe, & hoc ipſum, quod negat fieri poſſe, ex tempore facit. Ita Sidonius de ſe affirmat. *Annuo poſtulatis* (inquit princeps) *ſi hoc ipſum è veſtigio verſibus petas. Fiat, inquam, retrorſumq; conuerſus tamquam aquam manibus poſcerem, tantumq; remoratus, quantum ſtibadij circulum celerantia miniſteria percurrunt, cubitum toro reddidi. Et imperator: ſpoponderas te licentiam ſcribendæ ſatyræ verſibus ſubitis poſtulaturum, Et ego,*

Scribere me ſatyram qui culpat maxime princeps,
Hanc rogo decernas, aut probet aut timeat.

Secutus eſt fragor (niſi quod dico iactantia eſt) par Camillano, quem quidem non tam carminis dignitas, quàm temporis breuitas mouit. Epiſtola eſt lib.1. vltima. De Auguſto refert Suetonius cap.93. his verbis. *Sed ex delectis vnum Maſgabam nomine quaſi cõditorem inſula κτίστην vocare conſueuerat. Huius Maſgabæ ante annum defuncti tumulum, cùm ex triclinio aduertiſſet, multis luminibus frequentari, verſum compoſitum ex tempore clarè pronunciauit.*

Κτίστου δὲ τύμβον εἰσορῶ πυρούμενον.

Conuerſusq; ad Thraſyllum Tiberij comitem, contra accubantem & ignarum rei interrogauit cuiuſnam poëtæ putaret eſſe? Quo hæſitante ſubiecit alium:

Ὁρᾷς φάεσι Μασγάβαν τιμώμενον;

De hoc quoq; conſuluit. Cum ille nihil aliud reſponderet, quàm cuiuſcumq; eſſent, optimos eſſe, cachinnum ſuſtulit, atq; in iocos effuſus eſt. Cicero laudat ab hac facultate, & celeritate Archiam. *Quoties ego, inquit, hunc Archiam vidi, cùm litteram ſcripſiſſet nullam, magnum numerum optimorũ verſuum; de iis ipſis rebus, quæ tum agerentur, dicere ex tempore, quoties reuocatum eandem rem dicere, commutatis verbis atq; ſententiis.* Et alibi Antipatrum Sidonium. NAM PA. MALOS) nihil hoc verius, vix enim meditati dignum aliquid æuo condimus. ſenſit idem poëta noſter de carminibus, quod de pictis tabulis Apelles. Huc Euripidis, Horatij, Taciti, Quintiliani, omniumque emendati iudicij hominum iudicia recurrunt, ſubitos verſus bullas eſſe inanes, anteque parentem plerumque mori malè natos.

Ad Flaccum.

XCII. LXXI.

** florido recliuus. Vide 2. Sat. 2. Horatij.*

*Sic in gramine * floreo recliuis,*
Qua gemmantibus hinc & inde riuis
Curua calculus excitatur vnda,
Excluſis procul omnibus moleſtis,
Perfundas glaciem triente nigro,
Frontem ſutilibus ruber coronis:
Infamem nimio calore Cypron
Obſerues moneo, precorq́, Flacce,
Meſſes area cùm teret crepantes,
Et fului iuba ſæuiet leonis.
At tu diua Paphi remitte noſtris
Illæſum iuuenem, remitte votis.
Sic Martis tibi ſeruiant Kalendæ,
Et cum ture, meroq́, victimaq́
Libetur tibi candidas ad aras
Secta plurima quadra de placenta.

SIC) Flaccum amicum in Cypro degentem monet, vt per ardores æſtiuos tueatur valetudinem, quo ſaluus & incolumis poſsit redire in vrbem. SIC) Quàm moneo vt in omne genus voluptatum re effundas, tam hortor vt ſeruias valetudini. PARFVNDAS G. T. N.) lib. 13. lemmate niues, ſuper hac re multa ſatis dicta, hic verbo rem accipe. veteres conſueſſe per æſtatem vinum temperare niuibus vt frigeſceret, & bibitu ſuauius efficeretur. TRIANS) quatuor capit cyathos. FRONTEM SVTILIBVS) coronati potabant veteres, quod iam ſæpè diximus. INFAMEM CYPRON) dictam à Venere cum ante Sphecia & Cerytia, & Macæia vocaretur vt habent Philoſtratus in Cypriis, Xenagoras lib. 2. de inſulis. Flaccum in Cypro fuiſſe etiam ſuprà ſcripſit lib. 8. ep. 46. MESSES CREPANTES) aridas & ſiccas, tum enim tritæ & excuſſæ crepant. ET F. I. S. L.) menſe Auguſto, quo leo regnat cum ſole ortus. AT TV) Apoſtrophe ad Venerem cui Cypros & Paphus inſulæ ſacræ pro Flacci reditu. SIC M. T. S. K.) Vitiosè ſcriptum, vbi Matris habes pro Martis. Martiæ Calendæ fœminis ſactæ erant. Martialis lib. 5. ep. vlt. ad Gallam.

Idem hodie fieri cernimus.

Scis certè puto veſtra iam venire
Saturnalia, Martias Calendas.

Quas & Iuuenalis Sat. 9. fœmineas vocat. Ad quem locum ſuper his Calendis Martiis, quæ dicenda erant non tacuimus. ET C. T. M. V.) Explicat ritum & genus ſacrificij, quo colebant Venerem Calendiis Martiis fœminæ. thure, quod quidem in omnibus ferè ſacris erat ſolenne, merum non ira & victima, fuere enim multa priſcis inuenta ſacra. Veneri Cœleſti, auctore Polemone ad Timæum & nymphis nephelia ſacra, id eſt, ſobria ſine vino primum fiebant, deinde iuſſu Pythij oraculi mel & liquentia vina. Lucianus Venerem triplicem facit, Cœleſtem, hortenſem, ac popularem. Publicæ ſeu populari capra candida cædebatur. Hortenſi & Cœleſti iuuencam, alij columbam mactandam putabant, vt Apollodorus lib. de Diis ſcriptum reliquit. Strabo ſues etiam Veneri (non abſurdè ſanè) mactatas ſcribit. CANDIDAS AD ARAS) Manibus nigras, ſuperis candidas ponebant aras. SECTA PLVRIMA QVADRA DE PLACENTA) Libum ſeu placenta in plurimas partes diuiſa. Libabitur tibi, ô Venus, ſi ſaluum reduxeris Flaccum plurima quadra de ſecta placenta. In ſacris autem libum dicebatur, & ſecium à ſecando, culter ſeceſpita, cuius formam habes apud Cæſarem Baronium, vt alibi monuimus, & multis expreſſam nummis antiquis, quam Feſtus & Paullus deſcribũt, quos inter auctores latinæ linguæ reperies. Moreti auctor.

Et notat impreſſis æquo diſcrimine quadris.

Horatius. *Et mihi diuiduo findetur munere quadra.*

Plura Scaliger in Moretum.

Ad

Adulatur Domitiano.

LXXII. XCIII.

Ad cœnam ſi me diuerſa vocaret in aſtra
Hinc Inuitator Cæſaris, inde Iouis:
Aſtra licet propius, pallatia longius eſſent
Reſponſa ad ſuperos hæc referenda darem,
Quærite qui malit fieri conuiua Tonantis,
Me meus in terris Iuppiter ecce tenet.

Coquinarium præconium, de epulo Domitiani. DIVERSA IN ASTRA) videtur palatium Cæſaris hîc Cœlum & aſtra appellare, vt ſententia ſit, ſi me Iuppiter ad ſua aſtra, & Cæſar in ſua, hoc eſt palatium, vocaret, mallem ad Cæſarem, quàm Iouem promittere. Nam infrà de ædificiis Martialis, quicquid condis, inquit, cœlum eſt. Quanquam & hic ſenſus latet, ſi me Iuppiter in diuerſa à terra & palatio diſtantia aſtra vocaret, &c. HINC INVITATOR) Inuitator Cæſaris. ſi per miniſtrum me vocaret Cæſar, aut Iuppiter. ASTRA LICET PROPIVS) Anteponit epulũ Cæſaris ambroſiæ ſuperum, & auget comparationem ad contemptum Iouis. Etiamſi cœlum in terris, aut terra vicinior cœlo fieret, & contra Cæſaris domus remotior eſſet cœlo, tamen ad illam neglecto Ioue properarem. QVAERITE QVI MALIT FIERI CONVIVA TONANTIS) Adulatio non ferenda. ME MEVS IN TERRIS IVPPITER ECCE TENET) Malo cœnare cum Cæſare in terris, quàm cum Ioue apud ſuperos, meus mihi Iuppiter, Cæſar eſt. De epulo Domitiani Statius in Sil.

Ad Condylum.

LXXIII. XCIV.

Quæ mala ſunt domini, quæ ſerui commoda neſcis,
Condyle, qui ſeruum te gemis eſſe diu.
Dat tibi ſecuros vilis lecticula ſomnos:
Peruigil in pluma Caius ecce iacet.
Caius à prima tremebundus luce ſalutat
Tot dominos: at tu, Condyle, nec dominum.
Quod debes, Cai, redde, inquit Phœbus, & illinc
Cinnamus: hoc dicit, Condyle, nemo tibi.
Tortorem metuis? podagra, cheragráque ſecatur
Caius, & mallet verbera mille pati.

Ita Suetonius in Aug. Lucubratoriam lecticulam appellat.

* * *

QVAE MALA) dominum ſæpe infeliciorem ſeruo docet in perſonis Condyli ſerui, & Cai. VILIS LECTICVLA) culcita ſtrata, non mollis pluma, ſed curis & angoribus vacua. TOT DOMINOS) tot dominos quot manè ſalutabat. CONDYLE NEC DOMINVM) quomodo non dominum cùm ſeruus eſſet? accipe dominum eodem intellectu quo Caius habebat dominos. ſic enim nullum habebat quem Condylus ſalutaret, nec enim hoc ſeruorum, ſed liberorum & clientium erat munus. QVOD DEBES, CAI, REDDE, INQVIT) Domini ſæpe ſunt obærati, ſerui nunquam. Phœbus & Cinnamus hic pro fœneratoribus aut creditoribus accipiuntur, vt alibi Phœbus, Cinnamus tonſor aliâs. TORTOREM) Lorarium aut carnificem, grauiter enim accipiebantur ſerui à dominis, quòd in eos vitæ & necis poteſtatem haberent. exempla paſsim apud ſcriptores occurrunt, & nobis iam ſuprà dictum. MALLET VERBERA MILLE PATI) Verbera non diuturna ſunt, chiragra & podagra totos dies, menſes, annos durant. ſecatur dixit vt Catullus. Aut ſi quem meritò tarda podagra ſecat.

Nec Condylus ſeruus dominũ ſuum, vt cliens mane ſalutabat.

Ad Calatiſſum miniſtrum.

XCVI. LXXIV.

Addere quid ceſſas puer immortale Falernum?
Quadrantem duplica de ſeniore cado.
Nunc mihi dic quis erit, cui te, Calatiſſe, deorum
Sex iubeo cyathos fundere? Cæſar erit.
Sutilis aptetur decies roſa, crinibus, vt ſit
Qui poſuit ſacra nobile gentis opus.

* * *

ADDERE) vſitatum in hac re verbum, quod fundere, miſcere χεῖν miniſtrare valet. vt li.10. & Xeniis noſter loquitur. Tibullus lib.1.el.2. & lib.3.

I puer & liquidum fortiùs adde merum.

ADDERE QVID CESSAS) Veneratur vt Deum, & adulatur Domitiano, in cuius gratiam ſe primùm ſex cyathos hauſturum, poſtea decem, ad nomen Cæſaris Germanici vel Domitiani exprimendum & colendum. PVER CALATISSE QVID CESSAS ADDERE IMMORTALE) præbe nobis infuſum falernum, vt potemus, noſque lautè Iinitemus in Cæſaris gratiam, quod ſanè multi cupiunt, ſi de Cæſaris ære aut cella. An hoc in conuiuio quod præbuit Cæſar, de quo ſuperius, an priuato? IMMORTALE FALERNVM) Falerni vini nobilitas celebratur à Plinio lib.14. cap.6. Vide lib.13. Martialis. IMMORTALE) ob generoſam eius vim, & quod in multos annos reconderur, vt in ſequenti carmine ſcribit de ſeniore cado. vel quod cum immortali nectare ſit conferendum, dignumque quod ab ipſis Diis immortalibus bibatur. Quadrantem duplica, petit ſex cyathos, tot enim litteras habet Cæſar. DE SENIORE CADO) Cadus duplex eſt, maior & minor. Cadus maior ſeu amphora Attica ſeſquiamphoram Romanam capiebat. Apud Latinos cadus & metretes octo congiorum fuit. Ergo cadus ſextarios capiebat quadraginta octo. Minor erat idem cum congio, ita vt cadus, & congium 6. tantùm ſextarios continerent. SENIORE) de meliore, vinum enim vetuſtas commendat. Plautus in prologo Caſin. Aulularia. Qui vtuntur vino vetere ſapientes puto. Et in Aul. Meg.

Aliàs indomitum.

De quadrante ſextario, &c. ad lib. 2.

Hic cadus pro incerta menſura capitur.

——At ego iuſſero
Cadum vnum vini veteris a me afferrier.

Horatius in epiſtola ad Aug.

Si meliora dies, vt vina, pöemata reddit, &c.

Pind. Olimp. 9. *αἴνει δὲ παλαιὸν μὲν οἶνον ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων.* lauda vinum quidem vetus, ſed flores nouorum hymnorum, id eſt, carmen nouum. Suſpendebant Romani è vaſis vinariis tabellam, in qua Galeno teſte ſcripta erat ætas, id eſt, quo tempore, quibuſúe conſulibus conditum eſſet. Iuuen. Sat. 5.

In Trimalcionis conuiuio idem dicet Petronius.

——cuius patriam titulumque ſenectus
Deleuit multa veteris fuligine teſtæ.

Brod. Miſc. lib.1. cap.3. Martialis. *Potaui modo conſulare vinum.* NVNC MIHI DIC QVIS ERIT) Solebant priſci in amicorum gratiam tot haurire cyathos, quot litteras illorum nomen continebat. Cæſar autem ſoluta diphthongo ſex habet. propoſuit hanc quæſtionem miniſtro Calatiſſo. Dic puer cùm iubeo te ſex mihi porrigere cyathos, quem ſignifico? reſpondet puer. Cæſar erit. & hoc eſt quod dixit ante, quadrantem duplica. huius exempla paſsim occurrunt in Martiale. CVI DEORVM) Domitianum intelligit, qui ſe iubebat Deum vocari. SVTILIS APTETVR DECIES ROSA CRINIBVS) Bibituri veteres ſumebant coronas, ac toties reponebant, quoties potaturi. Vt ergò Martialis ad Cæſaris venerationem roſas caperet, decimam roſam popoſcit, vt Domitianum ſignificaret, quod nomen decem habet litteras. de more coronarum alibi Martialis,

Germanicus totidem habet litteras & Sarmaticus, &c.

Laſſenturque roſis tempora ſutilibus.

Nam coronæ ſutiles ſolennes fuêre præſertim ſacris, vt Plinius lib.21. cap.3. ni fallor. *ſutiles foliorum ſacris inuenimus, & ſolennes cœnis.* de vſu coronarum lege Athenæum, Tertullianum, alios. VT SIT QVI POSVIT) Vt ſit Domitianus, qui ædem Flauiæ gentis condidit & dicauit.

De Hippocrate.

LXXV. XCVI.

Santonica medicata dedit mihi pocula virga: al. Sardoa.
Os hominis, mulſum me rogat Hippocrates.
Tam ſtupidus nunquam, nec tu puto Glauce fuiſti,
Chalcea donanti Chryſea qui dederas.
Dulce aliquis munus, pro munere poſcit amaro?
Accipiat, ſed ſi potat in elleboro.

Hippocrates ſtomachi cauſſa poëtæ abſynthite miſſo petebat mulſum. Poëta factum Hippocratis irridet, & ſe viciſsim ſanitatis cauſſa miſſurum quidem mulſum, ſed cum elleboro potandum, quo cerebrum purget. SANTONICA) Abſynthium à Dioſcoride lib.3.cap.23.& 24. marinum quod ſeriphium vocant. Triplex eſſe traditur. Ponticum quod Matthiolus diuerſum à noſtrate & vulgari dicit. Marinum ſeu ſeriphium, & Santonicum, idem Plinius. *Abſynthij genera ſunt plura. Santonicum appellatur à Galliæ ciuitate, Ponticum à Ponto vbi pecora pingueſcunt illo, & ob id ſine felle repeiuntur, neque aliud præſtantius, multóque Italico amarius, ſed medulla Pontici dulcis.* Latinis feriis victor abſynthium bibebat, vt idem Plinius. *Siquidem*, inquit, *Latinorum feriis quadrigæ certant in Capitolio, victorq́ abſynthium bibit, credo ſanitatem præmio dari honorificè arbitratis maioribus.* Eſt & abſynthium marinum, quod quidam ſeriphium vocant, &c. Ex abſynthio fit abſynthites vinum, vt Plinius lib.14. cap.16. docet, Et Dioſcorides, Vinum ex eo fit, quod abſynthitem vocant, præſertim in Propontide & Thracia. Santones, vt ſuprà diximus, populi Aquitaniæ. Santonum portum hodie Rupellas nominant. SANTONICA VIRGA) Abſynthio imbuta. OS HOMINIS) En hominem impudentem, vide os hominis, impudentiam & vecordiam: petit mulſum pro abſynthio. Mulſum vinum melle conditum, idem quod lib.13. Adagium lege, quo ore, qua fronte Pierium lib. [illegible] Lambinum ad Horatium epigr.18. lib.1. TAM STVPIDVS) hoc neque ipſe Glaucus Homericus, de quo lib.ζ. Iliad. admiſiſſet ſtultitiæ, quamuis aurum ferro mutauerit, cùm arma ſua aurea, cum Vlyſsis ferreis commutauit. DVLCE MVNVS PRO AMARO) pro melle fel? ein Roß vmb ein Pfaffen. ACCIPIAT, SED SI POTAT IN HELLEBORO) dabo hac lege vt potet in elleboro, id eſt, fateatur ſe inſanum, & indigere elleboro, quod inſaniam purgat. Vide Plinium, Horatium, Ouidium.

Abſynthium

Lib.6. χάλκεα χρυσείων.

De Herode.

LXXVI. XCVIII.

Clinicus, Herodes, trullam ſubduxerat ægro:
Deprenſus dixit, ſtulte, quid ergo bibis?

CLINICVS HERODES) In medicum furem eſt. Clinicus qui ægros curat, ἀπὸ τῆς κλίνης. à lecto dictus Clinicus, de quo lib.1. plura. TRVLLAM SVBDVXERAT) furatus erat trullam. Argenteam reor. Trulla vas potorium hîc argenteum, quanquam frugalis antiquitas argenteam ſupellectilem non admittebat. Cuiacius legatur libro 10. obſer.cap.17. ſed Martialis æuo, iam luxus in vrbem migrauerat, immo retro Martialem iam omnia Romæ aurea & gemmea. *Truas*, inquit Nonius Marcellus, *veteres à terendo, quam nos trullam dicimus, appellari voluerunt.* Pomponius: *Mulier vbi aſpexit tam mirificè tutulatam truam.* Titinius: *Sapientiâ gubernator torquet nauem haud valentia. Cocus magnum ahenum quando feruit paulla confutat trua.* Varro de lingua latina. *Trulla*, inquit, *à ſimilitudine truæ, quæ quod magna & hæc puſilla vt truula. Hinc Græci τρυβλίον. nos trullam. quæ è culina in lauatrinam aquam fundit. Trua quod tranſuolat ea aqua, ab eodem eſt appellatum Trulleum. ſimile enim figurâ, niſi quod latius concipit aquam. & quod manubrium cauum non eſt, niſi vinaria trulla acceſſerit.* Aliam ſignificationem in ædificiis habet Iſid. DEPRENSVS) elegans eſt Apologus apud Phrygem de fure item medico, qui quoties ad viduam cæcam ventitabat, ſemper ſecum aliquid è ſupellectile auferebat, quæ curata, cùm videret omnia ex ædibus ablata. *Iam*, inquit, *minus video quàm antea.* STVLTE QVID ERGO BIBIS) Ingenium Medici, imò furis ſubitum & promptum. In furto deprenſus ſimulauit ſe tantum remouere ab ægro trullam, ne biberet, quod illi lethale eſſet. Iocus eſt in reſponſo furis promptiſsimo.

Ad

Ad Iulium.

XCIX. LXXVII.

Rumpitur inuidiâ quidam, chariſsime Iuli,
Quod me Roma legit, rumpitur inuidiâ.
Rumpitur inuidiâ, quod turba ſemper in omni
Monſtramur digito, rumpitur inuidiâ.
Rumpitur inuidiâ, tribuit quòd Cæſar vterque
Jus mihi natorum, rumpitur inuidiâ.
Rumpitur inuidiâ, quod rus mihi dulce ſub vrbe eſt,
Paruáque in vrbe domus, rumpitur inuidiâ.
Rumpitur inuidiâ, quod ſum iucundus amicis,
Quod conuiua frequens, rumpitur inuidiâ.
Rumpitur inuidiâ, quod amamur, quodq́ probamur:
Rumpatur, quiſquis rumpitur inuidiâ.

Videtur Martialis Virgilianum illud cogitaſſe & amaſſe, Ecl.7. —inuidiâ rumpantur vt ilia Codro.

RVMPITVR INVIDIA) ad Iulium Martialem illum de cuius hortis lib.4. & bibliotheca lib.7. dictum. contra Inuidum, qui vt magis inuideret, doleretque, omnia ſua prædicauit Martialis. ROMA LEGIT) idem ſuprà ſæpius. MONSTRAMVR DIGITO) vt nobilis poëta. libro 1. epig.1. poteram hîc multa ex Plinio iuniore, & aliis adferre, ſed non abutar in re clara tuo lector otio. Lege & Heraldum otioſus. CAESAR VTERQVE) Titus & Domitianus lib.3. epig.94.

Præmia laudato tribuit mihi Cæſar vterque,
Natorumq́ dedit iura paterna trium.
Ore legor multo, notumq́ per oppida nomen
Non exſpectato dat mihi fama rogo.

IVS TRIVM NATORVM) quamuis careret liberis, tamen maritorum iure fruebatur poëta beneficio Cæſaris, qui illud munus, vt ex Plinio Iuniore intelligo, ſolus conferebat, quæ autem iura maritorum fuerint, iam ſuprà copioſè enarratum. RVS DVLCE SVB VRBE) intelligunt plerique hortos Martialis in Ianiculo ſitos, cùm illi non fuerint Martialis poëtæ, ſed Iulij Martialis, de quo libro 4. & 7. de ſuo autem rure ſæpiculè ſupra meminit in non diſsimili argumento.

Reor Nomẽtanum accipiendum.

RVMPATVR) Inuidia hoc boni habet, quòd in ſe mala ſit. Anthol.lib.1. εἰς φθόνον.

Ὁ φθόνος κάκιστον, ἔχει δέ τι καλὸν ἐν αὐτῷ,
Τήκει γὰρ φθονερῶν ὄμματα καὶ κραδίην.
Peſsima res liuor, ſed habet tamen ille quod optes,
Liuentis tantum cordq́ oculosq́ vorat.

Et ibidem:

Ὁ φθόνος αὐτὸς ἑαυτὸν ἑοῖς βελέεσσι δαμάζει.
Liuor ſe telis conficit ipſe ſuis.

RVMPATVR) non inuideo inuidenti, plus plusque inuideat, donec rumpatur.

Ad Q. Ouidiũ.

Ad Ouidium.

C. LXXVIII.

Vindemiarum non vbique prouentus
*Ceſſauit Ouidi: pluuia * profluit grandis.*
Centum Coranus amphoras aquæ fecit.

** V. profuit. melius.*

Coranum perfidum cauponem notat, qui in magna vini caritate amphoras aqua miſcuit, atque ita reduxit vilitatem & copiam vini, vt etiam aquam venderet pro vino. ſuprà libro 1. epigram.57.

Continuis vexata madet vindemia nimbis
Non potes, vt cuperes, vendere caupo merum.

Ad Atticum.

LXXIX. CI.

Marcus amat noſtras Antonius, Attice, Muſas,
Charta ſalutatrix ſi modo vera refert,
Marcus Palladiæ non inficianda Toloſæ,
Gloria, quem genuit pacis amica quies.

Marcvs amat) Amicum ſuum M. Antonium Toloſanum Gallum laudat, cui placebat poëta. Hic eſt ille M. Antonius Primus, quem deſcribit Tacitus lib. 2. Hiſt. 3. 4. qui Veſpaſiano præter Mucianum, peperit Imperium. De eodem Suetonius Vitellio cap. vlt. *Siquidem ab Antonio Primo aduerſarum partium duce oppreſſus eſt, cui Toloſæ nato, cognomen in pueritia Becco fuerat*: id valet gallinacei roſtrum. Plura Dio, & Hegeſippus lib. 3. Charta salvtatrix) charta epiſtolaris de qua lib. 14. hic pro ipſa epiſtola ſalutē continente. Vera refert) ſi non blanditur aut inuidet laudando. Palladiaa Tolosae) Toloſæ amantis & colentis Palladem, id eſt, litteras. Quod hic de Auro Toloſano refert Domitius ex Gell. lib. 3. c. 9. extra chorum eſt. Toloſa oppidum Galliæ Narbonenſis. Pacis amica qvies) Vt oſtendat eſſe alium Antonium, non ex familiâ Antonij Triumuiri, aut Antonij Saturnini, &c. ſeditioſi hominis, & hoſtis Reip. adiungit patriam, tempus, ſtudia. Pacis) An tempora Auguſti extrema notat? Ipſe profectò homo minimè quietus fuit. Eſt de huius Antonij (infrà lib. 10.) imagine elegans epigramma 32. & 23.

Ad librum.

LXXX. CII.

Tu qui longa potes diſpendia ferre viarum,
I liber abſentis pignus amicitiæ.
*Vilis eras, fateor, ſi te nunc * mittere tento,*
Grande tui precium muneris auctor erit.
Multum, crede mihi, refert à fonte bibatur
Qui fluit, an pigro quæ ſtupet vnda lacu.

* mittere emptor, lege.

Tv qvi longa potes) Mittit librum ad Antonium in Galliam. Si te nvnc mittare tento) manifeſta labes, nullus ſenſus. emenda, mitteret emptor, ex codice Lutetiano. (mitteret emptor) & ſole clariora omnia. gratior enim liber eſt ab ipſo auctore miſſus, quàm è foro emptus. Mvltvm credo) gnome. fons ſemper purior, dulcior, nam dulcius ex ipſo fonte bibuntur aquæ. Vnde illa parœmia, ex fontibus haurire.

In Baſſum.

LXXXI. CIII.

Accuſat Baſſum officia propè gratis exigentem.

Denariis tribus inuitas, & mane togatum
Obſeruare iubes atria, Baſſe, tua;
Deinde hærere tuo lateri, præcedere ſellam,
Ad vetulas tecum plus minus ire decem.
Trita quidem nobis togula eſt, viliſq́ putriſq́,
Denariis tamen hanc non emo Baſſe tribus.

Denarius Romanus argenteus erat nummus, & 10. aſsibus (vnde denarius dictus) primum æſtimabatur, id eſt, 4. HS. ſeu 8. cruciferis, qui Græcis drachmam efficiunt. deinde per bella ciuilia aucto auri, & argenti precio denarius cœpit 16. aſsibus æſtimari, id eſt, 12. cruciferis & 4. quadrantibus. itemq́ue HS. 4. aſsibus, id eſt, tribus cruciferis, & 4. quadrantibus, id eſt, aſſe. Tandem 12. aſsibus æſtimatus denarius tempore Auguſti, ſtetit aliquandiu hoc precio, & ſequentibus imperatoribus. Ita ſeſtertius tribus aſsibus valebat. Et denarius 9. cruciferis, & dodrante, id eſt, tribus quadrantibus. quinque autem quadrantes accipio pro crucifero noſtrate. Ego communi ſemper via ingredior hoc commentario, & 8. cruciferis æſtimo denarium, quemadmodum Græci drachmam.

Denarius rotundo numero drachmam ſeu 8. cruciferos valet & ita accipitur à ſcriptoribus paſſim. Tres denarij ſex victoriati, ſeu viceni quaterni cruciferi.

drachmam. Cæterum ſuper hoc mutato identidem pretio denarij, lege Lipſium in Electis, & ad Tacitum.p.38.& 39. MANE TOGATVM) togati ſalutabant patronos clientes, togati comitabantur, togati adſtabant. PRAECEDERE SELLAM) anteambulonis vice, de quo ſæpe dictum. ſellam, qua geſtabantur domini. AD VETVLAS) ad dominas & matronas Romanas. TRITA QVIDEM NOBIS) Tu quanquam me ex veſte trita æſtimes, & velut contempto tantum des tres denarios, tamen hanc veſtem non emo tribus denariis, quam lacero te comitando, itaque non dicam poſthac AVE & SALVE, quia plus tibi do, quàm tu mihi.

Adulatur Domitiano.

CIV. LXXX.

Appia, quam ſimili venerandus in Hercule, Cæſar,
Conſecrat Auſoniæ maxima fama viæ,
Si cupis Alcidæ cognoſcere facta prioris,
Diſce: Libyn domuit: aurea poma tulit:
Peltatam Scythico diſcinxit Amazona nodo:
Addidit Arcadio terga leonis apro.
Æripedem ſiluis ceruum, Stymphalidas vndis
Abſtulit: à Stygia cum cane venit aqua.
Fecundam vetuit reparari mortibus Hydram:
Heſperias Tuſco lauit in amne boues.
Hæc minor Alicdes. maior quæ geſſerit audi,
Sextus ab Albana quem colit arce lapis.
Aſſeruit poſſeſſa malis Pallatia regnis:
Prima ſuo geſſit pro Ioue bella puer.
Solus Iuleas cùm iam retineret habenas,
Tradidit, inq; ſuo tertius orbe fuit.
Cornua Sarmatici ter perfida contudit Iſtri:
Sudantem Getica ter niue lauit equum.
Sæpe recuſato Parthos duxiſſe triumphos
Victor Hyperboreo nomen ab orbe tulit.
Templa deis, mores populis dedit, otia ferro,
Aſtra ſuis, cœlo ſidera, ſerta Ioui.
Herculeum tantis numen non ſufficit actis:
Tarpeio Deus hic commodet ora patri.

Aperta rurſum aſſentatio. Papinius in via Domitiana. De hac in admirandis Lipſius quam infra deſcripſimus. 8. M. P. ab vrbe.

APPIA QVAM SIMILI VENERANDVS) Domitiani facta cum geſtis Herculis contendit, & Domitianum maiorem Hercule facit, Herculemque maiorem appellat. APPIA) ipſam viam Appiam alloquitur προσωποποιικῶς. Appia via (quæ maxima es Auſoniæ viæ, ſeu quæ regina es, vt Papinius vocat, viarum latinarum) QVAM SIMILI IN HERCVLE VENERANDVS CAESAR CONSECRAT) Quam viam Appiam conſecrat, ſacram & religioſam reddit Cæſar adorandus ſub imagine Herculis, in templo ibi ad octauum ab vrbe lapidem à Domitiano extructo, vt Martialis infrà. *Herculis in magni, &c.*

Octauum domina marmor ab vrbe legit.

Hanc viam (teſte Papinio qui illam Domitianam appellat) ſtrauit Domitianus, qua paludes intercludebantur vel arenæ. Et quæ nunc ſolidum diem terebat. Appia autem vocatur, quòd eam Appius cæcus ſtrauerit. horarum via facta vix duarum. SI CVPIS ALCIDAE COGNOSCERE FACTA PRIORIS DISCE) Appia ſi cupis Herculis minoris, id eſt, veri Herculis labores & ærumnas cognoſcere, exponam tibi. LYBIN DOMVIT) Antæum intelligit, de quo lib. I. copioſè dictum. AVREA POMA TVLIT) interfecto dracone qui aurea mala cuſtodiebat, ex Heſperidum

horto

horto illa decerpſit. PELTATAM SCYTHICO DISCINXIT AMAZONA NODO) Baltheum Hippolytæ Amazonum reginæ bello victæ detraxit. alij Dylicæ ereptum baltheum affirmant. PELTATAM) pelta ſcuto vtentem. de pelta lege Manutium de quæſitis per epiſtolam. SCYTHICO NODO) periphraſis balthei, ſeu zonę cinguliue. ADDIDIT ARCADIO TERGA LEONIS APRO) De leone & apro occiſis iam ſupra lib. 1. narratum. AERIPEDEM SILVIS CERVVM) Aurea habebat cornua, Dianæ apud Oenonem ſacra erat, in monte Mænalo vagabatur, quam Hercules cœpit, & Dianæ Taygetæ conſecrauit. STYMPHALIDAS VNDIS ABSTVLIT) De his Apollonius 2. Argon. qui vocat eas Ploïdas.

Ploidas inde lacu volucres Stymphalidas illa
Pellere vi potuit: namq́; hoc quoque lumine vidi.
At vidſm vt manibus crotalum pulſauit in alta
Exiſtens ſpecula proſpectans, protinus illæ
Cum clamore procul linquentes littus ierunt.

Hæ ad Stymphalum lacum, vbi Iuno educata fuerat, erant, & humanis carnibus veſcebantur. alij ab Heroë Stymphalo dictas Stymphalidas docent. Plura Nat. lib. 7. Myth. cap. 1. A STYGIA CVM CANE VENIT AQVA) Cerberum Hercules apud inferos cepit, & ad Euryſtheum Mycenas adduxit. Nat. eodem loco. Herculis labores Quintus Smyrnæus græcus ordine recenſuit: de eodem ferè omnes poëtæ. FECVNDAM VETVIT REPARARI MORTIBVS HYDRAM) De hac lib. 1. centum capita, quorundam ſententia, aliorum 50. habuit, &c. VETVIT) Hercules non dedit ſpacium hydræ renouandorum capitum, ſed igne aduſsit. HESPERIAS TVSCO LAVIT IN AMNE BOVES) Boues Geryonis dicit, quas ex Heſperia ſiue Hiſpania in Italiam egit, atque in Tiberi lauit, hunc enim amnem Tuſcum dicit. de Geryone lib. 1. plura. Lege Alciati emblema de Geryone. HAEC MINOR ALCIDES) hi ſunt labores veri Herculis, quem, vt dixi, aſſentandi cauſſa minorem Herculem vocat. MAIOR QVAE GESSERIT AVDI) Nunc audiamus quid geſſerit Domitianus maior Hercule Hercules. SEXTVS AB ALBANA QVEM COLIT [illegible]PIS) Quem Domitianum octauo ab vrbe, ſexto ab arce Albana lapide, hoc eſt, octa[illegible] milliario ab vrbe, ſub effigie Herculis in templo ibidem ſtructo, mortales pro Deo & [illegible]nerantur. ASSERVIT POSSESSA MALIS PALLATIA REGNA) Bello Vitelliano D[illegible] capitolium defendit cum Sabino patruo, qui hoſte victore captus & occiſus ad Gemo[illegible]ptatus. Domitianus, vt ſuprà expoſuimus, euaſit habitu tectus Iſiaco. Lege Xiphilinum in Vitellio, Suetonium in Domitiano, Tacitum, & alios. Et Martialis lib. 2. epig. 2. PRIMA SVO GESSIT PRO IOVA BELLA PVER) Cùm defendit capitolium, & victus apud æditum latuit, q[illegible]m poſtea caſam in templum vertit, Iouiq́ue cuſtodi ædem conſecrauit. Vicit igitur Domitianus Herculem, ille enim infans ſerpentes eliſit, hic ipſum Iouem bello Vitelliano periclitantem defendit, & liberauit, ſed ita liberauit, vt conflagrauerit capitolium. SOLVS IVLEAS CVM IAM RETINERET) Cùm Mutianus, Veſpaſiani dux, ante Veſpaſianum in vrbem veniſſet, Vi[illegible]um occidit, & Vitellianas partes diſsipauit, Domitianum ex latebris extraxit, Cæſarem co[illegible]lutauit, atque omnia cum Domitiano adminiſtrauit, non ſecus ac ſi ipſe imperator eſſet, vt hoc nomine ad filium Veſpaſianus ſcripſerit. *Ago tibi gratias fili, quod me finas principatum tenere, quodq́; me nondum ex eo expuleris.* Xiphil. Veſpaſ. & Sueton. in Domit. cap. 13. Principatum verò adeptus, neque in ſenatu iactare dubitauit & patri ſe, & fratri imperium dediſſe, illos ſibi reddidiſſe. Ad hanc vocé Domitiani refert Martialis, cùm dicit: *Solus Iuleas cùm iam retineret habenas*, nam abſente a[illegible] patre ſe pro imperatorę gerebat. Iulæas habenas, Cæſareas, imperatorias, à Iulio Cæſare p[illegible]peratore dictas. TRADIDIT) nolens volens patri, qui Tito; cui Domitianus vt ſe æqua[illegible]peditionem in Galliam & Germaniam non neceſſariam inchoauit. Suet. cap. 2. INQVE SVO [illegible]RTIVS ORBE FVIT) Tertius, poſtremus in adminiſtrando, nam pater imperabat, Titus adiuuabat. Domitianus correptus ob ambitionem cum patre habitabat, poëticæque ſtudium ſimulabat. CORNVA SARMATICI TER PARFIDA CONTVDIT ISTRI) Bis in Dacia, ſemel etiam in Sarmatia; De Dacis triumphauit, de Sarmatis lauream reportauit, vt iam ſuprà ſæpius à nobis dictum. PERFIDI ISTRI) perfidis gentibus, quæ ad Iſtrum colunt, Dacis & Sarmatis. SVDANTEM GETICA TER NIVE LAVIT EQVVM) Idem dixit quod hexametro dixerat. Nam Getæ Daci dicuntur, lege Xiphilinum in Domitiano. Sunt Metonymiæ, ſigna pro rebus ipſis, ſudor enim pugnam & laborem ſignificat. SAEPE RECVSATO PARTHOS DVXISSE TRIVMPHOS) Q. Curtius eundem habet modum loquendi, & Silius. Senſus eſt, cùm ſæpe negatum eſſet Domitiano, ne ad Parthicam expeditionem proficiſceretur, auxiliatum Vologeſo, atque inde triumphum duceret. ſic enim Suet. cap. 2. Nec tamen eo ſecius cum Vologeſus Parthorum Rex auxilia aduerſus Alanos, ducemq́ue alterum ex Veſpaſiani liberis depopoſciſſet, omni ope contendit, vt ipſe potiſsimum mitteretur, & quia diſcuſſa res eſt, alios Orientis reges, vt idem poſtularent, donis ac policitationibus ſolicitare tentauit. VICTOR HYPERBOREO NOMEN AB ORBE TVLIT) A Sarmatis, Dacis, Batauis, Cattis, Germanis, vnde Germanicus dictus, & hi omnes populi ad Boream & ſeptemtrionem habitant. TEMPLA DAIS) Ioui Cuſtodi & Capitolino, Flauiæ genti, Iſidi, Sera-

Sæpe recuſato, ſæpe negato illi ducere Parthicum triumphũ. Cum ſæpe recuſaſſet Veſpaſianus potiſsionem Domitiani Vologeſo Parthorum Regi ſuccurrere volentis, Domitianus tamen Germanici nomen à Germanis deuictis tulit.

pidi, Iano, Herculi, &c. Tranquillus cap.2. Eutropius lib.7. & alij. Martialis pluribus in locis infrà. MORES POPVLIS) De moribus & legibus Domitiani certum infrà caput ponetur. DEDIT OTIA FERRO) Mart. ſuprà.

Nec minus iſta tuæ laurea pacis erit.

Rebus in Sarmaria, & Dacia vtrinque compoſitis, nec enim diuturna pax ea fuit, Decebalo bellum identidem inſtaurante. DEDIT OTIA FERRO) bello feliciter confecto, pacem reduxit. ASTRA SVIS) patrem, fratrem, vxorem in numerum deorum retulit, & genti Flauiæ templum magnificentiſsimum ædificauit. hunc honorem ἀποθέωσιν appellabant græci, Suetonius in Domitiano cap.2. conſecrationis honorem interpretatur. COELO SIDERA) cœlum dedit ſuis, & ſuos cœlo, inter aſtra enim retulerat. ſic li.1. Sed qui ſibi dare non potuit, aliis quid daret. Ageſ. ad Thaſios. SERTA IOVI) Laurum Sarmaticam, de qua iam ad Cramben, eſt dictum. HERCVLEVM TANTIS NVMEN NON SVFFICIT ACTIS) Concluſio comparationis, qua anteponit geſta Domitiani, geſtis Herculis. Odi tam apertas aſſentationes. TARPEIO DEVS HIC COMMODET ORA PATRI) Domitianus Deus colatur potius ſub imagine Iouis, vt paria ſint acta. Nam *Iupiter in cœlis, terris regit omnia Cæſar, Diuiſum imperium cum Ioue Cæſar habet.* TARPEIO PATRI) Ioui Capitolino, qui Tarpeius à mõte: Tarpeia Arx à Sp. Tarpeio, qui bello Sabino arci præerat capitolinæ, à cuius filia Tarpeia prodita, & Tarpeia nominata. Liuius lib.1. Plutarchus in Romulo, Varro, Seruius, & alij. COMMODET) Cæſar effingat imaginem Iouis à ſuo vultu, Iouis imaginem ſibi ſimilem exprimat.

Ad Phœbum.

CV. LXXXIII.

Quadringentorum reddis mihi, Phœbe, tabellas:
Centum da potius mutua, Phœbe, mihi.
Quære alium, cui te tam vano nomine iactes:
Quod tibi non poſſum ſoluere, Phœbe, meum eſt.

Phœbus fœnerator & creditor Martialis, de quo paullò ante dictum, exigebat fœnus & ſortem. Poëta petit, ſeque nihil debere ait, quod nihil habeat vnde ſoluat. QVADRINGENTORVM) tabulas quadringentorum millium HS. id eſt, decem millia Philippæorum. CENTVM) da mihi potiùs alia centum millia mutua, vt inde liberalis habeare. QVAERE ALIVM) putabam donatum eſſe abs te pecunia, quòd diceres te mihi quadringenta dediſſe, ſed vanus fuiſti. QVOD TIBI NON POSSVM SOLVERE MEVM EST) lib.2. idem dicit de Sexto. epig.3.

Sexte, nihil debes, nil debes, Sexte fatemur,
Debet enim ſi quis ſoluere, Sexte, poteſt.

Ad quod ibi plura. Lib.11. epig.77. rogat Partum, vt perdat decem millia ſibi mutuò data. Et lib.1. epig.76. de Lino aliiſque locis.

MAT-

MATTHÆI RADERI
AD
M. VAL. MARTIALIS
LIBRVM DECIMVM
COMMENTARIVS.

I.

*Si nimius * videor, ſeráque coronide longus* ** v. Sidear.*
Eſſe liber: legito pauca, libellus ero.
Terq́, quaterq́, mihi finitur carmine paruo
Pagina facta tibi, quam cupis eſſe breuem.

SI NIMIVS VIDEOR) Omne tulit punctum hic liber, paucisſimis in [illegible], caſtus dulcis, eruditus eſt, morum præcepta continet, deſcriptionibus v[illegible] a[illegible]ndat, nullæ aut rariſsimæ adulationes, quia mortuus ille Dominus Deus[illegible] c eſt, impius tyrannus ſeruorum ſuorum ferro cæſus, cui ſucceſsit Ner[illegible], [illegible] uæ mox Traianus, ad quem ſunt lecta quædam huius libri epigram[illegible]ata. [illegible] NIMIVS VIDEOR) poſsis hoc tetraſticho finire librum nonum potius quàm inchoare decimum, niſi poëta dicat (legito) quod ſequentem laborem, non præteritum ſpectat. Eſt autem non longior nono, imò duobus etiam epigrammatis breuior. Liber poëtæ longus videtur, qui centeſimum epigrammatum numerum excedit. lib. 1. epig. vlt.

Cui legiſſe ſatis non eſt epigrammata centum
Nil illi ſatis eſt, Cæciliane, mali.

CORONIDE) fine. Coronida impoſuiſſe, *adagium eſt*, inquit Cælius, *ſignificans vltimam rei manum admotam, nec effectum opus, ſed prorſus completum finitumq́. Siquidem, coronis, eſt quandoque [illegible] vertex, aut ſtructuræ ſummum, quandoque vero quod in fine libri ponitur, vnde eſt adagionis origo. Quod in [illegible] Alexandri fortuna, manifeſtum Plutarchus facit: Dionyſius*, inquit, *Philoxenum poëtam in Latomias coniecit: quod cùm ille tragœdiam à ſe concinnatam recoquendam, emendandamq́, tradidiſſet, totam is ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς κορωνίδος περιέγραψεν*, id eſt, *ab initio ad coronidem vſq́, circumſcripſit, quod eſt, expunxit, deleuitq́*. Coronis quæ in calce libri ponebatur hanc olim figuram præferebat. *V* Nam Ariſtophanis interpretes ſcribunt eſſe lineam breuem, ſed ab inferiore parte flexam. Alia coronidis ſignificata, & mul[illegible] varia lege apud Cælium loco dicto. TERQVE QVATERQVE) ſingulis paginis ter aut qua[illegible]nitur liber, cùm ſint tria quatuórue in ſingulis epigrammata.

Ad lectorem.

II.

Feſtinata prior decimi mihi cura libelli
Elapſum manibus nunc reuocauit opus.
Nota leges quædam ſed lima raſa recenti:
Pars noua maior erit: lector vtrique faue.
Lector opes noſtræ, quem cùm mihi Roma dediſſet,
Nil tibi quod demus maius habemus, ait.
Pigra per hunc fugies ingratæ flumina Lethes
Et meliore tui parte ſuperſtes eris.

Marmora Meſſalæ findit caprificus, & audax
Dimidios Criſpi mulio ridet equos.
*At chartis nec furta nocent, nec ſæcula * præſunt*
Soláque non norunt hæc monumenta mori.

* *proſunt.*

FASTINATA PRIOR) Sub incudem reuocauit hunc librum præproperè editum. FASTINATA CVRA) Primi fœtus non ſatis maturi, ὕστεραι φροντίδες σοφώτεραι, curæ ſecundæ meliores. NOTA QVAEDAM) Primo ardore fuſa quædam leges, ſed tamen limata & polita. VTRIQVE) nouis & veteribus. MAIVS) Lectore tui amante, cupido, grato. quod pauci habent. FVGIES FLVMINA LETHES) Vindicabis nomen ab hominum obliuione. Lethe flumen infernum rerum omnium præteritarum memoriam abolens. MARMORA MESSALAE CAPRIFICVS) lib.8.epig.3.

Et cum rupta ſita Meſſalæ ſaxa iacebunt
Altáque cum Licini marmora puluis erunt,
Me tamen ora legent.——

Caprificus infauſti nominis arbor quã mortuus male imprecabantur. Propertius el 5. lib. 4. Videat hunc ſupra ſeu, Caprificetua. Turnebus videatur lib.23. cap.6.

M.Val. Coruinus Meſſala, Auguſti æuo clariſsimus orator, ditiſsimus ciuis, ædes magnificentiſsimas extruxit. Lege quæ ibi ad li.8.ſcripſimus. CAPRIFICVS) è ſiluestri genere ficus nunquam maureſcens. Plinius lib.16.cap.19. è muris & ſaxis erumpit, ſic vt duriſsimos quoque lapides deiiciat enitendo. Iuuenalis.

——Ad quæ
Diſcutienda valent ſterilis mala robora fici.

Perſius Sat.1.alludit μεταφορικῶς.

Quid didiciſſe? niſi hoc fermentum & quæ ſemel intus
Innata eſt rupto iecore exierit caprificus.

Obſerua hoc quod παρέργως ex Plinio dico caprificu tauros quamuis feroces collo eorum circumdata a fico compeſci, vt immobiles perſtent. Facta mentio huius epigrammatis lib.6.e.52. ET AVDAX DIMIDIOS CRISPI MVLIO RIDET EQVOS) Criſpus fuit Neronis vitricus, ditiſsimus Romanorum. Alter Vibius Criſpus Domitiani æuo. Vtrumque lib.4.epig.54. deſcripſimus ad illum verſum.

Ditior Criſpo, Thraſea conſtantior ipſo.

Mulio Criſpi, auriga Criſpi ridet equos, equeſtres ſtatuas vetuſtate, & tempeſtate corruptas fractaſque, vt huic caput, alteri pedes, aliis alia deeſſent. Eleganter Iuuen. Sat.8.

Et Curios iam dimidios, naſumq́ minorem
Coruini & Galbam auriculis naſoq́ carentem.

Senſus diſtichi eſt. Opera quamuis ſumptuoſa vetuſtate conſumuntur, & pereunt, ſcripta curæque doctorum virorum nunquam. AT CHARTIS NEC FVRTA NOCENT) Sunt immortalia. Idem Ouidius lib.1.Am.el.10. & elegia vltima. Et lib.3.Amorum, eleg.8. Horatius lib.4.car. od.8. Lucanus lib.9. Pharſaliæ, rurſus Ouidius lib. extremo Metam. confidentiſsimè de nominis ſui immortalitate.

Iamq́ opus exegi, quod nec Iouis ira, nec ignes
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetuſtas
Cùm volet illa dies, quæ nil niſi corporis huius
Ius habet, incerti ſpatium mihi finiat æui,
Parte tamen meliore mei ſuper alta perennis
Aſtra ferar, nomenq́ erit indelebile noſtrum,
Quaq́ patet domitis Romana potentia terris
Ore legar populi, perq́ omnia ſæcula fama,
Si quid habent veri vatum præſagia, VIVAM.

Illuſtris eſt hic locus. Extant ſuper eadem re emblemata Alciati 134. & 204. Plinius Iunior paſsim in epiſtolis. Cicero. Ouid.4. de Triſtibus, Tibullus el.4.lib. atque alij. Et noſter ſæpius quæ iam præterita, ſed in primo Anthologiæ elegans eſt Philippi epigramma in Homerum quod huc pertinet.

Οὐ ἐστι ἄστρα τεχέων, &c.

Ipſa prius mundo radios prius aſtra negabunt,
Ante Panomphæus luce carere queat.
Et mare dulceſcet prius, & findetur aratris
Mortuus ad vita munera ſurget homo,
Quam ſimul intereant laudes & nomina vatis,
Cuius perpetuum fluxit ab ore melos.

Aequè elegans eſt lib.3. Anthol. in Laertæ tumulum.

Ψύχει καὶ πέτρῃσι, &c.

Saxa cauat tempus. Claudius Minos ad Aleiati emblema.

Ad

Ad Priſcum.

III.

Vernaculorum dicta, ſordidum dentem,
Et fœda lingua probra circulatricis,
Quæ ſulfurato nolit empta ramento
*Vatiniorum * Proxineta † fractorum* — * proxeneta. †flagrorum.
Poeta quidam clancularius ſpargit,
Et vult videri noſtra. credis hoc, Priſce,
Voce vt loquatur pſittacus coturnicis,
Et concupiſcat eſſe † Canus aſcaules? — †Galba imper. tibicen.
Procul à libellis nigra ſit meis fama,
Quos rumor albâ gemmeus vehit pennâ.
Cur ego laborem notus eſſe tam prauè,
** Cum ſtare, gratis cum † ſilentio poſſim?* — * conſtare. †ſilentium poſſet.

VERNACVLORVM DICTA) In clancularium poëtam, & impoſtorem, qui famoſa carmina nomine Martialis ſpargebat, vt poëtæ periculum crearet, quem multis modis mendacij & impoſturæ arguit. VERNACVLORVM DICTA) Scurrilia, illiberalia, inepta, qualia ſunt ſeruorum & vernarum. Planè facem lucet huic epigrammati illud lib. 1. ep. 41. in Cæcilium, & viciſſim hoc illi.

Vrbanus tibi Cæcili videris,
Non es, credo mihi, quid ergo? verna es.

Vbi verna ſicut hic vernaculi pro Gaditanis, & procacibus pueris accipiuntur, qui contumelias & probra meditata effundebant in homines, ad eamq́; rem, vt Seneca docet, alebantur. De hac farina hominum plura ibi. Senecam tamen audi lib. In ſap. non cad. iniur. c. 11. *Eadem cauſſa eſt, cur nos mancipiorum noſtrorum vrbanitas in dominos contumelioſa delectet. quorum audacia, ita demum ſibi in conuiuas ius facit, ſi cœpit à domino. Vt quiſque contemtiſſimus, & vt maximè ludibrio eſt, ita ſolutiſſimæ linguæ eſt. Pueros quidam in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam acuunt, & ſub magiſtro habent, qui probra meditatè effundant. Nec has contumelias, ſed argutias vocamus.* Ad quem locum Gruterus ex Douſâ ad Arbitrum multa. Vernaculos & circulatores coniungit Seneca lib. 6. de Ben. *Alter apud proximum circulatorem reſedit, & dum vagus, atq; erro vernaculis congregatur & ludit tranſeuntem Platonem, quem non quæſierat, inuenit.* Lege Cuiacium lib. 10. Obſeru. c. 17. Caſaub. lib. 7. Animad. ad Suet. p. 298. Herald. ad hunc poëtæ locum. SORDIDVM DENTEM) Sordidum & fœdam dicacitatem. ET FOEDA LINGVAE PROBRA CIRCVLATRICIS) Lib. 1. trans Tiberinum ambulatorem vocauit, id eſt, circulatorem, poſsis circūforaneos, errones, impoſtores, & id genus agirtas etiam interpretari, qui radiculas, lumbricos, ſuccos, fucos & fumos in foro, circuliſque, concione aduocata, vendunt, & ſtentorea voce proclamant, laudantq́ue quas volunt extrudere merces, vt ſimpliciores & agreſtes hianti rictu attendentes atque attonitos emungant argento. Leuc autem, & vanum, & ſordidis proximum eſt genus circulatorum. QVAE SVLFVRATO NOLIT EMPTA RAMENTO VATINIORVM PROXINETA FRACTORVM) quæ dicta non emas pallentibus ſulphuratis. ramenta ſulphurata ſchwebel Hölzlein / cùm aſſerculi in multas partes fiſsi extremis oris ſulphure imbuuntur, qui ad ignem ex carbone vel igniatio excipiendum opportuni. PROXENETA) Proxenetæ, Apuleio interprete, ſunt mediatores, vt ipſe loquitur, hoc eſt, conciliatores, Interceſſoresq́ue inter emptorem & venditorem. Vnde τεχνικῶς proxeneta amicorum, qui aliquibus eſt auctor amicitiæ inter ſe contrahendæ. Hoc loco accipio pro eo, qui inter ſulphuratorem & vitreorum fractorum emptores velut ſequeſter, & arbiter eſt, permutabant enim vitrea fracta ſulphuratis, vt ex lib. 1. epig. 42.

Qui pallentia ſulphurata fractis
Permutant vitreis ——

Poëta igitur, viliſsimos quosq́ue & abiectiſsimos nominat homines, quorum ioca, dictaq́; ſunt inſulſa, ſcurrilia, pudenda. Proxeneta eiuſdem hoc loco fæcis homo, quem tamen pro emptore videtur poſuiſſe. Proxenetica ſunt proxenetarum præmia vel ſalaria. Proxeni hoſpitibus excipiendis præfecti, qui ex ciuitatibus aduentarent, qui & proſtatæ, & phrontiſtæ Græcis dicti. Cælius lib. 11. cap. 10. VATINIORVM FRACTORVM) vitreorum calicum lib. 14. Calices Vatini.

Vilia Sutoris calicem monumenta Vatini
Accipe: ſed naſus longior ille fuit.

Beneuentanus fuit hic Vatinius, vitreorum artifex, & primo ſutor, qui ad tantas opes peruenit,

uenit,vt munus ederet,quemadmodum Iuuenalis,Tacitus,Martialis queruntur. Vitrea fracta vt lib.1.docuimus ex Turnebo,& aliis pro nugis,& gerris ponuntur tranſlatè.Et hic à poëta comparantur clanculatij poëtæ carmina & conuitia ſulphuratis,vitreis fractis. Clancvlarivs)occultus impoſtor,ſuum ſuis verſibus nomen præfigere non audet.ſuprà li.7.e.11.Credis hoc Priscs)Idē li.7.ep.71.queritur,& rogat Paullum vt clamet. *Non ſcripſit meus iſta Martialis*. Psittacvs c.)ſe pſittaco, clancularium cothurnici comparat, Pſittacus docilis, & imitator omnium humanarum vocum,cothurnix indocilis,ingratam habet vocem. Pſittacum deſcribemus lib.14.lemmate Pſittacus. Canvs Aſcaules?) Canus nobiliſsimus tibicen & choraula,aſcaules agreſtis vtricularius.Canum laudauimus lib.4.e.5.ad illa verba,Plaudere nec Cano,plaudere nec Glaphyto,vbi ex Tranquillo & Philoſtrato,libauimus multa, gratiſsimus fuit Galbæ imperatori. Ascavles) qui vtrem inflat, Sackpfeiffer / Suetonius in Nerua vtricularium vocat,ἀσκὸς græcis vter, αὐλὸς fiſtulam tibiamúe ſonat.Nigra fama)collecta ex aliorum infamia.Famam deam Deorum cultoribus habitā & cultam ſuprà diximus, ad illum credo verſum, *Crede mihi veram dicere fama ſolet*. Hic addo cur nigra dicatur.quia fama ſæpius mala eſt.Virg.4.Aen.ait illā volare noctu per vmbras.Claudianus.

Famaq́; nigrantes ſuccincta pauoribus alas.

Deſcribit hanc Virgilius, vt dixi elegantiſsimè & copioſè 4.Aen. Ouid.12.Met.& 8. Heſiodus ἔργοις καὶ ἡμέραις.Pauſanias in Atticis,Plutarchus in Camillo templa famæ extructa referunt. Eſt & epigramma grēcū in εἰς φήμην,de bona fama & nominis immortalitate ſuperiore epigrammate dictum.Alba penna)bonam famam deſcribit. Rvmor gemmevs)candidus,fœlix,ſecundus optima autē optimis notabantur lapilliſúe nobilioribus,vt ſuprà diximus.Notvs prave)Cur ex infamia aliorum mihi pariam infamiam,cùm ex laude aliorum laudari queam. Cvm stara oratis)Cur obloquendo aliis peribo,cùm tacendo ſaluus eſſe poſsim.Malim alteram ſcripturam. Conſtare gratis cum ſilentio poſsim, ſic enim infra 29. locutus eſt.

Horatius lib.2. od 2. Illum agit penna.

Iam conſtare tibi gratis cœpere puella.

Ad Lectorem.

IV.

Qui legis Oedipoden, caligantemq́; Thyeſten,
Colchidas & Scyllas,quid niſi monſtra legis?
*Quid tibi raptus Hylas, quid Parthenopæus & * Atys*
Quid tibi dormitor proderit Endymion?
Exutusq́; puer pennis labentibus, aut qui
Odit amatrices Hermaphroditus aquas?
Quid te vana iuuant miſera ludibria chartæ?
Hoc lege † quod poßis dicere iure, meum eſt.
Non hic centauros,non Gorgonas,Harpyiaſq́ue
Inuenies: hominem pagina noſtra ſapit.
Sed non vis Mamurra tuos cognoſcere mores,
Nec te ſcire: legas αἴτια Callimachi.

** Attis.*

† V quod poſsis dicere quiſque.

Qvi laois Oedipodem)Poëta epigrammata ſua vtiliora omnibus ait fabulis,doceri hic mores,& vitia dedoceri,& eò Mamurras fugere epigrāmata,ne ſuas labes agnoſcant. Oedipodem)Oedipum ſcripſit Aeſchylus,Sophocles,Seneca.Oedipus autem & Oedipodes idē eſt,quod οἰδίπους & οἰδιπόδης dicatur. Portò totam fabulam de Oedipo & Oedipi patre, vxore liberis infauſta progenie, bello Thebano , inter Oedipi liberos ex Pauſaniæ & Calæni ſententia, primus Homerus, deinde Antimachus, tertius Ponticus, Aeſchylus, Sophocles, Euripedes. Ex latinis Attius, quod ex Nonio colligas.Seneca ſeu quis(ci n Pomponius ſecundus)ignotus,qui Thebaidem tragœdiam ſcripſit. Et nobiliſsimus Papinius , cuius autea Thebais duodecim libris comprehenſa hodie legitur.Diodorus Siculus Græcus ſoluta oratione, Pauſanias,& nonnulli alij rem ſunt perſecuti.Thyasten)Atreus Thyeſtę filium in cœna appoſuit comedendum.Tragœdiam varij ſcripſerunt,quos lib.3.ep.45.enumerauimus,vbi plenius fabula expoſita.Caligantem)Ad fabulā reſpexit. Solem enim, tam diro ſpectaculo viſo, tantum facinus execratum refugiſſe ſignificant poetę.Ergo caligantē in vmbra,ſole fugiente. Vnde illud eſt ex Actio *natis ſepulchrum eſt ipſe parens*. Seneca.

Hoc eſt Deos quod puduit, hoc egit diem
Auerſum in ortus.

Et

Et ſuprà.

Vix lucet ignis: ipſe quin æther grauis
Inter diem noctemq; deſertus ſtupet
Quid hoc? magis magisq; concuſſi labant
Conuexa cæli. Spiſſior denſis coit
Caligo tenebris, noxq; ſe in nocte abdidit
Fugit omne ſidus——

Colchidas) Medeam intelligit ſcriptam tragico cothurno, Græcis ac Latinis. Auctores ordine recenſet Delrius noſter in notis ad Medeam Senecæ. Scyllas) ita emendo, quid enim Syllas, quod monſtrum, aut quæ fabula? Scyllam deſcribit in monſtrum verſam, Ouid. lib. 14. Met.

Scylla venit, mediaq; tenus deſcenderat aluo,
Cum ſua fœdari latratibus inguina monſtris
Adſpicit, ac primo non credens corporis illas
Eſſe ſui partes, refugitq;, abigitq;, timentq;
Ora proterua canum, &c.——

Qvid t. r. Hylas) Hylas Theidamantis filius, ab Hercule, patre cæſo, abductus, poſtea à Naidibus nymphis raptus eſt. Ouid. li. 2. de arte. Val. Flaccus, Propertius, & alij. Parthenopoevs) Filius Meleagri, & Atalantæ iuuenis ad bellum Thebanum profectus eſt, & occiſus. de quo Statius Theb. nos plura ex Aeſchylo & aliis lib. 6. ep. 77. ad illum verſum.

Tam iuuenis quàm nec Parthenopæus erat.

Eiuſdem fit mentio libr. 9. epig. 58.

Non iaculo, non enſe fuit, læſusq; ſagitta
Caſſide dum liber Parthenopæus erat.

Athys) Cybeles, ſeu Rheæ puer & ſacerdos, qui ſacra primus Rheę colendæ Phrygibus, Lydis, aliiſque prodidit. Plenius de hoc ſcriptum eſt lib. 2. e. 86.

Nec dictat mihi luculentus Athys.

Dormitor Endymion) Hunc Cicero ſcribit 1. Tuſc. perpetuò dormientem in Latmo monte Cariæ à Luna adamatum. *Endymion verò,* inquit, *ſi fabulas adire volumus, neſcio quãdo in Latmó obdormiuit, qui mons eſt Cariæ, nondum opinor experrectus, &c.* Idem Lucianus in dialogo Veneris & Lunæ. Theocritus ecl. 3. Somnum hunc explicat Plinius lib. 2. & refert ad contemplationẽ ſiderum. Strabo lib. 13. Sepulchrũ huius ait in Latmo monte oſtendi: frequens mentio Endymionis apud poëtas, Propertium, lib. 2. Naſonem, lib. Amorum, & Heroidum, & alios. Exvtvsve pver) pueris notus puer Icarus Dædali filius. Lege Met. & Mythol. O dit a. H. aqvas) Hermaphroditus Mercurij & Veneris, vt ipſum docet nomen, filius Salmacidem ingreſſus fontem, vtrumque ſexum induit. Fabula eſt apud Ouidium lib. 4. & varios ibid. interpretes, fontiſq; Salmacidis plena deſcriptio. Ennius apud Ciceronem, 1. de off. Salmacida ſpolia ſine ſanguine & ſudore. Ouid. 15. Met.

Cui non audita eſt obſcæna Salmacis vnda?

Ego tantum ex Anthologia nobile epigramma ſubſcribam lib. 1. cap. 65. Vbi fons ſe de hac infamia liberat.

* Εἰ μὲν ἀνὴρ ἥκεις ἀρύσαι ξένε τῆς δὲ ἀπὸ πηγῆς — * εἰς τὴν σαλμακίδα.
Εἰ δὲ φύσει μαλακὸς μή με πίνε πρόφασιν.
Ἄῤῥεν ἐγὼ ποτὸν εἰμὶ καὶ ἄνδρασι μοῦνον ἀρέσκω,
Τοῖς δὲ φύσει μαλακοῖς, ἡ φύσις οὐκ ὕδωρ.

Si vir es hoſpes, aquas noſtris ex fontibus hauri
Ne bibe ſi mollis: ne rea dicar aqua,
Maſcula lympha viris potor, placeoq;, proborq;:
Molli, Mollities eſt ſua mollis aqua.

Idem Strabo lib. 14. *Salmacis,* inquit, *fons neſcio quamobrem infamis, tanquam emolliens eos, qui inde bibant. Hominum enim mollities videtur ab aqua vel aëre cauſſam trahere, cum ea minimè ſit cauſſa molliciei, ſed diuitiæ & victus incontinentia.* Vitruuium lib. 2. adi. In ipſum autem Hermaphroditum epig. lib. 4. Anthol. c. 12. Cuius initium, Ἀνδράσιν ἑρμῆς εἰμι. Mas ego ſum maribus, &c. & lib. 5. cuius initium. ἵσατο δ' Ἑρμαφρόδιτος.

Sed omnium elegantiſsimum eſt illud de Hermaphrodito Pullicis, ſeu Pollucis poëtæ hoc tantum epigrammate ſibi nomen immortale colligentis.

Cùm mea me genitrix grauida geſtaret in aluo
Quid pareret fertur conſuluiſſe Deos, &c.

Hoc Politianus Græcè eleganter vertit, quod inter Græca eiuſdem epigrammata reperies. Qvid t. v. i.) Quid legis fabulas alienas nihil ad mores facientes. Mevm est) lege quæ tua ſunt, lege tuos mores, vitam, vitia, vt inde melior euadas, hoc tuum eſt, hoc ad te Mamurra. Centavros) Semibouemque virum, ſemiuirumque bouem. de centauris ſuprà diximus. Gorgonas Harpyias qve) Gorgones è Pharco & Ceto nata monſtra tres ſorores finguntur, quas

 &

& Lamias Græcè à cano capillitio vocant. Habitarunt in Scythia, vnum oculum & vnum dentem communem habuerunt, quo vtebantur cùm domo exibant, domi verò in vaſculo quodam reponebant. Apollodorus lib.2. ait illas ſquamoſorum anguium ſpinis obſita capita habuiſſe, dentes tantos, quanti ſunt ingentium aprorum, manus cereas, alaſque aureas. Duplices fuere, quarum tres (Enyo, Pephredo, ſeu Pimphrado & Erito, quibus alij alias addunt) in Scythia fuere: Aliæ tres in extremis Iberiæ partibus ad occidentem ab Heſperidibus haud procul diſtantes, quas Heſiodus Sthino, Euryalem, & Meduſam appellauit. Hæc in gratiam Tironum. Teſtimonia ſuppeditabit ampliſsima Nat.Comes lib.7. Myth.cap.12. Harpyia ἀπὸ τοῦ ἁρπάζω, dictæ etiam Stymphalides aues. Taumantis & Electræ filiæ. Nomina & hiſtoriam lege apud Nat.c.6.lib.7. Hominem sapit) non monſtra & fabulas, ſed ſanctam morum inſtitutionem. Mamvrrae) fictum nomen. Etſi hoc nomine olim Romani quidam, de quibus alibi. Aetia Callimachi) Librum cauſſarum ſcripſit Callimachus, quem imitatus eſt Varro, vt Seruius notauit. Vide Cælium Rhodiginum lib.7. cap.1. & lib.1. Anthol. Καλλίμαχος τὸ κάθαρμα, τὸ παίγνιον, ὁ ξύλινος νοῦς. Αἴτιος ὁ γράψας αἴτια Καλλίμαχος. Opſopæus putat hoc epigramma non eſſe in Callimachum celebrem, ſed aliquem alium, cauſam nullam adducit. de αἰτίοις Callimachi Gyraldus Dial.3.hiſt.pen. *Scripſit item*, inquit, *cauſas & ritus ſacrorum, hoc eſt, τὰ αἴτια, quod opus cum Latinis cognitum fuit, tum Græcis maximè.* Quare mirum eſt quoſdam alioqui doctos imprudenter hoc ignoraſſe apud Martialem. Plura de hoc poëta lib.4.ep.23. ad illum verſum.

Palmam Callimachus, Thalia, de ſe,
Facundo dedit ipſe Brutiano.

Domitius αἴτια dixit opuſculum in Ibin, & legit ethea, non ætia. alij. Nec te ſcire iuuat ethia Call.

In maledicum Poëtam.

V.

Quiſquis ſtolæue, purpuræue contemptor,
Quos colere debet, læſit impio verſu:
Pontes per vrbis erret exul, & cliuos,
Interq́; raucos vltimus rogatores
Oret caninas panis improbi buccas.
Illi December longus, & madens bruma,
* Clusuq́; ** Clauſuſq́; fornix triſte frigus extendat.*
Vocet beatos, clamitetq́; fœlices,
Orciniana qui feruntur in ſponda
Et, cum ſupremæ fila venerint horæ,
Dieſq́; tardus, ſentiat canum litem,
Abigatq́; moto noxias aues panno,
* Al. ſimplicis melius. *Nec finiantur morte * ſupplicis pœnæ:*
Sed modo ſeueri ſectus Aeaci loris,
Nunc inquieti monte Siſyphi preſſus,
Nunc inter vndas garruli ſenis, ſiccus,
Delaſſet omnes fabulas poëtarum,
Et cùm fateri Furia iuſſerit verum,
Prodente clamet conſcientia, SCRIPSI.

Qvisqvis stolæve) Diras omnes imprecatur impoſtori & ſycophantæ, qui Martialis nomine vulgabat maledicos verſus in claros viros, matronaſque. Stolæve) matronarum cultus ſtola potiſsimùm, quamquam ſtola, vti veſtis, communis vox eſt ad omne genus veſtimenti, cuius rei multos teſtes adducit Bayuius lib. de re veſt.c.1. Sumitur tamen metonymicῶs non raro pro fœminâ honeſtâ matrefamilias. Tibullus.

Sit

Sit modò caſta doce, quamuis non vitta ligatos
Impediat crines, nec ſtola longa pedes.

Ouid.1.de Arte. *Eſte procul vittæ tenues inſigne pudoris,*
Quæq; legis medios inſita longa pedes.

Inſtita eſt limbus ſtolæ extremæ, vt faſciola aſſutus. & idem.

Ecquid ab hoc omnes rigida, ſubmouimus arte
Quas ſtola contingi, ſumptaq; vitta vetat.

Marcellus docet matronas vti ſolitas ſtola ad imos pedes defluente, quam inſtita aſſuta, hoc eſt, tenuiſsima faſciola ambibat. Cæterùm ſtola Græcam habet originem, à στέλλομαι induor. Plutarchus in Arato. ὁ δ' Ἐργῖνος ἑπτὰ λαβὼν νεανίσκους ἐσταλμένους ὁδοιπορικῶς. Erginus autem aſſumptis ſeptem adoleſcentibus viatoria indutis. Stolam autem rugoſam & ſtriatam fuiſſe veſtem ex Mart. lib.5.ep.92. diſco in Vetuſtinam.

Rugoſiorem cùm geras ſtola frontem.

Honeſtarum autem fœminarum fuiſſe, & pudicarum inſigne docet idem lib.ep.36.

Quis Floralia veſtit & ſtolatum
Permittit meretricibus pudorem?

Stolatæ matronæ effigiem expreſſam apud Bayſium de re veſtiaria ſpectabis. PVRPVRAE VEL CONTEMPTOR) Ad Auguſti tempora magiſtratus inſigne erat prætexta purpura, nec patres purpurati incedebant: Labente diſciplinâ lautiores homines, & ditiores extra magiſtratum etiam purpureas lacernas, & pœnulas ſumebant, quod Seneca ep.115. queritur, vbi lacernas improbi coloris, purpureas Lipſio interprete intelligit. Martialis confirmat lib.5.e.8. de Phaſide, ficto equite.

Phaſis purpureis ruber lacernis:
Hac & talia dum refert ſupinus,
Illas purpureas & arrogantes
Iuſsit ſurgere lectius lacernas.

Hic ergo purpuræ contemptor, eſt nobilitatis calumniator, qui famoſis ſcriptis lacerat nobiles viros, quos colendos ait Martialis. PONTES P. V. E.) redigatur ad extremam mendicitatem, & in pontibus, quos mendicabula paſsim obſident, roget ſtipem. Eodem ſenſu dixit lib.12. ep.32. in Vacerram.

Hac ſarcinarum pompa conuenit ponti. De qua re ſuprà lib.1.

PONTES PER VRBIS) Lego orbis, vt habet aliqua exemplaria, rectè enim coniungitur cum ſequente vocula exul. Quomodo enim exul, ſi in vrbe. PONTES) in quibus frequentia mendicorum, quod ibidem concurrant vltrò citroq; commeantes homines. Ita cliuos non vrbanos tantùm, ſed Aricinos & alios accipio. EXVL) Idem Ouid. inimico ſuo imprecatur in Ibin.

Exul inops erres alienaq; limina luſtres
Exiguumq; petas ore tremente cibum.

Iuuen. Sat.4. diruſq; à ponte ſatelles.

CLIVOS) Mendicorum Aſylum. quamuis hîc dicat vrbis, cliuus autem Aricinus non eſt vrbicus, ſed ad Ariciam cliuum Virbij. ROGATORES) mendicos lib.4.ep.30.

Et nunc ſacrilegos peroſus hamos
Baianos ſedet ad lacus rogator.

PANIS IMPROBI) miſeri infœlicis, multis precibus à viatoribus extorti. CLAVSVSQVE F. T. F. EXTENDAT) Longa ſit illi hyems, dieque lateat domi ſub frigido fornice foco ſine Vulcano. Cellam intelligit, quam ſibi pauperes certa penſione conducebant, de qua ex Iuuenali ſuprà. VOCET BEATOS, CLAMIT. FOELICES) Beatos & fœlices olim mortuos vocabant. Marcellin. lib.25. *Quem cùm beatum fuiſſe Salluſtius reſpondiſſet præfectus, intellexit mortuum.* Et fuiſſe, legit emendatius Marcilius. *Fœlices* appellat, Horatius Sat.9. l.1. *Beatos.* Perſius Sat.3. Græcis idem eſt Μακάριος, μακαρίτης, εὐδαίμων. Marcilius plura ad Perſium. ORCINIANA SPONDA) Sandapila, feretro, ſponda, id eſt, lectica, qua mortui efferuntur, ab orco dicta, quod mortui ad orcum eant. Cælius Rhod. lib.10.c.18. *Ex eadem item doctrina,* inquit, *Valerio Martiali, Orciniana ſponda, pro ſandapila ponitur, ſiue feretro. Sunt qui tamen non ab Orco, id eſt, Plutone, ſed ab* ὄρκος, *quo ſeptum ſignificatur, quod & orcana dicitur, ab* ὀρύκω *nomen id deducant, & capulum ſiue thecam ex impolitioribus lignis, aut etiam viminibus contextã, compactamq; autument ſignificare, quod ſi ita eſt, adſpirabimus primæ: niſi quod in oratore Cic. aliud eſt viſum. Valerius Probus flatilem admittit.* SENTIAT CANVM LITEM) Infauſtum omen, quod Plutarchus in Cimonis vita commemorat, quem contra Perſas mouentem, canis irata allatrare viſa eſt, & vocem inde ex humano, & canino latratu confuſam edere in hæc verba.

Vade, mihiq; meis catuliſq; futurus amicus.

Quod Ariſtophilus illi explicauit, mortemque denunciauit. canis enim allatrans hominẽ, eſt hoſtis illius. SENTIAT C. L.) Id eſt difficulter moriatur, vnde canina mors. An hoc dicit? Iam morti vicinus, audiat de oſsibus ſuis, & cadauere diſtrahendo litigantes canes, quorum ventres pro ſepulchro ſortiatur. Et hoc eſt quod dixit (dieſque tardus) ſentiat ſumma vitæ tædia, nec tamen poſsit mori. ABIGATQVE M. N. AVES. P.) bubones, corui, vultures, noctuæ, aues, ominoſæ

ominoſæ fuêre veteribus, vti corui qui Ciceroni iamiam interficiendo laciniam togæ vellicarunt. Domitiano cornix apud Suet. Ante paucos quàm occideretur menſes in capitolio elocuta eſt. ἔςαι πάντα καλῶς,&c.

Nuper Tarpeio quæ ſedit culmine cornix
Eſt benè; non potuit dicere; dixit, erit.

Agrippæ bubo mortem nunciauit. de bubone Ouid. in Ibin.

Sedit in aduerſo nocturnus culmine bubo
Funereoq́; graues edidit ore ſonos.

De vulture ibid. *Vnguibus & roſtro tardus trahet ilia vultur.*

Et de canibus. *Et ſcindent auidi perfida corda canes.*

Tradit Vmbricius auſpex biduo aut triduo ante volare ad cadauera vultures, quàm exponantur. immò vbi futura ſunt. Plinius lib.10. cap.6. Canes oderant Romani oſſa eruentes, ſuprà Martialis.

Ne tua non poſſint eruere oſſa canes.

Hircanis ſepulchra erant canes in eumque finem, vt plures ſcripſêre, alebantur. Sed noctua mortis erat quondam hieroglyphicum, quod reis apud Aethiopes à rege miſſum mortem denunciabat, vti ſeipſum interficeret. Pyrrho Epirotarum regi Argos expugnaturo noctua ſe in itinere haſtæ eius inſidens oſtendit. Plura Pierius in noctua. Charadrius auis alba vt eam Phyſiologus deſcribit, morbo laboranti mortis aut vitæ indicia prodit, à morituro enim proſpectum auertit, conualiturum fixis oculis intuetur, quemadmodum D. Epiphanius Cypri Epiſcopus ad Phyſiologum c.23. ſcriptum reliquit. Sed poteſt hic poëta non quas dixi aues intellexiſſe, cùm & vultures & corui cadaueribus immineant. Videtur igitur imprecari maledico vt exhauſtus, emaciatuſque & deſertus iaceat in triuiis, vtque ad eum tamquam ad olidum cadauer diſcerpendum corui, vultures, canes lupique accurrant. DIESQVE TARDVS) Planè mihi poëta ex Ouidij Ibide videtur argumentum huius epigrammatis mutuatus, eodem enim modo imprecatur his verſibus ille.

Cauſaq́; cùm deſit, deſit tibi copia mortis,
Optatam fugiat vita coacta necem:
Luctatuq́; diu cruciatos ſpiritus artus
Deſerat & longa torqueat ante mora.

MOTO PANNO) Pannoſus & mendicus infœliciter moriatur. LITEM) Ouidius ad lupos tranſtulit.

Deq́; tuo fiet, licet hac ſis laude ſuperbus,
Inſatiabilibus corpore rixa lupis.

NEC F. M. S. PŒNAE) Ouid.

In loca ab Elyſiis diuerſa fugabere campis
Quaś; tenet ſedes noxia turba coles.

Et idem:

Nec mortis pœnas mors vltima finiet huius
Horaq́; erit tantis vltima nulla malis.

SED. M. S. S. AE. LORIS) ibidem Ouid. de ipſo Aeaco.

Noxia mille modis lacerabit membra, tuasq́;
Aeacus in pœnas ingenioſus erit.

Porrò fabulæ apud Ouid. Virg. Homerum & Mythologos extant, quas etiam tirunculi poëſeos nôrunt. SECTVS LORIS) Ita locuti Horatius, Tibullus, Ouidius. Sectus flagellis verbere, &c. MONTE SISYPHI) Aeoli filius ſaxum in montem ſubducit, deuolutumque reuocat ſemper. Ouidius etiam in Ibin.

Siſyphe cui tradas reuolubile pondus habebis.

NVNC T. V.) Ouidius Ibin.

Poma pater Pelopis præſentia quærit, & idem
Semper eget liquidis, ſemper abundat aquis.

DELASSET O. F. P.) Quas Ouidius ibidem commemorat. Et Virg.6. Ouid. Met. Homerus, & ſexcenti alij. ET CVM F. F. I. V.) manifeſtè ex Ouid. in Ibin.

Sic tibi de furiis ſcindet latus vna flagello,
Vt ſceleris memores confiteare tui.

PRODENTE C. C. S.) Ego nomine Martialis vulgaui famoſa carmina, non Martialis.

* *
*

De aduentu Cæſaris.

VI.

Fœlices, quibus vrna dedit ſpectare coruſcum
Solibus Arctois ſideribusq́ ducem.
Quando erit illa dies, quo campus, & arbor, & omnis
Lucebit Latia culta feneſtra nuru?
Quando moræ dulces, longusq́ à Cæſare puluis,
Totaq́ Flaminia Roma videnda via?
Quando eques & picti tunica Nilotide Mauri
Ibitis, & populi vox erit vna, venit?

Vt arbores, feneſtra, taberna, ianua, via, &c. lucernis ornata ſint, ignesq́ excitati, cum vel principem venientẽ exciperent, aut dies feſtos agitarent ex Tertulliano & aliis copioſè docet hic Heraldus.

De M. Vlpio Nerua Traiano Cæſare, patria Hiſpano, primùm ex Germania cui præfuerat, auctoribus Plinio iuniore, & Dione, poſt Neruæ mortem Romam venturo Romanis gratulatur. FOELICES Q. V. D.) Sanè diuerſus abeo à Domitio, qui hîc vera quidem, ſed ἄκαιρα de vrna ſortium & iudicum diſputat. fuiſſe illos ſorte delectos, reiectos, probatos, vt antea moris erat. Vrnam hîc vitam expono, ſic vt dicat fœlices eos, qui nondum vrna clauſi & mortui videre poterũt venturum in vrbem Traianum. Alter explicatus eſt, vt reſpiciat poëta ſortem & vrnam qua legi legati ſolebant, ad principem mittendi. Tacitus lib. 4. Hiſt. Secundum vetera exempla, quæ ſortem legationibus poſuiſſent. Cicero ad Atticum lib. 1. epiſt. 17. *Senatus decreuit, vt legati cum auctoritate mitterentur, &c. Hoc non queo præterire, cùm de conſularibus mea prima ſors exiſſet, vna voce ſenatus frequens retinendum me in vrbe cenſuit.* Dio. lib. 59. πρέσβεις δὲ ἐπ' αὐτοῖς ἄλλους κλήρῳ, καὶ τὸν Κλαύδιον αἱρετὸν ἔπεμψαν. Legatos his de rebus, alios quidem ſorte, Claudium verò ſuffragiis electum miſerunt. Poteſt & vrna hîc pro ſorte accipi, vt ſenſus ſit. Fœlices quibus ſorte & forte quadam bona contigit, vt Traianum videre poſsint, quod neque viuis omnibus licet, vt oculis ſuis imperatorem ſpectent. Et hîc ſenſus fortè planior cæteris & verior. SOLIBVS A. S. D.) E Germania quæ ſub Arctoa plaga ad ſeptentrionem. QVANDO E. I. D.) quo redeunti occurret tota ciuitas in campos, & domi omnes feneſtræ ſpectatricibus erunt plenæ? MORAE) dulces vocat, quia exſpectatus, & gratus erat qui expectabatur. MORAE DVLCES) Tardum etiam & lentum in vrbem ingreſſum, vocat. Effuſa enim in vias multitudo, eas anguſtas reddebat. Atque inde moræ. Sed dulces, quia ſpectare plures, & verius diutiuſque poterant principem lentè incedentem, quod gratum dulceque populo. TOTAQVE F. R. V. V.) hæc enim via ſeptentrionem ſpectat, in qua ſpectatur tota Roma. Q. E. ET P. T. N. MAVRI) tunica acu picta, ala prætoriana erat. eleganter Aegyptij veſtes elaborabant. Lucanus lib. 10.

Quod Nilotis acus expreſſum pectine ſerum
Soluit & extenſo laxauit ſtamina velo.

Vtebantur Romani luxus cauſa Mauro equite, quod infrà ep. 13. ad Tuccam oſtendit.

Et Libys in longo puluere ſudet eques. De hoc infrà copioſè.

Traianus tamen, quem prædicat Plinius iunior Panegyrico, pedes non eques Romam eſt ingreſſus, imò & pedes ſemper cum milite iter fecit, vt diſertè Dio.

Ad Rhenum.

VII.

Nympharum pater, amniumq́ Rhene,
*Quicunq́ * Othryſias bibunt pruinas,* * Odryſias.
*Sic ſemper liquidis * fruaris vndis* * fueris.
Nec te barbara contumelioſi
Calcatum rota conterat bubulci:
*Sic & cornibus * aureus receptis,* * v. aureis.
Et Romanus eas vtraq́ ripa:
† Traianum populis ſuis, & vrbi, † Troianum.
Tibris te dominus rogat, remittas.

NYMP-

NYMPHARVM) Ex hoc epigrammate intelligis ex Germania veniſſe. Et Nerua ad Traianum in Germaniam ſcripſit, vt his verbis Dio in Neruá. Καὶ ἐπέστειλεν αὐτοχειρίᾳ (ἦρχε δὲ τῆς Γερμανίας ἐκεῖνος.

Τίσειαν Δαναοὶ ἐμὰ δάκρυα σοῖσι βέλεσσιν.

Atq; ad eum ſua manu ſcripſit (is tum præerat Germaniæ;)

Telis Nerua tuis lacrymas vlciſcere noſtras.

Imò dictus eſt etiam Germanicus, vti & Dacicus & Parthicus. Eutropij breuiarium diſertè affirmat Coloniæ Agrippinæ factum eſſe Imperatorem. Et Plinius iunior in Paneg. *Eidem cùm Germaniæ præſideret, Germanici nomen hinc miſſum, nihil ipſum, vt imperator fieret agitaſſe: nihil feciſſe niſi quod meruit, & paruit.* Et mox; *Iam Cæſar, iam Imperator, iam Germanicus abſens & ignarus, &c.* NYMPHARVM PATER) Rhenus & Danubius fluuiorum Germaniæ reges, omnibus prope hiſtoricis laudati. Omnes amnes fluuiique priſcis ſacri erant, & pro diis culti, quod nemini ferè ignotum. Laudes Rheni ingenium, naturam, nomina ſingulari capite exponit, Hadrianus Iunius in ſua Batauia. cap. 8. toto. LIQVIDIS) An alludit ad originem nominis? quod Rhenus Germanis à puritate ſeu tori, cuius fidem exploraſſe credebatur, ſeu aquarum argenteo liquore, & nitore dictus videatur. OTHRYSIAS PRVINAS) Odryſias alibi ab Ὀδρυσῷ Stephano. Plura ſuper hac voce ad

Lib. 7. ep. 7. illum verſum. *Victor ab Odryſio redditur orbe Deus.* Odryſe autem Thracia eſt. Poëta largius vim vocis extendit. Rhenus Thraciam non attingit. CONTVMELIOSI BVBVLCI) Ouidius idem de Iſtro. Perque nouos pontes ſubter labentibus vndis, Ducunt Sarmatici barbara plauſtra boues. Sed poëta eruditus hîc aliquid ex hiſtoriæ memoria repetit. Francorum (quos communi nomine tunc Romani Germanos appellitabant) mos fuit, vt illorum Rex, quocunque iter faceret, carpento iret, quod bubus iunctis, bubulco, ruſtico more, agente trahebatur. Auctor Eginartus Caroli Magni familiaris & domeſticus. Quin & Armenium Germanum, qui Auguſto & Tiberio infeſtus, non parum negotij exhibuit, Ioannes Marius Belga, Francum fuiſſe affirmat. Contumelioſum ergo bubulcum videtur generatim ipſum regem Francorum appellare Martialis, quod ante me notauit ad Moſellam Auſonij, Elias Vinetus.

VTRAQVE RIPA) Bicornis enim Rhenus. quanquam vtranque ripam, vt infrà dico, Germaniam cis & trans Rhenum ſitam appellaſſe videatur. De cornibus Rheni, ſeu oſtiis in mare decurrentibus, plenè diſputat Iunius c. 8. Batau. vbi ſimul docet, vnde dicantur fluuiorum cornua. Quod Meurſius ad Caſſandram pag. 259. non minùs diligenter præſtat.

CALCATVM) per hyemen gelu duratum. Herodianus in Alexandro de Danubio & Rheno. Μέγιστοι γὰρ δὴ οὗτοι ποταμῶν ὑπ' ἀρκτῷ ῥέουσι, ῥῆνός τε καὶ Ἴστρος, ὁ μὲν γερμανοὺς, ὁ δὲ παίονας παραμείβων, οἳ θέρους μὲν ναυσίπορον ἔχουσι τὸ ῥεῖθρον, διὰ βάθος τε καὶ πλάτος. τοῦ δὲ χειμῶνος παγέντες, ὑπὸ τοῦ κρύους ἐν πεδίου σχήματι καθιππεύονται. ἀντιτυπὲς δὲ οὕτω καὶ στεῤῥὸν τό ποτε ῥεῖθρον γίνεται, ὡς μὴ μόνον ἵππων ὁπλαῖς καὶ ποσὶν ἀνθρώπων ἀντέχειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀρύσασθαι θέλοντας μὴ κάλπεις ἐπ' αὐτῷ μηδὲ κοῖλα σκεύη φέρειν, πελέκεις δὲ καὶ δικέλλας. ἵν' ἐκκόψαντές τε σκεύους φερόμενοι τὸ ὕδωρ φέρωσιν ὥσπερ λίθον. Hæc Dio. Plura ſuprà ex Ouidio ad illum verſum, & vngularum pulſibus calens Iſter. SIC ET C. A. R.) propter auream arenam, inquit Domitius, At ego nuſquam nec pictum, nec fictum, nec ſcriptum lego Rhenum aureas voluere Tagi inſtar, & Hermis & Pactoli glebas, niſi nuperus quidam ſcriptor auriferum quoque appellat.

Rhetia quæ niuibus ſaxiſq́, ingentibus horret,

Auriferi Rheni dicitur eſſe parens.

An fortè ad aurifodinas Germaniæ reſpicitur? Sed coniicio aureum dici, quod flauam & auream Germani comam eo tempore alebant, vti ſæpe iam docuimus, niſi malis ad triumphum trahere, cùm flumina depicta auro argentoúe geſtabantur. ROMANVS V. R.) Cis tranſque Rhenum ſubiecta ſit Germania Romanis. Trans Rhenum, Gallia eſt veteribus poſita, cis Rhenum Germania vſque ad ripas Danubij. Ita vt Germani intra alueum Rheni & Danubij arcerentur, poſteris temporibus Germani paulatim ſe latius diffuderunt, & vltra Rheni fines, & vltra Danubium imperium propagarunt, quod & hodie tenent. T. T. D. ROGAT) Tibris, qui tibi Rhene imperat, rogat vt remittas Traianum.

De Paulla.

VIII.

Nubere Paulla cupit nobis; ego ducere Paullam

*Nolo, anus eſt. vellem ſi magis eſſet anus *.*

* *quia citò fierem hæres illa mortua.*

NVBERE) Elegans iocus. Nolo, inquit, Paullam ducere vxorem, quia anus eſt; ducerem ſi magis eſſet anus, tum enim breui moreretur, & me hæredem ſcriberet. Poſsis & aliter interpretari. Nos ad alia.

* * *

De

De Se.

IX.

Vndenis pedibusq́ʒ, ſyllabisq́ʒ,
Et multo ſale, nec tamen proteruo,
Notus gentibus ille Martialis,
Et notus populis, quid inuidetis?
Non ſum Andremone notior Caballo.

Vndenis) hendecaſyllabis. Phaleucio carmine. Et mvlto s.) Sidonius. *Et mordax ſine fine Martialis.* Plinius, *qui multum in ſcribendo & ſalis haberet & fellis.* Notvs gentibvs) lib. I. epig. I. Toto notus in orbe Martialis. Non svm Andremone notior Caballo) Seſtius Andromedon Caballus nobilis ſcurra, temporibus Veſpaſiani. Lege quæ lib. I. ep. in Cæcilium ad illum verſum diximus.

Qui Galbam ſalibus tuis & ipſum
Poſſes vincere Seſtium Caballum.

Dicit ſe non plus famæ adeptũ liberali ſuo ingenio, quàm Seſtium ſcurrili & inficeto, quod æuum eſſet tam ſcurrile. Torrentius, nobilis equi circenſis nomen eſſe Andremonis, vt Hirpini, Aquilonis, Incitati.

In Paullum.

X.

Cùm tu laurigeris annum qui faſcibus intras
Mane ſalutator limina mille teras:
Hic ego quid faciam? quid nobis, Paulle, relinquis, — *Vide Heraldũ ad hunc verſum primum.*
Qui de plebe Numæ, denſaq́ʒ turba ſumus?
*Qui me * reſpiciat, dominum regemq́ʒ vocabo?* — ** reſpicies.*
Hoc tu, ſed quanto blandius ipſe facis?
*Lecticam, * ſellamq́ʒ ſequar? nec ferre recuſo;* — ** ſellámne.*
Per medium pugnas, ſed prior ire lutum.
*Sæpius aſſurgam recitanti carmina? * tu ſtas,* — ** v. teſtis.*
Et pariter geminas tendis in ora manus.
Quid faciet pauper, cui non licet eſſe clienti?
** Diuiſit noſtras, purpura veſtra, togas.* — ** v. dimiſit.*

De ritu hoc aſſurgendi, & manus tendendi Marcilius fusè ad Sat. I. Perſij. Cvm tv lavrigeris) diuites & claros æquè ſeruiles eſſe, atque pauperes, imò iam patronos ipſos clientium obire partes queritur. Intras) aperis, inchoas: ab illis enim, amni nominabantur. Plinius Panegyr. Iuretus ad Symmach. lib. I. ep. 16. Sauaro ad Sid. ep. 6. l. 8. Lavrigeris f.) Cùm tu qui geris conſulatum, conſulum enim erant laureati faſces, mane dicas Ave. Q. d. p. Nvmae) qui de paupertinorum tribu ſumus. Numa inter Romanorum reges pauperrimus. Numæ plebs, vt Cicero dixit, *Romuli fex.* d. regemqve) patronum, quos reges & dominos vocabant, vt ſuprà ſæpe. Respiciat) Iuuen. de Veientone. *Vt te reſpiciat clauſo Veiento labello.*

Lecticam s. s.) comes, aut ſtipator, aut anteambulo. Tv stas) obſerua morem applaudendi recitantibus, cùm aliquid placeret, aut cùm appellarentur auditores. qua de re fusè alibi. g. t. in ora manvs) vtraque manu applaudis recitanti. Lege Iuuenal. Sat. 3. Divisit) iam non officio, non dignitate, non honore, ſed veſte tantum diſtinguuntur clientes à patronis, pauperes, à potentibus, Domitius legit dimiſit, minus commodo ſenſu.

A facie iactare manus, de adulantium geſtu.

* *
*

In Calliodorum.

XI.

** al. Perithoumq́;*

*Nil aliud loqueris, quàm Theſea, * Pyrothoumq́;,*
Teq́; putas Pyladi Calliodore parem.
Diſpeream, ſi tu Pyladi præſtare matellam
** Perithoi.* *Dignus es, aut porcos paſcere * Pyrothoi.*
Donaui tamen, inquis, amico millia quinq́;,
** Et lotam multum.* *Et lotam *, vt multum, terq́; quaterq́; togam.*
Quid, quod nil vnquam Pyladi donauit Oreſtes?
Qui donat quamuis plurima, plura negat.

Nil alivd loqveris) In parcum amicum ſeſe tamen Pyladem & Theſeum iactare auſum Poëta veros, ait amicos, non quia aliquid donent, ſed quia πάντα κοινὰ habeant. Thesea P.) Perithoumq́ue Græcis Πειρίθοος ſcribitur. Res eſt peruulgata, vti & de Pylade & Oreſte. Præstare m.) Parœmia de vehementer inæqualibus. Plura adagiographus vti & ſequens, paſcere porcos Perithoi. Millia q.) HS. centum viginti quinque philippæos. Sed hic numerus certus exempli cauſa tantum ponitur à poëta. Et lotam) propè nouam, rariſsimè lotam. Qvid) quia habuere omnia communia. Q. d. q. p. p. negat) non communicat omnia ſua cum amico qui donat, alioqui non poſſet donare, neque haberet aliquid quo alter careret.

Ad Domitium.

XII.

Æmiliæ gentes, & Apollineas Vercellas
Et Phaëthontei qui petis arua Padi,
** G admitto, alij permutto.* *Ne viuam, niſi te, Domiti, * permitto libenter,*
Grata licet, ſine te, ſit mihi nulla dies.
Sed deſiderium tanti eſt, vt meſſe vel vna
Vrbano releues colla peruſta iugo.
I precor, & totos auida cute combibe ſoles.
** G. cùm.* *Quam formoſus eris, * dum peregrinus eris.*
Et venies albis non agnoſcendus amicis,
*† G. Liuebitq́; * G genis. * Te duce quẽ dederis.* *† Libabitq́; tuas pallida turba * genas*
Sed via quem dederit, rapiet citò Roma colorem,
Niliaco redeas tu licet ore niger.

Aemiliae gentes) Vouet ſeceſſum Domitio fœlicem & reditum. Aemiliæ vrbs dicitur Apollinea, vel à liberalibus diſciplinis, vel ob templũ Apollinis, vel ab auro Apollini ſacro. Chryſopœi hodie ſolem appellant aurum, quod ſit effector auri, coquitur enim in viſceribus terræ à ſole, &c. Phaethontei a. P.) Padus Eridanus Græcis, in quem Phaëthon curru ſolis excuſſus cecidit. Ne vivam) formula priſcis iurandi vſitata, de qua aliâs dictum. Messe) æſtate. Vrbano i.) negotiis, curis vrbicis. I precor) vt hæc tibi ſeceſsio benè cedat, & totis diebus cuticulam cures, apriceris, frices. Combibe soles) Apricationem ſiue inſolationem Græci ἡλιο-σίαν vocitant, de qua multa ad 3. Sat. Perſij Marcilius. Qvam f. e. dvm p. eris) quàm coloratus peregrè redibis, niger, fuſcus. Albis amicis) In vmbra & deliciis enutritis, niſi malis ad togas candidas referre, vt ſuprà albus in officiia. Non agnoscendvs) mutato colore, ſubniger enim & coloratior reuenies, eoq́ue ſtatim non agnoſcendus eris tuis. Libabit) excipiet te reducem oſculo. Pallida) alba & pallida ob vigilias officia, & ſeruitutem vrbanam. Colorem) candidum reddet. Niliaco) Aegypti enim fuſci & colorati.

Ad Tuccam.

XIII.

Cum cathedralitios portet tibi rheda miniſtros
Et Libys in longo puluere ſudet eques,
*Strataq́ non vnas * cingant triclinia Baias,* * ſ. cangant.
Et Thetis vnguento palleat vncta tuo;
Candida Setini rumpant cryſtalla trientes,
Dormiat in pluma nec meliore Venus:
*Vrere * non miſerum ceſſant ſuſpiria pectus.* * nec.
Vis dicam, malè ſit cur tibi, Tucca? benè eſt.

Cvm cathedralitios) Tuceam opulentum & fœlicem eò infœlicem prædicat, quod ſuam fœlicitatem iguoret. quod multis vſu venit, vt tum primùm ſe beatos agnoſcant, cum beatitudinis iacturam feeere. Cvm cathedralitios portet tibi rheda ministros) Cum habeas, inquit, pueros fœminis ipſis delieatiores & effœminatiores, cùm & equites Mazacos, thermaſque plures & triclinia, & vnguenta, hauriaſque è cryſtallo ſetinum vinum, molliſsimumque lectum, tamen velut miſer, & infœlix gemis & ſuſpiras, quaſi tibi malè ſit. Sanè tibi malè eſt, quia nimis benè eſt, quod non intelligis. Cathedralitios) teneros effœminatos. Cathedra enim fœminarum. vnde cathedralitij quaſi fœminæ non viri Iuuenal. Sat. 6.

Cuius apud molles minima eſt iactura cathedras.

Et Calpurnius. *Inter fœmineas ſpectabat turba cathedras.*

Eſt cathedra eadem ſellæ. Iuuenal.

——Cum iam ſexta ceruice feratur
Hinc atq; inde patens, ac nudâ pœnè cathedrâ.

Quamquam, inquit Lipſius 1. Elect. *ea vox propriè de ſella muliebri, quæ diſcreta fuit à virili.* Plura ibid. de ſella hac Lipſius. Intelligo igitur cùm Turnebo, cathedralitios, formoſos, elegante ſque pueros fœminis magis quàm viris ſimiles. Rheda) Gallicana vox, currus quatuor rotarum, ciſium duarum. Iſidoro autore Græcis ὄχημα τετράκυκλον. Xiphil. in Adriano, οὐδ᾽ ἐπ᾽ ἐκείνῃ ὑπ᾽ ὀχήματος τινὸς, οὔτε τετρακύκλου ἐπέβη. *Nunquam eo itinere nec currum nec rhedam aſcendit.* Corrigit meritò Dionis interpretes Cauſabonus, qui τετράκυκλον quadrigas interpretantur. Dio diſertè ὄχημα & τετράκυκλον ſeparat, quamuis ὄχημα commune ſit nomen ad omnes currus. Speciatim tamen pro carpento, aut alio maioris artificij curru accipitur. Gloſſarium ὄχημα vehiculum currumúe interpretatur, τετράκυκλον rhedam, alioqui & τετράκυκλον, ſiue rheda ὄχημα eſt. Eunapius in Aedeſio, διὰ δὲ συνδυασμὸν ἐπὶ τετρακύκλου ὀχήματος ἐφέρετο. In codice Theod. de curſu pub. Statuimus rhedæ mille pondo tantummodo ſuperponi, birotæ ducenta, vctedo triginta. Plura de hac Cauſabonus ad 57. cap. Suet. in Iulio. Portet) cùm tecum in curru habeas quoties iter facis tam nobiles pueros. Sed poëta more ſuo ſpeciem ponit, cum tamen velit intelligi genus, hoc eſt, Tuccam ſemper habere delicatos ſecum. de hoc genere puerorum & rheda Cic. pro Milone. Et Libys in longa pvl. svd. eqvus) Antiquo more lautioribus ditioribusq; Romanis imò & Cæſaribus Afri & Numidæ equites erant ad iter. Præcurrebant illi & agmen ducebant heri ſequentis Martialis ſuprà ep. 6.

Quando eques & picti tunicâ Nileïde Mauri
Ibitis?——

Tacitus 2. hiſt. de Othone, Aderat eitus equo Numida. Seneca epiſtola 88. *O quàm cuperem Catoni nunc accurrere aliquem ex his troſſulis in via diuitibus curſores & Numidas, & multum ante ſe pulueres agentem.* Et epiſtola 114. *Omnes ſic iam peregrinantur, vt illos Numidarum præcurrat equitatus, vt agmen curſorum antecedat.* Suetonius eodem modo capiendus in Nerone cap. 30. *Iter feciſſe traditur phalerata cum Mazacum turba, atq; curſorum.* Claudianus Panegyt. Stil.

——pauidus proiecit miſſile Mazax

Et Nemeſianus. *Quemq; coloratus Mazax deſerta per arua.*

Mazaces nobiles Libyæ ſeu Africæ populi. Lipſium ad 2. Taciti hiſt. Turnebum lib. 30. cap. 3. Gruterum ad Senecæ epiſtolas Douſam lib. 1. cap. 13. Præcid. lege. Strataqve non vnas cingant triclinia Baias) Habes lautas & multas thermas, lautaſque & multas menſas. Baias iam ſuprà multis locis ſigillatim laudauimus lib. 1. epig. 60. & 61. aliiſque. Hic Baias accipit ποιητικῶς pro quibuſuis thermis & balneis. Ad thermas autem & balneas ædificabant triclinia, diætas, cœnationes, vnctoria Gymnaſia, quod ex Vitruuio, Plinio iuniore, Sidonio, aliiſque notum. legitur tamen pro, non vnas, Nolanas. Et Thetis vngvento palleat vncta tvo) Vngebantur veteres ſecundum balneas, vt ſuprà Martialis docuit. Et verò habebant

vnctaria ſua, vt ex Plinij lib.2.epiſtola 17. plutibusque intelligitut, vbi oleum quo vngebantur ſeruari ſolitum. Hic Thetis pro balneo ponitut. Tua balnea, Tucca, vbique vnguentum olent, & pallent à colote vngnenti. Lege nobis ſcripta lib.3.ep.12. *vnguentum fateor bonum dediſti.*

CANDIDA SETINI RVMPANT CRYSTALLA TRIENTES) Setinam vitem celebrauimus lib.13.in hoc lemmate.

Pendula Setinos quæ ſpectat Setia campos
Exigua vetulos miſit ab vrbe cados.

TRIENS) poculi genus 4. cyathotum. Cryſtalla ἀντεκδοχικῶς pro cryſtallinis.dicitur cryſtallus & cryſtallum, qnod alij ex concteta naſci glacie docent,alij conſtantet negant,de qno Bernarius ad Sil.Statij. RVMPANT) Lautiorum certè hominnm cryſtallina, quæ calidá lædebantur,hic opes Tuccæ oſtendit,vt qui ſempet ex cryſtallinis biberit,& fiebat ſæpe cùm tempetarent vina,vt calices frangetentur. Sed fortè ſubtilins dixit,rnmpant,traluceant,& ſplendote ſuo quodammodo findant cryſtallum. IN PLVMA) In molli lecto. VANVS) deliciarum domina,quam in pluma olorina cubare ſomniant poëtæ,vt cui olores ſacri. VRERE NEC) Cùm ſis tam beatus & fœlix,cruciatis tamen quod nequeas eſſe adulter,& quas cupis inceſtate mœchas, hoc eſt, doles,quòd cogaris eſſe bonus, nec poſsis ſemper eſſe malus. VIS DICAM) Sortem tuam non intelligis,& tibi malè eſt: quia nimis benè eſt.

Ad Criſpum.

XIV.

Cedere de noſtris nulli te dicis amicis,
Sed ſit vt hoc verum,quid rogo,Criſpe,facis?
Mutua cùm peterem ſeſtertia quinq;, negaſti:
Non caperet nummos cùm grauis arca tuos.
Quando fabæ nobis modium farrisq; dediſti?
Cùm tua Niliacus rura colonus aret?
Quando breuis gelidæ miſſa eſt toga tempore brumæ?
Argenti quando miſſa ſelibra mihi eſt?
Nil aliud video,quo te credamus amicum,
Quam quòd me coram pedere,Criſpe,ſoles.

Toga breuis. alicula eſt.lib. 12. ep.83. ad Vmbrum.

CEDERE DE NOSTRIS) λόγῳ non ἔργῳ Criſpnm ait amicum, qnamuis ſe de amicitiâ poëtæ iactantem; & impudentiâ cynicâ ſe amicum proclamantem. SESTERTIA Q.) quinque millia HS, centum viginti qninque philippæos. F. MODIVM) continet ſextarios ſenos denos, id eſt,octo menſuras noſtrates. libras XXVI.& beſſem.Medimnus ſenos modios. modius ein metzen/Medimnus ein ſchaf. Plinium,Lycam,Pætum alios lege. FARRISQVE) fabam & farinam,cum tn in Aegypto multa ares iugera. A. SELIBRA) dimidiata libra. plura ſupra. PEDERE) quo non meum,ſed Diogenis amicum,& cauem cynicum te oſtendis.

De Apro.

XV.

Dotatæ vxori cor arundine fixit acuta:
Sed dum ludit Aper, * *ludere nouit Aper.*

* *f. lædere.*

DOTATAE VXORI) ab Apto pet iocum ait factnm; ſeriò tamen occiſam vxorem,vt illius bona raperet. COR ARVNDINE FIXIT) lndum finxit ſagittarinm,quo traiecit vxorem, quaſi per errorem. SED DVM LVDIT APER) dum ſimulat errando ſe non poſſe lndere, maximè nouit ludete,hoc eſt,ipſnm ludum eludit, & ſerio agit. Alij (LAEDERE NOVIT APER) ſcribunt,quæ qnidem lectio multò eſt expeditior,ſed haud ſcio an argutior,vel etiam arguta ſatis. quamqnam eſt non inuenuſta patonomaſia vocibus ludere,& lædere,vt prope magis arridcat ſupetiore.

In Caium.

XVI.

Si donare vocas promittere, nec dare, Cai:
Vincam te donis, muneribusq́; meis;
Accipe Callaicis quicquid fodit Aſtur in aruis,
Aurea quidquid habet diuitis vnda Tagi:
Quicquid Erythræa niger inuenit Indus in algâ,
Quicquid & in nidis vnica ſeruat auis.
Quicquid Agenoreo Tyros improba cogit aheno:
Quicquid habent omnes, accipe, quomodo das.

In vanum promiſſorem. Vincam te donis) nam *pollicitis diues quilibet eſſe poteſt.* G. in arvis) Aſturia Hiſpaniæ vlterioris regio abundat auro. Plinius. *Vicena millia pondo ad hunc modum annis ſingulis Aſturiam, atque Galleciam, & Luſitaniam præſtare quidam tradiderunt, ita vt plurium Aſturia gignat. Neq; in alia parte terrarum tot ſæculis hæc fertilitas.* Callaicum ergo à Gallecia dicitur, etſi Gallaicum potius ſcripſerimus, quàm Callaicum. Gallecia autem & Aſturia vicinæ regiones, eoque altera pro altera poſita. Aſtur oriundus ex Aſturia. De Aſturia Plinius etiam lib.4.cap.22. Luſitaniam cum Aſturia, & Gallecia patere quingenta quadraginta M.P. longitudine; latitudine quingenta triginta ſex. M.P. (Tagi) auri ramenta in fluminibus auriferis reperiuntur, qualia ſunt Tagus in Hiſpania, Padus Italiæ, Hebrus Thraciæ, Pactolus Aſiæ, Ganges Indiæ, nec vllum abſolutius aurum eſt. Plinius lib.33.c.4. Erythraea a.) Littus Erythræorum gemmas habet, vt ſuprà ſæpe. Qvidqvid et in) Phœnix omnis generis aromata ſurculos thuris & caſiæ, vt Ouid. Lactantius, Tacitus, & alij ſcribunt, & nos lib.5. copiosè recenſuimus. Qvicqvid A. T. i. c. aheno) omnes purpuras tibi dono. Agenor Tyrum & Sidonem condidit Q. Curtius & alij. Improba) inuentrix ſuperbiæ. Qvidqvid h. o.) colligit more ſuo quod ſparſim dixerat. omnium tibi bona dono. Accipe qvomodo d.) nihil das, nihil accipe.

De Macro.

XVII.

Saturnalicio Macrum fraudare tributo
Fruſtra Muſa cupis: non licet, ipſe petit.
Sollennesq́; iocos, nec triſtia carmina poſcit,
Et queritur nugas obticuiſſe meas,
Menſorum longis ſed nunc vacat ille libellis.
Appia quid facies, ſi leget iſta Macer?

Satvrnalitio) Macer occupatus in via Appia ſternenda, de qua Papinij ſilua extat, legebat Geometras, & ſubinde Martialis epigrammata, quæ ad ſaturnalia expectabat, intermiſſa verò petebat. Reſpondet poëta. Si legeris mea, negliges tua, id eſt, tuam Appiam. Satvr. tribvto) munera vſitata & ſolennia, quæ tam ſtata erant, atq; tributum principi pendendum. Ipse petit) munerum loco carmina vt ſequitur. ſolennes iocos, epigrammata. Mensorvm longis) Facit menſoris etiam Plinius iunior mentionem lib.10.ep.18.ad Traianum. *Diſpice domine an neceſſarium putes, huc mittere menſorem, &c.* Vegetius menſores vocat, qui in caſtris ad podiſmum demetiuntur loca, in quibus tentoria milites figant. Catanæus pro calculatore, de impenſarum ac litium æſtimatore, cum demetiri ſit æſtimare & æquare. dicuntur & menſores frumenti ſitometræ. M. long.) legit Geometricos libros. Menſores fuere Dicæarchus Siculus, Plinius lib.2.c. 67. qui montes permenſus eſt. Anaximander Mileſius primus terræ mariſque circuitum deſcripſit. Dionyſius de ſitu orbis, & alij. Alexander magnus ſecum habuit in caſtris, Plinio auctore, Diognetum & Bitonem itinerum menſores. Appia q. f.) infecta eris, ſi hoc faciet Macer, ſi me legerit. Nihil hic ingenij, niſi in voce ambigua Appiæ quid lateat. De via Appia lege Lipſium, qui in admirandis, de hac ſingulare caput conſcripſit.

De Mario.

XVIII.

Nec vocat ad cœnam Marius, nec munera mittit,
Nec ſpondet, nec vult credere: ſed nec habet.
Turba tamen non deeſt, ſterilem quæ curet amicum,
Heu quàm perſatuæ ſunt tibi Roma togæ?

Nec vocat ad c.) Coli volunt à clientibus patroni, & nolunt colere donis clientes. Talem ait eſſe patronum Marium. Nec spondet) pro me creditori. Nec vvlt credere) dare mutuam pecuniam. Nec habet) cùm habere ſimulet, hoc pauperior, quod nec pauper habeatur, vt haberi velit. Hev qvam) ab indignatione. Perfatvæ) metonymicῶs, veſtis pro veſtito. Quam ſtolidi eſtis Romani, qui gratis ſeruiri vobis cupitis, & multò vecordiores ipſi clientes, qui gratis vobis ſeruiunt.

Mittit librum ad Plinium.

XIX.

Nec doctum ſatis, & parum ſeuerum,
Sed non ruſticulum nimis libellum,
Facundo, mea Plinio Thalia
I perfer: breuis eſt labor peracta,
Illic Orphea protinus videbis
Altum vincere tramitem ſuburræ,
Udi vertice lubricum theatri,
Mirantesq́ feras, auemq́ regis,
Raptum quæ Phryga pertulit Tonanti.
Illic parua domus tui Pedonis
Cælata eſt aquilæ minore penna.
Sed ne tempore non tuo diſertam
Pulſes ebria ianuam videto.
Totos dat tetricæ dies Mineruæ,
Dum centum ſtudet auribus virorum,
Hoc quod ſæcula, poſteriq́ poſſint
Arpinis quoq́ comparare chartis,
Seras tutior ibis ad lucernas.
Hæc hora eſt tua, dum furit Lyæus,
Cùm regnat roſa, cùm madent capilli,
Tunc me vel rigidi legant Catones.

Nec d. s.) *Alloquitur Muſam,* (iuuat Plinij verbis argumentum tradere) *mandat, vt domum meam* (Plinij) *in Exquiliis quærat, adeatq́ reuerenter.* Addo his laudari Plinium ab eloquentia, quam cum Cicerone contendit. Nec d. s.) ad tam doctum virum difficilè eſt doctum ſatis librum mittere. Severvm) verecundum & caſtum. Non rvsticvlvm) elegantē tamen & vrbanum. Thalia) conuiuiorum præſes, & hilaritatis arbitra. Peractae) aliter, paratæ. idem ſenſus in vtroque. Labor hic vt adeas Plinium facilis eſt, poſteaquam es abſoluta & perfecta, atque adeò parata vt exeas. I. O. Pr. videbis) Orphei ſtatuam, an picturam? crediderim in vertice, & ſummo theatro fuiſſe ſtatuam Orphei, quales erant multæ ornatus cauſa; lubricum Orphea dixit ex ſparſionibus illis odoratis. v. t. Sabvrrae) à Sabura in Exquilias, vt alias docuimus, aſcendebatur, Theatrum tamen vertice ſeu altitudine cliuum ſuperabat, nec tamen hæc conſtantet.

ſtanter, ſed παρωνίαν affirmo. Fieri poteſt vt ſecundum theatrum, Orpheus in domo aliqua fuerit deſcriptus, ibique ſtillicidio theatri fuerit tinctus, quemadmodum & Ganymedis fabula, & in domo Pedonis cælata minor aquila. Pedonem, poëtam nobilem, ſuprà ex Ouidio, & aliis laudauimus. Hic non Pedonem poëtam, poëta, ſed Oratorem nobilem ſeu Cauſidicum loquitur, de quo Iuuenalis Sat. 7.

Sic Pedo conturbat Matho deficit, exitus hic eſt.

Non propugno tamen pro Cauſidico mordicus, potuit vatem intellexiſſe. PHRYGA) Ganymedem aquila in cœlum euectum. TEMPORE NON TVO) non matutino. Tempus autem libelli ſui legendi lib. 4. epig. 8. definit.

Hora libellorum decima eſt Eupheme meorum,
Temperat ambroſias cum tua cura dapes.

Qua hora ſe lautioribus inuitabant poculis à cœna, quæ nona incipiebat. DISARTAM) Plinij iunioris oratoris, æui ſui principis. EBRIA) iocis & ſalibus referta & laſciua. TOTOS DAT TETRICAE DIES MINERVAE) cauſis & foro dat operam atque iudiciis, quæ tetrica ſunt, rariſque riſus. Tetricus etiam mons eſt aſper, & difficilis. Verg 7. Et Tetricæ horrentes rupes. neſcio an huc faciat, quemadmodum aliqui trahunt. CAVATO) videto ait. DVM CENTVM STVDET AVRIBVS VIRORVM) centumuiralibus cauſis, quas ſuprà in Reguli carmine copioſè explicauimus. ARPINIS COMPARARE CHARTIS) Tullianis ſcriptis. M. T. C. Arpinas fuit, vti & Marius VII. conſul. SERAS) hora nona aut decima, vt iam dictum, ad cœnam ROSA) coronati enim potabant. Et hoc eſt quod exiſtimant aliqui vinum coronare, tùm coronati biberunt. MADENT) delibuti vnguentis. RIGIDI LEGANT CATONES) quamuis ſeueri & tetrici, tamen hac hora me legant, qua diſcedunt à ſua grauitate, animumque paulliſper remittunt.

Ad Manium.

XX.

Ducit ad auriferas quod me Salo Celtiber oras,
Pendula quod patriæ viſere tecta libet,
Tu mihi ſimplicibus Mani dilectus ab annis,
Et prætextatâ cultus amicitiâ,
Tu facis in terris, quo non eſt alter Iberis
Dulcior, & vero dignus amore magis.
Tecum ego vel ſicci Getula mapalia Pœni,
Et poteram Scythicas hoſpes adire caſas.
Sit tibi mens eadem, ſi noſtri mutua cura eſt,
In quocunque loco Roma duobus erit.

Paulatim de patria cogitat poëta, quòd Traiano parum gratus eſſet, ob adulationes credo Domitiani, vel quia, vt Dio ſcribit, bonarum artium princeps eſſet prorſus ignarus, quanquam Eutropij breuiarium dicat eum fuiſſe iuriſconſultiſsimum, Et Iuuenalis Sat. 7. in ſolo Traiano ſpem doctis putat aliquam relictam. Hic poëta tamen ſe in gratiam Manij reuerſurum air. DVCIT AD AVRIFERAS QVOD ME SALO CELTIBER ORAS) Cur redire velim in Hiſpaniam, & reuiſere Salonem, & Bilbilim. TV MIHI) tu cauſſa es, qui eum familiariſsimè ab ineunte ætate vixi. ſimplices anni primæ ætatis. ET PRAETEXTATA CVLTVS AMICITIA) pueri prætextam gerebant vſque ad 17. annum. deinde togam virilem ſumebant, quod vel mediocriter litteratis non eſt obſcurum. TV FACIS) vt redire cupiam. TECVM EGO VEL GETVLA MAPALIA POENI) tecum vel in Getuliam & illam barbariem abirem. Mapalia agreſtium caſæ culmo tectæ. Pœni, agri Carthaginenſis, hîc pro tota Africa. Getuliam deſcribit Saluſtius in Iugurth. SIT TIBI MENS EADEM) ſi vna mens in duobus corporibus, ſi tibi cura mei, ceu mihi cura tui, vbique nobis Roma erit, vt, vbi deus, ibi cœlum. Et dulcior Scythia Scythæ, quàm Italia & Roma. Senecam ad Heluiam de conſol. lege.

Ad Sextum.

XXI.

Scribere te, quæ vix intelligat ipſe Modeſtus,
Et vix Claranus quid rogo, Sexte, iuuat?
Non lectore tuis opus eſt, ſed Apolline libris:
Iudice te maior Cinna Marone fuit.
Sic tua laudentur: ſanè mea carmina, Sexte,
Grammaticis placeant, & ſine grammaticis.

SCRIBERE TE) Sextum obſcuritatem affectantem irridet, quod ſanè vitium multi hodie in laude ponunt, qui κακόζηλοι & antiquarij videri volunt, non ſanè dulciſsimus & clariſsimus Lipſius, qui potiùs quod obſcurum euoluit, & ingenij ſui lumine illuſtrat, ſed quoſdam fruſtrà illius æmulos, quos ipſe ſe ait ridere & irridere, quos A. Gellius in aliena perſonâ refutat. MODESTVS) Modeſtum & Claranum ſeu Caianum Domitius Iuriſconſultiſsimos fuiſſe ſcribit. Merula Claranum Senecæ diſcipulum ex ipſo Seneca probat. Ego nec Modeſtinum Iuriſconſultum laudatiſsimum ignoro, nec Modeſtum aut Claranum inter Iuriſconſultos agnoſco, hunc Grammaticum virum doctum eruditumque aſſero, de quo præter Senecam epiſt. 7. ad Lucilium, Auſonius in epiſt. 2. ad Vrſulum Grammaticum Treuirorum,

Vrſule Collega nobilis Harmonio.
Harmonio, quem Claranus, quem Scaurus, & Aſper,
Quem ſibi conferret Varro priorq́; Crates.

Modeſtos plures reperio à ſcriptoribus celebratos. Plinius iunior Vectium Modeſtum virum optimum à Domitiano in exilium relegatum ſcribit. Vectium Modeſtum declamatorem quendam nominat Iuuenalis, reperio Modeſtum & Aegypti præfectum fuiſſe apud Suidam: Et Iulij Modeſti Gellius facit mentionem, Iulium Modeſtum C. Iulij Hygini libertum credo, cuius meminere Suetonius de illuſt. Grammat. cap. 20. Cariſius Diomedes, Gellius, Quintilianus. Elias Vinetus, ad Suetonij Grammat. Volateranus, Macrobius. Fuit & alius Vegetio appreſſus, auctor libelli de rerum militarium vocabulis ad imperatorem Tacitum, poſterior. APOLLINE) qui velut Deus poſsit animi tui noëmata & cogitata diſpicere. Dij quippe omnia norunt. Virgilius ænigma proponens inquit, Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo. Et παροιμία, Ne Apollo quidem intelligit, de re vehementer obſcura, vt eſt apud Athenæum lib. 3. τί δή ἡ ἐπιστολὴ δηλοῖ, νομίζω ἐγὼ μηδὲ τὸν πύθιον διαγνῶναι. Et Antiphanes apud eundem,

Ταυτὶ δ᾽ ὅτ᾽ ἐστὶν οὐδ᾽ ἂν ἀπόλλων μάθοι.
Nec Apollo quid ſibi hæc velint, intelligat.

IVDICE TE MAIOR CINNA MARONE FVIT) C. Heluius, aut Helcius Cinna, nobiliſſimorum ſcriptorum libris cantatus poëta, ſcripſit nouennio toto, opus obſcurum quidem, ſed egregium, quod Smyrnam inſcripſit, vnde Horatij præceptum de lima *nonumq́; prematur in annum.* Virgilius, ipſe deus poëtarum, negat in Buccolicis ſe dignos Cinna verſus canere. L. Craſsitius Grammaticus hunc perobſcurum & difficilem commentariis doctiſsimis illuſtrauit, de quo eſt illud epigramma,

Vni Craſsitio ſe credere Smyrna probauit,
Deſinite indocti coniugio hanc petere,
Soli Craſsitio ſe dixit nubere velle,
Intima cui ſoli vota ſua extiterunt.

Excurrit in laudes huius præter Virgilium, Catullus, Horatius, Quintilianus, Suetonius, Seruius, Gellius, vitam exponit totam Gyraldus dialog. 10. de hiſtoria poëtarum. Martialis illum Virgilio, & iure poſtponit, eiusque tenebras hic notat. SIC TVA) dicantur obſcura, quo non eſt intolerabilius in carmine vitium, cùm natura ſua propter verborum traiectionem & fabulas facilè incidat in noctem, quam ingenium intricatum facit tenebricoſiorem. GRAMMATICIS PLACEANT, ET SINE GRAMMATICIS) placeam lectori ſine Oedipo, non ſit opus Grammaticis ad epigrammata mea intelligenda Grammatico, poſsit ea Grammaticus ſine labore capere.

De

De M. Antonio.

XXII. XXIII.

Jam numerat placido fœlix, Antonius, æuo
Quindecies actas Primus Olympiadas:
Præteritosq́; dies, & totos reſpicit annos,
Nec metuit Lethes iam propioris aquas.
Nulla recordanti lux eſt ingrata, grauisq́;
Nulla fuit cuius non meminiſſe velit.
Ampliat ætatis ſpatium ſibi vir bonus: HOC EST
VIVERE, BIS VITA POSSE PRIORE FRVI.

IAM NVMERAT) lib.9. epig.101. de hoc eodem eſt explicatum, vbi patriam & ſtudia eius intelliges. Carmen eſt de ętate & felicitate Antonij, quam vtramq; ait eſſe ſummam. QVINDECIES ACTAS OLYMPIADAS) ſexaginta annos iuſta Chronologorum putatione, Olympias enim *τετραετής*. Solinus auctor & Afranius in 3. Annalium, Iſidorus, Euſebius, Pererius, Ioſ. Scaliger, & omnes viri Chronologiæ gnari. Notæ Gryphij ſecus docent, quas meritò notandas & cenſendas duco, cùm Olympiada dicant eſſe ſpatium quinquennij, idq́; omnibus eſſe in confeſſo. Imò omnibus eſt in confeſſo eſſe quadriennij, non quinquennij ſpatium. Budæus omninò olympiadē cum luſtro comparat in pandectis, *& quemadmodum*, inquir, *luſtra quinto anno abſoluuntur, ita olympias, ſic vt quatuor integros includat*. Poëtæ tamen, vt ſuprà diximus, nonnunquam accipiunt olympiadem pro quinquennio, eò quòd peracto iam quadriennio ineuntè quinti anni olympia ſint celebrata. Ita partem & initium ponunt pro anno toto, qua ratione ſeptuageſimum quintum annum ageret Antonius. LETHES AQVAS) mortem. AMPLIAT) gnome. bis vixit, qui ad ſenectam bene vixit. præteritæ enim vitæ grata recordatio præſentem vitam alit, & facit iucundiorem.

Ad Kal. Martias.

XXIII. XXIV.

Natales mihi, Martiæ Kalendæ,
Lux formoſior omnibus Kalendis,
Qua mittunt mihi munus & puellæ:
Quinquageſima liba, ſeptimamq́;
Veſtris addimus hanc focis acerram.
His vos, ſi tamen expedit, roganti
Annos addite ter precor nouenos,
Vt nondum nimia piger ſenecta, Non attigit tamen 84.
Sed vitæ tribus aureis peractis
Lucos Elyſiæ petam puellæ.
Poſt hæc tempora, nec diem rogabo.

In celebrando ſuo natali annos prętcritos numerat 57. & futuros optat 27. vel vt alij codices bis nouenos 18. priori voto cuperet annos 84. poſteriore 75. neutrum poëta eſt aſſecutus. QVINQVAGESIMA LIBA SEPTIMAMQVE) Iam natalē colo quinquagies ſepties. & Diis libo quadram de placenta, vt ſuprà. MVNVS) de hoc more dictum ſæpe. FOCIS) aris. ACERRAM) thus adolemus, acerra vas thuriferum. quæ autem ad ſacrificium natalitium adhibebantur lib.9. epig.92. poſuit.

Sic Martiæ tibi ſeruiant Kalendæ,
Et cum thure, meróque, victimáque
Libetur tibi candidas ad aras
Secta plurima quadra de placenta.

SI TAMEN EXPEDIT ROGANTI) ſæpe enim præſtat citò mori, quàm diu viuere. Iuuen. Sat. 4.

Da ſpatium vitæ, multos da Iupiter annos,
Hoc recto vultu ſolum hoc & pallidus optas.

Sed,quàm continuis & quantis longa ſenectus
Plena malis, &c.——

Quare ſeruat poëta quod ibidem Iuuenalis præcipit, ſi tamen expedit.

——*Nam ſi conſilium vis,*
Permittes ipſis expendere Numinibus, quid
Conueniat vobis, rebusq́, ſit vtile veſtris.
Nam pro iucundis aptiſsima quæque dabunt Dij,
Chárior eſt illis homo, quàm ſibi——

VT NONDVM NIMIA PIGER SENECTA)Ex hoc loco intelligis ſcribendum potius,vt vetus lectio habet. *Annos addite bis precor nouenos,* vt ſint 75. nàm octogeſimus annus iam plenus ærumnis, quas Iuuen. Sat.4. egregiè deſcribit. SED VITAE TRIBVS AVREISQVE) vt varia huius loci ſcriptura eſt, ita varia ſcriptorum enarratio. Aldus tres vitæ areas legit,& exponit infantiam, iuuentam, virilitatem, & ſenectutem, quarum tres priores peractas dicat poëta. ſed non placet hoc poëtæ qui ſenectam non abnuit,ſed ſenium. Accedit in veteri codice *aureis* non *areis,* vt ſuprà, *bis nouenos,* non *ter nouenos* legi, quam ego lectionem protſus auream, nec tribus,imò nec centum aureis permutandam iudico.ſic quippe conſtabunt omnia.Petit enim poëta,vt ad annos ſeptem ſuprà quinquaginta, ſibi adiiciantur decem & octo, qui prioribus adiecti rectà efficiunt tres aureos Romanos, hoc eſt, ſeptuaginta quinque denarios, vnus enim aureus, vt doctiſsimè Lipſius oſtendit,25. denariis æſtimabatur. Triplica vicenos quinos denarios, ſeptuagenos quinos colliges. hanc ſibi auream ætatem optat poëta,pueritiam nempe ſeu adoleſcentiam,iuuentam(quę & eadem virilitati)ſenectutem.Scio quid Turnebus lib.30. ca.30. doceat.ſed nihil hic circumueſtio nec fuco. Torrentius ad Martialem putat tres aureos pro militari ſtipendio poſitos, de quibus Suet. Cæſ.c.26. quaſi ſtipendia vitæ peracturus poëta,&c. L. ELYSIAE)campos Elyſios Proſerpinæ ad inferos raptæ,id eſt,moriar. POST HAEC)actis his aureis,non morabor mori,& hic varia lectio,ſed Iunianam probo.

De Mucio.

XXV. XXIV.

In matutinâ nuper ſpectatus arenâ
Mucius, impoſuit qui ſua membra focis.
Si patiens,fortisq́,tibi, durusq́, videtur:
Abderitanæ pectora plebis habes.
Nam cùm dicatur tunicâ præſente moleſtâ,
Vre manum: plus eſt dicere non facio.

IN MATVTINA)li.8.ep.30.deſcripſit ſpectaculum Scæuolæ in arena datum,hoc loco,quod ibi laudauit,hîc eleuat,fortioremq; futurum fuiſſe affirmat,ſi imperanti dixiſſet,non facio,tum enim non manus,ſed totum corpus fuiſſet vſtulatum & concrematũ. IN M.) ſpectaculum duplex erat,matutinum & meridianũ, manè cum beſtiis pugnabant, poſt meridiem ij qui ſuperfuerant (ex beſtiarum pugna intellige)inter ſe,& meridiani gladiatores vocabantur.plura Seneca epiſt.7. Lipſius lib.2.Sat.c.15. MVCIVS) hiſtoriam Scæuolæ,lib.1.ep.22.deſcripſit,& lib.8.repræſentatam dixit,tenes. ABDERITANAE PECTORA PLEBIS HABES) ſtolidus es.Abderitana mens,ſtulta mens adagione fertur. Et Abdera Solino, Melæ,Plinio lib.15.c.28. Straboni lib.14. & aliis ciuitas Thraciæ, à Diomedis ſorore Abdera condita & indigitata(alij ab Abdero Herculis puero,ſeu filio ibi occiſo dictam aiunt) Democriti clara philoſophi,qui hominum ſtudia moresq; riſu perpetuo proſecutus damnauit. Abderitæ ad inſaniam inclinatos,tradunt pleriq; ſcriptores, & Cic. de nat.deorum. *Equi certè in proximis Abderæ paſcuis in rabiem vertuntur, quod cœli vitium etiam humanas mentes affecit.* Locus enim humilis,aſperque in craſſo cœlo incoctoque ſitus eſt,vt Iuuèn.Sat.10.de Democrito locutus.*cuius prudentia monſtrat.*

Summos poſſe viros & magna exempla daturos
Veruecum in patria craſſoq́, ſub aëre naſci.

Adagium pluribus explicant Eraſmus, & alij in prouerbio.

Abderitica mens, & Diomedis equi, Abdera pulcra,

Teiorum colonia,&c. NAM C. D. T. P. M. VRE M. P. EST D. NON FACIO) Meritò Calderinum emendat hic Merula, moris antiqui inſcium. Nihil hic de Scæuolæ tunica, quæ errorem dextræ ſuggeſsit, nihil de apparitoribus cogitatum poëtæ, ſed verus & germanus huius diſtichi ſenſus eſt:Cùm iubearis,Muti,præſente tunica moleſta(hoc eſt pice,reſina,cæteriſque ignium alimentis imbuta, infectaque, imò intexta etiam) vrere manum, maioris eſt fortitudinis dicere, nolo,

nolo, quàm vrere dextram. Vris enim manum, ne totus viuens videnſq; indutus illâ tunicâ comburaris. Seneca mihi lucem hanc & tunicam explicauit, qui de variis tormentorum cruciatibus in hæc verba loquitur ad Lucilium epiſt. 14. *Cogita hoc loco carcerem, & cruces, & eculeos, & vncum, & adactum per medium hominem, qui per os emergat, ſtipitem, & diſtracta, in diuerſum actis cruribus, membra, illam tunicam alimentis ignium & illitam & intextam, quicquid aliud habet præter hæc commenta ſæuitia.* Eodem prorſus intellectu Iuuen. Sat. 8. de Catilinæ, Cethegi, & Senonum facinoribus locutus dixit (vt rectè Mancinellus & interpretes Iuuenalis)

Auſi quod liceat tunica punire moleſta.

Auſi facinus igni expiandum. Alluſit ad hoc ſupplicium ſæpius Martialis μεταφορικῶς, cùm de malis poëtis & carminibus loquitur, chartaſque ineptis carminibus illitas vocat tunicas ſcombrorum. ſcombri enim piſces chartis inuoluti, cineribuſque & prunis obruti torrebantur, non ſecùs ac rei moleſta illa tunica induti, toſtique & exuſti. De eadem tunicâ Tertullianus ad Martyras. *Iam & ad ignes quidam ſe auctorauerunt, vt certum ſpacium in tunica ardente conficerent.* Repræſentabant verò tunicâ hac induti Herculem Octeum veſte Deianiræ à Neſſo acceptâ ambuſtum, quod Tertullianus in Apol. c. 15. declarat. *Quid quod imago Dei veſtri ignominioſiſſimum caput & famoſum veſtit, &c.* & mox ſubiungit. *Et qui viuus ardebat, Herculem induerat.* Quare, non placet Rigaltij ſententia ad Onoſandrum pag. 17. NON FACIO) quod ſi dixiſſet, tunica inſutus & exuſtus eſſet.

De Varo.

XXV. XXVI.

Vare, Parethonias Latia modo vite per vrbes
Nobilis, & centum dux memorande viris.
At nunc, Auſonio fruſtra promiſſa Quirino,
Hoſpita Lagæi littoris vmbra iaces.
Spargere non licuit frigentia fletibus ora,
Pinguia nec mæſtis addere thura rogis.
*Sed datur æterno victurum carmine * nomen,* * munus. rectè, nomen. non nomē vel munus.
Nunquid & hoc fallax Nile negare potes?

Deflet mortem Vari centurionis in Aegypto defuncti. VARE PARETHONIAS) periphraſticῶς centurionem deſcribit, cuius inſigne, *vitis*. Sic lege verſum, *Vare Parethonias, Latia modò vite per vrbes*, vt ſit ſenſus. *Vare qui centuriatum in Ægypto geris.* Per vitem ſæpius apud ſcriptores centurio ſignatur. Iuuen. *aut vitem poſce libello*, id eſt, centuriatum. Vbi vetus Iuuenalis interpres, *Vt centurio fias*, inquit, *Vitis namque inſigne centurionum eſt, à Libero patre inuentum, qui primus triumphauit, & inuentor vitis eſt.* Spartianus in Hadriano, *Nulli vitem niſi robuſto & bonæ famæ dedit.* Euſebius lib. 7. Eccleſ. hiſtor. τιμὴ τίς ἐστι παρὰ ῥωμαίοις τὸ κλῆμα, καὶ τοὺς τυχόντας φασὶν ἑκατοντάρχας. *Honos quidam eſt Romanis geſtare vitem, & qui adepti dicuntur centuriones.* In lapidibus paſsim centurionum dignitas notatur bifurcata aut incurua vite, quæ decuſſatam crucem, aut litteram X figurâ exprimit. Lucanus lib. 6. de Scæua Centurione.

Scæua viro nomen, caſtrorum in plebe merebat,
Ante feras Rhodani gentes, ibi ſanguine multo
Promotus, Latiam longo gerit ordine vitem.

Et Silius de Ennio poëta. *Ennius antiqua Meſſapi ab origine regis*
Miſcebat primas acies Latiaq; ſuperbus
Vite adornabat dextram decus.

Vtebantur hac centuriones ad caſtigandos milites, vicemque fuſtis ſubibat, nam Romani tantum ciues vite puniebantur. Macer. l. milites. ff. de re militari. *Eum qui centurioni caſtigare ſe volenti reſtiterit, veteres notauerunt, ſi vitem tenuit militiam mutet, ſi ex induſtria fregit, vel manum centurioni intulit, capite punitur.* Iuuen. de Marij prima militia.

Arpinas alius Volſcorum in monte ſolebat
Poſcere mercedes alieno laſſus aratro,
Nodoſam poſt hæc frangebat vertice vitem,
Si lentus pigra muniret caſtra dolabra.

Refert Tacitus 1. Annalium, Centurionem Lucilium militari ioco dictum (*cedo alteram*) quia fracta vite in tergo militis, alteram clara voce, ac rurſus aliam poſcebat. Plura ſuper hac re Plinius lib. 14. cap. 1. Tacitus 1. Annalium. Epitome Liuij lib. 17. Cicero de pet. Conſul. Apul. lib. 9. ET CENTVM DVX MEMORANDE VIRIS) quî centum? cùm in ordinaria legione decem cohortes,

triginta

triginta manipuli,60.centutiones,qui ſinguli ſexagenos ducebant. Legio enim,vt Polybius,Liuius, aliíque ſunt auctores, vt plurimum quatuor millia, paullóue amplius continebat,quatuor millia inquam & ducentos.Et Gellius lib.6.cap.4.diſertè.In legione centuriæ ſunt ſexaginta,manipuli triginta,cohortes decem. Centuria autem, vt Liuius, & Lipſius ex Liuio multisq; ſcriproribus, & Steuechius ad Vegetium docet in legione veteri & Polybiana ſexaginta militum ſunt, non centum. Dicebantur tamen centuriones à prima illa Romuli militia, qui in legionem adſcripſit primitus tantùm tria millia, eaque in triginta manipulos diſtribuit, qui ſinguli conſtabant militibus centenis, cohortes enim decem in triginta manipulos diſtribuebant, quibus ſingulis ſinguli centutiones præerant. Vegetius lib.2. cap.13. apertè hoc ſcribit. Vnde factum cum centeni milites centenos duces ſequerentur, vt ipſi ordinum ductores Centuriones appellarentur.Avsonio Qvirino)Romulo,qui in Apotheoſim relatus Quirinus eſt dictus,Synechdoche conditor hic pro vrbe poſitus.Frvstra promissa)nequidquam pollicebaris te in vrbem reuerſurum, Aut promiſſa, qui nobis ipſis promittebamus tuum reditum. Hospita vmbra) exul vmbra & peregrina. Lagaeo)Aegyptio littore,vt Silius Nilum appellauit Lagæum.

Terminus hinc roſeus amnis Lagæus ad ortus
Septeno impellens tumefactum gurgite pontum.

Lagæus à Lago patre Ptolomæi Macedonis, qui τῷ ἔργῳ Philippi, λόγῳ δὲ,vt Pauſanias in Atticis ſcribit Lagi fuit filius.Matrem Ptolomæi à Philippo grauidatam, Lagoque in vxorem traditam idem narrat. Ptolomæus autem hic primus inter Aegyptios reges hoc nomine fuit, qui Aegyptum, poſt Alexandrum Macedonem, à quo è gregario milite ad ſummos honores erat euectus,eſt ſortitus,vt Pauſanias in Atticis,& Iuſtinus lib.13.aliique referunt.Spargere non licvit frigentia flatibvs ora)præſentis præſens optabam funus lauare lachrymis,quod quia Aegyptus, quæ te rapuit, negauit, non negabit ſaltem, nec poteſt, vt velit,quo minus æterno te carmine fleam. *humanè & familiariter.* Fallax Nile) Aegyptij fallaces.

Ad Diodorum.

XXVII. XXVI.

Natali, Diodore, tuo conuiua ſenatus
Accubat, & rarus non adhibetur eques,
Et tua tricenos largitur ſportula nummos:
Nemo tamen natum te, Diodore, putat.

Triceni nūmi ein Gulden *aliâs ſportula decem tantum nummorū erat.*

Diodorum aut obſcurum, aut ſpurium dicit, qui tamen arte ſua ad magnas opes venerat, gratus quondam Veſpaſiano. Natali) quem ex gentico more conuiuiis celebrabat. Et rarvs non adhibetvr eqves) & non rarus eques, ſed frequens adhibetur. Sciens iterum à Domitiano diuerto, qui hîc de lege Othonis fruſtrà, & contrà mentem & verba poëtæ propter leuem traiectionem poëticam non intellectam,aliena diſputat. Tric. nvmmos)cum aliâs deni tantum ſeſtertij ſeu nummi in ſportulam darentur,qui ſunt centum quadrantes. Nemo tamen natvm te, Diodore, pvtat) omnes te tamen pro ignobili obſcuroque terræ pignore habent, nec dignum vllis natalitiis muneribus putant.

Progenies terra & fraterculus gigantum.

Ad Ianum.

XXVIII. XXVII.

Annorum, nitidique ſator pulcherrime mundi
Publica quem primum vota, precesq; canunt.
Peruius exiguos habitabas ante Penates,
Plurima qua medium Roma terebat iter.
Nunc tua Cæſareis cinguntur limina donis,
Et fora tot numeras, Iane, quot ora geris.
At tu ſancte pater, tanto pro munere gratus,
Ferrea perpetua clauſtra tuere ſera.

Annorvm) Laudat Ianum & forum tranſitorium Neruæ, non Vlpium ſeu Traianum vt Domitius, & Caſsiodorus. Iani enim templum quatuor portarum in tranſitorio foro fuiſſe Seruius oſtendit, & Iani olim tranſitiones dictæ, quòd paſsim tranſeuntibus paterent.Hinc Martialis vo-

lis vocat *Ianum peruium.* ANNORVM) idem dixit lib.8.epig.2. Faſtorum genitor parenſque Ianus. Et Ouid.1.Faſt.Iane biceps anni tacitè labentis origo. SATOR MVNDI) apud Ouidium dicit ſibi commiſſam cuſtodiam mundi totius.

Quidquid vbique vides cœlum, mare, nubila, terras,
Omnia ſunt noſtra clauſa patentq́; manu.
Me penes eſt vnum vaſti cuſtodia mundi,
Et ius vertendi cardinis omne meum eſt. *Plura ex Arnobio & Macrobio Heraldus.*

PVBLICA QVEM PRIMVM) Cauſſam addit Feſtus, Iano primùm fuiſſe ſupplicatum quaſi parenti, à quo rerum omnium factum putabant principium. Clarius Cic.de nat.deorum: *Cùm in omnibus,* inquit, *rebus vim haberent maximum prima & extrema, principem in ſacrificando Ianum eſſe voluerunt, quod abeundo nomen eſt deductum. ex quo tranſitiones peruiæ Iani, foresq́; in liminibus profanarum ædium Ianæ nominantur. Quadrifrontem aiunt, quòd annus in quatuor diuidatur tempora, Ver, æſtatem, autumnum, hyemem.* Omnem huius dei naturam ferè deſcribit Ouid.1.Faſt.

Mox ego cur, quamuis aliorum numina placem,
Iane tibi primum tura merumq́; fero?
Vt poßis aditum per me, qui limina ſeruo
Ad quoſcunque voles, inquit, habere deos.

PERVIVS EXIGVOS) Iani plures fuère Romæ, alij gemini, alij quadrifrontes, vt Ouid.1. Faſt.

Cùm tot ſint Iani, cur ſtas ſacratus in vno,
Hic vbi templa foris iuncta duobus habes.

Quod plerique de foro piſcario & boiario accipiunt Antonius Conſtantinus, Paullus Morſus. Ianum geminum ædificauit Numa, Seruio teſte, circa imum Argiletum, iuxta theatrum Marcelli, cuius portæ duę, quas legitimum erat aperire cum bellum eſſet, in pace verò claudi, vt apertis, in armis eſſe ciuitatem, clauſis verò, pacatos circum omnes ſignificarent. De hac re plenius lib.8.de Silij conſulatu. *Erat,* inquit, *ſacellum totum ex ære conſtitutum, quadrata quidem dimenſione, tantæq́; amplitudinis, quanta Iani integri ſtatua poterat ænea quinque pedalis capi, capite duntaxat bifrons, portæ vtrinque æneæ, quæ pacis tempore claudebantur, inſtante autem bello aperiebantur, vocabaturq́; Ianus geminus,* de hoc Ouid.1.Faſt.

Omnis habet geminas hinc atque hinc ianua frontes.

Loquitur enim de priſco illo & primo Iano. Hic ipſe Ianus poſtea tranſlatus eſt ad forum tranſitorium Domitiano cœptum, Neruę perfectum. Quod Seruius docet cùm in hæc verba ſcribit. *Captis Faliſcis ciuitate Thuſciæ inuentum eſt ſimulachrum Iani cum frontibus quatuor, fuerat enim bifrons apud theatrum Marcelli. Vnde quod Numa inſtituerat, tranſlatum eſt ad forum tranſitorium, & quatuor portarum vnum templum inſtitutum.* Fuerunt & alij quadrifrontes Iani, de quibus Victor & Marlianus, atque alij. PLVRIMA QVA MEDIVM ROMA TEREBAT ITER) forum tranſitorium apertè deſignat, *Plura Marlianus lib.4.c.8.* quod inter Capitolium & Quirinalem collum ſitum, dictum inde tranſitorium, quòd per id in alia opportunè velut tranſitus eſſet, vel certè, quod Cic.inſinuat, ob Iani templum, cui quatuor portæ, quæ tranſitiones peruiæ, & Iani dicebantur. NVNC TVA CAESAREIS CINGVNTVR LIMINA DONIS) Domitiani & Neruæ. Domitianus enim, vt dixi, inchoauit (quod ſcribit Tranquillus aliique) Nerua abſoluit. DONIS) foro & ornamentis fori. Fuit hoc poſtea ab Alexandro Seuero, ſi fides Lampridio, ſtatuis coloſsis, vel pedeſtribus nudis, vel equeſtribus DD.imperatoribus locatis mirificè illuſtratum. ET FORA) quatuor vtique fora. Romanum ſeu vetus, Iulium, Auguſtum, & hoc tranſitorium. Vlpium ſeu Traianum poëta non vidit. Hæc autem quatuor fora magnificè, vt omnia Lipſius, in Admirandis ſuis lib.3. cap.7. deſcribit, ad quem te hinc remitto. AT TV SANCTE) quando Ianus eſt clauſus, eſt index pacis, poëta optat vt ſemper ſit clauſus. *à precatione.* FERREA PERPETVA) præſta ęternam nobis pacem, Clauſus enim pacem, vt diximus, ſignabat. Videtur inſinuare Ianum ea tempeſtate fuiſſe clauſum. cur enim dicat. Ferrea clauſtra tuere perpetua ſera, id eſt, nunquam aperias. Sed apud Hiſtoricos altum de hac re ſilentium. Veſpaſianus A.V.C. DCCC.XXIV. ſe III. & Nerua Coſſ. clauſit, vt Tacitus & Oroſius teſtantur. Sub Domitiano bella fuiſſe grauia, & plura paſsim ſcriptores narrant, parique ratione ſub Traiano. Nerua pacificus fuit, ſed tamen pax non externa, nec interna.

De littore Formiano.

XXVIII. XXX.

O temperatæ dulce Formiæ litus,
Vos cùm ſeueri fugit oppidum Martis,
Et inquietas feſſus exuit curas,
Apollinaris omnibus locis præfert.

Hh Non

** Algidū Strabone, Lenso, Stephano Latij oppidum. Algidus mons 12. ab Vrbe lapide, Eutrop. li. 2. Algidū nemus, Leandro & Nigro, Selua del Aglio.*

Non ille ſancta dulce Tibur vxoris,
*Nec Tuſculanos, * Algidosúe ſeceſſus,*
Preneſte nec ſic, Antiumúe miratur,
Non blanda Circe, Dardaniſúe Caieta
Deſiderantur, nec Marica, nec Lyris,
Nec in Lucrina lota Salmacis vena.
Hic ſumma leni ſtringitur Thetis vento:
Nec languet æquor: viua ſed quies ponti
Pictam Phaſelon adiuuante fert aura.
Sicut puellæ non amantis æſtatem
** Multa ſalubre purpura venit frigus,*
Nec ſeta longo quærit in mari prædam,
Sed à cubiclo, lectulóque iactatam.
Spectatus altè lineam trahit piſcis.
Si quando Nereus ſenſit Æoli regnum,
† Ridens procellas tuta de ſua menſa
Piſcina, rhombum paſcit, & lupos vernas.
Natat ad magiſtrum delicata muræna.
Nomenculator mugilem citat notum,
Et adeſſe iuſsi prodeunt ſenes mulli.
Frui ſed iſtis quando Roma permittis?
Quot Formianos imputat dies annus
Negotioſis rebus vrbis hærenti?
O vinitores, villicíq; fœlices,
Dominis parantùr iſta, ſeruiunt vobis.

** Mota MS.*

† V. C. Rides.

Laudat Apollinaris prætorium Formianum, illudque tam graphicè deſcribit, vt nec Formiæ ſint tam formoſæ & amœnæ, quàm hoc epigramma; quod vt capias facilius, ipſas Formias ex melioris notæ ſcriptoribus adumbrabimus. Formiæ Latij oppidum, prins Hormiæ dictum, à Laconibus conditum, nomen à commoditate portus, vt auctor eſt Strabo, accepit. Fuit ad viam Appiam loco Molæ propinquo, ſi verus Leander in deſcriptione Latij. Leſtrigonum ſedem fuiſſe Cicer. lib. 2. ad Atticum epiſt. 13. Plinius & Solinus affirmant, vbi olim Antiphates Rex Leſtrigonum imperauit, ipſamque domum Antiphatæ, Marſus Formias ait intelligendas. Oppidum Laconibus excitatum Sarraceni, Blondo teſte, anno à C. N. DCCC. LVI. exciderunt. Abfuerunt Caietâ ſtadiis 40. Formiæ, vt colligit lib. 5. Strabo. Ciceronis villa. Formiana prædicatur lib. 2. epiſt. ad Atticum epiſt. 13. & lib. 1. ad Atticum epiſt. 3. Maurici poſtea, Plinius iunior epiſt. 14. lib. 6. Faciunt præter iam laudatos Formiarum mentionem Mela, Tacitus, Antoninus, Papinius. Cic. ad Atticum lib. 2. epiſt. 13. alludit ad Homeri verſum Οδυσ. κ. vbi Lamum Formiarum conditorem facit poëta

Ἑβδομάτῃ δ' ἱκόμεσθα λάμου αἰπὺ πολίεθρον
Τηλέπυλον λαιστρυγονίην.——

Idem Horatius lib. 3. car. Od. 17.

Auctore ab illo (Lamo) ducis originem
Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps & innantem Maricæ
Littoribus tenuiſſe Lirin.

Loci amœnitatem Leander deſcribit in Latio. O TEMPERATAE) rectus caſus multitudinis, ſeu potius quintus, alloquitur enim ipſas Formias. Vos Formiæ temperato cœli loco ſitæ Apollinari ruſticanti eſtis gratiſsimæ. MARTIS) Romam, quam Romulus filius Martis condidit. Ouid. 1. Faſt.

Dum caſa Martigenam capiebat parua Quirinum.

NON ILLE SANCTAE DVLCE TIBVR) pudicæ vxoris, ita hîc áccipe ſanctæ. Dicámne vxorem Tiburtinam, an agrum habuíſſe Tiburtinum, an vtrumque? Vxoris credo villa Tiburẽ fuit. DVLCE TIBVR) tranſeo Tuſculanos, Albanoſque & Algidos receſſus, quò vrbi viciniores, hoc orbi notiores, quos tamen ſuprà non tacuimus. PRAENESTE) Latij oppidum in proſpectu vrbis, vt Tuſculum & Tibur. Egregiè, vt cætera, deſcribit hoc Leander quem adibis. ANTIVMVE) *Prope 6 milliaria noſtratia.* vrbs Latij centum octoginta octo ſtadiis ab Vrbe, ab vno ex Vlyſsis & Circes filiis indigitata: nobilis fuit oraculo Fortunæ, de qua nos ſuperius, & Horatius lib. 3. Ode 1. *O diua gratum quæ regis Antium.* deſcriptionem plenam in Leandri Latio littorali leges. NON BLANDA CIRCE) Ab Antio Circæum montem, vbi domus Circes, ducentis nonaginta ſtadiis diſtare Strabo mari propinquum tradit. *Amplius nouẽ milliaribus.* In promontorio Circæo, ciuitas parua Circæum, Tarquinij Superbi Colonia. Locus celebratiſsimus noſtris litteris non indiget, lege Strabonem, Plinium, Melam, Solinum, Procopium, Homerum, & alios. DARDANISVE CAIETA) Iam ſuprà Caietæ fuimus. Ciuitas ex Virgilij 7. Aen. ſatis nota. Dardanis, quia Troianis, qui Dardani, condita. NEC MARICA) Marica Fauni coniux, iuxta Minturnenſium littus ad Lirin, diuerſis honoribus culta eſt, de qua Virgilius.

Maius opus moueo rex arma Latinus, & vrbes
Iam ſenior, longa placidas in pace regebat,
Hunc Fauno & Nympha genitum laurente Marica
Accipimus ———

Lucum ſacrum Maricæ deſcribit Strabo. Ad Liris etiam annis ripam erat magnificum templum. Lucanus lib. 2. *Liris per regna Maricæ Feſtinis impulſus aquis.* Leander in Campania. LIRIS) de *Lib. 13. de Marica Martialis.* hoc ipſo Martialis lib. 13. epig. 82.

Cæruleus nos Liris amat, quem ſilua Maricæ
Protegit: hinc ſquillæ maxima turba ſumus.

Liris (vt Leander in Campania multorum teſtimoniis confirmat) idem eſt amnis qui Garilianus. Garilianus à Gauro monte dicitur, quôd non procul inde eius oſtia ferantur. Plinius Glanicum appellat. Oritur in Apennino, indeque propter Soram & Fregellas, perque Minturnos & Veſtinos ad vicũ Frentalem mari inuehitur, ab initio Claninus, poſtea Liris dictus, vt Ptolemæus & Strabo tradunt. dextrà Liris Auſonia fuit, vrbs ita græcis appellata, Latinis Aurunca, de qua Virg. 7. Aen. NEC IN LVCRINA) Etſi de Lucrino lacu in Campania, proximo Baiis, dictum ſuperius, hîc tamen adiicio, dictum Lucrinum à lucro, piſcoſus enim lacus eſt, & oſtreis auratiſque abundat. Scribunt de eo Tacitus, Silius, Strabo, Plinius. Leander in Campania, Virg. 7. Aeneid. & Martialis ſæpe, & complures alij. SALMACIS VENA) Non quod Salmacis fons ad lacum Lucrinum erumpat, ſed quod Baiæ ſint tam delicatæ & gratæ, vt mollis fons Salmacis in Caria natus. HIC SVMMA) Hactenus Formianum contulit cum aliis locorum amœnitatibus, prætulitque cunctis, nunc ipſum locum deſcribit. Hic, inquit, æquor (quod Thetin vocant, quæ dea maris) planum non tollitur, impellitúrue vehementibus Auſtris Euriſque, ſed leni flamine permulcetur. NEC LANGVET ÆQVOR) nec eſt pigra tamen ſtupenſque vnda, ſed placidis motata auris portat nauem. PHASELON) phaſelum deſcribit Appianus his verbis de Octauia locutus. ἐδωρήσατο δὲ καὶ ὀκταουΐα τὸν ἀδελφὸν αἰτήσασα παρ' ἀντωνίου, δέκα φασήλοις τριηρητικοῖς ἐπιμίκτοις ἔκ τε φορτίδων νεῶν καὶ μακρῶν. *Munerata eſt Octauia fratrem decẽ phaſelũ mixtũ ex forma onerariarum longarumq; nauium.* Et Plutarchus de eadem prorſus ſcribens vocat *Myoparones,* quos Appianus phaſelos, vt Myoparo & phaſelus eandem videantur formam habuiſſe. hoc eſt ex naue oneraria & longa triremi mixti. Myoparonem verò Bayſius exiſtimat dictum à Myante & Paro inſula; quod vtriuſque loci mixtam nauium formam haberet, ſicut Naxiuges, & Cinduges, naues in Naxo & Cindo factæ. Nobilitatus eſt phaſelus carmine Catulli, Caſtori Pollucique conſecratus, ex quo intelligas nunc remis, nunc velis actos fuiſſe phaſelos, quemadmodum hodie quos vocant galeones. Eſt apud Horatium lib. 3. Ode 2. Virg. 4. Georg. Strabonem 15. phaſelorum ſeu faſelorum mentio. Gyraldus doctore Nonio, phaſelum ait nauigium eſſe Campanum, itaque Salluſtium, Varronem, & Siſennam affirmare. Meminit & Cicer. ad Atticum. Sunt qui putent à leguminis ſpecie phaſelum nauem factam, dictamque. Sunt qui à phaſelide loco deduci opinentur, pictam noſter poëta cum Virgilio appellat.

Et circum pictis vehitur ſua rura phaſelis.

SICVT PVELLAE NON AMANTIS ÆSTATEM MOTA SALVBRE PVRPVRA VENIT FRIGVS) ſic omnino lego & emendo hunc locum volente credo & probante ſenatu Critico, & ipſa re rationeque docente, imò & M. S. Modij, ſi vera quæ epiſt. 23. ſcribit ad Princium, comparat enim lenes Formiani littoris auras cum ventulis, quas puellæ per æſtatem æſtu graui veſte pro fronte iactata excitant, quod & hodie fieri videmus. ſi (multa) legas, nullus ſubeſt intellectus. NEC SETA) nec piſcaturo neceſſe medium petere mare, aut procul recedere à littore. SETAM) virgam, arundinem, filúmue lineum piſcatorium vocat ſetam, hoc enim vnum eſt genus piſcan-

di inter ea quæ Oppianus, vt alibi dictum, enumerat. Sed a cvbiclo) Laurentinum ſuum ſeu Laurens eaſdem aut maiores habuiſſe commoditates ſcribit Plinius iunior in ep. 7. lib. 9. in lecto tamen piſcari non potuit. Ex illa poſsis deſpicere piſcantes, ex hac ipſe piſcari, hamumque è cubiculo ac pœne etiam lectulo, vt è nauicula iacere. Alte lineam trahit) captus & altè ſublatus lineam curuabat pondere, quo magnitudo piſcis oſtenditur. Si qvando Nerevs) cum procellæ tempeſtatesque ingruunt, & mare horreſcit. Aboli regnvm) quod deſcribit Virg. 1. Aen. ventos intelligit. Piscina) quas habebant paſsim in villis & ſuburbanis ſuis. Plinius ſuprà de Baiis idem. Rhombvm) de hoc lib. 13. fusè. Lvpos vernas) natos in piſcinis, ſeu domeſticos. Natat ad magistrvm) lib. 4. epig. 30.

Qui norunt dominum manumq́ lambunt,
Illam qua nihil eſt in orbe maius.
Quid quod nomen habet: & ad Magiſtri
Vocem quiſque ſui venit citatus.

In quem plura ἰσευκῶς, quæ huc pleraque conueniunt. Nomenclator) qui piſcium nomina, & nominatim euocat è piſcina. Idem valent nomenclator & nomenculator. vt templum & tempulum. Vſus eſt Suetonius hoc eodem verbo nomenculatoris. *ad extremum Telephi mulieris ſerui nomenculatoris,* in Aug. cap. 19. & Calig. 14. *Miſit circum fora, & baſilicas nomenculatores ad inuitandos iuuenes ſenesq́, &c.* Heraldus. ſumptum ab vſu ciuili nomen. Petitori magiſtratus, in vrbe fuit laborandum, vt venientes ſalutatum ciues, quemque ſuo nomine reſalutaret, vt omnes ſibi notos habere videretur & amicos. quod cùm fieri non poſſet, vt vnus omnium nomina teneret, miniſtros habebant, qui omnium nomina ciuium dominis ſuggerebant, & hi nomenculatores dicti, calare enim, vetus verbum, vocare ſonat, à græco deductum καλεῖν, & nomenculator græci ὀνοματοκλήτωρ: officium ὀνοματόκλησις nomenclatio. Iidem citabant reos ex memoria in foro, conuiuas domi. Mvgilem) piſcem, vt lib. 4. de murena dixit. Senes mvlli) piſces item in piſcinis conſeneſcentes, tales enim animi potius, quàm menſæ gratiâ alebant. Frvi sed istis) dolet non eſſe locum & ſpatium ruſticandi per negotia vrbana. Formianos dies) iucundos, ſolutos cura Vrbana. O vinitores) beatos prædicat villicos, quibus potius hæc commoda parta, quàm dominis Villicorum, domini enim rarò, hi ſemper delitiis rureſtribus fruuntur.

Multa ſuper his piſcibus lib. 4 ep. 30.

In Calliodorum.

XXXI. XXIX.

Addixti ſeruum nummis herè mille ducentis,
Vt bene cœnares, Callidore, ſemel:
Nec bene cœnaſti, mullus tibi quatuor emptus
Librarum cœnæ pompa caputq́ fuit.
Exclamare libet: non eſt hoc improbe non eſt,
Piſcis: homo eſt, hominem Calliodore voras.

In guloſum & ganeonem eſt hexaſtichon, quo notat in Calliodoro luxum & gulam Romanorum. Addixti) miror Iunianum exemplar habere Addiſti, cùm verbum ſollemne ſit priſcis, addicere iudiciis & venditionibus quibuſdam. Addicti enim primùm vocati ſunt homines obærati, qui & nexi dicuntur, qui lege 12. tabularum ob æs alienum creditoribus in temporariam ſeruitutem addicebantur, quos Græci ἀγωγίμους, id eſt, κατακεκριμένους dixerunt, quos creditori ducere domum à prætore permittebatur, huius rei teſtimonia ſunt apud Liuium lib. 2. Plutarchum in Solone, Plautum in Pennulo, Terentium in Phormione. Cic. in 2. de Orat. & aliis locis. Quintilianum lib. 7. cap. 4. Gellium lib. 20. cap. 1. Budæum in pandectis, hac notione non accipitur hic vox, *addicere* vel *addictus.* Deinde addicere eſt venundare. Suet. in Cæſ. *Bello ciuili ſuper alias donationes ampliſſima prædia ex auctionibus haſtæ minimo, (vel vt alij melius) nummo addixit,* id eſt, venumdedit. in qua ſignificatione habet & prouerbij ſpeciem, *nummo addicere,* hoc eſt, pro viliſsimo pretio, fruſto panis, vt ait Budæus, vendere. Præterea fundi, ædes, ſerui quoque in diem quandoque addicebantur l. 2. l. quod autem. l. ſi prædio. l. Imperator. l. cum duo. l. in diem. Digeſt. de in diem addictio. In diem autem addictio Paullo teſte, ita fiebat. *Ille fundus* (ſic & ſeruus) *centum eſto tibi emptus, niſi ſi quis intra Cal. Ian. proximas meliorem conditionem fecerit, qua res à domino abeat.* Plura teſtimonia Briſſonius habet lib. 6. For. pag. 506. Budæus Pandectis. Poſtremò addicere eſt etiam auctionem facere, hoc eſt bona ſua (ſeu quædam ſeu omnia) proſcribere, & licitantibus obiicere, quod ἀποκηρύττειν græcè dicitur. Martialis ergo ſeruum à Calliodoro addictum, vel in diem, vel omnino venditum dicit; nexus enim, ſeruus dici non poteſt. Here) heri, dicitur hodie. olim here dicebatur. vendere mille dvcentis) triginta Philippæis, ſeu quadraginta florenis, quos hodie vocamus, 40. Gulden:

Philippæi

Philippæi Königiſche Taler. Nec bene coenasti) cauſſam addit, quòd toto illo precio vnum emerit piſcem, nec aliud quicquam menſæ præter mullum intulerit. Mullus tibi quatuor emptus librarum) ergò libra decem florenis, ſeu Philippæis ſeptem, & vna vigeſima. nec tibi hoc incredibile videatur vnam mulli libram tanti fuiſſe, cùm apud Senecam epiſt. 95. Tiberio imperante mullum quatuor pondo, & ad ſelibram, quinque millibus HS. emptum legas, hoc eſt, centum & viginti quinque Philippæis. Imò Plinium lib. 9. cap. 17. mullum vnicum octo millibus nummum fuiſſe præſtinatum, hoc eſt 200. Philippæis. Coenae pompa) in tres partes diuidebant veteres cœnas, in præmium ſeu antecœnam, de qua aliâs, cœnæ caput, & ſecundas menſas. Cœnæ caput Cicero appellauit 5. Tuſc. Negauit ſe iure illo nigro, quod cœnæ caput erat, delectatum. Alexis apud Athenæum κεφαλὴν δείπνου, Martialis pompam & caput. Exclamare libet) epiphonema à rei indignitate. Non est improbe hoc est) hoc in eos conuenit, qui tributa populi, vectigaliaque in luxum & pompam abſumunt. De luxu Romanorum ſæpe ſupra dictum. adde illis hic Petronium Satyr. Ales Phaſiacis, &c. Et VVoueranum ad eundem locum.

Iuuenalis— poterat fortaſſe minoris Piſcator quam piſcis emi.

De imagine M. Antonij.

XXX. XXXII.

Hæc mihi quæ colitur violis pictura, roſiſq́;,
Quos referat vultus, Cæciliane, rogas?
Talis erat Marcus mediis Antonius annis
Primus, in hoc iuuenem ſe videt ore ſenex:
Ars vtinam mores, animumq́; effingere poſſit.
Pulcrior in terris nulla tabella foret.

Nobilitauit hoc epigrammate Antonium illum Toloſanum, & corporis effigiem, & animi virtutes expreſsit. Haec mihi) quam corono roſis, velut ipſum Antonium præſentem. Mediis annis) florenti ætate, iuuentam ipſe poëta ſubiicit. Primus) Primus cognomen M. Antonius Primus, vt ſuprà 23. epig. Ars vtinam) En exemplum illuſtre ſcribendi in magnorum & bonorum virorum imagines. Ars tantum extremam oris lineam deſcribit penicillo: animi, rerumque geſtarum, ornamenta non tangit. Elegans eſt ea de re Leontij Scholaſtici epigramma de Gabriele præfecto Conſtantinopolitano.

Coronabāt ſtatuas & imagines nō ſecus ac ipſos homines, vt ſuprà, Carus imag. Domitiani. Lege & Heraldum.

Καὶ φαέθων χαρίεσσαν ἔχει τύπον; ἀλλὰ χαράσσει
Ἠέλιον τέχνη κρυπτομένων φαέων.
Καὶ σὲ σοφὲ πολίαρχε γράφει γαβριῆλε τέχνη,
Ἐκτὸς σῶν ἀρετῶν, ἐκτὸς ὅλων χαμάτων.

Pulcrior) virtus enim ſi pingi poſſet, elegantiſsima eſſet & mirabiles ſui amores, Platone teſte, excitaret.

Ad Numacium Gallum.

XXXI. XXXIII.

Simplicior priſcis, Numati Galle, Sabinis,
Cecropium ſuperas qui bonitate ſenem;
Sic tibi cum ſoceri claros retinere Penates
Perpetua natæ det face caſta Venus:
Vt tu, ſi viridi tinctos ærugine verſus
Fortè malus liuor dixerit eſſe meos,
Vt facis, à nobis abigas: nec ſcribere quenquam
Talia contendas carmina, qui legitur.
Hunc ſeruare modum noſtri nouere libelli,
Parcere personis, dicere de vitiis.

Simplicior) Vt ſuorum carminum patronum inuocat. Paullum lib. 7. epig. 71. & hoc lib. epig. 51. ſic rogat hîc Numacium, vt infames verſus, ſuo nomine vulgatos, ſuos eſſe neget. Sim-

PLICIOR SAB.) Sabinos vocat ſimplices, non ſtolidos, aut ingenio tardos, ſed rectos, candidosq́;, nec malis artibus imbutos. ſimul tamen reſpicit hiſtoriam Sabinarum, à Romanis fraude, quæ circumuentæ ſunt, raptarum. CECROPIVM SENEM) Epicurum Domitius, alij Socratem accipiunt. Seneca in epiſtolis paſsim mirificè extollit Epicurum, vt poëta fortè ſuum magiſtrum inſinuarit potius, quam Socratem. SIC TIBI) variè legitur hic verſus, *cùm ſoceri, conſoceri.* Ordinem & compoſitionem verborum attende, vnde lux. Sic tibi det caſta Venus, perpetuâ face natæ, conſoceri claros penates retinere, hoc eſt, Venus tibi connubium natæ tuæ, cum conſoceri filio initum, in ædibus generi & ſoceri, æternùm firmet, vti concordes gener & nurus, conſocerique ſimul viuatis. Conſocer eſt quorum alter filium alterius filiæ in matrimonium dedit. Si legas, *cum ſoceri*, ita diſtichon intellige. Sic tibi det caſta Venus retinere claros penates ſoceri, cum perpetuâ face natæ, hoc eſt, Tu Numati poſsideas domum Soceri cum natâ illius, vxore tua, ſemper. Tertiam ſcripturam, *cùm ſoceri* repudiamus. VT TV) coniunge cum ſequentis diſtichi verbis, vt tu (vt facis) à nobis abigas, ſi viridi, &c. TINCTOS ÆRVGINE VERSVS) veneno tincta, carmina infamia furore & maledica infamia ſcripta. Veteres vt Turnebus lib.30.cap.31.notauit, inuidiam animi vitium eſſe cenſuerunt, quale rubigo eſt ferri & ærugo, vt enim illa ferrum & æs exedit, ita inuidia cor edit, & ſe ipſum corrodit. QVI LEGITVR) cui fama fauet & lector, non fauet autem fama infamiæ. HVNC SERVARE) Lege XII tabularum, quemadmodum ſuprà oſtenſum eſt, infamia ſcripta erant proſcripta, & Auguſti poſteà, iterumq́ue Domitiani decretis ſublata. Poëta igitur fictis alienis & perſonis docet Vrbem, quiſq; enim illud Horatianum lib.1.Sat.1. *mutato nomine de te Fabula narratur*, ad ſe trahere poteſt, qui ſibi conſcius eſt criminis, cuius fabuloſus auctor fingitur. Sic poëta prodeſt omnibus, nocet nemini.

Epiſt. lib.2.

Lib.6.epig.3. Agnoſcat mores vita, legatque ſuos.

Ad Traianum.

XXXIV. XXXII.

DI TIBI DENT QVICQVID, princeps Traiane MERERIS,
Et rata perpetuo, quæ tribuere, velint.
Qui ſua reſtituis ſpoliato iura patrono;
Libertis exul non erit ille ſuis.
Dignus es vt poßis totum ſeruare clientem:
Vt liceat tantùm; vera probare potes.

DII TIBI DENT) Ius patronorum à Traiano Romanis redditum laudat Martialis. DII) ſolennis formula bene precandi, qua & ſupra vſus eſt lib.6. epig.87.

Dij tibi dent & tu Cæſar *quæcunque mereris.*

RATA) ratum imperium quod Dij contulere firment. SPOLIATO IVRA PATRONO) Vt Tacitus in 2.hiſtoriæ de Vitellio, qui reuerſis ab exilio libertorum iura conceſsit. Erat ingens hoc beneficium. Nam vt Iuriſconſulti docent, operas liberti domino debebant, alimenta ſi egeret, denique teſtamento bonorum ſemiſſem. Præterea ſi in officio non eſſent, poterant reuocari in ſeruitutem. Hoc ius vocant patronatus, & ius patronorum Plinius iunior lib.10. epiſt.11. SPOLIATO) per Domitianum, vt Tranquillus refert, libertinis, militibus æquatis, patroni in eos ius amiſerunt: hoc decretum reſcidit Traianus, libertosq́ue in ordinem redegit. LIBERTIS EXVL) Exul dicitur hic pro eo cuius bona proſcripta ſunt, proſcribebãtur verò patroni cùm illis ius patronatus eriperetur, vt ex libertorum bonis ſemiſſem ne acciperent, ita impropriè vocat hîc exulem. De clientibus & patronis hîc non ago, alia enim ſunt patronorum in clientes, alia in libertos, non omnis cliens libertus, omnis tamen libertus cliens, de quibus Vlpianus & grauiſsimos Iuriſconſultor. ſenatus. DIGNVS ES) decet hunc imperatoris munificentiam, vt ciuem Romanum toto ſuo iure donet, atque dignitati reſtituat. Vocat hîc ciuem Romanum clientem Imperatoris: libertum clientem ciuis & patroni. Qui de clientibus plura deſiderat, legat Dionyſium Halicar. Gellium, Plutarchum in Romulo, & Iuriſconſultos. VT LICEAT) vt occaſio ſit modò, audes & gaudes id facere, ſit modò aliquis patronus ſuo iure ſpoliatus, exemplô vera eſſe, quæ dico, probare potes. Vel, *Vt liceat tantùm vera probare, potes.* Dignus es vt poſsis; & potes: dummodo liceat, ſeu poſsit probare ſe eſſe patronum exul.

Et propriè poteſt accipi de exulibus à Nerua reſtitutis in patriam, à Traiano, iuri patronorum.

De

De Sulpitia.

XXXIII. XXXV.

Omnes Sulpitiam legant puellæ,
Vni quæ cupiunt viro placere.
Omnes Sulpitiam legant mariti,
Vni qui cupiunt placere nuptæ.
Non hæc Colchidis aſſerit furorem,
Diri prandia nec refert Thyeſtæ,
Scyllam, Byblida nec fuiſſe credit,
Sed caſtos docet & pios amores,
Luſus delicias, facetiasq́.
Cuius carmina qui bene æſtimarit,
Nullam dixerit eſſe ſanctiorem.
Tales Ægeriæ iocos fuiſſe.
Vdo crediderim Numæ ſub antro.
Hac condiſcipula, vel hac magiſtra
Eſſes doctior, & pudica Sappho.
Sed tecum pariter, ſimulq́ viſam
Durus Sulpiciam Phaon amaret.
Fruſtra: namq́ ea nec tonantis vxor,
Nec Bacchi, nec Apollinis puella
Erepto ſibi viueret Caleno.

OMNES SVLPITIAM) poëtriam laudat Sulpitiam; quæ Martiali æqualis, ſcripſit poëmata de amore coniugum, & temporibus Domitiani, quæ in Virgil. App. leges, aliaque nonnulla. Eſt infra ad Calenum eiuſdem mentio. Fuit, vt Gyraldus ſcribit, ex nobiliſſima Sulpitiorum familia, cum viro quindecim annos amantiſsimè coniunctiſsimeque vixit, de qua Sidonius.

Non quòd Sulpitiæ iocos Thaliæ
Scripſit blandiloquos ſuo Caleno.

VNI VIRO) caſti coniuges. admodum rotundè connubium deſcribit, in quo vnam vir vxorem, vxor vnum habet amatque virum. C. FVROREM) non ſcribit Medeæ amores, & facinora, veneficiaque, de quibus ſuprà plenè. D. P. THYESTAE) Iam ſuprà de Atreo, fratri Thyeſtæ liberos coctos in prandio apponente dictum. SCYLLAM) etiam de hoc monſtro Siculo dictum. C. AMORES) connubiales. AEGERIAE) Aegeria Numæ coniunx, vt alibi poëta, & nos ad illum. Numa Rex II. Romanorũ, leges Romanis laturus, finxit ſe cum hac dea colloqui in Aricino antro, & diuinitus doceri. Liuius lib. 1. Dion. Hal. Ouid. Faſt. 3.

De monogamia Tertullianus; ſed non Vbiq. Romanus. *Lib. 3. ep. 45.* *Lib. 7. ep. 37. & 43.* *Lib. 6. ep. 47.*

Ægeria eſt quæ præter aquas, dea grata camœnis
Illa Numæ coniux conſiliumq́ fuit.

A. VDO) humido, vuido Aricino. P. SAPPHO) poëtria cuius odæ quædam hodie viuunt, quas inter Lyricorum fragmenta reperias, vitam apud Gyraldum. Eſt & Ouidij epiſt. Sapphus ad Phaonem. Epigrammata græca plura, & elegantia in eandem, quibus decima dicitur Muſa. Antipater, Sidonius, Auſonius, Papiniu:, Horatius, Aelianus, Suidas, Baptiſta Egnatius, Plinius meminere. DVRVS.) diſceſsit enim à Sappho quaſi inimicus. Ergo ſenſus eſt, Si Phaon Sulpiciam videret poëtriam, propter hanc etiam Sapphoni reconciliaretur, ſimulque Sulpitiam amaret, ſed fruſtra, inquit, poëta. Nam Sulpitia tam caſta eſt, vti, nec Iouis vt Iuno, vel Leda, nec Danai vt Ino, nec Apollinis, vt Daphnis, nec Bacchi vt Ariadne Alexipæa dignaretur connubium, erepto ſibi coniuge Caleno, quem non ſecus, atque Artemiſia Mauſolum amat amauitque ſemper. De Caleno rurſus infrà. Malè igitur diſtinctum eſt carmen, Inter punge, Fruſtra: namque, &c.

In Munnam.

XXXVI. XXXIV.

Jmproba Maſſiliæ quicquid fumaria cogunt,
Accipit ætatem quiſquis ab igne cadus.
A te, Munna, venit: miſeris tu mittis amicis
Per freta, per longas toxica ſæua vias.
Nec facili pretio, ſed quo contenta Falerni
Teſta ſit, aut cellis Setia cara ſuis.
Non venias quare tam longo tempore Romam,
Hæc puto cauſa vbi eſt, ne tua vina bibas.

De Setino ſuprà & infrà lib.13.

IMPROBA) Munnæ vinum Maſſilienſe Romam miſſum vituperat. Maſſilienſe vinum fumatum lib.13. expoſuimus. TESTA) qua recondebant vina, teſtæ formam ſpectas apud Lucam Petum. NON VENIAS) lepidè & ſalsè. Tam improbum ait vinum, vti Oenopola ipſe illud procul refugiat.

Ad Maternum.

XXXVII. XXXV.

Qui ius dicit, aut reſpondet in Vrbe.

Juris & æquarum cultor ſanctiſsime, legum,
Veridico Latium qui regis ore forum.
Municipi, Materne, tuo, veteriq; ſodali
Callaicum mandas ſi quid ad Oceanum.
An Laurentino turpes in littore ranas,
Et ſatius tenues ducere credis acos?
Ad ſua captiuum quam ſaxa remittere mullum,
Viſus erit libris qui minor eſſe tribus?
Et fatuam ſumma cœnare Pelorida menſa,
Quosq; tegit læui cortice concha breuis?
Oſtrea Baianis quam non liuentia teſtis,
Quæ domino pueri non prohibente vorent.
Hic olidam clamoſus ages in retia vulpem,
Mordebitq; tuos ſordida præda canes,
Jllic piscoſo modo vix educta profundo
Jmpediant lepores humida lina meos.
Dum loquor, ecce redit ſporta piſcator inani:
Venator capta marte ſuperbus adeſt.
Omnis ab vrbano venit ad mare cœna macello:
Callaicum mandas ſi quid ad Oceanum.

Multa mentio eſt huius apud poëtam. lib.2. c.74 lib.1. e.97. Strabo illā Luſitania partē, quæ trans Durium eſt, Callaicam vocari docet.

Poëta patriam cogitans rogat Maternum Iuriſperitum & municipem, an aliquid velit mandati dare ad ſuos. Materni mentio eſt apud Plinium in epiſt. Tacitum & Quintilianum libro de cauſis corruptæ eloquentiæ C. V. fuiſſe conſtat. IVRIS) Iuris ſcientem periphraſticῶs deſcribit. rigidos iuſtitiæ ſatellites, niſi fallor appellat Horatius. LATINVM FORVM) qui ius reſpondens aduocatis & reis. MVNICIPI) qui ſumus eiuſdem patriæ, συμπατριῶται. CALLAICVM) Hiſpanicum à Gallecia, de qua ſuprà, cùm de Callaico auro diceremus. Obſerua orationem hîc deficere, quod intelliges, ſi componas verba. Materne, inquit, ſi quid domum per me nuncias, quod

ſequitur

ſequitur tacet. nempe ego patriam meditor, ego nuncius ibo. AN LAVRENTINO) contendit Hiſpaniæ opes, cum Italiæ inopia. Putáſne præſtare, piſcari ranas & acos, quàm pingues & trilibres mullos? Laurentinus ager 17. millibus paſſuum ab vrbe recedit, vt Plinius lib.2. epiſt.17. ſuum Laurens, ſeu Laurentinum deſcribit, quo loco vide Catanæum. Cicer.2. de Orat. Valerius Maximus ad Laurentum Lælium & Scipionem ait ſolitos conchas legere, multa Leander in Italia. ACOS) Oppianus lib.1. ἁλιευτ. & 2. Κυν. & 3. Halieut. vocat ῥαφίδα, quæ βελόνη dicitur. Latinis acus piſcis, qui per ſtultam cupiditatem vlciſcendi retia, ſeſe implicat perditque. Scribit de aco, Ariſt.3. de gen. animalium cap.4. qui affirmat eum in partu propter magnitudinem ouorum diſrumpi. De eodem Plinius lib.9. cap.51. Rondeletius lib.8. Athenæus 7. ait viliſsimum eſſe piſcem. DVCERE) capere. AO SVA) ſenſus eſt. An præſtat ranas & viles acos Romæ capere, quàm ingentes mullos, qui capti in Hiſpania abiiciuntur in mare, niſi ſint trilibres, tanta copia eſt. AD SAXA) vnde extrahuntur. Saxatiles piſces vniuersè meliores fluuiatilibus, vt Theopompus Comicus apud Athenæum docet. Celſum, & Varronem lib.3. c.3. Rei Ruſt. vide. L. TRIBVS) paullò ante ep.30. de littore Form. ſuper magnitudine & precio mulli diſputauimus. F. PELORIDA) inſulſam, ſic ſatuas dixit alibi betas, fabas. Peloridis meminit Plinius lib.32. cap.11. inter cancrorum genera chamæpelorides, chamæglymerides, quæ ſunt maiores quàm pelorides. à Peloro Siciliæ promontorio, vel à monte dictam putant. QVOSQVA TAGIT.) oſtrea parua ieiuna, exſucca. *alij ἀπὸ τοῦ πέλω, à carne.*

O. B. Q. N. L. TEITIS) Nónne præſtat in Hiſpania potius piſcari, oſtrea nõ vilia, aut parua, ſed quæ ſuperent Baiana oſtrea, in Lucrino lacu nata, quæ ſunt præſtantia. LIVANTIA) non inuidentia, maiora enim minoribus non inuident, ſed contrà minora maioribus. QVAE D.) tanta eſt copia oſtreorum etiam nobiliſsimorum & maximorum, vti non domini tantùm, ſed ſerui & mancipia ad ſatietatem iis veſci poſsint in Hiſpania. HIC OLIOAM) quæ vrinam in fuga incredibili fœtore mittit, ſuprà plenius. Scholiaſtes Callimachi. Τὸ ζῶον τοῦτο λέγεται ὅτι ἔνθα ἂν οὐρήσῃ ἄγονος ὁ τόπος τῷ ἔτει ἐκείνῳ γίγνεται, ὅθεν ἀλώπηξ ἡ καὶ ἀλωπεκία, πάθος περὶ τὴν κεφαλὴν γινόμενον, ἀπὸ μεταφορᾶς τοῦ ζώου. *Hoc animal vbi vrinam facit locum reddit eo anno ſterilem, Vnde morbus capitis alopecia, & qui laborat alopex tranſlatè dicitur.* CLAMOSVS) venator canes exhortans. ILLIC) in Hiſpania retia modò extracta è piſcoſo mari tendes feris, & leporum numerum magnum ſubitò capies. Lepus cum vulpe minimè comparandus, cùm in regum etiam ſit delitiis. Lampridius in Alex. Seuero. qui quotidie leporem iuſsit apponi. *Horatius lib.2. S.4. Mutulum, & viles pellent obſtantia concha.*

DVM LOQVOR) ſteriles amnes Italiæ dicit, & ſine pingui fera ſiluas. piſcator miſſus ad ducendos piſces, nihil attraxit. Venator quia martem cœpit, putat ſe opimam prædam adeptum, quam ſuperbus oſtentat. MARTE) martes martis. muſtelæ genus, de quo Plinius lib.39. cap.4. *muſtelarum duo genera, alterum ſilueſtre, alterum vrbicum ſeu domeſticum. diſtant inter ſe magnitudine.* Græci vocant ἰκτίδας. Eſt horum mentio apud Ciceronem, Dioſcoridem lib.2. ep.24. Ariſtot. lib.3. de gen. animal. cap.6. Ouidium, Aelianum, alios. hoc loco ſilueſtrem videtur notare, quòd à venatore dicat captam. vox ipſa nouitia eſt, nec memini apud antiquum legere. Matthiolus hanc ſigiliatim deſcribit ad Dioſcoridem.

OMNIA AA V.) In omni cœna præter carnes apponuntur piſces, qui ex Hiſpanico mari præſtantes mittuntur, proinde ſi quid mandas abiturienti, confectum dabo. Illuc enim propero, vnde Roma viuit, & cœnat.

Ad Calenum.

XXXVI. *XXXVIII.*

O molles tibi quindecim, Calene,
Quos cum Sulpitia tua iugales.
* * *
Indulſit Deus, & peregit annos.
Vixiſti tribus, ô Calene, luſtris.
Ætas hæc tibi tota computatur,
Et ſolos numeras dies mariti.
Ex illis tibi, ſi diu rogatam
Lucem redderet Atropos, vel vnam
Malles, quam Pyliam quater ſenectam.

O MOLLES

O molles) fœlix coniugium Sulpitiæ & Caleni prædicat,& omnia ad Sulpitiæ refert gratiam. Molles) dulces,concordes,lætos. Vixisti) quindecéne connubium ait fuiſſe. Abtas t. h.) hos quindecim annos,quibus indulſiſti genio & lecto geniali, ſolos in vita numeras. Ex illis) ſi tibi parca Atropos vel vnum diem redderet, anteponeres illam quatuor ſæculis. Ergo mortuus erat,ſequitur enim,Si tibi,&c. & ſuprà ep.35. *Erepto ſibi viueret Caleno.*

In Lesbiam.

XXXIX. XXXVII.

Conſule te Bruto quid iuras Lesbia,natam?
Mentiris; nata es,Lesbia,rege Numa.
Sic quoq; mentiris: namq; vt tua ſæcula * *narrant*
Ficta Prometheo diceris eſſe luto.

* *narrent.*

Geminũ huic epigrammati eſt illud lib.2. Anthol.Myrin. εἰς γραῖας. ἡ τετρακόσι' ἐτῶν,&c. Lege li.1 c.101. Mammas atq; tatas,&c.

Consvle te B.) Lesbiam tam turpem & annoſam ait, vt videatur omnium fœminarum prima ex ipſo luto à Prometheo ficta. Mentiris) fingit poëta fictum hoc à Lesbia dictum. Rege Nvma) es ergo omnibus conſulibus antiquior. Numa ſecundus Romæ Rex. P. lvto) nota fabula de Prometheo hominum artifice. Sic in Vetulæ epitaphio de Plotia anu.

Pyrrhæ filia,Neſtoris nouerca;
Quam vidit Niobe puella canam;
Laërtes auiam ſenex vocauit;
Nutricem Priamus, ſocrum Thyeſtes,
Iam cornicibus omnibus ſuperſtes,
Hoc tandem ſita prurit in ſepulchro,
Caluo Plotia cum Melanthione.

Omnia ſuprà fidem ποιητικῶς extulit.

In Proculeiam.

XLI. XXXVIII.

Menſe nouo Iani veterem Proculeia maritum
Deſeris,atq; iubes RES SIBI HABERE SVAS.
Quid,rogo,quid factum eſt? ſubiti quæ cauſſa doloris?
Nil mihi reſpondes? dicam ego,prætor erat.
Conſtatura fuit Megalenſis purpura centum
Millibus,vt nimium munera parca dares:
Et populare ſacrum bis millia dena tuliſſet,
Diſsidium non eſt hoc,Proculeia;lucrum eſt.

Mense novo*)* Auaritiæ cauſſa,auara Proculeïa à viro diuertit. Mense novo*)*Ianuario. v. maritvm) vt res indignior appareret,contraria iungit, vetus & nouum. Minus peccaſſet,ſi nouum deſeruiſſet virum,quàm veterem, & iam vſu,vita, concordiaque notum & coniunctum. i. res sibi svas) Diuortij concepta verba ſunt. Cùm vir à muliere, & mulier à viro diſceſſura pari voto diceret, *Abeas,valeas,tuas res tibi habeto.* Ouid.2.de Rem.

Munera quæ dederas habeat ſine lite iubeto.

Apud Iuriſconſultos ſuper hac re plura l.2. Digeſt.de diuortio. Alexander Geneal. dierum. lib.4.cap.8. Tiraquell.Connubial.2.gloſſ.8. Briſſonius de formulis antiquis. Cæterùm à condita vrbe vſque ad viceſimum,& quingenteſimum annum, nullum repudium inter virum & vxorem interceſsit. Primus S.Cornelius vxorem ſterilitatis cauſſa dimiſit. Addo. Ex Plutarchi Romulo conſtat,vxori nunquam licuiſſe à viro diſcedere,viro diuertere ab vxore nefas erat, niſi in adulterio, aut veneficio, clauiumque adulteratione deprehenſa fuiſſet, aut vinum bibiſſet, ſed hæc poſtea conſuetudo mutauit. Constatvra fvit*)* Ludi Megalenſes non fuere,(vt ille Terentij interpres cum nonnullis ſenſit) magnis Diis conſecrati, ſed magnæ deorum Matri Peſinunte Romam aduectæ. Auctores grauiſsimi conſulares ferè omnes. Varro, Cicero, Liuius,Herodianus, Ouidi Faſt. Gellius, Feſtus, S.Auguſtinus de ciuit.Dei,& res, ſine teſte teſtata ſatis,quos ſi tamen requiris, recentiores, lege Alexand.Neap. lib.6.cap.16. Muretum. Vtrum-

que

que Scaligerum, Ludouicum Viuem ad D. Aug. Manutium ad epiſtolas Cic. Dicti ſunt hi ludi Megalenſes & Megaleſia à templo Megaleſio, vnde aduecta erat Romam dea. Celebrabantur per ſex omnino dies, à pridie Nonas Apriles, ad quintum Idus. Faſti veteres. Varro lib. 4. de lingua latina. Paullus Manutius ad Cic. epiſt. ad Fam. lib. 2. ep. 2. Quid his ludis actum, narrat Herodianus in Commodo, D. Auguſt. de ciuit. Dei, lib. 2. cap. 4. & ſeq. Alex. Neap. copiosè lib. 6. cap. 19. & alij. Hos curarunt primùm Aediles, quod Liuius, Cicero, aliique docent. Prætores autem & magiſtratus purpurati in toga prætexta, atque in ornatu maximo præſidebant, quare purpura Megarenſis, ſeu Megalenſis in prouerbium abiit, vt eſt apud Alex. Hinc Proculeia virum ſuum tenuem, ſed prætorem; paullò ante Megaleſia, ne cogeretur illi purpuram emere, deſeruit. CENTVM MILIBVS) bis mille quingentis philippæis. argenteis imperalibus, quos florenos hodie vulgo appellant, 3333. cum triente. POPVLARE SACRVM) Domitius ad eadem Megaleſia refert, Merula ad Floralia, ego ad neutra. *Popularia ſacra* (inquit Feſtus Pompeius lib. 14.) *teſte Labeone, quæ omnes ciues faciunt, nec certis familiis attributa ſunt, vt Fornacalia, Palilia, Laralia.* Ergo populare ſacrum eſt generatim dictum, & vel Fornacalia, vel Palilia, vel Laralia, vel ſi quæ his ſimilia fuere. Alex. Neapol. cap. 8. lib. 6. Tiraquellus ibidem. Ad hæc ergo popularia opus erat prætori 20000. HS. id eſt, philippæis 500. LVCRVM) trium millium philippæorum. ludis Megalenſibus & ſacris popularibus. Enimuerò cum omnes ciues popularia ſacra facerent, non video quo pacto fuerit opus prætori tanta pecunia? Redeo igitur ad Merulam & expono Floralia, quòd per eos dies populus maiori licentia laſciuiret, vt Lactantius eſt index lib. 1. cap. 20. ſpargebantur præterea, in populum miſsilia à munerariis, & iis, qui ludis Floralibus præſidebant. Perſius Sat. 2.

à 4. Aprilis ad 9. eiuſdem mẽſis.

Pompam Circenſem depinxit Panuinius.

——vigila & cicer ingere largè
Rixanti populo, noſtra vt Floralia poſsint
Aprici meminiſſe ſenes.——

Ergò legumina ſpargebantur in populum ab editoribus, & honores petentibus, vt populi ſtudia ſibi adiungerent, & gratiam plauſumque colligerent.

Ad Philerotem.

XXXIX. XLIII.

Septima iam, Phileros, tibi conditur vxor in agro:
Plus nulli, Phileros, quàm tibi reddit ager.

SEPTIMA) vt ſuprà Chloë ſeptem viros, ita Phileros ſeptem vxores confecit, vt tectè vult intelligi poëta, quemadmodum & eodem lib. ep. 81. de Galla & Picentino.

Funera poſt ſeptem nupſit tibi Galla virorum,
Picentine: ſequi vult puto Galla viros.

REDDIT AGER) tam fœcundus eſt & fertilis vxorum mortuarum. Diogenis non abſimile dictum circumfertur, cùm ab arbore ſuſpenſam videret mulierem. *Vtinam,* inquit, *omnes arbores tales fructus ferrent.* REDDIT AGER) etiam eo trahas licet, vt de viuis accipias, quaſi ager pro mortua vxore, viuam ſemper aliam ac nouam redderet. Verus tamen & ſimplex ſenſus videtur. (PLVS NVLLI, REDDIT AGER) Reddit enim dotes. tot modo abs te ſepultarum vxorum. Illis enim aut ſua morte defunctis, aut veneno abs te ſublatis, dotes earum & bona ad te redeunt. Ita ferè infrà de Soſibiano captatore.

De ſepulchris in agris poni ſolitis alibi dictum, & diſputat largè Meurſius par. 2. Crit. c. 20 Briſſon. form. alij.

Nemo domum pluris Soſibiane locat.

Ad Q. Ouidium.

XL. XLIV.

Quincte Caledonios Ouidi viſure Britannos,
Et viridem Thetyn, Oceanumq; patrem:
Ergo Numæ colles, & Nomentana relinques
Otia, nec retinet rusq;, focusq; ſenem?
Gaudia tu differs, at non & ſtamina differt
Atropos, atq; omnis ſcribitur hora tibi.
Præſtiteris caro, quis non hoc laudet, amico,
Vt potior vitâ ſit tibi ſancta fides.

Sed

Sed reddare tuis tandem manſure Sabinis,
Teq́ tuas numeres inter amicitias.

Magnus & clarus vir hic fuit Ouidius, Cæſonij comes voluntarius exilij, Netonis temporibus natus Cal. Aprilibus, lib. 9. ep. 53. & 4. Iuxta Nomentum prædia habuit vt hic & lib. 1. aliiſque epigrammatis cognoſcis. Hoc loco ait amici cauſſa profectum in Britanniam, vouet illi reditum, & quietam tandem vitã. CALEDONIOS) hodie Scoti. Nec idem valent Caledonius & Calydonius. Calydon ciuitas eſt Aetoliæ lib. 9. ep. 49.

Inter quæ rari Laurentem ponderis aprum
Miſimus, Aetola de Calydone putes.

Et lib. 1. ep. 105. *Et quantum Calydon tuliſſe fertur.*

Inde Calydonius lib. 11. ep. 19. *Tanquam ſus Calydonius timetur.* Hoc loci de Britannia loquitur. VIRIDEM) ob colorem aquæ. Thetis vxor Oceani, qui parentes Nereidum, vt fabulæ nugantur. N. COLLAS) Romam. NOMENTANA'O.) prædia rura Nomentana, quorum lib. 1. ad eundem Ouidium eſt mentio ep. 106.

In Nomentanis Ouidi quod naſcitur agris, &c.

Regione 4. Plinio. Et aliis libris ſæpiculè. Nomentum Vmbriæ oppidum. Albanorum Colonia Tarquinio expugnata. Vbi noſter poëta prædium lib. 4.

Nomentana meum tibi dat vindemia Bacchum,
Si te Quintus amat commodiora bibes.

Meminere Strabo, Plinius, Virgilius, Liuius, alij, Leander in Vmbria. G. T. DIFFERS) Ex Epicuri diſciplina hoc dogma. ATROPOS) Parcarum vltima. P. C. Q. N. H. L. AMICO) quis officium tuum erga amicum reprehendat? cùm tu vitam ipſam amicitiæ poſthabeas. TVIS S.) vnde oriundus es. TAQVE T. N. I. A.) Eleganter hoc. Tibi ipſi tandem ſis amicus. alioqui nihil proderunt olim amicitiæ.

In delicatum lectorem.

XLV. XLI.

Si quid lene mei dicunt, & dulce libelli;
Si quid honorificum pagina blanda ſonat;
Hoc tu pingue putas, & coſtam rodere mauis,
Ilia Laurentis cùm tibi demus apri.
Vaticana bibas, ſi delectaris aceto:
Non facit ad ſtomachum noſtra lagena tuum.

SI QVID LENE) Encomiaſtica, nuptialia, nataliria, amatoria, & hoc genus alia, quæ vt materia blanda & lenis, ita numeros quoque lenes & blanda verba deſiderant, id quod lib. 11. ep. 91. his verſibus declarat.

Carmina nulla probas molli quæ limite currunt,
Sed quæ per ſalebras altaq́ ſaxa cadunt.
Et tibi Maonio quod carmine maius habetur,
Lucili Columella, hic ſitus Metrophanes
Attonitusq́ legis terrai, frugiferai,
Accius & quicquid Paccuuiusq́ vomunt.
Vis imiter veteres Chriſtille tuosq́ poëtas? &c.

Si tibi hæc velut minus acria diſplicent, abi hinc & rodas oſſa, bibas acetum, legas maledica, &c. mihi placet ſubinde etiam lenia & dulcia miſcere amaris. HONORIFICVM) ad laudes & encomia refero, lene & dulce, ad epithalamia, natalitia, aſſentationes, baſia, &c. PINGVE) craſſum, rude, inelegans, nota parœmia. pinguis Minerua, pingue ingenium non acre, ſubtile, promptum. Perſius Sat. 1.

Eſt hoc ſpumoſum & cortice pingui.

NON FACIT AD STOMACHVM) ſtomachus aliàs iram, aliàs affectum & naturam hominis valet, vt hoc loco.

* *
*

In

In Mathonem.

XLII. XLVI.

Omnia vis bellè Matho dicere, dic aliquando
Et bene: dic neutrum: dic aliquando malè.

Omnia) Intelligentia diſtichi pendet à ſcientia vocis (bellè) bellus autem apud Ciceronem, Plautum, Varronem, & alios ſæpe in bonam partem valet, vt bellæ litteræ, ciuitas, otium, &c. Sæpe etiam in malam, eumque notat qui aliis libenter obſequitur, & bellè dicere eſt loqui ea, quæ alij velint audire, quaſi dicas blandè dicere & palpare, nihil quod offendat, moueat ingratumúe ſit, quo ſenſu dixit Cicer. *Omnes tuas artes quibus tu magnus es concedit, fatetur ſe non bellè dicere, non ad voluntatem loqui poſſe.* Et Martialis noſter lib. 1. ep. 10. *Matho Cauſidicus Iuuenal. Sat. 1. Apud Senecam quoq; Cauſidici nomen eſt.*

Bellus homo, atq; idem vis magnus Cotta videri:
Sed qui bellus eſt, Cotta, puſillus homo eſt.

Nempe non libet, ſed aliorum ſeruus & aſſentator. Eſt enim puſilli & ignaui hominis abiectique, ad aliorum quaſi ſe nutus quoſcunque accommodare. Bellus præterea ſonat Græcis eos, quos Ariſtot. 3. Eth. *ἀρέσκους* appellat, qui ſtudent aliis placere, ſeu dictis, ſeu iocis, ſeu cultu, aut ſunt dicaces ſcurriles, intempeſtiueque petulantes, Plinius epiſt. 25. lib. 4. *Quid hunc putamus domi facere, qui in tanta* (in comitiis & magiſtratu deligendo) *re, tam ſerio tempore, tam ſcurriliter ludat? qui deniq; omnino in ſenatu dicax, & vrbanus, & bellus eſt. tantum licentiæ adiicit primis ingeniis illa fiducia, &c.* De mollitie cultus Martialis lib. 3. Cotile bellus homo es. Hic Mathonis cauſsidici ſtudium dicendi videtur carpere, quod Matho referebat eo, non vt bene, ſed vt bellè diceret. quod quid ſit, oſtendit Perſius Sat.

Fur es, ait Pedio: Pedius quid? crimina raſis
Librat in antithetis doctas poſuiſſe figuras
Laudatur. bellum hoc: hoc bellum?——

Bellum, inquit Perſius, hoc putant Oratores cùm ſchemata oratoria & antitheta, figuraſque oratorias oſtentant, & nihil de cauſſa dicunt? non eſt hoc bellũ, non eſt. Idem factitabat Matho, qui conabatur bellè dicere, artem Rhetoricã. & artis omnia lenocinia expromere, Martialis ait hoc bellè non bene fieri. Dic aliquando non bellè, ſed bene, de re nempe propoſita, nec artem ſemper, ſed rei naturam inſpice. Dic male) neglige artis fucos & præcepta. quod ipſum eſt nonnumquam bene dicere, cum tali ratione malè dicis. Sicut in ipſo neglectu quidam cultus eſt, & in contemptu artis artificium. Hæc mihi arridet ſententia. Domitius ad iudicium (neſcio quo iudicio) carminis refert, aitque frigidè laudatum eſſe carmen poëtæ à Mathone cùm bellum vocaſſet, parum bellè. *Lege epigr. 39. lib. 6. in Poſtumum. & Petron. Arbit. pag. 1. cum VVouvverano.*

Ad ſeipſum.

XLIII. XLVII.

Vitam quæ faciunt beatiorem,
Iucundiſſime Martialis, hæc ſunt:
Res non parta labore, ſed relicta:
Non ingratus ager, focus perennis,
Lis nunquam, toga rara, mens quieta,
Vires ingenuæ, ſalubre corpus,
Prudens ſimplicitas, pares amici,
Conuictus facilis, ſine arte menſa:
** Nox non ebria, ſed ſoluta curis:* * al. Mens.
Non triſtis torus, attamen pudicus:
Somnus qui faciat breues tenebras.
Quod ſis eſſe velis, nihilq; malis:
Summum nec metuas diem nec optes.

Hoc eſt illud πολυθρύλητον epigramma, lippis, vt aiunt, & tonſoribus decantatum: quod

Ii pueri

pueri nôrunt antequam diſcant,tenent antequam intelligant. Totum eſt ad beatæ vitæ tranquillitatem compoſitum: qua de beatâ & tranquillâ vitâ planè beatos condidit libellos parum beatus Seneca, qui vitam beatam naturæ finibus circumſcribit, aitque beatam vitam eſſe,ſecundum naturam viuere. RES NON PARTA LABORE SED RELICTA) Quæſitæ res & relictæ contraria ſunt. Relictæ patrimonio; partæ & quæſitæ curis. Anxiè autem parta,anxiè tenentur: beatus

Vide Iuuenal. Sat.10.

eſt præſentibus, qualiacunque ſint, contentus. *Habebit philoſophus amplas opes: ſed nulli detractas, nec alieno ſanguine cruentas, ſine cuiuſquam iniuria partas, ſine ſordidis quæſtibus, quarum tam honeſtus introitus, quã exitus; quibus nemo ingemiſcat, niſi malignus.* & quæ apud Senecam c.23. de beata vita ſequuntur. Adde ſi placet ex Virgiliana append. de vita tranquilla. *Eſt mihi rus paruum*,&c. Multa Cicero paſsim de ead. Cæterùm,relinquere hæreditatem,proprium & vſitatum verbum in hac re. Virg.4.Georg.

Terent. Phorm. Salluſtius bello Iug. Auctor ad Herennium.

——cui pauca relicti
Iugera ruris erant——

Ad quem locum,noſtrum Pontanum adi. Multa & Briſſonius lib.16. de verborum ſignific. NON INGRATVS AGER) In hac re multus eſt Cicero lib.de Senect. Ingratus ager, eſt ſterilis & infecundus,qui acceptam ſemêtem non cum ſperato frugum reddit fœnore, vt gratus ille qui ſegetem vberrimam largitur. Horatius eundem prædicat beatum,qui ſuos colit fertiles agellos.

Beatus ille qui——
Paterna rura bubus exercet ſuis,
Solutus omni fœnore.

FOCVS PERENNIS) Metonymia,focum pro victu poſuit. Hunc focũ Tibullus ſibi optauit.

Diuitias alius fuluo ſibi congerat auro:
Dum meus aſsiduo luceat igne focus.

Statius lib.1.Sil.de eod.foco. *——diuesq́; foco lucente Tibullus.*

LIS NVNQVAM) contentiones forenſes intellige. Horat. *Forumq́; vitat.*

Virg.2.Georg. *——nec ferrea iura*
Inſanumq́; forum,aut populi tabularia vidit.

Quid enim magis ſerenam animi quietem perturbat,quàm lites, iudicia,cauſſæ, accuſationis, & defenſionis curæ? TOGA RARA) rara officia vrbana. infrà ep.51. *ô tunicata quies.* Togati enim clientes æquè de nocte ac die fatigabantur. ſalutabant, comitabantur,ſeruiebant, & rarò inter quieſcebant, iniurias præterea mille,& mille contumelias ab atrienſibus, & ſeruis præſtolantes perpetiebantur,vt fuſius alibi expoſuimus; rectè Horatius de beato,vitante

——ſuperba ciuium Potentiorum limina.

Et Virg. *Penetrant aulas & limina regum.*

De beata Vita cap.9. c.4. c.5.

MENS QVIETA) Animi concordiam Seneca putat ſummum bonum. Concors eſt animus extra metum,extra cupiditatem poſitus. Quies autem mentis inæſtimabile bonum.Plura idem libello de tranquillitate animi.

VIRES INGENVAE) Quas & ſapiens optat. Seneca de beata vita c.22. Non tamen portentoſum aut giganteum robur. Robuſti enim,viribus freti,occupant ſæpe alios,prælia & pugnas amant,quæ non modò tranquillam perturbant,ſed omnem vitam adimunt,Iuuenal.Sat.10.

——viribus ille
Confiſus periit,admirandiſq́; lacertis.

Exempla paſsim ſacra & profana hiſtoriæ,& fabulæ ſuppeditant,nec ſacræ litteræ tacent. Ouidius 1.Triſt.ingenuas vires,videtur pro corpore tenero & laborum inſueto ponere.

Illi corpus erat durum, patiensq́; laborum:
Inualidæ vires,ingenuæq́; mihi.

SALVBRE CORPVS) Mens ſana in corpore ſano petenda, vt ex philoſopho Iuuenal. Sat.

De beata Vita, cap 22.

10.docet. *Orandum eſt vt ſit mens ſana in corpore ſano.* Seneca philoſopho, & ipſe philoſophus accinit. *Sapiens malam valetudinem tolerabit, bonam optabit.* De mente ſana idem lib. eodem cap.3. nec pluribus opus,aut ſi cui opus,Tiraquellum adeat lib. de Nobilitate 3.n.388. PRVDENS SIMPLICITAS) En quam geminè Chriſtianæ legis conditori. *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, ſimplices ſicut columbæ.* Eſt autem ſapientis,quæ corrigi non poſſunt diſsimulare,patique potius quam facere iniurias. quæ ſtultis ſimplicitas,cordatis ſapientia eſt. PARES AMICI) Impares enim genere,fortuna,opibus,raro pares gerunt animos,dum maior minorem facilè contemnit, minor maiorem palpat. De fideli amicitia Seneca c.7.de Tranquill.animi,& paſsim in epiſtolis. Pares etiam parœmia paribus coniungit. CONVICTVS FACILIS) συντράπεζοι faciles & familiares iucundum reddunt conuictum. Videtur hic ipſum apparatum menſæ parabilem & quotidianum nec ſumptuoſum appellare conuictum: id quod mox ſequentia verba exponunt. SINE ARTE MENSA)

Seneca lib. de beat. Vita, c.11.

id eſt,non peregrinæ nec exoticæ deliciæ & cupediæ. Non quales per maria & omnes terras Nomentanus & Apicius conquiſierunt, *ſuper menſam recognoſcentes omnium gentium animalia. Vide hos eoſdem è lectis ſuis ſpectantes popinam ſuam,&c.* De parabili verò cibo lib.de Tranquill.cap.1. *Placet cibus, quem nec parent familiæ,nec ſpectent,non antè multos paratus dies,nec multorum manibus miniſtratus, ſed parabilis,fa-*

lis, faciliſq́, nihil habens accerſiti precio; ſed vbilibet non defuturus, nec patrimonio grauis, nec corpori: nec rediturus, qua intrauerat. Eu hæc eſt ſine arte menſa. Sed lautis hominibus. *Quicquid quæritur, optimum videtur,* vt Petronius teſtatur. NOX NON EBRIA) Non epulis, ſomno, vinoq́; ſepulta, nec curis anxia & inſomnis. NON TRISTIS TORVS) Vxor non Xantippæa, moleſta intemperies, æterna lis, rixa, iurgium: ſed facilis, commoda, tractabilis & pudica matrona. BREVES TENEBRAS) Nauci homines Plato, & cum Platone ſapientes omnes exiſtimant ſomni mancipia; mortuis, glires hos, quàm viuis propiores dicas, vt rectè Ouidius cecinerit.

Sermo hæc ſcripturam, nam de mente tam ſuprà dixerat, mens quieta.

Stulte quid eſt ſomnus gelidæ niſi mortis imago:
Longa quieſcendi tempora fata dabunt.

Breuem ergo ſomnum & noſter poëta commendat, ſed quietum. Poſsis & aliter interpretari breues tenebras, ſomnum inquam tam dulcem & ſuauem, vt nox, quamuis longa, tamẽ breuiſsima fuiſſe videatur. Multa mihi copia eſſet memorãdi viros ex omni antiquitate clariſsimos, qui in ſomnum non ſecus ac iuratiſsimum hoſtem pugnauerunt, omnibuſque machinis expugnarunt. Sed obuia pluribus tranſeamus. QVOD SIS ESSE VELIS) Contentus ſua ſorte, conditione, fortuna, nec præ ſe alios indicet beatos, vt Horatius Sat. I. queritur, & quærit cur nemo ſua ſorte contentus viuat. Terentius dat conſilium. *Quoniã id fieri, quod vis, non poteſt, id velis quod poſsis.* Græci monuere idem. ὃ δυνάμενος ὃ θέλεις, θέλεις ὃ δύνασαι. Et, Δεῖ τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. SVMMVM NEC METVAS DIEM NEC OPTES) Seneca de beata vita c. 5. *Poteſt beatus dici, qui nec cupit, nec timet,* & epiſt. 24. *Obiurgat Epicurus non minus eos, qui mortem concupiſcunt, quàm eos, qui timent,* & quæ ibid. ſequuntur. Idem lib. 6. quæſt. natural. c. 32. *Mori nec rogaueris, nec timueris.* Audiſti quæ, ex ſententia Poëtæ beatam præſtent vitam: iuuabit & Pentadij nobiliſsimas ſyllabas de ead. beatã vitã venuſtiſsimè canentes, pro huius epigrammatis coronide, apponere.

Non eſt, falleris, hæc beata non eſt,
Quod vos creditis eſſe vita, non eſt
Fulgentes manibus videre gemmas,
Aut teſtudineo iacere lecto,
Aut pluma latus abdidiſſe molli,
Aut auro bibere, & cubare cocco,
Regales dapibus grauare menſas,
Et quicquid Libyco ſecatur aruo
Non vnâ poſitum tenere cella:
Sed nullos trepidum timere caſus,
Nec vano populi fauore tangi,
Et ſtricto nihil æſtuare ferro.
Hoc quiſquis poterit, licebit illi
Fortunam moueat loco ſuperbus.

Parat conuiuium.

XLIV. XLVIII.

Nunciat octauam Phariæ ſua turba iuuencæ,
Et † pilata redit, iamq́; ſubitq́; cohors.
*Temperat * hic thermas, nimios prior hora vapores*
Halat, & immodico ſexta Nerone calet.
Stella, Nepos, Cani, Cerealis, Flacce venitis.
Septem ſigma capit, ſex ſumus, adde Lupum.
Exonerat ur as ventrem mihi villica maluas
Attulit, & varias, quas habet hortus, opes.
Secta coronabunt rutatos oua lacertos,
Et madidum thynni de ſale ſumen erit.
*Paruus * in his, vna ponetur cœnula menſa,*
Hœdus, inhumani raptus ab ore lupi.
Et quæ non egeant ferro ſtructoris oſella,
Et faba fabrorum, prototomiq́; rudes.

† Ioſ. Scaliger ad Tibullum p. 118. Atq́; peleata, legit. à pelo, prima breui. Nonius v. pilare, & Feſtus, alij peleata, vt peleati Parthi.
** hac.*
** cœnæ.*

Pullus adhuc, cœniſq́ tribus iam perna ſuperſtes
Addetur: ſaturis mitia poma dabo.
De Nomentana vinum ſine fæce lagena,
*Quæ bis Frontino conſule * prima fuit.* * plena.
Accedent ſine felle ioci, nec mane timenda
Libertas, & nil quod tacuiſſe velis.
De Praſino conuiua meus, Venetoq́ loquatur:
Nec facient quemquam pocula noſtra reum.

Inſcriptio continet argumentum.

Ouid 1. Met. NVNCIAT OCTAVAM) Iſidis (quæ Inachi filia verſa in bouem, deinde in deam, colebatur Romæ ſacris ex Aegypto petitis) Lucianus, Apuleius, alij. Sacra hora pomeridiana 8. abſoluebantur, quæ eſt apud nos ſecunda pomeridiana. Octaua hora exercebant corpora veteres & lauabant. De exercitatione lib. 4. Martialis. *Sufficit in nonam nitidis octaua paleſtris.* Ante octauam non licebat publicè lauare niſi ægris. Spartianus in Hadriano. *Ante octauam horam neminem niſi ægrotum lauare paſſus eſt.* Ipſa hora lauandi tintinnabulo indicabatur, Mart. lib. 14.

Redde pilam, ſonat æs thermarum, ludere pergis?

SVA TVRBA) calua & ſiſtrata, id eſt, Iſidis ſacerdotes raſi, de quibus ad illum verſum Martialis plenius,

Linigeri fugiunt calui, ſiſtrataq́ turba.

P. COHORS) ſiſtrata, inquit Domitius. Merula negat pilum, & ſiſtrum idem ſonare, nec ego memini idem valere. Merula pilatam vocat, quod gladios geſtarint ſacerdotes, & ſe vulnerarint. Apuleius ſanè lib. 11. Metam. totam ſacerdotum, & totius populi pompam deſcribit, nec pili, quod ſciam, mentionem facit vllam. aliquos tamen in ea pompa velut è ludo gladiatorio prodire affirmat. qui gladios ancipites, vel anceps ferrum gerentes ſua brachia diſſecabant, octauo verò libro docet linigeros illos ſe cruentaſſe. Et Seneca lib. de beata vita. cp. 22. *Cùm ſiſtrum aliquis concutiens ex imperio mentitur, cum aliquis ſecandi lacertos ſuos artifex, bracchia atque humeros ſuſpenſa manu cruentat, cùm aliqua genibus per viam repens vlulat, laurumq́ linteatus ſenex, & medio lucernam die præferens conclamat, &c.* Plura Diod. Siculus, Herodotus, Gyraldus, Arnobius, Tertullianus, Ouidius alij.

ET PILATA R.) Ferri poteſt hæc ſcriptura, ſi gladiatã intelligas. Laudo tamen Scaligerum qui legit. *Atq́ pilata.* Pilata, id eſt, calua, volſa. Iſidis enim ſacerdotes pice depilabantur. Et hoc eſt pilare, vt Martialis alibi.

Nec plena turpi matris olla reſinâ,
Summœniana qua pilantur vxores.

Et caluos fuiſſe ſeu volſos, nulla eſt dubitatio. Martialis l. 11. ep. 29.

Linigeri fugiunt calui ſiſtrataq́ turba.

Sed ad hoc primum epigrammatis diſtichon iuuabit animaduertiſſe, Iſidi bis in die laudes ab Iſiacis dictas. Prima nempe hora, qua ſacerdotes Iſidis templum aperiebant, (idq; Apertio vocabatur) & Deam ſalutabant, quod Salutationem, & Excitationem appellabant. Poſt, totum diẽ ſtipem emendicabant. Inde ad octauã redibant, & deam componebant, & templum claudebant. Has geminas Iſidis laudes Tibullus intelligit, cùm ita lib. 1. canit.

Biſq́ die reſoluta comas tibi dicere laudes
Inſignis turba debeat in Pharia.

Confirmat hoc de prima hora Apuleius lib. 11. pluribus locis. Arnobius lib. 7. alij quos Scaliger verbatim apponit. Octauam horam nominat hîc expreſsè Martialis. Sed nondum locus hic totus enodis. Quid ſibi vult. Iamq; ſubitque? τὸ, que, poſt verbum ſubit redundat. An ſcribendum ſtatque ſubitque cohors. Nam reuerſi Iſaici ex mendicatione Deam ſtantes adorabant. Martialis lib. 12. ep. 29.

Linigeri fugiunt calui, ſiſtrataq́ turba,
Inter adorantes cùm ſtetit Hermogenes.

Deinde componebant opinor Deam, templumque claudebant. Alij tamen pleri ſeruant: *Iamq́ ſubitq́.*

REDIT) ad templum deæ, quod erat Romæ in Campo Martio, vnde Campenſis dicitur Iſis Apuleio. In ſacris autem illis Iſidis repræſentabant indagationem, qua filium amiſſum quærebant, Iſidis natum. hora verò octaua veſtigatio illa ceſſabat, Iſiacique ad ſacram ædem reuertebantur. TEMPERAT) hora octaua, ſeptima quæ prima eſt pomeridiana, ſexta quæ duodecima. NERONS) thermis Neronianis. STELLA) nomina * ſeptem conuiuarum. SIGMA) Imperitè

* non ficta: ad omnes extant multa epigrammata.

leguut

legunt quidam ſigna, placet ſigma. Sigma Græcorum character olim, vt C. Latinorum formabatur, præſertim in maioribus figuris. exempla obuia in Inſcriptionibus & nummis & libris. Stibadia vocat lib. 14.

Accipe lunata ſcriptum teſtudine ſigma
Octo capit. ——

Apud Philandrum & Ciaconium de triclinio.

De hoc genere ſigmatis, vel ſtibadij lib. 14. plura. Erat genus lecti in formam hemicycli factum. cœpit ſub Imperatoribus. MALVAS) maluam Græci μαλάχην, Nos. Pappel, vocitamus, quade, præter auctores noſtri æui, ſcribunt Dioſcorides lib. 2. c. 3. Theophraſtus lib. 5. de plantarum hiſtoria. Plinius lib. 19. cap. 4. Galenus lib. 7. Simplicium medicam. Quòd maluæ ventrem lubricent, etiam iidem ferè omnes confirmant. SECTA C.) Iam ſuprà docuimus oua ſolita ſecari, mediaq; cybiis inferciri, rurſumque claudi. RVTATIS) rutâ imbutos lacertos. nota vulgo herba, lacertos non accipe hic venenoſos, quales apud nos viſuntur. ſuprà de lacertis. plura lib. 7. ep. 77. in Papilum. ET MADIDVM) ſumen papillæ ſcropharum recens effetarum, (de quo lib. 13.) ſalſo liquore de thynni piſcis ſanguine infectum. PARVVE O.) manifeſtè corruptus locus. lege paruus in bis (id eſt, inter hæc) ponetur cœnula menſa Hœdus, vt intelligas hœdillum ponendum fuiſſe, qui vnâ cœnulâ, atque vnâ menſâ potuit totus abſumi. RAPTVS) ἁρπακτός, qui poterat rapi, & obnoxius erat prædatori. STRVCTORIS) credatæ, carptoris, Fürſchneider. Sunt qui diſtinguant ſtructoris officium à Carptoris, quod carptor diuidat cibos, & ſit idem qui ſciſſor. Structor verò qui ſtruat, ordinet, cōponat, vt Seruius docet, fercula, vnde & ſtructores dicuntur ferculorū compoſitores. Structoris munus fercula puerorum manibus allata commodè diſponere. Græcis τραπεζοκόμος, τραπεζοποιὸς οὐχ ὁ μάγειρος, ἀλλ' ὁ τῆς πάσης περὶ τὰ συμπόσια παρασκευῆς ἐπιμελούμενος. VVoueriū lege ad Petronium pag. 319. Heraldus ſtructorem eundem ſciſſori facit, qui multa ad hoc Martialis verbum. OFELLAE) Feſtus exponit ofellas carnes conditas, & globi forma conciſas. FABA FABR.) herba qua condita faba eſt, fabrilis vocabatur, vt canit Columella.

Rauten.

Gryphius diſertè habet in bis.

Structor, carptor, ſcindendo, ſciſſor Iuuen. Sat 5. Heraldū adi.

Ita Petronius ſtructorem accepit.

——quiq; fabis habilis fabrilia miſcet.

PROTOTOMI) caules coliculi, de quibus lib. 13. primi caules ſucciſi. PERNA) pes ſuis cum ſuperiore dorſi parte. lib. 13. plenius. SVPERSTES) ſufficiens quatuor cœnis. SATVRIS) ſecundis menſis. MITIA) Virg. *——ſunt nobis mitia poma.* præmatura. NOMENTANA L.) Nomentanum vinum quo recentius, hoc deterius, quo vetuſtius, hoc generoſius. lib. 1. ep. 106.

In Nomentanis, Ouidi, quod naſcitur agris,
Accepit quoties tempora longa merum,
Exuit annoſâ mores, nomenq; ſenectâ
Et quicquid voluit teſta vocatur anus.

FRONTINO) Nuſquam reperio Frontinum conſulem, hoc æuo. Fronto ter conſul fuit. Faſti Capitolini. cum Traiano III. & ipſe Fronto III. Conſtat tamen conſulem fuiſſe, quod Frontini huius libri ſtratagematum titulum hunc præferant. *Sexti Iulij Frontini viri conſularis.* Scripſit idem de Aquæductibus lib. 11. librum de qualitate agrorum. Eſt de hoc eod. carmen infrà 59. Poëta vinū conditum ait, Frontino conſule I I. quod pro recente ponit. vixit enim æuo Martialis & Traiani Frontinus. Faſti portò conſulares truncati ſunt, præſertim qua mediis anni mēſibus, quibus ſubinde alij aliis conſules ſucceſſerunt. M. T. LIBERTAS) nullus erit qui noſtros iocos inſidioſè excipiat, & deferat ad Cæſarem, noſq; reos faciat, vt Domitiani temporibus contingebat. Idem factitatum Tiberij æuo. Senecam teſtor de Ben. lib. 3. c. 26. vbi de Paullo Prætorio memoratu digna res notatur. vide & Duarenum ad legem Iuliam de Maieſtate. c. 4. Iterum Senecam c. 27. 3. de Ben. DE PRASINO) de quatuor factionibus Antigatorum diximus aliâs. Praſini habebant viridem cultum, Veneti cæruleum. Studia populi inclinabant partim in Praſinos, partim in Venetos, & cum populo Cæſares. qui ergò diuerſum à Cæſare ſentiebant, magnum periculum ſubibant.

In Cottam.

XLV. XLIX.

Cùm potes amethyſtinos trientes,
Et nigro madeas Opimiano:
Propinas modo conditum Sabinum,
Et dicis mihi, Cotta, vis in auro?
Quiſquam plumbea vina vult in auro?

CVM POTES) conuiuatorem ſordidum carpit, qui bibebat Falernum, & conuiuis in auro propinabat Sabinum, vinum deterrimum. AMETHYSTINOS TRIENTES) Synecdoche, pocula poſuit pro ipſo vino. AMETHYSTINOS) vel refert ad gemmas inſertas poculis, vel ad colorem nobiliſsimorum vinorum, gemmam tamen hanc non conuenire poculis Plato recentior docet in epig. 4. In Amethyſto Bacchus ſcolptus, alloquitur gemmam lib. 4. Anthol.

Setinum & Falernum, Opimiana vina. Sabinum mala erat.

ἀμέθυςος non ebrius.

ἁ λίθος ἐς' ἀμέθυςος, ἐγὼ δ' ὁ πότας Διόνυσος·
ἢ πειθέτω νήφειν, ἢ μαθέτω μεθύειν.
Sobria tu gemma es, ſed ego potator Iacchus:
Ebria vel tu ſis, ſobrius aut ego ſim.

Andreai Vaccius.

Sabinvm) ante annum ſextum potabile non eſt, poſtea nobile, hinc poëta dixit modò conditum ſeu recens. Plvmbea v.) peſsima vina.

De Scorpo.

XLVI.

Suet. Cal c. 55. Incitato equo Caligula deſtinauit conſulatum aliaq; multa ſtolidior eque.

L. *Frangat Idumæas triſtis victoria palmas:*
Plange fauor ſæuâ, pectora nuda, manu.
Mutet honor cultus, & iniquis munera flammis
Mitte coronatas, gloria mœſta, comas.
Heu facinus, primâ fraudatus, Scorpe, iuuentâ
Occidis, & nigros tam citò iungis equos.
Curribus illa tuis ſemper properata, breuisq;
Cur fuit, & vitæ tam prope meta tuæ?

Deplorat fatum Scorpi aurigatoris populo principibusque gratiſsimi. Huic ait Domitius à Caligula deſtinatum conſulatum. nihil ſomniauit de Scorpo nondum nato Caligula, Scorpus enim annum ætatis ſeptimum ſupra vigeſimum non exceſsit, & à Claudio vſque ad Traianum propè ſexaginta anni fluxere, natum credo Scorpum ſub initia Veſpaſiani Cæſaris, & Imperatoris creati. ſi Scorpus Traiano Neruæ ſuccedente ſtatim eſt extinctus. Qui aurigæ, ſiue aurigatores, qua conditione, quã nobiles, noti, &c. copioſè Panuinius lib. 1. de lud. Circenſ. c. 11. Frangat I.) Hortatur Victoriam, Fauorem, Honorem, Gloriam Numina ſemper propitia Scorpo, vti ſymbola ſua, Scorpo ante veluti inſignia quædam indulta in rogũ præcipitent. Frangat victoria palmas) victor enim Scorpus fato victus eſt. itaque fruſtrà gerit palmam ſignum victoriæ. Palma, & alia multa priſcis ſignificabat, & conſenſu victoriam, quod Imperatorum ſculptæ, cælatæ, pictæ, nummiſque expreſſæ imagines oſtendunt, parœmiæ confirmant, ſcripta principum auctorum, prodigia palmis data, miracula naturæ, oracula diuina clamant. de quibus Cic. Gellius, Plutarchus, Plinius, Ariſtot. Valerius Max. D. Ioannes in Apocalypſi, Et palmæ in manibus eorum, aliiſque libris alij vates tractant. Cauſſam aiunt huius ſymboli, quod palma onere preſſa non ſuccumbat, ſed fortius exurgat, quod in certatores, qui dum vincũt, nullis laboribus difficultatibuſque ſuperantur, multa ſuper hac Pierius lib. 50. De palma Iulij Cæſ. vel Auguſti Brodæus lib. 1. Anthol. ad Philippi epigramma εἰς δάφνην. Etenim quam alij ſcriptores palmam, Philippus ait, laurũ fuiſſe. Idvmæas) nemo neſcit Idumen Syriæ, & Iudæam palmæ feracem, ita vt ipſam Iudæam Romani expreſſuri, ſimulacrum arbori palmæ alligatum finxerint. ſic in Titi nummis ſpectatur, cum inſcriptione *Iudæa capta*. Idem aliâ atque aliâ forma in Veſpaſiani nummis. De palmâ Idumæâ etiam Virg. Lucanus, Plinius, alij ſæpius vel canunt, vel narrant. Tristis) ob mortem Scorpi, quæ ſæpe in aurigatione ludis Circenſibus vicerat. Plange f.) ſignum luctus, plangere manu pectus apud varias gentes. Alexand. Neapol. lib. 3. cap. 7. & ibid. Tiraquellus, vbi non hoc tantùm, ſed innumera alia plurimarum gentium luctus ſigna leges. De ſpectatorum acclamationibus, fauore, plauſu, fremitu, furore fusè Bulengerus de circo. c. 46. toto. Mvtet) Romani, vti ferè cæteræ gentes omnes & hodie, in luctu veſtem mutabant, cuius vbique in Cicer. Liuio, Ouid. ad Liuiam, alioſque ſcriptores teſtimonia occurrent, quæ leges apud Tiraquellum, Bencium, alioſque ſexcentos. Mitte coro) Hicquoque mos obtinuit, vt comæ in luctu tonderentur, & flammis iniicerentur. Apud Homer. Iliad. ψ. in morte Patrocli Achilles. & Odyſſ. 4. & 24. Quintus Calaber de funere Achillis. Virgil. 9. Aeneid. Propert. lib. 1. eleg. 17. Catullus in Arg. Ouidius 3. Met. Statius 6. Theb. Siſenna lib. 4. apud Nonium Marcellum. Herodianus in Caracallo. Iunius de coma. Tiraquellus. Mvnera flammis) quæ quantaque in rogum cum cadauere iniecerint è Suetonij Iulio, c. 84. & Plinij epiſtola 2. lib. 4. diſces. Heraldus plurima.

Sic Ouid. frangere faſces dixit ad Liuiam. Cõſul inuiſſa fletu mærentem faſcibus Vrbẽ.

Sordidati, immò pullati lege qua copioſè hic tractat Heraldus.

Prima ivventa) ſeptimo & vigeſimo ætatis anno. Mart. infrà. *Inuida quem Lacheſis raptum trieteride nona.*

Nigros eqvos) vt albus victoriis & triumphis ſeruit, ita pullus & ater luctibus & exequiis. equos autem nominat, quòd Scorpo aurigator eſſet, & Pluto inferorum deus atris inuehens equis pingatur priſcis. Ouid. 5. Met.

Hanc

Hanc metuens cladem tenebroſa ſede tyrannus
Exierat, curruq́ atrorum iunctus equorum
Ambibat Siculæ cautus fundamina terræ.

Aurigabatur autem Scorpus etiam apud inferos, quod veteres exiſtimarent vita functos eadem actitare apud Manes, quæ viuentes egiſſent.

——quæ gratia currûm
Armorumq́ fuit viuis, quæ cura nitentes
Poſcere equos, eadem ſequitur tellure repoſtos.

Nigros verò equos Poëta aſsignat Scorpo mortuo, quod apud inferos omnia atra. CVRRIBVS ILLA) ordo verborum eſt. Cur meta illa tuis curribus (in certamine auriganti) ſemper properata & breuis? quod eſt dicere, Vt currus tui priores ſemper in curſu flexerunt metas, ita tu quoque metam vitæ æmulis tuis prior flexiſti, cùm obiiſti, ita vt meta tibi ſemper proxima velut viuenti, ita & morienti fuerit.

Ad Fauſtinum.

XLVII. LI.

Sidera iam Tyrius Phryxæi reſpicit agni
Taurus & alternum Caſtora fugit hyems.
Ridet ager, veſtitur humus, veſtitur & arbor,
Iſmarium pellex Attica plorat Ityn.
Quos, Fauſtine, dies, qualem tibi Roma Rauennam
Abſtulit? ô ſoles, ô tunicata quies?
O nemus, ô fontes, ſolidumq́ madentis arenæ
Littus, & æquoreis ſplendidus Anxur aquis.
Et non vnius ſpectator lectulus vndæ,
Qui videt hinc puppes fluminis, inde maris?
Sed non Marcelli, Pompeianumq́, nec illic
Sunt triplices thermæ, nec fora iuncta quater.
Nec Capitolini ſummum penetrale tonantis
Quæq́ nitent cœlo proxima templa ſuo.
Dicere te laſſum, quoties ego credo Quirino,
QVAE TVA SVNT TIBI HABE: quæ mea redde mihi.

SIDERA) Fauſtinus in Campania amœnos quoſdam locos & villas circa Tarracenam habebat. Martialis tectè carpit amicum, quòd vernis ſolibus vere, hoc eſt, rure ſuo & otio non frueretur, ſed Romæ patiatur ſe honoribus & magiſtratibus implicari. SIDERA) verni temporis deſcriptio à tribus ſignis cœleſtibus, & ipſa terra flore veſtita. Nam cum annus in quatuor tempeſtates tribuatur, Ver, æſtatem, autumnum, hyemem, cuiq; tempori tres menſes adſignantur, Veri Martius, Aprilis, Maius, quos poëta his tribus ſignis oſtendit Ariete, qui menſe Martio prodit, tauro qui Aprili, Geminis qui Maio. Iam Tyrius taurus reſpicit ſidera agni Phryxæi, aries enim ante taurum oritur, taurus ſimul ac emicat, arietem præeuntem videt. Agnus autem Phryxæus appellatur, propter Phryxum Athamantis filium, quem Aries per Helleſpontum in Colchos vèxit cum ſorore Helle, quæ decidit in pontum. Aries autem, detracto vellere aureo, relatus eſt inter aſtra. Ouid. 3 Faſt.

Vtq́ fugam capiant, aries nitidiſsimus auro (ſic lego)
Traditur: ille vehit per freta longa duos.
Dicitur infirma cornu tenuiſſe ſiniſtra
Fœmina, cùm de ſe nomina fecit aquæ, &c.

Et mox:

Littoribus tactis aries fit ſidus: at huius
Peruenit in Colchas aurea lana domos.

Qui fabulam totam deſideras, Hyginum adi lib. 2. Aſtron. & Natalis aliorumque Mythol. Taurus Tyrius. Rectè poëta Tyrium vocat, quia pater Europæ, Agenor Tyrum & Sidonem vrbes condidit. Europa verò Sidone à Ioue in taurum verſo in Cretam per mare Tyrium eſt tranſuecta

Q. Curtius de rebus geſtis Alex.
Rem totam eleganti carmine deſcribit. Ouid. 5. Faſt.

RIDET AGER)deſcriptio veris,qualis apud Ouid.1.Faſt. *Omnia tunc florent*.Et 15.Met.*Nam tener & lactens,&c.* Virg.*Ver adeò frondi.* Lucret.1.*Æneadum genetrix,&c.*Veris nnncia hirundo.Sauaro multa ad ep.14.lib.2.Sidonij.ISMARIVM PELLEX)Philomela Paudionis Athenienſium Regis filia,per vim ſtuprata à Tereo Thraciæ tyranno pellex dicitur ſororis Procnes, quæ vxor Terei. fabula eſt apud Ouid.Met.floridè deſcripta.ISMARIVM)Thracium. ITHIM)filium Terei & Prognes occiſum à matre & matertera. Multa ex variis ſcriptoribus ſuper hac fabulâ noſter Pontanus ad illum Virgilij verſum Ecl.6. *Aut vt mutatos Terei mutauerit artus,&c.*

QVALEM TIBI)vſurpatam ſeruo lectionem. QVALEM TIBI ROMA RAVENNAM ABSTVLIT?)Rauennam enim & Taracinam aliaſque in colonias ciues per æſtatem excurrebant,vt ipſe alibi Mart.Forum Cornelij & Rauennam ipſam.Fauſtinus honoribus & magiſtratu occupatus in vrbe,carebat Rauennâ & Taracinâ,vbi villas & prædia colebat. Roma ergò abſtulit Rauẽnam Fauſtino, cùm poteſtatem excurrendi & ruſticandi negaret. V. C. habet, *quales tibi Roma Rauenna Abſtulit.*vario ſenſu & impedito niſi alloquare Rauennam.Quales tibi dies,Fauſtine,quales tibi Rauenna, Roma abſtulit cùm tuum tibi Fauſtinum negauit. Cætera nota. O TVNICATA QVIES)quieta, otioſa, tranquilla, ruſtris. tunica enim ſeruorum quondam & ruſticorum cultus in coloniis & municipiis. Cic. in Rullum de Capuanis. *Iam verò quis metus tunicatorum illorum in Albana & Seplaſia.* Plinius lib.7. epiſt.3. *Quin ergo aliquando in vrbem redis?vbi dignitas,honor,amicitiæ,tam ſuperiores quàm minores.Quouſque regnabis,quouſque vigilabis cùm voles?dormies quandiu voles? quouſque calcei, nuſquam toga feriata?liber totos dies.*Nihil eſt illuſtrius hoc loco ad hunc verſum exponendum,qui ad illum quoq; li.1. pertinet.

Lipſium, contra Iunium cõſule li.5 epiſt.5.

Lunata nuſquam pellis & nuſquam toga
Olidæque veſtes murice.

Idem Plinius lib.1. epiſt.9. de eadem vitâ. *O rectam ſinceramq́ vitam:ô dulce otium, honeſtumq́, ac pæne omni negotio pulchrius;ô mare,ô littus,verum ſecretumq́ μουσεῖον,quam multa inuenitis,quam multa dictatis?*

Ergo tunicata quies eſt libera ab officiis vrbanis,ſalutationibus,negotiis,curis,vigiliis.qua de Lipſius 1.Elect.cap.25.Et lib.1.epig.5.quæſt.vbi de Romanis togâ in municipiis raro vtentibus. Reſpexit huc Sidonius ep.vlt.lib.2.*Menſes in otio fuliginoſo,ſeu tunicata quiete tranſmittere.* O NEMVS) tranſit ad Tarracinam ſeu Terracinam à Rauennâ.Tarracinenſis verò ager ſiluos,lacus,& litrora habet amœniſsima.dicta vrbs quondam Volſcis,Anxur,caput gentis.colonia Romana,trecentis eò deductis.Liuius lib.8.*Erat ipſa ciuitas quondam in colliculo ſita,foſſis & conuallibus vndique cincta,per quas aqua marina diffundebantur.* Leandrum conſule in Latio, qui multa ex multis ſcriptoribus collecta habet.SOLIDVM L.)quia altum propter vicinos montes. MADENTIS ARENAS)allunione maris. AEQVOREIS SPLENDIDVS)ſuprà lib.5.epig.1. ad illum verſum

Siue ſalutiferis candidus Anxur aquis,

Virgil. 7. Aen. Lucanus lib.3. Silius 8. noſter mox infrà. Et fons ipſe Anxur nonnunquam,&c.

Plura memini dicere ſuper Anxure.Anxur ipſe non fuit flumen,ſed oppidum circumfuſum aquis dulcibus marina mixtis, & hinc ſalutiferis, quòd acrimonia ſalſa putorem arceret, ne animalia noxia crearentur. Fuit non procul inde palus Pomtina ſeu Pontina ex duobus fluminibus Vfente ſeu Aufido poëtis celebrato, & alio minore, vt hinc poëtam quoque noſtrum ſubieciſſe credam. ET NON)mare & flumina intelligit vrbi circumfuſa & propinqua.Ex ipſo porrò lectulo ſeu cubiculari,ſeu triclinari,ait ſpectatas vndas,quod villa littori immineret.Seneca de tranquil. ca.1. Quid perlucentes ad imum aquas,& circumfluentes ipſa conuiuia.Plinius lib.2.de ſuo Laurentino ep.17.*Eſt contra medias tauedium bilare:mox triclinium ſatis pulchrũ,quod in litus excurrit,ac ſi quando Africo,mare impulſum eſt,fractis iam nouiſſimis fluctibus leniter alluitur. Vndiq; valuas aut feneſtras non minores valuis habet,atque ita à lateribus à fronte quaſi tria maria proſpectat.* Et mox plura ibid. SED NON MARCELLI)Theatrum Marcelli Octauiæ ſororis Auguſti filij quod Auguſtus excitauit,fuit inter Capitolium & Tiberim,vbi nunc Palatium Sabellorum, loca capiebat 80000. Iuxta theatrum porticus erat Octauia. Marlianus lib.6.c.2. de Marcello Virg.6.Aen.& hiſt. Auguſti.Theatrum Pompei loca item capiebat 80000.Scribunt de hoc Plutarchus in Pompeio Porphyrio. Martialis.Victor & Rufus in regione 9. circo Flaminio, ponunt. Diximus aliis libris de hoc plenius, vti hoc fuerit fixum & æternum, cùm antea ſubita & ſoluenda extruerentur. De hoc Pompeiano multa Philander ad Vitruuium lib.3.cap.9. Fortean hic Pompeianum Iouem intelligit,de quo S.Rufus in 9.Regione.Plinius lib.34.cap.7.Lipſius in Admirandis. NEC ILLIC SVNT)triplici ſerie ædificatas thermas interpretatur Calderinus.haud ſcio an rectè, mihi triplices cellæ in balneis videntur à poëta ſignari,caldariæ,tepidariæ, frigidariæ, quas vno & communi nomine thermas vocat, & triplices propter trina labra & cellas,in quibus natabaut, lauabant, corpora aſtringebãt.Atq; has cellas diſertè ponit Plinius epiſt.6.lib.5.*Inde Apodyterium balinei laxum & bilare excipit cella frigidaria,in qua baptiſterium amplum atque opacum.Si natare latius aut tepidius velis,in area piſcina eſt.In proximo puteus,ex quo poßis aſtringi.ſi pæniteat teporis. Frigidariæ cellæ connectitur media,cui ſol benigniſſimè præſto eſt caldariæ magis.* En tres cellas, frigidariam, mediam, id eſt, tepidariam,& caldariam. Rectè enim ſic exponit Caranæus.Ita præfurnio Balneorum tria ahena, Vitruuio teſte,imponebantur,caldarium, tepidarium, & frigidarium, quod erat ſupremum, ex quo fluebat aqua in tepidarium, ex hoc in caldarium,tria ergo erant ahena & tres cellæ.Idem Paulus ſcripto teſtatur,qui tepidarium ſecundum

dum parietem in balneo fuiſſe docet. Antonius Muſa cum Euphorbo fratre inſtituit, vt à balneis corpus multa frigida aſtringeretur. Lege Catanæum ad lib.2. epig.17. Philandrum ad Vitruuium li.5.cap.10. Pallad.lib.1. cap.40. Frigidariæ & caldariæ ſæpius meminit Mart.lib.6.epig.42. vbi Thermulis explicatis ſubiungit,

Ritus ſi placeant tibi Laconum,
Contentus potes arido vapore,
Cruda Virgine, Martiaq́ mergi.

Et lib.9.epig.77.vbi balneum Tuccæ irridet. FORA QVATER) de quatuor foris ſuprà epig.28.dictum. Romano, Iulio, Auguſto, Tranſitorio. NEC CAPITOLINI SVMMVM PENETRALE TONANTIS) Iupiter Capitolinus ſupra nobis eſt celebratus, & nemini ignotus, reſtituit illum Domitianus exuſtum, & templum Flauiæ gentis extruxit. DICERE) conditor, pro vrbe ponitur, & Romanis. Quoties tu dicis Romulo cum feſſus & fractus es tot curis, & officiis. QVAE TVA) tu tibi tuos ſerua honores, & curas; me & mea, hoc eſt otium, rus, villam, redde mihi.

Epitaphium Scorpi.

XLVIII. LIIII.

Ille ego ſum Scorpus clamoſi gloria Circi,
Plauſus Roma tui, deliciaq́ breues.
Inuida quem Lacheſis raptum trieteride nona
Dum numerat palmas credidit eſſe ſenem.

Huius modò deplorauerat immaturum fatum. CLAMOSI CIRCI) aurigatores enim in circulo flectebant motus & cuniculis certabant, quibus acclamabat totus populus, vt ſuprà de Circo Bulegeri oſtendimus. PLAVSVS) ſæpe victor abierat. BREVES) raptus cito. TRIETERIDE NONA) ſeptimo & vigeſimo ætatis anno. trieteris triennium complectitur, orta à Bacchi ſacris, vt iam ante expoſuimus. DVM NVMERAT PALMAS) elegans encomium Lacheſis, Parca toties Scorpum ludis Circenſibus victorem viderat, vt eum iam ſecularem crederet, alij quippe ſenes ad ſummam ætatem prouecti, tot palmas non rapuere, quot iuuenis Scorpus. Ita victoriis multis paucos æui annos compenſauit. Ad eundem modum Ouidius ad Liuiam de Druſo in bello Germanico occiſo.

Quàm paruo numeros impleuit principis æuo,
In patriam meritis occubuitq́ ſenex.

Et ibid. *Quid numeras annos, vixi maturior annis,*
Acta ſenem faciunt, hæc numeranda tibi.

Apud Leod. à Quercu, extat Adoleſcentis epitaph.tom.1. *Iulius, &c.* De beatis ſanctiſque viris idem diuinæ litteræ: *Conſummatus in breui expleuit tempora multa.*

In Olum.

XLIX. LVI.

Menſas Ole bonas ponis: ſed ponis opertas:
Ridiculum eſt, poſſum ſic ego habere bonas.

MENSAS OLE BONAS) Dapem laudabat ſuam, & conuiuia Olus, cùm tamen epulas non exponeret vidẽdas, ſed opertas apponeret, indeq; aperiret quod vellet. Poëta ſe quoq; hac ratione lautum eſſe poſſe iocatur, & tectas menſas inferre, quæ tamen propè vacuæ ſint. Ita clam vel paupertatem Oli, vel auaritiam, vel arrogantiam notat, vel iuncta omnia carpit. De operta menſa Petronius in Trimalcionis conuiuio. *Hæc vt dixit, ad ſymphoniam, 4. tripudiantes procurrerunt, ſuperioremq́ partem repoſitorij abſtulerunt. quo facto videmus infrà, ſcilicet in altero ferculo, altilia, & ſumina, &c.*

In Gallum.

L. LVII.

Totis Galle iubes tibi me ſeruire diebus;
Et per Auentinum ter quater ire tuum.
Eximit, aut reficit dentem Caſſellius ægrum,
Infeſtos oculis vris Higyne pilos;

Non

Non ſecat, & tollit ſtillantem Fannius vuam,
* Eros lego. *Triſtia ſaxorum ſtigmata delet* * *Heros.*
Enterocelarum fertur Podalirius Hermes
Qui ſanet ruptos dic mihi, Galle, quis eſt?

De patronorum & regum auaritia queritur, qui officia clientum nullis beneficiis compenſent. Servire) ſalutando, comitando, ſequendo, præeundo. Per Aventinvm) Montem, in quo Gallum ait habitaſſe. Eximit) defatigationem comparat cum morbis, & cæteris ait inuenta remedia, fatigatis nullum extare medicum. medicina autem erat poëtæ pecunia, cuius difficultate laborabat ſemper. Casellivs) chirurgus. hodie circulatores hoc artificium profitentur. Idem Plinius paſsim, Dioſcorides, alij. Infestos) Higynus chirurgus ophtalmicus oculis medebatur, cùm pili palpebrarum oculum irritarent. de hoc vitio pilorum & eius cura Celſus lib. 7. cap. 7. doctiſsimè ſcribit, cùm chirurgum inſtituit, quo pacto vrendi ſint pili. Eleganter Serenus de eodem.

Namque oculos infeſta pilorum tela laceſſunt
Quodq́; illis dederat vallum natura tegendis,
Inde inimica ſeges proprios deſeruit in orbes, &c.

Non secat et tollit) tuberculum in faucibus eſt vua à ſimilitudine dictum, de quo vitio aut morbo Celſus lib. 6. cap. 14. & 7. cap. 12. priore agit, vt curari ſine ſectione poſsit, poſteriore vtrumque modum exponit. Et Serenus

* afflictam. *Si ſorte* * *affixam languor deiecerit vuam,*
Tunc horas aliquot pronus recubare memento,
Aut illam puluis toſti releuabit anethi,
Aut cinis ex cochlea, vel torrida braſsica flammis.

* ſaxorum. Tristia * servorvm) prorſus adfirmo hanc ſcripturam, quorſum enim ſaxorum ſtigmata? Seruos literatos intelligit, aut ſtigmatias libertos. Stigmatum autem delendorum artem præter hunc Erotem, & Cinnamus callebat, de quo lib. 6. epig. 64. *Stigmata nec vafra delebit Cinnamus arte.* Hic verò Cinnamus tonſor erat, vt lib. 7. Martialis ſcribit.

Qui tonſor fueras tota notiſsimus vrbe.

Et Sat. 1. Iuuen. Quo tondente grauis iuueni mihi barba ſonabat. Hanc artem ergò exercebat Heros hic, ſeu potius, vt emendo, Eros, nam ἥρως græcè primam tendit. tollendum ergò in latina voce flatilem litteram reor, vt vox à græco ἔρως deducatur. Infrà certè ſcribit de Erote ep. 80.

Plorat Eros quoties maculoſa pocula myrrhæ
Inſpicit ——

Cæterùm artem delendorum ſtigmatum tradit Dioſcorides lib. 1. parabilium cap. 116. Στίγματα δὲ αἴρει βατράχιον καταπλασθὲν, καππάρεως φύλλων φυλὸς ὁμοίως μανδραγόρας ἐπὶ ἡμέρας λ. παρατριβόμενος, &c. Idem lib. 4. cap. 76. breuius, ſed diſcrepat ab hoc loco dierum numero. ibi enim ε, ἢ, ς quinque aut ſex dies, hic triginta affricandum ſuccum dicit: ſuprà διαφορεῖ δὲ πᾶσαν σκληρίαν, καὶ ἀποστήματα χοιράδας φύματα. παρατριβόμενά τε ἠσυχῇ ἐπὶ ἡμέρας ε, ἢ, ς' στίγματα, ἄνευ τοῦ ἑλκῶν, ἀφανίζει. Sed & duritias omnes, apoſtemata & tubercula diſcutiunt. Ead. ſi quinis diebus leniter affricetur, ſtigmata citra exulcerationem delent. Lib. 7. cap. 18. Enterocelarvm) Enterocelas latini, teſte Celſo, Herniam vocant, cum teſticuli ex delapſo in ſeratum inteſtino, tument. Germanis der Bruch / ἔντερον Græcis inteſtinū, κήλη tumorem generatim, & ſpeciatim teſticulorum morbum ſonat. Eandem vocant ἐντεροκήλην, & ὑδροκήλην cùm, ex humore defluente, idem tumor exiſtit. ſcribit Galenus cap. 15. de tumoribus non naturalibus. Copioſiſsimè etiam Celſus lib. 7. cap. 18. vbi ſingulas huius morbi partes, cauſſas, remedia exponit. taceo alios. Alia genera σαρκοκήλη, κιρσοκήλη, βυβωνοκήλη appellantur, quæ latinis vna vox Ramex continet, de quibus Hermolaus in gloſſematis, de curando verò Ramice li. 7. cap. 22. Celſus. genus morbi lib. 7. cap. 18. exponit, itemque Euſtathius & Q. Calaber. Hermes) chirurgus, vt quondam Podalirius, qui hoc loco pro medico ponitur, vt Ouid. 1. de rem. Am.

Curabat propriis æger Podalirius herbis.

Podalirius autem Machaonis frater, Aeſculapij filius erat, vt Homerus, Euſtathius, Q. Calaber, Diodorus Siculus, Celſus teſtatur. Podalirium aiunt circa diætam occupatum, Machaonem vulnera curaſſe. Refert Cælius Rhodiginus Podalirium Damathi Cariæ regis generum factum, poſtquam eius filiam è tecto delapſam, miſſo ex vtroque bracchio ſanguine, curauit. Hic, vt dixi, pro medico accipe, Vt ſenſus carminis ſit, Hermes eſt Podalirius ſeu medicus Enterocelarum. *Lege Ioannis Gorræi definitiones medicas.* Qvi sanet rvptos) Enterocelas à ramice diſtinguit, vti & medici. Hermes curabat Enterocelâ laborantes, ſed quis, inquit, curat ramices? Nemo, inquit, & hoc metaphoricὼs: ruptos enim hic non vocat hernioſos, vel ramicoſos, ſed laceros, & officiis regum fatigatos, quorum cauſſa veſtes teruntur, corpora franguntur, &c.

Ad

Ad Sextum.

LI. *LVIII.*

Argenti libram mittebas: facta ſelibra eſt,
Sed piperis. tanti non emo, Sexte, piper.

Dolet decreſcere munera (quæ vel ſtare, vel creſcere debent, vt ſuprà lib. 8. epig. 71. dixerat) Sexti, qui cum prioribus Saturnalibus conſueſſet poëtam ornare argenti libra, poſtremis miſit illi pro argento piper. Iocatur Martialis, & negat ſe velle ſelibram piperis emere libra argenti, hoc eſt, accipere dono piper pro argento. LIBRA ARGENTI) 10. Philippæis æſtimatur libra argenti, florenis tredecim & vna trigeſima. SELIBRA) ſemilibra 5. Philippæi.

Ad Frontinum.

LII. *LIX.*

Anxuris æquorei placidos Frontine receſſus,
Et propius Baias, littoreamq́ue domum.
Et quod in humanæ Cancro feruente cicadæ
Non nouere nemus, flumineosq́ue lacus
Dum colui; doctas tecum celebrare vacabat
Pieridas; nunc nos maxima Roma terit.
Hic mihi quando dies meus eſt, iactamur in alto
Vrbis, & in ſterili vita labore perit.
Dura ſuburbani dum iugera paſcimus agri,
Vicinosq́ue tibi ſancte Quirine lares.
Sed non ſolus amat, qui nocte diéque frequentat
Limina, nec vatem talia damna decent.
Per veneranda mihi Muſarum ſacra, per omnes
Iuro deos, & non officioſus amo.

ANXVRIS ÆQVOREI) Excuſat neglectum ſalutandi officium. Anxur & Terracina eadem ciuitas, de qua paullò ante epig. 51. ad Frontinum. Anxur à poëta nonnunquam pro flumine capitur, vt ſuprà, *æquoreis ſplẽdidus Anxur aquis.* ET PROPIVS BAIAS) Tarracina enim vltra Baias. Baiæ propiores vrbi. LITTOREAMQVE DOMVM) dubito an Centũcellas intelligat, quæ in ſinu Baiano ſunt, vel palatia circa Baias ad mare ædificata, vt Leander oſtendit. ET QVOT IN HVMANAE) Siluam & Agrum Rheginum dicit: de quo Plinius lib. 11. cap. 27. *At in Rhegino,* inquit, *ſilent omnes* (cicadæ nempe) *vltra flumen in Locrenſi canunt.* Sed de cicadis quoniam hic proprius eſt locus ex Leandro contra Strabonem accipe. *De cicadis* (inquit) *ad hunc amnem (quem Alicem vocant) quod Strabo refert, inprimis eſt memorabile, vocales admodum eas in ripa Locrorum eſſe, mutas prorſus in vlteriori. Cauſſam exiſtimari, quòd hæ regionem obtineant opacam & vmbroſam, ideóque mollibus humidisq́ue pelliculis alarum ad ſtridorem ineptæ ſint; Illæ contra feruidis ac patentibus in locis degant, vnde ſiccas ac vti corneas alas conſequantur, propterea q́ue valde ſtridulæ ſint? Ego miror Strabonem putare ſonum cicadis in alis eſſe, cum interno motu & agitatione corporis, non alis canant, vt animaduerti cerniq́ue poteſt. At enim quòd cis amnem vocaliores, quàm vltra ſint, ego inde eſſe credo, quòd hæ maiore ſolis ardore torreantur aliis. Etenim ea cicadarũ natura eſt, vt vbi vehementius æſtuent, ibi multò acrius ſtrideant.* Facius cauſſam fabuloſam adfert. Vocem illis à Diis ereptã, ne moleſtæ eſſent Herculi ibi quieſcenti. Quod ſequitur in Leandro de certamine Eunomi & Ariſtonis Rheginenſis, cum Eunomo cicada accineret retulimus lib. Spect. ad illum verſum, *O quantum eſt ſubitis caſibus ingenium,* vbi ex Clemente Alexandrino, Strabone, & Timæo acceptam fabulam compendio libauimus. *Cicada Eunomi.* FLVMINEOSQVE LACVS) manifeſtè Alicem amnem intelligit, ad quem Intra Locros tacent, trans ripam canunt. Rhegium autem & Alex. eſt in magnâ Græciâ, quã eandem Calabriam vocant. CICADAE FERVENTE) ſolſtitio æſtiuo, cum æſtu feruet cœlum, & ardent hiantq́ue prata, quod adulto fit Iulio, cum ſol è cancro declinat in leonem. *Manilium lege.* DVM COLVI) hic ſententia finit, nec tamen periodus. Tu ſic iunge poſtrema primis. Dũ ego colui Tarracinenſes receſſus, tecumq́; fui Baiis, Centumcellis, & in Rheginenſi campo. TECVM VACABAT DOCTAS PIERIDAS CELEBRARE) iuuit carmine ludere, pariterq́; Muſis vacare. NVNC ROMA TERIT) nunc Romæ agimus.

HIC)

Hic)Romæ. Qvando dies mevs est)cùm liber ab officiis patronorum mihi ſeruio. Iactamvr in alto Vrbis)In alta ſemitâ, monte nempe Quirinali, vbi Martialis lares habuit,haud procul à Quirini templo,quod in Quirinali monte. Non ſum neſcius à Domitio Ianiculum intelligi, hortoſque Martialis in Ianiculo, quos ipſe poëta lib.4. epig.64. deſcribit ſitos, ſed nec hortos habuit in Ianiculo Martialis,nec ædes, vti vehementer ego mirer viros doctos,qui certatim omnes aſſeuerant, hortos illos fuiſſe Martialis poëtæ, quibus eximendus hic error, vti alterum de Silio ter conſule, Dei beneficio, exemptum puto. Horti illi, quos lib.4. poëta deſcribit,fuere Iulij Martialis,non M.Val.Martialis,hoc ipſe poëta ſæpius occinit, dum ita carmen inchoat. Tvlli) (imò Iulî lege ipſo teſte Martiale lib.7. epig.16.) *Iulî bibliotheca Martialis,* eodemq; fine claudit. *Iuli iugera parua Martialis.* nec cogita nomen Iulij eſſe quintum caſum, ſecundus eſt & contractus, vt lib.7.

Pignus pectoris hoc tuere
Iuli bibliotheca Martialis.

Quo loco nihil poteſt eſſe diſertius, bibliothecam enim Iulij Martialis in Ianiculo inſtructam alloquitur.Et ne dubites fuiſſe hanc in hortis Iulij ad Ianiculum, ipſe docet poëta. *Vicinam,* inquit, *videt vnde lector vrbem,* quemadmodum lib.4.de iiſdem hortis dixerat.

Hinc ſeptem dominos videre montes,
Et totam licet æſtimare Romam.

Et ex ipſis quoque verſibus poſsis exiſtimare poëtam non de ſe, ſed Iulio loqui, cùm addit. Hoc rus (in Ianiculo) ſeu potius domus vocanda eſt,

Commendat dominus tuum putabis:
Tam non inuida, tamq; liberalis,
Tam comi patet hoſpitalitate.

Sed rus dubito an aliud à Nomentano fuerit. 14.*Reg.*

Cæcus videat hæc non ad poëtam, ſed patronum poëtæ Iulium Martialem C. V. pertinere. Vbi ergò Martialis rus ſuum & lares habuit? Vtique in Quirinali monte ſuburbano lares quem montè nunc Caballum dicunt. Hoc poëta teſtatur,cùm lares ſuos & iugera iuxta templum Quirini(à quo mons Quirinalis auctoribus Varrone & Ouidio dictus eſt)fuiſſe hic dicit. Vicinoſque tibi ſancte Quirine lares. In Ianiculo autem nullum Quirini templum. P.Victor in Ianiculo ponit hortos cum domo Martialis,non eo negatum, ſed nego,pernegoque intelligendam domum & hortos poëtæ noſtri;Iulij Martialis hortos,domum, bibliothecam P.Victor in Ianiculo ponit. Lege Marlianum lib.5. cap.21.22.23.25.26. Attende tamen ne hic ipſe Marlianus, cùm de Ianiculo lib.7.cap.9.diſputat,à noſtra ſententia auocet,cùm dicit.In hoc colle(Ianiculo)Martialis hortos amœniſsimos habuit, quos ipſe lib.1.(Aldinam ſequitur editionem, nam Iuniana lib.4. hoc epigramma ponit)multis celebrat verſibus,communi enim aliorum errore eſt abſtractus,cum planiſsimè Iulij,non ſuos deſcribat. Sterili labore) quem in hortum ſuum ſuburbanum fruſtra collocat, cùm fructus nullos propè reddat. Videtur ſimul poëticum ſtudium notare, quod item,vt alibi,queritur ſterile & inane. Pascimvs)colimus paſcendi potius,tam ſaxoſum & durum eſt ſolum.Dvra)ſcrupoſa,ſicca,vt ſuprà queſtus eſt,ſe ex valle magno labore aquam haurire.

Sed de valle breui quas det ſitientibus hortis
Curua laboratas antlia tollit aquas.

Sed non solvs amat) Excuſat hîc officium ſuum intermiſſum, & affirmat, à ſe non minus amari Iulium, quâmuis non toties reuiſum, ſalutatum, & comitatum, quàm ab officioſis aliis clientibus, qui dies noctesque illius limina terant, amicitiam enim & amorem non in externo, ſed intimo penetrali conſiſtere, non officioſus, inquit, ego corpore ſum, officioſiſsimus tamen animo.

In delicatum lectorem.

LIX. LIII.

Conſumpta eſt vno ſi lemmate, pagina, tranſis,
Et breuiora tibi non meliora placent.
Diues & ex omni poſita eſt inſtructa macello
Cœna tibi, ſed te mattya ſola iuuant.
Non opus eſt nobis nimium lectore guloſo.
Hunc volo, qui fiat non ſine pane ſatur.

Excuſat longiora epigrammata.Consvmpta pagina vno lemmate)faſtidis longiora epigrammata.Lemma eſt breuis vel orationis,vel poëmatis comprehenſio,& velvt ſumma,inſcriptio,caput. vt lib.14.epig.2.

Lemmata

Lemmata ſi quæras cur ſint adſcripta docebo,
Vt ſi malueris lemmata ſola legas.

Eodem ſenſu lib.11.epig.43.

Viuida cùm poſcas epigrammata, mortua ponis
Lemmata——

Nec tamen omnes inſcriptiones epigrammatum ſunt lemmata, quia non continent omnes argumentum carminis, vt ſi legas ad Domitianum, Inſcriptio eſt, lemma non eſt. Contra, Ad Loricam Domitiani, de reditu Domitiani, de ludis Stellæ, de coma Earini lemmata ſunt & inſcriptiones. Aliter dialectici accipiunt lemmata, quæ Cicero aſſumpta vel aſſumptiones interpretatur. Hic lemma ipſum epigramma intellige, vt ſenſus ſit. Si vno lemmate ſeu epigrammate impleatur tota pagina, ſi vnum epigramma tam longum & πολύστιχον, vt totam paginam occupet, velut longius & moleſtius præteris, & breuiora quæris, cùm tamen non rarò, longiora ſint meliora. Vt Cicero de orationibus Demoſthenis, longiſsimam quamque optimam putauit. DIVES) Comparat epigrammata ſua apparatiſsimo conuiuio, in quo non vnius generis cupediæ, ſed omnes lautitiæ & gulæ irritamenta ſunt. SED TE MATTYA) Et varia eſt ſcriptura huius loci, & varia interpretatio, hanc tamen facilius componas quàm illam. Legunt alij mactea, alij mactya, mattya, vel matteas mattheas. muliebri genere Tranquillus in cal.cap.38. macteas venenatas dixit. Atthenæus lib.14. τὴν ματτύην Turnebus macteas & ματτύας græcè ſcribit. Caſaubonus M.SS. Tranquilli libros & primam editionem ait habere macteas. Martialis hoc loco neutro extulit, ſi locus tamen ſanus. ſuſpicor enim legendum, ſed te mattya ſola iuuat, vel vt alij mactea ſola iuuat. Mactea verò ſeu mattya omne ſcitamentum, & omnis cupedia, iucundumque edulium & precioſum cenſetur, cùm tamen initiò eſſet quædam maza. Dicta fuit mattya, vt aſſerit Apollodorus Athenienſis lib.1.Etym. à mandendo, velut etiam maſtiche. *Nos autem* (inquit Athenæus lib.14. cap.32.) *à pinſendo dictam fuiſſe contendimus, vnde maza etiam nominata eſt. Vocarunt principio popularem hunc, communemq́; cibum ex farinis mazam, poſtea nomen ipſum mazæ in mattyam commutarunt, atque ita appellarunt omnem cibum magnificum. Idem quod,* inquit, *apud alios mattya dicitur, apud Spartanos æclea (ſcribit Molpes Lacon) quod ſecundas menſas, ſignificat. Genus hoc cœnæ Attici bellaria, Dorici Epæclum, alij Græci plerique ſecundas menſas dicere conſueuerunt.* Sanè conuenit huic loco bellaria ſecundaſque menſas intelligas, quibus rectè conferuntur epigrammata breuia, lepida, iocoſa, ſalſa, ſcoptica, quæ recreant legentem partim ipſa breuitate, partim argutiâ & lepore, vt obductæ ſaccharo amygdalæ, cinnama, anethum. nec maza poſtea contenta fuit Græcia, quamuis primum popularis eſſet, hoc enim ipſa Græcorum parœmia oſtendit, ὑπὲρ μάζαν, *ſupra mazam*, & verbum ὑπερμαζᾶν delitioſius & luxurioſius agere, delitiis abundare. Mazam autem putant ex farina, oleo, & aqua confici ſolitam. Rhodiginus exiſtimat inde dictos Marcipanes, quos alij à Marco auctore ſic vocatos cenſent, vt Marci paſtillos. Adde corollarij loco mattyam, & genere fœmineo prolatam à Martiale lib.13. epig.92. Inter quadrupedes mattya prima lepus, ſi tamen vera hæc ſcriptura, paſsim enim legitur *gloria prima*. De macteolis loquitur Arnobius lib.7.

NON SINE PANE) probo panem, quamuis alij aliter ſcribant. Senſus eſt. Amo conuiuam, qui non tantum cupediis vult expleri, ſed pane veſcitur etiam. Hæret poëta in cæpta metaphora. Deſidero lectorem qui non meros iocos, & nugas quærit in carmine, ſed ſubinde etiam deſcriptiones, laudes, epitaphia, aliaque id genus ſolida carmina.

De * Munna.

* *Noua.*

LIV. LX.

Iura trium petiit à Cæſare diſcipulorum,
Adſuetus ſemper Munna docere duos.

IVRA TRIVM) hypodidaſcalum triuialem irridet, quem ait petiiſſe ius docendi tres diſcipulos, quemadmodum ciues petebant ius trium liberorum, miſerum enim litteratorem non niſi duobus antehac operam locaſſe. Lepidè Diogenes apud Diogenem Laërtium irridet didaſcalum perpaucos docentem. Εἰσελθὼν, inquit, εἰς διδασκάλου καὶ μούσας μὲν ἰδὼν πολλάς, μαθητὰς δὲ ὀλίγους. Σὺν θεοῖς, ἔφη, διδάσκαλε πολλοὺς μαθητὰς ἔχεις. Similior eſt Stratonici citharistæ iocus, de ſe ipſo vt refert Athenæus cap.7. lib.8. qui cum in gymnaſio ſuo nouem haberet muſas, cum Apolline, duoſque tantùm auditores, rogatus à quibuſdam quot haberet diſcipulos? Cum Deis, ait, duodecim.

Epitaphium Erotij.

LXI. LV.

Hic feſtinata requieſcit Erotion vmbra,
Crimine quam fati ſexta peregit hyems:
Quiſquis eris noſtri poſt me regnator agelli,
Manibus exiguis annua iuſta dato.
Sic Lare perpetuo, sic turbâ ſoſpite, ſolus
Flebilis in terra ſit lapis iſte tua.

Hic festinata) Diſceſſurus in patriam Martialis commendat Erotij puellæ vernulæ tumulum futuro agelli domino. Festinata) immatura. Sexta hyems) nondum abſoluerat ſextum annum. lib. 5. epig. 35. 36. & 38. ſunt de eadem Erotio.

Impletura fuit ſextæ modò frigora brumæ,
Vixiſſet totidem ni minus illa dies.

Et:

Quam peſſimorum lex auara fatorum
Sexta peregit hyeme, nec tamen tota.

De his annuis iuſtis multa Alex. ab Alex. eoq; ego nunc pauca.

Annva ivsta) anniuerſaria ſacra manibus fecere priſci, menſe Februario XI. Cal. Martij, vel vt Ouid. 2. Faſt. canit XIII. Cal. Et ſacra illa feralia ab inferis, & ferendo dicebantur, quod epulas ad ſepulcrum ferrent, quibus ius parentandi. Macrobius lib. 1. cap. 13. à Numa hæc inſtituta tradit, Ouidius ab ipſo Aenea originem deducit. Sacrificandi morem & inſanias lege apud Ouidium lib. 7. hoc initio, *Eſt honor & tumulis.* Qui aliarum quoque gentium morem certis temporibus parentandi deſideras Alexandrum N. adi lib. 5. cap. 26. & ibidem. Tiraquellum. Sic Lare perpetvo) fauſta imprecatio. Parentanti quotannis Erotio precor, vt ſit ipſe cum tota domo ſemper ſaluus & incolumis, nullumque tumulum, præter hunc Erotij in gente ſua habeat, hoc eſt, vt nullus ex eius familia moriatur.

Ad magiſtrum ludi.

LXI.

Ludi magiſter parce ſimplici turbæ:
Sic te frequentes audiant capillati,
*Et delicatæ diligat chorus * menſæ:*
Nec calculator, nec notarius velox
Maiore quiſquam circulo coronetur.
Albæ leone flammeo calent luces,
Toſtamq́ feruens Iulius coquit meſſem.
Scuticaq́ loris horridis Scythæ pellis,
Qua vapulauit Marſyas Celenaus,
Ferulæq́ triſtes ſceptra pædagogorum
Ceſſent, & idus dormiant in Octobris;
Æstate pveri si valent, satis discvnt.

* menſa. Lipſ. epiſt. Q. li. 1. ep. 5.

Aeſtiuas vacationes Poëta proclamat, monetq́; ludimoderatores, vt deſinant ſæuire. Nam à Iulio ad Octobrem vſq; ſcholæ ceſſabant, vti & Saturnalibus, Minerualibus, & aliis per annum feriis. Capillati) capillós nutriebant donec pubeſcerent genæ, deinde conſecrabant tonſos Phœbo aut Aeſculapio, alteriúe numini aut flumini, vt ſuprâ dictum in coma Earini li. 9. Et delicatae) miniſtros interpretatur Domitius haud ſcio an ex animi ſententia poëtæ. Nec enim veriſimile eſt, litteratores fuiſſe tam potentes, vt greges miniſtrorum tantos alerent. Ego ſic intelligo. vt poëta dicat magiſtrum ludi in menſa, quam cingebant diſcipuli aſsidentes magiſtro, docuiſſe, quod etiam hodie fieri amat in triuialibus pædagogiis. Lipſius legit Muſæ pro menſæ, mihi videtur ſeruanda fides omnium codicum, & ſequentia docent legendum menſæ. Nobiles pueros ad pocula ſtetiſſe potentiorum contra Horatium, Suetonium, & alios non nego. ſed huc non videtur id facere, quamuis Torrentius putet. *delicatæ menſæ* dixit, quod pueri delicati cingerent menſam, notâ figurâ. Optat ergò poëta, vt â ſua diſcipulorũ turba ludimoderator ametur,

Vide Iuuenal. Sat. 7.

quod

quod ſit cùm magiſter blandus eſt, & pueritiam humanitate inuitat ad diſcendum potius quàm verberibus, nec terret plagarum atrocitate, quemadmodum Orbilij plagoſi ſolent. Ad hanc interpretationem mirè faciunt quæ ſequuntur. NSC CALCVLATOR) diſertè quod dixi poëta ipſe declarat, ſolitos in menſa doceri pueros, cùm dicat, nec quiſquam maiore circulo coronetur, ſiue notarius, ſiue calculator. Calculatorẽ & notarium coniunxit, quod pueri antiquitus ſcribẽdi, & calculum ponendi artem ſimul diſcerent. B. Auguſtinus lib.2. contra Acad. *Quibus duobus repertis nata eſt illa librariorum & calculorum profeſſio, velut quadam infantia Grammatica.* Hor. Sat.6. li.1. & li.1. e.1.

Læuo ſuſpenſi loculos tabulamq́ lacerto.

Tabulam ratiocinatoriam ſeu calculatoriam intelligit. Iuuenal. Sat.9.

——ponatur calculus adſint

Cum tabula pueri.——

Briſſon. lib.3. de verb. ſignif. CALCVLATOR) hoc loco calculator dicitur is, qui ratiocinandi ſeu putandi artem, quam Græci Arithmeticam nominant, docet. Calculus enim in rationibus adhibetur, vnde natæ parœmiæ *ſubducere calculum, ponere calculum*. vt in Panegyrico Plinius, reuocare ad calculum, de quibus adsgiographi. Habet vox & alia ſignificata, quæ tamen huc non faciunt. Calculator autem tam dicitur is qui docet, quàm qui diſcit. D. Hieronymus: *In litterario, inquit, ludo, vbi prima elementa excipiunt pueri Abcdarij nuncupantur, vt ſyllabarij alij, quidam verò & nominarij, nonnulli iam calculatores.* Rhod. lib.26. cap.28. NOTARIVS VELOX) Notarius eſt qui excipit aliena dicta calamo, certiſque notarum compendiis aſſequitur dicentem, imò etiam anteuertit. lib.14. epig.208.

Currant verba licet, manus eſt velocior illis,
Nondum lingua ſuum, dextra peregit opus.

Auſonius ep.136. ad Not. *Quam prapetis dextra fuga?*
Tu me loquentem prauenis.

Ad quem locum multa doctè Elias Vinetus Auſonij interpres. Nos plura lib.14. verbo Notarius. CIRCVLO CORONETVR) plures numeret diſcipulos menſam coronantes. Circulus hic coronam puerorum menſam cingentium ſignificat. Vnde Sidonius epig.11. lib.1. vocat circulatorem, non præſtiglatorem (vt aliâs vſurpatur) ſed, qui in circulo ſtat, aut circulos cogit, in circulo aliquid agit, aut recitat, vt Plinius epiſt.7. lib.4. vſus videtur. *Et ipſe tu hunc luctuoſum Reguli librum, vt circulator in foro legeris.* Vide quæ Sanſro ad Sidonium. ALBAE FLAMMAE) deſcribit tempora æſtiua, quibus maximi calores in extremo Iulio, & primo Auguſto, cum leo ſidus nobile ſoli iungitur, geminatque æſtus, eodemque tempore canis vrit omnia, Manilius lib.5.

Cum vero in vaſtos ſurgit Nemeæus hiatus,
Exoriturq́ canis, latratq́ canicula flammans
Et rabit igne ſuo geminans incendia ſoles,
Qua ſubdente faces terris radioſq́ mouente
Dimicat in cineres orbis fatumq́ ſupremum
Sortitur, languetq́ ſuis Neptunus in vndis.

Et quæ ibidem ſequuntur. ALBAE LEONE) dies & longi & ſole perpetuo clari, videtur etiam albas reſpicere ſegetes, quando ſequitur. TOSTAMQVE FERVENS IVLIVS COQVIT MESSEM) maturat ſegetem. Manilius æſtus probè exponit, cùm ſcribit;

Et viridis nemori ſanguis decedit & herbis.

Et mox: *——natura ſuiſmet*
Ægrotat morbis nimios obſeſſa per æſtus
Inq́ rogo viuit. tantus per ſidera feruor
Funditur, atque vno ceu ſint in lumine cuncta.

SCVTICAQVE) ceſſent nunc & ſcuticæ & ferulæ, quibus pueri vapulant. dormiant potius in Octobrem vſque vti valeant, quod ſi didicerint (valere inquam) ſatis per caniculæ dies didicerunt. SCVTICA) flagellum ex loris, ſeu pelle, σκῦτος enim pellem ſonat. Nec redundat adiuncta coniunctio, que, quando reſpondet voci. *Ferulæq́.* SCYTHAE PELLIS) Scythæ præter pelles vix alias ferebant veſtes, & ex pellibus conficiebant lora, quibus ſeruos multabant, quam pœnam adcò timebant, vt, cum domini octo annos, vt Iuſtinus; 28, vt Herodotus narrat, à patria in expeditione Medica abfuiſſent, tandemque pulſi reuerterentur in Scythiam à dominis, quos admittere in patriam, ductis dominorum vxoribus nolebant, vinci armis quidem nullis, ſed flagellis à Dominis prolatis ſtatim victi ceſſerint. Iuſtinus lib.2. Herod.4. SCYTHAE PELLIS) Victus Marſyas (vt Hyginus fab.165. narrat) traditus eſt ab Apolline ad arborem religatus Scythæ, qui, Scythico more, ſcutica mulcatum membratim ſeparauit. An etiam hoc inſinuat Marſyam ſua pelle exutum vapulaſſe? Scythę pellis Græcorum more pro ſcythicæ pellis, vt σκύθην εἰς οἶμον in viam ſcytham, id eſt, in viam ſcythicam, apud Aeſchylum. De ferula lib.14. plenius, & ſuprà d. SCEPTRA PAEDAGOGORVM) Auſonius de ſe.

Auſonius cuius ferulam nunc ſceptra verentur.

Vbi comparat ferulam cum ſceptris atque hæc illi ſubiicit. fuerat enim imperatorum magiſter; quin ipſe alicubi ſe vocat regium magiſtrum vti Qnintilianns, Seneca, Plutarchus, Arſenius, &c. fnêre. Scaligerum ad Auſonium c.12. vide. QVA VAPVLAVIT MARSYAS CELENAEVS) Non tantum vapnlauit, ſed planè corio exutus ſpoliatus & exutns ſua pelle Marſyas ab Apolline victore fuit. Fabulam Mythographi Hyginus fab.165. Palęphatus lib.1. Fulgentius lib.3. Gyraldns Natalis, alij narrant. Certamen Marſyæ cum Apolline ad Celænas ciuitatem, vbi pellis Marſyæ ſeruabatur, & flumen Marſyæ vel Meandri, vt alij, eleganter deſcribit præter Ouid. Apuleius lib.1. Floridorum, vbi habitum oris, cultum corporis, parentes, patriam Marſyæ, viciſsimque elegantiam Apollinis graphicè depingit. CELENAEVS) à Celænis ciuitate Phrygiæ maxima, ad Marſyæ fluminis oſtia ſita. Plinius, Liuius, Ptolemæus. IN IOVS OCTOBRIS) quibus iam fractus calor, & temperatnm cœlum. AESTATE PVERI SI) γυμνικῶς. Cicero primo de natura Deorum. *Nos ipſi (quoniam id temporis eſt) (æſtus ſcilicet) valetudini demus operam.*

Plura de Marſya lib.2.ep.64. Lege & Sanazarum ad 13. Carmen Sedenij.

Epitaphium nobilis matronæ.

LXIII. LVII.

Marmora parua quidem, ſed non ceſſura viator.
Mauſoli ſaxis, Pyramidumq́ue leges.
*Bis mea Romano ſpectata eſt vita * Terento,*
Et nihil extremos perdidit ante rogos.
Quinque dedit pueros, totidem mihi Iuno puellas:
Clauſerunt omnes lumina noſtra manus.

** Tarento.*

* * *

MARMORA) elegans epitaphium, cui non eſt diſsimile lib.3. Anth. Carphylidæ. μὴ μέμψῃ παρελὼν τὰ μνήματά μου παροδῖτα, &c. Vbi ſicut Carphalidas virum ita à Martialis hic vxorem cuiuſdam felicem, à liberis tempore coniugij, μονογαμίᾳ morte celebrat. MARMORA) tumulum paruum quidem, ſed quem Pyramidibus & Mauſoleis (de quibus lib. A. epig.1. dictum) iure antepoſueris, ſpectabis. BIS MEA) Nihil moror hic Domitium. Angelus Politianus magiſter eſto, qui locnm hunc eruditè enarret. Tu caput tribns, vt ainnt verbis, accipe. Matronam hanc (cuius nomen non expreſsit) ait binis ludis ſæcularibus interfuiſſe Clandij Imperatoris (qui ſunt celebrati A. V. C. DCCC.) & Domitiani qni A. V. C. DCCC. XLI. ſnnt renouati, qnemadmodum eſt apud Suetonium in Claudio & Domitiano, ad qnem locnm vide Torrentinm. Flnxerunt ergo inter vtriuſque Cęſaris lndos ſæculares vnus & quadraginta anni. Ita matronam hanc oportuit minimum fuiſſe annorum quadraginta & vnius, maiorem fuiſſe fieri poteſt, minor eſſe certè non potuit. *Enimuerò quid hoc magni* (Lipſius ad me in notis inquit) *ſi vidiſti & vixiſti duos ſæculares, Nam Claudius anticipauerat, iterumq́ quaſi corrigens Domitianus. Itaque duntaxat interfuere XI. anni inter illos binos. Et hoc aliquis glorietur? tantillum inquam ſpacium vitæ? lego vitta & refero ad coniugium. Binos ſæculares,* inqnit, *vidi nupta, & tot pueros peperi.* Matronæ vittas gerebant ex Plauto, Propertio, Feſto, quibus adde Ouidium de Arte, & alios. Cur autem poſt quadraginta annos renouarit ſæculares Domitianus, cùm intercedere, ex auctoritate Val. Antiatis, Titi Liuij, M. Varronis, centeni, imò (vt eſt in commentariis Quindecimuirornm, & docent edicta Auguſti, Sibyllina oracula, Horatius) centeni deni ſolerent, Suetonins in Claudio cap.21. & Domitiano cap.4. oſtendit. De origine ſæcnlarium ludorum, ritn ſacrorum, & ſacro trinoctio plnra Ouid. Faſt. eiuſq; interpretes. Onuphrins Panuinius libro ſingnlari de ludis ſæcularibus, Politianus loco dicto, Elias Vinetus ad Auſoninm, quanquā cum Domitio ſine teſte affirmet ter in anno fuiſſe ea ſacra repetita ad Terentum. De Claudij verò & Domitiani ſæcularibus. Dio, Tacitus præter ſuperiores, poſt Domitianum Septimns Seuerus Cæſar eoſdem inſtaurauit, & extremos Philippus Cæſar A. V. C. ROMANO * TARENTO) non temerè adiecit Romano, eſt enim Tarentum alias in extrema Iapygia nobilis ciuitas. Hic autem locus in campo Martio vbi ora Ditis erat Tarentum vel Tarentus, vel Terentus Terentumúe nominabatur, quod ara Ditis patris in terra occultaretur, aut quod ad ripam Tiberis fluuius eo loco tereret. Extat vetus ſuper ea re inſcriptio. In ara Ditis ſubterranea in Terento campi Martij loco: Ad quam P. Valerius Poplicola primus poſt reges exactos conſul, nuncupatis publicè votis, atros ſeu furnos boues pro maribus, Diti patri; pro fœminis verò concolores iuuēcas Proſerpinæ mactauit, lecti ſterniumque, & ludos trinoctio fecit. P. VALERIVS. VOLVSI F. POPLICOLA. IGNIFERVM. CAMPVM. DITI. PATRI. ÆTERNÆQVE PROSERPINAE CONSECRAVEI LVDOSQVE. EISDEM. OIBIS. POPVLI. ROMANI SALVTIS ERGO FECI.

Miſcell. cap.58.

Cenſorinus de die nat.

** Terento aliter.*

Apud Onuphrium.

ET

Et nihil extremos) felicem exegi vitam, nulliſque caſibus obiectam, hoc oſtendit verſibus ſubiectis. Qvinqve dedit pveros) decem liberos edidi, ſanos & ſuperſtites mihi omnes. Ivno) præſidi puerperarum. Clavservnt omnes) omnes morienti adſtiterunt, extremumq; officium præſtiterunt. De hoc more claudendi oculos morientibus. Plinius lib. 11. cap. 37. *Morientibus,* inquit, *oculos operire, rurſusq; in rogo patefacere Quiritium magno ritu ſacrum eſt, ita more condito, vt neque ab homine ſupremum eos ſpectari fas ſit, & cælo non oſtendi nefas.* Non fuit hic cæptus Romanis, ſed ab Homeri vſque ſæculo vſurpatus. Odyſſ. 24.

Οὐδ' ἄλοχος πολύδωρος ἐχέφρων πηνελόπεια
Κώκυσ' ἐν λεχέεσσι φίλον πόσιν, ὡς ἐπεῴκει,
Ὀφθαλμοὺς καθελοῦσα, τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων.
Lib. Iliad. 11. Ἆ δείλ' οὐ μὲν σοί γε πατὴρ, καὶ πότνια μήτηρ
Ὄσσε καθαιρήσουσι θανόντι περ.——

Virg. 7. Aen. de morte Euriali. Ouidius epiſt. Penelop. ad Vlyſſem, Ariadne ad Theſeum, ad Liuiam. Lege Alex. Neap. lib. 3. cap. 7. & Tiraquellum ibid. Vltimo diſticho laudat monogamiam. *Contigit & thalami mihi gloria rara, &c.* 40. annis cum vnico marito ſe vixiſſe gloriatur. Hor. 3. Od. 14.

Vnico gaudens mulier marito.

In Carmenionem.

LVIII. *LXV.*

Cùm te municipem Corinthiorum
Iactes, Carmenion, negante nullo,
Cur frater tibi dicor ex Iberis
Et Celtis genitus, Tagique ciuis?
An vultu ſimiles videmur eſſe?
Tu flexa nitidus coma vagaris:
Hiſpanis ego contumax capillis.
Leuis Dropace tu quotidiano:
Hirſutis ego cruribus, geniſq;,
Os blæſum tibi, debiliſq; lingua eſt,
Nobis filia fortius loquetur.
Tam diſpar aquilæ columba non eſt,
Nec dorcas rigido fugax leoni.
Quare deſine me vocare fratrem,
Ne te Carmenion vocem ſororem.

Cvm te mvnicipem) In Carmenionem effœminatum ſcribit, quem falsè vocat ſuam ſororem, cùm ille ſe poëtæ fratrem diceret. Corinthiorvm) De municipiis & municipibus ſuprà dictum, parum diſtinguebantur à coloniis municipia, vtrique enim, & qui ex municipiis & coloniis ſunt, ciues Romani habentur, non pari tamen iure & natura. Coloniæ ex ipſa ciuitate velut parente deductæ & propagatæ, municipia ex alieno in ciuitatem aſcita. Municipes ſunt, vt Gellius lib. 13. cap. 16. deſcribit, ciues Romani ex municipiis ſuo iure & ſuis legibus vtentes, muneris tantum cum populo Romano honorarij participes, à quo munere capeſſendo municipes appellati dicuntur. Adi Panninium libro de Imperio Romano. capite de municipiis. Corinthius municeps, eſt ciuis Corinthius, ſuo tamen iure viuens, ſed quare deſcripturus Martialis Carmenionem paruum virum, vocat municipem Corinthiorum? Præceps Corinthus in luxuriam erat, plurimæq; voluptatum illecebræ ibidem. Quod Plato 3. de Rep. teſtatur, cùm luxum Corinthiorum carpit. Vnde & natum adagium: Non eſſe cuiuſuis adire Corinthum, de quo lege Adagiographos. Hinc Carmenio effœminatus fingitur ex officinâ Corinthiorum prodiiſſe. Negante nvllo) etiam hoc argutè dictum. Iactas, inquit, te municipem Corinthium, nemo negat, mores tui improbiſsimi, vel te tacente, loquuntur. Cvr frater tibi dicor) Oſtendit Carmenionem fœminam, ſe virum, & ægrè fert quod fingat ſe Hiſpanum & Bilbilitanum. Tv flexa nitidvs coma) tu arte calamiſtratos habes capillos, ego neglecta comâ & incultâ horridus. Cœl. 15. cap. 8.

Municipiũ inquale, ſit quoq; pacto à colonarum iure differat eruditè docet Gellius lib. 16. cap. 13. Omniumq; primi Cerites municipũ iura vſurparunt.

Dropace tv laevis) Dropax & græcè *δρώπαξ*, medicamenti genus eſt apud medicos, idem ferè quod *πίττωσις* ſeu picatio, cùm pix arida oleo liquitur, cutique dum calet allinitur, &c. conſule Aeginatem lib. 7. cap. 17. Aetium lib. 3. cap. 190. Eſt & medicamentum depilatorium, quo deglabrantur corpora., Suidas. *πολλοὺς ὁρῶ διὰ τὴν ὑγίειαν ἐπὶ τὸν ξυρὸν καὶ δρώπακας καταφεύγοντας.* multos video ſanitatis cauſſa ad nouaculam & dropacem confugere. Mart. lib. 3. in Gargilium.

Philothro faciemque lauas & dropace caluam.

Inde eſt *δρωπακίζειν καὶ πιττοῦν*, hoc eſt, calidæ picis agglutinatione depilare corpus. Suidæ *δρώπαξ* eſt etiam *κεκαλλωπισμένος ἀνήρ*, comptus homo, ſeu læuis vir. Os blaesvm) quod vitium ſæpe delicatioribus & pinguioribus eſt. Debilis) infracta pars virilis. Tam dispar) aues generoſiſsimas cum blandiſsimis comparat, vt Horat. lib. 4. car. Od. 4.

——nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Nec dorcas) altera contentio feræ timidæ cum interrito leone. Dorcas inter ſilueſtres capreas numeratur, magis tamen accedit ad ceruum, caprea fœmina, dorcas mas eſt, à Græco *δόρκω* video, volue lib. 13. epig. de dorcade, vbi hæc plenius. Eaſdem confert Horatius, capream tamen ille cum leone contendit. Qvare) cùm tu propior cultu & vultu ſis fœminæ, caue me fratrem dicas, ne te ego nominem ſororem. alius hic latet anguis, quem Lipſius excantat lib. Ant. 3. vbi proponit in vino hanc quæſtionem. *Quæro quid fratris & ſororis vocabula antiquis deſignarint.*

De Polla.

LXX.

LIX.

Cuſtodes das Polla viro, non accipis ipſa.
Hoc eſt vxorem ducere, Polla, virum.

Quamuis Polla Lucani fuerit vxor, hîc tamen non illam, ſed incertam notat. Obſeruas tu Polla tuum maritum per certos homines, ne committat aliquid contra tori fidem, & tute inobſeruata facis quod libet. Hoc non eſt nubere viro, ſed virum ducere, cùm alias vir ducat, fœmina nubat lib. 8. epig. 12.

Vxorem quare locupletem ducere nolim
Quæritis? vxori nubere nolo meæ.

Hinc monet *ἄδηλος* apud Scaligerum in App.

Sic me cuſtodi Coſconia: neue ligata
Vincula ſint nimium, néue ſoluta nimis
Effugiam laxata nimis: nimis aſpera rumpam;
Sed neutrum faciam, commoda ſi fueris.

Obſerua cuſtodes vxoribus appoſitos à maritis, quos tamen ſæpe fallebant adulteræ. Iuuen. Sat. 6. *ſed quis cuſtodiet ipſos*
Cuſtodes?——

Propertius lib. 1. *Quos igitur tibi cuſtodes, quæ limina ponam?*

Tibullus lib. 1. *Ipſe malus docui quo pacto fallere poſſet*
Cuſtodes.

Ad Potitum.

LX.

Quod mihi vix vnus toto liber exeat anno,
Deſidiæ tibi ſum docte Potite, reus.
Iuſtius at quanto mirere, quod exeat vnus,
Labantur toti cùm mihi ſæpe dies.
Nunc reſalutantes video nocturnus amicos,
Gratulor & multis, nemo, Potite, mihi.
Nunc ad luciferam ſignat mea gemma Dianam,
Nunc me prima ſibi, nunc ſibi quinta rapit.
Nunc conſul, prætorue tenet, reducesue choreæ:
Auditur toto ſæpe poëta die.

Sed

Sed nec cauſſidico poſsis impunè negare,
Nec ſit rhetor, grammaticuſue rogent:
Balnea poſt decimam laſſo centumúe petuntur
Quadrantes. fiet quando, Potite, liber?

Qvod mihi) Excuſat ſcriptorum tarditatem, cauſſamque in vrbicas occupationes confert. Plenum antiquitatis epigramma eſt. Nvnc resalvtantes) occupationes diurnas & nocturnas enumerat. Veſperi reſalutor ab amicis mane ſalutatis. Mos hoc Romanus condidit, vt mane diceretur Ave, ſeu Have, veſperi Vale, cuius exempla multa leges apud Briſſonium de formulis, p. 747. Gratvlor) aliis vel honores indeptos, vel hæreditatem & opes, vel natum filium. ſæpius enim hæc in hominum vitâ vſu veniunt. N. mihi) aut quia nihil habeo, cur quiſquã gratulari mihi poſsit, aut ſi quid mihi dignum gratulatione accidat, inuidetur, potiùs quàm fauetur. Nvnc a. L.) In nummo veteri eſt epitheton Dianæ, quam Luciferam vocant, vel quòd ſola noctu luceat, luna enim auctore M. Tullio à lucendo ducta eſt: vel quòd aliena luce luceat, ſolis nempe, noua quippe luce fulget ſemper, vt Græcis dicta ſit σελήνη, quaſi σέλας νέον. nouũ lumen, & σελασφόρος, & φωσφόρος, id eſt, lucifera. Horat. Noctilucam lib. 4. Od. 6. appellauit, templum Pallatinum reſpiciens, quod noctu, Varrone teſte, lucebat: vel ad imitationẽ Simonidis, qui νυκτιλαμπῆ eandem vocitauit. Putant Luciferam dictam, quòd naſcentibus lucem ferret, Lucina enim parturientium præſes, vel quòd in Auentino monte cum Lucifero coleretur. Sonat mea gemma) Diana in monte Auentino colebatur, quo Martialis ſignaturus vocabatur. Tale eſt illud Horatij.

Cubat hic in monte Quirino
Ille extremo in Auentino.

Rogati autem ſignabant, vt teſtes teſtamenta, quo legitima haberentur, quæ ſine teſtibus nulla, quod Iureconſulti nôrunt. De hoc more Martialis lib. 5. e. 40.

Supremas tibi tricies in anno
Signanti tabulas——

Lib. 9. e. 89. *Signa, cras melius, &c.*

Gemma) De hac Ateius Capito. *Poſtea luxuriantis ætatis ſignaturas pretioſis gemmis cœpit inſculpere: & certatim hæc omnis imitatio laceſsiuit, vt de augmento pretij, quo ſculpendos lapides paraſſent, gloriarentur. Hinc factum eſt, vt vſus annulorum exemptus dexteræ, quæ multum negotiorum gerit in læua relegaretur, &c.* Nvnc me prima) prima hora diei, quæ ſalutationibus impendebatur. Martialis lib. 4. epigram. 8. *Prima ſalutantes atq; altera continet hora.* Qvinta) vndecima apud nos, dabatur variis negotiis domeſticis. Mart. ibidem. *In quinctam varios extendit Roma labores.* Nvnc c. p. t.) deducendi & reducendi comitandique. Poſsis & de cauſsis forẽſibus accipere, vt dicat ſe Oratores audire, quibus præſunt conſules & prætores. Redvces qva c.) non ſatis liquet an de choreis ſacerdotum Cybeles, an Iſidis, de quo ſuprà,

Et pilata redit, iamq; ſubitq; cohors.

An de choreis veris & ſalutationibus theatricis aliiſúe agat. Avditvr t. s. p. d.) cùm nouum carmen à poëta ſcriptum publicè recitatur. Iuuat hîc de more veterum recitandi laudatiſsimo, quando ſæpe apud Martialem, & alios ſcriptores huius eſt mentio, paullò copioſius diſſertare, & finem huius recitationis, genus ſcripti, locum, modum, tempus, auditores, fructum oſtendere. quæ ſanè conſuetudo vtinam hodie vigeat inter doctos, emendatiores ſæpe, doctioreſq; libros volueremus. Originem quidem ad Ciceronis, immò Terentij, aut ſuperius etiam æuum fortaſſe retulerim, quamquam rudiorem illam, nec adhuc publicam, & cum apparatu, ſed inter amicos & epulas cœptam, quod me Donatus in vita Terentij docet his verbis. *Scripſit comœdias ſex, ex quibus primùm Andriam, quum Ædilibus daret, iuſſus ante Cerio recitare* (Et fortè hoc ex more) *ad cœnantem cùm veniſſet, dictus eſt, initium fabulæ, quod erat contemptiore veſtitu, ſubſellio iuxta lectulum reſidens legiſſe: poſt paucos verò verſus inuitatus vt accumberet, cœnaſſe vna: deinde cætera percurriſſe non ſine magna Cerij admiratione, &c. Deinde Catulli carmen in Sextium.*

Nam Sextianus dum volo eſſe conuiua
Orationem in Attium petitorem
Plenam veneni, & peſtilentiæ legit.

Plinius lib. 5. ep. 3. diſertè ait, neſcire ſe, an Accius & Ennius ſua ſcripta priuſquam ederent recitarint. *Recite tamen, inquit, quod illi an fecerint, neſcio etiam, ſed illi ſine iudicio poterant eſſe contenti, mihi modeſtior conſtantia eſt, &c.* ἀναγνώσεις quidẽ ſuos habuere etiã ante Ciceronem ex Cicerone colligas, ſed illi aliena recitabant, & iam in manus hominum data. Hic de auctoribus ipſis loquor. Apud Romanos igitur paullò ſerius cœptum hunc morem ſcripta publica recitandi Iudico, & Auguſti æuo quod ex Horatio, Virgilio, qui quartum & ſextum ipſe in Auguſti domo recitauit, Ouidio, Suetonio colligas. Imò Auguſtum ipſum auctorem principem affirmarim, de quo Suetonius cap. 84. vbi de ſtudiis loquitur Imperatoris. *Mutinenſi bello in tanta mole rerum & legiſſe, & ſcripſiſſe.*

ἀνάγνωσις de Recitatione.

Aſinium Pollionem publicæ recitationis vna orationũ & cauſſarum auctorem nonnulli faciunt. Poëtis vſus antiquior fuit & ſua recitandi.

& declamaſſe quotidiè traditur. Nam deinceps neq; in ſenatu, neq; ad populum, neq; apud milites locutus eſt vnquam, niſi meditata & compoſita oratione, quamuis non deficeret, ad ſubita extemporali facultate. Ac ne periculum memoriæ adiret, aut in ediſcendo tempus abſumeret, inſtituit recitare omnia ex ſcripto, &c. Hinc reor fluxit origo recitandi, cùm Regis ad exemplum totus orbis componatur. Sed Græcis iam ante vſurpatus hic mos, imò & Aegyptiis. In Sophoclis vita legimus poëtam à filiis accuſatum, legiſſe ſuam Oedipum Coloneum. à Ptolemæo Aegypti frequentatam hanc librorum recitationem, docet Vitruuius. Is enim cum amore bibliothecæ ornandæ & augendæ flagraret, inuitauit hominum ſtudia præmiis publicè propoſitis, quod ex Vitruuij lib. 7. procemio verbatim diſces, quem locum propter rei elegantiam exſcriptum dabo. *Reges Attalici magnis philoſophiæ dulcedinibus inducti, cùm egregiam bibliothecam Pergami, ad communem delectationem inſtituiſſent, tunc idem Ptolemæus, infinito zelo cupiditatiſq; incitatus ſtudio, non minoribus induſtriis ad eundem modum contenderat Alexandriæ comparare. Cùm autem ſumma diligentia perfeciſſet, non putauit id ſatis eſſe, niſi propagationibus in ſeminando curaret augendam. Itaq; Muſis & Apollini ludos dedicauit, & quemadmodum Athletarum, ſic communium ſcriptorum victoribus præmia & honores conſtituit. His ita inſtitutis, cùm ludi adeſſent, iudices litterati, qui ea probarent, erant legendi. Rex cùm iam ex ciuitate ſex lectos habuiſſet, nec tam citò ſeptimum idoneum inueniret, retulit ad eos, qui ſupra bibliothecam fuerant: & quæſiit, ſi quem nouiſſent ad id expeditum. Tunc ei dixerunt, eſſe quendam Ariſtophanem, qui ſummo ſtudio ſummaq; diligentia quotidie omnes libros ex ordine perlegeret. Itaq; in conuentu ludorum cùm ſecretæ ſedes iudicibus eſſent diſtributæ, cum cæteris Ariſtophanes citatus, quemadmodum fuerat locus ei deſignatus, ſedit. Primo poëtarum ordine ad certationem inducto, cùm recitarentur ſcripta, populus cunctus ſignificãdo monebat Iudices quod probarent. Itaq; cùm ab ſingulis ſententiæ ſunt rogatæ, ſex vnà dixerunt. Et quem maximè animaduerterunt, multitudini placuiſſe, ei primum præmium, inſequenti ſecundum tribuerunt. Ariſtophanes verò, cùm ab eo ſententia rogaretur, eum primum pronunciari iuſſit, qui minimè populo placuiſſet. Cùm autem rex & vniuerſi vehementer indignarentur, ſurrexit, & rogando impetrauit, vt paterentur ſe dicere. Itaque ſilentio facto docuit, vnum ex his eum eſſe poëtam, cæteros aliena recitauiſſe. Oportere autem iudicantes non furta, ſed ſcripta probare. Admirante populo, & rege dubitante, fretus memoria è certis armariis infinita volumina eduxit, & ea cum recitatis conferendo, coëgit ipſos furatos de ſe confiteri. Itaq; rex iuſſit cum his agi furti, condemnatoſq; cum ignominia dimiſit. Ariſtophanem verò ampliſſimis muneribus ornauit, & ſupra bibliothecam conſtituit.*

Quibus certaminibus propè gemina inſtituit Romæ poſtea, vt Suetonius & alij narrant, Domitianus, in quibus vicit Papinius. Et VI. luſtro tredecēnis puer, vt habent inſcriptiones. Atq; hæc de origine. Cauſſam & finem recitationis alij gloriam, famamque habuere, alij, quæ & prima, & vera, iudicium auditorum ſcriptorumque ſuorum emendationem ſpectauere. De laude & ambitione famæ, auctor Dialogi de cauſsis corruptæ eloquētiæ, cùm de Saleio Baſſo loquitur, &c. *Et vt*, inquit, *beatiſſimus recitationem eius euentus proſequatur: omnis illa laus intra vnum aut alterum diem, velut in herbâ vel flore præcepta ad nullam certam & ſolidam peruenit frugem: nec inde amicitiam refert, aut clientelam, aut manſurum in animo cuiuſquam beneficium, ſed clamorem vagum, & voces inanes, & gaudium volucre.* Martialis in furem carminum ſuorum, & aliena recitantem.

Non ſex paratur aut decem, ſophos, nummis,
Aliena quiſquis recitat, & quærit famam,
Non emere librum, ſed ſilentium debet.

Et lib. 6. in Pomponium.

Quod tam grande ſophos clamat tibi turba togata:
Non tu, Pomponi, cœna diſerta tua.

Et lib. 1. ep. 50. *Mercetur alius grande & inſanum ſophos.*

Et lib. 2. ep. 27. *Laudantem Selium cœnæ cum retia tendit.*
Accipe ſiue legas, ſiue patronus agas.
Effetè (ſeu affectè) grauiter, citò, nequiter, euge, beatè.
Hoc nolim, &c.———

Perſius Sat. 1. de recitatoribus eiuſdem.

At pulchrum eſt digito monſtrari & dicier hic eſt.

Et:

Euge tuum & bellè, nam bellè hoc excute totum
Quid non intus habet?

Pro hac tamen laude, non rarò lapides retulere, quibus malè recitantes accipiebantur. Petron. Sat. *Ex his qui in porticibus ſpaciabantur, lapides in Eumolpum recitantem miſerunt. At ille qui plauſum ſui ingenij nouerat, operuit caput extraq; templum profugit. Timui ego ne me poëtam vocaret. Itaq; ſubſecutus fugientem ad litus perueni: & vt primum extra teli coniectum licuit conſiſtere, Rogo, inquam, quid tibi vis cum iſto morbo? Minus quàm duabus horis mecum moraris, & ſæpius poëticè, quàm humanè locutus es. Itaq; non miror ſi te populus lapidibus proſequitur. Ego quoq; ſinum meum ſaxis onerabo, vt quotieſcunq; cœperis à te exire, ſanguinē tibi à capite mittam. Mouit ille vultū, & ô mi, inquit, adoleſcens non hodie primū auſpicatus ſum: imò quotiens theatrum, vt recitem aliquid intraui, hac me aduentitia excipere frequentia ſolet.* Et infrà: *Miſerere & aut pinacothecam, aut balneum cogita.* Sed hi non tam videntur lapidibus appetiti, quod recitarent, quàm quod ceriti inſanire vide-

viderentur, quos plebs lapidibus fugabat, Seneca contr. III. *Pueri ſcholas frequentant; hi Ciceroni Ceſtium præferrent, niſi lapides timerent.*

Alter & melior finis erat, vti ex recitatione publica commune & publicum, ſed tacitum quaſi iudicium colligerent de ſcriptis ſuis, quæ velut in examen & trutinam mittebant, cùm recitarent, facilè enim ſapientes ex nutu, geſtu, vultu, oſcitatione, lætitia, tædio notabant, gratáne eſſent quæ legerentur, an ingrata, placerent, an diſplicerent. Vtramque, hanc inquam, & ſuperiorẽ tangit Plinius ep. 17. lib. 7. *ſua,* inquit, *cuiq; ratio recitandi. mihi, quod ſæpe iam dixi, vt ſi quid me fugit, vt certè fugit, admonear, quò magis miror, quod ſcribis fuiſſe quoſdam qui reprehenderent, quòd orationes omninò recitarem, niſi verò has ſolas non putant emendandas.* Et ibid. *Nec verò ego dum recito laudari, ſed dum legor cupio. Itaq; nullum emendãdi genus omitto, ac primùm quæ ſcripſi mecum ipſe pertracto: deinde duobus aut tribus lego, mox aliis trado annotanda: notasq; eorum, ſi dubito, cum vno rurſus aut altero penſito, nouiſſimè pluribus recito, ac ſi quid mihi credis, tunc acerrimè emendo, nam tantò diligentius, quantò ſolicitius intendo. Optimè autem reuerentia, pudor, metus iudicant.* Et: *Nonne ſi prima quæq; improbari putes, debilitaris & concidis. Opinor quia in numero ipſo eſt quoddam magnum, collatumq; conſilium, quibusq; ſingulis iudicij parum, omnibus plurimum. Itaque Pomponius Secundus, hic ſcriptor tragœdiarum, ſi quid fortè familiarior amicus tollendum, ipſe retinendum arbitraretur, dicere ſolebat. Ad populum prouoco: atque ita ex populi vel ſilentio, vel aſſenſu aut ſuam, aut amici ſententiam ſequebatur, tantum ille populo dabat.* Idem prorſus vides à Iudicibus Alexandrinis factitatum, cùm ex populi acclamatione poëtis & ſcriptoribus præmia decernerent, contra quos iudicauit Ariſtophanes. Eaſdem iudicij notas, & recitationis cauſas deſcribit epiſt. 3. lib. 5. *Itaq; has recitandi cauſſas ſequor. Primùm quòd ipſe qui recitat, aliquantò acrius ſcriptis ſuis auditorum reuerentia intendit. deinde quòd de quibus dubitat, quaſi ex conſilij ſententia ſtatuit. multa etiam à multis admonetur, & ſi non admoneatur, quid quiſq; ſentiat, perſpicit ex vultu, oculis, nutu, manuum motu, murmure, ſilentio, quæ ſatis apertis notis iudicium ab humanitate diſcernunt. Atq; adeò ſi cui fortè eorum qui interfuerunt, cura fuerit eadem illa legere, intelliget me quædam aut commutaſſe, aut præteriiſſe, fortaſſe etiam ex ſuo iudicio, quamuis ipſe nihil dixerit mihi.* Lib. 7. epigram. 17. de timore optimo dicendi magiſtro. Hunc finem & cauſſam recitandi multi ſimulabant, pauci amabant. Perſius Sat. 1.

Scis comitem horridulum trita donare lacerna
Et verum, inquis, amas: verum mihi dicito de me.
Qui pote? vis dicam? nugaris——

Petronius arbiter. *Multo me turpior es tu Hercule, qui vt foris cœnares, poëtam laudaſti.*

Martial. lib. 8. ep. 76.
Dic verum mihi Marce, dic amabo:
Nil eſt quod magis audiam libenter.
Sic & cum recitas tuos libellos,
Et cauſſam quoties agis clientis
Oras Gallice, me rogasq; ſemper;
Durum eſt me tibi, quod petis negare,
Vero verius ergo quid ſit audi
Verum Gallice, non libenter audis.

Hinc fiebat vt amore laudis & fucatæ famæ nonnunquã conducerent pretio acclamatores. Horatius in arte poët.

Vt præco ad merces turbam qui cogit emendam,
Aſſentatores iubet ad lucrum ire poëta,
Diues agris, diues poſitis in fœnore nummis.

Idem declamatores factitabant. Plinius epiſt. 14. lib. II. *Sequuntur auditores actoribus ſimiles conducti & redempti mancipes, conuenitur in media baſilica, vbi tam palam ſportulæ, quam in triclinio dantur. Ex iudicio in iudicium pari mercede tranſitur. Inde iam non inurbani σοφοκλεῖς vocantur. Iiſdem latinum nomen impoſitum eſt laudicæni.* Ex eadem re ſunt illa Petronij.

Quiſquis habet nummos, &c.
Carmina componat declamet concrepet, omnes
Et peragat cauſſas——

Hinc illa corrupta iudicia auditorum corruptorum, de quibus idem Horatius Sat. 2. lib. 2.

——male verum iudicat omnis
Corruptus iudex.

Vel cœnis redimunt laudes. Horatius.

Scire velis mea cur ingratus opuſcula lector
Laudet ametq; domi, premat extra limen iniquus?
Non ego ventoſæ plebis ſuffragia venor
Impenſis cœnarum & tritæ munere veſtis.

Idem ſæpius Martialis, Perſius, alij. Iuuenalis Sat. 7. diſpoſitos ait libertos & comites qui applauderent.

Scit dare libertos extrema in parte ſedentes
Ordinis & magnas comitum diſponere voces.

Quæ argumenta recitata. Sed quæras, quid publicè recitatum ſit, poëmatáne tantum, an etiam alia ſcriptorum genera? Vix vllum genus ſcripti reperio quod publicum ſuggeſtum ſugerit. Plinius epiſt. 17. lib. 7. *De hiſtoria teſtatur & Seneca.* *A quibus libenter requiſierim cur concedant (ſi concedunt tamen) hiſtoriam debere recitari, quæ non oſtentationi, ſed fidei veritatiq́; componitur. Cur tragœdiam quæ non auditorium, ſed ſcenam & actores: cur lyrica, quæ non lectorem, ſed chorum & lyram poſcunt. At horum recitatio vſu iam recepta eſt, num ergo culpandus eſt ille qui cœpit? quamquam orationes quoque & noſtri quidam & Græci lectitauerunt.* De argumento & genere ſcriptorum Iuuenal. Sat. 1. Semper ego auditor, &c. vbi Theſeidem Codri, Elegiam, Tragœdias, fabulas *Recitatores cuius conditionis.* aliaque lemmata recenſet. Qui recitarint iam rogas? Principes ſeu Imperatores, viri conſulares, nobiles, clari, & potiſsimùm poëtæ. De Imperatoribus Suetonius cap. 85. Auguſti ſtudia celebrans. *Multa varij generis proſa oratione compoſuit, ex quibus nonnulla in cœtu familiarium velut in auditorio recitauit. Sicut reſcripta Bruto de Catone. Quæ volumina cum iam ſenior ex magna parte legiſſet, fatigatus Tiberio tradidit perlegenda, &c.* *Cap 41.* Recitauit & Claudius Cæſar, de quo Suetonius: *Hiſtoriam in adoleſcentia hortante T. Liuio, Sulpicio verò Flauo etiam adiuuante ſcribere aggreſſus eſt. Et cùm primùm frequenti auditorio commiſiſſet, ægrè perlegit. Nam cùm initio recitationis defractis compluribus ſubſellijs obeſitate cuiuſdam, riſus exortus eſſet, ne ſedato quidem tumultu temperare potuit, quin ex interuallo ſubinde facti reminiſceretur, cachinnoſq́; reuocaret. Alia multa recitauit in principatu non ipſe, ſed per lectorem. Nec Romæ tantùm, ſed Alexandriæ etiam, vbi veteri Muſæo nouum addidit.* Recitauit orationes Titus in ſenatu, Suet. cap. 6. Domitianus & alij. Fuit porrò Quæſtorum officium, vt principum orationes, & ſcripta recitarent in ſenatu, ſed hîc non de illa recitatione decretoria diſputamus. Briſſonium vide de Quæſtoribus. Sel. ex iure Antiquit. lib. 1. cap. 17. De ſeipſo ſæpe Plinius, & nobilibus adoleſcentibus. De Romanis præconibus Perſius Sat. 4. de Regulo Oratore Plinius. Auditores fuêre partim populares, & omne genus ſine delectu, partim certi. De vulgo omniq; genere hominum, Plinius lib. 7. ep. 17. docet, cùm ait, Pomponium ſecundum ad iudicium populi prouocaſſe. Et lib. 5. ep. 3. *Atq; hæc ita diſputo quaſi populum* *De auditorum genere.* *in adiutorium, non in cubiculum amicos aduocarim.* Idem licet ex ep. 12. lib. 1. coniectare, vbi auditorum negligentiam increpat, & Claudij Cæſaris diligentiam. Nam & Imperatores ſubinde audiebant, vti Auguſtus, Veſpaſianus, Domitianus, alij. Et ex auditoribus nonnulli ſæpe rogabantur, & nominatim ad publicam auditionem inuitabantur. Quod idem Plinius lib. 1. epigram. 13. queritur. *Tametſi ad audiendum pigrè coitur, pleriq; in ſtationibus ſedent, tempuſq́; audiendi fabulis conterunt.* Et mox: *Nunc otioſiſſimus quiſq; multò ante rogatus, & identidem admonitus, aut non venit, aut ſi venit, queritur ſe diem, quia non perdiderit, perdidiſſe.* Idem auctor dialogi. *Quorum tamen hic exitus eſt, vt cum toto anno per omnes dies magna noctium parte, vnum lib. extudit & elucubrauit, rogare vltrò & ambiri cogatur, vt ſit qui dignentur audire? & ne id quidem gratis.* Alij verò recitatores non quoſuis admittebant, ſed familiares, notos, doctos. Plinius de ſe ipſo, lib. 2. epiſt. 19. *Nos autem ſi placuerit recitare, adhibituri ſumus eruditiſſimum quemque.* Idem lib. 5. epiſt. 3. vbi ait, *in cubiculum amicos vocari ſolitos.* Et lib. 7. epiſtola 17. *Ego enim non populum aduocare, ſed certos electoſq́; ſoleo quos intuear, quibus credam, quos denique tanquam ſingulos obſeruem, & tanquam non ſingulos timeam?* De eodem delectu auditorum habendo eſt epiſt. 15. lib. 6. ad Romanum, de Paſsieno Paullo, quem Iabolenus Priſcus interpellauit. Erant qui populi, & auditorum certorum plauſum emerent, de quibus iam ante ex Horatio dictum. *Tempus.* Modus, tempus & locus non eadem ſemper fuêre. Plinius lib. 1. epig. 13. ait, toto menſe Aprili nullum ferè diem abiiſſe, quo non recitaret aliquis. Iuuenalis alicubi menſe Auguſto ſe poëtam audiſſe narrat. Ego certum puto, tempus incertum fuiſſe, ſæpius tamen in æſtate, quàm hyeme ob cœli clementiam recitatum. Id à Iuuenale doceor tum cùm poëtæ aut ſcriptori placebat, auditorem vocatum, qui de Papinio loquitur Sat. 7.

Curritur ad vocem iucundam & carmen amicæ
Thebaidos latam fecit cum Statius vrbem
Promiſitq́; diem——

Diem promiſit vtique poëtæ iudicio dictum delectumque. Vnde ſimul intelligis quoſdam *Locus.* auidè, magnoque concurſu auditos. Locus alius publicus, ad quem licebat cuiuis accedere, qualis Aedes Apollinis Capitolini, quam ad ſimilitudinem Ἀθήναιον, ſeu Mineruij Græcorum, Athenæum, Capitolinus Lampridius, D. Hieronymus appellarunt. Fuere & baſilicæ aliæ, ſeu templa, theatra. Pinacothecæ; Petronius & Suetonius auctores. domus Stellæ, de qua Martialis, & horti Frontonis. Iuuen. Sat. 1.

Frontonis platani, conuulſaq́; marmora clamant
Semper & aſſiduo rupta lectore columnæ.

Generatim de loco recitationis à poëta côducto loquitur auctor dialogi, ſeu Quintilianus, ſeu Tacitus. *Nam & domum mutuatur & auditorium extruit, & ſubſellia conducit, & libellos diſpergit.* Iuuen. Sat. 7.

——at ſi dulcedine famæ
Succenſus recites Maculonis commodat ædes
Ac longè ferrata domus ſeruire iubetur.

Alius

Alius priuatus cubicula,balnea,triclinia,&c.cùm pauci,iiq; delecti vocabantur, vt Plinius lib.5.ep.3.oſtendit, Et lib.7.e.19.de Auguſto ſuprà recitauimus. Legebat ſæpe inter ipſa conuiuia, quod Horatius,Perſius,Martialis reprehendunt. Modus fuit vt è ſcripto,non ex memoria recitarent vt Oratores; ſedentes,vt iudices; non ſtantes,vt patroni. Hinc lector & recitator apud Cic.2. de Orat. & pro Cluentio idem eſt,qua ſcriptum; largius tamen vox lectoris, quàm recitatoris capitur. Geſtus,vultus,motus idem qui actorum,niſi quod recitator in omnibus languidior,quàm Orator vel actor, eò quòd manus & oculi præpediantur. Plinius ep.19.lib.2.ad Cerealem. De ſeſſione tamen addubito, nam verba Plinij poſſunt referri ad actorem, non recitatorem,quando dicit. *Vnde accidit vt hi qui ſedentes agunt,quamuis illis maxima ex parte ſuperſint , eadem illa quæ ſtantibus, tamen hoc quod ſedent,quaſi debilitentur & deprimantur,de recitatoribus verò ſubiungit. Recitantium verò præcipua pronunciationis adiumenta oculi,manus, præpediuntur.*

Hoc tamen ſedendo agentibus impedimẽti non eſt,oculi enim & manus liberæ ſunt.Quamuis Iuuenalis Sat.7.videatur inſinuare recitatores ſediſſe cùm dicit,

Nam quodcumq; ſedens modo legerat,hac eadem ſtans
Proferet,atq; eadem cantabit verſibus iiſdem.

Lecta tamen recitatoribus,non ex memoria pronũciata hinc certus intelligis, quod & Perſius,qui ſimul recitantis cultum deſcribit,exponit.

Scilicet hæc populo pexusq; togaq; recenti
Et natalitia tandem cum Sardonyche
Sede legens celſa———

Recitantium cultus fuit exquiſitus,vt maiorem gratiam ab auditoribus inirent. Recitabãt annulati, ſardonychati,ſpleniati,pexi,ſiue κτενισθέντες & compti, candidati, purpurati etiam & ianthinati. Perſius Sat.1.ad quam, Marcilium eruditè meditatum lege,vbi de recitabulis, & recitatoribus plura,quæ poſtea quàm hæc ſcripſeram,legi. Addit & Turnoropæus quædam de phonaſcis,ad quorum nutum vocem temperabant.

Actor ex æquo & plano non ex ſuggeſtu niſi ad populum ex Roſtris, aut militem, in caſtris diceret,verba faciebat. Hinc diſcis vnde natus languor auditoribus,ex recitantis nempe languore,cuius oculi manuſq; præcipua orationis inſtrumenta, & quaſi vita,intra pluteum, & chartam concludebantur,quod Plinius non ignorauit,cùm adiecit.*Quo minus mirum eſt ſi audientium intentio langueſcit,nullis extrinſecus blandimentis capta,aut aculeis excitata.* Accedebant ſæpe alia vitia recitatoris. Balbæ nares. Perſius Sat.1.

Rancidulum quiddam balba de nare locutus.

Faucium rauis. Iuuenal.1.

Vexatus toties rauci Briſeide Codri.

Et Martialis lib.4. epigram.41.

Quid recitaturus circumdas vellera collo,
Conueniunt noſtris auribus illa magis.

Et ſæpiculè aliâs. Argumenti præterea ſimilitudo eiuſdem ſæpius à diuerſis tractati,Iuuen.

Nota magis nulli domus eſt ſua,quàm mihi lucus
Martis,& Aeoliis vicinum rupibus antrum
Vulcani,quid agant venti,quas torqueat vmbras
Aeacus,vnde alius furtiuæ detrahat aurum
Pelliculæ,quantas iaculetur Monychus ornos
Expectes eadem à ſummo,minimeq; poëta.

Vides poëmata,contrita poëtis argumenta? Lucum Martis,ſeu originem vrbis de Romulo & Remo,Aetnam,Inferos, Argonautas, gigantomachiam. Carminis prolixitas tædio mactabat auditores. Iuuenal.

——ſummi plena iam margine libri
Scriptus & in tergo nondum finitus Oreſtes.

Hæc & his affinia nonnunquam offendebant auditores.Fuêre tamen qui recrearent,& magnis muneribus,honoribus,laudibus ornarentur. Laudat Plinius Calphurnium Piſonẽ nobilem adoleſcentem,Donauit Veſpaſianus Saleium Baſſum quingẽtis HS. Donatus Virgilius, cùm ſextum Aeneidos recitaſſet Auguſto,ab Octauia,propter extremos de Marcello verſus,millenis quinis ducentis & quinquagenis philippæis; Reportarunt illuſtre nomen vates ex recitatione,cum probatum eſſet ſcriptum.libelli tum certatim deſcribebantur,legebantur, & immortalitati conſecrabantur.Hoc πάρεργον lectori non ingratum fore cenſuimus,quòd inde multorum locorum, cùm in Martiale,Iuuenale,Plinio,tum aliis auctoribus,explicatio,cognitioque iucunda antiquitatis cognoſci poſſe videbatur. Redeamus,vnde digreſsi ſumus. Quod ergo poëta dicit toto die audiri poëtam,intelligis iam tota volumina fuiſſe recitata. CAVSSIDICO) inuitanti ad actionem in foro habendam; neque enim puto hîc recitationem intelligendam, quamuis Plinius iunior ſuas orationes etiam recitarit,iam in foro pronunciatas.

De Acclamationibus plenius lib.2 ep. 27.lib.1.ep.50. & aliis Marcilius quoq; ad Perſium.S.1.

RHETOR)

Petronius iraſcitur his Rhetoribus & declamatoribus, pagina prima, Num alio furiarum genere, &c.

Rhetor) ad declamationes, aſsiduè enim in ſcholis Rhetorum auditores declamationibus cauſsiſque fictis exercebantur. Cuius vſum, vtilitatem, neceſsitatem exponit Fabius lib.2. cap.11. eiuſdem definitionem Fabius lib.4. cap.2. tradit. Cicero paſsim, & Ciceronis filius ad Tironem in epiſt.18. teruntur manibus eiuſdem Fabij Quintiliani, & Senecæ patris laudatæ declamationes. Vſum declamandi eleganter expreſsit Iuuenal. Sat.7. Declamare doces. &c. Quid Grammatici docuerint, quidque ab illis deſideratum ſit idem Satyricus docet.

Vt legat hiſtorias, auctores nouerit omnes,
Tanquam vngues, digitosq́; ſuos——

Ad præfationes reor à Grammaticis inuitatos nonnullos, cûm nouum auctorem auſpicarentur, vt hodie fieri amat, aut aliâs ad illuſtrem locum vel poëtæ vel hiſtorici. Nam quod nos hodie in humanitate docemus, veteres in Grammatica tradebant.

Balnea post) cùm alioqui æſtate, hora eſſet octaua, hyeme nona, poëta ſe ne tempori quidem lauare potuiſſe per occupationes. Decima autem hora apud nos in æquinoctiis quarta pomeridiana, in ſolſtitio æſtiuo, ſexta aut ſeptima, hiberno ſecunda, vt quouis tempore duas horas ante noctem intelligas.

Centumque quadrantes) ſportulam, 20. cruciferos, quadrantes 4. aſſem efficiunt, centum, ſportulam. Fiet quando, Potite liber) hoc pacto nunquam, cum omne tempus ſit aliis negotiis exemptum. Hinc primo verſu dixit, mirandum potius, quòd anno toto libellum vnum componat.

De Rabirio.

LXXI. LXI.

Quiſquis læta tuis, & ſera parentibus optas
Fata, breuem titulum marmoris huius ama.
Condidit hoc charas tellure Rabirius vmbras,
Nulli ſorte iacent candidiore ſenes.
Bis ſex luſtra tori, nox mitis & vltima cluſit:
Arſerunt vno funera bina rogo.
Hos tamen, vt primis raptos ſibi quærit in annis:
Improbius nihil his fletibus eſſe poteſt.

Qvisqvis) Rabirius hic architectus erat Domitiani, de quo lib.7.ep.55. Hic parentum eius funus deſcribit, & Rabirij ſeu veras ſeu fictas lacrymas. Qvisqvis) poëta viatorem alloquitur. Quiſquis optas vt tui parentes diu viuant, & feliciter diem ſuum obeant, vt parentes huius Rabirij, lege hoc epitaphium. Charas vmbras) vtriuſque parentis. Sorte candidiore) feliciore. Bis sex lvstra) ſexaginta annos coniuncti matrimonio exegere, raro ſanè exemplo. Vno fvnere) vna nocte ante extincti, ſimulque cremati. Hos tamen) perinde tamen tulit mortem parentum ſenio confectorum Rabirius, ac ſi ſibi puero & pupillo eſſent erepti. Ita Hetruſcum laudat Statius.

——tenet ecce ſeniles
Leniter implicitos vultus, ſanctamq́; parentis
Canitiem, ſpargit lacrymis, animæq́; ſupremum
Frigus amat. celeres genitoris filius annos
(Mira fides) nigrasq́; putat properaſſe ſorores.

Et ſuprà de eodem clarius & largius. Improbivs nihil his) quouſque enim viuendum erat parentibus, & quando moriendum, vt non fleret Rabirius? quid egiſſet Rabirius ſi immaturi obiiſſent, qui etiam maturrimos inexplebilibus lacrymis proſequitur? Improbivs) vt qui ipſam felicitatem deploret, cûm & ſenes, & bono fato defunctos amiſerit, & ipſe hæres ſucceſſerit, vt fictæ poſsint videri lacrymæ. An dicit: nihil amantius poteſt eſſe his lacrymis. an, importunius? vt improbus labor, importunus aſſiduus.

Adulatorium.

LXII. LXXII.

Fruſtra blanditiæ venitis ad me
Attritis miſerabiles labellis:
Dicturus dominum, deumq́ non ſum;
Jam non eſt locus hac in vrbe vobis.
Ad Parthos procul ite pileatos,
Et turpes, humilesq́, ſimplicesq́
Pictorum ſola baſiate regum.
Non eſt hic dominus, ſed imperator,
Sed iuſtiſſimus omnium ſenator:
Per quem de ſtygia domo reducta eſt
Siccis ruſtica veritas capillis.
Hoc ſub principe, ſi ſapis, caueto,
Verbis, Roma, prioribus loquaris.

FRVSTRA BLANDITIÆ) Blanditur Traiano dum nullum blandiciis apud eum ait eſſe locum, ſimul ex vituperatione prioris præſentem imperatorem laudat, quod & Plinius in Panegyrico fecit. ATTRITIS M. L.) An Domitianus fuerit etiam adoratus vt Caligula Diocletianus neſcio, dominum certè deumque ſe dixit, diciq́ue iuſsit. His poëta verbis diuturnam hominum adulationem temporibus Domitiani declarat, quaſi homines attriuerint labra illius pedes ſolumq́ue baſiando. DOMINVM DEVMQVE) Domitianum, de quo Suetonius & alij, nos ſuprà. NON EST LOCVS) Imperante Traiano, qui in hoc genere omnium confeſsione modeſtiſsimus fuit. lege Panegyricum Plinij. AD PARTHOS PILEATOS) Parthi enim præter morem Romanorum, Græcorum, Germanorum, Gallorum pileati incedebant. Lipſius cap. 19. de Amphit. Quare ad Parthos mittit? Parthi reges ſuperbi amabant inferiorum adulationes, & abiecta officia. PICTORVM SOLA BASIATE REGVM) de faſtu Parthorum regum aliâs diximus, qui ſe reges regum appellitabant; duplex diadema geſtabant. Herod. lib. 6. Plutarchus in Pompeio. Sueton. in Caligula. Dio in Auguſto. Xenophon verò Parthorum ſeruilia ingenia oſtendit cùm ab illis regem adorari, pedes oſculo tangi, aliaq́ue de faſtu prædicat. Pictorum, ad veſtem, & cultum purpuramq́ue refert. ſola) Pedes oſculandi morem Heroldus exponit cum teſtimoniis plenius. DOMINVS SED IVSTISSIM. SENATOR) de hac modeſtia, virtute, comitate lege panegyricum Plinij, Dionem in Traiano, Suidam. VERBIS PRIORIBVS) adulatoribus, ſeruilibus, fucatis, mendacibus.

De his blanditiis dignu lectu è Seneca. Valer. Maximo Suetonio, Tacito, Athen. Heraldus.

Et Perſæ etiam pileati. Turnebus, Heraldus.

Ad Marcum.

LXIII. LXXIII.

Littera facundi gratum mihi pignus amici
Pertulit Auſoniæ dona ſeuera togæ,
Qua non Fabricius, ſed vellet Apicius vti,
Vellet Mæcenas Cæſarianus eques,
Vilior hæc nobis alio mittente fuiſſet:
Non quacunq́ manu victima cæſa litat.
A te miſſa venit, poſſem niſi munus amare
Marce tuum: poteram nomen amare meum.
Munere ſed plus eſt, & nomine gratius ipſo
Officium docti, iudiciumq́ viri.

De quo lib. 9. fusè ex Tacito Suetonio.

Marco Antonio Primo Toloſano gratias agit de litteris & toga miſſa. AVSONIÆ TOGAE) ipſe tamẽ non Auſonius. FABRICIVS) ille paupertatis & parſimoniæ primę magiſter, de quo ſupra. APICIVS) cuius luxum lib. 3. epiſt. 22. deſcripſit. MAECANAS) & de hoc dictum largè lib. 8. CAESARIANVS) partes Cæſaris ſecutus, qui nunquam acceſsit Remp. Similem habet locum Iuuenalis Sat. 12.

——veſtem
Purpuream teneris quoq; Mæcenatibus aptam.

Lantior enim & nitidior fuit. Seneca epiſt. 93. & 114. vbi diſcinctum vocat. NON Q. M.) Non cuiuſuis hoſtia deo grata, nec cuiuſuis munus homini charum, * ſæpe donantis gratia maior eſt ipſo dono. Gratum fuit munus tuum mihi, gratius ob commune vtrique nomen, gratiſsimum officium & iudicium tuum de meis carminibus. POSSEM AMARE) pro amarem. Elegantiſsimum huius verbi (poſſum) apud ſcriptores priſcos, vſum expouit Guil. Canterus Nouarum Lect. lib. 2. cap. 2. toto multisq́ue illuſtrat exemplis.

** Seneca de Ben.*

Ad Romam.

LXXIV. LXIV.

Iam parce laſſo Roma, gratulatori,
Laſſo clienti: quandiu ſalutator
Anteambulones & togatulos inter,
Centum merebor plumbeos die toto,
Cùm Scorpus vna quindecim graues hora
*Feruentis auri victor * afferat ſaccos:*
Non ego meorum præmium libellorum,
(Quid enim merentur) Apulos velim campos:
Non Hybla, non me ſpicifer capit Nilus,
Nec quæ paludes delicata Pontinas
Ex arce cliui ſpectat vua Setini.
Quid concupiſcam quæris ergo? dormire.

** auferat.*

IAM PARCE LASSO) damnat in officioſa officia ſalutandi, quæ clienti præter ſterilem ſportulam nihil adferãt cum aurigatores auri ſaccos ingentes auferant. Adhæc officia reſpexit Plautus, Amphit. Soſ. *Vide ſis herus ſalutator oppeſſulatas ante fores graditur.* ad quæ verba Batauus quiſpiam. *Alludit ad officium togæ, quod qui obibant, Anteambulones ſeu ſalutatores cluebant, ab hac cauſſa, quoniam clientes ac Salutigerulos ſe facerent potentiorum, voluntariæ ſeruituti quaſi addicti, ne dicam mancipati ſpe ſportulæ, aut cœnæ rectæ: quã vt adipiſcerentur aliquando mane, vel à media nocte interdum præ foribus, aut in veſtibulo ſaltem egreſſum Regis ſui deducendi porro præſtolabãtur; officia ſua ex parte quiſq; æmulanter inter ſe atq; adeo ambitioſè intendentes quo videlicet contemuſfico illi ac faſtidioſo domino morigeros ſeſe & obſequentes præberent, probarentq́; nihil non contumeliarum interim à ianitoribus Atrienſibusque, atq; id nugis hominum indigniſſimè pertolerantes ac deuorantes taciti, quo etiam referendum illud Petronij. Clensq́; cenas impotentium captet. plura & compertiora noſſe qui volet, conſulat de toto hoc genere Senecam, Martialem, Iuuenalem, alios; deniq; Lucianum in mercede conductis.* Hæc ille.

Suetonius in Cal. cap. 21.

PLVMBEOS) ſportulam centum quadrãtum intelligit, plumbeos per contemtum appellat cùm eſſent æris. SCORPVS) cuius ſupra mors eſt & epitaphium. VNA HORA) qua aurigatur in circo. QVINDECIM SACCOS AVRI FERVENTIS AVFERAT) Romæ moris fuit victoribus aurigis aurum poſtulare, quod poſtea equis victoribus cœptum poſtulari. Iuuenal. ſat. 7. verſu vltimo. Accipe Victori populus quod poſtulat aurum,

De plumbeis alibi d.

De opibus Aurig. Panuinium lib. 1. de lud. Cir. cap. 14. p. 40.

Quem verſum peruersè quidam interpretantur. rectius vetus in Iuuenal. interpres. Lege Bulengerum de circo cap. 54. de præmiis aurigarum, &c. Capitolinum in Vero. *Volucri*, inquit, *equo Praſino mortuo ſepulcrum in Vaticano fecit.* In huius equi gratiam primum cœperunt equis aurei, vel brauia poſtulari. In tanto autem equus ille honore fuit, vt ei & à populo praſiniarum partium ſæpe modius aureorum poſtularetur. APVLOS C.) quietem ſe & ſomnum præmij loco petere ait, nõ opes & diuitias, iugera Apuliæ Aegyptique, vineas Setinas, quæ ſunt ad Pontinas paludes, de quibus alio dictum loco. Setia autem edito ſita loco erat, cui ſubiecta vlua Pontiniana. DORMIRE) ſomnum enim Romæ excutiunt mille negotia & moleſtiæ, de quibus Iuuenalis Sat. 3.

Nimolim dormire purem, quam ſcribere verſus.

——tanti tibi non ſit opaci
Omnis arena Tagi, quod in mare voluitur aurum,
Vt ſomno careas, ponendaq́; præmia ſumas
Triſtis, & à magno ſemper timearis amico.

De Mæuio.

LXV. LXXVI.

Hoc fortuna tibi videtur æquum?
Ciuis non Syriæúe, Parthiæúe,
Nec de Cappadocis eques, cataſtis,
Sed de plebe Remi, Numæq́; verna,
Iucundus, probus, innocens amicus,
Lingua doctus vtraq; cuius vnum eſt,
Sed magnum vitium, quod eſt poëta,
Pullo Mæuius alget in cucullo:
Cocco mulio fulget Incitatus?

Horat. Mancipiis locuples eget æris Cappadocum rex.

Incitati Pet. Fab.

HOC FORTVNA TIBI) queritur poëtas negligi, muliones locupletari, artes enim nobiles iacebant, viles colebãtur, de qua re ſatyra eſt ſeptima Iuuenalis tota. CIVIS NON S.P.) non factus ciuis Romanus, qui antea ſeruus erat Parthicus, aut Syrus, aut Cappadox in equeſtrem ordinem relatus, de quibus Iuuen. Sat. 3.

Hic alta Sicyone aſt hic Amydone relicta,
Hic Andro, ille Samio, hic Trallibus aut Alabandis,
Eſquilias, dictumq́; petunt in vimine collem,
Viſcera magnorum dominũm dominiq; futuri.

Et paullò ſupra:

Iam pridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes, &c.

CATASTIS) Cataſta, vel cuſtodia eſt venalium ſeruorum: Martialis lib. 9. epiſt. 60. *arcanæ tabulata cataſtæ*: vel equuleus in ſuppliciis martyrum, dictus à ſimilitudine equulei Cappadocum, qui cataſta vocabatur. Prudentius περὶ στεφ. hym. x. vel eſt igneus lectus, in quo vſtulati martyres. Vide Marciliũ ad 6. Sat. Perſij. SED DE PLEBE) ſed Romanus Romæ natus, ingenuus, liber, qui ſeruitutem numquam ſeruiit. Verna enim hic non pro ſeruo, ſed homine Romæ nato accipitur. LINGVA DOCTVS VTRAQVE) græca & latina. QVOD EST P.) nunc enim illi tantùm neſciuntur, qui aliquid ſciunt, barbari & rudes coluntur. PVLLO MAEVIVS) Mæuius poëta cuius eſt mẽtio apud Virg. & alios. hic ſpeciem pro genere accipe, miſera & triſti veſte incedit poëta. Cucullus tamen eſt pars veſtis à tergo pendentis, quo tegitur caput, vt in 5. didiciſti, hodie *cappam* vulgo dicunt. Pullus color paupertinus: pulla paupertas inde Calpurnio. Suetonius in Aug. 44. pullatos appellat. Lipſius lib. eleg. 1. cap. 13.

Lege epig. 3. lib. 3. poeta exterat, &c.

COCCO M. F. INCITATVS) Poëta Mulionem hoc loco, & lib. 11. epiſt. 1. ipſum vocat Incitatum. *De Scorpo fuerint & Incitato.* Quod equidem, & lib. 11. niſi verſus me impediiſſet, iudicaſſem hîc legendum. MVLIO INCITATI) Etenim Incitatum equum Caligulæ vel patre chariorẽ fuiſſe colligas è Suetonio cap. 55. & Dione diſertius in Caligula. Tranquilli verba ſunt. *Agitatori Cythico commiſſatione quadam in Apophoretis vicies H S. contulit Incitato equo, cuius cauſſa pridie Circenſes, ne inquietaretur, viciniæ ſilentium per milites indicere ſolebat, præter equile marmoreũ, & præſepe eburneum, præterq́; purpurea tegumenta, ac monile è gemmis, domum etiam & familiam, & ſuppellectilem dedit, quo lautius nomine eius inuitati acciperentur: conſulatum quoq; traditur deſtinaſſe.* Hæc Tranquillus, ſed primũ verbum nonnulli emendant, qui tamen ipſi emendandi ſunt, cum legunt *Incitati equo*, cùm diſertè habeat *Incitato equo*, vt dicat equo fuiſſe hoc nomen, quod ita confirmat Dio, vt non niſi ab eo, qui omnẽ auctoritatem negat, negari poſsit. Sic enim Græcus: Καὶ ἕνα γε τῶν ἵππων, ὃν Ἰγκίτατον ὠνόμαζε, καὶ ἐπὶ δεῖπνον ἐκάλει, χρυσᾶς τε αὐτῷ κριθὰς παρέβαλλε, καὶ οἶνον ἐν χρυσοῖς ἐκπώμασι προέπινε, τήν τε σωτηρίαν αὐτοῦ καὶ τὴν τύχην ὤμνυε, καὶ προσυπισχνεῖτο καὶ ὕπατον αὐτὸν ἀποδείξειν. καὶ πάντως ἂν καὶ τοῦτο ἐπεποιήκει, εἰ πλείω χρόνον ἐζήκει. *Vnum verò ex equis ſuis, quem Incitatum nominabat, inuitabat ad cœnam, ita vt ei hordeum ex auro apponeret, funderetq́; vinum in poculis aureis, ac per ſalutem eius, & fortunam iuraret, ſeq́; eum conſulem facturum polliceretur, id quod feciſſet omnino, ſi vixiſſet diutius.* Quid clarius dici de nomine equi & equo ipſo potuit? Martialis porro nomen Incitatus, ſine controuerſia hîc pro homine auriga, non equo ponit, ſi tamen verſus non eſt

mendoſus. Ego ſanè cum Petro Fabro lib. 2. ſem. cap. 20. legerim. *Cocco mulio fulget Incitati.* Infrà lib. 11. epiſt. 1. videtur nomen Aurigæ vbi Scorpum & Incitatum coniungit. Et venio in ſuſpicionem fuiſſe Domitiani & Traiani æuo celebrem agitatorem hoc nomine affectum, ex equi fortaſſe prioris memoria, niſi locus, vt dixi mendoſus.

De Caro medico.

LXXVII. LXVI.

Nequius à Caro nihil vnquam, Maxime, factum eſt,
*Quam quod febre perit: fecit & * ille nefas.*
Sæua nocens febris ſaltem quartana fuiſſet;
Seruari medico debuit illa ſuo.

* *illa.*

Dolet Carum medicum ſubita febri, quem diu cruciatum cupiebat, extinctum. Neqvivs nihil factvm a Caro, qvam qvod perit) Hunc ferè loquendi modum vſurpauit Plinius epiſt. 2. lib. 6. *Bene fecit Regulus, quòd eſt mortuus, melius ſi ante*; quaſi in hominis poteſtate fuiſſet aut mori, aut non mori. qvod febre) cruçem illi culeúmue optabam, non tam lene fatum. fecit et ille nefas.) quis niſi mendoſus non videat ſcripturã eſſe mendoſam? illa, certè, non ille febris dicitur. Febris fecit nefas quæ ſubitò ſuſtulit Carum, debebat eſſe quartana, quæ diu cruciaſſet hominem, qui multos cruciauit & extinxit. Porro de generibus febrium diſertè Celſus lib. 3. cap. 3. vbi Hemitritæon ait febrim pernicioſam, quartanam ſimpliciorem, cætera ibi.

De medicorum perfidia Plinij querimonia extat lib. 29. cap. 1.

Ad Marcum.

LXXVIII. LXVII.

Ibis litoreas Macer Salonas,
Ibit rara fides, amorq́ue recti
Et ſecum comitem trahet pudorem.
Semper pauperior redit poteſtas.
Fœlix aurifera colone terræ
Rectorem vacuo ſinu remittes,
Optabisq́ue moras & exeuntem
Vdo Dalmata gaudio ſequeris.
Nos Celtas Macer, & truces Iberos
Cum deſiderio tui petemus.
Sed quæcunque tamen feretur illic
Piſcoſi calamo Tagi notata,
Macrum pagina noſtra nominabit.
Sic inter veteres legar poëtas,
Nec multos mihi præferas priores,
Vno ſed tibi ſim minor Catullo.

Marcum Hiſpaniæ & Dalmatiæ diuerſis annis rectorem laudat, & hic Salonas coloniam felicem prædicat, quæ Marcum eſſet habitura præfectum. litoreas Salonas) Salonæ oppidum Dalmaciæ cœpit primus C. Coſconius proconſul A. V. C. 674. Ptolomæus coloniam appellat. Huc depoſito imperio Diocletianus Dalmata priuatus conceſsit, & in villa haud procul Salonis prælaro otio conſenuit vt in breuiario Eutropij lego. Idẽ Suidas in Diocletiano, qui Salonas vrbem Illyricorum vocat. Stephanus Salonas Dalmatiæ, Salonã Illyrici, Salonium Bithyniæ oppidum facit. In antiquo epigrammate apud Mazochium p. 28. colonia Marcia Iulia, Salona nominatur. hodie tantùm arx Cliſſa ibidem Nigro ponitur, lege Appianum & Strabonẽ. Littoreas appellat vt Strabo lib. 7. maritimam oram Dalmatarum. Ibit r. f.) virtutes ſanctorum præſidum deſcribit, fidem, iuſtitiam, continentiã. S. p. r. potestas) magiſtratus cõtinens & abſtinens.

Eutropij breuiarium.

abſtinens. Mirificè laudat ab hac dote Pompeium. Cic. pro Manilia & hortatur Q. Ciceronem ad eandem æmulandam, ſuam verò in Cilicia præturam exempli cauſſa proponit: Fuit & M. Cato, vt eſt apud Plutarchum, omnis exemplum abſtineotiæ. Valerius eiuſdem teſtis lib. 4. cap. 3. v-bi huius virtutis documenta plurima miraberis. Ita prædicatur à Gellio Gracchus. *Cùm*, inquit, *rediret ex Sardinia, de ſua parſimonia & continentia hac protulit. Cum Roma profectus ſum, zonas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inanes retuli.* AVRIFERAE) Plioius lib. 33. cap. 4. *Aurum qui quærunt ante omnia ſegullum tollunt, ita vocatur indicium, aluem, vbi id eſt, arenaq́ lauantur, atq́ ex eo quod reſedit coniectura capitur, vt inueniatur aliquando in ſumma tellure protinus, rara felicitate vt nuper in Dalmatia principatu Neronis ſingulis diebus etiam quinquagenas libras fundens.* V. S. REMITTES) oihil ſecum præter gloriam in patriam reportantem remittas. V. GAVDIO) lacrymis abeootem proſequeris. O.) deſiderio. NOS) ego patriam Celtiberiam reuiſam. DESIDERIO) quem autea habuimus rectorem adhuc deſideratum lib. 12. epig. vltimo.

Et Mutium in Aſia. Cicer. Diuin. cont. Cæc.

Non ignorat onus quod ſit, ſuccedere Macro.

SED Q.) hoc dicit. Quæcumqoe epigrammata mittentur à me Romam ex Celtiberia, continebunt laudes & nomen tuum Macer. Pagina ſcripta calamo piſcoſi Tagi, ſcripta ad Tagum in Hiſpania. SIC) votũ. Tam hoc fiet, quàm ego poſteris legar, & poëtis melioribus adſcribar, qui me parem Marſis, Pedooibus, aliisq́ue & voico ioferiorem Catollo minimè nego.

De Torquato & Otacilio.

LXVIII. LXXIX.

Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum:
Ad quartum breue rus emit Otacilius.
Torquatus nitidas vario de marmore thermas
Extruxit: cucumam fecit Otacilius.
Diſpoſuit Daphnona ſuo Torquatus in agro:
Caſtaneas centum ſeuit Otacilius.
Conſul Torquatus: vici fuit ille magiſter,
Nec minor in tanto viſus honore ſibi.
Grandis vt exiguam bos ranam ruperat olim,
Sic puto Torquatus rumpet Otacilium.

Irridetur à poëta Otacilius pauper, qui Torquatum diuitem & magnificum necquicquam æmulabatur. Perſtringit interim eos, qui cùm ſint longè inferiores, tameo poteotiores ſtudent æquare. AD L. QVARTVM) Ad quartum ab vrbe milliarium, vt milliarium mille paſsibus definiatur, loquendi vſus acceptus eſt à lapideis columnis, quorum aoctor traditur à Plutarcho io vita Gracchi. C. Gracchus. *Ad hæc, inquit, viam omnẽ per milliaria dimenſus (capit autem paullò minus octo ſtadia milliare) columnas lapideas ſpatij ſignandi cauſſa locauit.* Hæc ille. Quo loco animaduertendum eſt (vt rectè docet Locas Pætus Iuriſcõſultus) Plutarchũ in eo, qood dixit, octo ſtadia paullò minus eſſe milliario, diſcrimen Romani Græciq; pedis non animaduertiſſe. Quod autem milliaria lapides appellarentur, teſtantur Plinios, Liuius, alij. adi Lucam Pætum de antiquis Rom. & Græcorum menſoris. Lipſiũ lib. 3. admir. cap. 10. In columnis plerumq; inſcripta erant milliaria. PRAETORIA) non intelligo hîc ducum & imperatorum in caſtris tabernacula, aut domũ in vrbibus prætorianam, ſed villas ciuium nobiliorũ elegantiores & magnificentiores, quales habuere imperatores, cęteriq; lautiores Romani in ſuis ſuborbanis. Papioius in Tubiritino Manlij Vopiſci 1. Sil.

Lege epigram. 13. lib. 1. Signat Vicinum quartum ab Vrbe lapis. Illis adde Briſſonium lib. 11. de Verb. ſignif. qui multa de columna aurea Auguſti in foro poſita.

——nec te mitiſſimus amnis
Diuidit alternas ſeruant prætoria ripas.

Suetonius in Aug. cap. 72. Caligula ca. 37. Tito c. 8. Iuuen. Sat. 1. Auſonius. Tertullianus de idololatria. Palladius lib. 1. c. 8. Iuriſconſulti partem villæ, ad vſum patrisfamilias lautius ędificatam vocaot prætorium, Tacitus villam. Virgilius eleganter vt omnia apum Rempub. caſtris contendit, & cellam regiam prætorio. *Et circa regem atq́ ipſa ad prætoria denſæ Miſcentur.* BREVE RVS) hinc diſcis prætoria fuiſſe magnifica & ſplendida, cùm Otacilij ruſculum & prætoria Torquato veluti duo contraria inter ſe componat. Strabo tradit villas eas, & prætoria Perſarum regias, æquaſſe. lege Capitolinum de Gordianorum villa io via præneſtina. Lipſiom Admir. cap. vltimo, lib. 3. N. V. D. M. THERMAS) In villis Romanos ædificaſſe thermas ex Plinij epiſtolis pluribus conſtat, & Capitolino, aliisq́ue. Magnificentiam thermarum lib. 6. epiſt. 42. copioſè explicauimus.

4. Georgic.

Politianus Miſcell. cap. 30. Eſt vas in quo aqua calefiebat corpore, linteis, caeteriſq; abluendis.

nimus. tu lege Admirauda Lipſij lib. 3. cap. 8. de Balneis Thermiſque. Cvcvmam) cucumam tuguriolum interpretatur Præteius. D. Ambroſius ſerm. 90. vas æreum. *Dij arei, inquit, ex quibus cucumæ melius fiant ad vſus hominum, cucumellam* certè Vlpianus oumerat inter vaſa, *ſecus*, ioquit, *ſi ſiluam ſeuiſſet, in qua labra, & crateras, & cucumellas poſitas haberet*. Martiauus ad l. Cor. de ſit. 1. §. 2. *Si claui percuſſerit, aut cucuma in rixa*. Budæus ferreum baculũ videtur ioterpretari. Petronius expreſsè provaſe aquis caleſaciendis. Mox iuciucta quadrato pallio, cucumam ingentem ſoco appoſuit. Ad quem locum obſeruationes lege. Disposvit d.) Daphnoo Græcis, Romauis lauretum ſeu loretum, dicitur locus lauro arbore conſitus, *δάφνη* enim laurus eſt, vt *πλατανὼν*. de laureto Cæſarum ad Gallinas, & Auentino laureto Plin. lib. 16. cap. 30. Suetouius iu Galba cap. 1. Mira ſuot quæ de Veientana Liuiæ villa referuntur, adi Pierium lib. 50. de lauro.

Castanas c.) Torquatus lauretum io ſuo prædio habet, Otacilius vix ceutum caſtaueas noo arbores, ſed poma caſtanearum. c. Torqvatvs) plures Torquatos faſti couſulares præferunt, poëta Torquatum ponit pro cõſulari nomiue propter geutis uobilitatem velut rem notam. Vici magistar) Vicimagiſtri, magiſtri è plebe & viocuri dicuntur iidem, quorum frequens meutio iu Inſcriptiooibus frequeutiſsima apud Ruſum & P. Victorem. Auguſtus primus vrbem in XIV. regiones diuiſit, (vt ſeutiuot viri docti, quamuis Torreotius coutra oitatur.) Vicos CCCCXXIV. vt oſtendit ex Ruſo Caſaubonus, Regiooibus præerant curatores, quos Græci *ῥεγεωνάρχας & ῥεγεωνάρχους* appellant, quos alij putaot nouum fuiſſe magiſtratum, Torrentius & Cauſabonus rectè negant, curamq́ue regiouum habuiſſe ædiles tribunos, prætores, docent ad 3. caput Suet. in Auguſto. Idq; ad Seueri tempora ſeruatũ, quod Dio iu actis anni D. CCXLVII. tradit lib. 55. ſiugulis porro regionibus præfecti erant duo curatores, auctores Rufus, & P. Victor. Vicomagiſtri, ſeu vicorum magiſtri, viocuri *γειτονιάρχαι* iam iude ab autiquiſsimis temporibus io vrbe fuerunt. Grandis v. a.) Horat. idem lib. 2. ſer. ſat. 3. vt poëta videatur iude huius epigrammatis lemma ſumpſiſſe. Sic enim ille.

Aſconium lege ad Ciceronis Piſonianam.

An quodcunq; facit Mæcenas, te quoq; verum eſt,
Tanto diſsimilem, & tanto certare minorem.
Abſentis ranæ pullis vituli pede preſsis
Vnus vbi effugit, matri denarrat vt ingens
Bellua cognatos eliſerit. illa rogare.
Quantáne? num tandem ſe inflans ſic magna fuiſſet
Maior dimidio. num tanto? cùm magis atque
Se magis inflaret: non ſi te ruperis, inquit,
Par eris, hæc à te non multùm abludit imago.

De Erote.

XXXX. LXIX.

Plorat Eros, quoties maculoſæ pocula murrhæ
Inſpicit aut pueros, nobiliúſue citrum
*Et gemitus imo * promit de pectore, quod non*
Tota miſer coëmat ſepta, feratq; domum.
Quam multi faciunt quod Eros, ſed lumine ſicco:
*Pars maior lacrymas ridet, & intus * habet,*

* *promit.*
* *hauet al.*

Vt lib. 9. Mamurram egeſtatis diſsimulatorẽ, opumq; inopem iactatorem carpſit, ita hic eoſdẽ uotat, alio tamẽ artificio, & Erotis nomine ac perſona, qui apertè flebat, cùm venales theſauros rerũ & hominum inani marſupio, ſruſtrà, doleutibuſque oculis ſpectaret, nec inopiam, nec affectũ diſsimularet, cum quo alios æquè egentes, ac Eros erat, ſed ridentes in ſpeciẽ & meodicitatem riſu tegeutes componit. hoc enim eſt quod dicit; Pars maior ridet, & lacrymas iutus habet. Vel vt alij legunt *auet* ſeu *hauet*. ita vt aliter verſum diſtinguas, & exponas. *Pars maior lacrymas ridet; & intus auet*. hoc eſt, in ſpeciem quidem rident, cùm flere mallent: nam intus æquè cupiunt pocula myrrhina, pueros, & quicquid venale in ſeptis extat, atque Eros. Eros) hic fictum nomen. alios Eros græcè Amorem ſonat. Myrrhæ) ſeu murrhæ. Lib. 9. *Myrrhina ſignauit ſepoſuitq; decem*, de murrhinis ſeu myrrhinis lib. 14. ſuo lemmate pleniſsimè dictum. Pveros) uobilia & pretioſa mancipia in cataſta veuum expoſita. lib. 9. epiſt. 60. Sed quos arcanæ ſeruant tabulata cataſtæ, & quos non populus, nec mea turba videt. Septa) lib. 9. Iu ſeptis Mamurra diu multumque vagatus, &c. vbi plura de ſeptis. Citrvm) lib. 9.

Inde

Inde ſatur menſas & opertos exuit orbes,
Expoſitumq́ altè pingue popoſcit ebur.
Et teſtudineum menſus quater hexaclinon,
Ingemuit citro non ſatis eſſe ſuo.

Arborem hanc, vnde menſæ auro cariores fiebant lib.14.ep.89. deſcripſimus.

Accipe felices, &c.

LACRYMAS RIDET) nempe vt vetus Græcorum verbũ habet ξεναῖς γελᾶν παρειαῖς ſiue γναθμοῖς γελᾶν ἀλλοτρίοις. hoc eſt alienis mandibulis ſeu peregrinis buccis ridere. nõ ex animo. qui ſpem vultu ſimulant & premunt altum corde dolorem Adagiographum adi. *Virg. 1. AEn. Iunius. cent. 6. ad 49. & 50.*

Ad Gallum.

LXX. LXXXII.

Si quid noſtra tuis adicit vexatio rebus,
Mâne, vel à media nocte togatus ero.
Stridenteſq́ feram flatus Aquilonis iniqui
Et patiar nimbos, excipiamq́ niues.
Sed ſi non fias quadrante beatior vno,
Per gemitus noſtros ingenuaſq́ cruces:
Parce precor laſſo, vanoſq́ remitte labores,
Qui tibi non proſunt, & mihi Galle nocent.

Deprecatur officium anteambulonis quod ait ſibi nocere, amico nil prodeſſe. MEDIA NOCTE TOGATVS) media nocte tibi occurram officioſus, & te comitabor, ſi vſus fuerit, officia enim vrbica in toga fiebant, non penulâ aut lacernâ. INGENVASQVE CRVCES) aulica officia. cætera plana.

Ad Marinum.

LXXI. LXXXIII.

Raros colligis hinc & hinc capillos,
Et latum nitidæ, Marine, caluæ
Campum temporibus tegi comatis:
Sed moti redeunt iubente vento,
Redduntur q́ ſibi, caput q́ nudum
Cirris grandibus hinc & inde cingunt.
Inter Splendophorum Teleſphorumqúe,
Cidæ ſtare putabis Halmyroten.
*Vis * tu ſimplicius ſenem fateri?* * *Te.*
Vt tandem videaris vnus eſſe,
Tonſor iam reliquos metat capillos.
Caluo turpius eſt nihil comato.

Caluum irridet Marinum, vt lib.5.ep.50. Labienum. RAROS COLLIGIS) tempora comatus erat Marinus, cætera caluus, vt comatus toto capite videretur, ſic diſpoſuit capillos, vt caluitiem tegeret; quam ventus tamen ſubitò detexit, comâ in tempora reiectâ. latum campum caluam, ſuprà, aream vocauit. Quod artificium veteres ad tegendam caluam adhibuerint aliâs docuimus, & infrà lib.14. lem.50. docemus Conſule & Caſaubonum lib.7. Animad. p.295. REDDVNTVRQVE SIBI) redeunt in locum ſuum & tempora. CAPVTQVE NVDVM CIRRIS GRANDIBVS HINC ET INDE CINGVNT) lib.5.

Sunt illinc tibi ſunt & hinc capilli,
Nudum eſt in medio caput——

Cirri, βόστρυχοι, capillamenta velut in nodum collecta. ſunt & cirri fœminarum in temporibus fictitij, Harlöcke / criſpati & contorti. INTER SPLENDOPHORVM TELESPHORVMQVE) Spendophorum emendant nonnulli, ſententia eſt, caput Marini ſimillimum eſſe tribus iuxta ſe ſtantibus Teleſphoro, Hermeroti, & Splendophoro. Splendophorus enim & Teleſphorus elegãtes & comati erant pueri, caluus autem Helmerotes ſeu Halmyrotes, qui medius ſi ſteterit apparebit vnum quaſi caput, cuius vtrinq; tempora ſint capillata, medius vertex nudus & deglabratus, vt ſupra lib.5.ep.50. Labienum Geryoni tricipiti comparauit. Teleſphori lib.ſequente mentio eſt ep.27.& 59.& de alio Teleſphoro, lib.1.ep.115.de Splendophoro eſt ep.57. lib.9. Ex quibus intelligis formoſos pueros fuiſſe & comatos. cætera nil moror. Hermerotes vt in ora vetus habet codex * ſignum eſt apud Plinium lib.36. c.5. eius artifex Tauriſcus Trullianus. Halmyros græcè Marinum, & ſalſum ἁλμυρώδης ſalſuginoſum valet, ἁλμυρότης ipſam ſalſuginem, quæ huc non facit. CIDAS) *Sic adſtare* putat Heraldus emendandum. Cidas an dominus, an pictor, fictórue quæro. Apud Plinium Cydonus & Cydias nobiles reperiũtur artifices, Cidæ nulla, quod ſciam, mentio. VIS TV SIMPLICIVS SENEM FATERI?) vin te ſenem eſſe tu fateri candidè? Ergo (vt tandem non tricorpor vt Geryon, ſed vnus videaris) tonde cirros tuos & comata tempora. & ſis penitus caluus. Ita enim nec caluus nec capillatus es, ſed monſtrum. De caluitio multa Iunius lib.de coma c.11.toto. Elegans eſt in caluos epigr. Petronij.

* Statua.

Quod ſolum formæ decus eſt, cecidere capilli
Vernanteſq́; comas, triſtis abegit hyems.
Nunc vmbra nudata ſua, iam tempora mærent,
Areaq́; attritis ridet aduſta pilis.
O fallax natura deûm: quæ prima dediſti
Ætatis noſtræ gaudia, prima rapis.
Infelix modo crinibus nitebas
Phœbo pulcrior & ſorore Phœbi.
At nunc læuior ære, vel rotundo
Horti tubere, quod creauit vnda,
Ridentes fugis & times puellas,
Vt mortem citius veniſſe credas,
Scito iam capitis periſſe partem.

De Ladonte nauta.

LXXXIV. LXXII.

Iam ſenior Ladon Tiberinæ nauta carinæ
Proxima dilectis rura parauit aquis.
Quæ cum ſæpe vagus premeret torrentibus vndis
Tibris, & hiberno rumperet arua lacu:
Emeritam puppim, ripa quæ ſtabat in alta,
Impleuit ſaxis, oppoſuitq́; vadis.
Sic nimias auertit aquas, qui credere poſſet?
Auxilium domino merſa carina tulit.

IAM SENIOR) Elegans & venuſtum epigramma ab euentu natum, cùm demerſa naue ſeruatus eſt nauta, qui ſaluâ periiſſet. LADON) fictum forte nautæ nomen vt ſuprà Marinus. aptè tamen, eſt enim Ladon apud ſcriptores fluuius & nautæ vitam in fluuiis degunt. Apud Ouidium 3. Met. idem eſt nomen canis. TIBERINAE) fluuiatilis nauta, non marinus. PARAVIT RVRA) Iuxta Tiberim rus emit & inſtruxit. SAEPE VAGVS) Tiberis eluuiones eſſe frequentes & hiſtoriæ, & ipſa tempora loquuntur, ſed tantam aquarum molem ripis egreſſam, vrbemq́ue & vrbi vicinos campos ingreſſam, quanta nono, ſupra milleſimum quingenteſimum nonageſimum, anno, nulla hominum memoria recordatur vel teſtatur, quando ipſa vrbs, & prope montes ipſi vrbis, fluctibus operti natarunt. EMERITAM) iam fatiſcentem & carioſam. RIPA ALTA) quam tamen ſuperarunt vndæ. ripa fluuiorum, & amnium eſt, littora nauium & marium. AVXILIVM DOMINO MERSA CARINA TVLIT) ab euentu velut contrario concludit. aliâs enim merſa nauis mergit vectorem, hæc ſeruauit. Scripſit Iulianus AEgyptius nobile epig. εἰς μύγδονα ἁλιέα. lib.3. Gr. Vbi ſua naui piſcator mortuus crematus nauigauit ad Charontem, eademq́ue viuo & mortuo profuit.

Fieri poteſt eſſe verum nomen.

μύγδων τέρμα βίοιο λαχὼν, &c.

Trans ſtygias, vitæ properans poſt funera, Mygdon
Claſſe ſua ipſe ſibi portitor iuit aquas,

Nam

Nam vitæ altricem quondam teſtemq́; laborum,
Et plenam prædis ſæpius æquoreis,
Mortuus aſciuit comitem, communibus ambo
Dum pereunt flammis nauta ratiſq́; pares.
Tanta fides cymbæ, quæ ditans larga magiſtrum
Fida fuit vitæ, fida neciſq́; comes.

De natali Reſtituti.

LXXIII LXXXVII.

Octobres age ſentiat Kalendas
Facundi pia Roma Reſtituti.
Linguis omnibus & fauete votis.
Natalem colimus: tacete lites.
Abſit cereus aridi clientis,
Et vani triplices breueſq́; mappæ
Expectent gelidi iocos Decembris.
Certent muneribus beatiores.
Agrippæ tumidus negotiator.
Cadmi municipes ferat lacernas,
Pugnorum reus, ebriaq́; noctis.
Cenatoria mittat aduocato. Auaritidus.
Infamata virum puella vicit,
Veros Sardonychas ſed ipſa tradat.
Mirator veterum ſenex auorum
Donet Phidiaci toreuma cæli.
Venator leporem, colonus hædum,
Piſcator ferat æquorum rapinas.
Si mittat ſua quiſque, quid poëtam
Miſſurum tibi Reſtitute credis?

Octobres) Reſtituto, ad quem eſt Plinij ep. 17. lib. 6. & 1. lib. 7. precatur in natali die multa clientum & ampla munera, ſe pro muneribus carmen, quod munus eſt poëtæ, mittere. Roma ſentiat Kalendas Octobres) obſeruet tuas Calendas, eaſque donis ornet. Facundi) cauſsidici, & ex Plinio conſtat virum doctum fuiſſe. Fauete linguis) *Hoc verbum non à fauore trahitur, ſed imperatur ſilentium, vt ritè peragi ſacrum poſſit, nulla mala voce obſtrepente.* Seneca de beatâ vitâ cap. 26. Linguis omnibus et fauete votis) verba ſolemnia ſunt, & in ſacris Romanis vſitata. fauere autem linguis eſt tacere, Votis fauere eſt accedere ad vota publica ſacerdotum, idemq́; precari quod illi. Iam hic irem per mille ſcriptorum teſtimonia, niſi diligentiſsimus Briſſonius lib. 1. Form. optimorum auctorum formulas, verbatim poſuiſſet, quas tu apud illum leges. Natalem colimus) dies natalitios ſingulari cerimonia, & hilaritudine, ſacriſque veteres celebrabant, eoque die ſanguinem non fundebant, conuiuia inſtaurabant, dona miſsitabant, de quibus lib. ſuperioribus dictũ ſæpiculè. adi Alexandrum Neap. lib. 2. cap. 22. & ibid. Tiraquellum Cenſorinum de die natali, Pliniũ lib. 18. c. 8. Varronẽ libro, cui titulus eſt Articulus. Tacete lites) Et hoc ſolenne factum & verbum veteribus. Cic. lib. 2. de legibus. *Lex eſt. Feriis iurgia amouento, eaſq́; in famulis operibus patratis habento.* & lib. 1. de diuin. *Rebuſq́; diuinis, quæ publicè fierent, vt fauerent linguis imperabatur, inq́; feriis imperandis, vt litibus & iurgiis abſtinerent, quod ad omnia pertinet.* Ouid. 1. Faſt. *Nobili cauſsidico.*

Proſpera lux oritur linguiſq́; animiſq́; fauete,
Nunc dicenda bono ſunt bona verba die.
Lite vacent aures, inſanaq́; protinus abſint
Iurgia, differ opus liuida turba tuis.

Plura

Plura his etiam addebant de quibus Alexand.Neap.lib.5.cap.27. Absit cerevs aridi clientis) tenues & potentiorum clientes patronis ſuis in Saturnalibus muneris loco,vt ſuprà adſcriptum eſt iam ſæpius, præter alia, cereos quoque miſsitabant, cuius cauſſam Macrobius lib.1.cap.7.exponit. *Cumq́ diu,* inquit, *humanis capitibus Ditem & virorum victimis Saturnum placare ſe crederent* (Pelaſgi nempe) *propter oraculum in quo erat*

Καὶ κεφαλὰς ἅδῃ καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα.

Saturnum placate viris, ceruicibus Orcum.

Herculem ferunt poſtea, cum Geryonis pecore per Italiam reuertentem, ſuaſiſſe illorum poſteris, vt fauſtis ſacrificiis infauſta mutarent: inferentes Diti, non hominum capita, ſed oſcilla ad humanam effigiem arte ſimulata, & aras Saturnias, non mactando viros, ſed accenſis luminibus excolentes: quia non ſolùm virum, ſed & lumina φῶτα *ſignificant. Inde mos per Saturnalia miſsitandis cereis cæpit. Alij cereos nō ob aliud mitti putant, quàm quòd hoc principe ab incomi, & tenebroſa vita, quaſi ad lucem, & bonarum artium ſcientiam editi ſumus. Illud quoq́ in literis inuenio, quòd cum multi occaſione Saturnaliorum per auaritiam à clientibus ambitioſè munera exigerent, idq́ onus tenuiores grauaret: Publicius trib.pleb.tulit, vt non niſi cerei ditioribus miſsitarentur.* Et vani triplices) pugillares trium paginarum, Vani) nulli, contemti, viles. de quibus lib.14.epiſt.6.

Tunc triplices noſtros non vilia dona putabis.

Brevesqve mappae) quarum vſus in menſis ad tergendos digitos & labra, frequens harum mentio paſsim apud noſtrum poëtam. Expectent iocos Decembris) mittantur Saturnalibus, non natalibus. Beatiores) ditiores. Agrippae tvmidvs negotiator) planè reor intelligi mercatores, qui ſub Agrippæ generi Auguſti porticu aut ſeptis, vt ſupra lib. 9.60. res venum exponebant. Cadmi mvnicipes) Thebanas poſsis accipere, Cadmus enim Thebarum conditor, quia tamen municipes vocat, accipio Tyrias, ſæpe aliâs à poëta prædicatas, & à Paride velut nobiliſsimas Helenæ donatas. lib.14.

Nos Lacedæmoniæ paſtor donauit amicæ:
Deterior Ledæ purpura matris erat.

Q. Curtius, Strabo, alij. Tyrus autem Agenori patri Cadmi, condita cum Sidone. Ita Tyrij ſunt municipes Cadmi velut oriundi ex eius ſtirpe, quamquam etiam Carthago fuerit colonia Tyri. hoc loci municipes μετωνυμικῶς transfert ad veſtes. Pvgnorvm revs) reus de vi (quam per ebrietatem innocenti fecit, cum pulſauit) patrono ſuo oratori cauſsidicóue mittat muneris loco cœnatorias veſtes, & ſyntheſes, vt fidelius defendat. *De Cenatoriis veſtibus lib.14. ſuo lemmate.* Coenatoria) Petronius arbiter. *Cenatoria repetimus, & in proximã ſellam* (lego cellam) *ducti ſumus, vbi tres lecti ſtrati erant.* Infamata pvella) adulterij rea, virum te auctore & patrono maritum accuſantem vicit, vt caſta crederetur. Illa igitur tibi veras gemmas non ſuppoſitias donet, adulterabantur ſardoniches adeò, vt non facilè differitas notaretur, vt Plinius eſt index. Mirator) veterum operum & poculorum, qualem ſupra Euctum depinxerat, mittat tibi Phidiæ crateras tornò factos nobiles effabreque cælatos. Caeli) inſtrumentum artis, pro arte poſuit. Cælum autem ſcalptorum eſt & cælatorum, vt celtes latomorum, penicillum pictorum. Qvid poetam Mistvrvm credis?) carmina.

Ad Cottam.

LXXXVIII. LXXIV.

Omnes perſequeris prætorum Cotta locellos,
Accipis & ceras: officioſus homo es.

De corruptis ceris ſæpe in Verrem Cicero. Loculos fortè hic vrnas iudicum poſsis interpretari. Cottam furem prodit, qui ſectabatur Prætores velut officioſus, vt occaſionem furandi venaretur. loculos enim & tabulas geſtare prætorum cupiebat. loculos quos poſſet exenterare, tabulas ſeu ceras quas corrumpebat, corruptus ipſe pecunia. Accipis) furaris vt corrumpas. vel, non vt portes, ſed aſportes.

De ſtatua Iunonis.

LXXXIX. LXXV.

Juno labor Polyclete tuus, & gloria fœlix,
Phidiacæ cuperent quam meruiſſe manus.
Ore nitet tanto, quanto ſuperâſſet in Ida
Judice conuictas non dubitante deas.
Junonem Polyclete ſuam niſi frater amaret,
Junonem poterat frater amare tuam.

Laudat

Laudat ſignum Iunonis à Polycleto ſtatuario factum. POLYCLETE) huius opera enumerat Plinius p.593. inter quæ tamen hæc ſtatua nulla eſt. Domitius alium Polycletum fabricatur, quod vt verum eſſe poteſt, ita poteſt & falſum videri, neque enim à Plinio omnia Polycleti artificia crediderim poſita, ſed præcipua, & veterum ſcriptis celebrata. IN IDA) monte Phrygiæ, vbi Paris de Iunonis, Mineruæ & Veneris venuſtate arbitratus eſt, quod poëtæ varij tangunt. Lucianus dialogo toto expoſuit. Apuleius in Metam. Virg. 1. AEn. Ouid. in epiſt. & 1. de arte. Propertius, alij. NISI FRATER AMARET) Iupiter Iunonem vxorem & ſororem. Virg. 1.

Iouiſq;——

——Et ſoror & coniunx

IVNONEM TVAM) ſtatuam. FRATER) Iupiter. de ſtatuis amatis epigrammata græca conſule.

Ad Marium.

LXXVI. XCI.

Mari quietæ cultor, & comes vitæ,
Quo ciue priſca gloriatur Atina:
Has tibi gemellas barbari decus luci
Commendo pinus, ilicesq; Faunorum,
Et ſemidocta villici manu ſtructas,
Tonantis aras, horridiq; Siluani,
Quas tinxit agni ſæpe ſanguis, & hœdi,
Dominamq; ſancti virginem deam templi,
Et quem ſororis hoſpitem vides caſtæ
Martem mearum principem Kalendarum,
Et delicatæ aureum nemus Floræ,
Hoc omne agelli mite paruuli numen
Seu tu cruore, ſiue ture placabis:
Vbicunq; noſter Martialis eſt, dices,
Hæc ecce mecum dextera litat vobis
Abſens ſacerdos, vos putate præſentem,
Et date duobus quicquid alter optârit.

Horatius ad Faunum. Immunens Silla tua pinus eſto.

Relictum Matio ruſculum ſuum poëta rediturus in patriam commendat. QVIETAE VITAE CVLTOR) priuatum hunc, & rebus ruſticis deditum fuiſſe oſtendit. ATINA) hanc Ptolemæus in Latio ponit. Plinius in 1. regione. Leander in Samnitibus. Colonia fuit Romana, de qua Frontinus de coloniis. *Atina muro ducta colonia. Deduxit Nero Claudius, iter populo non debetur.* PRISCA) fuit vna ex iis, quæ Turno contra AEneam pugnaturo arma fabricauit. Virg.

Quinq; adeò magnæ poſitis incudibus vrbes
Tela nouant Atina potens——

Silius 8. *Nec Fabreteriæ vulgus nec monte niuoſo*
Deſcendens Atina aberat.

PINVS ILICESQVE FAVNORVM) Faunis ſilueſtribus ſacra pinus & ilex. Et pinus quidem nominatim Pani montium præſidi, & Fauno. Ouid. 2. Faſt.

Cornigerumq; caput pinu præcinctus acuta
Faunus in immenſis qua tumet Ida iugis.

Idem de Pane ibid. *Ipſe ego Flaminiam poſcentem februa vidi,*
Februa poſcenti pinea virgo data eſt.

Et Propert. lib. 1. el. 18. *Vos eritis teſtes, ſi quos habet arbor honores*
Fagus, & Arcadio pinus amata deo

Ilices & pinus agreſtes nominat arbores agreſtium deorum. SILVANI) Fauni, vel, vt alij, Saturni filius erat Siluanus, ſiluarum, paſtorum, finium, agrorumque cuſtos, cui cupreſſus ſacra. Virg. 1. Georg. Horatius 1. Epod. Virg. 8. & alij.

HORRI-

Horrtdt) pingebatur enim vt Faunus, cornuta fronte, corneiſque pedibus, cuius cauſſam reddidit Natalis Comes lib.5.cap.9. Aoni et hoedi sangvis) Siluano, de ſtirpe Faunorum res ſacra fiebat vel agno, vel hœdo. Horat.lib.1.car.

Nunc & in vmbroſis Fauno decet immolare lucis
Seu poſcat agnam, ſiue malit hœdum.

Agnus etiam Ioui ſacer erat, vt canit Homerus,

Οἴσετε δ' ἄρν' ἕτερον λευκὸν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν
Γῇ τε, καὶ ἠελίῳ, Διῒ δ' ἡμεῖς οἴσομεν ἄλλον.
Ferte agnum niueum & nigram portabitis agnam
Telluri ſoliquè: Ioni portabimus ipſi.

Dominamqva sancti virginem deam templi) Dianam venatricem & nemorum reginam. Templi) Luci barbari, vt ſuprà. luci enim Dianæ ſacri velut montium & nemorum cuſtodi, vt Hom. hymno in Venerem. Horatius 3. carminum.

Montium cuſtos nemorumq; virgo.

Homerus ſignatè σκιόεντα ἄλσεα vmbroſa nemora dixit. Sororis hospitem) Martem Dianæ ſororis, communem enim habuêre patrem Mars & Diana Iouem, diuerſam tamen matrem. Mearvm principem Kalendarvm) cuius calendis ego lucem aſpexi. Hoc omne) hos omnes deos, Faunos enim Siluanos, Iouem, Dianam, Martem, qui in agello meo mihi cultī ſunt, cum tu, Mari, coles ſeu victima, ſeu thure. Vbicvmqve) ſiue redux in Hiſpanis, ſiue alibi viuúſue mortuúſue Haec) ſacra. Dextera) ſexto caſu, vt ſenſus ſit. Hæc munera Martialis mecum dexterâ ſuâ ſacerdos ipſe vouet, conſecratque vobis. Date dvobvs) omnia vtrique, fauſta bonaque.

Ad Clementem.

XCII. LXXVII.

*Si prior Euganeas Clemens * Heliconis in oras*
Pictaq; pampineis videris arua iugis:
Perfer Ateſtinæ nondum vulgata Sabinæ
Carmina, purpurea ſed modo ſuta toga.
Vt roſa delectat, metitur quæ pollice primo:
Sic noua, nec mento ſordida charta iuuat.

* *Helicaonis oras lege.*

Si prior) librum nouum Sabinæ Clementis (non illius conſularis ex Flauia gente, quem Domitianus impius impiè propter pietatē Christianā interfecit, ſed alterius) vxori mittit, quem à nouitate commendat. Evganeas) Veneti & Pataui dicuntur Euganei, non tam quòd ex eorum ſatu ſint editi, quàm quod Euganei ab Agenore & Venetis ſeu Henetis fugientibus pulſi fuerint. Liuius lib.1. Euganei autem inter mare & alpes incolebant. De hac re præter Virgilij locum illuſtrem 1. AEneidos Extat epigramma quod in æde D. Laurentij Patauij legitur;

Inclytus Antenor patriam vox viſa quietem
Tranſtulit huc Henetos Dardanidumq; fugas
Expulit Euganeos, Patauinam condidit vrbem
Quem tenet hic humili marmore cæſa domus.

Dicuntur autem Euganei græcis quaſi εὐγενεῖς nobiles, vt Petrus Marſius ad Silij verſum hūc notauit

——tellure antiquitus orti
Euganea profugiq; ſacris Antenoris oris.

Multa multorum mentio eſt de Euganeis, tu Leandrum reuiſe in decima ſeptima regione Italiæ, in ipſo regionis limine. Heliconis) non eſt in Helicone nata menda. lege enim Muſis Helicaonis, & præpoſitiunculam (in) tolle, quod te vel ipſa lex grammatica doceat, cùm alias ἀταξία non ſyntaxis vlla ſit. Si prior, inquit, videris Helicaonis oras & picta arua vineis. Helicaon Antenoris Patauij cōditoris filius Homero 4. Iliad. ſcribitur. Ivgis) vite varia conſitis. Perfer Atestinae) verſus Leoninus quem vocant, quales apud Homerum.

Hom. ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι,
Virg. *Lora citatorum dextra contorſit equorum*
Ouid. *De Troia ſatis ſi quid reſtare putatis.*

Alioſque nonnunquam leguntur. Ateste) ciuitas olim illuſtris in Venetorum ditione, quam deſcribit Leander in Marchia Taruiſina. p. 730. diſtat Patauio, vt ex Antonini itinerario conſtat

conſtat XXV.M.P. Leander tamen affirmat tantùm XV. M.P. hodie abeſſe,& itinerarium videri corruptum, eoque loci decuſſem temerè adiectum. Oriundæ ſunt hinc Ferrariæ, Mutinæ, Rhegiique, Lepidi ex Ateſtina familia principes. SABINAE) coniugi tuæ. PVRPVREA TOGA) ſcripſi alicubi purpuram, & purpuream togam librorum videri fuiſſe ex vera purpura; Sed id ſequius fortè fuit. Membranā enim luteam ſeu croceam, intus candidam, foris rubentem, videtur vocaſſe purpuream togam,& purpuram; qua velabantur libri, ſiue intus chartæ, ſiue etiam membranæ eſſent. Diſputat ſuper his plenè ex variis ſcriptoribus Marcilius ad Sat. 3. Perſij, quem videbis. VT ROSA) à ſimili epigrammatis conuenienti concludit. Sunt epigrammata veluti roſæ, quibus tamen adiunctæ ſpinæ, vt epigrammatis aculei & ictus. MENTO SORDIDA) oris attritis,& villoſis, barbariſque.

Munuſculum pomorum.

LXXVIII. XCIII.

Non mea Maſsylus ſeruat pomaria ſerpens,
Regius Alcinoi nec mihi ſeruit ager.
Sed Nomentanâ ſecurus germinat hortus
Arbore, nec furem plumbea mala timent.
Hæc igitur, media quæ ſunt mihi nata Sabura,
Mittimus Autumni cerea poma mei.

Amico empta mittit poma. MASSYLVS SERPENS) In Heſperidum hortis aurea mala Ladon draco cuſtodiebat. Apollonius lib.4.

Plura ſuper his alibi dicta. REGIVS ALCINOI AGER) Vide lib.4.ep.64.& aliâs ſæpe cantata Alcinoi poma & horti ex Odyſſea Homeri. SED NOMENTANA ARBORE) prædiolum ſuum in Nomentano agro poëta frequenter canit. immitia poma, vt & his & aliis carminibus docet, ferebat. SECVRVS) cauſſam adiungit, quòd plumbeos lapidoſoſque fœtus edant, quos appetebat nemo. M. SVBVRRA) in foro pomario Romæ empta. Suburra enim eſt meus hortus, & meus Autumnus, vt ad Regulum. ſupra. d. CEREA) matura, flauentia.

Ad Auitum.

LXXIX. XCIV.

Sæpe loquar nimium gentes quod, Auite, remotas
Miraris, Latia factus in vrbe ſenex.
Auriferumq́; Tagum ſitiam, patriumq́; Salonem,
Et repetam ſaturæ ſordida rura caſæ.
Illa placet tellus, in qua res parua beatum
Me facit, & tenues luxuriantur opes.
Paſcitur hic, ibi paſcit ager, tepet igne maligno
Hic focus, ingenti lumine lucet ibi.
Hic pretioſa fames, conturbaturq́; macellus,
Menſa ibi diuitiis ruris operta ſui.
Quatuor hîc æſtate togæ, pluréſue teruntur:
Autumnis ibi me quatuor vna tegit.
I, cole nunc reges; quicquid non præſtat amicus,
Cùm præſtare tibi poſsit, Auite, locus.

Huic geminum prope eſt illud ſupra ad Maternum iuriſperitum, cauſſas reddit hic, cur patriam cogitet, ſolum Hiſpanum cum Romano confert. SAEPE LOQVAR NIMIVM GENTES QVOD, AVITE, REMOTAS) miraris à me prædicari Hiſpanos vltimos præ Romanis. Auitus eſt ille Stertinius, de quo epiſtola libri 9. ad Torannium. FACTVS IN VRBE SENEX) ſupra quatuor

tnor & triginta annos Romæ vixerat, vt in vita oſtẽdimus. Avriferumque Taoum sitiam) Quis non videt poëtam hic ſitire patriam, & τὸ ſitiam, verbum, non proprium vrbis. Tagum enim fluuium Hiſpaniæ nobiliſsimnm, vt auri feracem ſitit. Non certo tamen Domitio de Sitia quam Ptolomæus memorat, vterque intellectus ſen ſitiam ſeu Sitiam legas, videtur commodns, quamuis mihi prius verbnm arriſerit. Salonem) de quo lib. 1. ep. 50. Saturae casas) non ſterilis & ieinnæ. Tenues luxuriantur opes) accedit enim quies & otium opimum, quod omnibus delitiis Romanis antepono. Pascitur hic, ibi pascit aoer) Ita ep. 58. ſupra.

Sitia eſt Hiſpaniæ Vrbs, ſed hic ſitiam Verbum. Sitiebat poëta Tagum, hoc eſt, aurum, cum infrà queratur de paupertate.

Dura ſuburbani dum iugera paſcimus agri.

Focus) culina: victum intellige parabilem domi, carum Romæ, vbi etiam focus ipſe emẽdns, id eſt, ligna. Pretiosa fames) argutè hoc, irritamenta gulæ caro redimes, quibns tamen non ſedes ſamem, ira vt magno pretio nihil poſsis niſi famem emere. Conturbaturque macellus) hanc lectionem ſeruo, ſic enim poëta alibi locutus, Conturbator aper—— ſenſus eſt. Cum pretio ingenti in macello Romæ paretur menſa delicatior, decoqunntur opes, & tota patrimonia. Conturbare enim eſt rationes vitæ, & patrimonium euertere, vt oſtendimns ad illum verſum, Conturbabit Atlas—— I, cole nunc rboes) dominos Romanos & patronos aſsiduis necquidquam officiis proſequere. Non praestat amicus) patronus cultns. Locus) patria.

De Numa.

XCV. LXXX.

Dum leuis arſura ſtruitur Libitina papyro,
Dum myrrham, & caſiam flebilis vxor emit:
Jam ſcrobe, iam lecto, iam pollinctore parato
Hæredem ſcripſit me Numa: conualuit.

Lib. 8. ep. 44. Fultus papyro dum tibi torus creſcit.

Suam inſelicitatem Nnmæ dolet ſaluti ſuiſſe, quòd ſcriptus heres, hero reualeſcente, proſcriptus ſit. Dum levis Libitina struitur arsura papyro) Dnm paratur rogus. Libitina dea ſepulchralis, & fnnerum præſes. Venus Libitina Romæ templnm habebat, in quo omnia ad procuranda funera venum exponebantur. Venns antem ingredientibus vitam & egredientibns præeſſe dicebatur. vnde ἐπιτύμβια Delphis appellata. Accipitur Libitina nunc pro morte, vt apnd Horatium Libitinam vitare, nunc pro ipſo rogo, pompa funebri, & quæ ad ſunera curanda pertinent. Vide Plutarchum ῥωμαϊκοῖς probl. 23. Halicarnaſſeum lib. 4. in Numa. Martiannm lib. 9. p. 97. Val. Max. lib. 5. tit. 11. Gyraldum in ſepulchralibus, & Deorum ſyntag. 13. de Venere. Alex. Neap. & Tiraquellum, alios. Arsurâ papyro) Huius cauſſam addit Alexander N. lib. 3. c. 7. *Eam verò pyram*, inquit, *pro dignitate & honoribus, quibus in vita functus erat, & pro vt ampliſsimos magiſtratus & imperia geſſerat, modò maiorem, modò minorem extruxere. Fuitq́ lege XII. tabularum cautum, ne de lignis politis extrueretur: donec per funerum miniſtros, qui pollinctores dicti ſunt, corpus igne ſuppoſito cremabatur, in qua extruenda id ſeruatum eſt, vt præter arida ligna, papyrum quoque, quò facilius crementur nonnunquam crocum & vinum affatim apponant.* Arsura struitur Libitina papyro) Lectulus feralis priſcis altus fnit & ſublimis, præſertim lautioribus; itaque puluini papyro & tomento farti tnrgebant. Martialis lib. 8. ep. 44. *dum tibi torus creſcit*. Lucianus lib. de luctu, ὑψηλὸς καὶ μετέωρος, ὥσπερ εἰς πομπὴν κεκοσμημένος. Silius lib. 10. *celſum feretrum* appellauit. Virgil. 11. *ſublimem*, nempe mortuum. Plura Marcilius ad 3. Satyr. Perſij.

Dum myrrham, & casiam flebilis vxor emit) Inſana profuſio ſuit hæc priſcorum, vt in charorum rogos chariſsima quæque & ſumptnoſiſsima iactarent. præter vnguenta enim & odores, tura, omniſque generis pigmenta & aromata feminæ ornamenta ſua, armillas, zonas, vittas, cincinnos, torques, bullas prætextas, omnemq́; mundum muliebrem inſerebant. Odorum verò copia exanimatos etiam viuos ad ſepulchra ſtantes legimus, in ſunere Syllæ ſtatuam iuſtæ magnitudinis ex odoribus ſactam, rogo illo abſumptam tradunt. Reperio ſceptra balteos, enſes, arma, ſcuta, canes, equos, aues, homines quoque viuos cum mortuis exuſtos. Plinius ep. 2. lib. 4. de Regulo filium lugente. *amiſſum tamen luget inſanè. Habebat puer mannlos multos, & vinctos, & ſolutos, habebat canes maiores minoreſque, habebat luſcinias, pſittacos, merulas, omnes Regulus iuxta rogum trucidauit, nec dolor erat ille, ſed oſtentatio doloris.* Statius de eodem ſumptu in Glauciæ epitaphio.

——quid ego exequias, & prodiga flammis
Dona loquar mæſtoq́; ardentia funera luxu.
Quod tibi purpureo triſtis rogus aggere creuit,
Quod Cilicum flores, quòd munera graminis Indi,
Quodq́; Arabes, Phariiq́; (palam eſt vidiq́;) liquores

Arſu-

Arſuram lauere comam, cupit omnia ferre
Prodigus, & totos Melior ſuccendere cenſus.

Cenſus inquam non ſenſus corrigo, quis enim ſenſus in ſenſu? vt tamen habent vulgata exemplaria

Deſertas exoſus opes, ſed non capit ignis
Inuidus, atq; arctæ deſunt in munera flammæ.

Aduocarem plures teſtes, niſi res teſtata eſſet. IAM SCROBE) ſcrobs hîc tumulum ſonat, aliâs foſſam, quæ ſanè tumuli ſpeciem præfert, ima enim, vt Columella ſcribit, latior eſt, ſumma coit magis. tumulis & ſepulchris varia ſunt nomina, ſarcophagus, quod carnem exedat, tumba, arca, vrna, cippus, marmor, lapis, ſaxum, monumentum, olla, ſolium, conditorium, Mauſoleum, Chriſtiani quondam conchylia, cibaria, Eria, ſiue ἠρία: ſuggrundaria infantium ſepulchra: coragium virginis ſepulchrum, Græcis σηκὸς, τάφος, μνῆμα, σορὸς, λίθος, πέτρος, κόνις, τύμβος, μνημήιον, σῆμα, στήλη, ψάμμος, μνᾶμα, σᾶμα, στάλα, ἠρίον, κάλυμμα, χῶρος, βῶλος, σκόπελος, & quæ his plura leguntur in Anthol. Græcorum; Latinorum verò paſsim occurrunt teſtimonia, nec ego omnia, ſed quæ in tempore occurrebant, notaui. LECTO) lectuli vel lecti dicebantur, quibus cadauera efferebantur ad rogum, & ſepulchrum, quo ſenſu feretrum, capulus, ſandapila, loculus dicitur.

Arena, terra, rogus, buſtum, terra ſinus, gremium terra, puluis.

POLLINCTORE) dicitur is, qui corpus mortui lauat & vngit, curatque. A pelle, vt Turnebus arbitratur, vngenda, ficto vocabulo, quaſi pellis vnctor; vt & pollincere ſit tamquam pellem vngere, vel potius tanquam perungere, id eſt, perinundare. In vetuſtis enim monumentis pollinctor reperitur. E & O non rarò tradunt mutuas operas, & in alternas ſedes ſubeunt, ſic polluceo à pelluceo eſt deflexum, & polluctum quaſi pelluctũ. Quod illo in genere ſacrificij pelluceamus, & quod pelluceat ille ſplendor decumæ & epuli. Eadem ratione à perliceor polliceor eſt deductum, alij pollinctorem putant quaſi pollutorum vnctorem. Erant pollinctores ex familia libitinarij, q uod Vlpianus oſtendit his verbis: *Si libitinarius quos Græcè νεκροθάπτας vocãt, ſeruum pollinctorem habuerit, iſque mortuum ſepeliuerit, &c.* Vtitur eodem ſæpius in lib. Matheſeos Iulius Firmicus, & Tertullianus aduerſus gnoſticos. Nonius verbo, pollinctores. Declarat ergo poëta Numam iam conclamatum & depoſitum fuiſſe.

Lib. 18. c. 21.

HAEREDEM) q. d. ecquis non doleat conualuiſſe cùm me occidit, dum hæreditate ſpoliauit. Iocus eſt, quo videtur ſuadere, vti plures ſequantur factum Numæ, ſi quaſi poſtliminio redire in vitam velint, ſed non omnibus fortè idem euenturum.

De figura Socratis.

LXXXI. XCIX.

Si Romana forent hæc Socratis ora, fuiſſent
Julius in Satyris qualia Rufus habet.

SI ROMANA) diſtichi ſententia eſt à ſimili ducta, quo laudat & Socratis, & Rufi grauitatem ac ſeueritatem. Si Socrates fuiſſet Romanus, illius frons eſſet gemina Rufi Satyricæ fronti, tam enim ſeuerus eſt in ſatyris ſuis Rufus, quàm ſeuerum apparet os Socratis. Rufum porrò hũc, virum illuſtrem & doctum fuiſſe ex Plinij lib. 5. ep. 21. & 7. lib. ep. 25. intelligis.

*In commiſcentem verſus operi ſuo.

** In poëtam imperitum.*

LXXXII. C.

Quid, ſtulte, verſibus noſtris tuos miſces?
Cùm litigante quid tibi miſer libro?
QVID CONGREGARE CVM LEONIBVS VVLPES
AQVILISQVE SIMILES FACERE NOCTVAS QVAERIS?
Habeas licebit alterum pedem Ladæ,
Inepte FRVSTRA CRVRE LIGNEO CVRRES.

QVID STVLTE) lemma exponit argumentum, cui affinia ſunt libris ſuperioribus in fures carminum, vide ſyllabum inſcriptionum. Plenè geminum huic eſt illud lib. 1. ad Fidentinum 54. *Vna eſt in noſtris, &c.* Et ad eundem eod. lib. 73. *Noſtris verſibus, &c.* L. LIBRO) velut in diſpari connubio vir vxorque litigant ſemper, ita tui verſus meis diſsimiles elumbes, & inepti numquam conueniunt. L. VVLPES) ſuos verſus ait generoſos, apertos, notos, alterius degeneres, qui ſoli & in ſole non audeant apparere, ſed velut noctuæ clam alicui ſurrepant, ſuos numeroſos, fluentes, alte-

rius claudicantes, & qui pedes habeant ſine pedibus. Ladae) multorum ingeniis celebratus eſt hic curſor Ladas AEgineus. Græcos audi, quorum primus Pauſanias in Corinthiacis. *τοῦ ναοῦ δὲ ἔσω ἐντός λάδας, ποδῶν ὠκύτητι ὑπερλαβόμενος τοὺς ἐφ' ἑαυτοῦ. In templo autem ipſo Ladas eſt, qui pernicitate pedum cunctos anteiuit ætatis ſuæ homines*. de Stadio eiuſdē in Arcadicis. Vicit Olympiade quinta ſupra centeſimam vigeſimam, vt in Phocenſibus idem Pauſanias eſt auctor. In Laconicis verò Ladan quendam alium *δολίχῳ*, hoc eſt, longiore curriculo ludis Olympiàcis viciſſe tradit, confectoque curſu ægrũ ad Eurotæ fluminis proximam & militarem viam deportatum, diem ſuum obiiſſe, ibiq́ue monumentum victori excitatum. Vbi Pauſanias exiſtimat duos fuiſſe cognomines Ladas, quorum alter *δολίχῳ*, alter *σαδίῳ*, vterque Olympiacis ludis coronatus ſit: Eſt in 4. Anthol. incerti epigrammatarij diſtichon in Ladam noſtrum, quod adſcribo.

λάδας τὸ ϛάδιον εἴθ' ἥλατο εἴτε διέπτη
Δαιμόνιον τὸ τάχος, οὐδὲ φράσαι δύναται.
Per ſtadium Ladas, ſaltauerit ánne volarit
(Par ſuperis curſu) dicere lingua nequit

Longius eſt ſequens in eiuſdem ſtatuam, quod ibidem leges. Apud Latinos, Latinitatis princeps * Cicero 4. ad Herennium. *Quod ſi quis ad Olympiacum venerit curſum, & ſteterit, vt mittatur, impudenteſq́ illos dicat eſſe, qui currere ceperint, ipſe intra carcerem ſtet, & narret aliis quomodo Ladas aut Boiſcus cum Sicyoniis curſitarint*. Catullus ad Camerium

** Vel auctor quiſquis eſt,*

Non Ladas ſi ego Pennipéſue Perſeus

Solinus cap. 6. *Primam palmam velocitatis Ladas quidam adeptus eſt, qui ita ſupra cauum puluerem curſitauit, vt arenis pendentibus nulla indicia reliquerit veſtigiorum*. Iuuen. ſat. 13.

——pauper locupletem optare podagram
Ne dubitet Ladas, ſi non eget Anticyra, nec
Archigene, quid enim velocis gloria plantæ
Præſtat, & eſuriens Piſææ ramus oliuæ

Martialis lib. 2. ep. 86.

Quid ſi per graciles vias petauri
Inuitum iubeas ſubire Ladan?

Virgil. 3. Georg. videtur de hoc Lada cogitaſſe cum cecinit vix ſumâ veſtigia ponat arena.

De Capitolino.

CI. LXXXIII.

Elyſio redeat ſi fortè remiſſus ab agro
Ille ſuo felix Cæſare Galba vetus
Qui Capitolinum pariter, Galbamq́ iocantes
Audierit: dicet, ruſtice Galba tace.

Elysio redeat) Capitolinum laudat ab vrbana dicacitate, eumq́ue Galbæ anteponit. Svo felix) Cæſare Auguſto, cui Sarmentus, vt Horat. ſat. 5. lib. 1. & Galba, vt Iuuenalis ſat. 5. in delitiis fuere. nos plura lib. 1. ep. 42.

Qui Galbam Salibus, &c.——

Nihil hîc de cæſare Galba cogita. Rvstice Galba) præ vrbanitate enim Capitolini ruſticus & inſulſus habeberis.

Ad municipes Bilbilitanos.

Ad Bilbilitanos agros.

CIII. LXXXIV.

Municipes Auguſta mihi quos Bilbilis agri
Monte creat, rapidis quos Salo cingit aquis:
Et quid læta iuuat veſtri vos gloria vatis?
Nam decus, & nomen, famaq́ veſtra ſumus.
Nec ſua plus debet tenui Verona Catullo,
Meq́ velit dici non minus illa ſuum.

Quatuor

Quatuor acceſſit trigeſima meſſibus æſtas,
Vt ſine me Cereri ruſtica liba datis.
Mania dum colimus domina pulcherrima Romæ,
Mutauere meas Itala regna comas.
Excipitis reducem placida ſi mente, venimus:
Aſpera ſi geritis corda, redire licet.

Placet inſcriptio V. C. quamquam legam aliter, Ad Bilbilitanos, nulla voce adiecta. Reditum in patriam ciuibus ſuis denunciat. Municipes hîc accipit pro ipſis ciuibus Bilbilitanis. Ita Cic. in epiſtolis, & Plinius Iunior eſt locutus. AVGVSTA) Diutulè dubitaui an anguſta vel Auguſta legerem, ſed in conſpiratione omnium exemplarium, quæ ad manus habui, nihil mutandum ratus mutaui ſententiam, paruam enim gratiam à popularibus iniret ſi anguſtam patriam vocaret. *AGRI) arridet lectio oræ. (alto) alibi enim Bilbilim pendulam appellat, vt alto monte ſitam fuiſſe intelligas. & lib. 1. ep. 50. Altam dixit Bilbilim, & hîc ſequenti epig. SALO) quo ferrum duratur, quod cæteris antefertur: ipſiq; vrbi, vt Plinius ſcribit, claritatem peperit, quod haud ignorauit poëta qui lib. 1.

Bilbilis anguſta. Recte anguſta, quia fuit colonia, & dicta anguſta. lege qua lib 1. ep. 50. dicta, & in vita poëta. ** Acre.*

Aquis & armis nobilem

Canit patriam ſuam. ET QVID L. T.) à claris enim ingeniis illuſtrantur plurimum ciuitates, vt Stagira Ariſtotele, Mantua Virgilio, Verona Catullo, Homerum quidem ſeptem ſibi aſſeruere vrbes ciuem. Pelignæ gentis gloriam ſe Ouidius iactat; de his lib. 1. fuſius. VERONA) de qua lib. 1. ad Licinianum. ep. 62. Q. M. A. T. ASSTAS) quatuor ſupra triginta annos vixi in vrbe. DOMINAE ROMAE) Iam ſupra laudauimus vrbem. Hic & Heraldũ vide. C. R. LIBA) Cereri variè litabatur, vel victima, quæ parua erat, vel vino, lacte, melle ſine victima, vel pauperiore ſpica, herba viridi, aliiſque nugis, vt Gyraldus ſyntag. 17. & Natalis Comes ex variis ſcriptoribus colligunt. Libum inquit Athenæus lib. 3. eſt πλακοῦς ἐκ γάλακτος ἰτείων τι καὶ μέλιτος ὃν ῥωμαῖοι λίβον καλοῦν. *Placenta ex lacte, ſeſamo & melle confecta Romanis libum nominatur.* Cereri porro liba ſacrabantur, quod placenta Cereris eſſet filia, ſed hæc nugamenta rideamus. M. COMAS) canas ex nigris fecere. ASPERA) vt poſtea cum ſtomacho expertus eſt, ſi verus ipſe lib. 12. epiſtola.

Ad librum.

LXXXV. CIV.

I noſtro comes, i libelle Flacco
Longum per mare, ſed fauentis vndæ,
Et curſu facili, tuiſq; ventis
Hiſpanæ pete Tarraconis arces.
Illinc te rota tollet, & citatus
Altam Bilbilin, & tuum Salonem
Quinto forſitan eſſedo videbis.
Quid mandem tibi quæris? vt ſodales
Paucos, & veteres, & ante brumas
Triginta mihi quatuorq; viſos
Ipſa protinus à via ſalutes,
Et noſtrum admoneas ſubinde Flaccum,
Iucundos mihi nec laborioſos
Seceſſus ſpatio paret ſalubri.
Qui pigrum faciant tuum parentem,
Hac ſunt. iam tumidus vocat magiſter,
Caſtigatq; moras, & aura portum

Laxauit melior. vale libelle.

NAVEM, ſcisputo, NON MORATVR VNVS.

I NOSTRO) Mittit librum ad Flaccum amicum, & municipem, quem in Hiſpaniam iturum monet, vti veteres amicos ſalutet, & nouum ſibi hoſpitium paret.

Eſt enim Bilbilis in Hiſpania Tarraconenſi vt Strabo tradit. De curſu publico ex Lipſij tertia centuria epiſt. diſces plura.

TARRACONIS) vrbis & regionis Hiſpanæ nomen. Tarraconem, inquit, vſque nauigabis, deinde deſcendes, & aſcendes currum, terraque Bilbilim vſque veheris.

QVINTO FORSITAN) eſſedum hic pro ſtatione ſeu manſione, vt itinerum metatores appellitant, accipit. Eſſedum eſt genus currus gallici & britannici, ex quo Britanni, vt eſt apud Iulium Cæſarem, prælium inibant. poſsis & quintum diem interpretari, ita vt Tarracone Bilbilis quinque dierum itinere diſtet. Erant olim per certa prouinciarum loca vehicula diſpoſita, quibus crebrò mutatis citiſsimè quo vellent peruenirent. Iulius Capitolinus in Antonino Pio. *Vehicularium curſum ſumma diligentia ſubleuauit*. Spartianus in Seuero. *Vehicularium munus à priuatis ad fiſcum traduxit*. Erat & curſus publicus, cuius in XII. Cod. Iuſtin. fit mentio, quem, quod fiſci ſumptibus ſuſtineretur, fiſcalem appellauit Spartianus. *Statim curſum fiſcalem inſtituit*. nam ita legendum Alciatus cenſuit in 12. Cod. tit. de curſu publico, non vt alij, inhibuit. Læuinus Torrentius in Cod. Louanienſi Martialis.

A VIA SALVTES) ſtatim ab aduentu, ipſo ingreſſu in patriam. S. SALVBRI) loco opportuno, & ſtudiis, otioque apto.

TVVM PARENTEM) me auctorem carminum. ſunt enim ingenij partus, velut nati, vt & Ouid. I. Triſtium

Aſpicies illic poſitos ex ordine fratres.

Et mox.

Deq; tribus moneo, ſi qua eſt tibi cura parentis
Ne quemquam, quamuis ipſe docebit, ames.

TVMIDVS) nauarchus imperioſus, vectores iurgio cogit. LAXAVIT P.) frequentem antea & denſum nauibus, ſoluit emiſsis nauibus.

NAVEM NON MORATVR VNVS) adagij ſpecies. vnum non expectat nauis, nam vnus vir, nullus vir.

MATTHÆI

MATTHÆI RADERI AD M. VAL. MARTIALIS LIBRVM VNDECIMVM COMMENTARIVS.

Ad librum.

I.

Quo tu, quo liber otioſe tendis,
Cultus ſindone non quotidiana?
Numquid Parthenium videre tentas?
Vadas & redeas ineuolutus. *Irreuolutus, malè.*
Libros non legit ille, ſed libellos:
Nec Muſis vacat, aut ſuis vacaret,
Ecquid te ſatis æſtimas beatum,
Contingunt tibi ſi manus minores?
Vicini pete porticum Quirini:
Turbam non habet otioſiorem
Pompeius, vel Agenoris puella,
Vel primæ dominus leuis carinæ.
Sunt illic duo, treſue, qui reuoluant
Noſtrarum tineas ineptiarum:
Sed cum ſponſio, fabulæq; laſſæ
De Scorpo fuerint vel Incitato.

QVO TV, QVO) Librum vndecimum exire geſtientem & palatia aulamque affectantem coërcet, ſatisque feliciter cum eo actum iri dicit, ſi in porticibus & circulis ab otioſis legatur. OTIOSE) abſolutum & domi otioſum foras mittit ad otioſos. CVLTVS S. N. Q.) non vulgariter concinnatus, ſed cedro, purpuraque decoratus, vt lib.3. ep.2. & 5. ep.6. ipſe declarat. QVOTIDIANA) Catullus iure poëtico abuſus primam natura breuem tendit, alteram longam contrahit. Martialis legem obſeruat ſemper lib.10. ad Carmenionem.

Leuis dropace tu quotidiano.

SINDONE) Tyria, inuolucrum purpureum inſinuat. PARTHENIVM) quem verò hîc nominat Parthenium? illúmne Domitiano à cubiculis, cuius laudes & munera libris ſuperioribus prædicauit? Vtiq; non alium. Sed quí poteſt hoc fieri, cùm liber hic Traiano imperante ſit in manus hominum datus, & Parthenius, Nerua imperium occipiente, ſit interfectus, quod in epitoma Aurelius Victor narrat, cùm & genus ſupplicij atrox & infame exponit? Ego librum hunc initio imperij Neruæ ad quod ipſe opera Parthenij & Petronij peruenerat, cœptum reor, vulgatum verò poſt, iam Traiano Auguſto. Vixiſſe verò Parthenium aliquamdiu Nerua principe dubitari non poteſt, cum, vt Aurelius Victor tradit, Nerua Parthenium Petroniumque, quàmuis fruſtrà, pro viribus tamen, ne occiderentur, defenderit. Aut ſi hæc ſententia non placet, affirmes licet poëtam

in diſtributione epigrammatum rationem temporum ſubinde neglexiſſe, priuſque ſcripta, poſterius ſcriptis addidiſſe, libro certè tertio epig. 36. memorat ſe triginta annis coluiſſe Fabianum. Et lib. 13. & 14. Xenia nempe Apophoretaque cõſtat Domitiano principe vulgata, cum in iis laudet Domitianum. Niſi dicas à poëta Parthenium velut notum, pro quouis Palatino poſitum, vt mox de Scorpo loquitur, ſed extat & lib. 12. ad eundem Parthenium epigramma, quo rogat, vt tradat librũ principi. VADAS & R. IN.) planum vitium, cur non planè & apertè emendetur. quis non videt claudicare hendecaſyllabum, ſi legas irreuolutus. NEC M. V.) Doctum fuiſſe Parthenium & poëtam ſuprà oſtendimus. & lib. 5. ad Muſas. Muſæ, inquit, Parthenium rogate veſtrum lib. 12. epi. 11.

Nam quis ab Aonio largius amne bibit.

SVIS) poëmatis pangendis. LIBELLOS) ſupplices quos imperatori porrigebat, cùm eſſet à cubiculo. M. MINORES) vulgi, non Palatinorũ. V. P. P. QVIRINI) lib. 10. epig. 58. de templo Quirini dictum ad illa verba. *Vicinosq́; tibi ſancte Quirine lares.* Addit Marlianus. *Quidam propè Quirini templum porticum fuiſſe volunt, quo conueniebant homines componendorum negotiorum cauſſa*, ibique aliquando ſponſalia eſſe peracta, de qua porticu Martialis hic. Huic adde Iuuen. Sat. 2.

——— officium cras
Primo ſole mihi peragendum in valle Quirini
Quæ cauſſa officij? quid quæris: nubit amicus.

POMPEIVS) porticum Pompeij intellige, de qua Ouidius.

Tu modò pompeia lentus ſpaciare ſub vmbra.

Et nos lib. 2. ad ep. 14. *Illinc Pompeij dona, nemusq́; duplex.*

A. PVELLA) lib. 2. epig. 14. *Currit ad Europen* porticũ nempe. Europe enim Tyria fuit, Tyrum Agenor condidit. Iupiter Europen per mare Tyrium in ſpecie tauri in Cretam vexit, vt ibi plenius diximus. D. L. CARINÆ) Iaſonem & porticum argonautarum intelligit, in qua hiſtoria illorum heroum aureum vellus petentium erat expreſſa, de qua nos lib. 3. epiſt. 20. ad illum verſum:

An ſpatia carpit lentus Argonautarum.

T. INEPTIARVM) vt alibi vocat ſua carmina nugas, cum Catullo, ita hîc ineptias & tineas. tineas quidem μετωνυμικῶς, quòd chartis, quibus deſcribuntur epigrammata, tineæ inſidientur. Ineptias autem propter argumenti leuitatem & iocos. S. C. SPONSIO) Cum à ſpectaculis Circi ſpectatores feſsi abeunt, tum mea poëmata in porticibus legunt. De Scorpo aurigatore diximus lib. 10. epiſt. 50. in eius epitaphio & aliis lib. Incitatus, vt hîc, ita lib. 10. ep. 76. eſt nomen aurigæ, quamquam equi nomen ſit apud Suetonium & Dionem, vt lib. 10. oſtendimus. Sponſionem & fabulas ſtudia populi vocat, quibus inter ſe in factiones diducti certabant de futura aurigarum victoria, Venetus ne an Praſinus, an alij palmam relaturi eſſent, ſæpeq́; in diuinationibus & contentionibus præmia deponebant. Lege ſuper his rebus Bulengerum, cap. 46. de Circo, vbi de circi clamoribus, ex inſtituto, toto capite tractat.

Ad lectores.

III. II.

Lectores tetrici ſalebroſum ediſcite Sanctram:
Nil mihi vobiſcum eſt: iſte liber meus eſt.

LECTORES TETRICI) hilarem & facilem deſiderat lectorem. S. SANCTRAM) illepidum, & ſpinoſa philoſophorum conſulta ſcribentem Sanctram notat. Salebroſus idem, qui durus, hians, non numeroſus. Eſt ſuprà lib. 7. epi. 19. in guloſum quendam, & voracem cognominem carmen. Santræ cuiuſdam ſcriptoris mentio eſt apud Donatum in vita Terentij.

De ſuis libellis.

IV. III.

Non vrbana mea tantum Pimpleide gaudent
Otia, nec vacuis auribus iſta damus:
Sed meus in Geticis ad Martia ſigna pruinis
A rigido teritur centurione liber.
Dicitur & noſtros cantare Britannia verſus,
Quid prodeſt? neſcit ſacculus iſta meus.

At

At quàm victuras poteramus pangere chartas,
Quantaq; Pieria prælia flare tuba?
Cum pia reddiderint Auguſtum numina terris,
Et Mæcenatem ſi mihi Roma daret.

NON VRBANA) Legi ſe quidem vbiq; gentium dicit, ſed nihil inde legere. Maiorẽ ſe vatem futurum, vbi maiores fuerint Mæcenates. N. V.) non Romani tantum ciues & otioſi mea terunt. PIMPLEIDE) Pimpleides Muſæ dictæ Porphyrioni ſunt à fonte vel vico Macedoniæ. Interpreti Apollonij à Pimplia regione, quæ eſt prope Pieriam. Eſt eodem nomine Pierius fons & mons, & pagus iiſdem dictus. Pipleades alij non Pimpleades dixere. Græca vox eſt πίμπλεια & πίμπλια, non Piplia, quamuis Varro de lingua latina videatur Pipleades vocare, vti & Acron, qui à peplo veſtis genere ſic appellatos quibuſdam ait, vel ab Orchomeniorum monte Pimpleo. Lege Gyraldũ ſyntagmate de muſis. Inde Pimplæus à fonte & monte, & muſæ Pimplæę Martialis li. 12. & Sidonius auctores. Strabo. πιερία γὰρ, καὶ ὄλυμπος, καὶ πίμπλα, καὶ λείβηθρον τὸ παλαιὸν ἦν θράκια χωρία καὶ ὄρη. νῦν δὲ ἔχουσι μακεδόνες. Nam Pieria, Olympus, Libethrum antiquitus Thracia fuere loca & montes, nunc Macedones obtinent. VACVIS) otioſis, Romanis, & vrbanis. N.S.I. MEVS) vbiq; legor, ſed non colligo pecuniã. AT QVAM) iſta poëmata tua peribũt, ſcribe opus aliquod grande quod æternet. CVM PIA) Da mihi alterum Auguſtum in Traiano, alterumque Mæcenatem, & ſi non Virgilius, ſaltem Marſus ero, vt ſuprà lib. 8. dixerat.

Precatur deos pro Nerua Traiano.

IV. V.

Sacra, Laresq; Phrygum, quos Troia maluit hæres,
Quam rapere arſuras Laomedontis opes.
Scriptus es æterno nunc primum Iuppiter auro,
Et ſoror, & ſummi filia tota patris. Scriptus & lege.
Et qui purpureis iam tertia nomina faſtis
Iane refers Neruæ, vos precor ore pio.
Hunc omnes SERVATE DVCEM, SERVATE SENATVM:
MORIBVS HIC VIVAT PRINCIPIS, ILLE SVIS.

SACRA L.P.) Laudat Traianum à religione, & morũ ſanctitate. Inſcriptio Calderino alia eſt, alia Iunio, quem ſequimur. Nam Traianus, Neruæ nomen, quod ex adoptione Neruæ acceperat, retinuit. Adoptatus enim eſt, vt Dio ſubdit hac formula. *Quod felix fauſtumq; ſit ſenatui P. Q. R. mihiq; ipſi, M. Vlpium Neruam Traianum adopto.* Idem teſtantur Faſti Capitolini, nummi, inſcriptiones. Accedit, nihil hic de ingenio & arte, qua plurimũ pollebat Nerua, & ipſe ſupra prædicauerat, dici; Traianũ verò rudem fuiſſe ſcientiarum, conſtat. S LARESQVE) ſacra & penates appellauit Virg. 2. Aen.

Tu genitor cape ſacra manu patriosq; penates.

Et ibid. *Sacra ſuosq; tibi commendat Troia penates.* De Diis penatibus Macrobius lib. 3. ca. 4.

Quæ autem fuerint ſacra, quiue Dij mox ſubiungit:

Sic ait & manibus vittas, Veſtamq; potentem,
Æternumq; adytis effert penetralibus ignem.

Plura ſuper hoc loco apud Virgilij interpretes. HEROS) heroes dicti priſcis ſunt viri fortes & ſemidei, quales fuere Hercules, Diomedes, Oeneus, Byzas, Pergamus, alij. A. L. OPES) Laomedon Rex Thraciæ, opes Laomedontæę, Troianæ opes. Arſuras dicit, cum ipſo Ilio nempe Græcis incẽſo, pietas Aeneę prędicatur, qui neglectis opibus Deos flãmis eripuit, cui certè magnas debẽt gratias, quando im̃ortales à mortalibus ſeruati ſunt. SCRIPTVS ES Æ. A. I.) ſenſus eſt. Veſta & Dij penates Iupiter item, Iunoque, & Pallas cum Iano, nunc auro fulgent in templis, Traiano locupletante, quod explicat infrà lib. 12. epiſt. 15.

Quicquid Parrhaſia nitebat aula,
Donatum eſt oculis, Deisq; noſtris.
Miratur Scythicas virentis auri
Flammas Iupiter ——— . Seruate Ducem, &c.

SCRIPTVS) pictus factus. SOROR) Iuno. F.T.PATRIS) Pallas è cerebro Iouis edita ſine matre, vt fabulantur poëtæ, eoq; tota patris. ET Q. P.) Tertiũ conſulatũ Traiani, quẽ cum M. Cornelio Frontone Lego, ſcriptus & ; nõ: ſcriptus es, ita enim

tone

ſententia & ordo decent.

tone III. coſ. geſsit. A.V.C. 853. Chriſti 99. Olymp. 219. anno 4. vt habent Faſti Capitolini. Referebantur in faſtos conſulũ nomina, vt norunt etiã tirones Antiquitatis. Hoc obſerua quod Spartianus in Aelio vero, de illo & Antonino refert. (*Qui primi*, inquit, *duo Auguſti appellati ſunt, & quorũ faſtis Conſularibus ſic nomina præſcribebantur, vt dicantur non duo tantùm Antonini, ſed duo Auguſti: tantumq́, huius rei nouitas & dignitas valuit, vt faſti Conſulares nonnulli ab his ſumerent ordinẽ Conſulũ. Domitius refert ad 3. coſ. Neruæ.* H. o. s. dvcem) Formula precandi ſolennis, apud Virgilium paſsim & alios occurrens. M. hic v. p. lavis) ſenatus imitetur Traianum, Traianus ſe ipſum; eleganter concludit.

Lege Briſſoniũ. De modeſtia Traiani pleniſsimè Plinius Panegyr.

In laudem Neruæ Traiani.

VI. V.

Tanta tibi eſt recti reuerentia, Cæſar, & æqui,
Quanta Numæ fuerat: ſed Numa pauper erat.
Ardua res hæc eſt, opibus non tradere mores,
Et cùm tot Crœſos viceris, eſſe Numam.
Si redeant veteres, ingentia nomina, patres,
Elyſium liceat ſi vacuare Nemus:
*Te volet inuictus * pro libertate Camillus,*
Aurum Fabricius te tribuente volet.
Te Duce gaudebit Brutus: tibi Sylla cruentus
Imperium tradet, cùm poſiturus erit.
Et te priuato cum Cæſare Magnus amabit:
Donabit totas & tibi Craſſus opes.
Ipſe quoq́, infernis reuocatus Ditis ab vmbris
Si Cato reddatur, Cæſarianus erit.

* *pra.*

Sanè ſi ſpectes mores Neruæ, prorſus in vitam illius conuenit hæc laus, nec minus in Traianum. N. p. erat) Rex alter Romanorum pauper erat, *ἐν συγκρίσει* nempe comparatus tecum, & cum Imperatoribus Romanis. Si Numa tibi par opibus fuiſſet, tam ſanctus, ac tu es, numquã extitiſſet. Ardva res) gnome. Elegans eſt Senecæ ad Lucilium ſuper hac re dictum. *Magnus ille eſt qui fictilibus ſic vtitur, quemadmodum argento, nec illo minor eſt, qui ſic argento vtitur quemadmodum fictilibus. Infirmi eſt animi pati non poſſe diuitias.* Si redeant) contendit veterum Romanorum parſimoniam, vitas, mores cum Traiani virtutibus. Camillvs) Te Camillus principem malit quàm ſuam illam libertatem Lipſ. epiſt. quæſt. lib. 1. cap. 5. vbi legit, *pra libertate.* Dictator exul creatus liberauit ingratam patriam ab excidio Gallorum, factum eius & hoc, & de magiſtro Faliſcorum Faliſcis dedito clariſsima fuere. Liuius lib. 5. Florus lib. 1. cap. 13. & 12. Plutarchus in vita Camilli. Ouid. in Faſtis. auctor de viris illuſtribus, & alij.

Fuſius de fortunis recte poſſidendis Seneca lib. de beata vita cap. 20.

Fabricivs) de huius abſtinentia & paupertate Liuius lib. 14. Plutarchus in Sylla. Cicer. Lælio. Gellius lib. 1. cap. 14. ex auctore de viris illuſtribus. Valer. Maximus lib. 2. cap. 9. lib. 4. cap. 3. & 4. Brvtvs) aſſertor ille libertatis qui reges eiecit, Remp. condidit. Liuius lib. 1. Dionyſius, Plutarchus, Florus, auctor de viris illuſtribus, & alij. Sylla c.) ciuium ſuorum ſanguine purpuratus, aut potius deturpatus Sylla, non eget teſte, cùm vitam ipſius graphicè depinxerit Plutarchus, Appianus item lib. 1. bell. ciuil. Plinius, Florus, auctor de viris illuſtribus. Cic. paſsim Valer. Maximus, & quotquot ferè de rebus Romanis ſcripſere. Impsrivm p.) dictaturam quam depoſuit, quẽ Iulius Cæſar dixit neſciiſſe litteras, quòd faſces abiecerit. P. c. Caesare) Iuliũ Cæſarem intellige, cum quo Pompeius Magnus ciuile bellũ geſsit, quod Lucanus opere ſuo detonat, & Plutarchus, Appianus, aliique accuratè deſcribunt. Crassvs) Huic pecuniæ magnitudo locupletis nomen dedit, quam decoxit vt eius bona venierint; ac poſtremò cùm egens inambularet, per ludibrium, diues fuit ſalutatus. Valer. Maximus lib. 6. cap. 9. Hic primus in ſpectaculo ludis ſuis populo ex auro & argento ad foliorum imitationem corollas dedit. Plinius lib. 21. cap. 3. Ante Parthicum bellum, inito ſuarum opum numero, ſepties mille ac centum talentorum ſummam inuenit, ideſt, quatuor milliones, & trecenta ſexaginta millia Philippæorum. Plutarchus in vita Craſsi. Cato) Vticenſis, qui tamen ſe ipſum interemit ne videret Cæſarem. Plutarchus, Appianus, Florus, alij. Tanta æquitas tua eſt, Princeps, vt vindices libertatis tibi ſeruire malint, quàm liberè viuere.

Cicer. ad Att. 2. epiſt. 13.

Ad Romam & Dindymum.

VI. VII.

Unctis falciferi ſenis diebus,
Regnator quibus imperat fritillus,
Verſu ludere non laborioſo
Permittis puto, pileata Roma.
Riſiſti. licet ergo, nec vetamur.
Pallentes procul hinc abite curæ:
Quidquid venerit obuium loquamur,
Moroſa ſine cogitatione.
Miſce dimidios puer trientes,
Quales Pythagoras dabat Neroni:
Miſce, Dindyme, ſed frequentiores
Poſſum nil ego ſobrius, BIBENTI
SVCCVRRENT MIHI QVINDECIM POETAE

VNCTIS) Scripturus carmen ad hilaritudinem Saturnal. ſe excitat. V. DIEBVS) lætis, lau- *Optimi dierū* tis, quibus vncta conuiuia curantur. FALCIFERI SENIS) Saturni, cuius inſigne falx. Macrob. *dicitur Satur-* lib. 1. cap. 7. de quo aliâs. R. FRITILLVS) quibus luditur alea. eſt fritillus alueus in quem teſſe- *nalitij.* ræ iaciuntur, vel, vt alij docent pyrgos ſeu turricula ex qua teſſeræ excutiuntur, lib. 14. plenius. N. LAB.) facili, iocoſo, non eruditiſsimo, ſed nato inter pocula, vt ſequitur. P. ROMA) Saturnalibus veſtem mutarunt veteres, & ſyntheſinati incedebant, velut perpetuò epulaturi. Syntheſis enim cænatoria veſtis eſt, de qua lib. 14. epiſt. 1.

Syntheſibus dum gaudet eques, dominusq́; ſenatus
Dumq́; decent noſtrum pilea noſtra Iouem.

Et epiſt. 135. *Nec fora ſunt nobis, nec ſunt vadimonia nota:*
Hic opus eſt pictis accubuiſſe toris.

Serui etiam pileati per eos dies velut domini incedebant, quibus ipſi adminiſtrabant epulas. De pileis Alex. Neap. cap. 22. lib. 2. *Quippe feſtis Saturni diebus ſeruos ingenuorum miniſteria occupare, pileos ſumere, & munera miſsitare ſeruatum eſt.* Turnebus lib. 8. cap. 4. nōn ſeruos tantùm, ſed dominos, & totam Romam ait per eos dies fuiſſe pileatos. Lipſius de Amphitheatro ca. 19. toto, de pileis Romanorum copioſiſsimè diſputat & oſtendit Romanòs cum Græcis, Gallis, Germanis nudo capite fuiſſe, præter certos homines, & tempora. Tempora quinque enumerat. Sacra, ludos, ſaturnalia, peregrinationes, militiam. Homines verò, primum libertos nouos, ægros, conuiuas nonnunquam & ſenes, teſtes laudat antiquos, certos & magnos, quos inde huc ſi voles accerſes. De epulis & dominorum miniſterio, ſeruorum libertate exſtat Accij poëtæ carmen apud Macrob. lib. 1. cap. 7. Horatij Sat. 7. lib. 2. Solini. cap. 3. Athenæi lib. 14. ca. 17. RISISTI) arriſiſti, placet votum tibi meum, exequar ergo. O LOQVAMVR) omnia ſine diſcrimine quicquid in buccam, ſeu deceant, ſeu dedeceant, tam impia fuit priſcorum pietas. M. D. P. TRIENTES) dimidius triens eſt ſextans, hoc eſt, duo cyathi; vt poëta frequentius bibendi copiam haberet & iocandi, Stöckerle. nec tamen ſauciaretur vino, petit ſextantes pro triente. P. NIL. E. S.) Horatius bellè accinit & af- *Lib. 1. Sat. 3.* firmat exemplo.

Nulla placere diu nec viuere carmina poſſunt
Quæ ſcribuntur aquæ potoribus. Vt malè ſanos
Adſcripſit Liber ſatyris, Faunisq́; poëtas.
Vina ferè dulces oluerunt mane camœnæ,
Laudibus arguitur vini vinoſus Homerus.
Ennius ipſe pater numquam niſi potus ad arma
Proſiluit dicenda.

Vini appetentior fertur & Aeſchylus fuiſſe, quem Luciano teſte Caliſthenes dixit in vino tragœdias ſcribere. Plutarchus in Sympoſiacis tradit Aeſchylū ideo tragœdias potando ſcripſiſſe, quòd vini calor vim inueniendi excitet, quæ in ſobriis torpet aliquādo, imagines moueat, impetūq́; & fiduciā miniſtret. Hinc Bacchus, vt Plato cum Ariſtotele ſcribit, furoris Deus poëtas amat,

ſine

ſiue quo vates & poëtæ parum proficere creduntur. Bibanti s. m. q. poetæ) Eſt vinum poëtis velut quidam pegaſus, vt Nicrates cecinit.

Οἶνός τοι χαρίεντι μέγας πέλει ἵππος ἀοιδῷ,
Ὕδωρ δὲ πίνων καλὸν οὐ τέκοις ἔπος.
Ταῦτ' ἔλεγεν, Διόνυσε, καὶ ἔπνεεν οὐχ ἑνὸς ἀσκοῦ
Κρατῖνος, ἀλλὰ παντὸς ὀδωδὼς πίθου.
Τοιγὰρ ὑπὸ στεφάνοις μέγας ἔβρυεν, εἶχε δὲ κισσῷ
Μέτωπον, ὥσπερ καὶ σύ, κεκροκωμένον.

Pegaſus eſt vati velox in carmina Bacchus,
Potaturus aquas vtile nil facies.
Dixerat hæc, Bacche, expirans non vtris odorem
Cratinus, totum at vas grauiter redolens
Læta coronatus cantabat carmina crines,
Vt tu Bacche, hedera nam redimitus erat.

Eiuſdem ingenij Ariſtophanes, Anacreon, Horatius fuêre. Ariſtoteles lib. 8. de naturis animal. pſittacum loquaciorem fieri putat, ſi vinum biberit.

De ſtatua Memoris.

X. VII.

Clarus fronde Iouis, Romani fama cothurni,
Spirat Apellea redditus arte, Memor.

Clarvs) Tragicus erat Memor, contra quàm ſentit Calderinus. Fidem Placiades Fulgentius facit, qui Memoris carmen ex fabula quæ Hercules inſcribebatur adfert.

Ferte ſuppetias optumi comites.

Accedit & Probi teſtimonium, & Martialis, qui Romani cothurni famam appellat. cothurnus certè Tragicorum eſt. Horatius de Aeſchylo.

Qui docuit magnumq́; loqui, nitiq́; cothurno.

Et in adagium abiit Sophocleus cothurnus. Fronde clarum dicit, quòd poëtis imagines coronatæ ponerentur. Spirat Apellea) imagines ſunt naturæ imitationes, quoque magis ad naturam accedunt, hoc viuaciores apparent. Apellès porrò pictor non fictor fuit, ita in tabulam pictam conueniebat hoc carmen. Sed placet, Apollinea, legi, vt ſtatuam Memoris in Apollinis templo inter poëtarum aliorum ſtatuas collocatam intelligas, de quibus Perſius in prologo.

——quorum imagines lambunt
Ederá ſequaces.

De qua re memini aliâs dictum.

De Turno.

XI. VIII.

Contulit ad Satyras ingentia pectora Turnus,
Cur non ad Memoris carmina? frater erat.

Contvlit ad s.) Turnus frater Memoris Satyricus, de quo Probus Grammaticus, Iuuenalis interpres. *Turnus Libertini generis ad honores ambitione prouectus eſt, potens fuit in Veſpaſianorum Titi & Domitiani aula.* Eiuſdem meminit lib. 7. epiſt. 96. noſter.

Nam me diligit ille proximumque
Turni nobilibus leget libellis.

Vtriuſque carmen recitat Sidonius car. IX. Ex Autunca fuêre ciuitate, Rutilius in Itinerario ſic de Turno.

Huius vulnificis ſatyra ludente camœnis
Nec Turnus potior, nec Iuuenalis erat.

Frater erat) cùm poſſet Turnus Memorem ſuperare cothurno, tamen abſtinuit, vt Vnicus propter Martialem.

Ad puerum ſuum.

IX. XII.

Tolle puer calices, tepidiq́; toreumata Nili,
Et mihi ſecura pocula trade manu,
Trita patrum labris, & tonſo pura miniſtro;
Antiquus menſis reſtituatur honos.

Tolle pver) deteſtatur tectè luxum Romanorum, & cupit reduci priſcorũ parſimoniam. tolle) accipe vitrea pocula ex Aegypto miſſa, nam toreumata Nili vitreos calices intelligit, de quibus lib. 14. lemmate. Vitrei calices.

Adſpicis ingenium Nili: quibus addere plura
Dum cupit, ah quoties perdidit auctor opus.

Tolle pver) altero ſenſu, & contrario priori fortean ſenſum poëtæ magis aſſequor, remoueri enim vitrea Aegyptia aut cryſtallina magno comparata, & arte ſumma elaborata iubet & fagina pocula, fictiliáue ſumi, ſecura manu domino & conuiuis à miniſtro præbenda, quæ etiam lapſa manu aut non frangantur, aut fracta, non frangant opes domini, qualia erant ſaguntina de quibus lib. 14.

Quæ non ſolicitus teneat ſeruetq́; miniſter,
Sume ſaguntino pocula ficta luto.

Trita p. l.) Romani multis annis coluerunt modeſtiam & frugalitatem. Numa quidem, vt auctor eſt in Paradoxis Cicero, librisque de natura deorum, fictilibus vrnulis, capedunculis ac ſypullis (quæ erant vaſa fictilia, quibus in ſacrificiis ſacerdotes Diis prælibabant) faciebat. Tibullus eleg. 1. l. 10.

Adſitis Diui, nec nos è paupere menſa
Dona, nec è paruis ſpernite fictilibus,
Fictilia antiquus primùm ſibi fecit agreſtis
Pocula de facili co[...]uitq́; luto.

De eadem paupertate Ouid. 1. Faſt. Iuu[...]n. Sat. 5. Plinius lib. 33. ca. 12. prædicat abſtinentiam Cati Aelij aut Elicij, cui Aetolorum legati ex fictilibus prandenti vaſa argentea, non accipienda afferebant. Omnia exempla Agathocles [...]ra[...]uſanorum Rex laudatiſsima ſua modeſtia ſuperauit, de quo Auſonium legas. de Porſenna etiam Martialis.

Aretina nimis ne ſpernas verſa monemus
Lautus erat Tuſcis Porſena fictilibus.

Iuuenalis item Sat. 3. & 6. Et t. p. m.) miniſtrata ſanctè & ſimpliciter à rudibus & caſtis pueris, non comatis & comtis baſiata. A. mensis) reuocentur prima ſæcula, priſcorum parſimonia & frugalitas.

Petronium Arbitrũ lege. Indum non fulgebant ebur, &c.

In Zoilum.

X. XIII.

Jus tibi natorum vel ſeptem, Zoile, detur,
Dum matrem nemo, det tibi nemo patrem.

Ivs tibi natorvm) Zoilus quamuis notus, neſciebatur tamen vnde eſſet natus, quem ius trium liberorum petentem irridet. n. septem) trium liberorum ius non ſeptem à Cæſare peti ſolebat. Poëta per me, inquit, vel ſeptem licet petas ius natorum dummodo tibi nullus pater & mater ſit, hoc eſt, nemo ſciat quo patre, qua matre ſis natus. Affinis eſt huic loco iocus apud Ciceronem 2. de Orat.

Quid quæris natos, nondum inuento patre & matre.

St tacete, quid hoc clamoris eſt? quibus nec pater nec mater ſit:
Tanta confidentia eſtis? auferte iſtam nunc ſuperbiam.

Poëta dixerat de p[...]illis, Statius in ſpurios detorſit. Apud Diogenem Laërtium & Plutarchum à Diogene dictum etiam huc pertinere videtur, qui nothum cùm videret lapides in turbam iactantem; *Caue*, inquit, *ne patrem tangas*, vt qui ipſe ignoraret quis pater ſuus eſſet, & an in turba illa.

Epitaphium Paridis.

XIV. XI.

Quiſquis Flaminiam teris viator,
Noli nobile prætεrire marmor,
Vrbis delicia, ſalesq́ Nili
Ars & gratia, luſus & voluptas,
Romani decus, & dolor theatri,
Atque omnes Veneres, Cupidinesq́,
Hoc ſunt condita, quo Paris, ſepulchro.

Qviqvis Flaminiam) Parides hiſtriones ſeu pantomimos duos reperio. Vtrumque apud Tranquillum & Dionem. priorem occiſum à Nerone, alterum à Domitiano. Paridem Neronis Dio affirmat interfectum, quod Nero cùm ſaltationem diſcere non poſſet, magiſtrum occiderit. Τί γὰρ δεῖ λέγειν, ὅτι καὶ τὸν Πάριν τὸν ὀρχηστὴν ἀποθανεῖν ἐκέλευσεν, ὅτι ὀρχεῖσθαι παρ' αὐτῷ μαθεῖν ἐθελήσας, οὐκ ἠδυνήθη. Et Tranquillus. Sunt qui tradant Paridem hiſtrionem occiſum ab eo quaſi grauem aduerſarium. Sed huius non eſt hoc Martialis epitaphium, qui Domitiani Paridem intelligit. de quo Suetonius c.3. in Domitiano. *Deinde vxorem ſuam Domitiam, ex qua ſecundo ſuo conſul. filium tulerat, alteroq́ anno conſalutauerat vt Auguſtam, eandem Paridis hiſtrionis amore deperditam repudiauit.* Dio cædem Paridis addit in Domitiano. Τὸν Πάριν τὸν ὀρχηστὴν ἐν μέσῃ τῇ ὁδῷ. δι' αὐτὴν (Δομιτίαν) φονεύσας. ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ καὶ ἄνθη καὶ μύρα ἐς τὸν τόπον ἐκεῖνον ἐτίμων, ἐκέλευσε τούτους σφάττεσθαι. Paridem etiam ſaltatorem in media via occidit, ac poſtquam accepit eum locum à multis hominibus floribus & vnguentis honorari, eos interfici iuſsit. Quia, vt Tranquillus narrat, non Paridem tantùm, ſed Paridis diſcipulum impuberem adhuc, etiam tum maximè ægrum, quod arte formaque non abſimilis magiſtro videbatur, occidit. Ad magnas Paridem diuitias & potentiam in aula Domitiani prius veniſſe oſtendit Iuuenalis Sat. 7.

——ſed cùm fregit (Statius) ſubſellia verſu
Eſurit, intactam Paridi niſi vendat Agauen.
Ille & militiæ multis largitur honorem.
Semeſtri vatum digitos circumligat auro
Quod non dant proceres, dabit hiſtrio?

Et: *Tu Cameriños & Bareas, tu nobilia Lentulorum*...

Et: *Præfectos Pelopeia facit, Philomela tribunos.*

Flaminiam) via Flaminia ſepultus erat Paridis, vt eadem vtrinque tumulis plurimis ornata. iuxtà vias enim cippos & marmora de mortuis erigebant, quod iam ſuprà in Martiale vidimus in epitaphio Glauciæ lib. 6. ep. 28.

Hoc ſub marmore Glaucias humatus
Iuncto Flaminiæ iacet ſepulchro.

Hinc epitaphia plerumque ſunt ad viatorem. Lipſius lib.3. admir. cap.10. quæ ſparſim alij, in caput, his verbis redigit. *Præcipuum id fuit, quòd monumenta & ſepulchra paſsim ad viam adſita & latus vtrumque prætexebant: Quàm pulchrè ille adſpectus viantibus, quanta & ſeriorum & iocorum materies? Illic illuſtrium ingeniorum, aut clarorum virorum memoria & inſcriptio. alibi libertorum, ſeruorum, ſcortorum ſuperba monumenta. Mirari, dolere, illudere, etiam deteſtari occaſio erat, & quid in tot titulis & inſcriptionibus paſci? Quædam à meliore ingenio & ſcita, quædam aliqua nota aut inuentiuncula ſpectabiles, & iſta quæ hodie extant, docent.* Hæc Lipſius veriſsimè in libris veterum inſcriptionum teſtimonia ſexcenta. Romani dolor) Sidonius Martialem imitatus epiſt. 1. lib.4.

Germani decus & dolor Mamerci.

Virgil. 10. Aeneid. primus auctor:

O dolor atque decus magnum rediture parenti.

Auſon. epit. 5. *Et decus & dolor es coniugis Auſonij.* Plura Sauaro ad Sidonium.

Hoc svnt condita) En illuſtre epitaphij ſcribendi exemplum. Vt Martialis ſales, iocos, gratias ait vnà cum Paride ſepultos, ita tu eum heroe virtutes poteris ſepelire. Lege apud Gell. lib.1. c. 24. Næuij & Plauti epitaphium non valde diuerſum ab extremis hiſce Paridis verſibus.

De Colono.

XV. XII.

Hæredes nolite breuem ſepelire colonum.
Nam terra eſt illi quantulacumq; grauis.

Haeredes)

HÆREDES) Elegans iocus ex vſu formulæ Romanæ & hominis paruitate captus. precabantur veteres bonis terram leuem, malis grauem, vt ſuprà docui. Iocatur poëta in precatione hac, & colonum omnino ſepeliendum negat ob paruitatem, alioqui quantulamcunque glebulam fore grauem. Eſt & apud Callimachum epigramma in Theridem dolichodromum breuem.

Σύντομος ἦν ὁ ξεῖνος, ὁ καὶ τάφος. οὐ μακρὰ λέξω,
Θῆρις ἀριςαίου, κρὴς, ὑπ' ἐμοὶ δολιχόν.
Hoſpes & vrna breues ſunt, non ero carmine longus.
Theris Ariſtæi, Cres, ſtadium ſupero.

Sunt alia epigrammata in breues, lib. 2. Græcor. epig.

Ad Sabinum.

XIII. XVIII.

Non omnis noſtri nocturna eſt pagina libri:
Inuenies & quod mane Sabine legas.

NON OMNIS) non omne argumentum epigrammatis natum in tenebris: etiam diurna, hoc eſt, caſta puraque ſe ſcribere affirmat. *Caſtus Sabinus hic eſt, de quo multa ſupra.*

In Lupum.

XIV.

Donaſti, Lupe, rus ſub vrbe nobis:
Sed rus eſt mihi maius in feneſtra.
Rus hoc dicere, rus potes vocare?
In quo ruta facit nemus Dianæ,
Arguta tegit ala quod cicadæ,
Quod formica die comedit vno,
Clauſæ cui folium roſæ corona eſt:
In quo non magis inuenitur herba,
Quàm coſti folium, pipérue crudum:
In quo nec cucumis iacere rectus,
Nec ſerpens habitare tuta poſſit.
Erucam malè paſcit hortus vnam,
Conſumpto moritur culex ſalicto
Et talpa eſt mihi foſſor, atque arator.
Non boletus hiare, non mariſcæ
Ridere, aut violæ patere poſſunt:
Fines mus populatur, & colono
Tanquam ſus Calydonius timetur,
Et ſublata volantis vngue Procnes
In nido ſeges eſt hirundinino.
Non eſt dimidio locus Priapo.
Vix implet cochleam peracta meſſis,
Et muſtum nuce condimus picata.
Erraſti Lupe littera ſed vna.
Nam quo tempore prædium dediſti
Mallem tu mihi prandium dediſſes.

** An fingit tantum à Lupo donatum? an aliud à Nomentano intelligit?*

DONASTI LVPE RVS) ſuburbanum prædiolum poëtæ * donarat Lupus amicus, ad quem ſunt plura epigrammata. Hoc poëta mirificè κατὰ μείωσιν per varias comparationes extenuat, ac tandem paronomaſia concludit, malle ſe prandium quàm tale prædium. Videtur ſcriptum hoc epigramma ad imitationem Luciliani, quod eſt in 2. Anthol.

Ἀγρὸν Μηναφάνης ὠνήσατο καὶ διὰ λιμὸν
Ἐκ δρυὸς ἀλλοτρίας αὐτὸν ἀπηγχόνισεν.
Γῆν δ' αὐτῷ τεθνεῶτι βαλεῖν οὐκ ἔσχον ἄνωθεν,
Ἀλλ' ἐτάφη μισθοῦ πρός τινα τῶν ὁμόρων.
Εἰ δ' ἔγνω τὸν ἀγρὸν τὸν Μηνοφάνους Ἐπίκουρος,
Πάντα γέμειν ἀγρῶν εἶπεν ἂν οὐκ ἀτόμων.

Dicit Lucilius Menophanis agrum tam paruum fuiſſe, vti ſe ſuſpendere in illo propter famem non potuerit, neque mortuus ſepeliri. Epicurum certè, ſi vidiſſet, dicturum fuiſſe, omnia plena non atomis, ſed agris eſſe; quaſi ager Menophanis minor fuerit atomo. Eiuſmodi ferè Ciceronis eſt aut Laureæ liberti.

Fundum Varro vocat, quem poßim mittere funda,
Ni tamen exciderit, qua caua funda patet.
Extractam puteo ſitulam cum ponit in horto,
Vlterius ſtandi non habet ille locum.

Lib. 19. ca. 5.

Lege Briſſonium lib. 4. de Verborum ſignif. & lib. 19.

SVB VRBE) ſuburbanum, de quo lib. 9. & aliis dictum. M. IN FENESTRA) *Plebs Romana,* Plinio teſte, *in feneſtris ſuis, in imagine hortorum, quotidiana oculis rura præbebant, antequam præfigi proſpectus omnis coëgit multitudinis innumeræ ſæua latrocinatio.* I. Q. R. F. N. DIANÆ) Ruta vnica occupat totum hortum, tantus eſt. Nota pueris etiam herba. Græcis πήγανον appellatur, Dioſcorides lib. 3. c. 45. COSTI FOLIVM) De coſto Dioſcorides lib. 1. c. 15. & Plin. lib. 12. c. 12. *radix eſt eximio odore.* Folium autẽ coſti nullum erat, vt nec piper in horto Martialis, nec herba. CVCVMIS I. R.) cucumis ſeu cucumer ſatiuus & ſilueſtris nobis Kucumern/haud ignotus vulgo. Rectus, inquit, nõ habet locum, ne dum ſi longus iaceat. ERVCAM) hortenſem vermem, olerum peſtem Krautwurm. SALICTVM) idem quod ſalicetum, locus ſalice conſitus. BOLETVS) fungus, de quo alibi. MARISCÆ) ficus inſipidæ. SVS CALYDONIVS) aper Aetolus; alibi dictum. & SVBLATA) ordo & ſenſus. Seges horti mei vngue Procnes ſeu hirundinis (Procne enim mutata eſt in hirundinẽ) poteſt tota tolli, & in nido reponi. N. PICATA) nuce, pice & reſina oblita & clauſa, amphoræ ſeu teſtæ ſeu lagenæ picabãtur, ne anima vini reconditi exſpiraret, vinumque fugeret. Petronius, ſtatim allatæ ſunt amphoræ vitreæ diligenter gipſatæ, &c. L. VNA) ſana lectio & retinenda contra codicem Pulmanni, qui legit litteris duabus. Littera vna permutata ex voce prædium, fit prandium, ſi e, in n, vertas.

Lib. 13.

Sueton. Claud. cap. 16. Cato. de re R. cap. 2. Plinius Columella, etc.

Ad Labullum.

XV.

** Vt de Selio lib. 2. ep. 14.*

Dum te proſequor, & domum reduco,
Aurem dum tibi præſto garrienti,
**Et quidquid loqueris, facisq́ laudo,*
Quot verſus poterant Labulle naſci?
Hoc damnum tibi non videtur eſſe,
Si quod Roma legit, requirit hoſpes,
Non deridet eques, tenet ſenator,
Laudat cauſidicus, poëta carpit,
Propter te perit, hoc Labulle verum eſt?
Hoc quiſquam ferat, vt tibi tuorum
Sit maior numerus togatulorum,
Librorum mihi ſit minor meorum?
Triginta prope iam diebus vna eſt
Nobis pagina vix peracta: ſic eſt,
Cùm cœnare domi poëta non vult.

Depre-

Deprecatur officium togatum proſequendi, &c. propter ſtudium epigrammatum. R. LEGIT) libellos ſuos lectori gratos oſtendit. POETA CARPIT) figulus figulum. Heſiodus.

> ——Ζηλοῖ δὲ τε γείτονι γείτων
> Εἰς ἄφενον σπεύδοντ'. ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσιν,
> Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ, κοτέει καὶ τέκτονι τέκτων,
> Καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.
> *Semper vicinus vicino eſt æmulus, hunc vt*
> *Condere cernit opes properantem gnauiter. atqui*
> *Concertatio conducit mortalibus iſta:*
> *Nec fabrum pote ferre faber, figuloq́; moleſtus*
> *Eſt figulus: mendico protinus inuidet alter*
> *Mendicus, cantor cantorem liuidus odit.*

HOC L. VERVM EST) æquum iuſtumque eſt? Cic. pro Muræna negat verum eſſe allici beneuolentiam cibo. Et lib. 2. ad Att. *Quid verius quàm ad iudicium venire, qui ob rem iudicandam pecuniam acceperit.* Liuius lib. 32. *Caterùm & ſociorum audiri poſtulata verum eſſe.* Virgil. 12. Aeneid.

> *——me verius vncum*
> *Pro vobis fœdus luere & decernere ferro.*

Horat. lib. 2. Sat. 3.

> *An quodcumque facit Mæcenas te quoque verum eſt*
> *Tantò diſſimilem——*

Et epiſt. ad Mæc. 2. lib. 1. *Metiri ſe quemque ſuo modulo ac pede verum eſt.* TOGATVLORVM) te officij cauſſa in toga proſequentium. COENARE DOMI NON VVLT) cœna enim aufert poëma.

In Cæcilium.

XVI. XXXII.

Atreus Cæcilius cucurbitarum
Sic illas, quaſi filios Thyeſtæ,
In partes lacerat ſecatq́; mille.
Guſtu protinus has edes in ipſo,
Has prima feret alteráue cœna,
Has cœna tibi tertia reponet.
Hinc ſeras epidipnidas parabit,
Hinc piſtor fatuas facit placentas,
Et notas caryotidas theatris:
Hinc exit varium coco minutal,
Vt lentem poſitam, fabamq́; credas,
Boletos imitatur, & botellos,
Et caudam cibij, breuesq́; mœnas:
Hinc cellarius experitur artes,
Vt condat vario vafer ſapore
In rutæ folium capelliana.
Sic implet gabatas, parapſidáſque,
Et leues ſcutulas, cauáſque lances.
Hoc lautum vocat, hoc putat venuſtum,
Vnum ponere ferculis tot aſſem.

ATREVS CAECILIVS CVCVRBITARVM) Irridet ſordidè lautum Cæcilium, qui vno aſſe comparabat centum fercula. A. C.) Cæcilius eſt Atreus cucurbitarum, hoc eſt, laniator, vt enim Atreus Thyeſtæ fratris filios laniauit diſſecuitque in mille partes, & Thyeſtæ comedendos appoſuit.

fuit. Ita tu diuiſas perpetuò ſpponis cucurbitas. Gvstv protenvs has adss in ipso) probè ſic legitur. Guſtus autem ſeu guſtatio, vt Petronius Arbiter appellat, eſt exordium cœnæ, ſeu antecœna. *Allata eſt,* (inquit in Trimalcionis conuiuio) *guſtatio valde lauta.* Et mox: *Cæterùm in promulſidari* (id eſt, in guſtu) *aſellus erat Corinthius.* Martialis de guſtu etiam mox infrà ad Cerealem.

Hæc ſatis in guſtu, cætera noſſe cupis?

Diſputatum ſuprà copioſius ex variis ſcriptoribus ſuper guſtu. poëta guſtum hic, pro guſtus ipſius initio & guſtu accipit, ſequitur prima cœna. cuius prima pars erat guſtus cucurbitæ in conuiuio Cæcilij: ipſa deinde tota antecœna (qua lactucæ, oliuæ, echini, oſtrea aliaque hoc genus leuia dabantur) altera cucurbita. Altera cœna * quæ & caput cœnæ dicebatur repetebatur, tertia denique quæ & ſecunda menſa, eadem aliter atque aliter parata cucurbita conuiuis obtrudebatur, lego apud Maximum Plaundem in vita Aeſopi paratum conuiuium ex linguis duntaxat. Et apud Lampridium Heliogabalus vna die tantum de faſianis, alia de pullis, alia de piſce, vel hoc vel illo, alia de porcis, alia de ſtruthionibus, alia de holeribus, alia de pomis, alia de dulciis, alia de opere lactario tantum inſtruebat conuiuium. Sic ego locum hunc intelligo, de vna eademque cœna, non diuerſis. Et confirmant quæ ſequuntur. Hinc seras epidipnidas parabit) Epidlpnides ſunt, quæ poſt cœnã eduntur, ἐπιδειπνεῖν enim eſt ſecundariam cœnam perago, ſeu epidipnidas perago. Athen. li. 14. ἐπιδορπίσματα δ' ἔλεγον τὰ ἐπιτραγήματα καὶ ἐπιδείπνια. Et lib. eod. cap. 30. vbi loquitur de caſeis. *Caſeos,* inquit, *latos ac tenues Cretes Thalias appellant, vt ait Seleucus, quas in quibuſdam ſacrificiis comburunt. Igne coctorum meminit Philippidas in tibiis, ſic autem lac primum appellatur.*

Hos igne coctos, hæc oleraq́ habens ſimul.

Atque hæc omnia ſimilia fortaßè Macedones, quæ poſt cœnam eduntur, Epidipnidas appellarunt, ſunt enim condimenta potius. Scio Natalem aliter verba Athenæi interpretari, ſed mihi Cælius Rhodiginus, huius interpretamenti auctor, lib. 27. cap. 18. *Fortè,* inquit, *vniuerſa hæc, epidipnidas nuncupant Macedones.* Nat. *dapes* vocat. Epidìpnidas igitur apud nos caſeum * accipias, qui poſtremus in omni cœna apponi ſolet. Hinc pictor fatvas facit placentas) Ex eadem cucurbita. Miror Domitium hîc farreas placentas legere, cùm ratio carminis diſertè repugnet, neque mens ipſa poëtæ farreas admittat, cùm farreæ placentæ meliores haud dubiæ fuerint placentis ex cucurbitis factis, poëta rectè appellauit fatuas, & inſulſas inſipidasque, cùm nõ laudare ſed vitũperare cœnam Cæcilij decreuit. m. tabellas) Et hîc diſcedo à Domitio, qui tabellas hîc pugillares duplices aut triplices intelligit, cum poëta de generibus ciborum ferculorumque loquatur. Malim quadras, de quibus Martialis.

*Florem cœnæ Gellius nominat.

*Qui inter ſecundas menſas principatum, & ſecundarũ menſarum nomen tenet, quamuis multa bellaria, ectlectariaq́, caſeo meliora inferantur.

Aut ſecta quadra de placenta

Quas translatè tabellas appellat. Piſtores autem mille figuras eſculentorum formabant, vt lib. 14. lem. *Piſtor dulciarius,* oſtendit.

Mille tibi dulces operum manus iſta figuras
Extruet, huic vni parca laborat apis.

Et notas car. theatris) Cariotides & cariotæ poma fœtusque ſunt ſeu baccæ palmarum in Aethiopia natarum de quibus Plinius lib. 13. cap. 4. Martialis lib. 13. ep. 27.

Aurea porrigitur Iani cariota calendis.

Spargebantur eædem inter miſſilia populo, vnde poëta notas Theatris dixit. Et Papinius lib. 1. ſil. Cal. Decembr.

——& latente palma Prægnantes cariotides cadebant.

Minvtal) Eſt minutal genus cibi, ſeu cõdimenti, quod ex rebus minutim conciſis fiebat, vt palati magiſter Apicius docet; fiebat vario nomine & eſculentorũ genere. Tarentinum aliud, aliud Marianum ex citreis dulce: fiebat ex iocinore pulmoneque leporis, fiebat item ex marino piſce, liquamine, vino, oleo, porris capitatis, coriandro, vnde noſter poëta *varium* dixit. Fecit huius mentionem Iuuenalis Sat. 14.

Heſternum ſolitus medio ſeruare minutal,
Septembri. ——

Vtl. p. p.) vt pultem ex lente fabáue credas factam. Bolatos) diximus copioſè de hoc genere fungi, & ſuperius & lib. 13. ad ep. 48.

Argentum atque aurum facile eſt, lænamq́, togamq́
Mittere, boletos mittere difficile eſt.

Botellos) deſcribit hos gulonum doctor lib. 2. cap. 5. genus erat farciminis ex oui vitellis coctis, nucleis pineis conciſis, quibus cæpam porrum & conciſum, thusque crudum admiſcebatur cum pipere modico adiecto liquamine & vino. Martial. lib. 5. epig. 79.

Et pultem niueam premens botellus.

Tertulliano teſte Botelli & ſanguine diſtendebantur. Blutwürſt / *dictum ſuprà & infrà.*

Vbi etiam de pulte dictum. ET C. CYBII) Et de hoc lib.5. *Diuiſis cybium latebit ouis.* Eſt piſcis & cibi genus cybium vt ibid. docuimus, vbi & apparauimus ex Plinio, Platina, Athenæo. B. MOENAS) Antiphanes apud Athenæum in Agreſti ſeu Butalione, mœnas (piſces) Hecates cibum appellat obbreuitatem,

Sunt hæ profecto Hecates epulæ
Quas hic mœnas vocat & Triglas.

Meliorem hos ſuccum habere ait Hiceſius, quàm gobios. mutant ſubinde colorem, vt auctor eſt, Plinius, hyemeque candidiores ſunt quàm æſtate, vnde λευκομαινίδες dicuntur, quas nonnulli boacas vocitant. De medicinis mœnæ Dioſcorides tractat lib.2.cap.31.& Plinius. Dicitur autem hic piſcis ἀπὸ τῆς μανίας quod Dianæ, (quæ & Hecate, quæ μανίας cauſsâ) olim ſacer eſſet. Oppiano lib. I. μαινὶς dicitur. CELLARIVS) non eſt is tantùm, qui vinum procurat, ſed procurator totius pœni, quod apertè docet Columella: *Nõ minor,* inquit, *habẽda erit ratio, vt cibus & potio ſine fraude à cellariis præbeatur.* Idem nomen vſurpat Plautus Milite; & Captiuis. dicitur & promus, & promus condus Græcis ταμίας, nobis Speißmaiſter/ Kuchlmaiſter. I. R. SOLIVM C.) Griphij exemplũ habet, In rutâ folium capellianâ, fortè ſit legendum: *In rutæ folium capellianæ.* Capelliana autem ruta dicitur quibuſdam, ob capillorum, quos habet multitudinem, vt eandem Pamphilus multicomam vocarit. alij rutam capellianiam ab auctore, qui primus eam ſic parauit, vt Coſmiana Nicerotiana dixerat ſuprà. Mihi neutra ſententia ſatis liquet aut placet. Coniectura ſi licet vti non improbabili capellianam rutam dixerim, rutam caprariam hodie medicis appellatã, quod eam capreæ ſectentur & paſcant. Galegam vulgò vocitant, rutæ ſilueſtris ſpeciem. GABATAS) Gabatæ ſunt lances eſcariæ, redi ad lib.7.ep.47. Tranſcurrunt gabatæ, volantque lances. PAROPSIDASQVE) Apud Iuuenalem, noſtrum poëtam, & Suetonium in Galba paropſis pro eſcario vaſe accipitur, ſic enim Iuuen.

——*quam multa magnaq́; paropſide cœnat.*

Suet. *Ordinario quidem diſpenſatori breuiarium rationum offerenti paropſidem leguminis pro ſedulitate & diligentia porrexiſſe, &c.* Martialis hoc ipſo libro

Cui portat gaudens ancilla paropſide rubra
Alecem——

Græcis, quorũ hæc vox eſt παροψίς, & patinam ſonat, & ipſum opſonium ac cibum, viliorem tamen. Iulius Pollux. τὰς δὲ παροψίδας, ἡ μὲν πλείστη χρῆσις ἐλέγχει τοὔνομα ἐπὶ μάζης, ἢ ζωμοῦ τινος, ἢ ἐπὶ ἐδέσματος εὐτελοῦς. ὑμῖν ἀλλὰ καὶ τὸ ἀγγεῖον λεκτέον. *Paropſides autem quæ ſint, vſus ipſe docet, quando paropſis nomen pro mazâ, aut iure, iuſculóue aliquo,* aut eſculento viliore accipitur. dicendum tamen & vas eſſe. Et mox idem, ἐν δὲ τῇ Ἀντιφάνους βοιωτίᾳ σαφέστατα ἐπὶ τοῦ ἀγγείου ἐστὶν εἰρημένον. In Antiphanis Bœotia, clariſsimè pro vaſe ponitur. Et Cælius, *Illud,* inquit, *neutiquam eſt prætereundum, iuſculenta plérumq; de vaſorum apellari nominibus, vt paropſidas & triblia, nec non in Plauto* magidas & capidas. Adde his Athenæum lib.I.c.I. ET L. SCVTVLAS) politas lances & ſcutulas ſuprà expoſuimus. V. ASSEM) totum conuiuium aſſe comparare.

In Petronio parapſis non paropſis legitur.

In Neſtorem.

XVII. XXXIII.

Nec toga nec focus eſt, nec tritus cimice lectus,
Nec tibi de bibula ſarta palude teges:
Nec puer aut ſenior, nulla eſt ancilla, nec infans,
Nec ſera, nec clauis, nec canis, atq; calix.
Tu tamen affectas, Neſtor, dici atque videri
Pauper, & in populo quæris habere locum.
Mentiris, vanoq́; tibi blandiris honore,
Non eſt paupertas, Neſtor, habere nihil.

NEC T.) Mendicum paupertatem ſimulantem irridet, vt ſuprà;

Videri Cinna vult pauper, & eſt pauper.

Totum porro hoc epigramma ex Catulliano in Furium eſt expreſſum.

Furi, quoi neq; ſeruus, eſt neq; arca,
Nec cimex, neq; araneus, neq; ignis, &c.

N. T. D. B. S. P. TEGES) tegetem Calderinus tugurium interpretatur. Ego ſtraguli genus eſſe reperio apud Varronem, qui primo de re ruſtica. *Sic,* inquit, *fiunt de canabi lino, iunco, palma, ſcirpo, vt funes, reſtes, tegetes.* Eſt ergò teges, quam hodie vulgo ſtoream dicunt, quibus religioſorum cœtus pro lectis vtebantur. Idem Varro ſubſterni ſolitos in ſecundo docet. *Sed diligentiores tegeticulis ſubiectis oues*

Æſtiu oues tondere ſolent, ne qui flocci intereant. Plinius lib.13.& 14. *Papyri vela tegeteſquè nec non & veſtem atque ſtragula ac funes contexunt.* Iuuenalis ſat.5.

Nulla crepido vacat, nuſquam pons & tegetis pars
Dimidia breuior——

Et 6. *Auſa palatino tegetem proferre cubili*

Et 9. *Quando ego figam aliquid, quò ſit mihi tuta ſenectus*
A tegete & baculo.

Colum. lib.5. *ſub ortu caniculæ palmeis tegetibus vineas adumbrabat.* fiebant ex canna, vlua ſeu ſcirpo, ſpartóue. hodie ſtramineas contexunt, & ad fores hypocauſtorum ſternunt, vt ingreſſuri calceos tergant, ne ſolùm cœno contaminent. NEC SERA, NEC CLAVIS) Seram, clauem, canem coniungit, an vt oſtendat, nec ſeruorum quidem inſignia Neſtorem poſsidere. Atrienſes ſerui ſeu hoſtiarij, qui ianuæ cuſtodelam gerebant, clauem geſtabant, qua ianuam recludebant, canem ſæpe viuum cathenaq; vinctum ad hoſtium apponebant: ſæpe pictum, fictum etiam & ſculptum veteres in pariete vel ad parietem habebant cum inſcriptione. CAVE CAVE CANEM. M. Seneca 6. contr. Varro Eumen. Petronius in Trimalcion. conuiuio. Vide Caſaub. ad Theophraſti characteres. Clauem planè hoſtiarij videtur poëta etiam lib.5. ep.36. notaſſe cum de Euclide ficto equite ſcripſit,

Cecidit repente magna de ſinu clauis.

S. PALVDE) canneam ſcirpeámue accipe tegetem. IN POP.) vis videri pauper & vnus è multis, εἷς ἐκ πολλῶν. NON EST PAVP. πτωχὸς, οὐ πένης, non pauper ſed mendicus, pauperes pauca quidem, ſed non nihil vt tu, habent.

De Praſino.

XXXIV. XVIII.

Sæpius ad palmam Praſinus poſt fata Neronis
Peruenit, & victor præmia plura refert:
*I nunc liuor edax, dic * tu ceſsiſſe Neroni:*
Vicit nimirum non Nero, ſed Praſinus.

* Te.

SAEPIVS) Praſinus auriga Neroni gratiſsimus, ſæpius in Circo vicit, cui contrariæ factiones inuidebant, dicebantque non Praſinum ſed Neronem, quòd Nero factionis Praſinæ eſſet, viciſſe. Poëta Praſinum defendit. Vicit, inquit, poſt Neronis necem Praſinus, Vicit igitur Praſinus non Nero, viuo etiam Nerone. I NVNC LIVOR EDAX) Incredibilis veterum traditur ἱπποµανία, quæ in quatuor diuiſa partes, (cui duas poſtea Domitianus argenteam & auream adiunxit) nam quatuor erant colores agitatorum, ſæpe ad manus, cædem & inſignem cladem peruenit. Fauebat vna pars & potiſsima Praſinæ factioni, quæ viridata aurigabatur, altera Venetæ cærulæ, tertia ruſſæ, luteæ, croceæ, purpureæ, roſeæ, qui colores omnes ad vnam factionem ruſſam pertinēt, quarta albæ. Praſina Veri & terræ, πράσον enim porrum ſonat; Veneta aquæ & cœlo, nubiloq; autumno (ſic puto cum Bulengero locum Caſsiodori emendandum) ſacra eſt; Ruſſa flagranti æſtati & igni; Alba hyemi. Vetus poëta

De his factionibus & Panuinius doctè lib.1. de lud. Cir. cap.10.

Tempora cornipedes reſecant elementa colores
Auriga vt Phœbus quattuor aptat equos.

Sidonius, Micant colores albus vel Venetus, virens rubenſque.

Sed quamuis & quatuor colores, & quatuor factiones (duæ quippe Domitiani mox interierunt) fuerint, duæ tamen principes fuere Praſina & Veneta, duæq; ceteræ his velut ſociæ iungebantur. Alba quidem Praſinæ viridi, ruſſa verò Venetæ cæruleæ, quod Corippus lib. 1. Iuſtinian. his verſibus oſtendit

Et fecere duas ſtudia in contraria partes
Vt ſunt æſtiuis brumalia frigora flammis.
Nam viridis vernis campus ſeu concolor herbis
Pinguis oliua comis, luxu nemus omne vireſcit,
Æſtatis roſeus rubra ſic veſte refulgens,
Vt nonnulla rubent ardenti poma colore.
Autumni Venetus ferrugine diues & oſtro
Maturas vuas, maturas ſignat oliuas.
Æquiparans candore niues hyemiſq; pruinam
Albicor viridi ſociâ coniungitur vrnâ.

Et hæ duæ factiones Veneta & Praſina ſemper aduerſariæ lib.5. Ep. Græc.

Οἱ βένετοι πρασίνοισιν ἐνάντιοι αἰὲν ἐόντες.
Aduerſi Praſinis Veneti ſunt ſemper eruntquè.

Et

Et cùm populus in partes diſcederet, ſæpeque contra principem vel Venetæ vel Praſinæ factioni faueret, excitabantur rixæ, cædes, mortes. Conſtat ex Manaſsis Politicis, ſub Hypatio patricio, in ſeditione Circenſi Conſtantinopoli triginta quinque millia hominum interiiſſe, cum Beliſarius militem in populum immiſiſſet. Paullus Diaconus lib. 4. hiſt. Longobard. Per Praſinos & Venetos ait in oriente ciuile bellum ſuiſſe excitatum. Caligula milites etiam adornabat ad ſeditionum motus hos excitandos. qui exercitum immiſit. DIC TE C. NERONI) dic falſo te non ſuperatum à Praſino, ſed à Nerone. Nero, Caligula, Claudius, Verus, Praſinæ factionis fuêre maximi fautores. Vitellius Venetæ ita vt qui contra Venetos locuti eſſent occiderentur. Poëta noſter, vt hinc intelligis, Praſinæ factionis erat.

De Apro.

XIX. XXXV.

Ædes emit Aper, ſed quas nec noctua vellet
Eſſe ſuas: adeo nigra vetúſque caſa eſt.
Vicinos illi nitidus Maro, poſsidet hortos.
Cœnabit belle non habitabit Aper.

Noctua noctis domina fugiens lucis. Vide Hieroglyph. Pierij.

Vt infrà lib. 15. ep. 20. in amœnas ædes, incommodas tamen habentem dixit, *quam bene non habitas*, ita Aprum ruinoſis cæcis & incommodis emptis, ait malè habitaturum & bene cœnaturum, quod eſſet in Maronis hortos ex Apri caſa proſpectus amœnus.

In Fabullum.

XX. XXXVI.

Ignotos mihi cùm voces trecentos,
Quare non veniam vocatus à te,
Miraris, quererisque, litigaſque.
Solus cœno, Fabulle, non libenter.

IGNOTOS) cum ignotis cœnare ait eſſe ſolum cœnare. Solent prudentiores, cùm inuitantur, quærere de collegis ſuis aliiſue conuiuis, ne temerè ſe cœtibus hominum ignotorum cum diſcrimine vel famæ, vel aliarum cauſſarum miſceant. Plutarchus in ſeptem ſapientum conuiuio narrat Chilonem non ante condixiſſe, quàm de ſingulis conuiuis qui eſſent quæſiſſet, quod diceret συμπλουν καὶ σύσκηνον vectorem & contubernalem eſſe ferendum etiam ignotum, quibuſcum nauigare & militare eſſet neceſſe: at verò in conuiuio quibuslibet ſe commiſcere non eſſe hominis prudentis. De vocationibus ſupra ſæpiculè, & lib. 7. ep. 85. de vocatoribus.

De Caio Proculo.

XXI. XXXVII.

Caius hanc lucem, gemma mihi Julius alba
Signat, iô votis redditus ecce meis.
Deſperâſſe iuuat, veluti iam rupta ſororum
Fila, MINVS GAVDENT, QVI TIMVERE NIHIL.
Hypne quid expectas piger? immortale Falernum
Funde, ſenem poſcunt talia vota cadum,
Quincunces & ſex cyathos, beſſemq; bibamus,
Caius vt fiat Julius, & Proculus.

Soteria Cai Proculi celebrat præter ſpem vitæ reſtituti. Suſpicor hunc ipſum Proculum fuiſſe, ad quem extat epiſtola Plinij lib. 3. 15. ex qua diſcis poëtam fuiſſe. Imò de poëta certus es lib. 1. ep. 71. ad hunc eundem. GEMMA ALBA) diſſeruimus ex Thracum inſtituto ſuper hac formula ſuprà largè. DESPERASSE) vitam. Inde deſperati, depoſiti. plura Heraldus. MINVS GAVDENT QVI TIMVERE NIHIL) gnome. E ſumma triſtitia ſæpe naſcitur maxima lætitia. Refertur à Plinio de duabus matronis gaudio præter ſpem oblato mortuis, quarum altera, filio ex clade Thraſimena reduci ad ipſam portam facta obuiam, in complexu eius expirauit. Altera cum falſo mortis filij nun-

lij nuntio domi mœſta ſederet, ad primnm adſpectum redeuntis exanimata eſt. *Genus caſus*, inquit Val. Maximus, *inuſitatum, quas dolor nõ extinxerat, lætitia conſumpſit.* IMMORTALE FALERNVM) immortale quia melins fit annis, quoque vetuſtius, hoc generoſins & firmins. TALIA VOTA) tam inſperata & grata. QVINCVNCES) Iam ſupra docui ſuetos veteres ad numerum litterarum, qnas amicorum nomina ferebant, bibere. CAIVS IVLIVS PROCVLVS bibendus erar tot cyathis quot litteris. Caius quicunce, id eſt, 5. cyathis, Iulius ſex. Proculns beſſe, ſen 8. cyathis.

In Zoilum.

XXXVIII. XXII.

Zoile quid tota gemmam præcingere libra
Te iuuat, & miſerum perdere Sardonycha?
Annulus iſte tuis fuerat modo cruribus aptus:
Non eadem digitis pondera conueniunt.

Zoilum è ſeruo factum equitem exagitat, eiuſq; ſuperbiam & humilitatem exprimit. TOTA LIBRA) libralem annulum geſtabar, vt poëta poëticè auget. Sic iu Criſpinum ſat. 1. Innen.

Ventilet æſtiuum digitis ſudantibus aurum
Nec ſufferre queat maioris pondera gemmæ.

De qna re dictnm alibi largius. ANNVLVS ISTE TVIS) Lndit in ambigno annuli, qui modò compedes, modò gemmas digitorum ſignificar. vtraſque geſtauerat Zoilus. Vide verſum de hoc Zoilo.

Has cum gemina compede dedicat cathenas
Saturne tibi Zoilus, annulos priores.

De mulione ſurdo.

XXXIX. XXIII.

*Mulio † viginti venit modo millibus, * Aule,*
Miraris pretium tam graue? ſurdus erat.

† *XX. M. HS. id eſt, quingentis Philippicis.*
* *Aulus Pudens, de quo ſæpe ſupra.*

Dolet mnlionem viginti millibus emptum, & mulionem quidem ſurdnm. Vnde intelligis ſtudium equorum & mulorum, quorum cauſſa tanti muliones emebantur. SVRDVS ERAT) redditurus admiranti Aulo cauſſam ranti prerij velnt dignam, vt deſinar mirari, auget admirationem à cauſſa deteriore, nam quia ſurdus erat, debebar minoris veniiſſe. Sed latebat aliud, cnr ſurdum tanti quis mulionem emetit. Non poterit quædam interrogari. Iuuen. ſat. 6.

De Amynta.

XLII. XXIV.

Indulget pecori nimium dum, paſtor Amyntas,
Et gaudet famâ, luxuriaq; gregis.
Cedentes oneri ramos ſyluamq; fluentem,
Vicit, concuſſas ipſe ſequutus opes.
Triſte nemus diræ vetuit ſupereſſe rapinæ,
Damnauitq; rogis noxia ligna pater.
Pingues Lygde ſues habeat vicinus Iolas:
Te ſatis eſt nobis annumerare pecus.

INDVLGET PECORI) hiſtoricnm vel allegoricum potius, eſt epigramma, qno deplorat caſnm Amyntæ paſtoris, de arbore præcipitanris. IND. PEC.) dnm nimium ſaginat porcum. FAMA LVX. OREOIS) dnm nitidos curat ſues, indeque laudem quærit. CEDENTES) aſcendit arborem glandium pondere curuaram, & ſimilem in terram fluenti & depreſſæ. CON. IPSE SEC. OPES) iuglandes eadentes ſecutus eſt cadendo, & vt ille excuſsit glandes, ita excnſſus ab illis decidit, fractis nempe ramis quibus inſiſtebat. TRISTE NEM. DIRAE RVI. VET. SVP.) parer exciſam eam arborem in rogum extruxit, vt vrendo corpore filij pœnas daret. PINO. LTGDE SVES) Felix quem faciunr aliena pericula cautum. Cane tibi Lygde à ſimili caſn, nec nimium peeus & porcnm ſed re ipſnm cura. Satis eſt non amittere pecus, ſi augere nequeas, aut angeas quanrum ſine tuo perieulo poſsis. Amyntas, Iolas, Lygdus, nomina paſtorum ex Virgilio & Theocriro deſumpta ſunt, Amyntæ Virgilius meminit 3. & 2. Iolæ Ec. 2. & 3. Non inuideamus vicino pecori. Videtur

reſpe-

reſpexiſſe ad parœmiam δυσμενὴς γὰρ καὶ βάσκανος ὁ τῶν γειτόνων ὀφθαλμός. nam vt Pelignus ait:

Fertilior ſeges eſt alieno ſemper in agro
Vicinumq́; pecus grandius vber habet.

Idem Heſiodus dixit, vt ſuprà retulimus. Vide Statium ad Tibulli verſum,

Conſueſſet numerare pecus——

Vbi de hoc more numerandi pecus. ANNV. PECVS) reddere ſine fraude cum fœnore, quod natura & fœtus dederunt, aut reducere eum numerum qui in paſcua deductus eſt, vt ille Virgil. Menalcas Ecl.3. cui pecus eſt bis numeratum.

In Cæcilianum.

XXV. XLIII.

Viuida cùm poſcas epigrammata, mortua ponis
Lemmata, quid fieri, Cæciliane, poteſt?
Mella iubes Hyblæa tibi, vel Hymettia naſci,
Et thyma Cecropiæ Corſica ponis api.

VIVIDA) Carmen egregium ſine egregio argumento fieri poſſe negat. MOR. LEMMATA) videtur ſanè ex ambiguo ludere, mortuumq́; lemma appellare quod ſit de mortuo, & mortuum, hoc eſt, humile, abiectum, vile. Illuſtria autem deſiderat poëſis facta. nam vt non licet mediocribus eſſe poëtis, ita nihil humile aut mediocre cadit in verſum. Heroici bella tonant, Tragici clades promunt, Satyrici, Epigrammatariique regum, populiq́; inſignes fraudes & flagitia notant. Ita vt deterrima aut pulcherrima deceant carmen. THY. CORSICA) à ſimili oſtendit non poſſe ſumi ex amaris lemmatis dulcia carmina. Thyma Attica à Plinio & aliis, præſtantiſsima dicuntur, vnde & mella Attica cæteris dulciora, Corſica, amaroris quid habent. Corſica mella celebrat Diodorus Siculus lib.6.c.5. atque in buxo, ſeu taxo vt alij, fieri, ſed admodum amara dicit. Virg. Ecl.9. *Sic tua Cyrnæas fugiant examina taxos.*

Corſycam Strabo Diodorus l.d. latè deſcribunt. Se api componit, argumentum flori, &c.

Ad ſenem orbum.

XXVI. XLV.

Orbus es, & locuples, & Bruto conſule natus,
Eſſe tibi veras credis amicitias?
Sunt veræ: ſed quas iuuenis, quas pauper habebas,
Qui nouus eſt, mortem diligit ille tuam.

Monet ſenes vt ſibi caueant à captatoribus teſtamentorum & fictis amicis. Nihil aliâs hic noctis. BRVTO CONS.) Auxeſis eſt, proque ſene capulari ponitur. Brutus enim exactis Regibus primus conſul fuit A. P. R. C. CCXLIV. Quo verò tempore, hæc poëta ſcripſit, agebatur plus minus annus V. C. DCCCL. Senex ergo ſexcentorum & amplius eſſet annorum. Sed huius generis hyperbolas plures ſuprà de aniculis audiſti. De Orborum captatoribus Lucianus in Plutone & Mercurio de Eucrate. Et nos prope mille locis ad Martialem.

De Silio.

XXVII. XLIX.

Silius hæc magni celebrat monumenta Maronis
Iugera facundi qui Ciceronis habet.
Hæredem, dominumq́ue, ſui tumuliq́ue, Lariſq́ue
Non alium mallet, nec Maro, nec Cicero.

SILIVS HAEC) Emacem Silium epiſt.7.lib.3. dixit Plinius, multaſque villas poſſediſſe: *Virgilij*, inquit, *ante omnes cuius natalem religioſius quàm ſuum celebrabat, Neapoli maximè vbi monumentum eius adire vt templum ſolebat*. Iouianus Pontanus narrat Silium pæne quotidie ſepulchrum Virgilij adiiſſe, doniſque velut hoſtiis manes propitiaſſe, eiuſque exemplum ſecutum Sanazarium. Aiunt Silium aliquamdiu delituiſſe in tumulo, vt ab oſsibus poëtæ ſpiritum Virgilianum hauriret. Ciceronis quoq; villam habitauit, quam ad Græcorum imitationem appellauit Academiam, de qua

Plinius lib. 31. c. 1. *Digna memoratu villa eſt ab Auerno lacu Puteolos tendentibus impoſita littori, celebrata porticu ac nemore, quam & vocabat M. Cicero Academiam ab exemplo Athenarum. Ibi compoſitis voluminibus eiuſdem nominis, in qua & monumentum ſibi inſtaurauerat, ceu verò non & in toto orbe feciſſet. Huius in parte prima exiguo poſt obitum ipſius tempore Antiſtio vetere poſſidente, eruperunt fontes calidi perquàm ſalubres oculis, celebrati carmine Laurea Tullij, qui fuit è libertis eius, vt protinus naſcatur etiam miniſterium eius ex illa maieſtate: ponam ipſum carmen, dignum vbique, & non ibi tantùm legi.*

Quo tua Romanæ vindex clariſſime linguæ
Silua loco melius ſurgere iuſſa viret?
Atq; Academiæ celebratam nomine villam
Nunc reparat cultu ſub potiore Vetus?
Hic etiam apparent lymphæ non antè repertæ,
Languida quæ infuſo lumina rore lauant.
Nimirum locus ipſe ſui Ciceronis honori
Hoc dedit, hac fontes cùm patefecit ope.
Vt quoniam totum legitur ſine fine per orbem,
Sint plures oculis quæ medeantur aquæ.

Habuit & Formianum, & ad Caietam villam in qua periit. HAERED. NON ALIVM MALLET NEC MARO NEC CICERO) Silius enim orator erat & poëta. Poëtam carmina teſtantur, Oratorem etiam Plinius iunior laudat, quamquam dicat Neronis æuo abuſum eloquentia.

De eodem.

LI. XXVIII.

Jam prope deſertos cineres, & ſancta Maronis
Nomina qui coleret pauper & vnus erat.
Silius Arpino tandem ſuccurrit agello,
*Silius, & vatem non * minus ipſe tulit.*

* *Non minor ipſe colit.*

Idem argumentum de Virgiliano prædio apud Arpinates à Silio empto. CINERES) non fuit tumulus Virgilij Arpini, ſed duobus millibus paſſuum Neapoli, vt Seruius & ex Seruio Leander docet in Campania, vbi ſimul fatetur neſciri hodie certum tumuli Virgiliani locum, ſe enim curioſè & ſtudioſè omnia veſtigia perſecutum. Cineres ergo hic cenotaphium aut memoriam Virgilij interpretatur, vt ipſe poëta ſeipſum interpretatur, cùm ſubiungit nomina Maronis. SIL. ET VATEM NON MINVS IPSE TVLIT) *Non minor ipſe colit*, ſcribit Lipſius lib. 1. ep. 5. ſententia ſanè & planiore & argutiore. Omnia tamen exemplaria conſpirant; mens alioqui eſſet. Silius ſuccurrit agello, qui Silium non minus vatem ac Virgilium, poſtea dominum habuit, ac tulit. Loquendi modus hic apud Virgilium legitur. 1. AEn.

Si duo præterea tales Idæa tuliſſet
Terra viros——

Ad Iulium Cerealem.

LIII. XXIX.

Cœnabis belle, Juli Cerealis, apud me:
Conditio eſt melior ſi tibi nulla, veni.
Octauam poteris ſeruare; lauabimur vna:
Scis quam ſint Stephani balnea iuncta mihi.
Prima tibi dabitur ventri lactuca mouendo
Vtilis, & porris fila reſecta ſuis.
Mox vetus, & tenui maior cordyla lacerto:
Sed quam cum ruta frondibus oua tegant.
Altera non deerunt tenui verſata fauilla,
Et Velabrenſi maſſa recocta foco.
Et quæ Picenum ſenſerunt frigus oliuæ,
Hæc ſatis in guſtu: cætera noſſe cupis?

Mentiar,

Mentiar, vt venias, piſces, conchylia, ſumen,
Et cortis ſaturas, atq; paludis aues.
Quæ nec Stella ſolet rara niſi ponere cœna.
Plus ego polliceor, nil recitabo tibi.
Ipſe tuos nobis relegas licet vſq; gigantas,
**Rura vel æterno proxima Virgilio.* * Rara.

Inuitat Cerealem ad cœnam, & eſt fortaſſe ad eundem Cerealem poëtam illuſtrem, qui γιγαντομαχίαν ſcripſit, lib. 2. epiſt. 19. Plinij. Idẽ vt hic ſuprà lib. 10. e. 48. vocatur ad cœnam. OCTAVAM) horam paleſtræ & lauationi deſtinatam lib. 4. ep. 8. in partitione temporis oſtendimus. LAVABIMVR VNA) Heraldum adi. Erant ſolaria in balneis, quæ obſeruabantur à conuiuaturis. STEPH. BAL. IVNCTA) In valle collis hortulorum Stephanus balnea habebat, non procul ab ædibus Martialis. Cæterùm nobiliſsima balnea Romæque celebratiſsima enumerat Philander ad Vitruuij lib. 5. c. 10. LACTVCA) de hac lib. 13. ſuo lemmate. VENT. MOVENDO) ducendo, lubricandoque. CORDYLA) de hoc genere piſcis lib. 13. ep. 1. LACERTO) lege ep. 48. lib. 10. ad verſum, *Mentio eſt Stephani in Suetonij Domit. ſed neſcio an eiuſdem.*

Secta coronabunt rutatos oua lacertos.

CVM RVTAE FRON. OVA TEG.) vt lib. 10. lacertos apparauit, ita hîc ponit cordylos, quæ ſecta oua, & rutata claudebant. ALTERA TEN. VER. FAVILLA) Sorbilia intelligit, & leniter cocta oua, eiſdem verbis deſcripſit hæc Ouid. 8. Met. in Philemonis, & Baucidis apparatu.

Ouaq; non acri leuiter verſata fauilla

ET VELAB. MASSA RECOCTA FOCO) Caſeum Velabrenſem intelligit, non vinum, quis enim vinũ, maſſam vocet. de caſea autem velabrenſi lib. 13. ſuo titulo leges. OLIVAE) Iam ſæpius Picenas oliuas ſuprà laudauimus. IN GVSTV) Antecœnâ, primo miſſu. Plura ad verſum illum,

Guſtu protinus has edes in ipſo.

MENTIAR) caput cœnæ lautius apponam verbis, vt condicas mihi. PISCES) melioris vtique notæ. Piſces enim in lautioribus conuiuiis principem locum occupabant, quod multis teſtibus confirmat Heraldus. CONCHYLIA) oſtrea. SVMEN) papillam porcæ effetæ. lib. 13. lemmate, *ſumen*, plura. CORTIS) villaticas gallinas & altiles. PALVDIS) anates, anſereſque. STELLA) nobilis & ſtirpe, & ingenio. multa de hoc ſæpiculè ſuprà lib. 1. 5. & aliis. RARA) lautiore vnctioreq;. NIL RECIT) Non raro ſuauitatem conuiuiorum modiperatores iſti corrumpebant moleſta, & importuna lectione ſuorum ſcriptorum, de quibus Horatius.

Indoctum doctumq; fugat recitator acerbus.
Quem verò arripuit tenet occiditq; legendo,
Non miſſura cutem, niſi plena cruoris hirudo.

Pari ratione commendat lib. 5. ep. 79. Torannio ſuam cœnulam.

Nec craſſum, inquit, *dominus leget volumen.*

Moleſtiſsimum idem conuiuium Ligurini deſcribit lib. 3. ep. 49. ob quatuor aut quinq; voluminum inter epulas recitationem. Lucianus in 2. Anthol. eadem lege vocat Aulum, vt nihil recitet: τὸν δ' ἐπιγραφίν νόμον ᾄδοντα, &c. IPSE TVOS GIGANTES) Laudat gigantomachiam Cerealis, & Georgica Virgilianis æmula. RARA) pleraque habent exemplaria, quæ, ſi vera lectio, refer ad commendationem gigantomachiæ. Rura legerim ego, alioqui diſtorta verba. gigantas, rara; Vel tu, inquit, licet nobis legas Gigantes, vel rura Virgilio proxima, & liquent omnia. Rura; carmina de agricolatione.

De Claudia Rufina.

XXX. LIV.

Claudia cæruleis cùm ſit Rufina Britannis
Edita, cur Latiæ pectora plebis habet?
Quale decus formæ? Romanam credere matres *Ita ferè ſuam Marcellā prædicat infrà.*
Italides poſſunt, Atthides eſſe ſuam.
DI BENE, quod ſancto peperit fœcunda marito:
Quot ſperat generos, quotq; puella nurus?
SIC PLACEAT SVPERIS, vt coniuge gaudeat vno.
Et ſemper natis gaudeat illa tribus.

Videtur gratulari Claudiæ trigeminos, vnde ſus trium liberum indipiſcebatur.

Claudiam Rufinām Britannam laudat à venuſtate, ingenio, fœcunditate, precaturq́; tribus natis, natabuſq́; totidem generos & nurus. Hanc Claudiam non alteram ab illa dico, quam lib. 4. e.13. Aulo pudenti Centurioni nuptui tradidit. Peregrinam ibi vocauit, Hic Rufinam & Britannā nominat. Proprium, *τὸ peregrinam*, ibi putabamus, hic κοινὸν arbitramur. LAT. PECT. PLEB. HAB. Barbara quidem patria, ſed ingenio Romana, inquit, eſt Claudia. QVALE DEC. FORMAE) Græcè & Latinè ſciſſe dicit Claudiam Domitius, quòd poëta dicat Italidas & Atthidas crediſſe eſſe ſuam. Sed poëta de forma non lingua loquitur. Tam, inquit, elegans eſt Claudia, vt Romani poſſint credere eſſe Lucretiam, Græci Helenam. DII BENE) bene precandi vel gratulandi formula, Ouid. 1. Triſt. O bene, *quòd non ſum mecum conſcendere paſſus.*

In potationibus plurimū frequentabatur vox *bene*. Et in omnibus fauſtis imprecationibus. Briſſonius lib. 1. p. 82. multis hoc teſtimoniis firmat. QVOT SP. GENEROS) tres minimùm liberi requirebantur ad auctoritatem trium liberorum. Dabatur etiam ius quatuor liberorum, quod ex Tertulliano intelligas. Claudia ergo aut tres, aut quatuor liberos, aut ſex etiā habuit. poëta non definit. De iure trium liberorum præter Iuriscōſultos breuiter Lipſius ad 3. Annal. Tacit. diſputat nos lib. 2. ep. 91. & 92. SPERAT) generos filiabus, nurus filiis. SIC) Et hæc particula formam aliquam habet, quā iterat poëta centies. CON. VNO) En monogamiam etiam veteribus laudatam. NAT. TRIB.) vt ius trium natorum habeat, quatuor autem Liberorū ius ad Libertinos pertinuit.

In Zoilum.

LV. XXXI.

Vnguenta, & caſias, & olentem funera myrrham,
Turaq́; de medio ſemicremata rogo,
Et quæ de Stygio rapuiſti cinnama lecto,
Improbe de turpi, Zoile, redde ſinu.
A pedibus didicere manus peccare proteruæ.
Non miror furem, qui fugitiuus erat.

VNG. ET CASIAS) Zoilum fugitiuum ſeruum & ſepulchralem furem exagitat. VNG. ET CAS.) Quæ rogis inferri ſolita ſint munera, quantaque, ſuprà lib. 10. ep. 97. de Nunna copiosè expoſuimus ad illum verſum, *Dum leuis arſura ſtruitur Libitina papyro*
Dum myrrham & caſiam flebilis vxor emit.

Lege quæſo, ſi vacat, apud Sophronem c. 77. & 78. quo pacto ſepulchrorū violatores à ſepultorum Manibus ſint mulctati.

ET QVAE DE) Graues olim extabant pœnæ in effoſſores ſepulcrorum, & τυμβωρύχους, vt Græci eos appellitant, Dig. & C. de ſepulchro violato. *Summum quippe ſcelus habitum eſt violaſſe ſepulchrum.* Vlpianus. *Sepulchri*, inquit, *violati actio infamiam irrogat.* Paullus. *Rei ſepulcrorum violatorum ſi corpora extraxerint, vel oſſa eruerint, humilioris quidem fortunæ, ſummo afficiūtur ſupplicio, honeſtiores in inſulam deportantur, aut releguntur, aut in metallum damnantur.* Inde natum adagium ἀκίνητα μὴ κινεῖν, *non mouenda ne moue*, aut, *immota ne moue.* Idem vetabant, vt eſt in 2. de Diuin. apud Cic. axes Solonis. Lege Gyraldi ſepulchralia. Rhod. Alex. ab Alex. alios. Stygius lectus eſt feretrum. A PEDIBVS) pedes è compedibus ſubduxere ſe, manus ſunt exemplum pedum ſecutæ. DIDICERE) furari, pedes ſeipſos ſibi cum corpore à domino aſſeruere, manus aliena rapuere.

Ad Vrbicum.

LVI. XXXII.

Hortatur fieri quod te Lupus, Vrbice, patrem,
Ne credas. nihil eſt quod minus ille velit.
Ars eſt captandi, quod nolis velle videri:
Ne facias optat, quod rogat vt facias.
Dicat prægnantem tua ſe Coſconia tantùm:
Pallidior fiet iam pariente Lupus.
At tu conſilio videaris vt vſus amici
Sic morere, vt factum te putet ille patrem.

Monet Vrbicum vt Lupum captatorem fallacem fallat. FIERI PATREM) In ſpeciem honeſtum eſt conſilium, vt adoptet filium, cui relinquat bona, ſed hoc ſciebat Lupus Vrbicum non facturum,

ſtrum,quem hoc conſilio ſibi conciliare ſtudet,vt ipſe filius,hoc eſt,hæres inſtituatur. ARS EST CAPT.)locus communis in vultures iſtos.NE FAC.OPTAT, QVOD ROG. VT FAC.)Lupus & quiuis captator improbus. Quod rogat vt facias,hoc ipſum optat ne facias,aliud enim mēte coquit, aliud in lingua promptum habet. Non credis mihi Vrbice? experire,fingat ſe tua vxor Coſconia concepiſſe, ſenties Lupum captatorem illo nuncio exanimatū, ſed vtere amici conſilio,& artem arte elude. tute tibi ipſi ſis filius,abſume dum viuis omnia,vt mortuus nihil relinquas,tuimet hæres,vt Heliogabalus aiebat,futurus. *Captatores iā ſuprà ſæpe prodïti. Coſconia mentio in App.Virgil.Sic me cuſtodi,&c.—*

In Cheræmonem.

XXXIII. *LVII.*

Quod nimium laudas Cheræmon Stoice mortem,
Vis animum mirer,ſuſpiciamq́ tuum.
Hanc tibi virtutem fracta facit vrceus anſa,
Et triſtis nullo qui tepet igne focus.
Et teges,& cimex,& nudi ſponda grabati,
Et breuis,atq; eadem nocte dieq; toga.
O quàm magnus homo es,qui fæce rubentis aceti,
Et ſtipula,& nigro pane carere potes.
**Lingonicis agedum tumeat tibi culcita lanis,* ** leuconicis.al.*
Conſtringatq́ tuos purpura texta toros.
O quàm tu cupias ter viuere Neſtoris annos,
Et nihil ex vlla perdere luce voles. (*VITAM;*
REBVS IN ANGVSTIS EACILE EST CONTEMNERE
FORTITER ILLE FACIT,QVI MISER ESSE POTEST.

QVOD NIM.) Cheræmonem mortem ex ſententia ſtoicorum contemnendam dictitantem ſuggillat,oſtenditque eum non ex animi conſtantia vitam odiſſe,ſed ob mendicitatem lucem fugere. ET TEGES, ET CIMEX) Iam ſuprà hæc enarrata, *nec tritus cimice lectus.* LING. LAN.) Leuconicis aliter. Nobiles lanæ fuere,à candoris præſtantia ſic dictæ. lib.14. tomentū Lingonicum, ſeu Leuconicum,& Tomentum circenſe e.159.& 160. REBVS IN ANG.) gnome, mortem contemnere,vel ſibi inferre,vt maius malum effugias non eſſe fortitudinem appellandam, ſed metum & animi imbecillitatem,de qua re eruditè,& verè D. Auguſtinus lib.1.de ciuit.Dei,cap.23. vbi de morte Catonis Vticenſis diſputat Seneca,quem lib.1.ep.9. ad Decianum adduximus, lege & Fabri ſem.lib.1.

Ad Seuerum.

XXXIV. *LVIII.*

Miraris docto quod carmina mitto Seuero,
Ad cœnam quod te,docte Seuere,vocem?
Iuppiter ambroſia ſatur eſt,& nectare viuit:
Nos tamen exta Ioui,tura merumq́ damus.
Omnia cùm tibi ſint dono conceſſa deorum,
Si quod habes,non vis,ergo quid accipies?

Cauſſam reddit cur poëtam donet carmine,ſaturum ſeu diuitem pauper inuitet. MIRARIS DOCTO QVOD CARMINA MITTO SEVERO) videor γλαῦκ' Ἀθήναζ lignum in ſiluas, aquas in mare ferre. IVPPITER) ipſe Deus cuius vnius ſunt omnia,non ſpernit minima mortalium dona, & mortales pij creduntur, cùm quæ habet ipſe, dederint. Ita nec ego qui colo amicum quibus poſſum donis,non ſim reprehendendus. Et referunt hiſtoriæ maximos reges agreſtium vel poma,vel aquæ hauſtus haud paruis muneribus compenſaſſe. Plutarchi præfationem ad Traianum in Apophthegmatis conſule. *Vide Senecam lib.7.de Ben.*

De Carino.

LIX. XXXV.

Senos Carinus omnibus digitis gerit,
Nec nocte ponit annulos.
Nec cùm lauatur. cauſſa quæ ſit quæritis?
Dactyliothecam non habet.

Senos) Carinum opes oſtentantem vt inopem cauillatur. cum ſenis gemmis annulatos haberet ſemper digitos, id fieri dicit, quòd nec plures his habeat, nec ponere poſsit, quòd dactyliotheca, in qua ſeruet annulos, deſit: ſed duntaxat ad certos dies conducat.

In Iuſtinum.

LXVI. XXXVI.

Sexcenti cœnant à te Iuſtine, vocati,
Lucis ad officium, quæ tibi prima fuit:
Inter quos memini, non vltimus eſſe ſolebam:
Nec locus hic nobis inuidioſus erat.
Poſtera ſed feſtæ reddis ſollennia menſæ:
Sexcentis hodie cras mihi natus eris.

Expoſtulat cum Iuſtino de ſe ad natalitias dapes, vt olim, non inuitato. Lucis ad off.) ad celebrandum natalem tuum. Nec locus hic) primarius. Poſtera) vocas ad reliquias & analecta. Sexcentis hodie cras mihi natus eris) non mitto tibi hodie munera genethliaca, mittant quos inuitaſti. Cras ego, hoc eſt, numquam mittam.

De ritu natalis & officiis illis plenè Herald.

In Maronem.

LXVIII. XXXVII.

Nil mihi das viuus, dicis poſt fata daturum;
Si non es ſtultus, ſcis, Maro, quid cupiam.

Nil mihi) ſalsè ludit ludentem. Scis Maro, qvid cvp.) quando viuus nihil das, & promittis omnia mortuus, mori te quamprimùm cupio vt fiam hæres, hæredipetæ enim nil magis cupiunt, quàm mortem teſtatoris.

In Mathonem.

LXIX. XXXVIII.

Parua rogas magnos: ſed non dant hæc quoq; magni,
Vt pudeat leuius te, Matho, magna roga.

Parva rogas) Matho cauſsidicus vſque adeò contemnebatur, vt ne parua quidem munera impetraret à magnis: poëta hortatur vt magna petat, quo minus ſaltem erubeſcat, ſi negentur. De Mathone ſuprà ex Iuuenale & Martiale ſæpe.

Epitaphium canis Lydiæ.

XXXIX.

Amphitheatrales inter nutrita magiſtros
Venatrix, ſiluis aſpera, blanda domi,
Lydia dicebar domino fidiſsima dextra,
Qui non Erigones mallet habere canem:

Nec

Nec qui Dictæa Cephalum de gente ſecutus,
Luciferæ pariter venit ad aſtra deæ.
Non me longa dies, nec inutilis abſtulit ætas,
Qualia Dulichio fata fuêre cani:
Fulmineo ſpumantis apri ſum dente perempta,
Quantus erat Calydon, aut Erymanthe tuus.
Nec queror infernas quamuis cito rapta ſub vm-
Non potui fato nobiliore mori. (bras:

AMPHITHEATRALES) nobile epigrāma in canem venatricem ab apro interfectam, quam cum procyone & Sirio in cœlum relatis, cumq; Homerico Vlyſsis cane Argo confert. AMPHIT.) In amphitheatro & Circo ſæpe venationes exhibebantur, vt lib. A. & lib. 1. aliiſq; legiſti. Percuſſerat Lydiam aper populo notam & charā, cuius hîc ingenium in feras aſperum, blandum in dominos fatumq; nobile deſcribit. MAG.) venatores, & beſtiarios, & curatores, præfectoſq; amphitheatri. LYD. DICEB.) præſopopœia: ipſa canis loquitur. DOM. FID. DEX.) tā fida hero, quàm dextra heri. Fidem canum laudat Cic. 2. de nat. deorum. Valerius Max. lib. 9. cap. 14. narrat Maſiniſſam regem pro Satellitio canes adhibuiſſe. Imò quod Plinius lib. 6. cap. 30. & Solinus cap. 43. refert, mirius videri poteſt, In Africa Ptoemphanæ, & Aethiopia quos Nubas vocant, regiam poteſtatē cani tradunt, atque ex eius motu & nutu imperia accipiunt. Fuere, vt Cicero tradit, qui & pro deo canem adorarent. QVI NON ER. MAL. HAB. CANEM) De cane Erigones ſcribit Hyginus lib. 2. Aſt. Fuit Erigone filia Icarij, qui Liberum habuit patrem. Icarius canem Merā nomine ſecum duxit, cùm Atticam peragraret. Interfectus à paſtoribus, & ſecundum arborem defoſſus, aut in puteum coniectus dicitur. Canis Mera, filiam Erigonen, veſte dentibus prenſâ, perduxit ad cadauer, quo viſo puella ſe mox ibidem ſuſpendit, & Mera canis deſiderio dominorum contabuit: quanquam ſint qui canem in puteum deſiliiſſe tradant, ex eaque cui Anigrus nomen, neminem poſtea hauſiſſe. Horum caſum miſeratus Iupiter omnium corpora in cœlo deformauit. Atque Icarium Bootem; Erigonem, Virginem & Aſtræam; canem autem ſua appellatione, & ſpecie caniculam dixit, quæ à Græcis quod ante maiorem oriatur, προκύων appellatur: cuius ortum Manilius ad viceſimam ſeptimam partem Cancri refert. Notus Anubis.

At Procyon Oriens cùm iam viceſima Cancri
Septimaq́, ex vndis pars ſeſe emergit in aſtra.

Aliter in Arati Phænomenis res explicatur, vbi canis Neæra vocatur. lege Cæſaris Germanici interpretationem. Cæterùm vt Neæra, ſeu Mera prodidit Icarij cædem, ita Pyrrhi regius canis, vt eſt apud Plutarchum, antequam ad regem veniret, herile cadauer, toto triduo cuſtodierat interfectum, quo ſepulto, caneque à rege aſcito euenit, vt haud ita multò pôſt Pyrrhus exercitum luſtraret, Pyrrho aſsidebat canis, tacituſq; quieſcebat. Cùm interim interfectores heri, nomina daturi præſto fuerunt: exiliit canis extemplo, vbi eos adeſſe vidit, magnoque hoſtes latratu inceſſens ad Pyrrhum identidem reſpectabat, vt non illi ſolùm, ſed omnibus qui aderant ſuſpicionem concitarit ingentem. Correpti igitur & indiciis deprehenſi, pœnas ſupplicio dedere. Aelianus lib. 7. cap. 4. Animal. Celebrantur Heſiodi Poli hiſtrionis, Colophonij, Eupolidis, Alexandri, Atalantæ Hippomanis, & aliorum canes in heros maximè, fidem & amorem declarantes. N. QVI DICTÆA CEPH. DE GEN.) Hic Sirius eſt ſtellarum fulgentiſsima, vt canit Manilius infeſta corporibus humanis, cuius fabulam habes lib. 2. Aſtr. in Hygino. Fuerat canis Europæ cuſtos à Ioue datus, cumque ea in Cretā quæ Dictæa appellatur, à monte, peruenerat ad Minoem, qui eam Procridi, à qua curatus eſt, muneris loco donauit. Procris marito Cephalo mortua reliquit, eam tandem Iupiter inter aſtra retulit ſidus notiſsimum: fabulas alij aliter fabulantur, quas ego non moror. LVC. P. V. AD ASTRA DEÆ) Lunæ, quæ eadē Diana, venatrix amica canibus, imò quæ, vt refert Hyginus, hunc canem in fabulis Lælapa, nempe Procridi dedit. QVA DVL. FATA FVE. CANI) Argum Vlyſsis canem canit, æterno Homeri carmine celebratum, Odyſſ. lib. 17. Erat apud Eumæum ſubulcum, verſuum initium eſt.

Αν δὲ κύων κεφαλήν τε καὶ οὔατα κείμενος ἦχεν
Ἄργος Ὀδυσσῆος ——

DVLICHIO) Dulichium inſula Vlyſsi quondam ſubiecta cum Ithaco monte. Seruius, Mela, alij. FVL. SPV. APRI) quanta vis apri ſit oſtendit Xenophon libello de venatione, vbi rarò ſine canum ſtrage, nōnunquam etiam venatorum, capi aprum dicit. Calydonium verò ſeu Aetolum, & Erymanthium ſuprà ex Ouidio deſcripſimus. FATO NOB.) A tam præſtāti fera mactata. decus eſt à forti & magno cæſum cadere. Eſt inter epigrammata Toſcano lecta, Tebaldei Ferrarienſis de cane & apro, cuius initium, *Gloria vterq́, ſui generis*, &c. Sed dictum de hac re ſæpius.

Ad Pætum.

LXXVII. XL.

Soluere Pæte decem tibi me ſeſtertia cogis:
Perdiderat quoniam Bucco ducenta tibi.
Ne noceant, oro mihi non mea crimina: tu qui
Bis centena potes perdere, perde decem.

id eſt, quinis millib. philippæorum. SOLVERE) Iratus Pætus ſe fraudatum pecunia ducentorum millium HS. à Buccone, inuaſit reliquos debitores, inter quos Martialis, qui deprecatur alienam culpam ſibi nocentem, & rogat lepidè à maiore, vti ſibi etiam decem M. millia donet. hoc eum poſſe præſtare, minus enim eſſe decem millia perdere, quàm ducenta, at eum ducenta perdidiſſe; poſſe ergo & decem, id eſt, CCL. philippicos.

Ad eundem.

LXXXX. XLI.

Ad primum decimâ lapidem quod venimus horâ,
Arguimur lentæ crimine pigritiæ:
Non eſt iſta quidem, non eſt mea, ſed tua culpa,
Miſiſti mulas qui mihi, Pæte, tuas.

Pæti mulas tardiſsimas irridet. vt quæ decem horis vix potuerint mille paſſus conficere. PRIMVM LAPIDEM) ad prætorium tuum, quod mille paſsibus abeſt Roma. milliaria enim columnis lapideis, vt oſtendimus ſuprà, ſignabantur. MVLAS TVAS) debebat videri ea cauſſa celerius aduenturus fuiſſe, cùm dicit in morâ mulas fuiſſe.

LXXXI.

De Baiis.

Litus beatæ Veneris aureum, Baiæ,
Baias ſuperbæ blanda dona naturæ
Vt mille laudem, Flacce, verſibus Baias:
Laudabo dignè non ſatis tamen Baias.
Sed Martialem malo, Flacce, quam Baias.
Optare vtrumq; pariter, improbi votum eſt:
Quòd ſi deorum munere hoc tibi detur:
Quid gaudiorum eſt Martialis & Baiæ?

LITVS BEATAE VENERIS) Laudarat Flaccus immodicè Baias, & non negat Martialis; neque pro dignitate vnquam ſatis laudari poſſe dignas laude; malle tamen ſe Martialem, quàm Baias affirmat, hoc eſt, componere epigrammata, & volumen edere quod Martialis immortale nomen præferat, quàm menſes & annos, vt multi in Baiano ſinu delitiis voluptatibusque detere. vnaque cum illis deteri & perire.

OPTARE VTRVMQVE PARITER IMPROBI VOTI EST) Delicias & ſapientiæ diuitias, ac laudis immortalitatem, quia Dij non gratis concedunt laudem & immortalitatem homini, ſed laboribus, vt Heſiodus cecinit, omnia vendunt. Qui cupit optatam curſu contingere metã, Multa tulit, fecitque puer ſudauit & alſit, ait Venuſinus poëta; ſcabendum caput, rodendi vngues, vigilandum, ſudandum, ſcribendum. Improbi igitur voti eſt optare otium Baianum, & ſimul negotium litterarium. Quod ſi tamen deorum munere, & diuinâ quaſi virgula tibi mihiúe detur. Quid nobis erit beatius, quibus contingat & Martialis ſimul & Baiæ. Hoc eſt, vt ſim Martialis auctor & auctior libris meis, claruſque ſcriptis, & ſimul otio Baiano beatus. BEATAE VEN.) vel propter amœnitatem loci, qui omnes Veneres, & Gratias ad ſe trahat & inuitet, vel quòd omnium corruptelarum genera ad Baias reperirentur, ibiq; Venus imperatrix regnum teneret. Nam audi magnum & iratum huius rei teſtem Senecam epiſt. 51. *Ne Baiæ quidem*, inquit. *Diuerſorium vitiorum eſſe cœperunt. Illic ſibi plurimum luxuria permittit: illic tanquam aliqua licentia debeatur loco magis ſoluitur. Non tantum corpori, ſed etiam moribus ſalubrem locum eligere debemus.*

BLANDA DONA NATVRAE) Multa ſuper Baiis multis locis à me dicta, hic tantum Senecæ dictum pono. *Nos*, inquit, *vtrumque poſſumus, contenti Baiis ſumus: quas poſtero die quam attigeram reliqui: locum ob hoc deuitandum, cùm habeat quaſdam naturales dotes, quia ſibi illum celebrandum luxuria deſumpſit.* Cicero lib. 9. epiſt. ad famil. videtur contrarium ſenſiſſe, niſi de vitiis hominum, non cœli vitio eſt locutus. *Gratulor*, inquit, *Baiis noſtris: ſi quidem, vt ſcribis, ſalubres repentè factæ ſunt: niſi fortè te amant, & tibi aſſentantur, & tamdiu, dum tu ades, ſunt oblitæ ſui. Quod quidem ſi ita eſt, minimè miror cœlum etiam, & terras vim ſuam, ſi tibi ita conueniat, dimittere.* An de morbo aliquo Dolabellæ dicit hoc, cui cum alioqui aduerſarentur Baiæ, præter morem ſalutares repentè factæ ſint? Nuſquam aliâs quod meminerim cœlum Baianum reprehendit, cùm de vitiis non taceat. Cætera iam explanata ſunt, quæ ad intellectum totius epigrammatis pertinent.

De Philoſtrato.

XLIII. LXXXIII.

A Sinueſſanis conuiua Philoſtratus vndis
Conductum repetens nocte iubente larem,
Pœne imitatus obit ſæuis Elpenora fatis,
Præceps per longos dum ruit vſque gradus.
Non eſſet, nymphæ, tam magna pericula paſſus,
Si potius veſtras ille bibiſſet aquas.

Caſum Philoſtrati non illius Græci, qui vitam condidit Apollonij Magi ſed priuati alicuius, nec admodum diuitis, vt qui conductas habuerit ædes, & ſub tecto tenuium ritu habitarit. A SINVESSANIS VNDIS) Sinueſſa Colonia Romana 80. ſtadiis abeſt Minturnis, olim Synope dicta. Auctores Plinius & Liuius. Celebrantur aquæ Sinueſſanæ à ſalubritate. *In eadem*, inquit Plinius, *Campaniæ Regione Sinueſſanæ aquæ, ſterilitatem fœminarum; & inſaniam virorum abluere creduntur.* Claudius Imperator apud Tacitum lib. 12. *reſequendis viribus mollitio cæli, & ſalubritate aquarum, Sinueſſam perrexit.* CONVIVA) ergo potus. quia ſequitur. Non eſſet tanta pericula paſſus, ſi aquas bibiſſet. IMITATVS ELPENORA) qui ebrius per ſcalarum gradus caſu miſerando lapſus, & præceps actus interiit. In Circes Palatio. Ouid. Ibin.

Neue gradus adeas Elpenore cautius altos,
Vimq́ feras vini, quo tulit ille modo.

Et hoc ex Homeri Odyſſ. κ extrema.

Ἐλπήνωρ δέ τις ἔσκε, &c.

NON ESSET, NYMPHAE) Nymphas aquas vocat, vt ſuprà ſontem Hiantidis. Philoſtratus non eſſet lapſus, ſi ſobrius rediiſſet. Nymphæ quintus caſus eſt.

Ad Soſibianum.

XLIV. LXXXIV.

Nemo habitat gratis, niſi diues, & orbus apud te,
Nemo domum pluris, Soſibiane, locat.

In captatorem & vulturem eſt hoc diſtichon, quo nouam captandi artem prodit. NEMO GRATIS NEMO PLVRIS) Senes & orbos, & ſimul pecunioſos excipiebat hoſpitio, vt ſcriberetur hæres. Ita hoſpitium locabat gratis in præſens, pro totis teſtamentis & hæreditatibus, quas in futurum exſpectabat. Plinius lib. 14. de his captatoribus. Poſtquam cœpere orbitas in auctoritate ſumma & potentia eſſe, captatio in quæſtu fertiliſsimo, &c. *A contrario arguatur. orbus ὄρφανος, id eſt, ſine liberis.*

* * *

Ad Antiochum tonſorem.

LXXXV. XLV.

Qui nondum Stygias deſcendere quærit ad vndas:
Tonſorem fugiat, ſi ſapit Antiochum.
Alba minus ſæuis lacerantur brachia cultris,
Cùm furit ad Phrygios enthea turba modos.
Mitior implicitas Alcon ſecat enterocelas,
Tractáque fabrili dedolat oſſa manu.
Tondeat hic inopes Cynicos, & Stoica menta,
Colláque pulverea nudet equina iuba.
Hic miſerum Scythica ſub rupe Promethea radat:
Carnificem nudo pectore paſcat auem.
Ad matrem fugiet Pentheus, ad Mænadas Orpheus,
Antiochi tantum barbara tela ſonent.
Hæc quæcunque meo numeràſti ſtigmata mento
In vetuli picta qualia fronte ſedent.
Non iracundis fecit grauis vnguibus vxor:
Antiochi ferrum eſt, & ſcelerata manus.
Vnus de cunctis animalibus hircus habet cor:
Barbatus viuit, ne ferat Antiochum.

Antiochum tonſorem imperitum & barbarum deſcribit, vt Lucillius εἰς κουρεῖς 2. Anthol.

Κῆρε ἄγε Βερτολαΐ, &c.

Lucianus dial. dea Syria. ALBA NIMIS SAEVIS LACERANTVR BRACHIA CVLTRIS) Deæ Cybeles, & Deę Syriæ, ſeu Iſidis ſacerdotes propè eadem ſacra, cærimonias ritus habebāt, & ipſa Dea vna. Illi Corybantes, hi Galli dicebantur, illi ſemiuiri, & hi quoque non viri. lege quę ad 8. Met. Apulei notat Beroaldus pag. 254. & 255. Bracchia autem & muſculos Iſidis ſacerdotes lacerabant, vt ſcribit his verbis Apuleius 8. *Et nonnunquam morſibus ſuos incurſantes muſculos, ad poſtremum ancipiti ferro quod gerebant ſua quiſque bracchia diſſecat.* Et mox infrà: *Cerneres profectu gladiorum, ictúque flagrorum ſolum ſpurcitie ſanguinis effœminatum madeſcere.* AD PHRYGIOS MODOS) ad æra corybantia & vlulatus, quos ſuprà ſæpè attigimus. & Catullus egregiè depingit in Atty. ENTHEA TVRBA) furore correpta, ἔνθεος alioqui Deo plenus. Latini fanaticos, diuinos, limphaticos, furore ſacro velut enthuſiaſmo correptos vocant. ANCON SECAT ENTEROCELAS) Alcon Chirurgus ἐντεροκήλη herniæ genus eſt, de quo dictum lib. 10. epig. 56. ad verſum illum,

Seneca in Agamemnone. & lib. de beata vita, cap. 27. Supra Senecā laudauimus in eadem re. Alconis meminit Auſonius ep. 72. & 73. & Plinius.

Enterocelarum fertur Podalirius Hermes.

TONDEAT) barbati Cynici Stoicique, equi item, & Promethei Antiocho tondeantur, à me manum abſtineat. De Cynicorum barba ſuprà lib. 4.

Cum baculo peráque ſenem: cui cana putrique
Stat coma, & in pectus ſordida barba cadit.

AD MATREM FVGIET PENTHEVS) à qua, Agaue nempè, dilaniatus eſt, lege 3. Metam. Ouid.

Prima ſuum miſſo violauit Penthea Thyrſo
Mater——

AD MAENADAS ORPHEVS) à quibus Bacchi ſacra celebrantibus diſcerptus eſt. Quas maximè Pentheus & Orpheus fugerent, ſi viuerent, ad illas tamen potius confugerent, ſi eſſent ab Antiocho tondendi. habitum Mænadum deſcribit Ouid. Met. 6. mortem Orphei 10. ipſo ſtatim initio. PICTA FRONTE) rugoſa & ſulcata: ſic enim pinguntur caperatæ ſenum frontes.

In Parthenopæum.

XLVI. LXXXVII.

Leniat vt fauces medicus quas aſpera vexat,
Aſſiduè tuſſis Parthenopæe tibi:
Mella dari nucleoſq; iubet, dulceſq; placentas,
Et quidquid pueros non ſinit eſſe truces.
At tu non ceſſas totis tuſſire diebus;
Non eſt hæc tuſſis Parthenopæe, gula eſt.

LENIAT) tuſsi guloſa laborabat Parthenopæus, à piſtore dulciario curandus. PVEROS TRVCES) quicquid pueros iratos, dulces & blandos reddit, vt mella, melimela, ficus, placẽtæ, &c. GVLA EST) magnus, Hercle, ſed puerorum morbus. de tuſsi curanda medici. & Q. Serenus.

Interdum fauces tuſsi quatiuntur atroci, &c.

Epitaphium Canaces. XCII.

Æolidon Canace iacet hoc tumulata ſepulcro,
Vltima cui parua ſeptima venit hyems.
Ah ſcelus, ah facinus, properas quid flere viator?
Non licet hìc vitæ de breuitate queri.
Triſtius eſt letho lethi genus: horrida vultus
Abſtulit, & tenero ſedit in ore lues:
Ipſaq; crudeles ederunt oſcula morbi,
Nec data ſunt nigris tota labella rogis.
Si tam præcipiti fuerant ventura volatu,
Debuerant alia fata venire via.
Sed mors vocis iter properauit cludere blandæ,
Ne poſſet duras flectere voce Deas.

Puellæ ſeptennis immaturum deplorat fatum, & fato triſtius morbi genus. AEOLIDOS) triplicem hic ſcripturam lego: *Æolidos, Æolidon, Æolis heu Canaces:* nullam non veram putes. Aeolidos, Inſulæ ab Aeolo dictæ; Aeolidon, ſecundus caſus multitudinis Græcus pro Aeolidarum, Aeoli filij filiæque. *Æolis heu Canace,* plus cæteris arridet quia planior. Fuit Aeoli filia. Hìc Romanam aliquam puellam, aut propter venuſtatem Nymphæ geminam, aut natam in Aeolia dignatur hoc nomine. NON LICET HIC VITAE DE BREVITATE QVERI) ah hoſpes quid fles mortem quamuis feſtinatam, nihil habet mali mors, ſi genus morbi inſpicias rem indignam proclamabis. LVES) hanc lib. 1. epig. 79. ad illum verſum deſcripſimus, *Videtur Cãcer morbus.*

Indignas premeret peſtis cum tabida fauces
Inq; ipſos vultus ſerperet atra lues.

EDERVNT) hoc cancri ingenium, vt ſerpat & corrumpat omnia. de quo Celſus lib. 6. c. 15. ALIA VIA) ne vocem intercluderent, quæ tam dulcis erat, vt ipſas quamuis inexorabiles Parcas exorare potuerit, quod vt ne fieret interclusit inuida mors ipſas fauces ne ſibi è faucibus eriperetur. elegans acumen, quod in Orlandi Laſsi epitaphium transferas.

In Zoilum.

XLVII. XCIII.

Mentitur, qui te vitioſum, Zoile dixit.
Non vitioſus homo es, Zoile, ſed vitium.

MENTITVR) excuſatione ſimilis magis accuſat, minus negat, & maius affirmat [illegible].

De Theodoro.

XCIV. XLVIII.

Pierios vatis Theodori flamma Penates
Abſtulit. hoc Muſis, hoc tibi Phœbe placet?
O ſcelus, ô magnum facinus, crimenq́; deorum,
Non arſit pariter, quod domus & dominus.

Dolere primum caſum Theodori ſimulat, deinde grauiorem imprecatur. Domvs et dominvs) Theodorus vna cum domo vrendus erat.

In Germanum.

XCVII. XLIX.

Martia non Rhenus ſalit hîc, Germane quid obſtas
Et puerum prohibes diuitis imbre lacus?
Barbare, non debet ſubmoto ciue miniſtro,
Captiuam victrix vnda leuare ſitim.

Queritur à Germano bibi Martiam aquam in ædes deductam in vrbe, vrbano ciue repulſo, cum puer Romanus inde cuperet haurire, palpatque Romanos, & Cæſarem, ſed fruſtra. Non debet vnda victrix leuare miniſtro Germano ſitim captiuam. Vel: ciue miniſtro aquæ Martiæ, à Romanis enim in vrbem inducta eſt vt alibi docuimus. & Plinius lib. 31. cap. 3. tradit Aucum Marcium, Marcium Regem, M. Agrippam auctores aquæ Marciæ in vrbem diuerſis temporibus deriuatæ.

Ad Sophronium.

CIV. L.

Tanta tibi eſt animi probitas, orisq́; Sophroni,
Vt mirer fieri te potuiſſe patrem.

Tanta tibi est) Sophronium ſimiliorem vultu & pudore fœminæ quam viro miratur, ducta vxore factum virum & patrem. aptum quoque nomen finxit ad virtutem & continentiam, niſi omnia ἀντιφραστικῶς, quod non exiſtimo.

Ad Garricum.

LI.

Mittebas libram: quadrantem Garrice mittis.
Saltem ſemiſſem, Garrice ſolue mihi.

Mittebas) ſupra dixerat beneficia aut creſcere aut ſaltem ſtare debere. Hinc dicit iam ſolue, quaſi deberet qui anteà ſolitus ſit donare ſemiſſem, ſelibram, duos quadrantes; per ſemiſſem decuiſſet te deſcendere ad quadrantem, vt de Poſthumiano lib. 8. dixerat.

Ad Maximum.

CVII. LII.

Albi Maxime, ſi vacabit hora
Hoc tantùm lege: namq́; & occupatus,
Et non es nimium laborioſus.
Tranſis hos quoque quatuor ſapiſti.

Albi) inertiam Albij Maximi carpit, qui vix quatuor verſus legat ſine labore. Transis hos qvoqve qvatvor sapisti) quid ſapiſti? ſi legiſſes Albi, tuam pigritiam notatam animaduertiſſes.

Ad Septitianum.

LIII. CVIII.

Explicitum nobis vſque ad ſua cornua librum,
Et quaſi perfectum Septitiane refers.
Omnia legiſti? credo, ſcio, gaudeo, verum eſt.
Perlegi libros ſic ego quinque tuos.

EXPLICITVM) Volumen Septitianus Martiali euolutum remiſerat, perinde quaſi totum legiſſet, quod tamen euoluerat tantum non legerat. olim enim libri in orbem perpetua charta colligebantur, ita vt à fine inciperent, qui in volumine medius erat, & intimus, vt vmbilicus in corpore. Hinc volumen dictum & euoluere implicitum. Explicitum ergò volumen eſt ita euolutum, vt vmbilicus & extremus margo appareat. qui eleganter vmbilicis ex cornu factis, aliiſque ornamentis poliebatur. hoc loco explicitum ſignificat tantum apertum, explicatum ad extremam oram, rurſumque à fine ad primam oram collectum. PERLEGI) vidi tantum & explicui, rurſumq; inuolui. Dicebant, vt opinor, ab hac forma explicandi: Explicit liber, hoc eſt, finit ſeu finitur liber. Apud Phædrum. Phædri Aug. Lib. lib. primus explicit. Ita apud Placidum Luctatium, & alios. ſed an vox latini ſit, vel ſequioris & barbari ſæculi, parum conſtat, & Grammatici tacent.

Ad Lectorem.

LIV. CIX.

Quamuis tam longo poßis ſatur eſſe libello
Lector, adhuc à me diſticha pauca petis.
Sed Lupus vſuram, puerique diaria poſcunt,
Lector ſolue: taces, diſsimulasq́? Vale.

Fingit lectorem plura petere Epigrammata, cui Poëta ſolue laborem ſcribendi, plura ſcribam. mihi alendi ſerui, reddendum fœnus, taces? nec ego verbum amplius addo. DIARIA) ſunt demenſa & cibaria ſeruorum, quæ paterfamilias pro cuiuſque ſerui conditione erogabat. Diaria præterea vocantur erogationes annonarum, quas B. Cyprianus Sportulas, Iulianus anteceſſor, ſalaria appellauit. Exponit hæc fusè Cuiacius ad Nouellam VI. de Epiſcopis & Clericis. & Nouellam LVII. de ſubrogatis Clericis. Horatius epiſt. 1. Diaria ſeruorum memorat.

Cum ſeruis vrbana diaria rodere mauis.

Ad quem verſum plura interpretes.

MATTHÆI RADERI
AD
M. VAL. MARTIALIS
LIBRVM DVODECIMVM
COMMENTARIVS.

Val. Martialis Priſco ſuo S.

*SCIO me patrocinium debere contumaciſsimæ trienniј deſidiæ: quæ abſoluenda non eſſet inter illas quoque occupationes vrbicas, quibus facilius conſequimur, vt moleſti potius, quàm officioſi eſſe videamur: ne dum in hac prouinciali ſolitudine, vbi niſi etiam intemperanter ſtudeamus, & ſine ſolatio, & ſine excuſatione ſeceſsimus. Accipe ergo rationem, in qua hoc maximum & primum eſt, quod ciuitatis aures, quibus adſueueram, quæro, & videor mihi in alieno foro litigare. Si quid eſt enim in libellis meis quod placeat, dictauit auditor. Illam iudiciorum ſubtilitatem, illud materiarum ingenium, bibliothecas, theatra, conuentus, in quibus ſtudere ſe voluptatibus non ſentiunt: ad ſummam omnium, *ea quæ delicatè reliquimus, quaſi deſtituti deſideramus. Accedit his municipalium rubigo dentium, & iudicij loco liuor, & vnus aut alter mali, in puſillo loco multi: aduerſus quos difficile eſt habere quotidie bonum ſtomachum. Ne mireris igitur abiecta ab indignante, quæ à geſtiente fieri ſolebant. Ne quid tamen & aduenienti tibi ab vrbe, & exigenti negarem, cui non refero gratiam, ſi tantum ea præſto, quæ poſsim, imperabo mihi, † cui indulgere * conſueueram, & † ſtatui paucißimis diebus, vt familiariſsimas mihi aures tuas exciperem aduentoria (ſua). Tu velim iſta quæ tantùm apud te non periclitantur, diligenter æſtimare & excutere non graueris; & quod tibi difficillimum eſt, de nugis noſtris iudices nitore ſepoſito, ne Romam, ſi ita decreueris, non Hiſpanienſem librum mittamus, ſed Hiſpanum.*

** illud quod.*
† V. quod.
** V. conſueram.*
† V ſtudui.

SCIO ME PATROCINIVM) In patriam reuerſus Poëta ceſſauit toto triennio. Priſco verò Terentio venienti ex vrbe Bilbilim, & Epigrammata exigenti ſcripſit hunc 12. & dedicauit, in qua dedicatione ſilentij cauſſas aperit. SCIO ME) defendendum eſt mihi ſilentium triennale quo intermiſi compoſitionem. Quod in vrbe, quamuis occupatus, vix tamen excuſarem, multo minus in ſeceſſu & otio hoc prouinciali excuſare poſſe videor. QVIBVS FACILIVS) officiis vrbicis quamuis moleſtis, hoc tantum videmur aſſecuti, vt moleſti potius diuitibus quam officioſi putaremur. CIVITATIS AVRES) cultas, eruditas, raras, vrbanas, quales non inueni Bilbili. DICTAVIT AVDITOR) Ingenioſus & dicax & argutus, qualis Romæ in Theatro, aula, foro, &c. Ouid.

Excitat auditor ſtudium ——
—— laudatáque virtus
Creſcit, & immenſum, gloria, calcar habet.

RVBIGO MVNICIPALIVM) Bilbilitanorum Poëtarum liuor & inuidia, qui carpunt mea ſcripta vt barbari, cùm Latini & Romani amarint & laudarint. An, vt nullus Propheta gratus in patria, ſic nullus etiam Poëta? Nempe vt οἶνος ἀλλότριος, & deliciæ exoticæ, & veſtes peregrinæ plus amantur & laudantur domi natis, & domeſticis; Ita ſcriptores & ſcriptorum labores patrij, alienis poſt haberi ſolent. A GESTIENTE) nam,

Carmina proueniunt animo deducta ſereno.

SI TANTVM EA PRAESTO, QVAE POSSIM) erga quem non declaro gratum animum, cum ſcribo tantum cum lubet & poſſum ſcribere, ſed tum eùm videor non poſſe, cum alienus abhorret animus. IMPERABO) extorquebo à me nolente volente. ADVENTORIA SVA) Epiſtolam aduentoriam intelligunt Calderinus, Rhodiginus lib. 28. & alij, quæ aduenienti amico occurrit. Ego cum Turnebo lib. 30. c. 26. non epiſtolam ſed librum hunc 12. accipio. Quid enim? ſtatuit paucißimis diebus epiſtolam conſcribere? nihil opus diebus, quod vna hora fieri poteſt. De libro igitur, vt de aduentoria cœna loquitur, qua excipimus amicos peregrè redeuntes, aut poſt longam temporis intercapedinem ad nos reuiſentes. Apuleius aduentores appellat, qui in cauponas diuertunt lib. 1. Mileſ. *Et nunc ſenex ille,* inquit, *dolium innatans vini ſui aduentores priſtinos in fece ſubmiſſus officioſis roncbis appellat.* Plautus eandem vocem adhibet in Truculento, *ſi æquum facias, aduentores meos non incuſes.* Hoſpites autem aduentitia exceptos nulli ignotum. Et Poëta ſeipſum interpretatur

Lege plura apud Heraldum de hac aduentoria cœna.

terpretatur,cùm ſubiungit.Tu velim iſta(epigrammata profectò)excutere non graueris. APVD TE TANTVM NON PERICLITANTVR) qui me ſic amas vt omnia mea, digna putes luce, qui ſine liuore ſolus mea iudicas. NITORE SEPOSITO) non ſequar Domitium, qui nitorem refert ad elegantiam & expolitionem doctrinæ, quam nolit exigi à Priſco in cenſurâ, ſed barbarum & rudem mittat in vrbem. Atque ad hoc non opus erat cenſurâ, cur Poëta iubet vt æſtimet, excutiat,iudicet?an vt barbarior,hoc eſt,non Hiſpanienſis,ſed planè Hiſpanus,hoc eſt,planè rudis & barbarus mittatur? à ratione alienum prorſus ſit ita ratiocinari & barbarum. Nitorem ergo refero ad elegantiam & humanitatem, quàm Priſcus ad carmina Martialis adferre ſolebat, ex quo iudicium amicum,non ſeuerum aut triſte liuidumque de ſcriptis Poëtæ ferebat,quod ſuprà Poëta inſinuauit,cùm dixit apud ſolum Priſcum *ſua carmina non periclitari.* Rogat Poëta Priſcum, vt ſepoſito nitore,id eſt, beneuolentia, amicitiaque & humanitate, iudicem & Ariſtarchum agat, ſeuereque iudicet, excutiat, æſtimet, ne Romam mittat librum Hiſpanienſem, quòd fortè ſit ferendum, ſi ſapiat aliquid Hiſpanum, in Hiſpania ſcriptus; vt Ouid. de ſuo lib.3. Triſt. epig.1. ſed prorſus Hiſpanum, incultum, rudem, barbarum.Hanc eſſe mentem Poëtæ lector ipſe iudicabit, ſi epiſtolium curatius perpenderit.

Ad Priſcum.

I.

Retia dum ceſſant, latratoresq́ Moloßi,
Et non inuento ſilua quieſcit apro:
Otia, Priſce, breui poteris donare libello.
Hora nec æſtiua eſt, nec tibi tota perit.

RETIA DVM CESSANT) Librum Priſco offert opportunè legendum. RETIA DVM CESSANT) dum venandi nulla occaſio, poteris mihi horam breuiorem dare, ne tota pereat otio, ſed meis carminibus legendis aliquid proficias, nullus enim liber tam malus quin aliquid boni. MOLOSSI) canes à populis vnde mittebantur dicti. HORA NEC ÆSTIVA EST) Horæ æſtiuæ longiores; quod veteres diem æquè æſtiuam, ac hibernam in dudenas horas partirentur, vnde ſequitur, vt neceſſario horæ æſtiuæ multo ſint productiores hibernis, cùm ſol, e. g. apud nos etiam, ſolſtitio, quartâ matutinâ, quæ prima erat priſcis, oriatur; octauâ veſpertinâ occidat: brumâ verò octauâ matutinâ appareat, quarta pometidiana recedat. Ita apud nos æſtiua hora duplo longior eſſet, hiberna, ſi veterum more diem tribueremus, ſolemque orientem & occaſum putaremus à primâ & extremâ luce. Priſcus tamen non ſumma hyeme veniſſe videtur, ſed adulta vel autumno extremo, eo enim anni tempore nõ eſt puluerulenta via, aprorum autem in bruma venatio eſt.

Ad ſua carmina.

II.

Quæ modò littoreos ibatis carmina Pyrgos,
Ite ſacra, iam non puluerulenta via eſt.

QVAE MODO) ex Vrbe quondam miſi carmina Pyrgos, inde in orbem diuidenda.nunc ex orbe mitto in vrbem. PYRGOS) oppidum Tuſciæ,vbi nunc D.Marinellæ ædes eſt. Triginta inde ſtadia, Strabone auctore, emporium erat Ceretanorum, iuxta Erim flumen, quod ibi in mare exoneratur. Virgilius Pyrgos veteres appellat,

Et Pyrgi veteres intempeſtaq́ Grauiſcæ.

Rutilius: *Alſia prælegitur tellus Pyrgiq́ recedunt,&c.*

Antoninus locum hunc Purganum appellat.Plinius,Ptolemæus,Cato,Pyrgos.Sunt autem inter Grauiſcas & Pyrgos C.LXXX. ſtadia,id eſt,quinque milliaria noſtratia & ſeſqui mille paſſus. Plura docebit hoc loco Leander in Tuſcia. ITE SACRA) via quæ intra vrbem eſt,& ducit ad palatium:Victor ponit eam in 3.Reg. vbi & ſuburæ caput;dicta ſacra,quòd augures per eam profecti ſolerent quotmenſibus inaugurare, vt Varro opinatur,Sex.Pompeius à fœdere ibi icto inter Romulum & Tacium appellatam putat. lege Marlianum lib.3.cap.26. IAM NON PVLVERVLENTA VIA EST) quia cœlum humidum & pluuium,vt ex epig.ſuperiore didiciſti.

Pp Ad

Ad librum ſuum.

III.

Ad populos mitti qui nuper ab vrbe ſolebas,
Ibis tu Romam nunc peregrine liber.
Auriferi de gente Tagi, tetricique Salonis
Dat patrios Manes, quæ mihi terra potens.
Non tamen hoſpes eris, nec iam potes aduena dici,
Cuius habet fratres tot domus alta Remi.
Iure tuo veneranda noui pete limina templi
Reddita Pierio ſunt vbi templa choro.
Vel ſi malueris, prima gradiere Saburra:
Atria ſunt illic conſulis alta mei.
Laurigeros habitat facundus Stella Penates,
Clarus Hianteæ Stella ſititor aquæ.
Fons vbi Caſtalius vitreo torrente ſuperbit,
Vnde nouem dominas ſæpe bibiſſe ferunt.
Ille dabit populo, patribuſq́, equitique legendum,
Nec nimium ſiccis perleget ipſe genis.
Quid titulum poſcis? verſus duo tréſue legantur,
Clamabunt omnes te, liber, eſſe meum.

AD POPVLOS) Mittit librum in Vrbē vndē antè emiſerat, ad Stellam Conſulem & Poëtam, Poëtæ amiciſsimum. AVRIFERI DE GENTE TAGI SALONIS) ex Hiſpania vbi Tagus & Salo flumina. PATRIOS MANES) vbi parentum cineres conditi ſunt, quæ patria mea eſt. NON TAMEN HOSPES ERIS) nempe cuius auctor ſuprà quatuor & triginta annos Romæ vixerit, & ibidem multos Epigrammatū libros vulgarit. IVRE TVO VENERANDA NOVI PETE LIMINA TEMPLI) ad templum Apollinis in ea parte palatij excitatum ab Auguſto, qua fulmine ictam domum Palatinam Aruſpices reſponderunt deſiderari templum Apollinis. In hoc templo ſenior Auguſtus ſæpè Senatum habuit. In eodem dependebant lychni inſtar arboris mala ferentis, vbi probati Poëtæ ſcripta ſua reponebant. Horatius art. Poët.

Scripta Palatini quæcunque reponit Apollo.

Immò auſim referre ad Traianum, de quo Dio diſertim. Κατεσκεύασε δὲ ϗ βιβλίων ἀποθήκας. Marlianus lib. 3. cap. 4. REDDITA PIERIO SVNT VBI TEMPLA DEO) Nerua Imperator & Poëta, Poëtas amauit, eiſque templum Apollinis inſtauratum reſtituit. Fuit & Bibliotheca in attio libertatis à Pollione reſtituto, primum Plinio auctore, publicata. Crediderim tamen hic de Palatino agi templo, ad quod mittit Ouidius lib. 3. de Triſt. ex Ponto.

Inde tenore pari gradibus ſublimia celſis
Ducor ad intonſi candida templa Dei.
Signa peregrinis vbi ſunt alterna columnis
Belides, & ſtricto barbarus, enſe, pater.
Quæq́, viri docti veteres fecêre nouique
Pectore lecturis inſpicienda patent.

Fuit & altera Bibliotheca, quam liberariam dixerunt, ad theatrum Marcelli, ab Octauia matre excitata, quam ab Ouidio ſignari puto, (quanquam interpretes aliouorſum tendunt) cùm dicit epiſt. 1. lib. 3. Triſt.

Altera templa peto vicino iuncta theatro,
Hæc quoque erant pedibus non adeunda meis.
Nec me quæ doctis patuerunt prima libellis
Atria Libertas tangere paſſa ſua eſt.

Templum Iunonis in hac etiam porticu ponit Plinius. Vox tamen *libertas* videtur Pollionis Bibliothecam inſinuare. VEL SI MALVERIS PRIMA GRADIERE SVBVRRA) ad Conſulem

Stellam

Stellam in prima ſubura, hoc eſt, aditu ſuburæ habitantem. Incipiebat à foro Romano, deſinebat ad initium viæ præneſtinæ, Marlianus lib.5.cap.17.P.Victor ſuburæ caput ponit in 3.Regione. CONSVLIS) cui conſulatum ſuprà vouerat Poëta lib.9. epig.43.

Bis ſenas citò me rogante faſces
Det Stellæ, bonus annuatq; Cæſar.

CLARVS HIANTEÆ STELLA SITITOR AQVAE) arridet hæc ſcriptura vt legam ſititor non petitor. Clarum Poëtam fuiſſe conſtat ex lib.5. Martialis. Sidonio, aliis. lege ſuperiora. FONS VBI) de hoc lib.7. epig.47.

Fons Dominæ Regina loci quo gaudet Hiantis
Gloria, conſpicuæ deliciumq; Domus.

Clarius & fuſius hunc expoſuimus lib.6.epig.47. *Nympha mei Stellæ.*— TITVLVM) Martialem; quem ſine nomine & titulo, ſtatim agnoſcet lector. *De conſulatu etiam Papinius in epithal. Stellæ.*

Ad Priſcum.

IV.

Quod Flacco Varióque fuit, ſummóque Maroni
Mæcenas atauis regibus ortus eques:
Gentibus & populis hoc te mihi, Priſce Terenti,
Fama fuiſſe loquax, chartáque dicet anus.
Tu facis ingenium, tu, ſi quid poſſe videmur,
Tu das ingenuæ munera pigritiæ.

QVOD FLACCO) Priſcum ait ſuum Mœcenatem dignum æterno præconio immortalitatis, eius ſimul virtutes prædicat. Nam diſticha tria poſtrema infrà in 6.epig. de Nerua. Macte animi, huc pertinent. quod rectè notauit Turnebus lib.30, cap.26. FLACCO) Horatium & Virgilium noſti. Varium ex Gyraldo de hiſt. poëtica cognoſces. Nos lib.8.epig.18.

Et Vario ceſſit Romani laude Cothurni.

MOECENAS) alludit Horatij verſum: *Mæcenas atauis edite Regibus.* CHARTA ANVS) Catullus famam anum dixit epig. de Gallo. *Interpretes Horatij conſule & Virgilij ad 1. Georg. & 2. Vbi multa de Mæcenate noſter Pontanus.*

Verùm id non impunè feres: nam te omnia ſecla,
Noſcent, & qui ſis fama loquetur anus.

MACTE ANIMI) ſenſus ex compoſitione intelligitur. MACTE) cumulate, aucte, beate animi, quem animum rarus habet, aut vix vllus Romæ. MORVMQVE TVORVM) itera, macte, macte morum tuorum, ornatiſsime Priſce optimis moribus, quibus credibile eſt fuiſſe Numam & Catonem. LARGIRI) nunc quidem licet omnibus impunè per pios Cæſares etiam in alios eſſe benignum & officioſum, paupertatemque malignam pellere: hoc enim eſt breues cenſus extendere, curtam nempè ſupellectilem augere & amplificare, quod vix Dij faciant ſi roges. SED TV) Iam omnibus licet eſſe bonis, tu etiam tunc fuiſti optimus, cùm tempora eſſent peſsima.

Ad Cæſarem.

V.

Longior vndecimi nobis, decimique libelli
Arctatus labor eſt & breue raſit opus.
Plura legant vacui quibus otia tuta dediſti:
Hæc lege tu, Cæſar, forſan & illa leges.

LONGIOR) emendatum à ſe decimum & vndecimum, ait, contractumque in pauciora epigrammata commendat Cæſari. Ad nos reor integros veniſſe, ſunt enim æque longi ac plerique priores, ne dicam aliquibus longiores. BREVE RASIT OPVS) Ita lego. raſit, emendauit nempe, & emendando multa eraſit. OTIA TVTA) nemo enim imperante tyranno Domitiano tutus erat.

In commendationem Neruæ.

VI.

Contigit Auſoniæ procerum mitiſſimus aulæ.
Nerua: licet toto nunc Helicone frui.
Recta fides, hilaris clementia, cauta poteſtas
Iam redeunt: longi terga dedere metus.
Hoc populi genteſq; tuæ pia Roma precantur.
Dux tibi ſit ſemper talis & iſte diu.
Macte animi, quem rarus habet, morumq; tuorum,
Quos Numa, quos hilaris poſſet habere Cato.
Largiri, præſtare, breues extendere cenſus,
Et dare quæ faciles vix tribuere Dei.
Nunc licet, & fas eſt. ſed tu ſub principe duro,
Temporibuſq; malis auſus es eſſe bonus.

An hæc ad Neruam Traianum referenda? nam alter iam erat mortuus, cùm hæc poëta ſcriberet in Hiſpaniâ: An celebrauit Neruam in gratiam Traiani? de quo mox infrà: Carmina in vtrumque conueniunt. CONTIGIT) Imperator creatus eſt Nerua, cuius ex hiſtoricis iam ſupra mite ingenium laudauimus. LICET TOTO) licet bonos impune iam laudare. Vel. Iam ſine adulationis ſuſpicione licet totum ingenium in laudes Principis effundere, qui tamen laudari, pro dignitate ſatis poterit nunquam. Eutropius in breuiario ſuo. *Adeò in eo gloria bonitatis obtinuit, vt vel aſſentantibus, vel verè laudantibus occaſionem magnificentiſſimi præſtet exempli.* PIA ROMA) orbis terrarum tibi, Roma, talem ſemper optat principem. TEMPORIBVSQVE MALIS) Sidonius de Patiente Epiſcopo Lugdunēſi. *Inter hæc temporum mala, bonus ſacerdos, bonus pater, bonus annus es. Quod tam præclarum, quam rarum eſt.* Petrus Aruernus lib. 6. epiſt. 15. *Vt enim doctor ille quem noſti Eccleſiæ dicit: magnum eſt eſſe bonum inter bonos, ſed longè maius eſt eſſe inter malos, nam vt ait D. Cyprianus epiſt. 2. lib. 2. Eſſe iam inter nocentes innoxium crimen eſt, malos quiſque non imitatur, offendit.* Hæc Sauaro ad Sidonium, & his plura.

De Ligia.

VII.

De caluis nimium ſæpe ſuperioribus lib. Inſpice indicem locorū communium.

Toto vertice, quot gerit capillos,
Annos ſi tot habet, Ligia, trima eſt.

TRIMA) In Caluam Ligiam & tripilarem. TRIMA) triennis.

In commendationem Traiani.

VIII.

Terrarum dea gentiumq; Roma,
Cui par eſt nihil, & nihil ſecundum,
Traiani modò læta cum futuros
Tot per ſæcula computaret annos,
Et fortem iuuenemq; Martiumque
In tanto duce militem videret:
Dixit præſideglorioſa tali,
Parthorum proceres, duceſq; Serum,
Thraces, Sauromatæ, Getæ, Britanni,
Poſſum oſtendere Cæſarem, venite.

TERRARVM DEA GENTIVMQVE ROMA) Vrbis orbis terrarum Dominæ illuſtria planè elogia collegit ſcriptorum clariſsimus, Iuſtus Lipſius de magnitudine Rom. cap.2. Vbi hoc ipſum Poëtæ noſtri encomium principe loco velut princeps ponit. Quod apud Frontinum non multum diuerſis à noſtro verbis, ſi tamen, vt meritò ſuſpectum habet locum Lipſius, illa germana ſunt Frontini, reperies. addam ego vnicum ex Crinagora, epigramma Romæ vrbis nobilitate non indignum. Eſt illud in 1. Anthologiæ cap. *εἰς ἀνδρίαν καὶ ἀνδρίους.*

Heraldus item lib.1.ep.4.li.10. ep.103.

> Οὐδ' ἢν ὠκεανὸς πᾶσαν πλημμυρίδ' ἐγείρῃ
> Οὐδ' ἂν Γερμανίη ῥῆνον ἅπαντα πίῃ
> Ῥώμης οὐδ' ὅσσον βλάψει σθένος, ἄχρι καὶ μίμνῃ
> Δεξιὰ σημαίνειν Καίσαρι θαρσαλέη.
> Οὕτω καὶ ἱεραὶ Ζηνὸς δρύες ἔμπεδα ῥίζαις
> Ἑστᾶσιν, φύλλων δ' αὖα χέουσ' ἄνεμοι.

Sic verto:

> *Oceanus totos ſi montes tollat aquarum,*
> *Totáque ſi Rheni flumina Teuto bibat,*
> *Roma tamen ſtabit licet oppugnata tot annis*
> *Dextera dum terras Cæſaris alma reget,*
> *Sic Iouis auguſtæ contemnunt flamina quercus,*
> *Aridáque impulſæ decutiunt folia.*

TRAIANI) Vnica periodus eſt totius epigrammatis. Roma, inquit, caput mundi, cùm Traiani Imperatoris futuros, eosq́ue plurimos annos euolueret, dixit, omnes bellicoſos populos, virtutem Imperatoris formidaturos, eiusq́ue armis ceſſuros. TOT PER SAECVLA) tria quatuorúe. ET FORTEM IVVENEMQVE) Paneg. Plinius, *tua iuuenta tuo robore inualuit.* Idem diſertius. *Imperator titulis, & imaginibus, & ſignis: cæterùm modeſtia, cum labore, vigilantia Dux, & legatus, & miles.* IN DVCE MILITEM) Dio in Traiano de bello Dacico ſecundo. *Multa in eo bello ipſe ſtrenui Imperatoris, & viri fortis facinora edidit. Et in expeditione Parthica pedibus iter faciebat cum exercitu, pedibus non aliter, ac illi flumina, tranſibat.* Plinius Paneg. *Itaque perinde ſummis atque infimis carus, ſic Imperatorem, commilitonemq́ue miſcueras, vt ſtudium omnium laboremq́;, & tanquam exactor intenderes, & tanquam particeps ſociusq́; releuares.* PARTHORVM PROCERES) Parthos bello ſuperauit Traianus. Iulianus in Cæſaribus. *Ingreſſus eſt Traianus humeris geſtans Tropæa Getica & Parthica.* Dio. *Adhæc Niſibi Batnisq́; captis Parthicus cognominatus eſt.* Idem nummi veteres docent, qui varias habent inſcriptiones Traiani, nunc optimi, nunc Dacici, nunc Parthici, Germanici S.C. appellati. De Parthis laurum & iuuenis, & puer admodum retulit. Plinius Paneg. Traiano.d. DVCESQVE SERVM) multa & memoranda referuntur de Seribus Scythiæ Aſiaticæ populis. Euſeb. de præpar. Euang cap.6. *Apud Seras,* inquit, *lex eſt nec occidere nec fornicari, nec adorare ſimulachra. Vnde in illa Regione nullum templum conſpicitur, nulla mulier meretrix, nulla adultera, nemo fur, nemo homicida.* Quod certè mirari poſsis, nam eadem apud Chriſtianos lex eſt, multi tamen fures è furca pendent, adulteri puniuntur, latrones comminuuntur. Scribunt ſi plura iuuat legere, de Seribus Plinius lib.6.cap.17. & aliis locis. Seruius ad ſecundum Georgicorum. Solinus cap.63. Marcellinus copioſè lib.23. Strabo lib.15. D. Ambroſius cap.23. quinti hexaemeron. Ptolemæus, Mela, alij. THRACES) noti quorum metropolis Bizantium vrbs, nunc Conſtantinopolis. SAVROMATAE) idem qui Sarmatæ, hodie Poloni, de quibus lib.A. epig.3.d. GETAE) Daci quos Dio Getas vocat. BRITANNI) enumerauit grauiſsimos populi Romani hoſtes Parthos, Thraces, Dacos, Britannos. POSSVM OSTENDERE CAESAREM VENITE) ſentietis vindicem, ſi deficere à me aut oppugnare me velitis Traianum Cæſarem. Plinius Paneg. *At nunc rediit omnibus terror, & metus, & votum imperata faciendi, &c.*

Lege inſcriptiones veteres apud Smetium, & Onuphrium Panuinium in Faſtos.

Ad Cæſarem.

IX.

> *Palma regit noſtros, mitiſſime Cæſar, Iberos,*
> *Et placido fruitur pax peregrina iugo.*
> *Ergo agimus læti tanto pro munere grates:*
> *Miſiſti mores in loca noſtra tuos.*

PALMA REGIT) Hiſpaniam pacatam Cæſaris virtuti & moribus adſcribit. PALMA) dubia vox hoc loci. Eſt Palma ſymbolum Victoriæ & Iuſtitiæ, extat nummus Traiani, in quo Victoria ſedens ſpectatur, cum lauro & Palmæ ramo II. Coſ. illius: & plures, aliis conſulatibus, aliis figuris inſigniti cum Palmâ. Eſt præterea Palma, nomen viri illuſtris & Conſularis, apud Dionem, Traiano gratiſsimi, cui & ſtatuam Imperator poſuit; præfuit Syriæ. *Per id tempus,* inquit Dio, *Palma præfectus Syriæ cœpit eam Arabiæ partem, quæ Petram attingit, redegitq́; in P.R. poteſtatem.* Occiſus eſt ab Adriano ſucceſſore Traiani: bis geſsit Conſulatum cum C. Soſio Senecione, primo Traiani anno, vt habét

Faſti Capitolini, Faſtiq; Siculi; ſecũdo cum Tullo. An de hoc Palma loquatur Poëta, an de victoria Traiani contra Scythas Dacosq;, & recepta Iberorum gente in fidem, an alludat ſimul ad vtrumque, non eſt mihi promptum dicere. Videtur de Palma Præfecto loqui, à Traiano in Celtiberiam miſſo, quem Poëta & laudat, & Traiano pro tam clementi præſide gratias agit. PLACIDO IVGO) Palma enim clementer & placidè prouinciam adminiſtrabat. PAX PEREGRINA) extra nationem Italiæ in Celtiberia. MISISTI MORES) miſiſti Palmam Prætorem, tuatum virtutum æmulum, ſimilemq́ue imaginem.

De Africano.

X.

Habet Africanus millies, & tamen captat:
Fortuna multis dat nimis, ſatis nulli.

HABET) Africani auaritiam carpit. MILLIES) millies centena millia HS. 2500000. Philip. FORTVNA MVLTIS DAT NIMIS, SATIS NVLLI) gnome, quæ infinitam auri ſitim eſſe docet,

Creſcit amor nummi quantum ipſa pecunia creſcit.
Quo plus ſunt potæ plus ſitiuntur aquæ.

Audiamus magiſtrum temperantiæ Senecam lib. 2. cap. 2. *Nunquam improbæ ſpei, quod datur ſatis eſt. Eo maiora cupimus, quo maiora venerunt.* Et quæ ibidem ſequuntur.

Mittit Librum ad Parthenium.

XI.

Parthenio dic Muſa tuo, noſtróque ſalutem,
Nam quis ab Aonio largius amne bibit?
Cuius Pimplæo lyra clarior exit ab antro,
Quem plus Pierio de grege Phœbus amat?
Et ſi fortè, ſed hoc vix eſt ſperare, vacabit:
Tradat vt ipſe duci carmina noſtra, roga.
Quattuor & tantùm, timidumq́ breuemq́ue libellum
Commendet verbis: hunc tua Roma legit.

De hoc Parthenio multa ſuperioribus lib. 4. ep. 45. lib. 5. e. 6. lib. 8. epig. 28. & alias.

PARTHENIO) cum Parthenius fœdè & crudeliter à prætorianis militibus Domitiani ſublatus ſit ipſo Nerua Imperatore, non tamen Imperante ſed renitente, vt cuius ope ad Imperium euaſerat, mirari poſsis quo pacto ſuum ad Parthenium librum mittat. Regredere ad epig. 1. li. ſuperioris vbi ſuper hac re diſputatum. certum eſt hîc neglectum ordinem temporis. Venit tamen in mentem dubitare, an poëta ſub Nerua, non Traiano in patriam redierit, nihilq́ue de nece Parthenij cognorit. Procliuius tamen eſt retinere, quod in vita poëtæ definiuimus. Poëta tamen defuncti memoriam ac officium perinde quaſi viui celebrat, haud ingratum fore Principi Traiano ratus, qui necem Parthenij vindicauit. Nec poteſt de alio Parthenio accipi, niſi filium intelligas Burrum, quod ego non ſuadent. argumentum docet inſcriptio. PIMPLAEO) montem aut fontem Pimplæum ſuprà lib. 11. epig. 4. aperuimus. LYRA) an Lyricus fuit Parthenius, diuerſum enim genus carminis ſecutum conſtat ex lib. 11. cùm ſcribit.

Muſis non vacat aut ſuis vacaret.

QVATTVOR TANTVM VERBIS) nempe quæ ipſe ſubiicit. Hunc tuà Roma legit.

In Poſthumum.

XII.

Omnia promittis, cùm tota nocte bibiſti:
Mane nihil præſtas. Poſthume mane bibe.

OMNIA PROMITTIS) in vanos & temulentos promiſſores. MANE BIBE) quando non es liberalis niſi potus, & ſero promiſſa manè tibi excidunt, puta manè, vt promittas & memor præſtes. manè enim viget memoria nondum aliis occupata obrutáue curis ac negotiis.

Ad Auctum.

XIII.

Genus, Aucte, lucri diuites habent iram.
Odiſſe quàm donare vilius conſtat.

GENVS) & hoc gnomicon eſt in auaros, prorſus geminum illi lib.3.epigr.37.

Iraſci tantùm fœlices noſtis amici:
Non bellè facitis, ſed iuuat hoc facere.

Ne donarent fingebant iras.

Ad Priſcum.

XIV.

Parcius vtaris moneo rapiente veredo
Priſce, nec in lepores tam violentus eas.
Sæpe ſatisfecit prædæ venator, & acri
Decidit excuſſus, nec rediturus equo.
Inſidias & campus habet, nec foſſa nec agger,
Nec ſint ſaxa licet, fallere plana ſolent.
Non deerunt qui tanta tibi ſpectacula præſtent:
Inuidia fati ſed leuiore cadunt.
*Si te delectant animoſa pericula: * Tuſcis,* * Tuſcis.
Tutior eſt virtus, inſidiemur apris.
Quid te frena iuuant temeraria? ſæpius illis
Priſce datum eſt equitem rumpere quàm leporem.

Monet Priſcum venatione plurimum ſe oblectantem, vti cautè nec toto equi impetu feras perſequatur, ſi obuia pericula caſuſque declinare velit. RAPIENTE VEREDO) celere, volante, cum impetu ruente equo. Veredum equum purum interpretor & ſimplicem, ſine rheda ciſióue; quo pacto enim per auia, inuiaue ſiluarum rheda veheretur, cùm ægrè etiam equo nudo penetrari poſsint. Nec me à ſententia deterret auctoritas Budæi, qui in Pandectas de Veredis in hæc verba ſcribit. *Veredi à vehendis rhedis dicti, vocabulo à Gallico Latinoq́ compoſito, vt Epiredium: cùm rheda ſit Gallicum vocabulum, vt inquit Quintilianus. Antiqui enim non equis ſingulis, & expeditis, vt hodie, ſed vehiculis vtebantur. Vnde curſus vehicularis erat, qui publicus dicitur lib.12. Codicis.* Ex quibus tu verbis intelligis opinor ea fuiſſe opinatione Budæum, vt diceret Veredos non equos eſſe ſingulos, ſed qui rhedas traherent ac veherent. Habeo quem opponam doctiſsimo Budæo, non indoctiorem Turnebum qui lib.18.cap.1. Aduerſar. *Veredum*, inquit, *nunc equum puto, qui neque rhedam, neque ciſium trahat, ſed vice tamen rhedæ ſit.* Id adeò ex Auſonio & Martiale coniicere licet, ne aliis auctoribus teſtimonium denunciemus. PARCIVS) &c. Non, vt opinor, qui venabatur rheda vectabatur. ſed & equum eſſe non rhedam ſequens verſus indicat.

Decidit excuſſus nec rediturus equo.

Auſonius autem apertiſsimè id etiam indicat his verbis.

Non Ciſium, aut pigrum Cautus conſcende Veredum,
Non tibi ſit rheda, non amor acris equi.

Iterum, *Vel celerem mannum vel rupeum terga Veredum.*

Vbi in equis viatoriis numeratur Veredus. ſed & in antiquo lexico exponitur ππος. Procopio eſt equus curſus publici. Iſidorus tamen Veredos eſſe dictos ait, quod veherent rhedas, vel quod per vias publicas currant, per quas & rhedas ire ſolitum erat. In eadem cum Turnebo ſententia eſt interpres Auſonij. quamquam non imus negatum, Veredos rhedis primum iunctos fuiſſe, curſuſque publicos Ciſiis, rhedis, aliiſque vehiculorum generibus confectos. PRAEDAE SATISFECIT) præda factus, qui prædam captabat. Vt in ipſa Hiſpania Phafilla Legionis & Aſturum Rex ab vrſo in venatione laniatus eſt, ſi verus Ririus Neapolitanus lib.2. Regum Hiſpaniæ. INSIDIAS, ET CAMPVS HABET) Leporum venatio, campeſtris eſt, dumeta enim & fruticeta colunt, non altas ſiluas.

Videtur hic tãtùm de campeſtri venatione loqui poëta, ſed nihilominus de equo Veredum expono.

Insidiemvr apris) quorum periculoſa & planè bellicoſa eſt venatio, lege Cyneget. Xenophontis. Tuſcis habent exemplaria. Et poëta ſuprà lib. 7. ep. 26.

Tuſcæ glandis aper, &c.

Alij legunt diſiunctim; tu ſcis, nempe verum eſſe quod moneo. Nam in Hiſpania non erant Tuſci apri, ſed poëta generatim loquitur. Si amas pericula, exerce te in Italia apris Tuſcis occurſando.

Eqvitem rvmpere qvam leporem) rumpere, frangere, vt aliâs Poëta noſter vſurpat, hoc eſt, occidere. Sæpius, inquit, eques periit quàm lepus. Refert Abbas Robertus in Chronicis, Falconem Hieroſolymorum regem cùm leporem inſequeretur, ex improuiſo apparentem, equi præcipitantis lapſu interiiſſe.

Adulatorium.

XV.

Quidquid Parrhaſia nitebat aula
Donatum eſt oculis, deisq; noſtris,
Miratur Scythicas virentis auri
Flammas Iuppiter, & ſtupet ſuperbi
Regis delitias, grauesq; luſus.
Hæc ſunt pocula quæ decent tonantem:
Hæc ſunt quæ Phrygium decent miniſtrum.
Omnes cum Ioue nunc ſumus beati:
* ah. *At nuper, pudet, at * pudet fateri,*
Omnes cum Ioue pauperes eramus.

Qvicqvid Parrhasia) quicquid ſplendoris erat in Palatio, quod ab Euandro Parrhaſiæ, ſeu Arcadiæ Principe, parrhaſium dicebatur. Ocvlis Deisqve nostris) templis publicis eſt dedicatum. Miratvr Scythicas virentis avri flammas Ivppiter) lib. priore,

Scriptus es æterno nunc primum Iupiter auro,
Et ſoror & ſummi filia tota Patris.

Scythicas flammas v. a.) virens aurum repercuſſu ſmaragdorum aureis poculis inſertorum refulgens, nam ſmaragdi omnia propinqua colore ſuo pingunt, quos & genera vitrorum certa imitantur. Scythicas appellat, quòd optimæ notæ Solini Plinij, & aliorum teſtimonio. Smaragdi è Scythia feruntur. Sunt qui de Scythico auro in Ripheis montibus nato & gryphibus eruto abſconditoque malint accipere. Regis delitias) Domitiani luxum aureum, quem in crateribus aureis, & conuiuiorum laſciuia oſtentabat. Haec svnt pocvla qvae decent tonantem) conſecrata Ioui à Traiano, ſicut myrrhina magni precij dicarat in triumpho Pompeius, quod Plinius aliique tradunt. Phrygivm ministrvm) Ganymedem pocillatorem Iouis. Omnes cvm Iove) Inſignis & fœda adulatio. Suprà Flauiæ gentis aurea tecta prædicabat, nunc pauperem ait fuiſſe Domitiani Iouem, diuitem Traiani, ſuprà Iouem etiam cœlo vendito, Domitiano non ſoluendo fore, ob templa aras, ædeſque extructas. Plutarchus enim duodecim millia talentorum inſumpta ait Domitiano in Capitolij inſtauratione, id eſt, 7200000. Philipp. nunc autem ſtilo mutato, damnatoque, quem maximè laudarat, palpat Traianum. Tu lector nota adulatorum ingenium, qui deturbato Deo, Acherontem in cœlum tollerent ſi largiretur. Rectè Poëta; *pudet at pudet fateri*, apertam nempè nimiſque manifeſtariam aſſentationem. At pvdet fateri) dignum Diis talibus præconium, ſi pauperes Dij, quales erunt homines? imò quales Dij qui à pauperibus homuncionibus, quamuis regibus, beantur. næ illi ſemper cum ſuo Ioue pauperes ſunt eruntque.

Septem milliones & ducenta millia Philipp.

Lego pro at. ah pudet ἐμφατικώτερον.

In

In Lentinum.

XVI. XVII.

Quare tam multis à te, Lentine, diebus
Non abeat febris, quæris & vſque gemis;
Geſtatur tecum ſella, pariterq́ lauatur,
Cœnat boletos, oſtrea, ſumen, aprum;
Ebria Setino fit ſæpe, & ſæpe Falerno:
Nec niſi poſt niueam, Cæcuba potat, aquam;
Circumfuſa roſis, & nigra recumbit amomo,
Dormit & in pluma purpureoq́ toro.
Cùm ſic tam pulchrè, tam bellè viuat apud te,
Ad Dammam potius vis tua febris eat?

Inſectatur luxum ægri & febrientis Lentini, qui queſtus de diuturna febri, febris cauſam, hoc eſt, firmiſsima vina, delicataſque dapes, & cupedias non abſtinebat, non mirandum igitur febrem, eam lautè apud Lentinum delicateque habitantem non diſcedere. GESTATVS) febriens geſtaris, lauaris, epularis, potas feruentiſsima vina, gelidiſsimas aquas, quę ſunt peſtes febrientiũ. * CVM SIC) Sarcaſmo irridet Lentinum. AD DAMMAM) alij codices Damnam, alij Damam præferunt. Damnam vel Damam apud ſcriptores non reperio, quamuis notæ Gryphij aſſerant perindè pauperem fuiſſe ac Codrum aut Irum, Damæ fit mentio apud Horatium & Perſium. Horat. pro abiecto, & vili capite ponit ſerm. 1. Sat. 6.

** Scripſerim potius. Cum ſic pulchrè notum genus loquẽdi, bene eſſe, pulchrè eſſe.*

Tune Syri Damæ aut Dionyſi filius audes
Deiicere è ſaxo ciues aut tradere Cadmo?

Et lib. 2. Sat. 7.

Tu cum proiectis inſignibus annulo equeſtri
Romanoq́ habitu prodis ex iudice Dama
Turpis——

Perſius apertè ſeruum fuiſſe manumiſſum oſtendit Sat. 7.

——ſeu ſteriles veri quibus vna Quiritem
Vertigo facit, hic Dama eſt, non treſsis agaſo,
Vappa & lippus, & in tenui farragine mendax.
Verterit hunc Dominus, momento turbinis exit
Marcus Dama——

Fuit & Nomentani cuiuſdam Dama cocus, quem Salluſtius centum millibus æris conductum habuit, vt eſt apud Horatij interpretes. Sententia Poëtæ noſtri hæc. *Ad Damam potius vis tua febris eat?* Cùm Dama infœlix miſerrimam & infœliciſsimam, vt pauperrimus vitam agat, vis ad eum febrim ablegare? nollet illa profectò, ſi ſapiat, vt quæ apud te lautius tractetur, à Dama protinus fugeret, à quo foueri non poſſet.

Ad Iuuenalem.

XVII. XVIII.

Dum tu forſitan inquietus erras
Clamoſa Iuuenalis, in Subura;
Aut collem dominæ teris Dianæ:
Dum per limina te potentiorum
Sudatrix toga ventilat, vagumq́
Maior Cælius, & minor fatigant:
Me multos repetita poſt Decembres
Accepit mea, ruſticumq́ fecit
Auro Bilbilis, & ſuperba ferro.

Hic

Hìc pigri colimus labore dulci
Bothrodum, Plateamq́ue: Celtiberis
Hæc ſunt nomina craſſiora terris.
Ingenti fruor, improboq́ue ſomno,
Quem nec tertia ſæpe rumpit hora,
Et totum mihi nunc repono, quidquid
Ter denos vigilaueram per annos.
Ignota eſt toga: ſed datur petenti
Rupta proxima veſtis è cathedra.
Surgentem focus excipit ſuperba
Vicini ſtrue cultus iliceti,
Multâ villica quem coronat ollâ.

* * *

Diſpenſat pueris, rogatq́ue longos
Leuis ponere villicus capillos.
Sic me viuere, ſic iuuat perire.

Deſcribit otium ſuum Bilbilitanum. Iuuenalis hic, ſatyricus eſt (ad quem ſuperioribus libris) non ille apud Tacitum Conſularis. INQVIETVS) officiis, & curis vrbicis diſtentus. CLAMOSA SVBVRA) frequenti & populosâ, propter res venum expoſitas, vbi frequens clamor. Forum autem ibi fuiſſe rerum venalium etiam lib.7.ep.30. docuit, ad Regulum,

Lib.7.ep.23.

Id totâ mihi naſcitur ſuburâ.

COLLEM DIANAE) mõtem Auentinum accipe, in cuius vertice, quà Tiberim ſpectat, Dianæ templum erat, vbi nunc D. Sabinæ ædes eſt. Marlianus lib.5.c.2. nos ſuprà non ſemel id docuimus. LIMINA POTENTIORVM) quos ſalutas comitarisq́;. SVDATRIX TOGA) togati officiũ ſalutandi ſtipandiq́; obibant: ſudatrix in æſtu & diſcurſu ſudore madebat. MAIOR ET MINOR CÆLIVS) montes. maiorem olim Querquetulanum dictum ſcribit Tacitus. Cælium poſteà à Cæle Vibenna Hetruſcæ gentis duce, qui ſedem illam Romæ Tarpeio Priſco adſignante accepit. MINOR) Cæliolus aut Cælicolus dictus, vbi D. Ioannis Euangeliſtæ Domus ſacra, Marlianus lib.4.c.18. MVLTOS DEC.) annos 34. BOTRODVM PLATEAMQVE) de Botrodo d.lib.1.ep.60. de Platea, lib.4.54. *Et ferro Plateam ſuo ſonantem.* TERTIA) nona ferè apud nos antemeridiana. REPONO) compenſo ſomnum & otium Romæ neglectum. TOGA) officia togata nulla. PROXIMA VESTIS E CATHEDRA) manè ſurgenti veſtemq́ue petenti fertur à ſeruo è ſede ruptâ maleq́ue concinnatâ, in quam veſperi cubitum profecturus amictum depoſueram. FOCVS) ignis iam luculentus, cui ſilua nunquam deeſt, focus enim vicinam habet congeriem lignorum. CVLTVS) focus, diues ligni ex ilice arbore. OLLA) quem focum cingunt ollæ denſæ prandia cœnaſq́ue coquentes. DISPENSAT PVERIS) Villicus officia: an etiam cibos? LAEVIS) ad cutem raſus. LONGOS CAPILLOS) quos raſa turba villicorum ferre non poteſt, amatq́ue raſos potius quàm capillatos. SIC ME) Epiphonema. VIVERE) mihi genioq́ue meo indulgere, quod viuere quid aliud eſt, quàm mori & perire?

De Æmilio.

XIX. XVIII.

In thermis ſumit lactucas, oua, lacertum,
Et cœnare foris, ſe negat Æmilius.

IN THERMIS) occultum Cœnipetam irridet; qui in thermis diuitum lauabat, tantumq́ue vorabat, vt cœna haud egeret. interimq́ue iactabat ſe non captare cœnas, cùm cœnaret tamen in thermis, quas vtique non domi ſuæ habebat. In balneo ſumere aliquid cibi non inuſitatum priſcis. Ex Suetonio, Martiale, aliis patet. Martialis infrà in Aprum,

Sobrius à thermis neſcit abire domum.

Ad

Ad Marcellam.

XIX. XXI

Municipem rigidi quis te Marcella Salonis
Et genitam noſtris quis putet eſſe locis?
Tam rarum, tam dulce ſapis: Pallatia dicent,
Audierint ſi te vel ſemel, eſſe ſuam.
**Nulla, nec in media * certauit nata, Suburâ,*
Nec Capitolini collis alumna tibi.
Nec citò ridebit peregrini gloria partus
*Romanam * ducat quàm magis eſſe nurum.*
Tu deſiderium dominæ mihi mitius vrbis
Eſſe iubes: Romam tu mihi ſola facis.

** Vlla.*
** certarit, al. certabit Ioſ. Scaliger.*
Te citò ridebit peregrinum Clodia partus.
al. peregrini gloria partum.
** deceat.*

Marcellam vxorem habuit Poëta, de cuius hortis infrà ep. 21. Laudat hic eius comitatem, prudentiam, & morum ſuauitatem, ipſiſque Romanis Iunonibus comparat. MVNICIPEM) Fallitur ergo Scaliger, qui Romanam fecit, ex gente Clodiorum plebeia. Fuit enim, vt diſertè hic Martialis, Bilbilitana. Et fruſtra Marcellam cum Romanis, ſi Romana eſſet, componeret. RIGIDI SALONIS) fluuij ferrum durantis. lib. 4. ep. 55. *Armorum Salo temperator.* PALLATIA) Roma ſi te videat, dicat te natam Romæ, & educatam, in ipſâ principis aulâ. NVLLA NEC) Emendant vlla. Sed conſtat ſententia non minus, ſi legas (Nulla) & verba ritè componas. Nulla Romanarum, vel nobilium, vel ignobilium, nec in media quidem Subura natarum, nec circa capitolium habitantium matronarum, tibi certarit; tecum certamen elegantiæ, prudentiæ, & comitatis ſuſceperit.

De Subura & qua fœmina ibi. Marlianus lib 4. c. 17. Et nos lib. 2. ep 17.

CERTARIT) * ita prorſus ſcribo, & catus quiſque ſubſcribet. Eadem mens carmini ſi legas (vlla.) Nec vlla fœmina, quamuis in Sabura nata, vel circa capitolium educata, tecum certarit. NEC CITO RIDEBIT PEREGRINI GLORIA PARTVS) Deprauatiſsimum hunc verſum Ioſ. Scaliger putat, & conatur emendare. *Te citò ridebit peregrinum Clodia partus. Nam quid eſt, gloria peregrini partus? Martialis enim vxori Marcellæ cognomen erat, cui neceſſe eſt Clodiæ nomen eſſe. Nam notum, qui fuerint in gente Claudia Marcelli, qui erant Plebeij. & ab iis patricij Clodij diſtinguebantur pulchrorum cognomine.* Hæc Scaliger. ſed non perſuadet. De Claudiis & Clodiis patriciis & plebeis non diſputo. Vxorem Martialis non Romanam, ſed Hiſpanam & Bilbilitanam municipem ſuam ipſe Martialis dicit, & natam Bilbili. *Et genitam noſtris quis putet eſſe locis?* Id eſt, Tam venuſta es, vt ægrè credi poſsit, te Hiſpanam eſſe. Fruſtra ergo, τὸ *gloria*, in Clodiam vertit Scaliger, præſertim cùm conſtet ſenſus qui hic. *Nec citò ridebit, &c.* Nec citò erit, aut naſcetur extra vrbem & Italiam vlla fœmina (hanc enim periphraſtικῶς vocat poëta, peregrini partus gloriam, id eſt, peregrè extra vrbem Romam, natam) quam magis deceat (ita lego cum Heraldo) exiſtimare Romanam, vel ab ipſis Romanis, ac te Marcella. Nunc verbatim exponam, vt omnes verſum hunc multis peregrinum capiant. Nec gloria peregrini partus; id eſt, nec vlla puella, extra vrbem naſcetur, & nata ridebit parentes, ſeu arridebit patri aut matri, quam magis deceat eſſe Romanam nurum, ſeu quam magis deceat eſſe natam Romæ, quàm te Marcella, quæ planè Romanis es gemina, vt qui te neſciat Hiſpanam, planè credat Romanam; Hic germaniſsimus & planiſsimus eſt huius diſtichi ſenſus. RIDEBIT) Catullus dixit rideat ad patrem.

Deceat lego, non ducat.

Torquatus volo paruolus
Matris è gremio ſuæ,
Porrigens teneras manus,
Dulce rideat ad patrem,
Semihiante labello.

Virgilius Eclog. 4. quem alluſit Martialis, de Salonino Pollionis filio, ſine præpoſitione, vti noſter, dixit. ——*qui non riſere parentes, Nec Deus hunc menſa, Dea nec dignata cubili eſt.* *Manifeſte* (inquit rectè Scaliger) *hortatur puerum, vt ad matrem rideat, non contra, vt illi parentes.* Itaq; aduerſatur hoc Quintiliano, qui τὸ Qui, pro Quoi accipit. Interim diſce, cur poëta dixerit ridebit. Fuit opinio veterum liberos, qui non citò riſiſſent ad parentes, ἀγελάστους fore, quos & hoc nomine afficiebant, in eoque numero Anaxagoram Clazomenium, Ariſtoxenem, Craſſum ponebant. Plura de hoc naſcentium riſu, & genio marium, & Iunone puellarum interpretes Virgilij ad 4. Eclogam. Cætera liquent.

In

In Læliam.

XXIII. XX.

Dentibus atq; comis,nec te pudet,vteris emptis
Quid facies oculo Lælia? non emitur.

Dentibvs) edentulam,luſcam,caluam irridet Læliam anum, quæ fruſtrà ſibi inuentam artibus concinnare ſtudebat. Cui poëta, vt comas & dentes factitios tibi compares; certè non potes oculos.ſupet emptitiis comis dentibus,&c. ſuprà ſæpe d. lege & Pædag.Clem.Alexandrini.

Ad iuuencum de Couino.

XXIV. XXI.

O Iucunda,Couine,ſolitudo,
Carruca magis,eſſedoq; gratum
*Facundi mihi munus * Heliani* (* Hadriani.)
Hic mecum licet hîc,Iuuence,quidquid
In buccam tibi venerit,loquaris.
Non vector Libyci niger caballi
Succinctus,neq; curſor antecedit.
Nuſquam eſt mulio: mannuli tacebunt.
O ſi conſcius eſſet hic Auitus.
Aurem non ego tertiam timerem.
Totus quàm bene ſic dies abiret.

Ivvencvs) Munus Aeliani,ſeu vt alij legunt, Hadriani celebrat. Eſt autem Couinus,Pomponio Mela enarrante,vehiculi falcati genus,quo Galli,Germani,Belgæ,& Britanni in præliis vtebantur. Couinarius apud Tacitum,in vita Soceri agricolæ,qui Couinum regit,aut qui ex Couino pugnat. Melæ verba ſunt lib.3. (Cap.5.) *Dimicant non equitatu modò aut pedite,verum & bigis,& curribus Gallicè armati. Couinos vocant,quorum falcatis axibus vtuntur.* (Idem Diod.li.8.) Vnde Silius falciferum vocat. Lucanus.

*Et docilis rector, * roſtrati,Belga,Couini.* (* monſtrati.)

Martialis hîc pro camerato, & tecto curru videtur vſurpare Couinum. Illa enim verba. O Ivcvnda Covine solitvdo;) ad vmbram,tecti & velati currus refert. Eſt Couini mentio apud Sidonium carm.23.

Iamq; & pectora prona de Couino
Extenti rapiuntur,& iugales,&c.

D.Hieronymus ad Iſaiam cap.vlt. Couinum vocat bellicum, quo Belgæ in bellis vſi ſunt. Carrvca) carrum Cicero,& Cæſar 1.lib.de bello Gallico vocat. Plinius,Martialis & alij carrucam. biiuge curriculum Suetonius. bigam Virgilius. Essedoqve) & hoc Gallici vehiculi genus,de quo aliâs.d. In bvccam) ſine metu proditionis aut delationis. Non vector Libyci niger caballi) ſuccinctus,id eſt,expeditus, qui non laborioſè inſideat equo, nec freno regat,ſed velut otioſus vehatur. Maſſylæi enim equites,Mauri infrenibus equis, vt ſuprà docui, vtebantur. (Multa de hoc Vectore Libyco Heraldus.) Mannvli) pumili,parui equi,quales lauti homines filiis emunt,quibus vehantur. lege quæ ſuprà de Reguli filio ex epiſt.Plinij narrauimus lib.4. (Lib 9.ep.23.) Horatius 1.ſerm. Sat.7. Impoſitus mannis— Auſonius,Vel celerem mannum— Avitvs) Sertiuius V.C. de quo lib.9. in epiſt.

Avrem tertiam) obſeruatricem quæ arbitraretur noſtra dicta, & inſidioſè exciperet,ac poſteà ad principem deferret. (Suprà dictum ex Seneca de hac re.) Abiret) iucundo colloquio & vectatione.

* * *

In Theleſinum.

XXII. XXV.

Cùm rogo te nummos ſine pignore, non habeo, inquis.
Idem, ſi pro me ſpondet agellus, habes.
Quòd mihi non credis veteri Theleſine ſodali,
Credis colliculis, arboribuſq́ue meis.
Ecce reum Carus te detulit: adſit agellus.
Exilij comitem quæris? agellus eat.

Fœneratorem Theleſinum qui nihil poëtæ ſine pignore credebat, exagitat. CARVS) Delator quondam Domitiani, & accuſator cauſidicus, vt Plinius ad Voconium, & Iuuenalis ſat. 1.

——quem Maſſa timet, quem munere palpat
Carus——

Cætera plana. *Dictum ſupra de Caro.*

In Cinnam.

XXIII. XXVIII.

Poto ego ſextantes: tu potas Cinna deunces
Et quereris quod non Cinna bibamus idem.

Cinna potator illuſtris querebatur ſibi deterius à Poëta vinum propinari quàm ipſe biberet. amicis autem idem apponendum & bibendum. reſpondet poëta immeritò illum queri, vt qui non tantum, quantum ipſe, ſed plus etiam bibat. Ita poëta reſpondet de numero, cum alter de genere queratur. ſimulq́ue vt eximium potatorem carpit cauſſamq́ue occultè inſinuat cur ipſe melius, Cinna deterius bibat. ſe parum bibere, & iure ergo meliùs; illum nimio plus; ergo meritò vilius. DEVNCES) vndecim cyathos. SEXTANTES) duos Cyathos.

In auarum amicum.

XXIV. XXVI.

Sexaginta teras cùm limina mâne ſenator,
Eſſe tibi videor deſidioſus eques:
Quod non à prima diſcurram luce per vrbem,
Et referam laſſus baſia mille domum.
Sed tu purpureis vt des noua nomina faſtis,
Aut Numidùm gentes Cappadocumq́ petas,
At mihi quem cogis medios abrumpere ſomnos,
Et matutinum ferre, patiq́ lutum,
Qui petitur, rupta cùm pes vagus exit aluta,
Et ſubitus craſſæ decidit imber aquæ?
*Nec venit ablatis * clamator verna lacernis;* * clamator,
Accedit gelidam ſeruus ad auriculam,
Et, rogat vt cœnes ſecum Lætorius, inquit:
Viginti nummis non ego malo famem?
Quòd ſit cœna mihi, tibi ſit prouincia merces,
Et faciamus idem, nec mereamur idem.

*SEXAGINTA TERAS) eoſdem labores non eadem præmia diuitibus & pauperibus eſſe propoſita oſtendit. MANE) ſalutandi cauſa. SENATOR) maior me, qui tantùm eques ſum. argumentum auari eſt, à contentione maiore. Ego Senator officioſus diſcurro, tu non facias hoc eques, & alienus eques? PVRPVREIS F. DES NOMINA) ſed tu vt fias Conſul, aut obtineas Prouinciam cum Imperio, laboras. Conſulum nomina faſtis inſcribebantur, vnde anni temporaq; putaban-

** Sexagenas*

Eras eques ſine equo.

tabantur. Faſti autem purpurei vocantur, quod purpura illiti, Sidon. l. 8. ep. 8. Licet tu deductum nomen à trabeis, atque elaboratas curules & geſtatorias bracteatas, & faſtos recolas purpuriſſatos, &c. Plura de his Sauaro ad hunc Sidonij locum. D. s. MATVTINVM LVTVM FERRE) aſt ego per cœnum & lutum curro manè & lacero calceos, lacero togam quam nemo reddit mihi. RVPTA ALVTA) rupta pelle, ſolea. ABLATIS CLAMATOR) legerem clamatus non clamator. clamatus, vocatus non venit vt ferat aliam lacernam, quam nullam inuenit domi. Sed coniurant exempla, cum quibus tandem & ego. clamator ergò vocator, Nomenclator erit rectè intelligendus. Nec venit, inquit, à patrono Verna qui mihi ferat aliam lacernam pro detrita aut humida. ACCEDIT) tandem poſt tot officia, caſus & diſcurſus, venit ſeruulus, & mihi concreto frigore ſuggerit in gelidam auriculam, vocatum eſſe me à Lectorio patrono ad cœnam. magnum verò beneficium & ſpolia ampla referimus. Non ego malim cœnam viginti nummis frugalem ſumere domi, quam foris etiam lautè, ſic fractũ & fatigatum cœnare? QVOD SIT COENA MIHI) nonne indignum eſt tam diſsimilibus preciis tam ſimilia nos onera ferre?

De Hermogene fure.

XXIX. XXV.

Hermogenes tantus mapparum, Pontice, fur eſt,
Quantus nummorum vix, puto, Maſſa fuit.
Tu licet obſerues dextram, teneaſq́; ſiniſtram,
Inueniet, mappam qua ratione trahat.
Ceruinus gelidum ſorbet ſic halitus anguem:
Caſuras altè ſic rapit Iris aquas.
Nuper cùm Myrino peteretur miſsio læſo:
Subduxit mappas quattuor Hermogenes.
Cretatam prætor cùm vellet mittere mappam,
Prætori mappam ſurripit Hermogenes.
Attulerat mappam nemo, dum furta timentur:
Mantile è menſa ſurripit Hermogenes.
Hoc quoq; ſi deerit: medios diſtringere lectos,
Menſarumq́; pedes non timet Hermogenes.
Quamuis non modico caleant ſpectacula ſole,
Vela reducuntur, cùm venit Hermogenes.
Feſtinant trepidi ſubſtringere carbaſa nautæ,
Ad portum quoties paruit Hermogenes.
Linigeri fugiunt calui, ſiſtrataq́; turba,
Inter adorantes cùm ſtetit Hermogenes.
Ad cœnam Hermogenes mappam non attulit vnquam,
A cœna ſemper rettulit Hermogenes.

*Hermogenes fur mapparius. Multa ad hoc epigramma Heraldus. * Quaſi Mercurio natus.*

Furem nobilem & ingenioſum in perſona Hermogenis depingit. finxit etiam poëta aptum furi nomen: Hermes enim ſeu Mercurius lauernionum & furum Deus, cuius malum * ouum erat Hermogenes, ſi nomen ſpectes & furandi artem. MAPPARVM) vt mercatores non omnes eaſdem ſectantur merces, ſed alius gemmas, alius aurum, alius telam, alius aliud comparat, rarò vnus omnia. Ita in furum natione ſunt alij qui pecuniæ tendunt inſidias, & marſupiarij fures burſariiue dici poſſunt, alij pecudes abigunt, quos pecuarios vocabis, lintearios, qui toralia, ſtragula, lintea, mantilia, colligunt & ſubindè iiſdem vendunt, à quibus gratis emerant. Ita Hermogenes iſte fur Mapparius erat ſanè ingenioſus, qui in meridiana luce hominibus tenebras offundebat, vt quod modò viderant, mox non viderent. Qualia ſunt in 2. Anthol. de Antiocho Heliodoro & aliis. MASSA) Bæbius Bœticæ quondam prouinciæ præſes, quem Senecio, & Plinius iunior

de te-

de repetundis accuſarunt Domitiano Principe, vt Plinius lib.7. ep. vltima tradit; à quo Maſſa iam damnato poſtulatus eſt Senecio impietatis, quod Catanæus interpretatur crudelitatis. Ego contra impietatis crimen, lego fuiſſe Religionem Chriſtianam apud Suetonium, Tertullianum, Arnobium, &c. Nec ſcio an diuerſus ſit ab hoc, ille quem 1. ſat. Iuuenalis vocat delatorem, *Diuerſum placet docere. ipſumq; Maſſam furem tertium à duobus.*

Quod ſupereſt quem Maſſa timet ——

TENEASQVE SINISTRAM) Hermogenis; qui etiam vinctis manibus tamen excautat mappas. à ſiniſtra furaci laudat Catullus Marrucinum Aſinium ep.12. CERVINVS HALITVS) miranda ſunt naturæ, vel auctoris naturæ potius, opera, quæ vt alia innumera, ſic ceruus oſtendit, qui veneno, quod occidit alios, inſtaurat æuum, & vitam propagat. ſerpentes enim ſolerti indagine veſtigat, ex latebris attrahit, deuoratque. Vnde Græcis dictum putant ἔλαφος παρὰ τὸ ἐλᾶν, aut ἐλᾶν τοὺς ὄφεις à capiendis ſeu trahendis ſerpentibus. Quod eleganter Poëtarum elegantiſsimus Lucretius verſibus expreſsit,

Naribus alipedes vt Cerui ſæpe putantur
Ducere de latebris ſerpentia ſæcla ferarum.

Plinius lib.11.c.53. *Elephantorum*, inquit, *anima ſerpentes extrahit: Ceruorum item vrit.* Euſtathius, attritu cariium ad petram, earumque odore id facere ceruum, ſcribit. Graphicè verò Oppianus lib.2. κυνηγ.

ἀλλ' ὅτ' ἴδῃ σεσμάλυγξιν ὑφαινόμενον δολιχῶπα
ἴχνος ὀφίειον μέγα ἀγκαλέων ἀφικάνει
ἄσσον φωλάδι ῥῖνας δ' ὑπεδύσατο χειῇ
πνοιῇσιν λάβρῃσιν ἐφελκόμενος ποτὶ δῆριν
ἑρπετὸν οὐλόμενον, &c.
Verùm vbi viderit voluminibus contortam longis
Veſtigium anguinum admodum exultans propinquat
Prope luſtrum: nareſq; applicat latibulo
Flatibus violentis attrahens ad pugnam
Reptile exitioſum.

Lege quæ ſequuntur ibidem. Porro ibi totam eorum pugnam deſcribit. Et Phyſiologus c.7. περὶ τῆς ἐλάφου. AElianus lib.2.c.9. Tertullianus libro de Pallio. *Taceo ceruum quod & ipſe ætatis ſuæ arbiter ſerpente paſtus langueſcit in iuuentutem.* Idem de halitu Nicander in Theriacis. Sancti interpretes, in S. Iobum, & illum verſum regij poëtæ. *Quemadmodum deſiderat Ceruus ad fontes aquarum*, niſi enim ad fontem properet, intra tertiam horam moritur. & D. Baſil. in Hexameron. Horus tamen Hieroglyph. cap. 87. ait aſpectu viperarum ceruos fugere. Durat ead. vis & ἀντιπάθεια in cornu ceruino quod aduſtum ſerpentes fugat, Scholiaſta Apollonij 2. Argon. auctore. CASVRAS AQVAS SIC RAPIT IRIS) hoc ex vulgi opinione exiſtimantis Iridem furtim potare ex fluminibus, & in altum aquas rurſus caſuras tollere. Res autem aliter habet. Iris enim tum fit, cùm exhalatio humida è terra fluminibuſque elata in nubem coit, paulatimque velut in rorem minutaſq; guttas liqueſcit, ſole porrò in occidente vel oriente, (neq; enim alio tempore fieri poteſt) ex aduerſo nubes roridas intuente. fit anaclaſis radiorum in adſpectu & oculis noſtris, non ſecus ac in ſpeculo alióne læui & opaco corpore. Arcum hunc cœleſtem deſcribit Lucretius lib.6. *Lege Senecam lib.1. Quæſt. Natural.c.3. Vſq; ad nonum. Vbi totam rationem Iridis depingit.*

Terraq; cùm fumans humorem tota rehalat,
Hinc vbi ſol radiis tempeſtatem inter opacam
Aduerſa fulſit nimborum aſpergine contrà,
Tùm color in nigris exiſtit nubibus arci.

De qua Ariſtoteles lib. 3. Meteor. ὅτι μὲν οὖν ἀνάκλασίς ἐστιν ἡ ἶρις τῆς ὄψεως πρὸς τὸν ἥλιον φανερόν. *quod ergò Iris ſit refractio aſpectus ad ſolem, manifeſtum eſt.* Et ibid. vbi finitio arcus cœleſtis tota ponitur. Ἶρις μὲν οὖν ἐστὶν ἔμφασις ἡλίου τμήματος, ἢ σελήνης, ἐν νέφει νοτερῷ, καὶ κοίλῳ, καὶ συνεχεῖ πρὸς φαντασίας ὡς ἐν κατόπτρῳ θεωρουμένη κατὰ κύκλου περιφέρειαν. Et Plutarchus in 3. ἀρεσκ. *Oportet enim exhalationem humidam cogitare, quæ in nubem mutetur; deindè paullatim in paruas guttas liqueſcat. cùm igitur ſol in occaſu fuerit, neceſſe eſt omnem arcum cœleſtem è regione ſolis videri, quia cum aſpectus noſter in guttas illas incidit refringitur ita vt fiat Iris*, Ouid.5. Met.

Qualis ab imbre ſolet percuſſis ſolibus arcus
Inficere ingenti longum curuamine cœlum
In quo diuerſi niteant cum mille colores
Tranſitus ipſe tamen ſpectantia lumina fallit.

In Virgiliana appendice habes Iridem ſæpiculè deſcriptam. Plinius lib.11.c.59. cauſſam ſcribit radium ſolis immiſſum cauæ nubi repulſa acie in ſolem refractum; colorumque varietatem mixtura nubium, aëris igniumque fieri; niſi ſole aduerſo non fieri, nec vnquam niſi dimidia circuli forma, nec noctu (ad lunam tamé radios fieri docet Ariſtoteles, vt diximus, & Iouianus Pontanus) nec plures ſimul quàm duas Iouianus Pontanus in lib. Meteorum, quem eleganti carmine conſcripſit. Iridem pinxit cap.33. & 34. lege Nicephorum Blemidem lib. Met. Ammianum lib.20. Valer. Flaccum Argon. lib.4. Senecam naturali. quæ. lib.1. RAPIT) ſi ad cauſſam Iridis referas, ve-

rus eſt poëta,ſolis enim vis humorem & exhalationes ſurtim attrahit. Venuſtè Plautus in Curculione bibacem auiculam arcui cæleſti comparat.

Ecce autem bibit arcus, pluet credo hodie.

Ad quæ Batavi explan.adi. Nvper cvm Mtrino) nuper in ludo gladiatorio,in clamore populi & tumultu,amphitheatrali,quatuor ſubduxit mappas.Mytinum gladiatorem aulicum Domitiani fuiſſe didiciſti ex lib.A.ep.20.verſu illo,

Vide Heraldum de hac miſsione.

Dum peteret pars hæc Myrinum, pars illa Triumphum,
Promiſit pariter Cæſar vtraq; manu.

Missio) læſi gladiatoris; niſi populus, aut Imperator aut munerarius vitam donarent, & miſsionem darent,ferrum accipere cogebantur ab aduerſario. Itaque læſi ſupplicabant,& arma ſubmittebant,quod ſignum victi fractique animi erat. Et ante Monarchiam populus vitæ neciſque arbiter erat,aut editor. Quare Horatius de ſupplice gladiatore,

Ne populum extremâ,toties exoret arenâ.

Seneca. *Gladiatoribus licet arma ſubmittere,miſericordiam populi tentare; tu neq; ſubmittes arma, nec vitam rogabis;recto tibi inuictoq; moriendum eſt.* De editore Cicero 2. Tuſcul. Poſteà ius id ad Imperatores rediit,ſuper quibus plura lib.A.ep.de Priſco & Vero.lege Lipſ. ſat.lib.2.c.22. Cretatam prætor c. v. mittere mappam)De hac mappa fusè Heraldus. In ludis Circenſibus ante miſſus, dabatur ſignum à magiſtratu. id quale ante Neronem fuerit non conſtat, fuiſſe tamen ex Ennij verſu diſces,

Expectant veluti prætor cùm mittere ſignum
Vult, omnes auidi ſpectant ad carceris oras.
Quam mox emittat pictis è faucibus currus.

Et Manilius, ——*mittunt in tempore ſignum.*

Iuuen. ſat. 11. — Megaleſiaca ſpectacula mappa. Quintil.lib.1. cap.1. Mappa vſurpatum Circo nomen Pœni ſibi vendicant.

Pauuinius lib.1.de lud.Cir.c.14.p.36. Nec ſanè cuiuſuis erat mittere ſignum,ſed magiſtratus & editoris,quod tãta religione ſeruatum eſt,vt ſi Prætor abeſſet, dictator ſigni mittendi crearetur.quod Liuius his verbis oſtendit: *Dictator creatus, quia prætor morbo implicatus erat,qui ſignum mittendis quadrigis daret.* Putat Bulengerus fuiſſe deſcenſum editoris è curru. Neronis æuo mappa candida mitti cœpit, quam ideò cretatam appellat Martialis, cuius cauſam & originem aperit Caſſiodor. lib.3.Var. *Mappa,* inquit, *ſignum dat Circenſibus, tali caſu fluxit in morem. Nero prandens flagitante populo miſſus,mappam abiiciendam iuſsit per feneſtram.* Mappa igitur ſignum è ſella editoris in Circum deiiciebatur, quâ Mapparius exceptâ, miſſus adornabat. Plenius hac de re Bulengerus lib.de Circo cap. 16.quod eſt de hac ipſa mappa totum. Hermogenes fur ipſum ſignum à prætore mittendum ſurripuerat. Prætor autem plerumque editor. Diceres, quæ occaſio mappæ in Circum mittendæ? Magiſtratus ante miſsionem ſuper fornices carcerum eo loco vnde ſpectabant,conuiuium curabant, mappamq; in tempore mappario mittendam tradebant, quod Cedrinus docet. Attvlerat mappam nemo) ad conuiuia ſeu priuata ſeu publica,mappas ſinguli ſuas ferebant,quod ex Catullo & Martiale,aliiſque intelligis. Per ludorum verò dies,publica & priuata conuiuia (vt Plutarchus in Dione & Appianus ſcribunt) agitabantur. Mantile) à conuiuatore parabatur, linteum tergendis manibus factum, Græcis χειρεκμαγεῖον aut χειρόμακτρον dictum, menſis inſeruiebatur. Martialis lib.14. Gauſapa villoſa ſeu mantile,

Nobilius villoſa tegant tibi lintea citrum,
Orbibus in noſtris, circulus eſſe poteſt.

Varro lib.5.de ll. mantelium appellat,quaſi manuterium,vbi manus terguntur. Diatrini gera lectos)ſtragula lectorum,in quibus ad menſam accubabant,colligebat. Menſarumque pedes)eburneos in varias figuras formatos. Plinius lib.12.c.5. de eburneis. Lucanus. Dentibus his niueis ſectos atlantide ſilua,

Auro imbracteatos.

Impoſuere orbes ——

Iuuenalis ſat.11. ——*latos niſi ſuſtinet orbes*
Grande ebur, & magno, ſublimis pondus, hiatu
Dentibus ex illis quos mittit porta Syenes.

Et noſter lib. 14. *Grandia taurorum portant qui corpora, quæris*
An libycas poſſint ſuſtinuiſſe trabes?

Vela redvcvntvr) vela in theatris ad vmbram faciendam adhibita docuimus lib. 9. ep.39. ad verſum, *Et rapient celeres, vela negata, Noti.*

Eadem vela eleganter explicauit Lipſius Antiph. c.17. Spectacvla) ſpectatores in theatris & amphitheatris. Parvit)Petronius,

Iuriſconſultus paret, Non paret habeto.

Plura Heraldus, vt mox infra de caluis ſacerdotibus Iſidis. Linigeri fvgivnt) Iſidis Sacerdotes linteati & ſiſtrati. Apuleius lib.11. *Tunc influunt turba ſacris diuinis initiati, viri fœminæq; omnis dignitatis, & omnis ætatis lintea veſtis candore puro luminoſi illæ limpido tegmine crines madidos obuolutæ, hi capillum deraſi funditus verticę prænitentes, &c.* Eoſdem Ouidius, Iuuenalis,& alij linigeros appellant. Orphei & Pythagoræ inuentum ſacrificiis aiunt lineum veſtitum, laneum enim velut impurum execra-

execrabantur. Plinius lib. 19. *Veſtes ſacerdotibus Ægypti linteas gratiſsimas tradit, eo genere lini quod Xylon vocant, vndè & dicta xylina, quibus nulla ſunt in candore mollitiáue præferenda.* Iſidis ergo ſacerdotes peculiari more vſi linteis, à poëtis æternum hoc epithetoñ ferunt. SISTRA) quatiebant in ſacris, quæ manu ferebant, vt Apollonius aliique ſcribunt. de ſiſtro iam alibi fuſius diximus. AD COENAM) Mappæ quæ & ipſę tergendis manibus & ori ſeruiebant, à ſingulis conuiuis vt d. ferebantur, mantilia non item. Hermogenes quas alij afferebant, ille auferebat.

Apuleius Apolog.

Cauſſam Marcianus Capella lib. 2. exponit, quod lini vſum ſementemque Iſis mõſtrauit. Lege Crotium ad eum locum.

Ad Aprum.

XXVI. XXX.

Siccus, ſobrius eſt Aper: quid ad me,
Seruum ſic ego laudo, non amicum.

Aprum vel auarum, vel pauperem, vel verè ſobrium ebrius poëta carpit. SICCVS) ſobrius. SERVVM SIC LAVDO NON AMICVM) amicum lautum & liberalem, ſeruum ſobrium & frugalem amo. Tu verò Aper, nec lautus, nec liberalis, nec diues, ſed pauper es, qui ſimulas ſobrietatem, quam neceſsitas exprimit. Etſi de paupertate in gratiam Domitij dico, non reor poëtam eò collineaſſe, ſed exceptum menſa frugaliore, infrà tamen ridet Apri opes inopes.

De Hortis Marcellæ vxoris.

XXVII. XXXI.

Hoc nemus, hi fontes, hæc textilis vmbra ſupini
Palmitis, hoc riguæ ductile flumen aquæ:
Prataq́, nec bifero ceſſura roſaria Pæſto:
Quodque viret Iani menſe, nec alget olus:
*Quæque natat * cluſis anguilla domeſtica lymphis;* * Clauſis.
Quæque gerit ſimiles candida turris aues;
Munera ſunt dominæ poſt ſeptima luſtra reuerſo,
Has Marcella domos, paruaq́, regna dedit.
Si mihi Nauſicaë patrios concederet hortos,
Alcinoo poſſem dicere, malo meos.

HOC NEMVS) laudat hortos vxoris, ſibi reduci donatos. TEXTILIS VMBRA) palmitum inter ſe conſertorum foliis vmbram iacientibus. DVCTILE FLVMEN) aquæ ductus. BIFERO PAESTO) dictum ſuprà ex Plinio de agro Pæſtano bis per annum florente. POST SEPTEM LVSTRA) 35. annos. Vides luſtrum pro quinquennio accipi? lib. 10. ep. 103. 34. annis dicit fuiſſe Romæ; 35. in patriam rediit. SI MIHI NAVSICAE) Hortos nobiliſsimos Alcinoi Vlyſsis hoſpitis, cuius filia erat Nauſicaë expoſuimus lib. 4. ep. 64.

Credas Alcinoi pios Penates.

In Vacerram.

XXVIII. XXXII.

O Iuliarum dedecus Kalendarum, *Torrentius ad Suet. Tib. c. 37. & ibid. Beroaldus.*
Vidi Vacerra, ſarcinas tuas, vidi:
Quas non retentas penſione pro bima,
Portabat vxor rufa crinibus ſeptem,
Et cum ſorore canâ mater ingenti.
Furias putaui nocte Ditis emerſas.
Has tu priores frigore & fame ſiccus,

Et non recenti pallidus magis buxo
Irus tuorum temporum ſequebaris.
Migrare cliuum crederes Aricinum.
Ibat tripes grabatus, & bipes menſa,
Et cum lucerna, corneoq́ꝫ cratere.
Matella curto rupta latere meiebat.
Focum ferentis ſuberat amphora ceruix.
Fuiſſe gerres, aut inutiles mœnas
Odor impudicus vrcei fatebatur,
Qualem marina miſit aura piſcina.
Nec quadra deerat caſei Toloſatis,
Quadrima nigri nec corona pulei,
Caluaq́ꝫ reſtes allioq́ue, cepiſq́ue,
Nec plena turpi matris olla reſinâ.
Quid quæris ædes, villicoſq́ꝫ derides,
Habitare gratis, ô Vacerra cùm poſsis?
Hæc ſarcinarum pompa, conuenit ponti.

Vacerram diuitias ſimulantem, mendicabulum omnibus ridendum oſtendit. O IVLIARVM DEDECVS CAL.) Calendas Iulias polluiſti ſordibus tuarum ſarcinarum, Kalendis Iulij ferè ædes à commigrantibus mutabãtur, Sueton. Tib. cap. 35. *Senatori latum clauum ademit, cùm cognouiſſet ſub Kalendas Iulij demigraſſe in hortos, quo vilius poſt diem ædes in vrbe conduceret.* (Vidi) propius inſpexi tuam ſupellectilem Aricinam Iro, Codroq́ue dignam.

Ex biennij ceſſatione, pignorum retentio erat. Cuiacium lege ad Nouell. 7. QVAS NON RETENTAS) ſenſus eſt, quas ſarcinas ædium Dominus pro penſione cellæ, abs te per biennium conductæ, noluit retinere pignoris loco, cùm tu alias non eſſes ſoluendo, ita vt maluerit te gratis dimittere, quam talia ſcruta, pignoráue capere. has, inquam, tua vxor, & calua, & rufa, & mater cum ſorore, anus Acheronticæ furiiſque ſimillimæ ferebant. CANA) rectè legis. INGENTI) ætate. FVRIAS) harum parentes, nomina, officia Mythologi produnt, quos in manibus habes. FRIGORE ET FAME SICCVS) Catulli carmen reſpexit quod eſt ad Furium.

Atq́ꝫ corpora ſicciora cornu,
Aut ſi quid magis aridum eſt, habetis
Sole, & frigore, & eſuritione.

Lib. 5. 40. IRVS) huius diuitias Homerus expoſuit, de quo nos ſuprà. MIGRARE CLIVVM CRED. ARICINVM) diceres mendicos omnes ex colle Aricino, vbi frequentiſsimi ſpectantur, aliò diſcedere. Aricinum cliuum lib. 2. ep. 19. in illo verſu, deſcripſimus,

Debet Aricino conuiua recumbere cliuo
Quem tua felicem, Zoile, cœna facit.

Pauperum ſupellex. Ouid. 8. Met. de Baucide. IBAT TRIPES GRABATVS, ET BIPES MENSA) grabatus εὐτελὲς κλινίδιον vilis lectus ſeu ſcimpodium. tripedem fuiſſe dicit velut claudum, cum quadrupedes eſſent, vti & menſæ monopedes, bipedes, tripedes, quadrupedes. bipedes P. Ciaconius de Triclinio Romæ in marmoribus expreſſas videri ſcribit. Fuluius Vrſinus bipedes negat in antiquis marmoribus reperiri. Poëtam reor hoc ipſo ſupellectilem Vacerræ irriſiſſe, quod grabato menſæque pedem abſtulerit, vt fractam & vilem ſupellectilem oſtenderet.

CVRTO LATERE) breui, non alto, & rupto quod humorem non continebat. FOCVM) ceruice ferebat culinam cum amphora, cui focus erat impoſitus. FVISSE GERRES) gerres locuſtarum genus. Plinius lib. 32. cap. vlt. regredere ad lib. 3. ep. 77.

teq́ꝫ iuuant gerres——

MOENAS) viles piſciculos lib. 11. ep. 32. expoſitos in illo verſu,

Et caudam Cybij, breueſq́ꝫ mœnas.

ODOR IMPVDICVS) teter odor, fœtor, pedor vrcei, amphorę. QVADRA CASEI TOLOSATIS) caſeorum genera multa lib. 13. poëta commendat, inter quæ non eſt Toloſanus Gallus, velut

velut deterior cæteris. Plinius lib. 11. epiſt. 42. optimos receenſet, quibus ſubiungit. *Nam Galliarum,* inquit, *ſapor, medicamenti vim obtinet, hoc eſt ingrati ſaporis.* quadrima coronâ nigri pulei) nec deerat quatuor annorum puleium, eoque nigrum, aridum & quaſi putre. Puleium Cicero & alij vulgò vocant pulegium. nota herba, cuius vires Dioſcorides lib. 3. cap. 36. περὶ γλήχωνος exponit. condimentum palati ruſtici. Quo pacto ſeratur ex Catone de re ruſtica diſces. coronam faſciculum pulei intellige in coronam collectum.

CALVÆQVE RESTES) Tritæ reſtes, an glabtæ propter allia glabrasque cæpas è reſte pendentes, an reſtes lecti intelligit? an aliâs vſu longo detritas? QVAERIS AEDES, ruri villam. DERIDES) illudis villicis, apud quos te diuitem ſimulas, conducis cellam paciſceris pecuniam, cùm nec rem nec pecuniam feras, & ipſa penſio ædium conducendarum maior futura ſit, quam tua tota ſupellex. HABITARE GRATIS) Ipſemet exponit vbi gratis habitare poſsit: in ponte cum gregibus rogatorum & mendicorum, qui nullam ſoluunt de ponte penſionem. In pontibus enim mendicorum erant ſtationes, lib. 10. epigram. 5. *Vide Heraldū de ponte hoc pluribus agentem.*

Pontes per vrbis erret exul, & cliuos,
Interque raucos vltimus rogatores
Oret caninas panis improbi buccas.

Idem alicubi Iuuenalis quem citauimus.

Ad Iulium.

Ad Iulium Martialem vt ſuprà.

XXIX.

Triginta mihi, quatuorq́; meſſes.
Tecum, ſi memini, fuêre Iuli:
Quarum dulcia mixta ſunt amaris.
Sed iucunda tamen fuêre plura.
Et ſi calculus omnis huc & illuc
Diuerſus, bicolorq́; digeratur:
Vincet candida turba nigriorem.
Si vitare velis acerba quædam,
Et triſtes animi cauere morſus,
NVLLI TE FACIAS NIMIS SODALEM.
GAVDEBIS MINVS, ET MINVS DOLEBIS.

TRIGINTA) Nimium vſum familiarium moleſtias creare, & perturbare vitæ beatæ tranquillitatem docet. Exiſtit enim inde libertas, quæ ſubinde audet liberius notare vitia amici, minimè cupientis aut ferentis.

CALCVLVS DIVERSVS BICOLORQVE) Iam hos ſuperius ex Thracum inſtituto calculos voluimus, & candidos fœlices dies, atros infœlices ſignificaſſe docuimus. NVLLI TE FACIAS NIMIS SODALEM) gnome didactica: non omnia, ne cum amicis quidem communicanda, quod poſsint in hoſtes mutari. ſed contra hanc ſententiam grauiter diſputat Seneca epiſtola 111. ad Lucilium. *Tam audacter cum illo loquere quàm tecum. Tu quidem ita viue, vt nihil committas niſi quod committere etiam inimico poſsis, ſed quia, &c.* *Hæc tamē germanorum amicorum natura, vt Seneca in epiſtolis docet.*

Ad Labullum.

XXX. XXXVI.

Libras quatuor, aut duas amico,
Algentemq́; togam, breuemq́; lænam,
Interdum aureolos manu crepantes,
Poſsint ducere qui duas Calendas,
Quod nemo niſi tu Labulle donas,
Non es, crede mihi, bonus, quid ergo?

Vt verum loquar optimus malorum.
Piſones, Senecaſq́; Memmioſq́;.
Et Criſpos mihi redde, ſed priores.
Fies protinus vltimus bonorum.
Vis curſu, pedibuſq́; gloriari?
Tigrim vince leuemque Paſſerinum,
Nulla eſt gloria præterire aſellos.

Labullum ſibi de liberalitate blandientem negat eſſe liberalem: quamuis omnes ſui temporis auaros ſuperet munificentia, imparem eſſe tamen eum priſcis Mæcenatibus verè benignis & liberalibus. Malos vincere bonitate, negat eſſe præclarum, ſed ipſis bonis eſſe meliorem pulcrum dicit. LIBRAS) argenti nempe, vt ſæpe ſuprà. LAENAM) Græcis dicitur χλαῖνα, veſtis quæ togæ iniicitur, vt ſæpe iam diximus. AVREOLOS) aureos, quorum vnus denariis 25. valebat. quod ex libro decimo Epigram. 75. diſcis.

Libra argenti, vt ſ. d. decem Philippaos aquabat precio.

Transſierant bina forſan trinaúe Calenda
Aureolos vltra quatuor ipſa petit.

Sed clariùs ſuprà ex Lipſio de aureis diſputatum com. in Tacitum. Aureolus ſeu aureus centumnummis ſeſtertiis, id eſt, ducentis cruciferis valebat. DVAS CALENDAS) quod duorum menſium diætam ſeu victum parent. OPTIMVS MALORVM) vt luſcus rex inter cæcos, ita tu munificentiſsimus inter auaros. PISONES) qui fouerunt Horatium, quibus de arte poëtica liber dedicatus. Senecas Philoſophum cum duobus fratribus Gallione & Mela. MEMMIOS) Memmio Lucretius opus ſuum dedicauit. CRISPOS) non viuentes, ſed auos & proauos. De Criſpis pluribus plura leges lib. 10. epig. 2. & 14. li. 5. ep. 33. lib. 4. ep. 54. *Diuitior Criſpo, Thraſea conſtantior ipſo, &c.* Priores ergo accipe, non ſui æui. Vibios, de quibus Quintilianus Volateranus, alij. VLTIMVS BONORVM) Optimus malorum, & vltimus bonorum idem eſt vt ſuprà lib. 5. de Codro. Alpha penulatorum, & beta togatorum. ditiſsimus pauperum, pauperrimus diuitum. TIGRIM VINCE LEVEMQVE PASSERINVM) Metaphora à curſoribus velociſsimis, vis aliquam liberalitatis laudem colligere, contende cum Mæcenatibus, Piſonibus, Criſpis. Tigris, & Paſſerinus nomina curſorum ſunt qui temporibus Domitiani vixerunt, de quibus idem Martialis ſuprà lib. 7. epigram. 6.

De aliis Piſonibus conſule Volateranum lib. Antrop. 18. littera P.

Vt ipſa magni turba neſciat Circi
Vtrum currat Paſſerinus an Tigris.

Curſores admirandæ velocitatis alibi poſuimus ex Plinio. PRÆTERIRE ASELLOS) vincere auaros, quos aſellis comparat, gnomica concluſio.

In naſutum.

XXXVII. XXXI.

Naſutus nimium cupis videri,
Naſutum volo, nolo Polypoſum.

In obæſæ naris hominem qui ſibi argutus in iocando, vel etiam iudicando videbatur, cùm eſſet ruſticus & obtuſus. Naſuti aliâs irriſores dicuntur, & εἴρωνες, Perſius Sat. 1.

——rides ait & nimis vncis
Naribus indulges.——

Martialis libro 1. Et pueri naſum Rhinocerotis habent. Et lib. 13. epig. 2.

Naſutus ſis vſque licet ſis denique naſus,
Et poſsis ipſum tu deridere Latinum.

Aliâs iudicium, ingenium, & cenſuram, vt auctor eſt ex Ariſtotele Quinctilianus, ſic Martialis plerumq; coniungit, vt naſutos ponat pro acrioribus Ariſtarchis, & ſimul irriſoribus, vt illa duo iam adducta docent teſtimonia. Hic certè acutum argutumque ſimul iudicem, & vrbanum argutè iocantem vel irridentem ſignat, cui opponit Polypoſum craſſum, agreſtem, barbarum, cenſorem, vt enim Polypus eſt naſi morbus, ita ineptus iudex vel irriſor ſtolidus ſpeciem quandam habet acrioris iudicij, non verum iudicium, nec ingenium. Cæterùm Polypus eſt piſcis de quo Lucianus in Dialogis; A quo morbus narium accepit nomen. Morbum in hæc verba deſcribit Celſus libro 6. capite 8. *Polypus eſt caruncula modo alba modo ſubatra, quæ narium oſſi inhæret, &* modo

Vt lib. 1. Cæcilium laudauit. Vrbanus tibi Cæcili videris. Tom. 1. Menelai & Protei. Oppianus, Plinius, alij.

modo ad labra pendens narem implet, modo retro per id foramen, quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, adeo increſcit, vti poſt vuam conſpici poſsit, ſtrangulatq́ hominem maximè Auſtro aut Euro flante ferèq́, mollis eſt, rarò dura, eoque magis ſpiritum impedit, & nares dilatat, qua ferè καρκινώδης eſt, itaque attingi non debet. De curatione eiuſdem libro 7. cap. 10.

In Sabellum.

XXXII. XXXIX.

Odi te, quia bellus es, Sabelle.
Res eſt putida bellus, & Sabellus,
Bellum denique malo, quàm Sabellum.
Tabeſcas vtinam, Sabelle belle.

Ludit in nomine Sabelli, qui cùm inuitus audiret bellus, poëta ingratiis quater vtramque vocem in quatuor verſibus iterat, & iungit, vt illi ad nauſeam inculcaret, bellum Sabellum. ODI TE, QVIA BELLVS ES) Bellus vt antè docuimus parum hominem aut virum ſonat. Bellus autem Sabellus videtur bis bellus, cùm ſemel eſſe bellum, ſit imbellum. RES EST PVTIDA) inepta, ingrata. BELLVM MALO QVÀM SABELLVM) bellus enim vitioſus eſt tantum, Sabellus ipſum vitium ſæpe hunc Sabellum infrà ſupraque perſtringit ab impuritate & aliis vitiis. TABESCAS) vt res putida, bellus Sabellus; ita leuiculum & putidulum hoc carmen, dignum bello Sabello. Poteſt & quinto caſu exponi bellè tabeſcas Sabelle; ſed nec in hoc aliquid belli video præter imprecationem; & ὁμοιοκατάληκτον, bellè tabeſcas Sabelle. *Lib. 1. de Gesta.*

In Pontilianum.

XXXIII. XL.

Mentiris, credo: recitas mala carmina, laudo:
Cantas, canto: bibis, Pontiliane, bibo.
Nil tamen omnino præſtas mihi. mortuus, inquis,
Accipiam bene te. nil volo: ſed morere.

MENTIRIS CREDO) omni genere officij proſecutus Poëta Pontilianum, nihil præter promiſſa recipiebat; promittebat autem hæreditatem, aut eius partem, poſt mortem. Poëta pro iſtis promiſsis illi mortem imprecatur, quo ſimul inſinuat ſtultè fieri ab amico qui ſic amicum conciliet, vt conciliatus, mortem amico exoptet. MENTIRIS CREDO) lepidè hoc, quomodo ſciens credebat mentienti? niſi ambiguè intelligas, vt arguté haud dubiè poëta. Mentiris, credo te mentiri; vel mentiris, & ſimulo me officij cauſſa credere, qui verus ſenſus. CANTAS, CANTO) En adulatorum expreſſam effigiem, qualis apud Iuuenalem Satyra. 3. *Deſcribit Adulatorem in ſua perſona. Vide Plutarchum libro de amici & adulatoris diſcrimine, & Heraldum ad hoc epigram.*

——rides, maiore cachinno
Concutitur, flet ſi lachrymas conſpexit amici,
Quid? quod adulandi gens prudentiſsima laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici,
Et longum inuenis collum ceruicibus æquat.
Herculis Antæum procul à tellure tenentis.

Terentius eundem exprimit in Eunucho:

Gnato: *——his vltro arrideo*
Et eorum ingenia admiror ſimul:
Quidquid dicunt laudo; id rurſum
Si negant, laudo id quoque
Negat quis, nego; ait, aio, &c.

MORERE) Hæc vota ſunt aſſentantium colacum & coracum, vt cadauer exſpectent. Poëta in ſua perſona adulatorum mores expreſsit. quod addit, nil volo, oſtendit inniſa eſſe promiſſa mortua.

In

In Tuccam.

XLI. XXXIV.

Non eſt Tucca ſatis, quod es guloſus:
Et dici cupis & cupis videri.

DICI CVPIS ET CVPIS VIDERI) Exemplum nobile gurgitis & poponis ex officina Apici ganeonum principis profectum, quod hodie nimium quàm multi imitentur, præſertim in poculis maioribus.

Ad Marcum Vnicum.

XLIV. XXXV.

Vnice cognato iunctum mihi ſanguine nomen,
Quiq; geris ſtudiis corda propinqua meis.
Carmina cùm facias ſoli cedentia fratri,
Pectore non minor es, ſed pietate prior.
Nec deerant Zephyri ſi te dare vela iuuaret:
Sed tu litus amas, hoc quoq; fratris habes.

VNICE) Vnicum cognatum vnice laudat, qui & ipſe fratrem habebat poëtam heroum, ſed ipſe elegiam ſcribebat, ne ſtarent ſua carmina æmula fratri, vt de Turno & Memore ſuprà narrarat. Gyraldus Dialog. 4. de poët. hiſtoria, præter vnicum hoc Martialis teſtimonium, de Vnico habet nullum. SOLI CEDENTIA FRATRI) Elegiaca cùm ille heroa pangat. PIETATE PRIOR) dum cedis fratri, quem vel æquare, vel ſuperare poteras. NON DEERVNT ZEPHYRI) ſi ſtilo & ingenio curſum geniumque permitteres, in altum grandis poëta eueheneris. HOC QVOQVE FRATRIS HABES) hoc te frarem oſtendis, dum fratris cauſſa tuam venam coërces.

Ad Phœbum.

XLV. XXXVI.

Calcio & calceo legitur.

Hœdina tibi pelle contegenti
Nudæ tempora verticemq; caluæ,
Feſtiuè tibi, Phœbe, dixit ille,
Qui dixit caput eſſe calciatum.

Phœbus hic, fænerator ſuprà memoratur, ſed eſt potius hic fictum nomen.

HOEDINA TIBI) caluum comatum imo à calua calciatum irridet. HOEDINA PELLE) galericulo, quod à caluis, à canis, à fœminis etiam nigrum capillum gerentibus tegendæ caluæ, comæ canæ, nigræque cauſſa, alióſue vſu gerebatur, de quo lib. 14. Epigrammate 50.

Ne lutet immundum nitidos ceroma capillos
Hac poteris madidas condere pelle comas.

Iuuenalis. *Nigrum flauo crinem abſcondente galero.*

Lucilius in Nicyllam.

Τὰς τρίχας, ὦ Νίκυλλα, τινὲς βάπτειν σε λέγουσιν,
Ἃς σὺ μελαινοτάτας ἐξ ἀγορᾶς ἐπρίω.
Tingere te perbibent quidam Nicylla capillos,
Quos mercata atros ipſa foro extuleras.

Cap. 2. Tertullianus ſutile & textile capillamentum dixit. Suetonius * Othonem Siluium caluum, ad obtegendam capillitij raritatem, galericulo vſum ſcripſit, quod ipſe capillitium appellat. CAPVT CALCIATVM) ex pellibus & coriis calcei parantur, itaque calciauit caput Phœbus, qui eandem materiam ad caput tegendum adhibuit.

Ad

Ad Claſsicum.

XXXVII. *XLVI.*

Vendunt carmina Gallus & Lupercus:
Sanos, Claßice nunc nega poëtas.

Inſaniores eſſe homines, malis & inſanis ait Poëtis, vt qui mala & inſana carmina etiam pretio emant. Gallvs et Lvpercvs) mali poëtæ. Sanos nega poetas) Ludit in ambiguo, poëta enim propter Enthuſiaſmum inſanus dicitur, de quo Ouidius.

Eſt Deus in nobis agitante caleſcimus illo:
Spiritus ætheriis ſedibus ille venit.

Græci hos ἐνθέους, μουσοπατάγους ſeu μουσοπατάκτους, φοιβολήπτους, μουσολήπτους appellitant. Plato ſanè putauit eum Democrito aliquid diuinius eſſe, & ſupra hominem in poëta. Diſputat de hoc furore poëtico Gyraldus Dialogo primo de hiſtoria poët. pagina 5. Alter Martialis ſenſus eſt, poëtam ſanum eſſe: id eſt, non ſtultum & ſtolidum. Ita ad naturalem hominum ſtultitiam ſeu inſaniam, & diuinum furorem poëticum alludit. Hic cum de enthuſiaſmo, & diuino afflatu loqui videatur, intelligit tamen alteram inſaniam ſeu potius ſimplicitatem & ſtultitiam. Multò enim ſimpliciores ait ipſos homines qui mala carmina emũt, quàm poëtas, qui mala vendũt. Venditor enim ſi ſtultum emptorẽ offendat, ipſam illi ſtultitiã ſuam vendit, hoc eſt, mala & ſtulta carmina.

In habentem varios mores.

XXXVIII. *XLVII.*

Difficilis, facilis, iucundus, acerbus es idem:
Nec tecum poſſum viuere, nec ſine te.

Difficilis) Ita in quendam varium Theognis.

Ἀργαλέως μοι θυμὸς ἔχει περὶ σῆς φιλότητος
Οὔτε γὰρ ἐχθαίρειν, οὔτε φιλεῖν δύναμαι.
Pectora noſtra tui quàm mirè amor afficit Aule:
Non odiſſe queam, ſed nec amare queam?

Horatius Satyra 3. libro 1. Tigellium ita deſcribit:

Nil æquale homini fuit illi, ſæpe velut qui
Currebat fugiens hoſtem, ——— &c.

Nec tecvm possvm) propter difficiles & acerbos mores. Nec sine te) propter comitatem & facilitatem. Argutia, à contrario. parœmiam lege, τῇ μὲν ὕδωρ φορεῖ, τῇ δ' ἑτέρᾳ τὸ πῦρ, vel vt Plautus. Altera manu fert lapidem, panem oſtentat altera. Ita vt vna inuitet, altera repellat.

In lautum inuitatorem.

XXXIX. *XLVIII.*

Boletos & aprum, ſi tanquam vilia ponis,
Et non eſſe putas hæc mea vota; volo.
Si fortunatum fieri me credis, & hæres
Vis ſcribi, propter quinq; lucrina; vale.
Lauta tamen cœna eſt: fateor, lautiſsima: ſed cras
Nil erit, immo hodie, protinus immo nihil.
*Quod ſciat infœlix * damnatæ ſpongia * virgæ.* * Damnata virga.
Vel quicumq; canis, iunctaq; teſta viæ,
Mullorum, leporumq; & ſuminis exitus hic eſt,
Sulfureusq; color, carnificeſque pedes.
Non Albana mihi ſit commiſſatio tanti,
Nec Capitolinæ Pontificumque dapes:
Imputet ipſe deus nectar mihi, fiet acetum,
Et vaticani perfida vappa cadi.

Conui-

Conuiuas alios cœnatum quære magiſter,
Quos capiant menſæ regna ſuperba tuæ.
Me meus ad ſubitas inuitet amicus oſellas:
Hæc mihi quam poſſum reddere, cœna placet.

BOLETOS ET APRVM) Lautitias diuitum contemnit, frugalitatem laudat. Illuſtre & lautum eſt epigramma. BOLETOS) Fungorum genus optimum, quod lib. 13. auro anteponit.

Argentum atque aurum facile eſt, lænamq; togamq;
Mittere: boletos mittere difficile eſt.

VILIA) ſi me putas in conuiuio præ cunctis optare boletos & apros, nolo tuus eſſe conuiua, ſi vt vulgarem hunc, ponis cibum, non vt ſingularem, volo. VALE) ſi conuiuio hoc, captas mea bona, vale, renuncio amicitiam & conuiuia. QVINQVE LVCRINA) quinque oſtrea è lacu Lucrino petita. CRAS NIHIL ERIT) gula enim breuiſsima voluptas, & cibi dulces, dum in ore verſantur, quorum reliquiæ ſunt ſordes. QVOD SCIAT) quod vel ſpongia, vel teſta ſciat, nihil ſupereſſe veſtris de lautis cupediis, quam ſtercora & ſordes. SPONGIA DAMNATAE) virgæ, ſcio Domitij & Merulæ enarrationes ſuper hoc verſu, ſpongiam à Vitellio ex Senecæ epiſtolis rectè iudico exponi. In Amphitheatro ſecedentibus gladiatoribus ad naturæ requiſita ponebatur lignum adhærente ſpongia, qua purgabant obſcœna. Poëta igitur periphraſticos & metonymicos excrementa cibi intelligit. Virgam appellat lignum, cui ſpongia adhærebat. ſpongia infœlix dicitur vt virga damnata, quod ad vſum vilem & fœda miniſteria adhiberetur. Iubet Senecam adſcribere ex epiſt. 70. *Nuper in ludo beſtiarum vnus è Germanis, cùm ad matutina ſpectacula pararetur, ſeceſſit ad exonerandum corpus: nullum aliud illi dabatur ſine cuſtode ſecretum. ibi lignum id quod ad emundanda obſcæna adhærente ſpongia poſitum eſt, totum in gulam farſit.*

VEL QVICVNQVE CANIS) hic paullum diuerto, & Poëtam non ad ea quæ per inferiorem gutturem, vt Plautus loquitur, egeruntur, ſed quæ per ſuperiorem, hoc eſt, ad vomitum reſpexiſſe puto, & propriè canis ad vomitũ non ſtercus accurrit vel recurrit. IVNCTAQVE TESTA VIAE) Amphoræ, vt ex Titinnij oratione pro L. Fannio diſco, in angiportis ponebantur ad vrinam faciendam. Hinc originem vectigalis vrinarij deducit Lipſius lib. 2. Admir. cap. 6. *Origo huic vectigali & cauſſa, quod in publico amphoræ aut dolia ſtabant ad vrinam reddendam: quam Fullones opinor, vertebant deinde in ſuum vſum.* Vectigalis auctor Veſpaſianus, Suet. cap. 23. Cibus ergo & potio vel per aluum & veſicam deiicitur, vel per guttur & fauces reiicitur. MVLLORVM) in has ſordes abeunt & mutantur vorati piſces, lepores, & ſuillæ pars optima, quæ ſumen eſt, hoc eſt, papillæ modo enixæ porcæ, de quo lib. 13. ſuo lemmate. SVLPHVREVSQVE COLOR) gulæ & luxus reliquias & effecta exponit, pallorem qui ex cruditate ſtomachi naſcitur, cruditas enim ex immodicis epulis exiſtit, vnde cæterorum morborum turba. NON ALBANI MIHI SIT COMMISSATIO TANTI) Nolim cum Cæſare ipſo accubare in Albana arce, ſi hæc cruciamenta ſint ferenda. à Cæſare populo epulum lautiſsimum exhibitum lego apud Papinium, Martialem, Suetonium, Dionem, ſed in vrbe: in monte Albano datum fuiſſe epulum iudico in quinquatriis, quæ ibidem Palladi inſtituit & celebrauit. Quod videtur Papinius his verſibus inſinuare, *Quæ mihi fœlices, &c.* Syluarum lib. 4. de epulo Domitiani, verſibus vltimis.

NEC CAPITOLINAE PONTIFICVM DAPES) Epulum Iouis vocat Capitolinas dapes. Idibus Nouembris epulum indictũ. Kalendarium. Tenuit conſuetudo apud Romanos, vt vel in ſupplicationibus, vel iræ cæleſtis placandæ cauſſa in templis Deorum conuiuia inſtaurarentur, Diiſque tanquam epulaturis lecti ſternerentur. Meminit epuli Iouis Valerius Maximus lib. 2. ca. 1. *Iouis epulo*, inquit, *ipſe in lectulum, Iuno & Minerua in ſellas ad cœnam inuitantur.* His epulis indicendis præerant Triumuiri vel ſeptemuiri epulonum, quos antiquitas, auctore Sexto Pompeio, Epulonos, & epulones appellabat. De quibus & Cicero in oratione de Aruſpicũ reſponſis & 3. de orat. Lampridius in Alexandro, & alij. Liuius frequenter lib. 5. decade 3. lib. 7. decadis eiuſdem, & lib. 10. Idem diſertim lib. 9. Decade 3. *in capitolio conuiuium huiuſmodi celebrant. Lectiſternia*, inquit, *tribus Diis, Ioui, Iunoni & Mineruæ Romæ in Capitolio hoc modo fiebant. Iouis ſimulacrum ſtatuebatur in lecto recubans; Iunonis & Mineruæ imagines in ſellis conſidebant. Deinde multa nocte appoſitis epulis, ſeptem epulones introducebãtur, qui cibos ſacratos comedebant. Hinc Iuppiter dapalis dictus, quod illi ſacra dapali epulo fierent.*

PONTIFICVMQVE DAPES) Pontificalis cœnæ vetuſtiſsimæ & lautiſsimæ deſcriptionem habes apud Macrobium lib. 3. Satur. cap. 13. de cœna Metelli Pontificis: Dabatur illa bis in anno 9. Calend. Auguſti, & 13. Calendas Nouembris. Celebratur & Hortenſij dapalis ſeu ad conuiuialis cœna, quam dedit in ſacerdotij inauguratione. Plinius lib. 1. cap. 10. Varro lib. 3. de re ruſtica. Cicero epiſt. 7. ad Gallum. Erant tam ſumptuoſæ hæ Pontificiæ & Augurales epulæ; vti συνεκδοχικῶς pro quouis magnifico & ſplendido conuiuio paſsim ab auctoribus vſurpentur. Horatius.

Abſumet hæres Cæcuba dignior,

Seruata

Seruata centum, clauibus & metro
Tinget pauimentum ſuperbo
Pontificum potiore cœnis.

IMPVTET) in rationibus ponat, & inter debita vel beneficia data numeret. Multa ſuper hoc verbo Heraldus ad hunc locum. IMPVTET IPSE DEVS) ab humanis conuiuiis tranſit ad diuina, quæ & ipſa contemnit. VAPPA) vinum fugiens, aut fex vini & metaphoricè homo nihili. Horatius 1. ſermonum.

—— non ego auarum
Cùm veto te fieri: vappam iubeo, ac nebulonem.

VATICANI) quod ſuprà reprehendit libro 1. epig. 19. COENARVM MAGISTER) Variis nominibus magiſter conuiuij appellabatur. Rex conuiuij à Tacito in Nerone, Sidonio, lib. 9. Epiſtolarum. Modiperator à Varrone lib. 20. Rerum humanarum. Magiſtri Catullo, vnde Cicero magiſteria conuiuiorum in Catone, Dictator; Strategus Plauto dicitur. Cœnæ pater Horatio libro 2. ſermonum, ſ. 8. Parochus eidem, conuiuator. Græcis *συμποσίαρχος, βασιλεὺς, ἐπιμελήτωρ τῶν δείπνων, τρικλίαρχος*, plura Fuluius Vrſinus in Appendice Ciaconij de Triclinio. Malè Domitius interpretatur Magiſtrum ſtructorem, qui ſeruus fuit, cuius munus deſignat, Seneca lib. 6. ep. 47. ad Luciliam. & lib. de breuitate vitæ. Iuuenalis, vt omnia eleganter Sat. 2. Structor omnes cibos ex arte, partiebatur. REONA) conuiuator enim Rex. Atque vt poëtæ vocant regna, ita Cicero Magiſteria vocat regna ſuperba propter epularum & conuiuij regium luxum. OFELLAS) ofellarum tam variæ formæ, vt vix poſsis definire quid propriè ſit ofella. Iſidorus offam propriè dicit, eſſe fruſtum dentium, cuius diminutiuum ofellam facit. Lego apud Apicium rotundas ofellas, apud Martialem curuas in morem farciminis lib. 14. epigram. 221.

Lege & Heraldum de hoc magiſtro & magiſterio.

Torrentium vide.

Parna tibi curna craticula ſudet ofella.

Atque vt forma erat varia, ita & materia, vnde ofellæ conficiebantur. Hoc obſerua in ofellis nihil oſsium fuiſſe, ſic Apicius lib. 7. ofellas exoſſabis in rotundum complicabis, &c. Platina Cremon. lib. 8 ſic parat ofellam. *Caſei Parmenſis non nimium duri, tantundem recentis teres. Duo vnorum albamenta agitabis, paſſulas integras, cinnami, gingiberis, croci modicum admiſcebis, inuoluesq́ farina ſubacta & bene extenuata, ad eam quam voles magnitudinem, in furno deinde non nimium coques; Ita enim gratiores ſunt.* Alias tamen idem ofellas ſeu fruſtellas deſcribit lib. 9. illaſque ex Sambuco, polline, caſeo, lacte, riſo, ſaluia, pomis, amygdalis, ficis, piſcibus parat. Sunt qui dicant ofellas eſſe fruſtilla panis, cum pingui iure, quas apud nos offas appellamus. Sunt & offæ ſuillæ, vitulinæ, ſunt quæ pullis, quæque canibus offunduntur. Denique leuioria cibi genus eſt, cùm opponat illud Martialis lautis, quod dicitur lib. 10. & 14. Iuuenalis Sat. 11. Perſius, alij. Denique ofellæ nomine Kräpffein / Strigel / Nudel / Knödel / Mueß / carnes aſſatas, in modum artocreæ factas, contineri nihil dubito ex iis quæ Varro, Plinius, Iſidorus, Martialis, Iuuenalis, Apicius, Platina Crem. ſcribunt.

Iuuenalis etiā partus immaturos medicamentis abactos offas vocat, cum de Iulio & Domitiano loquutur.

In habentem amœnas ædes.

XL. L.

Daphnonas, platanos, ac aërias cypariſſos,
Et non vnius balnea ſolus habes.
Et tua centenis ſtat porticus alta columnis,
Calcatusq́ tuo ſub pede lucet onyx.
Puluereumq́ fugax hippodromon vngula plaudit,
Et pereuntis aquæ fluctus vbique ſonat.
Atria longa patent: ſed nec cœnantibus vſquam,
Nec ſomno locus eſt. quam bene non habitas.

DAPHNONAS) ſapientis eſſe architecti non elegantes tantùm, ſed commodas ædes parare docet. DAPHNONAS) Laureta Romanis, Græcis *δαφνῶνας* vt *πλατανῶνας* dicuntur. Explicata ſunt hæc lib. 10. epigram. 79. AERIAS CYPARISSOS) ob altitudinem, qua velut è denſa metæ baſi paulatim tenuatur in acutum, Ouidius 10. Metaph.

Affuit huic turbæ metas imitata cupreſſus.

Et: *Sidereum gracili ſpectare cacumine cœlum.*

Arbor dicata Diti & tumulis. Exornabant Romani cypariſsis hortos & villas. Quod vel ex Plinij 5. libro epiſt. 6. intelliges. *Cupreſſus*, inquit, *ambitur & legitur, denſiore vmbra, opacior nigriorq́.* NON VNIVS BALNEA) ſed velut publica, tam ampla & magnifica. ONYX) porticus ſtrata onichite la-

pide nobili, de quo ſuprà in balneis Etruſci. Hippodromon) curriculū equorum ſeu ſpacium, in quo exercitationis cauſſa decurrunt equi. Habuêre veteres in prætoriis ſuis hippodromos, quod è Plinij Iun. Tuſculano diſces. *Hanc*, inquit, *diſpoſitionem amœnitatemq́; tectorum longè lateq́; præcedit hippodromus; medius pateſcit ſtatimque intrantibus oculis totus offertur, platanis circuitur, illæ hedera veſtiũtur.* Diſtinguuntur Hippodromus, catadromus, peridromus. Philandrũ lege ad Vitruuium, lib. 5. cap. 3. Hippodromus namq; apud Latinos pro Circo accipitur, in quo de equi pernicitate certabatur, ſiue puris equis, ſiue bigis, trigiſue aut quadrigis circum metas duas pari interuallo in extremis ferè collocatas decurrerent. Rurſus hic Martialis ipſis etiam ſyllabis plauſum equi celeritatemque exprimit, vt ille Virgilianus.

Panuinius lib. 1. de lud. Circ. cap. 5. p. 9.

Quadrupedante putrem ſonitu quatit vngula campum.

Simile ſuprà. Flvctvs vbiqve sonat) Artificia fontium in hortis amabant priſci, vt hodie amantur, & paſsim magnis ſumptibus fiunt. Qvam bene non habitas) ridiculè ex abſurdo & contrario concludit, quid enim eſt abſurdius quàm in ampliſsima domo nullum eſſe locum cœnandi, nullum dormiendi, quorum cauſſa potiſsimùm ædes ædificantur. Imperitus ergo Artifex tantum hoc non fecerat quod erat faciendum, cætera omnia.

De Fabullo.

LI. XLI.

Iam ſæpe noſtrum decipi, Fabullum, quid
Miraris Aule? ſemper bonus homo tiro eſt.

Tam saepe) In ſimplicem & antiqui moris hominem eſt diſtichon, quo docet, bonos viros haberi pro ſimplicibus, & imperitis, decipiq́ue quod nolint decipere. Tiro) inexercitatus, imperitus, ſimplex, vt Chriſtiani olim ab impiis idololatris per contemptum nominabantur.

Ad Semproniam.

LII. XLII.

Tempora Pieria ſolitus redimire corona
Nec minus attonitis vox celebrata reis,
Hic sitvs est, hic ille tuus, Sempronia, Rufus:
Cuius & ipſe tui flagrat amore cinis.
Dulcis in Elyſio narraris fabula campo,
Et ſtupet ad raptus Tyndaris ipſa tuos.
Tu melior, quæ deſerto raptore rediſti:
Illa virum voluit, nec repetita ſequi.
Accipient olim cùm te loca læta piorum,
Non erit in Stygia notior vmbra domo.
Non aliena videt, ſed amat Proſerpina raptas:
Iſte tibi dominam conciliauit amor.

Mortem Rufi & Semproniæ, erga Rufum virum amorem & fidem celebrat. Tempora) Poëtam & oratorem laudat Rufum, & virum doctum fuiſſe Plinius epiſtolis teſtatur, ſi tamen hic idem quod non affirmo, ſed coniecto.

Cvivs et ipse tvi flagrat amore cinis) quod rapta ad Rufum ſponte redierit. Narraris) à marito Rufo. Tyndaris) Helena Tyndari filia rapta Paridi. Melior) Caſtior fuiſti tu Sempronia Argiua Helena. Repetita) decennali bello quo Troia conflagrauit: hemiſtichium ex 1. Virg. Georgico de Proſerpina.

Nec repetita ſequi curet Proſerpina matrem.

Hanc lib. 10. noſter vocat Elyſiam puellam. Virvm) Menelaum. Accipient) mortua quondam apud inferos digito monſtraberis. Non aliena) ſed amica iucundis oculis aſpicit, & amat raptas Proſerpina inferorum Regina, & ipſa Diti rapta, quem raptum nobilitauit generoſo carmine Claudianus.

Ad

In Paternum.

XLIII. LIII.

Nummi cùm tibi ſint opesq́; tantæ,
Quantas ciuis habet Paterne rarus,
Largiris nihil incubasq́; gazæ,
Vt magnus draco, quem canunt Poëtæ,
Cuſtodem Scythici fuiſſe luci.
Sed cauſſa, vt memoras, & ipſe iactas,
Diræ filius eſt rapacitatis.
Et quid tu fatuos, rudesq́; quæris,
Illudas quibus auferasq́; mentem
Huic ſemper vitio pater fuiſti.

NVMMI) Paternum inſectatur auarum, & patrem appellat auaritiæ. CIVIS RARVS) prope nullus; es copioſior omnibus. CVSTODEM SCYTHICI LVCI) Draconem hunc aurei velleris cuſtodem alibi deſcripſimus. Hic tantum ex 7. Metam. tres verſus pellege. *Mythographos adi, & Meurſiũ ad Caſſandram Λεγχοντοφρύγαις ἐσκεπασμένη σχοπαῖς, &c. pag. 326.*

Peruigilem ſupereſt herbis ſopire Draconem
Qui criſta linguiſque tribus præſegnis & vncis
Dentibus horrendus, &c.

SCYTHICVM) quia Colchis in Scythia. LVCI) ante templum Martis, vbi & lucus & campus. In luco autem fagus illa de qua aureum vellus pependit. ET QVID FATVVOS) Tun' pro fatuis & ſtultis nos ducis, qui non intelligamus tuas artes? Accuſas filium furacem, & te per filium excuſas, tute es ille filius immo pater rapacitatis & auaritiæ, rapis enim per fas nefaſque. Vbi poëta ludit in nomine Paterni filij & patris. Hic quidem ſenſus rectus & obuius, ſed animo meo latet obliquus alter intellectus, quo Paternum ait mœchum, nam vitio filius dicitur ſpurius. Ita (huic) non referó ad (vitio) ſed ad filium. Huic filio tuo, tu Paterne ſemper fuiſti vitio pater. Ioſeph. Scal. lege ad Varronem de re ruſtica p. 224. A. 1581.

In Zoilum.

XLIV. LIV.

Crine ruber niger ore breuis pede, lumine læſus,
Rem magnam præſtas Zoile ſi bonus es.

CRINE RVBER) vultus eſt index mentis, & lineamenta corporis argumenta animi; liberalis & honeſta facies liberalem & honeſtum arguit animum, praua prauum. Nos Zoilum ſuprà ex Vitruuio & Aeliano deſcripſimus. Parœmiam vide ex fronte perſpicere. Rufas vxores ſuprà epi. 32. exagitauit. honeſta frons, honeſta mens, perfricta frons, os impudens. Atra verò ex Pythagoræ decreto ad malum notandum referebantur. vnde & carbone notantur, quæ damnantur. Fieri non poteſt, vt plerique philoſophi tradidêre, vt qui omnino deformis eſt, ſit bonus. SI BONVS ES) ſigna enim omnia mala ſunt.

In Polycarmum.

XLV. LVI.

Ægrotas vno decies aut ſæpius anno,
Nec tibi ſed nobis hoc Polycarme nocet.
Nam quoties ſurgis, ſoteria poſcis amicos:
Sit pudor: ægrota iam Polycarme ſemel.

AEGROTAS) vt ſuprà quoſdam dixit ſæpius in anno naſci & natalem celebrare, vti poſcerent munera natalitia, ita Polycarmum ait ſæpius fingere morbum vt poſceret ſoteria. Sunt autem ſoteria munera quæ dabantur amicis à morbo recreatis, qualia ſcripſit Papinius

Rutilio Gallico. AEGROTA IAM POLYCARME SEMEL) argutè hoc,& acerbè, mortem enim tectè imprecatur,nam qui moritur non ægrotat ſæpius.

Ad Sparſum.

LVII. XLVI.

Cur ſæpe ſicci parua rura Nomenti,
Laremq́ villæ ſordidum petam,quæris?
Nec cogitandi ſpatium,nec quieſcendi,
In vrbe locus eſt pauperi.negant vitam
Ludimagiſtri mane, nocte piſtores,
Lib. 2. epig. 57. Aldi. *Ærariorum marculi die toto.*
Hinc otioſus ſordidam quatit menſam
Neroniana nummularius maſſa;
Illinc paludis malleator Hiſpanæ.
Tritum nitenti fuſte verberat ſaxum.
Nec turba ceſſat entheata Bellonæ,
Nec faſciato naufragus loquax trunco,
A matre doctus nec rogare Iudæus,
Nec ſulfuratæ lippus inſtitor mercis.
Numerare pigri damna qui poteſt ſomni,
Dicet quot æra verberent manus orbis,
Cum ſecta Colcho Luna vapulat rhombo.
Tu Sparſe neſcis iſta,nec potes ſcire
Petilianis delicatus in regnis,
Cui plana ſummos deſpicit domus montes,
Et rus in vrbe eſt; vinitorq́ Romanus.
* Colle. M.S. *Nec in Falerno * monte maior autumnus,*
Intraq́ limen clauſus eſſedo curſus,
Et in profundo ſomnus,& quies nullis
Offenſa linguis,nec dies niſi admiſſus.
Nos tranſeuntis riſus excitat turbæ,
Et ad cubile eſt Roma: tædio feſſis
Dormire quoties libuit,imus ad villam.

CVM SÆPE) Exponit cauſas ſeceſſus in villam Nomentanam, vrbanos ſtrepitus, qui nullam quietis partem concedunt poëtæ vel meditandi vel cònuiuendi. Gemina huic epigr. eſt Iuuenalis Satyr. 2. & noſtri libro 10. epi. 74. ad Romam. SICCI NOMENTI) ſterilis. Nomentanam villam ſuprà non rarò inuiſimus. NEGANT VITAM) quietam nempe & tranquillam. LVDIMAGISTRI MANE) Queritur & lib. 9. epig. 70. de Ludimagiſtris.

Nondum criſtati rupere ſilentia Galli
Murmure iam ſæuo verberibuſq́ tonas.

Et:

Vicini ſomnum non tota nocte rogamus
Nam vigilare leue eſt peruigilare graue.

Iuuenal. Satyr. 7

Dummodo non pereat,mediæ quod noctis ab hora
Sediſti,qua nemo faber,qua nemo ſedebat,
Qui docet obliquo lanam deducere ferro.

NOCTE

NOCTE PISTORES) Quamuis piſtorum opus dum pinſunt, non ſit ſtreperum aut tumultuoſum; tamen cùm molunt, verſantque rotas ſonitus intra extraque molam ingentes excitant, vti intra molam quidem non audiaris, niſi in aurem alterius clames. Piſtorum autem hoc munus fuiſſe Plautus docet, & ipſa vox piſtrinū moletrinas ſignificat. Lege ad Vitruuium lib. 10. ca. 10. Philandrum, vbi varia piſtrinorum ſeu molarum genera deſcribuntur. AERARIORVM MARCVLI) malleoli ſeu malleus puſillus.

Lucilius: *Et velut in fabricam feruens cùm marculus ferrum*
Multorum magnis ictibus tundit.

Deducitur à marco, marcus enim eſt malleus maior, dictus marcus, quod maior ſit ad cædendum & fortior, marcellus mediocris malleus, marculus puſillus. Iſid. Orig. lib. 19. cap. 7. de inſtrumentis fabrorum. Extat & apud Plinium lib. 7. vox hæc & Cyniræ inuentum traditur. AERARIORVM) fabrorum, ferrum, chalybem, æs tractantium, vel qui in cudenda moneta ſedentariam exercent ſed hi monetarij ſunt. HINC OTIOSVS NVMMVLARIVS QVATIT MENSAM NER. MASSA) Numularij ſunt qui aliâs Trapezitæ dicuntur, ſeu menſarij, qui pecuniam ad menſas tenent. NERONIANA MASSA) eſt optimi auri & argenti nota. poſtulatum enim, vt legit Cauſabonus ſeu puſulatum argentum exegit Nero, aurum ad obruſam. Suet. cap. 44. Nerone, lege Torrentium. Domitius τὸ Neronianam exiſtimat potius referendam eſſe ad Claudium fœneratorem, eiuſque menſam dici Neronianam, quod Claudius audiret, & Nerones vocarentur Claudij. ſed poëta ſignatè dixit maſſa Neroniana, quod materiam argenti videtur ſpectare. ILLINC PALVDIS MALL. HISPANÆ) Balucis legendum ex Plinio Turnebus putat, ſic enim maſſas quaſdam auri vocari in Hiſpania Plinius lib. 33. cap. 4. tradit: quod vocabulum paludis à vocis propinquitate facile deflecti potuit. Alij paludem ad Tagum aurea ramenta voluentem referunt. Ego hîc Turnebum lubens ſequor, quando non abſurdè opinatur. MALLEATOREM) qui explicat aurum, & in bracteas tenuiſsimas velut telam diducit, & extendit, hoc ſequens verſus explanat.

Wexler.

Goldtſchlager.

TRITVM NITENTI FVSTE V. SAXVM) malleo nitente in ſaxo aurum extendit. NEC TVRBA CESSAT ENTH. BELLONAE) Iterum diuerto à Domitio, qui Bellonæ ſacerdotes Bellonarios, vt auctor eſt Acron, dictos, cum Corybantibus, vnaque ipſas Deas confundit, Cybelen cum Bellona, quæ nihil habuere commune. Bellona ſiue Duellona priſcis vocata, dicebatur ſoror & vxor Martis, vt D. Auguſtinus de ciuit. Dei, Lactantius, Suidas, Claudianus prodidere: quāuis Martem alij ipſius Bellonæ ſeu Enyus filium ſcribant. Dea belli habetur Statius 2. Theb.

Cybele quidem & Iſis, & magna Deum mater, &c. pro eiſdem habentur.

Nec magis ardentes Mauros haſtataq; pugnæ
Impulerit Bellona tubas.

Enimuero hæc nota. Ad verſum poëtæ venio, & ſacerdotes, qui ſe cultris feriebant, & ſuo ſanguine numen Bellonæ placabant, furenteſque vaticinabantur. Docet hoc Tibullus.

Hæc vbi Bellonæ motu eſt agitata, nec acrem
Flammam non amens verbera torta timet.
Ipſa bipenne ſuos cædit violenta lacertos,
Sanguineq; effuſo ſpargit inepta Deam;
Statq; latus præfixa veru, ſtat ſaucia pectus
Et canit euentus quos Dea magna monet.

Horatius in 1. ſer. *Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis,*

Lucanus in 1. *——tunc quos ſectis Bellona lacertis,*
Sæua monet.

Tertullianus in Apol. *Longius excurro, hodie iſthic Bellonæ ſacratus ſanguis de femore proſciſſo in palmulam exceptus & ſuis datus ſignatis.* Lactantius 1. *Alia,* inquit, *ſacra virtutis, quam eandem Bellonam vocant, in quibus ipſi ſacerdotes non alieno, ſed ſuo cruore ſacrificāt: ſectis namq; humeris & vtraq; manu diſtrictos tenentes gladios currunt & efferuntur & inſaniunt.* Neque tamen in Cybeles ſacris non eoſdē fuiſſe ritus negamus, quos lib. 11. ep. 85. enarrauimus. Romæ porrò vicus Bellonæ fuit in alta ſemita 6. Reg. vrbis non procul ab ædibus & vico Martialis, qui in ſeptima regione ad portam Tiburtinā habitabat. Templum ipſum Bellonæ ante portam carmentalem regione nona viſebatur. quemadmodum illud P. Victor deſcripſit. Ante templū columnella fuit, quæ bellica dicebatur, ſuper quam, haſtam iaciebant bellum indicturi. Feſto auctore, haud procul vt canit Ouid. à Circo Maximo.

In Faſtis.

Hinc ſolet haſta manu belli prænuncia mitti
In regem & gentes, cùm placet arma capi.

Turba igitur entheata, hoc eſt, œſtro Bellonæ percita, & diuino quodam furore afflata, erant ſacerdotes Bellonæ. Entheatam hic vocat, quam ſupra entheam appellauit.

Orba nimis ſæuis lacerantur bracchia cultris
Cùm furit ad Phrygios enthea turba modos.

In æde porrò Bellonæ dabatur ſenatus redeuntibus à bello ducibus & legatis exterarū gentium, quod Liuius, Cic. alij teſtantur. NEC FASCIATO NAVFRAGVS LOQVAX TRVNCO) Nec

ceſſat naufragus ſuſpenſa ex humeris picti naufragij tabula implorare hominum opem & miſericordiam, hoc eſt, quod dicit faſciato trunco, tabula nempe picta de faſcia ſuſpenſa. Hoc factitabant priſci, vt emerſi fluctibus vicatim & oppidatim cogerent ſtipem, & tandem tabulas ipſas, quas ſecum ferebant Caſtori & Polluci nautarum Numinibus conſecrarent, quorum ope ſe teſtabantur naufragium euaſiſſe. Sunt hac de re poëtarum ampla teſtimonia. Iuuenalis Sat. 14.

Quot Tagus & rutila voluit Pactolus arena
Frigida ſufficient velantes inguina panni,
Exiguusq; cibus merſa rate naufragus aſſem
Dum rogat, & picta ſe tempeſtate tuetur.

Horatius libro primo Car. Od. 5. vota nautarum confirmat.

——me tabula ſacer,
Votiua paries indicat vuida
Suſpendiſſe potenti
Veſtimenta maris Deo.

Virgilius 12. Aeneid.

Hic ſteterat nautis quondam venerabile lignum,
Votiua ex vndis vbi figere dona ſolebant,
Laurenti Diuo, & votas ſuſpendere veſtes.

Semiluſcus, ſulphur officit naribus & oculis.

A matre doctvs nec rogare ivdaevs) Nec ceſſat apella mendicare. Nec institor svlph. mercis Nec ceſſat proclamare ſulphurata ramenta vilis circulator & lippus. dictum de his lib. 1. epig. 42.

Hoc quod tranſtiberinus ambulator,
Qui pallentia ſulfurata fractis
Permutat vitreis. ——

Et lib. 10. epig. 3. *Quæ ſulphurato nolit empta ramento*
Vatiniorum proxineta fractorum.

Nvmerare) Citius numerabis manus in vrbe pulſantes æreas pelues, cum faſcinata laborat luna carmine magico (quamuis tota vrbs ferè ſit occupata ære verberando) quàm percenſebis impedimenta ſomni & quietis. ordo verborum eſt. Ille numerabit ſomni damna, qui poteſt numerare pulſantes æra mulieres, cùm deuocatur luna ſagis. Nullus autem manus illas numerabit, nec dicet ergo quis impedimenta ſomni in vrbe, quia infinita. Rhombo) vbertim rhombus nobis explicatus eſt lib. 9. epigi 30. ad illum verſum:

Quæ nunc Theſſalico lunam deducere rhombo.

Lib. 9. epig. 30. Colcho) Medea princeps & magiſtra præſtigiatricum, Colchis erat quod nemini ignotum, rhombus girgillus quo inuoluebant fila lunamque torquebant. Nescis ista) incommoda & damna ſomni. Petilianis delicatvs in regnis) Non intelligit poëta hic (liberè pronuncio) Petiliam in Lucanis, Philoctetæ opus, de quo Virgilius 1. Aeneid.

——ſic illa ducis Melibæi
Parua Philoctetæ ſubnixa petilia muro.

Et Liuius, Strabo, Solinus alij, Leander in magna Græcia. Sed Petiliana regna vocat domum & agrum L. Petilij Scribæ, ſub Ianiculo vbi Rex Numa (Solino, Dionyſio, Liuio, Caſsio, Hemina auctoribus) fuit ſepultus. Liuium vnum pro cunctis teſtem audi. *In agro L. Petilij Scribæ* (Cn. Terentium Scribam nominat Caſsius 4. Annalium libro) *ſub Ianiculo, dum cultores altius moliuntur terram, duæ lapideæ arcæ octonos fermè pedes longæ, quaternos latæ inuentæ ſunt, &c.* Mira de libris & corpore Numæ ſequuntur. Regna autem vocat poëta, vt Virgilius:

Poſt aliquot mea regna videns mirabor ariſtas.

Et Cicero de oratore. Cur autem id putem, ſequentes me verſus inducunt, vt credam. Admodum enim conuenit hæc deſcriptio illi in libro 4. epig. 64. de hortis Martialis. Nam vt hic delicatum ait Petilium in regnis ſuis. Ita ibi *Celſæ culmina delicata villæ* laudat, vt ibi ex hortis Martialis ſeptem ait vrbis montes conſpici. Ita hic, *Cui plana ſummos deſpicit domus montes.* Nec eſt cur mireris dici planam domum, nam planus erat in Ianiculo, modico tumore, vertex vt libro 4. canit. Et, vt hic ait, *rus in vrbe eſſe & vinitorem Romanum*; Ita ibi: *Hoc rus ſeu potius domus vocanda eſt.* Et quid clarius cum poëta dicat; *rus in vrbe* ſparſo eſſe, & vinitorem Romanum, quia vinea in vrbe.

Nec in falerno montem avt) *Falerno colle*, M. S. Modij, ſententia carminis eſt, tua villa tam lætas habet vineas, atque mons Falernus, in Campania. Autumnus pro vindemia noto tropo. Intraqve limen clavsvs essedo cvrsvs) Et tam laxè habitas vt geſtari intra ædium tuarum ſpatia poſsis. Modius putat *latus* non *clauſus* legendum ego retineo ſcripturam priorem limine enim definiebatur claudebaturque, (quamuis aliâs patente) curſus ſeu ſpatium geſtationis, geſtabantur enim ſeu curru, ſeu lectica, corporis exercendi cauſſa, quod

de auun-

de auunculo ſuo tradit Plinius,& Mercurialis in gymnaſtica, vt lib.5.expoſui. ET IN PROFVNDO SOMNVS) lib 4.de hoc eodem Ianiculo.

Illic Flaminiæ Salariæq́;
Geſtator.patet,eſſedo tacente,
Ne blando rota ſit moleſta ſomno
Quem nec rumpere nauticum celeuma.

OFFENSA LINGVIS)tranſeuntium & clamantium.NEC DIES NISI ADMISSVS)Ego, inquit,via lata,loco tam frequenti & inquieto habito,vt Roma tota mihi ante ipſum cubiculum ſita videatur. Ita intempeſta nocte non deeſt ſumma dies. Tu verò etiam ipſo meridie potes diem excludere & noctem perpetuam continuare,niſi velis vltro apertis feneſtris lucem & ſolem velut ſupplicem admittere.IMVS AD VILLAM)Quod tibi non eſt neceſſe,qui villam in vrbe habes,& noctem in meridie.

De importunis baſiatoribus.

XLVII. LIX.

* * *

Tantum dat tibi Roma baſiorum, *Vide Catull. Viuamus mea Lesbia, &c.*
Poſt annos modò quindecim reuerſo,
Te vicinia tota,te piloſus
Hircoſo premit oſculo colonus,
Hinc inſtat tibi textor,inde fullo. *Tantum pauperes,vt video, poëtam ſalutarunt.*
Hinc ſutor modò pelle baſiata.
Hinc menti dominus pediculoſi,
Hinc defioculus,& inde lippus.

* * *

Iam tanti tibi non fuit redire.

Huic Germanum eſt illud lib.11.ep.99. ad Baſſum. Deteſtatur importuna baſia hominum luridorum.POST QVINDECIM)certum tempus pro incerto ponit,nec de ſe,vel te ſed quocunque. Vox *defioculus* rectè habet,& luſcum ſonat, cui deſit oculus,dexioculus alij legunt,cui dexter tantum oculus ſit.

Ad ſuum Natalem.

XLVIII. LX.

Martis alumne dies roſeam quo lampada primum,
Magnaq́; ſiderei vidimus ora Dei.
Si te rure coli,virideſq́; pigebit ad aras,
Qui fueras latia cultus in vrbe mihi:
Da veniam,ſeruire tuis quod nolo Kalendis,
Et qua ſum genitus viuere luce volo.

Natali ſuo ſe genialiter victurum dicit ruri,quod in vrbe non poterat. MARTIS) Calendis Martiis natus erat lib.9.ep.53.

Vt noſtras amo Martias Calendas.

Et lib. 10. ep.24. *Natales mihi Martiæ Calendæ*
Lux formoſior omnibus Calendis.

ROSEAM LAMPADA)Phœbeam facem,hoc eſt,ſolem.MAGNA ORA DEI)Phœbei,& eſt expolitio prioris verſus. MAGNA ORA)Centies enim & ſexagies magnitudine ſuperat vniuerſum terræ globum,globus ſolis, vt communis eſt Aſtrologorum ἀπόδειξις, ſed, nobis non maior mediocri ſpeculo apparet.VIRIDES AD ARAS) è ceſpite factas vt ruri fiebant.LATIA IN VRBE)Romæ.SERVIRE NOLO)tuis Calendis Martiis nolo vrbicis officiis occupari,quod eſt ſeruire,& tuis calendis eſt ſextus non tertius caſus. EX QVA LVCE) natalitia. VIVERE) genialiter quod in vrbe non poſſem,vt mox ſequens epigramma docet.

De † Alauda.

De† Sabello.

LXI. XLIX.

* Nec. † Sabello. * Deſinet.

*Natali pallere ſuo * ne calda † Sabello*
**Deſit, & vt liquidum potet Alauda merum,*
Turbida ſollicitò tranſmittere Cæcuba ſacco,
Atq; inter menſas ire, redire ſuas:
Excipere hos, illos, & tota ſurgere cœna,
Marmora calcantem frigidiora gelu:
Quæ ratio eſt, hæc ſponte tua perferre, patiqúe?
Quæ te ſi iubeat rex dominuſq; neges.

NATALI) Peruerſa eſt inſcriptio huius epigrammatis, ſeu legas de Sabello, ſeu de Alauda. Neque epigramma eſt de Sabello vel Alauda, quos pro quouis obuio conuiuâ nominauit, ſed de ſtulta natalis celebrandi curâ, quippe hoc vnũ curandum, vt nihil cures niſi genium tuum; quod ipſe priori epigrammate ſe facere docet. NE CALDA SABELLO) Occupari anxiè ſuo natali in curando amicorum conuiuio, & caldam aquam parare, liquidumque vinum conuiuis Sabello & Alaudæ. TVRBIDA CAECVBA) turbida vina, cæcubum ab agro cæcubo dicitur, optimum vini genus. lege Xenia, Attenuabantur autẽ linteis ſaccis, & colabãtur, vt liquerent & frigerent, quod lib.14. planius in lemmate, *ſaccus niuarius*, exponemus. IRE REDIRE) famulorum ritu. MARMORA) Cœnacula enim potentiorum ſtrata marmore vt hodie. FRIGIDIORA GELV) nudis pedibus accubabant, & conuiuator ſurgens, vel excipiendi hoſpitis inexpectato aduenientis, vel rei cuiuſpiam curandæ cauſſa, nudus pauimenta calcabat, iterumque ſe in lectum recipiebat. ſoccos abituri petebant. REX DOMINVSQVE) non faceres conuiua & cliens, quod facis rex, patronus, dominus & conuiuator.

De Ligurra.

LXII. L.

Verſus, & breue, viuidumqúe carmen
In te ne faciam times, Ligurra,
Et dignus cupis hoc metu videri:
Sed fruſtra metuis, cupiſqúe fruſtra.
In tauros Libyci ruunt leones,
Non ſunt papilionibus moleſti.
Quæras cenſeo, ſi legi laboras,
Nigri fornicis ebrium poëtam:
Frons hæc ſtigmate non meo notanda eſt.

Læſerat quiſpiam ineptus & inſulſus verſificator poëtam eo tantum fine, vt irritaret in ſe Martialem, ab eoq; nominatim refutaretur. Poëta negat ſe gry dicturum in eum quem contemnerent omnes, ſibi prorſus imparem ingenio & carmine. Hic ficto nomine Ligurræ, certum aliquem deſignat. BREVE VIVIDVMQVE CARMEN) Epigrammatis periphraſis, quod & breue & piperatum mordaxque ſit oportet. IN TAVROS) Leo γενναιότατον θηρίον, non ſæuit in beſtiolas & minores feras hinnulos, lepores, cuniculos, multo minus papiliones, ſed in tauros, ingenteſque beluas. Cuius ingenij & indolis fuiſſe leguntur, & canes apud Plinium lib.8. c.40. miſsi Alexandro Macedonum ab Albaniæ rege, qui ne damas quidem imò nec apros, & vrſos dignabantur aggredi, ſed leones tantum & elephantos ſternebant. Poëta ſe leoni, Ligurram papilioni confert. Lege adagia, *hinnulus leonem. ne caprea contra leonem, culicem elephanti comparas, Formicam camelo, &c.* NIGRI FORNICIS) Obſcurum improbum & contemptum notat. Cuius carmina ſalariis pueris & cocis ſint pro cucullis, vel in ſellis Patroclianis legantur, &c. Vel quæ fiant in nigra cella & obſcura ab ignoto, & obſcuro poëta. EBRIVM) inſanum, ſtolidum, adagium notum, *cretá notare, carbone notare; cretá* notantur probanda ſanaque Horatius ſat.3. ſerm.2.

Quorſum abeunt ſani creta an carbone notandi.

Perſius

Perſius ſat.5.ad Cornutum magiſtrum ſuum:

Illa prius creta mox hæc carbone notaſti.

Bona enim candido colore, mala atro notabant ex Pythagoræ decreto, quod candida ad boni naturam, atra mali pertinerent. Hinc niger & nigri fornicis apud Cic. Catullum, Horatium, Martialem pro malis & infœlicibus ponuntur. PVTRI CRETA) ſi creta dixiſſet, probaſſet carmina Ligurræ; adiecit putri, vt putida notaret carmina.

FRONS HAEC STIGM. N. M. N. E.) Stigmatiis ſeruis poëtam ſeruilem & abiectum confert, indignum qui à Martiale etiam non dico laudetur, ſed vituperetur, ſtigmatias ſeruos ſuprà notauimus.

Ad Saturnum.

LXIII. LI.

Antiqui rex magne poli, mundiq́ prioris,
Sub quo pigra quies, nec labor vllus erat,
Nec regale nimis fulmen, nec fulmine digna
Sciſſa nec ad Manes, ſed ſita diues humus:
Lætus ad hæc faciliſq́ veni, ſolennia Priſci
Gaudia, cum ſacris te decet eſſe tuis.
Tu reducem patriæ ſexta, pater optime bruma,
Pacifici latia reddis ab vrbe Numæ.
Cernis vt Auſonio ſimilis tibi pompa macello
Pendeat, & quantis luxurietur honos?
Quàm nõ parca manus, largæq́ numiſmata menſæ,
Quæ, Saturne, tibi pernumerentur opes?
** Vt ſit bis pretium meritis, & gratia maior,*
Et pater, & frugi ſic tua ſacra colit.
At tu ſancte tuo ſic ſemper amere Decembri:
Hos illi iubeas ſæpe redire dies.

> ** Vtq́ ſit bis. An legendum; Et patera, & frugi, id eſt, vino & mola ſalſa? Grammatici reor, non patientur.*

ANTIQVI) Priſco Terentio poſt annum ſextum ipſo Decembri in patriam Hiſpaniam reduci epulum extruitur, ad quod poëta Saturnum inuitat & rogat, vt Priſco ſæpe reuocet Saturnalia diuque æuum illi propaget.

ANTIQVI) Aureum Saturni ſeculum delibat. Antiqui poli regem appellat Saturnum, quod Saturnus ante Iouem cœlo imperarit, à Ioue filio poſtea exutus imperio, & deturbatus. Heſiodus in Deorum ortu.

Πεύθετο γὰρ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος
Οὕνεκά οἱ πέπρωτο ἑῷ ὑπὸ παιδὶ δαμῆναι.

Ouidius 1. Faſtorum. Virgilius lib.8. Aen. & Eclog.

Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo
Arma Iouis fugiens & regnis exul ademptis, &c.

Ouidius 1. Met. alij. Antiquum igitur & priorem mundum vocat à Saturno gubernatum.

SVB QVO PIGRA QVIES) Egregiè aureum ſeculum deſcribit Ouid. 1. Met. Virgilius, Nec labor vllus, Eclog. Sicel. Muſæ. Tibullus, Quàm benè Saturno, &c. Sed planiſſimè Pherecrates in Actu *metalla fodientibus* in ſcripto, Natalis Comes lib. 2. Mythol. c. 2. vbi nimium quàm multa. Heſiodus in operibus & diebus. Orpheus.

> *Virgil. 1. Georg. Ante Iouem nulli ſubig. &c. Ad qua multa Iac. Pontanus.*

NEC REGALE) imperioſum, tyrannicum, regiè facere & regium factum apud Cic. in Catil. concione & alibi ſemper in malam partem accipitur.

FVLMINE DIGNA) ſumma enim erat hominum innocentia, ſcelus neſciebatur, vt Ouid. deſcribit.

SCISSA NEC AD MANES) Opes & aurum ac diuitias ait nondum fuiſſe tum repertas, nec quæſitas ab auaris, ſed humi ſitas. Ouid.

——& itum eſt in viſcera terræ
Quaſq́, recondiderat ſtygiiſq́ admouerat vmbris
Effodiuntur opes.

Plinius lib.33.præfat. Imus in viſcera eius, & in ſede manium opes quærimus. TV REDVCEM PATRIAE) Priſcum Terentium reuerſum in Hiſpaniam ipſo Decembri poſt ſexennium. PACIFICI NVMAE) Nulla bella geſſit, ſed totum ſe populumque religionibus dedit & adſtrinxit. Liuius lib.1. alij. CERNIS) Non cedũt Saturnalia Hiſpana Romanis rerum omnium apparatu, an etiam ad victimas? POMPA) carnium, piſciumque & obſoniorum. QVAM NON PARCA MANVS) Vides quàm larga tibi deferantur munera, quantaque pecunia in Saturnalia abſumatur. Vel enim ad dona Saturnalia refert opes poëta, vel ad venalia Macelli opſonia, vel ad victimas, vel ſimul ad omnia. Victimæ poſtea vendebantur & comedebantur, vt ex lib.10. epiſt.97. Plinij diſcis. & hæc Chriſtiano execrata erant Idolothyta, de quibus Tertullianus & patres. VTQVE SIT HIS) Varia lectio eſt, alij, *vt his ſit*; alij, *vt ſi his*. Placet legere, *vtque ſit his*. Sententia eſt, aut eſſe videtur: vtque tibi Saturne ſit gratior hæc celebritas, & Priſco vtilior, Ipſe pater Priſci (quamuis alioqui frugalis & temperans, bonuſque) ſicut nunc expoſui, tua ſacra, id eſt, Saturnalia, tam lautè, & ſumptuosè colit. SIC SEMPER AMERE) *Sic*, benè precantis vocula, vt centies dictum. Tu Saturne, precor, vt ita ſemper cultus iubeas Priſco ſæpe redire Saturnalia, hoc eſt, longum illi indulge æuum.

† Ad Cordubam.

† *De malo poëta.*

LXIV. LII.

Vncto Corduba lætior Venafro,
Hiſtra nec minus abſoluta teſta,
Albi quæ ſuperas oues Galeſi,
Nullo murice, nec cruore mendax,
Sed tinctis gregibus colore viuo:
*Dic veſtro, rogo, * ſit pudor poëtæ,* *v.ſ.*
Ne gratis recitet meos libellos.
Ferrem, ſi faceret bonus poëta,
Cui poſſem dare mutuos honores.
Corrumpit ſine talione calebs.
Cæcus perdere non poteſt quod aufert,
Nil eſt deterius latrone nudo:
Nil ſecurius eſt malo poëta.

In Cordubenſem poëtam & malum, & furem carminum ſuorum ſcribit, rogatque Cordubam, vt ſuum clientem moneat, ne aliena pro ſuis recitet. VNCTO CORDVBA) Reprehenſurus Cordubenſem ciuem laudat Cordubam, vt reprehenſione vnius, conciliet ſibi vniuerſos. Commendat verò à nobilitate & copia olei, cuius ager Bæticus ferax erat, & à lanis Bæticis, quas infra epigrammate vltimo deſcribit. LAETIOR VENAFRO) Vnctũ appellat veraſtum ab oleo, quod in venafrano agro Campaniæ naſcitur omnium præſtantiſsimum; quamuis poëta *κολακευτικῶς* præferat Cordubenſe. Plinium audiamus lib.15. cap.2. *Principatum*, inquit, *in hoc quoque bono obtinuit Italia toto orbe, maximè agro venafrano, eiuſq; parte quæ Licinianum fundit oleum: vnde & Liciniæ gloria præcipua oliuæ.* HISTRA NEC M.A.T.) Plinius ibid. Bæticum oleum & Hiſtrum inter ſe pari certare laude affirmat. Cordubenſe hîc pro Bætico accipio, vti & lanam: Corduba enim Hiſpaniæ Bæticæ oppidũ eſt Ptolomæo *colonia patritia* nominata, & ipſe poëta infra Bætin *oliuiferum* appellat. Hiſtriam Plinius in decima ponit regione Italiæ, eamq; vt peninſulam ait excurrere. Oppida ſunt Cremona, Brixia & alia celeberrima, quæ libro tertio enumerat in Venetorum ditione.

ALBI QVAE SVPERAS OVES GALESI) Galeſus flumen Italiæ ad Tarentum, vbi candidæ lanæ copia, vt lib.2. ep.43. ad illum verſum,

Te lacedæmonio velat toga lota Galeſo.
Et lib.5.ep.38. *Agnâ Galeſi mollior Phalantini.*
Lib.4.ep.28. *Et lotam tepido togam Galeſo.*
Lib.8.ep.28. *Appula Ledæi tibi floruit herba Galeſi*
Qua ſaturat Calabris culta Galeſus aquis.

Quod Langius non intellexit, cùm in ſuo indice coniunxit hæc duo, velut nomen cum ſuo appoſito. *Galeſus* enim virili genere effertur, *culta*, neutro & numero multitudinis.

NVLLO

NVLLO MVRICE N. C. M.) rutilo aureoque colori ſimilia vellera oues Bæticæ, nullo fuco imbuta, ſed natiuo tincta, ferebant. Martialis infra epig. 100.

Bætis oliuifera crinem redimite corona,
Aurea qui nitidis vellera tingis aquis.

Et lib. 5. ep. 28. *Qui crine vincis Bætici gregis vellus.*

Plinius lib. 8. cap. 48. *Hiſpania nigri velleris præcipuas habet: Polentia iuxta Alpes cani: Aſia rutili, quas Erythræas vocant, item Bætica.* Hinc noſter poëta comparauit lanas Bæticas cruori & murici, vtique rutilantibus.

DIC) Corduba tuo ciui & clienti, malo poëtæ. NE GRATIS R.) ſcribat ipſe viciſsim carmina tam laudata, quæ poſsim ego Bilbili pro meis recitare, illique par pari reponere.

SINE TALIONE COELEBS) Talio valet idem apud Feſtum lib. 18. quod par vindicta. Iſidorus lib. 5. ca. 27. *Talio eſt, ſimilitudo vindictæ, vt taliter patiatur quis, vt fecit lex omnium antiquiſſima, naturaq́ conuenientiſſima, quam ipſe naturæ & æquitatis Auctor apud Moſen.* Exod. 21. tulit, δώσει ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς, ὀφθαλμὸν ἀντ' ὀφθαλμοῦ, χεῖρα ἀντὶ χειρὸς, πόδα ἀντὶ ποδός. Et Deuter. 19. Ariſtoteles lib. 5. ethic. cap. 5. ἀντιπεπονθὸς appellaſſe videtur talionem. Romanis quoque inter primas XII. tabularum leges fuit talio. Cuius hæc apud Gellium verba leguntur; *Si membrum rupit meum, è pacto talio eſto.* quæ Feſtus aliter refert: *Si membrum, inquit, rupit, ni cum eo facit, talio eſto.* Pluribus ſuper hac lege agit Gellius lib. 20. cap. 1. Huius legis aſſertores erant & Pythagorei, vocabantque ius Rhadamanti peruulgato illo verſu,

εἴκε πάθοι τά ἔρεξε, δίκη τ' ἰθεῖα γένοιτο
Ius rectum fuerit, ſi factis perferat æqua.

Sed quemadmodum Ariſtoteles non vndequaque probauit; & ἀναλογίαν quandam, non ἰσότητα, in hac lege deſiderauit, Ita Romani, prætorij iuris clementiâ eandem temperarunt. Chriſtus verò omnis auctor indulgentiæ & clemētiæ eandem certa ratione antiquauit, cùm apud D. Matthæum c. 5. maleficia beneficiis compenſanda docuit. quæ tamen iuri naturali non præſcribunt. Damaſus Pontifex Chriſtianis etiam, pœnam talionis conſtituit, qui alterum de falso crimine accuſaſſent. Diſputant I.C. de hac lege l. vlt. de accuſ. reciprocam pœnam & aliis capitibus.

COELEBS) Quintilianus, Feſtus, Iſidorus, cœlibes à cœlo deducunt, quaſi cœlo dignam vitam agant, & cœlo beati ſint, ita vt cœlibes quaſi cœlites velint dictos, quod grauiſsimo munere vacent. D. Hieronymus: *Cælebs eſt*, inquit, *qui vxorem non habet.* Quod etiam ad fœminas refertur, quæ virum non habent. Græcis ἄγαμος, & cœlibatus ἀγαμία dicitur. Quam notionem hic poëta reſpicit, cùm Cordubenſem vocat cœlibem, vt qui ingenio ſuo, quemadmodum & cœlibes, & ἄγαμοι, nihil pariat edátue. Sunt enim quidam fœtus & partus ingenij, monumenta ſapientiæ & doctrinæ, libri, ſcriptaque doctorum VV. de quibus memini ſupra dicere. Corrumpit, inquit, Martialis, ſine talione cœlebs. Nihil ſcribit, quod poſsim ego viciſsim pro meis vſurpare & recitare, vt ille mea pro ſuis.

COECVS PERDERE NON POTEST, QVOD AVFERT) Auferre nihil poteſt, quia nihil poteſt inuenire, nihil ergo perdere. Aliter etiam ita verſum intelligo. Cœcus perdere non poteſt, quod aufert, Si oculato nempe oculum expungat, ipſe carens oculis, aufert alteri quo ipſe caret. Et hunc germanum ſenſum exiſtimo.

NVDO LATRONE) Cui nihil poteſt adimi, quamuis ipſe rapiat aliena. Cordubenſem furem cum cœlibe latrone, & cœco contendit ignominioſis ſimilitudinibus, vt acrius mordeat.

NIL SECVRIVS EST MALO POETA) Vt nihil ſecurius eſt mendico, ita nihil ſecurius imperito poëta. Illi opes nemo auferet, quas non habet, huic carmina nemo furabitur.

Cantabit vacuus coram latrone viator,
Et mala nemo malo ſubducet carmina vati.

Eſt & alius verborum poëtæ intellectus, vt dicas illam ſecuritatem ab inſcitia auctoris exiſtere. Quo enim inſcitior eſt, hoc plerunque audacior & impudentior ſcriptor, vt Græcum habet dictum, ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει. *Inſcitia quidem audaciam, conſideratio tarditatem adfert.* Et Plinius lib. 4. ep. 7. *Recta ingenia debilitat verecundia, peruerſa confirmat audacia.* Parœmiam lege: *Inſcitia confidentiam parit*, ad quam multa. Chil. 4. Cent. 5. adag. 54.

De Cinna.

LIII. LXV.

Vincentem roſeos, facieque, comaq́ miniſtros
Cinna cocum fecit Cinna guloſus homo eſt.

GVLOSVS HOMO EST) Dilogia ad amorem & cibum refert.

Ad

Ad Amœnum.

LXVII. LIV.

Bis quinquaginta domus eſt tibi millibus empta,
Vendere quam ſummâ vel breuiore cupis.
Arte ſed emptorem vafrâ corrumpis Amœne,
Et caſa diuitiis ambitioſa latet.
Gemmantes prima fulgent teſtudine lecti,
Et Mauruſiaci pondera rara citri.

* * *

Deinde ducenta ſonas, & ais non eſſe minoris.
Inſtructam vili vendis Amœne domum.

Delphica menſa marmorea Cic.6. in Verrem.

BIS QVINQVAGENIS) In fraudulentum venditorem, qui deceptus malè materiatam domum centum millibus HS. emerat, quã vel quinquaginta venditam cupiebat. Is ergo vt emptori fumum venderet, ornauit aurea argenteaque ſupellectili domum, illamque ducentis millibus æſtimauit. Poëta, vili ait, inſtructam domum vendi, ſed vacuam, caro nimis. AEdes autem non erat cum ornamentis venditurus Amœnus, ſed vacuas. ornamenta appoſuit, vt obiiceret eſcam emptori. CASA DIVITIIS AMBITIOSA LATET.) Caſa vilis, fucata eſt ſupellectili pretioſa. GEM. P. F. T. L.) Attende priſcum morem lecti genialis collocandi in prima aula, ſeu atrio, vbi honeſtæ matronæ opus faciebant, qua de re nonnihil dictum lib.3.ep.5.

Protinus hunc adeat, primiq; in limine tecti
(Quos tenuit Daphnis, quos tenet ille lares)
Eſt illi coniux. ———

Quæris vnde is lectus, aut quare in atrio ſtratus? Nouæ nuptæ lectus magno apparatu ſternebatur, qui matrimonij æternum eſſet monumentum. Iſque dicebatur genialis lectus, genialis torus, in nuptiis, quod Genio & Iunoni ſacer, vel ominis cauſsâ à genendo. Hoc Arnobius præ cæteris clarius exponit. *Cùm in matrimonium,* inquit, *conuenitis, toga ſternitis lectulos, & maritorum genios aduocatis.* De eodem cecinit Lucanus,

———*gradibus acclinis eburnis*
Stat torus & picto veſtes diſcriminat auro.

Et Iuuenalis, ———*Tyriuſq; palam genialis in hortis*
Sternitur.

Catullus in Argonauticis puluinar geniale vocat.

Puluinar vero Diuæ geniale locatur
Ædibus in mediis, Indo quod dente politum
Tincta tegit roſeo conchylis purpura fuco.

Sed is lectulus genialis ſecundum nuptias religioſè admodum ſeruatus, & atriis ſuis è regione ianuæ collocatus æternum coniugij monumentum ac pignus erat, à quo ſitu dictus eſt lectulus aduerſus, quod ianuæ exaduerſum poneretur. Aſconius in Milonianam. *Deinde omni vi ianua expugnata, & imagines maiorum* (quæ ex more in atriis ſeruabantur) *deiecerunt. & lectulum aduerſum vxoris eius Corneliæ, cuius caſtitas pro exemplo habita eſt, fregerunt, itemque telas, quæ ex veteri more in atrio texebantur, diruerunt.* Laberius poëta accinit.

Nunc lentus es tu, nunc tu ſuſq; deq; fers.
Mater familias tua in lecto aduerſo ſedet,
Seruos ſexcentis verbis nefariis vtitur.

Propertius idem. *Seu tamen aduerſum mutauit ianua lectum,*
Sederit & noſtro cauta nouerca toro.

Eundem etiam poſt nuptias genialem vocabant. Cic. pro Cluentio. *Lectũ illum genialem, quem biennio ante filiæ ſuæ nubenti ſtrauerat, in eadem domo ſibi ornari ac ſterni, expulſa atq; exturbata filia, iubet.* Horatius, ———*lectus genialis in aula eſt?*
Nil ait eſſe prius, melius nil cœlibe vita.

Aula eſt atrium à Græco ἀυλὴ Lampridius in Alexandro. *Quod tabula Traiani imperatoris, quæ geniali lecto patris* (malim cum Lipſio matris) *imminebat, dum mater eum in templo pareret, in lectum decidit.* Primam ergo teſtudinem atrium & veſtibulum ædium intelligo, lectos autem aduerſos vxoris & nurus. aut ποιητικῶς, poſuit numerum multitudinis pro ſingulari. Gemmantes vocat lectos pauo-

pauoninos,de quibus lib.14.lemmate, *lectus pauoninus.* citrum enim gemmas pauonum imitatur, vt ex Plinio infrà docebimus. Referre tamẽ poſsis & fortè certius ad teſtudinem: teſtudine enim facta lecti operiebãtur. De qua re lib.14.lemmate, *Stibadia.* Nec ignoro me ſuprà cum Lipſio hoc ad veſtibulum ſeu atrium ædium retuliſſe,vox quippe prima,rem ambiguam facit.

Heraldus ex Plinio lib. 9 c.11. & lib 16. cap.43.

ET MAVRVSIACI PONDERA RARA CITRI) Menſas citreas magni pretij intelligit ex Mauritania allatas,quarum pretium eſt apud Plinium lib.13.cap.15.vbi Budæus errauit in numerorum ratione,cùm legit H S.X. hoc eſt,decem ſeſtertiis,& H S. XV. ſiuè quindecim ſeſtertiis exprimendus numerat ἐπιῤῥηματικῶς decies HS. quindecies ſeſtertiûm, vt ex Tertulliano de pallio diſces. *Adigo,* inquit, *cauterem ambitioni,qua M. Tullius quingentis millibus nummum* (ſeſtertius & ſeſtertius nummus idem eſt) *orbem citri, qua bis tantum Aſinius Gallus pro menſa eiuſdem Mauritaniæ numerat. En quantis facultatibus æſtimauere ligneas maculas?* Cicero igitur ſuam citream menſam emit duodecim millibus & quingentis philippicis.Aſinius X X V. M. De citri pretio lib.14. lemmate,*menſa citrea,* ad illum verſum,

Iuuenalis ſat. 11.refert teſtudinem ad lectorum fulcra.

Accipe fœlicis Atlantica munera ſiluæ:
Aurea qua dederit dona, minora dabit.

Enimuerò morem ornandi teſtudinem Seneca exponit lib. 6. Ben. cap. 9. *Video elaboratam ſcrupuloſa diſtinctione teſtudinem, & fœdiſſimorum pigerrimorumq; animalium teſtas, in gentibus pretiis emptas,in quibus ipſis illa quæ placet varietas,ſubditis medicamentis in ſimilitudinem veri coloratur. Video iſtic menſas, & æſtimatum lignum Senatoris cenſu* (hoc eſt, X X X. M. coronatorum ſeu Philippæorum) *eo pretioſius, quo illud in plures nodos, arboris infœlicitas torſit.Video iſtic cryſtallina,quorum fragilitas accendit pretium.* Et mox: *Video myrrhina,video vniones, &c.*

MAVRVSIACI) Afri *Mauruſij gens Phœnica circa Tripolin & Magnam Syrtim, hodie Pacati dicuntur.* Notitia vtriuſque imperij,& Procopius auctores apud Ortelium.

DEINDE DVCENTA SONAS) ducenta millia ſeſtertium,ſeu quina millia Philippæorum. NON MINORIS) te ais non venditurum minori pretio quàm ducentis.

INSTRVCTAM VILI VENDIS AMOENE DOMVM)Si,quemadmodum oſtentas,cum omni ſu pellectili ducentis vendas, vili fateor,ſed detracta ſupellectili,nihil carius,nihil te auarius cogitari poteſt, qui vilem caſam ducentis M. H S. vendere per fraudem cupias.

De Idibus Maronis.

LV. LXVIII.

Maiæ Mercurium creaſtis Idus.
Auguſtis redit Idibus Diana.
Octobres Maro conſecrauit Idus.
Idus ſæpe colas & has & illas,
Qui magni celebras Maronis Idus.

Celebrat natalem Virgilij & eundem celebrantibus optat mille natales. MAIAE MERCVRIVM CREASTIS, IDVS) Nuſquam legi Idus Maias natalitias fuiſſe Mercurio. Sed quod eo die Mercurio templum haud procul à Circo Maximo dedicatum à veteribus Romanis. A. V. C. C C. L I X. ipſo teſte Liuio & Ouidio Faſt. *Liuius lib.2.*

Templa tibi poſuere patres ſpectantia Circum
Idibus,ex illo eſt hæc tibi ſacra dies.

Porrò Maia, parens Mercurij,Mercatorum & furum Dei, Maio dedit nomen, vt eſt apud Macrobium & Ouidium;quanquam iidem alias quoque appellationis huius cauſſas enumerent. Mercatores Idus has magna religione celebrarunt, quorum ſanè ritus apud Ouid. eleganter & copiosè deſcriptos leges in 5.Faſt.& Macrobium lib.1.ſat.cap.12. Fingit poëta eo die Mercurium natum, quo illi ſacrificabatur, quoque templum erat conſecratum, qui certè Mercurio natalis in vrbe fuit. Quæ ſunt eodem die per Romanos facta tradit Feſtus, Varro, Plutarchus, Ouidius, ſed huc non pertinent. Iduum tamen harum eſt mentio apud Auſonium, quem infra mox adducam.

AVGVSTVS REDIT IDIBVS DIANA) Idus Auguſti ſacræ erant Dianæ. Auſonius Eidyllio de feriis Romanis. *Vide Liuineiũ ad V. panegyr. p.329.*

Et medias Idus Maij Auguſtiq; recurſu
Quas ſibi Mercurius quaſq; Diana dicat.

Ouidius in Faſtis his Dianæ feriis narrat mulieres votis damnatas, ab vrbe faces ardentes in Aricinum nemus,vbi ſumma ſuperſtitione colebatur,detuliſſe,cùm ait:

Si Sæpe

Sæpepotens voti frontem redimita coronis
Fæmina lucentes portat ab vrbe faces.

Eaſdem videtur Propertius intelligere illo verſu lib.2.ep.33.

——Sed tibi me credere turba vetat
Cùm videt accenſis deuotam currere tædis
In nemus,& Triuiæ lumina ferre Deæ.

Scribit & Gratius de venatione, canes morbidos & ſcabie aſperſos ad Deam fuiſſe adductos à venatoribus cum facibus.

Spicataſq́; faces ſacrum ad nemorale Dianæ
Siſtimus,& ſolito catuli venantur honore,
Ipſaq́; per flores medio in diſcrimine luci,
Strauere arma ſacris, & pace vacantia feſta.

Auſonius Martialem æmulatus.
Mercurius Maias ſuperorum adiunctus honore.
Octobres olim genitus,Maro dedicat Idus.

Turnebus lib.7.cap.26. OCTOBRES MARO CONSECRAVIT IDVS) Idem in vita Virgilij Donatus. *Natus eſt,* inquit, *Cn. Pom. M.& M. Licin. Craſſo Coſſ. iduum Octobrium die,in pago qui Andes dicitur.* Et Probus Grammaticus. *P. Virgilius Maro natus idibus Octobribus Craſſo & Pom. Coſſ. matre Maia Polla,&c.* Idem in Chronico Euſebius Cæſarienſis teſtatur. IDVS SAEPE COLAS HAS ET ILLAS, QVI MAGNI CELEBRAS MARONIS IDVS) Precor, vt diu viuas, qui celebras Maronis natalem. Vnus omnium ſtudioſiſsimè & religioſiſsimè fertur natalem Virgilij coluiſſe Silius Italicus, vt ex Plinij epiſt.7.lib.3.diſco. *Virgilij,* inquit, *ante omnes,cuius natalem religioſius quam ſuum celebrabat.*

Ad clientes.

LXIX. LVI.

Matutine cliens vrbis mihi cauſſa relictæ,
Atria,ſi ſapias,ambitioſa colas,
Non ſum ego cauſidicus,nec amaris litibus aptus:
Sed piger,& ſenior,Pieridumq́; comes.
Otia me,ſomnuſq́; iuuant,quæ magna negauit
Roma mihi;redeo,ſi vigilatur & hìc.

Non deſiderat officioſos, vel patrocinium implorantes poëta clientes, quos ait ſe fugiſſe etiam Romæ,quam & ipſam clientum cauſſa reliquerit.

MATVTINE CLIENS) qui antelucanus, vel officij, vel opis cauſſa ades ad fores: ad diuitum palatia, vel patronorum ædes abi, non eſt cur à me patrocinium expectes non cauſidicus, nec forenſis declamator;poëta ſum. De importunis de die,de nocte clientum officiis,erga patronos Caſaubonus lib.2.Animad.p.134.

REDEO) In vrbem vbi vigiliis ſaltem maior honos & pretium: quamuis inde ſomni cauſſa exierim. Non abit multum à priore,de importunis baſiatoribus,epigrammate,quod ita concludit,

Iam tanti tibi non fuit redire.

Ad Paullum.

LXX. LVII.

Sic tanquam tabulas,ſcyphoſqúe,Paulle,
Omnes archetypos habes amicos.

Cauſidicus hic Paullus, vt ſupra d.

SIC TANQVAM) Paullum auarum ait ornari ab amicis,ſed amicos non à Paullo. Quemadmodum antiqua opera poculorum & tabularum pictarum ornant quidem dominum, ſed à domino nihil accipiunt. Ita amici à Paullo nihil beneficij accipiebant. An potius hoc dicit. Nullum nouum amicum à Paullo in amicitiam admitti? An ipſis amicis vti vt tabulis & ſcyphis archetypis? hoc eſt, parum familiarem illis,archetypa enim raró exponuntur.

De Apro.

LVIII. LXXI.

*Lintea ferret Apro * vacuus cùm vernula nuper,* — * V. Vanus malo τὸ Vacuus.
Et ſupra togulam luſca ſederet anus;
Atq; olei ſtillam † donaret Opelicus vnctor: — † V. ferreret Emporicus.
Nudorum tetricus cenſor, & aſper erat.
Frangendos calices effundendumq; Falernum
*Clamabat, * biberet qui modo lotus eques.* — * V. biberes.
A ſene ſed poſtquam nummi venere trecenti:
Sobrius à thermis neſcit abire domum.
O quantum † diatheca valent, & quinq; comati? — † V. diatreta.
Tunc, cùm pauper erat, non ſitiebat Aper.

Aper tenuis, in balneis reprehendebat luxum potantium: Interim teſtamento legati feruntur illi trecenti nummi, quos ille ſtatim in dolium contulit, ebriuſq; è thermis ægrè domum rediit. Poëta Aprum ante hæreditatem non ſobrium, ſed mendicum, ſuperaturum fuiſſe potatores, ſi facultates ſuppeditaſſent, id quod euentus poſtea docuerit.

LINTEA) Lauãti Apro verna vacuus, mendicus & vilis ferebat lintea, quibus ſe abſtergeret. SVPRA TOGVLAM) Et veſtes illius vxor, fortè anus & luſca in apodyterio, vbi veſtes lauaturi reponebant, cuſtodiebat. Fures enim balnearij veſtibus inſidiabantur: quorum innumerus prope numerus. Lege Annotationes VVouerij ad illa Petronij. *Subducta enim veſtimenta ſibi diſpenſatoris in balneo, &c.* Fuiſſe apodyteria iuxta balneas, ipſe vſus etiam hodie docet. & Plinius lib. 5. docet: *Inde apodyterium balnei laxum & hilare excipit cella frigidaria, &c.* Cic. ad Q. Fratrem: *Inde apodyterio nihil alitius, nihil muſcoſius.* Et alibi: *In balneariis hypocauſta in alterum apodyterij angulum promoui, &c.* Cuſtodes verò apponebantur, ne veſtes ſublegerentur. — *Plura de linteo Heraldus.*

ATQVE OLEI STILLAM D. OPELICVS V.) Vngebãtur veteres in balneis, palæſtris, & conuiuiis: de palæſtris & conuiuiis dictum ſupra. Plinius lib. 2. ep. 17. Addit balineis vnctuaria & hypocauſta. Apuleius 2. Florid. de Hippia loquens: *Magno,* inquit, *in cœtu prædicauit fabricatum ſemet ſibi ampullam quoq; oleariam, quam geſtabat lenticulari forma, tereti ambitu, preſſula rotunditate, iuxtaquè honeſtam ſtrigeculam, &c.* Vitruuius locum vbi vngebantur appellat eleotheſium vel eleodeuſium, emendarim ego eleothecium, ſicut myrothecium, vt Philander emendat. Aper autem tam pauper erat, vt nec lecythum ſeu guttum, ampullámue olei, nec oleum haberet, quo ſe in balneis vngeret, vel ipſe vnctor Opelicus, vel vt alij, Emporicus, ſtillam ſeu guttam olei donaret.

NVDORVM CENSOR) Nec pudorem tectos accipe, nudi enim toto corpore, lauabãt. quæ cauſſa fuit, vt veteres obſcuriora balnea intrarent, ne ſe nudos viderent, aut viderentur. Vbi luminoſa facta, verecundi tegebant naturam. Multa ex Clementis pæd. lib. 3. cap. 5. Hieronymo ad Lætam. Ambroſ. lib. 1. Off. cap. 18. Auguſtino de Ciu. lib. 14. & aliis plurimis, Sauaro ad epiſt. 2. lib. 2. Sidonij.

FRANGENDOS CALICES) tollendas potationes, hoc enim ſonat, *frangendos calices,* hoc loco; quaſi nulla ſint ſuppeditanda pocula ad hauriendum vinum. — *Bibebant in balneis Quintil. c. 6. lib. 1. Iuuen. ſat. 8. de Damaſippo.*

A SENE) qui Aprum hæredem trecentorum nummorum ſcripſit, hoc eſt, ſeptem Philipp æorum cum ſemiſſe.

SOBRIVS N.) Ex templo ſe ingurgitauit in merum, in ipſis adhuc thermis, quamuis paruorum factus dominus nummorum, quid faceret diues.

O QVANTVM) Irriſio eſt. Quid non poſſunt diuitiæ, quam celeriter mutant hominum mores. DIATHECA) Cælius Rhod. lib. 27. cap. 27. *Calix verò diatretus Vlpiano intelligitur, teſſellatus, & torno concinnatus: vnde diatretarij artifices id genus.* Martial. 12. *Alij Diatheca tuentur, vti paſſim legitur, ac teſtamentaria intelligunt bona.* Turnebus lib. 27. cap. 31. legit diatreta, & diatretos calices exponit clauatos, inſertis clauorum capitulis ad ornatum, aut aliis emblematis, vel è cryſtallo, myrrha, aut metallo artifici perforato, & in foramina gemmas inſerenti atque emblemata. Alij diatretos calices putant cælatos, & tornatiles, quæ toreumata dicuntur. Plura exemplaria, non habent diatreta, ſed diatheca. διαθήκη Græcis teſtamentum ſonat. Vtraque lectio conuenit loco: ſeu teſtamento legarit ſenex trecentos nummos, & quinque pueros; ſeu præter trecẽtos nummos & pueros, etiam pocula & toreumata.

Tvnc cvm pavper erat non sitiebat Aper) Quaſi verò diues factus ſit trecētis nummis:eſt,vt dixi,irriſio. Quid autem facturus erat diues Aper in balneis, ſi pauper etiam potauit. Vide Sen.lib.1.de Ben.cap.9.

Ad Pannicum.

LXXIII. LIX.

Iugera mercatus prope * *buſta latentis agelli,*
Et malè † *compactæ culmina fulta caſæ,*
Deſeris vrbanas,tua prædia,Pannice,lites,
Paruaqué,ſed tritæ præmia certa togæ.
Frumentum,milium,ptiſanamqué,fabamq́ ſolebas
Vendere pragmaticus:nunc emis agricola.

* *Gallica intellige.*
† *V.Compoſita.*

Ivgera) Pannicum cauſsidicum fructuoſa dicendi arte deſerta agellos ementem ſteriles irridet.

Ivgera)Iugerum eſt quod vno die iuncti boues arant. De iugerum dimenſione lib.ſpect. ep.1. fusè diſputatum.

Prope bvsta latentis agelli) Buſta Gallica intelligunt plerique, ad Cloacam Maximam quarta vrbis regione apud Panuinium. Eſt locus vbi Galli à Camillo interfecti ſepulti fuêre,vbi nunc S.Andreæ templum,ad buſta Gallica viſitur,& corrupto nomine,portugallo nūcupatur.Abeſt haud multum ab Amphitheatro, quod in media vrbe à Trāquillo in Tib. collocatur. Liuius tamen lib. 5. naturam nominis quidem ab interitu Gallorum, ſed morbo & peſtilitate,non ferro interemptorum affirmat hiſce verbis: *Sed ante omnia obſidionis belliq́ mala fames vtrinque exercitum vrgebat: Gallos peſtilentia etiam cum,loco iacente,inter tumulos, caſtra habentes, tum ab incendiis torrido & vaporis pleno,cineremqúe,non puluerem modò,ferente,cum quid venti motum eſſet; quorum intolerantiſſima gens eſt, humoriq́ ac frigori aſſueta; tum aſtu & angore vexati, vulgatis velut in pecora morbis moreretur. Iam pigritia ſingulos ſepeliendi, promiſcuè aceruatos cumulos hominum vrebat: buſtorumq́ inde Gallicorum nomine inſignem locum fecere.*Ex quo loco ſimul intelligis, cur poëta dicat *latentis agelli*,depreſſa enim illic terra & iacens erat Roma,vt latere videretur,vbi caſtra habebant Galli;placetque buſta non in Exquiliis,ſed in 4.regione interpretari.Nec deſunt qui eundem dicant locum *doliala* dictum, à doliolis ſub terra, vbi non licebat ſpuere. Quamuis opinio vetuſtior obtinuerit, illic myſtica quædam Numæ condita fuiſſe,aut Gallorum cineres,vnde buſta Gallica. Plura Marlianus lib.3. cap.19. & cap.25.

Lites. Deseris vrbanas lites)Senſus:agrum ſterilem mercatus,deſeris forum ditius,agrū feraciorem,hoc eſt, cauſſas,tua prædia.

Parvaqve sed trit.pr.certa togae)Vrbanorum officiorum & laborum certam mercedem,quamuis paruam,ſportulam pro ſalutatione & comitatu.pro cauſsis, quod dant clientes. Iuuen.ſat.7.Significat fuiſſe cauſsidicum ſimul & ſalutatorem, quæ officia togati obibant. tunicati autem erant in agris,vt ſupra, O tunicata quies,&c.

Frvmentvm milivm ptisanamqve fabamqve) Milium Græcis κέγχρος,& κεγχεὶς, & παπάλη dicitur. Germanis Hirſch. Aliud eſt Europeum,aliud Indicum. Ptiſana hoc loco,pro ipſo hordeo, ſeu oriza accipitur, aliâs eſt hordeum coctum, aut ſorbitio & potio hordeacea, de hac ſcripſit Hippocrates,vt Plinius tradit: nos plura lib.13.

Habebas rem, cùm careres; cum habes emptum,cares.

Vendere pragmaticvs) Dum cauſſas ageres & agro careres,abundabas ex dono clientum,omni genere frumenti & frugum;poſtquam emiſti agrum,& frumento cares & frugibus. locus eſt ex abſurdo & contrario, cum contra factum oportuit.

Pragmaticvs)hic cauſsidicum intelligit. etſi nihil impediat etiam propriè pragmaticū hic interpretari. Pragmatici ſunt ex familia Iuriſconſultorum, Oratorum quaſi ſerui, vt Cic.1.de Orat.docet. *Itaq́ non vt apud Græcos,infimi homines mercedula adducti, miniſtros ſe præbent in iudiciis oratoribus,ij qui ab illis pragmatici vocantur.* Fabius lib.12.cap.3.*Neq́ ego ſum noſtri moris ignarus,oblitúſue eorum qui velut ad arculas ſedent,& tela agentibus ſubminiſtrant: neque idem neſcio Græcos factitaſſe, vnde nomen his pragmaticorum datum eſt.*Sunt ergo pragmatici qui oratoribus leges & ius ſuggerunt.

De pragmaticis functionibus hîc non diſputo. Rhodiginum lege lib.25.cap.22.Heraldum ad hunc locum.

Ad Catullum.

LX. LXXIV.

Hæredem tibi me, Catulle, dicis.
Non credam, niſi legero, Catulle.

HAEREDEM) Iocus ex ambiguo, verbi *lego*, quod ad teſtamentum legendum ſeu tabulas, & pecuniam, & oſſa defuncti refertur, lego enim librum, lego pecuniam, vt apud Horatium.

Relegit omnem idibus pecuniam.

Lego, etiam oſſa ſeu colligo. poëta ſe non crediturum ait ſcriptum hæredem, donec legat quod primo aſpectu refertur ad codicillos ſeu tabulas, altero ad pecuniam, tertio ad oſſa aut tertio ad pecuniam, altero ad defuncti cineres. Non credam, inquit, donec legam teſtamētum, imò non credam donec moriare, & legam oſſa tua. Enimuerò nec credam poſt mortem, donec mihi numerata legatur pecunia. Ita occultè mortem precatur Catullo, qua probet ſe eſſe hæredem. Proba ergo te vera dicere & morere.

Ad Flaccum.

LXI. LXXV.

Cùm tibi Niliacus portet cryſtalla * *cataſtus* * V. cataplus.
Accipe de circo pocula Flaminio.
Hi magis audaces, an ſunt qui talia mittunt
Munera? ſed gemmis vtilis vſus ineſt.
Nullum ſollicitant hæc, Flacce, toreumata furem,
Et nimium calidis non vitiantur aquis.
Quid, quod ſecuro potat conuiua miniſtro,
Et caſum tremulæ non timuère manus?
Hoc quoq; nonnihil eſt, quod propinabis in iſtis,
Frangendus † *fuerit cum tibi, Flacce, calix.* † V. fuerat.

Anteponit vſum calicum fictilium, calicibus vitreis & cryſtallinis ex AEgypto allatis. CVM TIBI NILIAC. P. CRYSTALLA CATAPLVS) Sto cum Turnebo, pro Domitio, contra Merulam, & cataplus lego, non cataſtus. Cataplus propriè eſt appulſus claſsis, de quo multa eruditè Caſaubonus ad Auguſtum Suetonij, cap. 98. Et cataplus Niliacus nihil eſt aliud, quàm nauigatio AEgyptiorum. Ex AEgypto enim annona, & merces plurimæ Romam aduehebantur, & quia Græcè loquebantur, etiam Græco vocabulo eorum nauigatio κατάπλους, cataplus hîc vocata eſt. Vlpianus de officio proconſulis. *Sed & quas Græci ἐπιδημίας, ſiue κατάπλουν obſeruare.* Sidonius,

Si tum cataplus arſerit.

Auſonius, ——*toto tibi nauigat orbe cataplus.*

DE CIRCO POCVLA) fictilia, quæ in regione 9. circi Flaminij venum exponebantur, aut potius calices vitrei, non fictiles, ſequitur enim,

HI MAGIS AVDACES) Romæ quippe vitra vilia ad Circum Flaminium vendebantur. Audaces vocabantur, quod ſpecie quadam auderent imitari cryſtallina, de quibus lib. 14. lemmate, *calices.* *Non ſumus audaces plebeia toreumata vitri.*

Senſus ergo: ſuntne hi calices magis audaces, an illi qui dant tales, tam viles. Officina vitri in circo Flaminio, an ibi etiam facta vitra. Bulengerum vide lib. de Circo, cap. 5. Circum Flaminium antea Apollinarem dictum accuratè deſcribit Onuph. Panuinius lib. 1. de Ludis Circenſibus, cap. 18. Bulengerus de Circo, cap. 5. vbi plura de hoc verſu Martialis & toreumatis.

SED GEMMIS VTILIS VSVS INEST) Hoc quaſi ex perſona Flacci obiicientis: At gemmæ etiam vſum habent in pellendis morbis, venenis, inſania aliiſque non paucis rebus. Si verus lib. 37. Plinius cap. 2. & ſequentibus. Dioſcorides, alij.

NVLLVM SOLLICITANT) non negat poëta vim gemmarum poculis inſertarum: ſed hæc quoque inter alias virtutes ait habere facultatem, vt fures alliciant, qui vitreis vilibus & fictilibus non inſidientur. Nullum, inquit hæc toreumata, hæc pocula fictilia & ficta è luto furem inuitant; nec rumpuntur aquâ calidâ, vt cryſtallina, nec periculum creant miniſtro, ſi caſu manum fugiant conuiuæ vel miniſtri. Conuiuas etiam obſeruare cogebantur miniſtri, ne vel frangerent,

Cuſtodes conuiuis nonnunquam apponebãtur, ne gemmas legerent. Iuuen. ſat. 5. —cuſtos affixus ibidem. Qui numeret Gemmas.

vel gemmas acutis vnguibus, vt Iuuenalis ait, exſculperent. Eſt certè apud Senecam quod antè meminimus rei atrocis narratio, de Vedij puero, cryſtallinũ frangente, eoq; ad murænam damnato, & ab Auguſto ſeruato. Et tam ſolliciti erant famuli in tenendis & porrigendis cryſtallinis, vt ex ipſa ſolicitudine, & cura peccarent, poculaque frangerent, quod lib. 14. poëta docet lemmate cryſtallina. *Frangere dum metuis frangis cryſtallina: peccant*
Securæ nimium ſollicitaq; manus.

Græcus Epigrammatarius lib. 2. de olenti ore, & fractis calicibus: ἰχθὺς μοι, &c. Hoc qvoqve non nihil est) etiam hoc habent commodi, quod fictilia propinata impuro & olenti ori, poſsint ſine magno incommodo & iactura frangi. non item cryſtallina. Plinius lib. 28. cap. 2. Sed aliud latere videtur, quàm modo dictum: incantationes timebant veteres ouaque ſorpta & cochleas frangebant, metu dirarum, quibus etiam figlina opera credebant obnoxia. Ergo ſi putaris calicem incantatum, ſine damno franges poculum.

De caritate vini.

LXXVII. LXII.

Amphora vigeſsis, modius datur ære quaterno
Ebrius, & crudus nil habet agricola.

In ſumma annonæ caritate ſaturum tamen & ebrium ait ſemper Agricolam, quamuis nihil habentem. Vel contrario ſenſu, agricolam ſi vel ſemel potet & cœnet lautius, ad egeſtatem redigi. quam veriorem reor ſententiam.

Amphora vigessis) Amphora vini capiebat apud Romanos congios omnino octo, hoc eſt, 48. ſextarios. Vigeſsis idem eſt, quod viginti aſſes, qui compoſiti cum noſtrate pecunia, efficiunt cruciferos denos ſenos, ſeſtertios numos octonos, quos binarios appelles licet.

Supra d. de modio plenius lib. 10. ep. 11.

Modivs) Aridorum tantum eſt menſura, tertiaque amphoræ pars, quæ denos ſenos ſextarios capit, apud nos ein Stär / ein Metzen / quorum 6. apud nonnullas Germaniæ partes efficiunt medimnum, ein Scheffel. Sed de his definiri nihil certi poteſt, cum prope in ſingulis non dico prouinciis, ſed ciuitatibus menſurarum magnitudines varient. Ita Ingolſtadina triplo ſuperat Auguſtanam, aucto pariter precio, vox tamen ead. vtrique ciuitati. Aere qvaterno) quatuor aſsibus, hoc eſt, tribus cruciferis & quadrante.

Ebrivs et crvdvs nil h. Agricola) Varius poſsit hinc ſenſus elici. primus, Agricola (nomen proprium) cenipeta quamuis nihil habeat, tamen in ſumma caritate vini, & frumenti ſemper eſt ebrius, & crudus, ſeu ſatur. nimium enim ſaturi, ſæpe crudi. Aut agricola (vt ſit commune) ſi vel ſemel ſe largius ad pocula inuitet, & lautius accumbat, decoquit omnes ſuas opes, tanta eſt caritas. Obſerua viſam eſſe poëtæ caritatem tantillum pretium, olim enim aſſe plerunque modius frumenti dabatur, quod ex Cic. 2. de off. Plinio aliiſque conſtat; ſæpe gratis omninò cuius auctor traditur Clodius apud Plinium.

De Æthonte.

LXXVIII. LXIII.

Ante Iouis ſtatuam crepuit ſatur hiſtrio: pœnam
Iuppiter indixit, viuere de proprio.

Olidus eſt iocus. AEthontem ob ventris crepitum à Ioue multatum ait domicenio trinoctiali, vt domi nempe inuitatus à nemine cogeretur tribus diebus cœnare. Hiſtrio cum pauper eſſet, domi prope ieiunia cœnabat, hoc enim Martiali eſt domicenium lib. 5. ep. 48.

Nunquam ſe cœnaſſe domi Philo iurat, & hoc eſt,
Non cœnat quoties nemo vocauit eum.

Eod. lib. 79. *Si triſti domicenio laboras*
Turanis potes eſurire mecum.

Iovis statvam) Honorem ſtatuis Deorum habitum liquet, quando pro ipſis diis adorabantur. Vnde Cicero contra Cæcilium dixit à Verre ſublatos Deos è Sicilia, cùm deorum ſimulacra abſtuliſſet. de qua re Lactantius lib. 2. c. 4. Nec Deorum tantum, ſed imperatorum quoque ſtatuæ & regum ita cultæ ſunt, vt qui violaret, contaminaret, vlláue contumelia afficeret, maieſtatis reus fieret. Poſtulatus eſt maieſtatis L. Ennius E. R. quod effigiem principis promiſcuum ad vſum argenti vertiſſet. Capital quoque erat ad Auguſti ſimulacrum, ſeruum cædere, veſtem mutare, nummo vel annulo effigiem impreſſam latrinæ aut lupanari intuliſſe. Narrat Seneca

lib. 3.

lib. 3. Ben. Tiberio imperante prætorinm quendam virum in annulo inſcriptam Cæſaris imaginem habentem, cum matellam ſumpſiſſet, maieſtatis poſtularum, quod imaginem obſcœnis admoniſſet. Quare nec eos contingere vas erat aut lædere qui in periculo ad Ceſarum ſtatuas confugiſſent. Plura Briſſonius lib. 4. Select. ex Iur. ciuil. Antiqnit. C. XI. CREPVIT) ventre, non ventriculo. aliquid animæ amiſit, vt Plautus iocatur; ſi de vomitu accipies, non bene conueniet, quod ſequitur *viuere de proprio*, niſi ex hiſtrione canem facias ad vomitum redeuntem. POENAM IVP. IND.) ob contumeliam ſtatuæ, crepitu factam. VIVERE DE PROPRIO) Effecit vt nemo per triduum infœlicem hiſtrionem inuitaret, vt ventrem probè exinaniret, ne ſatur amplius pederet & creparet. hanc eſſe mentem docet ipſe poëta. de eod. ſuprà, quod omiſſum hîc ſubſcribo.

Multis dum precibus Iouem ſalutat
** Stans ſummo reſupinus vſq; in * angues,* — * Briſſonium vide de ritu adorandi. Form. * Vngues lege.
Æthon in capitolio pepedit.
Riſerunt comites: ſed ipſe diuûm
Offenſus genitor, trinoctiali
Affecit domicenio clientem.
Poſt hoc flagitium miſellus Æthon,
Cum vult in capitolium venire,
*Sellas ante petit * Patroclianas* — * Latrinas, à patro de Ariſtophanico dictas Turneb. lib. 30. cap. 16.
Et pedit decieſq; vicieſq;:
Sed quamuis ſibi cauerit crepando,
Compreſſis natibus Iouem ſalutat.

Ad Bithynicum.

LXIV. — LXXX.

Nil in te ſcripſi Bithynice: credere non vis,
Et iurare iubes? malo ſatisfacere.

Rurſus ex ambiguo argutus iocus. Bithynicus querebatur à poëta ſcriptum eſſe infame carmen, negabat poëta. Exigenti de more iuſiurandum in foro Bithynico, aut pecuniam niſi iuraret, ait poëta ſe malle ſatisfacere & ſoluere, quàm iurare, ſed ſatisfacere Martialis refert ad carmen, non ad pecuniam, vt dicat malle ſe ſcribere in Bithynicum carmen virulentum, quàm numerare aliquid, vel malo ſcribere in te, quam iurare nil ſcripſiſſe me, quod dum facit lædit magis. ita ſibi ſatisfecit, non Bithynico. Satisfacere, hic etiã poteſt idem valere, quod culpam deprecari, & veniam delicti petere, vt apud Plautum Amphit. Quin ego illum aut deſeram. Aut ſatisfaciat mihi, &c. Hic ambiguè poëta malo ſatisfacere, id eſt, deprecari, vel malo, ſatisfacere, id eſt, ſcribere in te.

De Calliſtrato.

LXV. — LXXXII.

Ne laudet dignos, laudat Calliſtratus omnes,
Cui malus eſt nemo, quis bonus eſſe poteſt?

Calliſtratus vt neminem offenderet, laudabat omnes, poëta negat verum eſſe iudicium, quod nec omnes ſint pares, nec omnes ſint boni. Ita fieri, vt improbi etiam laudentur, quod qui facit ipſe reprehendendum ſe docet. Contrarium eſt ſuprà lib. 5. epig. 29. in Mamercum. vide A. Gellium. lib. 6. cap. 1.

De Vmbro.

LXVI. — LXXXIII.

Brumæ diebus, feriiſq; Saturni
Mittebat Vmber aliculam mihi pauper:
Nunc mittit alicam: factus eſt enim diues.

BRVMAE) Notat auaritiam Vmbri, qui plus pauper donarat in Saturnalibus poëtæ, quàm diues, pauper aliculam, diues alicam donabat. ALICVLAM) Alicula hic non cibus, ſed genus togæ eſt puerilis. Cuiacius lib. 10. obſer. cap. 18. Inter puerilia numerantur aliculæ, id eſt, togæ breues,

ues. lib. 10. epig. 14. Quando breuis gelidæ miſſa eſt toga tempore brumæ. Alica dicitur Feſto, quod alat corpus. Iſidorus ait Græcanicum eſſe. Eſt flos frumenti. Fiebant inde pultes & ſorbitiunculæ paneſq;, de quibus lib. 13. ſuo Lemate. d. quo pacto fiat ſcribit Apicius lib. 5. cap. 5. Tria genera eius enumerat Virgilius lib. 18. cap. 11. minimum, ex flore ipſo alicæ factum; alterum ſecundarium, paullò craſsius; tertium aphorema, Nachmel / grandiſsimum & viliſsimum. NVNC MITTIT ALICAM) videtur dicere maius quid eſſe alicam, quam aliculam, cum minus ſit: carpitque Vmbrum, poſt quæſitas opes ſordidiorem ac antea, factum.

De Menogene.

LXXXIV. LXVII.

*Effugere * è thermis, & circa balnea non eſt*
Menogenen, omni tu licet arte velis.
Captabit tepidum dextra læuaq; trigonem,
Imputet exceptas vt tibi ſæpe pilas.
Colliget, & referet † lapſum de puluere follem,
*Etſi iam lotus, iam ſoleatus * erit.*
Lintea ſi † ſumas, niue candidiora loquetur,
Sint licet infantis ſordidiora ſinu.
Exiguos ſecto comentem dente capillos,
Dicet Achilleas diſpoſuiſſe comas.
Fumoſæ feret ipſe tropin de fæce lagenæ,
Frontis & humorem colliget ipſe tuæ.
Omnia laudabit, mirabitur omnia, donec
Perpeſſus, dicas, tædia mille, veni.

* V. in.
† V. lauum.
* V. ero.
† V. ſumes.

Cœnipetam ad vnguem deſcribit, vnde diſcis quibus artibus olim captarint adulatores, clientes & paraſiti potentiorum culinas. EFFVGERE) Vbique officioſus adeſt ſeu frigida, ſeu calida laues. CAPTABIT TEP. D. T. Q. TRIGONEM) trigonalis pila ſiniſtram potiſsimùm exercebat, vt in diſtichis docet. * Menogenes dextra iuxta ac læua pilã excipiet, & tibi aſcribet exceptam, velut docto artis pilæ. Pilam trigonalem non à figura ipſius pilæ, ſed ludentium & in trigono ſtantium appellat, quod ſuprà monuimus ex Mercuriali. TEPIDVM) humidum, madefactum ſudore ludentium. FOLLEM.) Et de hoc pilæ genere iam ſuprà dictum ſæpius, & lib. 14. dicetur ſenibus & pueris folles conuenire. IAM LOTVS, IAM SOLEATVS) Octaua hora alij lauabant, alij ludere pergebant, quod lemate *tintinnabulum* lib. 14. docet poëta.

Selij frater eſt hic Menogenes. Adi lib. 2. ep. 13.

** Cœnipeta officioſiſsimi.*

Lib. 7. epi. 31.

Redde pilam: ſonat æs thermarum, ludere, pergis?
Virgine vis ſola lotus àbire domum?

Menogenes cœnæ cauſſa tam erat officioſus, vt etiam lotus iam & ſoleatus, hoc eſt, iam accubiturus, non dubitarit inquinare pedes. Solea Verrio non ſolùm ea, quæ ſolo pedis ſubiicitur, ſed etiam pro materia robuſta, ſuper quam paries cratitius extruitur. Iſidorus *ſoleæ ſunt, quibus tantum pedum plantæ teguntur: dictæ à ſolo pedum.* Item: *Soleæ materiales ex materia corio intexta.* Soleas poſt lotionem adhibebant, quas tamen accubaturi exuebant. LINTEA) ad balneas quibus corpus tergas vt ſuprà d.

EXIGVOS SECTO DENTE C. CAPILLOS) periphraſis pectinis, qui ex dente elephanti in radios ſecti fiebat. ACHILLEAS COMAS) Philoſtratus in Heroicis de Achillis coma. Τὴν μὲν δὴ κόμην ἀμφιλαβῆ αὐτῷ φησὶν, καὶ χρυσοῦ ἡδίω, καὶ εὐσχήμονα ὅπῃ καὶ ὅπως κινοίη αὐτὴν ἢ ἄνεμος ἢ αὐτός. *Comam ait illi eſſe denſam, & vtrinque prehenſilem, auro venuſtiorem gratioremq;, quocumq; aut vtcumq; agitaretur à vento vel ab ipſomet.* Et alibi: Ἐπισκιῶδόν τι καὶ θυμοειδὲς χρύαγμα: *Velut vmbraculum quoddam frontis & magni animi incitamentum.* Flauam Achillis comam Homerus celebrat lib. ψ qui ἐπιτάφιος dicitur.

Στὰς ἀπάνευθε πυρῆς ξανθὴν ἀπεκείρατο χαίτην,
Stans ſeorſim à rogo flauam totondit comam.

De eadem: *Et quam Sperchio tumidus ſeruabat Achilles.*

TROPIM) τρόπις Heſychio eſt τὸ κατώτατον τῆς νηὸς, hoc eſt, infima nauis pars, hic pro vino ex infima lagena deterrimo & vapido, adeoque ipſa fece. Accipitur translatè, Tropis, pro infima

parte

parte lageuæ. Tropis Tropios & Tropidos apud Græcos ſcriptores reperies. *τρυγία & ἀτρυγία* eſt vinum vapidum. Vtebantur eo veteres vel ad corpora abluenda in balneis, vel ad vomitum (de quo aliâs dictum) ante cœnam ciendum. Fumoſæ dicit vt oſtendat vinum per ſe malum & Maſsilianum fuiſſe, & illam ipſius partem iam corruptam & fecem *τρύγα* appellat. Perpessvs toedia) Affectus moleſtia ex tam importunis officiis. Veni) ad cœnam. tum quieſcebat Menogenes.

Ad Polytimum.

LXVIII. LXXXVI. *In comam puer ſui.*

Nolueram, Polytime, tuos violare capillos:
Sed iuuat hoc precibus me tribuiſſe tuis.
Talis eras modò tonſe Pelops, poſitisq; nitebas
Crinibus, vt totum ſponſa videret ebur.

Cæſariem Polytimi venuſtam prius noluerat poëta tonderi, tonſam gaudet, quod inde candor elucet corporis, antea coma tectus. Pelops) Cui eburneus fuerat humerus, vt fabulantur poëtæ. Natalis Comes lib. 7. cap. 17. rem exponit. Sponſa fuit Hippodamia.

De Cotta.

LXIX. LXXXIX.

Bis Cotta ſoleas perdidiſſe ſe queſtus,
Dum negligentem ducit ad pedes Vernam,
Qui ſolus inopi præſtat, & facit turbam:
Excogitauit homo ſagax, & aſtutus,
Ne facere poſſet tale ſæpius damnum:
Excalceatus ire cœpit ad cœnam.

Irridet Cottæ extremam inopiam diſsimulantis. Bis Cotta soleas) Iam ſuprà diximus iſſe ſoleatos ad conuiuia, quas tamen in ædibus & tricliniis ponebant, ſeruiſque cuſtodiendas tradebant. Cotta cùm nullas haberet vel ſoleas vel calceos, nudipes & excalceatus conuiuatum ibat & facere id furum cauſſa dicebat, quod bis iam ſoleas amiſiſſet. Dvcit ad pedes Vernam) ſeruum à pedibus, ſic ad manus, ad aures, ad pocula ſeruus. Facit tvrbam) in toto comitatu ſuo nihil habet præter vnicum ſeruum. Excalceatvs) O ingenioſum hominem & verſutum, qui cùm miſer eſſet, nolebat tamen videri miſerabilis.

De Tongiliano.

LXX. XC.

*Tongilianus habet naſum: ſcio, non nego: *ſed iam*
Nil præter naſum Tongilianus habet.

* *Ego, lung. editio. nego, Aldo quam probo.*

Tongilianvs habet) Iterum ludit in ambiguo verbo naſi. primo verſu tranſlatè, altero propriè accipit naſum. Tongilianus habet naſum indicat acutè & cenſoriè, non ego habeo ſed ille, ſed malo non nego. Nil praeter nasvm) tam eſt pauper vt nihil præter ſe, imo nec ſe, ſed tantum naſum ſuum habeat, naſus enim Tongiliani maior eſt Tongiliano. Vide epig. Græcum Harpocrates naſi, &c. Eſt & alius ſenſus illius, *nil præter naſum*, quaſi à iudicio penitus aberrarit, totuſque à naſo ſuo ſuſpenſus ſit.

Ad Charinum.

XCI. LXXI.

Quod lana caput alligas, Charine,
Non aures tibi, ſed dolent capilli.

Argutè ridet Caluum, qui focale adhibebat, vt caluam, non aures tegeret, cui dolebant capilli, non quos habebat ſed quibus carebat, quod eum caluitij puderet. De focali lib. 14. dicemus, & iam ſuprà nonnihil attigimus.

De Marone.

XCII. LXXII.

De more vouendi pro amicorum ſalute Iuuenal. Sat. 12. Multo plura ad hoc ep. Heraldus.

Pro ſene, ſed caro votum Maro fecit amico,
Cui grauis & feruens hemitritæos erat:
Si ſtygias æger non eſſet miſſus ad vndas,
Vt caderet magno victima grata Ioui.
Cœperunt certam medici ſpondere ſalutem.
Ne votum ſoluat, nunc Maro vota facit.

Lepidè & acerbè tangit Maronem teſtamenti captatorem deceptum. HEMITRITÆOS) peſtilens febris ſemitertiana, de qua dictum lib. 2. epig. 40. De hac, & Q. Serenus Samonicus. VT CAD.) vouit pro ſalute ſenis victimam Maro. Senex pro hac caritate ſcripſit Maronem hæredem. Interim cœpit conualeſcere. perturbatus Maro qui ſenem cupiebat mori, vouit aliam victimam vt moreretur, ne ſimul hæreditatem amitteret, & victimam; planè huius ingenij erat Regulus, vt Plinius Iunior in epiſtolis docet.

Ad Priſcum.

XCIV. LXXIII.

Sæpe rogare ſoles qualis ſim, Priſce, futurus,
Si fiam locuples, ſimq; repentè potens;
Quemquam poſſe putas mores narrare futuros,
Dic mihi, ſi fias tu leo, qualis eris?

Fingit ſe interrogatum à Priſco qualis futurus fuerit, ſi dij fortunatum & beatum feciſſent: Reſpondet id quidem certo neminem prouidere, ſi tamē licet ex vobis diuitibus coniectare, leo eſſem, quia tales eſtis, tenues opprimitis & deuoratis, argutè & ſalsè; diuites quippe diuitum ingenia induunt.

In Tuccam.

XCVI. LXXIV.

* V. ſcribebam verſus.

** Scribebamus epos: cœpiſti ſcribere: ceſſi,*
Æmula ne ſtarent carmina noſtra tuis.
Tranſtulit ad tragicos ſe noſtra Thalia cothurnos:
Aptaſti longum tu quoq; Syrma tibi.
Fila lyræ moui doctis exculta camœnis:

* V. ambitioſe

*Plectra rapis nobis * ambitioſa noua*
Audemus ſatyras: Lucilius eſſe laboras.
Ludo leues elego: tu quoque ludis idem.

Quid

Quid minus eſſe poteſt? epigrammata fingere cœpi:
Hinc etiam petitur iam mea fama tibi.
Elige quid nolis, quis enim pudor omnia velle?
Et ſi quid non vis, Tucca relinque mihi.

SCRIBEBAMVS EPOS) In æmulum Tuccam omnia poëtæ ſtudia imitantem, quem eleganter monet, vt ſibi tandem ea relinquat, quæ ipſe nolit. turpe eſſe omnia velle, cùm in vno excellere vix poſsis. EPOS) Heroicum ſeu Epicum ἀναμφισβήτως intelligendum: vt mirer Domitium iambicum interpretari, cùm ipſe poëta mox Tragicum ſubiiciat, quod genus vtique iambo conſtat. Et Ariſtoteles, Plato, Euſtathius ad Homerum, & quicunque de poëtica ſcripſerunt, coniurati docent, epos eſſe ſpeciatim heroicum & hexametrum. Vnde dicti epici Homerus, Virgilius & his paria ſcribentes. Vnde & ἐποποιία, hoc eſt, poëſis heroica, κατὰ πλάτος, omne genus carminis fortean ſignificauit, quando dicitur μηδὲν πρὸς ἔπος, nihil ad verſum, etſi aliter alij vertant, & dicant, latinis eſſe, nihil ad rem. plura Lambinus ad Horat. libro 1. ſer. Sat. 10. SYRMA) veſtis tragœdis propria, à σύρω traho, de qua dictum ſupra. LYRAE) Lyricum accipe, qualeſcripſit apud Græcos Steſichorus, Bacchylides, Ibycus, Anacreon, Pindarus, Simonides, Alcman, Alcæus, Sappho, Corinna. Apud Latinos Horatius primus, & fortè poſtremus hoc dignus nomine.

SATYRAS) quales ſcripſere Lucilius, Horatius, Perſius & poſtremus tempore, prior arte Iuuenalis. ELEGOS) luſere Tibullus, Propertius, Ouidius. EPIGRAMMATA) vltimo loco ponit ſuam artem, quod velut mixtum eſt ex omni genere & argumentorum & carminum.

Ad Bœtim.

LXXV. C.

Bœtis oliuifera crinem redimite corona
Aurea qui nitidis vellera tingis aquis.
Quem Bromius, quem Pallas amat, cui rector aquarum
Albula nauigerum per freta pandit iter:
Ominibus lætis noſtras Inſtantius oras
Intret, & hic populis, vt prior annus eat.
*Non ignorat onus * quod ſit, ſuccedere Macro.* * Quid.
Qui ſua metitur pondera, ferre poteſt.

Inſtantium Rufum Macro ſucceſſurum in prouincia excipit carmine. BOETIS OLIVIFERA CRINEM REDIMITE CORONA) Bœtim flunium alloquitur, & precatur, vt Inſtantium fœlici auſpicio accipiat. OLIVIFERA) Ab olei copia ſuprà laudauit Cordubam oppidum Bœticæ: Abundauit ſemper Bœtica oleo, quod Plinius lib. 15. cap. 2. confert cum Iſtro oleo, & Statius libro 2. ſil.

Alij poëtæ plerumq; fluuios arundinibus cingunt. Virgil. 8. Ouid. 5. Faſt. Rutilius lib. 1. Sidonius Car. 2.

Vnctis Bœtica prouocas trapetis.

Bœtis autem fluuius toti prouinciæ Bœticæ nomen dedit, quam & mediam ſecat, quæ *cunctas prouinciarum*, Plinij præconio, *diuiti cultu, & quodam fertili, ac peculiari nitore præcedit.* Idem alibi: *Bœtis in Tarraconenſi prouincia, non vt aliqui dixere, Menteſa oppido, ſed Tugienſi exoriens ſaltu.* Habet ingenium Bœtis propè idem mari, quod & Philoſtratus libro 5. & Statius docent: *Nauigarunt*, inquit Philoſtratus, *fluuium Bœtim, qui maximè Oceani naturam erga fluxum refluxumq; declarat. Excreſcente enim pelago verſus fontes, ex quibus oritur, fluuius fertur ſpiritu quodam ipſum à mari depellente, &c.* Hinc Statius dixit.

Attollat refluos in aſtra fontes
Graio nobilior Melete Bœtis
Bœtim Mantua prouocare noli.

Oleæ feracem ait & Silius lib. 3.

——genuit quos vbere ripa,
Palladio Bœtis vmbratus cornua ramo.

AVREA QVI NITIDIS VEL T. A.) ſæpiculè poëta lanas Bœticas prædicauit lib. 14.

Non eſt lana mihi mendax, nec mutor aëno,
Sic placeant Tyriæ, me mea tinxit ouis.

Et lib.

Et lib. 15. epi. 64. Nullo muriee, nec cruore mendax. ad quem locum pluſcula adiecta, & li. 8. ep. 28. lib. 5. ep. 28. aliiſque libris. Teſtatur idem Plinius lib. 8. cap. 48. Qvem bromivs, qvem pallas amat) Abundat vino & oleo Silius lib. 1.

Nec Cereri terra indocilis, nec inhoſpita Baccho
Nullaq; Palladio ſeſe magis arbore tollit.

Cvi rector aqvarvm albvla per f.p.i.) Exoneratur Bætis in mare, quod Oceanum dixere, ad occaſum. Rector aqvarvm) Neptunus, mare. Albvla) Albulum fretum appellat, vt Catullus cauum gurgitem, & cauentem gurgitem. Ominibvs laetis) Altera pars epigramatis, quæ petitionem continet, cum ſibi in exordio à flumine laudato conciliaſſet beneuolentiam. Instantivs) Inſtantius Rufus ad quem eſt ep. 73. lib. 8. cuius hoc principium.

Inſtanti quo nec ſincerior alter habetur
Pectore, nec niuea ſimplicitate prior.
Commendare meas Inſtanti Rufe camænas
Parco precor ſocero. ——

Annvs) pacatè fœliciterque Macro præſide, cui in prouinciæ adminiſtratione Inſtantius ſucceſsit. Non ignorat onvs) quàm graue ſit bono ſuccedere principi, qui magnum ſui deſiderium in animis hominum reliquerit, non neſcit Inſtantius. Qvi sva metitvr pondera ferre potest) quomodo haud multum abit ab Horatio eadem in diuerſo tamen genere præcipiente.

Verſate diu quid ferre recuſent,
Quid valeant humeri. ——

Et: *Metiri ſe quemq; ſuo modulo ac pede verum eſt.*

In effrontem.

CI. LXXVI.

† *Al. patrui, an Martialis ſit hoc tetraſtichon, merito quæras.*

Os ataui† *patrui naſum, duo lumina patris*
Et matris geſtus dicis habere tua.
Cùm referas priſcos, nullamq; in corpore partem
Mentiris; frontem, dic mihi, cuius habes?

Lemma, totum exponit epigramma. Frontem d.m. cvivs habes?) effrontis, vel canis: an etiam maiores huius effrontis, ſine fronte fuiſſe dicit, quibus geminus hic effrons? an contrà, effrontem hunc iactare ſe falsò ſimilem maioribus, cùm diſsimilis ſit, eoque effrons? Cvm referas priscos) Dubites an priſcos vel Priſcos ſcribas. Si *Priſcos*: hoc dicet. Iactas te ſimilem atauo, patruo, patri, matri, cum nullum horum referas, ſed potius Priſcos, qui non ſunt tui maiores: effrons ergo es, cum non tuos, ſed alienos referas fronte. Si legas *priſcos* duplex adhuc ſenſus eſt, cùm referas tuos priſcos maiores vultu, cuius frontem habes? mentientis ne, cum ſis diſsimilis, an impudentis, quia & illi tales, an ore maiores refers, ſed non viuendi more & virtute? à quibus multum degeneraſti. Cæterùm & parentes gaudent, cùm ſimiles ſibi liberos progignunt, & ipſi liberi gloriantur, cùm laudantur bonis parentibus forma pares. Apud Virgilium Euander Aeneam primum intuitus, & Anchiſæ ſimilem agnoſcens, in hæc verba prorumpit.

——vt te fortiſſime Teucrum
Accipio agnoſcoq; lubens, vt verba parentis
Et vocem Anchiſæ magni vultumq; recordor.

Propter eandem formæ ſimilitudinem, qua Semiramis filium ſuum Ninum, vel ille matrem referebat, mentita ſexum & perſonam filij mater, multis annis poſt exceſſum mariti Aſſyriis imperauit, vt Diodorus Siculus, Iuſtinus, alij prodidere. Inde Geryonis fabulam trium fratrum ſimilitudo condidit, vt Solinus ſcribit. Martialis ab ead. ſimilitudine formæ Nepotis filiam commendat lib. 6. epig. 27.

Eſt tibi quæ patrij ſignatur imagine vultus,
Teſtis maternæ nata pudicitia.

Sed hæc condimenti gratia; quorum magnam adferrem copiam, ſi minor fieret liber, quem finio.

MAT-

MATTHÆI RADERI
AD
M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATΩN
LIBRVM DECIMVMTERTIVM.
CVI XENIA INDITVM NOMEN.
COMMENTARIVS.

DE inſcriptione primum huius libri dicendum, & docendum quid ſit Xenium, quando XENIA liber hic inſcribitur. Nomen à ſubiectæ rei argumento liber accepit, quæ enim Saturnalibus mittebantur inter amicos remittebanturque, illa quidem Xenia, remiſſa verò munera apophoreta (de quibus extremo libro) dicebantur, vt quidam definiunt. Nos aliter cenſemus. De Xeniis Vitruuius lib. 6. cap. 10. *Nam cum fuerint Græci delicatiores, & ab fortuna opulentiores, hoſpitibus aduenientibus extruebant triclinia, cubicula cum penu, cellas. Primoq́ die inuitabant ad cœnam, poſtremò mittebant pullos, oua, olera, poma, reliquasq́ res agreſtes. Ideo pictores ea, quæ mittebantur hoſpitibus, imitantes Xenia appellauerunt.* En claram & certam ex claro proboque auctore originem Xeniorum, à re primum ipſa, deinde pictoribus, & pictis Xeniis. Sed originem inquio; Nam Xenia, poſtea vt Suidas tradit, non hoſpitibus tantùm, ſed amicis ab amicis mittebantur. *ξένιον γὰρ δῶρον παρὰ ξένοις διδόμενον.* Et ſæpe coniunguntur in Oratione *ξένος καὶ φίλος*, quemadmodum apud Demoſthenem leges *περὶ ςρατεία*. Et apud Cic. pro S. Roſcio Amerino. *Fama & vita innocentis ab hoſpitibus amicisq́ paternis defenditur.* Intelligit autem eoſdem Cicer. & amicos & hoſpites ibi Metellos, Seruilios, Scipiones. Apud Iuriſconſultos l. 6. ff. de off. proconſul. Xenia vocabantur munera, quæ à Prouincialibus Rectoribuſque prouinciarum offerebantur. Caſsiodorus 7. Var. *Vnuſquiſq́ per ſolennitatem commonitus offerat voluntarium munus. Xenia enim non ſunt debita.* Plinius lib. 5. epiſt. ad Val. *Quam me iuuat, quod in cauſis agendis non modò pactione, dono, munere, verùm etiam Xeniis ſemper abſtinui.* Enimuerò probare non poſſum, quod ſint qui exiſtimēt, Xenia dici Græcis ea, quæ Latinis Lautia. Nam apud Liuium & alios Lautia dicuntur quæ legatis à Senatu, non priuatis à priuato, vt Xenia, donantur; quamquam Græcum verbum vtrumque comprehendat, non verò item Latinum, *lautia*, lege Briſſonium lib. 2. de formulis. Lautia fortè hodie poſſunt dici, quæ & legatis, & viris illuſtribus paſsim in vrbibus donantur, cum aduentant, cuiuſmodi ſunt frumentum, caro, piſcis, vinum, pecunia etiam, &c. Xeniorum genus aliud eſt, quod ſtrenas vocant, à Strenia Dea: mittebantur ſtrenæ Cal. Ianuarij, ad annum feliciter auſpicandum, auctore Tatio Sabino in regno ſocio, qui verbenas felicis arboris, olim è luco ſtreniæ Deæ decerptas, primus accepiſſe legitur, meriti pretij argumēto, quod ſtrenuorum virorum virtuti dabatur. Appianus in Liby. *Phanea, à ſenatu Xeniis condonatus plurimis, purpurea veſte, & fibula aurea, equo phaleris aureis ornato, & inſignibus pariter armis.* De priuatis Apuleius. *Mittit mihi Byrrhena Xeniola, porcum optimum, & quinq́ Galliniulas, & vini cadum ætate pretioſi.* Martialis toto hoc lib. priuatorum Xenia enumerat propè innumera, à quibus & librum indigitauit. Sed amicorum ad amicos dona miſſa hic potiſsimùm intelligo, etſi dicat Martialis,

Hæc licet hoſpitibus pro munere diſticha mittas.

Martialis porrò, quia res mittendæ deerant, nomina pro rebus, hoc eſt, diſticha conſcripſit, quæ loco Xeniorum, & ipſe mitteret ſuis amicis, & iis mittenda ſuaderet, quibus copia non eſſet vera munera mittendi, vt ipſe docet epig. 3.

Si tibi tam rarus, quàm mihi, nummus erit.

Monet Rhodiginus Cælius lib. 28. cap. 8. Martialem argumenta diſtichorum accepiſſe ex Charmo Syracuſio, qui, vt ſcripſit Athenæus, lib. 1. Clearcho Sophiſta Trehedipno, ſeu Curricena auctore, in ſingula quæ apponebantur, verſiculos primum concinnauit, ac parœmias, vti eſt de piſcibus illud;

* *Ἥκω λιπὼν αἰγαῖον ἅλμυρον βάθος.*

Vino Domitiano Romæ ſcripta Martiali ſunt hæc Xenia.

Apophoreta, non tantùm ſunt remiſſa munera, ſed conuiuis donum ferenda poſt conuiuiū data. Vide lib. 14.

* *ad Euripidis Hecubam alludit.*

Venio relinquens Aegæi maris ſalſam profunditatem. Opuſculum Leonidæ diſtichis conſcriptum inſinuat Brodæus lib.6.Antho.ad illud Diſtichon,

Εἷς πρὸς ἕνα ψήφοισιν ἰσάζεται ἢ δύο δοιοῖς.
Οὐ γὰρ ἔτι στέργω τὴν δολιχογραφίην.

De Apophoretis libri ſequentis initio diſputabimus. Xenia Saturnalibus, vt & Apophoreta dabantur.

Epigramma

I.

Ne toga cordyllis, & pœnula deſit oliuis,
Aut inopem metuat ſordida blatta famem,
Perdite Niliacas, Muſæ, mea damna, papyros:
Poſtulat ecce nouos ebria bruma ſales.
Non mea magnanimo depugnat teſſera talo,
Senio nec noſtrum, cum cane, quaſſat ebur.
Hæc mihi charta nuces, hæc eſt mihi charta fritillus:
Alea nec damnum, nec facit illa lucrum.

Flagitioſè imparatus, vt ſolent etiam hodiè, Martialis à pecunia, iocabundus ait, ſe Saturnaliorum diebus, quibus pueris fas nucibus, adoleſcentioribus alea ludere, cum Muſis luſurum, & blattis prandia paraturum. eamque aleam parum quidem lucroſam, nec multum tamen eſſe damnoſam.

NE TOGA CORDYLLIS) ſententia pendet ab altero diſticho; ô Muſæ, quæ mihi nihil aliud præſtatis, quàm iacturam chartæ, contaminate ſanè illas peſsimis carminibus, vt ad culinam
Cordyllæ puſillæ pelamides. ferantur tegendis piſciculis aptæ, nam Cordyllæ piſces ſunt, aliâs pelamides & thinni dicti. lege lib.3.ep.2. Togam dixit, & pœnulam, pro cucullo, togam & pœnulam ſuperioribus libris explicauimus. Moleſtam tunicam vocat alibi, quod inuoluti chartis velut tunica cineribus aſſarentur. OLIVIS) baccis olearum, nos plura de his ſuprà infraque. SORDIDA BLATTA) peſtis librorum, & veſtium: eadem eſt, quæ tinea Muſis victima ſacrificanda. Vt ne tineæ vermeſque fame pereant, inſcribam carmina papyris quas arrodant. PERDITE NILIACAS PAPYROS) quia papyrum naſcitur in paluſtribus Aegypti, aut quieſcentibus Nili aquis, vbi euagatæ ſtagnant. De auctore primo chartæ, deque vario genere, vſu, bonitate, more veterum ſcribendi in foliis, &c. lege Plinium lib.13.cap.11.& 12. vnde ſua omnia Domitius. Adde & Guillandinum commentario de papyro. MEA DAMNA) Iocus eſt, quia mala carmina, perdunt bonas chartas. POSTVLAT ECCE NOVOS EBRIA BRVMA SALES) periphraſis Saturnalium, quæ Decembri Menſe celebrabantur, quibus omnes ſe ad hilaritatem, & iocos inuitabant. ſuprà copioſius de Saturnalibus. SALES) facetias, dicta, lepores. EBRIA) indulgebatur liberaliter Genio & Baccho. NON MEA TESSERA DEPVGNAT MAGNANIMO TALO) Comparat ſua epigrammatia teſſeræ, quæ impar talo. lib.14. *Non ſim talorum, &c.* Quantum aſſequor hunc puto animum eſſe Poëtæ. Ego, nec ludo talis, neque teſſeris, neque nucibus, neque fritillis, ſed dictis & epigrammatis, hoc eſt, Muſæ carminaque ſunt mihi loco omnium ludorum, ſeu talis, ſeu teſſeris, ſeu nucibus fiant. MAGNANIMO TALO) quia ſex habebat latera, ſeu angulos talus, & nonnũquam in nullum latus incum-
Hexagonus talus. bebat, ſed rectus ſtabat, qui quidem caſus erat felicisſimus, teſſeræ autem ſeu cubi, quia ex omni
Teſſerarũ ead. figura hodie. parte æquales erant, & quatuor angulos perfectos habebant, æque longi, lati, craſsi, paribus angulis ſemper iacebant, nec poterat alius eſſe ſitus teſſerarum. De talis ac teſſeris ſcripſerunt Cælius
Talos non vidi. Lib.5.c.6. Turneb. Rhodiginus lib.20.cap.17.& lib.4.cap.11.& 12. Tiraquellus ad Alex.Neap.lib.3.cap.21. Turnebus lib.6.cap.10.& lib.9.cap.33. Idem lib.18.cap.12.& copioſius 27.cap.3. Adrianus Iunius lib.11. Animaduerſionum cap.4.toto. Merula contra Domitium ad hunc locum. Calcagninus qui hoc ſibi proprium ſumpſit argumentum. Gilbertus Cognatus Cent.Adag.6.ad.496. Bernardus Saracenus Curcul.Plaut.Act.2.Scen.Date viam. Sipontinus ad Martialem. Beroaldus in Propertium & Suetonium. Nicolaus Leonic.in Sanneto, Galeottus Martius de promiſcua doctrina.cap.36. Scaliger in exercitationibus contra Cardanum. Lambinus Comm.ad Plauti Aſinariam. Polydorus Virgilius lib.2. de inuent. rerum c.13. Lipſius Antiq.lectio.lib.2. Pleniſsimè noſter Delrius commentar.ad Senecæ Herculem furentem. DEPVGNAT TESSERA) teſſeris tribus, talis quatuor ludebatur in alueolo, ita vt inferior videretur teſſera & vilior, Aſtragali autem ſeu tali nobiliores, nihilominus tantum erat teſſerarum commodum, quantum talorum, & fortuna par in vtroque genere, & æquè incerta, vt teſtantur quos modò adduxi teſtes; atque qua quidem teſſeræ numero

ſunt

pauciores, potentiores autem tali, videtur Poëta voluiſſe carmina ſua conferre cum grauiorum Poëtarum ſcriptis, ſic tamen vt neget velle cõtendere grauitate carminis. & maieſtate cum grandibus Poëtis, teſſeraq; ſignificabit ſortem, conditionem, rationemq; inferiorẽ ſuæ artis epigrammatàriæ heroo aliorum, qui quaſi recto pede incedunt. SENIO NEC NOSTRVM CVM CANE QVASSAT EBVR) ſenio dicitur, cum in iactis teſſeris ſenarius apparet, & cum in omnibus tribus, eſt fœliciſsimus iactus; quemadmodum etiam in talis tunc indicatur caſus fortunatiſsimus, cùm omnes tali diuerſas habent figuras, vt nullus cum altero conueniat. Senio vocatur etiam Cous & *De talo, lib.14*
Colias. Canis autem infœliciſsimus, cum vnicum ſenario obiectum punctum apparet, & Græcis *ſuo lemmate plenius.*
dicitur ὄνος aſinus.

EBVR) Synecdoche, vel pro talis eburneis. vel pro fritillis, & pyrgis, vel pro ipſa tabula & *Lib.6.cap.3.*
alueo eburneo. De his lib.14. HAEC MIHI CHARTA NVCES) pro nucibus puerorum ſcribam iocoſa, & leuia epigrãmata, quæ mihi erunt nuces. HAEC EST MIHI CHARTA FRITILLVS) Fritillus Turnebo teſte, eſt vaſculum buxeum longum & teres, è quo mittuntur teſſeræ, vel tali in tabulam. Idem & Pyrgus ſiue turricula. nam imaginem & effigiem rotundæ turriculæ præbebat. Ne igitur improba fallaci manu bolos, quos vellent aleatores veterani, iactarent, alioſque fallerent, excogitatum fuerat ad fraudem tollendam, vt per pyrgum mitterentur tali. Intus autem pyrgus excauatus erat gradatim, exſculptusque, vt agitati concuſsique tali, in graduum offendentes ſuperficie, volutarentur, incertiorque iactus eſſet. Auſonius in Profeſſ. Burdegalenſibus,

Vidimus & quondam tabulæ certamine longo,
Omnes qui fuerant enumeraſſe bolos.
Alternis vicibus, quæ præcipitante rotatu,
Fundunt excuſſi per caua buxa gradus.

Vide plura ibidem. Aliter hunc locum explicat Domitius. ALEA NEC DAMNVM NEC FACIT ISTA LVCRVM) Alea metaphoricῶs, hoc genus ſtudiorum, ſeu ludorum, nec mihi vehementer nocet, nec etiam valde prodeſt. intelligit epigrammata ſua.

In Detractorem.

II.

Naſutus ſis vſq; licet, ſis deniq; naſus,
Quantum noluerit ferre rogatus Atlas;
Et poſsis ipſum tu deridere Latinum,
Non potes in nugas dicere plura meas,
Ipſe ego quàm dixi, quid dentem dente iuuabit
Rodere? carne opus eſt, ſi ſatur eſſe velis,
Ne perdas operam, qui ſe mirantur, in illos
Virus habe: nos hæc nouimus eſſe nihil.
Non tamen hoc nimium nihil eſt, ſi candidus aure
Nec matutina ſi mihi fronte venis?

In Zoilum & ſciolum, nimiumque vel longæ, vel emunctæ naris, eſt hoc epigramma, quo monet Lectorem Theoninum, vti ne carpat, quod à ſe iam carptum, & abiectum contemptumq; ſit ſatis.

NASVTVS SIS VSQVE LICET) Metaphora eſt, te à ſenſu, ad animum iudiciumque tranſlata. Vt enim vis odora canum veſtigat omnia naribus, ita mens & animi ſolertia, ſecernit apta grataque ab ineptis & ingratis. Hinc ponitur vncus & longus naſus pro acri & ſubtili iudicio. Vncæ nares (ex Ariſtotele Quintilianus) ingenium ſignificant, riſum, contemptum, faſtidium. Martialis lib.1. *Et pueri naſum Rhinocerotis habent.* Sæpius pro irriſione. Eſt enim in naſo irriſionis ſedes, & irriſores naſuti vocantur, vt hoc loco. Sic Plinius lib.2.cap.37. *Et altior tantùm homini, quem noui mores ſubdolæ irriſioni dicauêre.* Perſius Sat.3.

Ingeminat tremulos naſo criſpante cachinnos.
Mart. *Non cuicunq; datum eſt habere naſum.*
Horat. in ſerm. *——balatbro ſuſpendens omnia naſo.*
Et Perſius. *——Rides, ait, & nimis vncis*
Naribus indulges——

Græci ſimplici verbo efferunt μυκτηρίζειν, ἀντιμυκτηρίζειν. Caſſ. ad Cicer. lib.15. epiſt.19. *Scis*

quàm ſe ſemper à nobis deriſum putet. Vereor ne nobis ruſticè gladio velit ἀντιμυκτηρίσῃ. Vide lib. 1. epigr. 4. SIS DENIQVE NASVS) tale eſt illud. *Non vitioſus homo es, Zoile, ſed vitium.* Detractor etſi naſutus ſis, imò ipſe quantus quantus es, ipſe naſus ſis. Catullus ad Fabullum. Quod tu cùm olfacies, deos rogabis, Totum vt te faciant Fabulle naſum. Sed hoc alio ſenſu. QVANTVM NOLVERIT FERRE ROGATVS ATLAS) & tantus tibi naſus ſit, quantum ferre aut noluerit, aut non potuerit ipſe Atlas, qui tamen geſtat cœlum humeris: αὐξήσεις ὑπερβολικώτατα.

ET POSSIS IPSVM TV DERIDERE LATINVM) De hoc Latino Domtiani Mimo iam ſæpè dictum. Senſus eſt. Latinus Mimus omnium mores, geſtus, errores ſcitiſsimè potuit irridere imitando, ſed tu ſi vel ipſum hunc, qui ridebat omnes, poſsis irridere, tamen non potes me plus irridere, quàm egomet meipſum iam irriſi. NON POTES IN NVGAS DICERE PLVRA MEAS, IPSE EGO QVAM DIXI) ſuperiore carmine genere appellaui eas, togas Cordyllarum, pœnulas oliuarum, ludibrium Blattarum, nuces puerorum & fritillos. De nugis hiſce ante dictum. QVID DENTEM DENTE IVVABIT RODERE) quid nugas meas exagitas, quæ nihil habent inuidioſum, aut magnificum. Magna & illuſtria petit Inuidia. parœmia eſt de eo, qui carpit eum, qui neque lædi queat, neque ſentiat, vt ſi lapidem verberes. d. ſuprà. CARNE OPVS EST VT SATVR ESSE VELIS) Qui primùm parturiunt montes, & murem edunt, qui ordiuntur arma, quibus cœlo ſe gloria tollit, qui pila minantia pilis, populoſque potentes; Equum Troianum condunt, aſinum finiunt, qui ſe in monte Parnaſſo ſomniaſſe dicunt, & labra fonte caballino proluiſſe, qui ſcribunt grande aliquid quod pulmo animæ prælargus anhelet, qui Cirratarum centum dictata fuêre, qui Phyllidas, & Hypſipylas, vatum & plorabile ſi quid eliquant. Hos morde cum Perſio; & cum Horatio, promiſſores ingentes, & qui ſublimes verſus ructantur, qui fumum ex fulgore dant, lege Poët. Horatij 1. Satyr. Perſij, ibi reperies quæ ſcripta ſint digna naſo, hoc eſt irriſione & dente. Ego tenuia ſtruo carmina & arida, mordaciaque epigrammata, in quæ ſi dentem imprimas, dentem lædas. NE PERDAS OPERAM) In meis nugis carpendis. QVI SE MIRANTVR) qui ſibi placent. Quis autem non? audi Cic. Tuſc. 5. *In hoc enim, inquit, genere, neſcio quo pacto magis quam in aliis ſuum cuiq; pulchrum eſt. Adhuc neminem cognoui Poëtam, qui ſibi non optimus videretur.* Quis non illud Horatianum de ſe: *Ego mira poëmata condo, occupet extremum ſcabies.* lege de art. poët. IN ILLOS VIRVS HABE) digni ſunt qui rideantur & carpantur, qui maiora viribus promittunt, aut ſuſcipiunt, nec perficiunt, quique ſibi impensè placent, ac Deos quoſdam Parnaſios exiſtimant. VIRVS HABE) mordacia, verba virulenta, quæ atro madent veneno, in illos ingentes, inquam, virus profer. NOS HÆC NOVIMVS ESSE NIHIL) eſſe nugas & apinas fatemur. NON TAMEN HOC NIMIVM NIHIL EST) non planè abiicit vel abiicienda putat, ſeruient, inquit, hæc carmina non Catonibus & ſobriis, ſed cænatis, aut pranſis, vbi locus hilaritati, ſunt feſtiui ſales. SI CANDIDVS AVRE) ſi lecta audiueris ſine inuidia aut legeris. NEC MATVTINA SI MIHI FRONTE VENIS) non caperata fronte, aut ſeuero triſtique ſupercilio, lib. 10. ad Plinium & aliis idem dixit.

Similis eſt parœmia ſuprà. Pellem rodere caninam, quæ caret carne.

Epigramma
III.

Omnis, in hoc gracili Xeniorum, turba, libello,
Conſtabit nummis quatuor, empta, tibi,
Quattuor eſt nimium: poterit conſtare duobus,
Et faciet lucrum, bibliopola Tryphon.
Hæc licet hoſpitibus, pro munere, diſticha mittas,
Si tibi tam rarus, quàm mihi nummus erit.
Addita per titulos ſua nomina rebus habebis;
Prætereas ſi quid NON FACIT AD STOMACHVM.

Vide Præfationem Quintil. de Tryphone.

Prætium & argumentum libelli ſignificat. Pretium eſt geminus nummus, ſeu victoriatus. Argumentum, Xenia diſtichis comprehenſa.

OMNIS, IN HOC GRACILI LIBELLO, TVRBA XENIORVM) multa ſunt hîc Xenia, quæ omnia quatuor immò duobus nummis comparabis, id eſt, 4. cruciferis.

QVATVOR EST NIMIVM) Correctio, eſt breuis & vilis liber. POTERIT CONSTARE DVOBVS) emas igitur duobus nummis, carius Virgilij vncius eſt emptus, quàm omnes Martialis: 20. enim aureis primum venibat ſecundus Aeneidos. ET FACIET LVCRVM BIBLIOPOLA TRYPHON) Huius facit mentionem libr. 4. epi. 72. HAEC LICET HOSPITIBVS, PRO MVNERE DISTICHA MITTAS) diximus initio lib. quibus dari conſuerint Xenia. Et hîc non tantùm peregrinos

Duobus nummis ſeſtertiis, nummus enim ſemper argenteus: duo nummi 4. cruciferis æſtimantur.

regrinos intelligo; ſed amicos & familiares. Qui rem habebant, mittebant res, quas deſcribit hic Martialis, aliis ſuadet, vt carmina mittant, quæ depingunt Xenia.

Si tibi tam rarus, quam mihi nummus erit). Alter prope Homerus erat Martialis, Plinius iunior fatetur à ſe viatico adiutum abeuntem, prædicat tamen nonnunquam ſuos & hortos ac honores. Fuit equeſtribus donatus. & iure trium liberûm, qui vix vnum imo ſeipſum poterat alere. vitam in fronte libri adi. Addita per titulos) Lemmata ſeu argumenta & periodos ſingulorum diſtichorum intelligit. Praeterea si quid non facit ad stomachum) alludit ad eſculenta Xeniorum, & reipſa de carminibus ſuis hoc dictum voluit.

Thus.

IV.

Serus vt ætheriâ Germanicus imperet aulâ,
Vtq; diu terris, da pia thura Ioui.

Vſum thuris oſtendit in ſacrificiis.

Adulatio eſt, thura cremantur in ſacrificiis. Poëta vſum thuris oſtendit & monet Deos rogandos pro diuturna Cæſaris vita. Λίβανος.

Servs vt imperet) vt tardè & poſt multa ſæcula abeat in cœlum, diuque regnet in terris; multa ad τὸ, Servs, ſuprà.

Germanicvs) Domitianus. Vnde intelligis diſticha hæc & Xenia non extremis Martialis annis ſcripta, ſed viuo adhuc Domitiano. Cùm in ſuperioribus libris ad Traianum reperiantur epigrammata, quæ non niſi mortuo Domitiano ſcribi potuêre.

Da pia thvra) pia, quia deſtinata rebus piis, nempè Religioni & ſuperis. De thure, vbi naſcatur optimum, quo gentes vſæ ſunt thus. lege apud Plinium lib. 12. cap. 4. Dioſcoridem lib. 1. cap. 81. 82. & 3. 4. Oribaſium, &c.

Piper.

V.

Cerea quæ patulo lucet ficedula lumbo,
Cùm tibi fortè datur, ſi ſapis adde piper.

De ficedula infrà eſt carmen, vbi auem depingemus. De ficedula piperata Petronius. *Hic neſcio quid boni debet eſſe, perſecutus putamen manu, pinguiſſimam ficedulam inueni piperato vitellio piperatam.* Cerea) pinguis Metonymia, pinguia enim cerea videntur & mollia. Patvlo lvmbo) lato vel patente, lumbus eſt inferior ad renes corporis pars, ſedes cupidinis.

Adde piper) aliâs fatui ſaporis. Plinius. Piper Græcis πέπερι. peregrinum eſt, nam nulla vox deſinit illis in ι. vt Athenæus lib. 2. docet. Naturam piperis deſcribunt Theophraſtus lib. 9. cap. 22. hiſtor. ſtir. Dioſcor. lib. 2. cap. 189. Et recentiores Ianus Sarracenus. Ioannes Bruyerinus de re cibaria.

Alica

VI.

Nos alicam, mulſum poterit tibi mittere diues.
Si tibi noluerit mittere diues, eme.

Alica genus potionis ex Zea ſeu ſpelta factum, ſolum mulſo.

Nos) pauperes, nam alica pauperum eſt Xenium, vt mulſum diuitum. *Alica res Romana eſt, & non pridè excogitata, alioqui non Ptiſanæ laudes potius ſcripſiſſent Græci. Nondum arbitror Pompei Magni ætate, in vſu fuiſſe, & ideo vix quicquam de ea ſcriptum ab Aſclepiadis ſchola: Eſſe quidem eximiè vtilem nemo dubitat, ſiue eluta detur, ex aqua mulſa, ſiue in ſorbitiones decocta, ſiue in pultem.* Plinius lib. 22. cap. 25. Adde Plinij epiſtolam ad Erutium, *alica cum mulſo & vino, &c.* Alicam) Alica fit è zea, quam ſemen appellauimus. Zea à Latinis dicitur ſpelta, ex qua fit alica potio. *Alica dicitur,* inquit, *Feſtus quod alat corpus.* Iſid. græcum ait verbum. Genus eſt præſtantiſsimi tritici, è laboriis Campaniæ miſsi, vnde fiebat potio, quæ dicebatur alica. Tunditur granum eius in pila lignea. Nam lapidis duritia conteritur. Alicæ ſunt tria genera, minimum, ac ſecundarium: grandiſsimum verò apheroma appellant, lege cætera apud Plin. lib. 18. cap. 11. Ptiſanæ quæ ex hordeo fit, laudes omnes in alicam tranſeunt. Plin. lib. 22. cap. 25. Vide Mercurial. lib. 4. Var. cap. 18. Palladium in Iunio. Copioſè etiam nuper Ioannes Bruyerinus lib. 5. de re cib. cap. 12. de alica ſcripſit. Mvlsvm) Iſid. Org. lib. 20. mulſum potionem, ait ex aqua & melle confectã, quam græci μελίκρατον dicunt. Sed apud Plin. lib. 22. cap. 24. *De mulſo infrà ſuo lemmate.*

cap.24.traduntur varia genera mulſi,non ex aqua tantùm ſed vino, eoque vario,laudatur illud quod fit ex vetere. Pollio nihil præter mulſum bibit,aut edit plurimis annis, & vitam vltrà centeſimum annum propagauit. Mitters dvsse) quia carius eſt alicâ, quæ reſpondet zytho noſtro,ſiue ceruiſiæ,quàm potiſsimùm plebs bibit.

Si tibi nolverit mittere, eme) facetum conſilium, ſed abſque auxilio. quale illud,pauper quando eſuriet quid faciet? comedet. ſed vnde? Senſus eſt, Nos, mittimus tibi Alicam,quæ omnino mulſo indiget,ſed mulſum tibi diues mittet, aut ſi non mittet, emes, Alicam cum mulſo fuiſſe apponi ſolitam,nulla eſt dubitatio,cum id Plinius,quem ſuprà laudauimus, diſertè affirmet.

Conchis faba.

VII.

Si ſpumet rubrâ, Conchis tibi pallida, teſtâ,
Lautorum cœnis ſæpe negare potes.

Si fabam folliculatam condimentis ſuis apparatam habes,poteris domi cœnare, nec deſi-
Congula hodiè. derabis lautium conuiuium. Conchis faba eſt,à ſimilitudine Conchæ,quæ carunculam cortice, ſeu teſta clauſam habet.& accipitur pro edulio ex faba confecto. ſeu: Conchis eſt faba cum cor-
Schalbonen. tice elixa,ad diſcrimen fabæ freſſæ,quæ ſine cortice coquitur. Conchis enim appellatur faba, quæ cum ſuo folliculo eſt. Etiam Concha pro faba reperitur. Scribonius. Ex fabæ quaſi Conchâ,multo cum cumino coctæ;etſi hic folliculus ipſe videtur. Tur.lib.17.p.156.de qua Mart.lib.5.epig.40. Et Iuuenalis Sat.3. *Cuius Conche tumes*—— Et dicitur Conchis,huius Conchis.

Rvbra testa) fictili vaſe,rubent enim igni coctæ: niſi enim condiatur, liquamine, coriandro,cimino,porro conciſo,& oleo,cuius maior addi copia debebat, erit fatua & ſine ſapore. Spvmet) cocta nempe & feruens liquore. Pallida) elixa enim palleſcit. Lavtorvm cœnis saepe negare potes) Inuitatus ſæpe recuſare potes,tam lautæ dulceſque ſunt conches huiuſmodi,vt diuitum menſa facilè careas. De faba & conche Ioannes Bruyerinus lib.7.cap.2.

Far.

VIII.

Muſta ex plebeis ollis pulte imbutis dulciora bibantur.

Jmbue plebeias cluſinis pultibus ollas.
Vt ſatur in vacuis dulcia muſta bibas.

Far dictum eſt *à frangendo*, quod piſtillis olim frangeretur, vt docet Iſidorus; vel *à fatiendo*, teſte Varone lib.4.de lingua Latina; vel *à ferendo*, quod id ferat terra. Far ſignificat frumentum cum omne ferè,tum potiſsimùm adoreum,deinde farinam ex eodem factam,& pultem. Columella ſæpiſsimè pro craſsiore farina accipit. Chondrum Galeno dictum putant. Imbve plebeias) *hoc præcipit* (inquit Turnebus lib.25.cap.28.) *diſticho Martialis,vt in ollas quæ cluſini farris pulte imbutæ fuerint,muſtum mittatur,quod eo tanquam condiatur,& ad bonitatem proficiat, commendeturq́.* Olim Romani trecentis annis farre hoc, ſeu pulte victitarunt. Plinius lib.18.cap.8. *Ex omni genere duriſſimum far,& contra hyemes firmiſſimum, patitur frigidiſſimos locos,& minus ſubactos,vel æſtuoſos ſitienteſq́. Pri-*
Pultiphagi Romani. *mus Latio cibus, magno argumento, in adorea donis ſicuti diximus.* Pulte autem, non pane vixiſſe longo tempore Romanos,manifeſtum,quoniam inde & pulmentaria,hodieque dicuntur, &c. Imbve) Cluſinis pultibus ollas plebeias, viles quibus plebs vtitur,recentibus,vt odorem hauriant ſeruentque,hoc enim eſt imbuere. Hor. Quæ ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem, teſta diu. Inde vinum gratius bibitur. Clvsinis pvltibvs) farre Cluſino. Cluſium eſt oppidum Tuſciæ,mediterraneum Ptole.Plinio,Ortelio,Vetus & nouum. Et Cluſini dicti veteres & noui, vnde optimum far adſerebatur.candidius eſt,ab agreſtibus blancæ dictum. Columella farris genera quatuor ponit. far Cluſinum candoris nitidi, far venuſculum,rutilum, & alterum candidum, ſemen trimeſtre,ſeu halicaſtrum. Cluſium hodiè Duſia vocatur. Plura de eius vſu in fanis, & nuptiis lege apud Plinium variis locis. Columellam,Varronem, Hieronymum Mercurialem lib.4. Var.cap.18.& lib.2.cap.23. Vt satvr in vacvis dvlcia mvsta bibas) reddunt enim vinum gratum,& dulce vaſa,hac pulte,imbuta. Mvlsa) quid muſtum ſit,nemo neſcit; Quæ genera, lege apud Plinium lib.14.cap.19. In vacvis) ollis nempè Cluſinam pultem redolentibus. videtur autem muſtum pro vino poſuiſſe.

Lens.

IX.

Accipe Niliacam Peluſia munera lentem:
Vilior eſt alica, carior illa, faba.

Lentem infra alicam, ſupra fabam ponit.

Lens Græcis φακὴ & φακὸς dicitur, nobis Linſen. Philoſophorum quondam delitię. Apud Gręcos in pretio fuit. Athenæus, Zenonem ſolitum fuiſſe lentes coquere ſcribit. Inde Stoicorum dogma erat, vt refert Athenæus lib. 4. Sapientem omnia bene agere, & lentē diligenter condire. Pherecrates tamen contra, μή μοι φακὺς, μὰ τὸν Δί', οὐ γὰρ ἥδομαι, ἣν γὰρ τρώγῃ τις, τοῦ ςόματος ὄζει κακόν. *ne mihi lentes quæſo per Iouem, non enim mihi placent, ſi quis enim comederit, ore malè olet.* Optima naſcitur circa Peluſium oppidum Aegypti, teſte Plinio, à quo Nili oſtium peluſiacum dictum eſt, Virgilius, *Nec Peluſiacæ curam aſpernabere lentis.* B. Hieronymus ad Ezechiam lib. 9. cenſet à poëta Peluſiacam vocitatam, non quod ibi gignatur id genus leguminis vel maximê, ſed quod è Thebaida & omni Aegypto per riuum Nili illuc deferatur. Fuit hic cibus Aegyptiis quaſi peculiaris, vnde & Elephas morbus ibidem vulgatiſsimus. Ex hoc legumine nata ſunt non pauca prouerbia. vt *lente gaudere deſiit, lenticulam angulo tenes, lenti vnguentum infundere, ante lentem vngere ollam*, lege Adagiographum. Eſau Iſaaci primogeniti, ius primigeniæ, libertatemque lente commutauit Geneſ. 25. Plinius lib. 18. cap. 12. *Duo genera eius* (lentis) *in Ægypto, alterum rotundius nigriusque, alterum ſua figura.* Inuenio apud Auctores æquanimitatem fieri veſcentibus ea. Vnde lenti homines non præcipites, & Lentuli nomen acceperunt, vt à cicere Cicerones, à faba Fabij.

VILIOR EST ALICA, CARIOR ILLA FABA) Lens non eſt conferenda cum Alica, de qua paulò antè diximus, laudatior tamen faba ſeu conche, de qua item ſuprà, fabæ lentique maiorem Græci honorem habuere, quàm piſo, & cæteris leguminibus, vt Theophraſtus eſt auctor.

Simila ex tritico.

X.

Nec poteris ſimilæ dotes numerare, nec vſus,
Piſtori toties cum ſit & apta coco.

Farinam ſimilagineam variis piſtorum vſibus ſeruire dicit. Triticum, quod principatum tenet inter frumenta, fractum aut tritum cernitur in tria genera, primum Pollinem ſeu volaticum appellant, quod parietibus veſtibusque panificum, velut puluis adhæret. alterum ſimilago ſeu ſimila dicitur farinæ pars optima, de qua loquitur hic Mart. 3. genus eſt vnde fit ſecundarius panis, vtriculum vocat Plinius. Furfures ſunt recrementa, quæ in cribro ſubſident dum farina excernitur. Simila igitur, nobilis & laudata farina eſt, quæ tot præſtat commoda piſtoribus. Græcis σεμίδαλις, Syracuſiis σεμαλὶς, Latinis ſimilago & ſimila. flos farinæ. Platina lib. 7. Similam fieri è tritico loto ſicco ac leniter mola diffracto dicunt medici, &c.

DOTES NVMERARE) non potes, inquit Domitius, quia eſt minutim conciſa ſimila, ridiculam puto hanc interpretationem, quaſi verò pulueris ſeu farinæ numerum vocarit dotes varias, & ob eam cauſſam numerari non poſſe, quid puluis ſit. Exiſtimo dotes eſſe, varium vſum (vt ipſe Poëta exponit) ſimilæ, quem præſtat coco & piſtori, ad varia genera panum, placentarum, cibariorum conficienda. PISTORI) *Piſtores Romæ non fuerunt ad Perſicum vſque bellum, annis ab V.C. ſuper D.LXXX. Ipſi panem faciebant Quirites, mulierumque id opus erat, ſicut & iam in plurimis gentium.* Plinius lib. 18. cap. 11. Apud nos in pleriſque pagis Ruſticanæ mulieres pinſunt. Nec coquos habebant in ſeruitio, ſed conducebant è macello, quod ex Plauto intelligis. Piſtor eſt, qui farinam facit, & panem. Coquus qui cibaria conficit.

Ita & Domit. poſtea ſubiicit.

Hordeum.

XI.

Mulio quod non det tacituris, accipe, mulis,
Hæc ego coponi, non tibi, dona dedi.

Accipe hordeum, quo ſæpe defraudat mulas mulio, ſed tu acceptum vendes coponi; ita non tam tibi, quàm cauponi dedi. Hordeum, cuius naturam, genus, laudes habes apud Plinium lib. 79. cap. 7. notius eſt genus frugis, quàm vt indigeat enarratore. Ex hordeo fiebat panis laudatus Græcis, damnatus Romanis, quem ſeruis gladiatoribus apponebant, vnde hordearij dicti. lege Mercurialem lib. 4. Variarum, cap. 18. Ex hoc (quanquam non tantum) facta ptiſana eſt, de qua Hippocrates condidit volumen. Plinius lib. 22. cap. 25. & lib. 18. cap. 7. Ptiſana autem à πτίσσειν, quod

De hordeo & hordeaceo pane tractat planè Ioannes Bruyerinus de re cib. lib. 8. ca. 7. & 8.

eſt pinſere vel decorticare, vocata eſt. & primum ſignificat omnia frumentacea deglubata, ac piſtillis decorticata, deinde cocta aquis. Poſtremò de hordeo, propriè vel decorticato ſolum, atque deglubato ſicut monſtrare videtur Pollux. Martialis lib.12.

Frumentum, milium, ptiſanamq́; fabamq́; ſolebas Vendere———

Et de quo loquitur Conſtantinus lib.17. vbi pro curatione doloris capitis laudat ptiſanam crudam, vel etiam de hordeo decocto. Quo pacto coqueretur leges apud Mercurialem loco ſuprà adducto. Præter hanc ptiſanam fiebat apud Arabas & Latinos aqua ex hordeo tam decorticato quàm non decorticatę, quam ibidem deſcribit Mercurialis: ſed illa laudata fuit de octauo genere, cuius laus tota tranſit in alicam, continetque ſuccum hordei, atq; colata vocabatur, quam hodie Itali hordeatam nominant. Laudes ex Hippocrate ibidem deſcribit Mercurialis. De pane hordeaceo & Ptiſanis ſic Plinius lib.18.cap.7. *Panem ex hordeo antiquis vſitatum, vita damnauit quadrupedumq́; tradidit refectibus. Ptiſanæ inde vſus validiſſimus, ſaluberrimusq́; tantoperè probatur. Vnum laudibus eius dicauit volumen Hippocrates, quas laudes ad Alicam transfert lib.22.cap.25.* ſed Itali faciebant Ptiſanam ex oriza quam reliqui mortales ex hordeo. Hæc ideo volui copioſius tractare, vt hic verſus probè intelligeretur, quem aliter atque aliter video exponi. Domitius ex Plinio tradit ex hordeo panem in Italia factum, poſtea quadrupedibus hordeum tantum offuſum; poſtremò factam ex ea ptiſanam, de qua putat hîc Martialem locutum; hordeum enim ait ad amicum à Martiale miſſum, non pecudibus & mulis obiiciendum, ſed cauponi dandum ad ptiſanā faciendam. Atqui Romani non ex hordeo ptiſanam, ſed oriza fecerunt, vt docet Plinius lib.18.cap.7. præterea alica ptiſanæ præfertur à Plinio, omnesque laudes ptiſanę, in alicam transferendas putat. Alicam etiam ante Pompeium non fuiſſe in vſu teſtatur Plinius. Ptiſanam antiquiorem multò reperies, ſi caput 18.lib.4. Var. Mercurialis probè expenderis. ſentio tamen non ex ſola oriza factam ptiſanam, ſed ex hordeo etiam. Turnebus lib.25.cap.28. tota via abit à Domitio, ſic enim verſum hunc explanat. *Accipe*(amice, ſcilicet,) *quo quadrupedes ſæpe defraudat mulio: quanquā, cùm hordeum pecudum pabulo potius ſeruiat quàm hominum, dedi quod tu potius cauponi vendes quam comedes: nam coponibus eſt eo opus ad Iumentorum paſtus.* Domitianus ita exponit. Accipe hordeum, quod non dabit amplius mulis tacituris, mulis tacituris, inquam, ſi enim ſubtractum fuerit illis pabulum, tacebunt probè, qui paſti modo rudunt hinniuntque. HAEC EGO CAVPONI NON TIBI DONA DEDI) Hordeum tamen non tam tibi quàm cauponi dedi, quia tu cauponi hordeum dabis, ille tibi ptiſanam pro hordeo reddet. Turnebi ſententia placet.

Frumentum triticeum.

XII.

Tercentum libyci modios de meſſe coloni
Sume, ſuburbanus ne moriatur ager.

Ne incultus ager ſuburbanus ſterileſcat, frumentum Libycum fere, quod maximè amat. Triticum, laudatiſsimum genus frugis, ſerebant in agro ſuburbano, ſeu proximo vrbi. Libyam porro tritici frumentique feracem ſcribit Horatius od.3.

Quicquid de libycis verritur areis

Et lib.2. Sat.3. *Frumenti quantum metit Africa.*

Seneca in Theſ. *Non quicquid libycis terit*
Feruens area meſsibus.

Et ipſe Mart. lib.6.e. *Poſſideat libycas meſſes, Hebrumq́; Tagumq́;.*

Hinc Ceres libyſſa vocata eſt, quod inde frumentum ſit allatum, Feſtus. Plinius tamen laudat potiſsimum ex Sophocle Italicum triticum à candore & pondere, quanquā non neget Thracium. lege de generibus tritici eundem lib.18.c.7. TERCENTVM MODIOS) numerus certus pro incerto, quod more Poëtarum pro magna copia ponitur. DE MESSE LIBYCI COLONI) de frumento quod ab Agricolis ex Libya adfertur. SVBVRBANVS NE MORIATVR AGER) ne ſterileſcat ſi ſatio ceſſet, & incultus relinquatur. De tritico triticique vario genere Ioannes Bruyerinus lib.5. cap.1.

Modius ein Metzen *ſuprà lib 15. diſputatum.*

Betæ.

XIII.

Ut ſapiant fatuæ, fabrorum prandia, Betæ,
O quam ſæpè petet, vina, piperq́;, cocus.

BETÆ) non piperatæ & vnctæ, fatuæ, id eſt, inſipidæ. Plebeius cibus, vt coliculi troſſulorum. Beta hortenſiorum leuiſsima eſt, Græci πεύτλιον, σεῦχον, tenuiorum menſis potiſsimum vſitata. Perſius Sat.2. ——*Quod haud deceat plebeia radere beta.*

Sympo-

Sympoſius Aenig.42. *Tota vocor Græcè, ſed non ſum tota Latinè*
Pauperibus ſemper proponor namq́ tabernis.
In terris naſcor, lympha lauor, vngor oliuo.

A Beta dicitur betizare & lachanizare, de quibus Adag. Inſipidæ ſunt niſi pipere condiantur & vino coquantur. Diogenis notum eſt dictum, *canis non veſcitur beta*, pro mollibus aut potius vilibus, & abiectis ac fatuis videtur accepiſſe. Fatuas betas dixit, ſalſi ſaporis expertes. fatui enim cibi dicuntur inſipidi & inconditi, & quemadmodum inſipientem hominem, tranſlatione à cibis ducta, dicimus, ita etiam fatuum hominē, non qui euanuit, id eſt, in nihilum abiit, ſed qui ſapientia aut ſapore caret Bud. in Pandectas. Betam à Græcis ex argento dicatam legimus Delphico Apollini, raphanum auro, rapam ex plumbo, vt quod nobilius eſſet genere metalli ſignificarent. Plinius lib.19. cap.5.

O QVAM SAEPE PETET VINA) affectat vinum Beta, & beta vinum, odore enim betæ, foliis in dolium demerſis vinum reſtituitur, vt tradit Plinius lib.19. cap.8. Apitius tamen li.3. cap.9. nullam nec piperis, nec vini mentionem facit.

Lactuca.

XIV.

Claudere quæ cœnas, lactuca, ſolebat auorum,
Dic mihi cur noſtras inchoat illa dapes?

Lactucas olim poſtremas; auo ſuo primas fuiſſe appoſitas ait.

LACTVCA) dicta, quod abundantia lactis exuberet. Palladius Ian. tit.14. eius vſus principio cœnæ temporibus primū Domitiani videtur cœpiſſe. Plutarchus enim in ſympoſio cauſas morborum ſui temporis, præter alias, enumerat mutationem victus. ſic enim ille, *τὴν περὶ τὰ σιτία καὶ τὰ ὄψα, καὶ τὰς ἄλλας διαίτας τοῦ σώματος διαλλαγήν, καὶ τὴν τάξιν αὐτοῦ ἐδεστῶν καὶ μετακόσμησιν οὐ μικρὰν ἔχειν διαφοράν.* Idem inſinuat lib.8. ſymp.9. Idem Plinius epiſtola ad Erutium, *paratæ erant lactucæ ſingulæ, cochleæ ternæ, oua bina, alica cum mulſo.* Et Athenæus lib.2. Aliâs lactuca, & reliqua acetaria, prioribus ſæculis vltimo loco inferebantur. Virgilius Moreto.

Grataq́ nobilium requies lactuca ciborum.

Idem Athenæus lib.2. *οἱ μὲν ἀρχαῖοι*, &c. Veteres, inquit, omnes ante cœnam non inferebant, neque *μήτρας*, nec lactucas, neque aliud quicquam horum, vt nunc conſuêrunt. Lactucæ verò laudes ibidem deſcribit copioſè. Cauſam cur veteres in fine lactucam eſitarint habes apud Chriſtophorum Vegam lib.2. cap.7. Cur alij principio, docet Martialis.

Prima tibi dabitur ventri lactuca mouendo
Vtilis, & porris fila reſecta ſuis. Lib.11. epig.53.

Prioribus verò ſeculis oſtrea, oua, rutæ, mora, gobij ſumebantur initio, vt teſtatur Martialis. Horatius Sat.3. Cicer. lib.9. Epiſtolarum ad Varronem, Nonius, Athenæus lib.2. Porphyrio lib.2. Sat.5.2. ad illa verba, *ab ouo ad mala.* lege plura in Appendice Fuluij Vrſini ad Triclinium Ciaconij. Adde quod ſcribit Turnebus lib.27. cap.28. *Ad auertendam ebrietatem inſtitutum antiquitus, vt lactucis non in cœnæ procemio veſcerentur, quod ad conciliandam appetentiam noſtra tempeſtate fieri nemo neſcit, ſed in fine: quoniam inſita frigiditate retundat ebrietatem lactuca.* Vide Alciati emblemata. Auſpicati ſunt etiam cœnas ab oliuis, eiſdemque finiebant, vt docet Martialis. Plura Ioannes Bruyerinus lib.8. cap.4.

Hæc quæ Picenis venit ſubducta trapetis
Inchoat atque eadem finit oliua dapes.

Ligna acapna.

XV.

Si vicina tibi Nomento rura coluntur
Ad villam moneo, Ruſtice, ligna feras.

Ligna in ſiluā ferenda, quod ſilua Nomentana ſine ſilua.

Ligna acapna dicuntur, quæ incenſa nullum exhalant fumum, *καπνὸς* enim Græcè dicitur fumus, *ἄκαπνος* quod fumo caret. Hoc dicit Poëta. Qui ad Nomentum oppidum Latinorum, ab Vrbe ad 10. lapidem ſitum, prædia villaſque habent, ſecum ligna amurcâ aſperſa ſoleque ſiccata ferant; illic enim, ob vliginem & paludes, omnia ſalictis plena; neque materia niſi viridis, vlla, quæ fumum potius, quàm ignem excitet. De palude Nomentana Plutarchus in Cæſare.

* * *

Rapa.

Rapa.

XVI.

Hæc tibi brumali gaudentia frigore rapa
Quæ damus, in cœlo Romulus eſſe ſolet.

Tam dulcia tibi rapa mittimus, quam dulcia Romulus in cœlo vorat. Rapum ſeu rapa tenuium hodie, quondam etiam illuſtrium victus. apud Mantinzam optima Cæl.Rhod. lib.9.c.12. BRVMALI FRIGORE GAVDENTIA) *recentia enim ſeruantur frigore, calore ſpongioſa fiunt: nebulis & pruinis ac frigore vltrò aluntur, amplitudine admirabili, vidi 40. libras excedentia, genera ſunt tria, rotunda, vel lato fundo, vel radice in longitudinem procurrente. frigore dulciora fieri exiſtimant & grandiora, tempore in folia exeunt.* Plinius lib.18. cap.13. De rapis qui plura deſiderat legat Columellam lib.2. cap.10. Cat.& Varronem. Athenæus multa multis locis. Platina Cremon. lib.7. de rapo copioſè. IN COELO ROMVLVS ESSE SOLET) tam dulcia ſunt, vt ea vel Romulus in cœlo edere cupiat, imo edat. Crediidiſſe videntur priſci Deos non tantum nectare & ambroſia paſci, verum etiam vilibus quibuſdam cibis, vt Romulus rapis, credas de paupertate illius ſæculi, quo Romulus vixerat. Proinde quaſi in cœlis iiſdem cibis victitet, quibus in terra alebatur. Seneca in Apocolocyntoſi. *ſitq́; è Repub. eſſe aliquem, qui cum Romulo poſſit feruentia rapa vocare.* Vorauit ea Q. Curtius Dentatus vir frugaliſsimus iuxta ac fortiſsimus. Cic. in Cat. Plutarchus in Catone Maiore. Val.Max. lib.4. cap.3. Athæn. lib.10. cap.3. Megacles de viris illuſtribus ad quem alluſit Iuuen. Sat.11.

Hæc olim noſter iam luxurioſa ſenatus
Cœna fuit, Curius paruo quæ legerat horto
Ipſe focis breuibus ponebat oluſcula. ——

Lege Plinium lib.19. cap.5. Alexandrum Neapol. lib.3. cap.11. Tiraquellum ibidem. Turnebum lib.18. Ioannem Bruyerinum lib.9. cap.2.3.4.

Coliculi.

XVII.

Nitrum cuſtodit caulium viriditatem.

Ne tibi pallentes moueant faſtidia caules
Nitratâ, viridis Braſsica, fiat aquâ.

Braſsicæ vim, laudes, medicinam Cato de re ruſtica cap.156. commemorat. Caules (vnde coliculi, pro, cauliculi) ſunt braſsicæ pars interior. Dicuntur, vt vult Feſtus, à præſecando, quia præciduntur à thyrſo. Varroni braſsica quaſi Paſsica, quod ex ſcapo minutatim præſiccetur, & paſſa fiat. Populus Romanus DC. annis tantum braſsicæ medicina vſus; Varro familiam ſuam tantum braſsica tutam à pæſtilentia præſtitit. Lege Ioannem Bruyerinum lib.9. cap.9. Sententia carminis eſt, vt ſuaues tibi coliculi ſeu cauliculi ſint, & vti coctos nunquam faſtidias, nitrum in coquendo adhibeas, illud enim viriditatem cuſtodit, Braſsica eſt eadem, quæ coliculi, vnde Braſsica ſecta. FASTIDIA) vt Druſo Cæſaris Tiberij filio mouerunt, non ſine caſtigatione Patris, vt Plinius tradit lib.19. cap.8. NITRATA) ex nitro facta, Nitrum non multum diſtat à ſale; optimum eſt, quod vocant chalactricum, in Clytis Macedoniæ natum, candidum purumq́ue proximum ſali.. Plinius lib.31. cap.10. vbi copioſè naturam eius & fontes aperit. Paratum cauliculorum varium vide apud Apicium.

Sectiui quod folia eius crebro ſecarentur.

Porri ſectiui.

XVIII.

Graue ait porri odorem.

Fila Tarentini, grauiter redolentia, porri,
Ediſti quoties, oſcula clauſa dato.

Porrum ſectiuum idem quod ſectile. optimum quod Tarenti naſcitur, hinc nominat præſtantius. Porrum quibuſdam pro Numine colebatur. vide Alexandrum Neapolitanum. FILA) in multa enim creſcit ſtamina adeo tenuia, vt fila quodammodo dicere poſsis. Senſus carminis eſt in promptu, quia enim grauiter redolet porrum, comedentis animam quoque reddit olidam, hinc oſcula clauſa iubet dari, nam ora aperta ingratum exhalarent odorem. Dicitur ſectiuum ad diſcrimen capitati, de quo infrà. Columella de re ruſtica lib.11. cap.3. & Plinius lib.19. cap.6. qui narrat Neronem vocis gratia, porrum ex oleo ſtatis menſium omnium diebus, & nihil aliud, nec panem quidem comediſſe. Eius ſucco, Mela reus à Tiberio factus, ad certum pondus hauſto, ſubito & ſine cruciatu expirauit.

Mela ſucco porri extinctus.

Port

Porri capitati.

XIX.

Mittit præcipuos, nemoralis Aritia, porros,
In niueo, virides, ſtipite, cerne comas.

Vnde porrum capitatum petendum.

Vt ſectile porrum Tarenti, ſic Aritiæ capitatum naſcitur optimum, de quo ſic Columella lib.11.de re ruſtica cap.3. *In eo autem quod magni capitis efficere voles, ſeruandum ſit, vt antequam tranſlatum deponas, omnes radiculas amputes, & fibrarum ſummas partes intondeas. Tum teſtulæ vel conchæ, quaſi ſedes in ſingulis ſubiectæ ſeminibus adobruuntur, vt fiant capita latioris incrementi. Cultus autem porri aſſidua ſarritio & ſtercoratio eſt.* Ita ferè Plinius lib.19.cap.6. *Antiqui ſilice vel tegula ſubiecta, capita dilatabant, nunc ſarculo leuiter conuelluntur radices, vt delumbatæ creſcant, neque diſtrahant. Laudatiſſimum in Ægypto mox Orthiæ atque Aritiæ.* ARITIA) Latij ciuitas. NEMORALIS) propter vicinum nemus de quo ſuprà fuſius in via Domitiana ſeu Appia. IN NIVEO STIPITE) in cano ſtipite ſeu calamo, Porri, vbi maturuit, capita quidem virent, calamus autem albeſcit. Ita intelligo hunc locum. Virides comas caput comatum, & quaſi hirſutum intellige.

Napi.

XX.

Hos Amiternus ager, felicibus educat hortis,
Nurſinas poteris parcius eſſe pilas.

Napi qui optimi.

Napi & Rapa adeò inter ſe vicina ſunt, vt napi ſæpè tranſeant in naturam & ſpeciem rapi, & rapum in formam napi, vt teſtatur Columella lib.2. cap.10. Napus tamen videtur ſpecies rapi, quod genus eſt, Germani faciunt hoc diſcriminis, vt rapum quidem abſolutè vocent Rüben/ napum autem Stockrüben. Plura apud Columellam loco citato, & lib.11.cap.vltimo. Plinius lib.19.cap.5. quinque genera recenſet, principatum dat Amiterninis, vt hic Martialis, ſecundas Nurſinis, &c. Idem lib.18.cap.13. *Napi verò Amiternini* (ſubaudi palmam merentur) *quorum eadem ferè natura, gaudent æquè frigidis, &c.*

Saluſtius Amiternus.

HOS AMITERNVS AGER) Amiternum ciuitas Italiæ. patria Saluſtij hiſtorici. FELICIBVS HORTIS) nam ibi nobiliſsimi napi feruntur. NVRSINAS PILAS) rotunda ad ſpeciem pilæ. rapa autem Nurſina laudatiora cæteris, Plinius lib.18.cap,13. Nurſia, teſte Ptolemæo, ciuitas eſt Sabinorum hodie Norza dicta. Vnde Nurſini & Nurſinus ager, &c. PARCIVS) aut quia viliores & inferiores, aut cariores, viliores quidem contemnes, cùm napi præſtantiores: ſi cariores, poteris abſtinere cum Napi æquè boni.

Aſparagi.

XXI.

Mollis, in æquorea, quæ creuit, ſpina, Rauenna,
Non erit incultis, gratior, aſparagis.

Aſparagi lectiſsimi.

Athenæus li.2. ca.31 copiosè de Aſparagis.

Aſparâgus Græca vox eſt, vſurpata Latinis, Germanis Spargel. Plinius batin hortenſianam nominat. Legatur Cato de re Ruſtica cap.16. MOLLIS SPINA) Aſparagus in totum ſpina eſt nullum folium habet. Theophraſtus, &c. & Plinius lib.21. cap.15. Cum Aſparagus careat foliis & ſpinoſus ſit, quare vocat mollem? quia ſatum & hortenſium Rauennatem intelligit. Eſt enim aſparagus incultus ſeu ſpontè natus, non inferior culto Plinius lib.19. cap.8. Eſt & aliud genus incultius aſparago, mitius corruda, paſsim etiam in montibus naſcens refertis ſuperioris Germaniæ campis, non infaceto Tiberij Cæſaris dicto, herbam ibi quandam ſimillimam aſparago naſci, nam quod in Neſide inſula ſponte naſcitur, longè optimum reputatur. De hoc Martialis in pentametro.

IN ÆQVOREA RAVENNA) Rauenna vrbs Italiæ in Boiis, auctore Plinio; ῥάϐεννα Ptolemæo. Zozimus Rhene vocatam ſcribit, quod eam aquæ, ab omni parte circumeant; & hinc Martialis æquoream. De aſparago verò Rauennatico. Plinius lib.19.cap.8. *Nullum gratius his ſolum, quàm Rauennatium hortorum. Trium librarum aſparagum Rauenna aliquando produxit.*

Vua

Vua duracina.

XXII.

Non habilis cyathis, & inutilis vua Lyæo:
Sed non potanti me tibi nectar ero.

Vua duracina eſt quæ acinos, duro callo corióue tectos habet. Plinius lib.14.cap.1. *Vua non alicubi gratior callo, vt inde poſſit inueniſſe nomen duracina.* Non habilis cyathis) potari non poteſt. Nec vtilis vva Lyaeo) nec vinum inde exprimi. Sed non potanti me tibi nectar ero) comedenti nectar ero. Plinius lib.14.cap.3. *Sed ſicut etiamnum inſignes, vua non vino, ambroſiaca, duracina ſine vllis vaſis in vite ſeruabitis, tanta eſt in frigore æſtus, tempeſtatiſq́; firmitas.* Columella lib.3. de re ruſtica cap.1. vocat duri acini vuas.

Chia ficus.

XXIII.

Chia ſeni ſimilis Baccho, quam Setia miſit,
Ipſa merum ſecum portat, & ipſa ſalem.

Ficorum varia ſunt genera. de quibus ſcribit Columella, Plinius, Palladius, Macrobius, Cato. Martialis Chiam probat hic, & lib.7. epig.24. & verò Plinius non improbat. Enumerant hanc omnes, qui de generibus ficorum ſcribunt. Chias eſt Aegei Pelagi inſula, quę ſola maſtichen profert, de qua Plinius lib.5.cap.31. Chia seni similis Baccho) Chia ficus vocatur, quia nata primum in Inſula, tranſlata poſtea, alibi quoque ſeri cœpit: hinc ſubiungit Poëta. Qvam Setia misit) Setia oppidum fuit Cretæ Heraclium dictum, de quo Abrahamus Ortelius ex variis auctoribus. Sed nec arbitror hanc ficum ex illo oppido fuiſſe allatam, dicerem potius ex agro Campaniæ Setino miſſam, etſi nihil hic affirmo. Athenæus lib.3. Chiam ficum Romæ adſcribit: ἐπαινεῖται δὲ καὶ ἄλλα σύκων γένη, κατὰ τὴν ῥώμην γενομένων, χῖα καὶ τὰ λιβιανὰ, ἔτι δὲ καὶ χαλκιδικὰ ὀνομαζόμενα, καὶ τὰ Ἀφρικανὰ, ὡς καὶ Ἡρόδοτος ὁ Λύκιος μαρτυρεῖ ἐν τῷ περὶ σύκων συγγράμματι. Laudantur & alia genera ficuum Romæ naſcentium, nempe Chiæ, Liuianæ, & eæ, quas Chalcidicas vocant & Africanæ, vt teſtatur Herodotus Lycius, in opere de ficu. Sed Romam opinor pro Italia Athenæus accepit. Ipsa mervm secvm portat et ipsa salem) en laudes fici Chiæ, quæ vinum vetus redolet, & ſalſa eſt. Pro caſeo & vino arida ficu Cato vſus eſt.

Cydonia.

XXIV.

Si tibi Cecropio, ſaturata Cydonia, melle,
Ponentur, dicas hæc melimela licet.

Cotonea prim⁹ Cato appellauit, Cydonia Græcis dicta.

Si tibi Cotonea ſeu Chryſomela melle Attico imbuta apponentur, iure poteris illa melimela, hoc eſt, mellita poma appellare, ſunt enim æquè dulcia, ac mella. Scribit de iiſdem Palladius in febr. Feruntur ex Creta, multa Plinius ex Catone: tu caput accipe: *Hiis proxima amplitudine mala, quæ vocamus Cotonea, & Græci Cydonia, ex Creta inſula aduecta. Incuruatos trahunt ramos probibentq́; creſcere parentem. Plura eorum genera. Chryſomela inciſuris diſtincta, colore ad aurum inclinato. Quæ candidiora noſtratia cognominata odoris præſtantiſſimi.* Plura lib.15.cap.11. Docet & Platina Crem. lib.2. de Cotoneis. Et Ioannes Bruyerinus lib.11.cap.20. de re cibaria. Si tibi Cecropio) Cecropius, id eſt, Atticus à Cecrope. Laudatur præ cæteris Atticum mel. Satvrata Cydonia) quo pacto incoquantur melle Cydonea docet Varro, & ex Varrone Plinius lib.15.cap.17. Cydonea) à Cydone vrbe Cretæ. Serenus cap.24.

Aut quis poma Cydon Creteis miſit ab oris.
Ouid.8.Met. *Armaq́; equosq́; habitusq́; Cydoneasq́; pharetras.*

Dicas haec melimela licet) mera quaſi mella dicas. vox eſt Græca à μέλι καὶ μῆλον, à melle & pomo, vt ſi dicas mellitum pomum. Cydonea melle immerſa verè dici poſſunt melimela, eingebüſſte ins Hönig. Lege Palladium in febr. Columellam lib.12. c.45. Genera ſunt Struthea, muſtea, mellita ſeu melimela, Dioſcoridi, Plinio lib.15.11. & cap.17. Aëtio. Melimela & reliqua dulcia ſtomachum & ventrem ſoluunt.

Nuces

Nuces pineæ.

XXV.

Poma ſumus Cybeles, procul hinc diſcede viator,
Ne cadat in miſerum, noſtra ruina, caput.

Nux pinea Cybela ſacra.

Venio ad inſignia noſtræ vrbis, Conum, inquam, & Strobilum pineum, cui pomo ſuus quoque debetur honos. Lege de hoc ſi placet, rerum Auguſtanarum Scriptorem accuratiſsimum M. Velſerum I Ivirum, Græcè dicitur πίτυς. Nuces ſeu ſtrobili, colliguntur in conum, conus vuæ ſpeciem propemodum imitatur. POMA SVMVS CYBELES) de his Plinius lib.15. cap.10. *Nucum pinearum genera ſunt 4. Fructus, grandiſsimus pineis nucibus, altiſsiméque ſuſpenſus, intus exiles nucleos lacunatis includit toris, veſtitas alia ferruginis tunica. Alterum Tarentinæ digitis fragili putamine, auiumq́ furto in arbore, tertium Sapiniæ è ſatiua picea, quartum pityida vocant, è pinaſtris, &c.* POMA) omne genus fructuum ſignificat, & noſtra lingua rectè dicitur Obſt. CYBELES) pinus enim magnæ Matri ſeu Rheæ, ſeu terræ ſacra eſt, propter Atthin Phrygium Paſtorem Calai filium, qui magnę Matris cerimonias in Lydia monſtrauit, eoq́ue natus & cultus à Cybele, inuito Ioue, qui aprum immiſit in Lydiam, à quo Atthis fuit interemptus, poſtea mutatus in pinum, quæ magnæ Matri ideo ſacra eſt, lege Mythol. lib.2. ca.1. eadem pinus ſacra Pani, qui montibus præſidet. PROCVL HINC DISCEDE VIATOR) eſt enim conus pini grandiſsimus, vt ſcribit Plinius, qui offenderet ſubeuntem. NE CADAT IN MISERVM NOSTRA RVINA CAPVT) Iocus eſt Poëtæ, qui poma ipſa facit loquentia, nec tanta ſunt vt ſternant viatorem. Eſus verò laudatur à medicis. Paullum Aeginetam, & Platinam Crem. lib.3. de nucibus pineis adi.

Dioſcorides lib.1.cap.76.

Phedrus lib.3. Aeſop. Fab.56.

Sorba.

XXVI.

Sorba ſumus, molles nimium, durantia, ventres,
Aptius hæc puero quàm tibi poma dabis.

Sorborum vis.

Sorba Latinè, Græcè οὔα, Germanicè Speirling. Arbor ipſa Sorbus appellatur. Plinius lib.16. cap.21. quatuor facit Sorborum genera, quæ ibi leges. De ſorbis Theophraſtus lib.3. cap.12. SORBA SVMVS) vim & naturam ſorborum exponit, quibusq́ue magis apta in cibum. MOLLES NIMIVM DVRANTIA VENTRES) ſic Plinius lib.18. cap.7. Idem Dioſcorides lib.1. cap.173. Etiam Catoni non ignota, quæ ſapa condiri iubet. Reliqua aſtringunt ſtomachum, ſiſtuntq́ue aluum. Item Sorba ſicca, non recentia ſtomacho, & aluo cito proſunt. MOLLES VENTRES) lubricam aluum, vocat mollem ventrem. APTIVS HAEC PVERO) pueri facile deiiciunt, & ſæpe laborant profluuio alui, ſeu diarrhæa, viri non item Ioannes Bruyerinus lib.11. cap.22. affirmat ſorbis ſe crudis à dyſenteria curatum quatuordecennem.

Pueri molliore ſemper aluo ſunt.

Spathalion Cariotarum.

XXVII.

Aurea porrigitur Iani Cariota Calendis
Sed tamen hoc munus pauperis eſſe ſolet.

Cariota, id eſt, dactyli.

Senſus eſt: ramus ſputo ſplendente ſeu ſucco illitus, dependentibus cariotis datur Calendis Ianuarij, quamuis à tenuioribus. SPATHALION) eſt palmes ſeu termes, à quo pendent cariotæ poma. De Cariotis ſic Plinius lib.13. cap.4. *Iam in Æthiopiæ fine, quinque earum* (palmarum) *nec plures arbores tradunt, non raritate magis, quàm ſuauitate mirabiles. Ab his Cariotæ maximæ celebrantur, & cibo quidem & ſucco vberrimæ. Ex his præcipua vina orienti, iniqua capiti, vnde pomo (Cariotæ) nomen.* SPATHALION) immanè eſt quam inhumanè Domitium Merula tractet: legit enim Petalion non Spathalion. Petalion ſignificat folium, ſpathalion ramum. melius meo quidem animo conuenit ſententia Merulæ, quam Domitij, ſed non ideo tam fœdè lacerandus erat, qui tametſi non pauca malè, multa tamen & benè & præclarè in rebus ſanè perobſcuris, primus ipſe facem luxit. Spathe valet palmæ ramum, ſpathalion, eſt diminutiuum, ramulus, ſic enim Herodotus deducit. vnde ſpathalion Cariotarum, eſt ramulus cum cariotis, ſeu balanis, hoc eſt, palmarum fructibus independentibus. AVREA PORRIGITVR IANI CARIOTA CALENDIS) *tegebatur*, inquit Domitius, *Cariota leui Bractea auri* Calendis Ianuariis. Merula inauratas fuiſſe dicit, *quales*, inquit, *inaurata Cal. Ian. ex conſuetudine mittebantur.* Sed longè aliter ſentit Tertullianus, & ex Tertulliano Ioſ. Scaliger. Ex alio enim verſu Martialis Scaliger videtur hunc interpretari. lib.8. cap.33.

Hoc linitur ſputo Iani Cariota Calendis.

Sputum (inquit Scaliger) *Tertullianus vocat corium, aut cruſtam, quæ ex illo tectorio inducebatur.* Sed quod illud tectorium, quod ſputum, ex qua re natum? audi porro Scaligerum ad lib.1. Tibulli El. quæ incipit. *Non ego celari poſſim, &c. ſplendens ſuccus* (ſic legit Scaliger non fucus) *eſt craſſius ſputum, ex madido pane, vt ius Collyricum, cuius illitu genis ſplendorem conciliabant.* Tertullianus de cultu mulierum. *Ad menſuram neminem ſibi adiicere poſſe pronuntiatum eſt. Vos planè adiicitis ad pondus Collyridas quaſdam, ſputorum vmbilicos ceruicibus aſtruendo.* Collyridas vocat à craſsiore ſucco. vnde offas etiam appellat Iuuenalis.

Sed quæ mutatis inducitur atque fouetur
Tot medicaminibus, coctæq́; ſiliginis offas
Accipit, & madidæ, facies dicetur an vlcus?

Ex pane enim ſiligineo id fiebat. Idem Iuuenalis.

Sat.2. *Et preſſum in facie digitis extendere panem.*

Suetonius in Othone cap.12. Quin faciem quotidie raſitare, ac pane madido linere conſuetum, idq́ue inſtituiſſe à prima lanugine, ne barbatus vnquam eſſet. Ad Martialem igitur à Scaligero redeamus. Aurea, inquit, Caryota porrigitur, quomodo aurea? ſputóne illo, hoc eſt, corio tenui, quod vmbilicos, hoc eſt, bullas, & pompholygas in cruſtâ habebat? Ita ſanè ad mentem illius interpretari auſim, quando etiam ſequens verſus ad rē facit. Sed tamen hoc mvnvs pavperis esse solet) vnde enim aurum pauperi quod donaret, accepturus donandum. Vilior eſt auro ſiligo, & ſuccus ille ſplendebat, fortè etiam croco infectus, vt, *Pallida, quam rubri diluit vnda croci.* Enimuerò non planè reiiciendam putem vel Domitij, vel Merulæ ſententiam, fuiſſe inauratas, vel quaſi tenuiſsima bracteola tectas. Hinc enim ſubiungit in pētametro. Et tamen hoc mvnvs pavperis esse solet) Quod mirum videri merito poſsit, quo pacto pauperi tantum auri, quod adfricare Caryotis & palmulis poſsit, ſi aurum non fuiſſet, verſus minorem & vim, & admirationem haberet. Addo etiam σύγκρισιν in hoc verſu, ſi Romæ pauperes ſibi mutuo aurum donant, quid donabunt diuites, quantæ erunt opes potentiorū? Lector quam volet ſententiam ſequatur. De his Caryotis loquitur Ouid.1.Faſt. etſi obſcurius, palmam enim pro fructu accipit, cùm dicit, *Quid vult palma ſibi?* — cui ſimul adiungit caricam & mella. cauſſamque reddit horum munerum; Iano fuiſſe hæc dulcia munera donata, vt eſſet auſpicium anni, totusque annus dulcis, & gratus ſuauisq́ue foret.

Coctana ſeu Cottana.

XXVIII.

* menta.

*Hæc, tibi quæ torta, venerunt condita, * meta,*
Si maiora forent coctana, ficus erat.

Coctana ſeu Cottana, vt Plinius & Turnebus habent, carycis paulò ſunt minores. Plin.lib.13. cap.3. *In ficorum genere autem carycas, & minores eius generis quæ Cottana vocant.* Syri nempe. nam κόττανα Syriaca vox eſt. Caſaubonum ad li.3. Athenæi c.32. do teſtem. Non ſunt Cottana caricæ Damaſcenę, quas in epiſtolis laudat Iulianus. Iuuenalis Sat.3. *quo pruna & cottana vento?* Heſychius κόττανα εἶδος σύκων, id eſt, Cottana ſunt genus ficorum, naſcuntur in Syria. Torta) tota, legit Beroaldus, id eſt, plena vt expono ego. Meta vas teſtaceum, quod metę formam, ſiue turbinis ruentis habeat, vt loquitur Papinius. de qua lib.5. epig.18. ad illum verſum. At acuta ſenibus teſta cum Damaſcenis. Seruo, torta, nam & meta torta ſeu rotundata. Sed meta, præ menta placet.

Pruna Damaſcena ſeu vas Damaſcenarum.

XXIX.

* Plin.15. ca.13. In peregrinis arboribus dictia ſunt Damaſcena, &c.

*Pruna, * peregrinæ, carie, * rugoſa, ſenectæ*
Sume; ſolent duri, ſoluere, ventris, onus.

Ede pruna ſiccata vetuſtateque ipſa iam contracta in rugas. De his Plin.lib.13.c.5. *Item pruna in Damaſco monte nata & mixa, vtrámq́; iam familiarem Italiæ.* Petronius Syriaca pruna nominat in Trimal. conuiuio. Peregrinae) allata quondam ex Syria: Damaſcus enim Syriæ ciuitas. Prvna) genera ſunt admodum varia prunorum, ſed Damaſcena grandia & ſubnigra laudem ferunt. lege Plinium, & alios. Solent dvri solvere ventris onvs) citant aluum pruna hortenſia, omnia ſilueſtria aſtringunt. Gal.lib.2. Alim. Dioſcorides li.1.c.74. idem poëtæ dicit de prunis, ſed non Damaſcenis; κοκκυμηλέα δένδρον, &c. κακοστόμαχος, κοιλίας μαλακτικός· τῶν δὲ Συριακῶν καὶ μάλιστα τῶν ἐν Δαμασκῷ φυομένων, ὁ καρπὸς ξηρανθεὶς, εὐστόμαχος καὶ κοιλίας σταλτικός. Prunus nota arbor, &c. Stomacho infeſtus, aluumque mollit. At Syriacarum, & earum maximè quæ Damaſci naſcuntur fructus exſiccatus, ſtomacho amicus, aluumq́ue ſtringit. Gal.li.7. ſimpl. Pruna Damaſcena ſiccata non aluum quidem illico ſiſtere, ſed minus quam cætera, quæ ex Iberia importabantur, eandem ſubducere voluit, quod plurimum aſtrictionis habeant, vt clarius li.2. de fac. alim. loquitur. Plin.li.23.c.7. *Ipſa pruna aluum molliunt.* Idem Platina lib.1. de prunis.

* In Italia nūquam in rugas ſiccantur. Plin. lib.15.cap.13.

Caſcus

Caſeus Lunenſis.

XXX.

Caſeus, Etruſcæ, ſignatus, imagine, Lunæ,
Præſtabit pueris, prandia mille, tuis.

Laudat genus Caſei. Plinius lib. 11. cap. 42. de diuerſitate caſeorum. *Mixtóque,* inquit, *Hetruriæ atque Liguriæ confinio Lunenſem magnitudine conſpicuum, &c. quippe ad ſingula millia pondo premitur.* Quare autem dicatur Lunenſis, ipſe Poëta docet, cum dicit *ſignatus imagine Lunæ.*

Praestabit pveris prandia mille tvis) Romani, Græci item, ſemel in die cibum ſumebant circa veſperum, pueri tantum ientacula ſeu prandia, nam idem ſignificabant. lege Mercurialem Var. lib. 4. cap. 17. egregiè de hac re tota diſputantem. Certè cùm hoc facit etiam illud Martialis carmen li. 4. epig. 8. quo deſcribit rationem totius diei, vbi nullam ientaculi, nullam prandij mentionem facit. Zoroaſtres caſeo viginti annis vixit ita temperate, vt vetuſtatem non ſentiret. Plinius lib. 11. cap. 42. Hodie non minus nobilia celebrantur caſeorum genera quàm olim iactabantur, vt narrat in Batauia ſua Hadrianus Iunius. Et Platina lib. 2. de caſeo. Athenæus lib. 14. cap. 326. qui laudat Siculum. Et nuper Ioannes Bruyerinus lib. 14. cap. 9. & 8. totis.

Veſtinus.

XXXI.

Si ſine carne voles ientacula ſumere frugi,
Hæc, tibi Veſtino de grege, maſſa venit.

Huic ſecundas dat Plinius lib. 11. cap. 42. loco obſonij erat, & pueris pro ientaculis dabatur. Si voles, inquit, opimum ientaculum ientare, Veſtinum edas. Massa Vestino de grege) Veſtini populi ſunt Italiæ, de quibus Plinius lib. 3. cap. 5. Massa Vestino de grege) periphraſis caſei, cogitur enim lac in maſſam & premitur.

Caſeus Velabrenſis al. fumoſus.

XXXII.

Non quemcunque focum, nec fumum caſeus omnem,
Sed Velabrenſem qui bibit, ipſe ſapit.

Velabrum maius, locus Romæ Regione 11. P. Victor. Inter Auentinum fuit Velabrum ita dictum, quod cùm locus eſſet paludoſus, volentes tranſire in Auentinum, ferrentur cymbulâ, & ſoluerent ſtipem, Pecunia autem, quæ ſoluebatur nautis, velatura appellabatur: vnde Velabrum. Pomponius Laetus de Romana antiquit. Marlianus lib. 4. cap. 7. Qui ſedem Velabri propè forum Boiarium ponit, vbi nunc ædes D. Gregorij cognomento in Velabro. Auentinus erat olim ab reliquis montibus diſcluſus. Itaq; qui eo ex vrbe aduehebantur ratibus, quadrantem ſoluebant, vnde Velabrum à vehendo. *Velaturam facere,* inquit Varro, *etiam nunc dicuntur, qui id mercede faciunt.* Propertius.

At qua Velabri regio patet ire ſolebat
Exiguus, pulſa, per vada, linter, aqua.

Ouidius:

Qua Velabra ſolent in circum ducere pompas,
Nil præter ſalices, craſſaq; canna fuit.
Hic vbi nunc fora ſunt lintres errare videres,
Quaq; iacent Valles Maxime Circe, tuæ.

In Velabro multæ caſeariæ ſiue caſealia. Eſt autem Caſearia, vt Vlpianus vocat, taberna, vbi veteres caſeos reponebant, & fumos bibere inſtituebant. A Velabro deducitur Velabrenſis, nam caſeus in vrbe optimus in Velabro potiſsimum infumabatur. Plinius lib. 11. cap. 42. *Et caprarum gregibus ſua laus eſt, recenti maximè, eam augente gratiam fumo, qualis in ipſa Vrbe conficitur cunctis præferendus.* Non puto Columellam de eodem locutum, quando lib. 7. cap. 8. ſcribit. *Eſt etiam non ingrati ſaporis muria perduratus, atque ita maligni ligni, vel culmi fumo coloratus.* Iam facile intelligitur diſtichon. *(Merula aliter hic legit Plinium.)*

Ille caſeus tantum eſt gratus, non qui vbicunque fit, qui fumum bibit, ſed Velabrenſem, qui in Velabro infumatur. (bibit) eſt enim recens fiſtuloſus, & haurit fumum, &c.

Caſeus Trebulanus.

XXXIII.

Trebula nos genuit, commendat gratia duplex,
Siue leui flamma, ſiue domamur aqua.

Lib.3.cap.4.

Trebulam Seruius putat Virgilianas Mutuſcas, oppidum in Vmbria quem corrigit Herm. Barbarus. Erythræus & Villanouanus putant Trebulam Ptolemæi, quos reiicit Abrahamus Ortelius. Plinius Trebulanas Balinienſes cognominat, & Mutuſcæos, & ſuffenates cap.12. Varro in Originibus affirmat oppidum eſſe in agro Reatino; ſed hic, vt Domitius docet, Martialis laudat Trebulanos caſeos, qui in coloniâ Romana iuxta Cruſtumium, oppido Trebulâ fiebant, de quibus Plinius lib.11.cap.42. qui tamen nullam facit mentionem ibi Trebulæ, ſed campi tantùm Cæditij, qui erat in Veſtinis, verbaque illa referuntur ad caſeum Veſtinum, audi Plinium. *Proximum autem vrbi Veſtinum, eumq́; à Caditio campo laudatiſsimum, τὸ eumq́;* dubio procul refertur ad Veſtinum. Trebula nos genuit) facti preſsique ſumus Trebulis. Commandat gratia duplex) vſus eſt nobis duplex, duobus modis cum ſuauitate in cibum paramur. Siva lavi flamma) cùm torremur modicè leui fauilla, in partes ſecti. Sive domamur aquis) ſeu deſcobinati cibisque permiſti aut alia ratione, caldâ parati.

Lucanicæ.

XXXV. XXXIV.

Filia, Picenæ venio Lucanica, Porcæ,
Pultibus hinc niueis, grata corona datur.

Lib.12. Athenæus Lucanicā φύσκην appellat, vt interpres vertit.

Lucanicum farcimen appellat filiam Picenæ porcæ, fiunt enim Lucanicæ ex aruina & pipere, cymino, conciſis carnibus porcinis, vt docet Apicius. Lucanicam dicunt, quod hanc milites à Lucanis didicerint Varro de ling.lat. De hoc genere farciminum plura Apicius lib.2.cap.6.toto. Platina Crem.li.6.de Lucanicis. tribus etiam locis Athenæus Lucanicarum ſiue Iſiciorum meminit. lib.7. prorſus extremo. lib.9. his verbis, καὶ τὰ ἐκ τῶν συκῶν, εἰς λεπτὰ κατακεκομμένα (ſeu κατακεκομμένων) καὶ μετὰ πεπερίδων συμπλασθέντα. Ἰσίκια γὰρ ὀνομάζειν αἰδοῦμαι τὸν Οὐλπιανόν, etc. Ad quem locum Caſaubonus. *Inter cætera autem quæ dicuntur in porcelli ventrem condita, nominantur καὶ τὰ ἐκ τῶν, &c. tot Græcis dictionibus περιφράζει Leonides ſiue Athenæus, quæ vno verbo Romani appellabant Iſicia. Romanam autem eſſe vocem, conſtat ex Arnobio, Apicio & Macrobio lib.7.cap.8. Alexander Aphrodiſius problem.22. vocat Iſiton.* Enimuero Apicius lib.2.cap.1. hyſitia appellat, & diſtinguit à Lucanicis, de quibus ſeorſim agit lib.2. cap.6. diſtinguit & Platina. Macrobius Iſicium prius Inſicium ab inſectione dictum docet. Vanio) miſſa ad amicum ſeu hoſpitem ab amico. Picanae Porcae filia) facta è carnibus porcæ, natæ in agro Piceno.

Pvltiavs hinc niveis) Pultis varia erant apud veteres, & hodie ſunt genera, quæ recenſet Stuckius lib.1.p.55. Hic, candidum, hoc eſt, ex tritico factum intelligit, Martialis ſuprà, *Et pultem niueam promens botellus.* De pultibus vide VVilichium de arte Magirica. Grata corona datvr) Vt hodie ad Braſsicam apponuntur, ita vt ora patinæ farciminibus coronetur, ſic intelligo Romanis in more fuiſſe.

Oliuæ aut Ciſtella Oliuarum.

XXXVI. XXXV.

Primam arborum oleam fuiſſe creditum antiquis.

Hæc, quæ picenis venit ſubducta, trapetis,
Inchoat, atque eadem finit oliua dapes.

Arboris, Oliua nomen eſt, & fructus, ſeu baccæ oleæ. De arbore Plinius lib.15. Dioſcorides lib.1. cap.138. fructus colymbades & baccæ appellantur. De ſatione & cultu oliuarum à Columella, Catone, Palladio, & aliis tractatur. Hic baccas accipe.

Haec qvaa piçanis venit svbdvcta, trapetis) Vſum oliuæ baccæ oſtendit in menſis: ab illis enim inchoabant cœnam, & finiebant veteres. Optimæ putabantur in Italia Picenæ, ſeu quæ in Piceno agro creuerant. Plinius. ſubducta, vel ſubiecta, vt eſt apud Q. Curtium lib.6. de igne ſarcinis ſubducto, id eſt, ſubiecto. Vel, ſubducta, accepta, ſubtracta. Quam ob cauſſam Italicis tranſmarinæ præferuntur in cibis, cum oleo vincatur. Et in ipſa Italia cæteris Picenæ & Sidicinæ. ſale illæ primùm condiuntur, & vt reliqua amurca ſapiùe. De Picenis etiam alibi Martialis.

Et

Et quæ Picenum ſenſerunt frigus oliuæ.

Varia eius genera leges apud Plinium & Mercurialem lib.1. cap.3. vbi diſputat, quæ oliuæ ſtomacho magis proſint. Athenæus copioſè de oliuis lib.2.cap.28. Romanis ait drupas appellatas. De eiſdem Dioſcorides, & multa multi eius interpretes. TRAPETIS) trapetes molæ oleariæ vocantur: trapetes à terendo. Varro de ling.lat. trapes trapetis, & trapetum trapeti, mola oliuaria à τρίπω, id eſt, verto ſeu voluo, inquit Seruius, Virgilius lib.2. Georgicon. *Venit hyems teritur Sicyonia bacca trapetis.* Videtur autem trapetum non præciſè mola olearia, ſed prælum potius. Columella enim lib.12.cap.50. *Oleo autem conficiendo molæ vtiliores ſunt, quàm trapetum, trapetum, quàm canalis & ſolea,* Cato de re ruſt. trapes & trapetum dicit, lib.18.& ca.22. vt putem apud Iſidorum mendum eſſe qui trapedum habet, ſine auctore.

INCHOAT ATQVE EADEM FINIT OLIVA DAPES) Principio fineque cœnæ apponitur, primùm credo vt inuitet gulam, poſtremò faſtidium arceat, etſi multos alios vſus habeat, de quibus Plinius Variis locis, & Mercurialis lib. Var.lect.lib.1.cap.3. omitto alios recentiores.

Mala Citrea.

XXXVI. XXXVII.

Aut Corcyrei, ſunt hæc de frondibus horti,
Aut hæc Maſſyli, poma, Draconis erant.

Laus Citreorum. Hæc poma, inquit, ſunt vel ex Alcinoi, vel ex Heſperidum horto lecta. MALA CITREA) polyonymum eſt hoc aureum pomum, græcè χρύσεον, μηδικὸν, ἑσπερικὸν μῆλον, ἑσπερίδων μῆλον, κεδρόμηλον, περσικὸν κίτρον, κοκκόμηλον περσικὸν. Latinè malum aureum, Aurantium, malum Heſperium, Medicum Aſſyrium, Citreum. Scribunt de his Athenæus, qui affirmat eſſe illa aurea Poëtarum mala apud Heſperidas. Galenus, Theophraſtus, lib.4. cap.4. Plinius, Dioſcorides lib.1. cap.136. recentiores plurimi. Virgilius libro ſecundo Georgicor. egregiè vim horum deſcribit.

Citrea mala Athenæ' quaſi cedria à cedro putat dici: plurima memoratu digna refert de vi contra venena & experientia lib.3. cap.43.& 4.

Pocula ſi quando, &c. & quæ ſequuntur.

Et in Bucolicis. *Aurea mala decem miſi cras altera mittam.*

AVT CORCYREI) Corcyra inſula maris Ionij, dicta à Corcyra filia Aſopi ibi ſepulta: Apollonides in nauigatione Europæ: dicta Drepanum olim, de qua Dionyſius de ſitu orbis.

Καὶ λιπαρὴ κέρκυρα φίλον πέδον ἀλκινόοιο

Et pinguis Corcyra gratus Alcinoi campus.

Homerus σχερίαν καὶ φαιακίαν nominat, aliaque varia nomina habet, hodie Corſu: eſtque in Venetorum ditione. Vlyſſes ibi naufragium paſſus Homerus lib. Odyſſ.5. de hac Virgilius 3. Aeneid.

Protinus aërias Phæacum abſcondimus arces.

Corcyram, inquit Seruius, *inſulam dicit inter Epirum & Calabriam ſitam, vbi regnauit Alcinous.* Mela lib.2. *& vicina Adriatico mari Corcyra.* HORTI) de his Plinius lib.19. cap.4. ſed Homerus & Regiam Alcinoi quam ſolis ſplendori comparat, ampliſsimam, & hortum eleganter deſcribit 7. Odyſſ.

Ἔκτοσθεν δ' αὐλῆς μέγας ὄρχατος ἄγχι θυράων, &c.

Plura Euſtathius ad eundem locum, Virgilius lib.2.Georg.

Pomáque & Alcinoi ſilua.———

Ouid.13.Met. *Proxima Phæacum felicibus obſita pomis.*

Iuuenalis, *Qualia perpetuis Phæacum autumnus habebat,*
Credere quis poſsit ſurrepta ſororibus Afris.

AVT HAEC MASSYLI POMA DRACONIS ERANT) Heſperidum poma intelligit, de quibus plura ſuprà lib.2. in comparatione Herculis cum Domitiano. MASSYLI) ſic Virgil.4. Aeneid.

Hinc mihi Maſſylæ gentis monſtrata Sacerdos,
Heſperidum templi cuſtos, epulaſq; Draconi
Quæ dabat, & ſacros ſeruabat in arbore fructus.

DRACONIS) Maſſyli Draconis, ſic & gens Maſſyla vocabatur, & Maſſylia inſula Heſperidum. Draconis nomen erat Ladon. Apollon.lib.4. Typhonis & Echydnæ filius. de loco Heſperidum iam ſuprà egimus. POMA) comparat Citrea mala ob nobilitatem aureis malis Heſperidum & Alcinoi.

Coloſtrum.

XXXVIII. XXXVII.

Surripuit Paſtor quæ nondum ſtantibus hœdis,
De primo matrum lacte, Coloſtra damus.

Coloſtrum ſeu *coloſtra*, vt Plinius loquitur, *eſt prima à partu ſpongioſa denſitas lactis. Maximè alit quodcunque humanum, mox caprinum, vnde fabulæ Iouem ita nutritum dixére, dulciſſimum ab hominis camelinum, efficaciſſimum ex Aſinis.* Coloſtrati infantes dicuntur à coloſtro. concipere enim nutrices exitioſum eſt. Plin. lib. 28. cap. 9. Hoc loco lac caprinum ait ſe donare Martialis, ſed quod ſtatim à partu ſit exceptum. De Coloſtra ſic Palladius in Nouemb. *Manu tamen prius exiguum lactis, in quo ſpiſſior eſt natura, mulgendum, apud Paſtores Coloſtram vocant, namque hæc agnis niſi auferatur, nocebit.* Ariſtoteles trophalida appellat. SVRRIPVIT PASTOR) quod lac capræ detraxit, & hædo ſurripuit, antequam admoueret vberibus ora. NONDVM STANTIBVS) recens proiectis ex vtero, necdum erectis. MATRVM) Capræ matres; hirci, viri & mariti appellantur poëtis.

Hœdus.

XXXIX. XXXVIII.

Laſciuum pecus & viridi non vtile Baccho,
Dat pœnas, nocuit iam tener ille, Deo.

Hœdilli menſis grati, tenerrima enim caro. Diſtichi ſententia eſt carpſit, hœdus vites & corrupit, ideo mactatus eſt victima Deo. Nam caper ſeu hircus, Baccho ſacer erat. Ouidius Faſtorum I.

Sus dederat pœnas, exemplo territus huius
Palmite debueras abſtinuiſſe caper.
Quem ſpectans aliquis dentes in vite prementem,
Talia non tacito dicta dolore dedit.
Rode caper vitem: tamen hinc cum ſtabis ad aram.
In tua quod ſpargi cornua poſſit, erit.
Verba fides ſequitur, &c.

In ſententiam eſt illud Eueni Poëtæ,

Κὴν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν ὅμως δ' ἔτι καρποφορήσω
Ὅσσον ἐπισπεῖσαι σοὶ τράγε θυομένῳ.
Rodas me licet ad ſtirpem, de palmite, fundam
Dulcia mactando vina ſed hirce tibi.

Hinc ludi Græcorum & Latinorum Aſcolia dicti, quos deſcribit Tzetzes in Heſiodum, & Virgilius 2. Georgicorum. Vtres enim ex pelle hirci faciebant inflatos vento, in quos humi depoſitos altero pede, inſiliebant atque ſuper iis ferebantur: tum ſępius labentes in terram decidebant. Virgilius.

Frigora nec tantum cana, conſperſa, pruina,
Aut grauis incumbens, ſcopulis arentibus, æſtus;
Quantum illi nocuére greges, durique venenum
Dentis, & admorſa, ſignata, in ſtirpe cicatrix.
Non aliam ob cauſſam Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & veteres ineunt proſcenia ludi, &c.
Mollibus in pratis vnctos ſaliêre per vtres.

LASCIVVM PECVS) ſic Virg. Eccl. 2.

Florentem Cithiſum ſequitur laſciua capella.

VIRIDI) viti, Baccho nondum maturo. vineæ florenti.

Oua.

XL. XXXIX.

Candida, ſi croceos circumfluit, vnda, vitellos
Heſperius ſcombri, temperet oua, liquor,

Oui recentis vitellùm iubet imbui liquore ſcombri piſcis, quem Græci σκόμβρον, Germani Maccarell vocant, in aqua ſulphureum induit colorem, extra communem, vt Plinius tradit.

Liquor

Liqnor autem ſcombri præſtantiſsimus eſt ſi Plinio credimus libro 31. capite 8. *Nec liquor vllus pene præter vnguenta, maiore ia pretio eſſe cœpit.* Candida si vnda) recentiſsima oua lac habent, quod vocat candidam vndam, quã liqnore ſcombri nobiliſsimo miſcendam docet coquus Martialis. Salis loco adhibent Græci garum, & oua condiunt. Croceos) flauos. Galenus *ouum cum melle vel garo, vel ſale coctum, eſt compoſitum ex diuerſis facultatibus.* Nec puto Martialem loqui de ſorbilibus, cum Galenus dicat eſſe compoſita ex diuerſis facultatibus. Hesperius liqvor) garum vocant, liquorem præſtantiſsimum. Heſperius ſiue Iberus Hiſpanus, nam Hiſpania vocatur Heſperia, ad heſperum ſita. Horatius dixit Iberum piſcem. Scombri) Latini lacertum vocant: genus eſt duplex ſcombri, maior græcè σκομβρὶς, minor Cotias ætate tantùm differt à priore. Gaza ex Ariſtotele vertit monedulam, Martiali putatur eſſe lacertus, Saxetum, Germanis vterque Maccarell. Quid garum aut garon ſit, lege Plinium de piſcibus lib.31.cap.7. garum ſcombrorum nobilius cap.8.lib. eodem, de quo hîc Martialis. Scombros Mauritania, Bœtica, & Carteia capit Plinius ibidem. De Garo Martialis infrà.

Lege inf. 2 ep. el 11 garum ſcombrorum.

> *Expirantis adhuc ſcombri de ſanguine primo*
> *Accipe, fæcoſum munera cara garum.* Vbi plenè de garo.

Porcellus * lactens.

** Aldus lact.*

XL. — XLI.

> *Lacte mero paſtum pigræ mihi matris alumnum*
> *Ponat, & Ætolo de ſue diues edat.*

Lacte paſti porcelli, Apicius lib. 8 ſpeciatim meminit.

Malo eſſe lactentem porcellum, quam aprum; ille mihi ſapit, non inuideo lautis aprum. Porcellvs lactens) (non lacteus vt Domitius) eſt modo raptus ab vbere matris, qui nihil aliud guſtauit, quam lac de porca matre ſic lactentes pueri, infantes. Varia porcellorum nomina Vitellinorum, Flaccianorum, Laureatorum, Frontonianorum, Cæſianorum, Hortulanorum, Traganorum cum ſuo apparatu deſcribit Apicius lib.8. de re culin. Lacte mero) ipſemet deſcribit quid ſit lactens porcellus. Pigrae matris) periphraſis effœtæ porcæ. lege Plin. lib.8.cap.51. Aetolo de sve) de quo lib.1.cop. Idem Arcadius ſus, occiſus à Meleagro: lege Nat. in Meleagro & Hercule.

Apyrina & Tuberes.

XLI. — XLII.

> *Non tibi de Libycis Tuberes & Apyrina ramis*
> *De Nomentanis ſed damus arboribus.*

Suetonius Domit. cap. 16.

Nomentum ciuitas, Nomentanus inde ager ferax tuberum & apyrinorum, quæ alioqui in Africa proueniebant, Romamque ferebantur. Non tibi de Libycis tvberes) de Libycis ramis poma ex Africa allata dicit (tuberes) tuberes & tubera dicitur, ſed tubera *vdva* genus fungorum ſunt. Tuberes, mala ſunt, de quibus Plinius lib.15.cap.14. *Æquè*, inquit, *peregrina ſunt zizipha & tuberes, quæ & ipſa non pridem venêre in Italiam, hæc* (mala intellige ſeu tuberes) *ex Africa, illa* (zizipha) *ex Syria. S. Papinius, quem conſulem credimus, primus vtraque attulit D. Auguſti nouiſsimis temporibus, in caſtrorum aggeribus ſata, baccis ſimiliora, quam malis, ſed aggeribus præcipuè decora, quoniam & in tecta iam ſiluæ ſcandunt. Tuberum duo genera candidum, & à colore ſericum dictum. Penè peregrina ſunt, in vno Italiæ agro Veronenſi, naſcentia quæ lanata appellantur, &c.* De Apyrinis idem Plinius lib.13.cap.19. *Sed circa Carthaginem Punicum malum cognomine ſibi vendicat,* (Africa) *aliqui Granatum appellant. Diuiſit & in genera, apyrina vocãdo, cui lignoſus nucleus abeſt. ſed candidior ei natura, & blandiores ſunt acini, minusque amaris diſtincta ſunt membranis.* De iiſdem idem Plinius lib.10.cap.6. *Punici mali nouem genera iterare ſuperuacaneum. Ex his dulcia quæ apyrina alio nomine appellauimus, ſtomacho inutilia habentur, &c.* Ergo Tuberes & apyrina ſunt genera pomorum, allata primum ex Africa, ſata poſtea & alibi, & Nomenti, quæ optima putabantur. De Nomentanis) in quo agro villam habebat Martialis.

Tubera mox deſcribemus.

Potiùs dicuntur propriè punicæ

* * *

Idem.

XLIII. XLII.

Lecta ſuburbanis mittantur apyrina ramis
Et vernæ tuberes, quid tibi cum Libycis.

• Verſus eſt leoninus, quales ſæpiùs habet Martialis, Virgilius, Ouidius, Homerus. Argumentum idem cum ſuperiore, ac ſi dicat tam generoſa naſcuntur in ſuburbano agro, id eſt, vicino Romæ quam in Africa: quid ergo petis Libyca? APYRINA) ἀπὸ τοῦ στερητικοῦ, α, καὶ πυρῆνος, quod nucleum ſignat. apyrina ſine nucleo. VERNÆ) Vernæ, domi nati ſerui dicuntur, & fructus vernæ, id eſt, domi nati. Nam tuber, generis virilis, cùm fructum ſignificat, arbor ipſa, tuber generis fœm. in neutro alia ſignificatio. VERNÆ TVBERES) domi nati, in ſuburbano noſtro. Tuberum mentionem facit Suetonius in Dom. cap. 16. *Pridie quàm periret, cum oblatos tuberes ſeruari iuſſiſſet in craſtinum, adiecit, ſi modò vti licuerit.* De arbore Columella lib. 11. cap. 2.

Sumen.

XLIV. XLIII.

* potes.
* effluit vt viuo.

*Eſſe * putes nondum ſumen: ſic vbere largo*
** Effluit & viuo lacte, papilla tumet.*

SVMEN) Græcis οὖθαρ & ὑπογάστριον. Athen. lib. 14. n. 326. Propriè à ſugendo dictum. Nam & mulieris mammam, ſumen veteres dici voluerunt Lucil. Sat. lib. 4.

Quod ſi nulla poteſt mulier tam corpore duro
Eſſe, tamen tenero moueat ſucceſſa lacerto
Et manus vberior lactanti in ſumine ſidat.

* Lib. 8. c. 51.

• Plinius ſumen abdomini ſuis, nomen inditum refert, primum à Publio mimographo. *Et ſuis ſumen optimum, ſi modò fœtus non hauſerit, eiectitia deterrimum.* ESSE PVTES NONDVM SVMEN: SIC VBERE LARGO EFFLVIT) ſumen ex papillis porcæ poſt fœtum editum occiſæ fiebat, antequam porcelli ſuxiſſent, quoque magis lacteum erat, hoc amplius commendabatur. Plutarchus inter delitias recenſet ſumen. Hinc Perſius, *—calidum ſcis ponere ſumen*, id eſt, lectam illi cœnam inſtruere. SVMEN) farciminis genus quoddam fuit ex ſuillis mammis poſt primum partum reſectis, fiebat antequam eas fœtus ſuxiſſet. Poëta Suminis genus optimum deſcribit. *Eſſe putes nondum ſumen, ſed adhuc viuas in ſue papillas*, tanta inde copia lactis redundat, ac ſi ex vbere & papillis paſsis efflueret —ET VIVO LACTE PAPILLA TVMET) Eleganter Cic. lib. 1. de diuin. lac appellat rorem vitalem.

Cælius Rhod. lib. 9. c. 12.

Hic ſilueſtris erat Romani nominis altrix
Martia, quæ porcos Mauortis ſemine natos
Vberibus grauidis vitali rore rigabat.

TVMET) turget, ſic gemmæ vitium tumere dicuntur. & turgere Ouidius.

Et noua de viridi palmite gemma tumet.

Virgilius 2. Georg. *——tumidis Bumaſte racemis.*

——turgent in palmite gemmæ. Virg.

Pulli Gallinacei.

XLV. XLIV.

Si Libycæ nobis volucres, & Phaſides eſſent,
Acciperes: at nunc accipe cortis aues.

PVLLI GALLINACEI) ſunt domeſticæ aues omnibus notæ. SI LIBYCAE) ſi mihi copia eſſet peregrinarum auium illas mitterem, quæ cùm deſint, boni conſule domeſticas. LIBYCAE) Numidicas gallinas dicit. PHASIDAS) Phaſianos de quibus infrà. CORTIS) cortes eſt ſpatium intra maceriam villarum. Non. De auiariis, & corte plura diſcas ex Palladio lib. 1. de re Ruſt. cap. 22. & 23. Vitruuio lib. 6. cap. 9. cortes eſt ædificium in villa rotundum, vt mapale. lege quæ ſcripſimus libro 7. ep. 30.

Perſica nuciperſica.

XLV. XLVI.

Vilia maternis fueramus præcoqua ramis,
Nunc in adoptiuis perſica cara ſumus.

In natiua ſtirpe nullius pretij eramus, inſita pruno nobiliſsima poma naſcimur. Pallad. de Inſtit. lib. 14. de Perſico. *De Perſica Athenæus lib. 3.*

Ipſa ſuos onerat meliori germine ramos
Perſicus, & pruno ſcit ſociare genus.
Imponitq́ leues in ſtipite Phyllidis vmbras
Et tali diſcit fortior eſſe gradu.

Perſica dicuntur quod primùm credantur ex Perſide delata. Nuciperſica, quod à nuce ægrè ſoluantur vnde duracina vocantur. quæ Germani Pferſing appellant. Genera ſunt plura, aliaque Gallica, alia Aſiatica. Atque ex vtroque genere, alia duracina, quibus & palma debetur, iudice Plinio lib. 15. c. 12. quæ Dioſcoridi ſunt Armeniaca, & Perſica præcoqua, æſtate matureſcunt, doctiſq; Trecacina nominantur, Germanis Möllelin aut Molletin. *Præcocia*, inquit Plinius, *intra XXX. annos,* (ante Veſpaſ. putat Domitius) *reperta, & prima denariis ſingulis ſingula venundata. Alia ſupernatia à Sabinis veniunt, popularia alia vndiq;. Pomum innocuum expetitur ægris, pretiumq́; iam ſinguli triceni nummi fuêre,* hoc eſt, florenus aut amplius, *nullis maiore, quod meremur, quia non aliud fugacius. Longiſsima namq́; decerpto bidui mora eſt, cogitq́; ſe venundari.* Plinius loco citato.

NVNC IN ADOPTIVIS RAMIS PERSICA CARA SVMVS) Ramis, à quibus adoptati ſumus, qui maioris precij habêtur, metaph. ab homine, qui adoptat filios. Perſica inſititia intelligit.

Panes Picentini.

XLVI. XLVII.

Picentina Ceres niueo ſic nectare creſcit,
Vt leuis accepta, ſpongia turget, aqua.

Videntur buccellati eſſe Ammiano. Athenæus lib. 3. vocat panē Capyrium, hoc eſt, aridum friabilem hiulcum. Picenus ager in 5. Italiæ regione, de quo Plin. lib. 3. c. 13. de Picentinis panibus idem lib. 18. c. 11. *Durat ſua Piceno in panis inuentione gratia ex alica materia, eum nouem diebus macerant, decimo ad ſpeciem tractæ ſubigunt vuæ paſſæ ſucco; poſtea in furnis, ollis inditum, quæ rumpuntur ibi, torrent. Neq; eſt ex eo cibus, niſi madefacto, quod fit lacte, maximè mulſo.* Ex his verbis planiſsimè intelligis carmen Martialis. Ceres enim panem ſignificat, quia inuentrix & magiſtra Piſtorum fuit. NIVEO NECTARE) elegans lactis periphraſis. VT LEVIS) comparatio ad rem explicandam.

Boleti.

XLVII. XLVIII.

Argentum atq; aurum facilè eſt, lænamq́; togamq́;
Mittere, boletos mittere difficile eſt.

BOLETI) bolos, glebam, & rubricam pictoris ſonat: vnde appellationem habent boleti, qui dehiſcentes rubent forinſecus, interius luteo colore. Cælius Rhodig. lib. 11. cap. 16. Boletus genus eſt fungi optimi, cuius auidiſsimus erat Claudius Imperator, quo & ab Agrippina vxore veneno infecto periit. Suet. in Claud. 41. Plinius lib. 22. cap. 22. *inter ea quæ temerè manduntur, boletos meritò poſuerim, optimi quidem hos cibi, ſed immenſo exemplo in crimen adductos, veneno Tiberio Claudio Principi per hanc occaſionem in Coniuge Agrippina dato.* Et paullò pôſt: *Nec tunicæ minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpitur hæc, &c.* Et mox: *Et Boletis quidem ortus occaſusq́; omnis intra dies ſeptem eſt.* Plura ſequenti c. & nos alio loco in illum verſum. *Boletum qualem Claudius edit edas.* Seneca ep. 95. omnes boletos putat noxios. Quid tu illos boletos, voluptarium venenum, nihil occulti operis iudicas facere, etiamſi præſentanei non furant? ARGENTVM ATQVE AVRVM FACILE EST, LÆNAMQVE) Cui auri & argenti copia eſt, facilius mittit, quàm boletos. quid ita? an quod iuſti rarò ægreque reperiantur? an quod quiſque maximè illos appetit, atque ipſe ſibi amiciſsimus conſumit? de læna & toga ſuperius actum. BOLETOS MITTERE) Turnebus lib. 15. p. 100. boletos ait eſſe delicatiſsimos piſces, & boletare halieuticon, id eſt, grandis diſcus, in quo velut ſtabularentur piſces, &c. hic genus fungi eſſe ne dubita, præparationem docet Apicius lib. 7. cap. 13. *De eod. Seneca in Apocolocynt hoſi.* *Lænam deſcribit Marcilius ad 1. Sat. Perſij.*

Fice-

Ficedula.

XLIX. XLVIII.

Cùm me ficus alat,cùm paſcar dulcibus vuis;
Cur potius nomen non dedit vua mihi?

FICEDVLA) Latinè à ficu dicitur; græcè συκαλὶς, quòd ea pinguis fiat, vel quod tempore ficorum capiatur. auicula Luſciniæ ſimillima,tum colore,tum magnitudine: nobis dicitur Graſmuck. Plura vide apud Geſnerum lib.3. de auibus. v. ficedula. Eſt apud Alciatum elegans emblema de ead. *paruam culinam non ſufficere duobus ganeonibus,&c.* CVM ME FICVS ALAT) Ariſtoteles ficedulas docet vermiculis ali: verum id,ſed autumno ficis paſcuntur. Varro de lingua lat. *ficuum eſu pinguis fit.* Idem Athenæus & Euſtathius teſtantur, à ficedula prouerbium videtur dictum Græcorum.

Athenæus lib. 2. Verbo συκαλίδες.

Σῦκα φίλ᾽ ὀρνίθεσσι φυτεύειν δ᾽ οὐκ ἐθέλουσι,
Grata auibus ficus ſunt, ſed plantare recuſant.

—CVM PASCAR DVLCIBVS VVIS) hinc putat Cælius Rhod. dictas eſſe *ampelidas.* licentia fortè poëticâ magis, quàm auctoritate. Refert Suetonius à Tiberio Cæſare, Aſellio Sabino HS. ducenta donata, quod in dialogo quodam inſtituerit certamen inter boletos, ficedulas, oſtreas & turdos.

De ficedularum eſu Gellius lib. 15.c 8.

CVR POTIVS NOMEN NON DEDIT VVA MIHI?) An quia ſerius cognitum eſt ficedulam vua veſci,& prius ficu? Græci videntur nomen etiam ab vuis dediſſe, ſi tamen eædem ſint ampelides, ἀμπελίδες. plura alibi.

Tubera.

L. XLIX.

Rumpimus altricem tenero de vertice terram
Tubera; boletis poma ſecunda ſumus.

Tubera, (inquit Iſidorus lib.16.de re ruſt.) *tumore terræ prodit, eaq́ cauſſa nomen illi dedit.* ſed hoc falſum eſſe ex Plinio, Dioſcoride,& Galeno diſces qui tubera radicibus ademerunt. *Tubera vocantur: hæc vndiq́ terra circundata, nulliſq́ fibris nixa, aut ſaltem capillamentis, nec vtiq́ extuberante loco, in quo gignuntur, aut rimas vrgente, nec ipſa terræ cohærent. Cortice etiam includuntur, vt planè nec terram eſſe poſſim dicere, neq́ aliud quàm terræ callum: ſiccis hæc ferè,& ſabuloſis, fruticoſiſq́ naſcuntur. excedunt ſæpè magnitudinem cotonei, etiam librali pondere. duo eorum genera; arenoſa & dentibus inimica, altera ſincera: diſtinguuntur & colore ruſo, nigroq́, & intus candido. Laudatiſſima quæ Africa creſcunt,&c.* Eadem deſcribit cap.2.lib.19. *De tuberibus,*inquit, *hæc traduntur peculiariter. Cùm fuerint imbres autumnales ac tonitrua crebra,tunc naſci, & maximè è tonitribus,nec vltrà annum durare,tenerrima autem verna eſſe, Aſiæ nobiliſſima circa Lampſacum,& Alopeconeſum,&c.* Et hoc memorabile eſt quod refert ibidem Plinius. *Lartio Licinio prætorio viro iura reddenti in Hiſpania, Carthagine, his paucis annis, accidiſſe mordenti tuber, vt deprenſus intus denarius primos dentes inflecteret. Ex quo diſcimus naturam terræ in ſe globari,& tubera reddere.* De eiſdem Dioſcorides lib.2.cap. 139. *Tubera rotundæ radices ſunt, ſine caule, ſine foliis flaueſcẽtes, vere effodiuntur. Cruda & cocta eduntur.* RVMPIMVS) Plinius. *Nec vtiq́ extuberante loco, in quo gignuntur, aut rimas vrgente nec ipſa terræ cohærent.* Quid igitur Martialis? an errare Poëtam dicemus? Iudico Poëtam de effoſſione tuberum loqui, effodiuntur enim vere vt docet Dioſcorides. Plura vide apud Galenum lib.2 de Alimentorum facultate. Auicennam, Mathiolum ad lib.2.Dioſcoridis & alios. ALTRICEM) Ita Virgilius 3.Aeneid. *Et terram altricem ſæui execramur Vlyſſis.* Et Pindarus Olymp. αὐξομένην πεδόθεν πολύβοσκον γαῖαν. TENERO DE VERTICE) ob tenera credo gramina, quæ ſunt in vertice terræ, vel multitudinem ad quam ex imbribus redigitur, tunc enim naſcuntur tubera. BOLETIS POMA SECVNDA SVMVS) boletos præfert tuberibus. POMA) dixit impropriè, quod illa arborum ſunt, tubera terræ. Præparationem Apicius oſtendit lib.7.c.14.

Plin lib 19. Iuuenalis, & tubera radere terra.

Multa Athenæus lib.2 ex Theophraſto & aliis.

Turdo-

Turdorum * corona.

* decuria.

L. LI.

Texta roſis fortaſſe tibi, vel diuite nardo;
At mihi de turdis facta corona placet.

De Coronis more veterum in conuiuio vſurpatis, alibi egimus, quibus ex floribus, & quot genera coronarum fuerint, perſequitur Athenæus lib.15.fuſiſsimè. Tertullianus de corona militis, Plinius lib.21.cap.2.& 3. Clemens Alexand. Pædagog.lib.2.cap.8. Iocatur Poëta in genere coronarum, & ſibi κατὰ στεφάνωσιν, nec è roſa, nec è nardo pactilem placere, ſed factam ex turdis, quæ non nares, ſed ſtomachum impleant, dicit. DIVITE NARDO) Vbique ſua Nardo laus eſt, delicias parit naribus, gratiſsimum exhalat odorem. Nobis dicitur ſpica nardi, latinis nardum, nardus, & nardi ſpica. plurima ſunt eius genera, de quibus lege Dioſcoridem lib.1.cap.6.& ſequentibus, Mathiolum ad eundem. factas autem coronas è nardo conuiuiales teſtatur Plinius lib.21.cap.3. *Lautiſsimum inquit habetur è nardi folio, coronas dari. hinc diuite*, Martialis dixit.

AT MIHI DE TVRDIS FACTA CORONA PLACET) In Catino credo vel orbe, ſeu quadra illata, id eſt, cocti turdi mihi placent, aut ſi mihi coronam texere mittereúe cupis, è vimine pendentibus vndique turdis, mihi corollam texe, quam & geſtabo libens, & poſteà coctam deuorabo. DE TVRDIS) Turdi latinè à tarditate dicuntur, quod ſerò ad calida ſe referant, vt vult Iſidorus. Ariſtoteles τριχάδα; pilarem turdum Gaza vertit, Germani Krametuogel. Ariſtoteles quidem tria genera facit, nos pilarem turdum, quem ἀντοπυμαστικῶς turdum vocari putamus, intelligimus. Turdus igitur Alberto, aliiſque teſtibus, boni præcipuiq́ue ſaporis eſt, & vt Ariſtophanis Scholiaſtes tradit, præ cæteris auibus inter lautitias habebatur. Horatius certè 1.Epiſtola. *Nil melius turdo*, Martialis,

Coronā hic accipi puto, vt ſuprà de lucanicis, quæ marginem patinæ coronabant.

Inter aues turdus ſi quis me iudice certet
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

De corona verò turdorum etiam alibi Martialis,

Illic coronam pinguibus grauem turdis
Videres.

Plura qui deſiderat adeat Ornithographos lib. de auibus.

Anas.

LI. LII.

Tota quidem ponatur anas ſed pectore tantùm
Et ceruice ſapit, cætera redde coquo.

Præparationē anatis, Apic. e.1.toto docet.

Anas latinis, Græcis νῆττα, & νῆττα κατοικίδιος cicur, nota auis, ſen ſilueſtris, ſen domeſtica: anas dicta à nando. Varro de lingua lat. Apud varios populos varia ſunt earum genera. De anatum natione multa Plinins, & nonnulla Athenæus lib.9. Sed fuſè omnia Ornithographi.

TOTA QVIDEM PONATVR ANAS) Quæ partes ſint in anate nobiliores, & gulæ gratiores deſcribit hoc diſticho. Inferatur quidem in menſam tota anas cocta, ſed pectus & ceruicem ede, cætera remitte coquo. SED PECTORE TANTVM, ET CERVICA SAPIT) Anicenna alas, & ventrem, & hepata in anate commendat.

Turtur.

LII. LIII.

Dum pinguis mihi turtur erit, lactuca valebis,
Et cochleas tibi habe perdere nolo famem.

Appoſito turture cereo ſeu pingui, abſtinendum à lactucis dicit, & cochleis, veluti viliotibus, ſtomachumq́ue ſeruandum delicatioribus, & mitioribus cibis (exemplo Philippi Macedonum Regis) docet. Turtur de voce vocatur auis pudica, & ſemper in montium iugis, & in deſertis ſolirudinibus commorans, Iſid.lib. de brutis animalibus 12. & Albertus. Gemit pro cantu, τρύζειν eſt proprium turturum. Græcis τρυγὼν, nobis Turteltaub. plura apud Geſn.lib.3.de Turture. DVM PINGVIS MIHI TVRTVR ERIT) turtures pinguior in cibis probatur: autumno magis conueniunt in cibum, quod eo tempore ſolum reperiantur: edi debent poſtridiè quàm occiſi ſunt, &c. LACTVCA VALEBIS) non attingam, nec guſtabo. ET COCHLEAS TIBI HABE) principio, vt ſuprà diximus, lactuca, pro anticœna ponebatur, & oſtrea, colcheæ. &c. *Claudere quæ cœnas lactuca ſolebat auorum, &c.* Ep.14. De cochleis Plinij 5.epiſt. ad Erutium. *Parata erant lactucæ ſingulæ, cochleæ ternæ, oua bina, &c.* PERDERE NOLO FAMEM) alioqui lactuca dabatur vt omnia acetaria, ad irritandam gulam, Horat.lib.2.ſerm.Sat.4.

Teſtis

Toſtis marcentem ſquillis recreabis,& Afra
Potorem cochlea——

Nam lactuca innatat,poſt vinum ſtomacho,ſed Martialis locum ſeruare vult Turturi. Hoc vſitatum eſt,vt qui lautiores cibos exſpectat,à vulgaribus & quotidianis abſtineat.Plura apud Apicium lib.6.cap.3. Platinam Crem.lib.5.

Petaſo.

LV. LIII.

Muſteus eſt propera,caros ne differ amicos:
Nam mihi cum vetulo ſit petaſone nihil.

Petaſo eſt porci pars ea quam coxam vocant,& ab alis incipit,coſtas comprehendit: an hic ſit,de quo Varro in lib.1.de re ruſtica,cap.4. dubito,nec tamen valdè,quia ibi de porco ſermo. Iuuenalis à Petaſone petaſunculus dixit Sat.7. *Quid vocis pretium? ſiccus petaſunculus.* Hinc Martialis muſteum petaſonem,id eſt,recentem, plenum ſucci & ſaporis, non ſiccum & duratum. Condimenta Petaſonis apud Apicium libro 7. cap.9. reperies. Martialis ſæpius vſurpat hanc vocem lib.3.epig.76. *Et pulpam dubio de petaſone voras.* & hoc ipſo lib.13.ſequenti diſticho.

Perna.

LIV. LIV.

Cerretana mihi fiet,vel maſſa licebit
De Menapis: lauti de petaſone vorent.

Lege Sympoſij ænig 83 Nobile duco genus,etc. Perna à pede dicitur,vt Varro de ling.L.docet,de perna Cato cap.162.lib.de re ruſtica.Diuidunt ſuillam carnem;in pernam,petaſonem & lardum.Et perna eſt coxa porcina ſalita.Athenęus lib.14. κάλλιςαι μὲν γὰρ αἱ γαλατικαὶ, καὶ οὐκ ἀπολείπονται δὲ αὐτῶν, οὔτε αἱ ἀπὸ Κιβύρας τῆς Ἀσιατικῆς, οὔτε αἱ λυκίαι. Alia aliis locis de eadem perna. Horat.lib.2.ſerm. Sat.2. *—præter olus fumoſæ cum pede pernæ.* Siquidem petaſo coxa eſt,ad petaſi formam lata. Turnebus lib.16.cap.16. *Ego,* inquit, *putem petaſonis partem pernam vocari,vel Atheneo auctore,cuius hæc verba ſunt,* ἔπεὶ δὲ πετασῶνος μέρος ἐσχάτῳ κεῖται ἣν πέρναν καλοῦσι. Sunt ergo pernæ ſuum crura. etiam in homine dixit Ennius.

His pernas ſuccidit iniqua potentia Pœni.

Perna autem,& petaſo græcam oſtendunt originem; prius à πτέρνη ortum videtur, alterum latitudinis ſignificationem præſefert. Eſt & Perna piſcis,à ſimilitudine pernæ ſuillæ dictus, Plin. lib.32.cap.vltimo. Cerretana massa) à Cerretanis Hiſpaniæ populis dicitur perna Cerretana,optima enim inde adfertur: vt & Cæretanum vinum. Iunius. Apud Plinium reperio Cerretanos non cæretanos, *perq; Pyreneum Cerretanos,* lib.3.cap.3. de Citeriore Hiſpania. Cære diphthongo,eſt oppidum Hetruriæ,à quo Cæretanus fluuius. vnde putat Domitius optimas pernas adferri,& Martialem de hac Italica perna locutum arbitratur. Sed planè fallitur Domitius,cùm diſertè Strabo,& ex Strabone Athenæus lib.14.tradant de Cerretana perna. Hiſpaniæ. *Conualles montium,* inquit, *tenent Cerretani maxima Hiſpanorum natio, apud quos excellentes pernæ quæ vel cum Cantabricis de principatu contendant.* Massa) intelligo carnis ſuillæ fruſtum ſale maceratum: propriè dicitur farina aqua ſubacta: hinc & niuis maſſa,picis maſſa; Virgilius, ferrea maſſa. A Martiale propè vſurpatur vt pulpa 3. lib. e. 76. *Et pulpam dubio de petaſone vores.* Maſſa ergo Cerretana eſt periphraſis pernæ,ex Menapiis vel Cerretanis allatæ. De Menapis) Menapij hodie vocantur Geldrenſes, Iuliacenſes & Cliuenſes. Leodius,Iunius,Abrahamus Ortel. Iulio Cæſare, Straboni,Tacito, Ptolemæo ſunt Galliæ populi, inter Belgas. Horum pernæ laudabantur, & nunc, teſte Iunio, præ cæteris expetuntur. Lavti de petasone vorent) Apitiani & delicatiores de Petaſone muſteo nempè & recente,qui rariores edant. Præparat Petaſonem, & pernam Apicius lib.7.cap.9. Platina Crem.lib.6.

Colocaſia.

Colocaſiũ neutrius g. & colocaſia fœm apud ſcriptores: ſed colocaſia eſt herba,colocaſium eſt radix fabæ. Apicius colocaſia apparat lib.7.c.15.

LVII. LV.

Niliacum ridebis olus,lanaſq; ſequaces,
Improba cum morſu fila manuq; trahes.

Colocaſia,faba eſt Aegyptia,Græcis κύαμος αἰγύπτιος. Eleuat Poëta contemnitque eius guſtatum propter inhærentes,quaſi fuſos & fila,cùm cocta nō ſecus ac lanam,aut fila trahas, & morſa dentibus hæreant, & extendantur. Niliacvm ridebis olvs) caules fabæ, olus vocat, Dio-

Dioſcorides lib.2.cap.99. *radice firmatur arundine craſsiore, quæ cruda coctaq; eſtur: ei colocaſiæ nomen eſt, ſata virens manditur, quæ magnitudine vulgarem ſuperat.* Matthiolus ad eundem locum. *Sunt qui Ægyptiam fabam ſuæ radicis appellatione colocaſiam nuncupent.* de eadem Theophraſtus lib.4.cap.10.de plantarum hiſt. Et Plinius lib.21.cap.15. *In Ægypto nobiliſsima eſt Colocaſia, quam cyamon vocaut aliqui. Hanc à Nilo metunt, caule, cum coctus eſt, araneoſo in mandendo, &c.* En cur dixerit Martialis fila manu lanaſque ſequaces trahes. De colocaſiis alibi Martialis lib.8.epig.33. *Lenta minus gracili creſcunt colocaſia filo.* Athenæus fusè de colocaſiis lib.3.ipſo ſtatim initio.

Iecur anſeris.

LVI. LVIII.

Aſpice quam tumeat magno iecur anſere maius,
Miratus dices, hoc, rogo, creuit vbi?

Iecur anſeris notiſsimæ auis, Romani potiſsimùm probabant. Plinius, *Noſtri ſapientiores, qui (anſeres) iecoris bonitate nouere. Fartilibus in magnam amplitudinem creſcit, exemptum quoq; lacte mulſo augetur. Nec ſine cauſa in quæſtione eſt, quis primum tantum bonum inuenerit. Scipio Metellus vir conſularis, an M. Seſtius eadem ætate eques Romanus, &c.* Horat.ſerm.2.Sat.8.

Pinguibus & ficis paſtum iecur anſeris albi.

In omni iocinorum genere præſtat anſerinum, tanquam humidius, tenerius & ſuauius. Adhibetur & ars iecori ſuum, ſicut anſerum: inuentum M. Apicij ficu, carica, ſaginatis à ſatietate necatis repentè mulſi potu dato. Plin. de eod. Ouid.1.Faſt.

Nec defenſa iuuant Capitolia, quo minus anſer
Det iecur in lances, Inache laute, tuas.

Aspice qvam tvmeat magno iecvr ansere maivs) Idem fermè Iuuenalis. Sat.5.

Anſeris ante ipſum, magni iecur anſeribus par.

Athen.lib.9. χηνείων δὲ ἡπάτων (περισπούδαστα δὲ ταῦτα κατὰ τὴν ῥώμην) Εὔπολις μνημονεύει, &c.

Miratvs dices, hoc rogo crevit vbi?) In Culina nempe iecur ita creuit fartũ: ſed hoſpes imperitus, primùm iocinoris magnitudine perſpecta, putabit anſeres alicubi eſſe tanto maiores, & quæret vbi tanti naſcantur, aut vnde ferantur. Hunc ſenſum Martialis nemo opinor negabit.

Glires.

LVII. LIX.

Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo
Tempore ſum, quo me nil, niſi ſomnus alit.

Glires genus ſunt murium, dicuntur à gliſcendo, nam gliſcere eſt creſcere. Hyeme enim tota dormiunt, & immobiles quaſi mortui iacent, tempore æſtiuo reuiuiſcunt, Iſid.lib.12.de brutis animal. Tota mihi dormitvr) Plin.lib.8.cap.52. *Sicut glires quos Cenſoriæ leges, Princepsq; M. Scaurus in conſulatu non alio modo cœnis ademere, quàm conchilia, aut ex alio orbe conuectas aues. Semiferum & ipſum animal, cui viuaria in doliis idem, qui apris inſtituit. Qua in re notatum, non congregari niſi populares eiuſdem ſiluæ, &, ſi miſceantur alienigenæ amne, vel monte diſcreti, interire dimidicando. genitores ſuos feſſos ſenecta alunt inſigni pietate.* Fuluius Hirpinus. *ſenium finitur hiberna quiete, conditi enim & hi cubant, rurſus ætate iuueneſcunt ſimili Nitelis quiete.* Habes apud eundem libr.29.cap.vltimo, quid proſint, & obſint ſtomacho. Quo pacto & apud quos capiantur, ſaliantur, &c. leges apud Mathiolum lib.2. ad Dioſcoridem cap.63. Apponuntur apud Petronium in Trimalcionis cœna. *Ponticuli etiam ferruminati ſuſtinebant glires melle, & papauere ſparſos.* Plura Varro lib.3.de re Ruſt.cap.15. Amm. Marcell.lib.28. Sed quorſum commemorat Martialis in Xeniis glires? nempe comedebantur, & hodie comeduntur, donabantur igitur, vt alia, cum Xeniis. Glirium apparatum tradit Apicius lib.8.c.9. Multa de gliribus recens auctor Ioannes Bruyerinus de re cibaria.

* * *

Cuniculus.

LX. LVIII.

Gaudet in effoſsis habitare cuniculus antris:
Monſtrauit tacitas hoſtibus ille vias.

Dicti quaſi caniculi,inquit Iſid. quod canum indagine capiantur. fortè melius Varro de re ruſtica lib.3.cap.12. *Tertij generis* (leporum) *eſt,quod in Hiſpania naſcitur,ſimilis noſtro lepori,ex priori parte,quem cuniculum appellant.* Hinc Catullus Celtiberiam vocauit cuniculoſam epig. in Egnatium. Athenæus de cuniculo, lib.9.cùm leporem deſcribit. Plinius & Galenus Hiſpanam vocem autumant. Polybius lib.12.hiſtoriæ de eodem cuniculo. Cuniculi dicti, ab eo quod ſub terra cuniculos ipſi facere ſoleant,vbi lateant in agris. Plinius lib.8.epiſt.55. *Leporum generis ſunt, & quos Hiſpania cuniculos appellat,fœcunditatis innumeræ,famemq́ Balearibus Inſulis populatis meſsibus afferentes. Fœtus ventre exectos,vel vberibus ablatos,non repurgatis interaneis,gratiſsimo in cibatu habent, laurices vocant. Baleares ab Auguſto auxilium militare aduerſus copias cuniculorum petiuêre.*lege plura ibidem. IN EFFOSSIS ANTRIS) Archelaus auctor eſt,quot ſint corporis cauernæ ad excrementa lepori,totidem annos eſſe ætatis?

MONSTRAVIT TACITAS HOSTIBVS ILLE VIAS) Habent enim ab animali hoc nomen cuniculi, quos miles fodit: Vegetius lib.4.cap.24. Cuniculi enim aguntur ad muros hoſtium & arces, quibus & multæ vrbes ſunt captæ,& cunicularij ſæpe ab obſeſsis etiam oppreſsi.lege Godeſcalcum Stevvechium ad cap.24. Vegetij. Liuium, Polyænum, Frontinum, &c. nihil etiam hodiè vſitatius in bellis. Omnes propè hiſtorici meminêre cuniculorum. MONSTRAVIT TACITAS VIAS HOSTIBVS) Sic enim Varro apud Plinium narrat lib.8.cap.9. A cuniculis ſuffoſſum in Hiſpania oppidum,à talpis in Theſſalia,&c.

Attagenæ.

LXI. LIX.

Inter ſapores fertur alitum primus
Ionicarum guſtus Attagenarum.

Ingens certamen eſt inter auctores, de nomine Attagenæ. Attici enim ἀτλαγᾶς, alij dicunt ἀτλάγας. Ariſtoteles in recto ἀτλαγὴν, ἀτλαγῆνος, à Polluce ἀτλαγαὶ nominantur. Atticè dici ἀτλαγαὶ commun. ἀτλαγῆνες, affirmat Euſtathius. Oppianus lib.2.Ven. dixit ἀτλαγίων g. plur. Mirum igitur videri non debet,etiam apud Latinos variare Scriptores. Horatius dixit attagen. Martialis Attagena,æ, genere & inflexione.vt & Gaza ex Ariſtotele tranſtulit. ſyllaba prima variè ſcribitur. ſimplici t,alij duplici. ſed apud Græcos ſimplici nunquam,niſi verſus gratia. Ego extra metrum duplici ſcribendum: in carmine,ſi prima corripienda,exteri poteſt alterum.Germanis Haſelhun. INTER SAPORES) Inter delitias,& cupedias in guſtatu. PRIMVS IONICARVM GVSTVS EST ATTAG.) Verſus ſunt Choliambi ſeu Scazontes. Has mirificè cum Mart. laudat Phœnicides apud Athenæum lib.14. qui affirmat varias delitias ſe guſtaſſe, ſed nihil conferri poſſe cum attagêne. Ariſtophanes ſimiliter in Ciconiis apud Athenæum. Ἀτλάγας ἥδιστον ἐν ἐπινικίοις κρέας. Et Gellius. Attagen auis Aſiatica inter cibos electiles,quondam numerata, maximè quæ in Ionia naſcitur. Plinius lib.10.cap.49.

Lib.9.

Gallina altilis.

LXII. LX.

Paſcitur & dulci facilis Gallina farina
Paſcitur & tenebris,ingenioſa gula eſt.

Eruditam gulam alius appellitat.

Altiles Gallinæ dicuntur,quod ſagina alantur & enutriantur. Platina: *ſaginare capos & gallinas inuenêre ipſi Liguritores,quo vnctius,& lautius deuorarent.* Interdictum eſt lege C.Fabij Coſ. ne quid volucrum poneretur, præter vnam Gallinam, quæ non eſſet altilis. Gallinas ſaginare omnium primi cœpêre Deliaci. * Plinius. *Inuenit mille artes,viasq́ delitiarum luxus,& gula.* Hoc,exemplo Martialis oſtendit, dum gallinam ſaginari in tenebris dicit; adeò nihil abditum tenebris latere poteſt, quod delitioſum ingenium non penetret. PASCITVR ET DVLCI FACILIS GALLINA FARINA) Quod de ſagina Gallinarum ſcribit Columella planè facit ad hunc locum. *Nam illi qui volunt non ſolùm opimas,ſed etiam teneras aues efficere,mulſa recente aqua, prædicti generis farinam conſpergunt, & ita farciunt. Nonnulli tribus aquæ partibus vnam bonam vini miſcent, madefactoq́ triticeo pane,obeſant aues,*

* Lib.10.c.50.

quæ

quæ prima Luna (quoniam id quoq; cuſtodiendum eſt) ſaginari cœpta, vigeſima perglißcit. FARINA) Cibus autem præbetur hordeacea farina, quæ, cùm eſt aqua conſperſa & ſubacta, formantur offæ, quibus aues ſaginantur. ſed hæc communis ratio eſt ſaginandi. de delicatioribus loquitur Martialis, cùm dicit, dulci farina. FACILIS) facilis paratu, vel facilis ſaginatu. PASCITVR ET TANEBRIS) audi Varronem lib.3.cap.9. extremo. *Gallinæ*, inquit, *ſaginantur maximè villaticæ. Eas includunt in locum tepidum, anguſtum, & tenebroſum, quod motus earum & lux pinguedini inimica, electis ad hanc rem maximis gallinis.* Et Columellam. *Locus ad hanc rem deſideratur, calidus maximè, & minimi luminis, &c.* INGENIOSA GVLA EST) omnia luxuriæ inſtrumenta condimentaque proceres gulæ inuenêre. Petronius Arbiter.

Ingenioſa gula eſt, ſiculo Scarus æquore merſus
Ad menſam viuus perducitur———

* * *

Perdix.

LXI. LXV.

Ponitur Auſoniis auis hæc rariſsima menſis:
Hanc in lautorum mandere ſæpè ſoles.

Perdix lauta & nobilis ales, magnique pretij nobilium, & potentium menſis ponebatur, & hodiè etiam ponitur. pauperes pultophagi nunquam guſtant. Perdicum aucupia tantum ſunt Principum & Toparchorum. ruſticis interdicta, hinc rara in pauperum cœnis. HANC IN LAVTORVM) diuitum. magni fuêre pretij, vt 50. drachmis vnicam ab Ariſtippo emptam legamus. De natura, vi, ingenio, apparatu in cibis, vide Geſnerum lib.3. in perdice. *De perdicibus Athenæum lib. 14. Plinium lib.10.c.33. Laërtium in Ariſtippo.*

Columbini.

LXII. LXVI.

Ne violes teneras præduro dente columbas,
Tradita ſi Cnidiæ ſunt tibi ſacra Deæ.

Veneri columba ſacra erat, vt ſcribit de Diis Apollodorus. Plutarchus de Iſid. & Oſirid. cauſam aiunt, quod ſæpius in anno pariat, ſitque ſalacior auis. Religio erat Myſtæ Veneris, eſſe columbam, vel columbinos, Cnidos autem Inſula admodum coluit Venerem. Ouid.1.Metam.

———non tam Cytherëia curat
Littora, non alto repetit Paphon æquore cinctam
Piſcoſamq; Cnidon———

Fuit Cnidos Aſiæ oppidum in Doride Regione. Ptolemæus & Strabo auctores. Plinius tradit primum Triopæam, deinde Pegaſeam, & Statiam appellatam. NE VIOLES TANERAS PRAEDVRO DENTE COLVMBAS) Lampridius Columbinos vocat Pipiones, id eſt, pullos columbæ, Græci περιστερίδες, ſed lepida & ridicula cuiuſdam interpretatio. *De pullis*, inquit, *intelligere * videtur*, rectè hoc. *Quibus deus hominis venenum eſt.* quomodo venenum? crudum nemo attingit, coctum ſi edat, mirum videatur, ſi columbino deus hominis ſit venenum, ſic enim pani, ſic boni, ſic omnibus homo venenum eſt, quia perdit pecudes & deuorat. Nempe vt apud Plautum Ergaſilus in Capteiuis. ** Martialis.*

Quanta pernis peſtis veniet quanta labes larido.
Quanta ſumini abſumendo, quanta callo calamitas.

Cauſſam igitur aliam adferre oportet, cur non violandus pullus columbinus quàm illa. Audi poëtam ipſum.

TRADITA SI CNIDIAE SVNT TIBI SACRA DEAE) En tibi quibus interdicat eſum pipionum. Myſtis nempè Veneris, quibus auem Veneri ſacram eſſe, piaculum erat. Cnidia enim Dea Venus eſt. Cnidius quippè cultrix Veneris, & columbæ columbinique victima Veneris. Hinc Aeneas vocat maternas aues. Ouid.13.Metam.

Colla Cytheriacæ ſplendent agitata columbæ.

Alex. apud Athen. λευκὰς Ἀφροδίτης εἰμὶ γὰρ περιστερά. Quin & Veneris currum columbis tractum legimus, teſtis Apuleius li.6. Phornutus ſeu Cornutus, propter columbæ, nempè puritatem & caſtitatem. Lege memorabilem hiſtoriam de columbis apud Athenæum Venerem ſequentibus, & comitantibus, &c. TRADITA SACRA) ſacerdoti & Myſtæ Veneris.

Galbula.

LXVIII. LXIII.

Galbula, decipitur calamis & retibus, ales,
Turget adhuc viridi, cum rudis vua, mero.

Ad Phyſiologū. Quo tempore capienda ſit Galbula docet. Circa Auguſtū nempè. Galbulam alij Galgalam appellant. Græci ἰκτέρον, ſeu ἰκτερὸν, de qua Oppianus & Epiphanius cap. 23. ſunt qui putant eſſe peregrinam auem, nec in Germania reperiri, rarò etiam in Italia. Alij tamen Charadrium galbulam Germanis appellari exiſtimant, Gelbling aut Hemmerling, &c. Græcis etiam συκοφάγον, dici putant nõnulli ſicut ficedulam. Has deſcribit Geſnerus li. 3. de Galbula. DECIPITVR CAL.) arundine viſcoſa, res nota aucupibus. ET RETIBVS) In areis aucupiorum retia tenduntur auibus. offunditur eſca. Plautus in Aſin. ——*hic noſter quæſtus aucupij ſimillimus,*

Auceps quando concinnauit aream, offundit cibum
Aues aſſueſcunt——
Sæpè edunt ſemel ſi ſunt captæ rem ſoluunt aucupi. Et idem.
——*ſumere eum licet ſine retibus.*

Mira narrantur de hac aui. Epiphanius Conſtantiæ Cypri Epiſc. Καὶ ἐὰν τῇ νοσῇ ὁ νόσος τοῦ ἀνθρώπου εἰ ἔστιν εἰς θάνατον, ἀποστρέφει ἀπὸ τοῦ νοσοῦντος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὁ χαραδριός. ἐὰν δὲ ἡ νόσος πρὸς ζωὴν ἐστιν ἀτενίζει τὸν νοσοῦντα ὁ χαραδριός, καὶ ὁ νοσῶν τὸν αὐτόν. Lege Aelian. de eadem, Ariſtophanem & eius interpretem, Heliodorum lib. 3. Plinium, qui non Charadrium, ſed Icterum, & Galgulum lib. 30. cap. 2. vocat. Suidas ait, proponi venalem, vt ab Ictiris inſpiciatur.

TVRGET ADHVC VIRIDI, CVM RVDIS VVA, MERO) In Auguſto nempè, apud nos etiam in Septembri, & maximè Septembri. Vuam autem immaturā periphraſticōs, viridem vuam appellat. maturæ enim aut flaueſcunt, aut nigreſcunt, aut rubeſcunt. vuam acerbam Græcis ὄμφακα intelligit.

Cattæ.

LXIX. LXIV.

Pannonicas nobis nunquam dedit Vmbria Cattas
Mauult hac Domino mittere dona Pudens.

Has aues (nam auis nomen eſſe hîc certum eſt) apud nullum auctorē reperio. Domitius, at ſine teſte, affirmat eas etiā in Vmbria capi, ductus credo auctoritate huius verſus, cùm tamen verba hoc non doceant: Miſſas enim ad Pudentem in Vmbriam ex Pannoniis, Romam ipſe ad Imperatorem, credo, mittebat. PANNON. CATTAS) quæ in Pannonia capiuntur. Feles etiam nonnulli Cattus vel Cattas, ſine Claſſici auctoritate appellant. Gulæ tamen inſidias, nec felis effugere potuit. nā ſunt, vt Io. Bruyerinus lib. 13. c. 36. narrat, (nec res eſt obſcura apud alias gentes) qui pro delicatiſsimis epulis vtuntur. Idem Cattum, inquit, quoq; Latini vocant, ſed ego teſtem probum deſidero. NVNQVAM DED. VMBR.) Quia Pudens in Vmbria habitabat. Vmbria Italiæ Regio, quam hodiè ſpoletanam vocant, Græcis ὀμβρία. Inquilini Ombri & Ombrici: Stephanus.

MAVVLT HAEC DOMINO MITTERE DONA PVDENS) Dominū intellige Domitianum ipſum, quando abſolutè nominat Dominum, & propter raritatem credo auis, & nouitatem, recens enim tum in Italia viſam probat ſilentium omnium auctorū veterum. Domitius ad diuitem refert, nec repugno. Pudens enim Poëta fuit, & ſuos habuit Mœcenates. de hoc ſæpius prioribus eſt libris actum.

Pauo.

LXX. LXV.

Miraris quoties gemmantes explicat alas
Et potes hunc ſæuo reddere dure coquo?

Auis etiam infantibus nota ταὼς & ταὼς dicta, & à rerum naturalium Scriptoribus, Ariſtotele, Plinio, Oppiano, Varrone, Columella, Alberto, Geſnero, & innumeris aliis celebratiſsima. Carmen eſt apertum, miratur occidi & vorari poſſe tam venuſtam & elegantem auem. ſed nimirum auara gula, nec venuſtati, nec elegantiæ parcit. GEMMANTES EXPLICAT ALAS) propter elegantiam immenſo quondam pretio empta, nam ex Aſia in Europam primùm tradunt inuectam. MIRARIS) Ex Barbaris enim ad Græcos primum delatus, longo tempore rarus, deinde ſtudioſis elegantiæ & pulchritudinis precio ſpectatus eſt Athenis, & viros & mulieres admittēres, ad huiuſmodi ſpectaculum, ex eo quæſtum fecerunt, atque, vt Antiphon contra Eraſiſtratum narrat, marem & fœminam mille drachmis æſtimarūt. De quæſtu ex hac aui facto ab Aufidio Lucrone ſcribit Plin. & alij. Macrob. lib. 3. Sat. *Ecce*, inquit, *non admiranda ſolùm, ſed & pudenda, vt oua pauonum, quinis denariis veneant.* GEMMANTES ALAS) Ouid.

Centum philippæis. 20. HS.

Laudatas homini volucris Iunonia pennas
Explicat & forma multa ſuperbit auis.

Eleganter hanc deſcribit Tertullianus lib. de pallio. Lege Conſalum Ponce ad cap. 12. Epiphanij ad Phyſiologum. Nec opus pluribus in re protrita.

Phœnicopterus.

LXVI. LXXI.

Dat mihi penna rubens nomen: ſed lingua guloſis
Noſtra ſapit; quid ſi garrula lingua foret?

Penna rubens nomen) Phœnicopterus Latinis, φοινικόπτερος Græcis, auis dicta ob puniceum colorem. Ariſtophanes in auibus. Martialis lib. 3. ep. 57. *Nomenq́ debet quod rubentibus pennis, ſolis animal eſt*, inquit Kiranides cap. 7. *habens alas puniceas. ſimilis magnitudine Ciconiæ, etiam paullò maior. Nec forma planè, ſi colorem & roſtrum extimum excipias, diſſimilis; paluſtris eſt. Nili incola.* Heliod. lib. 6. Hunc ita deſcribit Scaliger ad Cardanum. *Roſtrum neq. rectum planè, ſed neq. aduncum habet, Scythici arcus partem potius imitatur. Cinereum colorem nobilitant alarum puniceæ pennæ, à quibus & nomen, &c.* Suetonius in Caligula, *Phœnicopterus auis circa lacus & paludes victitat, viſu pulchra, & colore decora purpureo.* Videtur autem inſigni eſſe magnitudine. Iuuenalis Sat. 2. ingentem nominat.

—Sed lingua guloſis Noſtra ſapit) teſtatur hoc Plinius cùm dicit, Phœnicopteri linguã præcipui ſaporis eſſe. Apicius nepotum omnium altiſſimus gurges imponi eandem patinæ ſuæ luxu ambitioſiſſimam voluit. Lampridius de cerebellis illius. *Heliogabalus*, inquit, *exhibuit Palatinis ingentes dapes extis illorum refertas, & cerebellis Phœnicopterorum.* Hanc autem ſibi velut *Suetonius Vi-*
Deo mactari iuſsit Caligula, vt Gyraldus refert, cuius & ſanguine pridie quàm periret aſperſum, *tellio cap. 13.*
narrat Suetonius.

—Quid ſi garrula lingua foret) Quantoperè ſaperet, cùm tacita tam grata ſit? quid ſi vt Pſittaci, Luſciniæ, & aliæ garritem, dubio procul principatum tenerem inter aues, quando etiam muta ſapio plus cæteris. Lege Ioannem Bruyerinum de re cib. cap. 45. lib. 15. Apicius præparat lib. 6. cap. 5.

Phaſianus.

LXVII. LXXII.

Argiua primum ſum tranſportata carina,
Antè mihi notum nil niſi Phaſis erat.

Phasianvs) Græci hanc auem φασιανικὸν ὄρνιθα, καὶ φασιανὸν appellant, Germani Faſan, Latini Phaſianum à Phaſi, ſeu Phaſide Colchorum flumine, ſeu quod ibi ſit frequens, ſeu inde ab Argonautis tranſportata; quod quidem hîc inſinuat Martialis. Euſtathius in Dionyſium, arbitratur dictos Phaſianos à Phaſianis populis. Athenæus ex Media in Europam ait aſportatam. De hac ſcribunt Plinius, Auctor de natura rerum, Paullus Venetus, Albertus M. Obſcurius Ariſtoteles de hiſtor. animal. 6. & 2. Galenus, & plures recentiores. Auis eſt pulcherrima, de qua Longollus. *Phaſianis nunquam quicquam ſpecioſius contemplatus ſum. Valeant omnes pictores, ipſe Apelles ſi rediuiuus foret, varietatẽ & ſplendorem pennarum plumarumq́ imitari non poſſet.* Argoa carina) Argonautarum nauẽ dicit, de *Martialis lib.*
qua Val. Flaccus multos libros. Ante mihi notum nil nisi Phasis erat) Hinc vocan- *3. ep. 66.*
tur Phaſides & Phaſiani. Phaſes autem fluuius dictus à Phaſide patre Colchi. Euſtathius Agatharchides Cnidius, de Phaſi fluuio. πλῆθος, inquit, δὲ ὀρνίθων τῶν καλουμένων φασιανῶν φέρει, τρέφουσι χάσκειν, περὶ ἐμβολὰς τῶν ποταμῶν. Petronius in Sat. ——*Iam Phaſidos vnda, orbata eſt auibus*—— Statius lib. 4. Sil. Martialis ſuprà hoc eodem libro,

Si Libycæ nobis volucres, & Phaſides eſſent
Acciperes: at nunc accipe Cortis aues.

Eſt hæc item ales longè pulcherrima Solonis elogio celebrata, qui ad Crœſum in regali ſolio, diademate & purpura auroque ſuperbum, interrogantemque nunquid ſpecioſius quicquam ſpectaſſet, dixiſſe fertur, Phaſianos & pauones ſibi venuſtiores videri, quod naturali ornamento non adſcititio ſuo ſpectabiles eſſent. In menſis Principum frequentes. Lampridius, *habuit*, inquit, *Vt Chriſtus SS*
Heliogabalus hanc conſuetudinem, vt vna die non niſi de Phaſianis tantum ederet, item alia, de pullis. Idem *de floribus Sa-*
Leones, Pſittacis, & Phaſianis pauit, aliaſque feras. Extat Veſpaſiani Strozæ *lomone orna-*
carmen de Phaſianis, ſeu Phaſide. *tioribus.*

* * *

Numidicæ.

LXXIII. LXVIII.

Anſere Romano quamuis ſatur Hannibal eſſet
Ipſe ſuas nunquam barbarus edit aues.

Gallinas Varro & Columella triplices faciunt, villaticas, ruſticas, Africanas. Africanæ ſunt eædem Numidicis. Numidicæ in ea parte Africæ, cui Numidia nomen, teſte Plinio, celebrantur. Varroni ead. eſt cum Meleagride. De his ſuprà Mart. *Si Libyca nobis volucres, &c.* Deſcribit has Plinius, Athenæus, alij, coquit Apicius. ANSARE ROMANO) In Italia bellum geſſit Hannibal 15. annis, ſextodecimo, in Africam frendens gemensq; redire, vocatu Senatus, eſt coactus. Liuius lib. 10. dec. 3. ANSERE ROMANO) paſtus eſt anſeribus dum eſſet in Italia, cur abſtinuit Numidicis, & patriis auibus, melioribus ac Romani erant anſeres? Nondum ea tempeſtate Numidicæ Gallinæ menſis illatæ erant, nec dum luxus in vrbem, atq; Italiam immigrauerat. IPSE SVAS NVNQVAM BARBARVS EDIT) gentes omnes nationesq; Romanis barbaræ erant, præter Græcos.

Anſer.

LXXIV. LXIX.

Hæc ſeruauit auis Tarpeij templa tonantis:
Miraris? nondum fecerat illa Deus.

Anſer, vel anſeri notus. Martialis delibat hiſtoriam priſcam cùm Galli, duce Brenno, capta Vrbe, ſub noctis ſilentium falſis vigilibus ſopitisq; canibus Capitolium conſcenderant, indeque cuſtode & indice anſere Iunoni ſacro deiecti erant. Liuius inſignitè rem deſcribit lib. 5. Lucretius.

——humanum longè præſentit odorem,
Romulidarum arcis ſeruator candidus anſer.

Ouid. 11. Met. *——canibusúe ſagacior anſer.*

Virgil. 8. Aeneid. *In ſummo cuſtos Tarpeiæ Manlius arcis*
Stabat pro templo, & capitolia celſa tenebat.
Romuleoq; recens horrebat regia culmo,
Atq; hic auratis volitans argenteus anſer,
Porticibus, Gallos in limine adeſſe canebat;
Galli per dumos aderant, arcemq; tenebant
Defenſi tenebris & dono noctis opacæ, &c.

TEMPLA TONANTIS) Nam in capitolio templum Iouis erat Feretrij omnium Romæ primum à Romulo opima ſpolia referente votum.

—NONDVM FECERAT ILLA DEVS) Fœda in Domitianum adulatio. Quid anſere fuit opus ad ſeruandum Capitolium? Humanum opus erat arx illa, & mortale, atq; à mortalibus cuſtodiri debebat, & malè cuſtodiebatur: nunc quia Domitianus illud conflagratum nuper, reſtituit, Domitianus, inquam, Dominus Deusq; noſter, vt ſuprà (dictante nempè & volente Domitiano) nunc immortale, nec indiget alio cuſtode, vti nec cœlum, Quicquid autem (vt ſuprà dixerat) inuicta condidit manus (Cæſaris) cœlum eſt.

Grues.

LXXV. LXX.

Turbabis verſus nec littera tota volabit
Unam perdideris ſi Palamedis auem.

Γέρανοι Græcis dicuntur, Germanis Kran vel Krey. Latinis Grues, vnde verbum congruere dictum eſt, à Gruibus, quæ ſe non ſegregant, ſiue cùm volant, ſiue cùm paſcuntur. Feſtus. congruere aut eſt conuenire. Mirum obſeruant in volatu ordinem, de quo Ariſtoteles, Plinius, Aelianus, Albertus, aliiq;, & noſtri æui non pauci. TVRBABIS VERSVS) ordinem vocat verſus, hoc enim verſus Latinis ſignificat. Iſidorus, *Verſus vulgo vocati, quia ſic ſcribebant antiqui, ſicut arator terram. At ſiniſtra enim ad dextram primum deducebant ſtylum; deinde conuertebantur ab inferiore, & rurſum ad dextram verſus, quos & hodiè agreſtes verſus vocant.* Columella lib. 2. c. 2. verſum, Varro de re ruſt. c. 10. vocat centum pedum quaquà verſum quadratum. Bubulcum autem per proſciſſum ingredi oportet, alternisq; verſibus obliquum tenere gradum. Hic, vt dixi, verſus, ordinem volandi, quem Grues ſeruant, ſignificat. vt Virg. dixit 5. Aeneid.

Lucanus lib. 5. Et turbata perit diſperſis littera pennis.

——triplici pubes quem Dardana verſu
Impellunt, terni conſurgunt ordine remi.

Et 4. Geo1g.

Ille

Ille etiam feras in verſum diſtulit vlmos.

NEC LITTERA TOTA VOLABIT) littera quæ ſit, Grammatici certant. Vinetus ad illa Auſonij: *Hæc gruis effigies.*— T intelligit Palamedicam litteram. Φ, verò gruis tantum vnius. Vbi de T plura ex Philoſtrato leges. Sunt qui T, deſignent, vt Gropaldus, *Volantes*, inquit, *ordine quodam litteram Ypſilon faciunt.* Id quod Palamedem deprehendiſſe legimus. Cælius Rhodiginus, vel Λ vel T, notari putat. *Inter volandum*, inquit, *littera Λ, ab eis delineari videtur, vel vt alios amplius arridet T, Cuius inuentionem ex auium volatu Palamedi attribuunt.* Id quod indicare Philoſtratus aduertitur. Alij Δ, græcum intelligunt, vt D. Hieronymus ad Ruſticum de vita monaſt. Et ſanè hæc ſententia cum Cicerone, Aeliano, & Tzetze facit, & veri ſimillima eſt. Cicero enim affirmat Grues calidiora petentes trianguli formam efficere. Et Ioannes Tzetzes. *Grues*, inquit, *vt facilius aërem incidant, ordinem inſtruunt triangulum oxygonum.* Idem docet Aelianus. *Trianguli figuram efficiunt, vt hac forma facilius aëra aduerſum ſecent. Ex triquetra figura ſexangulum edunt.* teſtantur idem de ordine Plinius, Gellius, Plutarchus, Seruius ad illud Virgilij 1. Aen. Et cœtu cinxere polum. Ex Ariſtotele Ciceronem quæſo rem diſertiſſimè explanantem audi lib. 2. de natura Deorum. *Illud verò ab Ariſtotele animaduerſum, in quo pleraque quis poteſt non mirari? grues, cùm loca calidiora petentes, maria tranſmittunt, trianguli formam efficere. Eius autem ſummo angulo aër ab iis aduerſus pellitur: deinde ſenſim ab vtroque latere, tanquam remis, ita pennis curſus auium leuatur. baſis autem trianguli, quam grues efficiunt, ea tanquam à puppi ventis adiuuatur, &c.* quid his verbis planius? quibus ipſiſsimum Δ exprimitur.

LITTERA TOTA VALEBIT) ſi enim vnam auem exemeris ex ordine volantium litteræ Δ, ſymmetriam tolles & corrumpes. hic ordo volantium non exprimit amplius totum Δ. PALAMEDIS AVEM) gruibus enim veluti magiſtris ordinem, & litteras didicit, & quas didicerat homines docuit, oſtenderem hoc ſingulis literis, niſi creſcerent nimium litteræ. Fuiſſe dicuntur ab illo inuentæ hæ nouæ. Θ, Ξ, Φ, X. vel vt Philoſtratus vult, T, Φ, X. Palamedes fuit Nauplij Eubœæ Regis filius, de quo ſic Philoſtratus in Heroicis. *Summo vir ingenio fuit, ordinem litterarum repperit, additis nouis quibuſdam. Quas Vlyſſes eius inimicus, ait non ab eo inuentas, ſed à Gruibus ex ordine volatus earum acceptas. Præterea calculorum, menſurarum & ponderum, tum etiam aleæ in caſtris apud Auliden inuentor fuit. Aſtrologiæ inſuper peritus, annum menſesq́; ad curſum ſolis accommodauit. Primusq́; in Caſtris viſam ac reformidatam Solis eclypſim, dixit notatam, minimeq́; timendam eſſe. Vlyſsis primum inſaniæ ſimulatio ab eo fuit deprehenſa: quapropter non deſtitit Vlyſſes, eum apud exercitum proditionis falſò inſimulare, donec lapidibus obrueretur: quem poſtea Græci fleuêre, & magnoperè deſiderauerunt.* De quo Virg. 2. Aeneid.

Fando aliquid, ſi fortè tuas peruenit ad aures
Belidæ nomen Palamedis & inclyta fama
Gloria: quem falſa ſub proditione Pelaſgi
Inſontem infando indicio, quia bella vetabat
Demiſêre neci, nunc caſſum lumine lugent.

De hoc, quem ἄδιστα μουσῶν appellat Euripides, tragœdiam, Palamedes, inſcriptam compoſuit, in qua dictum erat illud, ἐκάνετε, ἐκάνετε τὸν βέλτιστον ἀηδόνα. Plato eiuſdem facit mentionem in apologia Socratis. Plura apud Seruium ad 2. Aeneidos.

Ruſticula.

LXXI. LXXVI.

Ruſtica ſum perdix, quid refert, ſi ſapor idem eſt;
Carior eſt perdix, ſic ſapit illa magis.

Ruſticula Græcis σκολόπαξ Alberto ſnepa, Germanis Schnepff. Σκολόπαξ dicitur, quòd roſtrum longum, & rectum habeat inſtar pali, quem Græci σκόλοπας nominant: ruſticam autem dictam putem ad contentionem alterius perdicis, quæ elegantior eſt. De hac ſic Nemeſius Poëta, *Plinius lib. 10. ca. 38 & 20. ruſticularum facit mentionẽ.*

——præda eſt facilis & amœna ſcolopax:
Corpore non Paphiis auibus maiore videbis:
Illa ſub aggeribus primis, quà proluit humor
Paſcitur, exiguos ſectans obſonia vermes, &c.

QVID REFERT SI SAPOR IDEM EST) Albertus Magnus affirmat Ruſticulam carnem habere ſuauem. Habetur quidem in delitiis, minus tamen quàm perdix, & carne minus alba eſt, & magis rubicunda quàm perdix

CARIOR EST PERDIX: SIC SAPIT ILLA MAGIS) Temporum ſuorum luxum notat, quibus copioſiores, conuiuia ſumptuoſa pararent, illudq; melius & delicatius cenſeretur, quod carius pluriſque venderetur, lege Sat. 2. libri 2. Serm. Horatij. Et Petronius planè hoc ipſum dicit:

Ales Phaſiacis petita Colchis
Atque Afra volucres placent palato
Quod non ſunt faciles: at albus anſer

Et pictis anas enotata pennis,
Plebeium ſapit vltimis ab oris,
Attractus Scarus, atque arata Syrtis,
Si quid naufragio dedit, probatur:
Quicquid quaeritur, optimum videtur.

Cygnus.

LXXVII. LXXII.

Dulcia, defecta modulatur, carmina, lingua,
Cantator Cygnus funeris ipſe ſui.

Cygnus ex Greco eſt κύκνος, latinè olor, ſymbolum Poëtarum, omnium propè decantatus verſu, quin & ipſi Vates Cygni, & olores μετηφοιχῶν appellantur. Pindarus ab Horatio Dircaeus Cygnus. Vnde natum extitit illud anſer inter olores. Virg. Eccl. 9. ſed argutos inter ſtrepere anſer olores. Hinc & Phoebo ſacer. Alciatus. emb. 183.

Gentiles clypeos ſunt qui Iouis alite geſtant,
Sunt quibus & ſerpens aut Leo ſigna ferunt.
Dira ſed haec vatum fugiunt animalia ceras,
Doctáque ſuſtineat ſtemmata pulcher olor.
Hic Phoebo ſacer, & noſtrae Regionis alumnus,
Rex olim, veteres ſeruat adhuc titulos.

Lege Claudium Minoëm ad hoc Emblema. DVLCIA DEFECTA MODVLATVR) laudat Cygnum ab extremo vitae actu, quem dulci cantu ſuauiſsimè finit. CANTATOR CYGNVS FVNERIS IPSE SVI) Cygnum morti vicinum canere affirmant Plato, Ariſtoteles, Aelianus, Orus; qui cum Oppiano docet, non tantum ſub finem, ſed tota vita canere. Ouidius.

Sic vbi fata vocant, vdis abiectus in herbis
Ad vada Maeandri concinit albus olor.

Idem: *——veluti canentia dura*
Traiectus penna tempora cantat olor.

* 3. de Orat. *Craſſum cygno contendit.*

Cicero,* Horatius, Lucretius. Contra ſentiunt Plinius lib. 19. cap. 23. Aelianus 1. Variarum. Alexander Mindius apud Athenaeum. Lucianus in libro de Electro, vel Cygnis air, illos τρύζειν ὑπὸ πάνυ ἄμουσον ᾄδοντας, non ſecus ac coruos ac graculos, imo vt corui ſirenes prae illis videri poſsint. Scaliger, accedit ad Plinij ſententiam Pierius.

Porphyriones.

LXXVIII. LXXIII.

Nomen habet magni, volucris tam parua gigantis,
Et nomen Praſini Porphyrionis habet.

Laudat Porphyrionem à nomine, quod commune cum gigante maximo, & nobiliſsimo habet. Hanc Geſnerus ex variis ſcriptoribus ita deſcribit. *Huic Porphyrioni caeruleus toto corpore eſt color, media caudae extrema pars in cinereo albicat, oculi nigri ſunt, roſtrum & crura purpureo rubore ſplendent. Rara eſt auis, ni fallor in Narbonenſi prouincia frequentior.* Aelianus, ait, ὡραιότατόν τι ἅμα, καὶ φερωνυμώτατον δὲ ζῷον, *animal eſt venuſtiſsimum, & nomine ſuo digniſsimum.* NOMEN HABET MAGNI VOLVCRIS TAM PARVA GIGANTIS) Porphyrio filius Siſyphi, immanis gigas fuit, vt Apollonij in 3. Argon. Scholiaſtes ſcribit, quem Hercules telis confecit. Perottus; *conſtat*, inquit, *inter Gigantes principatum obtinuiſſe Porphyrionem & Alcyoneum.* Praſinus verò purpureo dictus, Neronis auriga fuit. Suetonius in Neron. TAM PARVA) Porphyrio par eſt, vt docet Oppianus magnitudine gallinae altili, ſed crura ei longiora.

Pindarus in Pythiis cum ſcholiaſta.

Mullus.

LXXIX. LXXIV.

Spirat in aduecto, ſed iam piger aequore mullus
Langueſcit, viuum da mare, fortis erit.

Barbel/Meerbarbel.

Mullus Graecis τρίγλα vel μύλλος, τρίγλη, quod ter in anno pariat. μύλλος. videtur ex latinis acceptum, vel contra. *Mullus*, inquit Iſidorus lib. 12. cap. 6. *vocatus quod mollis atque tenerrimus, cuius cibo tradunt libidinem inhiberi, oculorum aciem hebetari: homines autem, à quibus ſaepè paſtus eſt, piſcem olent.* Mullus

in vino

in vino necatus, his qui inde biberint, vini tædium adfert, quod potatoribus notandum. Plura leges apud Oppianum li.1. halieuticon & 3. & Scholiaſten illius, Conradum Ritterſchuſium. ſed Plinius lib.9. cap.17. docet mullos ex Feneſtella, à colore mulleorum calceamentorum nomen accepiſſe. Idem lib.9. cap.18. *mullum octoginta librarum, in mari rubro captum Licinius Mutianus prodidit.* Idem ſuperiore capite, multa de hoc eodem ab Aſinio Celere, & Caio Imperatore octo millibus nummûm vel vnicum emptum affirmat. Seneca etiam decem * millibus nummûm. Varios moriens induit colores. SPIRAT IN ADVECTO ÆQVORE) ægrè ſpirat, quamuis in eadem aqua marina, qua captus eſt, feratur. VIVVM DA MARE) verum mare non hauſtam partem illius. Vel: viuum mare recens hauſtum. FORTIS ERIT) viuet, vel: pulſa pigritia, ſenties ſubitò fugiturum. Plura apud Dioſcoridem lib.2. Athenæum, alios, præſertim Macrobium lib.7. Sat. cap.11.

Ducenis quinquagenis Philippicis.

Muræna.

LXXV. LXXX.

Quæ natat in Siculo grandis Muræna profundo,
Non valet exuſtam mergere ſole cutem.

Muræna ſimilis anguillæ, duorum cubitorum, marinus eſt piſcis. Græcis μύραινα. Germanis Meeraal/ id eſt, anguilla marina Latinis. Græcis poſterioribus Exormiſtos, & ἔγχελυς, ἀπύρηνος, anguilla exoſsis. Auſonio Muſtella. Latinis etiam lampetra à lambenda petra. De hoc ſcribunt Plinius, Aelianus, alij.

SICVLO MVRAENA PROFVNDO) In mari Siculo Macrobius lib.3. Satur. ſcribit olim murænas maximè in deliciis habitas fuiſſe Romæ, adeò vt ab vſq; fréto Siculo accerſerentur. L. Craſſus Orator murænam in piſcina domus ſuæ mortuam, atratus tanquam filiam luxit. Addo ex Seneca lib.3. de Ira, humanis corporibus paſtas eſſe Murænas. *Fregerat vnus ex ſeruis eius* (Vedij Pollionis) *cryſtallinum, ad mortem rapi eum Vedius iuſsit, nec vulgari quidem periturum morte, murænis obiici iubebatur quas ingens piſcina continebat. Quis non hoc illum putaret luxuriæ cauſſa facere, ſæuitia erat. Euaſit è manibus puer, & confugit ad Cæſaris pedes, nihil aliud petiturus, quàm vt aliter periret, nec eſca fieret. Motus eſt nouitate crudelitatis Cæſar, & illum quidem mitti, cryſtallina autem omnia coram ſe frangi iuſsit, compleríque piſcinam. Fuit Cæſari ſic caſtigandus amicus, bene vſus eſt viribus ſuis.* hæc & plura Seneca cap.40. Idem confirmat lib.9. Plinius cap.29. *Inuenit in hoc animali documenta ſæuitiæ Vedius Pollo eques Romanus, ex amicis D. Augusti, viuariis eorum immergens damnata mancipia, &c.* Varro de re ruſtica lib.2. cap.6. *non enim ſi murænæ flutæ ſunt in Sicilia, &c.* Plinius de eadem muræna lib.32. c.2. & lib.9. c.55. Et generatim Macrobius lib.2. Sat. c.11.

NON VALET EXVSTAM MERGERE SOLE CVTEM) Varro in Gallo narrat Murænam pinguiſsimam innatare mari, & tergus ſole exuſtum curuare amplius non poſſe cum branchiis careat, indeque manu capi.

Rhombus.

LXXVI. LXXXI.

Quamuis lata gerat patella Rhombum,
Rhombus latior eſt tamen patella.

Græcè idem nomen habet, nobis Meerbut & Tharbot/ ſonat. Duplex genus eſt aſperum & planum, latiſsimus piſcis, cuius formam habes apud Geſnerum lib. de piſcibus. à latitudine Martialis Epigrammatis occaſionem accepit. Rhombus triplicem ſignificatum habet. Primum inſtrumentum eſt mathematicum, & magicum tetragonon, quo ſagæ vtuntur ad deducendam lunam, de quo alibi. deinde piſcem ſignificat, vt hoc loco: tertiò rotam * quam agitando tramam glomerant. Sed de piſce agit Plinius pluribus locis, & affirmat Rauennæ optimum inueniri, & lib.32. cap.9. Verborum ſenſus eſt in promptu, Rhombum aliquando eſſe tam latum, vt quamuis latam patinam excedat. LATA) ſic Iuuenalis. Incidit Hadriaci ſpacium admirabile Rhombi. Horat. ſerm.2. Sat.2. vocat grandes Rhombos. PATELLA) à patina: patina à patendo.

Eandem reor formam magici rhombi.

Oſtrea.

LXXVII. LXXXII.

Ebria Baiano veni modo concha lucrino,
Nobile nunc ſitio luxurioſa garum.

Græca vox eſt oſtreon: dicitur oſtrea, & oſtreum in recto ſing. Nonius. Iſidorus ſic originatur: *Oſtrea dicta eſt à teſta, qua mollities interior carnis munitur, græci enim teſtam ὄστρακα vocant. Oſtrea autem*

neutro:

neutro: carnes eius muliebri dicuntur genere. Nonius quidem vtrumq; genus agnoſcit, ſed teſtam & carnes non diſtinguit genere. Germanis Oſtern. Oppianus lib.5. ἁλιευτ. v.589. Genera omnia oſtreacea, in mari ſerpentia, luna augeſcente, carne repleta eſſe affirmat, & maiorem domum habitare, decreſcente verò tenuioribus membris contineri, & corrugari, idem docet, omnia naſci è limo non ſemine, Cynig.2. à quo ſtat & Seneca epiſt.95. *Quid illa oſtrea inertiſſimam carnem cœno ſaginatam nihil exiſtimas limoſæ grauitatis inferre?* De oſtreis Baianis ſeu Lucrinis, ita Macrobius lib.2. Sat. cap.11. *Hic eſt Sergius Orata, qui primus balneas penſiles, primus oſtrearia in Baiano locauit, primus omnium ſaporem oſtreis Lucrinis adiudicauit.* Ebria Baiano veni modo concha Lvcrino) è lacu Lucrino qui in Campania eſt. Erythrei & quorundam aliorum ſententia, Lucrinus lacus mare mortuum appellatur, vnde ferebantur oſtreæ nobiliſsimæ, quas hîc conchas vocat; lautorum menſis apponebantur. Petronius Arbiter,

——atque lucrinis
Eruta littoribus condunt conchilia cœnas,
Vt renouent per damna famem.——

Baiano) à Baiis de quibus ſuprà ſæpius. Ebria) ſaturata, vt ipſe alibi exponit Martialis. Nobile nvnc sitio lvxvriosa garvm) Ante quidem ſatur aquæ lucrinæ, nunc ſitio garum liquorem intelligit, de quo paullò antè hoc ipſo libro dictum, & infrà dicetur ſuo lemmate, Garum ſociorum. ante potaui lacum, inquit concha, lucrinum, nunc bibam garum ad dapes paranda.

Squillæ.

LXXXIII. LXXVIII.

Cœruleus nos Liris amat quem ſylua Maricæ
Protegit: hinc ſquillæ maxima turba ſumus.

Squillæ Romanis, Græcis σκίλλαι, cancer, pinnoteres, pinnophylax. De Squilla Cic.2. de nat. Deorum. *Pinna verò* (ſic enim græcè dicitur) *duabus grandibus patula conchis, cùm parua ſquilla, quaſi ſocietatem coit comparandi cibi; Itaque cùm piſciculi parui in concham biantem intrauerint, tum admonita à ſquilla, pinna morſu comprimit conchas, ſic diſſimillimis beſtiolis communiter cibus quæritur. In quo admirandum eſt congreſſúne aliquo inter ſe, an iam inde ab ortu naturæ ipſæ congregatæ ſint.* Idē dicit aliis verbis 3. de finibus: *At illa quæ in concha. &c.* De eadem Plinius lib.9.c.42. *Concharum generis & pinna eſt. Naſcitur in limoſis ſubrecta ſemper, nec vnquam ſine comite, quem pinnoterem vocant, alij pinnophylacem, is eſt, ſquilla parua, alibi cancer dapis aſſectator. Pandit ſe pinna luminibus orbum corpus intus minutis piſcibus præbens. Aſſultant illi protinus, & vbi licentia audacia creuit, implent eam. Hoc tempus ſpeculatus index morſu leui ſignificat. illa compreſſu quicquid incluſit exanimat, partemq́; ſocio tribuit.* Eadem prorſus habet Oppianus lib.2. Halieut. v.187. &c. Athenæus lib.3. qui addit prioribus, eas duas beſtiolas ſibi cognatas, perinde ac ſi ex eodem ſemine creatæ eſſent. Plutarchus περὶ τῶν ζώων. Nemeſius cap.1. de natura hominis, & Phile in Iambis. Orus Niliacus Hieroglyph. Artemidorus lib.2. cap.14. ſcribit pinnam & pinnophylacem viſas homini per quietem bonum ſignum eſſe ad nuptias, &c. Horatius lib.2. ſerm. Sat.4. & 8. Iuuenalis. Sat.5. Coervlevs nos Liris amat) Liris latij fluuius, olim Clunius, deinde Liris vt Plinius, & Strabo lib.5. teſtantur: παρὰ τὰς φρεγέλλας ὁ λεῖρις ὁ εἰς τὰς μιντούρνας ἐκδιδοὺς, dictus. Appianus Alexandrinus Linternum putat vocatum ſuo tempore: hodie Garigliano nuncupatur Leandro. Oritur in Apennino, alluit Minturnas. Horatius lib.1. od.31. vocat taciturnum amnem. Et Cic. lib.2. de legibus. *Fibrenus ſtatim præcipitat in Lirim, &c.* Caervlevs) à forma aquæ. Silva Maricae) Virgil.7. Aen. eandem commemorat,

Hanc Fauno & Nympha genitum Laurente Marica.

Ad quem locum Seruius. *Marica Dea eſt littoris Minturnenſium, iuxta Lirim fluuium. Quod ſi voluerimus accipere, vxorem Fauni Maricam non procedit. Dij enim Topici, id eſt, locales, ad aleas regiones nunquam tranſeunt, ſed poteſt dictum eſſe per licentiam poëticam, cùm ſit Minturnenſis.* Dicunt alij per Maricam, Venerem intelligi debere, cuius ſacellum fuit iuxta Maricam. Horatius eiuſdem facit mentionem lib.3. car. od.17. Marica & Fama eadem, eſt vxor Fauni. Vide Lambinum ad Horatij locum iam adductum. Hinc sqvillae maxima tvrba svmvs) Ex Liri fluuio; vbi ſquilletum eſt, Cic. teſte. in orationibus pro L. Agraria.

Scarus.

LXXXIV. LXXIX.

Hic Scarus æquoreis qui venit obeſus ab vndis
Viſceribus bonus eſt: cætera vile ſapit.

Græcè σκάροι vel σκάρες dicuntur, qui tamen vt nouus Oppiani ſcholiaſtes notat, apud Athenæum diſtinguuntur. Diſtinguit & Plinius lib.32. cap. vltimo. dicti ἀπὸ τοῦ σκαρίζειν vel σκαίρειν, quod

naſſæ

naſſæ incluſi caudæ ictibus crebris euerſi laxent fores, atque ita retrorſum erumpant. Scribunt de hoc piſce Oppianus lib.1.halieut. v. 109. & n. v. 134. lib.2. extremo. Iſidorus lib.12. cap.6. Athenæus lib.7. Plinius libris variis & locis. A ruminando nomen habet, ſolus enim ex piſcibus ruminat, vt Plinius tradit, herbis veſcitur, vt Oppianus docet. Ennius piſcem hunc vocat cerebrum Iouis. Scarum, inquit, præterij cerebrum Iouis. Ouidius in halieut. Horatius lib.2. Sat.2. Macrobius lib.2. Satur. *Octauius præfectus claſsis ſciens ſcarum adeo Italicis littoribus ignotum, vt hoc nomen Latinum eius piſcis non habeamus, incredibilem ſcarorum multitudinem viuariis, nauibus huc aduectam, inter Hoſtiam & Campaniæ littus in mare ſparſit, miroq; ac nouo exemplo piſces in mari, tanquam in terra fruges aliquas ſeminauit. Idemq; tanquam ſumma in hoc vtilitatis publicæ verſaretur, quinquennio dedit operam, vt ſi quis inter alios piſces ſcarum fortè cepiſſet, incolumem confeſtim & inuiolatum mari redderet.* Petronius.

Ingenioſa gula eſt ſiculo Scarus æquore merſus
Ad menſam viuus perducitur.———

Plinius lib.32.cap.vlt. *Scarus qui hodie principalis eſt*, & 32.cap.2. HIC SCARVS ÆQVOREIS) eſt enim maximus piſcis. Plinius lib.32.cap.8.& alibi. OBESVS) præpinguis. VISCERIBVS BONVS EST CAETERA VILE SAPIT) Lege Geſnerum de Scaro & Apicium. Plinius maximè iocinora commendat, quæ hoc loco viſcera appellat Martialis. CAETERA) κατὰ, ſubaudi more Græcorum, cætera Graij.

Coracinus.

LXXX. LXXXV.

*Princeps * Niliacis raperis Coracine * macellis*
Pelleæ prior eſt gloria nulla gulæ. * Niliaci macelli.

Coracinum Aegyptium piſcem Græci κορακῖνον, Auſonius Coruum vocant. Græcis dictus eſt vel ἀπὸ τοῦ κινεῖν διηνεκῶς τὰς κόρας, καὶ οὐδέ ποτε παύεσθαι, vel παρὰ τὸ κόρην τὸ μέλαν. Auſonius,

Nec duraturi poſt trina triboria corui.

Vide Oppianum lib.1.halieut.& Ritterſchuſium. PRINCEPS NILIACIS RAPERIS CORACINE MACELLIS) Plinius lib.32.cap.5. *Coracini piſces Nilo peculiares ſunt, ſed nos hoc omnibus terris demonſtramus.* ſententia eſt. Alexandriæ coracinis nullum genus piſcium habetur delicatius & nobilius. Princeps, nobiliſsimus Niliacis macellis ex Ichtyopolio caperis, Romam aduceheris. Sed Athenæus vilem eſſe ſcribit ex Amphide.

Ὅστις κορακῖνον ἐσθίει θαλάττιον
Γλαύκου παρόντος, οὗτος οὐκ ἔχει φρένας
Quicunque coracinum vorat maritimum,
Glauco præſente, non habet cerebrum.

Sic apud eundem Archeſtratus vocat φαυλότατον κορακῖνον. Plinius tamen lib.9.ca.18. In Aegypto optimum eſſe teſtatur. PELLEAE PRIOR EST GLORIA PRIMA GVLAE) Pellea vocatur Alexandria ab Alexandro M. cuius pater Philippus (& ipſe Alexander) Pellæ vrbe Macedoniæ natus eſt, vnde vterque vocatur Pellæus: Iuuenalis, *Vnus Pelleo.*—*&c.*

Echinus.

LXXXI. LXXXVI.

Ille licet digitos teſtudine pungat acuta
Cortice depoſito mollis Echinus erit. Erinaceus Ygel.

De Echino plurima congeſsit Ritterſchuſius ad Oppianum lib.2. Cyn. verſ.598. cap. 604. Non pauciora Geſnerus: Sed clarius diſſerit Mathiolus ad lib.2. Dioſcoridis cap.1. vbi ex Ariſtotelis lib.4. de hiſtoria animalium, multa Echinorum genera commemorat. Nos hîc diuidimus Echinum in terreſtrem & marinum; terreſtrem, in caninum & ſuillum, à quibus diuerſus eſt, qui vocatur hiſtrix, maior cæteris, &c. Martialis potiſsimum de marino loquitur, qui turbinati, patelliqúe ſunt, quos ex Ariſtotele Mathiolus ibidem deſcribit. In Italia circa mare Tyrrhenum & Adriaticum frequentes. circa Toronem habentur Echini marini candidi teſta, ſpina, & ouo. ILLE LICET DIGITOS TESTVDINE PVNGAT ACVTA) omnes quidem Echini ſpinas habent, nec tamen omnes ęquè acutas, nam circa Toronē ſunt ſpinis paruis non rigidis, ſed mollioribus. Genus aliud eſt minutum ſpinis longis perdurisq; gigni in alto gurgite ſolitum. Hiſtrix terreſtris maximè pungit, de vtroq; agit Gal. li.11. ſimplic. medicamentorum. CORTICE DEPOSITO MOLLIS ECHINVS ERIT) teſtam, vocat corticem. MOLLIS) in cibo gratus, non omnia genera cibo apta. *Primū*, inquit Ariſtoteles, *quod cibo idoneum eſt, oua ſunt magna eſculentaq; pariter in maiore corpore & minore,*

nam

nam nouelli adhuc paruiq́ pleniuſculi illis conſtant. Vide Plinium. Idem Iſidorus docet lib.12.cap.8. *Echinus à terreſtri Echino* (quod & Varro de lingua latina teſtatur) *nomen traxit quem vulgus erytium vocat. cuius teſta duplex ſpinis aculeata, in modum caſtanearum, quando adhuc opertæ, de arboribus cadunt. Caro eius mollis & minio ſimilis.* Vide Græcum epigramma, & prouerbia de Echino. Refert Athenæus à Lacone quodam echinum integrum cum teſta comeſum, affirmante, non ſe reiecturum per os teſtam, quamuis offenderet, nec de cætero eo vſurum.

Murices.

LXXXVII. LXXXII.

Sanguine de noſtro tinctas ingrate lacernas,
Induis, & non eſt hoc ſatis, eſca ſumus.

Queruntur Murices iniquam ſortem ſuam, & crudelitatem hominum, vt, quod ſanguinem oues ſuum hauriant, carnes verò homines abſumant. Murex latior eſt purpura, neque aſpero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice concha, vtroque latere ſeſe colligit, quibus inhærentibus plenam ventis ſtetiſſe nauem, portantem nuntios à Periandro, vt caſtrarentur pueri nobiles, conchaſque quæ id præſtiterant, apud Gnidiorum Venerem coli. roſtrum pedale eſt, craſsitudine quinque digitorum; naues moratur; in ſale aſſeruatum, extrahit aurum, quod in puteos decidit ſi admoueatur. Quod de nauibus dicebatur, confirmant plures hiſtoriæ, Oſorius, Guilielmus Rondelitius apud Ritterſchuſium. Oppianus lib.1.halieut. Idem legitur de Echenaide ſeu remora apud Plinium lib.32.cap.1.& alios, ſed non eſt idem Echeneis, & Murex, murex concha eſt, Echeneis piſcis. Plinius ibidem: Murex Baianus optimus, Hor. ſerm.2. Sat.4. Murice Baiano melior. SANGVINE DE NOSTRO) veſtes imbuuntur: florem in ore habet, vt docet Plinius quem moriens expuit, hinc à nautis vti viuus in poteſtatem veniat, curatur. ESCA SVMVS) menſis inferimur, vt reliquæ teſtæ & oſtrea, à murice piſce dicuntur ſaxa & ſcopuli murices & machinulæ. Steuuechium ad lib.3. Vegetij lege.

Gobius.

LXXXVIII. LXXXIII.

In Venetis ſint lauta licet conuiuia terris,
Principium cœnæ Gobius eſſe ſolet.

Tholm / *capitones diceres.* Duplex eſt fluuialis & marinus, Græcis κώϐιος ϗ κῶθος ϗ κώθων dicitur Athenęo teſte. Germanis Groppen. Ouid. in halieut. *Lubricus & ſpina nocuus non Gobius vlla.* Oppianus lib.2.halieut. Gobium ait virulentum, cui repugnat Solonis apophtegma: Vide nouum Scholiaſten Oppiani. IN VENETIS) Veneti, Cæſari ſunt Galliæ populi, quos Vannes Martianus appellat, in minore Britannia quorum vrbem Cæſar Venetiam appellat. De his non eſt hîc ſermo, ſed de Venetis Italiæ, qui antea Heneti, à quibus, cognomines Veneti ortum habent. Plinius lib.6.cap.72. dicebantur iidem Euganei, &c. Venediger. LAVTA CONVIVIA) ſenſus epigrammatis; quæ apud alios vilia cenſentur, Venetis ſunt in deliciis. Ita fit, vt alia aliis plus minuſúe ſapiant, ſingulæ ferè gentes ſuis quibuſdam peculiaribus capiuntur ciborum cupediis. PRINCIPIVM COENAE GOBIVS ESSE SOLET) De antecœnis Romanorum, hoc eſt, ouis, lactucis, oſtreis, antea diximus, hîc quaſi peculiarem gentis morem commemorat. Vnus Oppianus, ſi obſiſtat omnibus reiiciendus videtur in hac ſententia. Nam Gobium non virulentum Galenus li.3. de alimentorum facultatibus his verbis docet: *Gobius littoralis piſcis eſt, ex eorum numero qui parui perpetuò manent, præſtantiſſimus autem ad voluptatem, coctionem, ſimul ac diſtributionem, & ſucci bonitatem eſt, is qui in arenoſis littoribus, aut ſaxoſis promontoriis viuit. At qui in fluminum oſtiis, aut ſtagnis marinis verſatur, non æquè ſuauis eſt, neque boni ſucci, neque concoctu facilis* (& hoc fortè genus damnat Oppianus) Cęterùm Mathiolus lib.2. ad Dioſcoriden c.19. de Gobio hunc in modum ſcribit. *Gobij in Venetis Ichtyopoliis frequentiſſimi conſpiciuntur, quod inibi in finitimis lacunis mirum in modum fœtificent ac numeroſi proueniant, quos Veneti, go, appellant, capite ſunt amplo, guſtuq́ perſuaues, quod carnem habeant tum pinguem, tum etiam friabilem, quorum iecur maximam init à palato gratiam. Atheſis, Noſius, aliíque, plurimos alunt, larius item lacus. Sunt hi piſculi non modo concoctu facillimi, ſed & ori ſuauiſſimi & gratioſiſſimi, præſertim, cùm ouis turgent.* Plura habes apud Mathiolum. Oppiani verſus ſunt hi.

Κέντρα δὲ πημήεντα μετ' ἰχθύσιν ὡπλίσσαντο
Κώϐιος, ὃς ψαμάθοισι ϗ ὃς πέτρῃσι γέγηθε.
Aculeos autem lethales inter piſces exerunt
Gobius, qui arenis, & qui ſcopulis gaudet.

An aculeos vocat lethales quod pungant, non quod venenum infundāt?

Lupus.

Lupus.

LXXXIV. LXXXIX.

Laneus Euganei lupus excipit ora Timaui
Æquoreo dulces cum ſale paſtus aquas.

Lupus ſeu Lucius, ſeu Catillo, vt eum Lucius vocat, græcè λάβραξ. Germanis ein Hecht. notus piſcis, dicitur Iſidoro teſte lib. 12. cap. 6. à vorandi auiditate propter ſimilitudinem lupi terreſtris. LANEVS) Laneus lupus, albus, candidus inſtar lanæ detracta ſquama. EVGANEI TIMAVI ORA EXCIP.) maris frontem vt appellant incolæ, teſte Polybio apud Strabonẽ. Timauus autem fons vel fluuius, vel lacus eſt Venetus, hoc enim Euganeus ſignificat, vt Virgilius, Liuius, & Plinius ſunt auctores. à Varrone mare appellatur. Leander ponit illum in foro Iulio eumque vulgo, Timauo, nuncupari affirmat. AEQVOREO DVLCES CVM SALE PASTVS AQVAS) explicat ſequens verſus priorem. quomodo excipit ora Timaui? lupus in confinio maris ſalſi, & dulcis aquæ fontis, vel fluuij Timaui, haurit partim dulces, partim amaras aquas. Nam illi maximè probantur Lucij, qui in huiuſmodi concurſu aquarum degunt & capiũtur. Macrobius lib. 2. Satur. tradit olim lupum Tiberinum, præcipuè qui inter duos pontes captus eſſet, Romæ à guloſis in honore fuiſſe, quod & Horat. confirmat ſerm. lib. 2. Sat. 2.

Vnde datum ſentis lupus hic Tiberinus, an alto
Captus hiet, pontes inter iactatus, an amnis
Oſtia ſub Tuſci. ———

Plura leges apud Rittershuſium in 1. halieut. Oppi. v. 112. Geſnerum lib. de piſcibus, in lupo, Ariſtotelem, Plinium, Athenæum, Albertum, & alios. ad hunc locum explicandum hæc ſatis. *De ingenio piſcis.*

Aurata.

LXXXV. XC.

Non omnis laudem pretiumq́; Aurata meretur,
Sed cui ſolus erit concha lucrina cibus.

Orata ſiue Aurata dicitur, quod (vt ſcribit Iſid. lib. 12. cap. 6.) in capite auri colorem habeat; dicuntur & varij, à varietate. Germanis Forallen/quaſi varioli. Græcis χρύσοφρυς, & apud Athenæum, τωνίσκος. χρύσοφρυς quidem etiam ab auro, vt Oppianus 1. halieut, Ἀγλαΐῃ χρύσοφρυς ἐπώνυμος. Ouid. *Auri Chryſophrys inuiolata decus.*

NON OMNIS LAVDEM PRECIVMQVE AVRATA MERETVR) Athenæus lib. 7. ſine diſcrimine huius vel illius loci plurimum commendat auratam, cumque omnium piſcium ſuauiſſimum eſſe affirmat. Sed Martialis ex lucrino lacu, conchis paſtum, vt Apicius ex eodem mullos reliquis anteponit. De Aurata, Ariſtoteles lib. 8. hiſt. anim. Plinius pluribus locis facit mentionem Auratæ, nec tamen deſcribit. Aelianus. Geſnerus plura. Lege Macrobium lib. 2. Sat. cap. 11. qui Sergium Oratam ab hoc piſce quem amabat cognominatum ait, vt Licinios Murænas.

*Acipenſis.

LXXXVI. XCI. ** Aldi editio Acipenſer habet, & in accuſ. Acipenſera.*

Ad Pallatinas Acipenſem mittite menſas
Ambroſias ornent munera rara dapes.

Acipenſis ſeu acipenſer piſcis, quem vulgò Sturionem dicunt. Contentio eſt inter authores de hoc piſce, quem illi fortè nunquã guſtarunt. Eundem Ellopem nonnulli exiſtimant, Germanis idem eſt Styr. Hunc piſcem intulit menſis Gallonius Romanus præcõ, de quo Cic. in orat. pro Quinctio: *Qui relicta bonorum virorum diſciplina, & quæſtum & ſumptum Gallonij ſequi maluerunt, atque etiam quod in illo fuit cum audacia perfidiaq́; vixerunt.* Lucill. Styr/Stierle. *Græcis* ἔλλοψ, & ἀκκιπήσιος.

O Publi gurges Galloni, es homo miſer, inquit,
Cœnaſti in vita nunquam benè, cùm omnia in iſta
Conſumis ſquilla, atque acipenſere cum in Decumano.

Horat. ſerm. 2. Sat. 2.
——— *haud ita pridem*
Galloni præconis erat Acipenſere menſa
Infamis?

Archeſtratus apud Athenæum lib. 7. putat γαλεὸν eundem eſſe piſcem atque eum, qui apud Romanos cum tibiis & coronis ad cœnas cum pompa quadam circumfertur, coronatis etiam iis

Yy qui

qui eum ferunt: qui appellatur Acipenſer, audi ipſum Athenæum, Ἀρχέστρατος δὲ ὁ τὸν αὐτὸν Σαρδαναπάλῳ ζήσας βίον, περὶ τοῦ ἐν ῥόδῳ γαλεοῦ λέγων τὸν αὐτὸν εἶναι ἡγεῖται, τῷ παρὰ Ῥωμαίοις μετ᾽ αὐλῶν, καὶ στεφάνων εἰς τὰ δεῖπνα περιφερομένῳ ἐστεφανωμένων καὶ τῶν φερόντων, καλούμενον δὲ * Ἀκιπένσερα, id eſt: *Archeſtratus autem qui eandem Sardanapalo vitam viuebat, de Galeo Rhodio loquens exiſtimat eundem eſſe qui apud Romanos cum tibiis & coronis in cœnam ferebatur, coronatis etiam iis qui eum ferebant, dictum acipenſerem.* Appio verò Grammaticus in lib. de Apicij delitiis & luxuria, eum piſcem ἔλλοπα vocāt Græci, Acipenſerem Romanorum eſſe ait. Gellius lib. 7. cap. 16. ἔλλοπα ῥόδιον, inter cibos lautos, opiparos & exquiſitos memorat. Et Cic. in fragm. de Fato. *Nam cùm eſſet apud ſe ad Lauernium Scipio, vnaq́; Pontius, allatus eſt fortè Scipioni Acipenſer, qui admodum rarò capitur. Sed eſt piſcis, vt ferunt imprimis nobilis. Cum autem Scipio vnum & alterum ex iis, qui eum ſalutatum venerant, inuitaſſet, pluresq́; etiam inuitaturus videretur, in aurem Pontius: Scipio, inquit, vide quid agas. Acipenſer iſte paucorum hominū eſt.* lege Macrobium lib. 2. Sat. cap. 12. Lambinum ad 2. Satyr. Horatij lib. 2. Iunium voce Acipenſer, Ouid. halieut.

Tuq́; peregrinis Acipenſer nobilis vndis.

* ἀκκιπήσιον habet Caſauboni editio.

Plinius lib. 9. cap. 17. Iul. Scal. Exercit. 218. cap. 3. Oppianus 1. halieut. v. 749. qui vocat Acipenſerem γαλεὸν γλαῦκον, à quo dicit partum defendi à grandibus rictuque aperto recipi, donec terriculamentum abſceſſerit, tuncque reſpuere ex gula, vide ad eundem locum Ritterſchuſium & Philæ Iambos. PALLATINAS) Principum in Palatio habitantium Romæ. AMBROS. DAP.) nobiles, diuinas, cæſaribus dignas immortales quaſi Deorum, (RARA) rarò enim capitur, vt ſuprà Cicero oſtendit, figuram & longitudinem Acipenſerum habes apud Geſnerum expreſſam, deſcribit eandem accuratè Athenæus lib. 7.

Lepus.

XCII. LXXXVII.

*Inter aues turdus (ſi * quis me iudice certet)*
*Inter quadrupedes * gloria prima lepus.*

* quid.

Al. * mattya, id eſt, delitia.

Turdo ex auibus, lepori ex quadrupedibus Martialis in delitiis principatum tribuit, de turdo iam ſuprà hoc libro dictum. Leporem L. Aelius, Varrone teſte, & Iſidorus quaſi leuipedem putauit dici, ſed Varro de lingua lat. lib. 1. græcum verbum & priſcum deſitumque eſſe docet. Leporis naturam, vſum in medicinis, carnium bonitatem intelliges, ex Ariſtotele, Plinio, Dioſcoride, Mathiolo, Geſnero, Oppiano. Nos ſuprà li. 5. ep. 30. ad Gellium plenius. INTER QVADRVPEDES * GLORIA PRIMA LEPVS) aliqui legunt Mattya, non gloria, vtraque vox quadrat. Mattya cupidias, delitias, & quicquid exquiſitiſſimum eſt valet, gloria, principatum in Epulis. Mattya deriuatur à græco μάζα. Maza porrò fiebat ex farina, oleo, & aqua: Suidas addit lac, vnde mox & mattya eſt, dictaque eo nomina pretioſa omnia edulia, vt ſcribit Athenæus lib. 14. Tertullianus, & Iunius, &c. Leporinum ſanguinem velut omnium ſuauiſſimum magno in pretio apud veteres habitum ſcribit Galen. lib. 3. de alim. facult. Atque vt ſanguis ita caro. hinc eſt quod prouerbio dicitur, ἐν λαγώοις ζῆν, quod de lautis & delicatis intelligebatur, qui in leporinis, id eſt, in delitiis viuerent. Apud Callimachum λαγωβολία pro omni genere venationis, accipitur, κατ᾽ ἐξοχὴν nempè. De opinione vulgi, ex leporina venuſtatem conciliari, antea dictum eſt, lib. 5. epig. 30. ſed aliter ſentiunt nonnulli de carne leporina, illas in cibis eſitatas, præter id quod ægrè concoquantur, generare craſſum & atrabilioſum ſanguinem. Lege Mathiolum lib. 2. Dioſcoridem cap. 18. lege & Mercurialis varias lectiones, & Braſſicani prouerbia p. 1205. n. 6.

Cælius Rhod. lib. 9. cap. 12.

Vide paræmiographum.

Aper.

XCIII. LXXXVIII.

Qui Diomedæis, metuendus ſetiger, aruis
Ætola cecidit cuſpide, talis erat.

Xenium lautum erat aper, quem confert cum apro Mænalio, qui Arcadiam & Thraciam vaſtauit, atque à Meleagro eſt interfectus, de quo lib. 1. egimus. DIOMEDÆIS ARVIS) Thraciis nam Diomedes Tidei filius, Thraciæ Rex erat. AETOLA CVSPIDE) id eſt, à Melagro vide lib. 1.

Damæ.

LXXXIX. XCIV. Wilde Gaiſʒ.

Dente timetur aper, defendunt cornua taurum,
Imbelles Dama quid niſi præda ſumus.

Dama ſeu damula, inquit Iſidorus, dicta quod de manu fugiat. Hic ſortem ſuam queruntur, quod cum aliis feris arma ſint data, ad vim defendendam, ipſæ canibus, & hominibus prædæ relinquantur. DENTE TIMETVR APER) de igneo, apri dente mira refert Xenophon lib. de Venatione. Dentes ita accendi, cùm agitatur, vt canes cùm medios ſecant adurant, & mortui etiam apri dentes aliquandiu vim ardoris retineant. Idem Pollux ex Xenophonte docet. Ouid. 10. & 1. Met. atque alibi.

Fulmineo rapidos cum rotat ore canes.

Martialis lib. 11. epig. 70.

Fulmineo ſpumantis apri ſum dente perempta.

De cane lydia loquitur. Statius etiam, & Virgilius vocāt fulmineos ſues. Oppianus τυφῶντας κάπρους. Idem Oppianus lib. 3. Cyn. egregiè, cum totum aprum tum ſigillatim dentes, his verſibus deſcribit, quæ & ipſe ex Xenophonte creditur tranſcripſiſſe.

Ἔστι δέ τις κάπροιο φάτις πέρι, λευκὸν ὀδόντα
Λάβριον ἐντὸς ἔμεν μαλερὴν πυρόεσσαν ἀυτμήν.
Σῆμα δ' ἐφημερίοισιν ἀριφραδὲς ἐρρίζωται,
Ὁππότε γὰρ πολὺς ὄχλος ἐπήτυμος ἀγρευτήρων
Σὺν κυσὶν εὐτόλμοισι ποτὶ χθόνα θῆρα βάλωνται
Αἰχμῇσιν δολιχῇσιν, ἐπασσύτεροι δαμάσαντες,
Δὴ τότ' ἄρ' αὐχένος εἴ τις ἀειράμενος τρίχα λεπτὴν,
Θερμοὺς ἀσθμαίνοντας ἐνιχρίμψειεν ὀδόντας
Αἶψα μάλα σφαιρηδὸν ἀνέδραμεν αἰθομένη θρίξ.
Καὶ δ' αὐτοῖσι κύνεσσιν ἐπὶ πλευρῇσιν ἐχάραξεν,
Ἔνθα, ὅθι γενύων πέλασαν αἴθωνες ὀδόντες
Ἴχνια πυρωθέντα διὰ ῥινοῖο τέτανται.

Eſt verò quædam de apro fama in albo dente,
Occultam ineſſe ardidam & igneam vim.
Signum autem hominibus certum conſtat,
Quando enim magna turba & conferta venatorum
Cum canibus audacibus humi feram proſtrauerint,
Haſtis longis cateruatim domitam,
Si tunc ceruicibus aliquis ſublatum pilum teneum
Feræ adhuc anhelantis admoueat denti,
Illico valde in gyrum conuoluitur aduſtus pilus,
Atque etiam in ipſis canibus ſuper latera vtrinque ſecus
Vbi apri malarum admoti ſunt ardidi dentes
Veſtigia vſtulata per pellem extenſa ſunt.

DEFENDVNT CORNVA TAVRVM.)

Ἀνακρέων εἰς γυναῖκας:

Φύσις κέρατα ταύροις	*Tauro ferire cornu,*
Ὁπλὰς δ' ἔδωκεν ἵπποις	*Equo ferire calce,*
Ποδωκίην λαγωοῖς	*Lepori valere curſu*
Λέουσι χάσμ' ὀδόντων	*Natura dat leoni*
	Dentes biante rictu
Τοῖς ἰχθύσι τὸ νηκτὸν	*Piſces docet natare*
Τοῖς ὀρνέοις πέτασθαι	*Aues docet volare*
Τοῖς ἀνδράσι φρόνημα, &c.	*Prudentiam viris dat, &c.*

IMBELLES DAMAE QVID NISI PRAEDA SVMVS) valent tamen plurimum curſu, atque ſi inter agitandum tantum interualli habeant, vt vrinam facere poſsint, celeriores redduntur ad fugam. Oppianus lib. 3. Cyneg. v. 440. &c. Imbelles etiam ſuprà vocauit, nulla enim arma ad vitam tuendam habent præter pedes in quibus omnis ſalus, vt & lepori.

Wilde Gaiß.

Oryx.

XCV. XC.

Matutinarum non vltima præda ferarum
*Sæuus Oryx, conſtat * qui mihi morte canum.*

* *Malim legere, conſtat quot mihi morte canum?*

Crudelia ſpectacula matutina ordinariè, non ſemper,

Vide Merulam contra Domitium, qui hunc verſum ineruditè exponit, imò planè abſurdè. Venationes ante meridiem dabantur in ampbitheatro, quibus homiues cnm feris congrediebantur. de hac re lib. ſpect. copioſè diſſeruimus. Seneca epiſt. 7. lib. 1. *mane leonibus & vrſis homines, meridie ſpectatoribus ſuis obiiciebantur.* Orvx) græca vox immanem feram ſignificat, quam deſcribit Oppianus lib. 2. Cyneg. v. 445. & ſequentibus, Plinius lib. 2. cap. 40. *Orygem appellat, Aegyptus feram, quam in exortu eius, id eſt, caniculæ ſtellæ contra ſtare, & contueri tradit, ac velut adore cùm ſternuerit.* Idem Aelianus, & rurſus Plinius lib. 2. cap. 46. Ariſtoteles lib. 2. de hiſt. animalium, cap. 1. Orygen vnicornem & biſulcum. Aelianus lib. 14. cap. 14. quadricornem affirmat, regibus Indiæ adferri. de vno cornu affirmat etiam Oppianus. Lege Horapollonis hieroglyph. 49. & notas Dauidis Hœſchelij ad eum locnm. Sævvs oryx) ſic Oppianns *ἀγεσίθυμος ὄρυξ*. De eiuſdem indomito furore idem Oppianus li. 2. Cyn. Constat qvot mihi morte canvm?) ſi legas (quod) ſequentia verba cauſſam epitheti notabunt, ſæuus quia occidit canes: malim tamen, quot, in quo maior energia, & Oppianns ſcribit Orygem prorſus contemnere canes, immo quamuis feram, ſed *χαλεπὸν θήρεσσι μάλιστα*, omnibus feris infeſtam: ſi legas ergo (quot) ſenſus eſt *ἐνεργικώτερον*, vt capiam aut occidam orygem, opus erit propè innumeris canibus, ex quibus magnam partem occidet.

Ceruus.

XCVI. XCI.

Hic erat ille tuo domitus Cypariſſe capiſtro,
An magis iſte tuus Siluia ceruus erat?

Ceruus ſacer Nymphis erat magnitudine corporis ingens & forma pulcherrimus, qui cicuratus à Cypariſſo adoleſcente patiebatur ſe tractari, frænari & pro arbitratu pueri regi, quem tum Cypariſſus, per imprudentiam iaculo interfecit, quo errore dolens mori puer conſtituit, quem Apollo in Cypariſſum arborem conuertit, ad hanc primam fabulam reſpicit, quam Ouid. libro 10. Metam. exponit. deinde ad ceruum Tyrrhidæ pueri & ſororis eius Siluiæ, de ceruo æque manſueto. quem Virgil. 7. Aen. elegantiſsimè depingit. Mira feruntur de ceruo Alexandri, M. Sertorij, S. Euſtachij, S. Aegidij. Hic erat ille tvo domitvs Cyparisse capistro) Martialis ceruum hunc Xenij loco miſſum, ſimilem illi fuiſſe dicit, quem Ouid. his verſibus deſcribit.

Ingens ceruus erat, lateq; patentibus altas
Ipſe ſuo capiti præbebat cornibus vmbras,
Cornua fulgebant auro, demiſſaque, &c.

Capistro) Ouid.

Nunc eques in tergo reſidens huc lætus & illuc
Mollia purpureis frænabas ora capiſtris.

Ein Halfter.

Capiſtrum à capite Iumentorum dictum, Iſid. libro 20. cap. 16. græcè *χειλωτήρ*, quod labra ſeruet, & *περιστόμιον*. An magis iste tvvs Silvia cervvs erat) Hic Ceruus apud Virgilium 7. Aeneid. cauſa malorum, id eſt, belli fuiſſe dicitur, cùm à Iulio agitaretur,

Vt ceruum ardentes agerent: quæ prima malorum
Cauſa fuit, belloq; animos accendit agreſtes,
Ceruus erat forma præſtanti & cornibus ingens
Tyrrhidæ pueri, &c.

Silvia) ſoror Tyrrhidæ Tyrrhi filia. Virgil.

Aſſuetum imperiis ſoror omni Siluia cura
Mollibus intexens ornabat cornua ſertis, &c. Vide interpretes Virgil.

Laliſio.

Ein junger wilder Eſel.

XCVII. XCII.

Dum tener eſt onager, ſolaq; Laliſio, matre
Paſcitur, hoc infans ſed breue nomen habet.

Onagri

Onagri pullus Laliſio vocatur Plin. lib. 8. cap. 44. *Onagri in Phrygia & Lycaonia præcipui.* (Strabonem vide & Ariſtotelem) *Pullis eorum ceu præſtantibus ſapore Africa gloriatur, quos Laliſiones appellant.* DVM TENER EST ONAGER) periphraſis Laliſionis, quem & infantem poſteà vocat. Laliſio vox eſt Punica. SOLAQVE LALISIO MATRE PASCITVR) dum lactens eſt onager vocatur Laliſio, hoc enim ſignificant verba, ſola matre, id eſt, ſolo lacte matris, non vt Iſidorus præſente ſola matre, ſine comitatu aliorum onagrorum. HOC INFANS SED BREVE NOMEN HABET) hoc nomen Laliſionis, onager dum eſt infans & lacteus tantum, habet hoc nomen: ſimulac à lacte depellitur, onager, non Laliſio appellatur.

Caprea.

XCIII. C.

Pendentem ſumma Capream de rupe videbis,
Caſuram ſperes, decipit illa canes.

Caprea dum agitatur à canibus, rupes aſcendit canibus inuias, canes infrà caſum feræ expectabundi falluntur. nam caſuræ ſimilis iam iamque cadenti cadit nunquam, de pendentibus à rupe capellis ſuprà lib. 1. egimus ex Virg. & aliis. *Dumoſa pendere procul de rupe videbo.*

Dorcas.

XCIV. XCIX.

Non eſt eadem Dama & Dorcas, Dorcas accedit magis ad naturam cerui, quamuis inter ſilueſtres capras numeretur. Caprea eſt fœmina, Dorcas mas, græca voce à δέρκω, id eſt, video, valent enim oculis, teſte Plinio, vt qui plurimum: permiſcentur tamen ſubindè verba.

Delitium paruo donabis Dorcada nato,
Iactatis ſolet hanc mittere turba togis.

Dorcades admodum familiares fiunt, cùm aliquandiu inter homines fuêre, ita vt ſe tractari à pueris ſinant, & è manu illorum cibum capiant; quod in Germania quia frequentes ſunt, vſitatum eſt & nemini ignotum. eas Dorcadas delicias feciſſe prætextatis & ingenuis probat Martialis. IACTATIS SOLET HANC MITTERE TVRBA TOGIS.) Duo planè ſenſa continentur hoc epigrammate 1. in Heroico, alterum in Pentametro. In heroico docet beſtiolas Dorcades donari ſolitas pueris quibuſcum luderent. In altero in caueam ſeu arenam miſſas, dato ſigno à populo, quod fiebat toga iactata. A me ſtat Turnebus lib. 25. cap. 28. ſic enim ille: *Suſpicor huius diſtichi (mallem monoſtichi tantum ſeu Pentametri) ſententiam eſſe, Dorcadam in arenam mitti, dato à Quiritibus ſigno, veſtiu iactatæ ſinu, vt & ab Ouidio ſcribitur:*

Fauimus ignauo, ſed eum reuocate Quirites
Et date iactatis vndique ſigna togæ.

Iactabantur togæ vel vt lætitiæ ſignum. Mamertinus in Paneg. Iuliano dicto. *Illa iactatio togarum, illa exultatio corporum.* Vel indignationis cauſſa. Actor. Apoſtol. cap. 22. vel in ſtudiis Circêſibus, vt hic Martialis & Ouidius teſtatur. Turba igitur plebs & populus Romanus eſt, vniuerſus in theatro vel amphiteatro collectus in ſpectaculo.

Onager.

XCV. CI.

Pulcher adeſt onager, mitti venatio debet
**Dentis Erythræi: iam remouete ſinus.* ** Gentis Erythrææ.*

PVLCHER ADEST ONAGER) ſic Oppianus lib. 3. Cyneg.

Ἑξείης ἐνέπωμεν ἐΰσφυρον ὑψιφόροντα
Κραιπνὸν ἀελλοπόδην κρατερώνυχον αἰπὺν ὄναγρον
Ὃς πάλαι παίδεσσι δύσηρις ἄρσεσι ...
Ἀχύγυας χρίειν ... &c.

Et plura ibidem lib. 3. Cyneg. MITTI VENATIO DEBET DENTIS ERYTHRÆI) alias gentis Erythreæ. ſenſus; miſſus eſt onager in arenam, dimittantur elephanti, ſpectemus venationem onagri, vel, mitti, immitti debent elephanti cum onagris cõgreſſuri. DENTIS ERYTHRÆI) elephanti vel Indici vel Aethyopici, pars pro toto συνεκδοχικῶς: aut gentis Erythrææ) quæ mari Erythræo adſita, vbi elephantorũ copia, nam elephanti ab elephantarchis in pugnam cogebantur.

 Plinius

Plinius lib. 8. cap. 7. *Pompei quoq; altero conſulatu, dedicatione templi Veneris Victricis, pugnauere in circo viginti, aut, vt quidam tradunt, 28. Getulis ex aduerſo iaculantibus, mirabili vnius dimicatione, qui pedibus confoſsis repſit genibus in cateruas arrepta ſcuta iaciens in ſublimè, quæ decidentia voluptati ſpectantibus erant in orbem circumacta, velut arte non furore beluæ iacerentur.* Pluta ibidem. Ex quo loco intelligis ſicut Getulos, ita Erythræua contra Elephantes pugnaſſe, & hinc Martialem dixiſſe, venationem Gentis Erithrææ mittendam, ſeu miſſam faciendam, vt onagri venatio multò gratior ſpectetur. Iam removete sinus) id eſt, retia, inquit Domitius, quibus nō indigemus ad venationem onagri, quaſi dicat ad Elephantorum venationem venatoribus opus fuiſſe retibus, quod hîc non diſputo, ſed forteau rectius de retibus pudio contra Elephantos obtentis intelligatur. Nam in Venatione Pompeiana acciderat, vt vna tentarent Elephanti eruptionem, vexarentque populum, quod ne fieret Cæſar quidem Euripis, vt docet Plinius lib. 8. cap. 7. arenam circundedit, quos Nero ſuſtulit. Ad caſus igitur eiuſmodi inopinatos etiam retia valida, nodoſa in orbem vndique podium cingebãt. Quæ Plinius intelligit lib. 37. De Neronis locutus munere; *Tanta*, inquit, *copia ſuccini inuenta. vt retia arcẽdis feris podium protegentia ſuccino nodarentur.* Et Calpurnius, qui retia illa in Carini venatione torquet ex auro,

Lipſium in Amphit. lege.

—— auro quoque tanta refulgent
Retia quæ totis in arenam dentibus extant.

Hæc igitur retia, hos ſinus inſinuat hîc Martialis remouendos, quod non æque periculoſa ſit venatio onagrorum, ac Elephantorum erat, non quod ipſi Elephanti retibus ſint irretiti, contra quos Venatores velut in acie ſtabant, & pugnabant. Lege Plin. lib. 8. cap. 7. nonnunquam autem adhibita in venatione ferarum retia, nunquam ego negarim.

Oleum Venafranum.

XCVIII. XCVI.

Hoc tibi campani ſudauit bacca Venafri
*Vnguentum quoties ſumis, & iſtud * olet.*

** Al. olet.*

Olei varia ſunt genera, Martialis illud laudat, quod etiam apud Plinium lib. 15. cap. 2. principatum obtinet. Sic enim Plinius: *Principatum in hoc quoque bono obtinuit Italia toto orbe, maximè agro Venafrano, eiuſq; parte quæ Licinianum ſudat oleum, vnde & Liciniæ præcipua gloria oliuæ.* Idem, Varro lib. 1. de re ruſtica laudat: & Strabo lib. 5. Horat. Carm. lib. 2. Ode 6.

—— vbi non Hymetto
Mella decedunt viridiq; certat
Bacca Venafro.

Idem ſerm. lib. 2. Sat. 4 *—— inſuper addes*
Preſſa Venafranæ quod bacca remiſit oliuæ.

Et Sat. 8. *His mixtum ius eſt oleo, quod prima Venafri*
Preßit cella. ——

Caſinum bonitate vel par vel præſtantius erat Venaſrano, vt ſcribit Cato c. 136. Rei ruſt. Alexander Neap. lib. 5. cap. 21. Venafrum autem vt Geographi Antoninus, Plinius, Ptolemæus, tradunt Hirpinorum ciuitas eſt, ſed ager Venafranus videtur in Campania eſſe in quo oleæ liquor nobiliſsimus à Plinio naſci ſcribitur, Iuuenalis Sat. 5. *Ipſe Venafrano piſcem perfudit. Bacca)* poma, oliuæ, fœtus oleæ. Svdavit) per ſudorem emiſit, inquit Domitius, non expreſsit ad fecem, ſed non video cur non potuerit exprimi, imò cur non ſit expreſſum. uam ſudauit more poëtico dicitur, ſeu vi ſeu natura. Vngventvm qvoties svmis et istvd olet) Plinius loco dicto; Vnguenta hanc palmam dedêre, accommodato ipſis odore. dedit & palatum delicatiore ſententia. Domitius exponit (τὸ *ſumis*) id eſt, olfacis: cauſam nullam docet. Indico propriè capiendum verbum ſumis, id eſt, vteris vnguento ad caput ſeu corpus imbuendum. Istvd olet) oleum Venafranum ita redolet vnguenta ac ſi ipſum oleum eſſet, non vnguentum, cui tamen vnguento oleum admixtum odoriferum reddit.

Quin & Vnguenta hauſerunt vt ſuprà docuı.

Garum * Scombrorum.

** Al. ſociorum.*

CII. XCVII.

Expirantis adhuc Scombri de ſanguine primo
*Accipe * faſtoſum munera rara Garum.*

** Fætoſum.*

Faſtoſum legit Scaliger etiam ad Auſon. lib. 2. ca. 28. Muria enim pauperum, garum diuitum munus erat. Scombri) ex ſcombro, gari liquor laudatiſsimus fuit, idem dictus eſt ſociorum liquor, vt Plinius lib. 9. & Auſonius in epiſtola ad Paullinum ſcribunt. epiſtola 95. Seneca vocat ſociorum garum pretioſam malorum piſcium ſaniem, quæ ſalſa tabe vrat præcordia. ad

quem

quem locum vide Gruteri animadnerſiones. Plinius lib. 31. elatius hoc garum deſcribit his verbis: *Aliud etiam nunc liquoris exquiſiti genus, quod Garum vocauêre, inteſtinis piſcium, cæteris quæ abiicienda eſſent, ſale maceratis, vt ſit illa putreſcentium ſanies. Hoc olim conficiebatur ex piſce, quem Græci Garon vocant. Nunc è ſcombro piſce laudatiſſimum in Carthaginis Spartariæ cetariis: Sociorum id appellatur, ſingulis millibus nummum permutãtibus congios pene binos. nec liquor vllus pene, præter vnguenta maiore in precio eſſe cœpit, nobilitatis etiam gentibus.* Multa diſcis ex verbis Plinij, prim vnde liquorũ, ex quo genere piſcis. deinde quanti fuerit. nempe ſex mẽſuræ noſtrates quinis, ſupra vicenos, philippicis. tertio quare ſociorum dictum ſit. Garum, non à foro Iulienſibus, vt Domitius errat, cùm ibi è lupo, non ſcombro garum ſit confectum, ſed Sociorum accipe Hiſpanorum, Carthaginenſium nempe Spartariorum. Eſt enim in Hiſpania Tarraconenſi noua Carthago, Conteſtanorum maritima vrbs, quam Appianus, Plinius, Antoninus Carthaginem Spartariam ſeu σπαρταγένη cognominant, diligenter Polybio lib. 10. deſcriptam. Quòd verò Hiſpani ſocij eſſent P. R. nemo neſcit, quos à garo nobilitatos ait Plinius. Rectè igitur Poëta ſupra garum vocauit Heſperium liquorem. ad occidentem enim eſt Hiſpania. Ep. 40. ſupra. ſcombros autem Mauritania, Bætica, Carteia ex Oceano intrantes capiunt. De garo ſalſamento etiam Athen. lib. 2. ex Cratino & AEſchylo, & lib. 9. de Ponticorũ oxygaro. ex aceto & garo mixto. *Garum*, inquit, Iſid. lib. 20. *eſt liquor, qui olim conficiebatur ex piſce quem Græci γάρον vocabant. Et quamuis nunc ex infinito genere piſcium fiat, nomen tamen priſtinum retinet, à quo initium ſumpſit.* Martialis ſuprà,

Heſperius ſcombri temperet ora liquor.

Garum enim ex ſcombro ſeu lacerto ſaxetano, Macarell, vt Germani vocant hunc piſcem, factum erat præſtantiſsimum.

Expirantis adhuc) docet quod genus gari optimum ſit, confectum nempe è ſanguine ſcombri palpitantis in cæde. Audiatur Iunius lib. 6. Anim. cap. 7. *Garum tantoperè priſco ſeculo nobilitatum, conſtat ſaniem fuiſſe cruentam ex inteſtinis piſcium, præcipuè Scombrorum, quos macquarellos recentior ætas nominat, eliquatam, quod à ſalſamenti conditaneo iure περιχρὸν epitheto dixit in Triptolemo Fabula Pherecrates Comicus. laudatiſſimum autem maximiq́; pretij fuit, quod garum Sociorum vocitabant, ſuperbo admodum titulo.* Foecosum) Domitius, *nam qui multam*, inquit, *habebat fecem commendabatur, & garum nihil aliud eſt quàm fex, liquore denſo: faſtorum*, ait idem Domitius, *lege* 1. lautorum. Sed Iunius legit faſtoſum non faſtorum. atque ex vetuſtiſsimo, eoque emendatiſsimo M. S. *Qui potuit*, inquit, *commendare garum fæcoſum rariſſimi muneris nomine, cùm illud quod fæculentum, aut fæcis inſtar, in cophino delituerit, halecis nomine nuncupatum fuerit. Ac ne quis faſtoſum reſpuat, ecclipticè pro faſtuoſo, velut alienum à poëticis numeris, exemplum ex Lucani ad L. Calpurnium, Piſonem, opuſculo depromptum audiat,*

Raraq́; non humilem calcat faſtoſa clientem.

De alece liquamine ipſe Domitius teſtatur ſequenti verſu fuiſſe ex fœce tantum factum. Garum laudat Manilius lib. 5. vt Seneca,

Hinc ſanies precioſa fluit, floremq́; crueris
Euomit. & miſto guſtum ſale temperat oris.

De eod. Dioſc. lib. 2. cap. 31. Strabo lib. 3.

Muria.

XCVIII. CIII.

Antipolitani fateor ſum filia thinni:
Eſſem ſi Scombri, non tibi miſſa forem.

Propriè Muria dicitur (teſte Iſidoro lib. 20. cap. 3.) aqua ſale commixta, affectaque guſtu in modum maris. Quo verò pacto Muria hæc ſale commixta fiat leges apud Columellam lib. 12. cap. 7. & cap. 25. *Deinde ſalſugo piſcium. Piſces enim in liquamine ſeu ſalſamento ſoluti humorem liquant, quem ſalſugineum ſeu muriam appellant.* De qua Muria hoc loco Martialis. Muriam enim viliorem & paupertum donum ex thynno piſce faciebant, nobiliorem è ſcombro, vti ſuprà dictum, viliſsimã quam, alec, vocabant ex fœce colata. Nam tria liquaminum erant genera, primum quod è Scombro garum appellabant. alterum ex thynno piſce factum quod Muriam; tertium quod ex quouis minutiore, halece nempè, vt Iſidoro placet, deterrimum, idque alec dicebant Horatius de extremo ſat. 4. ſerm. 2. ——*ego fæcem primus & alec, Inueni,*

De eodem Plautus in Aul.

Qui mihi olera cruda ponunt & alec danunt.

Antipolitani thynni) Antipolis Romæ locus vbi poſtea Ianiculum; & ciuitas prouinciæ Narbonenſis. Plin. lib. 3. cap. 9. Vnde laudatiſsimũ thynnum adferri ſcribit Gellius, muriamque eam laudat Plinius 31. cap. 9. Antipolim Aſiæ oppidum dicit Domitius, vnde adferebantur thynni Antipolitani. Thynni) præcipua huius magnitudo, nam latitudo duorum cubitorum, & palmi valebat 15. talenta. * Alexandro M. vt Plinius tradit, agminatim occurrêre, vt in- ** 9. millia Philippeorum.*

ſtructa claſſe diſsipandi fuerint. Naſcuntur etiam in amnibus Nilo, Rheno, Pado; longiſsima vita, eſt biennium, plenilunijs pingueſcunt. Verno tempore capiuntur in ſinu Bizantino, hiberno in ponto latent. lege Platina Crem. Oppianum lib. 2. halieut. & Ariſtotelem lib. 8. hiſt. animalium. Athenæum lib. 7. FILIA) nata nempè ex ſanguine Thynni, Muria. Ex eodem enim Thynno fit ſalſamentum, quod Thynninum appellant, in aqua tepida horas ſex hæc innatet oportet, ſi purgatam velis. plura apud Plat.

ESSEM SI SCOMBRI NON TIBI MISSA FOREM) pauperi, ſed diuiti; garum eſt diuitum, quod fit è Scombro.

Mel Atticum.

CIV. IC.

Hoc tibi Theſei populatrix miſit Hymetti
Pallados è ſiluis nobile nectar apis.

POPVLATRIX) periphraſis apis, quæ & mellilegæ puellæ dicuntur, quarum regnum, & politiam Virgilius 4. Georg. deſcribit. Attica mella reliquis anteferri conſtat ex Plinio, & poëtis omnibus. HOC TIBI THESEI) Theſeus Rex Athenienſium. HYMETTI) hymetti mons Atticæ. PALLADOS) Pallas enim præſes Atticæ. NOBILE NECTAR) periphraſis mellis. Plinius diuinum nectar. Virgilius cœleſte donum appellauit.

Faui Siculi.

CV. C.

Cùm dederis Siculos mediis de collibus Hyblæ,
Cecropios dicas tu licet eſſe fauos.

Melli Siculo dat ſecundas. Nam Hybla mons eſt, Siciliæ, & oppidum ab Hyblone Rege. CECROPIOS) Atticos: confert mel Siculum cum Attico. Cecrops, Athenienſium Princeps.

Paſſum.

CVI. CI.

Gnoſia Minoæ genuit vindemia Cretæ
Hoc tibi, quod mulſum pauperis eſſe ſolet.

Paſſum vt docet Nonius cap. 4. dicitur quod ex vua paſſa cogitur. Virg. lib. 2. Georg. Et paſſo Pſythia vtilior. Et cap. 17. *Paſſum nominabant ſi in vindemia vuam diutius coctam legerent, eamq́ in ſole aduri paſſi eſſent.* Ibid. lib. 20. cap. 3. *Paſſum quidquid ex vua paſſa compreſſum effluxerit; dicitur autem paſſum, à patiendo, nam percutitur vua ſiccior, & decoquitur, & inde fit paſſum.* Et Plinius: *Quin & à Patientia nomen acinis datur paſſis.* lib. 14. cap. 1. ſed quo pacto paſſum fiat docet Columella lib. 12. cap. 39. & Palladius Octob. tit. 19.

Liquor dulcis ex paſſo.

GNOSIA MINOAE CRETAE VINDEMIA) Creta Gnoſia vocatur à Gnoſſa vrbe Cretæ, & regia Minois. De hac vindemia Plinius lib. 14. cap. 9. *Paſſum à Cretico, Cilicium probatur, & Africum, & in Italia, prouinciisq́ finitimis. Fieri certum eſt ex vua, Græci ſticam vocant, nos apianam, Item ſcirpula, diutius in vite ſole aduſtis. aut feruenti oleo. Quidam è quacunque dulci, dum præcocta alba faciunt, ſiccantes ſole, donec paullò amplius dimidium pondus ſuperſit. tuſaſq́ leniter exprimunt. Deinde quãtum expreſſere adiiciunt vinaceis aquæ puteanæ, vt & ſecundarium paſſum faciant.* Plura de pluribus paſsis ibidem.

HOC TIBI QVOD MVLSVM PAVPERIS ESSE SOLET) Paſſum vilius eſt (præſertim ſecundarium) mulſo: mulſum enim ex melle & falerno fiebat, aut alio nobili vino. paſſum ex vuis quidem, nec tam præſtantibus, aqua ſemper in ſecundario affuſa.

Pica-

Picatum vinum.

CII. CVII.

Hæc de vitifera veniſſe picata Vienna
Ne dubites, miſit Romulus ipſe mihi.

Picatum vinum duplex eſt, alterum arte factum, ex reſinæ fluxu, alterum quod ſpontè naturæ ſuæ picem reſipit, quod, illo facto, melius eſt, & hîc propriè Picatum appellatur, vt me docet Plinius lib.23.cap.1.

HAEC DE VITIFERA VIENNA) Dubitas an hoc vinum picátum ſit Viennenſe, quod reſipiat picem? ne dubita, eſt Viennenſe, hoc enim verba docent. De Viennenſi vua Plinius lib.14. cap.1. *Iam inuenta vitis per ſe in vino picem reſipiens, Viennenſem agrum nobilitans, Arueno, Sequanoq; & Heluico, generibus non pridem illuſtratur. Atque hæc Virgilij ætate incognita, à cuius obitu nonaginta aguntur anni.* Viennam hîc Galliarum, non Germaniæ intellige. *Viennam Allobrogum intelligit.*

MISIT ROMVLVS IPSE) ſi Vienna Allobrogum ex Narbonenſi prouincia ſunt allata, hæc picata, vt ex Plinio doctum, quomodo Romulus ipſe miſit? An idem in Italia poſtea natum, ſactum vel illatum? nam Romulus pro Italico ponitur haud dubiè. Ex Plinij verbis hoc nō euincas.

Mulſum.

CIII. CVIII.

Attica nectareum turbatis mella Falernum:
Miſceri decet hoc à Ganymede merum.

Mulſum à mulcendo dicitur, quaſi melle permulſum, eſt potio ex melle & vino confecta, vt cum Martiale, Plinius lib.22. cap.24. his verbis docet: *Semper mulſum ex vetere vino vtiliſſimum, faciliimeq; cum vino concorporatur, quod in dulci nunquam euenit.* De eius vſu & vtilitate ibi plura.

ATTICA MELLA TVRBATIS NECTAREVM FALERNVM) alloquitur ipſa mella à quibus Falernum turbari, id eſt, miſceri dicit, ſimulque docet, quid ſit mulſum, & vnde fiat, ex melle nempè & vino. optimum mulſum erit, ſi Attica mella temperabunt Falernum, hoc eſt, optima mella optimum vinum.

MISCERI DECET HOC A GANYMEDE MERVM) dignum eſt, inquit, mulſum quod à Ioue bibatur, tam dulce & gratum eſt, diuitum erat potio, vt Martialis ſuprà oſtendit, cùm dixit,

Nos alicam, mulſum poterit tibi mittere diues.

Et paullò antè de paſſo, ——*quod mulſum pauperis eſſe ſolet.*

Eiuſdem mulſi frequens mentio eſt apud Cic.2.de Finib.& 2.de Orat. lepidum dictum Granij, qui patrono ſeu oratori inepto ſuadebat, vt ſimulac domum rediiſſet, mulſum frigidum biberet. *Perdam*, inquit, *vocem, ſi id fecero. Melius eſt*, inquit, *quàm reum*. A mulſi dulcitudine ſunt illa Plautina. *Mulſa loqueris, mea mulſa*, id eſt, mea ſuauitas, *mulſa dicta*, id eſt, dulcia & blandientia dicta. De eodem mulſo ex melle, & Falerno vini commodãte ieiuno ſtomacho. Horat.lib.2.ſerm.ſat.4. *Aſperat enim frigidum, & calidum, liquidam & puram reddit Vocem.*

Aufidius forti miſcebat mella Falerno,
Mendosè: quoniam vacuis committere venis
Nil niſi lene decet: leni præcordia mulſo
Prolueris melius.——

Athenæus duo genera Falerni facit, alterum auſterum, dulce alterum. Auſterum melle lenire, & mitigare ſolebant veteres, ex eoque mulſum conficere. nec tamen ita potuit miſceri, quin aliquid auſteritatis remaneret. Vide Lambinum ad Horat. & Iuuen.ſat.13.

——*denſiſſima ruga*
Cogitur in frontem, velut acri ducta Falerno.

Albanum.

CIV. CIX.

Hoc de cæſareis mitis vindemia cellis
Miſit, Julæo quæ ſibi monte placet.

Optima vini genera enumerat quæ Xeniorum vice donabãt, inter quæ mulſum quaſi præfationem & proœmium poſuit, quod in * antecenio ponebatur ad vacuum ſtomachum recreandum. ** Petronij Trimalcionē lege.*

dûm. Albanum Plinius in tertio genere ponit, quod & dulceſsit, & in Albano agro naſcitur. de quo ſic Athenæus lib.1. γίνεται ϗ περὶ τὴν καμπανίας κύμην ὁ καλύμενος Ἀλβανός. πότιμος, κοῦφος ἀπὸ ἐτῶν πέντε. *Naſcitur & in agro Campaniæ Cumano vinum Albanum quod appellatur, ad potionis vſum accommodatum, & leue ab annis quinque.* Plinius lib.23. cap.1. *Albana neruis vtiliora, & virium plus Surrentino auſteritas Albano, &c.* Et lib.14.cap.2.& cap.6. *Ad tertiam palmam variè venére, Albana Vrbi vicina prædulcia rara in auſtero. Eugeniam* (ſub.vitem) *Taurominitani colles, cum generoſitatis cognomine* (id eſt, Eugenia) *miſere Albano tantum agro, quoniam tranſlata ſtatim mutatur.* Id laudat Horat.lib.ſerm.2.ſat.8.

Cæcuba vina ferens: Alcon Chium maris expers
Hic herus Albanum Mæcenas, ſiue Falernum.

Et Iuuenalis ſat.13.

——ſed vina Ruſellus
Expuit: Albani veteris pretioſa ſenectus
Diſplicet, oſtendas melius.——

Et lib.4.Carm.od.2.

Eſt mihi nonum ſuperantis annum
Plenus Albani cadus.——

De Caesareis cellis) Albanus mons & ager, ſeceſſus erat Principum, vt ſuprà ex Suetonio docuimus. De cellis vinariis lege Plinium lib.14.cap.21.

Vindemia) cauſa pro effectu, vindemia expuit vinum. Mitis) quia Albanum vinum non acre, ſed prædulce, vt Platina docet.

Liuius lib.1. & alij. Ivlaeo) ab Iulo AEneæ filio, qui Albam condidit, vocat montem Iulæum. Vindemia quæ ſibi placet ob montem Iulæum Cæſarum, illa vinum mite miſit Albanum dictum.

Surrentinum.

CX. CV.

Surrentina bibis, nec myrrhina picta, nec aurum
Sume, dabunt calices, hæc tibi vina, ſuos.

Surrentum Picentinorum vrbs eſt, iuxtà mare Tyrrhenum. Strabo, Ptolemæus, &c. Hinc vinum Surrentinum. De Surrentino Plinius lib.14.cap.6. *Item Surrentina* (ad tertiam palmam venêre) *in vineis tantum naſcentia, conualeſcentibus maximè probata, propter tenuitatem, ſalubritatemque. Tiberius Cæſar dicebat conſenſiſſe medicos, vt nobilitatem Surrentino darent, alioqui generoſum eſſe acetum. C. Cæſar qui ſucceſsit illi, nobilem Vappam.* Athenæus lib.1.cap.24. *Surrentinum vigeſimo quinto anno incipit eſſe potui, quia eſt pingue & valdè debile, ac vix digeritur, atque inueteraſcens ſolum ferè eſt idoneum illo continuò vtentibus.*

Nec myrrhina picta) pocula intellige myrrhina vel aurea. Nam vinum ſurrentinum ſurrentinis vaſis bibendum, ſunt enim & illa quamuis fictilia, nō tamen ignobilia. De Myrrhinis, ſeu Murrhinis lib.14.ep.113. plene diſputabimus. Ibidē de calicibus Surrentinis 108.epig.

Falernum.

CXI. CVI.

De Sinueſſanis venerunt Maſsica prælis
Condita quo quæris conſule? nullus erat.

Oppidum Sinueſſa extremum in adiecto Latio, quod quidam Sinopen dixêre vocitatum. Plin.lib.3.cap.5. *Secunda Nobilitas Falerno agro erat.* Idem lib.14.cap.6.

Massica) Plinius eodem loco videtur Maſsica diſtinguere à Falernis. Falernvm) de hoc Athen.lib.1.cap.24. ὁ φαλερῖνος οἶνος ἀπὸ ἐτῶν δέκα, &c. *Falernum ab annis decem eſt potui aptum, & à 15. vſque ad 20. Quod autem ſpacium hoc pertranſierit graue eſt capiti, & neruos accendit: ſpecies ipſius duæ ſunt, auſterum & dulce, &c.* Dicuntur Falerna à Falerno agro Campaniæ, vel Falerno agricola, qui primus coluiſſe falernam vitem traditur à Silio. Optimum vini genus. Platina. Falernum laudauêre omnes, maximè verò Maro omnium continentiſsimus, ſæpius Martialis ſuprà.

De Sinvessanis venervnt Massica praelis) Sinueſſa, prius Sinope, auctoribus Liuio & Plinio dicta, Campaniæ maritima vrbs eſt: vnde Sinueſſanum vinum, & Sinueſſanæ aquæ, virorum abolentes inſaniam, vt non planè inanis videatur fabula, quæ circumfertur apud Germanos de inſanis fonte tergendis.

Sinvessanis praelis) Sinueſſæ enim Maſsica ſeu Falerna coquebātur. Maſsicos montes à Falernis. Plinius lib.3.cap.5. diſtinguit, quos tamē ait eſſe vicinos. *Hinc Setini & Cæcubi, inquit, obtenduntur agri. His iunguntur Falerni, Caleni. Dein conſurgunt Maſsici, Gaurani, Surrentiniq; montes.* Nihil tamen prohibet idem genus Falernum & Maſsicum fuiſſe.

Condita

CONDITA QVO QVAERIS CONSVLE? NVLLVS ERAT) AEtatem Falerni laudat, quam ſtatu conſulari maiorem, ſeu antiquiorem [illegible] affirmat.

NVLLVS ERAT) vinum hoc conditum eſt cùm adhuc Reges imperarent. Plinius vetuſtiſsimum vinum ducentorum annorum non amplius ab Opimio Conſule prodit lib.14.cap.4. quando ſcribit. *Anno fuit omnium generum bonitas. L. Opimio Conſule, cum C. Gracchus Trib. plebem ſeditionibus agitans, interemptus, ea cœli temperies fulſit, quam cocturam vocant, ſolis opere. Natali Vrbis DCXXXIV. duranteq́ adhuc vina ducentis ferè annis, iam in ſpeciem redacta mellis aſperi. Etenim hæc natura vinis in vetuſtate eſt: nec potari per ſe queunt, ſi nõ peruincat aqua, vſq́ in amaritudinem carie indomita.* De Falerni vetuſtate Cic. in Bruto. *Vt ſi quis,* inquit, *Falerno vino delectetur, ſed eo nec ita nouo vt proximis Coſſ. natum velit, nec rurſus ita veteri, vt Opimium † aut Anitium * Coſſ. quærat. Atq́ hę notæ ſunt optimæ credo. ſed nimia vetuſtas, nec habet eam quam quærimus ſuauitatem, nec eſt iam ſanè tolerabilis.* Hinc Iuuenalis Falernum vocauit *indomitum*, quod vix etiam plurima aqua affuſa temperari poſsit ad potionem. Contraria vini genera ſunt apud Galenum ὀλιγόφορα, id eſt, quæ parum aquæ patiuntur, ſubitò enim aqueſcunt propter tenuitatem, ſuprà Horat. paſsim de Falerno. Plinius lib.23.cap.1. *Falernum nec in nouitate, nec in nimia vetuſtate corpori ſalubre eſt, media eius ætas à 15. anno incipit, &c.*

† *L. Opimius Conſul ab V. C. DCXXXIV.*
* *L. Anitius DXCIII.*
De Opimiano tractat Plinius vberrim lib. 14. cap. 14.

Setinum.

CVII. CXII.

*Pendula * Pontinos quæ ſpectat Setia, campos,*
Exigua vetulos miſit ab vrbe cados.

* *Pomptinos,*

Setia Campaniæ oppidum eſt, vnde Setini & vinum ſetinum. Plinius lib. 3. cap.5. & lib.23. cap.1. *Cæcuba iam non gignuntur: at quæ ſuperſunt Setina, cibos concoqui cogunt.*

PENDVLA SETIA) in edito ſitam loco docet, nec magna erat & ampla ciuitas, vt ſequens verſus oſtendit, *exigua ab vrbe.* Pontinos ſeu Pomtinos campos, paludes pontinas dicit, quas Cæſar conatus eſt ſiccare, de quibus ſuprà. Setia verò imminet Pontinis.

VETVLOS) vini veteris laudes ſuprà lib. 2. retulimus ex Plauto. hic adde caput 23. lib. 1. Athenæi totum. De Setino Athenæus lib. 1. cap.24. ὁ δὲ Σετῖνος τῶν πρώτων ἐστὶν οἴνων, ἐμφερὴς τῷ φαλέρνῳ ὁ ἀλυκτικός. Setinum prioribus ſimile, Falerno leuius, nec capiti nocet. *Diuus Auguſtus Setinum prætulit cunctis, & ferè ſeculi principes confeſſa propter experimenta non temerè, cruditatibus noxiis ab ea ſaliua, naſcitur ſuprà forum Appij.* Plinius lib.14.cap.6.

Fundanum.

CVIII. CXIII.

Hæc Fundana tulit fœlix autumnus Opimi
Expreſsit mulſum conſul, & ipſe bibit.

Fundanum, inquit Athenæus lib.1.cap.24. *robuſtum eſt, & multum nutrit, caputq́ & ſtomachum pertentat, quare non multum bibitur in ſympoſiis.* Plinius Setino, Pucino, & Statano primas dat, ſecundas Falerno, Fauſtiano, Gaurano ſeu Maſsico, quæ tria ſunt genera Falerni; tertias Albano, Surrentino, Fundano & Caleno, quæ poſtrema prioribus nobiliora duobus. Quartus ex Plinio meretur Mamertinum, Potulanum, Taurominitanum, &c. Fundana in vineis arbuſtiſque naſcuntur. *Lib.14. cap.6.*

HAEC FVNDANA) vina. AVTVMNVS FOELIX) Opimio Conſule, ea cœli temperies fulſit, quam cocturam vocant, hoc eſt, qua optima & generoſiſsima vina fœliciſsimè proueniebãt. eam tempeſtatem Martialis fœlicem Autumnum nominat. Fundana autem à Fundis oppido Campaniæ dicuntur. OPIMI) Conſulis. Omnia tunc genita vnum habent Conſulis huius nomẽ. Plinius lib.14. cap.14. hinc omnia vina tunc dicebantur Opimiana. Cicero vini Anitiani mentionem facit, vt ſuprà diximus.

De Opimio Coſ.
Plinius lib. 14. cap. 14.

EXPRESSIT MVLSVM CONSVL ET IPSE BIBIT) Expreſsit mulſum, vinum quod vetuſtate naturam mellis induit. nobis ergo mulſum, ſibi muſtũ. IPSE BIBIT) muſtum quod ex Fundana vua tam dulcè eſt, ac mulſum. De Opimiano vino ſæpè ſuprà actum.

Trifolinum.

CIX. CXIV.

Non ſum de primo fateor, Trifolina Lyæo
Inter vina tamen ſeptima, vitis ero.

De Trifolino Athenæus lib.1.cap.24. *Tardius,* inquit, *ad vigorem accedit Trifolinum, eſt enim Surrentino craſsius.* De eodem Plinius lib.14.cap.6. *Campania nuper excitauit nouis nominibus auctoritatem ſiue cura, ſiue caſu, ad quartum, à Neapoli lapidem, Trebellicis iuxtà Capuam, Caulinis, & in ſuo agro Trebullanis, alioqui ſemper inter plebeia & Trifolinis gloriata.*

NON

NON SVM DE PRIMO) Ego vitis Trifolina non accedo ad primam vini palmam, procul tamen recedo ab extrema, ſum aliquo numero, quamuis inter plebeiam non ita pridem numerata.

INTER VINA TAMEN, SEPTIMA VITIS ERO) Nam, ſex genera iam enumerauerat: Fundanum, Setinum, Falernum, Surrentinum, Albanum, primum Picatum natiuum. Galenus apud Athenæum lib.1.cap.24. hoc ordine Italica vina laudat, vt ſeptimum ſit Trifolinum. Quod vt videas ipſa vina eo ordine ponam quo ſunt apud Athenæum. Falernum primum, proximum Albanum, tertium Surrentinum, ſequuntur Rheginum deinde Priuernas, ſextum Formianum, ſeptimum Trifolinum.

Iuuenal. ſat. 9. Te Trifolinus ager fœcundis vitibus implet.

Cœcubum.

CXV. CX.

Cœcuba Fundanis, generoſa coquuntur, Amyclis,
Vitis & in media, nata, palude viret.

Cœcubi agri in Campania Plinius lib. 3. cap. 5.

Nomen, locum, nobilitatem Cœcubi, prædicat hoc diſticho. De nobilitate & nomine Horatius lib.1. Carm. od.37.

Antehac nefas depromere Cœcubum
Cellis auitis. ———

Et lib.2.od.14. *Abſumet hæres Cœcuba dignior*
Seruata centum clauibus. ———

Et lib.1. od. 20. *Cœcubum & prælo domitam Caleno*
Tu bibes vuam. ———

Et od.28.lib.3.& lib. Epod. od.9. & lib. ſerm.2.ſat.8. Tarenti eſt apud Horatium Cœcubum. De generoſitate Cœcubi Athenæus lib.1. cap.24. Generoſum prætereà Cœcubum, percutitque, & eſt robuſtum, inueteraſcit poſt annos multos. Plin. lib.23.cap.1. Cœcuba iam gignuntur.

COECVBA FVNDANIS GENEROSA COQVVNTVR AMYCLIS, VITIS ET IN MEDIA NATA PALVDE VIRET) Ad eandem ſententiam Plinius lib.14. cap.6. *Anteà Cæcubo erat generoſitas celeberrima in paluſtribus populetis, ſinu Amyclano: quod iam intercidit, & incuria coloni lociq́; anguſtia. Magis tamen foſſa Neronis, quam à Baiano lacu Oſtiam vſq; nauigabilem inchoauerat.* Amyclas autem Strabo vrbem Laconiæ facit. & Plinius lib.4.cap.5. Dehinc à Tænaro ager Laconicus, &c. oppida Tænarum, Amyclæ, Phocæ, Leuctra, & intus Sparta, &c. ſed fuêre etiam Amyclæ in Italia teſte Plinio lib.8. cap.29. à ſerpentibus deletæ: vnde ſinus Amyclæus vocatur, de quo loco Martialis. Seruius ad 10. AEneidos ——— *tacitis regnabit Amyclis.*

Amyclæ oppidum inter Caietam & Tarracinum à Laconibus excitatum, qui comites Caſtoris & Pollucis fuêrunt, & ab Amyclis prouinciæ Laconicæ ciuitate nomen indidêre. Et quia Pythagoræi erant ſerpentibus parcebant, à quorum ſuccreſcente multitudine ſunt deleti. Taciti verò, quia Pythagoræi, vel quia ſilentio vrbem perdiderunt. *Mihi neceſſe eſt loqui nam ſcio Amyclas ſilentio periiſſe.* quo pacto id acciderit leges apud Seruium.

FVNDANIS) vide vinum Fundanum. De hoc ita Brodæus lib.2, ad epig. græca. *Cœcubi agri mentio eſt apud Plinium, Columellam, & Strabonem lib.5. à quo & vinum Cœcubum denominatum oſtendunt cum Martiale. Nec te lateat Falernum & Maſſicum pro eodem ſumi ob vicinitatem agri. De vinis Italicis conſule Athenæum. Plin. Dioſcoridem, Galenum.* Hæc Brodæus.

Signinum.

CXVI. CXI.

Potabis liquidum Signina morantia ventrem
*Ne * nimium ſiſtant, ſit tibi parca ſitis.*

Vini ſignini vim & naturam exprimit, aitque modicè bibendum ne nimium aſtringat aluum.

POTABIS LIQVIDVM) ſi lubrico, ſolutoque laborabis ventre, ſigninum bibes, ſiſtet enim aluum. Athen. de vinis Italicis. *Signinum bonum eſt ad annos ſex, vetus multò etiam melius.*

MORANTIA VENTREM) Ita teſtatur Plin. lib.14. cap.6. *Nam quod Signiæ* (oppido Italiæ) *naſcitur, auſteritate nimia continendæ vtile aluo inter medicamina numeratur.* Lege Platinam.

PARCA SITIS) cauſa pro effectu, ad potionem inuitat ſitis, multa ſiti ad multos hauſtus.

Mam-

Mammertinum.

CXII. CXVII.

Amphora Neſtorea tibi Mamertina ſenecta
Si detur, quoduis nomen habere poteſt.

Meſſana, vt Plinius & Cicero, Maſſena, vt Strabo, Ptolemæus & Stephanus vocant, Siciliæ Vrbs & Emporium eſt, ad fretum Mamertinum. Mamertinum à Mamertinis, incolis Siciliæ. Cic. in Verrinis dicitur. Athen. de vinis Italicis. *Mamertinum naſcitur extra Italiam. quod in Sicilia Italinum dicitur, ſuaue eſt & rebuſtum.*

AMPHORA NESTOREA SENECTA) Laudat Mamertinum vetus. Neſtor enim triſæclis, hoc eſt, 90. annorum (aut trecentorum vt alij volunt, de qua re ſuprà dictum) Poëta hic Neſtoream ſenectutem ponit pro vino vetuſtiore. Amphora autem eſt vas vinarium, quod in omnem partem pedem continet. hic ſpecies pro genere ponitur.

MAMERTINA) Mamertino vino Iulius Cæſar auctoritatem conciliauit. quod his verbis teſtatur Plinius: *Quartum curriculum* (id eſt, quartam palmam obtinet) *publicis epulis obtinuêre à D. Iulio (is enim primùm auctoritatem his tribuit, vt in Epiſtolis eius apparet.* Mamertina) circa Meſſanam in Sicilia genita. quoduis nomen habere poteſt) ſeu Falernum, ſeu Setinum, tu ne cura de nomine; ſiue Iotalinum, ſiue Mamertinum, ſiue Siculum nominetur: ſed pota largiter. eſt enim & dulce & egregium.

Tarraconenſe.

CXIII. CXVIII.

Tarraco Campano tantum ceſſura Lyæo,
Hæc genuit Tuſcis æmula vina cadis.

Tarraco ciuitas Hiſpaniæ citerioris, quæ & à ciuitate Tarraconenſis Hiſpania appellatur. A A. Ptolemæus, Plinius & alij. Hinc vinum Tarraconenſe. Condita à Scipionibus (non Phocenſibus, vt Domitius errat) Plinius, Solinus, Merula. Laudat Hiſpanum vinum, Hiſpanus Poëta, & (præter Falernum & Albanum nataque in Campania) cæteris omnibus Tarraconenſe anteponit.

TARRACO CAMPANO TANTVM CESSVRA LYAEO) Idem ſcribit Plinius lib. 14. cap. 6. *Hiſpaniarum Laletana, copia nobilitantur, elegantia verò Tarraconenſia, atq; Laurenenſia, & Balearica ex Inſulis, conferuntur Italiæ primis.* (Hæc) Tarraco ciuitas.

GENVIT VINA) quis non intelligat metaphoram. AEMVLA VINA TVSCIS) Italicis. pars pro toto. Tarraconenſe enim vinum par Italicis, imo melius præter vina Campaniæ, id eſt, Cœcuba, Setina, Falerna, Calena, Maſsica, Gaurana, Surrentina, Fauſtiana. Tuſcum vinum erat laudatiſsimum. Plat. lib. 10. de vino. Plinius lib. 14.

Nomentanum.

CXIV. CXIX.

Nomentana meum tibi dat vindemia Bacchum:
Si te Quinctus amat commodiora bibes.

Non admodum laudat ſuum vinum, id eſt, in agro Nomentano natum, vbi prædium habebat Martialis. De Nomentano tamen Athenæus lib. 1. cap. 24. *Nomentanum,* inquit, *citò ad vigorem accedit, & ab annis quinq; potui aptum, eſt enim neq; valde dulce neq; tenue.* De vitibus Nomentanis Plinius lib. 14. cap. 2. *Proxima dignitas Nomentanis rubente materia, quapropter rubellas quidam appellauêre vineas. Eæ minus fertiles vino, acinis & fece nimia, contra pruinas fortiſſima. ſiccitate magis quàm imbre, æſtu quàm algore vexantur. Quamobrem in frigidis, humidiſq; principatum obtinent, &c.* Nomentanum agrum excoluit Acilius Sthenelus è plebe Libertina LX. iugerum, non amplius CCCC. nummûm venundatum. MEVM) ibi enim villam, fundum & prædium habebat.

SI TE QVINCTVS AMAT) Nomentum erat ad X. lapidem ab vrbe, vbi Palæmon Grammaticus habitauit, & Quinctus Ouidius Martialis amicus, ad quem plura extant epigrammata. ſi fueris amicus Quincti, meliora bibes. Quinctus enim diligentius agrum colit quàm ego, aut

Zz Quin-

Quinctus reponere poteſt Nomentanum vinum in quinquennium, ego cogor hornum bibere, reponere nihil poſſum.

Spoletinum.

CXX. CXV.

De Spoletinis quæ ſunt carioſa lagenis
Malueris quàm ſi muſta Falerna bibas.

Spoletinum vrbs Vmbrorum, Italiæ populi Spoletini Plinio. Vinũ inde ſpoletinum, quod à vetuſtate commendat. vetuſque tam dulce quàm recens Falernum ait. Athenæus *ſpoletinum ſcribit dulce hauſtu, colore aureo.*

DE SPOLETINIS LAGENIS) lagena, vas vinarium, aliâs teſtaceum. Sympoſius his verſibus Lagenam deſcribit.

Mater erat tellus, genitor fuit ipſe Prometheus,
Auriculæq; regunt redimita ventre cauato.

Fiebant tum Lagenæ etiam ex filis radicum tum fici, tum ſilueſtrium arborũ. Plinius lib. 31. cap. 16. *Ex quibus montani pertenuia fila decerpentes ſpectabiles lagenas, & alia vaſa nectunt.* De Spoletinis Lagænis alibi Martialis in Panaretum lib. 6. ep. 89.

Spoletina data eſt, ſed quam ſiccauerat ipſe
Nec fuerat ſoli tanta lagena ſatis, &c.

CARIOSA) vetuſta & rugoſa. MVSTA FALERNA) recens expreſſum Falernum.

Pelignum.

CXXI. CXVI.

* Marſica lege non Maſſica.

* *Maſſica Peligni mittunt turbata coloni*
Non tu, Libertus, ſed bibat illa, tuus.

Maſsica vina in monte Gaurano naſcuntur, quà Baias & Puteolos proſpectant. Iunguntur Maſsici, Gaurini, Surrentini montes in Campania, Plinius lib. 3. cap. 5. Illa certant cum optimis & primis, & Martialis ſuprà in Falerno Falernum vocauit Maſsicum. Pelignum autem vinum, vt alibi & hoc loco docet Poëta, vinum erat parum egregium.

Non hæc Pelignis agitur vindemia prælis.

Vnde non dubito legendum eſſe Marſica. Nam Maſsici montes non ſunt in Pelignis. De Marſico vino Athenæus, *Marſicum valdè auſterum, & confert ſtomacho.* Sed rurſus turbat Athenæus cùm dicit, illa naſci in Campania circa Cumas. Ne moueare; idem circa Cumas dixit naſci optimum Albanum. Intellige vites ex Marſicis primum in Campaniam omnibus vini generibus aptam eſſe translatas. NON TV, LIBERTVS) Tu here bibes melioris notæ. Marſica vt auſtera da clientibus tuis.

Acetum.

CXXII. CXVII.

* Vini.

Amphora Niliaci non ſit tibi vilis aceti
*Eſſet cùm * vinum, vilior illa fuit.*

Acetum deſcribit Platina lib. 2. de aceto. Plinius eius vim prædicandam laudat cap. 1. lib. 23. Vbi infinita commoda narrat, & quendam ab aſpide calcata percuſſum, dum aceti vtrem ferret, nihil doloris ſenſiſſe, ſimul ac depoſuiſſet dolore cruciatum eſſe. M. item Agrippam ſupremis annis graui pedum morbo conflictatum, cùm dolorem eum perpeti nequiret, vnius medicorum portentoſa ſcientia crura in acetum calidum demerſiſſe in ipſo acerrimo impetu morbi. Milites olim, ſemper acetum ſecum habere ſoliti ſunt, & in æſtu bibere. M. Cato certè legitur in ardentiſſima ſiti acetum guſtaſſe. Hinc Chriſto de cruce clamanti ſitio, milites (qui de more acetum ſemper in promptu habebant) acetum propinarunt. Plura de aceto Dioſcor. lib. 15. cap. 12.

Spartianus in Peſcennio. Plutarchus in Catone. C. Volcatius in Auidio, alij.

AMPHO-

AMPHORA NILIACI ACETI NON SIT TIBI VILIS) Chryſippus Philoſophus apud Athenæum lib.2.cap.30.commendabat Cnidium & AEgyptium acetum.Carminis ſententia eſt; acetum ex AEgyptio vino præſtantiſsimum eſt, pluriſque conſtat, ac vinum antequam aceſcat. Sed quod Domitius refert, acetum fieri ex vino Mareotico, veriſimile nõ eſt. Illud enim antequã aceſcat eſt nobile,& apud Athenæum lib.1.cap.30.laudatiſsimum, & laudatius adhuc Tæniacum. Circa Nilum verò vinea multa eſt, ex qua Niliacum crediderim acetum factum.

VILIOR ILLA FVIT)amphora vinacea, non tanti quantum factum indè acetum æſtimabatur.malim legere vini quàm vinum. Extat Sympoſij ænigma de aceto è vino.

Sublatum nihil eſt,nihil eſt extrinſecus auctum.
Quod fuerat non eſt, cœpit quod non erat eſſe,
Nec tamen inueni, quicquid prius eſſe reliqui.

Maſsilianum.

CXVIII. CXXIII.

Cùm tua centenos expugnet ſportula ciues,
Fumea Maſſiliæ ponere vina potes?

Maſsilianum vinum non vituperat Athenæus,*bonum*,inquit,*denſum, corpulentumq́, ſed exiguum reperitur*. Lib.1. Sententia Diſtichi videtur. cùm alas tuis ſportulis diſtribuendis centum clientes, hoc eſt, cum tam diues ſis, cur potas Maſsilienſem fumum ſeu vinum infumatum? aut cur aliis potandum apponis? cum interrogatione.cùm poſsis melius & ſalubrius ponere & potare.Eſt enim vt docet Plinius lib.23.cap.1. fumo inueteratum inſaluberrimum. Cum in ſportulis ſis tam liberalis,cur in vino tam parcus? vel cum inuites illos ad te colendum, cur fumo Maſsilienſi arces & ſportulis necas? Altera explanatio eſt ſine interrogatione. Cùm centum alumnos habeas meritò apponis Maſsilienſe,hoc eſt,ingratum, vt parum inde bibatur, parcaturq́ue ſumptui. ſi aliud genus poneres exhaurirent opes tuas tot clientes,turbæ ſufficit hoc. Hæc ita placent dum meliora occurrant. *Superior tamẽ hoc melior videtur.* Martialis prioribus libris ſæpè reprehendit idem Maſsilienſe lib.3. ep.82. & lib.10.ep. 36.& 12.ep.84.&c.*vel cocta fumis muſta Maſſilianis*.Ioſ.Scal.multa Andreas Baccius lib.6.de vinorum hiſtoria.

Caretanum.

CXIX. CXXIV.

Cæretana Nepos ponat, Setina putabis:
Non ponit turbæ,cum tribus illa bibit.

Laudat Cæretanum vinum,& cum Setio primæ notæ contendit,idq́ue non turbæ,vt Maſsilienſe ſed paucis, ob præſtantiam ponendum docet. De agris Cæretanis, & quatuordecim eius iugeribus habes apud Martialem lib.6.ep.73. ad Priapum.

Nam Cæretani cultor notiſſimus agri
*Hos * Hilarus colles & iuga læta tenet.* * *Hilaret.*
Vicini moneo ſanctum celebrate Priapum
Et bis ſeptenis parcite iugeribus.

Cære eſt vrbs Tuſciæ & Cæretanus fluuius, Cæretani agri in eadem vicinia. Philippus Beroaldus Cæretana non à Cæretibus Hetruſcis,ſed Hiſpanis à Martiale dicta aſſerit. NEPOS)nomen proprium;amicus fuit Martialis de quolib.10.ep.48. *De Cæretanis Tuſcis ſupra ep.54.*

Stella,Nepos,Cani,Cerealis,Flacce,venitis
Septem ſigna capit,ſex ſumus, adde Lupum.

SETINA PVTABIS) De Setinis iam paullò antè dictum. NON PONIT TVRBAE CVM TRIBVS ILLA BIBIT) eſt enim nobile vinum & amiciſsimis tantum intimiſq́ue propinandum. Vinum Dominicum Petronius appellat,quod conuiuator,non conuiuæ bibebant.ſupra in lemmate Perna, laudauit Cæretanam Pernam, ſed ibi putatur locutus de perna Hiſpana. Cerretanam legunt alij ex Athenæo cum de Hiſpanis eſt ſermo.Cæretana porrò Tuſciæ balnea celebrantur. Cæreq́ue nobiliſsimum quondam fuiſſe oppidum ſcribit Mercurialis ex Strabone lib.1.Var. cap.13.Vini Cæretani nec Athenæus nec Plinius,quantum meminiſſe poſſum,mentionem faciũt.

Iunius etiam putat vinum Cæretanum, eſſe non Italum, ſed Hiſpanum. De Cæretanis Plinius lib. 3. cap. 3.

CVM TRIBVS) an amicis, an cum vxore & filia, quam vnicam tantum habuit, vt ex 6. lib. ep. 27. diſcis? amicis credo.

Tarentinum.

CXXV. CXX.

Nobilis, & lanis, & fœlix vitibus Aulon,
Det pretioſa ſibi vellera, vina mihi.

Tarentum Ouidio & Virgilio OEbalia dicta. Aulon autem iuxta Tarentum Achiuorum monumentum, & opus nobile lanis & vino, vt Domitius cenſet. at ego nomine ἀυλῶν intelligo ſinum Tarentinum. Martialis vellera ſeu lanas Tarentinas non expetit, vinum maximè ſitit. Tarentinum vinum Athenæi teſtimonium celebrat lib. 1. cap. 24. *Tarentinum*, inquit, *& reliqua ſub hoc climate naſcentia vina mollia ſunt, ac neq; percutiunt, neq; intendunt & conferunt ſtomacho.* Et Plinij lib. 14. c. 6. *Verùm & longinquiora Italiæ ab Auſonio mari non carent gloria Tarentina & Seruitiana.*

NOBILIS ET LANIS) Plinius de lanis Tarentinis lib. 8. cap. 48. *Circa Tarentum Canuſiumque ſummam nobilitatem habent.*

AVLON) ἀυλῶνα, id eſt, ſinum, portum maris anguſtum ſignificat. Hic ſinum Tarentinum intelligit, de quo Plinius lib. 3. cap. 11.

Vnguentum.

CXXVI. CXXI.

Vnguentum hæredi nunquam, nec vina relinquas,
Ille habeat nummos; hæc tibi tota dato.

Vnguentorum vſus tantus erat apud veteres, vt non ſolùm humanis corporibus, iiſque viuis ac mortuis adhiberetur, ſed etiam aquilæ bellicæ, in caſtris feſta luce imbuerentur. L. Ploſius à Triumuiris proſcriptus in Salernitana cauerna latitans odoris fragrantia proditus interiit. Addiderunt etiam in potu vnguenta, ſed de hoc genere toto ſæpè iam dictum. legatur de ratione & generibus vnguenti Plinius lib. 13. cap. 3. & prioribus. Athenæus lib. 15. cap. 14. & ſequentibus. Clemens Alexandrinus lib. 2. Pæd. cap. 8. de vnguentis & coronis. Tertullianus, alij.

Videtur alludere morem funebrium epularum. VNGVENTVM HAEREDI NVNQVAM) Præceptum hoc ex Epicuri diſciplina, vt quiſque ſuis bonis præſens præſentibus fruatur, præſertim quæ ad cutem curandam pertinent. In quo genere vina, odores, vnguenta, cupediæ, &c. numerantur.

VNGVENTVM HAEREDI NVNQVAM) nec omne genus vnguenti relinqui poteſt, tametſi quædam ipſo tempore ſint meliora. Attende Plinium. *Hæc eſt*, inquit, *natura luxus, è cunctis maximè ſuperuacui. Margaritæ enim gemmæq; ad hæredem tamen tranſeunt, veſtes prorogant tempus: vnguenta ilicò expirant, ac ſuis moriuntur horis.*

NEC VINA) Haud negatum it Poëta ſubindè, & vnguenta, & vina fuiſſe hæredibus relicta, ſed monet vt abutatur his Dominus, nec curet legare, quando ad præſentem voluptatem ſunt comparata. Alioqui legimus apud Varronem, vel ab vnico Hortenſio, ſuper decem millia cadûm hæredi relicta eſſe. *Plinius lib. 14. cap. 14.*

ILLE HABEAT NVMMOS; HAEC TIBI TOTA DATO) quæ ſunt leganda, quæ vſu abſumenda docet. lege ep. 77. lib. 8. ad liberum amicum.

Corona roſea.

CXXVII. CXXII.

Dat feſtinatas Cæſar tibi bruma coronas.
Quondam veris erat, nunc tua facta roſa eſt.

Adulatur Cæſari Domitiano velut Deo, ad cuius nutum natura vertat vices, ſolita prius roſam vere tantum gignere, nunc autem & autumno imò ipſa hyeme. quod hominum ſolertia fiebat,

fiebat, id Cæſaris diuinitati attribuit. De roſis hibernis & luxu Romanorum multa Liuineius ad Mamertini panegyr. Iuliano dictum, p. 316.

Dat festinatas coronas) De coronis in cœnis & conuiuiis priſcorum vſurpatis, diſputatum multis locis ſuprà. feſtinatas vocat præcoces, & ante tempus prouenientes. Brumam exponit Domitius Domitianum menſem, id eſt, Octobrem, ſed October eſt medius autumni menſis non hyemis. Bruma autem hyemem ſignificat. dicta enim eſt bruma docente Varrone de lingua lat. *quod breuiſſimus dies eſt*, qui in Decembrem ſine controuerſia ſemper incidit. Et verò de hibernis hîc agi nulla eſt dubitatio, cum lib. 6. ep. 80. diſertè dicat, Romæ omnes vias rubere ſertis brumalibus roſeis, credas licet ipſi Poëtæ ſic canenti, *Bruma ſolſtitium hibernū ſignificat, vt ſuprà docui.*

Vt noua dona tibi Cæſar Nilotica tellus
Miſerat hibernas ambitioſa roſas.
Nauita deriſit Pharios Memphiticus hortos
Vrbis vt intrauit limina prima tuæ.
Tantus Veris honos & odoræ gratia Floræ, &c.

Sed cur Poëta? *Quondam Veris erat, nunc tua facta roſa eſt.* Quia Ver ipſum per ſe natura ſua gignit roſam, bruma non niſi iuſſu & voluntate Cæſaris, ad cuius nutum ſe natura accommodat, hinc roſa hiberna Cæſaris roſa, cùm natura parere Cæſari cogeretur. Cæterùm, De hibernis roſis Plinius lib. 21. cap. 4. *Carthagine Hiſpaniæ hyeme tota præcox*, quò loco de roſis plura leges. Nos Apophoreta prælegemus.

MATTHÆI RADERI
Ad
M. VAL. MARTIALIS
LIBRVM DECIMVMQVARTVM, QVI ET APOPHORETA,
COMMENTARIVS.

QVARTVSDECIMVS LIBER, APOPHORETA, inſcriptus, omnis generis tibi munera ſubminiſtrat. Sunt enim Apophoreta, ſeu ἀποφόρητα dona Saturnalia, quæ conuiuis dantur domum auferenda, vt ipſe poëta exponit. *Præmia conuiuæ det ſua quiſq; ſuo*. Eodem intellectu Suetonius in Caligula. *Agitatori Cythico*, ſeu Eutycho, *comiſſatione quadam, in Apophoretis vicies HS. contulit*. Et in Veſpaſiano, *Sicut Saturnalibus dabat viris Apophoreta, ita Cal. Martiis fæminis*. D. Ambroſius clarius & diſertius exhortatione ad virgines. *Qui ad conuiuium magnum inuitātur, Apophoreta ſecum reportare conſueuerunt. Ego ad Bononienſe inuitatus conuiuium, vbi ſancti Martyris celebrata tranſlatio eſt, Apophoreta vobis plena ſanctitatis & gratiæ reſeruaui*. Lampridius Eliogabalo. *Eunuchus pro Apophoretis dedit*. Iſidorus ait eſſe vas eſcarium plenum pomis, ſeu aliis rebus inferendis, vocatque Apophoretam. Scribunt ſuper his præter iam laudatos etiam huius æui lumina, Turnebus lib. 9. Lipſius Satur. 1. cap. 16. Docetque ex Symmachi lib. 2. & lib. 5. in editionibus munerum donata quoque Apophoreta. Quod fortaſſe & Suetonius in Caligula aſtruit, ſi commiſsione (vt alij ſentiunt) non comiſſatione legas. Alij Apophoreta aiunt eſſe dona pro Xeniis remiſſa, ſed auctorem non laudant. Obſeruandum præterea, non eadem pauperum ac diuitum fuiſſe dona, eoq; poëtam dicere: Diuitis alternas & pauperis accipe ſortes. Erāt diuitis pugillares citrei, quincuplices pauperis, eburnei diuitis, triplices pauperis, chartæ maiores diuitis, epiſtolares pauperis, loculi eburnei diuitis, lignei pauperis. & ſic deinceps in pleriſque omnibus. Quod ſi interdum, plura lemmata vnius ſortis continentur, ſubiiciuntur tamen diuerſa, alternanturque diuitum & pauperum ſortes. Hæc ad totius libri intelligentiam, non parum habebunt momenti, ſi notaris. Nos ad epigrammata properamus.

I.

** dominuſq; legit. Alciatus lib. 1. praterm. quod domini tum ſeruis miniſtrarent. Seneca epiſt. 18. Lipſ. 2 cap. ſat. 1. Turneb. lib. 23. cap. 18.*

*Syntheſibus dum gaudet eques, * dominuſq; Senatus,*
Dumq; decent noſtrum pilea ſumpta Iouem.
Nec timet Ædilem moto ſpectare fritillo,
Cùm videat gelidos iam propè verna lacus,
Diuitis alternas, & pauperis accipe ſortes:
Præmia conuiuæ det ſua quiſq; ſuo.
Sunt apinæ, tricæquê, & ſi quid vilius iſtis:
Quis neſcit? vel quis tam manifeſta negat?
Sed quid agam potius madidis, Saturne, diebus,
Quos tibi pro cœlo filius ipſe dedit?
Vis ſcribam Thebas, Troiamquê, malaſq; Mycenas?
Lude, inquis, nucibus: perdere nolo nuces.
Quo vis cunq; loco potes hunc finire libellum:
Verſibus explicitum eſt omne duobus opus.

SYNTHE-

SYNTHESIBVS) Ad lectorem eſt epigramma, quaſi præfatiunculæ loco, quo deſcribit carptim Saturnaliorum celebrationem, & libri materiam humiliorem excuſat, opuſque à breuitate diſtichorum commendat.

SYNTHESIBVS DVM G. E. O. SENATVS) Saturnalibus ſyntheſinati incedebant & equites & ſenatores, hoc eſt, veſtes cenatorias tota die geſtabant, cùm extra Saturnalia, non niſi veſperi in cœna, & domi, non in foro ſyntheſibus vterentur. Cauſſam eandem cum Lipſio facilè coniicio, quod per eos dies quaſi continua conuiuia agitarentur, manéq; lauarent, velut ſtatim ad cœnam tranſituri. Obtinuit hic mos Imperatorum æuo primùm, cum de ſyntheſi ſumpta nihil ante ea tempora legatur, togam poſitam, ſeruiſque per Saturnalia indutam non nego. Oſtendit hoc Lipſius lib. 1. Sat. cap. 2. vbi de ſyntheſi & cœnatoria plenè & planè diſputat; Cur autem poëta dicat, ſenatum & equites tantum ſyntheſinatos, facile tute coniicis lautiorum hominum fuiſſe ſyntheſin, non plebeiorum, quod Martialis & alibi inſinuauit,

Vndecies vna ſurrexti Zoile cœna
Et mutata tibi ſyntheſis vndecies.

Nèc ſentio cum Bayſio, qui ſyntheſin viliorem ait veſtem, quid enim oſtentaſſet Zoilus. Imò nec eſt credibile, Neronem Imperatorem plerumqne ſyntheſinatum viliori cultu indutum. DVMQVE DECANT NOSTRVM PILSA SVMPTA IOVEM) Iouem Domitianum intelligit, nec tu intellige Traianum; Xenia & Apophoreta non vt vltimo loco ſunt poſita, ſic vltimo poëtæ æuo ſunt ſcripta, vt infrà clarius diſces. Pileos ferebant Romani Saturnalibus, quod ſuprà lib. 11. epi. 7. monuimus ad illum verſum;

Permittis puto pileata Roma.

Vbi de pileo & hominum genere, & tempore, locoque pilei ferendi dictum vbertim. NEC TIMET AEDILEM) Aediles animaduertebant in aleatores extra Saturnaliorum dies, vt lib. 5. epi. vltimo docet.

Arcana modo raptus è popina
Ædilem rogat vdus aleator.

Idem Seneca loca Aedilem metuentia popinas, vbi plerumque luditur alea, & proſtibula. Lege Cuiacium ad lib. 3. Cod. Iuſt. Titulo de aleę luſu, & aleatoribus, vbi multa de pœna & infamia aleatorum.

FRITILLO) Fritillus aliis eſt alueolus ſeu abacus, campus, tabula, inquam, luſoria, in quam iaciebantur teſſeræ, aliis Porphyrioni, Turnebo pluribuſque vaſculum oblongũ & teres, vt imaginem rotundæ turriculæ referat, quod & vocatur pyrgos ſeu turricula, è qua tali ad fraudem cauendam excutiebantur. Auſonius:

Vidimus & quondam tabulæ certamine longo
Omnes qui fuerant enumeraſſe bolos
Alternis vicibus quos præcipitante rotatu,
Fundunt excuſsi per caua buxa gradus.

Sed Calcagninus oſtendit fuiſſe ipſum Abacum ſeu tabulam, adfirmatque loco Senecæ de morte Claudij, quem eundem locum alij ad contrariam opinationem ſuam flectunt, vt propè dubius hæream, quam in partem diſcedendum ſit. Accedo tamen Porphyrioni & Grammaticis, nam quo pacto potuerit Claudius pertuſo fritillo, hoc eſt, tabula ipſa, in quam teſſeræ iactabantur ludere non intelligo. Intelligo tamen fritillum pyrgon, ſeu ſcalam cauam & rotundam carere fundo potuiſſe, vt immiſſas teſſeras in vaſculum teres, in manus receperit, & per digitos in alueolum miſerit, mala fide. Excuſsimus hunc locum ſuprà lib. 13. epig. 1. & lib. 4. epig. 14. lib. 5. epig. 85. lib. 11. epig. 7. & infrà de turricula. CVM VIDEAT GEL. IAM PROPE VER. LACVS) Senſus diſtichi eſt: dum Verna non timet Aedilem alea luſurus, cùm videat propè gelidos lacus, hoc eſt, cum ſentiat adeſſe Decembrem, quo gelantur aquæ, & aleæ ludus per Saturnalia conceditur. Dum domini ſunt ſyntheſinati, dum omnes ſumunt pileos, dum ſerui ludunt, nec timent pœnam, accipe tu à me Apophoreta diſtichis deſcripta. DIVITIS ALTERNAS ET PAVP. ACC. SORTES) Sortes munera Saturnalia & mutua, quæ inter pauperes & diuites miſsitantur.

PRÆMIA CONV. DET SVA QVISQVE SVO) apophoreta, quæ ſecum auferat domum à conuiuio. SVNT APINÆ TRICÆQVE) Sunt nugæ exiliaqne carmina, in quibus ne diutius verſer, & bis idem, regredere ad lib. 1. epig. 114. *Apinaſq; noſtras quas nec ipſe iam noui*. Hunc verſum (ſunt apinæ tricæque, &c.) fingit à lectore dici. QVIS NESCIT) Reſpondet poëta, non ire ſe negatum, non eſſe grandia carmina, ſed conuenire hæc ſaturnalibus ad nugas omnes deſtinatis. PRO COELO.) Eiecto è regno ſuperûm. VIS SCRIBAM THEBAS) bellum Thebanum, Troianum, aut raptam Helenam, expeditionemque Agamemnonis. LVDE NVCIBVS) Ex more, quod fiebat Saturnalibus. QVOVISCVMQVE LOCO) Commendatio libelli à breuitate diſtichorum. EXPLICITVM EST) alludit ad volumen. Olim libri perpetua charta inuoluebantur, & legendi explicabantur. Explicitum ergo abſolutum, euolutum eſt. ſuprà eodem modo eſt locutus libro 11. epigram. 108. *Explicitum nobis vſque ad ſua cornua librum.*

Apophoreta.

II.

Lemmata ſi quæris cur ſint adſcripta, docebo:
Vt ſi malueris, lemmata ſola legas.

Lemmata) Ad lectorem eſt diſtichon, quo monet ſingulis Apophoretis adſcripta argumẽta, quæ lector faſtidioſus ſola poſsit legere, ſi diſticha euoluere pigeat. Lemma eſt breuis comprehenſio, & ſumma ſeu ὑπόθεσις, argumentumque epigrammatis à Græco λῆμμα, quod à λαμβάνω deſcendit. Rectius fortean huius diſtichi lemma primo epigrammati præponas, & hoc diſtichon à primo non ſepares.

Pugillares citrei.

III.

Secta niſi in tenues eſſemus ligna tabellas,
Eſſemus Lybici nobile dentis onus.

Secta nisi) Hi diuitum munus ſunt, vt quincuplices pauperum. pugillares ſeu pugillaria Gellio, & pugillar Auſonio dicuntur neutro & virili genere, Græcis δίπτυχα, σανίδες πινακίδες. Homerus lib. 6. Iliad. πτυκτὸν πίνακα appellat, vnde apparet antiquiſsimus pugillarium vſus, qua de re & Euſtathius ad Homerũ lib. 3. & 6. Iliad. plura. Forma quadrata, olim etiam trigona, vnde δελτίον δίπτυχον Herodoto dictum. materia varia è buxo, vnde πυξίον, citro, lapide atro in laminas tenues ſecto, quem Ardæſiam appellant, laminis membranis, ebore. A numero paginarum, duplices, Græcis δίπτυχα, triplices τρίπτυχα quintuplices πεντάπτυχα à quinque paginis. Secabantur ligna in laminas tenuiſsimas, cera illinebantur, & ſtylo exarabantur, vt Gellius lib. 17. cap. 9. exponit. *Pugillaria*, inquit, *noua, nondum etiam cera illita, accepiſſe, litteras in lignum incidiſſe*: poſtea tabulas (vti ſolitum eſt) cera colliuiſſe, &c. Essemvs Libici nobile dentis onvs) Ipſi pugillares loquuntur. Niſi in tenues laminas diſſecta fuiſſemus, eramus in menſam formanda. De menſis citreis ſuprà dictum, infràque fuſius dicetur. Lybici dentis) impoſita pedibus eburneis ſeu elephantinis. Elephanti frequentes in Libya, qui & Libycæ belluæ audiunt.

**Quincuplices ſunt pugillares quinque foliorũ, vt ſuprà d.*

*Quincuplices.

IV.

Cæde iuuencorum domini calet area fælix,
Quincuplici cera cùm datur altus honor.

Viliora quidem erant, πεντάπτυχα ſed vſu honoratiſsima, quod triumphus Imperatori vel magiſtratui decretus hoc genere pugillarium denunciaretur. Coede ivvencorvm) triumphantes Diis victimas mactabant. Imò tota ciuitas ſacrificabat, lege ep. 15. l. 8. & lib. eiuſd. ep. 4. Domini) Domitiani. Area) vbi cędebantur. Altvs honor) triumphi. Refert hoc diſtichon Domitius ad Triumphum Domitiani, ſed ſine teſte. Videtur potius ad conſulatum reſpicere poëta. Mactabant quidem triumphantes victimas Ioui taurum candidum. Seruius ad 9. Aeneid. Ioui de tauro non immolabatur niſi cùm triumphi nomine ſue vel tauro fiebat. Iuuen. duc in Capitolia magnum Cretatumque bouem. de conſulibus Ouid. 4. de ponto.

At cùm Tarpeias eſſes deductus in arces
Dum caderet iuſſu victima ſacra tuo.

Idem fiebat in ſupplicationibus, Cæſarum cauſſa ſuſceptis.
Ouid. ibid. *Nunc pro Cæſaribus ſuperis decernere grates*
Albaue opimorum colla ferire boum.

Vt dubitem ad triumphum ne, vel conſulatum, vel ſupplicationem diſtichon accõmodem.

Pugillares eburnei.

V.

Languida ne triſtes obſcurent lumina ceræ,
Nigra tibi niueum littera pingat ebur.

Langvida) Qui obtuſa oculorum acie laborabant, vt lippi, ſeneſue, vtebantur eburneis pugillaribus, nec cera ſed atramẽto ſcriptis: ater quippe color albo iunctus acrius ferit ſenſum.

Pugilla-

Pugillares ebutnei (vt Carrio li.2. Emend. c. 6. notauit) videtur duplices, hoc eſt, duarũ paginarũ fuiſſe, omniũque, exceptis citreis, precioſiſsimi. Triplices & Quincuplices exertè nominat, nempe viliores: δίπτυχα intelligere putandus eſt, cùm numerum in citreis & eburneis tacet. Porrò materia erat pugillariũ varia ſanè Quincuplices Triplicesque è cera, philyra, tilia, membrana; Et ſi viliores, eburnei & citrei ambitioſi. Vlpianus leg. 52. lib. de leg. 3. Librorũ appellatione continẽtur omnia volumina: ſiue in charta, ſiue in mẽbrana, ſiue in quauis alia materia, ſed & in philyra aut in tilia, vt nonnulli conficiunt, aut in quo alio corio, idem erit dicendum. Quod ſi in codicibus ſint mẽbraneis, vel chartaceis, vel etiam eboreis, vel alterius materiæ, vel in ceratis codicillis, an debeantur videamus. Symmachus lib. 3. epiſt. 30. mentionem eburneorum facit. Multa ſuper his Carrio.

Pugillares membranei.

VI. VII.

Eſſe † puta ceras licet hac membrana vocetur: † V. potes.
Delebis, quoties ſcripta nouare voles.

Tales hodie paſsim fiunt delebiles membranæ vel vna pagina vel pluribus, quæ gypſo cretaque obducuntur illinunturque Plinius lib. 13. c. 11. ex Varrone tradit membranas Pergami inuentas cum Ptolemæus Rex chartas ſuppreſsiſſet ne Eumenes Rex Pergami bibliothecam augeret.

Chartæ maiores.

VII. X.

*Non ſunt munera quæ * putas puella,* * V. petis.
Cùm donat vacuas poëta chartas.

Claudiam intelligit Regalpapier/quam laudat Plinius lib. 13. c. 12. & vti fiebat, deſcribit. Non ſunt, inquit, munera quæ tu munera putas nudæ chartæ ſed ſcriptæ.

Chartæ * epiſtolares. * Epiſtolicas.

VIII. XI.

Seu leuiter noto, ſeu charo miſſa ſodali,
Omnes iſta ſolet charta vocare ſuos.

Auguſtæ ſeu Auguſtæ chartæ Plinius, in epiſtolis auctoritatem ait relictam. Sev leviter noto) Inſcriptio epiſtolæ vſitata veteribus. erat fermè hæc. M. T. Cicero Attico S. vel Cic. Attic. S. vel M. Tull. Cic. Prætor Lẽtulo Sulpitio, &c. S. P. D. Quod ſi cognati, amici, propinqui, cõiuges, liberi liberti aut familiariſsimi eſſent, addebant *ſuo* vel *ſuis*. quod ex li. Cic. 14. epiſtol. diſcis ad Terentiam, Tulliolam, &c. & lib. ad Tironem. Deinde vt viderentur omnes chariſsimi, familiariſsimique, paſsim addebatur ſuo. Quod Plinius ſecundus lib. 8. potiſsimùm oſtendit. Et hic poëta affirmat. Quod æuo Quintiliani, hoc eſt, noſtri poëtæ, & Plinij, obtinuit, vt Ludouicus Viues, Rochus Petuſinus, alijque ſunt auctores. Neque inferiores maioribus facile addebant ſuis vel ſuo.

Loculi eburnei.

IX. XII.

*Hos niſi de * fulua loculos implere moneta* * Flaua.
Non decet. argentum vilia ligna ferant.

Magni pretij erant loculi ex ebore facti, vt poëta dicat, non eſſe in his niſi aurum ſeruandũ. Pro fulua legunt docti flaua. quemadmodum lib. 12. epig. 66. dixit decem Cæſaris flauos, hoc eſt, decem aureos. Hîc fortè quæras, quæ forma loculorum fuerit. Indico capſulam fuiſſe quadratam longiuſculam, quòd loculi à ſimilitudine dicerentur etiam feretra. quamuis Iſidorus lib. 20. orig. cap. 9. de vaſis repoſitoriis doceat, loculum eſſe ad aliquid ponendum in terra factum locum, ſeu ad veſtes, ſeu pecuniam cuſtodiendam, vnde & per diminutionem dictum ſcriniolum, aut capſulam interpretor hoc loci, qualia hodie aurea, argentea, ferrea lignea ad pecuniam cuſtodiendam ſcriniola fiunt. Formam tamen haud omnibus vnam fuiſſe crediderim. De loculis eburneis Iuuenal. Sat. 13. *Gemmaq. princeps Sardonicus, loculis quæ cuſtoditur eburnis.* Loculi eburnei fuerunt arculæ obſeratæ, de quibus multa Briſſonius de verborũ ſignif. li. 10. Adde quæ Meurſius par. 2. Crit. ca. 25.

Loculi lignei.

XIII. X.

Si quid adhuc ſupereſt in noſtri fœce locelli,
Munus erit: nihil eſt; ipſe locellus erit.

Pauperum munus vt ſuperius diuitum. Si quid, inquit, in imis loculis æris aliquid, vt feces, ſupererit, id tibi donabo, ſin autem: ipſos tibi loculos pro nummis dabo. Iocus eſt, nemo amat inanes loculos, multò minus inanes, & viles, ſeu ligneos. Ego tamen quidquid habeo dabo.

Tali eborei.

XIV. XI.

Cùm ſteterit nullus vultu tibi talus eodem,
Munera me dices magna dediſſe tibi.

Diuitum munus: tali tum fœlicisſimè iacti putabantur, cùm omnes diuerſam haberent figuram & faciem, vocabaturque is iactus Venus. Talorum ludum lib. ſuperiore vtcumque expoſuimus. Hîc iuuabit paullò curioſius talos inſpicere, & nomen talorum, originem, figuram, numerum, iactus, aleamque talorum accuratius inueſtigare, quando ea res mirificè facit ad antiquitatem cognoſcendam & auctores pernoſcendos. Talus eſt Latinis idem qui Græcis ἀστράγαλος, taxillus. Plinius lib. 34. de Polycleto diſſerens. *Fecit*, inquit, *& diſtringentem ſe & nudum telo inceſſentem, duosque pueros item nudos talis ludentes, qui vocantur* ἀστραγαλίζοντες. Interpretatur, vt vides, Aſtragalizontes, talis ludentes. Translata vox eſt à talo animalium. Talus enim propriè eſt biſulcorum in ſuffragine pedum poſteriorum oſsiculum, non rotundum planè, ſed rotunditatis tamen parte magna particeps. Sed nec omnia biſulca talos habent, nec, non biſulca omnia talis carent. In leone talum agnoſcit Ariſtoteles ὁ δὲ λέων, οἱ ὄντες πλάτλυοι λαβυρινθώδης. Leo contortum habet & implicatum, qualem formant vulgo & effingunt. Hominem talo carere, præter vnum Galenum affirmant omnes, vocant eoſdem Aſtragalos Græci & ἀστρίας & ἀστρίχυς & ἄστριας, ἀστράγαλος autem velut ἀστράβαλος, παρὰ τὸ ἀστραβῆ καὶ ὀρθὴν φυλάττειν τὴν βάσιν, quod muniat & rectam ſeruet baſim corporis, vel ὁ μὴ πρὸς τὸ μένειν καὶ ἱστάναι γεγονὼς, ἀλλὰ πρὸς τὸ κινεῖσθαι ἀστάγαλος τὶς ὢν καὶ πλεονασμῷ τοῦ, &c. ἀστράγαλος Quod non ad manendum neque ſtandum à natura iuſtitutus, ſed ad motum quaſi aſtagalus, & additione litteræ r. aſtragalus. Aliis ab aſtro dictus videtur ἀστράγαλος, quod ita ſuffragini pedis inſertus ſit, vt aſtrum cœlo. Latini talum aiunt dictũ, quòd τήλοθεν iaciatur, vel quaſi telum, quod poſterioribus pedibus vice teli quædam talo prædita vtantur. Ad quam ſententiam Plinius accedit, & ipſa natura clamat, ea quæ cornigera non ſunt, vngula pro telo vti. Enimuero nec hoc vbique verum; vulpes, lupi, canes, leones, & alia non talo ſed dentibus aut vnguibus ſe defendunt depugnantque. Iſidorus talum à tolo deducit. *Nam tolus*, inquit, *eminens rotunditas eſt, vnde & faſtigium templi rotundi tolus vocatur, talus autem ſub crure eſt, ſub talo calcanei.* A telo potius dictum reor. Talorum inuentum Philoſtratus Palamedi Euboico tribuit in Heroicis. cum quo faciunt Pauſanias in Argolicis, Sophocles in Palamede, Polemon etiam æuo ſuo ſaxum & abacum Palamedeum tradit extitiſſe. Formam ſeu figuram talorum, tute conicctare potes, cùm ad ſimilitudinem talorum, qui in pedibus animalium ſunt, effecti dicantur, & maximè leonis. Nec rotundi planè, nec quadrati. Sex habent latera, ſed quatuor tantum in vſu ludentium; duo quippe ſunt incurua, vt illis talus vix poſsit inſiſtere, conſiſtit tamen aliquando rectus, vt ſuprà, lib. 13. ep. 1. dictum, duo illa incurua Græci κεραίας, hoc eſt, antennas appellitant. Binarius igitur & quinarius in talis deſiderantur. Ex reliquis quatuor partibus vna ſupina, altera prona dicitur: quæ duæ ternarij & quaternarij vices obeunt. Vnitas autem & ſenio duabus reliquis partibus tribuuntur. Senionem choum, vnitatem chium vel canem vocabant. Talorum porrò ludus talis quatuor exercebatur, quorum quiſque lapſus quatuor habebat, non ſex, quemadmodum teſſeræ ſeu cubi. Caſus ſeu iactus talorum ex conſuetudine ludentium fiebant quinque & triginta, quorum alij à Diis, alij ab Heroibus, alij à claris hominibus, alij à fœminis etiam impuris, alij ab animalibus, euentibuſque nomen acceperunt. Inde caſus octonarius à ſepulchro Steſichori octogono Steſichorius; quadragenarius Euripidius, quod exactis triginta tyrannis, ex quadraginta præfectis vnus Euripides fuerit, dicebatur. Caſus ſenarius ἑξίτης & κῷος latinè ſenio, vocatus eſt, & hîc cæteris fœlicior, vt infœlicisſimus, qui κῴῳ ſeu ſeniori opponebatur chius ſeu canis κύων, vnum tantum, hoc eſt, minimum in talis momentum valebat. Vnde nata prouerbia χῖος παραστὰς κῷον οὐκ ἐάσω, & χῖος παραστὰς κῷον οὐκ ἐᾷ λέγειν, de iis qui multò inferiores maiores tamen & ſuperiores impediunt & compeſcunt. Poſtremò vt canis infœlix, ita fœlix ſenio. fœlicisſimus ille iactus quem Venerem

Iactus Baſilicus ſenio, Venerius, canis Vultur. Lipſium doctè diſſer. adi. lib. 1. Antiq. ca. 21.

nerem dicebant diuerſus omnino (quod multi non obſeruarunt) à ſenione, ſenio quippe vnius tali facies erat, vti & canis. Venus autem cùm omnes quatuor tali diuerſam faciem in caſu præſeferebant. Ita vt vnus talus canem, alter ternarium, tertius quaternarium, quartus ſenionē oſtenderet, qui caſus vt rariſsimus, ita fortunatiſsimus habebatur, tollebatque ſine controuerſia præmium, cui is caſus obtigiſſet. Hoc apud Suetonium ex Auguſti epiſtola ad Tiberium diſcis, cuius hæc verba ſunt: *Luſimus, mi Tiberi, γεροντικῶς heri & hodie. Talis iactatis, vt quiſq; canem aut ſenionem miſerat, in ſingulos talos ſingulos denarios conferebat: quos tollebat vniuerſos qui Venerē iecerat.* Quid hoc loco clarius, vbi diſertiſsimè planiſsimèque ſenio à Venere ſecernitur. Idem Cicero de diuinatione inſinuat, ſententiam Ariſtotelis mutuatus. *Itane verò*, inquit, *quicquā poteſt eſſe caſu factū, quod omnes in ſe numeros habet veritatis?* quatuor tali iacti *venerium efficiunt: Num etiam centum venerios, ſi quadringentos talos ieceris caſu futuros putas?* Et apertiſsimè Lucianus in dialogo cui ἔρωτες nomē fecit. *μάλιστα δ' εἴποτε τὴν θεὸν αὐτὴν* (Venerē intellige) *εὐβολήσει μηδενὸς ἀστραγάλου πεσόντος ἴσῳ σχήματι προσεκύνει τῆς ἐπιθυμίας τεύξεσθαι νομίζων. Tum imprimis, ſi quando Deam ipſam iactaſſet, nullo videlicet talo in eandem ſeriem obuerſo, pronus Deum adorabat, ita coniectans ſe voti compotem futurum.* Hinc apud Plautum in Aſinaria, Propertiū, Ouidium, Horatium, & alios ſcriptores tantoperè laudatur caſus hic venerius. Hinc intelligis vatis noſtri præſens diſtichon. CVM STETERIT NVLLVS V. T. EODEM) hoc eſt, cùm Venerem ieceris. MVNERA ME D. M. DEDISSE TIBI) tolles omnia in ludo talorum depoſita. Hinc adagia *Explicatio diſtichi.*

Si ſæpe iactaueris aliquando Venerem iacies.

Hinc Archipoſian in ſympoſiis & compotationibus, ſeu principatum ſortiebantur veteres iactu venerio. Horat. *Nec regna vini ſortiere talis*
Quem Venus arbitrum dicet bibendi.

Iaciebantur autem hoc ordine & numero. miſſus ſeu iactus fiebant triginta quinque, vt Euſtathius probat, Acron enim vitioſus eſt in Horatium. primo quatuor talis (quod in omni miſſu fiebat) quatuor ſimplices iactus, ita vt omnes tali in eandem faciem caderent, ſeu chium, ſeu ſenionem, ſeu ternarium, ſeu quaternarium. Deinde octodecim iactus geminatos, hoc eſt, vt quatuor tali in duas tantùm facies inciderent. Tertiò duodecies iactabant talos, ita vt tres tali eandem figuram haberent. Poſtremò vnum tantum quadriformem, & ſi tum vltimo iactu diuerſæ omnium talorum facies extitiſſent Venus dicebatur & vincebat. Hoc obiter ſciendū, non fuiſſe perpetuum numerum aſtragalorum, vt quatuor adhiberētur, quod Calcagninus libello de talorum ludo, & Iunius in Animaduerſionibus notauerunt. Materia talorum nunc oſſea, nunc aurea, nunc alia erat. Aureos talos Apollonius in Argon. lib. 3. de Cupidine & Ganymede deſcribit. Eiſdem aureis vtebantur Parthorum pueri, & Tiberius apud Suetonium talos aureos iecit in Aponum fontem. de eboreis hic apud Martialem habes, oſſeos pleroſque vt teſſeras fuiſſe dubium non eſt. Hæc potiſsimùm ex doctiſsimo Calcagnino, qui cæteris planius de talis ſcripſiſſe iudicatur, teſtes ille paſsim ampliſsimos adducit, quos ego breuitatis cauſſa omitto. Hæc cùm perſcripſiſſem, lego doctiſsimum noſtrum Delrium ad Senecæ Herculem furentem, qui hæc omnia, poſt omnes, præ omnibus doctiſsimè diſputauit, expoſuit, illuſtrauit. Cui, quæ ex Calcagnino didici, lubens corrigenda ſubmitto.

Teſſera.

XII. XV.

Non ſim talorum numero par teſſera, dum ſit
Maior, quàm talis, alea ſæpe mihi.

NON SIM TALORVM) Diuerſi ſunt ludi talorum, teſſerarum, & calculorum. De talis dictum modò. teſſeras exponimus quæ ſe numero quidē inferiores talis, ſed præmio quandoque ſuperiores iactant; æquè enim multò imò ſæpius plura in teſſerarū ludo deponebantur quàm talorum. Sed duabus tantum, ſummum tribus teſſeris ludebatur, cùm quatuor tali iacerentur. Et hoc eſt quod ſe imparem talo teſſera numero fateatur. ALEA) propria eſt huius ludi, quamuis de omni generatim ludo alea dicatur, ſpeciatim tamen teſſeræ conuenit, & prohibita quidem alea Romanis extra Saturnalia. Ludus porrò teſſerarum æquè nobilis antiquitate ſua quàm talorum; Palamedem etiam harum Pauſanias in Corinthiacis facit auctorem. Græci κύβους cubos vocitant, vt Gellius, Sextus Pompeius, Varro, Vitruuius, Macrobius, Cenſorinus, alijque cōteſtantur, quantūuis obſiſtat Domitius. Eſt teſſera cubus ſeu corpus ex lateribus ſex æquali latitudine planicierū per quadratū, vel vt Varro definit κύβος, eſt figura ex omni latere quadrata, quales ſunt teſſerę quibus in alueo luditur, ex quo ipſę appellatę κύβοι. In teſſeris πτώματα caſus ſeu lapſus omninò ſex ſunt. in quibus quomodocūq; cadant, ſemper ſeptē ſibi puncta opponūtur, ſex vni, tribus quatuor, duobus quinq; oppoſita, quę ratio tantū in cubos ſeu teſſeras cadit cùm ſex latera habeant. Vſi ſunt veteres tribus frequētius quod adagiū oſtendit, ἢ τρὶς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι, aut ter ſex aut tres teſſeræ, hoc eſt, aut maximus numerus aut minimus, hoc eſt, aut omnia aut nihil, aut Cæſar, aut nihil, aut fęliciſsimus, aut miſerrimus. Heſychius de eod. ἢ τρὶς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι παροιμία ἐπὶ τῶν ἐπιτυγχανόντων ἢ ἀποτυγχανόντων. πάλαι γὰρ τρισὶ ἐχρῶντο πρὸς τὰς παιδίας κύβοις, καὶ οὐχ ὡς νῦν δύο. Ex quo intelligis vſos

veteres

veteres frequenter tribus teſſeris, poſteriores etiam duabus, quod Martialis item ſcribit de duabus.

Hic mihi biſſeno numeratur teſſera puncto.

MAIOR ALEA) Tranquillus Neronem refert quadringentis in punctum alea luſiſſe, hoc eſt, in ſingula puncta depoſuiſſe decem millia Philippæorum, vt quoties alter punctis ſuperaſſet, toties decem millia tolleret, aut amitteret, ſi minus altero ieciſſet. Materia teſſerarum ex dente plerumque, vt tali.

Turricula.

Arca Beroaldo Ann. 24.

XVI. XIII.

Quærit compoſitos manus improba mittere talos:
Si per me miſit, nil niſi vota facit.

QVAERIT COMPOSITOS) Ad fraudem veteranorum, in ludo talorum vitandam, excogitata eſt turricula cylindro mathematico ſimilis, caua tamen & intus capreolatim gradatimque effica, vt tali excutiendi impingerent. Hanc Græci πύργον dicunt, imò & Horatius ſer. 2. Sat. 7.

——— qui pro ſe tolleret, atque
Mitteret in pyrgum talos, mercede diurna
Conductum pauit.

Fritillum eundem indicat lib. 9. Turnebus, idem tamen lib. 27. diuerſum cenſet πύργον à fritillo. Calcagninus Fritillum omninò abacum ipſum ſeu tabulam, fundumue tabulæ luſoriæ exiſtimat. Nos ſuperiori diſticho & aliâs ſæpe de Fritillo & turricula diſputauimus. Hic addo à poëta diſertè diſtingui turriculam ſeu pyrgum à tabula. Lambinus etiam ad Horatium; *Pyrgus*, inquit, *non eſt tabula, vt quidam putant, ſed vaſculum in turriculæ figuram conformatum, ex quo tali in alueum coniiciebantur, ne, ſi manu iacerentur, fraus à luſoribus admitteretur.* turriculam appellat Martialis latino nomine, quod Græco πύργον ferè æqualiter reſpondet. Idem tamen φιμὸν tabulam non turriculam exponit. & camum aliâs dictum, à quo diuerſus abit Caſaubonus ad Theophraſti characteres, vbi prius multa de dorcadiis talis, & quos Græci διακείστους appellant nō ſonoros, vt Lambinus, ſed agitatos & cōcuſſos. Mox ſubiungit: *Romani fritillo vtebantur ad hanc talorū agitationē Iuuenal. paruoque eodem mouet arma fritillo.* Vetus interpres ibi. *Fritillus pyxis cornea, qui φιμὸς Græcè dicitur.* Apud antiquos: *in cornu mittebant teſſeras, mouentesque fundebant. aut fritillum pyrgum dixit idem vetus interpres Horatij.* Acron tamen variat. Seneca fritillum pro turricula quoque accipit in Apocolocyntoſi; *Qui concuſſo magna paraſtis lucra fritillo.* Plura Caſaubonus. Et Sauaro ad lib. 5. epiſt. 17. lib. 2. epi. 9. lib. 8. ep. 12. COMPOSITOS) arte manus ita iunctos, vt in iactibus certa puncta, & optata appareant, quaſi per caſum. NIL NISI VOTA FACIT) nullus arti doloque locus, cum turricula adhibetur, luſoresque tantum optant fœlices caſus Deoſque ſecundos.

Tabula luſoria.

XVII. XIV.

Turn. 9, c. 23.

Hîc mihi bis ſeno numeratur teſſera puncto:
Calculus hic gemino diſcolor hoſte perit.

HIC MIHI BIS SENO) tabulam luſoriam aleæ ſeu teſſeris & calculorum ludo ſeruire dicit. dicitur aliâs abacus, alueolus, Suidæ τάβλα, aliâs πλινθίον. BIS SENO PVNCTO) duabus teſſeris vt plurimum ludebatur, vt hodie quarum ſummus numerus δωδεκὰς duodenarius duplex nempe ſenio. CALCVLVS HIC GEMINO D. H. PERIT) In ludo calculorum ſeu latrunculorum, vt infrà diſces, calculi ſeu milites & hoſtes, coloribus diſtinguebantur, vnus autem à duobus aduerſariis diſcoloribus circumuētus peribat & hoc eſt quod dicit, calculus diſcolor, gemino hoſte circumuentus, perit, tollitur. idem dixit Ouidius in 3. de Arte.

Cautaque, cum ſtultè latronum prælia ludat,
Vnus cum gemino calculus hoſte perit.

Nuces.

XVIII. XV.

Torrentius ad Suet. Aug. ca. 71.

Alea parua nuces, & non damnoſa videtur:
*Sæpe tamen pueris abſtulit * illa nates.*

ALBA

ALBA PARVA) Permiſſus & hic ludus nucum erat io Saturnalibus, quem ſi vltra diem præſcriptum luderent pueri, de corio ſuo magiſtris ſatisfaciebant. De ludo nucum varia docui ſuprà lib. 5. & lib. 13. epi. 1. ALBA PARVA) pro re depoſita in ludo hic capitur, quæ parua eſt, & nec damnum facit, nec lucrum, pueris tamen ſat grandis eſt, cum vapulant. ABSTVLIT NATES) nudauit nates cæſas à magiſtro.

Theca calamaria.

XVI. XIX.

Sortitus thecam calamis armare memento:
Cætera nos dedimus, tu leuiora para.

Carmen apertum, theca à Græco θήκη, quamuis Iſidorus à tegendo deducat. Eſt in quo aliquid reponitur ſeruandum, quaſi diceres cõditorium, aut repoſitorium, vel armarium. Compoſita ſunt varia bibliotheca, vbi libri reponuntur, chirotheca qua manus teguntur, & huius generis alia, ſic vno verbo diceres calamotheca, calamis reponendis facta.

Calculi.

XVII. XX.

Inſidioſorum ſi ludis bella latronum,
Gemmeus iſte tibi miles & hoſtis erit.

INSIDIOSORVM) Aeque celebratus eſt ludus calculorum ſeu latrunculorum veteribus, atque talorum & teſſerarum, diuerſus planè à duobus illis, quem & duodecim ſcruporum (ſcriptorũ vitioſè legunt & emendant aut corrumpunt nonnulli) appellat Cicero 1. de oratore, & Quintilianus lib. 11. Inſtit. Calculi fuêre lapilli, quales in ripis per luſum ſæpe legimus, quos Oceani ſpolia Claudius Cæſar apud Suetonium appellauit. Græci ψήφους vocabant, quibus & numerabant, & ſuffragia ferebant, Ariſtotele teſte 1. Elenchorum. Eoſdem Calcagninus putat fuiſſe πεσσοὺς de quibus Homerus in Odiſſea de procis Penelopes. Theocritus videtur in Bucoliaſte λίθους appellare, cùm dicit, καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον, hunc & à linea ſacra mouet lapidem. Calculis vtebantur in hoc 12. Alueolus ſeu abacus, lineis erat quinque diſtinctus, quæ tranſuerſariæ & decuſſatæ regiones ſeu campos, vrbeſue, mandras, vt Græci appellitabant, efficiebant 25. ſingulis latrones, ſeu canes, ſeu calculi (ſic enim vocabantur) quinque inſidebant præter mediam, cui quatuor tantum tribuebantur, coloribus diſtincti, hoſtili animo inſidiantes aduerſariis. Ea enim fuit ratio ludi: vt ſi vnus ex hoſtili agmine incomitatus deprehenderetur, ita vt circumueniri poſſet: captiuus ex acie traheretur. Media linea ſacra habebatur, ex qua mouere calculum religio erat, niſi magna & ineuitabilis quædam vrgeret neceſſitas. Vnde datus adagio locus κινῶ τὸν ἀφ' ἱερᾶς, hunc moueo è ſacra. Vtitur eodem prouerbio Plato in 5. legum, Plutarchus in lib. an ſeni gerenda ſit reſpublica. Egimus de hoc ludo alibi ad hunc verſum:

Si vincas Nouiumq; Publiumq;
Mandris & vitreo latrone clauſos.

Ouid. eundem celebrat 2. de Arte, vnde ſua Martialis.

Siue latrocinij ſub imagine calculus ibit,
Fac pereat vitreo miles ab hoſte tuus.

Ex hoc ludo nata & illa prouerbia, calculum reducere, cùm dati pœnitet, aut facti, aut ſententiæ. datum dicebatur, cùm quis calculum è regione in aliam promoſſet, quod ſi incautius factum eſſet, reducebant, quod liberaliores inter ſe homines facile permittebant. Delectabantur hoc ludo viri principes fœminæque, vt Cicero, Quintilianus, Plinius vterque, traduut. Quin & ſimias luſiſſe calculis ſcribit Plinius cum Mutiano. Fiebant ex vitro, gemmis aliiſue materiæ generibus coloribus geminis vt calculi inter ſe ſecernerentur qui latrones qui milites eſſent. Quod igitur poëta dicit; *Si ludis bella latronum, gemmeus iſte tibi miles & hoſtis erit,* gemmeum vocat vtriuſque partis calculum, quod vitreus vterque eſſet, tantum colore candido alter, alter cæruleo aliòue diſtinctus. Lucanus, vitreo pugnantur milite bella. Petronius, calculus in tabula nobile ducit opus, ad quem vide Obſeruationes vv. dd. Lege quæ Sauaro ad Sidonij. lib. 8. epiſt. 12. ſcribit.

MILES ET HOSTIS) hoſtem latronem inſidiantem militi vocat. Ludus latrunculorum ſimulacra quædam belli oſtendebat. Pyrrhus enim Epirotarum Rex, artem militarem per calculos in tabula tradidit. Vnde nonnulli deſcenderunt in eam ſententiam, ludum ſcacorum, quem Vidas eleganti carmine perſecutus eſt, eundem eſſe cum ludo latrunculorum, quod ſecius eſt, vt doctè Calcagninus oſtendit, qui & de hoc duodecim ſcruporum, & aliis generibus ludi

Lege quæ Salmaſio ad Sidonij lib. 8. epiſt. 12. ſcribit.

calculorum copioſè diſputat in libello de ludo talorum, teſſerarum, & calculorum, ex quo & nos hæc per capita delibauimus.

Graphiarium.

XXI. XVIII.

Hæc tibi erunt armata ſuo graphiaria ferro:
Si puero dones, non leue munus erit.

HAEC TIBI ERVNT) Graphiarium eſt theca graphiorum. Graphium autem à Græco χαράσσειν, ſtilum valet, quo Latini Græciq́ue vtebantur ſcribendo, cùm ceratas tabulas, & pugillares exararunt, ferreus erat, cuius extrema pars, qua ſcribebatur, acumen vocabatur; ferrum admodum acutum, quo D. Caſſianum, vt alibi copioſius dictum, ſcelerati diſcipuli confixerunt, vt canit Prudentius. Stili metaphoras & prouerbia hîc non expono. Domitium etiam cum Beroaldo reprehendo, qui graphiarium vertit ſtilum, cum ſtili quaſi vagina aut repoſitorium fuerit, Armata enim graphiaria ſuo ferro, vocat poëta thecam graphij, ſeu ſtilis armatam. Calami & cultelli ſcriptorij rectè vocantur, vt infrà auriſcalpium, arma.

Dentiſcalpium.

XXII. XIX.

Lentiſcum melius: ſed ſi tibi frondea cuſpis
*Defuerit, dentes *penna leuare poteſt.*

** Al. prima.*

Donum & hoc Saturnalitium, quamuis vile, quo dentes repurgabantur, fiebant ex Lentiſco arbore aut metallo. Plura leges lib. 6. epig. 74. ad Aeſculanum.

Foditq́, tonſis ora laxa lentiſcis.

PENNA) ex rubentibus etiam pennis fiebant, quod alibi docet poëta. Trimalcio ſpina argentea dentes perſodiebat, vt eſt apud Petronium.

Auriſcalpium.

XXIII. XX.

Si tibi moroſa prurigine verminat auris,
Arma damus tantis apta libidinibus.

Si moleſta eſt prurigo aurium è ſordibus nata, purgabis aures auriſcalpio, quo titillantur etiam aures. Celſus appellat ſpecillum oricularium lib. 7. & 6. MOROSA PRVRIGINE) moleſto pruritu. LIBIDINIBVS) prurigini aurium. VARMINAT) vexatur. nec enim hîc morbum aurium verminoſarum, aut verminantium interpretor, qui non eſt auriſcalpio, ſed aliis curis ſanandus, vt lib. 6. & 7. ſcribit Celſus, & Plinius variis locis; grauior enim eſt, quàm vt prurigo moroſa vocetur, vel auriſcalpio curetur, verminare hîc non propriè accipio.

Acus aurea.

XXIV. XXI.

** Tænia ne madidos violent bombycina crines,*
Figat acus, tortas ſuſtineatq́ comas.

** V. Tænia. Turnebus Tænia. Vide Ioſ. Scal. in Feſtum Acuſ.*

Crines in gradus quoſdam & annulos velut ſuggeſtum erigebat Romanarum fœminarum ſuperbia, quod munus quæ obibant concinnatrices vel ornatrices appellabantur, grauiterq́ue puniebantur infœlices ancillæ, ſi vel vnus annulus in illo erecto orbe eſſet extra orbem, quod ſuprà Martialis in crudelem Lalagen dixit.

Vnus de toto peccauerat orbe comarum.
Annulus incerta non benè fixus acu, &c.

Et Iuuenalis Sat. 6. *Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum*
Ædificat caput.———

Gregorius Nazianzen. *Μὴ κεφαλὰς πυργοῦτε νόθοις πλοκάμοισι γυναῖκες.*
Ne caput ædifices aſcito fœmina crine.

Acus

Acus erat quæ ſuſtinebat illum ſuggeſtum & gradus. Plurima ſuper hac te Iunius, de coma, cap. 7. & nos lib. 2. epi. *66*. Acum comatorium appellat Petronius, *acum crinalem*. Apul. lib. 8. Miles Martianus ſpicam crinalem. Iſid. Acum ſiue calamiſtratorium. Xiphilinus βελόνην τὴν τρίχας ἀνῶμεν, acum diſcriminalem. Hieronymus aduerſus Rufinum. Ornabant has acus gemmis Vlp. L. Argumento §. Ornamento D. de auro & arg. leg. TAENIA) V. C. habet Tenuia, alius ſplendida, ne madidi crines violent tœnia bombycina ſolæcus ſermo nec enim tænia tæniorum, ſed tænia tæniæ dicitur. Lego igitur vel tenuia, cum ſynalœphe, vel ſplendida vt τὸ bombycina pro ipſo nomine ponatur materia pro forma, ne igitur reticula bombycina & ſubtilia & tenuia violent madidi capilli, acus ſuſtineat madidas amomo comas, nec diſplicet, ſplendida, erat enim in reticulis, faſciis vittiſque luxus ingens, vti & hodie. quod alibi monſtrauimus. MADIDOS) Ita Iunianum exemplum. Monachienſe vetus madidi crines. Turnebus:

Tænia ne madido, violet bombicina crines.

Sed contra potius dictum vult poëta ne bombicina veſtis violetur à capillis fluentibus.

Pecten ad Caluum.

XXII. XXV.

Quid faciet nullos hic inuentura capillos,
Multifido buxus quæ tibi dente datur.

Iocus in Caluum, cui fruſtrâ donatur pecten, cùm quod pectat non habeat. MVLTIFIDO BVXO) pectines hodie vt plurimum eburnei ſunt, ſunt tamen & buxei, vt olim apud Græcos & Latinos. buxum etiam vocat Ouid. *6*. Faſtorum πυξίδα χαιτῶν.

Non mihi det tonſo crinem depectere buxo.

Claudianus eburnei mentionem facit in nuptiis Honorij:

Largos huc Neſtoris imbres,
Irrigat hac morſu numeroſi dentis eburno
Multimodum diſcrimen erat, ſed tertia retro
Dat varios nexus & iuſto diuidit orbes, Ordine. ——

Aureum Callimachus laudat.

Οἶσε τε καὶ κτένα οἱ παγχρύσεον ὡς ἀπὸ χαίταν
Πέξηται λιπαρὸν σμάσαμένα πλόκαμον.

Pectinem & ex auro producito, poßit vt vdos
Extergens crines pectine diuidere.

Multa leges apud Iunium de pectine in Coma, cap. 7.

Sapo.

XXIII. XXVI.

**Cauſtica Teutonicos accendit ſpuma capillos,* * Cattica.
Captiuis poteris cultior eſſe comis.

CAVSTICA) Sapo quod fiat ex cinere & ſeuo, vim cauſticam ſeu vſticam habet, ruffatque capillos. De hoc Plinius lib. 28. cap. 12. *Prodeſt*, inquit, *& ſapo. Optimus fagino & caprino, duobus modis ſpiſſus ac liquidus: vterq; apud Germanos maiore in vſu viris quàm fœminis.* TEVTONICVS) dixit quod Germanis vſus ruffandi capillos. CAPTIVIS) à Domitiano ſubactis πολλαχοῦ. CVLTIOR) Germanus. ſi cauſtica vtare, ſuperabis Germanorum cæſariem. Iam ſæpe dictum his libris de ruffandis capillis.

Mattiacæ pilæ.

XXIV. XXVII.

Si mutare paras longæuos cana capillos
Accipe Mattiacas† *quo tibi calua? pilas.* † V. quid.

SI MVTARE) Ad canos mutandos, denigrandoſque aut rutilandos capillos, trochiſcos è ſapone factos, adhibeanus non calua tamen, ſed cana, nam canos mutabunt, caluam nil iuuabunt. Turnebus plura ſuper hoc verſu lib. *9*. cap. 23.

Mattiacae) Haud dubiè à Mattio oppido Cattorum, vt eſt apud Tacitum Annal. I. vel Mattiaco Ptolemæi in Germania oppido, quod Lipſius Marſpurgum Haſsiæ coniectat. Ab hoc Mattio Mattiacos ſuos, & cõterminos, & conſanguineos deducit idem Lipſius. quid ni & ego inde dictas credam has ex Sapone pilas mattiacas, cum & Plinius lib. 31. cap. 1. fontes Mattiacos in Germania vltra Rhenum agnoſcat.

*Vmbella.

* Suet. Cal. c. 26. Torrentius.

XXVIII. XXV.

Accipe quæ nimios vincant vmbracula ſoles,
** Si licet & ventus, te tua vela tegent.*

* Sit.

Accipe) Vmbella ab vmbra dicta, quam facit, Græcis σκιάδιον fœminis hodie nobilioribus vſitata, frequens in Italia. caput velut cœlum quoddam tegit, vſus in theatris, via, æſtu, vento. Tva vela) erant aliâs in theatris vela, quæ ſuprà explicauimus, vehementi vento reuoluebantur, ſpectatorum vertices nudabãt, ad quod incommodum vmbellæ velut priuata cuiuſque vela repetta, quæ pro affectu vario in 4. factiones, erant aut virides, aut praſinæ, vel ceruleæ, vel cãdidæ, &c. A ſimilitudine vmbellarum claui capitati paullatimque velut meta acuminati, appellantur item nonnulli flores hortenſes. Lipſius c. 10. Amphit. plura apud Bulengerum de Circo. Si licat) ſit licet emenda.

Gauſapa imò cauſia.

XXIX. XXVI.

In Pompeiano tectus ſpectabo theatro:
Nam ventus populo vela negare ſolet.

In Pompeiano) Cauſia legunt omnescati & eruditi etiam Domitius, quamuis pleraque ſcriptura præferat Gauſapa. Pompei theatrum ſæpius ingreſsi ſumus antea, nunc tantum de cauſia ago. quam doctè exponit Lipſius c. 18. Amphit. *Duplex*, inquit, *iis* (ſpectatoribus) *tegmen ſiue pilei, ſiue vmbellæ. Pilei quidem Theſſalici, vt ſuprà ex Dione retuli, quem eundem ego cenſeo cum Macedonico ſiue cauſia inductum à Martiale, qui inter Apophoreta lemma habet cauſiam (malè enim in plerisq; libris Gauſapa) & accommodat ad hunc theatralem ritum. Significat disertè vſurum ſe tegmine cauſiæ contra ſolem, ſi ventus inuidiſſet vela.* Ad eundem vſum refero pileos in theatris ab editoribus interdum datos, ſiue birros. Vopiſcus in Carino: *Donati ſunt ab Atrebaticis birri petiti, donati birri Canuſini.* Birri mentio eſt apud Iſidorum lib. 19. ca. 24. de palliis virorum. De Gauſapis & Gauſapinis infrà ſuo lemmate referemus.

Venabula.

XXX. XXVII.

Excipient apros expectabuntq́ leones:
Intrabunt vrſos, ſit modò firma manus.

Excipiant) diuitis munus, vt culter venatorius pauperis. Venabulum eſt telum venantium latiſsimum, aciei longiſsimæ. Virgilius lib. 9.

—— Supra venabula fertur.

Varro ὄνος λύρας, nempe Siluaticas ſues in montibus ſectetis venabulo aut ceruos. Iſidorus dicta ait venabula quaſi venatori habilia. nos plura lib. Amphit. Sit modo firma manvs) Vrſi enim & apri excutiunt ictum, & inuadunt venatorem, vt Xenophon de apro, alij plures de vrſo tradunt, nos libro A. ep. 11. & ep. 23.

Culter venatorius.

XXXI. XXVIII.

*Si deiecta * geres longo venabula roſtro:*
Hic breuis in grandem cominus ibit aprum.

* V. gemes.

Si deiecta) Hæc probatur ſcriptura præ illa in antiquo C. (Si delacta) Apri enim facilè eludunt ictus & petitiones venatorum, qui niſi alio armatus ſit telo, eliditur à fera, neq; nego

opus

opus fuiſſe etiam cultro tum, cùm venabulum reiecit bellua, quo ſine cultro ægrè conficitur. lib. A. de hoc plura,& lib. 7. ep. 26. LONGO ROSTRO) Iam ſuperiore carmine ex Nonio Marcello docuimus longiſsima acie venabulum fuiſſe porrectum.

*Parazonium.

XXIX. XXXII.

* *Paracon.* Brexel.

Militiæ decus hoc, & grati nomen honoris,*
Arma tribunicium cingere digna latus.

* *V. quærit grati decus omen honoris.*

MILITIAE DECVS) munus diuitum telum à zona pendens, inde παραζώνιον dictum, aut cingulum cum enſe; in Traiani vita B. alij gladium aiunt, qui ad zonam accingebatur. Eodemque ſenſu dixiſſe Athenæum lib. 4. ζωνίδιον. παραζωνίδια καὶ λογχάρια ἀνειληφότες ἰῷ καὶ ῥύπῳ κεχρυμμένα, gladiolos lateri accinctos, & lanciolas ærugine & ſordibus obſitas. Quæ ſi vera ſunt, errat Calderinus, qui hanc vocem negat apud Græcos legi, omnique ratione exagitat eos, qui hoc loco ſcribunt παραζώνιον, & paracon legendum contendit. Paracon autem populi caput eſſe docet Varro. Feſtus paricon à parricida deducit, & ait rerum capitalium quæſtorem, quod nihil ad rem ſentio, cum vulgari editione & parazonium lego, quod rectè vocat militiæ decus, militibus enim ſunt balthei, cingula, gladij. Ita Turnebus* cum doctorum ſenatu hodie vniuerſo ſentit. Paramerium & parazonium Lipſius de Militia Romana interpretatur pugionem, ſed interpres Vegetij abſolutè gladium, noſter poëta diſertè ſeparat pugionem & parazonium. Sed hunc locum illuſtrabit face Lipſius in Analectis ad Dialog. 3. Parazonium aliter Græci παραμήριον, quia pendulus ad femur. Leo Imperat. Habebant ſpathas Romano more ab humeris pendentes, & parameria. In gloſsis παραζώνιος μάχαιρα, ſica. Sozomenus in Eccleſiaſtica hiſt. de quodam Gerontio Romano: σπασάμενος τὸ παρὰ μηρὸν ξιφίδιον diſtringens gladiolum, qui ad femur. Solebant autem milites illos gladiolos ornare auro & argento, quiſque pro fortuna. Herod. in Seuero. Et gladiolos iis (Iuliani militibus prætorianis) abſtulerunt, quos ſuſpenſos geſtabant auro & argento cultos. Vſi & veteres Græci parameriis, Hom. Iliad. γ. ſed & Hiſpani, & Perſæ, & Galli, & Germani quoque. Auctores Pollux, Diodorus, Dio pugna Cæſaris in Ariouiſtum.

* *Lævinus Torrentius in notis ad Martialem idem ſentit.*

Pugio.

XXX. XXXIII.

Pugio, quem curuis †ſignat breuis orbita venis,
Stridentem gelidis hunc Salo tinxit aquis.

† *V. cingit.*

Pauperum munus, pugio dictus, quod punctim pugnet, vt Pompeius Feſtus arbitratur. Nonius breuem gladium vocat. Iſidorus à pungendo etiam & transfigendo deriuat, gladiumque paruum & bis acutum dicit lateri adhærentem, eundemque clunabulum, quo ad clunem religetur appellatum. Sunt qui à pugno dictum affirment. BREVIS ORBITA) circulos venarum curuarum appellat orbitam, venæ autem apparent in ferro polito & temperato. CVRVIS VENIS) per pugionem politum ſparſis. SALO) fluuius ad Bilbilin, quem à ferro temperando & durando ſuprà ex ipſo poëta laudauimus.

Falx ex enſe.

XXXI. XXXIV.

Pax me certa ducis placidos curuauit in vſus,*
Agricolæ nunc ſum, militis antè fui.

* *V. domus dociles.*

PAX ME CERTA DVCIS) Falx ait ſe ex enſe telo in meliorem vſum, beneficio Domitiani, bella componentis & pacem reducentis, verſam. de qua ſuprà.

Nulla ducum feritas, nulla eſt inſania ferri,
Pace frui certa lætitiaq́; licet.

CERTA) Non fuit diu certa & firma. Decibalus ſeu Decabalus Dacorum dux mox rebellauit, magnasque clades Romanis intulit, vt eſt apud Dionem. PLACIDOS) Agriculturæ quæ pace floret, contra cum bella fremunt falces dicuntur conflari in enſes. Virg. I. Georg.

Et curuæ rigidum falces conflantur in enſem.

Securicula.

XXXV. XXXII.

Cùm fieret triſtis ſoluendis auctio nummis,
Hæc quadringentis millibus empta fuit.

CVM) inter bella ciuilia, cùm rerum omnium eſt ſumma caritas, ſecuriculam hanc bellicam ait quadringentis emptam, hoc eſt, decem millibus Philipp. Securis enim præter alios vſus etiam belli inſtrumentum ſcribitur Polluci, vnde Securicula. Securis inuentio tribuitur Pentefileæ Amazoni. Plinius lib. 7. cap. 56. Fuerunt & conſulibus ſecures prælatæ, quibus interfecti ſontes. Securibus vſos veteres in bello ſcribit Virgilius 7. Aeneidos.

——*Subiguntque in cote ſecures.*

AVCTIO TRISTIS) Proſcriptionem inſinuat & ſubhaſtationem.

Ferramenta tonſoria.

XXXVI. XXXIII.

Tondendis hæc arma tibi ſunt apta capillis:
Vnguibus hæc longis, vtilis illa genis.

TONDENDIS) Triplicia chirurgorum ſeu potius tonſorum inſtrumenta enumerat; forpicem, ſeu forpiculam, qua caput tondetur, aliud quibus vngues præſecantur, ſeu cultellus ſeu forpex; tertium quo genæ & mentum raduntur nouaculam. non puto hic de volſella agi.

Scrinium.

XXXVII. XXXIV.

† V. conſtrictos.

† Conſtrictos niſi das mihi libellos,
Admittam tineas, trucesq́ blattas.

Componendos ait & conſtringendos in Scrinio libros, ne ſoluti corrumpantur, & tineis blattiſq́ue librorum peſtibus ludibrium fiant. Inter blattam & tineam diſcrimē ferè nullum ponunt. Veſtibus & libris infeſti vermiculi. Eſt apud Theodorum non inelegans epigramma in tineam Muſarum victimam. Vt non attingerentur tineis libri cedro, vt ſuprà diximus, inungebantur. Scriniis ſeruatos olim libros lib. 1. epi. 2. & 4. aliiſque locis, ex Iuuenale item & Horatio didiciſti. De Scrinio Alexandri nota res.

Faſces calamorum.

XXXVIII. XXXV.

Dat chartis habiles calamos Memphitica tellus:
Texantur reliqua tecta palude tibi.

Vt hodie ex alis auium pauorum, olorum, anſerum, ita olim arundinibus calami fiebant, ad quem vſum expetebatur potiſsimùm auctore Plinio libro 16. cap. 36. Aegyptius calamus. Chartis, inquit, ſeruiunt calami Aegyptij maximè, cognatione quadam papyri. Aegyptiis tamen probatiores ait Gnidios & Aſiaticos circa Anaiticum lacum. Poëta noſter Aegyptios tantùm laudat. MEMPHITICA TELLVS) Aegyptus eſt, cuius olim caput Memphis, de qua epi. 1. lib. A. Interim vt hodie ex auro, argento, ære, ferro paſsim fiunt, ita olim factos ex Ouidij calamo argenteo noſtro æuo apud Dacos inuento credi poteſt.

TAXANTVR RELIQVA TECTA PALVDE TIBI) Aegyptius inquit calamus ſeruiat chartis, reliqui aliarum gentium tectis muniendis. Plinius eodem libro & loco Tegulo, inquit, earum (arundinum) domus ſuas Septentrionales populi operiunt, durantque æuis tecta alta. neque tectis tantum adhibebantur, ſed ſagittis, ſpiculis, tibiis, fiſtulis, vt ibid. Plinius, Virgilius, alij, cùm hiſtorici, tum poëtæ narrant canuntque.

Cande-

Candela.

XXXVI. *XL.*

Ancillam tibi ſors dedit lucernæ,
Tutas quæ vigil exigit tenebras.

ANCILLAM)Candela pauperum munus,lucerna diuitum.Senſus eſt.Tibi pauperi ſors dedit candelam,quæ eſt ancilla lucernæ.Vt enim pauperiores fœminæ & puellæ ancillantur ditioribus,ita candela,quæ pauperum eſt munus, lucernæ quodammodo ancillatur. Candelam Iſidorus à candendo ducit,quod candendo deleatur. TVTAS EXIGIT TENEBRAS) Ne offendas,aut offendaris.

Lucerna polymyxos.

XXXVII. *XLI.*

Illuſtrem cum tota meis conuiuia flammis
Totq́ gerā myxos,vna lucerna vocor.

Lucerna Varroni lib.4. de ling.lat.à luce dicta. Græcis λύχνος, candelabro poſterior eſt, priuſque repertus candelabri vſus. & noſter paullò infrà:

Non norat parcos vncta lucerna patres.

Iſidorus non à luce,ſed licinio dictam contendit.Sequor Varronem.Nam quod ad verſum Perſij attinet,quem adducit Iſidorus.

Diſpoſitæ pinguem nebulam vomuere lucernæ.

Nihil ibi de etymo lucernæ dicitur, ſed quod fumum craſsiorem halent. AEgyptiis lucernarum vſum repertum tradit Euſebius de Præp. Euang. harum erant, vt hodie, variæ formæ, aut ſimplices, aut dimyxi, aut polymyxi. Diſtichon ſic intellige. Cùm totum triclinium illuſtrem meis luminibus,& plura habeam ellychnia,cur dicor vna lucerna, cū ſim multiplex lucerna. POLYMYXOS) Græcanica vox à πολὺ & μύξα. Vnde δίμυξος, τρίμυξος,πολύμυξος, hoc eſt,lucerna duorum ellychniorum, trium, & plurium. μύξα propriè Græcis eſt humor ex naribus profluens. Iulius Pollux.ῥεῦμα τῆς ῥινὸς.Hippocrates humorem pituoſum,lentum & altum appellat.Eſt præterea humor & mucus in oſtreis,& teſtudinibus Galeno,Euſtathio,aliis.In multitudinis numero μύξαι nares Sophocli dicuntur, vnde μυξωτῆρες, ſeu μυξητῆρες. A narium ſimilitudine putat. μύξα eſt idem quod ἐλλύχνιον,ſeu fomes lychni,& lucernæ πολύμυξος, lucerna plura habens ellychnia,ſeu funiculos Dacht.Hoc eſt ambiguum quibuſdam,an in eadem cera,vel oleo,vel ſeuo ſint intelligenda illa ellychnia eiuſdem lucernæ, ita vt lucerna vnum tantùm lumen habeat, pluribus ellychniis inſtructum,vt faces hodie nonnullæ & tædæ quatuor habent ellychnia:an ſint μύξαι,ſeu ellychnia illa duo,tria vel pluria in eadem lucerna ſeparata & diuerſa, vt diuerſa ſint lumina in diuerſis velut angulis lucernæ, vnaque lucerna velut tria quatuorque, & pluria contineat diſtincta lumina, vis vocis vtroque modo exponitur. Hic de diuerſis accipio,quod poëta inſinuat,cùm dicit,cur vna lucerna vocor,cùm tot luceam flammis.

TOTQVE GERAM MYXOS)μύξας lego non μύξος, aliud valet Græcis μύξος, nihilq; ad rem facit præſentem.tot μύξας,tot funiculos,& ellychnia Dacht.Apud Suidam λύχνον εἴκοσι μύξαις,lucernam viginti ellychniorum lego in epigrammate.

Τῷ μυκανοπισὲ καλλίςιον εἴκοσι μύξαις
Πλύσιον ἡ κριτίυ λόχνον ἔθηκε θεῷ
——ἐσδ' ἑ μιὰ φέγγη,
Ἀθρήσας, φύσεις ἕσπερε πῶς ἔπεσεν.

Cereus.

XXXVIII. *XLII.*

Hic tibi nocturnos præſtabit cereus ignes:
Subducta eſt puero namq́ lucerna tuo.

Donari ſolitum in Saturnalibus cereum, ſeu ceream candelam diximus lib.1. ep.18. & aliis libris ex Macrobio; munus erat diuitum, quod humiliores potentioribus offerebant, ipſi verò candelis vtebantur, vt Feſtus docet. Varro etiam lib.4.de L. L. Quare quòd cœlum principium,à ſatu dictus eſt Saturnus,& quod ignis, Saturnalibus cerei ſuperioribus mittuntur. SVBDVCTA EST PVERO)ſublata eſt furto lib.8.ep.59.de Luſco fure.

Nec dormitantem Vernam fraudare lucerna
Erubit fallax, ardeat ipſa licet.

Candelabrum Corinthium.

XLIII. XXXIX.

Nomina candelæ nobis antiqua dederunt,
Non norat parcos vncta lucerna patres.

De candelabris Corinthiis Plinius tractat lib.34. cap.3. *Sed cùm eſſe,* inquit, *nulla Corinthia candelabra conſtet, nomen præcipuè in his celebratur, quoniam Mummij quidem victoria Corinthum diruit, ſed compluribus Achaiæ oppidis ſimul æra diſperſit.* Omnia vaſa Corinthia, ærea; & æs Corinthium præcipuum habebatur. Plinius cap.2. eiuſdem libri. *Ex illa autem antiqua gloria Corinthium maximè laudatur: hoc caſus miſcuit Corintho cum caperetur incenſa. Eius tria genera, candidum argento nitore proximum, alterum auri fului natura, tertium in quo æqualis omnium temperatura.* Muretus lib.3.Var.cap.5. alias ex aliis cauſas nominis & æris Corinthij narrat, quem tute leges. *Deliaco æri antiquiſſima laus, proxima Ægynetico, Ægynetici candelabrorum ſuperficiem artificiosè elaborarunt. Scapos Tarentini,* vt Plinius auctor.

NON NORAT PARCOS VNCTA LVCERNA PATRES) Ex Varrone docuimus, poſterius inuentam fuiſſe Lucernam quàm candelabrum. Græcis vſitatiſsima, vnde & multa iactantur hodie adagia, *lucernam olere, lucernam meridie accēdere, &c.* Parcos vocat frugales primos Romanos quales Curij, Fabritij, Cincinnati, &c. fuere.

Candelabrum ligneum.

XLIV. XL.

Eſſe vides lignum: ſerues niſi lumina, fiet
De candelabro magna lucerna tibi.

ESSE VIDES LIGNVM) Iocus eſt cuſtodiendum eſſe candelabrum, ne accenſum per imprudentiam, ipſum candelabrum fiat lucerna, & totum ardeat. Candelabrum Grȩcis λυχνοῦχος; quaſi candelam ferat, aut quod in eo candelæ figantur. Varro lib.4.de ling.lat. *Candelabrum,* inquit, *à candela, quod in his funiculi ardentes figebantur.*

Pila paganica.

XLV. XLI.

Hæc quæ difficilis turget paganica pluma,
Folle minus laxa eſt, & minus arcta pila.

Deſcribit pilam paganicam, vt ab aliis pilarum generibus hanc diſtinguat. Dicta paganica eſt vel ab hominibus paganis, vel pagis vrbanis, quibus erat in vſu. Vrbs enim antiquitus Dionyſio lib.4. referente in 4. diuiſa tribus, quæ pagi & incolæ pagani appellabantur. Pila paganica pluma farciebatur, mollior erat pilâ, durior folle, maior trigonali, minor folle. Excuſſa hæc lib.4.ep.19. lib.7.ep.31. quare hîc operam non ludo.

Pila trigonalis.

XLVI. XLII.

Si me nobilibus ſcis expulſare ſiniſtris,
Sum tua: ſi neſcis ruſtice, redde pilam.

Siniſtra dextraque opus erat in hoc ludo, quique ſiniſtram magis habebat exercitatam ſæpius vincebat, lib.7. de hac locutus canir.

Sic palmam tibi de trigone nudo
Vnctæ dat fauor arbiter corona,
Nec laudet Polybi magis ſiniſtras.

Et lib.12.ep.84. *Captabit tepidum dextra lauaq; trigonem.*

Trigonalis dicta non à figura trigonali ſeu tribus angulis, quod triquetra fuerit, ſed à ſitu ludentium, qui in trigono ſtabant. Pila erat parua, quæ nonnunquam, ſine adiecta alia voce, pila nominatur. Diſputauimus copiosè de hac lib.4.ep.19.& 7.

Harpa-

Harpaſta.

XLIV. XLVIII.

Hæc rapit Antæi velox in puluere draucus,
Grandia qui vano colla labore facit.

Harpaſtum ab ἁρπάζω dictum, quod in hoc ludo præcipuum erat, vt impulſionibus extruſionibuſque ſibi mutuo pilam eriperent; pilam paruam ex corio factam ſuſpicatur Mercurialis, adeò vſitatam priſcis, vt nemo, quod omnibus eſſet nota, deſcripſerit accuratius. Græci etiam φαινίνδαν appellant. Pleniſsimè de hac lib.4. ep.19.

ANTAEI DRAVCVS) palæſtrita, Antæi quaſi diſcipulus valens & robuſtus, qualis erat Antæus palæſtrita, qui cum Hercules certauit. Drauci longo collo erant, & collum data opera producere ſtudebant, quod ea res palæſtritis commodaret. Scio quid Turnebus lib.9.cap.23. ſuper hoc verbo diſputet, nobis vti prætextatis religioſum. VANO LABORE) inutili expono, ſtulto & inani. *Cælius Rhod. lib.7.cap.26.*

Halteres.

XLV. XLIX.

** Quid pereunt ſtulto fortes haltere lacerti?*
Exercet melius vinea foſſa viros. ** Quod. mallem, quot.*

De Alteribus indicta omnia. Accipe ergo. Dicti ſunt ab ἅλλομαι Salio, latinè quidam vertunt bracchialia. Figura erat, circuli dimidium, oblongioris nec rotundationis abſolutæ; ita prorſum efformabantur, vt manuum inſeri poſſent digiti, velut per ſcuti ochana. Inſtrumenta Gymnaſiaſtica ſunt, maſſæ nimirum lapideæ vel metallicæ, anſa vel manubrio addito, quo commodè leuarentur ab Halterobolis, vnde & ἁλτῆρες dicuntur. Omninò ſimiles fuiſſe maſſas haſce contendunt iis, quibus hodie in examinandis ponderibus paſsim vſus. Hos Halteres loqui videtur Iuuenalis ſat.6. *Et laſſata manu ceciderunt bracchia maſſâ.* *Rhod. li.14. c.4. Pauſanias in 5. Eliacῶν.*

Et noſter hoc loco. Nam illud lib.7. ep.66. non ita, vt plerique: *Halteres agili rotat lacerto*, ſed, *alternos facili rotet lacerto.* Aliud genus halterum Cælius Aurelianus Medicus perantiquus deſcribit lib.4. chro. cap.2. quos manipulis comparat. Arthriticis enim ait conuenire ceram digitis emolliendam dare, vel manipulos teneñdos, quos palæſtritæ halteras appellant. Explicat Mercurialis lib.2.cap.12. *Ex quibus verbis*, inquit, *conſtat halteres maſſulas quaſdam, ſiue manipulos ex variis materiis modò leuioribus, modò grauioribus confectos, ea magnitudine, vt manu qualibet caperetur.* Horum halterum imaginem ex gemma Ligorij ſpectandam proponit. Atque hæc de nomine & forma halterum. Vſum duplicem, imò quadruplicem apud ſcriptores reperio. Primus eſt in ſaltu, vnde nomen accepere, de quo Ariſtoteles lib. de communi greſſu animalium, vbi de duobus generibus ἁλμάτων, ſeu ſaltuum loquitur; altero vacuo & inani manu, altero cum manu pondiuſcula capiebant, vt illis firmati vehementius ſaltarent, quæ pondiuſcula ab Ariſtotele, & Theophraſto lib. περὶ κόπων, ἁλτῆρες nuncupantur. Idem Budæus in Pandectas dixit ex Ariſtotelis V. Problem.8. & Theophraſti lib. de laſsitud. certantes ſaltu halteribus vſos, pilas quippe ſeu maſſalas vtraq; manu librabant, vt certius aſsilirent. Quinquertiones enim & alios melius ſaltare, ſi lapidem vel halteres manu geſtent, quàm ſi brachio inani. Sed Budæum notant Cornarius ad ſecundum Galeni de compoſ. med. & Henricus Stephanus in theſauro linguæ Græcæ, qui ſaltatores non halteribus, ſed alteribus, alteres autem eſſe adminicula velut haſtas ſeu palos, perticáſue, quibus nixi altiorem longioremque ſaltum edant, vt hodie paſtores & agreſtes factitant; halteres autem ineptiſsimos eſſe ad ſaltum. Enimuerò ego à Mercuriali ſto, qui pro Budæo propugnat, halteres enim ab ipſo ſaltu nomen habent; alteres non nego, nego tamen huc facere. Ariſtotelis enim & Theophraſti verba clara ſunt de Quinquertionibus loquentium. Quod ad verba Galeni lib.1. de val. tuenda attinet, quæ Henricus adfert, ea de vno genere exercitationis expono; exercitationes autem erant, vt dixi, variæ, quæ halteribus fiebãt, verba Galeni ſunt hæc: ἔνιοι μὲν καταθέντες ἁλτῆρας ἐν τῷ πρόσθεν διεστῶτας ἀλλήλων ὀργυιάν, εἶτ' ἐν μέσῳ ἱστάντες αὐτῶν ἀναιροῦνται προσκύπτοντες, τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ τὸν ἐν τοῖς ἀριστεροῖς, τῇ δὲ ἀριστερᾷ τὸν ἐν τοῖς δεξιοῖς, καὶ αὖθις ἑκάτερον εἰς τὴν οἰκείαν κατατίθενται χώραν. καὶ τοῦτο ποιοῦσιν ἐφεξῆς πολλάκις ἀτρεμίζοντες τῇ βάσει. Quæ ego verba ſic intelligo. *Quidam ſanè deponentes halteres ante ſe in medio interuallo vnius paſſus, deinde in medio ſtantes, ſeſeq; inflectentes illos tollunt, dextra quidem manu ſiniſtrum, ſiniſtra verò dextrum, & rurſum alternatim, in ſuum locum reponunt, hocq; ſæpius deinceps faciunt, in eodem ſemper veſtigio perſiſtentes.* Verum eſt hic de ſaltu nihil dici, ſed à Galeno non omnes halterum exercitationes ibi enarratas ſcias. De hoc fortè velut ſecundo genere halterum Martialis velut inani labore dixit.

QVID

QVID PEREVNT STVLTO FORTES HALTERE LACERTI) Apud Galenum lib. 2. de tuenda val. & Artemidorum Mercurialis, non putat legendum ἀλκτῆρες, & ἀλκτήεια, ſed ἀλτῆρες, & ἀλτήεια, quod eam vocem alibi nuſquam legerit. Ratio ſaltandi varia fuit, aliquando per plana, vt hodie iuuentus ſolet, cùm â principio quod pallio, aut alio ſigno apud Græcos βατῆρα dicunt, ſignant; deinde metam ἐσκαμμένον appellatam, medium ſpatium κανόνα: attigiſſe metam laudis eſt: infrà conſtitiſſe inertiæ: tranſiliiſſe victoriæ. Duo alia genera halteribus ludendi habes in imagine Mercurialis, cùm vel protendunt manus, vel ipſos halteras iaciunt, quod genus cum verbis Oribaſij conuenit; vel rotant, quod aliqui (Alex. Neop. lib. 3. cap. 21.) quintum addunt ludendi genus, corrupto tantum loco Martialis lib. 7. adducti. Mercurialis cenſet etiam halteribus funiculos, ſeu lora circumfuſa, interque proiiciendum explicata. Martialis porrò ſtultum haltera appellat, quod ſine operæ pretio fieret ea exercitatio, & plus noceret corpori quã prodeſſet, quod & Mercurialis lib. 5. Gymnaſt. c. 9. de conditionibus halterum oſtendit.

Galericulum.

L. XLVI.

Ne lutet immundum nitidos ceroma capillos,
Hac poteris madidas condere pelle comas.

Galericulum, geminum habuit vſum, ad caluam tegendam, & capillos à ceromate, vnguento, quod è luto, cerâ, oleoq; fiebat, palæſtritis adhibito, defendendos. Caluities quidem probroſa erat, & hominum dicacium iocis dictiſque obnoxia. Quare vt eam calui celarent, pelles inſtituerunt quaſdam appoſitis humanis crinibus, eaſque capiti applicuerunt tanta arte, vt cutis vera nõ coma aſcititia videretur, illiſque pellibus & galericulis, tam viri quàm fœminæ paſsim vtebãtur. Iuuenalis, *Sed nigrum flauo caput abſcondente galero.*

Galerum enim & galericulum vocabant. Anienus:

Nam mox detecto nituit frons nuda galero,
Diſcolor appoſita quæ fuit ante coma.

Suetonius in Othone cap. 12. *Galericulo propter raritatem capillorum adaptato & annexo.* Tertullianus de cultu fœminarum: *Affigitis præterea neſcio quas enormitates ſutilium & textilium capillamẽtorum, nunc in galeri modum quaſi vaginam capitis, & operculum verticis, nunc in ceruice retro ſuggeſtum.* Martialis per iocum hoc galericulum calceum capitis vocat, & caput calceatum lib. 12. ep. 45. ad Phœbum.

Hedina tibi pelle contegenti
Nudæ tempora verticemq́; caluæ,
Feſtiuè Phœbe tibi dixit ille,
Qui dixit caput eſſe calceatum.

Alterum vſum hîc ipſe poëta oſtendit. LVTET) inquinet, collutulet, vt Plautus loquitur. NITIDOS) vnguentatos. Cic. 2. in Catilinam, *qui nitent vnguentis, qui fulgent purpura.* Et mox, *fertis redimiti, vnguentis obliti.* Et paullò infrà: *quos pexo capillo nitidos aut imberbes, &c.* Noſter poëta ſæpius carpſit ſuperioribus libris hunc luxum, & mollitiem Romanorum.

Strigiles.

LI. XLVII.

* *deſtringere.*

*Pergamus has miſit curuo * diſtringere ferro,*
Non tam ſæpe teret lintea fullo tibi.

Strigilis à ſtringendo tergendóue corpore dicta. Græcis ϛλεγγὶς, πλεγγὶς, ξύϛρα ϛαθὶς, vt eſt apud Pollucem περὶ γυμναϛικῶ χρείν, &c. Formam deſcribit Apuleius lib. 2. Floridorum, his verbis: *Hippiam laudans, Qui magno in cœtu prædicauit fabricatum ſemet ſibi ampullam quoq; Oleariam, quam geſtabat, lenticulari forma, tereti ambitu, preſſula rotunditate, iuxtaqúe honeſtam ſtrigileculam, recta faſtigiatione clauſulæ flexa tribulatione ligulæ, vt & ipſa in manu capulo moraretur, & ſudor ex ea riuulo laberetur.* Sympoſius ænig. 86. ſic depingit.

Rubida, curua, capax, alienis humida guttis,
Luminibus falſis auri mentita colorem.
Dedita ſudori, modico ſuccumbo labori.

Sed tu fortaſſe ex hac deſcriptione figuram nondum aſſequeris, quam ære deſcriptam ſpectabis melius lib. 1. cap. 8. apud Mercurialem, qui has olim inter Traiani Imperatoris thermarum ruinas, ait repertas. Philander ad lib 5. cap. 11. Vitruuij figuram ſtrigilis exſculptam tradit in marmore, ad balneas Paulli, in cliuo Quirinali, eam tamẽ non appreſsit. Strigiles porrò, ſi materiam ſpectes, ferreas (ferreas, inquam, non ferreos vt Mercurialis, ne rei violati iuris grammatici ad tribunal

tribnnal Priſciani ſiſtamur) vel aureas, vel argenteas, vel córneas, vel æreas fuiſſe lego. Vſum duplicem, ante balneas & in balneis. Antequam balneas ingrederentur, collectum in palæſtra, in coniſterio & ceroma, ſordeſque & ſudorem in alipterio, ſeu vnctuario ſtrigilibus, ſeu ferreis, ſeu alterius materiæ radebantur, totumque puluerem cum ſordibus ceromate deſtringebant, quod munus erat Mediaſtinorū, hoc eſt, humilium & vilium ſeruorum. Oleum porrò puluis, & ſordes, quæ deradebantur ſimul mixta in vſum medicum adſeruabantur, & ab Atticis κονίσαλος, vel πάτος appellabatur, quod lib. 1. cap. 30. Dioſcorides. lib. 34. cap. 8. Plinius. lib 8. ſimp. Med. Galenus, aliique docent. qui ſe diſtringit, dicitur ἀποξυόμενος, vel ſi vndique περιξυόμενος. In balneis verò Galeni ætate ſtrigiles è ſpongia fiebant, aut lino, ſuaſque ferè ſecum quiſque delicatior ferebat, quod à communibus abhorrebant. Perſius ſat. 5.

I puer & ſtrigiles Criſpini ad balnea defer.

PERGAMVS HAS MISIT) Ex Aſia primùm allatas dicit. Pergamus enim oppidum Aſiæ, vnde & charta Pergamena, & vaſa figlina Romam deportabantur. Quin Romæ etiam factæ ſint poſtea, nemo ſanus dubitet. CVRVO) inſtar falcis enim quodammodo curuantur, vt in Mercurialis imagine vides. LINTEA) Si probè te ſtrigilibus deſtrinxeris, non contaminabis in balneo lintea, nec opus erit ea tantoperè à fullone teri, quando illa lauabit. Fullonum enim erat munus non tantum maculas eluere, cretare togas, ſed lauare veſtes.

Guttus corneus.

XLVIII. LII.

Geſtauit modò fronte me iuuencus.
*Verùm Rhinocerota me * putabis.* * V. putabas.

Pauperum munus, ſicut rhinocerus diuitum. Vſus erat gutti in balneis, in ſacrificiis, in vſu domeſtico, ſeruiebat oleo domi & balneis aquæ domi vini in ſacrificiis. Fiebat è cornu tauri & rhinocerotis è ligno & argilla. Dictus eſt à guttis, quod vinum, aquam ſeu oleum guttatim funderet, vt auctor eſt Varro lib. 4. ling. lat. In vſu domeſtico fuiſſe oſtendit Gellius lib. 17. cap. 8. *Guttum, inquit, hominum oro tenus imprudens tanquam ſi ineſſet oleum affert, &c.* Et mox. *Adſpicit puer guttum atrocibus oculis, & concuſſum vehementius iterum in ollam vertit. &c.* In ſacrificiis vſum fuiſſe gutti docet Plinius lib. 16. cap. 38. *Curius iurauit ſe ex præda nihil attigiſſe præter guttum faginatum quo ſacrificaret.* De gutto balnei Iuuenalis ſat. 3.

——patellas
Iam leuat & bucca foculum excitat, & ſonat vnctis
Strigilibus, pleno componit lintea gutto.

Eundem fuiſſe cum lecytho, vel ampulla credunt aliqui. GESTAVIT FRONTE) Ex cornu tauri factus eſt guttus tantus, vt poſſet videri è naſu rhinocerotis effictus, fiebant enim, vt iam dicemus, gutti & ex rhinocerote.

Rhinoceros.

XLIX. LIII.

Nuper in Auſonia domini ſpectatus arena
Hic erit ille tibi, cui pila taurus erat.

E naſo rhinocerotis vaſculum corneum fiebat oleo ſeruando in balneis, quod rhinoceros ἐντερόχεως appellabatur. Iuuenalis ſat. 7.

——Exitus hic eſt,
Tongilli magno cum rhinocerote lauari.

Hîc vt Mercurialis refert, rhinocerota nonnulli labrum, in quo lauabantur exponunt, imperitè ſanè, cum nec cornu ſit tam capax. Et Martialis guttum corneum dixit tam ſimilem, vt poſſit rhinoceros videri, nô reor guttum fuiſſe labrum, in quo lauabantur, niſi fortè pulices aut culices, ſed vaſculum olearium. Quod autem Mercurialis putet metaphoricōs dictum naſum, & ſcomma intelligendum apud Iuuenalem, ſequius exiſtimo; diuitem enim deſcribit ibi cauſidicum, illumque dicit plurimas agere cauſas, qui cum rhinocerote, & magna turba comitatus lauet, qui annulos geſtet, qui octo ſeruis feratur, decem ſtipetur, &c. Et vas eſſe balneis deſtinatum ex Martiale certo conſtat, ſi neges Iuuenalem.

NVPER) Hîc rhinoceros erit tibi nunc vaſculum in balneo, cui nuper in ludo Amphitheatrali taurus erat pila, qua de re lib. Amph. diximus ad illum verſum:

O quàm terribiles exarſit pronus in iras:
Quantus erat, cornu cui pila taurus erat!

Hic ille ſenſus videtur, de quo in Amph.

Crepi-

Crepitaculum.

LIV. L.

Si quis plorator collo tibi vernula pendet,
Hæc quatiat tenera garrula ſiſtra manu.

Crepitaeillis, cymbalis, ſiſtriſue vagitus infantium ſiſti docet non poëta tantum, ſed vſus ipſe. SISTRA) Siſtrum inſtrumentum erat AEgyptium è metallo arguto, quo in Iſidis ſacris vtebantur; ab agitatione nomen habet. Græcis enim σείω valet idem quod moueo, quatio; nam agitatum & concuſſum, tinnitus argutos edebat, eratque parte ſui ſuperiore, vt ſcribit Plutarchus, rotundum, celatumque in ſummo capſidis vertice vultus felis, qua conentiebatur Iſidis facies. Cymbalum interpretatur Heſychius. Crepitacula paſsim hodie à nugiuendis circumferuntur. VERNA PLORATOR) puer, aut puella è ſeruo, vel ancilla ſerua, domi tuæ nata.

Flagellum.

LV. LI.

Proficies nihil hoc, cædas licet vſq; flagello:
Si tibi purpureo de grege currit equus.

PROFICIES NIHIL HOC) Triplex occurrit interpretatio; ſi de factione ruſſata, ſeu purpurea ſis, non vinces praſinam, aut aliam factionem, quamuis aſsiduè verberes equos tuos purpureos, qui ſunt multò tardiores praſinis, &c. Ita ſuprà lib. 6. ep. 46. de Veneta dixit:

Vapulat aſsiduo Veneti quadriga flagello,
Nec currit, magnam rem Catiane facit.

Altera eſt. Equi è ruſſata factione tam ſunt celeres, vt non ſit opus vllis flagellis, nec poſsis celeriores efficere, ſi velis, labor eſt inhibere volantes, quæ contraria eſt priori. Poſtrema videtur paulò longius petenda, vt equos è purpureo grege, non intelligas è factione purpurea ſeu ruſſata, ſed è grege Purpurionis Aurigatoris factionis Praſinæ. Aurigatores enim tam amarunt equos ſuos, vti ſua illis nomina inderent, illorumque memoriam ad poſteros propagarent. Quod D. Baſilius p. 84. docet: ἤδη δέ τινες, inquit, καὶ ἀγέλαις ἵππων τὰς ἑαυτῶν προσηγορίας ἐπονομαζόμενοι, ἐπὶ πολὺ συμπαρεκτεῖναι τῷ βίῳ τὴν μνήμην αὐτῶν ἐπεχείρησαν. *Iam, inquit, ſunt qui gregibus equorum ſua ipſorum nomina indunt, vt eos vna ſecum ad memoriam vitæ poſteróſue tranſmittant.* Hæc ſententia etiam Domitio placet. Quæ ſi tibi Lector amice diſplicet, delige quæ placet, aut nouam condè. De Purpurione vt hîc moneam, dictum lib. 13. ep. 78.

Hanc cæterũ prætulerim, quod hanc Domitianus (cui poëta blanditur ſemper) factionem purpuream cum aurata cæterũ primus adinuenerit. Lege Panuinium lib. 1. de lud. Cir. c. 10. p. 22.

Et nomen Praſini Purpurionis habet.

Dentifricium.

LVI.

Quid mecum eſt tibi? me puella ſumat,
Emptos non ſoleo polire dentes.

Ad edentulam & emptitios dentes habentem, eſt geminus hîc hendecaſyllabus. Loquitur ipſum dentifricium. nihil tibi proſum, quæ habes emptitios dentes, puellis ſeruio, quarum dentes candefacio. Eſt dentifricium prorſus diſtinctum à dentiſcalpio, quod ex pennis, lentiſco aliáue materia fieri amat. Dentifricium non inſtrumentum, ſed medicamentum eſt dentium, fit vel ex caninorum dentium cinere cum melle, vt Plinius lib. 30. cap. 3. tradit, vel ex Arabo lapide ebori ſimili cremato, vel pumicis arena, vt idem eſt auctor lib. 36. cap. 21. & aliis locis. Samonicus de dentifricio his verſibus canit:

Quod verò aſſumpſit nomen de dente fricando
Ceruino ex cornu cinis eſt, aut vngula porca
Torrida, vel cinis ex ouis, ſed non ſine vino
Muricis aut toſti, vel bulbi extincta fauilla,
Ambitioſa putas? ſunt iſta ſalubria cunctis.

Memini ſuprà alicubi latius ſuper dentifricio dictum.

Myro-

Mirobolanum.

LII. LVII.

Quod nec Virgilius, nec carmine dixit Homerus,
Hoc ex vnguento conſtat, & ex balano.

QVOD NEC VIRGILIVS) Vox μυροβάλανον ab heroi verſus maieſtate excluditur, propter ſyllabarum plurium breuitatem, eaque nec à Virgilio, nec ab Homero vſurpatur. Fit tamen μυροβάλανον ab vnguento & palmulis, quod μυροβάλανον Græci vocant, vt Celſus refert lib. 4. cap. 9. Plinius μυροβάλανον interpretatur glandem vnguentariam, μύρον enim vnguentum eſt, βάλανος glans vnde vnguentum exprimi ſolet. *Myrobalanum*, Plinius lib. 12. cap. 21. ait, *glandem vnguentariam, diuerſam ab Arabum Myrobalano, ſimilem glandem arboris heliotropij folio.* βάλανος glandem valet, Arabica & Syriaca candida eſt, nigra in Thebaide. Plinius alibi. *Myrobalanus arbor eſt vnguentis aptam ferens glandem.* Idque Troglodytis & Thebaidi, & Arabiæ quæ Iudæam ab Aegypto diſterminat, commune eſt: naſcens vnguento, vt ipſo nomine apparet. Ab hac Perſius Sat. 4. dixit.

Cùm tu maxillis balanatum gauſape pectis.

Id eſt, balanino oleo vnctam barbam. Loquitur de Myrobalano Dioſcorides lib. 4. cap. 160. & de Arabico vno verbo lib. 1. cap. 148. Arabicam myrobalanum nominat. Carmen non expono, vt Domitius, qui dicit apud Homerum non reperiri latinam vocem vnguentum. Mirum ſanè acumen, non reperiri apud Græcum auctorem & poëtam antiquiſsimum, Latinam vocem. Interpretor igitur. QVOD NEC VIRGILIVS, NEC CARMINE DIXIT HOMERVS) Quod genus vnguenti, & quę vox non reperitur, vel apud Virgilium, vel apud Homerum. Homerus enim hanc vocem μύρον nunquam vſurpauit. Et Virgilius nunquam dixit vnguentum. De Homero teſtatur Euſtathius Iliad. ψ, his verbis, cùm ad illum Homeri verſum:

——Ὃς σφῶϊν μάλα πολλάκις ὑγρὸν ἔλαιον
Χαιτάων κατέχευε λοέσσας ὕδατι λευκῷ.

Ita ſcribit. Ὅμηρος γάρ, φασι, μύρων μὲν χρῆσιν οἶδεν, ἔλαια δ' αὐτὰ καλεῖ. μύρου δέ, φασιν, ὀνόματι πρῶτος Ἀρχίλοχος ἐχρήσατο. *Homerus, aiunt, vnguentorum vſum non ignorauit, ſed olei nomine vnguenta expreſsit. Voce autem μύρου ſeu vnguenti primus vſus eſt Archilochus.* Intelligis hinc Homerum nunquam dixiſſe μύρον, ſed eius vice ἔλαιον. Vti & Virgilius nunquam poſuit in ſuis ſcriptis vocem, vnguentum. βάλανον, id eſt, glandem, Homerus vſurpauit, vti & Virgilius dixit glandem, & glandes ſæpiuſcule. Poterit ergo cæteris Homeri vocibus, omiſsis (ab * Euſtathio, * Macrobio, * Porphyrio, iterum Euſtathio Odyſſ. M. & Iliad. ψ Sophoclis interprete Græco in Oedip. Plutarcho de Homero, & ab aliis paſsim expreſsis, vt τύχη, ὀργή, τύραννος, νόμος, διαλύειν, ἀλεκτρύων, quas aiunt nuſquam in Homero ſcriptas legi) etiam addi μύρον. Quid iam clarius verſu Martialis? Homerus in carmine nunquam vſurpauit hoc nomen μύρον, Virgilius nunquam vnguentum, quod Græcis eſt μύρον. Ex quo conſtat vox μυροβάλανον glans vnguentaria.

Odyſſ. x. * 1182. * *li. 5. Sat. c. 16.* * *quæſt. 15.* *Τύχη tamē in hymnis Cereris lego docet Pauſ. in Arcad.* *τύραννον Brodæus negat Homero vſurpatū.*

Aphronitrum.

LIII. LVIII.

Ruſticus es, neſcis quid Græco nomine dicar:
Spuma vocor nitri, dicor & aphronitrum.

En, Græca lingua rudes, vocat ruſticos, Cicero pecudes.

RVSTICVS ES) Aphronitrum ait factum ex duabus Græcis vocibus ἀφρὸς καὶ νίτρον. Ἀφρόνιτρον ſpuma latinis eſt ἀφρόνιτρον nitri ſpuma. Sed aphronitrum, & ἀφρὸν νίτρου affirmat Dioſcorides, Plinius, Martialis idem eſſe & ſignificare. negat Galenus lib. 9. ſimplicium ἀφρὸς νίτρου, ſeu ἄνθος νίτρου, ſpuma ſeu flos nitri, eſt ſimilis albæ & triticeæ farinæ. Aphronitrum verò neutiquam farinæ ſpeciem habet, ſed quiddam coactum compactumque eſt. Hoc ſciendum dici Ἀφρόνιτρον, ſeu ἀφρόλιτρον, eodem ſignificatu, & ἀφρὸς, ſeu ἄνθος νίτρου, ſeu λίτρου etiam eodem, quamuis ἀφρόνιτρον, ſeu ἀφρόλιτρον, non ſit idem quod ἀφρὸς, ſeu ἄνθος νίτρου, ſeu λίτρου. Lege quæ Ian. Antonius Saracenus ad lib. 5. Dioſcoridis cap. 131. Cornarius & Matthiolus lib. 5. cap. 89. ſcribunt. *Proxima ætas*, inquit Plinius, *tradidit Apronitrum in Aſia colligi, in ſpeluncis mollibus diſtillans. Specus eos Colycas vocant, dein ſole ſiccant. Optimum putant Lydium.* Nitri natura non multũ à ſale diſtat. Sunt qui ſalnitrum putent idem eſſe cum nitro, quod Matthiolus negat. ſalnitro vtuntur hodie ad puluerem tormentarium conficiendum. Spuma nitri eſt tenuiſsima, & candidiſsima, nitri pars, & velut flos nitri. RVSTICVS) Indoctus, quales habebantur, & Ciceronis & Martialis æuo, qui Græcas litteras non attigiſſent. Cicero quidem libro 2. de oratore pecudes appellat, Græcæ linguæ ignaros.

Opobalſama.

LIX. LIV.

Balſama me capiunt, hæc ſunt vnguenta virorum,
*Delicias * Nini vos redolete nurus.*

* *Hini. V. nimio. ſed vtrumque vitioſè.*

Balsama me capivnt) *Balſamum*, inquit Seruius, *eſt ipſa arbor, Opobalſamum ſuccus collectus ex arbore, Xylobalſamum lignum ipſius arboris.* Scribunt de hac arbore Pauſanias in Bœoticis, quam naſci ait in Arabia, magnitudine fruticis myrti, foliis Sampſuchi herbę. Solinus ſimiles vitibus ſtirpes tradit. Ita & Plinius arbuſculam viti quam myrto ſimiliorem voluit, foliumque illi eſſe rutæ proximum. Theophraſtus 9. de plantis cap. 6. punicæ malo geminam, folio rutæ, fructu terebintho. Strabo lib. 16. cythiſo, & terebintho ſimilem affirmat. Iuſtinus pineis arboribus. Dioſcorides Lycio ſeu pyxacanthæ. Monordis Hiſpalenſis malo punico maiorem ex India occidentali allatam ſcribit folio vrticæ. Tanta eſt ſententiarum varietas in arbore. Succum inde ſtillantem, quem Opobalſamum vocant Theophraſtus & Dioſcorides aiunt, hunc in modum hauriri. Arborem ipſam ferreis vnguibus ſcalpi ſeu incidi ſolitam. Quod & Claudianus in epithalamio Palladij canit.

Gemmatis alij per totum balſama tectum
Effudere cadis, duro quæ ſaucius vngue
Niliacus pingui deſudat vulnere cortex.

Plinius, Solinus, Tacitus vitro, lapide, oſſeisúe cultellis, teſta, vel fragmine lapidis, venas aperiri volunt, pauere enim hanc arborem, imo emori protinus, ſi vim ferri adhibeas. Quod aliqui exiſtimant tum fieri, cùm detracto iam cortice ipſa nuda arbor ferro violatur, & in hanc ſententiam accipienda eſſe verba Plinij, Solini, Taciti. Theophraſtum autem & Dioſcoridem de cortice abradendo intelligendos. Dioſcorides, vt & Claudianus, in Iudææ certa quadam valle naſci, & Aegypto tradit, Plinius, Theophraſtus, Iuſtinus in Iudæa tantum. Opobalſamum ſudat menſe Iulio, tam paucum, vt quotannis vix plures, quàm ſeptem congij colligantur: duplo argento rependuntur.

Vngventa virorvm) tam nobilem generoſum & præſtantem, Opobalſami ſuccum ait, vt viris tantùm non mollibus fœminis putet adhibendum, quanquam Iuuen. nec viris conuenire Opobalſama dicat niſi effœminatis. Sat. enim 2. ſic canit.

——Hirſuto ſpirant opobalſama collo,
Quæ tibi.—— & noſter ipſe lib. 3. epig. 59.

Delicias Nini) Vos fœminæ Aſſyrios quærite liquores amomum, nardum, aliaque id genus pigmenta & vnguenta delicata. Ninus Rex fuit Aſſyriorum. De quo Iuſtinus lib. 1. Primus omnium Ninus Rex Aſſyriorum veterē, & quaſi auitum gentibus morem noua imperij cupiditate mutauit. Alias huius loci ſcripturas negligo, hæc placet. Nam Aſſyriorum luxus regum tantus erat, vt Sardanapalus etiam muliebri habitu colo purpuram neret, & penſa virginibus partiretur. Athenæus lib. 12. cap. 12. De Aſſyrio porrò vnguento. Sæpius poëta lib. 8. epig. 77.

Si ſapis Aſſyrio ſemper tibi crinis amomo
Splendeat.——

Lib. 5. epig. 7. Aſſyrios Phœnicis nidos ab odorum copia laudat.

Lomentum.

LX. LV.

Gratum munus erit, ſciſſo nec inutile ventri,
Si clara Stephani balnea luce † petes.

† *V. petat.*

Gratvm mvnvs erit) Si non vis rideri in balneis Stephani velut rugoſus, & ſulcis exaratus, vtere farina fabacea, quæ rugas abolet. Lomenti quod Græci λέωμα, hoc eſt, tritum vocant, mentio eſt ſuprà lib. 3. epig. 42. *Lomento rugas vteri quid condere tentas Pella, &c.* & Plinius lib. 33. *Subtiliſſimum genus Lomenti quod tritum vocant, quinis aſſibus æſtimandum.* Ventri scisso) rugoſo & ſulcis exarato. Stephani balnea) Stephani balnea non procul ab ædibus Martialis aberant lib. 11. epig. 53.

Scis quàm ſint Stephani balnea iuncta mihi.

Clara lvce) de die, quo videntur omnia. Petes) probo hanc ſcripturam veris codicibus conuenientem. nec tamen alteram in ora damno, vtraque commoda eſt.

Laterna

Laterna cornea.

LVI. LXI.

Dux laterna viæ clauſis feror aurea flammis,
Et tuta eſt gremio parua lucerna meo.

Laterna dicitur quod ignis lateat intus clauſus. Aliud eſt laterna, aliud lucerna, hæc immunita, illa velut ædicula vndequaque clauſa, ita vt laterna etiam lucernam condat, quemadmodum ipſe poëta canit. Erant corneæ aliæ, vt & Plautus teſtatur in Amphitruone. Mercurius ad Soſiam.

Quo ambulas tu qui Vulcanum in cornu concluſum geris?

Et Sympoſ. *Cornibus apta caui tereti perlucida vitro,*
Lumen habens intus diuini ſideris inſtar.

Et Lucretius lib. 6. 2. Præterea lumen per cornu tranſit. Aliæ vitreæ papyraceæ, vti hodie; aliæ è veſica, vt infrà.

Laterna è veſica.

LVII. LXII.

Cornea ſi non ſum, nunquid ſum, fuſcior? aut me
*Veſicam contra qui venit eſſe * putat?* *putet

Crediderim Laternas è veſica pauperum fuiſſe, & corneas diuitum, gloriatur hîc veſica lucida, ſe non minus eſſe claram, quàm corneam, neque à contraueniente carneam à veſica diſcerni poſſe.

Fiſtula.

LVIII. LXIII.

Quid me compactam ceris, & arundine rides?
Quæ primum extructa eſt fiſtula, talis erat.

QVID ME) Fiſtulæ inuentionem plerique concedunt Pani. Ouid. 1. Metam.

Atque ita diſparibus calamis compagine ceræ
Inter ſe iunctis nomen tenuiſſe puellæ.

Vbi de Pane Syringa perſequente agit. Apuleius 1. met. *Et Paniſcus ad fiſtulam diceret.* Vnde Sidonio dicuntur Panes *cicuticines,* quaſi fiſtulicines. Virgilius Ecl. 2.

Mecum vna in ſiluis imitabere Pana canendo,
Pan primus calamos cera coniungere plures
Inſtituit.

Ecl. 8. *Pandque, qui primus calamos non paſſus inertes.*

Lucretius lib. 4. de Pane canens.

Vnco ſæpe labro calamos percurrit hiantes.

Et Nemeſianus. *——nulli fas eſt inflare cicutas*
Quas ego Mænaliis cera coniungo ſub antris.

Plinius lib. 7. cap. 56. Pani quoque laudem fiſtulæ repertæ tribuit. Iſidorus, *quidam putant à Mercurio inuentam, alij à Fauno, quem Græci Pana vocant.* Nonnulli ab Idi paſtore Agrigentino ex Sicilia. Fiſtula autem dicta, quod vocem emittat. Græcis σύριγξ appellatur. COMPACTAM CERIS) Theocritus Idyllio 8.

Σύριγγ' ἂν ἐποίησα καλὰν ἐγὼ ἐννεάφωνον
Λευκὸν κηρὸν ἔχοισαν, ἶσον κάτω, ἶσον ἄνωθεν.
Fiſtula quam feci bonam ego nouem vocum
Albam ceram habentem æquè infernè atque ſupernè.

Et Virgilius:

Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis
Fiſtula.——

Dicitur igitur à cera compacta Græcis κηρόδετος, quaſi cera vincta, ſeu iuncta, vt Virgilius interpretatur. Item κάλαμος κηρόδετος, & apud Aeſchylum δοναξκηρόπλαστος. Virgilius Ecl. 3.

——aut vnquam tibi fiſtula cera
Iuncta fuit.——

Quot autem cannarum fuerit, inter Græcos & Latinos, non conuenit. Græci enim ἐννεάφωνον, id eſt, nouem vocum appellant σύριγγα, Latini ἑπτάφωνον, ſeptem Theocritus enim Idyll. 8. ἑπτάφωνον ſæpius appellat. Virgil. 2. Ecl. è ſeptem cicutis compactam ait, & 6. Aen. In Orphei cithara 7. ponit diſcrimina vocum. Ouid. 2. Met.

——diſpar è ſeptem fiſtula cannis.

Idem lib. 13. fiſtulam per auxeſim Polyphemi deſcribit compactam arundinibus centum.

Sumptaq́ arundinibus compacta eſt fiſtula centum.

Hoc quoque ex Ouidio animaduertendum, ſic fiſtulam fuiſſe factam, vt auenæ ſeu cannæ eſſent impares, & velut organum paullatim creſcerent, proque longitudine aut breuitate maiorem minoremq́ue ſonum ederent, quod apertè docet. Ouid. 8. Met. cùm pennas Dedali fiſtulæ componit:

——Nam ponit in ordine pennas
A minima captas, longam breuiore ſequente,
Vt cliuo creuiſſe putes. ſic ruſtica quondam
Fiſtula diſparibus paullatim ſurgit auenis,
Tum lino medias, & ceris alligat oras.

Tibiæ.

LXIV. LIX.

Ebria nos madidis rumpit tibicina buccis:
Sæpe duas pariter, ſæpe monaulon habet.

EARIA) Differt à fiſtula tibia forma non materia ſemper, nam & tibia fiebat è cicutis, cannis, calamis, buxo, vti & fiſtula; quanquam tibia etiam ex ære, loto, cornu, oſſe, lauro, ex aquilarum, vulturum, anſerum, gruum, ceruorum tibiis & oſſibus, vnde & nomen habent. Forma non eadem omnibus, aliæ linguatæ, aliæ elingues; alias μοναύλους, alias διαύλους, hoc eſt, ſimplices & geminas appellabant, alias ἀσκαύλους, χειραύλους, &c. hodie vulgo reſpondent noſtris, quas appellamus, fiſtulis. Nam ἑπτάφωνον vel ἐννεάφωνον, σύριγγα raro vſurpamus, ſed fiſtulas obliquas, quas tibias dextras vel ſiniſtras appellabant, quę è latere non à ſummo inflantur illasq́ue linguatas, quas hodie peregrino verbo Phagoth indigitant. Buccinas, tubas, cornua, ad tibias non adnumerauerim. Scribit de variis tibiarum generibus Solinus cap. 11. in hæc verba. *Thermitanis locis inſula eſt arundinum ferax, quæ commodiſſimæ ſunt in omnem tibiarum ſonum, ſiue Præcentorias facias, quarum locus eſt ad puluinaria præcinendi, ſiue vaſcas, (vaſtas legunt alij) quæ foraminum numeris præcentorias antecedunt, ſeu puellatorias, quibus à ſono clariore vocamen datur, ſiue Gyngrinas, quæ breuiores licet, ſubtilioribus tamen modis inſonant, aut Miluinas, quæ in accentus exeunt acutiſſimos, aut Lydias, quas & Thorarias dicunt, vel Corinthias, vel Ægyptias, aliasúe. Muſicis per diuerſa officia, & nomina ſeparatas.* Addit Solinus memorabile naturæ miraculum, quod ad tibiæ ſonum fieri narrat. *In Halesina regione fons, aliàs quietus & tranquillus, cùm ſiletur, ſi inſonent tibiæ, exultabundus ad cantum eleuatur, & quaſi miretur dulcedinem vocis, vltra margines intumeſcit.* Modos habebant veteres plures, Lydiis læta, Phrygiis triſtia canebantur, de quibus Apuleius lib. 1. Florid. de Antigenida tibicine. *Tibicen quidam fuit Antigenidas, omnis voculæ melleus modulator, & idem omnimodis peritus modificator, ſeu tu velles Lydium querulum, ſeu Phrygium religioſum, ſeu Dorium bellicoſum.* Vſus primus ad funera adhibebatur, qui & monumentarij choraulæ dicebantur. Inuentionem tibiæ alij Mercurio, Palladi alij tribuunt. Apuleius 1. Floridorum, Hiagnim Marſyæ patrem principem eius artis laudat. Prorſus igitur ante Hiagnim, nihil aliud plerique callebant, quàm Virgilianus Opilio ſeu ƀubſequa.

Stridenti miſerum ſtipula deperdere carmen.

SAEPE DVAS PARITER, SAEPE MONAVLON HABET) Tibiam aliam ſimplicem, hoc enim eſt μόναυλος, aliam geminam dicit. de qua Apuleius loco modo adducto. Quæ ſint tibiæ pares, quæ impares docet Brodæus Miſcell. lib. 5. cap. 32. Nannius Miſcell. lib. 1. vbi de figura, numero, &c. plura. Fuerunt vſitatæ in conuiuiis, quod ex Plutarchi Problem. 8. lib. 7. Sympoſ. Quod ſi quis videbatur paullò largius in arte promouiſſe, ei quoque tamen mos fuit vna tibia velut vna tuba perſonare. *Primus Hiagnis in canendo manus diſcapedinauit, primus duas tibias vno ſpiritu animauit, primus læuis & dextris foraminibus acuto tinnitu, & graui bombo concentum muſicum miſcuit.* Quibus verbis ſubiungit elegans certamen Marſiæ cum Apolline. Qui de tibia plura deſiderat, quanquam & nos aliis lib. adeant Plinium lib. 16. cap. 37. Cenſorinum cap. 23. Martianum lib. 9. Iulium Pollucem lib. 4. Horatij interpretes ad finem 4. carm. Vadianum ad Solinum. Cælium Rhodig. Turnebum Athenæum lib. 14. cap. 13. & 14. Virgilij interpretes ad illum eclog. verſum

Incipe Mænalios mecum mea tibia verſus.

Et alios, ſed hos fortè multos nimis nominaui.

Hinc Martialis ebriam tibicinam vocat.

Soleæ lanatæ.

LX. LXV.

An læ lanatæ pelles, de quibus ſupra ep. 42. lib. 1.

De fuerit ſi fortè puer, ſoleaſq́ libebit
*Sumere: pro puero * proderit ipſe ſibi.*

* proderis ipſe tibi.

Soleæ genus pedum indumenti, vt Gallicæ, caſtrenſe; calcei, forenſe. Soleas Gellio auctore cap. 20. lib. 13. Omnia fermè id genus dixere veteres, quibus plantarum calces tantùm infimè teguntur, cætera propè nuda, & teretibus habenis iuncta ſeu vincta ſunt. Nonnunquam Græca voce crepidulas. Gallicis ait nouum verbum, nec multo ante Cic. æuum repertum, quo Cic. in 2. Antoniana vtitur. *cum Gallicis & lacerna cucurriſti.* Feſtus ait dictas, quod ſolo pedis ſubiiciuntur, alij & à ſolo quod calcāt. Omnino eius formę reor fuiſſe, cuius ſunt hodie agreſtium calones, hoc eſt ligneæ ſoleæ, loris pedi ſupernè alligatæ. Solearum domi tantùm vſum fuiſſe conſtat, quod Cicero Antonium, & Titus Caſtricus Rhetor, diſcipulos ſuos ſenatores ſoleatos per publicum incedentes reprehēderint. Has ſoleas etiam domi ponebant ad cœnam accubituri. Quod Horatius lib. 2. Sat. 8. Plautus in Truculento, & noſter ſupra in Cottam pluresque alij oſtendunt. Carminis ſenſus eſt. Qui tam pauper es, vt puerum non habeas, qui tibi ſoleas inducat, ipſe tibi puer eris. Puerorum & ſeruorum viliorum hoc munus erat.

Muſcaria pauonina.

LXI. LXVII.

Lambere quæ turpes prohibet tua prandia muſcas,
Alitis eximiæ cauda ſuperba fuimus.

Muſcariorum & flabellorum, quibus abiguntur menſarum aſſeclæ & Harpyæ illæ minores, varia etiam hodie genera cernuntur è raſo dolabrâ ſubtiliter ligno, è membranis in lora conciſis, è pellibus, vt mox infrà aliiſque pennis. Caudæ tamen pauoninæ nobilioribus vſurpatiſſimæ. CAVDA SVPERBA) de hac dictum lib. 13. epig. 70.

Copta Rhodia.

LXII. LXVIII.

Peccantis famuli pugno ne percute dentes:
Clara Rhodos coptam, quam tibi miſit, edat.

PECCANTIS) Copta placentæ vel panificij genus, cui quædam confusè, aut legumina commiſceri ſolebant, vt nuclei pinei amygdalæque. Trallianus Alexander ex his rebus conficit, *ἀμυγδάλας ὖν λαμβανέτωσαν, ἢ κάρυα, ἢ σταφίδας, ἢ στροβίλους, καὶ τὰς ἐκ τούτων κοπτάς. Sumant amygdalas, aut nuculas, aut paſſulas, aut nucleos pineos, aut coptas, quæ ex his omnibus fiunt.* Oribaſius etiam libro Medicaminum κοπτάριον purgans facit è ſimila, nucleis pineis, dacrydio, pipere, melle deſpumato; & alterum è ſimila ſcammonia, nucleis pineis, pipere, melle, vt Turnebus lib. 10. cap. 10. refert. Iulius Pollux lib. 6. cap. 11. coptam Rhodiam ἐσχαρίτην appellat, mediam inter panem & placentam, ὁ δὲ ἐσχαρίτης, inquit, ῥοδιακὸς μεσέος ἄρτου καὶ πλακοῦντος. Eandem putant Athenæo κοπτιλοῦντα dictam, quod inter eſum dentes feriat & percutiat, etſi poſsis ſectam placentam vel placentas, quæ ſecari ſoleant, interpretari, de qua aliâs Martialis.

Et ſecta plurima quadra de placenta.

De qua hîc non eſt ſermo. Rhodia igitur copta (ſeu placenta, ſeu panis) adeo dura erat, vt buccellatus panis, ita vt dentes, niſi firmos, pœne elideret. Vnde poëtę iocus in hanc coptam, quę domino pugni loco erat multare ſeruum cupienti. Merula Domitium, Merulam Vitellius coptâ verberat, ſpero nos poëtæ ſenſum aſſecutos. Copta certè ſi à Græco, vt Rhodij Græci, κόπτω deducas, & incido & pulſo valet, hic poëta poſteriorem ſignificatum nemine negante, qui modò verſum intelligat arripit. dictum etiam de hac copta lib. 2. epig. 85.

Obiurgant ſeruos colaphis & pugnis, Petronius in Trimal. conuiuio.

Vimine clauſa leui niuea cuſtodia copta.

Porcus.

LXX. LXIII.

Iſte tibi faciet BONA SATVRNALIA *porcus,*
Inter ſpumantes Ilice paſtus apros.

Porcus ſaginatus haud dubiè potentiorum munus erat. BONA SATVRNALIA) de aliis acclamandi in Saturnalibus formulis dictum ſuprà, inter quas & hæc vna, *Bona Saturnalia*, vt eſt apud Arrianum in diſſertationibus Epicteti. τοῖς γὰρ παιδίοις ὅταν προσελθόντα κροτῇ καὶ λέγῃ, σήμερον Σατυρνάλια ἀγαθά, λέγομεν, οὐκ ἔστιν ἀγαθὰ ταῦτα; οὐδαμῶς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐπικροτοῦμεν. *Pueris cùm appetunt Saturnalia clamatur & dicitur: Bona Saturnalia, nos hæc mala vituperamus immò etiam acclamamus.* Hinc Catullus fortè dixit.

Saturnalibus optimo dierum.

INTER SPVMANTES) Porcus ſus eſt domeſticus, paſcitur glande, cuius ferax ilex arbor, eaque ſaginatur vti & apri.

Muſcarium bubulum.

LXXI. LXIV.

Sordida ſi flauo fuerit tibi puluere veſtis,
Colligat hunc tenui verbere cauda leuis.

Cauda ad tergendas veſtes. Ex Aldi inſcriptione, totum verſum intelligis. Si puluere inquinatam geris veſtem, caudâ bouis excute puluerem. TENVI VERBERE) ſic non tam excutitur, quàm verritur & colligitur, minuſque veſtis læditur, verſus alioqui vix cauda bubula dignus.

Botulus.

LXXII. LXV.

Qui venit botulus medio tibi tempore brumæ,
Saturni ſeptem venerat ante dies.

Butulum ſeu botellum, eſſe genus farciminis nulla eſt dubitatio, cùm præter Feſtum (qui propter connexionem à bolis ait botulum appellatum) id doceat Apicius lib. 2. de re culinaria, cap. 5. *Botellum*, inquit, *ſic facies ex ouis vitellis coctis, nucleis pineis conciſis, quibus cepam & porrum conciſum, ibuſque crudum admiſcebis cum pipere modico, atque ita inteſtinum denique farcies, adiectóque liquamine, & vino decoques.* Egimus de huc ſuprà. MEDIO TEMPORE BRVMAE) Saturnalibus medio decembri celebratis. Sic Mannius dixit.

Vide Tertull. Apolog. Vbi botulos appellat cruore diſtentos nos ſupra lib 5. epig. 79. & 11. epig. 32.

—— noſtri maiores bene
Multa inſtituere, ſic hoc optimè, frigore
Fecere ſummo dies ſeptem Saturnalia.

SATVRNI SEPTEM VENERAT ANTE DIES) Senſus eſt Butulus, qui tibi dono mittitur Saturnalibus, mihi venerat ante Saturnalia. Initio enim hyemis fieri ſolebant. Cæterùm Saturnalia cæpere conſulum æuo 14. Cal. Ian. Cæſaris 16. Cæſar enim correxit Faſtos & ante Saturnalia dies adiecit duos ita ſaturnalia migrarunt à 14. in 16. diem Cal. Ian. Primum antiquitus, vnus tantùm dies Saturnalibus datus. Cæſar duos adiecit. Auguſtus ſanciuit, & poſtremo æuo videtur quartum etiam addidiſſe, quintum Caligula condidit, Claudius firmauit. Atque hi legitimi dies Saturnalium fuere, vt ſuprà ad illos Martialis verſus planum fecimus.

Et iam Saturni quinque fuere dies.

Item: *Hæc ſignata mihi quinque diebus erant.*

Hoc loco ſeptem numerat aſcitis etiam ſigillaribus, quæ ſigillaria duos obtinebant dies, & proximè Saturnalia Opaliaque ſequebantur. Ex Luciano tamen, Nouio, & Mummio etiam priſci videntur ſeptem dies Saturnalibus dediſſe, quos viri docti lætitiæ potius non feſti, putant fuiſſe. Atque hæc omnia, quæ ſtrictim de Saturnalibus libauimus teſtimoniis Macrobij, Varronis, Martialis, Dionis, & aliorum confirmantur apud Lipſium lib. 1. Sat. cap. 3. & 4. quæ hîc breuitatis cauſa tranſeo.

Pſitta-

Pſittacus.

LXVI. LXXIII.

Pſittacus à vobis aliorum nomina diſcam:
Hoc didici per me dicere, CAESAR AVE.

Magna mihi copia foret dicendi de forma, ingenio, docilitate, variaque ex variis ſcriptoribus hiſtoria Pſittaci, ſed memor diſtichorum, non texam longos multoſque verſus. Accipe intellectum carminis. Alias voces, ſæpius inculcatas à magiſtris accepi, Cæſarem ſalutare ſine magiſtro didici: hiſtoricáne an poëtica fide? Poëtica reor, vt ille Philippus 1. Anthol. εἰς ψίττακον.

ψίττακος ὁ βροτόγηρυς ἀφεὶς, &c.

Extant & Ouidij Amorum lib. 2. el. 6. in mortem Pſittaci, Corinnæ, & Statij ſilua lib. 2. in Pſittacum melioris nobiles lacrymæ. Eloquentiam huius auis omnes certatim laudant ſcriptores. Sed iuuat ex Apuleio 2. Florid. elegantiſsimam eius deſcriptionem tranſcribere. *Pſittacus, auis Indiæ auis eſt, inſtar illi minimo minus quàm columbarum, ſed nec colorum columbarum, non enim lacteus ille, vel liuidus, vel vtrumq; ſubluteus, aut ſparſus eſt: Sed color Pſittaco viridis, & intimis plumulis, & extimis palmulis, niſi quod ſola ceruice diſtinguitur. Enimuerò ceruicula eius circulo mineo velut aurea torqui, pari fulgoris circumactu cingitur, & coronatur. Roſtri prima duritia, cùm in petram quampiam concitus altiſſimo volatu præcipitat, roſtro ſe velut anchora excipit. Sed & capiti eadem duritia, quæ roſtro. Cùm ſermonem noſtrum cogitur æmulari, ferrea clauicula caput tunditur, imperium magiſtri vt perſentiſcat: hæc ferula diſcenti eſt. Diſcit autem pullus vſque ad duos ætatis ſuæ annos, dum facilè os vti conformetur, cum tenera lingua vti conuibretur. Senex autem captus & indocilis eſt, & obliuioſus. Verùm ad diſciplinam humani ſermonis facilior eſt Pſittacus, glande qui veſcitur: & cuius in pedibus vt hominis, quini digituli numerantur. non enim omnibus Pſittacis hoc inſigne, ſed illud omnibus proprium, quo eius lingua latior, quàm cæteris auibus, eo facilius hominis articulantur patentiore & palato. Id verò quod dicit, ita ſimiliter nobis canit, vel potius loquitur, vt vocem ſi audias, hominem putes. Nam quidem ſi videas idem conari, & eloqui. Verùm enimuerò, & coruus, & pſittacus nihil aliud, quàm quod didicerunt pronunciant.* Iucundam & memorabilem inſaniam Pſaphonis, ſeu Annonis narrat. Maximus Tyrius, de loquacibus auiculis, collectis & edoctis hæc verba ſonare μέγας θεὸς ψάφων, quæ emiſſæ ſimul voces, quas didicerant, in aëre cantarent, homines rati Pſaphonem Deum eſſe, diuinum illi cultum adhibuêre. Cælius Rhod. Aſcanio Cardinali, Pſittacum fuiſſe ſcribit, qui totum noſtræ religionis ſymbolum potuerit articulatiſsimè pronunciare. Non iniucunda refert de coruis ſimul & Pſittacis Macrobius lib. 2. Sat. cap. 4. in Iocis Auguſti. Multa de Pſittaco, Plinius lib. 10. cap. 24. Interpretes ad Perſij prologum Ouidij elegiam. Geſnerus multa nimis lib. 3. de auibus Brodæus ad Philippi epigramma Opſopæus, vt nihil de recentioribus dicam.

Pica.

LXVII. LXXVI.

Pica loquax dominum certa te voce ſaluto:
Si me non videas, eſſe negabis auem.

Non cedit Pſittaco loquacitate pica, quæ à poëtis ſingulare hoc epithetum retulit, vt diceretur loquax, Auctor Philom.

Pica loquax varias modulatur gutture voces
Scurrili ſtrepitu, quidquid & audit, ait.

Non tam elegans, nec tam articulatè format verba, quâm pſittacus, pſittacus eloquentiæ ſymbolum meretur, pica vulgi loquacis, & inconditè garrientis. Vide adagionem. *Pica loquacior.* SI ME NON VIDEAS, ESSE NEGABIS AVEM) tam accuratè voces non humanas tantùm, ſed quaſuis alias cùm auium, tum ferarum exprimit, vt nonnunquam etiam homines fallat. *Ego,* inquit Oppianus, *aliquando garrientem picam audiens hedi vocem arbitrabar, qui à matre ſeparatus iuxta arborem eam requireret, cui clamans inſidebat. Et iterum edito mugitu, vitulum referebat. Deinde ouis inſtar balabat: Poſtremò fiſtulam, ſiue ſibilum paſtoris imitabatur, quo ille poſt paſcua oues ad potum ducit. Vix verò tandem pica per ramos ſaliente conſpecta, miratus ſum cùm in cæteris rebus, tum in auibus diuinæ largitatis dona ſplendere.* Hæc Oppianus, cum quo Ouid. 5. Met.

Inſtiterant ramis imitantes omnia picæ.
Nunc quoq; in alitibus facundia priſca remanſit:
Raucaq; garrulitas ſtudiumq; immane loquendi.

Martial. lib. 9. ep. 55. *Inde ſalutatus pica reſpondet arator.*

Extat apud Plutarchum in libello vtra animalium, &c. prope miraculum de pica tibicines audiente, quod tu apud Pierium in pica leges. Eſt & Archiæ epigramma Græcum εἰς κίτταν lib. 3.

Anthol. εἰς ἔριν, & Perſij prologus, vti & de pſittaco coruoq́;. Qui plura deſiderat Plinium & Phyſiologos conſulat, ne picam imiter hæc dicta ſatis.

LXXVII.

Cauea.

Si tibi talis erit, qualem dilecta Catullo
Lesbia plorabat, hic habitare poteſt.

SI TIBI TALIS ARIT) Caueam elegantem, & eburneam intelligit, dignam in qua paſſer Lesbiæ habitet, qualem Statius Silua.2. in Pſittaco Melioris deſcribit.

At tibi quanta domus nihil à teſtudine fulgens
Connexusq́ eburi virgarum argenteus ordo.

Et mox:

——vacat ille beatus
Carcer, & anguſti nuſquam conuitia tecti, &c.

Auream Trimalcio ſuſpenderat apud Petronium. Super limen autem cauea pendebat aurea, in qua pica varia intrantes ſalutabat.

POTES) omninò potes legendum, poteſt notæ Gryphij, ſed quo ſenſu? Neque alloquitur ipſum paſſerem, ſed amicum vt vides, lego igitur poteſt.

Narthecium.

LXXVIII. LXVIII.

*Artis ebur medicæ narthecia * cernis habere*
Munera, quæ cuperet Pactius eſſe ſua.

* cernis? habebis Munera, etc

Arcula medicamentaria.

ARTIS EBVR MEDICAE) Narthecium eſt capſa, ſeu theca medicamentaria. vnde à Chirurgis & medicis medicamenta recondita promuntur. Fiebat primùm è ligno, & arbore, quam ferulam Latini, Græci Narthecа, ſeu Nartheciam appellant. quamuis narthex maior, narthecia minor ſit Plinio. Deinde eædem thecæ, ſeu capſulæ fiebant ex ebore, nomen tamen retinebant, & perinde narthecia vocabantur, atque ſi facta eſſent ex narthece. Mens diſtichi, & compoſitio eſt: cernis te accipere, & habere ebur, hoc eſt, narthecia eburnea, ſeu Medicorum narthecia ex ebore facta, munera tam præclara, vt ea ipſe Pactius chirurgus ſibi exoptet. Calderinus Narthecium exponit virgam medicam è ferula, ſed verè digna eſt hæc interpretatio, ferulâ, cui manum nondum ſubduxit Calderinus. Ipſe Cicero 2. de finibus disertè narthecium, pro repoſitorio, & theca medicamentaria ponit, cuius hæc verba: *Iam doloris medicamenta illa Epicurea, tamquam de narthecio promant, &c.* PACTIVS) alij Pacchius legunt, cuius mentio eſt apud Scribonium Largum, Iuuenalis Sat.12. diuitem Paccium nominat & orbum,

——ſentire calorem
Si cœpit Locuples Gallita, & Paccius orbi.

Flagra.

LXXIX. LXIX.

Ludite laſciui, ſed tantùm ludite ſerui:
*Hæc ſignata mihi * quinq; diebus erunt.*

*Saturnalibus quibus domini ſeruiebant, ſerui accumbebant.

LVDITE LASCIVI) Saturnalibus non verberabantur, ſerui, quibus domini famulabantur, ſuumque ius remittebant, quemadmodum iam ſæpe enarratum eſt. Poëta quinque ſaturnalium diebus (tot fuiſſe legitimos dies Saturnalium paullô ſuprà oſtendimus) ait ſignata eſſe flagra, & incluſa ſeruiſque non timenda, luderent ergo nullum eſſe his diebus periculum flagrorum.

TANTVM LVDITE SARVI) Vox hæc tantùm, vel ad verbum ludite, vel nomen ſerui refertur, diuerſo intellectu (TANTVM LVDITE) & aliud non tentate facinus aut ſcelus, alioqui nec quinque diebus ſignata erunt flagra. ad ſeruos refer τὸ tantùm, non ad Ludite. (TANTVM SERVI) quorum dies ſaturnaliorum proprij, & quibus tantum timenda flagra, liberi enim flagris non cædebantur. Hoc te moneo per tranſennam, tria veteribus verberationum genera fuiſſe vſitata, fuſtuarium, quod fuſtes & vites continebat, virgas, quibus liberi & ſerui puniebantur. Flagra ſolis ſeruis adhibebantur. Fuſtuarium autem capitale ſupplicium, aut pœna certo modo definita fuit. Romani plerumque milites in caſtris vite, barbari fuſte cædebantur.

Quodè libro ſexto Polybij, & lib.7. Liuij diſcis. Virgis cædebantur damnati ad ſupplicium, cuius rei multa extant apud Liuium paſsim teſtimonia, ſerui verò damnati flagris, & loris cædebantur. Virgis tamen & loris etiam extra capitis ſupplicium ſerui παιδεύσεως ἕνεκα, vel publicè, vel priuatim cædebantur. Liberi nunquam. De virgis & loris multa paſsim apud Plautum teſtimonia reperies. vnde illi ioci verberum virgidemia, virgatores, vlmei ſtili Amphit. vlmorum acheruns, mortui boues, virgis calefactabere Aſinaria, bubulis coriis onuſtus ſis. Item in Aſinaria.

Vbi ſæpe ad languorem tua duritia dederis octo
Validos lictores vlmeis affectos lentis virgis.

Lex tamen Porcia virgas omninò à ciuibus remouit, non â ſeruis, Cicero pro Rabirio, & in *Briſſonius li.3.* Verrem. Qui plura de flagris virgiſque deſiderat, Iacobi Gretſeri libr.1. de S.Cruce cap.8.9.10. *ſel. ex Iur. Ant.* legat, vbi fusè de his diſputat, me flagris dignum iudices, ſi verboſior in re hîc non neceſſaria eſſe velim. *c.10. quæ ſint ſeruilia verbera.*

Ferulæ.

LXX. LXXX.

Inuiſæ nimium pueris, grataq; magiſtris,
Clara Prometheo munere ligna ſumus.

Ferulam ait igni ſeruando vtilem, & pueris verberandis. Addo ſenibus ſcipionis vſum, laniſtis rudem præſtitiſſe. Fecit poëta ſuprà mentionē ferulæ lib.10. vbi ſceptra pædagogorum appellauit. Aiunt dictas à feriendo, vel à medulla, vt vult Iſidorus, quod medullam ferulæ ilum eſſe Varro tradat. rectiùs fortè à ferendo dixeris ferulam, quod illa Prometheus ignem tulerit. Ferula genus fruticis eſt, nec lignum verè, nec caulis, quare Clearchus hanc ænigmaticōs lignum, non lignum appellauit, propter caulem craſsiorem, & duriorem, medulloſum tamen: nam corticis loco, quaſi lignum habet, ligni autem loco fungoſam intus medullam vt ſambuci. Ex quibus intelligis ferulas vt bacillos fuiſſe, quibus vapulabat pueritia à magiſtris, vnde fluxit, vt in triuialibus hodie ſcholis, magiſtri, & præceptores virgam longiuſculam, & lentam gerant, qua & in ſcholis, & templis vtuntur, feriuntque capita puerorum; imaginem quandam ferulæ eſſe *Alij magiſtrorum ferulas cubitali ſtilo in orbitam planã deſinentes, quæ plana & explicata manꝰ verberatur, efformant.* diximus. Manus olim feriebant, vnde natum adagium, manum ferulæ ſubducere.

INVISAE PVERIS) Quintilianus libro 1. cap.3. negat pueros verberandos, quod tamen paſsim & fit, & fiebat ſemper, vt Horatius, Columella, Iuuenalis, & Martialis docent. Plinius tamen ingenuos pellibus anguillarum ait pulſatos. PROMETHEO MVNERE) Hac de re Aeſchylus, vt ſuprà monuimus, in Prometheo plurima. Heſiodus περὶ ἔργων καὶ ἡμερῶν. Lege Mythicos, & Natalem Comitem fusè ſuper hac re fabulantes. Prometheus enim ignem ſuperis ferulâ ſubduxit, hominibusque vſum eius oſtendit, vt apud Aeſchylum gloriatur, quam ob culpam ad Caucaſum eſt relegatus & ligatus.

Pera.

LXXI. LXXXI.

Ne mendica ferat barbati prandia nudi,
Dormiat & tetrico cum cane pera rogat.

Mens eſt. Pera, qua vtuntur plurimum Cynici philoſophi, rogat ne detur Cynico, & cogatur ferre emendicata fruſta Cynici, & cum eodem dormire: nec enim aliam habebāt ſupellectilem Cynici, quàm ſcipionem & peram. Pera eſt ſacculi viatorij genus, quo opſonia feruntur, alioqui pellis à collo ad lumbos pendens. ſuper cultu Cynico plenè diſſertatum eſt lib.4. epig.53. ad verſum.

Cum baculo, peraq; ſenem, cui cana, putriq;
Stat coma, & in pectus ſordida barba cadit.

CVM CANE) Cynici canes audiebant, quod obuios mordebant, mendicato viuerent, & in vſu vitæ canum impudentiam ſequerentur. Plura ex epig. Græcis εἰς φιλοσόφους ſuprà memorauimus.

* * *

Scopæ.

Scopæ.

LXXXII. LXXII.

In pretio ſcopas teſtatur palma fuiſſe:
** Sed pretium ſcopis nunc analecta dabunt.*

** Otia ſed ſcopis.*

Scoparum, id eſt, verriculorum vſum docet etiam, vnde earum pretium. Olim è palma fiebant, quibus menſæ abſtergebantur, purgabanturque. Nunc, inquit, analecta, hoc eſt, dapum reliquiæ in pauimento, pretium dabunt ſcopis. Horat. Sat. 2. l. 2.

Ten' lapides varios lutulenta radere palma?

Palmæ vſus trecentos ſexaginta Babylonij recenſebant, de quibus Pierius in palma. Analecta ſuprà fuſius deſcripſimus, de quibus Turnebus, Cælius Rhodiginus, alij. ſunt reliquiæ ciborum in terram cadentes. Initium pentametri aliqui aliter & legunt, & interpretantur. Otia sed scopis nvnc analecta dabvnt) Scopis pauimenta, ſeu aſſarota negant verri, quod ex Iuuenale, & Plinio refutat Calderinus. Sed Calderinum refellit Alexan. Neapol. lib. 4. cap. 21. quod totum eſt ſuper hoc diſticho. Cum Calderino tamen ſentio, pro quo apertus eſt locus apud Petronium. *Caterùm, inquit, inter tumultum cum fortè parapſis excidiſſet, & puer iacentem ſuſtuliſſet, animaduertit Trimalcio colaphiſq́; obiurgare puerum; ac proiicere rurſus parapſidem iuſſit. Inſecutuſq́; eſt * lecticarius, argentumq́; inter reliqua purgamenta ſcopis cœpit verrere.* Verrendi miniſterio addicti aliàs Scoparij appellati, id eſt, μόνωλα σαρῶτες, vt Græci interpretantur l. 8. D. de Iuſtit. vel Iuſtrum. legato. Hoc fortè non vbique factum, nam & ſerui analectæ dicti, ſub menſa incuruati, reliquias ſub menſam cadentes, vt oſſa, micas, & alia, tollebant, & pauimenta, quod pretioſiora eſſent, non ſcopis, ſed ſpongiis extergebant. L. quæſitum. §. item ſpongiæ. ff. de fund. inſtr. De his plura Gruterus ad epiſt. Sen. 27. *Vt Grammaticos haberet analectas, &c.*

Hæc & nobis ſcriptura placet.
Picta ac coloribus micas, & analecta putant. Alciatus Parerg. 8. c. 25.
** Supellecticarius alij legunt.*

Scalptorium.

LXXXIII. LXXIII.

Defendet manus hæc ſcapulas mordente moleſto
Pulice, vel ſi quid pulice ſordidius.

Scalprum, ſcalpellumq́ue memini legere, ſcalptorium nuſquam exſculpo. ſed quid ſcalptorium ſit, nullo labore ex ipſo poëta diſcis, qui docet inſtrumentum eſſe manui geminum, quo ſcapulæ (in quas digiti ſe non extendunt) prurientes, aut beſtiolarum, pulicum, inquam, aut pediculorum morſiunculis ſcalpurientes fricantur, & ſcalpuntur.

Manuale.

LXXXIV. LXXIV.

Ne toga barbatos faciat, vel pœnula libros,
Hæc abies chartis tempora longa dabit.

Ipſa vox oſtendit vſum manualis, ſeu enchiridij, abiegnis enim tabulis manualia fiebant, quibus libri tegebantur, ne manibus, aut ſinu geſtati, verſatiq́ue attererentur in cornibus, quod neceſſariò fiebat, ſi muniti fortioribus inuolucris non eſſent. Manuale alioqui dicitur à manu, quod vel manu capiatur, vel manum impleat, quæ vox apud Plinium ſæpius legitur, nec ſcio an apud alium, cui auctoritas conſtet.

Barbatos) villoſos, quales tironum libri plerumque ſpectantur cornibus comatis, intortiſq́ue: barbatos vocat poëta, quod vſu detriti, quæ natura chartæ eſt, vt libri pilos, villoſq́ue velut barbas acquirant. Pœnvla) qua atteritur liber in frontibus, niſi tabulis ſit tectus. Abies) è qua fiebant inuolucra, & arma librorum.

* * *

Lectus

Lectus pauoninus.

LXXV. LXXXV.

Nomina dat ſpondæ pictis pulcherrima pennis
Nunc Iunonis auis: ſed prius Argus erat.

Ne fallare lector, non fuêre lecti, ſeu ſpondæ tectæ pennis, aut oculis pauonum, ſed citreis tabulis, quæ plumas gemmaſque pauonum æmulabantur. Plinium audi libro tertio decimo, cap.15. in hæc verba, de citreis menſis loquentem. *Sunt & vndatim criſpa, maiore gratia, ſi pauonum caudæ oculos imitentur.* Factos autem lectos etiam citreos oſtendit Seneca, qui ſcribit citri radices, inſanis licitari ſolitas pretiis, ad menſarum & lectorum ornamenta. & Perſius.

——non quicquid deniq; lectis
Scribitur in citreis——

In quo verſu interpretando, non ſequor tantùm Foquelinum, ſed Britannicum etiam, & Fuluium Vrſinum. Fuerunt tamen & citrei pugillares, in quos vel memoriæ cauſſa referebãt, quæ volebant, vel quos carminibus ſcribendis adhibebant. Martialis ſup. ep.3. Suet. Ner. cap.52. Plinius ep.27. l.7. Scribebant veteres in lectis cubantes, & carmina, aliáue meditabantur. Horatius.

Fronde comas vincti cœnant, & carmina dictant.

Plinius epiſt.27. lib.7. Venit Athenas Philoſophus Artemidorus, &c. vbi cœpit adueſperaſcere, iubet ſterni ſibi in prima domus parte, poſcit pugillares, ſtilum, lumen, ſuos omnes in inferiora dimittit, ipſe ad ſcribendum animum, oculos, manum intendit, &c. De citreis lectis, accipe Martialis verſum lib.12.

Sueton. in Aug. lucubratoriũ lectulum appellat, in quo ſtudebat Auguſtus.

Gemmantes prima fulgent teſtudine lecti,
Et Mauruſiaci pondera rara citri.

Ab oculis igitur pauonis, quos citreus lectus imitabatur, ipſe lectus appellabatur pauoninus. IVNONIS) pauonem Iunoni ſacrum, & ſuprà docuimus, & hodie ne tiro quidem neſcit. ARGVS) cuſtos Iûs conuerſus in pauonem. legatur Ouid. Metam.

Ephippium.

LXXVI. LXXXVI.

Stragula ſuccincti venator ſume veredi:
*Nam ſolet à nudo ſurgere * ficus equo.*

** pectus. Aldus.*

Veredum de equo intelligendum lib.12. monitus es. hîc inſternit veredum equum curſorem ephippio ſuo, ſeu ſella equo impoſita, cui eques inſideat. Vocat poëta ſtragula generali verbo, quicquid inſternitur ſtragulum latinis dicitur, quod antea docuiſſe non ignoro. Ephippium tamen nõ pro ſtragulo puto poëtæ dictum, ſed equum iam ſuccinctum, hoc eſt, ephippio onuſtum, ait ſtragulis quoque inſternendum, ſeu ſtragula ephippio iniicienda, quorum loco hodie adhibent puluinos equeſtres, Reitkiß. FICVS) vlcus inde natum, ſi modò inſideas, quem Germani lupum appellant.

Den Wolff reitten.

Stibadia.

LXXVII. LXXXVII.

*Accipe lunata ſcriptum teſtudine * ſignum:*
Octo capit: veniat, quiſquis amicus erit.

** C. ſigma. & ſanè emendatius.*

Sauaro mecũ ſentit Stibadium eſſe idem quod ſigma.

Stibadium eſt lectus accubitorius, qui figurâ ſuâ Græcum ſigma exprimit hac formâ, C vnde poëta lunatam teſtudinem vocat; teſtudinem autem, à materia, lecti enim, & menſæ concharum teſtis operiebantur, & ſigma, non ſignum, quod apud Athenæum lib.10. arcui Scythico comparatur, Σκυθικῷ τόξῳ τεῖτον ἦν περιφερές. Sedebant in eo conuiuæ non incuruatis genibus procumbentes, ſed coxim interpoſitis puluinis inſidentes, vt Sagarij ſolent apud Italos. Erat enim ſigma lectus, ſeu torus ad menſas rotundas accommodatus, quem ſemirotundum ſuggeſtum vocat Apuleius lib.5. *Viſoq; ſtatim proximo ſemirotundo ſuggeſtu, propter cœnatorium, rata refectui ſuo commodum libẽs accumbit.* Fiebant ſtibadiorum tori ex herbis primulùm, vnde & nomen accepêre, στιβάδας enim herbas vocant. Plato περὶ πολ. lib.2. ἐπὶ χαλαμόν τινα παραβαλλόμενοι, ἢ φύλλα χαμαὶ κατακλινέντες ἐπὶ στιβάδων ἐστρωμένων μιλακίτι, καὶ μυρρίναις εὐωχήσονται αὐτοί τε, καὶ τὰ παιδία ἐπιπίνοντες τοῦ οἴνου ἐστεφανωμένοι, καὶ ὑμνοῦντες τοὺς θεούς. Seruius ad 1. Aeneid. verſum.

Aurea compoſuit ſponda, mediamq; locauit.

Lectus pauoninus.

LXXV. LXXXV.

Nomina dat ſpondæ pictis pulcherrima pennis
Nunc Iunonis auis: ſed prius Argus erat.

Ne fallare lector. non fuêre lecti, ſeu ſpondæ tectæ pennis, aut oculis pauonum, ſed citreis tabulis, quæ plumas gemmaſque pauonum æmulabantur. Plinium audi libro tertio decimo, cap.15. in hæc verba, de citreis menſis loquentem. *Sunt & vndatim criſpa, maiore gratia, ſi pauonum caudæ oculos imitentur.* Factos autem lectos etiam citreos oſtendit Seneca, qui ſcribit citri radices, inſanis licitari ſolitas pretiis, ad menſarum & lectorum ornamenta. & Perſius.

——non quicquid deniq; lectis
Scribitur in citreis——

In quo verſu interpretando, non ſequor tantùm Foquelinum, ſed Britannicum etiam, & Fuluium Vrſinum. Fuerunt tamen & citrei pugillares, in quos vel memoriæ cauſſa referebãt, quæ volebant, vel quos carminibus ſcribendis adhibebant. Martialis ſup. ep.3. Suet. Ner. cap.52. Plinius ep.27. l.7. Scribebant veteres in lectis cubantes, & carmina, aliáue meditabantur. Horatius.

Sueton. in Aug. lucubratoriũ lectulum appellat, in quo ſtudebat Auguſtus.

Fronde comas vincti cœnant, & carmina dictant.

Plinius epiſt.27. lib.7. Venit Athenas Philoſophus Artemidorus, &c. vbi cœpit aduesperaſcere, iubet ſterni ſibi in prima domus parte, poſcit pugillares, ſtilum, lumen, ſuos omnes in inferiora dimittit, ipſe ad ſcribendum animum, oculos, manum intendit, &c. De citreis lectis, accipe Martialis verſum lib.12.

Gemmantes prima fulgent teſtudine lecti,
Et Mauruſiaci pondera rara citri.

Ab oculis igitur pauonis, quos citreus lectus imitabatur, ipſe lectus appellabatur pauoninus. IVNONIS) pauonem Iunoni ſacrum, & ſuprà docuimus, & hodie ne tiro quidem neſcit. ARGVS) cuſtos Iûs conuerſus in pauonem. legatur Ouid. Metam.

Ephippium.

LXXVI. LXXXVI.

Stragula ſuccincti venator ſume veredi:
*Nam ſolet à nudo ſurgere * ficus equo.* ** poſtus. Aldus.*

Veredum de equo intelligendum lib.12. monitus es. hîc iuſternit veredum equum curſorem ephippio ſuo, ſeu ſella equo impoſita, cui eques inſideat. Vocat poëta ſtragula generali verbo, quicquid inſternitur ſtragulum latinis dicitur, quod antea docuiſſe non ignoro. Ephippium tamen nõ pro ſtragulo puto poëtæ dictum, ſed equum iam ſuccinctum, hoc eſt, ephippio onuſtum, ait ſtragulis quoque inſternendum, ſeu ſtragula ephippio inilcienda, quorum loco hodie adhibent puluinos equeſtres, Reitkiß. FICVS) vlcus inde natum, ſi modò inſideas, quem Germani lupum appellant. *Den Wolff reitten.*

Stibadia.

LXXVII. LXXXVII.

*Accipe lunata ſcriptum teſtudine * ſignum:*
Octo capit: veniat, quiſquis amicus erit.

** V. ſigma. & ſanè emendatum. Sanaro mecũ ſentit Stibadium eſſe idem quod ſigma.*

Stibadium eſt lectus accubitorius, qui figurâ ſua Græcum ſigma exprimit hac formâ, C vnde poëta lunatam teſtudinem vocat; teſtudinem autem, à materia, lecti enim, & menſæ concharum teſtis operiebantur, & ſigma, non ſignum, quod apud Athenæum lib.10. arcui Scythico comparatur, Σκυθικῷ τόξῳ τείτον ἦν ϖεοσόμοιον. Sedebant in eo conuiuæ non incuruatis genibus procumbentes, ſed coxim interpoſitis puluinis inſidentes, vt Sagarij ſolent apud Italos. Erat enim ſigma lectus, ſeu torus ad menſas rotundas accommodatus, quem ſemirotundum ſuggeſtum vocat Apuleius lib.5. *Viſoq; ſtatim proximo ſemirotundo ſuggeſtu, propter cœnatorium, rata refectui ſuo commodum libês accumbit.* Fiebant ſtibadiorum tori ex herbis primulùm, vnde & nomen accepêre, ϛιβάδας enim herbas vocant. Plato περὶ πολ. lib.2. ἐπὶ κυλαμόν τινα παρεϛαλλόμενοι, ἢ φύλλα καθαρὰ κατακλινέντες ἐπὶ ϛιβάδων ἐϛρωμένων μυλακίτι, καὶ μυῤῥίναις εὐωχήσονται αὐτοί τε, καὶ τὰ παιδία ἐπιπίνοντες τοῦ οἴνου ἐϛεφανωμένοι, καὶ ὑμνοῦντες τοὺς θεούς. Seruius ad 1. Aeneid. verſum.

Aurea compoſuit ſponda, mediamq; locauit.

Stibadia.

Stibadia, inquit, *antiqui non habebant, ſed ſtratis tribus lectis epulabantur.* Theocritus tamen, & Plato τῶν σιβάδων, mentionem faciunt. hic lib.2. de Rep. ille in Adonidis epitaphio. Iſidorus ſtibadium à ſtipitibus deducit, quaſi ſtipadium. Suidas σιβάδες τράπεζαι ἢ στρωμναί. Stibades ſunt aut menſæ, aut lecti. Athenæus item menſas intelligit. Lampridius in Heliogabalo, ſeu Elagabalo. *Primus*, inquit, *inuenit ſigma in terra ſternere, non in lectulis, vt à pedibus vtres per pueros ad reflandum ſpiritum ſoluerentur.* Idem de eodem. *Illud ſanè mirum videtur, quod dicitur ab eo factum, vt de croco ſigma ſtrauerit, cùm ſummos viros rogaſſet ad prandium, pro eorum dignitate ſe dicens fœnum exhibere.* Octo capit) ſuprà libr. 10. dixerat.

Septem ſigma capit, ſex ſumus, adde Lupum.

Intellige ſeptem opportunè, & laxè ſigmati inſediſſe, octo ægrè, & arctè. Quare Lampridius de Elagabalo, *habuit*, inquit, *hanc conſuetudinem, vt octo caluos rogaret ad cœnam, item octo luſcos, & item octo podagroſos, octo ſurdos, octo nigros, octo longos, & octo pingues, cùm capi non poſſent omnes vno ſigmate, vt de his omnibus riſus citaret.* Et Sidonius lib.11. epiſtola ad Domitium docet certum numerum ſtibadio fuiſſe. *Ita*, inquit, *vt miniſteriorum ſeſe non impediente famulatu tot poſsit recipere ſellas, quot ſolet ſigma perſonas.* Idem tamen Martialis ſuprà teſtudinem hexaclinon à ſex perſonis vocauit ſtibadium. heptaclinon igitur à ſeptem. Erat & antiſigma quod ſigmati reſpondebat, & vnus velut circulus (ſic tamen vt miniſtri poſſent tranſire) efficiebatur. Stibadij mentio eſt apud Plinium lib.5.ep.6. Eiuſdem ideam, & ſchema ex antiquo marmore Romæ expreſſum ſpectabis in append. Fuluij Vrſini, * qui multa de ſtibadio, vti & Cælius Rhodig. lib.12.cap.18. Stuckius de Antiquit. Conuiual. Catanæus ad Plinium. Bayfius, & alij, præſertim Sauaro.

* *De Triclinio ad Ciaconium.*

Guſtatorium.

LXXXVIII. LXXVIII.

Fœmineam nobis cherſon ſi credis ineſſe,
Deciperis: pelagi maſcula præda ſumus.

Guſtatorium idem quod repoſitorium, in quo guſtus, ſeu antecœna apponebatur. Petronius Cùm ſubitò ſignum ſymphonia datur, & guſtatoria pariter à choro rapiuntur. Guſtatoria cupilla ſunt Repoſitoria, pro quanis menſa accipiuntur, ſtruiceſq; patinarum ædificabantur in eiſdem. Petron.

Guſtatorium genus menſæ eſt, ſectâ teſtudine veſtitum. Plinius lib.9.cap.11. *Teſtudinum putamina ſecare in laminas, lectoſq; & repoſitoria his veſtire, Carbilius Pollio inſtituit, prodigi & ſagacis ad luxuriæ inſtrumenta ingenij.* Apud Iuniorem Plinium lib.5.ep.6. videtur locum potius, quàm ipſam menſam ſignificare; quanquam Catanæus ad menſam referat. *guſtatorium*, ait, *grauiorq; cœna margini imponitur.* Tantæ porrò magnitudinis Indicum mare mittit, vt habitabiles caſæ ſingulis his integantur, atque inter inſulas rubri præcipuè maris, his nauigant cymbis, quod Diodorus & Plinius credidêre, ſcriptiſque prodidêre. plura de teſtudinibus Aelianus. Poëta noſter ait guſtatorium hoc factum ex teſtudinibus maſculis & marinis, non terreſtribus, quæ fœmineæ habebantur. Plinius de terreſtribus, *ſunt & terreſtres, quæ ob id in operibus Cherſinæ* (nam χέρσος Græcis terram ſonat, vnde cherſonneſus peninſula) *vocantur in Africæ deſertis, qua parte maximè ſitientibus harenis ſqualent, roſido, vt creditur, humore viuentes.* Neque aliud ibi animal prouenit. Hic ipſum guſtatorium loquitur, & ſe non ex terreſtribus & cherſinis, ſed maſculis & marinis teſtudinibus factum gloriatur.

Menſa citrea.

LXXXIX. LXXIX.

Accipe fœlices Atlantica munera ſiluas:
Aurea qui dederit dona minora dabit.

Fortè an ad lib.12.ep.67. ſatis fusè expoſita & laudata menſa citrea, cùm illum verſum interpretaretur.

Et Mauruſiaci pondera rara citri.

Atlas) mons Mauritaniæ. Avrea minora) duodecim millibus, & quingentis philippæis, Cic. citream, Aſinius Pollio XXV. millibus emit. Seneca vnam citream ſenatorio cenſu emptam ait. Senatorius porrò cenſus erant XXX. millia coronatorum, ſicut equitum decem millia. Triginta aureorum millia conflata in maſſam, menſam vtique magnam efficerent. Poëta noſter citreas auro cariores fuiſſe oſtendit. Seneca quingentas citreas habuit, Dione Caſsio teſte, vbi κεδρίνου ξύλου, interpretantur menſas citrei ligni. Dioſcorides lib.1.cap.89. Cedrum & eius ingenium deſcribit. Ad quem locum Matthiolus multa diſputat, negatque cedrum, & citrum eandem arborem. Citrea certè mala Medica ſunt, nec cedrorum fœtus. Auctores videntur cedrum, & citrum confundere. In Atlante monte cedrum non citrum fuiſſe Plinius tradit, qui citri nullam facit ibi mentionem, cùm de menſarum inſania diſputat. Plinij verba ſunt. *Atlas mons peculiari proditur ſilua, de qua diximus, Confines ei Mauri, quibus plurima arbor cedri, & menſarum inſania,*

quas

quas fœminæ viris contra margaritas regerunt,&c. Et infrà : *Ancborarius mons vocatur citerioris Mauritaniæ,qui laudatiſsimam dedit cedrum iam exhauſtus Menſis præcipuè dos in venarum criſpis,&c.* De citreis menſis. Lucanus lib.1. Menſaſque priores Aſpernata fames. Lib.9.

In nemus ignotum noſtra venere ſecures,
Extremoq́; epulas menſasq́; petiuimus orbe.

Petronius Satyr. *——ecce Afris eruta terris*
Citrea menſa——

Plutarchus Cicer. Plura lib.12.

Menſa acerna.

LXXX. XC.

Non ſum criſpa quidem,nec ſilua filia Mauræ:
Sed nôrunt lautas & mea ligna dapes.

Secundam à citro palmam obtinuit Acer,arbor ampliſsima operum elegantia,ac ſubtilitate,vt Plinius eſt auctor lib.16.cap.15. vnde ſic dictam volunt, quod acria in ea artificum ingenia exerceantur, cuius quidem aceris plura ſunt genera, quorum pulcherrimum Plinius ait bruſcum,multaque etiamnum excellentia molluſcum, ſed bruſcum intortius criſpum, molluſcum ſimplicius ſparſum. de his acernis menſis,Horatius lib.ſer.2.

His vbi ſublatis, puer altè cinctus acernam
Gauſape purpureo menſam——

Filia) Non ſum nata in Atlante monte,& ſilua Maurorum, vt citrea,&c.

Dentes eborei.

LXXXI. XCI.

Grandia taurorum portant qui corpora,quæris
An Libycas poſsint ſuſtinuiſſe trabes?

Dentes elephantini ſuſtinebant menſas citreas in omnes figuras effictí. Lucanus.

Vt Mauri Libycis centum ſtent dentibus orbes. Et,
Dentibus his niueis ſectos Atlantide ſilua
Impoſuêre orbes,quales ad Cæſaris ora
Nec capto venêre iuba——

Iuuenal.Sat.11. *——latos niſi ſuſtinet orbes*
Grande ebur,& magno ſublimis Pardus hiatu
Dentibus ex illis,quos mittit porta Syenes.

Plura de dentibus eburneis citreas ſuſtinentibus Plinius lib. 12. c. 5. Tavrorvm corpora qvi portant) in amphitheatro exhibiti elephanti iactabant dentibus tauros, vti & rhinocerotes. Martialis lib. A,e.11.

Quod pius & ſupplex elephas te, Cæſar, adorat
Hic modò qui tauro tam metuendus erat.

Et 19. Qui modò, &c.

Occubuit tandem cornuto ardore petitus,
Dum facilem tolli ſic elephanta putat.

Argumentatur poëta à maiori. Eburnei dentes potuêre ingentes tauros tollere & ferre, quomodo non leues citri orbes ferent?

* Quincupedal.

* Aliàs. Quincupeda.

LXXXII. XCII.

Puncta notis ilex, & acutâ cuſpide clauſa,
Sæpe redemptoris prodere furta ſolet.

Ilignеam quincupedam deſcribit, eiuſque vſum. dicta eſt quincupeda,ſeu quincupedal, à menſurâ quinque pedum,vt decempeda à decem pedibus, ad quam redemptorum opera exigebantur, ne fallerent, & aliquid de materia detraherent. Redemptores propriè Feſto dicuntur, qui cùm quid publicè faciendum, aut præbendum conduxerāt, effecerantque; tum demum pecunias accipiebant. nam antiquitus emere pro accipere ponebatur. Redemptor ſtatuæ eſt, cui

locata eſt ſtatua facienda; Redemptor ædium, templorum, palatiorum, cui locata ſunt hæc ædificanda, &c. Cic. in Cat. & Verrem. Res vulgaris eſt. At ij nunc dicuntur redemptores, qui quid cõduxerunt præbendum, vtendúmue. Pvncta notis) diſtincta ſignis, variis nempe digitis, palmis, & pedibus. Ilex) ſynecdoche materia pro forma. Fvrta) in dimenſione prodit.

Pocula archetypa.

XCIII. LXXXIII.

** ♦ dorica.*

*Non eſt iſta recens, nec noſtri * gloria cœli:*
*Primus in his * Mentor, dum facit illa, bibit.*

** ♦. meritò dũ facit illa, bibit.*

Etſi archetypa ſuprà lib. 8. ep. 6. ad illum verſum,

Archetypis vetuli nihil eſt odioſius, Eucti.

deſcripſimus, iuuat tamen verſus cauſſã verbum addere. Archetypa, ſunt pocula aurorum tam arte, quàm antiquitate nobilitata, quæ toreumata vocat Cic. ſexta in Verrem, * Mentoris, cælatoris eximij manu facta, ſeu alterius antiqui arte elaborata. Archetypon Græcum eſt ab ἀρχὴ & τύπος, principium & forma, quaſi prima figura & forma ad quam alia fiunt. Eſt hæc vox apud Cic. Varronem, Plinium, Iuuenalem, & alios. Cœli) Inſtrumenti cælatorum, quo ſcalpunt & cælant. ſæpicule vſus hac voce Martialis.

** Et ſæpe Martialis.*

* Calices.

** Audaces.*

XCIV. LXXXIV.

Non ſumus audacis plebeia toreumata vitri:
Noſtra nec ardenti gemma feritur aqua.

Vini, Iunius Vitri, Aldus.

Pauperum dona hæc, vt archetypa diuitum. Carmen ita intelligo, vt loquantur ipſi calices fictiles, qui ſe negant appellandos eſſe audaces, cùm ſint plebei. Audaces porrò dicuntur, quod cryſtallina quam proximè imitentur, audeantque ſecum cryſtallinis conferre, de quibus Plinius lib. 36. cap. 26. qui Obſidianum vitrum appellat ab Obſidio dictum, qui lapidem in Aethiopia inuenit Obſidianum nigerrimi coloris, ad cuius ſimilitudinem, & vitra fiebant, & gemmę ex eod. lapide ſculpebantur, & imagines effingebantur. Auguſtus quatuor elephantos Obſidianos in templo Concordiæ dicauit. Ex eod. Obſidiano vitro fiebant vaſa eſcaria, & rubens, tranſlucens hæmatinon, album item, murrhinum, hiacinthos, ſapphiroſque mentitum, & omnibus aliis coloribus. Maximus honos in candido tranſlucentibus, qua proxima cryſtallini ſimilitudine. Vſus verò huius vitri tantus erat, vt argenti, & auri metalla pepulerit.

Nostra nec ardenti gemma feritvr aqva) Hoc miror. Nam Plinius ait diſertè Obſidianum, vnde audaces fiebant caloris eſſe impatiens, niſi præcedat liquor frigidus. Et omnia ferè vitra aqua feruenti rumpuntur. Hinc mihi ſuſpicio nata, non agi de audacibus calicibus, ſed fictilibus ex argilla & ligno, quales erant fraxinei, buxeiúe. Torevmata) etiã vitra torno fiebant. Plinius. Ex maſsis rurſus funditur in officinis, fingiturque, & aliud flatu figuratur, aliud torno teritur, aliud argenti modo cælatur. Audaces reor ex Aegypto allatos, de quibus infrà ep. 115. De audacibus fictilibus etiam lib. 12. ep. 75. ad Amœnum plura leges.

Hi magis Audaces, an ſunt qui talia mittunt
Munera? ——

Et,

Nullum ſolicitant hæc Flacce toreumata furem,
Et nimium calidis non vitiantur aquis.

Non dubito cùm alia torno fierent, & cęlari poſſent, non fuiſſe eiuſdem materiæ cum iis quæ flatu figurabantur. Ita nec aqua feruenti vnquam ſolutos calices tornatos, aut celatos, ſed anima factos, nec fuiſſe vitreos verè ex lemmate infrà poſito colligas, ne bis idem, aut ſi vitrei diuerſæ tamen materiæ cum vero vitro.

Phiala aurea cælata.

XCV. LXXXV.

Quamuis Callaico rubeam generoſa metallo,
Glorior arte magis: nam meus iſte labor.

Diuitis

Diuitis munus. Phialam deſcripſimus lib.8.epig.33.ad Paullum. genus erat poculi ex auro facti patulum. E Thuſcia ferebantur Athenæus lib.1.

Τυῤῥηνῶν δὲ κρατεῖ χρυσότυπος φιάλη.

Ex auro ſculptas Thuſcia dat Phialas.

Hîc gloriatur Phiala qua auro, qua arte. Aurum à colore, & loco commendat. rubet enim Callaicum, de quo Plinius lib.33.cap.4. Gallæciam vocat, Callaicos Hiſpaniæ populos, quorum regio hodie Gallæcia. LABOR MEVS EST) Ex mea materia, ex auro, non aſcita aliunde gemma. Pitheas, vt Plinius lib.33.cap.12. docet, duas fecit Phialas bonarum vnciarum viginti vnciis æſtimatarum. Vlyſſes & Diomedes Palladium ſurripientes erant in phialæ emblemate.

Calices Vatini.

LXXXVI. XCVI.

*Vilia ſutoris * calicem monumenta Vatini* — * *V. calices monimenta.*
Accipe: ſed naſus longior ille fuit.

Pauperum munus. Calices Vatiniani vitrei erant, vt lib. 10. e. 3. docuimus. Vatini à Vatinio ſutore Beneuentano dicti, qui ad tantas opes peruenit, vt munus ederet, quod Tacitus, & Iuuenalis præter Martialem queruntur. Lubet optimam noſtri Andreæ Schotti notam apponere. *Hic locus malè,* inquit, *intelligitur ab interpretibus, Vatinium confeciſſe calices, naſis prominentibus, cùm eſſet ſutor. Iſte enim Vatinius erat ſutor, & erat naſutus, hoc eſt, magnum habens & prominentem naſum, ad cuius ſimilitudinem conficiebant calices vitrearij, &c. Inde Naſiterna, genus vaſis aquarij anſati & patentis, dicta quod tres naſos, hoc eſt, anſas haberet.* NASVS LONGIOR ILLE FVIT) calices Vatini erant naſuti, eoque artificio facti, vt modò plures, modò pauciores naſos prominētes haberent. Refert carmen poëta ad corpus & animum. De vtroque Tacitus his verbis 15. Annal. *Vatinius inter fœdiſſima eius aulæ oſtenta fuit, ſutrinæ tabernæ alumnus, corpore detorto, facetiis ſcurrilibus: primò in contumelias aſſumptus, deinde optimi cuiuſque criminatione eouſque valuit, vt gratia, pecunia, vi nocendi etiam malis præmineret. Eius munus frequentanti Neroni, ne inter voluptates quidem à ſceleribus ceſſabatur.* Poëta noſter vt diſtortum, ſimul & naſutum taxat. Turnebum tranſeo, ad noſtrâm ſententiam accedit Lipſius. *Ego,* inquit, *ſententiam* (huius epigrammatis) *puto cùm quatuor naſos haberet ille Vatinianus calix, tamen longiorem fuiſſe Vatinij naſum, notatque callidè eum vt acrem & ſagacem inquiſitorem, criminatoremque.* Ita enim fuit. Xiphilinus teſtis, cùm ait adeo eum hoſtem optimatibus fuiſſe, vt ſemper in ore haberet, μισῶ σε Καῖσαρ ὅτι συγκλητικὸς εἶ. de poculo Iuuenalis.

Tu Beneuentani ſutoris nomen habentem
Siccabis calicem naſorum quatuor ——

NASVS LONGIOR ILLE) Ille Vatinius quantus quantus fuit, naſus fuit, & longior calice, quamuis longo & naſuto.

Lances chryſendetæ.

LXXXVII. XCVII.

*Grandia ne viola paruo chryſendeta * mullo:* — * *f. mullo legē non mulſo vt vulgo.*
*Vt minimum, libras * debet habere duas.* — * *V. dicat;*

Eſcaria vaſa aureis cruſtis illigata, & exornata erant, quibus piſces inferebantur. dicuntur chryſendetæ & chryſendeta, quaſi auro vincta. Turnebus lib. 13. c. 3. ex Plutarcho docet chryſendeta eſſe vaſa, quorum gemmæ auro conſertæ, & conrextæ tenerentur. NE VIOLA) latæ chryſendetę latos magnoſque piſces deſiderant, alioqui indignantur, cùm non dignam ſua nobilitate cœnam ferunt. PARVO MVLLO) Mullum non edat, qui legit hîc mulſum, quo nihil inſulſius. Martialis ipſe lib.2. e. 33. nobis chryſendeta mullo onerat.

Immodici tibi flaua tegant chryſendeta mulli.

Iuuenalis item eſcariam, & piſcariam lancem nominat fortè chryſendetam. Sat. 5.

——*aſpice quam diſtendat pectore lancem*
Quæ fertur domino ſquilla——

LIBRAS DVAS) minimum ſit mullus bilibris.

Vaſa Aretina.

XCVIII. LXXXVIII.

Aretina nimis ne ſpernas vaſa monemus:
Lautus erat Tuſcis Porſena fictilibus.

Fictilia erant pauperum munus, quæ lib. 1. e. 54. componit cum cryſtallinis, vt viliſsima nobiliſsimis.

Sic Aretinæ violant cryſtallina teſtæ.

Laudat fictilia Aretina ab vſu antiquitatis, quæ olim fictilibus vtebatur, nec vulgus tantùm, ſed reges ipſi, Numæ, Porſenæ, Agathocles, alij. Aretium ſeu Arretium vrbs Tuſciæ, Aretini Etruriæ populi Porſenæ ſubiecti. Ciuitatis meminêre Plinius, Strabo, Ptolemæus; colonia fuit Romana, vnde vaſa fictilia afferebantur. De vaſis Aretinis Iuuenalis Sat. 12.

Baſcauda.

XCIX. LXXXIX.

Barbara de pictis veni baſcauda Britannis:
Sed me iam mauult dicere Roma ſuam.

Et baſcauda vas eſcarium eſt, ex Britannia primùm allatum, à quibus nomen accepit, deinde & Romæ factum, & vſurpatum, vt meritò poëta dicat: Sed me iam mavvlt dicere Roma svam) Eſt eiuſdem mentio apud Iuuenal. Sat. 12.

Adde & baſcaudas, & mille eſcaria——

Pictis Britannis) Inficiebant corpora cæruleo colore. Cæſar lib. 5. bello Gallico, *Omnes verò ſe Britanni luteo.* (variat hîc ſcriptura, leguntque varij variè: vitro, nitro, glaſto, luteo, glauco, vitro. Hotomannus legendum contendit luteo ex Dioſcoride) *inficiunt, quod cæruleum efficit colorem. atq; hoc horribiliore ſunt in pugna aſpectu. Incertum*, inquit, *ob decorem, an quid aliud vitro* (lutto lege) corpora infecti, Græcis lytton, Dioſcoridi Lyſimachia dicitur.

Panaca.

C. XC.

Si non ignota eſt docti tibi terra Catulli,
Potâſti teſtâ Rhætica vina meâ.

Teſtas Veronenſes laudat, quibus vinum Rhæticum bibitur, nam Rhætia Veronam vſque pertinebat. ſcribitur Rætia & Rœtia ſine afflatu, item Rheria, & Rhæria, & Retia. Rhæti autem Ciſalpini, & Tranſalpini populi Straboni, & Plinio, Comumque Venetorum, & Vulturenos continebat, ad quorũ radices Rhæticum vinum Augusto, Suet. 77. c. Virgilioq; laudatum, qui 2. Georgicõr,

——*& quo te carmine dicam*
Rhætica? nec cellis ideo contende Falernis.

Vbi ambiguè locutum poëtam tradit Seneca, Plinius, à poëta haud dubiè laudatum Rhæticum. Cæterùm de Rhætia accuratiſsimè noſter, & omnium litteras amantium præſes, ac Mœcenas M. Velſerus lib. 1. Antiquit. Auguſt. ſcripſit. *Panaca*) vaſa [illegible], panaca teſta, panacum vas. Terra Catvlli) Verona. de qua lib. 1.

Panaci populi Rhætiæ vnde panaca pocula.

Boletaria.

CI. XCI.

Cùm mihi boleti dederint tam nobile nomen,
*Prototomis, pudet heu, ſeruio * coliculis.*

* *G. cauliculis.*

Boletarium dicitur patina, qua boleti inferebantur, queritur hîc boletarium, ſe cogi ad ferendos coliculos, qui erant viliores boletis, boleti enim genus ſunt nobiliſsimum fungorum, de quibus cùm aliâs, tum lib. 13. ad illum verſum, dictum eſt:

Argentum, atq; aurum facilè eſt, lænamq;, togamq;
Mittere: boletos mittere difficile eſt.

Nobile nomen) boletarium à boletis dicitur. *Prototomis*) prototomi caules ſunt, qui adhuc teneri primo vere ſucciduntur, Plinius lib. 19. c. 8. *Cymas à prima ſectione præſtat proximo vere.*

Hic

Hic eſt ipſorum caulium delicatior, teneriorq́; cauliculus Apicij luxuria, & per eum Druſo Cæſari faſtiditus, non ſine caſtigatione Tiberij patris. Prototomi autem à Græco πρῶτος, & τέμνω, vnde τόμος ſectio, quaſi dicas prima ſectio, pluris enim fiunt braſsicæ æſtiuæ, & autumnales, & circa ſolſtitium. de prototomis Columella.

Sed iam prototomis tempus ſuccidere caules.

Martialis, & nos ad Martialem lib. 13. lemmate Coliculi. cauliculi, ſeu coliculi à caule dicuntur, ſicut aula olla, Claudius Clodius, caudex codex, plauſtrum ploſtrum, &c.

Calices Surrentini.

XCII. *CII.*

Accipe non vili calices de puluere natos:
Sed Surrentina læue toreuma rota.

De calicibus Surrentinis Plinius lib. 35. c. 12. *Retinet hanc nobilitatem, & Arretium in Italia, & calicum tantùm Surrentum.* Surrentum Picentinorum vrbs iuxta Tyrrhenum mare, lege quæ ad lib. 13. de vino Surrentino dicta. Plura Leãder, Andreas Baccius, Ortelius, alij. LEVE TOREVMA) politi rotâ calices, nam vaſa fictilia etiam rotâ fieri nemo qui Plinium legit, & figlinã vidit, ibit negatum.

Colum niuarium.

XCIII. *CIII.*

Setinos moneo noſtrâ niue frange trientes:
Pauperiore mero tingere lina potes.

Colum niuarium, quod & qualum dixêre, vas erat quo aqua ex niuibus colari ſolebat, quod in hunc fiebat modum. niues in colum iniiciebantur, deinde vinum infundebatur, quod per niues dum flueret, frigus induebat, ſecumq; trahebat. quo pacto & aqua, lac, aliaq; colabantur. De niuibus mox infrà plura. FRANGE) tranſmitte per colum, quo nonnihil vini vis frangebatur. Setinum autem præſtantiſsimum erat, de quo lib. 13. ſuo lemmate. PAVPERIORE MERO) vilius vinum lino tranſmittere non colo potes, neq; dignum eſt quod, vt Setinum, coletur.

Saccus niuarius.

XCIV. *CIV.*

Attenuare niues nôrunt, & lintea noſtra:
Frigidior colò non ſalit vnda tuo.

Facilè colligis ſaccum niuarium, & colum niuarium diſtingui, ſaccumque linteum, colum ex alio genere materiæ, & vas potius quàm ſaccum fuiſſe, quod ex Pomponio in L. in argento D. de auro & argento legato diſcis, vbi inter vaſa colum niuarium, vti & vrceolos numerat. Saccus porrò erat in modum veſicæ factus, vnde Sammonicus.

Quod facit ex aſino ſaccatus corporis humor.

Lege Turnebum lib. 17. c. 18. & aliis locis. ATTENVARE) defœcare & eliquare. tam, inquit, aqua ſacco tranſmiſſa redditur frigida, quã colo, quamuis ego nobilitate cedam colo. dictum, & lib. 2. de hoc. *Cæcuba ſaccentur, &c.*

Vrceoli miniſtratorij.

XCV. *CV.*

Frigida non deſit, non deerit calda petenti:
Sed tu moroſa ludere parce ſiti.

Vrceus vas aquarium, vnde vrceolus. vrceus frigidæ, Bayfius lib. de vaſe, & Martialis infrà ipſe docet de vrceo, Stoicus hoc gelidum, &c. vrceoli calidæ ſeruiebant. miniſtratorij dicti, quod iis aqua miniſtraretur, aut à miniſtris miſceretur. Poëta vſum oſtendit hoc diſticho. FRIGIDA NON DESIT) frigidam vocat arte frigefactam, non natura frigidam, quæ enim natura frigida erat, vt aquæ generatim, illa poëtæ calda appellatur, * vt ſentit Mercurialis lib. 1. Var. c. 8. vbi copioſè, & eruditè diſputat vir eruditus de more temperandi, & refrigerandi vina, & aquam. Non negat idem, aquam calefactam igne, ante cœnam potari ſolitam ad vomitiones. Frigida autem carior erat calidâ, hoc eſt, naturali. Et hoc eſt quod poëta dicit nõ defuturam calidam, ſi frigida non deſit.

** alij aliter docent. Calida duplex Mercurialicalefacta igne, & naturalis non frigefacta niue. Frigida itẽ duplex, naturalis & arte niuiũ gelata, primùq; calefacta.*

deſit. caldæ enim, ſeu naturalis vbique magnam eſſe copiam, frigidam arte comparatam pecunia emendam. Vrceolorum figuram inſpice apud Bayſium ex antiquis marmoribus deſcriptam. SED TV MOROSA PARCE SITI) Tu in temperatura aquæ frigidæ, & calidæ cum vino, non nimis eſto exquiſitus & difficilis. moroſa ſitis eſt delicata ſitia, cui nihil niſi exquiſitum ſapit; vel Moroſa ſitis videtur hîc dici pro mora, & raritate potandi, qua hoſpes per ſpeciem impediebat conuiuas, ne ſæpe biberent: & hoc fortè eſt, quod dicit, ludere parce.

Vrceus fictilis.

CVI. XCVI.

Hîc tibi donatur panda ruber vrceus anſa:
*Stoicus hoc gelidam Fronto *petebat aquam.*

* ℣. bibebat.

Vrcei frigidam miniſtrabant, quod exponit ipſe, cùm Frontonem inde gelidam bibiſſe dicit. FICTILIS) ex argilla nempe factus & vſtus igni, vt lateres, rubebat. PANDA ANSA) magna lato ambitu, qualem apud Bayſium lib. de vaſculis ſpectas. STOICVS FRONTO) vt ab aliis cognominibus ſepararet hunc Frontonem à ſecta appellauit. Frontones lego plures apud ſcriptores. Iulium Frontonem celebrat Tacitus in rebus Othonis, Titi Imperatoris familiarē. alium Ioſephus. Frontonem cōſulem laudat Dion in Nerua, Licinium Frontonem Vlpianus ſub Antonino Imperatore. Martialis lib. 1. ep. 56. Frontonem conſulem illo verſu. *Clarum militiæ, Fronto, decusq; togæ.* de quo Iuuen. Sat. 1. & Ioſephus lib. 5. ep. 36. patrem ſuum Frontonem nominat. lib. 14. Hoc verſu, dicerem illum laudari, Cornelium Frontonem Catium, Oratorem clariſsimum, Antonini Philoſophi præceptorem, virum Dioni in Adriano, Plinio lib. 2. epiſt. 11. & 6. epiſt. 13. commendatum, quod veroſimile videatur diſcipuli philoſophi, philoſophum fuiſſe magiſtrum, & Stoicâ diſciplinâ probatum, quæ plurimum ea tempeſtate à ſapiētioribus celebrabatur. Seneca, inquam, & Plutarcho, qui item Stoici, & Imperatorū magiſtri extitêre. Sed refragatur opinationi noſtræ, quod poëta videatur, iam de mortuo loqui, cùm dicit, bibebat. Dicam potius de illo intelligendum, ad quem lib. 1. ep. 56. ſcripſit: De quo fortè & Iuuenalis meminit. Hic vrceus gloriatur, quod quāuis ſit fictilis, clariſsimis tamen viris aquā miniſtrarit. PETEBAT) magis arridet lectio oræ aſcripta, etſi ſenſus idem in vtroque.

Calathi.

CVII. XCVII.

Nos Satyrus, nos Bacchus amat, nos ebria tigris,
Perfuſos domini lambere docta pedes.

Calathorum varia ſunt ſignificata; aliâs enim idem quod quali, vel quaſilli valent, hoc eſt, vaſa viminea, in quibus mulieres lanam, flores, vnguenta condunt. Exempla ſunt apud Virgilium ecl. 2. & 7. Aeneid. Catullum, Ouidium. Aliâs æreum vas, in quo humor lactis, aut ipſe caſeus ferebatur, vt eſt apud Columellam, & Virgilium. Hic pro calice rebus ſacris deſtinato ponitur, vt apud Virgilium 5. ecl.

Vina nouum fundam calathis Arniſia nectar.

NOS SATYRVS, NOS BACCHVS AMAT) in ſacris Bacchi, & Satyrorum calathi vſum fuiſſe oſtendit, antea Virgilio oſtenſum ecl. 5.

Et multò in primis hilarans conuiuia Baccho,
Ante focum ſi frigus erit, ſi meſſis in vmbra,
Vina nouum fundam calathis Arniſia nectar,
Cantabunt mihi Damœtas & Lyctius Ægon,
Saltantes Satyros imitabitur Alpheſibœus.

Eſt huius calathi mentio apud noſtrum Martialem lib. 9. e. 6. in Mamurram. Eſt & apud Arnobium, & Euſebium. EBRIA TIGRIS) tigrides cicuratæ ex India, & Hircania, ferebantur. Indi enim, vt Aelianus eſt auctor lib. 15. c. 14. ſuo Regi quotannis adferunt tigrides, pardos, oryges cicures. ebriam vocat quod hiſtorici tradant tigres, Baccho ſacras, currui triumphali iunctas fuiſſe. vnde Hieroglyphici cùm docent vini moderatum vſum animi ferociam demulcere, pro ſymbolo geminas tigres iungunt Bacchi currum trahentes. Plura ſuper tigribus lib. A. ad illum verſum.

Lambere ſecuri dextram conſueta magiſtri
Tigris ab Hircano gloria rara iugo.

Calices

Calices Saguntini.

XCVIII. CVIII.

Quæ non ſolicitus teneat, ſeruetq́; miniſter,
Sume Saguntino pocula facta luto.

Fictilia pocula & vilia erant Saguntina Sagunti facta, aut terra inde allata. Illa ciuitas eſt in Tarraconenſi Hiſpania, quæ Hannibali direpta, & reſtituta, nouaq́ue Carthago dicta apud Liuium, Calicum Saguntinorum mentio ſæpiculè fit, apud noſtrum lib.8.epig.6.lib.4.epig.46. Iuuenalem, Papinium, & Plinium, nos de his ſuprà.

Calices gemmati.

XCIX. CIX.

Gemmatum Scythicis vt luceat ignibus aurum,
Adſpice quot digitos exuit iſte calix.

Duobus modis fiebant pocula gemmata, vel vt ipſe calix totus eſſet ex gemma, (qualis fuit illa, de qua Cic. In Verrem: *Erat etiam vas vinarium ex vna gemma prægrandi, trulla excauata, manubrio aureo*) aurumque tantùm accederet gemmis, vt aliâs ſolent gemmæ auro; vel auro fiebat calix, quem inſertæ paſsim gemmæ exornarent, quos calices, chryſendetas putat Turnebus, alius ſecus. De gemmatis etiam Plinius lib.33.cap.1. *Nec hoc fuit ſatis, turba gemmarum potamus, & ſmaragdis teximus calices, ac temulentiæ cauſſa tenere Indiam iuuat, & aurum iam acceſſio eſt.* Et lib.37.cap.2. *Quinimo etiam ius videmur perdidiſſe corripiendi gemmata potoria.* Item: *eo vſque procedente luxu, vt multi gemmas digitis detractas poculis inſererent.* Martialis lib.9.

Et virides picto gemmas miratur in auro.

SCYTHICIS IGNIBVS) ſmaragdis nempe, de quibus d. aliâs. DIGITOS EXVIT) vt inſerantur calicibus, detrahuntur digitis. Iuuenalis.

Gemmæ annulis exempta poculis inſerebantur. Hoc eſt quod noſter dicit quot digitos exuit iſte calix.

Nam Virro, vt multi, gemmas ad pocula transfert.

Et Plinius ſuprà adductus. Hîc intelligo poculum gemmis diſtinctum.

Ampulla potoria*.

C. CX.

*ſeu Parcaria.

Hac licet in gemma, quæ ſeruat nomina Coſmi,
Luxurioſe bibas, ſi foliata ſitis.

Ampulla nomen vaſis, vnguentariis conuenit. Additur, potoria, quod cœperit ad vſum bibendi adhiberi. Porrò vnguentaria vaſa erant pyxides, alabaſtra, ſeu alabaſtri, holcia, lecythi, croſsi, pyeli, onyches, ampullæ. HAC LICET IN GEMMA) ſenſus eſt. Luxurioſe, ſi foliata ſeu vnguenta nardina ſitis, bibas licet hac gemma Coſmiana vnguentis deſtinata. GEMMA) onyche lapide, quem gemmam vocat. de quo lib.11.

Profertur Coſmi nunc mihi ſiccus onyx.

Vel alabaſtro. NOMINA COSMI) ampullam reor Coſmianam dictam: aut generatim, quamuis ampulla ſit iam vas potorium, non vnguentarium, tamen adhuc ſeruat nomen ampullæ, hoc eſt, vaſis vnguentarij, vt Coſmus accipiatur pro vnguentario, ſpecies pro genere, quod ſæpe ſuprà Martialis fecit. Sed expreſsè lib.3.epig.81.

Et Coſmianis ipſe fuſus ampullis.

Ampullæ meminit Plinius epiſt.30.lib.4. vbi anguſti oris vas oſtendit his verbis. *Quod in ampullis, cæteriſq́; generis eiuſdem videmus accidere, quibus non hians, nec ſtatim patens exitus.* figuram ampullæ ex antiquis marmoribus delineatam habes apud Bayfium lib. de vaſculis. pag.140. & in plerîſque D.Magdal. imaginibus adpictam. FOLIATA) Nardinum ſeu foliatum vnguentum conſtat omphacio, balamino, iunco, coſto, nardo, amomo, myrrha, balſamo. Plinius lib.13.cap.1. BIBAS) notat poëta luxum ſui æui, reuera enim etiam vnguenta potabant, teſtis Plinius lib.13.cap.3.

At Hercule iam etiam in potu addunt, tantiq́; amaritudo eſt, vt odore prodigo fruantur ex vtraq; parte corporis. Sed hoc luxurioſi.

Cryſtallina.

diuitis.

CXI. CI.

** V. peccas Securâ nimium, ſolicitaq́ manu.*

Frangere dum metuis, frangis cryſtallina: PECCANT
SECVRAE NIMIVM, SOLICITAEQVE MANVS.

Carmen vt cryſtallum lucet, meæ lucis non indigum. Cryſtallus nihil aliud eſt quàm longo tempore, & denſo frigore gelata glacies, quam deſcripſit fusè, varieque Plinius lib.37. cap.2. ſunt tamen alij in alia ſentētia. Bernartium ad Siluas Papinij conſule. Poëta monet ſeruos ne nimium ſint ſoliciti in porrigendis, aut tenendis cryſtallinis, ipſam enim nimiam curā curæ obliuiſci. Curam autem eam ſeruis adferebat dominorum immanis crudelitas, qui ob cryſtallina fracta ſeruos in cruciatum dabant, imo necabant. Vedius certè puerum, cui caſu cryſtallinum manu lapſum erat, vinctum, viuumque iuſsit murænæ deuorandum obiici. Quod aliâs plenius ex Seneca recenſuimus. Verus Imperator, auctore Capitolino, cryſtallinum habuit calicem nomine Volucrem ex eius equi nomine, quem dilexit.

Nimbus vitreus.

pauperis.

CXII. CII.

** V. quoque.*

Ab Ioue qui veniet miſcenda ad pocula, largas
Fundet nimbus aquas: hic tibi vina dabit.*

Ὁμωνυμίαν huius vocis exponit hoc diſticho. Et nimbum ait alias imbrem eſſe, hîc verò vas vitreum vino ſeruando aptum. priore ſignificatu lib.A. epig.3. lib.5. epig.26. lib.9. epig.39. metaphoricōs tamen pro ſparſione theatri vſurpat. hoc poſteriore, tantùm hîc, neque aſſentimur Domitio, qui lib.A. & aliis locis pro vaſe nimbum accipit. AD POCVLA) neque enim Romani merum bibebant, ſed dilutum aqua vinum. HIC) vas vitreum vino ferendo dicatum.

Myrrhina.

CXIII. CIII.

Si calidum potas, ardenti myrrha Falerno
Conuenit, & melior fit ſapor inde mero.

Calidum ſeu ardens, vt lib.9.75. appellat, ex poculis myrrhinis hauriendum ſuadet, quod inde vinum gratiorem trahat odorem & ſaporē. Qui mos etiam hodie ſeruatur in conuiuiis, vbi Creticum, Falernum, aliáque id genus rarò vitro, argento ſemper vel auro propinantur. Quanquam Clemens Alex. lib.2. Pæd. c.3. vſum auri damnet in poculis. *Argenteorum & aureorum gemmeorumq́ poculorum irritus & inutilis eſt vſus, vt qui ſit viſus ſolum deceptio. Nam ſiue iis calidum liquorem infuderis, & calefactorum vaſorum moleſta eſt traditio; ſiue rurſus frigidum infuderis, qualitatem materia transfundit liquorem corrumpens, & eſt damnoſus potus.* Sed de murrhinis ſeu myrrhinis paullò prolixius diſputandum. Hîc tamen prius velim obſerues, nihil de vino myrrhato dictum iri. Aliud illud prorſus eſt, ab hoc Falerno, ex myrrhinis tantum hauſto. De illo, ſacrarum litterarum interpretes diſputent, dulce an amarum fuerit, quod meum non eſt definire. Poëta pocula tantum myrrhina, & vinum inde ductum attingit, non medicatum, nec conditum.

De auro aliter ſentit Matthiolus ad Dioſcoridem.

DE MVRRHINIS SEV MYRRHINIS

παρέκβασις.

Lib.4.86. lib.1.12. li.3.2. & 26. & 82. lib.9.60. lib.10.80.97. lib.11.71.

MVLTA mentio eſt apud Martialem murrhinorum, quæ nunc picta, nunc maculoſa, nunc grauia appellat: Hîc etiam vinum ex myrrhinis hauſtum gratiam trahere ſaporis affirmat. Quod qua ratione dicatur, & quid myrrhina, ſeu murrhina ſint videndum, quando hodie grauiſsima inter doctiſsimorum ſcriptorum iudicia quæſtio ſeu potius contentio eſt. Non quod is ego ſim Alexander, qui nodos ſoluam Gordios, quíue litem hanc finire poſsim aut componere. ſed quod cuique ius fasque, vt multorum auditis lectiſq; ſententiis meam quoque opinationem ſuper hac diſputatione exponam. Nam Iacobus Gretſerus eruditiſsimum lib. quem de Murrhinis ſcripſit, & necdum in lucem edidit, mihi communicauerat. Nihil hîc fateor, quod ibi non plenius pertractatum: Et ex quo hæc edecumaui.

DE

DE NOMINIS ETYMOLOGIA, VNDE *myrrhina ſeu murrhina dicantur.*

Digreſsio de murrhinis ſeu myrrhinis.

IMMANE eſt, quantum in ipſo ſtatim limine offendant plerique, dum myrrhina ſeu murrhina * vel à Græco μύρον, id eſt, vnguentum, vel à latino murrhina ſeu myrrhina, quo dulce potionis genus appellarunt, vel à myrrha Græcis σμύρνα lachryma arboris, vt pleriq; cenſuerunt, deducunt. Nihil enim vaſa, myrrhina ſeu murrhina cognatum habent cum μύρῳ, id eſt, vnguento, vel myrine, ſeu murrhina, ſeu murina potione latinorum, vel myrrha arbore, vel ſtillis ſeu lachrymis arboris, nec cum μυρσίνη ſeu μυρσίνῃ, id eſt, myrto, vnde fit myrrhinum & myrtinum vnguentũ, hoc ex baccis, illud ex foliis myrti apud Theophraſtum. Solum enim nomen in his commune, & ὁμωνυμία nominis, vt hodie nomen Cæſaris, Regis, Ducis, Comitis, &c. quod ordinem & dignitatem oſtendit, idemque ſæpe, infimorum hominum eſt cognomen, cùm cerdo aliquis aut caupo Paullus Rex, Nicolaus Cęſar, Ioannes dux audire ſolet. Ratio eſt (quam haud pauci vel ignorarunt hactenus, vel per errorem oppugnarunt) quod myrrha ſeu murrha, de qua hîc diſputamus, non arbor, non vnguentum, non potio vlla eſt, ſed genus lapidis nobilioris è terra velut cryſtallus effoſsi, quem Græci μόῤῥαν ſeu μύῤῥαν non μύῤῥαν vocitant, latini murrhã vel myrrham, vt ο, pro u, & u pro υ vſurpatur. Nam quamuis ipſorum nominum natiuorũ auctoritas fortè apud Græcos non extat. Extant tamen inde inflexa & deducta, μύῤῥινα nempe & μύῤῥινα apud Arrianum in Epict. lib. 3. diſertus, & in Nauig. Maris Rubri, μόῤῥια apud Pauſaniam in Arcadicis, quam vocem Camerarius cùm non caperet, vitiauit, ſcripſitq; μύῤῥια lege annot. Sylburgij ad Pauſ. Quæ verba nemo non videt à μύῤῥα, vel μόῤῥα eſſe nata, vnde μύῤῥινα & μόῤῥινα ſunt dicta. Latini ſæpe ipſam ſimplicem vocem ποιητικῶς tamen pro deriuatis vt aurum, argentum, cryſtallum, gemmam pro aureis, argenteis, gemmeis, cryſtallinis poſuerunt. Lucanus lib. 4. Non auro myrrháue bibit, ſed gurgite puro. Statius lib. 3. Sil.

Prima duci myrrhasq́; graues cryſtallaq́; portat.

Nicol. Guibertus lib. de myrrhinis cap. 8.

Martialis ſæpius lib. 4. 10. 14. Sidonius contra deriuatum pro ſimplici & prototypo vſurpat. car. 11. in epithal. Ruricij & Iberiæ.

Poſtes cryſolithi fuluus diſtinxerat ardor
Myrrhina, Sardonyches, Amethyſtus Iberus Iaſpis.

Clariſsimus Sidonij locus de Myrrhinis ex genere nobiliũ lapidũ, vt chryſolithus, Sardonyx, Amethyſtus, &c. Et Seneca lib. 7. de Ben. cap. 9.

Quod autem latinum nomen, murrhinum, græca vocali, υ, ſæpe ſcriptum apud Latinos & Græcos eosque primæ notæ auctores legatur, pro ratione vſum habet, quo ſæpe Græci, u, latinum, diphthongo ου, vel vocali ο, vel υ, efferunt, diphthongo ου Lucullus Λούκουλλος, Νουμᾶς, Νουμίτωρ, Λουκρετία, Σούτριος, &c. 4. vocali o, πόπλιος, Συρακόσιος, ποπλικόλας. Publius, Syracuſius, Publicola, & omnia ſecundi ordinis latina, Paullus, Marcus, &c. Græcè Παῦλος, Μάρκος, &c. pronunciantur. Eadem vocalis, u, etiam Græcis littera, υ, ſcribitur, exemplo ſint, Romulus, Tullus, Sulla. Græcè Ρωμύλος, Τύλλος, Σύλλας. Hinc variè ſcribitur murrhina Gręcis, μύῤῥινα, vel μόῤῥια, vel μύῤῥινα. Et inde rurſum Latinis myrrhina, velut è Græco, quod idem eſſet ſonus apud veteres latinę vocalis, u, & gręcæ, υ, Hinc quoque intelliges non emendatè legi μύρινα apud poſteriores Græcos Iuris Ciuilis interpretes, qui vaſa à Latinis Iureconſultis murrhina, vel, myrrhina dicta & ſcripta μύρινα ſimplici, ρ, edunt, cùm non idem ſit myrrhinum & myrinum: Myrinũ enim ex foliis myrti vnguentum eſt, myrrhinum poculum ex nobili lapide factum. Quanquam ſunt qui putent errorem hunc non tam Græcis, latini Iuris interpretibus, quàm ei qui Baſilicorum libros, ſeu eclogen edidit, aſsignandum.

Vt igitur ab adamante, onyche, cryſtallo adamantinum, onychinum, cryſtallinũ, ita à myrrha ſeu murrha, myrrhinum ſeu murrhinum eſt deductum, & poculum ſeu vas myrrhinum ſonat. Eſt verò, vt dictum ſupra, myrrha ſeu murrha, nõ arbor quæ myrrham lachrymat, nec ipſa lachryma, neque ſtacte ſeu gutta, ſed lapis prænobilis ex quo velut è cryſtallo vaſa cauabantur, vt Plinius, Seneca, Arrianus, Pauſanias, Iuriſconſulti, Medici, poëtæque conteſtantur. Sed de materia nunc certiora adferamus.

DE MATERIA MYRRHINORVM *ſeu murrhinorum.*

VT auctorum ſententiæ variant in originatione & nomine myrrhinorum, ita multò magis pugnant in re ipſa & materia eorundem. Michaël Mercatus, myrrhina ſua ex lachryma myrrhæ, quam Beniuinum putat, componit coquitq; fornacibus fictilia. Petrus Bellonius ex conchylibus eadem fabricat. Hieronymus Cardanus & Iulius Scaliger, myrrhina ex ouorum putaminibus, & marmorum cruſtis in puluerem redactis effingunt, eademque porcellanis eſſe contendunt. Georgius Agricola, & Nicolaus Guibertus paullò propius accedunt, rectéque lapidem myrrhinis, ſed minus rectè onychen aſsignant. Antonius Nebri-

Nebricenſis, Georgius Mercula ex Achate putarunt conſtare myrrhina. Nos neque onychem, nec porcellanarum farinam, nec Beneuinum, nec myrrham arboris, nec conchas, nec Achaten murrhinis tribuimus. Sed myrrhina ex lapide pretioſo, cui proprium & ſuum nomen eſt, murrha ſeu myrrha. Alia omnia à lapide ſentientium dicta refellit Nicolaus Guibertus libro de murrhinis, & non nemo ſocinrum lib. ſingulari de murrhinis nondum publici iuris facto, qui ſanè erudite de hoc toto genere cum eruditiſsimis huius æui viris diſceptat. Eram, vt fatear quod ſenſi, in aliena hactenus opinione partim argumentis, partim auctoritate ductus, ſed vbi conferre ſententias cœpi, ſcriptumq; Iacobi Gretſeri quod mihi legendũ exhibuit, attẽtius excuſsi, manibus pedibusq; in eius mentem ſenſumq; adrepſi, ſtilumq; verti & correxi. Sed ipſius verba iuuat ſubſcribere, vnde ſimul mecum erudiare. *Myrrhina eſſe lapidea, plurimis iisq; grauiſsimis argumentis confirmari poteſt. primo auctoritate veterũ, qui vaſa murrhina quotidie in aulis principum, procerumq; ædibus videbant & tractabant: primus ſit Plinius, qui libro trigeſimo ſeptimo naturalis hiſtoriæ, quem totum gemmis deſtinauit; cum gemmarum explicatione coniungit tractationem murrhinorum, aut vt gemmarum, aut certè vt lapidum: nam Cryſtallum & murrham eodem loco habet, quamuis cauſa & ortus diuerſi: Putant, inquit, humorem ſub terra calore denſari; qui in lapidem concretus deinde eruatur, & in vaſa caletur. Cum Plinio conſentit Iſidorus. Eiuſdem ſententiæ eſt Pauſanias, cuius hæc ſunt in Arcadicis verba, vbi de aqua ſtygia agit; eiusq; miracula exponit:* Χρόνῳ δ' ὕστερον ἐγνώσθη καὶ εἴ τι ἄλλο περισσὸν τῷ ὕδατι τούτῳ ἐς θαῦμα ἐνόντων, ἄλλως μέν γε καὶ κρύσταλλος, καὶ μόρρια καὶ ὅσα ἐστὶν ἀνθρώποις λίθου ποιήματα, καὶ τῶν σκευῶν τὰ κεράμεια, τὰ μὲν ὑπὸ τῆς Στυγὸς τοῦ ὕδατος ῥήγνυται· κεράτινα δὲ καὶ ὀστέινα, σίδηρός τε, καὶ χαλκὸς ἔτι δὲ μόλιβδός τε, καὶ κασσίτερος καὶ ἄργυρος, καὶ τὸ ἤλεκτρον ὑπὸ τούτου σήπεται τοῦ ὕδατος. *Succeſſu temporis cognitum quoque eſt, ſi quid aliud miraculi ſimile aqua illa habuit: nam & cryſtallus, & murrhina, & alia ex lapide ab hominibus facta: & vaſa fictilia à ſtygis aqua franguntur: cornea inſuper & oſſea, ferrum & æs, adhæc plumbum, & ſtannum, & argentum, & electrum ab hac aqua corrumpuntur. Vbi vides Pauſaniam æquè in lapideis numerare murrhina ac cryſtallina; & murrhina à fictilibus diſtinguere. Eidem ſententiæ ſuffragatur Arrianus, qui bis* μοῤῥίνην *ſeu* μυῤῥίνην λιθίαν, *lapidem murrhinum appellat, imo vt Onyx ſiue Onychites Arriano lapis eſt, ita & murrha.* ὀνυχίνη λιθία, *inquit,* καὶ μυῤῥίνη: *Onychinus lapis & murrhinus. Accedat & Seneca: Video, inquit, murrhina pocula; parum ſcilicet luxuria magna fuerat, niſi quod vomant capacibus gemmis inter ſe propinarent. Sidonius Apollinaris in Epithalamio Ruricij & Iberiæ inter lapides pretioſos numerat murrhinum lapidem, quem myrrhinam vocat.*

Poſtes chryſolithi fuluum diſtinxerat ardor;
Myrrhina, Sardonyches, amethyſtus, Iberus, Iaſpis.
Indus, Chalcidicus, Scythicus, Berillus, Achates,
Attollunt duplices argenti cardine valuas.

Deinde Philoſophi, Iuriſperiti, Hiſtorici, Poëtæ cryſtallina & murrhina vaſa paſsim coniungunt, Vt igitur illa pro lapideis habuerunt, ita & hæc. Facit hoc ex Philoſophis Seneca & Epictetus Arriani, vel ſi mauis Arrianus Epicteti. Item Plinius. Ex Iuriſperitis Paulus. Ex hiſtoricis Iulius Capitolinus, & Eutropius & Victor. Ex Poëtis Statius, Martialis, Iuuenalis. Quid quod & à pondere murrhinorum argumentum non infimum ducere poſſumus, fuiſſe lapidea: Nam Statius vocat murrhas graues, Iuuenalis, murrhina maxima. Ad hæc Iuriſperiti veteres vaſa murrhina habuerunt pro lapideis, quod patet tum ex hoc, quod vaſa murrhina cum cryſtallinis coniungunt, vt diximus: tum quod magna contentione diſputarint, vtrum in gemmis numeranda eſſent. Et licet Caſsius reſponderit, murrhina vaſa in gemmis non eſſe, vt refert Vlpianus, non tamen illa à lapidibus, vt ipſe vel alius excluſit, vt planum erit legenti Vlpiani locum. Excluſit autem Caſsius à gemmis vaſa murrhina: quia Iuriſconſulti gemmas a lapillis eò diſtinguebant, quod gemmæ eſſent perlucida materia, velut ſmaragdi, chryſolithi, amethyſti: lapilli verò contrariæ ſuperioribus naturæ, vt Obſidiani Veientani. Ob quod diſcrimen Vlpianus quoque bis in eadem lege lapillos à gemmis ſeiunxit. Gemmæ autem, inquit Vlpianus, ſunt perlucidæ materiæ, quas vt refert Sabinus libris ad Vitellium, Seruius à lapillis eò diſtinguebat, quod gemmæ eſſent perlucidæ materiæ velut ſmaragdi, chryſolithi, amethyſti. lapilli autem contrariæ ſuperioribus naturæ, vt Obſidiani, Veientani. Margaritas autem nec gemmis, nec lapillis contineri, ſatis conſtitiſſe ibidem Sabinus ait. Cum igitur ea vaſa murrhina ſummo in honore eſſent, quæ vt dicit Plinius, nihil tranſlucerent. (tranſlucere ſiquidem quicquam, aut pallere vitium eſt, ait Plinius agens de murrhinis) inde factum eſt, vt quidam Iuriſperiti murrhina in gemmis non numerarint, atque adeo legatis gemmis putabant non legari murrhina, quæ potius in lapidibus pretioſis, quàm in gemmis numerabant. Denique eandem ſententiam ſequuntur ex recentioribus Beroaldus in Suetonium, Perottus in Martialem, Glareanus in Eutropium, Georgius Merula, qui & addit, murrhina eſſe illam gemmam, quam hodie vulgo Agatham, veteres Achaten vocant, in quo tamen non parum errat, quod demonſtrare nullius eſſet negotij, ſi id inſtitutum noſtrum aut exigeret, aut permitteret. Conferat lector notas Achatis, cum notis murrhinorum apud Plinium, claréque intelliget Achaten & murrham toto cœlo diſtingui. Habemus igitur multos & grauiſsimos auctores, qui aſſerant murrham, vel gemmam, vel lapidem, vaſáque murrhina, vel gemmea, vel lapidea eſſe. Neque enim, qui gemmam eſſe dicunt, diſſentiunt ab illis, qui aiunt eſſe lapidem. Licet enim non omnis lapis ſit gemma, nec omne lapideum gemmeum, attamen omnino gemma eſt lapis, & omne gemmeum lapideum communi Philoſophorum decreto, quicquid recentiores nonnulli contra argutentur.

Iacobus Gretſerus libellum doctiſsimum de myrrhinis ſeu murrhinis & potione Chriſto in cruce propinata conſcripſit, nec adhuc Vulgauit.
Iſidor. lib. 16. Etym. cap. 12.
Pauſan. in Arcadicis.
Arrian. in Periplo.
Sen lib 7. de benef.
Sidon. carm. 11
Senec. epiſt. 119.
Arrian. lib. 3. ſerm 9. Plin. li. 33 in procem & lib 37 c. 2. Paulus L. ſupellectis 16. ff. de ſupell. legata. Capitol. Vita Veri & Vit. Marco Eutrop. lib. 8. Statius li. 3. ſyluarum. Mart. lib. 3. & 9. Iuuen. Sat 6. Aurel. Victor epit. de M. Antonio.
L. cũ ff de auro & argento leg.
Cuiacius li. 10. c. 18 ait eſſe pellucida, falsò.
Alij legũt Obſiani Veneẽtani.
Vide Solin. c. 66.
L. argumẽto ff. de auro argẽto.
Plin. lib 37. c. 2.
Merula in explic. contra Calderinum.
Scaliger exercit. 108.

AN

AN EX ONYCHE SINT *myrrhina.*

ITA Guibertus propugnat. Sed Plinius, Arrianus, Aelius, Lampridius, aliique ſcriptores diuerſa ſentiunt, qui onychina & myrrhina ſibi opponũt. Plinius quidem lib. 37. c. 5. diuerſas murrhinis & onychinis notas tribuit. Arrianus in Periplo velut duos diſtinctos lapides ponit, cum λιθίαν ὀνυχίνην καὶ μουῤῥίνην diſertè ſuis vtrumque nominibus appellat. Eodem modo Lampridius diſtinguit cum Heliogabalo illi generis humani portento vrinam vaſis myrrhinis & onychinis exceptam dicit. Neque verum eſt quod docet Guibertus, myrrhina fuiſſe ex onyche gemma, onychina ex onychite ſeu Calcedonio, vel ex Alabaſtrite. Onychinum enim ab onyche potius quàm onychite deducas, ab onychite Onychitinum vel onychiticum formes. Inſuper ſi Heliogabalus onychite non onyche lotium excepit, nihil inſani luxus argumenti dedit, cùm ex onychite & alabaſtrite, vt Plinius auctor eſt, paſsim ſellæ, pedes lectorum, aliaque id genus fieri ſolerent. Lampridius verò inuſitati luxus exemplum in Heliogabalo onychina & myrrhina poſuit. quæ ſi vna eademq; fuere cur Plinius, Arrianus & Lampridius oratione ſepararunt. Plinius etiam ſeorſum de vtriſque tractauit, & vtriuſque diuerſas, notas, naturam, figuram tribuit. Concludo igitur diuerſa fuiſſe, myrrhina que, ſua murrha; onychina, ſua onyche conſtitiſſe, neque myrrhina ex vlla onychis, (de qua aliâs plura) triplicis ſpecie fuiſſe. hæc è Gretſero.

DE VSV ET PRETIO *murrhinorum.*

VSVM murrhinorum diſces ex vaſorum generibus, quæ ex murrha facta Plinius tradit, abacos nempe & eſcaria vaſa, trullas item & capidas, aliaque poculorum genera; matulam inſanus Heliogabalus murrhinam adhibuit, præter mundum homo, ſi tamen homo. Menſis ergo principum potiſsimùm ſeruiebant murrhina, ſed maximus in potione vſus isque duplex gelido & calido vino. De gelido Plinius lib. 37. cap. 2. Eandem omnia hæc, quam gemmæ authoritatem obtinent: ſanè maiorem aliquibus de cauſsis cryſtallina & murrhina vaſa rigidi potus vtraque. Calidum ex murrhinis hauſtum laudat Martialis noſter hoc loco. Si calidum potus, &c. Hanc laudem murrhina prope ſola obtinebant, vt calidum vinum non vitiaret, ſed gratius redderet, cùm argentea, aurea, gemmea, cryſtallina vel potionem ingratam redderent transfuſa quadam metalli vi in liquorem, vel omnino calorem non ferrent, vt cryſtallina. De cryſtallinis calidi liquoris impatientibus noſter Martialis teſtatur lib. 9. & 12.

Rumpis & ardenti madidus cryſtalla falerno
Et nimium calidis non vitiatur aquis.

Ita murrhinis ſingularis quædam virtus in calida potione, vti nec rumperentur calida, nec moleſta viderentur tractatione, cùm velut, de porcellanis ſcribit Scaliger, eo vſque tandem calerent, quo vſque infuſus liquor in murrhinis aſcenderet; & gratiam quandam vino inſolitam conciliarent. Martialis murrhinorum alium etiam vſum, per iocum tamen, oſtendit in Ponticum lib. 4. epig. 86.

Nos bibimus vitro, tu murrha, Pontice, quare?
Prodat perſpicuus ne duo vina calix.

Fuerunt enim murrhina opaca nec pellucida, imò vitioſa, ſi pellucerent, vt Plinius tradit. Nunc pretium accipe. Plinius trium ſextariorum † calicem capacem murrhinum octoginta HS. hoc eſt, binis millibus Philippicorum emptum ſcribit. idem trullam murrhinã, T. Petronij Conſularis & capidem vnam Neronis trecentis HS. ſeptenis millibus ſupra quingentos Philippicos comparatam ait. Et magnæ auctoritatis fuiſſe murrhina non ſolum ex Iuuenale, Martiale, Statio, Seneca, Lampridio conſtat, qui in ſuorum temporum luxu deſcribendo, inter primæ nobilitatis vaſa, ponunt murrhina: ſed vel maximè eò, quod Auguſtus Cæſar, vt Suetonius narrat, ex opima ſpoliorum Aegyptiorum præda ſibi nihil præter calicem murrhinum retinuerit, & Pompeius, qui primus murrhina, Plinio teſte, in vrbem inuexit, ſex pocula murrhina triumphans Ioui Capitolino conſecrauit. Imo aurum & argentum præ murrhinis ſordebant poſtea Romanis, vt idem Plinius lib. 33. in proœm. quiritatur, quod murrhinorum tantum acceſsio eſſet aurum, quamuis antiquo opere, & ſumma arte elaboratum. Hæc omnia ſummatim è Gretſero noſtro.

† *ſeſquimenſurã capientem.*

Patella Cumana.

CXIV. CIV.

Hanc tibi Cumano rubicundam puluere teſtam,
Municipem miſit caſta Sibylla ſuam.

Fictiles Cumanas laudat, quarum generatim apud Romanos maximus quondam luxus. Vitellius Imperator CC. ſeſtertiis condidit patinam, cui faciendæ fornax in campis exædificata erat: *quoniam*, inquit Plinius lib.35.cap.12. *eò peruenit luxuria, vt etiam fictilia pluris conſtent, quàm myrrhina.* De fictilibus Cumanis ſpeciatim Plinius. *Nobilitantur iis oppida quoque, vt Rhegium & Cumæ.* E Sibyllis vna Cumana fuit, de qua multa narrata nobis lib.9. epig.30.

Euboica nondum numerabas longa Sibyllæ
Tempora.——

MVNICIPEM SVAM) factam Cumis vbi Sibylla nata. municipes enim ſunt ciues eiuſdem oppidi, pagiue. hîc figuratè. arenam Cumanam præter Plinium mirificè prædicat Vitruuius lib. 2.cap.6.

Calices vitrei.

CXV. CV.

An hi auda- cest

Adſpicis ingenium Nili: quibus addere plura
Dum cupit, ah quoties perdidit auctor opus.

Verſicolores & magno artificio Aegyptia vitra, calicesque fiebant. Hos poëta deſcribit, quæ dum nimia in illis ars quæritur arte perdidicit. Græcis dicti ſunt hi calices ἀλλάσσοντες, quia vt palumborum colla ad omnem motum diuerſos colores efficiebant. Adrianus Imperator in epiſtola ad Seruianum: *Calices tibi allaſſontes verſicolores miſi.* hos Propertius intellexit lib.4.Elegia 5.

Seu quæ palmiferæ mittunt venalia Thebæ.

Quas merces Aegypti annuo vectigali miſerint Romam Cicero pro C.Rabirio, Vopiſcus in Aureliano. Arrianus in periplo Erythræi maris, Cedrenus docent: quorum verba adſcribit Robertus Titius lib.3.Contr.cap.25.

Lagena niuaria.

CXVI. CVI.

Spoletina bibis, vel Marſis condita cellis,
Quò tibi decocta nobile frigus aqua?

Aquam decoctam negat conuenire vino Spoletino vel Peligno, quæ ſunt deterioris notæ. *Ipſo vino carior aqua.* Aqua autem decocta ex niuibus, iterumque refrigerata magno in precio habebatur. Inuentum fuit hoc Neronis, vt Plinius lib.31. cap.3. narrat. *Neronis*, inquit, *principis inuentum eſt, decoquere aquam, vitroque demiſſam in niues refrigerare.* Seneca epiſtola 78. *O infœlicem ægrum quare? quia non vino niuem diluit: quia non rigorem potionis ſuæ quam capaci ſcypho miſcuit, renouat fracta inſuper glacie.* Redit Plinius lib.19. cap.4. *Heu*, inquit, *prodigia ventris, aqua quoque ſeparantur, & ipſa naturæ elementa vi pecuniæ diſcreta ſunt. Hi niues, illi glaciem potant, pœnasque montium in gula voluptatem vertunt. Seruatur algor æſtibus, excogitaturque vt alienis menſibus nix algeat. decoquunt alij aquas, & mox hiemant.* Easdem niues ſoluit iterum. Seneca epiſtola 15.ad Lucillium. *Quid tu æſtiuam illam niuem, &c.* Enimuerò niuem potare non Romanorum ſed Græcorum gula fuit, etſi Romani primi decoxerint. Apud Theocritum Idyllio 11.Cyclops.

Ἐστὶ ψυχρὸν ὕδωρ τό μοι ὁ πολυδένδρεος Αἴτνα
Λευκᾶς ἐκ χιόνος, πότον ἀμβρόσιον προΐητι.
Eſt gelida aqua, quam mihi nemoroſa Ætna
Candida ex niue, potum diuinum, demittit.

Apud Athenæum ex Alexi, Dexicrate, Euthycle, & Xenophonte, multa huius rei teſtimonia leges. His adde Plutarchum in 6.ſympoſiacῶν, Lampridium in Elagabalo, Ioannem Meurſium pag.56.ad 11.Idyll. ad Theocritum, Iuuenalem,

Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.

Idem hodie fit paſsim apud gentes varias. Suetonium in Nerone. Dictum etiam ſæpius ſuprà, & mox infrà dicetur. SPOLETINA) lege quæ ad lib.13. epig.120. de Spoletino vino expoſita. MARSIS) Pelignis, vnde Ouidius oriundus. de vino Marſico, ſeu Peligno lib.13.

Marſica Peligni mittunt turbata coloni,
Non tu: libertus ſed bibat illa tuus.

Viliora igitur Spoletina, & Marſica ponit.

Niues.

CVII. CXVII.

Non potare niuem, ſed aquam potare rigentem
De niue, commenta eſt ingenioſa ſitis.

Aquã veteres vel ex niue ſolutam ſine decoctione, vel decoctam, & refrigeratam bibebant, quam proximo diſticho eliquauimus, vel puram aquam niue circumiecta, non mixta, gelatam, atque ad ſummum frigus perductam. De hac ſcripſit Macrobius lib. 7. ſat. *Iam dudum Auienus, noſſe aueo, cur aqua, quæ obſita globis nubium* (niuium legunt alij) *perducitur ad niualem rigorem, non minus in potu noxia eſt, quàm ex ipſa niue aqua reſoluta.* Quo loco non ſentio cum Iſaaco, qui hîc putat omittendam negationem, vt ſic legatur, minus in potu noxia. Cùm tamen ratio, quam adducit ex Ariſtotele Macrobius, & Gellius lib. 19. cap. 5. æquè ad glacialem quam niuatam aquam referatur. Iuuat ipſum ponere teſtimonium Ariſtotelis. Διὰ τί τὰ ἀπὸ χιόνος καὶ κρυστάλλου ὕδατα φαῦλά ἐστιν; *Quare*, inquit, *è niuibus & glacie expreſſa ſunt vitioſa aquæ?* addit cauſſam, ὅτι παντὸς ὕδατος πηγνυμένου τὸ λεπτότατον διατμίζει, καὶ κουφότατον ἐξατμίζει. *Quoniam*, inquit, *omnis aqua gelatæ, quod tenuiſſimum eſt, exhalat, & quod leuiſſimũ, expirat.* Pergit Ariſtoteles, & hoc ipſum, quod docuerat, confirmat. σημεῖον δὲ ὅτι ἔλαττον γίνεται ἢ πρότερον, ὅταν τακῇ παγέν. ἀπεληλυθότος οὖν τοῦ ὑγιεινοτάτου, ἀνάγκη τὸ καταλειπόμενον χεῖρον εἶναι. *Argumento autem eſt, quod minor ſit aquæ modus, poſtquam frigore concreta eſt, quàm erat antequam concreſceret.* Detracto ergo quod erat in aqua ſaluberrimum, *neceſſe eſt id relinqui, quod eſt deterius.* Vides cauſſas haſce æquè ad glaciem, quàm niues referri. Ariſtotelis ſententiam Macrobius quaſi παραφραστικῶς expoſuit. *Omnis*, inquit, *aqua habet in ſe aëris tenuiſſimi portionem, quo ſalutaris eſt, habet terream fecem, quæ eſt corpulenta poſt terram. Cùm ergo aëris frigore, & gelu coaleſcit; neceſſe eſt per euaporationem velut exprimi ex ea auram illam tenuiſſimam, quâ diſcedente, conueniat in coagulum ſola terrea in ſe remanente natura, quod hinc apparet, quia cùm fuerit eadem aqua ſolis calore reſoluta, minor modus eius reperitur, quàm fuit antequam congelaſceret. Deeſt autem quod ſolum euaporatio in aqua ſalubre conſumpſit.* Gellij tamen locus me dubium animi reddit, quod addat in eo libro (Ariſtotelis) ſcriptum fuiſſe deterrimam eſſe potui aquam è niue. Namque ſolidius, & latius concretam eſſe eam, quam κρύσταλλον, id eſt, (glaciem Græci) appellant. Inde apparere videtur, aliquid ſalubrius eſſe in glaciali aqua, quàm niuali; quamquam verba Ariſtotelis id non doceant. Aquam niuatam decoctam, & refrigeratam Plinius teſtatur innoxiam, ſed de ea Ariſtoteles non loquitur, cum Neronis inuentum ſit. Qua verò arte niue ſeruatæ ſint in æſtate & æſtu, & antea expoſuimus, & dicunt copioſè Plutarchus problem. 6. Sympoſ. Athenæus lib. 3. non tacent Plinius, Seneca, D. Auguſtinus 1. de ciuitate Dei, alij. Poëtæ iam verba clarent, globis enim niuium, aquæ circumuallabantur, donec gelidiſſimæ fierent, itaq; hauriebantur. Et agit hîc de aqua pura gelata niuibus. Non, inquit, potare niues, ſed aquas niue refrigeratas, & quaſi gelatas docuit ingenioſa ſitis. hoc eſt quod dixit Plinius & Seneca, *glaciem potare.* non accipio tamen hîc decoctam, ſed aquam naturalem ad frigus ingens arte perductam. *Lib. 31. cap. 3.*

Idem.

CVIII. CXVIII.

*Maſſiliæ * fumos miſcere niualibus vndis* ** V fumum.*
Parce puer, conſtet ne tibi pluris aqua.

Aqua lucidius hoc carmen, ſi modò fumos Maſſiliæ excutias. Maſſilianum vinum fumoſum ſeu infumatum, fumóue inueteratum erat, ingrati ſaporis & auſteri, vt ex Plinio, Athenæo, & aliis docuimus libro ſuperiore, lemmate *Maſſilianum*, & prioribus ſæpe libris. ſi iuuat plura legere de hoc vino, adi Baccium lib. 6. de vinorum hiſtoria.

Poëta niuatam aquam vino Maſſilienſi ait cariorem.

Ligula argentea.

CXX. CIX.

Quamuis me ligulam dicant equitéſque, patréſque:
Dicor ab indoctis lingula Grammaticis.

Diuitum munus ligula, cochlear pauperum.

Diſputat de etymo ligulæ, & carpit Grammaticos, quod ab vſu loquendi diſcedant, & lingulam vocent, cum ab elegantioribus etiam hominibus ligula, non lingula appelletur. quamuis ligula à linguá per diminutionem deſcendat. Grammatici autem contra torrentem populi, originem ſectando, nitebantur, immemores dicti loquendum vt multi, ſapiendum vt pauci. Lingulam veteres dixêre, vt Gellius lib. 10. cap. 25. definit. *gladiolum oblongum in ſpeciem linguæ factum*, cuius meminit Næuius in Heſiona.

Sine mihi gerere morem non linguâ ſed lingulâ.

Conſtat ergo fuiſſe ligulam, ſeu vt Grammatici cum Gellio malunt, lingulam inſtrumentum cauum & oblongum, in ſpeciem linguæ factum, cuiuſmodi eſt quo vtuntur pigmentarij ad extrahenda è vaſis vnguenta, de quo Plinius lib. 21. cap. 14. Col. lib. 6. cap. 2. Eſt & genus menſuræ, vt lib. 5. diſputaui, quarta nempe pars cyathi, velut & cochlear, vt eruditè diſſerit Lucas Pætus lib. 3. de antiq. liquidis aridiſque menſuris. Sed quamuis idem cæperit ligula, & cochlear, nequaquam tamen eandem vtriuſque formam fuiſſe contenderim, cùm poëta noſter velut de diuerſis inſtrumentis diſertiſsimè loquatur.

Cochlearia.

CXXI. CX.

Sum cochleis habilis, ſed nec minus vtilis ouis:
Numquid ſcis potius cur cochleare vocer?

Originem vocis oſtendit dictæ, quod cochleis ferendis aptum ſit, nec minus tamen ouis, vt æquè nomen ab ouis habere potuerit, quam cochleis, ſed quia ad vſum cochlearum primulùm inuentum reor, nomen inde retinuit potius, quàm ab ouis accepit. Cochlear autem & menſuræ genus iam eſſe dixi, & Columella lib. 12. cap. 21. docet. Copiosè tractat de cochleari Lucas Pætus loco ſuprà adducto. pendet cochlear aqua aut vino plenum drachmas tres, ſcripulum vnum.

OVIS) Ex Petronio vſum cochlearium diſces. *Accipimus nos cochlearia, non minus ſex libras pendentia, ouaq; ex farina pingui figurata pertundimus.* Hîc tamen legunt alij ſelibram, pro ſex libris. Alium item vſum cochlearium oſtendit Plinius lib. 28. cap. 2. cùm dicit calices ouorum, & cochlearum ſimul ac exſorpta ſunt cochlearibus perforari, ne incantationibus diriſque imprecationibus defigantur conuiuæ.

Anuli.

CXXII. CXI.

Antè frequens, ſed nunc rarus nos donat amicus:
Felix cui comes eſt non alienus eques.

Priſci Vngulos Vocabant, Plinius.

Equitum Romanorum erat annulos aureos donare & ferre, donabant autem ante legem Othonis reuocatam multa, vt equites haberentur, poſt legem prope nullus, quod pauci ſe pro equite gerere poſſent, cùm illis CCCC. ſeſtertia non eſſent, quà de re memini lib. 5. pleniùs dicere. Cæterùm de iure annulorum aureorum, ſeu equeſtri dignitate, deque eius origine, more, & vario variarum gentium ritu partim Plinius lib. 33. cap. 1. partim. Alex. Neap. lib. 2. cap. 19. ad quem locum multa ex eruditis ſcriptoribus Tiraquellus, Petrus Faber lib. 2. Sem. cap. 6.

ANTE FREQVENS) Annuli ipſi loquuntur, ante legem Othonis de 14. gradibus à Domitiano reuocatam. RARVS NOS DONAT) nunc poſt reſtitutam legem raro donamur, quia pauci habent ius annulorum. FELIX CVI COMES EST NON ALIENVS EQVES) Iam ſuprà diſtinximus verum iuſtumque equitem ab alieno. Alienus autem eſt, aut eques conductus ad militiam, aut, qui tantum equeſtrem habet dignitatem nomine, tituloq; tenus, quales erant libertini apud Cic. Suetonium, Dionem, &c. qualis item Martialis eques, & tribunus. Iuſtus autem eques, qui cenſu & iure patris, ſuoque nobilis eſt. Turnebus lib. 9. 24. verſum exponit aliter, & felicem dicit diuitem, qui non alienum habeat equitem, comitem, ſed ſuum, id eſt, à ſe factum, ſuaque liberalitate in cenſum equeſtrem aſcitum. Felix iam amicus, cui comes eſt verus eques, qui amicum habet verum, & iuſtum equitem, qui admodum rari.

Dacty-

* Dactylotheca.

* Dactylio-theca. Tur.

CXII. CXXIII.

Sæpe grauis digitis elabitur anulus vnctis:
Tuta meâ fiet ſed tua gemma fide.

Nulla dubitatio eſt Græcè docto, quin legendum ſit δακτυλιοθήκη, & latinè dactyliotheca, hoc eſt, theca anulorum, δακτύλιος enim anulum ſonat, δάκτυλος digitum, vnde δακτύλιος, & δακτυλιοθήκη, δακτυλιογλύφος, δακτυλιουργός. Hoc epigrammate oſtendit vſum dactyliothecæ, ad anulos ſeruandos vtilem, cùm ex digitis ſubinde cadant. ex theca nunquam, niſi totam thecam amittas. Dactyliothecas aliquot Plinius lib.37. cap.1. *Gemmas plures, quod peregrino appellant nomine Dactyliothecam, primus omnium Romæ habuit priuignus Syllæ Scaurus. Diuquè nulla alia fuit, donec Pompeius Magnus eam, quæ Mithridatis regis fuerat, inter dona in Capitolio dicaret, vt M.Varro, aliiq́; eiuſdem ætatis auctores confirmant, multum prælatam Scauri. Hoc exemplo Cæſar dict. ſex dactyliothecas in æde Veneris genitricis conſecrauit; Marcellus Octauia genitus in Palatina Apollinis æde vnam.*

GRAVIS) Plinius: *Iam alij pondera eorum oſtentant, aliis plures quam vnum geſtare labor eſt, alij bracteas infarcire leuiore materia propter caſum tutius gemmarum ſolicitudini putant.* Eò verò delitiarum & mollitiei mores Romanorum venerant, vt anulos alios æſtiuos & leuiores, alios hibernos & grauiores geſtarent. Iuuenalis ſat.1. in Criſpinum. *Et Martialis ſuprà.*

——cum verna Canopi
Ventilet æſtiuum digitis ſudantibus aurum,
Nec ſufferre queat maioris pondera gemmæ,
Difficile eſt Satyram non ſcribere.

Toga.

CXIII. CXXIV.

Romanos rerum dominos, gentemq́; togatam
Ille facit, magno qui dedit aſtra patri.

Palpat Domitianum, cui adſcribit quod Romani togati ſint & diuites. Verſus eſt ex Virgilij primo AEneidos, quem apud Suetonium Auguſtus pro concione citat, cùm indignatur pullatos & pœnulatos paſsim aſtare. *En*, inquit, *Romanos rerum dominos, gentemq́; togatam, deditq́; negotium ædilibus ne quem poſthac paterentur in foro, circóue niſi poſitis lacernis conſiſtere.* Hinc putat Petrus Faber lib.2. ſem. hoc diſtichon ad Auguſtum potius, quàm Domitianum pertinere. Cui ſanè non valde repugnarim. Auguſtus enim primus Cæſarem publicè conſecrauit, quamuis Romulus vnus & ſolus è regibus in numerum Deorum eſt relatus, vt Cicero teſtatur. De Iulij ἀποθεώσει Manilius. *Iam facit ipſe Deos, &c.* Suetonius de eodem in Iul. cap.88. vide Caſaubonum. Propria verò ciuium Romanorum veſtis forenſis toga fuit, eaque alba, quam veſtem paſsim tum geſtabant: tenuiores poſita toga in tunicis prodibant, vt Horatio, Tacitoque dictus ſit tunicatus populus, alij lacernas & pœnulas togis iniiciebant, multi ſordidati incedebant. Togam accuratè Lipſius in Elect. Bayfius de veſtibus, aliique deſcribunt ſuper hoc Virgilij verſu multa ex multis noſter Pontanus.

ASTRA PATRI) Veſpaſiani ἀποθέωσιν intelligit. Domitianus enim Flauiæ genti etiam templum condidit, vt Suetonius monet in Domitiano.

Idem.

CXIV. CXXV.

Si matutinos facile eſt tibi rumpere ſomnos:
Attritâ veniet ſportula ſæpe togâ.

Vſum togæ oſtendit iam ſæpe ſuperioribus libris oſtenſum, clientes enim togati officia obibant, Regeſque ſuos & patronos ſalutabant, comitabantur, deducebant, cuius operæ pretium erat ſportula, hoc eſt, vel cœna recta, vel decem nummi ſeſtertij, id eſt, 20. cruciferi.

SI) mâne, inquit, potes vigilare, & obire ſalutationes, atteres togam, & accipies ſportulam.

Endromis.

CXXVI. CXV.

Pauperis eſt munus,ſed non eſt pauperis vſus:
Hanc tibi pro togulâ mittimus endromida.

Endromide potentiores tecti faciebant ſpectacula, cœlo frigido, aut in gymnaſio ſe exercentes,erat villoſa,caloremque fouebat,quam poëta ſingulari epigrammate lib.4.ep.10. deſcripſit, *Hanc tibi ſequanica,&c.*

Canuſinæ fuſcæ.

CXXVII. CXVI.

Hæc tibi turbato Canuſina ſimillima mulſo
Munus erit.gaude non citò fiet anus.

Fuſcas Canuſinas componit cum turbido mulſo, laudatq; à diuturnitate. Fuſcus color eſt quaſi,vt hic poëta deſcribit,ex fuluo rufoque temperatus,quem caſtaneum, ſeu aquilum,& ſubnigrum appellant,Braun/ noſtrate lingua vocitamus. Vtebantur Romani hoc colore in pœnulis ſæpius, quàm rufo, vt infrà de rufis Canuſinis docet. Pœnulati verò vt plurimum ſerui,quos à Canuſinis Canuſinatos nuncupant. Videntur Canuſinæ pœnulæ dici à Plinio fuluæ, & ſuæ puliginis,quas fuſcas & mulſo tamen ſimiles noſter ait.Canuſium Apuliæ oppidum eſt.

ANVS) ἐπιθετικῶς,vt charta anus, apud Catullum.non citò veteraſcet,perennabit. De Canuſinis mox plura.

Bardocucullus.

CXXVIII. CXVII.

Gallia Santonico veſtit te bardocucullo,
Cercopithecorum pœnula nuper erat.

Et bardocucullum lib.1.ep.54.deſcripſimus ad illum verſum,
Vrbica lingonicus Tyrianthina bardocucullus.

Lib.5. de Maneio ficto equite.

Eſt genus pallij,veſtiſque ſeruorum potiſsimùm, nec tamen ſeruorum tantum, vt nec hìc de ſeruis mentio. cucullus & cucullio, & bardocucullus inter viliores veſtes numerantur haud dubiè.Lege Lipſium lib.1.Elect.cap.25.

GALLIA) gallica enim veſtis bardocucullus. SANTONICO) Santones (vnde Santonicus) Galliæ Aquitanicæ populi Cæſare, & Ptolemæo auctoribus.diximus plura lib.9.ep.40.& 96.

Canuſinæ rufæ.

Hos Erythras vocat Bayſius.

CXXIX. CXVIII.

Roma magis fuſcis veſtitur, Gallia rufis:
Et placet hic pueris, militibuſq; color.

Canuſium oppidum Apulorum Dauniorum à Cannarum vico XXV. Stadia diſsitum, vt Procopius ſcribit.Lanas Canuſinas laudat Plinius. *Apulæ,*inquit,*lanæ breues villo,nec niſi pœnulis vtiles circa Tarentum,Canuſiumq; ſummam nobilitatem habent.* Et quia ſerui Romanorum pœnulati erant,vocantur ſæpe à colore (ruffo nempe vel fuſco potius) Canuſinati, vti noſter Martialis.
Vt Canuſinatus noſtro Syrus aſſere ſudet.

Ita Nero apud Suetonium muliones habuit canuſinatos, cùm iter faceret. MILITIBVSQVE) Chlamydem dicit militarem. Cur autem milites coccina chlamyde vterentur Laconum ritu apud Plutarchum in Inſtitutis Laconicis leges.

Pœnula

Pœnula ſcortea.

CXIX. CXXX.

Ingrediare viam cælo licet vſq; ſereno,
*Ad ſubitas * nuſquam ſcortea deſit aquas.* *V. numquam.

Pœnula è ſcorto, ſeu corio, pelléue facta viatoribus ſeruiebat, vt hodie longiores peregrinationes obeuntibus. Scortum autem olim corium, ſeu pellem vocabant à σκύτος pellis, vt Feſtus putat. Sueuorum tunicæ agreſtium pleræque hodie ſcorteæ. Pœnulatus iter fecit. Milo apud Ciceronem, ſed non, reor, ſcorteatus. De pœnula Cicero ad Atticum lib.13. Lampridius in Alexandro. Spartianus in Hadriano. Tacitus ſeu quiſquis alius in dial. Orat. Baronius Cardin. Annal. l. p.542. Edit.4.

† Lacernæ coccineæ. †al. coccina.

CXX. CXXXI.

Si Veneto, Praſinóue faues, quî coccina ſumis?
*Ne * fias iſta transfuga ſorte, vide.* *V. fiant illa.

Coccina, malim legere, vt Martialis lib.2.

Coccina famoſa donas, & ianthina mœchæ. Petronius de Trimalcione coccina gauſapa innolutus.

Coccum frutex eſt fullonius. Græcis κόκκος βαφικὴ, frutici grana adhærent, quibus fit color ille lanarum præcipuus, cuius copia ſumma in ea Hiſpaniæ parte, quæ Turdetania appellatur, vt eſt auctor Strabo in 3. ſunt qui putent noſtrum, quem appellamus Carmeſinum. color eſt purpureo geminus, vt ſæpius inter ſe commutentur, qua de re Bayfius de re veſtiaria. Inter rufos & rubros numerantur fuluus, flauus, rubidus, phœniceus, rutilus, luteus, ſpadix, croceus: coccinus purpureo etiam rufo tribui poteſt.

Si Veneto, Prasinove faves) ſenſus eſt. ſi in Circo ſpectator aurigarum ſedes, & faues aurigis Venetis, hoc eſt, cæruleis, aut Praſinis, hoc eſt, viridibus, caue ne hoc colore tuo coccino, qui medius eſt inter Venetum, & Praſinum, transfuga fias à tua factione, & vincente Veneta, dicas te fauere Venetæ, cùm faueas Praſinæ, aut vincente Praſina, acclames Praſinæ, cùm ſis Venetæ factionis. Fuerunt & ruſſatæ, & Albæ, vt alibi dictum.

Pileus.

CXXI. CXXXII.

Si poſſem, totas cuperem miſiſſe lacernas:
Nunc tantùm capiti munera mitto tuo.

Carmen per ſe liquet. Illud exponendum eſt, cur pileos in Saturnalibus donarint. & quare mentionem faciat hîc lacernarum. Enimuerò quod ad munus, & tempus attinet, iam ſuprà ad illum verſum ferè docuimus, ep.1. lib.14. Pauperum munus.

Dumq; decent noſtrum pilea ſumpta Iouem.

Et plenius lib.11. ep.7.

Permittis puto pileata Roma.

Saturnalibus enim pileos ſumebant Romani libertatis indices. Iouem enim Domitianum intelligit. E lacernis verò pileos, vt nonnulli ſcribunt, efficiebant. poëta ergo, vt pauper ſe pileum ait mittere, hoc eſt, partem lacernæ, quod totam non poſſet.

Lacernæ Beticæ.

CXXII. CXXXIII.

Non eſt lana mihi mendax, nec mutor aëno:
† Sic placeant Tyriæ, me mea tinxit ouis. †v. ſi.

Hiſpanas lanas, & Beticas ſupra aliquam multis locis celebrauit poëta, lib. maximè 12. ep. 100. ad Bœtim fluuium.

Aurea qui nitidis vellera tingis aquis.

Prædicat hîc eaſdē à natiuo colore, non aſcititio, mendax lana fucata, infecta purpura. Virgil. Ecl.10. *Nec varios diſcet mentiri lana colores.*

Ad quem locum interpretes Virgilij conſule. SIC PLACEANT) Hinc colorem Bœticarum lanarum intelligis, quando eas confert cum Tyriis, & præfert, quod eæ ſint infectæ purpurâ, hæ natiuæ. Si ergo placent illæ, cur non placeant hæ. aut ſi malis legere (Sic) precantis vel componentis modo, vt ſæpe ſuprà accipe. Gratus ſit Tyrius color, gratus erit & Bœticus, an fortè & gratior, quia natiuus?

Cœnatoria.

CXXXV. CXXIII.

Nec fora ſunt nobis, nec ſunt vadimonia nota:
Hîc opus eſt pictis accubuiſſe toris.

Pallia cœnatoria loquuntur, & ſe domi tantùm ſumi profitentur. Dicitur cœnatoria veſtis, & cœnatorium pallium. Verum eſt interpretem lapſum, vt notauit Bayſius, dum genere muliebri exponit cœnatoria, cùm ſubaudiatur, pallia. Quod autem videatur negare dici veſtem cœnatoriam, ipſe Bayſius fallitur. Audiamus Capitolinum in vita Maximini: *Cùm ad cœnam ab Alexandro eſſet vocatus, in patris honorem, quod ei deeſſet veſtis cœnatoria, ipſius Alexandri accepit.* Iuſtus Lipſius lib. 1. Satur. cap. 2. diſertè cœnatoriam veſtem appellat. *Cœnatoria*, inquit, *quam non fas videre lucem*, vbi plura eruditè eruditionis princeps. Hîc obſerua, inter ſyntheſin, & cœnatoriam hoc videri diſcriminis, quod ſyntheſis ſpecies, cœnatoria genus ſit. Syntheſis lautiorum, & delicatiorum ex purpurâ plerunque, cœnatoria quæuis ad cœnam ſeruiens, qua nefas eſſet vti in foro. plura ibidem Lipſius. VADIMONIA) forum & iudicia quæ exercentur in foro. Plura Budæus ad Pandectas. PICTIS TORIS) tricliniis magnificis & ſumptuoſis, & ſtragulâ veſte, variaque ſtratis.

Cœnatoria veſtis & Cœnatorium palliū, & ſine alia voce Cœnatoria hic neutro genere.

Læna.

CXXXVI. CXXIV.

Tempore brumali non multum læuia proſunt:
*Calfaciunt villi pallia * veſtra mei.*

* V. Noſtra.

Etiam læna videtur inter cœnatoria numeranda, cùm dicat Perſius ſat. 1.

Hîc aliquis cui circum humeros hiacynthina læna eſt.

Ad hunc multa Marcilius.

Vbi de poëmatis inter conuiuia recitari ſolitis agit. Lænæ palliis induebantur hyeme, vt ipſe poëta docet, & hibernam veſtem fuiſſe adagio clarum eſt. ἐν θέρει τὴν χλαίνην (ſic Græci, lænam appellant) κατατρίβεις. ἐπὶ τῶν μὴ καθ᾽ ὥραν τοῖς ἀναγκαίοις χρωμένων. *Æſtate lænam deteris: in eos qui non ſuo tempore rebus neceſſariis abutuntur.* Eandem etiam militarem fuiſſe Nonius probat, regeſque, vt Plutarchus in Numa tradit, vtebantur. Erat & in ſacrificiis vſus lænæ. Cicero in Bruto: *Licet aliquid etiam de M. Popilij ingenio ſuſpicari, qui cùm conſul eſſet, eodemque tempore ſacrificium publicum, cum læna faceret, quod erat flamen Carmentalis, plebis contra patres concitatione, & ſeditione nunciata, vt erat læna amictus, ita venit in concionem, ſeditionem cùm auctoritate, tum oratione ſedauit.* Pro cœnatoriis vſurpauit Martialis lib. 8. ep. 59.

Et tectus lænis ſæpe duabus abit.

Non fuiſſe longas lænas lib. 12. ep. 36. monet.

Algentemq́ togam, breuemq́ lænam.

Galli, Strabone in 4. auctore, ſagis villoſis olim vtebantur, quæ lænæ dicebantur. ἡ δ᾽ ἐρέα τραχεῖα μὲν, ἀκρόμαλλος δὲ, ἀφ᾽ ἧς τοὺς δασεῖς σάγους ἐξυφαίνουσιν, οὓς χλαίνας καλοῦσιν. *Lanea verò hirta, villoſo pilo, ex quo ſaga pexa crebra contexunt, quas lænas appellant.* Plura Bayſius lib. de re veſtiaria. LEVIA) cuiuſmodi ſunt linea, & quædam ſerica, quæ calorem non fouent, ſed villoſa, qualia ſtragula cum floccis.

Al. legia, malim linea, cuiuſmodi ſindones erāt etiam cœnatoria, vt ſuprà oſtendimus.

Lacernæ albæ.

CXXXVII. CXXV.

Amphitheatrales nos commendamur ad vſus,
Cùm tegit algentes noſtra lacerna togas.

Lacernæ breuia fuêre palliola, qualia hodie penulæ ſcorteæ peregrinorum, aut Canonicorum, Doctorúmue epomides, quæ longis veſtibus iniiciuntur. Longiores tamen epomidibus, lacernæ medium opinor virum tegebant. Color lacernarum erat apud veteres varius, pullus vulgo, quod ex Martiale diſcis.

Amator ille triſtium lacernarum, &c.

Et de

Et de Horatio quodam pullato, de quo mox infrà. Amethyſtinus, coccineus, purpureusq́; lautiorum, vt alibi docuimus. Albus item, de quo hoc loco Martialis, vbi vſum albarum lacernarum oſtendit eſſe in ſpectaculis, cùm dicit albas commendari ad vſus amphitheatrales. Cauſam ipſe addit frigus.

Cùm tegit algentes noſtra lacerna togas.

Spectaſſe autem albatos ciues, docet Martialis in Horatium, præter conſuetudinem pullatum.

Spectabat modò ſolus inter omnes
Nigris munus Horatius lacernis;
Cùm plebs, & minor ordo, maximusq́;
Sancto cum duce candidus ſederet, &c.

Plura Lipſius in Electis. & Bayſius de re veſtiaria.

Gauſapa villoſa vel mantile.

CXXVI. CXXXVIII.

Nobilius villoſa † tegant tibi lintea citrum: † V. tegunt.
*Orbibus in noſtris * circulus eſſe poteſt.* * Quilibet.

Vt menſæ puræ, & abſque labe ſeruarentur mantilibus, ſeu mappis, gauſapiſque, vt hodie fit, inſternebantur. Poëta dicit mantilibus ſeu gauſapis tantum opus eſſe iis qui citreas habeant menſas, ſuam menſam nota aſpergi, quam circulum * appellat, parum referre cùm non ſit nobilis. niſi mantile in modum circuli explicatum intelligit, quod non raró in hoſpitiis, præſertim tenuioribus, fieri ſolet. Scaliger de macula ſuſpicatur ex lagenis impreſſa. Quamquã idem ſcribat in Feſtum, ſolitos caupones, ne mappa aut mantile maculam contraheret circulos menſis imponere è ligno factoś, ſuper quibus ſtatuerentur lagenæ. Diuitiores gauſapas inſternebant, pauperes incitegas. Incitega dicta ab integendo. Dicebant veteres incitegere, pro integere, ſicut concipilare, pro cõpilare. Gauſape, vt aliâs monui, dicitur ἄκλιτον καὶ ἄπλωτον, & gauſapes gauſapis, gauſapa gauſapæ; gauſapum gauſapi, gauſapina veſtis, &c. Villoſam appellat à floccis quod ἀμφίμαλλα eſſent gauſapa, id eſt, vtrinque villoſa, vel tantùm ex altera parte. De mantili lege Seruium ad primum Aeneid. Ciaconium, & Vrſinũ de Triclinio, ſeruiebat menſis tegẽdis, & manibus tergendis.

Teppich. * Turnebus lib. 9. cap. 24.

Cuculli liburnici.

CXXVII. CXXXIX.

Jungere neſciſti nobis ô ſtulte lacernas,
Indueras albas, exue † callaicas.

Pallia cucullata liburnica, hoc eſt, quæ ex lana liburnia fiunt rufa, ſed colorem vicinæ veſti adfricante, poëta dicit malè coniungi cum lacernis albis, quæ liburnicis inficiantur. IVNGERE NESCISTI) lacernas aptò calore. INDVERAS ALBAS) lacernas cum liburnicis malè iunctas. EXVE CALLAICAS) Induiſti albas, exues mox rutilas, infectas à liburnicis, quale eſt Callaicum aurum. Alij legendum putant Callainas ex veteri codice. id eſt, cæruleas qui color venetus dicebatur. & gemma callais ſapphiri imitatrix. Alba veſtis inquinata rubro colore, & quaſi ſemitincta videtur cærulea. lector ſequatur quam volet. neutra videtur improba. Cæterùm de lanis liburnicis Plinius in hæc verba loquitur, lib. 8. cap. 48. *Iſtria liburnicaq́* (eſt autem liburnia Ptolemæo Illyridis regio, & liburna vrbs circa Dalmatiam Straboni) *pilo propior quam lana, pexis aliena veſtibus, & quam ſola ars ſcutulato textu commendat in Luſitania.*

Vdones Cilicij.

CXXVIII. CXL.

Non hos lana dedit, ſed olentis barba mariti:
*Cinyphio * poterit planta latere ſinu.* * V. poterat.

Vdones Cilicij ſunt calceamenta ex pilis hircinis capriniſue contexta. Vlpianus tit. de auro & argento legato. *Alia cauſſa eſt vdonum, quia vſum calceamentorum præſtant.* Martialis diſertè de calceo loquitur. MARITI) De hac ἀκυρολογία multa noſter Pontanus Ecl. 7. ad Virgil. Vir gregis ipſe caper. CINYPHIO POTERIT PLANTA LATERE SINV) Cinyps, vt Plinius & Mela ſcribunt ſeu Cinyphos, vt Ptolemæus & Strabo, ſeu κίνυψ, vt Herodotus, ſeu κίνυφος Lycophron, eſt flu-

Vide Caſaubonum ad Athen. lib. 2. ca. 23. Vdones Græcis πόδεια nuncupari, nemo iam

ignorat. Plinius Vdones impilia vertit è Græco. Ex qua impilia veſteſq; quadam conſiciuntur. Turnebus lib. 1. cap. 17.

uius propriæ Africæ ad quem frequentes hirci Cinyphij à fluuio dicti, quorum & ſuperioribus libris ſæpius Martialis meminit. Ne te igitur moueat Iunius nomenclator, qui contra Ludouicum Viuem negat vdones eſſe genus ſoccorum, ſeu calceorum. Vdones enim rectè vocauit, quos Apuleius *linteos calceos* appellat, quos ſoccos nominamus. CILICII) à Cilicia regione.

Syntheſis.

CXLI. CXXIX.

Dum toga per quinas gaudet requieſcere luces,
Hos poteris cultus ſumere iure tuo.

Syntheſin domeſticam & cœnatoriam veſtem iam hoc lib. e. 1. & paullò antè in cœnatoriis, & ſuperioribus libris pleniſsimè explicauimus, vt hominis otio intemperanter abutentis purem hîc verbum addere. QVINAS LVCES) dies quinque erant legitimi Saturnalium, vt ſuprà e. 79. oſtendimus ad illum verſum:

Hæc ſignata mihi quinque diebus erunt.

His autem feriis Saturnalibus licebat ſyntheſinatis incedere, quod eſſent continua quaſi conuiuia. Senatus autem & equites ſyntheſibus potiſsimùm vtebantur, quo cœnatoriis ſyntheſes eſſent ſumptuoſiores.

Focale.

CXLII. CXXX.

Ex huius diſtichi explanatione emenda lib. 4. epi. 41. & 6. epi. 41. de focali, quod faucium tantum, non aurium eſt ligamentum.

Si recitaturus dedero tibi fortè libellum,
Hoc focale tuas aſſerat auriculas.

Focalia à faucibus dicta ſunt quibus hærent, quorum vſus imbecillis ad arcendum frigus à collo, & faucibus; mulieribus item & delicatis; poëtis etiam recitaturis ne raucescerent. Hoc dicit poëta. Si recitauero libellum malū tibi, auditor, datum; moueo, vt focale ſeu focal, (quod alioqui poëtæ adhibent ad fauces & collum ne rauceſcant) tu auribus admoueas, eaſque obſtruas, ne mala carmina audias. Iocum poëtæ vides? aliorumque ſimul errorem qui alio verſum interpretantur? neque enim focalia ſunt aurium ligamina, ſed faucium & colli tegumenta. Eod. ioco vſus eſt lib. 4. epig. 41.

Quid recitaturus circumdas vellera collo
Conueniunt noſtris auribus illa magis.

Quintilianus lib. 11. c. vlt. diſtinxit disertè palliolum, quo caput velabant; focal, quo fauces fouebant; aurium ligamenta ſiue ἀμφώτιδας, quibus aures à ſtrepitu defendebant. Quod igitur ipſe ex aliorum mente lib. 4. & 6. alibique non rectè docui, hîc dedoceo, ſequorque Theod. Marcilij ſententiam ad Sat. 1. Perſij. Vtitur hoc verbo Horatius Sat. 3. lib. 2. Quintilianus, Seneca, alij.

Tunicæ Patauinæ.

CXLII. CXXXI.

Vellera cùm ſumant Patauina multa trilices,
Et pingues tunicas ſerra ſecare poteſt.

Tunicarum genera priſcis varia fuiſſe leguntur. tunica ima ſeu intima, de qua Ouid. 3. Am. noſter alicubi. hodie linea paſsim vtimur pro intima, quam interulam, aut camiſiam vocant. Altera media eſt cuiuſmodi rubra aut textilis quæ intimæ iniicitur. Tertia quam Græci χιτῶνα dicunt, & hodie agreſtes vtuntur, & ipſi Romani extra vrbem. de quibus copioſè Bayfius. Sed quæ ſunt Patauinæ? tunicæne craſſæ & triplici licio contextæ, cuiuſmodi ſunt hodie equitum pœnulæ, & agreſtium tunicæ, pileique. trilices veſtes biſariam exponuntur, vel contextæ tribus liciis verſicoloribus, quo ſenſu tela ſeu pannus ſimplici licio fieri poteſt, ſic vt variegatus & polymitus, hoc eſt, tribus liciis diuerſi coloris ſit diſtinctus. Plinius lib. 8. cap. 48. Plurimis verò liciis texere, quæ polymita appellant, Alexandria inſtituit. quo pacto nonnulli exponunt Virgilij verſum 3. & 5. & 7. Aeneidos, de lorica trilice tribus filis aureis diſtincta. quanquā ſunt qui pro triplicato licio, & filo accipiant. quo ſenſu Statius intelligendus 7. Theb.

Lodices, forsè, ſilij.

——ter inſuto ſeruant ingentia ferro,
Pectora.

Et 3. Argon. Flaccus. *Per clypei cedentis opus, partemq; trilicem.*

Ita haud dubiè tunicæ Patauinæ erant conſutæ triplici licio, ita denſo & firmo, vt inſtar aſſeris, aut tabulæ ſecari poſſe viderentur, quod quidem ποιητικῶς & ὑπερβολικῶς dictum accipe. Veſtimentorum Patauinorum Strabo meminit lib. 5. in deſcriptione Patauij.

Spongia.

CXLIV. CXXXII.

Hæc tibi ſorte datur tergendis ſpongia menſis
Vtilis, expreſſo cum leuis imbre tumet.

Spongiarum pueris non ignotarum vſum etiam hodie videmus plurimum. de virgæ ſpongia dictum ſuprà, item de ſtrigilibus. tergendis verò menſis & emaculandis plurimum ſeruiebant. triplex ſpongiarum genus enarrat ex Ariſtotele Plinius lib. 9. cap. 45. vbi de ſenſu, vita, natura ſpongiarum lectu digna. Et Dioſcorides libro 5. cap. 96. Ariſtoteles libro 5. cap. 16. de hiſtoria animalium Galenus libro 11. de ſimp. med. SORTE) An xenia ſeu apophoreta per ſortem tributa? Ita videtur; Nam & infrà in ſigno victoriæ. Hoc illi ſine ſorte datur, &c. Ergo cætera per ſortem. EXPRESSO IMBRE) premere ſpongiam plenam aquai dixit Lucretius lib. 4. Græcis dicitur σπόγγος. LEVIS) Sympoſ. Ipſa grauis non ſum, ſed aquæ mihi pondus inhæſit.

Columna panimenta podia tergebantur multa de vſu ſpongia Cuiacius obſeruat, lib. 13. cap. 13.

Pænula gauſapina.

CXXXIII. *CXLV.*

Is mihi candor ineſt, villorum gratia tanta eſt,
Vt me vel media ſumere meſſe velis.

Pænulæ vulgo vt lacernæ pullæ erant, lautiorum purpureæ, candidarum in theatro vſum fuiſſe vt lacernarum crediderim, nec extrà negauerim. hîc villoſam pænulam & hibernam commendat à candore villorum eximio, qui quemuis quouis temempore ad geſtamen pænulæ gauſapinæ inuitare poſsit. de pænula ante dictum, & pluries aliis libris.

Ceruical.

CXXXIV. *CXLVI.*

Tinge caput nardi folio, ceruical olebit:
Perdidit vnguentum cùm coma, pluma tenet.

Ceruical puluinus ceruici ſubiectus, vt cubital cubito apud Horat. lib. 2. Sat. 2. infecta autem & imbuta liquoribus & vnguentis ceruix inficit etiam ceruical, vt nardum ſpiret. NARDO) vnguento nardino. dictum accuratius lib. prioribus de nardo & nardino.

Lodices.

CXXXV. *CXLVIII.*

Nudo ſtragula ne toro paterent,
Iunctæ nos tibi venimus ſorores.

Lodices operimenti genus, quo ipſa lecti ſtragula, totusque lectus tegebatur, ita vt plicatæ coirent. eſt mentio lodicum apud Iuuenalem, Sat. 6. & 7. Suetonius lodicula Auguſtum ait vſum in exercitatione c. 83. *Mox nihil aliud quàm vectabatur & deambulabat, ita vt extremis ſpaciis ſubſultim decurreret, ſegeſtri vel lodicula inuolutus.* Veronæ fiebant, vt infrà canit. *Lodices mittet, &c.*

Caſaubonus copioſè de ſegeſtri vel ſegeſtre ad Suetonium.

Cubicu-

Cubicularia polymita.

CL. CXXXVI.

Hæc tibi Memphitis tellus dat munera: victa eſt
Pectine Niliaco iam Babylonis acus.

Stragulam veſtem intelligo polymitam vario filo & licio contextam, Aegyptium inuentum antiquiſsimum, etiam diuina hiſtoria celebratum. Geneſ. 37. fecitque ei tunicam polymitam. Μίτος Græcis filum ſeu licium ſonat. vi ergò verbi polymita veſtis ſignificat veſtem tantum è pluribus liciis factam, ſeu vnius, ſeu diuerſi coloris, vnde μονόμιτος vnius fili. reor tamen multicolorem fuiſſe polymitam. Plinius polymita Aegyptiis tribuit libro 8. cap. 48. *Aurum intertexere in ead. Aſia inuenit Attalus rex, vnde nomen Attalicis. Colores diuerſos picturæ intexere Babylon maximè celebrauit, & nomen impoſuit. Plurimis verò liciis texere, quæ polymita appellant, Alexandria inſtituit.* Poëta polymita Aegyptia textis Babylonicis anteponit.

Memphitis tellus) Memphitica tellus, Virgilius ita more Græcorum etiam eſt locutus, *Libyſtidis vrſæ.* Memphis caput Aegypti, vt primo carmine dictum lib. A. Pectine)* inſtrumento textorio penſili quo denſatur tela. Acus) acu pingebant veſtes, hoc eſt, diuerſos colores intexebant. alioqui inuentum eſt Phrygum. Plinius libro octauo, cap. 48. *Acu facere, id Phryges inuenerunt, ideóque Phrygiones appellati.* Babylonis) dicitur poëtis acus Babylonica, Semiramia, Aſſyria, &c. Vocat autem cubicularia polymita, quod eſſent etiam alia polymitorum genera.

* σπάθη Græcis, Blat/ Weberblat.

Zona.

CLI. CXXXVII.

Longa ſatis nunc ſum: dulci ſed pondere venter
Si tumeat, fiam tunc tibi Zona breuis.

Zona ſe ſatis ait longam, vacuo ventri, ſed grauido vtero fieri breuiorem. dicuntur autem fœminæ grauidæ Græcis, φέρειν ὑπὸ ζώνης. Varia ſunt admodum ſignificata huius vocis. ſæpe pro pudicitia, vnde vetus verbum, zonam deponere, ſoluere apud poëtas. ſunt & zonæ pro loculis poſitæ. Horatius zonam perdere dixit, pro amittere pecuniam. Et Plutarchus in Sympos. Euangelica item hiſtoria Chriſto ſuadente ne ferânt æs in zona. Zonæ item cœleſtes Mathematicis, quaſi cingula cœli. prætermitto alia, Ouid. 2. Metam. Hic cingulum valet.

Gauſape quadratum.

CLII. CXXXVIII.

Lodices mittet docti tibi terra Catulli:
*Nos * Helycaonia de regione ſumus.*

* Lycaonia.

Docet lodices Veronæ, gauſapa quadrata, qualia hodie paſsim fiunt, Patauij texi. Terra Catulli) Verona, vt libro 1. dictum. Helycaonia) Patauina, Patauium condidit Agenor, cuius filius Helycaon audiebat, vnde Helycaonia. Scripturas alias repudiamus, de hac ead. re ſuprà memini dicere, lib. 10. epig. 93.

Decken.

Semicinctium.

CLIII. CXXXIX.

*Det tunicam * diues: ego te præcingere poſſum,*
Eſſem ſi locuples, munus vtrumq; darem.

* V. locuples.

Semicinctium dictum, quod non totum hominem cingat. ſemicinctia ventralia aliâs dici reperio apud Plinium. ſunt tamen qui ad ſuperiorem corporis partem tegendam referant, exponantque quaſi thoracem, & abollam coriaceam, à quibus abeo, redeoque ad ventralia, quæ non poſſunt niſi de inferiore corporis parte intelligi, & ſint fortaſſe qualia hodie piſtores & ceruiſiarij geſtant. Quanquam ſemicinctium accipi poſsit, quod anteriora hominis cingat â zona & lumbis ad poplites demiſſum, quales ſunt artificum pelles præcinctæ, aut longiora etiam fœminarum ventralia. In Apoſtolorum geſtis cap. 19. Paulli ſemicinctia ad ægros curandos lego miſſa,

Fürthuch. Schertzfel/ Schöſzel. *Apud Petronium eſt huius mentio.* Köller.

miſſa, quæ aliqui pro linteo exponunt, vt orarium. Σιμικίνθια, inquit Heſichius, φακιόλια, ζωνάρια, Fatzinetlein. ὠράρια τῶν ἱερέων.

Lanæ amethyſtinę.

CXL. CLIV.

Ebria Sidoniæ cùm ſim de ſanguine conchæ,
Non video quare ſobria lana vocer.

Amethyſtus gemma, quæ leniter purpureum colorem affectat, ὑπήρεμα πορφυρέον, inquit Dionyſius Afer à vini colore dicitur, quem priuſquam deguſtet, in violam deſinit. Theophraſtus etiam vineo colore affirmat. Tryphiodorus coloris diluti colorem docet referre. lanæ igitur aut veſtimenta purpura infecta, eo temperamento, vt amethyſtum referant, amethyſtina dicuntur. Plinius de his 37. lib. *Indicæ abſolutum purpuræ colorem habent, ad hancq́ tingentium officinæ dirigunt vota. Fundit autem cum aſpectu leniter blandum, nec in oculos, vt carbunculi vibrat.* Ouidius inde amethyſtos purpureos.

Hîc Paphias myrtos, hîc purpureos amethyſtos.

Ebria Sidoniæ conchae sangvine) ludit in originatione amethyſtinæ; ἀμέθυστος enim Græcis ſobrius dicitur, ſeu non ebrius. Lanæ autem ſydoniæ imbutæ purpura certo temperamento, de quo Plinius: *Non eſt ſatis abſtuliſſe gemmæ nomen amethyſtum, rurſus abſolutus inebriatur Tyrio, vt ſit ex vtroque nomen improbum, ſimulq́ luxuria duplex.* Sidon vrbs Paleſtinæ fama & antiquitate nobiliſsima, vt Q. Curtius lib. 4. narrat, Achilles Statius copioſè 1. Amorum deſcribit. dicta vel à multitudine piſcium, vel vt Euſtathius ſentit, à Sida Beli filia, vel vt Ioſepho placet, à Sichem filio Chanaan: celebratiſsima eſt poëtis, & hiſtoricis ſacris, & profanis. Vnde Sidonius, & Sidonia concha purpuram ſignificat, aut conchylium. Cùm ergo bibam conchilij ſeu purpuræ ſanguinem, cur dicor ſobria? ſunt qui putent amethyſtos dictos quod pellant, & arceant temulentiam, quod ſanè inficiatur Plutarchus, vini quippe colorem ſic refert, vt priuſquam colorem quaſi deguſtet, deſinat in violam, vt dixi lib. ſuperioribus pluries de amethyſtinis. *Tyria amethyſtina ſunt dicta, & gemma Tyriamethyſtus.*

Lanæ albæ.

CXLI. CLV.

Velleribus primis Apulia, Parma ſecundis
Nobilis: Altinum tertia laudat ouis.

Albarum lanarum principem ait Apulam, cui dat cum Plinio lib. 8. cap. 48. primas ex lanis albis. Parmenſi ſecundas: Altino tertias. Parmenſem & Altinianam Plinius ibid. Circumpadanas appellat: *Alba*, inquit, *Circumpadanis nulla præfertur, nec libra centenos nummos ad hoc æui exceſſit illa.* Altinum & Parma Padanæ ciuitates in Aemilia. breuior ſum in his, iam ſæpe ſuprà longius laudatis.

Lanæ Tyriæ.

CLVI.

Nos Lacedæmoniæ paſtor donauit amicæ,
Deterior Ledæ purpura matris erat.

Purpureæ eæque nobiliſsimæ laudatæ Ouidio, Iuuenali (qui & Sarranas, nam Sarra olim Tyros dicebatur, nominat) Martiali, aliiſque iunioribus. Tyrum eleganter deſcribit Curt. lib. 4. De lana Tyria multa Plinius, Strabo, & alij. Tyriæ igitur lanæ ſeu purpureæ tam fulgent, vt noſtrę lucis non egeant. Plurima de his Bayſius l. de re veſtiaria. Carmen exponamus. Pastor) Paris Priami filius, Lacedæmonicæ amicæ) Helenæ quam rapuit, Ledę) matris Helenæ, quæ Lacedæmonia, Lacedæmonij verò purpura vtebantur, quia magis ad ſanguinis colorem accederet; & Phænicea eſſet, Græcis φοινικίς, nec tam læta & ardens erat, atque Tyria. Hinc poëta deteriorem ait Lacedæmoniam Tyria. Vtebantur Lacedæmonij etiam in bello ſua purpura ſeu Phænicide, quòd, cùm ſanguinei coloris eſſet, falleret vulneratos, ſi ſanguis deflueret, quod ex Græcorum commentariis planum facit Bayſius.

Lanæ

Lanæ Pollentinæ.

CLVII. CXLII.

Non tantùm pullo lugentes vellere lanas,
Sed ſolet & calices hæc dare terra ſuos.

Plinius lib. 8. cap. 48. Pollentinam lanam cani ait eſſe velleris. *Pollentia*, inquit, *iuxta alpes cani, intellige velleris*. Sed enim duplex eſt Pollentia, altera Polentia, vt Ptolemæus ſcribit, Liguriæ vrbs, quam Iornandes in alpibus Cottiis ponit. Plinius, Martialis, Silius, Prudentius duplici ll. exprimunt. Leander in Lombardia Ciſpadana eam collocat. Altera Balearidis maioris oppidum, Plinius lib. 3. cap. 5. Hîc ſanè Italicam lanam, non Hiſpanam acceperim, quamuis Plinius lanas in Hiſpania nigri velleris præcipuas haberi tradat, ſubiungit tamen Polentiam iuxtà alpes cani, vbi Polentiam non Hiſpanam ſed Italam inſinuat. Arbiter eſt apertus Silius, qui lib. 8. de bello punico 17. catalog. Latinarum vrbium viros ad arma mittentium, enumerat Pollentiam his verbis:

Vercellæ fuſciq́; ferax Pollentia villi.

Sed ineptè Leander verſum Martialis de lana Bœtica tranſcribit Pollentiæ, nec Plinius lanæ Pollentinæ maximum pretium tribuit, quam ait eſſe canam, ſed Hiſpanæ nigri velleris, cùm tamen Leander non de Pollentia Hiſpana ſed Itala agat. Lvgentes) plurimarum gentium pullus in luctu habitus. Homerus, Varro, Macrobius, Apuleius, & alij auctores.

Idem.

C.LVIII. CXLIII.

Lana quidem triſtis, ſed tonſis apta miniſtris,
Quales non primo de grege menſa vocat.

Tristis) pullus nempe & funebris, ſordidæque plebi, & pauperrimæ vſitatus. ſic Calpurnius pullam dixit paupertatem quod tenuiores pulla vterentur.

——ſed mihi ſordes
Pullaq́; paupertas, & adunco fibula morſu
Obſtiterat.

Suetonius pullatos vocat plebeios in popularibus ſedentes, vt & Calpurnius. Eadem pulla veſte tegebantur mancipia viliora & tonſa, nam intonſi erant pueri venuſti, & elegantes miniſtri, primo nempe de ſeruorum grege & nobiliſsimo, quales Poëta inſinuat lib. 8. epig. 51. & 58. aliiſque compluribus locis, pretioſa nempe mancipia. Tonsis) Iam adoleſcentiores tondebantur cùm barba ſuccreſceret. Mensa vocat) adminiſtros nempe vocat.

Tomentum * lingonicum.

* *V. Leuconicum.*

C.LIX C.XLIV.

Oppreſſæ nimium vicina eſt faſcia plumæ?
Vellera † lingonicis accipe raſa ſagis.

† *Leuconicis.*

Tomentum Iſidorus à tumendo deducit, quod in filo ſeu tela intumeat. Rectius à τέμνω formaueris, vnde τόμος ſectio, tomentum lana pannis veſtibusque àbraſa dicitur, & quicquid farciminis ex quacunque re ſeu fæno ſeu palea plumáue fuerit, quo culcitæ farciuntur. Alludit infrà ad etymon Poëta, cùm dicit.

Tomentum conciſa palus.——

Lingonicvm) Luconicum & leuconium alij, Plinius lib. 27. cap. 10. Gnaphalium alij χαμαίζηλον vocant, cuius foliis albis mollibusque vtuntur pro tomento. Martial. lib. 11. epig. 22.

Culcita leuconico quam viduata ſuo.

Turnebus lib. 8. cap. 4. legit in M. ſcripto C. leuconicis, à leuconico loco, vnde tomenta leuconica. Alij tomenta leuconica dicunt eſſe decutes floccos ex alba lana quod Græcis λευκὸς album valeat. Eſt mentio lingonicarum ſeu leuconicarum lanarum apud Martialem lib. 11.

Lingonicis agedum tumeat tibi culcita lanis.

Eſt autem Leuconium Aeolidis oppidum apud Tucididem. Lingones verò Celtarum ſunt populi Iulio Cæſari. Et ſanè malim retinere lingonicum, quàm leuconicum, quod Gallicanæ veſtes, vt ſuprà vidimus, in vrbē ſunt importatæ. Oppressæ plvmæ vicina fascia) faſciis

& reſti-

& reſtibus, quod & hodie fit, culcitas imponebant, quod libro 5. epigram. 64. Poëta docuit.

Nulla tegit fractos, nec inanis culcita lectos,
Putris & abrupta faſcia veſte iacet.

Vbi plenius de faſcia: Senſus diſtichi eſt. Pluma cùm premitur, extenuatur nimium, & cedit ad faſciam & reſtes vſque, quæ iacentem ſecant & torquent. Tomentum Lingonicum à ſagis abraſum, fortius ſuſtinet iacentem, magiſque denſatur, cui lenius incumbes.

Tomentum Circenſe.

CXLV. CL.

*Tomentum * conciſa palus Circenſe vocatur:*
*Hæc pro * lingonico ſtramina pauper emit.*

* *Conciſa palus, arundines conciſa ſunt potius quàm palea.*
* *Leuconico.*
* *Alij conciſam arundinem.*

Diuitum eſt lingonico ſeu leuconico tomento farcire culcitas, pauperum, * palea. Circenſe vocatur, quòd haud dubiè initio Circenſibus ludis ſibi ſpectatores ſubſternebant. Intelligit autem Turnebo interpretante panniculos, quos pauperes pro tomento culcitarum emebant. Strabo lib. 5. de his intelligendus. *Τύφη τε καὶ πάπυρος, ἀνθήλη δὲ πολλὰ κατακομίζεται ποταμοῖς εἰς τὴν Ῥώμην. πολλὴν ἀνθήλην*, multam panicolorum lanuginem appellat. Seneca de beatâ vita, cap. 25. Circenſe tomentum vocat. *Super Circenſe tomentum per ſarturas veteris lintei influens incubabo.* Lege Bulengerum lib. de Circo, cap. 32. Gruterum ad Senecam.

Pluma.

CXLVI. CLXI.

Laſſus Amyclæa poteris requieſcere pluma,
Interior cycni quam tibi lana dedit.

Diuitum lecti pluma farti, & pluma cygnæa. Eſt planum carmen. Tenerior auium penna lanæ ſimilis eſt, vt Poëta etiam lanam appellarit. Amyclæa) Amiclas Lacedæmonij condidêre, oppidum in Latio inter Caietam & Tarracinam. Iam dictum ſuprà. Cygni autem dicuntur Amyclæi ſeu Lacones ob Lædam Lacænam, ad quam Iupiter cygnum ementitus venit.

Fœnum.

CXLVII. CLXII.

Fraudata tumeat † facilis tibi culcita pluma,
Non venit ad duros pallida cura toros.

† *Fæno.*

Duram quidem ait culcitam fæno fartam, & inculcatam, ſed carentem curis; paupertas enim neſcit curas, ſecurè dormit, vt cui nihil poſsit auferri. Pro, facilis lege fœno.

Tintinnabulum.

Turnebus 7. cap. 4.

CXLVIII. CLXIII.

Redde pilam: ſonat æs thermarum. ludere pergis?
** Virgine vis ſola lotus abire domum.*

* *Aqua Virgine ſic dicta vt ſuprà lib. 5. d.*

Poſt ludum & palæſtras Romani ante cœnam lauabant, vt legiſti ſuperioribus libris. ad balnea verò tintinnabulo, vt hodie ſubinde pelui, citabantur, quæ certo tempore claudebantur. Galenus notauit priſcos ſecundum pilæ ludum calidis balneis lauari conſueſſe, ad quas tintinnabulo ſignũ dabatur, quas ſi neglexiſſent, aqua Virgine vel Martia lauabant. Capitolinus prodit ante Alexandri Seueri tempora, nunquam thermas ante auroram apertas fuiſſe, & ſemper ante ſolis occaſum claudi conſueſſe, Mercurialis plura lib. 1. cap. 10. Tintinnabulum Sympoſius deſcribit Aenig. 79.

Ære rigens curuo, patulo componor in orbe,
Mobilis eſt intus linguæ crepitantis imago.
Non reſonat poſitus, motus quoq; ſæpe reſultat.

Plurima verò de vſu tintinnabuli Illuſtriſs. Baronius Annal. 1. p. 562. edit. 4. Poëta amare pilæ negligentem thermas ait frigida ablutum domum rediturum. Virgine sola) Aqua virgine, quam ſuprà lib. 5. & aliâs laudauimus. Romani, vt fusè docet in gymnaſticis Mercurialis lauabant frigida, calida, tepida. De virgine apertiſsimè loquitur Martialis lib. 6. cap. 42.

Ritus ſi placeant tibi Laconum,
Contentus potes arido vapore
Cruda virgine Martiaq; mergi.

Scripſit de ea Frontinus de aquæductibus, & Plinius lib. 31. cap.3. Lucas Pætus libellum ſingularem de reſtitutione Aquæ virginis, quos lege.

Diſcus.

CLXIV. CXLIX.

Splendida cùm volitent Spartani pondera diſci,
Eſte procul pueri: ſit ſemel ille nocens.

Diſcum Mercurialis ex Dioſcoride ſimilem forma lenticulæ deſcribit. Eſt lenticula rotunda tumente vtrinque vmbilico, cuius figuram in ædibus Ioannis Baptiſtæ Victorij Romę ſeruari tradit, formamque inde deſcriptam ſuis libris appoſuit. Euſtathius ad ſecundum Iliados: δίσκος δὲ βαρὺς λίθος, ὃν ἐρρίπτουν οἱ γυμναζόμενοι, τὸν γὰρ σιδηροῦν σόλον ὠνόμαζον. *Diſcus eſt lapis grauis, quem proiiciebant ſe exercentes, ferream eam maſſam vocabant.* De pondere Solon apud Lucianum, & D. Hieronymus ſcribunt, Mercurialis ait laminam fuiſſe trium vel quatuor digitorum craſsitudine, longiorem paulò plus pede, aliâs lapideam, aliâs ferream, æneam aliâs, quam ad metas proiiciebant, vt hodie paſsim fit; ita vt is qui proximus metam accedit, victor pronuncietur; qui infrà hęret, aut metam excedit, vincatur. Luſus appellabatur δισκοβολία, luſores δισκοβόλοι. Non negat tamen formas diſcorum varias extitiſſe, aliosque rotundos, & in meditullio foramen habuiſſe, quales Aurelij Imperatoris nummis ſpectantur. Hæc ſummatim ex Mercuriali. Plura nec minus docta Petrus Faber lib.2. cap.1. & 4. Agon. vbi illud de foramine affirmat, & amentum quoque addit, atque diſcos etiam ligneos fuiſſe oſtendit, eiſdemque diſcobolos tunicatos, ex arte aperto capite certâſſe docet. Nunc ad carmen accedamus. SPLENDIDA PONDERA) ænea nempe aut ferrea eaque grauia. SPARTANI DISCI) Antiquiſsimam eſſe δισκοβολίαν vel ex Homero diſcas, qui de agonibus apud Phæacas Odyſſ. diſci mentionem facit. Ἦ ῥα, καὶ αὐτῷ φάρει ἀναΐξας λάβε δίσκον.

Platten ſchieſſen.

Et ſecundo Iliad. vt ante d. Apud Lacedæmonios verò tam viſitatam lego, vt & virgines, ex inſtituto Lycurgi, ſeſe in hac palæſtra exercerent. Qua de re Xenophon in Repub. Lacedæmon. Plato lib. de legibus, & 3. de repub. Plutarchus in vita Lycurgi. Propertius, Ouidius & noſter lib. 4. cap.55. Tiroquellus de legibus connubialibus, leg. 4. n. 29. Et hinc Poëta noſter diſcum vocat Spartanum, ſic enim & Alex. Neapolitanus lib. 2. cap.25. *Spartanæ verò virgines nondum adultæ in diſcorum iactu, curſibus & palæſtra exercentur.* Ciceronem alibi adduximus. ESTE PROCVL PVERI SIT SEMEL ILLE NOCENS) Fabulam Phœbi Hyacinthum diſco occidentis alludit, de quo infrà apertè ep.173.

Flectit ab inuiſo morientia lumina diſco
Oebalius Phœbi culpa dolorque puer.

Vnde cætera pete.

Cithara.

CLXV. CL.

Reddidit Eurydicen vati: ſed perdidit ipſe,
Dum ſibi non credit, nec patienter amat.

Cithara notum muſicæ inſtrumentum; quanquam inter ſcriptores variat, quæ propriè cithara dicatur. Teſtudo enim pſalteria, lyræ, barbita, Phœnices, pectides, & quæ dicuntur Indicæ vno nomine citharæ comprehenduntur, ita vt cithara genus ad alia dicatur ſimilia inſtrumenta. Hodie plectro carpitur, & pueris etiam nota eſt. Inuentor traditur à Moſe Tubal, Græci Apollini citharam inuentam adſcribunt. Rem certè antiquiſsimam, præter diuinas litteras etiam profanæ docent. Celebratiſsima eſt Orphei & apud Homerum lib. 9. Iliad. Achillis & Virgilium lib. 1. Aeneid. Iope cithara. Forma principio ſimilis pectori humano, quod veluti vox de pectore, ita ex ipſa cantus ederetur, appellataque ead. de cauſa. Nam pectus Dorica lingua κιθάρα vocatur. Legendus Iſidorus lib. 3. Orig. cap. 21. REDDIDIT EVRIDICEN VATI) Cithara, inquit poëta, ab inferis Orpheus vxorem ſuam Eurydicem reuocauit, ſed cùm reſpiceret antequam in auras lucis apertas euaderet, eandem amiſit: quod Pelignus vates longo & eleganti carmine deſcribit lib. transformationum decimo, ab ipſo ſtatim initio. NEC PATIENTER AMAT) dum nimis amat vxorem, amore perdidit. Ouid.

Apuleius l. Floridorum lyram tribuit Apollini.

Nec procul abfuerant telluris margine ſummæ
Hinc ne deficeret metuens, auidusque videndi
Flexit amans oculos, & protinus illa relapſa eſt, &c.

Idem.

CLXVI. CLI.

De Pompeiano ſæpe eſt† electa theatro,
Qua duxit ſiluas, detinuitque feras.

Orphe-

Orpheum actum in Pompeiano theatro cithara canentem,ferasque & ſiluas trahentem. deſcripſit lib. A. epi. 21.

Quidquid in Orpheo Rhodope,&c.

Theatrum Pompeij deſcripſimus lib. 10. epi. 51. ſed nec Marcelli Pomp. & aliâs pluries. SILVAS) redi ad librum ſpectaculorum. & Ouid. Met. 10. Virg. Horat. ELECTA) alij eiecta,& fortè rectius;nam citharœdi,poëtę recitatores ſubinde lapidibus excipiebantur,ſi non placuiſſent. Petronius: O mi,inquit, Adoleſcens,non hodie primùm auſpicatus ſum: immo quotiens theatrum vt recitem aliquid intraui, hæc me aduentitia excipere frequentia ſolet. Notus eſt Aeſopi citharœdus.

Plectra.

CLII. CLXVII.

Feruida ne trito tibi pollice † puſula ſurgat:
Exornent docilem garrula plectra lyram.

† *Pulſula male,puſula & puſtula idem ſunt.*

Calamo fides plectuntur, quem plectrum appellant, inuentum, quòd digitis ſuccederet, qui aſsiduo pulſu lædebantur. Hinc plectrum ſæpe vſurpatur pro omni ferè genere muſicorum inſtrumentorum & carminum. PVSVLA) Ita lege. Idem enim puſula,quæ puſtula, tumor ex attritu digitorũ exiſtens. multa ſuper hac puſula & puſtula lib. 8. epi. 51. de phiala Rufi,& li. 7. ep. 85. in Sextũ, Argenti tibi libra poſtulati ſeu puſtulati. LYRAM) Sæpe auctores lyram cum cithara confundunt. Ouidius enim Orpheï citharam modò citharam modò lyram appellat. Lyra hodie non plectro feritur,ſed manu ducitur. FERVIDA) ex motu & pulſu ferueſactis digitis excitata.

Trochus.

CLIII. CLXVIII.

Inducenda rota eſt: das nobis vtile munus,
*Iſte trochus pueris, at mihi * cantus erit.*

* *Al. canthus.*

Trochus & Græca vox eſt,& Græcus ludus. Fallitur Acron & Merula ad Ouidium, & alij, qui turbinem ſcutica verberatum interpretantur. Trochus rota eſt, non turbo, ſic habet vetus lexicum; *Trochus rotæ genus ad ludum.* Iterum, *ludentum rota.* Perſuadeat Ammianus lib. 21. Turnebus lib. 27. cap. 33. Mercurialis lib. gymnaſt. 3. cap. 8. Ammianus in hæc verba trochum depingit. *Cùm apud Pariſios adbuc Cæſar Iulianus quatiens ſcutum variis motibus exerceretur in campo,axiculis quis orbis erat compaginatus,in vanum excuſſis,anſa remanſerat ſola, quam retinens valida manu ſtringebat.* Turnebus eandem clarius ſubiicit oculis. *Erat,* inquit, *genus ludi Græcanici,vt nomine ipſo iudicatur: rota enim erat anſam habens,vt facilius mitteretur, axiculis compacta tranſuerſis iaciebatur: quorum clauiculæ & commiſſuræ aduncæ, dum verſabatur miſſa rota, vel miſſus orbis tinniebant & crepabant. Mittere autem ſcienter artis erat non vulgaris.* Omnium clariſsimè Aeſculapius Medicorum Mercurialis. *Trochus,* inquit, *in publicis aliiſue locis peragebatur. Secundò,annulum vel annulos habebat ſtrepitum edentes, vt homines per viam ambulantes ſonitu audito longius ab incurſu trochi cauerent. Poſtremò,ex ære conflabatur, atque clauem aduncam habebat.* Dein ipſam formam ex antiquiſsimo coruici vel Satyrici poëtæ monumento expreſſam adiungit, *quæ tamen præter annulos dentes circulo infixos habebat, mobiles ad maiorem ſtrepitum edendũ.* Idem paullò ſuprà: *In trocho namq; primo erat circulus,& in circulo annulus, qui ſono ſpectatoribus voluptatem adſerebat, aderat & impulſor cum anſa,quam Propertius clauem appellat.*

Iam crepat & verſi clauis adunca trochi.

Quæ omnia Antyllus in Circilaſia ſua appoſitiſsimè depinxit,niſi quod Antyllus circulo tenues annulos non annulum circumpoſitos tradit. Martialis puerilem quendam ludum trochum fuiſſe ſignificauit. Quo loco plenius oſtendit Mercurialis,trochum nihil commune habuiſſe cum turbine,vt reipſa forma circuli ſeu rotæ planè diuerſa eſt à turbine. Trochi mentio eſt apud Horatium lib. 3. car. Ode 24. & lib. de arte poëtica.

Indoctusq; pilæ, diſciue trochiue quieſcit,
Ne ſpiſſæ riſum tollant impunè coronæ.

Et Ouid. 3. de art. *Sunt illis celeresq; pilæ, iaculumq; trochique, &c.*

Hinc facilè iam capis cur poëta noſter trochum appellarit rotam, cum reipſa fuerit circulus ſeu rota; capis etiam cur dixerit trochum puerorum, ſibi cantum eſſe; cùm enim æneus eſſet,& annulos plures haberet,cum denticulis,qui gratum ſonum edebant,poëta ſe non tam ludo & curſu rotæ, quàm ipſo ſono delectari dixit.

Idem.

CLXIX. CLIV.

Garrulus in laxo cur anulus orbe vagatur,
Cedat vt argutis obuia turba trochis?

Iam ex ſuperiore deſcriptione intelligis, vt reor, & hoc diſtichon, in quo cauſſam annuli adiungit, qui edebat cantum, vt turbæ ſibi ab eius improuiſo incurſu cauerent, garrulum ergo vocauit à ſono, quem edit. Hoc tantùm obſerua, poëtam vnius duntaxat anuli mentionem facere, cùm in Græco plures, vt ex Antyllo cognoſti, fuiſſe videantur.

Signum victoriæ.

CLXX. CLV.

** Hoc, lego.*
† Germanici.
** Germanicus decem habet litteras.*

**Hæc illi ſine ſorte datur, cui † nomina Rhenus*
*Vera dedit: * decies adde Falerna puer.*

Signum victoriæ, vt ex antiquis numis intelligo, erat alatæ fœminæ ſtatua dextra laurum tenentis; ſiniſtra palmam, quæ quidem in omnibus ferè ſignis victoriæ ſpectantur. Cæterùm, vt varia ſunt genera victoriarum, ita variis quoque modis eadem eſt effigiata, nunc bigis vehens, nunc naui inſiſtens, nunc Cæſarem coronans, nunc aliis, aliiſq; modis figurata. Poëta noſter cùm alia ſigna, aut munera ſorte * diuiderentur, ſignum victoriæ datum ait Domitiano Germanico, ſine ſorte; quod opus non eſſet vlla ſortitione in Cæſare, qui toties viciſſet hoſtem, à quo deuicto dictus ſit Germanicus. RHENVS) Germania Germanico. DECIES) Germanicus enim decem habet litteras. Morem bibendi veterum ad litteras nominum amicorum expoſui non ſemel ſuperioribus libris.

** Suprà in ſpõgia, Hæc tibi ſorte datur, etc.*

Saurotonos Corinthius.

CLXXII. CLVI.

Sauronicius al. id eſt, victor lacertæ.

Ad te reptanti puer inſidioſe lacertæ
Parce: cupit digitis illa perire tuis.

Sigillum ex ære Corinthio factum puta. dicitur Saurotonos, quaſi lacertam occidens, à κτείνω & σαῦρος, id eſt, lacerta. De Saurotono hoc Plinius lib. 34. ca. 8. *Fecit* (Praxiteles ex ære nempe) *puberem ſubrepenti lacertæ cominus ſagitta inſidiantem, quem Saurotonum vocant.* CVPIT) à tam nobili puero occidi, vt claro fato pereat, aut potius cupit, quia facit id, vt cupere videatur, quod minimè cupit, dum inſcia ad mortem repit.

Hyacinthus in tabula pictus.

CLXXIII. CLVII.

Flectit ab inuiſo morientia lumina diſco
Oebalius, Phœbi culpa, dolorq́; puer.

Extat in Vrſini formis Hyacinthi facies.

Hyacinthi diſcum, quo periit auerſantis imaginem depingit, quam non tacuit Plinius lib. 35. cap. 11. *Hyacinthus* (eſt Niceæ Athenienſis) *quem Cæſar Auguſtus, delectatus eo, ſecum deportauit Alexandria capta, & ob id Tiberius Cæſar in templo eius dicauit hanc tabulam.* OEBALIVS PHOEBI CVLPA, DOLORQVE PVER) Ouidius mortem eleganter deſcribit his verſibus in 12. Met.

Laberis Oebalide prima fraudate iuuenta,
Phœbus ait, videoq́; tuum, mea crimina vulnus,
Tu dolor es, facinusq́; meum, mea dextera letho
Inſcribenda tuo eſt, ego ſum tibi funeris auctor
Quæ mea culpa tamen. ——

Tu lege totam ibi fabulam ipſo Hyacintho non inelegantiorem. In qua velim te notare lapſum Pe. Fabri lib. 2. Agon. negantis diſcobolos ante exercitationem diſci inunctos eſſe, cùm diſertiſsimè verſibus hiſce id Ouid. oſtendat, vbi & nudos luſiſſe affirmat.

Corpora veſte leuant, & ſucco pinguis oliuæ
Splendeſcunt, latiq́; ineunt certamina diſci.

Nec

Nec eſt quod rectum & ſimplicem Ciceronis ſenſum, diſcnm & actionem coniungentis in 2. de orat. ad metaphoricum transferat. Oebalivs) Oebali patruus fuit Hyacinthus, cuius parens Cynorta Hyacinthi frater. Alij Oebaliam vrbem Laconiæ dicunt ab Oebalo conditore. Hyacinthus verò Amyclæ Lacedæmuniorum regis filius erat, vt Pauſanias in Laconicis, & Nicander in Thetiacis prodidete. Phœbus antem diſco per imprudentiam Hyacinthum, quem amarat, occidit.

Perſona Germanica.

CLVIII. CLXXVI.

Sum figuli ludus† Ruſi perſona Bataui.
Qua tu derides, hæc timet ora pater.*

† Ruſi, fortè ruſi.
* Rectè Aldus, puer ora timet, niſi malis timet ora puer. Si tamē Aldus, nam meus habet, pater.

Fictilem vultum Bataui hominis militaris & atrocis intelligit. Bataui enim feroces & bellicoſi habiti. Et populo Romano bellicis tantùm rebus ſeruiebant, vt Tacitus de Germania ſcribit. Rvfi) alij Ruſi legunt ſuſpicor eſſe legendum *ruſi* vt non ſit proprium. Bataui enim ruſi coma quam rufabant, vt cæteri Germani, vti ſup. epig. 26. de Sapone.d. Timet ora pater) Domitius puer, dum legit pater. Domitius Domitianum patris nomine exponit, ſed poëta tam ſtultus non fuit, vt timeri à Domitiano Batauum dicat, quando paullò antè ſignum victoriæ Domitiano ſine ſurte dedit: Lego igitur eum Aldo & viris doctis puer, non pater. Nam pueri vultus atrocitate terrebantur, vt hodie. Ora) perſonæ. Virgilius: *Oraq́; corticibus ſumunt horrenda cauatis.* vide Iſacium Pontanum ad Macrobij lib. 6. cap. 6.

Hercules Corinthius.

CLIX. CLXXVII.

Elidit geminos infans, nec reſpicit angues,
Jam poterat teneras hydra timere manus.

Hercules ære Corinthio factus & fictus, vt infans ſerpentes eliſerat. Celebrat Xeuxidis picturam Plinius lib. 25. cap. 11. non æream ſtatuam Martiali hîc laudatam. Corinthius enim Hercules dictus ab ære Corinthio, vt ſuprà Sauroctonos Corinthius. De Hercule picto ſic Plinius: *Magnificus eſt Iuppiter eius in throno aſtantibus, & Hercules infans dracones ſtrangulans, Alcmena matre coram pauente & Amphitryone.* Fabula aliâs nota quam iactant mythici.

Hercules fictilis.

CLX. CLXXVIII.

Sum fragilis: ſed tu moneò ne ſperne ſigillum.
Non pudet Alciden nomen habere meum.

Ex argilla formatus; quales erant priſcorum imagines, Iuppiter in Capitolio, & in eod. fictiles quadrigæ Turianus. *Plaſten Tarquinius Priſcus à Fregellis accerſitum Herculem finxit, quem ſuo æuo Plinius à materia nomen in vrbe retinuiſſe tradit.* Fragilis) ex fragili argilla formatus quidem ſum, ſed ſum tamen Hercules, de quibus ex luto fictis Plinius. *Hæ enim tum effigies deûm erant laudatiſſimæ, nec pœnitet nos illorum qui tales coluêre, &c.*

Fragilis.
Lib. 35. cap. 12.

Minerua argentea.

CLXI. CLXXIX.

Dic mihi virgo ferox, cùm ſit tibi caſsis & haſta,
Quare non habeas ægida? Cæſar habet.

Diuitis haud dubiè munus, vt Hercules Corinthius.

Sigillum Mineruæ argenteum deſcribit, gerentis haſtam & caſsidem ſine ægide, ſeu ſcuto. Poëta quærit cur ægiden non ferat: reſpondet illa, Cæſarem ferre, quaſi Domitiano ægidem illa conceſſerit; Poëta palpat Domitianum, qui ſe filium Palladis credi volebat, ſeq́ue in eius ſinu conſecrabat. Lege commentarium ad lib. 7. epig. 1. *Pectore cum ſacro ſederit Ægis erit.*

Effigiem Palladis armatæ litterarum tironibus haud ignotam non deſcribo, qui ſpectate volet Golzij & Occonis numos atque Alciati emblema 22. inſpiciat vbi graphicè depictam cernet; galeam nempe criſtatam vertice gerentem dextra haſtam, læua ægidē Gorgonis ſeu Meduſæ ore terribilem, thoracatam chlamydatamq́ue nec non iuxta, draconem nunquam conniuētem rerum enarrationem adiungit Claudius Minos.

Sigillum * Giberij fictile.

† Sigerij de quo ſuprà Sigerioſque modos, &c.

CLXXXII. CLXII.

Ebrius hæc fecit terris puto monſtra Prometheus:
Saturnalicio luſit & ipſe luto.

Retineo veterem ſcripturam,& lego, Giberij à gibbere dicti; quorſum enim Sigerus ille Dionis quamuis Domitiano à cubiculo? Rem tibi planam faciam,& originem huius ſigilli monſtroſi tradam. Gegania prædiues fœmina candelabrum emit nobile L. ſeſtertiis, quod ea lege vendebatur,vt ſimul Cleſippus fullo,monſtrum hominis, gibbere nempe & alio fœdus aſpectu, vt Plinius lib. 34. cap. 3. refert, emeretur. Cleſippo poſtea ſuo Gegania nupſit,eumque mox ex aſſe hæredem ſcripſit, qui prædiues candelabrum illud,cuius beneficio emptus erat,numinis Ioco coluit. Fœmina ſumma laborauit apud omnem poſteritatem infamia, cuius vir ob deformitatem,vt monſtrum aliquod & naturæ portentum,eſt effigiatus,in quam effigiem eſt hoc epigramma, quo iocatur in Prometheum Martialis. Prometheus enim, vt fingunt poëtæ, primus hominem è luto formauit, eumque, vt eſt,pulchrum & venuſtum.At Cleſippum,inquit,turpiſſimum, idem puto fecit Prometheus fictilem, ſed ebrius,& in Saturnalibus. Iouem tibi lapidem iurarim hanc eſſe mentem poëtæ: apage igitur cum Sigero Domitiani.

Mille ducentis quinquaginta Philippeis.

Homeri batrachomyomachia.

CLXXXIII. CLXIII.

Perlege Mœonio cantatas carmine ranas,
Et frontem nugis ſoluere diſce meis.

Abiudicant hoc opuſculum Homero viri docti, duce Plutarcho. Brodæus ad lib. 4. epigr. Græcorum. Henricus Stephanus extrema pagina Heroicorum poëtarum. *Verumenimuero,inquit, hæc de ſuſpectis verſibus mentio Batrachomyomachiam Homeri in memoriam mihi reuocat. Nam ſi & eam ego ſuſpectam non* * *Iliadem & Odiſſeam (ſi quid iudicio valeo) ſuſpectam habere deberem. At Batrachomyomachiam eum ſcripſiſſe multi tradunt; fateor,ſed hanc ſcripſiſſe non tradunt, Fateor etiam multa ibi eſſe quæ in aliis Homeri locis reperiantur,ſed ea verſibus ſunt permixta,qui habent non ſolum, quæ in nullo alio Homeri loco extent, ſed ne poëtica quidem ſint. Idem vero & de multis loquendi generibus dici poteſt.Cui tamen poëmati, qualecunq; & cuiuſcunq; eſt ſuam non deeſſe gratiam fateor.* Hæc Stephanus. Vox,pugnā ranarum & murium ſonat. MOEONIO) à Mœonia Aſię regione,Plinio & Ptolemæo,vnde Homerum aiunt oriundū. FRONTEM NVGIS) foriis putat Lipſius ſcribendum lib. 1. epiſt. epi. 5. foriæ ſunt barræ,quiſquiliæ Nonio. Poëta ſuas nugas excuſat per Virgilium & Homerum, quorum hic batrachomyomachiam(Martialis, Statiuſque epiſtola 1. ad 1. Siluam, alijque agnoſcunt)ſcripſit, Virgilius culicem. Brodæus confirmat idem, quod vox τρόπαιον in Homero non reperiatur,& ponatur tamen in Batrachomyomachia, cum mos figendi tropœa non videatur tam vetuſtus, quem ætas Homeri neſcierit. Batrachomyomachiam ergo Homero ſcriptam non negant, hanc autem quæ hodie extat pernegant. Plutarchus in vita Homeri, prorſus negat Batrachomyomachiam illi luſam. Ἔγραψε δὲ ποιήματα δύο, ἰλιάδα καὶ ὀδύσσειαν, ὡς δέ τινες οὐκ ἀληθῶς λέγοντες, γυμνασίας καὶ παιδιᾶς ἕνεκα, καὶ βατραχομυομαχίαν, προσθεὶς καὶ μαργίτην. Herodotus verò diſertè illi Battachomyomachiam elaboratam tradit in vita Homeri: Ὁ δὲ ἐποίησε ταῦτα καὶ τοὺς κέρκωπας, καὶ βατραχομυομαχίαν καὶ ἐπικιχλίδας, καὶ τἆλλα πάντα, ὅσα παιγνία ἐστὶν ὁμήρου. ἐνταῦθα ἐποίησε παρὰ τῷ χίῳ ἐν βολισσῷ. Zenon contrà & ipſe negauit quicquam horum eſſe Homeri, præter Iliadem & Odiſſeam, vt Dio Chryſoſtomum in Encomio Homeri tradit.

* *Haberem.*

Batrachomyomachia quid.

Homerus in membranis.

CLXXXIV. CLXIV.

Jlias & Priami regnis inimicus Vlyſſes,
Multiplici pariter condita pelle latent.

Iliaden & Odiſſeā & indubitatos Homeri, partus mittit. Saturnus enim omnis elegantioris vitæ cultuſque auctor habebatur. Poëta hoſtes duos acerrimos Priamum & Vlyſſen ait ſimul habitare. In membranis autem olim ad diuturnitatem valentibus pleraque ſcribebantur, vt & Cœnobiorum volumina ſcripta copioſè teſtantur. Vnde illud Horatianum, vt toto non quater anno, membranam poſcas. Poſcere membranam ille videtur, vt Turnebo placet, qui ea ſcripſit, quæ in membranam efferenda ſint,nec retinenda in aduerſariis aut palimpſeſto,nec delenda ſint ſed edenda,& hominum lectioni committenda: Vlyſsis nomine Odyſſeam intellige quæ ab Vlyſſe nomen habet.

De for-

De forma membranarum fortaſſe quis quærat, an habuerint eam figuram, quam noſtri hodie libri, an aliam. Aliam videntur habuiſſe, volumina enim vocabantur, quod vna eademq; pellis continuata inuolueretur, euoluereturque, quæ ratio ſanè tam commoda non erat ac noſtra. Dubito tamen an hîc perpetuum volumen an diſtinctas plagulas poëta ſignet, cùm dicat, multiplici, vt infrà de Virgilio. prima tabella, videntur paginatim conſutæ fuiſſe membranæ vt noſtratia volumina. Vidimus in Iconibus Fuluij Vrſini magiſtrum è volumine tale aliquid pro cathedra quaſi legentem, ita vt manu vtraque teneret oris extremis vtrinque inuolutis volumen apertum.

Virgilij Culex.

CLXV. CLXXXV.

Accipe facundi culicem ſtudioſe Maronis:
*Nei nugis poſitis * arma virumq; † canas.*

* En iterū ponit Aeneidos, principium, Arma virumq;. † V. legas.

Sunt qui culicem Virgilio quindecenni ſcriptum tradant, nam Virgilianum poëmatium eſſe, nemo ſanus ibit negatum, ſed Ioſephus Scaliger culicem Virgilij non pueri, ſed planè viri, & maturi ἀκμῆς καὶ πλεῶν, opus eſſe ex Suetonio de vita Lucani nondum edito confirmat, rationesque addit tam certas, vt me facilè in ſentētiam trahat. Quod ſi plura libet de hoc Virgiliano luſu noſſe eiuſdem Scalig. notas ad Append. Virgil. adi. NEI) legit Marcilius & probè, vt & illud lib. 8. epig. 11.

Nullum Roma ducem nei (id eſt, niſi) te, ſic Cæſar amauit.

NEI NVGIS POSITIS ARMA VIRVMQVE CANAS) Legas non canas habet antiquus & melior codex, neque enim hic de poëta, ſed poëtæ lectore agit Martialis. Senſus eſt accipe nunc per Saturnalia, culicem Virgilij, niſi poſitis nugis fortè legas Aeneiden. Ludicra variorum ſcripta ſuprà notauimus.

Virgilius in membrana.

CLXVI. CLXXXVI.

*Quam breuis * immenſum cepit membrana Maronem?*
Ipſius vultus prima tabella gerit.

* V. Intonſum.

QVAM BREVIS IMMENSVM) tenui paruoq; charactere ſcriptum ait totum Virgilij opus in exigua membrana, quaſi pugillaribus. Aut, immenſum dicit, non tam ob operis magnitudinem, quam dignitatem, maieſtatem, & diuinitatem poëſeos. Malim priori & ſimplici intellectu accipere, ſic vt tamen ad argumenti nobilitatem reſpiciat. Plinius ex Cicerone refert totam Homeri Iliadem membranis perſcriptam nuce fuiſſe incluſam. Mermeciden verò quendam fuiſſe tam ſolertem, vt ex ebore quadrigas fabricaretur, quos muſca alis integeret, & nauem, quam apicula pinnis abſconderet.

IPSIVS VVLTVS PRIMA TABELLA GERIT) Germanam Virgilij & virgineam planè frontem inter Fuluij Vrſini icones ſpectabis, præfixit eam noſter Pontanus ſuis ſymbolis Virgilianis. Sed cùm antea dixerimus membranas fuiſſe vnam paginam ſeu pellem, & inſtar pepli largam & extenſam, quomodo intelligendum, quod hîc poëta dicit de prima tabella. quaſi Virgilius fuerit ſcriptus & miſſus in pugillaribus, quod equidem non inficiabor fieri potuiſſe. Sic enim ipſe poëta de ſuis carminibus lib. 1. epig. 2. loquitur.

Hos eme quos arctat breuibus membrana tabellis.

Et de pugillaribus planè videtur loqui cùm addit.

——me manus vna capit.

Cicero in membranis.

CLXVII. CLXXXVIII.

Si comes iſta tibi fuerit membrana, putato
Carpere te longas cum Cicerone vias.

SI COMES) Super hac re ex ipſo Cicerone multa nobis narrata lib. 1. epig. 2.

Qui tecum cupis eſſe meos vbicunque libellos
Et comites longæ quæris habere viæ.

Liuius in membranis.

CXC. CLXVIII.

Pellibus exiguis arctatur Liuius ingens,
Quem mea non totum bibliotheca capit.

PELLIBVS EXIGVIS) Pelles vocat credo, vt paginas & tabellas diſtinguat à continua pelle, & vero volumine. Omnino igitur deſcendo in eam ſententiam, omnes auctores, quos hoc loco in membranis deſcribit, fuiſſe in formam noſtrorum libellorum & enchiridiorum compoſitos. Laudat Liuium hoc diſticho, & ab operis magnitudine. (Libros enim 140. vt breuiaria docent compoſuit) & à ſtili granditate, ſic enim expono illud Liuius ingens, vt poëta ſimul vtrunque reſpiciat. MEA BIBLIOTHECA) quam aut nullam habuit, aut tam paruam, vt vix ipſum poëtam Martialem ceperit. Iocus eſt poëtæ.

Salluſtius.

CXCI. CLXIX.

† Hic erat. Cic. in Acad.
* Criſpus.
* primus.

† Hic erit, vt perhibent doctorum corda virorum,
** Primus Romana * Criſpus in hiſtoria.*

Principem Hiſtoricorum conſtituit Salluſtium poëta noſter, non ſui tantùm vnius, ſed optimorum auctorum Iudicio. Ciceronis in Academ. Senecæ declamatoris, Quintiliani, Taciti: qui Criſpi & ſummus fuit ſemper admirator, & ſtudioſiſsimus imitator; vt ipſe Salluſtin a coryphæi Græcorum hiſtoricorum Thucididæ; cui Fabius ipſum Salluſtium opponit. Neque neſcio ſiniſtram Aſinij Pollionis cenſuram, qui, vt priſcorum verborum affectatorem damnat Criſpum Catonis tamen verborum furem neſcio quis illum poſtulet poëta,

Et verba antiqui multum furate Catonis
Criſpe Iugurthinæ conditor hiſtoriæ.

Salluſtij Elogia ex variis ſcriptoribus collecta, ſuis notis præfixit Petrus Ciaconius.

Ouidij Metamorphoſis in membranis.

CXCII. CLXX.

Hæc tibi multiplici quæ ſtructa eſt maſſa tabella,
Carmina Naſonis quinque decemq́ gerit.

Transformationum libros quinos denos mittit. MVLTIPLICI TABELLA) multis paginis compactum librum aut volumen, quod maſſam vocat; malim de forma libri noſtratis accipi. CARMINA) pro libris hîc accipe carmina, vt Lucretius lib. 6. quod in primo iam carmine claret. Ouid. 1. Met. eodem ſenſu vſurpauit.

Lucanus.

CXCIV. CLXXI.

Sunt quidam, qui me dicunt non eſſe poëtam:
Sed qui me vendit bibliopola putat.

SVNT QVIDAM) De Lucano nobis multa ad lib. 7. epig. 18. 19. & 20. dicta. Hic poëta ex communi doctorum iudicio pronunciat Lucanum videri non poëtam. Et ſanè Cicero generatim de Cordubenſibus ſui temporis poëtis non bene ſenſit, quos neſcio quid pingue & peregrinum ſonare affirmauit. Cordubenſis autem Lucanus. Quintilianus lib. 10. cap. 1. *Lucanus*, inquit, *ardens & concitatus & ſententiis clariſſimus, & vt dicam, quod ſentio, magis oratoribus, quam poëtis annumerandus.* Seruius 1. Aeneid. *Lucanus namque in numero poëtarum eſſe non meruit, quia videtur hiſtoriam compoſuiſſe non poëma.* Petronius Arbiter de eodem videtur loqui, cum ſcribit in Satyrico, quem lib. 7. epig. 22. ad teſtimonium citauimus. Gyraldus deterrimum fert de Lucano iudicium dialog. 4. hiſtor. poët. quem tute videbis. Poëta Lucanum ſiue poëtam, ſiue non poëtam à Bibliopolis æquè feliciter & frequenter vendi pro poëta atque alios affirmat, quo oſtendit, legi frequenter ſolitum, & in manibus hominum aſsiduè verſatum.

Vide Scaligeri poëtica.

Catul-

Catullus.

CLXXII. CXCV.

Tantum magna ſuo debet Verona Catullo
Quantum parua ſuo Mantua Virgilio.

Quantum parua Mantua magno Virgilio debet, tantum magna Verona paruo Catullo. à contrariis locus: tantum paruus Catullus illuſtrauit magnam patriam, quantum magnus Virgilius ſuam paruam Mantuam. Plura ſuper his lib.1.ep.62.ad illos verſus.

Verona docti ſyllabas amat Vatis
Marone fœlix Mantua eſt.

Porrò de amplitudine magnitudineq; nobiliſsimæ & antiquiſsimæ Veronæ ſcripſit pleniſſimè Taurellus Sarayna Veronenſis. Leander in Marchia Taruiſana & alij.

Calda & frigida aqua.

CLXXIII. CXCVI.

*Hæc tibi, quæ fuerint Caldarum nomina, * dicunt:* ** dicit.*
Ipſa ſuas melius charta † natabit aquas. *† G. notabit.*

Non eſt in promptu intellectus huius diſtichi, quod ego ſic interpretor. Hae c) hæc carmina mea, Vel: hæc charta dicit: tibi nomina caldarum aquarum exprimunt. Svas aqvas) frigidas verò, ipſa charta cum carmine in flumen abiecta notabit, ſeu natabit: vtraque enim ſcriptura probari poteſt. Ita poëta abiicit ſua Apophoreta, velut nugatoria & leuia, quæ ſint in aquas ſpargenda, vt lib.1.ad Cæſarem. *Vix puto cum libro Marce natare tuo.*

De calda, & frigida, & hoc, & aliis lib. dictum copioſè.

Mulæ Pomiliæ.

CLXXIV. CXCVII.

** His tibi de mulis non eſt metuenda ruina:* ** Hunc refer illud. Non aliter ridetur Atlas cum compare mulo.*
Altius in terra pœnè ſedere ſoles.

In precio habiti quondam muli, ſeu mulæ pumilâ ſtaturâ, mannuli item, quos paruis liberis emerunt potentiores, vt ex epiſtola Plinij de morte Reguli minoris diſcis. Poëta mulas breuiſsimas pumilias magis deprimit, tamque humiles ait, vt ipſa terra, quam premunt humiliores videantur. diximus de hoc quoque diſticho lib.6.ep.77.ad illum verſum,

Non aliter ridetur Atlas cum compare mulo.

Atlas ex contrario dictus mulo pumilo. Lege Politianum lib. Miſcell.c.23. Naſcuntur parui muli, ſeu mulæ pumilæ, ex equa & mulo, vt tradit lib.8.c.44. Plinius. dicunturque hinni. Muli ipſi ex aſino & equa, ex equo & aſina hinnuli.

Catella Gallicana.

CLXXV. CXCVIII.

Delicias paruæ ſi vis audire Catellæ,
*Narranti breuis eſt * pagina tota tibi.* ** G. prima.*

Hanc poëta deſcripſit lib.1.e.110.& hoc loco legerim potius Narranti breuis eſt, pagina prima mihi, vt primum librum inſinuet. vbi Iſſam Catellam Publij deſcribit.

Aſturco.

CLXXVI. CXCIX.

Hic breuis, ad numerum rapidos qui colligit vngues,
Venit ab auriferis gentibus Aſtur equus.

Aſturcones equos conſtat ab Aſturia Hiſpaniæ Gallaicæ regione auri diuite, vt alibi d. appellatos Aſturiones, *quibus* Plinio teſte lib.8.c.43. *non vulgaris in vſu gradus, ſed mollis alterno crurum explicatu glomeratio:* Varro dixit tollutim incedere. Virgilius 3. Georg. *Superbos glomerare greſſus*. Silius.

Eee 5 glome-

Petronius in Satyr. Suet. Nerone c.46. *glomerare veſtigia.* equi erant cæteris minores,bello inutiles, vt canit Silius. Equus ipſe gradiarius, tollutaris vel tollutarius,& Aſturco appellatur.Græcis ὑποκρέχειν,quod noſter dixit, ad numerum colligere vngues. A gradario equo Seneca epiſt.4.Ciceronem appellauit gradarium, quod molliter leniterque velut aſturco eius orationes incederent.

Canis vertagus.

CC. CLXXVII.

Non ſibi ſed domino venatur vertagus acer,
Illæſum leporem qui tibi dente feret.

Diſputat de hac voce,vertagus,Turnebus Aduerſ.lib.18.cap.1.Et modò vertrahus,quaſi fertrahus,hoc eſt, feram trahens, modò vertagus,aut vertragus mutato afflatu in g. (vt tragula pro trahula dicitur)appellandus viro docto videtur.Nonnulli à vertendo, & agendo deducunt, quorum nulla eſt auctoritas. canes ſunt qui prompti in feras,quas venatori viuas, & illæſas deferunt. videtur peregrina vox. Non sibi) Vt Virgilius de apibus,auibus,bubus,ouibus. Sic vos non vobis,&c.

Simius.

CCI. CLXXVIII.

Callidus emiſſas eludere ſimius haſtas,
Si mihi cauda foret,cercopithecus eram.

Simius dicitur Horatio,Claudiano,Martiali,& inde Ciceroni ſimiolus, contra quos ſentit Porphyrio,qui ſimiam tantùm ait dici.vſitatum animal,& Aeliano hiſt.animalium laudatur.Mutiani ſimia latrunculis ludens celebrata Plinio. Aelianus infantem à ſimia interfectum ait, cùm nutricem imitaretur puerum lauantem. Alia multa paſsim Aelianus,de haſta tamen neuter meminit,quamquam Aelianus neget ſimiam capi poſſe vel canibus,vel retibus, ſed ſpeculo, viſco, plumbatis calceis,&c. Cercopithecvs eram) Simiarum varia genera deſcribit & Plinius, & Aelianus,quæ cauda inter ſe diſtingui tradunt, ita vt ſimiæ ſine cauda dicantur Græcis πίθηκοι,
Simia, Cluna, Cercolipes. caudati κερκοπίθηκοι. κέρκος enim caudam ſonat. Enimuerò nomen Cercopitheci paullò largius, vſurpatur etiam de Cynocephalo,quem canicipitem appellarent Latini, quod eadem prope formâ & figurâ ſit,quâ ſimia caudata, vnde & idem illi nomen habet. De his Plinius lib.8.c.21. Cercopithecus Cynocephalus Aegyptiis ſacerrimum animal,quod lib.6.tradit Ioannes Pierius, & Iuuenalis Sat.15. de ſuperſtitione Aegyptiorum.

Quis neſcit Voluſi Bithynia qualia demens
Ægyptus portenta colat? crocodilon adorat
Pars hæc,illa pauet ſaturam ſerpentibus ibim
Effigies ſacri nitet aurea Cercopitheci.

De ſimiis plura Ariſtoteles lib.2.hiſt.anim.c.8. Athenæus lib.14. Aelianus lib.2. Var. Orus. Scal.Exerc.213.Claudianus.Oppianus 2.Cyneg.Illius Interpretes ibid. Artem aurigandi quoque ſic addidicere, vt facilè aurigatores etiam homines ſuperarent.

Notarius.

CCII. CLXXIX.

Brodæum Miſcell.lib.4.c.9. Suet.Tito lege.

Currant verba licet,manus eſt velocior illis:
Nondum lingua ſuum,dextra peregit opus.

Varia notio eſt huius verbi; à notis vtique vox ipſa deducitur,vt Hammonius ſenſit,& Paullus de teſtamento militari. *L.Titius notario ſuo teſtamentum ſcribendum notis dictauit.* Dicti ſunt igitur notarij primulum,qui excipientes verba dictantis, per notas & compendia ſcribebãt tam celeriter & expeditè,vt linguam dicentis, vel dictantis etiam anteuerterent. Deinde erant notarij actuarij apud Senecam,& Tranquillum,quod in acta referrent, quæ dicebantur in ſenatu, & ad populum. Poſtremò (qui & hodie dicuntur ab illo munere) dicti ſunt notarij, quibus publica cura ſtipulandorum inſtrumentorum ab Imperatore commiſſa fuit. Lampridius. *Eum notarium, qui falſum cauſſæ breue in conſilio imperatorio retuliſſet Seuerus inciſis digitorum neruis,ita vt nunquam poſſet ſcribere,deportauit.* Huius familiæ ſunt,quos hodie notarios Pontificios Cæſarios Rerump.ciuitatum
Graphiarij. Academiarum appellant. Nobis de primo genere ſermo. hos Græci σημειογράφους, aut ταχυγράφους nominant,à ſignis nempe,ſeu notis, quòd διὰ σημείων πρὸς τάχος ſcribebant. S.Baſilius in epiſtola.

οἱ λόγοι

οἱ λόγοι τὴν φύσιν ὑπόδειξιν ἔχουσι. διὰ τοῦτο σημείων χρῄζουσιν, ἵνα ἐπιλαμβανόντων αὐτῶν λάβῃ τὸ τάχος ὁ γράφων. Eleganter eoſdem laudauit Manilius lib.4.Aſtronomicῶν, vbi notarios ait ſub virgine naſci.

Hic & ſcriptor erit fœlix cui littera verbum eſt.

Aut literæ, aut imagines quædam rerum, & σημεῖα, vt Plutarchus in Cic. vocat. Quintil. lib. 11. cap. 2. imagines. Solinus ita per compendia ſcriptam Homeri Iliad. in nucis putamine tradit. En compendia ſcribendi, cum ſingulæ litteræ ſingula prope verba ſignificant. Adiungit Manilius.

Quumq; notis linguam ſuperet, curſumq; loquentis,
Excipiens longas noua per compendia voces.

Eadem ſcribendi compendia notat Seneca ad Lucillium. *Quid verborum notas? quibus quamuis citata excipitur oratio, & celeritatem linguæ manus ſequitur: viliſſimorum mancipiorum iſta commenta ſunt.* Sed longo & venuſto dimetro diſertiſſimè prædicat ſuum præpetem notarum miniſtrum Auſonius.

Tu me loquentem præuenis,
Quis quæſo, quis me prodidit?
Quis iſta iam dixit tibi,
Quæ cogitabam dicere.

Sidonius de eodem, epiſtola nona, libro nono; *Tribuit & quoddam dictare celeranti ſcribarum ſequacitas ſaltuoſa compendium, qui comprehendebant ſignis, quod litteris non tenebant.* Erant autem ij, qui ſingulis ſcribebant, notarij Imperatori Iuſtiniano σίγλαι dicti. Græci enim duplex, vt Scaliger ad Auſonium notat, genus ſcriptorum erat, quos aut τοὺς γράφοντας εἰς κάλλος, nos antiquarios, aut τοὺς γράφοντας εἰς τάχος vocabant, quos poſteriores nos appellamus notarios. Sunt horum libri quinque Anthol. anathemat. Auctores non pauci, ſeparant omnino litteras ſingulas, ſiue quæ vno verbo ſingulæ appellantur à notis. Ita vt notæ non ſint litteræ. Singula autem ſunt litteræ ſingulariæ, vt Gellius libro decimo ſeptimo loquitur, ſine coagmentis ſyllabarum. Ita notas ſeparat Manilius, cui littera verbum eſt. Quique notis linguam ſuperet, exempla proponit Cuiacius lib. 12. Obſer. cap. vltimo. Notarij ergo dicuntur qui notis ſcribunt; Singularij, qui ſingulis. Multa & Sauaro ad lib. 9. Sid. epiſt. 9. Bernartius ad 1. Sil. Statij. p. 14. Briſſonius lib. 12. de Verb. ſignif. Iuretus ad epiſt. Symmachi 37. lib. 5. De auctore harum notarum quæritur inter auctores. Plutarchus hanc laudem in vita Catonis Vticenſis Ciceroni tribuit. Euſebij chronicon Tironi Ciceronis. Seneca ſeruis quibuſdam fortè Ciceronis aut Mæcenatis, Mæcenas enim auctore Dione primus excogitauit σημεῖά τινα γραμμάτων πρὸς τάχος, multoſque eadem docuit per Aquilam libertum ſuũ. Extant hodie libri benè magni de hoc & alio genere notarum & compendiorum. Diaconi de notis. In quo L. Annæus Seneca laudatur velut is, qui hanc artem ſcribendi compendiariam illuſtrarit, digeſſerit, auxeritque, vt quinque millia notarum ſeu τῶν σημείων contraxerit. Cæterùm multis annis ante Ciceronem Iudæa, notarum videtur artem inueniſſe, captata ex Danielis diuiniſſimi vatis interpretatione huius compendij occaſione. Daniel enim illa cœleſti digito exarata verba MANE, THECEL, PHARES. Sic eſt interpretatus, vt ſingula verba ſingulas obſeruarent orationis ſententias. Magiſtri ergo & diuinarum litterarum interpretes, genus inde interpretãdi nouum inuenerunt, quod chabaliſticum appellarunt, quo non tantum ſententias, & integras diuinæ ſcripturæ orationes explanant, ſed etiam ſyllabas, & ſingulas quaſque litteras ſeparatim expendentes, quaſi lateat in ſingulis aliquid myſterij, excutiunt, & variis tam hiſtoricis, quàm myſticis ſenſibus interpretantur. Plura de hoc Pererius lib. 6. ad cap. 5. Danielis. Sixtus Senenſis in lib. 3. bibliothecæ ſanctæ. Et coniectura eſt, hinc à Iudæis manaſſe rationem, hac methodo nõ interpretandi tantùm, ſed etiam ſcribendi. Refert Hieron. Oſorius lib. 3. de rebus geſtis Emanuelis Regis Luſitaniæ, inuentas eſſe litteras in arcu crucis, repertæ Malipuræ ſeu Meliapore, vt Maffæus appellat, nunc S. Thomæ colonia eſt, quarum ſingulæ notæ, vel decem, vel quindecim, vel viginti litterarum officio fungerentur. Quæ ſcribendi legendique ſcientia an ab Indis, vel Iudæis propagata ſit, nihil affirmauerim. Inclinat animus Iudæis eam tranſcribere, quod Oſorius referat duas item tabulas æneas in eadem vrbe litteris inciſis repertas, quas Iudæus legerit, quãquam alias illas in arcu crucis Brachmanem referat intellexiſſe. Porrò traiectionem litterarum cum 4. pro 1. aut ſecunda pro prima, tertia pro ſecunda, &c. vſurpatur, qua arte Iulius Cæſar, Auguſtus item, & alij ſunt vſi ad familiares, de rebus quas emanare in alios, aut ab aliis intelligi nolebant, ſcripturi, huc non pertinentem omitto. Hæc liberalis cognitionis cauſſa putaui animaduerrenda. Verſus poëtæ iam claret. Valerius Probus Grammaticus libellum de notis Romanorum interpretandis conſcripſit, vti & Aldus Manutius. P. F. earundem explanationem & alij.

Concha.

Concha.

CCIX. CLXXX.

Leuis ab æquoreâ cortex Mareotica conchâ
** Fiat: in offenſa curret arundo via.*

* Vel licet, offenſa curret.

Scabritiam papyri dente concháue læuigari dicit Plinius lib.13. cap. 12. ſed fieri caducas litteras rectè addit, minuſque ſorbere politurâ chartam, & magis ſplendeſcere. Vſum igitur conchæ exponit, qua politur charta, vt calamus expedito curſu campos aret papyraceos, ac ſine offenſa percurrat.

CORTEX MAREOTICA) AEgyptia. Mareotis enim AEgypti pars eſt Seruio & Ptolemæo. Strabo lib.17. Mareotin lacum Mariæ appellat, & Mareotin Alexandriam alluentem. Genere porrò muliebri, vſurpauit corticem etiam Virgilius Ecl. 6.

Tum Phaëtontiadas muſa circumdat amaræ
Corticis———

Quem locum tractat Quintilianus lib.1. cap.5. vbi de ſolœciſmo agit, an in verbo, vel ſermone fiat, cùm, ſiue amaræ corticis, ſeu medio cortice, per genus, facit ſolœciſmum, *quorum*, inquit Fabius, *neutrum quidem reprehendo, cùm ſit vtriuſq; Virgilius auctor.* Concludo igitur & Virgilium & Martialem ſchemate per genus vſos eſſe. Nam ſolœciſmi arguere tantos ſcriptores, grauiſsimus eſſet ſolœciſmus.

Morio.

CCX. CLXXXI.

Non mendax ſtupor eſt, nec fingitur arte doloſa:
QVISQVIS PLVS IVSTO NON SAPIT, ILLE SAPIT.

Morionem verum deſcribit, hoc eſt, ridiculè fatuum & ſapienter deſipientem, non ſtupidũ, non fictum. Dictum aiunt à Græco μωρὸς, id eſt, ſtultus, fatuus, per diminutionem μωρίων, cui teſtem quæro idoneum. Noſter poëta ſæpiculè morionis facit mentionem, lib.3. ep.82. lib.6. ep.39. lib.8. ep.13. lib.9. ep.34. lib.12. epiſt.95. Morionum ergo duplex genus fictum alterum & improbum, quod in principum aulis nonnunquam videmus. Et huiuſmodi morionem ioci cauſſa egiſſe refert Herodotus Amaſin AEgypti regem. Eiuſmodi & Romani menſis adhibebant, vt conuiuas exhilararent. de quibus Cicero in 2. de oratore hos ſaniones appellitabant latini. Alterum genus, natura & ingenio non ficto ridiculum ob errorem aliquem mentis à ſanitate detortum. quod hîc intelligit poëta, talemque morionem ait ſapere. Nàm ille ſapit qui plus iuſto non ſapit, hoc eſt, qui ſapit quantum illi natura largita eſt; hic eſt morio. ſed ego in morione diutius non morabor.

Caput arietinum.

CCXI. CLXXXII.

Mollia Phryxei ſecuiſti colla mariti.
Hoc meruit, tunicam qui tibi ſæpe dedit?

Pauperibus per Saturnalia caput veruecinum mittebatur, vt ex Iuuenalis ſat.3. diſco, apud quem ebrius, conſuetudinis huius memor, interrogat pauperem.

Cuius concha tumes, quis tecum ſectile porrum
Sutor & elixi veruecis labra comedit?

Eſt autem veruex aries caſtratus. PHRYXAEI MARITI) periphraſis arietis, Aries enim Phryxum per Helleſpontum deportauit, à quo Phryxæus eſt appellatus. TVNICAM) ex vellere detonſo. Sic Ouid.15. met.

Quid meruiſtis oues † placidum pecus, inque tuendos
Natum homines, pleno quæ fertis in vbere nectar
Mollia quæ nobis veſtras velamina lanas
Præbetis, vitaq; magis, quàm morte iuuatis?

† Vt mereremini nempe.

Pumi-

Pumilio.

CLXXXIII. CCXII.

Si ſolum ſpectes hominis caput, Hectora credas;
Si ſtantem videas, Aſtyanacta putes.

Nani & Pumiliones ſeu pumili illuſtribus viris in deliciis, vt moriones: *Nanum*, inquit Feſtus, *Graci vas aquarium dicunt, humile & concauum, quod vulgò vocant ſitulum barbatum, vnde nani pumiliones appellantur.* SI SOLVM) ſi ſedentem videas capiteque tenus extantem, prope gigantem credas, ſunt enim bene capitati pumiliones. HECTORA) Troianorum ἔρκος & murum, ingentem nempe virum, & Heroëm Homeri Iliade nobilitatum. ASTYANACTA)* puerum Hectoris in excidio vrbis præcipitem actum. Plinius lib. 11. cap. 49. in omni genere animalium etiam auibus agnoſcit pumiliones, etiam arboribus. Cauſſas adfert Rhodiginus lib. 3. cap. 11. *filium.

Parma.

CLXXXIV. CCXIII.

Hæc, quæ ſæpe ſolet vinci, quæ vincere rarò,
Parma tibi, ſcutum Pumilionis erat.* *V. erit.

Adulatur poëta Domitiano, qui Thracum factionem oderat, ita vt patremfamilias feria obiiceret, quod parmulariis faueret, vt ſuprà dictum. Parma Varroni lib. 4. de L L. dicitur, quod à medio in omnes partes par, hoc eſt, rotunda pelta tripedalis, haud dubiè in ambitu & perimetro, non diametro, ſeu dimetiente. Rotundam eſſe oſtendit Polybius his verbis: *περιφερὴς γὰρ οὖσα τῷ σχήματι τρίποδον ἔχει διάμετρον. Cùm enim formâ rotunda ſit tripedalem habet dimenſionem.* In arenâ Thrax peltam, ſeu parmam gerit, quæ quia parua, malè muniebat magnum corpus, vt rectè poëta pumilioni eam conuenire dicat, locoque ſcuti futuram, ſcutum autem legionarij militis, quatuor pedes habebat in longitudine, duos & ſemis in lato. Plura qui deſiderat Lipſium adeat de militia Rom. lib. 3. dial. 1. Eiuſdem Satur. lib. 2. cap. 9.

Bruti puer, ſiue puſio.

CLXXXV.

Gloria tam parui non eſt obſcura ſigilli,
Iſtius pueri Brutus amator erat.* * Strongilionis ſtatuam amauit propter artificium. Plinius lib. 34. c. 8.

Iam ſuprà huius quoque mentio facta eſt, lib. 2. ep. 77. & lib. 9. ep. 51. *Nos facimus Bruti puerum nos lagona viuum.* Scribit de hoc Plinius lib. 74. cap. 8. *Item fecit* (Strongylion ſcilicet) *puerum, quem amando Brutus Philippenſis cognomine ſuo illuſtrauit.* SIGILLI) Sigilla ſunt icunculæ infra humanam ſtaturam, quę miſsitabant Saturnalibus, cuius originem Macrobius lib. 1. ſat. 11. his verbis aperit. *Epicadus refert Herculem, occiſo Geryone, cùm victor per Italiam armenta duxiſſet, ponte, qui nũc ſublicius dicitur, ad tempus inſtructo, hominum ſimulacra pro numero ſociorum, quos caſu peregrinationis amiſerat, in fluuium demiſiſſe, vt aqua ſecunda in mare deuecta, pro corporibus defunctorum veluti patriis ſedibus redderẽtur, & inde vſum talia ſimulacra fingendi inter ſacra manſiſſe. Sed mihi huius rei origo verior æſtimatur, quam paullò antè memini retuliſſe. Pelaſgos (poſtquam fœlicior interpretatio capita non viuentium ſed fictilia, & φωτὸς æſtimationem non ſolùm hominem, ſed etiam lumen ſignificare docuiſſet) cœpiſſe Saturno potius cereos accendere, & in ſacellum Ditis ara Saturni cohærens oſcilla quædam pro ſuis capitibus ferre: ex illo traditum, vt cerei ſaturnalibus miſſitarentur, & ſigilla arte fictili fingerentur, ac venalia pararentur, quæ homines pro ſe atq; ſuis, piaculum pro Dite Saturno facerent. Meo Saturnalibus talium commerciorum cœpta celebritas ſeptem occupat dies, &c.* PARVI) ſed magno artificio expreſsi. Parua, ſumma arte efficiebantur, lege Plinium, lib. 34. cap. 8.

Accipiter.

CLXXXVI. CCXVI.

Prædo fuit volucrum, famulus nunc aucupis: idem
Decipit, & captas non ſibi mæret aues.

Accipitrum genera aiunt eſſe ſex, alij decem. Nam qui ex Plinio ſedecim ponunt, falſi putantur, ex mendo numeri, vt oſtendit Geſnerus, apud quem infinita de hoc prædone, vt cicuretur, prædamque ad aucupem deferat.

PRAEDO FVIT) Sibi prius quàm manſueſceret, prædam captabat. cicuratus ſeruit aucupi, vt antea de vertago cane dixerat. Non ſibi ſed domino venatur vertagus acer. MAERET) dolet ſe præda ſua non frui. Aucupio hodie nihil vſitatius inter nobiles & principes viros, & olim fuiſſe, omnia litterarum docent monumenta. Extat de auium aucupio volumen iuſtum Friderici II. Imperatoris, & Alberti M. de falconibus, Aſturibus, accipitribus. Carmen item venuſtum ex lib. 2. Hieracoſophiu, incerti auctoris, de initio rei accipitrariæ, quod patronus & Mæcenas communis litterarum, & litteratorum Marcus Velſerus II. vir Auguſtanus, ad inſigne pinus elegantibus formis curauit edi.

Obſonator.

CCXVII. CLXXXVII.

*V. et. *Dic quotus * es, quanti cupias cœnare, nec vnum*
Addideris verbum: cœna parata tibi eſt.

DIC QVOTVS ES) Qui cibis & opſoniis comparandis præerat, obſonator vocabatur apud Marcellum, in l. legatis ſeruis. Græci ἀγοραστὴν vocant, vt Athenæus eſt auctor & ὀψώνην. eſt enim obſonator ὁ τὰ ὄψα ὠνούμενος. Opſonium autem dicitur, quidquid, præter panem & vinum, menſæ infertur, vel quod igne paratur ad epulandum: ſic Athenæus ὅτι ὄψον κυρίως καλεῖται, πᾶν τὸ πυρὶ κατασκευαζόμενον εἰς ἐδωδήν. Ipſa porrò vox obſonator eſt quaſi Græca, quod videatur ab ὄψυ, & ὠνήτωρ dictus obſonator. Habebant porrò in mandatis, vt pro ratione & numero conuiuarum ſplēdidum, aut frugale conuiuium appararent. QVANTI) quam caro vis cœnare. Hic poëtæ obſonator maximè illuſtrabitur Luculli Apolline, de quo Plutarchus in eius vita, extremis ferè paginis, vbi incipit ὄντος δὲ περὶ τούτου λόγου πολλοῦ, &c. *Cicero igitur ſalutatum rogauit, vacaretne ei colloqui? Quo annuente, & ad fabulandum inuitante. Nos hodie conſtituimus, inquit, apud te cœnare. Verùm cœna ſolita tua. Hic recuſare Lucullo ſimulante, atq; in diem poſterum eos reiiciente, negauerunt ſe conceſſuros neque alloquendi poteſtatem fecerunt ſeruis, ne quid parari quotidiano iuberet amplius. Id modo largiti ſunt petenti, palam vt vni ſeruo diceret, hodie ipſum in Apolline cœnaturum. Id vni ex ſplendidis tricliniis nomen erat. Quod eius commentum fefellit illos. Nam ſingulis ſcilicet tricliniis certa ſumma in cœnam taxata erat, peculiareſq; impenſas & paratum habebant, vt audito, ſerui vbi cœnare vellent, ſcirent quantum impendendum, quo eſſet cœna ordine & digeſtione inſtruenda. Cœnare in Apolline quinquaginta millibus denariorum ſolenne habebat.* Hæc Plutarchus. Vnde diſcis quomodo ſerui & obſonatores ſumptum & apparatum norint, domino numerum conuiuorum, & caput ſumptus exprimente. Imo Lucullianis ſeruis tantum opus erat ſcire, vbi vellet cœnare. In Apolline quinis millibus Philippicorum cœnabatur. Quare pro lauta cœna dicitur in Apolline cœnare.

Calami aucupatorij.

CCXVIII. CLXXXVIII.

Non tantùm calamis, ſed cantu fallitur ales,
Pallida dum tacita creſcit arundo manu.

Aues non viſcatis tantùm virgis, ſed cantu etiam decipi dicit. De Virgis poëta lib. 9. ep. 55. Pinguis & implicitas virga teneret aues. Idem cecinit in moralibus diſtichis, neſcio ſanè quis Cato poſt Neronem reuiuiſcens, quando Auſonij eſſe negantur & pernegantur. Priſci non eſſe vllius Catonis certum, cùm Lucanus citetur. Catonis nomen diſtichis illis à gnomographo propter Catonis probitatem inditum putat Ioſ. Scaliger lib. 2. ad Auſon. cap. 32. vbi multa ſuper illorum diſtichorum auctore contra Baptiſtam Pium diſputat.

CRESCIT ARVNDO) auceps ſub arbore latitans inuitabat cantu aues, quibus iam arbores inſedentibus infrà auceps paullatim aſſurgens viſcatas virgas ſubiiciebat capiebatque. Et hoc eſt quod poëta dicit, creſcere arundinem ſeu virgam, dum paullatim ab aucupe in digitos pedum ſurgente tollitur, auiumque pedibus ſubiicitur, vt creſcere ſenſim videatur. Hodie ſilueſtres ædificant caſas, aut cortes, quas & ſecum aucupes circumferunt per ſiluas, ex quibus decipulam ſeu bifidum protendunt bacillum, quem claudere opportunè norunt. Deinde cantillant tantiſper, dum auem ferulæ inſidentem, vnguibus clauſo bacillo teneant. De arundine viſcata, & calamo creſcente idem Silius canit. Capiuntur & retibus lib. 11. ep. 22.
Quam quæ rura vagos expectant retia turdos. Sed plura leges apud eos, qui de aucupio ſcribunt.

Corcu-

* Corculum.

CLXXXIX. CCXIX.

Pauper cauſidicus nullos referentia nummos
Carmina cùm ſcribas: accipe cor quod habes.

* Cor bubulum lego cum Torrentio alit. corbulum. Lipſius probat corculum.

Sentiebam legendum eſſe corculum. ſed cum antiqua exemplaria ſcripturam hanc habeant, & ſenſus carminis ſit æquè acutus, vel argutior etiam. Muto ſententiam & expono. Cor bubulum vecordi cauſidico & peſsimo poëtæ fruſtrà laboranti nec ceſſanti, miſſum, quale nempe ipſe habebat, hoc eſt, æquè ſtupidum & ſtolidum, atque bouis eſt. Accipe, inquit, cor quod habes, bouis non hominis cor habes, quia tam ſapis, quàm bos ſapit, bubulum ergo cor habes, bubulum dono vt ſimile ſimili iungatur, cor nempe ſine corde. Tu enim dies & noctes, ſine omni operæ precio, ſudas, & ſudando plus perdis, quàm acquiris.

Cocus.

CXC. CCXX.

*Non ſatis eſt ars ſola coco, ſeruire * palato:*
Namq; cocus domini debet habere gulam.

* al. parato. Atq; cocus. aliter coci ſeruire.

Plautus docet, coquos apud Romanos ex macello conductos domi non habitos. Aulularia.

Poſtquam obſonauit herus & conduxit coquos, &c.

Turnebo de hoc verſu vide lib. 9. cap. 24.

Hinc nundinalis coquus apud eundem, qui nono quoque die conducebatur ex macello, quod Feſtus annotauit. Plinius idem teſtatus lib. 18. cap. 11. *Nec coquos verò habebant in ſeruitiis, eoſq; ex macello conducebant.* Coquorum vicem quotidie obibant ancillæ, & familiæ cibos apparabant, vti fit hodie, præter illuſtrium & principum aulas. Tandem priuatos etiam coquos domi ſeruoſque habuerunt, quod ex Plutarcho in vita Antonij, & noſtro poëta pluribus locis conſtat, lib. 3. ep. 93.

Eſſe negas coctum leporem, poſciſq; flagella
Mauis Ruſe coquum ſcindere quàm leporem.

Et lib. 5. ep. 51. *Atq; aliquando meus det tibi verba coquus.*
Et lib. 8. ep. 23. *Eſſe tibi videor, &c.*

Athenæus refert lib. 18. cap. 31. ex Menandri adulatore magno quondam in honore fuiſſe Græcis coquos, eoſque præfuiſſe ſacris & nuptiis dictoſq; μαγείρους, ἀρχιμαγείρους, ὀψοποιοὺς, καὶ ὀψοποιοὺς eo tamen diſcrimine, vt magirus præeſſet, opſopæus eſſet popinarius, Sudelkoch/ Kuchelbub. Iam quod verſum attinet, malè mihi inter punctus videtur, cùm ſic legitur:

Non ſatis eſt ars ſola coquo ſeruire palato:

Vel etiam hoc commate:

Non ſatis eſt ars ſola coquo: ſeruire palato
Namq;——

Sed ita emendo: *Non ſatis eſt ars ſola coquo: ſeruire palato*
Atq; coquus domini debet habere gulam.

Vel: *Non ſatis eſt ars ſola coquo ſeruire parato:*
Namq; coquus domini debet habere gulam.

Turnebus meo animo non rectè interpunxit, mens poëtæ clara. Coci officium eſſe, nō tantùm, vt ſit peritus artis, ſed ſeruiat etiam tempori, & iudicet palatum domini ſui. Seneca idem de obſonatoribus. Adde obſonatores quibus dominici palati notitia ſubtilis eſt, qui ſciunt cuius rei ſapor illum excitet? ep. 47. diuerſis enim diuerſa ſapiunt, vt Horatius eodem ſenſu docet, ep. 2. lib. 2.

Tres mihi conuiuæ prope diſſentire videntur,
Poſcentes vario multum diuerſa palato;
Quid dem? quid non dem? renuis tu quod iubet alter.
Quod petis id ſanè eſt inuiſum acidumq; duobus.

Paullò aliter interpretatur verſum Turnebus lib. 9. cap. 24. cui non repugnamus.

Craticula * cum veru.

CXCI. CCXXI.

* abſq; veru, Turnebus. malo, cum veru.

Parua tibi curua craticula ſudet ofella:
Spumeus in longa cuſpide fumet aper.

An ofellam hìc pro tomaculo accipit, de quo Petronius. Fuerunt & tomacula ſuprà craticulam, feruentia, argenteam poſita, &c. vide Clem. Pæd. lib. 2. cap. 3. Hexametro vſum craticulæ, pentametro veru exponit. Craticulis imponuntur torrendæ ofellæ. Veru verò aſſantur apri, cerui, alia. ofellas lib. 10. ep. 48. deſcripſimus ex lib. 4. Apicij de re culinaria. Sunt varia genera globulorum, oblonga, frixa, elixa. Hìc de longiuſculis, & farcimini propioribus loquitur, cum curuam ofellam appellat.

Piſtor dulciarius.

CCXXII. CXCII.

† Melle. * Extruet.

† Mille tibi dulces operum manus iſta figuras
** Extruit: huic vni parca laborat apis.*

Piſtor dulciarius eſt, vt deſcribit eum Apuleius lib. 10. Met. qui panes & mellita concinnabat edulia. à conficiendis ergo dulciis, & mellitis dulciarius eſt appellatus, quæ mellita Græci μελίπηκτα dicunt. Lampridius de Elagabalo, ſcribit, eum altero die tantùm de dulciis, alio de opere lactario cœnitaſſe. Erat piſtor alius dulciarius, alius lactarius. Lucianus ἄρτους σίτινους καὶ μελίπηκτα κιρνᾶν ἐπιστάμενος. Dulciariorum variorum apparatus leges apud Apicium lib. 7. cap. 11.

MILLE FIGVRAS) vt hodie fit cùm formãtur in varias hominum, & pecudum, & aliarum rerum figuras ex ſaccaro, ouis, & farina. Apuleius formas aliquot enumerat lib. 10. *Hic panes cruſtula, iucunculos (fortè iunculos, aut icunculas) hamos, lacertulos plura ſcitamenta mellita*. Hodie bellaria dicuntur, de quibus Varro, Gellius, Macrobius, qui ea vocant maximè mellita, quæ mellita non ſunt, hoc eſt, ſine melle concinnata, vt optimè olet fœmina, quæ nihil olet. Beroaldum adi ad Apuleium, & Suetonium Tib. cap. 34. de piſtoribus aliis alibi dictum.

† Ientacula adipata Turneb. * pueri.

† Ientacula.

CCXXIII. CXCIII.

*Surgite iam vendit * pueris ientacula piſtor,*
Criſtatæq́ ſonant vndiq; lucis aues.

Ientaculum à iento; & hoc, à ieiunio dictum eſt, quod tunc ieiuna ſint corpora. Eſt aũt apud Romanos primus, qui in die ſumitur, cibus, matutinus nempe. Afranius: *Hac ieiuna ientauit, & dum exeo domum, ientare nulla inuitat*. Græcis ἄκρατον, vel ἀκράτισμα dictũ eſt. Iſidorus: *Ientaculum*, inquit, *eſt primus cibus, quo ieiunium ſoluitur, vnde eſt nuncupatum*. Paullò aliter Apuleius ientaculum vſurpat pro *primo* nempe *guſtu*, antequam accumbatur in cœna, & *ientaculum ambulatorium*. Veterum morem fuiſſe quorundam lego, vt quadrifariam epulas diſpartirent: in *ientacula, & prandia, & cœnas, & commiſſationes*. Quod Dio & Suetonius de Vitellio ſcribunt. Et Athenæus lib. 1. refert ex Philemone, veteres vſos eſſe ientaculo, prandio, merenda, cœna. Quæris quæ fuerint priſcorum ientacula, aut quid ientarint. Apuleius lib. 1. Met. reſpondet. *En, inquam, paratum tibi adeſt ientaculum, & cum dicto manticam meam humero exuo, caſeum cum pane prope ei porrigo*. Pomponius nauticum panem pro ientaculo ponit. Plutarchus lib. 8. Sympoſ. ἰωθεῖν ἐσθίειν ἄρτον ἐν ἀκράτῳ καὶ μηδὲν ἄλλο. *Conſueuit eſſe in ientaculo panem & nihil aliud*. Et ſubiũgit ob eam cauſam ἀκράτισμα appellatum ientaculum διὰ τὸ ἄκρατα, quod ſimplex panis, non varius ſumeretur. Feſtus tamen ientaculum idem cum prandio eſſe dixit, & ſilatum appellauit, hoc eſt, vinum ſili herba conditum, quod ante meridiem bibebant. Hodie operis & pueris ientacula parantur, vel pulmentaria, vel ex offa panéue. Turnebus ait ſe reperiſſe in veterib' libris *adipata ientacula*, & veteres putat vnctis & ganeatis cibis vſos in ientaculo.

SVRGITE IAM PVERI) Eruditè in Variis, Mercurialis lib. 4. cap. 17. docet pueris ferè ſolis ientacula ſumpta, vt vbique gentium mos obtinet. ea propter in curculione Plautus facit Phædromum adoleſcentulum Veneri ientaculum curare, & in Truculento Phroneſium. Non negat tamen idem ſenes valetudinis gratia ientaſſe, alios non putes conſueſſe vnquam ientaculis vti, aut certè in genere lurconum, ganeonũm & commiſſatorum habitos eſſe. Plura tute ibidem ex Clemente Alexandrino, & aliis collecta legas. Nos ope cœleſti adiuti, poſt multas & diurnas, & nocturnas lucubrationes, tandem ad hoc Martialis ientaculum læti properauimus, quod ſi fortè patres eruditionum, iam ſaturi ſcientiæ, non guſtabunt; optabunt tamen ij, quos nuper in clientes Muſæ adoptarunt, &c.

Cum facultate Superiorum.

IND.

INDEX

RERVM NOTATV DIGNIORVM, QVAE HIS COMMENTARIIS CONTINENTVR.

ABOLLA veſtis. 295.& 296
Abdera ciuitas Thraciæ. 634
Abiungere, deiũgere, abiugaſſere equos. 166
Abſtinentiæ & Continentiæ quædam exempla. 677
Abſynthium triplex. 609
Abſolutionis ſignum vſitatum A; 462
Academia, hortus (vnde dictus) 477
Acclamationes variæ. 72. militares in triumphis; 74 Græcorum, οὗτος ὁ σοφὸς. 115. in theatris. 31
Accipiter. 889
Acerra vas thuriferum. 290.& 633
Acer, arbor. eius laus. 853
Acetum; eius vis. 818.& 819. Acetum pro mordacitate, & pro acri & callido pectore accipitur. 455
Acetum habet in pectore, vetus verbum. 423.& aceto perfuſus eſt. 455
Acidalius nodus, ceſtus. 397. Acidaliæ aues, columbæ. 564
Achillei pedes, celerrimi. 171. Achillis coma flaua quàm venuſta. 764
In Actione quantum ſitum. 102
Actium Epiri promontorium. 271
Acus piſcis. 645
Addicere & addici, quid. 640
Admeti à coniuge Alceſti mors morte redempta. 313
Adſerendi formula quæ. 86.& 117
Aduentores qui. 720
Adulatorum ingenium, & mores. 741.& 728. Adulatoris voces. 178. adulator Thurinus Voconius. 267
Aer vacuus Poëtis. 22
Æacus iudex inferus. 622
Ægeria Numæ coniunx. 643
Ægis Iouis ſcutum quale. 568
Ægis Palladis ſcutum quale. 439
Ægyptus vbi ſita. 521
Ægyptus per annos ſingulos 4. menſium annonam Romæ pendit. 430. Ex ea merces plurimæ aduectæ. 761
Ægyptij quomodo cadauera condierint. 223
Ægyptiorum pyramides, obeliſci, mauſolea. 140
Ælius Verus, & Antoninus. 694
Ælius Verus vt Martialem amarit. 555
Ælius nobilis gladiator. 345
Æmilia regio Lombardiæ cis Padum. 433
Æneæ pietas. 693
Æolus rex ventorum. 378
Æolis filia Æoli. 717
Æolia domus. 172
Æolus pater Athamantis. 514
Æra, quæ propriè, quantum valuerint. 93
Æs Corinthium quale. 836
Æſchylus vini appetentior. 695
Æſculapius. 566. pater Machaonis, & Podalirij. 658. Medicinæ inuentor. 566. Pergameus dicitur. 565
Æſopus. 77
Æſtatis deſcriptio. 663
Æſtiuæ vacationes. 662
Æthiopes tortis crinibus. 31
Æthiops infauſtum omen. 486
Æthon, ſolis equus. 262
Ætoli, lanceas inuenerunt. 440. Ætolis irata Diana, (cur) 456
Αἶρε δάκτυλον, id eſt, fatere te victum. 370
Affectè, id eſt, cum affectu. 178
Agamemnon pater Oreſtis & Electræ. 187
Agathoclis Regis Syracuſanorum abſtinentia & modeſtia. 697
Agaue mater filium Penthea dilaniauit, cur. 716
Ἀγέλαστοι quidam. 731
Agenor Tyri & Sidonis conditor. 655. pater Cadmi. vnde hic Agenorides dicitur. 188
Ager quis ingratus, quis gratus. 650. in agrum paruum epigramma. 700
Agere animam, aſellum, cauſſas, &c. 135
Agnus cui ſacer. 684
Agrippa Auguſti gener. 682. ei bubo mortem nunciauit. 622. ter conſul. 541. eius thermæ. 228
Aheneus, ahenus. 202
Alarum fœtor caper, & capra dicitur. 436
Alapa percuſsi manu mittebantur ſerui. 167
Alba duplex, & quæ. 321. Albæ conditor Iulus. 814
Albula fluuius. Albulanæ aquæ ſalubritas. 83.& 265
Albanus mons. 307. in eo Domitianus Quinquatria Mineruæ inſtituit. 321.& 322.& 744. erat ibi ſeceſſus Principum. 814
Albinus Romanus à Catone reprehenſus, quòd ſe excuſaret, cur. 225
Alces diuerſa bellua à Biſonte. 54
Alceſtis pro viro Admeto ſe morti obiecit. 313
Alcides vnde dictus Hercules. 372.& 583
Alcmena quæ. 372
Alcinous quis. eius hortus laudatus. 465.342.685.737. 785
Alexandri Magni potentia tanquam miſeri à Diogene riſa. 192. Alexander vnde Pellæus. 582. Darij vxorem captam ſeruauit intactam, victor ſui. 531. quid rogatus à mendico exiguam ſtipem dixerit. 394. Babylone veneno extinctus eſt. 582. eius liberalitas. 361. vt Iliadem Homeri fouerit. 555
Alexander Seuerus adulatorem fumo necauit. 267. quotidie ad menſam adhibebat leporem. 350
Alea interdicta Romanis, præterquam Saturnalib. 274. 388.823

Fff Alexis,

Alexis, puer Pollionis, aut Mæcenatis. 534. donatus Virgilio. 337

Alex amnis. 659

Alica, & Alicula genus togæ puerilis, vnde dicta. 763. 764. alica flos frumenti. ibid. & 383. 184. alicæ tria genera. 763. 764. alica cibus quis, quî fiat, quotuplex. 773

Alipta, ſeu Pædotriba. 459

Aliud Sus, aliud Menecles. 399

Almo fluuius. 243

Alopecia, morbus. 645

Alphonſi Regis Siciliæ liberalitas. 362

Alpheus amnis. 433

Altinum oppidum Venetiæ. 280

Aluta quid. 734

Alpha primum in ordine ſignat. 193

Amantium iræ. 236

Amicitia tempore æſtimanda. 86. 120. amici noui non recuſandi. 120. amicus communis quis fuerit. 121. amici rari & cari conditiones & virtutes. 102. amicitiæ ineſt æqualitas, & familiaritas. 193. amici auaritia deteſtabilis. 190. amicis quæ donantur opes. 361. 362. amicitia in quo ſita. 396. amici viuunt etiam mortui. 398. in amicos, veterum benignitas. 538. amici amicos comitabantur in exilium. 466. amici abeuntes ſibi imagines mutuas curabant fieri, memoriæ cauſſâ. 483. amici pares conſtantes, non item impares. 650. amicis germanis omnia communia. 739. amicorum paria quædam. 454

Ambroſia Dij veſcuntur. 528

Ambulatorium ientaculum quod. 469

Ambabus manibus parœmia. 50

Amazonum regina Hyppolyta victa ab Hercule. 613

Amethyſtus lapis. 143. 193. & 875. gemma ipſa non conuenit poculis. 653. 654

Amiternum ciuitas Italiæ. 779

Amphitheatrum quid. 11. de ſubſellijs. 329

Amphitheatra variorum varia. 12. amphitheatrum inter miracula relatum, & prælatum. 22. in amphitheatro ludi dati. 12. quæ ſpectata. 62. vti ſubitariæ ſiluæ è cryptis extruſæ. 50. naumachiam qui ediderint, quomodo. 55. Amphitheatrales ſparſiones odoratæ. 348. In amphitheatro vbi, quomodo exoneratum corpus. 744. in amphitheatro populi impatientia quanta. 55. amphitheatrum cur arenâ inſtratũ. 202

Amphora quot libras contineret. 93. de amphora & eius partibus. 95. amphora vini quantum ceperit apud Romanos. 762. amphoræ picatæ nuce picatæ, cur? 700

Amyclæ vrbs Laconiæ. 816. & 877

Analecta, & Analectæ miniſtri. 452. 850

Anacreon acino vuæ paſſæ ſtrangulatus. 275

Anaglypta vaſa, quæ. 287

Anas auis. 791

Anaxagoras Clazomenius. 731

Anaximander Mileſius. 629

Andabatæ qui gladiatores. 347

Andes pagus, Virgilij patria. 758

Andromeda à ceto Perſei operâ liberata. 60

Androcli, ſeu Androdi hiſtoria. 38

Angeli pictoris Romani elegans factum. 330

Angina. 142

Anima fœtida, & poſtica. 139. anima ieiunorum, & reorum maximè fœtet, cur. 265. 266. anima quorundam animalium peſtilens. 436

Animalium quorundam docilitas. 154. 486. iuratorum hoſtium concordia mira. 91. animalia multa cicurata ſubiére iugũ. 294. quædã fœtent maximè, quãdo. 436

Animi concordia, quæ ſummum bonum. 657

Anna Perrenna, ſeu Peranna. 307

Annibal. 274. eius pueri iuramentum in Romanos. 582

Antenor Troianus. 132. 684. captâ Troiâ euaſit Græcos. 281

Annus ſæcularis. 262. Annus in 4. tempeſtates tributus. 655. Annos ſuos alteri, præſertim Impp. imprecati veteres. 101. 495. annos paucos aui compenſat virtus, & facta ſenum. 657

Annulus equitum inſigne. 498. & 866

Annulos qui quando geſtarint. 178. quot geſtati. 332

Anſer argutus. cur. 249. de eo. 798. eius iecur optimum. 791

Antæus Libys ab Hercule victus. 372. eius filius vaſto corpore. 373

Antiochus tonſor. 716

Antipater ex iudicum albo eraſus. 285

Antipolis vrbs Aſiæ. 318. 311

Antiſthenes Cynicorum princeps. 296

Antium vrbs. 322. 639

Antius Reſtio quam crudelis dominus in ſeruum. 230

Antlia, & antlare, quid. 567

Antoninus & Ælius Verus. 694

Antonini Caracalli conſtitutio de ciuibus Romanis. 1

L. Antonius Saturninus captus in bello. 271. 602

M. Antonius III. vir Ciceronem occidit. 256. quantum dederit Lenæ percuſſori Ciceronis. 377. totum orbem cum Auguſto & Lepido diuiſerat. 271

M. Antonius quis vir, quantus. 633

M. Antonius I. Toloſanus quis vir. 611

Anubis canis Ægyptius. 713

Anxur ciuitas. 322. 323. 656

Apella Iudæus. 750

Apellis, equus laudatiſſimus. 239

Appello, creditorum verbum. 488

Aper. 806. Mænalius, Arcadius, Tegeæ. 59. 149. 713. 806. apri dentes ignei. 807. aprorum venatio periculoſa. 728. 713. aper ganeæ materiam numeroſam præbet. 451. aprum integrum quis Romanorum primus menſis intulerit. 108

Apes. 812

Aphronitrum quid. 841

Apicius belluonum princeps. 200. 230. 674

Apina & Trica oppida. 156

Apodyterium iuxta balneas quid. 759

Apollo victor vti Marſyam multarit. 664. Ne Apollo quidem intelligit: Parœmia. 632. Apollini aurum ſacrum. 626. Myrinus & Grinæus, vnde dictus. 580. Apollo Delphicus. 581. Apollinis templum. 696

Apollinaris, quis, quantusq́; vir. 456

Apologus de rana à boue contrita. 678

Aponus fons nobilis. 125. 410

Apophoreta quæ. 769. 821

Appia via, quæ. 612

Apricatio. 626

Apulia abundans ouibus nobiliſſimo villo. 191

Apyrina poma, quæ. 788

Aqua ſanè optima, ſed nihil ea vilius.282. aquæ potores infelices poëtæ.695. Aqua martia laudata.303.412. 718.567. Aquæ Sinueſſanæ ſalubres. 715. Aqua Virgo. 341. 412. 877. Aquæ ſalubres quædam. 410.411. Aquarum ductus vrbis quot fuerint. 414. aquam gelidam à niuibus expreſſam, vino, ſed generoſiori affundebant. 371. 864. & 865. aquam veteres miſcebant vino calidam. 542. Aqua calida veteribus in delitiis. 81. aqua calida, & frigida quæ, quotuplex. 857. aquæ furtiuæ dulciores. 415. Aquam perdere. adagio. 407. Aqua cur ebulliat. 519. Aquis tribuitur crimen, in quibus aliquis merſus, & aliis. 305. Aqua glacialis, & prauincialis noxia in potu. 865
Aquilæ mira. 77. Aquila Ganymedis. ibid.
Aquilo ventus frigidiſſimus, cur. 330
Aquinus & Fabricius, rarum amicitiæ inter æmulos milites exemplum. 142
Aras ſuperis candidas, Manibus nigras ponebant. 606
Ara cornea Apollinis Delij. 21
Arabia triplex. 30
Aranearum labor in tela texenda. 518
Arbores quibus Diis ſacræ. 533. vti ſpecularibus & tectis tectæ. 504.505
Arcadia dicta Parrhaſia. vnde. 472
Archetypa quæ. 446. 520. 854. in magno pretio habita à principibus viris. 447
Archias Poëta, quàm felix. 605
Archilochus acerbus poëta. 448
Archimedes fraudem deprehendit in auro adulterato. 520
Architecti plerique ingenioſi. 368
Arctos hiberna cur dicatur. 444
Arcturus, Arctophylax, Boöter, idem ſidus. 264.508
Arcus quid. 539
Ardea oppidum Latij. 302
Ardelio quis, vnde nomē, eius ingenium. 167. inceſſus. 193
Ardelio ex mimo & hiſtrione martyr. 167
Aretium vrbs. 119. & 857
Argentum factum quid. 520. etiam Diis litatum. 576. Argenti libra quid. 471. 659. Argentum puſtulatum, puſulatum, aut poſtulatum. 484.529
Argiletum. 71
Argonautæ. 390. 259. 450. inter eos Iaſon & Chiron celebratiſſimi. 171. Argo nauis eorum. 281.450
Argus canis Vlyſſis celebratus. 713
Argus cuſtor Ius in pauonem conuerſus. 851
Aricinus cliuus, ſtatio mendicabulorum. 175.621.738
Aries aut ouis inſolito colore induta quid portenderit Hetruſcis. 390. Aries Phryxi & Helles aſtrum illuſtre. 596.530.655. Aries pecoris maritus. 596
Arion vectus à Delphino. 530
Ariſtophanis iudicium de poëtis. 668
Ariſtoteles Stagirites. 689. quàm gratus Philippo Regi & Alexandro Magno. 587
Ariſtoxenes ἀγέλαςος. 731
Arithmetica. 663
Arma ventilare quid. 352
Armenij qui. 368. Armeni reges plerique dicti Tigranes. 578. Armenius quàm infeſtus Auguſto & Tiberio. 624
Arpi ciuitas Apuliæ. 298
Arriæ vxoris Cæcinnæ Pæti laus. 84. eiuſdem conſtantia in obitu filij. 100
Arſacia. 578
Arſenius magiſter regius. 664
Artaxus quis vir. 546
Artemiſium templum Dianæ. 20
Artemiſiæ Mauſolum. 371
Artemidorus quis vir. 428
Artifices nobiles operibus ſuis nomina ſua inſcribebant. 287
Artem non oſtentare ingenio excellenti difficile eſt. 397
Arundo triſtis pro lima cenſoria ſeueriore. 73
As æreus fuit ſemper, nunquam argenteus. 145
Aſcaules quis. 618
Aſcolia ludi quales. 786
Aſiuus Cumanus. 225
Aſinius Pollio quibuſdam eſt auctor publicæ recitationis. 667
Aſparagi. 779
Aſſentator occultus. 141
Aſſyriorum regum luxus. 842
Aſtræa. Vide Erigone. 713
Aſturia regio. 629. & 886. Aſturco, equus ab Aſturia. 885. & 886
Aſtyanax Hectoris filius. 500
Ἀσώτους Græci vocant decoctores & gulones. 222
Atellanæ. 106
Ateſte vrbs Venetiæ. 237.684
Atha puer nouennis incredibili celeritate pedum. 278
Athamas pater Phryxi, & Helles. 514.530
Athanatus vir robuſtiſſimus. 332
Athenarum conditor. 92. Athenæ magiſtræ artium. 423
Athenæum, ſeu Mineruium. 669
Athis ſeu Attis eadem quæ Luſcinia. 119
Athis Phrygius paſtor mutatus in pinum. 781
Athis puer Cybeles. 563
Athys quis. 619
Atina vrbs. 683
Atlas mons Libyæ citri ferax. 188. Atlas dicebatur etiam nanus, per ridiculum. 428
Atreus & Thyeſtes Pelopis filij facinoroſi & impij. 241. 643.701
Atris ex Pythagoræ decreto mala notabantur. 471
Atrium quid. 25. Atrienſium ſeruorum quæ inſignia. 704
Attagena quæ auis. 794
Attes, vel Atys quis. 208
Atticus quis. 459
Atticus Veſtinus. 312
Atticæ aures quales. 316
Attides, hirundines, aut luſcinia. 376
Auari omnes micropſychi. 138. laborant chiragra. 144. eorum ſordes. ibid. & 147
Auaritiæ liberalitatis ſpecie velatæ exemplum. 300. Auari ne donent, fingunt iras. 727
Auctio quid. 560
Auctor nemo præter Deum ſine næuo. 87
Auctorati noui qui. 162
Auctorum nomina foribus tabernæ præfixa. cur. 160
Auditores recitationis antiquæ ſcriptorum qui, quales. 670. ij aliquando mercede ab ambitioſis conducti. 669. Auditoribus vnde natus languor aliquando. 671
Aue, ſalue, ſolenne verbum. 121. 153. 376. 365
Auernus lacus. 126

Aues cortis & paludis quæ. 458.709

Aues quæ veteribus ominoſæ. 621.622

Aufidus, ſeu Vfens flumen. 656

Augurium quod optimum. 571

Auguſtanæ vrbis inſignia, Pineus conus, & Strobilus. 781

Auguſtus Cæſar poëta fuit. 73. 270. 605. eius comitas. 553.554.200.193. ſobrietas. 94. templum Apollinis quale & quare excitarit. 722. M. Antonium cum Cleopatra ad Actium vicit. 271. edicto cauit famoſos libellos. 336. Mauſoleum extruxit ſibi, ſuiſq́ & omnibus Impp. 371. vti vrbem diuiſerit. 678. eius ſtudium liberalium artium. 667

Auitus apud Martialem, quis. 87

Aulon quid. 820

Aulus Pudens quis vir. 418

Aurata piſcis. 805

Aurei tres vitæ, apud poëtam, qui videantur. 634

Aureolus, id eſt, aureus, quid valuerit. 470

Aurigatorũ factiones quatuor, coloribus diſtinctæ. 645. 704.705.413. eorum induſtria & artes. 657. victores aurum auferebant. 674. equis indebant ſua nomina. 840

Auris Batauæ prouerbium. 431. in aurem dicere, ridere, &c. 141. in aure, vel in aurem oleum ferre quid. 381. aurium iudicium, & faſtidium. 71

Auriſcalpium. 830

Aurum obryzum optimum. 484. aurum adulterabant, & aurea vaſa. 520. aurum in Ripheis montibus natum gryphes eruunt. 728. auri infinita ſitis, quæ ſatiatur è terra. 726.753.754. aurum quærentes quid obſeruent. 677. auri effector ſol, quomodo. 626. aurifera flumina, quædam. 629

Auſonia vbi, vnde dicta. 33

Auſonius poëta Impp. magiſter. 664

Auſpicia potiſſimum capiebantur ex victimarũ extis. 576

Auſter calidus. 330. noxius corporibus. 306

Autolycus fur nobilis, ſeu abactor. 536

Automata. 24

Αὐτόχειρες reprehenſi. 80

B.

Babylon deſcribitur. 19. docuit diuerſos colores picturæ intexere. 514

Bacchus, cuius filius, vnde Bimater. 379. & 289. cur Lyæus & liber dictus. 549. Lyncibus & tigridibus vectus. 512. æterno flore iuuentæ gloriatus. 290. illi ferula & obliuio cur conſecrata. 97. eidem capri ſacrificantur. 530. cur is poëtas amet & ametur. 695

Baiæ, vbi ſitæ. 229. quàm amœnus locus. 714. & 715

Baianæ piſcinæ appellatæ Centumcellæ. 241

Baianæ aquæ quàm calidæ. 300. & 301

Balneæ in vrbe frequentiſſimæ. 172

Balneator quis. 221. in balneis Cella. 412. ad balneas triclinia, diætæ, &c. 627. in balneis ſolaria. 709. in balneis apodyteria quæ. 759. ſecundum balneas vngebantur. 627. in balneis triplices cellæ. 656. & 598. in balneis cibi aliquid ſumere non inuſitatum. 730. balnea nobiliſſima Romæq́ celebratiſſima. 709. balnearum luxus. 598. balnea publica vitanda caſtis. 126

Balbutiens quis. 694

Balſamum, opobalſamum, xylobalſamum quid. 842

Barbari qui Græcis. 15. qui Romanis. 298

Barbæ primæ lanuginis reſectæ memoria ſempiterna apud Romanos. 220. barbam quidam fucabant & inficiebant. 285. barba reorum promiſſa. 182. barba mitrarum. 16. barbam Philoſophi adraſerunt. 295. barba virum decet. 183

Bardiacus qualis veſtis. 265

Bardocucullus quid, vnde dictus. 119. & 864

Baraton ſeu Buraton lucus. 299

Barathrum quid propriè, & vnde dictum. 139

Baſia priſcis vſitata. 134. baſiatorum importunitas Romæ. 751. baſia poëtis data quæ ſint intelligenda. 134

Baſcauda, vas eſcarium, &c. 853

Baſſus poëta, ſed miſer, cur. 209

Saleus Baſſus poëta quanto munere donatus à Veſpaſiano. 490

Bataui qui populi. 163. & 430. quibus moribus fuerint. 431. ruſſabant crines lixiuio & ſmegmate. 519

Bauli quis locus. 305

Baxeæ pro calceis apud Plautum. 461

Beata vita naturæ finibus circumſcripta quæ. 650. & 651. beatè, id eſt, diuinè. 178

Belli qui. 80. & 649. & 741. bellè loqui quid, ibidem. & 413

Bellona. Dea belli. 55. & 749

Bene. vox frequens in potationibus. 710. ô bene, dij bene, &c. 415. idem. Bene faciant dij tibi. 370

Beneficium dantem oportet obliuiſci, meminiſſe vero accipientem. 366. Beneficia conferenda promptè & citò. 400. & 405. Beneficia ſtare, aut creſcere debent. 544. Beneficia qui mortuis dant, verè præſtant, cur. 522

Beryllus quæ gemma. 304

Bes, quæ menſura & beſſalis ſcutula quid. 96. & 545

Beſtiæ quædam ſenſum quendam rationis habere videntur. 154. ad pugnam ſtimulis, igne, aliiſq́ irritabantur. 52. Beſtiariorum præmia. 44. & 45

Beta, cur fatua. 776. & 777. betæ ſtrictum ventrem lubricant. 244. Beta togatorum & aliorum quid. 348

Bibendi modus communis quis Romanis in cœna, quis in ſpectaculis. 93. bibituri ſumebant coronas, & potantes ponebant. 608. bibendi mos ad numerum litterarum, nominum, amicorum aut amicarum. 96. 608.706. & 530. bibebant etiam quædam vina praua. 384

Bibliothecæ quæ Romæ. 69. Argiletanæ quæ. 71. bibliothecæ Muſis & Apollini ſacræ & templa. 449. bibliothecas ſibi nobiles inſtruebant Romani. 450. bibliothecas ſtatuis doctorum virorum aut Muſarum & Apollinis exornabant. 558. bibliotheca Regum Attalicorum Pergami. 668. bibliotheca Pollionis in atrio libertatis. 722

Βιβλίον μέγα, μέγα κακὸν. parœmia. 586

Bibones. 81.92

Bigæ, trigæ, quadrigæ quæ. 83

Bilbilis Auguſta. p. 1. Colonia, alto monte ſita. 689. in Hiſpania Tarraconenſi. 690. abundans optimo ferro. 299. eius plena deſcriptio. 113

Birrus cucullus quis. 395
Biſon vel Biſons animal quale. 54
Biton & Diognetus Alexandri itinerum menſores. 629
Bitons obſcurum oppidulum Apuliæ. 191
Bizantium nunc Conſtantinopolis, Thraciæ metropolis. 725
Blæſus quis.694. in adultis vitium, in infantibus gratia eſt. 353
Blatta quid. 834. & 770
Boëtis fluuius Hiſpaniæ nobilis. 767. alia eius nomina. 513. oliuifer.754. dictus etiam Tarteſſum. 591
Boëtica Hiſpania prouincia.767.& 768.& 754. Lanis item nobilis. 754
Boëtica lana aurea natiuo colore. 755
Boëticæ oues rutila vellera ferebant. 143.& 755
Boij etiam dicti Norici, quando. 299
Boleti. 89.253.744.789
Boletarium quid. 856
Bombycum labor. 518
Bombycina quæ,& quæ eorum inuentrix. ibid.& 543
Bononia, culta, vrbs Italiæ. 252.& 433
Bonum eſſe inter bonos magnum eſt, maius inter malos. 724. ipſis bonis eſſe meliorem pulchrum eſt. 740
Bonus homo ſemper tiro eſt. 746
Bonorum vltimus, & malorum vltimus, idem. 740
Bonæ Deæ ſacra ſolæ fœminæ curabant. 552
Boötes, Arcturus,&c. idem ſidus.264.& 508. Boötes hyperboreus.264. tardus, piger. 418
Boreas quis ventus. 264
Botryo, ſeu botrus quid. 543
Botulus, Botellus. 383.702.846
Bouillæ vicus olim Latij pauper. 166
Bracteæ quid, & lamina. 518
Braſſica.244. vbi & laus eius. 778
Britanni vbi ſiti.30. eſſedo, certo currus genere prælium inibant. 690. inficiebant corpora cæruleo colore. 856
Bromius, Bacchus. 290
Bruma, ſolſtitium hibernum valet. 524. vnde dicta. 821
Brutus quantus vir. 694. vnde dictus Callaicus. 287. exactis regibus primus conſul. 707. puerum à ſtatuario artificioſè factum amauit. 203.& 586
Brutus caput gentis Brutorum. 365
Luſtricus Brutianus quis, quam clarus vir. 280
Bubali qui propriè. 54
Bubo auis ominoſa veteribus. 622
Buccella & buccea quid. 427
Budæi ſtudium inauditum. 138
Bulbus herba qualis. 292
Buſta Gallica quis locus Romæ. 760
Buxus arbor.249. cur ſepulchro appoſita. 140
Buxetum quod. 249
Byzas heros. 693

C.

Caballinus fons ſacer. 133
Caballus. 107
Caci furtum ingenioſum. 374
Cadauera vncta etiam Ægyptiis. 223. vti in rogum, quantis ſumptibus coniecta. 686.& 654. cadauera mœnium. 100
Cadus duplex. 608
Cadmus Thebarum conditor. 188.340.682
Cæcinna Pætus à coniuge Arria mori doctus. 84
Cæcubum Vinum. 402.752
Cælius maior, & minor, montes Romani. 730
Cære vrbs Tuſciæ. 819.& 792
Caieta, ciuitas à Troianis condita. 639. Æneæ nutrix, quare. 322
Calabria, etiam dicta magna Græcia. 659
Calami, ex quibus rebus facti. 834
Calamus aucupatorius. 888
Calathi quid.590. quæ ſignificata vocis. 858
Calculorum ludus deſcribitur.829.& 479. prouerbia ex eo nata. ibid.& 663
Calculator quis. 663
Calculus albus & ater quid. 526.& 739
Calcei quæ forma Romanis. 179
Calcei lunati nobilitatis inſigne. 115
Calcei albi Romanis quondam vſitati. 461
Caledonia, Scotia. 36.& 648
Caledonij vrſi immaniores. 36
Calendis ſacrificia publica facta. 309
Calendæ Martiæ feriæ fœminarum.388. Quo ritu illæ iis Venerem coluerint. 606
Calendarum paginæ ſeu tabulæ quæ. 525
Caligula Imperator Dei nomen ſibi vſurpabat.329. adoratus.673. Incitato equo deſtinauit conſulatum.654. & 675
Calices ab infami tractatos horrebant.172. ſæpe fracti cùm temperarentur. 628
Calices Audaces qui.854. Vatiniani vitrei qui. 855. Surrentini,857. Saguntini,856. Ægyptij & allaſſontes quales. 864
Callis, quæ gemma. 304
Callimachus poëta nobilis. 280
Callaici ſiue Gallaici, Hiſpani. 287
Vide etiam, Gallecia.
Calores quo tempore ſummi. 663
Calphurnius Piſo, nobilis adoleſcens. 671
Caluities veteribus probroſa. 131.417.418.838. non ſolùm inuiſa certis hominibus, ſed gentibus calua. 363. emebant ſubinde crines, & comam fingebant. 131. perfuſi vnguento capillos pingebant & effingebant. 417.& 418
Caluæ tegendæ, geſtabant galericulum.742. quid demum ad eam operiendam factum. 838.& 680
Calua vocatur poëtæ latus campus. 679
Calumniæ damnati, etiam liberi homines, notis inſcripti. 548
Calydon, vrbs Ætoliæ. 149.585.648
Calydonius aper, à quibus occiſus. ibidem. & 700. 713
Camœnarum templum Romæ.166. in eo poëtis ſtatuæ erectæ. 558
Cameli vrina fullonibus ad veſtes purgandas vtiliſſima. 436
Camillus quis. 694
Cammarus, quis piſcis. 189
Campanus campus inſignis. 549

Campus Martius. 171
Candela. 835
Candelabrum. 836
Canius Rufus quis poëta. 129.227
Canus tibicinum præſtantiſſimus. 267.618
Cannæ Romanorum clade nobiles. 399
Cana ſæcula, fides, &c. 551
Canuſium oppidum Apulorum, &c. 668
Canuſina lana nobilis. 769.& 868
Cancri morbi ingenium. 717
Cancer, ſignum cæleſte. 368
Canum fides. 713
Canes quidam quàm generoſi. 752
Canis Erigones Mera, iam ſidus. 713.& 663
Canes oſſa cruentes oderant Romani. 622
Canis latratus omen infauſtum. 721
Canes dicebantur à populis, vnde miſsi. 721. quæ iis nomina indenda. 154
Canes erant Hircanis ſepulchra. 622
Canis Gallicus cæteris velocior. 244
Canem viuum, etiam pictum ac fictum, &c. veteres habebant ad hoſtium. 704
Caninam pellem rodere. adagium. 369
Cantica Ægyptia & Gaditana. 255
Capena porta quæ. 243.& 547.& 196
Captatores teſtamentorum, ſeu hæredipetæ. 80.81.300.421.512.715
Capiſtrum quid. 149.& 808
Caper ſacer Baccho, cur. 530.& 786
Capra Iouis nutrix inter aſtra relata. 568
Caper, & capra dicitur alarum fætor, vt & hircus. 436
Caprea. 809
Capulus. 687
Caprificus quid. 616. eius vis in equis & tauris domandis. 351.& 616. in hoc nomine iocus. 294
Capitolium à quo votum, captum, abſolutum, dedicatum, inſtauratum, &c. 330. à Vitellianis incenſum, à Domitiano reſtitutum. 323. quantis ſumptibus. 728
Capitolium vetus vbi fuerit. 343
Capitolium vetus, & nouum quod. 480
Capitolium defenſum ab impetu Gallorum, anſere indice. 798
Capitolium triumphantes aſcendebant. 594
Cappadocia, pars Armeniæ. 575
Cappadoces ſero Romanis ſeruiebant. 427.& 433.471
Capilli fucati, infecti. 285
Capillamenti ornandi ſtudium fæminarum. 197.830.& 831
Capillarum retinaculum, vitta, ſeu tænia. 519
Capillos Germani arte rufabant. 356.& 519.& 831
Capillus viro tractandus non ritu muliebri. 182
Capillos nutriebant, donec pubeſcerent genæ, deinde conſecrabant tonſos. 662
Capite nudo, & tecto apud quas nationes. 695
Caput pro toto homine. 535
Capitolinus miræ dicacitatis vir. 688
Carbone notantur, quæ damnantur. 747
Carcer pro quibus rebus accipiatur. 605
Cardua, vrbs. 299. ciues erant lautiores. ibid.
Caros Aſiatici. 42
Caria Mauſoleum. 371
Caridemus apro obiectus. 150
Cariſtus lapis pretioſus qualis. 304
Carmina excuſat feſtinatio gratulationis. 64
Carmina infelicia, & Vulcano, & Neptuno conſecrata. 76.366. etiam ad culinam & cucullos damnata. 216
Carminis infamiam capite ſanxerunt. 65
Carmina parua quæ dicantur. 554
Carmina ſubita & ex tempore ſcripta rarò bona. 605
Carmina victura. 695
Carmen egregium ſine egregio argumento fieri non poteſt. 707
Carmen elegiacum. 228
Carminis Heroici argumentum. ibid.
Carmina Sotadica antiſtropha quæ. 206.& 207
Carmina Echica quæ. 207
Carmen Galliambicum quod, quale. 208
Carmina in conuiuiis lecta, in theatris recitata. 165
Carpophori beſtiarij robur, ars, &c. 43.44.54.58
Carptor quis in conuiuio. 223
Carptor, & ſtructor quid differant. 653
Carruca, quæ & rheda. 244.& 732
Carthago, etiam Tyri colonia. 684
Caruillius Pollio. 518
Carus quis vir. 570.& 733
Carus, Medicus perfidus. 676
Cariotæ quid. 518.& 702. vti fuerit aurea cariota, quæ donata Iani calendis. 781.& 782
Caryſtos inſula. 598
Caſia quid. 417
Caſeus. Lunenſis, Veſtinus, Velabrenſis, Trebulanus. 783.& 784. Toloſanus. 739
Caſearia quid. 784
Caſtaneæ nuces. Neapolitanæ laudatæ. 384
Caſſelius chirurgus. 658
Caſus ingenioſus. 43
Caſſius mons quis. 380
Caſtricus nobilis poëta. 441
Caſtor, & Pollux ſidera, quando graues, aut ſalutares. 58. eorum fabula, & amor mutuus. 101.& 358
Caſtoris equus Cyllarus. 509
Caſtalis, fons Muſarum. 567. vnde dictus. 273
Caſtalia Virgo. 273
Catonis Vticenſis illuſtria elogia. 79.85. ſeipſum interemit. 694
M. Cato ſeuerus, rigidus, durus. 365. idem quàm grauis. 572. idem omnis abſtinentiæ exemplum. 677
Cati Ælij aut Elicij abſtinentia. 697
Catullus Veronenſis. 525.& 885. magis venuſtus, quam argutus. 7. adſcriptus Iambicis ſcriptoribus. 351. eius paſſer deploratus. 78
Catullus alius mimus. 36
Catillus Tiburis conditor. 300
Cathedra quæ. 134
Cathedralitij, effæminati. 627
Cataplus, appulſus claſsis. 760
Catenati labores qui. 86
Catta auis. 796
Catalinæ coniuratio. 224.& 595
Cataſta quid. 403.404.& 675
Cauero, verbum iuris. 146

Cauea.

Cauea, quæ in circis & amphitheatris. 605
Cauſia quid. 832
Caules quid. 778
Caucaſus Promethei. 36. & 584
Caunus mons. Celtiberiæ. 113
Caupones, ſeu copones qui. 94. *eorum malignitas, & perfidia.* ibid. & 123
Cauſidicus præuaricator. 142. *ineptus.* 144
Cauſſas agere quæſtuoſum. 134
Cauſidici & oratores vocati. 196
Cauſidicis, & oratoribus magnus olim honor. 201
Cauſidici inepti. 599
Cauſſam qui prodant, vel perdant cauſidici. 506
Cauſſæ cur aliquando dilatæ. 542
Cauſidico ſtatua poſita. 595
Cayſter fluuius. 119
Cecrops Athenarum conditor. 92
Cecinna habuit hirundines victoriæ nuncios. 517
Cedrus, arbor nobiliſſima. 216. & 852. *Vocatur* τῶν νεκρῶν ζωή. 217
Cedriæ, ſeu cedrini olei vires quantæ. 216. ac 217
Cedrinas tabulas ſecabant, in quibus carmina reſeruabant. 217
Cedere maiori, 64
Celæne ciuitas Phrygiæ maxima. 664
Celeres qui viri. 470
Cellarius quis. 703
Cella gurguſtiola hominum viliorum. 324. & 597
Celeuſtæ qui. 259. & 307
Celtes, ſeu caltes. vide cœlum.
Celticus fluuius. 298
Celtiberiæ deſcriptio. 113
Cœnaculum & cœnatio quomodo diſtinguantur. 195
Cœnacula varia variorum. 194
Cœnacula potentiorum marmorea. 752
Cœnaculum Domitiani. 194. & 195
Cœnaculum erat in editiore parte ædium. 153
Cœna apud veteres in tres partes diuiſa. 641
Cœna prima, altera, tertia quæ. 702
Cœnas quibus rebus auſpicati ſint, quibus finierint. 777
Cœnis accubabant nudis pedibus. 752
Cœna recta clientibus data à potentioribus. 220
Cœnæ hora erat decima. 153
Cœna Pontificalis & Auguralis. 744
Cœna aduentoria vel aduentitia. 720
Cœna ambulans qualis. 468
Cœnare cum aliquo, & apud aliquem, quid differant. 97
Cœnare foris quàm læta res. 200. *domicenium paraſitis ingratum.* 204
Cœnipetarum graphica deſcriptio. 200. *& eorum artes.* 577
Cœnant qui foris, libertatem vendunt iis, apud quos cœnant. 192
Cœnare cum ignotis. 705
Cœnaturi lectis triclinaribus accumbebant. 542
Cœna Thyeſtæ. 241
Cœnatoria veſtis, &c. 870
Cenſoria lima. 386
Centies, ſeu centies centena millia HS. 244
Cenſeri virtute, iuſtitia, armis quid. 125
Centum linguas & ora, &c. poëtæ ſibi optant. 495
Centaurus filius Apollinis. 499
Centuria fuit tantùm 60. militum. 636
Centuriones primi, ſeu primipili. 418
Centumuiri quales iudices. 408
Centumcella vrbs. 659
Cerberus canis ſtygius, triceps. 353. *ab Hercule captus.* 615
Cerdo quis. 224. 252. 597
Cereus. 835
Cerei cur à clientibus dati patronis Saturnalibus. 632
Ceroma quid. 266. 276. 373. 839
Ceruus, vnde dictus Græcis ἔλαφος. 735
Ceruus Cypariſſi, Siluiæ, Alexandri, S. Euſtachij, S. Ægidij. 808
Cerua ab Hercule capta. 613
Cerealis poëta illuſtris, quid ſcripſerit. 709
Cereri variè litabatur. 689
Ceres cur ſacra dicatur. 249. *vnde dicta Libyſſa.* 776
Cercopithecus quale animal. 486. & 886
Ceruſſa quid. 186. 454
Cera ima teſtamenti, vel extrema. 320
Certamen nobile inter Virginem Antiochenam, & militarem iuuenem. 101
Certamen quinquennale Ioui Capitolino inſtitutum. 262
Ceruical quid. 873
Ceſtus, cingulum Veneris. 397
Cetus, cui Andromeda expoſita. 60
Cetarij qui. 106
Χάρις βραδῦς ἄχαρις. 405
Χαῖρε, *formula ſalutandi.* 363
Charmus Syracuſius. 769
Chaos, & Ianus idem. 494
Chærilus poëta peſſimus. 129
Charadrius auis qualis. 622
Chariſtia quæ fuerint munera. 588
Charta primus auctor, vſus, bonitas. 774
Charta Claudia, id eſt, maior. 825. *opiſtographa quæ.* 312
Charta quæ ſint χῶλα, *&c.* 165
Chartas perdere qui dicendi. 162
Chalybes qui populi. 299
Cheragra. 143
Chirurgus. 99
Chia terra. 186
Chias inſula. 180
Chia quid. 455
Chia, ficus optima. 780
Chilonis decretum. 366
Chilo inuitatus non ante condixit, quam ſingulos conuiuas noſſet. 705
Chimæra monſtrum triforme. 95
Chiron Phyllirides inter Argonautas cum Iaſone celebratus. 171
Choraules, ſeu choraula quis. 599. & 367
Choraules malus, bonus ſymphoniacus, adagium. 600
Chriſtiani etymon. 325
Chryſendeton quid. 188. 189. & 435. & 855

Chryſtallus ſeu chryſtallum quî naſcatur. 628
Chryſtallina erant lautiorum. 569. & 628. calida lædebantur. 628. miniſtrorum ea conſeruandi ſollicitudo. 762. huiuſmodi qui fregit puer, murænæ obiectus. 569. & 762
Clauus latus, inſigne, quale, quorum. 338
Clauis inſigne ſeruorum. 354. 704
Claudius Imperator ludos ſæculares inſtituit. 664. guſtu boleti veneno tincti interiit. 89
Claudia Porticus quæ. 26
Claudia Ruſina Britanna. 710
Clælia Virgo obſes. 515
Claſſicum canere. 61
Cleopatra Regina Ægypti. 271. imitatrix Medeæ in fucando capillo. 285. eius mors qualis. 302
Clemens Martyr ſub Domitiano. 684
Cleona vrbs Græciæ. 303
Clepſydra quid, & quomodo ea vſi. 406. & 407
Clinicus; & ars Clinica. 99. & 609
Clientes togati. 115. quàm moleſti. ibid. & 758. quàm multa paſſi à patronis. 224. eorum officia vrbana indefeſſa. 650. laborioſa hæc, non lucroſa. 674. Clientes cur dederint cereos patronis Saturnalibus. 682. in bona patroni ſæpe ſuccedebant, aut contra, quando. 597
Cluſinum oppidum Tuſciæ. 774
Cibus ſumptus ſemel in die duntaxat. 783. cibus parabilis quis. 650
Cicuraræ feræ multæ 148. & 149
Cicero eloquentia ad magnas opes peruenit. 134
Cicero humaniſſimus. 305
Ciceronis verſus. 420
Cicero in Cilicia Prætor. 678
Ciceronis villa Academica. 707. & 708. Ciceronis elogium. 377
Cicero ab Antonio Triumuiro occiſus. 256. & 377
Ciceroni iam interficiendo corum lacinium toga vellicauit. 622
Cicerones dicti à cicere. 775
Cicer feruidæ naturæ. 384
Cicer frictum, madefactum. 105
Cicadæ cantum qui edant. 659
Cilicia vnde dicta. 30
Cinnamus tonſor. 423
Cinna, aſſentator Cæſaris. 141
Cinnarum nomen olim clariſſimum. 398
Cincinnus crinium quid. 197
Cinnamum, ſeu cinnamomum quid. 247. & 417
Cinyps Garamantum fluuius. 490. & 530
Cirri qui. 680
Circe, cuius filia. 322. & 521. Circei, oppidum ab illa. ibid.
Circeum, ciuitas. 639
Circus Maximus. 423
Circenſes ludos Romulus ipſe inſtituit. 551
Circenſes ludi qui. 502. & 503. in Circenſibus etiam pugiles commiſſi. 551. in Circo quæ ſpectata. 62
Circenſes ludi quaſi circuenſes dicti. 299. in iis quale ſignum, datum ante miſſus. 736
Cirinus quàm amicus Martialis. 507
Circulatores qui. 617. ſerpentium domini. 105
Circulator quid. 663
Ciſium currus qualis. 627. eo publici curſus confecti. 727
Ciſterna quid. 247
Citrum. 188. & 757. ex eo menſa citrea quàm pretioſa. 757. & 852. illo abundat Atlas mons Libyæ. 188
Citrea mala, ſeu medica. 785
Cithara. 878. 879
Citharœdi quanto in precio, ac honore Romæ fuerint. 219. etiam pecunioſi facti. ibid. & 267
Ciuibus nouis noua nomina à patronis aſſumpta. 1
Ciuitates claris ingeniis multum illuſtrantur. 689
Ciues Romani etiam ſunt facti ſerui. 675
Cnidos inſula. 795
Coa, veſtis qualis. 543
Cocorum conditio olim. 510
Cocos non habebant Romani in ſeruitio. 775. deiis vbertim. 888
Coccum quid. 869
Coccina veſtis quæ. 173
Coccina, id eſt, lacernæ coccineæ. 188
Coccinatus quis. 143
Cocta, qualis fuerit aqua. 205
Coctana qualis ficus. 318. & 782
Cochlea quid. 519
Cochleare ſeu cochlear, genus menſuræ. 97. 519. & 542. præterea inſtrumentum, quale. 866
Codrus, poëta quidam pauperrimus. 194
Codicillorum varia notio. 365
Cælum, ſcalprum latomorum. 388. 287. 582
Cælebs quis. 755
Columbæ caſtitas mira. 154. plaudit, & gemit. 249
Columba Stellæ deplorata. 78
Columba Veneri ſacra. 514. & 564. & 795. cur Myſtis Veneris prohibita. 798
Coliculus, ſeu cauliculus. 383. 778
Coliculi prototomi qui. 856. & 857
Coloſtrum ſeu coloſtra lac. 786
Coloſſus quid. 23
Coloſſus inter 7. vrbis ſpectacula cenſetur. 130
Coloſſi quàm magni. 203
Coloſſus Auguſti, Neronis. 525. Titus hunc Neronis tranſtulit. 536
Colonia quæ. 665. in coloniis reſpublica ad formam vrbis adminiſtrata. 546
Colocaſia, vel colocaſium quid. 518. 792. & 793
Colias, lacerti genus. 481
Colloco beſtiam, colloco te nudum, &c. 373
Colchi cur impij vocentur. 249
Colum vinarium quid. 205. vt diſtinguatur à ſacco vinario. 857
Color glaucinus quis. 571. Laconicus quis. 513. Bæticatus, Leucophæatus, Amethyſtinus, Coccinatus. 143
Color pullus paupertinus. 675
Commiſſatio quid. 266
Commodus Imp. comam radiantem geſſit. 356. eius inhumanitas in libellis ſupplicibus. 553
Comam tondendi priſcis vſitati modi ſeni. 527. comam adoleſcentes detonſam Diis conſecrabant. 565. & 566
Comam matronæ honeſtiores nigrum alebant. 379

Conuinium à conuiuendo dictum. 223
Conuiuantes geſtabant coronas. 371
Conuiuæ vngebantur, quo vnguento. 222. & 759. Coronæ vſurpatæ in conuiuiis. 791. Soleas ponebant. 765. quiſque ſuam mappam ferebat. 736. cuſtodes appoſiti conuiuiis, cur, &c. 762. Creodæta, qui & ſtructor, & carptor dictus. 223. Conuiuij magiſter. 745. Conuiuatorum ſordes. 110. Conuiuator impudens. 183. Conuiuarum doli in ſubtrahendo, &c. 231
Conuiuatores faciebant conuiuis poteſtatem poſcēdi, quæ vellent. 451
Conuiuæ quot lectis, & quot in vno lecto accubuerint. 426. in conuiuiis crocus vino mixtus è fiſtulis, &c. emiſſus. 518. Conuiuiis omnis ferè generis inſtrumenta muſica adhibita. 599. & 600. Conuiuia quædam ex vna re tantùm inſtruxit Heliogabalus. 702
Conuiuæ futuri cognoſcendi. 705
Conuiuarum dicta indicta, & ἀμυητία. 97
Conuiuiorum ſuauitas corrumpebatur ſæpe moleſta & importuna lectione. 709
Conuiuia agitata per ludorum dies. 736
Conuiuia in templis Deorum inſtaurari ſolita. 744
Conuictus facilis quis, quid. 650
Congedi vada, ſeu Cogedi. 114
Congius quæ menſura. 96
Conſtantium Magnum. 224
Concha. 888
Conchis quid. 359. & 774
Condylus quid ſit propriè. 384
Confirmo, verbum. 413
Conturbare rationes. 457. 561. 686
Condemnationis ſignum. 462
Connubia imparia, infauſta. 503
Conſocer quis ſit. 642
Continentiæ ac abſtinentiæ exempla. 677
Conſulum nomina referri ſolita in faſtos. 694
Conſules annis nomina communicabant. 625
Conchylia, oſtrea. 709
Copta quid. 205. & 845
Coronarum frequens vſus priſcis. 608. qualis in conuiuiis. ibidem. & 791. coronati bibebant, &c. 195. coronare vina quid. 631. Coronarum origo. 517. corona oleaginea quibus collata. 570. poëtis quæ corona data. 544. & 556
Corona ciuica, cur querna fuerit. 556
Corona communis erat ferè omnibus victoribus. 597
Coronis quid. 615
Cordatus homo. 228
Cor tibi vni ſapit. 423
Cornix, ominoſa auis veteribus. 622
Coruo nigrior, olore candidior, adagium. 240
Corybantes Cybeles ſacerdotes, eurati. 131. & 568. 716. 749. quæ illorum arma fuerint. 568
Cordyla piſces, quales. 216. & 770. & 709
Cornelij tres, Cinna, Sylla, Lentulus. 271. & 433
Corfinium, metropolis Pelignorum. 273
Corinna Thebana poëtria. 331
Cornelius Fuſcus. 427
Cortes quid. 458. & 488. Cortis aues quæ. ibidem. & 709
Corcyra inſula, &c. 542. & 785
Corycus portus. 579
Corinthus in luxuriam præceps. 668. Corinthium æs quale. 836
Corpore in ſano mens ſana optanda. 650
Coracinus, piſcis. 803
Corſica thyma. 707
Corduba Hiſpaniæ Bæticæ oppidum. 754. & 767. Senecarum, & Lucani patria. 591
Cornua fluuiorum. 445
Coſmicus quis. 465
Coſtus, herba. 700
Coſconia quæ fœmina. 711
Cotonea, ſeu Cydonia, aut Chryſomela, &c. 780
Cotyla ſeu cotyle idem, quod hemina. 96
Cotyla genus poculi quale. 545
Cothurnum quid. 228. Cothurnus Sophocleus, prouerbium. ibid. & 696
Coninus, vehiculi falcati genus. 732
Coxa quæ pars. 451
Craſſus Diues. 694
Craſſi diuitiæ à Diogene irriſæ. 192
Craſſus ἀγέλαστος. 730
Craſſus Romanus Murænam miram ſepeliuit, & luxit. 283. & 486
Cremona multata agro ſuo quando. 332
Crepitaculum. 840
Crepida & Crepidarij. 245
Creta, Iouis inſula, vnde dicta. 568. Iouem natum aluit. ibid. & 261. appellatur Dictæa. 713
Creta ſeu terra Chia & Selinuſia. eius effectus, & vſus. 437. & 528
Creta, aut carbona notare, quid. 752. & 753
Crocodili deſcriptio, ingenium, &c. 375
Criſpus quis vir. 297. 740. 616
Criſpinus libertus ditiſſimus, &c. 334. & 492
Crux. 35
Cubiculum. 153
Cucullus, charta inuoluta. 716. & 675
Cucullus olim ſeruorum habitus. 335. Cucullus Santonicus, quid. 395. & 868
Cucuma, cucumella, vas, quale. 678
Cucumis, ſeu cucumer. 700
Culleus quæ menſura, quæ eius partes. 95
Cumæ, Euboicæ. 573. ad quas Cumas ſunt Baiæ. 411. Cumanæ patinæ fictiles nobiles, & arena. 864. Cumana Sibylla quæ. 573
Cuniculi. 794
Cuneus quid. 93
Cupreſſus ſeu cypariſſus arbor qualis. 745. Sacra etiam Siluano. 683. ea Romani exornabant hortos, & villas. 745
Curæ, & labores quid propriè. 86
Curionis officium in theatro. 661
Curſor quis. 260
Curſus vehicularis, fiſcalis, publicus. 690. & 727
Curſus moderatus commodat. 460
Curtij Varij. Vnius ex iis factum ingens pro patria. 349
M. Curius Dentatus. 422
Curius, & Fabricius Romani, frugales. 572
Curetes qui. 568

Cyathi

Cyathi plena deſcriptio.97. Cyathus quæ menſura. 96. 545. Cyathi decem olim ſumma potio. 95
Cyaneus lapis quis. 304
Cyaneæ inſulæ quæ. 450
Cybium piſcis, & cibi genus. 383.& 703
Cybele Deorum mater.532. eius templum & ſacra. 552
Cybeles ſacerdotes Corybantes.180.568. vnde dicti ciſtiferi.338. eadem prope ſacra habebant cum Iſidis ſacris. 716
Cydon vrbs Cretæ. 780
Cydias nobilis artifex. 680
Cydonus præclarus artiſex. ibid.
Cygnus Phœbo ſacer. 514. & 800. Symbolum eſt poëtarum. 800
Cygni cur Ledæi, Amyclæi, Lacones dicti. 514
Cygnus Ledæus quis.519. Cygnus etiam Ledæ ſacer. 119. an canat cygnus in vita,& morti vicinus. 354.& 800
Cyllarus,equus cæleſtis. 231.& 509
Cymbium quale poculum. 498
Cynicorum philoſophorum deſcriptio. 295
Cynicorum princeps Antiſthenes. 296
Cynici ſe dicebant Herculi ſimiles. 295
Cynici barbati.716. iidem raſi erant. 295
Cynoſura, Vrſa minor. 264
Cyprus Veneri ſacra, cur. 526. qua ali[illegible]buerit nomina. 606
Cypariſſi fabula.
Cyrrha Parnaſſi vertex.

D.

Dati, qui hodie. 91.163.725
Dactylіotheca, quid. 712.& 867
Dædalus eius fabula. 37
Dalmatia,terra aurifera. 677
Damaſcus, nobilis Syriæ vrbs. 339
Dama fera. 290.& 807
Dama quis vir. 729
Danubius ditionem Romanam quomodo finierit. 325
Danubius & Rhenus Germaniæ fluuiorum Reges. 624
Daphnis Penei filia conuerſa in Laurum. 290
Daphnon Græcis, Laurenm, ſeu Loretum Romanis. 678
Dardanij qui dicti. 181
Dare verba, nihil dare. 202
Decebalus rex Dacorum. 91.& 325.& 833
December,& Decembres pro hyeme. 249.& 559
Decianus Stoicus. 79.& 102
Decies centena millia HS. quantum conficiant pecuniæ. 197
Declamatorem inter,& Oratorem diſcrimen. 167
Declamatores ambitioſi quid egerint.669. Declamandi vſus, vtilitas, neceſſitas. 672
Decoquere quid.169. Decoctorum deſcriptio. 226
Debet nihil, qui ſoluendo non eſt. 164
Defrutum vinum quid ſit. 292
Deſioculus, & Dexioculus quis. 751
Degis vel Diegis Decebali Dacorum regis ad Domitianum. 324.& 325
Deianira Neſſi Centauri ſanguine imbutam tunicam Herculi, cur miſerit. 594
Deiungere equos quid. 166
Delatorum pœna. 32
Delatoris nomen prius non inuidioſum. 33
Delphin Arionem Citharœdum vexit. 530
Delphicum oraculum præ cæteris veridicum. 581
Δ Stella, ſupra caput Arietis poſita. 564
Delicatus lector. 665.& 666
Delius Apollo. 21
Demoſthenes ad magnas opes eloquentia, & patrocinijs peruenit.134. pecunia corruptus.142. Demoſthenis oratio longiſſima quæ optima Ciceroni. 162.& 661. Demoſthenis lucerna. 497
Democritus cur dictus Gelaſinus. 455
Denarius quid, quantum. 160.267.611. nunquam æreus, ſed argenteus ſemper fuit. 145
Dentes quot viro, & quot fœminæ. 89. Demptes empti olim ab edentulis. 426
Dentibus rubiginoſis, Lycambæis, Momicis, Theoninis rodere. 390
Dentiſcalpium quid. 426.& 830
Dentifricium quid. 426.& 840
Deſignatorum munus quod fuerit. 335
Deſperati, depoſiti. 705
Deunx, quæ menſura olim, hodieq́. 96
Deus. à Dei cultu & inuocatione etiam priſci exordiebantur omnia.318. Dei prouidentia.89. is aliquando improbos ſoſpitat, probos infelicitat.279. Deorum opinio omnium mentem imbuit. 279. Deos probare, & abſoluere dicebant veteres.84. Deorum mater Cybele.244. illi Ludi Megalēſes conſecrati.646 & 647. Deorum ſtatuæ vti cultæ.762.& 763. Diis prælibabant Sacerdotes vaſis fictilibus in ſacrificiis.697. Dij ambroſia veſcuntur.528. Deos qui faciant.510. Deos malè tractauit Xerxes,& Sinæ multant.523. Dij penates. 693. Dij marini circumfuſi Neptunum. 57. Dearum certamen,iudicium,odium.146. Dei nomen vſurparunt arroganter Cæſares.329. Dij tibi faciant bene; Dij ſeruate me, lares, ducem,&c. 370.& 409. Diis variis varia conſecrata anathemata, & monumenta. 233
Diaria quæ ſint. 719
Diatheca, teſtamentum. 754
Diatreta quid, & diatreti calices qui. 759
Diarrhæa pellitur ſorbis. 781
Diagoras, & Theodorus nullos eſſe Deos aſſerebant. 279
Diapaſmata, quæ, vnde facta. 138
Diana, æterna Virgo.285. Soror Martis.684. Venatrix. 285.684.713. In tribus locis tribus appellatur nominibus.414. cur etiam vocata Lucifera.667. Nemorum regina.684. Diana Aricina.414. ecquo cruore Virgineo gaudere videatur.307. Dianæ Triuiæ nemus.322. Diana in monte Auentino culta.667. id templum à Seruio Tullio dicatum.480. Dianæ Aritianæ templum ab Hippolyto dedicatum.592. in Dianæ Tauricæ ſacris homines mactati.307. Diana irata Ætolis eccur. 456
Diæta varia variorum. 194
Dicæarchus Siculus. 629
Dicte, mons Cretæ.261. Dictæa Creta. 713
Dicere in aurem. 141
Dicare, quando, & vbi ſit proprium verbum. 449
Didaſcalus perpaucos docens irriſus. 661
Diei, temporis,& horarum ratio priſca. 268

Dies,quis naturalis,quis artificialis. ibid.& 267
Dies quibus ſtudiis & rebus à Romanis conſumptas. 269
Dies quomodo à veteribus partitus ſit. 721
Diei ratio apud varias gentes. 268
Dierum ortus tantùm, & occaſus Romani notabant primùm. 541
Diebus feſtis quantus cultus. 623
Digitum tollere adagium. 370. *in digito meri quid.* 63. *ad digiti crepitum,adagium.* 434
Dimidiatum quid dimidio interſit. 684
Dindymene,eadem Dea,qua Rhea. 552
Diogenes libertatem ſplendido apparatui prætulit. 292
Diogenes,cur barbam aluerit. 295. *cur canis vocaretur.* 296. *à Sinopenſibus exilio mulcatus.* 466. *Eius dicta.* 647.697
Dionyſius Tyrannus,Corinthi grammaticus. 475
Diognetus & Biton. 629
Diocletianus Dalmata adoratus. 673. *depoſito imperio in otio conſenuit.* 676
Diomedes heros. 693
Diomedes Tidei filius. 806
Dipſas,maga. 574
Dipſas ſerpentis genus peſtiferum. 244
Dircena,Dercenna,Dercelta,Dereta. 114
Diripere quid. 481
Diſpeream.Diſpereas,&c. 114.200.386
Diſponere diem,otium,vices operum. 341
Diſcus quid. 878.& 88
Diſcat Citharœdus,Grammaticus,&c. 367
Diſcipulos paucos docens. 661
Diſpenſator quis. 360
Diſtichorum argumenta vnde ſumpſerit Martialis. 769
Ditem humanis capitibus placarunt. 682. *Ditis ara in campo Martio.* 664
Diuortia creberrima Romæ facta. 302.& 393
Diuortij quæ formula,ab Auguſto facta. 303.& 646
Diuites,ſunt Leones. 766. *Diuitibus tantùm, opes dantur.* 386
Doctorum virorum ſcripta. 616. *eorum ſtatuis bibliothecas exornabant.* 558
Dodrans quid. 501
Dolet vulnus,dictum,dentes,aures,cor. 84
Domitianus ſe pro Deo geſſit. 77.& 329. *eius natalis.* 261 & 579. *ſe maiorē Herculem nominabat.* 244.& 532. *vultu pulcer.* 539. & 327. *eius pater.* 533. *patris & fratris fabricas ſibi adſcribebat.* 302. *aureas & argenteas ſtatuas ſibi erigi permiſit.* 539. *in eius honorem ludi celebrati.* 550.& 551. *Germanicus dici voluit.* 533.& 555. & 163. *menſes duos à ſe appellauit.* ibid. & 559. *vxorem,ex qua filium ſuſcepit,cur repudiarit.* 264.& 698. *filius iſte infans obiit.* 389. *Se Palladis filium nominabat.* 322. *eius comitas.* 553. *illius ſtudium poëticum.* 555. *præmia poëtis tribuebat.* 327. *Domitiani res geſtæ collatæ Herculis factis.* 613. *eius Lorica.* 438.439. & 440. *Numen habuit familiare Palladem.* 394. *eius expeditiones.* 438. *Puer bella geſſit.* 323. *Capitolium reſtituit.* 323. *quantum in ea inſtauratione inſumpſerit.* 728. *Latuit in ædibus æditui.* 323. & 326. *Sumptuoſus in ſpectaculis.* 391. *inter imbres, & niues ſpectabat.* 263. *indignos in equeſtribus locauit.* 329. & 333. *idem ab iiſdem illos edicto arcuit.* 329. *hiſtrionibus ſcenam interdixit.* 601. *reuocauit cœnas rectas.* 528.220. *Populo congiarium ter dedit.* 531. *Vrbem laxauit.* 473. & 474. *plurima reſtituit.* 328. 552. *ei reges ſtipendia ſoluebant,* 391. *in Germania ter pugnauit.* 163.264.445.505. *de Sarmatis non triumphauit.* 444. *arcum triumphalem ſibi poni iuſſit.* 538. *Dacorum regem vicit.* 164. *etiam L.Antonium.* 271. *à Marcomannis victus.* 335. *Viam Appiam ſtrauit.* 612. *Sæculares ludos exhibuit.* 262.664. *eius Coloſſus.* 536. *ipſius aula.* 520. & 521. *Quinquatria Mineruæ inſtituit.* 262. & 297. *Fauens Myrmilloni.* 595. *Paridem hiſtrionem, occidi iuſſit.* 698
Domitianus multa excitauit templa. 560. & 561. *templum Flauianum ædificauit.* 568.295. 559. & 560. *etiam templum condidit Fortunæ Reduci.* 538. *Deos nouos quaſi creauit.* 390
Domitianus tyrannus,latro, parricida.&c. 595. *Veneri,quàm Marti aptior.* 164. *Vetuit edicto ,ne pueri caſtrarentur.* 251. *Legem Iuliam,& Scatiniam reuocauit.* 391.& 392. *impurus fuit.* 391. *in ſtirpem Ieſſaam iuſſit inquiri.* 322. *auarus fuit.* 327. *Romanis parum carus.* 503. *Suorum ferro caſus.* 615
Domini vox, & appellatio. 136. *Domini ironicōs.* 368
Domini nomen,qui recuſarint. 493
Dominorum mores imitantur ſerui. 600
Domicœnium quæ vox,quid. 382
Donantis gratia. 674
Dona vel minima, non ingrata. 716
Dona captatorum hamata. 300
Dortas quid. 666.& 809
Dorſi vertebræ,ſpondyli. 452
Dos maxima apud Romanos quæ. 647
Drato Cereris, fabula poëtarum. 294
Draco Velleris aurei cuſtos. 747
Dracones ſerpentes in deliciis. 486
Drachma & denarius quid. 189.& 618
Drepanum inſula. 785
Dropax quid. 666
Dryades Nymphæ. 281.& 591
Ducere,dicitur de viris,nubere verò de fœminis. 505
Ducere ſuccos, pocula,venenum. 230
Dulichium inſula. 715

E.

Earinus,Domitiani eunuchus. 563.& 564
Ebur,dictum dens Indicus. 188. *inde eburneus,& eburnus.* 302
Ebrietatem arcebant lauri foliis. 326
Ebrietas audaces,& temerarios facit. 225. *ebrij,& ebrioſi facies depicta.* 326
Echica carmina quæ. 209
Echinus quid. 803.& 804
Edera. Vide Hedera. Poëtarum illa ſymbolum. 140
Edentuli odioſi erant. 426
Effete,maturè,ſapienter. 178
Efferre, proprium funeris verbum. 197.524
Egeria,Numæ coniunx. 414. *Vide Ægeria.*
Egnatius Metellus vxorem ſuam , fuſte necauit. 630

Electrum,triplex,quale. 527
Electra,Oreſtis ſoror. 187
Elleborum,inſaniam purgat. 609
Elegia,ad quem vſum primùm reperta. 228
Elegia,tenera,cultumq́; requirit. 351
Elegiographi poëtæ quidam. 767
Elephas,bellua Indica. 188.& 356. Elephantorum ingenium,robur,indoles,docilitas. 46.149. & 150.
Elephanti iuniores genua ſubmittunt. 46. Elephanti, Lucæ boues,Barri,Barrones,Indæ beluæ. 47. Eorum arma. 49. Illorum dentes menſas ſuſtinebant. 853. halitus horum ſerpentes extrahit. 735. hi in theatro exhibiti. 853
Elpenor ebrius. 715
Emerita,vrbs. 126
Emungere marſupium,exenterare,&c. 174
Emere antiquitus pro accipere poſitum. 853
Emptiones,ſeu licitationes factæ,ſublato digito. 370
Emi bene,aut malè quid dicatur. 502
Encauſtice. 293
Ἐγχειρίδια quæ. 69
Endromis,qualis veſtis. 276.& 868
Endymion quis. 619
Ennius potus carmen ſcripſit. 695
Entheus,& entheatus quis. 716.& 749. enthuſiaſmo afflati poëtæ. 743
Enterocela (Latinis Hernia) 658
Enyo,Latinis Bellona. 55.& 405
Eoi,Orientales. 511
Epheſiæ Dianæ templum. 20
Ephippium. 851
Epigramma quid. 8. de epigrammate qui præceperint. 7.
Epigrammatis notio,& etymon. 8. Epigramma ſimplex, & compoſitum. 8. epigrammatis argumentum. 9
Epigrammatis virtutes. 454.& 455
Epigrammatographi argutiſſimi. 10. qui alioquin epigrammatographi poëtæ fuerint. 767.67. epigrammata quæ argutiſſima. 10. epigrammatum Lingua. 66. epigrammatum Laſciuorum auctores. 67. epigrammatum venditator. 127. & 128. epigrammatum Liber. 162. epigrammatariis licet ioci gratia & barbarum verbum adhibere. 168. epigramma lectori placet. 294. Epigrammatariorum ioci. 379. epigrammata, & elegia dicuntur parua Muſa. 554. epigrammata ſua comparat conuiuio Martialis. 661. epigrammata roſæ ſimilia,cur. 685. epigrammatis condimenta mel, fel,ſal. 454.& 455
Epitaphia,cur ferè ſint ad viatorem. 698
Epidipnides quæ ſint. 702
Epicurus. quot annos natus obierit. 477
Epicurus in epiſtolis à Seneca mirificè extollitur. 642
Epicureum dogma de anima. 92
Epicuræa paræneſis Martialis. 85.86.195
Epos quid. 767
Eques, erat triplex. 340. quis verus eques. 866. Equitum genus quoddam ſemper tenue cenſu erat. 333. Equitum cenſus. 329. 147. equites trabeas geſtabant, Idibus Quintilibus. 360. equeſtria,locus. 329
Equeſtris ordo Domitiani temporibus cõtaminatus. 333. in equeſtrem ordinem etiam relati ſerui. 675
Equi Circenſes. 674. ex iis nobiles Andremon, Hirpinus, Aquilo, Incitatus. 625. Incitatus equus quàm carus Caligulæ. 675. equo Praſino mortuo ſepulchrum in Vaticano fecit Verus. 674. equorum Circenſium nobilium Romani etiam auos, & ſtemma quærebant. 255
Equites Afri & Numidæ. 627
Equis infrenis vſi Numidæ. 569.570.& 732
Equuleus. 365.675
Equitia. 503
Erigone,filia Icarij. 713
Erix,mons Siciliæ. 373
Erotij puellæ,tumulus. 662
Eruditio vt comparetur, opus eſt diſciplina, arte, ſtudio. 440
Eruca. 700
Eryx Siculus Lycaſtæ filius. 373.& 374
Erythræum,ſeu rubrum mare. 511
Erythræum littus gemmas habet. 629
Erymanthius aper quis. 713
Eſau Iſaaci primogenitus. 775
Eſquiliæ,vnde dictæ. 342.343.480
Eſſedum,qualis currus. 149.716.690.307
Eſuritor,eſuritionum pater,eſuritio. 224
Etruſcus,quis vir fuerit. 431.432.464. Etruſca eius vxor. 464. Etruſci thermæ laudantur. 410.& ſeq.
Euander Arcas, primus pallantium, ſeu palatium ædificauit. 472.& 514
Euadnæ tres. quæ. 312.& 313
Eubœa,inſula,&c. 573. Eubenſes populi ſinciput radebant. 527
Euganei populi. 684.& 281
Euge,præclarè. 178
Euocati milites qui. 265
Eurotas,fluuius Spartanus. 599.& 188
Euripidis autographum. 447
Euripides Alceſtidi Tragicæ quid,quando,reſponderit. 507
Euriſtheus Rex Argiuorum. 593
Europa,filia Agenoris. 46.171.655.& 692
Eurydice,Orphei vxor. 878
Εὐστοχώτατοι qui. 42
Excidit,verbi dilogia. 143
Excitare,vti & ſuſcitare,theatrale verbum. 335
Exenterare marſupium,emungere,&c. 174
Exigere ſcripta. 385
Exodia Atellanarum. 106
Extemporales cur videri voluerint veteres,&c. 364
Extra chorum ſaltare,extra cantionem ſonare. 399

F.

Fabulæ,repræſentatæ ſub Imperatoribus. 36
Fabulæ poëtarum ex diuinis litteris ſumptæ, ſed corruptæ. 302
Fabij,dicti à faba. 775. Fabiorum gens bellicoſa. 422
Fabius Quintilianus. 210
Fabius Senator. 275
Faba varia. 383.& 291. Faba fabrorum, vel fabrilis. 653. Faba quid. 774
Fabricius & Aquinus,vterq; primipilus. 142
Fabricius, paupertatis & parſimoniæ magiſter. 674. & 694
Facere omnia,priſcus loquendi modus. 172

Facere facinus. 226. Facere tonnitium quid. 242. Facere panem, farinam. 506
Factares quid ſignificet. 97. Factam rem habet; de qua dicatur. 419. Fecit bene, quod mortuus ſit. 676
Factum argentum quod. 524
Faces funereæ, & nuptiales. 525.
Facies eſt index animi. 747. ex frõte perſpicere, parœmia. 747. Faciem venuſtat riſus modicus. 455.
Faliſci, Tuſciæ oppidum. 292.
Falernus mons in Campania Vinifer. 745. Falernum vinum. 814.
Falco Hieroſolymorum Rex. 728.
Fama, ex Ioue eſt. 442
Fama Dea culta templo. 618.
Fama anus quæ. 102. Fama ferè viuis negata eſt. 331.
Famoſi libelli. 75. & 336
Familiarium nimius vſus vitandus, cur. 730.
Fame quis ſe confecerit. 135. Fames pretioſa. 686
Fanaticus Græcis entheos. 716
Far, quid ſignificet. 774
Faſtidium aurium, & iudicium. 71
Faſti conſulares. 86. in faſtos nomina conſulum referri ſolita. 694. Faſti quid. 494. Faſti purpura illiti. 734
Faſces laureatos ſemper geſſerunt principes. 443
Fatuus homo quis dicatur. 777.
Fauere linguis, & votis quid. 681
Fauni, Dei agricolarum. 281. Fauni ſemicapri. 528. Faunis ſacra pinus, & ilex. 683.
Fauſtus Sabæus poëta. 107.
Fauſtinus. 91
Faucium vitium dictum tuberculum, & vua. 658.
Febris hemitritæa, quæ. 185. 676. 766. Febris cauſſa. 729
Fel, figuratè. 455
Felis, etiam comeditur. 796
In Feneſtris habebant hortos, & rura Romani. 700
Fera, vox, quid contineat. 51. feræ aquis ignotæ quæ. 62. Feræ arte cicuratæ variæ. 148. & 149.
Ferro qui ſibi mortem conſciuerint. 135.
Feronia, ſeruorum ſeu libertorum Dea, cur. 199.
Ferula quid. 848. & 849
Ferulæ, ſceptra pædagogorum. 663. Ferulæ vel ſceptra ſubijciuntur. 664.
Ferula contra retiarium. 161.
Feriis omnibus lites, & iurgia iuſſa tacere. 681
Feretrum. 687.
Feralia ſacra Manibus facta. 662
Feſtus, ferro ſibi mortem conſciuit. 135.
Fibula, inſigne nobilitatis. 360. & 361
Fibula, ornamentum muliebre. 364
Ficus, quot habeat ſignificatus. 127
Ficus fœdus morbus, quis. 478
Ficus, quæ optima. 78. Ficus aliæ ſunt æſtiuæ, aliæ hibernæ. 292
Ficeliæ, vbi fuerint. 441.
Ficedulæ auis. 773. & 790
Fictilia, quibus veteres vſi, etiã Reges. 369. 697. 761. 856
Fictilium vſus commodus & ſecurus. 761. Fictilia Cumana nobilia. 864.
Fides Punica, & Græca. adagium. 274
Fidicula quid, & quid fidiculæ. 365.
Fidenæ, antiquiores Roma, vbi ſitæ. 307
Figulus figulum odit. adagium. 701
Figlina opera Diris obnoxia. 764
Filij ſimiles, parentibus grati, & chari. 768. Filius ſentire parentem qui dicatur. 327
Fiſcina quid. 149
Fiſcales gladiatores qui. 49
Fiſtula. 843. & 844
Fiſtula ſacra in homine & feris quæ ſit. 452
Flaminius Fuluius ædem Herculis Muſarum condidit. 363. & 364
Flaminia via. 307
Flauia gens. 559. & 560
Flagellum. 840. Flagellare diuitias, & annonam quid. 181. Flagra. 848. & 849
Flagris in foro Romano cæſi ſerui. 174
Flora, Dea florum. 343
Floralia ſacra. 67. 542. 647
Flora via quæ. 401
Flumina aurifera quæ. 629
Fluminibus patriis adoleſcentes comam detonſam conſecrabant. 565
Fluuij. & amnes priſcis omnes ſacri. 624. eorum cornua. 445. Fluuij cur κερατοφόροι dicti. 565
Fluſtra quæ dicantur. 418
Focus, pro victu. 650
Focale quid. 289. & 872
Fœminæ gladiatrices, & beſtiariæ. 34. Venatrices. 35
Fœminis Romanis vini vſus interdictus. 139. earum artificia. 139. Fœminarũ imperia. 115. Fœminæ edentulæ alienos dentes inſerebant ſuis. 131. Fœminarũ lacrymæ quales. 100. Fœminæ proceræ priſcis laudatæ. 536. quo modo abuſæ ſint fœminæ, lege Iulia. 392. & 393
Fœnerator quis. 189
Foliis ſcribendi mos veterum. 770
Follis, pila qualis. 276
Fontes omnes ſacri. 301. Fõtinalia, ſacra fontis. 252. Fontium artificia in hortis amata. 746. ex fontibus haurire. parœmia. 612
Formulæ variæ. 103
Forma neglecta virum decet. 182. Forma bonum fragile. 404. Formæ emendatiſſimæ deſcriptio. 531
Formiæ, oppidum Latij. 638. & 639
Forum, triplex Romæ. 134. 237. 476
Forum quadruplex Romæ. 637. & 656
Forũ Romanũ. 130. & 237. Forũ arca Mineruæ dicitur. 135
Forũ C. Iulij Cæſaris Iuliũ. 164. & 237. Forũ Auguſti. 237
Forum Archemorium. 130. Forum, & ædes Iouis Vltoris. 469. Forum Tranſitorium. 70. & 637
Forum quæſtuoſum patronis. 133. & 134
Forum Cornelij. 215. & 218
Foriæ quid. 882
Fortunæ imago qualis. 294
Fortunæ Deæ plurima templa Romæ. 538. Fortunæ templum Antij. 332
Fortuna ex profeſſoribus Senatores facit. 475
Fortuna multis dat nimis, ſatis nulli. gnome. 726
Fratris, & ſororis vocabula. 666
Fratrum amicorum paria. 141. Fratrũ Caſtoris, & Pollucis amor mutuus. 101. Fratres Siculi. 454
Francorum Rex de more, carpento ibat. 624
Franciſci Bencij oratio de ſtilo accurata. 73

Frendere, eſt frangere. 291
Frigilla, vel fringilla, auis. 588
Fritillus quid. 388.771.823.695
Frons cur Lunata dicta. 519
Fronto quis.121.& 653.Frontones complures. 858
Fulmen quid. 568
Fullo quis. 252.& 436
Fumos vendere quid. 267
Funera quomodo curata. 686.& 687
Fundæ oppidum Campaniæ. 815
Fungi. 76.& 253
Furiæ quæ. 738
Furſures quid. 775
Fur nobilis & ingenioſus. 734.& ſeq.
Furum varia genera. 734
Fures carminum.98. Furum Deus Mercurius. 734
Fuſcus color quis. 868
Fuſcina quid. 56
Fuſtuarium. 848.& 849

G.

Gabatæ. 468.& 703
Gades.106.& 126. Gaditana cantica. 106
Gætulia. 33
Galba Imperator, fœdus. 143. & auarus. 267
Galba, ſcurra Cæſaris. 107
Galbus color quis. 143
Galatea, vna Nereidum, vnde dicta. 61.& 534
Galeſus, agri Tarentini fluuius.188.513.754.356. candidæ lanæ ibidem copia. 754
Galbula, auis. 796
Gallia Ciſalpina quæ.215. Gallia Braccata. 546
Galli, vnde dicti Sequani. 276
Gallica buſta, quis Romæ locus 760
Gallohiſpani. 298
Gallecia, regio Hiſpaniæ. 629
Galli, Sacerdotes Cybeles, aut Iſidis dicti. 323.& 716
Galliambicus verſus quis. 208
Galli cantus, & vigilantia. 595
Gallinæ triplices. 798. cur Africanæ guttatæ vocentur. 250. gallinæ altiles. 794.& 795
Gallinacei pulli. 788
Galericulum, à quibus, & cur geſtatum. 742.& 838
Ganges flumen. 511
Ganymedis fabula. 76. idem pocillator Iouis. 728
Garilianus, amnis idem, qui Liris, &c. 639
Garum quid, quotuplex. 437.457.489.787. Garum Sociorum, vel ſcombrorum quodnam. 810.& 811
Gaudia fugitiua.86.Gaudio matronæ duæ mortuæ. 705
Gauſapa, & gauſapinæ quid. 419.& 871
Gelaſinus quid. 455
Gemmæ, lapilli, margaritæ, ſeu vniones. 356
Gemmas habet littus Erythræum.629. Gemmis pretioſis ſignabantur teſtamenta.667.Gemmarum vſus. 761
Gemma fluctibus maris ſimilis. 304
Gemma Pyrrhi Regis qualis. 332
Geniſta. 108.& 109
Genius quid ſit. 448. indulgere genio, placare genium, genialiter viuere, &c. 481
Genialis lectus. 756
Genius neceſſarius ſcriptoribus, & ſcriptis. 420
Geometræ quidam, ſiue menſores. 629
Germania, olim arctata.624. Arctoa.377. Germani ter à Domitiano victi.445. Capillos ruffabant. 356.& 624.etiã flauam, & auream comã olim alebant. 624
Germani calicum trahones. 326
Germanorum roſa in conuiuiis.97.mos perpotandi. 98
Germaniæ fluuiorum Reges. 624
Germanicus Cæſar.163.is magnus fuit poëta. 555
Geryon. tricarinus, ſeu triceps, & tricorpor. 363.& 375
Geryonis fabulam trium fratrum ſimilitudo cõdidit. 768
Geryon victus ab Hercule. 363.& 613
Gerres, locuſtarum genus. 738
Γέρανον dictum munus. 538
Geſtatio. 83.340.& 750
Getæ.33. Lacte paſcebantur. 482. hodie ſunt iidem, qui Daci. 725
Gigantes luto, & terra geniti. 580
Gigantes mentibus in cœlum viam ſtruebant. 521
Giganteus triumphus. 528
Glacie quidam periere, aut ſtiria. 275
Gladiator quis. 345
Gladiatores primi quando dati Romæ publicè. 551
Gladiatores in muneribus dati. 49
Gladiatores proprios, ac peculiares alebant Cæſares. 49
Gladiatores Samnites, Retiarij, Andabatæ qui. 346. & 347. Gladiatores Pilarij, & Ventilatores qui. 578
Gladiatores meridiani. 374.& 634
Gladiatores ſuppoſititij. 346
Gladiatorium munus.224. Gladiatorij muneris neceſſitas impoſita quæſtoribus. 49
Gladiatores pares cum paribus committi ſoliti. 64
Gladiatorum prælusio qualis.346. Gladiatores Thraces. 595
Gladiator victus miſſionem petebat, &c. 63. Miſſio hæc qualis.736. Gladiatoris parmularij fautor. 110. & 595
Gladiatores rude donati. 233
Gladiatorum incruenta ſpectacula. 551
Gladiatorio muneri Venatio ferè addita. 49
Glans, ilicis pomum. 456
Glandia, vel glandulæ in apro. 451
Glanius, vel Glanias fluuius Latij. 287
Glaucus Homericus ſtupidus. 609
Glaucias libertus. 402.403.& 404
Glaucopis, bubo, ſeu noctua. 486
Glaucinus color, & caſius quis. 571
Glires. 793
Gloria poëtarum calcar. 68
Gnidus ſacra Veneri inſula. 564
Gnoſſa, vrbs Cretæ. 820
Gobius, piſcis. 804
Gordiani quàm profuſa largitio in Ludis. 551
Gorgones tres ſorores. 619.& 620
Gorgonis, Meduſa. 394.& 395
Grabatus, ſeu ſcimpodium. 296.& 738
Græca Latinis mixta, ſed modicè. 98
Græcæ linguæ rudes. 841
Græcorum quorundam auaritia. 538
Græci auctores Venabuli. 54
Græcia magna etiam dicta Calabria. 659
Gracchus quàm abſtinens. 677

C. Gracchus

C.Gracchus auctor ſignandorum milliariorum. 677
Graius,fluuius Hiſpaniæ. 298
Granius præco facetiſſimus. 137
Grammatici quid docuerint. 672
Grammaticorum ſchola. 228
Γραμματοφυλάκιον quis locus. 215
Gratia beneficij feſtinati maxima. 405
Graphium quid,& graphiarium. 830
Graniſca,oppidum Tuſciæ. 721
Grues.ordinẽ in volatu ſeruant mirũ.798.&799.& 564
Gruum natale ſolum Thracia. 574. Palamedis aues dicuntur. 564
Gryneum Myrinorum colonia. 580
Gula,breuiſſima voluptas.744. Gula ingenua quæ.395. Gulo in alio deſcriptus. 222
Guſtus,ſeu guſtatio. 702
Guſtatorium,genus menſæ quale. 852
Gustus quid. 839
Gymnaſia,in quibus erant aliptæ. 459

H.

Habet hoc.cuius,& qualis vox. 63
Hadrianus Imperator. 550
Hædus vitibus noxius. 786
Hæres eſt iuris ſucceſſor.41. Hæredis fletus fictus. ibid.& 100. Hæredipetæ,ſeu captatores teſtamentorum. 81.
Hæredipetarum mores. 421.80.& 81
Hæreditatem relinquere. 650
Hæmus,Thraciæ mons. 27
Halterum nomen,forma,ludi ratio. 837.& 838
Halmyros,marinum,& ſalſum. 680
Hamadryades Nymphæ. 280
Harpyiæ quæ. 620
Harpocratis naſus. 765
Harpaſtum,quale genus pilæ. 277.460.837
Hecuba Priami coniunx. 187
Hector pro patria mortuus. 187
Hedera Baccho ſacra. 557. Hedera coronati Poëtæ, cur. 544.556.& 557. Vide Edera.
Heliogabali conuiuia.702.idem ſuimet hæres.711.canibus is,leonibus, ceruis,&c.vectatus. 294
Helicaon filius Antenoris. 684.& 874
Helena Tyndari filia. 126.& 746
C.Heluius. 632
Helicon,mons Muſarum. 433
Helice,nutrix Iouis. 264
Heliæ hiſtoria. 302
Heliades,filiæ Solis. 281.302.564
Helle ſoror Phryxi. 530.& 655
Helciarij,qui. 308
Hemina,quæ menſura. 96
Henricus III.Choraules factus. 475
Hercules,vnde dict⁹ Alcides.372.&583.vnde Oetaus.594
Hercules natus Ioue.372. Herculis labores,victoriæ,triumphus. 372.& ſeq.593.& 594.& 613
Hercules vicit Antæum.372. Geryonem tricorporem interfecit. 364.374.375. Erycem certamine cæſtuum ſuperauit.373.& 374.Cacũ occidit.374.Leonem Nemeaũ interfecit.34.& 372.inde aſtrum Herculeũ.532 Hippolytæ reginæ baltheum detraxit. 613. Heſionem ceto expoſitam liberauit. 60. Gigantes ope Deorũ vicit.549.Cœlum ſibi ab Atlante impoſitum tulit.582. infauſta ſacrificia fauſtis mutauit.682.Euryſthei imperio obnoxius.593. Omphalæ amore percuſſus.594. Indutus tunicam,Neſſi Centauri ſanguine imbutam. 594.& 635.Hunc Herculem repræſentabant rei. 635
Hercules à Ioue relatus inter ſidera,&c.372. Quomodo ei Iuno reconciliata ſit.594. Herculis aſtri quis poſitus, ſitusſue.372.Hercules Saxanus.82.Hercules Epitrapezius quis.581.& ſeq. Herculis Muſarum templum à quo conditum. 363.& 364
Herè pro heri. 108
Heroës qui dicti priſcis.693. Heroës à Mercurio deduci putabantur. 135
Hermaphroditus quis. 619
Hermes Triſmegiſtus. 345.& 347
Hermes gladiator quantus. 345.& ſeq.
Hermes Vincere,nec ferire doctus. ibid.
Hermes medicus. 658
Hermerotes,ſignum. 680
Hermes,ſeu Mercurius. 734
Hermogenes,fur nobilis,& ingenioſus. 734.& ſeq.
Hermogenes quidã octodecẽnis Rhetoricã conſcripſit.404
Hermus,flumen. 550
Hernia,morbus quis. 658
Herodes vt lugeri voluerit. 420
Herodiadis filiæ fatum. 275
Heroici carminis argumentum. 228
Heſperides. 50
Heſperidum aurea mala. ibid.& 785
Heſperidum aureorum cuſtos. ibid.& 685
Heſperidum aurea mala Varroni. 390
Heſione expoſita ceto. 60
Hexagon Cyprius. 605
Hexaphorum quid. 204
Hiantis Nympha. 415
Hic eſt. Suſurratio quæſita. 333
Higynus Chirurgus ophthalmicus. 658
Hippodamia,Pelopis ſponſa. 765
Hippolyta,Amazonum regina. 603
Hippodromus quid. 746
Hirpinus,equus. 255
Hircus,ſeu caper ſacer Baccho.786.Hircus deterrimè olet. 436
Hircanis erant ſepulchra canes. 622
Hircius columbas miſit cum litteris. 517
Hirundines quãdo ad nos aduolent.376.in hirundinem mutata eſt Progne.700. Hirundinibus,inſidi notantur.cur. 376
Hiſpani quando ius Latij,& ciuitatem impetrarint.p.1. Hiſpani maximè ad occaſum ſolis pertinent. 29
Hiſpani,vnde dicantur Celtiberi. 298
Hiſpani Gallis finitimi.287.Hiſpaniæ vrbes quædã. 298
Hiſtria quæ. 745
Hiſtriones,paraſiti Apollinis.572. Hiſtriones aulicos alebant Cæſares. 49
Hiſtrionibus Domitianus ſcenam interdixit. 600
Hybla,Siciliæ ſeu Sicaniæ vrbs. 190
Hybla,mons Siciliæ. 359.& 487
Hybrida quis. 550
Hydra,quot capitum ſit. 59.& 613
Hylas quis.226.& 619.ab eo elegãtes pueri dicũtur Hylæ. 226

Hyacinthus à Phœbo occiſus. 879.& ſeq.
Hymettus, mons Atticæ. 487
Hyperborei qui. 442
Homerum ſeptem ſibi vrbes aſſeruere ciuem. 689
Homeri effigiem numiſmatis Chij impreſſerunt. 558
Homeri Iliadem vti didicerit Alexander Magnus. 555
Homeri Ilias, & Odiſſea. 882
Homeri Ilias nucis membrana incluſa. 883
Homerine ſit batrachomyomachia. 882
Homerus vinoſus. 695
Homerus eoſdem verſus iterat. 110
Homines durum genus. 584
Hoplomachus quis. 546
Horatius Cocles. 515
Horatiorum ſepulchra. 244
Hortenſius nimium curioſus veſtis. 186
Horatius poëta. 298. à Piſonibus fouebatur. 740
Horarum diei apud Romanos diſtributio. 541. & 542.
Horarũ, temporis, ac diei ratio priſca cum noſtrá collata. 268. & 269
Horas pronunciabant pueri. 541. & 542
Hora octaua exercebant corpora veteres. 652. Horæ æſtiuæ longiores hibernis. 721
Hordeum. 775. & 776
Hortorum cuſtos, & Deus. 425
Hortos, & rura habebant in feneſtris Romani. 700. in hortis artificia fontium amata. 746
Hortus facilis quis ſit. 250
Horti penſiles Babylonis. 19. & 22
Horti Heſperidũ. 51. in iis aurea poma. 685. Vide Heſperides. Horti Alcinoi nobiliſſimi. 51. 542. 685. 737. & 787
Hoſtia in omnibus ferè ſacrificiis adhibita. 471. & 472
Hoſtia renitens, aut euadens. 576
Hoſtiariorum, ſeu atrienſium ſeruorum inſignia. 704
Humanè facis, non ſuperbè. 172
Hybla, &c. vide in ſyllaba Hi.

I.

Iactandi quis mos Romanis. 82
Iam, apud bonos auctores quid ſignificat. 58
Iambus propriè mordax. 448
Ianus idem primùm, quod Chaos. 494. Iani eſt cuſtodia totius mundi. 637. Ianus præfectus reducendis annis. 501. Ianus cur bifrons, quadrifrons. 494. & 637. Iano primò ſupplicatum. 501. & 636. Iani templum. 636. Ianus geminus quis. 637. Iani porta quoties aperta. 541
Ianiculus, ſeu Ianiculum. 506
Iaſon Æſonides. 171. is tauros æripedes vicit. 60
Iber, fluuius Hiſpaniæ. 513
Icarius, Liberi filius. 713
Ichneumon. 486
Ida, mons Phrygiæ. 683. & 532
Idolothyta Chriſtianis execrata. 754
Idume Iudææ pars. 164. & 654
Idus Ioui ſacræ erant. 309
Idus Maiæ ſacræ Mercurio, cur. 757
Ientaculum quid. 892
Ieiuni anima magis fœtet. 265
Ilex & pinus ſacra Faunis. 683. Ilicis pomum glans. 456
Ilicetum. 299
Imagines, naturæ imitationes. 696. Imagines maiorum in atrio collocabant Romani. 251
Imagines, & ſtatuas coronabant olim. 641
Imagines coronatæ poëtis ponebantur. 692. Imagines defunctorum. 599
Imbrex quid propriè. 183
Immola, forum Cornelij. 215. & 218
Imperatorum quidam ſtudioſi litterarum. 554. & 555. Imperatores recitabant ſua ſcripta. 670. Imperatorum ſtatuæ vti cultæ. 762. & 763. Imperatorum elogium ſolenne. 444 Impenſæ. 34
Improbus, in meliorem partem. 148
Imputare aliquid alteri. 220
Imputantur nobis dies. 342
Imprecationes in hoſtes. 622. Imprecatio mortis tecta. 172. Imprecationes ſolebant veteres regerere. 370
Incendium frequens Romæ. 246
Incitatus equus. 675
Inceſtus, & inceſtare. 397
Incantationes in potu, & cibo. 762
Index quis dictus. 119
Indoles præcox. 404
Indoctior ſemper audacior. 755
Inemptum quid. 313
Infantaria mulier quæ. 317
Inficiator quis. 148
Ingenium tribuitur Palladi. 396. Ingenij opes. 507
In ius ire, vocare, venire. 147
In pellicula ſua ſe tenere. 225
Inquilinus quis. 138
Inſania eſt triplex. 225
Inſulæ vnde dictæ. 286. Inſulæ aſperrimæ. 32
Inſulſus homo, inſulſa oratio. 455
Inſtitor quis propriè. 473
Inſtitæ faſciæ. 370
Inſcriptio quid differat à Lemmate. 661
Inſcripti, qui. 547
Inſcitia confidentiam parit. 755
Inſtantius Rufus. 768
Interpres malignus, bonus. 66
Interiungere. 166
I nunc, ironia ſæpe inſultantis. 165
Inuidiæ commodum. 103. 610
Inuidia ſimilis rubigini, & ærugini. 642
Inuidia præfert antiqua nouis. 330. & 331
Inuidia ſumma petit. 503. & 420
Inuidia inter pares. 705. Inuidiæ emblemata. 313
Inuidioſa. Vox reciproca. 25
Inuita Minerua. 420
Io, vox quàm varium vſum habeat. 348
Io, vox exultantium. 443. & 444
Io triumphe. 443. & 444
D. Ioannes Euangeliſta. 544
Ioannes Cuthenbergus Teuto. 450
Ioci militares in triũphis. 74. Liberales, & illiberales. 104
Ionia, Aſiæ minoris regio. 20
Iones molles. 19
Iracundiæ Hieroglyphicum. 424
Ire equo, rheda, curru. 244
Iris qui fiat. 735. Iris nuncia pluuiarum. 278
Irus, pauperrimus. 359

Iſis Inachi filia.652.& 171. hæc culta Ægyptiis pro Dea. 553. Iſidis ſimulacbrum iuuenca.171. Iſidis plura templa fuere.171. Iſis lini vſum, ſementemq́; monſtrauit. 737. Iſidis templum Romæ.652. Iſidis ſacra quæ, ibid. & 171. Iſidis ſacerdotes.737. Illi braccbia lacerabant. 716. Siſtra quatiebant.737. bis in die Iſidi laudes dicebant.652. Iſidis & Cybeles ſacerdotes. 716
Iſicia eadem, quæ Lucanica. 292.& 784
Iſocrates. 595
Iſſa catella Publij laudata. 154
Iſter frigore etiam concreuit. 445
Italica, metropolis Pelignorum. 475
Ithis Iſmarius. 656
Iudæi cur Sabbatarij dicti. 265
Iudæa victa ſimulacbrum quod. 654
Iudæus Tranſtiberinus viliſſimus. 105
Iudicum decuriæ Romæ. 525
Iudices ſorte per vrnam lecti, &c. 623
Iudicia cur aliquando dilata. 542. Iudicia Romanorum taxantur. 170
Iugerum quid. 17.306.& 760
Iuga delicata. 148
Iulius Martialis. 86
Iulus, Æneæ filius. 814
Iulius Cæſar quantus litterarum amator.555. is à magno Iulo dictus.390. tōdebatur hic, radebatur, vellebatur. 527. Iulia lex.392.& 393. Iulia Baſilica.408.& 409
Iulia, Titi filia. 396
Iulij Calendis ferè ædes mutabantur. 738
Iulio menſe maximi calores. 663
Iuno Iouis ſoror, & coniunx.683. Præſes puerperarū.665
Iuno Herculi, & Alcmenæ matri ſemper infeſta.372.593. & 594
Iunius Mauricus. 349
Iupiter genitor Deorum. 528
Iunonis frater, & maritus.683. Iupiter vbi natus.261. A capra enutritus.568. Iouis telum fulmen.568.& 569
Iupiter in taurum mutatus.172.& 692. eius acta in vita quæ. 576
Iouis templum olim humile. 552
Ioui ſacer agnus.683. Iouis vltoris forum. 469
Iurabant per varia veteres. 448
Iurarint per quæ fœminæ. 553
Iurandi formula. 164
Iuris ciuilis, & fori ſtudium. 133.& 134
Ius ciuitatis vitreis fractis venale. p.1.
Ius trium liberorum quale. 212.& 213
Iuſtinianus. 554
Iuuentus vaga, cur. 211
Iuuenalia. 220
Iuuenalis quis vir. 720
Iuuenalis poëta, &c. 454

L.

Laboria, pars nobiliſſima Campani campi. 540
Labores & cura, quæ propriè.86. Laborum præmium.92
Laboribus Dij omnia vendunt. 714
Laberius Mimicus quis. 397.& 187
Labicum, pagus Latij. 140
Lachesis, de Parcis vna. 640
Lachryma vera, ficta.100. Lachrymæ improba, quæ.672
Lacerna, vnde dicta. 329.330.870.871.143.514
Lac, ros vitalis.788. Lac quod optimum.786. Lactis meta, an caſeus.109. Lactens, & lactans quid.109. Lactei verna. 250
Lactuca. eius genera. 244.& 383. Lactuca ſeſſiles propinqua, Cappadoca, Græca, Criſpa.383. Lactuca vſus principio, & fine cœnæ.777. Lactuca ventrem ducit. lubricatq́;. 709
Lacedæmonij, Græci.276. Lacedæmon Veneri ſacra. 298
Lacedæmonij purpura cur vſi.876. Lacedæmoniorum διαμαστίγωσις qualis.482.& 307. Laconum conſuetudo ſudādi.412. Laconicus color quis.513. Laconū fides.57
Lacus Nymphis ſacri. 114
Ladon, fluuius. 680
Ladon draco. 685
Ladas Ægyneus, celebris curſor. 688
Læna, quæ veſtis. 536.740.870
Lagena quid.818. Lagena nuce picata picata.700. etiam ſignata. 604
Lagus, pater Ptolemæi. 636
Laletania, quæ regio. 93.94.& 114
Laliſio, onagri pullus. 809
Lamina quid. 518
Lamia, quæ monſtra. 619.& 620
Laniſta, quis.431.& 345. Idem doctor vocatur, cur. 345
Lances, vaſa eſcaria. 468
Lanceas inuenerunt Ætoli. 440
Lana quæ nobiliſſima.513. Lana Apula.191. Tarentina. 188.& 820. Parmenſis. ibidem. & 875. Canuſina rufa. 569.& 820
Lingonica, ſeu Leuconica candidiſſima.711. Bætica aurea. 755. Lanei veſtitum, velut impurū execrabantur.736
Laomedon, Rex Thraciæ. 693
Lapilli, margaritæ, ſeu vniones, & gemmæ quomodo differant. 356
Lapidis milliarij origo. 83
Lapis Manalis Romæ. 843
Lapithus, filius Apollinis. 499
Lares, & Laruæ.157. Lares ad focum culti veteribus. 250
Laridum rubens quod. 383
Laſciua verborum licentia. 66
Latinus, & Thymele. 73.& 772
Latinis miſcere Græca fas. 98
Latinè loqui quid valeat. 66
Latus, pro laterone. 691
Latus clauus. 338
Latrunculorum ludus. 479.& 829
Laterna. 843
Lauerna, Dea furum. 118
Lauabant veteres poſt ludum.877. hora lauandi quæ fuerit.235. hora illa tintinnabulo indicabatur. 652
Lauabant nudi toto corpore.757. Vide Balnea.
Laudandi ars. 345
Lautia quæ ſint. 769
Laurea, libertus Ciceronis. 700
Lauronia, vel Laronia quæ.181. Laurus Phœbo ſacra.556
Lauro ornati poëtæ. 578
Lauro triumphantes coronati. 556.& 164
Laurus inſigne victoriæ. 442.& 443
Laureatos faſces geſſerunt principes.443. Laurus triumphis dicata erat.494. Laurus inimica Baccho. 326

Laurretum,ſeu Loretum. 678
Laurentinum Plinij. 656
Laurentinus ager,vbi. 645
D.Laurentij Martyris fortitudo. 91
Lautus,liberalis,ſplendidus,profuſus. 144
Laureolus mimus. 35
Lectius,deſignator 14.graduum. 260
Lecticis qui geſtati,& quando. 194
Lectica mortui efferri ſoliti. 204.ea compacta erat ex aſſeribus. 569
Lectis diſcũbendi ad menſam conſuetudo Romanorũ.426
Lectorum pedes.ſeu fulcra. 518
Lecti etiam citrei facti. 851
Lecti qua teſtudine ſint ornari ſoliti. 757
Lectus Genialis quis. 756
Lecti olim faſciis cancellatis erant deuincti. 370
Lectulus feralis. 686.& 687
Lector delicatus & oſcitans. 165
Lectores pauci,ſed docti optandi. 209
Lector,& recitator an iidem. 671
Lector moleſtiſſimus. 241
Leda,mater Caſtoris & Pollucis. 119
Legendi,ſeu recitandi ſcripta mos. 667.& ſeq.
Legere librum,pecuniam,oſſa,dicitur. 761
Legati ſorte lecti. 623
Legatis data munera. 769
Legio ordinaria. 636
Legitima vxor quæ. 381
Lemma quid. 824.& 660
Lemniades Nymphæ. 281
Lena,Ciceronis percuſſor. 377
Lena,quæ ſit. 575
Lens,Philoſophorum quondam deliciæ. 775
Lentiſcus, arbor amica dentibus. 426
Leo generoſiſſimũ animalium.752. Leo interritum animal.54. Leones iubati præſtantiſſimi.532. Leoni ſoli innata clementia in ſupplices.91.Leonis grata memoria.38. Leones cicurati. 111. Quomodo tractandi.39. Leonis cicurati facta.77.Luſus cum lepore.91.Leonem Hanno Pœnus omnium primus tractauit. 202
Leonis anima fœtet maximè. 436
Leo non facilè nocet pueris,& fœminis. 202
Leonina pax,& ſocietas inſida.ibid.& 596.Per Leonem crapula deſignatur.436. Leontarchia. 124
Leonis rugitus. 532
Leo Nemeæus.58.301.532. dicitur aſtrum Herculeum indo.532.Auguſto mẽſe Leonẽ ſol ingreditur.301.& 663
Lepus.806.Leporis venatio.114.Lepus equitẽ occidit.728.
Leporis cum leone luſus.77.85.91. Leporina optima.114.
Leporis meliores partes quæ.451.Leporẽ qui guſtaſſet.350
Leſſus,nænia funeralis. 100
Lethe,flumen inferorum. 616
Leucophæatus color. 143
Leuconium,vrbs. 876
Lex Roſcia de XIV.gradibus.92. Lex vindiciarum. 117
Lex de famoſis carminib.66. Lex Iulia.381.392.& 393.
Lex Scatinia de impudicitia,&c. 392
Liber nullus tam malus,quin aliquid habeat boni,&c.87
Liber æqualis eſt malus. ibid.& 487
Libri breuioris commoda.162.Libri longioris cõmoda.110
Libri ſcheda ſũma quæ ſit.319.Librorũ purpura quæ.685
Libri olim in orbem perpetua charta colligebantur. 719
Libri ornati. 546
Libri olim,vt nunc ſit, pellibus obtecti. 128
Libri cedrino oleo illiti,cur. 217.& 834
Librorum frontes quæ ſint. 217
Librorum vmbilici. 165.166.217
Librarius,quis fuerit. 162.& 320
Libraria taberna. 69
Libellis ſupplicibus tantùm adibat populus Principes,& Imperatores. 553.& 554
Liber quis ſit.199. Libertas in quo conſiſtat. 192
Libertatis atrium Romæ. 722
Liber, vocis, dilogia,ex qua iocus. 129
Liberti quid debuerint dominis,ſeu patronis.642.Libertus ſæpe in bona patroni,aut contra,ſuccedebat. 597
Liberti quidam ditiſſimi.333.quidam doctiſſimi. 69
Libra æris idem,quod as. 145
Libra quomodo,& quando fuerit minuta. 544.& 545
Libra argenti quantum valeat. 189.317.471.659
Libra Septitiana,quæ videatur. 544
Liberorum trium ius quale,& quibus datum. 710
Liberi naſcentes ſi rideant ad parentes,quod omen. 730
Libya. 532.& 776
Liburnia,regio. 870
Liburnus,præco. 115
Libum quid.689. Libum in ſacris dicebatur. 606
Libethrum,Thraciæ locus olim. 693
Libitina Dea mortuorum.524.& 686. Libitinarij.686
Licinus quis. 181.& 496
Licinius,quantus vir. 467.& 478.& 496
Licinius Craſſus,quis. 496
Lictores ſemper habuit Princeps,& quot quidam. 443
Lichas,ſeruus Herculis,&c. 594
Ligna acapna,quæ. 777
Liguſtrum quid. 514
Ligula genus menſuræ. 97.179.397.519.536.545.& 866
Lima cenſoria doctorum. 386
Linea diues. 550
Lingones,qui populi.119.& 547.& 876. Lingonica,ſeu Leuconica lauæ candidiſſima. 711
Lini varij,apud ſcriptores. 603
Lini vſum, & ſementem Iſis monſtrauit.737. Lineus veſtitus in ſacrificiis. 736.& 737
Liris,ſeu Liuternus,fluuius.287.& 802.iſtic culta Marica Fauni coniunx.639.ibidem quoq; ſquilletũ eſt.802
Lis iocoſa. 50
Litterarum præconia.69. Litterarum & litteratorum ſtudioſi Imperatores .554. & 555. Litterarium certamen à Ptolemæo, & Domitiano inſtitutum. 668.
Litterarum compendia,qui inuenerint. 887
Littera longa infelix. 462
Littera Palamedis quæ videatur. 564.& 799
Litteras quas inuenerit Palamedes. 799
Litterarum mittendarum artes quædam. 517
Littera laureata. 442.443
Littera quæcunq; obſignata priſcis. 604
Litterati ſerui qui. 180.& 547
Littora ſunt marinum. 680
Liuij hiſtorici laus. 884
Locuſta,venefica. 89
Loculi.825. Loculus,pro feretro. 687

Locarij,

Locarij, qui fuerint. 346
Locrenſi in agro tanunt cicada. 659
Lodices, operimenti genus. 873
Lomentum quid. 842
Lorica. 439
Lotos, vbi naſcatur. 530
Lotus, tibiæ genus. 530
Lotus arbor quæ. 272
Lucrinus lacus.126.356.& 639. eius loci deſcriptio. 229
Lucrina oſtrea nobilia. 356
Lucani & Tulli fratrum mutua pietas. 101.& 587
Lucius Metellus Creticus. 163
Lucius Verus Imperator. 280
Lucania. 37
Lucani poëtæ natalis. 452
Lucanus an poëta. 884
Lucifer, planeta. 508.& 509
Lucina, parturientium præſes. 667
Luci, Dianæ ſacri. 684
Lucanita, qui fiat.784. Eadem Iſicium vocatur, vnde. 292
Lucernarum origo, & variæ formæ. 835
Lucernæ quorundam laudatæ. 497
Luctus ſigna quæ. 654
Ludi Circenſes, & Amphitheatrales. 550. in Ludis varia miſsitata. 550.& 551. in Ludis victores coronati. 517
Ludi Circenſes qui. 503
Ludi ſæculares. 262.& 664
Ludi Megalenſes. 646.& 647
Ludi Floralitij qui. 542
Ludi quinquatruum Mineruæ. 262
Ludia quæ ſit. 346
Ludus calculorum, ſeu latrunculorum qualis. 479
Ludus nucum puerorum. 387
Ludimoderator blandus, ſæuus, &c. 662
Ludimagiſtri clamoſi. 740
Lumbus, quæ pars corporis. 773
Lumbus aprugnus, quid. 451
Luna, vnde dicta, &c.667. Cur Tritonis dicta. 262
Luna quo ritu deuotata rhombo. 574.575.& 749
Lupus ingratus. 39
Lupus, ſeu Lucius piſcis. 184.& 805
Lupa Romulum, & Remum aluit. 202
Lupata, genus fræni aſperrimi. 147
Lupinus, genus fabæ, aqua macerata. 384
Luſcus quis ſit. 308
Luſcus inter cæcos rex. 740
Luſtrum, ſpacium quinque annorum. 146.290.& 737
Luſtrabant ſe veteres. 493
Luſcinia conata Græca & Latina verba. 486
Lycoris proſtibulum. 280
Lycambes ſocer Archilochi. 448
Lyciſcus nobilis artifex. 586
Lygdinum marmor. 396.& 412
Lyrici poëtæ qui. 133.& 767
Lyſippus ſtatuarius. 582

M.

Macte, vocis, origo, vſus, cum teſtimoniis. 272
Mactea, vel mactya quid. 661
Mater, quis vir. 768
Machaon. 658.& 173
Mæcenas, poëtis decantatus.151. Is Virgilij, Horatij, Varij patronus, & fautor. 723.& 534
Mæcenas, Cæſaris partes ſecutus. 674
Maſiana & Maſia ficus. 292
Mæuius, poëta. 675
Mænæ, piſces. 703.& 738
Mænades. 716
Magiſtri ludi. 662.& 663.
Magiſtri regum, & Imperatorum quidam. 664
Magarum, & Sagarum artes. 874
Magirus, & archimagirus. 891
Magiſtratum petiturus vti fuerit laborandū. 646.& 647
Magiſtratu domum aliquam ingrediente lictor fores percutiebat. 540
Maia, parens Mercurij. 757
Mala punica, granata. 109.451
Mala aurea Heſperidum. 51.785
Mala Alcinoi. 785
Mala citrea. 785
Malua, herba. 653
Maledicendi libido. 369
Maledicis poëtis quæ pœna. 66
Malorum optimus. 740
Malleator, quis. 749
Mamma quid. 145
Mamertinum fretum. 817
Manum, id eſt, bonum, auctores varij. 235
Manumiſsio qualis. 299
Manu vtraque. paræmia. 50
Manu tota. prouerbium. 399
Manalis lapis Romæ. 245
Mandra quid. 343
Mangones. 482
Mantuani agri. 533
Mantile, quid. 736
Manuale, quid. 850
Manuuli, pumili, parui equi. 732
Manes veteribus ſancti habiti. 398
Manibus anniuerſaria ſacra facta. 662
Mapalia. 532
Mappa quid. 338
Mappæ ad limbum. 293
Mappas quiſque ferebat ad conuiuia. 736
Mappa candida ſignum. 736
Martialis patria, parentes, natalis. p.1. & 2. Ciuis Romanus.1. quando Romam venerit.3. Amici poëtæ, & familiares. 3
Martialis vitam qui conſcripſerint. 4. Teſtimonia de Martiale. 5. Iuuenilia Martialis. 4. Scripta Martialis. 4.& 5
Martialis argutiſsimus.7. eius hæc propria virtus. 9.68
Martialis diligens epigrammatum ſuorum caſtigator, & cenſor. 73
Martialis imago. 87.558.& 559
Martialis Muſa innocens. 65
Martialis cur quædā obſcura videantur epigrāmata. 168
Martialis fautores. 157
Martialis quo modo pauper, & tamen eques. 333
Martialis frequentes repetitiones habet. 175

Martialis cur dictus Hybrida. 510. *Martialem vt amarit Ælius Verus.* 555. *Martialis Martiis Calendis natus.* 751. *Martialis à Plinio iuniore viatico adiutus.* 773. *Martialis vnde diſtichorum argumenta acceperit.* 769. *Martialis domus vbi ſita fuerit.* 130. 159. & 343. *Martialis prædiolum in Nomentano agro.* 685. *Martialis vbi habuerit rus ſuum.* 659. & *vbi Iulius Martialis habuerit ſuam domum.* 660
Marathon, vrbs Achaiæ. 58
Marcus Clinicus. 99
Marſupium radere, exenterare, emungere, &c. 174
Marſya ſtatua in foro. 196
Marſus epigrammatarius laudatiſſimus. 200. & 534
Mare, ſacrum Nereidibus. 301
Marini Dij circum Neptunum. 57
Marcus, marcellus, marculus, quid. 749
Margaritæ ſeu vniones, & gemmæ, ac lapilli quomodo differant. 356. *Eæ ex mari Erythræo extrahuntur.* 514
Marcentes vuæ, maturæ, eoq́; optimæ. 384
Marcus Valerius Coruinus Meſſala quis. 616
Marica Fauni coniunx. 639. & 802
Marcellus filius Octauiæ. 656
Martes muſtelæ genus. 645
Mariſca quid. 455. & 700
Marſyas Celenæus. 663. & 664
Marſyas, flumen. 664
Marcipanes qui. 661
Marcus, Hiſpaniæ, & Dalmatiæ præſes. 676
Marcella, Martialis vxor. 731
Marcellinus quis. 400. & 401
Marſicus mons in Pelignis. 818
Mareotis Ægypti pars. 888. *Mareotica fabrica.* 521
Mars, Dianæ frater. 684
Mars apud Getas natus. 440
Martis ædes, ad forum Auguſti ſita. 525
Martiæ Calendæ. 388. & 606
Martia aqua. 718
Maritorum iura. 361. *A maritis appoſiti cuſtodes vxoribus.* 666. *Maritus fuit Romæ, qui* 20. *ſepeliuerat vxores.* 524
Marmorũ genera quædã præſtantiſſima. 411. 598. & 396
Maſſylia, pars Libyæ. 532
Maſiniſſa Rex. 713
Maſſæ tres viri varij. 734. & 735
Maſſylia inſula. 785
Maſſa quid propriè. 792
Maſſicus mons. 814. *Maſſicum vinum.* 94. & 814
Matronæ honeſtiores nigram comam alebant. 377
Matronæ honeſtæ ſtolatæ erant. 184. 422. & 423
Matronæ quondam Romanæ pertenui ſerico velatæ. 543.
Matronæ gerebant vittas. 664
Matho, nobilis Cauſsidicus Romæ. 524. & 649
Matthya quid. 661
Mattium oppidum Cattorum. 832
Matineſſa, oppidum Hiſpaniæ. 299
Matula quid, & matella. 434. *Matellam præſtare, adagium.* 626
Mauſolus Rex. 22
Mauſolei ſepulchri elogia. 22
Mauſoleum Artemiſiæ, Cariæ, Auguſti. 371
Mauruſij qui populi. 757
Maximus Cæſonius quis vir. 468
Maxiæ populi. 527
Mazaces, nobiles Libyæ ſeu Africæ populi. 627
Maza, quid. 661
Meander flumen. 664
Medicinæ inuentor Æſculapius. 566. *Medicos diſcipuli comitabantur.* 330. *Medici etiam Chirurgicen exercuere.* 99. *Medici ophthalmici, ſeu ocularij qui.* 546. *Medicus clinicus.* 111
Medea inuentrix modi capillorum fucandorum. 285. *Medea princeps & magiſtra præſtigiatricum.* 750. *Medea Tragicis fabulis decantata.* 366. *Medeam qui ſcripſerint.* 619
Meduſa, vna ex Gorgonibus. 438
Mediaſtini, qui. 839
Medimnus quid. 470. 628. 762
Megalenſes ludi. 646. & 647
Meleager θηριομάχος. 43. *aprum interfecit.* 439
Melior Atedius quis vir. 200. & 402. & ſeq.
Mela, ſucco porri extinctus. 778
Mel Atticum, Siculum, Corſicum. 357. 707. 780. 812
Melimelum quid. 455
Melimela quid. 108. & 812
Memphis, caput Ægypti. 16
Memor poëta tragicus. 698
Memoria in combibonibus odioſa. 97
Memnon, Auroræ, & Tithoni filius. 509
Memmius quis. 740
Membrana quando inuenta Pergami. 825
Membranarum quæ figura olim. 883
Mens ſana in corpore ſano optanda, petenda. 650
Mens tibi vulſa eſt, quid. 183
Mentagra, morbi genus fœdiſſimum. 135
Mentor, cœlator laudatiſſimus. 239
Mentiri habitum, cultum, fœminam, virum. 239
Menander, poëta. 331
Mendicus, & pauper qui diſtinguantur. 704
Mendicorum ſtationes erant in pontibus. 739
Menapi, qui populi. 792
Menſor, quis. 629
Menſuræ priſcorum liquidæ. 95
Menſura quæ ſint tantùm aridorum. 291
Menſæ accumbendi Romanorum conſuetudo. 426. *ad menſam ſoleas, & calceos deponebant.* 245. *è menſa licebat aliquid tollere, vel domum mittere.* 183. 184. 231. *in menſis quis diſtribuere ſolitus.* 223
Menſarum coronæ aureæ erant. 234. *Menſa ſine arte.* 650. *Menſa aperta quæ.* 657
Menſæ monopedes, bipedes, tripedes, quadrupedes. 738
Menſæ priſcorum citreæ etiam. 188. 569. 757. & 852
Menſarum pedes. 736. & 852
Menſa acerna. 852. *In menſa collocabant priſci ſtatuas & ſimulachra Deorum.* 581
Menſes Imp. Romani de ſuo nomine appellarunt. 559
Mercurius Cyllenius. 577. *Deus eſt Mercatorum, furum, & Lauernionum.* 734. & 757. 734
Mercatores Varij. 734
Mercatorum Deus Mercurius. 734. & 757
Mera, canis Icarij. 713
Merum Romanis nunquam, aut rarò hauſtum. 435
Mermecides, artifex; quanti ingenij. 883

Meſſala,

Meſſala, duo clari. 496.& 616
Meſſala Vopiſcus. 550
Meſſana Siciliæ vrbs, & emporium. 496.& 817
Meſsis quando, & à quibus maturetur. 663
Metellus, dictus Creticus. 163
Metreta quid. 337
Metalla quæ ſint. 411
Metiri ſe quemque ſuo modulo ac pede. 768
Methymna vrbs Lesbi inſulæ. 530
Metæ forma quæ. 109
Millies centena millia HS. 645
Milium quid, quotuplex. 760
Miletus, Aſiæ oppidum. 513
Milites euocati. 205
Miluius, ſeu Muluius pons. 224.& 308
Milo tria patrimonia effudit in ludos. 550
Milliarium lapideis columnis ſignabatur. 677
Mimus, & Pantomimus quis. 75. quid illi facere ſoliti. 161. inde Mimographi, qui. 167
Mimi & hiſtriones paraſiti Apollinis. 572
Minerua, cur Tritonis dicta. 262
Minerua ſacerdotes. 324
Minerua quomodo pingatur. 438
Mineruæ ſcuto inerat caput Meduſeum. 394.& 395
Minerua Latia, pro Romana lingua. 102
Mineruæ arca. 133
Minerualibus feſtis ſcholæ ceſſabant. 662
Minerua ſapit. 133. Minerua inuita. 420
Minimo prouocare, quid ſit. 63
Minutal quid. 702
Miracula orbis. 16
Miſsio gladiatorum. 63.& 736. Sine miſsione munus quando datum. 63
Mitra fœminarum. 182
Mithridates veneno aſſueuit. 381
Mitylene, oppidum Lesbi. 482
Modeſti, qui fuerint. 632
Modeſtia ſcriptorum quorundam & poëtarum. 87
Modiperator, in menſa quis. 183.& 223
Modius quid. 291.470.628.762
Modius frumenti olim aſſe plerumque dabatur. 762
Molorchus, paſtor. 308.& 583
Mola ſalſa quid. 471.& 472
Monoceros. 53
Moneta, vnde dicta. 145
Monetarij, qui cudunt monetam. 749
Monogamia, etiam veteribus laudata. 665.& 711
Montium cuſtos, & regina Diana. 684
Montes vrbis Romanæ ſeptem. 306
Mons Albanus quis. 307
Mons Quirinalis. 659
Mons aureus. 306
Morus, arbor. 131
Morio quis, vnde dictus. 504. Morionum duplex genus. 888. menſis diuitum adhibiti moriones. 504
Morrhes, Ægyptiorum Rex. 517
Morbus. pro ægritudine animi. 141
Morbos ſæpe fingunt homines. 185
Mors nec timenda, nec optanda. 651
Moriendi libido vitanda. 80
Mortem contemnere. 711.& 204
Morte facili periere multi. 417. ad mortem facilis via, quare. 811. Mortem qui ſibi conſciuerint. 135.& 204
Mors Romana. 135. Mortis imago in conuiuio. 195
Morientibus claudendi oculos mos vetus. 665. Mortuos olim vocabant beatos & felices. 621. Mortuos exiſtimabant eadem actitare, quæ viuentes egiſſent. 655. Mortui ſacri veteribus. 158. Mortui ſandapila elati. 204. Mortui vncti. 223
Mortuos ſepeliendi genus. 140.157.& 158
Mortuorum rogus, & ſepulchra. 686 & 687
Mortuis cippi, & marmora erigebantur. 698. Mortuis & ſepultis probis precabantur veteres terram leuem. 353.354.& 699. Mortuis bene & male precandi formulæ. 353.& 354
Mulier bene olet, cùm nihil olet. 171
Mulieres quæ terra & creta cutem erugarint. 437
Mulieres inhoneſtæ togatæ incedebant. 184
Mullus, piſcis. 184 800.801. quanti olim fuerit. 641
Mulſum. 272.609.773.812. hoc Pollio vitam vltra centeſimum annum propagauit. 774
Muli, ſeu mulæ pumilæ. 885
Mulus nanus, & pumilus. 428
Mulio, quanti emptus. 706
Municeps quis. 809.& 665
Municipum iura quæ. 665
Municipes accipiuntur ſæpe pro ipſis ciuibus. 689
Munera vel minima etiam grata. 711
Munera varia amicis miſſa. 538
Munera miſſa, vt amici amicus memor eſſet. 318
Munda, ciuitas Hiſpaniæ. 381
Munus, pro ſpectaculo. 49. Munus quodcunque plures occupabat dies. 55. Munerum editiones. 49. Vide ſpectacula, &c.
Murrha, ſeu myrrha quid. 861
Murrhina, ſeu myrrhina vaſa. 860.& ſeq.
Murex piſcis. 115.& 804
Muria quid. 811
Muræna piſcis. 184.& 801
Murænam miram Craſſus ſepeliuit, & luxit. 283
Muſæ, ſorores vocitantur. 581. Vnde dictæ Caſtalides. 273. Vnde Pipleides, ſeu Pimpleides, & Pimplææ. 693
Muſis nullum pretium quandoque. 132
Muſcarium. 845.& 846
Muſtela. 645
Mutianus, Veſpaſiani dux. 613
Mutina, celebris Italiæ vrbs. 252
C. Mutij Scæuolæ factum. 90.& 515
Myoparo quid. 639
Myrtus, arbor, qualis. 249.& 272.& 273
Myrtetum. 249
Myro. 239.& 287
Myrobalanum quid. 841
Myrini, ſeu Murini campi. 580
Myrina etiam vrbs Æolica. 581
Mys, proximus arte Mentori. 520
Mytilus piſcis. 253

N.

Næuij, & Plauti epitaphium. 698
Naiades, Nymphæ. 281
Nanus, pumilio. 109

Nani,

Nani, pumiliones. 889
Napea, Nympha. 281
Napi, qui optimi. 779
Narbo, celeberrimum Galliæ Braccatæ emporium. 546
Nardus, eius laus. 791
Nares vuta. 771
Narthecium quid. 848
Narnia, ciuitas quæ. 489
Naſcitur homo, dum creſcit. 390. Naſcentium marium Genius. 731
Naſicæ iocus. 164
Naſiterna, vaſis genus. 855
Naſus, quid ſignificet. 72.765.424
Naſum habere, quid. 107.204.& 765. Naſus pro quo accipitur. 740. in Naſos iocus. 169. Naſus Harpocratis. 765
Naſamonum ædes Iouis Ammonis. 21
Natalis dies. 484.& 681. Natalitia munera. 538. Natalitio ſacrificio quæ ſint adhibita. 633. de natali cuiusque quid Mathematici dicant. 424
Nauis quæ prima fuerit omnium. 450
Naui appellata quibuſdam currus. 57
Nauem non moratur vnus. 690
Naumachia Neptuno ſacra. 55. Hæ ad iuſtam ſæpe belli ſpeciem apparabantur. 62. naumachiam qui ediderint. 55. in naumachia Titus, aut Domitianus edidit pugnas. 61.& 62
Nautarum Dij Caſtor, & Pollux. 750
Nauta naui merſa ſeruatus. 680
Naufragi elapſi Neptuno tabulam ſacrabant. 233. item Caſtori & Polluci. 750
Nauſicaë, filia Alcinoi. 737
Ne valeam, ne viuam, formula. 164.423.& 626
Neápolis, ciuitas Cumanorum. 384
Neapoli tumulus Virgilij. 708
Nemea, fons gelidiſſimus. 114
Nemeaus Leo. 58
Nemorum cuſtos, & regina Diana. 684
Neptuni currus qualis. 57
Neptuno naufragi tabulam ſacrabant. 233
Neptunus idem, & Nereus. 62
Nequiter, verſutè, argutè, tectè. 174
Nereus, idem, qui Neptunus. 62
Nereides, cuius filiæ, & quot. 56. Nereides Nymphæ marinæ. 281
Nero; vnde hoc nomen. 62. Nerone nil peius. 192. Nero cœnam rectam, ad ſportulas redegit. 220.& 528
Neronis profuſio in ludis quanta. 551. Nero argento cælatas carrucas mille adhibuit. 254. Nero etiam poëta fuit. 227.& 544. Nero vocis gratia porro vſus. 778. Nero citharœdum egit. 219. Nero Paridem magiſtrum occidit. 698. Nero puſtulatum, ſeu puſulatum argentum exegit. 749. Neronis dictum de ſua poteſtate. 452. Nero Lucanum cur iuſſerit mori. 452. Nero matrem Agrippinam, mergi ad Baulos iuſſit. 305. Neronis aurea domus. 25. Coloſſus. 24. Neronis ſtagna, & rus in vrbe. 25. Nero ſerus Rex. 25
Nerua Imperator. 349.& 724.& 543. Ipſe Tibullus eſt dictus. 543. Traianum adoptauit. 693
Neſtoris quæ fuerit ætas. 196.261.& 495. Neſtoris poculum quale. 499.& 500
Neſſus Centaurus. 594
Nexi, qui. 640
Nili fontes quæſiti. 28.29
Nilus vnde dictus Lagæus. 630
Nilus poëtæ dicitur eruditè imbrifer. 125
Nili torenmata. 697
Niloticas aquas Perſarum reges in gazis reponebant. 29
Ninus, rex Aſſyriorum. 842
Niobe, deplorata ſcriptoribus, & poëtis. 366
Niſſa, Parnaſſi vertex. 133
Nitrum, quæ vis eius. 778.& 840
Nitela, puluis ad candefaciendos dentes. 357
Nitella, aureus puluis. 356.& 357
Nix. 263
Niues vſurpatæ ad refrigerandum vinum Romanis. 433
Niues etiam potabant. 371.864.& 865
Niualis aqua & glacialis. 865
Niuarium colum. 857
Nobiles qui dicti olim. 210
Nobilitas in aſtragalis. 115
Noctua fugiens lucis. 705. auis erat ominoſa veteribus. 622
Nomades. 411
Nomas, Græca vox. 532
Nominum Romanorum vſus. p.1.
Nomentum, oppidum Latij. 130.648.777.817
Nomenclator, & nomenculator quis. 640
Norbanus Rhetiæ præfuit. 602
Norici, qui. 299
Notarij qui. 886.887.663.365
Notus, qualis ventus. 378
Nothi. 697
Noui, qui olim dicti. 218
Nouiſſimum quid notet. 66
Noxij in arena puniti. 33
Nubere, dicitur quandoque etiam de viris. 503
Nuda verba quæ. 66
Numa II. Romanorum Rex. 643
Numæ modeſtia & frugalitas. 697
Numa quàm pacificus. 754
Numæ plebs. 625
Numa vbi ſepultus. 717.& 750
Numidia. 532
Numidæ equites inſignes. 569.570.627
Numiſma, idem eſt, quod ſeſtertius. 81.& 558
Nummus & ſeſtertius eiuſdem pretij. 088.& 471
Nummus plumbeus. 145
Nummularij qui. 749
Numerus ſeptenarius perfectus. 118
Nurſia, ciuitas Sabinorum. 779
Nux pinea, Cybelæ ſacra. 780
Nux picata quæ. 700
Nucum ludus puerorum. 387
Nympha, vnde dicta. 114
Nymphæ variæ. 114.281.& 589
Nymphæ, pro aquis. 715
Nyſa mons Indiæ. 299

O.

Obærati, qui. 640
Obſidianus lapis, & vitrum quale. 853.854

Obſonium quid. 890
Obteſtandi formulæ. 164
Oceanus, deſignator graduum. 260
Octauius Cæſar Cremonam & Mantuam multauit agris,&c. 533
Octauius Auguſtus, amator poëtarum. 555
Octauiæ bibliotheca. 722
Octaphorum, qualis fuerit. 432
Occupare in theatro vſitata vox. 335
Odores & vnguenta olent mollitiem. 170
Odoribus delibuti, ſuſpecti, & infames. 417
Odryſe, Thracia.624. vide Othryſe.
Oebalia, vrbs Laconiæ. 881
Oedipum, qui ſcripſerint. 618
Oenogarum. 457
Oeta, mons. 594
Oſella quid. 653.745.& 891
Ohe, vox, ſignat faſtidium. 319
Olea, qua arbor.133. Olea ſacra Palladi.133.457.570. Olea & myrthus amicæ.272. Oleaginea corona.570
Oleum Cordubenſe, Venafranum, Bœticum, Hiſtrum, & Caſinum.754. & 810. Oleum in aurem, vel in aure ferre.381. Oleum & operam perdere. 250
Olet bene, qui nihil olet. 170
Oliua, arbor.784. Oliuæ Picenæ optimæ.109.318.384. & 784
Olympus, Thraciæ locus olim. 693
Olympias, quanto ſpatio definiatur.290.433.464.633
Olympiades quando ſint inſtitutæ.464. Olympica certamina.433. Olympia, ſeu Piſa, vrbs Elidis. 472
Omnia facere, loquendi vſus priſcis. 172
Omphale amore percuſſus Hercules. 594
Onager. 809.& 810
Onyx. 411
Opes quæ donantur amicis. 361
Ophtalmia, quid,&c. 546.& 658
Ophtalmicus medicus quis. ibid.
Ophites, marmor. 412
L.Opimius Conſul. 94.482.& 815
Opiſtographum quid. 537
Opobalſamum quid. 842
Opſonator quis. 890
Orator, ex quo loco verba ſecerit.671. Oratorem inter & declamatorem diſcrimen. 167. & 201. Oratoribus magnus olim honor habitus.201. Oratores inter agendum comedebant.407. Oratores inepti. 399
Orcheſtra. 329
Orcinianaſponda. 621
Oreſtes, Electræ frater.187. Oreſtes, exul.467. Oreſtes & Pylades amici. 395.& 306
Oreades & Oreſtiades. 281
Orpheus, poëta.603. Orphei fabula cur ficta.51. Orphei carminis vis quanta. 50
Orpheus cithara Eurydicem recuperauit. 878. Orpheus diſcerptus.51.& 716. Orphei inuentum. 736
Oryx, immanis fera. 808
Os hominis, adagium. 609
Os blaſum. 666
Oſcellæ, quid ſint. 208
Oſcitare quid. 165
Oſcula officioſa & honeſta. 168.169.409
Oſculandi pedes mos. 673
Oſtrea, ſeu Oſtreum. 451. & 802. Baianæ ſeu Lucrinæ oſtreæ optimæ. 802
Otho Imperator peregrinis ciuitatem donauit.pag.1. Is pane madido quotidie linebat faciem.437. mentum depilabat.182. quàm mollis in vita. 405.& 406
L.Otho tribunus plebis. 329
Othryſæ ſeu Odryſæ. 446
Oua ſorbilia.609. Oua ſcombri garo condita.787. Oua ſolita ſecari. 655
Ouilia, quis locus. 171.& 590
Ouis inſolito colore induta. 390
Ouis Phryxi. 390
Oues Baticæ. 143.360.& 755
Ouum factus totus. parœmia. 240
Ouidius Pelignus.93. & 689. Ouidius Limæ negligens. 73. Ouidij Metamorphoſis.884. Eius Corinna.331. Ouidij calamus argenteus. 447
Oxygarum quid. 194

P.

Pacorus Rex Parthorum. 572
Padus. 626
Pædagogi.662.& ſeq. Pædagogia quæ dicta, & cur. 536
Pædotriba vnctorum magiſter. 459
Pænulam pullam ſerui ferebant.194.868.vnde facta.869
Pæſtum oppidum Lucaniæ.303. Pæſtanæ roſæ. 357.737
Pæte non dolet, cuius vox. 84
Paganica pila. 277
Palæmon Grammaticus inſolentiſſimus. 209
Palæſtra.373. Palæſtritæ vncti ad luctam. 276.250
Palamedis aues, littera qua. 564.799.760
Palaria. 460
Palatiū ſeu Pallatiū.472.728.aula Parrhaſia.ib.& 521
Pallatinus mons.130. Pallatinus ſeruus. 290
Palſurius Sura orator. 423
Palinurus quid verbi. 259
Pallas Tritonis.262. Ægis eius.394.395. Artium inuentrix.396. eius deſcriptio.438. Inuentrix olei. 457.effigies armatæ.881. Tota Patris.693. vide plura voce Domitianus.
Pallium. 155
Pallor ex litteris. 441
Palma gladiatoris.63. diuerſa à rude.34. Palma ſignificatum.654.725.vſus 854. Palma qui vir. 725
Palmata veſtis triumphantium. 440
Palumbus. 749.184
Palus. 264
Panaca pocula à Panacis Rhetis. 856
Panaria, panariola. 363
Pandion Athenarum inſtaurator.92.pater Prognes.656
Panem facere ſœminarū.775.506. Panes Picentini.789
Panis fabula. 126.683
Panthera, varia. 148
Pantices. 423
Pantomimus. 75
Paphus Veneris Inſula. 514
Papinius victor in certamine Albano. 668
Papyro rogus fartus.686. Papyrus vbi naſcatur. 770
Παρεχορδεῖν extra chorum ſeu cantum. 399
Parazonium, parameriũ. 833

Parcæ

Parte. 140.390.566.599
Pardus. 44. Pardalibus chartacei homines ſeu pilæ obiecti. 49. Pardales. 148
Parentibus filij ſimiles grati. 768
Parentatum à veteribus quomodo. 662
Pariana ara. 22
Parides hiſtriones duo caſi. 698
Paris Helena. 746. arbiter Dearum. 685
Parma Ciuitas. 188.334
Parma. parmularij. 566.595.889
Parnaſſus. 135
Paropſis. 705
Parrhaſium iugum. 401.271. Parrhaſia Arcadia. 492. vide Palatia.
Pars quota, formula priſca loquendi. 61
Parſimonia veterum. 607
Parthenius Domitiani percuſſor. 327.692. eius mors. 726
Partheniana toga. 385
Parthenopæus. 619.428
Parthorum reges. 192.391
Parthi Syri. 368. Arſacidæ dicti. 578. Pileati Parthi. 673. regum faſtus. 675
Paſſer Catullianus, 78. paſſer aliâ notione. 753.410
Paſſerinus Curſor. 445. an equus? 740
Paſſum. 812
Paſtillus, & paſtillis vſi. 139
Patauij conditor Antenor. 132. Patauini ſcriptores. 625. Euganei. 684
Patera. 435
Patina. 369. patina Vitellij. 864
Pater patriæ primus Cicero dictus. 31
Pater vitio, mœchus. 747. Patres & proletarij. 212.113. Patris factum. 222
Patrobas, vel Patrobius. 488
Patronus liberti. 597. Patronorum iura. 648. Patrocinia reorum quaſtuoſa. 134
Patrueles. 554
Paullus nobilis cauſidicus. 342. Prætorius. 658
Pauo Iunonis. 404. occiſus & menſa illatus. 296
Pauper quis liberalis, 339. Pauperes neglecti. 386
Pecten. 831. Pectines. 764
Pectere capillum. 182
Pecuniæ ſeruiunt omnia. 234. pecunioſæ artes. 367
Pecus annumerare. 707. pecus quid contineat. 51. pecoris precium olim magnum. 330
Pedes lunati. 182. pedes porrigere. i. mori. 602. pedes oſculandi ritus. 675
Pedo Albinouanus poëta. 203. Pedo cauſidicus. 635
Pedum pernicitate quidam admiranda. 278
Pegmata. 24.528
Pelamides. 779
Peleus. 196
Pelignum vinum. 99
Pellæa Alexandria. 803.582
Pellem rodere caninam. 369. pelles Scytharum & loca. 663
Pelta. 613
Peluſium Ægypti. 457.380.775
Peluſia Hiſpania. 299
Pelopis humerus. 765
Peloris piſcis. 645.395
Penatibus bulla ingenuorum ſacrata. 235
Penelope pudica. 120
Penſio. 458
Pentadij nobiles ſyllabæ. 658
Pentheuſa. 716
Pera. 850.295
Perdix. 240.795
Pergamus heros. 693. vrbe. 565
Permeſſus fluuius. 133
Perna. 653.792
Perpotandi mos. 98
Perſarum reges Xerxes dicti. 678. Superbi. 391. Perſæ pileati. 673
Perſeus. 60
Perſius Poëta. 282
Perſona vnde dicta. 161. quid. 240
Petaſo. 792
Petaurum, Petauriſta. 208
Peteros vel Poteros. 399
Petilia in Lucania. 750
Petunt reddituri. 392
Peuce inſula. 483.445
Pexa toga. 189.194
Phædrus. 227
Phaëthon. 281.626.293. vnde fabulæ origo. 303
Phalantus. 513
Pharus. 578
Phaſelus vnde dictus. 639
Phaſianus. 249.797
Phiala. 299.235.917.929.355
Phidias pictor, & fictor. 234
Phidiæ Minerua. 282. de eodem Phidia. 472.571.91
Philippus Auguſti vitricus. 364
Philippus Alexandri pater. 587
Philippeus. 644.544
Philiſtio Pantomimus. 187
Φίλων πάντα κοινά. 188
Philomela. 205.324.374.658
Philoſophi. 295
Philoxeni Dionyſij cenſor. 73
Phlegræa victoria. 349
Phœbus. 290. Phœbi vada, quæ. 400
Phœnicis deſcriptio. 528. de eodem. 629
Phœnicopterus Caligula. 797.249
Phoſphorus. 908
Photinus. 256.257
Phreneſis. 315
Phryxus. 390.330.596.655
Pica. 119.253.847
Picatio medicamentum depilatorium. 666
Picena oliua. 318.384
Picturæ colores inſerere Babylon docuit. 514
Pierius mons, fons, pagus. 693
Pietas. 349
Pigritia nobilis hiſtoria. 258
Pila quàm varia. 276. Pila vitrea. 278. Pila compitales. 188. Pila columna. 343.473.474. Pila trigonalis, paganica, follis. 459.460.276.479.836.857
Pilare quid. 652
Pilarij gladiatores. 346
Pilata cohors. 657

Pileus. ex Lacernis factus. 869. Libertatis ſignum. 199.
Pileos quæ nationes geſtarint. 695
Pili qua arte extirpati. 438
Pimplia, Pimpleus, Pimpleis, Pimpleides, &c. 693
Pineæ nuces. 781
Pinguis Minerua. 648
Pinnacotheca. 711
Pinus. 683. cui ſacra. 781
Piper. 773
Piſa Elidis vrbs. 472
Piſcandi quatuor modi. 122
Piſcator ad Charontem nauigans. 680. Epopæus piſcator. 284
Piſces in conuiuiis. 709. ſacri. 283. Piſcis inuſitati miraculum. 283. an piſces audiant, olfaciant, &c. 284. Saxatiles. 645
Piſcinæ publicæ, priuatæ. 241
Piſonum familia. 288. 740
Piſtores. 702. 775. piſtor dulciarius, lactarius. 892. alij. 506. 749
Piſum. 443
Plagiarius. 102. 118
Platanon locus, platano conſitus. 226
Platanus. 226. varia de ead. ibid. & 591
Platea vrbs Hiſp. & Græciæ. 299
Plato. 477
Plauti patria. 251. epitaphium. 698
Plectrum. 879
Πλέθρον, id eſt, centum pedes. 17
Plinius maior. 289
Plinius iunior. 773. Traiano charus. 483
Plumbeus nũmus, pugio, acumen. 145
Plutarchus magiſter regius. 664
Poblicola. 664
Pocula Saguntina. 697. alia priſcis celebrata. 499. 500. poculorum emblemata. 530. cryſtallina magna curâ tractata. 762. Archetypa. 855. Gemmata. 859
Podalirius. 658
Pœni perfidi. 273
Poëſis ſterilis & immunis. 88
Poëtæ varij. 767. grandes, honorati, ditati. 152. delectantur quiete. 602. conducebant ſubinde laudatores. 115. 116. maledici. 65. optimi in vrbe ſcripſerunt. 215. carmina publicè recitabant. 215. rarò ſobrij. 441. laureati. 572. Poëtæ cygni. 580. Poëtæ fures. 668. Poëtæ naſcuntur. 420. Poëtis mors rediuiua. 68. Poëtis baſia data. 134. Poëtis ditiores cauſidici. 133. Poëtarum ſchola. 228. Poëtarum calcar. 68. Pœnæ infamis carminis. 66. Poëtar. furor. 441. hedera & querna eorum corona. 544. eorundem ſtatuæ in bibliothecis. 556. 557. Poëtarum ioca. 379. Poëtæ malè excuſant mala ſeu ſpurca carmina. 75. 76. Fabulæ pleræque tractæ ex ſacris litteris, quomodo. 302. Poëtæ in Apollinis templo ſcripta reponebant. 722. Poëtarum recitationes. 667. Poëtarum Pegaſus Bacchus. 695. Poetæ ſine enthuſiaſmo nihil promouent. 696. Poëtæ illuſtria argumenta carmini quærunt. 706. Poëtæ inſani cur habeantur. 743. Poëta malo nihil ſecurius. 755. Poëta ferè quiſque ſibi placet. 772
Πόλεις παίζειν. 479
Polla argentaria. 453
Pollicem premere, vertere. 63
Pollionis bibliotheca vbi. 722. vitam qua arte produxerit. 774
Pollux & Caſtor. 358. 551. 597
Pollenta. 876
Pollinctor. 687
Poloni Sarmatæ. 725
Polycletus. 834. 683
Polymita. 874
Polyphemus. 182
Polypragmon. 135
Polypus naſi morbus. 740
Poma Alcinoi. 685. Perſica. 789. Poma citrea. 785. tuberes, Apyrina. 787. Punica, Granata. 451
Pomona hortorum Dea. 113
Pompeius continens & abſtinens. 677. murrhina Ioui in triumpho dicat. 728. idem. 163. occiſus. 256. 257. ter Conſul. 540. De Pompeio, & filiis. 38. Theatrum Pompeij. 393. 394. Pompeius alius. 469
Pompillus ſcriptor. 419
Pomponius Atticus. 459
Pondo. 545
Pons Miluius. 308. 224
Pontes mendici obſidebant. 739
Pontia venefica. 427
Pontina palus. 815
Popilius. 257
Popinæ Sellariolæ. 878. 474
Poppæa Neronis vxor. 254
Populus Romanus diſtinctus. 261
Populi ſtudia. 141. Popularia. 329
Porcelli lactentes. 787
Porcia Bruti vxor. 107
Porcus. 846
Porcum qui immolarint, & cur. 415
Porphyrio. 800
Porrigere. 44
Porrum ſectiuum, capitatum. 248
Porri graues ſtomacho. 383. plura de porro. 778. 779
Porſena Cluſinus. 515. 697. 90
Porta Capena. 243
Porticus in prædiis & prætoriis. 83. in campo Martio. 171. Europes, Corinthia, Pompeia. 172. Vipſana. 225. aliæ. 692
Poſcere, verbum Conuiuiale. 542
Poſinus artifex illuſtris. 235
Poſtulatitij gladiatores. 49
Potor nobilis. 429
Præcinctiones in Theatro, Circo, &c. 93
Præcones. 157. 368. 393
Præcox indoles immaturi fati. 404
Prædia & Prætoria ad Tertium, Quartum, &c. 229. parua. 700
Præla. 93. 190
Præneſte. 308
Præuaricator. 142
Pragmaticus. 760
Prandebant veteres non omnes. 313
Praſinus aurigator. 704. factio. 705
Praxiteles ſtatuarius. 287

Priapus hortorum cuſtos. 251.425.523
*Primipili.*142. *equites.* 418
Principes qui faſces laureatos geſſerint. 443. *eorum in vrbem aduentus.*623. *recitabant.* 670
Priſcus Martialis familiaris. 723
Probus Grammaticus. 217
Procris. 713
Proculus. 705
Procyon canicula Mera. 713
Promethei pœna. 36.584.646
Promus & promus condus. 703
Propertius Callimachi imitator. 280
Propinandi mos. 172
Propino etiam de cibo dictum. 383
Proſcenium quid. 234
Proſcriptorum conditio. 229
Proſerpina. 240.746
Protagoras. 279
Prototomi. 653.856.857
Proxeneta. 717
*Pruna.*471. *Prunus.* 782
Pſaphonis inſania. 847
Pſittacus Papinij. 154.696.847
Pſilothrum. 437
Pſylli. 105
Ptolomæi Regis factum illuſtre. 450.636.668
A. Pudens Sanctus. 271
Puellæ puppas Veneri ſacrabant. 233
*Patauinæ verecundæ.*410. *Naſcentium præſes Iuno.* 731
*Pueri bullas penatibus ſacrabant.*233. *pueri ad pedes.* 231.539. *aquis periere inuſitato fato.*275. *præcoces.* 404. *cirrati.*574. *prætextati.*631. *de eiſdem.*662. 663.668
*Pugiles vincti certantes.*345. *fractâ aure.* 459. *auctores.* 597
Pugillares varij. 470.824.825
Pugio. 833
Pulchritudo an in puſillis. 80
Pulpitum quid. 134
Pultis genera. 383.774.784
*Puluis Romam delatus ad ceroma.*373. *bellicus.* 539
*Pumex.*301. *pumicata manus, tenera.* 361.&c.
Pumilio, nanus. 109.889
Pupilli. 697
Purpura. 621
Purpurio aurigator. 840
Puſula, ſacer ignis. 484.529.530
Pyra libitinaria. 686
*Pyramides.*16. *quadratæ.*17. *interior earum facies.*16. *cur excitatæ.*19. *ſumptus in eas.*16. *qui condiderint.* *ibid.* & 517
Pyrgi oppidum. 721
*Pyrrhi regis canis.*713. *noctua.* 626
Pythagoræ quædam facta. 736

Q.

Quadra, quid. 426
Quadrantal, ſeu amphora. 85
Quadrans, quæ menſura. 96
Quadrantes 4. *efficiunt aſſem.* 672
Quadrantes centum. 220
Quatenus, pro poſtquam. 482
Quercus Ioui ſacra. 297
Querna corolla. 544
Querna corona ciuica. 556
Querquetulanus mons Cælius. 730
Quæſtores, quot. 463
Quæſtoribus impoſita neceſſitas muneris gladiatorũ. 90
Quid agis? formula. 198
Quies tunicata, quæ. 656
Quincupeda, ſeu quiucupedal quid. 95.& 853
Quincunx. 95.& 96
*Quinctilianus.*210. *is magiſter regius.*664. *eius declamationes laudatæ.* 672
Quinquatria Mineruæ ſacra. 262
Quinquennalia Ioui Capitolino. Emenda igitur paginam. 297
Quirinus, dictus Romulus. 636
Quirinalis mons. 659
Quod felix, fauſtumq́; ſit, &c. 152
Quota pars arenæ, laudis, &c. 374

R.

Rabirius. 462.672
Racemus quid. 543
Ralla quid. 543
Ramex, morbus. 658
Ramenta ſulphurata, quæ. 617
Ranceo, verbum vetus. 461
Rapum, ſeu rapa. 778
Rarum charum, parœmia. 282
Rauenna. 247.& 779
Reatus. 177
Recipe ferrum, cuius, & quæ voces. 63
Recitationis ſcriptorum antiquæ origo. 667.& ſeq.
Recitatores cuius conditionis. 670
Recitantium cultus quis. 671
Recitatorum ambitio. 667
Recitandi ſua ſcripta mos. 98
Recitatores carminum extemporalium. 73
Recitatores poëmatum importuni. 209
Redemptores qui propriè. 853
Regiones Vrbis. p.23
Regiones Vrbis diuiduntur in Vicos. 473
Regionibus Vrbis qui præfuerint. 678
*Regulus Cauſidicus.*82. *nobilis impoſtor.*201. *Eiuſdem laus & reprehenſio.* 159
Reguli filius. 409
Relinquere hæreditatem, proprium in hac re verbum. 650
Repudium inter coniuges. 640
Reſtitutus, Cauſidicus. 681
Res quæque tanti eſt, quanti artifex. 88
Rem feciſti difficilem. 310
Rem factam habet. 419
Res quæ ſitæ, & relictæ. 650
Reſpondere. 218
Reſina, primas ſyllabas vtraſque producit. 258
Retiarius. 346
Reus. 177
Reorum anima fœtet maxime. 266
Rex, pro Domino. 175

Reges

Reges vocabant dominos, & patronos ſuos clientes. 156. & 341
Reges regum. 391
Regum itidem Parthorum faſtus. 673
Reges Parthiæ plerique dicti Arſaces. 578
Regiè facere. 753
Rheda, Gallicana, Vox. 627. & 727. eadem & carruca. 244
Rhegium, ciuitas. 659
Rhenus, & Danubius fluuiorum Germaniæ Reges. 624
Rhetor, & Orator qui differant. 196
Rhetores & declamatores docentur. 399
Rhætus, Centaurus. 499
Rhæti, qui populi. 856
Rhinoceros. 37. pugna eius cum feris. 37. & 38
Rhinoceros ad iram tardus. 52
Rhodope, mons Thraciæ. 27. & 50
Rhodos, Neptunum natum ſuſcepit. 568
Rhombus, inſtrumentum veneficarum. 253. 574. 750. 801
Rhombus, piſcis. 253. & 801
Rhytum, genus poculi. 182
Ridere alienis mandibulis. 679
Rident ad parentes, naſcentes liberi. 731
Ripæ ſunt fluminum & amnium. 680
Riphæis in montibus aurum natum gryphes eruunt. 728
Riſus modicus. 455
Riſus hominum deformium. 186
Robuſti. 650
Rodere pellem caninam. 369
Rogant, qui ſtipem, aut donum petunt. 392
Rogator, mendicus. 284
Rogus quomodo ſtrui ſolitus. 686. quam pretioſa vna cum cadauere iniecta. ibid. & 654. In rogum vnum plures pauperes coniiciebantur. 548
Romanæ vrbis, encomium. 725
Roma, vrbs Cæſaris. 27
Roma à Romulo condita. 638
Romana ciuitas in plebem, equeſtrem ordinem, & ſenatum tributa. 263
Romanorum hoſtes grauiſſimi. 703
Romani ſunt gens togata. 211
Romanæ vrbis montes. 306
Romanorum modeſtia, & frugalitas. 687
Romæ non erat locus bonis hominibus, &c. 266
Romulus Romam condidit. 638
Romulus relatus in apotheoſin. 636
Ronci, vel ronchi. 71
Roſa. Harpocrati conſecrata, cur. 98
Roſa in conuiuiis ſuſpenſa. 98
Roſæ hibernæ ex Ægypto Romam mitti ſolitæ. 282. 430. 821
Roſæ Pæſtanæ laudatiſſimæ. 357. & 590
Roſarium. 357
Rubræ, oppidum Latij. 307
Rudis, quid. 63. 64. & 236
Rufus, vir illuſtris. 746
Rumpere feram. 114
Rura & hortos habebant in feneſtris Romani. 700
Ruſticula, auis quæ. 799
Ruta, herba. 653
Ruta Capelliana. 703
Rutilij, tres laudati. 367

S.

S, littera apud Romanos triclinijs inſcripta. 98
Sabæi. 30
Sabbatarij Iudæi. 265
Sabinorum regio. 379
Sabinus Domitiani patruus. 326
Sabinus Caſius quis. 491
Sabini cur ſimplices habiti. 642
Sabinum vinum. 654
Sabinorum veterum incorrupti mores. 126
Saccus niuarius. 858
Saccare vina. 185
Sacra popularia. 647
Sacrificia Idibus Ioui, facta publicè. 309
Sacrificiis mola ſalſa, far toſtum, vinum, thus adhibita. 471
Sacris quæ verba ſolennia. 681
Sæculares ludi. 262. à quibus, quando, vbi celebrati. 664
Sagatio. 72
Sagarum artes. 574. Somniorum interpretes. 471
Sagaris, Sagarius, Sagarus, Sangarius. 535
Sagum Gallicum. 395
Saguntum, noua Carthago. 859. 292. 499. 697
Sal argutiam notat. 455
Salamandra non diu viuit in igne. 198
Salarij, ſalſamentarij. 106
Salapini. 264
Salaria via. 307
Salarium. 221
Saleius Baſſus poëta. 671
Salmacis vnda infamis vnde. 619. 639
Salnitrum. 441
Salona Dalmatiæ oppid. 676
Salonium Bithyniæ. ibid.
Salonis fluuij natura, vis. 114. hodie Xalon. ibid. de eod. 689. 723. 731
Salſamenta. 106
Salſa mola. 471
Saluſtius. 884. Amiternus. 780
Salutandi officia. 121. 674
Salutatores importuni. 252
Samaritani Diſithei. 265
Samnites gladiatores. 346
Sanazarius poëta. 707
Sandapila, Sandapilarius. 199. 548
Sanctra. 692
Sanctones. 579
Santonicus cucullus. 395
Sapa quale vinum. 292. 470
Sapientia diuitias, & ſimul delicias ſectari improbi voti. 714
Sapit, ἐνεργητικῶς. 133
Sapo. 831
Sapor Perſarum rex. 391
Sappho poëtria à Phaone amata, deſerta, &c. 477. 643
Sarcophagus. 687
Sarcinæ. 169

Sardinia inſula. 303.516
Sardonyx. 179.304.682
Sardanapali luxus. 841
Sarmatæ, Poloni hodie. 440.442
Sarmatia duplex. 27.539
Sarmentus & Galba. 688
Sarpedon. 603
Sarſina Caſij Sabini patria. 589
Satin ſalue? 169
Satiſdo. ſatis præſto. 117
Saturnalia.233. 274. Alea permiſſa. ibid. & 388. dona miſsitata.339. Togæ ponebantur.695. Syntheſes ſumebantur.400. Ludus nucum pueris ſolennis. 388
Saturnalia quot dies occuparint. 388.470.846
Saturnalibus ludi litterarij ceſſabant. 662
Saturnalibus quæ victimæ Saturno immolarentur. 682
Saturnalia quo menſe celebrata. 770
Saturnalibus pileati ſerui. 695. formula acclamandi in Saturnalibus. 846
Sigilla miſsitata. 889
Saturnini ſeditio. 278
Saturno catena dedicata. 233
Saturni inſigne falx. 695. 337. aureum Saturni ſæculum. 753
Satyrici poëtæ. 767
Satyri Fauni. 289
Sauromatæ Sarmatæ. 725
Sauroctonus. 880
Scalptorium. 850
Scamma. 46
Scarus. 803
Scazon. 143
Scheda ſumma libri. 319
Schema.143. ſcema ſcema. 208
Schœnus funis. 208
Schola poëtarum & Grammaticorum. 228
Scholæ à Iulio ad Octobrem ceſſabant. 662
Scipionis Africani epitaphium. 163
Sciurus vnde dictus. 357
Scombri muria. 318.786.787
Scopa marmorarius præſignis. 287
Scopa. ſcoparius. 850
Scorpus aurigator. 310.348.654.657
Scorpionum genera. 241
Scribendi cura & cenſura. 72.73
Scribendi notas quis inuenerit. 887
Scribendi vſus in foliis. 769
Scrinia. 69.834
Scriptores. 73. Scriptorum quorundam modeſtia. 87. rerum ludicrarum.78. riſu digna ſcripta. 772
Scripta infamia.644. vide poëta maledici.
Scripta opiſtographa. 537
Scrupulum, ſcripulum, ſcriptulum. 717.341
Scutica quid. 663
Scutum legionarij quantum. 889
Scutula beſſalis. 545
Scylla. 619
Scythæ ſeruos qua arte vicerint. 663
Scythia ſub quo cælo. 584
Scytharum mos numerandi dies. 526
Septo ſemis, 840
Secretarij latina periphraſis. 326
Securis, ſecuricula, quid. 834
Selibra, quaſi ſemilibra. 145.291.340
Selius cœnicurrus. 170.171.178
Sellis qui geſtati. 194
Sella, ſellaria. 378
Semicinctium. 874
Semele Bacchi mater. 378
Semiramis. 514.768
Semiſsis ſelibra. 718
Semita via à plauſtris auerſa. 473
Semitarius. 426
Semodius. 291.470
Sempronia amor in maritum. 746
Senatus quando purpuratus. 502
Senecæ quot & qui fuerint. 125. 288.740
Seneca exul. 466
Seneca magiſter regius. 664
Senecæ patris declamationes. 672
Senio in ludo teſſerarum Com, Coluas: 776
Septa quis locus. 171.590
Septitiana libra mala nota. 317
Sepulcra cur ad viam publ. facta. 140.698
Sepulcra primum in vrbe & ædibus.157. luci & nemora ſepulcris adiecta. 159
Sepulcra violari nefas.158. Vſu capi non poterant. 159. Inſcriptiones & epitaphia. 157.158. Quid ſepultis imprecati veteres. 140
Sepulti incantationibus obnoxij. 353.354
Sepulchrorum varia nomina. 687. Violatores quomodo puniti. 710
Serapidis templum. 573
Seros populi. 725
Sero veniſti. 64
Sero, id eſt, pridie. 542
Serpentum venena ceruis pharmacum. 735
Serpentum incantatores. 105
Serenus Iupiter. 327
Seruos frugi ante mortem manumittebant. 146
Seruus vicarius & ordinarius. 179
Serui quando pileati. 199. Serui inſcripti. 230. 547. 548. Serui in crudelem dominum ſingularis pietas. 230. Seruus à pedibus.231. Serui ergaſtuli. 233.308. Annulos Saturno dicabant.233. Serui venalitij, Ægyptij, cataſti. 430. Scythæ ſerui. 663
Seruus ad pedes, manus, antes, pocula. 765
Seruorum inſigne clauis. 354
Seſoſtris fruſtra Nili fontes quærit. 72
Seſquipes. 536
Seſtertius nummus. 81. de eod. 471
Seſsiles propinqua lactuca. 383
Seſtius Caballus. 625
Setia, Setinum vinum. 308.674.569
Seuerus Silij filius. 603
Sextans duo cyathi. 97
Sextarij plena deſcriptio. 96
Sextarius cœnæ modus. 93
Sextilianus nobilis bibo. 92.93
Sextus homo fœdus. 107
Sextus Domitiano à ſecretis. 326
Sibylla Cumana, ætas, 573. Tiburtina. 83

Sib

Sic valeam, viuam, &c. 164
Sic. 457.420
Sica quid. 224
Sicania. 190
Siccare vel potius ſaccare vina. 190
Sideratio, ſiderari, ſiderati. 488
Sigambri. 30
Sigerius Domitiano à cubiculo. 314
Sigma ſignum. 653
Signa alba, atra. 462
Signatæ tabulæ. 604
Sigillaria feriæ Saturnaliorum. 470
Sigillum Giberij. 882
Sigilla. 889
Silius Italicus poëta.273.603. Virgilij & Ciceronis prædia habitanis. 707
Idem Silius, Conſul ſemel tantùm.475. Eius poëmata vbi inuenta.475. abuſus eloquentia. 708
Siluanus Faunus. 684
Siluiæ ceruus. 808
Similago. 775
Simius & eius ingenium. 886
Simplicitas prudens. 630
Sinæ, Deos ſuos malè multant.523. eiſdem laudem typi quidam tribuunt. 450
Sindon, amictus lineus. 174.278
Sinnada, Sinnadicum marmor. 411
Sinueſſa Synope, 410.715.718.814
Sirenes. 255.256
Sirius canicula. 810.713
Siſtrum. 840
Sit mihi ſana ſitis. 415
Sitia Hiſp. vrbs. 686
Smaragdi ſcythici. 728
Soccus Comœdorum. 497
Socrates Coſmicus mundanus. 465.687
Solaria in balneis. 709
Sol, effector auri. 626
Solea, ſolearij. 245.246
Solea, ſoleatus. 537.764.845
Soles, dies. 341
Solidum ſoluere. 286
Solis globus quantus. 751
Solon mortem filij vt tulerit. 357
Solum pro ſolea. 897
Solſtitium aſtiuum, hibernum. 303
Somnium ſubinde verum. 226
Somnia infauſta. 472
Somnus breuis. 651
Somniorum religio & ſuperſtitio quanta. 471
Sophocles Tragicorum princeps. 351.696
Σοφῶς. 72
Sorba. 781
Sordes quibus pharmacis tollantur. 437
Sororis & fratris nomina. 666
Sorte ſua contentus quis. 651
Sortes. 623
Socades quis. 206.207
Soteria, quæ munera. 747
Sphæriſtice, ludus pilæ. 276
Spathe, ſpathalion. 781
Spectacula in Circo, &c.62. plures dies occupabant. 55
Spectaculi loca diuiſa.335. Sellæ in ſpectaculis.334.335. viæ in Amphitheatro. 335
Spectaculum puerorum. 351
Spectacula matutina. 634.374
Spectaculorum editores. 517
Spectacula iuxta ripas.299. Acclamationes. 654
Spectatoribus dona ſparſa. 63. quis color ſpectatorum. 263
Sparſionibus recreati. 348
Sparſiones in theatris, 30.348.518
Specularium varius vſus. 504.505
Speculum forma conſilium. 565
Sphaceliſmus. 488
Sphinx ante Pyramidas Ægyptias. 18
Splenium vario ſignificatu. 179.180.519
Spondylus quid. 452
Spongia deletilis. 270
Spongia damnata & virga. 744
Spongiæ vſus alius. 873
Sportula quid. 123.124.220.221.528
Sportulæ tenuitas. 224
Squilla piſces. 802
Stacte. 222
Stagna Neronis. 25
Statius ter victor.262. cuias. 547
Statuæ viris doctis poſitæ.558. amatæ. 683
Statua Cæſarum coronatæ. 570
Statuarum baſes.583. coronæ. 641
Statua triplices. 23
Statuæ deorum vt cultæ. 762.763
Stella poëta.78. triumphus Domitiani celebratus.550. 551.722.723. domus. 414
Stellæ cæli oculi.495. ignes. 509
Stertinius Martiali amiciſſimus. 558.559
Stibadium. 653.851.852
Stigmata quomodo deleantur. 423.658
Stigmatiæ ſerui literati. 280
Stiria. 463
Stirpes & arbores ſpecularibus tectæ. 504.505
Stola qua. 620.621
Stomachus iram valet. 648
Stragula. 173
Strangulare opes. 181
Strenæ data. 817.769
Strigilis. 838.839
Strongilon ſtatuarius. 586
Structor carptor. 223.653
Strymon fluuius Thraciæ. 574
Studium diſcendi.69. pallor inde.441. populi ſtudium. 27
Subſellia in Circo.329. in XIV. ordinibus. 92
Subura.173. vicus infamis ibid. 342.723.730
Suburbana iugera. 137.229
Subula. 221
Sulpitia poëtria nobilis. 477.643
Succinum. 364.702
Sudatio aſſa. 412
Suggrundaria infantium ſepulcra. 687
Sulphurata. 105
Sumen. 183.909

Summa potio. 230
Supercilium. 73
Supinum carmen, retrogradum. 206
Suppoſititij gladiatores. 346
Supplices libelli. 553.554
Sura Cauſſidicus. 116
Surge, deſignatoris vox. 347
Sus Calydonius. 700
Sutiles coronæ. 371
Sutor. 223.225. cerdo. 596
Σύγκρισις. 358
Sycophantæ inceſſus. 193
Syene index ſolſtitij. 138.334
Stymphalides aues. 613
Symplegades. 450
Syntheſis, quid. 190.695.872. varia ſyntheſeos ſignificatio. 292
Syra lagena. 292
Syri ſerui. 378

T.

Tabula quæcunque obſignata. 604
Tablinum, quis locus. 211
Tacere tempore. 531
Tacere qui neſcit, neſcit loqui. 409
Tagus, Hiſpaniæ flumen. 114.& 550
Talio, quid. 755
Talorum origo. 826.& 827
Tali, & talorum ludi deſcriptio. 274.& 770. cur talus nequior dicatur. 274
Talis luſum ab omni ætate. 310
Talorum vſus maximus Saturnalibus. 351
Talus in corpore, quid. 547
Tantali pœna apud inferos quæ. 622
Tanti eſt, tanti non eſt, &c. 84
Tarraco, vrbis, & regionis Hiſpaniæ nomen. 114. & 690
Tarraconenſe vinum. 817
Tarracina, ſeu Terracina. 656
Tarentum, ciuitas nobilis. 664. Vrbs hæc à quo condita. 188.356.& 820
Tarentus locus in campo Martio quis. 664
Tarteſſus fluuius. 457.513.& 591
Tarpeius mons. 614
Tata, quid. 145
Tatius Sabinus, ſtrenarum auctor. 769
Tauri mirabiliter cicurantur caprifico. 351. quibus illi irritentur. 48. tauri pugna cum elephanto. 48. inter tauros & pueros ſpectaculum. 851
Taurus Cretæus. 58
Taurus, ſignum cœleſte. 655
Tauros ignipedes, Iaſon vicit. 60
Taurea, genus flagri, aut neruus. 197
Tauriſcus Trallianus artifex. 680
Taxus arbor. 89
Taygetus, mons Laconiæ. 411
Teges, ſtraguli genus quale. 703.& 704
Telum. 40
Telamonis ope Hercules Heſionem liberauit. 60
Temporis, & horarum, ac diei ratio priſca. 265.& 266
Tempus omnia conſumit. 140
Templum Iouis Feretrij. 798
Templum Martis. 347
Templum Bacchi, vbi. 131.480
Templum Mercurij. 757
Templum Apollinis. 722.696
Templum Iunonis. 722
Templum Iani. 637
Templum Veſtæ. 130.480
Templum Bellonæ. 747
Templum Veneris Libitinæ. 686
Templum Pacis. 70
Templum Caſtoris & Pollucis, vbi. 130.480
Templa Iſidis plura. 171
Templum Cybeles. 131.480
Templum Iſidis, & Serapidis. 131.652
Templum Dianæ. 480.423.730
Templum Aritianæ Dianæ. 598
Templum Dianæ Epheſiæ. 20
Templum Quirini. 659.& 692
Templum Camœnarum. 166
Templum Herculis Muſarum. 363.& 364
Templum Palatinum. 722
Templum Iulij Cæſaris, vbi. 408
In templis Deorum conuiuia inſtaurari ſolita. 744
Templum Hieroſolymitanum. 21
Tentyritæ populi Ægypti. 375
Tereus, Philomelæ linguam excidit. 205.& 656
Terentianus amicus Martialis. 138
Terentius dictus Conuiuator. 337
Terentus in campo Martio locus. 126.& 664
Terrã bonis ſepultis precabantur veteres leuẽ. 353.& 354
Terq́, quaterq́, ſolemnis priſcorum obteſtatio. 118
Teruncius, quid. 145
Teſſera quæ. 551.770.827.& 828. in hoc ludo quis caſus fortunatiſſimus. 771
Teſſera luſum lucri gratia. 310
Teſtamentorum plures erant tabulæ. 820
Teſtamenta ſignabantur à teſtibus. 667
Teſtamentorum captatorum artes. 512
Teſta. 93.& 94. Teſtæ nucepicatæ picatæ. 700
Teſta acuta, quænam. 339
Teſtudo, vſus, & magnitudo earum. 852
Teſtudo, domiporta dicta. 852
Tetricus, mons. 631
Θ vſitatum ſignum condemnationis. 462
Thallus, equorum agitator. 311
Thalia Dea conuiuiorum. 280
Thaides, amicæ, lupæ. 436
Theatrum Pompei extructum. 393.& 656
Theatrum Marcelli filij Octauiæ. 656
Theatrales ſparſiones, & pulpita, &c. 579
Theatrum erat velis vndequaque tectum. 579.& 739
Thebarum conditor Cadmus. 682
Theca quid. 829
Theophila, poëtria nobilis. 477
Thermæ, à calore calidæ dictæ. 204. earum luxus. 592. In thermis fuere cellæ triplices. ibid. & 412.& 656. in thermis aliquid ſumere cibi. 730. Thermæ in villis. 677. ad thermas ædificata triclinia, diætæ, etc. 627
Thermæ Neronianæ in vrbe principes. 198
Thermæ Titi, & Agrippæ nobiles. 25.& 228
Thermæ Etruſci laudatæ. 410.& ſeq.

Thermæ aliquot ſalubres. 410.& ſeq.
Theſeus, rex Athenienſium. 812.& 272
Theſea, laudata vox. 177
Theodorus, & Diagoras nullos eſſe deos aſſerebant. 879
Theſſalia magiis, & veneficiis olim fuit inſignis. 575
Thetys, Neptuni coniunx. 29.& 30. Dea maris. 639
Tholus, quid. 132.& 195
Thraſeas Pætus Stoicus laudatus. 79
Thraces, aratores. 27
Thracia metropolis Bizantium. 725
Thraces diem natalem lachrymis proſequebantur. 484
Thraces mortuos cum triumpho efferebant, cur. 526
Thraces gladiatores, &c. 595
Thule, inſula. 30
Thurium Voconius adulator. 267
Thyeſtes, & Atreus, Pelopis filij. 241.& 618
Thyeſten Tragœdiam qui ſcripſerint. 618
Thymus. vel thymum, quid. 859
Thyma Attica, Corſita. 707
Thymele, mima. 75
Thynnus piſcis. 188.& 812
Thynni Antipolitani muria. 318
Tibia. 844
Tiberis, prius Albula dictus. 264. Pro Deo colebatur. 308
Tibur, à quo conditum. 301.& 82
Tiburtinum cœlum frigidum. ibid.& 514. eius laus. 82
Tiburtina via. 83.& 343
Tiburtina Sibylla. 82
Tiberius Claudius Nero, Biberius Caldius Mero dictus. 81
Tiberius, amator poëtarum. 555
Tibullus poëta, maximè cultus. 851
Tigris, Baccho ſacra. 858
Tigres cicuratæ. 47.& 48
Tigrides quot, exhibitæ in ſpectaculo. 511
Tigridi catuli quomodo rapiantur. 511
Tigris, & Paſſerinus, curſores præſtantes. 445.& 740
Tigellium, homo nequiſsimus. 228.& 229
Timauus, fluuius, ſeu fons. 513.281.805
Tinea. & blatta eadem. 770
Tintinnabulum. 877
Titan, Aſtronomiæ peritus. 509
Titus Domitiani frater. 533
Titus, Idumæus, & Iudaicus dictus. 164
Titi opera. 23
Titi Amphitheatrum. 12.228.25
Titus diē illum ſe perdidiſſe dicebat, quo nihil amico præſtitiſſet. 327
Titius, gigas. 17.& 18
Tobias. 283
Toga. 867.& 179
Toga candida. 179
Togati clientes. 679
Toga rarò vſi Romani in municipiis. 656
Togis Lacerna iniici ſolita. 514
Togatæ prodibant in publicum mulieres proſtitutæ. 184
Toga Lota Galeſo. & Parmenſis quæ. 188
Toga pexa, recens & villoſa. 189
Togam ſaltanti perſonæ inducere. 161
Toloſa, oppidum Galliæ Narbonenſis. 611
Tomacula, quomodo fiant. 106
Tomus, quid. 128
Tomentum, quid. 876.& 877
Tonſorum propria laus quæ. 416
Tonſorum inſtrumenta. 834
Tondendi modi ſeni. 527
Tonſum buxetum, olea tonſa, viridaria, &c. quæ dicantur. 249
Torus, quid. 173.& 174
Toreuma, opus cœlatum. 234
Toreutices auctor Phidias, Honos Toreuticæ olim magnus habitus. 234
Torquati, plures conſules. 678
Toxica, venena. 88
Trabea, veſtis. 360
Tragicorū proprius eſt cothurnus, & Syrma. 696.& 766
Traianus Cæſar, Hiſpanus. 623. dictus Dacicus, Parthicus, & Germanicus. 624
Traianus Neruæ nomen retinuit. 693. eius modeſtia, 673 ipſius laus ab æquitate. 694
Traianus quantus ſimul dux, & miles. 725
Traianus tertium Conſul. 693
Traianus ius patronorum Romanis reddidit. 642
Traianus bonarum artium dicitur ignarus. 631.& 693
Traianus quæ locupletarit templa. 693
Traiani nummi complures cum palmæ ramo. 725
Tranſtiberina regio, duplex. 437.105.152
Trapetum, ſeu trapes. 457.& 785
Trapezita. 749
Trebia, amnis Placentinus. 379
Trebula, oppidum, vel vicus in Sabinis, &c. 379.& 784
Trebulini, ciues. 379
Tribulis, quis, & contribulis. 585.& 586
Tribuni trabeam geſtabant. 360.& 361
Triclinium, biclinium, &c. 426
Trica, Apinaq́. 156
Trica, alias vrbs Theſſaliæ. 157
Tricari, nugas agere. 156
Trieteris, triennium complectitur. 408.& 657
Trientis menſura. 96
Trigon, ſeu trigonalis pila. 277
Trinoctium ſacrum. 664
Triones, Septentrio. 418
Triones quaſi teriones boues. 584
Triplices vani. 682
Triton, Buccinator. 62
Triticum fractum aut tritum. 775
Triticum Libycum, & Italicum nobile. 776
Tritonis. 262
Triumphare dictum à voce, Io triumphe. 443.& 444
Triumphantes Capitolium aſcendebant. 394
In triumphis militares acclamationes. 74
Triumphantium veſtis palmata. 440
In triumpho captiui ducti. 512
Triumphantes lauro coronati. 556
Triumphantis facies minio illini ſolebat. 539. In triumpho populus erat Laureatus. 539. In triumphali pompa tubicinæ coronatæ erant. 446
Triuia, aut Diana. 20.21
Trochus, quid. 879.& 880
Troglodytæ, ſerpentibus formidabiles. 105
Troia, à quibus ædificata. 499

Troia decennali bello à Græcis oppugnata. 693.& 746
Troiani dicti ſemiuiri. 568
Troia.ſeu Troianus ludus. 503
Tropis quid propriè & metaphoricè. 764.& 765
Trulla quid. 609
Tubarum vſus. 61
Tubera, genus ſungorum. 787.& 790
Tucca nomen Cenſoris, vt Ariſtarchus,& Orbilius. 424
Tulli,& Lucani fratrum mutua pietas. 587
Tumulorum & ſepulchrorum varia nomina. 687
Tumuli,& ſepulchra plerumq; iuxta vias erigebātur. 698
Tunicarum priſcis varia genera. 872
Tunica moleſta qualis. 635
Tunica ſeruorum quondam & ruſticorum. 656
Tunicata quies. 656
Turnus, poëta Satyricus. 491.& 696
Turdus. 244.& 791.& 185
Turtur. 250.& 791
Turanius, quis. 382
Turba. 345
Turgens, ignobile oppidum Hiſpaniæ. 299
Tus. 471.472.773
Tuſculum vrbs Latij. 307
Tuſsis vti curanda. 717
Tuſsis inueterata. 177
Tutela oppidum in Hiſpania vetuſtiſsimum. 299
Tyndaris, Helena. 746
Typographiam quis inuenerit. 450
Tyri & Sidonis conditor Agenor. 655.682
Tyrij municipes Cadmi, quo modo. 682
Tyrianthina veſtis. 119
Tyriæ veſtes. 682
Tyranni vox in bonam partem. 582

V.

Vacationes æſtiuæ. 662.& ſeq.
Vadauero, mons Hiſpaniæ. 113
Vadimonium, quid propriè. 541.& 542
Valere aliquid ſubere.quid. 562
Vale, verbum ſolenne in digreſſu. 376
Valgus, quis in inceſſu. 182
Valerius Flaccus Setinus. 032
L. Valerius Pudens. 325
Valerius Licinianus profeſſus Rhetoricam. 475
Vappa, quid. 745
Varro quidam poëta. 381
Varius poëta epicus,&c. 507.& 723
Varus, ſeu Varrus quis. 534
Varij hominis ingenium & mores. 743
Vas, quis ſit. 541.& 542
Vatia,& vatius quis ſit. 182
Vatinius Beneuentanus. 858.& 617
Vatiniani, aut Vatini calices. 855
Vatineſſa, ignobile oppidum Hiſpaniæ. 299
Vaticanus collis. 88
Vaticanum vinum, venenum. 88
Vehiculorum variorum deſcriptio. 83
Vehicula per certa loca diſpoſita. 690
Vehiculis curſus publicus confectus. 727
Veiento, pigerrimus homo. 224
Vellerum nobilium genera quædam. 813
Vellus aureum Phryxi. 390. eius cuſtos. 747
Velabrum, quis locus. 783
Velabrenſis caſeus. 709
Venus, præeſſe dicebatur naſcentibus,& morientib. 686
Venus præſidet veri. 564
Veneri olores ſacri. 628
Veneri puellæ puppas ſacrabant. 233
Veneris cingulum Ceſtus dicitur. 397
Veneris varia quàm varia ſacra. 606
Venus, planeta. 508
Venatio Amphitheatralis. 13. Qui beſtiis obiecti. 14
Venationis magiſtra Diana. 35
Venatio ferè addita muneri gladiatorio. 49
Venatio leporis. 114
Venatoris beſtiarij Carpophori laus. 54
Venatores vſi venabulo,& cultro. 285
Venabulum, quid. 40.54.285.456.882
Venatorius culter quis. 882
Venatio quandoq; periculoſa. 727.& 728
Venafrum, ciuitas,& ager Campaniæ. 754.& 810
Ventilatores, gladiatores, qui. 546
Ventilare quid. 578
Vendere fumos, quid. 267
Venuleius, quis vir. 315
Veneno hauſto, qui perierint. 135
Venenum vſurpatum quibus nihil nocuerit. 381
Veneficarum artes. 874
Venter Faliſcus quis. 292
Veneti, populi qui. 804
Veneti cur dicantur Euganei. 684
Veneta & Praſina factio. 626.704.705
Vercellæ, Æmilia vrbs. 626
Vernæ. 104
Vernæ pro ſcurris. ibid.& 105
Verna, quis. 218
Verna venalitius quis. 403
Vernaculi qui. 617
Verna, pro homine Romæ nato. 675
Verona, vrbs. 78.125.885
Vertere pollicem, quid. 63
Vertagus canis quis. 886
Veruex, Aries caſtratus. 888
Veru. eius vſus. 891
Vertumnus. 425
Verres è Sicilia Deorum ſimulachra abſtulit. 762
Verum eſt, id eſt, æquum iuſtumq; eſt. 701
Veredus, qualis equus. 727
Verba Latina quæ. 66
Verba dare, eſt nihil dare. 202
Verſus Sotadici, quàm varij. 206.& 207
Verſus ſupinus, retrogradus. 206
Verſus Galliambicus quis. 208
Verſus ſubitò fuſi, rarò boni. 605
Verſus, ordinem ſignificat. 798
Verberationum tria genera. 848.& 849
Verberabantur ſerui. 174
Veſpaſianus Domitiani,& Titi pater. 533. Quàm in Mutianum gratus fuerit. 613
Veſpaſianus bellum Iudaicum inchoauit. 364
Veſpaſianus primus vectigal vrinarium indixit. 436
Veſperus, veſper, veſperugo. 508

Veſpillo,

Veſpillo, vnde dictus. 99
Veſuuius mons. 289.& 290
Veſica, pro tumido genere ſcripti. 293
Veſtis pexa, quæ. 189.& 194
Veſtis palmata triumphantium. 440
Veſtium oſtentatio exagitata. 385
Vetuſtas omnia conſumit. 140
Veternum. 258
Veteramentarius. 224
Via Flaminia, quæ. 307.& 547
Via Æmilia. 218
Via Appia quæ. 612
Via Tiburtina, quæ. 343.& 83
Via Salaria. 307
Via Suburra. 723. ibi forum fuit. 730
Via Præneſtina quæ. 723
Via recta quæ fuerit. 547
Via ſacra quæ. 721
Iuxta vias plerumq; cippos & marmora demortuis erigebant. 698
Vibius Criſpus quis vir. 596
Vicinus bonus quantum ſit bonum. 138
Vicus in ædes diuiditur. 473
Vicomagiſtri. 678
Vicus patricius, quis. 480
Victimæ à triumphantibus mactabantur. 824
Victimæ maiores. 581
Victimæ Idolothyta. 754
Victus vterq;, & victor vterq;. 346
Victi tollebant digitum. 370
Vinci à magnis aliqua laus eſt. 116.& 117
Victor ſui quis. 534
Victoriæ ſignum quale. 880
Vienna. 487.& 813
Vigeſſis quantum nummorum. 762
Villici tonſi erant. 252
Villicorum deliciæ. 122
Villæ elegantiores, & Prætoria. 677
Vinum à Romanis ſobriis nunquam, aut rarò merum hauſtum. 435
Vino miſcebant aquam calidam. 542
Vini certa quædam, & praua genera bibebant. 384
Vinum febrientibus non datum. 185
Vino generoſiſſimo, affundebant aquam gelidam. 371
Vini vſus Romanis fœminis ſeueriſſimè interdictus fuit. 185
Vinum impuræ fœminæ ſitiunt. 424
Vini aqua diluendi & calida, & frigida. 162
Vinum ſeruabant teſtis rubris. 310
Vinum defrutum. 292
Vinum vti attenuatum ſaccis, &c. 752
Vinum ſaccare quid ſit. 185
Vina marcida, id eſt, optima. 384
Vina coronare quid ſit. 631
Vinum condebant nouum, quo die. 402
Vinum nigrum cur purpureum dictum. 470
Vinum adhibitum ferè omnibus ſacrificiis. 471. & 472
Vinum vetuſtas commendat. 608
Vinum vetuſtiſſimum. 815
Vini ætas obſeruata à conſulibus. 815
Vinum conſulare, &c. 481
Vina etiam hæredibus relicta. 820
Vinum Opimianum. 93.185.481.815
Cæcubum. 185.402.752.816
Nomentanum. 150.653.654.817
Setinum. 653.654.815
Sabinum. 653.654
Falernum. 185.653.654.814
Pelignum. 93.818
Tuſcanum. 93
Laletanum. 93.470
Maſſicum. 93.814
Surrentinum. 814
Albanum. 814
Viennenſe. 813
Fundanum. 815
Trifolinum. 815
Signinum. 816
Mamertinum. 816
Tarraconenſe. 817
Spoletinum. 434.817
Caretanum. 819
Tarentinum. 819
Rhæticum. 856
Maſſilianum. 819
Vinum Vaticanum. 88.& 435
Vina alia multa. 815.& 816
Vinum quantum conferat poëtis. 695
In vino libertas. 97
Vinum ſi bibat pſittatus, loquacior fit. 696
Vindelicia, quæ, &c. 602
Vindex, quis. 119.& 216
Vindiciarum iudicij formula quæ. 117.& 118
Vindiciarum lex. 117
Vindex, quis. 583
Violare, pro vitiare. 119
Viperarum dominus. 105
Viperæ odor teterrimus. 266
Vipſanius, quis. 153.& 225
Virgilius, Mantuanus, Andinus. 125.& 689
Virgilius natus Idibus Octobris. 758
Virgilius quomodo amiſerit agellum ſuum. 533
Virgilius ipſe quartum & ſextum Æneid. recitauit. 667
Virgilius quanto munere ſit donatus. 671
Virgilianus tumulus Neapoli. 708
Virgilianum prædium Arpinum. 273.707.& 708
Virgilij 2. Æneidos primum 20. aureis venibat. 772
Virgilij forma. 883
Virtus, elegantiſſima & amabiliſſima. 641
Vires ingenuæ optandæ. 650.& 651
Virgines commendant modeſtia, & verecundia. 127
Virgines Græcorum, & matronæ domi cuſtoditæ. 324
Virgo charta. 128
Virgæ, quis earum vſus. 848.& 849
Virga damnata & ſpongia. 744
Vita beata naturæ finibus circumſcripta. 650.& 651
Vita priuata & otioſa. 121.& 122
Vita modica, & quieta. 191
Vitæ penſa nere finguntur Parcæ. 390
Vitæ tres aureoli. 634
Vita quàm fugax. 368
Vita humanæ fragilis conditio. 275

Vitis

Vitis odit braſsicam. 272
Vitis, inſigne fuit centurionum. 635
Vitruuij architecti laus. 368
Vitta, ſeu reticulum capillorum. 519
Vittas matronæ gerebant. 664
Vitrum in Syria inuentum. 292
Vitrum obſidianum quale. 854
Vitrei calices. 697
Vitra quædam omnia propinqua ſuo colore pingunt. 728
Vitrea fracta, parœmia. 105. & 618
Viuere, potius eſt, indulgere genio. 86. & 87
Viuunt etiam mortui. 398
Viuere, dicuntur opera naturam affabre imitantia. 239
Viua aqua, fons, flumen, ſaxum, ceſpes, &c. quæ. 211
Viuere rapto, quid ſit. 468
Voberta, Vobercum, &c. 114
Voco, vocatio, vocator. 89. & 485
Volucrum aucupium. 890
Volumen vnde dictum. 719
Voluptas fugaciſsima. 86
Voluptates dominæ. 433
Vota quando & cur ſuſceperint Veteres. 497
Vota arcana, improba, aperta, honeſta. 102. & 103
Votienus, poëta nobilis. 546
Vdones, quid. 871. & 872
Vſens, ſeu Aufidus flumen. 656
Vlyſſes, qua arte Sirenum ſcopulos prænauigarit. 256
Vlyſsis canis Argus, quàm fidus. 713
Vltio ſignatur per tigridem. 511
Vmbella, quid. 832
Vmbo, orbis clypei. 242
Vmbilicus, pro quibus rebus accipiatur. 165. & 166
Vmbilicus librorum, quis. 217. & 165
Vmbria, Italiæ regio. 796
Vncia, quid. 561
Vncia argenti. 317
Vnguis Leonis. 91
Vngendi priſcis frequens vſus. 222. & 223
Vngebantur ſecundum balneas. 627
Vncti veteres in balneis. 759
Vnguentorum vſus quantus apud veteres. 820
Vnguenta vaſis plumbeis in vmbra coquebantur. 417
Vnguentaria vaſa quæ. 859
Vncti mortui. 223
Vnguenta & odores olent mollitiem, & nequitiam. 170
Vniones ex rubro mari, ſeu erythræo. 514
Vnicus, Martialis cognatus. 742
Vrbs in regiones diuiditur. 473
Vrbs vti diuiſa ab Auguſto. 678
Vrbis otia Martialis ferre non potuit. 218
Vrbana officia inquieta, varia. 656
Vrbani qui. 104
Vrceus, & vrceolus, quid. 857. & 858
Vrit, etiam dicitur de frigore. 542
Vrinarium vectigal, vnde ortum? 744. & 436
Vrina fullonibus ſeruiebat; quorſum. 436
Vrinæ vſus in ſortibus. 623
Vrna vini, quæ menſura. 96
Vrſus Togatus inuentor pilæ vitreæ. 278
Vrſa maior, & minor. 405. & 418
Vrſi venatio. 40
Vrſus immodicè ſolet excitari. 424
Vrſi Libyci, ſeu Numidici. 149
Vrſus Phaſillaus regem laniauit. 727
Vrſorum atrocitas. 54
Vſipij populi Germaniæ. 420
Vua per hyemem aſſeruatæ recentes. 542. & 543
Vuæ ollares, quæ. 451
Vua duracinæ, quæ. 308. & 780. qui ſeruentur vuæ. 108. & 451
Vuæ marcentes. 384
Vultus eſt index animi. 747
Vultures olim Iberis fuere ſepulchri loco. 420
Vultur, ominoſa auis veteribus. 622
Vultures captatores. 80. 81
Vulpis fugientis lotium virulentum. 266. & 645
Vxori nunquam licuit à viro diſcedere. 666
Vxoribus à maritis appoſiti cuſtodes. 666
Vxor legitima, quæ. 388
Vxor nimis erudita non laudatur. 211. & 212
Vxor viginti duos ſepeliuit viros. 524

X.

Xenium quid. 769
Xerxes Deos malè tractauit. 523

Z.

Zeno Stoicorum princeps. 80. eius apophthegma. 315
Zeuxidis vua laudatiſsima. 239
Zoilus quis. 173
Zoilorum affectus, & ſigna deſcripta. 420
Zona. 874
Zoroaſtres, vti caſeo vixerit. 783
Zythus, ſiue ceruiſia. 774

FINIS INDICIS.

CORRI-

CORRIGENDA.

Prior numerus paginam, poſterior verſum oſtendit.

Pag 2. Verſ. 21. Saliſberienſis. 38 Ioſephus ſcaliger. 3.8. Veſtris addimus hanc focis acerram, 4.30. Apinaſq; noſtras, quas nec ipſe iam noui. 5.12. à fine. Tu, ſi placuerint hi. 6.3. à fine, quã nos proſcripſimus. 10.15. heptaſticha. 28. Pedonis. 16. à fine, Martialis, qui lib. 3. Publij. 11.8. à fine, Caſſiodorus lib. 5. &c. 12.2. Panninius lib. de ludis Circenſibus, & Bullengerus, &c. 11. à fine, porticuum aulis. 16.3. octauus. 16. Canopo, ſic. 19.9. expreſſam cernes. 24 complecteretur, tradunt. 20.21. à fine. Pryenen, Clazomenen. 22.8. Deliacam aram. 17. ſublata erat. Vel quia concameratum erat, Vel, &c. 23.12. Seruius dein Tullius. 22. dictum contendunt multi. 12 à fine, Nero extruxit alium pedes CIL & ſemis. 24.28 gladiatorios. 12. à fine, pegmata. 25.4. elata 11. Marlianus. 3 à fine, ſuperbus. 26.26. arrogarit Domitianus. 27.25. à fine, prior enarratio. 28.8. Atqui contra, Nili fontem. 29.24. à fine, Nili aquam ait. 19. condere conſueuiſſe. 30.16. quem & Aegyptum. 17. Thule. 33. Solinus. 51.39. Hoc, rogo, non melius. 8. à fine, torquẽtem cornua cirro 32.18. contra quos lata. 33 graſſatorum. 2. à fine, reliquerit Nerua puniuerit. 33.27. cepit. 3. à fine, & Iſacius. 35.8. à fine, in pœnam. 36.9. à fine, Hoſtiliorum. 15. à fine. Hinc diſcis. 37.28. Volando. 33. diſtraharis. 35. quam cuperes, aut cupias. 40.8. à fine, quodiam. 41.2. caſo. 43.19. à fine, Diodorus Siculus teſtis. 44 16. Arctos dicta. 45.23. fortiores ſe. 47.27 feroeiſſimas 10. à fine Corippus. 48.11 feritate. 49.24 aluerint, 52.28 puu 6. à fine, theſaurus. 54.25. à fine, Eoſdẽ biſontes. 5. à fine, in ferrũ irruiſſe dicatur. 55 3. negotij, quo. 9. à fine. Euripos. 58.21. fuiſſet. 61.23. Lucan⁹. 62.11. Lycophroni. ibid. aliis. 63.15 negaret. 39. Mymillonem. 64.5. Quintilianum Vide. 68.26. ſuperari. 69.9. à fine, cum porticu Paulli. 72.29 pernicioſiſſimam. 31. non nimium. 3. à fine, Voluſi. 73.1 creditur. 74.37. militaribus celebratum. 77.31. angulos aquilis. 79.20. quod lubet ex. 80.7. ignauus. 12. ſequuntur. 82.10. querelas. 14 Veteris 31. ni. 83.5. Amen quippe. 32. lapides curſorios nominauit. 86.18. faſtos conſulares. 8. à fine, Vacare. 89.13 luxati, & excuſſi. 2. fuere comperta. 90 6. & raptum. 94.10. de popinariis. 7. à fine, deterius. 96. à fine, 3. multis. 97.28. epiſt. 39. nimium 99 18. idem tamen fecit. 100.23. à fine, iuſſa. 22. ploras. 104.14. quo Vrbanus ſumitur. 25 ſcurras. 104.33. aubeos nominamus. 106.2. De Pſyllis. 108 15 à fine, Appiana. 109.26. à fine, lac modò coactum. 29. lactentem. 111.26. à fine, laditur. 16 prenſus blando. 11. hic intellectus. 113.6. genialem vitam. 15. à fine, libro manus. 29. fluuio cinctum. 14 à fine, quem nunc. 114.13. à fine, ipſis pedes. 25. Colerus. 115.26. colorũ. 116.34. tauri ſunt. 41. didicere. 11 FRVERE. 117.14 à fine, manum afferebat, manuq; &c. 118 6. dictum. 119.26. Aretina. 2. corui à cygnis. 13. à fine, Indicaſſe. 8. indice. 120.6. Vacabit. 121.20. Illi dulcis. V. eod. pura voluptas. 6. dele, id eſt. 2.124.17. Aeno Martialis. 15. à fine, in ore habeat. 122.18. eaue. 43 Ego. 14. ſpumet. 125.21. à fine, pluuiarum. 126 7. Golzius. 129.4. à fine Caſtora. 131.18. à fine, dele, quam. 133.30. Myrtus. 14 dele Muſis. 134 8. à fine, Romana. 135.5. triſte mentum 21. auteuerterent. 23. Catonem. 136.12. tacet. 138.11. Micropſychus. 139.14. à fine, ex roſis. 141.9. à fine, indico. 142.12. laudata. 18 ſi multas. 19. Vineret. 143 17 mea. 144.28. At tu ſic. 10. à fine, 1. Faſtorum. 145.23. hoc pareius Vinet. 146.22. dele, legem. 147.12. Philippaos. ibid. aliis 149.20 pro Vrſis. 2.33. plena ruris. 150.10. Martialem. 15. fera. 22. lucẽt. 153.30. Res. 154 7. Publii. 8. à fine, Publii. 155.34. De qua re. 161.14. exigui. V. Vltimo. fernlam, rudem. 162.21. quincunce. 39. miſeras. 165.21. argumentũ. 166.16. domina. 5. à fine, Catulle, quòd 167.17. numeros, quàm carmina. 169.28. Selius. 1. à fine, at. 171.2. à fine, maxima fuit. 20. Vagatus. Vlt. at Corinthium. 172.17. hexametro. ead. 21 hortos refert. 173.14. Vt. 174.9. Vſq; petita. 10. à fine. In ſcalis. 5. pretium ingens. 179.9 ſplendebat. 181.17. à fine, littera S 182.15. Valgus. 17. à fine, hinc diſplicet illius. 15. incomptis illum. 183.19. à fine, poſt editum factum. 14. à fine, aut pro papillis ſectis accipitur. 185.21. Inſcribi charta 32. ab agro Cacubo. 186.12. timet Fabulla, 13. timet Sabella. 28 de arte. 29 ò puella ride. 190.48. pingitur Hybla. 19. tam parcum dicis. 20. floret. 21 ſupellex. 23. eclogam. 4. à fine, formam pallij. 1. Saturnalibus V. Vltimo, mala cum. 191.3. à fine, melius. 1. Marlianus. 192 12. ea de re. 194.3. indico pænulam. 19. dele, iuſſit. 34. conductitias. 1. Deinde domini cum, &c. p. ead. V. 3. ſumi certum eſt. 21. à fine, qua tua ſit. 9. Luculli. 195.12 faſtigatum. 20 toros. 29. Texta roſis. 197.22. (quos cincinnos dicebant) 7. facinuſq; capilli. 8. cincinnus. 198. in melle ſeruatur. 199.43. homo Synopaus. 200.25. à princip. dictitabat. 201.11. anteambulonibus. 34. & Fauentino. 204.12, Naſica 14. à fine, Philander ad Vitruuium. 205.8. Sorori Prognes. 206.22. Sotades Cretenſis. 26. recurrentia, antiſtropha. 207 1. retrogradorum. 291.5. crudis. 208.28. id indicantis. 14.12. à fine, Vel ſchemis lenioribus. 10 nec tamen ſchemis. 9. ſchema ſchema. 209 6. tumido 15. Bucolicis. 15. à fine, domum mutuatur. 211.22. ne quidquam. 212.8. legendo decurſit. 3. à fine, trigeminam aut copioſiorem. 215.20. Proletario. 18. &. 217.23. à fine, cãdidi fuere. 14 dubito de purpureo. 218.19. à fine, confuſus. 1. properabo fateri. 18 figere lucis, &c. 220.30. tantùm patri vita. 223.8. Trimalcionem. 226.3. Spartiates. 227.20 à fine, quoquo modo. 228.19. Scaliger. 22. Suras. 229.10. Vin' audire. 230.4. ſiccare calices. 14. idem atatis nobilibus 15. Ciaconius de Tric. 232 19 Candide. 238. V. Ateſtina Sabina. 239.27. Mentorea. 241.1. Ceſios, Aquinos. 2. omnia. 248.3. Autumnis. 4. Nouẽbres. 9. à fine, fœtum. 249.8. Ordinata. 10. à fine, Phaſide. 250.14 culius iliceti. 23. Oleum lubricus. 37. in Pſeudolo. 252.6. Sic Iuuenal. 25. Cerdo Bononienſis. 253.18. à fine, tam ſuaniter. 257.8. Ciceronem enim nullus. 13. Pompeium Photinus. 258.24. Occurrunt. 41. Falerna. 103.6. inertiores. 261 9. Pylioq;. 264. Baſſam, 267.14. Imperatore digna, 15. ſi de ſuo. 269.25. melioris diei pars. 270.3. quod Velut. 4. corrigendum ſit. 272.24. Horatij Sat. 275.6. columnarum. 276.5. quòd in genere. 13. Lana. 278.26. atq; Vnguento. 36 atq; arte ſubtiliſſima. 280.13. contulerit ſe ad. 281.19. à fine, cui nomen. 282.12. honorum eiuſmodi. 287.28 patere. 10. à fine reprehenſum. 288.14. in poſtica. 289.14. à fine, Caterum. 291.2 Hinc poëta. 9. à fine, ſemiſiliqua. 293.18. traditur. 294.14. à fine, fit caprificus. 7. Oreſten. 295. V. Vlt. interpres. 296.23. ſinus pallij. 27. conniuante. 6. à fine, Plateam. 7. Chalybaſq;. 298.3 Petuſiaq;. 299.7. Cetium, deſinit. 300.5. Vt mox. 11 ab iis mercatores. 301.7. à Tiburte. 3012.2. à fine, Paſtanaq;. 307.12. à fine, Verbo Graco. 309.7. collecta Veſtes. 316.21 copioſè. 319.11. Plinius Secundus. 7. à fine, ſatias epigrammatum. 321.12. Anxur. 322.21. à fine (Oſtiam) 20. ab Oſtia. 15. ſeu quòd ſub. 7. Circei Circeorum. 28 fortuna. 324.24. Veſtalium. 326.20. & 10. à fine, Capitolini. 327.5. placidis. 13. Si noui. 329.2. à fine, atqui. 330.1. Prolytarũ, Lytarumq;. 17. petereq; popularia. 331.21 & lectus Ennius. 332.21. à fine, Portes. 333.10. & mulis. 15. plebeium 19 qui. 30. cenſum defectum. 3. Spadonem, felicem, &c. 334.15. Et Appiam. 18. Libertinorum, &. 335.15. à fine. Lectioq; ſe ſtare) 337.19. mercenariam. 340 9. inquit Dio, miſſis. 30 (nam priores certi) 8. à fine, triens quatuor. 341.7. à fine, Viridaria. 342 9. à fine, charus es. 8 in Exquiliis. 343 2. exculta. 27. à fine, peritià. 23. Vnda prior. 15. Liguſtica. 10. Nerua. 344.21 imitante ſinu. 29 ſeu. 345.9. Gordiani. 8 Gordianus. 4 Scaligerum. 346.6. non eſſet neceſſe. 7. contenderent. 24. Salis ſimiles. 37. Haſta Samnites praludebant. 347.18 quadringenta 9 deſignatorum. 348.5. colligerent. 23. Auctor Suetonius Neron. 15. diluto. 25. notauimus. 28 quadringenta. 349.21. cui nomo 5. & 4 à fine, epiſt. 352.2. digladiatuius. 11 ſubſtitiſſe. 353 22. inferos, miratur. 356 7 cui ſciſcitanti ita. 14. Oſtrea Lucrina. 13 à fine, Sigambri. 9. Herodianus 4. Caſariem, &c. 3 è Sarrana. 22. Obſidiani 359 14. à fine, placentam miſi. 360.12. & edicto Auguſti 32 Remi, nec paupere, &c. 38. ordinis. 10. à fine, militis, & ſape. 6. Tiraquellum. 3. Ita Priſcis. 362.4 ſupra humana 13. in hanc ſententiam. V. eod & hac multis. 364.14. Marlianus. 365.1. reſpondire, ſed. 4 mutuum. 7. Venditet. 25 faſtum Ardelionis. 366 10 olim docuit. 368.16 ſeria eſt oratio. 5. à fine, illud tuum. 371.17. à fine, Ciaconium de Triclinio. 372.17. à fine, monſtrum 24. Marcilius 17. à fine, peſtis ſeu monſtrum. 373.12. palaſtritarum, &c. 14. à fine, & Terra. 12. oſſa Olympium. 375.22. Marianam. 24. Mariana. 34. Crocodilos. 376.15 à fine, Auguſtinus Niphus. V. eod. hibernare. 19. diſcerpi. 378.30. ego ſellariam. 379 1. his. 380 13. Liuij. 381.7 amaras. 9 à fine, qui, Vti ne. 382.8 à fine, parabili. 2 in M. Antonino. 383.13 Cappadocamq; premit 29 à fine, Platina. 20. braſſica. 12 farina. 6 farium. 384 8. Sardicas. 25. deunces. 11. condyli. 385.20. à fine, ipſe. 6 ipſe. 387.18 proditus. 390.33. portendere, 17. à fine, hoc eſt, merum. 14. Phryxi. 15 Phryxus. 7. Acetes. 8. Thyeſten. 391.19. à fine, geminum. 392.9. qui aut ſtipem. 393 25. Carnilius Spurius. 19. adulterium) 394 7. ad ſomnum. 20 à fine, quis iſte. 4. Sic ego quarebam. 395.23. Lucrina. 2. à fine, birrum. 396.1. in fine, Pario marmore. 397.5. Veneres, & Gratia. 399.18. à fine, dele, quod. 401 22. à fine, erat 8 regione. 19 in Latio. 404.8 Plinij 19 Sic Vitulus, &c. 4. Corona) V. eod. circumſtantis. 409.3. Hinc diſcis, ingentes. 411 5. Superbus Anxur. 26. Alabaſtrina. 412.21. Martia. 413 6. mare. 27. ſed verè. 7. à fine, flectebat metas. 2. Vener⁹. 414.8. quòd. 6. à fine, fuerint. 415.16. à fine, Nil habet. 416.20. TANGENTE.

Si quæ ſunt reliqua leuiora, per ſe facilè quiſque corriget.